R. PATRIS THOMAE SANCHEZ CORDUBENSIS ... DE SANCTO...

Tomas Sanchez, Josè Maria Fonseca de Evora

Digitized by Google

37
30 F
3

Digitized by Google

Digitized by Google

37 30 F 3

R. PATRIS

THOMÆ SANCHEZ

CORDVBENSIS

E SOCIETATE IESV,

DE

SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO DISPVTATIONVM

TOMI TRES.

Posterior & accuratior Editio, Superiorum auctoritate recognita, sparsisque hinc inde mendis, quæ in priori exciderant, expurgata; vberrimis præterea Indicibus, altero Disputationum, altero Rerum scitu dignarum ditata.

Complectitur hic Tomus libros VI. quorum I. agit de Sponsalibus. II. De Essentia, & Consensu Matrimonij in genere. III. de Consensu clandestino. IV. de Consensu coacto. V. De Consensu conditionato. VI. De donationibus inter coniuges, sponsalitia Largitate, & Arrhis.

TOMVS PRIMVS.

LVGDVNI,

Sumptibus PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, & PETRI BORDE.

M. D.C. LXIX.

A

g

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS.

D. PETRO DE CASTRO QVINONES, ARCHIEPISCOPO GRANATENSI.

THOMAS SANCHEZ SOCIETATIS IESV, S.P.D.

QVÆ, insita naturæ propositione impulsus, & sciendi cupiditate inflammatus, per multos annos, assiduis laboribus, priuatim mihi congesseram (*Clarissime Princeps*) ea nunc accuratiùs limata per otium, & longè vberiùs locupletata, aliquando tandem aspiciunt lucem. Neque verò cunctandum mihi, aut diutiùs deliberandum fuit, quem potissimùm hisce meis lucubrationibus, quantulæcumque demùm illæ sint, Patronum adoptarem. Videlicet iam inde ab auspicato Pontificatu tuo felicissimo ita me tibi deuinctum tenes eximiis promeritis, totus vt in ære tuo sim. Quòd si has primitias meorum studiorum, tibi multis nominibus debitas, velut perpetuæ erga te obseruantiæ pignus non offerrem, magno me scelere obstrictum existimarem. Et verò quæ de Matrimonij Sacramento diuturna commentatione enodata proferimus, cui nisi præstantissimo Sacrorum Antistiti maximè debeantur? Quæ verò è Theologorum arcanis, reconditisque litteris explicantur, déque Iurisprudentium placitis depromuntur, ad quem potiùs referentur, quam ad eum, qui & iuris vtriusque prudentiam apprimè calleat, & sacram Theologiam subciuis operis, in tanta publicorum munerum mole, non attigerit modo leuiter, sed bene penitus combiberit? Debetur præterea tibi hoc Opus, non meo solùm, sed totius etiam Societatis nomine, quam pro tua singulari humanitate perpetuò foues, ornas, & tueris. Accipe igitur (*Vigilantissime Pontifex*) quasi nostræ obseruantiæ obsidem, perexiguum hoc munusculum: illudque (quæ tua est benignitas quódque Principes maximè decet) non ex tenuitate sua, sed ex intensa tibi gratificandi voluntate, vt spero, ponderabis. VALE.

Elogia de P. Thoma Sanchez.

Ex elogij Scriptorum Soc. Iesv, Auctore P. Petro Ribadeneira.

THOMAS SANCHEZ, *natione Hispanus patria Cordubensis, à puero nostrum institutum complexus est, atque in Societate liberales disciplinas didicit, quæstiones de moribus docuit. Vir fuit., in quo virtus cum doctrina, ingenium cum assiduæ legendi auiditate certauit, & qui non minus vtriusque Iuris, quàm Theologiæ cognitione excultus fuit. Scripsit pereruditos* de Sacramento matrimonij *tomos tres, doctis viris valdè probatos. Scribebat etiam* Summam Casuum (*vt vocant*) Conscientiæ, *sed dum primum tomum haberet absolutum, & secundum inchoatum, ecce tibi præpropera mors filum abrupit,* & Sanchium *nostrum, annum quinquagesimum nonum agentem sustulit è medio in Collegio nostro Granatensi, 19. Maij anni salutis millesimi sexcentesimi decimi. Fama est,* Thomam Sanchium, *quo tempore Societatem nostram ambiebat, sæpe à Superioribus repulsam passum, quòd impeditioris esset linguæ, Cordubæ in templum sanctissimæ Virginis Mariæ, quod à Fonte sancto nomen habet confugisse, & multis suspiriis, lacrymisque à Deipara Virgine efflagitasse, impedimentum illud vt auferret, quò in Societatem admitteretur, atque etiam professum se domum suam non reuersurum, nisi quod petebat impetrasset. Quid multa? impetrauit, & sublato impedimento, ad Societatem aggregatus est.*

Ex libro P. Ioannis Combrecij de studio Perfectionis.

PATER THOMAS SANCHEZ, Cordubensis, quem ante vnum annum Deus ad laborum præmia euocauit; vir dum viueret, domi nobilis, humilitatis laude, & Iuris vtriusque, ac Theologiæ eruditione illustris, cùm adolescens à Societate nostra, cuius ingressum summis votis expetebat, ob linguæ impeditæ defectum excluderetur, fusa ad Beatissimam Virginem prece, à qua recedere noluit, donec ipsa se voti compotem fecisset, minimè spe sua frustratus, est soluto linguæ impedimento: & ad Societatem admissus perpetuum se magnæ Matris cultorem atque imitatorem exhibuit: cùm multis religiosarum virtutum ornamentis, tum integerrima vitæ sanctitate, ac columbina simplicitate amabilis. Idem à Clemente VIII. Pont. Max. ob illa celeberrima de Matrimonio scripta eximiè laudatus: omnibus cuiusque ordinis ob excellentem paupertatem, incredibilem abstinentiam, indefessosque labores pro Sancto habitus, venerationi fuit. Hic ergo tantus vir hanc nostram negotiationem cum summo vitiorum odio, virtutisque amore singulari, sic coluit, atque exercuit vt omnem docendi, dicendique rationem excesserit: & si libri deficerent meritò ex eius vita, ac moribus tota hæc nostra doctrina desumi, reuocatique posse videretur, Quotidie, quæ negociationi subiiciebat, proponebat manè, & in libellum secretiorem referebat: decursu diei exercebat, quæ proposuisset: certis denique temporibus à se rationem exigebat incredibili lucro, atque eo profectu, qui ei sanctitatis famam ac venerationem peperit. Educam è libello rationum spiritualium eius, quæ manu propria annotabat praxim, quæque post eius obitum reperta, nostro proposito admodum hîc opportunè reddentur, atque in primis his verbis: *Vita mea quotidiana, atque vniuersa similis esse debebit negotiationi spirituali, nec non mercatori cupido & ad omne lucrum intento: ac primò omnium circa charitatem: mea commoda alienis postbabeo; disrumpar potius, quàm aliena referam, aut diuulgem delicta; neque aliis eadem, quamuis leuia, & ioco referentibus aurem præbebo. Conabor omnibus modis cogitationes fouere sublimes.* Hæc de fraterna charitate.

De patientiæ exercitio subiungit: *Negotiatio mea versari quoque debet in omni patientiæ exercitatione. Benignè feram, si contingat mihi necessaria deesse, & ex obliuione ea mihi minimè suppeditari. Hoc vnum maximè curabo, vt ei omnium accuratissimè seruiam, qui me maiori molestia, & vexatione affecerit. Quando ex cubiculo egrediar, me ad hoc comparabo, atque etiam optabo, vt aliquid aduersi mihi inferatur. Quod si aliquem aliquid petiturum accedam, Deum precabor, vt id mihi denegetur, aut ceroè minimè tribuatur, saltem ex errore, aut obliuione; vt ita perpetiendi materia mihi non desit.* Hactenus eius verba, quibus adeò prolixè re ipsa respondebat, vt præ magnitudine factorum nulla, aut certè obscura verba esse videantur.

Adiiciamus quæ domandarum perturbationum, sensuumque studio, atque custodia exercebat: *Non minor*, inquit, *hostis ero voluptatem, ac deliciarum, quàm ipsius cacodæmonis.* Ex quo capite sensibus aut vix vtebatur, aut duntaxat quando opus erat: nunquam florem naribus admouisset: res nouas nec audiebat, nec ab aduenientibus Fratribus, aliisve quidquam scisciabatur. Sed ipsum in hoc argumento progredientè audiamus: *Si quando, ait, congregatos, aut circunspicientes videro, non subsistam: nec contuebor, vt quid fiat videam. Per domum ita defixis in terram oculis incedam, vt dumtaxat transeuntium vultus agnoscam, honoris exhibendi gratia, præterea nihil. In triclinio singulari vtar modestia: non modo benedictionum aut gratiarum actionis, sed & toto refectionis tempore. Ne lan-*

cem

cem ipſam quidem aſpiciam, niſi quando oblata à me ſumenda erit. Hactenus ſcripta. Taceo corporis flagellationem, jeiunia, guſtus, mortificationes, quibus iuſtum volumen impleri poſſet: redeo ad beati viri leges, atque obſeruationes: *Quidquid*, inquit, *mihi oblatum fuerit, eo ſolo veſcar, nullo adiecto aut oleo, aut aceto, ſale, aut condimento: neque toto vitæ meæ decurſu certis ciborum generibus vtar, quod meo palato mirum in modum arrideant, etiamſi nudo pane tunc temporis contentus eſſe debeam. Illud omnino intactum relinquam, in quod appetentia mea fertur ardentiùs. Me mortificabo in ferculis in farie compoſitis, in artocreis, ſaccharo, aut melle conditis. Si contingat mensæ miniſtrum alijs, me prætermiſſo, inſeruire hoc à Deo petam, vt mei penitus maneat immemor. Circa potum aliquid relinquam, quantumuis naturæ ſitati naturæ ſatisfactum non ſit.*

De ſilentio, quod diligentiſſimè ſeruabat, hæc ſibi præſcripſit: *Extraordinarium mihi ſilentium inducam: dabóque operam, vt in omni conſeruatione mea aliquid de Deo loquar; neque hoc tantùm cum domeſticis, ſed etiam cum externis, vt ij aliquid de diuinis à me acceptum domum referant.*

De paupertatis ſtudio ſequentia adſcripta erant: *Paupertatis amator ero maximus: cibiſque duntaxat vtar, quibus veſci Religioſos pauperes decet. In itinere nihil mecum, quod delicias ſapiat, deferam, nec puluillum, aut veſtes non neceſſarias.*

De propoſito humilitatis exercendæ ſic habet: *Vt nouitium primi anni ſemper me geram; & vt pro tali habear, & vt talis ab omnibus agnoſcar, efficiam. Neque aliquid, quod in laudem meam reduci dicam, aut faciam: neque vt quis me doctum, aut prudentem reputet, annitar. Quoties abſque cenſura poſſimum obtinere locum in refectorio potero lubens occaſionem captabo.*

Addamus aliquid de obedientiæ virtute, *In obedientia*, ait, *accuratiſſimus ero, etiam litera inchoata relicta. Folium arboris in horto non contingam: non decutiam vel vnum perſicum. Filum vnum abſque facultate aut tribuam, aut accipiam nunquam.*

De ſtudio orationis, quam rebus omnibus, & maximè ſtudiis (quæ ad duodecim horas extendebat quidem quotidie ad veſperam vſque jeiunus) adhibebat dicendum eſſet: ſed ſufficiet inſtituto noſtro, ſi ſola eius verba adferamus. *Omnis*, inquit, *cura mea, & ſollicitudo erit ſanctiſſimum Sacramentum*, IESVS *Crucifixus*, VIRGO MARIA, *erga quam ſingulari ſtudio afficiar. Ad illam vt matrem in omnibus neceſſitatibus, difficultatibus, ſtudiiſque recurram: per eam Deo gratias agam pro quouis opere facto in Dei obſequio: per eam veniam precabor pro quouis defectu admiſſo: per eam illos Deo commendabo, qui mihi moleſtiam aliquam exhibuerunt.* Hæc ille. Geſtabat verò verba illa, *Sanctiſſimum Sacramentum*, IESVS *crucifixus, & Virgo Maria*, pietatis cauſa, in Breuiario: & ad horum verborum pronunciationem omnis infeſtatio, ac moleſtia, ſi quæ ſuperueniſſet, aſcendebat. Certè circa hæc contigerunt miracula quædam præclara, quæ referre non eſt huius loci: vnicum addam, antequam finiam; menſibus, ac ſeptimanis ſingulis ſolitum fuiſſe modò in huius, modò in illius virtutis acquirendæ ſtudium incumbere. Examinabat ſe circa finem menſis, aut hebdomadæ, notatis erroribus hac praxi: *Menſe Aprili*, (qui fuit vitæ eius poſtremus) *Sanctiſſimo Sacramento plurima deuotio, & charitas: Chriſto crucifixo multa patientia: beatæ Virgini exactum ſilentium. Prima hebdomada, nihil: ſecunda, impatientia exigua, tertia, tres paruæ: quarta, duæ paruæ.* Addit & illud in reuerentiam ſanctiſſimi Sacramenti *Quotidie illud quinies viſitabo: diebus Iouis octies, adhibita vna verberatione, & geſtatione cilicij, cum continua tanti myſterij recordatione, & adhibita ſingulari cura lucri ſpiritualis. Octo diebus ante ſolemne illius feſtum, & totidem poſt, quotidie litanias recitabo, diſciplinam factam, cilicium geſtabo, ſolitis orationibus vnius præterea horæ ſpatium adiiciam, ſingularem curam adhibebo, me ad tantum feſtum diſponendi: hiſce verò diebus octies illud viſitabo; in profeſto ſacrum vnum audiam, duas horas amplius ſolito in oratione impendam:* IESV *crucifixo faciam diebus Veneris, quod die Iouis dixi me facturum, idem die Sabbati in honorem diuæ Virginis. Diebus octo ante quodlibet feſtum Chriſti Domini, aut Dominæ noſtræ, item in profeſtis ſic me præparabo, vt de ipſo ſanctiſſimi Sacramenti feſto ſuperiùs dixi: idémque præſtabo octo diebus ante Paſcha, Pentecoſten, ac ſanctiſſimam Trinitatem.* Hactenus ex eius manuſcripto. Parum eſſet, nec admodum admiratione dignum, ſi in ſolo propoſito rerum agendarum huius ſancti viri perfectio ſtatueretur: facilè enim eſt proponere, ſed qui propoſuerit, & exercuerit, hic magnus vocari meretur in regno cœlorum. Id certè cæteris admirabilius, quòd totis quadraginta tribus annis, quibus in Religione vixit, imo & ante ingreſſum, nunquam animum in quouis prædictorum exercitiorum vel minimùm remiſerit, aut aliqua intermiſerit, quibuſuis impedimentis, iiſque multiplicatis, interuenientibus. Quantumuis grauem perſonam appoſitè dimittebat, vel audito pulſu ad orationem, vel cùm inſtabat exercitiorum eius diſtributio.

Ex his videre liquet, quantum meritorum cumulum ſecum in cœlum detulerit hic vigilans mercator ſpiritualis, quóſve adinuentionum ſuarum fructus inibi comedat: iuxta frequentem repetitionem illorum verborum ab ipſo factam: *dicite iuſto quoniam bene, quoniam fructum adinuentionum ſuarum comedet.*

FACVLTAS R.P. PROVINCIALIS Prouinciæ Lugdunensis.

EGO Bartholomæus Iacquinotius, Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi Præpositus Prouincialis, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis, HENRICO III. 10. Maij 1583. HENRICO IV. 20. Decembris 1606. & LVDOVICO XIII. nunc regnante, 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus nostræ Societatis compositos absque Superiorum eius permissione imprimant, permitto Nicolao Iullieron Typographo Regio, & Ioanni Iullieron, fratribus Lugdunensibus Bibliopolis, vt Opus, quod inscribitur, *De sancto Matrimonij Sacramento Disputationes*, *Auctore* THOMA SANCHEZ, ad sex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere possint. Datum Lugduni, 22. Decembris 1620.

B. IACQVINOTIVS.

CONSENSVS.

HVNC THOMÆ SANCHEZ *de Matrimonij Sacramento* Disputationum librum hîc Lugduni cudi & typis mandari, ego in hac Præfectura Regis Procurator non impedio. Datum Lugduni, 22. Decemb. 1620.

DE POMEY.

VT hic liber Typis mandetur, concedimus Nicolao Iullieron Typographo Regio, & Ioanni Iullieron, fratribus Lugdunensibus Bibliopolis. Datum Lugduni 22. Decembris 1620.

SEVE, L.G.

INDEX

INDEX
DISPVTATIONVM
QVÆ CONTINENTVR
IN HOC VOLVMINE.

Liber Primus.

DE SPONSALIBVS.

DISP. I. Vnde dicantur, & quid sint sponsalia, quæsque conditiones desiderent ad sui valorem. pag. 2.
Quid nomine sponsi, sponsæ, sponsalium, & matrimonij, viri, & vxoris in decretis, & statutis intelligatur: & aliqua inferuntur ad nonnullorum textuum interpretationem, n. & sequentib. 4
Disp. II. Vtrum ex sponsalibus id ius acquirant sponsi, vt eius violatio sit adulterium.
An hæc circunstantia sit necessariò confitenda, numero 4. & sequent.
An filij concepti ex concubitu cum aliena sponsa de futuro sint naturales. n. 5.
Disp. III. An sufficiat ad valorem sponsalium promissio mere interna. 6
An promissio merè interna obliget siue stando in iure positiuo, siue stando in iure naturæ, n. 1. & sequentibus.
Disp. IV. An promissio interna facta Deo ducendi aliquam, obliget.
Quid si voueat matrimonium eo quod se fragilem expetitur. ibi n. 6. & sequentibus.
Quid quando matrimonium est causa pia, n. 9. & sequentibus.
Disp. V. An necessarium sit vt promissio constituens sponsalia, sit mutua. 9
An quando alter tantum promittit, maneat obligatus, ibi à n. 7.
An promissio simplex quæ mutua non est, obliget ad mortalem culpam, n. 17. & seq.
Disp. VI. An promissio matrimonij absenti facta nullo pto absenti stipulante, obliget irreuocabiliter ante absentis acceptationem. 14
An promissio, vel donatio indigeat acceptatione, stando ibi iure communi, ibi à n. 2.
An idem sit attento iure regni Castellæ, n. 18. & seq.
Quid in promissione matrimonij facta absenti, n. 2. & seq.
Disp. VII. An promissio matrimonij facta absenti, aliquo pro eo stipulante, obliget irreuocabiliter. 18
Quis possit pro alio stipulari attento iure communi, numero 2. & seq.
An ex stipulatione alteri per alterum facta, otiatur obligatio naturalis, n. 14. & seq.
An saltem iure canonico otiatur obligatio, n. 20.
Quid si iuramento firmetur. n 23. & seq.
Quid attento iure regni Castellæ, n. 27. & seq.
Quid de promissione matrimonij, aliquo pro absenti stipulante, n. 29. & seq.
Disp. VIII. Qualis deliberatio in promissione desideretur, vt constituat sponsalia. 25
An destituti sensibus vt surdus, mutus, & cæcus possint contrahere sponsalia & matrimonium, n. 12. & seq.
Quid de insanis & ebriis, n. 15. & seq.
An detur amens in vna, aut altera re, qui in cæteris rebus ratione vtatur, capaxque sit matrimonij & aliorum sacramentorum, n. 22. & seq.
Disp. IX. An sufficiat ad sponsalia promissio absque animo vere promittendi aut se obligandi. 29
Quid si adsit iuramentum animo iurandi, non tamen se obligandi, n. 8 & seq.
Quid si aliquis dubitet de promissione ipsa, vel de animo se obligandi, n. 11 & seq.
Disp. X. An promissio facta matrimonij, obliget ratione fraudis, & iniuriæ illatæ. 35
An, quando vir est notabiliter dignior, vel præbuit indicia, ficta promissionis matrimonij, teneatur defloratam ducere, n. 2. & sequentibus, & teneatur restituere, n. 18 & 19.
Quid quando fœmina ignorauit excessum, vel si nouit, taliter ei fides data est, vt potuerit æstimare verè dari, n. 10 21.
Quid si fictè promittat fœminæ, quam nouit corruptam, illa tradat suum corpus, n. 22. 23. 24.
Quid quando contrahentes sunt æquales, & nullum aliud damnum sequitur, & alter vere promittit, alter autem fictè, num. 25. & 26.
Quando ficte promittens, non teneatur ducere, an rogatus à iudice possit negare promissionem, n 27. & 28.
Disp. XI. An qui ficte contrahit matrimonium, teneatur vere contrahere. 36
Disp. XII. An sponsalia clandestina valeant. 38
Disp. XIII. An sit peccatum sponsalia clandestina contrahere. 39.
Disp. XIV. An notabilis disparitas inter contrahentes disparitatis conscios, ea irritet, vel causam iustam irritandi præbeat. ibid.
Disp. XV. Qui sint habiles ad sponsalia contrahenda. 40
Disp. XVI. Quæ ætas desideretur ad sponsalia? ibid.
Disp. XVII. Vtrum sponsalia aut matrimonium contrahere ante ætatem legitimam, sit peccatum. 43
Disp. XVIII. Per quæ verba contrahuntur sponsalia, & matrimonium, vbi de omnibus verbis affirmantibus. 44
Disp. XIX An per verba negatiua, vt nullam aliam à me, quàm te, præterea, nisi te, duco, aut ducam, contrahantur sponsalia, aut matrimonium. 48
Disp. XX. Vtrum matrimonium clandestinum inter puberes, obliget vt sponsalia, saltem si iuramento affirmetur. 49
Disp. XXI. Vtrum matrimonium inter puberes, vel puberem & impuberem habeat vim sponsalium. 51
Disp. XXII. Vtrum subarrhatio annuli sit sufficiens sponsalium, aut matrimonij iudicium, vbi de aliis signis. ibid.
Disp. XXIII. Vtrum sint sponsalia, vel matrimonium, si parentes contrahant filiis præsentibus, & tacentibus. 52
Quid si extranei, ibi à n. 6.
Quid si parentes pro filiis absentibus, vel infantibus, an satis sit, si postea tacitè ratum habeant parentes, per extraneorum factum, ibi à n. 10.
Disp. XXIV. Promittentes matrimonium alienum, ad quid teneantur, vbi late de alieni facti promissione. 54
Disp. XXV. Vtrum, quando promissioni alieni facti adiicitur pœna, eximatur ab illa faciens quod in se, vt aliter impleat 55
Disp. XXVI. Vtrum verba promissionis debeant fieri in personam determinatam: vel sint sponsalia, si aut promittat quandam ex filiabus, ipsis consentientibus. 56
Disp. XXVII. Vtrum sponsalia obligent sub culpa lethali. 58
Disp. XXVIII. Quando teneatur, qui sponsalia nullo præfixo termino contraxit, ea implere. ibid.
Disp. XXIX. Vtrum cogendus sit implere sponsalia, qui iniustè ea implere tenuit. 59
Disp. XXX. Vtrum licitum sit pœnam sponsalium contractui adiicere. 60
Vtrum ea pœna valeat, quando non per modum pœnæ, sed per modum interesse, petitur, ibi n. 12. & seq.
Disp. XXXI. Vtrum, si pœna sponsalibus adiecta soluatur, teneatur recipiens restituere.
Disp. XXXII. Vtrum pœna contractui sponsalium adiecta, firmetur iuramento, & si soluatur, possit repeti absque periurio, siue obtento siue non, relaxatione iuramenti. 63

Index disputationum

Disp. XXXIII. Vtrum valide interponatur pœna in matrimonio per quam non impediatur patrimonium, sed tantum conatus in lucro perdendo, aut non acquirendo, vt si legetur aliquid sub conditione certi matrimonij ineundi. 69

Disp. XXXIV. Vtrum pœna constans in lucro non acquirendo, retrahens à matrimonio, valide apponatur, vt si legatum, vel donatio fiat, sub conditione ducendi vitam cœlibem 74

Disp. XXXV. Vtrum possint arrhæ in contractu sponsalium apponi. 79

Vtrum valeant in quacunque quantitate, ibi à n. 7.

Vtrum possint constituta specie, vt instrumento, ibi à n 21.

Vtrum possint vtrimque constitui, ibi à n. 24.

Disp. XXXVI. Ad quem pertineant arrhæ datæ, siue sequatur matrimonium, siue non. 81

Disp. XXXVII. Vtrum in foro conscientiæ ante vllam sententiam teneatur arrhas recipiens, si culpabiliter fregerit sponsalium fidem, ipsas restituere, pœnam legalem duplam, & conventionalem quadruplum. 82

Disp. XXXVIII. Vtrum licitum sit in sponsalium contractu, pignora, & fideiussores intervenire. 83

Disp XXXIX. Vtrum in matrimonio spirituali, vt religionis ingressu, licitum sit pœnam, & arrhas apponere. 84

Disp XL. Vtrum validum sit pactum appositum in sponsalium contractu, vt vir sub certa pœna teneatur in certo oppido cum vxore moram trahere, & sic non teneatur vxorem sequi, si spreta pacti fide alibi habitandi gratia migret. 85

Disp. XLI. Vtrum quando nullum initum est pactum, de habitatione in certo loco teneatur vxor virum alibi migrantem, sequi. 88

Disp XLII. Vtrum sponsalia dissoluantur per ingressum religionis professione non secuta. ibid.

Disp. XLII. Vtrum sponsalia iurata dissoluantur per religionis ingressum: vel teneatur iurans, prius contrahere matrimonium, quam religionem ingrediatur. 89

Vtrum saltem possit prius contrahere, quamuis post sponsalia iurata vouerit religionem, vel castitatem, si animo ut plurimum contrahat, ingrediendi religionem ante consummationem, ibi n. & usque ad 10.

Vtrum quando nullum votum emisit, possit eodem animo contrahere, ibi n. 11. & 12.

Disp. XLIV. Vtrum sponsalia cum virgine contracta, & sub ea specie sponsata liceat desponsatori, ingredi religionem, illius non contracto matrimonio, siue ea contracto, ante consummationem. 91

Disp. XLV. Vtrum qui prius votum religionis, aut castitatis emisit, virginemque deinceps fide data de matrimonio contrahendo, teneatur ad matrimonium, vel potius ad votum. 92

Disp. XLVI. Vtrum sponsalia dissoluantur per votum simplex castitatis subsequens. ibid.

Vtrum qui sic vouit castitatem, possit contrahere matrimonium, vel teneatur ingredi religionem, n. 12. & 13.

Vtrum esto ita vouens possit inire matrimonium, obliget id votum, an prorsus irritum sit, ibi n. 14. & 15

Disp. XLVII. Votum Ordinis susceptio dirimat sponsalia, ita vt licitè sponsus possit, spreta sponsalium fide ad sacros Ordines promoueri. 94

Disp XLVIII. Vtrum dirimantur sponsalia per matrimonium aliud contractum. ibid.

Disp. XLIX. Vtrum priora sponsalia dissoluantur per posteriora, subsecuta copula cum posteriori fœmina. 95

Disp. L. Vtrum priora sponsalia dirimantur per posteriora iuramento firmata. 96

Disp. LI. Vtrum sponsalia impuberum dissoluantur per dissensum impuberis ad puberem matrem accedentis. ibid

Vtrum huiusmodi sponsalia firmentur iuramento, ibi n. 21. & sequentibus.

Disp. LII. Vtrum sponsalia dissolui possint mutuo consensu. 99

Quid si iuramento firmata fuit, ibi n 6. & sequentibus.

Disp. LIII. Vtrum si sponsalibus contrahendis terminus præfixus sit, & accedenti termino alter non implet, maneat alter liber 101.

Disp LIV. Vtrum dissoluantur sponsalia, alterius profectione & absentia. 102

Vtrum sponsa de futuro teneatur sponsum sequi: sit iusta dissoluendi sponsalium causa, si velit sponsus mutare domicilium, ibi n 14.

Disp. LV Vtrum sponsalia ob alterius fornicationem corporalem, vel spiritualem dissoluantur. 104

Vtrum si vir præcesserit contra sit sponsa, dissoluantur, ibi n. 7.

Quid si vir ex præcepto fornicetur, ibi n 8.

Vtrum compensetur si vir, si vterque fornicetur, n. 9.

Disp. LVI Vtrum dissoluantur sponsalia ob superuenientes impedimentum dirimens, aut impediens. 105

Vtrum is cuius culpa impedimentum accidit, teneatur dispensationem procurare, ibi n. 4.

Disp. LVII. Vtrum ob fœditatem notabilem nasi, aut oculorum similitudinem, aut morbum superuenientem in, dissoluantur sponsalia. ibid.

Disp. LVIII. Vtrum dissoluantur ob morum asperitatem, aut fœditatem, ob quam est in horrore apud inter sponsos notus. 106

Disp. LIX. Vtrum dissoluantur ob pauperiatem superuenientem, vt si sponsa ad egestatem, ad paupertatemque redacta sit. ibid.

Disp. LX. Vtrum iurans se aliquem ducturum, teneatur eam ducere, cum dives ipsa sit dotem destinate teneatur, 107

Disp. LXI. Vtrum dissoluantur sponsalia remoto malo eius, aut scandalorum, aut rationes contradictionis patentes, aut dispensatione Pontificis aut Episcopi. 108

Disp. LXII. Quæ aliæ regulæ generales tradi possint ad dissoluenda sponsalia. 108

Disp. LXIII. An causæ sufficientes ad sponsalium dissolutionem, quando post ipsa contingunt, sufficiant, si præcedunt: at tunc probabiliter ignoratæ. 110

Disp. LXIV. Vtrum dum causæ iustæ dissoluendi præcedunt, & sunt probabiliter ignoratæ dirimant ipso iure sponsalia 110

Disp. LXV. Vtrum si dolus non det causam contractui, quia eo affectu sponsus contraxit, vt si causam iustam dissoluendi posset non desisteret, possit ob causam præcedentem probabiliter ignoratam, sponsalia dissoluere. 111

Disp. LXVI. An sponsus accedens ad sponsam post causæ dissoluendi sponsalia notitiam, censeatur remittere, ita vt iam nequeat dissoluere.

Disp. LXVII. Vtrum in casibus in quibus dissolui possunt sponsalia ob causas superuenientes, vel præcedentes ignoratas, si iuramento stabilita si necessaria iurimenti relaxatio, 1 2

Disp. XLVIII. Vtrum sponsus vtro liberatus, quod si alter nosset, iure optimo posset dissoluere sponsalia, possit cogere, alterum vitium ignorantem, vt seruet sponsalium fidem. 113

Disp. LXIX Vtrum sit necessaria authoritas iudicis ad dissoluenda sponsalia, dum causæ iustæ illa dissoluendi adsint. 114

Disp. LXX. Vtrum si causa dissolutionis sponsalium occulta infamiæ grauis nota afficiat, vt si sit occulta sponsæ reputatæ virginis fornicatio, possit in iudicio detegi, vt dissoluantur. 115

Disp LXXI Qualis probatio impedimenti matrimonij desideretur, vt Ecclesia id impediat, ac sponsalia dissoluat. ibid.

Disp. LXXII. vtrum sufficiat confessio alterius, vel vtriusque sponsi, impedimenti, ad dissoluenda sponsalia. 117

Disp. LXXIII. Quæ sit certitudo causæ sufficiens sit, vt in foro conscientiæ possit haberi à sponsalibus retineri.

LIBER SECVNDVS.

De essentia & consensu matrimonij.

Disp. I. Quid sit matrimonium, & in quo eius essentia vertatur. 118

Disp. II. Vtrum matrimonium sit homini naturale. 119

Disp. III. Vtrum matrimonium sit sub præcepto. ibid.

Disp IV. Quando sit matrimonium institutum in lege naturæ, & in Euangelica. 120

Disp. V. Quæ sit materia, & forma sacramenti matrimonij. ibid.

Disp. VI. Quis sit minister sacramenti matrimonij: an ita sit sacerdos, vt ante Tridentinum matrimonium celebratum absque sacerdotis præsentia, non fuerit sacramentum. 121

Vtrum coniuges peccato lethali affecti contrahentes matrimonium, lethaliter delinquant, quatenus ministrant, ibi num. 3. & 4.

An sacerdos in mortali assistens nuptiis, vel nuptiarum benedictionem celebrans, peccet lethaliter, ibi n. 5.

Disp. VII. Vtrum matrimonium in lege naturæ, & veteri fuerit sacramentum.

Disp. VIII. Vtrum post legem Euangelicam matrimonium infidelium, vel fidelis cum catechumena, Pontificis dispensatione contractum, sit verum. ibid.

Disp. IX. Vtrum matrimonium infidelium cum ambo baptizatur, efficiatur sacramentum, eisque gratiam conferat ibid.

Disp. X. Vtrum matrimonium fidelium, in lege Euangelica sit sacramentum. 123

An possit separari ex contrahentium intentione ratio sacramenti vt si aliqui fideles velint inire matrimonium ita vt contractus esset, non tamen sacramentum, ibi n. 6.

Vtrum matrimonium sit verum sacramentum, an secus, ibi n. 5.

Disp. XI. Vtrum matrimonium per procuratorem contractum sit validum 124

Vtrum post concilium Tridentinum validum sit, ib. num. 19. & sequentibus.

Vtrum sit necessarium dari potestatem procuratori coram parocho, & testibus, ibi n. 22 & 23.

Vtrum matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum, ibi n. 26. & seq.

Disp. XII. Vtrum matrimonium per epistolam contractum, sit validum, & sacramentum. 129

Disp. VIII. Quo iure matrimonium indissolubile sit & vnde hæc indissolubilitas proueniat. ibid.

Disp. XV Vtrum Pontifex dispensare possit in matrim. rato. 132

Vtrum dirimere possit, vt matrimonium non ratum dissoluatur per subsequens consummatum, ibi n. 2. & 4.

Disp XV. Vtrum vt valida sit dispensatio Pontificis in matrimonio rato & non consummato 135

Disp. XVI. Quæ sint causæ iustæ, vt Pontifex dispensare possit in matrimonio rato. 136

Disp. XVII. Vtrum possit Pontifex dispensare in matrimonio consummato

Index disputationum.

summato infidelitatis tempore, si ambo coniuges baptizentur vt possint aliud inire matrimonium priori dissoluto. 137

Disp. XVIII. Vtrum per professionem religionis dissoluatur matrimonium ratum.

Vtrum dirimatur per professionem Equitum ordinum militarium ibi n.7 & 8.

Vtrum per promotionem ad Episcopatum, vel ordinem sacrum ibi n.9.

Disp. XIX. Quo iure professio religionis matrimonium ratum dirimat 138

Disp. XX. Vtrum quando post matrimonium ratum. ambo coniuges communi consensu profitentur, vel vnus profitentur alter verò vouet castitatem, dissoluatur matrim. ratum. 139

Iam neutri coniugi liceat altero inuito ad religionem transire: an sit tale dum vir penetrat vas absque seminis effusione. ibid.

Vtrum necessarium sit, vt fœmina etiam seminet, ibi à n.10.

Vtrum copula præcedens efficiat matrimonium consummatum, ibi à n.12.

Disp. XXI. Vtrum copula vi extorta consummet matrimonium, ita vt professione secuta non soluatur vinculum, vel Pontifice dispensante. 141

Vtrum saltem possit sponsa vi expressa, ad religionem transire, ibi à n 5.

An quando solo metu coacta est, possit ad religionem transire, ibi à n 11.

An peccet vir metu aut vi copulam extorquens. ibi à n. 13.

An vim passa possit incontinenti semen expellere, ibi n.17.

Disp. XXII. Verum si sponsi iuxerint se matrimonium non consummasse, credatur illis

Disp. XXIII. Vtrum liceat quandocunque sponsis ad religionem transire vel sit ad id tempus præscriptum. ibid.

Vtrum bimestre concessum sponsis, e Ex publico de consuetud. coniug. detur ad deliberandum de religionis ingressu, vel ad profitendum, ibi à n.2

An esto detur ad profitendum, sit correctum per Trid. sess 25 de regul. cap 15. ita vt sponso ingredienti non liceat profiteri ante annum nouitiatus expletum, ibi à n.6.

An illud bimestre ita sit præcisum, vt iudici non liceat arctare, nec prorogare, ibi à n.11.

Quot dicrum sit illud bimestre, ibi à n.14.

An si sponsi nolint religionem ingredi, teneantur statim ad reddendum debitum, vel possint frui illo bimestri, ibi à n 24.

An tempore illo, vel alio à iudice præscripto, neuter sponsus ad religionem transit, possit eo tempore transacto ad religionem, transire, ibi à n.26.

Disp. XXIV. An mutus contrarium consensus desideretur ad matrim. sitque eius causa efficiens. 148

Disp. XXV. An ita sit necessarius consensus ad matrimonium, vt nequeat de potentia Dei absoluta absque proprio consensu contrahentium consistere. ibid.

Disp. XXVII. An in republica Christiana, vel sæculari sit potestas ad coniungendum aliquos matrimonio, absque eorum consensu. 149

Disp. XXVIII Quod sit obiectum in quod ferri debet consensus matr. vt illud valeat, an debeat esse consensus in copulam ibid.

Disp. XXIX. Vtrum necesse sit bona aliqua quibus matrimonium excolatur, assignare: & ea debeant esse finis intentus in matrimonio, ita vt si contrahentes habeant intentionem contrariam, non sit matrimonium. 150

Quis finis debeat intendi in matrimonij contractu, vt culpa vitetur ibi n.14 & sequentibus.

Disp. XXX Vtrum sufficiat consensus internus, vel necesse si signo aliquo externo exprimi. 154

Disp. XXXI. Vtrum sufficiat consensum signis exprimi, vel sint necessaria verba. ibid.

Vtrum matrimonium solis signis contractum, sit sacramentum, à num. 7.

Vtrum verba in matri. contractu sint de necessitate præcepti, ita vt valentes loqui peccent solis signis contrahendo, ibi à n.9.

Quæ verba constituant matrimonium, & quæ signa: & an sufficiat parentes, aut alios nomine contrahentium respondere, ibi remissiue n 11.

Quis coniugũ debeat prius interrogari, & verba proferre, ibi n. 12.

Disp. XXXII. Vtrum necessarium sit vtriusque coniugis consensum, simul absque temporis internallo præstari. 157

Vtrum satis sit quæcunque distantia inter vnius & alterius consensum intercedat, ibi à n 6.

Vtrum quando aliquis ficte consensit, aut inuali de ratione metus ratificetur matrimonium, si postea interne solus ipse consentiat, ibi à n. 8.

Vtrum per Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. hæc correcta sint, ibi n. 16. & sequenti.

Disp. XXXIII. Vtrum sufficiat ad matrim. consensus illorum, qui putant subesse impedimentum dirimens quod re vera non subest, 159

Disp. XXXIV. Vtrum sit sufficiens consensus quando duo denuo contrahunt, vel affectu vxorio se cognoscunt ex errore quo existimant prius matrimonium validum fuisse. ibid.

Disp. XXXV. Vtrum cum aliqui habentes impedimentum dirimens occultum, contrahunt, sit necesse impedimento detecto vtriusque consensum innouari: vel satis sit obtenta dispensatione occulte consentire eum qui impedimenti conscius est. 159

Disp. XXXVI. Vtrum detecto impedimento, dispensatio eque occulte obtenta, sit necesse alterum coniugem certiorem fieri de prioris matrimonij nullitate: vel possit eo ignorante, existimansque prius matrimonio valuisse consensus verbis reuocati, vel copula coniugali ratificetur tale matrim. 161

Disp. XXXVII. Vtrum matrimonium legitime coram parocho & testibus, initum sit iterum coram ipsis celebrandum si reperiatur nullum ob occultum impedimentum. 164

An sufficiat ad reualidandum hoc matrimonium copula post diu maritali, vel alia ex quibus ante concilium conficiebatur matrimonium, ibi n.6.

Disp. XXXVIII. An teneatur confessarius monere coniuges qui bona fide matrim validum esse putant.

Disp. XXXIX. Vtrum coniux nullitatis matrimonij conscius possit quando id probare nequit, reddere debitum, eo quod ab Ecclesia per censuras compellitur, vel quia alias vitæ aut famæ iacturam patietur, & quibus mediis huic consuli possit. 170

Disp. XL. Vtrum quando matrimonium est nullum ob impedimentum occultum, possit aliquando Episcopus dispensare eò impedimento. 173

An possit aliquando ante cont actum matrimonium, ibi n.7.

An possit vicarius Episcopi ibi n.12.

An possit Episcopus denegare hanc dispensandi facultatem, ibi n. 13.

An possit generaliter delegare, vel soli vicario specialiter deputato similiter casus papales occultos sibi commissos per Trident. sess. 24. c 6. de reformat. n 17.

Disp XLI. Vtrum matrimonio bona fide ex parte vtriusque coniugis inito, si dub. peruenerit possit dubitans reddere, & petere. 177

Vtrum agere contra conscientiam dubiam sit peccatum, ibi n.3.

Vtrum in dubio in materia iustitiæ melior sit possidentis conditio ibi à 10.

Vtrum extra materiam iustitiæ melior sit possidentis conditio, ibi à n. 32.

An matrimonio bona fide vtriusque initio, si alter dubitet, possit dubitans reddere & petere, ibi n.42.

An lite pendenti de matrimonij valore, possit dubitans petere & reddere, & separandi sint coniuges. ibi n 51

An si alter coniux asserat se ficte consensisse, possit alter petere & reddere, n 52.

An matrimonio bona fide vtriusque inito, si postea vterque dubitet possit petere & reddere, ibi à n. 54.

Disp. XLII Vtrum cum alter coniux mala fide contraxit, dubius de morte prioris, vel de alio impedimento dirimenti, possit petere & reddere. 188

Quid si vterque mala fide contraxit, ibi à n.7.

Disp. XLIII Vtrum quando impedimentum potest propria voluntate amoueri, vt si sit seruitutis ignoratæ, licitum sit coniugi dubitanti, aut litem mouenti de vxoris seruitute, petere & reddere. 189

Disp XLIV. Vtrum coniux opinans matrimonium esse nullum possit petere & reddere. 190

Disp. XLV Quando possit coniux esse certus, & quando dubitare de matrimonij nullitate. 191

An sufficiat testimonium alterius coniugis, dicentis se ficte consensisse, ibi à n. 7.

An sufficiat protestatio qua alter coniux ante matrimonium protestatus est se ficte consentire, ibi à n.17

An sufficiat vnus testis affirmans adfuisse impedimentum dirimés ibi à n.25.

An ad dissoluendum matrimonium desiderentur duo testes, vel fama sufficiat ibi à n.30.

An confessio vtriusque coniugis affirmantis impedimentũ sufficiat. ibi n 33.

Disp. XLVI. Qualiter constare debeat de coniugis obitu, vt possit alter aliud inire matrimonium. 169

An desideretur certus mortis nuncius, vel sufficiat alia moralis certitudo, ibi à n.5.

An sufficiat vnus testis, à n.10.

An sufficiat fama mortis viri, ibi à n.13.

LIBER TERTIVS.

De consensu clandestino.

DIsp. 1. Quempliciter dicatur matrimonium clandestinum & quando tale dicatur ad incurrendas clandest ni pœnas 199

An sit clandestinum ad incurrendam illius pœnas, si denunciationes omittantur, ibi à n.5.

Quid si publice celebretur, omissis tamẽ denunciationibus, ibi à n.9.

Disp. II. An si matrimonium clandestinum, nullum sit, vt quia absque parocho, & testibus celebratur, incurratur pœnæ clandestini. 201

Quid

Index disputationum

Quid si matrimonium clandestinum, irritum sit ratione consanguinitatis, aut alterius impedimenti, ibi n.7.

Disp. III. An matrimonium clandestinum irritum fuerit ante Tridentinum, sitque culpa lethalis illud contrahere. 203

Disp. IV. Qualiter potuerit Ecclesia irritare matrimonium clandestinum. 205

Disp. V. Verum denuntiationes sint de essentia matrimonij. 208

Verum saltem sint de præcepto præmittendæ matrimonio, ibi à num. 5.

Disp. VI. Vbi & quomodo debeant fieri denunciationes. 209

Disp. VII. Quis possit dispensare in denunciationibus, ne præmittantur matrimonio. 210

An possit vicarius Episcopi in illis dispensare, ibi à n.9.

An possit parochus, ibi à n.13.

An possit Episcopus delegare alicui hanc dispensationem, ibi à n. 18.

Disp. VIII. An ad dispensandum in denunciationibus desideretur iusta causa, & iudicialis eius cognitio. 213

An hæc dispensatio possit extra diœcesim fieri, ibi n.6.

Disp. IX. Quæ sint causæ iustæ ad dispensandum in denunciationibus. 214

Disp. X. An concurrentibus prædictis causis teneatur ordinarius dispensare. 216

An liceat ei cum quo dispensatur in denunciationibus, imponere aliquam multam pecuniariam, ibi à n.8.

An si Episcopus neget dispensationem, possit ab eo appellari, ibi à n. 12.

An si Episcopus petitam dispensationem iniustè deneget, vel non sit recursus ad ipsum, possit absque dispensatione omissis denunciationibus matrimonium celebrari, ibi à n.25.

Disp. XI. An quando celebratur matrimonium, non præmissis denunciationibus, sit peccatum lethale illud consummare non solum prima vice, antequam præmittantur. 221

Disp. XII. An sit peccatum mortale matrimonium consummare ante benedictiones Ecclesiæ. 222

An ante has teneatur alter coniux reddere debitum, ibi n.13

Disp XIII. An ex vi harum denuntiationum teneatur qui impedimentum occultum novit, illud propalare. 224

Quid si accepit sub secreto etiam confessionis non vere confitendo, ibi n.15. & sequentibus.

Disp. XIV. An si ordinarius petat è volentibus contrahere, an aliquo impedimento ligati sint, teneantur impedimentum fateri. 226

Quid si impedimento illo laborans obtinuit dispensationem in foro conscientiæ, ibi n. 4.

Disp. XV. Quale sit officium ordinarij, & quale parochi circa contractum matrimonij, & qualiter se debeant habere, quando norunt extra confessionem impedimentum matrimonij, & qualiter quando norunt dispensationem pro solo conscientiæ foro obtentam esse à contrahentibus.

Disp. XVI. An ordinarius vel parochus cognoscens impedimentum matrimonij in confessione, possit, & teneatur denegare petentibus, matrimonium. 233

An aliquis possit ex scientia confessionis iuuari ad externum regimen, ibi n. 2. & seq.

An teneatur duci scientia confessionis ad faciendum, vel omittendum aliqua, quæ teneretur facere, vel omittere; si extra confessionem sciret, ibi n.6 & 7.

Qualiter se debeat habere, quando in confessione novit impedimentum, ibi à n.8.

Disp. XVII. An ita sit necessaria præsentia parochi, & testium ad matrimonij valorem, vt in nullo casu aliter contractum valeat, 235.

An in mortis articulo, quando periculum est in mora, & est valde necessarium matrimonium, possit contrahi absque parocho, & testibus, ibi à n.3.

An ex Episcopi dispensatione possit in aliquo casu matrimonium contrahi absque parocho, ibi à n.6.

Quid, si contrahentes sint infideles, & contrahant in oppidis subiectis iurisdictioni Ecclesiæ, ibi n.8,

Quid si contrahentes ignorent inuincibiliter decretum irritans clandestina, ibi à n.9.

Disp. XVIII. Verum teneantur coram parocho, & testibus contrahere peregrini, & forenses locorum vbi non obligat decretum Tridentini.

An peregrini teneantur legibus, & consuetudinibus loci in quo hospitantur, vel per quem transeunt, ibi à n.3.

An hi teneantur legibus & consuetudinibus sui domicilij, dum ad tempus absunt, ibi à n.19.

An incolæ locorum vbi decretum Tridentini non obligat teneantur si in loco hospitij, vel per quem transeunt, matrimonium ineant, coram parocho & testibus contrahere, si ibi decretum Tridentini obliget, ibi à n.25.

An incolæ locorum in quibus decretum Tridentini obligat, ineuntes matrimonium in loco vbi non obligat, illac transeuntes, teneantur coram parocho, & testibus contrahere, ibi à num.27.

An captiui apud infideles, valide contrahant absque parocho & testibus, ibi à n.31.

Disp. XIX. An ad matrimonij valorem desideretur proprij parochi vtriusque contrahentis assistentia, vel sufficiat sit parochus, aut vtriusque, aut neutrius 244

An valide assistat parochus alterius contrahentis dum celebratur matrimonium in parochia alterius contrahentis qui alienæ parochiæ est, ibi à n.7.

Quid si parochus proprius vtriusque, vel alterius contrahentis assistat matrimonio, extra vtriusque parochiam, vel in aliena diœcesi. ibi à n.13

An peccet, puniendusque sit parochus assistens matrimonio in aliena parochia, ibi à n.17.

Disp. XX. An parochus matrimonio assistens debeat esse necessario sacerdos. 247

An parochus non sacerdos possit dare licentiam sacerdoti assistendi matrimonio, ibi à n.6.

An possit dare licentiam non sacerdoti assistendi, ibi à n.9.

Disp. XXI. An parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, valide assistat matrimonio. 250

An validè det licentiam alteri assistendi talis parochus, ibi à num.6.

Quid, si parocho interdicta sit sacramentorum administratio, ibi à num.10.

Disp. XXII. An matrimonium contractum coram parocho existimato, carenti tamen legitimo titulo sit validum. 251

An gesta in vtroque foro, habenti titulum putatiuum concurrenti communi errore, valeant, ibi à n.4.

Quid si habens titulum putatiuum, non sit iudex ordinarius, sed delegatus, ibi à n.15.

An valeant gesta, licet impedimentum sit iuris diuini, & naturalis & excommunicationis, ibi à n.21.

An valeant sic gesta, etiam respectu scientium impedimentum, ibi à num. 40.

An sufficiat ad hoc communis error absque titulo à legitimo superiori, ibi n 48.

Quid, si legitimus titulus occulto delicto amissus est, aut occulte renocatus, ibi à n.55.

Quid de matrimonio contracto coram parocho putatiuo, ibi à num.60

Quid, si licentia assistendi matrimonio sit ficte concessa, ibi à num.64.

Quid, si sint opiniones de parochi iurisdictione, & vera sit coram Deo opinio carere illum iurisdictione, ibi n.65.

Disp. XXIII. Quis dicatur proprius parochus, vt validè assistat matrimonio. 264

An sufficiat parochus domicilij originis, ibi à n.6.

An requiratur verum domicilium, vt parochus possit assistere, vel satis sit animus habitandi in ea parochia maiori anni parte, ibi à num. 9.

Disp. XXIV. Vtrum habens duo habitationis domicilia, possit indifferenter coram altero parocho contrahere matrimonium 270

Quid, quando duo sunt parochi in solidum alicuius parochiæ, ib. num. 6.

Disp. XXV. Quis sit proprius vagorum parochus ad illos coniungendum matrimonio, & qui dicantur vagi. 271

Qua diligentia præmissa coniungendi matrimonio, ibi numero 9. & 10.

An valeat matrimonium à vagis contractum, omissa ea diligentia ibi num. 17.

Quid, si forenses sint, vel saltem alter, ibi n.8 & 9.

An si alter sit parochianus, alter verò vagus, possit assistere matrimonio parochus vagi, ibi n. 14.

Disp. XXVI. Qualiter possint religiosi in nouo Indiarum orbe matrimonio assistere. & quid possint circa vagos 273

Disp. XXVII An Archipresbiter Ecclesiæ Cathedralis possit interesse matrimonio in tota diœcesi. 275

Disp. XXVIII. Quis vltra parochum censeatur ordinarius, vt possit assistere matrimonio, & alij sacerdoti licentiam assistendi dare. ibid.

Disp. XXIX. An vicarius generalis Episcopi censeatur ordinarius vt possit matrimonio adesse, & alij sacerdoti licentiam assistendi date. 276

An vicarius generalis Episcopi possit in tota diœcesi audire confessiones, & exponere confessario, ibi à n.14.

Quid de vicariis capituli sede vacanti, vel Abbatum, vel habentium iurisdictionem quasi Episcopalem, ibi n.4. & 16.

Quid de vicario foraneo, n. 10. & 20.

Disp. XXX An vicarius Episcopi renocatus morte ipsius Episcopi, aut renocatione facta per ipsum, dum sibi non intimatur: vel si suspensa eius iurisdictio excommunicatione, vel suspensione Episcopi, valide assistat matrimonio, vel alij sacerdoti licentiam assistendi concedat. 280

Disp. XXXI. An soli parochi proprietarij, sed delegati quos Episcopi constituunt, & ad nutum ipsius amoueri possunt, & vicecuratij instituti à parochis proprietariis, possint alteri sacerdoti licentiam assistendi matrimonio concedere. 282

Disp. XXXII An si Episcopus, aut constitutio Synodalis interdicat parocho dare licentiam administrandi sacramentorum nisi approbatis ab Episcopo: si vel Episcopus parocho prohibeat certas personas matrimonio coniungere. & Episcopi prohibitione neglecta parochus det licentiam assistendi matrimonio non approba

Index Disputationum.

probatus ab Episcopo, vel interfit illi matrimonio sibi interdicto valeat. 286

Disp. XXXIII. An si Episcopus aut parochus committat sacerdoti vt interfit matrimonio, dummodo sponsis præcipiat sub excommunicatione, ne consumment, donec denunciationibus præmittantur, vel vt interfint præmissis denunciationibus: vel si impedimentum non habeant sponsi, an si sacerdos interfit non iniuncto eo præcepto, vel non præmissis denunciationibus: vel non præmisso examine, an impedimentum habeant:, valeat matrimonium. 288

Quid si licentia extorqueatur dolo, vel metu, ibi n. 5. remissiuè.

Disp. XXXIV. An si priuatus sacerdos cui parochus committit interesse matrimonio, assistit illi extra parochiam, sit validum. 289

Disp XXXV. An licentia concessa per parochum assistendi matrimonio, debeat esse specialis & expressa. 291

An satis sit licentia quæ habetur per ratihabitionem, ibi n. 15.

Disp XXXVI. An si Episcopus, vel parochus concessit licentiam assistendi matrimonio, sacerdoti, & ille ignarus licentiæ, vel conscius illius non per certum nuncium destinatum, assistat, vel si reuocata erit, nec si sibi intimatum per destinatum nuncium, valeat. 294

An talis licentia possit ad libitum reuocari, ibi n. 9.

Disp. XXXVII. An sacerdos ecclesiarum sit dicendus se habere licentiam à proprio parocho, vt eos matrimonio coniungat. 296

Disp XXXVIII An sint de essentia matrimonij aliqua parochi verba, saltem de præcepti necessitate. 297

Disp. XXXIX. Qualis præsentia parochi, & testium desideretur ad matrimonij valorem, an satis sit, si casu, aut vi, aut dolo ad id vocati, interfint, vel intelligant contensum contrahentium per interpretem. 298

Quid, si licentia assistendi matrimonio metu extorqueatur, vel dolo interpretetur, ibi n. 13. & 14.

Disp. XL. Vtrum ad valorem matrimonij satis sit, parochum & testes interesse sponsalibus iuramento stabilitis: vel sponsalibus, si postea sponsi occultè se cognoscant animo vxorium vel coram eodem parocho & testibus intercedant copulæ, vel alij tactus, ob quos olim sponsalia transibant in matrimonium? vel matrimonio contracto inter impuberes vel inter puberem & impuberem, vbi malitia non supplet ætatem, vt postea efficiatur verum matrimonium per copulam maritalem, vel per alios actus, ex quibus olim reputabatur verum matrimonium. 301

Disp XLI. Quot testes, & quales requirantur in matrimonio, vt sit validum. 302

An exigatur testes in matrimonio rogatos esse ibi n. 7.

An exigatur in procuratore ad contrahendum matrimonium, certa ætas, n. 8.

Disp. XLII. Vtrum si pœna matrimonij clandestini, vt filij ex eo nati, quando fuit nullum ob aliquod impedimentum, vt legitimum censeantur, non obstanti bona fide parentum ignorantium impedimentum.

An filij nati ex matrimonio clandestino vàlido, sint legitimi ibi n. 8

Disp. XLIII. An si matrimonium clandestinum inualidè contractum, ob impedimenti ignorantiam, postea publicetur, approbetúrque ab Ecclesia, eo quod nullum est detectum impedimentum, filij inde nati sint legitimi, siue nati ante approbationem Ecclesiæ siue post.

Disp. XLIV. Vtrum matrimonium clandestinum validum habeat vim efficiendi legitimam prolem, antea suscepta à parentibus habilibus ad contrahendum matrimonium tempore conceptionis, aut nativitatis prolis. 309

Disp XLV. An sint aliæ pœnæ matrimonij clandestini. 311

Disp XLVI. Quæ sint pœnæ ipsorum clandestinè contrahentium, ibid.

Quæ sint pœnæ ipsorum testium assistentium, ibi n. 7. & 8.

Disp. XLVII. Vtrum clandestinè contrahentes possint exhæredari. 313

Disp. XLVIII. Quæ sint pœnæ parochi, vel alterius sacerdotis assistentis matrimonio clandestino. 314

An excommunicatio lata, Clem. I. de priuileg. contra regulares solemnizantes matrimonium, absque parochi licentia, sit cessata per suspensionem, arbitrio Episcopi impositam in Trid. sess. 24. c. 1 de matrim. ibi n. 8.

Disp. XLIX. An si parochus alienus vel sacerdos qui non est parochus det licentiam assistendi matrimonio incurrat suspensionem triennalem. 316

Disp. L. An si parochus triennio suspensus eo quod assistit matrimonio clandestino, iterum interfit suspendatúrque triennio, priori nondum elapso, à quo tempore incipiat hoc posterius triennium 318

Disp LI. An parochus suspensus ab officio, qui interfuit clandestino, sit consequenter suspensus à beneficio, possitque illo priuari. ibid.

Disp. LII. An parochus suspensus eo quod interfuit clandestino possit absolui ab Episcopo, vel eius vicario. 321

Disp. LIII. An pœnæ matrimonij clandestini indigeant iudicis sententia. ibid.

Disp LIV. An solius iudicis Ecclesiastici sit pœnas has inferre etiam contrahentibus, possitque iudicem laicum in hac causa procedentem, inhibere. 323

LIBER QVARTVS.

De consensu coacto.

DISP. I. Quid, & quotuplex sit metus? Et quas conditiones exigat, vt cadat in virum constantem. 325

Disp II. An metus viri constantis necessariò possit eligi minus malum, ad vitandum maius? vel possit esse talis timor, licet ob illum eligatur malus malum: vt si timore mortis incusso eligat quis fornicari.

Disp III. An metus cadens in virum constantem consideretur absolute nullo respectu ad parentem metum, ac proinde in omnibus sit æqualis: vel potius attendatur patiens metum & sic minor metus in fœmina, vel in pusillanimi sufficiat 328

Disp IV. An mali metum iustum incutientia debeant necessario timeri in propria persona, vel satis sit in persona consanguineorum, affinium, amicorum, domesticorum. 338

Disp V. Quæ sint mala, quorum timor cadit in virum constantem. 331

Quid de infamiæ metu. ibi n. 13.

Quid de metu excommunicationis, ibi n. 17.

Quid de patrimonij amissionis timore ibi n. 20.

Quid de metu amittendi magnæ lucri, ibi n. 27.

Disp VI. An timor reuerentialis cadat in virum constantem. 335

An solus timor reuerentialis sat sit ad irritandum matrimonium, ibi n. 7.

An satis sit ad annullandam professionem, ibi n. 17

An sufficiat metus reuerentialis cum minis, quando minans non solitus est eas exequi, ibi n. 20.

Timor reuerentialis respectu quorum superiorum sit, ibi n. 24.

An metus solus reuerentiæ annullet consensum tacitum consurgentem ex præsentia cum taciturnitate, ibi n. 35.

Disp VII. An preces importunæ incutiant metum viri constantis. 341

Disp VIII. An contractus metu graui initi sint nulli ipso iure. 344

An per illos transferatur dominium, ibi n. 5.

Disp IX An metu leui extorta sint in foro conscientiæ obnoxia restitutioni. 348

Disp. X. An preces importunæ incutiant metum saltem leuem, efficáque inuoluntarium, maxime, itaut eis extortum, sit in foro conscientiæ restituendum. 351

Disp. XI. An blanditiæ inferant metum leuem, itaut eis extorta, sint in foro conscientiæ restituenda. 354

Disp. XII. An metus cadens in virum constantem, iniuste illatus irritet matrimonium. 355

An constitutio procuratoris metu facta, valida sit ibi n. 22.

An dotis, & arrhorum constitutio metu facta, valeat, ibi n. 23.

Disp. XIII. An metus iustè illatus annullet matrimonium eo metu initum. 360

Disp XIV. An iure naturæ, vel solo iure humano irritum sit matrimonium metu initum. 363

Disp. XV. An matrimonium metu contractum, sit omnino irritum, ita vt nullam prorsus obligationem pariat, sed alteruti liceat altero inuito resilire. 365

Disp XVI. an peccet matrimonium ineens metu cadendi in virum constantem. 367

Disp. XVII An metus seuis aliquando matrimonium irritet 368

Disp XVIII. An validum sit matrimonium metu viri constantis initum, eodemque metu consummatum, itaut potius illud matrimonium inualidum ratificetur copula metu extortâ, aut spontanea. 369

Disp XIX An sponsalia metu viri constantes inita sint nulla ipso iure, sicut & matrimonium. Vel solum annullanda, instar aliorum contractuum. 383

Disp. XX. An matrimonium metu contractum, firmetur iuramento. 374

An quoties actus est secluso iuramento inualidus, & lege reprobatus, firmariq; debet iuramento desideretur id iuramentum ipsorte, metuque secluso præstitum est. n. 2.

An possit peti ab Episcopo relaxatio iuramenti, siue metu graui, siue leui extorqueatur, ibi n. 6.

An matrimonium metu graui initum, reddatur validum iuramento, ibi n. 11.

An iuramentum adiectum matrimonio metu graui extorto, obliget, itaut relaxatione indigeat, n. 14.

Disp. XXI. An sponsalia metu graui inita, firmentur iuramento, vel saltem iuramentum obligat, relaxatione quæ indigeat 377

Disp XXII. Vtrum Pontifex aut Princeps secularis possit subditos, aut patres filios cogere ad matrimonium. 379

An impedientes matrimonium utantur excommunicatione. Trid. dennet. sess. 24. de reform. cap. 8 & seq.

Disp. XXIII. An culpa adsit patris filij non obedientes parentibus præcipientibus aliquod matrimonium, vel ipsis inito, aut nuptias ineuntes matrimonium 380

Disp. XXIV. An possit filia inuitis parentibus non clandestinè nubens

Index Disputationum.

bens exhæredati. 382
Disp. XXV. An leges permittentes filias exhæredari, eo quod ipsis inuitis nubant, sine correctæ iure canonico. 384
Disp. XXVI An teneantur parentes dotem constituere filiabus ipsis inuitis nubentibus. 375
An teneatur pater alimenta præstare filio absque eius consensu matrimonium ineunti, & eius vxori, ibi n. 20 & 21.
Quod matrimonium dicatur indignum, ibi n. 23 & seq.
Disp. XXVII. Qualiter probentur metus. 388
An credendum potius sit duobus de metu deponentibus, quàm multis de spontanea voluntate, ibi n. 1. 2. & 3.

LIBER QVINTVS.

De consensu conditionato.

Disp. I Verum matrimonium possit contrahi sub conditione generali, & sub conditione speciali intrinseca, illudque suspendatur vt si vixerimus, si tu consenseris, si non es consanguinea, si Deo, vel Ecclesiæ placuerit. 389
Disp. II An conditio extrinseca necessario eueniens, adiecta matrimonio, vt si eras sol oriatur, reddat ipsum conditionale & suspendat consensum. 391
Disp. III An conditio impossibilis adiecta matrimonio, ipsum vitiet, vel ea reiecta, sit legitimum & absolutum matrim. 392
Disp. IV An omnes conditiones impossibiles, siue de præsenti, siue de futuro, aut præterito apponantur, reiciantur à matrimonio. 397
An reiciantur conditiones per naturam impossibiles, ibi numero 5
Quid de conditionibus de solo iure impossibilibus, n. 6 & 7.
Quid de conditionibus de facto solo impossibilibus, ibi à n. 12.
Quid si condito per accidens ex solo temporis lapsu sit impossibilis, ibi n. 15.
Quid de conditione impossibili contra substantiam matrimonij, ibi à n. 19.
Disp. V. An hæc conditio reputetur impossibilis, si pontifex dispensauerit, atque ita adiecta sponsalibus inter consanguineos reiiciatur, & sponsalia tanquam pure contracta, sint prorsus inualida. 400
An obtenta dispensatione sint vera sponsalia, ibi à n. 22.
Quid si non adiiciantur tali promissioni ea conditio, si Pontifex dispensauerit, ibi à n. 25.
Quid si impedimentum non sit dirimens, sed tantum impediens matrimonium, per Pontificem, aut per Episcopum, dispensat ille, ibi à n. 28.
An teneatur ab his sponsalibus, teneatur alteri expensas dispensationis, & quascunque alias factas soluere, ibi n. 32.
An hic promittens teneatur dispensationem procurare & cuius expensis, ibi n. 25.
An inter hos liceant tactus, & oscula licita sponsis de futuro, ibi n. 38.
Disp. VI An conditio honesta, & possibilis adiecta matrimonio illud suspendat.
Disp. VII. Quando conditio hæc adiecta sponsalibus aut matrimonio, si patri placuerit, censeatur impleta, vt ex tunc purificentur. 406
Disp. VIII. An matrimonium contractum sub conditione honesta, efficiatur ea impleta validum absque nouo consensu. 408
An idem dicendum sit, quando contrahentes erant inhabiles, incantque matrimonium ea conditione, si Pontifex dispensarit, ibi n. 9.
Quando aliquis contrahit cum duabus sub conditione honesta, & simul vtraque impletur; quod matrimonium priualeat, ibi n. 11.
Quid si sponsalia cum duabus ineantur sub conditione, & simul ambæ conditiones implentur, ibi n. 17.
An sit aliquid circa hæc per Tridentinum immutatum, ibi num. 20.
An si contrahatur matrimonium coram parocho & testibus, sub conditione honesta efficiatur post Tridentinum, validum absque nouo consensu, vel sit opus vt parochus & testes assistant verificationi conditionis, ibi n. 24.
Disp. IX An conditio contraria substantiæ matrimonij, aut eius bonis, siue sit de præsenti, præterito, aut futuro ipsum annullet. 413
Disp. X. An conditio contraria bonis matrimonij si honesta sit, illud annullet. Vt contraho tecum, modo ambo seruemus castitatem. 415
Quid, de hac conditione, si prius ita te castitatis voto astringas, vt nunquam à me petas, nec reddas ibi n. 3.
Quid de conditione nunquam exigendi, ibi n. 4.
Quid de conditione non cohabitandi simul, ibi n. 5.
Quid, de conditione, vt liceat ingredi religionem, ibi n. 6.
Disp. XI. An cesset matrimonium hæc conditio, vt alter coniux non teneatur reddere, quoties alteri non licet exigere. 417
Disp. XII. An si infideles ineant matrimonium, ea conditione, vt liceat eis repudium, aut pluralitas vxorum eo modo quo eis in lege sua hæc permittuntur; valeat merc. ibid.
Disp. XIII. Quando conditio contraria matrimonio apponatur alteri solo contrahenti an illud vitiet. 418
Disp. XIV. An sponsalia reddantur nulla, quando adiicitur conditio substantiæ contraria. ibid
Disp. XV. An conditio turpis non contrahis matrimonio, nec bonis eius, ipsum suspendat. 419
Disp. XVI. an hæ conditiones, si mecum concubueris si te virginem inuenero, si in primo concubitu mihi placueris, reiiciantur tanquam turpes. 420
Disp. XVII. An sicut conditiones turpes, & impossibiles reiiciuntur à matrimonio, ita etiam à sponsalibus reiiciantur 421
Disp. XVIII An conditiones impertinentes reiiciantur à matrimonio, vel illud suspendant. ibid.
Disp. XIX. An omnia de conditionibus tradita, licenda sint de modo, demonstratione, & causa, quando hæc sunt honesta, impossibilia, contrariantur substantiæ matr. aut sunt turpia. ibid.

LIBER SEXTVS.

De donationibus inter coniuges, sponsalitia largitate & arrhis.

Disp. I. An donatio inter coniuges valida sit. 424
Disp. II. Vtrum valeat donatio inter coniuges qui veri non sunt, sed putatiui. 426
Disp. III. Verum in aliquibus casibus valida sit donatio inter virum & vxorem. 427
Disp. IV. An valeat donatio inter coniuges, ex qua donans non efficitur pauperior. 429
An sit contra motum proprium Clement VIII. vel contra votum, paupertatis, si roget religiosus volentem sibi donare, vt donet alij. ibi n. 7.
An permissum sit in foro externo, & conscientiæ, debitori repudiare hæreditatem vel legatum in creditorum fraudem, ibi n. 8 & 9
An possit prælatus repudiare hæreditatem, vel legatum monasterio, aut Ecclesiæ delata, absque solennitate requisita in alienatione rerum Ecclesiasticarum, ibi n. 10. & sequentibus.
An dicta omnia habeant locum, quando non est hæreditatis repudiatio, sed cessio in alicuius fauorem, ibi n. 16 & 17.
An remissio vsufructus paterni sit donatio qua computetur in melioratione tertij, & quinti, & possit reuocari tanquam inofficiosa, ibi n. 18.
Qualiter valeat licentia testandi concessa per parentes filiis ibi num. 19.
Disp. V. An possit vxor renunciare lucra constante matrimonio acquisita, vel acquirenda, in viri fraudem & è contra, 436
Disp. VI. Verum valeat donatio remunetatoria inter coniuges. 437
An vxor debeat obsequia viro, ita vt nullum dignum sit remuneratione, ibi n. 13. & 14.
Disp. VII. An valeat donatio qua alteruter coniux alteri dotem constituit. 439
Disp. VIII An dos constituta per virum vxori, minuat legitimam debitam ascendentibus, vel descendentibus, atque ita extrahenda sit de toto hæreditatis corpore: aut potius de ea parte de qua maritus potest libere disponere, vt in Castilla de quinta bonorum parte, si habeat descendentes, vel de tertia, si habeat ascendentes. 440
Disp. IX. An confessio qua maritus confitetur se dotem recepisse ab vxore, vel tantum dotis quantitatem, nec constat de vera receptione, aut non de tanta summa, nec an ficte causa honoris, aut alia affecta sit, censeatur animo donandi eam dotem, aut excessum illum facta, validaque sit talis donatio. 442
Disp. X. An donatio causa mortis valida sit inter coniuges. 443
Disp. XI An donatio inualida inter coniuges, iuramento confirmetur. 444
An similiter confirmetur homagio? id est, *pleito omenaje*, ibi n. 8.
Disp. XII. An donatio præsumpta consurgens ex confessione, qua vir fatetur dotem recepisse, firmetur iuramento. 449
Disp. XIII An donatio facta contra prius non donandi iuramentum, firmetur iuramento. 446
Disp. XIV. An donatio inter coniuges firmetur morte naturali donantis. 448
An requiratur traditio vt hæc donatio inter coniuges confirmetur mortis, ibi n. 6.
An desideretur vt coniux donans prius decedat, ibi n. 20.
An exigatur ne donatio excedat summam quingentorum aureorum absque insinuatione, ibi n. 24.
Disp. XV. An vt donatio inter coniuges morte confirmetur, desideretur vt donans in eadem voluntate permaneat vsque ad mortem, nec expressè, nec tacitè donationem reuocans, & quando censeantur reuocare tacite. 451
Disp. XVI. An donatio inualida inter coniuges, dum morte confirmatur retrotrahatur ad tempus donationis factæ, tam quoad dominium, quam quoad fructus. Et semel reuocata, sed cassata, reuocetur aut cassetur quoad fructus percepios. 453

Disp.

Index disputationum

Disp. XVII. An donatio invalida inter coniuges confirmetur morte unius, vt exilio, seruitute, professione religionis alterius. 455

Disp. XVIII. An donatio sponsalitiæ largitatis inter sponsos de futuro valida sit. Et quando acquirat ei, cui donatur. 456

Disp. XIX. An acquisitatur sponsalitia largitas per matrimonium nondum consummatum, secuta traductione sponsæ ad sponsi domum aut per copulam præcedentem. 458

Disp. XX. An quando sponsalia fuere nulla ob aliquod impedimentum, interetus sponsa per osculum, aut copulam aliquid sponsalitiæ largitatis. 460

Disp. XXI. An quando sponsalia non casu, vt morte, absque tamen vtriusque culpa dissoluuntur, vt communi consensu, amissione oculorum ingressione religionis, voto, lucretur sponsa largitatem sponsalitiam. Et quid, si alter causam dedit, vt quia fornicatus est, vel in longinquam profectus. 461

Disp. XXII. An si arrha interuenerit, lucretur sponsa consummato matrimonio largitatem sponsalitiam, & arrhas, vel detur erectio. Et si matrimonium casu non sequatur, & adsit osculum, possit sponsa eligere medietatem locaiium vel arrharum. 462

Disp. XXIII. An sponsalitia largitas non tantum ante initum matrimonium, sed etiam post dari possit. 465

Disp. XXIV. In qua quantitate donari possit sponsalitia largitas, & vbi nulla est dos, valida sit, & qualiter taxanda. 466

Disp. XXV. An vestes & reliqua quæ mittit sponsus sponsæ censeantur sponsalitia largitas, & acquirantur integra per copulam, & dimidia per osculum. 467

An testes traditæ per virum vxori, vel è contra, exteráque iocalia censeantur donari, vel ad solum vsum accommodari, ibi n. 2.

Quid de vestibus, & cæteris donatis inter sponsos de futuro, an attento iure communi censeantur sponsalitia largitas, ibi n. 17.

Quid attento iure regni Castellæ, ibi n. 19.

An si socer donet vestes nutui, nurus eas sibi comparet. vel censeantur donatæ filio, ac proinde filius teneatur eas conferre, ibi num. 32.

Disp. XXVI. An donata à consanguineis sponsæ, sponso, vel è contra, censeantur sponsalitia largitas, & morte illius acquirantur. 471.

An donata à consanguineis viri vxori, censeantur viro donari, vel vxori & è contra, ibi à n. 2.

Quid de donatis à consanguineis sponsi sponsæ, & è contra ibi à n. 21.

Disp. XXVII. Quæ sit arrharum natura, quo pacto acquirantur, & andentur in virginitatis præmium, ita vt eas restituere teneatur, quæ virgo non est. 476

An peccet fœmina quæ mediis aliquibus defectum virginitatis occultat, & vt virgo nubit, ibi n. 7.

An hæc fœmina teneatur dotem restituere, quam ei maritus credens esse virgini assignauit, ibi n. 5.

Disp. XXVIII. An arrhæ constitui possint constante matrimonio. 478

Disp. XXIX. In qua quantitate possint arrhæ promitti. 479

Disp. XXX. An decima pro arrhis promissa sit computanda iuxta bona quæ maritus bona fide possidet, itavt illis curtis minuenda non sit. 481

Disp. XXXI. Qualiter computanda sint bona maioratus viti, ad taxandam bonorum decimam, quam arrharum nomine promittere potest. ibid.

Disp. XXXII. An antapocha (vulgò *contra scripturam*) de non petenda certa quantitate promissa viro noceat vxori quoad arrhas, ita vt non computanda sit ea quantitas inter bona viti. 482

Disp. XXXIII. An in foro conscientiæ valida sit promissio arrharum vltra decimam. 484

Disp. XXXIV. An donatio arrharum vltra decimam confirmetur iuramento: vel saltem illud obtemperandum sit. ibid.

Disp. XXXV. An soluto matrimonio incumbat vxori, & eius hæredibus probare arrhas promissas non excedere decimam bonorum mariti partem, vel potius viro & eius hæredibus, incumbat probare excedere. 485

Disp. XXXVI. An arrhæ minuant legitimam ascendentibus aut descendentibus debitam, vel extrahendæ sint de ea parte, de qua potest maritus in præiudicium ascendentium, aut descendentium disponere. 486

An donatio remuneratoria extrahenda sit morte æris alieni ex toto hæreditatis corpore, vel de ea parte de qua donans potest libere disponere, ibi à n. 2.

An possit pater tempore vitæ, vel mortis quascumque eleemosynas facere, aut opera pia instituere in præiudicium legitimæ filiorum, vel extrahenda sint de parte de qua potest libere disponere, ibi n. 3 & 6.

An minutæ donationes, & eleemosynæ factæ à parentibus dum viuunt, extrahendæ sint de ea parte de qua possunt libere disponere, ibi à n. 8.

Quid de arrhis promissis ibi à n. 14.

Quid de sponsalitia largitate, ibi 17. & 18.

Disp. XXXVII. An maritus cui dos non soluitur, vel non integre, teneatur integras arrhas promissas soluere. 488

Disp. XXXVIII. An pupillus vel minor sine auctoritate tutoris, aut curatoris iudicisque decreto possit arrhas constituere. 489

An minor, vel pupillus carens tutore, aut curatore, vel illum habens, contrahens eius licentia, vel absque ea obligetur naturaliter & ciuiliter, ibi à n. 4.

An pupillus, vel minor habens tutorem, aut curatorem, si absque eius licentia contrahat, obligetur naturaliter, ibi à n. 19.

An possit arrhas promittere, aut sponsalitiam largitatem absque iudicis decreto, & curatoris auctoritate, ibi à n. 37.

Disp. XXXIX. An filius familias possit arrhas promittere inconsulto patre. 497

Disp. XL. An mulier quæ ad secundas nuptias minime transit, possit superstitibus ascendentibus, vel descendentibus, disponere ad libitum de arrhis. 499

Disp. XLI. Vtrum mulier ad secundas nuptias transiens superstitibus filiis ex priori matrimonio habitis, possit disponere de arrhis à priori viro acceptis, sicut de aliis propriis bonis: vel teneatur eas reseruare filiis prioris matrimonij, illisque succedant in eis æqualiter. 500

LIBER SEPTIMVS.

De impedimentis Matrimonij.

DISP. 1. An integrum sit Pontifici impedimenta matrim. irritantia statuere. 5

An si sine iusta causa ea statuat, teneat factum, ibi n. 5. & 6.

An possit Pontifex aliquos priuatos reddere inhabiles ad ineundum inter se matrim. ibi n. 7. & an possit infideles, ibi n. 3.

An possit certam personam reddere omnino inhabilem ad matrim. ibi n. 8.

An possit Episc. impedimenta in sua diœcesi statuere, ibi n. 9. & 10.

Disp. II. An Pontifice suo præcepto aut constitutione interdicenti matr. sit inualidum contra eam prohibitionem initum. 7

An matrim. validè contractum sit in pœnam separandum, quando lite pendente aut contra iudicis prohibitionem est initum, ibi n. 14. & 15.

Sponsalia contra eam prohibitionem inita an sint valida, ibi n. 9.

Disp. III. An Princeps sæcularis etiam infidelis possit impedimenta dirimentia statuere. ibi

An apud Iudæos sit potestas impedimenta dirimentia statuendi? Et an si nunc contrahant in gradibus lege Mosaica interdictis, valeat matrim. ibi n. 6.

An si fideles subditi Principi infideli contrahant cum impedimento dirimenti statuto per illum Principem, valeat matrim. ibi n. 7.

An Princeps fidelis possit infidelibus sibi subditis statuere impedimenta, ibi

An impedimenta à Pontifice nunc statuta ligent infideles sibi subditos, ibi n. 8.

An quæstio circa matr. vel diuortium orta inter infideles subiectos Principi Christiano, pertineat ad forum secular. Et quid, si alter alteruter sit fidelis, ibi n. 9.

An valeat matrim. si infidelis contrahat apud fideles, cum impedimento dirimente à suo Principe infideli, statuto: vel si fidelis contrahat apud infideles, cum impedimento dirimenti apud solos fideles, n. 10.

Disp. IV. An efficax sit consuetudo ad impedimenta noua dirimentia statuenda vel statuta aboleoda: & proinde ad reddendos quospiam inhabiles ad matr. qui iure habiles erant: vel è contra habiles, qui iure erant inhabiles. 11

Disp. V. Vtrum impedimenta siue impedientia siue dirimentia ita obligent, vt nullus metus excuset: constituantque duplicem malitiam in matr. cum illis inito: specialique malitia necessario fatenda efficiant copulam illicitam inter sic impeditos habitam. 17

Disp. VI. Quot & quæ sint impedimenta dirimentia, vel solùm impedientia, & an conueniens assignentur: & qualiter aliquot ex impedientibus intelligantur. 20

Disp. VII. An feriarum tempore interdicantur benedictiones nuptiarum, matr. inire, consummare, sponsam in sponsi domum traducere. 22

Disp. VIII. An tempore interdicti Ecclesiastici, vel cessationis à diuinis licitum sit matr. inire, aut nuptias benedicere. 26

An siue vir siue fœmina interdicti sint, possint benedictiones suscipere nuptiales, seu matr. copulari, ibi n. 5. & 18

Disp. IX. An tempore quo coniuges sunt excommunicati, validè & licitè ineant matr. siue excommunicatio sit maior siue minor. 30

Quale peccatum sit si non excommunicatus contrahat matr. cum excommunicato maiori vel minor. excommunicatione, vel si vterque eadem censura ligatus sit, ibi à n. 6 ad 11.

An excommunicato interdictum sit sponsalia inire etiam iuramento firmata, ibi n. 12.

An ei veritum sit benedictiones nuptiales recipere, ibi n. 13.

An teneatur præmittere confessionem matrim. qui peccato vel excommunicatione ligatus est, ibi n. 14

An validè & licitè matrim. ineat, aut benedictiones nuptiales recipiat suspensus, aut is cui interdictus est Ecclesiæ ingressus, ibi n. 19

Disp. X. An Catechismus impediat matr. ineundum. 34

Disp. XI. An vota simplicia, & iuramenta castitatis, religionis, non ineundi matrim. assumendi ordinis sacri, impediant matr. 36

Index disputationum

An peccet contrahens cum habente votum castitatis, ibi n.13.
An habenti votum & roganti an liceat, vel matr. valeat, possit respondere valere, ibi n.12.
An si vexetur variis tentationibus passim succumbat, liceat illi consulere vt ineat matr. & generaliter minus malum ad vitandum malum, ibi n.14.
Disp XII. Quid si raptus, quæve eius pœnæ attento iure antiquo, & qualiter attento eodem iure sit impedimentum matr. 43
An eisdem pœnis subdatur fœmina raptens virum, ibi à n.14.
An rapta nubens raptori amittat eius bona, quæ sibi lex ciuilis in raptus pœnam deferebat, ibi à n.17.
In quo consistat malitia specialis raptus in foro conscientiæ: & quando matr. ineundo impedimentum sit, ibi à n.30.
Disp. XIII. Quando attento decreto Trid. raptus dirimat matr. ac sit obnoxius excommunicationi, ac pœnis in eo decretis. 52
An similiter dirimat sponsalia, ibi n.17.
Disp. XIV. An stuprum sine raptu cogere possit, ita vt specialem luxuriæ speciem necessariò confringendam constituat. 56
Disp XV. An incestus cum consanguineis vel affinibus impediat matrim. 61
Disp XVI. An vxoricidium & viricidium matr. impedimentum præstent. 65
Disp XVII. Qualis culpa sit ligatum aliquo impedimento impedienti matr. inire: quo iure inducta sint: quis in illis dispenset: & an impediant debiti petitionem 66

De impedimentis dirimentibus.

De impedimento erroris & conditionis.

Disp XVIII. An error personæ, qualitatis, vel fortunæ, dirimat matrim. & quo iure: & quando error qualitatis in personæ errorem redundet. 68
Disp. XIX. An error conditionis seruilis matrimonium dirimat: & quo iure 72
Quid, si pro tempore determinato concedatur libertas, ibi n.3.
Quid si libertas sit concessa post certum tempus, ibi n.4.
Quid, si error conditionis sit concomitans: vel post manumissionem ignoratam cognoscatur ancilla affectu vxorio: vel post cognitam seruitutem: & an ita nullum sit matr. vt libero nolente, liceat coniugi seruo resilire: & an pendenti lite super seruitute, possit aut teneatur liber reddere? Remittitur. n.5
An sit necessarium iudicium Ecclesiæ ad hanc separationem, ibi n.7.
Quid si sit error seruitutis ascriptitiæ, vel originariæ, aut conditionis libertinæ, ibi n.9. & 10.
An valeat matrim. quando ignorantia conditionis est leuissima, ibi à n.19.
Quid, si sit error in æquali aut digniori conditione, ibi à n.22.
Disp XX. Quando ancilla libertatem consequatur ex matr. permissu domini inito: & an tunc matr. sit validum. 80
Quando acquirat ancilla libertatem ex dotalibus instrumentis confectis, ibi n.9.
An domino ducenti ancillam, maneat ea libera, & filij antea nati, ibi n.10. & seq.
Disp. XXI. An serui possint inuitis dominis matr. inire, nefásque sit impedire: & an coniugi potius quam domino satisfacere teneantur 83
Disp. XXII. An domino permissum sit mittere seruum coniugatum vendendum in partes longinquas 96
Disp. XXIII. An seruitus possit post matr. venire alterutro coniuge se in mancipium venundante 88
Disp. XXIV. Vtrius parentis conditionem filij sequantur, quoad nobilitatem, ac seruitutem.
Filius ex patre nobili, & matre ancilla, an sit nobilis, ibi n.2. & 3.
An domino promittente ancillæ libertatem, sit efficax promissio, ibi n.21. & 22.

De impedimento voti solemnis & ordinis.

Disp. XXV. Quæ sit differentia essentialis inter votum simplex & solemne, & in quo solemnitas illa consistat 93
Qualiter sint veri religiosi, qui in Soc. Iesv vota simplicia biennij emiserunt, ibi n.15.
Votum simplex & solenne religionis an differant specie, n.6. & 19.
Disp. XXVI. Quo iure per professionem religionis dirimatur matr. subsequens 100
Disp. XXVII. An Ordini sacro sit iure diuino annexa continentia: & obligatio ad illam sit ex voto solemni, an potius ex sola Ecclesiæ constitutione, & in quo essentialiter voti illius solemnitas consistat 101
An Episcopatui sit annexa iure diuino continentia, ibi n.7.
An votum solemne castitatis annexum Ordini sacro, differat specie, & ex natura rei à voto simplici, & solemni professionis, ibi n.18
An Clericus in sacris constitutus, & simul religiosus, fornicans, teneatur vtramque circumstantiam fateri, aut satisfaciat dicendo se votum emisisse, ibi à n.19
Disp. XXVIII. An sacer ordo vel Episcopatus dirimat matrim. & quo iure 100
Disp. XXIX. An ordo sacer vi vel metu assumptus obliget ad castitatem, & impediat ac dirimat matrim. 112
Disp. XXX. An ordo sacer infantiæ tempore, aut ante pubertatem assumptus obliget ad castitatem ac matrimonium dirimat 114
Disp. XXXI. An ordines minores impediant matrimonium contractum sit ab illis resilire: aut eos animo non vlterius progrediendi assumere. 116
Disp. XXXII. An sola licentia coniugis sufficiat, vt alteruter coniux possit licitè post matrimonium consummatum ad religionem transire 118
Disp. XXXIII. An professio coniugis, de licentia spontanea alterius emissa absque aliis iure requisitis valido sit nec professus reuocari possit, sed manens in sæculo cogendus sit profiteri 124
Disp. XXXIV. An professio coniugis ignorante altero facta aut scienti, & contradicenti, sit inualidanda potius is professus sit reuocandus, & reuocatus ad quid teneatur, siue viuo siue mortuo altero coniuge 128
An possit coniux relictus in sæculo, inuito alio sic professo, religionem ingredi, ibi n.13.
An si vterque coniux licentia alterius minimè obtenta profiteatur, siue conscius siue ignarus professionis alterius, valeat professio, neuterque alterum reuocare possit, ibi n.14.
Disp. XXXV. An quando licentia extorta fuit, per coniugum professum, metu, aut dolo, aut nulla interfuit, sed sola dissimulatio manentis in sæculo, valida sit professio: nec ius competat reuocandi. 134
Disp. XXXVI. An coniugi qui professus est absque licentia, vel cum ea per dolum aut metum extorta, liceat resilire, quando manens in sæculo postea adulterium admisit 136
An absque licentia vxoris ad ordines sacros promotus sit ipsi postea fornicanti restituendus, ibi n.4.
Disp XXXVII. An coniux sine licentia coniugis professus, aut eius mortis conscius in professione, persistens ignarus illius nullitatis, aut nolens ratificare, esto non verus professus sit, possit transacto quinquennio reclamare, aut occultè religionem deserere 137
An decretum Trident. sess 25. de regul. c 19 fundetur in præsumptione, dum concedit quinquennium ad reclamandum: & sic non habeat locum in foro conscientiæ, ibi à n.6.
An id quinquennium procedat solùm à tempore scientiæ nullitatis professionis, ibi n.8.
An transacto quinquennio possit hic auditi remedio restitutionis, ibi à n.20.
An id Tridentini decretum intelligatur de iis, qui in perpetuum sunt inhabiles: vel etiam ad tempus, & duret impedimentum inhabiles efficiens toto eo quinquennio, ibi à n.30.
An hic professus inualidè transacto quinquennio & destitutus omni remedio, in foro externo ad reclamandum, teneatur regulam & vota seruare, atque professionem ratam habere, & dum non ratam habet, possit alimenta monasterij suscipere, suffragia ferre, & ad Ordines promoueri, ibi à n.36.
An vt ratificetur professio illa inualida, sit necessariò iterandus nouitiatus, ibi à n.45.
An sit quoque necessaria noua ipsius professi & monasterij ratificatio, conscio vtroque nullitatis prioris professionis: ac sint reperendæ cæremoniæ: at ratificata professione, possit is professus retinere locum, & priuilegia alia antiquitati prioris professionis irritæ correspondentia, ibi à n.59.
Qualiter coniugatus possit transacto quinquennio reclamare contra professionem, quam sine valida coniugis licentia emisit: & quid ex gatur vt illa professio conualescat, ibi à n.69.
Disp. XXXVIII. An possit maritus sine vxoris licentia ad Ordines promoueri, & sic promotus ad quid adstringendus sit. 154
Disp. XXXIX. An sola vxoris licentia possit vir ad Ordines promoueri: quidve amplius desideretur: & ex sola promotus possit ab vxore reuocari. 157
Disp. XL. An vxor cuius licentia vel dissimulatione vir ad Ordines sacros promotus est, ita teneatur ad castitatem, vt viro mortuo non possit validè matr. iungi. 159
Disp. XLI. Quid exigatur, vt integrum sit matito, ad Episcopi aut Cardinalis dignitatem promoueri. 160
Disp. XLII. An clericus in minoribus constitutus validum matrim. inens amittat beneficia Ecclesiastica. ibid.
Disp. XLIII. An per contractum matr. irritum amittat clericus beneficia. 164
Disp. XLIV. An per matr. amittantur pensiones instar beneficiorum. 167.
Disp. XLV. An non tantùm peccet retinens beneficium, vel pensionem post contractum matr. sed etiam quia ea accepit, aut retinet, animo non permanendi in clericatu, sed transeundi ad matr. 168
Disp. XLVI. An per contractum matrimonij amittat clericus in minoribus constitutus priuilegia clericalia. 172
An desideretur ad id monitio aut iudicis sententia, ibi à n.18.
An clericus coniugatus seruans omnia requisita gaudeat in ciuilibus priuilegio fori, ibi n.21 & 22.
An possit capi à iudice sæculari pro debito descendenti ex causa ciuili, ibi n.23.
An si vacet negotiationibus, armáque deferat, gaudeat priuilegiis, n. 24 & 25.
An si semel dimissum habitum resumat, gaudeat priuilegiis, num.

Index disputationum.

27.28 29.
An mortua vxore gaudeat omnibus priuilegiis n.39.
Disp. XLVII. An vxor clerici coniugati gaudentis priuilegio canonis & fori, fruatur eisdem priuilegiis. 166
Disp. XLVIII. An constituti in ordine sacro, professi consanguinei, affines, aut quocumque alio impedimento dirimenti affecti incurrant excommunicationem, incundo matrimonium. 177
Disp. XLIX. An in sacris constitutus transiens ad matrimonium, vel coniugatus ad ordines absque licentia vxoris, sit irregularis. 180

De impedimento cognationis carnalis.

Disp. L. Quid sit consanguinitas, linea, & gradus, & qualiter gradus computentur.
Disp. LI. An in recta ascendentium & descendentium linea consanguinitatis, sit iure naturali irritum matr. in quocumque gradu vsque in infinitum: an potius vsque ad præscriptum gradum & quorum. 184
Disp. LII. An omnes consanguinitatis gradus in linea transuersa prohibiti Leuit. 18. dirimant iure naturali matrim. ac proinde obligent nunc: & esto non omnes, an saltem aliquis gradus in ea transuersa linea dirimat iure naturali matr. 188
Disp. LIII. Ad quorum consanguinitatis gradum extendatur prohibitio matr. iure Ecclesiastico. 193

De impedimento cognationis spiritualis.

Disp. LIV. Quid si cognatio spiritualis: ex quibus Sacramentis & inter quas personas oriatur, & quo iure matr. impediat ac dirimat. 194
Disp. LV. An per Sacramentum pœnitentiæ contrahatur aliquod cognationis vinculum, ratione cuius sit specialis luxuriæ circunstantia necessariò fatenda, accedere ad filiam confessionis. 196
Disp. LVI. Qui actus in patrinis desideretur, vt cognationem spiritualem in baptismo vel confirmatione contrahant. 198
Disp. LVII. An cum plures duobus baptizatum vel confirmatum tangunt, aut de sacro fonte leuant baptizatum, omnes illi cognationem spiritualem contrahant. 199
Qualis culpa sit plures duobus adhiberi patrinos, aut duos viros, duasve fœminas, attento iure antiquo, & iure nouo Tridentini n.1.4 & 6.
An possit Episcopus in hoc dispensare ibi n.2. & 7.
An possint vir & vxor esse simul alicuius patrini, ibi n.5.
Disp. LVIII. An ad contrahendam cognationem spiritualem exigatur aliqua intentio in patrinis, vltra externam baptizati vel confirmati susceptionem. 203
Disp. LIX. An susceptio patrini sit ita personalis, vt non possit per procuratorem exerceri, atque non possit per procuratorem cognatio spiritualis contrahi. 204
An vniuersitas possit per sindicum cognationem contrahere, ibi num.7.
An si procurator esset reuocatus nec factus certior de reuocatione teneret infantem, contraheret cognationem qui illum constituit, ibi n.8.
An ipse procurator cognationem contrahat, ibi numero 10. 11. & 12.
Disp. LX. An infidelis vel hæreticus sit capax cognationis spiritualis actiuæ vel passiuæ, vel si non confirmatus sit patrinus baptismi vel confirmationis. 207
Disp. LXI. An in quacumque ætate possit quispiam esse patrinus, & cognationem contrahat. 209
Disp. LXII. An si baptismus & confirmatio irrita fiat, aut si baptismus in casu necessitatis priuatim ministretur, oriatur cognatio ex parte baptizantis & ex parte suscipientis patrini.
An ex iteratione solemni baptismi priuatim collati oriatur cognatio, ibi n.4
Quid si nondum integre natus baptizetur, & postea rebaptizetur, ibid n.7.
Quid si ratione dubij quis sub conditione rebaptizetur, ibi n.6.
An baptizans in necessitate filium concubinæ possit illam ducere, ibi n.11.

De impedimento cognationis legalis.

Disp. LXIII. Quid & quotuplex sit adoptio: & quando cognatio legalis ex illa consurgens impediat ac dirimat matr. 212
An si superueniat matrimonio, impediat debitum peti, n.9.
An superueniens sponsalibus ea dirimat, ibi n.10.
Quo iure inductum sit hoc impedimentum, ibi n.11.
An hoc impedimentum perpetuo duret, & inter quas personas, & vsque ad quorum gradum, ibi 14.
An si cognatio inter adoptatam & carnales adoptati pateres, ibi num. 26.
An inter fratres adoptiuos, nempe, ab eodem parente adoptatos, sit cognatio, ibi n.28
An sit inter filios duorum fratrum adoptiuorum, ibi n.29.
An filius adoptiuus possit contrahere matrimonium cum filia carnali illegitima adoptantis, vel filius carnalis illegitimus cum filia adoptata, ibi n.30.
Inter adoptantem & ascendentes adoptati vsque ad quotum gradum non possit consistere matr. ibi à n.31.
An possit adoptans contrahere cum filia filiæ adoptatæ, vel cum filiis illegitimis adoptati, n.35.36.

De impedimento affinitatis.

Disp. LXIV. Quid sit affinitas, & qualiter in ea gradus computentur. & quid ad eam contrahendam desideretur. 217
An oriatur affinitas ex penetratione vasis fœminæ virili non intromisso, ibi n.7.
An desideretur seminis vtriusque coniugis commixtio ad affinitatem, ibi n.10.
An ex matr. rato oriatur affinitas, an sola publica honestas, ibi num.22.
Disp. LXV. An affinitatis vinculum ortum ex copula coniugali an illicita, sit naturale, atque ita ab infidelibus contrahatur, vt obstet matr. contrahendo post conuersionem ad fidem. 221
Disp. LXVI. An aliquis affinitatis gradus iure naturæ matr. dirimat. 223
Disp. LXVII. Ad quorum affinitatis gradum extendatur prohibitio matr. iure Ecclesiastico, siue affinitas ex copula licita, siue illicita contracta sit. 226
An sit incestus, accessus ad consanguineam vitra secundum gradum eius, cum qua quispiam fornicatus est, ibi n.7. & 8.
An quando cum duobus consanguineis dispensatum est, vt matr. iungantur, copula inter illos sit incestus, ibi n.9.
Quid efficiat affinitas superueniens matrim. contracto, ibi numero 10.

De impedimento publicæ honestatis.

Disp. LXVIII. Quid sit hoc impedimentum, & an oriatur ex quibuscumque sponsalibus certis & absolutis, quamuis irritis: & ad quotum gradum extendatur 228
Disp. LXIX. An ex sponsalibus incertis aut conditionibus oriatur hoc impedimentum. 232
Disp. LXX. An ex matr. rato siue absoluto, siue conditionali valido, seu irrito, oriatur impedimentum publicæ honestatis, & ad quotum vsque gradum. 233

De impedimento disparis cultus.

Disp. LXXI. An inter personas dispares cultu vt inter fidelem & infidelem vel catechumenam, sit irritum matr. & quo iure. 235
An Pontifex dispensare possit vt id matr ineatur, ibi n.10.
Disp. LXXII. An matr. inter personam Catholicam & hæreticam valeat. 238
Qualis culpa sit & an liceat in Germania, & aliis locis, vbi sunt permixti Catholici cum hæreticis, ibi n.4. & 5.
An sponsalia inter eos valeant, ibi n.3.
Disp. LXXIII. An matrimonio inter fideles inito, liceat alteri coniugi ad fidem conuerso cum infideli habitare, possitne de illo discedere. 239
Infidelium matrim. quando valeat, & an efficiatur sacramentum, quando ad fidem conuertuntur, ibi n.1 2 & 3
Quid, quando conuersus ad fidem repudiarat tempore infidelitatis legitimam vxorem, aut plures duxerat, ibi n.4 & 5.
An tempore primitiuæ Ecclesiæ esset tantum consilium, vt ad fidem conuersus remaneret cum coniuge infideli, ibi numero 7. & sequentib.
An post id tempus liceat coniugi fideli habitare cum infideli, ibi n.11 & seq.
Quem debeat sequi proles, quando alter solus parens est fidelis, ibi num.16.
Disp. LXXIV. An infideli coniugi ad fidem reducto, altero conuerti respuente, aut nolente habitare sine contumelia Dei, aut sine attractione ad peccatum integrum, sit licitum matrimonium illud dissoluere, & ad aliud transire. 242
Quid si nolet habitare sine contumelia Dei, vel sine pertractione ad peccatum, ibi n.6.
An desideretur sententia iudicis vt hoc matrimonium possit dissolui, ibi n.11.
An ex Christi priuilegio sit hæc matr. dissolutio, n.4. & 10.
An desideretur fidelem prius moneri, num conuerti velit, ibi à n.12.
An necessarium sit vt iudex terminum præfigat, intra quem infidelis conuertatur, ibi n.17 & 18.
Qualis certitudo de obstinatione altertius coniugis sit necessaria, ibi n.16.
Disp. LXXV. An in prædictis casibus, quibus licet fideli matr. dissoluere, & ad illud transire, dissoluatur statim matrim. an potius tunc quando ille fidelis ad alias nuptias transit. 247
Disp. LXXVI. An in casibus quibus licet fideli transire ad aliud matr. propter infidelis obstinationem, liceat similiter fideli transire ad religionem, ordines, aut votum cathitatis emittere: ac per hæc dissoluatur matr. 249
Disp. LXXVII. An quoties dissoluitur matr. per transitum fidelis ad aliud coniugium, vel professionem religionis, liceat infideli ad alias nuptias transire, conuertatur, siue in infidelitate permaneat. 251

Index disputationum.

De impedimento criminis.

Disp. LXXVIII. Vtrum crimen machinationis mortis alterius coniugis dirimat subsequens matr. 252

Disp LXXIX An adulterium, interuenientibus promissione futuri matrim. aut ipsius contractu de præsenti cum adultera, dirimat subsequentes cum ilia nuptias. 257

De impedimento ligaminis, secundis nuptiis, ac bigamia.

Disp. LXXX An secundæ nuptiæ primis non dissolutis sint iure naturæ interdictæ, ac irritæ. 26

Quis possit in vxorum pluralitate dispensare, ibi c. 9.

Disp LXXXI An secundæ & vlteriores nuptiæ prioribus morte alterius coniugis dissolutis liceant. 269

Disp LXXXII. An secundis nuptiis benedictio impertienda sit, & quam pœnam incurrat sacerdos benedicens. 270

Benedictiones hæ à quo parochio sint conferendæ: & quis censeatur quoad hoc proprius parochus: & quam pœnam incurrat alius benedicens, ibi n. 3 4.

An sit peccatum omittere benedictiones, vel consummare, ante illas, & quibus temporibus interdictæ ibi n. 6 7 & 8.

Disp. LXXXIII. Quid & quotuplex sit bigamia: & qualiter ex vera bigamia irregularitas oriatur. 274

Disp LXXXIV. Qualiter contrahatur irregularitas ex bigamia interpretatiua. 277

Disp. LXXXV. qualiter contrahatur irregularitas ex bigamia similitudinaria: eo quod professus aut in sacris constitutus matrim. contrahit. 281

Disp LXXXVI An bigamiæ irregularitas extinguatur per baptismum, professionem, vel dispensationem, & quis dispensare possit. 283.

Disp. LXXXVII. Quæ sint pœnæ iure ciuili statutæ fœminis intra annum luctus nubentibus & an eæ sint iure canonico correctæ. 286

Legatum sub conditione non transeundi ad secundas nuptias, an debeatur intra annum, ibi n 28

An viduæ debeantur alimenta, dum ei non restituitur dos, etiamsi transeat ad secundas nuptias, ibi n 30.

An vestes viduales sint dandæ viduæ ex bonis mariti: & eæ restituendæ sint, si transeat ad secundas nuptias, ibi n. 32.

An lectus quotidianus, & qualis debeatur coniugi viduo ex bonis alterius: & sit restituendus à transeunte ad secundas nuptias, ibi num. 32.

Disp LXXXVIII. Quæ sint pœnæ secundis nuptiis inflictæ in fauorem filiorum prioris matr. & an eæ sint iure canonico correctæ 293

Disp. LXXXIX. qualiter coniux transiens ad secundas nuptias teneatur reseruare bona à coniuge defuncto habita, filiis prioris matrim. 301

Disp. XC. An pœnæ coniugi transeunti ad secundas nuptias statutæ locum habeant in vidua fornicante, nec sint iure canonico correctæ. 312

Disp. XCI. An pœnæ à testatoribus in suis testamentis impositæ secundis nuptiis sint correctæ iure can. & quando per transitum ad secunda vota aut turpiter viuendo incurrantur. 327

An relicta sub conditione castè & honestè viuendi perdantur per secundas nuptias. ibi n 14.

An perdantur per vnicam fornicationem, ibi à n. 31.

An per tactus inhonestos, ibi à n 38.

An legatum sub conditione abstinendi à secundis nuptiis amittatur per fornicationem, aut transitum ad illas, si ex se sint irritæ, aut non consummatæ, ibi à n. 41.

An legatum relictum coniugi ad coniuge, dum cum filiis commorabitur, perdatur per secundas nuptias, ibi à n 47.

Quibus possit dari legatum fœminis maritandis, ibi à n. 54.

De impedimento impotentiæ.

Disp. XCII. An impotentia coëundi, & qualis impediat ac dirimat matrim. 333

An impotentia solum seminandi intra vas, aut retinendi semen, dirimat ibi à n 7.

An matr. eunuchorum valeat, ibi à n. 14.

An senes validè contrahant, ibi à n. 19.

An valeat matr. tertium, ibi n. 25.

An valeat, quando mulier ne quit absque vitæ periculo parere, ibi n 27 & 28.

Quid si perrat filios mortuos, ibi n. 29.

Disp XCIII. An impotentia naturalis perpetua, quæ nulla ratione est absoluta erga omnes, sed respectiua erga fœminam aliquantisper aetatis, aut virginum, dirimat respectiuas matr. & quando censeatur perpetua. 339

An possit vir claustrum virginis alio instrumento reserare, vt sit redditurus apta ad potiendum, & timor huius reseratione, sit separanda mulier, ibi n. 29.

An femina virgo vel secta, ac nupta, teneatur incisionem pati, vt vtro petatur, ibi à n. 30.

An ea renuente incisionem liceat illis vsus coniugij, ibi n. 36.

An separato matrimonio ratione frigiditatis, vel arctitudinis, sit vtrique coniugi interdicendus vsus coniugis alterius, ibi n. 37.

Quid, si facta incisione nequeat vir vxorem illam cognoscere, ibi num. 38.

Disp. XCIV. An impotentia ad copulam ex maleficio consurgens dirimat matrimonium. 346

Qualiter maleficiis impediatur potentia coëundi: & ex quibus signis maleficium cognoscatur ibi à n. 1. ad 6.

Disp. XCV. An liceat maleficio parato petere vt maleficium maleficio soluatur & quibus modis licitè solui possit 349

Disp. XCVI. An liceat maleficij signum destruere, vt Dæmon nocere desinat. 324

Disp. XCVII. An impotentia perpetua vtrique coniugi nota vel saltem illi qui potens est, dirimat matr. aut saltem possint illud inire, vt habitent tanquam fratres: & ad id teneantur. 353

Disp. XCVIII. An impotentia perpetua, siue absoluta, siue respectiua, vndecunque consurgat, dirimat iure naturali matrimonium an solo pontificio. 356

An infideles contrahentes cum hac impotentia, validè contrahant ibi n. 7.

Disp. XCIX. An matrim. ratione impotentiæ naturalis aut maleficij dissolutum, sit restaurandum, quando coniux impotens ad alias nuptias transiit, aut fornicatus est; & quoties instaurandum sit: & quid si vir sic separatus sit iam professus, aut sacris initiatus sit. 357

Disp. C. An si sententia dissoluens prius matr. sit bis confirmata, aut legitimo tempore non sit ab ea appellatum, retractanda sit comperto errore: & coram quo iudice, & quo remedio, an potiùs sent in causa coniugali transeat in rem iudicatam. 364

Disp. CI. An dissoluto matr. ratione impotentiæ vtriusuis coniugis, & comperto errore ex impotentis fornicatione, aut posterioris matrimonij consummatione, integrum sit potenti celebrare diuortium ob eam impotentis copulam. 366

Disp. CII. An impotentia perpetua superueniens matrimonio id dirimat, eiusve vsum impediat. 369

Disp. CIII. Quando dubitatur an impotentia præcesserit an secuta sit matr. vel facto examine an sit vera perpetuaue, an præsumatur eam præcessisse, an potius subsecutam, vel non esse veram nec perpetuam, vt matrimonium valeat. 370

An in dubio impotentiæ liceat dubitandi matrimonium inire, & eo inito petere & reddere, ibi n. 10.

Disp. CIV. An impotentia temporalis defectu ætatis requisitæ ad matr. proueniens, id dirimat, & quo iure, & quota sit hæc ætas. 372

An valeat matrimonium quando adepta pubertate adhuc deest generandi potentia, ibi n. 14.

Quanto tempore sit tunc expectandum, ac considerandum an ea impotentia sit perpetua, ibi à n. 16.

Quid nomine malitiæ intelligatur, dum dicunt textus malitiam supplere ætatem in matrimonio, ibi à n. 20.

Qualiter probandum sit adesse potentiam generandi ante pubertatem, & discretionem requisitam, vt valeat matrim. ibi à n. 24.

Quando dicatur puer proximus pubertati, ibi à n. 37.

Disp. CV. An impotentia ex morbi statu consurgens, vt quia contrahens est in mortis articulo, desperata iam salute, irritet matrimonium: an potiùs id valeat, prolemque antea conceptam legitimet, etiam in subitituti fraudem. 387

Disp. CVI. An hermaphroditus possit inire matrimonium: & iuxta quem sexum. 280

Disp. CVII. An ad declarandum matrimonium, irritum ratione impotentiæ ritatim contracti, desideretur experientia triennium atque aliqua alia probatio. 381

Disp. CVIII. An quando impotentia non constat, sed signa eius dubia sunt, atque vterque coniux fatetur impotentiam, desideretur triennij experientia, & aliqua alia impotentiæ probatio, vt ratione illius dissoluatur matrimonium. 383

Disp. CIX. An quando alter coniux fateatur impotentiam, altero negante, desideretur triennium, & quæ alia probatio: & vtri coniugi potius fides habenda sit. 387

Disp. CX. A quo tempore computandum sit triennium iure præscriptum coniugibus ad experiendam impotentiæ veritatem. 382

Disp. CXI. An triennium experientiæ debeat esse continuum, ac ita integrum, vt si aliquid defuit, suppleri omnino sit. 394

Disp. CXII. An si ante vel post triennij ipsum coniux propria auctoritate recedat, allegans alterius impotentiam, ac matrimonium non esse consummatum, sit ante omnia coniux impotens spoliatus restituendus. 395

An si impotens fateatur in iudicio adulterium à se admissum, vt vel sic se esse potentem concludat, possit spoliatus ea vti confessione, vt ratione adulterij degeretur restitutio; ibi num. 15. 16. & 18.

An si confitens ille sit minor, possit aduersus hanc confessionem restitui, ibi n. 17.

Disp. CXIII. Quales debeant esse matronæ de sponsæ virginitate depositariæ, & quibus diligentiis præmissis ac qualiter deponere debeant: & tentari an possint: ac publicè ex attestationibus aliæ recipi: & quid possit iudex ex officio in causis coniugalibus. 399

Disp.

Index disputationum

Disp. CXIV. An coniugi vtrique impotenti liceat adire sus matrimonium in proclamatis, allegata sua impotentia: an potius soli coniugi potenti id competat. 404

LIBER OCTAVVS.

De Dispensationibus.

DISP. I. Quid sit dispensatio: & an strictè interpretanda sit. 3
An in dispensationibus valeat argumentum à maiori ad minus, ibi à n. 31.

Disp. II. An potestas dispensandi sit latè interpretanda. 10

An Capitulum sede vacante, & prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, & superiores religionis possint dispensare in omnibus casibus, quos Trid. sess. 24. de reform. cap. 6. concedit Episcopis, ibi à n. 10 ad 13.

An potestas ad dispensandum in votis vel iuramentis extendatur ad ea commutanda, ibi à n. 14.

An facultas dispensandi vel commutandi concessa circa vota, extendatur ad iuramenta soli Deo facta: vel ad vtrumque vinculum simul ibi à n. 16.

An potens legitimare spurium in genere, vel adulterinum, & incestuosum, possit quando vtrumque vitium in eodem reperitur, ibi à n. 17.

Disp. III. An dispensatio personarum distinctionem exigat, ita vt nequeant à prælatis erga semetipsos exerceri, in casibus in quibus possunt eum subditis dispensare. 16

Disp. IV. An prælati non solum verbis, sed facto ipso dispensent, quando admittunt scienter ad aliquem actum habentes iuris impedimentum ad illum, vel patiuntur ab illis exerceri. 10

Disp. V. An potlit Episcopus dispensare in lege Pontificia, vel Concilij, saltem quando in ea dispensari posse conceditur, nec explicatur cui. 24

Quando dicatur constitutio Pontificia vel Concilij, ibi n. 6.

Disp. VI. An Pontifex & totus sit dispensare in impedimentis, siue iure diuino & naturali, siue solo humano dirimentibus matrimonium. 26

Quid possit commissarius cruciatæ circa hæc impedimenta, ibi n. 23

Quid possint religiosi virtute suorum priuilegiorum circa illa, ibi n. 28. 29.

Disp. VII. An possit Pontifex dispensare in radice matrimonij, quando irrite contractum est efficiendo vt dispensatio retrotrahatur, & legitimetur proles antea habita, quoad temporalia & spiritualia; quando censeatur hoc facere. 31

Disp. VIII. An Papa possit dispensare in voto solemni clericorum aut monachorum: & quæ causæ ad hoc desiderentur. 37

An hi cum quibus dispensatum est absque causa, peccent vxores ducendo, nec valide docent, nec possint petere & reddere, ibi n. 20.

An hi teneantur ad efficiendum diuortium, ibi n. 9 & 10.

An possit Pontifex cum his dispensare, vt ad tempus matrimonium incant, vt donec proles hauseant, ibi n. 9.

Disp. IX. An Episc. dispensare possit aliquando in votis castitatis, religionis, & non nubendi ablo uté emissis, vbi & disputatur de omnibus votis ad hæc pertinentibus, & de iis in quæ hæc vota commutantur. 41

An parochi possint aliquando in votis, in quibus potest Episcopus dispensare, ibi n. 27.

Disp. X. An possit Episcopus in his votis dispensare, quando pœnalia aut conditionalia sunt. 47

Disp. XI. An possit Episcopus dispensare in votis castitatis emissi, post matrimonium ab altero vel vtroque coniuge.

Disp. XII. An possit Episc. dispensare in voto castitatis, aut in affinitate aut cognatione spirituali ad petendum debitum. 53

Disp. XIII. An in iuramentis castitatis & religionis possit Episcopus dispensare. 55

Disp. XIV. An Episc. dispensationibus in casibus sibi permissis in lege superioris aut propria, imponere: & possint dispensare, licet impetrans prius Pontificem adierit, siue concesserit, siue denegarit dispensationem: sine noriat Pontificem solitum esse ex causa denegare. 56

Quid si ipse Episcopus denegarit dispensationem, & alius iam se Pontifici præsentarit, ibi n. 8.

At tunc dicatur iam is casus deductus ad forum contentiosum, vt non liceat Episcopo in illo dispensare, ibi n. 9.

Disp. XV. An virtute bullæ vel iubilei possint commutari vota religionis & castitatis ac iuramenta, ac cætera vota, quæ matrimonium impediunt: aut dispensari ad petendum debitum, cum votum castitatis, affinitate vel cognatione spirituali. 58

An tractato iubileo possint commutari vota, quæ tempore illius non sunt commutata, ibi à n. 16.

Quid, si postea non lucretur ille iubileum: & an tunc reuiuiscant vota commutata, & aliæ censuræ à quibus ille absolutus erat, ibi à c. 30.

An hæc commutatio virtute bullæ vel iubilei possit fieri extra confessionem, ibi n. 25.

Disp. XVI. Quid possint regulares per sua priuilegia circa dispensationem & commutationem votorum castitatis, & religionis & aliorum matrimonio obstantium: & ad petendum debitum cum alterius voto castitatis, aut cum affinitate cognatione spirituali. 63

An hæc facultas intelligatur cum subditis Episcopi solius, in cuius diœcesi sunt religiosi, ibi n. 10.

An hæc commutatio aut dispensatio debeat esse in confessione, ibi n. 1.

Quid possint circa iuramenta, ibi n. 1. & 7.

Disp. XVII. An dispensatio in lege propria, superioris, aut inferioris facta absque causa valeat. 66

Quid si adest causa legitima, at non est præmissa eius cognitio à dispensante, ibi à n. 10.

An præsumatur causa in principe, aut alio inferiori dispensante ibi n. 14 & 15.

An credatur superiori dicenti se ex ista causa dispensare, aut habere commissionem ad dispensandum, aut aliquid aliud faciendum ibi n. 16 & seq.

An Archiepisc. vel Episc. possit dispensare in lege synodo diœcesanæ, & solus ipse habeat votum decisiuum in ea, cuiue legibus astringatur, ibi à n. 22.

An Archiepiscop. sit superior synodo prouinciali, nec eius legibus astringatur, sed in eis dispensare possit, ibi à n. 35.

Disp. XVIII. An dispensatio in quauis lege absque legitima causa concessa sit culpæ noxia: eademque culpa peteretur dispensationem atque ea vteretur efficiat. 61

Disp. XIX. Quæ sunt causæ dispensandi in impedimentis matr. dirimentibus. 74

Dotis competentis defectus & nobilitas contrahentium qualiter verificentur, ibi n. 6. & à n. 16.

Disp. XX. Quæ sint iustæ causæ ad dispensandum in votis castitatis, ac religionis, cæteri que matrimonium impedientibus. 29

An quando adsint votum & iuramentum eiusdem rei, exigatur maior causa ad dispensandum vel commodatum, ibi n. 10.

An eædem causæ requirantur ad dispensandum in iuramentis, quæ in votis, ibi n. 1.

Disp. XXI. An taciturnitas veri vel expressio falsi vitiet rescripta & dispensationes. 83

Error nominis, aut diœcesis eius cum quo dispensandum est, an vitiet dispensationem & cætera scripta, ibi à n. vsque ad 39.

An si gratia concedatur motu proprio, per hoc suppleatur vitium taciturnitatis veri, aut expressionis falsi, ibi à n. 47. vsque ad 52.

An tota dispensatio totumque rescriptum vitientur ex taciturnitate veri, aut expressione falsi in sola illius parte contingenti, ibi à n. 53. vsque in fin.

Disp. XXII. An dispensatio posterior circa eandem rem sit subreptitia, si in ea prioris non fiat mentio. 99

Disp. XXIII. An pluta impedimenta occurrentia sint necessariò in eadem dispensatione exprimenda. 103

Disp. XXIV. Quæ exprimenda sint in dispensatione circa impedimenta matr. dirimenta. 105

An in consanguinitate exprimendum sit, affinitate, publica honestate, cognatione spirituali, an duplici titulo orta sit; & an affinitas ex multiplici fornicatione, etiam si contingat post expeditam dispensationem à Pontifice, vel ab ordinario, ibi à num. 1. ad 8.

Potestas dispensandi in aliquo gradu an extendatur ad eum duplicatum, etiamsi alter sit inferior & an potens dispensare in duobus gradibus, vel altero consanguinitatis, & altero affinitatis, possit, quando vterque gradus in eodem reperitur, ibi num. 9. 10.

Quæ alia explicanda sint circa impedimenta consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis, publicæ honestatis, votis, ibi à n. 12. vsque ad 21.

An sit explicandum quando contrahentes distant inæ qualitet à stipite, an potiùs sufficiat mentio remotionis gradus, ibi à n. 23. vsque ad 35.

Quando concurrunt affinitas & publica honestas, an sit vtriusque mentio facienda, ibi à n. 36. vsque in fin.

Disp. XXV. An in dispensatione matr. inter consanguineos, vel affines, vel habentes aliud impedimentum dirimens, sit copulæ inter eos habitæ mentio facienda. 112

Quid si matr. scienter initum sit, & consummatum in gradu prohibito vel inter habentes impedimentum dirimens, an sit eius mentio facienda, & quid, quando spe facilioris dispensationis aut ignoranter ab altero coniuge vel ab vtroque initum est, ibi à n. 21. ad 32.

Quid, si id matr. fuit clandestinum: aut sola fuerint sponsalia, aut spes futuri matr. ibi à n. 33. vsque 36.

Quid, si copula incestuosa fuit habita spe facilius impetrandæ dispensationis, ibi n. 37. 38.

Disp. XXVI. An dispensatio impetrati possit absque mandato eius cui impetratur. 118

An profit ignoranti in à solo acceptionis tempore, ibi n. 5.

An tacita sit petitionem, ab altero contracturo matr. impetrati, vt prosit vtrique, ibi n. 6. 7.

Disp. XXVII. An committi dispensandi, & generaliter potestas delegata cesset morte vel cessatione officij eius, cui committitur: an potius transeat ad successorem honoris ignitate vel officio. 119

Quid liceat possit efficacius Episcopi exercere his dispensationes in foro externo eo omisso, si prior officialis obiit, vel ipse officio functus est: & an vel duplex est officialis, liceat nunc hunc, nunc illum adire: & licet eidem vel alteri corrigere priorem sententiam, qua per errorem declarata est dispensatio in foro conscien.

tiæ expedienda, ibi à n.36. vsque in fin.
Disp. XXVIII. An commissio dispensandi in matrimonij impedimentis, & generaliter quæuis potestas, delegata expiret morte, vel cessatione officij delegantis, re integra contingentibus, 117
Quando dicatur res integra, à n.8. vsque ad 29.
Potestas delegata ad literas iustitiæ quando expiret morte concedentis re integra ibi à n.30 vsque ad 44.
An commissiones dispensandi factæ à Papa ordinarijs in matrimpedimentis, censeantur factæ nomine pontificis, an proprio nomine ledis ibi n.45. & 46
An gratia concessa ad bene placitum personæ, vel sedis, vel donec concedens revocet, aut aliud ordinet, vel aliquid faciat, expiret morte, cessatione officij, suspensione, excommunicatione, furia concedentis, ibi n.48. ad 63.
An gratia absolute concessa, sine facta, siue facienda, expiret morte concedentis re integra? vbi de licentia audiendi confessiones, testandi, recipiendi. Ordinesue de aliis licentiis, ibi à n.46. vsq.85.
Quid de dispensationibus commissis in foro conscientiæ confessariis, & in foro externo ordinarijs, & de priuilegijs bullæ, à n.86. vsque in fin.
Disp. XXIX. An dispensationes & cæteræ gratiarum literæ expirent, si nondum literis expeditis concedens obeat: atque ad sui valorem scriptura indigeant. 144
An pensio possit toties, & recipi solutio literis non expeditis, n.5
Disp. XXX. Quo tempore verificari debeant causæ dispensationis, & eis postea cessantibus cuius cedat dispensatio. 145
Mandatum seu commissio dispensandi an habeat vim dispensationis ibi n.12.
Disp. XXXI. An dispensatio in voto castitatis, vel religionis, vel non nubendi, ad matrimonium, extinguatur priori matrimonio: vel eo, cum quo dispensatur, egresso dispensantis territorium, 149
An si duo voto castitatis astricti, impetrent, dispensationem ad contrahendum mutuò possint cum aliis contrahere, & soluto eo matr. ad aliud transire, ibi n.14.
Disp. XXXII. An si dispensationi impetrare renuncietur, possit amplius ea prodesse 152
Quid si quis teneretur dispensationi voti vel iuramenti: vel si hæc commutata sint, & vouens relicta commutatione semel acceptata, cupiat iterum prius votum, an possit redire ad commutationem ibi n.3.
An votis admittat dispensat, si impetrans cancellet vel concidat literas, ibi n.5.
An si dispensatione obtenta vt duo consanguinei contrahant, alter vel vterque ad alias nuptias transeat, vel impetret dispensationem ad contrahendum cum alio consanguineo, pereat prior dispensatio, ibi n.6.
Disp. XXXIII. An priuilegium seu dispensatio semel concessa possint revocari, & ita revocatione cessent. 153
An priuilegia talia revocentur per iubileum concessum 25. quoque anno ibi n.10.
An priuilegia transeuntia contractum censeantur revocata per revocationem generalem, si fiat specialis mentio, ibi n.8
An præcepta hæc revocata teneatur ad aliquam recompensationem, ibi n.9.
Disp. XXXIV. Qualiter intelligantur clausulæ dispensationum, quæ in foro conscientiæ expediuntur à tacta penitentiaria. 155
An confessarius has dispensationes expeditas teneatur veritatem causæ examinare, quando ea sibi constat: valeatque dispensatio, si confessarius ignarus veritatis causæ dispenset, si tamen ipsa vera sit, bus n.14 15 & 16.
An ad has dispensationes fori conscientiæ expediendas exigatur confessio facta amanuensi, ibi n.28 29.30
An hæ dispensationes sint adeo gratis expediendæ, vt si in dispensatione fori externi tacita sit qualitas, ob quam solet exigi compositio, si ea proponatur in tacta penitentiaria, vt dispensetur in foro conscientiæ, possit ea compositio exigi, ibi n.vlt.
Disp. XXXV. Quales sint istæ gratis dispensationum clausulæ, quæ in foro externo officialibus interdum expediendæ committuntur. 161
An honorario hæc dispensationes expediri ita inter dicatur munerum receptio, vt eam clientes gratis obtinuisse, & dispendium tulisse teneatur restituere, ibi n.9. vsque ad 14.
An teneatur iudex locum earum cognitionem permittere, nec sufficiat alterius de earum veritate cum conscientia horum, ibi n.15. & 16.
An valeat dispensatio, si non præmissa veritate causarum, aliunde deficiente, si tamen in re vera sint, ibi n.15.
Quæ mutationes in voto extinguant, in foro externo fiat relatum dispensationes in scriptis, quando votum [illegible] ibi n.
Disp. XXXVI. Quibus expensis dispensatio concedi debeat. Et an redimens votum debeat impendere [illegible] 169
An vir debeat vxori [illegible] ibi n.2. & si impotentia [illegible] & si impotentia, teneatur vxorem excusare habere, ibi à n.26. vsque ad 32.

LIBER NONVS.

De debito coniugali.

DISP. 1. An actus coniugalis sit secundùm se licitus An in ea conferatur gratia ex opere operato, ibi n.5. 171
Disp. II. An sit sub præcepto tam petere quàm reddere, & quando obliget. 172
An ex natura matrimonij oriatur obligatio reddendi, & ius petendi, ibi n.8.
Disp. III. An peccet coniux reddens se impotentem ad debitum coniugale. 175
An conuges in abstinentiis nimis vouendis sint pares, ita vt neuter altero inuito eas vouere possit, ibi n.7.
An tale votum, vel magnæ peregrinationis, sit ipso iure irritum, ibi n.18.
An possit alter sine alterius licentia habitum mutare, ibi n.9.
An vir excusetur à ieiunio, vt reddat debitum, ibi n.10. Vel vxor ne reddatur deformis, n.11. Vel quia præcipit vir ne ieiunet n.13.
An puella excusetur à ieiunio, ne efficiatur deformis, ac difficilius nubat, n.12.
Disp. IV. An coniuges teneantur cohabitare, & se mutuò alere, 177
An vxor & filij teneantur soluere de suo, quæ pater aut vir inops mutuò accepit, insumpsitque in eis alendis, si ipse soluendo non sit, ibi n.28. & 39.
Disp. V. An vir possit vxorem non traducere aut traductam domo expellere, ob dotem non solutam aut vxoris culpa publicatam 183
Disp. VI. An quoties debitum exigens peccat, reddens similiter peccet, aut possit debitum negare. 186
An coniugi qui affinitatem aut cognationem contraxit, teneatur alter reddere, ibi n.8.9. & 10.
An voto castitatis astricto teneatur alter reddere, ibi n.7.
An coniugi interdicto à debiti petitione fas sit reddere alteri petenti, priori bimestri ante consummatum matrimonium, vel post adulterium admissum, ibi n.14. & 15.
Disp. VII. An coniux cui interdictum est petere ob affinitatem, cognationem, aut votum, possit aliquando petere. 191
Disp. VIII. An actus coniugalis ex debiti fini defectu vitietur: & specialiter, si exerceatur ob bonum solius sacramenti. 193
Disp. IX. An actus coniugalis in vitandæ fornicationis finem re actus culpa careat. 194
Disp. X. An ad salutem tuendam vel instaurandam liceat actus coniugalis. 196
Disp. XI. An causa voluptatis sit culpa accessus ad coniugem. 197
Disp. XII. An diebus feriatis, publicarum supplicationum, ieiuniorum, nefas sit vti actu coniugali. 198
An diebus feriatum, quibus benedictiones nuptiales interdici coeunt: vel ante benedictiones Ecclesiæ, aut ante denunciationes, aut prioti bimestri ante consummatum matrimonium, liceat actu coniugali vacare, ibi remittitur, n.1.
Disp. XIII. An die qua recipienda aut recepta est Eucharistia, liceat actu coniugali vacare. 201
Disp. XIV. An actus coniugalis licitè exerceatur, existente vtroque aut altero coniuge excommunicato. 203
An omnis participatio rerum in diuinis permissa sit vxori cum viro excommunicato, ibi à n.4. & quid e contra, à n.14.
An vir excommunicatus possit vxorem, quæ spoliatus est, repetere, ibi n.23. & 24.
An eo vir excommunicati pernaciam possit vxor dotem repetere, ibi à n.25.
Disp. XV. An actus coniugalis in loco publico aut sacro exercitus sit culpa lethalis, Ecclesiamque polluat. 207
Quid de aspectibus, cogitationibus, desideriis, confabulationibus, nutibus, tactibus in loco sacro, ibi à n.15.
Quid nomine loci veniat, ibi à n.17.
Disp. XVI. An concubitus coniugatorum vinculus sit ratione modi, quando variatur situs fœtus, o tamen vasi legitimo. 214
An coniugi hic exigi mitemerat alter reddere, ibi n.8.
Disp. XVII. Vtrum sit culpa lethalis quoties in actu coniugali vase naturali omisso vtuntur monstruosis aut vitiatur coniugium tamen non simul data opera, vel extra legitimum coniugium committunt aut ex impotentia superuenienti cum vasi effundunt 216
Disp. XVIII. An actus vxoris contra naturam sine loco, sine vi excitandi culpam admittendo sit grauis: quam inter leuiores, habeanque circumstantiam addatur, o. confusio confricidium. 220
Disp. XIX. An sit culpa lethalis hinc coniuges, sine iouandi, ne copulæ consummationem differant, quam me si alter moriatur. 228
Disp. XX. Quales culpa sit habito legitimo coniugio actus fœtus concepti antem impotentia, aut iam concepti abortum procurare, etiam vi ad matris vitam tuendam deberetur. 233
Disp. XXI. Num actus coniugalis ratione dotis præstandæ vitietur, vt si mentem imponat debitum petendi ad finem 236
Disp. XXII. An illicitus sit actus coniugalis tempore impotentiæ concepti, aut post partum ante purificationem aut ab aduentum inhibitus 238
Disp. XXIII. An tempore feriato, necessitas vel vtilitas coniugij, sit licitus actus coniugalis. 250
Num liceat duos matrimonio rectè non fuere, permittere habere copulam, aut duos sic copulare, ibi n.6.

Quid

Index disputationum.

Qui ſi, ſi vterque vel alter coniux ebrius ſit, ibi n 12.

Diſp. XXIV. Vtrum cum proprię ſalutis detrimento teneantur coniuges debitum ſibi reddere, & cohabitare, aut licite poſſint, vt ſi alter lepra aliove morbo contagioſo affectus ſit. 232

Diſp. XXV. Vtrum excuſetur coniux à debito reddendo propter damnum rei familiaris: vt ſi plures adſint liberi, quam alij poſſit. Aut ob vitandum damnum in fama, aut bonis fortunæ: magnamve vtilitatem comparandam. Aut ne concipiatur proles ex ſanguine maculato: vel quia dubius eſt valor matrimonij. Vel quia alteri coniugi eius nullitas conſtat, aut is pendet. 236

Diſp. XXVI. Vtrum ratione cognationis ſpiritualis poſt matr. ortæ, ex eo quòd alter alterius aut communem filium baptizarit, aut in Baptiſmo vel Confirmatione tenuerit, impediatur vſus matrimonij.

Quid. ſi coniux filiam communem, aut alterius coniugis, teneat in catechiſmo, ibi n 11.

Diſp. XXVII. An ratione affinitatis ortæ inter coniuges poſt matri. impediatur debiti petitio: & quoto gradu conſanguinitatis debeat eſſe perſona cognita carnaliter cum coniuge innocente. 239

Quid de coniuge cognoſcente affinem ſui coniugis, vel eam cum qua habet impedimentum publicæ honeſtatis, an poſſit debitum exigere, ibi n. 4.

Quid ſi fuit inceſtuoſus cum conſanguinea ſuæ vxoris, vel alio impedimento impedienti affectus, matrimonium aliud iniit, an poſſit petere debitum, ibi n. 5.

Quid ſi fuit coniux inceſtuoſus cum propriis conſanguineis, ibi n 6 & 7.

Diſp. XXIX. An ſi vterque coniux mutua copula cum alterius conſanguinei effectus ſit affinis: vel ſi vterque cognationem ſpiritualem contraxerit: vel ſi ab altero affinitas aut cognatio alterius cauſa cõtracta ſit, arceatur ambo à debiti petitione & redditione. 243

Diſp. XXIX. An vbi affinitas vel cognatio contingit ante conſummatum matrim. liceat coniugi ſic affini vel cognato reddere, vel teneatur religionem ingredi. 244

Diſp. XXX. An deſideretur iudicis ſententia, vt coniux affinis vel cognatus priuetur debiti petitione. 245

Diſp. XXXI. An affinitas orta ex copula vi vel metu habita impediat debiti petitionem. 246

Diſp. XXXII. An coniux ignorantia iuris vel facti effectus affinis, aut cognatus alterius coniugis, priuetur debiti petitione. 247

An ignorantia iuris excommunicationem ferentis, excuſet ab ipſa ibi à n. 7.

Quid, ſi adſit ſcientia iuris prohibentis, ac ignoretur excommunicatio in ipſa lata, ibi n 2. & 12.

Quid ſit dicendum de irregularitate, ſuſpenſione, interdicto, & aliis pœnis, an ab ipſis excuſet ignorantia iuris illas imponentis quando factum alias eſſe damnum ſcitur. à n. 15. ad 19.

Quid ſi ſola ſit ignorantia pœnarum aliarum ab excommunicatione, ibi n 20 & 21.

An ignorantia facti excuſet à pœnis, & quid ſi ſit ignorantia qualitatis facti, aut concomitans, ibi à n. 23.

Qualis ignorantia iuris vel facti excuſet ni ſit ſit quæcumque vincibilis, vt ea incurrantur, vel neceſſaria ſit craſſa aut dolus, ibi à n. 29.

Quid, ſi ignoretur conſanguinitas, vel ius priuans debiti petitione, ibi à n 43

Diſp. XXXIII. An votum caſtitatis, religionis, aut non ineundi matrimonij ab altero, aut ab vtroque coniuge ante matrimonium emiſſum: impediat debiti petitionem, aut redditionem. 258

Diſp. XXXIV. An qui poſt votum caſtitatis religionis aſſumendi Ordinis ſacri abſtinendi à matrimonio contrahendo, illud iniit, peccet prima vice conſummando: ac proinde quo hæc vota obſeruet, teneatur religionem ingredi. 263

Diſp. XXXV. An vota caſtitatis, religionis, Ordinis ſacri ſuſcipiendi, non ineundi matrim. poſt illud emiſſa licita ac valida ſint, impediantactum coniugalem. 265

Quando votum partim rei bonæ ac poſſibilis, partim malæ, indifferentis, aut impoſſibilis obliget, ibi à n. 2.

Diſp. XXXVI. Vtrum vota ſimplicia caſtitatis, religionis, non ineundi matrimonij, Ordinis ſacri ſuſcipiendi, ab altero coniuge de licentia alterius emiſſa, ſint valida & licita, atque vſum coniugij interdicant.

Diſp. XXXVII. An quando coniuges communi conſenſu, aut ſeorſum, emittunt votum ſimplex caſtitatis, religionis, non ineundi matrimonij, vel vir Ordinis ſacri recipiendi, & mulier caſtitatis, aut alter caſtitatis, alter verò religionis, poſſint debitum petere & reddere, & talia vota ſint licita. 274

Quid ſi abſque voto pactum inierint etiam iuramento firmatum non petendi nec reddendi, ibi à n. 18.

Diſp. XXXVIII. Vtrum proles habita à coniugatis, qui poſt mutuum communi conſenſu votum caſtitatis, aut Ordinem ſacrum alterius aut profeſſionem alterius, vel vtriuſque commixti ſunt, ſit legitima. 279

Diſp. XXXIX. Vtrum poſſit vir irritare vota ab vxore ante matrimonium emiſſa vel poſt ſine ſua licentia, ſiue tunc implenda, ſiue facta in tempus ſoluti matrimonij: licet ſint caſtitatis & religionis: & ſic irritata reuiuiſcant. 281

Diſp. XL. An vota vxoris quæcumque etiam caſtitatis, factis de licentia viri, poſſit idem vir irritare: atque ſoluto matrimonio minimè reuiuiſcant. Et quid de votis caſtitatis aut religionis, aut à viro ordinis ſacri, à fœmina verò religionis aut caſtitatis mutuo conſenſu emiſſis 290

Diſp. XLI. An vota omnia vxoris, etiam de licentia prioris viri emiſſa tempore illius matrim. poſſit vir ſubſequens irritare. Atque idem generaliter de quocumque ſuperiore ſuccedenti in officio. 294

Diſp. XLII An poſſit vxor irritare aliqua viri vota, præſertim caſtitatis, abſque ſua licentia, vel cum illa, mutuòve conſenſu facta, ante & poſt matrimon. vel in tempus ſoluti matrimonij: vel ſequens vxor vota tempore prioris matrimonij à viro facta, & vota ſic irritata non reuiuiſcant. 296

Diſp. XLIII. An ſit vera irritatio, ſi vir aut ſuperior dicat vxori, aut ſubdito, ſe nolle vt faciat quod promiſit: & teneatur ſubditus detegere votum ſuperiori oppoſitum præcipienti: vel petere licentiam implendi, quando eſt de re prohibita 289

Diſp. XLIV. An delectationes morioſæ in actu coniugali cogitatus, tactus, aſpectus, & verba turpia liceant coniugatis, ſeclusa pollutionis periculoſitate, etiamſi ob aliquod impedimentum, vt votum, affinitatem, periculum ſalutis, non poſſint exercere actum coniugalem. 301

Diſp. XLV An liceant tactus, aſpectus, & verba coniugatis, cum periculo pollutionis: vbi & generaliter, quando periculum pollutionis efficiat mortale, quod alias tale non erat. 304

Diſp. XLVI An tactus, aſpectus, & colloquia, ſint licita ſponſis de futuro. Et quando hæc inter ſolutos ſint peccata mortalia. 311

Diſp. XLVII. An liceat ſponſis de futuro delectari in cogitatione copulæ habendæ, vel viduis in cogitatione copulæ habitæ tempore matrimonij. 318

LIBER DECIMVS.

De Diuortio.

DISP. I. Vtrùm diuortium quoad matrimonij vinculum, quod repudium vocant, fuerit ante legem Euangelicam licitum Hebræis aut Gentilibus: & quid poſt illius publicationem. 310

Diſp. II. Vtrum ob adulterium diſſoluatur matr. quoad vinculum, ita vt integrum ſit innocenti ad alias nuptias tranſire. 322

Diſp. III. Vtrum ratione adulterij, licitum ſit diuortium quoad totum & habitationem: itaque in hoc ambo coniuges æquales. 323

An diuortium ratione adulterij ſit de iure naturæ, ibi n 4.

An ratione adulterij admiſſi tempore infidelitatis poſſit peti diuortium, n. 5.

Intra quorum temporis ſpatium poſſit accuſatio adulterij proponi ad diuortium, ibi n. 9.

Diſp. IV. An voluntas fornicandi, quoduis peccatum fornicationis contra naturam, ſiue cum propria vxore, ſiue cum alia fœmina, aut maſculo, aut beſtia, aut fœminæ cum fœmina admiſſum: penetratio vaſis abſque ſeminatione: aut ſeminatio intra vas abſque penetratione: tactus & amplexus, & oſcula, iam præbeant diuortio cauſam. 325

Diſp. V. An dentur aliqui caſus, in quibus non liceat diuortium propter adulterium. 329

Diſp. VI. Qualiter accipienda ſit compenſatio adulterij vtriuſque coniugis, ante latam diuortij ſententiam, ita vt neutri liceat ab altero diuertere. 334

An exceptio adulterij ſit peremptoria, ibi n 12.

Diſp. VII. Vtrum quando vterque coniux eſt adulter, & alter reſipiſcit altero in fornicatione perſiſtente, poſſit coniux emendatus diuortium celebrare. 336

Diſp. VIII. Vtrum compenſentur adulteria etiam quoad accuſationem ciuilem ad priuationem dotis, & criminalem ad pœnam mortis, ita vt vir adulteto non liceat adulteram ciuiliter aut criminaliter accuſare. 337

An ob adulterium vxoris lucretur vir dotem, & bona paraphernæ, & reliqua vxoris bona: & vxor donationem propter nuptias, ibi à n 2.

Quis iudex cognoſcat de adulterio, ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter agatur, ibi n. 15.

An cœpta accuſatione criminali vxoris adulteræ, poſſit vir tranſire ad ciuilem, ad dotem lucrandum, diuortiumque celebrandum: & è contra cœpta criminali ad ciuilem, ibi n. 18.

An ſi coniuges reconcilientur, recuperent omnia bona ob adulterium alteri coniugi acquiſita, ibi n 21.

An adulteræ teneatur alimenta miniſtrare, ibi n. 23.

Diſp. IX. An quando coniux innocens lapſus eſt in adulterium poſt ſent. compenſentur adulteria, & teneantur ad priorem adulterum redire, eique bona propter adulterium lucrata reſtituere. 347

An ſent. diuortij tranſeat in rem iudicatam, ibi n. 2. 3. & 4.

An poſſit retractari ſent. diuortij, quando repetitur Eccleſia falſis probationibus, aut tacita veritate decepta, quamuis coniuges iam ſtatum mutarint, ibi num. 6.

An profeſſio & votum ſimplex dolo & ex falſa cauſa emiſſa valeant ibi num. 13.

Diſp. X. An coniux adulter lata diuortij ſententia, liber maneat ab obſere coniugali, ita vt minimè teneatur reconciliari innocenti repetenti: ſed poſſit ipſo inuito ad religionem Ordinémſve tranſire aut voto caſtitatis ſimplici ſe aſtringere 356

Diſp. XI. An poſſit coniux innocens inuita vxore adultera in ſæculo

manenti

Index disputationum.

manenti ad religionem aut ordines sactos transire votumve simplex castitatis emittere. 361

Disp. XIII. Vtrum coniux innocens possit auctoritate propria adulterio diuertere, vt nec in foro externo sit ei restituendus. 364

Quid si iudex defectu probationum cogat innocentem, reddere debitum, ibi n. 6.

An hic pendent. teneatur innocens reddere n. 7.

An adulter sit ipso iure priuatus debiti exactione n. 8.

An coniux innocens possit ab adultero diuertere quoad habitationem, propria auctoritate quando sic diuertens sit restituenda coniugi spoliato repetenti, ibi à n. 10.

Quæ notitia adulterij ad diuertendum sufficiat: & ex quibus actibus illud probetur, ibi à n. 39.

An liceat viro obseruare vxorem, vt deprehensa in adulterio resipiscat: aut ei adulterandi occasionem offerre, ibi à n. 52.

Disp. XIII. An vir teneatur vxorem in adulterio persistentem dimittere, aut iam resipiscentem sibi reconciliare. 376

An similiter vxor teneatur à viro adultero diuertere, ibi n. 27.

An vir teneatur vxori adulteræ alimenta denegare, ibi à n. 17.

Disp. XIV. An copula coniugalis, siue actus coniugales cum coniuge adultero, illiusve retentio in propria domo, sint adulterij condonatio: itavt deinceps amittat coniux innocentius diuertendi & accusandi ciuiliter, & criminaliter. 381

Disp. XV. Vtrum ratione adulterij spiritualis, quod est hæresis, vt apostasia à fide, in quod alter coniux dilabitur, liceat catholico diuortium: ac vtrique ad aliud statum transire: vt ad professionem, vel vito ad Ordines. 388

An si catholicus copulam aut alios actus familiaritatis habeat cum hæretico, ante vel post sententiam, censeatur ita condonare, vt non possit diuertere, ibi à n. 26.

Disp. XVI. Vtrum ratione fornicationis spiritualis, quæ est hæresis, non liceat diuortium, quando alter coniux admittit fornicationem carnalem, sed vtraque compensetur. 395

Quid si vterque coniux sit hæreticus, ibi n. 4.

Disp. XVII. An ob alia crimina, præter adulterium carnale & spirituale, detur diuortium. 396

Disp. XVIII. An propter coniugum sæuitiam detur diuortium. 399

Quid propter amentiam coniugis, ibi à n. 18.

Qualis cautio præstanda sit, vt teneatur alter redire, ibi à n. 34.

An propter sæuitiam coniugis, quando celebratum est diuortium, liceat alteri vel vtrique coniugi transitus ad religionem vel Ordines, ibi n. 49

An id liceat coniugi sano ob alterius furorem, n. 48.

Disp. XIX. An in sententia diuortij ferenda, & causis matrimonialibus inter Indorum neophytos, sit exactè ordo iudiciarius seruandus. 4[illegible]

Quid possint in his causis religiosi apud illos commorantes, ibi [illegible]

An accusationem adulterij debeat secreta monitio præcedere & [illegible] pœnam talionis inscriptio, ibi n. 3. & 4.

Disp. XX. Apud quem & cuius expensis alenda sit soboles diuortio facto, siue culpa alterius, siue absque culpa. 407

Quid, si matrimonium repetiatur inualidum, ibi n. 11.

Disputationum Finis.

DISPVTATIONES DE S. MATRIMONII SACRAMENTO,

Auctore THOMA SANCHEZ è Societate IESV.

PROEMIVM.

SVMMARIVM.

Vtilitas operis num.1.
Doctores de hoc disputantes.2.
Diuisio totius operis.3.
Matrimonij varia nomina.4.

CVM typis mandare decreuissem nonnullas materias de officiis ad mores pertinentibus, operæ pretium duxi, initium à sancto Matrimonij Sacramento sumere; quòd maximam hominibus vtilitatem præ se ferat, non Theologis solum, sed vtriusque iuris professoribus: dehinc quòd omne personarum genus in nodos huius materiæ non facilè soluendos, frequenter incurrat: ad extremum quòd variæ multiplicésque vtilitates ex huius tractatus cognitione promanent. Cùm enim matrimonium, tum Sacramenti, tum etiam contractus rationem induat, qua parte Sacramentum est, multa ad Sacramenta pertinentia disputantur: & cum hodie coram parocho, & testibus celebrandum sit, quàm plurima scitu dignissima explicantur ad iurisdictionem vtriusque fori, & maximè ad pœnitentiæ Sacramentum conducentia (vtrumque enim Sacramentum iurisdictionem parochi ordinariam, aut delegatam desiderat) Qua autem parte contractus est, enodantur multa mirum in modum ad veram contractuum cognitionem necessaria: obiterq; multa inferuntur ad varias materias morales, quæ omnia vt facilè inueniantur, Indicem solito copiosiorem tum disputationum ac dubiorum, tum etiam rerum notabilium adiiciemus. Quamobrem vitio tribuendum mihi non est, si in longum sermo protractus alicui visus fuerit: tum quòd materia difficilis est, tum etiam & præcipuè, quòd si breuitati consulerem, obscurior fortè quàm par est, noster tractatus euaderet. Nec iure aliquis mihi succenseat, quod tot authores, & inter illos iuniores referam; (quod munus graue aliquibus videbitur,) id enim consultò facio, primò, quia non tanti meam facio doctrinam ac rerum cognitionem, vt non possim minimi authoris testimonio eamdem illustrare: deinde, quòd Doctores illustriores, & minimè spernendos imitor, qui referre authores Neotericos non dedignantur: denique quòd ad multorum vtilitatem hic noster Tractatus dirigitur, inter quos nonnulli, Doctores antiquiores grauioresque ad manus minimè habebunt: alij fortasse non percipient: multi verò breuitati consulentes Neotericum aliquem, qui breui in summam multa redegerit, consulent. Quare vt omnium votis respondeam, *omnibus omnia factus*, more beati Pauli, antiquiores, iuniores Theologos, ac iuris vtriusque peritos refero. Quòd si inter authores referendos mendosum aliquid fuerit inuentum; vel editionibus variis, ipsarúmve editionũ mendis, vel typographiæ, vel calami lapsui tribuendum est; vel (quod humanum est) in Doctorib. ipsis percipiendis me facilè errare posse non diffiteor, lectionis verò defectui nollem adscriberetur, nihil enim non ferè nihil refero, quod ipse oculis non viderim, & si præ manibus librum aliquem non habui, illum refero qui eũdem alleget.

1

2

De hoc disputat *Magister*, cum cæteris Theologis, 4.d. 26. *vsque ad* 42. Doctores iuris Pontif. 4. *decret. & in 6. tit. de sponsa. & in decret. causa* 23. *& seq.* Doctores iuris Cæsarei, *c. de sponsa. & 4. partit. per totam.* Summarum autores verb. Sponsalia, & Matrimonium. *Nauar-sum. c. 22. à n. 19. Ant. Cucus lib. 5. Inst. maiorum à t.* 10. & multi varios tractatus de matrimonio in lucem edidere.

Totum de matrimonio tractatum duobus voluminibus inclam: Prior vsque ad matrimonij impedimenta tractabit posterior verò ab ipsis impedimentis initium sumet. Prius autem hoc volumen sex libros continebit. 1. de sponsalibus disputabit. 2. de essentia matrimonij & consensu ad ipsam requisito. 3. de consensu clandestino. 4. de consensu meum exorto. 5. de consensu conditionato. Vltimus de donationibus inter virum & vxorem; sponsalitia largitate, & ari his. Arguet fortasse aliquis me, Theologus cùm sim, Theologorum Principis Diui Thomæ ordinem non fuisse secutum, qui sponsalium tractatui aliqua de matrimonio præmisit: quem reliqui Theologi imitantur. Ego verò quamuis maximi (vt par est) doctrinam ac methodum D. Th. faciam, quia tamen in 4. Sent. non ita dilucidè ac in partibus scripsit, nec morte præuentus quartum ad partium summam redegit: clatitatis gratia à sponsalibus, quæ ad matrimonium ineundum dispositio sunt, initium sumendum duxi, nec desunt mihi quos imiter: nam Greg. IX. iuris Pontificij collector in 4. decret. vbi de matrimonio sermo habetur, à sponsalibus incipit.

3

Quatuor sunt nomina synonyma, quibus matrimonium nuncupari solet: Matrimonium, Nuptiæ, Connubium, Coniugium. Matrimonium dicitur, quia mulier nubit vt mater efficiatur: auctore *Gellio l.* 10. *c.* 6. deriuante matrimonij etymologiam à matris nomine nondum comparato, sed comparando. *Gregor. 9. c. 1. de conuers. infidel.* inde deriuat, quia mulier in partu, & ante, & post partum varios labores sustinet: vel tandem quia mater certa est, cùm tamen pater incertus sit. Appellatur autem Nuptiæ & Connubium, ab obnubendo, seu velando, quia quasi nubo obtegitur virgo velamine quodam, dum benedicitur. Cuius ratio esse potest in peccati admissi erubescentiam, dum à serpente decepta virum suum fefellit: vel faciem, & caput obtegit, quo se viro inferiorem, illique subditam ostendat. Cuius rei testimonium est illud. *Gen.* 22. vbi videns Rebecca virum suum Isaac deambulantem obuiam ei veniens caput suum velabit. Appellatur tandem Coniugium, ab effectu, eo quòd duos, vt vna caro efficiantur, coniungit.

4

LIBER PRIMVS,

DE SPONSALIBVS.

DISPVTATIO I.

Sponsalia vnde dicantur, & quid sint sponsalia, quasque conditiones desiderent, ad sui valorem?

SVMMARIVM.

Sponsalia vnde dicantur, & quotupliciter accipiantur. n. 1.
In lege, vel statuto, nomine vxoris, vel viri, an intelligantur sponsi de futuro. 2.
Quando lex loquitur de matrimonio, viro, vel vxore, an intelligatur de sponsa de præsenti nondum cognita. 3.
Quando dicatur dispositio favorabilis, & quando odiosa. 4.
Stante statuto, vt vxore decedente sine liberis, vir dotis partem lucretur, an eam acquirat, si sponsa de præsenti incognita decedat. 5.
Intellectus ad cap. 3. de sent. excom. vbi de percutiente Clericum innentum cum sponsa de futuro, aut præsenti 6.
Sponsalia quid sint, & quas conditiones exigant: & distributio eorum, quæ toto 1. libro, suo ordine continentur. 7.
An sponsalia sint sacramentalia. 8.

1 DE Sponsalibus acturus, ab ipso nomine initium sumens, dico sponsalia à spondendo dici. Cuius duplex est ratio, prima, quia spondere est sponte promittere, at in hoc cõtractu maximè requiritur spontanea promissio. Secunda, quia mos erat antiquis, vt puella nuptura promitteretur viro à patre, vel tutore, vel amicis, vt ex *A. Gell. l. 4. c. 4.* deducit. *Alciat. l. 1. parer. c. 2.* & scribit *Varr. lib. 5. de ling. Lat.* Vnde Lysiteles apud Plaut. in Trin. *Sponden' ergo tuam natam exorem mihi? Ch. Spondeo.* & inde, qui promittebantur, dicti sunt sponsus, & sponsa, quasi alteri promissi, qui promittebat autem, dictus est sponsor: ipse verò contractus, sponsalia, quia sponsa non à se, sed ab alio promittebatur. Et hanc nominis rationem constituit *iurisc. l. 2. & 3. ff. de sponsa. & l. Sponsio. ff. de ver. sig.* Sumuntur verò sponsalia tripliciter. 1. pro futuri matrimonij promissione. 2. pro matrimonio non consummato: vnde sponsa sic appellatur, nupta alteri per verba de præsenti nondum cognita. Sic accipitur *c. Tertio loco, de præsum. & c. 2. & finali, de sponsa. duor. & c. Coniuges. c. Qui desponsatam. 27. q. 2.* & Matth. 1. *Cum esset desponsata.* 3. dicuntur sponsalia, munera quæ à sponso sponsæ dabantur. *l. C. si nupt. ex rescrip.* & ita vsurpatur 1. Reg. c. 18. *Non habet Rex sponsalia necesse.* Proprior autem, & frequentior est prima significatio, qua sponsas propriè intelligimus, quas de futuro appellamus. *Ant. rubr. de sponsa. n. 4.* vbi *Panor. n. 3. Alex. de Neuon. 4. Fel. n. 1. prope initium v. Item aduerte. Io. Lup. tr. de matri. n. 1. habetur 10. 9. tr. non. Contrad. Lagus in metho. iur. t. de nupt. Con. 4. decr. p. 1. c. 1. n. 4 fin. Ant Cocus l. 5. inst. maior. t. 10. n. 3.* Imò sponsam de præsenti iurisperiti vocant vxorem post nuptialem benedictionem, seu carnis copulam, antea verò eam non appellant vxorem, seu maritatam, au coniugatam: sed solùm sponsam de præsenti, *c. Expublico, de conuersione coniug.* & ratio est, quia quodammodo est adhuc promissa, respectu effectus matrimonij, vt benè *Panor. c. Tertio loco, de præs. fine, & Conar.* alios referens *d. c. 1. n. 4.* In iure autem aliquando sponsa de futuro appellatur vxor. *c. Iuuenis de sponsa.* ibi, *quia ipsa coniux ipsius fuisse dicitur. Gloss. ver. Coniux.* id est, sponsa. Et similiter in sacris literis eodem modo aliquando vsurpatur. Vt *Gen. 19.* vbi Iacob dixit ad Laban; *Da mihi vxorem meam*, quæ tamen tantùm erat sibi promissa. Aliquando etiam sponsus, & sponsa de præsenti, qui nondum matrimonium consummarunt, vocantur vir & vxor. *c. Omnes Rex, c. Cum initiatur. c. Coniuges, c. Coniugii. 27. q. 2.* Idem *D. Aug. l. 4. conf.* & refertur. *s. Institutum. 27. q. 2.* & constat ex *c. 1.* Matth. *Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, & Noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* De ritibus autem quibus apud veteres celebrabantur sponsalia, consule *P. Greg. syntag. iuris p. 2. l. 8. c. 2. per tot.*

Hinc refert *Conar. d. c. 1. in fi.* quoties de sponsis mentio occurrerit in aliqua lege, aut alia quauis parte, intelligi de sponsis solis de futuro: nisi aliud suadeat communis ac frequens loquendi vsus, eiúsve intentio, qui legem condidit, contractum, vel testamentum fecit, idem docent *Perez. l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 4. v. Item apud, & v. Quæro virum. Lud. Lop. 2. p. instr. in noua edit. materia de matr. c. 36. f. 103.* & idem docent de statuto loquente de vxore, vt non intelligatur de sponsa: & in loquente de sponsa, vt non intelligatur de vxore. *Ant. rubr. de sponsa. n. 4. Præpositus ibi n. 6.* quia statutorum verba propriè intelligenda sunt. *c. In nostra, & ibi Innoc. de iniur. l. 3. §. Hæc verba, & ibi Bart. ff. de neg. gest.* 2

Sed hoc sanè intelligendum est hac distinctione: aut enim materia est odiosa, aut fauorabilis, au differens: si materia est odiosa, vt si statutum contineat filiam maritatam non succedere patri, vel marito: tunc minimè comprehenderetur sponsa de futuro: si autem materia sit fauorabilis, comprehenderetur etiam sponsa de futuro nomine vxoris, & nomine mariti sponsus de futuro, de quo est bonus textus, & ibi per *Cyn. l. Non sine. C. de bon. quæ liber.* sic *Abb. c. Tertio loco de præsum. fine. & c. ex publico. de conuer. coniug. n. 9 & rubr. de sponsa. n. 5.* vbi *Alex. de Neuon. 7. & ibi Fel. n. 1. & d. c. Tertio loco, n. 4. Sylu. v. Sponsalia. q. 1. dict. 2. Ang. ibi n. 1. Tabiena §. 1. Arm. n. 1. Greg. Lop. p. 4. t. 1. ante l. 1. ad fin. Al. Carrerius l. 5. de sponsa. c. 5. habetur 10. 9. tr. non. Ant. Cuc. l. 5. inst. maior. t. 10 n. 8. & 9.* fauet. *gloss. l. Solet. 10. ff. de his qui not. inf. verb. Non nocet.* vbi ex eo textu infert ius loquens de vxore non trahi ad sponsam. quia odia sunt restringenda. Et loquitur ibi textus de sponsalibus de futuro, vt testatur ibi *Gloss. verb. Sponsam.* & videntur etiam tenere *Suar. l. 2. fort. 1. de los casamientos. n. 34. Ant. Gab. t. 2. con. l. 11. verb. Matri, appellatione, in mea editione f. 91.* vbi aiunt in odiosis nomine vxoris non venire sponsam: quare secùs videntur sentire in fauorabilibus. Quamuis *Tiraq. post leges connubiales gloss. 2. n. 21.* defendat in fauorabilibus etiam non intelligi sponsam de futuro, & refert pro se *Bald. l. Solet. §. Qua virum. n. 2. ff. de his qui not. infam.* Sed potiùs; *Bald.* ibi fauet nostræ senten. Quando autem materia est indifferens, dicemus sequenti corollario.

2. Infert *Conar. 4. decr. 2. p. c. 1. init. n. 2.* cum aliis, quos refert, quem sequuntur *Matienzol. 5. recop. t. 2. l. fin. gl. 6. n. 1. Gutier. de iura 1. p. c. 51. n. 2.* omnia iura loquentia de matrimonio, & de marito, & vxore accipienda esse, quando matrimonium per verba de præsenti contractum est, quamuis copula secura minimè sit. Quia nuptias non concubitus, sed consensus facit. *l. Nuptias ff. de reg. iur.* nisi (ait *Matienzo. n. 2.*) ex communi vsu loquendi, vel ex materia subiecta, vel ex legis intentione, quæ colligitur ex materia subiecta, vel ex alia simili causa deprehendatur, leges de matrimonio loquentes, intelligi de copula consummata. Verùm in hoc, sicut in corollario præcedenti, distinguendum est: aut enim materia est odiosa, aut fauorabilis, aut indifferens: si est odiosa, nomine vxoris, vel mariti, vel matrimonij non veniunt sponsalia contracta per verba de præsenti, nec sponsi ipsi de præsenti ante consummationem, si autem est indifferens, veniunt qui contraxerunt per verba de præsenti, siue consummarint matrimonium, siue non: non autem comprehenduntur sponsi de futuro. Quando autem materia est fauorabilis, dixi in corollario præcedunt. Si docent *Panor. d. c. Tertio loco, fine, & Fel. n. 4. Sylu. v. Sponsa. q. 1. dicto 1. Auenna referens Anch. resp. 10. num. 3. Ant. Cuc. l. 5. inst.* 4

inst. maior.to.10.n.8.& 9. Alex. Carrer.l.5. de spons. c.5.

Rogabis quando dicatur dispositio fauorabili, & quando odiosa? Resp. ista considerandum primum dispositionis intentum: si enim id sit, in fauorem alicuius statuere, est fauorabilis, licèt in damnum, & odium alterius redundet: si primum intentum sit in alicuius odium, & pœnam, quamuis cedat in alterius fauorem, est odiosa. Quia ex primario fine attendenda est dispositio. Sic colligitur *ex gl. c. Si propter, de reseri. in 6. verb. Primi anni*, vbi illam constitutionem reseruantem fructus vacaturæ Episcopo mortuo, appellat fauorabilem: quia principaliter edita est in fauorem Episc. vt debita persoluat, quamuis in eorum damnum quibus obuenire debebant, redundet. Et tenet ibi *Domin. n. 9. Francus n. 6.* idem tenet *gloss. c. Sciant cuncti de elect. in 6. verb. Alios, & ibi Dom. fin. Francus ibi fine Bart. l. Qui exceptione. 40. in princ. n. 2. per illum text. ff. de cond. ind. & ibi Alber. n. 1. Salic. n. 1. idem Bart. l. Si quis nec causam, in prin. n. 6. ff. si cert. pet. & ibi Paul. n. 4. Fel. c. 1. de spons. n. 14. vers. Aliud est, & c. Non dubium, n. 2. de sent. excom.* & dicit esse optimum text. ad hoc probandum, *c. 2. §. Statuimus. de. im. in 6.* ibi, *cùm non sit dicendum asperum, sed pium potius, & benignum. Addit ad Pan. c. Non dubium, de sent. excom. n. 3. verb. Pœnali. Syl. ver. Interpretatio, fin. Cou. cum aliis quos refert 1. var. c. 11. n. 5. Mand. reg. 10. de annali. q. 3. n. 7. Flamin. de resign. benef. l. 12. q. 2. n. 23. & seqq.* vbi alios refert. Hæc tamen doctrina quamuis ita communiter recepta sit, nõ caret graui scrupulo: quia *Io. Andr. c. 1. de locato n. 5.* apertè sentit constitutionem emanantem principaliter in fauorem, si pœnam tamen contineat, restringendam esse: vt aduertit ibi *Pan. n. 10.* qui sic conciliat, vt extẽdenda sit, quatenus est fauorabilis, restringenda verò, quatenus est odiosa. Idem *gl. l. 2. C. de in ius vocand. verb. Liberis*, vbi *Bart. n. 1. Bald. n. 4. Ale. n. 5. Salic. n. 2. & 3. Ias. n. 4. Paul. d. l. si quis nec causam n. 5. Alc. l. 5. parad. c. 16. n. 6.* Quare videtur corruere doctrina illa communis: si enim quatenus fauorabilis est constitutio, extendi debet, quatenus autem pœnalis, restringi, iam non attenditur principale constitutionis intentum, ad discernẽdum an sit fauorabilis, & extendenda, necne. Sed ea doctrina communis, vt vera sit, intelligenda est, quando odium à fauore distingui nequit: tunc enim ex principali intento fauoris, aut odij iudicanda est fauorabilis, aut odiosa: quoties verò fauor, & odium distingui commodè possint, tunc verum habet alia doctrina hic tradita, vt extendenda sit quatenus est fauorabilis, restringenda verò, quatenus est odiosa. Sic *Cou. lib. 1. var. c. 11. n. 5.*

5 Tertiò infertur, quod dicendum sit in ea quæstione, an stante statuto, vt vxore absq; liberis decedente, vir partem dotis lucretur, si sponsa de præsenti nondum cognita obeat, pars illa dotis viro acquiratur? Videtur enim ex dictis n. 3. colligi, acquiri viro, cùm in fauorabilibus, nomine vxoris & viri, sponsi de præsenti comprehẽdantur: fauorque viri sit hæc acquisitio: & permulta alia, quæ congerit *Fel. c. Tertio loco, de præsu. n. 1.* quam sent. probabilem esse asserit *ibi n. 2.* eamque tenent multi, vt testatur *Abb. c. Ex publico. n. 7. de conuers. coni.* & eam docet *Gom. Arcos. d. 79. Taur. n. 1.* Sed breuiter dicendum est, minimè lucrari eam dotis partẽ, est enim materia odiosa, cum sponsa sine causa eam dotis partem amittat. Et ita hanc partem late probant *Abb. d. c. Ex publico, n. 7. & seqq.* & latius *cons. 1. n. 4. & seq. vol. 1. Bald. Anch. Salicet.* quos refert & sequitur *Fel. d. c. Tertio loco, n. 2. Cost. tr. de spons. 1. Quid sint sponsalia, n. 11. habetur tom. 9. tr. nou. Tabiena ver. Sponsalia, §. 1. fine.*

6 Quartò infertur interpretatio ad *c. 3. de sent. excom. ad fi. vers. Neuille*, vbi habetur non esse compellendum ad Sedem Apostolicam accedere, vt absolutionem obtineat, percussorem clerici turpiter inuenti cum vxore, matre, sorore, vel filia propria: & quamuis prima facie non videatur inde colligi, non incurrere excommunicationem, sed eam minimè reseruari Pontificibus at omnes, nemine (quod viderim) discrepante, intelligunt eum text. vt is percussor non incurrat excommunicationem; vt clarè denotant à contrario sensu, verba statim sequentia illius text. Posset tamen aliquis existimare non habere locum eam decisionem, nisi clericus repertus esset cum vxore carnaliter cognita: & incurrere excommunicationem, qui Clericum repertum cum sponsa de præsenti incognita, percuteret. Quia cùm res hæc sit exorbitans à iure cõmuni, & Clericis odiosa, nomine vxoris non comprehẽdetur sponsa de præsenti nondum cognita iuxta proximè n. 3. tradita. Cæterum dicendum est, nec in hoc casu incurrere, sed nomine vxoris intelligi quamcunque sponsam de præsenti: vt testatur ibi *Gl. verb. cum vxore, Ant. n. 13. Anch. fi. Abb. n. 9. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 1 §. 2. c. fin 7. Syl. Excommunicatio 6. §. d. dicto 10.* asserens esse omnium, quamuis immeritò dubitatiuè loquatur *Lud. Lo. 2. p. instr. materia de matr. in 2. edit. c. 36. f. 1031. §. Ex prædictis etiam secundò.* Quia ratio illius text. suadet etiam in hac materia exorbitanti, & odiosa, nomine vxoris comprehendi sponsam de præsenti: mens enim Pontificis fuit excusare maritum ab hac excommunicatione, ob iniuriam, adulterij grauissimam sibi illatam, ob quam iure ciuili conceditur sibi accusario, & quia vix potest cõtinere dolorem, vt habetur *l. Gracchus 4. C. ad l. Iul. de adul.* Quæ ratio pariter militat in quacunque sponsa de præsenti: cùm verè committatur cum illa adulterium, violeturque alienus torus, *l. 1. t. 17. p. 7.* & ius ciuile æquè concedit viro accusationẽ huius adulterij, *l. Si vxor, 13. in prin. ff. ad l. Iul. de adult.* Imò *Cou. 4. decr. p. 1. c. 1. n. 12.* quem sequuntur *Ant. Cucus, l. 5. inst mai. c. 10. n. 5 & Lud. Lop. proximè citatus*, ait, quamuis percutiens clericum inuentum cum propria sponsa de futuro incurrat excommunicationem: ratione tamen iniuriæ sibi illatæ non reseruari absolutionem Pontificis, sed posse ab Episcopo absolui, & probat; quia ex *eod. c. 3.* apparet percutientem clericum cum sorore fornicantem excusari. Sed profecto meâ sententiâ verum non est: quia si ratio hæc aliquid probat, dicendum esset, percutientem Clericum repertum cum sponsa de futuro, immunem esse ab excommunicat. sicut de percutiente repertum cum sorore, statuitur *illo c. 3.* Vnde necessariò dicendum est cum *Gloss. Ant. Anch. Abb. D. Ant. Syl. proximè citatis*, solùm intelligi eum text. de sponsa de præsenti, siue cognita sit, siue non: & cum excommunicatio percutientis clericum, sit Pontifici reseruata, *Si quis suadente 17. q. 4.* nec inueniatur textus hunc casum excipiens, dicendum est hunc percussorem innodari excommunicatione Pontifici reseruata. A iure enim antiquo absque expresso text. corrigente discedere non licet. *l. Præcipimus C. de appellat.* eo vel maximè, quia cùm res hæc sit clericis odiosa, & solum textus excipiat percutientem repertum cum vxore, nomine vxoris comprehendi non debet sponsa de futuro, iuxta proximè num. 1. dicta. Et in propriis terminis Couarruuiam reprobat, *Vinald. candel. sacram. 1. p. materia de sponsal. n. 11.*

His præmissis ad sponsalium definitionem descendendo, 7
sic definiuntur à Nicolao Pontif. *c. Nostrates, 30. q. 5.* & à *Iurisconsl. l. ff. de sponsal.* Sunt futurarum nuptiarum promissio. Solum enim propositum nullam obligationem, nec spõnsalium vinculum inducit. Quare triplex desideratur conditio, vt valida sint. 1. vt sit promissio futuri matrimonij. 2. vt sit inter personas iure habilẽs ad contrahendum. 3. vt verbis, aut signis manifestetur: de quibus conditionibus seorsim disputationibus seqq. agendum est, præmissa tamen disputatione proxima, de iure quod acquiritur per sponsalia de futuro, vt sit adulterium, necne, eius iuris violatio: & hoc ordine procedendum est, primò de natura & qualitatibus promissionis requisitis, vt constituant sponsalia: deinde de contrahentium habilitate, vbi de ætate requisita, Deinceps de verbis constituentibus sponsalia, atque matrimonium. Postea de obligatione consurgenti ex sponsalibus, & coactione ad ipsa, siue iuridica, siue ex conuentione partium, adiecta pœnæ, aut arrharum amissione. Tandem de sponsalium dissolutione, & probatione requisita ad ipsa impedienda, & ita absoluetur primus hic liber.

Id demum obſeruandum eſt, *D.Th.4.d.27.q.2.a.1.ad 6.* appellare ſponſalia, ſacramentalia quædam matrimonij, ſicut exorciſmus baptiſmi. Quod minimè intelligas, ſponſalia habere ſanctitatem aliquam præuiam ipſi ſacramento matrimonij, ſicut exorciſmi habent ſanctitatem aliquam: qua ratione dicuntur ſacramentalia: ſed dicuntur à D.Thoma ſacramentalia matrimonij, id eſt, præuia ad ipſum matrimonij ſacramentum. Vt bene aduertit P. *Ledeſ.de matrim.q.43.a.1.f.9 1.§. Vltimò ſuppon endum.*

DISPVT. II.

Vtrùm ex ſponſalibus id ius mutuum acquirant ſponſi in corpus, vi violatio huius iuris fornicando cum altero, ſit adulterium: aut ſaltem circunſtantia neceſſariò conſitenda?

SVMMARIVM.

Prima opinio, eſſe adulterium. n 1.
Vera ſententia non eſſe adulterium.2.
Solutio argumentorum, & intellectus ad l. Si vxor.ff. ad leg. Iul.de adulter & ad l.t 17 n.3.
An acceſſus ad ſponſam de futuro ſit circunſtantia neceſſariò conſitenda.prima opinio,non eſſe 4.
Secunda opinio,eſſe neceſſariò conſitendam.5.
Tertia opinio verior media.6.
An ſit diſtincta ſpecies, & adulterium reductiuè 7.
An filij concepti ex concubitu cum aliena ſponſa de futuro.ſint naturales, & traditur intellectus ad l.1. ff de his qui not infam. & ad l. 11.Taur.8. & ibi,an nati ex habente vxorem ſint naturales.
Soluuntur argumenta, quibus probatur eſſe circunſtantiam confitendam 9.
An ſit circunſtantia, ſi ſponſa ex voluntate ſponſi fornicetur.9.fin.

1 DVo petit diſputatio præſens: alterum, an concubitus hic ſit adulterinus: alterum eſto adulterinus non ſit, ea tamen peccati malitiam angeat, vt ſit circunſtantia neceſſariò confitenda. Circa primum aliqui cenſét eum concubitum adulterinum eſſe, ad hunc ſaltem effectum, vt ſponſus fornicantem ſponſam poſſit de adulterio accuſare. Probatur ex *l.vxor,13.in prin ff.ad leg.Iul.de adult.* ibi, *D.Verus, & Antoninus reſcripſerunt, etiam in ſponſam hoc eadem vindicandum: quia nec matrimoni.qualecunque, nec ſpem matrim. violare permittitur.* Vbi manifeſtè de ſponſalibus de futuro eſt ſermo, nã de præſenti, non ſpes matrimonij, ſed matrimonium ipſum dicuntur. 2. Poteſt probari ex *l.1.t.17.p.7.in pr.* ibi, *adulterio es ierro que homo face, iaciẽdo co mujer caſada, o deſpoſada con otro.* Et ita hãc ſent. tenent. *Gloſ.c. Quemadmodum, verb. Sponſam, de iurei. Abb.c.Diſcretionẽ, n.4. de eo qui cogn.conſang. & ibi Alex. de Neuo n.11. Alberic.l.Miles.§. Quærebatur, n.3.fin. & ibi Oldr.ff.ad l.Iul.de adult. Greg.Lop.l.1. verb.O deſpoſada.t. 17.p.7.* & nouiſſimè hanc ſententiam fortiter defendit. *Sarmien.lib.1.ſelect.c.5.n.1. & ſeqq.* & tandem concludit *n. 4.* eſſe verè adulterium: atque ex Theologis, idem docuit *Palu. 4.d.27.q.1.art.3.in princ.n.17.*

2 His tamen minimè obſtantibus, dicendum eſt nõ eſſe adulterium. Probatur ex adulterij definitione, quam tradit Gelaſ. Pont. *c.Lex illa ad ſi.36.q.1. & D.Th. 2.2.q.154.a.8. corpore:* eſt alieni tori violatio. Sed accedens ad ſponſam de futuro minimè violat alienum torum, cùm hic ante matrimonium de præſenti non concedatur ſponſis: ergo adulterium non admittit. Prob. ex *l ſnter.6. in princ. ff. ad l Iul.de adult.* ibi, *Sed propriè adulterium in nuptam commiſitur.* & ex *l 81.Tauri, hodie l.4.t.20.l.8.noua recop. Caſtelr.* ibi, *Si alguna mujer eſtando caſada, o deſpoſada, por palabras de preſente comitiere adulterio.* At ſponſa de futuro non eſt nupta, ergo acceſſus ad illam adulterinus non eſt. Ita docent *Gloſſ.c.Quidam deſponſauit, verb. Sed maechus, 27.q.2. Ant.c.Diſcretionẽ, nu.6. de eo qui cogn.conſ. & ibi Card.n.2. Anan.c.1.de adult.n.2.ſi. Fel.ru.de ſponſ.n.1.inpr. Con.4.decret.t.p.c.1.n.8. Greg.Lop.p.4.t.1. immediatè ante l.1. Ant. Gom.l.80. Tauri.n.47.v. Dubium tamen eſt. Ant. Cucus l. 5. inſtit.maior.t.10.n.4. Cantera in ſuis q.crim.ſub §. de adult. n.26. Iul.Clar.l.5.receptar.§. Adulterium, v. ſed hæc omnia. Conſtan.de ſponſ.1. Quid ſint ſponſal n.18. & 17.habetur.t.9. tr. Alex.Carrer.l.1.ac ſponſ c.3 fin. habetur eodem tom.9. Perez lib.5.ordin. t.1. §. Item deducitur. Azebedo l. 8. recop. t.10.l.3.n.5.* & ex Theogis, *Enriq.l. 22. de matr. c.13.n. 4. Vinald.candelab.ſacram.1.p.materia de ſponſalib.n.9. Lud. Lop.1.p.inſtr.in nota edit.c.29.§. Ad hæc libet, & 2.p. materia de matrim.c.36.§. Aduertendum eſt tertiò. Manuel. tom.ſum.2.edit.c.43.n.3.fin.*

Ad 1.argum.3.prioris ſent. reſpondent *Con. Greg.Lop. n.2.citati, & Alex.Carrer.ibi relatus*, concedi vindictam ſponſo, non ratione adulterij, ſed quia eſt atrox iniuria ſibi illata. Ad 2.dico intelligi eam, l. de ſponſa per verba de præſenti, nondum cognita: & ita ſentit non tantùm committi adulterium cum vxore iam cognita, ſed etiam cum ſponſa de præſenti, nondum cognita.

Circa 2.dubium, an circunſtantia ſponſalium, eſto non conſtituat adulterium, ſit tamen neceſſario explicanda in confeſſione, ex Doct. antiquioribus diſputantem inueni neminem: ex iunioribus perpaucos: & tres inuenio ſententias. I. docet minimè eſſe explicandam. Hanc tenet. *Con. 4.decret.1.p.c.1.n.14.* quem ſequitur *Vinald. candelab. ſacrament. 1. p. materia de ſponſ.n.10.* & dicit eſſe probabilem *Pet. Ledeſm. de matrim.q.43. art.1. dub. vlt.* Probat *Conar.* quia ſolæ circunſtantiæ mutantes ſpeciem ſunt neceſſariò confitendæ, hæc autem non mutat ſpeciem, cùm adulterium non ſit. 2. Poteſt probari, quia iniuria afficiens aliquem, vt fuſtibus cædens, cenſetur etiam fratribus cæſi iniuriam irrogare, & tamen non tenetur fateri hanc circunſtantiam iniuriæ illatæ fratribus: ergo ſimiliter quamuis accedens ad ſponſam de futuro, iniurius ſit ſponſo, non tenebitur id fateri. 3. Probatur, quia per ſponſalia tantum contrahitur obligatio mutua tradendi corpus per matrim. non autem obligantur ſponſi ad abſtinendum ab alieno concubitu, ante matrimonij contractum: ergo alienus concubitus non continet circunſtantiam ſponſalibus aduerſam, nec confitendam. Vltimò, quia ſic ſe habent ſponſalia ad matrim. ſicut votum religionis ad profeſſionem: ſicut enim illa ſunt promiſſio tradendi corpus, matrimonium verò ipſa traditio: ita hoc eſt promiſſio tradendi ſe religioni, profeſſio autem eſt traditio. Sed per votum ſimplex religionis, non acquirit religio ius in promittentem, nec obligatur ex eo voto ad non tradendum corpus alteri per fornicarium concubitum; quare is concubitus non continet circunſtantiam neceſſariò fatendam: ergo ſimiliter per ſponſalia neuter ſponſus in corpus alterius ius acquirit, nec obligatur ad non fornicandum cum alio, ſed tantum ad non contrahendum matrimonium cum alio, quod ſolum priori promiſſioni repugnat: ac proinde ea circunſtantia non eſt confitenda.

4

II. opininio docet eam circunſtantiam eſſe neceſſariò fatendam, tam ex parte ſponſæ de futuro, ſi cum alio fornicetur, quàm ex parte ſponſi, ſi ad aliam accedat. Hanc tenent *Sarm.lib.1.ſelect.c.5.n.3. Lud.Lop.1. p.inſtr.c.29. §.Ad hæc libet,* & hanc ſequitur tanquam longè probabiliorem. *Pet.Ledeſ.de matr.q.43.a.1. dub. vlt.* Probatur 1. quia eſt duplex malitia, altera fornicationis; altera fractorum ſponſalium, ob id enim dirimi poſſunt, *c. Quemadmodum de iureiur.* Nec obſtat dicere, non inferri iniuriam quia fornicans obligatus manet, innocens verò liber. Non (inquam) obſtat, quia etiam quando alter conſtituit non implere ſponſalia, manet non ipſe, ſed ſolus alter liber, & tamen eſt culpa mortalis contra ſponſalium fidem: præterea, quia hæc libertas ex iniuria per alienum concubitum irrogata oritur. 2. Fornicatio talis eſt contraria fidei datæ in ſponſalibus, ergo duplici afficitur malitia. Antecedens probo: ex *l.Si vxor.13.in princ. ff.ad l. Iul. de adult.* ibi, *neque ſpem matrimonij violare permittitur*, vbi Iuriſconſultus appellat fornicationem, violationem ſponſaliũ. Et confirmat. vti re alteri ex iuſtitia debita vſu ipſi nociuo, eſt contra iuſtitiam: vt ſi equus mihi ſit debitus ex contractu, quamuis nondum illius dominus ſim, & aliquis oculum ab eo erueret, iniuſtitiæ crimen admitteret; ergo cum corpus ſponſorum ſit ex iuſtitia debitum, licèt nondũ traditum, abuſus eius per fornicationẽ adeò nocius & infeſtus alteri ſponſo, erit vltra fornicationem, iniuſtitiæ crimen, & ſic ea circũſtantia diuerſa ſpecie, erit confitẽda.

5

3. Pro

3. Probatur, quando sponsa de futuro fornicatur, atrocem iniuriam irrogat sponso, adeò vt leges concedant vindictam, vt dixi n. 3. exponitúrque probabilissimo concipiendi periculo, atque ita iniustitiæ erga virum futurum, qui sobolem putans esse suam, alet, in bonisque eius succedet. Ergo vltra fornicationem, est alia iniustitiæ species. Sed dices hoc de sola sponsa fornicante probate: hoc tamen non obstat, quia ius par vterque in corpus alterius per sponsalia cóparat, sicut adulterij tam fœminæ, quàm viri necessariò fatendum est, quamuis hoc minus graue, ac iniuriosum sit. Tandem, quia secundùm commun. sentent. liciti sunt amplexus, & oscula inter sponsos de futuro, eò quòd sponsalia sunt initium quoddam matrimonij, ac proinde concedunt ius vtendi voluptate præambula matrimoniali, ergo per sponsalia acquiritur ius in corpus, aliàs nullus illius vsus concederetur: & consequenter violans hoc ius per fornicationem, reus erit vltra fornicationem, iniustitiæ admissæ, necessariò aperiendæ in confessione. Et hæc sententia est valde probabilis.

6 III. Sententia est media, & quam veriorem existimo, vt ea sponsalium circunstantia necessariò fatenda sit, quando se tenet ex parte fœminæ, id est, dum aliquis fornicatur cum sponsa alterius de futuro: tunc enim tenetur fornicans, & ipsa sponsa fateri hanc sponsalium circunstantiam: at quando se tenet ex parte viri, quia sponsus de futuro fornicatur, hæc circunstantia non est de necessitate detegenda in confessione. Hanc sentent. in nullo authore ita expressè reperiri at eam videntur amplecti. *Anton. Cucus l. 5. inst. mor. t. 10. n. 7. Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 53. n. 3. fin. Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de matr. c. 36. §. Aduertendum est tertio*; aiunt enim accedentem ad sponsam de futuro teneri explicare hanc circunstantiam, & subticere de ipso sponso: rationésque eorum de sola sponsa probant: & scio alios iuniores doctos hoc ipsum sentire. Et probatur de sponsa, rationibus. II. sent. quæ satis vrgent. Probatur autem non esse in sponso circunstantiam. Quia quamuis etiam contineat ea fornicatio iniuriam, ac circunstantiam diuersam specie, iniustitiæ aduersus ius acquisitum sponsæ per sponsalia: vt apertè probant eædem rationes secundæ sententiæ: verum cùm ea iniuria reputetur prudentum arbitrio leuis in fornicatione sponsi de futuro, non excedit limites culpæ venialis, ac proinde non est necessariò fatenda: quod secus est in sponsæ fornicatione, quæ atrox est sponsi iniuria: sicut fornicari cum fœmina ad furandum dimidium argentum, habet coniunctam furti circunstantiam mutantem speciem: quia tamen materia est leuis, est solum culpa venialis, nec necessariò fatenda est.

7 Hinc fit quamuis hic accessus non sit verè adulterium (vt diximus n. 2.) mutare tamen peccati speciem, cùm vltra fornicationem sit iniustitia aduersa sponsalium fidei: vt probaui n. 5. reducitúrque ad speciem adulterij, vt benè dixit *Petrus de Ledesm. de matr. q. 43. art. 1. dub. vlt. immediatè ante argumentorum solutionem*, & ratio est, quia in eo accessu iniustitia inuenitur, sicut in adulterio: sed in hoc contra ius perfectum, & in re, in illo autem, contra ius imperfectum, & ad rem. Et hoc tenendum est, quamuis *Enriq. l. 11. de matrim. c. 13. n. 4.* dixerit nec esse adulterium, nec mutari moris speciem.

8 2. Infertur filios conceptos ex fornicatione cum sponsa de futuro, non esse adulterinos. Quia ea fornicatio verè adulterium non est. Sic *Couar. 4. decret. 1. p. c. 1. n. 13. Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de matr. c. 36. §. Aduertendum est tertiò*: subticuere tamè an dicendi sint naturales, an spurij: id tamen declarauit *Sarm. l. 1. select. c. 5. n. 5.* dicens non esse naturales. Quia solutus dici non potest, qui sponsalium fide strictus est, cùm eo statu durante aliud matrimonium inire nequeat. Et ita probat *l. 1. in fi. ff. de his qui not. infam.* vbi inter personas, quæ infamia notantur, enumerantur, qui bina sponsalia, binásve nuptias eodem tempore constituras habuerint. Potest etiam probari ex *l. 11. Tauri hodie l. 9. t. 8. li. 5. rec.* ibi. *Ordenamos que entonces se digan ser los hijos naturales, quando al tiempo que nacieron, o fueron concebidos, sus padres podian casar con sus madres iustamente sin dispensacion.* Sed qui contraxit sponsalia non potest iustè absque dispensatione à sponsalibus resiliens eam ducere, ex qua concepit illum filium, ergo is filius non est naturalis. Et confirm. quia hac ratione filij nati ex eo qui simplex castitatis votum emisit, non sunt naturales, vt defendit *Ceruantes l. 11, Tauri, n. 145. & seqq.* Quia nequit licitè stante voto contrahere. Cæterũ, dicendum est eos esse naturales: quia tempore conceptionis poterant parentes, non obstantibus sponsalibus, validè, peccando tamen contrahere matrimonium: & dum *lex 11. Tauri* postulat vt parentes possint iustè contrahere, intelligit, id est, validè, quia non habent impedimentum dirimens. Vt docet *Enriq. l. 11, de mat. c. 20. n. 2.* Idémque tradunt hac ratione, dicentes filios genitos post simplex castitatis votum, esse naturales, *Lara de aliment. l. Si quis à liberis, in 93 ff. de liberis agnos. P. Mol. 1. to. de iust. tr. 2. disp. 167. ff. 949.* & colligitur ex *c. Porrò, de donat. in fin.* vbi dicitur officij Episcopi esse ea matrimonia dissoluere, quæ illicitè contracta sunt, vbi apertè intelligitur, id est, inualidè: aliàs non esset matrimonium, quamuis cum peccato initum, dissoluendũ. Colligitur etiam ex *l. 5. tit. 19. p. 4.* vbi enumerans filios naturales, & distinguens contra spurios, ait, *el mesmo es de los que nacè de las mujeres, no auiendo entre ellos enbargo de parẽtesco, o de orden, o de religion, o de casamiento.* Ecce qualiter omnia impedimenta, quæ enumerat, vt filij non dicantur naturales, sint dirimentia matrimonium: cùm ergo in hoc casu nullum sit impedimentum dirimens, filij erunt naturales. Nec obstat *l. 1. ff. de his qui not. infam* quam magni fecit *Sarmien.* pro sua sententia: quia intelligitur de sponsalibus de præsenti, nondum copula consummatis, vel nuptiis, id est, consummatis copula.

Ad 1. argum. propositum n. 4. pro 1. sententia dico, esto 9
ea circunstantia non mutaret speciem, dum sponsa de futuro fornicatur, satis esse, vt aggrauet notabiliter, iuxta communissimam, ac longè veriorem sententiam: nedum commutet speciem, & reducatur ad adulterium: vt dixi n. 7. Ad 2. Nego conseq. est enim longè dispar ratio: nam fustibus cædens aliquem, dicitur indirectè afficere iniuria fratres illius, & non quasi delinquat contra specialem oligationem, quia tenebatur consulere honori fratrum, atque ita nulla est specialis malitia, & deformitas: at accedens ad sponsam de futuro, admittit iniustitiam contra specialem vinculum sponsalium, violans ius ad rem sponso acquisitum: & consequenter continet ea fornicatio vltra incontinentiæ malitiam, specialem iniustitiæ deformitatem, sponsalibus aduersam. Ad 3. Negatur consequ. quia quamuis in eo conueniant sponsalia, & votum simplex religionis: longè tamen dissident in hoc, quod votum simplex Religionis sit Deo, nec religio aliquod ius acquirit: per sponsalia tamen quæ sunt iustitiæ contractus, quilibet sponsus acquirit ius iustitiæ ad corpus alterius, quod violatur, si alteri tradatur; etiam quantum ad vsum.

Ad 1. ex argumen. propositis num. 5. pro 1. sent. quatenus probat contra nostram, idem esse in sponso fornicante, fateor inueniri duplicem illam deformitatem: at deformitas iniuriæ, est leuis, & venialis, nec est simile, quando fœmina omnino resilit à sponsalibus iniustè: quia est directè contra sponsalium fidem, & ita materia est grauis & culpa mortalis. Ad 2. Similiter fateor esse contrariam, non omnino fidei sponsalium, quia non prorsus illa dissoluit, sed ex parte innocentis: & esse duplicem malitiam, altera tamen leuis est. Ad 3. Fateor eam circunstantiam in fœmina esse fatendam, & æquale ius habere vtrumque in alterius corpus; at quia non est æqualis iniuria, ideo ea circunstantia ex parte fœminæ constituit culpam mortalem; non autem ex parte viri: nec est simile post contractum matrimonium: tunc enim vtriusque adulterium est necessariò fatendum: quia cùm sit vsurpatio rei alienæ inuito domino, est grauis iniuria: item directè opponitur 10

nitur bono fidei sacramenti matrimonij per quod obligantur coniuges ad mutuam corporis traditionem, negandúmque cuilibet alij corpus, qua ratione non cesseret adulterij circunstantia, quamuis viro consentiente admitteretur: at in sponsalibus non est talis obligatio, quare si ex sponsi voluntate sponsa fornicatur, cum esset iniuria sibi illata, fornicatio illa tantum contineret malitiam incontinentiæ. Ad vltimum, concedo sponsum violare illud ius, sed in materia leui.

DISPVT III.

Verum sufficiat ad sponsalium valorem promissio merè interna, facta homini, matrimonij futuri; vel obliget vt promissio?

SVMMARIVM.

An promissio interna sat sit ad sponsalia, num. 1.
An obliget in vim promissionis, attento iure positiuo, 2.
Dominium an transferatur per actum internum, 3.
An obliget stando in iure naturæ. prima opinio, obligare, 4.
2. Opinio verior, non obligare, 5.
Soluuntur argumenta prioris sententiæ, 6.

1 CIrca 1. conditionem ad sponsalia requisitam quæ est promissio, statim dubitatio occurrit, an sola mente promissio facta sufficiat. Quæ bifariam fieri potest, aut soli homini, aut Deo: in præsentiarum dubitatur, quando fit soli homini, disputatione autem sequenti sermo erit quando sit Deo. Et manifestum est, qualitercunque fiat promissio sola mente, non sufficere ad sponsalia, quia est contractus inter homines, vltrò citróque obligatorius, mutuãque ac reciprocam promissionem desiderans: vt constat ex definitione sponsalium tradita disp. 1. n. 7. Vnde difficultas in eo versatur, an in ratione promissionis obliget.

2 2. Videtur certum, stante iure positiuo minimè obligare promissionem internam homini factam. Quia ius positiuum acceptatione petit, vt obliget; vt latè disp. 6. dicemus, & quamuis ibi disputabimus, an requiratur acceptatio, quando fit causæ piæ; & an consurgat obligatio naturalis ante acceptionem: & an iure regio Castellæ hæc acceptatio desideretur per *l. 2. t. 16. l. 5. recop.* Verum omnia hæc videntur intelligenda, quando promissio externè fit, vt denotant ea verba *d. l. 2. pareciendo que alguno se quisso obligar à otro.* Innotescere enim id minimè potest, nisi externa sit. Quæ omnia doctè aduertit *P. Molin. tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 266 §. Vt autem ad id.*

3 3. Est certum, dominium per actum merè internum transferri non posse. Quia hæc translatio per traditionem fit. *Traditionib. C. de pact. l. Quoties, C. de rei vend.*

4 Tota autem difficultas est, an secluso iuris positiui dispositione, attento solo naturæ iure, promissio interna homini facta obliget: vt si mente aliquis se obliget, non verò per modum voti, sed fœminæ ad ducendum illam? Duplex est sent. I. ait obligare. Probat 1. quia non implere continet mendacium: redditur enim dictum falsum. Et confirm. quia saltem est infidelitas, quæ culpa est iure naturali prohibita: sicut infidelis Deo dicitur *Eccles. 6.* qui promissa Deo non reddit. Prob. 2. quia obligatio promissionis cùm sit ex lege priuata, quam promittens sibimet spontanéque imponit, à nulla alia voluntate pendere videtur, nec aliena voluntas acceptans confert vim legis, & obligandi promissioni. Et confir. quia radix tota obligationis in his vinculis voluntariis est animus se obligandi, in tantum, vt qualiscumque sit externa promissio, deficiente hoc animo non obliget. 3. Quia maius est vinculum promissionis internæ, quàm solius propositi, vt ex se constat, ergo aliquam obligationem illa addit, aliàs nihil inter ea distaret. 4. Quia acceptatio necessaria non est ex naturæ iure, vt promissio obliget: ergo nec vt externè fiat. Probatur consequ. quia signa externa solùm desiderantur propter acceptionem. 5. Si promissio interna iuramento firmetur, obligat: ergo per actum merè internum potest aliquis homini obligari, & ita euertitur fundamentum, cui contraria sent. innititur. 6. Si quis heri actu interno promisit homini, hodiéque ipsi significet, non denuo promittens, illo acceptante, manet obligatus: ergo antea erat: probo consequ. quia illa significatio non obligauit. 7. Possessio sola voluntate non possidendi amittitur. *l. 1. §. Si vir. l. 3. §. In amittenda, & l. Si quis 2. §. vlt. ff. de acq. poss.* imò & dominum, vt quando res pro derelicta habetur; ergo promissio interna obligat. Tandem, quia promissio facta infanti, etiam de matrimonio contrahendo, obligat: vt dicemus disp. 6. n. 15. & 27. Quæ tamen merè interna videtur, cùm incapax acceptandi infans sit. Quare hanc sent. tuentur *Ledes. 2. p. quarti. q. 18. a. 1. dub. 13. Palacios l. 5. de contract. c. 11. §. Porro vt meam. Mendoza l. 1. de pact. c. 4. n. 8.* & ait *n. vlt.* posse eum, cui facta hæc est promissio mentalis, si confessione promittentis sibi constaret, & rem promissam repetere non posset, occulta compensatione sibi satisfacere & in hanc magis inclinat *P. Molin. tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 166. paulo ante argum. solutionem:* & eam dicunt esse probabilem *Sotus, Angles, Aragon. pro 2. sententia referendi:* & est satis probabilis.

5 II. sent. cui adhæreo, ait nullam obligationem inducere, etiã stando in iure naturali, sed posse liberè reuocari. Prob. 1. quia vnus non obligatur alteri, nisi per modũ sibi connaturalem. & humanum, qui est verbis vel signis externis: ergo quamuis Deo *qui cordium scrutator est.* 1. Reg. 16. possit homo obligari actu interno, homini tamẽ qui sola externa intuetur, non potest. 2. Probatur, quicunque superior absolutus, & independens ab alio, inducens obligationem per aliquam legem, potest pro libito valide reuocare, ita vt iam non obliget: sed homo liberè inducit in seipso obligationem promissionis, ergo quamdiu superior absolutus est, quia alter nondum acceptauit, poterit liberè reuocare. 3. Prob. ex *l. Qui absenti ff. de acq. poss.* ibi. *qui absenti seruo scribit, vt in libertate moretur, non eam mentẽ habet, vt statim velit serui possessionem dimittere sed magis destinationem suam in id tempus conferre, quo seruus certior factus fuerit.* Si ergo in promissione in absentia facta, etiam externa, deest ex natura rei animus se obligandi, donec absens acceptet, à fortiori in promissione interna, & consequenter minimè obligabit. Hanc tenent *D. Tho. 2. 2. q. 88. a. 2. corp. & 4. d. 38. q. 1. a. 1. quæstiunc. 1. Abul. 30. Nav. q. 44. corp. Turrecr. 17. q. 1. c. 1. n. 2. Tabiena Votum. 1. in pr. & q. 4. n. 5. & Sotus* quamuis dubius, in hanc magis inclinat. *l. 3. de iust. q. 5. a. 3. post. 2. concl. vers. De donatione autem & l. 4. q. 5. a. 1. ad c. & l. 7. 2. a. 1. in fol. ad 1. vers. Quod si contra arguas Cord. sum. q. 133. Merc. l. 6. de contract. c. 16. §. En todos estos. Garcia de contract. 1. p. c. 3. f. 4. Arag. 2. 2. q. 98. a. 3. f. 992. §. Dico. 2. Lud. Lop. 1. p. instruct. in edit. c. 177. §. Ad quæstionẽ existime. Angles flor. 2. p. q. 1. de voto. a. 2. dub. cult. 4. Enriq. lib. 13. de excom. c. 17. n. 5. in comment lit. 1. Manuel 1. to. sum. 2. de edit. c. 95. §. Itaque in princ.* & dorset esse probabilem *P. Mol. cit. pro priori sent.* & videntur tenere. *Ricard. 4. d. 38. a. 5. q. 1. init. Angel. Votum 1. inn.* vbi dicunt omnem promissionem licitam, si acceptetur ab eo cui fit, obligare, & tenet *Gutier. l. 2. q. can. c. 22. n. 4.*

6 Ad 1. argumen. & confirmationem, nego esse mendacium, aut infidelitatem, quia ea videtur inesse tacita conditio illi promissioni internæ, si alteri intimata ab eo acceptetur: nec est simile de promissione interna, facta Deo, quia ei omne cor patet. Ad 2. Distinguo antecedens, obligatio promissionis pendet à sola propria voluntate, tanquam à principali mouente, & tribuente vim obligandi, tam promissioni, quàm acceptationi alterius: concedo. at non pendet à voluntate acceptantis, tanquam à conditione, sine qua non oritur obligatio: nego. Ad confirmat. fateor totam obligationis radicem esse promittentis voluntatem: desideratur tamen acceptatio alterius, vt conditio sine qua non. Ad 3. Quo ad hoc est maius vinculum, quia promissio interna est obligationis radix, & ita licet nondum intimata sit, maiorem vim habet, quam propositum, eam tamen minimè exercere valet, donec intimetur: vt catena ferrea maiorem ligandi vim habet

quam

quàm tenuis filus, at hanc vim non exercebit, nisi applicetur. Ad 4. Nego stando in iure naturæ, non esse necessariam acceptationem, vt dicemus dis.6. n. 10. Ad 5. Si iuramẽtum illud fiat Deo, obligabit, quia habet rationem voti: secus si fiat homini more promissionis humanæ: vt dicemus disp.7. Ad 6. In eo casu durat adhuc moraliter præcedens promissio, cùm reuocata non sit, & ad hoc intimatur, vt acceptetur, quare accedente acceptatione nihil desideratur. Ad 7. Quamuis internus actus sufficiat ad aliquid in se ipso amittendum, non tamen sufficit ad ius in alterum transferendum per contractum: cum more humano obligatio in contractibus oriatur. Ad vltimum. Promissio facta infanti præsenti non est interna, nec standō in iure naturali obligaret, sed obligat solo iure positiuo, quo cautum est fauore infantis non requiri acceptationem: vt dicemus disput.6.n.15

DISPVTATIO VI.

Vtrùm saltem promissio interna facta Deo, quæ voti rationem habet, ducendi aliquam in vxorem, obliget?

SVMMARIVM.

Promissio facta Deo matrimonij, si inde bonum commune sequatur, vel malum est in præcepto, an obliget, n. 1.

Quis quando est promissio contrahendi animo ante consummationem matrimonij. 2

Quid si hac conditione, nisi Deus aliud salubrius mihi inspirauit, 3. an omnis actus virtutis, si materia voti, vel tantùm quando eius priuatio non est maius bonum. 4.

Votum non ludendi quando ludus est actus virtutis, an obliget 5.

An votum ingrediendi matrimonium, quando quis se experitur fragilem prima facie, non obligare n.6. contraria vtrior. n.7. & soluuntur argumenta n. 8.

Quid quando votum est matrimonij ob causam piam, & quando matrimonium, & legatum relictum consanguineo pauperi sit causa pia. 9.

Primus opinio obligare n. 10. & verior. 12.

Quando votum præcludit aditum ad perfectius bonum, si in se includat bonum, quod est materia voti, an obliget 11. & 13 fin.

Soluuntur argumenta n. 13 & ibi, an valeat votum castitatis, vel ducendi pauperem.

1 NEMINI dubium est promissionem Deo factam matrimonij contrahendi ex se, nisi aliis vestiatur circunstantiis, inualidam esse, eò quòd cœlibatum, quem matrimonio diguiorem esse definit *Trid. sess. 34. can. 10.* impedit. Votum enim est promissio melioris boni, teste *D. Thom.* quem omnes sequuntur 2.2 *q.88 a. 2. corp. fin.* Similiter est certum hoc votum obligare casu, quo matrimonium esset in præcepto, vt si vouens defloraret virginem fide data de matrimonio: quia tunc præstantius est matrimonium: cùm sit in præcepto. Item quando ex eo matrimonio speraretur vtilitas maxima totius reipublicæ: vt pax inter Principes Christianos, bellorúmque sedatio, vel copiosa infidelium conuersio. Quia tunc vtilius esset ad Dei honorem matrimonio copulari. Extra hos verò euentus, triplici circunstantia potest votum hoc vestiri vt meritò dubitari possit, an tunc obliget. 1. est, si quis vouerat firmissimo animo profitendi religionem ante matrimonij consummationem. 2. est, quando id vouerat in remedium concupiscentiæ, quia se nimis fragilem experitur. 3. quando incuriu pietatis vouerat ducere pauperem. Quare in triplici hoc casu præsens difficultas locum habere potest.

2 Quoad 1. casum, videtur id votum esse validum: quia est de re bona, vt de Sacramento, ciúsque gratia recipienda. 2. Quia non præcludit viam ad maius bonum, cùm ante matrimonij consummationem possit viuens ingredi religionem, idque in animo habeat. Et ita *Soto lib. 7. de iust. q. 1. a. 3. vers. Sed ais saltem licere*, inquit valere votum matrimonij, si vtrinque votũ castitatis emissum sit vt contigit in matrimonio B. Virginis. *. Verùm dicendum est validum esse id votum, si esset aliqua peculiaris ratio, ob quam ad Dei honorem id matrimoniũ expẽdite, vt euenit in matrimonio B. Virginis: secluso tamen hoc casu nullo modo esse validum. Probatur 1. quia ducere vxorem eo animo est regulariter illicitum, vt dicemus infrà disp. 43. num. 7. 2. Quia est votum de re inutili, & contra matrimonij naturam, quod ad sobolem procreandam institutum est. Quod si dicas non esse inutile, sed ad recipiendam illius Sacramenti gratiam: nil confert hæc euasio, quia gratia vberior recipi potest per alia Sacramenta, & absque tertij damno, eo vel maximè quod gratia matrimonij ad eum finem confertur, ad quem matrimonium institutum est, & ideo id votum regulariter irritum esse docet *Aragon. 2. 2. q. 88. a. 2. f. 982. col. 1. initio.*

Hinc infero contra *Soto. l. 7. de iust. q. 1. a. 3. paulo ante solution. argum. vers. Quòd si arguas*, dicentem valere votum, quo aliquis vouet matrimonium, nisi salubrius aliquid de ipso Deus disposuerit: infero (inquam) id votũ esse irritũ, Quia ea conditio tacitè cuilibet voto inest: cum votum non infringat, qui in melius commutat. *c. Peruenit, de iureiur.* quare eius expressio operari minimè debet, vt votum aliàs irritum valeat. Expressio enim eorum, quæ tacitè insunt, nil operatur. *l. 4 ff. de legat. 1.* Item quia impeditur maius bonum, nempe religio, & cœlibatus, & præcluditur via Spiritui sancto, ne perfectiorem viam inspiret, nisi id faciat antequam matrimonium celebratum sit. 3

Pro solutione 1. argum. obseruandum est quosdam virtutis actus reperiri, quorum priuatio perfectius bonum continet, eò quòd includunt accessum ad res terrenas, mensque circa eas euagatur: inter hos numeratur ludus honestus, amicorum conuiuium, vesci cibis saluti vtilibus, quæ ad vrbanitatẽ, aut alias virtutes pertinent: est tamen votum de his rebus irritũ, gratius enim Deo est ab his abstinere. Eodem modo se habet matrimonium, quãuis enim sanctum sit, ac gratiam conferat, votum illius non est Deo acceptum, eò quòd eius priuatio est melior: quia mentem à diuinis auocet, quod egregiè docuit *Palud. 4. d. 38. q 1. n. 22.* vbi obiiciens votum non ducendi vxorem, esse irritum, eò quòd non contrahere est malum, cùm sit priuatio boni matrimonij: respondet his verbis: *Priuatio boni quæ includit maius bonum, est bona. Sic est hic, quia matrimonium habet actũ carnalem, & distractionẽ mentis, & licèt non contrahere matrimonium, non includat vacationem Deo, tamen secundum cõmunem modum loquendi, vouere non contrahere matrimonium includitur, disponi melius in Deum, & non impediri à Deo, impedimentis, quæ matrimonium causat.* 4

Ad 2. Dico ex natura sua præcludere viam: quia ex parte sua ducens vxorem obligat se ad consummandum, nisi religionem eligat, & aliàs contrahere matrimonium, esset vanum & inutile.

Hinc infertur non ita cautè locutum *Manuel. 1. tom. sum. in 2. edit. c. 189. n. 10.* vbi ait votum non ludendi minimè obligare, quoad ludum, quia ratione honestæ recreationis exercetur: quia est contra bonos mores, cùm ludus honestus sit actus virtutis Eutrapeliæ, teste *D. Th. 2. 2. q. 168. a. 2. corp.* Sed dicendum est obligare ratione dicta num. præcedenti, licèt enim sit actus virtutis, at continet accessum ad creaturas, mentisque euagationem: quamobrem gratius Deo est carnem domare, à recreatione hac honesta abstinendo: sed vbi absolutè esset votum non ludendi, bene existimo non comprehendi hunc ludum, nisi expressè aut tacitè vouens aliud intenderet, vel ratione periculi limites ludi honesti transgrediendi. Quia mens iurantium ea videtur esse, vt à ludo illicito, quo bona dilapidantur, abstineant. 5

In 2. casu, quando vouet aliquis matrimonium, quia se fragilem, ac frequenter carnis tentationibus succumbentem experitur: duplex est sent. I. non obligare. Prob. quia esto huic consilium sit vxorem ducere, votò tamen se ad id astringere, est Spiritui sancto viam præcludere, ne perfectiora, & efficaciora media inspiret, ad eum finem comparandum. Et confirmatur, quia efficitur vouens impotens in perpetuum ad continentiæ, & religionis statum, cùm tamen tentationes illæ cessare possint. 2. quia secluso 6

eſt vti matrimonio vitandæ fornicationis gratia, teſte D. *Tho.* 4. *d.* 31. *q.* 2. *ad* 2. vbi addit non eſſe ad hoc inſtitutum matrimonium: ergo dirigere matrimonium in hunc finem, eſt culpa, & conſequenter votum de incundo matrimonio ob hunc finem, irritum erit. Tandē, quia nō obſtante hoc voto, licitum eſt huic ingredi religionē: ergo votum eſt irritum. Et ita tenēt *Sot. l.* 7. *de iuſt. q.* 1. *a.* 5. *verſ. Contra hāc autem. Aragon.* 2. 2. *q.* 88. *a.* 1. *f.* 982 *col.* 2. *ante §. Sed reſtat nunc, & multi Neoterici docti*, & eſt prob. bilis.

7 II. ſententia verior, ait id votum validum eſſe, ac obligare ad ducendam vxorem. Prob. 1. quia huic eſt melius & conſilium ducere vxorē, iuxta illud D. Pauli 1. Cor. 7. *Melius eſt nubere quàm vri.* ergo id votum, tanquam de meliori bono, firmum erit. Et confirmatur, quia ad honorem Dei, & vt gratius ei aliquid ſit, non refert quid in vniuerſali, & in ſe conſideratum, præſtantius ſit, ſed quid hic, & nunc præſtet, (actus enim humani ex circunſtantiis adiunctis boniratem, aut malitiam ſortiuntur,) ſed huic eſt melius attentis omnibus circunſtantiis vxorem ducere. Ergo valet votum.

Quia ſi habens concubinam, à qua difficillimè recedere poſſet, voueret ſe illam ducturum, vt vel ſic à peccati ſtatu deſiſteret, teneretur vtique, niſi mallet religionem, cùm id ſit ſaluberrimum conſilium, multóq; gratius Deo, quam præ iſto periculo expoſitum in ſæculo manere; ergo. Et confirm. qua quilibet doctus, & prudens confeſſarius attenta illius fragilitate, lapſuúmque frequentia, obligaret eum ad id, niſi religionem eligeret, etiam ſi votū non emiſiſſet. Ergo à fortiori, voto emiſſo. 3. Quia hic emitteret votum, vel eam ducendi, vel intra annū religionem ingrediendi, videtur abſque dubio teneri ingredi, niſi vellet eam ducere: ergo ducere vxorem in hoc caſu, eſt legitima voti materia: aliàs votum illud diſiunctiuum, inualidum eſſet, cùm altera eius pars non eſſet materia apta voti. Tandem, quia hoc votum nō impedit conſilium nec continet deſcenſum à perfectiori continentiæ ſtatu, ad imperfectiorem matrimonij, ſed potius eſt ſanius huic conſilium, matrimonium, & aſcendit ab iniquiſſimo concubinatus ſtatu, ad matrimonium: ergo valet votū. Et ideo hanc ſent. amplectuntur *Caiet.* 2. 2. *q.* 88. *a.* 1. *dub. vlt. Nauar. ſum. Hiſp & Latin. c.* 12. *n.* 43 *fin. Bellar. l.* 2. *de Monach. c.* 14. *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 6. *n.* 5. *P. Molin. to.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 149. *§. Verum enim verò. Angles florib.* 2. *p. q.* 1. *de voto a.* 1. *diffic.* 12. *Ludou Lop.* 1. *inſtruct. c.* 44. *§. Votum abſolutè. Philiar. de offic. ſacer. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 17. *n.* 3. *Manuel* 2. *to. ſum. c.* 94. *n.* 14. *& communiter inniores doct.*

8 Ad 1. argum. ex propoſitis n. 6. dico, quamuis votum matrimonij ex ſe maiora bona impediat, ſecùs tamen eſt in hoc homine. Ad confirm. fateor effici impotentem: at id huic præſtantius eſt. Ad 2. dico cum *Caiet.* 2. 2. *q.* 88. *a.* 2. *dub. vlt.* eſſe peccatum vti matrimonio, ad vitandam fornicationem quando alia via facilè vitari poteſt: ſecùs quando eſſet difficile, vt in præſenti caſu. Ad vltimum, nego conſequ. vt ſponſalia, & matrimonium ratum, & votum perpetuo ſeruiendi xenodochio, valida ſunt, quamuis iis non obſtantibus, licitum ſit religionem profiteri.

9 In 3. tandem caſu, quando in honorem Dei vouet aliquis matrimonium eò quòd eſt cauſa pia. Supponendum eſt quando matrimonium ſit cauſa pia: & vt ſit talis, non ſatis eſt vt ſit cum paupere, ſed debet promitti pietatis intuitu, ſecus ſi affectionis aut conſanguinitatis cauſa. Sic dicit *Bal. l. illud. n.* 1. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* vbi duo exigit, vt cauſa pia ſit, nempe, vt concurrat pietas perſonæ, & cauſa pietatis ſiat: vnde (inquit) ſi quis diuiti leget, quāuis amore Dei ſe legare aſſerat, nō eſt cauſa pia: quia deficit pietas in perſona. Et è contra, ſi pauperi legaſſet aliquis, non intuitu pietatis, non eſſet legatum pium: quia deficit pietas in cauſa. Quod expreſsè colligitur ex *l.* 35. *t.* 4. *p.* 5. vbi ponderans ea lex, quando alimenta ſint cauſa pia: ſic ait, *las deſpenſas que vn bomo fici eſſe en criar à otro, por Dios.* vbi *Greg. Lopez verb. Seria*, dicit legem illam inniti in eo quod nutritor aluerit cauſa pietatis. Idem. *Panor. in proem. de-*

cret. Greg. parte que incipit. Gregorius diuiditur. n. 25. *&* 26. *& vbi Fel parte qua ſic incipit. Greg. Epiſc. n.* 25. vbi explicātes quàdo promiſſio ſit cauſa pia, aſſerunt id eſſe quādo intuitu Dei ſit. Idem *Tiraq. de priu. pia cauſa, in præfat. n.* 1. vbi duplicē conditionem aſſignatam requirit, vt legatum pium ſit, tota illa præfat. conſulendus eſt. Hinc quando aliquid promittitur, vel legatur conſanguineo pauperi, non cenſetur legatum pium: prævalere enim præſumitur ſanguinis affectionem, cùm ea naturalis eſt: (quamuis fatear hoc non carere difficultate, contrarium enim tenent ſatis probabiliter alij, quos refert, & ſequitur *Gutier. conſ.* 26. *n.* 8. & ſaltem vbi primum in legato ſit mentio pauperis, eſt legatū pium: vt optimè probat ibi *Gutier.* ſed præſumi prævalere affectionem, & non eſſe legatum piū, ex multis Doctoribus probat ibi *Tiraq.* 16. 17. quāuis ipſe cogitandum relinquat: & idem tenet cum multis, quos refert *Menoch. de præſump. l.* 4. *præſump.* 115. *an.* 6. *ad.* 10. In matrimonio tamen poteſt eſſe vt promittatur diuiti, & ſit cauſa pia, vt ſi puella dives pudicitiam proſtitueret, & quidam, vt illam ad meliorem frugem vitamque honeſtam reuocaret, promitteret illi matrimonium, eſſet cauſa pia: quia iam concurrit pietas in perſona, & in cauſa.

Hoc ſuppoſito videtur id votum obligare, non abſo- 10
lutè ad ducendum illam, ſed ex ſuppoſitione ſi vouens non eligat religionem, Quia ſi ſub conditione voueret; Si duxero vxorem, ducam pauperem, abſque dubio valeret: ergo licèt ea conditio non exprimatur, valet. Probo conſequ. nam ea conditio tacitè ineſt, ea enim non adiecta, eſto votum validum eſſet, poſſet manere in perpetua continentia, vel religionem ingredi: eo quod vterq; ſtatus eſt perfectior. 2. Quia id votum duo includit, alterum ducendi vxorem, alterum autem, vt ea pauper ſit: ergo quamuis prius non obliget, obligabit tamē poſterius, ſi velit matrimonium inire: cùm ſit opus valde piū. Et confirm. quia videtur vouiſſe eleemoſynam ſupererogationis, ſe ipſum illi tradendo, quaſi vice dotis. 3. Quia ſi quis iuraret mulieri, ſe eam ducturum, vt illius inopiam ſubleuaret, teneretur vtique: cuius ratio eſt, quia iuramentum præſtatur in fauorem hominis, ſed hoc votum emittitur etiam in fauorem illius pauperis: ergo ſimiliter obligat.

4 Quia ſi quis ſic voueret, aut ſe continentem vitam du- 11
cturum aut cum fœmina paupere cōtracturum matrimonium, validum eſſet votum: ergo illa pars poſterior eſt materia legitima voti, aliàs totum diſiunctiuum eſſet irritum. Demum probatur ex regulā, quam tradunt *Palud.* 4. *d.* 38. *q.* 1. *n.* 29. *&* 30. *D. Anton.* 2. *p. tit.* 11. *c.* 1. *ante §.* 1. *verſ. Notatertiò. Syl. Votum.* 1. *q.* 4. *fin. Tabiena Votum.* 1. *fin.* quando votum includit aliquod bonum, quod poteſt eſſe ipſius materia, eſt validum, licet illud perfectiora bona excludat: vt ſi quis vouerat laxiorem religionem, ſéque in ea permanſurum, ratum eſt votum: quia prædicta religio eſt materia ſufficiens voti, reſpectu ſæcularis vitæ, licèt non reſpectu ſtrictioris religionis: ſed ita cōtingit in præſenti caſu, nam votum ducendi hanc pauperem includit aliquod bonum, quod poteſt eſſe materia voti, nēpe eleemoſynam illam: ergo validum eſt, & obligabit non obſtante, quòd præcludat viam ad ſtatum altiorem. Idem hanc ſententiam ſupponit *Armilla verb. Votum n.* 22. ait enim ligatum duplici voto incompatibili, altero religionis, & altero ducendi pauperem, teneri dignius votū obſeruare: proindeque ſupponit hoc votum eſſe validum. Et docent de voto ducendi meretricem, vt à peccato reſipiſcat, *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 6. *n.* 5. *Philiarcus de offic. Sacerdo. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 17. *n.* 3.

Cæterùm quamuis hæc argumenta fortiſſima eſſe vi- 12
deam, perſuadere mihi non poſſum hanc opinionem, & ideò illam ſolùm veram eſſe credo, caſu quo ſub conditione voueret. Si ducturus ſum, ducam pauperem: ſimiliter ſi preſſus carnis tentationibus, & expertus ſe non poſſe continere, voueret ſe ducturum vxorem pauperem, aut meretricem in honorem Dei, valeret. Quia iam votum ducendi obligat: vt diximus num. 7. & illud addi-

tum

tum est opus pium. Verùm quando nullus habetur respectus ad propriam fragilitatem, sed tantùm ad id opus pium exercendum, credo votum irritum esse, ad nilque obligare, quare licèt velit vxorem ducere, non tenebitur illam pauperem, aut meretricem, quam vouit, accipere. Et ratio est, quia ex parte voti præcluditur via Spiritui S. ne altiorem statum inspiret, & continet descensum à perfectiori continentiæ statu, ad imperfectiorem matrimonij: quæ totalis est ratio ob quam vniuersi affirmant matrimonium non esse legitimam voti materiam. Et cõfirm. quia hic non se obligant sub conditione, si vxorem ducat, nec ad duo, scilicet ad ducendam vxorem, & vt ea sit pauper, sed absolutè, & per modum vnius, ad ducendam pauperem: ergo non potest fieri diuisio, vt affirmemus valere quoad hoc, vt ducenda pauper sit, nó autem quoad ducendi obligationem.

13 Ad 1. argum. ex propositis *n.* 10. dico alio modo exprimi, quàm tacitè insit, quia quando exprimitur, non obligat se vouens ad matrimonium, nec ex parte sua præcludit viam digniori statui, sed casu, quo indigniorem matrimonij eligat, obligat se ad id opus pium ducendi pauperem, aut meretricem: at dum non exprimitur, ex parte voti obligat se ad statum imperfectiorem: quia ratione voti non matrimonij regulariter est nullum, quamuis in eo etiam tacitè includatur, nisi vouens perfectiorem viuendi normam amplectatur. Ad 2. Ea non includit per modum plurium votorum, sed per modum vnius, & tanquam quid indiuiduũ: vnde vel totum votum est validum, aut totum irritum. Ad confirmat. Fateor eam esse eleemosynam, at non est voti materia, quia impedit perfectius bonum. Ad 3. Si iuramentum illud fieret soli Deo, non obligaret, sicut nec votũ: si verò fieret ipsi mulieri, obligaret vtique sicut & promissio simplex ipsi facta: quia dum aliquid homini promittitur, modò id licitum sit, nil refert perfectiusne, an imperfectius sit. Ad 4. Dico consulendam esse vouentis intentionem, nam si solũ sub ea disiunctione vouere voluit; votum prorsus est irritum: si autem quasi sub conditione, in hoc sensu. Vouco me vitam continentem acturum, aut si duxero vxorem, ducturum pauperem: valeret vtique, vt dixi *n.* 12.

Ad vltimum dico: eam regulam procedere, quando impleto voto, non omnino præcluditur via ad illud bonum perfectius, vt dum quis vouet perseuerantiam in religione laxiori: quia etiam post id votum, & professionem patet aditus ad strictiorem: secus quãdo voto impleto, omnino præcluditur via ad statum perfectiorem: vt consummato matrimonio non est transitus ad continentiæ, aut religionis statum.

DISPVTATIO V.

Vtrùm quæcunque promissio externa sufficiens sit ad sponsalia constituenda, vel saltem vt promittens teneatur: an potius desideretur promissionem esse mutuam.

SVMMARIVM.

Ad sponsalia exigitur promissio mutua. n. 1.
Satis est vt altero expressè promittente, alter tacitè repromittat per aliqua signa, & quæ sint illa & an sat sit taciturnitas. 2.
Quæ versantur in dubium in hac disputatione. 3.
An censenda sit repromissio, quando altero promittente, alter acceptat. 1 opinio affirmatiua 4.
2. Verior negatiua n. 5. & ibi explicatur, tacens quãdo censeatur cõsentire. Solutio argumentorum 6.
Poll n. 6. ponentur cætera summaria huius disputationis.

1 IN hac disputatione citra controuersiam est desiderari mutuam promissionem, vt sponsalia sint, idque colligitur ex l. *ff. de sponsal.* vbi vocantur sponsalia, repromissio, id est, reciproca promissio. Et ratio est, quia cum sponsalia sint præmia matrimonio, quod vtriusq; contrahentis vinculum desiderat; ipsa quoque necessariò exigunt mutuam promissionem, & vtrinque vinculum.

Satis tamen est, vt repromissio alterius tacita sit per 2
aliqua signa, quæ ipsius etiam promissionem indicent. Nã tam sponsalia, quàm ipsum etiam matrimonium, aliorum contractuum more, signis celebrari possunt. Quæ verò sint hæc signa, dicemus latè *hoc* infrà *lib. disp. 22. per tot. & disp. 16. n. 6.* Suppono etiam exigi acceptationem promissionis, vt disput. sequenti tractabimus, vbi etiam, an ad hanc acceptionem sufficiat taciturnitas.

Tria tamen vertuntur in dubium. 1. an censenda sit re- 3
promissio sufficiens ad sponsalia, quando alter fidem dedit de matrim. contrahendo, alter verò non repromisit expresse, sed acceptauit promissionem: vt dicendo, Placet vel Accepto, vel Gratias tibi ago pro beneficio in me collato. 2. An, etsi non sit promissio, maneat tamen qui fidem dedit obligatus ad matri. alter verò qui minimè repromisit, ab obligatione immunis. 3. An hæc simplex contrahendi matrim. promissio obliget ad mortale.

Circa 1. dub. aliqui censent eam acceptationẽ esse re- 4
promissionem, atq; ita vera confici sponsalia, & vtrumque manere obligatum. Probatur, quia sicut matrimonium claudicare nequit, sed ex vtraque parte, aut ex neutra debet esse validum, ita & sponsalia similiter: sed dicente altero per verba de præsenti, Accipio te in meum; si mulier respondeat, Placet, est matrimonium: vt dicemus hoc lib. disp. 18. n. 10. ergo dicente altero per verba de futuro, Accipiam te in meam, si mulier respondeat, Placet, erunt vera sponsalia, & censebitur illa repromissio. Et confirm. quia acceptans videtur virtualiter repromittere: censetur enim velle vtrinque patem obligationem contrahi, prout in matrimonio contingit. Hanc sentent. docet *Palud. 4. d 27. q. 1. a. 1. n. 4. Veracrux append. ad speculum. dub. 9. ad 2. f. 44. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 2.* vbi addit desiderari, vt sponsalia non sint, vt alterum promissionem acceptare, vt expressè repromissionem excludat. Et videntur tenere *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. initio. Rosell. verb Spõsalia. n. 1. & ibi Sylu. initio,* vbi aiunt esse sponsalia, si alter se acceptare ostenderit. Videntur etiam idem sentire *Tabiena verb. Sponsalia, q. 3. n. 4 fi. Nau. Sum. Hisp. c. 22, n. 22,* asserunt enim non esse sponsalia, si altero promittente, alterum inimè acceptet: quare à contrario sensu, videntur dicere secus esse, quando acceptat. Nec caret probabilitate hæc sententia.

Verius tamen est minimè sufficere acceptationem pro- 5
missionis, vt censeatur repromissio, & acceptans alligetur. Probatur, quia in dubio obligatio inducenda non est, cum sit contra possessionem voluntatis suam libertatem possidentis: sed acceptans illam promissionem, potest acceptare, in quantum est in sui fauorẽ, nempe, vt solum promittens ipsi obligetur; ergo si aliud obligationis mutæ signum non interfit, minimè dicendum est ex illa acceptatione repromittere, & obligari. Et confirm. quia tacens censetur consentire, in quantum est in sui fauorem, non tamen in sui præiudicium, *regul. Qui tacet, de regul. iur. in 6.* quæ in hoc casu verificatur, vt docet ibi *gl. & Innoc. c. in Gen. de elect. n. 8. Panor. c. Nonne, de præsumpt. n. 1. & ibi Fel. n. 19. Couar. q. pract. c. 15. n. 5.* & latè *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsũpt. 42. n. 4. Fulu. Pacian. l. 2. de probatio. c. 30. n. 4.* vbi alios referunt. De qua regula vltra dictos consulendus est *idem Couar. 3. var. c. 15. n. 4. vers. Etenim, Greg. Lop. l. 1. t. 16 l. p. 4. verb. Otorgando. & l. 23. tit. 34. p. 7.* & latiùs aliis *Fulu. Pacian. d. c. 30. & toto c. 29.* vnde taciturnitas non est sufficiens consensus signum ad obligandum personam: vt bene docet *gl. l. Filius fam. 8. ver. 6. Non probatur. ff. de procurat. Dynus reg. is qui tacet. 44. de reg. iur. in 6. n. 3. Bald. l. Si fi. n. 4. C. ad S. C. Vell. Ful. Pacian. d. c. 29. n. 15.* ergo similiter acceptans promissionem, censetur solum acceptare, in quantum est in sui fauorẽ, vt alter maneat sibi obligatus, non autem in sui præiudicium, vt ipse obligetur: taciturnitas enim est quædam tacita acceptatio, vt dicemus dis. seq. n. 11. Et ideo hãc sententiã tenẽt *Soto 4. d. 27. q. 2. a. 1. post 1. concl. vers. In contrarium tamen.*

Lud.

Lud Lop. 2. to. inſtruc. materia de matrimonio, c. 36. fol. 1032. §. *Praterea quoniam. Petrus de Ledeſm. de matrim. qu. 43. art. 1. dub. 1. § In hac difficultate, verſ. Sit concluſio: & in ſolutione ad 6.*

6 Ad contrarium argumentum dico, diſparem eſſe rationem, nam matrimonium nullatenus claudicare poteſt, nec alia ratione acceptari, quam vt matrimonium: ſponſalia tamen, quamuis vt ſponſalia claudicare nequeant, at quatenus continent promiſſionem, poſſunt claudicare, & poteſt eſſe promiſſio vnius, abſque alterius repromiſſione: quare poſſunt acceptari in quantum promiſſio obligans ſolum promittentem. Ad confirmationem, nego id cenſeri, ſed acceptat, in quantum in ſui fauorem.

SVMMARIVM.

An quando alter ſolus promiſit, maneat ipſe obligatus, 1. ſententia manere, n. 7.
Quid referat obligare vt ſponſalia, vel vt promiſſionem. 8.
2. Sententia, non obligari niſi repromittat in continenti. 9.
3. Sententia neutrum obligari. 10.
Sententia autoris media 11. 12. 13 & 14.
Quando alter diu differt repromittere, manet alter liber 12
An ſi gratuita promiſſioni accedat repromiſſio ſint ſponſalia 13.
Si promiſſio fiat reſpectiuè & alter non repromittat ſtatim, repromittat tamen antequam prior mutet conſenſum, ſunt ſponſalia, & credendum eſt ipſi dicenti mutaſſe voluntate 14
Quando ſit promiſſio gratuita & quando reſpectiua. 15.
Soluuntur argumenta, & explicatur l. Continuus ff. de verb. oblig. 16.
Poſt n. 16 ponuntur ſummaria reliqua huius diſputationis.

7 Dubium II. An dato non ſit repromiſſio, illa ſimplex acceptatio; is tamen qui fidem dedit, obligetur ad contrahendum matrimonium, altero minimè obligato. Tres inuenio ſententias. Prima ait, eum qui fidem dedit adſtringi ad matrimonium contrahendum, non vi ſponſalium, cùm ea nulla ſint, quia defuit repromiſſio, ſed vi ſimplicis promiſſionis. Ratio eſt, quia quamuis ſponſalia claudicare nequeant, ſed aut vterque, aut neuter obligatus manere debeat: at ſimplex promiſſio poteſt eſſe ex parte vnius, altero immuni ab obligatione manente: vt contingit dum aliquid liberaliter promittitur: ergo cùm hic, alter promiſerit matrimonium, altero nil repromittente, ſolus promiſſor obligabitur Sic docet *Guillermus*, quem refert, & ſequitur *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18 initio. verſ. Nota ergo. Roſella verſ. Sponſal. n. 1.* vbi *Tabiena q. 3. n. 4 fi. Armilan. 3 fin. Soto. 4. d. 27. q. 2. a. 1. poſt 1. concluſionem, verſ. In contrarium. Nau. ſumma c. 22. Hiſpanen. 22. verſ. Lo quarto, Latinè n. 25. init. Bart à Ledeſma dub. 8. de matrim. §. Annotare oportet hic primo. Lud. Lop. to. 2. inſtruct. materia de matrim. c. 36. f. 10. 31. §. Perpendendũ eſt, & f. 1032. §. Praterea quoniã. Pet. Ledeſm. de matr. q. 43. a. 1. dub. 1. ad 6. Segura 2. p. direct. c. 15. n. 14. Manuel. 1. to. ſũma 2. edit. c. 244. n. 1. concl. 1.* & ſupponere videtur *Enriquez l. 11. de matr. c. 13. n. 2.* alt enim quando alter expreſsè excludit repromiſſionem non eſſe ſponſalia, nec ſub mortali obligare: quare ſupponit aliquam contractam eſſe obligationem.

8 Refert tamen multùm an promiſſio hæc obliget vi ſponſalium, an vi ſimplicis promiſſionis: cum priori caſu oriatur impedimentum publicæ honeſtatis: poſteriori autem minimè.

9 2. Sententia ait, ſi is cui promiſſio fit, incontinenti accepter, obligari ſponſorem: ſi tamen non ſtatim, ſed ex temporis interuallo, non obligari. Probatur ex. *l. Continuus, 137. in prin. ff. de ver. oblig.* ibi. *Continuus actus ſtipulantis, & promittẽtis eſſe debet, vt tamẽ aliquod momentum naturæ interuenire poſſit: & cominus reſponderit ſtipulanti oportet. Cæterùm ſi poſt interrogationem aliud agere cæpit nihil proderit, quamuis eadem die ſpopondiſſet,* ſic *Ang. verb. Sponſalia. n. 29. vbi Sylu. initio.*

10 3. Sententia ait, ſi alter non repromittat, neutrum obligari. Probatur, quia matrimonij promiſſio non eſt gratuita &, liberalis donatio, ſed contractus oneroſus, Facio, vt facias, ergo habet implicitè tacitam cõditionem, ſi alter ſimiliter ſe obliget: ac proinde non ſe obligante, nulla conſurget ex priori promiſſione obligatio. Et confirmatur ex doctrina *gl. l. In vendentis, verb. In vẽdentis, C. de cõtrab. empt. Bart. l. 1. n. 3. C. de ſumma Trin.* vbi *Iaſ. n. 14. qui* docẽt, quoties verbum, Volo, adiungitur actui, quia ita ex duorum voluntate pendet, vt abſque mutuo conſenſu perfici nequeat, minimè diſponere, niſi vtriuſque conſenſus accedat, vt, Volo vendere: cuius rationem reddit ibi *Bart.* quia verba contractus iuxta ipſius naturam intelligi debẽt, *l. Si vno ff. locati. l. Si ſtipulatus ff. de vſuris*, ergo cùm matrimonium ex duorum conſenſu perficiatur, illud promittens nihil diſponere cenſetur, niſi vtriuſque conſenſus, ac promiſſio accedat. Sic docet *Veracruz append. ad ſpec. dub. 9. ad 2. f. 44.* & videtur tenere *P. Molina to. 2. de iuſt. Tract. 2. diſp. 263. f. 69. ante §. Non defuerunt*, vbi ait id intereſſe inter gratuitam promiſſionem, & non gratuitam, ſed reſpectiuam, vt pretij in emptione, ducendi aliquam vxorem, niſi in ſponſalibus, quod prior eſt abſoluta & ſtatim promittẽtem obligat: poſterior verò ſuapte natura eſt conditionalis, Si & tu tribuas, ac repromittas, atque ea de cauſa ante vtriuſque promiſſionem completam, neutrum obligat, ſed cuique licet liberè reſilire.

Vt tamen has ſententias conciliem, ſuppono ſuſpenſionem matrimonij; bifariam fieri poſſe 1. gratis, per modum cuiuſdam liberalis promiſſionis, nulla ex iuſtitiæ debito expectata repromiſſione. 2. non gratis, ſed reſpectiuè, & per modum contractus conditionalis expectantis alterius repromiſſionem: vt in omnibus contractibus vltro, citrò que obligatoriis contingit. 11

Sit I. concluſ. quando matrimonij promiſſio fit gratis, & liberaliter; tunc altero acceptante promiſſionem, nec repromittente, ſolus promittens obligatur: & in hoc caſu 1. ſent. verum habet, & probatur eius ratione. 12

II. Concluſ. ſi tunc alter poſt acceptionem diu diſtulerit repromiſſionem, & matrimonium perficere, cenſetur contemnere, atque ita qui promiſit, manebit liber ex tacita remiſſione. Quia cum promiſſio matrimonij mutuam ex ſe repromiſſionem exigat, tendátque ad matrimonij complementum; euidens contemptus, ac tacitæ remiſſionis ſignum apparet, diu repromiſſionem, ac matrimonium protrahere. Ita *Soto. 4. d. 27. q. art. 1. poſt. 1. concl. verſ. In contrarium, Lud. Lop. 2. to. inſtruct. materia de matr. c. 36. §. Praterea quoniam.* Hoc autem tempus arbitrio prudentis attentis circumſtantiis occurrentibus perpendendum eſt. 13

Sed rogabis, an, ſi præcedente hac gratuita matrimonij ſponſione, alter ex gratitudine repromittat, conſurgant vera ſponſalia Poſſet aliquis partem negatiuam opinari, hac ductus ratione, ſponſalia habent veram contractus naturam, vltro citróque obligatorij, ſed duæ illæ ſpõſiones ſunt duo actus diſſoluti, & à ſe inuicem dependentes, & proinde non habent veram contractus naturam: vt ſi ego aliquid tibi donarem, & tu viciſſim mihi ex ſola gratitudinis lege, non eſſent contractus, Do, vt des, ſed duæ ſimplices donationes diſſolutæ: ergo mutuæ illæ promiſſiones minimè ſponſalia efficient. At credo effici vera ſponſalia. Probatur ex definitione ſponſalium, tradita *diſp. 1. num. 7.* concurrit enim hîc mutua promiſſio matrimonij, verúſque contractus, vltro citróque obligatorius conſurgit, nec ad ſponſalium veritatem deſideratur, vt propriè ſit contractus, Facio, vt facias; ſed ſatis eſt, vt vtrimque obligatio ad matrimonium accedat, quamuis altera gratis, & independenter ab altera contracta ſit. Nec eſt ſimile de duplici illa donatione, quia cùm ex neutra parte fuerit obligatio, nullo modo poteſt habere rationem contractus, vltro citróque obligatorij.

III. Concluſ. ſi permiſſio illam non gratis facta ſit, ſed reſpectiuè, & per modum contractus, tunc neceſſaria eſt repromiſſio alterius; & dum ea non acceſſerit, prior promiſſio non eſt efficax ad obligandum promittentem, ſed poteſt liberè, ac tuta conſcientia à fide præſtita reſilire. Hanc concluſ. apertè probant rationes III. ſententiæ, quæ in hoc euẽtu veriſſima eſt. Et inſuper probatur, quia dum celebratur contractus, vltro citróque obligatorius, antequam vtraque pars ſe obliget, nondum eſt contractus perfectus, ſed ante contractus perfectionem liberè poteſt 14

alteruter

alteruter resipiscere, ergo. Et in hoc casu vera est etiam 2. sent. nempe, vt obligetur promittens, exigi vt statim alter acceptet, & repromittat: addendum est tamen, vt omnino vetitati consonet, quamuis statim alter non repromittat, seu post temporis interuallum, si tamen is, qui fidem dedit per modum contractus, adhuc in eadem voluntate permaneat, vera conficientur sponsalia, dummodo continuitas sit moralis inter vtramque promissionem. Prob. quia ad matrimonium non desideratur simultas, ac continuitas physica consensum, sed sat est moralis: vt *infr. l. 2. d. c. 31.* per totam late probabimus, & explicabimus. Id tamen admonuerim, fidem in vtroque foro adhibendam esse priori asserenti consensum reuocasse: vt benè aduertit *Ant. c. pen. n. 4. de sponsal.* Eaque ducitur ratione, quia in dubio præsumitur sub ea conditione consensisse, si alter statim repromittat.

Dices tamen, quando censebitur per modum contra-
15 ctus, & quando gratis, promittere? Resp. promittentis intentioni standum esse, quod si de ea minimè constet, ex coniecturis desumptis ex antecedentibus deprehenderur. Si enim de matrimonio inter eos contrahendo tractabatur, manifestum est promissionem non esse gratuitam; si autem nullatenus de hoc sermo erat, sed ob aliquod beneficium acceptum, quasi se gratum exhibens promisit, censetur ex gratitudine, ac beneuolentia promisisse, & non per modum contractus respectiui: in dubio autem censetur iuxta sponsalium naturam, quæ est vt sit contractus mutuus & respectiuus, promittere: quare altero non repromittente, minimè tenebitur.

Ad argum. 2. sent. desumptum ex *l. Continuus* (nam I.
16 & III. argumenta sent. nostram, vti ostendimus, confirmant) resp. loqui in stipulatione, in qua verba cum illa solemnitate sunt de substantia, & summo iure agitur, & physicè intelligitur continuitas, secus in contractib. aliis bonæ fidei, quale est matrimonium & sponsalia; sufficit enim moralis consensuum continuitas.

SVMMARIVM.

Promissio simplex obligat ad mortale, quando inde sequitur damnum, & quid sit. n. 17. & an sit pactum 20.
Quando nullum aliud damnum sequitur, præterquam priuari repromissa. 18 opinio, non obligare 18.
An promissio non mutua matrimonij obliget ad mortale. 18. & 26.
2. Sententia media 19.
3. Sententia, obligare ad mortale, & restitutionem 20.
Idem in vtroq; foro quando deficit falsa præsumptio, censendum est. 20.
Exigitur animus se obligãdi, & quando censebitur non esse ad mort. 21.
Quid, si non exprimatur causa promissionis. 22.
Quid, quando res sunt mutatæ. 23.
Qua sit materia notabilis, vt fractio promissionis sit mortalis. 24.
Omissio vnius sacri promissi an sit mort. n. 25. & solumitur arg. 27.

DVBIVM 3. An promissio matrimonij non mutua,
17 casu quo obligat solum promittentem, obliget sub culpa lethali. Huius decisio pendet ex illa quæst. an promissio simplex homini facta, ab ipsóque acceptata, obliget sub mort. Dicitur autem promissio simplex, seu nuda, seu pactum nudum, quia nec roboratur ex eo, quod res promissa sit aliàs debita, nec onus imponitur, nec firmatur iuramento, nec vestitur stipulatione, aut traditione rei, vt benè docent. *Sylu. verb. Pactum q. 2. Ang. ibi, init. Soto l. 7. de iust. q. 2. a. 1. ad 1. Couar. de pact. p. 2. §. 4. n. 12.* Et quidem quando res promissa leuis est, constat eius transgressionem esse venialem. Similiter nemo dubitat esse mortalem fractionem fidei promissionis simplicis, quando inde sequitur aliud notabile damnum. Vt si promisi alicui mutuum centum aureorum, & ille promissioni fidens non quæsiuit aliunde, ex quo graue in rebus suis detrimentum patitur. Vnde status huius quæstionis est, quando ex promissione non impleta, nullum aliud sequitur proximo
18 damnum, quàm carere re illa notabili promissa.

Triplex igitur est sententia. I. ait esse veniale. Prob. quia frangere hanc fidem non opponitur iustitiæ, sed tantùm virtuti veracitatis: nam sicut proferre dicta menti consona, est actus veracitatis, ita adæquare facta promissis. Vnde *Cic. l. 1. de offic.* definit veritatem esse dictorum, conuentorúmque constanti in ergo frangere hanc fidem, solùm continet mendacij malitiam, mentiri autem non est mort. quando mendacium non est perniciosum. Et confir. quia quantum attinet ad mores, eadem omnino deformitas apparet, siue quis verbis mentiatur loquens contra mentem, siue facto ipso violãs fidem, sed illa, vbi non est perniciosa, est ven. ergo hæc. 2. Prob. quia non implere promissum, est tantùm decipere, hoc autem solùm est veniale: vt constat, quando quis profert mendacium officiosum, animo decipiendi, ergo & non implere promissum. Hinc sent. videtur tenere *D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 3. ad 1.* vbi dicit secundum honestatem ex qualibet promissione hominem homini obligari. Sed verè eam non tenet, quis statim se explicat intelligere per debitum honestatis, debitum naturale, & in foro conscientiæ, prout distinguitur contra debitum ciuile, & ita explicat ibi *Caiet.* Videtur etiam tenere idem. *D. Th. 4. d. 38. q. 1. a. 1. q. 1. corp.* vbi ait promissionem nudam non habere plenam obligandi vim. Sed nec in hoc loco huius est sententiæ: nam per plenam obligationem, intelligit eam, quia quisquam vinculo maiori ligatur, vt iuramento: vnde simul etiam dicit votum simplex non habere plenam obligandi vim, sed votum solemne: cùm tamen constet votum simplex obligare sub mort. Hanc tamen sent. tuetur *Caiet. 2. 2. q. 213. art. 1. dub. 4. & in sum. verb. Perfidia, vbi & Armil. n. vnico, Soto 4. d. 20. q. 2. ar. 2. paulo ante §. At verò, quamuis, Fr. Garzia de contract. p. 1. c. 3. Petr. de Ledes. de matrim. q. 47. a. 5. dub. 2. concl. 1. f. 255. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 2. & l. 13. de excom. c. 17. n. 5. & 6.* vbi addit non implentem hanc promissionem, minimè teneri restituere, nisi post iudicis sententiã. Vnde iuxta hanc opinionem dicendum est promissionem matrim. quando non est mutua, solùm obligare sub ven. Et ita docet. *Enriq. eo. c. 13. n. 2. Pet. de Led. proximè cit.*

II. sent. asserit non omnem promissionem simplicem
19 obligare ex iustitia, & sub mortali; sed id ex promittentis intentione pendere: si enim ex sola morali honestate se intendat obligare, vt frequentiùs contingit, non est culpa lethalis eius violatio: si verò ex iustitia, est mort. obligans ad rei promissæ, damnorúmque restitutionem. Probat. quia gratuita promissio ex sola promittentis liberalitate proficiscitur, & est lex priuata, quam sibimet imponit, ergo in ipsius potestate est, illa solùm se obligare ex morali honestate, vel ex iustitia. Sic P. *Mol. tom. 2. de inst. tract. 2. disp. 262. ad fin.* & tunc ait censeri se velle ex iustitia astringere, quando publico instrumento, aut chirographo à se subscripto se obligauit: aut quando ita intenderet constituere homini debitorem, sicut dum aliquid vouet, se astringit Deo. Quando vero non tantum onus intendit sibi imponere, solum existimandum esse intendisse se obligare ex honestate morali.

III. sent. verior, ait promissionem simplicem acceptatã
20 ab altero, ex genere suo obligare ex iustitia, & sub mort. nisi rei promissæ paruitas excuset. Ad cuius probationem præmitto, promissionẽ nondum acceptatam minimè esse pactum, eo quòd non est duorum consensio, sed solùm offerentis promissio, acceptatã verò esse verè pactum, vt constat ex pacti definitione tradita *in l. 1. in prin. ff. de pact. & in l. ff. de pollic. Pactũ est duorum consensus, atq; conuentio.* Sed quando promissio est acceptata, concurrit duorum in idem placitum, atque consensus, ergo verè & propriè habet rationem pacti, & ita docet, *Bart. in l. Iuris gentium § Igitur n. 1. ff. de pact. Abb. c. 1. de pact. n. 4. Ang. ver. Pactũ n. 3. Sylu. ibi. q. 2. Tab. q. 1. n. 2. Arm. n. 1. Ant. Gom. to. 2. var. c. 11. n. 3. P. Mol. to. 2. de iust. tract. 2. disp. 252. §. Pactum seu pactio.* Hoc supposito probatur hæc sentent. excommunicatio ferri non potest nisi pro mort. *c. Nemo Episcoporum 11. q. 3.* sed pactum non seruans potest excommunicari, vt constat ex *c. 1. de pact. aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conuentus si se non exhibuerit ecclesiasticam sẽtiat disciplinam.* ergo peccat lethaliter. 2. Prob. ex communi

mani hominum conſenſu; omnes enim odio habent illos, qui fidem præſtitam minimè ſeruant, perfidúſque vocant, & reputant quaſi infames: vnde *D. Aug. Epiſt. 51. ad Bonifac.* & habetur *c. Nolo. 23. q. 1.* ait fidem præſtitam etiam hoſtibus ſeruandam eſſe, ergo ſignum eſt eius fractionem eſſe mortalem 3. Probat. ex *c. Qualiter de pactis*, ibi *ſtudioſè agenda eſt, vt ea, quæ promittuntur, opere compleantur*, vbi *Panorm. n. vnico* ponderat dictionem, Promittuntur, vt loquatur de ſimplici promiſſione. 4. ex D. Chryſoſt. & habetur *c. Iuramenti 22. q. 5.* vbi docet inter ſimplicem loquelam, & iuramentum Deum non conſtituere differentiam: quem textum explicans *Abb. dict. c. Qualiter fin.* ait quoad obligandum, licèt grauius peccet iuramenti tranſgreſſor, ergo obligat ad mort. 5. Violare obligationem rei grauis, eſt mort. ſed non ſoluere promiſſum in re graui eſt huiuſmodi, cùm ex qualibet promiſſione ſecundùm omnes oriatur obligatio, ergo. 6. Eadem ratio iuſtitiæ proportionaliter ſumpta obligat ad ſoluendum promiſſa homini, & Deo; nũ enim tenetur homo ſoluere promiſſa Deo, quia Deus eſt, ſed quia liberè ſe ad illa adſtrinxit: ſed hæc obligatio eſt grauis, & ſub mort. reſpectu Dei, ergo etiam reſpectu hominis, licet non tam grauis. Et confirm. quia ſi, vt volunt aduerſarij, in violanda homini fide ſola eſt mendacij culpa, & ob id ven. ſimiliter eſſet venialis fractio voti: quia mentiri Deo non eſt culpa lethalis, vt dum quis fictè ore tenus aliquid vouet, mentitur quidem Deo, & ſolùm eſt ven. ergo vel vtraque fractio, vel neutra eſt mort. 7. Quia ſeruare fidem non ſolùm pertinet ad veracitatem, ſed etiam ad iuſtitiam: promittere enim non eſt vtcumque verum dicere, ſed aſtringendo fidem alteri: quare vt ait *Cicl. 1. offic.* hæc fides eſt iuſtitiæ fundamentum. Et confirm. quia promiſſio, quæ fit coram Notario & teſtibus, obligat ex iuſtitia, & ad mort. ſed aſſiſtentia horum non addit nouam obligationem, ſed probat iam contractam: ergo. Tandem prob. quandocumque in foro externo iure quis compellitur adimplere promiſſum, tenetur ex lege iuſtitiæ ſub mort. implere in foro interno, vt fatetur ipſe *Caiet. author contr ſent. in ſum. verb. Perfidia*: & conſtat, quia idem in vtroque foro ſeruandum eſt, vbi forus externus non innititur falſæ præſumptioni, nec in pœnam, quæ iudicis ſententia deſiderat, damnat, vt optimè aduertunt. *Soto l. 4. de iuſt. q. 5. a. 3. verſ. 4. arguitur. Couar. c. Cum eſſet n. 7. de teſta. Ledeſm. 2. 4. q. 18. a. 1. dub. 12. f. 227. col. 2. initio.* Sed promittens cogitur in foro externo ſtare promiſſis, *l. 2. t. 16. l. 5. recop. Caſtell.* nec lex hæc pœnalis eſt, aut falſæ præſumptioni innitens, vt conſtat: ergo. Et confirm. quia iudicis ſententia eò tendit, vt vnicuique ius ſuum reddat, æqualitatémque conſtituat; hoc enim eſt mediũ, & finis iuſtitiæ, ergo ſi taliter promittens non erat aliàs ex iuſtitia obligatus, non poterat per iudicem ad id compelli. Et ideo hanc ſententiam tenent ex iuriſperitis *Ant. c. 1. de pact. n. 2. Panor. c. Qualiter, in fin. col. 2. Alex. de Neuo. c. Debiteres de iureiur. n. 9. Fortun. c. 1. de pact. n. 30. Ang. verb. Pactũ, n. 4. & ibi Syln. q. 4. & verb. Lex. q. 10. dict. 12. Nau. ſum. c. 18. Hiſp. n. 3. & 9. Latinè n. 6. Couar. de pact. 2. p. §. 4. n. 13. verſ. Quidam autẽ: Molin. de differentiis inter forum conſcientiæ, & contentioſum, dif. 17. Mend. de pact. l. 1. c. 4. n. 2. & ſeqq.* & concludit *n. vlt.* teneri reſtituere non implétem promiſſum, cúmq; cui promiſſio facta eſt, poſſe occulta compenſatione vti. Et ex Theologis eam videtur tenere *Caiet. 2. 2. q. 8. a. 1. in prin.* vbi ait promiſſionẽ ſimplicẽ de re leui non obligare ad mortale, ſecus de re notabili; idem tenet. *Richard. 4. d. 38. a. 3. q. 3. Dionyſ. ad d. 38. q. 2. §. Quæritur item. Abul. c. 30. n. 50. ad 52. Guiller.* quem refert & ſequitur. *D. Ant. 2. p. tit. 10. c. 1 §. 4. Tabiena verb. Pactũ, q. 2. n. 3. Soto l. 7. de iuſt. q. 2. a. 1. ad 1. verſ. At verò in contrarium. Medinal. 5. de ſacr. hominum continentia c. 23. §. Sed ait vrſus. Nau. l. 2. de reſtit. in noua edit. c. 2. dub. 7. corol. 3. n. 329. Angles floribus 2. p. q. 1. de voto a. 2. diff. 3. conſ. 1. Bart. Ledeſ. dub. 8. de matr. §. Annotare oportet hic primò, Aragon. 2. 2. q. 88. a. 3. f. 991. §. Hoc tamen non obſtante. Lud. Lop. 1. p. inſtr. in 2. edit. c. 180. §. Porro & hic, & l. 2. de cõtract. c. vl. ad ſi. ver. At vero, Manuel. 2. t. ſum. c. 27. initio, Mercado l. 6. de cõtract. c. 17. ſtatim in pr.* idè expreſsè *Palac. l. 3. de cõir. c. 11. §. Eſt igitur vt ſummatim*, ait enim eſſe crimen, hominem promittere animo non implendi, quando materia eſt grauis, ſecus ſi leuis: vbi manifeſtè intelligit de crimine mort. nã dicit ſecus ſi leuis; & quãtumuis materia leuis ſit, eſt peccatũ veniale mẽdacij admiſſi in ea fictione.

Intelligenda tamen eſt hæc ſent. dummodò quis verè 21
promittat animo ſe obligandi, ſi enim facta ſit promiſſio, non tenetur ex vi illius adimplere: vt de qualibet obligatione volũtaria traditur *l. Obligationũ, la primera. ff. de act. & oblig.* & in ſpecie de promiſſione, *l. 1. t. 11. p. 5.* ibi, *promiſſiones, otorgamiẽto, que facẽ los homes por palabres, e con intencion de obligarſe, & l. 2. t. 16. l. 5. recop. Caſtella*, & cõſtat, quia cum promiſſionis obligatio ſit ſpontanea voluntate cõtracta, vbi deficit volũtas ſe obligandi, deficit ipſe obligatio. Sic *Richard. Caiet. D. Ant. Ang. Syln. Tabien. Nauar. Angles, Lud. Lop. n. præced. allegati, Armil. verb. Perfidia, n. vnic. Aragon. 2. 2. q. 89. a. 3. f. 991. Matienzo l. 5 recop. 10. l. 7. gl. 2. n. 19.* Ex quo plurimæ promiſſiones excuſari poſſunt à mortali, quia per eas non intẽdunt homines ſe obligare præcisè, ſed ex quadam benevola honeſtate, vel ignorant tantam ex ſimplici promiſſione cõſurgere obligationem, exiſtimantes ſolùm obligari ad ſuum tuendũ honorem: vnde in prouerbiũ abiit; verba vt banitatis minimè obligare. Indicia verò quib. diſcerni poteſt non habuiſſe animum ſe obligandi ſub mort. ſunt duo: primũ, ſi requiſitus vt promiſſionem iuramento firmet, id recuſet non ob iuramenti reuerentiã, ſed ne teneatur ſub mort. 2. ſi quãdo promittit, rogaretur an vellet ſe obligare ad mortale, reſponderet ſe nolle. Sic *Caiet. 2. 2. q. 88. art. 1. paulo poſt. pr. Lud. Lop. 1. p. inſtr. in 1. edit. c. 180. Arag. d. a. 3. f. 992.*

2. Intelligenda eſt hæc ſent. dummodo exprimatur in 22
promiſſione cauſa ipſius: ea enim non expreſſa, non obligat, quia præſumitur per errorem facta, atque ita non poteſt allegari conſenſus naturalis, cùm nil ſit tam contrarium conſenſui, ſicut error. *l. Siquis per errorem, ff. de iuriſd. om. iud.* Item quia tunc ſolum etiam iure canonico datur actio cõtra promittẽtem, teſte *Coua. de pact. 2. p. §. 4. n. 14.* ita docet Collectarius quem refert, & ſequitur. *Abb. c. Si cautio. n. 2. de fide inſtrum. & Ant. ibi n. 8. Ang. verſ. Pactum n. 4.* vbi *Tabiena q. 2. Armil. n. 2.* & addunt *Ang. Tabi. & Armil.* nec in foro conſcientiæ tunc obligare. Verius tamen eſt cauſæ adiectionem ſolùm deſiderari in iure, ne ioco & abſque animo promittendi facta præſumatur, & per errorem: quare ſi alia via conſtaret de promittentis voluntate, nec ex errore promiſiſſe: compelleretur etiam in foro externo ſeruare fidem: vt docet *Ant. Gom. 2. to. var. c. 11. n. 4. fin. & Couar. d. n. 14.* vbi ait præſumi donationem; quando conſtat non ex errore cauſæ præmiſiſſe, ſed cognouiſſe ex nulla cauſa ſe debere. Quare cum in foro conſcientiæ eſſet præſumptio, obligabit promiſſio, quamuis cauſa expreſſa minimè ſit. ita *Syln. ver. Pactum, q. 4. Nau. ſum. c. 18. Hiſp. n. 9. Latinè n. 6. Matienz. l. 5 recop. 1. 16. l. 2. gl. 1. n. 11. fin.* Aduertunt etiam bene *Panor. Syln. Ang. Tab. Armil. Couar. ibid.* liberalitatem donandi præſumi eſſe cauſam, & quando eſt cauſa pia, præſumi fauore animæ factam.

3. Intellige niſi res ſint notabiliter mutatæ, hac enim 23
mutatione ſequuta non obligat promiſſio. De qua conditione multa dicenda eſſent: ſed ne amplius in hac re immoret, conſulendi ſunt DD. III. ſententiæ, & ſpecialiter *P. Molina tom. 2. de iuſtitia, tract. 2. diſp. 172.*

Tandem rogabis quæ cenſenda ſit materia grauis in 24
promiſſione ſimplici, vt eius violatio ſit mort. *Nau. ſum. c. 18. Hiſp. n. 4. Latinè n. 7.* ait eam eſſe, quæ ſatis eſt vt illius furtum ſit mortale, quia vtrobique iuſtitia violatur, vt diximus *n. 20.* Contrarium tamen, & meritò, ſentit. *Lud. Lop. 1. p. inſtruct. in nona edit. c. 180. §. Tertio requiritur, & l. 1. de contr. c. vlt. ad fin. §. At vero.* vbi ait cum *Ioanne de la Peuna*, quod quamuis furtũ decem argenteorũ eſſet [illegible] non tamen eſſet ſufficiens materia, vt violatio promiſſionis donandi illos, eſſet mortalis, ſecus ſi eſſet [illegible]

donandi 100. Vnde credo quadruplo maiorem materiam exigi in promissione,quàm in furto.1.quia non adeò constat promissionem simplicẽ obligare ex iustitia sub mort. vt vidimus,cum tamen certissimum sit furtum prohiberi sub mort. ergo multò grauior materia petenda esto in promissione,cuius obligatio non est adeò certa.Item,quia non credendum est, animum promittentis esse in re tam leui tam grauiter se obligare velle.Præterea quia esto vtraque obligatio oriatur ex iustitia,obligatio tamen soluendi promissa multò minor est, perfidia enim in promissione non aufert rem alienam,cuius alter sit dominus, sicut furtum.Item,quia multò leuior est iniuria, cuius signum est, quia multò grauius conqueruntur homines de re furto ablata,quàm de fide violata, grauiórque pœna correspondet furto. Item quia communis DD. sent.tradit maiorem quantitatem desiderari, vt furtum vxoris, aut filiorum sit mort. quàm vt furtum extranei : quia rationi dissonat, vt paterfamilias ita inuitus sit, ac ægrè ferat furta vxoris & filiorum, ac extranei : sed simili ratione æquitas minimè patitur, vt quisquam eo rigore exigat nummos sibi ex beneuolentia,& libertate promissos,ac si ex mera prorsus iustitia,vt ratione emptionis debiti essent : vnde *c. Exparte de sensibus*, habetur liberaliter oblata, benignè exigenda esse.

25 Hinc fit rigidè satis loquutum esse *Nauarram l.2.de restit.c.2.in nou.edit.dub.7.coroll.3.n.329.*vbi constet promittentem liberaliter vnum sacrum animo se obligãdi,omittentémque derelinquere lethaliter,quia detrimentum spirituale ex omisso sacro est magnum,grauiúsque quocunq; temporali. Item,quia vouens Deo sacrum, nec implens, mortãliter peccat.Sed rigida,& minus vera est opinio:non enim damnum spirituale conferendum est cum temporali; aliàs promittens semel orat. Angelicam, & omittens peccaret mortaliter,& similiter consulens veniale : damnum enim illarum ex omissione illius orationis, & ex veniali admisso, cùm spirituale sit, antefertur cuicumque temporali. Quare ad iudicandum an sit damnum graue, conferendum est temporale cum temporali, & spirituale cum spirituali,in genere autem damnorum spiritualium non est tanti momenti omissio sacri liberaliter promissi, vt censenda sit mortalis. Nec est simile de voto,nam pertinet ad religionem & est in ordine ad Deum,& ita multò strictius obligat:qui enim voueret se quotidie recitaturum tertiam circuli virginei partem, semel omittens peccaret mortaliter : quod secus esset, si homini promitteretur.

26 Ex his demum infertur promittentem gratis,& non per modum contractus alicui matrimonium, quamuis non accedat repromissio, quo casu diximus n. 12. obligare tanquam promissionem simplicem,teneri sub mort.fidem seruare : quia est promissio simplex in materia grauissima: & ita docet *Bartb. à Ledesm.dub.8.de matrim.§. Annotare hic oportet primò.*

27 Ad 1. argum. 1.sentent negatur maior, quia ad fidelitatem spectat etiam, vt soluatur quod ex promissione debetur, & sub hac ratione fidelitas transcendit terminos veracitatis, & accedit ad iustitiam quasi commutatiuam.Ad confirm. negatur anteced.quia læditur proximus, dum sibi debitum ratione promissionis negatur. Ad 2.deceptio, quando non est grauiter pernicioſa decepto, est venialis: hic autem grauiter nocet proximo.

Ad arg. 2. sent. fateor, in promittentis potestate situm esse velle se obligare, & sub qua culpa, at dum non habet contrariam intentionem, sed simpliciter promittit rem notabilem, naturæ promissionis non ignarus, dicimus eam obligare ex iustitia sub mortali : quia censetur velle iuxta promissionis naturam se astringere : vt dum absolutè vouet, aut iurat

DISPVTATIO VI.

An promissio matrimonij contrahendi absenti facta, ita obliget, vt ante absentis acceptationem reuocari nequeat.

Th. Sanchez de matrim. Tom. I.

SVMMARIVM.

In quo versetur difficultas huius disputationis.n. 1.

An promissio,donatio, & quicunque contractus in absentia celebratus, sit reuocabilis stando in iure communi,ante absentis acceptationem 2.

An exigatur intimari donationem per nuncium ad id destinatum,vel epistolam 3.

An sufficiat acceptatio relata in promittentis arbitrium, vt, Si voluerit, vel tibi placuerit. 4.

An post mortem donantis possit acceptari : vel possint haredes donatoris reuocare. 5.

An haredes donatarij possint post ipsum mortem acceptare. 6.

An mandatum donanti, vt si missi numerio donum, expirat mandatis morte n. 7. & explicatur l. 2. digest. de donation.

Quid si is nuncius differat intimare donatario, & interim donans obeat cui teneatur restituere 8.

An expire: mandatũ morte mandantis quando est causa pia vel scholasticorum, aut quando constitutus est procurator ad donandum. 9.

An ex naturali iure sit reuocabilis donatio absque acceptatione. 10.

An quando donatio fit præsenti, & tacenti censeatur acceptatio n.11. & ibi, an in dubio censeatur præsens, & explicatur l. Optimam.C. de contrab. stip. & l. 11 qui tacet, de reg. iur. in 6.

Qualis præsentia esse debeat. 12.

Quid si is, cui promittitur, non audiat verba promissionis, aut ignoret promissionem obligare, & qualis continuitas promissionis, & acceptationis exigatur n. 13.

An ex donatione non acceptata oriatur obligatio naturalis, & quid de iure canonico, aut si iuretur remissiuè. 14.

Quid si fiat in fauti 15.

Quid si fauore causæ piæ 16.

Quid si fieret causa pia per modum voti & quid referat hoc modo fieri, vel per modum donationis n. 17. & in dubio an censeatur votum, vel promissio humana, eodem n. 17.

Post n. 17, inuenies summaria, quæ desiderantur.

DIsput.hæc procedit quando promissio matrimonij est merè gratuita, independens ab alterius repromissione : nam quando est respectiua, potest reuocari ante alterius repromissionem,nedum ante acceptationem. Vt dixi disp.præced.n.14.Et potest hæc promissio dupliciter fieri. 1. si ita fiat absenti, vt nullus ipsius nomine acceptet 2. modo, ita vt quisquam absentis vice acceptet : & in priori casu est præsens disp. in posteriori verò disp. seq. erit sermo. Pendétque hæc quæstio ex illa, an donatio, vel promissio absenti facta reuocari possit ante ipsius acceptationem. Quare ea quæst. præmittenda est: & deinde disputabitur altera,quid in matrimonij promissione censendũ sit. 1

Circa 1.quæsitam donatio,vel promissio absenti facta reuocabilis sit ante acceptationem : quia potissima difficultas est, quid dicendum sit iuxta nouissimum ius regium Castellæ, præmittendum est, quid iure communi, & antiquo Castellæ sancitum sit, vt deinceps ad ius nouissimum eiusdem regni gradum faciamus.Iure ergo cõmuni,& antiquo regio Castellæ,donatio, vt perfecta sit & irreuocabilis,donatarij acceptationẽ desiderat, qua nondum sequuta liberè reuocari potest.*l. Absenti.ff. de don.l.Nec ambigi.C. eod.t.l.1.2.3.t.11.& l.4.t.4.p.5.*quod idem est in quocunque cõtractu;nullus enim vim habet efficaciter obligandi, donec mutuus consensus accedat.§. *In his, inst. de inut. & vend.l.Contract.C.de fide instr.l.fi.ff.de contrab. empt.l.2.de act.& oblig.l.56.in pr.l.63.l.91.fi.l.93.fin.t.18.p.3.l.3.t.11. p.5.*& docet *Greg.Lop.l.4.tit.4.p.5.verb.No lo pued.Mol. lib.4.de primog. c.2.n.61.62.Burg.de Paz iunior q. 10.ciu. n.5.*vbi multos refert, *Azor l.5.recop.t.16.l.2.n.20.*Et ratio est manifesta,quia obligatio non oritur nisi ex mutuo duorum consensu, *lib. 1.ff. de pact.* Vnde fit etiam vota Deo facta obligatoria non sint, quando Deus ipse ea minimè acceptat. vt si sint de rebus indifferentibus.

Imò non satis est,vt donatio, vel promissio iure cõmuni perfecta,& irreuocabilis sit,si aliquis,qui audiuit donationem,aut promissionẽ absenti factam,id proprio motu donatario referret, sed requiritur nũcius ad hoc ab ipsomet donante destinatus, vel epistola, & ratio est, quia hæc acceptatio est, vt perficiatur contractus, cuius perfectio in voluntatum vnione consistit.*l.1.ff.de pact.*At absentiũ voluntates non coniunguntur,nec in vnum veniunt,nisi voluntas vnius alteri per epistolam, vel nuncium ad id ab eo missum,intimetur.Ita habetur expressè *l.4.t.4.p.5.*ibi *mensagero cierto que le embie à dezir fielmente lo que le da,& l.3.tit.11.p.5.*ibi,*ambiendo à prometerse dezir por su carta firmada* 2

mada,o per ſu menſagero cierto, & docet *gl.l.1.ſin ff.de contra.emp.& l.conſenſu,verb.Conſentire.ff. de act.& oblig.& l. Nec ambigi ſtatim in pr.C.de donat.* & ibi *Cyn. & Salic.fin. Bart l.Abſenti,n.1 ff.de don.& ibi Cum.& Paul.a Caſt.n.2. Capitius multos referens deciſ.180 n.8. Mincheca l.2.controu.vſufrequentium.c.15.n.8.Gr.Lop.* dicens communem, contra *Lud.de Roma.l.4.verb.Nolo puede,tit.4.p.5. Villalobos in antinomia iuris tit. D.n. 176.Iul.Clar.l.4.recept.§. Donatio.q.12.verſ.ſi ius.A.Gab.* cū aliis, quos refert *to.1.cō mun.l.4.ver.Donatio,in mea edit.f.210.col.1. Angulo de mel l.1.gl.5.n.28. Barb.l.Qua dotis,34.n.54 ff.ſol.matr. Azebedo l.5.recop.t.16.l.2.n.20.P.Mol.t.2.de iuſt.tr.2.d.p 263. paulo poſt princ.§.Dubiū eſt ſi quis abſenti.* Nec placet tēperamentum: quod amplectuntur *Greg.Lop. & Azebedo ibi.* vbi aſſerunt opinionē *Lud.de Rom.* eſſe verā, nēpe ſufficere, vt intimetur abſenti per nunciū non ad id deſtinatū, ſi abſens donatarius certior factus de donatione, perſiſtente donatore in eadem voluntate, quod præſumitur, (niſi de reuocatione cōſtet,) acceptarit donationē, vel rei donatæ poſſeſſionem: & refert pro ſe *Greg.Lop.* *Baldum.* Non placet (inquam) quia comm.& verior ſent. docet cōtra Bald. in hoc; vt refert,& ſequitur *Capitius dict.deciſ.*180 *n.9.* vbi multos refert: quod clarè probat doctrina *Bart.d.l. Abſenti,n.1.Cumani,& Paul.ibi n.2.* vbi docent, ſi ergo domi exiſtens donaré Titio fundū, & ille caſu audiens diceret ſibi placere, non eſſe perfectā & irreuocabilem donationem.

4 Nec ſufficit, vt donatio, vel promiſſio irreuocabilis ſit, acceptatio donatarij collata in promittentis, vel donantis arbitrium, vt ſi voluerit, vel tibi placuerit, accepto: adhuc enim poſſet reuocari, donec abſolutè acceptetur: vt bene aduertit *P.Molin. to.2. de iuſt. tract.2.diſp.264.§. Quando is cui promiſſio.*

5 Non modica tamen eſt difficultas, an mortuo donante ante acceptationem, poſſit donatarius acceptare. Videtur enim non poſſe: quia voluntates donantis, & donatarij vnitæ nō ſunt ante donantis obitū, nec poſt vniri poſſūt, cū mortui nulla ſit voluntas, *c.Si gratiosè, de reſcr.in 6.* ergo per eam acceptationem non potuit perfici donatio, & ita tenet *Andr.de Iſern.* quē refert & ſequitur *Greg.Lop.l. 4.verſ.Nolo puede.ſ.t.4.p.5.Tiraq.Paul.Dec.Ant.Rubeus. Chaſſan.* quos refert *Mol.l.4.de primog.c.2.n.76. fin. Burg. de Paz.conſ.33 n.14.Azebedo l.5.recop.t.6.l.2.n.11.* Alij verò cenſent poſſe acceptari, ſi notarius nomine abſentis ante donātis obitum ſtipulatus fuerat: eaque ducuntur ratione, quia ex acceptatione tabellionis acquiſitum fuerat donatario perfectum ius ad rem promiſſam vel donatam ex promiſſione, vel donatione irreuocabili. ſic *Couar.rub. de teſtam.3.p.n.13.Gutier.Quamuis pactum,in prin.n.57.P. Molin.t.2.de iuſt.tract.2.diſp.264.§. Iuxta hactenus dicta.* Verius tamen eſt abſolute poſſe acceptari poſt donantis mortem, & ita tenet *Mol. l. de primog. 6 .4.n.77.* & ratio eſt, quia ante acceptationē donatio ex parte donantis fuit valida, & perfecta, quāuis reuocabilis, vt expreſsè habetur *l.Nec ambigi, C.de donat.* Nec fuit ante acceptationem reuocata: nec hæredum donatoris præiudiciū in conſideratione eſt: cenſetur enim vna & eadem perſona cū defuncto. Item quia mortuo donante ante donationis acceptationē non poteſt hæres donatoris reuocare: facultas enim reuocandi non tranſit ad hæredes, vt docent *Couar. 3. variar.c.14.n.17.Iul.Clar.l.4.receptar.§.Donat.q.13. ad fin. Mol.alios referens d.c.n.77.deciſ.Pedem.70.n.9.* quod tamen inutile prorſus eſſet, ſi donatio iam non poſſet acceptari, & perfici, ipſa enim tā morte eſſe reuocata. Neceſſariò tamen dicendum eſt hanc ſent. locū habere, quando donans ante mortem, nuncium, aut epiſtolā ad intimandam donationem miſiſſet. Quia cùm illud non ſit mandatum donandi, quod morte mandantis finitur, ſed donatio perfecta, cenſetur durare voluntas donantis in nuncio, aut epiſtola, per quam intimanda erat. Quia illa gratia iam erat ex parte donantis facta, & nuncius erat exequutor, ſeu intimator illius gratiæ: quando autem gratia facta eſt, poteſtas exequutoris ad illam exſequendam tanquam acceſſoria gratiæ, non expirat morte concedentis: *c.Si ſuper gratia,de offici.delegat.in 6.* Si autem donans nōdum deſtinaſſet nūcium, aut epiſtolam ſcripſiſſet, clarum eſt poſt mortem non poſſe acceptari: cùm iam non poſſit deſtinari nuncius, aut epiſtola ſcribi ab ipſo donāte, quod omnino deſideratur, vt acceptatio donationis in abſentia factæ, quicquam proſit, vt dixi proximè n.3.

An verò è contra mortuo donatario poſſint ipſius hæredes acceptare: negant multi, quos refert *deciſ. Pedemont. 70.n.9.* idem *Greg Lop.l.4.ver.Nolo puede.fin.t.4.p.5. Ant. Gab.to.1.comm.in mea edit.l.4.ver.Donatio abſentis nomine, f.210. Burg.de Paz.q.10.circa.n.37.* Sed probabilius eſt poſſe, quia illa donatio erat ex parte donantis valida, & perfecta, & hæres perſonam defuncti repræſentat. Sic docent *Tiraq.Caualc.Chaſſan.Plotus, Soarez*, quos refert & ſequitur *deciſ.Pedē.70.n.10.Cou.rub.de teſt.3.p.n.13. paulo ante finem. Mol.cum aliis ques refert,l.4.de prim.c.2.n.77.fin.P. Molin.t.2.de iuſt.tract.2.diſp.264.§. Iuxta hactenus dicta:* quamuis ipſe alio fundamento ducatur, loquitúrque quando notarius nomine abſentis acceptaret. Sed ea conditio minimè neceſſaria eſt: vt dixi n.præcedenti. 6

Summopere tamen obſeruare oportet latum eſſe diſcrimen inter donationem, ſeu donandi promiſſionem, vt cùm quis externis verbis promittit, aut donat aliquid abſenti, mittitque nuncium vel epiſtolam, vt illum certiorem faciat: & inter donandi mandatum, vt dum nō donat, nec promittit, ſed nuncio, aut famulo mittit donū, vt abſenti donetur: nā quādo eſt donatio, aut promiſſio, poteſt acceptari poſt donantis mortē: vt diximus n.5. quando verò eſt donandi mandatū, expirat mandantis morte. *l.Mandatum C.mandati*: & ideò eo ipſo cenſetur tacitè reuocatum, antequam donatarius acceptet, ſic habetur expreſsè *l.2.§. Sed ſi quis ff.de do.* ibi, *Sed ſi quis donaturus mihi pecuniam dederit alicui, vt ad me perferret, & ante mortuus erit, quam ad me perferatur, non fieri pecuniam domini mei conſtat.* vbi *gl. vel.cōſtat*, rationem huius eſſe ait, quia ius dāti non habuit curator, eo quod mandatū morte ceſſarit: & eundem text. explicās *Cou.rub.de teſt.3.p.n.13.* ait ibi tractari de mandato donandi, quod mandantis obitu finitur, nō autē de donatione. Item docet *Ant.Gom.to.2.var.c.4.n.3. Mol.t.2.de iuſt.tr.2.diſp.263.paulo poſt prin.& §.Illua poſtremo* & bene addit rem illam tradendam eſſe hæreditibus mādantis, non verò donatario. Conſentit etiam *Abſenti ff.de donat.* quæ addit idem eſſe etiam ſi per ſeruum donatarij mittatur donū, niſi eo animo tradatur ſeruo, vt ſtatim ſit domini: (quia ſeruus, vt diſputatione ſequenti dicémus, poteſt pro domino ſtipulari & reprobat idem *Mol.ead.diſp.263. immediatè ante §.Dixi mandatū Greg.Lop.l.23.t.5.p.3.ver Muriendo*, vbi ait, ſi pecunia ſi. iā nuncio numerata, non expirare mandatū obitu mandanti; ſed poſſe nunciū illam tradere donatario: & hoc dicit eſſe contra iura citata, niſi intelligātur de nuncio eius, ad quem donū mittitur, deſtinato ab ipſo vt illā recipiat. Sed ſalua pace P.Molin. *Greg. Lop.* minimè dicit, quod ex ipſo refert, nam remittit ſe ad dicta per *Bart.l. Eius qui in prouin.n.22. ff. ſi cert. pet.* vbi agit *Bart.* de mandato mutuandi pecuniam, an mandantis obitu extinguatur: & diſtinguit, ſi non transferatur dominum illius pecuniæ in mādatarium, extinguitur: ſecus, ſi transferatur: quia tunc non eſt ſimplex mandatum, ſed nuncius ac verus dominus nomine ſuo mutuat, in dubio autem an fuerit dominium traſlatum, dicit id cenſeri, quando pecunia numerata tradita eſt, ſecus quando ſacculo incluſa. Quod quidem veriſſimum eſt. 7

Hinc infertur, ſi quis non ſtatim donans; aut promittens mittat aliquid donandum Titio, & nuncius iniuſtè donum vſurpet, aut iniuſtè differat manifeſtare Titio, vt accepter, & interim donum mittens obeat; renarit nuncium ad duplicem reſtitutionem, alteram hæredibus donatoris, quia mandatum donantis morte ceſſauit: alteram donatario, quia iniuſtè in cauſa fuit, ne illud donum compararet, quare duplam quantitatem tenebitur reſtituere, vt egregiè aduertit *P.Mol.d.diſp.265.§.Iuxta hactenus dicta.* 8

Hoc

9 Hoc tamen moderandum est nisi mandatum sit ad causas pias, vt si quisquam alicui mandaret certam eleemosynam largiri, ac re integra mandans decederet: nam fauore piæ causæ non expirat mandatum obitu mandatis, & ideò eleemosyna illa largienda est, & ita cum multis defendit *Tiraq. de priu. pia causa priuil.* 81. & 132. & *de priuil. schol. priuil.* 80. addens idem esse fauore doris, & fauore scholasticorũ: idem docet de pia causa *Couar. 1. var. c. 14. n. 16.* P. *Mol. d. disp.* 263. §. *Dixi mandatũ.* & probatur ex *l. si pater, in prin ff. de manum. vindicta*, vbi mãdatũ fauore libertatis non expirat mandantis morte. Addit bene *Molin. An. Gom. 2. to. var. c. 4. n. 1.* diuersum esse si quis constituens sit procurator cum donandi potestate, nam si interim mandãs decedat, procuratórque donet, cũ ipse & donatarius mandantis obitũ ignorent, valida erit donatio. Nam gesta per procuratorẽ dum eius reuocatio siue expressa, siue tacita ignoratur, valore suo non destituũtur *l. si mandassem, l. Inter causas ff. mãd. l. Vero procuratori, in pr. & §. 1 ff. de solut.*

10 Vtrùm autem iure naturali, secluso positiuo promissio, aut donatio reuocari posset ante acceptationem, variũt DD. Nã *Cou. de pact. 2. p. §. 4 fine*, quem sequitur *P. Mol. 1. 2. de inst. tract. 2. disp. 263. §. Nihilominus quòd ex solo & seq.* sustinet eam acceptationem solo iure positiuo exigi, quare stando in iure naturali reuocari non posset ante acceptationem. Quam etiam sententiam necessariò tueri debent ij DD. quos disp. 3. n. 4. retuli, asserentes promissionem internam secluso iure positiuo obligare: & DD. quos disp. seq. n. 16. referam, dicentes non obstãte dispositione iuris ciuilis oriri obligationem naturalem ante acceptationem & probatur, quia naturalis obligatio meo consensu oritur, *l. Stichum. §. Naturalis ff. de solut.* Sed consensus donãtis in absentia perfectissimus est, nisi lex resistat, ergo secluso lege positiua donatio, aut promissio absenti facta obligationem parit. Præterea quia promissio facta ciuitati ad reparandum, quod per incendium, terræ motum, aut aliam ruinam periit, vel facta ob gratitudinem propter honorem à ciuitate, aut republica promittenti concessus; item quando opus promissum est ciuitati, fierique cœpit; item si facta est ciuitati, & municipibus tradita, valet ante acceptationem, ita disponente iure ciuili: vt probat *idem Mol. dict. disp.* 263. §. *In principio huius.* Si tamen iure naturæ desideraretur acceptatio, id minimè disponeret ius ciuile. Cæterùm, verius esse credo iure ipso naturæ acceptationem desiderari, vt promissio, aut donatio obliget. Quia acceptatio donatio est de ipsius substantia, vt multis probat *Moli. 4. de primog. c. 2. n. 62. fine.* Item quia donatio, & promissio iuræ naturæ exigunt consensum, & animũ se obligandi, vt validæ & irreuocabiles sint, vt constat, sed qui promittit, aut donat, non videtur consentire, & animum se obligãdi habere, donec alter acceptet: vt egregiè dixit: *Iurisconsultus l. Qui absenti ff. de acqui. possess.* ergo iure naturæ exigitur acceptatio. Et ideò hanc patrem videtur tenere *Soto lib. 3. de inst. q. 5. a. 3. vers. de Donatione autem.* vbi docet, cum donatio relationẽ dicat ad accipientem, non oriri obligationem ante ipsius acceptationem. Idẽ videtur tenere. *Mol. c. 2. n. 62. fi.* dũ docet acceptationem esse de donationis substantia, idem necessariò tenentur dicere DD. quos disp. 3. n. 5. retuli, affirmantes donationẽ internam etiam secluso iure positiuo non obligare; si enim ius naturæ non exposceret acceptationẽ, non opus esset donationem manifestare, cum ea manifestatio propter acceptationem donatarij sit. Nec obstat 1. fundamentũ partis aduersæ, quia fateor naturalem obligationem à consensu deduci tanquam à causa principali, dependenter tamen ab altera acceptatione, tanquam à conditione, sine qua non donans in absentia censetur consentire. Non obstat secundum quia non obstante dispositione iuris naturalis exigentis acceptationem, potuit iusciuile fauore aliquarum causarum statuere, vt in illis acceptatio non desideretur. Sicut voluntas minus solemnis defuncti attento naturali iure seruanda esset, ius tamen ciuile ob publicum bonum

11 seruandam non esse decreuit. Quando autem promissio, aut donatio fieret præsenti, & tacenti, quãuis non desint, qui negent id sufficere: vt sunt aliqui, quos refert. & sequitur *Tiraq. l. si vnquam, verb. Liberis, n. 63. C. de rev. don.* & ex Theologis idem docent *Angl. Sotibus, 2. p. q. 1. de voto. a. 2. dific. 3. concl. 2. f. 90. Man. 2. 3. sum. c. 27. concl. 4 n. 4.* qui educitur ratione, quod tacens reipuere videatur, cum moris sit recipientem beneficium statim gratias agere. Item quia cum sit contractus inter homines, ea extrema acceptatio exigitur, quæ donanti constare possit: at taciturnitas nec est signum consensus, nec dissensus. *reg. Is qui tacet. 44. de reg. iur. in 6.* vbi *Dyn. n. 1.* ait tacere esse medium inter consensum, & dissensum. Nihilominus dicendum est non reuocari posse si fiat præsenti, & tacenti. Quia quoties de tacentis commodo agitur, censetur tacens in sui fauorem consentire: vt probaui supr. disp. 5. n. 5. Et ita docent in hoc euentu non desiderari aliam acceptationem *Syl. verb. Pollicitus n. vn.* asserens communem: idem *Ang. Curt. iun. Andr. ab Exea, Cagnolus*, quos refert, & sequitur *Mol. li. 4. de prim. c. 2. n. 76. Cou.* appellans falsam priorem sent. *rubr. de test. 3. p. n. 3. Iul. Clar. l. 4. recept. §. Donatio. q. 4. vers. Sed pone, Monterrosius in sua pract. tr. 7. 2 Minchaca l. 2 controu. illust. c. 62. à n. 12. Menoch. de præs. l. 1. præsum. 42. n. 4. Gutier. c. Quamuis pactum, in pr. n. 58. Azeuedo l. 5. recop. 1. 6. l. 2. n. 11. dec. Pedem. 70. n. 12.* nec dissentit, sed potius consentit. *Ant Gom. 10. 2. var. c. 9. n. 2.* cum communi opinione quam refert; solum enim negat in onerosis præsumi consensum tacentis. Et ex Theologis idem docent *P. Mol. to. 2. de inst. tr. 2. 2. disp. 264. § Dubium deinde est: & disp. 270. § In foro autem conscientiæ. Lud. Lop. 1. p. instr. in 2. edit. c. 170 §. Hinc Iosephus*, imò satis esse solam donatarij scientiam probat ea *dec. Pedem. n. 12.* cum multis quos refert; & *Auend. c. Prat. 2. p. c. 1. n. 2. Gut. d. n. 58* & facit carmen illud vulgatum, *quis nisi mentis inops oblatum respuat aurum?* Nec obstat 1. argum. contrarium, quia sæpè recipiens beneficium ob verecundiam, vel illam causam tacet, vnde ea taciturnitas non est signum contemptus promissionis, vel donationis. Non obstat etiam *reg. Is qui tacet*, quia ideò appellatur tacere mediũ inter consensum & dissensum, quia ad vtrumque potest se habere; in fauorabilibus enim est consensus, in onerosis autem dissensus. Pulchrũ tamen dubiũ occurrit, quid si inspecta donationis scriptura non constet, an donatarius fuerit præsens, necne: quid de iure præsumatur? quia si præsumitur præsens, donatio erit valida, & irreuocabilis: si autem præsumatur absens, donatio ad libitũ reuocari poterit, tanquã absenti facta, & quidẽ *Boër. dec. 353. n. 3. An. Gom. 2. var. 2. p. c. 1. 4. fine*, sentiunt præsumi præsentiã: idem sequi videtur *Gutier. c. Quamuis pactũ, in pr. n. 58.* vbi quæstionẽ hãc tangit, & ad Boërium se remittit. Et probatur *ex l. Optimam, 14. C. de contr. & comm. stip.* ibi, *credi omni modo, & seruum adfuisse*, vbi id docet *gl. ver. Si seruus, & ver. in eo die*: & clarius *gl. l. 1. ver. Inter præsentes, C. eod. tit.* vbi docet præsentiã in dubio præsumi. 2. Prob. ex doctrina *Tiraq. post leges cõmub. gl. 8. De son mary, n. 30. & Menoch. de præsumpt. lib. 6. tota præsumpt. 19.* vbi cum multis probant in dubio præsentiæ, vel absentiæ, præsumi præsentiã in loco habitationis. His tamen non obstantibus tenendũ est præsentiã non præsumi quia in facto cõsistit, & facta non præsumũtur, nisi probẽtur, *l. quacumq; in fi. ff. de pub.* item prob. ex *l. 2. C. de statutis & ima.* ibi *sua probet accessisse præsentia*, & ita per hũc text. docet, *ibi Bald. n. vn. Albers ibi, n. vn. Paul. l. Illud n. 7. C. de sacr. Eccles. Fel. c. Tener. n. 3. de sent. & re iud. Menoch.* alios referens *de præs. lib. 6. præsum. 18. n. 1. & 2. Masc. 1. to. de probat. concl. 165. n. 1.* Nec obstat *dd. Optimam*, quia ibi constabat per scriptuã præsentia serui: vt bene aduertunt *Bald. & Alber. proximè citati.* Non obstat etiam doctrina *gloss. 1. verb. Inter præsentes, C. de contr. & comm. stip.* quia loquitur quando instrumentum mentionem facit de actu, qui fieri non potest nisi per præsentes, vt si dicat aliquem fuisse stipulatum, cùm enim de natura stipulationis sit, vt fieri nequeat inter absentes, ne præsumatur falsitas in Notario, præsumitur stipulantium præsentia: secus tamen

in donatione, & simplici promissione, quæ absenti fieri potest, *l. Absenti. ff. de donat.* Tandem non obstat doctrina Tiraquelli, & Menochij, quia loquuntur de præsentia in loco domicilij, cùm enim cómunis sit ibi habitatio, ex frequéter accidentibus præsumitur in eo loco præsentia: secus autem est de præsentia, & assistentia contractui ad eius valorem requisita, quam *idemmet Menochius præsumptione immediatè precedenti* affirmat non præsumi.

12 Id tamen monuerim, dum taciturnitas præsentis censetur acceptatio, accipiendum esse de morali præsentia quia tacens intelligit promissionem sibi fieri. Si enim verba promissionis minimè audiat, vel eorum sensum non percipiat, taciturnitas illa non est acceptionis signum. Probatur, quia acceptatio est actus libet, ergo supponit rei acceptatæ cognitionem. Colligitur etiam manifestè ex §. *In hac re, inst. de verb. oblig.* ibi, *verùm aut Latina, an Græca, vel qualibet alia lingua stipulatio concipiatur, nihil interest scilicet si uterque stipulantiũ intellectum eius lingua habeat.*

13 Hinc sequitur, qui promissionis verba accipit veluti dicta per modum fictæ vrbanitatis, licet taceat, non videri acceptare: atque adeò potest reuocari promissio, quamuis alter vero animo promiserit: & idem dicendum est de eo, qui ignorat ex huiusmodi promissione obligationem oriri. Quia nullus acceptat nisi quod nouit, sed talis homo non habet conceptum illius rei, quæ est promissio, sed tantum huius vocis, Promitto; quod perinde est, ac si solũ propositum acceptaret. An autem requiratur continuitas acceptationis cũ promissione, dixi disp. præc. c. 12. & 14.

14 Vtrum autem ante acceptationẽ, esto non oriatur ciuilis oligatio, consurgat tamen naturalis & in foro cõsciẽtiæ, & an iure canonico detur actio, & an saltẽ iuramento firmetur tali, promissio aut donatio, dicemus disp. sequ.

15 Fallit tamen doctrina, quam huc vsque tradidimus, nempe requiri acceptationem, vt donatio, aut promissio irreuocabilis sit, primò si fiat infanti: nam fauore ipsius quamuis consensum habendi expers sit, non exigit acceptationem, per textum in *l. Iubemus C. de emancip. lib.* ibi, *nisi infantes sint.* vbi licet emãcipatio fieri non possit absque emãcipati consensu, fallit in infante. Et ita tenet *Decius cons. 245. Parisius cons. 77. n. 33. d. l. Mol. l. 4. de primog. c. 2. n. 75. Burgos de Paz q. 10. ciuil. n. 18. Azeuedo. 5. recop. tit. 16. lib. 2. n. 22.* & constabit ex dicendis *n. 7.*

16 Secundò fallit fauore causæ piæ: nam donatio vel promissio facta causæ piæ, vt irreuocabilis sit, acceptationem non desiderat, sic docent multi, quos refert *Tiraq. de priui. pia causa priuil. 115. n. 1. Fel. c. 1. de pact. n. 7. dec. Pedemont. 70. n. 10.* quamuis aliquantulum dubia: idem *P. Mol. to. 2. de inst. tract. 2. disp. 263. §. incipienti, Fel. tamen.* Et probat, quia sicut leges ciuiles, quæ testamenta minus solemnia irritant, vim non habent in causis piis, eo quòd irritare non possunt spectantia ad causas pias, quæ attento iure naturali valida erant: ita cum attento iure naturali donatio, vel promissio facta causæ piæ, absq; acceptatione valida sit, nec iure Pontificio statuatur contrarium: iura ciuilia acceptationem exigentia locum non habebunt in causis piis. Cæterùm contrariũ & cómunius, & probabilibus est. Quia acceptatio non solùm iure ciuili desideratur, sed ex ipsa promissionis, aut donationis natura, quæ tacitam habet conditionem, si acceptetur, nec alio pacto censetur promittens, aut donans velle se obligare, vt proximè dixi n. 10. Præterea quia (vt disp. seq. dicemus) ex donatione nõ acceptata nulla obligatio naturalis, aut ciuilis attẽto vtroque iure consurgit, & per hoc patet solutio ad fundamẽtum contrarium. Nec obstat si dicas promissionẽ, aut donationem causæ piæ factam, ipsi Deo fieri, qui vbique est præsens, & acceptat, quia nõ fit immediatè & directè Deo, sed homini, vnde more humano debet fieri, nẽpe in præsentia donatarij acceptantis; & ita hanc sent. amplectuntur. *gl. l. Illud. verb. Alia. ff. C. de sacr. Eccl. & ibi Bart. n. 6. Bald. n. 2. Alberi. n. 1. Paul. n. 6. Sal. n. 2.* multi, quos refert, & sequitur *Tiraq. de priui. pia causa priuil. 115. n. 1. Couar. rubr. de testam. 3. p. n. 13. initio, & 1. var. c. 14. n. 16. Ant. Gom. 2. var. c. 4. n. 2. Greg. Lop. l. 4. tit. nolo puede, tit. 4. p. 5. A. Gab.* alios referens *to. 3. comm. 1. de ver. obl. conc. 1. n. 72. Ceph. cons. 440. n. 32. Gam. dec. 381. n. 3. Mol. l. 4. de primog. c. 2. n. 58. Tol. C. l. 4 rel. verb. Don. q. 11. fin. Burgos de Paz. q. 10. ciuil. n. 31. Gut. c. Quamus pact. in princ. n. 55. Matienso. l. 5. recop. t. 10. l. 7. gl. 2. num. 9.* & ex Theologis *man. 1. to. summ. 1. edit. c. 95. n. 1.*

Obseruandum tamen est, si promissio fieret illi piæ causæ 17
ob Dei honorem, ita vt animus promittentis non feratur in rem creatam, cui promittit, sed in Deum, vt, Promitto Deo me daturum tali Hospitali, tunc valeret vt votum, quia est promissio facta Deo. Sic *Bart. l. Illud, n. 1. C. de sac. Ecc. Rosella, Ang. Sylu. verb. Pollicitatio. n. vii.* Nec refert si dicat vouens, Voueo Deo, vel promitto tali pauperi, aut Hospitali, si enim eius intentio feratur in Deum, erit votum, si autem in dubio simus an voluerit donare, aut promittere homini, vel vouere Deo, valebit vt votum, vt bene dixit *Bart. d. l. illud, n. 6.* Quia in causis piis dum in absentia promissio fit, communiter intentio fertur in Deum: refert tamen multum an obliget, vt votum, vel vt promissio facta homini, ab ipsóque acceptata: nam priori casu potest iuxta veriorem sententiam commutari, & per dispensationem Episcopi tolli, instar aliorum votorum, cùm nullum ius per votum homini acquiratur, sed soli Deo. Posteriori autem non potest absque hominis consensu, cui per contractum illum ius acquisitum est tolli.

SVMMARIVM.

Prima sententia, iure regni non exigi acceptationem n. 18.
2. Verior, exigi. 19.
An attento eodem iure exigatur nuncius destinatus, vt valeat acceptatio. 20.
Solutio argumenti, & explicatur l. 2. t. 16. lib. 5. noua recop. 21.
post n. 21 inuenies reliqua summaria huius disputationis.

Dubium I. An attento iure nouissimo regni Castellæ 18
promissio, aut donatio acceptationem petat, vt irreuocabilis sit, hactenus quid iure cõmuni & antiquo regio sãcitum sit disputauimus: in præsentiarũ autẽ quærimus, quid iure regni Cast. nouissimò dicendum sit. Et difficultas versatur circa intellectũ, *l. 2. tit. 16. li. 5. rec.* ibi, *Pareciendo que alguno se quiso obligar à otro por promision, o por algun cõtracto, o en otra manera, se atendido de cõplir, y no puede poner excepcion que nõ fue hecha estipulaciõ, o que fue hecho el contracto entre absentes, o que fue hecho à otra persona priuada en nõbre de otros entre absentes*, per quã legẽ aliqui cẽsent corrigi ius cõmune, & obligare promissionem, vel donationẽ factã absenti ante eius acceptationẽ, nec posse reuocari. At vt efficaciter executioni mãdetur, pẽdere ex acceptatione: si enim alter acceptare nolit, non tenetur donãs. Probatur ex illis verbis, *en qualquiera manera y no se pueda oponer que el contracto fue hecho entre absentes.* Sic docent *Suar. l. quoniam in prioribus, in decl. ad l. regni, q. 8. in prin. n. 8. Greg. Lop. l. 1. t. 11. p. 5. v. Gr. pro. A. Gom. 2. var. c. 11. n. 18. & 20. caſ. 6. & c. 9, n. 3. & c. 4. n. 3. Minch. d. 3. de succeſſ. creat. §. 2. n. 43. Dueñas reg. 119. lim. 1. Villapando, l. 22. t. 1. p. 7. §. 60. n. 22. Perez lib. 5. Ordin. t. 8. l. 3. Matienz. l. 5. recop. t. 10. l. 7. gl. 2. n. 19. & 21. Angulo de meliora. l. 1. gl. 5. n. 28. & gl. 8. n. 17. fi.* & hanc iure æquissimo posse defendi, testatur *Cou. de pact. 2. 9. §. 4. n. 15. vers. 4.* Et ex Theologis *Palac. lib. 5. de contr. c. 11. §. Vt meam, & dubitici seq. Lud. Lop. 1. p. instr. in 2. edit. c. 177. P. Mol. to. 2. de inst. tr. 2. disp. 263. §. Iuxta hac, & 264. fine,* & est probabile.

Multò tamen certius est legem regni voluisse corrigere 19
solẽnitatem stipulationis iure ciuili requisitã, vt quod alter interroget, Promittis mihi, & alter respõdeat, Promitto, noluisse tamen excludere acceptationis necessitatẽ, & sic tã donatio, quã quilibet alius contractus potest reuocari ante acceptationem. Pro. ex illis verb. *d. l. 2.* ibi, *pareciendo qua alguno se quiso obligar à otro*, ibi animus se obligandi desideratur, sed nullus censetur habere animum se obligãdi, donec pars accepet, *l. Qui absenti. ff. de acq. poss.* ibi, *qui absenti seruo scribit, vt in libertate moretur, non eam mentem habet vt statim velit serui possessionẽ dimittere. sed magis destinationẽ suam in id tẽpus conferre, quo seruum certior*

factus

fuisse fuerit, ergo non obligatur ante acceptationem. Item constabat magis ex dicendis n. 21. vbi *d. l.* 2. magis explicabitur; & ideo hanc partem tuentur *Conar. l. 1 var. c. n. 13. Greg. Lop. l. 4. t. 4. verb. No lo puede, p. 5. Amend. c. prat. 2. p. 19. n. 11. Villal. in sua antin. iuris, lit. D. n. 176. 173. Mol. l. 4. de primog. c. 2. n. 61. Oroscl. de iuris gentiu. §. Igitur nuda, n. 27. ff. de pact. Olan. in concord. iuris, lit. P. verb. Pollicitat. n. 36. Sin. D à n. 43. vsque ad 48. Perez. add. ad Segur. l. Filius dam in ciuit. n. 75. ff. de verb. oblig. Monterrosus in sua pratt. trall. 7. f. 115. ad finem, Burg. de Paz conf. 14. n. 20. fin. & alt. Burg. de Paz in n. q. 10. ciuil. a. n. 23. & n. 45. Meres de maior. l. p. q. 36. n. 2. & q. 68. n. 1. Gut. c. Quãtis pactũ, in prin. n. 35. Azeu. l. 5. recop. tit. 16. l. 2. n. 20. fine.* Et ex Theologis *Enriq. l. 13. de eccom. c. 17. n. 6. Nau. l. 3. de rest. in 2. edit. c. 1. p. 4. dub. 1. n. 270. Manuel 1. t. sum. in 2. edit. c. 95. n. 1.*

20 Obseruandum tamen est, quamuis *d. l.* 2 non tollat acceptationem, tollere tamen solemnitates alias requisitas vt quod sit per nuncium ad id destinatum, vel per epistolam: quare satis est vt quilibet nunciet inscio donatore. Sic *Mol. d. c. 2. n. 26. Burg. q. 10. ciuil. 24. Angulo* dicens ab omnibus recipi *de melior. l. 1. gl. 5. n. 28. Gutier. c. Quanuis pactũ in prin. n. 59. Greg. Lop. l. 4. t. 4. p. 5. verb. Nolo puede* vbi credo loqui iuxta legem regni, ibi enim agit quid corrigat hæc lex. Verum pace tantorum virorum persuadere mihi non possum hoc voluisse legem regni, quia vt acceptatio sit per nuncium destinatum, vel per epistolam, non pertinet ad solemnitates iuris ciuilis, sed ad substantiam, & naturam acceptationis, vt probaui n. 3. vbi dixi id requiri, vt voluntates vniantur, à qua coniunctione contractus perfectio pẽdet; *l. 1 ff. de pactis*: quod bene declarauit *Iul. Cla. l. 4. recop. verb. donat. q. 12. vers. Sed pone.* vbi ait non posse inter absentes dici intercessisse consensum efficacem, nisi nuncius vel epistola intercedat: ergo manifestè hoc pertinet ad substantiam & perfectionem consensus. Præterea quia si clam vouerem Deo me daturum aliquid xenodochio, & aliquis audiens id intimaret illius administratori, qui id acceptaret: non dicetur verè ab illo acceptatum votum, vt nequeat commutari instar aliorũ votorum, quæ soli Deo emittuntur; non enim videtur per talẽ intimationem factam præter vouentis consensum, ius acquiri loco pio; & ita hanc partẽ videntur tenere aliqui regnicolæ, vt *Barbosa, Azeuedo, Mol.* qui (vt retuli n. 3.) asserunt necesse esse, vt donatio acceptetur per nunciũ destinatum, nec meminere huius correctionis per legem regni.

21 Ad argum. 1. sent. desumptum ex *l. regni*, dico omnes propositiones vniuersales in legibus contentas intelligendas esse formaliter, & præcisè, & existentibus terminis habilibus: vt si dicat lex, valere contractum filij de castrensi peculio, intelligenda est formaliter, & ex parte talis peculij: posset enim aliunde irritaris, vt si metus vel dolus intercesserit: sic ergo dum *d. l.* 2 contractum inter absentes initum decernit esse validum, nec absentiam opponi posse, intelligit ex hoc solo capite non fieri irritum, vt erat iure communi irritus; inter absentes enim non poterat esse stipulatio; at ex alio capite poterit esse irritus, aut irritari, quia deficit acceptatio, quæ necessaria est ad substantiam consensus, & vt contrahens velit se obligare. Et (vt summatim dicam) in hoc consistit differentia inter ius antiquum, & nouissimum regni, quod iure antiquo opponi poterat absentia, etiam sequuta acceptatione, non enim subsistebat donatio, aut promissio, absque stipulatione, quæ necessario donantis & acceptantis præsentiam desiderabat: ius autem nouissimum regni solam petit acceptationem, siue in absentia fiat.

SVMMARIVM.

An matrimonij promissio facta absenti obligetur in quibus casibus habeat locum hæc disp. n. 22.

1 *Sententia, obligare ante acceptationem 23.*

2 *Sententia verior non obligare: & vbi canones nil disponunt, standum est legibus etiam in rebus canonicis, 24.*

Quid quãdo matrimonium est causa pia, an desideretur acceptatio. 25.

Quid si ea promissio fiat præsenti, & tacenti. 26.

Quid si fiat infanti. 27.

An requiratur promissũ intimari per nuncium ad id destinatũ. 28.

An sufficiat. vt coram nuncio illo acceptatio fiat. 29.

Quid quando coram persona communi, vel potenti promissionem spondet quispiam, & is intimat. 30.

An exigatur vt acceptatio fiat coram eodem nuncio 31.

Quando iuramentum interuenit, an adhuc exigatur acceptatio. 32.

Solutio argum. & explicatur c. Veniens. qui clerici vel vouen. 33.

DVBIVM II. An promissio matrimonij facta absenti obliget irreuocabiliter ante absentis acceptationem, nemine pro eo stipulante, seu acceptante. Hactenus egimus de promissione in communi non acceptata, vt inde gradum faceremus ad matrimonij promissionem: & meminisse oportet hanc disput. locum tantùm habere, quando promissio est gratuita, vt dixi n. 1.

Aliqui censent non desiderari acceptationem, vt promissio matrimonij obliget. Prob. ex *c. Veniens, qui clerici vel vou.* vbi promissio matrimonij absenti facta, ponitur tanquam valida, & constat ex contextu nullum absentis nomine acceptasse, ibi, *mulier cuidã viro absenti fide data se nupturã promisit.* Sic videntur tenere *Guill.* quem refert, & sequitur *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. init. vers. Notaergo. Tab. verb. Sponsa. q. 3. n. 4. fin.* vbi *Armilla n. 3 fin.* asserunt enim, si qui mulieri det fidem, & illa nihil respondeat, nec aliquo modo se acceptare ostendat, non esse sponsalia, teneri tamen promittentem eam ducere: ergo apertè sentiunt, vt promissio matrimonij obliget nullam desiderari externam acceptationem. Idem tenentur dicere DD. disp. seq. n. 20. referendi, dicentes promissionẽ absque acceptatione obligare iure canonico, nam cùm hæc res spiritualis sit, iuris canonici regulis est metienda. Idem etiam tenentur dicere quos eadem disp. n. 18. referam, asserentes ex promissione non acceptata oriri obligationem naturalem, & in foro conscientiæ. Et si adhibeatur iuramentũ, quos eadem disp. n. 23. referam, tenentes obligare tunc promissionem non acceptatam, dicent tunc obligare. Et quando matrimoniũ est causa pia, idem docebunt, quos retuli hac disp. n. 16. sentientes fauore pię causæ non desiderari acceptationem. 22

Si tamen 1ª concluſ. promissio matrimonij facta absenti nullo pro eo acceptante, est reuocabilis in vtroque foro ante absentis acceptationem. Prob. quia promissio facta absenti est reuocabilis ante acceptationem, vt probauimus tota hac disp. nec inuenitur aliquid speciale statutũ de matrimonij promissione, vt constabit ex n. 33. vbi explanabitur textus, cui contraria sententia innititur, ergo idem de eâ dicendum est. Dices tamen omnes textus allegatos hac disp. n. 2. decidentes exigi acceptationem esse iuris ciuilis, quod circa matrimonium, cùm res spiritualis sit, nihil disponere potest. Facilis est solutio, nam in materia matrimonij, & aliis Ecclesiasticis, vbi leges non sũnt canonibus contrariæ iudicandum est secundum leges: vt optimè probat *c. 1. de noui operis nunc. vers. quia vero.* ibi, *sacrorũ institutа canonum principium constitutionibus adiuuantur*, & docet *ibi gl. verb. Adiuuãtur, Host. ibi, eod. verb. Ioa. And. n. 5. Ant. n. 5. Anch. n. 9. Henr. n. 5. Card. n. 2. oppos. 1. Pan. n. 2. & c. 2. de desp. imp. n. 2.* vbi *Alex. de Neuo n. 3. Greg. Lop. l. fi. v. furto. fi. t. 3. p. 4. Ant. Cuc. l. 1. inst. maior. t. 1. n. 13. P. Mol. t. 2. de iust. tract. 2. disp. 263. §. Operæpretium tamẽ erit* ius autẽ canonicum non est in hoc contrarium iuri ciuili, sed vtroque iure acceptatio desideratur: vt dicam disp. n. 21. Et ita concluſio hæc est *glossa c. Veniens, qui clerici vel vouen.* vbi ponitur tanquã valida promissio matrimonij absenti facta, & agit *gl. verb. Promisit absenti, per interpositam personam qua mandatũ habebat ad hoc, aliàs nihil est:* & ibi *Ioa. And. n. 8.* si inquit, *potest ſpõderi absenti dummodo sciat, vel ratũ habeat.* & ibi *Host. & Anch. c. initio* sic aiunt, *abẽ. fide data per literas, vel per nuciũ:* idem *Azeu. l. 5. rec. t. 16. l. 2. n. 20.* Et ex Theologis *Veracruz 1. p. specul. a. 16. §. Sed dubitatur vtrum.* vbi ambo asserũt promissionẽ matrimonij, sicut & alios cõtractus posse reuocari ante absentis acceptationẽ. Idem videtur clare tenere *Aug. ver. Sponsa. n. 19.* & ibi *Silu. init.* vbi aiunt promittentẽ fœminæ matrimoniũ, quæ minimè repromisit, teneri fidẽ seruare si illa statim accepter, secùs verò non, manifestè ergo petunt acceptationẽ, etiam 23

quando promissio in præsentia fit, nedum in absentia.

25 II. Conclusio, idem dicendum est, li et matrimonium sit causa pia; eius enim promissio facta homini revocabilis est ante absentis acceptationem (quando autem sit causa pia, dixi disp. 4. n. 9.) Prob. quia hac disp. n. 16. verius esse diximus in causa pia exigi acceptationem. Si tamen ea matrimonij promissio fieret eo casu quo valida est, (quem casum explicuimus disp. 4. n. 12.) esset firma, nec posset revocari, posset tamen illius voti dispensatio, aut commutatio obtineri absque absentis consensu: vt diximus hac disput. n 17.

26 III. Conclusio, sufficit, vt ea promissio matrimonij censeatur acceptata, & obliget si fiat præsenti & tacenti, quia ea censetur sufficiens promissionis acceptatio (vt dixi hac disp. n. 11. & duplici seq.) nam cuilibet est vtile, vt absq; aliqua propria obligatione alter sibi obligatus sit: at quando matrimonij promissio est gratuita, solus promittens obligatus manet, (vt dixi disp. præced. n. 12.) Et ita hanc conclusionem tenet *Lud. Lop. 2. p. instruct. materia de matri. c. 26. f. 1032. col. 1. §. Preterea quoniam.* Quamuis contrarium significent *Ang. verb. Sponsalia, n. 19. & ibi Syln. initio.* dum dicunt obligare eam promissionem, si fœmina statim voluerit, secus autem non: quare supponere videntur non sufficere taciturnitatem, si enim ea satis esset, non peterent aliam acceptationem.

27 IV. Concl. si promissio matrimonij fiat infanti, vt si maior septennio promittat matrimonium infanti, non requiritur acceptatio, vnde promittens resilire nequit, sed tenetur expectare donec infans ad septennium perueniat, & si tunc noluerit, manet promittens liber; si verò voluerit, tenetur seruare fidem. Prob. quia fauore infantis non requiritur acceptatio (vt dixi hac disp. n. 15.) & ita docent *D. Ant. 3 p. t. 1. c. 18. ante §. 1. Silu. verb. sponsa. q. 2. dict. 2. fi.* vbi *Tab. q. 4. §. 5. Armillan. 4. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 11. concl. 4. Manuel 1. t. sum. in 2. edit. c. 245. n. 7.* Quamuis contrarium videatur tenere *Card. c. De illu, el primero: de despõs impub. n.* vbi ait posse resilire, si ambo sint infantes, vel alter, eo quòd sponsalia sunt nulla. Sed hæc ratio nil probat; nam ea promissio non obligat vi sponsalium, quæ vtriusque promissionem postulant, sed vi simplicis promissionis gratuitæ, qui enim infanti promittit, eius repromissionem, cuius incapax est, minimè expectat.

28 V. Concl. vt promissio matrimonij absenti facta irrètractabilis fit, oportet, vt absenti intimetur per nuncium ad id à promittente destinatum, vel epistolam, nec sufficiet si aliundè certior factus absens acceptet. Prob. quia in reliquis promissionibus id desideratur iure communi, & regni, vt dixi hac disp. n. 3. & 20. & tenent expressè *gloss. cap. Veniens. verb. Promisit, qui cler. vel vouem. & ibi Host. & Anchar initio*, quorum verba proximè retuli n. 24.

29 VI. Concl. dum coram nuncio à promittente misso alter acceptat, statim est firma, & irrevocabilis promissio. Prob. quia ex eo, quod mittitur nuncius ille, vt intimet, censetur is quasi procurator & gerens promittentis vices, vt promissionis acceptatio coràm ipso facta, censeatur fieri coram mittente, & nomine mittentis acceptet: sicut quãuis priuilegium iuxta communem sent. non prosit absenti ante acceptationem, verùm dum aliquis nuncium misit, valet vbi priuilegium innotescit nuncio, & is acceptat, vt docent *Hostiens. c. 1. de concess. prab. in 6 col. 5. vers. Facultatem.* quod legit post 5. decretal. inter Extrauag. Innocent. & tenet ibi *Innoc. n. 6. vers. Facultatem, Arch. ibi. n. 3. super eodem vers. Ioan. And n. 8. Anch. n. 6. Domin. ibi. §. Ex parte, vers. Quero an distinctè sit verũ. Francus eod. § num. 3. Ant. in proem. decret. §. Greg. n. 26. Syln. verb. Renunciatio. q. 4. & verb. Priuilegium, q. vlt. Rosella, verb. Indulgentia n. 8.* & ibi *Tab. n. 30. q. 29.* Item quia si nuncio mittant donum, statim vt donatarius acceptat, irrevocabile est, nec opus est, vt mittenti de acceptatione constet: ergo similiter in promissione gratuita matrimonij. Tandem pro hac parte facit doctrina *Fel. c. Si cautio, de fide instrum. n. 24. vers. Primus*, & aliorum, quos ibi refert, vbi asserunt confessionem absenti parte factam non valere, nisi nomine absentis intercessisset nuncius. Facit etiam doctrina *Alfensis*, quem refert, & sequitur *Syln. Matrimon 5. q. 12.* vbi dicit idem esse notificare nuncio, ac si notificaretur mittenti nuncium.

Obseruandum tamen est, quoties fidem de matrimonij absenti, coram petenti à me, vt contraham cum illa, qui ex parte illius se habet, quia est persona cum absenti coniuncta, & de illius matrimonio agit, visus sum velle, vt absenti intimet, & sic post intimationem, & absentis acceptationem, si promissio illa gratuita fuit, non poterit revocari. Dixi, si gratuita fuit; nam de promissione respectiua sermo erit disput. seq. n. 31. 30

Vtrùm verò oporteat, vt coram eodem nuncio acceptet, vel satis sit coram altero, dicam disp. seq. n. 35. 31

Quid autem dicendum sit, si in promissione matrimonij absenti facta interueniat iuramentum, dicemus disp. seq. n. 39. 32

Ad argum. 1. sentent. propositum n. 23. desumptum ex *cap. Veniens*, constat ex dictis n. 24. vbi autores retuli explicantes eum textum, quando per nuncium, vel epistolam promissio absenti facta est. 33

DISPVTATIO VII.

Vtrùm dum quis promittit matrimonium absenti coram tertio stipulanti, seu acceptanti nomine absentis, teneatur implere, vel possit resilire ante absentis acceptationem.

SVMMARIVM.

Vtilitas huius disputationis, & in quo versetur difficultas, n. 1.
Quotuplex potest fieri promissio, quoties alter pro altero stipuletur 2.
Quid stipulatio operetur circa irrevocabilitatem promissionis, & quo pacto verba debeant formari. n. 3. & explicatur l. Si ita stipulatus, 1a parte § Christ gonus ff de vero. oblig
Quis possit pro alio stipulari attento iure communi, & an sufficiat mandatum generale. 4.
An frater pro fratre, aut mater pro filiis stipulari possint, aut cum ipsius stipulantis interesse. 4.
An pater pro filio possit stipulari n. 6.
Quid si filius sit emancipatus, n. 7. & ibi, quid de naturalibus, & quid de ascendentibus.
Quid de tutore, & curatore. n. 8. & quid de parocho. 10.
Quid de his, qui sunt sub alterius potestate, vt de filio pro patre, religioso pro monasterio, seruo, aut famulo pro domino & hero, discipulo pro magistro. 9.
An fauore causæ piæ, & dotis possit alter pro altero stipulari. 10.
An Notarius possit stipulari pro absente. 11.
An in contractibus onerosis & respectiuis possit alter pro altero stipulari. 12. Quot sint dubia hic disputanda. 13
Post n. 13. inuenies alia huius disputationis summaria.

QVæstio hæc vtilissima est, frequentissimè enim contingit: nam prius inter parentes vel fœminæ consanguineos de matrimonio ineundo tractatur, datúrque de illo fides, & cùm in eo statu res est iam cõstituta, vt vir velit, promiserit que eum fœmina contrahere, certior ea redditur. Dubitatur ergo, an ea promissionis verba dicta parentibus & consanguineis, vel quibuscum que aliis pro absenti acceptantibus, ita obligent, vt ante absentis acceptationem nefas sit resilire. Quæ quidem quæstio ex ea pendet, an alter alteri stipulari possit: id est, acquirere obligationem absenti, seu acceptare promissionem, vel contractum absentis nomine absque speciali ipsius mandato. 1

Supponendum 1, est tripliciter posse verba promissionis formari. 1. quando promissionis, & executionis verba diriguntur in absentem, vt, Promitto Titio absenti. 2. Quando promissionis in præsentem, executionis verò in absentem, vt Promitto tibi me daturum Titio. 3. Quando impersonaliter, tacita persona cui promitto, vt, Promitto me daturum Titio.

2. Supponendum est, quamuis quosdam stipulari posse pro aliis, id operetur vt donatio vel promissio ea stipulatione sequuta reuocari minimè possit, semper tamen à donatarij ratihabitione & consensu pendet, vt firma omninò sit, vt bene aduertit *P. Mol. t. 1. de inst. trac. 2. disp. 264.* 2

§. Iure

§. Inre etiam conc. fin est hic tamen effectus stipulationis tunc temporis habet locum, quando verba promissionis dirigitur in præsentem, vt, Promitto tibi me daturum Titio; si autem dirigantur in absentem, vt, Promitto Titio, talis promissio revocari potest ante absentis acceptationem, quamuis is qui præsens est absentis nomine stipuletur. Probatur, quia cum tunc nullo modo contrahatur cum præsente, sed omnino cum absenti per stipulationem præsentis, nullo modo censetur acceptatus contractus. Item, quia præsens non est, cui ego promitto, & proinde nó est ille à cuius voluntate firma mea promissionis obligatio pendet. Præterea, quia licet *gl. d. Stipulatio ista §. Si stip. verb. Fieri. ff. de verb. obl. & l. Multũ. verb. Potest. fine, C. Si quis alter, vel sib. & l. Quoties. §. 1. verb. Suo. ff. de admin. & peri. tuto. & Bart. d. §. Si stipuler, in princ.* vbi *Bellapertica, & Paulius*, dicunt esse speciale in tutore, & curatore, vt valeat ipsorum stipulatio & acquiratur obligatio absenti, quando verba promissionis diriguntur in absentem. Et probãt ex *l. Eum qui, § fi. ff. de constit. pecun.* fatentur tamen esse specialissimum in tutore. Imo, & in nullo meritò negant *Angel. d. l. Stipulatio ista §. Si quis insulam, & Iaf. ibi. §. Si stipuler. n. 9. Iac. de Arest. Imola, Raphael. Cuman. Alex. Roman. Bald.* ibi dicens communem, & probant ex *d. l. Quoties initio*: respõderque ibi *Iaf. ad l. cuiaram* pro opposita sententia, dupliciter. Et absque aliqua distinctione huiusmodi stipulationé nullius esse momenti, docet *Couar. de pactis*: 2. §. 4. *n.* 9. Rogabis tamen, quid dicendum si verbis impersonalibus promissio facta sit, vt Promitto me daturum Titio. *Bart. l. Stipulatio ista §. Si stipul. n.* 10. *vers. Tertius mod. & l. Si ita stipulatus. l.* 6 *Chry og. n.* 1. vbi & *Ang. ff. de verb. oblig. & Ant. Gabr. t.* 3. *com.* 3. *ex. de verb. obl. concl.* 1. *n.* 60. dicunt stipulationem esse nullam, licet stipulatis interfit, quia videtur ea promissio facta absenti. Et probant ex *d. §. Chrysog.* ibi, *quod patrono dari libertus stipul. est inutile est.* Cæterum dicendum est valere huiusmodi stipulationem, quando stipulantis interest. Et ratio est, quia cum in hoc casu dubium sit in quem verba promissionis dirigantur, scilicet an in præsentem, vel in absentem, censenda sunt in præsentem dirigi, vt actus valeat, *l. si Seruus communis meus. §. 1. & l. ante pen. ff. de stip. seruo.* Item probatur ex *l. Quoties in stip. ff. de verb. obl.* vbi habetur, verba in stipulationibus ambigua interpretanda esse ita, vt stipulatio, valeat, vbi *Iaf. n.* 1. dicit, licet stipulatio sit stricti iuris, strictéque intelligenda, *l. Quicquid astringenda, in princ. ff. de verb. obl.* recipere tamen interpretationem, vt valeat. Quia in dubio is sensus eligendus est, qui actum valere faciat *c. Abbate prope finem, de verb. sign.* Præterea, quia verba sunt in cõmuni modo significandi intelligenda, *c. Ex literis. al primero, de sponsalibus.* At communiter intelliguntur huiusmodi verba dirigi in præsentem, quando ipsius intererat: & sic solet prudens fidei obseruatio, vulgò *la palabra*. Tandem probatur ex *l. Stipulatio ista §. Si stipul. fin. ff. de verb. obl.* ibi *si procuratori meo dare stipulatus sim, vires habebit, & si creditori suo, quia interest mea.* Nec obstat *d. §. Chrysc.* quia ibi non intererat liberti stipulari pro domino. Et ita hanc partem tuetur *Iaf.* dicens esse indubitatam *d. l. Stipulatio ista, § Si stipuler. n.* 10. *vers. Tertius mod & ibi Imola, Alex. Roman. Cuman.* idem *Paulus d. §. Chrysog.*

5 Supponendum est 3. attento iure Cæsareo, & antiquo regio Castellæ non posse alterum alteri stipulari, id est acquirere obligationé, seu pro eo acceptare: habetur expressè. *§. Si quis alij, & §. Alteri, inst. de inut. stip. & l. Stip. ista. §. Alteri, & §. Si stip. ff. de verb. obl. & l. 7. tit.* 11. *p.* 5. Nec sat est ad acceptandum, seu stipulandum pro alio, mandatum generale, sed requiritur speciale, vt docet *gl. c. Si tibi absenti. v. Habueris. de probat. in* 6. *Con.* 3. *var. c.* 16. *n.* 4. *& multi alij* quos refert, & sequitur *Burgos de Paz q.* 10. *ciuil. n.* 12.

Imo ne fratres pro fratribus stipulari possunt. *Paul. & Aimon* quos refert, & sequitur *Burgos de Paz q.* 10. *ciuil. n.* 19. Nec mater pro filiis, cùm non habeat eos in potestate. Sic *Bart. l. Quod dicitur, la seguda, n.* 8. *ff. de verb. obl. & ibi Iaf. n.* 58. *& multi alij*, quos refert & sequitur *Ant. Gab. t.* 3. *com. l.* 3 *conc.* 1 *n.* 49. Quod si opponas *§. Sed & si quis inst. de inut. stip & l. Stip. ista, §. Si stipul. & §. si quis insul. ff. de verb. ob. & l.* 111. *t.* 11. *p.* 5. vbi habetur posse aliquem alij stipulari, quando sua interest: at matris videtur interesse, vt detur filio: dic cum glossa, eo *§. sed & si quis verb. valet*, valere non vt quæratur actio ei, pro quo fit stipulatio, sed qui stipulatus est eget actione ex stipulatu ad interesse. Et debet esse interesse pecuniarium, & non tantũ affectionis, vt latè *Iaf. d. l. stip. ista, §. Alteri, n.* 12. & multi alij quos refert, & sequitur *Ant. Gabr. d. concl.* 1. *n.* 10. 12. *&* 13. contra alios, quos refert *n.* 11. Non tamen caret hoc difficultate, & credo verius esse posse matrem pro filio stipulari, quod tenent *Bald. Ar. Cornetus*, quos refert, & sequitur *Menoch. cons.* 162. *n.* 4. *&* 6. *vol.* 2. *Suar. l.* 13. *de lis arras, n.* 69. Item quia pater potest stipulari pro filio emancipato, vt dicemus *n.* 7. Cùm tamen à sua potestate exemptus sit.

Excipiuntur tamen aliqui, qui pro aliis stipulari possunt, 6
vt pater pro filio. Qua in re breuiter sic distinguendum est: aut stipulatur aliquid dandum filio, vel faciendum pro filio: si aliquid dandum filio existenti sub patris potestate, si id dandum est eius generis, vt acquiratur patri, vt profectitum, quoad proprietatem, & vsumfructum, & aduentitium, quoad vsumfructum, valet, vt patet ex *l. Quod dicitur, la secunda, & l. Dominus seruo, ff. de ver. obl.* Si verò non acquiritur patri, vt castrense, vel quasi, tunc si stipuletur, vt filio, vel vt legitimus administrator, valet: si verò vt extraneo, non valet. Sic *Bart.* multos textus allegans dicta *l. Quod dicitur, n.* 4. *Anch. c. sicut de sponsal. fin.* Si autem pater stipulatur pro filio ob benemerita, si benemerita sunt erga extrancum, tunc stipulatur pater pro filio, vt filio, & sic valet, quia tunc nequit dici patrem motum esse ad stipulandum pro filio ob ea benemerita, cùm non sint erga patrem, sed tantum propter affectionem paternam; si verò benemerita sint erga patrem, & ob ea mouetur pater ad stipulandum pro filio, censetur stipulari tanquam pro extraneo, idem enim fecisset pro extraneo, qui talia beneficia in ipsum contulisset. ita *Bart. d. l. Quod dicitur. n.* 2. & alij multi, quos refert *Iaf. n.* 20. vbi alios referens id reprobat, asseritque censeri stipulari pro filio, vt filio, etiam quando pater stipulatur ob beneficia in ipsummet patrem collata: & sic valere Quia debet præsumi propter filiationem fieri: & latissimè probat, & hoc mihi magis placet. Si verò pater stipuletur aliquid faciendum pro filiofamilias, si factum personæ filij cohæreat, talis stipulatio valet, quo ad filium, non verò quoad patrem, nisi sua interfit interesse pecuniario, sicut si stipuletur pro extraneo. Si autem factum personæ filij non cohæreat, vt filio scribendum esse librum, idem dicendum est, quod de stipulatione dandi. Sic *Bart.* multa allegans, *d. l. quod dicitur, n.* 4. *Anch. d. c. sicut. n. fin. Gabr. d. concl.* 1. *n.* 44.

Si autem stipulatio sit pro filiofamilias pro tempore, 7
quo sui iuris erit, valet, si stipuletur pater pro filio, vt filio, secus si pro ipso, vt extraneo. Sic *Anch. & Bart proximè cit.* Imo in iis casibus in quibus potest pater stipulari pro filiofamilias, potest pro ipso emancipato. Quia paria sunt aliquid fieri in tempore aliquo, & conferri in illud tempus, *l. quod sponsæ C. de don. ante nup. l. in tempus, ff. de bered. inst.* Sed potest stipulari pro filio in tempus, quo sui iuris erit, vt proximè dixi, ergo & pro filio sui iuris effecto. Sic *Bart. d. l. Quod dicit. n.* 7 *Iaf. ibi. n.* 34. vbi alios refert, idem *Ant. Gab. d. conc. n.* 18. qui idem dicit *n.* 29. de omnibus ascendentibus per lineam paternam, & *n.* 34. id negat de filiis naturalibus.

Similiter tutor potest pro pupillo, & curator pro minori stipulari; probatur, quia pater non tantùm vt pater, sed etiam vt legitimus administrator potest stipulari pro filio, vt dixi *n* 6. sed tutor & curator est legitimus administrator, ergo. Item, quia succedit loco patris, & omnia vota irritat, quæ potest pater irritare. Sic docet *gl. §. alteri i verb. vt suprà, inst. de inutil stip.* 8

Item qui sub alterius sunt potestate comparatione eorum, sub quorum potestate sunt, possunt stipulari: vt filius- 9

familias pro patre, seruus pro Domino, Monachus pro monasterio. Habetur expressè §. *Si quis alij, inst. de inutil. stip. & l. 7. t. 11. p. 5.* quod adeo verum est, vt licet tot sint distinctiones, (vt vidimus n. 6. 7. & 8.) ad affirmandum quando pater stipulari possit pro filio: at filius indistinctè potest pro patre stipulari. Sic *l. 1. fol. Quod dicitur, la segunda. n. 13. ff. de verb. obl.* Qui verò sui iuris sunt, non possunt accepare loco eorum, quibus ex parte subduntur, vt famulus loco heri, filius sui iuris effectus loco patris, aut matris, discipulus loco magistri: vt bene *P. Molin. to. 2. de iust. tract. 2. disp. 264. §. alij verò.*

10 Vtrùm verò fauore causæ piæ possit alter pro altero stipulari, non conueniunt omnes: quidam enim affirmant, non posse, & satis probabiliter, quia *c. quamquam, de vsur. in 6.* agitur de restitutione vsurarũ, quę causa pia est, & põderatur fuisse parochũ, qui persona publica est, stipulatũ, quasi secus sit de aliis, & in parocho ipso solũ in hoc casu posse stipulari probat *P. Mol. t. de iust. tr. disp. 264. §. Paroch.* Et ita tenet *Spell. de arbitr. & arbitrat. §. Sequitur, n. 35. & t. de emphyt. §. Nunc dicamus, v. 74. n. 95. Ant. Gab. t. 3 com. l. 2. t. de verb. ob. conc. 1. n. 72. & multi alij*, quos refert *Tiraq. de priu. pia causa, priu. 114. n. 3.* & ipse *n. 4.* Iubius manet. Cõmuniori tamẽ ac veriori sententia habet, fauore piæ causæ posse alterũ alteri stipulari: per *l. Caius, ff. sol. matr.* vbi habetur fauore dotis posse alterum alteri stipulari, quod etiã tenent multi, quos refert *Tiraq. d. priu. 114. n. 1.* quamuis alij multi teneant contrariũ in dote, quos refert *Ant. Gab. t. 3. comm. l. 3. de verb. obl. conc. n. 75.* ergo similiter fauore causæ piæ, quia causa pia tantũ fauoris habet quantũ dos, vt late *Euer. in loco à dote ad piã causam.* Nec obstat *d. c. quemquã* quia ibi non tam agitur de causa pia, quã de cõscientiæ exoneratione, quod ad officiũ parochi pertinet, & ita hanc sent. tenent *Pan. in proœm. decr. Greg. parte quæ incipit. Greg. diuiditur. n. 26. & ibi. Fel. part. quæ incipit. Greg. Episc. n. 25. Bal. Illud, de sac. Eccl. n. 2. & ibi Paul. fi. Iaf. t. Qui Roma, §. Flaui. n. 24. & l. stipulatio ista, §. Alteri, n. 9. ff. de v. obl. Aug. inst. de adopt. §. Cum autem, n. 6. Ioachim Inst. de in. stip. §. si quis alteri, n. 8. Mol. l. 4. de prim. c. 2. n. 65. Gutier. c. quamuis pactum, in pri. n. 55.* & alij quos refert Tiraq. *ad priuil. 114. n. 1.* & dicunt *Bal. Ang. Iaf. Paul.* esse hoc verũ, quãtuis verba promissionis in absentem causam piam dirigantur, quod tamen additum non credo propter dicta n. 3.

11 Similiter de notario est controuersia: censent enim aliqui posse pro absente stipulari, eo quod est persona publica, nec posse promissorem retrocedere etiam ante absentis ratificationẽ. Sic tenent multi, quos refert, *decis. Pedem. 70. n. 4. idem Con. rubr. de test. 3. p. n. 13. & l. 1. var. c. 14. n. 11. & 13. Villalob. in antinom. iur. lit. D. n. 175. Rot. conf. 19. n. 9. l. 1. Iul. Clar. l. 4 recep. §. Don. q. 13. vers. primo ergo casu. Gut. c. quamuis pactum, in prin. n. 54. Matien. l. 5. rec. t. 10. l. 7. gl. 2. n. 10. & duplici seq. Seraph. de priu. iur. priu. 24. n. 4.* & ex Theologis. *P. Mol. t. 2. de iust. tr. 2. disp. 264. Quartò tanquam opinio, Man. 1. to. sum. c. 95. n. 1.* Verius tamen est posse adhuc reuocari ante absentis ratificationem, non obstante notarij stipulatione, donationem, seu promissionem à notario absentis nomine acceptatam. Tum quia non est textus tribuens facultatem notario stipulandi pro absenti extra iudicium, leges enim id concedentes si bene expendantur loqui videntur in iudicio, *l. 1. §. Exigere, C. de magist. conu. l. Non aliter ff. de adopt. l. 7. tit. 11. p. 5.* Tum etiam, quia licet statuto cauetur, vt alter alteri stipulari possit, intelligitur sequuta absentis ratificatione: vt docent *Paul. Alex. Curt. Dec.* quos referunt, & sequuntur *Mol. l. 4. de Prim. c. 2. n. 65. Burg. de Paz. q. 10. ciuil. n. 31. Gut. c. Quamuis pact. in pr. n. 55.* Et ita hanc sententiam defendit *Tiraq. tr. de iure const. 3. p. limit. 3. n. 8. & seq Cephalus, cons. 33. n. 16. l. 1. Mol. d. c. 2. à n. 69, ad 72. Burg. de paz. d. q. 10. à 14. & innumeri alij*, quos refert, & sequitur, *dec. Ped. 70. n. 2. 3. & 5. Azebedo l. 5. rec. t. 16. l. 2. n. 25.*

12 Vnum tamen maximè obseruandum est, dum diximus quosdã stipulari posse pro aliis, & ipsis stipulantibus, non posse donationem, vel promissionem reuocari etiam ante absentis ratificationem, accipiendum esse in contractibus lucratiuis: nã in onerosis, & respectiuis, & vtro citróque obligatorijs non satis est cuiuscũque stipulatio, vt firmus & irreuocabilis sit contractus, sed necessarius est consensus absentis, quò se mutuo obliget. Probatur, quia certissimũ est ante vtriusque partis obligationẽ nihil perfectum effici posse, *Contractus, C. de fide. instrum.* ergo antea potest quilibet resilire. Item quia cũ sint cõtractus respectiui, habẽt tacitam conditionẽ, si alter in grauamine, aut retributione consentiat: ergo ante huius cõditionis acceptationẽ liberum est resipiscere. Item quia absens potest non acceptare, ergo similiter contrahens cũ absente potest resilire: non enim cõtractus claudicare debet, *l. Iul. 14. §. Si quis à collidente. ff. de act. emp.* claudicaret autẽ si contrahẽs astrictus esset, absens verò omni obligatione solutus foret. Sic *Mol. l. 4: de primog. c. 2. n. 66. & 71. Gut. c. Quamuis pactum, in prin. n. 55. P. Mol. t. 2. de iust. t. 2. disp. 26 §. Quinto, quãdo.*

His suppositis, vt quæstioni principali de matrimonij promissione satisfaciamus, oportet alias ex quibus pendet præmittere. Quinque igitur quæstiones disputandæ sunt. Prima, An ex stipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio naturalis. 2. An de iure canonico obliget. 3. An si firmetur iuramento, obliget. 4. An attento regio Castellæ iure, obliget. 5. Quid de promissione matrimonij aliquo pro absente stipulante. 13

SVMMARIVM.

Duplex est obligatio, alia naturalis, & in foro conscientiæ, & alia ciuilis. 14.

Naturalis obligatio est duplex, & quando sit obligatio in foro conscientiæ. 15.

Quo pacto cognoscatur oriri obligationem naturalem aut ciuilem. 16.

An ex stipulatione alterius, vel ex promissione non acceptata oriatur obligatio naturalis: prima opinio tenet oriri. 17.

Quando pactum principale non valet, nec valet pœna. n. 17. & 19.

2. Opinio vetior non oriri. 18.

Soluuntur argumenta, & explicatur l. Stichum. digest. de sol. 19.

Post n. 19. inuenies alia summaria quæ desiderantur.

I. Quæstio. An ex stipulatione eius, qui pro altero stipulari non potest, esto non oriatur actio ciuilis, id est, ius ciuile nullam concedat actionem, oriatur tamen obligatio naturalis, & in foro conscientiæ. Quod est quærere, an ex promissione non acceptata ab absenti consurgat in foro conscientiæ aliqua obligatio implendi. Præmittendum est primò duplicem oriri posse ex contractu obligationem, altera est ciuilis, id est ad quam implendam datur actio in foro externo: altera est naturalis, id est ad quam implendam licèt non detur actio in foro causarum, obligat tamen in foro conscientiæ, quod enim naturaliter obligat, constringit in foro conscientiæ, quamuis actio ciuilis deficiat, *c. fi. de cons.* & docent optimè *Bart. extr. ad reprimendam, verb. denuntiationem, n. 10. Anch reg. possess. 19. de reg. iur. in 6. Abb. c. quia plerique, n. 44. de immu. eccl. Ang. verb. oblig. n. 2.* vbi *Sil. Quæs. 1. Tab. q. 1. Arm, n. 2. Con. cum esses, de test. n. 5 Matienz. 5. rec. t. 4. l. 1 gl. 10. n. 11.* & ex Theologis *Cord. summ. q. 155. Lud. Lop. 1. p. instr. in 2. edit. c. 124. §. Igitur. Mol. t. 1. de iustr. 1. disp. 224 fol. 1398.* 14

2. Præmittendum est duplicem esse obligationem naturalẽ, quædam est tantum ex honestatis, & gratitudinis debito, quæ propriè obligatio non est, nec eius transgressio peccatum inducit. Et de hac non agimus. Altera est, quæ oritur ex vinculo legis naturalis, & hæc obligat in foro cõscientiæ, licèt ius ciuile non concedat actionẽ, vt proximè dixi: vt defraudans citra iusti pretij dimidium tenetur naturaliter, non tamen ciuiliter restituere: sic *Gou. de pactis 2. p. §. 4. n. 5.* & de hac obligatione est quæstio præsens 15

3. Præmittenda est regula ad cognoscendũ quãdo ex aliquo contractu oriatur obligatio naturalis, quando ciuilis, & regula ea est. Si lex probet contractũ, ipsumq; prohibeat ei resistẽs, neutra obligatio oritur, probatur ex *l. Nõ dubium, C. de leg.* ibi *nullum pactum, nullã conuentionẽ, nullũ contractũ inter eos volumus subsecutũ, qui cõtrahunt, lege contrahere prohibente, & l. cum lex 41 ff. de fid.* ibi, *cum lex venditionibus occurrere voluerit, fidemissor. quoque liberatur,* 16

ergo

ergo lege resistente nulla obligatio oritur: quia si naturalis oriretur, fideiussor non liberaretur, sed astrictus maneret, *l. Quod enim. 8. & l. Fideiuss. 17. §. Fideiuss. ff. de fideiuss. & l. 5. c. 12. p. 5.* & ratio regulæ est, quia licet ex quolibet contractu exeat obligatio naturalis consurgat, ius enim naturæ fidem in contractibus seruandã præcipit: at lex ob publicũ bonum potest hanc obligationẽ impedire: videtur autem id manifestè efficere, quãdo contractui resistit ipsum omnino vitians & cassans. Sic *gl. & l. Cum lex, verb. Cum lex. Bart. ibi n. 4. & l. 1. q. 8. ff. de non. Ang. §. Pupillus, n. 3. inst. de inutil. stip. Iason l. Frater à fratre, n. 44. v. 3. & sicut ff. de condit. indeb. Fortu. l. Veluti, ff. de inst. & iure, Syn. verb. Obligat. q. 4. vbi Angel. n. 10. Tabien. q. 5. n. 6. Conar. de pact. 2. p. §. 4. n. 6. vers. Tertiò & v. Quintò, Seraphinus de priuil. iuram. priuil. 57. n. 5. Spino spec. testam. gl. 15. princ. n. 50. Azeuedo alios referens l. 5. recop. t. 1. l. 1. num. 24.* quamuis minus verè *Mincb. de succeff. creat. l. 3. §. 30.* reprobet hanc regulam, dicens resistere legem contractui, non esse sufficiens signum, vt non oriatur obligatio naturalis. Si autẽ lex humana minimè contractui resistat ipsum reprobans, nec assistat denegans ei actionem in foro externo, tunc contractus hic destitutus manet auxilio iuris ciuilis, sub fomento tamen iuris naturalis, quare sola naturalis obligatio vtũ in foro conscientiæ debitũ producens consurget. Sic *Bart. l. 1. n. 8 ff. de nouat. Cou. de pact. 2. p. §. 4. n. 6.*

17 His præmissis circa quæstionem propositam duplex est sent. 1. aut oriri obligationẽ naturalem. Prob. quando contractus principalis non valet, nec pœna etiam adiecta valebit, tanquam accessoria enim sequitur naturã principalis *reg. Accessor. de reg. iur in 6.* & docet *gl. l. Si patronus, §. Patrono, verb. Fabiana ff. si quis in fraud. patro. Neus c. 1. de coning. leprof. n. 10. Ioa. Lup. rubr. de donat. §. 2. num. 3.* & multis probant *Pinel. lib. 2. p. 1. c. 2. n. 26. C. de resc. vend. Papilla ea l. 1. n. 74. Peralta. Cum pater §. Filius n. 53 ff. de leg. 2. Ant. Gom. l. 45. Tauri. n. 30.* Sed valet pœna adiecta stipulationi alteri per alterum factæ: vt expressè habetur *l. Stipulatio ista, §. Alteri ff. de verb. obl.* ergo talis stipulatio non est prorsus nulla. 2. Prob. quia obligatio naturalis oritur ex consensu, *l. Stichum, § Naturalis. ff. de solut.* sed hic est consensus promittentis, & stipulãtis, ergo est obligatio naturalis. Et ita hanc sent. tenent *gl. l. Stipul. ista §. Alteri, verb. Nihil interest, et 2. ff. de verb. obl. & l. 11. verb. Consensum. & l. Si vnus, §. Pactus, ver. in pact. ff. de pact. Bart. d. l. Stipulatio ista, §. Alteri, n. 8. & ibi Iason dicens communem. v. 20. idem Bart. l. 1. §. Connem. n. 3. ff. de pact. Abb. c. Inter vniuers. n. vlt. de elect. & c. Si cautio. n. 6. de fid. instr. Felin. in præm. Greg. decretal. parte, qua incipit, Greg. Epis. n. 17. & c. 1. de pact. n. 8. Fort. l. 1. n. 23 ff. de pact. Conar. de pact. 2. p. §. 4. n. 9. Ant. Gabr. 3. comm. l. 3. t. de ver. obl. concl. 1. n. 66. Mincheca de succeff. creat. l. 3. §. 30. n. 10. Matienzo l. 5. recop. t. 16. l. 2 gl. 5. n. 3. Gutier. repet. l. vnica. C. Quando non petentium partes. n. 34.* Quam tamen sententiam aliqui ex his Doctoribus intelligunt, quando verba promissionis diriguntur in præsentem, vt, Promitto tibi me daturum Titio: secus si in absentem, vt, Promitto Titio. Quia in priori casu contrahitur cum præsenti, & ita concurrit mutuus illius, & promittentis consensus: in posteriori verò nullo pacto contrahitur cum præsenti. Sic limitant *Pan. d. c. Si cautio. n. 6. Fel. Iaf. Mincha. n. 6. Conar. Gutier. Ant. Gabr. proximè cit.* quamuis enim *Conar.* valde obscurè loquatur *co nu 9. vers. initio*, at *in fin. & ver. 10.* se explicat, & ita intelligit illum *Matienzo d. gl. 5. n. 6.* & hæc sent. cum hac moderatione intellecta est valde probabilis.

18 II. sententia, quam veriorem reputo, ait non oriri naturalem obligationẽ. Prob. quia dum lex contractui resistit, nulla oritur naturalis obligatio, vt dixi *n. 16.* Sed lex huic contractui resistit illum omnino cassans, vt clarè videtur probare. *§ Si quis alij. instit. de inut. stipul.* vbi dicitur, si quis alij stipuletur, nihil agere, & *l. Si ita stipulat. la. 6. Chrysog. ver. Nullam ff. de verb. oblig.* vbi dicitur nullam prorsus oriri obligationem: & *l. certi condictio, §. Quoniam, vers. Nulla, & vers. Inutilis ff. si cert. pet.* appellatur talis stipulatio nulla, & inutilis, & *vers. Idem quari*, & *ver. Numerari*, æquiparantur sub conditione impossibili stipulari, & alij stipulari, sed in priori casu stipulatio est prorsus nulla, vt dicitur ibi, & *l. Impossibilis. ff. de verb. obl.* ergo est in posteriori. 2. quia *§. alteri. inst. de inut. stipul. & l. Stipulatio ista. §. Alteri. & §. Si stipuler. ff. de verb. obl. & l. 7. tit. 11. p. 5.* dicitur non posse alterum alteri stipulari, sed negatio iuncta verbo Potest, inducit necessitatem, & tollit omnem potentiam, *gl. celebris regula, Non potest, de reg. iur. in 6. verb. non potest, Iaf. Non dubium, n. 30. C. de legib* ergo nulla oritur obligatio, nam si naturalis oriretur, non esset actus omnino impossibilis. Tandem quia contractus requirit consensum duorum vt perfectus sit, *l. 1. §. de pactis*, sed in hoc casu non concurrit consensus duorum: nam tantum verbo tenus promitto præsenti, cum exequutio, & effectus promissionis sit in absentem, nec huius, qui præsens est eam impleri interest, ergo ante acceptationem absentis nullam pariet obligationem, & reuocari poterit, & confirmatur, quia quamuis asseremus secluſa lege positiua obligare hanc promissionem, at ius ciuile in reipublicæ cõmodum ad lites tollegendas decernere potuit has promissiones nullam vim obligãdi habere: id autem manifestè statutum videtur iuribus citatis, Quare hunc sententiam tenent *Bart. l. Si vnus. §. Pactus, n. 16. ff. de pactis, Reiner. de Forlinio, Angel. Raph. Cuman. Paul. Alex. l. Stipulatio ista. §. Alteri, ff. de verb oblig. Pan. in præam. decret. Greg. parte qua incipit, Greg. diuiditur. n. 25. Ant. Gom. to. 2. var. c. 9. n. 1. Mol. l. 4. de primog. c. 2. n. 62. P. Mol. to. 2. de iust. tract disp. 26. §. Opera pretium.* & loquitur expressè Pan. quando verba promissionis diriguntur in præsentem, & addit posse absque peccato promittentem ante absentis acceptationem resilire: & *Mol. d. c. 2. n. 62.* loquitur etiam quando verba promissionis diriguntur in præsentem, nam *n. 65* reprobat *gloss. c. Quoties cordis oculus. 1. q. 7. v. Et parte*, dicentem obligare, quando verba promissionis diriguntur in præsentem: & huic sent. valde fauet *Conar. de pactis, 2. p. §. 4. n. 10.* nam vbi dixerat *n. 9.* oriri naturalem obligationem, quando verba promissionis diriguntur in præsentem: dicit *n. 10. v. 11.* esse valde dubiam hanc sententiam, & inuitum illi accedere, eò quod est communis, & facilius posse defendi, ius illi resistere, & sic non oriri naturalem obligationem.

Ad. 1. arg. dico cum *Conar. de pact 2. p. §. 4. n 4. v. Deinde,* 19
vbi alios refert, quod quando contractus principalis non valet, non valet etiam adiectio pœnæ, est verum, nisi ratio, ob quam contractus principalis non valet, deficiat, quando pœna adiicitur, quod hic contingit, quia ideo stipulatio alterius pro altero non valet: quia sua non interest; at quando pœna adiicitur, deficit hæc ratio, quia sua interest, nam ea pœna ad stipulantem pertinet, & ipsi soluenda est, & ideo valet adiectio pœnæ; vnde dicit *Ioachim. inst. de inut. stipul. §. Alteri*, quod in hoc casu non ponitur pœna tanquam accessoria ipsi stipulationi, sed est quasi nouus contractus, & sic vtile per inutile non vitiatur. Ad 2. desumptum ex *l. Stichum*, respondeo obligationem naturalem oriri ex consensu, quando illi lex humana non resistit, at hic resistit, sic respondet *Conar. d. §. 4. n. 6 vers. quarto fin.*

SVMMARIVM.

An ex stipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio iure canonico? prima opinio, oriri n. 20.

2. Varior, non oriri. 21

Soluuntur vrgum. & explicantur c. 1. &c. Qualiter, de pact. &c.

Si tibi absenti, de præsumpt. in. 6 n. 22.

Post n. 22. inuenies alia summaria quæ desunt.

Quæstio II. An ex stipulatione alteri per alterum facta 20
oriatur obligatio iure canonico: duas contrarias communes opiniones refert *Oraseim l. Tale pactum. in pr. n. 16. & seq. ff. de pact.* I. sentiens obligare talem stipulationẽ de iure canon. Prob. stipulatio alteri per alterum facta est pactum, vt docet *gl. l. 1. verb. In idem fine. ff. de pact. & ibi Bart. in pr. n. 2.* Sed iure canonico ex pacto nudo oritur obligatio, *c. 1. de pact.* ibi, *iuita pacta suam obtineant firmitatem.* ergo. 2. prob. ex *Qualiter, de pact.* ibi *studiosè agendum est, vt*

ea,

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMANUELE

ea, quæ promittuntur opere compleantur. vbi verbum promittuntur minus generale est, & non petit vt intercueniat pactum, sed vnius tantum promissio. 3 Prob. ex *c. Si tibi absenti, de præb. in 6.* vbi habetur si Episcopus cõferat absenti beneficium, non statim acquirit absenti, Episcopum tamen non posse reuocare, donec absens certior factus nolit acceptare. Ita tenent *Ant. c. Si cautio. n. 7. fine, de fide instrum. & ibi Panor. n. 6. gl. c. Quoties cordis verb. Et per te. 1. q. 7. Alex. de Neuo. c. Sicut, n. 15. de sponsal. Imol. l. stipul. ista, §. Si stipuler. ff. de verb oblig. Fortun. l. 1. n. 23. 24. ff. de pact. Sylu. verb. Lex. q. 10. dict. 1 2. Couar. de pact. 2. p §. 4. n. 9.* vt clarius se explicat *vers. 9. fine, & ver. 10. Ant. Gabriel 10. 3. comm l. 3. tit de verb. obl. concl. 1. n. 68. Matienz lib. 5 recop. t. 16. l. 2. gl. 5. n. 4 Gutier. repetit. l. vnic. C. Quando non petent. partes n. 34 & de iurament. 1. p. c. 36. n. 3.* Imo de simplici promissione nondum acceptata, docet idem *Pan. d. c. Qualiter, n. vnico.* Hinc inferunt *Sylu. & Matien.* non posse promittentem in foro conscientiæ resilire. Moderantur tamen hanc sent. *gl. Panor. d. c. Si cautio. n. 6. Couar. Ant. Gabr. & Gutier.* quando verba promissionis diriguntur in præsentem, vt, Promitto tibi me daturum Titio: & est satis probabilis hæc sententia, cum hac moderatione

21 II. sent. probabilior dicit etiã iure canonico non valere. stipulationẽ alteri per alterum factam: prob. ex *c. Quamquam de vsuris, in 6* vbi probatur non posse quẽquam alteri acquirere nisi persona publica sit, vt notarius, vel sacerdos parochialis. Item quia *c. de pact.* tãtum definit inita pacta esse seruanda, & sic pactum nudum iure canonico obligare: in quo corrigitur solemnitas stipulationis iure ciuili requisita, non verò acceptatio necessaria, quia non dicitur pactum etiam nudum, nisi duorum consensus concurrat. *l. Labeo, ff. de verb. sing. l si ego, ff. de neg. gest.* Et ita hant sent. tenent *Pan. c. Inter vniuersas, n. vlt. de electio. & præcm. decret. Greg. parte, qua incipit. Gregorius diuiditur, n. 25. & c. Si cau. n. 6. de fid. instr.* vbi *Felin. n. 8. Iason. l. Stipulatio ista, §. Alteri. n. 5 ff. de verb. oblig. Molin. l. 4. de primogen. c. 2. n. 62. Gutier.* mutans sent. quam priùs tenuerat *c. Quamuis pactum, in 2. edit. in prin. n. 55. Ant Gom. t. 2. variar. c. 9. n. 1. P. Molin. t. 2. de iust. tract. 2. disp. 263. §. Opera Pretium,* & loquuntur *Pan. & Felin.* expresse, quando verba promissionis diriguntur in præsentem: nec decipiatur aliquis eo, quod dicunt via denunciationis Euangelicæ posse procedi, vt hic promittens seruet fidem: id enim asserunt, quia sentiunt oriri obligationem naturalem, quod reprobaui *n.* 18. Et eodem pacto loquuntur, quando verba promissionis diriguntur in præsentem, *Mol. n. 65. & Gut. d. n. 55.* nam reprobant *gl. d. c. quoties* asserentem obligare promissionem, quando verba diriguntur in præsentem.

22 Ad 1. arg. fateor esse pactum quando stipulatur persona quæ potest stipulari, quia cum sua interest, gerãtque absentis vices, est legitima persona ad acceptandum: secus quando non est ex iis, qui stipulari possunt, quia cum sua non interest, ore tenus solum fit ei promissio, & sic non est legitima persona, vt acceptet, & ita *c. 1. de pact.* loquitur de eo, quod verum pactum est, scilicet, quando persona legitima stipulatur. Ad 2. desumptum ex *c. Qualiter*, dico ibi esse sermonem de promissione acceptata. Ad 3. ex *Si tibi absenti*, dico cum *Couar. de pact. 2. p. §. 4. n. 15.* loqui in beneficialibus, in quibus est speciale, quia beneficij collatio non est donatio, sed exequutio eius quod Episcopus tenebatur facere, & ideo ius canonicum statuit, statim valeret

SVMMARIVM.

Quando stipulatio pro altero facta firmatur iuramento, an valeat, l. 1. q. 1. valere, n 23.

2. Vetor negatiua n 24. & ibi an sit periurus.

Quid si iuramentum fiat soli Deo. n 25.

Solutio ad arg. n. 26 & explicatur c. Si verò, de iureiur.

Post n 26 reperies alia summaria.

23 Quæstio III. An valeat stipulatio alteri per alterum facta, ita vt retrocedere non liceat ante absentis acceptationem, si iuramento talis promissio firmetur. Duplex est sent. I. ait valere, nec posse promissorem retrocedere, quia hoc iuramentum non est contra bonos mores, vt constat, nec contra bonum commune, ergo seruandum est, *c. Si vero de iureiur.* Hanc tenet *Bart. d. Si quis pro eo, n. 12. ff. de fideiuss. Iason. l. Stipulatio ista. § Alteri. n. 4. ff. de verb. obl. & ibi Alex. n. 9 Bald. l. Nam & postea. §. Iusiurandum. n. vnic. ff. de iureiur. Pan. in præm. decretalium, parte qua incipit, Gregorius diuiditur. n. 25. & ibi Fel. parte qua incip. Greg. Episc. n. 24. Anton. & Imola*, quos refert, & sequitur *Couar. de pact. 2. p. §. 4. n. 11. & 16. Rolan. l. 1. conf. 19. n. 29. & 30. Ant. Gabr.* cum multis aliis, quos refert *tom. 3 comm 1. de verb. obl. concl. 1. n. 69. Minchaca de succes. creat. l. 3. §. 30. n. 10. decis. Pedemont. 70. n. 9.* limitans quando iuramentum est de futuro. *Seraphinus de priuil. iuram. prin. 24. n. 2. & 3. Gutier. de iuram. confir. 1. p. c. 36. n. 4. & 5.* & ex Theologis *P. Molin. to. 2. de iustitia tract. 2. disp. 263. ad finem.* & addit *Gutier.* idem esse quando verba promissionis diriguntur in absentem. Idem tenet quando verba promissionis diriguntur in præsentem, *gl. c. Quoties cordis oculus, verb. Et per te. 1. q. 7.* Imo licet nullus stipuletur nomine absentis, quando adest iuramentum non reuocandi, non posse reuocari tenet *Greg. Lop. l. 4. t. 4. verb. No lo puede, p. 5. Villalobos in antiq. iuris, lit. D. n. 174. Gutier. de pact. in 1. edit. in pr. n. 54. & 55. Mol. d. disp. 263. 9. Resond. per est.* Et adhuc quamuis iuramentum non adsit, si promittens absenti promittat se non reuocaturum, dicunt *Greg. Lop. & Molin proximè cit.* non posse reuocare etiam ante absentis acceptationem, & hæc sententia est satis probabilis.

II. tamen sent. cui adhæreo, ait quamuis adsit iuramen- 24
tum, & pactum non reuocandi, posse adhuc ante absentis acceptationem reuocari. Prob. quia iuramentum sortitur naturam primordialem, & conditionem actus super quo interponitur, *l. fin. C. de non nu. pecu. l. fin. ff qui satisd. cogatur, l. 27. verb. Otresi decimos. t. 11. p. 3.* Sed donatio facta absenti habet ex sui natura primordiali tacitam conditionem si acceptetur, nec aliter est visus donans velle se obligare, vt probaui *disp. præcend. n. 10.* ergo pactum, & iuramentum non reuocandi eam habet tacitam conditionem si acceptetur, & proinde ante acceptationem absentis, poterit reuocari. Item quia per iuramẽtum vel pactum nemo obligatur nisi consentiat ille, cui fit, vt docent *Archidiac. c. Quacunque, 22. q. 5. fin. Ant. & Pan. c. Sicut. el. 3. de iure. Iason. l. Non erit, §. fin. n. 1. & 10. ff. de iureiur.* Tandem quia licet Deus adducatur in testem talis promissionis, at cum sit homini facta, & non ipsi Deo per modum voti, Deus minimè acceptat, donec homo ipse, cui iurans obligatur, acceptet, ergo ante eius acceptationem nihil ita firmum actum est, quin reuocari possit, & ita de priori sententia dubitant *Pan. c. Cum contingat, de iureiur. n. 25. & ibi Alciat. n. 121. Ioachim. inst. de inut. stip. §. Si quis alteri, n. 7.* & hanc 2. sent. docent *Bald.* sibi contrarius *d. c. Cum cont. concl. 5. n. 26 Faber. & Roman.* & multi alij, quos refert *decis. Pedemontan. 70. n. 8. Dec. conf. 42. n. 25. 26. Molin. l. 4. de primog. c. 2. n. 65. 66. Burg. de Paz senior. conf. 14. n. 23. & Burg. de Paz iunior. q. 10. cinul. n. 40 Gutier c. Quamuis pactum. in 2. edit. in prin. n. 55.* mutans sent. quam ibi in priori edit. sequutus fuerat, & loquuntur *Gutier. & Mol. d. n. 65.* etiam quando verba promissionis diriguntur in præsentem: reprobant enim *el. d. c. Quoties*, quæ cõtrarium dixit, quando verba promissionis in præsentem diriguntur. Nec audiendus est *Azeb. l. 5. recop. t. 16. l. 2. n. 25.* vbi ait valere quidem reuocationem, reum tamen esse periurij reuocantem: nam in contrarium sunt cæteri Doctores citati, aiunt enim subintelligi cõditionem si absens acceptauerit: vnde cùm ante acceptationẽ impleta non sit conditio, nullum ius acquisitũ est absenti, ac proinde iuramentum minimè obligat, & poterit absq; periurij metu promissio reuocari.

Obseruandum est hanc sent. accipiendam esse, nisi iuramentum fieret ipsi Deo propter eius honorem de promissione aliqua pia implenda; tunc enim haberet rationem voti, & sic reuocari non posset: cum tamen ius non acquiratur homini, sed soli Deo, potest per relaxationem, vel commutationem, tolli inconsulto homine: vt in materia

tertio de iuramento tenent communiter Doctores.

26 Ad argu. contrarium desumptum ex *c. si vero, de iureiur.* dico iuramentum, quod non est contra bonos mores, esse seruandum, nisi habeat tacitam conditionem, quæ nondum impleta esset, qui iurauit aliquam se ducturum, reus non est periurij, si ipsam postea fornicanté nunquàm ducat, quia iuramentum illud tacitâ habeat conditionem, si res in eodem statu permanserit, quæ conditio defecit, & ita non obligat iuramentum, vt habetur. *c. Quemadmodũ, de iureiur.* Sic ergo iuramentum donandi absenti, & non reuocandi donationem, tacitam habet conditionem, si pactum id iuramento stabilitum acceptetur, vt bene explicat *Molin. Burgos de Paz iunior. Gutier. n.* 55. quos retuli n. 24.

SVMMARIVM.

An iure regni attento valeat stipulatio pro altero facta n. 27. *& ibi referuntur opiniones asserentes valere.*

2. *Sent. vtriusq. non valere: & explicatur l.* 2. *t.* 16. *l. vero p. Castilla.*

28. Post n. 28 *habentur cætera summaria*

27 Quæstio IV. An attento iure nouissimo regni Castellæ possit quilibet stipulari pro alio, atque ita correctum sit ius commune. Quidam id asseuerant, per *l. t.* 16, *l.* 5 *recop.* ibi, *y no pueda poner excepcion, que no fue hecha stipulacion, o que fue hecho el cõtracto entre absentes, o que fue hecho a otra persona priuada en nombre de otros ante absentes.* Sic *Conar. de pact.* 2. *p.* §. 4. *n.* 10. *v.* 15. *Greg. Lop. l.* 7. *t.* 11. *p.* 5. *ver. Tercera persona, Gut. repetit. l. vnic. n.* 35. *C. Quando non presen. par. & de iuram.* 1. *p. c.* 36. *n.* 3. *Matien l.* 25. *recop. t.* 16. *l.* 2. *gl.* 6. 5. *n.* 7. *P. Mol.* 2. *t. de inst. tract.* 2. *disp.* 264 *fi.* additque ex omnium sententia esse iuxta huius regni ius donationé absenti factam, quando priuatus nomine absentis acceptauit, effici statim irreuocabilé: & loquuntur expresse *Greg. Lop. l.* 48. *verb. En nombre. t.* 5 *p.* 5. *& Matienz. d. l.* 2. *gl.* 5. *n.* 6. etiam quando verba promissionis dirigantur in absentem.

28 Fateor horum autoritatem esse magni momenti, nec contemnendam: verum persuadere mihi non possum hanc sententiam, quia non video vbi *d. lex* 2. corrigat ius commune, scopus enim illius est solum corrigere stipulationis solemnitatem iure communi petitam, vt dixi disp. præced. nu. 19. non tamen acceptationem necessariam ad donationem, & ita lex illa: vt promissio absenti facta obliget, petit vt promittens animum se obligandi habeat, ibi, *pareciendo que alguno se quiso obligar a otro*, & suppositio eo animo procedunt cætera, quæ sequuntur, *nose pueda poner excepcion, que fue hecho el contracto entre absentes, que fue hecho à otra persona priuada en nombre de otro.* Sed hunc animum se obligandi nemo habet ante absentis acceptationem, vt probaui d. n. 19. ergo ante absentis acceptationem talis stipulatio nil operabitur. Item, quia, vt stipuletur persona cuius interest, & non quicunque priuatus, non pertinet ad solemnitates iure ciuili requisitas, sed ad ipsam acceptationis substantiam, quæ petit vnionẽ voluntatum promittentis, & eius, qui promissio fit, vt probaui disp. præced. n. 3. & 10. Sed quando priuatus, cuius nihil interest, stipulatur, seu acceptat nomine absentis, minimè vniũtur hæ voluntates, nam stipulans non repræsentat absentis personam, & promissio ore tenus ipsi fit, cum sua nihil interfit: quod mirè explicatur § *Alteri, inst. de inut. stipul.* ibi, *inuenta sunt stipulationes, vel obligationes, vt vnusquisq; acquirat sibi, quod sua interest: cæterum si aliit detur nihil interest stipulatoris:* ergo manifestè *d. l.* 2. non decernit firmam & irreuocabilem esse donationem priuato stipulanti nomine absentis: sed sensus illius est, quãuis non seruetur solemnitas stipulationis iure ciuili requisita; firma sit promissio in absentia facta, acceptatione sequuta, siue priuatus, siue quilibet alius, siue nullus absentis nomine stipuletur: quod quidem iure cõmuni attento non sufficiebat, sed reuocari poterat etiam acceptatione absentis sequuta, nisi persona cuius interest, stipulata esset: & in ea stipulatione seruaretur solemnitas iuris ciuilis, de qua dixi disp. præced. n. 19. Et ita pro hac sententia videtur esse *Molin. Burg. de Paz, & Azebedo*, qui (vt hac disp. n. 11. retuli) asserunt notarium quamuis persona publica sit, minimè posse stipulari pro absente, & non obstante ea stipulatione posse reuocari promissionem ante absentis acceptationem, & tamen manifestè loquuntur attenta etiam *d. l.* 2. quam ex professo, & latissimè ibi explanant.

SVMMARIVM.

An promissio matrimonij stipulante aliquo pro absente valeat: duplex est promissio matrimonij n. 29.

Prima opinio ait valere 30.

Promissio respectiua quamuis pia sit, potest reuocari ante acceptationem absentis quicunque pro absenti stipulante 31.

Fallit si stipulans aliquid nomine proprio promittat: non esse tamen sponsalia, & posse stipulans fidem remittere 32.

Quid quando promissio est respectiua, & alter promittit nuncio misso ad petendam matrimonij promissionem 33.

Quid si medio illo nuncio, promissi matrimonium absenti, qui coram esset nuncio repromittat. 34.

Quid si coram alio repromittat 35.

Quia si promissi gratuita matrimonij fiat stipulante aliquo pro absente, & quando censeatur stipulari, vn sufficiat ad id præsentia 36.

An possit hic stipulans remittere fidem. n. 37. *explicatur reg. Nihil tam naturale, digest. iur.*

An quando est causa pia matrimonium possit reuocari quocunque stipulante pro absente 38.

Quid si iuramentum intercedat, an possit promissio reuocari. 39.

Soluuntur argum. & explicatur c. Sicut, de sponsalibus.

Quæstio V. An promissio matrimonij in absentia facta aliquo, stipulante, seu acceptante nomine absentis ita obliget, vt reuocari minimè possit? Hucusque de stipulationis obligatione multa præmisimus, vt inde quid in matrimonij stipulatione sentiendum sit, colligeremus: iam tandem ad ipsam promissionem matrimonij accedimus, & vt clarè ac distinctè procedamus, reuocanda est in memoriam distinctio illa promissionis matrimonij habita disp. 5. n. 11 nempe alia est respectiua, & per modum contractus, vltro citroque obligatorij, alia vero gratuita non expectans repromissionem. Tres ergo priores concl. de promissione respectiua erunt: cæteræ vero de gratuita. 29

Circa quæstionem hanc aliqui censent esse speciale in matrimonij promissione, vt possit alter alteri absenti stipulari, id est, acquirere illi obligationem, & proinde iuxta illos non poterit promittens resilire etiam ante absentis acceptationem. Prob. ex *c. Sicut, de sponsal.* vbi quidam iurauit patri se eius filiam ducturum, & tamen ponitur promissio tanquam valida. sic *gl. c. Vbi non est ver. Nihil* 39. *q.* 2. *Alex. de Neuod. c. Sicut. n.* 15. & (vt in simili dixi disp. præced. n. 23.) DD. asserentes stipulationem hanc naturaliter, & iure canonico obligare, & quando firmatur iuramento. Idem dicent in hac promissione matrimonij. 30

I. tamen concl. sit, quando promissio matrimonij est respectiua, quicunque nomine absentis stipuletur, absque illius speciali mandato ad repromittendum, & quamuis verba promissionis dirigantur in præsentem, vt, Promitto tibi me ducturum Mariam, potest ante absentis repromissionem, quæ vicissim prioti contrahenti nota sit, reuocari. Prob. ex dictis in hac disp. n. 12. vbi probauimus, neminem pro alio stipulari posse in contractibus vltro citroque obligatoriis, & non obstante stipulatione liberum esse contrahenti retrocedere, donec mutua obligatio alterius nota sibi sit. 31

Intellige tamen hanc concluſ. nisi alter stipulans contraheret promittendo pro absenti matrimoniũ, quæ promissio intelligitur, id est, se facturum, & curaturum, (vt dicemus infra disp. 14. n. 11.) tunc enim non potest promittens resilire: & ratio est, quia est mutuus contractus vtrinque celebratus, & sicut stipulans potest cogi, vt curet, & faciat, quod in se est, ad quod se obligauit, ita & promittens tenetur fidé seruare. Item probatur ex *c. Sicut, de sponsalibus*, ibi, *cum parochianus tuus P. mulierem se ducturum in coniugem in manu patris eiusdem P. iuraritis, quod eam sibi traderet in uxorem*, vbi ponderatur patrem iniisse pactum tradenti puellã, vt promissio patris firma esset. Non tamen sunt sponsalia, qua nec parentes ipsi contrahere possunt sponsalia pro filiis absque eorum consensu, *c. vnic. §. finali, de desp impub. in. 6.* Potest tamen stipulans antequam patri absenti intimet remittere hanc sponsionem, quia obliga- 32

tio

tio non est acquisita absenti, sed huic stipulanti: at si intimaret absenti, & ille acceptaret, iam non posset remittere: quia ius, vt alteri sibi fidem seruaret, cessit in absentem in eius favorem stipulatus fuerat.

33 II. concl. quando promissio est respectiua, quamuis alter promittat nuncio misso à sponso ad petendum promissionis suæ fidem, dum non intimatur sponsæ, vt repromittat, illique repromissum fuerit, potest adhuc resilire, quia ante alterius repromissionem contractus nondum est perfectus: nec nuncius potest nomine absentis repromittere, nisi speciale ad id mandatum habeat, vt in matrimonio definitum est, *c. fi. de procur. in 6.* & consequenter idem in sponsalibus dicendum est. *l. Oratio, ff. de sponsal.* eo quod sunt initium quoddam matrimonij: & quamuis nuncius ille promissionem matrimonij acceptare possit (vt dixi disp. præced. n. 29.) non tamen ea acceptatio sufficit: vt alterius promissio respectiua efficiatur irreuocabilis: exigitur enim ad id mutua promissio contractum perficiens, vt dixi hac disp. n. 12.

34 III. concl. quando promissio est respectiua, si mittatur nuncius non tantum ad petendam matrimonij promissionem, sed vt mittens promissionem alteri intimet, satis est vt alter coram illo repromittat, vt sponsalia perficiantur, neutrique absque alterius consensu reuocare liceat. Prob. quia solum desiderabatur alterius repromissio, sed in hoc casu iam concurrit, ergo sunt vera sponsalia. Dices forsan hanc repromissionem non esse intimatam priori promittenti, vt ab ipso acceptetur. Resp. eo ipso quod nuncius missus est ad intimandam promissionem respectiuam, quæ ex natura sua repromissionem expectat, facultatem habet acceptandi nomine mittentis repromissionem, vt dixi disp. præced. n. 29. & constabit ex DD. allegandis n. seq.

35 Non modica tamen est difficultas, an sufficiat non coram eo nuncio, sed coram quocumque alio repromittere; multi enim asserunt, si quis per litteras, aut nuncium intimet suum consensum in matrimonium fœminæ, non satis esse, vt recipiens literas, vel nuncium interius consentiat, sufficere tamen si consensum exprimat, vel mittenti litteras, rescribendo ipsi, vel alij cuicunque. Sic *Archid. c. Nec illud. n. 5 30. q. 5. & c. fi. prope finem de procur. in 6.* vbi *Ioan. Andr. prope finem. Anchar. fin. Dominicus ibi. § Sanè n. 3. & ibi Francus n. 5. Fel. conf. 40. n. 12. Zasius conf. 3. n. 8. vol. 2. Alex. conf. 146. n. 11. vol. 5. Ang. Matrim. 2. n. 20 D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 19. ante § 1. Astensis, & Rodensis* quos refert, & sequitur *Sylvest. Matrimonium 5. q. 12. Tabiena Matrimonium 2 9. 6. n. 7. Veracruz 1. p. speculi, ad 16. dub 7. vers. Sed. modo Enriq. l. 11. de mat. c. 2. n. 6. in commento, lit. M. Vsual. candel. sacrament. 1. p. materia de matrim. n. 46.* Cæterùm dicendum est necessariò esse repromissionem illam, & acceptationem fieri coram nuncio à promittente misso, vel saltem per epistolam, aut nuncium repromittentis eadē promittenti missum, antequam intimationem promittenti factam poterit liberè resilire, cùm nondum sit contractus perfectus, eo quòd repromissio non est intimata promittenti, nec eius nuncio: nec sufficiet, si coram alio acceptet, & casu perueniat ad promittentis aures repromissio illa: vt dicebam disp. præc. n. 28. Probatur, quia in matrim. & sponsalibus sicut traditio, & promissio debet esse sensibilis ei, cui fit, ita etiam acceptatio, & repromissio, cùm non sit maior ratio de vna, quàm de alia, imò maior ratio militat, vt acceptatio, & repromissio illa sit sensibilis, cùm sit vltimum complementum: ergo nec matrimonium, nec sponsalia perficiuntur, donec acceptatio traditionis, & repromissio constet se tradenti, vel promittenti per nuciū ad id destinatum, vel nuncio ab eodem misso, qui ad id videtur habere potestatem. Et confirm. quia si quando matrimonium, vel sponsalia contrahuntur inter præsentes, vir diceret, Accipio, vel accipiā te in meam, & ipsa secretò responderet, Ita, vt nec verbo, nec signo perciperet vir eius consensum, non esset matrimonium, nec sponsalia. Quia perinde est, ac si ille consensus internus esset, cùm verba, vel signa requisita in sponsalibus, & matrimonio non ordinentur, vt aliis notus sit consensus, sed ipsismet contrahentibus, qui se tradere, & acceptare debent, ergo. Tandem, quia nemo acceptare potest quod sibi ignotum est, ergo si non manifestetur acceptatio, & repromissio priori promittenti, vel eius nuncio, sed alij qui non mittatur, vt illi intimet, non sufficiet. Pro hac sententia videtur *Hostiens. sum. t. de sponsal. § Qualiter contrahantur. n. 6.* vbi hæc inquit. *Absens absenti desponsari potest si absēti hoc sciat, puta. quia nuncium misit, vel de conscientia sua hoc sit, vel postea ratum habeo.* Idem videtur tenere *Alex. de Neuo c. Dilectus. de sponsal. n. 21.* vbi dicit non esse matrimonium, si dicā alij, donec perueniat ad alterius notitiam. Idem videntur tenere *Abul. c. 29. Genes. q. 10. & Soto 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Postremò tandem*, vbi dicunt matrim. non solū exigere duarum personarum legitimum consensum, sed etiā, vt is sit mutuus; dici autem mutuum, quando vtrique constat alterum in eum consentire; & requiri intimari eidem mittenti, nec sufficere cuicunque alij, docent *Veracruz append. ad spec. dub. 3. fi. Bart. à Ledes. de natr. dub. 18. f. 1282. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 3. dub. vlt. in solut. ad 1.*

IV. conclusio, quando promissio in absentia facta est gratuita, si fiat corā personis, quæ absentis nomine stipulari possunt, quas retuli hac disp. à n. 5. vsque ad 9. non potest promittens retrocedere, si ille præsens absentis nomine stipuletur, & promissio fiat per verba directa in præsentem, vt, Promitto tibi me contracturum cum Maria, vel per verba impersonalia, vt, Promitto me contracturum cum Maria: secus si verba promissionis dirigātur in absentem, vt, Promitto Mariæ absenti matrimonium. Probatur, quia (vt dixi n. 3.) non potest promissio reuocari facta per verba impersonalia, vel per verba directa in præsentem stipulanti eo, qui stipulari potest nomine absentis, secus quando per verba directa in absentem. Dixi autem, stipulanti eo, qui stipulari potest, quia non sufficeret eius præsentia, vt diceretur stipulari, sed oportet, vt nomine absentis acceptet: vt colligitur ex *gl. l. Illud, verb. Alias sine, C. de sacrof. Eccl. & ibi Bart. n. 6, Bald. n. 2. Alber. n. 1. Paul. n. 6. Salic. n. 2.* vbi dicunt, quamuis donet aliquis causæ piæ coram multis, non valere nemine acceptāte pro causa pia: ergo sentiūt non dici stipulari per solam præsentiā, & clarius hoc videtur tenere *Angel. inst. de adopt. § Cum autem. n. 5.* vbi ait notarium stipulantē pro absente sic dicturum esse, vt valeat, Promittis mihi recipienti pro Titio absenti. 36

Rogabis tamen an hic stipulans absentis nomine casu quo stipulari potest, remittere valeat sponsionem, videturne enim posse, quia omne vinculum eo modo dissolui potest, quo colligatum est. *l. Nihil tam naturale, ff. de regul. iur.* ergo si per promissionem huius stipulantis obligatio contracta est, per eiusdem remissionem dissoluetur. Dicendum tamen est non posse; quia per eius stipulationem ius est absenti acquisitum: vnde *regul. illa*, nihil non procedit post ius comparatum tertio; & ita tenuit Senatus Pedemont. vt refert *decisio Pedem. 70. n. 14. & Matth. de Afflictis*, quam ibi refert: Quamuis collector illarum decisionum dicat se tenuisse contrarium. 37

Vltima conclusio, quando promissio matrimonij facta absenti est causa pia, si verba promissionis in præsentem dirigantur, vt, Promitto tibi me ducturum Mariam pauperem, & præsens stipuletur absentis nomine, non potest reuocari, quando promissio illa gratuita est. Probatur ex dictis n. 10. vbi fauore causæ piæ diximus quemlibet posse stipulari verbis directis in præsentem: secus si verba dirigantur in absentem, nec potest reuocari, quando verba sunt impersonalia per dicta n. 36. 38

Tandem nota in omnibus casibus in quibus promissionem matrimonij factam absenti diximus, posse reuocari ante acceptationem, posse etiam licèt adsit iuramentum de non reuocando, nisi iuramentum illud fiat per modum voti Deo, casu quo matrim. possit esse materia voti, quem explicuimus supra disp. 4. n. 7. & casu quo valeret iuramentum per modum voti, posset cōmutari, & relaxari absque absentis consensu. Prob. ex dictis hac disp. n. 24. & 25. 39

vbi

vbi diximus promissionem non acceptatam renocari posse, licet iuramento firmetur, nisi iuramentum fiat per modum voti, quo casu diximus posse relaxari, & commutari.

Ad arg. detumptum ex *c. Sicut de spons.* constat ex dictis n. 52. ibi enim pater nó suorum stipulatus est pro filia, sed nomine suo contraxit, promittendo se traditurum filium.

DISPVT. VIII.

Qualis deliberatio desideretur, vt promissio legitima sit ad sponsalia constituenda.

SVMMARIVM.

In quo difficultas versetur, & quot sint hic disputanda n. 1.
Triplex est in voluntate motus. 2.
Quintuplex est deliberatio 3.
Prima sententia, requiri plenam deliberationem in quacumque promissione & in voto, & an facta calore iracundiæ valeat.
Secunda sententia vetera nõ requirit n. 5. Et vbi, an sufficiat deliberatio qua satis est ad peccatum mortale.
An semper sufficiat deliberatio, qua satis est ad peccatum mortale, &c.
Quadruplex dictum sit, vt sit deliberatio sufficiẽs ad sponsalia constituenda. n. 7. & an id possit fieri aliquo temporis mora.
An sit sufficiens iudicium defectus deliberationis requisita si transacto tempore illo motu peccetur actum gesti 8.
An error, aut motus tollat deliberationem requisitam, vt valeant sponsalia remissiuè.
In dubio cum quo calore iracundiæ contrahit, an præsumendum sit defuisse debitam deliberationem. 10.
Soluuntur argum. & explicatur l. 2. ff. ad l. Iul. Maiest. & l. Quicquid. ff. de iur. n. 11. & an sufficiat deliberatio virtualis remissiuè.
Post n. 11. in tenuem summaria quæ desiderantur

1 CVm promissio includat actum intellectus ordinantis, & deliberantis, & voluntatis animum se obligandi & promittendi habentis, duplici ex parte claudicare potest, ne sponsalia constituat: nempe, aut deliberationis, aut propositi se obligandi, & promittendi defectu.

In præsenti ergo disputatione sermo erit de deliberationis defectu, in sequenti verò defectu propositi se obligandi. Defectus autem deliberationis potest ex duplici causa oriri: aut ex parte ipsius actus, quia subito, & impræmeditato motu gestus est: aut ex parte subiecti, quia deliberandi incapax est. Rursus hæc incapacitas potest prouenire, aut quia subiectum destituitur sensibus requisitis, quibus edoceri possit naturam, & vim contractus, vt si sit natura surdus, & mutus, vel à natiuitate surdus omnino & cæcus: aut quia rationis expers est, vt sunt amentes & ebrij. De his ergo omnibus in hac disput. agendum est. Et ideò triplex erit difficultas. I. Quando sponsalia nulla sint ex defectu præmeditationis. II. Quando defectu sensuum. III. Quando defectu sanæ mentis.

Difficultas I. Quando sponsalia nulla sint ex defectu deliberationis, quia impræmeditato, & subito passionis iracundiæ motu contracta sunt.

2 Præmittendum est 1. in voluntate triplicem esse motum qui quamuis variè appellari, & explicari soleant, at melius *Almain. l. 3. mor. c. 24. & Petr. de Soto de iust. facer. tract. de discrim. peccatorum, lect. 8.* sic explicant Quidam est primo primus, qui ita celer est, vt nullo pacto sit in hominis potestate illum cohibere, & hic non est liber, nec in hoc aliqua culpa reperiri potest. Alius est secundo primus, qui impediri & cohiberi potest, sed sub tenui libertate: & in hoc motu culpa lethalis inueniri non potest, quia imperfectè libet est, bene tamen culpa venialis: cum aliqua libertate gaudeat. Alius est perfectus, & deliberatus, pleneque liber, qui ex ratione dirigente, & voluntate libera procedit: & in hoc inuenitur plena ratio culpæ.

3 Præmittendum est 2. dupliciter dici actum deliberatum, vt distinguitur contra motum primò primum, in quo nulla est libertas, & secundò primum, in quo est tenuis libertas, & insufficiens ad culpam mort. 2. modo quando adest maturum consilium, præuiaq; deliberatio omnium circunstantiarum, quæ in ea re occurrere possunt. In 1. acceptatione omnis actus gaudens libertate requisita ad peccatum mor. dicitur deliberatus, non autem in 2. acceptatione. Est igitur difficultas, an ad sponsalia constituenda sufficiat prior deliberatio: an verò posterior requiratur.

4 Quidam censent non sufficere eam deliberationem, quæ ex calore iracundiæ procedit, sed requiri plenam & maturam. Prob. ex *c. Diuortij de præs. d. 1. & c. Si quis iratus. 2. q. 3. & regula. Quicquid calore. 48 ff. de reg. iur. & l. 3. ff. de diuer.* quibus in locis expressè habetur, quod calore iracúdiæ sit, non prius ratũ esse quã si perseuerantia apparuerit iudicium animi fuisse. 2. Prob. ex *l. 2. ad l. Iul. maiest.* vbi habetur iuramentũ calore iracúdiæ præstitum minimè ligare. 3. Quia alias sponsalia præuisa si ebrietatis tẽpore celebrarẽtur, valida essent, quia homicidium præuisum esset culpa lethalis. Autorem huius sent. in propriis terminis inueni neminem: at in genere huius senten. videntur asserentes contractus calore iracundiæ gestos ratos non esse, nisi cum plenum iudicium adest, confirmentur: hi sunt: *gl. d. c. Si quis iratus, verb. Si quis, & l. 3. statim in pr. ff. de diuo. Bart. d. reg. Quicq. n. vn & ibi Dec. n. 1. Ln. de Rom. sing. 508. & Iaſ. l. Si filiã, n. 5. C. de inoff. test.* vbi generaliter docet facta iracundiæ calore non valere, & n. 6. tantum excipit donationem factam causæ piæ: & eodem modo *Fel. 1. & Matth. n. 2. notab. desimo. Tiraq. de pœn. temp. cauſ. 1. n. 24. & de priu. pia causa priu. 18.* ducuntúrque per *l. licit. 29. in prin. ff. de publ. & vect.* ibi. *licit. vectigalium, qua calorem licitantis vltra modum solita conductionis inflauit, ita demũ admitẽda est si fideiuſſ. idoneos, & cautiones is, cui l. citatione vicerit offer. parat. sit.* vbi, *gl. v. Parat.* ait, *quia sic videtur perseuerare.* Quia tamen (ni fallor) parũ probat, agit enim de speciali casu licitationum in subhastationibus, frequentissime enim licitãtes certatim præter volũtatẽque (quod vulgò dicimus *por terna, mas que voluntad*) per ctiũ vltra modum augent, cui malo voluit lex consulere: vnde nõ video fundamentum, ob quod extendenda sit ad alios contractus calore iracundiæ celebratos, cũ in eis eadẽ ratio non militet pro hac etiam sent. sunt DD. alij asserentes iuramentũ, & votũ calore iracundiæ facta non obligare: hi sunt *gl. c. Dudũ, ver. calore, & ibi, Hoſt. ſuper. d. verb. Ant. c. Sicut ex literis, de iurei. n. 9. Pan. d. c. Dudum. n. 8. & c. Sicut ex literis. n. 2. & c. Si verò, n. 7. de iureiu. Roma. sing. 508. Tir. de pœn. temp. cauſ. 1. n. 26. 27.* Et ex Theologis *Ric. 4. d. 38. a. 2. q. 2.* Addunt autẽ *Ant. & Pan.* quandã regulam ad cognoscendũ quãdo gesta calore iracũdiæ irrita sint: de qua dicã n. 8. 5

Nihilominus dicendum est eam deliberationem sufficere, & exigi, quæ in materia lethalis culpæ sufficeret vt cõsensus esse culpa moralis, vnde si quis ita, aut alio passionis motu subito percitus sponsa contrahat, si tanta sit passio, vt rationis iudicium obtenebrarit, & deliberationẽ ad peccatum mort. requisitam impedierit, vt si illo subito motu hominem interimeret nó esse mortale: tunc sponsalia non erunt valida defectu deliberationis: si autem non ita impedit deliberationem, quin homicidium illud tunc admissum esset culpa lethalis, sponsalia erunt valida. Prob. id requiri, quia sponsalia suapte natura obligant ad mortale, ergo petunt deliberationem ad mortale requisitam, & confirm. quia minor deliberatio non est sufficiens ad violandam fidẽ sponsalium, nec vt actus sit simpliciter voluntarius. Præterea prob. quia septennium præscriptum est à iure ad contrahenda sponsalia, *c. Litteras. c. Accessit, c. Ad dissoluendum, de spons. imp.* sed in illa ætate adeò tenera impossibile est moraliter puerum plena libertate, & maturo consilio præditum esse, vixq; ea gaudebit, quæ ad culpã mortalem desideratur. Item quia ea deliberatio sufficiens est ad tradendum se diabolo. & ad votum, vt constat ex *c. Sunt qui opes, 17. q. 4. & c. Veniens de voto.* ergo sufficiet ad sponsalia. Et ita pro hac sent. sunt. *Nau. sum. Latina, c. 18. n. 7. & Hisp n. 3. & P. Mol. to. 2. de iust. tr. 2. disp. 267. initio.* vbi generaliter docẽt hoc in omni promissione homini facta: idẽ docent in alio simili, nempe in voto, & iuramẽto 2. *And. c. Dudũ, n. 20. de cõuers. coning.* vbi *Ant. n. 25. Car. n. 2. opposit. c. Ambr n. 10. Alex. de Nono, c. Sicut ex literis de iurei. n. 8.* vbi *Imſi & Fel. n. 3. & 4. Dec. reg. Quicquid, n. 2. ff. de reg. iu. Nau ſum. c. 21. n. 24. & 36. & c. nõ. dicatis, 12. q. 1. prior edit. n. 100. Sylu. Votũ. 1. q. 13. Iuramentũ. 4. q. 9. Ang.*

Iuram.5.n.8.Tab.Votum 1.q.1.Ar.ver.Votum n.6.Gutier.l. 2.q.canonic.c.22.n.7. Et ex Theologis idem docent *Palu 4. d.38.q.1.n.9.& 10.D.Ant.2.p.t.11.c.2.init Caiet.2.1.q.88. a.1.& in ſum.ver.Votũ.Soto l.7.de inſt.q.1.a.2.Vigu.l.inſt.c. 5.§.5.v.14. Alcerer l.de Iudo. c.13. Med.l.1. ſum..c. 14. §.6.Palac.4.d.18.diſp.1.Manuel.2.to.ſum.c.92.n.1. Arag. 2.2.q.68.a.1.f.665. Angles floribus 2.p.q.1.de voto,a. 1.d.ffic. 3 Lud Lop.1.p.inſtr.c.43.*& in propriis terminis ſponſalitũ. ita docẽt *Palud.n.9 D Ant.Syl Votũ.q. 13. proximè citati.*

6 Hæc tamen ſententia intelligenda eſt,modò concurrat legitima ætas,nempe ſeptennis: ſi enim ante eam ætatem adeſſet in puero iudicium,& deliberatio ſufficiens ad mortale, dubium eſt an ſatis eſſet ad valorem ſponſalium,de quo tractabimus infrà diſp.16.n.15.

7 Vt autem adſit deliberatio ſufficiens ad mortale, & ſic ad votum,& ſpõſalia,debet præmeditatis,qui vouet, aut contrahit cauſam,nempe iram,anguſtiam,morbi bilii,vel aliam paſſionem,& amorem impellentem,& finem quem intendit, ſic *Palu.4.d.38 q.1.n.5.D.Ant.2.p.t.11.c.2.init. verſ.Nota ſextò,*& hoc quidẽ docet *Cai.2.1.q.88.a.1.* circa primam conditionem ad votum requiſitam, magiſque explicat à priori dicens requiri, vt aliquis conferat id de quo deliberat cum eius oppoſito,alias non eſſe ſimpliciter liberum,& huius ratio eſt,quia diſcurſus, quo intellectus rem aliquam cum eis oppoſito confert,aperit viam, vt voluntas poſſit rem illam amplecti,vel repudiare,illi oſtendens in vtroque aliquã boni rationem,quam eligat;quare vbi non eſt talis collatio, non eſt ſimpliciter,& perfectè libertas.Non tamen mora temporis magna ad hanc deliberationem exigitur, etiam dum iudicium aliqua paſſione conturbatum eſt, vt bene docent *Palud.n.9.D.Ant.Syln. & Cai.proxim.citati,*& hic adde poſſe eam deliberationem imperceptibiliter fieri,vt ſi occurrat homini irato volenti vouere,quid facis?& adhuc voueat:imò *Na.c.12.n.26.Lu. Lop.1.inſtruct.c.43.paulo poſt princ.§.In momento,* aſſerunt non exigi,vt ea deliberatio præcedat tempore,ſed ſolo naturæ ordine votum,vel contractum,

8 Hinc infertur non admittendam eſſe eam regulã,quam tradit *Angel.Votum 1.n.6.*quem ſequitur *Tabiena votum 1. q.1.ſupplem.Gabr.4.d.38.a.1.q.* vbi docet ſi trãſacta periculi anguſtia eũ,qui vouet vel contrahit,pœniteat,ſignum eſſe, defuiſſe requiſitam deliberationem, & proinde non obligare.Nec etiam admittenda eſt regula, quam tradunt *Ant.c.Sicut ex literis,n.9.de iurei.Panor.c.Si verò.eo t.n.7.* vbi docent ſi ceſſante calore iracundiæ,minimè votũ aut iuramentum emiſſum eſſet, non obligare. Sed neutra regula eſt admittenda,quia ſæpe eorum, quæ ex magna deliberatione geſta ſunt,facientem pœnitet:præterea,quia calore iracundiæ multa fiunt deliberatione ſufficienti ad culpã lethalẽ,quæ eo calore ſecluſo minimè admitterentur, & ita priorẽ regulã reprobant.*Palud.4.d.38.q.1.n.10.Gut. l.2.q.can.c.22.n.14.D.Anton.2.p.t.11.c.2. ini. verb. Nota ſextò,Syln.Votum.2.q.13. Soto l.7. de inſt. q. 1. a. 2. verſ. Colligamus ergo,Angles floribus,2.p.q.1.de voto,a. 2. diffic. 3.poſt.3.cõcl.Arag.2.2.q.88.a.1.f.966.Man. 2. to. ſum. c. 92.n.1.* In hoc tamẽ ſenſu admitti poterit prior illa regula, quando ſcilicet dubitatur an vehemens paſſio rationis vſu priuarit,tũc enim licèt nõ ſit certa,eſt tamen aliquantulum probabilis coniectura,ſi ſtatim pœnitent facientem defuiſſe deliberationem. Et ita ſe explicuit *Tabiena in 2. edit.Votum .1.q.1. n.2.*

9 Vtrùm autem quando ſponſalia ex errore procedunt, vel ex metu, rollatur deliberatio ſufficiens, vt valida ſint: dicemus infrà,de errore quidem, hoc libro diſp. 64. De metu autem lib.4.diſp.19.

Rogabis tamen,quid ſi ſit dubium,num iracundia, aut perturbatio priuarit vouentẽ,aut contrahentem ſponſalia deliberatione requiſita?*Panor. c.Dudũ,n.8.de cõuerſ.coniu. Alex.de Neuæ.Sicut litteris,n.*18.vbi & *Fel.n.3.de iurei.* aiunt iudicandum eſſe pro voto, quia ſemper præſumitur deliberatio:& ita ergo exiſtimo,quia raro contingit,vt in tantum iracundia exardeſcat: vt rationis vſum impediat, ſicut ratiſſimè occidens alterum ex vehementi iracundia, excuſatur à mortali. Item quia qualitas, quæ naturaliter homini ineſt,ſemper adeſſe præſumitur,vt probat *Men. ex Alciat. de præſ.l.1.q. 14. n. 3.* Nec in hoc euentu poſſeſſio eſt pro libertate voluntatis,ſed potius pro voto, & ſponſalibus:quia eſt certum votum & ſponſalia contraxiſſe:dubitatur tamen de rationis vſu. Tandem, quia quãuis geſta iracundiæ calore præſumantur inconſultè facta: vt docent *Tiraq.de pœnis tempor.tota cauſa 1. Men.de præſum.l.1.q.13.n.21.*ait nõ præſumitur defuiſſe deliberationẽ requiſitam ad culpam lethalem,ſed ſolum maturũ conſilium tandem hoc probatur ex dicendis diſp.ſeq.n.13.

Ad 1. & 2. argumentum deſumptum ex illis textibus, 11
dico eos textus intelligi,cùm iracundia priuat rationis vſu, & deliberatione requiſita ad culpam mortalem. Ad 3.conſtabit ex dicendis n.19. & 20. vbi etiam explicabo an ſufficiat delibetatio virtualis

SVMMARIVM.

An ſurdus & mutus à natura poſſit cõtrahere ſpõſalia n. 12.
*Quid ſi ſimul cæcus ſit?n.*12.
*Soluuntur argumenta.n.*14. *& explicatur c. Cùm apud, de ſponſal. Poſt n.*14.*inuenies reliqua ſummaria.*

Difficultas 11. eſt, Vtrùm deſtituti ſenſibus, quibus 12
naturam & vim contractus edoceri valeant, vt ſurdi & muti à natura,poſſint contrahere ſponſalia:videntur enim non poſſe.1. quia quamuis inſtinctu naturæ norint, quid copula ſit,illiuſque ardore premantur brutorum more, at impoſſibile videtur,noſſe quod matrimoniũ ſit,vt importet ius in alterius corpus, ergo in illud non poſſunt conſentire:nihil enim volitum,quin præcognitũ.2.Quia mutus,& ſurdus,à natura donare non poteſt, vt docet *gloſſ.l. Qui id quod 54 § Mutus.verb.Donare ff.de donat.*vbi cum textus dicat,mutũ,aut ſurdũ donare poſſe,ait *gloſſa,*id verũ eſſe,quando nõ à natura,ſed poſtea caſu ſupernenit quod idem multis citatis docet *Ant.Gom.*de quocunque cõtractu *to.2.var.c.14.n.29.*Sed minoris præiudicij eſt,quicunque alius contractus, & facilius cognoſci poteſt: ergo à fortiori non poteſt cõtrahere ſponſalia & matrim. 3. Ex *c.Cùm apud,de ſp.ſtatim.in pr.*ibi, *cõſaluiſti nos an mutus, & ſurdus poſſint alicui matrimonialiter copulari.* vbi cum in plurali loquatur, videtur loqui de diuerſis,quorum alter mutus,alter verò ſurdus ſit, aliàs ſi de vno intelligeret textus, eſſet ſolœciſmus:& ita eum intelligit *gl.verb:Surdus,*quare videtur ibi gloſſa huius ſent. & eam tenet *Anchar.ibi n.5.Bald.l.Diſcretis,n.1.C.qui teſt.fac.poſſ.*vbi *Iaſ. n.8.Angel.Fulg.Lud.de Roma ibi,Flaminis de reſign. benef. l.5.q.3.n.16.Bellus in œconomia canon.claſ.2.c.4.§.7.lit.C.* Cæterũ verius exiſtimo poſſe mutum ſimul,ac ſurdum, ſi intellectum perſpicacem habeat, ita vt ſignis edoceri poſſit,quid ſit matrimonium, & ſignis indicare conſenſum, validè contrahere ſponſalia,& matrimonium.Probatur ex *d.c. Cùm apud.* vbi in reſpõſione ſic dicitur, *videtur ſi talis,*(nempe mutus,& ſurdus,de quo erat quæſtio)*velit contrahere, nõ debet ſibi denegari.* vbi cũ loquatur in ſingulari, videtur intelligere de eodem vtroque morbo laboranti. Præterea, quia aliqui muti ita ſunt perſpicacis & acuti ingenij,vt multa explicatu difficillima facilè ſignis manifeſtent,aliáque ipſis ſignificata intelligant: vt experientia ipſa teſtatur. Tandem, quia hi ſecundùm omnes poſſunt confiteri, & abſolui, ergo & contrahere matrimonium. Quare hanc ſententiam defendunt *Hoſt.d.c.Cùm apud.ſuper verſ. Surdus.1o.in Ant.ibi n.*15. *Ant.n.6.Card.n.1. Panor.fi. Alex.de Neuo n.*12.*Propoſitio n.5.Hen.c.Tua,de ſponſ. n.1.& 2.Pariſius conſ.63.vol.4.Cou.4.decretal.2.cap.2.fin. Angel. Matrim. 3. impedim. 18. init. Tabiena Matrim. q.6.n.7.fi Greg.Lop.l.5.t.2.p.4.verb. Que fueſe,Brunellus de ſponſ.cõcl.14.n.5.&* 8.& habetur to.9.tractatuũ, *Coſtanus de ſponſ.tit.qui poſſunt contra.ſponſal.n.* 10. habetur eod.to. *Matienzo.l.5.rec.t.2.rubr.gloſſ.1.n.* 67. Poterit autẽ iudex deprehendere, & colligere conſenſum legitimum ex geſtu,& ſignis,eſt enim difficillimum hos poſſe habere legitimum conſenſum:vt bene docet *Angel.proximè citatus*

catus. Sic *Host. Ioan. And. Ant. Henr. Panor. Alex. de Neuo, Greg. Lop. ibi.* adduntq; in dubio consulendũ esse principẽ.

13 Si autem aliquis sit simul mutus, & surdus, ac cæcus, *Hostiens. Ioan. Andr. Ant. Card. Panor. Alex. de Neuo, n.* 14. *& 15. Henr. Ang. Tabien. Greg. Lop. Brun. n. praced. allegati,* asserunt posse contrahere matrim. Quod tamen me nullo modo percipere posse fateor, & ita meritò id negat *Anchar. d. c. Cum apud, n.* 5. quamuis hæc non à natura habeat, sed casu, nisi antequam in hæc incideret, nosset quid esset matrim. & *Alex. Carrer. l.* 1. *de sponsal. c.* 4. id negat etiam de eo, qui tantùm est surdus, & cæcus à natiuitate, quod verum credo, quia mutus solis signis edoceri potest, quid sit matrimonium: cæcus autem signa hæc percipere nequit: nec etiam verba, cùm simul surdus sit.

14 Ad 1. arg. dico signis posse doceri, si perspicax ingenium habeat. Ad 2. dico meritò ius ciuile prohibuisse his cæteros contractus inire, quia facilè deciperentur, cùm difficillimum sit eos contractus vim nosse: matrimonium tamen nullibi reperitur prohibitum, quia durissimum esset eos compellere continenter viuere, & remedium in libidinis ardorem à Deo naturæ authore concessum denegare. Ad 3. dico in responsione locutum esse Pontificem in singulari: præterea interrogatio potest explicari cùm loquatur de diuersis, quorum alter surdus tantùm est, alter verò mutus, sed eo ipso quod mutus est, surdus esse intelligitur, cùm causa defectus loquelæ sit surditas

SVMMARIVM.

An qui ratione destituti sunt, vt insani, & mẽte capti possint cõtrahere sponsalia, & matrimonium: explicatur c. Neque furiosus 32. *q.* 7. *n.* 15.

Quid si dilucidis interuallis gaudeant. 16.

In dubio an aliqui sit sanæ mentis, & contraxerit tempore dilucidi interualli, quid præsumatur. 17.

An peccet amens dilucida habens interualla, contrahendo matrimonium. 18.

An ebrius contrahere possit sponsalia, & matrimonium. 19

Quid si tempore sanæ mentis prouidit, & voluit contrahere. 20.

An deliberatio & voluntas virtualis sufficiat ad valorẽ sponsaliũ 21.

An dentur aliqui partim insani, partim autem sanæ mentis, & liberum arbitrium detur in aliquibus rebus, in aliis verò minimè: prima opinio negatiua. 22.

2. *Opinio verior.* 23.

Soluuntur argumenta. 24.

15 Difficultas III. est, An insani, & mente capti deliberationem habere valeant, vt possint validè contrahere sponsalia, & matrim. *Glos. c. Dilectus de sponsal. verb. Furore* videtur sentire sponsalia, & matrimonium cum furioso contracta esse valida, si contrahens erat furoris conscius: & potest probari ex decreto Fabiani Pontificis, & habetur *c. Neque furiosus.* 32. *q.* 7. ibi, *neque furiosus, neque furiosa matrim. contrahere possunt. sed si contractum fuerit non separentur.* Merito tamen prædictam glossam reprobant *Prepos. in d. c. Dilectus n.* 2. *& Con. 4. decret.* 2. *p. c.* 2. *n.* 7. *fin.* quia furiosum non posse contrahere, non oritur ex iniuria alteri contrahenti illata, vt si alter conscius sit, videatur illum remittere, ac proinde valida sint sponsalia: sed oritur ex deliberationis defectu, liberique consensus, cuius furiosus expers est. Nec obstat *c. Neque furiosus,* nam intelligitur de matrim. contracto ante furorem, vt sensus sit, furiosos nullo modo posse contrahere matrim. furoris tempore, sed si contraxerint, (intellige ante furorem) separandum non esse matrimonium propter furorem superuenientem. Et ideo sit conclusio, vt sponsalia valeant, requiritur vt vterque contrahens sit sui compos, rationisque vsum habeat: quare si alteruter insanus sit, sponsalia erunt nulla. Sic definitur *c. Dilectus, de sponsal.* & idem habetur *l.* 6. *t.* 2. *p.* 4. & deducitur arg. ex *Clem. Si furiosus, de homicidio,* & ex *l. Furiosum, C. qui testam. fac. pos.* Ex quibus constat, à furioso fieri nihil posse consensum liberum exigens, qualem petunt sponsalia, & matrimonium. Et idem dicendum est de mente capto, nam exæquatur furioso *l.* 2. *& ibi Bald. C. de curat furios.* & ex text. *iunct. gloss. verb. Extra mentem. c. Sicut de reg.* & pulchrè docet cum multis *Nau. c. Si quando, de rescrip. excep.* 10. *n.* 5. vbi concludit mente captum esse genus ad patientem, sæuam & quietam mentis alienationem. Et ita docet *Con. 4. decret.* 2. *p. c.* 2. *n.* 8. *Greg. Lop l.* 6. *t.* 2. *p.* 4. *verb. El. que fuese. Henriq. l.* 11. *de matrim. c.* 4. *n.* 3. quod intelligendũ est de mente capto, qui omnino rationis vsu destituitur, secus est, si non caret omnino intellectu, quem vulgo *tonto, o atontado* appellamus, vel dicimus, *no tiene tanta sabiduria como Salomone,* ironicè: hic enim sponsalia, & matrimoniũ inire potest, vt benè cum Socino docet *Greg. Lop. proximè cit.* & ratio est manifesta, quia deliberationẽ sufficientem habet ad lethaliter delinquendũ.

Intelligenda tamen est conclusio, quando furiosus, vel 16
mente captus perpetuo furore laboraret: si enim dilucidis interuallis gaudeat, potest eo tempore sponsalia, & matrimonium contrahere: tunc enim rationis vsus particeps est: constátq; ex *c. Quamuis.* 7. *q.* 1. & ex *l. Diuus ff. de offic. præsidis,* & docent ex Theologis *D. Th.* 4. *d.* 34. *q. vnic. a.* 4. vbi *Richardus a.* 4. *q.* 1. *D. Bonau. a.* 3. *q.* 1. *Soto q. vnic. a.* 3. *concl.* 1. & reliqui Theologi, & ex iuris peritis, *gl. c. Neque furiosus* 34. *q.* 7. *initio, &c. Dilectus de sponsal. verb. Furore,* vbi *Ioan. Andr. n.* 5. *Henricus n.* 1. *Alex. de Neuo, n.* 16. *Præpositus n.* 1. *Conar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 2. *n.* 5. *& reliqui.*

Dubitabis tamen, quæ præsumatur in dubio? Dicito sic: 17
quando non constat eum de quo tractatur, antea furore correptum esse, non præsumitur furiosus, sed sanæ mentis: vt constat ex *l.* 2. *C. qui test. fac. pos. & l. Nec codicillos. C. de codicil.* & ratio est clara, quia natura ipsa homines sanę mẽtis producit, quare asserenti aliquem insanum esse, aduersatur præsũptio, quæ à natura ipsa descẽdit. Sic *Con.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 2. *n.* 5. *Menoch.* multos referens *l.* 6. *de præsumpt. præsump.* 45. *n.* 18. Ex quibus autem coniecturis hoc deprehẽdatur, prosequitur ibi latè *Con. n.* 6 *& Menoch. n.* 24. Hoc tamẽ vnũ aduerto, iudicari sanæ mẽtis, vt validè contrahat sponsalia, quãdo eam deliberationẽ habet quæ in materia graui sufficeret ad culpã mortalem: vt de confectione testamenti docet *P. Mol. t.* 1. *de iust. tr.* 2. *disp.* 136. *f.* 735. quia (vt diximus n. 5.) ea deliberatio sufficit, & necessaria est ad valorẽ sponsaliũ. Quando autem cõstat aliquem dementia affectum fuisse, nec constat consueuisse habere dilucida interualla, præsumitur adhuc demens. Sic *Con. n.* 6. *Menoch.* multos allegans contra alios *d. præs.* 45. *n.* 59. *& cons.* 82. *n.* 210. *l.* 1. Quod tamen procedit, si probatum fuerit furorem durasse quodam continuo tempore, vt anno vel mense? secus si probatur in aliquibus actibus furiosum fuisse: non enim præsumitur permanere furorem. Sic *Con. d. d.* 6. *Menoch. de præs.* 54. *n.* 62. referens alios, *Lud. Lop.* 2. *p. inst. materia de matr. c.* 39. *f.* 1057. Similiter non præsumitur furorẽ durare, vbi præteritorum testimonio probatur ex accidẽti, quod iam cessauit, contigisse. Sic *Con. cum aliis eo. n.* 6. *Lud. Lop. ibi.* Tãdem si furiosus lucida habeat interualla, cũ dubitatur an actus tempore furoris, an sanæ mentis gestus fuerit *Henriq. l.* 11. *de matr. c.* 4. *n.* 3. ait in dubio præsumi rationis vsum, dicendũm tamen est præsumi tempore furoris gestum esse. Et ratio est, quia cùm furoris morbus suapte natura perpetuus, insanabilis, ac desperatus sit, præsumitur durare omni tempore, & illa dilucida interualla sunt per accidens, ideóque minimè præsumuntur. *l. Si verò. §. Qui pro rei qualitate. ff. qui iur. cog.* sic multis citatis, *Prepos. c. Dilect. n.* 2 *de sponsal. Mol.* 2. *de primog. c.* 9. *n.* 30. *Menoc. multos referens d. præsu.* 45. *n.* 68. *Gama p.* 1. *decis.* 100. *P. Mol. t.* 1. *de iust. tract.* 2. *d. sp.* 136. *f.* 735. Limita autem nisi ex actus qualitate, quia ita bene gestus est, vt ostendat non factũ esse à demẽte, præsumatur gestum tempore, sanæ mentis. Sic *Con. n.* 7. *& Lud. Lop. proxi. cit. Men. cum aliis d. præsu.* 45. *n.* 66. *Matienz. l.* 5. *rec. t.* 1. *sub gl.* 1. *n.* 67. Similiter præsumitur furiosus quoad actus, qui paulò post furoris tẽpus agũtur, non autẽ quoad illos, qui lõge interuallo distant. *Con. cũ aliis n.* 6. *Men. d. præsu.* 45. *n.* 69. *Lud. Lop. ibi.*

Obseruandum tamen est, quamuis habitu furiosus, si interualli lucidi tẽpore ducat vxorem, validè contrahat, peccare tamen contrahendo, quia idoneus non est ad prolem educandam. Sic videtur sentire *D. Th.* 4. *d.* 34. *q. vnic. a.* 4. vbi ait non esse tutum hunc contrahere: & *D. Bon. ibi. a.* 3. *q.* 1. vbi dicit hunc non debere contrahere propter periculum: & *Soto ibi q. vnic. a.* 4. *concl.* 1. quem sequitur *Petr. de*

*Led.de matri.q.58 a.4.dub 2.in solut.ad 2.*vbi vterque ait, nonnihil iniuriæ irrogari sacramento, & si vterque contrahens frequenter amentiam pateretur, forsan esse mortale. Limitat *Soto*, nisi per alias coniunctas personas prolis educationi satis consuleretur. Sed *Petro de Ledes.* non videtur hæc limitatio ita certa, eo quod educatio illa munus est parentum. Mihi verò placet moderatio Soti, nam ex causa iusta id munus alij committi potest, qualem esse parentum amentiam, nemo dubitabit; & si dicas; Abstineant matrimonio contrahendo: durum est ipsos ad vitam continentem astringere, & maximè si grauibus carnis stimulis tempore sanæ mentis vrgeantur.

19 Ex dictis infertur, quid de ebrio dicendum sit, is enim si ebrietatis tempore contrahat matrimonium, aut sponsalia, nihil facit: quia consensu libero, & debita deliberatione caret. Sic *Henr.c.Dilect. de sponsi.n.4. D. Anton.3.p. t.1.c.19.ante* §.1. *Couar.4.decr.2.p.c.2.n.9. Greg. Lop.l.6.t. 2.p.4.verb. Et quæ fuere*: quod à nemine negatur, si intelligatur, prout *D. Anton. Couar. & Greg. Lop.* intelligunt, quando ita ebrius est, vt rationis vsu orbatus sit.

20 Non immeritò tamen dubitabis, quid dicendum sit, si ebrius, & demens tempore sanæ mentis voluntatem habuerunt contrahendi sponsalia, aut matrimonium, eamque tempore ebrietatis, aut dementiæ exequantur. Posset enim aliquis existimare valida esse: quia baptismus eo tempore collatus, validus esset propter voluntatem præcedentem. Et fortius vrget, quia non deficit deliberatio requisita ad peccatum mortale: homicidium enim tunc cõmissum si tempore quo sui compotes erant, præuisum esset, culpa lethalis esset. Dicendum tamen est non sufficere eam voluntatem, nec est simile de baptismo, nam in matrim. & sponsalibus ipsi cõtrahentes sunt ministri, & actus ministri necessariò debet esse humanus: sicut si aliqui sui compos audiuit confessionem, & factus insanus absoluere, nulla esset absolutio: & similiter si tunc baptizaret, quamuis ante id in animo haberet, irritus esset baptismus. Non obstat etiam mala præuisa imputari tunc ad culpam, tum quia bonum ex integra causa, malum autem ex singulari defectu teste *D. Dionysio. c 4.de diui.nom.* Vnde cùm sponsalia, & matrimonium sint quoddam bonum, exigunt plenam libertatem, ac peccatum cùm malum sit, satis est in sua causa sit volitum, tum præcipuè, quod cùm homo teneatur vitare homicidia, & alia peccata, eo ipso, quòd sciens se in ebrietate illa admittere, & cum possit, non curat ea vitare, indirectè, & virtute ea vult: at cùm non teneatur vitare sponsalia, & matrimonium, non censetur voluntas virtualis circa illa. Sic *Ledesm.2.p.4.q.60.art.3. Veracruz 1.p.spec.a.41.conc.5. Petr.de Led.de matrim.q.58. art.3.dub.1. Matienzo, lib.5.recop.t.1.de rubr.gloss.n.208.*

21 Hinc infertur ad sponsalia & matrimonium non sufficere voluntatem virtualem. Sic *Angles* in quodam simili docet *floribus 2.p.q.1.de voto.a.1.diffi.3.concl.4.*vbi ait votũ emissum ex simili deliberatione irritum esse: ac proinde idem diceret in sponsalibus, eadem enim deliberatio ad vtrũq; desideratur, vt dixi in hac disp.n.5. & probat, quia si is quis sciret dum ebrius est, multa se emittere vota, & liberè inebriaretur, haberet virtualem deliberationem vouendi, & tamen vota essent nulla, sicut si sciret se perpetrare homicidium & inebriari vellet, virtute eligeret ea homicidia. Sed dicendum est sufficere virtualem voluntatem, quia sponsalia sunt volita in se, vnde dispar est ratio de homicidio volito ab ebrio, quia tantum est volitum in sua causa præuisa, & quia (vt dixi n. præced.) homicidium tunc admissum censetur virtute volitum, non autem sponsalia, vel vota tunc emissa. Et ideo *Nauar. sum. Latina, & Hisp.c.12.n.27. Lud.Lop.1.par.instr.c.43. paulo post princ. Arag.2.2.q.88.a.fol. 966.* meritò docent ad voti valorem sufficere voluntatem & deliberationem virtualem, qua in se ipso volitum est: quare idem dicerent in sponsalibus, & probatur: quis enim diceret, quod is qui deliberatè cœpit exequi eas cæremonias, quæ præcedere solent matrimonium, aut professionem, non sit verè professus: aut legitimo matrimonio coniunctus, ex eo, quod tempore professionis, aut matrimonij non habeat, deliberationem, propter animi perturbationem, vel attentionem ad alia? sicut si simili voluntate facturus factum accedat, verè consecrabit ex voluntate virtuali, quamuis consecrationis tempore ad alia diuagatus non attendat.

Tandem egregium dubium se offert, vtrùm quispiam 22
in omnibus ferè rebus possit esse rationis particeps, in vna verò, aut altera eiusdem expers, atque ita capax sit contractus quoslibet, & matrimonium celebrandi, sacramenta percipiendi, & peccata confitendi? Videtur enim id fieri minimè posse, nam omnis nostra cognitio intium sumit à sensibus, authore Philosopho, nihil enim in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, ergo vitiata sensuum principe imaginatiua, intellectus non poterit rectè ratiocinari, quod ad libertatem desideratur. Et confirm. ex doctrina *D.Th.2.sent.d.25.q.1.a.2.ad 7.*vbi dicit vsum liberi arbitrij impediri per accidens quia ad id vsus rationis exigitur, & ad rationis vsum imaginatiua virtus, quæ per organi læsionem impeditur: ergo cùm in quocumque demente necessariò saltẽ virtus imaginatiua læsa esse debeat, impedietur vsus rationis, & liberi arbitrij. 2. Probatur, quia omnis potentia eodem modo respicit omnia sua obiecta, vt visus omnes colores, & si circa vnum obiectum vitietur, eodem vitio quoad reliqua laborabit: ergo si ex imaginatiuæ læsione intellectus, quoad aliquod obiectum deficit, perperam ratiocinando, deficiet quoad reliqua, & ita vel omnibus, vel in vna re deliberabit. Tandem, quia aliàs daretur eundem hominem capacem esse merendi in vna materia, & nõ in aliis. Quare *Victoria relectione ad quid teneatur homo veniens ad rationis vsum, n.19.* tanquã probabilius sustinet non posse aliquem vsum rationis habere vna materia, & non in aliis, dicitque maniacos, & phreneticos habere rationis vsum circa omnem materiam, errare tamen circa aliquam, quasi naturaliter & inuincibiliter.

His tamen minimè obstantibus credo verius esse inueniri 23
sæpe delirãtes in aliqua speciali materia, ac proinde in illa rationis, liberi arbitrij meriti, atque demeriti expertes, sed naturaliter brutorũ instar imaginatione duci: in aliis verò ratione vti, & liberè operari, capacésque esse merendi, & demerendi, ac subinde posse fateri, alia sacramẽta recipere, sponsalia, ac matrim. celebrare. Cognoscemus autem hunc rationis vsum in deliberantibus in aliqua materia, ex præsenti statu factis aliquibus interrogationibus, & perspecto an norint discernere inter bonum & malum: id enim indicium est mentis constantiæ, quod est bene se habere ad ea, quæ offeruntur, vt pulchè *Hip.l.2.Aphor.aphor.53.* Prob. etiam *l.His qui 12.in fi.ff.de tut.& c* ibi, *non est nouũ quosdam, & si mentis suæ videbuntur ex serm. compotes esse*, vbi *Gl.v.ex serm.* ait ex sermonibus alicuius coniunci sit sanæ mentis, necne. Prob. hæc sent. tripliciter. 1. auct. deinceps experientiis, demum ratione. Prob. ergo 1. auctorit. *Auic. l.3.fen.1.tr.3.c.2.in med.*vbi hæc ait, *nos verò dicimus quod quando apostema fit in parte anteriori, corrũpit imaginationẽ cum ergo est illud, incipiunt colligere villos ex vestibus: quod si sit in medio corrumpit cogitationem, & turbatur in eo quod agit.* Ecce qualiter concedit imaginatiuæ læsionẽ, & cõsequenter phrenesim manẽte cogitatione, seu ratione illęsa. Idem docẽt *Gal.l 4.de loc.maic affect.c.1.& c.4.& de symp. diff.c.3. Leon.Fusc.*auctor alioquin reprobus *l.1.med.morb. c.29.Platim in pr.Don.Ant.l de medend. hum.corp.mal.c.6.* vbi omnes hi docẽt esse phreneticos, qui ratione manente illæsa, imaginatione deprauata mouentur. Item docet *Actius tetrabibli 2.serm.2.c.1.init.* vbi hæc dicit, *aut enim imaginatiua facultas solum læsa est, seruatur autem ipsi ratiocinatiua, & memoria: aut ratiocinatiua solum læsa est, seruatur autem imaginatiua & memoria. aut etiam imaginatiua læsa est, seruatur autem memoria. Quib. igit. imaginatio læsa est, ij indicant quidem rectè, imaginantur autẽ peruersè: quib. verò ratio solum læsa est, imaginantur quidem rectè, iudicãt autem non rectè: quib. autẽ memoria læsa est, nullius ante affectorũ meminerũt, imo neq; omnino rectè imaginatur, ne-*

que

Et ex Theologis, *Victoria relectione ad quid teneatur homo veniens ad vsum rationis, n.* 19. sustinet tanquam probabile posse aliquos habere vsum rationis in vna materia, & non in aliis. Et multi Theologi doctissimi è nostra Societ. Iesu, quos de hac re consuli, sunt nostræ sent. 2. Probatur experientiis, quibus tota Philosophia naturalis, ex cuius principiis quæstio hæc decidenda est, innititur, autor est *Arist. 1. met. c.* 1. Prima ergo experientia est, quam refert *Galen.* de Theophilo Medico ægrotante *lib. de symptomatum differ. c.* 3. is enim cùm alioquin prudenter se geteret, & disseret, atque eos, qui aderant exactè cognosceret, tibicines tamen quosdam arbitrabatur esse in angulo cubiculi, séque illos videre putabat, & assiduè clamans iubebat eos expelli, & quando conualuit, perfectè recitabat omnia verba, & gesta eorum, qui ipsum inuiserant. Ecce qualiter imaginatione læsa, phreneseque occupata permanebat in rebus gerendis prudentia, & discursus ad differendum, & omnium exacta cognitio, quæ omnia vsus rationis manifesta indicia sunt: 2. experientia est, quam de semetipso refert *idem Galen. l. 4. de locis male affectis, c.* 1. cùm enim ardenti febre laboraret, & festucas atri coloris eminere, & floccos similiter in vestibus esse putabat, quos auferre tentans, nihilque sub digitis eductum inueniens, accuratius, vehementiúsque id efficere conabatur, audiens tamen amicos, qui tunc aderant, dicentes. Videtis hunc floccos euellere, & festucas colligere? statim intellexit, & cùm sic animo constaret, vt rationalis in eos facultas non vacillaret, rectè (inquit) dicitis ô amici, proinde, ne phrenesis me arripiat, auxilio estote. Et quibus manifestè constat neq; in Theophilo, neque in Galeno rationem læsam esse, sed solam imaginationem: vtramq; experientiam refert *Idem Leon. Fusch. l. 1. de med. morbis c.* 20. statim in principio, ad hoc idem comprobandum. 3. experientia est, cuius ergo sum testis oculatus: his proximè diebus noui pastorem quendam, qui de Trinitatis, & Incarnationis mysterio interrogatus necessariam pro captu rationem reddebat, peccatáque frequenter confitebatur, sensu etiam, & ratione præditus erat ad oues ducendas, ac pascendas, & de stipendio sui operis debito, paciscendum, & denique in omnibus ratione ducebatur, si hoc vnum excipias, quod vehementer angebatur, ne ad habitum monachalem induendum cogeretur: precabatur autem, & enixè contendebat, vt chirographo aliquo sibi dato tutus redderetur fore, vt nullo tempore ad id compelleretur: illóque sibi tradito mirum in modum lætabatur. Choreas ducebat, & quicquid sibi iniungebatur, libentissimè executioni mandabat; quod euidens signum est sola imaginatiuam, quoad eam materiam, læsam esse. Tandem probatur ratione, suppositó triplici principio apud Philosophos certo 1. est, delirij causa est humor, aut pauor feruentissimus in cerebri substantiam, in eiúsque ventriculos effusus, cuius impulsu mens in falsa quædam, & fictitia traducitur. Quod inter alios bene explicat *Fernelius lib. 6. de part. morbis. c.* 2. II. principium est, maximam esse imaginatiuæ facultatis virtutem ad alterandum corpus, excitandósque humores: cuius effectus mira aliqua refert *Abulens. c.* 30. *Gen. q.* 9. *fine*, ex D. Hieronymo, vnde ex huius Facultatis virtute delirium potest prouenire, experientia ipsa teste: vidimus enim non paucos ex vehementi aliqua imaginatione deliraße. III. principium est, effectus, qui ex imaginatiua proficiscuntur, sunt in duplici differentia; quidam ita ab imaginatiua procedunt, vt postea permaneant, eo quod alias causas conseruantes habeant: alij verò pendent ab actu imaginatiuæ in fieri, & conseruari, quia carent aliis causis à quibus conseruentur: vt humor melancholicus ex rei tristis imaginatione consurgens manet cessante actu imaginatiuæ: alteratio autem ex rei turpis meditatione, ea finita cessat. Idem cernimus in delirio, aliud enim est, quòd perpetuò durat, eo quod idem humor calidissimus tenaciter occupat cerebri partes: habétque sufficientes sui conseruationis causas: aliud verò est, quod breui finitur, eo quod vapor ex quo prouenit, debilior sit. Hic ergo suppositis probatur nostra sent. sic, delirium prouenire potest ex vehementi aliqua imaginatione, ita vt ab illa dependeat in fieri, & conseruari, ergo contingere potest aliquem hominem dum considerat aliquod obiectum, delirare, licèt dum aliqua percipit, non deliret, sed deliberatione vtantur. Nec obstat principium, quod vrget oppositum sentientes, nimirum libertatem indiuisibilem esse, nec percipi posse, qua ratione circa aliqua obiecta integra perseueret, circa alia verò omnino lædatur. Hi enim si vniuersim loquantur, certum est falsum illos assumere. In primus enim actus primò primi in nobis sunt necessarij, actus verò secundi sunt liberi, siue sint circa diuersa obiecta, siue circa idē; deinde in Christo Domino reperti sunt aliqui actus voluntatis omnino necessarij, huiusmodi erat amor Dei procedens ex visione beatifica, & alij perfectè liberi, vt obedientiæ, quo mortem subijt; imò circa idemmet obiectum habuit actus, & necessarios, & liberos, nam actus amoris Dei, qui necessariò sequebatur ex visione beata necessarius erat; qui verò ex scientia infusa, libet. Vt docent *Duran. 3. d. 18. q 2. Palud. ibi. q. 2. a. 1. Capreol. 1. d. 1. q. 3. circa fin. ad arg. cont. 4. conc. Ferrara l. 3. cont. gentes. c. 62. ad fin. Soto l. 3. de nat. & grat. c.* 7. quinimo circa idē omnino obiectū, vt circa proximum cognitū per eandem visionem beatam in Christo, & beatis est duplex actus amoris, alter necessarius, alter verò libet: vt tenet *Suar. 3. p. q. 19. a. 3. disp. 39. sect. 2. in 3. sent.* Nulli ergo mirum esse debet si asseramus in aliquo homine posse dari actus necessarios, & liberos circa obiecta diuersa, & cognita mediis cognitionibus valde diuersis, cuiusmodi sunt elicita media specie aliquo humore vitiata, & cognitio alterius obiecti elicita media alia specie illæsa, & perfecta.

Ad 1. arg. & confirm. fateor discursum circa illud obiectum ab imaginatiua vitiata repræsentatum errare, at circa alia, erga quæ imaginatiua illæsa est, non errat. Ad 2. Quānis ex ratione sua eodem modo respiciat potentia omnia obiecta, si illa eodem modo se habeant, cæterum per accidens prouenire potest, vt aliter versetur circa illud obiectum, ac circa alia: vt explicatum est. Ad 3. Admitto quod infert, id tamen non est inconueniens, vt explicui. 24

DISPVT IX.

An sufficiat ad sponsalia promissio externa facta, qua vterque, vel alteruter contrahens, caret animo verè promittendi, aut se obligandi, saltem si iuramento stabiliatur: vel quando de promissione, aut de intentione se obligandi, est dubium.

SVMMARIVM.

Quotupliciter contingat non habere animum se obligandi, n. 1.
Quæ certa sint, & quæ in dubium vertantur. 2.
Quando deficit animus promittēdi, an sit culpa letalis, & obliget, n. 3. *& ibi, an sufficiat, vt hic fictè consentiat, postea consentiat internè.*
Quid quando animus promittendi, non tamen se obligandi. 1. *opinio, esse sponsalia, & esse votum simili intentione emissum.* 4.
Opinio verior, nec esse sponsalia, nec votum. 5.
Quid si velit se obligare ad solum veniale, vt ad panem in sponsalibus, & voto 6.
Soluuntur argumenta, & explicantur l. 1. *§.* 1. *ff. Si vsufruct. pet. & illud brocardicum Qui vult antecedens, vult & consequens, n.* 7.
Post n. 7. *inuenies alia summaria.*

DVpliciter contingere potest non habere animum se obligandi. 1. positiuè, vt si promittens actum positiuum habeat, quo obligari nolit. 2. negatiuè: vt si nec habeat voluntatem se obligandi, nec contrariam. Et hoc rursus bifariam euenit. 1. quando explicitè eam voluntatem se obligandi non habuit, implicitè tamen, & virtute id voluit. Vt quando quis est conscius naturæ promissionis, & obligationis ex illa consurgentis, nec habuit intentionem contrariam; 2. modo quando nec implicitè, nec explicitè habuit intentionem se obligandi, nec etiam contrariam: vt si promittens ignarus sit naturæ promissionis, & obligationis qua ligat. 1

Certum igitur est si promittentes animum se obligandi 2

habent, non tamen implendi, eſſe vera ſponſalia, obligareque: quia peſſima non implendi intentio rem promiſſam, non eximit ab obligatione, quæ ex ipſa promiſſione animo ſe obligandi emiſſa, naturaliter conſurgit. Similiter eſt certum, ſi promittens ſe habuit negatiuè primo modo dicto, quia explicitè non habuit animum ſe obligandi, habuit tamen implicitè, & virtute, eo quod dum promiſit, conſcius erat promiſſionis naturæ, licet huius non meminerit, tunc manere obligatum. Quia ex voto naturaliter manet obligatio, & ex quacumque promiſſione: quare intendens promittere, nec apponens explicite intentionem contrariam, cenſetur intendere ſe obligare. Qui enim vult antecedens, cenſetur velle conſequens, quod ex illo naturaliter infertur *l. 1. ff. ſi vſufruct. petatur.* Et ita in omni promiſſione tenet *Fort. c. 1. de pact. n.* 30. & in alio ſimili, nempe in voto, (vtraque enim obligatio ex promittentis ſpontanea voluntate oritur) docent *Aragon. 2. 2. q. 88. a. 1. f. 969. col. 2. Manuel. 2. 1. ſum. c.* 82. *n.* 7. & nullum reperti in hoc diſcrepantem. Quare tunc erunt vera ſponſalia. Idem dicendum eſt, quando tempore, quo fides data eſt, adfuit vera ſe obligandi intentio, quamuis ſtatim fide data promittens haberet animũ ſe non obligandi. Quia iam obligatio ex promiſſione data fuerat. Item certum eſt, quando promittens habuit ſe negatiuè ſecundo modo, quia nec explicitè, nec implicitè habuit voluntatem ſe obligandi, nec contrariam: vt quia naturam promiſſionis, & obligationem ex ea conſurgere, prorſus ignorabat, vel exiſtimabat non obligare, nec manere obligatum. Quia obligatio promiſſionis conſurgit ex ſpontanea promittentis voluntate, ſed in hoc caſu omnino inuoluntaria eſt, vt cùm nihil magis voluntati ſit contrarium, quàm ignorantia, & error *l. Si per errorem. ff. de iurisd. omn. iudic.* Item quia ignorantia, & error circa ſubſtantia rei promiſſæ, irritat obligationem, eo quod voluntatem auferat, at multò magis pertinet ad promiſſionis naturam virtus obligandi; ergo huius virtutis ignorantia voluntatem, & obligationem auferet. Præterea, quia in hoc caſu verè non vult promittere, cùm per hanc vocem Promitto, non intelligat promiſſionem & obligationem oriri. Tandem, quia *l. 3. ff. de act. & oblig.* expreſsè traditur neminem ſe obligare niſi animũ ſe obligandi habeat; & ita loquens de ſponſalibus, tenet *Petr. de Ledeſ. de matr. 3. q. 4. a. 1. dub.* & in voto docet. 2. *Arag. de a. 1. f. 970. col. 1. Manu. d. c.* 92. *n.* 8. indéque vterq; infert. ignorantes inuincibiliter caſtitatis votum annecti ordini ſacro, non teneri ex vi voti ad caſtitatem defectu voluntatis: ſicut de infante ad ordinem ſacrum promoto fatentur omnes. Intelligendum tamen eſt niſi ignorans promiſſionis naturam, velit ea intentione promittere, qua cæteri promittunt: tunc enim implicitè, & virtute obligari vult. Tota igitur difficultas eſt, quando promittens habuit promittendi animum, & poſitiuè habuit animum ſe non obligandi Et de huiuſmodi promiſſionis fictæ obligatione bifariam diſputari poteſt, 1. an obliget ex vi promiſſionis, & ſponſalium. 2. an ſaltem obliget ratione fraudis ad reſarciendam iniuriam illatam. Et in priori caſu eſt diſputatio præſens: in poſteriori verò diſput. ſequenti erit ſermo. Triplex igitur dubium in præſentarium agitandum eſt. 1. An promiſſio ficta animo promittendi facta, & expreſſio non ſe obligandi, conſtituat ſponſalia, ex vique promiſſionis obliget. 2. Quid ſi iramento ſtabiliatur. 3. Quid ſi dubitatur de promiſſione, aut de animo ſe obligandi.

3 . Dubium I. Quando promiſſio fit animo promittendi, non tamen ſe obligandi, an obliget. Et quidem ſi omnino promiſſio ficta ſit ore tenus ſolum, quia deficit animus promittendi, manifeſtum eſt, nec eſſe ſponſalia, nec ex vi promiſſionis obligare, quia verè non eſt promiſſio, ſed promiſſionis fictio. Erit autem difficultas, an ſi poteſt conſentiat interne, ſint vera ſponſalia. De qua l. 2. diſp. 32. n. 9. vſque ad 13. Eſt tamen culpa lethalis, quia eſt mendacium perniciosum: in quolibet enim contractu vtrimque obligatorio, qualis eſt ſponſalium, lex iuſtitiæ præſcribit, vt vterq; verè contrahat. Sic *Caiet. verb. Sponſalia & ibi Armilla n.* 14. *Nauar. ſum. c.* 22. *n.* 27. *Veracruz* dices ab omnibus receptũ eſſe, 3. *p. Spec. a.* 19. *conc.* 1. *Barth. à Ledeſ. de matr. dub.* 14. Quod tamen tripliciter limitandum cenſeo. 1. niſi eo pacto fides daretur, vt alter facilè colligere poſſet iocosè dari, nec inde damnum aliud ſequeretur. 2. niſi promiſſio ſit ex altera tantùm parte; & non mutua, nec inde detrimentum aliud redundat: quia cùm tunc contractus non ſit, minimè eſt mendacium perniciosum. 3. niſi grauis neceſſitas vrgeat ad ſic fictè promittendum, vt obvitandum magnum ſcandalum. Nam (vt diſp. 11. n. 2. dicemus) in hoc euentu non eſt mortale fictè contrahere matrimonium, nedum ſponſalia: & ibi diſputabimus an ſit veniale: & cùm fictè contrahere ſponſalia ſit minus graue quàm fictum matrimonium, minor cauſa deſiderabitur.

In eo igitur difficultas verſatur, quando promiſſio ſit animo promittendi, non tamen ſe obligandi, an ſint vera ſponſalia, & ex vi promiſſionis obliget. Duplex eſt ſent. Leſſe vera ſponſalia, & obligare. Prob. obligatio eſt naturalis effectus promiſſionis, ſicut ignis calefacere, ergo ſicut poſito igne, velit, nolit apponens, calefactio ſequetur, ita poſita promiſſione, animoq; promittendi, ſtatim conſurget obligatio. Et confirm. quia qui vult antecedens, vult neceſſariò conſequens. *l. 1. §. 1. ff. ſi vſufru. peta* ibi, *& ideo ſi vſufrn. legetur, neceſſe eſt tamen, vt ſequatur eum adiun & late Euerardus loco a conceptione antecedentis ad conception. conſeq.* Sed obligatio conſequitur promiſſionem: ergo, qui vult promiſſionem, neceſſariò vult obligationem. 2. Quia alias eſſet in promittentis poteſtate, velle ſe ad mortale, vel veniale attingere. 3. Quia dans formam ſubinde dat conſequentia formam, ergo apponens promiſſionem ſubinde apponit obligationem, quæ ipſam conſequitur. Et ita in ſponſalibus docet *Petr. de Ledeſm. de matr. q.* 43. *a.* 1. *dub.* 2. & in alio ſimili, nempe in voto docet *Soto l.* 7. *de iuſt. q.* 1. *a.* 2. *verſ. Tertio eodemq; medio, Lud. Lop.* dicens idem docuiſſe *Penna. 1. inſt. c.* 42. §. *Secundum Sotum, &c.* 43. §. *Quamuis votum, Manu. 2. 1. ſum. c.* 99. *n.* 9. *Arag. 2. 2. q.* 88. *a.* 1. *f.* 969. §. *Contrariã tamen, Gut. l.* 2. *q. can. c.* 22. *n.* 31.

II. ſentent. verior affirmat, nec eſſe ſponſalia, nec ex vi promiſſionis obligare. Prob. ex *c. ſi. de cond. appoſ.* vbi conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, ipſum annullat, licet verba, & intentio eſſent contrahendi: ergo cùm de natura promiſſionis, & ſponſalium ſit animus ſe obligandi, vbi contrarius animus adfuerit, nulla erunt. Et confirm. quia quamuis intentio contraria matrimonio mente retineatur, ipſum annullat: vt ſi animus ſit ducendi vxorem ad tempus: ſicut dicemus l. 2. diſp. 29. n. 11. 1. Prob. quia omnis obligatio, quæ non eſt ex lege, oritur ex priuata hominis voluntate: ergo vbi deeſt ſe obligandi voluntas, deficit obligatio. Dices, ſponſalia ex hominis voluntate conſiſtere, iis tamen contractis obligatio eſt ex iure diuino, & naturali: hoc tamen non obſtat, quia lex diuina, & naturalis non obligat circa rem ſpontaneã, niſi ſuppoſita voluntate hominis obligationem ſibi imponentis, ergo vbi defuit animus ſe obligandi, deeſt obligatio Tandem, quia obligatio promiſſionis conſurgit ex lege priuata, quam promittens ſibi imponit, nulla autem lex obligat, niſi legiſlator obligare intendat. Quare hanc ſent. tuetur *Enriq. l.* 12. *de matr. c.* 13. *n.* 2. & in alio ſimili, ſcilicet in voto, docent *Ricar. 4. d.* 38. *a.* 3. *q.* 2. *ad* 2. *D. Bon. ibi a.* 1. *q.* 1. *n.* 13. *& 3. d.* 39. *a.* 3. *q.* 1. *n.* 46 *D. Ant. 2. p. t.* 11. *c.* 2. *initio, Ang ver. Pact. n.* 4. *& Vot. 1. n.* 7. *Syl. verb. Votum, q.* 8. *& verb. Pact. q.* 4. vbi *Arm. n.* 2. *& verb. Iurament. n.* 14. *Tabiena ver. Pactum. q.* 2. *Metina C. de reſt. q.* 23. §. *His non obſtant. Nau. ſum. c.* 12. *n.* 38. *Vig. l. inſt. c.* 5. §. 5. *v.* 14. *Pal. 4. d.* 29. *diſp.* 1. *f.* 665. *col.* 1.

Dubitatis tamen, quid ſi adfuit animus obligandi ſe ſolum ad veniale, an ſint vera ſponſalia. Quidam cenſent in alio ſimul, vt in voto, non eſſe in poteſtate vouentis obligare ſe ad culpam mortalem, vel venialem, vel ex obiecti magnitudine id penſandum eſſe quia quamuis obligatio voti, & promiſſionis, quoad exercitiũ pendeat ex vouentis intentione, quãtitas tamen obligationis ſumi tur ex natura rei, iuxta materiæ qualitatẽ. *Sic Soto l.* 7. *de inſt q.* 2. *a.* 1. *v.*

Per

Per hæc ad id. Corduba sum. q. 88. punct. 1. Sed dicendum est quòd is in materia leui non sit in voluntis potestate obligare se ad mortalia, quia talis voluntas vt fatua, & irrationabilis non acceptatur à Deo, cùm & præcepta, & leges superiorem non possint ad mortale, in re leui obligare, vt bene probat *Castro l. 1. de lege pœnali c. 5. docu. 2.* & in voto docent *Soto, & Corduba proximè citati*, idme *Soto l. 8. de iust. q. 1. a. 7. dub. 1.* Cæterum in quacúque materia graui potest se ad solam venialem culpam obligare, quia promissio est lex priuata, quam promittens sibi imponit; at legislator potest sub veniali velle obligare in materia graui. Item quia si potest se ad nullam culpam astringere, vt dixi n. 5. à fortiori poterit ad solam venialem. Hoc colligitur ex *Enriquez l. 5. de pœn. c. 21. n. 5.* vbi dicit posse voluntè ad solam pœnam se obligare. Vnde etiam posse similiter in sponsalibus velle se ad solam venialé culpam astringere, & esse vera sponsalia, sicut esset verum votum, quo se ad veniale obligaret, quia iam est vera promissio, cùm adsit animus promittendi & se obligandi, nec est de essentia, vt obliget ad mortale: si verò solùm esset animus se ad pœnã astringendi, credo non esse votum, nisi tantum circa pœnam; esset enim perinde, ac si vouens diceret, Promitto mille aureos pauperibus, si fuero: obligatio enim solum in pœnã cadit: & eodem modo si per sponsalia esset animus se ad solam pœnam obligandi, nec essent sponsalia, nec promissio: quia omnimoda obligatione destituuntur, cum in illis promissio pœnę minimè valeat, *Gẽma, de sponsalibus.* 4

7 Ad 1. argum. dittinguo antecedens, quando promissio vera est, fateor: secus quando non est vera, vt contingit, quando deficit animus se obligandi: cùm enim radicietur contrarie naturæ promissionis cõtraria, deficit veritas promissionis. Ad confir. dico volentem efficaciter antecedens, velle consequens, at adiciens animum non se obligandi, minimè vult efficaciter promittere, sed ficte, & ore tenus. Ad 2. fateor id sequi, non tamen esse inconueniens vt dixi n. 6. Ad 3. concedo antecedens de veram formam dante qui autem promittit absque animo se obligandi, veram promissionis formam à promittentis mente pendentem aufert: & tantum est apparens, & ficta promissio,

SVMMARIVM.

An si promissio facta animo promittendi non tamen se obligandi iuramento firmetur, obliget. 1. opinio obligare, n. 8.
2. Verior non obligare 9.
Soluuntur argumenta, & explicatur c. Quacunque 22. q. 5. n. 10.
Post num. 10. [illegible] alia summaria.

8 Dvbivm II. An si promissio matrim. iuramẽto stabiliatur, obliget, vtraque sponsalia constituat, quando adest animus iurandi, & expressius non se obligandi: nam quando deest etiam animus iurandi: fatentur omnes, nec vi iuramẽti obligare: sicut diximus n. 5. de promissione. Aliqui censent obligare. Probatur ex doctrina, quam tradũt *Angel. Iuramentum. 4. initio, Syln. Iuramentum. 3. q. 2.* vbi docẽt aliter contrahi obligationem in voto, quam in iuramento; in illo enim cõtrahitur per intentionem, in hoc vero per deliberatum verborum attestationem. 2. Prob. ex *D. Isidoro* & habetur *c. Quacũq; 22. q. 5.* ibi, *quacũque arte verborum quis iurat: Deus tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur, intelligit.* Sic videntur tenere *Hostiẽ. c. Ad audientiã super verb. Resignaui, de his quæ vi, & ibi Ioan. Andr. n. 8.* qui aiunt, licèt promissio non obliget absq; animo se obligãdi, at in iuramento aliud statuere Ecclesiã: sed eos intelligit *Imola ibi n. 5.* vt sentiant in conscientia id iuramentũ non obligare, sed tantũ in foro Ecclesiæ, eo quod nõ credit asserenti se catuisse animo se obligandi: Sed expressè hãc sent. tenent *Caiet. 2. 2. q. 89. a. 7. ad 4. Soto l. 8. de iust. q. 1. a. 7. ad 4. vers. At verò profectò. Couar. de pact. 1. §. 5. n. 2. Gutier. l. 2. quæst. canoc. c. 22. n. 31. Ludouic. Lopez 1. part. inst. cap. 42. §. secundum Sotum. Manuel. 1. to sum. 1. edit c. 192. n. 4. & 2. to c. 92. n. 7. Arag. 2. 2. q. 89. a. 7. §. Quarta concl. f. 1081. Henriq. l. 11. de matrim. c. 13. n. 2. in commento, lit. Z.* quãuis in toto teneat contrariũ. & hoc dicit tutius *Tabiena ver. blasphemare, q. 11.* Vnde iuxta hanc sentent. dicendum est vera effici sponsalia.

Verius tamen est non obligare ex vi iuramenti, aut promissionis, nec esse sponsalia: probatur iisdem rationibus, quibus n. 5. id probauimus de promissione; vtraque enim obligatio procedit ex spontanea hominis voluntate sibi legem imponentis, nec commoda discriminis ratio inter vtramque obligationem designari potest. Item ex *D. Greg. l. 26. mor. c. 7.* & habetur *c. Humana, 22. q. 5.* vbi ait humanas aures talia verba nostra iudicare, qualia foris sonant. Deũ autẽ qualia ex intimis proferuntur. Quare hanc sent. videtur expressè tenere *D. Th. 3. d. 39. q. 1. a. 3. quæstiun. c. 3.* vbi dicit iuramentum ex ipsa iuramenti, vt iuramentum est, ratione non obligare, nisi iuxta iurantis intentionem: & tenet *D. Bonau. 3. d. 39. a. 3. q. 1. n. 46. & ibi Ricar. a. 2. q. 1. Gabr. ibi q. 1. a. 2. concl. 5. D. Ant. 2. p. t. 10. c. 6. vers. Quintus casus sine. Medina C. d. confessione q. de Dispens. in reuelanda confess. ad 2. Palacios 4. d. 29. disp. 1. f. 665. col. 1. Philiarc. de off. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 16. §. Sed dubium est.* Et ex Iuris peritis *Ant. c. Si verò, de iureiur. n. 5.* vbi *Abbas n. 9. Alex. de Nevon. 58. Fel. n. 8. vers. Et declara. Imol. n. 7. Fori. de vit. fine, illat. 22. n. 477. & seq. Rosella verb. Iurare, n. 19. Angel. Iuramentum. 5. n. 8. 10. 32. Syln. Iuramentum, 4. q. 7. 17. 19. Armilla verb. Iuramentum. n. 14. Seraphin. de priuil. iuram. priuil. 110. n. 10. Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. n. 20.* 10

Ad 1. argument. ex propositis n. 8. respondeo negando eam doctrinam, vt bene eam impugnat *Medina C. de restit. q. 23. §. His non obstantibus.* Sed dicendum est vtramque obligationem pendere ex intentione promittentis, vel iurantis. Ad *c. Quacunque arte*, dico intelligi, dum quis iurat animo se obligandi, non tamen implendi, vel quando iurat assertorie rogatus à iudice, contra mentem petentis iuramentum.

SVMMARIVM.

An in dubio vtrùm quis promiserit matrim. homini, vel emiserit votum teneatur, & quid quando id optimatur n. 11.
An in dubio anima se obligandi in matrimonij promissione, & voto teneatur. 1. opinio, non teneri 11.
Verior opinio, teneri. n. 13. & ibi quilibet præsumitur dicere, quod mente habet.
Quid in dubio vsus rationis, dum promisit matrimonium vel votum fit. n. 12. & 14.
Soluuntur argumenta, & explicatur c. 1. De his quæ vi. n. 14.

Dubium III. Vtrùm dubitans num sponsalia contraxerit, vel animum se obligandi habuerit, teneatur. Et in priori casu dum dubium est de promissione, videtur teneri: nam dubitans de voto à se emisso, tenetur implere, vt docet *Corduba sum. q. 147.* Item quia quamuis in dubio potior sit possidentis conditio, *reg. iur. in part. 65. de reg. iur. in 6. & reg. In pari 170. ff. eod. tit.* exigitur tamen, vt possessionem illam iuuet bona fides possidentis, vt dicemus *l. 2. disp. 41. n. 24.* quæ per dubium excluditur. Cæterùm dicendum est, si sufficienti adhibita diligentia adhuc manet dubius, vtrùm matrimonium promiserit, minimè teneri: & idem est si dubitat de voto à se emisso. Probatur, quia in dubio melior est possidentis conditio, non tantum in materia iustitiæ, sed in quacumque alia, vt dicemus *lib. 2. disp. 41. num. 32.* Sed in hoc dubio voluntas possidet suam libertatem, cùm de vinculo contracto dubitetur, ergo in hoc dubio pro libertate iudicandum est. Item, quia hoc in sponsalium fauorem cedit, magnam enim exigunt libertatem, *c. Gemma. de sponsalibus*, cedit etiam in voti fauorem, cùm enim sit opus religionis, libertatem, ac spontaneam voluntatem petit. Item quia vbi tractatur de obligatione contrahenda, stricta interpretatio facienda est: *c. 1. de iurei. in 6. l. Quicquid astringendæ ff. de verb. obl.* qua ratione ductus *Abb. c. Cum clerici fine, de verb. significat.* ait iuramentum generale præstitum restringendum esse quantum fieri potest, vt minus obliget iurantem. Nec obstat requiri bonam fidem possidentis, quia ante hoc dubium bona fide possidebatur libertas, nec dubium superueniens, quod sollicita diligentia vinci nequit, tollit bonam fidem, vt bene probat *Couar. reg. possessor. 2. p. §. 7. n. 4.* 11 12

*Sarmien.2.ſelect.c.10.n.5.*cum aliis, quos referunt. Quare in voto hoc videtur ſentire *gloſ.c.Ex parte de cenſibus, proximè ante verb.Ex parte,* vbi ait in dubiis licere ſequi quod libuerit, & videtur loqui de voto, de quo textus ille agit. Et expreſsè de voto hoc ſentiunt *Soto l.7. de iuſt.q.3.a.2. docum.2.verſ Sed eſt hic. Metina l.1.ſum.c.14.§.7.fol.* 90. *Capua l.2.deciſ.c.31.fine, Man.2.10.ſum.c.* 99. *n.5. Enriq. l.11.de matr.c.11.n.5.& l.8.de Euch.c.45.n.3.in comm.lit.P. Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.45 §. Dubitant de voto.* quare idem dicent hi Doctores de dubitante an promiſerit matrimonium: cùm eadem prorſus ratio ſit. Dixi conſultò non teneri, quando dubitat, ſi enim opinetur ſe vouiſſe, ita vt oppoſitum non opinetur probabiliter, tenetur quidem, quia habet aſſenſum: ſi autem pro vtraque parte opinionem probabilem haberet, liceret quamcunque amplecti.

12 In poſteriori autem caſu, vbi aliquis eſt certus de promiſſione matrimonij, aut voto, dubitat autem de animo ſe obligandi, vel an ſcienter obligare: poſſet aliquis exiſtimare non teneri. 1. qua in dubio non præſumitur animus ſe obligandi in iuramento metu extorto, vt docent *Hoſt. c.Ad audientiam, ſuper verb.Reſignauit, de his quæ vi, & ibi Io.And.n.8. Abb.c.Si verò, de iureiu.n.19. D. Ant.2.p.t.20. c.6.§ Quintus caſus. Roſell.verb.Iura.n.19. Syl. Iuramentum.4.q.7.dict.4. Seraph. de priuil. iuram. priuil.* 110. 16. Quare *Angel.Iuramentum. 5. n.* 10. ait in hoc dubio non obligare iuramentum. 2. Quia perinde videtur dubitare de animo ſe obligandi, ac dubitare de ipſa promiſſione, quia deficienti animo, non eſt promiſſio. 3. Quia in hoc dubio videtur præualere poſſeſſio libertatis, quia voluntas gaudet. 4. Ex doctrina quam tradunt *Sotus l.7.de iuſt. q. 3. n.2.docum.2.verſ.Sed eſt hic, Capua l.2.deciſ.c.31 fin. Beja caſu.49.in ſua ſum.f.233. Vegal l.4.ſu.caſu* 417. vbi dicunt dubitantem puerum de rationis vſu dum vouit, minimè teneri, nec ſufficere quamcũque opinionem vſus rationis, ſed exigi rem eſſe adeo certam, vt nulla, aut tenuiſſima ſit apud viros prudentes dubitatio. Tandem probatur ex *c. 1. de his quæ vi ad finem,* ibi, *Si legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictã mulierem religionem intraſſe.* Ex quo textu conſtat mulierem habitum dimittentem, profeſſione iam emiſſa, cogendam eſſe, ad religionem, ſi monaſterium probauit ſponte profeſſam eſſe, ergo in dubio an valuerit profeſſio, poſſeſſio eſt pro voluntatis libertate: aliàs nũ monaſterium, ſed ipſa teneretur probare metum.

13 Dicendum tamen eſt in hoc dubio teneri. Prob. 1. quia verba exterius prolata ſunt naturaliter ſigna intentionis, & nullus præſumitur dicere, quod in corde non habet: vt latè probo *l.5.diſp.15.n.* 9. quod adeo verum eſt. vt etiam in iuramento metu extorto, vbi vehemens coniectura defectus animi ſe obligandi propter metum, concurrit, veriſſimum ſit præſumi animum ſe obligandi, vt delicti præſumptio vitetur, vt docet *Alex.de Neuo c.Si verò, de iureiur.n.42. Imola c. Ad audientiam, de his quæ vi.n.5. Couar.* appellans oppoſitũ manifeſtum errorem, *4.decret.2.p.c.3.* §.5.*n.* 3. ergo vbi conſtat de promiſſione, dubitatur autem de animo ſe obligãdi, præſumptio, & poſſeſſio eſt pro animo ſe obligandi verbis promiſſionis id ſignificantibus. 2. Quia promiſſioné cõſequitur naturaliter obligatio, niſi expreſsè apponatur negatio contraria, ergo dum de promiſſione conſtat, & dubitatur de contrario animo, præſumptio, & poſſeſſio eſt pro obligatione, & cõfirm. ex doctrina *Sot.l.8.de iuſt.q.1.a.7.ad 4.col.25.ante verſ.Ex ſecũdo autẽ* vbi hæc ait, *Quæcũque actio exterior deliberata ſecũ natura ſua affert agendi intentionem, & ideo niſi per formalẽ negationem mentis excludatur, ſemper intelligitur vna cõcurrere cũ actione,* ergo in dubio ea intẽtio præſumitur, & pro ea eſt poſſeſſio. Nam qualitas, quæ à natura ineſt, ſemper ineſſe præſumitur, vt probat *Menoch.de præſumpt.l.1.q.14. n.3.* Et amplius confirmatur, quia huius poſſeſſionis ſignũ eſt, ſtatim ac aliquis ait ſe iuraſſe, vel promiſiſſe, non rogatur an habuerit animũ ſe obligãdi, quaſi is animus præſumatur. 3. Poteſt probari ex dictis *diſp.præced.n.* 10. vbi idé probauimus in dubio an promittẽs habuerit debitam deliberationem. 4. Quia *D. Th. 2.2.q. 89.ad 3.* ſupponere videtur, quando eſt dubia iuramenti obligatio, eo quod de materia dubitatur, ſit licita, nèc ne, obligare, ait enim poſſe tunc Epiſcopum diſpenſare: ergo idem dicendum eſt quando eſt dubium de animo ſe obligandi: quia perinde irritum eſt iuramentum defectu debitæ materiæ, ac defectu huius animi. 5. Quia quando dubium eſt an iuramentum obliget, non poteſt aliquis propria auctoritate contrauenire: vt docent *Syl. Iuramentum, 5.q.1. Ang. Iuramentũ 6.n.1. Tabiena, verb.Iurare, q.*10. *Cotta,* quem refert & ſequitur *Grat.reg.*269.*n.*9 *Gut.de iur 1.p.c.*72.*n.*6. ergo in dubio poſſeſſio eſt pro iuramenti obligatione: & conſequenter idem erit de qualibet alia promiſſione, cùm pariter ad omnes, ac ad iuramentum exigatur animus ſe obligandi: vt dixi *n.*9.6. Quia probato facto præſumitur interueniſſe omnia ad factum requiſita, vt docet *Pan.c.1.de his quæ vi.n.9.per c.In præſentia, de prob.* vbi probata profeſſione præſumitur profitentem habuiſſe legitimam ætatem, & neganti incumbit probatio, ergo cùm conſtet de promiſſione, præſumitur in dubio animus ſe obligandi, ad eius valorem requiſitus. Tandem, quia forus externus cognita huius dubij veritate ſententiam ferret in promiſſionis fauorem, pro qua eſt præſumptio, ergo idem in foro conſcientiæ ſentiendum eſt: vterque enim forus, vbi externus falſæ præſumptioni non innititur, idem iudicat: vt probaui *diſp.*5.*n.*20. Et pro hac ſententia ſunt *Felin.c.Si vero, de iureiur.n.8.verſ.*4. declarat *Gutier.de iur. 1. p.c.*57. *n.* 20. vel docent iuramentum coactum in dubio animi ſe obligandi, ſeruandum eſſe: & *Nau.l.*3 *conſil.in.*1 *edit.t.*34. *de voto, conſ.*4.*fin.* vbi ait vouentem caſtitatem, ſimúlque religionem, incertum tamen de intẽtione, an abſoluta, an potius caſu quo ingrederetur religionem, teneri, dum dubitat de intentione, reputare ſe obligatum ad caſtitatem, licèt non admittatur ad religionem, quia eſt certus de voto, dubius tamen de intentione, & *Cordub ſum.q.*157. vbi ait in dubio an votum obliget eſſe neceſſariò petendam diſpenſationem, & *D. Ant.2.p.t.*11.*c.*2.*initio, verſ.Nota* 6. ait tutius eſſe implere in dubio animi ſe obligandi.

Ad 1.argum.ex propoſitis *n.*12. dico eos Doctores agere 14
de iuramento coacto, in quo coactio præbet vehementem ficti conſenſus coniecturam: & adhuc in illo reprobauimus eam doctrinam *num.* 13. Ad 2. Negatur antecedens, quia dum omnino dubitatur de promiſſione, nulla eſt ex parte promiſſionis poſſeſſio, ſed tota ſe tenet ex parte libertatis, quando autem promiſſio eſt certa, & dubius animus, tunc poſſeſſio, & præſumptio eſt ex parte promiſſionis. Ad 3. Nego in eo caſu eſſe poſſeſſionem ex parte libertatis. Ad 4. Neganda eſt ea doctrina, & ſic diſtinguendum, ſi emittens votum, ſeptennium expleuerit, cùm iam ius præſumat vſum rationis, is in dubio præſumendus eſt: ſecus ante ſeptennium, in quo caſu niſi expreſsè conſtet de rationis vſu, nec votum, nec ſponſalia obligabunt, vt latius dicemus *diſp.*19.*n* 10. Ad vltimum deſumptum ex *c.1. de his quæ vi*, varios affert intellectus *gloſſa ibi verb. Mortis, Anton.n.*29. *Panorm.num.*9. *Imol.n.*16. *Anton.* igitur intelligit ex eo textu non conſtare, cui onus probandi incumbat, nam imperſonaliter loquitur; ſed bene reprobat *Imol.n.*16.*verſ.Sed certè*, quia textus probandum dicit fœminam ſponte profeſſam eſſe, hoc autem monaſterio incumbebat probare, erat enim contra fœminæ intentionem. 2. reſpondent *gloſſ.& Pan.* tam fœminæ, quàm monaſterio incumbere probandi onus, illi timorem mortis incuſſum, huic vero promiſſionem à muliere emiſſam. Sed nec placet hæc ſolutio, quia apertè opponitur textui ibi, *ſi legitimè probatum fuerit non timore mortis religionem intraſſe*, vbi manifeſtè loquitur de probatione facienda à monaſterio, contrarium enim probatura erat mulier, vt intentum aſſequeretur. Vnde eligenda eſt alia ſolutio *glo. & Panor.ibid.* monaſterium debere probare non interueniſſe metum, non quaſi poſitiuè id probare debeat: ſed fœminam probaturam metum, & eo ipſo, quod non probet, cenſetur monaſterium ſuam probaſſe intentionem.

Et

Et tandem melius respondeti potest, reuera monasterium probaturum non interuenisse metum, quia ex parte fœminæ erat professio, & præsumptio iuris per metum professam esse, ex eo quod erat coniugata, vtróque spoliata fuit, & in fauorem spolij præsumitur consensus in tu extortus: vt constat ex c.2. *de restit. spoliat.* ibi, *quia non est verisimile quod sponte iuri suo renuntiauit, qui renunciat, spoliatus.*

DISPVTATIO X.

Vtrùm ficta matrimonij promissio, esto non obliget, vt sponsalia, vel promissio, constringat tamen ad standum promissis ratione fraudis, & iniuriæ illatæ fictè promittendo?

SVMMARIVM.

Quando promissio ficta est gratuita, an obliget, & in quo versetur difficultas, & quæ sint difficultates tractandæ n. 1.
Quid quando sub ea spe virginem defloranit. Opinio, non teneri 2. Opinio verior, teneri 3.
Quid si non fuit promissio mutua & defiorata est fœmina 4.
Quid si conditione disparet sint 5
Qualis debeat esse hæc disparitas 6.
Quid si ex promittendi modo fœmina potuit fraudem percipere 7.
Quid si in his casibus iuramentum interedat. 8.
Quid si sequatur scandalum. 9.
Quid si malus exitus speratur 10.
Quid si vir decipiatur credens fœminam esse virginem, vel in alia qualitate. 11 & an tunc teneatur restituere.
Quid si vbi dolum nouit, carnaliter cognouit fœminam. 12.
Quid si fœmina defiorata postea cum alio fornicetur, vel aliquid ei superueniat, vt non sponsalia possint dissolui, & an tunc teneatur vir restituere si ipsam non ducat. 13
Quid si tantum tactus, & osculæ interueniant fide data de matr 14.
Quid si vxor fœminæ aut parentes eius aut fidem dans aliam duxit, vel ad sacros ordines promotus est. 15.
Quid si defiorata duxit aliam, an vidua effectus teneatur defiloratam ducere, remissiue 16.
Salmuntur argum n. 17. & post inuenies cætera summaria.

1 CVm (vt diximus disp. 5. n. 11.) promissio matrimonij dupliciter fiat, aut merè gratis, quando ex altera parte tantùm fit; aut per modum contractus, dum mutua est: quando priori modo fit, si nullum aliud damnum fœminæ redundet, non tenetur fictè promittens eam ducere, licet id ficte non animo se obligandi iurauit, seclusa fractionis iuramenti scandalo, aliàs non tenetur ex vi promissionis, aut iuramenti, vt dixi disp. præc. n. 5. & 9. nec ratione iniuriæ, nulla enim est, cum non sit contractus, Do vt des, vel, Facio vt facias, nec damnum aliquod sequitur, & ita docet *Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 4. dub. 1.* & quamuis anceps maneat, num saltem sub veniale teneatur, credo tamen nec esse veniale, ratione dicta. Vnde difficultas in eo versatur, quando est mutua promissio, vel si fuit ex parte alterius tantùm, interfuit alius contractus, sub ea spe tradidit fœmina corpus? Sex igitur quæstiones in hac disp. agitandæ sunt. 1. Quando ratione fictæ promissionis fœmina defiorata est. 2. Quando vir est notabiliter dignior, esto non teneatur ducere, teneatur ei damnum refarcire. 3. Quid si fœmina cùm excessum ignorabat, aut prudenter credidit verè sibi promitti. 4. Quid si fœmina sub ea spe cognita, non erat virgo. 5. Quid quando contrahentes sunt pares, & promissio fuit mutua, nec aliud damnum, quàm fictæ promissionis redundat. 6. An quando promittens non tenetur ducere, rogatus à iudice, possit negare promissionem.

2 Quæstio 1. An fictè promittens matrimonium, & sub ea spe defiorans virginem, teneatur eam ducere. Aliqui censent non teneri, sed satius esse ducere, vel dotè constituere, quia iustitia commutatiua tantùm petit æquale reddi, potest autem id fieri satisfaciendo pecuniis. Sic videntur tenere *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. initio, & Supplem. Gab. 4. d. 28. q. 1. a. 2. conc. 5. Barth. à Led. de mat. dub. 19. f. 1296.* vbi aiunt teneri hunc eam ducere, vel aliter satisfacere: & aliqui Theologi neoterici censent hoc esse probabile, vt refert *Petr. de Ledesm. n. seq. allegandum.*

Omnino tamen dicendum est teneri sub culpa lethali 3 eam ducere. Prob. quia iustitia commutatiua non tantum petit reddi æquale, sed vt idemmet reddatur ex iustitia debitum, vt si equum furatus sum nulla restituta pecunia satisfaciam, vnù enim pro alio inuito creditore soluì non potest *l. 2. §. matr. si cert. petat.* Sed hic ex iustitia commutatiua tenebatur, habere consensum, vt constat in omnibus contractibus, in quibus interuenit, Do vt des, vel Facio vt facias, ergo cùm possit restituere adhibendo eundé consensum ex iustitia debitum, tenebitur ad id. Et confirm. quia quamuis damnum violatæ virginitatis possit æquè pecunia refarciri, quod amissa virginitas non potest in eadem specie restitui, at iniusta fícti consensus deceptio non potest æque cõpensari, nisi auferendo iniustum dolum, vtróque consensu præstito, quia potest in propria forma restitui: Nec potest verè dici æquale, dum non satisfit in propria specie. 2. Quia in omnibus contractibus, in quibus interuenit, Do vt des, vel, Facio vt facias, vbi aliter ex sua parte impleuit, tenetur alter implere, quamuis fictè contraxerit eo quod tenebatur ex iustitia vere contrahere, vt si fictè promisi Petro centum aureos vt eat Romam, vbi Petrus adiuit, teneor dare, ergo cùm hic contractus fuerit mutuus, muliérque iam impleuerit tradendo corpus, tenetur fictus promissor implere eã ducendo. Et ita docent *D. Th. 4. d. 28. q. vnic. a. 2. ad. 4. Ricard. ibi, a. 1. q. 3. fin. Palud. q. 1. a. 2. concl 4. & 5. n. 14. & seq. Henr. c. ex p. n. 5. de sponsalibus, D. Anton. 2. p. t. 5 c. 6. §. 1. Rosella Matrimoniũ. 4. n. 2. Angl. verb Stuprum n. 1. Sylues. verb. Luxuria, c. 5. Tabiena verb. Restitutio q. 22. n. 33. Armil. ibi. n. 22. Victoria de matr. n. 165. in sum. Nauar sum. c 16. n. 18. Ledesma. 2. p. 4. q. 18. a. 2. ante dub. 1. fol. 241. col. 1. Veracruz 3. p. spec. a. 16. concl. 5. Corduba sum. q. 50. & quæstionario l. 1. q. 13. dist. 2. Enriquez l. 11. de matr. c. 11. n. 2. Reja sum. casu 18 Lud. Lop. 1. instruct c. 76. 186. col. 1. in 2. ed. & 2p. materia de matr. c. 36. f. 1035. col. 1. Salon. 2. 2. q. 62. a. 2. contro. 5. fin. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. t. 208. n. 8. Vegal. 2. sum. casu 239. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 4. dub. 1. ad obj. materij. Capual. 2. dec. c. 78. n. 3. Spino spec. testamẽt. glos. 5. principal. n. 73.*

Hinc infero, idem dicendum esse, quamuis non fuerit, mutua promissio, sed vir fictè promisit fœminæ matrimonium, si se defiorandam ei traderet, cui promissi nil virgo innitens tradidit corpus, quia est perfectus contractus Facio vt facias & virgo iam impleuit: quare omnes rationes n. præced. allatæ hoc probant, & DD. ibi citati indistinctè loquuntur de promissione: solus *Manuel 1. tom. sum. 2. edit. t. 208. n. 8.* aliquantulum trepidat, appellans hoc magis probabile, & pium.

Hæc tamen sententia aliquibus modis limitanda est 4 nisi vir notabiliter conditione excedat, tunc enim fœmina huius excessus conscia non potest allegare se deceptam esse, debuit enim scire, virum adeo disparem fictè sibi polliceri matrimonium. Hæc ratio communiter traditur, ea tamen non probat vniuersaliter, sed quando fœmina excessum norat: ideo nu. 21. tradam rationem vniuersaliorem. Quod si opponas, hunc violasse iustitiam ficte promittendo; soluam n. 19. Sic docent *D. Th. D. Ant. Sylu. Arm. Tacien. Angel. Nau. Coraub. Veracruz Henriq. Lud. Lop. Capua, Vega, Pet. de Ledes. Reja, Salon, Spino citati n. 3. Naual. 2. de rest. c. 3. p. 4. dub. 2. in 2. edit. n. 417.*

Rogabis tamen quanta debeat esse hæc disparitas: quamuis 5 enim omnes conueniant debere esse notabilem, at quidam stricte loquuntur: vt *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 4. dub. 1. concl* 2. exemplificat, vt si fœmina sit agricolæ, aut fabri filia, & vir filius Comitis. Sed multo minor disparitas sufficit. Quare hoc arbitrio prudentis relinquitur, qui eam esse disparitatem iudicet, vt merito fœmina se decipi credere debuerit: vt optimè *Ang. verb. Stuprum n. 1. Nauar. sum. c. 22. n. 76.* & ideo melius explicant alij Doctores, si vir nobilis sit, fœmina autè agricolæ filia, ita *D. Ant. 2. p. t. 5. c. 6. §. 1. Nau. ũ. c. 16. n. 18. Corduba. in quæstionario d. l. q. 13. dub. 2. Capual. 2. dec. c. 78. n. 6. Man. 1. to. sum. in 2. edit. cap. 208. num. 8.* Idem dicẽdum est, quamuis

genere

genere pares ſint, ſi notabiliter diuitiis impares ſint, vt *Nauar.ſum. Latina.c.16.n.28. Veracruz 3.p.Spec.a.19. concl.3 Corduba ea quæſt.13.d.1. Beja caſu 18. Ludou. Lop. vtroque loco,n.3. citatus.*

7 2. Limita, niſi fœmina ex verbis, aut aliis clariſ coniecturis facilè poterat fallacem animum promittentis noſſe, tunc enim ſibi debet imputare, & voluntarie videtur fraudi cõſentiſſe: Sic. *D.Th.D.Anton. Angel.Sylu. Tabien. Arm.Petr.de Led.Enriquez.Lud. Lop. Capua allegati n.3.*

8 Imo hæ duæ limitationes verum tenent, quamuis iuramentum fictum ſine animo ſe obligandi, interceſſerit: quia id iuramentum non obligat ex vi iuramenti, vt dixi diſp.9..n.9. ſic videntur expreſsè tenere *D.Anton.Nauar. Sylu.Lud Lop.1.p.inſtruct.c.76.f.187.col.1.citati n.3.* cùm enim dixiſſent teneri ficte promittentem defloratam ducere, & maximè ſi iuramentum interceſſit, ſubdunt, niſi ſit notabilis diſparitas, vel alia ſigna fraudis appareant: & tenet expreſsè *Capua l.2.deciſ.c.78.n.6.*

9 3. Limita, niſi ex eo matrimonio ſcandalum magnum timeatur probabiliter, tunc enim excuſatur fictè promittẽs. Sic *D. Ant.2.p.t.5 c..6.§ 1.Sylu.verb.Luxuria.q.5.* qui ſubdunt petendam eſſe fidei datæ remiſſionem: hoc tamen non eſt neceſſarium, & ita credo eos ſentire: aliàs nil dicerent, nam remiſſione obtenta, nulla eſt opus cauſa, vt fides non ſeruetur. Quare dicendum eſt cum ipſiſmet ſatis eſſe pecuniis damnum illatum reſarcire: quod quidem clarius conſtabit infrà diſp. 14. num. 3. vbi probabimus idem dicendum eſſe, quando vera eſſet promiſſio, nedum quando eſt ficta.

10 4. Limita, niſi ex eo matrimonio probabiliter malus exitus timeatur, vt ſi promittens norit puellam eſſe notabiliter leuem, vnde probabiliter peſſimum exitum timeat. Sic *Enquez hi 1.de matrim.c.11.nu.2. Manuel 1.to. ſum.in 2.edit.c.208.num.8.*

11 5. Limita niſi fœmina decipiat virum, dicendo, vel fingendo ſe eſſe virginem, quia in iniuriis datur, conpenſatio, imò licèt ipſa non deciperet, ſi promittens fictè matrimonium, exiſtimabat eam virginem, & poſtea comperiat non eſſe, non tenetur eam ducere. Probatur, quia hæc eſt vera cauſa diſſoluendi ſponſalia vera, nedum ficta. Sic *Corduba ſum.q.49.& in quæſtion l.1.q.13.dict.3. Lud. Lop. 1.p.inſtr.c.76.f.190.col.1.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.45. a.4.dub.1.ad confirm.tertij. Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.cap.* 208. *nu.* 8. Rogabis tamen an teneatur hoc caſu vir reſtituere fœminæ aliquid ratione copulæ: & quidem quando fœmina non decipit, aſſerunt *Corduba ead.q.13. dict. 3. & Manuel eod. n.* 8. teneri reſtituere, quia fœmina non fuit deceptionis cauſa, nec aliquam iniuriam intulit viro, qua compenſetur iniuria ipſi illata. Verùm, quando fœmina decepit virum fingendo ſe virginem, credo nil teneri virum reſtituere: tantum enim tenebatur ducere, & fœmina ſua deceptione cauſa fuit, vt ab hac obligatione vir eximatur. Hinc infero non tantum, quando vir deceptus eſt in virginitate, ſed etiam quoties eſt alia deceptio notabilis ſufficiens ad vera ſponſalia dirimenda, non teneri eam ducere, quia eadem eſt ratio.

12 Aliqui intelligunt hanc limitationem, niſi poſtquam vir defectum virginitatis nouit, eam carnaliter cognoſcat. Quia tunc videtur confirmare promiſſionem. Ipſi non probant, ſed poteſt probari ex *c.Per tuas.de condit.appoſit.* vbi habetur promittentem ſub conditione videri ab ea recedere per carnalem copulam, præſumique matrimonium, vbi *gloſſ.ver.Præſumendũ*, ait hoc eſſe fauore matrimonij inductum, quia per copulam videtur à conditione recedere, & exprimere conſenſum de præſenti. Sed credo hanc limitationem non eſſe veram: nam *textus c.Per tuas*, loquitur quando vera ſponſalia præceſſerant. Item quia hæc eſt præſumptio, quæ in foro conſcientiæ, in quo veritati ſtatur, ceſſat. At hic nunquam conſenſit, & ſi decepit deceptus eſt, & vbi ceſſauit deceptio, nil promiſit, & maximè hoc verũ eſt: retenta opinione, quam amplectemur n.23. promittentẽ fictè corruptæ, non teneri eam ducere,

Similiter non tenebitur ducere, ſi fœmina defl orata 13
poſtea cum alio fornicetur, quia hæc eſt cauſa juſta recedendi à veris ſponſalibus. Et ita de eo, qui contraxit clandeſtinè, & fœminam cognouit, non teneri ducere, ſi poſtea fornicetur, docet *Nau.l.4.conſil.in priori edit.tit.de ſpõſalib.conſ.1.n.6.* & idem credetẽ quoties ſuperuenit cauſa notabilis ſufficiens ad ſponſalia diſſoluenda. Quia eadem eſt ratio. Addit *Nauar.* teneri tũc reſtituere damnum, caſu quo ante fornicationem tenebitur: quis autem ſit caſus iſte, explicat *n.4.* quando ſcilicet vi, aut dolo eam defloraſſet, ſecus quando ſponte: & ratio eſt, quia fornicatio ſubſequens obligationem iam contractam non peremit; quare de eo, qui fictè promiſit, videtur dicendum teneri reſtituere: quia dolo extorſit copulam. Cæterùm verius credo non teneri: quia ante fornicationem tantum tenebatur veram facere promiſſionem, eam ducendo, in falſitate enim promiſſionis verſabatur iniuſtitia: ergo ſi culpa fœminæ non tenetur eam ducere, ad nil amplius tenebitur. Imò, quando videfloraſſet & pacto inito conuenerunt vir & fœmina de matrimonio contrahendo, ad illam iniuriam reſarciendam, ſi poſtea fœmina fornicetur, nil tenetur vir reſtituere, quia quamuis ratione violentiæ tenebatur eam dotare, hæc tamen obligatio pacto vtriuſque commutata eſt in matrimonium contrahendum, ergo poſtquam obligatio matrimonij culpâ fœminæ ceſſauit, prior obligatio non reuiuiſcet, nam obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit, *l.cum ex cauſa.C.de remiſ.pign.*

Si autem fictè promittens virgini, tantum haberet tactus cum ea, non teneretur eam ducere, ſed alio modo reſtituere: vt bene *Nau.l.4. conſ.in 2.edit.tit.de ſponſalibus, conſ.*10. quia non tanta eſt iniuria. 14

Demum obſeruandum eſt, quando fictè promittens 15
iam non poteſt fœminam defloratam ducere, quia ſacris initiatus eſt, vel alteri matrim. copulatus eſt, teneri illi fœminæ de nuptiis prouidere, Sic docent *D.Th.Sylu.Tabiena, Petr.de Ledeſ.citati n.3. idem Soto 4.d.27.q.1.a.3.verſ. Alia præcipua*: quod non intelligas, vt teneatur integrè dotare, ſed eo modo quo tenetur vi vel fraude defl orans virginem. Si autem fictus promiſſor velit puellam ſic deceptam ducere, & parentes eius nolint, tenetur ei reſtituere, dotem conſtituendo, iuxta *Sylu.verb. Luxuria, q.5. ſi. Nau.ſum.c.16.n.18. Henriq.l.11.de mat.c.11.n.2.* vbi *iuncto comment.lit.I.* dicit eſſe probabile ad nihil teneri, quãdo ipſa recuſat matrimonium. Sed ego exiſtimo, nec in priori caſu teneri: ſatisfacit enim: ſi ad ipſam ducendam paratus ſit, hoc enim in corporis pretium ſpoponditergo quamdiu per ipſum non ſteterit, quominus matrimonium ſequatur, liber eſt ab alia obligatione.

Verum verò ſi fictus promiſſor, caſu quo tenebatur de- 16
floratam ducere, iniuſte aliud matrimonium iniit, & viduus efficiatur nondum reſtitutione facta, teneatur ad prius matrimonium, dicam infrà diſp.49.n.4.&,5.

Ad argumentum prioris ſententiæ propoſitum num. 2. 17
reſpondeo non æquè ſatisfacere, ſi non reddat debitum in propria ſpecie: vt ſatis probaui n.3.

SVMMARIVM.

An quando vir eſt notabiliter dignior, vel præbuit indicia ficti conſenſus, teneatur defl orata reſtituere. 1. opinio, teneri, n.18.2. Verior, non teneri.19.

Poſt n.19. inuenies alia ſummaria.

Quæſtio 11. Verùm, quando vir eſt notabiliter di- 18
gnioris cõditionis, vel alia iudicia præbuit ficti conſenſus ita vt fœmina facilè poſſet præſumere dolum, teneatur defl orans ea ficta promiſſione ei aliquid reſtituere (non enim teneri eam ducere, huc vſque probauimus.) aliqui cenſent teneri reſtituere, quia dolo defl orauit, & ſubinde iniuſtitiã admiſit. Ita *Soto 4.d.27.q.1.a.3.verſ. Alia præcipua, Nau.ſum.Latina, c.22.n.76.& c.16.Latinè, & Hiſpanè n.18. Led.1.p.4.q.18.a.2.ante dub.2.c.3.f.241.col.1. Veracruz 3.p.ſpec.a.19.cõcluſ.3. Cord.in quæſtion.l.1.q.13. verſ. Secũdũ dictũ, & v.Tertia pars, Beja caſu 18. Bart.à Led. de matr.dub.19.f.1294. Lud.Lop.2.p. inſtr, in 2.edu. materia*

via de mat.c.16.f.103.& 1.p.c.76.f.189.col.1.fin.& seq. Pet. Led.de mat.q.45.a.4.dub.1.con.2.Capu.2.dec.c.78.n.6.fin. & hanc sent. dicit probabilem *Henriq.l.11. de matr.c.11. n.2.iunct.comm.lit.G.*& eam supponit *Nauarra,l.2.de rest. c.3.p.4.dub.2.in 2.edit.n.427.* Non tamen omnino conuenit inter hos DD.circa quantitatem restituendã,nam *Nau. eod.c.16.n.18. Cord.Veracr. Reja*, sentiunt teneri integrè restituere,eo modo,quo decipiens,vel vi corrumpens : eo quod talis ficta promissio habeat vim precum importunarum, quæ violentiæ æquipollent. Melius tamen *Soto,Capua,Lud Lop.Petr.de Led.* dicunt, non ita integrè teneri restituere,sed prudentis arbitrio considerantis ex vna parte damnum,ex altera verò sua sponte fœminam deceptam esse,& hæc sententia est satis probabilis.

Probabilius tamen credo,nil teneri restituere,quia cùm propter notabilem disparitatem, vel alia fraudis aperta signa viderit fœmina,vel prudenter videre debuerit, se decipi,& nulla necessitate coacta in stuprum consenserit, liberè videtur consensisse. Item,quia quamuis fictus promissor deliquerit contra iustitiam intentione decipiendi,at ea intentio effectu suo destituta est, fœmina enim seipsam decipit,intentio autem sola mente retenta non obligat ad restitutionem. Ita videtur sentire *D.Th.4.d.18.q.vn.a.2.ad* 4.quem sequuntur *D.Ant.3 p.t.1.c.19.initio,Rosell.Mat. 4.n.2.Sylu.matr.4.q.8.Tab.verb.Restit.q.22.§.25.& matr. 2.q.7.§.8 fin.*vbi hæc ait,*si quis dolosè contraxit,& extorsit copulam a virgine,& cum alia contraxit,teneatur ei satisfacere,& prouidere de nuptiis,nisi fuerit multo melioris conditionis,vel aliud euidens signum fraudis adfuerit ; tunc enim non tenetur etiam prouidere de nuptiis secundum quosdam, quia præsumitur velle decipi;*& docent expresse *Ang.verb. Stuprum,n.1. Arm.verb.Rest.n.22.Vill.sum.de matr.n.265. Lud. Lop.l.1.de contr.c.50.in fol.ad 5.f.287.Vega.l.2.sum. casu* 239. & dicit probabilem hanc sententiam *Henriq. num precedenti citatum.*

Ad arg. contrarium constat ex dictis n.19.

SVMMARIVM.

An quando fœmina ignorauit excessum,aut si nouit,aliter ei promisit defloratori , vt prudenter credere potuisset vere promittere,teneatur fictus promittens.

1.*Opinio teneri. n.20.*

2.*Non teneri.n.21.Post quem inuenies cætera summaria.*

20 Quæstio III. An fictus promissor matrimonij multò dignioris conditionis teneatur defloratam ducere prorsus ignaram excessus illius,vel si erat conscia taliter ei promisit,vt vir prudens meritò crederet verè promittere. Duplex est sent.1.docet teneri:quia est contractus,& mulier ex sua parte impleuit. Nec potest dici à se ipsa deceptam esse,leuiterque fidem adhibuisse:ergo tenetur eam ducere : nec satis est pecuniis satisfacere,cùm in propria specie satisfieri possit. Sic videntur tenere *D.Th. Sylu. D.Ant. Angel. Arm.Tab.Nau.Lud. Lop.*vbi eos retuli n.5.*Sot.4.d.27.q.1. a.4. vers. Alia præcipua*, vbi dicunt fictum promissorem notabiliter digniorem non teneri fœminam ducere,quia præsumitur fœminam voluisse decipi :cùm ergo in hoc casu cesset hæc præsumptio, videntur clarè sentire teneri: idem videtur tenere *Henriq.l.11.de matr.c.11.n.2.* vbi ait non teneri ducere,quando fœmina nouit excessum:idem tenet expresse, *Nau.l.2. de rest.c.3.p.4.dub.2. in 2.edit.n.* 427.& hæc sententia est satis probabilis.

21 II. sententia probabilior affirmat teneri restituere instar vi vel fraude defloratis,non tamen ducere. Probatur,quia non tenetur ad eam ducendam ratione promissionis, fuit enim ficta & inualida,nec ratione iniustitiæ,& iniuriæ illatæ, quia iniustitia non obligat ad restituendum plus quã damnum æstimatur : sed dãmnum ablatæ dolo virginitatis non tanti æstimatur,ac virum notabiliter digniorem eam fœminam ducere:ergo nulla ratione tenetur. Et confirm. quando in contractu seruatur æqualitas,vno implente,tenetur alter implere, at quando est inæqualitas non tenetur fictè contrahens integrè implere, sed æquale reddere tenetur:quare si res promissa reddita in propria specie esset multò inæqualior,non esset reddenda,sed iustum pretium rei per alterum contrahentem gestæ : ergo cum matrimonium promissum sit multo inæqualius defloratioui, non tenetur ad id fictè promittens. Quod si vrgeas,contra iustitiam hunc negasse consensum , ergo si lege iustitiæ erat debitus, necessariò erit modo præstandus,cum nulla causa noua eximens ab hoc iustitiæ debito, adsit. Respondeo non peccasse contra iustitiam negando consensum, cùm enim esset multo inæqualior defloratioui,non tenebatur ex iustitia habere consensum:quare tantùm iniustus fuit in ea deceptione, fortè enim fœmina consentire noller,si æqualis recompensa esset ei reddenda. Sicut promittens, meretrici valdè superfluum in sui corporis pretium, fictè tamen,iniustus est decipiendo, non tamen tenebatur ex iustitia habere consensum reddendi nisi æquale. Hanc dicit esse valde probabilem , *Cordub.in quæstion.l.1. q.13. vers.secundum dictum, & Veracr.* dicit esse probabilem,*3. p.Spec.a.19.concl.4.* & tenet *Man.1.to.sum.in 2.ed.c.208. n 8.*& videtur tenere. *Petr.de Led.de mat.q.45.a.4.dub.1. concl.2.*reddit enim rationem,cur notabiliter dignior non teneatur ad matrimonium,quia inæquale restituere tenetur. Idem videtur sentire *Capual.2.dec.78.n.6.*ait enim teneri dotare, quando tam constanter promisit, vt minimè fallendi animus præsumatur. Nec placet moderatio huius sententiæ, quam ponit *Manuel.eod.n.8.*nempe teneri ducere, quando fœmina viro dixisset se nullo modo consensuram , nisi chirographo sibi tradito matrimonij promissionis:quia in hoc casu noluit virtute decipi,& sic ait respondisse viros doctissimos. Sed minus sibi constat , quia etiam dum fœmina ignorauit excessum,voluit virtute decipi:vnde indistinctè dicendum est minimè teneri,ratione inæqualitatis in contractu.

Ad argumentum constat ex proximè dictis in hac secunda sententia.

SVMMARIVM.

An si quis fictè promittat fœmina quam nouit corruptam, matr.si tradat corpus,teneatur.1.sent,teneri.n.22.

2. *verior,non teneri.23.*

Quid si erat vidua bonæ famæ,vel aliud dãnum patitur. 24.

Post n.24.inuenies alia summaria.

Quæstio IV. An fictè promittens corruptæ matrim. 22
teneatur si corruptionis conscius sit,& vterque paris conditionis sit,& sub hac spe tradidit fœmina ei corpus. Quidam aiunt teneri , quia fuit contractus , nec est disparitas inter contrahentes,nec fraus aliqua ex parte fœminæ. Ita *Palud.4.d.28.q.1.a.2.concl.4.n.14.Cordub.sum.q.49.Lud. Lop.1.p.instr.in 2.edit.c.76.f.189.col.2. & 6.p.materia de matr.c.36.f.1035.col.2. Man.1o.sum. in 2.edit. c.208.n.8.* & falsò allegans *Scotum & Nau.* & limitat , quando est mutua promissio. Et hæc sententia est probabilis.

Probabilius tamen credo non teneri,sed alio modo in- 23
iuriam compensare , quia eam ducere non est æquale copulæ cum corrupta,sed longe maius. Sic docent *Veracruz 3.p.spec.a.19.conc.6.Henriq.l.11.de matr.c.11.n.2.in comment.lit.R.Lud.Lop 1.p.instr.c.77.§.Hinc emergit.*

In hoc tamen casu crederem veram priorem sentent. 24
quando esset vidua bonæ famæ , infamiámque ex copula contraheret,ob quam inepta redderetur matrimonio, quia non videtur aliter posse resarciri damnum. Sic *Nau.lib.4. cons.tit.de sponsis in priori edit. cons.48. in posteriori, cons.7. Lud. Lop.1 p.instr.c.77.§. Hinc etiam liquet. Petr.de Led. de matr.q.45.a.4.dub.1.in fol.ad confirm.tertij.*Nec audiendus est *Veracruz 3.p.spec.a.19.concl.6.*dicens fictum promissorem non teneri ducere corruptam cuiuscunque sit conditionis.

SVMMARIVM.

An quando contrahentes sunt æquales , nec aliud damnum sequitur,teneatur fictus promissor ad matrim.

1.*Sententia,teneri.num.25.*

2. *Verior, non teneri. num.26.*

Post quem inuenies cætera summaria.

Quæstio

25 Quæſtio V. An ſi contrahentes ſponſalia, æquales ſint, & alter verè promittat, teneatur fictus promiſſor contrahere, quando nullum aliud præter violatam fidem, ſequitur damnum. Aliqui aſſerunt (& eſt probabile) teneri, probatur; quia quamuis non teneatur ratione promiſſionis, tenetur tamen ratione iniuſtitiæ admiſſæ. Quod ſic probo; hic violauit iuſtitiam ficto conſenſu, ergo tenetur habere veram, vt iniuſtitiam auferat, nec ſatis erit pecuniis ſatisfacere, quia non ſatisfit in eadem ſpecie debita, nec verè conſentiendo redderetur inæqualis: quia ſicut vir ſe obligauit fœminæ, ita fœmina illi, & vtraque obligatio æqualis eſt. Sic *Petr. de Ledeſ. de matr. q. 43. a. 1. dub. 4.*

26 Dicendum tamen eſt non teneri, quia licèt peccarit contra iuſtitiam intendens in re grauiſſima decipere; at quia re vera, & coram Deo alter ſibi non obligatur, iniuſtitia illa, & deceptio manſit in intentione, nec habuit effectum vnde ſi maneret fictus promiſſor obligatus coram Deo, redderet inæquale: ſicut ſi fictè promitterem Petro 100. aureos ſi Romam peteret, & antequam petat, diſſoluo contractum, iniuſtitiam non admitto: nam ratione promiſſionis, quæ ficta fuit, minimè teneor, nec ratione iniuriæ, quia nihil dedit, nec amiſit: & ſicut ego non ſum obligatus, ita nec alter mihi. Sic tenent *Veracruz 3. p. Sp. a. 19. conc. 5. Cordub. in quæſtion. l. q. 13. verſ. Secundum dictum. Henriq. l. 11. de matr. c. 11. n. 2. in comment. litt. L. & c. 13. n. 2.* vbi dicit tunc tantum obligare, quando ſequeretur ſcandalum, vel iniuria tertij. *P. Molin. tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 352. f. 591. ante verſ. Illud eſt obſeruandum.*

Ad argumentum contrarium dico peccaſſe contra iuſtitiam ficto conſenſu, quoad intentionem, non tamen habuit effectum, cum nullum damnum, nec aliqua alterius obligatio ſubſequatur.

SVMMARIVM.

An quando fictus promiſſor non tenetur ducere, poſſit rogatus à iudice negare promiſſionem, & ibi de variis iuramenti æquiuocationibus. n. 27.

Quid quoties verè promittens tenetur implere. n. 28.

27 Quæſtio VI. An quando fictè promittens immunis eſt à matrimonij obligatione, poſſit rogatus à iudice negare ſe promiſiſſe. Breui ſeſp. poſſe, ne ſi fateatur promiſſionem, cum intentionem probare nequeat, cogatur ad matr. Prob. quia cum iudex roget, vt ad matrim. debitum cogat, ſenſus interrogationis eſt, promiſiſti matr. itavt teneariſ? ergo verè reſpondit, non promiſi, intelligendo, itavt teneat. Sic tenet *Nau. c. Humana aures, 22. q. 5. in q. 1. in fin.* vbi ait rogatum a iudice num hæc verba protulerit. Accipio te in meam, poſſe iuramento negare ſe dixiſſe, ſi fictè ea protulit: idem tenet in propriis terminis *Man. 1. to. ſum. 2. edit. c. 245. n. 12.* & probatur ex ea doctrina, quam cum aliis quos refert, tradit *Cou. 5. var. c. 2. n. 4.* interrogatum à iudice num mutuò receperit nummos, quos re vera iam non debet, poſſe iurare ſe non recepiſſe: quia non recipit itavt nunc teneatur ſoluere: & ex ea doctrina quam tradit *Sylu. verb. Mendacium, q. vlt.* vbi dicit clericum à cuſtodibus rogatum, num aliqua portet, vt gabellam ſoluere compellatur, poſſe iuramento negare intelligendo ſe nihil portare, ex quo gabellam debeat: & tandem ex illa doctrina, quam tradunt *idem Sylu. Iuramentum. 3. q. 2. Nau ſum. c. 21. num. 19. Philiarcus de offic. Sacerdo. to. 1. p. 2. l. 3. c. 14. fine*, nempe rogatum ab vrbis cuſtodibus num veniat ex tali loco, quem falsò putant peſte infectum eſſe, ſi notit minimè peſte affici, poſſe iurare ſe ex eo non venire, intelligendo, ex eo peſte infecto, vt cuſtodes rogare debent.

28 Ex his infero, idem dicendum eſſe quoties aliquis verè promiſit matrim. non tamen tenetur ſeruare fidem ob aliquam cauſam, vt quia altera fornicata eſt, & cætera: poteſt enim iuramento negare promiſſionem, intelligendo, ita vt teneatur. Quod non tantum intelligo verum eſſe, quoties certa eſt cauſa non implendi promiſſum, ſed etiam quando ſapientium iudicio eſt probabile non teneri ſeruare: poteſt enim iurare ſe non promiſiſſe, itavt teneatur, quia tuta conſcientia innitens opinioni probabili, poteſt ſe non obligatum exiſtimare, & hanc partem tueri.

DISPVTATIO XI.

Vtrùm fictè contrahens matrimonium per verba de præſenti, abſque interno conſenſu, teneatur verè contrahere.

SVMMARIVM.

An ſecundum matrim. contractum poſt illud fictum ſit validum & explicatur c. Is qui fidem de ſponſ. n. 1.

Et ibi an ſufficiat, vt fictus conſenſus interni poſtea internè conſentiat.

An peccet fictè contrahens matr. quamuis iuſta cauſa intercedat n. 2 & quid ſi irret matrimonium, & de variis iuramenti æquiuocationibus, cod. n. 2.

An fictè contrahens matrim. teneatur verè contrahere. 1. opinio, non teneri num 4.

2. Teneri num.

Opinio authoris n 5.

Quid ſi non ſit virgo. num 6.

Quid ſi promittens non habuit copulam n 7.

Quid ſi diſpares conditione ſint, vel alia fraudis ſigna appareant. n. 8.

Quid ſi timeatur ſcandalum, vel maius exitus n 9.

An fictus hic contrahens abſoluendus ſit antequam verè contrahat. 10.

Soluuntur argumenta. 11.

QVamuis diſp. hæc potius ad librum ſequentem, vbi de conſenſu requiſito ad matrimonium agitur, pertineat: conſultius tamen duxi hìc diſputare, quia eſt valde præcedenti annexa, & ex eiſdem principiis decidenda eſt. Conſtat igitur matr. illud fictum, inualidum eſſe defectu conſenſus: verum ai tem fat ſit, vt hic fictus poſtea internè conſentiat, dicam lib. 1. diſp. 32. à n. 9. vſque ad 13 Non tamen conſtat, an ſecundum matr. poſt illud contractum validum ſit: nam *Hoſtienſis c. Is qui fidem, de ſponſ. prope finem*, licet dubius tenet hoc ſecundum matr. irritum eſſe, idem *Ioan. Andr. ibi, n. 4. Anch. n. 5.* & videntur cenſere eſſe probabile, *Ant. ibi n. 8. Prapoſ. n. 3. fin.* ſolum enim appellat oppoſitam ſententiam tutiorem, & ducuntur textu *d. c. Is qui*, ibi, *licet præſumptum primum matri, videantur, contra præſumptionem tamen huiuſmodi non eſt probatio admittenda. Ex quo ſequitur, quod nec verum, nec aliquod conſeratur matrimonium, quod de facto eſt poſtmodum ſubſequutum* vbi clarè videtur hoc matr. fictum ex ſtatuto Eccleſiæ eſſe impedimentum dirimens matr. poſt modum ſubſequutum Dicendum tamen eſt poſterius matr. eſſe validum: nullus enim reperitur textus ſtatuens matr. poſterius diriimi per prius fictum, nec obſtat. *d. c. Is qui fidem*, nam bene reſpondet *Abb. ibi. n. 4.* illum textum non diſponere ſecundum matr. eſſe irritum, ſed illatiuè loqui, ſi primum matr. quod de iure præſumitur, verum ſit, ſecundum eſſe nullum: quare ſi prius ſit irritum, non habebit locum illatio, & ſecundum erit legitimum, & ita docent. *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 1. quæſt. 4. ad 1. Palud. 4. d. 28. q. 1. a. 2. con. 3. n. 13. Soto 4. d. 27. q. 1. a. 3. verſ. Alia præcipua, Adr. 4 q. 2. de matr. ad 2. Veracruz 3. p. Spec. a. 19. in fol. ad 3. Petr. de Soto, lect. 3. de matr. §. Primum igitur. Barth à Led. de mat. dub. 19. f 1295. Capual. 2. dec. c. 78. n. 5. Man. 1. to. ſum. in 2. edit. c. 208. n. 7. Henriq. l. 11. de matr. c. 11. n. 3.* & ex iuris peritis, *Pan. d. c. Is qui, n. 4. & ibi Vncent. & Alex. de Neuo n. 9. Alanus ſumma confeſſorum, & Aſtenſis*, quos refert & ſequitur ibi *Henricus n. 12. Roſel. Matrim. 4. n. 2. Angel. Matrimon. 2. n. 25. Sylu. & Matrim. 4 q. 8. Nau ſum. c 22. n. 76.* & hanc partem dicunt eſſe tutiorem. *Anton. d. c. Is qui, n. 8. & ibi Prapoſ. n. 3 fine.*

1

Deinde conſtat hunc fictè contrahentem matrimonium peccare mortaliter: infert enim notabilem iniuriam in re grauiſſima, alteri contrahenti. Sic *Caiet. ſum. verb. matr. c. matr. poteſt ex ſeptem capit. reddi vitioſum §. Et ſcito, & ibi Arm. n. 65. Nau. ſum. c. 22. n. 67. Pet. de Soto lect. 2. de matr. §. Primum igitur Ant. Cucus, l. 5. inſt. maiorum, n. 11. n. 46. Pet. de Led. de mat. q. 45. a. 4. dub. 1.* Quod tamen intelligendum eſt, niſi ex vrgenti cauſa, vt gratia vitandi magni ſcandali, id faceret. Sic Nau. *cod. c. 22. n. 78.* vbi abſolutè dicit tunc non peccare: quod difficultate non

2

caret,

caret, quia ea fictio videtur quoddam mendacium, cùm alia à verbis, quam mente contrahens profiteatur. Verùm credo, nec venialiter peccare si æquiuocatione vtatur, dū verba profert (ea enim vti, vbi iusta causa subest, communis sententia habet,) vt si intelligat, Accipio te in meam, si ad id teneor, sicut in simili asserunt *Sylu. Iuramentum*, 4. q. 7. §. 2. *Ang. Iuramentū*, 5. n. 8. *Nauar. sum.* 12. n. 14. *Lud. Lop.* 1. *q instr. c.* 42. coactum à latrone iurare se daturū illi numos, posse absque periurio id iurare, tenendo mente, Si ad id secluso iuramento teneor, nec esse periurium si intendat non dare, sciens minimè teneri, Similiter etiam id probatur ex doctrina, quam tradunt *Angel. Iuram. 4. init. Sylu Iuramentum* 3. q. 2. *Tabiena verb. Iurare. n.* 14. *Armil. verb. Iuramentū n.* 16. *Nauar. d. c.* 12. n. 9. *Lud. Lop. d. c.* 42. *Philarchus de offic. Sacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 14. *ad finē*, vbi cōcedunt fœminā excommunicatam, eo quod non cohabitat viro, quem nouit nō esse suum posse in articulo mortis constitutam iurare se cohabitaturam, intelligendo si ad id teneatur, vt vel sic excommunicationis absolutionem obtineat: & tamen non potest habere animum cohabitandi, ergo si similiter in nostro casu licebit vti eadem æquiuocatione. Quod si opponas irritum reddi sacramentum, sicut cum *Enrig. l.* 11. *de matrim. c.* 9. *n.* 6. diuersum esse in hoc sacramento, & in aliis sentiendum, cùm enim vltra sacramenti rationem, contractus naturam in suar, potest ea ratione qua contractus est, ab ipso sacramento iniuria irrita reddi, quando causa iusta ad id cogit.

3 Hīs præmissis duplex est sent. I. docet non teneri fictè contrahentem matrim. vere consentire. Prob. nam fictè profitens non tenetur sec lūo scandalo verè profiteri, sed potest ad eum locū se recipere, vbi cēssat scandalum, ergo similiter fictè ducens vxorem, non tenetur cessante scandalo vere ducere, vtrobique enim est ficta traditio, illic monasterio, hic autem vxori, & iniuria recipientis. Antecedens fatetur *Sotus l.* 7. *de iust. q.* 1. *a.* 2. *vers. An vero, qui tale votū. Nau. c. Stanimus* 19. *q.* 3. *n.* 75. *Angles floribus* 2. *p. q.* 1. *de voto, a* 1 *d. fic.* 4. *Enrig. l.* 11. *de matr. c.* 11. *n.* 4. *fi. Arag.* 2. 2. *q.* 88. *a* 1 *f.* 969. *vol.* 1. *ab init. Man.* 2. *to. sum. c.* 92. *n.* 5. Ité quia nullam iniuriam irrogare videtur, cum neuter maneat vere obligatus, vt in simili dixi de sponsalibus disp. præced. n. 16. Potest etiam probari aliis vigentissimis rationibus, quibus infra l. 4. disput. 15. n. 54. probabimus metu extorquentem à fœmina matrimonium, quamuis ipsa postmodum velit ratificare matrimonium illud, minimè teneri, hanc sent. videntur tenere *Hōst. c. Ex parte, de spons. D. Ant.* 3. *p. t.* 1. *c.* 19. *init. Tabien. Matrimonium.* 2. *q* 7. §. 8. *fine*, dicunt enim fictè contrahentem sequuta copula teneri ducere, vel aliter satisfacere: faciunt etiam *Rosella Angel. Sylu. Barth à Ledesm. f.* 1297. *Man.* quos retuli n. 1. *Conar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 2. *n.* 4. vbi tūc fictè contrahentem obligant ad verum consensum, quando interfuit virginis deflorationi: quasi aliud sentiant, quando solus adfuit fictus consensus. Et in propriis terminis eam tenet *Ledesm.* 2 4 *q.* 47. *a.* 4. & aperte sentit etiā probabilem *Victoria sum. de matri n.* 252. dicit enim oppositum non sufficiēter probari: & sentiunt esse probabilē aliqui moderni, teste *Pet. de Ledesm. de matr. q.* 45. *a.* 4. *dub.* 1. §. *In hac difficultate. fin.*

4 II. sent docet teneri. Prob. quia est vtrinque cōtractus, Do, vt des, & alter iam implevit tradendo potestatem sui corporis per verum matrim. ergo fictor tenetur verè implere. 2. quia sequitur alteri grauissimum damnum, cum enim in foro Ecclesiæ probare nequeat fictū alterius consensum, non permitteretur aliud inire matrim. cogetúrque continenter viuere. Tandem probari potest rationibus, quas afferam l. 4. disp. 15. n. 4. ad probandū cogentem fœminam ad matr. teneri ipsa volente ratificare. Hanc sent. videtur tenere *D. Th. 4. d. 27. q.* 1. *a.* 2. *quæstiunc.* 4. *ad* 1. ait enim hūc fictè contrahentem puniri in foro Ecclesiæ, & in foro pœnitentiæ: cùm ergo in foro Ecclesiæ sit certum cogi ad illud matri. videtur sentire idem esse in foro conscientiæ, & expressè eā tenet *Scot. 4. d.* 30. *q.* 1. *vers. Respōdeo stante illo dolo, Maior 4. d.* 27. *q.* 1. *Adria. 4. q.* 2. *de matr. ad* 2. *Sot. 4. d.* 27. *q.* 1. *a.* 3. *v. Alia præcipua. P. de Soto* dicens esse indubitatā, *tert. 3. de matr. §. Primū agitur. Nau. sum. c.* 22. *n.* 76. *Med. l.* 1. *sum c.* 16. §. 13 *f.* 131. *col.* 2. *Enrig. l.* 11. *de matr. c.* 11. *n.* 3. *Bañez* 2. 2. *q.* 77. *a.* 3. *d.* 1. *ad* 2. *conclu. P. de Ledesm de matr. q.* 45. *a* 4. *dub.* 1. asserēs priorē sent. esse improbabilē.

Sic concl. hæc 2. sent. moraliter & regulariter est ve- 5
rissima: nam semper sequitur notabile damnum fœminæ, tum in fama, quare alij nubere non poterit: tum etiā quia non permitteretur aliud inire matrim. Cæterum si nullum ex his damnis, nec aliud notabile sequeretur, probabiliorem reputo priorem sententiam, his enim seclusis damnis maximè vrgent eius rationes.

Hæc autem 2. sententia extenditur, vt vera sit quamuis 6
fœmina fictè ducta, non sit virgo: adhuc enim damnum grauissimum patietur, cum continenter viuere compellatur. Ita *Sotus, Bañes, P. de Ledes. n.* 4. *allegati*, quod verum quidem est, nisi ipsa virū deciperet fingendo, vel dicendo se esse virginem, vt bene *Sotus*, & P. *de Ledesm. ibi. Enrig. l.* 11. *de matr. c.* 11. *n.* 2. & 3. Quod idem dicerem, quando ipsa minimè decepit, verum cōmuniter virgo reputabatur, & vt talem vir ducebat, aliàs nullo modo eam ducturus, tunc enim fictè contrahens non tenetur verè contrahere: quia notabile damnum patietur contrahendo cum corrupta, & notabilis est mutatio inter eam quam virginem credebat, & inter non verè virginem, sed quia hæc est legitima causa dissoluendi sponsalia vera.

Extenditur 2. vt vera sit, quamuis fictè contrahens mi- 7
nimè copulam habuerit, adhuc enim tenetur verè contrahere, quia adhuc damnum illud sentit decepta, vt compellatur ab illo abstinere matrimonio. Sic videtur tenere *Sotus n.* 4. *cit.* ait enim teneri ducere, præsertim si cognouit eam idem *P. de Ledesm. d. a.* 4. *dub.* 3. *concl.* 1. *in* 4. *prob.* vbi ait esse veram hanc sententiam, quamuis nullum aliud damnum sequatur iniuriæ ficti consensus.

Extenditur 3. hæc sententia quantumuis contrahentes 8
disparis conditionis sint, adhuc enim tenetur fingēs consensum verè contrahere. Sic *Barth. à Ledes. de matr. dub.* 19. *f.* 1298. Hoc tamen non placet, sed verum esse credo non teneri, quia est maxima in contractu inæqualitas, vnde satisfaciet alio modo resarciendo iniuriam. *Sic. Rosella Matrimoniū n.* 4. *Ang. Matrim.* 2. *n* 15. *Sylu. Matrimoniū* 48. *Sotus* 4. 9. *d.* 27. *d.* 1. *a.* 3. *vers. Alia præcipua Nau. sum. c.* 22. *n.* 76 *Enrig. l.* 11. *c. matr. c.* 11. *n.* 3. *P de Ledesm de matr. q.* 45. *a.* 4 *dub.* 1. *concl.* 2. Quanta autem debeat esse hæc disparitas, dixi disput. præced. n. 6. Idē credo siue fœmina disparitatem norit, siue ignorarit: vt dixi loquēs de sponsalibus, disp. præced. n. 21. eisdem rationibus: quia est maxima in contractu inæqualitas, & matrimonia inter valde dispares, infelicissimos exitus habere solent. Idem credo quoties contrahens manifesta ficti consensus indicia præbuit: quia tunc ipsa fœmina se decepit, quia ratione disp. præced. n. 19. defendimus ad nullam teneri restitutionem fictum promittentem.

Similiter non teneretur fictè contrahens verè contra- 9
here, quādo pessimi exitus probabiliter timerentur: vt bene *Enrig. l.* 11. *de matr. c.* 11. *n.* 3. *Petrus de de Ledesm. d. a.* 4. *dub.* 1. *concl.* 2. & diximus idem de sponsalibus disp. præced. n. 10. & idem credo quando grauissimum scandalum timeretur: vt de sponsalibus dixi disp. præced. n. 9.

Tandem id obseruandum est quoties fictè contrahens 10
tenetur verè contrahere, absolutēdum non esse, donec verè contrahat, quamuis se cōtractutum proponat. Quia attentis circumstātiis, & rei grauitate, maximo expositus est periculo persistendi in deceptione. Sic *Enrig. d. c.* 11. *n.* 3. *P. de Ledesm.* asserens sic tenere multos grauissimosque viros *d. dub.* 1. *concl.* 1. *fine*, *Barth. à Ledesm. dub.* 19. *de matrim.* Quod temperandum credo, nisi ea contritionis signa præberet pœnitens, vt merito ac iure optimo persuadeat sibi confessarius, illum statim contracturum: vt de eo, qui iussus restituere, in aliis confessionibus nondum restituit, asserunt communiter Doctores.

Ad 1. argu. prioris sent. nego consequent. nam fictè 11

contrahens matrimonium, si non verè contrahat, irrogat grauamen iniustum fœminæ, & matrimonium est in vtriusque contrahentis fauorem, at si fictè professus non ratificet, non videtur in graue religionis damnum, & religio potius ordinatur in bonum prohibentis, quàm è contra; qua ratione communis sent. docet extrahentem absque vi, vel fraude professum, nil teneri restituere. Ad 1. fateor ratione solius ficti consensus, si aliud damnum minimè sequatur, non teneri: vt diximus n. 6. Argumenta autem secundæ sententiæ solum probant subsequuto alio damno teneri verè contrahere, & non ex ratione ipsa contractus ficti: nam neuter re vera manet obligatus vero matrimonio, & ita seruatur æqualitas.

DISPVTATIO XII.

Vtrùm promissio constituens sponsalia, necessariò fieri debeat coram parocho, & testibus, atque ita sponsalia clandestina irrita sint?

SVMMARIVM.

An valeant sponsalia clandestina. 1. Sent. non valere n. 1.
Pœna imposita clandestino matrimonio, an censeatur imposita clandestinis sponsalibus, & explicatur Clem. de consang. n. 2. auct. n. 1.
Sententia verior 1 valere n. 2.
Lex correctoria reducens ad ius commune, est extendenda, n. 3. & ibi casus omissus manet in dispositione iuris communis.
Soluuntur arg. & explicatur l. Oratio, digest. de sponsi. & l. Si quis tutor, digest. de ritu nupt. n. 3.

1 Difficultas huius disput. in eo versatur, an sicut *Trid. sess. 24. de matr. c. 1.* irritauit matrim. clandestinum, ita sponsalia clandestina irritarit. Quidam enim censent eo ipso illa irritasse. Prob. 1. ex *l. Oratio. ff. de sponsi.* ibi *Oratio, qua quasdam nuptias senatorum inhibuit de sponsi. nihil loquuta est: rectè tamè dicitur sponsalia in his casibus ipso iure nullius esse momenti.* Et ex *l. Si quis tutor. 60. versi. Quamuis. ff. de ritu nupt.* ibi, *quamuis verbis orationis cautum sit ne vxorem tutor pupillam suam ducat, tamen intelligendum est, nec desponderi quidem posse.* Ergo eo ipso quod Trid. irritauit matrim. clandestinum, censetur similia sponsalia irritasse. 2. nam pœna imposita matrim. clandestino, censetur imponi clandestinis sponsalibus, vt docet *Panor. c. fin. de cland. desponsi. n. 6. Bonif. clem. 1. de consang. n. 56. Franc. Nicanitius C. de edend. rub. n. 32. Castil. l. 29. Tauri n. 10. Mon. cons. 69. n. 66. & seq. vol. 1.* ergo 3. quia inhabilis ad matrimonium est inhabilis ad sponsalia, sed Trid. inhabilitat ad clandestinum matrimonium, ergo ad clandestina sponsalia. Et confirm. secus se habet matrimonium absolutum ad sponsalia absoluta, sic clandestinum ad clandestina: sed prohibito absolutè matrimonio sunt irrita sponsalia, ergo irritato clandestino, irritantur clandestina. Hanc sent. videtur tenere *Alex. de Neuo rubr. de sponsi. in 6.* vbi ait, quoties annullatur matrim. eo ipso annullari sponsalia: & *Menoch. proximè cit.* ait enim vitium clandestinitatis, quo vitiatur matrim. vitiare clandestina sponsalia: & tenet expressè *Albernoz, tr. de art. contr. l. 4. tit. 1. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 45. init. & n. 51 fine.*

2 Dicendum tamen est non esse necessarium sponsalia celebrari coram parocho, & testibus, sed clam contracta valida esse. Prob. lex Trident. irritans matri. clandestinum, est correctoria iuris communis, & proinde extendenda non est vltra casum expressum, *l. Præcipimus. C. de appell.* ergo cùm solum irritet matrimonium clandestinum, non debet extendi ad sponsalia, sed tanquam casus omissus relinquendus est in dispositione iuris communis, *l. Commodissimè. ff. de lib. & post.* Et confirm. quia non militat eadem ratio prohibendi, matr. enim clandestinum prohibetur ad vitandum concubinatum, quo priori matrimonio clam inito spreto, contrahens aliam publicè ducebat: cùm enim de priori matrimonio Ecclesiæ non constaret, cogebat ad secundum, quod verè concubinatus erat: quod in sponsalibus minimè locum habet, nam matrimonium contractum prioribus sponsalibus contemptis, validum est. 2. quia lex correctoria, per quam reducimur ad ius cõmune, est fauorabilis, & extendenda, atque ita omnis intellectus, per quem ad ius commune reducimur, fauorem continet, & extendi debet, eo quod res facilè ad suam naturam redit. Docet optimè *gloss. c. Statutum, verb. Numerandum, de prab. in 6. Tiraq.* latè probans *de prim. q. 24. n. 2. & seq. Lud. Gom. regul. cancel. de iure quæsito non tollendo, q. 16. init. Cou. 3. var. c. 6. n. 4. Na. de pœn. d. 6. c. 1. §. Laboret, n. 16. A Gom. to. 2. var. c. 5. n. 11. Mol. l. 3. de prim. c. 4. n. 25. Gut. de iur. 1. p. c. 51. n. 8. Enriq. l. 3. de pœn. c. 14. n. 7. in comment. littera K.* sed intelligendo decretum Trid. vt non irritet sponsalia clandestina, reducimur ad ius commune, quo attento valida erant: ergo is intellectus tanquam fauorabilis, amplectendus est. 3. quia pœna apposita contrahentibus matrimonium, non afficit contrahentes sola sponsalia, vt *clem. 1. de consang.* excommunicantur docentes consanguineam, & tamen non ligat ea censura sola sponsalia celebrantes, eo quod in odiosis nomine matrim. non veniunt sponsalia, vt dixi disp. 1. n. 2. atque ita docent *gloss. clem. 1. de consang. verb. Contrahere, & ibi Stephan. & Paulus*, quos refert & sequitur *Card. ibi q. 18. & 19. idem Card. c. fi. de cland. desp. fi. & ibi Host. & Cald. Ant. ibi n. 15. Anch. n. 17. Alex. de Neuo n. 15. Propos. n. 5. Fel. rubr. de sponsi. n. 1. Curt. iun. l. 2. n. 58. ff. de introd. omn. ind. Iason. l. Cùm quidam, n. 13. ff. de lib. & post. Tiraq. post leges connub. gl. 2. n. 18. Syl. exc. 9. casu 41. n. 78. vers. 6. Ang. Excom. 7. casu 41. n. 2. Rosella Excomm. 1. casu 43. n. 6. Tab. Excommunicatio 5. casu 49. q. 1. §. Caiet. verb. Excommunic. c. 47. & ibi Arm. n. 45. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 34. Sot. 4. d. 29. q. 1. a. 1. ad fi. vers. Sed argui. Nau. sum. c. 27. Latinè n. 141. Hispanè n. 141. & latè c. 22. n. 43. Cou. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 22. Greg. Lop. q. 4. tit. ante l. 1. Suar. l. 2. fori, t. de los casamientos, n. 34. Ant. Gab. to. 2. commun. in mea edit. l. 17. vers. Sponsalia f. 312. Veracr. 1 p. spec. a. 10 § Est autem secundo, Perez. l. 5. ord. t. 1. l. 3. init, Orosc. l. 2. n. 24. ff. de iurisd. omn. ind. Salcedo pract. c. 73. vers. 9. Vin. cand. sacr. materia de sponsi. c. 4. n. 47. Cord. sum. q. 52. Cap. 4. dec. c. 23. n. 5. Azebed l. 5. rec. t. 1. l. 1. n. 10. Spino spec. test. gl. 15. n. 84. Lud. Lop. 2. p. instr. materia, de matr. c. 37. f. 1041. col. 2. Barth. à Leaes. de matr. dub. 25 post 6. concl. Vega l. 6. sum c. 104.* ergo annullatio matrimonij clandestini non extenditur ad similia sponsalia. Quare hanc sententiam tenent *Nau. sum. Lat. c. 25. n. 144. & l. 3. cons. in 1. edit t. de voto, cons. 6. n. 3. & lib. 4. t. de consa. cons. 3. n. 7. n. 2.* verò *eo. t. de vot. cons. 3. n. 3. & l. 5. de rapt. cons. 4. n. 3. ver. 5. Veracr. append. ad spec. dubio 9. Cordub. sum. q. 52. Gut. l. 1. q. can. c. 18. n. 9 fin. & de iur. 1. p. c. 51. a. 3.* Et concludit n. 8. ita esse sæpè practicatum, & tenere grauissimos iuris peritos nemine contradicente. *Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 39. col. 1 §. Contrarium, Spino spec. test. gl. 15. n. 79. & 80. Lal. Celsius sum. casuum reser. casu 19. Enriq. li. de matr. c. 5. n. 8.* & dicit sic tenuisse *Con. Verac. & Inflos*, de hac re consultos, *& c. 13. n. 8. Salced. pr. c. 73. vers. 9. Mendoza de pact. l. 1. c. 4. n. 72. Palac. 4. d. 40. q. vlt. fi. Gallego de cogn. spirit. c. 13. Azeb. l. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 14. & seqq. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 85. fi. & 2. p. materia de mat. c. 37 f. 1041 col. 1. & t. 39. f. 1061. col. 1. Barth. à Ledesm. de Matrim. dub. 8 f. 1219. Segura direct. ind. 2. p. 15. n. 1. & 4. P. de Led. de matr. q. 45. a. 5. circa 2. punct. dub. 4. f. 180. col. 2 fi. Manuel. l. 10. sum. in 2. edit. c. 244. n. 10. Vinald. candelab. sacr. 1. p. c. 4. de sponsi. n. 28. & 47. Vegalib. 6. sum. casu 104.* & tandem sic declaratum esse à Cardinalibus referunt *Gutier. Azeuedo. Segura, Enriq. Manuel, Petrus de Ledesm. ibidem.*

Ad 1. Argum. desumptum ex *l. Oratio, & l. Si quis tutor,* dico intelligendas esse. 1. quando prohibetur matrimonium absolutè seu omnibus modis, cùm enim tunc nullo modo possit contrahi matrim. sponsalia erunt promissio rei illicitæ, & sic nulla; at contrahentes clandestinum matrimonium, tantum sunt inhabiles ad clandestinè contrahendum: quare promissio clandestina valet? est enim rei licitæ promissio, nempe matrimonij contrahendi eo pacto quo iubet Ecclesia. Secundo modo sunt intelligendæ, quando

quando est eadem ratio in prohibitione matrimonij, & sponsalium: sic *Alexand.Cyn. Deci.* quos refert, & sequitur dicens esse omnium. *Nauar.lib.4. Consil.1.edit. tit. de consang. conf.3.n.6 in 2.* verò *lib.5. tit. de rapt.conf.4. n.2. Oroscius l.2.n.24.ff.de iurisd. omn.iud.Gutier.de iuram.p.1. c.51. num.9.* & multi alij, quos refert & sequitur *Salçedo pract. cap.73.§. Nec superioribus* : at non est eadem ratio prohibitionis matrimonij, & in sponsalibus, vt dixi n.2. Tandem intellige,quando prohibitio matrimonij est perpetua,secus quando est temporalis, vt in hoc casu, & ita explicant *Dec Nauar.Putier. proximè citat.Greg.Lop.p.4. t.1.ante l.fine, Azebedo,lib.5.recop.t.1.l.1.n.17.* Ad 2. negatur antecedens,vt probaui n.2.Ad 3.Fateor,quando aliquis est perpetuò inhabilis ad matrim. quocunque modo contrahendum, vt dixi in solut.ad confirmationem negatur maior,quia prohibito matrimonio absolutè,sponsalia non possunt cadere super materiam licitam: sicut cadunt: quando solum prohibetur clandestinum,esset autem vera, quando sponsalia caderent suprà matrimonium illo modo quo est vetitum, scilicet clandestinum, si enim duo promitterent clam contrahere,essent nulla sponsalia,tanquam rei illicitæ promissio.

DISPVTATIO XIII.

An saltem culpa sit,sponsalia clandestina contrahere.

SVMMARIVM.

Prima opinio,esse culpam.n.1 & prohibito aliquo prohibetur omne, per quod peruenitur ad illud.n.1.& 2.

2. Verior non esse culpam

1 DVplex est sententia I. ait esse culpam, quia eo ipso, quod *c.fin. de clandest. sponsat.* prohibetur matrim. clandestinum, censentur prohibita sponsalia clandestina. Quia prohibito aliquo censetur prohibitum omne id, per quod peruenitur ad illud, *l.Oratio.ff.de sponsal.* & probat multa cumulans *Rebuff.c.Postulastis,in princ.n.1.& seq. de clerico excomm. ministr.* ergo prohibito matrim. censentur prohibita sponsalia, quæ via sunt ad illud. Sic tenent *gl.clem 1.de consang.verb.Cõtrahere. Hostiensis d.c.fin. super verb.Cõtrahenda.& ibi Io.Andr.n.4.Cardin.fin. Anchar. n.17. Abb.n.6. Alex.de Neuo n.15. Prapos.n.5. Ang.verb. Clandestinum,n.3.Syl.Matrim.6.q.7.dist.5.& 6.Tabiena v.Sponsalia q.1.n.2. & ibi Armillan.14.* & innuit *l.1.t.3. p.4.* & docet ibi *Greg.Lop.verb. Que los desponsen. Rosella verb.Impedimentum impedim.1.n.13.* Perez *lib.5.ordin.tit. 1.d.2.initio,* & ex Theologis, *Palud.4.dist.28.qu.1.a.2.n.14. Caiet.summa,verb.Sponsalia:* immo *Caiet.& Armil.* dicunt esse peccatum mortale,quod idem docet *Barth.à Ledesm. de matrim dub.14.* vbi consuetum est denunciationes præmittere. Et pro hac sent. est *Synodalis constitutio Tolet.4. tit.4.lib.4.* vbi, *otro si considerando de quantos inconvenientes son causa los clerigos,que se atreuen intervenir en los desposorios, o matrimonios prohibidos, mandamos, que ningun clerigo intervenga en ellos, aunque sean de futuro.* ergo supponit sponsalia clandestina esse prohibita.

2 Secunda sententia omnino tenenda docet esse licita. Probatur,quia nullo iure prohibentur, nam *c fin. de clandest. desponsat.* tantum prohibetur matrimonium clandestinum, & axioma illud, Prohibito matrimonio censetur prohibitum omne id, per quod ad illud peruenitur, desumptum ex *l. Oratio, ff.de sponsalib.* non habet locum in hoc casu: vt probaui disputatione præced.n.3. vbi tripliciter limitata est *illa lex.* Nec obstat doctrina communis n.1. allegata asserens prohibitionem matrimonij clandestini factam *d.c.fin.* extendi ad sponsalia: nã *Hostiensis, ibi,* quem rèliqui sequuntur,fatetur id non haberi ex illo textu, sed ex ratione textus: eo quod eadem inconuenientia ex sponsalibus clandestinis sequantur, cùm sæpè per copulam, & alios actus, transeant in matrimonium: quod cùm hodie cessarit per decretum *Trid. sess.24.c.1. de matrim.* illa prohibitionis ratio cèssat neque etiam sunt prohibita iure nouo;nam Tridentinum solum prohibuit matrimonium clandestinum, nec id decretum ad sponsalia extenditur vt probaui disput. præced.num.1. Quare hanc sententiam tenet *Veracruz append.ad specul.dub.9.fol.44. §.Ad dubium Lud.Lop.2.p.instr.materia de matr. c.37.fol. 1041.co.2. Salçedo pract.c.73.vers.9.& §.Ex quibus,& §. Est sanè,* intelligit constitutionem Tolet. pro priori sent. allegatam,quando sponsalia sunt prohibita ob canonicum aliquod impedimentum,vt inter consanguineos, & *Petr. de Ledesm. de matrim. q.45. a.5. circa secundum punctum dub.4.* refert Cardinalium responsum continens præceptum Tredentini, vt matrimonium celebretur coram parocho & testibus, non extendi ad sponsalia.

DISPVT. IX.

Vtrùm notabilis contrahentium vero animo sponsalia disparitas ea irritet: vel saltem causam iustam irritandi præbeat, quando contrahens conscius erat conditionis alterius?

SVMMARIVM.

Rationes ad probandum non valere sponsalia inter imparet.n.1.

Vera sententia, valere n.1.

An possint irritari quando timetur magnum scandalum, aut pessimus exitus,& alia,quamuis contrahentes pares sint.n.3.

Quid quando pater contradicit n.4.

Soluuntur argumenta, & explicatur an promissio prodigæ obliget. n.5. iuncto n.1.

VIdentur ea sponsalia, aut irrita, aut saltem irritanda 1
esse:quia si quis prodigè meretrici spondeat pro corporis vsu non tenetur implere ita prodigè, cùm sit peccatum,vt docent *Soc.l.4.de iust.q.7.a.1.ad 2.vers. An verò contra, Ledesm.2.p.4.q.18.a.5.§. Circa 2.memb.f.264.co2. Mercado l.6.de contr.c.15.§.Todas las vezes,* Palac.l.5.*de cõtract.c.11.f.479.vers.Verum adhuc difficultas urget.Salon 2.2.q.62.a.5.controu.4.post 3.concl.§.Ex quo sequitur,Bannez eod.a.5.dub.5.concl.3. Man.2. tom.sum.c.40.n.4.* & addunt *Sotus,Palacios,Bannez, Manuel* esse verum,quamuis promissio iuramento firmetur: sed promissio matrimonij facta notabiliter impari,est prodiga, ergo non obligat,2. quia quoties in contractu est notabilis deceptio, omni iure rescindendus est: & si dicas non esse deceptionem, quia contrahens nouerat inferiorem alterius conditionem, contra, quia promittens immodicum per modum pretij, & contractus, non tenetur totum soluere, sed iustum & æquale pretium,sed immodicè promittit, & non gratis,sed per modum contractus, quæ spondeat notabiliter impari, ergo non tenetur.

Dicendum tamen est valida esse sponsalia, quia cùm 1
contrahens sit dominus rei promissæ,& conscius notabilis excessus,videtur velle liberè cedere iure,& excessus donationem facere. Sic tenet *Veracruz 3.p. specul. art.19. concl.2.Corduba quæstionar.l.1.q.13.d.1.* & P. *Mol t.2. de iust.tract.2.disp.271.f.113.* vbi optimè hoc explicat dicès, quamuis puella nobilis, & diues male faciat sponsalia cõtra patris voluntatem cum ignobili, aut paupere contrahendo, eo quod exequutio esse nequeat sine aliorum scandalo,& ipsius puellæ dedecore,& ita prodigè, & cum peccato promiserit, teneri, & neminem audere affirmare oppositum, eo quod est contra Ecclesiæ praxim, huiusmodi fidem seruare cogentis.

Hoc tamen limitandum est,nisi scandalum magnum ex 3
eo matrim. probabiliter timeatur.Quia virtus iustitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest, sed contrahere matrim. cum magno illo scandalo est apertè lethalis culpa,cum notabiliter charitas proximi lædatur,dissoluatur parentum pietas, & cognatorum amicitia,& colligitur ex *c.Cùm inoua, de sponsi.* ibi,*de fama, vel scãdalo,* &c ita docet ibi *gl.ver.Scãdalo,* Panor. *ibi n.4. Alex. de Neuo n.6.Prapos.n.2.* vbi docent, quando vehementer scandalum timetur ex matrimonij contractu inter contrahentium consanguineos,posse & debere iudicem interdicere matrimonium: *idem* Panor. *c. Requisiuit, de sponsal. num.4.* vbi ait Ecclesiam compulsuram non esse implere

sponsalia, quoties fixæ inter parentes contrahentium probabiliter timentur. Et melius id expressè docent *Fel. cons. 26. n. 11. Nau. sum. c. 16 n. 18. Menoc. cons. 1. n. 44. & 66. vol. 1. Cord. d. q 3. paulò post princ. vers. Dixi regulariter, Gutier. l. 1. q. can. c. 20. n. 20. & 23. Capua l. 1. decis. c. 78. n. 3. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 76. in 2. edit. f. 189. col. 2.* Et loquuntur *Navarr. Gutier. n. 23. Cord. Capua. Lud. Lop.* Quamuis sequuta sit virginis defloratio sub ea spe matrimonij futuri: quod quidem verissimum est propter rationem dictam. Et idem dicendum est, licèt nulla sit inter contrahentes disparitas, vt bene *Lud. Lop. ibi.* Cautè tamen considerand um est hoc scandalum, non enim quodcumque sufficiet; sæpè enim vanæ minæ iactantur, terroréque opponuntur, & discordiarum pericula intentantur, quæ tamen experientia teste, vbi defluxit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum recidunt, faciléque animi conciliantur, sedatúrque omnis tempestas. Idem dicerem quoties est timor probabilis pessimi exitus, vt odij capitalis ipsos inter contrahentes, sic *Menoch. cod. n. 66. Gutier. n. 23.*

4 Hinc infertur, quod docet *Gut. ea. q. 20. n. 23.* posse patrem impedire sponsalia filij contra eius voluntatem inita, sanè intelligendum esse, nempe quando scandalum dictum probabiliter timetur, alias enim cum filiis teneatur fidem seruare, vt dixi n. 2. non poterit pater tuta conscientia impedire ne filius suam obligationem exequatur.

5 Ad 1. dico eam doctrinam negandam esse, vt bene negat *P. Mol. allegatus n. 2.* quia licèt promissio ex liberalitate processerit, at exequutio non est ex liberalitate, sed ex debito, quate cùm in exequutione nulla sit prodigalitas, sed debiti impletio, teneatur in vtroque foro integrè implere, non obstante promissionem prodigè, & cum peccato veniali factam esse: sicut promittens fœminæ pecunias, vt tradat corpus, promittendo peccat, tenetur tamen implere: vnde potest dici esse peccatum ex parte modi promittendi, non ex parte rei promissæ. 2. dico, esto ea doctrina vera esset, adhuc est diuersa ratio, nam promittitur pecunia in pretium, nec est animus liberè donanti, quæ secus hic contingunt. Ad 2. dico non esse deceptionem, quia contrahens disparitatem nouerat, nec obstat replica, quia non promittitur per modum pretij.

DISPVTATIO XV.

Qui sint habiles ad sponsalia contrahenda?

SVMMARIVM.

Qui sint habiles ad sponsalia. 1.

Omne impedimentum perpetuum, quod impedit matrimonium licèt non dirimat, dirimit sponsalia. n. 2. & quid si est temporale pro illo tempore, eodem n. 2.

1 HActenus de promissione, quæ est prima conditio ad sponsalia requisita, egimus: iam de contrahentium habilitate, quæ est 2. conditio, agendum est. Hæc autem habilitas in 2. consistit: alterum est, vt contrahentes nullo impedimento affecti sint: & de hoc est disput. præsens: alterum verò, vt ætatem iure præscriptam habeant, & de hoc duplici disput. seq. erit sermo. Sit igitur concl. Illæ solæ personæ habiles sunt ad sponsalia, inter quas consistere potest matrim. ratio est manifesta, quia sponsalia sunt promissio futuri matrimonij, ergo inhabiles ad matrimonium, sunt inhabiles ad sponsalia.

2 Obseruandum tamen est, quamuis impedimentum minimè dirimat matrim. sed solum impediat licitè contrahi, dissoluere tamen, & prorsus irrita reddere sponsalia, si ipsa præcedat, & ratio est, quia promissio rei illicitæ obligare non potest, sed dum adest impedimentū impediens, est illicitum matrimo. ergo sponsalia, quæ sunt eius promissio, obligare nequeunt, sed prorsus irrita erunt. Sic *P. Soto lect. 18. de matrim. §. Ad sponsalia, Nauar. l. 4. cons. 1. de spon. in 1. edit. cons. 38. a. n. 6. in 2. cons. 5. à n. 6.* vbi latè probat inualida esse sponsalia Catholici cú hæretica, quia illicitum est cum ea contrahere matrim. quamuis validum sit. Hæc tamen accipienda sunt quando impedimentum est perpetuum, secus enim quando est temporale: nam impuberes contrahere possunt sponsalia, cùm tamen pro tunc non possint contrahere matrim. Similiter qui vouit castitatem ad tempus, non potest licitè pro eo tempore matrimonium inire, validè tamen contrahit sponsalia, & constat ex *l. Non solet, 10. ff. de his qui notam. infam.* vbi notat *gl. verb. Non nocet, & ibi Bald. n. 2. Nauar. l. 4. cons. in 1. edit. t. de consang. cons. 3. n. 7. Greg. Lop. p. 4. t. 1. ante l. 1. fine, Gutier. de iuram. p. 1. c. 51. n. 9. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 17. P. Greg. syntag. iuris. p. 2. l. 8. c. 5. n. 4. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 47. a. 15. dub 2.* Rursus hoc intelligendum est, nisi promissio esset contrahendi pro eo tempore, quo adest impedimentum, vt qui per biennium promisit castitatem, si daret fidem de matrim. statim contrahendo animo illud consummandi intra id tempus, illicitè promitteret, ac proinde sponsalia essent nulla.

DISPVTATIO XVI.

Quæ ætas desideretur in contrahentibus, vt habiles sint ad sponsalia?

SVMMARIVM.

Quot difficultates sint disputanda. n. 1.

Septennium completum petunt sponsalia, & satis est si vltimus dies incepta sit. & septennio præsumitur rationis vsus 2.

Quid si septennio ambo, aut alter vsu rationis careat, & explicatur l. In sponsalibus, digest. de sponsal. n. 3.

An exigatur, vt septennium illud metaphysicè completum sit 4.

Si à minoribus septennio contrahantur sponsalia, non valent, nisi postea ratificentur 5.

Quæ sint signa huius ratificationis, an habitatio mutua, ibi alium missio, &c. & exigatur expressa ratificatio, vbi non simul habitant. 6.

An vt hæc signa ratificent prioris sponsalia inualida, exigatur cõtrahentes posse fuisse inualidè: & similiter vt ad ratificandã professionẽ vel votũ inualidũ & quid si existimans fuisse inualidũ, denuò vouerat 7.

Post n. 7. inuenies alia summaria.

QVatuor difficultates continet præsens disputatio. I. 1
est, quæ ætas necessaria sit ad sponsalia II. An, malitia suppleat ætatem. III. An satis sit quæcunque ætas, malitia ætatem supplente. IV. An satis sit ita malitia suppleat ætatem, vt puer capax sit lethalis culpæ.

Difficultas I. An septennium completum desideretur ad 2
sponsalia. Videtur enim non esse præscriptam ætatem per *l. In sponsalibus contrahendis. 14. de spons.* ibi, *in sponsalibus contrahendis ætas contrahentium definita non est, sicut in matrimonijs.* Sit I. concl. septennium completum desideratur in sponsalibus contrahendis. Fatentur omnes, & cõstat ex *c. Litteras*, ibi, *antequam septimũ annum complesset*, &c. *Accessit de desponsat. impub.* ibi, *antequã septimum annũ complesset*, &c. *Ad dissolvendũ e. sit. & l. in sponsalibus contrahendis, ff. de spons. & l. fi. c. 1. p. 4.* & ratio est, iuxta *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 2.* què omnes sequuntur, quia septẽnio completo incipit cõmuniter rationis vsus, & libertas. Vt manifestè probatur ex *l. Si infans. §. vlt.* iuncta, *l. Potuit, C. de iure deliber.* nã *illa l. Potuit*, dicitur requiri voluntatem pupilli, vt ipsi acquiratur hæreditas. & *Si infans. §. vlt.* dicitur posse maiorem septẽnio acquirere. Ergò supponit habere voluntatẽ, & *d. l. In spõs.* ibi, *si modo id fieri ab vtraque persona intelligatur*, id est *si non sint minores quàm septem annorũ*. Item quia alias nõ posset ius canonicum præscribere sponsalia tunc contracta valida esse, cùm absque propria cõtrahentiũ voluntate consistere nequeant, & voluntas libera non sit, vbi deest vsus rationis: & septennio hunc aduenire, vltra alios latè probat *Mandos. de ætate minori. c. 4. n. 2.* Hinc colligitur ratio, cur ius canonicum eandem ætatem ad sponsalia in viris & fœminis præscripserit, cùm tamen diuersam ad matrim. petat: quia ad sponsalia sufficit rationis vsus, qui eodem tempore viris & fœminis aduenit: ad matrim. verò potentia generandi desideratur, quæ tardius in viris reperitur: hanc rationẽ reddit *D. Th. d. a. 2. ad 3.* Sufficit tamen si vltima septennij dies non sit completa, sed incepta, & hoc fauore matrimonij, sicut fauore testamenti: idem statutum est *l. Qua ætate ff. de testam.* non enim est minus fauorabile matrimonium, quàm testamentum. Sic *Conar. 4. decret. 1. p. c. 2. n. 2. Mandos. de ætate minori. c. 14. n.*

11. *Enri*

21. *Enriquez l.* 11 *de matrim. c.* 13. *n.* 2. *Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. c.* 37. *fol.* 1039. *col.* 2. *fine.*

3 Intelligè tamen, si septennes vsum rationis habeant, si enim aut vterque, aut alter illum adeptus non sit, sponsalia sunt irrita, atque ita intelligitur *l. In sponsalibus contrahendis. ff. de sponsal.* dum ait non esse præfixam ætatem sponsalibus, sicut matrimonio: nam in matrimonio semper sufficit ætas præfixa tunc, in sponsalibus autem non semper: sæpe enim septennio cõpleto adest rationis vsus. sic *gl. ibi, fine, Geffred. sum. t. de desponsat. impub. n.* 3. *Martin. de Garatis inter consilia matrim. Zuter. cons.* 15 *n.* 7.

4 Rogabis tamen an necessarium sit, vt septennium omnino completum sit, vel sat sit moraliter completum esse, quia parum deficit: quod dubium procedit quando non constat malitiam suppleuisse ætatem; nam quando constat, id disputabimus n. 8. & 9. Et quidem aliqui censent sufficere moraliter completum esse, vt si duo, vel tres dies deficiant, quia quod parum distat a re, parum, aut nihil distare videtur, ita ferè *Aristot. & Phys.* sic videtur sentire *D. Tho. 4. d.* 27. *q.* 2. *a.* 2. *ad* 7. quæ si quintur *D. Anton. 3. p. tit.* 1. *c.* 18. *init.* 5. *u. ver. Sponsalia. q.* 2. *d.* 2. vbi *Tabiena, q* 2 *d. n.* 5. *Turrecr. 4. Vbi non est. n.* 1. *fin.* 30. 4. 2. *Porcel. 5. ord. tit. d.* 1. *f.* 6. § 2. *opinio. Barr. a Ledesm. de matr. dub.* 11 *f.* 124. *Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c.* 37. *f.* 1039. vbi ait valere sponsalia contracta a proximis septennio, quia quod parum distat a re, nihil distare videtur. Sed re vera non est horum sententiæ: quia expressè agit, quando malitia supplet ætatem. Idem expressè docent, quando duo vel tres dies deficiunt. *Joan. Andr. c. Literas, n.* 2 *de sponsal. impub. Henric. c. Accepto, de desp. impub. n.* 1. & 3. *Vegal 6. sum. casu.* 101. Idẽ dicit, licet desit hebdomada, *Manuel. sum. n.* 2. *edit. c.* 244. *num.* Idem si desit aliquid amplius hebdomada, de cent. *Sot. 4. d.* 27. *q.* 2. *a.* 2. *ad* 3. *Nauar. Candel. materia de sponsal. p. n.* 15. Idem *Victoria sum. de matr. n.* 284. *Veracruz 1. p. speculi, a.* 16. §. *Primò sponsalia.* vbi dicunt valere sponsalia, quando contrahentes septẽnio nimis propinqui sunt: idem *l. finalis, c.* 2. *p.* 1. ibi *sicut ætas epoca menor.* Verùm probabilius mihi est, exigi septennium naturaliter physicè completum, vbi de malitia ætatem supplente non constaret. Probatur, quia vel vna die deficiente, verè non diceretur septennium completum sed inceptum: sic in quia ad testamentum in quo requiruntur quatuordecim anni completi, si vna dies desset, non valeret testamentum: & ita *l. Qua ætate ff. de testam.* tanquam quid specialiter notandum, definitur sat esse, vltimam diem anni decimi quarti exactam esse, similiter non valeret professio, si vna dies deficeret ad decimumsextum annum complementũ. Ita tenet *Alex. de Neuo c. Literas, de desponsat. impub. fi.* & videntur tenere *Couar. & DD. n.* 2. *in fine allegati*, qui tanquam quid speciale dicunt fauore matrimonij satis esse vltimum diem septennij inchoatam esse.

5 Ii. conclusio si vterque, vel alter contrahens minor septennio sit nec malitia suppleat ætatem, sunt nulla sponsalia: nisi post legitimam ætatem expressè, vel tacitè ratificentur. Sic definitur *c. Literas, c. Accessit. de desponsat. impub. & c. vn. in pr. & §. Porro, eod. t. in 6.* & ratio est, quia sponsalia sunt promissio mutua, ergo si saltem alter defectu

6 ætatis incapax sit promittendi, corruent sponsalia.

Huius autem tacitæ ratificationis signum erit, si adueniente legitima ætate contrahentes simul habitent, habetur *c. vnic. de desponsat. impub. in 6. initio.* Quia ex cohabitatione præsumitur eiusdem voluntatis perseuerantia. Sufficit autem si hæc mutua habitatio sit in domo viri, vel mulieris, vel cuiuscunq; : vt docent *Host. c. Literas. de sponsat. impub. prope fi. & ibi Io. And. fine, Ant n.* 5. *Alex. de Neuo n.* 7. & 8. *Francus d. c. vnico, in pr. n.* 3. *Brun. de sponsat. concl.* 5 *n.* 1. *habetur to.* 9. *tract.* Si autem non simul habitent, nõ intelliguntur consentire, nisi verbo, vel facto eorum, liquidò appareat ipsos in eadem voluntate persistere. Habetur expressè *d. c. vn.* vbi *glos. verb. Verbo.* inquit, vt quia facti maiores vocant se sponsos: idem *Rosella verb. Impedimentum impedim.* 13. *n.* 8. *Ang. c. Matrim.* 3. *imped.* 14. *n.* 12. *Sylu. Matrimoniũ.* 8. *q.* 14. *dict.* 8. *Ant. Cucus l.* 5. *instit. maiorũ t.* 10. *n.* 12. Facto verò cessentur ratificare, vt quia post septennium simul tacent, vel se osculantur vt sponti *gl. d. c. vnic. ver. Vel facto, Rose la, Syl. Ant. Cucus, & Brunel. proxime citati.* itẽ facto, vt si alter alterius domum petit, vel mutua munuscula à sponsis mitti consueta. sic *gl. c. Literas, ver. Placere, de desponsat. impub. & ibi Anch. n.* 8. *Alex. de Neuo n.* 8. *Prepos. n.* 2. *Ang n.* 12. *citato*: de qua munerum missione, & subarratione, quando sit signum sponsalium, vel matrimonij dictum fuit late infra tota disp. 22. Hinc infertur minus bene aliquos sentire dicentes, vbi deest mutua habitatio, exigi expressum consensum. Hi sunt *Archidiac. c. vn. n.* 3. *Host. d. c. Literas prope fin. & ibi. Alex. de Neuo n.* 8. Sed contrarium colligitur ex *d. c. vnic.* vbi dicitur, quando contrahentes non simul habitant, satis esse verbo, vel facto ostendere eundem voluntatem permanere. Si facto, ergo satis est consensus tacitus. & ita expressè reiecta priori opinione tenent *Ioan And d. c. vnic. n.* 4. & *ib. Domin. ante* § *quem quoq; Francus ibi, in pr. n.* 5. & videtur tenere *Ant. d. c. Literas, n.* 5. Hæc autem omnia accipienda sunt, si adsit internus consensus, illo enim deficiente, quamuis ex iis signis præsumantur in foro externo sponsalia, non erunt tamen valida in foro conscientiæ.

7 Id tamen monuerim, tunc hæc signa inducere tacitum consensum, quando contrahentes notitiam habent sponsalium tempore infantiæ initorum: vbi enim ea ignorantur, nullus consensus reperiri potest: nihil enim volitum, quin præcognitum. Sic *Anchar. c. Literas. de desponsat. impub. n.* 8 *Francus c. vnic. eod. t. in 6 in princ. n.* 5. *Brunel l. de sponsat. concl.* 5. *n.* Exigitur etiã, vt notint sponsalia illa tempore infantiæ celebrata, fuisse nulla; si enim ex errore quo putabant esse valida ea ratificent, nihil agũt: quia error tollit consensũ. *l. Si per errorẽ ff. de iurisd. omn. iud* sic *Francus ibi.* Et probatur, quia vi professionis inualidè factæ per actus tacitam professionem inducentes, exigitur, vt professus norit priorem professionem fuisse nullam, & velit eis actibus eã ratificare, ac si denuo emisisset: vt docet *Nau. l.* 3. *cons.* 1. *de regul. in* 1. *edit. cons.* 36. *n.* 3. & *cons.* 37. *n.* 2. *in* 2. *cons.* 55. *n.* 4. Item probatur, quia si quis inualidè religionem voueat, & post modum ex ignorantia ratificet, non manet obligatus, sed oportet, vt velit ratificare habita notitia nullitatis prioris voti: vt bene docent *Rosella Votum* 2. *n.* 13. & *Matrimon.* 4. *n.* 5. *Sylu. Matrimoniũ* 4. § 10. *Nau. sum. Latin. c.* 12. *n.* 71. Similiter si quis dubio motu an votũ à se emissum fuerit validũ, & ob id denuo voueat, non tenebitur ad votũ, vbi sciuerit prius votũ fuisse nullum, nisi constet voluisse ita se obligare, quamuis teneret prius votum irritum fuisse: quia ea ratio cessat fuit ex errore, nec cõsentaneum est habere absolutum vouẽdi animum, sed ex suppositione falsa valoris prioris voti: vt docent *Cordub. sum. q.* 146. 144. *Mart. 2. to. sum. c.* 99. *n.* 7. *Vegal. 5. summa, casu* 97. & 105. ergo similiter ad ratificandum priora sponsalia inualida, erit necessaria scientia nullitatis illorum.

Ad argum. contrarium constat ex dictis n. 3.

SVMMARIVM.

An malitia suppleat ætatem. 1 opinio negatiua n. 8.
2 Verior. 9.
Quorum desernit præscriptio septennij ad sponsalia. 10 & 11.
Soluuntur argumenta. n. 12.
Post quam immutes reliqua summaria.

Difficultas II. Vtrùm in sponsalibus malitia suppleat 8 ætatem: id est an valeant sponsalia ante septennium, si eo tempore rationis vsus contrahentibus adsit. Duplex est sent. 1. negat. Primò quia vbi certa ætas iure præscribitur, præcunte nequit, vt cõstat in professione & testamento. 2. Quia si valent sponsalia, si ante septennium discretio adsit, & post septennium non valent ea deficiente, ergo perperã ius præcipit septennium, sed consultius decideret valere sponsalia ab habentibus rationis vsum contracta. Sic tenẽt *Abb. c. Iuuenis. n.* 5. & *c. Gemma. n.* 6. *de sponsat. Marian. Soc. cons. 5. vol. 1. Rosell. verb. Impediment. imped.* 13. *n.* 9. *Angel. verb. Sponsalia, n.* & clarius *Matrimonium* 3. *impedim.* 14. *n.* 2. *Brun. de sponsat. concl.* 4. *n.* 5. *Alex. Carrer. l.* 1. *de sponsat. c.* 7.

verque habetur to.9.tra. idem videntur tenere *Host. sum. tit. de spons. n.5. & 8. vers. Effectus, Archi.c.vnic.de desponsat. impub. in 6. ante n.1. & ibi Domin. §.1. Henric.c. Accesit, de desponsat. impub. n.2. & 3.* vbi dicunt tantum malitiã supplere ætatem, quando fœmina ante septennium fuit tentata ad copulam, tunc enim dicunt oriri publicam honestatem propter copulæ intentionem per *c. Inuenis, de sponsal.*

9 11. Sententia multo verior affirmat malitia supplente ætatem, valide cõtrahi sponsalia ante septenniũ. Probatur ex ratione *Iurisconsulti, l. In sponsalib. l.a. 1. ff. de sponsal.* dicẽtis satis esse sponsos quid agant, intelligere, ergo si puer præcocis ingenij, & iudicij, quid in hoc contractu agat, ante septennium intelligat, erit validus. 2. Quia cùm sponsalia sint via, & dispositio ad matrimoniũ, eo ipso, quod ius disposuit in matrimonio malitiã supplere ætatem, *c. de illis el. 2. de desponsat. impub.* censetur idẽ in sponsalib. disposuisse per *l. Oratio, ff. de sponsal.* & ita tenent ex Theologis *D. Tb. 4. d. 27. q. 2 a. 2. ad 7. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18. init. sum. conf. l. 4. t. 1. q. 5. Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 3. Ledesm. 2. 4. q. 45. 4. 2. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 9. Philiarc. de off. Sacerd. to. 1 p. 2. l. 2. c. 1. Vivald. candel. 1. p. t. de sponsal. n. 14. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 11. f. 1240. Vegal. 6. sum. casu 101. P. de Ledesm. de matr. q. 43. a. 2. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. instr. materia de matr. c. 37. f. 1039. Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 244 n. 3.* & ex iurisperitis *gl. c. Iuuenis, de sponsal. verb. Dubia, & c. Spõsa, eod. tit. fi. & 30. q. 2. in sum. verb. Sponsal. Goffred. sum. t. de Spons. n. 8. & 11. Io. Andr. d. c. vn. de desponsat. impub. in 6. n. 1.* vbi *Franc. in prin. n. 2. idẽ Io. Andr. d. c. Iuuenis, n. 9.* vbi *Innoc. init. Ant. n. 5. Card. n. 1. Anchar. n. 4. Calder. & Io. de Fano,* quos refert, & sequitur *Alex. de Neuo, ibi n. 19. Præpos. n. 7. Bald. cons. 44 vol. 4. Pisana, ver. Sponsalia, n. 3. vbi Sylu. q. 2. d. 2. Tabien. q. 4. n. 5. Arm. n. 4. Turre. c. Vbi non est, n. 2. fi. 30. q. 2. lex finalis t. 1. p. 4. Couar. 4. decr. 1. p. c. 2. n. 1. Mart. de Garat. inter consilia matr. Zileti, cons. 15. n. 7. Costan. de spons. tit. Qui possint cõtrahere sponsal. n. 2. habetur 1. 9. tr. A. Cucus l. 5. inst. maior. t. 10. n. 11. Gutier. authen. Sacram. puberum. n. 5. Si aduer. vend. Perez. l. 5. Ordin. t. 1. l. 1. f. 6. vers. 2. opinio, A. Gab. to. 2. comm. l. 17. in mea edit. f. 312. vers. Sponsal.*

10 Ex his infertur ideò ius præscribere septennium, vt præsumatur rationis vsus: in ea enim ætate nisi contrarium manifestè appareat, præsumitur rationis vsus in puero, non autem ante eam ætatem *Sic Io. Andr. c. Iuuenis, de sponsal. n. 9. vbi Anch. n. 4. Alex. de Neuo, n. 19. & c. Literas, de desponsat. impub. fi. Henric. c. Accesit, n. 2. de desponsat. impub.* & ratio est, quia in dubio, & vbi contrarium non apparet, inspicimus annorum numerum, alias frustra ius annos præscripsisset. Idem ex Theologis docet *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 37. fol. 37. fol. 1039. col. 2. fin.*

11 Tandem infertur ante septennium non esse sponsalia, nisi probetur contrahentes esse doli capaces: septennio, tamen completo esse sponsalia, nisi probetur non esse doli capaces, sic *Henric. c. Accesit, n. 2. de desponsat. impub.*

12 Ad 1. argumentum dico 1 esse verum, nisi iure expressum sit contrarium in aliquo casu æquiualenti, vt contingit hic: sicut explicui n. 9. Ad 2. constat ex dictis n. 10. & 11. præscripsit enim ius eam ætatem, vt tunc vsus rationis & sponsalia esse vera præsumatur, & non antea.

SVMMARIVM.

An in quacunque ætate præueniatur vsus rationis, sint vera sponsalia. 1. opinio negans n. 13. & ibi quando dicatur infans proximus septennio. 2. Verior. n. 14.

Post quem inuenies reliqua summaria.

13 Difficultas III. An in quacunque ætate malitia præuenit, valeant sponsalia, vt si via ordinaria, vel per miraculum accelereretur vsus rationis longè ante septennium: vel necessarium sit vna cum rationis vsu, ætatem septennio proximam esse. Aliqui censent vna cum vsu rationis exigi ætatem septennio proximã, nec sufficere vsum rationis antea habitum. Prob. 1. quia ideò ius præscripsit septennium cõpletum, vt id exigatur, vel saltem, quod moraliter potest fieri, septennium, quod est ætas septennio proxima. 2. Quia in matrimonio non satis est, vt malitia suppleat ætatem, id est, vt potentia generatiua reperiatur ante pubertatem, sed vltra requiritur discretio, & prudentia requisita ad coniugalem consensum: vt constat ex *c. finali, de desponsat. impub.* vbi hæc malitia nuncupatur prudentia: & ex *c. Continebatur, eod. tit.* vbi textus ponderat copulam cum ætate pubertati proxima, vt matrimonium ante pubertatem initum valeat: ergo similiter in sponsalibus nõ satis erit vsus rationis quicunque, sed qualis talis septennio, vel proximè aduenit. Pro hac sententia videntur ex Theologis *D. Tb. D. Ant. Ledesm. Barth. à Ledesm. Lud. Lop. Vega citati in 9. Victor. sum. de matr. n. 284. Veracr. 1. p. Spec. a. 16. vers. Primo sponsalia,* & ex Iurisperitis *gloss. 30. q. 2. in sum. verb Sponsal. Goffre. sum. t. de sponsal. n. 11. Innoc. A. Card. Turrecr. Sylu. Tabiena, Gutier. Perez citati eod. n. 9. lex fin. t. 1. p. 4.* vbi omnes hi dicunt malitiam supplere ætatem, quando puer est septennio proximus: & tenẽt expressè *Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 9. Pet. de Ledesm. de matr. q. 43. a. 2. dub 2.* Non tamẽ conuenit inter hos Doct. quando dicatur infans septennio proximus. Quidam enim contingere asserunt, quando deficit semestre. Sic *Innoc. c. Iuuenis, inis. de sponsal. & ibi To. Andr. n. 9. Anton. n. 6. Anchar. n. 4. præpos. n. 7* Melius tamen alij sentiunt hoc prudentis arbitrio remittendum esse: in quibusdam enim citius, in aliis verò tardius acceleratur. Sic *D. Tb. D. Anton. Turrecr. Soto, Lud. Lop. f. 1040. col. 1. Barth. à Ledesm. f. 1241. Petr. de Ledesm. Enriquez, Perez n. 9. allegati* idem *Geffre. sum. t. de desponsat. impub. n. 5. Couar. clem. Si furiosus, 3. p. init. n. 5.*

Probabilius tamen est, valida esse sponsalia in quamcunque ætate contracta, si via ordinaria, vel miraculosè vsus rationis acceleretur. Prob. quia septennium non præscribitur quasi id necessarium sit, sed quia ætate præsumit ius vsum rationis aduenire, vt diximus n. 9. 10. & 11. ergo si quacunque ætate ante septennium vsus rationis adueniat, erunt vera sponsalia: non enim maior est ratio de proximis septennio, vel multo minoribus, si eo vsu rationis vsu gaudeant. Hanc sententiam tenet *Alex. de Neuo, c. Iuuenis, de sponsal. n. 1. 9.* vbi ait si constet de prudentia pueri 6. ætatis anno, valere sponsalia: & *A. Gabr. to. 2. comm. in mea edit. l. 16. f. 313. vers. Sponsalia,* vbi dicit esse comm. sent. valere sponsalia quadriennio contracta, si adsit rationis vsus. Idem tenent aliqui, vt refert *Petr. de Ledesm. de matr. q. 43. a. 2. dub. 2.* & ipse dicit eam esse probabilem. 14

Ad 2. argum. negatur antec. sed ideo id factum est, quia communiter tunc aduenit rationis vsus. Ad 2. dico disparem esse rationem, nam matrim. semel contractum, indissolubile est, & ideo vltra potentiam generandi requiritur discretio, & prudentia: sponsalia autem ab impuberibus contracta, solubilia sunt, si alter pubertatem adeptus reclamat: & ideo nil mirum est, si ad ea contrahenda qualiscunque vsus rationis sufficiat.

SVMMARIVM.

An sufficiat is vsus rationis ante septennium, qui satis est, vt puer delinquat lethaliter, opinio negatiua. n. 15.

2. Verior affirmans. 15.

Difficultas IV. An sufficiat is rationis vsus ante septennium ad sponsalia contrahenda, qui satis est, vt puer ille possit lethaliter delinquere. Aliqui negant. Sic *D. Tb. 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 2. Lud. Lop. 2. p. instr. c. 37. de matrim. f. 1039. Petr. de Ledesm. de matr. q. 43. a. 2. dub. 1. Enriquez l. 11. de matr. c. 13. n. 9.* Probat *D. Tb.* quia ad delictum lethale satis est aduertentia præsentis malitiæ nec aliqua futurorum prouidentia desideratur: ad sponsalia tamen, cum sint obligatio ad futurum & perpetuum statum, requiritur etiam futurorum prouidentia. 15

His non obstantibus, probabilius credo sufficere eum vsum rationis, qui ad culpam lethalem satis est. Probatur quia is vsus rationis satis est ad obligandum se per votum solemne ordinis sacri, quod tamen est perpetuum, & per votum simplex religionis, quæ est obligatio status perpetui, & maior quam sponsaliũ, quia votum annexũ ordini 16

sacro,

sacro, nullo modo solui potest, nisi per dispensationem Pontificiam: votum etiam illud religionis indiget eadem dispensatione, vel paterna irritatione, nec potest propria pueri voluntate dissolui: at sponsalia sola pueri voluntate puberis facti, dirimi possunt. 2. Prob. quia si ea futurorum prouidentia, quam postulat prior tent. desideraretur: incautè præscriptum esset septennij tempus: ea enim tenerrima ætate præsentium non habet puer prouidentiam, nedum futurorum: & vix eo rationis vsu gaudet, vt capax sit lethalis culpæ. Pro hac sent. sunt cæteri DD. allegati n. 9. absolutè docentes, vsus rationis præueniente, posse sponsalia contrahi ante septennium.

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm culpa sit sponsalia, aut matrimonium ante legitimam ætatem contrahere.

SVMMARIVM.

Qua sit dubitandi ratio, & an c. 2. de desponsat. impub. contineat præceptum. n. 1.

An sit culpa ante pubertatem sponsalia contrahere, opinio affirmans. 2.

2. *Opinio affirmans, esse culpam ante septennium contrahere.* 3.

3. *Sententia verior non esse culpam, & explicatur iunctio. n. 6. c. 2. de desp. impub.* 4.

An sit mortale matrimonium ante legitimam ætatem celebrare, 1. opinio affirmans. 5

Verior opinio negans. 6.

Recedendum est a propria verborum significatione, vt iuris correctio vitetur. 7.

1 Disputationis huius difficultas versatur circa intellectum c. 2. *de desp. impub.* ibi, *Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad ætatem canonibus determinatam non peruenerint, coniungantur: nisi forte aliqua urgentissima necessitate interueniente, vtpote pro bono pacis, talis coniunctio tolleretur.* Quod si quis dicat hæc verba minime præceptum continere, vt sentit *Io. Andr. ibi n. 1*; aberrat profectò, quia textus dicit, *districtius inhibemus*: & ex doctrina *Archid. c. Interdixit*, 32. *d.* in omni prohibitione continetur præceptum, & grauibus verbis vtitur Pontifex: quare meritò *Host. ibi, initio, & Ang. de Neuo, n. 2.* dicunt non esse leue contrauenire: quare esse præceptum obligans ad mortale, docent *Palud. 4 d. 28. q. 2. a. 1. n. 9. & 10. Rosella Matrim. n. 6. Ang. Matrim. imped. 16. n. 7. Sylu. Matrim. 5. q. 6. & ver. Sponsalia, q. 1. d. 1. Tabiena e Matrimonium, 2. q. 6. n. 7. Nau. sum. Hisp. c. 22. n. 31. Henr. l. 11. de matrim. c. 13. n. 13. Petr. de Led. de matrim. q. 43. a. 2. dub. 3.* Est igitur difficultas, an præceptum hoc de sponsalibus, vel de matrim. intelligatur. Prius agemus de sponsalibus: deinde autem de matrim.

2 Dubitatur ergo an textus intelligatur de sponsalibus, triplex est sent. I Intelligi de sponsalibus, & prohiberi non tantum ante septennium, sed etiam ante pubertatem. Et ratio prohibitionis est, ne contra bonum commune matrimonia impediantur, quando enim vterque, vel alter est impubes, oritur publica honestas, & facilè puberes effecti ab eis resiliunt, impeditúrque ne possint eorum consanguineis matrimonio copulari: & ex tali dissolutione, discordiæ rixæque oriuntur. Sic *glossa d. c. 2. verb. Coniungantur, Host. ibi, super eodem verbo, Io. And. n. 5. Anchar. n. 3. Card. ibi, ad finem, Anton. n. 7. Alex. de Neuo, num. 10. Rosella e Matrim. 2. n. 6.* & clariùs *verb. Iniunxit, n. 3. Sylu. Matrim. 5. q. 6. & verb. Sponsalia, q. 3. d. 1.* vbi aliquantulum moderatur hanc sent. dicit enim intelligi de sponsalibus non motu proprio, sed aliorum persuasione contractis ante pubertatem: & dicunt *Rosella, & Sylu.* culpam hanc esse lethalem.

3 II. sent. intelligit hunc textum de sponsalibus contractis ante septennium. Prob. quia textus dicit *ante ætatem canonibus determinatam*, quæ septennij est. Sic *Innoc. eo c. 2. Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 1.* Idem docent addentes esse peccatum mortale tunc contrahere sponsalia, absque legitima causa, & Episcopi licentia, *Nau. Henriq. Petr. de Led. citati, n. 1.* quod explicat *Petr. de Led.* pueros peccare mortaliter, si tunc habent rationis vsum, & a fortiori consulentes, & inducentes eos ad contrahendum.

III. sent. multo probabilior ait textum non intelligi de 4
sponsalibus, & sic nullo modo esse culpam lethalem contrahere sponsalia ante septennium. Et textum non intelligi de sponsalibus, docet *Pan. eod. c. 2. n. 5. & ibi Prap. n. 2.* Et prob. quia textus dicit *non coniungantur*, at sponsalia non sunt propriè coniunctio, sed coniunctionis promissio, & cum res pœnalis & prolub tota sit, non est extendenda vltra proprium significatum. Quod autem non sit mortale, probatur, quia nulla irrogatur iniuria tertiæ personæ, nec sacramento, cum sponsalia sacramentum minime sint, sic tenent aliqui Theologi, vt refert *Petr. de Led. d. dub. 3.* idem *Manuel. 1. to. sum. in 2. edit. c. 244. n. 2.* immo nec culpam venialem in hoc contractu inuenio, cum nullo iure prohibeantur, & si pueri ante septennium rationis vsu destituti sint, expertes sunt culpæ, & nihil prorsus agunt, sed more psittaci verba proferunt: si autem vsus rationis septennium præueniat, ea esset ætas à canonib. præscripta ad sponsalia; vt latè probauimus disp. præc. c. 9. Quare non video quo pacto ius prohibere potuerit sponsalia ante rationis vsum contrahi.

Rursus de matr. est vrgentius dubium. Quare aliqui cen- 5
sent culpam esse lethalem illud ante legitimam ætatem inire. Prob. quia *in textu c. 2.* saltem de matr. loquitur, continétque præceptum obligans ad mort. vt ex multis probauimus. Item, quia infertur sacramento iniuria, redditur enim irritum ætatis defectu. Sic docent *Palud. Ang. Sylu. Tab. Nau. Petr. de Led. Henr. allegati, n. 1. Man. 1. to. sum. in 2. edit. c. 244.* & addit *Petr. de Led.* hoc verum esse, quamuis malitia præueniat ætatem: propter *d. c.* prohibitionem. Moderantur tamen hanc sent. *Ang. Sylu. Palud. Tabiena. Nau. Henriq.* nisi ex Episcopi licentia, & iusta interueniente causa matrimonium ante legitimam ætatem celebretur, vt habetur *d. c. 2.*

Mihi tamen hæc sent. certa non est, sed oppositam re- 6
puto valde probabilem, ne probabiliorem dicam. 1. quia à iure antiquo recedendum non est absque textu expresso, eo quod iuris correctio est odiosa, & omnino vitanda *l. Præcipimus. C. de appel.* quod adeò verum est, vt gratia vitandæ iuris correctionis, à propria verborum significatione recedendum sit: vt docent *Ant. c. Cum dilectus, n. 15. & ibi Imol. n. 11. de consuetud. Abb. c. cum olim, sine, de sent. & re iudic. Fel. c. Non potest, eod. t. n. 8. vers. Limita dupliciter, Alex. cons. 85. n. 1. l. 4. Gozad. cons. 43. n. 2. Beroius, c. Quoniam, n. 31. de iure patr. Meres de matera. 1. p. q. 1. n. 74. Gutier. l. 3. pract. q. 15. n. 34.* Sed matrimonium de præsenti inter impuberes est permissum multis canonibus, & interpretantur quasi essent verba de futuro, *cap. finali, de desp. impub. c. vnic. §. Idem quoque eod. t. in 6.* ergo non est dicendum *d. c. 2.* correxisse hæc iura; cum optimè possit interpretari, nec corrigat. Item quia *Pan. eo c. 2. n. 1. & Prap. ibi n. 2.* explicant illum textum, vt tantum prohibeat ne impuberes, vel pubes cum impubere contrahant matrimonium, simulque copulæ carnali dent operam, ne postmodum de matrimonij valore dubitetur. Quod si vrgeas textum permittere hanc coniunctionem propter pacis bonum, non posse autem permitti copulam: respondeo permitti quidem posse, quando iudicio Episcopi probabile esset malitiam præuenire ætatem, vrgentissimáque causa concurrente, quamuis de potentia ad copulam dubium esset aliquale, & si experientia facta competeret non-dum adesse potentiam, esset illud matrimonium sponsalia iuris interpretatione, vt dixi.

Ad 1. arg. propositum n. 5. constat ex dictis. Ad 2. di- 7
co nullum sacramentum irritari, quia illud matrimonium tantum habet vim sponsalium iuris interpretatione, & si esset dubium de malitia præueniente ætatem, contraheretur ea lege tacita, & quæ iure inest, vt valeat eo modo, quo valere potest, *d. c. vnico, §. Idem quoque.*

DISPVTATIO XVIII.

Per quæ verba contrahantur sponsalia, & per quæ matrimonium.

SVMMARIVM.

Quando verba sunt dubia, in foro conscientiæ standum intentioni. n.1.
Quid si verba non explicant consensum, at intentio contrahentium sit per ea contrahere 2.
An vbi est vsus, vt apud Indos, explicandi consensum de præsenti per verba de futuro, satis sint ea verba futuri ad matrimonium, & apud ipsos ratione vsus sufficiant hæc verba ad sponsalia. Sepeliam te cum morieris: vel ad matrimonium sufficiat apud eosdem Indos, vno dicente, Ducam te, alius respondeat, Forte & ego ducam te, & statim sequatur traductio in domum, & copula 4.
In foro externo non standum mentibus contrahentium, sed communi verborum intelligentiæ. & quæ alia coniecturæ attendenda sint: & in dubio vtrè contrahentium faueatur. 4
In dubio an in fauorem matrimonij iudicandum sit, & quid quando est impedimentum impotentiæ 5.
An hoc procedat in foro conscientiæ. 6.
Opinio singularis vnius Doctoris an præferatur communi, fauore matrimonij, & causa pia. 7.
Quando intentio non constat, & verba sunt dubia, qualiter iudicandum sit. 8.
Quotuplicitèr possint formari verba, de quibus dubium est, an confirmans sponsalia, vel matrimonium 9.
Quando verba quoad sonum, & significationem sunt de præsenti, vt, Accipio, habeo, teneo, ex nunc præsumebo tibi sicut vxori: respondeo te in vxorem, vel si alter respondet, placet, vel Volo, n. 10. & vbi quid de his verbis, volo te in vxorem.
Quid quando sunt de præsenti quoad sonum, & significationem, at propter additum sunt de futuro, vt, Accipio te in crastinum. 11.
Quid, quando verba sunt omnino de futuro, vt, Accipiam, ducam te, non explicato verbo promitto. 12.
Quid, Promitto quod te desponsabo. 13.
Quando sonus est de futuro, & sensus de præsenti, vt, Ex nunc te habebo in vxorem, vel ducam. 14.
An nunc sit contractus matrimonii, non verò sacramentum. 15.
Quid, quando non additur particula, Ex nunc, vt, Habebo te in vxorem. 1 opinio, esse matrimonium 16.
2. Opinio esse ducta ea verba 17.
3. Sententia verior, constituere sponsalia 18.
Non te decet inquam pro alia meliori 9.
Pejibar vel ex nunc eris meus, vel esto meus. 20.
Solvuntur argumenta, & explodantur cap. Ex parte de sponsa. & c. Si quis diuinis. 30. q. 5. & explicatur quando leges in decreto insertæ, vim canonum habeant 21.
Volo te habere in vxorem, te ducere, vel placet. 1 sent. non esse sponsalia nec matrimonium. 22.
2. Esse matrimonium 23.
3. Distinguit. 24.
4. Sunt omnia ea verba constituere sponsalia: qua probabilior est. 25.
Quid si ea verba essent dicta ad interrogationem alterius quærentis, Vis mecum contrahere, vel si esset mos per ea verba contrahere matrim. n. 26. & quid, Volo te ducere, & in te consentire.
Quid si præsumptus tractatus de contrahendo matr.
Quid, Volo te ex nunc te habere pro vxore 28.
Quid de his verbis, Volo te esse vxorem. 29.

1 CVm disputatum sit de 1. & 2. conditione ad sponsalia requisitis: superest, vt de 3. nempe de verbis ad ea contrahenda requisitis, disputemus: & quia commodè discerni nequeunt verba plurima, quibus sponsalia ab eis à quibus mātrim. contrahitur, celebrantur, sed sub iudice est num sponsalia, num vero matrim. constituant: ideo simul disputabitur, quando sponsalia, quando verò matrim. iis verbis contrahatur, præmissis aliquot fundamentis. 1. Supponendum est, quando verba sunt dubia, in foro conscientiæ standum esse intentioni contrahentium, si de illa constet. Prob. ex *c. Intelligentia, de verb. sign.* Item, quia verba habent vim obligandi, quatenus explicant consensum internum, & contractus ex intentione legum accipiunt, *reg. Contractus, de reg. iur. in 6.* Item, quia hæc obligatio est lex quæ iam particularis, quam homo sua sponte sibi imponit, obligatio autem legis à legislatoris mente pendet: nec in hoc fundamento aliquis discrepat,

2 Hinc inferunt aliqui DD. non esse, quoad forum conscientiæ, & Deum, curandum de verbis externè prolatis, quando de contrahentium intentione constat. Sic. *Host. c. Ex parte, Initio. & ibi Henric. n. 1. de sponsa. Ang. Matrimonium 2. n. 13. Sylu. Matrimonium 2. q. 10. d. 6. Nauar. sum. c. 22. Hispan. n. 70. Latine n. 79.* & addunt *Ang. Sylu. & Nauar. Hispan. eo. n. 80.* adeo hoc verum esse, vt si intendant contrahere de præsenti, quamuis verba sonent de futuro, esset verum matrim. Sed si hoc corollarium vt iacet, intelligatur, est prorsus à veritate alienum, quia cum sponsalia & matrim. sint contractus humanus, non sola intentio sufficit, sed necessarium est verbis, vel signis aptis, vt alter contrahentium alterius animum intelligat, explicari: intentio enim mente retenta nihil operatur in humanis contractibus, *l. Cum in plures 62. §. Locator horrei ff. locati*, vbi *Bart. in princ.* ex eo textu colligit propositum mente retentum, nec patti expressum, nihil releuare: vnde mens illorum Doctorum hæc est, si desit intentio, & consensus internus, qualiacunque sint verba, nulla sponsalium aut matrimonij oritur obligatio: & e contra, si adsit intentio se obligandi vinculo matrimonij aut sponsalium, & ea manifestetur aliquo signo externo alteri, ita vt ambo contrahentes intelligant se mutuò per illa verba velle contrahere matrimonium, vel sponsalia, satis erunt qualiacunque verba. Et ratio est aperta, quia cum de ratione matrimonij, vel sponsalium non sint expressa verba, vel signa, satis est si verbis id significantibus, vel si verba id non significent, signo externo sibi mutuo, animum indicent. Quare optimè *Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 1 post 2. concl. vers. Quod si, & Bar. à Led. de matr. dub. 8. prope fin. Palac. 4. d. 27. disp. 1 f. 571. col. 2.* asserunt licèt consensus contrahentium sint de præsenti, si non sibi mutuo per verba de præsenti explicent, sed per verba de futuro, non esse matrim. quod idem dixit *Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 3. dub. 2. ad 7.* vbi dicit, si contrahentes velint contrahere, & intelligant se velle matrimonium inire, quomodocumque explicetur consensus, & per quæcumque verba, esse matrim. ortum.

Ex his infertur minimè placere, quod dicit *Palacios* 3 *proximè citatus*; nempe Indos apud Mechoacam solitos matrim. contrahere per verba futuri, non verè contrahere matrim. licèt possent imponere futuro significationem præsentis. Idem videtur tenere *Alex. de Nauo, cap. Ex literis, q. 1. de sponsalibus n. 18.* vbi dicit verba importantia sponsalia de futuro, importare de præsenti, si loci consuetudo id obtinuerit, dummodo talia verba sint, vt significationi præsentis aptari possint. Hoc (inquam) non placet, quia si consuetudo est inter illos significandi consensum de præsenti per ea futuri verba, iam adest consensus de præsenti, & signum externum sufficienter eum consensum exprimens, siquidem illa verba ex communi vsu inter illos indicant consensum de præsenti, & ita procedet doctrina tradita *n. 2.* scilicet vbi vtrique contrahenti constet de intentione, impertinens esse, siue verbis de præsenti, siue de futuro vtantur. Item, quia, vt dicemus *n. 26.* ex multis licet hæc verba, Volo tecum contrahere, importent consensum de futuro, si alicubi vsus esset ea accipere, vt indicent consensum de præsenti, illis verè contraheretur matrim. idem probat doctrina *Veracruz 1. p. Spec. art. 19. fine* vbi ait aliquos Indos sic inire sponsalia, Sepeliam te quando morieris, & esse vera sponsalia: & *eodem art. vers. Dubitatur tertio*, & ipsum sequens *Barthol. à Ledesm. de matrim. dub. 25. fol. 1376. & seq.* vbi ait apud Indos Mechoacenses esse in vsu, vt vno dicente, Ego ducam te, alius respondeat, Forte & ego ducam te: & licèt ex natura rei hæc non sint sponsalia, quia non est promissio determinata, at ex vsu hæc & priora esse vera sponsalia: quia ex ipsorum consuetudine per illa verba satis explicatur animus.

Supponendum est 2. in foro externo non stari intentioni contrahentium, eo quod ea Ecclesiam lateat, sed communi verborum intelligentiæ, cogeturque vterque in eo sensu verba retinere, quem communiter rectè intelligentibus generare solent, & sic stabitur regulis, quas statim subiiciam *n. 10. & seq.* de aliquorum verborum intellectu. Sic expressè decidit *c. Exlitteris, el. 1. de sponsal.* & vniuersi fatentur. Sunt etiam attendendæ aliæ coniectu-

4

re

ex, vt loquentium qualitas, & conditio, *c. solita, de mat. & obed.* & docet cum aliis *Con. 4. decr. 2. p. c. 4. §. 1. n. 2. Ant. Cucm l. 5. inst. mai. t. 11. n. 38.* Item attendendum est de quo tunc temporis tractabatur, si enim de matr. verba dubia censendum est constituere matrim. & si de sponsalibus, sponsalia: vt colligitur ex *c. Intelligentia, de verb. sig.* & docent *Pal. 4. d. 27. q. 2. a. 4 conc. 5. n. 17. Veracr. 1. p. Spec. a. 17. dub. 2.* & dicemus in simili casu infra *n.* 17. Et generaliter in dubio facienda est interpretatio contra illum qui potuit apertius suam mentem declarare, *l. 2. ff. de pact.* vt si dicat se voluisse contrahere sponsalia, & alter oppositum, alteri credetur, & è contra: hoc excepto, quod si is, qui primo verba protulit, dixit verba certa, & clara sponsalium, vel matrimonij, secundum eundem intellectum debent intelligi, verba sequentis: quia videtur ad interrogata respondere. Sic *Palu. ibi Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 3. dub. 1. conc.* 4. quam exceptionem, vt verba sequentis debeant intelligi iuxta præcedentis verba, tunc accipe, quando verba sequentis sunt æquiuoca, & dubia, secus si essent determinata, & clara: vt bene *Veracr. 1. p. Spec. a. 47. dub. 2.* Et tandem in dubio fauendum est fœminis, quia simplicius res tractare solent, facilitusque à viris decipiuntur. Sic *Henriq l. 11. de matr. c. 11. n. 6. Barth. à Led. dub. 9. de matr. f. 1234. Petr. de Led d. dub. 1.*

§ Maximè tamen obseruandum est in dubio sit matrimonium, necne, in matrimonij fauorem sententiam ferendam esse: quia matrimonij fauor multus est: vt constat ex *c. Ex literis, de probatio.* vbi decidituir existentibus probationibus paribus iudicem absoluere debere, præterquam in libertali causa: vbi *gl. verb. In libertate*, ait, Vt in matrim. & *c. fin. de sent. & re iudic.* decidit textus, duobus iudicibus ordinarijs diuersas sententias proferentibus, præferri sententiam in fauorem rei, nisi in causa fauorabili matrimonij, & ita docent *Io. And. c. Ex parte, de sponsa. n. 3. Host. ibi. Ant n. 10. Anchar. n. 7. Henr. n. 5. Alex. de Neuo n. 27. Prap. n. 6. fi.* dicens omnes approbare, *Card. c. fi. n. 1. fin. de clandest. desp. Abb. c. fi. n. 7. de desp. impub. Lapus alleg. 56. n. 14. Alciat. l. 1. resp. conf. 13. n. 15. Ang. verb. Sponsalia, n. 7.* vbi *Sylu. q. 5. Tab. q. 3. n. 4. Arm. n. 3. Menoch. de præs. l. 3. præs. 3. n. 9. Brun. de sponsa. concl. 5. n. 5. Alex. Carrer. l. 1. de sponsa. c. 22. Ant. Cucm l. 5. inst. mai. t. 11. n. 156. Vngar. addit. ad Angelum, matr. 2. n 12. Masiard. de prob. conc. 1027. n. 1, qui n. 3.* excipit, nisi dubium de matrim. oriatur ex impotentiæ impedimento de qua re dum de eo impedimento tractauerimus, disputabitur

6 Sed dubitabis vtrum hoc intelligatur in foro conscientiæ, nam *Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 4. fine*, ait doctrinam hanc in foro externo accipiendam esse, vt in dubio sit matrimonium nec ne, pro matrimonio sit iudex sententiam laturus: nam in foro conscientiæ nemo in dubio tenetur ad onus matrimonij: & *c. 11, n. 5.* ait in dubio æquali de consensu, an accessus fuerit habitus consensu coniugali, liberum esse accedentem, quia in dubio melior est conditio possidentis: vt in voto. Sed dicendum est, in vtroque foro in dubio de consensu, & consequenter de matrim. iudicandum esse in fauorem valoris matrimonij. Prob. nam inter vtrumque fauorem non est discrimen quoad matrimonij vinculum, id enim, quod in foro conscientiæ non est matrimonium, non est etiam in foro externo, & è contra. Ecclesia enim non potest facere, vt sit matrimonium, quod inualidum est, sed tantùm in cognoscendi modo versatur differentia: nam in foro interno statur confessioni propriæ, in externo autem allegatis, & probatis: vt optimè *Cou. 4. decr. 2. p. c. 2. n. 2.* cum ergo constita omnino veritate dubij valoris matrimonij, & non ex falsa præsumptione, iudex in foro externo iudicare debeat esse matrimonium: idem in foro interno sentiendum est. Et confir. quia vterque forus idem iudicat, vbi externus non innititur falsæ præsumptioni, vt dixi *disp. 5. n. 20.* Et ita hanc partem tuentur *Couar. 4. decr. 1. p. c. 4. §. 1. n. 9. Greg. Lop. l. 3. t. 1. p. 4. verb. Con ella, Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 1. n. 30.* vbi dicunt dubitantem de consensu, & quo affectu accesserit ad sponsam, compellendum in vtroque foro ad matrim. & in vtroque foro præsumi habuisse consensum: & reprobant quandam distinctionem satis obscuram *Syluest. Matrim. 2. q. 25.* nisi (inquiunt) post tale dubium contraxisset cum alia, tunc enim debet præferri posterius matrim. certum priori dubio. Nec obstat simile de voto in dubio non obligante, quia id est verum in voto simplici vbi nulla est traditio, & sic non est professio ex parte alterius, quæ præualeat, qualis est in matrimonio.

Hinc infertur, opinionem singularem alicuius Doctoris matrim. fultimentis, præferri plurimum sententiæ illud impugnantium, nisi textui aperto innitantur. Sic *Host. c. Si vir, de cogn. spir. super verb. Aliter. Io. Andr. n. 3. Ant fine, Anch. n. 5. Abb n. 3. Henr. n. 4. Neuo. n. 4. Prap. n. 2. Fel. rubr. de sponsa. n. 6. vers. 9. Dec. c. Dilecti. n. 4. de app. Barbat. cons. 6. n. 2. vol. 1. Beroius c. 1. n. 271. de const. Rosel. verb. Impedim. imped. 1. n. 7. Ant. Gab. in mea edit. t 2. comm. l. 11. f. 95. col. 1. n. 1. Men. alios referens, de præs. l. 2. præs. 71. n. 30. & seq. Ant. Cucm l. 5. inst. mai. t. 11. n. 157.* Et idem dicit *Beroius*, quando opinio fauet causæ piæ: & opinionem fauentem matrimonio, vel causæ piæ præferendam esse docet etiam *Nauarr. c. 27. Hispane n. 286. Latinè n. 287.* Et probatur ex *c. Licet ex quadam, fine, de test. & attest.* ibi, *tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitimè contra statuta Dei separare*, limitant optimè *Alex. de Neuo, & Prap. ibi*, dummodo opinio illa singularis probabilitationi innitatur. 7

Hinc rursus infertur, quando intentio contrahentium constare nequit, & verba dubia sunt sicut in foro externo, ità in foro conscientiæ iudicandum esse iuxta communem verborum intelligentiam, & iuxta regulas statim à *n.* 10. tradendas, probatur, quia in voto, & in quibuscunque contractibus, quando de intentione non constat ad communem verborum intellectum confugimus. Sic docent *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 1 n. 10. & q. 2. a. 4. concl. 5. n. 27. fine, Angel. Matrimon. 1. n. 8. Lud. Lop 2. p. inst. ult. c. 36. de matrim. f. 1033. col. 2.* quod accipiendum est, quando contrahentes verborum significatitionem intelligebant, nam vbi esset ignorantia, deest voluntas. 8

Supponendum est 3. verba quibus possunt matrimoniũ vel sponsalia contrahi, esse quintuplicia: quædam sunt de præsenti, vel de futuro, quo ad sonum, & significationem, vt, Accipio, vel Accipiam te in meam: alia quo ad sonum, & significationem de præsenti, sed propter aliquod adiunctum sunt de futuro, vt, Accipio te in crastinũ: alia de futuro, quo ad sonũ, sed de præsenti, propter aliquod adiunctum, vt, Ex nunc te habebo in meam: tandẽ alia sunt dubia, quem sensum efficiãt. vt, Volo te habere in vxorem, vel esse meam Insuper omnibus verbis dictis potest bifariam contrahi; affirmatiuè, vt in exemplis positis, vel negatiuè, vt, Nullam ducam nisi te. In præsenti disput. agemus de verbis affirmantibus: in seq. verò de negantibus. 9

Circa verba 1. generis, quæ quoad sonũ & significationem sunt de præsenti, vt, Accipio te in meam, manifestum est constituere matr. *c. pen. de sponsal.* Similiter est matrim. Habeo, teneo te in vxorem, ex nunc prouidebo tibi sicut vxori, ex nunc reputo te in vxorem. Quia hæc omnia important consensum de præsenti. Sic *Pal. 4 d. 27. q. 2. a. 4. n. 23. Brunel. de sponsal. concl. 13. num. 1. Palac. 4. d. 27. q. 1. f. 571. col. 1.* Est etiam matrimonium si alteri coniugi dicenti, accipio te in meam; respondeat fœmina. Placet. Sic *Host. c. Si inter, in prin. de sponsa. Io. Andr. n. 3. Ant. n. 5. Anch. n. 5. Abbas Antiquus, & Pan. n. 7. Alex. de Neuo num. 13. Prapos. n. 2. Conar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 1.* & idem esset si responderet Consentio, vt docent *Host. Io. And. Ant. Alex. de Neuo, Anch. Pan. Prap. ibi.* Idem si quærenti, Vis hanc in vxorem? respondeat vir, Placet, vel, Volo. & similiter fœmina. Sic *Host. c. Ex parte, de sponsa.* vbi *Henr. n. 3. Ange. Matrim. 2. num. 10. Sum. confess.* quam refert, & sequitur *Sylu. Matrimonium 2. q. 10. d. 6.* Idem si dicat, Volo te in virum, alter coniux, & alter respondeat, Volo te in vxorem: nam licèt dubium sit (vt videbimus *n.* 22.) quando 10

verbum

verbum Volo, iungitur infinitiuo, an ſit matrim. at quando iungitur accuſatiuo rei manifeſtè indicat conſenſum de præſenti, & conſtituit matrim. Sic *Couar.* dicens eſſe certum, *4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 4. Gutier. q. c. l. 1. c. 21. n. 27. Palacios 4. d. 27. q. 1. f. 572. col. 1. Lud. Lop. 2. p. inſtr. c. 36. de matrim. f. 1034.*

31 Deinde circa verba, quo ad ſonum, & ſignificationem de præſenti: de futuro autem propter adiunctum, vt, Accipio te in craſtinum, & deinceps: *Ledeſm. 2. p. 4. q. 47. a. 3.* ait conſtituere matrim. quia re vera conſenſus eſt de præſenti. Sed dicendum eſt ſolum conſtituere ſponſalia: quia conſenſus eſt de futuro, nec ſtatim accipitur in vxorem fœmina. Sic *Victoria ſum. de matrim. n. 251. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 45. a. 3. dub. 1.*

32 Rurſus circa verba, quo ad ſonum, & ſignificationē de futuro, dicendum eſt conſtituere ſponſalia, ſiue addatur verbum Promitto, vt, Promitto me ducturum Mariam: ſiue ſimpliciter proferantur, vt, Ducam, vel accipiam Mariam, quia in matrim. huiuſmodi verba ex communi Eccleſiæ conſenſu accipiuntur, vt promiſſoria: quare bene *Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 1. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 43. a. 1. dub. 1. verſ. Secundò aduertendum,* aiunt hæc verba conſtituere ſponſalia, non vt ſignificāt prænunciationē futuri euentus, aut voluntatis propoſitum, ſed vt ſignificant promiſſionem in actu exercito. Huius ſen. ſunt DD. qui ponentes modos, quibus contrahuntur ſponſalia, ponunt, Ducam te, accipiam te. Sic *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 1. corp. Richa. ibi. a. 3. q. 2. Palud. ibi. q. 2. a. 4. concl. 4. n. 26. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. §. 2. Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 1. concl. 3. & ibi. Palacios diſp. 1. f. 571. col. 1. Barth Ledeſ. dub. 9. de matrim. initio, Vivald. cand. 1. part. de ſponſal. c. 3. n. 19.* Et ex Iuriſperitis, *Goffred. ſum. s. de ſponſal. n. 4. Hoſt. ſum. eod. t. n. 6. Io. Andr. tract de ſponſal. n. 1.* habetur to. 9. tract. *Turrecr. c. Vbi non eſt 30. q. 1. a. 3. n. 4. Roſella Matrimonium. 2. n. 15. Sylu. ver. Sponſal. init.* vbi *Tabiena q. 3. n. 4. Armil n. 3. Mart. de Gauatis inter conſilia matrimonial. Zileti. conſ. 15. n. 6. Maſcard. alios referēs de probati. concl. 1332. n. 2. Io. Lupus tract. de matr. 1. p. n. 4. Alex. Carrius l. 1. de ſponſal. c. 6.* vterque habetur tom. 9. tracta. Imo clarius id dicunt *D. Th. D. Ant. Syluest. Vival. ibidem.* dicunt enim contrahi ſponſalia nuda promiſſione, vt, Accipiam te: & adhuc apertius *Rich. Goffred. Turrecr. Roſella, Tabien. Armil. Ioan. Lupus Soto, Barth. à Ledeſm.* aiunt enim contrahi nuda promiſſione, vt, Ducam te, vel fidei datione, vt, Promitto me ducturū: & expreſsè *Alex. Carrerius d. c. 6.* ait vtroque modo contrahi ſponſalium obligationem, ſed vrgentiorem addito verbo Promitto.

Rogabis tamen de his verbis, Promitto me deſponſa- 33
turū Mariam. Quidam verba dubia eſſe aiunt, & intellecta de de ponſatione de præſenti, eſſe ſponſalia: intellecta autem per verba de futuro, eſſe promiſſionem de ſponſalibus contrahendis: in dubio autem attendendam conſuetudinem loci. Sic *Sylueſt. verb. Sponſalia, q. 6. d. 4.* falsò tamen refert Antonium, & Card. Idem *Angel. verb. Sponſalia. n. 11.* vbi *Tabiena q. 7. n. 8.* Alij ſentiūt ſi proferens verba, Te deſponſabo, intelligat per annulum, non eſſe ſponſalia, niſi conſuetudo loci aliud habeat: ſi vero intelligat, id eſt, Sponſalia contraham, eſſe ſponſalia. Sic *Præpoſ. c. Si inter, fin. de ſponſal.* Dicendum tamen eſt non eſſe ſponſalia, ſed promiſſionem de ſponſalibus contrahendis: quia idem eſt, Te deſponſabo, &, Tecum ſponſalia contraham. Sic *Ant. c. Si inter, n. 8 de ſponſal. Card. ibid. q. 2. & 3. Henr. c. Is qui. n. 23. eod. t. Alex. de Neuo d. c. Si inter, n. 13. Mollis, in reperton. verb. Sponſalia non contrahuntur, Tiraq. de retr. conuen. ad fin. n. 54. Couar. alios referens 4. decret. 1. p. c. 4. initio. n. 1. Greg. Lop. l. 1. verb. El prometimiento, t. 1. p. 4.* Quod intelligendum eſt niſi conſuetudo loci habeat per ea verba contrahi ſponſalia: ſic *Card & Alex. de Neuo ibi.*

Deinde circa verba, quæ ſonant de futuro, at ſignificant 34
de præſenti ratione adiuncti, quando iunguntur particulæ illæ adiunctæ verbis importantibus exequutionem, manifeſtum eſt conſtituere matrimonium, vt, Ex nunc, vel ſemper, vel omnibus diebus vitæ meæ, vel deinceps, vel poſthac, vel ab hoc tempore, habebo te, vel tenebo te in vxorem, vel prouidebo tibi ſicut vxori, vel tractabo te ſicut vxorem, vel eris mea vxor. Prob. ex *c. Ex parte, de ſponſal.* vbi definitur eſſe matrimonium: ſi quis fœminæ iurauit ab eo tempore ſe eam in vxorem habiturum, idem *c. ſi quis diuinis 30. q. 5.* quia reuera important conſenſum de præſenti, ſi enim deinceps, ſeu ſemper eſt habenda fœmina in vxorem, ergo modo eſt vxor: & in hoc conueniunt tres ſent. referendæ. Dixi, quando verba exequutionem ſignificant, quia ſi eam non importent, erunt ſponſalia, vt, Deinceps ducam, vel accipiam te in vxorem. Sic *Palac. 4. d. 27. q. 1. f. 571. col. 1.*

Quidam Theologi teſte *Pet. de Led. de matr. q. 45. a. 5.* 35
dub. 2. fin. exiſtimant in hoc caſu eſſe verum matrimonium, minimè tamen Sacramentum: quia ſi quis dicat, Ex nunc te baptizabo in nomine Patris, &c. ſimul abluens, non eſſet baptiſmus: quia non ſunt verba de præſenti, quamuis ſignum, ſeu factum ipſum denotet intentionem de præſenti. Sed omnino dicendum eſt, eſſe ſacramentum, quia nullus eſt matrimonij contractus in lege Euang. qui ſacramentum non ſit. Nec obſtat ſimile de baptiſmo, quia verba determinata habet, qualia non habet matrimonium ſed ſufficiunt verba, vel ſigna qualiacumque ſint exprimentia conſenſum præſentem. Sic *Petr. de Led. ibid.*

Tota verò difficultas eſt, quando verbis futuri tempo- 36
ris importantibus exequutionem, nulla additur particula faciens ſignificare de præſenti: vt, Habebo, tenebo, tractabo te vt vxorem, vel prouidebo tibi vt vxori. Triplex eſt opinio. I. eſſe matrimonium. Probatur ex *c. Si quis diuinis, 30. q. 5.* vbi dicitur eſſe matrimonium, ſi quis iurauit fœminæ, ſe in vxorē eam habiturū: idem *c. Ex parte, de ſponſ.* quamuis enim in verbis vnius addatur, Ab hoc tempore, in alterius tamen verbis abſolutè dicitur, Te habebo. 2. quia hæc verba ſignificant exequutionem actus conſummati, vnde contrahentes videntur tacitè præſentem conſenſum ſignificare: obligant enim ſe ad matrimonij exequutionem, nec poteſt aliquis habere quandam in vxorem, niſi prius cum ea contrahat: & qui vult conſequens, ſcil. habere eam in vxorem, vult neceſſariò antecedens nempe cum ea contrahere, *l. Illud, ff. de acquir. hared. c. Præterea, de offic. deleg.* Tertiò, ſi apponantur, Ex nunc, eſt matrimonium, ergo licet non apponatur: quia ſubintelligitur, ſi enim in obligatione non deſtinetur dies, incontinenti contrahitur obligatio. *l. In omnib. ff. de reg. iur. l. Eum qui Kalendis ff de verb. obl.* ita docent *Gl. c. Si quis diuinis, 30. q. 5. verb. Habiturum, & ibi Archid. Goffr. ſum. s. de clandeſt. deſp. n. 6. Specul. t. de ſponſal. init. n. 6. Hoſtienſ. ſum. eit. de matrim. §. Qualiter contrahatur, n. 3. Innoc. c. Ex parte, de ſponſ.* vbi *Alanus, Vincent. & Phil. Card. ibi n. 1. q. 1. & 3. Abb. ibi* dicens communem, *n. 3. 6. 7. Prep. n. 6. Turr. c. Nec illud §. Sed obiicitur 30. q. 5. Roſell. Matrimonium, 3. n. 3. Syl. matrimonium 2. q. 9. & 10. Ang. matrimonium 2. n. 9. & 12. Tabiena matrim. 2. q. 9. n. 10. Aret. conſ. 142. Alex. conſ. 152. n. 4. d. 5. Greg. Lop. l. 2. t. 1. p. 4. verb. E prometo. Villalob. in commun. lit. M. n. 58. Ans. Gabr. to. 2. comm. in mea edit. l. 11. verb. matrimonium, f. 91. & 93. Brunel. de ſponſal. concl. 13. n. 3. Menoch. de præſump. l. 3. præſ. 3. n. 3.* & eſt ſent. ſatis probabilis. Quæ limitanda eſt, niſi præcedunt verba clarè ſignificātia contractū ſponſalium, vt, Promitto me ducturum, & habiturum Mariam pro legitima vxore: tunc enim ſunt ſolum ſponſalia: quia verba dubia ſignificantia actus exequutionem, reſtringuntur, & declarantur à verbis præcedentibus claris, ſponſalia ſignificantibus: argumento ex *c. Sedes, de reſcr. & clem. Non poteſt, de procur. & l. vlt §. Cui dulcia ff. de vino, tritic. oleoque leg.* & docent *Hoſt. c. Ex parte de ſponſalibus, paulo poſt prin.* vbi *Io. Andr. n. 3. Ant. n. 10 Card. n. 1. q. 2. Anch. n. 5. Henr. n. 4. Alex. de Neuo n. 24. Prep. n. 6. Specul. t. de ſponſ. initio. num. 7. Roſell. Pan. n. 7. Sylu. q. 9. Tabien. Greg. Lop. Menoch. n. 4. proximè cit. Dec. c. Iurauit, notab. 4. de prob. Brunel. d. conc. 13. n. 4. Con. 4. dec. 2. p. c. 4. §. 1. n. 5. Gutier. alios referent, q. canon. l. 1. c. 21. n. 36.* Et ex Theologis, *Lud. Lop. 2. p. inſtr. c. 36. de matr. fol.*

1042. *Manuel. 1.to. sum. in nova edit. c. 226. n. 6.* Si nihilominus è contra quando verba præcedentia sunt dubia, explicantur à sequentibus apertè significantibus matrim. vt, Non habebo aliam in vxorem, & accepto te in vxorem, tunc enim erit matrim. Sic *Ferretus conf. 85. n. 1. & 2. Menoch. d præsumpt. 3. n. 5.*

17 II. Sent. docet verba esse dubia, quare si significent, Ex nunc, esse matrim. sin minus sponsalia. Sic *Soto 4. dist. 27. q. 2. art. 2. post. 2. concl. vers. Est tamen.*

18 III. Sent. probabilior affirmat tantum esse sponsalia. Prob. quia ea verba. Habebo te in vxorem, intelligi possunt omnino vera quamuis modo non habeam, sed tempore futuro, vt constat, ergo non significat consensum de præsenti. Item, quia hæ loquutiones sunt æquivalenter, Promitto tempore futuro habebo te in vxorem, &, Habebo te in vxorem, sed priores non constituunt matrim. ergo nec posteriores. Deinde, quia hæc verba, Habebo te in vxorem, licet statim obligationé producant, non tamen obligent ad statim exequendum: ergo non statim est celebratum matrim. sed obligationi satisfiet postea celebrando. Hinc tuentur *Io. And. c. Ex parte. n. 3. de sponsa. Anchar. n. 4 Henr. fine, Alex de Neuo n. 27 Hugo & Laurentius, c. Si quis dominus. 30. q. 5. Angel. auth. quib. mod. natural. effic. legit. §. fin collat. 6. Couar. 4 decr. 2. p. c. 4. §. 1. n. 5. Gutier 99. canonicis. q. 1. c. 21. a n. 29. ad 36. Ant. Cucus l. 5. inst. maior. t. 11. n. 43.* Et ex Theologis, *Palud 4. d. 27. q. 1. a 4. concl. 4. n. 26. Adrian. q. 2. dub. 13. de matr. Veracruz 1. p. Spec. a. 17. dub. 4 Enriquez l. 11. de matr. c. 11. n. 6. Bart. à Ledesm. de matr. aub. 9 Petr. de Ledesm. de matr. q. 43. a. 3. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 36. f. 1033.* Nec placet modestio Antonij Cuci, nempe esse matrim. si addatur verbum Promitto, vt Promitto me habiturũ in vxorem: quia supponit contractum matrimonij. Sed non video vnde supponatur nec quam vim habeant constituendi matrim. ratione verbi Promitto. Placet tamen limitatio, quam ponit *Gutier. ibi. n. 35.* vt sit matrim. si loci consuetudo obtineat, vt ea verba, Habebo te in vxorem, importent consensum de præsenti vel si tunc temporis de matrimonio tractabatur, & iis verbis prolatis sequatur traductio ad domum.

19 Ex his infertur non esse audiendos alterantes hæc verba, Nunquam te dere[linquam pro alia, constituere matrim. hi sunt *Hostiens. c. Ex parte. de sponsal.* vbi *Ioan. And. n. 30. Anton. n. 10. Anchar. n. 7. Henr. n 5. Alex. de Neuo. n. 27. Prap. n. 8. Ang. Matrimon. 2. n. 11. Roseda Matrimoniũ 3. n. 6. Sylvest. Matrimonium 2. q. 10. dicl. 5. Brunel. de sponsa. concl. 13. n. 1. Villalobos in commun. lit. M. n. 57. Ant. Gabr. in mea edit. tom. 2. commũ. verb. Matrimonium, f. 93.* Sed contrarium est tenendum, quia non significant consensum de præsenti. Sic *Felix Malcolus*, quem refert, & sequitur *Couar. 4 decret. 2. p. c 4. §. n. 3.*

20 Hæc tamen verba, Posthac eris meus, vel ex nunc constituunt matrim. quia significant consensum de præsenti. Sic *Soto 4. d. 27. q. 2. a. 1 post 2. concl. vers. Est tamen Bart. à Ledesm. de matr. dub. 9.* Si tamen dicat vterque cõtrahens. Esto meus, & esto mea, *Palatios 4. d. 27. q. 1. f. 572. col. 2.* dicit, esse verba ambigua. Melius tamen alij dicunt non constituere matrim. quia est futurum imperatiui, quasi rogantis, & petentis consensum, vt, Esto meus hæres, non significat statim esse hæredem. Sic *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 4. concl. 5. n. 27. Soto, & Barth. a Led. sin. proxime citati, Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. c. 36. f. 1033. col. 1.*

21 Ad arg. 1. sententiæ propositæ n. 16. dico, ad *c. Ex parte*, ex particula adiuncta, Ab hac tempore, consensum de futuro importare de præsenti, & licet mulier respondens nõ repetat eam particulam, subintelligitur tamen, cum respondeat iuxta verba præcedentia viri. Ad *c. Si quis dominis*, respondet optimè *Gutier. l. 1. q. can. c. 21. n. 32. 33.* non esse decretum Pontificium, nec aliquod S. Concilij de desumptũ ex *auth Quibus modis nat. efficiant legitimos. §. Quoniam autem. collat. 6.* & solum a Gratiano inserta ex aliquo Pontifice confirmatum; tunc enim solum [illegible] decreto relatæ censentur vim canonis obtinere, quando in canone aliquo Pontificio insertæ fuerint: vt docet etiã *Rebuffa c. 2. n. 80. ac refer. Sebast. Medices de legib. 1. p. q. 3. n. 9. Menoch. de adipisc. possess. remedio 4. n. 84. & seq.* Ad 1. dico necessario velle antecedens, pro eo tempore, quo vult consequens, at consequens, nempe habere vt vxorem: non vult statim, sed pro tempore quo contrahat matrimonium. Ad 2. dico concludere teneri statim contrahere, non tamen contraxisse.

Tandem circa verba dubia, vt, Volo tecum contrahere, te ducere, te habere in vxorem: est quadruplex sent. 1. ait, nec constituere matrimonium, nec sponsalia. Sic *Asterisis l. 8. summa cit. de matr. q. 7. sum. confess. l. 4 t. 2 q. 4.* 22

II. Sent. dicit constituere matrimonium. Sic *Card. c. Ex litteris l. 1. n. 1. de sponsal.* 23

III. sent. distinguit, si verbum Volo, vel Placet, adimpletur infinitivo in licenti initium actus, eiusque suspensionem, erunt sponsalia, vt, Volo contrahere, ducere, accipere te in vxorem: si verò verbo denotanti exequutionem actus perfectæ sit matrimonium, vt, Volo te habere, tenere in vxorem. Sic *Ioan. And. c. Ex litteris. el. 1. prope finem, de sponsa. & ibi Calder. & Anch n. 27. Pan. n. 5. Alex de Neuo. n. 8.* & quamuis ibi dicat esse matrimoniũ, Volo te ducere recantat palinodiam *c. Ex parte, n. 24. 25. de sponsal.* vbi *Henr. n. 3. Spec. t. de sponsa. initio, n. 6. Iason l. Serui, §. in prin. n. 4 & 23. ff. de leg. 1. Ang. Matrimoniũ 2. n 8. Sylv. Matrimoniũ 2. q. 9 Tabiena Matrimoniũ 2. q. 9. n. 10. Brunel de sponsa. concl. 13. n. 6. Ant Cucus l. 5. inst. maior. t. 11. n. 42.* & ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 4 concl. 5. n. 27. Vivaldus candelabro 2 p. de matr. n. 49. Lud. Lop. 2. p. instr. c. 36. de matr. fol. 1034 Manuel 1. to sum. in 2. edit. c. 216 n. 6.* Limitat tamen *Palud.* nisi sint aliquæ coniecturæ ex quibus colligatur animus sola sponsalia contrahendi, vt quia tunc de illis agebatur, Et hæc sent. est probabilis. 24

IV. Sen. quam ego, conuenit cum præced. esse sponsalia. Volo tecum contrahere, vel te ducere: negat tamen esse matrimonium. Volo te habere, tenere in vxorem, sed sunt solum sponsalia. Prob. quia ea verba verificantur, licet proferens modò nolit esse suam vxorem, sed tempore futuro. Sic tenent *Anton. c. Ex litteris, el. 1. n. 9. de sponsa.* vbi tantum concedit esse matrimonium, quando dicuntur ad alterius interrogationem, *Villalobos referens Beroium, in communibus, lit. M. n. 65. Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 5. casu 496. n. 23. & 29 Gutier. q. canon. l. 1. c. 21 n. 26.* & videtur expressè tenere. *Couar. 4. decret. 2. p. c 4. §. 1. n. 4.* dicit enim dubium valde esse, constitui matrimonium iis verbis, Volo te habere, propter ea, quæ statim dicet: scilicet non esse matrimonium, Habebo in vxorem. 25

Adde ea verba, Volo te ducere, non constituere matrimonium, quamuis addatur, & in te consentire per verba de præsenti. Sic *Menoch. alios referens, de præs. l. 3. præsumpt. 3. n. 6.* Limitandum est tamen, nisi consuetudo loci haberetur per ea verba, Volo te ducere, vel tecum contrahere, celebrari matrimonium: quia cum contrahentes consuetudinis non ignari iis verbis vtuntur, satis sibi ipsis indicant velle matrim. iure. Sic *Ioan. Andr. c. Ex litteris, el. 1. prope fin. de sp. & ibi Card. n. 1. Alex de Neuo n. 18. Cou. 4. decr. 2. p. c. 4. §. 1. n. 4. Ant. Cucus l. 5. inst. maior. t. 11. n. 42. Gutier q. canon. lib. 1. c. 21. n. 14. Salzedo reg. 275. Bernardi Diaz in additio.* Limita 2. nisi ea verba deliberatè prolata essent, id est, ad interrogationem alterius quærentis, Vis mecum contrahere? & sic. *Auth. c. Ex litteris, el. 1 n. 9. de sponsal. Cou. Gut. Anton. Cucus. Salzedo hoc n. allegati: Manuel, tom. sum. 2. edit. c. 216. n. 6.* Sed meritò contrarium tenet *Soto 4. d. 27. q. 2. a. 1. post 2. concl. vers. Eadem ferè*, quia velle contrahere, non est contrahere. 26

Rursus limita, nisi præcessisset tractatus de contrahendo matrimonio de præsenti: tunc enim esset sufficiens coniectura animi contrahendi matrimonium, per hæc verba tunc dicta, Volo tecum contrahere. Sic *Card. cleros. 1. q. 20. de consang. Couar. Anton. Cucus, Gutier. Salzedo unus. præced. allegati. Veracruz 1. p. Spec. a. 17. concl. 3. Barth. a Ledesm. de matr. aub. 9.* 27

28 Si autem illis verbis, Volo te habere, vel tenere in vxorem, adderetur particula, Ex nunc, eſſet verum matrimonium: ſicut dixi *n.* 14. eſſe matrim. Ex nunc te habebo in vxorem. Sic *Enriq. lib.* 11. *de matr. c.* 11. *n.* 6.

29 Tandem de illis verbis, Volo te eſſe vxorem. *Meno. de arbit. lib.* 2. *cent.* 5. *caſu* 496. *n.* 11. ait conſtituere matrim. Sed melius dicendum eſt, eſſe verba æquiuoca: vt ſentiunt *Veracr.* 1. *p. Spec. a.* 17. *dub.* 1. *Palac.* 4. *d.* 27. *q.* 1. *f.* 572. *col* 1. *Gutier. q. can. l.* 1. *c.* 21. *n.* 28. *Henriq. l.* 11. *de matr. c.* 11. *n.* 6. *Barth. à Ledeſ. dub.* 9. *de matr. Petr. à Ledeſ. de matr. q.* 45. *a.* 3. *dub.* 1. *verſ. Secundò notandum.* Quare ſi eo verbo Volo, explicetur velle eligentis, ſeu velle efficax, eſt matrim. quia ſufficienter explicatur conſenſus de præſenti, ſi vero appetitus quidam, ſeu velle inefficax, nec ſunt ſponſalia. Quia appetere matrimonium, nec promittere eſt. Sic *Veracruz, Gutier. Barth. à Led. ibi.*

DISPVTATIO XIX.

Vtrùm per verba negantia, vt, Non contraham cum alia à te; vel quam tecum, vel præterquam tecum, vel niſi tecum, contrahantur ſponſalia, vel matrimonium?

SVMMARIVM.

Quando eſt pura negatio, vt, Nullam aliam à te ducam, an ſint ſponſalia, vel ad quid obligent ea verba. n. 1.

Quid quando apponitur ſimul affirmatio, vt, Nullam aliam, ſed te ducam. n. 2. *vel citatur l.* 3. *§ Quidam Titio. ff. de verb. & dem.*

Quid Nullam aliam duram niſi te. Opinio, eſſe ſponſalia. n. 3.

2. *Sententia, eſſe orationem ſimpliciter. n.* 4.

3 *Verior, non eſſe ſponſalia. n.* 5.

Quid Volo te habere niſi te. n. 6.

Quid ſi vtrinque ex contractu colligatur. n. 7. *& ſoluitur arg.* 1 *ſent.*

Quid, nullam aliam duram quam te. n. 8.

Quid, nullam aliam ducam præter te. Opinio, eſſe ſponſalia. n. 9.

Verior, non eſſe, num. 10.

1 IN hac quæſt. certum eſt, quando eſt pura negatio, ita vt neque explicitè, nec implicitè includatur affirmatio, non eſſe matrimon. nec ſponſalia: vt, Nunquam aliam à te ducam, quia conſenſus non præſtatur per meram negationem. Sic *Palud.* 4 *d.* 27. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 10. *Adr. q.* 2. *de matr. dub.* 12. *Sot.* 4. *d.* 29. *q.* 2. *a.* 3. *ver. De hac autem negatiua. Veracr.* 1. *p. ſpec. a.* 17. *dub.* 5. *Angles ſuor. lib.* 1. *p. q.* 2. *de matrim. condit. à ſſe.... c.* 9 *f.* 545. *Lud. Lop.* 2. *p. inſtr. c.* 36. *de matr. f.* 1034. *& ſeq. Barth. à Led. dub.* 9. *de matr.* Rogabis tamen an ex his verbis oriatur aliqua obligatio nam *Sot. & Lud. Lop.* videntur ſentire nullam oriri obligationem, dicunt enim ex his verbis nullum contractum conſurgere, idem videtur ſentire *Angles*, ait enim eſſe puram negationem: nam ſi nullus eſt contractus, nulla eſt obligatio, & ſi mera eſt negatio, nullus omnino eſt conſenſus. Sed exiſtimo eos intelligere nullum contractum matrimonij, nec ſponſalium, nec obligationem ducendi hanc, oriri de hoc enim agebant, & non intelligunt inde nullam conſurgere obligationem. Vnde dicendum eſt promittentem illis verbis negatiuis, Nullam aliam à te ducam, minimè teneri illam ducere dum à matrimonio abſtinuerit, ſi tamen matrimonium inire velit, teneri eam ducere: quia ad hanc obligationem contrahendam ſatis eſt omnia alia matrimonia negare; alias prædicta verba. A te, eſſent prorſus inutilia. Et confirmatur, quia ſi non addatur, Nullam aliam à te, ſed abſolutè ſponderet nullam ſe ducturum, teneretur ab omni matrimonio abſtinere: ergo eo ipſo, quod addit, Aliâ à te, quod eſt idem, ac, Te excepta, ſolum ſibi reſeruat poſſe hanc ducere caſu quo matrimonium eligat. Et ita docent *Palud. Adrian. Veracr. Barth. Led. proximè cit. Ant. Cucum. lib.* 5. *inſt. maior. tit.* 11. *n.* 45.

2 Deinde certum eſt ſi addatur eſſe matrimonium, eſſe ſponſalia, vel matrimonium. vt, Non aliam, ſed te ducam, ſponſalia: Non aliam ſed te duco, eſt matrimonium. Quia, ſed te, eſt exceptio affirmatiua ducendi illam, Sic *Adr. Sotus, Lud. Lop. n.* 1. *citati.* Similiter, Ducam, & non aliam, niſi te, ſunt ſponſalia: Duco, & non aliam, niſi te, eſt matrimonium: quia non tantum eſt negatio ducendi aliam, ſed affirmatio ducendi hanc, Sic *Adr. Ant. Cucus. Lud. Lop. n.* 1. *relati, Con.* 4. *decr.* 2. *p. c.* 4. §. 1. *n.* 8. *Gutier. q. can. l.* 1. *c.* 21. *n.* 17. 19 & 20. Et hinc infert. *Con. n.* 10. intellectum ad *l. Qibus. § Quidam Titio ff. de cond. & demonſtr.* vbi habetur eſſe legatum conditionale, per hæc verba negatiua. Hæres ne des Titio centum, niſi mater mea moriatur: quia præceſſerat oratio affirmans, Lego Titio centum, & deinde negans, Ne des niſi mater mea moriatur.

Tota autem difficultas eſt, an dum quis ait Nullam aliam 3
ducam niſi te, illa dictio, Niſi, ſolam negationem includat, & ita non conſtituat matr. adiuncta verbo præſentis temporis, nec ſponſalia, ſi verbum futuri ſit: vel potius includat affirmationem ducendi illam, & ſic conſtituat matrimonium, vel ſponſalia, (non enim curo vtrum horum, & ideo conſultò omitto diuerſas opiniones, quas refert *Con.* aliam ſentientem conſtituere matrimonium, aliam verò ſponſalia.) Tota enim difficultas conſiſtit in ſignificatione particulæ, Niſi. Triplex eſt ſent. 1. ait concludere affirmationem, & ita eſſe ſponſalia, vel matr. iuxta verbum adiunctum: quia dictio, Niſi, cum ſequitur negationem, affirmat, vt, Nullus niſi Petrus currit, eſt affirmare Petrum currere, & non alios; & quando ſequitur affirmationem, negat, vt, Omnes niſi Petrus currunt, eſt affirmare alios currere, Petrum verò minimè, *l. Si eum. §. Qui iniuriam. ff. ſi quis cautio, & l Actione, C. de tranſ.* vbi *Bart. & reliqui, Dynus reg. Peccatum de reg. iur. in* 6. *n.* 2. *Iaſ. inſt. de actio. in prin. n.* 3. *Rebuffus multos referens de ver. ſing. l.* 116. *prope in ſi §. Niſi.* Sed in præſenti caſu, niſi ſequitur negationem ducendi aliam, ergo affirmat hanc ducendam eſſe, & ita docent. *Ane. c. Ex parte n.* 10. *de ſponſ. & ibi Abb. n.* 8. *& ſuis Additionat. ibi, Card. n.* 4. *Prep. n.* 7. *Barb. conſ* 6. *vol.* 1. *Alex. conſ.* 192. *vol.* 5. *n.* 4. *Iaſ. d. Actione. n.* 4. *C. de tranſa. & ibi Curt. iun. n.* 5. *Dec n.* 6. *Purpur. n.* 49. *Alc. d.* 2. *reſponſ. conſ.* 13. *n.* 12. *Sac. Leoniſa inter conſilia matr. conſ.* 52. *n.* 3. *&* 4. *vol.* 1. *Roſell. Matrim.* 3. *n.* 4. *Ang. Matr.* 2. *n* 11. *Sylu. Matrim.* 2. *q.* 10. *d.* 4. *Villalob. in comm. lit. M. n.* 56. *Ant. Gabr. in mea edit. to.* 2. *commun. l.* 11. *verb. Matrim. f.* 93. *Ant. Cucus l.* 5. *inſt. Mai... l.* 1. *n.* 44. *Menoch. de præſ. l.* 3. *præſ.* 3. *n.* 8. *Vngarellus addit. ad Ang. matrim.* 2. *n.* 12. Et ex Theologis, *Palad.* 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 10. *Adrian. q.* 2. *de matr. dub.* 12. *Palacios* 4. *d.* 27. *q.* 1. *f.* 571. *col.* 1 Conſtituunt tamen *Ant. & Ang.* diſcrimen inter hæc, Non habebo aliam niſi te, &, Non ducam aliam niſi te: nam priora verba non conſtituunt ſponſalia, eo quod verbum Habeo, ſolam voluntatem habitualem importet: ſecus de poſteriotibus verbis. Sed hæc differentia non placet, & idem in vtroque caſu dicendum eſt. Inſuper *Adrian. ibid.* differentiam agnoſcit inter hæc, Non ducam aliam niſi te, quæ ait eſſe ſponſalia: &, Non ducam aliam mulierem, niſi te, quæ nihil efficere dicit: quia æquiualet huic. Nullam aliam ducam. & tu es alia mulier: quæ propoſitio falſa eſt. Sed hanc diſtinctionem meritò reprobant *Sotus, Con. n.* 6. *Gut. n.* 12. *Lud. Lop. referendi n.* 4. *&* 5. dicentes vtrumque dicendi modum æquiualere, & exponentem debere eſſe, Non tu es alia, ſed tu es aliqua mulier.

II. Sent. ait eſſe verba æquiuoca, ſi ſenſus ſit exceptiuus, id eſt, Præter te, ſunt ſponſalia, vel matrimonium: quia æquiualet huic, Non ducam aliam, & te ducam, ſi vero conditionalis, ideſt, Si aliquam duxero, non ducam aliam nec ſunt ſponſalia, nec matrimonium: quia non important conſenſum determinatum, ſed conditionalem. Sic *Sotus* 4. *d.* 29. *q.* 2. *a.* 3. *ver. De hac autem negatiua. Barth. à Led. de matr. dub.* 25 *fine. Petr. de Ledeſm. de matr. q.* 45. *a.* 1. *dub.* 1. *verſ. Quarto aduertendum.* 4

III. Sent. cui adhæreo, ait, nec eſſe ſponſalia, nec matrimonium, & manifeſtè loquuntur DD. quando ſenſus eſt exceptiuus, in communi enim loquendi modo non ſenſum facit. Nullam ducam, niſi te, & ita *Bar. l. Si eum. §. Qui iniuriarum. ff. ſi quis caut.* ait in his loquutionibus, Nulli vendam, niſi tibi, accipi niſi, exceptiuè: quare eandem doctrinam, quam tradunt de dictione, Niſi, quam retuli *n.* 3. vt coniuncta affirmatiuæ neget, & negatiuæ affirmet, tradunt 5

dunt etiam de dictione, Præter, vt referam n. 9. quasi sentientes vtramque dictionem idem importare. Præterea, quia omnes DD. huius sentent. reprobant primam dicentem constituere sponsalia: at ea sententia loquitur de dictione, Nisi, in sensu exceptiuo, aliàs manifestè esset falsa, cùm enim conditionalis nihil ponat in esse, luce meridiana clarius est in sensu cõditionali non constituere matrimonium, nec sponsalia. Dicit ergo hæc sententia nec esse matrimonium, nec spõsalia, sed promissionem conditionalem, si aliquam ductus sum, te ducam, quare potest libere sic promittens à matrimonio abstinere. Probatur ex *l. Si sterilis, §. penult. ff. de act. empt.* ex qua colligunt multi, quos refert & sequitur *Padilla l. Actione n. 16. C. de transact.* promittentem non vendere, nisi huic, minimè teneri vendere, sed solum teneri huic, casu quo vendiderit. Idem probatur ex *l. Titia § fin ff. de manum. testam.* ibi, *Onesiphore, nisi rationes reddideris.* Item ex communi modo loquendi, cui vt dixi disp. præc. n. 4. & 8.) standum est in vtroque foro, quando de intentione non constat: nam si quis promittat nollam se religionem nisi Carthusiam professurum, nemo affirmabit teneri Carthusiam ingredi, sed tantum teneri alias religiones non ingredi, & liberum sibi esse Carthusiã eligere, & tantum supposita religionis electione, teneri Carthusiam ingredi: ergo similiter dicendum est in nostro casu, ita docent *Specul. tit. de sponsali. in prin. n. 3. & ibi, in addit. Ioan. And. Ioan. de Lignano.* quem refert & sequitur *Alex de Neuo, c. Ex parte, n. 31. de spons. Cepola cons. 1. ex ciuilibus. Alciat. l. Actione, C. de transact. n. 16. Cou. 4. decr. 2. p. c. 4. §. 8. Nauar. c. 22. Hispan. n. 25. in sum & l. 4. cons. in 1. edit. de sponsal. cons. 48. in 2. verò cons. 7. Greg. Lop. l. 2. verb. E prometo, 2. p. 4. Gutier. q. can. l. 1. c. 21. n. 13. & seq.* Ex ex Theologis *Veracr. 1. p. Spec. t. 17. dub. 5. Angl. floribus, 1. p. q. 2. de Matrimonio. d. 3. f. 545. Enriq. l. 11. de matr. §. 13. n. 4 fine, & c. 11. n. 7. Peyrinis in summa, præcepto 6. §. 19. Manuel 1. 2. sum. in 2. edit. c. 216. n. 7. & c. 244. n. 6. Bart. à Ledesm. de matrim. dub. 9. Vega li. 6. sum. casu 92.*

6 Aliqui temperant hanc sent. nisi contrahens diceret, Nolo aliam nisi te, tũc enim aiunt esse matrimonium: quia æquivalet huic, Volo te, & non aliam. Sic *Specul & Greg. Lop. n. 5. allegati, Brucel de sponsal. cõcl. 13. n. fine.* Sed merito cum *Alciato* distinctionem hãc reprobat *Gutier. l. 1. q. can. c. 21. n. 21.* Vnde alij Authores indistinctè locuti sunt.

7 Intelligo tamen hanc 3. sent. nisi ex contractus appareat voluisse contrahentes per ea verba matrim vel sponsalia inire, vt si de hoc tunc temporis tractabatur. *Specul. Alex de Neuo, Cepola, Greg. Lop. Gut. n. 18. alleg. n. 5.*

Ad argument. 1. sent. propositum n. 3. dicen, quicquid sit in simplicibus affirmationibus in quibus forte dictiones exceptiuæ junctæ affirmationi negant, & negationi affirmant, (licet in illis etiam neget *Cou. alleg. n. 5.*) Verum in promissionibus & contractibus ea doctrina non est vera, sed sensus conditionalis propter communem loquendi vsum.

8 Ex dictis infertur quid sentiendum sit de dictione, Quã vt, Nullam aliam, quàm te ducam, *Sot. & Barth. à Led. cit. n. 4.* asserunt esse æquiuocam locutionem, imo *Sotus* dicit forsan esse sensum verè negatiuum, vt, non ducam aliam à te. Sed verius est idem importare, quod, Nisi, nam vtraque dictio idem significat, vt notat *Lauren. Valla li. 3. eleg. c. 54.* & constat ex *l. Consulta, C. de test. idem Cou. 4. decr. c. 2. p. 4. §. 1. n. 7. Gut. q. Can. li. 1. c. 11. n. 15.* quare *Menoch. lib. de præsumpt. præs. 3. n. 8. Ant. Cucum li. 5. inst. maior. tit. 11. n. 44.* idem prorsus sentiunt de vtraque locutione. Vnde dicendum est non constituere sponsalia, nec matrimonium, sed constringere sic promittentem, casu quo matrimonium eligat, ad ducendam illam: sicut diximus n. 5. de dictione, Nisi. Sic *Nau. sum. lat. c. 22. n. 27. verf. Decimo, Vinald. Candel. 1. p. de spons. c. 4. n. 47.*

9 Tandem infertur quid dicendum sit de dictione, Præter, vt, Nullam ducam, præter te, Quidam affirmant includere affirmationem ducendi hanc, & ita esse sponsalia: quia (vt tradunt Logici) sic exponitur, nullam aliam à te ducam, & te ducam: vt nullus homo præter Petrum currit, æquivalet huic, Petrus currit, & nullus alius. Item, quia dictio, Præter, si sequitur affirmationem, negat; si negationem, affirmat, vt docent *Bart. l. si cum, §. Qui iniuriarum, n. 7. ff. si quis cautio. Alberi.* dicens communem *in suo alph. verb. Prater. Iaf. inst. de act. in pr. n. 3. Imol. clem. Multorum, n. 10. de pœn. addition. ad Innoc. c. Dubium, el. 2. de elect. fi. Rebuff. alios referens de verb. sign. 22. fi.* de cuius dictionis significatione consulendus est latè *Tiraq. de retr. lign. §. 1. gl. 11. n. 73.* Cum ergo in nostro casu sequatur negationem ducendi, continebit affirmationem ducendi hanc, & ideo hanc sententiam tenet *Sot. 4. d. 29. q. 2. a. 3. verf. De hac autem negatiua. cum Flamb. 1. p. q. 2. de matr. cond. a fin. 9. f. 545. Bart. à Led. de matr. dub. 25 fine, Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 36. f. 1035. Henriq. l. 11. de matr. c. 12. n. 7.* & idem docent DD. illegati n. 3. sentientes idem de dictione, Nisi, est sententia satis probabilis.

Oppositum tamen est probabilius; sed dicendum est quod diximus n. 5. de dictione, Nisi, nec matrimonium, nec sponsalia constituere, sed promissionem conditionalem Probatur, quia, vt ibi probauimus, dictio, Nisi, eundem sensum exceptiuum facit, quem dictio, Præter: quare DD. ibi allegati id docentes, quando apponitur dictio, Nisi, idem docebunt, quando dictio, Præter Insuper probatur ex *c. Adiicimus, 16. q. 1. ibi statuimus, vt nullus præter Domini Sacerdotes audeat præiudicare*, non tamen inde sequitur posse omnes Sacerdotes præiudicare, esset enim manifestè falsum & ita in propriis terminis tenet *Henriq.* hanc sententiam *l. 11. de matr. c. 13. n. 4. fin.* 10

Ad argumenta dico ex communi loquendi modo, nec in promissionibus, nec in contractibus eum sensum facere, sed conditionalem.

DISPVTATIO XX.

Vtrùm verba de præsenti inter puberes prolata clandestinè, & quæ constituunt matrimonium clandestinum irritum iuxta Tridentinum, habeant vim sponsalium, & vt talia obligent, saltem si iuramento firmentur?

SVMMARIVM.

In quo consistat difficultas. num. 1.
1. Sententia, obligare, vt sponsalia. 2.
Iuramentum habet vim faciendi vt actus invalidus eo modo quo gestus, valeat maiori modo, quo valere potest. 2.
2. Sententia non obligare vt sponsalia, & explicatur c. vnic. de desp. impub. in 6. & quando actus non valens vt gestus, valeat eo modo, quo valere potest 3.
Quid si iuramento firmetur matrimonium clandestinum. 4.
Quid si sequatum sit fama aut virginitatis damnum, & an tunc teneatur restituere contrahens. 5.
Quid si clam contrahentes voluerunt se obligare eo modo, quo possunt, & Soluuntur argumenta. 7.

HActenus egimus de verbis futuri temporis sponsalia constituentibus, in præsentiarum disputandum est, vtrum aliqua verba præsentis temporis possint sponsalia constituere, & in duplici euentu potest quæstio præsens habere locum. Prior est, cum verba de præsenti suaptè natura constituunt matrimonium, at quia defectu ætatis non potest illud inter contrahentes consistere, vertitur in dubium, an ea verba constituant sponsalia: & de hoc disput. seq. erit sermo. Posterior est, cum contrahentes habiles sunt, claudicat tamen contractus defectu solemnitatis assistentiæ parochi, & testium, quam petit *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* & de hoc est præsens disputatio: cuius difficultas in eo consistit, an Trident. ita irritarit matrimonium clandestinum puberum, vt nullam prorsus matrimonij sponsaliumve obligationem pariat. 1

Duplex est 1. sent. 2. ait matrim. clandestinum obligare, vt sponsal. probatur ex ratione text. *c. vn. de spons. impub. in 6. § Idem quoque*, vbi habetur matr. impuberum obligare, vt sponsalia, vt actus, qui non valuit eo modo, quo gestus est valeat modo, quo geri poterat: ergo similiter quamuis 2

matrimonium clandestinum puberum non valeat, vt matrimonium, valebit tamen, vt sponsalia: cùm enim Trid. (vt diximus disp. 12. n. 1.) non irritarit sponsalia clandestina, sic valere potuit. Et confirm. quia vbi id, quod fieri poterat, includitur sub eo quod fit, actus inualidus eo pacto quo fit, valet eo pacto quo fieri poterat, *l. Tam angusti. ff. de seruient.* vbi id notat, *Arg. Alber & Florian. & communis.* vt refert, & sequitur *Couar. 4. decret. 1 p. c. 3. fin.* sed contractus matrimonij includit contractum sponsalium, vt docet *ibi Couar.* & ratio est aperta, quia cum matrim. fit vinculum perpetuum, vt deinceps coniuges viui sint, eo ipso quod aliqui consentiunt in matrimonium, volunt tunc, & tempore futuro iungi, & ita hæc verba, Accipio te in meã, claudunt hæc, Accipio te in futurum: ergo. Confirm. ampliùs, quia matrim. clandestinum inter impuberes valet vt sponsalia, (vt dicam disp. seq. n. 2. & 5.) cum tamen ibi sit duplex impedimentum, alterum clandestinitatis, alterum vero defectus ætatis: ergo à fortiori inter puberes, inter quos est vnum solum impedimentum. 2. quia saltem, quãdo iuramento firmatur, valebit vt sponsalia, quia iuramento ea inest virtus, vt faciat valere actus aliàs inualidos, eo modo, quo valere potuerunt, vt latè probat *Gutier. cũ aliis de iuram. 2. p. c. 2. n. 3. & duplici seq.* Et ideo hanc sententiã tenent *Veracruz append. ad Spec. dub. 9. conc. 2. Enriq.* asserens sic declarasse Cardinales *l. 11. de matrim. c. 5. n. 4. Cordubasũ. q. 52. fi. Barth. à Ledesm. de matr. dub. 18. f. 1284. Ortiz. sum. c. 16. de matr fine, Vega l. 6. sum. casu 120. & lib. 2. casu 264.* Et est satis probabilis.

3 II. Sentent. quam amplector, asserit nullam prorsus patere obligationem. Prob. 1. ex ipso decreto Trid. ibi, *ad sic contrahendum eos sancta Synodus omnino inhabiles reddit*, ergo taliter contrahentes nihil prorsus efficiunt: si enim valeret contractus, vt sponsalia, non essent omnino inhabiles, sed aliquo modo essẽt habiles: sicut *c. vnic. de despon. impub. in 6.* loquens de matrimonio impuberum, non appellat eos inhabiles, sed potius dicit valere contractum, vt sponsalia. Et confirm. quia Trid. decernit eum contractum esse irritum, & nullum, ergo non valet vt sponsalia, aliàs non esset nullus, sed aliquo modo validus. 2. Quia quoties ius resistit contractui, nulla prorsus ciuilis, aut naturalis oritur obligatio, vt dixi supra disp. 7. n. 16. sed Trident. resistit huic cõtractui, illumque pœna afficit tanquam peccata fouentem, & contra bonos mores, ergo ex eo nulla oritur obligatio. 3. Quia, quando actus nõ valet, vt agitur, tunc valet eo modo, quo valere potest, quando est defectus ex parte causæ efficientis, vt contingit in matrimonio impuberum, habet enim debitam formã solùm claudicans defectu ætatis contrahentium: secus quando defectus contingit ex parte causæ efficientis, & formæ, tunc enim prorsus corruit contractus, vt bene *Bart. l. 1 §. Si quis ita, n. 5. ff. de verb oblig. Domin. d. vnic. §. Idem quoque, vers. Ad 4. & ibi Francus n. 2. vers. Vltimò nota, Peckius c. In malis, n. 2. de reg. iur. n. 6. Azeuedo lib. 5 recop. t. 1. n. 32. & seq.* Sed in hoc casu claudicat matrimonium ex parte causæ efficientis, cùm Trident. reddat contrahentes inhabiles, & ex parte formę, deest enim solennitas essentialis ibi requisita, ergo. Et confirm. quia adhuc quando contractus solùm claudicat ex parte causæ efficientis, si ius illi resistat, nec valet, vt agitur, nec vt agi potuit, vt optimè *Domin. ibid. vers. Vnio ad primum* & constat ex *c. Quod in dubiis, de renunciat.* vbi licèt clericus possit renũtiare beneficium in sui præiudicium, si renunciet in manibus laici, dicitur renuntiationem esse nullam, eò quòd ius illi renuntiationi resistat: Tridentinum autem resistit matrimon. clandestino. Et ideo hanc sequuntur *Nauar. lib. 4. cons. in 1. edit. 1. de sponsal. cons. 1. n. 3. in 2. t. de cland. desp. cons. 3. n. 3. Gut. de iuram. 1. p. c. 51 à n. 18. ad 37. Azeuedo l. 5. recop. t. 1. n. 23. 33. & 36. Albornoz in art. contr. l. 4. t. 8. Spino spec. testam. gl. 15. n. 78.* & ex Theologis, *Palacios 4. d. 18. q. vlt. prope finẽ, vers. Exquiris. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 2. post 4. dub. f. 182. contl. 1. Manuel 1 to. sum. in 2. edit. c. 220. n. 1. Vega l. 6. sum. casu 194. & 122.* & videtur supponere. *Lnd. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 37. f. 1041. col. 1.*

Idem dicendum est, licèt iuramento firmetur, quia ius 4
tali contractui resistit, estque contra bonos mores, in quo casu iuramentum omnino prorsus obligatione destituitur, *reg. Non est obligatorium, de reg. iur in 6.* sic *Gut. ibid. Azeuedo num. 18.*

Intellige tamen hanc sententiam, nisi ratione damni il- 5
lati: si enim clandestinè contrahens copulam habuit licèt non teneatur ratione contractus fœminam ducere, tenetur tamen ratione iniustitiæ, & damni fœminæ illati iniusta illa deceptione, vt de fictè promittente dixi disp. 10. n. 3. Sic *Petr. de Ledes. concl. 2. Man. Vega, casu 122. relati. n. 3.* qui solus explicat, si fœmina erat virgo. Et *Man.* loquitur etiam, quando animo decipiendi sic contraxit. Probabilius tamen credo non teneri, quando animo decipiendi sic contraxit, licèt virginem defloratit, quia quoties virgo intellexit, vel potuit, & debuit intelligere se decipi, non tenetur deceptor eam ducere: vt dixi disp. 10. n. 7. Sed in hoc casu fœmina scire debuit se decipi, cùm forma contrahẽdi matrimonia tradita in Trident. deficiat, & sit tam vulgaris, vt sit crassissima ignorantia id nescire, ergo. Sic *Nauar. l. 4. consil. sit. de sponsal. in 1. edit. cõsil. 1 n. 4. in 2. sit. de cland. desponsat. cons. 3. a. 4.* vbi hæc ait, *si qui matrimonium contraxit absque parocho, & testibus cum virgine, & defloraut, ad eũ modũ satisfacere tenetur, vel nõ tenetur quo modo satisfacere tenetur, qui defloranit virginem volentẽ & nõ deceptam.* Vbi nota amplius censere *Nauarrum*, nõ tenere restituere, nam defloranis virginem volẽtem, nihil tenetur restituere: idem quoad matrimonium docet *Barth. à Ledesm. de matr. dub. 19. f. 1239. fine, & seq.* Immo crẽdo non teneri eam ducere, licet vero animo contraxerit illud matrimonium, & eam defloratit. Prob. quia non tenetur ratione contractus, qui prorsus irritus fuit: nec ratione iniuriæ illatæ, quia ipsa sciuit, vel scire debuit matrimonium esse nullum, & pœna grauissima dignum. Et confirmatur, quia maiorem intulit iniuriam, quando fictè contraxit, nã vltra defiorationem, interfuit iniuria doli: ergo si quando fictè contraxit, non tenetur, vt probaui à fortiori, quando verè: cùm in vtroque euentu contractus fuerit nullus, & priori grauior fuerit iniuria: & hoc videtur tenere *Nauar. proxime cit.* indistinctè enim de clandestinè contrahente, virginemque defiorante, dixit ea sola obligatione astringi, qua defiorans virginem volentem tenetur: quare eadem ratione dicendum est hunc minimè teneri restituere: & tandem confirmatur ex doctrina, quam tradunt *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. vers. Hoc tamen addiderim. Henr. l. 12. de matr. c. 10. n. 4. Capua l. 2. dec. c. 80. n. 12* vbi dicunt promittentem consanguineæ matrimonium, si Papa dispensauerit, eamque defiorantem, non teneri Papa dispensante, eam ducere, cò quòd contractus est iure reprobatus: cùm tamen valdè dubium sit eum contractum esse reprobatum, ergo à fortiori in nostro casu non tenebitur, cùm constet matrimonium clandestinum iure reprobatum esse, & redditum prorsus nullum.

Rursus intellige. 2. sent. nisi clandestinè matrimonium 6
contrahentes, animum habuerint se obligandi eo modo, quo possunt: cum enim potuerint per sponsalia se obligare, sic manebunt obligati, non ex contractu de præsenti, qui nullus est, sed ex sponsalibus in eo contractu implicitè contentis: sicut *Trid. sess. 15. de regul. c. 15.* irritat omnino promissionem minoris sexdecim annis, si tamen dum minor professus est, intendit se obligare eo modo, quo potuit, tenebitur vinculo voti simplicis, quo astringi potuit. Sic *Petr. de Led. concl. 3. & Man. relati n. 3. Fr. Medina* dum Salmanticæ doceret, vt eum refert, & sequitur *Vega l. 6. sum. casu 120.* Sed credo adhuc non teneri. Quia contractus externus omnino nullus est, intentio autem sola sine actu externo valido, intentionis significatiuo non potest obligare ad sponsalia, quæ sunt contractus inter homines. Nec obstat dicere, in matr. virtute claudi sponsalia, & ex alia parte adesse legitimam intentionem: quia quando explicatur inter puberes per sola verba de præsenti,

tam

tam contractus de præsenti quàm de futuro sub ea inclusus omnino corruit, vt probauí n.3. vnde sola manet intentio destituta signo aliquo externo sufficienti ad producendam obligationem inter homines. Nec est simile de profession, quia obligatio voti simplicis est in ordine ad Deum, cui omne cor patet, quare sola intentio sufficiens fuit ad obligandum.

7 Ad 1. argum. & primam confirm. patet ex dictis n. 3. quia inter impuberes solùm claudicat contractus ex parte causæ efficientis, nec ius ei resistit, sed illum fouet, volens obligare, vt sponsalia: inter puberes tamen claudicat ex parte formæ, & illi ius resistit.

Ad 2. confirm. nego conseq. quia Trident. irritauit clandestinum, quod olim erat validum, non tamen quod erat inualidum ratione ætatis, dicemus disp. seq. n. 5.

Ad 2. constat ex dictis n. 4. nam contractum, cui ius resistit, minimè firmat iuramentum, vnde ea doctrina est vera, vbi ius non resistit contractui. Ad declarationem Cardinalium, quam affert *Enriq. citat. n.* 1. dico de ea minimè constare, nec ipse refert verba, nec alij, qui post ipsum scripserunt ipsius meminere: & fortè est quædam, quam referemus disp. seq. n. 5. quæ solum loquitur de matrimonio contracto inter puberem, & impuberem, quod vim sponsalium habere dicemus ibi.

DISPVTATIO XXI.

An matrimon. siue clandestinum, siue publicum contractum inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, habeat vim sponsalium: quando malitia non supplet ætatis defectum?

SVMMARIVM.

Prima opinio. non valere, vt sponsalia, n. 1. & ibi iuncto n. 4. quando in obligationib. si actus nō valet vt fit, valeat eo modo quo valere potest.
Actus non operatur vltra agentium intentionem, eodem, n. 1.
2. Opinio iure communi valere, n. 2.
Quid si impuberes tantum intendebant contrahere matrimonium, n. 3.
Soluuntur argumenta, n. 4.
Quid post Trident sess. 24. c. 1. de matrim. n. 5.

1 Disputatio hæc potest habere locum stando in iure antiquo, & attento decreto Tridentini: & in vtroque casu disputanda est. Circa. 1. aliqui antiquiores (vt refert *Couar. 4. decret. 1. p. c. 3. n. 3.*) existimarũt, nec esse matrimonium, nec sponsalia: & *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. pun. 2. post dub. 4. f. 182. col. 2.* ait in foro conscientiæ, nisi habuerint expressam obligandi se intentionem meliori modo, quo poterant, nec esse matrim. nec sponsalia: & textus oppositum decidentes, præsumptiuè & in foro externo procedere. Et prob. ex doctrina *Bart.* quæ communis est, teste *Couar. proximè cit. l. 1. §. Si quis ita n. 5 ff. de verb. oblig.* vbi per illum textum ait, quoties agitur de contrahenda obligatione à duorum voluntate pendenti, actum non valentem eo modo, quo fit, minimè valere modo quo fieri potuit: quia actus agentium non debent vltra eorum intentionem operari, *l. Non omnis. initio ff si cert. pet.*

2 Dicendum tamen est id matrim. obligare, vt sponsalia: sic enim definitur *c. fin. de despons. impub. & c. vnic. §. Idem quoque, eod. tit. in 6.* vbi amplius dicitur ex eo matrim. tanquam ex veris sponsalibus, oriri publicæ honestatis impedimentum, & id procedere in foro conscientiæ probatur, quia vbi forus externus non innititur falsæ præsumptioni, vterque forus idem iudicat, vt dixi disp. 5. n. 20. & in matrimonio, ac eius impedimentis, idem in vtroque foro sentiendum est: vt dixi disp. 18. n. 9. & 8. sed cognita veritate, & vbi non constat de opposita intentione, iudex in foro externo iudicabit esse sponsalia, & ex his oriri publicam honestatem: ergo idem in foro conscientiæ censendum est. Et ratio huius decisionis est, ob contrahentium intentionem, qui videntur voluisse sponsalia contrahere, casu quo matrimonium minimè valeret: & quando actus includitur in eo, quod fit, si non valet eo pacto, quo fit, valet meliori modo, quo valere potest: sponsalia autem virtute claudantur in matrimonij contractu: quæ omnia explicui disp. præced. n. 1. vnde non est dicendum extendi actum vltra contrahentium intentionem, sed in illo actu, quando contrahentes non habuerunt expresè intentionem contrariam, includitur intentio se obligandi, eo modo quo poterant. Quare hoc matrim. obligare, vt spõsalia indistinctè docẽt *gl. c. de fin. de despon. impub. verb. Subarrata*, vbi *Ant. n. 4. Prepos. n. 3. idem gl. c. vnic. de despons. impub. in 6. §. Idem quoque, verb. Matrimonium*, vbi, *Francus n. ... & omnes ibi: Goffred. sum. s. de spõs. n. 5. Hostiẽ. c. Anonis de despons. impub.* vbi *Ioan. Andr. n. 2. Anch. fi. Abb. n. 2. Henric. n. 1. Alex. de Neuo n. 7. d. 6. s. 1. p. 4. Nauar. sum. lat. c. 22. n. 57. & l. 4. cõs. 1. de despon. impub. in 1. edit. consil. 1. in 2. consil. 2.* vbi explicat habere locum etiã in foro conscientiæ. *Angel. verb. Sponsalia, n. 7* vbi *Syln. q. 1. dist. 1. Tabie. n. 3. Armill. n. 3. Couar. 4. decret. 1. p. c. 3. n. 3. Brunel. de sponsal. conel. 6. n. 2. Costanus de sponsal. 1. Quibus mod. contrah. n. 3.* vterque habetur *tom. 9. tract. Ant. Cucd. 5. instit. maior. t. 10. n. 14. Perez l. 5. ordi. t. 1. l. 1. f. 7. verf. Dubitatur, Spino spec. gl. 15 n. 78.* Et ex Theologis, *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. initio, Victoria sum. de matr. n. 284. Sotus 4. d. 35. q. vnic. a. 5. verf. Ad quæstionem, Ledes. 2. p. 4. q. 60. a. 1. p. 504. col. 2. Veracruz 1. p. Spec. a. 16. & append. dub. 9. concl. 2. Palacios 4. de 28. q. vlt. ad fin. verf. Exquiris, Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 37. de matr. f. 1040. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 2. & 5. & c. 5. n. 4. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 220. n. 2. Vinald. candel. tit. de sponsal. 1. p. c. 3. n. 20.*

Hoc tamen concedendum est priori sentent. hæc non 3
esse sponsalia verè & simpliciter, sed iuris interpretatione, vt ait *Syln. Matrimonium, 5. q. 8. ad fin.* & ita ait præsumere ius voluisse se obligare eo modo, quo possunt: vnde dicendum est, si re tantùm expresè intenderunt matrimonij vinculo se constringere, non manebunt in foro conscientiæ ad sponsalia obligati, at vbi ea intentio expressa non fuit, videntur secundum ius contrahere, & erunt sponsalia: sicut suprà disp. 18. n. 6. diximus Ecclesiam præsumere, habentem copulam post sponsalia accedere affectu maritali, & consurgere matrimonium, c. *Is qui fidem, de sponsal.* quod matrimonium præsumptum, est in vtroque foro validum, vbi non constat de opposita intentione. Similiter ergo in hoc casu, in vtroque foro standum est præsumptioni Ecclesiæ, sponsalia esse præsumentis, nisi oppositus animus constet.

Ad arg. dico eam doctrinam *Bart.* explicatam esse disp. 4
præced. n. 3. quando actus est nullus ex defectu formæ: quod hic non contingit. Vel dic eam habere locũ, quando obligatio, quæ contrahi poterat, non includitur in obligatione contracta: vt bene explicat *Couar. citatus n. 1.*

Demum dubitatur an *Trident. sess. 24. c. 1. de matr.* corre- 5
xerit hoc, ita vt si matrim. clandestinè contractum sit inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, omnino corruat. Quidam Neoterici affirmant corrigere ius antiquum, ac proinde hodie non esse sponsalia: quia is contractus peccat in forma, cum deficiat solemnitas requisita in Trident. eique ius resistit. Sed dicendum est ius antiquum incorrectum manere, & ita hodie habere vim sponsalium. Quia Trident. solis veris matrimoniis formam præscripsit, illisque clandestinè celebratis resistit: at huiusmodi impubenum, vel quando alter est impubes, contractus, nec est, nec fuit verum matrimonium, sed iuris interpretatione sponsalia. Sic *Nau. sum. lat. c. 22. n. 57. Lud. Lop. d. c. 57. f. 1041. col. 1. fine, & seq.* & ita declarant Cardinales, vt refert *Petr. de Ledesm. cit. n. 1. f. 811. col. 2.* multi ex allegatis n. 2. pro hac sententia scripsere post Tridentinum, & tamen absolutè illam tenent.

DISPVTATIO XXII.

Vtrum subarrhatio annuli sit sufficiens sponsalium, aut matrimonij indicium?

SVMMARIVM.

Subarrhatio est signum aquiuocum, n. 1.
Attendenda est in hoc loci coniuncta, n. 2.

Quid ſi verba vnius præceſſerint n 3.
An oporteat annulum in medio digito poni.4.
Quid quando tractabatur inter amicos de matr. contrahendo.5.
Quid ſi dum tractabatur de matrimonio, fœmina manum dedit, vel corpus viro. 6. & ibi tacens habetur pro conſentiente in obligationem contrahendæ, vbi interuenit aliquis actus poſitiuus & ibi remiſſiùs alia ſigna.
Quid quando parentes miſerunt annulum.7.

1 HActenus egimus de verbis expreſſis, quibus matrimonium, vel ſponſalia contrahuntur: cùm autem ſignis verborum vices ſupplentibus, celebrari poſſit: iam de illis agendum eſt: breuique de annuli ſubarrationc agam, latius autem videre volens, conſulat *Men. & Maſc.* quos ſtatim referam. Sit 1. concl. ex ſe loquendo ſubatratio eſt ſignum æquiuocum: quare ſi nihil præceſſerit, ex quo matrimonium, aut ſponſalia præſumi valeant, neutrius ſignum erit. Quia ex aliis cauſis, vt ex amore turpi, fieri poteſt. Sic *Panor. c. fin. num.7. de de ſponſ. impuber. Gregor. Lop. l. 2. verb. Dicendo, t.1. p.4. Coſtanus de ſponſ. t. Quib. modis contrahantur, n.7.* habetur to.9. tract. *Men. alios referens de præſum. l. 3. de præſump 2 n 1. & ſeq. Maſcard. de probat. conc. 1024. n. 2. & ſeq.* & ex Theologis *Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 1. concl. 3. Barthol. à Ledeſm. dub. 9. de matrim.*

2 II. Concl. ſi cõſuetudo loci ſit, vt annuli traditio ſignificet ſponſalia, vel matr. præſumitur iuxta loci conſuetudinem. Sic *gl. c. Fœmina, 30. q. 5. fin. Ant c. fin. n. 8. de deſponſ. imp.* vbi *Abb. n. 7. & Alex. de Neuo n. 12 Card. ibi. q. 1. & c. pen. de ſponſ. q. 2. Lapus allegat. 56. n. 5. 14. & 16. Aret. conſ. 13, n 14. Cepola conſil. 1. cin. n. 4. Ang. verb. Spõſalia, n. 7.* vbi *Syl. q. 5. Armilla n. 3. Tab. q. 3. n. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. initio, n. 3. Coſtanus de ſponſ. t. Quibus modis contrahantur, n. 8. & 9. Menoch. de præſump. 2. n. 6.* & ex Theologis, *Veracruz 1 p. ſpec a. 16. dub. 3. Barth. à Ledeſm. dub. 9. de matr.*

3 III. Concl. ſi verba vnius præceſſerint, immiſſio annuli, & receptio, operatur verbum expreſſum alterius, & conſenſum. Quare ſi verbum matrimonij præceſſit, operatur matr. ſi verò ſponſalium, ſponſalia: quia tacens conſentit facto ipſo, dum annulum recepit: arg. *l. Paulus ff. rem rat. hab.* Sic *gl. c. Tua, de ſponſ. verb. Verba, & c. pen. eod. t. verb. Dicente,* vbi *Ant. n. 9 idem Ant. c. fi. n. 8. de ſponſ. imp. Abb. Alex. de Neuo* Syl. *Ang. Tab. Arm. Cou Men. n. 4. Veracruz Barth. à Ledeſ. citat. n. 2. Maſc. de prob. concl. 1024. n. 2. & 3. Villalobos in comm. lit. M. n. 59. Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. commun. l. 11. verb. Matrim. f. 90.*

4 Aliqui hoc temperant, quando annulus in medio digito annulari ponitur: quia ibi eſt quædam vena, quæ in cor ipſum protenditur: & ideò in ſignum mutuæ dilectionis in eo imponitur. Sic *Maſc. d. concl. 1024. n. 6.* addit tamen cum *Pan. c. fin. n. 7. de deſponſ. imp.* attendendam eſſe loci conſuetudinem: & videtur tenere *Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 6.* dicens enim annulum eſſe ſignum, addit poſitũ in medio digito. Dicendum tamen eſt id requiri, vt præſumatur matrimonium, quando verò non ponitur in medio digito, præſumi ſponſalia. Quia cum ſponſalia non ſint ipſa conjunctio, ſed coniunctionis promiſſio, non oportet annulũ in medio digito poni, vt cordium coniunctio ſignificetur. Sic *Ant. c Illud, n. 7. de præſump. & c. fin. n. 8. de deſponſ. imp.* vbi *Alex de Neuo n. 13. Prepoſ. n. 4. Aretin. conſil. 13. n. 4. Menoch. d. præſumpt. 2. n. 10.*

5 IV. Concl. quando habito tractatu inter amicos de matrim. contrahendo miſit ſponſus arrhas, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & ſponſa acceptanit, ſunt ſponſalia. Quia hoc eſt ſufficiens ſignum mutuæ promiſſionis, quando ſponſæ de tractatu conſtitit, ſic *gl. c. Tua. de ſponſ. verb. Verba. Palud. 4. d. 27. q. 1 a. 1. n. 10. Roſell. Matrim. 2. n. 17. Cordub. ſum. q. 193. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 6.* addens idem eſſe ſi pecunias nomine ſponſalitiorum mittat.

6 V. Concl. ſi cum tractaretur de matrimonio contrahendo, viro promittenti matrimonium, fœmina requiſita ſponte manum dedit ad fidem recipiendam, ſunt ſponſalia, quia id ſufficiens repromiſſionis ſignum eſt, tacens enim conſentire cenſetur, etiam vbi agitur de obligatione perſonæ contrahenda, ſi aliquis actus poſitiuus concurrat: vt bene tradunt *Abb. c. Cùm virum, n. 5. de reg. Ant. Gom. l. 52. Taur. n. 24.* ſic *Pal. 4. d. 27. q. 1. a. 1. n. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. init. Roſell. verb. Sponſ. n. 1.* vbi *Sylu. initio.* Idem crederem, ſi ſponſus promitteret matrimonium, dummodo ipſa traderet corpus, ipſaque ſtatim traderet; traditio enim illa eſt ſufficientiſſimum repromiſſionis indicium. Secus autem eſſet, ſi quis fœminæ manum capiat, dicens, Do tibi fidem de matrimonio contrahendo, ſi enim ipſa nil reſpondeat, non eſt ſufficiens ſignum: & ita non erunt ſponſalia. Sic *D. Ant. ibi, Tab. verb. ſponſ. q. 3. n. 4.* & ibi *Arm. n. 3. Barth. à Led dub. 9. de matr.* De aliis autem ſignis promiſſionis habes ſupra, diſp. 16. n. 6. Ex his infertur intellectus *gl. c. fin. verb. Subarrhauit, de deſponſ. imp. & c. Tenor, verb. Subarrhaſſe, de ſent. & re ind.* vbi ait ex ſubarrhatione præſumi matrimonium: intelligit enim, quando alterius verba præceſſerunt, vt ipſamet ſe explicat *c. pen. verb. Dicente, de ſponſ.* vel quando ſic haberet conſuetudo, vt bene *Con. 4. decr. 2. p. c. 4. initio, n. 3.*

Tandem quando parentes ipſi miſerunt annulum: *gloſ.* 7
fin. verb. Subarrhauit, de deſp. imp. dicit præſumi ſponſalia. Sed melius *Abb. eo. c. fin. n. 7.* vbi *Alex. de Neuo n. 2. Maſc. de prob. conc. 1024. n. 6.* dicit non præſumi niſi donationem, quare niſi ex filij conſenſu mittat, nil prorſus agetur. Sic *Menoch. de præſumpt. l. 3. præſ. 2. n. 8.* dicens hoc apertè ſentire *Prepoſ. d. c. fin. n. 6.*

DISPVTATIO XXIII.

Vtrùm ſit taciti matrimonij, vel ſponſalium ſignum, quando præſentibus, & tacentibus, qui contrahunt, alij ipſorum nomine reſpondent, abſque expreſſo ipſorum conſenſu?

SVMMARIVM.

In quo verſetur difficultas, & quot diſputanda ſint. n. 1.
1. Opinio, non ſatis eſſe tacere, quando parentes contrahunt pro filio. 2.
2. Opinio verior. ſatis eſſe. 3.
Quid ſi timore reuerentiæ taceat filius. 4.
Soluitur argum. & explicatur c. 1. de deſponſ impub. 5.
Poſt n. 9 inuenies alia ſummaria.

NOn diſputamus quando contrahentes procuratorem 1
conſtituunt, vt ipſorum nomine contrahat; de hoc enim in 2. l. diſp. ſed tantùm quando abſque ipſorum licentia præſentium, & tacentium, vel abſentium & cùm conſcij fuerint, tacentium parentes, vel alij eorum nomine contrahunt per verba de futuro, vel de præſenti coram parocho, & teſtibus: an priori caſu ſint ſponſalia, & poſteriori matrimonium, eadem enim eſt ratio, cum vterque contractus internum conſenſum ſigno externo manifeſtum petat: atque ita tota difficultas eò tendit, an taciturnitas illa præſentis, & intelligentis, quid nomine ſuo agatur, ſi adſit conſenſus internus, (eo enim deficiente, in quocunque euentu manifeſtum eſt nihil fieri,) ſit ſufficiens ſignum exprimens internum conſenſum, vt ſic legitima ſponſalia, aut matr. conſtituantur. Rationem autem dubitandi offert *c. vn. de deſp. imp. in 6. §. fin.* ibi, *Ex ſponſalibus quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus contrahunt ſi filij expreſsè conſenſerint vel tacitè, vt ſi præſentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eo oritur iuſtitia publica honeſtatis: & eſt idem ſi filij tempore ſponſalium abſentes, & etiam ignorantes, eadem ſponſalia poſt ſcientes, ratificauerunt tacitè, vel expreſsè.* Circa quod decretum 3. quæſtiones diſputandæ ſunt. I. An ſufficiat ea taciturnitas, quando parentes pro filiis contrahunt. II. An ſufficiat, quando alij à parentibus. III. Quid quando parentes, vel alij contraxerunt pro abſentibus.

Quæſtio I. An quando parentes contrahunt ſponſalia, 2
vel matrimonium pro filiis præſentibus, & tacentibus, cum contractum intelligant, valida ſint. Quidam dicunt id non ſatis eſſe, niſi aliud ſignum concurrat, quia taciturnitas in re tam graui non ſatis exprimit conſenſum, eò vel maximè, quòd ex verecundia, aliiſve cauſis procedere poteſt. Item quia *c. 1. de deſp. impuber.* conſtituere videtur differentiam inter infantes, & pueros doli capaces,

vt

vt pro illis possit pater contrahere, pro his verò minimè & ita tenent. *Ant. Matrimonium 2.n.5. Supplem.Gab.4.d. 27.q.1.a.2.concl.4.& quidam Neoterici*, vt referunt *Petr. de Led.& Henriq.n.6.allegandi.*

3 Sed omnino tenendum est sufficere ad matrimonium, & vera sponsalia constituenda, quia sic expresse decidit *c.vn.§.fin.de desponſ.imp.in* 6. cuius decisioni ea est ratio, quia cum parentes plus filios, quam se ipsos diligant *l.Ifti quidem,8 ff.de eo,quod met cau.* præsumitur recte eos filiis consulere: quare præsentia, & taciturnitas filiorum iure optimo consensus reputatur. Et tenent omnes *DD. allegandi n.6.& 7.* & vltra illos *gl.c.Honorantur, verb.Non de sponſ.32.q.2.Villalob.in comm.lit.M.n.60. Nan.ſum.c.22. Lac n.58.Hiſp.n.21.fin.* dicens esse omnium.

4 Limitant aliqui, nisi filius metu reuerentiali parentum taceat. Sic alios allegans *Felin c. Nonne de præſump.n.8.& 22.Brunel.de ſponſ.concl.11. n.vn. Veracruz 1.p.Spec.a.5. fin.* Sed quoad forum conscientiæ parum prodest hæc limitatio, si enim internus consensus defuit, nihil prorsus actum est: si verò is adfuit, pendet valor matrimonij, vel sponsalium ex cogitatione, an talis fuerit metus reuerentialis, vt annullet matrimonium, & sponsalia, de quo latissimè l.4. vbi de consensu coacto agemus: prodetit tamen vt in foro externo ex ea taciturnitate consensus minimè præsumatur.

5 Ad *c.1.de deſp.imp.* omissis aliis intellectibus, dico cum *Abb.ibi,n.3.& Alex.de Neuo,ibi in fine*, nullam constitui differentiam, quoad iuris effectum, sed tantum quoad decentiam, & honestatem; cùm enim pueri doli capaces consentire possint, decet parentes pro illis contrahere: quod secus est in infantibus, qui consensus expertes sunt.

SVMMARIVM.

An sit hæc ſpeciale dum parentes pro filiis contrahunt.
1. *Opinio negans,n.6.*
2. *Veriorem.7.*
An quando alij reſpondent, ſatis ſit tacita contrahentiũ ratihabitio.8.
Quid quando mater reſpondet præſente filio, & tacente.9.
Quid ſi filius ſit emancipatus,10.
Quid ſi ſit ſpurius vel ex coitu damnato 11.
Quæ differentia ſit quoad forum conſcientiæ, ſint parentes ſine alij reſpondeant.12.
Vtrum hæc in matrimonia ſint per Trid.13.
Quid ſit conſulendum, vt gubernatores vrbium reſpondeant, vt apud Indos, 14.
Soluuntur argum. & euadatur c.1.de matrim. contracto contra interd. Eccleſ.15.
Poſt quem inuenies cætera ſummaria.

6 Quæstio II. An sit speciale dum parentes pro filiis contrahunt, vt sufficiat præsentia, & taciturnitas. Duplex est sent. I. ait non esse speciale, sed idem dicendum esse de quocumque extraneo. Prob. quia igitur de re naturaliter appetibili, & fauorabili, in qua tacens consentire censetur: vt diximus supra disp. 5.n.5.2.ex *c.1.de matr.contr.contra interd. Eccleſ.* vbi iudicantur sponsalia contracta à fratre pro sorore præsenti, & consentiente, & non intelligi de expresso consensu constat, quia statim textus ponderat aliqua taciti consensus signa, frustra autem ea ponderarer, vbi consensus esset expressus. Sic tenent *gl.c. vn. de deſp. impub.6. ſi.verb. Sponſalia*, & eam sequi videtur *Domin. ibi,in ſi.* eandem tenet *Hoſt. d.c.1. & ibi Anch.n.2.* & ex Theologis, *Man.1.tom ſum.2.edit.c.234.n.4.* idem tenent alij Theologi cum quadam moderatione, aiunt enim discrimen esse inter internum, & externum forum, in illo enim quicumque respondeat, satis est ad valorem matrimonij, vel sponsalium: in hoc autem minimè, nisi parentes, aut tutores sint: quia aliis respondentibus minimè præsumitur is consensus internus. Sic videtur tenere *Richar. 4.d.27.a.1.q.3.ad 2.* & expresse tenent *Victor. ſum.n.250. Sot.4.d.27.q.1.a.3.verſ. Præſens autem*, Led.2.p.4.q.47. *a.2.f.549.col.1. Angles florib.1.p.9. de eſſentialibus matri. a.2.dub 3.f.529.Henriq.l.12.de matr.c.2. n.6. iunct. comm. lit.P.Petr.de Ledeſ.de matr.q.45.a.2.dub.3, Lud.Lop.2.p. inſtruct.de matr.c.39.f.1055.col.2.fin. & ſeq. Barth.a* Led. *dub 19.de matr.f.1263. Viuald.cand ſacram.1.p. de matr. n.39.Vega lib.3.ſum.caſu 15.*

II. Sent. multò probabilior asserit esse speciale in parentibus: vnde si alij respondeant, desiderabitur aliud signum consensum internum exprimens, vt valeant sponsalia, vel matrimonium. Prob. quia *c.vn.§.fin.de deſp. imp.in* 6. tanquam quid speciale hoc de parentibus statuitur. 2. Quia quamuis matrimonium appetibile sit, at cum certa muliere, vel viro contrahere potest esse nocium, quare cum parentum munus sit filios matrimonio collocare, & præ nimio amore, quos ipsos prosequuntur, præsumatur fore, vt ipsis bene consulant, iure optimo iudicatur consensus ex præsentia filij tacentis, quæ ratio in aliis non ita militat: & ita videtur sentire *D.Th.4.d.27.q.1.a.2. quæſtiun.2.ad 3.* vbi videtur ponere tanquam speciale, vt verba parentum sufficiant præsentibus filiis, & tacentibus, & tenent expresse ex Theologis *Palud.4.d.27.q.1.a.1. concl. 1.n.4.& q.2.a.3.concl.4.n.19. & 20 D.Ant.3.p.t.1.c.2.ante §.1.fin.Veracr.1.p.ſpec.a.5. fine; Palac.4.d.27.q.1.f.570. col.1.initio.* Et ex Iurisperitis, *gl.c.1.de matr.contract.verb. Præſente*, vbi *Innoc.n.vn. Abb.n.2. Card.n.1. Alex.de Neuo n.10.& 11. Idem Innoc.c.1. de deſponſ. impub.num.vn.* vbi *Card.n.2. Alanus Tancred. Vincent. Guiller.* quos refert & sequitur *Henr.ibi n.5. Archid.c.vn. de deſp.imp. in.6.prope finem,& ibi Io.And.fin. Francus ibi,§.Porro,n.3.& 4.& ibi Anch.n.3. idem Pan.c.Nonne de præſ.n.1.* vbi *Fel.n.8. Ant. c.Tua, n.7.de deſponſ. & ibi Prep.n.11. Ioan.de Imola in repetit. ſuper illud c. Roſella, Matrimonium 2.n.17. Ang. verb.Sponſalia n.4.* vbi *Sylu. q.2.dict.5. Arm.n.6 Tab.q.5. n.6.* (minus tamen bene addit idem esse, quando frater pro sorore contrahit) *Hyppol ſing.147. Cou.4.decr.2.p.c.4. initio, n.4.* appellatque priorem sent. falsam. Idem tenet *Brunel.de deſponſ.concl.11.num.vn. Coſtanzus de Sponſalib. 1. Qui poſſint contrahere n.22.* Vterque habetur to.9.tract. *Greg. Lop.l.10.verb. No las puede,sit.1.p.4. Ant. Gab. in mea edit.s.2.commun.lib.11, verb. Matr.f.91. Matienz.lib. recop.rubr.gl.1,n.16.*

Imo *Innoc.c.1.vnic.de deſp.imp.* docet, quando alij parentibus respondent, desiderari expressam ratificationem, Sed verius est, sufficere tacitam: vt docent *An.cod.c.1.§.Io. And.vnic.eod.t.in 6.fine. & ibi Franc.§.fin.n.4.* 8

Idem quod de patre dictum est, sentiendum est cum mater pro filio præsente, & tacente contrahit sponsalia, vel matrimonium: Tum quia *d.c. vnic.* de parentibus est sermo, sub quo nomine vterque parens includitur: tum etiam quia decisio illius textus non innititur patriæ potestati, sed amori paterno, vt diximus n.7. qui ardentior est in matr. Deinde, quia in his spiritualibus, vt præclarè dixit *Innoc. c.2.n.1. de regul. & ibi Abb.n.6.* præferenda est ratio naturalis dispositioni ciuili: nam patria potestas de iure ciuili est, naturaliter autem filius vtrique parenti subditus est, ac obedire tenetur, qua ratione tuentur ibi matrem posse filium offerre religioni. Sic *Io. And. d.c.vnic. n.2.& ibi Dom.§.ſi.initio*, vbi *Anch.n.3. Franc.n.3. Præpoſ. Henr. D. Ant. Ang. Tab. Brunel. alleg.n.7. Pal.4.d.27.q.2. a.3.concl.4.n.19.* 9

Hinc infertur idem dicendum esse, licèt filius emancipatus sit: cùm textus indistinctè loquatur, nec patriæ potestati innitatur. Sic *Inn.de matr.contr.n.vn. Io.And.d.c.vn. n.2, Franc.ibi§.Porro,n.3. vbi & Dom. Henr.c.1. de deſp. imp.n.5. Brunel.de ſponſ.concl.11.n.vn.* 10

2. Infertur, idem dicendum esse de filiis spurijs, & ex damnato concubitu genitis: eò quòd in hoc consideratur reuerentia iure naturæ debita: iuxta doctrinam *Bart.l.2. n.4.ff.de accuſ.* vbi docet, quoties iura vocc naturali vtuntur, vt parentur, liberorum, non curandum esse de dispositione iuris ciuilis disponentis spurios appellandos non esse filios: *auth. Ex complexu, C.de inceſt.nupt.* sed ius naturale attendendum esse. Sic *Anch. d.c. vn. §. fi.n.3.* vbi *Franc.n.2. Brunel.d.conc.11.n.vn.* 11

3. Infertur contra priorem sent. latum esse discrimen in foro vtroque, si parentes pro filiis præsentibus, & tacentibus 12

centibus contrahant sponsalia, vel matrimonium, vel sint alij extranei: nam in primo casu, si non constat de interno dissensu, censebuntur etiam in foro conscientiæ sponsalia, vel matrimonium, & si vere fuit internus consensus, erunt vera sponsalia, vel matrimonium. Illud enim est sufficiens signum externum, internum consensum exprimens, propter iuris dispensationē, & rationem ali. ibi n. 7. i. 1 posteriori verò, etiam si constet de interno consensu in neutro foro erunt sponsalia, vel matrimonium, quia deficit externum signum sufficienter manifestans internum illum consensum, vt probaui n. 7.

13 Inquires tamen an *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* correxerit hæc. *Veracruz 1. p. spec. a. 5. fin.* ait correxisse, & ita siue quicumque, siue parentes contrahant pro filiis præsentibus, & tacentibus, nihil esse mutare: cùm petat parochum, & testes, mutuum contrahentium consensū intelligere. Sic dicendū est nil correxisse, non quoad sponsalia, quia de illis nō meminit, nec quoad matrimonium, quia dum parentes coram parocho, & testibus matr. ineunt, filiorum præsentium & tacentium nomine, constat vtique parocho, & testibus de contrahentium consensu parentum voce explicato. Sic *Veracruz 1. p. spec. a. 6. fi. & a. 7. fin.* & multi ex DD. allegatis n. 6. & 7. cum post Trident. scripserint, huius coniectionis non meminerunt.

14 Moderanda tamen est hæc 2. sent. nisi consuetudo loci obtinuerit per alios explicari cōsensum: vt cōtingit apud Indos, qui ita serui, ac timidi sunt, vt nec pedem moueant absque gubernatoris consensu: quare dum matrimonium ineunt, non solent ipsi verba proferre, sed eorum nomine gubernator: & est signum externum sufficiens ad exprimendum consensum internum, ex patriæ consuetudine, dum ipsi præsentes sunt, & tacent: vt in simili dixi disput. præced. n. 2. Et ita docent *Veracruz 1. p. spec. a. 7. Matienz. l. 5. recop. in rubr. gl. 1. n. 28. & seq.*

15 Ad 1. arg. positum n. 6. constat ex ratione differentiæ assignata n. 7. vbi etiam probauimus matrimonium cum hac vel cum illa, sæpe esse nocuum. Ad 2. desumptum ex *c. 1. de matr. contract.* dico *cum gl. ibi verb. Præsente*, adfuisse expressum consensum, & ponderat textus alia signa tacita, vt confirmet cum consensum fictitium non fuisse. Vel dic, vltra taciturnitatem interfuisse alia signa tacita consensum exprimentia.

SVMMARIVM.

Quando parentes pro filiis absentibus, vel infantibus contrahunt an sati sit posteà illos ratificare. 1 Sent. Satisfit. n. 16. 2. Verior non sat esse & an sit differentia inter parentes, & extraneos, 7 & explicatur ibi, & tota hæc disp. c vnic. de despon. impub. in 6.

Quæstio III. Vtrum, quando parentes contrahunt sponsalia pro filiis absentibus, vel infantibus, qui doli capaces non sunt, satis sit dum postmodum nouerunt, vel facti sunt doli capaces, idque norunt, taceant non reclamantes: dixi de sponsalibus, quia in matrimonio locum id habere non potest, cùm consensus præstari debeat coram parocho, & testibus; nisi dicas habere locum etiam in matrimonio, quando prior contractus parentū, coram parocho & testibus initus est, & coram eisdem certiores fiunt pueri doli capaces & tacent non reclamantes. Quidam aiunt id satis esse: quia eadem prorsus est ratio, ac quando ipsis præsentibus, & tacentibus parentes contrahunt. Sic docent *D. Tho. 4. d. 37. q. 2. a. 2. ad 1. Pal. ibi q. 1. a. 1. concl. 3. n. 4. Vill. sum. de mat. n. 26. Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 1. Enriq. l. 11. de mat. c. 13. n. 5. Barth. de Ledesm. de matr. dub. 11. concl. 3. Petr. de Ledesm. de matr. q. 43. a. 2. dub. vlt. concl. 2. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 234. n. 4.* addens idem esse dicendum, siue extranei contrahant puerorum nomine. Et ex iurisperitis *Anch. c. vnic. §. Porro, n. 3. de despons. impub. in 6.* vbi *Imola* dicit fortè hoc esse verum, & videtur tenere *Alex. de Neto d. 1. de matr. contract. n. 11.* vbi ait filij præsentiam, vel scientiam habere pro consensu, & est satis probabile.

17 Verius tamen est non satis esse, quia textus *c. vnico de despons. impub. in 6. § fin.* manifestè constituit differentiam inter sponsalia à parentibus nomine filiorum præsentium & tacentium contracta, quo casu dicit valere, si non contradixerint: & inter cōtracta filiis absentibus, quo casu dicit non valere, nisi certiores facti ratificauerint tacitè, vel expressè, ergo in hoc casu vltra taciturnitatem, petit alia expressa, aut tacita signa consensus. (Quæ autem sint hæc signa, dixi tota disp. 22. & disp. 16. n. 6.) Et potest esse ratio, quia quando puer præsens est, & intelligit, quid nomine suo agatur, magis præsumitur, si dissentiret, illum reclamaturum, quam dum absens est: quo casu sæpe obliuiscetur, vel parum curat forte existimans si posse postmodum reclamare, vel nondum consensum præstitisse. Ita docent, *Io. And. c. vn. n. 2.* vbi *Dom. §. Porro, & ibi Fran. n. 4. Ant. c. Tua, n. 7. de spons. Card. c. 1. n. 1. de desp. imp.* vbi *Henr. n. 4. Brunel. de spons. concl. 11. n. vn.* Et ex Theologis *Gord. sum. q. 193. Vega l. 6. sum. c. 31.* Vnde in hoc casu nullum est discrimen, siue parentes contrahant pro filiis, siue extranei: vt bene tradunt *Ant. eo. n. 7. Card. eo. n. 2.* Ad argu. contrarium constat ex ratione differentiæ proximè tradita.

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm, esto dum parentes, vel alij absentium nomine promittunt matr. non sint sponsalia, nec absentes obligentur; ad quid promittentes obligentur, & si id iurent, periurij sint rei?

SVMMARIVM.

In quo consistat diffinitum n. 1.
An attento iure communi, & regio antiquo Castellæ valeat facti alieni promissio, n. 2.
Qui casus excipiantur, 3.
Quid si pœna adiiciatur, n. 4.
Quid si promittat alijs quia factum erit, quem regere potest, 5.
An etiam iure ciuili valeat promissio matrimonij alieni, 6.
Quid si iuramentum accedat, 7.
Quid iure canonico, 8.
Quid in foro conscientiæ 9.
Quid attento iure nouissimo Castellæ 10.
Ad quid teneatur promittens alterius matrimonium, 11.
Quid si tepidè, & facilè id curet. 12. & ibi de vouente religionem, qualiter tenetur curare, vt admittatur.
Quid si est negligens in facto alieno curando, quid teneatur restituere, 13. Soluuntur argumenta, 14.

1 VIdetur firmantem iuramento promissionem facti alieni esse periurium, & ad nihil obligari: quia promittit alienum factum, cùm de futuri voluntate dubius sit, & ita rem dubitatā iurat: Rursus cùm rem sibi impossibilem spondeat, eò quòd factum alienum in sua potestate non sit, videtur eum ab omni obligatione immunem esse. Vnde difficultas in eo versatur, qualiter alieni facti promissio accipienda sit, & obliget.

2 Quia verò ius commune, & antiquum regium Castellæ discrepat a iure nouissimo eiusdem regni, & a canonico, quid omnibus his iuribus attentis sentendum sit, præmittemus: deinde ad matr. alieni promissionem gradum faciemus. Incipiendo igitur à iure ciuili, & regio antiquo, præmittendum est attento hoc iure promissionem alieni facti minimè obligare *§ Si quis alteri. & §. Si quis alium, & §. Versa vice. instit. de inut. stip. l. 11. t. 11. p. 5.* Si quis verò promittat se facturum, & curaturum, vt alius id exequatur, valet vtique promissio: quia est facti proprij. Si tamen non exprimeret se curaturum, sed absolutè promitteret factum alienum, non subintelligitur se facturum, & curaturum, & ideo promissio non valeret, *l. Stipulatio ista. §. Habere, in prin. & §. Sed si quis promittit. ff. de verb. oblig.* & docent *Abb. c. ex literis, el 2. de spons. n. 6.* & *ibi Alex. de Neuo n. 12. Couar. de pactis, 2. p. §. 5. n. 1. Ant. Gom.* multos referens *l. 2. variar. c. 10. n. 23.* idem habetur *l. 11. t. 11. p. 5.* & ibi docet *Greg. Lop. verb. Que procurare, Gat. de iurem. 1. p. c. 44. n. 1. Gama. decis. 31. n. 2. Matiezo l. 5. recop. t. 16. l. 2. gl. 6. n. 1. Azeuedo eal. 2. n. 41. Olanus in concord. iuris, lit. O. n. 9. P. Molin. to. 2. de inst. tract. 2. disp. 268. Quod ad secundum.*

3 Tripli

3 Triplicem tamen casum excipit illa *lex*, 11. *t.* 11. *p.* 5. in quod promissio alieni facti valet. I. est, si quis suos hæredes aliquid daturos, vel facturos promittat: idem hab. tur *l. si. C. de contrab. & comm. stip.* II. nisi promissio fiat in iudicio, veluti si quis promittat fore, vt tanquis iudicio sistat, vulgo, *estara a derecho*, vel rem in iudicium ratam habeat, vulgo, *estara a lo juzgado*, id est *sentenciado*, & tunc tenetur promittens ad interesse, nisi alius adimpleat: vt habetur *illa l.* 11. & *l. Quoties, quid ff. de verb. obl. & l.* 2. *ff. de rem rat. hab.* III. si quis promittat rem pupilli incolumem seruandam, ita habetur ibi. *l.* 11. & *l. Prætorie, ff. de præt. stip.* & ratio est, quia in his casibus iuris interpretatione, promittens factum alienum, censetur promissor ad interesse, si alius non adimpleat.

4 Vltra hos casus valet iure etiam ciuili promissio facti alieni pœna adiecta, vt si promittens se ad aliquam pœnam astrinxerit, nisi alter adimpleat: tunc enim facti proprij casu, quo alius non efficiat, promissio est, *l. Stipulatio, ista in princ. vers. vlt. ff. de verb. obl. & §. Versa vice, inst. de inut. stip.* & docet *gl. §. Si quis alium, verb. Non obligabitur inst. eod. tit. Cou. Matienzo, Azeu. n.* 24. *Olanus, P. Mol. §. De iure comm. cit. n.* 2.

5 2. Valet, quando est promissio facti illius, quem promissor cogere potest, vt filij, vel serui, sic *c. Eleutherius, verb. Vigilia.* 91. *D. Ant. Gom.* 2. *var. c.* 10. *n.* 24.

6 3. Valet etiam iure ciuili promissio matrimonij alieni, sic *gl. c. vn. verb. Nihil* 30. *q.* 2. *Alex. de Neuo, c. Ex literis, el.* 2 *n.* 1. *de sponf. Prap. c. Sicut, eod. tit. n.* 6. *Cou. n* 1. *Gut. n.* 2. *P. Mol. §. Quod ad secundum, allegat. n.* 12.

7 4. Valet, si accedat iuramentum: quia ne credatur facti alieni sponsorem periurum admittit: rem incertam promittendo, in eo iuramento subintelligit se facturum, & curaturum. Ita nunquam iuramentum habet vim claudicandi. Si actus non valet vt ago, valeat eo modo, quo possit valere: vt dixi dub. 20. Sic tenent *gl. c. Ex scripto, sine, de iure. add. ad gl. §. Si quis alium, post verb. Non obligabitur inst. de inut. stip. Abb. c. Ex literis, el* 2. *n.* 6. *de sponf.* vbi *Alex. de Neuo n.* 12. *& seq. Prap. n.* 7. *Sylu. verb. Sponf. q.* 6. vbi *Arg. n.* 9. *Alex. Raphael, Laf. Pariſ. Corſetus*, quos refert, & sequitur dicens esse communem, *Cou. de pact. 2. p. §. 5. n.* 2. *Gr. Lop. l.* 11. *verb. Que procurare, tit.* 11. *p.* 5. *Villalob. in comm. lit. P. n.* 522. *Ant. Gom.* 2. *var. c.* 10. *n.* 23. *P. Mol. t.* 1. *de inſt. t.* 2. *diſp.* 168. *§ Quintus, quando Gut. de iur. 1. p. c.* 44. *n.* 3.

8 5. Valet iure canonico, & ita in materia canonica id ius seruandum est, quia cum ius ciuile huic obligationi non resistat, sed solùm ei minimè assistat, æquitas canonica posset eam admittere, intelligique promittentem facturum, & curaturum. Sic contra *Alc. l.* 4. *§. Cut. n.* 1 *l.* 9 *ff. de verb. ob. & Ant. Gom. dict. c.* 10. *n.* 13. dicentes, nec iure canonico esse validam docent *Ant. c. Ex liter. el* 2. *de sponſ. n.* 9. *Abb. ibi n* 6. dicens hoc esse æquissimum, quamuis iure non probetur: *Alex. de Neuo ibi n.* 13. *Alex. & Laf. Stipulatio ista, in princ. n.* 5. *ff. de verb. obl. Fer. c. Ex reſcripto, n.* 18. *de iureiur. Villa. in comm. lit. P. n.* 521. *Cou. n.* 1. *& 2. Gut. n.* 2. *Mat. n.* 4. *Azeu. n.* 42. *P. Mol. §. Quod ad sec. allegat. n.* 2.

9 Demum obligat etiã promissio facti alieni in foro conscientiæ, cum enim ius ei nõ resistat, oritur ex ea obligatio naturalis, sic *Cou. ibi n.* 2. *Mol. d. diſp.* 208. *§. Quod ſi is.*

10 Maior autem difficultas est, an attenta *l.* 2. *& l.* 6. *l.* 5. *noua rec. Caſt.* valeat promissio facti alieni. Nam *Ant. Gom. t.* 2. *var. c.* 10. *n.* 23. *& Perez l.* 3. *ord. t.* 8. *l.* 3. *§. Ita habetur, f.* 620. dicunt etiam attenta hac l. non valere. Sed hoc non mirum est, quia in antiquo ordinamento, quod solũ vterque vidit, hæc lex valde æquinoca erat dicebat enim sic, *O que se obligo vno de dar a otro, o de hazer.* Verùm *in noua rec.* cui standum est, clarè hoc deciditur, ibi, *O que se obligo alguno que daria otro, o haria alguna cosa*, quasi attenta hac dicendum est promissionem facti alieni obligare, & accipiendam esse, vt sponsor se astringat ad curandum, vt alius efficiat: & sic docent *Gr. Lop. l.* 11. *t.* 11. *p.* 5. *verb. Que procurare, Gut. de iur. 1. p. c.* 44. *n.* 6. *Olanus in concl. iur. lit. O. n* 9. *& in correct. leg. p. n.* 94. *Matienz. l.* 5. *recop. t.* 16. *l.* 2. *gl.* 6. *n.* 5. *Azeuedo ca. l.* 2. *n.* 41. *P. Mol. d. diſp.* 168. *§. Quod ad secundum.*

His ergo præmissis sit concluſ. Promittens matr. pro ab- 11
sente, & conscio, etiam iuramento præstito, non est periurij reus, sed tenetur bona fide, & absq; fraude, & fictione adhibere omnem diligentiam; quam rei qualitas exposcit: quod si alter adhuc nolit, liber manet. Prob. quia (vt dixi n. 6.) etiãm attento iure ciuili promissio alieni matr. valet & sensus spondentis est se facturum, & curaturum, vt alter impleat: ergo iurans hoc verè proprium factum spondet, & non rem dubiam, aut impossibilem, & adhibita diligentia sibi possibili promissioni, & iuramento satisfacit, sic docent *D. Th. 4. d.* 29. *q. vn. a.* 4. *ad* 3. *D. Bonau. ibi q* 3. *fin. D. Ant. 3. p. t.* 1. *c.* 18. *ante §.* 1 *vers. Item qui contraxerunt, & c.* 7. *p. Sot. 4. d.* 29 *q.* 1. *a.* 4. *ad* 3. *Cord. ſum. q.* 171. *punct.* 1. *Petr. de Led. de matr. q.* 43. *a.* 2. *dub. vlt. concl.* 1. *Vega l.* 5. *ſum. caſu* 538. & ex iurisperitis, *gl. c. vn.* 30 *q.* 1 *verb. nihil, & c. Sicut, verb. iuramus, de sponſ. & c.* 1. *verb. Præſente, de matr. conter. vbi Hoſt. Ant. n.* 2. *Prap. n.* 2. *Alex. de Neuo n.* 2. *idem Hoſt. c. Ex literis, el* 2. *de sponſ. & ibi Innoc. & Ant. n.* 9. *Prap. n.* 4. *Abb. c. Gemma, n.* 9. *de sponſ Henr. c. Ad audientiam, n.* 2 *eod. t. Feder. conſ.* 167. *Franc. Aret. conſ.* 142. *initio, Roſell. verb. Sponſ. n.* 5. vbi *Ang. n.* 9. *& Iuramentum* 5. *n.* 34. *Vil. Matr. 2. q.* 11. *d* 9. *& Iuram* 4. *q.* 21. *& verb. Sponſ. q.* 6. vbi *Tab. q.* 7. *n.* 8. *& q.* 8. *n.* 9. *& ibi Arm. n.* 8. *& 11. Marant. pr. in quibuſd. qq. quas in fine, diſp. q.* 7. *n.* 19. *Cou. de pact. 2. p. §. n.* 1 *Gut. de iur. 1. p. c.* 44. *n.* 2. *Ant. Gab. to. 2. comm. in meã ed. l.* 14. *verb. Promittens, f.* 245.

Hinc infertur minimè satisfacere fidei præstitæ promit- 12
tenteni factum alienum; si fictè, & simulatè, ita vt ipso petendi modo voluntatem paru propensam ad id assequendum indicet, (quod vulgo, *pedir por complimento* appellamus) postulet. Et ita *Hoſt. c. Ex literis, el* 2. *de sponſ.* dicit teneri ad procurandum, *sine plica & sine fictione*, hoc est, *sin doblez, y con verdad*: & cæteri DD. allegati n. 11. dicunt teneri bona fide eniti. Et tenet expressè *Marant. q.* 7. *proxime cit. n.* 2 & confert doctrina *Nau. c. Statuimus, 19. q.* 3. *n.* 14. vbi docet astrictum religionis voto quod ex facto alieno patiatur, nempe ex ipsius admissione ad monasterium, teneri bona fide quærere religionem ipsum admittere volentem, nec satisfacere ore tenus petendo, nutibus autem, aut aliis verbis, vel per alias personas significando se optare non admitti.

Tandem si promissor facti alieni negligens fuit, tenetur 13
per se ipsum id præstare, quod alius efficturus erat, quod si minimè possit, tenetur quantum id fieri intererat, damnaque ex ea omissione subsequuta restituere: quia iniustè totius huius damni causa fuit, & ita habetur *l.* 11. *tit.* 11. *p.* 3. & docet P. *Mol. t.* 2. *de inſt. tr.* 2. *diſp.* 168. *§. Quod ſi is.*

Ad arg. n. 1. proposita constat ex dictis n. 11. non enim promittitur res dubia, aut impossibilis, vt ibi exposui.

DISPVTATIO XXV.

Vtrùm quando promissioni alieni facti, alienique matrimonij adiicitur pœna, si promittens adhibita fuit cienti diligentia id assequi nequeat, immunis sit pœnæ?

SVMMARIVM.

Prima sent. iure communi non esse immunem pœna, n. 1.
2 *Sententia dist. quin.* 1.
3 *Veritas, esse immunem, §. & ibi pœna tantum tenere debet suos attributos.*
Quid si addatur alterum cum effectu ſi. Alterum. 4.
Ad quid teneatur certe promittens, alium alienum, dubium de aliena voluntate, &c.
Quid si velit promittentem velle in omni eventu se ad pœnam astringere & quam ob id exhibere, 6.
Quid si promiſit dare certam pecuniam certo & ide velit, 7.
An acti. nas. iur. aſſi. l. 11. *tit.* 11. *p.* 5. *ſit correctum ius commune, & teneatur promiſſor facere, quod in ſe aſſ. ad eam pœnam, & explicatur ea lex, 8.*
Quid quando pœna conſiſtit in lucro amittendo, vt dum legatur alicui, ſi quidpiam fecerit, 9.
Soluuntur argumenta, 10.

1 CVm dixerimus disput. præced. n. 4. valere omni iure promissionem alieni facti adiecta pœna: & valere etiam eiusdē pœna adiecta in matrimonij promissione per extraneos, vt diximus disp. 30. n. 5. Disputandum est ad quid huiusmodi promissio astringatur, vt pœnam euadat. Et 1. disputabitur stando in iure communi: deinde verò an ius commune correctum sit in hoc Cast. regno. Stando ergo in iure communi, triplex est sent. 1. ait non excusari à pœna, quia is promissor, aut præ ira dixit, aut præuidere debuit difficultatem, cum factum ex aliena voluntate pendens spoponderit, ergo sibi imputare debet, nec difficultas hæc præuisa ipsum à pœnæ obligatione eximet. 2. quia eo ipso, quod rem sibi impossibilem promisit sub pœna, videtur omnino se ad pœnam astringere, casu quo alter nolit. Sic tenent. *Franc. Are. Car. Ruiuus, Alciat. Iason*, quos refert *Couar. de pactis*, 2. p. §. 5. n. 3.

2 II. Sent. docet sic distinguendum esse, si expressè promisit se curaturum, vt alter impleat, excusatur adhibita diligentia, & altero nolente: si autem directè promisit factum alienum sub certa pœna: aut iramento firmauit, & tunc similiter excusatur, quia resoluitur ea promissio in se facturum, & curaturum, vt dixi disp. præc. n. 7. Si autem non iurauit, tunc iure can. & in tribunali Ecclesiast. absoluitur à pœna: quia resoluitur in se facturum, & curaturum, vt dixi ead. disp n. 8. iure autem ciuili, & sic in tribunali sæculari nō excusabitur à pœna, & interesse, nisi quoties difficultas faciendi contigerit, non in ipso facti alieni promissore, sed in eo qui facturus est, ratio est quia cum iure ciuili valeat hæc promissio ratione pœnæ adiectæ, & non aliàs, signum est valere, quoad pœnam promissam in omni euentu, in quo factum promissum non impletur: hanc tenet alios referens; & fatens esse contra communem, *Couar. de pactis*, 2. p. §. 5. n. 4. & 5.

3 III. Sent multo probabilior affirmat immunem esse à pœna, & interesse. Prob. quia difficultas quæ est impossibilitas in facti obligatione, excusat à pœna, & interesse. *l. fin. §. Idem iuris, ff. ad leg. Rhodiā de iactu* ibi, *nec per eum staret quominus id faceret, remissam sibi esse pœnam speraret. Idem iuris obseruabimus si probatū fuerit nauta morbo impeditum nauigare nō potuisse. Idem dicemus, si nauis eius vitium fecerit sine dolo, & culpa eius.* Idem habetur *l. 2. fere per totā. ff. si quis cautio* 2. Quia durissimum, & contra ius est immunem culpæ, pœna damnorúmque solutione non eximi, contra Brocardicum illud vulgare collectum ex *l. Sācimus, C. de pœnis*, pœna tantum debet suos tenere authores. 3. Quia maximè iure regni Castellæ; iuxta quod valet hæc promissio facti alieni, vt diximus disp. præc. n. 10. immo, & iure cōmuni casu quo valet, resoluitur in se facturū, & curaturum, ergo si promissor faciat, & curet, liber erit à pœna, & interesse, cum fidem seruauerit. Hinc tenent *Frederic. Matth. de Afflictis, Ang. Alex. Soc. Fel. Purpurat. Curt. Crottus, Thom. Gram. Lancel. Paris.* & multi alij, quos refert *Couar. d. §. 5. n. 3.* dicēs esse communem ferè omniū, *Bart. l. Continuus, §. Illud. ff. de verb. obl. Ant. c. Gemma, n. 7. fin. de spons.* vbi *Anch. fin. Abb. n. 9. Alex. de Neuo n. 19. Prep. n. 7. fine, Rosella verb. Sponsal. a, n. 7. Ang. ibi n. 14. Sylu. ibi, q. 8. dict. 1. Tab q 8. n. 9 fin. Dec reg. 144. n. 4. ff. de reg, iur. Maranta pract in quæst. quæ in fine disputat. q. 7. per tot.* & maximè *n. 20. Brun. de spons. concl. 16 n. 6. Villalobos in comm. lit. P. n. 9 1. Greg. Lop. l. 8. 4. verb. Eguisarat. 18. p. 3. & l. 11. verb. Tenudo, t. 11. p. 5. Ant. Gabr. 3. 10. comm. in mea edit l. 3. de pact concl. 2. n. 2. Ant Cucus l 5. inst. maior. 12. n. 196. Gutier. de iuram. 1. p. c. 44. n. 3. Mat. l. 1. recop. t. 16. l. 2. gl. 6. n. 6. Lancel. inst. iuris can. l. 2. t. de sponsal. verb. Liberent. P. Mol. to. 2. de iust. tr. 2. disp. 268. §. Quod si iu.*

4 Immo licet promissioni addatur, Promitto alterum facturum cum effectu, adhuc promissor pœna eximitur, faciens quod in se est. Quia ea verba important non simulatè, sed verè, & bona fide se curaturum, hoc est contra multos, quos refert *Couar de pactis*, 2. p. §. 5. n. 6. & *Rolandus cons. 6. n. 42. l. 11. & P. Molina, d. disp.* 268. §. *Quod. si* dicētes teneri ad pœnam: nisi (inquit *P. Molina*) ex circumstantiis constaret ad nihil se voluisse astringere, si id non consequeretur, sed solùm id affirmasse ita enixè, fretum precibus, & industria sua, aliqm id effecturum, & ad significandum, quando conatu & diligentia id erat curaturus: & id intellexit is, cui pollicitus est. Sed nostram sent. docent *Lancelot. Paris. Matth. de Afflict. Gramm.* quos refert, & sequitur *Couar. cod. n. 6. Franc. Aret. cons. 142. Dec. Maranta n. 20. Gutier. Ant. Gabr. relati. n. 3.*

Hoc tamen fatendū est, si promittens sciebat, se id mi- 5
nimè obtenturum, aut ea de re dubitabat, decepitque eo promittendi modo eum cui spopondit, vt illi promissioni innitens contractum onerosum iniret, aliàs non initurus, vt si aliquam vxorem duxit, quia promisit se obtenturum à rege officium, & id tanquam certum suasit, cum incertum esse intelligeret, teneri in foro conscientiæ æstimationem rei promissæ restituere, quia iniustus deceptor fuit. Sic docet optimè P. *Mol. ea disp.* 268. § *Mod. si iu.*

2. Fatendum est, si de contrahentium animo constaret, 6
voluisse astringi ad pœnam, vel interesse in omnem euentum, tunc vtique teneri, nec excusari eò, quod fecerint, quod in se ipsis est: vt si promiserunt se alterum indemnem seruaturos, vel de propriis bonis soluturos, quia tunc non promittitur factum alienum, sed proprium in eum euentum, si alius non efficiat, nec habet rationem pœnæ, sed compensationis facti alieni, quod gerendum erat. Sic *Dec reg. 144. n. 4. ff. de reg. iur. Maranta prac. qu. quas in fine ponit. q. 7. n. 23. Cou. de pact. 2. p. §. 5. n. 5. fine, Ant. Gab. 3. to. comm. l 3. de pact. concl. 2. n. 9.* exemplificat *Cou. cum aliis quos refert n. 6. Marant. & A. Gab. ibidem*, vt si addatur in contractu, non posse excusari quia fecit quicquid in se est: & *idem Ant. Gab. vsque ad fin. illius conclusionis* constituit alios modos, quibus possit explicari hæc voluntas.

3. Similiter dicendum est, si quis sub certa pœna pro- 7
mittat Titium fideiussorem, & adhibita omni diligentia nolit Titius fideiubere, eximi quidem à pœna, sed non ab alio fideiussore æquè tuto præstando. Sic *Bald. Aret. Dec.* quos refert, & sequitur *Ant. Gab. d. concl. 2. n. 2.*

Grauior autem difficultas est, an ius commune hacte- 8
nus enodatum, correctum sit per *regium Cast. l. 11. t. 11. p. 5.* ibi *si el otro no lo cumpliere, tenudo sera el de lo cūplir, o de lo pechar cō los dānos, imenoscabos, Greg. Lop. ibi verb. Tenudo*, ait satis vrgere eam legem contra communem opinionem & ita aliqui censent eam corrigere, & promissorem facti alieni adhibentem omnem possibilem diligentiam, non eximi à pœna conuentionali, si alter non impleat. Sic *Villalob. in antiq. iuris ciu. & regij, lit. P. n. 40. & in commu. lit. P. n. 522. Olanus in concord. iur. lit. P. n. 78. Azeu. l. 5. recop. tit. 16. l. 2. n. 42.* Verius tamen est, non corrigi, sed intelligendam esse eam legem, si promissor in adhibenda diligentia defecerit. Quia verbis adeo generalibus non est creditu dignum voluisse receptissimam sent. corrigere, & statuere, vt contra omne ius expers culpæ, sit reus pœnæ, sic *Gut. de iuram. 1. p. c. 44. n 3.*

Demum, quid dicendum sit de pœna consistenti in lu- 9
cro non comparando, vt dum legatur Titio sub conditione, si aliquid fecerit, & præter omnem culpam id facere maximè potuerit: dicam infrà disp. 33. n. 19. & seq.

Ad arg. respond. ad 1. negando consequentiam, quia re 10
vera is promissor minimè factum alienum spondet, sed proprium, quod sibi facile est, nempe se facturum, & curaturum. Ad 2. negatur antecedens, quia re vera factum proprium sibi possibile pollicitus est.

DISPVTATIO XXVI.

Vtrùm verba promissionis, vt sponsalia constituant, debeant necessariò ferri in personam determinatam, vel sint sponsalia, si pater vnam, ex filiabus promittat, ipsis consentientibus?

SVMMARIVM.

Non sunt sponsalia, nec oritur impedimentum secluſa copula, nisi verba ferantur in personam determinatam, n. 1.

Electio

Electio est partis promittentis. & si vnam offerat excusatur, & si omnes abeant praeter vnam, tenet e illam dare, n. 2.
Quid si omnes praeter vnam decedant, sed pater dum promisit, non intendebat illam dare, n. 3
Quid si sponsus aliquam ex illis carnaliter cognouit, an pater teneatur illam tradere, n. 4.
Si pater promisit dare filiam certam, & illa recusante sororem, ad quid teneatur, n. 5.
Si quis promittat se vnam ex pluribus ducturum & illa consentiant, cuius est electio, n. 6
Quid si post eam promissionem, vnam ex illis carnaliter cognoscat, 1. sent attento iure antiquo non transire in matrimonium, n. 7.
2. Potior transitus. n. 8.
Quid si illa non praebuerant consensum, vel tradens corpus certior iam facta erat de promissione, n. 9.
Quid si promisit cum vna ex incertis se contracturum, & quandam cognouit n. 10.
Quid si pluribus simul promitteret, n. 11.
An attento Triden. sess. 24. c. 1. de matrim. promissio illa ducendi vnam ex certis foeminis, transeat per copulam in sponsalia cum illa, & generaliter omnia sponsalia conditionalia, per copulam transeant in absoluta, n. 12. & si copula illa & promissio sit coram parocho & testibus, sit matrimonium.
An si conditio sit dandi certam dotem, recessum videatur à conditione per copulam, n. 13.

1 SIt I. conclusio, certum est non esse sponsalia, quoties promissoris verba non feruntur in personam certam, vt si pater promittat se vnam ex pluribus filiabus daturum & illæ consentiant, nec oriri publicam honestatem, Quia sicut matrim. necessario esse debet cum persona certa, ita sponsalia, quæ eius initium sunt, & ita docent omnes.

2 II. Concl. electio semper est promissoris: id enim generale est in omni promissione alternatiua. *regul. In alternatiuis, de reg. iur. in 6. & §. Praterea. inst. de act. & l. Plerique, ff de iure dot. & l si vna. ff. de contrab. emp.* vnde pater promittens vnam ex filiabus, offerens quamcunque, excusatur quamuis alter eam ducere nolit, *l. Si in emptio. §. Si emptio. ff. de contrab empt. & l. Cum is ff. de cond. indeb.* Si autem antequam aliquam ex illis offerret, omnes vna dempta, obirent, teneretur superstitem date, expresse habetur *l. 11. t. 1. p. 4* & ratio est, quia aliter fidem minimè implere potest, & ita docent *Goffred. sum. t. de sponf. imp. n. 14. 15. 16. Henric. c. Ad audientiam, n. 2. de sponf. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. verf. Item qui contraxerunt. Rosella verb. Sponsalia n. 4* vbi *Ang n. 9. Sylu. q. 6. Tab. q. 7. n. 8. Armill. n. 8. Brunel. de sponf. concl. 5. n. 6.*

3 Addit autem *illa l. 11. tit. 1. p. 4.* patrem promittentem vnam ex filiabus, teneri superstitem cæteris obeuntibus dare, quamuis dum promisit, non habuisset in animo illam dare, sed quandam aliam, quia re vera indefinitè promisit, & nullam aliam dare potest. Quamuis autem hoc verum sit in foro externo, in quo verbis externè prolatis standum: in foro tamen conscientiæ sic distinguendum est: si absolutè promisit, volens se absolutè obligare, quamuis animum habuerit dandi certam, tenetur vtique dare aliam superstitem. Quia aliud est habere animum dandi illam, & aliud præcisè obligandi se ad dandum illam solam: quando verò externa promissio non omnino vera fuit, quia tantum habuit animum se obligandi ad certam tradendam, tunc si aliud damnum, aut scandalum minimè sequatur, non tenebitur aliam superstitem dare, quia fictè promittens matrimonium, non tenetur in foro conscientiæ implere, si aliud damnum non sequatur, vt latè probaui supra disp. 10. n. 26.

4 Rogabis tamen, an si sponsus copulam habuit cum aliqua ex filiabus à patre promissis, teneatur pater illam tradere. Nam *Henric. c. Ad audientiam, n. 2. de sponf.* asserit teneri: quia iam nullam ex aliis sororibus potest tradere, propter affinitatem cum illis contractam. Sed dicendum est, nisi hæc filia cognita contraxerit sponsalia determinata cum illo cognoscente, patrem, nec illam, nec aliam teneri tradere: non aliam, quia impedit affinitas: non illam, quia pater eligere poterat, nec delictum alterius potuit cum hac facultate priuare: & hæc procedunt suppositio hodie non transire ea sponsalia conditionalia in matr. nec in sponsalia absoluta, vt dicemus n. 12. si enim transirent, illa esset danda.

III. Concl. si pater promittat Titio Mariam. & casu quo 5
nequeat, eius sororem, tenetur tradere Mariam, sin autem possit aut Maria tacitè vel expresse consensit sponsalibus, non sub conditione, vt pater pollicitus est, sed absolutè, & tunc non potest sororem tradere, impediente publica honestate orta ex prioribus sponsalibus absolutis, & validis: si autem illa non consensit, vel tantum sub conditione, quæ impleta non est, tenetur vtique sororem dare, iuxta promissa: cum nullum publicæ honestatis impedimentum obstat, iuxta *c. vn. de sponf. in 6.* Sic *Henr. D. Ant. Rof. n. 5. Ang. n. 10. Sylu. alleg. n. 2.*

IV. Concl. si quis promittat vnam ex pluribus consen- 6
tientibus ducere, potest eligere quam maluerit, & electa tenebitur: quia omnes illæ repromiserunt, & promissoris est electio, vt probaui n. 2. sic habetur *l. 9. t. 11. p. 4.* & docet *ibi Greg. Lop. verb. Oniese*, itaque si promissio cœpit à patre, eius est electio, & alter repromittens tenetur illam ducere: è contra autem dicendum est, quando ab alio cœpit promissio; quia priori casu pater est promissor: posterior autem alius, & semper promittentis est eligere.

Grauis autem difficultas est, an attento iure antiquo, si 7
quis se vnam ex pluribus ducturum promittat. & postmodum aliquam ex illis carnaliter cognoscat, sponsalia illa transeant in matrim. Quidam negant: quia sola sponsalia vera transeunt per copulam in matrim, per *c. Is qui fidem, de sponf.* hæc autem non sunt sponsalia, vt dixi n. 1. sic *gl. c. Ex literis, el 2. verb. Sub iuramento, de sponf. & ibi Ioan. n. vn. Card. n. 4. Henr. n. 2. & duplici seq.* Addit tamen *gl.* cogendum esse illam ducere: idem *Henr.* subdens iudicis officio, & non ad instantiam partis id faciendum esse, & hoc quando non potest aliam ex his, quibus promisit, propter affinitatem contractam cum illis, ducere: secus, quando posset. Sed *Innoc. ibi* dicit nullo modo cogi posse contrahere cum illa, sed posse licitè aliam ducere.

Verum probabilius est transire in matrim. Quia ea 8
erant sponsalia conditionata ante electionem, qua sequuta manent absoluta, hanc autem electionem factam esse per copulam censetur: nam per copulam purificatur conditio, & sponsalia conditionata transeunt in matr. *c. De illis, de cond. appos.* sic tenent *Host. sum. t de matr. n. 17. & c. Ex literis, el 2. de sponf.* vbi *Ioan. And. n. 10. Imo. n. 16. Anch. n. 7. Abb. n. 7. Alex. de Neu. n. 25. Prap. n. 6. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. verf. Item qui contraxerunt, Ros. Matr. 3. n. 9. sum. confess. & Pisana*, vt refert, & sequitur *Sylu. Matrim. 2. q. 11. Mental. l. 11. t. 1. p. 4. Greg. Lop. l. 9. t. 1. p. 4. verb. Oniese* & videtur approbare *illa lex: Cou. 4. decr. 1. p. c. 4. §. 1. n. 17. Alex. Carrer. l. 1. de sponf. c. 12. Villalob.* dicens esse comm. sententiam, *in comm. lit. P. n. 528. Ant. Cuc l. 5. inst. mat. t. 10. n. 29. Ant. Gab. in mea edit. t. comm. l. 10. f. 145. & seq. verb. Promittens, Men. de præsumpt. l. 3. præs. 1. n. 13. & 14. Spino spec. test. gl. 15. n. 65.* & tandem *Ang. Matrim. 1. n. 22.* dicit hanc sent. tenendam esse, antequam hic transeat ad secundas nuptias, si verò iam transierit, tenendam esse priorem sententiam: sed meritò *Sylu.* hanc distinctionem reprobat. Et quamuis hi DD. solum loquantur, dum quis promisit vni ex pluribus sororibus matrimonium indefinitè, a fortiori procedit, quando hæ non sunt cognatæ, vt bene *Greg. Lop. d. verb. Oniese.*

Intellige tamen hanc sent. quando illæ promittenti 9
matrim. repromiserant: secus enim, cùm nullo modo sint sponsalia non transibunt in matr. Sic *Ioan. And. c. Ex literis, el 2. de sponf. n. 8. Ant. n. 14. Anch. n. 6. Alex. de Neuo. 23. Prap. n. 5. Greg. Lop. l. 9. verb. Oniese, t. 1. p. 4.* addit *Alex. de Neuo eod. n. 23.* quamuis fœmina tempore promissionis non consenserit, ignorauit enim illam, si tempore copulæ illius conscia erat, videri ratificare, & consequenter transire sponsalia in matrimonium.

Intellige 2. dum promissio fuit cum vna ex certis fœ- 9
minis, secus si cum vna ex incertis, vt si quis promittat se ducturum quandam ex fœminis Cordubensibus, tunc enim

enim ſponſalia non ſunt, & conſequenter per copulam cum quadam ex illis, non conſurget matrim. Sic *Hoſtien. c. Ex literis, el 2. de ſponſ.* vbi *Ioa. Andr. n. 9. Ant. n. 15. Anc. n. 6. Abb. n. 7. Alex. de Neuo n. 23. Pr. n. 5. Roſell. Matr. 3. n. 9. Sylu. Matrim. 2. q. 11. Ant. Cucus l. 5. inſt. maior. t. 10. n. 30.* & reddunt hi DD hanc rationem, quia in hoc caſu poteſt impleri promiſſio ducendo aliam, cùm enim hæ fœminæ non ſint cognatæ, non oritur affinitas. Sed merito eandem ſententiam ſuſtinens, reprobat rationem, *Greg. Lop. l. 9. verb. Oniese, tit. 1. p. 4.* Sed legitima ratio eſt quia omnes illæ non conſenſerunt promiſſioni, ſi enim conſenſiſſent, eadem (inquit) ratio eſt, quæ in ſuperiori caſu & ita eſſent ſponſalia conditionata cum illa, & tranſirent per copulam in matrim.

11 Intellige 3. ſi promiſſio contrahendi fuit cum vna ex pluribus, ſecus ſi pluribus dixiſſet quiſpiam, Promitto me omnes vos ducturum: quamuis enim ipſæ conſentirent, & ſequuta eſſet copula cum aliqua ex illis, non eſſet matrimonium: quia non potuerunt eſſe ſponſalia, eo quod promittens nulli ſe obligauit in ſolidum, ſed æquè cum aliis, Sic *Ioan Andr. & Socin.* quos refert, & ſequitur *Greg. Lop. l. 9. verb. Oniese, tit. 1. p. 4.*

12 Tandem dubitatur, vtrum attento decreto *Trident. ſeſſ. 24. c. de matr.* cum iam certum ſit illa ſponſalia conditionalia non tranſire in matr. per copulam cum quadam ex illis fœminis, ceſſarunt enim matrimonia præſumpta: dubitatur (inquam) an ſaltem per copulam illam efficiantur ſponſalia pura, & abſoluta, & vt talia obliget ad contrahendum. *Spino ſpec. teſtam. gl. 5. n. 6.* affirmat. Sed cum hæc ſint ſponſalia conditionalia ante electionem, vt diximus n. 8. deciſio huius quæſtionis pendet ex illa, an ſponſalia ſub conditione honeſta inita, tranſeant in ſponſalia abſoluta, & pura, quando ante conditionis euentum ſponſi carnaliter commiſcentur. Et quidem ſi conditio iam defecerat, manifeſtum eſt non recedi per copulam à conditione: quia iam ſponſalia omnino diſſoluta erant. Ita docent *Hoſt. c. Per tuas, fin. de condit. appoſ. & ibi Anch. n. 3. Abb. n. 4. Ang. Matrimonium 3. impedimento 3. n. 2. Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 1. n. 13. Greg. Lop. l. 3. verb. Si deſpues. t. 4. p. 4.* Quare difficultas procedit, quando nondum defecit conditio, ſed adhuc eſt in pendenti, & videtur ſponſalia manere pura, quia ablata conditione pura manent, ſed per copulam videtur receſſum à conditione *c. De illis, & c. per tuas, de cond. appoſ.* ergo. Verius tamen eſt non effici ſponſalia pura, nec recedi à conditione. Et ratio eſt, quia ea præſumptio inde oriebatur, ne Eccleſia præſumeret delictum fornicationis, præſumebat acceſſum affectu coniugali, & ſubinde conſenſum de præſenti, vnde vt optimè dicit *Sot. 4. d. 29. q. 2. a. 3. poſt 3. concl. verſ. Sed rurſus ſciendum*, ſi affectus eſſet fornicarius, non videtur recedi à conditione: ſed hodie iam non poteſt eſſe affectus coniugalis, ſed ſemper eſt fornicarius, cum per copulam illam occultam non tranſeant ſponſalia in matr. ergo iam nullo modo videtur recedi à conditione, vt ſponſalia maneant pura. Vnde in noſtro caſu dum aliquis promiſit vnam ex certis ſe ducturum quamuis ad aliquam ex illis carnaliter accedat, non manent ſponſalia pura. Si tamen prior promiſſio fieret coram parocho, & teſtibus, & coram eiſdem copula affectu coniugali, maneret ius antiquum illæſum, & eſſet matrim. iuxta dicta n. 3. ſeruatur enim forma præſcripta in Trident.

13 Id tamen monuerim, ſi conditio adiecta ſponſalibus ſit de dote conſtituenda, quamuis antiquitus recedi videbatur à conditione per copulam, & hodie etiam ſi omnia fiant coram parocho & teſtibus: id tamen eſt ad hunc effectum, vt non ſpectetur conditionis euentus ad purificandum matrimonium, non tamen vt dotis ſoluendæ obligatio extincta ſit: quia hoc nullo iure deciditur. Sic *Soto 4. d. 29. q. 2. a. 3. poſt 3. concl. verſ. Contra hoc autem.*

DISPVTATIO XXVII.

An ſponſalia obligent ſub culpa lethali?

SVMMARIVM.

Prima ſent. non obligare ſub mortali n. 1.

2. Tenenda, obligare ſub mortali, & explicatur l. 1. C de ſponſ. n. 2.

1 HActenus de conditionibus ad ſponſalia conſtituenda requiſitis egimus: iam de obligatione ex ipſis conſurgenti diſputandum eſt. Hæc autem poteſt oriri, vel ab intrinſeco, ratione præcepti naturalis obligantis ad fidem ſeruandam: & de hac obligatione erit ſermo hac diſputatione & ſequenti: vel ab extrinſeco, & hoc vel ratione coactionis iudicialis; quia iudex cogit: vel conuentionalis, quia ex partium conuentione pœna per fidem frangentem ſoluenda, adiecta eſt, aut traditæ arræ per eundem amittendæ. Et de his coactionibus eſt habendus ſermo diſput. ſeqq. Videtur igitur, ſponſalia minimè obligare ſub culpa lethali, per *l. 1. C. de ſponſ.* ibi, *aliy deſponſata renunciare conditioni, & nubere aly non prohibetur*, vbi *gl. & Cynus* dicunt idem eſſe ſecundum ius can. & *Gratian.* idem tenet *ſub dub. 36. q. 2. §. Sed aliud*, & *§. fin.* & tanquam probabile hoc ponit *c. Requiſiuit, de ſponſ. n. 6. Abb. Paner.*

2 Sed tanquam certum tenendum eſt obligare ſub culpa lethali ſponſalia. Prob. ex *Anibo. c. Deſponſ. c. De coniugali, 27. q. 2. & c. 2. & c. Ex literis, el 2. & c. Requiſiuit, de ſponſ.* quibus in locis ſupponitur ſponſalia ad ſui implementum obligare: & cum res ſit grauis, maximáque inferatur iniuria alteri, ſi non impleantur, neceſſariò dicendum eſt obligationem hanc eſſe ſub mortali. Item, quia omnis contractus obligat ex iuſtitia, ſed hic eſt contractus, Facio vt facias; eſt enim mutua, & reciproca obligatio, ergo obligat ex iuſtitia, & ſub mortali, vnde *l. 1. de ſponſ.* in contrarium adducta, eſt per canones correcta. Hanc ſent. tenent ex Theologis *D. Tb. 4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 2. Pal. ibi q. 1. a. 2. poſt. 3. concl. n. 14. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. fin. & §. 1. Caiet. ſumm. verb. Sponſ. Sot. 4. diſt. 27. q. 2. a. 5. verſ. Reliqui, Petr. de Soto lect. 18. de matr. §. Quoad primum, Veracr. 1. p. ſpec. a. 16. initio, Viguer. l. inſt. c. 16. §. 7. verſ. Septimo, Cord. in quæſt. l. 1. q. 13. init. Henr. l. 11. de matr. c. 13. n. 2. Petr. de Led. de matr. q. 41. a. 1. dub. 3. P. Mol. t. 2. de iuſt. tr. 2. diſp. 271. fol. 113. ad fin. Man. 1. to. ſum. in 2. ed. c. 244. n. 1. Vinald. cand. 1. de ſponſ. c. 4 n. 23. Lud. Lop. inſtr. 2. p. de mat. c. 39. f. 1061. col. 1. Bejaſum. caſu 18. Bart. a Led. de mat. dub. 8. f. 1229. Vega l. 6. ſum. caſu 105.* Et ex iuriſperitis. *Abb. c. Ex literis, el 2. de ſponſ. n. 3. Fel. c. 1. de pact. decl. 6. Turrecr. c. Vbi non eſt, 30. q. 2. a. 6. n. 7. Ang. verb. Sponſalia, n. 21.* vbi *Sylu. q. 4. diſt. 1. & q. 10. diſt. 3. Tab. ibi q. 6. n. 7. Arm. n. 7. Brunel. de ſponſ. concl. 16. n. 9. Cou. 4. decr. 1. p. c. 4. initio. n. 4. Sarm. l. 1. ſelect. c. 5. n. 3. Alex. Carr. l. 1. de ſponſ. c. 11.* habetur to. 9. tr. *Ant. Cucus, l. 5. inſt. mai. t. 10. n. 21. Perez l. 5. ord. tit. 1. l. 1. fol. 59. verſ. Contrarium tamen. Anaſt. Germ. l. 3 de ſacr. imm. c. 21. n. 86. 87. Gut. de iur. l. c. 51. n. 5. Matienz. 5. rec. rubr. gl. 1. n. 43. Azeu. cod. lib. tit. 1. n. 15. Imol. l. Titia, in princ. n. 8. ff. de verb. oblig.*

DISPVTATIO XXVIII.

Quando teneatur implere qui contraxit ſponſalia, nullo præfixo termino?

SVMMARIVM.

Prima opinio, teneri ſtatim n. 1.

2. Verior, cum diſtinctione. n. 2. & ibi quando debitor nullo termino fixo, teneatur ſoluere?

Soluuntur arg. & explicatur reg. In omnibus obligationibus, digeſt. de reg. iur. & l. Eum qui §. Quoties, digeſt. de verb obl. n. 3.

1 VIdetur hunc promittentem teneri ſtatim debita commoda opportunitate implere: ex *l. in omnib. oblig. ff. de reg. iur.* vbi habetur in omnib. obligationibus abſque termino præfixo contractis, præſenti die deberi: & ex *l. Eum, qui §. Quoties, ff. de verb. obl.* vbi quod ſine termino præfixo debetur, ſtatim debetur. Item, quia cõmunis ſent. habet remittentem votum nullo præfixo termino, teneri ſtatim, vbi commodè potuerit, implere: quod maximè in religionis voto verum habet: cuius rationem reddunt

Paludi

Palud.4.d.38.q.3.a cõcl.1.fin. D.Ant.2.p.t.11.c.2.§.1. Syl. Votum 2.q.5. Suarez.1.2.de sacram.q.71.a.4. disp.31.sect.2. f.446.col.2. quia per hoc votum dedicat vouens totũ vitæ suæ tempus Deo, & ita tenetur statim implere, ne Deum eo tempore, quo votum differt, defraudet. Qua ratione vtuntur etiam *Palud. D.Ant. & Syln.* ad probandum non satisfacere obligationi promittentem fœminæ matrim. si ante mortem contrahat: quia promisit toto vitæ spatio cum ea cõuiuere, ergo est in mora, si statim habita opportunitate non impleat, eò quòd defraudat sponsam eo tempore. Sicut tenet. *Bart.à Ledes. de matr. dub.13. initio.*

2 Cæterùm dicendum est, si dies apposita minimè sit obligationi, nec alia conditio, non teneri promissorem statim implere: sed tantum requirente eo cui promissio facta est, tunc verò cum alter petit, teneri contrahere, si commodè potest. Ratio est, quia id generale est in omni debito, absque diei præfixione, sõlùm enim tenetur debitor à creditore requisitus soluere, vt constat ex *l. Debiteres præsentes, C. de pignoribus*, vt id docet *gl. verb. Conueniendi, Hostien.* quem refert, ac sequitur, *Abb. c fin. n.19. de præscript. & c. Licet Heli, de simonia, n.13. Pal.4.d.38.q.3.a.2.n.14. Angel. verb. Mora n.1. D. Ant. 2.p.t.11.c.2.§.1. Syl. Votum 2.q.5. fi. & verb. Mora q.1.* vbi *Tab. n.1. Armill. n.1. Med. C. de rest. q.2.§. Ad aliud quod quarto Nauar. sum. c.17. n.97. Manuel 2.to. sum. c.43. n.4.* Quod pro foro conscientiæ intelligendum est, nisi creditor petere non audeat etiam ex timore reuerentiali: tunc enim quamuis creditor non petat, constituitur in mora promissor: vt bene *Ang. Syln. Tab. Nauar. Manuel ibid.* qui bene addit idem esse dicendum, quando ex oblitione creditor non petit, & ratio huius doctrinæ est, quia ex quo creditor debitum nouit, & potens commodè petere, debitum minimè petit; videtur consentire dilationi. Sic ergo in sponsalibus absque termino contractis dicendum est, quod si conscius alter sponsus minimèque oblitus, & potens commodè petere, non petat ea impleri, tutus est promissor: si verò alter petat impleri, vel si minimè petat, id eueniat ex oblitione, aut quia non audet non est tutus promissor, sed tenetur statim habita commoda opportunitate implere: quod maxime pro fœminis aduertendum est, licèt enim maximè cupiant sponsalia perfici, sæpe non audent petere, vel non instat ob sponsorum timorem, vel ne tædio affecti desistant: vnde sponsi tuti non erunt, quia ea dilatio non est voluntaria.

3 Ad 1. argum. desumptum ex duabus illis legibus, dico eas intelligi, quando creditor debiti conscius illud petit, vel si non petat, inuitus ob timorem id faciat. Ad 2. dispar est ratio, quia in voto creditor, qui est Deus, semper petit, nec ratio adducta obstat, qua dum alter sponsus potest petere, non petit, videtur liberè dilationi consentire, quare nulla sibi irrogatur iniuria.

DISPVTATIO XXIX.

Vtrùm cogendus sit per Iudicem sponsalium fidem seruare, qui citra legitimam causam ea implere recusat?

SVMMARIVM.

Ratio dubitandi ob duos textus, qui secum pugnare videntur, n.1.
Prima sententia, non esse cogendum, 2.
2. Sententia distinguit, 3.
3. Verior esse cogendum, nisi scandala timeantur, & conciliantur cap. Requisiuit, & c. Ex literis, el 2 de sponsalibus, n.4.
Quando est iuramentum, est studiosiùs cogendum. 5.
An oporteat scandala probari 6.
Non debet iudex strictissime cogere. 7.
Quando laicis censuris fuerit sponsus nimis pertinax, est absoluendus 8.
Vterque iudex potest ad sponsalia cogere n.9. & explicatur l.7.t.1.p.4.
Soluuntur argumenta n.10.

1 RAtionem dubitandi nobis offerunt duo textus, qui secum pugnare videntur: alter est, *Ex literis, el 2. de sponsal.* vbi decidi videtur cogendũ esse: ibi, *quia contra iuramentũ venire periculosum est: mãdamus, vt eũ moneas, & si moniti nõ acquieuerit, censura cõpellas, vt in vterũ recipiat.* Alter est, *c. Requisiuit, eod.t.* vbi oppositũ sanciri videtur: ibi *cum libera esse debeant matrimonia, monenda est potius, quã cogẽda: cũ coactione difficiles soleant exitus habere.* Cui consonat *c.2. eod.t.* ibi *cõmonendi sunt, & omnibus modis inducẽdi.*

Triplex est sent. I. ait non esse cogendum, sed si moniti 2
non acquieuerit, relinquendum esse. Prob. ex *c. Requisiuit, de sponsal.* vbi potius monendum, quàm cogendum esse decidit. 2. quia cum excommunicationis metus cadat in virum constantem, coactus excommunicatione contrahens matrim. inuitus, & inualide contrahit. Hanc videtur tenere *D.Tho.4.d.27.q.2.a.1.ad 2.* vbi tanquam certum relinquit non esse cogendum, vbi deest iuramentum, vbi autem illud adest, refert duas sent. & in vltimo loco dicentem non esse cogendum: quare illam videtur amplecti. Et illam tenent *Ang. verb. Sponsalia. n.42.* vbi *Armil. n.7. Anast. Germonius de sacror. immunit. l.3.c.21. n.86. Angles floribus 1.p.q. de essential. huius matr. a.4 d ffc.4. Segura director. iudic. 2.p.c.15. n.4. & seq Manuel 1.to sum. an 2. edit. c. 244. n.1.* vbi limitat, nisi sequatur infamia, & explicant *Armilla, & Angles*, hanc sent. esse veram, quamuis sponsalia iuramento stabilita sint.

II. Sent. ait, tantum cogendum esse, quando sponsalia 3
iuramento confirmauit. Prob. ex *c. Ex literis, el.2. de sponsal.* vbi rationem coactionis textus reddens, ait sic, *quia contra iuramentum venire periculosum est*, Sic docent ex iurisperitis. *gloss. c. De illis, el 1. de despons impub verb. Iudicio. & c.2. verb. Inducẽdi. de despons.* vbi *Prepos. n.5. Cõrad. Lagus in method. iuris, 1. de nuptiis. Tabie. ver. Sponsal. q.8. n.9. fine Minchaca de success. creat. §.28. n.25. Petr. Greg. Syntag. iuris, p.2. l.8. c.2. n.8.* & videntur tenere *Alcia. Tiria. n.4 ff. de verb. obl. & Mart. de Garatis inter cons. mar. Zileti. cons. 15. n.11.* vbi asserunt iuramento interueniente cogendum esse: & ita à contrario sensu videtur sentire aliud esse iuramento deficiente: & clarius his tenet *Seraphin. de priuil. inram. priuil. 138. n.2.* vbi refert tanquam iuramenti priuilegium, vt ratione ipsius compellat Eccl. sia sponsalium fidem seruare. Et ex Theologis eam tenet *Soto 4 a.27.q.2. a.3. Vers. Quod si rogas. Viguer. I. inst. c. 16. §.7. ver.7. Bur. à Ledes. de matr. dub 8. f.1229. & dub.10. fine*, Beja *sum. casu 18. Vega l.2. sum. casu 513.* addunt *Soto & Vega*, etiam si iuramentum adsit, non esse cogendum, nisi multa sperentur commoda, & nullum inconueniens timeatur.

III. Sent. multo probabiliior, docet prius monendum 4
esse, & si renuat, cogendum esse per censuram: (addit *Enriquez statim citandus*, & per carcerẽ) nisi attentis circunstantiis prudenter arbitretur iudex, ex inuitis nuptiis grauia mala & scandala timeri, vt perpetuas dissentiones, iurgia inter coniuges, virum relicta vxore discessurum: & hoc est quod *c. Ex literis, el.2. de sponsal.* dicitur, cogendum esse, nisi rationabilis causa obstiterit: & ita intelligitur *c. Requisiuit, eod.t.* vbi dicitur non esse cogendũ: intellige, quando rationabilis causa obstiterit: & constat ex ratione, quam textus subiũgit, ibi, *cum coactiones difficiles soleãt exitus habere.* Vel potest exponi *d.c. Requisiuit*, ibi, *monẽda est potius quam cogenda*, id est prius: vt habetur *d.c. Ex literis.* Et ita *gl.* explicat *d.c. Ex literis, verb. Compellat, & ibi Innocẽ. fine, Alex. de Neuo n.28 Goffred. summa, ti. de spõs. n.10.* Prob. 1. pars huius sententiæ, scilicet cogendum esse, siue sponsalia iurata sint, siue non ex *d.c. Ex literis*, vbi habetur esse cogendum. 2. Quia iudex tenetur ex officio compellere ad reddendum vnicuique quod suum est, & ex iustitia debitum, sed contrahens sponsalia tenetur ex iustitia seruare fidem, quamuis eam non iurarit: vt probaui disp.27.n.2. Ergo tenetur iudex ipsum compellere. Et confirm. quia hæc compulsio ratione iniustitiæ admissæ locum habet; quæ siue sponsalia iurentur, siue non, committitur. 3. Quia Eccl. sia non tantum iurantem, sed simpliciter promittentem cõpellit *c.1.2. & 3. de pactis, & c. Inuentũ, 22.q.5.* Nec obstat *d.c. Ex literis*, ad coactionem ponderare iuramentum: quia narrat facti contingentiam, non autem eo quod soli iuramento ius compellendi innitatur. Prob. autem 2. pars non esse compellendum, quando grauia scandala timen-

tur

tur. Quia iudici eſt compellere, vbi ſint matrimonij expediret (ex fine enim deſumenda eſt neceſſitas mediorum.) Sed in eo caſu non expedit fiat matrimonij cogere, ſed potius mutuum obſequium, quod ipſius finis eſt, impedietur, & perturbabitur. Item quia tunc iudex coactionem denegans, actori faueret, vitat enim ipſius graue damnum, vt ſi petenti proprium gladium ad ſe necandum, iudex denegaret. Tandem, quia expedit Eccleſiam minus malum permittere, vt maius vitetur, maius autem malum eſt, ſcandala & perpetuas inimicitias oriri, quam fidem ſponſalium frangere: iuſte igitur Eccleſia hoc permittet, gratia illius vitandi. Et ideo hanc ſent. tenent ſiue ſponſalia firmata ſint iuramento, ſiue ſola fide *gl.c.2. de ſponſ. verb. Interpoſitione*, vbi *Abb. n.4. Alex. de Neuo n.13. Fel. n.14. Heſt. c. De illis, el 1. de deſponſ. impub fin.* vbi *Ioan. And. 4. Ant. n.5. Anch. n.4. Henr. n.7. idem Henr. c. Requiſiuit, de ſponſ. n.3.* vbi *Alex de Neuo* dicens eſſe communem *n.10. Prepoſ. n.2. idem Abb. c. Ex litteris, el 2. de ſponſ. n.3. idē Fel. c. de pactis. n.12. Con.* dicens oppoſitā ſent. eſſe erroneam, *4. decret. 1. p. c. 4. initio n.3. Roſella verb. ſponſal. n.3. Brunel. de ſponſal cōcl. 16. n.10. Alex. Carrerius l.1. de ſponſ. c.22. Greg. Lop. l.2. verb. Quando & l.7. verb. Apremiar, el 1. t. 1. p.4. Lancelot. inſt. iuris canon. l.2. t.2. de ſponſ. verb. Compelli, Perez l.5. ordina. t.1. l.3. §. Ex his infertur. Gutier.* dicens eſſe receptiſſimam in tribunalibus Eccleſiaſticis, *de iuramēt. 1. p. c.51. n.4. & qu. canon. l.1. c.18. n.10. Menoch. conſ. 386. n.1. vol.4. Azeu l.5. recop. t.1. lib 1. n.15. & 16.* & ex Theologis *Palacios 4. d. 27. diſp. 3. f.609. fin. & ſeq. Enriq. l.11. de matr. c.13. n.4. Pet. de Ledeſ. de matr. q.43. a 1. dub.3. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c.38 f.1048. & ſeq.* Et pro eadem ſent. ſunt alij DD. qui abſolutè dicunt contrahentem ſponſalia, cogendum eſſe, nec diſtinguūt iuramento firmata ſint, necne. Sic *gl. c. Sic quippe. 27. q.2. verb. Quaritur. Goffredus ſum. t. de ſponſ. n.10. Bald. l.1. C. de ſponſ. n.7. Card. c. Ex literis, el 2. n.3. fin. de ſponſ. Turrecr. c. Vbi non eſt, 30. q.2. a.7. n.8. lex 7. t.1. p.4. & ibi Montalu. Sylu. ver. Sponſal. q.4 fin. Sarmiento lib.1 ſelectar. c.5. n.5. Nauar. l.4. conſ. in 2. edit. t. de deſp. impub. conſ. 2. fin. Ant. Cucus l.5. inſt. maior t.10. n.10. & 21.* & ex Theologi *D. Bona. 4. d.29. q.3. Palu. 4. d.27. q.1. a.2. n.14. D. Ant. 3. p. t.1. c.18. fin. Pet. de Sot. lect. 18. de matr. §. Quo ad primum. Philiarc. de off. ſacerd. t.1. p.2. l.2. c.1. §. Sponſaliorum.*

5 Hoc tamen fatendum eſt, quando iuramentum ſponſalia firmarit, ſtudioſius compellendum eſſe promittentem ratione maioris vinculi, & religionis iuramenti, ſic *Abb. c. Ex literis, el 2. de ſpōſ. 5. n.3. Alex. de Neuo c. Requiſiuit eod. t. n.10. Roſella verb. ſponſ. n.3. Greg. Lop. l.7. verb. Apremiar, el 1. t. 1. p.4. Perez lib.5. ordin. t.1. l.1. f.§. Ex his infertur.*

6 Cum autem iudex à coactione deſiſtere debet ob ſcandali timorem, neceſſe eſt, vt id iuridice ſibi conſtet: vt tenet *Petr. de Ledeſ. de matr. q.43. a 1. dub.3.* Verum id neceſſarium eſſe minimè credo: totum enim id negotium arbitrio & prudentiæ iudicis videtur eſſe commiſſum, vt videtur probari ex *c. Requiſiuit de ſponſ.* ibi, *monenda eſt potius, quam cogenda,* & *c.2. eod t.* ibi, *commonendi ſum, & omnibus modis inducendi:* quare credo ſufficere vt iudex ex circunſtantiis, quas præ oculis habet, prudenter arbitretur ea ſcandala ſequenda eſſe.

7 Deinde id concedendum eſt primæ ſent. iudicem prudenter debere procedere abſque ſtrictiſſima coactione, ne conſenſus requiſitus ad matrim. deficiat: quare ſi ſponſum ita obſtinatum eſſe videat, vt liberè matrimonio conſentire repugnet, monitione potius, quam exactiſſima coactione vtatur: & hoc eſt, quod ſentit *c. Requiſiuit, de ſponſ.* ibi, *monenda eſt potius, quam cogenda.* Sic *Fortun. c.1. de pactis n.30. Couar. 4. decret. 1. p. c.4. init. n.5. Alex. Carrer. l.1. de ſponſ. c.17. Ant. Cucus l.5. inſtitu. maior. to.10. n.20. & 21. Menoch. cōſ. 380. n.2. vol.4. Azeuedo lib.5. recop. t.1. l.1. n.16. Gutier. de iuram. 1. p. c.51. n.4. Zuñiga de voto q.1. à n.53.*

8 Hinc infertur iudicem ſi cenſura lata, viderit ſponſum eſſe pertinacem, nihilque cenſuram prodeſſe, abſoluturum eſſe a cenſura, quamuis ſponſus abſolutionem minimè petat. Pro hac parte eſt *gl. c.2. de adulter. ſine Inn. c. Ex literis el. 2. de ſponſ.* vbi aſſerunt finaliter non eſſe compellendum & docent *Ioan. Andr. d. c. Ex literis, n.12.* vbi *Ant. n.11. & 12. Anch. n.5 Henr. n.4. Prepoſ. fine, Gutier. de iuram. 1. p. c.51. n.4.* & ex Theologis *Philiarc, de offic. ſacerd. t.1. p.2. l.2. c.1. Lud. Lop. 1. inſtr. de matr. c.38. f.1049.* Quare non eſt audienda *gl. d. c. Ex literis, verb. Compellas, & c. Sic quippe 27. q.2. verb. Quaritur:* nec *Goffred. ſum. t de ſponſ n.10.* vbi dicunt finaliter compellendum eſſe: & addit *Goffredus* nunquam abſoluendum eſſe donec pareat.

Demum obſeruandum eſt iudicem vtriuſque fori competentem eſſe ad hanc coactionem, dummodo de ſponſalium valore minimè agatur, quo caſu ſolus Eccleſiaſticus adiri poſſet: dum autem ſponſalia certa ſunt, iuxta allegata & probata, (certa, inquam, ſunt, id eſt probatur eſſe contracta, nec an valida ſint, lis eſt:) poteſt iudex ſæcularis ad ea compellere, quamuis iuramento confirmata ſint: ſicut cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam. Sic *Abb. c. Ex literis 1. t. de ſponſ. n.4. Roſella verb. Sponſalia. n.3. Brunel. de ſponſ. concl. 16. n.6.* Vnde infertur intellectus ad *l.7. t.1. p. fine,* ibi, *eſta premia debe ſer fecha por la ſancta Igleſia.* Intelligitur enim: regulariter: quia communiter opponitur, vel ſponſalia non fuiſſe valida, vel eſſe legitimam reſcindendi cauſam, de qua ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit: vbi autem hæc minimè opponuntur, competens eſt etiam iudex ſæcularis. 9

Ad arg.1 ſent. propoſita n.2. ad rextum conſtat ex dictis n.4. Ad 2. dico metum excommunicationis, quando iuſtè infertur non cadere in virum conſtantem: vt dicimus *l.4. diſp.14. n.2.* Deinde non adhibetur ſtricta & abſoluta coactio, ſed ſi promittens recuſet, ad tempus excommunicatur per modum medicinæ, & ſi ſit pertinax, abſoluitur, ne liber conſenſus deſideretur: vt diximus n.7. & 8. 10

DISPVTATIO XXX.

Vtrùm in contractu ſponſalium pœna apponi poſſit, ſoluenda per frangentem fidem ipſorum?

SVMMARIVM.

Quotuplex ſit pœna, & de qua ſit præſens diſputatio. n.1.
Non valet pœna & eſt veniale eam apponere. t.2.
Quid ſi apponatur inter contrahentium conſanguineos, vel amicos vel eos qui poſſunt graue damnum contrahentibus inferre, vel tuterem 3.
Quid quando promiſſio illa pœna per parentes facta nullam neceſſitatem induxit contrahentibus 4.
Quid ſi apponatur inter extraneos, n 5. vbi quando de mandato parentum, vel contrahentium apponunt extranei. 5.
Quid ſi promittatur pœna inter contrahentem, & extraneum. 6.
Quid ſi apponente pœnam non deducant ſponſalia per viam principali ob ignorantiam, 7.
An valeat pœna appoſita circa conditionem non contrahendi matrimonium, 8.
An valeat pœna circa matrimonium non diſſoluendum 9.
An valeat fauore matrimonij pœna vt vir teneat concubinam, 10.
Quid ſi pœna eſt modica, 11.
An per modum intereſſe valeat pœna, vel officio valere, 12.
2. Non valere niſi doloſe alter ſe habuerit, 13.
3. Diſtinguit 14.
Sententia authoris, 15.
Valet promiſſio ſoluendi intereſſe, ſub nomine intereſſe, non ſub nomine pœnæ, 16.
Soluuntur argumenta, n.17.

SVpponendum eſt in contractu ſponſalium poſſe interuenire, aut pœnam, aut arrhā, quæ datur in ſignum contrahendi matrim. aut pignus, & fideiuſſores. Inſuper pœna eſt duplex, quædā quæ vere pœna eſt, quæ conſiſtit in proprio patrimonio minuendo, vt cum adiicitur pœna ſponſalibus ſoluendæ certæ quantitatis per frangentem fidem: alia autem quæ conſiſtit in non acquirendo aliquo lucro, quæ non eſt propriè pœna, vt dum legatur, vel promittitur aliquid Titio, ſi vxorem duxerit, vel ab vxore ducenda abſtinuerit: non eſt autem hæc proprie pœna, quia non implens, nihil deperdit, ſed ſolum non lucratur: agendum eſt igitur in ſeq. diſp. 1. de pœnis: deinde de arrhis, pignoribus, & fideiuſſoribus. Præſens ergo diſputatio eſt de pœna, quæ vere pœna eſt, diminuens proprium 1

patri

patrimonium,an valide adiiciatur contractui sponsalium.

2 I.Concl. pœna adiecta contractui sponsalium,est prorsus irrita:quare violans fidem non tenetur in vtroque foro eam soluere. Sic definitur expresse *c.Gemma,de sponsi. & l. Titia*,134 *ff.de verb.obl.vel.fin.C.de sponsi.& l.39.tit.11.p.5.* Et ratio est,vt matrimonij libertati consulatur,ne timore pœnæ soluendæ coacte ineatur, & hæc concl. est omnium. Verùm sola culpa venalis esset adicere pœnam: quia cùm ea minimè valeat, & subinde non compellat ad matrim.non videtur res adeo grauis. Sic *Caiet. sum. verb. Sponsi. & ibi Arm.nu.*14. & culpam continere probabitur amplius disp.32.n. 21.

3 II.Concluſ.non tantùm pœna est irrita, dum per ipsos sponsos apponitur,sed etiam quando inter eos, qui ipsos sponsos ita iure sanguinis attingunt,vt probabile sit fore, vt inducantur ad matr. ne consanguinei pœnam soluant. Prob. quia eadem ratio prohibitionis militat in hoc casu. item quia *c.Gemm.de sponsi.*annullat pœnam constitutam à parentibus sponsorum.Et ita tenent *glos.l.Titia,in princ. verb.Matrim.ff.de verb.oblig.*vbi *Bart. nu.* 1. *Imola n.* 4. *Iason.n.*11. *Alciat.n.*10. *Ioan.Andr.d.c.Gemma,n.2.& 9.fi. & ibi Host. Ant.n.7. Anch.n.6. Card.n.3.p.4. Abb n...Henric.n.2.& 3. Alex.de Neuo n.*18. *Prep.n.7. Guiller. Bened.c. Raynutius,de test.verb.Qui cum alia,n.*98. *Soc.cons.*3.*vol.*1. *Rosella verb.Sponsalia.n.*7.vbi *Syl.q.*8. *dict.*1. *Angel.n.*14. *Brunel.de sponsi.concl.*16.*n...Matth.de Perusio inter consilia matr. Zileti.cons.*6.*n.*5. *Conar.*4.*decr.*2.*p.c.*3.*§.*7.*n.*5. *Greg. Lop l.*39.*verb. Quieren,t.*11.*p.*5. *Villalob.in cõmun.lit.* P.*n.* 87. *Ant.Gabr.in mea edit.to.*2.*comm.l.*14.*verb. Pœna.f.*203. *Ant.Cuc.l.*5.*instit.maior.t.*12.*n.*193 *Matienzo l.*5.*recop.t.*2. *in vrbr gl.*1.*n.*2. *Azebedo l.ead.t.*2.*l.*2.*n.*3. *Gratian.reg.*83. *n.*15. *Lud. Lop.*2.*par.instruct.de matr.c.*41.*initio.* Idẽ dicendum est,quando apponitur inter ita structa amicitia cõiunctos sponsis, vt probabile sit eos timore ductos, ne amici pœnam soluant,contracturos matr.Sic docent *iidem DD. & Bald l fin n.*10 *C.de sponsi.*vbi *Aberi.n.*5. *Salic.ibi n.*12. *Cum.d.l.Titia,in prin.n* 8.vbi *Paul. n.* 2. *Matienzo dialogo relatorum* 3.*p.c.*17.*n.*8.Idem dicendũ est,quando promittentes pœnam,possunt graue damnum contrahentibus inferre,nisi contrahant: quia similiter matrimonij libertas impeditur,timore enim ne eos offensos habeant,iacturam pœnæ facientes,contrahent:vt si promittentes sint oppidi domini.Sic *Ant. Alex de Neuo. Prapos. ibi.* Idem eadem ratione dicendum est, quoties pœnam promittentibus sponsi subdiri sunt:vt si sint eorum tutores.Sic *Speculat.t. de sponsi.§. Prim.igitur,n.*2. *Bar.cons.*45.*fi.vol.*1. *Alberi.l.fi. n.*5.*C.de sponsi.l.si.d.l.Titia,in prin.n.*12.vbi *Alciat.n.*10.

4 Hæc tamen conclusio intelligenda est quando promissio pœnæ ita concepta est,vt matrimonij necessitatem inducat,ne ea incurratur: vt si parentes,vel sponsis coniuncti promittant pœnam,in eo euentu, quo matrim.minimè sequatur : tunc enim non valebit : secus autem, quando promiserunt sub certa pœna se facturos,& curaturos , vel absolute matrim.filiorum, vel coniunctorum(tunc enim resoluitur promissio in se facturos , & curaturos , vt dixi disp.24.n.11.)valet enim promissio pœnæ , quia tunc deficit omnino prohibitionis ratio , nulla enim necessitas sponsis matrim.incundi imponitur , timore ,ne parentes, aut coniuncti pœnam incurrant:quia si hi curent vt matrim. sequatur , eo minimè secuto,eximunt à pœna : vt dixi disp.25.n.3.Item quia tunc pœna minimè cadit supra filiorum,aut coniunctorum matrim,sed super factum ipsorum promittentium , nempe curam & diligentiam adhibendam,vt matrim,sequatur:vt constat,quia hac adhibita, siue sequatur, siue non matrimonium , minimè debetur: at solum prohibetur sponsalibus adiicere pœnam. Tandem , quia hac pœna non arctatur matrimonij libertas, sed inducuntur parentes , vel coniuncti ad curam adhibendam Et ita tenent *Imol.d l.Titia,in prin.n.*4 Et clarius *Alciat.ibi.n.*11.quod verissimum est : quamuis *Bald.l fin. n.*10.*C.de sponsi.*id probet dicẽs in neutro casu valere.

5 III Concl.pœna apposita inter omnino extraneos ipsis sponsis,qui ipsos nullo modo ex dictis n.3.attingunt, valida est, quia nullo modo impeditur matrimonij libertas, eo quod nihil faciunt sponsi,si omnino extranei pœnam soluant:ita docent *vniuersi DD.alleg n.*3.*& Specul.cit.ibi, in fi. Acost.t.Cum tale,§.Si arbitratu,limit.*4.*n.*4.*ff.de cond. & demonst.*Quod accipiendum est,si extranei absque dolo nomine proprio pœnam ex propriis bonis soluendam spõdeant,secus si mandato sponsorum,vel parentum,pœnam promittant:quia tunc haberent regressum contra mandantes,& ex eorum bonis soluenda esset : vnde eadem esset ratio prohibitionis.Sic *Host.sum.s.de sponsi.n.*1.*Bal.fi n.*10. *C.de sponsi.Ant.c.Gemm.de sponsi.n.*7.*fi. Cum. d. l. Titia in princ.n.*8 vbi *Imol n.*4.*Iason n.*12. *Alciat.n.* 10. *Matth. de Perusio inter consilia matrimonialia,Zileti,cons.*6.*n.*7.

6 IV. Conclusio , non valet promissio pœnæ facta inter sponsum, & extraneum , vt si sponsus promittat extraneo pœnam , ni perfecerit sponsalia. Quia impeditur matrimonij libertas. Sic *Anchar.d.c.Gemma n.*6.*vbi Henric.n.*4. *Prapõsit n.*7.*Salic.l.fi.n.*12.*C.de sponsi.Matt.de Perusio cit. n.praced.*addit bene *Henric.eo.n.*4.secus esse si extraneus promitteret pœnam contrahenti,valet enim , ac si extraneo promitteret:quia non impeditur matrimonij libertas.

7 Aliqui intelligunt,vt valeat promissio pœnæ inter extraneos,quando se obligant deducendo sponsalia contrahenda,non per viam principalis obligationis,sed per modum cuiusdam conditionis ad pœnam:vt si dicunt , Promittimus hãc pœnam,si Petrus non duxerit Mariam,tunc enim valet : secus si deducant in pactum sponsalia per modum principalis obligationis,& pœnam vt tali obligationi accessoriam:tunc enim non valebit pœna, tanquam accessoria matrimonio, quod debet esse liberum:vt si extraneus promittat sponsalia nomine Mariæ, adiecta certa pœna nomine suo.Sic *Hostiens.d.c.Gemm* vbi *Henric.n.*3. *Villalobos in commun lit P.nu.*88. videtur tenere *l.*39.*t.*11. *p.*5.Sed verius est vtroque modo valere,quia neutro impeditur libertas in contrahentibus.Sic *Ant.d.c Gemm.n.*7. vbi *Anchar.n.*6. *Abb.n* 9. *Alex.de Neuo n.*18. *Rosell. Aug. Syl.n.Greg Lop.alleg.*3.*Matt. de Perusio allegn* 5.*fi.*

8 Dubitabis tamen,quid dicendum sit , si mulier promisit alicui se non nupturam sub certa pœna. *Alberic.l.fi. de sponsa. n* 10. refert aliquos distinguere , dicentes valere, si ad certum tempus sit prohibitio matrimonij, secus si in perpetuum : & alios dicentes valere in vidua, secus in virgine,qui omnes ea ducuntur ratione : quod in legatis fingitur ea conditio perpetua in virgine secus in vidua , vel si sit temporalis.Sed meritò has sent. improbat *ibi Alber. & ipsum sequens Alc.d l.Titia,in prin.n.*5.& docent minimè valere in quouis illorum casuum, quia aliud est spe lucri ad matrim. inuitari,vel ab eo separari , quod in legatis sub ea conditione contingit:aliud vero metu pœnæ amittendæ libertatem ad contrahendum matrim. requisitam auferri:quod contingit in præsenti contractu.

9 V. Concluſ. similiter non valet pœna de matrimonio contracto dissoluendo,vt si ponatur pœna,si vir, vel vxor dissoluerit matrim.per ingressum religionis, casu quo potest:vel accusauerit alterum de adulterio , vel ex alia causa iusta petierit diuortium;quia omnino damnum libertatem desiderat ius in matrim.& constat ex *d.l.Titia in fine principij*, ibi.*inhonestum visum est vinculo pœne matrim.astringi , siue futura siue iam contracta* & docet *ibi glos. verb matrimon. & ibi Cuma.n.*1. *Host. d.s. Gemm.& ibi Card.fi. Alex de Neuo n.*9.*Prapos.n.*13. *Ant.Cuc.l.*5.*instit.maior.t.*12.*n.*191 *Alciat.d l.Titia,in princ.n.*6.vbi optimè addit , cum hodiè attenta Euang. lege repudia non sint licita,valet stipulatio pœnalis,si coniux repudiet coniugẽ,tanquã iuri cõformis.

VI.Concl.valet pœna fauore matrimonij, vt ne vir teneat concubinam.Sic *Bald.d.c.l fin.in fin.*vbi *Alberic.n.*9. *Iason d.l.Titia,in princ.n.*19. *Prapos.d.c. Gemma.n.*14.

10 Dubitabis tamen an valida sit pœna,quando est modica, attenta contrahentium dignitate, quidam enim valere affirmant,eo quod minime reddat timidiores contrahentes ne libere contrahant. Sic docent *Cynus l.fi.C.de sponsi.*

Ioa. Andr. c. Gemma. de spons. n. 9. vbi *Henric. n.* 10 Probabilius tamen est animae valetudine, quia omnes textus citati n 2 matrimonio poenam prohibent, eo quod sit contra bonos mores in contractu, qui tantam libertatem desiderat, poenam apponere. Item, quia cum poenam adiecere ob honorem sit extendendam non est *Oldr. in reg. iur. in* 6. Tandem quia *l. Neque abinit* 14 *C. de nupt. iuncta gl. ff. verb. Necessitatem*, habetur promissionem 10. numniorum minimè valere, cum tamen modica quantitas sint. Ita *Bart. l. Titia, in princip.* 4. *ff. de verb. obl.* vbi *Cum. n.* 4. *Imol. n.* 6. *Ias. n.* 21. *Alciat. n.* 11. *Ant. c. Gemma, de sponsa* 16. *n.* 8. vbi *Anch. n.* 6. *Card. n.* 2. *Abb. n.* 8. *Alex. de Neuo n.* 15. *Prapo. n.* 9. *Salic. l. fi. n.* 10. *C. de spons. Rosell. verb. sponsa n.* 7. vbi *Ang. n.* 14. *Sylu. q. dict.* 2. *Villab. in comm. litt. P. n.* 87. *Matth. de Perusio inter consilia matr. Zileti cons.* 6. *n.* 17. *&* 2. *&* 3. *Montaluus l.* 39. *fi. t.* 11. *p.* 5. *& ibi* Greg. Lop. *verb. La pena, Cou.* 4. *decr.* 2. *p. c.* 36. 7. *n.* 5. *Alex. Carre l.* 1. *de spons. c.* 5. *Matienz l.* 5. *recop. t.* 2. *in rub gl.* 2. *n.* 2. *Azebed. eod. t. l.* 2. *n.* 5. *Lud. Lop.* 2. *p. instr. de matr. c.* 41. *initio*, *& c.* 36: *prope fin.* Nec obstat ratio in contrarium adducta, quia quamuis modica sit poena, aliquantulum impedit libertatem, & si non impedit, est per accidens, in quodam speciali casu, quem leges non considerant, *l. Nam ad ea, ff. de legibus*, ius autem contractum hunc omnino liberum, poenaeque immunem esse voluit.

Tandem non modica difficultas est, an esto poena, vt poena minime valeat, nec exigi possit, an saltem si alterius sponsorum interfit, damnumque patiatur, possit poena exigi ratione interesse, in quantum interest, quando alterius culpa matrim. non initur. In quo triplex est sent. I. ait posse peti interesse, tum lucri cessantis, tum damni emergentis vt si sponti interetat matri. perficiendi, eo quod sponsa locupletissima erat, nec ita locupletem inueniet: Sic *gloss.* licet dubitans, *l. Titia, in princ. verb. Matrim ff de verb. obl.* idem videtur tenere *gloss. vnic. l.* 2. *ff. de spons.* idem tenet *Card. c. Gemma, de spons. n.* 3. 9. 4.

11 II. Sent. ait, neutrum lucrum peti posse, nisi sponsus violans fidem, dolo inierit sponsalia, vt alter sponsus damnum illud patiatur. Prob. quia ob solutionem interesse timidior redderur sponsus ne à sponsalibus recedat, & ita plena matrimonij libertas impeditur: quae fuit ratio prohibendi poenam, 2. Quia ius solum concedit arrhas, *l. fi. C. de spons.* 3. Quia *lex Titia, in princ. ff. de verb. obl.* omnino irritat poenam, quae tamen valeret aliquo modo, si ratione interesse peti posset, 4. Quia sciens, vel scire debens stipulationem poenalem irritam esse, sibi imputare debet expensas factas innitenti stipulationi tritae. Et ita docent *Hosti. sum. de spons. §.* 21. *n.* 2. *Bart. d. l. Titia, in prin. n.* 3. vbi *Cuma. n.* 11. *Imola n.* 5. *Iason n.* 18. *Alciat. n.* 7. *Alberic. l. fin. n.* 6. *C. de sponsal. Ioan. Andr. c. Gemma, de sponsal. n.* 7. *Ant. n.* 8. *fin. Anch. n.* 12. *Abb. n.* 11. *& Iacob. de Arretio, quem ibi refert: Henric. n.* 6. *Rosella verb. Sponsalia, n.* 7. *Angel. n.* 16. *Syluest. q.* 8. *d.* 2. *Brunel. de sponsal. concl.* 16. *n.* 8.

13 III. Sent. ait exigi posse interesse consistens in damno emergenti, vt si alter sponsus ratione sponsalium expensas fecerat, non autem consistens in lucro cessanti, quod ex matrimonio prouenire debebat. Prob quia interesse damni non potest species poenae appellari, sed resarcitio damni: at lucrum cessans non potest dici propriè lucrum, nam matrim. minimè ad lucrum illud dirigitur, nec ius ad illud habetur, nisi matrim. iam contracto. Sic tenet *Dynus d. l. Titia, in princ. Bald. l. Sponsalia ff. de sponsa. vnica, vers. In ea gl. ff. & l. fin. n.* 9. *C. de spons.* vbi *Salic. n.* 13. *Alex. de Neuo d. l. Gemma, n.* 20. vbi *Prapos. n.* 12.

14 Sic tamen haec III. sent. est multo probabilior, sanè intellecta, vt bene eam explicant *Bald. Salic. & Prapos. proximè cit.* nempe quamuis promissionis poenae virtute, interesse damni peti non possit, eo quod promissio illa omnino inualida, nullam obligationem pariat: peti tamen potest ratione iniustitiae a violante fidem admissae, licet enim ea promissio poenae adiecta non esset, teneretur iniustus fidei violator hoc interesse restituere: sicut iniustè recedens à quocunque alio contractu: huic autem iuri naturali petendi damnum, stipulatio illa poenalis nihil obesse potest, tantum enim illa iure redditur irrita, non autem amplius decernitur, vt in poenam illius amittatur ius exigendi damnum subsecutum ab iniustè resiliente.

Hinc infertur valere promissionem soluendi interesse, 15
sub nomine interesse, quamdiu non valeat sub nomine poenae. Sic *Ant. d. c. Gemma. n.* 9. *fi. & ibi Alex. de Neuo, n.* 20. explicans bene de interesse damni, non autem de interesse lucri, ratione dicta n. praeced.

Ad argum. proposita n. 13. dico, ad 1. non obesse timo- 16
rem illum ortum ex poena intrinsecè, & ex natura rei annexa sponsalibus: nam etiam timidior redditur recedens a sponsalibus ob lethalem culpam quam admittit: quod autem teneatur soluere interesse damni, ex natura rei est annexum, sicut omni peccato iniustitiae: ius verò canonicum solam poenam extrinsecam vetat. Ad 2. fateor specificè loquendo de matrim. solum concedere arrhas. verum in omni iniustitiae peccato iura vniuersa restitutionem damni praescribunt, resilire autem absque causa à sponsalibus iniustitiae crimen est. Ad 3. fateor stipulationem illam omnino esse irritam, nec virtute illius peti posse interesse, sed ratione iniustitiae: vt explicui n. 15. Ad 4. si interesse deberetur ratione stipulationis illius irritae, sibi imputare deberet stipulans, non autem ratione illius, sed ob iniustitiam debetur.

DISPVTATIO XVI.

An esto poena sponsalibus adiecta minimè debeatur, & nulla sit, si soluatur, teneatur recipiens restituere?

SVMMARIVM.

Prima sent teneri & idem in lucro pecuniae creditae comparato n. 1.

2. Versor non teneri, & idem in illo lucro, n. 2. *& seiuncti datur repetitio.*

Soluuntur arg. & explicatur l. 8. *& 9. tit.* 7. *l.* 2 *recop. Castella num.* 9. *initio n.* 1. *& l. fin. C. de sponsal. explicatur n.* 3.

DIsputationem hanc à nemine tactam inueni, sed in t alio simili, nempe in lucro comparato pecunia creditа, disputant DD. Duplex igitur est sent. I. alii teneri recipientem restituere. Probatur, quia promissio illa poenae est omnino irrita, nullaq; vires habet, vt constat ex *l. fin. in fi. C. de spons.* ibi, *si cautio poenam stipulationis continens fuerit interposita, ex vtraque parte nullas vires habebit.* Ergo si alter soluat, teneatur recipiens restituere, probo consequentiam, quia cùm soluens non gratis donet, sed virtute promissionis poenalis, si transferretur dominium in recipientem, immunisque à restitutione euaderet, magnas vtique vires ex parte illius haberet promissio, & falso diceret textus, ex neutra parte vires sortiri. Et confirm. si aliquis errore ductus soluat, quod nullo cogente promittit, existimans se illud debere ex ea promissione, tenetur recipiens restituere: vt benè probat P. *Mol. to.* 2. *de iust. tr.* 2. *disp.* 267. *f.* 97. Sed hic errore ductus soluit poenam, credens se tale ius debitorem, cum verè non sit, ergo tenetur recipiens restituere, 2. recipiens nullum ius habet ad poenam, cum promissio irrita nullum ius pariat, ergo tenetur restituere. Hanc sent. in alio simili, nempe in lucro comparato a fide ductibus pecunia credita, tenent aliqui DD. dicentes restituendum esse, iuxtà *leges Castellae* 8. *& 9. t.* 7. *l.* 8. *recop.* ibi *damos por ningunas qualesquier obligaciones, o fianças, o promessas, que las tales personas cerca de esto hizieren*, eo quod huiusmodi promissionem lucrum soluendi, irritam reddunt. Hi sunt *Soto l.* 4. *de iust. q.* 5. *a.* 2. *fin. in* 2. *edit. ante fotm. arg. Alcocer l. de ludo c.* 30. *Medina l.* 1. *sum. c.* 14. *§.* 29. *Gutier. de iur.* 2. *p. c.* 53. *n.* 1. *&* dicit esse tutiorem *Lud. Lop. l.* 2. *de contract. c.* 22. *f.* 387. Idem igitur dicerem in nostro casu, cum in vtroque fedatur irrita promissio iure humano. Et haec sententia, est satis probabilis.

II. Sent. probabilior, ait recipientem minimè teneri re- 2
stituere, donec iuridice exactus, ad restitutionem eò demetur. Prob. quia iura tantum irritant promissionem illam soluendi poenam, quod est dicere, promittentem minimè

teneri

teneri soluere, quod vtique fatemur: at nullo pacto significant dominij translationem in recipientem impediri, eúmque inhabilem effici ad retinendum, cum ergo pœnalia sint extendenda, minime sunt ad hoc. Et confirmatur ex *l. Generaliter*, 36. *ff. de verb. obl.* vbi dicitur stipulationes turpes nullius esse momẽti, & tamen probabilissima sententia habet, esse ad hunc sensum nullius momenti, vt stipulans minimè teneatur soluere, si tamen soluerit, recipiens immunis sit à restitutione. 2. Quia si benè inspiciantur cæteri textus stipulationẽ hanc pœnalem irritantes, solum denegare videntur actionem exigendi pœnam promissam, & tutum reddere promittentem à solutione, vt constat ex *c. Gemma, de sponsi.* ibi, *Mandamus, quatenus si est ita, eundẽ B. vt ab extorsione prædicta pœna desistat, Ecclesiastica censura cõpellas, & l. Titia* 134. *ff. de verb. obl.* ibi, *respondi ex stipulatione, quæ proponeretur, cũ non secundũ bonos mores interposita sit, agẽti exceptionẽ dolo malo obstaturã. & l.* 39 *t.* 11 *p.* 5. ibi, *aquel que fizo la promissiõ por el que no lo quiere fazer, non cũpler, que non es tenudo de pechar la pena.* Nec mirum esse debet hoc quia in aliis simile videmus: legatarius enim in minus solẽni testamento, relictus iuxta opinionem, quam sequitur *Soto l. 4. de iust. q. 5. a. 3. Alcoçer l. de Ludo, c. 23. Burg. de Paz l. 3. Tauri. p. 5. n. 1482.* non tenetur legatum receptũ restituere, cùm tamẽ hæres minimè teneatur illud soluere. Et hanc sent. docẽt in alio simili, dicentes perdentem ludo pecunia credita, non teneri soluere, si autem soluat, accipientem non teneri restituere: & *l. Castella, n. cit.* quæ promissionem irritant, intelligi ad eum tantum effectum, vt perdens soluere minimè adstrictus sit, *Perez l. 4. ord. t. 4. l. 9. vers. Sea tenido, Azebedo l. 8. recop. t. 7. l. 8. n. 8. P. Mol. tom. 2. de iust. tra. 2. disp.* 515. *§. Quoad secundum. Henriquez l. 7. de indulg. c.* 35. *n.* 6. *Bañes* 2. 2. *q.* 32. *a.* 7. *Aragon eod. a.* 7. *Salò* 2. 2. *ante q.* 62. *q. de dom. a.* 6. *f.* 560. *& sen. Manuel t. 10. sum. in 1. edit. c.* 195. *n.* 9. *Vegal 3 sum. casu* 288. & dicit esse satis probabilem *Lud. Lop. l. 2 de contract. c.* 22. *f.* 387. & eam tenuerũt multi viri Theologi, & Iurisperiti doctissimi: vt refert *Alcoçer l. de Ludo, c.* 30. & ipse dicit eam esse probabilem. Sic ergo in nostro casu dicendum est. Conceditur tamen soluenti repetitio pœnæ solutæ, quia quamuis turpiter stipulatus fuerit, nec turpiter, nec pro re turpi soluit: vt benè probat *Alc. l. Titia, in princ. n.* 6. *de verb. oblig.*

3 Ad I. Argum. negatur conseq. quia ad hunc sensum dicitur promissionem ex vtraque parte nullas vires habituram, quia neutra rem promissam soluere tenetur: non tamen, vt soluta restituenda sit. Ad confir. dico maiorem esse veram, quando solutum per errorem, est omnino indebitum, obnoxiúmque restitutioni: secus quando nec est omnino indebitum, contingit in pœna promissa: solum enim indebita est, ad hunc sensum, vt promittens soluere non teneatur. Ad 2. nego anteced. solum enim priuatur iure exigendi, & quoad hunc effectum est promissio irrita, non autem iure retinendi.

DISPVTATIO XXXII.

Vtrùm pœna contractui sponsalium adiecta, firmetur iuramento; & si soluatur, possit repeti, siue obtenta, siue non obtenta iuramenti relaxatione?

SVMMARIVM.

Iuramentum contra bonos mores non obligat & explicatur reg. Non est obligatorium, de reg. iur. in 6 & an ex iuramento iniquè extorto acquiratur alijna obligatio extorquendi, vel soli Deo, n. 1. *& explicantur c. Verum, & c. Si verò de iureiur qua iterum explicantur, n.* 15.

Quoties iuramentum non obligat, seu non valet, non est necessaria eius relaxatio, 2.

An differat inter hæc, iuramentum confirmat contractum, vel non confirmat: obseruandum tamen est, & obligat ad Dei honorem, 3.

Quando iuramentum obligat, sed non firmat contractum, manet inualidum, vt antea erat: quando verò firmat, efficitur validum, & irrevocabile, 4.

Quando iuramentum non confirmat habita relaxatione potest venire contra contractum, & manet inualidum: secus quando confirmat, 5.

Quãdo cõfirmat non datur absolutio nec facta solutione satisfit, nec potest repeti. secus quando non confirmat, n. 6. *& ibi quid importet dictio Omninò.*

An dum non firmat, facta solutione possit repeti absque iuramenti relaxatione, & quid si fuit iuramentum de non repetendo, 7.

Iuramentum tunc non confirmat contractum, quando contractus prohibetur ob publicam vtilitatem. secus quando ob priuatam, 8.

Quando prohibetur ob publicam vtilitatem, non obligat iuramentum, nec, indiget relaxatione. 9.

Quid si prohibitio feratur in personas, & non in ipsum contractum, 10.

Quando censeatur contractus ob bonum publicum prohibitus, & quando ob priuatum, 11.

Quando contractus est reprobatus odio creditorij, quia in eo versatur turpitudo, non confirmatur iuramento, sed est iuramentum, seruandum, & est locus repetitioni, relaxato iuramento, 12.

An debeat esse hæc turpitudo aduersa iuri naturali, 13.

Quando non est turpitudo in recipiente, non impletur momentanea solutione postmodum repetendo, 14.

Potest Episcopus relaxare hoc iuramentum, vt soluendi vsuras, vel quando metus extorquetur, quando versatur turpitudo ex parte creditoris, n. 15. *vbi quid, quando est iuramentum faciendi id, ad quod alius tenebatur, & explicatur c. Debitores, de iureiur*

An sit necessarium petere relaxationem antequam iurans in periurium inciderit non implendo, vt ea concedi possit, n. 16. *& ibi, ipsius legis auxilium implorat, qui in legem delinquit.*

An possit commutari, vel relaxari, per diploma cruciatum, concedens votorum commutationem, aut dispensationem vel iuramentum, sine terty præiudicio, 17.

An possit iurans antequam soluat, adire iudicem, vt compellat partem remittere iuramentum, & quis iud. x sit competens, n. 18 *& ibi, an iudex laicus possit hoc iuramentum remittere.*

Quot, & quæ sint difficultates disputandæ, 19.

Post num 19 *inuenies alia summaria.*

QVæstio hæc grauissima est, & ideò ad illius, & aliarum quæstionum: quæ passim disputantur de iuramento firmanti contractus, solutionem præmittenda sunt aliqua fundamenta. I. est explicatio *regulæ, non est obligatorium, de reg. iur. in* 6. vbi habetur iuramentũ contra bonos mores præstitum non esse obligatorium: dupliciter enim potest esse contra bonos mores, aut ciuiles, aut naturales: contra bonos mores ciuiles esse dicitur, quia licet res promissa in se non sit peccatum, inde tamen bonis moribus, quos in bene instituta republica seruari docet, potest facile præiudicium afferri: contra naturales autem esse dicitur, quando res promissa impleri non potest absque culpa lethali, vel veniali: dum ergo dicitur iuramentum contra bonos mores non obligare, intelligitur, quando est contra bonos mores naturales, secus quando solum est contra bonos mores ciuiles. Ita tenent multi, quos refert *Con. de pact. 3. p. in princ. n.* 1. idẽ cum multis aliis *Minchac. de succes. creat. §.* 28. *n.* 9. *& seq. Gut. de iuram. 1. p. c.* 40. *n.* 4. *P. Mol. to.* 1. *de iust. tr.* 2. *disp.* 151. *in solut. ad* 1. quamuis *Con. ipse* hanc cõmunissimam distinctionẽ impugnet. Hoc tamen necessariò fatendum est, tunc tantum iuramentum homini præstitum non obligare, quando promittitur res, quæ absq; culpa saltẽ veniali impleri non potest. Sic *Abb. c. Cũ contingat, n.* 7. *de iur.* & fatetur *Con. eod. n.* 1. *vers. Tertio constat. P. Mol. to. tr.* 2. *disp.* 149. *§. His exemplis, &* 2. *to tr.* 2. *disp.* 271. *f.* 117. Vnde quoties ex parte iurantis res est licita, saltem ad redimendã vexationem quamuis is cui iuramentũ præstatur, iniquè extorserit iuramentũ, est validũ, & obligatorium: vt cõstat ex *c. Debitores, de iureiu.* vbi dicitur obligare iuramentũ soluẽdi vsuras, quia promittẽs, absque culpa ad redimendam vexationẽ iureiurando pollicitus est: idẽ cõstat ex *c.* 2. *de pact. in* 6. *& c. Cũ contingat, de iureiu.* vbi traditur omninò seruandũ esse iuramentum, cuius obseruatio non vergit in dispendiũ salutis æternæ, qua ratione iuramentũ rei licitæ metu extortum obligat *c. Verùm, & c. Si verò, de iureiu.* cuius rationẽ egregiè reddit *D. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *ar.* 7. *ad* 3. & ipsum sequuntur *Card. cons.* 137. *col.* 2. *Ant. d. c. Si verò, n.* 5. vbi *Imol. n.* 6. *Alex. de Neuo c.* 2. *eod. tit. n.* 7. *Fort. de vit. fin. illat.* 22. *n.* 463. 464. *Rolan. con.* 2. *n.* 77. *vol.* 1 *Gut. de iuram. 1. p. c.* 57. *n.* 20. quia ex iuramento duplex oritur obligatio, altera expressa facta homini, & ex hac parte iuramentum turpiter extortũ, non obligat, homo enim nullum ius per iniustitiam acquirit: altera Deo qui in testem inuocatur, atque ita tenetur iurans Deo seruare, quod per nomen suum promisit, si licitũ sit. Quod clarè significatur *c. Debitores, de iureiu.* ibi, *si*

vero de ipſarũ ſolutione iurauerint, cogẽdi ſunt reddere domino iuramentũ, vbi non dixit vſurario, quia ipſe nullum ius acquiſierit, ſed domino. Vnde optime *Couar. de pact. 2. p. §. 3. n. 2. verſ. Primum ex hoc intellectu*, probat, nec ſecundario acquiri obligationem creditori ex ea promiſſione iurata.

2 II. Fundamentum, quoties iuramentũ non obligat, ſeu non valet, non eſt neceſſaria relaxatio, vt in ſimili de excommunicatione inualida habetur *c. Solet, de ſent. excom. in 6.* Sic *Imola c. Cũ cõtingat, n. 32. de iur. Fel. c. 2. n. 2. eod. t.*

3 III. Fundamentum eſt, latiſſimum eſt diſcrimen inter hæc, iuramentum confirmat contractum, & non confirmat contractum, ſed obſeruandum eſt ob diuini nominis honorem, donec relaxetur: vt docet *Bart. l. Si quis pro eo. n. 10. ff. de fideiuſſ. Abb. c. Cum contingat, n. 8. init. & c. 1. n. 12. de iurei. Felin. eod. c. 1. n. 26. Paul. auth. Sacramenta puberum, n. 3. & ibi Iaſon n. 38. C. ſi aduer. vendit. Couar. de pactis. 2. p. §. 1. n. 7. verſ. Quicquid ſit, & ſeq. Caldas l. Si curatorẽ, verb. Minoribus, n. 3. ff. de in integ. reſtit. Barboſ. l. 1. p. §. n. 73. fi. & l. Alia 15. §. Eleganter, n. 32. ff. ſolut. matrim.*

4 Et quod attinet ad præſens, triplex inter alias reperitur differentia. I. eſt, quando iuramentum obligat, non tamen firmat contractum, dimittitur contractus in ſua natura, & ſi erat inualidus, adhuc manet inualidus: quia iuramẽtum tunc temporis nullum vinculum addit cõtractui, ſed tantum obligat in ordine ad Deum, nec teſtis falſus ſit, vt dixi n. 1. & cum contractus ſit in ordine ad hominem, cui per iuramentum hoc nullum ius acquiritur, inde eſt, vt contractus ille nullam vim ex iuramento ſortiatur. Sic *Iaſon auth. Sacramenta, C. ſi aduerſ. vend. n. 38. Ant. Gom. 2. var. c. 14. n. 21* At verò, quando iuramentũ confirmat contractũ, licèt ſecluſo iuramento eſſet nullus, efficitur firmus, & irreuocabilis ratione iuramenti, vt tradunt omnes *c. Cum cõtingat, de iureiu. & c. 2. de pact in 6. & d. Auth. Sacramẽta.*

5 Ex hoc oritur II. differentia, quando contractus non firmatur iuramento, ſed iuramentum ſeruandum eſt, relaxato iuramento poteſt immediatè veniri contra contractum: non enim obſtat contractus, quia nullus erat: non iuramentum, quia relaxatione extinctum eſt. At ſi contractus firmetur iuramento, quamuis aliquando ratione læſionis concedatur relaxatio, manet tamen validus contractus. Quia cum ex iuramento habuerit firmationẽ, non debet ceſſante caſu confirmanti, reſcindi, non ſuperueniẽti cauſa annullanti, *reg. factum legitimè, de reg. iur. in 6.* quare non ſtatim poteſt veniri cõtra contractum, ſed abſolutio operabitur, ne incurratur in periurij, impugnando contractum. Sic *Angel. de Peruſ.* quem refert & ſequitur *Abb. c. 1. de iurei. n. 12. Ant. Gom.* multos referens *2. var. c. 14 n. 21. Greg. Lop. l. 6. t. 19. verb. Deb. p. 6.* & licèt *Panor. c. Cũ contingat, de iureiu. n. 9. fin. & ibi Alex. de Neuo fin. Feli. c. 1 n. 26. fin. eod. tit.* videãtur cenſere contrariũ, exiſtimantes contractum irritum manere iuramento relaxato, quoties à ſolo iuramento robur accepit at intelligendi ſunt, quando abſolutio plenè conceſſa eſt ab ipſa cõtractus iurati obligatione: quæ concedi nõn debet, niſi iudici conſtet cauſa plenè diſcuſſa, contractũ minimè eſſe ſeruandũ, Sic *Alciat. d. c. Cum contingat, n. 44. Couar. de pact. 2. p. §. 1. n. 7. fine, Gutier. d. authent. Sacramenta puberum, 22.*

6 III. Differentia eſt, ſi contractus firmetur iuramento, non licet amplius contrauenire, nec peti poteſt abſolutio, nec facta ſolutione datur repetitio, ſed contractus omnino firmus, & irreuocabilis manet: quod ſignificant ea verba *d. auth. Sacramenta*, ibi, *inuiolabiliter cuſtodiatur*: & verba illa *c. 2. de paſtis, n. 6.* ibi, *omninò ſeruari debebit.* Vt ibi animad. certant *Dominic. n. 3 Franc. n.* .... nam dictio, Omninò, importat, abſque aliqua diſpenſatione: quia eſt dictio præciſa, vt docet *Iaſ. l. 1. n. 3. ff. de iuriſd. omn. iud. Alber. in diction. verb. Omninò, Bertach. alios allegans, in repertorio eodem verb.* & ita importat præciſã exequutionẽ, *gloſ. clem. 1. verb. Omnino, de vita, & hon. cler. Prap. c. Tuæ, de ſpõſ. n. 10. initio.* Vnde *Tiraq. l. Si vnquã, c. de reuoc. don. verb. Reuertatur, n. 78. & 79. multos referens*, ait ſignificare, ſine vlla exceptione, ſine remedio, & ad vnguem, & n. 81. *multis relatis* ait, excludere omnem gratiam, & diſpenſationẽ: quod idem multis relatis docet *Matienzo l. 5. recop. in rubr. gloſſ. 1. n. 39.* Si autem id iuramentum tantum obſeruandũ eſſet ob Dei reuerentiam, remedio relaxationis eſſet locus. Et confirm. quia non eo rigore loquitur textus, *c. Debitores, de iureiuran.* vbi iuramentum non firmat contractum, ſed ſolum ob Dei reuerentiam ſeruandum eſt. Et ita docent *Fracus d. c. 2. n. 1. Iaſon d. Auth. Sacramenta puberum, n. 41. Couar. de pact. 2. p. §. 3. n. 2. verſ. Secundo infertur, Caldas l. Si curatorem. C. de in integr. reſtit. verb. Minoribus, n. 3.* & ratio eſt, quia per talem contractum iuratum, acquiſitũ eſt ius tertio; cum enim ex parte ipſius nulla verſetur turpitudo, iuramentum non tantum in ordine ad Deum, ſed etiã in ordine ad ipſum obligat, iuſque parit. Quãdo vero iuramentum non firmat contractum, ſed propter Dei honorem eſt ſeruandum, licitum eſt petere relaxationem, quæ facilè concedenda eſt à prælato, quia cum nullum ius acquiratur homini cui præſtatur, ſed ſoli Deo, vt dixi n. 1. prælatus, qui Dei vicarius eſt, poteſt eius nomine relaxare, adéſtque iuſta relaxandi cauſa: cũ Deus ſolum acceptarit in fauorem illius tertij, cui nullum ius acquiſitũ eſt. Si autem nolit iurans relaxationem petere ſatisfaciet, ſi ſtatim vt ſoluit, repetat: quia iam impleuit iuramentum, & alter iniuſtè iam retinet. Sic *Bart. l. Si quis pro eo, n. 10. ff. de fideiuſſ. Iaſon d. auth. Sacramenta, n. 41. Couar. de pactis, 2. p. §. 3. n. 2. in prin. Rimin. inſt. quibus alien. licet, in prin. n. 207. Caldas d. n. 3. proximè citato.* Et quamuis aliqui dicant ſtare contractum non firmari iuramento, & tamen non concedi abſolutionem, nec repetitionem: ſed vtrumque tantum concedi, quando non firmatur in odium creditoris, in quo eſt turpitudo, vt in iuramento ſoluendi vſuras: ſic *Ant. d. c. Cum contingat, n. 8. ad medium, & ibi Abb. n. 8. fine*, quod idem admittit *ibi Alciat. n. 76.* quantum ad abſolutionem, quam denegandam eſſe dicit, niſi turpitudo ſit in recipiente: dicit tamen *ibi, & num. 75.* concedi repetitionem, quamuis non ſit turpitudo in recipiente. Cæterum verius eſt, quod ex communi ſententia diximus, concedi abſolutionem, & repetitionem, quoties iuramentum non firmat contractum.

Hinc infertur, vbi iuramentum non firmat contractũ, 7
ſi ſolum ſit de ſoluendo, facta ſolutione impletum eſſe, & abſque aliqua relaxatione poſſe ſolutum repeti, *c. Ad audientiã, de his quæ vi.* ibi, *non obſtãte iuramento præſtito, quo non ad non repetendũ, ſed ad reſignandum, ſolummodo tenebatur*, ſic *gloſſ. ibi, verb. Reſignandũ. Hoſt. ibi ſuper verb. Non obſtãte. Ioan. Andr. n. 2. Ant. n. 9. Anch. n. 4. Abb. ibi in prin. n. 1. Con. de pact. 2. p. §. 3. n. 2. in prin. Gut. de iurei. 1. p. c. 53. n. 8.* Si autem iuramentum fuit etiam de non repetendo, non poteſt ſolutũ repeti ante iuramenti relaxationem, poteſt tamen ea concedi, cum nullum ius tertio acquiſitum ſit, & ea conceſſa poteſt ſolutum repeti, & contractus reuocari: vt docent *gloſſ. Hoſt. Ant. Anch. n. 6. Abb. notab. 2. Con. Gutier. n. 2. proxim. cit. Bar. l. Si quis pro eo, n. 10. ff. de fideiuſſor.*

Sed rogabis quando iuramentum firmet contractum: 8
quando autem non confirmet, & obſeruandum ſit? Res eſt valde difficilis, longiſſimámque diſputationem deſiderans: verum quod attinet ad præſens, breui duplici regula explicabo. I. regula ſit, quoties actus in fauorem publicum principaliter prohibetur, non confirmatur iuramento, ſecus quando principaliter ob priuatam vtilitatem, quamuis ſecundariò, & minus principaliter publicam vtilitatẽ cõtineat. Prob. ex *c. Si diligenti, de for. cõpet.* vbi deciditur irritum eſſe pactum iuratum, quo fori priuilegio clericus renunciat, eo quod id priuilegium in totius clericalis ſtatus fauorem conceſſũ ſit. Et ratio eſt manifeſta, quia iuramentum confirmat contractũ, modò non ſit contra bonos mores, nec in præiudicium tertij. *c. Cũ contingat, de iureiurando.* vnde non confirmat, quando eſt contra publicã vtilitatem principaliter, quia illi tanquã tertio præiudicatur principaliter, nec priuatus fauori publico renuntiare poteſt ſed ſuo tantum: at quando eſt ſolus fauor publicus ſecũdario, & in cõſequentiã, lex canonica de eo non curat,

cum

eum non oriatur magnum præiudicium bono publico, & renúciet is,cuius principaliter interest, & inde est, vt tunc iuramento confirmetur,& constat ex *c.2.de pactis in 6.& auth.Sacramenta puberum,C.si aduers.vendit.*vbi cóstractus minorũ fauore,nulli,confirmantur iuramẽto:& ex *c. Cum cõtingat,de iurei.& c.2.eod.tit.in 6.*vbi alienatio fundi dotalis mulierum fauore,nulla,firmatur iuramento:item quia pacto priuatorum potest iuri priuato, non autem publico derogari,*c.Si diligenti,de foro compet.& l.Iuris gentium.§.Si paciscar.ff.de pactis.*Hæc regula quãuis negetur ab *Imola, d.c.Cum contingat,n.35.*est veriſſima,& eam tradunt *Bart. l.Si quis pro eo,n.7.& 8.ff.de fideiussor. Ant.d.c.Cum contingat.n.8.initio.& n.16.& ibi Abb.n.22.vers.Octauus casus, Alex.de Neuo ibi,n.6.27.& 39. Alciat ibi,n.27.& seq.Corneus d.auth Sacramenta,n.48.& ibi Paul.n.8.& 9.& ibi in repetit.Humb.de Benenco.n.115.& 120.Cou.de pact.2.p.§. 1.n.1.& 5. Antõ.Gom.2.var.c.14.n.24.& 26. Menchaca de succeſſ.creat l.3.§.28.n.21.Rimin.inſt.quib.alien.licet in pr. n.217.Ant.Gabr.in mea edit.lo.1.cõm.l.9 f.619.Matienzo. l.5.recop t.2.l.2 gloſſ.3.n.15.& 17.Gutier.de iur.1.p.c.58.n. 15.Seraphin.alios refer.de priuil.iuramẽti,priuil.61.n.13.*

9 Imò quamuis *Corn.d.auth. Sacramenta,n.48.* asserat id iuramẽtum appositum contractui prohibito principaliter ob publicam vtilitatem,relaxatione indigere;verius tamen est non indigere,sed omnino inualidum esse, probatur ex *c.Si diligenti,de foro comp.*vbi postquã statutum est irritum esse pactum iuratum,quo clericus foro renunciat, sic dicitur,*cum non sit beneficiũ hoc personale,sed potius toti collegio Ecclesiastico indultũ, cui priuatorũ pacto derogari nõ potest nec iuramentũ licite seruari potuit,quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.* Ergo manifestè sentit textus, iuramẽtum cõtra publicã vtilitatẽ non posse licitè obseruari, & subinde non indigebit relaxatione. Et confirm. quia ea non indiget,quando est in præiudiciũ tertij, *c.Cũ contingat.de iurei.*ergo a fortiori,quãdo bonũ cõmune lædit.Sic *Ant.d.c.Cum cõtingat,n.8.initio, Abb.n.22.v. Oct.casus.Al.de Neuo n.27.Alc.n.29.Paul.d.auth.Sacr.n.9.*

Nec admittenda est limitatio huius regulæ, quam tradit *Bart.d.auth.Sacramenta,n.15.& l.Si quis, pro eo.n.9.ff. de fideiussor.*quẽ sequuntur alij relati per *Gutier.d.auth.Sacramenta,n.15.*vbi ait,contractum principaliter,& primariò interdictum ob priuatã vtilitatem, firmari iuramento, quando prohibitio legis fertur in ipsum contractum,vt si lex præscribat non iucundum esse contractum absque certa solẽnitate,secus si prohibitio feratur in personas:vt si lex sic decernat,nullus minor contrahat:tunc enim non firmatur iuramento. Sed hæc limitatio communiter reiicitur à multis,quos referunt,& sequuntur *Cou.de pactis,2. p.§.2.n.7.Gut.d.auth. Sacramenta,n.36.& seq.*vnde dicendum est in vtroque casu firmari contractum iuramento.

11 Quæres tamen, quando contractus principaliter prohibetur ad bonum publicum,& secundariò ob priuatum? Id explicãt *Cou.de pactis,2. p.§.1.n.6.& Matienzo l.5. recop.t.2.l.2.gl.3.n.18.*sic, quãuis omnis lex primò & principaliter intendat bonum commune, at quando disponit de rebus priuatorum, quia vtilitas immediatè defertur priuatis, dicitur quoad executionem esse principaliter ob vtilitatem priuatam:vt dum disponit de minorum contractibus, sine curatorum auctoritate non celebrandis:quando autem disponit de rebus publicis, quia vtilitas immediatè resultat toti reipublicæ, dicitur principaliter intentione,& exequutione dirigi ad bonum commune. Vt dum disponit ne equi aut arma, aut pecuniæ regno extrahantur. Quod idé clariùs explicuit *Menchaca de succeſſ.creat. l.3.§.28.n.14.*vt tunc dicatur lex primariò,& principaliter dirigi in exequutione ad priuatam vtilitatem, quando ex eius transgressione bonũ commune immediatè non læditur:vt ex alienatione fundi dotalis,non enim magis reipublicæ interest, vt perueniat ad virum, quàm ad alium ex ciuibus, simile est de legibus, ne minor contrahat absque curatore, ne vir conueniatur vltra quàm facere potest, Quia in vtroque casu,quod minor amittit, vel à viro exigitur,apud aliquẽ ex ciuibus eiusdẽ reipublicæ permanet, Secus autem est de legibus,ne pecuniæ,aut equi de regno extrahantur, immediatè enim regnum ipsum lædit manens pauper, & indefensum. In dubio autem quoties lex disponit de commodo pecuniario, videtur principaliter 12
fauorem priuatum respicere, & secundariò publicum: vt Bartolũ referẽs tradit *Alciat.c.Cum contingat,n.29. de iur.*

II. Regula sit, quando contractus primò & principaliter prohibetur propter priuatam vtilitatẽ, semper firmatur iuramento,nisi reprobatus sit odio creditoris,in cuius fauorẽ iuratur,quia in ipso est turpitudo: tunc enim non confirmatur iuramento,quãuis iuramentum seruandũ sit, donec relaxetur,& facta solutione potest solutum repeti: vt dixi n.7. vt quando materia prohibita est, vt receptio vsuratum, vel iuramentum iniquo metu extorquetur: in vtroque enim casu creditor iniquè agit, tenetúrque iure naturali accepta restituere. Probatur, tunc non confirmat iuramento,ex *c.Cum conting de iurei.& c.2.eod.tit.in 6.& c.2.de pact.in 6 & auth.Sacram.C.si aduers.vẽd.* qui textus decernunt iuramẽtum,minorum cõtractibus dotisque alienationi adiectum,esse omnino seruandum,(id est, absque aliqua dispensatione,& remedio, vt dixi n.6. nisi vi, vel dolo præstitum sit.)ergo à contrario sensu,non est omnino seruandum,sed relaxationi locus est, vbi metus, aut dolus interfuit,& subinde contractum minimè confirmabit. Itẽ ex *c.Debitores, de iurei.* vbi iuramentum soluendi vsuras, præcipitur obseruari,& statim conceditur repetitio, & ratio est, cur non confirmetur iuramento: ne sit vinculum iniquitatis,contra *c.Quanto de iurei.*vim tribuens contractui iniustè extorto:ratio autem cur obseruandum sit,est, ne Deus in falsum testem adducatur:quam latius explicui n.1.fine.sic docent *Bart.l. Si quis pro eo,n.10.ff.de fideiuss. & ibi Ang.Paul.d.auth.Sacram.n.8.& 9.*vbi *Corn.in repet. n.40.& ibi Humber.de Benenc.in repetit.n.128.133. Ant.d. c.Cum contingat,n.8.ad medium,& ibi Abb.n.22.vers.Octauus casus: Alci.ibi n.76.Cona.de pactis,2.§.3.n.1. Gutier.de iuram.1.p.c.40.n.5.vers. Non obstat, Barbosa l. Alia,15.§. Eleganter,n.32.33.ff.solut. matrim.P. Molin.tom.2.de iust. tract.2. disput.515.pag.1682.& seq.Dubium est vtrum.*

Et debet esse hæc turpitudo de iure naturali, & diuino, 13
nam si est de iure humano, confirmabit contractum iuramẽtum:supplet enim id vitium,vt patet ex *c.Quamuis pactum de pactis,in 6.*sic *Ant.c.Cum contingat,de iurei.n.8. ad medium,Bald l.Non dubium,n.26.C.de legib.* & vi letur clare tenere *Cou.de pactis,2.p.§.3.n.2. vers. Secundo infertur.*vbi reddit rationem,cur contractus,quo quis iurat soluere vsuras, non firmatur iuramento: quia is contractus naturali nullus est omnino nullámque inducit obligationem, & non tantum iure humano:& *& Gutier.de iurã.1. p.c.40.n.5.vers. Non obstat,* vbi dicit requiri, vt turpitudo illa sit iure canonico,& non tantum iure ciuili,aduersa.

Hinc infertur,quando contrarius est propter solam pri- 14
uatã vtilitatem reprobatus, nec id sit in turpitudinis creditoris odium,effici per iuramentum,inexpugnabilẽ, nec impleri iuramentum momentanea solutione, statim repetẽdo.Nec obstat sine causa esse rem solutã penes alterum: & non sponte,sed metu periurij,& sic posse repeti saltem conditione sine causa: quia iuramẽtum efficit firmum cõtractum,purgátque vitium nullitatis iure ciuili inducẽ,& ita non sine causa, sed causa illius contractus res est apud alterum.Sic *Ant.d.c.Cum contingat, n.8.ad medium,Paul. de auth.Sacram. n.8.& 9.Conar.de pactis,2.p.§.3.n.2.vers. Secundo infertur,*vbi meritò improbat *Bart.l.Seius & Augerius,n.4.ff.ad l.falc.*dũ dixit cõtractũ à lege prohibitum in odium creditoris,cõfirmari iuramẽto,licèt detur repetitio debitori post solutionẽ.Sed hoc(inquit *Conar.*)falsò est,quia nec contractus talis firmatur iuramento, & si firmaretur,nõ daretur repetitio,vt dixi n.6.vnde melius censet *idẽ Bart.l.Si quis pro eo.n.10.ff.de fideiuss.* dum ait hunc contractũ non firmari iuramẽto,& ideo dari repetitionẽ.

Secundò infertur posse Episcopum relaxare iuramen- 15
tum, quando versatur turpitudo ex parte creditoris reci-

pientis: quia nullũ ius ipsi acquiritur, sed lege iustitiæ tenetur restituere : & ita in iuramento soluendi vsuras docent *Inn. c. Debitores, in fi. de iureiur.* vbi *Ant. n. 7. Abb. c. 1. n. 6. eod. t. & ibi Alex. de Neuo n. 14. & Imola n. 3. D. An. 2. p. t. 10. c. 6. §. Decimus casus, Nau. sum. Lat. in noua edit. c. 20. n. 17. Con. 1. var. c. 4. n. 5.* & omnes in hoc cõueniunt: idemque dicendum est de iuramento metu extorto. Nec obstat *c. Si verò, & c. Verũ, de iurei.* vbi dicitur huiusmodi iuramẽta solere à summis Pontificibus relaxari: quia respondent *Abb. eod. c. Verũ n. 2. & Alex. de Neuo, ibi, n. 3.* Pontificem narrare factum, non tamen quasi ea potestas soli Pontifici summo conueniat: vnde posse Episcopum relaxare, docent *Inn. c. 3. de his quæ vi, n. 2. & c. Debitores, de iur. n. 2.* vbi *Anton. n. 7. Panor. c. Verũ, eod. tit. n. 2. & ibi Alex. de Neuo, n. 5. Fel. c. 1. eod. t. n. 15. Ang. Iuramentũ 6 initio, Syl. Iuramentũ 4. q. 7. dict. 1. & Iuramentũ 5. q. 3. Tabiena, verb. Iurata. q. 20. n. 21. D. Antõ & Couar. proximè cit. Enriquez l. 7. de indulg. c. 35. n. 6. in comm. lit. Q. P. Moli. t. 2. de inst. tract. 2. disp. 149. f. 842. Petr. de Led. matr. q. 47. a. 3. dub. 3. quod monet circa 3. argum. § Sed adhuc est aduertendũ, Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 192. n. 9.* Et generaliter quoties inest turpitudo ex parte recipientis, quia scilicet iurãs patitur iniuriã, potest Episcopus relaxare, eadẽ ratione: vt docent *Abb. c. 3. de his quæ vi, n. 9. Imola c. Si verò, n. 4. de iurei. Ang. Syl. Tabiena. Cou. Enriquez, Molina, Mannel, proximè, cit. Idem Cou. de pact. 2. p. §. 3. n. 2. in princ. Arag. 2. 2. q. 89. a. 7. circa fol. ad. 3. concl. vlt.* Imò idem dicendum est, quãuis metu coactus aliquis sit, ad iurandum se facturũ ad quod alias tenebatur: potest enim petere ab Episcopo relaxationem, ne periurus sit non implendo : quia iniuriam passus est violenta iuramenti extorsione: Sic *Host. c. Ad nostra, el. 3. paulo Post prin. super. verb. Tale fuit, de iurei. & ibi Innoc. n. vnico. Ioã. Andr. n. 5. Abb. n. 3. Alex. de Neuo n. 15. idem Abb. c. Petitio n. 3. eod. t. & ibi Alex. de Neuo n. 6. Coua. reg. Peccatum, 2. p. §. 3. n. 7.* quãuis *gl. d. c. Petitio, verb. Extorsit,* significet cõtrariũ: ait enim seruandũ esse iuramentum in eo, in quo iurãs tenebatur de iure cõmuni. Hinc infertur immeritò trepidasse *Sotum l. 8. de iust. q. 1. a. 7. in fol. ad 3. in 4. mẽbro resp. col. 20.* vbi ait non consueuisse Ecclesiã relaxare iuramentũ, in quo est iniuria, sed quod metu extorquetur: quia *c. Debitores, de iureiur.* dicitur iuramentũ soluendi vsuras implendũ esse, nec absolutionis mentio fit, quãuis (inquit *idem Sotus*) non esset absurdum, hoc iuramentũ relaxare. Sed immeritò trepidauit: certissimum enim est posse relaxari, quoties recipiens turpiter recipit : vt latè probaui, & *c. Debitores,* supplendum est per *c. Verum, & c. Si verò de iurei* vbi in iuramento metu extorto dicitur concedendã esse relaxationem, ratione iniuriæ illatæ. & cum ibi minimè referatur, cenetur concessa Episcopo, per *c. Nuper, de sent. excomm.* quare cùm similis iniustitia versetur in iuramento soluendi vsuras, & quoties est turpitudo ex parte recipientis, idem de his iuramentis dicendum est.

16 Quidam hoc temperant dicentes posse concedi relaxationem petitam antequam iurans in periurium inciderit, eo quod transactum sit tempus intra quod se soluturum iurarat: sed tunc cogendum esse soluere, & postea repetere posse. Et ratio est, quia adhuc perseuerat in peccato non soluendo, & quia frustra legis auxilium implorat, qui in legẽ cõmittit. *c. Quia frustra de vsuris.* Sic *Card. c. Debitores. de iurei. fin.* vbi *Imola n. 8. Abb. c. 1. eod. t. n. 13. & ibi Fel. n. 28. Couar. de pact. 2. p. §. 3 n. 2. vers. Hæc autẽ, Bonorus in suo cõpendio. lit. l. verb. Iurans soluere vsuras.* Intelligunt tamen hoc *Panor. & Fel. ibi,* quando perseuerat in peccato, secus quãdo non perseuerat, vt si iurauit se nõ cõtrauenturũ, venditioni, & semel iam contrauenit. Similiter répetat *Fel. ibi,* nisi ex aliqua causa à periurio excusetur. Verũ quicquid sit in foro externo: in quo nõ est certa hęc limitatio, imò verius est relaxationem concedi admisso iam periurio: quod docẽt *Ant. d. c. Debitores, ad fi. & ibi Alex. Neuo n. 17. fi.* quia hic ad duo tenetur ex iuramẽto, scilicet ad soluendum termino præfixo, & ad simpliciter soluendum eo transacto: *c. Dilecti, de dolo, & l. Celsus. ff. de arbitr.* vnde quamuis periurus fuerit non soluendo termino præfixo, potest relaxationem petere, ne deinceps soluere constringatur. Quicquid (inquam) sit in foro externo, verum in foro conscientiæ, non video cur non obstante periurio, excludatur ab obtinenda iuramenti relaxatione : necdum eam petit, perseuerat in peccato, cum iam ad Ecclesiam confugiat, gratia consulendi sibi, vt à peccato eximatur.

Dubitabis tamen vtrum iuramenta hæc contractui ad- 17
iecta, in quo est turpitudo, & iniustitia in creditore, possint per diploma cruciatum, & priuilegia religiosorum, concedentia votorum commutationem, commutari? Affirmant aliqui: quia soli Deo acquiritur ius, vt diximus n. 1. & proinde voti rationem induunt, non aliter, quam si soli Deo iuramentum fieret: in quo casu possent vtique commutari. Sic *Bart. à Led. dub. 23. de matr. post 3. concl. fol. 2354. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 231. n. 4. & c. 189. n. 9. & c. 244. n. 4.* Cæterum oppositũ credo: quia bulla, & priuilegia solum concedunt vota, & priuilegium Societ. Iesu solum concedit vota iuramento firmata : at huiusmodi iuramentum, quamuis ex eo homini ius non acquiratur, non habet rationem voti : cum non fiat Deo, nec pietatis intuitu, sed reuera homini fit. Admitto tamen posse hæc iuramenta relaxari, vel commutari, per diplomata, (si forte concedant relaxationem, vel commutationem iuramentorum absque tertij præiudicio:) quia cum ex his iuramentis non acquiratur ius tertio, ex illorum relaxatione non infertur illi præiudicium. Sic *Petr. de Ledes. de matrim. q. 47. a. 3. dub. 3. quod monet circa 3 arg. § Sed adhuc est aduertendum.*

Si autem iurans nolit hoc remedio relaxationis vti, po- 18
test adire iudicem, vt compellat creditorem remittere huiusmodi iuramentum, & cum hæc sit materia spiritualis, potest iudex Ecclesiasticus ad id compellere etiam laicos per *c. 1. de iurei.* ibi, *mandamus quatenus creditores ad iuramenta super vsuris sibi soluẽdis præstita, relaxãda Ecclesiastica districtione cogatis,* & ita docet *ibi n. 3. Alex. de Neuo n. 8. Couar. 1. var. c. 4. n. 5.* Potest etiam iudex secularis ad id compellere laicos : cùm enim sit competens ad cogendum seruare iuramentum, per text. *in c. 2. de iurei. in 6.* eadem ratione potest compellere ad relaxandum, & sic docet *Abb. c. 2. n. 3. de iureiur. & ibi Alex. de Neuo n. 10. Feder. & Lud. de Roma,* quos refert & sequitur *Fel. c. 1. de iureiur. n. 22. Bald.* quẽ refert & sequitur *Greg. Lop. l. fin. verb. Que la fizo, sit. 11. p. 3. Matth. de Afflictu decis. Neap. 263. n. 1. Couar. proximè cit. & de pactis, 2. p. §. 3. n. 2. in prin. Gratia. reg. 272. n. 6. P. Molin. 1. de iust. tract. 2. disp. 149. f. 844 §. Aliud accipe.* Quãquis *Fel. c. Cum sit generale, de foro cõpet. n. 7. vers. Limita tertiò,* dubius manserit, an possit hoc iudex laicus. Hoc tamen intelligendum est quando constat de recipientis turpitudine, & teneri ipsum relaxare: si enim dubiũ sit, solus iudex Ecclesiasticus erit competẽs. Tradit *Abb. d. c. 2. de iurei. n. 3.* vbi *Alex. de Neuo n. 3. idem Alex. c. Cum contingat, eod. t. 149. Tabiena verb. Iurare q. 20. n. 21. Matt. de Afflict. & Mol. proximè citati.* Vnde *Abb. c. Cum cõtingat. n. 15. inf.* re quoties ex opinionũ varietate redditur probabile dubiũ de iuramenti valore, nó posse secularẽ de hoc cognoscere. Intelligitur etiã, quando res circa quam præstitũ est iuramẽtũ, alioquin pertinet ad forũ seculare: si enim ad eum minimè pertineat: non potest iudex laicus de hoc cognoscere. Sic *Mol. proximè cit.* Imò iudex laicus nolente parte remittere, potest id præstare. Quia hoc non est absoluere, nec relaxare, sed remittit decernendo non posse iurantem astringi per aduersarium, ratione illius iuramenti. Sic *Alex. de Neuo c. 2. de iurei. n. 9.* Quod maximè confirmatur per ea, quæ docet *Mol. d. disp. 149. f. 844. fin. & seq.* vbi docet posse potestates laicas relaxare iuramenta, dum id bono publico expedit: & latè id probat.

His ergo præmissis, duplex est disputanda difficultas, 19
circa pœnam iuramento promissam. I. est, an iuramento confirmetur, vel saltem id iuramentũ seruandũ sit, donec relaxetur. II. vtrum sustinendo opinionem dicentium id iuramentũ obligare, satisfiat illi momentanea solutione, statim repetendo, concedatúrque repetitio, & relaxatio.

SVM

SVMMARIVM.

Prima opinio firmari iuramento n.10.
2 Vertur tres firmari.21.
Id iuramentum obligat nec relaxatione indiget.22.
Soluuntur argumenta 23.
Post quem tres summaria, quæ desiderantur.

Prima difficultas est, an pœna contractui sponsalium
20 adiecta, firmetur iuramento; duplex est sententia. I. tenet id iuramentũ obligare: & quamuis DD. illius præter Corneum, non explicent an firmet contractum, at clarè id videntur sentire, cum innitantur huic fundamento, iuramentum illud non esse contra bonos mores. Prob. esto promissio pœnæ peccatum esset, eius tamen impletio non esset contra bonos mores naturales, cum omni culpa vacet, vt constat, quia licèt promittere pœnam, prohibitum sit, soluere tamen nullibi prohibetur, ergo iuramentum illud confirmat contractum: & obligat. Et confirm. quia promittens mulieri nummos, vt copiam sui corporis faciat, peccat vtique, tanquam ad malum inducens, at si iurauit soluere, tenebitur iuramentum seruare, quia soluere peccatum non est, & iuramentum, quod absque peccato seruari potest, obligat. *Cum contingat, de iurei. 2.* quia nullibi probatur iuramentum hoc, nec promissionem esse contra bonos mores: nam *l. Titia, in pr. ff. de ver. ob.* tantum dicitur hanc promissionem non esse secundum bonos mores, ex quo non infertur esse contra bonos mores; datur enim medium inter hæc, esse secundum bonos mores, & contra bonos mores, sicut inter, esse secundùm legem, & contra legem nempe esse præter legem: & inter bonam, & malam fidem, est medium: vt notat *gl. l. 3. §. Genera, verb. Non bona, ff. de arq. poss.* & inter velle, & nolle est medium, nempe, non velle, nec nolle, *l. vers Scientiam, & ibi gl. verb. Velle, ff. de trib. actio.* Nec obstat *d. l. Titia* asseri, inhonestum esse interponere pœnam, quia stat aliquid inhonestum esse, & tamen licitum: iuxta vulgare axioma. Non omne quod licet est honestum. 3. Hæc promissio nó prohibetur tanquam publicæ vtilitati aduersa, vt constat ex reg. tradita n. 11. non enim magis interest reipublicæ, si pœna soluenda maneat apud soluentem, quam apud alium ciuem, cui promissa est, & soluitur: ergo confirmatur iuramento: contractus enim ob priuatam vtilitatem prohibitus, firmatur iuramento: vt dixi n. 8. Et confir. quia in creditore recipiente pœnam promissam nulla reperitur turpitudo, cum receptio illa nulli iuri aduersatur, nec recipiẽs teneatur restituere, vt dixi disp. præc. n. 2. ergo talis contractus iuramento firmatur, iuxta hîc tradita, n. 12. n. 4. quia ludus pecunia credita, & promissio soluendi in eo amissa, eodem pacto prohibetur, ac promissio soluendi pœnam in sponsalibus, vt disp. præc. n. 2. vtrobique enim non omnino est irrita promissio, sed tantum quoad soluendi obligationem, sed illa firmatur iuramento, vel saltem iuramentum obligat secundum omnes, vt statim n. 24. & 25. dicemus, ergo idem dicendum est in promissione pœnæ. Sic tenet *Alex. de Neuo c. Gemma, de spons. n. 10. Corn. cons. 294. per totum*, & maximè *n. 5. vol. 4. & Fort.* quamuis dubitans magis in hanc inclinat, *d. l. vlt fin. illat. 20. n. 359. Humb. de Bonenco repet. auth. Sacram. puberum, n. 133. C. si aduers. vend. Tabiena v. Spons. q. 8. n. 9. Arm. ibi, n. 11. Mincbaca de success. creat. l. 1. §. 28. n. 15.* limitans, nisi pœna per parentes interponeretur, eo quod verisimile sit fore, vt metu pœnæ filios ad contrahendum cogant: *P. Mol. to. 1. de iust. tr. 2. disp. 151. f. 863.* Et hæc sententia est satis probabilis. Et aduerte ex his, quæ dicunt *Alex. de Neuo, & Humb. de Bonenco citati*, colligi ipsos sentire iuramentum quidem obligare, non tamen firmare contractum, aiunt enim esse locum relationi, & repetitioni, eo modo, quo in iuramento soluendi vsuras, de qua re statim n. 24. & 45. disputabimus. Cæteri verò DD. quamuis expressè non asserant (dempto *Corneo n. 5.* id expressè dicenti) firmare contractum, sed dicunt, obligare iuramentum, id tamen expresse sentire videntur.

21 II. Sent. probabilior, docet huiusmodi promissionem non firmari iuramento. Prob. talis promissio interdicitur propter vtilitatem publicam, nam ratio prohibitionis est, ob matrimonij libertatem, vt expressè dicitur *l. fin. C. de spo.* ibi, *cũ in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat & c. Gemma, de spons.* ibi *cum itaque libera matrimonia esse debeant.* Maximè autem reip. expedit, libera esse matrimonia: ex coactis enim iurgia, dissentiones, mala liberorum educatio, & (vt habetur *c. Requisisti, de spons.*) pessimi exitus sequuntur: quare *l. si. l. Titia, in princ. n. 17 fin ff. de verb obl.* ait fauore publico interdici hanc promissionem, ergo non confirmatur iuramento, iuxta regulam traditam n. 8. 2. ea promissio est contra bonos mores naturales; cum culpa venialis sit, vt diximus disp. 30. n. 2. & constat ex *d. c Gemma*, ibi, *& ideò talis stipulatio propter pœna interpositionem sit merito improbanda*: id est, tanquam improba damnanda: non enim dixit, negatiue, sic. Non est probanda, sed priuatiuè. Meritò est improbanda, si enim negatiuè dixisset, posset dici solùm denegare illi assistentiam, & actionem in foro externo: cùm autem dixerit priuatiuè improbandam esse, manifestè significat tanquam improbam condemnandam, iúsque illi resistere, tanquam bonis mor. aduersæ: & *l. Titia in pr. ff. de verb. obl.* ibi, *honestum visum est, vinculo pœna matrimonia astringi*: vbi similiter pondero, non dixisse negatiuè, Non honestum, quod non arguit esse aliquid illicitum: multa enim licita sunt, quæ tamen non decent: sed dixisse, Inhonestum priuatiuè, quasi debita honestate priuetur promissio illa, alias non diceretur inhonesta, sicut lapis, cui visus non debetur, non dicitur cæcus, sed non videns: si ergo debita honestate probatur, culpam continet, & confirmabitur iuramento. Et confirm. quia non tantùm ea promissio culpa est, sed etiam soluere pœnam promissam, quamuis enim tradere pecuniam illam promissam, gratuita donatione, culpa vacaret, at ea non vacat dum traditur virtute promissionis illius: est enim approbare promissionem cui vtrumque ius, illam improbans, resistit, & libertati matrimonij aduersatur: vnde non est simile, dum impletur promissio iurata soluendi vsuras, vel metu extorta, quia ea promissio licita fuit ad redimendam vexationem, & ita vt iuramentum illud obliget, necessarium est eam promissionem ex aliqua causa iustificari, vt optimè docent *Cajet. 2. 2. q. 89. a. 7. circa sol. ad 3. §. Ad euidentiam huius, Sot. l. 8. de iust. q. 1. a. 7. circa sol. ad 3. vers. Hæc omnia. Arag. 2. 2. q. 89. a. 7. concl. 2.* & omnes. Cum ergo in nostro casu promissio illa pœnæ, non sit actus virtutis, quin potius peccatum sit, & nulla ex parte iustificetur, non firmabitur iuramento. Et confirm. amplius ex *c. Si diligenti, de foro comp.* ibi, *cum non sit beneficium hoc personale, sed potius toti collegio Ecclesiastico indultum, cui priuatorum pacto derogari non potest: nec iuramentum licitè seruari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionib. informatur*: vbi pondero textum asserere iuramentum firmans pactum, quo clericus foro renuntiat, non posse licitè obseruari ob duplicem rationem, alteram, quia hoc interdictum est ob publicum status clericalis fauorem: alteram verò, quia id pactum illicitum est contra ius canonicum: sed vtraq; procedit in nostro casu, quia promissio illa soluendi pœnam illicita est, & vtroque iure prohibita ob publicam vtilitatem, ergo similiter iuramentum soluendi pœnam, non potest licitè seruari, & subinde non firmabit contractum. Tandem, quia aliàs iuramentum esset iniquitatis vinculum; contra *Quando de iurei.* Vim enim obligandi tribueret promissioni iniquæ. Et ideo hanc sent. tuentur. *Bart. l. Si quis pro eo. n. 6. ff. de fid. & d. l. Titia, in pr. n. 11.* vbi *Ang. n. 1. Cuman. n. 1. Alc. n. 2. fi. Sal. l fin. n. 11. C. de spons. Ant. c. Cum contin. n. 8. de iurei.* vbi *Alex. de Neuo n. 42. fi. & ibi Imo.* quamuis quibus, *n. 32. idem Alc. ibi n. 25. Pr. d. c. Gemma. n. 2. Henr. Ferr. addit. ad Spec. tit. de spons. §. 1. igitur. super verb. Modican. arram. Bertachin repert. tit. M. verb. Matrim. qua forma contrahatur, vers. Matrim. debet esse liberum a pœna. Brunel. de spons. concl. 16. n 5. Cou. rub. de test. 2. p. n. 17. Ant. Gom. 2. var. c. 14. n. 24. Ant. Cucus l. 5. inst. mai. s. 12 n. 194.* Nec placet limitatio *Alciat. d. l.*

*Titia,in prin.n.*11.vbi limitat, niſi pœna modica ſit, tunc enim ait promiſſionem firmari iuramento.Sed melius cæteri,& ipſemet *Alciat.d.c.Cum contingat.n.*27.indiſtinctè hanc ſententiam docent. Nam etiam modica pœna iure Canonico eſt prohibita,vt dixi *diſp.*30.*n.*11.

22 Ex dictis manifeſtè infertur hoc iuramentum minimè obligare,& conſequenter nulla indigere relaxatione,prout diximus hic *n.*1.probatur,quia eſt contra bonos mores naturales, & contra bonum publicum in quibus caſibus iuramentum non obligare, diximus hîc *n.* 1. *&* 9. & ita docent expreſsè *Salic.l.fi.n.*11.*C.de ſponſ.Alciat.d.c.Cum contingat.n.*25.& quamuis cæteri DD.citati *n.praced.* hoc tacuerint,& ſolum expreſſerint iuramentum hoc minimè firmare contractum,ſtéque non firmare,& obligare,dum non relaxatur:vt probauimus *n.*2.*&ſeq.* manifeſtè tamen volunt hoc iuramentum non obligare, cum omnes illi ea ratione vtantur, quia eſt contra bonos mores, quo caſu omnino eſt irritum, *reg. Non eſt obligat. de reg. iur.in* 6.

23 Ad 1.arg.ex propoſitis *n.*20. conſtat ex dictis *n.*21.vbi probauimus promiſſionem,& ſolutionem eſſe peccatum. Ad confirm.diſpar eſt ratio, quia promiſſio illa ſoluendi pecunias,nullo modo eſt mala,imò bona,& actus iuſtitiæ, cùm ſit promiſſio ſoluendi mercedem debitam pro vſu corporis veniali,& ſi aliquam malitiam habeat,ea eſt omnino extrinſeca,ratione inductionis ad malum. : qua nullo modo veſtitur ſolutio:at verò promiſſio ſoluendi pœnam, eſt omnino illicita contra matrimonij libertatem. Ad 2. conſtat ex dictis *n.*20,Ad 3. Nego antecedens,nam promiſſio hæc pœnæ non interdicitur ob commodum pecuniarium,ſicut contractus minoris,& alienatio dotis, manifeſtè enim probatur interdici propter vtilitatem priuatam : ſed interdicitur ob matrimonij libertatem , quæ ſummoperè in republica neceſſaria eſt. Ad confirm.fateor non eſſe turpitudinem in creditore recipiente pecuniam promiſſam:verum id non arguit iuramentum illud firmare contractum, vel eſſe obligatorium:quando enim iuramentum,nec eſt contra bonos mores, nec publicam vtilitatem,tunc vt non confirmet contractum,quamuis obliget,eſt opus,vt turpitudo ſit in creditore,& ideo contractus minoris firmatur iuramento. At promiſſio hæc eſt contra bonos mores,& publicâ vtilitatem,& ideo quamuis nulla ſit turpitudo in recipiente, qui non exigit , ſed ſponte ſolutam pœnam accipit, nec firmatur iuramento, nec obligat.Ad 4.diſpar eſt ratio,nam ludus pecunia credita , ſolum propter priuatam vtilitatem eſt interdictus, ne res familiaris diſſipetur : bono enim communi nihil refert, ſiue ciuis amittens , ſiue lucrans pecuniam, retineat:nec promiſſio ſoluendi hanc pecuniam amiſſam culpam continet.

SVMMARIVM.

*Prima opinio,id iuramentum obligare,& poſſe relaxari, & ſolutam pœnam repeti n.*24.

*2.Contraria,& verior*25.

24 Secunda difficultas eſt , vtrum ſuſtinendo opinionem poſitam *n.*20. iuramentum ſoluendi pœnam , in ſponſalibus promiſſam,obligare : ſatisfiat momentanea ſolutione, ſtatim repetendo , concedatúrque repetitio, & iuramenti relaxatio.Id concedunt aliqui:ſic *Neuo,c.Gemma,de ſponſ. n.* 10. *& Humb. de Bonenco in repet. auth. Sacr. puberum, n.*133.*C.ſi adu.vendit.*& in alio ſimili,nempe in iuramento ſoluendi amiſſa ludo ad creditum , docent *Nauar. ſum. Hiſp.c.*28.*addit. ad n.*15.*c.*19.*& ſum. Lat.in antiq.ed.c.*19. *n.*17.*ad quintum , in nona* verò, *c.*20.*n.*17.*ad* 5. *Gutier.de iuram.*1.*p.*53.*n.*8.*Cordu.ſum.q.*94.*Enriquez l.*7.*de indulg. c.*35.*n.*6.*Azebed.l.*8.*recop.*5.*l.*8.*n.*7.*Philiar.de off.ſacer. to.*2.*p.*2.*l.*5.*c.*2.*n.*11.*Manuel* 1.*to.ſum.in* 2.*edit.c.*189.*n.*9. *Capua l.*2. *dec.c.*121.*n.*12.*Lud. Lop.*1.*p. inſtr.in ed.c.*184. *concl.*4.*& l.*1.*de contract.c.*22.*concl.*1.§.2.*pars concl.Carbo.* 9.24. *de reſtit. concl.*2. qui omnes docent iuramentum id obligare,poſſe tamen per Epiſc.relaxari.& ita eximi iurantem à ſolutione, & addit *Man.*poſſe commutari per bullam:& quidam ex his dicunt iuranté ſatisfacere iuramento,ſoluentem,& ſtatim repetentem.Sic *Nau.Cord.Gutier. n.*7.*Enriquez, Azebedo,n.*6.*Philiarc.Lud.Lop.proximè cit. Salan* 2.2.*q.*62.*ante a.*1.*tit.de dominio,q.*5.*a.*6.*dub.ſpeciali de ludo pecunia credita,f.*560. *Aragon* 2.2.*q.*32.*a.*7.*conc.*3. *fol.*779.& addit *Gutier.n.*9.ſi iurauit,ſe non repetiturum, poſſe priùs obtẽta relaxatione huius iuramẽti repetere:hi omnes ſolũ innituntur textui *c.Debitores,de iurei.*per quẽ conſtat iurãtem ſoluere vſuras,poſſe obtenta ab Epiſc.iuramẽti relaxatione,non ſolucre,& ſi ſoluit,poſſe repetere.

Sed vt incipiam à iuramento ſoluendi amiſſa ludo ad 25
creditum, omnino dicendum eſt iurantem ſoluere , non poſſe obtinere ab Epiſcopo relaxationem iuramenti , nec ſatisfacere momentanea ſolutione , nec poſſe repetere. Prob. deſtruendo fundamentum , cui contrarij innituntur. 1,quia recipiẽs vſuras,tenetur iure naturali, & diuino reſtituere , & ſubinde turpitudo,& iniuſtitia reperitur in ipſo recipiente , quam ob cauſam contractus ille non firmatur iuramento,& datur relaxatio,& repetitio, vt diximus *n.*12.ſed recipiens lucrum pecunia credita comparatum,non tenetur reſtituere , iuxta vtiorem ſent. vt diximus *diſp.prac.n.*2. quare nulla turpitudo in recipiente inuenitur:& eſto teneretur reſtituere,turpitudo hæc , & iniuſtitia eſſet ex iure humano ciuili,quæ non obſtat:vt dixi *n.*13.ergo nulla eſt ratio,cur contractus hic non firmetur iuramento,& cur concedatur relaxatio,& repetitio, iuxta dicta *n.* 14. *&* 6. 2. quia hic ludus non prohibetur primò & principaliter, quo ad executionem , propter publicam vtilitatem , ſed ob priuatum fauorem , non pecunia illa amiſſa apud alium ciuem manet , & parum intereſt reip. ſiue hic,ſiue ille ciuis retineat,in quo caſu prohibetur contractus ob priuatam vtilitatem,vt dixi hic *n.* 11.ergo talis contractus confirmabitur iuramento , nec erit locus relaxationi : iuxta dicta *n.* 5. *&* 8. Et confirm. quia ſi velint aduerſarij dicere prohiberi eum ludum primariò ob publicam vtilitatem,non loqui videntur conſequenter, quia eo caſu iuramentum non obligat, nec indiget relaxatione,vt probaui hic *n.*9. at ipſi fatentur obligare,& eſſe neceſſariam relaxationem. Alio fundamento poſſet probari prædicta ſententia nempe ex doctrina *Bart.in l. Iſte quis pro eo.num.*9.*ff. de fideiuſſor.* vbi dixi contractum prohibitum ob priuatam vtilitatem non firmari iuramento , quando verba prohibitionis diriguntur in perſonas , quod contingit in præſentiarum,nam *l.*9.*t.*7.*l.*8. *recop. Caſtella* prohibitio huiuſmodi ludi fertur in perſonas,ibi,*mandamos,que ninguna perſona in perſonas puedã iuegar,ni iuegen a credito ni fiado* quod ſi contractus nõ firmetur iuramento , erit locus relaxationi,& repetitioni, iuxta dicta *n.* 5. Sed hoc fundamentũ etiam corruit:quia ea doctrina *Bart.*eſt communiter reprobata,vt dixi *n.*10 & ideo hãc partem optimè tuetur *P.Mol.to.*2.*de inſt.tr.*2.*diſp.*515.*f.* 1628. *verſ. Vtrum autem,qui ita iurauit*, vbi bene addit duo : alterum eſt, ſi iuramentum illud eſſet metu extortum à lucrante, tunc poſſe relaxari,& eſſe locum repetitioni , iuxta dicta hic *n.*15.quia iam turpitudo iure naturali prohibita, reperitur in recipiente, cùm metu extorſerit iuramentum ſoluendi quod ſecluſo iuramento indebitum erat. Alterum eſt,ſi iurantis mens fuiſſet , ſolùm aſtringere ad non denegandum lucranti traditionem , eo pacto , quo lex ſibi concedit , tunc ait poſſe repetere ſemel facta ſolutione: quoniam tradendo impleuit iuramentum, & in hoc caſu ego crederem etiam ante traditionem poſſe relaxari ab Epiſcopo iuramentum:quia non confirmauit contractum ratione intentionis diminutæ iurantis,nec eſt in præiudicium illius,cui iuramẽtum præſtitum eſt:quia parum vtilis eſt illi traditio rei,quæ ſtatim reperi poteſt. Ex his ergo deciditur quæſtio noſtra,de iuramento ſoluendi pœnam, in ſponſalibus promiſſam : ſi enim teneamus id iuramentum obligare , conſequenter loquendo dicendum eſt , id iuramentum non poſſe relaxari , nec poſſe repeti pœnam ſolutam , ſed omnino manere contractum illum promiſſionis pœnæ,confirmatum,& irreuocabilem.Prob.quia ſi

illud

illud iuramentum obligaret, dicendum esset non prohiberi contractum propter publicam vtilitatem, iuxta dicta *n.* 9. & ex alia parte non est turpitudo in creditore recipiente, cum nullam vim, metumve intulerit, nec teneatur restituere, vt dixi *disp. prec. n.* 2. ergo necessariò dicendum esset, illum contractum firmari iuramento, & ita cessare relaxationem, & repetitionem. Ex quibus omnibus satis confirmata manet nostra sent. id iuramentum nullius esse momenti, & omnino irritum.

DISPVTATIO XXXIII.

Vtrum validè interponatur pœna in matrim. per quam non minuitur patrimonium, sed tantùm consistit in lucro perdendo, aut non acquirendo, vt si aliquid legetur, aut donetur ea lege, vt donatarius, vel legatarius teneatur certum inire matrimonium, aliàs donationem, vel legatum amittat?

SVMMARIVM.

In quo versetur difficultas, & proponuntur duo textus, qui sibi aduersari videntur, n 1. *& ibi proponitur* 1. *opinio.*

An conditiones, quas reiicit ius à legatis, reiiciantur etiam in foro conscientiæ quamuis constet de voluntate testatoris, 2.

Quando pœna consistens in lucro perdendo apponitur ab ipsis contrahentibus, 3.

Quid si cesset turpitudini præsumptio & conciliantur ac explicantur a. De illis, de cond. appos & l. Si ita stipulatus fuero te sisti. ff de verb.obl. n 4.

Quid si in donatione propter nuptias apponatur inter contrahentes ea conditio. Si mihi nupserit, 5

Inter alios à contrahentibus, an valida sit pœna consistens in amittendo lucro vt si legetur Mari sub conditione matrimonij, 6.

Valet si alicui fœminæ legetur, vel relinquatur hæreditas si Titio nubat, alias amittat, 7

Quid si per viam modi relinquatur ea hæreditas, aut legatum?

An possit apponi conditio legatario, vel hæredi, vt ducat fœminam de familia, aut aliam, cum qua citra dispensationem nequit contrahere & quid nomine familiæ intelligatur, 9.

Quid si dicta conditiones apponantur in legitima, 10.

Quid quando est matrimonium cum persona indigna, & id possumus, quod honestè possumus, 11.

Quid si vidua imponatur conditio, vt nubat indigno, 12.

Quid si virgo cui imponitur conditio. nubat alij ex paterno iussu, 13.

Quid si iussa contrahere cum nobili, prima vice id impleat, at vidua facta ignobili nubat: & explicatur l. Bona, § Hoc sermone. ff. de verb sign. n. 4.

Quid si legatur Mariæ, si Titio nupserit. & Titio renuente obtineat legatum, an si postea Titius velit, teneatur Mariæ & quid si iussus contrahere in principio nolit, postea vero velit: & satis est conditionem semel extitisse: si est minor, an possit restitui, 15.

Quid si testator iubet, vt legatarius aliquam ducat, & ipse iam duxerat, & quo tempore expectandus sit legatarius, vt conditionem impleat: remissiue, 16.

Quid si iussu cõtrahere cũ certa prius alia duxit, & viduus effectus velit illã ducere, & cui relictum est legatũ, si fiat religiosus, prius vxorẽ ducat, & ea defuncta velit religionẽ ingredi, an cõsequatur legatũ: & satis est conditionẽ extare tempore delata successionis, 17.

An si hæres, vel legatarius ea lege, vt Mariam ducat, velit, & ipsa nolit, perdat legatum si Mariam postea volentem ipse non ducat, 18.

Quid si iussus cõtrahere cum aliqua, ex culpa alterius conditionẽ minimè impleat quia ea non vult: vbi de conditione mixta pendente ex duorum voluntate, quæ culpa alterius non impletur, n. 19. *& quis modus seruandus sit, quando fœmina ducenda, latitat.*

Quid si fœmina prius alij nubat, & iam vidua velit illi grauato nubere, 20.

Quid si ex conditio apponatur, non in vltima voluntate, sed in contractu, & in maioratibus, 21.

Quid quando non dicit testator, Lego Mariæ, si Titio nubat, sed Lego Mariæ, si Titius eam ducat: an debeatur legatum Mariæ, si per ipsam non stat, 22.

Pœna consistens in non acquirendo lucro, an incurratur, quando aliquis facit quod in se est, 23.

Quid quando conditio mixta, vt si Maria Titio nubat, deficit casu, absque vtriusque culpa: quia Titius obiit, 24.

Quid in hoc casu, fauore alimentorũ, & si legatum est detis, & alendæ fœminæ alimẽta non habet, vel fauore piæ causæ, & libertatis: vel si cõditio patris impleta sit: & quid in maioratib. & si sit modus, 25.

Quid quando conditio mixta deficit testatoris facto, vt si legauit Ecclesiæ, si in ea sepelietur & decessit excommunicatus, 26.

Quid quando illud matrimonium impeditur à quodam tertio, 27.

Verba exhortationis non inducunt gravamen, n. 28.

An lex tum, si fœmina nupserit, debeatur ingredienti religionem, 29.

Quid si ex coniecturis colligatur testatorem de vero nuptiu intellexisse. vt si dixerit, si nubat Titio, vel relinquat extraneo, si Maria nupserit: vel negatiuè si Maria vidua non nupserit, 30

Quid de legato virginibus maritandis, an possit dari ingredienti religionem. Prima opinio affirmans, 31.

1. *Verior negans, & legatum certa personæ matrimonio collocandæ, potest dari iam collocatæ, secus quando incertis: & explicatur auth. de sanctiss Episc. §. Sed & hoc præsenti,* 32.

Soluuntur argumenta initio proposita, 33.

HÆc disputatio in duplici casu agitari potest. I. est, quando conditio est de matrimonio contrahendo. II. est, quando est de abstinendo ab eo: de priori conditione est disput. præsens: de posteriori verò erit sequens. In priori ergo casu, dubitandi nobis ansam præbent duo textus, qui ex diametro aduersi videntur: alter est *c. De illis, de conditione appos.* vbi proponitur tanquam conditio valida, & honesta, Contraham tecum, si certam quantitatem donaueris: dicitur enim ibi suspendere sponsalia, & ea non impleta, minimè obligare: quæ tamen secus essent, si turpis esset: omnino enim reiiceretur, iuxta *c fin. eod. tit.* Alter est, *l. ... ita stipul. fuero te sisti. 97. §. Si tibi nupsero, ff. de verb. obl.* ibi, *si tibi nupsero, decem dare spondes: causa cognita denegandam actionem puto, nec raro probabilis causa huiusmodi stipulationis est. Idem si vir à muliere, eodem modo, non in dotem stipulatus est.* Ex qua manifeste colligitur conditionem hanc, dabo certam quantitatem, si contraxerit matrim. turpem esse. 2 quia conditio viduitatem inducens, id est prohibens nuptias, repellitur à legato, *l. Titio, ff. de condit. & demonstr.* sed conditio, vt legatarius teneatur certum inire matrim. prohibet nuptias, præter illas præscriptas, ergo omnino reiicitur. 3. quia saltem quando hæreditas relinquitur tali modo, & non per viam conditionis, cùm modus non suspendat, acquiretur statim hæreditas, cum obligatione modum seruandi, quo non seruato, ea priuabitur hæres, sed priuari hæreditate acquisita, est pœna consistens in proprio patrimonio minuendo: ergo saltem, quando per viam modi apponitur ea conditio, erit prorsus irrita, iuxta dicta disp. 30. n. 2. qua ratione ductus *Aretinus, l. Titia, in princ. ff. de verb. oblig.* ait minimè valere conditionem, quando non conditionis, sed modi naturam induit: vt, Instituo Petrum hæredem, vt ducat Mariam. 1

Supponendum est pro hac & seq. disput. vtrum conditiones, quas reiicit ius à legatis, vt sunt impossibiles, siue de facto, siue de iure, quales sunt, quas ius reputat turpes, vt conditiones retrahentes à matrimonio, Si non nupseris: in solo foro externo reiiciantur, vel etiam in foro conscientiæ. Aliqui enim asseuerant, si de testatoris voluntate certò constat, non voluisse legare, nili his conditionibus seruatis, legatarium non seruantem conditionem, non posse in foro conscientiæ legatum retinere, nec hæredem teneri illud soluere: si autem incerta sit testatoris voluntas, stari iuris eas conditiones reiicientis interpretationi: si verò hæres dubitet de testatoris mente, non teneri soluere, donec condemnetur: eo quod in dubio melior sit possidentis conditio. Et prob. quia leges innituntur præsumptioni; præsumunt enim testatoris mentem non fuisse velle implori eam conditionem, sub legati amissione, sed forus conscientiæ semper innititur veritati, aduersus præsumptionem: vt latè probat *Menoch. de præsum. l. 1. q. 88. in princ. & per totam*: ergo quàdo constat de testatoris voluntate, ea seruanda est aduersus iuris dispositionem. Ita docent *Metina, C. de restitutione, q. 23. §. Ad tertium dicendũ, Gut. l. 2. q. can. c. 25. n. 13. & seq. Lud. Lop. l. 2. de contr. c. 45. paulo post princ. dicl. 2 Carbon. q. 45. de restit. conclus. 5. & 6.* Cæterùm omninò tenẽdum est leges has in vtroque foro seruandas esse, quamuis constet de contraria testatoris voluntate. Quia non sunt pœnales, nec falsæ præsumptioni innituntur, sed sunt dispositiuæ, & aduersus certissimã testatoris voluntatem, reiectis iis conditionibus, ob commune reipublicæ bonum, hæreditatem vel legatum deferunt. Sic videntur tenere *Syl. verb. Hæreditas, 4. fin. Angel. verb.* 2

*verb.Hæres,n.*21.vbi *Tabien.q.*16.*n.*17.*Armill.verb.Hæreditas,n.*22.*Beja in ſum.poſt caſum* 66.vbi aiunt,fœminã,cui aliquid relictum eſt,ſi non nupſerit, poſſe capere legatũ, nec teneri reſtituere,quamuis nubat:& in propriis terminis docẽt *Con.*1.*var.c.*19.*n.*10. *Mantica de cõiect. vlt.vol. l.*11.*t.*19.*n.*4.*Riminald.iunior.cõſ.*215.*n.*173.*vol.*2.*Spino ſpeculo teſtam.gl.*14.*n.*70.Et ex Theologis,*Ledeſ.*2.*p.q.*9. 18. *a.*1.*dub.*12.*f.*227.*col.*3.*P.Mol.to.*1.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*207. *f.*1168.*Lud.Lop.*2.*p.inſtr.de matr.c.*36.*f.*1037.Et quamuis difficultas hæc ſit circa conditiones, quas ius reiicit:verũ circa eas, quas ius admittit,in vtroque foro recipiendas eſſe nemini dubium eſt,cum menti,& voluntati teſtatoris conſonent:de quibus in præſenti diſputatione eſt ſermo.

3 Sit I. Concluſio,pœna conſiſtens in lucro non acquirendo, interpoſita ab ipſis contrahentibus, irrita eſt : vt Promitto tibi centum, ſi mecum contraxeris matrimonium. *l. ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti,*97.§.*Si tibi nupſero,ff. de verb.obl.*& docet *ibi Bart. Ant.c.Gemma,de ſponſ.n.*7. vbi *Anchar.n.*8. *Abb.n.*9. *Alex.de Neuo,n.*16.*Prepoſ.n.*7. *Roſella,verb.Sponſalia,n.*7 vbi *Angel.n.*14.*Sylu.g.*8.*diſt.*1. *Conar.*4,*decr.*2.*p.c.* 3.*n.*1. *Brunellus de ſponſal. concl.*16. *n.*5. *Alex.Conar.l.*4.*de ſponſal.c.*6.& ratio eſt, quia intuitu libidinis præſumitur promittentem inducere alterum ad matrimonium.

4 Hinc infertur,ſi ceſſet turpitudinis præſumptio,valere huiuſmodi promiſſionẽ:vt ſi vir promittat fœminæ matrimonium, ſi 100.mihi dederis, intelligitur enim cauſa dotis : & in dubio inquit *Conar.eo.n.*1.non præſumi libidinis cauſam, ſed honeſtam: ſi verò vir promittat vxori, tunc præſumitur libidinis cauſa niſi vir ſit ignobilior,aut ſenior,& ita vxori promittat in iuuentutis,aut nobilitatis compenſationem:& ita conciliantur *c. De illis,de condit. appoſita.*vbi approbatur conditio dandi certam quantitatem à contrahentibus appoſitam : & *d.l. Si ita ſtipulatus*, vbi ea cõditio reprobatur : prior enim textus intelligitur, quando cauſa iuſta promittendi ſubeſt : poſterior verò, quãdo ea deſideratur Sic docent *Abb.Bart.Alex.de Neu. Prep.Roſel.Ang.Sylu.Conar.n.*1.& 2.*Brunel.Alex.Carrer. vbi n.*3.*allegati ſũt*:idẽ *Angl.l.Titia,in prin.n.*2.& *ibi Imolan.*4.*ff.de verb.oblig.Io.Lup.c.Per veſtras,de don.inter virũ & vxor.not.*3.§.21.*n.*1.& 2. Nec obſtat obiectio *Alex. de Neuo*,qua impugnat expoſitionem datã ad *d.c. De illis*: eo quòd textus dicat,*ſi mihi donaueris*,& dotis gratia largitum,non cenſetur donatum, cum ad onera matrimonij ſuſtinenda detur, *l. Pro onerib.C.de iure dot.* Hac ratione *Alex. de Neuo d.c.de illis,n.*3.impugnat expoſitionẽ traditã:quam tamen amplectuntur *Abb.ibi n.*3. *Prep.in* 1.*fin. Conar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.3.*n.*1. non (inquam)obſtat, quia textus non vſurpauit verbum, Donaueris,in rigoroſa ſignificatione,ſed pro eo quod eſt,dare ex aliqua cauſa : vt conſtat,quia ea donatio deducta eſt in pactum, & conditionem matrimonij contrahendi:ergo non fuit gratuita.

5 2.Infertur,ſi vir cauſa donationis propter nuptias,promittat aliquid fœminæ, hac lege,ſi mihi nupſeris, valere vtique, quia ea donatio non eſt gratuita,ſed in præmium dotis receptæ,& permiſſa, *l.Si conſtante,C.de donatio. ante nup.* & quamuis taceatur ea conditio, Si mihi nupſeris, ineſt tacitè, per *l.Sipulatio.ff.de iure dot.* Sic contra Ioan. Andream per ipſum relatum,tenet *Bartol.l.Si ita ſtipulatus fuero te ſiſti.*§.*Si tibi nupſero,n.vnico,ff.de verb.oblig.*

6 II. Concluſio, inter alios à contrahentibus, valida eſt pœna conſiſtens in lucro non comparando : vt ſi aliquid legetur Mariæ ea lege, vt Titio nubat,quare ſi illi nõ nupſerit, non comparabit lucrum illud legati, & ratio eſt, quia hæc non eſt vera pœna,ſed potius eſt ſpe lucri comparanda matrimonium inuitari. Sic habetur *l.Titio.* §. *1. ff.de condit. & demonſtr.& l.*1.*C. de inſtit. & ſubſtit.* vbi id tenent omnes, *Anton.c.Gemma,n.*7. *de ſponſal.* vbi *Ioan. Andr.n.*1.*Card.n.*2.*Anchar.n.*9.*Prepoſ.n.*6. *Bartol. Angel. Roſella,Sylueſt.Conar.n.*6.*allegati n.*3.*Mantica multos referens de coniect.vlt.vol.*11.*t.*18.*n.* 1. & nemo de hac concluſione dubitat : vt conſtabit ex dicendis.

Hinc infertur valere conditionem,ſi teſtator præcipiat 7
fœminæ,vt alicui nubat,ſub pœna hæreditatis, aut legati amiſſionis. patet ex *l.Cum ita legatum ſit,verſ.Si Titio nupſerit, ff. de condit. & demonſtr.& l.*4.ibi,*pero ſi el teſtador*, & *l.*12.*t.*9 *p.*6.ibi,*ſoſeria*,& docet *Ioan.Lup.c.Per veſtras, notab.*3.§.21.*n.*1.*de don.inter vir.* (*on.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.3. *n.*7.& 8.*Tello l.*30.*Tauri n.*9.*Mantica d.t.*18.*n.*2.*Pelaez de Mieres referens Oldradum,& Aretinum,de maiorat.*1.*p. q.*50.*n.*1.*P.Molina to.*1.*de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 207.*f.* 1265. *Lud. l.op.*2.*p.inſtruct.de matrim.c* 41.*f.*1076.

Et quidem poteſt hoc fieri, non tantum per modum 8
conditionis,ſed per viam modi:vt, Inſtituo Titium hæredem vt ducat Mariam,quod ſi non duxerit,volo eum hæreditate priuari:hoc eſt contra Aretini ſent.quam *n.*1.retuli.Nec obſtat 3.ratio ibi propoſita,qua ductus eſt:nempe dum eſt modus,ſtatim acquiri hæreditatem,& ſubinde eius priuationem eſſe pœnam conſiſtẽtem in patrimonio diminuendo, quæ à ſponſalibus reiicitur : dicendum eſt priuari lucro acquiſito,eſſe verè pœnã,niſi acquirens priuetur ab eo, qui lucrum non abſolutè, ſed pacto aliquo, conditione,aut modo adiecto conceſſit,& ita tenẽt *Aret. l.Si ita ſtipulatus fuero te ſiſti,*§.*Si tibi nupſero.ff.de verb.obl. Oldr. conſ.*16. *Ioan.Lup.n.*3. *Conar.n.*7. *Lud.Lop.cit.n.*7. *Mol.l.*2.*de primog.c.*13.*n.*4.*Gutier.conſ.*18.*à n.*2.*vſq; ad* 5.

2.Infertur valere conditionem,vt hæres,vel legatarius 9
contrahat matrimonium cum aliqua de familia : vt bene *Pelaez de Mieres de maior.*1.*p.q.*51.*n.*51. & conſtat ex dictis : nomine autem familiæ intelligitur perſona in gradu permiſſo à iure canonico,quamuis obtineri poſſit diſpenſatio : quia verba teſtamenti intelligenda ſunt ſecundum ius commune, non ſecundum ſpeciale, quod per diſpenſationem obtineri poteſt,*l.fin.ff.de his qui ven.ætat.impetr.* Sic *Curtius* quem refert, & ſequitur *Mantica de coniect. vlt. vol.*11.*tit.*18.*n.*6. Vtrum autem valeat conditio ducendi conſanguineam, dicam l.5. diſp.5 n. 19.20. & 26.

Hæc tamen II. concluſ. aliquibus temperamentis in- 10
telligenda eſt 1. igitur intelligitur, vt valeat conditio contrahendi matrimonium cum certa perſona,niſi apponatur in legitima : cum enim lege debita ſit, & proinde nullam gratiam teſtator faciat, nullam patitur conditionem. Sic *Conar.* 4.*decret.*2.*p.c.*3.§.3.*n.*7. *Mantica multos referens,d.t.*18.*n.*12.*Molin.l.*2.*de primog c.*13.*n.*4.

2. Intellige, quando grauatur hæres,vel legatarius, ad 11
ducendum perſonam dignam, ſi enim indigna ſit lis nuptiis, conditio reiicitur, vt habetur expreſsè *l. Cum ita legatum,ff.de condit.& demonſt.& l.*32.*t.*9.*p.*6.& *l.*14. *fin. t.*4.*p.* ibi, *fueras tenda ſi a tal con quien le mandana caſar el teſtador,fueſe a tal con quien no deuia* : & ratio eſt, quia id poſſumus, quod honeſtè poſſumus, *l.Nepos Preculo,ff. de verb.ſig.*Item, quia durior eſt hæc conditio, quam viduitatis, vt docet *Iuriſconſ. l. Cum tale, ff.de condit. & demonſt.* nam cum omnibus dempta perſona indigna, contrahere prohibetur, & ita docent omnes.

Eſt tamen hæc 2. limitatio intelligenda, cum fœmina, 12
cui hoc grauamen imponitur,vidua non eſt;ſi enim vidua eſſet;non reiicitur omnino talis conditio,vt indigno nubat,ſed quamuis non teneatur illi nubere, tenetur tamen omnino ab aliis nuptiis abſtinere, alias legatum amitteret,ratio eſt,quia ſub conditione duo continentur, vnum expreſſum,ſcilicet,vt illi nubat, quod reiicitur, eo quod ille indignus eſtalterum ſubintellectum,vt nulli alij nubat,vt expreſsè dicitur *l.Cum tale,ff.de condit.& demonſtr.* quæ conditio in vidua, & viduo valet : vt dicemus diſp. ſeq. num. 29. & 31. & ideo ſi huic ſecundæ conditioni minimè pareat, aliud inundo matrimonium,amittet legatum, ſic *Acoſta d.l.Cum tale*, §. *Si arbitratu,ampliat.*3. *n.*8. *Tello l.* 30. *Tauri*, *n.* 9.

Ex hac 2. limitatione infertur,legatum virgini ſi Titio 13
nupſerit, non effici caducum, nec amitti, ſi virgo illa ex paterno conſenſu alteri nubat.Et ratio eſt,quia ea conditio intelligitur ſi honeſtè poteſt, virgo autem non poteſt honeſtè nubere,niſi ex paterno conſenſu.Probatur etiam

ex

ex doctrina *Tiraq.conf.55.vol.1.* vbi ait, statuto dicente, vt Mediolanum non nubat, sub hæreditatis priuationis pœna, ea priuandam non esse, si extra nubat ex paterno missa, & expresse docet *idem Bald. l.1.n.9.C.de inst. & substit. Bertrand.cons.148.vol.1. Mantic. de coniect.vlt.vol.l.11.t.18.fin. Mol.de primog. c.13. n.22. Gratian.reg.85.n.9.* & videtur approbare *Cuar.4. decr.2. p.c.3.§.8.num.2.* vbi dicit se non mirari de hac doctrina: quamuis *Mieres de mai.p.q.50.n.8.* dicat hoc magis esse pium quam tutum: & *Lud Lop.2.p.instr.c.33.fol.1037.* ait hoc esse verum in foro externo, secus in interno, vbi constat de voluntate testatori. Sed iam n.2. diximus in his conditionibus admittendis vel reiiciendis, idem in vtroque foro seruandum esse.

14 Supersunt tamen aliquot dubia breuiter disputanda circa hanc 2.concl.I. dubium sit, an iussus contrahere cum persona nobili, si nobilem ducat prima vice, & deinde viduus effectus ignobilem ducat, amittat legatum, vel hæreditatem. Videtur enim non amittere, quia sermo simpliciter prolatus, intelligitur de prima vice, *l. Boues, §. Hoc sermo ff. de verb sign.* Sed dicendum est amittere, quia claditur ibi conditio negatiua, quæ perpetua est, vt non ducat aliam, quam nobilem. Sic *Oldrad.conf.16.n.3. Paul. de Castro, l. Hoc genus ff. de cõdit & demonst & multi alij*, quos refert & sequitur dicens ab omnibus receipi *Peralta l. Vnã ex familia. §. Sed & si fundum, n.1. ff. de leg.2. Roland.* quem refert, & sequitur *Mantica de coniect. vlt. vol.l.11.t.18.n.3. Gratian reg.85.n.10. Pelaez. de Mieres de maior.1.p.q.51.n.36.* Quamuis contrarium teneat *Acost.l. Cum tale, §. Si arbitr. ampliat.1.n.10. ff. de cond. & de monst.* Nec obstat *d.l. Boues, §. Adat sermone*, intelligenda enim est, nisi sermo simpliciter prolatus conditionem negatiuam includat, cum enim sit perpetua lex, ab omnibus vicibus verificari debet.

15 II. Dubium sit, si grauatus aliquam ducere, primò renuat, deinde autem pœnitentia ductus annuat, vtrum amiserit legatum vel maioratum. Supponenda est doctrina *Bald.l.1.C. de inst. & substit.q.12.* vbi ait, si quis Mariam hæredem instituat, si Titio nupserit: ac ipso renuente hæreditatem obtineat, licet Titio postea volente, nolit Maria, non esse illam hæreditate priuandam, tum sufficit conditionem semel exerti, scilicet postea defecit per *l. Si quis hæredem C. de inst. & substit.* vt docent multi, quos refert, & sequitur *Tiraq. de vxor. verb. Susceperit liber. n.151. C. de vxor. donat. Mol.l.1. de primog. c.6. n.1. Menoch. de præs. l.4. præsumpt.183. n.29.* & ita hanc doctrinam Baldi contra Cynum, & Petrum Angel. tenent multi, quos refert, & sequitur *Tiraq. l. Si quis §. Hæc sermone, n.101. 102. ff. de verb. sign. Pelaez de Mieres de maior 1.p.q.50. n.13.* quicquid contra illam arguat *Acost.l. Cum tale, § Si arbitratum, lim.6.n.5. ff. de cond. & demonst.* Ex hac doctrina infertur decisio huius dubij, sic enim distinguendum est, si conditionem grauans ponat ipso iure grauatum, si vbi primum requisitus fuerit, nolit conditioni parere, pœnitentia subsequens omnino prodest: eo quod statim est ius acquisitum alteri sine successione, secus autem variare licet; iure tamen alteri semel quæsito: vt docet *Gioff. c. Nosti verb Renocare, de elect. n.4.* quos refert, & sequitur *Tiraquel. d.l. Boues, §. Hoc sermone. n.14. n.5. Peralt.l.2.n.1. ff. de legat.2.* Si autem non patet, & dubium est, quia nil eius acquisitum est, potest vtique pœnitere. Sic *Pelaez. de Mieres de reuer. 1.p.q.56. n.14.* vbi *n.14.* bene probat si grauatus maior sit, posse in casu restitutionis beneficio vti, adhuc conditionem non impletam: & *n.15.* probat, si grauamen modi naturam induat, & non conditionis, audiendum esse grauatum, postea volentem conditioni parere.

16 Quid autem dicendum sit, si grauatus aliquam ducere, iam illam duxerat consule *Manticam de coniect. vlt. volu. l.11.t.18.n.16.17.* & 36. quanto autem tempore ex pacta lis sit, vt conditioni pareat, consule eundem *ibi n.23.* & 24.

17 III. Dubium est, quid dicendum sit, si iussus ducere Mariam primò aliam ducat, deinde verò viduus, effectus, vetulam ducere. *Corneus*, quem refert *Acosta l. Cum tale §. Si arbitratu. lim.3.n.2. ff. de cond. & demonst.* asserit, in alio simili non perdere legatum, quia enim eum cui aliquid legatur, ea lege, vt monachus fiat, legatum consequi, si primò vxorem ducens, ea defuncta religionem ingrediatur. Verius tamen est conditionem iam defeciisse in vtroque casu, & ita legatum non obtinere: per *l. Hæc conditio mea. & l. Cum ita §.1. & l. Hoc genus ff. de condit. & demonstr. & l. Matrimonij ff. qui, & a quibus.* Sic docet cum *Bart. & Bald.* per eum relatis, *Acosta ibid. n.2. & 3.* Quod bene limitat *Molin. d.2. de primog. c.13. n.16.* dummodo tempore delatæ successionis, vel post illam delatam, conditioni minimè pareat: tunc enim irrecuperabiliter amittit legatum, conditio enim defecit: secus si tempore delatæ successionis, parere velit conditioni: quia iam prius matrimonium dissolutum est, & tunc vult ingredi religionem, vel illud inire matrimonium quod testator inuasit: quia semper conditiones tempus delatæ successionis respiciunt *l. Interuenit, ff. de legat.* ibi. *& placet sufficere in ea necessitudine, tunc esse, cum dies legati cessit.*

18 IV. Dubium est, quid si grauatus aliquam ducere velit, illa autem nolit, & postmodum pœnitentia ducta annuat, grauatus autem tunc renuat: vtrum amittat legatum, vel hæreditatem. De hac re late *Mantica de coniect. vlt. vol.11. t.18. à n.38 & Menoch. de præs. l.4. præsump 183. à n.2.* & referunt aliquos dicentes minimè perdere: quia conditio censetur impleta, cum per ipsum non steterit, alios autem dicentes perdere: quia adhuc potest conditioni parere. Et ipsi cum Socino sic conciliant, si iam grauatus aliam vxorem duxit, vel obtinuit iam legatum, vel si non obtinuit, est legatum non quantitatis, sed speciei (illud enim non transit statim in legatarij dominium, cum possit dari quæcumque quantitas,) vt si legatur tot tritici modij, hoc verò transit statim in legatarij dominium, vt si legitur tot fundus: & si est hæreditas relicta, illam iam acquirit, non perdit: si autem nec est alteri matrimonio copulatus, nec obtinuit legatum, & est quantitatis, nec hæreditatem adiit, non consequetur, quia adhuc potest parere conditioni.

19 V. Dubium est, an iussus cum aliqua contrahere pœna amissionis legati, vel hæreditatis, vel maioratus, ab hac amittat, si absque culpa ipsius conditio deficiat quia alteratio vult, vel prius obiit, quam ipsum in eo statu constitutus sit. I. Dico si conditio mixta, qualis est hæc pendens à duorum voluntate, deficiat ex culpa non grauati, sed alterius, cum quo contrahendum erat matrimonium, vt quia non vult, habetur pro impleta. habetur expresse *l.1 C. de inst. & substit. & l. In testam. l.2 ff. de cond. & demonst. & l.14.t.4. & l.22.t.9.p.6.* Et docet *Mantica alios referens, de coniect. vlt. volunt. l.11.t.18 n.37. Menoch. de præsump. l.4. præs. 173.n.25. Mol.l.2. de primog. c.13.n.14. P. Mol. t.1. de iust. tract.2. disp.206. fin. & 207. f.265.* & addit *idem Molina con.14.* hoc possessorem, vel successorem maioratus iussum cum aliqua contrahere, tolere illum acquirere, ipsaque recusante posse libere aliam ducere: & constituit ibi modum seruandum, quando fœmina data opera latitat.

20 Similiter dicendum est non deficere conditionem, sed tanquam impletam reputari, si fœmina illa alij nubat: non enim tenetur grauatus eiusmodi effectam ducere, quia censendum est testatorem de primis nuptiis intellexisse. Sic cum *Bado Imola & Acosta*, quos ibi refert *Molina dict.c.13.n.17.* probat.

21 Hæc autem accipienda sunt, quando ea conditio in vltima voluntate apponitur, secus, quando ponitur in contractu irrenocabili: nihil enim proderit cuiuscunque culpæ conditio impleta non sit; & ratio est, quia id quod extraordinario iure in vltimis voluntatibus institutum est, non debet facile ad contractus trahi. *l.1. C. de inst. & substit.* vbi communiter id notatur, sic tenent *Alex. Corn. Socin. Ias. Areti.* quos refert & sequitur *Mol.d.2. de primog. c.13. n.16.* dicens hoc esse verius, licet contrarium magnã habeat æquitatem. Idem *Rosella verb. Sponsalia 1.7 & ibi Angel. n.14. Sylu.9.8. d.8. 1. Greg. Lop. l.14. vers. E nese le.1.4.p.6. Acosta l. Cum tale, 9. Si arbitratu, lim.3.n.18. ff. de cond. & demonstr.*

monſtr. P. Mol. to. 2. de inſt. diſp. 258. ad fin. licet multi, quos refert *Acoſta, & Molina*, contrarium teneant: quod dicit *Molina eo. n. 19.* forſan amitti in primogenitis in contracto, ſub ea conditione inſtitutis, ex præſumpta inſtitutoris voluntate.

21 Rogabis tamen, quid è contra dicendum ſit, quando teſtator non vtitur hac forma, Lego Mariæ ſi Titio nupſerit, ſed lego Mariæ, ſi Titius cum ea contraxerit: an debeatur hæreditas, vel legatum, ſi per Mariam non ſtet, ſed per Titium, vt matrimonium minimè ſequatur. Quid in aiunt non deberi, quia conditio appoſita eſt principaliter in perſona Titij, & in illius fauorem, atque ita in eius poteſtate eſſe debet, velit cõtrahere, necne: hanc tenent multi, quos refert, & ſequitur *Menoch de præſumpt. l. 4. præſumpt. 183. à n. 32. Acoſta l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 6. n. 27 ff. de condit. & demonſt. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. to. 18. n. 37.* Alij verò tenent oppoſitum, quos refert *ibi Menoch.* Sed melius *Greg. Lop. lib. 14. verb. Si caſare, tom. 4. part. 6.* quamuis aliquantulum dubius, ait, conſiderandum eſſe cuius intuitu & fauore teſtator matrimonium contrahi voluerit: nam ſi fauore mulieris inſtitutæ, vel legatariæ, conſequetur legatum, ſi per ipſam non ſtet, ſi vero fauore alterius minimè conſequetur: vbi id probat ex aliis.

23 Ex dictis infertur quamuis faciens, quod in ſe eſt, minimè incurrat pœnam promiſſam ob factum alienum, vt diximus diſp. 25. n. 3. minimè tamen eximi à pœna conſiſtenti in lucro non comparando: vt ſi cui pium legatum, aut donatio fiat, ſi efficiat vt matrimonium aliquod contrahatur, eo non contracto, minimè obtinebit, licet omnem adhibuerit diligentiam, vt ſequatur. Sic *Roſella verb. Sponſalia, n. 7. vbi Angel. n. 14. Sylueſt. q. 8. dict. 1.*

24 2. Dico, ſi conditio mixta abſque neutrius culpa, caſu deficiat, vt ſi Maria inſtituta, vel legataria ea lege, vt Titio nubat, antequam in mora ſit, obiit, vel ipſe Titius, perit omnino legatum, vel inſtitutio, habetur expreſsè *l. Legatum, C. de cond. inſertis.* ibi, *cũ mortuo filio prius quam matr. cũ eo contraheret, conditio defecerit, nulla ratione deberi tibi exiſtimas. & l. In teſtamento. la 2 ff. de condit. & demonſt. & l. 14. t. 4. p. 6.* vbi, *ſi acaeciere, que la mujer ſe muera, o aquel cõ qui en la mandana caſar, antes que ſe cumpla la condiciõ, ne vale el eſtabiecimẽto, o la mandaque aſi fueſe hecha. & l. 22. t. 9 p. 6.* & docẽt *Mãtica de cõiect. vlt. vol. 11. tit. 18. n. 37. Molina l. 2. de primog. c. 13. n. 23. 24. 25. Menoc. de præſump. l. 4. præſumpt. 183. n. 40. & 41.* quamuis *P. Mol. to. 1 de inſt. tract. 2. diſp. 207. f. 1265. & diſp. 206. fine*, aſſerat conditionem mixtam haberi pro impleta, ſi altera cum qua grauatus eſt aliquis contrahere, moriatur, ſecus, ſi ipſe.

25 Hoc tamen 6. modis limitandum eſt 1. Niſi fauore alimentorum, ſi enim ſit legatum alimentorum, conditio caſu deficiens, habetur pro impleta. Sic *Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 22. n. 32. 33. Menoc. alios referens d. præſumpt. 183. n. 42.* Vnde fit vt legatum dotis puellæ relictum, hac lege, vt Titio nubat, ſi puella pauper ſit, non deficiat Titij obitu: quia ſuccedit loco alimentorum: ſic *Bal. Nou. de dot. 6. p. priuil. 76. n. 4. ad fin. & priuil. 77. n. 2. Cou. c. 3. de teſtam. n. 11. verſ. Quinta inde colligitur, Mãtica ibid. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1 f. 79. col. 45. verſ. Eſt tamen notandum.* Vtrũ verò ea puella neceſſariò debeat alij nubere, vt conſequatur legatum, vel conſequatur, vitam cœlibem ducens, aut religionem ingrediens, & quid ſi ipſa obeat: dicemus n. 30. 2. Limita fauore libertatis, habetur enim tunc conditio mixta caſu deficiens, pro impleta. ſic cũ alijs *Menoch. ibi. n. 43.* 3. Fauore cauſæ piæ, quia valet argũ. à libertate, ad cauſam piam, vt latè *Euera: loco à libertate, ad cauſ. piam:* & docet *idem Euerard. ibi. n. 18.* & alios referens *Menochon. 4. 4.* niſi conditio partim impleta ſit. *Menoch.* enim aliis *n. 45. 5.* niſi in primogeniis, & hoc ex præſumpta teſtatoris voluntate. ſic late probans *Mol. l. 2. de primog. c. 13. n. 26.* Vltimò quando contrahendi præceptum, conditionis naturam induit, ſecus ſi modi: modus enim caſu fortuito deficiens habetur pro impleto. ſic *Acoſta l. 2. elect. 22. n 7. Mol. d. c. 13. n. 24. & 25.* addens cõmuniter in primogeniis appo-

ni tanquam modum: *Menoch. l. 4. de præſumpt. præſump. 184. n. 1. & 2.* niſi (vt inquit *idem Menoc.*) teſtator clare omnino velit modum impleri: ſi autem modus mixtus deficiat culpa eius in cuius perſona implendus erat, habetur pro impleto; ſecus ſi culpa eius, qui implere tenebatur. ſic *Menoch. ea præſump. 184. n. 3. & 4.*

Dico, ſi conditio mixta teſtatoris facto deficiat, haberi pro impleta: vt ſi legauit parochiæ cenſum, ſi ibi ſepeliatur, & deceſſit excommunicatus, ob quod in loco ſacro ſepeliri non potuit. ſic *Bald. vnic. fin. C. de his quæ pœna nom. Roſella verb. Legare, n. 3. Ang. verb. Legat. n. 10. Sylu. Legatum 1. q. 4. & 6. Armil, verb. Legatum. n. 8. Menoc. alios referens, de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 183. n. 46.* 26

Vltimo dico, quando conditio mixta non impeditur à contrahentibus ſed à quodam tertio, qui verbi gratia matrim. impedit, cenſeri non impletam: legatarium tamen actionem habere ad intereſſe contra impedientem. Sic *Mol. l. 2. de primog. c. 13. n. 20. Menoch.* multos referens *d. præſump. 183. n. 83. 39.* Fallit 1. in maioribus, ex præſumpta inſtitutoris voluntate. Sic *Molina ibi 2.* ſi impediens ſoluendo intereſſe non ſit, tunc enim habetur pro impleta, *Mol. ibi, n. 22. Menoch. n. 39.* vbi textus, & DD. allegant. 3. ſi iuſtè tertius ille impediat: cum enim tunc ad intereſſe non teneatur, habebitur pro completa, ſic alios referens *Mol. ibi, n. 21. Menoch n. 38. 39.* Vltimò, ſi impediatur à tertio, cuius conſenſus requirebatur: quia tunc perinde eſt, ac ſi conditio impediretur ab eo, in cuius perſona implenda erat: & ſic habebitur pro impleta: ſic *Greg. Lop. l. 14. verb. Se muera. tit. 4. p. 6* 27

Id demum obſeruandum eſt, verba exhortationis per teſtatorem inducta, grauamen vel conditionem non continere: quod probatur ex ratione textus *c. Quod præcipitur,* (aliàs eſt, *cap. vlt. §. Quod præcipitur*) *14. q. 1.* ſic *Mieres de maior. 1. p. q. 50. n. 16.* 28

Vltimum dubium eſt, vtrum legatum relictum virginibus matrimonio collocandis, poſſit diſtribui virgini religionem ingredienti? Et quidem quando relinquitur legatum alicui perſonæ determinatæ, vt matrim. ineat, ferè certum eſt deberi, ſi religionem ingrediatur, per *§. Sed & hoc præſenti, auth. de sãctiſ. epiſc. collat. 9. & auth. Niſi reget. C. ad S. C. Treb.* ſic docent *Soc. l. mulieri, n. 12 ff. de cond. & demonſt. Fulgoſ. conſ. 53. Fel. c. Eccle. n. 79. verſ. Caterum, de cõſt. Nata conſ. 296. n. 4. Bal. Nouel. de dote p. 6. prin. 77. n. 2. Sylu. Legatum 1. q. 9. Lozzes repetit. l. Filius familias. §. Diui, n. 139. ff. de legat. 1. Conar. 1. var. c. 19. n. 10. Acoſt. l. Cũ tale. §. Si arbitratu, lim. 4. n. 5. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 18. n. 26. Gutier. conſ. 26. n. 13. & q. canon. l. 1. c. 3. n. 20. Menoch. l. 4. de præſ. præſ. 148. à n. 13. ad 16. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. col. 45. v. Leg. relict. f. 79.* vbi alios refert. Et ex Theologis *P. Molin.* dicens eſſe omnium, *to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 207. concl. 1. f. 1267. Lud. Lop. 2. par. inſtr. de matr. c. 36 f. 1070.* In ratione tamen huius deciſionis diſcrepant DD. Nam *Bal. Nouel. eo priuil. 77. n. 2. & 5.* dicit non inniti præſumptioni, ſed contra expreſſam teſtatoris voluntatem id diſponere, *d. auth.* idem ſentire videtur *Fel. cod. verſ. Caterum.* ait enim rationem eſſe ne impediatur vita contemplatiua. Idem ex Theologis tenet expreſsè *Beja ſumma. poſt caſum 66.* Cæterum omnino, dicendum eſt eam deciſionem inniti præſumptioni voluntatis teſtatoris, vbi enim oppoſitum minimè declarauit, præſumit ius forè, vt idem diſponeret teſtator, ſi meminiſſet, caſu quo iuſſus matr. intre, religionem ingrederetur, & hoc religionis fauore, & ita docet *Cou. n. 11. Menoch. n. 14. Mantica eod. tit 18. n. 31. Molina proximè citati, & permulti alij, teſte Menoch. ibi.* conſtabit ex corollario ſtatim inferendo. 29

Ex ratione huius deciſionis infertur, vbi coniecturæ ſunt, teſtatorem de nuptiis carnalibus intellexiſſe, non conſequi legatum, religionem ingredientem, quia ceſſat præſumptio dictæ: ſic *Guil. Benedict. c. Rayan. verb. Quo cum alia, n. 23. de teſta. Mant. eod. t. 18. n. 26. Menoc. de præſumpt. 148. n. 2. Gutier. d. c. 32. n. 18.* I. autem coniectura eſt, quando teſtator legauit puellæ, ſi nubat perſonæ certæ, tunc enim 30

intelligi

intelligi nequit de nuptiis spiritualibus: quare religionem ingrediens minimè cõsequetur. Sic *Bald. Nouell. de dote p. 6. priuil. 77. n. 3. Couar. 3. de test. n. 11. verſ. Sexto ex proxima, Roſella. verb. Legare, nu. 28. Acoſta l. Cum tale, §. Si arbitratu, lum. 6. n. 2. ff. de condit. & demonſt. Mantica eo. t. 18. n. 26. Menoch. ea præſump. 148. n. 1. 3. 4. & 5. Gutier. d. c. 32. n. 17.* Si tamẽ illa perſona certa obijt, antequã puella ſit in mora, nõ obtinebit legatum, vitam cœlibem ducens; ſed aliud matrimonium inire debet: quia teſtator de matrim. carnali manifeſtè intelligit: ſic *Bald. Nouel. de dote 6. p. priu. 76. n 4. ad fin. & priu. 77. n. 1. & 3. Couar. d. c. 3. n. 11. verſ. Quinto inde colligitur, Perez. l. 5. ord. t. 2. l. 1. col. 45. verſ. Eſt tamen notandum, f. 29.* poteſt tamen hoc caſu puella religionẽ ingredi, & obtinebit legatum, quia cum matrim. iniunctum à teſtatore impleri nequeat, veriſimile eſt teſtatorem idẽ diſpoſiturum, ſi in eo euentu puella religionem ingrederetur. Sic *Bald. Nouell.* quamuis aliquantulum dubius, *d. priu. 77. n. 5. & Couar. d. c. 3. n. 11. verſ. Sexto ex proxima.* Si autem puella ipſa obeat, aut dies ſit, ipſa obeunte (quo caſu cum hæc conditio mixta ſit, vt dixi *n. 25.* perit legatũ,) non poteſt diſtribui alij puellæ religionem ingredienti, quia debet conuerti in ſimilem vſum, nempe in aliud matrim. temporale, de quo teſtator intellexit. Sic *Bald. Nouel. eo priuil. 77. n. 2. Couar. d. c. 13. n. 11. verſ. Sexto ex proxima. 2.* cõiectura eſt, quando teſtator reliquit tertio, ſi certa puella nupſerit, tunc enim non obtinebit legatum, ſi puella illa religionem ingreſſa ſit: ſic *Acoſta d. l. Cum tale, lum. 4. n. 5. Cumanum referens, Menoch. d. præſumpt. 148. n. 7.* vbi alios refert. 3. eſt, quando teſtator negatiuè legauit, vt, Lego centũ Titiæ, ſi non nupſerit, (hæc enim conditio, ſi Titia vidua ſit, valet) tunc ergo intelligitur de nuptiis temporalibus: quare ſi Titia religionem ingrediebatur, obtinebit legatum: quia intelligitur ea conditio de nuptiis temporalibus, non enim veriſimile eſt teſtatorem voluiſſe retrahere à religionis ingreſſu, ſed ad eum inuitare. Sic *Mantica d. t. 18. n. 26. Menoch. d. præſumpt. 248. n. 6.* vbi multos alios refert.

31 Maior autem difficultas eſt, quando non certæ perſonæ matrimonio collocandæ, ſed indefinitè puellarum matrimonio legatum relinquitur, vtrum poſſit dari puellæ religionẽ ingredienti. Aliqui affirmant, per *Auth. de ſanctiſſ. epiſcop. § Sed & hoc præſenti, coll. 9.* vbi dicitur conditionem nuptiarum eſſe inualidam, & pro non ſcripta haberi, quoties aliquis ſub illatum conditione donauerit, vel reliquerit liberis, vel cuicumque perſonæ, hæreditatem, vel legatum, & talis perſona religionem ingrediatur. 2. quia non videtur maior ratio, ſiue legetur certæ perſonæ, ſiue incertis, ſed priori caſu debetur ingredienti religionem, ergo poſteriori poteſt dari religionem ingredienti. 3. quia religionem ingrediens dicitur matrim. ſpirituale contrahere: vt *Bart. d. §. Sed & hoc præſenti, n. 2. & Cyn auth. Niſi rogati, C. ad SC. Trebel. & ibi Bald. in princ. & Paul. de Caſtr. & Salic.* Notant, reddentes rationem illius deciſionis: & conſtat ex illo ad Tim. 1. c. 5. *Cum luxuriata fuerint, in Chriſto nubere volunt,* & ita hoc appellatur *c. 2. & c. vlt. de tranſact. prælat. & c. Ex publico, de conuerſ. coniug. 4.* probatur ex doctrina, quam tradunt *Crottus, l. Filiusfam. §. Diui, n. 62. ff. de legat. 1. Socin. c. Qualiter, el 2. q. fin. a. pennl. de accuſ. Rola. conſ. 35. n. 10. l. 3.* nempe ſtatutum aliquid diſponens contra cognoſcentem coniugatã, habere locum contra cognoſcentem monialem. Vltimò, quia *Iacobus de S. Georgio in ſua inueſtitura, verb. Qui quidem innoſtiti, fin. n.* ait ſe conſuluiſſe cum multis præſtantiſſimis viris, ſubditos ex conſuetudine obligatos ad ferendum opem domino collocanti filias matrimonio, teneri ſimiliter dum ex religionem ingrediuntur. Hanc ſent. ſuſtinet *Natta conſ. 296. n. 4* & explicat *Bald. d. auth. Niſi rogati, n. 11.* dicentem exequutores deputatos ad certam quantitatem pro virginum matrimonio diſtribuendam, nihil poſſe diſtribuere pro virginis ingreſſu in monaſterium, quia hoc non habent in mandatis: explicat (inquam) vt minimè intelligat de legato, ſed de mandato: illud enim latè interpretandum eſt, *c. Cum dilecti, de donat. l. In teſtamentis ff. de regul. iur.* hoc autem ſtrictè *c. Cum dilecta, de reſcripto. l. Diligenter, ff. mandat.* & conſtat ex ratione eiuſdem *Baldi*, ſcilicet quia id non habebant in mandato: eiuſdem ſent. videtur *Boerius deciſ. 3. n. 13.* vbi doctrinam *Bald.* prædictam explicat, vt non tanta dos tribui poſſit ingredienti monaſterium, quanta matrim. ineunti.

Cæterum dicendum eſt id legatum diſtribui non poſſe 32
ingredienti monaſterium, ſed ſolis matr. temporale ineuntibus. Prob. quia diſpoſitio illa *auth. de ſanctiſſ. epiſcop. §. Sed & hoc præſenti, collat. 9.* exorbitans eſt à iure petenti conditiones in vera & ſpecifica forma impleri, & non ficta, *l. Manius, & l. Qui heredi. ff. de condit. & demonſtr.* quare ad alios caſus trahenda minimè eſt, vt benè *Boerius in ſuis qu. 9. 34. n. 6. & 7. Deciſio Pedemont. 116. n. 12.* ſed loquitur de legato facto perſonæ certæ ibi, *ſine reliquerit ſuis liberis, ſiue alij cuicũque perſonæ.* ergo non eſt extendenda ad legatum relictum incertis perſonis. Et confirm. quia longè diſpar eſt ratio, quia quando legatum relictum eſt certæ perſonæ ſub nuptiarum conditione, & illa monaſterium ingreditur, non poteſt legatum in ſpecifica forma impleri, ſi alij fœminæ nupturæ tribuatur, & teſtator habuit ſpecialem affectionem ad ſubueniendum illi fœminæ: quare non eſt mirum, ſi ius præſumat voluiſſe illi legare teſtatorem, etiam caſu quo ingrederetur religionem, dum de contraria eius voluntate minimè conſtat: verùm quando legatur incertis perſonis matrimonium collocandis, poteſt omninò in vera & propria forma impleri, ſi matrim. temporale contrahentibus detur, nec teſtator affectum habuit ſpecialem ad eam, quæ religionem ingreditur. Tandem, quia ſimile videmus in hoc caſu, legauit teſtator certæ virgini matrimonio collocandæ: ſi tempore teſtamenti iam nupta eſſet, poſſet vtique illi legatum dari, ſecus eſſet, ſi incertis matrimonio iungendis legatum eſſet, vt probant *Bald. l. fin. C. de ſent. quæ ſine cert. quant. n. 14. Alex. conſ. 146. vol. 5. Hippo. rubr. de fideiuſſ. nu. 85. Io. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 11. n. 6. Mexia ad l. Toleti. p. 12. funda. 1. n. 5. Perez. l. 5. ord. t. 2. l. 1. col. 45. verſ. Dubiũ eſt quotidianum, f. 79.* & refert Iaſonem: quamuis in neutro caſu poſſe dari affirmãt *Tiraq. l. Si vnquã, verb. Suſceperit, n. 187. C. de reuoc. donat. Mantica, de coniect. vlt. vol. l. 12. t. 1. n. 13.* niſi tempore teſtamenti, vel poſt illud conditum, dũ mutare potuit teſtator, nouerit illam eſſe nuptã: ſed primum eſt verius: ergo ſimiliter in noſtro caſu, diuersũ ſentiendum eſt, ſi incertis legetur: & ideo hãc ſent. tenent *Barbarius conſ. 23. n. 2. vol. 1. Bald. auth. Niſi rogati, n. 11. C. ad SC. Trebel. Fel. c. Eccleſia, de conſt. q. 6. n. 79. verſ. Et pro iſta. Bald. Nouel. de dote, priu. 77. nu. 2. Guil. Bened. c. Raynut. verb. Qui cum alia, n. 31. de teſt. Bertachin. in reperi. ver. Legatum pium, verſ. Legatum pro virgin. maritandis. Ioan. Lup. d. §. 12. n. 6. Lozes in reper. l. Filiusfam. §. Diui, n. 139. ff. de legat. 1. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 8. t. 5. n. 22. Baeza de non meliorand. c. 14. n. 9. Perez. d. l. 1. f. 75. col. 31. verſ. In caſu vero, Gut. conſ. 16. n. 13. & q. can. l. 1. c. 32. n. 10.* & videtur expreſsè tenere *Couar. cap. 3. de teſt. n 11. verſ. Sexto ex proxima.* vbi doctrinam hãc *Bald.* videtur approbare: & immerito *Natta* voluit explicare Baldũ, vt loqueretur de mandatario: cùm ferè omnes citari, & *Couar.* de executore teſtamenti illũ intelligant & ita loquantur de legato relicto pro virginibus maritandis, & illa auth. quam *Bald.* cõmentabatur. *& ipſemet Bald. ibi.* de legatis ſermonẽ habent: nec obſtat ratio Baldi, ſcilicet, quia id exequutores in mandato non habent: non etiã exequutoribus teſtamentariis datur mandatum legata exequendi. Hoc tamen fatendum eſt, ſi legatum eſſet ad matrimonio collocandas teſtaturis neptes, dandum eſſe nepti ingredienti religionem: nam propter præſumptam teſtatoris affectionem erga ſanguine iunctos, plenius & latius venit interpretandum legatum, *l. Aurelius, §. Titius teſtamento facto, ff. de liber. legat.* ibi, *præſũptio enim propter naturalẽ affectũ facit omnia patri videri cõceſſa.* Sic *Natta conſ. 296. n. 6. Mantica, d. t. 5. n. 22.* Nec obſtant adducta in contrariũ, nam *§. Sed & hoc præſenti*, non ſic intelligitur, vt ea conditio nuptiarũ habeatur pro non ſcripta, ſed vt ex præſumpta teſtatoris volũtate habeatur pro implera per ingreſſũ religionis

gionis: vt bene explicat *Couar. 1. var. c. 19. n. 11.* Sed loquitur in casu speciali, quando legatum fit certæ personæ. Ad 2. constat ex dictis, rationem enim disparitatis assignaui. Ad 3. fateor ingressum religionis esse quoddam matrim. sed metaphoricè & impropriè, conditio autem in vera, & specifica forma impleri debet. Ad 4. ea doctrina est neganda, & ita eam impugnant *Felin. eod. n. 79. & Loazes hoc nu. cit.* Ad 5. similiter ea doctrina est neganda; nam consuetudines, & statuta odiosa extendere, contra rationem est.

33 Ad arg. n. 1. proposita, ad 1. dixi n. 2. & ad 3. respondi n. 8. ad 2. autem dico conditionē, quæ non inducit viduitatem simpliciter, sed respectu certæ personæ, minimè reiici.

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrùm pœna consistens in lucro non acquirendo, retrahens à matrimonio, validè apponatur, vt si legatum, vel donatio fiat sub conditione ducendi vitam cœlibem.

SVMMARIVM.

Quæ sint difficultates disputanda: & imo regulam aliquas conditiones habere etiam locum in foro conscientiæ, vbi de testatoris voluntate constat, num 1.

An conditio abstinendi à matrim. vel arbitrio alicuius illud contrahendi, reputetur à contractibus vel illos vitiet, n. 2. vbi an conditiones impossibiles vt iunt contractui, & legata à legato ex hæreditate, & donatione causa mortis, requirat conditio inducens viduitatem, & potest legatarius, vel hæres vendicare, 3.

An hoc sit verum, casu quo legatarius vxorem ducere velit, quod si nolit, non acquirat legatum, 4.

An conditio virgini adiecta in legato, non nubendi, valeat vt saltem virtute illius teneatur à secundis nuptiis abstinere, & tradendum sit legatum sub cautione Mutiana, 5.

Quid si alicui legatur centum si nupserit, & ducenta, si non nupserit: etsi testator expressè disponat, vt casu quo nupserit, nihil detur: & casu omissionis maneat in iure communi dispositum, 6.

Quid de conditione, si Titius filios non habuerit, vel sine liberis decesserit, 7.

Quid si extraneo legatur centum, si Berta non nupserit, & rogatus sit ille Berta restituere, 8

Quid si legataria si non nupserit, rogata sit id legatū alteri restituere, 9.

Quid si patri, tutori, vel curatori, vel amico, legatur aliquid, si Berta non nupserit, vel Berta, & extraneo aliquid legetur, si ea non nupserit, 10.

Quid de cōditione auertente à religionis ingressu, aliā viduā apposita, 11.

Quid si alicui legatur centum, si nupserit, quinquaginta verò si religionem ingrediatur. 1. opinio affirmans, 12. contraria verior, 13.

An licitè minus legatur filiæ si ingrediatur religionem, quam si nubat, & in matrimoniales apponatur clausula excludens religiosos, 14.

An valeat legatum factum alicui si religionē ingrediatur, vel sacerdos fiat, vel continenter viuat, n. 15 aut si castè & honestè viuat, ibid

Legatum factum alicui si religionem ingrediatur, an obtineat si nouitiatu tempore exeat, & vxor cui vir legat, si habitum certy ordinis assumat, & illa exit: ponitur opinio negans, 16.

Contraria verior, n. 17 & explicatur l. Reprehendenda, C. de institut. & substit. vbi an voto religionis satisfaciat ingrediens, & egrediens: & si differentia: Votum religionem, vel non fieri, aut esse

Quid si legatarius sub conditione si religiosus fiat, primò ducat vxorem, & deinde viduam, fiat religiosus, 18.

Quid de conditione matrimonij ineundi arbitratu, vel consensu talis personæ, licet arbitrium importet non nudā voluntatē, sed prudentiale, 19.

An talis conditio, si arbitratu alicuius fœmina nupserit, omninò reijciatur, 20.

An valeat, si pater in legato vltra legitimam, grauet filium, ne vxorem ducat sine matris, vel alicuius propinqui consensu, 21.

Quid de conditione, vt filius non ducat vxorem sine patris consensu, 22.

Quid si ei, qui virginem defloruit, aliquid legatur, si de consensu patris illam duxerit, 23.

Quid de conditione, si de consilio alicuius, vxorem duxerit: & quid differat inter consilium, & consensum, 24

Quid in casibus, in quibus quis tenetur sequi consilium, vel esset periculum in mora, 25.

Quid si ille cuius requiritur consilium, vel consensus, sit absens, 26.

Quid si ille cuius est petendum consilium, vino testatore decesserit, 27.

Quid si apponatur conditio, si Titius non duxerit vxorem, habeat post mortem suam, vel post tale tempus, centum, 28.

Post n. 28. inuenies cætera summaria.

1 DVplex est disputanda quæstio. Prior, in quibus casibus reiiciatur conditio nuptias prohibens: posterior, in quibus casibus valida sit. Supponendū autem 1. est cōditiones quas ius reiicit, in vtroque foro inualidas esse, quamuis cōstet de cōtraria testatoris volūtate, vt dixi disp. præc. n. 2.

QVÆSTIO I. est, in quibus casibus ius reiiciat condi-2 tionem prohibentem nuptias. Sit 1. conclusio. Conditio abstinendi matrim. contractui adiecta non reiicitur, sed vitiat contractum, atque irritum reddit, quando virgini ea conditio imponitur: virgini (inquam) id est ei, quæ non contraxit, ac consummauit aliud matrim. vt dicemus n. 29. & 30. vt si quis ei promittat 100. si non nupserit, promissio est irrita: & ratio est, quia hæc conditio reputatur iure impossibilis, vt bene *P. Molin. tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 285. fin. & Henriq. l. 11 de matrim. c. 12. n. 6.* Nam quæ iure improbantur, vocantur impossibiles, *l. Conditiones, quæ contra bonos mores, ff. de condit. instit. l. 3. c. 4. p. 6.* hæc autem iure improbatur, vt n. 3. dicemus, & ita impossibilis est de iure: conditiones autem impossibiles, quamuis reiiciantur à legatis, non tamen à contractibus, sed illos omninò vitiant, §. *Si impossibilis, instit. de inutil. stipul.* ibi, *si impossibilis conditio obligationibus adiiciatur, nihil valet stipulatio:* & idem in omnibus contractibus disponitur, *l. Non solum, ff. de act. & obl.* & benè docet cum aliis *Molin. l. 2 de primog. c. 12. n. 38.* nomine autem conditionum impossibilium ad hunc effectum comprehenduntur, & quæ natura, & quæ iure impossibiles sunt: vt constat ex legibus citatis, & docet *idem Molina eod. c. 12. n. 35.* & in propriis terminis conditionē hanc non nubendi vitiare contractum, docet *Acosta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 2. n. 1. P. Molina d. disp. 285. fine.* Addit *ibi Molina*, vitiare has conditiones impossibiles de iure contractum, nisi impleatur. Cuius tamen cōtrarium credo: quia *d. §. Si impossibilis, & d. l. Non solum*, dicitur nihil valere stipulationem, neque contractum sub conditione impossibili. at multum valeret, si conditione impletā obligaret. Præterea, quia falsum esset vitiare contractum, sed suspenderet vtique more conditionis honestæ, eiusque obligatio ex conditionis implemento penderet: quare *Acosta eod. lim. 2. n. 2.* ait, minimè valere donationem, licèt res tradatur virgini sub conditione, si non nupserit, & tanquam quid speciale ait *n. 3.* si quis promittat virgini 100. aureos, si arbitratu Titij nupserit, non absurdè sentire eum, qui diceret illam conditionem, nec vitiare, nec vitiari, & ita obtinere promissum si virgo conditionem impleat: imò etiam in hoc casu credo vitiari contractum: quia perinde reputatur iure impossibilis conditio, si arbitratu alicuius virgo nupserit, ac conditio, si non nupserit; vt dicemus n. 1. Rogabis tamen, quare ea conditio, si non nupserit, & reliquæ impossibiles à contractibus non reiiciantur, sed illos vitient, cum tamen à legatis reiiciantur, nec illa vitient: varias rationes affert *Sarmento 2. select. c. 3. n. vlt.* sed vltra illas, addo hanc ideò ius ciuile non sustinet contractus reiecta conditione impossibili, quia contrahentes ipsi cum adhuc sint superstites, possunt suos contractus sic vitiatos ob conditionis impossibilitatem, efficere validos, remittendo conditionem impossibilem: at verò testator, qui iam obiit, non potest suam dispositionem ad debitum modum reducere vnde oportuit, vt per ipsam reduceretur, reiecta illa conditione: quod non sit in pœnam sic testantis, quinimò in ipsius fauorem, supposito enim voluisse illum de suis bonis disponere, fauor est illius dispositionis, quia aliàs omninò corrueret, si ad debitum modum redigatur, vt valida sit.

II. Conclusio. Conditio abstinendi à nuptiis, omninò 3 reiicitur ab hæreditate, vel legato, & ea reiecta, purè debetur: vt si virgini legentur 100. si non nupserit, obtinebit illa, quasi purè, & absque omni conditione illi relicta essent. Habetur expresse *l. Quoties, 22. l. Cum tale, 71. §. Mauia, & l. Titia si non nupserit, ff. de condit. & demonst.* ratio huius decisionis est, vt habetur *l. 2. C. de indicta viduit.* quia reip. interest, vt multis ex legitimo matrim. procreatis, augeatur. Quod adeo verum est, vt ex multis probat *Acosta, l. Cum tale, § Si arbitratu, ff. de condit. & demonst. ampliat. 1. per totam*, posse legatarium id legatum vendicare, ac si talis conditio apposita non esset. Idem dicendum est, si donationi causa mortis cadē conditio adiecta sit, vt benè docet *Acosta eod. §. Si arbitratu, ampliat. 2. n. 1. & 2.* & ratio est, quia conditiones impossibiles non tantum à legato, sed etiam à do-

22

natione causa mortis reiici, tur *l. Quæ sub cõditione, § Et in mortu, ff. de condit. instit.* eò quòd cum reuocabilis sit, quoad eam ei. et m inter legata computatur, vt tradunt *Acosta l. 1. selectar. c. 8. n. 3. Ant. Gom. 1. var. c. 4. n. 18. Molin. l. 2. de primog. c. 12. n. 40. P. Mol. to. 1. de iust. tract. 2. dis. 206. concl. 2. & to. 2. d. 285. concl. 2.*

4 Ex his infertur non audiendum esse *Mexinam, C. de restit. qu. 23. vers. Itaque quatuor conditiones*, vbi ait diuersimodè reiici a legatis conditiones impossibiles, ac turpes, & quæ nuptias prohibent, nã impossibiles, & turpes prorsus reiiciuntur: quæ autem nuptias prohibent, non absolutè annullantur, sed tantum casu, quo legatarius matrimonium inire velit: Sed dicendum est absolute, & prorsus reiici, ac pro non scriptis haberi, vt docent *gloss. l. Titia si non nupserit. ff. de condit. & demonst. siue, Couar. l. 1. var. c. 19. n. 10. Riminal. cons. 215. n. 172. vol. 2. Mantica de coniect. vlt. vol lib. 11. tit. 19. n. 1.*

5 2. Infertur non esse audiendum *Acostam. l. Cum tale, §. Si arbitratu. ff. de cõdit. & demonst. lim. vlt. n. 5. & seqq.* vbi docet hanc conditionem, non ineundi matrimonium, non reiici, quasi nihil operetur, & pronõ scripta habenda sit: sed nihil prorsus valere respectu primi matrim. valere tamen respectu secundi. Vt si virgini legentur 100. si non nupserit, obtinebit legatum, prima vice nubens, illud tamen amittet, si secunda vice nubat. Et probat. quia ea cõditio si non nupserit, cum sit negatiua, est perpetua, & proinde includit quodlibet matrim. futurum, ergo sicut valeret relictum virgini, hac conditione, si secundò non nubat: & relictum hac conditione, si nec primò, nec secundò nubat, reiiceretur, quoad primas nuptias, non verò quoad secundas: similiter ea conditio negatiua, si non nupserit, valebit quoad secundum matrim. reiecta quoad primum. Vnde infertur n. 6. legatum non esse tradendum per hæredem, absque cautione Mutiana restituendi legatum cum fructibus secundis nuptiis initis. Sed dicendum est eam conditionem absolutè, & prorsus reiici, & haberi pro non scripta: vt docent omnes DO citati n. præced. & ratio est, quia re vera testator de primis nuptiis intellexit, sermo enim simpliciter prolatus de prima vice intelligitur, *l. Boues, §. Hoc sermone ff. de verbor. sign.* Et licèt verũ sit conditionem negatiuam esse perpetuam, & omnes nuptias includere, id tamen tunc habet locum, quando velit, & modo iure promisso exprimitur. Tandem quia si hæc sent. esset vera, non posset legatarius id legatum vendicare: cum prius cautionem præstiturus esset, cuius tamen contrarium ex ipsomet Acosta diximus n. 3.

6 3. Infertur si legentur virgini 100. si nupserit, ducenta verò, si non nupserit, posse eam illa 200. capere, etsi nubat: quia ea conditio est nulla. habetur expressè *l. Titiæ si non nupserit, ff. de condit. & demonstr.* & docent *Bart. & alij*, quos refert, & sequitur *Cou. l. 1. variar. c. 19. n. 9. & Syl. Hæreditas. 4. fine* Vnde non est admittendum, quod docet *Mexina, C. de restit. 23. vers. Respondeo salua meliori iudicio. vers. Ad tertiũ* quẽ sequitur. *Gut. 1. d. q. can. c. 25. n. 15.* vbi vterque dicit in neutro foro deberi legatum virgini, sub conditione si non nupserit, quando testator expressit suam voluntatem esse vt nubens nihil obineret: vt si sic dicat, Lego Mariæ si nõ nupserit, & si fortè nupserit, nihil lego, & probat *Gutier.* quia iura loquuntur de simplici conditione non nubendi, quando autem testator vlterius procedit exprimendo suam voluntatem, nihil decidunt: vnde tanquam casus omissus remanet in iuris communis dispositione. *l. Commodissimè, ff. de lib. & post.* quòd præscribit testatoris voluntatem ad vnguem seruandam esse. Cæterùm dicendum omnino reiici eam conditionem, contra expressissimã testatoris voluntatem in vtroque foro: vt probaui disp. præc. nu. 2. Item quia dum testator legauit 100. si nupserit, & 100. si non nupserit, virgini, apertè suã voluntatem exposuit, & tamen ius decreuit deberi illa 100. nubenti Item id probo ex *l. Cum tale, §. Mœuia, ff. de condit. & demonstr.* ibi, *Mœuia si non nupserit, fundum, cum moretur, lego, potest dici, & si nupserit, cũ confestim ad legatum admitti*, vbi manifestè testator expressit suam voluntatem esse, vt Mœuia post mortem obineret legatum, casu quousque tunc non nupserit, & tamen ita ius reiicit eam conditionem, vt nec tempus mortis expectetur, sed statim deberi legatum statuit: & reddit rationem *gloss. verb. Eam confestim*; quia ideo testator voluit mortis tempus expectari, quia tunc, & non antea, certum est eam conditionem non nubendi, impletam esse, cum autem ea conditio spernatur, superfluum est, eius diem expectari.

III. Conclus. conditio à liberis procreandis auertens, 7
similiter prorsus reiicitur: vt, Lego Titio 100. si filios non habuerit, vel si sine liberis decesserit: ratio est, quia conditio non nubendi, iure reiicitur gratia procreandæ sobulis, vt dixi n. 3. ergo à fortiori conditio auertens à sobole procreãda. Sic *Socin. cons. 98. nu. 7. lib. 3. Acosta l. Cum tale. §. Si arbitratu ampliat. 1. n. 4. ff. de condit. & demonst.*

IV. Conclus. non valet conditio, etiam si extraneo le- 8
gentur 100. si virgo non nupserit, & ea restituere rogatus sit illi virgini: debebitur enim legatum, licèt nubat. Quia mulier ad viduitatem inuitatur, vt legatum comparet. sic *Acosta eod. §. Si arbitratu, ampliat. 3. per totam, Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 19. n. 5.*

V. Conclus. non valet etiam conditio, si mulier cui re- 9
lictum est legatum si non nupserit, rogata esset illud restituere, vt, Lego Titiæ si non nupserit 100. vt det Titio. nam etiam si nupserit, recipiet legatum, & restituet Titio quia censendum est, ac si purè & absque conditione recepisset, vt Titio restitueret. habetur expressè *l. Non dubium ff. de lega. 3.* & probat latè *Acosta ibi tota amplia. 6. Mãtica eod. to. 19. n. 4.* secus esset, (vt bene ait *ibi Mantica*) si legentur virgini 100. si non nupserit, & casu, quo nubat, eius fidei committatur, vt restituat Titio: nam etiamsi nubat, retinebit legatum, nec restituet Titio. Habetur expressè *Quoties ff. de cond. & demonst.* quia illud fidei commissum inducit viduitatem.

IV. Concl. non valet conditio nuptias prohibens, adie- 10
cta legato relicto patri, tutori, vel curatori, vel amico ita coniuncto cum persona, quæ abstinere debet à nuptiis, vt probabile sit fore, vt ea abstineat, ne legatarius amittat legatum illud, vt in simili diximus de pœna sponsalibus adiecta, disp. 30. n. 3. Sic *Acosta d. §. Si arbitratu. tota ampl. 9.* & maximè *n. 6. & lim. 4. n. 1. & seq. Ant. Gab. to. 2. com. l. 10. in mea ed. verb. Legatum f. 19. Mant. de con. vlt. vol. l. 11. tit. 19. n. 15.* idem dicendum est, si legatum illud relinquatur consanguineis, vt bene *l. fi. l. 1. n. 1. C. de ind. viduit.* vt idem diximus de pœna d. disp. 3. n. 3. Si autem legatum relinquatur Titio, & extraneo: si Titia non nupserit, reiicitur conditio pro parte Titiæ debita, & ita illam statim consequetur, valebit tamen pro parte extraneo relicta, & ita nubente Titia, nec illa, nec extraneus eam legati partem comparabit: sicut d. disp. 30. n. 5. diximus valere pœnam sponsalibus per extraneos adiectam: quia non est verisimile Titiam à nuptiis retrahendam esse, ne extraneus illam legati partem amittat, sic *Mant. ibi.*

In dubium autem vertitur, an idem dicendum sit de cõ- 11
ditione auertente à nuptiis spiritualibus, vt si Titiæ legentur 100. si ingressa religionem non fuerit. Aliqui enim eã conditionem reiici sentiunt, per *auth. de sanct. Ep. §. Sed & hoc præsenti, coll. 9.* vbi habetur eam conditionem pro non scripta haberi, item quia valet argumentum à matr. carnali ad spirituale, vt latè *Euer. loco à matr. carnali, ad spirital.* ergo sicut reiicitur à matr. carnali, ita à spirituali: sic *Bald. & Dec.* quos refert, & sequitur *Acosta l. Cum tale, §. Si arbitratu, ff. de cond. & dem. ampl. 11. n. 1. Aret. & Fel.* quos refert, & sequitur *Par. c. in præsentia, de pr. n. 137. & 143. Euer. loco à matr. carnali, ad spirituale, n. 5. Rol. cons. 55. n. 20. & 25. l. 3.* & ex Theol. *Mex. C. de rest. qu. 23. §. Itaque quatuor conditiones, Led. 2. p. 4. q. 18. a. 1 dub. 12. f. 227. co. 3.* Addit *Acosta, cum Dec.* contra Aug. re probari eandem cõditionem etiam viduæ adiectam, quamuis secus sit in conditione non nubendi: quia in conditione auertente à religione, eadem est ratio in virgine, & vidua: limitant tamen

cum aliis,quos referunt,quando conditio non ingrediendi monasterium est generalis, secus si prohibeatur ingressus talis monasterij, tunc enim valebit conditio, si alia monasteria sint, ad quæ commode sic prohibitus recipi possit. Cæterum multo verius est,eam conditionem minimè teiici,sed valere, quia quamuis religionis status perfectior sit, at ius non tribuit illi hunc fauorem. Item, quia quamuis conditio illa religioni aduersa sit, fauet tamen matrimonio, & sobolis procreationi. Item, quia non est verisimile aliquem arcendum à religionis ingressu, eo quod legato priuetur,cum ad id ingrediatur,vt sæculo & bonis temporalibus, per tria vota,renunciet. Deinde, quia ingressus religionis respicit priuatum ingredientis bonum; matr. autem bonum reipubl. commune, quod in liberis procreandis versatur, vnde non mirum est, si ius non ita faueat ingressui religionis, ac matr.vnde non obstat *auth.* in contrarium adducta, quia disp.præc.n.52. illam explicuimus.Nec etiam obstat arg.à matr.carnali, ad spirituale:illud enim, vbi eadem ratio in vtroque militat : locum habet, secus vbi diuersa, vt hic. Tandem, quia *d.auth.de sanctific. epis.* tantùm procedit ex præsumpta voluntate testatoris, non autem contra eius expressam voluntatem, vt probaui disp.præc.n.29. & 30. ergo quando exprimit suam voluntatem esse,se nolle legare, vel instituere,casu quo legatarius religionem ingrediatur, ea conditio seruanda est. Et ita tenent *Con.2. var.c. 19. n. 10. Mantica cum Paulo. Alex.& Decio per ipsum citatis de coniect.vlt. vol.l.11.t.18.n. 31. Men. de præs.l.4.præs.83. n.18.19.& 23.Gutier lib.2.q.can.c.25.n.5.P. Mol.to.1.de instit. tr.2. disp.207.ad fin.in solut. ad 1.*

13 Ex his infertur decisio illius quæstionis, an si legentur Titio 100.si vxorem duxerit : 100.verò,si religionem ingrediatur,consequuturus sit,religionem ingressus illa 100. vel 100.solum,pro vt testator disposuit?Multi enim affirmant eum consequuturum illa 200.eáque ratione ducuntur, quod illa conditio tanquam aduersa religioni inualida sit.Sic docent *Bart.& Socin.l.2.ff.de his quæpœna causa n.1.*(alias habetur hic titulus pœnæ nomine) *Anton.c.In præsentia,num.27.de probat.& ibi Aret.n.72.Fel.n.37.Paris.n.134. Beroius n.494.Iason auth. Si qua mulier n.11.& 55.C.de sacros.Eccl.Rosella verb. Legare,n.27. Angel.ver. Hæres.n.21.Sylu.Legatum,1.q.9.& Hæred.4.fin.*vbi *Arm. n.22. Tab. verb. Hæres, q.16.n.17. Rol. cons.35. n.17. l.3. Euer.loco à matrim.carnali,ad spirit.n.8. Acosta l.Cum tale §.Si arbitr.ampl.11.n.5.ff.de cond.& dem.Ant.Gabr.to.2. comm.in mea edit.l.10.verb. Legatum fol.8. & multi alij, quos ibi ferunt.*Et ex Theol.*Beja summa,post cas.66.* Limitat *Fel.ibi*, nisi testator certum monasterium designasset, vt,Lego Titio centum,si nupserit,50.verò, si ingrediatur tale monasterium:tunc enim si id monasterium ingrediatur,solùm obtinebit 50. quod *Acosta,ibid.n.6.* sic intelligendum dicit, vt ingrediens monasterium, solum 50. obtenturus sit,at quodcumque aliud ingrediens,integra centum.Et hæc sententia probabilis est.

13 Tenendum tamen est,tanquam multo probabilius, ingredientem religionem solum 200.consequuturum, quia conditio à religione retrahens,non est inualida, nec contra expressam testatoris voluntatem reiicienda est:vt latè probauimus n.11.ergo vbi expresè testator disposuit,quid ingrediens religionem consequuturus sit,quid autem vxorem ducens,id obseruandum est.Sic docent *Bal.auth.Nisi rogati, n.11.C. ad SC. Treb.& l. Deo nobis,n.1. & 2.C.de epis.& cler.*vbi *Paul.n 5. & d.auth. Nisi rogati,n.3. & l. Titio centum,§.1. in fi.ff.de cond. & dem. Guliel. Bened.c. Rayn.verb. Qui cum alia,n.31.de test.& multi alij,*quos referunt & sequuntur *Con.lib.1.var.c.19.n.8.9.& 10.Mantica de coniect.vlt.vol.l.11.tit.18. d. 29. & tribus seq. Dec. cons.41.n.30.l.1.Menoch.de præs.l.4 præs.83.n.26. Perez l.5.ord.t.1.l.1. ad fin. ante verb. Con buenos testimonios, Gut.qq... can.l.1.c.31. n.58.* & ex Theologis *P. Mol.1. de iust.tr.2.disp.207. f.1268.Lud.Lop.3.p. instruct.de matrim.c.36 f.1037.* Vt tamen euitentur opiniones,sic legari potest vt ingrediens religionem id solum consequatur, quod testator vult:Lego Titiæ 100.& ei qui eam duxerit ducenta.*Sic Bart.Roland.à Valle,n.31.* vbi alios refert,*citatis n.præc.Mant.n.33.Gut.n.16.proxime citati.*

Obseruandum est,quamuis impium sit testatorem aliquam adiicere conditionem,eo fine vt à religionis proposito aliquem auertat, iustissimè tamen posse minus legare filiæ,si religionem ingrediatur,quam si nubat,non vt eam à religionis proposito retrahat,sed quia maior dos nubenti necessaria est, & quia maiorem bonorum partem vult posteris & familiæ relinquere.Sic alios referens *Con.n.10. Mol.& Lud.Lop.relati,n.præc.* Vnde in primogeniis, & meliorationibus ea conditio admittitur, vt nec monachi, nec sacro ordine initiati succedere in eis possint. Hæc enim conditio non eò tendit,vt ad hoc statu retrahat,sed vt familia conseruetur.Sic *Ioan.Lop.rubr.de don.§.16.n.4. & 14.Con.n.10.& 11.& P.Mol.cit.n.præced. Mol.lib.2.de prim.c.12.n.54.Marzarius epitom.fidei com.q.31. Gut.lib. 2.q.canon. c.25.n. 6.* vbi limitat cum *Mol.n.55.* quando maioratus est regia facultate institutus, non quando ex tertia bonorum parte absque regia facultate seruandus est ordo præscriptus *l.17.Tauri.*

De contraria autem conditione,quæ ad religionem inuitat non est certum apud DD.an valida sit,vt si legatum fiat alicui ea conditione, vt religionem ingrediatur: quidam enim censent,inualidum esse; quando virgini apponitur, eo quod viduitatem inducat, illique æquinaleat, si non nupserit,sic *Bart.cons.45. Rim.cons.215.a n.176.vsq; ad 181.vol.2.* Sed dicendum est eam conditionem valere, quia iustum est premij spe ad religionem allicere, nec conditio directè tendit ad nuptias impediendas,sed id per accidens,& indirectè est; directè autem tendit, vt alliciat ad statum perfectissimum; nec præsumendum est ius voluisse conditionem hanc,ob matrimonij fauorem,annullare.Sic *Bald.auth.Cui relictum,n.3. C.de ind.viduit. & ibi Paul.& Ias.n.4.* & *Corn.* dicit hoc esse benignius : *Con.l. var.1.19.n.10.Acosta,l.Cum tale,§. Si arbitr.lim.3.n.1.ff.de cond. & dem. Ant.Gom.1. var.c.12. n.78. Ant. Gab.to.2. comm.in mea ed.l.10.verb.Leg.f.19.P. Mol.to.1. de iust. tr.6.disp.207.f.1265.* Similiter valet conditio, si fiat Sacerdos,eadem ratione, sic *Con.& Mol. ibi.* Non tamen valet hæc conditio. Si continenter vixerit, quia directè expellit nuptias, secus si castè & honestè vixerit:quia ducens vxorem dicitur castè,& honestè viuens,sic *Mant. de coni vlt.vol.l.11.tit.19.n.29.& 30.*

Dubitabis tamen an legatum sub ea conditione ingrediendi religionem relictum comparet ingrediens,si anno nouitiatus exeat, quia in re multi satis probabiliter asserunt minimè consequi, quia verba cum effectu intelligi debent,*c.Relatum,de cler.non resid.* nec præsumendum est testatorem actum vanum voluisse,qualis est ingressus professione minimè sequuta.2. per *l.Reprehendenda, 5.C.de inst.& substit.*ibi,*redi igitur ad maritum, sciens hæreditatem matris si redieris,retenturam:quippe quam retineres,licet ab eo non recessisses.* Ex quibus verbis constat non requiri perseuerantiam in conditione diuortij à viro, sub qua legatum relictum est : eo quòd conditio erat turpis, ergo à contrario sensu, quando conditio honesta est, qualis est religionis,requiritur perseuerantia, sic tenent *Paulus l. Si quis haredem,n.3. C. de inst.& substit.*vbi *Alex.n.1. & l.In substit.n.11.*vbi *Imol.n.4.ff.de vulg.*Et in simili casu de legato relicto per virum vxori, si assumpserit habitum tertij ordinis D.Francisci,minimè eam consequi,si semel assumptum dimiserit : docent *Bald.d.l.Si quis haredem,n.6. Sal.n.3.Bart.*autem *d.l.Si quis haredem,n.2.& Ang. d.l.In substitutione,*dubitant,& nihil decidunt.

Verùm probabilius est legatum consequi.Prob.ex *l. Si quis her.7. C.de inst.& substit.* ibi, *sancimus quandocumque impleta fuerit cõditio,siue viuo eo,siue mortis tẽpore siue post mortem,conditionem videri esse cõpletam.*Ex quo textu colligunt omnes scribentes satis esse conditionem semel tẽporis memẽto impleri,ergo satis fuit legatariũ impleuisse

ingre

ingrediendo, quamuis postea exierit. Item quia ingredi religionem,& in ea profiteri, vt diuersa ponuntur *c.Benefic.& c.Qui post vot.de reg.in 6.*ibi,*religionem aliam etiam laxiorem ingrediatur, & profitetur in ipsa*,ergo cu testator in conditione non meminerit professionis, sed solius ingressus,solo ingressu paretur conditioni: eo vel maximè, quia in dubio minime præsumitur aliam testatoris intentionem esse,quam verba significent,*l.Labeo,§. Idem Tubero.ff.de sup.leg.* Tandem, quia vouens religionis ingressum,satisfacit voto, si ingrediatur, & nouitiatus tempore exeat,quia votum ingressus,secundum formam iuris communis, quod annum probationis ad experiendum indulget,intelligendum est,vbi non constat de contraria intentione,vt author est *D. Th.2.2.q.vlt.art.4.* quem vniuersi sequuntur,ergo similiter conditio ingressus religionis,adiecta à testatore, intelligi debet iuxta eandem iuris communis dispositionem: quia in dubio testatoris verba non debent intelligi,vt inducant aliquid à iure exorbitans: vt est casus notabilis, *l.Vxori,§.1.ff.de leg.3.* & cum multis docet *Mantic. de coniect.vlt.vol.l.6.t.6.n.1.& multis seq.* Et ita hanc sent.tenent *Lud.de Roma l. Permisceri, §2.§. Species,n.4.ff.de acq. poss. Iason.d.l. Si quis heredem,n.13. Brun.de spons.conc.31.n.12.*Pro qua sent.facit, quod docet *Mant.*cum aliis, quos refert, *de con.vlt.vol.l.6.t.11.n.5.* nempe testatore filium instituente hac forma. Si filios non habueris,substituo Caium, excludi substitutum habitis liberis,qui viuo filio obiere,eo quod conditio semel extitit,quamuis effectum non habuerit. Idem dicit *Iason. eo.n.13.*casu quo vir vxori legaret,si habitum tertij ordinis assumpserit, legatum nimirum eum consequi, habitu semel assumpto,& postmodum dimisso:cuius contrarium tenuerunt *Bald.& Sal.citati,n.prac.* Hæc tamen sent.intelligenda est dummodo ingressus in religionem bona fide animo experiendi fieret,exitúsque ex causa iusta esset. si enim legatarius eo solo animo ingrederetur, vt obtineret legatum,postea exiturus, vel bona fide ingressus, absque iusta causa habitum dimitteret, non satisfaceret, sic dixit optimè *Fulg.d.l.Si quis haredem,n.2.*& prob.non satisfacere, si animo exeundi ingrediebatur, quia testator non intendit actum vanum,qualis est iste. Item, quia intendit ingressum religionis secundum formam iuris, quæ est, vt quis bona fide ingrediatur animo experiendi. Item quia hoc ingressu non satisfit voto ingrediendi religionem:vt docet *D.Th.2.2.q.vlt.a.4.ad 3.& ibi Caiet. Ric.4. dist.38.a.8.q.3.& ibi Pal.q.4.a.1. Abul.c.30. Num.q.93. ad 4. D.Ant.3.p.tit.16.c.2.§.4.Ang. Votum 3.n.18. Sylu. Religio,2.q.19.Tab.verb.Nouitius, q.7.*vbi *Arm.n.10. Viguer.Institutionem,c.17.§.1.vers.23.Palac.4 dist.38.disp.1. f.849.* probatur etiam non posse ex sua libertate Nouitius in iura concessa exire: quia testator ad aliquid astringere voluit, vt legatarius ille legatum obtineret, sed ingrediens religionem secluso ,quocumq;præcepto, tenetur si omnia grata inueniat,sub culpa veniali permanere: ergo testator ea conditione grauare voluit,ne omnia grata inueniens, absque causa iusta retrocedat: & ita minimè satisfacit voto religionis,qui absque causa iusta egreditur:vt docent *Caiet.& Arm.proximè cit. Angles flor. 2.p. q.de voto,a.2.dific.7.Pasarel.super prin.Minimorum,c.43.Man. 2.to.sum.c.95.n.2.* Nec constituo discrimen, siue testator dicat sic,Lego Titio, si ingrediatur religionem, vel si fit, aut fiat religiosus: quia in communi modo loquendi eodem pacto intelliguntur omnia verba hæc,quamuis in voto discrimen constituerint *Caiet.2.2.q.vlt.a.4.dub.1.Armil.& Pal.proximè cit.Con.de pact.1.p.§.3.n.12.*dicentes vouentem religionem vel religiosum fieri, non vouere perseuerantiam,& ita satisfacere,si ex causa iusta exeat;vouentem verò se futurum religiosum, censeri vouere perseuerantiam,& ita reum esse voti,si egrediatur. Sed meritò contrarium tenuit in voto *Ang.d.art.2.dific.6.* & multi Neoterici viti doctissimi: quia nec testator, nec vouens has subtilitates attendunt, & in commum loquendi modo hæc omnia verba idem sonant. Nec obstat 1.arg.contrariæ sent.quia non est actus vanus, dum quis bona fide animo experiendi ingreditur,nec absque causa iusta egredi potest ad quod conditio illa astringit. Non obstat, 2. quia diuersimodè respondetur ad illam *l. Reprehendenda, cum Iaf.d.l.Si quis hered.n.13.*& alios quos refert. 1.Non valere argumentum à contrario sensu quando resultat absonus intellectus contra ius,at hic resultaret contra *d. l.Si quis Haredem,*ex qua constat satis esse momento tẽporis conditionem impleri.2. Nihil probare eam legem, quia imperator non innititur conditionis turpitudini,sed arguit à maiori ad minus, hoc modo; si non diuertisset, obtineret,ergo à fortiori redeundo.3.Ex mente testatricis colligi, voluisse eam conditionem perpetuò durare, odio enim viri præcepit diuortium. Tandem in diuortio ibi præcepto includi conditionem negatiuam,non redeundi, quæ perpetua est: nam diuortium propriè est animo perpetuò recedendi,*l.Diuortium ff.de diuort.*

Vtrùm verò institutus sub conditione ingressus religionis obtineat legatum,si prius vxorem ducat,& viduus effectus religiosus fiat, dixi disp.præc.n.17. 18

VII. Concl. non tantum conditio non ineundi matrimonium,reiicitur à legato,sed etiam conditio ineundi arbitratu, vel consensu tertij; & ratio est, quia qui tenetur consensum, vel licentiam alicui petere, tenetur sequi,arq; ita matrimonij libertas impedietur: hæc conclusio haberetur expresè *l.Cum tale, §. Rescriptum, ff.de cond.& dem.* atque ita docent vniuersi. Nec admittenda est aliquorum limitatio,quos refert *Acost.ea l.Cum tale,§.Si arbitr.amp. vlt.n.2.&* 3.qui intelligunt hoc, quando arbitrium dicit meram voluntatem, secus quando prudentiale iudicium: honestum enim est in matr.illud sequi, sed meritò *Acosta ibi,n.7. Mol.l.2.prim.c.13.n.35.* cum aliis,quos referunt, id reprobant, quia cum ea conditio obliget ad sequendum arbitrium illud repugnat matr.libertati. 19

Hæc tamen conclusio non ita accipienda est,vt ea conditio omnino reiiciatur, sed cum duas claudat, alteram matrimonij ineundi;alteram verò, vt arbitratu talis personæ,hæc, vt matrimonij libertati aduersa, reiicitur: illa verò, vt matrimonio fauens est:sic *Peralta l.1. n.32. ff.de leg.2. Acosta ad amp.vlt. n.17. Mant.* multos referens *de con.vlt. vol.l.11. t.8. n.8.* & consulendus est *Acosta,*qui circa istam conditionem,*d.ampl.vlt.n.2.& seq.* aliqua notatu digna animaduertit. 20

Hinc infertur contra *Ioan.Lup.c.Per vestras,notabili* 3. §.21.*n.4.de donat.inter vir.& vxor.* quem sequitur *Pelaez de Mieres,de maiorat.1.p.q.50.n.8.* non valere conditionem, qua pater filium grauat in legato vltra legitimam, ne absque consensu matris, vel alicuius propinqui, vxorem ducat,qui textus,& Doctores indistinctè eam conditionem reiiciunt, vt aduersam matrimonij libertati, & quamuis id legatum debitum non sit, si tamen relinquatur,conditiones iure improbatæ ab ipso reiicientur: sicut si extraneus legaret,& ita reprobat *Acosta dict.§. Si arbitratu,ampliat.vlt.n.2.* 21

Infertur contra Antonium de Prato, quem refert, nec improbat *Mant.de con. vlt.vol.lib.11.t.18.n.8.& Burg.de Paz.conf.20.n.5 & seq.* dicentem valere conditionem legato adiectam,ne filius absque paterno consensu vxorem ducat:id enim honestissimum,& omni iuri consonum est: infertur(inquam)eam conditionem minimè valere:quamuis enim honestum sit in filios in matrimoniis contrahendis voluntatem paternam amplecti, iura tamen omnimodæ matrimonij libertati consulere volentia, omnes conditiones illi quocunque modo aduersas reiecerunt,sic *Acosta d.ampl.vlt.n.13. Suar.l.3.fori,tit. de los casamientos,d.2.n.21.& seq. Mol.l.2.de prim.c.13.n.35. Gamm dec. 314.*Et ex Theologis *Henr.l.11. de matr.c.6.n.6.& c.12. n.6.P.Mol.to.2.de iust.tr.2.disp.297.fol.1264. Manuel.1. to.sum.2.edit.c.133.n.6.* 22

3.Infertur ,si quis ei,qui puellam violauit, leget centum si de consensu patris illam ducat, valere legatum: reiecta ea conditionis parte de consensu patris,quare etiam 23

contra eius conſenſum illam ducens, obtinebit legatum. Sic *Acoſta, d. ampliat. vlt. n.* 13.

24 VIII. Concluſio, non reiicitur à legato ea conditio vxorem ducendi cum conſilio talis perſonæ: hæc eſt contra *Dynũ, Bal. Aret. Alberic. Ioan. de Imola, Iacob. à S. Georgio*, quos refert, & ſequitur *Acoſt. l. Cum tale, §. Si arbitr. limit.* 11 *n.* 4. *& ſeq. ff. de condit. & demonſtr.* Sed probatur, quia hoc dictat inter conſilium, & conſenſum, quod iuſſus aliquid facere cum cõſenſũ, vel arbitratu alicuius, tenetur illud ſequi, at iuſſus facere cum conſilio petere quidem tenetur, ſequi verò minimè *l. Cum pater. §. Mando, ff. de leg.* 2. *& l.* 23. *tit.* 2. *p.* 5. & latè *Menoch. conſ.* 69. *nu.* 17. 18. *vol.* 1. *Gratian. regul.* 10. *n.* 1. docent, vltra Doctores citãdos: ergo conditio matrimonij contrahendi, alicuius conſilio petito, minimè aduerſatur libertati matrimonij: & ita tenent *Pa. c. Ex parte, n.* 4. *de cõſt.* vbi *Felin. n.* 1. *Decius, c.* 1. *Si pro debilitate, nu.* 9. *de offic. deleg. Cynus, Aimon, Paul. à Caſtro, Alexand.* & multi alij, quos referunt, & ſequuntur *Iaſon. l. Turpia, §.* 1. *n.* 4. *ff. de leg.* 1. *Guill. Bened. c. Raynutius de teſt. verb. Qui cũ alia, n.* 88. *Peralta l.* 1. *n.* 32. *ff. de legat.* 2. *Con.* 4. *decr.* 2. *p. c.* 3. *§.* 8. *n.* 3. *Snar. l.* 3. *fori, tit. de los caſamientos, l.* 2. *n.* 23. *Ioan Lup. C. Per veſtras, de don. int. vir. & vx. not. ab.* 3. *p.* 3. *n.* 7. *&* 8. *Mol. lib. de prim. c.* 13. *n.* 36. *Pelaez, de Mieres de Maj.* 1. *p. q.* 50. *n.* 9. *Menoch. conſ.* 69. *n.* 19. *vol.* 1. *Cephalus conſ.* 319. *n.* 42. *Mant. de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *t.* 18. *n.* 10. *Ant. Cuc. lib.* 5. *inſt. mai. t.* 12. *n.* 210. *Grat. reg.* 83. *n.* 14. Et ex Theologis *Henriq. lib.* 11. *de matr. c.* 6. *n.* 6. *& c.* 12. *n.* 6. *Lud. Lop.* 2. *p. inſtr. de matr. c.* 36. *f.* 1037. *Man.* 1. *to. ſum. in* 2. *edit. c.* 133. *n.* 3. Obſeruandum tamen maximè eſt, iuſſum cum alicuius conſilio aliquid facere non ſatisfacere, ſi tantum conſilium requirat, ſed teneri expectare aliquantulo tempore conſilium, quamuis illud ſequi non aſtringatur: vt bene *gloſſ. c. Cum conſuetudinis, verb Conſenſu de conſuet. & ibi Hoſtienſ. ſuper illo verb.* & probat ex *c. Cum in veteri. de elect. Idem Abb. c. Cum vos, n.* 5. *de his, quæ fiunt à prælat.* aliàs fruſtra eſſet conſilium petere.

25 Intellige tamen hanc concluſionem duplici temperamento. Prius eſt, niſi in caſibus, in quibus non ſatis eſt petere conſilium, ſed neceſſariò ſequendum eſt: tunc enim ea conditio reiicitur, eo quod matrimonij libertati obſtet ſicut conditio petendi conſenſum, ſic *Mol. l.* 2. *de prim. c.* 13. *n.* 58. qui autem ſint hi caſus, conſule DD. quos *ibi* refert *Molin.* Poſterius eſt, quoties magnum periculum in conſilij requiſitione verſaretur, adeo vt ex hoc non tantum videatur matrimonij libertas impedita, ſed omnino ſublata, ſic *Abb. & Felin.* quos refert & ſequitur *Molina ibi num.* 39.

26 Id obſeruandum eſt, ſi is cuius conſilium requiritur, abſens ſit, & periculum ſit in mora poteſt actus ſine eiuſdem conſilio expediri, ſic colligitur ex *gl. Clem.* 1. *de foro com. verb. Diœceſanus*, & docet *Abb. ibi n.* 17. *Bart. l. Si plures, ff. de exercit. Rebuf. praxi benefic. tit. de forma vicar. n.* 95. *Tiraq. l.* 16. *connub. gloſſ.* 8. *n.* 16. *Mierez de maior.* 1. *p. q.* 50. *n.* 6. *fine. Grat. reg.* 10. *fine*, & optimè facit per totum à ſimili, *c. Vnic. Ne ſede vac. in fine, n.* 6. Secus autem eſt, quando requiritur conſenſus: vt bene *Rebuff. ibid.* Dicitur autem non poſſe peti conſilium, quoties is à quo petendum eſt, longe diſtat: vt bene *Abb. d. clem.* 1. *n.* 17.

27 Rogabis autem, quid dicendum ſit, ſi is cuius requirendum erat conſilium, viuo teſtatore deceſſit. Quidam dicunt amitti legatum, quia *l. Cum tale, §. Reſcriptum. ff. de cond. & demonſt.* dicitur, ſi conditio, ſi cum conſenſu Titij aliqua nupſerit, apponatur, licet Titius viuo teſtatore decedat, non amitti legatum: & reddit textus rationem, quia ea conditio inutilis eſt: ergo à cõtrario ſenſu, quando conditio vtilis eſt, qualis eſt petendi conſilium, ſi is à quo petendum erat, decedat, amittetur legatum. Sic tenet *Suarez, l.* 3. *fori, tit. De los Caſamientos, l.* 2. *n.* 23. *Alex. Dec. & Fel.* quos refert, & ſequitur *Mol. lib.* 2. *prim. c.* 13. *num.* 40. & 41. excipiens primogenia Hiſpana, ob præſumptam inſtituentium voluntatem. Sed verius eſt non amitti, quoties per legatarium non ſtetit, quominus conditio impleatur, quia is cuius requirendum erat conſilium obiit. Quod defendit *Mantica* latè probans, *de coniect. vlt. volum. lib.* 11. *tit.* 18. *num.* 11. quia eſt conditio poteſtatiua. Nec obſtat *d. l. cum tale*, loquitur enim, quomodocumque conditio deficiat, etiam culpa legatarij & ideo innititur defectui valoris conditioni; ſi enim valida eſſet, deficiens legatarij culpa legatum annullaret.

28 Vltima concluſio, ſi legato adiiciatur conditio hæc, ſi Titia non nupſerit, habeat poſt mortem ſuam centum, reiicitur non tantum conditio, ſed etiam tempus, & ſtatim legatum debebitur: ſecus ſi apponatur aliud tempus, ſiue certum, ſiue incertum, vt poſt biennium, vel cum Mæuius fuerit conſul; tunc enim ſpreta non nubendi conditione, valebit temporis adiectio, ante eius aduentum non debebitur. habetur expreſsè *l. Cum tale, § Mauia. ff. de cond. & demonſt.* & ibi docent omnes: *Ant. Gom. l. var. c.* 12. *n.* 78.

SVMMARIVM.

Conditio non nubendi in vidua valet n. 29.

Nomine vidua intelligitur qua matrim. conſummauit, non autem alias corrupta. 30.

Eadem conditio valet in viduo. 31.

Valet conditio arbitratu alicuius nubendi impoſita vidua, & quid ſi ille arbitrari nolit, vel iniuſtè arbitretur, 32. *& quid ſi viuo teſtatore arbitratus vir decedat.*

Valet conditio non ducendi vxorem impoſita eunuchis, qui generare nequeunt. 33.

Quid fauore cauſa pia vel libertatis, vt, Lego Virgini ſi non nupſerit, & ſi nupſerit, ſubſtituo pauperes, vel talia ſeruus liber ſit. 34

Quid quando vitalitas non eſt perpetua & generalis ſed limitata quoad tempus, & perſonas, 35

An valeat conditio vt Titia non nubat ante 25. *annum, vel ante tale tempus certum, vel incertum* 36.

Quid ſi teſtator dicat, Lego Titiæ ſi nupta non erit quando debeatur id legatum. 37.

Quid de conditione non nubendi in certo eppido. 38.

Quid de conditione non nubendi certis perſonis. 39.

Quid de conditione non nubendi ignobili, ex. gr. natiui ex Iudais, vel Saracenis, n. 40. *& ibi remiſſiuè quo alligantia adhibenda ſit, ne perdatur legatum, & an ſatis ſit nubere nobili ex ſola linea paterna, vel ex priuilegio.*

Legatum fœminæ, ſi Titio non nupſerit quando debeatur, & an ſit præſtanda cautio, & conditio legatina eſt perpetua, n. 40.

Iuſſus me contrahere cum Iudaia, ſi in primo matrim. conparuerit, & factum videatur parere, vel à contrario in priori matrim. pareat, non autem in poſteriori, an amittat legatum, licèt matrimonium non conſummauerit, & quid ſi matrimonium fuit irritum, n. 42.

1 Quæſtio. II. In quibus caſibus conditio nuptias prohibens, valida ſit? Prima concluſio, quamuis ea cõditio virgini impoſita reiiciatur, admittitur tamen in vidua *auth. de nuptiis, §. Qua vero, collat.* 4. *auth. Cui relictum, C. de indict. viduit.* per quas authenticas correctæ ſunt aliquæ ff. antiquiores leges, quæ eas conditiones in viduis etiam reiiciebant. Sic docent *Guil. Benedict. c. Raynutius de teſta. ver. Qui cum alia, n.* 100. *& ſeqq. Couar.* multos referens 4. *decr.* 2. *p. c.* 3. *§.* 9. *n.* 11. *Acoſta d. l. cum tale §. Si arbitratu, limit. vlt. n.* 2. *ff. de condit. & demonſtr. Ant. Gom. l.* 16. *Tauri, n.* 8 *&* 1. *variar. c.* 12. *n.* 78. *Ant Gab. in mea edit. to.* 2. *commun. l.* 10. *verb. Legatum. f.* 19. *Mant. de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *tit.* 19. *n.* 2. *Matienz. l.* 5. *recop. t.* 1. *l.* 3. *gloſſ.* 2. *n.* 14. *Gut l.* 1. *q. can.* 25. *n.* 3. *Gratian. reg.* 83. *n.* 14. *P. Mol. to.* 1. *de iuſt. & iur. tr.* 2. *d.* 207. *fol.* 1264. Et ratio eſt, quia honeſtum eſt à ſecundis nuptiis abſtinere, *c. finali*, 31. *q.* 1.

Nomine autem virginis, cum in ea dicimus reiici con- 2
ditionem nuptias prohibentem, intelligitur, quæ nulli nupſit, quamuis corrupta ſit: vt docent *Ant. Gom.* alios referens, vtroq; loco, *Matienz, Grat. n.* 3. *Mol. n prac. cit.* Intelligitur etiam vidua, ſi mat. non conſummauerit: vude in ſola vidua à viro cognita, ea conditio admittitur, ſic *Bald. auth. Cui relictum*, vbi *Aug. Paul. Iaſ. n.* 2. *Dec. vub. C. de ſec. nupt. n.* 4. *An. Gom. & Ant. Gab. n. prac. allegati, Grat. reg.* 83. *n.* 1

II. Concluſio, conditio prohibens nuptias, ſimiliter eſt valida in homine viduo. Hæc eſt contra *Paulum, l. vlt. in princ. n.* 5. *C. de indic. viduit. & Iaſibi n.* 28. ſed probatur ex *Auth. de nuptiis, §. Qua vero, collat.* 4. *verſ. Vnde ſancimus*, ibi *ſiue vx. maritum*, item quia vir & vxor non debent ad impatia iudicari, *c. Gandemus, de diuort.* Sic *Con. d. l. finali.*

final.n.1.Iason auth.Cui relictum.C.de ind.viduit.n.fin. Acost. l.cum tale §.Si arbitratu,lim.vlt.n.1.ff.de condit. & demonst. Conar.4.decr.2.p.c.3.§.9.n.3.Pinel.l.fin.n.17.C.de bon.mat. ter.Ant.Gom.Matienz.Molin.s.1265.Gratian.n.14.cauati, n.29 Mant.de coniect. vlt.vol.11.t.19.a n.12. vsque ad 17.

32 II. Infertur valere conditionem viduæ impositam, si arbitratu alicuius nupserit. Quia si potest imponi condi io perpet æ viduitatis,a fortiori,vt non nubat, nisi de alicuius consensu. Sic contra Cumanum docet multos referens *Acosta,d.§.Si arbitratu,ampliat.vlt.n.5.Matienz.l.5.recop. t.1.l.3.glos.2.n.17.Gratian.reg* 83.*n.*14. Si autem ille iuste arbitretur,tenetur fœmina eius arbitratum sequi, si autem arbitrari nolit, & mulier nupserit, admittetur ad legatum, quasi impleta conditione : cum per eam non steterit : sic *Acosta eadem ampliat.vlt. n.6.* vbi addit si iniustè arbitretur posse mulierem ad iudicem recurrere :& si ille viuo testatore obierit,deficere conditionem,& legatum : sed hoc vltimum tenendum non est,vt probaui n.27. quando vidua non fuit in mora petendi consensum.

33 III. Conclusio,valet conditio non contrahendi matrimonium imposita impotentibus ad generandum,vt eunuchis : quia si contrahant,licèt inualidè, amittent legatum, quia ea conditio ratione sobolis procreandæ reiicitur. In muliere tamen sterili non valet : quia sterilitas , nec est perpetua,nec matrimonium impedit.Ita *Acosta,d.§.Si arbitratu,limit.1.n.4.& 5.*

34 IV.Conclusio,valet conditio nuptias prohibens,fauore piæ causæ,vt si legetur virgini si non nupserit,vel si arbitrio Titij nupserit,quod si contra fecerit,transferatur legatum ad aliquam piam causam , quia libertas & causa pia æquiparari solent,vt cum aliis probat *Enerar.loco à libertate,ad piam causam,*sed fauore libertatis valet, vt si legetur,sic,Si Titia nupserit,talis seruus liber sit, per *l.Titio,§. Serui usufructus.ff.de cond.& demonst.*& ita docent multi, quos referunt,& sequuntur,*Tiraq.de priuil.pia cau.priuil. 18 Guil.Bened.c.Raynut.de test. verb. Qui cum alia.n.95. Mantica de coniect. vlt.vol.l.11.t.18. n.8. & tit.19.n.11. Enerar. d.loco à libertate,ad piam caus.n.6. Ant.Gabr.to.1. comm.l.10.verb.Legat.fol.19.Gratia.reg.*83.*n.*16. quamuis *Acosta* de hoc dubitet *d.§.Si arbitratu,limit.*10.*n.*8.

35 V. Conclusio, conditio nuptias impediens non perpetuò,sed ad tempus,vel respectu solum aliquarum personarum,valida est. Hæc constabit ex corollariis sequentibus.

36 Hinc infertur 1.valere legatum,si Titia non nubat intra certum tempus,*l.Sed si hoc,§ fin ff. de cond.& demonst.*& docet multos referens *Acosta d. §. Si arbitratu, limit.*8. *n.*1. *Ant.Gabr.in mea edit.to.1.commun l.*10.*verb. Legat fol.*19. *Mantica de coniect.vlt.vol.lib.*11.*tit.*19.*n.*6.*Enriq.l.*11.*de matrim.c.*6.*n.*6.Vnde valet conditio vt fœminam non nubat ante 25.annum:quia vsque ad illud tempus non reputat ius esse magnam moram.Sic cum *Lesio.Mantic. cod.tit.* 19.*n.*8. *Enriq. cod.n.*6. Secus autem esset si in tam longum tempus matrim.protraheretur,vt verisimile esset,virginem non inuenturam tunc virum, cui nubat, sic *Mantica cod. n.9.Gutier.q.can.lib.*2.*c.*25.*n.*3. Si autem tempus nimium protraheretur,ita vt diu impediretur matrimonium, tunc iudex arbitrabitur,quod tempus expectandum sit,reliquo reiecto, si *Guil. Bened.& Aret.* quos refert , & sequitur *Gratian.reg.*83.*n.*7. Quare scrupulosè loquutus est *Acosta in limitat.*8.*n.*3. vbi dixit non valere conditionem viduitatis temporalis,nisi ex aliqua causa iusta inducatur:bene tamen concludit *n.*9. hoc debere apud omnes constare, si in tempus incertum conditio viduitatis apponatur,vt donec Titius moriatur non valere , quia æquiparatur perpetuæ:& alios refert.

37 2. Infertur valere legatum sic relictum , Lego Titiæ si nupta non erit.Quia non inducit viduitatem perpetuam,si intelligitur , si dum testator obierit ; non fuerit nupta, & licèt conditio viduitatis ad tempus incertum non valeat; at dicta conditio non inuitat ad non nubendum, sed confertur in casu, quo testatore decedente nupta non sit : sic *Acosta* latè probans, *d.§.Si arbitratu, limit.*7.*per totam.*

38 3. Infertur valere conditionem non contrahendi in certo oppido,quia extra illud contrahi potest,sic *Acosta, d.§. Si arbitratu.p.*8.*n.*1. *Mant.de con.vlt.vol.l.*11.*tit.*19. *n.*6. *Mieres de maior.*1. *p.q.*51. *n.*1. quod bene intelligit *Acosta* , quando extra illud oppidum posset commodè matrimonium iniri.

39 4.Infertur valere conditionem viduitatis respectu certarum personarum : vt Lego Titiæ si non nupserit Caio, Titio,& Sempronio:habetur expressè *l.Cum ita,& sequenti.ff.de cond.& dem.* & ibi redditur ratio,quia non prohibetur aliis nubere , quod intelligendum est cum *Acosta, d.§.Si arbitratu,ampl.*8.*n.*1. & P. *Mol.to.*1.*de inst.tr.*2. *disp.*207.*f.*1264.quando moraliter loquendo, & spectatis circunstantiis occurrentibus,liberum ei relinqueretur reipsa nubere, secus quando vltra eas personas nequit commodè nubere.

40 5. Infertur valere conditionem , ne matr.contrahatur cum ignobili,descendente à Iudæis,vel Sarracenis:quia tunc relinquitur libertas cum aliis contrahendi.Sic *Greg.Lop.l.*3. *t.*21.*p.*2.*ver.Cum Villana,Mol.l.*2.*de prim.c.*13.*n.*18.*Grat. reg.* 83.*n.*12. *Pelaez de Mieres de maior.* 1.*p.q.*51.*n.*1. *Azen.l.*5.*rec.tit.*6.*l.*11.*n.*10. & ex Theologis, *Henr.l.*11. *de matr.c.*6.*n.*6.*Man.*1.*c.summ.*2.*edit.c.*133.*n.*6. De diligentia autem,quam sic institutus debet adhibere ad serutandum genus , consulendus est *Mol.to.c.*11.*a.*29. *vsque ad* 35. Vtrum autem satis sit nobilitas ex sola paterna linea,vel solo priuilegio concessa,consule *Greg.Lop. proximè cit.& Pelaez de Mieres tota ea.q.*51.

41 Obseruandum est,hanc conditionem,si Titia Caio non nupserit, hoc habere, vt post Caij mortem legatum relictum videatur : vnde , nec si alij nupserit,legatum statim adipiscetur , nec cautio Mutiana locum habet Quia hoc propriù est conditionis negatiuæ,vt perpetua sit,eo quòd vis negationis est,vt totum,quod sequitur neget ; vt bene docent *Alc.& alij*,quos referunt,& sequuntur *Cou.*1.*var. c.*13.*n.*7. *Acosta,l.Cum tale.§. Si arbitratu, lim.*5.*n.*2 *ff.de cond.& dem.* Mol.*l.*3.*de prim.c.*10,*n.*17. *&* 18. *Grat.reg.* 231.*n.*4.Quare cum illa conditio,Si non nupserit,negatiua sit,intelligitur de quibuscumque nuptiis in perpetuum. Sic *Mant.de con.vlt.vol.lib.*11,*t* 19.*n.*9.

42 Demum infertur,si iussus ne cum Iudæis, aut ignobilibus contrahat,in primo matrimonio non pareat,in secundo autem pareat:vel è contra,in primo pareat, in aliis autem minimè,eum amittere legatum, quia ea conditio negatiua, cum perpetua sit,omnes nuptias claudit , maximè cum in omnibus illis eadem sit ratio prohibitionis. Sic *Pelaez de Mieres de mai.*1.*p.q.*51.*n.*36. qui late probat *n.* 37.hoc procedere,licèt matrimonium non consummarit, coniuge obeunte , vel religionem profitente. Si autem matrimonium illud cum ignobili , vel descendente à Iudæis esset irritum,non immeritò dubitari posset,an amittatur legatum:propter ea,quæ infra l.3.disp.2.afferam ad probandum pœnas latas in matrimonium clandestinum, validas esse, & incurri, quamuis illud irritum sit : quia tamen tanquam verius ibi docebimus minimè incurri ; dicendum est in hoc casu non amitti legatum , & ita docet Pelaez de Mieres *p.*51.*n.*37.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm possint arrhæ in contractu sponsalium apponi, amittendæ per frangentem sponsalium fidem ?

SVMMARIVM.

*Quotupliciter vsurpentur arrha , & an opus sit explicari arrharum nomine dari,n.*1.
*An valeant arrha.& cur,non autem pœna,*2.
*An oporteat eas tradi,*3.
*An valeat si quis sic dicat , Do tibi centum nomine pœnæ amittendæ si te non duxero,*4
*An probetur arrharum receptio propria confessione,*5.
Quæ difficultates dissuadendæ sint. 6.
*An arrha possint constitui in qualibet quantitate.Et opinio negans.n.*7.

& 2. *distinguens*, 8.
3. *Verior, valere in qualibet quantitate*, 9.
Quæ cautela pro matrimonij) contrahendi securitate dari possit, & solumtur argumenta, 10.
An arrha possint constitui in specie, 1. *Sententia negans*, 2. 11. *Secunda verior*, 12.
An arrha possint vtrimque constitui. 1. *Sententia negans*, 13. *Secunda Verior*, 14.
Solumtur argumenta, & explicatur, l. *Qui sic. ff. de solutio*, 15.

1 CVm de pœna actum sit, supereſt, vt de arrhis disputemus, quæ tripliciter vsurpantur. 1. pro quadam donatione, quam vir facit vxori in dotis præmium. 2. pro donatione propter nuptias. 3. pro pignore, quod inter sponsos traditur in signum complendi matrim. quod vulgò *dar señial* appellamus, sicut in aliis contractibus, dum inter partes conuenit de ipsis perficiendis, solet aliquid in signum, & pignus tradi perficiendi contractum: & in hac 3. acceptione vsurpatur in præsenti disp. nam de arrhis iuxta duas priores acceptationes, tractatum integrum proponam hoc 1. vol. lib. 6. Exigitur autem dum traduntur arrhæ, vt expresè dicatur dari in signum futuri matrimonij: nam simpliciter traditæ, sponsalitia largitas sunt: vt bene animaduertit *Ant. Gom. l. 50. Tauri n. 12.*

2 In hac disp. conuenit inter DD. licitum esse arrhas apponere amittendas per sponsalium fidei violatorem habetur expresse *l. Arrhis, & l. fin. C. de sponsal. l. 1. t. 11 p. 4. l. 84. t. 18. p. 3.* Rationes autem cur pœna interdicatur, non autem arrhæ, variæ assignantur, sed frequentior ea est, quia cum pœna non statim tradatur, sed promittatur in futurum, facilè, & incautè in magna quantitate promittitur: arrha autem cum re ipsa tradi debeat in contractu sponsalium in minori quantitate, & maturiori consilio tradetur: nec tantus subeat timor amittendi arrhas iam traditas, quantus soluendi pœnam promissã: faciliores enim multò sunt homines ad promittendum, quàm ad tradendum, vnde in prouerbium abiit; Facile est alienis promissis diteſcere, & faciliùs est solutum amittere, quam denuò soluere: quare in amissione pœnæ grauior timor versatur, quàm in arrharum perditione, qua ratione meritò illa prohibetur, hæ autem promittuntur. Hæc autem ratio non caret scrupulo, quia ex ea colligitur pœnam modicam valere, non autem magnas arrhas: cum tamen pœnam modicam non valere, dixerimus disp. 20. n. 11. & magnas arrhas validas esse dicemus hic nu. 9. quare aliam rationem assignat *Guil. de Suza*, quem refert, & sequitur *Bald. l. fin. n. 8. C. de sponsal. Mariꝝ de Perusio inter cõsilia matrimonalia Zileti, cons. 6. n. 10. & 19. Valasc. t. 1. cons. 2. n. 1.* quia arrha datur in signũ & ad securitatẽ matrimonij, pœna verò non pro securitate matrimonij, sed vt ad illud astringãtur contrahentes: quia ergo arrha respicit actum fauorabilem matrimonij, si contrahatur, pœna verò actum odiosum, si non contrahatur, ideo arrha valet, nõn autem pœna. Sed hæc ratio nõ caret etiam scrupulo. Quare dico cum *Iaſ. l. Titia, in prin. n. 22. ff. de verb. oblig.* vtramq; rationem, & alias, quæ afferuntur, minimè concludere, nec scrupulo carere, sed congruentiam quandam præ se ferre, quæ sufficiens fuit ad inducen-
3 dum legislatorem, vt arrhis permissis, pœnam interdiceret.

Hinc infertur arrhas, vt valeant necessariò tradendas esse, quia leges permittentes arrhas loquuntur de arrhis traditis, vt constat ex *l. fi. C. de sponſ.* quæ passim vtitur verbo, *acceperit arrhas*, quod traditionẽ denotat, §. *Item Lapill. inſt. de rer. diuiſ.* Item quia vbi non traderentur, nil distarent à pœna: hoc videtur esse contra *gloſſ. c. Accedens, de proc. verb. Libera.* vbi dicit valere arrhas hinc inde promissas, & contra *Ioan. Lupũ. rub. de don. inter. vir. & vxor. § 2. n. 2. fine.* vbi dicit arrharum promissionem, seu dationem valere. Sed nostrum corollarium est certissimum, & illud docent *Ant. c. Gemma, de sponſ. n. 8.* vbi *Cardin. n. 2. Anchar. n. 10. Abb. n. 8. Alex. de Neuo n. 23. Prepoſ. n. 8. & 10. Bart. l. Titia. in prin. n. 6. ff. de verb. obl.* vbi *Iaſ. n. 21. Ang. Paul. & Imola, ibi, Bald. fi. n. 7. C. de sponſ. Soc. conſ. 3. vol. 1. Tiraq. de utroque retrall. l. 1. §. 7. n. 55. Roſella verb. Sponſ. n. 7* vbi *Angel. n. 13. Syluest. verb. Sponſalia, q. 9. dict. 1. & 3. Brunel de sponſal. concl. 16. n. 3. Conar. 4. dec. 1. p. c. 3 §. 7. n. 7. & 9. Villalobes in commun. opin. lit. P. n. 89. Suar. l. 3. tit. de las arrhas l. 1. init. Greg. Lop. l. 39. tit. 11. p. 5. verb. La pena. Ant. Gom. l. 50. Tauri n. 12. Ant. Gabr. in mea edit. t. 1. comm. lib. 1. ver. Arrha, fol. 58. Matienzo. l. 5. recop. tit. 2. rub gl. 2. n. 3.* & ex Theologis, *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de mat. c. 36. prope finem.*

2. Infertur, si quis sic dicat, Do tibi centum pro pœna, 4
si matrimoniũ tecum non contraxero, & reipsa tradat illa 100. valere quidem, quia nomine tenus pœna est, re autẽ ipsa arrha, cum tradatur: alias esset imponere legem verbis & non rebus, contra *l. 1. & 2. C. commun. de leg. & l. 2. ff. de conſt. pecun. ad fin.* Sic *Imola l. Titia, in princ. n. 6. ff. de verb. oblig.* quamuis tandem id cogitandum relinquat: idque docet valde commendans *Greg. Lop. l. 39. fine, tit. 11. p. 5.* 5

Grauis autem difficultas est inter Doctores, vtrum receptio arrharum probetur sola cõfessione recipientis, quidam enim id negant, eo quod sit confessio inter personas suspectas, & rei prohibitæ, sic *Imola d. l. Titia, in princ. n. 7.* vbi *Angel. n. 1. Paul. n. 4.* Alij verò, & probabilius affirmãt quia arrha cum re ipsa recipiuntur, prohibitæ non sunt: quare confessioni recipientis standum est, dum contrariũ non probatur. sic *Bart. d. l. Titia, in princ. n. 7.* vbi *Aret. Cuman n. 8. Iaſ. n. 28. Alciat. n. 13. Salic. l. fin. C. de sponſal. n. 4. Abb.* quem refert, & sequitur *Conar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 10. Ant. Cucus lib. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 206. Matienzo lib. 5. rec. tit. 2. rubr. gloſſ. 2. n. 3.* & ex Theologis *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. t. 36. ad finem.*

His præmissis, triplex quæstio in hac disp. agitanda est, 6
I. Vtrum arrhæ possint constitui in quauis quantitate. II. Vtrum possint in specie, vt in fundo, apponi. III. Vtrum apposita vtrinque valeant.

I. Quæstio est, vtrum arrhæ possint constitui in quacum- 7
que quantitate? Triplex est sent. I. ait non valere arrhas, quando tantæ sunt, vt contrahentium qualitate attenta, verisimile sit fore, vt timore arrhas amittendi matrim. ineant. Prob. quia propter legis rationem à verbis eius recedendum est, & inhærendum sententiæ, vt notatur *l. Non dubium, C. de legib. & c. ſi. de reg. iur. in 6.* sed ideo prohibita pœna, permittuntur arrhæ, quia illa magna, hæ autem modicæ esse solent: ergo vbi hæ magnæ sunt, non valent. Et confirm. quia ideo pœna excluditur, ne matrimonij libertati obstet, ergo vbi arrhæ tantæ sunt, vt idem efficiant, similiter excludentur, & hæc sent. est valde probabilis. sic *Ioan. And. c. Gemm. de sponſal. n. 9.* vbi *Abb. n. 8. Henric. n. 9. fine, Alex. de Neuo n. 15. & ibi Petr. Ramen. Dynus l. Titia, in princ. ff. de verb. obl. Roſella verb. Sponſal. n. 7.* vbi *Ang. n. 12. Sylu. qu. 9. dicto 2. Brunel. de sponſ. concl 16. n. 4.* Vnde *Ioan. And. & Cynus*, cum tenent modicam pœnam valere, vt retulimus disp. 30. n. 11. nihil discriminis inter pœnam & arrham constituunt, sed vtramque valere in modica, neutram autem in magna quantitate, dicunt, & ad textus permissis arrhis excludentes pœnam, respondent, ad eos, quæ frequentius accidunt, respeciſſe: solent enim magnam pœnam promitti & modicam tradi arrham.

II. Sent. docet valere arrhas in quauis quantitate, dum- 8
modo dotis, vel donationis propter nuptias quantitatem minimè excedant, & dum hæ non interueniunt, quantitatem præscriptam, *l. Iubemus. ff. de repub.* scilicet tertiam bonorum partem. Et ratio est, quia hanc pœnam subit dissoluens matr. contractum, & par non est dirimentem sponsalia maiori plecti pœna, sed pari passu procedere debent, *l. Neque, C. de nuptiis.* Sic docent *Barth. l. Titia, in princ. n. 5. ff. de verb. obl.* vbi *Alciat. n. 13.* dicit hanc esse æquam, licèt contraria receptior sit: *Salic. fin. n. 15. C. de sponſal. Ant. d. c. Gemma n. 8.* vbi *Prepoſ. n. 9. Suarez lib. 3. fori. tit. De las arrhas. l. 1. initio, Brunel. de sponſ. concl. 16. nu. 2. Ant. Cucus lib. 5. inſtit. maior. tit. 12. n. 200. & sequenti.*

III. Sent. probabilior, docet valide apponi arrhas in qua- 9
cunque quantitate. 1. quia leges permittentes arrhas, genericè, & indistinctè loquuntur, 2. quia respiciunt ad ea, quæ frequentius accidunt, *l. Nam ad ea. ff. de legibus*, & cum frequentius accidat modicas tradi arrhas, eas absolute admi-
sere:

fere: nec quia in quodam speciali casu magnas tradi contingat, noua lex eas irritas, constituenda est, lex enim cessante ratione in particulari, minime cessat. Tandem quia adhuc non militat eadem ratio in magnis arrhis, quæ in pœna, cum enim illæ traditæ sint facilius, & suauius amittuntur, quam nondum tradita pœna soluatur. Sic tenent *Host. summ. 1. de sponsal. §. 1. n. 1. Card. ds Gemm. n. 2. Bald. l. finali, n. 8. C. de sponsal. Arg. l. Titia, in prin. n. 2. ff. de verb. obl.* vbi *Paul. n. 4. Cum. n. 6. & 7. Imol. n. 7. Iason. n. 21. Tab. verb. Sponsal. q. 8. n. 9. initio, Cou. 4 decr. 2. p. c. 3. §. 7. n. 9. Greg. Lop. l. 39. verb. Lapena, sit. 11. p. 5. Franc. Mansuet. inter. consil. matr. Zileti. tom. 1. consil. 7. n. 10. Matth. de Perusio inter cons. consilia consil. 6. n. 18. Ant. Gabr. in mea edit. to. 1. comm. l. 1. verb. Arrha, f. 58. Matienz. l. 5. rec. l. 2. rubri. gl. 2. n. 4.* Et ex Theologis *Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 36. ad fin.*

10 Hinc infertur cautelam esse iustam pro matrimonij securitate, magnas arrhas tradere, & stipulari in quadruplú, & si contrahentes sint minores, facere, vt parentes tradãt: id enim fieri posse dicemus disp. sequenti. Sic *Hostien. & Tabiena n. præcedenti allegati.*

Ad argum. 1. sent. proposita n. 7. constat ex dictis, cessat enim ratio in casu speciali tantum, adhuc in illo non omnino cessat, vt ostendimus 11. præc. non obstat arg. 2. sent. quia ea est pœna lege præscripta dissoluendi matrim. arthæ vero rationem pœnæ non habent, cum tradantur.

11 II. Quæstio est, vtrum arrhæ possint constitui in specie. vt in quodam fundo, vel necessariò in quantitate numerata assignandæ sint? Quidam negant posse in specie constitui: & ducuntur 1. quia *lex finalis. C. de sponsalibus*, permittés arrhas, de ipsis in quantitate numerata cõstitutis loquitur, cæteraſque annullat pœnas. 2. quia exigitur, vt arthæ corporaliter tradãtur, dicit enim lex, *accipiat.* & vt duplicari possint, cum alius in duplũ teneatur, quæ arrhis in specie constitutis competere minimè possunt. *l. Lucius §. Impuberũ. ff. de leg.* 2. ita docent *Bart. d. l. Titia, in prin. n. 10. Ant. d. c. Gemm. n. 8.* vbi *Anch. n. 10. Abb. n. 8 Alex de Neuo. n. 26. Sosella verb. Sponsalia, n. 7. Brunel. de sponsal. concl. 16. n. 3. Suarez lib. 3. fori. tit. De las arrhas, l. 1. initio.*

12 Cæterum verius est posse in specie constitui. 1. quia leges permittétes arrhas, indistinctè loquũtur, expresse *l. 84. §. 18. p. 3.* approbat arrhas in specie constitutas. 2. quia bene potest tradi possessio fũdi pro arrhis dati sicut traditur dum venditur: potest etiã tradi fictè possessio, si per clausulã constituit tradens constituat se alterius nomine possidere. Potest etiam duplicari, si non sequuto matrim. reddatur fundus, & eius æstimatio. Quare hanc sent. tenet *Specul. t. de sponsalib §. Primò igitur, n. 1. Bald. l. fi. n. 8. C. de sponsal. & ibi Sal. n. 2. Cum d. l. q. Titia, in prin. n. 10.* vbi *Paul. n. 4. Aret. n. 9. Iason n. 35. Alciat. n. 17. Imola n. 7. Præpos. d. c. Gemma, n. 11. Angel. verb. Sponsalia, n. 13.* vbi *Syl. n. 9. dicto 3. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. n. 7. Ant. Gab. in mea edit. tom. 1. comm. l. 1. verb. Arrha, f. 58. Greg. Lop. l. 84 verb. Tal. viña, tit. 18. p. 3. Ant. Cucus lib. 5. inst. maior. tit. 12. n. 203. & 207. Matienzo l. 5. recop. tit. 2. rub. gloss. 2. n. 2. Azebedo eod. lib. 5. tit. 2. l. 2. n. 6.* & ex Theologis, *Lud. Lop. 2. par. instr. de matr. c. 36. ad fin.* Nec obstant argumenta contraria: quia eorum solutio constat ex dictis.

13 III. Quæstio est, vtrum arrhæ possint vtrinque constitui, altero tradẽte certam arrharum quantitatẽ, & altero reddente similiter arrhas. Quidã negant, eo quod re vera nihil videatur dari. *l. Qui sic, §. 5. ff. de sol.* ibi, *non alienantur numi, qui sic dantur, vt recipiantur* Sic *Bart l. Titia, in pr. n. 9. ff. de ver. oblig. Ant. cap. Gemm. de sponsal. n. 8.* vbi *Abb. n. 8. Alex. de Neuo n. 25. præpos.* dicens communem, *n. 10. Rosell. verb. Sponsal. n. 7.* vbi *Angel. n. 13. Syl. n. 9. d. 3. Villalobos in communibus litt. P. n. 88. Brunel. de sponsalib. concl. 16. n. 3. Matienz. l. 5. recop. t. 2. rubr. gloss. num. 3.* & est communis, & valde probabilis sententia.

14 Verum probabilius est valere, quia leges absolutè permittunt arrhas, nec in vanum est hæc mutua traditio, quia dans arrhas perdit, quas dedit & restituit quas accepit, si per ipsum stet quominus celebretur matrim. & ita cessat argumentum contrarię sent. desumptum ex *d. l. qui sic*, ni ea lex procedit, quando dans aliquid, tantundum recipiãt pure, ita vt nullo casu teneatur reddere, at qui recipit arrhas, & tradit, tenetur tantũdum arrharum reddere & suas amittit: si culpabiliter resiliat. Vel 2. procedit ea lex, quando datur aliquid adiecto pacto, vt incontinenti reddatur, at in nostro casu purè dantur arrhæ, & pure recipiuntur: quare sunt duo actus separati, non vnus cum altero coniunctus. Ita docent *Cynus l. fin. q. 6. C. de sponsal.* vbi *Bald. n. 7. Sal. n. 9. Paul. d. l. Titia, in prin. n. 4.* ibi *Iason. n. 31. Aret. n. 8. Cuma. n. 8. Alciat. n. 15. spec. t. de spõsa, §. Primò igitur, n. 1. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. n. 7. & 8. Greg. Lop. l. 84. t. 18. p. 3. verb. Tal. viña,* & hoc approbat expresse illa lex; *Matth. de Perusio inter consilia matrimon. Zileti. t. 1. consil. 6. n. 24. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 203. Ant. Gabr. t. 1. comm. in mea edit. l. 1. verb. Arrha f. 58. Azebedo l. 5. recop. 2. l. 2. n. 6.* & multi consulẽtes. vt testatur *Abb d. c. Gẽma, n. 8.* & ex Theologis *Lud. Lop. 2. p instr. de matrim. c. 36. ad fin.* Hanc sent. moderatur *Cuman. d. n. 8.* si arrhæ vtrinque traditæ diuersæ naturæ sint, quia vnus quantitatem, alius verò speciem dedit: & *Alciat. d. n. 15.* temperat: nisi æqualis summa arrharum vtrinque tradita sit, sed neutra limitatio placet, & ideo cum cæteris Doctoribus dicendum est, indistinctè valere: & expresse *Greg. Lop. d. l. 84. verb. Tal. viña*, docet valere arrhas, licèt in eadem quantitate tradantur.

Ad argumentum constat ex dictis n. 14. vbi explicata est *l. Qui sic. ff. de solutio.*

DISPVTATIO XXXVI.

Ad quem pertineant arrhæ, siue matrimonium sequatur, siue non?

SVMMARIVM.

Opinio asserens lucrari recipientem arrhas matrimonio sequuto, n. 1.
Amittit frangens fidem, & reddunt ad dantem matrimonio sequuto. 2. & ibi, quod si habeat iustam resiliendi causam, ipse tamen iniustè resilit, quia eam ignorat.
Nihil harum arrharum lucratur sponsa per oculum. 3.
Qui absque culpa à sponsalibus resiliit, vt si inueniatur impedimentum inter contrahentes, vel alia causa iusta occurrat, non amittit arrhas, 4 & ibi pœna non habet locum, vbi deficit culpa.
Quid si tradens arrhas, nouit impedimentum, ne sequatur matrimonium. 5.
Quid si tradens arrhas obiit, vel aliter est impeditus. 6.
Quid quando alter tantum arrhas dedit & is, qui nullas dedit, resilit iniustè à sponsalibus. 7.
Quid si recipiens arrhas sit minor. 8. vbi quid si dentur tutori, vel curatori, vel alteri nomine minoris, vel parentibus.
Quid quando vterque arrhas dedit, & recepit 9
An iure canonico correctum sit teneri eum, qui non tradidit arrhas ad duplum, vel quadruplum, ponitur prima opinio affirmans, 10.
Ponitur opinio verior, 11.
An si pater tradat promittenti filij matrimonium facienti quod in se est amittat arrhas, ponitur 1 opinio affirmans, 12.
2. Verior negans, 13 & explicatur, l. 84. p. 3.

QVidam asserunt recipientes arrhas, sibi comparare subsequuto matrimonio, & prorsus ignoro, quo fundamento ducantur. Sic *Hostiens. c. Gemma, de sponsal. ad fin. & ibi Henricus n. 9.* 1

I. Concl. sit, ea est harum arrharum natura, vt eas amittat tradens, si culpa sua matrim. minimè sequatur: eo autem sequuto, reddeunt ad tradentem. constat ex *l. fin. C. de sponsalib.* & ratio est, quia sunt velut pignora, & signa in venditionis contractu tradita, hæc autem amittit iniuste resiliens, & venditione celebrata recuperat, qui eas tradidit. sic tenent *Hosti.* sibi contrarius, *sum. tit. de sponsa. §. 1. n. 3. Abb. d. c. Gemma n. 7.* vbi *Alex. de Neuo n. 27. Prap. n. 8. Ang. verb. sponsalia. n. 17.* vbi *Syl. n. 9. dict. 4. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. n. 11. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. rubr. gloss. 2. n. 5. Ant. Gabr. in mea edit. c. 1. comm. l. 1. verb. Arrha f. 58.* Et ex Theologis *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 36. ad fin.* An vero perdat arrhas, qui coram Deo habet iustam resiliendi causam, quia sponsa fornicata est, ipse tamen iniustè resilit, quia eam ignorat. dicam disp. 68. n. 10. 2

II. Conclusio, nihil harum arrharum lucratur sponsa per oculum;

oriculum: id enim nullo iure definitum eſt, ſic *gl.l. Arrhis, verb. Defuncta, C. de ſponſ. Ant. Gom. l. 50. Tauri, n. 12.*

4 III. Concl. qui citra culpam a ſponſalibus reſilit, non amittit arrhas, quas tradidit, ſed ipſi reſtituendæ ſunt, verbi gratia, quoties iuſta cauſa eſt recedendi à ſponſalibus, vel alteruter religionem ingreditur aut reperitur canonicum impedimentum inter illos: habetur *l. Arrhis, & l. fin. C. de ſponſal.* Et ratio eſt, quia vbi culpa abeſt, debet abeſſe pœna, *l. Sancimus, C. de pœn.* & hanc concluſionem tenent vniuerſi Doctores.

5 Hæc tamen concluſ. intelligenda eſt, ſi tradens arrhas, bona fide contraxit ſponſalia, ignorans impedimentum: ſi enim conſcius fuit, non poteſt arrhas traditas repetere, ſic *gl. l. fin. verb. Redde, C. de ſponſ. Ant. d. c. Gemma. n.* 8. vbi *Al. de Neuo, n.* 12. Vnde ſi ſibi reddantur, quia alter ſponſus recipiens ignorabat tradentem mala fide contraxiſſe, tenebitur reſtituere, quia ex natura contractus eas amiſerat, per ipſum enim culpabiliter ſtetit, cum impedimenti conſcius matrim. promiſerit, arrhis in ſignum traditis.

6 Intellige ſecundo concluſionem, niſi tradens arrhas, in mora fuerit ante obitum ſuum, vel recipientis, contrahendi matrimonium: vt habetur *l. Arrhis, C. de ſponſ. & ibi gl.* docet, *verb. Præbuit*, & ita *Sylu. verb. Sponſ. q. 9. dict.* 4. ait impeditum ad contrahendum matrimonium, recuperare arrhas, niſi impedimento cauſam dederit.

7 IV. Concluſ. quando alter contrahens ſolus tradidit arrhas, & culpa non tradentis, matrim. minimè ſequitur; teneretur hic reſtituere duplum, id eſt ipſas arrhas receptas, & tantundem de ſuo patrimonio, & ſi conuentum ſit, vt reſtituat triplum, vel quadruplum, tenetur ad hoc, ſic habetur expreſsè, *l. fin. C. de ſponſal.* (vtrum verò hoc locum habeat in foro conſcientiæ, ante iudicis ſent. dicam diſp. ſeq. per totam,) & ratio eſt, quia ſi ſolum quod accepit teneatur reddere, nullam pateretur pœnam, nec ſeruaretur æqualitas. In hoc autem triplo, vel quadruplo, vt bene ait *Alex. de Neuo. d. c. Gemma. n* 21. computandæ ſunt arrhæ receptæ, ſicut computatur in duplo reſtituendo, quare veluti dum tenetur duplum reddere, tenetur arrhas, & tantundem earum, ita, ſi triplum, bis tantundem, & ſi quadruplum, ter tantundem.

8 Excipe tamen niſi contrahens ſponſalia ſit minor viginti quinque annis, nec ætatis veniam impetrarit, tunc enim ſiue dētur arrhæ minori, ſiue tutori, vel curatori, vel alteri, nomine minoris recipienti, quamuis per ipſum minorem ſtet, non tenetur amplius, quàm id quod recepit reſtituere, ſic habetur expreſsè *l. fin. C. de ſponſ.* Vnde *Innoc. d. c. Gemma, n. vn. & ibi Io. Andr. n.* 8. *Ant. n.* 8. *Henr. n.* 5: *Alex. de Neuo. n.* 22. *Hoſt. ſum. t. de ſponſ. §. 1. n. 3. fine.* conſulunt, vt arrhæ parentibus tradantur, quia parentes ſi arrhas receperint, tenentur in duplum, vt expreſsè habetur *eo l. fi.* vbi idem dicitur de auis, & ibi *gl. verb. Conuenit*, idem dicit de tutore, vel curatore: quod bene *Salic. ibi. n.* 5. cum Cyno intelligit, quandò pater, vel mater, vel tutor recepit arrhas nomine proprio, promittendo matrimonium: ſecus ſi nomine filij, vel minoris.

9 V. Concl. quando vterque arrhas dedit, & recepit, iniuſtè reſiliens ſuas perdet, & quas accepit reſtituet: ſic enim ad dupli pœnam, *l. fin. C. de ſponſ.* præſcriptam peruenitur. Sic *Cynus ea l. fin. & ibi Sal. n.* 9. qui benè hoc, intelligit, quando vtraque arrharum quantitas æqualis eſt, nam ſi quem tradidit iniuſtè reſiliens, eſſet minor, tenetur ſupplere vſque ad æqualitatem quantitatis arrharum alterius: cum aliàs non eſſet pœna dupli.

10 Non modica tamen eſt difficultas, vtrum hactenus dicta ex *l. fin. C. de ſponſ.* vt non tradens arrhas tenetur ad duplum, & etiam ad quadruplum, ſi ita conuentum eſt, quando iniuſtè reſilit, habeant locum attento iure canonico, *Gemma, de ſponſalibus*, nam *Greg. Lop. l.* 84. *t.* 18. *p.* 3. *verb. & datæ*, dicit aliquos ſentire non habere locum foro canonico attento, ſed tantum teneri arrhas receptas reſtituere: & ipſe quamuis dubius cogitandum relinquat, in hoc magis inclinat. Quia ſolutio illa dupli, vel quadrupli, eſt mera pœna, à qua matrimonia omnino eximuntur, per *d. c. Gemma.* Item, quia militat eadem ratio prohibitionis, nam ea pœna quadrupli facilè promitteretur, cum minime reipſa tempore ſponſalium tradatur, & ob hoc dicit *Gre. Lop.* fortè *l. 1. t. 11. p.* 4. nullam dupli, vel quadrupli mentionem fieri, ſed tantum vt nolens ſtare matrimonio, reſtituat arrhas receptas.

Sed verius eſt has leges non eſſe iure canonico correctas. 1. quia ius canonicum ideo prohibet pœnam, vt matrimonia libera ſint: ſed *leg. ſi. C. de ſponſ. fine*, vbi arrhas & duplum, vel quadruplum conceſſerat, non gataliam pœnam ſubdens, *quia matrimonia debent eſſe libera*, ergo ſentit nō eſſe hoc contra matrimonij libertatem, quam ius canonicum poſtulat. Item, quia adhuc non militat eadem ratio, quæ in pœna, nam in pœna nihil traditur, ſed totum promittitur: at in noſtro caſu arrhæ neceſſariò debent ab altera parte tradi, quare non erunt regulariter magnæ, & conſequenter, nec ſolutio dupli, vel quadrupli, ad quam poteſt alter contrahens ſe aſtringere: & ita ceſſant argumenta contrariæ ſententiæ, & ita tenet communis ſent. vt fatetur ibi *Gr. Lop.* & tenet expreſsè *Pal. 4. d. 27. q. 1. a. 2. conc. 3. n.* 13. Pro hac etiam parte ſunt DD. iuris canonici peritiſſimi, qui aſſerunt teneri non tradentem arrhas, ſoluere hoc duplum, vel quadruplum: quod ſi iuri canonico aduerſaretur, non dicerent, hi ſunt *Hoſt. ſum. t. de ſponſ. §. 1. n. 2. & d. c. Gemm. ad fin.* vbi *& Inn. n. vn. Io. And. n. 7. Ant. n. 8. Anch. n. 5. Alex. de Neuo, n. 21. Prap. n. 9. Card. q. 3. n. 3. Roſel. verb. Arrha. fine, Ang. verb. Sponſ. n.* 17. vbi *Sylu. q. 9. d. 4. D. Ant. 3. p. t.* 18. *ante §. 1: Ant. Gom. l.* 50. *Tauri, n.* 12. Tandem, quia dixi p. præc. n. 10. diximus cum Hoſtienſi, & aliis, eſſe cautelam pro matrimonij ſecuritate, promittere magnas arrhas, & ſtipulari quadruplum, quæ ſi contraria eſſet iuri canonico, nihil valeret. 11

Tandem dubitabis, an pater tradens arrhas, & promittens filiæ matrimonium, illas amittit, ſi faciat quicquid in ſe eſt, vt filia adimpleat, & ipſa nolit? *Greg. Lop. l.* 84. *verb. Eguiſar.* 18. *p.* 3. tenet perdere, Fortè tamen non duplum, vel quadruplum, hoc enim eſt pœna, & probat per illam legē, ibi, *a tal pleito que ſi ſuſijano le quiſieſe tomar por mavido, o el non la quiſieſe dar, que el ſenorio y la poſſeſſion è la tenencia de aquella viña, o de aquella heredad, ſea, e ſin que en luan Garcia.* Item prob. ex doctr. *Jaſ. & Aret.* quos ipſe refert, dicentiū promittentē factū alienū, non eximi à pœna licèt fiat, quod in ſe eſt. Tandem, quia aliàs poſſet facile colludi inter patrem, & filiam, vt ſimularet pater ſe facere, quicquid poteſt, & occultè conſuleret filiæ, vt renuceret. 12

Sed verius eſt non admittere arrhas, ſed ipſi reſtituendas eſſe, quia hæ ſuccedunt loco pœnæ, & ſunt velut pœna niſi matrim. contrahatur, patet autem faciens quod in ſe eſt, pœnam euitat, vt dixi dub. 25. n. ... ſic tenet *Soc. ſen. con. 3. vol. 1. n* 9. Nec obſtat *d. l.* 84. quia vel loquitur, quando ſic inter partes expreſsè conuentum eſt, vel quando dator non facit, quod in ſe eſt, iuxta tradita de pœna d. diſp. 15. n. 3. & ſeqq. Non obſtat etiam doctrina Iaſonis, quia eſt contra communem: vt dixi d. diſp 25. n. 4. Tandem non obſtat vltima obiectio, quia ſimiliter in pœnæ promiſſione locum habere poſſet ea colluſio.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm in foro conſcientiæ ante vllam iudicis ſententiam teneatur, qui fidem ſponſalium culpa ſua violat, arrhas receptas, & pœnam dupli legalem, ac quadrupli conuentionalem reſtituere?

SVMMARIVM.

Pœna legalis dupli non debetur ante ſententiam, ſed ſola arrha, n. 1.
Pœnam conuentionalem quadrupli vi ſententiæ, deberi. 2.
2. *Non dari breui antequam petatur, at nullam exigi ſententiam.* 3.
3. *Verior, non deberi ante ſententiam, & vſuræceptum eſſe non ſolùm integram, ſed quatenus intereſt.* 4. *& ibi, actus præſumitur factus ſecundùm propriam eius naturam.*
Poteſt præſcribi ea pœna, 5.
Soluuntur argumenta, 6.

De

1 DE duplici pœna est quæstio proposita: altera est pœna legalis imposita, *l.fin.C.de sponsal.* vt recipiens arrhas, si iniustè à sponsalibus resiliat, teneatur & ipsas, & duplum reddere: altera verò est conuentionalis, quando inter contrahentes conuentum est, vt resiliens teneatur quadruplum arrharum soluere. Et quidem pœnam dupli minimè deberi ante iudicis sententiam, apertum est: est enim pœna lege imposita, quæ iuxta omnes sententiam iudicis desiderat: sed solùm tenetur hic arrhas receptas restituere: id enim pœna non est, sed cõditio naturæ contractus annexa, & ita docẽt *Palud.4.d.27.q.1.a.2 concl.3. n.13. Sylu.verb. Arrha, q.4.* vbi *Armil.n.4. Lud. Lop.2.p. instr.de matr.c.36.f.1032. Vega l.2.sum.casu* 284. De pœna autem conuentionali quadrupli non leuis est difficultas, pendetque ex ea vtrum pœna conuentionalis debita sit in foro conscientiæ. quãdo non imponitur pro interesse lucri cessantis, aut damni emergentis: (hoc enim interesse constat deberi ab iniustè resiliente à contractu.)

2 Triplex est sent. Lait pœnam conuentionalem debitã esse in foro conscientiæ. Prob. quia perinde est, ac si condemnatio interuenisset, cùm pacto se obligarint contrahentes ad soluendam pœnam illã, & nihil tam naturale sit, ac pacta seruari, *l.1.de pact. & c.1.ff.de probat.* Et confirm quia conditio quædã contractus est, vt resiliens eam pœnam soluat, ergo non est necessaria iudicis sententia: conditiones enim cõtractus statim obligant, ea non expectata. Sic tenent *Anchar.* licèt aliquantulũ dubius, *reg. Pos. ffor.de reg.iur.in 6.n.21. vers. Tertio quæro. Fel.c.1.de cõst.1.n.46. vers. Limitatur tertio, & ibi Dec.in 1.dect.n.73. Minchac.l.1.contron.vsu frequentiæ.7.n.21.* Et ex Theologis *Palud.4.d.27.q.1.art.2.n.13.* qua ratione dicit ibi hanc pœnam quadrupli statim soluendã esse in foro conscientiæ: & videtur tenere *Nauar.l.3.de restit.c.2.in 2.addit.dubit.10. n.274.* vbi ait pœnam hanc in conscientia deberi post moram, ante vllam sententiam, & declarationem.

3 II. sent. ait non teneri resilientẽ soluere pœnam conuentionalem, donec alius contrahens eam petat, illo tamen petenti, statim teneri, nulla iudicis sententia expectata. Prob quia sicut iudici exequenti legis pœnam non licet resistere; ita petenti pœnam ex conuentione debitã: petitio enim illa in pœna cõuentionali, vices habet sententiæ iudicis in pœna legali; quare sicut in hac desideratur sententia iudicis; ita in illa creditoris petitio. Sic *Cornetus cons.65.fin.vol.2. & cons.55.n.22.vol.3. Rebuff. in rep.l.vn.C.de sent.quæ pro eo, quod interest gloss. v. Proferatur, n.40.41. Cou.4.decr.1.p.c.6.§.8.n.11. Mincha.* sibi contrarius, *de success.progress.lib.1.in præfat.n.98. Menoch.de arbitr.l.1.centur.3.casu 260.n.40. Padilla, l.si quis maior, n.59.C.de transact. Gutier.de iura.1.p.c.36.in fine, Mexia taxa panis, concl.6.n.100. & seq. Azebedo lib.2.recop.t.1. in rubr.n.28. & seq.* & ex Theologis *P.Molina tom.1. de iust.tract.2.disp.97.fine, Capua l.2.decis. c.11.n.32.*

4 III. sent. ait non deberi pœnam conuentionalem ante iudicis sententiã. Et hãc existimo probabiliorẽ, quamuis aliæ duæ sint satis probabiles. Prob. quia intentio contrahentium, & eas pœnas constituentium, quando aliud expressis verbis minimè declarant in contractu, ea est, vt per tales pœnas compelli possint ad fidem seruandam, & teneantur ad eas sequuta condemnatione: eorum enim intentio in dubio iuxta iuris cõmunis pœnam imponẽtis præscriptũ intelligẽda est: nam actus præsumitur factus secundũ propriã eius naturã, vt latè *Menoch.de præsum. l.6.tota præsum.* 10. Item, quia expè expedit pœnas huiusmodi, eo quod rigidæ sint, moderari, vt fatetur *Menoch. d.casu 26.n.33. & seq.* Imò *Matth.de Afflict.* quem referũt, & sequuntur *Auendañ.in suo dictionar.verb. Pœna conuentionalis, & Gutier.de iuram.1.p.c.36. n.10.* ait stylo curiæ non ferri pœnæ conuentionalis condemnationem, nisi quatenus interest: vnde ait *Gutier.* probata ea consuetudine, si nullum interesse sequutum fuerit, minimè deberi pœnam, ergo necessaria est interuentio sentẽtiæ iudicis, vt discussis moderatione pœnæ, aç soluendi consuetudine, decernat quid soluendum sit. Tandem, quia non video, qua ratione probetur petitionem illã creditoris vices habere sententiæ iudicis. Et ideo hanc sent. tenent ex Theol. *Adrian. quodl.6. a.1. corol.3. in parvis vol. f.112. Lodef.2.p.4.q.18.a.3.f.267.col.2. Victoria.* quem refert, & sequitur *Lud.Lop.l.1.de contract.c.31.f.102. & l.2.c.34.f.463. Palac.l.4.de cõtract.c.5 col.275. & seq.* quamuis limitet dum pœna vtrumque contrahentẽ ligat, si à cõtractu resilierit, secus si alteri tantũ imposita sit, vt si non solueris die præfixa, tenearis tali pœna, tunc enim dicit, statim deberi in foro conscientiæ: sed hæc limitatio recipienda non est. Eandem sent. tenet *Bejasum.casu 41.* & ex iuris peritis *Nau.sum.casu 23. Hispan.n.98. Latius.n.67. & seq. Gutier. 9.canon.l.20. n.13.* & multi Neoterici doctissimi quare in nostro casu dicendum est pœnam illam quadrupli conuentionalem, non deberi ante iudicis sententiam.

Ex his infertur, debitorẽ pœnæ conuentionalis, posse 5
eam præscribere, ita vt esset actio illa ad pœnã, si spatio 30. annorum minimè petatur, *l.Omnes, C.de præscr. trig. ann.* quia possidens, bonam fidem habet, cum eam offerre minimè teneatur, iuxta 2. & 3. sent. Sic *Purpuratus*, quem refert & sequitur *Rebuff.reper. l.vnic. C.de sentent. quæ pro eo gloss.a, v Proferantur, n.24.*

Ad arg.1.sent. negatur perinde esse, ac si interuenisset 6
condemnatio, quia pactum soluendi eam pœnam intelligitur sequuta condemnatione: vt probauimus. Ad confirmationem, fateor esse conditionem contractus, vt soluatur pœna, verum ea conditio non est instar cæterarũ, cæteræ enim ex natura sua nullam petunt condemnationem, aut actum iudicialem, quod secus est de pœna. Ad argumentum secundæ negandum est, eam creditoris petitionem vices obtinere sententiæ iudicis.

DISPVTATIO XXXVIII.

Vtrùm in contractu sponsalium possint interuenire fideiussores, & pignora?

SVMMARIVM.

Possunt interuenire fideiussores, & tenentur ad interesse, non tamen ad pœnam, num.1.

1. *Sententia, non posse interuenire pignora, n.2 & secunda posse, 3.*

2 *Verior distinguit, n.4 & an valeant arrha quando nulla stipulatio pœna præcessit, & dicitur eas tradi pro pœna. Et in dubio interpretatio actus sumenda est, vt valeat.*

CIrca fideiussores pro securitate matrimonij contra- 1
hendi, certum est eos interuenire posse: cum nullo iure id prohibeatur. Sic *Host.sum.t.de sponsal.§.1.n.2.fine, Alex.de Neuo c.Gemma, n.31.de sponsal. Alber. l.fin.n.7.C. de sponsal.* Non tamen tenebuntur ad pœnam, sicut nec ipsi contrahentes, quia non potest in plus fideiussor obligari, quàm principalis: *inst.de fideiuss.§.1.* Sic *Host. & Alex.de Neuo ibidem:* tenebuntur tamen ad interesse, vt bene *Alex.de Neuo ibi:* nam contrahentes ipsos ad hoc teneri diximus disp.30. n.15.

Circa pignora autem triplicem inuenio sentent. I. do- 2
cet interuenire non posse, nisi pro interesse præstando & eo soluto restituenda esse, quia *l.fin. C.de sponsal.* reiicitur omnis pœna, demptis arrhis. sic *Anton.c.Gemma, de sponsal.n.9. & ibi Abb.n.10.* & videtur eam sequi *Præpos. n.14.* & tenent *Rosel.verb.Sponsalia, n.7.* vbi *Angel.n.15. Sylvest.q.8.dict.3. Brunellus de sponsal. concl.16.n.7.*

II. sent. admittit pignora realiter tradita, quia vocãtur 3
arrhæ, *l.C.Si rector, iuncta gloss. verb. Pignora.* Item quia traduntur loco arrharum. Sic *Specul.t. de sponsal.§.Primò igitur, n.4. Archid.30 q.2.c.1. Azo sum.tit.de sponsal. n.12. Host.sum.t.de sponsal.§.1.& d.c.Gemma, super verb. Propter pœna interpositionem, & ibi Innoc.n.vn.Io.Andr.n.7.Card. n.3.q.1. Alex.de Neuo n.30.* referẽs *Iacob.de Arez. Feder. cons.146. Imola l.Titia, in princ.n.5.ff.de verb.obl.* vbi *Ias. n.15.* addit *Imola*, siue dicatur pignora tradi pro arrhis, siue pro matrimonij obseruatione: & *Alex.de Neuo* dixit valere pignora, licèt pro arrharũ securitate, quæ nõdum traditæ sunt, dentur, si ea in quantitate consistant; vt si

promittantur mille aurei nomine arrharum, nec tradantur, sed in pignus dentur mille tritici modij: quia succedunt loco arrharum, & eius naturam sapiunt. Insuper *Ioan. Andr. & Alex. de Neuo* limitãt, nisi pignora magna sint attenta contrahentium dignitate, sicut eadem moderatione admittunt arrhas: vt diximus disp. 35. n. 7.

4 III. Sent. verior est, si præcedat stipulatio pœnæ, & tradantur pignora, minime valere, secus arrharũ stipulatione præcedenti, & ratio quia cum principale non valet, corruit accessorium, quod eius naturam sequitur: *reg. Accessorium, 42. de reg. iur. in 6. reg. Cum principalis, 138. ff. de reg. iur.* ergo cum pœna non valeat, arrhæ autẽ admittantur pignora accessoria arrhis valida erunt, exclusis iis, dũ pœnæ accedant. Sic *gloss. Titia, verb. Matrim. ff. de verb. oblig.* & *ibi Bart. in princ. n. 2. Alberic. l. fin. n. 3. C. de sponsi.* vbi *Salic. n. 14. Anchar. d. c. Gemma, n. 10.* vbi *Henric. n. 8. Alex. Carrer. l. 1. de sponsi. c. 5.* In dubio autem, quando traduntur pignora, nulla præcedẽte pœnæ stipulatione valent, licet nulla mentio arrharũ fiat, censetur enim ea pro arrhis tradi: vt docent *Henric. & Salic. ibidem*: nam in dubio ea interpretatio sumenda est, vt actum faciat valere. nemo enim præsumitur eligere viam, vt sua dispositio subuertatur, *l. 3. ff. de milit. testam.* Quando autem nulla præcessit promissio pœnæ, & traditum est pignus, licet dicatur tradi pœna, valebit: sicut disp. 35. n. 4. diximus valere arrhas traditas: licèt nomine pœnæ tradi dicãtur; quia nomine tenus pœna sunt. Sic *Imola* quamuis dubius, *d. l. Titia, in princ. n. 6. fine.* Nec admittenda est limitatio *Bart. & Anchar.* dicentium valere pignora, dum traduntur in quantitate, secus si in specie: nam similem arrharum limitationem reprobauimus disp. 35. n. 12.

DISPVTATIO XXXIX.

Vtrùm in matrim. spirituali, vt ingressu religionis, possit promitti pœna vel tradi arrha?

SVMMARIVM.

Prima opinio, non licere, & esse simoniam ſpe lucri ad ſpiritualia inuitare, num 1.

Licet abſque pacto, & conditione munera dare, ad inuitandum ad religionem, & baptiſmum, & reliqua ſpiritualia, n. 2. nec recipiens tenetur, quamuis ea non faciat, reſtituere.

Licet etiam munera dare ad redimendum impedimenta, 3.

Verius eſt licere dare munera ſub pacto, & conditione ſuſcipiendi baptiſmum, & ingrediendi religionem, & aliorum ſpiritualium, 4.

Nam valet pœna appoſita in promiſſione ingreſſus religionis, n 5. & ibi lex pœnalis, & quantumcumque correctoria, quando non principaliter in odium aliquorum edita eſt, ſed in animæ fauorem, ad vitandum peccata, eſt extendenda.

Valet arrha, n. 6. Soluuntur arg. & explicatur c. Quam pio, 1. q. 1. n. 7.

1 IN hac cõtrouersia, *Bart. l. Titia, in princ. n. 12. ff. de verb. oblig.* dixit, nec pœnam, nec arrhas valere, esse simoniã, siue metu pœnæ, siue præmij spe, siue nomine arrhæ, quouis modo pecunia interueniat, & incitetur quis pecunia ad religionis ingressum, per *c. Non satis, de simonia*, ibi, *Prohibemus igitur ne ab his, qui ad religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur.* Bartolum omnino sequitur *Anch. c. Gemma, de sponsi. n. 7. & Cuman. d. l. Titia, in princ. n. 2.* dicit spe præmij, aut metu pœnæ ad religionem inuitari esse simoniã: & idem docet de spe præmij, *Paul. ibi. n. 3.* Et quidem non licere absque simoniæ vitio munera offerre conditione adiecta, & pacto vt recipiens ingrediatur religionem, docent *D. Thom. 2. 2. q. 189. art. 9. corpore, Hugo c. Quam pio, 1. q. 2. & ibi Archid. verſ. In ea gloſſa. in fin. Hoſt. c. Dilectos, el 2. de simonia, ſuper verb. Inuitari*, vbi *Ioan. And. n. 7. Ant. n. 6. Anch. n. 8. Abb. n. 7. Henric. n. 1 & 3. Anan. n. 5. Fel. n. 2. Turr. d. c. Quam pio, n. 1. Angel. Simonia 3, n. 36. Sylu. Relig. 2. q. 2.* Imò de baptiſmo, cum sit omninò necessarius ad salutem, non licere dona tradere ea lege, vt recipiatur, docent *Anch. Ant. Abb. c. Felin. ibid. Abb. c. Cum in Eccleſ. de simonia, n. 7. D. Ant. 2. p. tit. 12. c. 2. §. 1. Roſel. Simon. 1. n. 19. Angel. Simon. 9. n. 26. Sylu. verb. Simonia, q. 8. diſt. 3.* vbi *Armil. n. 30.* & ducũtur omnes hi *c. Quam pio, 1. q. 1. ex Bonif. Pontif.* ibi, *dum tamen omnis abſit pactio, omnis ceſſet conuentio, & c. fin. de pact.* ibi, *pactiones factæ à vobis pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis, cum in huiuſmodi omnis pactio, omniſque conuentio debeat omninò ceſſare, nullius penitus ſunt momenti. & c. Quæſtũ, de rerum perm.* ibi, *pactione præmiſſa, quæ circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus, labẽ ſemper continet ſimonia.*

Sit tamen I. conclusio, offerre munera gratis, & absque aliquo pacto, ad captandam beneuolentiam, & inducendum ad baptismum, & ad religionem, & ad alia opera spiritualia, licitum est. In hac concl. conueniunt *D. Th.* 2 *& reliqui, n. 1. cit.* & est expressa sent *D. August. epist. ad Macedonium*, & habetur *c. penul. 23. q. 4.* & ratio est manifesta, quia est liberalis omnino donatio, nullo pacto, aut conditione vestita, & in egregium finem dirigetur. Hinc infertur accipientem munera, conscium intentionis dantis, minimè peccare accipiendo, integrumque illi esse, postea annuere, vel renuere votis donantis, quia, ea donatio liberalis omninò fuit. Sic *Metina C. de restit. q. 27. in solut. ad verſ. Corollariè ſequitur non parum refert, P. Molina t. 1. de iust. tract. 2. disp. 93. fin.*

II. Conclusio, pecuniis impedimenta auferre retar- 3
dantia à baptismi susceptione, aut à religionis ingressu, licitum est: v. g. est aliquis affectus religionis instituto, impeditur eo quod æs alienum soluendo non sit, licitum est conuenire cum illo sic, Soluam debita, & ingredere religionem: similiter est Iudæis baptismum optans, impeditur timore restituendi per vsuras acquisita, probe faceret, qui pecunias ad ea restituẽda offerret, dummodo baptizetur. Quia hoc non est spiritualia emere, sed solum obstacula auferre. Sic docent *Archid. Felm. Turrec. Rosel. Armil. vbi n. 1. reinh, Abb. c. Cum in Eccleſia, de simonia, n. 7. Angel. Simonia 1. n. 13. Sylu. verb. Simonia, q 8 dict. 3.*

III Conclusio, contra primam sent. probabilius est li- 4
citum esse offerre munera, ea lege & pacto, vt is cui offeruntur, efficiat aliqua opera spiritualia: v. g. vt recipiat baptismum, ingrediatur religionem, sacramenta frequentet, aut à peccatis recedat dummodo non dentur in pretium illius operis spiritualis, sed ad inducendum ad illa. Probatur 1. quia passim in sacris litteris promittit Deus bona tẽporalia seruãtibus præcepta, & id fieri per modũ pacti, & conditionis, constat ex *Gen. 3. 12.* vbi dixit Deus Abrahæ hæc, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, faciamq; te in gentẽ magnã*: & *Gen. 17. Ambula coram me, & esto perfectus, ponamq; fœdus meũ inter me, & te & multiplicabo te vehemẽter*: quæ verba manifestũ pactũ cõtinent, vt dixit Zacharias Luc. 1. *Sicut iurauit ad Abrahã patrem nostrum.* 2. Quia disp. 30. n. 15. dixi cum multis DD. licitã esse conditionem legato adiectam, vt illud comparet legatarius, si religionẽ ingrediatur, vbi pactum continetur. 3. Quia licitum est donare vitam infidelibus ad mortem damnatis, hac lege, vt baptizentur: quod vsu communi receptum esse dicit *Metina*, vsum approbãs *d. q. 27. in solut. ad 4.* ergo licitũ erit alia munera offerre eadem lege, & pacto: quia ea conditione vitæ, pretio æstimabilis est. 4. Quia durum est parentes damnare, qui pecunias, & vestes filiis promittunt, si sacramẽta frequentent, vel à concubinis recedant: & dominos libertatem seruis promittentes, si baptizentur, & viros pios, qui meretricibus dotes, quibus in matrim. collocentur, spondent si ad meliorem frugem se recipiant: nec potest dici in his casibus nõ interuenire pactum: quia hac conditione in pactum deducta, & acceptata promittunt, alias non daturi. 5. Quia licitum est contrahere matrim. cum infideli, hac lege, vt conuertatur, *c. Non oportet 28. q. 1.* cur ergo nõ licebit alia munera offerre, eadem cõditione adiecta? 6. Quia offerre munera infideli, pacto inito, vt baptismum suscipiat, admittunt multi: vt *gl. c. Quam pio, verb. Interuentu, 1. q. 2. & c. Debet 23. q. 4. gl. vnic. & c. Dilectus, el 2. de simonia, verb. Inuitari, & Archid. Hoſt. Ioan. Andr. Henr. n. 1.* pro priori sententia citati, & *Sylu. Gabella 5. q. 2. n. 3.* ergo similiter ad inducendum ad alia spiritualia, licebit sub eadem conditione, & pacto dona largiri: quia necessitas baptismi non

auferr,

aut er,quin res spiritualis & inuendibilis sit, & si ea oblatio ex natura sua simoniaca esset, necessitas baptismi minime excusat offerentem, cum simonia contra ius naturale,& diuinũ sit.7. Quia ea conditio iniqua non est ex se,nec allicere ad res spirituales muneribus, iniquum est, neque item aliquem lucro excitatum hæc efficere, quamuis simul intendat commodum temporale, dummodo in pretium rei spiritualis minimè accipiat, ergo nulla est ratio,cur hoc illicitum sit. 8. Quia licitum est parentibus,& dominis,verberibus,& minis cogere filios, & seruos, vt diebus feriatis sacro intersint, suo tempore confiteantur, à vitijs desistant,cur ergo non licebit muneribus datis sub ea conditione? Tandem, quia si huiusmodi pactum labem aliquam contineret,ea esset simoniæ, quod aduersarij vltro fatentur,& constat quia nulla alia deformitas apparet,cum res petita in cõditione,licita sit, & finis honestus intendatur: sed omnino est immune à simonia,ergo est licitum.Probatur minor,quia simonia,est studiosa voluntas emendi,vel vendendi rem spiritualem:vt tradit *D. Th.* 2.2.q.100. *a.* 1. quem omnes sequuntur,sed qui accepta pecunia religionem ingreditur pacto inito, non vendit religionem,nec offerens pecuniam, emit: quia de ratione venditionis est, vt venditor aliquid tradat, & emptor aliquid accipiat:sed ingrediens religionem nihil tradit nec offerens munera,aliquid recepit: qua ratione vtitur *Card.c.Dilectus,el de simonia,n.3 & Syluest. Gabella 5. q.2.* ad probandum nullã hic interuenire simoniam. Hanc sententiam tenent *Cardin.ibi:& Adrianus* saltem in rebus, ad quas quis de præcepto tenetur, *quodlib.9.a.3.lit. K* K. *propos.1.in paruis voluntatibus.f.*205. *Medina,C. de restitutione.q.27.in solut.ad* 4. saltem cum speratur aliquid maximè vtile futurum saluti muneribus inducti, aut aliorum: & videtur tenere *Nauar.c.Inter verba, in 2.edit. concl. 5. corellar.* 1.*n.*20.vbi hæc ait,*bien azen los que prometen.a sus hijos,y criados, vn tanto al dia que cõfesaren,y comulgaren cada dia.*pro eadem sententia est *Angles floribus.2.p.q.Quis teneatur restituere, a.*1.*diffic.*15.*concl.*6. *f.*191.vbi docet licitum esse pretio aliquem ad bonum inducere: & tandem hanc sententiam sustinet,& latè paobat *P. Molina tr.* 1. *de iust.tract.*2.*d sp.*93. *concl.4.vsque ad finem disput.*

5 IV.Conclusio,si pœna opponatur in contractu ingrediendi religionem,cum religiosis, vel alio homine inito, (secus enim esset in voto facto Deo, sicut etiam in voto matrimonij ineundi,quando id validum est, teneret pœna:) est prorsus irrita. Probatur, quia quamuis hoc matrimonio spirituali dispositum non sit, in solo enim temporali loquitur textus *c.Gemma, de sponsal.* eadem tamen omnino ratio,quæ est libertas, quam ius desiderat in matrimonio temporali,procedit in spirituali,cum totum ius canonicũ,& maximè *Trident.sess.*25.*de regular.* summam in religionis professione libertatem exigat. Et confirm.quia valet argumentum à matrimonio carnali,ad spirituale, cum eadem subest ratio, vt latè *Enerardus loco à matrim.carnali, ad spirituale*, sed hic non tantum eadem, sed multo vrgentior ratio libertatis procedit, cum enim religionis vinculum difficilius sit, & statum perfectissimum contineat, maiorem libertatem petit, quàm matrimonium carnale, quod naturali appetitui conforme est. Præterea, quia decretum irritans pœnam in matrimonio temporali, non est pœnale, nec in aliquorum odium, & punitionem editum,sed in fauorem animarum,ad occurrendum peccatis & scandalis,quæ ex matrimoniis coactis sequuntur, lex autem quamuis pœnalis,lata principaliter in fauorem animarum,est fauorabilis, & extendenda ex identitate rationis,vt docent *Host.c.per.fine,qui filij sint legit.*vbi *Io.Andr.n.*5.*Anton.n.*9.*Anchar.n.*5. *Abb.n.*5. & 6. *Henricus n.*10.*Alex.de Neuo n.*7. *Præpos.n.* 3. *Bart. anth. Sacramenta puberũ,n.*19.*C.si aduers.vend.* vbi *Iason.n.*72. *Franc.c.Sciant cuncti,de elect in 6.n.* 6. addens quantumcumque lex correctoria sit *Castillo l.*49.*Tauri,n.*14. *Con.* 4.*decret.*2.*p.c.*6.*initio,n.*12.vbi alios refert:*Perez lib.*5.*ordinam.*1.*l.*1.*f.*39.*col.*1.*Gratian. reg.* 111.*n.*6. *Flamin.de resign.benef.l.*1 1.*q.*2.*n.*17. *Azeuedo lib.*5.*recop.tit.*1.*l.*2.*n.*4.& idem quando lex pœnalis est in fauorem Ecclesiæ, dixit *gl.d.c. Sciant cuncti, verb. Alios.* quam sequuntur *Domin. ibi,n.* 6. *& Francus, n.* 6. ergo nil mirum est,si extendatur ad matrimonium spirituale, in quo eadem & fortior ratio militat,& ex professione metu pœnæ coacta, peccata, & scandala animarum sequuntur.

Vltima conclusio,arrhæ valent in cõtractu ingrediendi religionem, vt si quis religiosis promitteret, se habitum induturum,& in signum promissionis implendæ,traderet arrhas,valerẽt:argumento deducto à matrimonio carnali, in quo valent,ad spirituale.& sicut illius libertati non repugnant,ita nec huius:nec interuenire arrhas,vitium aliquod simoniæ continet,cum nihil ematur,nec vendatur. 6

Ad textus adductos pro priori sent.respondetur,*c.Non satis*, nihil probare: tantum enim decidit nihil conferendum esse religiosis, vt aliquem ad religionem admittat. Cæteri autem textus damnant ac simoniaca omnia pacta in rebus spiritualibus,in quibus aliquid traditur, & recipitur,quod secus est hic,vt explicui n.4.in vltim.ratione. 7

DISPVTATIO XL.

Vtrùm valeat pactum in sponsalibus adiectum, vt vir teneatur in certo oppido moram trahere cum vxore,& si vir fidem frangens, aliò migret,teneatur vxor eum sequi,& valeat pœna frangenti fidem imposita?

SVMMARIVM.

*Prima sent.nec pactum,nec pœnam,obligare: & ita teneri vxorem sequi virum,n.*1

*2.Sententiæ verior.valere:& explicatur lex,Titio centum,§.Titio centum el 2.ff.de condi & demonst.*2

*Quid si noua causa recedendi superueniat.*3.

Quid si pactum iuramento confirmetur 4.

*An pacti fide violatæ pœna interposita debeatur.*5.

*An vxor teneatur sequi virum pacto non seruato,migrantem alib.*6.

An valeat conditio primogeniorũ, vt successor teneatur in certo oppido habitare. 7.

*An valeat legatum factum alicui,dum in certo oppido habitauerit,vel ea conditio reiicienda sit.*8.

DIfficultas huius disput. consistit in intellectu textus, *l.Titio centum,*70.§. *Titio centum.el* 2.*de cond & demonst.*ibi, *Titio centum relicta sunt, ita vt à monumẽto meo non recedat,vel vt in illa ciuitate domicilium habeat, potest dici non esse locum cautioni, per quam eius libertas infringitur.*ex quo textu constat non valere conditionem legato adiectam,vt teneatur legatarius in certo loco habitare, eo quod quandam seruitutis speciem contineat: & proinde legatum retecta conditione deberi, ergo similiter eadem conditio à sponsalibus reiicietur. ita sentiunt *Alex. de Neuo,c.*1.*n.*9.*de contin leprof.Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*7.*init. n.*5.*Ant.Gom.*2.*var.c.*10.*n.*24.*Salzedo addit.ad regul.*800. *Bernar.Diaz.Azeuedo lib.*5.*recop.tit.*6.*l.*11.*n.*21.*&.*22.& ex Theologis,*Lud.Lop.*2.*p.instr.de matri.c.*54.§. Addunt *Ant.Gom.& Azebedo eod.n.*13.virum non seruantem hoc pactum, teneri ad interesse, si quod ex pacti obseruantia sequebatur vxori,addit *Azebedo* teneri etiam ad pœnam interpositam:sed melius *Alex.de Neuo.dict.c.* 1. *n.* 10. ait supposita pacti nullitate, minime obligare pœnam: quia quoties pactum irritum est pœna ei accessoria corruit: vt probaui supra disp,7.n.16. 1

Sed multo certius est id pactum validum esse, & teneri virum fidem seruare.Probatur, quia sicut in traditione rei suæ potest quilibet pactum interponere, *c. Verum,de condit.appos.l.*1.*C.de pact.* ita in conditione sui per matrimonium,2.quia *c.Gemma,de spons.& Titia.ff.de ver.oblig.* sola pœna in matrimonio coniungendo, vel dissoluendo interposita,prohibetur, eo quod matrimonij libertati obsteret, sed hæc pœna est potius in matrimonij fauorem, vt conseruetur individua vita,& cohabitatio inter coniuges. 2

3.quia *dict.lex Titio centum*,reprobans conditionem habitandi in certo loco intelligitur dum ea conditio vana est in nullius fauorem cedens,vt intelligant *ibi Bart.d.§ Titio centum,n.4.Cum.Imola.Paul.ibi, Alex.1.de Neuo, Io. Lup. Gre.Lop.Statim allegandi,Acosta 2.select.c.19.n. 5. Pelaez de Mieres,de maior.1.p.q.57.n.3.* Sed hoc pactum cedit in maximum vxoris fauorem, patria deserta, inter extraneos vitam agere cogatur.Tandem probatur ex *l.89.t. 1.p. 3.* ibi, *Otrosi prometio por si,y por sus hijos,de morar en tal heredamiento para siempre jamas.* quem textum dicit *Greg. Lop.ibi,ver.Para siempre.*notandum contra ea,quę aduertuntur *d.§. Titio centum.* Et ita hanc sententiam sustinent *Host.sum.t.de coniug.seruor.n.5.fi.& c.1.qui matrim. accus. poss.paulo post princ.*vbi *Io. Andr.n.2.Ant.n.9. Anch.n.5. Abbas antiquus*, Petrus,*& communis ibi*,vt refert,& sequitur *ibid.Panor.n.5.Prapos.d.5.Card.c.2.eod.tit.n.3.Alex.de Neuo.*sibi contrarius,*dict.c.1.n.5.Henri.c.De illis, de spons. Sal.n.4.Romanus,& Iacob.de sancto Georg.*quos refert *Ant. Gom.2.var.c.19.n.24.Barth.de Benzelinis, & Andr. Siculus*,quos refert,& sequitur *Io.Lup.rubr.de donat.§.1. n. 3. Bernar.Diaz reg.800.Rosella,verb.Vxor,n.3.* vbi *Angl.n. 9.Sylu.q.8.Tabien.q.2.n.3.Armilla,n. 6.Villalobos in communibus,litera V.n.125.Greg.Lop.2.t.5.p.4. verb. Porque, Nauar.sum c.14.n 20. Anton.Gabr.to.2.cōmun.in mea edit. lib.4.verb.Pact.f.175.& lib.5.verb.Vxor,fol.472.Practica forensis lib. 1.t.de matrim.§.5.Anton Cucus lib.5. inst. maior.f.11.n.150 Pelaez de Mieres de maior.1.p.q.57.n. 2.* Et ex Theologis,*Specul.conscientia,tract.2.c.36. §. 1. Pedraza 6.precepto,§.17.Lud.Lop.1.p. instr.c.54. ad fin. Capua lib.2.decis.c.59.n.2.Philiarc.de offic.sacerd.tom.1. p.2.li. 4.c.19.vers.6.Manuel 1.tom.sum c.15.n.2.*

3 Intellige hanc sententiam, nisi noua recedendi causa superueniat ob quam viro necessarium sit aliò proficisci, vt quia cœlum est minus salubre,vel contraxit in eo oppido inimicitias capitales,tunc enim pacto spreto quod in eo casu minimè intelligendum est:potest aliò migrare:argumento *l.si conuenerit,cum duplici seq.ff.pro socio*,vbi decidituir societatem ex noua causa superuenienti dissolui posse ante tempus præfixum:& ita docent omnes *DD. n. praced.allegati,& Tiraq.1.connub.gl.1.p.1.n.39.*

4 Quod adhuc verum est,quamuis id pactum iuramento firmatum sit,quia esset illicitum, quando ex casu superuenienti oporteret virum abesse,& aliò migrare,daretur enim vtrique coniugi adulteri committendi ansa: quare nec pacto expresso iurato ad id coniuges se astringere possunt,*c.Tua,de iureiur.& c.Veniens,de reg.*sic *Abb. c.Qui matrim.accus.poss.n.5.& ibi Alex.de Neuo n.6.*

5 Ex his infertur, quoties nulla recedendi causa noua superuenit, si vir pactum violet recedendo, astringi pœna pacto adiecta:cum enim pactum valeat nec pœna aliquo iure reprobata sit,valebit vtique, sic *Anton.c.1. Qui matri.accus.poss.n.9.& ibi Abb.n.5. Alex.de Neuo,n.6.* Si autem noua recedendi causa superueniat, cum tunc pactum non obligat,non incurretur pœna,iuxta ea, quæ dixi hic n.1.fine.Sic docent idem,*& Tiraq.d.q.connub.gl.1.p. 3. n. 39.Perez lib. 4 ordin.tit. 12.l.29. Pelaez de Mieres de mai. 1.p.q.57.n.6. Azebedo lib.6.recop.tit.3.l.29.fine.*

6 2. Infertur, si vir non obstante pacto, absque noua superuenienti causa domicilium mutet, vxorem immunem esse ab obligatione ipsum comitandi, hoc est contra authores primæ sent. relatos n. 1. contra *Calderinum c. 1. de coniug.lepr.*dicentem adhuc teneri virum comitari,quia lex diuina astringens vxorem ad sequendum virum, fortior est quocumque pacto.Sed contrarium dicendum est, nec lex diuina in hoc euentu obligat. Sic docent *Bernar. Diaz Ang.Sylu.Armil.Nau.Villalobos,Ant.Gabr.eo.verb. Vxor,Spec.conscientia,Pedraza,Capua,Man.n.2.allegat.* Si tamen noua causa superueniat,ob quam licitè contra pactum recedit vir. tenetur vxor ipsum sequi in iis casibus. in quibus secluso pacto tenebatur:quia cum tunc pactum non obstringat,proinde iudicandum est,ac si pactum non esset.Sic *Host.sum.tit. de coniug.ser.n.2.fin. Alex. de Neuo. Ang.Rosel.Sylu.Tabiena,Armil.Nauar.Bern.Diaz.Capua, n.2.Philia.Spec.conscientia*,quos n.2.allegaui. *Tiraquel.& Pelaez de Mieres, &* Perez & Azebedo,*n.5.citati.*

3. Infertur, valere conditionem appositam in primo- 7
genitis,vt successor sub pœna amissionis maioratus,teneatur in certo loco habitare: quia interest defuncti ad memoriam,& honorem, vt successor moram trahat in loco, vbi domus,& familia sua est,alio enim migranti successore,facilius memoria nomenque instituitoris aboletur. Sic *Pelaez de Mieres de mai.1.p.q.57.per totam*, latè probans idē docet de melioratione tertij *Azebedo lib.5.recop.tit.6. l.11.n.22.*sed male refert *Molinam,& Padillam*, qui neuter id dicit.Et hoc intelligendum est,nisi iusta causa recedēdi superueniat,vt diximus n.3.de viro & vxore. Sic *Pelaez de Mieres n.5.*esset etiā iusta causa recedēdi,si fœmina in maioratu succedat,& alienigenę nubat, iussuque viri ad ipsius domicilium migret:quia vxor tenetur sequi virū.Sic Pelaez *de Mieres n.4.*quamuis dicat hoc non catere scrupulo,cò quod fœmina in culpa fuit;alienigenæ nubendo.

Id demum obseruandum est, diuersum esse si testator 8
leget Titio sub conditione habitandi in certo oppido,vel si leget,dum in tali oppido habitauerit, nam in priori casu,reiecta conditione, quæ seruitutis speciem continet,debebitur legatum, quando conditio in nullius fauorem redundat:vt n.2.diximus,iuxta *l.Titio centum,§.Titio centum,el.2.de cond.& demonstr.* in posteriori verò non reiicietur is modus, quamuis in nullius fauorem cedat: non enim inuitatur legatarius ad speciem seruitutis,sed spe lucri,vt in certo loco haberet.Sic *Acosta 2.select.c.19.n. 5.*

DISPVTATIO XLI.

Vtrùm cessante pacto, vt vir teneatur in loco vxoris habitare,astringatur vxor ipsum aliò migrantem comitari?

SVMMARIVM.

Vxor tenetur sequi virum domicilium mutantem,n.1.
Non potest contrarium consuetudine inducii 2.
Non tenetur quando nequit sine detrimento,3.
Non tenetur quando vir pertrahit vxorem ad peccandum, vel exponitur vitæ periculo 4.
An exigatur,vt ex causa iusta vir mutet domicilium,5.
Quid quando vir vagari vult, 6.
Quid si vir non solitus erat vagari, aut vxor id ignorabat, an potest eum facilè sequi.7.
Quid quando vagatio non est temeraria, sed ex iusta causa.8. & ibi, quid quando vir votum peregrinationis exequitur.
Quid quando vir solitus erat vagari,& vxor consilia eiumpsit, & adhuc vir vagari velit absque iusta causa 9
Quid si velit vir vagari,nec mutare domicilium,sed aliquò se ad tempus transferre,10.
Quid si quando vir ob delictum exulat,aut excommunicatur,11.opinio, non teneri vxorem ipsum sequi,12.secunda verior teneri 13.
An vxor teneatur alere virum sua culpa pauperem,13.
An vir teneatur aliquando sequi vxorem alio migrantem,14.
Quid in hac re differt inter virum & vxorem,15.

IN triplici euentu potest discuti hæc quæstio.I.est,quan- 1
do vir aliò transfert domicilium:& de hoc agetur in 1. conclusione quinque numeris primis. II. est, quando vir vagari per diuersa loca intendit:& de hoc agetur concl.2. à n.9.vsque ad 10. Tertius est,quando nec vir mutare domicilium, nec vagari intendit, sed aliò se transfert causa ad tempus ibi moram trahendi:& de hoc agam n.10. Deinde quando vir sua culpa exulat, & an aliquando teneatur vir vxorem sequi.

I. Concl. vxor tenetur sequi virum aliò migrantem, vt 2
transferat domicilium, concl. est D.Augustini,& habetur *c. Vnaquaque 13.q.2.* ibi, *vnaquaque mulier sequatur virum suum,siue in vita,siue in morte*,& ratio est,quia cōiuges tenentur ad mutuū obsequium,quod præstare sibi nequeunt, nec simul habitent,& cùm vir sit mulieris caput,*Eph.5.& 1.ad Co.11.*infertur vxorem in hac cohabitatione subditā esse viro *l.Sicut,48.ff.de op.lib.*ibi,*nam hac cuius matrimonio consensit,in officio mariti esse debet.* De hac concl.nemo

dubitat

dubitat:& cum materia grauissima sit,tenetur ad hoc vxor sub culpa lethali, vt bene *Nau.sum. c.15.n.10. Capua l.2. dec. c.59.n.2. Philiarc.de offic. Sacerd.1.to.p.2.l.4.c.19. vers.o Man.1.to.sum.c.15.n.2.*

3 Hoc adeo verum est,vt contraria consuetudo tanquam iuri diuino aduersa nihil profit,sic *gl.c.1. de coning.leprof. verb.De consuetudine*,vbi *Abb.n.3. Alex.de Neuo n.4.& 6. Prap.n.2.& 3.*

4 Excipe tamen, nisi vxor absque graui detrimento virum sequi non posset,tunc enim ipsum sequi non teneretur, sicutnec debitum reddere cum notabili salutis iactura,sic *Sotus 4.d.35.q.vn.a.1.ad fi.*

5 2. Excipe, nisi vir vellet vxorem pertrahere ad peccatum,aut graui vitæ periculo vxor virum sequens exponeretur, tunc enim ad id non astringitur: cum vrgentius sit præceptum abstinendi à peccatis, vitámque tuendi. Sic *Rosella,verb.Vxor,n.3.vbi Ang.n.9.Sylu.q.8. Tab.q.2.n.3. Arm.n.6 Nau.Capua.Philiar n.1.allegati, Spec.conscientiæ tr.2.c.36.§.1. Pedraza sum. præcepto 6.§.17. Lud. Lop. 1.p. instruct.c.54.ad fin.* Hinc fit, vt vxor probabiliter timens fore, vt necetur à viro extra territorium, minimè teneatur ipsum sequi, vt bene *Nau.lib.4. conf. in vtraque edit. tit.de diuort.2.n.4.*

6 Difficultas tamen est circa hanc conclusionem, vtrum desideretur causa iusta in viro mutanti domicilium, vt vxor teneatur eum sequi. Nam eam desiderari affirmat *Alex. de Neuo,c.De illis,n.11.de sponsi.& c.1.n.7.qui matr.accus. poss.* Sed omnino tenendum est astringi vxorem præcepto comitandi virum, qualitercumque velit transferre domicilium,modo non ex causa turpi, & inhonesta. Probatur, nam alias nulla esset differentia inter virum & vxorem, quod absurdissimum,& contra omnium mentẽ esset:cum quando causa necessaria subest ex parte vxoris, teneatur vir ipsam sequi,vt dicemus n.14. Item quia cum vir sit caput,ipsius est gubernare,& eligere domicilium,non autem vxoris,quæ gubernationi viri subest:ergo quomodocumque vir eligat aliud domicilium, modo non ob turpem causam,tenetur vxor virum sequi, sic *gl.c.1.de coning.lepr. verb.sequatur,Host.ibi,super eod.verb.fun.n.vn. Ant.n.11. Anch.n.6. Abb.c. De illis,n.4. de spons.Guillermus* quem refert & sequitur *Rosella,verb.Vxor,n.4.Lancelot.inst.iur. can.tit.de spons. verb. Migrare.* Pro eadem sent. sunt *gl.c. Vnaquæque, verb.Sequatur,13.q.2.Ang.verb.Vxor, n.9.* vbi *Sylu q.8.Tab. q.2.n.3.* vbi docentes vxorem teneri sequi virum mutantem domicilium,solùm excipiunt,quando ex causa inhonesta,& turpi mutaret.

7 II.Conclusio,si vir velit non habere certam sedem,sed hinc inde vagari, distinguendum est, aut enim tempore contracti matrimonij minimè vagari solebat, aut si solebat,id vxor ignorauit:& tunc non tenetur eum sequi:grauissimum enim onus est ipsam ad vagandum astringere: aut vagari solebat,nec id latuit vxorem, & tunc tenetur eum sequi:quia mores eius videtur approbare, & ad hoc onus se obligare,& ita intelligi debent *gl in c.coning.lepr. verb.Sequatur,& ibi Innoc.n.vn. & Ant.n.11. idem Innoc. c.de illis,n.vn.de spons.* vbi dicunt vxorem non teneri sequi virum vagantem;hanc conclusionem tenent *gl.c.vnaquæque,13.q.2.verb.Sequatur,& c.Si quis necessitate,verb. Eum,34.q.1.Host.c.1. qui matr.accus. poss.paulò post prin. Abb.c. De illis,n.4. de spous. Henr. ibi n.3. & 4. Alex.de Neuo n.9.Prap.n.3.Anch.c.1.de coning.lepr. in 6. Additio ad gl.l.Mœuia.§.Vxore,ff.de annuis leg.Cynus l.1.C.de vx. mil.& l.Liberti,C.de oper.libert.Bart.d.l.Mœuia.§.Vxore, n.3.Bald.l. Qui manumittitur,n.1.C.de oper.lib. Alex.l.Si cum dotem,§.Si maritus,n.4 ff.sol.mat.Ang.inst.ad SC.Tertul.§.1.n.12.Guillerm.de Cuno.l.obseruare, §.proficisci, ff. de off.proconf.Io.de Imol.ff sol.matr.in rub.n.7. Guill.Benedictus.c Raynutius.verb. Quidam Petro,n 89 de test.Corsetus in sing.lit V.verb.Vagabund. Tiraq.l.1.connub.gl.1.p.1. n 39. Bern. Diaz reg.800. & ibi Salzedo in add.Io. Lup.c. Per vestras,de don.int.vir.& vx.in princ.§.9.n.13.Montalius,l.11.tit.1.l.3.fori, Turrecr.c.Si quis necessitate,n.134.*

8 Intellige tamen priorem partem conclusionis, vt vxor non teneatur sequi virum non solitum vagari, vel dum ipsa ignorabat,vt vera sit,nisi facilè posset vxor ei sociam se exhibere:tunc enim teneretur sequi, quia ex vna parte vrget lex matrimonij præscribens mutuam coniugum cohabitationem, & multa adulterij pericula vtrinque ex separatione,ex altera autem facilitas, vt eam legem vxor seruet,periculáque euitet, sic docent *Bald. Tiraq.Perez n. præcedenti allegati.*

9 Intellige 1, eandem priorem partem quando vagatio temeraria esset, nullaque iusta ratione fieret, secus quando non temerè,sed iustè vir vagari vellet. Sic *Con. Anton. Cucus n.149. Lud.Lop.& Man.cit.n.6.* Sed hic intellectus non placet, quia adhuc est grauissimum onus astringere mulieremad continuo vagandum, & pro hac parte est expressè *Prap. c. De illis,n 3. de spons.* vbi docet vxorem teneri sequi virum, quando est breuis vagatio, & ex honesta & necessaria causa, secus quando est longa, nisi solitus esset vagari vxore id scienti. Pro eadem sunt *Host. c.1.de coniug.lepr.& Abb.c.Quod super de voto,n.8.Henr. d.c.De illis,n.4* vbi *Host.& Henr.* asserunt non teneri vxorem sequi virum transfretantem ratione voti implendi, & *Abb.* dicit non teneri eum sequi votum peregrinationis exequentem, cùm tamen hæc sit iustissima causa:intelligetamen Abbatem,quando peregrinatio esset longa, quando enim breuis est, tenetur vtique, vt docent *Bart.& additio ad glossam, Ang.de Aret.Prap. Menoch.n.5.* vbi cos retuli, num.6.

10 Intellige 3,secundam conclusionis partem, vt vxor teneatur sequi virum, quando ipsius consuetudinem vagandi nouerat,vt vera sit,si vagari velit ex causa honesta. Sic *gl.c. Si quis necessitate,verb. Eum,34.q.1.Guil.Bened. Prapos.Turrecr.Rosel.Ang. Tab. Arm. Alex. Philiarc.relati n.6.Spec.conscientiæ,tr.2.c.34.§.1.* sed hoc intelligitur, quando non est inhonesta, & turpis vagandi causa, tunc enim cum vir vagando peccet, non tenetur vxor eius peccato consentire: & ita explicant hoc *Rosell.Ang.Sylu. Nau n.6.alleg. Arm.verb. Vxor,n.6. Spec.conscientiæ proxime citatum*: si enim causa vagandi non sit turpis, licèt non sit necessaria, imò temere, & absque causa vir vagari velit, tenetur vxor, quæ eius consuetudinem nouerat, ipsum sequi,sic *Con.4.decr.2.p.c.7.init.n.5. Anton.Cucus l.5. inst.maior.c.11.n.149.Lud.Lop.1.instru.de matr.c.34.fine, Man.to.sum.c.15.n.2.*

11 Difficultas tamen est, quando nec vir omnino eligit domicilium mutare,nec vagari,nec solùm peregrinari,sed aliò se transfert causa ibi ad tempus commorandi, & eo transacto ad domicilium redeundi. Quidam enim absolutè dicunt,non teneri sequi, nisi domicilium transferat, Sic *Ros.verb.Vxor, n.3.*vbi *Ang.n.9.Sylu.q.8.Tab.q.2.n.3. Armil.6. Pedraz.sum.præcept.6.§.7. Spec. conf.tr.2.c.36.§.1.* Credo tamen non sentire hos DD. solum teneri sequi, quando omninò domicilium mutat animo non redeundi, sed tantum velle dicere nõ in quauis peregrinatione, vel itinere teneri sequi:quod etiã diximus n.8.fine: atque ita statim tanquam exceptionem subdunt, nisi vir hinc inde velit vagari:quare dicendum est, si vir aliò migret animo citò redeundi,& peregrinatio esset longa,non teneri vxorem eum sequi:vt dixi n.8.fine:si vero animo commorandi vbi ad longum tẽpus,teneri vtiq;ad eum comitandum: & ita docet *Henr.c.De illis,de spons.n.3.*vbi *Alex.de Neuo n.9.*Et videtur tenere *Abb.ibid.n.4.* dicit enim vxorem teneri sequi virum absque aliqua causa, mutantem domici-

lium,& ſimiliter quando ex cauſa iuſta tranſfert ſe ad alia loca. Vnde hæc conſtituenda eſt differentia, dum vir mutat domicilium, vel dum tranſfert ſe ad tempus longum, ſtatim rediturus eo tempore tranſacto, vt in priori caſu nulla cauſa deſideretur, vt probaui n.5.in poſteriori verò ea neceſſaria ſit: vt ſentiunt Authores allegati.

12 Vrgentior tamen dubitatio eſt,quando vir ob delictum in exilium mittitur à domicilio:quidam enim dicunt vxorem non teneri ipſum ſequi, quia par non eſt,vt vxor innocens patiatur incommodum culpæ viri,ob aliud quodcumque delictum puniatur,ſic docent *Bald.l.ſi cum dotem,*§.*Si maritus,n.1.ff.ſol.matr.*vbi *Imol.n.17.fine, & rubr.ff.eod.1.n.7.Al.l.Mauia,*§ *ſi ff.de annuis legatis,*Addit.*Bar.ea l.Mauia,*§. *Vxore,ſuper verb. Format.* & refert pro ſe *Odofred. & Alb.Io.Lup.c.per veſtras,de don.int.vir. & vxor.in pr.*§. *9.n.13.Henr.l.11.de matr.c.10.n.4.*vbi idem dicit,quando vir excommunicatus eſt.

13 Sed probabilius eſt teneri ſequi.Quia vxor debet ſequi viti infortunium,*l.Si cum dotem*, §.*Sin autem.ff.ſol.matr.* & ita viro excommunicato cohabitare tenetur, *c. Inter alia,de ſent.excomm.*& ei tenetur debitum reddere,*c. Quoniam multos,*11.*q.*3.Nec hoc eſt puniri vxorem ob viti delictum,ſed pœna imponitur viro ,& quia vxor iure diuino tenetur eum ſequi ex cauſa neceſſaria , & inenitabili, aliò migrãtem,per accidens id infortunium patietur vxor: veluti ſeruus mariti idem exilij infortunium pateretur, dominum comitans,non per modum pœnæ , quia innocens eſt , ſed quia iure ſeruitutis tenetur dominum ſequi. Sic tenet *gl.c.1.Qui matr.acc.poſſ.verb. Exiit, iuncto textu,*agit enim textus de viro,qui exiit à ciuitate ob homicidium admiſſum , & ita culpa ſua , & ait *gl.* tunc teneri vxorem virum ſequi:idem *Hoſt.ibi,ſuper eod.verb.Io.And. n.2. Ant.n.9. Abb.n.5.* & expreſsè de viro mitto in exilium ob delicta,tenent Hugo, *c. Si quis neceſſitate,*34.*q.*1. *Goffr.* quem refert nec improbat *Io.And.c. Qui matr.acc. poſſ.n.7.Ant.c.de illis,in fi.de ſponſ.*vbi *Henr. n.3.& Alex. de Neuo.11. idem Alex.de Neuo c.1. Qui matr.accuſ.poſſ. n.7.*vbi *Anch.n.4.& 5.Boſius referens Cepol.pr.crim.t. De crim.laſa mai.n.31. & t. De bon.publ. n.74.* qui idem dicit de viro excommunicato:& ſatis expreſsè id videtur dicere *Spec.tit.de dote poſt diuort.reſtit.*§. *Formatis,n.10.verſ. Quid ſi vir eſt in bon.*vbi hæc ait, *Vxor communicabit viro ſi eſt in excommunicatione,vel in banno.*

14 Hinc fit contra *gloſſam l.Si ſtip.in fi.verb. Contra ſexus naturam, ff.de don.int.vir. & vx.* ſi vir culpa ſua bannitus, inops ſit,teneri vxorem eum alere,*l. Mutuus,*§.*Manente, ff.de iur.det.* & docent *Gigas , de crim. laſa mai.q.21. n.4. Cephalus conſ.324.n.14. l.3. Ducñas , contra alios reg.68. limit. 10. Spec.& Boſius n.prac. alleg. Iul.Cl.l.5.recept.in pr.cr.*§.*fin. q.84. ſtatuto 2.verſ.Item quæro, Ant. Gabr.t.2. comm.in mea edit.l.9.f.vlt. totius tom.*:hæc autem obligatio alendi eſt fructibus dotis,ſi hi ſatis ſint,ſin autem, bonis paraphernis:vt docent *Ant.Gabr.& Iul.Cl.ibid.*

15 Vltima concluſio, quando vxor ex cauſa neceſſaria recedit à domicilio,illud tranſferens , tenetur vir ipſam ſequi,quia quoad mutua obſequia coniugalia pares ſunt,ſic *gl.c.1.de con.lepr. verb.Sequantur* ,vbi *Hoſt.ſuper eo.verb. nec.n.vn.Ant.n.11.Anc.n.6.Henr.c. De illis n.4.de ſponſ.* vbi *Alex. de Neuo,n.12.Guillerm.*quem refert,& ſequitur *Roſella,verb.Vxor,n.3.*

16 Ex dictis infertur in hoc conſiſtere differentiam inter virum , & vxorem quoad comitandi obligationem : vt cum vir caput ſit,ipſiuſque ſit gubernare,poſſit ad libitum eligere domicilium , & vxor teneatur eum comitari,vxor autem cum ſubdita ſit , nequeat habitationem eligere, & virum cogere, vt ipſam ſequatur : dum tamen neceſſitate coacta domicilium mutat. ius matrimonij compellens virum cohabitare vxori , conſequenter compellit , vt in eo euentu ipſam comitetur,quia hoc ſpectat ad mutua obſequia coniugalia,in quo pares ſunt.

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm per religionis ingreſſum profeſſione non ſecuta diſſoluantur ſponſalia?

SVMMARIVM.

Prima ſent.non dirimi niſi profeſſione ſequuta,n.1.
2. Verior, dirimi,2.
Quid ſi fraudulenter ingreſſum fiat animo exeundi,3.
An non tantum ex parte manentis in ſæculo, ſed etiam ex parte nouitij diſſoluantur.1.opinio,ſolum diſſolui ex parte manentis in ſæculo 4.
2.Verior,ex parte vtriuſque diſſolui,5.& ſi vnus nemini patrocinari debet,& quid ſi vterque ingrediatur religionem,& exeat,ibid.
Et ſoluuntur argumenta,6.

HActenus egimus de conditionibus ad ſponſalia conſtituenda requiſitis, & de eorum obligatione: ſupereſt tandem in hac vltima parte, de eorum diſſolutione diſputare. Circa quæſtionem ergo propoſitam duplex eſt ſent.1.docet ſponſalia non dirimi religionis ingreſſu , niſi profeſſione ſecuta, quare ſi tempore nouitiatus ſponſus religionem deſerat, teneri vtrumque fidem ſponſalium ſeruare, quia ingrediens non ſtatim iure ſuo cedere videtur,ſed ſub ea conditione ſi profeſſus fuerit,cum experiendi gratia ingrediatur, an ſibi expediat ſponſalia perficere, vel potius religionem profiteri. Hanc ſent. videntur expreſsè tenere *D.Th.4.d.27.q.2.art.3.ad 1.Tab.verb.Sponſ. 9.9.n.10.*dicunt enim dirimi per ingreſſum, quia eſt mos ſpiritualis: quam tamen ſolam profeſſionem eſſe conſtat: videtur etiam tenere *Richard.4. d.27.a.3.q.4.* dicit enim ſolui per ingreſſum,eo quod is dirimat matrimonium ratum;quod de ſola profeſſione verificatur. Et eam expreſsè tenent ex Theologis,*Durand.4.d 27.q.3.a.2.*& *ibi Palud q.1.art.3.caſu 5.verſ.De ordine verò relig.n.23.Celaſa ibi,q.3.Vigner.lib.inſt.c.16.§.7.verſ.7.Veratr.t.p.ſpec.a.21. caſu 1.*& dicit eſſe probabilem *P.de Led.de matr.q.43.a 3. dub.2.*Et ex Iuriſperitis *Arm.verb.Sponſalia,n.12. Co .4. decr.1.v.c.5.init.n.11.verſ.6.Brunellus de ſponſ.concl.8.n.1. Alex.Carr.lib.1.de ſponſ.c.13.Coſtanus de ſponſ.t.Effectus ſponſalium,n.8.*(hi tres habentur tom.9.tr.) *Ant.Cucd.5. inſt.mai.s.10.n.57.Turrecr. Vbi non eſt,30.q.2.a.4.n.5.* Et eſt ſatis probabilis ſent. Vnde ſubdit *Pal.* ingreſſum ante profeſſionem ſufficere , vt manens in ſæculo poſſit iudicem adire, qui ex cauſa iuſta facultatem concedere poterit aliud ineundi matrimonium, ſed inconſulto iudice,vel eo denegante facultatem , minimè poſſe , ſed teneri alterius profeſſionem expectare.

1

II.ſentent.multo probabilior , affirmat per ſolum ingreſſum ante profeſſionem dirimi,& proinde ſtatim poſſe manentem in ſæculo aliud matrimonium contrahere,& omnino ſolutum eſſe à priori fide data. Probatur,quia eo ipſo , quod quis religionem ingreditur , ſatis declarat ſe ſponſalibus renunciare,ergo manens in ſæculo ab obligatione exemptus eſt.2.Quia ea perſonæ mutatio notabilis eſt , magno enim dedecori tribuetur fœminæ , ſi illi qui monachus fuit,nubat,& è contra viro,ſi monialem ducat. 3. Quia ſic ſe habent nouitiatus,& profeſſio , ſicut ſponſalia , & matrimonium , ille enim diſpoſitio eſt, & via ad profeſſionem , hæc autem ad matrimonium : ergo ſicut profeſſio dirimit matr.ratum,*c. Ex publico,de conu coniugat.*ita nouitiatus ſponſalia. 4. Quia non eſt æquum tantum deferri ſponſalibus,ac matrimonio rato, cum ergo ad hoc diſſoluendum ſufficiat profeſſio , minus ad illa dirimenda deſiderabitur. Hanc videtur tenere *Inn.c.Veniens, qui cleric.vel vouen.init.ſuper verb.Votum, & ibi Hoſtienſ. ſuper eod.verb.Io.And.in 2.& Anch.n.1.* vbi dicentes non dirimi ſponſalia per votum à ſponſo emiſſum , ſubdunt ſecus eſſe,ſi profeſſionem feciſſet, vel habitum ſumpſiſſet. Et tenent ex Iuriſperitis *Ang.verb.Sponſalia,n.21.*vbi *Sylueſt.q.10.caſu 2.Nauſum c.22.Hiſp.n.23.Latin.n.26. caſu 2.Greg.Lop.l.7.verb.Excuſacion.t.1.p.4.*& ex Theologis, *Sot.4.d.27.q.2.a.5.verſ.Hoc tamen,Cord.ſum.q.136.punct. 1.Barth.à Ledeſm.de matrim.dub.13.caſu.1. Enriq.l.11.de*

2

matrim.

matr.c.14.n.3. Vsald.candel.1.p.t.de sponsa.c.5.n.40. Lud. Leo.2.p.instr.de matr.c.38.f.1044. Pet. Ledesm. de matr.q. 43.a.3.dub.2. Philiarc.de offic sacerd.to.1.p.2.lib.2.c.1. Manuel.1.to.sum.in 2.edit.c.245.n.1. Vegal.3.sum.casu.323.

Hanc sent. intelligunt aliqui, vt vera sit, nisi ingressus religionis fraudulenter fiat, animo egrediendi, ad defraudandum alterum sponsum. Ita *Bart.à Ledes. Man. & Vega ibid.* Sed hæc moderatio non est necessaria, vt manens in sæculo liber sit, & potius tunc certius est eum liberum manere, quia constat alterum renunciare sponsalibus, cum ad hoc ingrediatur, vt ab ipsis resiliat. Vtrùm verò ipse ingrediens tunc liber maneat, dicemus n. 5.

4 Superest adhuc difficultas inter Doctores huius secundæ sententiæ, an per ingressum religionis professione non secuta, dissoluantur prorsus sponsalia ex parte vtriusque. Quidam enim id negant, asserentes dissolui ex parte manentis in sæculo, quare si ingrediens habitum deserat, liberum erit manenti in sæculo matrimonium perficere: eo tamen volente, tenebitur alter contrahere: sicut per fornicationem sponsi non omnino sponsalia diriminntur, sed solùm ex parte innocentis. Quia quamuis ingrediens cedat iure suo, manens in sæculo minimè cedit. Item 2. notabilis mutatio est ex parte ingredientis, quam manens in sæculo pati potest, vltro eligens matrim. 3. quia non est æqua ratio, vt nouitiatus omnino dissoluat sponsalia, sicut professio matrim. ratum: quia in hoc casu inuenitur concessum à Christo hoc priuilegium, eo quod in professione est traditio, at in nouitiatu, & sponsalibus non inuenitur tale priuilegium. Præterea 4. non eodem modo sè habent, nam in nouitiatu nulla includitur obligatio professionis emittendæ, qualis est in sponsalibus respectu matrimonij. Tandem, quia omnia vota simplicia, quæ obligationem continent, extinguntur per professionem, minimè autem per nouitiatum, sed suspensa manent, ergò similiter sponsalia, quæ matrimonij obligationem includunt, non dissoluentur omnino per nouitiatum, sed suspendentur ex parte ingressi. Et hoc est probabilissimum, & ita docent *Petr. de Ledesma, Enriquez, Manuel, allegati n. 2.* & bene hoc moderantur *Pet. de Ledesm. & Enriquez*, nisi manens in sæculo, iam alia sponsalia contraxisset: tunc enim videretur iure suo pariter cedere.

5 Sed verius reputo, omnino ex parte vtriusque dissolui, quando sponsus bona fide ingreditur religionem, vt communiter fit, secus si dolosè, & animo statim exeundi: fraus enim nemini patrocinari debet, *cap. Ex tenore, de rescript.* Quare sicut manens in sæculo potest liberè aliud inire matrimon. ita similiter nouitius ille si habitum deserat. Prob. quia quamuis expressum non inueniatur, vt nouitiatus omnino dissoluat sponsalia, sicut de professione respectu matrim. rati, at ex quadam proportione, & similitudine duci potest argum. vt sicut per professionem per quam consummare aliquis religiosus efficitur, dissoluitur omnino matrimon. ratum, sponsalia consummans: ita per nouitiatum, qui initium quoddam est professionis, & per quam nouitius initiatiuè (vt ita dicam) fit religiosus, diriman tur omnino sponsalia, quæ matrimonij initium sunt. Et confirm. quia hæc dissolutio non solum prouenit ratione notabilis mutationis, nec ratione renunciationis sponsalium, sed fauore status, sicut fauore status professionis dirimitur omnino matrimonium ratum, non autem ratione repugnantiæ, aut notabilis mutationis, aliàs dicendum esset matrim. consummatum similiter dissolui per professionem: quod hæreticum est. Et confirm. amplius, quia licet ingrediens religionem, protestaretur se nolle sponsalibus renunciare, vsque ad professionem, & licet vterque simul ingrederetur, in quo casu cessaret notabilis mutatio, cum in vtroque æqualis sit, adhuc dissoluerentur sponsalia: ergo fauore status prouenit dissolutio. Tandem, quia votum religionis dirimitur per ingressum bona fide animo permanendi, ita vt si vouens egrediatur, experiens eum statum sibi non conuenire, liber maneat: ergo talis ingressus sat est ad dirimendum omnino sponsalia: maior enim est obligatio voti religionis, quam sponsalium, cum ea dirimat, secundum omnes. Huius sent. videntur cæteri authores 2. sent. allegati n. 2. qui demptis tribus, quos n. 4. retuli, indistinctè sentiunt per nouitiatum dissolui sponsalia: & tenent expresè aliqui Neoterici doctissimi.

Ad argum. proposita n. 4. respondetur, ad 1. & 2. constat 6 ex dictis, quia ea totalis dissolutio prouenit fauore status. Ad 3. & 4. fateor non inueniri expressum, nec in omnibus esse similitudinem: sed ex quadam proportione, & similitudine ducitur argumentum, vt explicui. Ad vltimum nego conseq. dispar enim est ratio: vota enim simplicia non extinguntur ratione status, & illius fauore, sed quia professio est mors quædam spiritualis, & professus quasi nouus homo resurgit: at sponsalia, & matrimonium, fauore status, non autem quia professio mors spiritualis sit: alias dissolueret etiam matrim. consummatum, & si argumentum aliquid probaret, conuinceret ex parte neutrius dissolui sponsalia: quod contrarij etiam negant.

DISPVTATIO XLIII.

Vtrùm casus præcedens verus sit, licèt sponsalia iuramento firmata sint: ita vt iurans sponsalia possit non contracto matrimonio ingredi religionem?

SVMMARIVM.

In quo versetur difficultas, & quot quæstiones disputanda sint. n. 1.
An iurans sponsalia possit non petita relaxatione iuramenti, religionem ingredi. 1 opinio, teneri prius contrahere n. 2. Secunda verior 3.
Quid si vrgeat necessitas prius contrahendi matrimonium 4.
Soluuntur argumenta n. 5. & ibi iuncto n. 10 explicatur c. Commissum, de sponsal.
An qui sic iurauit sponsalia, si postea emisit votum religionis, contrahere possit animo firmissimo ingrediendi ante consummationem religionem, 1. opinio posse n. 6. etiam de eo, qui vouit castitatem, an possit vxorem ducere animo ingrediendi ante consummationem.
2. Sententia verior non posse, vbi etiam de voto castitatis. 7
An saltem liceat prius contrahere ad vitandum scandalum infamiæ, aut vitæ periculi: aut dum includitur virgo, nec aliter religionē ingredi potest n. 8 aut dum vterque castitatem vouere proponit ibidē.
Qui post votum castitatis contrahit animo ingrediendi religionem ante consummationem, an teneatur ad id, & obligatus virtute iubilæi à reseruatis, teneatur requisita ad illud conf. quandam implere. n. 9 & soluuntur argum. quæst. 2. n. 10.
An qui iurauit sponsalia, nec votum postea emisit, possit ducere vxorem, animo ingrediendi religionem ante consummationem, ponitur opinio affirmans. 11.
Sententia negans verior. 12.

TOta difficultas huius quæst. versatur in *c. Commissum de sponsal.* intellectu, vbi consultus Pontifex de hac quæst. sic respondit: *Tutius est ei, religione iuramenti seruata prius contrahere, & postea si elegerit, ad religionem migrare*: vnde eò tendit, vt vis iuramenti explicetur, an tanta sit, vt cogat ad prius contrahendum matrim. quamuis eo contracto liberum sit iuranti sponsalia, religionem ingredi: & in hac disputatione solum vis est in iuramenti religione, si enim intercedit virginis defloratio, & infamia, dicam disp. seq. Triplex igitur quæst. disputanda. est. I. an sic iurans sponsalia, teneatur ante religionis ingressum, contrahere. II. Esto non teneatur, possit tuta conscientia, quamuis postea votum religionis emiserit, contrahere animo ingrediendi religionem, ante consummationem. III. An saltem quando nullum votum emisit, possit eodem animo contrahere. 1

I. Quæstio est, an qui sponsalia iurauit, possit ingredi 2 religionem matrimonio minimè contracto, vel teneatur prius contrahere, vt iuramentum seruet. Duplex est sent. I. docet teneri prius contrahere, & posse ante consummationem ingredi religionem. Probatur 1. ex *d.c. Commissum*, vbi hoc dicitur tutius ob religionem iuramenti. 2. Quia qui iurauit se soluturum vsuras, licèt post solutionem possit repetere, at ob reuerentiam iuramenti, tenetur

prius eas ſoluere, vt habetur *c. Debitores de iureiur.* 3. Quia iuramentum factum in fauorem tertij, cui eſt ius acquiſitum, non poteſt in melius commutari, vt ſi iurauì Petro me datutum illi 100. aureos, non ſatisfacio ſi pauperiori dem mille. 4. Quia qui tenetur ſoluere debita ſi ſoluendo eſt, tenetur prius ea ſoluere, quam religionem ingrediatur, ſecundùm omnes, ſed hic per iuramentum contrahendi acceptum à tertio eſt illi debitor, poteſtque implere citra religionis impedimentum, prius contrahendo, & deinde ante conſummationem, ingrediendo religionem: ergo tenetur. Pro hac ſent. citatus *Scot. 4. d. 30. q. 2. a. 1. ante ſolut. ad 1.* Sed tantum dicit, vouenti caſtitatem poſt ſponſalia iurata, videri conſulendum, vt prius iuramenti hdem ſeruet contrahendo matrim. Sed hanc ſent. tanquam probabilem defendit *Ricard. 4. 29. a. 2. q. 4.* & eam tenent *Nauar. c. Non dicatis, 12. q. 1. n. 3. & in operibus nouis, cap. Qui portio 12. q. 1. n. 8. Ledeſ. 2. p. q. 45. a. 3. Maiolus l. 1. de irregul. c. 34. n. 6. Angles floribus 2. p. q. 11. de imped. matr.* vbi de voto *a. 3. dub. 1. f. 591. Vega ibi. 1. ſum. caſu* 389.

3 II. ſent. tanquam veriſſima, tenenda, docet poſſe religionem ingredi non contracto matr. Probatur 1. quia *c. Commiſſum, de ſponſal.* tantum dicit rutius eſſe prius contrahere matrim. & proinde licèt vt ſonat, velimus intelligere, ſolum conſilium importat, ergo poteſt tutò oppoſitú fieri. 2. quia iuramentum ſortitur naturam, & conditiones actus ſuper quo interponitur, *c. Quemadmodum, de iureiu. & l. ſi. de non n. pecun.* vnde conditio tacitè in actu incluſa, includitur ſimiliter in iuramento, ſed promiſſioni matrimonij ineſt tacita conditio, niſi promittens, religionem elegerit, ergo & iuramento conſtat minor, quia ipſimet matrimonio tato ineſt hæc conditio, aliàs non liceret ad religionem tranſire: nedum ipſis ſponſalibus: & proinde cum ingredíens religionem, conditionem impleat, non erit periurus, minimè contrahendo. 3. quia fruſtraneum omnino eſt contrahere matrim. animo ingrediendi religionem ſtatim, cum ſit deludere fœminam, quæ huius animi conſcia, omnino renueret tale matrimonium: nec momentanea illa ſolutione reuera impletur iuramentum quoties enim nulla eſt in creditore turpitudo, iuramentum firmat contractum, nec impletur momentanea ſolutione: vt probauimus diſp. 32. n. 14. eo vel maximè, quia dum illi fœminæ ſe contracturum iurauit, animus in matrim. permanendi adfuit, & ſic à fœmina acceptatum eſt iuramentum. Et ideo hanc docent *glo. d. c. Commiſſum, verb. Tutius, & ibi Innoc. n. vn. Hoſt. ſuper eod. verb. Io. Andr. n. 6. Card. n. 1. Anchar. n. 6. Anton. n. 9. Abb. n. 4. Alex. de Neuo, n. 9. &* 10. *Prepoſ. n. 4. & 5. Ang. Iuramentum 4. n. 3. Sylueſt. Iuramentum 3. q. 5. & Religio 2. q. 5. & 9. Tabiena, ver. Sponſal. q. 9. 10. caſu 1.* vbi *Armil. n. 12. Nauar. 3. conſ. 1. de voto in priori edit. conſ. 6. ſi. in poſterieri, conſ. 3. fine, Conar. 4. decr. 1. p. 5. initio n. 11. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 10. n. 57. Alex. Carrer. l. 1. de ſponſ. c. 15. Lancel. inſt. iuris. canon. l. 2. t. de ſponſal. verb. Conſultius.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 29. a. 2. q. 4. Palud 4. d. 27. q. 1. a. 3. n. 22. verſ. Quinto de ſponſ. & d. 28. q. 1. fi. n. 18. & 19. Caiet. ſum. verb. Periurium promiſſorium. c. 2. circa fi. verſ. Intelligo Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 5. verſ. Dubium hic, Ledeſ. 2. p. 4. q. 53. a. 2. f. 468. col. 4. Corduba ſum. q. 136 fin. Enriq. l. 11. de matr. c. 13. n. 3. & c. 14. n. 3. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. c. 38. de matr. f. 1044. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 43. a. 3. dub. 1. diff. 2. Manuel. 1. to. ſum. 2. edit. c. 244. n. 5. Vega lib. 6. ſum. caſu* 41.

4 Hæc tamen ſentent. intelligenda eſt, niſi neceſſitas vrgeret ad prius contrahendum; tunc enim teneretur, & ante conſummationem poſſet ingredi Religionem: vt ſi ita decori fœminæ ſatis conſuleretur, vel proles ex ea nata, legitima efficeretur. Sic *Enriquez d. c. 13. n. 3. Pet. de Ledeſ. proximè cit.* Hæc tamen obligatio non conſurgit ex iuramenti vitibus, ſed ad reparandum damnum. De qua re latius diſp. ſequenti.

5 Ad 1. argum. ad *c. Commiſſum*, reſpondent *gloſſ. Abb. Ricard. Sot. Angel. Sylu. Lancelot. n. 3. allegati.* Pontificem intelligere tutius eſſe prius contrahere, non ſecundum rei veritatem, ſed iuxta vulgi opinionem exiſtimantis illum eſſe periurij reum, niſi prius matrim. ineat. Sed hic intellectus diſplicet, ſi enim Pontifex de falſa vulgi opinione rogaretur, poſſe, toleratì hic intellectus, cum tamen rogetur, quid re vera agendum ſit, non dicendum eſt falſam vulgi opinionem, tanquam veram definitionem, decidiſſe. Quare dicendum eſt cum *Innoc. Io. And. Anchar. Abb. Prepoſ. Conar. Ant. Cuco, Ledeſ. citat. n. 5.* illum qui ſponſalia iurarat, nondum de religionis ingreſſu deliberaſſe, vt conſtat ex iis verbis textus, *Et poſtea ſi elegerit*, quaſi nondum animo ſtatuiſſet, & ex alia parte inſtabat tempus, quo iuramentum aſtringebat, & ideo dixit Pontifex tutius eſſe ſtatim contrahere matrimonium, ne termino tranſacto in periurium incedat: & contracto matrim. bimeſtre ſubeſt ad deliberandum de ingreſſu. Ad 2. dico, in iuramento ſoluendi vſuras nullam tacitam latere conditionem, qualis ineſt iuramento matrimonij, ſi religio non eligatur. Ad 3. dico, id eſſe verum niſi iuramento inſit tacita conditio, Si in melius non commutauero. Ad 4. dico, ſolutioni aliorum debitorum nullam intereſſe tacitam conditionem, vt ineſt huic debito.

II. Quæſtio. Vtrùm qui ſponſalia iurauit, licitè poſ- 6
ſit, quàdo poſt ſponſalia Religionis voto ſe aſtrinxit, matrim. inire animo firmo ingrediendi religionem, ante conſummationem. Quidam aiunt id licere. Prob. ex *c. Commiſſum, de ſponſ.* vbi de iurante ſponſalia ait Pontifex tutius eſſe prius contrahere, & eum feciſſe ſolum conſtat ex his verbis textus, *priuata lege ductus, ad frugem melioris vitæ ſuſpirat*: votum enim priuata lex eſt. 2. Quia hic contrahens non agit contra votum caſtitatis, aut religionis, vtrumque enim tantum obligat ad non contrahendum animo conſummandi, alias nunquam liceret eo animo contrahere, abſque voti diſpenſatione: cuius contrarium dicemus n. 8. 3. Quia nulla infertur injuria alteri coniugi, cù hic iure ſuo, quod habet, ingrediendi religioni ante conſummationem, vtatur: & contractus vtrinque æqualis ſit: idem enim alteri licet. Et confirm. quia vbi actus ex ſe non eſt contra iuſtitiam, animus quo fit nullam iniuriam irrogat, cum intus maneat, ſed ingredi religionem poſt matrimon. ratum, non eſt contra iuſtitiam, ergo nec contrahere eo animo. Tandem, quia alias eum, qui tali animo contraxit, deberemus obligare, ne poſtea ingrediatur vt iniuriam, quam inferre machinatus eſt, euiret: Sic tenent *Ant. x. Ex public. de conu. coning. n. 9. Hen. de Commiſſum, n. 8.* vbi *Al. de Neuo, n. 9. & 10.* & ex Theologis, P. *de Ledeſ. de matr. q. 53. a. 1. dub. 1. poſt 2. cõcl. verſ. Secunda pars.* Pro eadem ſent. ſunt aliqui aſſeuerantes voto caſtitatis aſtrictum non peccare lethaliter, ſi matri. ineat animo firmo ingrediendi religionem ante conſummationem: hi ſunt *Calderinus, c. Rurſus, qui cle. vel. vouen. Scot. 4. d. 38. q. vn. prope fi. verſ. Cõſimiliter, ſi de peccato ageretur, Altiſiod. l. 3. ſum. tr. 2. c. 2 q. 3. ad 3. obiectum, Ang. Matrim. 3. imped. 5. n. 1. Caiet. ſum. verb. Matrim. c. 1. 2. f. Et ſcito peccatum eſſe, Angl. floribus, 2. p. q. 11. de imped. matri.* vbi de voto, *a. 3. dub. 1. f. 591. Petr. à Ledeſ. d. dub. 1. concl. 2.* addens cum *Scoto*, nullum eſſe peccatum. Et hęc ſent. eſt probabilis.

Sed multo probabilius eſt non licere abſque culpa le- 7
thali. Prob. 1. quia patẽtiſſimo periculo exponitur ſic contrahens; mutandi animum, & ita violandi votum. 2. quia non poteſt negari, quin aliquo modo deroget dignitati voti caſtitatis & religionis, ita cõtrahere: cũ abſolutè iure cautum ſit huiuſmodi vota impedire matrim. contrahendũ, *c. Rurſus, & c. Conſuluit. & c. Inſinuante. qui cl. vel vou.* 3. quia rationi rectæ repugnat, vt quis tradat poteſtatem ſui corporis alij, ad idque ſe obliget, quod implere minimè intendit. 4. quia eo animo contrahens videtur illudere ſacramentum, & notabilem infert iniuriam puellę, nam cogit ipſam abſque nuptiis eſſe, donec ipſe profiteatur, & ſi egrediatur, eſſe vxorem monachi cum ſuo dedecore: & eo profeſſo, non ita facilè alij nubet, & ſuſpicionis nota non leui afficietur exiſtimabunt enim multi eam defectam eſſe ob aliquod vitium: decipit etiã in re graui puellam

lam, nulla enim hoc animo cognito ipsi nuberet. Ita *gl.d. c.Commissum.verb. Tutius, & ibi Host. paulò post pr. Io. A. n.3. Ant.n.9. Prap.n.5. idem Io. Andr. additio. ad Spec.t.de conuers.coniug.ad fin.* Pro eadem sent. sunt *Ant. Cucus l.5. inst.moral.t.12.n.20.* & *Led.1.p.4.q.55.a.2.f.468.c.4. Man. 1.to.sum 2. edit.c.244. n.5.* vbi adhuc absque voto dicunt esse culpam lethalem eo animo contrahere. Pro eadem sunt alij DD. qui affirmant astrictum voto castitatis, eo animo ducentem vxorem, peccare lethaliter. Sic *Richard. 4 d.38 a.7.q.1 fin.D. Ant.3.p.t.1.c.4.fin. Rosel.verb. Imped. imp.4.n.9. Sylu. Matrim.7.q.5.d.2. Tab. Imped.2.q.5.n.6. Sot.4.d.38.q.2.a.1.verf. Contra primam, concl. Petr.de Soto lect.14 de matr. ad fin. Nau.sum.c.12.n.73. & c.16.lat.n.30. Hisp.c.28. add. ad eund. n.30. c.16 Cord.sum.n.256. punct. 1. Led proximè cit. Henriq.l.12.de matr.c.2 n.8. Lud. Lop. 1.p instr.c.50. ad fin. Vega l.6. sum. casu 41. punct.2.*

8 In aliquibus tamen euentibus licitum erit habenti votum religionis, vel castitatis, contrahere animo firmo ingrediendi religionem, ante matrimonij cõsummationem. I. est, quando esse notabilis metus, quamuis non cadens in virum constantem, famæ propriæ, aut amittendæ vitæ, nisi contraheret. Sic *Nau.sum.Lat.c.16.n.30. Hisp.c.28. addit. ad eundem n.* II. est si voto astrictus alio modo non potest religionem ingredi; quia inclusus retinetur. Sic *Henriq. l.12. de matr.c.2 n.8. & in comm. lit.D.* ait quosdam dicere similiter licere sic contrahere, vt contracto matr. vterque voueat continentiam: & alios hoc non admittere: quod omnino mihi placet, tum quia videtur irrisio sacramenti, & aliqualis iniuria irrogatur voto: tum etiam, quia si ea conditione matr. ineant, est irritum: eo quod conditio est contra matrimonij substantiam: vt l. 5. dicemus. III. est, nisi in casu tato, ad vitandum magnum scandalum, sic *Man. 1.to.sum.in 2.ed.c.344.n.5.* & quamuis ipse non loquatur casu, quo votum præcedit, at etiam tunc verum est: quia *Nau. proximè citatus*, ex quacunque causa vrgenti id licere assent, & nulla vrgentior est hac.

9 Id tamen obseruandum est, siue dicamus voto castitatis astrictum delinquere contrahendo matr. animo firmo religionis profitendæ ante consummationem, siue dicamus id esse licitum, non teneri matr. contracto religionem ingredi. Nec obstat *Scotum, Caim. Tabienam Authores 2. sent.* quos retuli n.7. sentire teneri ingredi: quia in ea sunt sententia, vt contrahens post votum castitatis, peccet prima vice reddendo debitum, & teneatur ingredi religionem: tenendo tamen ad id non teneri: quod probabilius est, & docent multi: dicendum est non teneri ingredi, & ita posse consummare reddendo, nunquam tamen posse petere & ratio est, quia ex vi prioris voti castitatis non tenebatur ingredi, quamuis matrimonium iniret, nec ex vi illius propositi tenetur: quia cum illud votum non sit, sed simplex propositum, nullam obligandi vim sortitur. Sic *Ang. Matrim.3. imped.5. n.2. Victoria, & Frater Peña*, quos refert, dicens esse probabile, *Henrig.l.12.de matr.c.2. n.8.* cui simile est, quod bene docet ipsemet *Henriquez l.6. de pœn.c.16.n.6.* nempe absolutum virtute iubilæi, quod consequi intendebat, à reseruatis, non peccare, si postea mutato proposito minimè consequatur, quia illud propositum non est pactum, nec promissio, si tamen votum fuisset religionis, manifestum est teneri ante consummationem ingredi, & peccare mortaliter, prima vice consummando, siue petat, siue reddat.

10 Ad arg. prioris sent. proposita n.6. respondetur. Ad 1. illum de quo mentio fit *ea.c.Commissum*, non emisisse religionis votum, vt *gl. & omnes DD. iuris can. cit. n.7. super illud c.* testantur, & constat, quia dicit textus, *postea si elegerit religionem, & suspiraſ ad religionem*, vbi clarè significatur nondum animo firmasse ingredi; nedum vouisse. Nec obstant ea verba, *priuata lege ductus*; quia *gloss. verb. Lege, & Host. super eod. verb.* remittunt lectorem ad *c. Licet, de reg.* vbi ponitur simile verbum, & constat non accipi pro vnto, sed *gl. ea.c. Licet, verb. Ex priuata, & Host. super eod. verb.* explicant ex amore, & charitate Dei: addit *Host.* vel ex lege, quæ instinctu S. Spiritus cordibus imprimitur. Ad 2. dico, concludere non omnino esse contra votum, at aliquo modo contra illud est, eiusque dignitati valde derogat. Ad 3. fateor vti iure suo, quando bona fide contrahit matrim. non impediens S. Spiritus instinctum: & contractus in hoc euentu est vtrinque æqualis: secus quando dolosè, & non animo consummandi, nec seruatur æqualitas: quia fœmina bona fide nubit. Ad confirmationem, & vltimum arg. dico concludere non esse contra iustitiam: dicitur tamen iniuria contra proximi charitatem, sic dolose contrahere.

III. Quæstio est, vtrum dum sponsalia iurans, nullo est 11
astrictus voto, possit matr. inire animo ingrediendi religionem antequam consummet. Affirmant aliqui licere, quia *c.Commissum, de sponſ.* id esse tutius dicitur, & idem à fortiori probant rationes adductæ n.6. & DD. illius sent. & alij DD. relati n. 2. & vltra illos docent *gl. ea.c. Commissum, verb. Tutius, & ibi Host. paulò post princ. super verb. suspirat, Ant.n.9. Alb.n.4. Io. Andr.n.3. Alex.de Neuo, n. 9. & 10. Prap.n.5.* imò *Ant. & Alex. de Neuo*, dicunt melius esse contrahere, & hoc est probabile.

Sed verius est, esse culpam lethalem, exceptis casibus, 12
quos n.8. descripsi, etiam dum est votum. Et hoc probant ferè omnes rationes n.7. adductæ: & tenent *Led. 2.p.4.q. 53.a.2.f.468.col.4. Man.1.to sum.in 2.edit.c 244. n.5.* & videntur huius sent. *Sylu. Soto, Nau. Petr.de Soto, Lud. Lop. cit. n.7.* cum enim dicant post votum esse peccatum mortale contrahere hoc animo, inuitantúrque iniuriæ, & deceptioni alterius; quæ in hoc casu æqualis est, idem in hoc videntur sentire. Ad *c.commissum* respondi n.5.

DISPVTATIO XLIV.

Vtrùm post sponsalia cum virgine contracta, & sub ea spe deflorata, liceat deflorator ingredi religionem, siue non contracto matrim. siue eo contracto, ante consummationem?

SVMMARIVM.

Prima opinio distinguens n.1. & secunda affirmans, 2.
Non potest ingredi, & vnum pro alio inuito creditore reddi non potest. 3
Non potest, quando sequitur notabilis infamia absque copula. 4.
Idem est. quando esset vidua honesta fama. 5
Quid quando non sunt vera sponsalia, sed deflorans fidè promisit adhuc tenetur eam ducere. 6.
Non satisfacit huic dicendo, & ante consummationem, ingrediendo religionem. 7.
Quid si post eam iniuriam illatam, votum religionis emisisset. 8.

HAnc quæst. disputant *Cordub sum. q. 182. & Lud.* 1
Lop. 1.p. instruct. cap. 77. verf. Sed grauius, dum virgo non est deflorata, grauem tamen famæ iacturam patitur, ipso promissore religionem ingrediente, & dicunt iuxta sent. DD. asserentium debitis astrictum, qui breui soluendo non est, posse religionem ingredi: idem dicendum esse in hoc euentu, & aliter teneri satisfacere virgini: secus tamen, iuxta DD. asserentes illum non posse ingredi. Sed mea sent. neutri hoc dicent, quia fundamentum illius sent. est, vt constat ex *D. Th. 2.2. q. vlt. a. 6. ad* 3. qui est principalis author illius sent. & quem omnes ac ducem sequuntur: nam persona hominis est libera, nec obligatur ad debita, & ita cedendo bonis satisfacit: quæ ratio omnino hîc deficit, quia in hoc euentu, non bona, sed ipsa persona vinculo iustitiæ astricta est.

Alij verò censent, & in quibusdam concertationibus 2
defenderunt, libetari hunc emisso castitatis voto: nedum religionis ingressu, ita refert *Vivald. cand. 3.p.c.14.n.64.* & meritò dicit esse id falsum.

Sit I. conclusio, sponsalia contrahens, & sub ea spe vir- 3
ginem deflorans, non potest ingredi religionem, & tenetur eam ducere. Prob. quia moraliter loquendo nequit aliter iniuriam resarcire, ad quod persona iustitiæ vinculo alligata est: nec vnum pro alio, inuito creditore, reddi potest, *l.2.§. Mutui. ff. si cert. pet.* Pro hac sent. videtur *Nau. l.3. conſ.1. de voto, in 1. edit conſ.7. fin. in 2. conſ.3 fin.* vbi dicens promittentem matr. posse religionem ingredi; subdit

cauere debere ne infamia sequatur fœminæ: vbi videtur sentire ea sequuta, illicitum esse: & tenet expressè dicens inuisperitos, & Theologos consultos sic sensisse, *Henriq. l.11.de matr.c.13.n.3.in comm.lit.K. & Man.1.10.sum.in 2.edit.c.245.n.11.* id docet, etiamsi non sit copula, si notabilis infamia rationabiliter sequatur, & in hoc etiam infamiæ casu dicunt esse totius *Cord.& Lud.Lop.n.1.alleg.*

4 II. Conclusio, idem dicendum est, quando copula non est sequuta, notabilem tamen famæ iacturam, & meritò patietur fœmina, culpa promittentis matr. quia hæc iactura non potest aliter commodè resarciri. Sic colligitur ex *Nau.* & tenent tanquam totius *Cord. & Lud. Lop.* & expressè docet *Man.* quos omnes n. præs. retuli.

5 Hinc infero idem dicendum esse, quando esset vidua honestæ, ac bonæ famæ, & non infimæ sortis, & notabilis infamia ipsi sequeretur, & prob. eisdem rationibus.

6 III. Conclusio, idem censendum est, quamuis sponsalia vera non essent, quia promissio ficta fuit: nam in iis casibus, in quibus fictus promissor tenetur deceptam ducere, de quibus latè suprà tota disp. 10. non potest ingredi religionem: vt probant eædem rationes.

7 IV. Conclusio, in his casibus non satisfacit promissor si contracto matrimonio, & non consummato, religionem ingrediatur. Prob. quia eo matrimonio non resarcitur iniuria virginitatis, & famæ. Item, quia sic contrahere, est actus otiosus, & culpa non caret, vt probaui disp. præced. in fine, quare non est audiendus *Anton. à Corduba, sum. q.* 182. consulens, vt hic fœminam ducat, & ante consummationem ingrediatur religionem, & loquitur, quando non defloravit, sed sequuta est notabilis infamia: vel intelligendus est, dum sic contracto matrimonio resarciretur fama: quod meo iudicio ratissimè continget, imò tunc grauiori suspicionis nota afficietur fœmina, & pro hac sententia est *Lud. Lop. cit. n.* 1. vbi solum concedit posse ingredi, quando cessaret infamia.

8 Ex dicti infero, si huiusmodi promissor in his euentibus, voto religionis se astringat, posse, & teneri matrim. contrahere, illúdque consummare, non obstáte voto, quia non potuit in præiudicium fœminæ id vouere. Huiusmodi tamen votum non erit irritum, quare dissolutis sponsalibus ex quacunque causa sufficienti, vel matrimonio morte fœminæ, tenebitur votum implere: vt in simili probabo, disp. 46. n. 15. votum enim ex parte sua validum fuit.

DISPVTATIO XLV.

Vtrùm qui priùs votum religionis, aut castitatis emisit, virgineúmque defloravit fide data de matr. contrahendo teneatur ad matrim, vel potiùs ad votum?

SVMMARIVM.

Certum est primo votum manere validum, & ad quid obligeti: & in quo consistat difficultas. n. 1.
Prima sententia, teneri ad votum. 2.
Secunda verior, non teneri. 3.
Idem de vidua honesta. 4.
Quid si fœmina erat voti conscia. 5.
Et soluuntur argumenta. 6.

1 NEmo dubitat prius votum adhùc vires obligandi habere. Quare esto dicamus posse hunc cótrahere matr. necessariò dicendum est non posse petere debitum, si est votum castitatis: & dissolutis sponsalib. ex causa iusta, vel mortua vxore teneri abstinere à nuptiis, & si votum religionis fuit, teneri illam ingredi. Quare difficultas in eo versatur, an censeatur hæc legitima causa, vt voti implementum differatur, & teneatur defloratus eam ducere.

2 Duplex est sent. Prima negat posse ducere. Quia obligatio posterior minimè potuit priori voto derogare. Et confirm. quia hac ratione dicemus infrà disp. 49. n. 5. sponsalia posterius contracta accedente copula, non derogare priotibus. 2. Quia hic non tenetur ratione promissionis, quia nulla fuit, tanquam rei illicitæ cótra votum, promissio: neque enim ratione damni, quia violans virginem nuptiis non promissis, non tenetur eam ducere, sed aliter satisfacere: perinde autem est non adesse promissionem, vel eam esse nullam. Nec obstat si obiicias fictè promittentem teneri ratione damni puellam defloratam ducere, vt diximus supra disp. 10. n. 3. cum tamen promissio nulla fuerit, quia in eo casu tenebatur verè promittere: in nostro autem non poterat verè promittere, obstanti voto. Hanc tenent *Nau. l. 4. cons. in 1. edit. 1. de spons. cons. 11. in 2. 1. qui cler vel vouen. cons. Man. 1. 10. sum. 2. edit. c. 208 n. 11. Vin. cand. 3. p. c. 14. n. 65. iunct. n. 64.* & est valde probabilis.

II. sent. quæ plus mihi placet, asserit teneri eam ducere. 3
Prob. quia votum non obligat rebus notabiliter mutatis, vt tradunt omnes tract. de voto: hic autem notabilissima est mutatio, cùm vinculum iustitiæ fortissimum superuenerit, & grauissimum proximi damnum, si votum impleatur. 2. Iustitiæ vinculum fortius est, quàm charitatis, sed ob charitatis vinculum superueniens, tenetur quispiam religionis votum præcedens suspendere, vt ratione parentum indigentiæ, ergo à fortiori propter vinculum iustitiæ, quale est hoc. 3. Quia ex hoc, quod defloratus fœminam ducat, minimè absoluitur à voto, sed tantum voti exequutio ad tempus differtur, ergo sufficiens est causa tam vrgens. 5. quia ære alieno grauatus, si soluendo sit breui, non potest ingredi religionem, quamuis, voto illius prius astrictus fuerit, sed tenetur differre, & quamuis breui non possit soluere, si tamen est spes fore vt possit, probabilissima sententia est, non posse ingredi: & quamuis aliqui censeant oppositum, huic fundamento innituntur, quod persona non sit obligata, vt dicebam disp. pr. n. 1. sed in hoc casu potest defloratus statim soluere ducendo fœminam & persona est obligata, ergo non obstante priori voto tenetur, sic tenuere graues magistri Salmantini, vt refert *Man. num. praced. allegat.* & alij viri doctissimi è Societate Iesu.

Idem credo, ob easdem rationes, de vidua honesta, & 4
bonæ famæ, nec infimæ sortis, quæ aliàs notabilem famæ iacturam faceret.

Intelligenda tamen est hæc sent. si fœmina votum pro- 5
mittentis ignoraret: si enim nosset, se ipsam deciperet: & alter teneretur votum implere: vt in simili dixi disp. 10. n. 5. de fictè promittente, excedente notabiliter conditione fœminam excessum minimè ignorantem.

Ad 1. argum. dico antecedens esse verum, quando res 6
non sunt notabiliter mutatæ: hac enim mutatione subsequuta, non dissoluetur omnino prior voti obligatio, verum erit iuxta causa eã differendi. Ad conf. respondebo eadem disp. 49. n. 5. Ad 2. dico, teneri ratione vtriusque simul, nec est simile, quando nulla interfuit promissio, tunc enim nullum ius habebat defloratus, ad petendum matr. habet autem maximum, quando promissio adfuit, licèt inualida propter causam sibi occultam, ratione deceptionis, & damni sibi illati, quod iustam causam præbet, vt prior obligatio ob quam promissio inualida fuit, possit differri.

DISPVTATIO XLVIII.

Vtrùm sponsalia dissoluantur voto simplici castitatis superuenienti?

SVMMARIVM.

In quo consistat difficultas. n. 1.
Dirimuntur per votum simplex religionis, n. 2. & per simplex castitatis præcedens 3.
Non dirimit propositum firmum calibatus. 4.
Sponso castitatem vouente alter eximitur ab obligatione. 5.
Quot sint difficultates disputanda. 6.
Prima sent. votum castitatis subsequens dissoluere sponsalia. n. 7. & ibi si concurrant duo vincula incompatibilia, fortius præualet.
Si post votum, ineat vouens matrimonium cum alia, non peccat contra sponsalium fidem. 8.
Secunda sententia verior. 9.
Verum peccet, sic vouens castitatem post sponsalia. 10.
Soluuntur argumenta, & explicatur, c. Pueri, qui cler. vel vouen. 11. & c. Pernenit, de iurei.
An vouens castitatem post sponsalia, possit contrahere matrimon. vel

teneatur

teneatur ingredi religionem.1. Sent. teneri ingredi,11.
2. Verior, nō teneri ingredi, sed posse, & si nolit ingredi, teneri contrahere matrimonium.13.
An tale votum sit omnino irritum, vel ad quid obliget.1. Sent. esse irritum,n. 14 Secunda varior contraria,15.

1 DIsputatio præsens locum habet, quando sola sponsalia concurrunt, si enim damnum virginitatis, vel famæ: diximus duplici disp. præc. Et difficultas in eo consistit vtrum tanta voti simplicis castitatis virtus sit, vt
2 priora sponsalia dissoluat.

Et quidem, si votum sit religionem ingrediendi, non est dubium sponsalia dissoluere: habet enim se respectu sponsalium, sicut votum solemne religionis, respectu matrimonij, ergo sicut hoc dissoluit matrimonium, ita illud, spōsalia. Sic *Nauar. sum.c.22. Hisp.n.25. Lat.n.27. casu 10. Sylvest. Matrim.7 q.5. dict.5 Corduba sum.q.136. punct.4. opin.5. Enriquez l.11. de matr. c.14.n.4. Lud. Lop.2.p. instr. de matr.c.38.f.1045. Petr. de Ledes. de matr.q.43.a.3. dub. 1. diffic.2. Philiarc. de offic. sacerd.to.1.p.2.l.2.c.1.*

3 Similiter nemo dubitat votū castitatis præcedens sponsalia, ipsa irritare, quia continet rei illicitæ promissionem.

4 Propositum tamen cœlibatus seruandi in sæculo, nulla ratione sponsalia dirimit, quia tale propositum si voto nō firmetur, non constituit statum; status enim requirit stabilitatem vitæ, & obligationē, vt optimè *D. Th.2.2.q.183. a.1.* Sic *P. Molina tom.1. de iust. tract.2. disp.149. f.843. fin. Petr. de Ledes. de matr.q.43.a.3. dub.3.* Nec aduertatur *Caiet. sum. verb. Periuriū promissoriū, ad fin. c.2. vers. Intellige*: vbi dicit posse iurantē sponsalia manere in statu cœlibum, intelligendus enim est, voto castitatis emisso, alias non est status. De cuius adhuc veritate statum disputandum est.

5 Tandem in omni sententia certum esse debet, dum quidam sponsus castitatem vouit, alterum à fide sponsalium seruanda liberum esse, quia vouens eo ipso sponsalibus renunciauit. Item quia res sunt notabiliter mutatæ, cum enim vouens teneatur à debito petendo abstinere, grauissimum onus alteri esset, semper cogi ad petendum, maximè si esset fœmina, sic *Palud.3.d.27.q.1.a.3. casu 5.n.23. Sylvest.* dicens esse indubitatum *verb. Sponsalia, q.7. Corduba, Enriq. Lud. Lop. Petr. de Ledes. allegati.n.2. Manuel.1.to. sum.in 2.edit.c 245.n.3. Vega l.6. sum. casu 41. pun. 4. opi. 5.*

6 His præmissis tres difficultates disputandæ sunt. I. an votum castitatis simplex dissoluat etiam ex parte vouentis sponsalia, atque licitè possit emitti, & seruari? II. si emittatur, esto non dissoluat sponsalia, teneatur vouens religionem ingredi, vel possit matrim. inire? III. esto possit matrimonium contrahere, ad quid obliget votum.

7 Dicit aliquis I. Vtrum post sponsalia licitè possit votum simplex castitatis emitti, illamque dirimat? Duplex est sent. I. docet licitè emitti, & dissoluere sponsalia, nec vouentem posse matrim. antea promissum inire. Prob. ex *c. Veniens, qui clerici, vel vouen.* vbi fœmina, vt à sponsalibus eximeretur, castitatem vouit, & rogatus Pontifex an non obstante voto possit nubere, respondet ob fornicationis periculum iniungendam esse pœnitentiam, de voto violato, (id est, iuxta *gl. verb. Voto*, animo violandi votum,) & dandam esse nubendi licentiam, ergo votum castitatis præualet sponsalibus, aliàs non peccaret in votum, volens fidem sponsalium seruare, nubendo. 2. quia promissum non infringit, in melius commutans, *c. Peruenit, de iureiur.* 3. quia sponsalibus semper inest tacita conditio, nisi voluero ad meliorem statum transire: nullus enim ob magnum castitatis bonum censetur huic statui velle renunciare, nisi ob matrim. 4. quia vbi concurrunt duo vincula incompatibilia, & valida, fortius præualet, *cap. Si inter, de sponsal.* at vinculum voti castitatis est incompatibile cum sponsalibus, vt patet, & est fortius quia inducit obligationem fidelitatis respectu Dei: sponsalia verò respectu hominis. Hanc tenent *Calderinus d.c. Veniens*, vbi *Anton.n.9. Præpos.n.2. Card. c. Rursus, qui clerici, vel vouen. n.2.q.1. Ang. verb. Sponsal.n.40. Turrecr. c. Ubi non est, nu.530.q.2. Greg. Lop.l.7. verb. Excusacion.t.1.p.4. Costā. de sponsi.t. Effectus spōsaliū, n.9. Alex. Carret. l.1. de sponsal. c.16.* habetur vterque to. 9. tract. & ex Theologis videtur expressè tenere *D. Th.4.d 38.q.1.a.3. quæstiunc.2. ad 1.* vbi hæc ait, *simili modo obligat votum simplex, sicut sponsalia, vnde propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda*, & ferè expressè tenet *Palud.4.d.38.q.3.a.5. concl.4.n.36.* & clarè docent *Ricardus 4.d.27.a.3.q.4. Caiet. sum. verb. Periurium promissorium, ad fi. c.2. vers. Intellige, & Sotus 4.d.27.q.2.a.5. vers. Verum. Veracruz.1.p. speculi, a.21. casu 13. Enriquez l.11. de matr. c.14.n.4. Barth. à Ledesma de matrim. dub.13. casu 2. Manuel 1.to. sum.1. ed. c.245.n.2. Pet. de Ledes. de matr.q.43.a.3. dub.3.* & est probabilissima sent. & tutissime amplecti potest, & loquuntur *Caiet. Enriquez, Manuel, Petrus de Ledesma* de sponsalibus iuramento firmatis.

Ex hac sent. infertur, si hic post votū castitatis contrahat matrimonium cum alia, reum esse voti, non tamen sponsalium priorum quia iam omnino dissoluta erant. 9

II. sent. probabilior, asserit non dirimi sponsalia. Prob. ex *c. Veniens, qui cler. vel vouen.* vbi fœminæ, quæ promisit matrimonium imponitur pœnitentia de fide mentita, (id est, vt explicant *ibi Host. verb. De fide, Io. Andr.n.3. Anch. n.2. Alex. de Neuo n 4*) sponso, cum per ipsam steterit, ne matrimonium sequatur: & tamen emisit postea votum castitatis, ergo votum castitatis non dirimit sponsalia. 2. quia Deus non acceptat promissionem rei prius alteri promissæ, & in eius præiudicium, vt si promisi equum Petro, & postea repromitto. Ecclesiæ, præualet prior promissio: sed sponsus per sponsalia promisit suum corpus alteri, ergo repromissio eiusdem corporis facta Deo per votum, non est illi accepta. 3. quia nullo iure probatur inesse sponsalibus tacitam conditionem, nisi statum continentium elegero. Sic tenent *l. dict. c. Veniens, ver. De fœueritate, & ibi Abb.n.5. Alex. de Neuo, n.6. Host. c. Rursus, qui cler. vel vonen. paulo post princ.* vbi *Innoc n. vnic. Io. Andr. num.2. Arch. n.1. Antonius* sibi contrarius, *n.5. Henricus, n.2. Sylvest. Matrimon. 7.q.5.d 5. & verb. Sponsi. q.7.* vbi *Armilla, num.12. Tabienain fine, Nau. sum. c.22. Lat.n.27. Hisp.n.25. Ioan. Brunel. de sponsal. concl.8.n.2. & concl.31.n.3. Anton. Cucus lib.5. instit. maior. t.10.n.84.* Et ex Theologis *Palud.4.d.27. q.1.a.3. casu 5.n.23. vers. Sexto de voto, D. Anto.3.p.t.1.c.18. §.2. Corduba summa, q.136. puncto 4. opinione 5. Lud. Lop.2. p. instruct. de matr.c.38.f.1043. Philiarc. de offic. Sacerd.t.1. p.2.l.2.c.1. Vinald candel.p.3.c.14.n.64.* & refert *Summam confessorum, Goffredum, & Astensem, Vega l.9. sum. casu 41. puncto 4. opi.5.* & dicunt esse probabilem *Barthol. à Ledesma, & Petr. de Ledesm. & Enriquez* dicit esse valde probabilem. Et quamuis *Host.* loquatur de sponsalibus iuratis, at cæteri indistinctè loquuntur: & expressè etiam, quando non sunt iurata, *Corduba, Lud. Lop. & Vega ibidem.* 10

Obseruandum est aliquos DD. huius 2. sententiæ affirmate hunc post sponsalia, vouentem castitatem peccare: quia videtur à sponsalibus recedere, cum tamen non sit sufficiens causa votum illud. Sic *Sylvest. verb. Sponsalia. q.7. Lud Lop. Corduba, & Vega, cit.n.9.* & addunt hi duo esse peccatum lethale. Sed hoc intellige, dum voueret animo manendi in sæculo, & à sponsalibus resiliendi, si enim aut animo ingrediendi religionem, aut perficiendi sponsalia matrimonio inito, obligandique se ad castitatem ex parte sua, in quantum potest nullius culpæ reus esset: nam etiam coniugatis licitum est hoc modo vouere castitatem: posse etiam adhærens primæ opinioni probabilissimæ, vouere castitatem animo resiliendi à sponsalibus. 11

Ad 1. arg. ex *c. Veniens*, dico fœminam non petiisse licentiam nubendi illi, cui fidem dederat, is enim iam cum alia contraxerat, vt dicit idem textus, sed ad nubendum alij, quod dispensatione indigebat, valet enim votum respectu aliorum, vt dicemus num. 15. & referemus DD. sic explicantes hunc textum. Ad 2. Respondeo textum loqui de voto, cum enim Deus sit creditor; potius rem meliorem acceptat: secus in promissione homini facta. Ad 3. Nego antecedens, cum enim conditionem inesse, nullo iure probatur. Ad 4. respondeo maiorem esse veram, quando vtrumquē vinculum validum est, 12

at vetum non valet; quatenus eſt in ſponſæ præiudicium.

12 Difficultas II. Vtrum ſuppoſita hac 2. ſent. tenea-
tur qui poſt ſponſalia, caſtitatis voto ſe aſtrinxit, religio-
nem ingredi, vel poſſit matrim. illud inire? Quidam ſen-
tiunt teneri religionem ingredi, niſi remittatur ſibi pro-
miſſio matrimonij: ducuntur, quia quamuis per ſe, & ra-
tio e voti ad id non aſtringatur, per accidens tamen re-
netur, eò quòd aliter votum perfectè implere nequit: cum enim ſponſalia non ſint diſſoluta, tenebitur manens in ſæculo, matrim. inire, & reddere debitum: ſicut votum caſtitatis emittens ſi matrim. contrah. nt, tenetur ante con-ſummationem ingredi religionem: quia alio modo non poteſt perfectè obſeruare votum. Sic *Sylueſt. verb. ſponſal. q. 7. Paluda, Nauar. Corduba, Lud Lop Vega, cit. n. 9.* & addunt *Sylu. Corduba, & Vega ibi, & Nauar ſum. Hiſp. c. 22. n. 25. caſu 10.* aut teneri ordinem ſacrum ſuſcipere, per quem ſponſalia diſſoluuntur. Et hæc ſent. eſt probabilis.

13 Probabilius tamen eſt non teneri ad religionem, aut ordinem ſacrum, ſed poſſe ingredi, ſi velit, ſin minus, teneri ſponſalia perficere matrimonio contracto. Prob. prior pars, quia hic religionem minimè vouit, & licet iam non aliter poſſit integre ſeruare votum, non tenetur tam notabili mutatione, & tam difficili, ac eſt ingreſſus religionis, illud perfectè implere, vt docet probabilior ſententia, de eo, qui voto caſtitatis emiſſo, vxorem duxit. Probatur poſterior pars, quia ſponſalia non ſunt diſſoluta, vt probani num. 9. ergo tenetur illa implete. Sic docent *gl. Hoſtienſ. Innoc. Ioan. Andr. Anchar. Abb. Henr. Ant. Alex. de Neuo, D. Anton. Tabiena n. 9. allegati, Brunellus de ſponſal. concl. 51. n. 3.* vbi omnes hi dicunt tunc vouentem cogendum eſſe, vel religionem ingredi, vel perficere ſponſalia: ecce qualiter non obligant ad religionem, ſed ad eam, vel ad ſponſalia: & *Tabiena* expreſsè dicit non peccare perficiendo ſponſalia.

14 Difficultas III. Vtrum hoc votum, cum ſponſalia non diſſoluat, nec impediat, quin vouens poſſit matrim. inire, ſit irritum, vel ad quid obliget? Aliqui dicunt eſſe inualidum, vt refert *Innoc. c. Veniens, n. vnico, qui cleri. vel. vouen.* idem tenet *Vinaldus candel. 1. p. de ſponſal. c. 5. n. 48.*

15 Sed prorſus tenendum eſt votum obligare in ipſius vouentis, non tamen in ſponſæ præiudicium, id eſt, non potuiſſe ſe obligare ad non ducendam illam, cui fidem dedit, teneri tamen, vel ſponſa fidem remittente, vel ex cauſa iuſta diſſolutis ſponſalibus, vel matrimonio diſſoluto, omnino ſeruare caſtitatem, & conſtante matrim. nō petere, poſſe tamen reddere. Probatur, quia etiam votum caſtitatis emiſſum à coniugato, valet in ſui præiudicium, 2 prob. ex *d. c. Veniens*, vbi fœminæ, quæ poſt ſponſalia caſtitatem vouit, ſponſo iam aliis nuptiis aſtricto, conceditur diſpenſatio aliud matrim. incundi, iniuncta pœnitētia de animo violandi votum: ergo votum fuit validum. Sic tenent *gl. eod. c. Veniens. fine.* vbi *Innoc. c. vnico, Hoſtienſ. ad finē, Ioan Andr. n. 9. Anchar. n. 3. Cardin. ad finem, Abb. n. 5. Alex de Neuo, n. 6. & 7. Brunellus de ſponſ. conl. 31. n. 3.* & valuiſſe votum ſupponunt *Palud. Sylueſt. Nauar. Corduba, Lud. Lop. citati, n. 12.* cum obligent hunc ad ingrediendam religionem, vt votum perfectè obſeruet.

DISPVTATIO XLVII.

Vtrùm per ordinum ſuſceptionem, vel votum eos ſuſcipiendi dirimantur ſponſalia, licitúmque ſit iis non impletis, ad ordines promoueri illum, qui ſponſalia contraxerat?

SVMMARIVM.

Ordo ſacer dirimit, non autem minores, & in quo conſiſtat difficultas, 1. Prima ſententia, ſponſalibus aſtrictum poſſe ad ordines promoueri, & voto ipſos ſuſcipiendi ea dirimi. 2.

2. Sent. verior. n. 3. & ibi, quid ſi ſponſus promoueatur à Papa ad epiſcopatum, & præcepta principum intelliguntur ſaluo iure alterius, ib. Quid teneatur facere, qui poſt ſponſalia aſtrinxit ſe voto ſuſcipiendi ordines ſacros. n. 4. & ibi, an alter maneat liber.

IN hac diſp. certum eſt ordines minores poſt ſponſalia aſſumptos, minimè ea dirimere, quoad neutrum coniugem: vt bene docet *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. caſu 5. n. 11. initio*, quia is ſtatus non repugnat matrimonio, ſecus autem de ordine ſacro, cum incapacem matrimonij reddat ſuſcipientem. Difficultas autem in hoc verſatur, an ſponſalium fide aſtricto liceat ad ſacros ordines promoueri, & votum ad eos aſcendendi, dirimat ſponſalia. 1

Duplex eſt ſent. I. tenet poſſe hunc ad ordines ſacros promoueri, & ſubinde votum ad ipſos aſcendendi, ſponſalia dirimere, quia in ſacro ordine ſolemne caſtitatis votum includitur, *c. vnic. de voto in 6.* Hanc ſupponunt *Sylueſt. verb. ſponſalia q. 7. Nauar ſum. Hiſp. c. 22. n. 25. caſu 10.* dicunt enim vouentem caſtitatem non eximi à ſponſalibus, teneri tamen, vt impleat votum, ad religionem, vel ad ordines ſacros ſuſcipiendos; & idem dicent omnes, quos diſp. præc. n. 7. retuli, aſſerentes voto ſimplici caſtitatis dirimi ſponſalia: & ſubinde idem dicerent de voto aſcendendi ad ord. ſacros, & expreſsè tenent *Sotus l. 7. de iuſt. q. 1. a. 3. paulo ante ſolut. reg. verſ. Et pariter ad 2. Corduba ſum. q. 136. pun. 4. opi. 5. Enriquez l. 11. de matr. c. 14. num. 4. Vega lib. 6. ſum. caſu 41. punct. 4. opin. 5.* Et hæc ſententia eſt probabiliſſima. 2

II. Sententia probabilior, aſſerit ſponſalia non dirimi voto ordinis ſacri ſuſcipiendi, nec illis aſtrictum poſſe ad ſacros ordines promoueri. Prob. quia in ordine ſacro votum incluſum, per ſe, & ex natura ſua, ſimplex votum caſtitatis eſt, & per accidens tantum ſolemne dicitur, quia ex Eccleſiæ ſtatuto effectum voti ſolemnis, qui eſt matrimonium contrahendum dirimere, ſortitur: ſed votum ſimplex caſtitatis non dirimit ſponſalia, vt dixi diſp. præc. n. 9. ergo nec votum ordinis ſacri ſuſcipiendi, nec licet eum ſuſcipere. Hanc tenet *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. caſu 5. n. 21. verſ. Quarto, Maiolus* agens de ſponſalibus iuratis, *l. 1. de irregul. c. 34. n. 6.* & in hanc magis inclinat *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 38. f. 1045.* Imò dicit bene *Palud. n. 22.* non ſolui ſponſalia per electionem factam à Pontifice ſponſi in Epiſcopum, & præceptum ab ipſo iniunctum, vt acceptet, niſi ex certa ſcientia ſponſalium id faciat: quia præcepta Principum intelliguntur ſaluo iure alterius, *l. Nec annus, C. emancip. liber.* quando autem ex certa ſcientia id fecerit, cenſetur diſpenſare. 3

Id tamen fatendum eſt, ſponſum voto ſe aſtringentem ſuſcipiendi ordinis ſacri cenſeri renunciare ſponſalibus, atque ita alterum liberum eſſe à ſponſalium fide: vt dixi diſp. præc. n. 5. de emittente votum caſtitati s, ſponſus tamen, qui id votum emiſit, non tenetur ingredi religionem, ſed ſi ingreſſum in eam minimè eligat, tenebitur contrahere matrim. ſi tamen remittatur ſibi fides, vel ſponſalia ex iuſta cauſa dirimantur, vel matrim. contractum diſſoluatur, tenebitur ad votum implendum: vt ſimiliter dixi de voto caſtitatis, diſput. præced n. 13. & 15. 4

DISPVTATIO XLVIII.

Vtrùm ſponſalia dirimantur per matrimonium cum alia contractum?

SVMMARIVM.

Dirimuntur quando matrimonium eſt validum, & quid ſi eſt inualidū & in quo verſetur difficultas. n. 1.

An eo matrimonio diſſoluto obliget priora ſponſalia 1 ſent obligare 2. 2. Verior, non obligare. n. 3. & quid ſi priora ſponſalia iuramento firmata ſint. n. 4 & eodem n. 3 obligatio ſemel extincta, amplius non reuiniſcit.

Quid ſi in virginem violaſſet. n. 5 & ſoluuntur arg. n. 6.

CVm matrim. fortius vinculum ſit, nemini dubium eſt priora ſponſalia diſſoluere, ſi illud validum fuit: & habetur *c. Si inter de ſponſalibus, & c. 1. de ſponſa duorum, & c. fin. 27. q. 2.* Si tamen irritum eſſet matrim. obligarent adhuc priora ſponſalia: non enim præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum, *reg. Non præſtat, de reg. iur. n. 6.* Sic *Ioan. Andr. c. Sicus, n. 4. de ſponſal.* vbi *Ant. 11. Card. q. vlt. Anch. n. 6. Prepoſ. n. 9. Henr. c. D. illis, de ſponſal. n. 5. Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 3. caſu 6. n. 24. Nana. ſum. Hiſp.* 1

c.22.n.23. *cas.*3. Maneret tamen alter sponsus à sponsalium fide liber: quia per eam contrahendi matr.voluntatem,licet fuerit nullum,visus est alter à sponsalibus recedere: vt in simili dixi disp. præc. fin. Difficultatis autem punctum in eo versatur,vtrum per matr. validum, omnino priora sponsalia cum alia contracta, extinguantur,ita vt soluto matr. professione religionis, aut morte, nulla maneat illorum obligatio:sed penitus extincta sint.

2 Quidam censent non omnino extingui, & ita soluto matrim. teneri sponsum ad priora sponsalia. Prob. quia promissio simplex religionis non extinguitur per traditionem incompossibilem posteriorem matr. consummati, sed suspenditur,& eo soluto,omnino obligat: ergo similiter promissio matrimonij non extinguetur per traditionem incompossibilem alterius matrimonij. Hanc tenent *Adr.4.q.2.de mat.ad 2.in parvis vol.f.394.col.2.Vegal.6. summ.casu 125.Petr.de Led.de matr.q.43.a.3.dub.2.ad 2. f.118.& f.20.vers.Secunda causa,& q.46.a.1.dub.1.f.201.* & limitat *eo.vers. Secunda causa*, nisi sponsus ex eo matrimonio tot genuisset liberos, vt alio inito matrimonio commodè eos educare non posset: vel ita senex esset, vt non esset iam matrimonio aptus:Idem tenent viri doctissimi Neoterici,& est probabile.

3 Probabilius tamen est omnino extincta esse, & proinde soluto matr. nullam illa perficiendi obligationem superesse. Prob. quia per illud matrimonium extincta sunt, vt probant tex.n.1.adducti, obligatio autem semel extincta,amplius non reuiuiscit,*l.Qui re,§.Aream.ff.de sol.& c. Quaris,de consecr.d.4.* Item, quia cum sint obligationes eiusdem rationis, extinguitur prior per sortiorem supernientem.vt votum strictioris religionis,omnino extinguitur professione sequuta in laxiori. Et per hoc cessat arg.contrariæ sent.quia votum, & matr.sunt obligationes distinctæ rationis,quædam enim fit Deo,altera autem homini, & ideo non mirum si obligatio voti non extinguatur, sed suspensa perseueret constante matrimonio: secus autem est de sponsalibus, & matrim. quæ sunt obligationes eiusdem rationis.factæ homini. Huius sent.ex Theologis videtur esse D.*Bonau.3.d.39.a.3.q.2.fine*, vbi ait iurantem sponsalia, aliudque ineuntem matrimonium,peccare mortaliter, & amplius non obligari. Et tenent expresè *Palud.4.d.28.q.1.q.1.a.1.concl.4.n.8. Supplem.Gj ub. 4.d.28.q.2.a.2.concl.2.Henr.lib.11.de matr.c.14.n.2.& c. 13.n.1.Man.1.to.sum.in 2.ed.c.245.n.8.* & ex iurisperitis *Io.And.Ant.Card.Henr.Anch.n.1.allegati, Alex.de Neu. c.Literas,n.7.de desp.imp.Prap.c.Sicut,n.8.de sponsa. Azeu. l.5.rec.1.d.1.n.13.fine.*

4 Hæc sent. adhuc vera est, licet priora sponsalia iuramento firmata sint, quia cum tale iuramentum firmet promissionem homini factam, ea omnino extincta,cessat. Sic colligitur ex *Bonaun.prac.alleg.* & tenet *Henr.lib.11. de matr.c.13.n.3.*

5 Si tamen sponsus ea spe virginem violasset, teneretur soluto matr.eam ducere,non vi sponsalium,quæ extincta sunt, sed ratione damni illati: & in hoc casu loquutus est *Adr.n.2.alleg.* idem tenent *Barth.à Led. de matr. dub.19. f.1295 Henriq.lib.11.de matr.c.12.n.3.* Quod intelligendum est cum *Adr.* nisi iam aliunde esset satisfactum, & idem intelligo, quando esset mulier honesta vidua bonæ famæ, quæ notabilem eius iacturam passa esset,nec aliunde esset satisfactum.

Ad arg. contrarium constat ex dictis n.3.

DISPVTATIO XLIX.

Vtrùm priora sponsalia dirimantur per posteriora:copula subsequuta cum posteriori?

SVMMARIVM.

Non dissoluuntur ex parte habentis copulam,n.1.
Dissoluuntur ex parte priori,2.& ibi,quid si erat iusta causa recedendi à prioribus, vel contingat priora sponsalia dissolui,ibidem.
Aliquando dissoluuntur, ita vt cum neutra liceat contrahere.3.
An ratione damni illati posteriori, cum qua fuit copula, dissoluantur priora 4.opinio,diffusè.4.
Secunda verior,non dissolui 5
Aliquando attenta æquitate posset 1 opinio seruari.6. & quid quando prior promissio fuit occulta, & timet hic grave damnum, vel fore, vt cogatur,eadem 6.

SI ante decretum *Trid.sess.24.c.1.de matr.* fermo sit, & copula cum posteriori, affectu coniugali esset habita, non dubium est priora sponsalia dissolui, quia posteriora transibant in matrimonium,*c. Is qui fidem, de spons.* cum nunc autem cessarit matrimonium illud præsumptum, dicendum est non dirimi priora sponsalia, quia fides posterius data,in præiudicium prioris fidei,irrita est.Sic *Nau. sum.lat. c.22. n.16.casu 3.Barth. a Led. de matr dub.13. init.& casu 8.Henr.l.11.de matr.c.13.n.3. Man.1.to.sum. in 2.ed.c.245.n.8.Phil.de effic.sac.to.1.p.2.d.2.c.1.Lud.Lop. 2.p. instr. matr.c.38.f.1046.* constat etiam, quia ante Tridentinum, dum copula erat affectu fornicario, eò quòd posteriora sponsalia non transibant in matrimonium, minimè prioribus derogabant, vt docet *Soto 4.d. 27.q.2. a.4.dub.3.Nau.proximè citatus, Led.2.p.4.q.48.a.2.*cum ergo modo non transeant in matrimonium,in nullo euentu sufficient ad dissoluenda priora. 1

Hoc intelligendum est ex parte contrahentis posteriora sponsalia,nam ex parte alterius dissoluta manent,quamuis cum posteriori sponsa non habita sit copula, quia contrahens posteriora sponsalia, eo ipso prioribus renunciat:vt in simili dixi disp.47. fine. Vtrum autem si priora sponsalia contingat dissolui, teneatur hic ad posteriora, dicam disp.seq.n.9.& si suberat iusta causa recedendi, dicam in quodam simili, eademmet disp.n.4. 2

Aliquando autem ita dissoluentur priora sponsalia per posteriora cum copula, vt neutrum matr.iniri possit: vt si copula, & sponsalia posteriora fuerint cum consanguinea in primo gradu prioris sponsæ, tunc enim cum priori non poterit contrahi, ratione affinitatis ex copula cum consanguinea consurgentis: non etiam cum posteriori, ratione publicæ honestatis, quæ ex prioribus sponsalibus validis orta est.Sic *Nau.& Phil.n.1.cit.* 3

Difficultas tamen est, an quamuis non ratione sponsalium priora dirimantur per posteriora cum copula,ratione tamen damni illati dissoluantur. Id enim affirmat *Maior 4. d.27.q.5.*vbi ait,si posterior esset virgo,inscia quæ priorum sponsalium, & defiorata esset sub spe promissi matrimonij,teneri defloratorem eam ducere:*& Palac.4.d.18.disp. 1.f.618.col.1.* dicit forsan in conscientia hoc esse verum, & potest probari ex dictis disp. 45.n.3. vbi sustinuimus ratione huius damni teneri defloratorem non obstante voto religionis,vel castitatis prius emisso, eam ducere. 4

Verius tamen est non dissolui, sed adhuc priorem esse ducendam, quia iniuria illata posteriori, non aufert ius suum priori, nec est simile de voto, quia ex voto oritur obligatio ex sola religionis virtute,ex promissione autem matrimonij cum defloratione,ex iustitia, cuius obligatio multò strictior est: deinde prius votum non omnino aufertur, sed suspenditur per matr. at in nostro casu vtraque obligatio oritur ex iustitia, & prior per sequens matrimonium omnino extinguitur:vt dixi disp.præced. n.1. Tandem, quia Deus non ita exactè promissionem sibi factam impleri petit,ac homines,non enim cum damno, & iniuria tertij impleri vult: homines autem propter iniuriam alteri illatam,iure suo priuari nolunt.Sic *Soto,Henriquez Manuel n.1.allegati.* 5

Ex quadam tamen æquitate aliquando seruanda esset prior opinio, vt quando defiorata graue damnum pateretur,magnamque honoris iacturam, prior verò leuiter læderetur:nam teneretur modicum illud damnum sustinere, ad vitandum proximi grauissimum. Sic *Lud. Lop.n.1.allegatus & Henriquez,ibi cit.* ait, posse in hoc casu iudicem damnare, vt secundum ducat:& *in comm.lit.F.* dicit posse conformari prioti sententiæ. Similiter si coram testib. pollicitus est posteriori, priori verò occultè,& probabiliter timet fore,vt censuris cogatur ducere posteriorem,vel 6

aliud

aliud notabile damnum poterit eam ducere, quia prior rationabiliter hoc velle debet, ſicut hic non tenetur ad alias reſtitutiones cum graui iactura ſua, ita *Lud.Lop.ib.*

DISPVTATIO L.

An priora ſponſalia diſſoluantur per poſteriora iuramento firmata?

SVMMARIVM.

Prima opinio affirmans, n.1.
Contraria verior, 2.
Ex parte alterius manent ſoluta, 3.
Quid ſi dum iuranit poſteriora ſponſalia, ſuberat iuſta cauſa ab eis recedendi. 4.
Quid quando priora ſponſalia contigerit diſſolui, 5. opinio tenuit ad poſteriora, 5.
2. Verior non teneri, n.6. & ibi promiſſio tempore inhabili facta, non obligat tempore habili.
An iuramentum de re illicita, vel impoſſibili obliget, ro illa poſſibili, & licita facta, n.5. & 6.
Soluuntur argumenta 7.

1 ALiqui exiſtimant ſeruandum eſſe poſterius promiſſum, & priori aliter ſatisfaciendum eſſe. Sic *Innoc. cap.Veniens.n.1.de iurei.* vbi *Imo.n.4.* dicit hoc poſſe ſuſtineri: & tenuit *Abbas antiq. teſte Ant.c.Sicut, de ſponſ. fin.*

2 Cæterum dicendum eſt prævalere priora ſponſalia, quia iuramentum illud fuit de re iniqua, & in præiudicium tertij, quo caſu nullo modo obligat, *reg.Non eſt obligatorium de reg.iur.in 6. & c.Cum contingat, de iurei.* Et ita tenent ex Theologis *D.Bon.4.d.28.in expoſit.littera, Ricard.4.d.27. a.3.q.4.fine, & ibi Pal.q.1. a.3.caſu 6.n. 24. Supplem.Gabr. ibi, q.1.a.1. D. Ant.3.p.t.1.c.18.§.1. & 2.Sot.4.d.27.q.2. a.4.dub.3. Vig.l.Inſt.c.16.§.7. verſ.7. Philiarc.de offic.ſac. to.1.p.2.lib.2.c.1. Henriq.l.11. de matr.c.13.n.3. Man.l.to. ſum.in 2.edit.c.245.n.9. Vinald.cand.de ſponſ.1.p.c.4.n.24. Lud.Lop.2.p inſtruct.de matr.c.38.f.1046. Bart.à Led.de matr.dub.13.caſu 2. Vegal.2.ſum.caſu 497.* Et ex Iuriſperitis, *Innoc.* ſibi contrarius, *c.Sicut de ſponſ.n.1. Io. And. n.4. Ant.in fine, Auch.n.3. Abb.n.8. Prep.n.5. Alex.de Neuo, n.12. & 13. Idem Oſt.c.Veniens, de iurei.ſuper verb. Idem:* vbi *Io.Andr.n.7. Ant.n.7. Card.n.3. Anch.n.6. Abb.num.6. Alex.de Neuo, 9. Ex parte, de ſponſ.n.19. & 20. Ang.verb. Sponſalia, n.25.* vbi *Syl.q.10.d.3. Tab.q.6.n.7. Arm. n.7. Lex 8.t.1.p.4. Con.4.decr.1.p.c.4. initio, n.3. Perez.lib.5. tit.1.d.3.f.3.verſ. Ampliatur,* Alex. *Carv.lib.1.de ſponſ. c.11. Gut.de iur.1.p.c.51.n.6. Lancelot.inſt.iur. can.l.2.t.de ſpo.verb.Compelli, Matienz.l.5.rec.tit.1.rubr.gl.1.n.44.*

3 Ex parte tamen illius, cui prior fides data erat, ſoluta ſunt ſponſalia, dixi di p.præced.n.2.

4 Si autem dum contracta ſunt poſteriora ſponſalia, ſuberat iuſta, & ſufficiens cauſa recedendi à primis, tunc tenetur hic ad poſteriora, nam minimè peccat poſteriora contrahens, vt bene docet *Syl.verb.Sponſ.q.10.d.3.* quare ſponſalia erunt valida, & iuramentum obligabit.

5 Grauius autem dubium eſt, quando ſecunda ſponſalia non fuerunt valida: quia contrahens primis ligatus erat, nec erat iuſta recedendi cauſa: vtrum ſi ante celebratum matrim. cum priori, diſſoluantur ſponſalia, teneatur hic ad poſteriora, nam teneri affirmat *Con.4. decr.1.p.c.4.§.1. n.10.* & probat, quia licèt priora vi ſponſalium non tenuerint, valuere tamen vi promiſſionis. 2. poteſt vrgentius probari ex *c. Quidam de conuerſ.coniug.* vbi ſi coniugatus in præiudicium vxoris profiteatur non valet vt profeſſio, tenet tamen in præiudicium ſuum, vt votum caſtitatis: ergo ſimiliter poſteriora ſponſalia valebunt, in quantum non redundant in præiudicium priorum, quod contingit, ſi illis ſolutis obligare dicamus. Tandem, quia iuramentum rei illicitæ, ſi poſtea licita fiat, obligat: vt teſtatur *Nau.ſum.Lat.c.12.n.vlt.*

6 Verius tamen eſt minimè teneri. Quia priora minimè valuerunt, etiam in ratione promiſſionis, cum rei illicitæ promiſſio fuerint: & quoad ab initio validum non fuit, tractu temporis non conualeſcit, *reg.Non firmatur, de reg. iur.in 6. & reg.Quod ab initio.ff.eo.t.* Item ſi habens votum caſtitatis contrahat ſponſalia non tenetur ad ea, quamuis poſtea in voto diſpenſatus ſit, quia ab initio nulla fuerunt ratione impedimenti impedientis, ſed ſimiliter in noſtro caſu fuerunt nulla ratione impedimenti priorum ſponſalium, ergo. Item promiſſio emiſſa tempore inhabili, non obligat tempore habili: vt tradit *Abb.c. Placuit, num.4. de conuerſ.coniug.per illum text. & per c. Quidam, eod.tit.* ex quibus conſtat ſi coniugatus profiteatur, cum eo tempore ſit inhabilis, non teneri mortua vxore ad religionem redire. Tandem, quia votum de re impoſſibili non obligat, ea poſſibili facta, vt docuit *Fr.Peña*, quem refert, & ſequitur *Lud.Lop.1.p.inſtr.c.43.verſ.Stultum eſt*: ergo ſimiliter cum illa promiſſio fuerit illicita, quando poſtea licitè impleri poſſit, non obligabit. Hoc tamen concedendum eſt priori ſententiæ, in ſpeciali caſu teneri, non ratione promiſſionis præciſæ, ſed ratione damni illati virgini defloratæ, aut viduæ honeſtæ magnam famæ iacturam patientis vt in ſimili dixi diſp.48.n.5.

Ad 1.Arg & 3. conſtat ex dictis n.præced, vtraque enim doctrina negan da eſt. Ad 2. dic. cum *Nau.lib.1. conſ. in 1. edit.t.de conuerſ.coniugat.conſ.4.n.3. in 2. vero conſ.5. n. 3.* vbi ait votum coniugati caſtitatis in præiudicium vxoris eſſe validum, non tamen votum filij familias in præiudicium patriæ poteſtatis: quia ille potuit à principio ſe obligare ad partem in illo voto contentam, ſcil. ad non petendum; hic autem ad nihil potuit ſe à principio aſtringere. Sic ergo in præſenti, cum aliis ſponſalibus ligatus nullo modo potuerit fidem ſuam alteri aſtringere, poſterior obligatio omnino eſt irrita. 7

DISPVTATIO LI.

Vtrum ſponſalia ab impuberibus contracta; diſſoluantur per ſolum diſſenſum alterius pubertatem adepti?

SVMMARIVM.

Qua ſit dubitandi ratio. & quot quæſtiones diſputanda ſint, n.1.
An c.De illis el 1. & c.A nobis de deſp.impub intelligantur de ſponſalibus infantium, 1. intellectus, 2.
2. intellectus, 3.
Textus intelliguntur de ſponſalibus ab impuberibus celebratis, 5.
Neuter poteſt ante pubertatem reſilire, at pubes factus quilibet, 6.
Non ſatis eſt mutuus conſenſus ad reſiliendum ante pubertatem, 7.
An prim. ad. ptus libertatem, poſſit ſuorum reſilire, 8 opinio non poſſe. 8.
Secunda verior, eſſe. n.9 & ibi, fruſtra expectatur euentus cuius nullus eſt effectus.
Quid ſi pubes cum impubere contrahat, 10.
Et quid ſi cum infanti, 11.
Quid ſi pater pro impubere contrahat, 12.
Quid ſi impuberes contrahant per verba de præſenti, 13.
An exigatur, vt ſtatim ac pubertatem adepti fuerint, reſiliant, & quando dicatur aliqui ſtatim vel in eum finem facere, 14.
An deſideretur omnis conſenſus poſt pubertatem, vt ſponſalia irreuocabilia maneant, 15.
Quid ſi impubes diſſentiat ante pubertatem, nec diſſenſum mutet, & factus pubes non amplius reordetur, 16.
Quid ſi factus pubes diſſenſit ſolum interius, abſque externo ſigno, an ſatis ſit, vel ſit neceſſarium coram iudice teſtamare, 17.
Poſt quem inuenies cætera ſummaria.

DVbitandi anſam nobis præbent *c. De illis, el 1. & c. A nobis, de deſp.impub.* vbi dicitur impuberes reſilire non poſſe ante pubertatem à ſponſalibus contractis ea verò adepta, poſſe. Vnde 3. quæſtiones agitandæ ſunt. I. an hi textus intelligantur de ſponſalibus infantium, vel impuberum. II. an concedant impubetibus facultatem reſiliendi in vtroque foro, vel ſolum in externo. III. an impuberum ſponſalia iuramento firmentur, ita vt neutri liceat amplius reſilire. 1

Quæſtio I. Vtrùm prædicti textus intelligantur de ſolis infantium ſponſalibus, aliqui id cenſent, ſic *Laurentius, & Vincentius & alij*, (vt refert *Oſt.ſum. tit.de deſpo. imp. §. Quid iuris, n.11.*) & videtur tenere D. *Th.4.d.27.* 2

§. 2.

q.1.a.3.ad 8. ait enim infantes contrahentes sponsalia, peritu-
ros esse dissolutionem, ætatem legitimam adeptos, ne
approbare videantur: fuerunt enim quidam sponsalium
modus, & eodem pacto interpretantur hos textus, *Nauar.*
sum. Hisp.c.22. n.24. casu 19. Enriq. lib. 11. de matrim.c.
14.n.7. Phillarc. de effec. sac. to.1.p.1.l.2.c.1. Manu. to. sum.
2. edit.c.245. num.7.

3 Alij verò interpretantur hos textus de sponsalibus,
non per ipsosmet impuberes, sed per alios ipsorum nomi-
ne contractis. Sic *D. Th. ead.q.2.a.2.ad 1. Durandus 4.d.*
27.q.3.art.3.

4 Alij verò quos refert *Geffred. sum. t. de sponsa. imp. n.8.*
dicunt intelligi de impuberibus contrahere intendentibus
solum matrim. cùm enim illud inualidum fuerit de-
fectu ætatis, nec valuerit vt sponsalia defectu intentionis,
possunt adepti pubertatem resilire.

5 Sit tamen 1. Conclusio, prædicti textus intelliguntur de
impuberum sponsalibus. Probatur, quia *d.c. De illis, verf.*
Si verò, sic dicitur, *intra eosdem pubertatis annos alter o*
existente, cum sponsalia contrahunt: at infantes nequeunt
sponsalia contrahere. Idem decidit ibi neutrum posse
ante pubertatem resilire, sed si essent ab infantibus con-
tracta, cùm prorsus irrita sint, semper resilire possent. Sic
docent *gl.d.c. De illis in casu positione, & ibi Host. init. & su-*
per verb. Peruenerit. Io. And. n.4. Innocent. Ant. n.5. Anch.
init. & n.2. & 4. Card. n.2. Abb. init. Henric. n.3. Alex. de
Neuo n.14. Prap. n.1. idem Host. sum. tit. de sponsa. impub §.
Quid iuris, n.11. Goffr. summa, sed. t. n.8. Rosell. Matrim. 2.
n.6. Ang. verb. Sponsalia n.17. vbi Sylu. q.10. casu 12. Tabi-
ena q.9. n.10. casu 8. Armil. n.13. Cou. 4. decr. 1. p. c. 5. §. 1.
n.1. Greg. Lop. 7 verb. Excusacion. t. 1. p. 4. Nau. sum. lat. c.
22. n.17. casu 6. & l.4. consil tit. de sponsa. impub. in 1. edit.
conf. 2. in 1. conf. 1. Gutier. q. can. l. 1. c. 18. Matienzo l. 5. re-
cop. t. 1. rub. gl. n. 51. Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 27. q. 1.*
a. 3. casu 10. n. 18. D. Ant. 3. p. tit. 18. §. 1. cas. 8. Sot. 4. d. 27. q. 2.
a. 5. verf. Tametsi Veracruz 1. p. speculi, a. 21. casu 14. P. de
Ledes. de matr. q. 43. a. 3. casu 10. Vinald. cand. p. 1. de sponsa.
c. 5. n. 44. Vega lib. 6 sum. casu 105. Barth. à Led. dub. 13.
de matr. post 4. concl. Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. 38. fol.
1049. fine.

6 II. Conclusio, si duo impuberes sponsalia contrahant,
neuter potest ante pubertatem resilire; pubes tamen fa-
ctus potest quilibet: habetur *c. De illis, el & c. A nobis, de*
despons. impub. Et ratio prioris partis ea est, ne propter
ætatis fragilem inconstantiam sæpe contrahant, totiesque
à contractu resiliant: posterioris autem partis ratio est,
quia quamuis iure permittente impuberes, verè sponsali-
bus astringantur, idem tamen ius voluit, ob immaturum
iudicium ne ista firma essent, quin eorum cuilibet puber-
tatem adepto resilire liceret. Sic *gloss. Host super verb. Ne-*
gauerit, Innoc. Io. And. Anch. Card. Abb Henric Prap. D.
Ant. Rosell. Angel. Sylu. Tabiena, Armil. Couar. Veracruz,
Barth. a Led. Vinald. Vega, Lud. Lop. n. prac. alleg. Ant. Cuc.
l.5 inst. maior. tit. 10. n. 76.

7 Hinc infertur non sufficere mutuum impuberum con-
sensum, vt ante pubertatem resilire possint, constat ex *d.*
c. De illis, ibi, *vterque. sine alter reclamet*, & ratio est, ne ob
debile iudicium, passim contrahant & resiliant. Sic *Host.*
d.c. De illis, super verb. Negauerit, vbi *Io. Andr. n.4. Ant.*
n.5. Anch. n.2. & n.4. init. Abb. n.5. Prap. n.1. notab. 1. Hen-
ric. n.3. Palud. 4. Con. Vinald. Lud. Lop. Vega, citati n.5. A.
Cucus lib.5. inst. maior. t. 10. n.76. Enr. lib.11. de matr. c.14.
n.6. init. in comm. litera Z. quamuis *idem Enriq. eod. c.14.*
n.7. sibi contrarius, dicat posse ex mutuo consensu resili-
re, per *d.c. De illis*, quod tantum abest, vt hoc probet, vt
oppositum expressè decidat, & ita credo esse errorem
typographiæ.

8 Vtrùm autem pubertatem priùs adeptus, possit statim
resilire, non constat: nam *gl.d.c. De illis, verb. Cum sponsa-*
lia, & ibi Cardin. n.1. credunt non posse donec alter pu-
bescat, quia aliàs nulla constitueretur differentia inter
verf. Si verò, & *verf. vlt. eiusdem c. De illis.*

III. Tamen conclusio sit. Prius pubes factus, potest sta- 9
tim resilire, nec tenetur pubertatem alterius expectare: vt
clarè videtur decidi *d.c. De illis, verf. Si verò*: & constat
differentia inter illum, & verf. vlt. nam *verf. si verò*, loqui-
tur textus, quando is, qui tempore sponsalium erat impu-
bes, factus pubes reclamat: at *verf. vlt.* quando sponsalium
tempore pubes erat, & reclamat alterno impubere exi-
stente. Probatur etiam ratione, quia frustra expectatur
euentus, cuius nullus est effectus, *c. Cum contingat. de offic. del.*
ergo si prius factus pubes, potest, alterno pubertatem ade-
pto, reclamare poterit statim. Sic gloss. sibi contraria, *d.c.*
De illis, verb. Minoris, vbi *Host. super verb. Negauerit, Ioan.*
Andr. n. Anch. n.2. Abb. n.5. Henr. n.4. Alex. de Neu. n.15.
& 16. Palud. Rosel. Ang. Sylu. Tab. Arm. Cou. n.2. Lud. Lop.
f.1050. Vinald. & Vega, alleg. n. idem sequitur *Lex. 8. t. 1.*
p.4. Brunel. de sponsal. concl. 7. n.1. Ant. Cucus lib.5. inst.
maior. t. 10. n. 80. & potius dicendum est teneri statim ac
pubes factus fuerit, resilire, aliàs non posse: vt bene *Cou.*
n.2. & dicemus n. 14.

IV. Conclusio. Pubes cum impubere contrahens, nun- 10
quam resilire potest, id autem licet impuberi, cum pubes
fuerit, & non antea haberetur expressè *dict. c. De illis, verf.*
Mulier. Et ratio est, quia contractus potest in minoris fa-
uorem claudicare: vt si minor absque minoris authoritate,
& maior contractum ineant, & illi soli reclamare permis-
sum est, *l. Non eo minus, C. de protur.* sic *gl.d.c. De illis, verf.*
Semel. vbi *Host. super verb. Negauerit. Inn. initio, Io. Andr.*
n.4. Anch. n.4. Card. n.2. Henric. n.5. Alex. de Neuo n.16.
Prap. n.1. Rosell. Ang. Sylu. Arm. Tab. Cou. n.5. Veracr. Lud.
Lop. f.1050. P. de Led. alleg. n.5. Nau. lib.4. consil. de desp.
imp. in 1. edit. conf. 2. in 1. conf. 1. Barth. à Ledesm. dub. 13. de
matrim. casu 13. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 13. n.5. & c. 14.
n.7. Vega lib. 6. sum. casu 107. Addunt & benè, *Alex. de*
Neuo, & *Nauar.* etiam de consensu impuberis non posse
puberem resilire: quia ob fragilem ætatem impubes
consensu sufficienti ad sponsalium dissolutionem, caret: 11
vt diximus n. 9.

V. Conclusio, si maior septennio contrahat cum infan-
ti, non potest resilire, donec infans septendium habeat; &
tunc eo volente, tenetur promissis stare, vt latè probaui
supra disput. n. 17.

VI. Conclusio, si parentes pro impubere sponsalia con- 12
trahunt, quoties valida sunt, non potest impubes resilire,
donec pubescat: secus quando inualida sunt, (quando au-
tem sint validà, dixi disput. 23. n. 3. & 17.) Sic *Io. Andr. c.*
De illis, el 1. de despons. impub. n.4. vbi *Anchar. n.4.* & hoc
pacto intelligendus est *Enriquez l.11. de matr. c.23. n.6.*
vbi absolutè dicit non posse impuberem ante pubertatem
reclamare.

VII. Conclusio, sicut à sponsalibus veris non licet resi- 13
lire ante pubertatem, ita nec à præsumptis: vt si impube-
res contrahant per verba de præsenti habetur expressè *c.*
A nobis, de desp. imp. & docet ibi *Hostiens. & Innoc. fin.*
Ant. n.2. Cardin. n.1. Abb. n.2. Al. de Neuo n.7. Prapos. c.
de illis, el 1. n.1. de despons. impub. Tabiena verb. Sponsalia,
q.9. n.10. casu 8. Cou. 4. decr. 1. p. c. 5. §. 1. n... Ant. Cuc. l. 5.
Inst. maior. to. 10. n.80.

VII. Conclusio, dum diximus conclusionibus præce- 14
dentibus posse impuberem factum puberem à sponsalli-
bus resilire, intelligendum est, si statim pubertate adepta
resiliat: alioquin postea non poterit. Quia ex quo statim
non contradixit, visus est tacitè consentire. Sic *Host. d.c. de*
illis, init. super ver. Antequam, vbi *Io. A. n.2. Ant. n.3. Anch.*
n.2. & 4. Hen. n.5. Al. de Neuo, c.15. & licet *idem Ant. ex*
literis, de despons. imp. ad fi. dubitauerit, & potius inclina-
uerit posse quandocunque resilire, nisi simultanea habi-
tatio fuerit: at tandem concludit, tenendum esse debere in
puncto pubertatis resilire: idem *Cou. 4. decr. 1. p. c. 5. q. 1.*
n.2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 38. f. 1050. idem vi-
detur tenere *Ang. verb. Sponsalia, n.47.* vbi *Syluest. q.10.*
Nauar. sum. c.22. Hisp. n.23. dat. 26. Veracr. 1. p. spec. a.21.
casu 14. Bart. à Ledes. de matr. dub. 13. casu 13. dicunt enim

oportere dissensum esse, antequam tacitè vel expressè consensus præbeatur, idem videtur tenere *Sot. 4. dist. 27. q. 2. a. 5. vers. Tamen si*, dicit enim dirimi sponsalia, si annos pubertatis ingressus illico dissentiat. Statim autem intelligitur, triduo ante, vel post pubertatem. sic *Hostiens. Ioan. And. & Anchar. n. 4 ibid* & quamuis ipsi non probent, potest probari quia in iure dicitur in continenti aliquid ueri quod intra triduum fit, *l. si C. de errore aduocatorũ*, ibi, *incontinenti, id est triduo*, & *l. si. C. de iudiciis*, ibi, *illico dicẽ, id est, intra triduum*. Et confert doctrin *Bald. ibi, & Fel. c. Veniens. el de testib. n. 15. si. Ripa l. 4. §. Condemnatum. ad fi. ff. de re iudic. Mãdosij de monitoriis, q. 31. n. 8.* vbi docent dici incontinenti probari, quod intra triduum probatur.

15 Hinc infertur non esse opus, vt factus pubes sponsalia ratificet, sed eò ipso quòd non reclamet, manere indissolubilia. Constat ex *d. c. De illis, el. 1.* ibi *si cũ ad annos pubertatis venerint, reclamauerint, separentur*. ergo ad dissolutionẽ reclamatio desideratur, secus autem ad omnimodam firmitatem. Et ratio est, quia ideò ad matrim. requiritur nouus consensus, quia ante pubertatem contractum, inualidum erat: ergo cum sponsalia valida fuerint, non petunt nouum consensum, vt adepta pubertate, omnino firma sint. Sic *Host. dic. De illis, super vers. Si verò*, & colligitur expressè ex vniuersis DD. n. præc. allegatis, cum petant, vt pubes factus, statim reclamet, ad sponsalia dissoluenda.

16 Rogabis tamen quid dicendum, si impubiles ante pubertatem resiliat à sponsalibus, & postea non mutet tum dissensum, nec amplius recordetur post pubertatem, an manẽat dissoluta sponsalia: videtur enim non manere, quia ille non dissensus non sufficiens fuit, cum ante pubertatem fuerit, ergo cum factus pubes non reclamauerit, iam videntur omnino firma manere. Item quia aliàs vanum esset & inutile dicere, non posse resilire ante pubertatem. Sed credo manere tunc dissoluta. Prob. quia ideo ratificantur, & firma fiunt sponsalia, non reclamando in puncto pubertatis, quia eo ipso, quod non reclamat, videtur in ea voluntate persistere: & ita aliqui DD. (vt retuli nu. 14.) dicunt oportere impuberem reclamare, antequam expressè, vel tacitè per lapsum temporis consentiat; at quando impubes dissentit, & amplius non mutat voluntatem, iam non in priori assensu videtur persistere, & sic non inducetur tacitus consensus, sed in dissensu videbitur perseuerare. Huius sent. videntur *Host. c. De illis. el. 2. paulò post princ. de spons. impub.* vbi *Anton. n. 3. & Alex. de Neuo n. 16 Præpos. n. 1.* vbi docent non satis esse reclamare ante pubertatem, ad sponsalia dissoluenda, prodesse tamen ne impubes censeatur adepta pubertate consentire, & ad declarandum voluntatem in qua præsumitur perseuerare, & vt impediatur ratificatio per superuenientiam pubertatis, & ideo consulunt, vt sæpè reclamet. Nec obstant in oppositum adducta, fateor enim per dissensum ante pubertatem, non dissolui, sed per habitum pubertatis puncto, cum in illo videatur perseuerare. Nec vanum est dicere antea non dissolui: quia si ante pubertatem dissoluerentur, possent tunc alia validè contrahi, & post dissensum illum, oporteret denuo illa contrahere, vt valida sint: cum tamen adhuc existente dissensu ante pubertatem, sponsalia firma sint, si alia contraherentur, essent irrita & satis est mutare voluntatem perseuerando in priori consensu, vt veniente pubertate, omnino firma & indissolubilia maneant.

17 Tandem non immeritò dubitabis, quid dicendum sit, si impubes toto tempore præcedenti persistit sponsalibus, at factus pubes, statim interius dissensit, vtrum hoc satis sit pro foro conscientiæ? Videtur enim non satis esse, per *c. De illis el. 1. de despons. impub.* ibi *si reclamauerint, iudicio Ecclesiæ separentur*: vbi *Host. super verb. Negauerit. Ant. n. 5. Ioan. n. 5. Car. n. 3. Henr. n. 6. Præpos. n. 5.* dicunt hanc reclamationem debere fieri coram Episcopo, vel eius vicario & ipsis deficientibus, coram honestis personis, vt in appellatione contingit, iuxta *c. fin. & inobedient. de app.* ergo videtur hæc reclamatio necessaria. Præterea *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. casu 8. Ang. verb. Sponsalia n. 37.* vbi *Sylu. q. 10. cas. 12. Tab. q. 9. n. 10. casu 8. Arm. n. 13. Barth. a Led. de matr. dub. 13. cas. 13.* tractantes quando per dissensum puberis dissoluantur sponsalia ante pubertatem inita, dicunt id contingere, dum petit à iudice ea dissolui, & *Nau. sum. c. 22. Hisp. n. 24. Lat n. 27. cas. 6.* dicit dissolui per absolutionem factam à iudice; ergo sentiunt non sat esse dissensum internum. Credo tamen satis esse pro foro conscientiæ; quia (vt dixi n. 14.) ideo sponsalia manent firma, dum impubes factus pubes non reclamat, nam tacitè videtur consentire, sed in hoc casu nullus est tacitus consensus coram Deo, sed expressus dissensus: ergo non ratificantur. Præterea, quia DD. n. præc. allegati ideo asserunt prodesse reclamationem ante pubertatem, ne pubes videatur ratificare, sed dum est dissensus internus, deficit ratificatio in foro conscientiæ: ergo. Tandem: quia reclamatio illa coram iudice, videtur solùm ad forum externum desiderari, vt iudex pro dissolutione sententiam ferat: & sic intelligendi veniunt DD. citati reclamationem illam petentes.

SVMMARIVM.

Virum textum permittentes impuberibus, adepta pubertate resilire à sponsalibus, loquantur permissiuè, & in foro externo, 1 opinio affirmans, n. 18.

Secunda vertur, 19. & soluuntur argumenta 20.

Post n 20 inuenies summaria, quæ desiderantur.

18 Quæstio II. Vtrùm ista concedentia impuberibus adepta pubertate posse à sponsalibus antea initis resilire, loquantur permissiuè, & in foro externo: quidam enim affirmant. Prob. quia ridiculum videtur, & rationi dissonum, asserere valida esse impuberum sponsalia; & minimè obligare tempore quo implenda sunt, vt vanus esset contractus, si toto præcedenti tempore validus esset, eò tamen quo implendus esset, non obligaret. Et confirm. quia nullus sponsalia contrahit, vt inde oriatur honestatis publicæ impedimentum, sed vera contrahendi matrimonij obligatio. 2. quia *c. De illis, el 1. de desp. imp.* vbi hæc dissolutio permittitur, non videtur loqui in foro conscientiæ, sed tantum compulsionem fori externi denegare. quare *gl. ibi, verb. Iudicio, in fine*, ponderan ea verba textus: *si reclamauerit nec voluerit in alterum consentire, poterunt iudicio Ecclesiæ separari*: inquit hæc, *si iuramentum non interuenit, non sunt omnino compellendi, quia inuita nuptia solent exitus difficiles habere*: vbi apertè videtur sentire tantum esse permissionem, & denegari compulsionem, timore infelicis exitus: & hoc apertè sonant illa verba textus citata, quasi dicat, si rebelles fuerint, permittatur eis separatio. Pro hac sent. videtur *Ant. d. c. De illis. n. 5. & Al. de Neu. n. 14.* vbi asserunt impuberes, si doli capaces sint, non posse absque causa postea resilire: & tenet expressè *Hugo*, (vt refert *Henr. c. 2. de spons. n. 7.*) idem *Angl. ser. 1. p. q. 1. de essentialibus matr. a. 4. diffic. 1. f. 535. concl. 2.*

19 Dicendum tamen est textus procedere in vtroque foro, & proinde ex solo impuberis dissensu adepta pubertate absque alia causa solui licitè sponsalia. Probatur, quia ex sola reclamatione alterius pubertatem adepti, habetur *d. c. De illis*, sponsalia esse dissoluenda, & *c. A nobis, de desponsat. imp.* habetur idem, si autem esset solum permissio, prius monendus esset resiliens, vt dicitur *c. Ex litteris. el 2. & c. Requisiuit, de sponsal.* Præterea quia hoc concessit ius vt immaturo puerorum iudicio consuleret, ne tanto vinculo indissolubiliter obligati possint, sed non satis consulitur esset sola permissione, peccarent enim lethaliter, resiliendo. Tandem quia eodem pacto consuluit ius pueris circa sponsalia, quo circa vota: sed hæc licèt valida sint, possunt ex solo patris, vel tutoris consensu cassari in vtroque foro, ergo similiter sponsalia impuberum possunt in vtroque foro dissolui, ipsis impuberibus pubertatem adeptis dissentientibus. Sic tenent *Henr. c. 2. de spons. n. 9. Sum. confess. tit. de spons. q. 17. Pal. 4. d. 27. q. 1. a 3. casu 10. num. 28. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 38. f. 1049. fine.*

Ad

20 Ad 1. Arg. ex propositis n. præc. negatur antecedens: quia ille contractus sponsalium habet nunc effectum, vt toto tempore præcedenti ante pubertatem, omnino obliget, & impediat alia sponsalia contrahi validè, & faciat oriri impedimentum publicæ honestatis, nec datur omnimoda libertas post pubertatem, sed tantum statim: vt diximus n. 14. Sicut non est vanum impuberis votum, quamuis ad libitum possit à patre, vel à tutore irritari. Ad confirm. constat ex dictis, quia sponsalia impuberum non tantùm eum effectum habent. Ad 2. glossa non fauet illi sententiæ, indifferenter enim de impuberibus, & de puberibus loquitur, quia in ea est opinione, vt ad nulla sponsalia etiam puberes cogendi sint, nisi iuramento firmentur: nec textus fauet, vt probaui n. præced.

SVMMARIVM.

An sponsalia impuberum firmentur iuramento. 1. opinio negans, n. 11.
2. Affirmans, & verior 22.
An exigatur vt sint doli capaces, & quando tales dicantur, 1. opinio dicit tales post septennium, 23.
2. Verior, 24. vbi explicatur quando puer dicatur proximus pubertati.
Quando non sunt proximi pubertati, an egeant iuram. relaxatione 25.
Solumntur argumenta, & explicantur c. Pueri, & c. Parvuli, n. 14. 5 26.

21 Quæstio III. Vtrùm sponsalia impuberum ita firmentur iuramento, vt neutri liceat pubertatem adepto, resilire? Duplex est sent. 1. ait non firmari, & ita resilire posse. Probatur, quia *c. Pueri, & c. Parvuli*, 2. q. 5. impuberes prohibentur iurare. II. quia iuramentum additum contractui sortitur easdem contractus conditiones, *l. fi. C. de non num. pec.* sponsalia autem impuberum iure habent tacitam conditionem nisi facti puberes resilierint, & ad *c. Ex literis, el 2. de spons.* cui opposita sententia innititur, respondet hæc illos impuberes non reclamasse post pubertatem, & ita meritò cogi. Sic tenent quidam antiquiores, teste *Io. And. ca. Ex literis, n. 2.* idem docent *Ant. c. De illis, el 1. de desp. imp. n. 5. & ibi Card. n. 2. Henr. c. 2. de desp. n. 9. Pal. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 10. n. 28.* & non caret probabilitate.

22 2. Sent. multò probabilior, ait firmari iuramento, nec licitum esse resilire. Prob. ex *c. Ex lit. el 2. de spons.* vbi expressè dicitur impuberes iurantes sponsalia, cogendos esse ea perficere, & absque fundamento, ad libitumque videtur dictum eos non reclamasse post pubertatem. Præterea, quia quamuis de aliis impuberum contractibus non constet inter DD. firmentur iuramento, necne: id tamen prouenit, quia secluso iuramento inualidi erant. Cum ergo sponsalia impuberum secluso iuramento valida sint, licèt dissolubilia, dicendum est iuramentum adiectum ea confirmare indissolubiliaque reddere. Sic tenent *gl. d. c. De illis, verb iudicio*, vbi *Io. And. n. 4. Anch. n. 4. Abb. n. 6. Prep. n. 1. Alex. de Neuo, n. 13.* idem *g. d. c. Ex literis, verb. Sub iuram.* vbi *Host. super verb. Iurare, Io. Andr n. 3. Ant. n. 10. Anch. n. 3. Abb. n. 6. Alex de Neuo n. 15. Prep. 4. fi. Con. 4. decr. 1. p. c. 5. §. 1. n. 3. de pact. 3 p. §. 1. n. 3.* Et ex Theologis *Enriq. l. 11. de matr. c. 14. n. 7 Vinald. Cand. de spons. 1. c. 5. n. 46. Lud. Lop. 2. p. 2. instr. de matr. c. 38. f. 1050.*

23 Hoc tamen iuramentum, vt firmet sponsalia, præstandum est ab impuberibus doli capacibus: vt fatentur omnes DD. n. præc. allegati: quando autem dicantur doli capaces ad hunc effectum, non constat inter eos: aliqui enim dicunt esse tales post septennium, sic *Abb. d. c. De illis n. 6.* & videtur clarè sentire *Alex. de Neu. d. c. Ex literis, n. 16.* vbi quærens quando dicatur puer doli capax ad hunc effectum, respondet sic. Dic vt habetur *c. 1. de del. puer.* In quo textu apertè vocatur doli capax, qui rationis vsu gaudet, nempe post septennium, & docet *ibi gl. verb. Grandiusculis Host. ibi init. Anch. n. 3. Abb. n. 4.* & manifestè patet, quia textus ille decidit, pueros omnium peccatorum capaces esse dempta carnali copula: quod manifestum est verificari, cùm primum rationis vsum habent: idem videtur tenere *Host. d. c. Ex literis, verb. Iurare*, remittit enim si quando puer sit doli capax, ad *d. c. 1. de delict. puer.* vbi initio dicit esse doli capacem post septennium.

24 Sed dicendum est cum *Con. vtroque loco, Vin. & Lud. Lop. n. prec. allegatis*, quoad hunc effectum dici doli capaces quando ita proximi pubertati sunt, vt intellectum ac discretionem habeant, ad firma omnino & irreuocabilia reddenda sponsalia, non tamen amplius explicant quando dicantur pubertati proximi: at generaliter ad contractus docent aliqui tunc esse, quando masculus excedit decimũ, & dimidium annum, fœmina verò nonum & dimidium. Sic *gl. §. Pupillus, verb. infantia, inst. de inut. stip. & gl. fin. l. 1. & ibi Bart. in 6. ff. de Nouat. Nau. l. 4. cons. in 1. edit. tit. de desponsat. cons. 39. n. 11. Cald. l. Si curatorem, §. Minoribus, n. 7. & 8. C. de in integ. rest.* & multi quos refert *Duennas reg. 259. lim. 3.* & id de masculo definitur *l. 6. tit. 5. p. 6. & l. 4. t. fin. eadem p. & l. 8. t. 31. p. 7. & l. 9. tit. 1. ead. p.* vbi *Gr. Lop. verb. Maior*, dicit has leges non constituere differentiam inter mares, & fœminas, vnde vel dicendum esset eodem modo taxare in vtrisque, vel fœminas dispositioni iuris communis relinquere: & tandem hoc credo potius arbitrio iudicis relinquendum esse, vt cum multis docet ibi *Duennas, & Conar. 4. decret. 2. p. c. 5. & Clem. Si furiosus, 3. p. init. n. 5. Menoch. de arbit. lib 2. cent. 1. cas. 57. n. 43. Gut. auth. Sacramenta puberum, n. 4. C. si adu. vend.* quod iudicis arbitrium circa puerum, & fœminam non excedentes dictam ætatem, vt iudicet proximos esse pubertati maximis coniecturis, vt cautissimè, & tardò duci debet: post eam veto ætatem, non tam vehementes coniecturæ desiderantur *Con. 4. decr. 2. p. c. 5. n. 5. Duennas reg. 259. limit. 3. ad fin. Menoch. d. casu 37. n. 52.*

25 Vbi autem puer non esset ita doli capax, vt eius iuramentum confirmaret sponsalia, indiget relaxatione iuramenti: cum enim vsum rationis habeat, obligari Deo potuit, ea tamen facilè concedenda est ab Episcopo, ob ætatis imbecillitatem: sic in alio simili docent *Con 4. decr. 1. p. c. 5. §. 1. n. 4. & Lud. Lop. l. 2. de contr. c. 29. f. 485. Grat. reg. 1. n. 4.* dicunt enim cæteros impuberum contractus non firmari iuramento, eius tamen relaxationem desiderari, & facilè concedendam esse.

26 Ad 1. arg. ex propositis n. 21. respond. illos textus loqui de impuberibus quoad testimonium ferendum, non enim cogendi sunt iurare: & ita explicant fere omnes DD. Iuris Pontificij n. 22. allegati. Ad 2. nego minorem, quando ius aliter disponit, ait idem ius canonicum disponens, *c. De illis, l. 1. de desp. imp.* inesse tacitam conditionem sponsalibus impuberum, nisi post pubertatem resiliant: disponit *c. Ex literis, el de spons.* deficere, quando iuramento firmata sint.

DISPVTATIO LII.

Vtrùm sponsalia mutuo contrahentium consensu dissolui possint?

SVMMARIVM.

In quo consistat difficultas, & 1. opinio, non licere, n. 1.
Vera sententia, licere: & explicatur, c. 2. de spons. 2.
Quam libertatem requirat ille consensus, & quando non exstet, 3. & quando alter tantum resilit, 4.
An resilire dicatur ex eo, quod differat, vel renuat implere sponsalia, 5. & ibi frangenti fidem fides seruanda non est
Quid si iuramento in fauorem partis firmata sint, 6.
Quid si iuramentum sit in solum Dei honorem. 1. opinio, non excusare, 7. 2. Verior, excusare. 9. & solumntur argumenta, 9. & ibi quid si vterque iuramentum præmittat.

1 Disput. huius difficultas consistit circa intelligentiam *c. 2. de spo.* ibi, *quia de contrahendo matr. sibi fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, vt fidem obseruent: si autem se adinuicem admittere noluerint, ne deterius inde contingat, potest in patientia tolerari*, vbi text. apertè videtur negare licitum esse, mutuo consensu sponsalia dissolui, & solum permitti timore pejoris exitus, & ita sentit *Hugo*, quem refert & sequitur *ibi gl. verb. Tolerari, Io. Andr. c. De illis, n. 1. fi. de spons. Lancel. inst. iuris, can. l. 2. t. de spons. verb. Tolerari.*

2 Nihilominus dicendum est, sponsalia puberum dissolui posse mutuo, ipsorum consensu: dixi puberum, nam si vterque, vel alter impubes sit, non sufficit dissensus, donec

ad pubertatem accedat: vt dixi diſp. præced. n. 7. Prob. quia *c. 2. de ſponſal.* adducit ſocietatis ſimilitudinem, quæ cum mero iure, & licitè mutuo ſociorum conſenſu diſſoluatur, incongrua eſſet, ſi ex ſola permiſſione procederet. Vnde textus ille ſic intelligendus eſt, iuxta fere omnes DD allegandos: quia vulgi opinione attenta videntur hi vinculum fidei præſtitæ offendere, monendi ſunt contrahere vt à mali apparentia deſiſtant, quamuis malum non ſit. & ſi nolint tolerat Eccleſia, non ſolum permittens, ſed approbans. Item quia omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, *c. 1. de reg. iur.* ergo cum ſponſalia ex mutuo conſenſu conſurgant, eodem diſſoluuntur. Sic tenent ex Theologis *D. Thom. 4. d. 27. q. 2. n. 3. ad 5. D. Ant. p. 3. tit. 1. c. 18 §. 1. caſu 5.* & multi alij n. 6. allegandi, idem dicentes, quando intercenit iuramentum. Et ex iuriſperitis *Goffred. ſum. t. de ſponſ. n. 9. Hoſt. c. 2. de ſponſ. fi. Inn. cap. Sicut, eod. t. n. vn. Henric. c. de illis, eod. tit. n. 5. Fel. d. c. 2. n. 16. & c. 1. de iureiur. n. 1. Brunel. de ſponſ. concl. 9. n. 2. Mart. de Garatis inter conſ. matr. Zileti, conſ. 15. n. 9 Lex 8. to. 1. p. 4. Greg. Lop. eod. t. l. 7. verb. Excuſacion.* & multi alij cod. n. 6. referendi.

3 Tria tamen ſunt maximè obſeruanda, I. eſt, ſæpè remiſſionem alterius, & maximè fœminæ, non eſſe liberam, ſed quia alter ſponſus vſque adeò inuitè, & contra voluntatem, tantóque ſupercilio oſtendit ſe velle perficere ſponſalia, vt alter deſperans ſe poſſe conſequi, repugnans, & reluctans morem gerat: (quod vulgo dicimus, *a mas no poder*:) ſæpè etiam timore mali exitus, quia videt alterum notabiliter reluctari, minaſque & terrores incutere: ſæpè etiam importunis precibus inuitè extorqueretur remiſſio: quæ omnia quoties inuoluntarij mixti cauſa ſunt, minimè excuſant remiſſione obtenta: ſicut nec in aliorum debitorum remiſſione. Quando autem hæc omnia inuoluntariũ habeant, ita vt in foro conſcientiæ non excuſent, dicam l. 4. diſp. n. 9. n. 17. & diſp. 10. n. 4. ſecus autem eſſet, quando alter iubẽs aſſentitur, obiicit tamen difficultates ad ineundum matr. & incommoda, quæ inde emergent, vt parentum repugnantiam, paupertatem, &c. tunc enim remiſſio excuſaret. Et quamuis ſponſus fictè eam voluntatem oſtenderet, quin nimirum propoſitum habet nullo modo aſſentiendi, ſi tamen exterius ſeparatum oſtendat, ſi altera remittere nolit, tutum eum reddet remiſſio: quia libera fuit, & malum propoſitum animo retentum, peccatum fuit in ordine ad Deum, iniuriam autem nullam intulit: ſicut aliorum debitorum remiſſio ita obtenta, valida eſt, vt dicemus eadem diſp 9. n. 17.

4 II. Obſeruandum eſt, quando alter tantum à ſponſalib. reſilit, quamuis ab obligatione immunis non ſit, alter tamen immunis manet: eo quòd prior ſponſalibus renũciat. Sic *Sarm. 1. ſelect. c. 5. n. 4. Enriq. lib. 11. de matr. c. 14. n. 6.*

5 III. Obſeruandum eſt, quando dicatur alter à ſponſalib. reſilire, vt alter liber maneat: id enim tunc euenit quando apparet alterum requiſitum, vt contrahat, nolle eo tẽpore nec alio contrahere: alioquin licèt ille prouocatus dicat ſe nolle eo tempore contrahere, non ſequitur eum diſſentire. Quia forſan illud tempus non videtur ſibi conueniens ad contrahendũ. Sic *Con. 4. decr. 1. p. c. 5 init. n. 8. Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matr. c. 39. f. 1047.* Sed hoc ita accipiendum eſt quando nullus terminus ſponſalibus contrahendis deſtinatus eſt: ſi enim is deſtinatus ſit cauſa finiendæ obligationis, manebit alter liber, ſecus ſi cauſa illius ſolicitandæ: vt dicemus diſp. ſeq. n. 5. & duplici ſeq. ſic *Ant. Cucus l. 5. inſt. maior. t. 10. n. 70.* Vnde *Alex. de Neuo, c. Sicut, de ſponſ. n. 17.* dicit quando terminus præfixus non eſt, quantũcunque tempus lapſum ſit, licèt alter contradicat, alterum liberum non manere: quia poteſt petere coram iudice contradicentem compelli. Sed durum hoc mihi videtur, non enim tenetur alter litem mouere, & maximè ſi fœmina ſit: & ideo dicendũ eſt, quoties nullus præfixus eſt terminus, ſi alter requiſitus id renuat tanto tempore, vt ſit in mora, peccetque lethaliter contra fidem ſponſalium præſtitam, iuxta dicta ſupra diſp. 28. n. 2. alterum liberũ manere, quia frangenti fidem, fides ſeruanda non eſt. *l. Cum proponas, 21. C. de pact. l. Si conuenerit. ff. pro ſocio, & c. ſi infidelis 28 q. 2.*

Maior autem difficultas eſt, quando ſponſalia iuramento firmata ſunt, vtrũ conſenſu mutuo diſſolui poſſint. Et quidem ſi iuramentum illud in partis fauorem præſtitum ſit, conueniunt ferè omnes ſatis eſſe mutuum conſenſum. Quia iuramentum dirigitur in Deum, tanquam in teſtem promiſſionis homini factæ, quare remittente homine, remittit etiam ipſe Deus, ſic *D. Th. 2. 2. q. 89. a. 9. ad 2. Durand. 4. d. 27. q. 3. a. 3.* vbi *Paind. q. 1. a. caſu 2. n. 18. D. Ant. p. 1. 10. c. 6. §. 4. Driedo l. 2. de libert. Chriſt. c. 1. Prap. 3. Adul. c. 5. Mat. q. 319. Sot. l. 8. de iuſt. q. 1. a. 6 ad 2. Cela. 4. d. 27. q. 3. Verac. t. p. Spec. a. 21. adfi. concl. 1. 2. Bart. à Ledeſ. dub. 10. de matr. f. 1238. Philiar. de of. ſacer. 1 p. 2. l. 2. c. 1. Enriq. l. 11. de mat. c. 14. n. 6. Vinal. cãdel. 1. p. de ſponſ. c. 5. n. 31. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 38. f. 1048. col. 2. P. de Ledeſ. de matr. q. 43. a. 3. f. 120. v. 4. cauſ. Manuel. 1. 1. ſum. in 2. edit. c. 245. n. 10.* & ex iuriſperitis *Spec. 1. de legato, §. Nunc oſtendendũ, v. Hoc quoque, ſub v. 24. Old. conſ. 241. Hoſt. c. Quintanallis de iureiur. fine. Ant. c. 2. de ſponſ. 9.* vbi *Card. n. 4. Anch. n. 3. Abb. n. 5. Alex. de Neuo n. 16. Henr. n. 8. Fel. n. 16. & 33. Roſella verb. Sponſalia, 8.* vbi *Ang. 20. Syl. q. 10. caſu 1. Tab. q. 9. n. 10 caſu 1. Arm. n. 12. Idem Ang. Iuram. 9. n. 2. Sylu. Iuram. 6. q 8. & 9. Tab verb. Iurare, q. 20. Arm. verb. Iuram. n. 21. Brunel. de ſponſ. concl. 9. n. 1. & 2. concl. 16. n. 11. Nau. ſum. c. 22. Hiſp. n. 22. Lat. n. 25. caſu 1. Cou. de pactis, 1. p. §. 3. n. 1 & 4. decr. 1. p. c. 5 init. n. 1. Alex. Carrer. l. 1. de ſponſ. c. 15. Ant. Cucus l. 5 inſt. maio. t. 10. n. 60. Pet. Greg. ſyntag. iuris p. 2. l. 8. c. 2. n. 8. Marien. 2. l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 45. Menoc. de arbitr. l. 2. cent. 2. caſu 103. n. 2. Lancel. inſt. iur. can. l. 2. t. de ſponſ. verb. Liberent. Maſcard. de probat. concl. 1035. n. 17. Mart. de Garatis inter conſ. matr. Zileti, conſ. 15. n. 11.*

Quãdo autem iuramentum eſſet principaliter in hono- 7
rem Dei præſtitum, vt ſi intuitu pietatis quiſquam iuret fœminæ pauperi, ſe eam ducturũ, at tota res promiſſa cedit in fauorem partis, non conueniunt DD. an mutuo conſenſu poſſint ſponſalia diſſolui: duplex enim eſt ſent. Prima negat. Prob. 1. ex doctrina *D. Tho. 2. 2. q. 89. ad 2.* vbi ait eum cui aliquid promittitur intuitu pietatis, non poſſe remittere. 2. Quia iuramentum factum Deo intuitu pietatis, voto æquiualet, vt tradunt omnes: in voto autem nihil poteſt perſona priuata, cum ſoli Deo ius acquiratur. 3. quia id iuramentum Deo præſtatur, cuius iuri alter renunciare nequit. Ita docere videntur *Ioan. Andr. cum Vincent. c. 2. de ſponſ. n. 7. & 8. Anch. ib. n. 5.* & expreſsè docent *Ant. ib. n. 9.* vbi *Abb. in fine Alex. de Neu. n. 28. Card. c. De illis, el. 1. de deponſ. impub. n. 2. Roſel. verb. Sponſalia, n. 8.* vbi *Ang. n. 20. Sylu. q. 10. caſu 1. Alex. Carrer. l. 1. de ſponſ. c. 15.* Et ex Theologis *Sot. l. 9. de iuſtit. q. 1. a. 9. ad 2.* Et eſt probabilis. Ne tamen intelligas, velle hanc ſententiam, vt ſi iurans teneatur puellam nolentem ducere: hoc enim abſurdiſſimum eſſet, cum matrimonium ex mutuo conſenſu conſtet: ſed mens eius eſt, per remiſſionem promiſſionis alterius non manere liberum iurantem, ſi adhuc remittens velit matrimonium.

II. Sent. multo probabilior, ait mutuo conſenſu diſſolui 8
poſſe, quia quamuis iuramentum Deo præſtitum ſit, ipſe Deus recepit illud in partis vtilitatem, ergo pars cui debetur, remittere poteſt, ſicut alia debita condonare. 2. quia ideo poteſt pater aliqua filiorum vota irritare, vt omnia impuberum, & realia puberum minorum, & prælatus in votis ſubditi diſpenſarie quia poteſt tollere materiam, qua ſublata votum ceſſat, ſed ſimiliter pars condonare poteſt ſponſionem, in ſui fauorem factam, ergo conſequenter iuramentum. Hanc videtur tenere *Card. c. 2. de ſponſ. n. 4.* & docent *Brun. de ſponſ. concl. 9. n. 2. Ant. Cuc. l. 5. inſt. maior. t. 10. n. 6. Nauar. Enriq. Vinald. Philiarc. Lud. Lop. allegati n. 6.* & fauent reliqui DD. ibi allegati, qui demptis paucis, quos n. 7. retuli, abſolutè docent ſponſalia iurata partis, remiſſione diſſolui. Addit. *Ant. Cuc.* forte teneri hunc, aliam pauperem ducere, quia promiſſio duo continebat, ſcilicet pauperem ducere. & hanc, ergo ſi iurans nequeat

vtrumque

vtrumque implere, tenebitur alterum, *l.Celsus,§.1.ff.de recep.arbit.* Sed oppositum dicendum est: quia huic pauperi præcisè promisit.

9 Ad argum. proposita n.6. respondetur. Ad 1. expresè loqui *D.Thom.* vt constat ex eius exemplis, quando non redundat, & cedit tota res promissa in vtilitatem hominis, cui iuratum est, vt si quis iurat, alicui se ingressurum religionem. Ad 2. quod quando tota res per votum promissa, cedit in alicuius vtilitatem, vt si promittam Deo me daturum eleemosynam Petro pauperi, potest similiter is remittere. Ad 3. quod licet Deo acquiratur ius, & huic directè non possit renunciare is cui fit promissio, at potest indirectè, & consequutiuè, eo enim ipso, quod cedit iure suo, vt potest, consequenter cessat ius Dei, quod est annexum iuri hominis illius. Et similiter credo posse mutuo consensu dissolui, licet vterque iurasset matrim. intuitu pietatis: posset enim alteruter cedere iure suo acquisito ex promissione, & iuramento alterius, & consequenter cessaret ius Deo acquisitum.

DISPVTATIO LIII.

Vtrùm dum terminus sponsalibus contrahendis præfixus est, eo transacto maneat liber is per quem non stetit?

SVMMARIVM.

In quo consistat difficultas, & proponuntur duo textus, qui sibi aduersari videntur. n.1.

Potest assignari terminus ad finiendam, vel tantum ad solicitandam obligationem; & quid inter vtrumque medium distet 2.

Quando terminus adiiciatur ad finiendam, & quando ad solicitandam obligationem. 3.

1.Opinio, lapsu termini dissolui sponsalia, 4.

Secunda distinguens 5.

Quid quando lapsus est terminus culpa vtriusq; vel alterius tantũ, 6.

Quid si alter fuit legitimè impeditus, n.7 & quid si vterque, n 8. & eodem n.7. legitimè impedito non currit tempus.

Quid, si terminus præfigatur à iudice, & quãdo id iudex facere possit, 9.

Soluuntur argumenta, & explicantur c.Sicut de spons & l.Celsus, §. 1.ff.de recep.arbit. n.10 & ibi, speciale asserenti, incumbit probatio.

2 TOta difficultas consistit in duplicis textus, qui sibi aduersari videntur, concordia: alter est, *c.Sicut de sponsalibus* ibi, *nisi in iuramento suo certum terminum præfixit, intra quem dictam duceret in vxorem, & per eum non stetit, quin ad statutum terminum, matr. consummaret.* ex quo constat liberum esse à sponsalium fide eum, absque cuius culpa, sponsalia præfixo termino impleta non sunt. Alter verò est, *l.Celsus, 27.§.1.ff.de recept.arb.* ibi *sed ipse rectè putat duo esse arbitri præcepta, vnum, pecuniam dari: aliud intra Kalendas dari.* ex quo patet in obligatione soluendi certo termino, duplicem claudi, vnam, soluendi; alteram, eo termino: ergo non impleta hæc posteriori obligatione in sponsalibus, superetit prior.

2 Ad horum textuum concordiam, præmittendum est, dupliciter posse terminum obligationi adici. 1. ad restringendam, seu finiendam illam, & tunc lapso termino, cessat ex parte eius, per quem non stetit, *l. si fideiuss. 29. §. fi. ff. mandati, vel contra,* ibi, *fideiussor si solus tempore liberatus,* vbi *gl.verb.Fideiuss.* inquit sic, quia fideiusserat, vt ad tempus teneretur: *& l.Obligat.la 2.paulò post princ.* ibi, *ad diem autem vsque ad Kal. dare spondes.* vbi *gl.verb. Dare,* ait, vt postea non tenearis *ff.de act. & obl.* & ratio est, quia omnes contractus ex consensu contrahentium vim obligandi accipiunt: *reg.Contractus, de reg.iur.in 6. & l.2.ff.de act. & oblig.* ergo si contrahentiũ voluntas fuit terminum interponere, ad finiendam obligationem, eo transacto, extinguetur ex parte eius, qui culpæ expers fuit. 2. modo potest adiici terminus, ad solicitandum obligationis effectum, id est, ad constituendum tempus, vt deinceps debitor in mora constituatur non soluendo, & tunc lapsus termini non extinguit obligationem. Ratio est, quia ibi sunt quasi duo contractus, vnus, faciendi, alter, certo termino, vt constat ex *l.Celsus, §.1.de recep.arbitr. & c.Cum dilecti, de dolo, & contum.* ibi, *cum mandatur alicui, vt ad certum terminum se præsentet:* ergo licet contrahens deficiat in contractu termini, manebit altero faciendi astrictus. Deinde, quia terminis adiicitur tunc, vt debitor citius impleat, ergo non debet contrariam liberationem operari. sic docent *Ant.c. Sicut, de sponsal.n.10. Abb.n.11. Alex.de Neuo, n.18. Trap. n.7. Ang.verb.Obligatio, n.7.* vbi *Sylu. q.11. Tab.q.3. n.4. Armil.n.4. Brunel.de sponsc.concl.8.n.4. Con.4.decr.1.p.c.5. init.n.8. Ant.Cucum lib.5.instit.maior.t.10.n.67. & seq. Lancel.instit.iurèc an.l.2.t.de sponsal.ver. Terminum.*

3 Rogabis tamen, quando censeatur terminus adiectus ad finiendam obligationem, & quando ad solicitandam, vbi de contrahentium animo minimè constat. Accipe duplicem regulam. Prior est, si terminus ab vno tantum contrahentium destinetur, vt alter intra illum impleat, censetur destinari tantùm ad solicitandum, vt si promittam tibi fore, vt vendam rem meam intra mensem, te non astringo ad emẽdum. Sic *Ant. Abb. Alex. de Neuo. Prap. n. prap. allegati.* Posterior regula sit, quando terminus ab vtroq; contrahente imponitur, respectu alicuius per vtrumque implendi, si initio contractus adiiciatur, id est antequam cõtractus sit perfectè initus, & obligatio contracta, censetur adiectus causa restringendæ obligationis, vt eo transacto, non duret: quia cum nullus sit contractus, nullaque obligatio orta, ille terminus est intrinsecus, & quasi pars obligationis, eiúsque conditio, & subinde eo transacto, deficit, conditionis defectu: quando autem adiicitur obligationi iam perfectæ, & contractui consummato, censetur adiectus causa solicitandi, nec ipsius lapsu obligatio extinguitur. Quia cum prior contractus iam sit perfectè initus, & orta sit absoluta obligatio, adiectio termini extrinseca est, & noui contractus initium: ergo eo termino trãsacto, non cessat prior obligatio absoluta, & à posteriori independens. Sic *Ant. Abb. Alex. de Neuo, n.18. & duplici seq. Prap. Ang. Sylu. Tabiena, Brunel. Con. Ant. Cucum. n.68. & seq.* quos n. præced. allegaui, *Imola, c. Cum dilecti. de dolo & contum. n.14.* Limitationes huius regulæ subiiciam vna cum sponsalibus, n.6. & duplici seq.

4 Hoc præmisso, circa quæstionem propositam, duplex est sent. 1. ait, lapsu termini sponsalibus adiecti, semper ea dissolui, ex parte eius per quem non stetit. Prob. quia *c.Sicut, de sponsc.* indistinctè id dicitur. Deinde, quia cum sponsalia sint initium matr. iis perfectè initis non dicitur contractus consummatus, vnde licet ex intervallo adiiciatur terminus, censetur contractui non perfecto adiectus, & consequenter iuxta secundam regulam traditam n.3. extinguet obligationẽ eius lapsus. 3. quia licèt sponsalia sint contracta absolutè, negari nequit, quin sint respectiua, & tacitã conditionem recipiant, Consentio in te, si tu consenseris in me, dies autem postea adiecta est de partium consensu, ad purificanda hæc sponsalia, ergo si per alterum stetit, videtur cessare ex parte alterius obligatio hæc respectiua, deficienti ea tacita conditione, Si tu consenseris in me. Sic tenent (*ad.c.Sicut, de sponsal.verb.Oppono ad solut. & ibi. Alex.de Neuo, n.21. Prapos.n.7.* & pro hac sent. sunt aliqui DD. indistinctè & generaliter docentes lapsu termini dissolui sponsalia ex parte innocentis. hi sunt ex Theologis, *D.Th.4.ad 27.n.2.a.3.ad 2.* vbi *Palu.q.1.a.3.cas.4.n.20. D. Ant.3.p.t.1.c.18.ante §.1.fi. Sot.4.d.29.q.2.a.5. cas.5. Bart. à Ledes.dub.13. de matr.casu.5. Verac.1.p.speculi, n.21. casu 10. Phil.de offic.sacerd.t.1.p.2.l.2.c.1. Pet.de Led de matr. q.43.a.3.f.121. causa 8. Vega l.9.sum.324.* Et ex iurisperitis *gl.d.c.Sicut, verb. Ad statutum, Rosell.verb.Sponsal.n.6.* vbi *Tab.q.9.a.10.casu 10. Arm.n.12. Nau.sum.c.22. Hisp.n. 25. Lat.n.27. cas.7. Alex.Carrer.l.2.de sponsc.15. Men.de arbitr.l.2.cent.5.casu 455.n.8. Mat.l.5. recop. c.1. in rubr.gl. 1.n.51.* & tandẽ expresè hanc sent. tenet *Enr.l.11. de matr. c.14.n.5.* nescio tamen, quo fundamento distinxit inter forum conscientiæ, & externum, dicens in foro conscientiæ solui sponsalia lapso termino in ipsismet posito, secus in foro externo, quando ex intervallo, cum necessario idem in vtroque foro dicendum sit, quandoquidẽ externus non innititur falsæ præsumptioni. Et hæc sent. probabilis est.

5 II. Sent. probabilior, sic distinguit, si sponsalibus iã contractis, tractetur ex interuallo de die matrimonij celebrandi, lapsus termini neutrum liberat à sponsione: quia cum accedat contractui sponsalium perfectè initio, censetur adiectus ad solicitandam obligationem, nec eius lapsus obligationem extinguet: iuxta 2. reg. traditam n. 3. si autem tépore ipso, quo sponsalia contrahuntur, apponuntur termini, vt si aliqui non absolutè dent sibi fidem de matrim. contrahendo, sed de contrahendo tali termino, tunc lapsus termini eximit ab obligatione illum, per quem non steterit: cũ enim nullus sit contractus perfectè initus, sed in ipsomet sponsalium contractu terminus imbibitus sit, censetur adiectus ad extinguendam obligationem, iuxta eandem regulam: & in priori casu intelligitur *l. Celsus, §. 1. ff. de recept. arbitr.* in posteriori autem *c. Sicut de sponsa.* vt constat ex iis verbis textus *dicti c. Sicut*, vbi, *nisi iuramento suo certum terminum intra quem dictam fœminam duceret, præfixit.* vbi clarè loquitur de termino in ipsomet contractu interposito. Huius sent. expressè videtur *Arch. c. Nupt. 27. q. 1.* vbi explicat *d. c. Sicut*, quando ita sponsi se obligarunt ad eum terminum, vt vltra non tenerentur, & tenent expressè *Abb. d. c. Sicut n. 11. & c. De illis, de sponsa. n. 5. & c. Cum dilecti, n. 12. de dolo & contumac.* vbi & *Imola* satis obscure. *n. 14. Ang. verb. Sponsa. n. 27. & verb. obligatio, n. 7.* vbi *Sylu. q. 11. & verb. Sponsalia. q. 10. casu 5. Tab. verb. Obligatio, q. 3. n. 4. & ibi Arm. n. 4. Brunel. de spo. consel. 8. n. 4. Con. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 8. Greg. Lop. l. 7. verb. Excusacion. 1. p. 4. Ant. Cucus l. 5. inst. maior. t. 10. n. 67. & duplici seq. Vinald. cand. p. 1. de spo. c. 5. n. 40. Lancel. inst. iuris can. l. 2. t. de spõs. verb. Terminũ, Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 38. f. 1047.*

6 Temperanda tamen est vtraque sent. & simul posterior regula tradita n. 3. vt per lapsum termini in ipsomet contractu adiecti, soluantur sponsalia, & obligatio cuiuslibet contractus: quãdo stetit per vtrumq; contrahentem, quominus perficeretur, & alius contractus, alias si stetit per alterum tantum, hic adhuc ligatur, nec ex culpa sua commodum reportet, alter verò liber manet: quod clarè significat *c. Sicut de desponsa.* dum ad eximendum sponsum ab obligatione ponderat, *& per se non stetit:* & ita docet *Card. ibi, ad fin. Alex. de Neuo, n. 10. Prep. n. 7.* addens in dubio videri per alterum stare, quando vnus paratus est.

7 Hinc infertur, si is per quem stetit, culpa vacet, quia legitimo impedimento sponsalia, aut contractum, debito termino non perficit, minimè dissolui, quia *c. Sicut*, ponderat illius per quem stetit, culpam. Deinde, quia cùm non stat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta esset: *reg. Cum non stat. de reg. iur. in 6.* Tandem quia legitime impedito non currit tempus, *c. Quia diuersitatem de concess. præben. l. 1. C. de annali exceptione, auth. Nisi triennale, C. de bon. mater.* vbi *Pinel.* melius cæteris explicat *Lud. Gomez reg. cancell. de public. resign. q. 7. Sarmien. l. 1. select. c. 12. n. 9.* Sic docet *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 4. n. 20.*

8 2. Infertur idem dicendum esse, quando vterque iusto impedimento detentus, non perficit tempore præfixo. Prob. iisdem rationibus. Sic *Ioan. And. c. Sicut de sponsa. n. 4.* vbi *Card. ad fin. Alex. de Neuo. n. 20. Prep. n. 7. fin.* Vnde non est audiendus *Ant. ibi num. 10.* dicens tunc temporis vtrumque manere sponsalibus astrictum, minimè tamen peccare aliud matrimonium celebrando. In quo aperta est contradictio, si enim ligatus manet, peccat non implens: vel si non peccat, non manet ligatus.

9 Tandem vbi tempus designatur à iudice sponsalibus perficiendis, ob fornicationis periculum imminens: (id enim tunc potest, iuxta ea quæ habentur *c. Ex publico, de conuers. coniug.*) potest eo tempore elapso is per quem non stetit, aliud inire matrimonium: quia terminus censetur appositus obligationi finiendæ, ne diutius cum fornicationis periculo nuptiæ protrahantur. Sic *Præpos. c. de illis. de sponsa. n. 5. casu 5.* male tamen refert *Hostiensem sum. t. de sponsa. §. vlt. initio*, id enim non dicit, sed agit de termino, per contrahentes assignato.

Ad textus n. 1. propositos *gl. 10. c. Sicut, verb. Ad statutũ*, nititur id c. concordare cum *l. Celsus*, vt dispositum in ea lege, regulare sit: speciale autem, quod decidit *d. c. Sicut*, fauore matrimonij, vt vitetur imminens fornicationis periculum. Sed hic intellectus reiicitur, quia asserenti aliquid esse speciale, incumbit probare, rationemq; assignare, *l. Antiquitas, 14. C. de usufr. ibi, quare enim iste usufructus sibi tale vendicet priuilegium, vt à generali interemptione usufructus ipse solus excipiatur?* Nec ratio *glossæ* aliquid confert, quia solent leges biénalem, & triennalem motam aliquando concedere, vt dicemus disp. seq. n. 1. Item quia si aliquod speciale, & priuilegium admittendum esset, vt vtique in fauorem matrimonij, & sponsalium, vt valeant, non verò vt destruantur, foret: in hoc enim sunt hi contractus fauorabiles: vt diximus sup. disp. 18. n. 5. & duplici seq. Vnde explicandi sunt hi textus, & ad concordiam reducendi, eo pacto quo diximus n. 5. Ad 1. arg. propositũ n. 4. constat ex dictis n. 5. vbi is textus explicatus est. Ad 2. negatur antec. quia in ratione sponsalium, omnino per promissionem mutuam perficiuntur: & longè distant à contractu matrimonij, sicut & votum simplex à solemni. Ad vltimum negatur consequentia, quia conditio illa non adiecta est ipsi contractui sponsalium, qui absolutè initus est: quare eius defectu prior ille contractus nõ extinguitur.

DISPVTATIO LIV.

Vtrùm dissoluantur sponsalia ob alterius sponsi absentiam in longinquum profecti, absque alterius licentia?

SVMMARIVM.

Quid circa hoc ius canonicum, & quid ciuile disposuerit? & dispositum in vno correlatiuo, censetur dispositum in alio, n. 1.

Qualiter intelligantur l. 2. C. de sponsa. l. 2. C. de repudiis, l. Sape, ff. de sponsal. l. 8. t. 1 p. 4. referuntur tres modi explicandi, n. 2. 3. & 4. & eo n. 4. an iudex possit hoc tempus restringere, vel protrahere.

An standum sit dispositioni iuris canonici, ita vt eo ipso quod se transfert, sponsus, maneat sponsa libera? opinio affirmans esse iuris ciuilis, n. 5.

Secunda verior, n. 6 & ibi videre posse aliquid fieri, quid importet.

Quid si sponsalia iurata sint, n. 7. & exigatur licentia iudicis. 8.

An idem sit in foro externo, & conscientiæ, in hoc casu 9.

An intelligatur secunda sententia, 10.

Quid si sponsus absit in loco propinquo, n. 11. vel sit spes de proximo redeundi, 12.

Quid si alter de alterius licentia in longinquum profectus est. 13.

An sponsa de futuro teneatur sequi sponsum, & sit iusta causa retardandi à sponsalibus, si velit sponsus domicilium mutare. 14.

1 Difficultatis huius ansam non immodicam præbet ius ciuile, quod hac in re diuersum disposuisse videtur, quam ius canonicum: hoc enim nullum præscribit tempus expectandi sponsum absentem, sed liberum ait esse alteri, mat. aliud nouendi, *c. De illis, de sponsa.* ibi, *si quis iuratis aliquam, ducturam, & postea dimittis terrã, se ad alias partes transferens, liberum erit mulieri cũ alio contrahere, recepta de periurio pœnitentia, si per eam stetit.* Ius verò ciuile varium hac in re videtur: nã *l. 2. C. de spon.* decidit sponsum absentem intra eandem prouinciam biennio exp. ctandum esse: & *l. 2. C. de repudiis*, dicitur triennium expectandum esse, & *l. Sape. ff. de sponsa.* statuitur, dum ex causa necessaria abest expectandum esse donec causa cesset: & *l. regni Castella, 8. t. 1. p. 4.* sic habetur, *quando alguno de ellos se va a otra tierra, e no lo pueden sallar, ni saber de esta, debe el otro esperar fasta tres annos.* Et quamuis hæ leges nil de sponsæ absentia disponant, id euenit, quia raro ea contingit: cæterum idem dicendum est, quia sunt correlatiua, & ideo dispositum in vno censetur in alio disponi, *l. si. C. de indict. viduis. l. fin. ff. de accept. l. C. de rep. l. 11.* quod intelligitur, dum in vtroque correlatiuo eadem ratio subest: vt ex multis probat, *Euerard. loco à correlatiuis n. 8.* vt contingit hic: & ita idem dicendum esse de sponsæ absentia, docent *Cyn. & Bald. l. 2. fin. C. de spo. Alex. de Neuo, d. c. De illis, n. 16.* quod approbat *d. l. 8. partita.* ibi, *quando alguno de ellos se va a otra tierra.* Hæc ergo legum varietas diuersimodè conciliari solet à DD.

Triplex

2 Triplex igitur est modus intelligendi has leges. I. est, si sponsus abiit ex causa necessaria, expectandum esse donec causa cesset, iuxta *l. Sape ff. de spons.* si autem ex voluntaria, tempus esse arbitrarium: quia *l. 2. C. de repudiis*, triennium præscribens, agit de matrimonio. Sic *Anch. c. De illis, n. 2. de spons.*

3 II. Modus est, si absit ex causa iusta voluntaria, siue sit in eadem prouincia, siue in diuersa, biennio expectandum esse, iuxta *l. 2. C. de spons.* non obstante triennio præscripto per *l. 2. C. de repud.* ea enim ius minime statuit, sed factum narrat: si verò ex causa necessaria, donec cesset impedimentum, iuxta *l. Sape, ff. de spons.* Sic *Cynus, l. 2. de spons. Abb. c. De illis, eod. t. n. 5.*

4 III. Dicendi modus est communior, & probabilior, qui sic conciliat leges: aut sponsus abest ex causa necessaria, vt ob parentum obitum, morbum, & cætera: & tunc expectandus est, donec cesset impedimentum, iuxta *l. Sape. ff. de spons.* aut abest ex causa probabili, & iusta, non tamen necessaria, & tunc si in eadem sit prouincia, est biennio expectandus, iuxta *l. 3. C de spons.* si in alia triennio, iuxta *l. 2. C. de repudiis.* Sic *gl. l. 2. C. de spon. initio, Hostien. sum. t. de spo. n. 3. Io. Andr. c. De illis, de sp. n. 6.* vbi *Ant. n. 6. Alex. de Neue, n. 14. Prab. n. 4. Ang. verb. Sponsi. n. 26.* vbi *Sylu. q. 10. casu 4. Brun. de sp. concl. 8. n. 3. Nau. sum. cap. 22. Hisp. n. 24. Lat. 26. casu 4. Con. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 7. Ant. Cuc. l. 5. inst. maior. t. 10. n. 64. Alex. Carrer. l. 1. de sp. c. 15. Menoch. de arbitrariis, l. 2. cent. 5. casu 455. n. 7. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 48. Vin. cand. 1. p. de sp. c. 5. n. 36.* Quamuis non omnes hi DD. omnia hæc membra sic explicent, sed aliqua subticeant: quæ distinctio sic intelligenda est, nempe si scitur quò sponsus se transtulerit, tunc procedit distinctio posita quando est in eadem, vel diuersa prouincia: vbi autem id ignoratur, triennio expectandus est. Sic *Io. Andr. Alex. de Neuo, Con. Mat. prox. cit.* idque disponitur, *l. 8. tit. 1. p. 4.* & docet *ibi Greg. Lop. verb. No lo pueden.* Poterit autem iudex tempus hoc restringere ob fornicationis alterius sponsi periculum, vel ex alia iusta causa. Sic *Host. Io. And. Ant. Ale. de Neuo, Prap. Sylu. Cou. Greg. Lop. Matienz. proxime alleg.* idem *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 3. n. 19. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. casu 2.* Similiter poterit ex causa iusta hoc tempus protrahere. Sic *Host. Palud. Sylu. D. Anton. Alex. Carrer. ibid.*

5 His ergo præmissis tota difficultas huius quæstionis est vtrum ius canonicum correxerit ius ciuile, & ita non sit necessarium expectare tempus iure ciuili præscriptum. Duplex est sent. I. ait ius ciuile non esse correctum, & ita tempus eo præscriptum, seruandum esse. Quia ius canonicum *c. De illis de spon.* non negat tempus legale expectandum esse, sed tantum decidit liberum esse sponsæ alij nubere, si sponsus absit: quæ absentia iuxta legis ciuilis præscriptum accipienda videtur: legum enim correctio vitanda est, *l. Præcipimus, C. de appell.* Sic *gl. d. c. De illis, verb. Liberum, & c. Sicut, de sp. verb. Quinque, Host. d. c. De illis, ver. Liberum,* vbi *Ioan. Andr. n. 6. Ant. n. 5. Anch. n. 2. idem Io. Andr. d. c. Sicut, n* 8. ibi *Abb. n. 11. Henric. c. In præsentia, de spons. n. 2. Lex. 8. t. 1. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Fasta,* dicens communem: *Sylu. verb. Sponsalia, q. 10. casu 4. Rosella verb. Sponsalia n. 8. Menoch. de arbitrariis, v. 2. censetur. 5. casu 455. n. 7. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. gloss. 1. n. 48. Ant. Cucus l. 5. inst. maior. t. 10. n. 64. & seq.* & ex Theologis, *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 3. n. 19. D. Anton 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. casu 2. Viguer. l. instit. c. 16. §. 7. vers. 7. Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. a. 3. vers. Septima causa:* & est satis probabilis.

6 II. Sententia probabilior, ait correctum esse ius ciuile per canonicum. Quare sponso in longinquam se regionem transferente, non obtenta sponsæ licentia, liberum esse huic relictæ, alij nubere. Prob. quia tam longe recedens videtur cedere iuri sponsalium. 2. quia *c. De illis, de sponsal.* dicitur licitum esse, & posse relictam aliud libere contrahere matrimonium: si autem triennium, aut sponsi licentiam expectare deberet, iam non posset libere: argumento, *gloss. clem. Dudum, de sepult. ver. Libere,* vbi dicit Liberè, denotare, non requiri licentiam: quam sequuntur *Abb. c. 1. n. 4. de offic. ord. & ibi Barbat. & Alc. notab. 3.* Et ratio diuersitatis inter ius canonicum, & ciuile, ea est. quia hoc, solum bonum publicum considerat, nec ad peccatum attendit, vt notatur *reg. Possessor mala fidei, de reg. iur in 6.* illud autem peccatum considerat, quare cum ob sponsi absentiam, immineat fornicationis periculum sponsæ, concedit illi posse liberè contrahere. Hanc tenet *Card. c. de illis, de spons. vers. Quares quæ fuit ratio, & ibi Abb.* licet aliquantulum dubius, *in fin. Alex. de Neuo n. 15. Prap. nu. 5. Minsinger. c. Quoniam frequenter, §. Porro, n. 17. vt lite non contest. Ang. verb. Sponsi. n. 26.* vbi *Tab. q. 9. num. 10. casu 2. Armil. n. 12. Brun. de spons. concl. 8. n. 3. Cou. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 7. Nau. sum. c. 22. Hisp. n. 24. Latina n. 26. casu 4. Ale. Carrer. l. 1. de spons. c. 15. Lanc. Instit. iuris cad. l. 2. t. de spo. verb. Liberum,* & ex Theologis, *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 5. vers. Decimò quando, Enriq. l. 11. de matr. c. 14. n. 5. Vinald. cand. l. 1. p. de spon. c. 5. n. 37. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 38. f. 1047. Phil. de offic. Sac. 10. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Man. 1. to. sum. in 2. edit. c. 245. n. 4.*

Idem procedit, quamuis sponsalia iuramento stabilita 7
sint: vt expresiè dicitur, *c. De illis, de spon.* & ita dicitur, sponsæ pœnitentiam de periurio iniungendam esse; si per illam stetit, sic *Abb. c. Sicut n. 11. de spon. Ang. Sylu. Nau. Cou. n. prac. & 5. allegati.*

Est tamen differentia, (vt tradit *Abb. eo. c. Sicut* 2. 11.) in- 8
ter sponsalia iurata, & non iurata: quod ad illa dissoluenda, requiratur iudicis authoritas: secus tamen ad hæc. Sed *Cou. 4. decr. 1. p. c. 5, init. n. 7.* hanc distinctionem reprobat, dicitque in vtroque casu requiri iudicis authoritatem: idem *Anch. c. De illis, de spons. n. 3.* dicit enim necessarium esse Ecclesiæ iudicium, illudque ferendum causa cognita: idem *Nauar. n. 6. alleg.* dicit enim esse necessarium, iudicem certum redeundi tempus præscribere, vt eo transacto possit fœmina alij nubere, idem *Philiarc. ibi cit.* dicit enim iudicis arbitrio relinqui tempus absentiæ sponsi: idem *Vin. & Manuel eo. n. 6. relati,* dicunt enim iudicis licentia obtenta fas esse sponsæ alij nubere. Sed credo in neutro casu esse necessarium Ecclesiæ iudicium, sed vbi manifestè constat sponsum in longinquam regionem se transtulisse, absque spe proximi reditus posse sponsam aliud inire matr. Prob. quia *textus c. De illis, spo.* loquens de iis iuramento stabilitis, ait liberum esse sponsæ cum altero contrahere: vbi autem aliquid liberè fieri potest, nulla desideratur licentia vt probaui n. 6. & ita tenet *Tab. vers. Sponsal. q. 9. n. 10. casu 2. Armil. n. 12. Lancel. instit. iuris can. l. 2. t. de spons. verb. Liberum:* idem videntur expresiè tenere *Sotus,* & *Euri. n. 6. alleg.* dicunt enim posse libere statim cum alio contrahere: idque probant, quia recedens in longinquum videtur iuri sponsalium cedere: at vbi alter cedit, nulla exigitur licentia, vt alter libet sit.

Alij autem differentiam agnoscunt inter forum cons- 9
cientiæ, & externum: vt in illo standum sit iuri canonico, nec sit necessarium obseruare tempus legale: in hoc autem, secundum ius ciuile sententia ferenda sit. Sic *Enriq. l. 11. de matr. c. 14. n. 5.* Sed ego non capio cui innitatur fundamento differentia hæc: nam aut ius ciuile corrigetur per canonicum, aut non: si corrigitur, in vtroque foro standum est iuri canonico, cum sit materia spiritualis: si non corrigitur, sed dum ius canonicum disponit posse libere contrahere, intelligitur expectato tempore legali, in vtroque foro hoc tempus seruandum est. Quare melius cæteri DD. n. 6. allegati, indistinctè loquuntur.

Est autem hæc II. sent. intelligenda, non de quacunque 10
sponsi absentia, sed dum in terram longinquam se transfert, quod apertè significat ius canonicum, *c. De illis, de spo.* ibi, *dimittit terram, se ad alias partes transferens:* & eodē pacto intelligenda est prior sent. quare *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 2. Mont. l. 8. t. 1. p. 4. Veracr. 1. p. Spec. a. 21. cas. 3. Tab. Arm. Viguer. Sot. Petr. de Led. n. 5. & 6. pro vtraque sent. allegati,* explicant hunc casum, quando sponsus abiit in partes longinquas: *Rich. 7. d. 27. a. 3. q. 4. & ibi Duran-*

dus,q.3.a.3.Palud.D.Ant.Nau.Sylu.Ang. Enriq. Philiarc. ibid.allegati,& Barth.à Ledesm.dub.13.de matr. explicant hunc casum, quando sponsus ad aliam regionem se transtulit:idem docent DD.quos n. seq. referam.

11 Hinc infertur, dum sponsus esset in loco propinquo, cum expectandum esse,vel requirendum, vt intra certum tempus contrahat matrimonium:& si iusto impedimento detineatur, non esse temere sponsalia dirimenda, sed attenta sponsæ qualitate,quæ forsan ex mora, fornicationis periculum pateretur.Sic *Cou.4.decr.1.p.c.5.init.n.7.Matienzo l.5.recop.t.1.rubr.gl.1.n.48.Vinald.& Lud.Lop.n.6. relati.*

12 Similiter intelligenda est vtraque sententia,vbi de proximo sponsi reditu minime est spes,ea enim existenti,non dissoluentur sponsalia:quod apertè significant verba *c. De illis,de spons.dimittit terram se ad alias partes transferens:* transferre enim se aliquò,diuturnitatem quandam importat;vt *Cic.pro Cluentio,Totum se ad artes componendas transtulit:*idem *Acad.4.Cur non se transtulit ad alios,& maximè Stoicos.*Nec proprie dicetur aliquem dimisisse domum, & se in ædes Petri transtulisse,cum eum inuisit officij gratia;sic cum aliquid ab vno transferatur in alterum, perpetuum dominium,vel saltem diuturnum eidem confetri significatur. Exempla suppetunt passim apud Ciceronem, sufficiat modo illud *Virg.Æneid. regnumq; à sede Latini Transferet,& longam multa vi muniet Albam,*& 2.Æneid. *ferus omnia Iupiter Argos Transtulit, incensa Danai dominantur in vrbe.* Sic *Abb.c. De illis,fine,& ibi Præpos.nu.5. Ang.verb.Sponsalia,n.26.Syl.ibi.q.10.casu 4.Tab.q 9.n.10. casu 2. Armil.n.12.Enriq. lib.11.de matr.c.14.n.5.*

13 Quando autem sponsus de licentia sponsæ se in longinquum transtulit, inter eosque conuenit de absentiæ tempore, tantum tenetur sponsa eo tempore expectare. Sic *Io. And.d.c. De illis,n.5.& ibi Ant.n.5* quare si tempore statuto non venerit,potest sponsa alij nubere:vt colligitur ex eisdem DD.& videtur tenere *Philiarc.de Offic.sacerd.t.1.p.2.l.2 c.1.*ait enim absolutè,dissolui sponsalia, si sponsus tempore constituo non venit : quod ego intelligerem,nisi constaret sponsæ,inculpabiliter sponsum non venire tempore præstituto.vt dixi disp.præc.n.7. quando terminus constitutus est sponsalibus perficiendis, & alter absque culpa non implet.

14 Demum ex dictis infertur sponsam de futuro non teneri sequi sponsum vagantem:vt colligitur ex *c.De illis,de spons.*& ibi tenet *gl.verb. Transferentes,& Host. super eod. verb.Ant.n.6. Abb.n.4.Host.n.1. Alex.de Neuo,n.7. Prap. n.3.Cancel.instit.iuris can.1.de spons.verb.Migrare.*Ex quo subinde infertur, si post sponsalia contracta notit sponsa, velle sponsum mutare domicilium, se in alium locum transferendo non teneri cum ipso contrahere,sed esse sufficientem dissoluendi sponsalia causam,Quia est notabilis mutatio,nec antea prænognita : nec sponsa tanto vinculo est astricta,vt teneatur sponsum sequi,sicut vxor virum.

DISPVTATIO LV.

Vtrùm spons.ob alterius fornicationem dissoluantur?

SVMMARIVM.

Dissoluuntur per sequentem fornicationem n. 1.
Quid per præcedentem,n.2.rem. fine.
Quid per spiritualem,n.3.& quid per viri fornicationem.4.
Quid per tactus & amplexus,& oculos sponsi vir. aut fœminæ,5.
Dicitur solum ex parte inuenitur.n.6.& ibi delictum non debet præstare immunitatem & quod fauore alicuius introductum est,non debet in eius damnum retorqueri.
Quid quando sponsa de futuro vt præcisa cognita est,n. 7.& quid si non.
Quid si vterque fornicatur,an compensentur delicta.9.

1 SIC.1.Conclõs.sponsalia etiam iuramento firmata,dissoluuntur per sequentem fornicationem : sic definitur,*c. Quemadmodum de iureiur.* vbi duplex redditur ratio,prior, quia ea fornicatio matrimonio superueniens, ipsum dissoluit,quoad totũ:ergo à fortiori omnino dirimet sponsalia per quæ obligantur sponsi ad contrahendum matr. & mutuam habitationem:posterior est,quia id iuramentum tacitam includit conditionem,nisi alter peccet in totum, frangenti enim fidem, fides seruanda non est : & quia ob hoc sit fornicans suspectus de fide in futurum seruanda.

Vtrùm verò idem sit,quando fornicatio præcessit sponsaliain infra disp.63.erit sermo, & de aliis causis præcedentibus ignoratis. 2

II.Conel. idem dicendum est de fornicatione spirituali, 3
vt si alter sponsus in hæresim labatur:est enim notabilissima mutatio.Hæc concl.ab omnibus admittitur.

III.Concl.non est constituenda differentia,siue fœmina 4
post sponsalia fornicetur : nam similiter sponsalia dissoluuntur,quia similiter vir fornicans frangit fidem , & suspectus alteri redditur de fide in futurum seruanda. Item quia quoad hoc non iudicantur vir & fœmina ad imparia: *cap. Apostolus,32.q.7.*Sic *Abb.c.Quemadm.de iureiur. n.4. Palud.4.d.27.q.1.a.3.casu 1.n.17.Brun.de spons.concl.8.n. 4. Men.de arbitrariis,l.2.centur.5.casu 455.nu.5. Cou. 2. decr.1.p.c.5.init.n.2.Enriq.l.11.de matr.c.14.n. 6. Vinald. candel.1.p.de spons.d.c.5.n.34.Lud.Lop.2.p.instr. de matr. c.38.f.1039.*& cæteri doctores indistincte loquuntur,nec aliquam reperi de hoc dubitantem.

IV.Concl.potest vir à sponsalibus recedere,si post fœ- 5
mina tactus impudicos alterius, vt amplexus,& oscula patiatur,quia est notabilis mutatio , idque in magnum viri dedecus cedit. Item quia huiusmodi fœmina dicitur impudice viuere, legatumque sibi relictum ea lege , vt castè & honestè viuat,amittit:vt cum Bald.probat *Cou.4.decr.2. p.c.7.§.6.n.3.*Tandem quia oculorum amissio est iusta dissoluendi causa:vt habetur *c. Quemadmodum de iureiur.*ne coniuges sibi displiceant,& matr. malum exitum habeat, quæ in hoc euentu magis timeri possunt.Credo tamen nõ permitti sponsæ dissoluere sponsalia,ob huiusmodi tactus sponsi cum alia : quia id sponsæ non est dedecus , nec est mutatio alicuius momenti : & solum pares sunt rationes mutuæ fornicationis,ad dissoluendum sponsalia.

V.Concl.hæc sponsalium dissolutio est in solius inno- 6
centis fauorem:quare fornicans astrictus manet,innocens autem,liber. Quia delictum proprium non debet immunitatem præstare fornicanti,& absolutionem à contractu, *c.2.de translatio.prælator.*Præterea,quia quod fauore alicuius introductum est,non debet in eius damnum retorqueri.*l.Quod fauore,C.de legibus,& l.Null.ff.eod.t.*sic *D. Ant. 3.p.ti.c.18.§.1.casu 6.Palud.4.d.27.q.1.a.3.casu 1.n.17. & 31.Rosella verb.Sponsalia n.8.*vbi *Ang.n.29.Sylu.q.10. casu 7.Tab.q.9.n.10.casu 6.Armi.n.12.Brun.de spons.conc. 8.n.4.Sot.4.d.27.q.1.a.5.vers.Septimo dirimuntur.Nauar. sum.c.22.lat.n.27.vers.nono.Hisp.n.15.Cou.4. decr. 1.p.c. 5.init.n.2.Sarmient.1.select.c.5.n.3. Ant.Cucus,l.5.instit. maior.t.10.n.62. Alex.Carr.1.2.de spons.c.15.Barth.à Lad. de matrim.in dub.13.casu 7.Enriq.l.11.de matr.c.14.n.6. Vinald.ead.1.p.de spons.c.5.n.34. Lud.Lop.2.instr.de matrim.c.38.f.1039.Philiarc.de Offic.sacerd. t.1. p.2.l.2.c.1. Manuel 1.10.sum.2.edit.c.245.n.6.Petr. de Ledesm. de matr.q.43.a.3.casu 6.*

Tria tamen specialiter in dubium vertuntur imhac dis- 7
put.1.est quid dicendum,si sponsa vi præcisa cognita sit, quidam enim negant præbere iustam causam dissoluendi sponsalia,quia sponsa culpa vacauit,nec similis copula ius dat separandi matr.quoad totum,vt omnes fatentur : nec fœmina fidem frangit, nec suspecta redditur in futurum , quibus rationibus innititur textus *c. Quemadmodũ, de iureiur.*dum decidit sponsalia ob alterius fornicationem dirimi posse.Ita docent *Tab.verb.Sponsal.q.9. n.10. casu 6. Arm.ibi,n.12.*Idem limitantes si sponsus ad ordines promoueri anheler,docent *Raynerius* & *Hugo*,quos refert,& sequitur *Rosella,verb.Sponsalia,num.9.* Sed dicendum est esse causam sufficientem dissoluendi, vt colligitur ex *cap. Raptor.27.q.2.*& tenet *ibi gloss.verb. Noluerit , & cap. Si quippe,sed.q.verb. Quæritur,& d.c.Quemadmodum,verb.*

Oculos

Oculos, vbi *Hostien. super verb. Iuram. Io. Andr. n. 15. Ant. n. 13. Abb. n. 12. Alex de Neuo n. 17. Imol. n. 10. fine Lex 8. t. 1. p. 4. & ibi. Greg. Lop. verb. Robada, Bran. de sponsal. concl. 8. n. 4. Ang. verb. Sponsal. n. 29.* vbi *Sal. q. 10. casu. 7. Nau. sum. c. 22. lat. n. 17. vers. Nonò Hisp. n. 25. Con. 4. desc. 1. p. c. 5. init. n. 2. Ant. Cuc. l. 5. inst. maior. t. 10. n. 26. Lancel. instit. iuris can. l. 2. t. de sponsal. verb. Fornicata* & ex Theologis *Pal. n. 17. D. Ant. Sot. Petr. de Ledes. Barth. à Ledes. Enriq. Manuel Lud. Lop. Vinald. n. 33.* quos omnes retuli n. præced. Ducuntur autem fere omnes hi DD. quia vir eam ducens bigamus efficietur. Sed hæc ratio non generaliter probat, si enim sponsa vi cognita non esset aliàs virgo, vel sponsus viduus esset, ratio nihil probat, quia ex alia parte ad vitium bigamiæ contracturus erat. Vnde vt ratio generalis sit, omnesque casus comprehendat (vt existimo comprehendere) ea esse debet, qui est notabilissima mutatio, & maxima infamiæ nota vir afficietur, rari enim credent omnino inuitam cognitam esse: & qualitercumque id eueniat, abhorrent homines cum ea contrahere: & hac ratione vsus est *Sylu. verb. sponsalia, q. 10. casu 7.* vbi reddens rationem huius (inquit) per ea, quæ dicentur casu vltimo. vbi dicit dissolui, quoties accidit noua causa, quæ à principio existens, impediret sponsalia contrahi.

8 II. Dubium est, an similiter sponsalia dissoluantur per virum omnino inuiti, culpæque expertis fornicationem. Affirmat quidam, quia quoad fornicationem ambo sponsi æquales iudicantur. Ita *gl. c. Sicquippe, fi. 27. q. 2.* & videtur tenere *Nau. sum. c. 22. Hisp. n. 25. lat. num. 27. vers. 9.* dicit enim indistinctè dissolui ob alterius fornicationem violentam. At omnino contrarium credo, quia vir culpa vacat, quare ex hac parte non est cur dissoluantur: nec fœmina incurrit aliquam notam, vel aliquod aliud damnũ, quare ad paria iudicantur, dum fornicatio culpabilis est, secus quando inculpabilis, quia vir cum ea contrahens graue damnũ patitur, fœmina autem nullum prorsus: & fauent huic sententiæ Doctores n. præc. allegati, cum omnes innitantur damno inde sponso redundanti: quæ ratio in sponsa cessat.

9 Vltimum dubium est, vtrum si vterque post sponsalia fornicetur, compẽsentur delicta, ita vt neutri liceat à spõsalibus resilire? Affirmat *Palud 4. d. 27. p. 1. a. 3. nu. 17. vers. Quarto in compensando*: eaque ratione dicitur, quia in causa matrimonij vterque æqualis est, & mutua fornicatio compensatur, nec quamuis fœminæ fornicatio grauior sit, permittitur diuortium viro fornicanti. Verius tamen est non esse compensationem fornicationi sponsæ cum fornicatione sponsi: quare licèt fœmina fornicãs non possit resilire ob sponsi fornicationem, poterit tamen, vir fornicans resilire, quia iniquè fieret compensatio, vbi detrimẽtum est multo grauius, vt est detrimentum viri ob fornicationem sponsæ: multo enim turpior est fornicatio in fœmina, vt ex multis probat *Tir. l. 1. connubial. n. 45.* Qua ratione licèt fœminæ merettici non liceat filiam ob meretricium exhæredare, *l. In Arenam. C. de inoff. test. fine*, ibi, *nisi & ipsa similis conditionis sit, cum in pari vitio turpitudinis sit*, patri tamen concubinario licitum est filiam meretricem exhæ-
10 redare: quia turpitudo non est æqualis: vt cum aliis multis docet *Couar. c. Raynut. de testam. initio, n. 15.* Nec simile de matrimonio locum habet: quia multo facilius soluuntur sponsalia, quàm matrim. quoad torum: illa enim ob quãlibet mutationem notabilem superuenientem soluuntur, hoc autem minimè. sic tenet *Enriq.* dicens esse communem sententiam *l. 11. de matrim. c. 14. n. 6.*

DISPVTATIO LVI.

Vtrùm sponsalia dissoluantur ob superueniens iuris impedimentum?

SVMMARIVM.

Quando impedimentum superueniens est dirimens, soluuntur, n. 1.
Quando est impediens tantum. 1. opinio affirmans, nu. 2. Secunda verior, negans, 3.
An is cuius culpa contrahitur impedimentum, teneatur dispensationem impetrare, 4.

QVando impedimentum est dirimens, fatentur omnes dissolui sponsalia: vt si contractis sponsalibus oriatur affinitas inter sponsos ex fornicatione cum consanguineis in 1. vel 2. gradu: quia iam non potest inter illos consistere matrimonium.

Si autem sit impediens tantum: quidam, teste *Palud. 4.* 2
d. 17. q. 1. a. 3. n. 31. tenent diximi, ex parte innocentis solum, ne alter ex crimine suo reportet commodum; quare licèt obtineat dispensationem, non habet ius ad priora sponsalia: quia iam innocens ius dissoluendi acquisierat, & hoc dicit esse probabile *Palud. ibi n. 32.* & refert *Magistrum 4. d. 35.* Sed cum diligenter quæsierim, non inueni in ipso: idem videtur tenere *Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 5. casu 8. & Lancel. inst. iuris can. l. 2. t. de sponsal. verb. Diffamat.* vbi vterque dicit dissolui ob affinitatem, vel cognationem, vel aliud quodcumque iuris impedimentum & clarius videtur id tenere *Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. causa 3.* ait enim dissolui si superueniat quodcumque impedimentum ex iis, quæ impediunt.

Existimo tamen hos DD. intelligere de impedimentis 3
dirimentibus: omnia enim exempla, quæ subiicinnt, ex iis sunt. Quare verius est non dirimi (si votum simplex excipias, de quo suprà disp. 46. n. 5. ratione speciali, id affirmaui, quia talia impedimenta matrimonio obstant, dum res est omnino integra, secus quando sponsalia præcesserant: & sic inchoatio matrimonij. Præterea, quia impedimenta, impedientia excepto voto, iuxta multos non sunt in vsu, nec dispensatione indigent, & ita tanquam verius tenet hoc *Palud. ibi n. 32.*

Rogabis autem, vtrum is cuius culpa contrahitur im- 4
pedimentum dirimens, teneatur dispensationem impetrare, vt sponsalia perficiat? *Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. causa 3.* affirmat teneri, quia culpa sua est ctus est impotens, nec par est, vt immunitatem à lide præstita, delictum illi concedat, contra *c. 2. de transl. t. prælat.* Et confirm. quia eo ipso, quod sponsa ius habet ad matri. comparat ius ne iniuste impediatur: ergo sponsus, qui iniuste impediuit, tenetur ex iustitia impedimentum auferre, modo sibi possibili. Et hæc sent. placet, casu quo vir fœminam defloratit, vel ea notabilem famæ iacturam patiatur, ni ducatur in vxorem: vel si hæc essent, potest facilè dispensatio impetrari: secus quando nec hæc concurrunt, & dispensatio magnis expensis eget, & magna mora: vt quia Roma valde distat; promissio enim intelligitur rebus in eodem statu manentibus, *c. Quemadmodum, de iureiurando.*

DISPVTATIO LVII.

Vtrùm sponsalia dissoluantur ob fœditatem notabilem aut amissionem nasi, aut oculorum, aut morbum contagiosum superuenientem alteri sponso?

SVMMARIVM.

Dissoluuntur etiã iurata si postea alter sponsus lepr. fuerit, paralyticus fierit oculos, aut nasũ amitteret. n. 1. & ibi iuramentum intelligitur rebus in eodem statu manentibus.
Idẽ de quolibet morbo contagioso superuenirẽti, vel præcedenti ignorato, n. 2. & de epilepsia, vel si os male oleat, vel mala fama superueniat vt si criminis turpis alter damnetur.
Quid si alter vnum oculum amittat. 3.
Quid si fœmina erat pulcherrima & facta est notabiliter deformis, vel quacumque alia notabilis deformitas superueniat 4.
In his casibus soluuntur tantum ex parte illius, qui illa fuit. 5.
Soluuntur argumenta, & explicatur ca. Quemadmodũ, de iureiurando, & exempla non arctant regulam. 6.

PRima concluſ. Dissoluuntur sponsalia etiam iuramen- 1
to firmata, fœditate notabili, vt oculorum, vel nasi amissione, vel turpiori alia superuenienti paralysi, aut lepra. habetur expresse *Quemadmodum, de iureiur. principium*: & ibi redditur ratio, quia iuramentum intelligitur rebus in eodem statu permanentibus.

II. Concluſ. idem dicendum est de quolibet morbo 2
contagioso

contagioſo ſuperuenienti alteri ſponſo: eſt enim notabiliſſima mutatio, vt ſi morbus Gallicus alteri ſuperueniat. ſi *Nau.ſum c.22.Hiſp.n.25.Iac.n.27.caſu 8.Ant.Cuc.l.5. inſt.maior.t.10.n.63.Enr.l.11.de matr.c.14.n.7.Pet.à Ledeſ.de matr.q.43.a.3.canſ.5.Philiarc.de offi.ſacerd.t.1.p.2.l. 2.c.1.* Idem dic de graui infirmitate ſuperuenienti incurabili, vt epilepſia. Sic *D.Th.4 d.27.q.2.a.3. ad 3. Paſud. ibi q.1.a.3.caſu 7.n.15.Ant.Cucus d.n.64.* Idem dic ſi os male oleat, nec arte medica ſubueniri poſſit. ſic *Ant.Cucus eod. n.63.* dicens multos iuriſperitos conſultos, in eandem ſent. deſcendiſſe. Idem à fortiori cenſendum eſt, ſi animi, vel exiſtimationis notabilis deformitas ſequuta ſit, vt ſi ſponſus furti, vel alterius criminis turpis damnatus ſit, quia maior eſt morum & famæ, quàm corporum, habenda ratio. ſic *Ant.Cucus, eod.nn.63.* Quando autem hæc præcedunt ignorantur tamen, dicam diſp.63. per totam.

3 Quid autem, ſi alter oculus tantum amittatur: *Paſud. 4.d.27.q.1.a.3.caſu 7.n.25.* negat diſſolui quia *d.c. Quemadmodum*, dicitur diſſolui oculorum amiſſione, aut rei turpioris euentu. Credo tamen diſſolui: nec textum vim facere in vtriuſque oculi amiſſione, ſed in notabili deformitate, & magna mutatione: ſatis autem notabilis eſt, ſieri coelitem: quod colligitur ex ratione in textu ſubiuncta, quæ eſt promiſſionem intelligi rebus in eodem ſtatu manentibus. Et confirm. quia infrà diſp.62.n.3. dicemus ob quamcunque notabilem mutationem, quæ ſi à principio adeſſet, obſtaret ne ſponſalia contraherentur, ea diſſolui: hæc autem mutatio abſque dubio à principio impediret. Tandem probatur ex dicendis n.ſeq. Huic ſent. fauent. *D. Ant.3.p.tit.1.c.18.§.caſu 3. Nauar. Philiarcus, & Petr. de Ledeſ.n.praced. allegati*, vbi dicunt diſſolui ob oculi, vel naſi amiſſionem.

4 Vrgentior autem difficultas eſt, an ſi ſponſa tempore ſponſalium pulchertima eſſet, diſſoluantur ſponſalia, ea effecta notabiliter deformi. Aliqui negant diſſolui, quia textus *d.c. Quemadmodum*, ſolum hoc conceſſit, dum deformitas contingit ob oculorum, aut naſi amiſſionem. ſic *Con.4.decr.1.p.c.5.init.n.6. Alex.Carr.l.1.de ſponſ.c.15.fin. Matienz.l.5.recop.t.1.rubr.gl.1.n.47. Lud.Lop.2.p.inſt.de matr.c.38.f.1047.* Verius tamen mihi videtur diſſolui, quia res non in eodem ſtatu permanent, eſtque notabiliſſima mutatio, & talis quæ à principio exiſtens, ſponſalia impediret. Item quia ideò textus *d.c. Quemadmodum*, ſtatuit ob eam notabilem deformitatem ſponſalia diſſolui, ne ſibi inuicem ſponſi diſpliceant, & matrim. ſic contractum infelicem exitum habeat: vt docent *D.Th.4.d.27.q.2.a.3.ad 3.* & *ibi Soto q.2.a.5.caſu 9.* at eadem prorſus ratio procedit in hoc caſu: imo *Soto ibi* expreſsè dicit diſſolui ob deformitatem ſuperuenientem. Et melius, *Innoc.d.c. Quemadmodum, n.3.* & *ibi Hoſti. ſuper verb. Profecto.* explicantes illum textum, illiuſque rationem reddentes, hæc dicunt: *diſſoluuntur ſponſal. quando notabilis deformitas ſuperuenit, quia non manent res in eodem ſtatu, cùm non ſit fœmina apta facere id, propter quod ducitur, ſcilicet tollere viro fornicandi occaſionem: quia ad eam tam deformem accedere non valet*, quod prorſus in noſtro caſu contingit. huic etiam ſententiæ fauent *gloſſ. ſi.verb. Cogi, de coniug. leproſo.* vbi *Abbas n. 2.* & *Alex.de Neuo n.2. Ant.c.Quemadmodum, de iniur. in princ.n.19.* & *ibi Imol n.5. Nau.ſum.c.22. Hiſp.n.25. Iac.n. 27.caſu 8.* vbi dicunt ſolui ob quamlibet notabilem deformitatem ſuperuenientem.

5 Vltima Concl. omnia prædicta intelliguntur ex parte illius, qui illæſus eſt: eo enim volente ſoluuntur ſponſalia, ſecus nolente, quia in fauorem illius hoc eſt. Quod intelligo, niſi morbus incurabilis ſuperueniens, talis eſſet, vt medicorum iudicio notabiliter matrimonio noceret, non enim tenetur morbo affectus, tam notabili ſalutis detrimento, fidei ſponſalium ſtare, maximè cum res non ſint in eodem ſtatu, ſed notabiliter mutatæ.

Ad argum. propoſitum n.4. deſumptum ex *d.c. Quemadmodum*, reſpondetur illam deformitatem oculorum, aut naſi emiſſionis, aut lepræ proponi ibi tantum exempli gratia: quod regulam arctat, ſiue diſpoſitionem, *l.1.§. Quod vulgo.ff.de vi, & vi arma.* & *l.Damni infecti.§.ſtipulatio.ff.de damno infect.* & docet ex multis *Tiraquel.l.Si vnquam.verb.Liberis, n.37.C.de reuoc.donat.* & ita videmus cum *tex. d.c. Quemadmodum*, explicuerit lepram, vel paralyſim, DD. extendere ad morbum Gallicum, vt dixi n. 2. cum tamen minus grauis ſit.

DISPVTATIO LVIII.

Vtrùm propter morum aſperitatem notabilem, ſeu ſæuitiam alterius, dehuo cognitam, vel propter capitales inimicitias inter ſponſos ortas, diſſoluantur ſponſalia?

SVMMARIVM.

Diſſoluuntur ob morum aſperitatem, vel ſæuitiam. n.1.
Idem ob quamcunque cauſam ſufficientem ad matrimonium contrahi diuortium celebrandum. 2.
Idem ob graues & capitales inimicitias inter ſponſos ortas. n.3.
Explicatur c.Veniens, qui cleric. vel vouen. n.4.

1 Videtur non diſſolui propter morum aſperitatem, vel ſæuitiam. nam *c.Veniens, qui cler. vel vou.* dicitur nó diſſolui, eo quod ſponſa plura audierit de ſponſi ſeueritate. Dicendum tamen eſt diſſolui, quoties demùm agnoſcitur notabilis morum aſperitas, & ſæuitia alterius. Prob. quia hęc eſt ſufficiens cauſa diuortij matrimonij, *c.Literas de reſtit.ſpoliat. fine*: ergo à fortiori diſſoluet ſponſalia: hoc enim argumento vtitur textus *c. Quemadmodum de iureiurã.* ad probandum fornicatione dirimi ſponſalia: quia ea eſt iuſta diuortij cauſa. Sic docent *Abb.c.Veniens, qui cler. vel vou.n.2.* vbi *Alex.de Neuo, n.2. Præpoſ.cap.De illis, de ſponſ.n.5. Angel.verb.Sponſalia, n.41. Syl.verb.q.10.caſu 15. Tab.q.9.n.10 fine, Armilla, n.13. Sotus 4.d.27.q.2.a.5.caſu 11. Veracruz.1.p.ſpeculi, a.21.caſu 15. Philiarc. de offic. ſacerd.t.1.p.2.li.2.c 2. Enriq.l.11.de matr.cap.14.n. 6. Lud. Lop.2.p.inſtruct.de matr.c.38.f.1051.*

Hinc infertur, eadem ratione idem dicendum eſſe de 2
qualibet ſufficienti cauſa ad faciendum matrimonij diuortium. Sic *Enriquez ibid.*

Tandem idem dicendum eſt, ob graues & capitales ini- 3
micitias inter ſponſos ortas, ob rationem *c.2.* & *c.requiſiuit, de ſpon.* ne ſcilicet matrimonium infelices exitus habeat. Item, quia eſt noua cauſa, & notabilis mutatio ſuperueniens. Sic *Hoſt.ſum.1.de ſponſ.§. vlt. Præpoſ.d.c. De illis, n.5. Ang.verb.ſponſ.n.31.* vbi *Syl.q.10.Ead.n.8. Tab.q.9.n.10. caſu 11. Arm.n.13. Nau.ſum.c.22. Hiſp.n.26. Iac.n.27. caſu 11. Greg.Lop.l.7.verb.Excuſation.t.1.p.4.* Et ex Theologis *Paſud.4.d.27.q.1.a.3.caſu 7.n.25 fine, Sot.eadem d.q.2.a.5. caſu 11. Veracruz, 1.p.ſpec. a. 21. caſu 13. Enriq. l. 11. de matr.c.14.n.6. Petr.de Ledeſ.de matr.q.43.a. 3. cauſa 11. Bart à Ledeſ.dub.13.de matr.caſ.9. Vega l.3.ſum.caſ. 325.*

Ad arg. deſumptum ex *d.c. Veniens*, reſpondetur ſponſam id non certo nouiſſe: ſed ex auditu, ſecus tamen eſſet, ſi certo ſciret, vt bene explicat *Alex.de Neuo ibi, n.2.* quare timor ille vanus fuit: vt docet *ibi gl.verb. De ſeueritate, & ibi Abb.n.2.*

DISPVTATIO LIX.

Vtrùm ſponſalia ob paupertatem ſuperuenientem diſſoluantur: vt ſi ſponſa, quæ dines erat, ad paupertatem redacta ſit?

SVMMARIVM.

Quãdo dotis promiſſio præceſſit. 1. opinio negans diſſolui, n.1. & ſecunda affirmans 2.
Quid, quando nulla præceſſit dotis promiſſio, & an tunc cenſeatur omnia bona in dotem promiſſa. 1. opinio negans, n.3. Secunda verior, affirmans. 4. Quid, ſi ſponſalia ſint iuramento firmata, 5.
Quid, ſi ſponſus notabiliter pauperior fiat, n.6. & quid, quando alter notabiliter ditior. 7.

In

IN duplici euentu potest disputari quæstio præsens: prior 1
est, vbi dotis promissio præcessit. Posteriori, vbi ea minimè præcessit. In priori euētu *Bald. cap. Quemadmodum, de iureiur. n. 8. & ibi Ale. de Neuo n. 16.* dicunt minimè diri-mi sponsalia, eo quòd sponsa quæ dives erat, facultatibus iam lapsa, doté promissam implere nō possit: secus autem quando mulier dolo non cauit, quia à principio nouit se non esse soluendo. Quia culpa omnino caret, & ita par non est, vt damnum dissolutionis sponsalium sentiat.

Dicendum tamen est dissolui sponsalia, nec teneri alte- 2
rum eam ducere. Quia promissio dotis est veluti conditio, sub qua sponsalia celebrantur, quare deficiente conditione, etiam citra fœminæ culpam, non obligabunt; sic docēt omnes DD. allegandi n. 3. & 4. & vltra illos *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 5. casu 6. Bart. à Ledes. dub. 13. de matr. casu 10. Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 245. n. 5. Petrus de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. causa 9. Vega lib. 3. sum casu 325.* & ex intrisperitis *Gr. Lop. l. 7. verb. Excusation. t. 1. p. 4. Brunel de sponsal. concl. 8. n. 6. Menoch. de arbitrariis l. 2. cent. 5. casu 455. num. 6.* Et idem dicendum est, licèt sponsalia iuramento firmata sint, quia iuramentum eadem contractus conditiones recipit: *l. fin. C. de non nu. pecun.* sic *Anton. Gabr. in mea edit. to. 2. commun. lib. 7. verb. sponsal. f. 312. & Petrus de Ledesma; proximè citatus.*

In posteriori autem casu vrgentior est difficultas: & du- 3
plex est sent. I. docet nulla dotis promissione præuia, non dissolui sponsalia, ob paupertatem sponsæ superuenientē. Docitur autem, quia dotę non promissa, non est verum omnia bona in dotem sponderi: vt cum aliis docet *Couar. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 5. Roland. de Incro dotis. q. 73. Mascar. de prob. concl. 577. n. 2. Barbosa ff. solut. matr. rubr. 4. p. n. 32.* Item quia sibi sponsus imputare debet, quod nullum de dote tradenda pactum iniecit. Sic docent: *glo. c. Quemadmodum, verb. Oculos de iureiur. & ibi Host. super verb. Iuramentum. Ioan. Andr. n. 15. Alex. de Neuo n. 16. Ant. nu. 14. Imol. n. 10. Couar. 4 decr. 1. p. c. 5. init. n. 5. Alex. Carrer. lib. 1. de sponsal. cap. 15. fi. Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. comm. lib. 17. verb. Sponsal. f. 311. Meno. cons. 386. nu. 3. vol. 4. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 47. Petrus Greg. Syntagm. iuris p. 2. lib. 8. c. 9. n. 9.* Et ex Theologis. *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 2. n. 14. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 38 fol. 1047. Manuel. 1. to. sum. 3. edit. c. 245. num. 3.* limitans, vt intelligatur, quando sponsus est ita dives, vt sustinendo sit matrimonij onera, vxoremque alendo. Et hæc sententia est satis probabilis.

II. Sent. cui tanquam veriori adhæreo, docet dissolui. 4
Pr. quia sponsa dives censetur omnia bona sua in dotem promittere, vt tradit *Bart. l. Si constante, num. 78 ff. solut. matr.* & dicit esse probabile *Io. Lup. rubr. donatio. §. 53. n. 1. fine*, & cum multis docet *Ant. Gom. l. 50. Taur. nu. 17.* & notatur *l. Mulier bona ff. de iure dot.* ergo si facultatibus labatur, cum dotem tacitè promissam soluendo non sit, deficienti conditione, sponsalia non obligant. 2. quia quicquid sit de hoc fundamēto, quod satis dubium esse fateor, & de quo latè consulendus est *Men. de præsumt. l. 3. tota præsump. 6.* negari non potest, quin sit notabilissima mutatio, & quæ à principio existens, sponsalia contrahi impediret: ergo superueniens, ea dissoluet, iuxta regulam tradendam di p 62. n. 3. Et confirm. quia promissio intelligitur rebus in eodem statu permanentibus, *cap. Quemadmodum. de iureiur.* hanc tenet *Abb.* Aliquantulum dubius, *eo. t. Quemadmodum, n. 10. & Brunel.* si nihiliter dubius, *de sponsal. concl. 8. n. 6. Ang. verb. Sponsal. num. 34.* vbi *Sylu. q. 10. casu 9. Nauar. sum. c. 22 Hisp. n. 26. Lar. n. 27. Ant. Cucus l. 5. instit. maio. tit. 10. n. 71.* Et ex Theologis, *Enriquez l. 11. de matr. c. 14. n. 6.*

Hinc infertur idem dicendum esse, si ea sponsalia iura- 5
mento firmentur, quia iuramentum similiter intelligitur rebus notabiliter non mutatis, *d. c. Quemadmodum* sic *Ant. Cucus eod. n. 71.*

2. Infertur dicendum esse, si sponsus tempore sponsa- 6
lium ditissimus esset: nam ei postmodum facto notabiliter pauperi, non tenetur sponsa nubere, quia est notabilissima mutatio, quæ à principio contractum impediret. sic *Anto. Cucus eod. n. 71.*

Si tamen vno sponso in eodem statu permanenti, alteri ingentissima diuitiarum copia accresceret, nō ob id sponsalia dissoluentur: quia alter non effectus est ceremonialis conditionis: vt si promisi vendere equum pretio, quod tunc iustum erat, nihil nocebit valor multō auctior tunc tempore, & ita sentiunt viri doctissimi neoterici.

DISPVTATIO LX.

Vtrùm iurans se aliquam ducturū, nulla dotis promissione præmissa, teneatur ipsam ducere, si cum ipse dives sit, nullam ei dotem assignare velit?

SVMMARIVM.

Prima opinio, teneri, & nulla dotis promissione præuia, nō videri tacitè actum de dote n. 1.

Secunda vtrius non teneri, & tacitè tunc videri actum de dote n. 2. & ibi, quid, si matrim. prom. sso absque dotis sponsione, disperata virgo est?

QVidam affirmant teneri, quando vir dives esset, one- 1
raque matrimonij sustinere posset: quia fœmina dives non tenetur dotem minimè promissam destinare: vt vltra DD. allegandos, probat cum aliis *Barbosa ff. sol. matr. 4. p. rubr n. 32.* Et ea est ratio, nam cum matrimoniū sine dote constare possit, conditio destinandæ dotis extrinseca est, conditiones autem extrinsecæ non intelliguntur, nisi exprimantur. *l. Si ita stipulatus, §. Chrysogonus, ff. de verb. oblig.* Item, quia sibi sponsus imputare debet, nil de dote constituenda pactum esse. Sic docent *Con. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 5. Ant. Cucus l. 5. inst. maior. t. 10. n. 71. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. gl. 1. n. 47. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 38. f. 1048. & c. 30. f. 1036. col. 2. Man. 1. tom. sum. 2. edit. c. 97. n. 8.*

Quamuis tamen hoc probabile sit, probabilius credo 2
non teneri: quia licet matrim. constare possit sine dote, non tamen decens & honestum est, vt dote priuetur. Quare conditio dotis non est omnino extrinseca matrimonio, & tacitè de ea actum videtur, vel totius patrimonij mulieris, vt voluerunt multi DD. quos retuli disp præc. n. 4. vel saltem partis matrimonij, iuxta viri dignitatem, vt notatur *l. Mulier bona, & l. Quare, ff. de iure dot.* Et ita hanc sent. sustinent *Bald. c. Iurauit. de probat. n. 3. & 4. Io. Lud. c. Per vestras de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 2. n. 4. Iaf. Lancelot. & Syn. nuptiali*, vt refert, & sequitur *Gutier. de iurā. 1. p. c. 37. n. 3. fine, Men. de arbitr. l. 2. cent. 5. casu 455. n. 6.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 28. q. 1. art. 2. concl. 4. nu. 14.* qui etiam in formotibus terminis loquitur, nempe licèt virginem promissione matrimonij habita, aliquis defloraverit: intelligitur enim promissio dote constituta, iuxta propriam possibilitatem.

DISPVTATIO XI.

Vtrùm dissoluantur sponsalia, si ex matrim. scandala probabiliter, & mali exitus timeantur, vel propter paternam contradictionem, vel Pontificis, aut Episcopi dispensationem?

SVMMARIVM.

An dissoluantur timore scandali, aut mali exitus, n. 1 remissiū.

Pontifex potest dispensare in sponsalibus etiam iuratis. 2.

Episcopus potest in sua diœcesi, quicquid Pontifex in toto orbe, non tamē potest in sponsalibus 3.

CIrca timorem scandali, vel mali exitus, dixi supra di- 1
sput. 14. n. 3. quado autem pater repugnat, dixi disput. 14. n. 4.

De dispensatione autem vtrum possit Pontifex, non 2
est dubium posse Pontificem dispensare ex iusta causa, si quidem in matrimonio rato probabilissima sententia id concedit.

De Episcopo autem videtur id posse: quia, quicquid 3
potest Pontifex in vniuerso orbe, si ea excipias, quæ ad vniuersæ Eccl. sic statum pertinent, vt res fidei definire, potest Episcopus in sua diœcesi, nisi ei specialiter per

Pontificem

Pontificem aliquid reseruetur: vt docent *Abulens. cap. 16. Mat. q. 87. In. E. Victoria rel. de matr. p. 1. n. 7. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. vers. At quo tandē* & melius *l. 10. de iust. q. 1. a. 3. ad 2. & 4 d. 32. q. 1. a. 3 fine, Gambara de offic. leg. l. 10. nu. 466. & 476. Thesaur. Christiana relig. c. 17. Nic. ac Cusa. lib. 2. de concor. Cathol. c. 3. Veracruz 2 p. spec. a. 28. post 3. concl. vers. Ex ista concl. Perez lib. 8. ordinam. tit. 3. l. 5. paulo post prin. & t. 18. l. 2. vers. E statuos contra eos, Enriq. lib. 6. de pœn. c. 14. n. 7. in comm lit K. & l. 10. de sacram. ordinis, c. 35. n. 2. & lib. 12. de matrim. c. 3. n. 2. in comm. lit. N. Aragon. 2. 2. q. 88. a. 12. vers. Si quis autē querat an omnis, & ante 2. concl.* ad idem est *Maiolus lib. 5. de irregul. c. 51. n. 4.* & refert *Hugonem*, vbi dicit posse Episcopum dispensare in omnibus casibus, qui sibi specialiter non reseruantur. Et ratio est manifesta, quia est pastor ordinarius in sua diœcesi, sicut Pontifex in toto orbe, licèt sit ipsi subiectus, ergo in iis in quibus Pontifex non limitat eius iurisdictionem, habet potestatem ordinariam: sicut quilibet confessarius potest æquè ac Pontifex ab omnibus peccatis absoluare, nisi per Pontificem, aut Episcopum casus aliquis reseruetur: si ergo Pontifex potest in sponsalibus dispensare, cum nullibi reseruet hanc facultatem, poterit similiter Episcopus. Sed dicendum est non posse: vt bene docet *Palud. 4. d. 17. q. 1. a. 2. n. 14.* quia ius est acquisitum tertio, quod nullus præter supremum principem auferre potest. Item, quia hac ratione Doctores negant posse Episcopum relaxare iuramentum tertio præstitum, nisi turpitudo ex parte illius tertij reperiatur. Præterea, quia iure Pontificio hoc reseruatur, vt constat ex *c. Ex literis, el 2. c. de sponsal.* vbi præcipit Pontifex Episcopis, vt compellant ad sponsal. fidem seruandum, in qua lege cum sit superiotis, nequit Episcopus dispensare.

DISPVTATIO LXII.

Vtrùm aliæ regulæ generales tradant ad sponsal. dissolutionem?

SVMMARIVM.

Cum vincula sint inæqualia, an fortius vincat, & dissoluat sponsalia, num. 1.

Quid quando sunt duo æqualia, vtrum illorum præualeat, si sint incompossibilia, 2.

Quid si noua causa superueniat, quæ à principio existēs, impediret sponsalia, 3.

Quid si sponsalia essent iuramento firmata, n. 4 & quid, si ante causa superueniens alter in mora fuerat. 5.

An credendum sit in vtroque foro dicenti, si illa causa à principio existisset, se non contraxisse, n. 6. & ibi, ea quæ in animo consistunt probantur partu iuramento.

1 TRiplex regula assignari solet. I. est, cum vincula sunt inæqualia, fortius etsi posterius sit, vincit. Hanc tradunt *Card. c. Sicut de sponsa. n. 1. Henr. c. Rursus qui clerici, vel vouentes, initio Maior 4 d. 27. q. 3. fine, D. Anton. 3. p. t. 1. cap. 18. §. 2. Syl. verb. Sponsalia, q. 7.* vbi *Tabiena. q. vlt. Armilla. n. 13.* & probatur ex *c. Si inter, de sponsal.* Sed hæc regula sæpe deficit: nam sponsalia iurata fortius vinculum sunt non iuratis, & tamen si hæc præcedant, minimè per illa dissoluuntur, vt probaui disp. 50. n. 2. Præterea, matrimonium consummatum, fortius vinculum est matr. rato, & tamen non dirimi illud: nec *d. c. Si inter*, eam regulam probat, sed ex quadam re speciali ibi definita, colligunt Doctores eam regulam generalem. Et ita eam reprobat *Bart. à Ledesm. dubio 13. de matr. casu 2.*

2 II. Regula est, quoties sunt duo vincula paria incompossibilia, prius præualet, & dirimit posterius. Sic iidem DD. relati n. 1. & hæc est vniuersaliter vera, si vincula sint eiusdem rationis, vt posteriora sponsalia dirimantur per priora: at in vinculis diuersæ rationis fallit aliquando: quia maius vinculum videtur matrimonij rati, cum sit vinculum contractus, & sacramenti, quàm professionis, quæ solius contractus vinculum continet: & tamen hæc subsequens dirimit illud præcedens.

III Regula est, quando post contracta sponsalia, inconueniens aliquod notabile, aut noua causa, quæ à principio existens impediret ea contrahi, superuenit, præbet iustam dissoluendi causam. Ratio est, quia promissio non obligat vltra promittentis intentionem, sed intentio virtualis est promittentium, non se obligare in hoc casu indissolubiliter: ergo est iusta dissoluendi causa. Et confirm. quia rebus notabiliter mutatis promissio nó obligat, *c. Quemadmodū: de iureiurando*: in hoc autem euentu notabilis mutatio superuenit. Quod si obiicias hanc non esse liberalem promissionem, sed contractum: ad rescindendos autem cæteros contractus hæc causa non sufficit: immo hæc regula communiter reprobatur in voto, cùm sit liberalis promissio. Fateor hæc, verum diuersa ratio est in sponsalibus, maiorem enim libertatem perunt, cum ad mutuum amorem ordinentur, & ad contrahendum vinculum matrim. consummati, omnino indissolubile, quod in voto, & cæteris contractibus minime contingit. Quare hanc regulam docent *Host. sum. cis. de iureiur. n. 3. Ante. d. c. Quemad. n. 13. Ang. verb Sponsa. n. 12.* vbi *Sylvest. q. 10. casu 17. & ver. Pactum, §. 4. & Iuramentum, 5. q. 1. d. 3. Armilla, verb. Iuramentum, num. 35. Maior. 4. d. 27. q. 3. Petr. de Sotolet. 18. de matr. §. Nunc de ratione, Nau. sum. c. 12. Hisp. num. 26 lat. 27. & l. 4. consi. in 1. edit. cons. 34. in 2. cons. 9. Greg. Lop. l. 7 t. 1. p. 4. verb. Excusation. Veracr. 1. speculi, a. 21. ca. 16. Enriquez l. 11. de matr. c. 14. fin. Bart. à Ledesma dub. 15. de matrim. poss 13. casum, Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. 3. 2. c. 1. Petr. de Ledes. de matr. q. 43. a. 3. causa 12. Man. 1. to. sum. in 2. edit. c. 145. n 11. Lud Lopez. 2. p. instruct. de matr. c. 38. f. 1051. D. Anton. 2. p. t. 10. c. 6. §. 5. Anton. Cucus lib. 5. instit. maio. t. 10. fine.*

Hinc infero idem dicendum esse, quamuis sponsalia iuramento stabilita sint, quia iuramentum includit omnes conditiones contractus, cui adiicitur *l. si. C. de non n. pecun.* & intelligitur rebus in eodē statu manētibus, *d. c. Quemadmodum*, & ita in omni iuramento docent *Hostien. Ant. D. Anton. citati n. prac. & Syl. Iuramentum, 3. q. 1. d. 3. Armilla verb. Iuramentum, n. 35. Vega lib. 2. sum. casu 392.* 4

Idem censendum est quamuis hæc noua causa superueniens, vel aliæ sufficientes ad dissoluenda sponsal. contingant postquam sponsus in mora fuit ea implendi: verbi gratia, tenebatur intra annum implere, & culpa sua biennio non impleuit, si eō transacto sponsa fornicetur, aut alia notabilis mutatio ei superueniat, non tenetur eam ducere, tenebitur tamen damna resarcire, quod ex ea mora sponsæ redundauit. Et ratio est, quia vt optimè docet *P. Mol. to. 2. de iust. tr. 2. disp. 271. f. 121. §. Sunt vero nonnulla.* si promissore in mora constituto, superueniat causa, quæ ante moram contingens, ab obligatione ipsum eximeret, non omnino deobligat; licèt enim non teneatur promissa implere, tenetur tamen ad interesse, & damna ex ea mora subsequuta, quia à tempore moræ iniustitiam admisit. 5

Demum obseruandum est, asserenti se minimè promissurum, si à principio talis causa adesset, adhibendum esse fidem in vtroque foro, si iudicio prudentis viri, consideratis negotij circumstantijs, verisimile sit, nequaquam promissurum, si illā præcogitasset. Sic *Nau. sum. c. 18. lat. n. 7. Hisp. n. 5.* & potest esse ratio, nam ea, quæ animo consistunt, cùm hominibus innotescere nequeant, testibus probari nō possunt, ut scientia, & ignorantia, & proinde partis iuramento probantur, vt optimè *Couar 2. var. c. 10. num. 1.* & multi alij, quos referunt, & sequuntur *Mascard. de probat. concl. 45. n. 48. & concl. 94. n. 5. Gratian. reg. 270. num. 1.* 6

DISPVTATIO LXIII.

Vtrùm causæ sufficientes ad dissoluenda sponsalia, dum post ipsa accidunt, satis sint ad id, si sponsalia præcedant, dum fuerunt probabiliter ignoratæ?

SVMMARIVM.

Prima opinio, non sat esse, & specialiter in fornicatione, n. 1.

Sufficiunt causæ præcedentes ignoratæ, 2. & ibi iuncto 9 in iure pariunt non esse, & non apparere, & vti dicitur fieri, quando primum innotescit, & exponitur, c. Quemadmodum, de iureiurando.

Ob fornicationem sponsa præcedentem, qua virgo putabatur, dissoluun-tur, n. 3. & idem si putabatur virgo, & erat viuana.
Quid si erat viuana, vel aliàs corrupta: primitur opinio negãs, n. 4. & secunda verior. 5.
Quid si tempore contractus sponsalium, eo affectu inita sunt, vt si contrahens sciret, adhuc eam duceret, n. 6. remissiue.
Quid si sponsalia iuramento stabilita sint 7.
An ob fornicationem sponsi præcedentem ignoratam possit sponsa dissoluere sponsalia, primitur opinio affirmans, n. 8. & secunda verior negans 9.
Quid si demum sponsa sciat sponsum esse valde vitiis deditum, 10.

1 HActenus disputauimus de causis iustis sponsalia dissoluendi, in speciali: superest aliquas quæstiones agitare, quæ omnes illas causas concernunt: In quæstione ergo præsenti *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. n. 3. & suppl. Gabrielis eod. d. 4. q. 2. a. 3. dub. 5.* problematicè hoc defendunt: & *Palud.* in eam partẽ magis propendet, vt eæ causæ præcedentes ignoratæ, non sufficiant: per *c. Quemadmodum, de iureiur.* vbi definitur sponsal. minimè dissolui ob fornicationem, vel morbum præcedentem. & *idem Pal. n. 16. vers. 3. in opponendo, & n. 34. supplementum eod. a. 3. dub. 4.* dicunt quamuis probabile sit ob alias causas præcedentes ignoratas, posse dirimi sponsal. at ob fornicationem præcedentem dirimi posse, improbabile esse: quia ideò fornicatio subsequens dissoluit, quod verisimile non sit sponsam mattimonij fidem seruaturam, quæ sponsalium fregit. Quæ ratio deficit in fornicatione antecedenti, multi enim ante sponsal. incontinentes inueniuntur, qui iis initis continent, & ad hoc matrimonio iunguntur, vt continent, idem de fornicatione præcedenti docet *Nauar. lib. 4. consilior. in 2. edit. t. de diuortiis, cons. 2. n. 1.*

Sit tamen I. Conclusio, causæ sufficientes aliæ à fornicatione, ad dissoluenda sponsalia, si post ipsa acciderent, vt lepra, morbus gallicus, & cæteræ, sufficiunt, licet contigerint ante sponsalia, si tamen erant ab altero probabiliter ignoratæ. Pr. quia si quis vendat occultando vitium est causa sufficiens ad dissoluendam venditionem, ergo à fortiori vitium occultum, est causa sufficiens ad dissoluenda sponsalia contracta, per illius vitij ignorantiam: cum nullus sit contractus tantam libertatem exigens, ac sponsalium. 1. Quia in iure paria sunt, aliquid superuenire, & præcedere ignoranter, res enim dicitur fieri, quando primum innotescit, *cap. Pastoralis de exceptionibus:* iuxta illud Marc. vlt. *data est mihi omnis potestas*, id est, ex nunc est nota 3. quia paria sunt in iure non esse, & non apparere, *l. Duo sunt Titij ff. de test. tut. & l. In lege ff. de contrab. emp.* ergo à contrario sensu paria sunt esse, & apparere, cum ergo post sponsalia vitium appareat, tunc dicitur denuo esse 4. Quia *l. vlt. C. de sponsal.* habetur resilientem à sponsalibus ex causa præcedenti ignorata, non amittere arrhas, quod secus esse, si resiliendo culpam admitteret: vt dixi supra disp. 36. n. 2. Tandem, quia rebus notabiliter mutatis non obligat promissio, *c. Quemadmodum, de iureiurand.* sed respectu huius res sunt notabiliter mutatæ, cum denuo inueniat vitium notabile prorsus ignoratum. Vnde dum *d. c. Quemadmodum*, asseritur propter causas præcedentes non dissolui sponsalia, intelligitur, si eæ ignoratæ non sint. Pro hac sent. videtur apertè *gloss. d. c. Quemadmodum verb. Præcedentem*, vbi reddens rationem cur ob præcedentem fœminæ fornicationem non licet sponso resilire: ait, quia contrahendo cum ea, videtur mores eius approbare: & clarius *Ant. ibi n. 3.* addit enim, scientes contrahendo: cum enim nihil volitum, quin præcognitum sit ignorans non censetur approbare: & tenent expressè *Vigu. li. inst. c. 16. §. 7. vers. 7. fin. Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 5. casu 9. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 14. n. 6. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 13, casu 6. Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. a. 3. causa 5. & 11. Lud. Lop. 2. q. instruct. de matrim. c. 38. fol. 1047.* Idem tenentur dicere Doctores allegandi num. seq. qui in fornicatione præcedenti ignorata id asserunt: ratio enim quia ducuntur, in omnibus aliis causis locum habet

3 II. Conclusio, ob fornicationem præcedentem sponsæ potest sponsus qui eam ignorabat, virginem esse existimans, dissoluere sponsalia. Probatur rationibus præcedentis conclusionis. Item, quia causa hæc denuo cognita, notabilem mutationem facit, cum ignominiosum viro sit fœminam corruptam ducere? & prudenter magni fit ductam virginem esse. Præterea, quia vir notabile damnum incurret, cum bigamus fiat; & proinde ad ordines, si illas eligat, promoueri non possit: & ita tenent *Hugo cap. Raptor, 27. q. 2.* & pro eadem sunt *gloss. & Ant.* vt retuli n. præced & docent expressè *Rosella verb. Sponsalia, n. 9.* vbi *Angel. n. 29. Sylu. q. 10. casu 6. Tabiena q. 9. n. 10. casu 6. Armilla, n. 12. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. casu 6. Nau. sum. c. 22. Hisp. n. 2. Iac. n. 17. casu 9. Sot. casu 7. Bart. à Led. cas. 7. Petr. de Led. casu 9. Lud. Lop. to. c. 38. f. 1049. Enriq.* quos omnes retulit n. præced. *Cordubasum. q. 49. P. Moli. to. 2. de iust. tr. disp. 272. f. 120. §. Deinde si mulieri. Phil. de off. sacerd. t. 1. p. 1. l. 2. c. 1. Man. 1. sum. 2. edit c. 245. n. 6. Vis. candal. p. 1. de sponsal. c. 5. num. 15.* Immò idem dicendum est si sponsus putaret esse virginem, cùm tamen sit vidua: tum ob irregularitatem, quam incurreret, & si forte ipse alias bigamus esset, nouam bigamiam incurreret, & ita difficilior redderetur dispensatio: tum etiam, quia non infima nota est viduam ducere, & magis æstimant homines virgõne, an vidua sit ducenda in vxorem.

Grauius autem dubium est, dum sponsus notat sponsum viduam esse, vtrum ob fornicationem præcedentem sibi incognitam, ius habeat sponsalia dissoluendi. Nam *Hugo D. Ant. Sylu. Enriquez. n. prec. allegati*, id negant: & videntur à contrario sensu tenere *Rosella, Angel. Tabiena, Armilla, Cordub., Sotus, Barth. à Ledes. Petr. à Ledes. Viuald. ibi allegati, & Lud. Lop. 2. instr. de matrim. c. 26. fol.* 1026. dicunt enim dissolui ob fornicaionem præcedentem, quando sponsus putabat virginem esse: quare contrarium videtur sentire dum sciebat esse viduam. 4

Verius tamen est, adhuc posse sponsum recedere à sponsalibus, quia est notabilis mutatio, & causa nouè cognita, quæ virum prudentem merito retraheret in principio à sponsalib. contrahendis; magna enim infamia ac dedecoris nota afficitur ducens inhonestam, cum tamen ipse putaret viduam honestam esse. Huic sententiæ fauent *Nauar. & Philiarc. n. 3. relati*, absolutè enim, & indistinctè dicunt dissolui sponsalia ob fornicationem sponsę præcedentem ignotam. Et fere expressè hoc tenet P. *Molina t. 2. de iust. tr. 2. disp. 272. §. Deinde si mulieri*, vbi dicit dirimi sponsalia per fornicationem præcedentem ignotam, per quam sponsa virginitatem amisit, aut quæ illam notabiliter reddit magis infamem, quam antea esset nota. Si tamen sponsus conscius erat sponsam impudicam esse, & infamen ob fornicationes, licet postea detegantur aliæ fornicationes præuiæ sibi ignotæ, quæ paulo plus infamem eam reddunt, non est sufficiens dissoluendi causa, quia non est notabilis mutatio: vt bene *P. Molina ibidem.* 5

Vtrum autem ob has causas præcedentes possit sponsus resilire, dum eo affectu contraxit, vt si eas nosset, similiter contraheret, dicam disp. 65.

III. Conclusio, vtraque præcedens conclusio vera est, quamuis sponsalia iuramento stabilita sint: possunt enim adhuc dissolui ex eisdem causis præcedentibus ignoratis: & sic DD. omnes citati videntur intelligere: nam explicant casum *c. Quemadmodum, de iureiur.* vbi dicitur sponsalia iurata dissolui ob deformitatem, vel fornicationem subsequentem, non verò ob præcedentem: & dicunt intelligi, quando præcedens est cognita: ergo etiam loquuntur de sponsalibus iuratis. 6

Tandem an idem sit de sponsa respectu fornicationis sponsi ignoratæ, merito dubitatur. Nam *Nauar. sum. c. 22. Hisp. n. 15. Iac. 17. casu 9.* in ea videtur esse sent. vt possit sponsa ratione illius à sponsalibus recedere. ait enim indistinctè posse dissolui sponsal. propter alterius fornicationẽ præcedentẽ ignoratam. Et potest probari, quia possunt dissolui ob fornicationem viri subsequentem, ergo ob præcedentem. Probo consequentiam ex fundamento 1. conclus. vbi probauimus in iure paria esse nunc scitu, & nunc esse. 7

9 Sed tanquam certum tenendum est oppositum. Quia nulla nota nec ignominia est fœminæ, viro qui aliam cognouit, nubere, nec obstat ratio opposita; negant enim consequentiam nam tunc paria sunt, nunc esse & nunc cognosci, quando eadem est ratio impedimenti, idémque inconueniens, siue illud præcedat, siue sequatur, vt contingit in lepra, morbo gallico, & in cæteris huiusmodi: tunc enim quando erat ignotum vitium, perinde inuoluntaria est promissio, siue id præuium, siue subsequens sit: at in fornicatione viri, non est idem incõueniens, quãdo præcedit, & quando subsequitur: quia quando sequitur, dat ius dissoluendi sponsalia, eo quòd est cõtra eorum fidem indéque suspicio oritur de non seruanda matrimonij fide: & ideo non dat ius dissoluendi, quando præcedit: quia cessat hæc ratio, quæ totalis est, at fornicatio fœminæ, vltra hanc rationem, concedit ius diuimendi ob infamiam viri, & notabilem differentiam, quæ versatur inter matrim. celebratum cum muliere honesta, vel inhonesta: quæ ratio æquè procedit in fornicatione fœminæ sequenti, vel præcedenti ignorata: & huius sent. videtur *Molina n. 5. relatus*, quia non ob quamcunque fornicationem præcedentem ignoratam, dissolutionem amittit, sed quando notabiliter magis infamat: quod in viro non contingit.

10 Id demum fatendum est, si sponsus existimabatur non valde vitiosus, & denuo cognoscat sponsa esse notabiliter vitiis deditum, ita vt notabilem prudentis arbitrio mutationem hæc notitia efficiat, esse istam causam, vt sponsa à fide præstita resiliat: quia talis esset, si denuo superueniret, & à principio cognita, impediret sponsalia contrahi.

DISPVTATIO LXIV.

Vtrùm dum causæ iustæ dissoluendi sponsal. probabiliter ignoratæ, præcesserunt: non tantum ius ipsa dissoluendi concedat, sed ipso iure ea irrita efficiant?

SVMMARIVM.

Vtilitas huius veritatis, an sit irrita, vel irritanda, n. 1.
Quando dolus dat causam contractui sponsalium, sunt ipso iure nulla, & idem de quacunque alio contractu bonæ fidei. & quando dicatur dolum dare causam contractui n. 2. & 3. vbi an hæc sponsal. sint nulla prorsus, vel solum ex parte decepti.
Quando alter sponsum non decepit sed quidã tertius, vel ipsemet contrahens sua propria falsa existimatione deceptus est. 1. opinio, esse irrita 4. Secunda verior, non esse irrita, sed irritanda 5.
Quando dolus non dedit causam contractui non sunt irrita: & an sint irritandæ, remissiuè 6.
Solumntur argumenta. 7.

1 HVius rei cognitio necessaria valde est propter publicæ honestatis impedimentum, si enim sponsalia valida sint, quamuis postea irritentur, orietur vtique: quod secus est, si ipso iure irrita sint.

2 Supponendum est dupliciter posse dolum in contractu reperiri. 1. ita vt det causam contractui, quod tunc euenit quando secluso eo dolo, veritateque cognita, contrahendum non esset: vt si quis dolo venditoris ductus emat, aliàs nullo modo empturus. 2. vt non det causam contractui, sed in ipso incidat, quod contingit, quando adhuc veritate cognita contractus celebrandus esset, vt si emptor dolo venditoris inductus emit, adhuc tamen secluso dolo empturus, licet forè non tanti. Sic *Rosella, verb. Dolus n. 1.* vbi *Angel. n. 9. Tabiena q. 7. n. 8. Armilla n. 6. Sylu. verb. Culpa, q. 5. Medina C. de restit. q. 13. init. P. Molin. tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 352. paulo post principium, & omnes.*

3 Sit 1. Conclusio, quando dolus admissus per alterum sponsum, ipsóque culpæ reo existente, causam dedit contractui sponsalium, sunt ipso iure irrita, ita vt spõsus deceptus nullo modo ipsis astringatur. Prob. quia omnes contractus bonæ fidei, ex huiusmodi dolo irriti sunt, *l. Et eleganter, 7. in princip. ff. de dolo, & l. 57. tit. 5. p. 5.* Et ratio est quoniam sic deceptus sponsus, consensurus minimè erat sed errore ductus consensit, in quo alter per dolum & iniustitiam participauit, cum ergo error inuoluntarium causet, assensúsque sit per dolum & iniustitiam exortus eius, qui alter consentiens se intendebat obligare, inualidus & inefficax erit: & ita omnes contractus bonæ fidei, ex huiusmodi dolo irritos esse docent *Bart. d. l. & Eleganter, in prin. n. 9 Iason, in lit. de act. §. Actionum, n. 13. Couar.* multos alios referens *reg. Possess. 2. p. §. 6. fi. Valascus de iure emphyteut. 1. p. q. 5. n. 9. Mol. d. disp. 352. concl. 1.* vbi multos alios refert contra paucos quos pro opposita sententia refert *Conar.* dixi esse prorsus nulla ex parte decepti quia ex parte decipientis, si ipse velit sponsalibus stare, non est modica difficultas, an teneatur dicipiens. De qua re infra lib. 4. disp. 15. vbi similis quæstio tractanda est de matrim. per metum contracto, vtrum si coactus velit ratum habere illud matrimonium teneatur cogens. Et breuiter nunc probabilius credo, vtrumque liberum esse à fide sponsalium, nisi aliud damnum sequutum sit: ratione enim damni sequuti posset decipiens teneri altero volente: sicut de fide promittente latè dixi supra disp. 10 posset etiam decipiens in pœnam fraudis cõgi stare sponsalibus volente altero: cum tamen hæc pœna sit, iudicis sententiam desiderat: & ratio est, quia contractus sponsalium claudicare nequit: & aliis rationibus late pro. disput. citata, contra alios, quos ibi refero, satis probabiliter oppositum sentientes, nempe ea parte solius decepti, irrita esse sponsalia.

Maior autem difficultas est, quando dolus causam dedit contractui sponsalium, sed doli illius particeps non fuit alter sponsus contrahens, sed quidam tertius, vel alter nullo causam dante, sed sua falsa existimatione deceptus est, videtur enim adhuc esse nulla sponsalia: quia de ipsorum ratione est mutua obligatio, sed hic deceptus nullo modo manet obligatus coram Deo, aliàs cum nil nouum superueniat non posset errore detecto resilire, cuius contrarium diximus disp. præced. n. 2. ergo hæc sponsalia sunt ipso iure irrita. 2. Quia deficit consensus, cum ex errore præstitus sit, & nihil magis contrarium consensui, quàm error. *l. Si per errorem. ff. de iurisd. omn. iudicum.* 3. Quia votum ex errore emissum nullum prorsus est, vt si quis Romanam peregrinationem voueret, existimans Romam propinquam esse: non teneretur voto, certior factus de longissima distantia, vt fatentur omnes: ergo similiter sponsalia ex errore contracta, erunt prorsus nulla. Pro hac sententia sunt *Conrad. de contractibus, in sum tot. ope. circa q. 57. dicto* 3. inter ea, quæ ponit in cõtractibus bonæ fidei: & *Medina, q. 33. de restit. paulo post prin. sanct. vers. Aliud dubium.* vbi dicunt ex natura rei contractum inualidũ esse, siue quis decipiatur ab altero contrahente, siue à quodam tertio, siue à seipso, quando deceptio fuit inuincibilis, & contractui causam dedit: nisi (inquiunt) ius humanum in hoc euentũ consensum suppleat. Cum ergo in sponsalibus supplere non possit, dicendum est iuxta illos sponsalia tunc esse nulla.

4

11. Conclusio, verius est sponsalia tunc esse valida, deceptum tamen habere ius illa dissoluendi. Prob. quia alij contractus huiusmodi doli iniuriti, non sunt irriti, sed irritandi: quia non deficit substantialis consensus, vt probat optimè *Bart. d. l. Et eleganter, in prin. n. 6. Con. reg. Possess. 2. p. §. 6. n. 6. vers. 7. fin.* non enim error contingit circa substantialia contractus, sed circa causam ad contrahendum inducentem; nec ius humanum illos irritauit, nisi quando alter contrahens doli particeps, fuit: vt expresè colligi videtur ex *l. 57. tit. p. 5.* ibi, *si orto alguno le moniese razones engãnosas, de manera que ge la ouiese de vender, dezimos que tal vendida como esta, se puede desfazer, e no vale. qui es seu fecha por menos de lo que vale, quier non.* Et cõfir. quia vt optimè probat *P. Mol. t. 2. de inst. tract. 2. disp. 352. §. Ut quod sentio:* quando dolus dans causã contractui procedit ex iniustitia alterius contrahentis, non irritat contractum ex solo consensus defectu, is enim consensus esset standō in iure naturæ ad contractus valorem: sed ex imperfectione consensus, vnà cum iniuria eius, cui hic obligandus erat per contractum, quamuis enim error ille absq; iniuria

5

circa

circa causam contractus gratuiti, vt donationis, illum irritet: secus est in contractibus onerosis: & ratio est, quia nullus contrahentium admittet eam legem, si eam alter proponeret, neque ea lex communi expedit bono: cum ergo sponsalia sint contractus onerosi, error circa causam contrahendi contingens absque iniuria alterius sponsi, ea non irritabit. Et huius sent. videtur *Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 1. concl. 1. n. 5. & a. 2. concl. 1. n. 11. & D. Ant. 3. p. r. 1. c. 19. §. 5. paulo post princ. Sylvest. Matrimon. 3. q. 12.* vbi omnes hi asserunt sponsalia non vitiari ex falsa causa, vt, Contraham tecum: quia es virgo, vel quia scio te esse diuitem:

6 Vltima Conclusio, sponsalia dolo circa causam contrahendi inita, si is causam contractui non dederit, sed inciderit in contractū, quia scilicet, eo cognito contrahenda essent, minimè sunt irrita. Constat, quia huiusmodi dolus exteros contractus non annullat, cum consensus non deficiat: & fatentur omnes DD. 1. concl. citati. Vtrùm verò sic deceptus possit ea irritare, disp. sequenti erit sermo.

7 Ad arg. proposita n. 4. resp. Ad 1, reuera deceptum esse obligatum, non omnino, & absolutè, sed dependenter, nisi velit vti beneficio iuris concedentis sibi posse sponsalia eo errore contracta dissoluere. Sicut contractus ludi pecunia credita, validus est, & si opponatur ex eo non oriri obligationē, quia amittens non tenetur soluere: respondet bene *P. Mol. 1. 2. de inst. tract. 2. disp. 515. ad 1.* amittentem esse obligatum, & lucrantem comparasse ius ad rem quam lucratur est, & verè esse illi debitam, dependenter tamen ex eo, quod perdens vti non velit priuilegio legis concedentis sibi posse non soluere. Ad 2. constat ex dictis n. 5. vbi probauimus non deficere consensum circa substantialia contractus, sed circa contrahendi causam. Ad 3. constat ex dictis eodem n. 5. votum enim est promissio quædam gratuita, & ita vitiatur errore illo: secus autem est de sponsalibus, quæ contractus onerosi sunt.

DISPVTATIO LXV.

Vtrùm cum dolus non dedit causam contractui sponsalium, quia sponsus ignorans causas sufficientes ad eorū dissolutionem, eo affectu contraxit, vt si eas nosset, non desisteret à contractu celebrando, possit ob eas nouè cognitas, illa dissoluere?

SVMMARIVM.

Rationes dubitandi 1. & ibi, conditio mente retenta nihil operatur, & tacitè & expressè idem est iudicium.

Causa præcedens ignorata si dolum causam contractui nō dedit, nō sufficiunt ad sponsalia dissoluenda. & idem de aliis contractibus, n. 2. & soluuntur argumenta, n. 3. & explicatur l. Cum plures. & l. Locator horreo. ff. locati: & 4. quid dicendum, quando contrahens est dubius de voluntate.

1 QVod ea sponsalia dissolui possint, vrget 1. quia iuxta veriorem sententiam, si liber contrahant cum serua, ignarus conditionis, matrim. est nullum, quamuis contrahens eo esset affectu, vt si scitet, adhuc contraheret: quia ibi non est consensus volūtarius positiuè, & actu, sed tantū habitu, & animi præparatione, sed similiter in nostro casu non est actu voluntas cedēdi iure, quod habet sponsus ad rescindendum sponsalia, ob eas causas ignoratas: sed tantum habitualis, & animi præparatione: ergo ea non impediet ius dissoluendi. 2. quia si sub conditone contraheret sponsus, Contraham tecum si mille in dotem dederis, ea cōditione nō subsequuta minimè astringeretur promissione, quamuis eo esset affectu tempore contractus, vt minori summa promissa, adhuc se obligaret: sed contractui sponsalium tacitè inest conditio, nisi res notabiliter mutatæ inueniantur: ergo nihil impediente promittentis affectu, inuenta denno notabili mutatione præcedenti, non tenebitur promissis stare: tacitè enim, & expressi idem est iudicium, *l. De quibus in fine. ff. de legibus & l. Cum quid. ff. si cert. pet.* & latè *Euer. loco ao expresso, ad 18. citū*: vbi *n. 1.* ait hoc facere ad hoc, vt sicut cōditio expressa impedit ortum obligationis, *l. Cedere die. ff. de verb sig.* ita etiam conditio tacit. 3. quia conditio mente retenta nihil operatur in contractibus, *l. Cum in plures. 62. §. Locator horret. ff. locati*, sed affectus ille, & voluntas conditionalis: Si scirem, adhuc contraherem, retinetur mente, ergo nihil operabitur, sed integrum erit sponso dissoluere sponsalia, perinde ac si cum affectum non habuisset.

Dicendum tamen est non esse licitum dissoluere. Probatur, quia decepto non permittitur contractum rescindere, vbi dolus causam non dedit, sed tantum agere ad interesse: vt probat cum aliis *P. Mol. 1. 2. de inst. tract. 2. disp. 532. §. Dubium est, virum.* Item quia huiusmodi sponsalia, ob notabilem mutationem, siue subsequutam, siue præcedentem ignoratam, possunt dissolui, ex tacita contrahentis voluntate: quia si ea mutatio à principio extitisset, vel cognita esset, impediret illa contrahi: vt dixi dis. 62. n. 3. sed in hoc casu minimè impediret, vt supponimus, ergo non dat ius rescindendi sponsalia. Et confirm. quia non potest dici notabilis mutatio denuo cognita, quæ non ignorata in principio contractus, illum non impediret. Huius sent. videtur *P. Mol. 1. 2. de inst. tract. 2. disp. 272. fol. 120. §. Deinde si mulieri*, vbi dicens promittentem mulieri, quam virginem existimabat, matrimonium, non teneri detecta defloratione: addidit quasi id limitans: Si vitium sciens non promisisset. 2

Ad 1. arg. contrarium, longe dispar est ratio, quia in eo matrimonio defuit consensus substantialis, qui debet necessario esse absque conditionis errore: eò quod ius aliter consensum vtitur, quare vt verum esset matrim. necessarius erat consensus actualis: in nostro autē casu non deficit consensus substantialis, & tantum conceditur dissoluendi ius, ex habituali quadam voluntate, quia contrahens illius causæ conscius minimè consentiret: quare cum hæc voluntas habitualis cesset per contrariam habitualem, nullum dissoluendi ius habebit. Ad 2. distinguenda est minor, vt tunc vera sit quando voluntas habitualis, & animi præparatio contrahentis est, vt ea causa cognita minimè contractum celebraret: quia solum inest ea conditio ex voluntate habituali, & tacita contrahentis secus autem est, quando cōtraria voluntas habitualis aderat. Potest etiam 2. dici, non esse notabilem mutationem respectu huius: vt probani n. 2. Ad 3. similiter distinguenda est maior, vt vera sit in iis conditionibus, quas oportet vtrique contrahenti cognitas esse: secus autem quando conditio est ex illis, quæ contrariam voluntatem actualem vel habitualem ei, quæ verbis exprimitur, includunt: vt contingit hîc: quia verba planum & absolutum omnino consensum indicant, & tantum ex præsumpta voluntate habituali, admittunt eam conditionem: sufficiet ergo contraria voluntas habitualis, intus latens. 3

Tandem vbi contrahens est dubius de voluntate habituali, iudicanda est ea voluntas ex causæ grauitate: si enim sit ita notabilis, vt arbitrio prudentis grauem mutationem efficiat, præsumendum est, si illam præcognoscetet, eum minimè contracturum: cum communiter talis sit contrahentium voluntas. 4

DISPVTATIO LXVI.

Vtrùm sponsus conscius causæ sufficientis præcedentis ignoratæ, vel subsequutæ, dissoluendi sponsalia, censeatur remittere, si postea carnaliter sponsam cognoscat, ita vt ob illam causam non possit dissoluere?

SVMMARIVM.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.

Si sponsalia fuerint valida, remittit per copulam sponsus ius rescindendi n. 2. & ibi, coniuges ius diuortij, & accusandi per copulam sibi remittere.

Quid si sponsus accedens carnaliter, habuit animum non remittendi. 3.

Quid quando ſponſalia fuerunt ipſo iure nulla,n.4, & ibi ſoluitur argumentum 5

Quid ſi fœmina promittatur matrimonium ſub conditione,ſi eſt virgo & virgo non ſit,an copula cenſeatur remiſſum hoc vitium,6.

1 VIdetur per copulam illud ius minimè remitti, quia quamuis per copulam antiquitus receſſum videbatur à conditione ſponſalibus adiecta, *c. de illis, & c. Per tuas de cond.app.* id tamen erat, vt delicti præſumptio ceſſaret, quare cum hodie non ceſſet, non videtur recedi à conditione, vt dixi ſupr. diſp. 16.n.12. ergo per illam copulam non videtur ius illud remiſſum.

2 Sit 1. concl. ſi ſponſalia eo errore contracta, valida ſunt iuxta dicta diſp.64. n.5. tunc ſponſus accedens carnaliter ad ſponſam, cenſetur remittere ius reſcindendi ſponſalia, ratione cauſæ præcedentis ignoratæ, vel ſubſequentis, ſi illius cauſæ tempore copulæ conſcius erat: quare non poterit iam ob eam cauſam diſſoluere. Prob. quia coniuges conſcij fornicationis habitæ poſt matrimonium, ſe cognoſcentes, amittunt ius petendi diuortium: vt docent *D. Th.4.d.35. q.vn. a.1.corp. D.Bon.ibi q.1. Richard.a.1.q.1. Pal.q.1.a.1.n.17.* quos omnes alij ſequuntur: quod adeò verum eſt, vt etiam diuortio celebrato cenſeantur ſe reconciliare, & in matrimonio perſeuerare teneantur, copula inter ipſos ſubſequuta: vt bene docent *Sotus 4. d.36. q.vnic.a.1.verſ.Sextus caſus, Barth.à Led.dub.63.de matr. caſ.6.* Admittunt etiam per eam copulam ius accuſandi, *l. Si vxor,13.fine, ff.de Iul.de adult.* ibi, *aboleuit enim prioris matrimonij delicta,reducendo eam,* & docent *gl.c.fin.de ad. verb.Fornicationis, & ibi Anan.n.4. Abb.n.7. Alber. l.Conſenſu,n.9.C.de repudijs, Cou.alios referens, 4.decr.2.p.c.7. §.6 n.7. Gam.dec.234.n.6. Men. de præſ.l.3.præſ.2.n.20. Padilla l.Tranſigere,n.94. C.de Tranſ. Iul. Clar.l.5.recept. §. Adulterium,n.18.verſ. Caueat etiam Barb.l.2. in pr.p.1. n.101.ff.ſol.matr.* ergo ſimiliter perdet ſponſus ea copula ius reſcindendi ſponſalia. 2. quia non obſtante fornicatione præcedenti, tranſibant antiquitus illa ſponſalia in matrimonium, per copulam: vt tradunt cum aliis *Cou.4. decr.1. p.c.4. §.1.n.8. Ant.Cucus l.5.inſt.maior.t.10.n.33. Men. de præſ.2. n.18. & 19.* quia eam rationem reddit, quod carnaliter cognoſcens omnem culpam, & delictum fornicationis remittat. Et in propriis terminis docent hanc concluſionem *Ant.Cuc.d.t.10.n.34. Cord.ſum.q.49. Lud. Lop.1.p.inſt.c.77.§.Hinc emergit. Man.1.to.ſum.2. edit.c. 208.con.10.n.10.* vbi docent remitti ius recedendi à ſponſalibus ratione fornicationis ſponſæ, copulâ ſponſi illius fornicationis non ignati: & amplius dicunt *Cordub. Lud. Lop. & Man.* quamuis tempore ſponſalium exiſtimaſſet ſponſus eam eſſe virginem, adhuc enim dicunt, & benè, non poſſe reſilire, ſi cõſcius vitij, copulam cum ea habuit.

3 Hinc infero idem eſſe dicendum, quamuis haberet ſponſus voluntatem non remittendi: adhuc enim non poterit diſſoluere ſponſalia: ſicut non poteſt petere diuortium matrimonij coniux, qui conſcius fornicationis alterius, copulam habuit, licet haberet animum iniuriam non remittendi: nam ea remiſſio non à voluntate ſua, ſed ex iure ipſo proficiſcitur. Si autẽ iam diſſolutis ſponſalibus haberet copulam, non cenſetur ſponſam reconciliare: ita vt ad ſponſalia teneatur: ſicut diuortio celebrato, conualeſcit per copulam matrimonium: diſpar enim eſt ratio, nam diuortio facto manebat vinculum prioris matrimonij, diſſolutis verò ſponſalibus nullum vinculum ſupererat.

4 II. Concluſio, ſi priora ſponſalia ipſo iure erant nulla, iuxta dicta diſp.64. n.3. ſi ſponſus dum habuit copulam, conſenſum habuit permanendi in prioribus ſponſalibus, ſciens eſſe irrita, nec ſponſa priorem conſenſum reuocauerat, manent firma: ſimiliter ſi ſciebat per illum actum tacitè ratificari, nec contrarium conſentiam habuit; ſecus autem, ſi id ignorauit, vel habuit diſſenſum. Prob. prima pars, quia cum ſponſa decipiens, habilis fuerit ad contrahendum, conſenſus ex parte ſua validus fuit, & is dum non reuocatur, virtutè durat, & ſolum deſiderabatur conſenſus alterius, qui ratione doli ineffacax erat, ſed hîc modò accedit, & manif. ſtatur ſigno externo, nempe copula, quæ conſenſus matrimonialis ſufficiens indicium reputabatur, *c.Is cui fidem.de ſponſ.* nedum ipſorum ſponſalium, ſicut fictè ducens fœminam, ſi copulam animo maritali habeat, vel aliter conſentiat, priori fœmina manenti in priſtino conſenſu, reddit validum illud matrim. quod tritum erat, vt dicam l.2.diſp.32.n.9. Prob.2.pars, nempe idem eſſe, ſi copulam habeat ſciens per illam ratificari priora ſponſalia: quia ſponſalia infantium, quæ nulla ſunt conualeſcunt per ſimultaneam habitationem, aut copulam ſcientia ratificationis huius poſtea habitam: vt dixi ſupra diſp.16.n.6. Prob. vltima pars, nempe ſi ignorauit priora ſponſalia eſſe nulla, vel per eum actum ratificari, vel habuit diſſenſum, non manere valida, quia ad ratificationem exigitur nullitatis actus ſcientia, & eius ratificationis per ſequentem actum: vt probaui ead. diſp.16.n.7. ſi autem habuit diſſenſum conſtat nullo modo ratificari: quia cum prior conſenſus fuerit nullus, eſt neceſſarius nouus, qui hîc deſideratur. Idem dicendum eſt, ſi quis virgini exiſtimatæ ſub expreſſa conditione promitteret matrimonium, Si es virgo; ſi enim virgo non ſit, cùm promiſſio defectu conditionis ſit nulla, iudicandum eſt, ſi poſtea eam cognoſcat, ac de ſponſalibus nullis, quamuis copula habeatur defectu virginitatis iam cognito.

Ad arg. fateor per copulam hodie non recedi à conditione, ſed noſtra concl. non innititur huic fundamento, ſed remiſſioni iniuriæ per copulam. 4

DISPVTATIO LXVII.

Vtrùm in omnibus euentibus, in quibus licitum eſt diſſoluere ſponſalia, ob cauſam præcedentem ignoratam, vel ſuperuenientem, ſi iuramento ſtabilita ſint, neceſſarium ſit iuramenti relaxationem petere?

SVMMARIVM.

Prima opinio, eſſe neceſſarium, num.1.

Secunda verior negans, 2.

Sponſalia non ſunt conditionalia, ob tacitam concluſionem in iis inclusam, 3.

1 QVidam affirmant: & probari poteſt: quia eſt iramentum rei licitæ, quod neceſſario ſeruandum eſt niſi relaxetur, *c.Si verò, de iureiur.* Sic *Sot.4.d.17.q.2.a.3. ad 1. Viguer.l.inſt.c.16.§.7.verſ.Septimo ſin.* & videtur tenere *Lud.Lop.2.p. inſtr.c.36. de matr.f.1036.* dicit enim promittentem ei quam virginem eſſe putabat, non teneri implere, licet iuraſſet: quia poteſt petere iuramenti relaxationem.

2 Sed prorſus tenendum eſt nulla opus eſſe relaxatione. Quia ſi iuramentum conditionem contineret, ea non impleta nulla deſiderata relaxatione, non aſtringere: ſed in caſibus omnibus dictis ineſt tacita conditio iuramento, ergo. Prob. minor, quia iuramentum accedens contractui ſortitur naturam, & conditiones ipſius, *l.ſi. C.de non num. pec.* ſponſalia autem habent tacitam conditionem, ſi res in eodem ſtatu permanſerint, id eſt, ſi cauſa non ſuperueniat, aut præcedens non cognoſcatur, legitima ad ea diſſoluenda. 2. Prob. eadem minor. ex *c.Quemadmod.de iurei.* vbi textus decidit fas eſſe abſque periurio a ſponſalibus iuratis reſilire, ob fornicationem ſubſequentem: & reddit rationem, quia ſubintelligitur conditio, ſi alter contra matrimonium non venerit: vbi *gl.verb. Oculos, Hoſt.ibi, ſuper verb.Iur.Io.Andr.n.13. Anch.n.3. Ant.n.13. Bald.in priu. Abb.n.9. Imol.n.3.* dicunt, licet iuramentum in hoc caſu poſſit abſque peccato obſeruari, minimè tamen obligare: eò quod deficit tacita conditio, quæ ineſt, ſi res in eodem ſtatu permanſerit, *c.Ne quis, 22.q.2. & l.Cum quis, ff.de ſolut.*

3 Nec tamen hinc inferas ſponſalia omnia eſſe conditionalia, cum tacitam includant conditionẽ: id enim abſurdiſſimũ eſſet, ſequeretur enim ex iis ex cauſa iuſta diſſolutis, non oriri impedimentum publicæ honeſtatis, vt contingit

tingit in sponsalibus verè conditionalibus, quando conditione deficiente dirimuntur, iuxta *c. vn. de sponsi. in 6.* Sed dicendum est ea sponsalia non esse conditionalia, quia conditio tacitè sub intellecta non reddit actum conditionalem, *l. Conditiones, quæ extrinsecus, ff. de cond & dem. & c. Significasti cum ibi notatis, de elect.* & diffusè per *DD. l. 3. de leg. 1.* & ita notant omnes DD. iuris Pontificij, n. præced. allegati.

Ad argum. contrarium constat ex dictis n. 2. iuramentum enim rei licitæ obligat, donec relaxetur, nisi deficiat conditio expressa, vel tacitè subintellecta.

DISPVTATIO LXVIII.

Vtrùm dum alter sponsus vitio aliquo laborat, cuius si alter conscius esset, haberet iustam dissoluendi sponsalia causam, vt si post sponsalia fornicatus est, vel patitur morbum gallicum, possit compellere petendo coram iudice, vt alter sponsus ea impleat, à quibus iniustè ob illius causæ ignorantiam resilit?

SVMMARIVM.

Quot sint difficultates disputandæ, num. 1.

Quid differat inter petere, & exigere. & coniux adulter possit petere debitum, 2.

An possit exigere, dum alterum latet eius adulterium, & opin non posse? 2. Sententia verior, posse, n. 4. & quid, si alter suspicetur adulterium. 5. Solvuntur argumenta, 6.

An sponsus possit alterum sponsum ignorantem suæ fornicationis, vel alterius causa ob quam iuste petere vel stare, cogere ad standum sponsalibus, & opinio non posse?

Secunda verior, esse quando sponsalia fuerunt valida secus, si nulla, 8.

An simili causa laborans, vt sponsa fornicata, vel morbum patiens gallicum, possit ob similem alterius patientis eadem vitium, dissolvere sponsalia. 9.

An quando alter iniustè secundùm suam conscientiam resilit, quia ignorat causam in altero existentem, audiatur in foro conscientiæ verbis, n. 10. & solvuntur argumenta, 11.

1 Disputationem hanc quæ frequentissima, & valdè necessaria est apud neminem inficiantem: & ideo eius decisio ex alterius decisione petenda est: quare duplex est tractanda quæstio. Prior est, vtrum adulter occultus ita ius exigendi debitum amittat, vt non possit in conscientia exigere ab innocenti ignorante illius adulterium. Posterior est disputatio hîc proposita, quæ ex prioris solutione pendet.

2 Circa I. quæstionem, supponendum est, hoc distare inter exigere & petere: quòd illud importat coactionem, & est petere vt debitum: hoc autem, minimè: petimus enim etiam gratis concedenda. Conuenit ergo inter omnes adulterum posse petere: non enim absolutè matrimonij vsu priuatus est, sicut si incestum committeret, vel castitatem voueret. Tota autem difficultas est, an per adulterium latitans alterum coniugem, sit eo ipso priuatus, iure exigendi debitum, ita vt si alter neget, licet peccet lethaliter negando, ob erroneam conscientiam, cum eum lateat adulterium, quod ius negandi concedit: non possit ipsum compellere, vt reddat debitum.

3 Duplex est sent. I. ait eo ipso esse priuatum iure exigendi, & tantum posse humiliter petere. Prob. 1. quia statim ac coniux adulterium admittit, innocens re vera, & coram Deo est absolutus à debito reddendo, ergo adulter non potest petere tanquam debitum, cum re vera debitum non sit. Prob. antecedens, quia si nosset alterius adulterium, maneret absolutus secundùm omnes, notitia autem facti non absolvit re ipsa, sed factum ipsum, ergo ante notitiam erat re ipsa absolutus, & solum tenebatur ex cõscientia erronea. 2. Quia reddere ex obligatione, & exigere sunt correlativa, sed vxor talis adulteri non tenetur re vera reddere, sed tantum ex conscientia erronea, ergo vir adulter non potest exigere. 3. Creditore ratione ignorantiæ non petente debitum, minimè eximitur debitor ab obligatione soluendi, sed eo ipso, quod coniux adulteratur, est debitor alteri immunitatis, & exemptionis ab obligatione reddendi: ergo licèt innocens ex ignorantia minimè petat hoc libertatis debitum, non manet adulter liber, nec potest ei libertati contrauenire, exigendo. Et confirm. quia in casibus in quibus lege cautum est, seruos libertate donari, licet hi ex ignorantia non petant libertatem, nequit dominus iis ac seruis vti, cùm vere liberi sint: iure autem diuino per adulterium vnius, innocens liber efficitur à reddendi obligatione: ergo. 4. Quia coniux occultè adulter non potest petere diuortium, nec debitum negare ob adulterium alterius coniugis sibi notum, licèt alter suum ignoret, & ita non possit mutuam delictorum compensationem allegare: ergo similiter quando ipse solus est adulter, non potest alterum cogere ad reddendum, licèt alter ob ignorantiam nõ opponat adulterium. Hanc sent. quæ valde probabilis est, sustinet *Tabiena Matrimon. 4. q. 6. n. 7. Arm. verb. Matrimonium, n. 77. Cathcrin. l. 5. contra Cajetan. tract. de sacr. matrim. Navar. summa Hisp. c. 28. addit. ad n. 21 c. 22. vers. Loserunes lat. c. 22. n. 23 Castro l. 2. de lege pœn. c. 4. ad fin. Conar. 4. decret. 2. p. c. 17. §. 2. n. 4. fine*, male tamen refert pro se Cajet. *Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 2. fin. in comment. litter. a B. Pet. de Lop. de matrimon. q. 62. a. 1. dub. 1.* & dicit esse hoc certum: eandem sententiam videntur tenere alij absolutè docentes adulterum priuari iure exigendi debitum, hi sunt *Rosella verb. Debitum. n. 17.* vbi *Pisana, n. 14. & Armil. n. 4. Angel. verb. Adulterium n. 3. fine*, vbi *Sylu. q. 6. n. 8 fine, D. Ant. 3. p. c. 1. c. 20. §. 9. Manuel. 1 tom. suman 2. edit. c. 243. n. 14.*

4 II. sent. probabilior, tenet coniugem adulterum, dum alterum adulterum latet, non perdere ius exigendi debitum, sed posse ab eo exigere. Prob. adulterum non posse exigere, est in pœnam sui delicti, dignus est enim, cùm fidem matrimonij fregerit, vt ei fides minimè seruetur: sed ius non tenetur prodere suum delictum, vt à iudice, vel ab vxore priuetur in illius pœnam, iure exigendi: ergo quamdiu delictum non constat vxori, vt adulterum per exceptionem elidat, non priuatur iure exigendi debitum, nec ipse adulter tenetur suæ pœnæ esse executor. 2 Quia hæc est veluti pœna conuentionalis, iure diuino, & naturali inducta, vt frangenti fidem, fides non seruetur: sed pœna conuentionalis non debetur ante sentent. iudicis, vel saltem antequam pars ipsa petat, vt probat. disp. 37. n. 2. & 4. arg. 3. Quia matrimonium est quædam societas, & contractus, & fœdus, in aliis autem contractibus, & fœderibus, rens non est priuatus, sed priuandus: vt filius, qui occultum crimen in patrem admisit, exhæredatione dignum, & socius in socium. 4. Quia cum coniux ipso iure priuatur debiti petitione, videmus non esse in alterius potestate hanc pœnam ei remittere, vt si incestum cum sorore coniugis admittat, vel communem filium è sacro fonte leuet: ergo cum coniux innocens possit inferre, vel remittere adultero pœnam non exigendi debitum, signum est non ipso iure illum subire hanc pœnam, sed cum ei à coniuge innocenti infertur. Hanc tenent *Archid. c. in cõmagio, 32. q. 1.* vbi *Turrecr. in fine*, referẽs *Bern. Hispanũ. Cajet. opus. 17. respons. responsione 4. quod habetur t. 1. opus. tract. 31. Sotus 4. d. 36. q. vnic. a. 4. vers. Vtrum verò vxor. Petr. de Soto lect. 16. de matrim. pen.* & quidam doctissimus Theologus, vt testatur *Castro* pro priori sent. relatus: *Idẽ Led. 2. p. 4. q. 64. a. 2. f. 519. col. 1. 2. & 3. Palacios 4. d. 35. d. 1. f. 786 col. 1. Matiẽ. l. 5. recop. t. 1. rub. gl. 2. n. 101. Enriq. l. 11. de matr. c. 15. n. 6.*

5 Imo idem credo, licet coniux innocens suspicaretur alterum adulteratum esse, leuibus tamen indiciis, quæ non sunt sufficientia ad ipsum in foro conscientiæ excusandum: quia alter non tenetur tunc fateri suum crimen, nec innocens ius habet spoliandi reum iure petendi, & exigendi, donec eius delictum sufficienter norit: quare illa exceptio adulterij, quam opponit, non est legitima etiam in foro conscientiæ.

6 Ad argum. prioris sent. respondetur. Ad I. non eo ipso innocentem esse absolutum ab obligatione reddendi, sed tantũ habere ius quo se ipse possit absoluere in foro conscientiæ, si sibi factum constaret: & quamuis notitia facti

non absoluat,sed factum ipsum, est tamen conditio sine qua non,vt iuste possit se absoluere. Ad 2.nego minorem, imo secundum tem tenetur reddere, donec innocens adulteri conscius se absoluat:nam ante talem absolutionem non est alter sua possessione spoliandus. Ad 3. distinguo minorem,est debitor:itavt teneatur se prodere, & spoliare,nego:sed est debitor ad hunc sensum, vt coniux innocens delicti conscius possit se absoluere:vt qui fregit contractus fidem,est debitor pœnæ conuentionalis, non ita, vt teneatur illam offerre,sed ad hunc sensum, vt alter habeat ius ab illo exigendi. Ad confirm.dico,leges ipsas iure donare seruo libertatem: quod hic non contingit. Ad 4. nego consequ. quia adultero non negatur diuortium ob simile alterius adulterium,in sui delicti pœnam: sed quia lex concedit soli innocenti diuortium, & ipse non est innocens:& adulter priuatur iure exigendi debitum, in sui delicti pœnam.

7 II. Quæstio est vtrùm sponsus possit cogere alterum, ad fidem sponsalium seruandam,quando aliquo vitio occulto laborat,cuius si alter conscius esset,posset iustè resilire. Et quidem,si quæst.præmissæ priorem sent.amplectamur,necessario dicendum est non posse:& in gratiam huius partis adhuc scrupulus duplex restat. Prior est,quia licèt quando sponsus occultaret fornicationem, posset dici adhuc eum posse cogere ad sponsalia:quia pœna est delicti,priuare eo iure:cæterum dum occultat morbum gallicum,quo absque culpa laborat, non potest dici esse delicti pœnam,vt alter possit dissoluere sponsalia,quare saltem in casibus, in quibus absque delicto dirimuntur sponsalia, dicendum videtur non requiri vt alter iure dissoluendi soliat: & ita non poterit alterum morbi ignarum cogere. Posterior est, si quis promittat matrim. alicui sub conditione dotis tradendæ, ea non tradita non potest per alterum cogi implere, quamuis ille conditionis oblitus non alleget hanc exceptionem: sed sponsalia habent tacitam conditionem,vt dixi disp.præc.n.2.nisi occurrat casus,ob quem licitum est ea dissoluere, ergo licèt alter per ignorantiam huius casus occurrentis, non alleget illum, cogi non potest ad sponsalia.

8 Dicendum tamen est sustinendo posteriorem opinionem quæstionis præmissæ, si sponsalia fuerint valida, (quod quando sit, vel sint irrita, dixi tota disp.64.) patientem vitium,posse cogere alterum sponsum stare sponsalibus,dum alter nescit tali scientia illud vitium, vt iustè possit à sponsalibus resilire. Prob.quia hic casus omnino similis est illi, sicut enim per adulterium vnius eximitur alter ab obligatione reddendi, si illudq; sciret,posset obiicere:sic per fornicationem vnius, vel aliam iustam causam,eximitur alter ab obligatione implendi sponsalia; & si illam nosset, posset obiicere, & vtrobique est eadem dissoluendi ratio, scilicet, quia fragenti fidem, fides seruanda non est. Si verò sponsalia essent omnino nulla,quia dolus contractui causam dedit, manifestum est sponsum doli conscium, non posse alterum ignarum cogere: cum nullo vinculo alter astrictus sit, & ipse potius teneatur iniuriam resarcire, desistendo à contractu.

9 Id tamen obseruandum est, sponsum simili vitio irretitum non posse ob æquale vitium, petere sponsalium dissolutionem, licèt suum occultum sit, vt fœmina,quæ fornicata est,vel morbum gallicum patitur,non potest ob eundem morbum,vel viri fornicationem,petere eam dissolutionem:vt similiter dixi n.6 fin. de diuortio petendo, quando vterque coniux paris delicti reus est:& consultò dixi de fœmina,quæ fornicata est,nam suprà disp.55.n.9. dixi virum fornicantem posse dissoluere sponsalia ob fornicationem fœminæ,quia delicta sunt imparia.

10 Demum ex dictis infertur, eum qui fornicatus est, vel aliud vitium patitur,ob quod alter si sciret, posset à sponsalibus validè contractis resilire, si dum est ignarus, resiliat, lucrari astras: & tuta conscientia eas retinere,quia hæc est earum natura,vt iniustè resiliens eas perdat,vt dixi supra dis.36.n.2. Sed hic ignarus causæ iniustè resilit,cum vere, & non ex conscientia erronea teneatur implere, dum causam illam ignorat,& possit per alterum cogi: ergo hic resiliens perdit astras,& alter lucretur.

Ad duplex arg. propositum n.7. resp. ad 1. fateor tunc 11
non esse proprie pœnam sed aliquo modo,quam non tenetur alter sibi infligere:est enim quasi pœna conuentionalis,nam tacite conueniunt partes,quando spondent sibi matr.vt aduenienti causa notabilem mutationem facienti, non vt ipso iure dissoluantur sponsalia,sed vt alter ius acquirat,si velit,& sciat,dissoluendi. Ad 2.dico id procedere in sponsalibus, verè conditionalibus: quia cum conditio suspendat, nulla oritur obligatio ante conditionis euentum:quare cum ea non euenerit,promittens nullo vinculo astrictus erat, & ita cogi nequit: at conditiones, quæ tacite intelliguntur, non faciunt sponsalia conditionalia, vt dixi disp.præc.n.3.& subinde non suspendunt consensum,sed statim oritur obligatio, licèt dissolubilis, si alter causam nolit,velitque ea vti.

DISPVTATIO LXIX.

Vtrùm necessaria sit iudicis authoritas dissoluentis sponsalia,dum occurrunt causæ dissoluendi in præcedentibus disputationibus expositæ?

SVMMARIVM.

Prima opinio, semper requiri authoritatem iudicis quotiès valent sponsalia.num 1.
2. In aliquibus casibus non requiri,2.
De se seclusa scandalo non requiritur,3.
Quid si causa dissoluendi est publica & certa, & sponsalia similiter publica,& oriatur scandalum ex dissolutione,4.
Quid si certa & occulta & sponsalia similiter occulta,5.
Quid si sponsalia sint publica, & causa certa,& occulta, & quale peccatum sit tum. proprio authoritate.6.
Quid si causa ita occulta sit,vt nullo modo probari possit, & sponsalia publica 7.
Quid si causa dissoluendi est dubia,8.
An sufficiat certitudo cau. opinatiua,& qualis certitudo facti in vero qua fore sufficiat,9.
Quis sit iudex huius dispositionis.10.
Soluuntur argumenta,& explicantur.c. Duo pueri, & c. De illis,el 1 de sponsim.& c.Seculares 33.q.2 n.11.

ALiqui censent sponsalia valida, nunquam posse pro- 1
pria authoritate dissolui, probant ex *c.Duo pueri,in fin.de desp.imp.* vbi pœnitentia imponitur cuidam eo quòd iudicio Ecclesiæ inrequisito sponsam dimiserit,& *c.De illis el 1. eo tit.* vbi de impuberibus dicitur, si ad pubertatem venientes reclamant, iudicio Ecclesiæ separandos esse. Et *c.Seculares,33.q.2.*puniuntur,qui absque authoritate Ecclesiæ separantur. Ita tenent *Inn.d.c.De illis,n.vn.*

Alij autem duplicem casum tantum excipiunt, in quo 2
liceat propria authoritate dissoluere, nempe in casu ingressus religionis,vel matrimonij alterius contracti,& ratio est, quia in his duobus casibus ius ipsum est notissimũ & causa est notoria: cum matrim. in facie Ecclesiæ celebrati debeat, & professio cum solemnitate. Sic docent ex Theologis D.*Th.4.d.27.q.2.a.3.corp.* & ibi *Duran.q.3.a.2. Rich.a.3.q.4. D.Ant.3.p.t.1.c.18.§.1.fin Ang.l.inst.c.16. §.7.vers.7.fin.*& ex iurisperitis *gl.c. De illis, el 1. de desp. imp.verb.Iudicio,& ibi Ant.n.4.Goffr.sum.tit.de desp.imp. n.9.Host.sum.2.de sponsa.§. Et qualiter,n.18. vers.& notas quod in 5.casu 7o. And.c.De illis,de sponsa.fin.*vbi *Henr.n.5. Prap. fine, Rosel.Matr.2.n.6.& verb. Sponsalia.n.9* vbi *Arm.n.13.l.8.t.1.p.4.* & *ibi Montal.ini. Con.4. decr.1. p.c.5.init.n.12. Ant.Cuc. l.5.inst.maior.10. n.59 fin.Lancel. inst.iur.can.l.2.t.de sponsa.verb. Iudicio Ecclesia.* Addunt *D. Ant.Rosell.verb.Sponsa.n.9.* huic duplici casui alium, nempe quando fornicatio est notoria,& *Henr.& Prap.* addunt alium, scilicèt quando impedimentum aliquod consanguinitatis,vel affinitatis detegitur, & *Prapositus* addit,vel nisi quando alter initiatur ordine sacro.

Sit tamen I. Concl. ex natura rei vbi est certitudo cau- 3
sæ,& facti,nulla desideratur authoritas iudicis, sed si aliquando ea desideretur, est ratione scandali vitandi. Prob.

quia

quia sponsalia tacitam conditionem habent, nisi aliquis casus ex dictis accidat: quare occurrente aliquo ex iis, licitum est ex natura rei propria authoritate dissoluere: sicut deficiente conditione. Sic colligitur ex omnibus DD. n.4.5.& 6.allegandis, solam enim culpæ causam assignant, dum oritur scandalum, quo cessante à culpa liberant ea authoritate propria soluentem, & tenet *Man.1.tom.sum. 2.edit.c.145.num.1.*

4 Hinc infertur, si causa dissoluendi sponsalia publica sit, ac certa, tam de iure, quam de facto; de iure, quia est in iure expressa, & de facto, quia est certum talem causam adesse, tunc licet sponsalia sint publica, posse propria authoritate dissolui: quia tunc scandalum cessat, cum dissolutionis causa publica sit. Sic tenent *Ang. verb. Sponf. n.42.* vbi *Sylu.q.11.Tab.q.9.n.10.fin. Nau.sum.c.22. Hisp.n.27.dat. n.28.Gr.Lop.l.8.verb. Mas en todas,t.1.p.4.*& ex Theologis *Pal.4.d.27.q.1.a.3.fin.n.3.6.Man.proximè citatus, Petr. de Led.de matr.q.43.a.3.dub.vlt. Bart. à Led. dub.13. de matr.fine, Philiarc.de offic. fac.10.1.p.2.l.2. c.1. Vegal.6. sum.casu 105.* Temperant *Petr.de Led. & Bart.à Led.* nisi oriatur scandalum: sed non est necessarium hoc temperamentum, esset enim omnino passiuum id scandalum.

5 2. Infertur, si causa dissolutionis certa sit, de iure, & de facto, licèt occulta, & sponsalia sint etiam occulta, posse propria authoritate dissolui: quia cessat similiter scandalum. Sic fatentur *Ricard.D.Ant. & Vig.cit n.2. Pal.n.37. Ang.Sylu.Tab.Nau.Pet.à Led.Barth.à Led.Vega allegati, n.praced. Turr.c.Vbi non est, 30.q.2. n.6 Veracr.1.p. Spec. a.12.ad fin.Enriq.l.11.de mat.c.14.n.1. Lud.Lop.2.p.instr. de matrim.c 38.ad fin.*

6 II. Concl. dum causa certa est de iure, & de facto, occulta tamen, & sponsalia publica, iudicis authoritas desideratur ad ea dissoluenda: non tamen esset culpa lethalis, sed solum venialis propria authoritate dissoluere, nisi inde graue scandalum oriatur. Quia nullibi iure cauetur eam authoritatem necessariam esse, & dissoluens iure suo vtitur, Sic *Angel.Sylues Nau.Enriquez, Philiarcus, Vega relati n.4. & Tab. verb. Sponf.q.8.n.10. fine*, ait, fortè non esse mortale.

7 Imo si causa ita occulta sit, vt probari nequeat coram iudice, vacabit culpa sponsalia publica propria authoritate dissoluere, quia petita licentia denegabitur probationis defectu, & ex alia parte recuperaret innocens rem sibi debitam, quam iuxta omnes fas est propria authoritate capere, quando in iudicio recuperari nequit. Sic *Palud. n.38 & Enriq.alleg.n.4.*

8 III. Concl. dum causa dissolutionis est dubia, de iure, quia non certum esse sufficientem, vel de facto, quia alter non est certus eam adesse, est peccatum lethale propria authoritate soluere sponsalia, quia est probabile iniustitiæ periculum, dum spoliatur alter in dubio, iure sibi acquisito, vt impleatur fides data. Sic *Petr.de Led.& Lud.Lop.citati n.5* & colligitur ex aliis allegatis n.5. & 6.

9 Ne tamen intelligas exigi, vt vndequaque certa sit sufficientia causæ, ita vt nulla sit opinio contraria: vix enim casus contingeret: sed requiritur certitudo moralis, id est, vt causa iuxta probabilem opinionem sit sufficiens: quia in moralibus ad operandum hæc dicitur certitudo, cùm satis sit, vt quis tutò operetur, opinionem probabilem amplecti, & ita colligo ex *Lud.Lop.d.c.38.ad fin.* vbi cautè dixit esse peccatum mortale, quando causa est dubia; dissoluere sponsalia, nisi authoritate iudicis, vel viri docti asserentis esse sufficientem: quæ solam opinionem facit. Quæ autem certitudo facti requiratur, dicam disp.71. & 72.pro foro externo: & disp.73.pro interno.

10 Vltima Concl. iudex, cuius authoritate sponsalia dissoluenda sunt, est solus Ecclesiasticus, ordinarius, vel delegatus, quia hæc est materia spiritualis, non autem erit parochus: quia non est iudex in foro externo. Sic *Palud. 4.d.27.q.1.n.38.*

11 Ad arg. proposita n.1. respondetur, *c.Duo pueri, & c.Seculares*, loqui de matrimonio de præsenti, à quo alter coniux absque causa recesserat: vt clarè constat ex textu. Ad *c.De ill.* dico nolle textum, esse necessarium Ecclesiæ iudicium, sed tantum iubere vt Ecclesiasticus iudex, si coram ipso impubes adepta pubertate reclamauerit, eum separet.

DISPVTATIO LXX.

Vtrùm si causa dissolutionis sponsalium occulta, infamiæ grauis nota afficiat, vt si sit occulta sponsæ reputatæ virginis fornicatio, possit in iudicio detegi, vt ea dissoluantur?

SVMMARIVM.

Ratio dubitandi proponitur,n.1.
Licitum est præmissa monitione, & quando liceat testium vitia occulta detegere, & furem occultum, ad vitandum damnum,2.

RAtio dubitandi est eo quod de iure naturæ sit proximi famam illæsam conseruari, cum vitium occultum est. 1

Sed breuiter dicendum est, non statim causam ad iudicem deferendam esse, sed prius monendam esse sponsam, vt desistat, vt vel sic infamiam euitet: sin autem velit, adeundos esse parentes, vel viros pios, vel prælatum, vt patrem, vel ipsam moneant: quod si adhuc persistat, fas esse ad tribunal iudicis deferre. Sicut similiter dicunt DD. habentem impedimentum occultum ad ordines, vel matrim. prius esse monendum, aliàque media occulta adhibenda, & si nihil profit, denunciandum esse. Prob. quia hic vtitur iure suo ad se tuendum, cum alio pacto defendere se minimè possit. Item, quia licitum est detegere vitia testium occulta, quando id est medium necessarium ad iustam defensionem: vt optimè *Sot.l.de iust.q.7.a.3* & omnes alij docent. Tandem quia licitum est denunciare iudici furem occultum ad vitandum proximi damnum, secreta monitione non profitente, vt bene docent *Tab.verb. Inquisitio n.6.* vbi *Arm.n.8. Sot.de secreto, memb.2.q.6 paulò ante fol. ad 3.Cord.sum.q.111. Nau l.3.de rest.c.1. in 2.edit.n. 357. & seq.* ergo à fortiori id licebit ad vitandum damnum proprium, ne cogatur sponsus implere sponsalia, quibus non astringitur. 2

DISPVTATIO LXI.

Qualis probatio plena ac sufficiens sit, impedimenti matrimonij, vt Ecclesia illud celebrari impediat, sponsaliáque dissoluat?

SVMMARIVM.

An sufficiat vnus testis,n.1.
Quid si non sit coram, sed per partem producentem oblatus, vel se ingerat,2.
Quid si nolit publicè, & in partis præsentia testificari, sed secretò, & absque sui nominis publicatione. Et quid si velit publicè, casu quo suam turpitudinem aperiat,3.
Quid si testis sit denunciatus, vel accusatus, vel turpitudinem propriè detegat,4.
Et quid si testis sit criminosus,5.
An accipiendum sit contrahentium iuramentum, in probationis supplementum,6.
An quando allegatur causa dissolutionis, culpam non continens, si matrim. contrahatur, sufficiat vnus testis ad impediendum,7.
Quid, quando sponsalia sunt iuramento firmata, an satis sit vnus testis & qua circumspectione debeat talis testis deponere,8.
Quid, quando testis non deponit sed solum denunciat,9.
An oporteat, vt testis ille iuret,10.
An exigatur, vt testis certo sciat, vel sufficiat auditum, licèt alter certò sciens testetur absque iuramento, & quid si impedimentum sit consanguinitatis, & qualiter consanguines ad hanc probationem admittantur, & explicatur c. licet ex quadam, de testib.11
Quid si testis sit vilis, & quid in teste considerandum sit, & quid, quando factum est ita occultum, vt alias probari nequeat,12.
An satis sit fama impedimenti,13.
Quid si sponsalia sint iurata, & explicatur c. Cum in tua, de sponsa.14.
Quid si forma consistes iudici primario, & an possit tuto absque ordine iudiciario inquirere,15. & quid si in contrarium sint clariores probationes,16.
An contra famam admittatur probatio consanguineorum, vel iuramentum volentium contrahere matrimonium,17. & quid de rumore, & qui distet à fama,18.

1 IN hac disp. tractandum est, qualiter in foro externo sufficiant vnius testis dictum, & fama ad dissoluenda sponsalia, impediendúmque matrimonium; & priores conclusiones de teste erunt: posteriores vero de fama.

1. Concl. impedimentum ne matrimonium contrahatur, plene probatur vnico teste. Habetur expressè *c. Super eo, el 2. de test. & attest.* & *c. Præterea, el 2. de sponsal.* & huius rationem reddunt omnes Doctores, quia hic agitur de vitando peccato, ne impediti contra Ecclesiæ prohibitionem contrahendo, peccent, ideo cohibitur *l. 18. t. 9. p. 4.* & nullus in hac conclusione discrepat.

2 Idem dicendum est, licèt testis non fuerit citatus, sed per partem producentem iudici oblatus: non enim præsumitur ex hoc se ingerere: argumento *c. Constitutus, de testib.* secus vbi seipsum ingereret, tunc enim sicut suspectus esset repellendus: argumento *l. Vxor. §. 1. ff. de fal.* sic *Abb. c. Cum in tua, n. 2. de sponsal.* vbi *Al. de Neuo, n. 4. Prap. n. 1. Bart. l. Post legatum, §. His verò, n. 1. ff. de his quib. vt ind. g. Masc.* cum aliis, quos refert, *de prob. concl. 1035. n. 3.*

3 2. Idem dicendum est, quamuis testis nolit parte citata, & publicè, vt testimonium ferri debet, iuxta *c. 2. de test.* sed clam, & absque nominis publicatione testari. Sic habetur *c. Præterea, el 2. de sponsal.* & docent *Inn. ibi, n. vn. Ant. n. 6. Abb. n. 7. Alex. de Neuo, n. 4. prap. n. 4. Masc. d. concl. 1035. n. 4.* Imo *gl. eo, c. Præterea, verb. Publicè, & Io. And. ibi, n. 5.* asserunt testi publicè confitenti in casu illius textus, non esse fidem adhibendam: tum quia turpitudinem suam fatetur, tum etiam, quia dictum vnius non satis probat. Sed meritò reprobant *Host. ibi, paulo post princ. Ant. n. 7. Abb. n. 7. Alex. de Neuo, n. 7. Prap. n. 7.* tum quia maior est præsumptio contra clam deponentem, iuxta illud D. Bern. ad Eugenium, *Hanc tibi constituas regulam vt omnem, qui palam veretur dicere, quod in auribus loquutus est, suspectum habeas*, tum etiam, quia vbi agitur de peccato vitando, vnus testis probat, vt dixi n. 1.

4 3. Idem dicendum est, etiam si testis esset denunciator, vel accusator, allegarétque turpitudinem suam. Ita colligitur ex *c. Ad audientiam de sponsal.* & ex *c. Iurauit, de prob.* & ex *c. 1. de consang.* vbi id tenet *Ant. n. 3. Abb. n. 6. Al. de Neuo n. 6.* qui idem etiam docet, *d. c. Præterea, n. 4.* vbi *Prap. n. 8. Mascard. d. concl. 1035. n. 5.*

4. Idem dicendum est, licet testis sit criminosus: vt constat ex *c. Præterea, el 2. de sponsal.* vbi testis turpitudinem suam allegat. Sic *Card. n. 1.*

5 Aliqui censent in his casibus accipiendum esse iuramentum à contrahentibus, in probationis supplementum. Sic *Tancr. & Phil.* quos refert, & meritò improbat *Alex. de Neuo, c. Super eo, de consang. n. 9.* quia cum vnicus testis plenè probet, vt dixi n. 1. nullo supplemento indiget.

6 Imò non tantum satis est vnus testis, vel fama ad impediendum, ne sponsalia compleantur, & plenè probandum, quando opponitur impedimentum impedieus matrimonium, sed etiam quando allegatur alia causa, qua existente nullum esset peccatum contrahere, vt si ad dissoluendum sponsalia alleget sponsus fornicationem sponsæ. Sic *Pal. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 1. n. 17. fin.* & probat ex *c. Super eo, el 2. de test. & attest.* Sed omnino tenendum est oppositum, quia quando agitur de alterius præiudicio, non satis est vnius testimonium. *c. Licet ex quadam. c. Veniens, c. In omni negotio, de test. & l. Vt iurisiurandi, C. de testib.* Sed hic agitur de præiudicio iuris alteri acquisiti, ne sibi fides præstita impleatur: & ab hac regula generali solum excipitur, quando opponitur impedimentum matrimonij, ratione peccati vitandi, vt dixi n. 1. ergo extendi non debet ad casum, vbi non agitur de peccato vitando, sed de solo tertij præiudicio. Quare *Panorm. c. Præterea, el 2. de sponsal.* dicit casum illius textus esse valdè specialem, ratione peccati vitandi. Nec *d. c. Super eo*, oppositum probat, quia expressè loquitur, dum allegatur consanguinitas matrim. dirimens. Item, quia in hoc casu agitur de alterius peccato probando, scilicet fornicatione, quod non nisi duplici teste probatur: vt dicunt optimè aliqui DD. explicantes *c. Duopueri, de sponsal. imp.* vbi textus dicit credi viro asserenti copulam, & dicunt id esse matrimonij fauore, quod copula firmabatur: secus fore si non ad matrimonij valorem, sed ad probandum delictum ageretur: ibi sunt, *Io. And. d. c. Duo pueri, fin.* vbi *Host. super verb Non cognouisse, Ant. n. 14. Abb. n. 6. Alex. de Neu. n. 12.* Tandem, quia speciale est dum allegatur fornicatio, tanquam matrimonij impedimentū, vt concubitus cum consanguinea futuræ vxoris probetur vnico teste, vel fama, eo quod agitur de peccato vitando, vt bene *gl. c. Præterea, de test. & att. ver. De audita, & ibi Bald. n. 8. Campeg. tr. de testib. reg. 385. vers. Tertio probatur. Masc. de prob. concl. 62. n. 7. & concl. 63. n. 1.* ergo non debet extendi ad casum, in quo non agitur de matrimonio impediendo, & vitando crimine.

Vtrum autem concl. posita locum habeat, vbi sponsalia 6
iuramento firmata essent? non constat inter DD. quidam enim censent non satis esse vnius testimonium, ad impediendum matrimonium: id enim clarè videtur decidi *c. Præterea, el 2. de sponsal.* & ratio est, ob iuramenti religionem. Ecclesia enim certa est de periurio, iis non impletis: incerta autem de impedimento, & ita tutius eligit. Sic docent *gl. c. Super eo, de consang. verb. Faba, & ea c. Præterea, verb. Nisi*, vbi *Ant. n. 8 Abbas fin. Card. fin. Henr. n. 3. & 4. idem Ant. d. c. Super eo, n. 6. Gr. Lop. l. 18. t. 9. p. 4. verb. Per iura. Iac. Leoniss. inter consilia matrim. Zulet. cons. 49. n. 11.* & ex Theologis *Pal. 4. d. 27. q. 1. a. 3. casu 9. n. 27.* & explicant *Greg. Lop. & Paul.* quamuis testis sit omnino integer. Sed verius est sufficere testem omnino integrum, quia non minus, quàm fama probat quæ sufficit ad dissoluendum sponsalia iurata, vt dicemus n. 14. Nec obstat *d. c. Præterea*, quia ille testis non erat omnino integer, quia nomine non publicato deponebat, allegabat turpitudinem suam. Sic *Abb. c. Super eo, de consang. n. 7. & c. Super eo de eo, qui cogn. consang. n. 5. Con. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 19. n 22. Masc. de prob. concl. 1035. n. 10.* & ex Theologis *Vera. v. 3. p. speculi, a. 8.* addunt *Con. & Mascard.* debere testem esse omnino integrum, & circumspectissimè testimonium latutum: quia verò circumspectione, & qua integritate testis hic deponere debeat, relinquitur arbitrio iudicis: vt ait *Conar.* Eiusdem sententiæ sunt *Host. eo c. Præterea, super verb. nisi iuramentum, & ibi Calderin. & Anchar. n. 4. Prap. n. 9. & c. Super eo, de consang.* vbi *Alex. de Neuo, n. 9.* vbi dicunt impedire sponsalia iurata testem integrum & bonæ famæ, si iudex attentis circumstantiis sibi persuadeat verum deponere.

II. Concl. Aliquæ qualitates concurrere debent, vt vnicus testis sponsalia perfici impediat. I. est, vt testis deponat: si enim solum denunciaret, non impediret matrimonium, nisi probaret de fama. Sic *Petrus*, quem refert, & sequitur *Alex. de Neuo, c. Cum in tua, de sponsa. n. 9. & 14.* per illum textum, quia vltra vnicum testem, famam petit. 7

II. Qualitas est, vt testis iuret: parum enim creditur non iuranti, *c. Tua de cohabit. cl.* sic contra *Card. c. Præterea, el 2. de sponsal. n. 1.* docent *Host. ibi initio, Io. And. n. 22. Abb. c. 1. de consang. n. 4.* vbi *Alex. de Neu. n. 5. Prap. n. 6. Con. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 21. Gut. 3. can. lib. c. 11. n. 31, 32.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. cas. 9. n. 27. Lud. Lop. 2. p. instr. de Eucharistia, c. 78. f. 246.*

III. Est, vt is testis asserat cum iuramento se certo scire, 8
impedimentum: alias de solo auditu testificans, non impediret, quamuis alter testis simul cum eo, absque iuramento, de certa scientia deponeret: vnde maiorem fidem facit fama, vel vnicus testis iurans, quàm duo testes, quorum vnus cum iuramento deponit de auditu, alter verò absque iuramento, de certa scientia: cum hi duo non impediant matrimonium, quod tamen vnicus testis, vel fama impedit, cum testis ille iurat de certa scientia. Sic *Abb. d. c. 1. de consang. n. 2. & 3.* vbi *Alex. de Neuo, n. 2. Prap. n. 6. Conar. Masc. Gutier. con. 32. allegati n. praced.* & exigi, vt testis hic de certa scientia deponat, docet etiam *Nauar. l. 4. cons. in 2. edit. 1. de consang. cons. 2. n. 1.* Excipiendum tamen est ab hac regula, vt non sufficiat testis de auditu deponens, nisi

nisi ad probandam consanguinitatem: tunc enim satis est de auditu testari, si testificetur iuxta formam *c. Licet ex quadam, de testib.* sic *Card. t. 2. de consang. n. 2.* vbi *Anch. n. 2. Prap. n. 1. idem Prap. c. Tuanos. eod. t. n. 5.* vbi *Ant. n. 7. Alex. de Neuo n. 7. Con. 4. decr. 2. p. c. 6 §. 10. n. 1. Mascar. de probat. concl. 1035. n. 10. & concl. 1040. n. 1. Gutter. q. can. l. 1. c. 11. n. 34.* ad idem est *Nau. d. consil. 2. proximè citato*, vbi ait quēdam testem, vt matrim. impediret, depositisse audiuisse à quodam suo maiori contrahentes esse consanguineos: & ait non impedire, quia est testis de auditu, qui consanguinitatem non probat, nisi à pluribus maioribus audiuisset, iuxta *d. c. Licet ex quodam*, idem *Mascard. eo concl. 1040. n. 3.* vbi ait requiri testes esse personas graues, & deponere à maioribus audiuisse: & *n. 4.* ait requiri, vt audierint, ante litem motam, nam si post litem motam, nullam fidem facerent: facile enim id contingere potest, nisi (vt inquit *n. 5. cum alijs*) sint auditus post litē motam, in loco distantissimo, & *n. 7.* ampliat, vt habeat locum etiam quoad matrimonium impediendum. Maximè tamen aduertendum est 23. illa requisita *d. c. Ex quadam*, ad probandum consanguinitatem ex solo auditu, tantum desiderari, dum agitur de matrimonio contracto dirimendo: nam dum solum tractatur de eo impediendo, satis est vnicus testis de auditu impedimenti consanguinitatis, qui à maioribus audierit, dummodo is distinguat gradus clara computatione ab vtroque latere: vt probat *d. c. Licet.* ibi, *singulos gradus.* Sic *Gutier. eo. c. 11. n. 34.* & dicit ita praxi seruari: & idem videtur tenere *Mascard. d. concl. 1040. n. 9. & 10.* vbi ait quoad alios effectus, præterquam ad matrimonium dirimendum, satis esse, si testes de auditu consanguinitatis deponentes, sint fide digni, dummodo probent distinctè gradus: vt ait *idem Mascard. n. 11.* & ratio est, quia cum consanguinitas sub corporeum sensum minimè cadat, necessaria est efficax ratio testimonij, vt testes probent. Sunt autem magis idonei testes ad probandam, vel negandam consanguinitatem, ipsi contrahentium consanguinei: quia nullus ita constat de parentela, nisi ipsorum interfit, commodúmque reportent: tunc enim tanquam in causa propria testificantes, admittendi non sunt: vt omnia hæc probat *Mascard. d. concl. 1040. n. 33. & multis seq.* Potest etiā consanguinitas probari per coniecturas, iudicia, præsumptiones, cum sit difficilis probationis: vt probat *idem Mascard. concl. 1040. n. 2. & 3.*

12 Vltima testis qualitas est, ne sit vilis persona, talis enim, sponsalia etiam non iurata, perfici minimè impediret, ita *Panorm. c. Præterea, el 1. de sponsalib. fine. & c. Cum tua, eod. t. n. 7.* vbi contra *Goffred. sum. t. de accusat. fine*, concludit, ad impediendum etiam peccatum futurum, non admitti vilem personam ad denuntiandum, nisi factum ita clandestinum sit, vt probari nisi per vilem personam nequeat. Nam vbi deest facultas probandi, admittitur probatio aliàs non integra: vt est bonus textus, cum *glos. c. Cum dilecti, de electio. & c. Præterea, de testibus*, & dicit cōmunem *Ant. Gab. to. 2. com. l. 28. in mea edit. verb. Testis, f. 418.* Hinc infertur iudicem considerare debere qualitatem personæ testificantis, & an sibi displiceat matrimonium, necne, & alias circunstantias: vt bene docent *Hostien. & Calderin. c. Præterea. el. 3. de sponsal. & ibi Ioan. And. n. 4. Ant. n. 8. Anch. n. 4. Greg. Lop. l. 18. verb. De vn. s. 9. p. 4.* Et ratio est, nam quæ sint veræ probationes, & quando testibus fides adhibenda sit, multum in iudicis arbitrio versatur: vt latè tradit *Menoch de arbit. l. 2. cent. 1. casu 90.*

13 III. Concl. fama impedimenti plenè probat illud; ad effectum impediendi ne matrimonium contrahatur, habetur expresè *c. Super eod. de consang. & l. 18. t. 9. p. 4.* & docent omnes.

14 Et hæc conclusio est vera, quamuis sponsalia iuramento confirmata sint, quia *c. Super eo, de cōsanguin.* dicitur famam impedire matrimonium contrahendum fide data; vbi *glos. verb. Fide* explicat, id est, iuramento, & ita docet *ibi gl. verb. Fama. Ant. n. 6. Card. fin. Abb. n. 5 idem Anchar. c. Præterea el 2. de sponsalib. fi.* vbi *Henr. n. 3. Alex. de Neuo. n. 17. Præpos.* dicens commun. *n. 9. Couar. 4. decr. 2. p. c. 6 §. 10. n. 21. Mascard. de probat. concl. 1035. n. 1. Veracruz. 39. spec. 4. 8.* Quare non est audiendus *Paiud. 4 d. 27. q. 1. a. 3. casu 9. n. 27.* vbi tenet oppositū, per *c. Cum in tua de sponsal.* vbi vltra personam fide dignam requiritur fama, eo quod sponsalia iurata erant. Sed hic textus minimè probat: id enim prouenit, quia testis non deponebat, sed tantum denunciauit, vt aduertit *ibi Alex. de Neuo, n. 9.*

Et tamen fama non debet esse priuata, id est, si constet 15
iudici vt priuatio, nam facta probatione in iudicio, non satis est ad impediendum matrimonium: & bene *Anton. c. Cū in tua de sponsal. n. 7.* vbi *Abb. n. 6. Alex. de Neuo, n. 16. Præpos. n. 6.* dat tamen iudici ea fama priuata facultatem, ad inquirendum, & recipiendum probationem, de illa: vt bene *Abb. & Alex. de Neuo ibid.* & sic explicant *gloss. eod. c. Cum in tua, verb. Licet.* obscurè loquentem: secus inquiūt quando aliquid constat iudici vt notorium, quamuis enim id non probatur, potest iudex iuxta illud iudicare: vt videtur textu iuncta *glos. l. 1. C. Qui & aduersus quos.* Potest etiam iudex ea fama priuata ductus, per seipsum de plano & sine aliquo ordine iudiciario diligenter de impedimento inquirere: Sic *Innoc. d. c. Cum in tua. n. vnic.* vbi *Ant. n. 4. Card. n. 2. Anch. n. 3. Abb. n. 5. Alex. de Neuo, n. 7 Prap. n. 7. & multi alij*, quos refert, & sequitur *Mascar. de probat. concl. 1035. n. 13.* vnde *Cardin. & Prapos.* asserunt non esse opus partem citare, nec facere, vt testes iurent.

IV. Concl. Non satis esset fama ad impediendum ma- 16
trim. adhibitis de contraria fama clarioribus probationibus. Sic *gl. per illū textum c. Cum in tua de sponsal. ver. Famā, & ibi Ant. fin. Anch. n. 4. Abb. n. 3. Alex. de Neuo, n. 22. Prapos. n. 4. Paris. cons. 64. n. 24 vol. & cons. 23. n. 241. vol. 1. Nauar. c. Sacerdes, de pœn. d. 6. n. 27. Masc. d. cons. 1035. n. 14.*

Ad deponendum autem contra hanc famam admittitur etiam consanguineorum iuramentum, per *c. Cum in* 17
tua de sponsal. ibi, *vel contra famam huiusmodi iuramenta exhibeas propinquorum.* Sic *Abb. ibi, fine, & Alex. de Neuo, n. 13.* Imo hæc fama eliditur, eiúsque probatio arbitrio iudicis, si contra illam contrahere volentes iurent se non esse consanguineos: tunc enim iudicis arbitrio relinquitur iuxta personarum qualitatem admittere hoc iuramentum contra famam. Sic *Prap. d. c. Cū in tua, n. 4. Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 3. casu 243. n. 4. & casu 454. n. 1. & 2. Masc. d. concl. 1035. n. 16.* idem de parentum iuramento asserunt *Prap. & Menoch. ibidem.*

Tandem rumorem sufficere ad impediendum matrimo- 18
nium, asserunt *Anton. c. Super eo, de eo qui cogn. consang. n. 7. & ibi Prap. n. 4.* Differunt autem fama, & rumor: nam illa est, quando maior pars vicinię acclamat; huic verò, quando aliqua pars, vt tertia, vel quarta, vt bene *Host. d. c. Super eo, in princ. Io. And. n. 2. Card. n. 1. Ant. n. 4. Abb. n. 3. Alex. de Neuo, n. 3. Prap. n. 1. Ang. verb. Fama, n. 4.* vbi *Sylu. n. 4. Tabiena in princ. Armill. n. 1.* Vnde minus bene *Anch. d. c. Super eo, n. 2.* dicit rumorem esse, quando maior pars; famam verò, quando tota vicinia clamat. Verius tamen est rumorem non sufficere: tum, quia minus probat quàm fama, vt constat ex *d. c. Super eo:* tū etiam, quia nullibi repetitur rumorem impedire matrim., contrahi: vnde seruanda est generalis regula, vt omnes possint contrahere, qui non reperiuntur impediti, *c. Cum apud, de sponsal.* sic *gloss. d. c. Super eo fine, & ibi Cardin. fine, Alex. de Neuo n. 8.*

DISPVTATIO LXXII.

Vtrùm confessio vtriusque, vel alterius sponsi, quod impedimentum subsit, sufficienter illud probet, sponsaliáque dissoluat?

SVMMARIVM.

Opinio, dicens sufficere confessionem sponsi, refutatur, n. 1. & explicatur c. Præterea. el de sponsal.

Sufficit vtriusque testimonium, licet iurata sint 2.

Sufficit testimonium optantis celebrari matrimonium, n. 3. non autem recusantis. 4.

1 I *Nuocentius c. Super eo, de consang. n. vn.* ait testimonium sponti sufficere, si sponsalia iurata non sint: per *c. Praeterea, el 2. de spons.* sed hoc ita vniuersaliter dictum bene reprobat *Alex. de Neuo, d. c. Super eo, n. 7.* Nec *c. Praterea,* aliquid probat: quia ibi non sponsus, sed sponsi consanguineus impedimentum affirmabat.

2 Sit igitur I. Conclusio, si vterque sponsus fateatur impedimentum, satis est ad dissoluenda sponsalia, quamuis iuramento firmata sint. Quia mutuo consensu possunt liberè dissolui: vt dixi supra disp. 52. per totam, dum vterque autem fatetur impedimentum, satis explicat mutuam resiliendi voluntatem. Sic *Anch. d. c. Super eo, n. 4.* vbi *Abb. n. 5. Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 2. casu* 103. *n. 2. Mascard. de probat. concl. 1035. n. 17. 18.* & ex Theologis, *Veracr. 3. spec. art. 8.*

3 II. Conclusio, si alter tantum fateatur impedimentum & sit ille, qui matrim. celebrari optat satis est: argumento *c. Attestationes,* & quod notat *ibi Hostiens. de desponsi. imp.* & ratio est, quia hic casus non differt à primo, quia alter volens non subsequi matrim. iam ex parte sua dissentit: hic verò eo ipso, quod impedimentum fatetur, recusat matrim. celebrari: quare mutuus consensus ad sponsalia dissoluenda concurrit. Sic *Ant. d. c. Super eo, n. 8. Abb. n. 5. Masc. d. n. 18. Menoch. d. casu* 103. *n. 3. Veracr. d. a. 8.*

4 Vltima Conclusio, si verò fatens impedimentum, sit ille qui matrim. recusabat, non standum eius confessioni: quia est in suum fauorem, & in præiudicium iuris tertij acquisiti: confessioni autem huiusmodi non adhibetur fides *14. q. 2. in princ.* sic *Ant. d. c. Super eo, n. 7. & ibi Alex. de Neuo, n. 13. Abb. n. 5. Mascard. d. n. 18. Menoch. d. n. 3.*

DISPVTATIO LXXIII.

Qualis certitudo causæ sufficientis ad dissoluenda sponsalia, desideretur pro foro conscientiæ, vt licitè dissolui valeant?

SVMMARIVM.

Satis est cognitio sufficiens in foro externo, n. 1.
Quid si vnus testis affirmat, licet sit consanguineus, vel sit fama, 2.
Quid si ex aliorum relatione cognoscatur; & explicatur c. Veniens, qui cler. vel vouen. 3.

HActenus egimus de cognitione sufficienti pro foro 1
externo: in hac autem disp. agendum est de ea, quæ pro foro conscientiæ sufficit, vt licitè alter à sponsalibus resiliat: & dicendum quidem est eam sufficere, quæ in foro externo satis esset, vt in alio simili, nempè ad faciendum diuortium propria authoritate, docet *Soto 4. d. 36. q. vn. a. 4. vers. Circa singula. Petr de Led. de matr. q. 62. a. 3. circa secundam conclus. notab. 1.*

Hinc infertur satis esse vnum testem de certa scientia 2
sibi iurantem, vel famam, quia (vt dixi tota disp. 71.) hæc sufficiunt pro foro externo. Et pro hac parte faciunt aliqui DD. dicentes consanguineum videntem suum consanguineum velle eam ducere, quam ipse carnaliter cognouerat, teneri impedimentum detegere: alterúmque teneri credere: & probant ex *c. Si homo. 35. q. 3.* vbi expressè dicitur teneri reuelare consanguineo: quod idem docet *gl. c. Praterea, el. 2. de spons. ver. Publice:* ergo alter tenetur credere, frustra enim esset reuelatio, si alter credere non teneretur. Hi sunt *Areb. d. c. Si homo, & ibi Turr. Laur. & Goffr.* quos contra Vincentium & Tancred. refert & sequitur *Henr. d. c. Praterea, n. 2.* addit bene *Arch.* dummodo iuret, & coniecturæ sint eum non mentiri: quod etiam diximus disp. 71. n. 11. fine. Imo si esset persona fide digna testificans, & de certa scientia testaretur, nec suspicio aliqua mendacij subesset, credo in foro conscientiæ non esse necessarium iuramentum: & quamuis disp. 71. n. 7. reprobauerim *Paludanum* sentientem vnico teste probari quamcumque causam dissoluendi sponsalia, licet matrim. absque peccato perfici posset: vt sponsæ fornicationem: pro foro tamen conscientiæ placet ea opinio, dummodo testis ille qualitatibus dictis affectus sit.

Hinc infertur satis esse, si relatione aliorum, vel propria 3
experientia cognoscat quis, sponsum non fuisse virginem tempore sponsalium. Sic P. *Mol. to. 2. de iust. tr. 1. disp. 172. fol. 120. §. Deinde si mulieri.* Nec obstat *c. Veniens. qui cler. vel vouen.* vbi non excusat textus sponsam, quæ multa audierat de viri seueritate: quia (vt ait *ibi Alex. de Neuo, n. 2.*) auditus ille non fuit sufficiens ad certam notionem, quia fortè fuit vanus rumor vulgi.

LIBER SECVNDVS,

DE

ESSENTIA ET CONSENSV MATRIMONII.

Diuisio totius Libri.

Hucusque de sponsalibus, quæ præuia sunt, & dispositio ad matrimonium, egimus: iam matrimonij tractatum aggredientes, prius in hoc secundo libro agemus de matrimonij essentia, & qualiter sacramentum sit; & cum in eius definitione collocetur, esse vinculum indissolubile, agemus de eius indissolubilitate, & & qualiter Pontificia dispensatione, aut religionis ingressu solui possit. Deinceps in genere, de qualitate consensus ad matrimonium requisiti, & de obiecto, & fine ipsius consensus, vt sequentibus libris disputemus de consensu in particulari.

DISPVTATIO I.

Quid sit matrimonium, & in quo eius essentia consistat?

SVMMARIVM.

Matrimonium vnde dicatur, & quid sit? n. 1.
Quot reperiantur in matrimonio? 2.
Consummatio non est de eius essentia, 3.
Nec consensus internus, nec externus contractus, sunt id, in quo essentia matrimonij consistit, 4. nec etiam mutua corporis traditio, 5. nec mutua obligatio ad reddendum debitum, eodem 5.
Matrimonium est vinculum quo coniuges vniti sunt, 6.
Vtrum id vinculum sit relatio realis? 7.
Explicatur matrimonij definitio, 8.
Matrimonium diuiditur in legitimum, ratum, & consummatum, & quid sint hæc? 9.

SVPPONENDVM I. est, matrimonium vnde dicatur, & quot nominibus appellari soleat: de quo satis dixi l. 1. in proœmio, n. 4. Definitur autem sic. Est coniunctio maritalis, viri & fœminæ, inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens. Hæc definitio traditur

dicitur c. *Illud, in fine de præsumpt. & 27. q. 2. in sum. & l. 1 ff. de ritu nupt. & §. 1. & inst. de patr. potest. & l. 1. t. 2. part. 4.*

3 2. Supponendum est, in matrimonio 7. inuenti. 1. inuenitur mutuus consensus. 2. externus contractus. 3. mutua corporum traditio, quæ est immediatus illius contractus effectus. 4. quoddam vinculum ortum ex illo contractu. 5. quod immediatè sequitur ex his, scilicet, mutua obligatio ad reddendum debitum. 6. ius quod est in vnoquoque ad alterum. 7. vsus, & consummatio matrimonij, & ex his videndū est in quo consistat matrimonij quidditas.

4 3. Ergo matrimonij consummatio non est de eius essentia: constat, quia beata Virgo verum contraxit matrimonium, *Matth. 1.* nec cognita est.

5 4. Nec consensus internus, nec externus contractus sunt id, in quo matrimonij essentia consistat, quia sunt causa efficiens matrimonij. Item, quia hi transeunt, matrimonium autem vsque ad mortem durat. Sic *D. Thom 4. d. 27. q. 1. a. 2. quæstiunc. 1. ad 2. Victoria sum de matr. n. 246. Ledesma 2 p. 4. q. 46. a. 1. Barth. à Ledesma de matr. dub. 15. Petrus de Ledesma de matrim. q. 44. a. 3. concl. 1.*

6 5. Nec est quidditas matrimonij mutua corporum traditio: quia illa transit matrimonio permanente: nec mutua obligatio, & subiectio ad reddendum debitum. Hæc enim alterius adulterio, vel ingressu religionis communi consensu cessat manente matrimonij consummati vinculo. Sic *Barth. à Led. d. dub. 15. Petr. de Led. d. a. 3. concl. 4.*

Constituit ergo essentia matrimonij, seu matrimonium ipsum in vinculo illo, quo formaliter sunt coniuges vniti, quod oritur ex mutua traditione. Sic *D. Thom. Ledes. Victoria, Barth. a Ledes. Petr. de Ledes concl. vlt. cit. n. 4. Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 2.* vbi alios refert, & constat, quia mutuo se ponunt, & perimunt. Item, quia matrimonium idem est, quod coniugium.

7 Rogabis tamen, an hæc relatio sit realis? Aliqui dicunt esse relationem rationis, quia oritur ex contrahentium consensu, qui cum sit immanens, nihil in re ipsa ponit: & ita non potest producere relationem realem. Sic *Soto 4. d. 26. q. vnic. Palud. ibi, q. 1. a. 2. & q. 4. a. 3. Soto 4. d. 27. q. 1. a. 1. ad 2.* Sed verius est esse relationem realem. Quia fundatur in actione externa, & reali, scilicet contractu externo, non enim sufficeret consensus internus. Sic alios referens *Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 2. Petr. de Ledesma de matrim. q. 44. a. 3. fol. 128. col. 2.*

8 Ex his venit explicanda matrimonij definitio: dicitur, coniunctio, quia in hac consistit matrim. essentia: dicitur, maritalis, id est, orta ex mutua traditione, vt explicetur fundamentum: nam in sponsalibus est vinculum ortum ex promissione: & ad differentiam coniunctionis militum sub vno duce; dicitur, viri & fœminæ, vt explicetur subiectum: inter legitimas personas, hoc est non habentes impedimentum dirimens: dicitur individuam vitæ consuetudinem retinens, id est, perseverantem, vt explicetur finis matrimonij, qui est mutua habitatio, & non esse solubile, sicut alia vincula contractuum, quæ mutuo consensu tolluntur: cuius rationem reddam disp. seq. n. 3.

9 Tandem matrim. dividitur in legitimum, ratum, & consummatum: legitimum dicitur, quod legitimo consensu contrahitur: quale est apud infideles; ratum dicitur, quando est sacramentum, nondum tamen copula carnali consummatum: & sic matrim. infidelium dicitur legitimum, non tamen ratum, quia non est sacramentum, vt expressè habetur c. *Quanto, de divort.* & docent omnes, & explicat Conc. Colonienſe, quos refert *Conarr. 4. decr. 2 p. c. 1. §. vnic. n. 4.* matrim. vero consummatum est, quando est iam copula carnali perfectum.

DISPVTATIO II.

Vtrùm matrimonium sit homini naturale?

SVMMARIVM.

Propenuntur argumenta probantia partem negatiuam, n. 1.
Explicatur qualiter sit homini matrimonium naturale, n. 2.
Quare sit indissolubile & fornicatio peccatum mortale, n. 3. & soluuntur argum. n. 4.

VIdetur non esse naturale, quia alias contra naturam 1
esset & illicitum vouere virginitatem. 2. Quia inclinatio naturæ tantum est ad prolis generationem, & educationem debitam, ad quod satis esset virum & mulierem simul habitare, quamdiu proles indigeret.

Sit concl. matrim. non est naturale, quasi ex propriis 2
naturæ proueniens; vt moueri sursum est naturale ignis, est tamen naturale, id est, ex inclinatione naturali proueniens. Concl. est *D. Thom. 4. d. 26. q. 1. a. 1.* quem omnes sequuntur: & constat 1. pars, quia libero contrahentium arbitrio celebratur. Vt autem explicetur 2. pars, obseruandum est, duo intendere naturam cuiuslibet, nempe seipsum conseruare, & perficere: & quia hoc perpetuò fieri nequit, intendit secundò saltem per individuorum multiplicationem conseruari. Hæc duplex naturæ intentio ex duplici appetitu oritur, quorum alter est ad cibum quo vita conseruatur: alter verò ad generationem, per quam natura multiplicatur: quæ vt facilius fierent, addidit natura delectationem, quæ condimentum operationum est, teste *Philosoph. 10. Ethic. c. 4.* cum autem sit natura perfecta, non tantum intendit generationem, sed etiam prolem ipsam ad perfectionem vsque perducere, & ad perfectum hominis statum, & homo est: habent enim filij à parentibus esse, nutrimentum, & institutionem. 18. *Ethic. c. 12.* ad quod necessarium erat matrimonium, vt parentes illa conferant puero: & quia matrimonium conducit ad hunc naturæ finem, dicitur homini naturale.

Hinc infertur matrim. debere esse indissolubile. Nam si 3
libera esset coniunctio, & vagus concubitus, esset incerta proles, & ex incertitudine repesceret amor, & educationis cura. Hinc colligit *D. Thom. 3. cont. gentes. c. 122.* fornicationem, quæ est vagus concubitus, esse contra naturæ ius & peccatum lethale: quia contrariatur debitæ propagationi naturæ humanæ. Hinc etiam *Philosophum 2. polit. c. 2.* carpit Platonem, & Socratem dicentes vxores debere esse communes, ad maiorem hominum vnionem.

Ad 1. argum. dico, non semper esse illicitum agere con- 4
tra inclinationem naturalē, nisi cum ratio dictat eam esse sequendam, vt abstinere aliquando à cibo contra naturalem appetitum, licitum est. Ad 2. nego minorem, quia per se, & ex natura sua ex vago concubitu sequitur maximum prolis detrimentum.

DISPVTATIO III.

Vtrùm matrimonium cadat sub præcepto?

SVMMARIVM.

Olim obligabat singulos, nunc autem minimè, n. 1.
An cessarit hoc præceptum, opinio affirmans, n. 2. & verior negans. 3.
An si omnes homines demptis monachis perirent, teneretur ad matrim. n. 2. & ibi. quid si matrim. necessarium esset ad vitandas seditiones.

SIt Conclusio, matrimonium dum genus humanum 1
paucis continebatur, obligabat singulos, nunc autem minimè. Et ratio est, quia sicut ad vitam sustentandam est necessarius cibus in individuo, ita generatio ad speciei conservationem, at tenetur homo seipsum conseruare cibum sumendo, ergo & speciem generatione. Sic *D. Th. 4. d. 26. q. 1. a. 2. corp. & ad 1.* quem alij sequuntur.

Vtrum autem prorsus multiplicatis iam hominibus, 2
matrimonij præceptum cessarit, non constat, nam affirmant quidam. Ita *D. Bonau. d. 26. a. 1. q. 3. Ricard. ibi, a. 3. q. 3. Alex. de Neuo, rubr. de sponsal. n. 20.*

Sed verius est extare, extitúrque matrimonij præ- 3
ceptum, vsque ad mundi finem. Quia hoc est præceptum naturale, huiusmodi autem præcepta non extinguuntur cessante necessitate, licet pro tunc minimè obligent, vt constat in præcepto eleemosynæ. Item, quia Christus nulla præcepta naturalia abrogauit, sed tantum cerimonialia per legem nouam, præceptum autem matrimonij naturale est. Quare olim cum pauci homines erant, obligabat singulos, nunc autem illis multiplicatis tantum obligat Remp. in communi, vt necessitate occurrenti cōpellat subditos. Sic *D. Thom. 4. d. 26. q. 1. & ibi Palud. q. 3.*

Dvran.

Durã.q.2.Sotus q.2.a.2.Ledes.2.p.4.q.43.a.2. Angles floribus.1.p.q.1.de essentia matr.d.26.q.1.a.2.diffic.3.f.521.& seq.Viguer.l.inst.c.16.§.7.vers.Enriquez l.11.de matr. c.1. n.8.Bast.à Ledes.de matr.dub.3.& latissimè Petr.de Ledes. de matrim q.41.a.2. Lud.Lop.2.p.instr.de matrim.cap.34. Vivald.candel.1.p.de matrim.n.9.Vega l.3. sum. casu 144.

4 Tandem dubitatur vtrum omnibus pereuntibus præter monachos, tenerentur illi matrim. contrahere. Quidam negant, sed credendum esse tunc mundi finem adesse, dicunt. sic *Durand.Palud.Led. Enriquez, Petr. de Ledes. ibid.* Melius tamen sentiunt alij teneri, quia præceptum matrimonij naturale est, vrgenti necessitate obligans, tunc autem maximè vrget, nec secluſa Dei reuelatione finem mundi esse constare poterit, Sic *Sotus, Angles, Vivald.n.10. Barth.à Ledes. Lud. Lop. Vega ibid.* P. *Molina to.1. de iust. tract.2.disp.22.f.169.* Posset etiam nũc occurrere casus, in quo aliquis teneretur matrimonium inire: vt quando sequerentur seditiones & bella, nisi principis filius vxorem duceret, tũc enim sub mortali teneretur: vt benè *Martin. à Led.d.q.43.a.2.* Hoc autem non esset ex vi præcepti matrimonij, quod tantum ratione multiplicandæ speciei obligat, sed teneretur ratione præcepti euitandi scandalum.

DISPVTATIO IV.

Quando matrimonium institutum sit in lege naturæ, & euangelica?

SVMMARIVM.

Ante lapsum Adami in officium naturæ institutum est, post, in concupiscentiæ remedium, in lege noua, vt sit sacramentum, n.1.
Prima opinio, in lege naturæ institutum esse ab Adamo.2.
Secunda verior, n.3. quando est institutum in lege euangelica, n.4. & 5.

1 SVpponendum est, ante Adami lapsum matrimonium institutum esse in naturæ officium: eo autem sequuto, in concupiscentiæ remedium, & tandem in noua lege institutum fuisse, seu elcuatum à Christo, vt esset sacramentum: quamuis autem hoc constat inter omnes, de tempore tamen institutionis, tam in lege naturæ, quam gratiæ, minimè constat.

2 Et 1. in lege naturæ, aliqui censent immediatè institutum esse ab Adamo, in illis verbis, quæ Deo inspirante protulit. *Gen. ..Hoc nũc os ex ossibus meis.* Prob. quia *Matt.* 19. probat Christus matrimonũ esse indissolubile ex verbis institutionis, dicens, *quos Deus coniunxit, homo non separet:* & *ad Ephes.*5. ait *Paulus, Propter hoc relinquet homo,* & subdit, *sacramentum hoc magnum est,* vbi clarè significat ea verba ab Adamo prolata, fuisse institutionis verba. Tũdem, quia *Trident.sess.*24. doctrina de sacramento matrimonij initio, dicitur matrim. multo antea fuisse ab Adamo signatũ, & huius sent. videtur *D.Aug. lib.*14. *de ciuit. Dei.c.*22. & tenẽt ex Theologis, *Magister.4.d.26. Alẽsis.4 p.q.2.memb.2.a.1. D.Bon.4.d.26.a.1.q.2. Durand.ea.d.init. in expos.lit. Ricard.ibi.a.*1.*q.*3. *Hugo l.2.de sacrã.p.*11. *Vualdens.t.de sacram.c.*132. *Adrian.4.q.*1.*de matr. Tapper.a.*18. *Louan.initio, Catharin.cons. Cajet.q.*1.*matrim. Ledes.*2. *p.* 4. *q.*44.*a.*2. Et ex iurisperitis *gl.c.vn.e.de voto in 6.verb. In statu. Geffred sum.tit.de sponsalib.n.*17. & idẽ docet *Alex.de Neuo, rub.de sponsal.n.*17. *Lex* 4 *tit.*2.*p.*4. *& ibi Greg. Lop. verb. Quos leo hueſos, Montal.in expos. proœmij, p.*4. *& in prologo lib.*3. *legum fori. Conar.*4.*decret.*2.*p.c.*1.§. *vnico,* 6.

3 Sed probabilius est, institutum simul, ac præceptum esse à Deo, illis verbis, quæ dixit *Genes.*1. *Crescite & multiplicamini.*1. quia tunc Deus fecit copiam illis, vt iungerentur, & mutuam corporum traditionem concessit, in quo matrim. consistit. 2. quia illis verbis intimatur potissimus matrimonij finis, qui est hominum multiplicatio, ergo per illa institutum est matrim, quo finis ille comparatur. Tandem, quia nulla alia institutione opus erat, quem ipsomet præcepto, sicut Eucharistiam instituit eam præcipiendo Christus seruator noster, *Luc.*22. *Hoc facite in meam cõmemorationem*: postmodum autem matrim. contraxit. Adamus, cum dixit, *hoc nunc os.* Sic *D.Th.*4.*d.*26.*q.*2. *a.*2.*ad* 4. *Palud.ibi.q.*1.*fin. Altisiod.l.*4.*sum.tract.*9.*c.*1. *D.Ant.*3.*p.tit.* 1.*c.*2.*ante* §.1. *Abulensis* 1. *Reg.c.*8.*q* 42 *Sotus* 4.*d.*26.*q.*1.*a.* 2.*vers. Nihilominus, Vigu.l.inst. c.*16.§.7.*vers* 1. *Veracruz* 1.*p.Spec.a.*1.*init.& 2.p.a.*1. *Angles floribus* 1.*p.q.*1.*de essen. matr.d.*26.*a.*2.*diffic.*1.*f.*522. *Enriq. l.*11. *de matr.c.*1.*n.*3. *Vivald.candel.*1.*p.de matr.n.*7. *Petr.de Led.de matr. q.*42. *ar.*2, *Vega l.*3. *sum.casu* 144. & ex iurisperitis *gl.c.fin.de frigid.& malefic.verb.instientor, Turrecr.c. Quidã n.*7.17.*q.*1. *Sylu. Matrimoniũ,*1.*q.*2. *Perez l.*5.*ordin.t.*1.*l.*1.*f.*20.§. *Que es el paraiso.* Nec obstant argumenta prioris sent. tantum enim probant matrimonium esse magis declaratum ab Adamo, sicut Christus extremam vnctionem instituit, manifestata est à D.Iacobo.

In lege etiam euangelica constat de fide, matrimonium 4
elcuatum esse à Christo, vt sit sacramentum: quando autem, dissident Doctores. Quidam enim dicunt institutum esse *Ioan.*2. dum Christus interfuit nuptiis. Sic *Vigu. l.inst. c.*16.§.7.*vers.*1.*& Ledesm.*2.*p.*4.*q.*44. *art.*12. infert hanc sent. & sequentem, neutramque definit.

Alij, & verius, dicunt *Ioan.*2. approbatum esse, institu- 5
tum autem *Matth.*19. dum Christus illud commendauit, eiusque inseparabilitatem præcepit, dicens, *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Sic *Adrian.q.*1.*de matr.* D.*Th.*: *p. tit.*1.*c.*2.*ante* §.1. *Victoria sum.de matr.n.*241. *Sotus* 4.*d.*26. *q.*2.*ar.*2.*vers. Ex quo fit, Veracruz* 1.*p.speculi.a.*1.*init. Petr. de Soto lect.*1.*de matr.*§.*de inst.* Palacios 4.*d.*1.*disp.*7. *Enriquez l.*11.*de matr.c.*2.*n.*1. *Vivald candel.de matr.*1.*p.n.*13.

DISPVTATIO V.

Quæ sit materia, & forma sacramenti matrimonij?

SVMMARIVM.

*Referuntur varia sententia à n.*1. *vsque ad* 5.
Sententia authoris, 6.
Vtrum matrimonium non tantum dum est in fieri, sed dum est in facto esse, sit sacramentum, & quæ sit tunc eius materia, 7.

VAriæ sunt sent. I. ait verba contrahentium esse ma- 1
teriam, formam autem verba sacerdotis si matrimonium consideretur in quantum est sacramentum, licet in quantum est contractus, non exigat sacerdotis verba: credit enim matrimonium absque sacerdotis præsentia contractum, esse validum, non tamen sacramentum. Sic *Canus lib.*8.*de locis theologis, cap.* 5.*in solut.ad* 3. cuius fundamenta referam, & reprobabo disp. seq. n.1.

II. Sent. dicit consensus contrahentium esse materiam, verba autem quibus illi exprimuntur, formam, quia consensus informantur per verba. Sic *glos.c.Tua.de spons.verb. Nec forma, & ibi Abb.n.*10. *Prap.fine, Alex.de Neuo, n.*25. *Sylu. Matrim.*1.*q.*1. *Nauar.sum.lat. c.*22. *n.*20. *Humada super primam partitam, tit.*1.*l.*2.*glos.*2.*n.*19.*fin.* Et ex Theologis, *Capreol.*4.*d.*26.*q.vnic.a.*3.*ad* 7. *Dec.ad.q.*1.*a.*3.*notab.*1. Sed hæ sent. reiiciuntur, quia materia totalis sacramenti debet esse sensibilis, licet partialis, vt contritio in Sacramento pœnitentiæ, possit esse non sensibilis.

III. Sent. ait, consensus esse formam, verba autem exprimentia, materiam, quia consensus determinat, & perficit 3
verba, quæ eo secluso nihil efficerent. Sic *Maioris,*4. *d.* 26.*q.*1. Sed hæc sent. simili ratione reiicitur, quia consensus internus insensibilis est, forma autem sacramenti sensibilis esset debet, cùm sacramentum sit signum externum.

IV. Sent. docet, contrahentes esse materiam, verba au- 4
tem, formam, quia in cæteris contractibus ita contingit, sic *Palud.*4.*d.*26.*q.*4.*a.*3.*ad n.*25. *Adri.*4. *materia de matrim.q.*1. *D.Ant.*3.*p.tit.*1.*c.*2.*ante* §.1. *Petrus de Soto lect.*3. *de matr.vers. Requiritur, & lect.*4.*vers. Sit igitur, Palacios* 4.*dist.*1.*disp.*3. & dicunt esse probabile *Capreol.* 4. *d.*24.*q. vnic.a.*3.*ad* 2. *& Barth.à Led.dub.*6.*de matr.* & ex iurisperitis eam tenet *Conar.*4.*decr.*2.*p.c.*1.§.*vnic.n.*8. Hæc autem sententia refutatur. 1. quia in cæteris contractibus non potest, verbi gratia, res vendita, vel commutata, vel locata dici materia, ex qua conficitur contractus, sed tantum materia circa quam. 2. quia ad productionẽ gratiæ concurrit etiam

materia, aut contrahentes ipsi non concurrunt, nisi mediis actibus: ergo potius actus ipsorum debent dici materia.

5 V. Sentent. tenet, verba quæ à priori contrahente proferuntur, esse materiam, quæ verò à posteriori, formam. Ducitur autem exemplo numeri, cuius vltima vnitas tanquam cæteras determinans, dicitur forma: ita, cum verba posteriùs prolata, determinent priora, vt consummetur perficiatùrque matrimonium, priora erunt materia, posteriora verò forma. sic *Ricard. 4. d. 26. a 4. q. 2. Ang. Matrim. n. 2. Victoria sum. de matrim. n. 245. Ledes. 1. p. q. 1. a. 6. Grisald. sum. verb. Matrim. n. 15. Enriquez. lib. 11. de matr. c. 2. n. 5. Barth. a Ledes. dub. 6. de matr. Phuiarc. de offic. sacer. t. 1. p. 2. d. 2. c. 2. Vinald. candel. 1. p. de matr. n. 17. Vega l. 6. sum. casu 11.* Sed contrà hanc sententiam est, quia matrimonium non haberet materiam, & formam certas, sed vagas & in contrahentium potestate esset, ex materia facere formam, & è contra. 2. quia verba vtriusque æquè se habent ad matrimonij Sacramentum, ergo non est cur potius priora sint materia, & posteriora forma. 3. quia posset vtriusque consensus simul verbis exprimi.

6 Vltima sententia amplectenda docet, verba, seu signa, quibus consensus exprimuntur, esse sibi inuicem materiam, & formam, secundùm diuersas rationes: in verbis enim contrahentium est expressio mutuæ traditionis, qua quilibet tradit alteri sui corporis potestatem, & secundùm hoc dicuntur materia, & expressio mutuæ acceptationis, quia quilibet acceptat traditionem sibi per alterum factam, & secundum hoc dicuntur forma. Probatur, quia traditio illa imperfecta est, & ineficax donec acceptetur, & accedente acceptatione perficitur, & determinatur, matri. ergo vtraque verba sunt materia, quatenus important traditionem, & sic per sequentia determinantur, & sunt forma, in quantum important acceptationem: & sic se inuicem determinant. Item quia hoc pacto saluatur hoc sacramentum, sicut alia, constare rebus, tanquam materia, rubus (inquam) vel propriè, vel proportione quadam, & verbis tanquam forma: quia ea mutua traditio verbis facta, prout est quid informe, nec suum sortitur effectum, donec accedat mutua acceptatio, nec perficitur nisi per illam. dicitur res: at acceptatio, quia complet, & perficit, dicitur verba. Huius sententiæ videtur *D. Tho. 4. d. 26. q. 2. art. 1.* nam in *solutione ad 1.* dicit verba coniugum esse formam, & *ad 2.* actus coniugum esse materiam: vbi clarè per actus intelligit eadem verba, quæ paulo ante dixerat esse formam: nulli enim alij actus coniugum præter verba requiruntur ad hoc sacramentum perficiendum. Eandem sententiam tenent. *Sot. 4. d. 1. 4. 1. a. 6. vers. ad dub. & d. 26. q. 2. a. 5. Bellar. l. 1. de matr. c. 6. Suarez 1. 1. de Sacramentis, q. 60. a. 8. disp. 2. sect. 1. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 55. f. 1020. Angles florib. 1. p. de matr. q. 1. de essentia matr. d. 26. a. 4. disc. 1. concl. 2. f. 525. Spino spec. testam. gl. 15 n. 13. Petr. de Ledesm. de matr. q. 42. a. 1. dub. 4. concl. 7. Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 216. n. 3.*

7 Demum obseruandum est, quod sicut sacramentum Eucharistiæ est factum sentum, non tantum dum est in fieri, sed etiam dum est in facto esse, nam species permanentes sunt signum sensibile interni alimenti per gratiam: & dum est in fieri, tota essentia consistit in verbis consecrationis, panis autem, & vinum concurrunt, vt materia circa quam: at dum postea permanet, species sunt materia ex qua, sic sacramentum matrimonij est sacramentum, dum est in fieri; & eius materia, & forma sunt verba, & contrahentes sunt materia circa quam: est etiam sacramentum postquam factum permanet, viuentibus enim coniugibus ea coniunctio est signum externum coniunctionis Christi, & Ecclesiæ, & tunc contrahentes sunt materia ex qua: & in hoc sensu est vera 4. sent. posita n. 4. sic *Bellarmin. l. 1. de matri. c. 6.*

DISPVTATIO VI.

Quis sit minister sacramenti matrimon. an sit sacerdos, ita vt minimè sacramentum esset ante Tridentinum, celebratum absque sacerdotis præsentia?

SVMMARIVM.

Prima sententia, sacerdotem esse ministrum, nec aliter celebratum esse sacramentum. n. 1.

Secunda opinio verior contrahentes esse ministros, & fuisse sacramentũ ab que sacerdote celebratum. 2.

An contrahentes in mortali peccent ex ea parte, qua ministri sunt, ponitur 1. opinio affirmans n. 3 & contraria verior. 4.

An fecerat assistens, matrimonio in peccato mortali, vel benedicens nuptias, peccet mortaliter. 5.

Soluuntur argumenta. n. 6.

A Liqui asserunt sacerdotem esse ministrum matrimonij, in quantum sacramentum est, ita vt ante Tridentinum clandestinum matrimonium legitimum fuerit, non tamen sacramentum Ducuntur, quia actio sacramentalis est sacra, ergo ministrum sacrum, & formam sacram petit, ne contractus pure ciuilis, & prophanus sit. Probatur post Tridentinum, quia *sess. 24. c. 1. de matrimon.* iubet vt Parochus habito contrahentium consensu proferat ea verba, *Ego vos coniungo*, ergo verè parochus coniungit, & conficit matrimonium, ne verba falsa sint. Alias rationes huius sententiæ videmus infra disp. 11. vbi agemus, vtrum matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum: ita docet *Canus lib. 8. de locis Theologicis c. 5. an. fol. ad 3. authorẽ chiridij con. Colonienses. §. De ministro, & §. Verbum itaque, & Petr. Ledes. de matr. q. 42. art. 1. dub. 4. concl. 4. iuncta concl. vlt.* ait ante Tridentinum fuisse hoc probabile, secus post illud. 1

Cæterum omninò tenendum est nunquam parochum fuisse, nec post Tridentinum esse ministrum sacramenti matrimonij, sed ipsos contrahentes esse ministros conficientes sacramentum matrimonij: & ita ante Tridentinum, clandestinum matrim. fuisse verum sacramentum. Probatur 1. quia cum matrimonium sit contractus, nec illius naturam Christus mutauerit, sed tantum eleuarit ad esse sacramenti, sequitur aliorum contractuum naturam, quæ est, vt ipsi contrahentes suis consensibus se ligent, nec alius præter ipsosmet, contractum efficiat. 2. Quia ante Tridentinum, matrim. clandestina erant vera matrimonia, & rata, vt definit ipsum *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* ergo & vera sacramenta, quia ideo *c. Quãto, de diuor. vers. Nam et si matrimonium*, infidelium matrimonium non appellatur ratum, quia sacramentum non est. 3. Quia verba parochi non sunt de essentia matrimonij, sed iis penitus omissis constat matrimonium: vt dicemus libr. 3. disp. 38. n. 4. ergo parochus nullo modo est minister: hic enim necessario proferre debet verba, aliqua, quibus sacramentũ conficiat. 4. Quia Ecclesia olim recognoscebat de matrimon. clandestinis, ergo erant sacramenta: si enim profani contractus essent, iudex secularis de eis cognosceret. 5. Quia Florentinum vbi de sacramentis, cum latè aliorum sacramentorum ministros explicuerit, huius tamen ministrum tacuit, quasi manifestum relinquens non alium esse sacramenti, & contractus ministrum. Tandem potest hæc sententia probari eisdem rationibus, quibus disp. 11. probauimus matrim. per procuratorem contractum, esse sacramentum. hanc sent. ante Trid. tenuerunt *D. Tho. & cæteri DD. disp. praced. allegat.* qui actus ipsorummet contrahentium, siue sint verba, siue consensus, dicunt esse formam huius sacramenti: is enim est sacramẽti minister, qui formam applicat: & *Sot. 4. d. 26. q. 2. a. 3. ver. Hæc autem*, loquens ante Tridẽtinum, dixit oppositam sententiam defendi non posse: & nunc etiam post Trident. tenet *Bellar.* late probans, *l. 1. d matr. c. 6. & dupl. seq.* vocatque oppositam temeritatem *Suarez 1. 1. de sacra. q. 65. disp. 6. sect. 1. Enriq. l. 11 de matr. c. 2. n 7 Barth. a Ledes. de matr. dub. 11. Pet. de Led. de matr. q. 42. a. 1. dub. 4. concl. 6. & vlt. Angl. florib. 1. p. q. 1. de esse. mat. de 26. a. 4. dis. 2 f. 526. Ln. Lop. 2. p. instruct.*

instr. de matr. c. 35. f. 1024. Vega l. 6. su. casu 117. Vin. cand. 2. p. de matr. n. 20. Man. vocans oppositam sent. temerariam, *1. to. sum. in 2. edit. c. 216. n. 3.* & ex iurisperitis *Perez l. 5 ord. tit. 1. fol. 39. & seq. §. Praterea necessarium.*

3 Hinc inferunt aliqui coniuges peccato lethali affectos, celebrantes matr. peccare lethaliter, non solum ea ratione quia sacramentum suscipiunt, quod indubitatum est, sed etiam quatenus ministrant, quia omnes fatentur ministrantes in mortali sacramentum ex officio, & tanquam ministros ad id deputatos, peccare lethaliter, huiusmodi autem sunt coniuges, sic *Nau. c. 1. §. Sacerdos, n. 10. de pœn. d. 6. in fol. ad 5. Petr. de Led. de matr. q. 42. a. 3. ad vltimum,* & vt probabile ponit *Suar. 1. tom. de sacram. q. 65. a. 4. disp. 16. sect. 4.* & est probabile.

4 Sed multo verius est non peccare lethaliter, quia non sunt ministri consecrati ad id munus, sed solum illis concessum est necessitate quadam, quia oportuit materiam & formam in ipso contractu constitui, contractus autem fieri non poterat, nisi per contrahentium consensus: vnde solum ministri consecrati lethaliter delinquunt, si culpa mortali affecti ministrent. Sic *Palud. 4. d. 5. q. 2. n. 22. Soto 4 d. 1. q. 5. a. 6. fin. Led. 1. p. q. 5. a. 6. dub. 3. Enriq. l. 11. de matr. c. 2. fin. Lud. Lop. 2. p. instr. de sacr. in genere, c. 59. concl. 4.* & in hanc sententiam magis inclinat *Suarez n. precedenti allegatus.*

5 Nec sacerdos culpæ mortalis reus assistens matrimonio, peccat lethaliter, quia non est minister conficiens sacramentum, & benedictio, quam præstat, est sacramentale quoddam. Sic *Led. Enriq. Suar. Lud. Lop. n. preced. alleg. Vega l. 6. sum. casu 117.* Nec etiam Sacerdos in mortali, nuptiarum benedictionem celebrans hac ratione lethaliter peccat, quia ea benedictio non est sacramentum, sed sacramentale. Sic *Palud. & Lud. Lop. n. preced. alleg.*

6 Ad 1. arg. propositum n. 1. respondetur esse actionem sacram, in quantum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, & eleuata est à Christo illa actio ad esse supernaturale Sacramenti: sicut baptismus à laico collatus, est actio sacra. Ad 2. dico ea verba significare, Coniunctos vos esse declaro, vel approbo coniunctionem vestram.

DISPVTATIO VII.

Vtrùm matrimonium in lege naturæ, & veteri fuerit Sacramentum?

SVMMARIVM.

Prima opinio, fuisse sacramentum, n. 1.
Secunda, non fuisse, 2.

1 QVidam fuisse Sacramentum asseuerant, quia erat rei sacræ signum. Sic *Pet. de Soto, de matr. lect. 1. §. De institutione, Castro* dicens esse omnium, *l. 11. contra hæreses, verb. Nuptia, hæresi, 3. Cathar. l. 5. cons. Caiet. tit. de matr. q. 3.* & alij, quos refert *Enriq. statim allegandus.*

2 Prorsus tamen dicendum est, nec fuisse sacramentum, nec gratiam contulisse: sed contractum naturalem. Prob. quia Florentinum decr. de Sacramentis, numerat matr. intra sacramenta nouæ legis, & distinguit hæc à Sacramentis veteris legis, quòd gratiam conferant, quam illa minimè conferebant: & *Trid. 24. can 1.* dicit matr. esse Sacramentum nouæ legis à Christo institutum: & decreto immediato ante canones, dicit matrimonia nouæ legis, gratia excedere connubia veterum. Sic *Sot. 4. d. 26. q. 2. a. 1. & 2. Led. 2. p. 4. q. 44. a. 2. Bellarm.* dicens oppositam sent. non esse tutam, *l. 1. de matr. c. 5. ad 2. Enriq. l. 11. de matr. c. 2. n. 1. & in comm. lit. V.* dicit oppositam sent. esse falsam: *Petr. de Led.* cum aliis, quos refert *de matr. q. 32. a. 2. f. 69.* Potest tamen dici fuisse sacramentum largè, & impropriè: vt bene fatetur *ibi Enriq.* & dicemus disp. seq. n. 1. de matrimonio infidelium, quia aliquo modo figurabat coniunctionem Christi cum Ecclesia, & licèt non conferebat gratiam gratum facientem, potest dici contulisse aliquod genus gratiæ, si quidem hoc præstabat, vt actus ille coniugalis esset licitus.

DISPVTATIO VIII.

Vtrùm post legem euangelicam, matr. infidelium, vel fidelis cum catechumena, ex Pontificia dispensatione contractum sit Sacramentum?

SVMMARIVM.

Matrimonium infidelium non est sacramentum, & explicatur c. Gaudemus, de diuort n. 1.
Quid de matrimonio fidelis cum catechumena, 2.

1 VIdetur esse Sacramentum matr. infidelium, quia ita appellatur, *c. Gaudemus, de diu.* Sed dicendum est non esse sacramentum, quia cum baptismus sacramentorum ianua sit, vt definit *Florentinum decreto de sacr. bap.* infideles incapaces sacramenti sunt. Quare *d. c. Gaudemus,* appellatur sacramentum largè, & impropriè, in quantum aliquo modo designat vnionem Christi cum Ecclesia, licet impropriè, quia fide carent. Sic *Abul. 1. Reg. c. 8. q. 42. & seq. Sot. 4. d. 26. q. 2. a. 3. ad 4. Veracr. 3. p. spec. a. 35. Barth à Led. dub. 5. de matr. fin. Petr. de Led. de mat. q. 59. a. 2. dub. 1.*

2 De matr. autem contracto ex Pontificia dispentatione inter fidelem, & catechumenam: aliqui dicunt esse sacramentum ex parte solius fidelis: quia ille solus est sacramenti capax. Sic *Sot. dict. art. 3 fin. & Eckius t. 4. Hom. 73. de sacr.* ait, dum alter ex infidelibus coniugatis conuertitur, resultare ex parte huius rationem sacramenti: quod ei gratiam confert. Sed dicendum est ex parte neutrius esse sacramentum, quia matr. in vtroque coniuge est vnum numero sacramentum, sicut est vnum numero matr. ergo si in vno non est sacramentum, nec erit in altero. Sic *Angl. flor. 1. p de matr. q. 12. de disp. cultu, a. 1. dub. 1. Enriq. l. 11. de matr. c. 2. fine, & lib. 12. c. 13. n. 3.*

DISPVTATIO IX.

Vtrùm matr. infidelium, cum ambo baptizantur, fiat Sacramentum, eisque gratiam conferat?

SVMMARIVM.

Dum infideles coniugati conuertuntur, non est opus, vt denuo coram parocho, & testibus contrahant, n. 1.
Possunt, sed non tenentur recipere benedictiones Ecclesiæ, 2.
Vtrùm fiat Sacramentum, cum baptizantur: resoluuntur dua sunt n. 3. & 4.
Sententia autheris & soluuntur argumenta, 6.

1 CVm matr. apud infideles legitimè contrahatur, & validum sit, vt constat ex *1. ad Cor. 7.* & definitur, *c. Gaudemus, de diu. & c. de infid. de consang.* dum ad fidem conuertuntur, opus non est, vt iterum coram parocho, & testibus contrahant, quia eam formam præscripsit *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* pro nuptiis inter fideles denuo contractis, infideles autem fideles facti, non denuo contrahunt, sed in legitimo matr. priùs inito perseuerant. Sic *Nau. in priori ed. lib. 1. consil. tit. 35. de pact. conv. 4 fin. in posteriori* autem, *l. 3. de conu. infid. conf. 2 fi. Man. 1. t. sum. in 2. edit. c. 230. n. 1. Vega lib. 4. sum. casu 113. & 279.*

2 Hinc infertur optimè facere, si Ecclesiæ benedictiones, vulgo velationes, post baptismum recipiant, minimè tamen ad id astringi, quia institutæ sunt, vt concomitarentur sacramentum matrimonij à fidelibus contracti. huiusmodi autem matr. nec fuit sacramentum, nec fide suscepta contractum, quo solo tempore leges Ecclesiæ obligant, sic *Veracr. 1. p. spec. a. 12. concl. 3. Mat. lib. 3. recop. tit. 1. rub. gl. 1. n. 124. Barth. à Led. de matr. dub. 61. fol. 1362. Vega lib. 4. sum. casu 113.*

3 Dubium tamen non leue est, vtrum matrim. infidelium dum ambo baptizantur, efficiatur Sacramentum, gratiámque eis conferat? Triplex est sen. 1. ait, nullo modo effici Sacramentum. Prob. 1. quia quantumcunque verba repetant,

repetant, consensúsque renouent, non est nouum matrimonium, ergo nec nouum sacramentum: cum igitur antea sacramentum non esset, nec erit modò. Et confirm. quia nouum Sacramentum indiget noua materia, & noua forma quæ post baptismum minimè adhibetur: consensus enim iteratus nó est nouus, sed præteriti ratificatio, 2. quia in omni Sacramento est res, & Sacramentum, quod in matrimonio fidelium est vinculum inde resultans, sed vinculum matrimonij infidelium non potest esse res, & Sacramentum, hoc enim est effectus Sacramenti, quem vinculum illud præcedit. Hanc tenet quidam grauis Doctor, vt refert *Veracr. 2. p. spec. art. fin. & multi discipuli D. Thom.* vt refert *Petr. de Led. de matr. q. 59. art. 2. dub. 3.* & dicit esse valde probabilem, & verè ita est.

4 II. Sententia docet effici sacramentum, gratiamque conferre, non tamen statim ac baptizantur, sed cum habent nouum consensum, aut antiquum verbis, vel nutibus, vel copula maritali approbant. Prob. esse sacramentum, quia si facta venditio non est ita rata, quin in potestate cuiuslibet ex contrahentibus, eam irritare sit, dicitur propriè facta denuo, cum ita firma efficitur, vt annullari nequeat: sed matrim. infidelium poterat ab alterutro dissolui, eo solo admittente fidem, & dum baptizantur, nouo consensu ita ratificant, vt amplius dirimi nequeat matrimonium: ergo tunc dicitur contrahi, & subinde erit Sacramentum, tanquam matr. post baptismum contractum. 1. matrimonium infidelium, nec est ratum, nec indissolubile, *c. Quanto, de diuort.* eo quod sacramentum non sit, sed vbi baptizantur, sit indissolubile, ergo sacramentum. 3. quia iam perfectè signat coniunctionem Christi cum Ecclesia, quod est proprium Sacramenti matrimonij. Prob. autem esse necessarium nouum consensum, quia non potest esse nouum sacramentum absque noua materia, & forma: prior autem consensus, cum tunc non esset sacramentum, nec modò est, quia iam transiit, non potest esse matrimonij, quod denuo sacramentum esse debet, materia. Hanc tenet *Capr. 4. d. 26. q. vn. a. 3. ad 5. Eckius t. 4. hom. 73. de sacr. immediatè ante § Fortissima obiectio, Bell. lib. 1. de matr. c. 5 fine, Enriq. lib. 11. de matr. c. 8. n. 1. fine, & c. 15. n. 3. fine, & multi discipuli D. Thomæ*, vt refert & sequitur *Petr. de Led. de matr. q. 59. a. 2. dub. 3.* male tamen refert pro hac sent. *Syluestrum matr. 8. q. 10. ad 2. ad fin.* vbi dicit oportere, vt infideles suscepto baptismo denuo consentiant: quia loquitur, quando prius matrimonium irritum fuit. Et est valdè probabilis hæc sententia.

5 III. Sententia, quæ mihi probabilior est, affirmat cum secunda effici sacramentum, gratiámque conferre dum infideles baptizantur: diffidet tamen ab ea, qui ait non desidetari aliquem nouum consensum, sed statim, ac baptizantur, tunc effectum subsequi. Prob. prior pars argum. secundæ sent. posterior autem, quia statim ac baptizantur, matr. illud repræsentat vnionem Christi cum Ecclesia, cum in Christi fide contractum perseueret, efficitúrque indissolubile, saltem vt matrim. ratum fidelium, ergo statim ac baptizantur, effici sacramentum. Huius sent. videtur *D. Th. 4. d. 39. q. vn. a. 2. ad 1.* dicit enim matrimonium infidelium esse sacramentum, non actum, quia non contrahunt in fide Ecclesiæ, sed habitu, ergo sentit statim ac baptizantur, effici sacramentum: alias frustra esset potentia illa, quæ ad actum non reduceretur. Et tenent expressè *Pal. 4. d. 26. q. 4. a. 3. n. 25 in solut. ad 5. & ibi Deça, q. 1. a. 4. ad 5. Argentina. 3. d. 39. q. 1. a. 1. ad 1. Veracr. 2. p. Spec. a. 36 concl. 2. Petr. Bello œconom. can. class. 2. c. 4. §. 7. paulo post princ. Vega l. 4. summæ, casu 113.*

6 Ad 1. argum. propositum n. 3. respondetur esse nouum matr. nouumque vinculum, non omnino, sed in quantum prius matrimonium, quod erat contractus naturalis prophanus, & solubilis, efficitur insolubilis, sacer, & repræsentans vnionem Christi cum Ecclesia: sicut in *Trid. sess. 24. de matrim. can. 1.* dicitur Christum instituisse matrimonium in lege noua, cum tamen iam institutum esset, quia illud, vt esset sacramentum indissolubile, euexit. Ad confirm. dico, eo ipso quod baptizantur, consentire in matr. præcedens, vt sit insolubile, sonétque Ecclesiæ cum Christo vnionem, quare illi consensus eo signo externo expliciti, sunt noua materia, & noua forma. Ad 2. dico illud vinculum esse rem & sacramentum, nec omnino fuisse antea, vt proximè explicui. Ad vltimum arg. propositum n. 4. constat ex dictis, nam eo ipso quod infideles baptizantur, est nouus consensus, nouúsque actus, cum implicitè velint prius matr. esse indissolubile.

DISPVTATIO X.

Vtrùm matrimonium fidelium, in lege noua sit Sacramentum?

SVMMARIVM.

Sententia dicens non esse vniuoce Sacramentum, n. 1.
Est verè sacramentum & gratiam confert, 2.
Quid in matrimonio sit sacramentum tantùm, quid res tantùm, quid res & sacramentum 3.
Gratia sacramentalis matrimonij quos effectus habeat, 4. an sit vnicum sacramentum, 5
An possint separari ex contrahentium intentione vatio sacramenti, vt si duo velint inire matrimonium, ita vt non sit sacramentum, 6.

MVlti hæretici negarunt matrimonium esse sacra- 1
mentum: quos omnes latè refert *Bellar. l. 1. de matr. c. 1.* & ex Catholicis id negat *Durand. 4. d. 26. q 3.* dicens non esse propriè, & vniuocè sacramentum, nec gratiam conferre. Idem *gl. c. fin. de sent. excom. in 6. verb Sacr.* & dicit probabile *Pal. 4. d. 26. q. 4. init. n. 3.* & videtur tenere *Magister 4. d. 2.* argumenta tam Durandi, quàm hæreticorum proponit, & optimè soluit *Bellarm. eo l. cap. 5.* quæ sunt alicuius momenti, proponenda sunt disp. seq. dum agemus an matrimonium per procuratorem contractum sit sacramentum.

Sit I. Conclusio, matrimonium fidelium in noua lege 2
est verè & propriè sacramentum, gratiam conferens. Hæc conclusio olim non erat vsque adeo liquida, quamuis enim de fide esset, matrim. esse sacramentum, non tamen erat de fide gratiam conferre, post Florentinum autem res erat certa, non tamen de fide, vt ait *Soto 4. d. 26 q. 2. a. 3.* Sed post Trid. iam est de fide, vt constat ex *sess. 7. can. 7. & 8. & sess. 24. can. 1.* & eam latissimè scripturæ locis, patrum testimoniis, & rationibus probat *Bellarmin. l. 1. de matr. c. 2. & duplici seq.* Sed breui, vna, aut altera ratione probatur: matrimonium est institutum à Christo, vt probaui hoc lib. 2. disp. 4 n. 6. & tanquam signum rei sacræ, conferens gratiam, ergo est verè propriè sacramentum. Quòd sit signum rei sacræ constat, quia est vinculum vnius cum vna, & omnino indissolubile, quod non potest aliunde prouenire, nisi ratione sacramenti repræsentantis vnionem Christi indissolubilem: vt latè probabo disput. 13. Quod autem confetat gratiam, probatur, quia Deus non deficit in necessariis, sed iugum intolerabile esset vinculum, quod nulla dispensatione, & in nullo euentu dissolui potest, absque Dei gratia: ergo Christus huic necessitati consulens, instituit matr. ita vt gratiam conferret. Deinde, quia institutum est, vt parentes sobolem piè, & religiosè educent, ad quod gratia desideratur. Tandem, quia in concupiscentiæ remedium est, quod vltra matrimonium, gratiam petit; frequens enim est, vt alter coniux morbum perpetuum, vel notabilem deformitatem incurrat, vel absit, & ex actus coniugalis vsu libido ardet, nec in lege noua permittitur repudium, sicut in veteri: ergo ad hæc omnia, taliter instituit Christus matrimonium, vt gratiam conferret, ne in tanto periculo, tantáque indigentia deficeret.

II. Conclusio, in hoc sacramento actus contrahentium 3
sunt sacramentum tantùm; effectus sacramenti, est res tantùm; vinculum verò quo coniuges vniti perseuerant, dicitur res, & sacramentum, sic *D. Th. 4. d. 26. q. 2. a. 1. ad 5.* quem alij sequuntur.

III. Conclusio, gratia sacramentalis matrimonij habet 4
dupli

duplicem effectum, alter est, concupiscentiam reprimere: alter vero, efficere, vt coniuges fideliter sibi assistant, operas suas communicent, ac prolem religiosè educent. Quia cum datur diuinitus facultas aliqua, dantur auxilia necessaria: cum ergo per matr. detur facultas ad mutuam cohabitationem, prolisque generationem, gratia sacramentalis, seu peculiaris huius sacramenti hos effectus sortiri debet, sic *Richard. 4. d. 26. a. 2. q. 3.* & multi alij.

5 Vtrùm verò sit vnicum sacramentum, non constat: nam aliqui neoterici teste *Petr. de Led de matr. q. 42. a. 1. dub. 3. ad 3.* sentiunt esse vnum contractum: duo vero sacramenta, quia multiplicantur iuxta numerum suscipientium, qui sunt duo. Alij verò, eodem teste, dicunt esse duo sacramenta partialia, & vnum totale, sicut contingit in duplici Eucharistiæ specie: & hoc licit non esse omnino improbabile. Sed dicendum est esse vnicum sacramentum, vt bene docet *Petr. de Led. ibi*, cum aliis, quos refert, & *Enriq. l. 11. de matr. c. 1. n. 1. initio*, quia licet ibi sint plura materialiter, & in genere entis, at est vnicum signum repræsentans vnicam vnionem Christi cum Ecclesia, & vnica materia, & forma, ac neutra per se hoc repræsentat: quod longe aliter contingit in Eucharistiæ speciebus: cum quæuis per se constet ex sua materia, & forma, habeátque veram significationem, & gratiam conferat.

6 Tandem dubitatur, an fideles contrahentes matrimonium possint ab eo ex intentione separate rationem sacramenti, si intendant verum inire matrim. ita tamen, vt sacramentum non sit? Breuiter dico, si ea intentio procedat ex errore, quo credunt matrimonium non esse sacramentum, intendunt tamen facere, quod fideles per matrim. efficiunt esse verum matrimonij sacramentum, quia hîc error non excludit debitam intentionem: vt bene docet *D. Thom. addit. q. 51. a. 2. ad 2.* & *Enriq. l. 11. de matr. c. 11. num. 5.* sicut qui credet baptismum esse fictionem, si baptizaret intendens facere, quod facit Ecclesia, verè baptizaret: si autem ea voluntas sit vera intentio separandi, quantum in ipsis est, rationem sacramenti à matrimonio, & celebrandi merum contractum naturalem, dicendum est non esse sacramentum defectu intentionis, vt docet optime *Suar. to. 1. de sacram. q. 64. a. 10. disp. 13. sect. 2. ad fin.* Vtrùm verò esset matrim. validum, in ratione contractus, non definit ibi: sed ex eius ratione clarè colligitur non esse validum: & videtur idem tenere *Petr. de Led. de matr. q. 42. a. 1. dub. 7. in fol. 1.* & 2. & ita ego sentio, quia ex Christi institutione inseparabile est à contractu matrimonij, esse sacramenti, vnde intentio non conficiendi sacramentum, repugnat intentioni legitimæ faciendi matrimonium, vt est contractus, sicut è contra, qui intenderet facere sacramentum matrimonij, non autem contractum, nihil efficeret: quia ex Christi institutione hæc duo sunt inseparabiliter connexa, & ita mutuo se ponunt, ac destruunt: vnde non est simile, si obiicias, eum qui vellet assumere ordinem sacrum, non autem obligari voto castitatis, manere ordine insignitum, non autem ligatum voto: quia id votum non est iure diuino annexum ordini inseparabiliter, vt est matrimonij contractui esse sacramenti, sed tantum ex statuto Ecclesiæ, quæ circa sacramentorum substantiam nihil potest immutare.

DISPVTATIO XI.

Vtrùm matrimonium contractum per procuratorem, sit validum, ac sacramentum conferens gratiam?

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ. n. 1.

Ante Tridentinum, validum erat matrim. per procuratorem contractum. 2.

Non tamen erat mandatum generale, expressis aliquibus requirentibus speciale mandatum. & clausula generalis subsequuta post casum requirentem speciale mandatum, extenditur ad similes, non autem ad maiores: & an ad sponsalia requiratur speciale mandatum 3.

An exigatur exprimi personam, cum qua est contrahendum matrimonium. n. 4. & an sufficiat quacumque temporis distantia intermedia procurator contrahat, eodem. n. 4.

An procurator constitutus ad matrimonium, vel sponsalia contrahenda, possit substituere. 5.

Et an ad sponsalia requiratur, vt detur potestas ad contrahendum cum speciali persona, & nullo modo reuocata sit.

Quid si ante contractum matr reuocatum sit mandatum, & reuocatio non sit notificata procuratori, & quid in aliis negotiis 6.

An in aliis contractibus dum per nuncium, vel epistolam celebrantur, prosit reuocatio inscio nuncio facta, 7.

Quid si præcessit iuramentum de non reuocando procuratore, 8.

Quid si sola mente absque signo externo reuocetur facultas procuratoris, 9.

Quid si reuocetur tacitè, vt facto ipso, & voluntas factis, & verbis, magisque factis manifestetur, & qua facta hanc reuocationem inducent, 10.

Quid si misso procuratore, mittens nec consentit, nec dissentit. 11.

Quid si furiosus efficiatur misso procuratore, & talis permaneat, dum matrimonium procurator contrahit 12.

Quid si cum misit procuratorem finxit consensum, & post vere consensit, tempore quo procurator contraxit: vel primo consensit, & tempore intermedio consensit, & tandem tempore quo procurator contrahit, consentit, 13.

Potest procurator constitui absque scriptura, 14.

An sit opus, vt procuratores vtriusque coniugis sint diuersi sexus, 15.

Quibus verbis debeat contrahere procurator, 16.

Quid si procurator excedat mandatum, & hoc est ad vnguem seruandum, 17.

Quid si dicatur in mandato, Do tibi facultatem contrahendi seruata forma Tridentini, vel præmissis denunciationibus, & illis omissis matrimonium contrahatur, 18.

Post n 18. inuenies alia summaria.

Disputatio hæc grauissima est, & 4. in ea quæstiones disputandæ sunt. I. est, an validum fuerit ante Trid. II. an post Trid. sit validum. III. Vtrùm exigatur dari mandatum procuratori, coram parocho, & testibus: & ibi remissiue, an sit necessarium, parochum, & testes, videre literas continentes mandatum procuratori datum. IV. An tale matr. sit sacramentum. 1

Quæstio I. Vtrùm matr. contractum per procuratorem, validum fuerit ante Conc. Tr. 1. conclusio, validum fuit, habetur expressè *c. fin. de proc. in 6.* & *c. Honoratur, 32. q. 2.* & *l. Sufficit, ff. de sponsal.* & *l. 5. §. 1. 2.* & *l. 11. 1. p. 4.* Et ratio est: nam Christus eleuans matr. ad esse sacramenti, non immutauit contractus naturam, quæ ea est, vt possit inter absentes per procuratorem celebrari. 2

II. Conclusio, 4. desiderantur conditiones, vt procurator absentis nomine validum matrim. ineat. I. est, vt habeat speciale mandatum ad matrim. nec satis est generale ad omnia negotia, expressis aliquibus exigentibus speciale mandatum: sed debet esse nominatim ad matrimon. Quia licet quando exprimuntur aliqui casus speciale mandatum petentes, clausula generalis subsequens extendatur ad alios casus non expressos exigentes similiter speciale mandatum, *c. Quid ad agendum, de procurat. in 6.* at non extenditur ad matrim. quia intelligitur de casibus, qui expressis similes fiunt, non autem de longe maioribus, vt est matrimonium: per *Clement. Non potest. de procur.* Sic *gl. d. c. Quid ad agendum, verb Nõ expressos*, vbi *Ioan. And. n. 3. Anc. n. 1. Dom. § Sed si aliquis, n. 2. Franc. eod. §. n. 2, gl. d. c. fin. de procur. in 6. verb. Speciale, & ibi Anch. n. 1. Ant. c. Nonnulli, §. 1. n. 11. de rescrip. Imola eod. §. n. 4. ver. Sed inxta. Abb. c. Sedes, de rescript. n. 8. Præpos. c. Tuæ. de sponsal. n. 11. Lancel. institut. iuris can. l. 2. t. de sponsal. verb. Specialiter*, & exigi mandatum speciale definitur expressè *c. fin. de procurat. in 6.* Similiter etiam contrahenda sponsalia, requiritur mandatum specialè: quia sunt dispositio: & via ad matrimonium: argum. *l. Oratio. ff. de sponsal.* sic tenet *Domin. d. c. fin. in princip. n. 2.* 3

II. Conditio est, vt sit mandatum ad contrahendum cũ certa persona, nec sufficere generale ad contrahendum cum quacunque. Constat ex *l. generali, 34. ff. de ritu nup.* ibi, *generali mandato quærendi mariti filiæ fam. non fieri nuptias rationis est, itaque personam eius patri demonstrari, qui matrim. consensit, vt nuptiæ contrahantur, necesse est.* Sic *gl. c. fi. de proc. in 5. verb. Speciale*, & ibi *Dom. in prin. n. 2. fin. Anchar. n. 3. vers. Secundò nota, Franc. n. 4. Abb. c. In cons. n. 15.* 4

de

de elect. Bart. l. Filiusfamilias, n. 9. f. de donat. Angel. Matr. 2. *n.* 18. *& 19. Sylu. Matrimon. §. q. 9. Alex. cons.* 146. *vol.* 5. *Couar.* dicens esse omnium 4. *decr.* 2. *p. c.* 4. *init. n.* 8. *Ant. Gabr. s.* 2. *comm. in mea edit. l.* 11. *verb Matrim. fol.* 95. Et ex Theologis *Veracruz* 1. *p. Spec. a.* 16. *dub.* 5. *Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 2. *n.* 2. *Barth. à Ledes. dub.* 18. *de matr. init. Petr. de Ledesm. de matrim. q.* 42. *a.* 1. *dub.* 7. *Vinald. candel.* 1. *p. de matr. n.* 44. Sufficeret autem (vt bene dicit *Angel. d. n.* 19.) quamuis in mandato non exprimeretur persona, si ore tenus, vel per literas exprimeretur, quia (vt dicemus n. 14.)

1 mandatum hoc scripturam non petit, an verò sufficiat, vt quacunque temporis distantia intermedia procurator contrahat, dicam disp. 32. n. 7.

5 III. Conditio est, vt procurator per se ipsum exequatur, non enim substituere potest, nisi expresè hoc in mandato contineatur, habetur expresè *d. c. fin. de procurat. in* 6. Et ratio est, quia eligitur industria personæ procuratoris dati ad matrim. Idem dicendum est de procuratore dato ad contrahenda sponsalia: per ea quæ dixi n. 1. fine, & docet *Ant. Cucus l.* 5 *inst. maior. tit.* 10. *n.* 17. & eadem ratione dicendum est requiri similiter secundam conditionem positam, & quartam ponendam, in procuratore, vt validè contrahat nomine absentis sponsalia.

6 Vltima conditio est, vt tempore quo procurator contrahit, non sit reuocata potestas; si enim reuocata sit, quamuis reuocatio lateat procuratorem, & alterum coniungem, est irritum matrimonium, habetur expresè *d. c. fin.* vnde speciale est hoc in matrimonio, contra iuris regulam petentem procuratorem constitutum ad negotia, certiorem fieri tenetur esse de reuocatione, vt ea proluit (*Clem. vnica, de renunc. c. Ex parte, de rescript. l. Si mandassem, ff. mandat. l.* 1. *§. fin. ff. de contrah. empt. l.* 1. *ff. quod iussu.* & ratio specialitatis est, quia in cæteris contractibus potest ius supplere consensum contrahentium, illisque tenentibus dominiũ transferre: in matrimonio autem minimè potest: hoc autem speciale esse in matrimonio, (quamuis non desint DD. id negantes, dicentesque idem contingere in aliis, quæ libera voluntate pendent) docet *gloss. Clem. vnica, de renunc. verb. Ignorantem. & verb. Cedenaria*, vbi *Anch. n.* 6. *Card. & Imola. n.* 11. *Bonifac. n.* 30. *idem gloss. d. c. fin verb. Ignores, Ioan. Andr. n.* 1. *Domin. §. Sane, n.* 1. *& 2. Anch. n.* 1. *v. Tertio notat, Francus, n.* 4. *& 7. Philip. Probus addit. ad Monachum n.* 1. *idem gloss. Nec illud*, 30. *q.* 5. *verb. Vxor* vbi *Archid. Bellam. & Turrecr. fin. Felinus, c. Edoceri. n.* 11. *& c. Ex parte, n.* 9. *de rescript. & c. Si diligenti n.* 22. *de foro cõpet. Sylu. Matr. §. q.* 11. Et ex Theologis, *Veracruz* 1. *p. Spec. a.* 16. *dub.* 6. *Lud. Lop.* 2. *p. instruct. de matr. c.* 47. *f.* 1120. *Vinald. candel.* 1. *p. de matr. n.* 44.

7 Valde tamen dissat, si contractus fiat per procuratorem, quo casu necessarium est intimari procuratori reuocationem, vt diximus n. præc. vel si fiat per nuncium, vel epistolam: tunc enim si ante præsentationem mittentem pœniteat, licet reuocatio non intimetur nuncio, vel epistolam recipienti, obligatio impeditur, *l. Si pater ff. de manu. vind. in princ.* vbi & *glos. verb. Non fiat, Ioan. Andr. c. fi. de procur. in* 6. *n.* 1. *Domin. §. Sane. n.* 2. *Anch. n.* 1. *vers. Sed hic quæro Francus n.* 7. Et ratio differentiæ est, quia nuncius, & epistola est tanquam meum instrumentum, & organum, per quod Dominus profert verba, & ita concipit verba in persona mittentis, vnde consensu domini deficiente tempore, quo profert verba, nil operatur epistola, aut nuncius, quamuis reuocationis ignarus sit: cum autem aliquis procuratorem constituit, facto illius voluit obligari, vnde necesse est eum per quem consensus præstatur, reuocationis conscium esse. Et hæc vera sunt, quamuis *g. ossl. l. fine, ff. de contrah. empt.* neget discrimen, asseratque in vtroque euentu reuocationis notitiam desiderari.

8 Hæc autem procuratoris ad matrimon reuocatio, effectum habebit, reddetque illud irritum, quamuis iuramentum de procuratore non reuocando, præmissum sit: reuocans enim periurij reus erit, tenebit tamen reuocatio. Sic *gloss. d. c. fi verb. Reuocatũ*, vbi *Monachus, & Phil. Probus in addit. ad ipsum Ioan. And. ad finem, Domin. §. fin. n.* 5. *Franc. n.* 5. *& 6. Fel. c. Ex parte, n.* 12. *de rescript. Sylu. Matrim. §. q.* 13. *Rocbus, Decius, Socin.* quos refert & sequitur *Con.* 4. *decr.* 2. *p. c.* 4. *init. n.* 10. *Seraphinus de priuil. iuramenti priuil.* 75. *n.* 7. Et ex Theologis, *Veracruz* 1. *p. Specul. a.* 16. *dub.* 8. *Lud. Lop.* 2. *p. instruct. de matr. c.* 47. *f.* 1120. *Manuel.* 1. *m. sum.* 2 *edit. c.* 216. *n.* 8.

Similiter valebit reuocatio procuratoris merè interna, 9
quoad forum conscientiæ: licet quoad externum iudicat reuocanti cum, testibus probare. Et ratio est, quia quantumcunque sint verba externa, deficiente interno consensu, non est matrimonium: & hæc ratio assignatur. *d. c. fin. de procurat. in* 6. ibi, *cum illius consensus defecerit, sine quo fe mittatem habere nequiuerit*: & sic tenet *D Th.* 4. *d.* 29. in finalibus verbis, exponens Magistri literam.

Sufficiet etiam reuocatio tacita mandati: vt docet *Co-* 10
nar. 4. *decret.* 1. *p. n.* 4. *init. n.* 11. quem ex Theolog. sequuntur *Lud. Lop.* 2. *p. instruct. de matr. c.* 47. *f.* 1120. *Vinald. candel.* 1. *p. de matr. num.* 44. vnde satis est facto ipso contrario reuocare: hæc enim est voluntas tacita. Quia voluntas non tantum verbis, sed etiam factis demonstratur, *l. Paulus respondit. ff. rem. rat. hab.* imò magis factis, quàm verbis ostenditur: *l. Si tamen, §. Et qui. ff. de edil. edict. & l. Reprehendinda*, vbi *Dec. C. de inst. & substit.* de qua re multa congerit *Iason l. Apud Iulian. §. Constat. ff. de legat.* 1. *& l. Furiosum. n.* 4. *C. qui testa. fac. poss.* & sufficere facto reuocare, constat ex *l. fi. ff. de diuort.* ibi, *illud rectissimè placuit quali voluntate intelligi possit, patronum animum habere desisse quasi in vxorem*, & ibi *vbicunque vel tenuis intellectus haberi potest nolentis nuptã* & ponit *ea lex fin.* has coniecturas, ex quibus mutatio voluntatis colligitur, *si patronus sibi desponderit aliam, vel destinauerit, vel matrimoniũ alterius appetierit, credendum est nolle hunc nuptã*, vbi *glo. verb. Destin. & Odofred. ibi*, explicant, id est, proposuerunt aliã habere in sponsam: & addit *Odofræo* ipso facto patronum declarare, se nolle libertam. Vnde *Con. Vinald. Lud. Lop. proxim è citati*, dicunt prius mandatum reuocari dato mandato ad contrahendũ cũ alia: non enim verisimile est (vt ait *Fevret. cons.* 281. *n.* 12.) tractantem matrimonium cum aliqua, in priori voluntate contrahendi cum alia persistere: & ratio est, quia cum consequens sine antecedenti esse nequeat, qui vult consequens, necessariò videtur velle antecedens, *l. Illud ff. de aeq. hered. l. Ad legatum, & l. Ad rem nobilem, ff. de proc.* cum ergo ad contrahendum cum secunda, necessarium sit à voluntate prioris matrimon. recedere dato mandato ad contrahendum cum secunda, reuocatur primum, *l. Si quis cum procur. §. fin. ff. de proc. & c. pen. eod. tit.*

III. Conclusio, si postquam quispiam procuratorem 11
misit, nec consentit, nec dissentit, sed in aliis occupatur, valet matrimonium, quia durat prior consensus virtute, cum non sit obex contrariæ voluntatis: vt qui priùs baptizari voluit, si dormiens baptizetur, verum recipit baptismum, *c. Maiores. de bapt* sic *Reinerius*, quem refert & sequitur *Sylu. Matrimonium, §. q.* 10. *Veracruz* 2. *p. Spec. a.* 16. *dub.* 6. *Barth. à Ledes. dub.* 18. *de matrim. fol.* 279. *Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 4. *n.* 4.

Hinc infertur, si procuratore misso, dans mandatum in 12
amentiam incidat, & talis perseueret, dum procurator nomine suo contrahit, valere matrimonium: manet enim virtute prior consensus, cum reuocatus non sit: sicut baptismus furiæ tempore receptus, peritus ante furiam, validus. *Maiores, de baptismo fine*, sicuti si tunc temporis esset dormiens, valeret matrim. Sic *Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 4. *n.* 4. Obiicies tamen, si sacerdos audita confessione, amens fieret, & sic absolueret, nulla esset absolutio: quia ministri actus debet esse humanus, sed contrahentes per procuratorem sunt ministri matrimonij & non procurator, vt dicemus num. 18. ergo si tempore quo consensum præbet procurator, qui mandatum dedit, rationis vsu destitutus sit, erit irritum matrimonium. Resp. Argumentum concludere per seipsum, contrahentem necessario debere esse sui compotem, dum contrahit, vnde nihil ageret:

si dormiens, vel insanus tunc esset: at dum contrahit per procuratorem satis est, vt dum mandatum dedit, sui compos esset, nec reuocarit, & procurator dum eius præstat cõsensum, sit sui compos: vt in cæteris contractibus contingit, quia tunc contrahens non ministrat per seipsum, sed medio instrumento.

13 IV. Conclusio, si dum quis mandatum dedit, consensum finxit, tempore tamen quo procurator eius nomine contrahit, habet verum consensum, valet matrimonium, quia cum eo tempore conficiatur, tunc desideratur consensus. Sic *Enriquez l.11.de matr.c.1.n.2.* vnde quocunque tempore intermedio dissensus sit, nihil refert, dummodo tempore quo celebratur matrimonium, consensus adsit.

14 V. Conclusio, potest talis procurator constitui absque scriptura: vt generaliter de procuratore habetur *l.13.t.5.p.3* ibi, *è quando le bizieren de palabra*, & docent *gloss.l.Maritus, verb. Præscripseris. C. de procur.* ibi *Bart. Bal. Fulg. Salic. Iaf. l.1.n.7. C. eod. t. multos alios referens: Perez lib.3. ord. t.4. l.3. verf. Virum autem.* Et specialiter in mandato ad cõtrahendum matrimonium, tenet. *Angel. cons.122.*

15 VI. conclusio, diuersitas sexuum in procuratoribus ad contrahendum matrimonium, est impertinens: quare duo viri, vel duæ fœminæ possunt esse contrahẽtium procuratores. Quia ea sexuum diuersitas solum requiritur in ipsis, qui matrimonio iunguntur. Sic *Petr. de Ledesm. de Matr. q.42. a.1. dub.7.*

16 VII. Conclusio, verba procuratoris contrahentis matrimonium, debent esse hæc, Talis consentit in te, vel accipit te in virum, vel vxorem, me mediante. Sic *Host. sum. t. de sponf. §. Qualiter contrahatur. Francus, c. fi. de procurat. in 6. n.4. Sylu. Matrimonium, 5. q.14. Conar. 4. decr. 2. p. c.4. init. n.8. Greg. Lop. l.5. t.2 p.4. verb. Con. mãdado. Ant. Gabr. in mea edit. tom.2. commun. l.11. verb. Matr. f.94.* & alij quos hi referunt. Et ex Theologis, *Veracruz 1. p. specul. q. 16. fin. Enriquez l.11. de matr. c.2. n.2. Vinald. candel. 1. p. de matrim. n.45.* Valebit etiam matrim. si dicat, Recipio te in virum, & vxorem, nomine talis personæ. Quia fere idem est sensus Sic *Conar. Greg. Lop. Ant Gabr. ibi.*

17 VIII. Conclusio, si procurator mandati fines excedat, nil prosus valet matrim. vt si mandatum detur contrahendi certa dote constituta, & procurator contrahat ea conditione non seruata, nihil agit, quia mandatum ad vnguem seruandum est, *l. Diligenter ff. mandati:* & vbi quis limites potestatis sibi traditæ excedit, priuatus censendus est vt docet late *Menoch. de recuperanda possess. remedio 8. n.13. & 17. & cons.69. n.75. & seq. vol.1.* & ratio est, quia cum potestas sit limitata, in eo quod quis excedit, potestate caret, & est quidam priuatus.

18 Rogabis tamen, quid si in commissione dicatur, Do tibi facultatem contrahendi matrimonium, seruata forma Tridentini, vt semper dici solet, vtrum si omissis denunciationibus contrahat procurator, valeat matrimonium? Videtur enim non valere: quia ablatiuus ille absolutus importat ibi conditionem. *l. a testatore. ff. de condit. & demonst.* forma autem præscripta in *Tridentino sess.24. c.1. de matr.* est vt præmissis denunciationibus, coram parocho, & testibus contrahatur. Breuiter dico, si ex ordinarij dispensatione omittantur, non esse dubium: quia forma Tridentini est præmissis denunciationibus, nisi ordinarius dispensauerit: idem dicendum est, si omittantur absque dispensatione, licet in mandato expressè diceretur, Do tibi facultatem contrahendi præmissis denunciationibus. Quia quoties exprimitur in commissione forma iuris communis, eo modo, quo iuri communi inest, non est intentio inducendi nouam formam, & conditionem, sed est admonitio quædam, vt seruetur forma iuris communis: vt latè probabo lib.3. disp.33. n.3.

SVMMARIVM.

An matrimonium contractum per procuratorem valeat post Tridentin. ponitur opinio negans, num. 19. & ibi forma debet impleri specie, & sensu proprio, & non per æquipollens.

Veior opinio, valere, 20.
Soluuntur argumenta. 21.
Post num. 21. immunis cætera summaria.

Quæstio II. Vtrum matrim. contractum per procuratorem coram parocho, & testibus sit validum post Tridentinum? Aliqui censent non esse validum, & sic correctum esse *c. fi. de procurat. in 6.* Prob. 1. quia ideo olim matrimonium per procuratorem, valebat, quia sufficiebat ad illud mutuus consensus nudus, vt patet ex *l. Sufficit. ff. de sponsal.* vbi *Iurisconsultus* cum præmisisset sufficere nudum consensum ad sponsalia: hinc intulit sic, *Denique constat absentem absenti despondari posse:* vbi *gl. verb. Constat.* idem intulit in matrim. sed hodie non satis est nudus consensus, sed coram parocho, & testibus per *Trid. sess.24. c.1. de matrim.* ergo cessat matrim. inter absentes. 2. quia *Trid. d.c.1.* exigit vt parochus, & testes intelligant contrahentium consensum, vt eius testes esse possint, at eum intelligere nequeunt, cum solum procurator adest. 3. quia Tridentin. pro forma petit, vt parochus præsens sit consensui contrahentium, cum aliter matrim. irritet: quoties autem requiritur præsentia pro forma, non impletur per procuratorem, *l. Obligari, §. Tutor statim. ff. de autor. & cons. tut. & §. Tutor autem, inst. eod. t.* vbi quia præsentia tutoris exigitur pro forma, ad minoris contractus, non satis tutorem per procuratorẽ adesse: vbi & *gloss. verb. Per epistolã*, hoc notat: vt etiam in simili docent *Archid. c. Hoc ius. 10. q.2. Bald. auth. Hoc ius, n.3. C. de sacros. Eccl. Rebuff. in compend. alienat. rerum Eccl. n.92. Rodoanus de alien. rer. Eccl. t. de tract. in princ.* non posse canonicos consentire alienationi rerũ Ecclesiæ per epistolam: quia eorum præsentiam ius petit, *c. In Genesi, de elect.4.* quia forma in sensu proprio impleri debet, *c. Susceptum, de rescript. in 6.* ibi, *cũ beneficiũ cessione, non morte.* vbi *gl. verb. Morte*, inquit, quia licet cedens, quoad illam Ecclesiam videatur mortuus, at mortuus non est: & ibi *Domin. notab.3.* inquit, vbi fit mentio de morte, intelligi de natura, non de ciuili, & *l. fin. C. de his qui ven. ætat.* textus ait mentione facta de ætate, intelligi de naturali, & non de ea quam princeps supplet: vbi *gloss. verb. Restitutionib.* ait non sufficere, quamuis hæc æquipolleant: & *l.3. §. Hæc verba. ff. de neg. gest. verb. Hæreditatem*, ait gloss. veritatem, non fictionem iuris considerari. Et non solum in sensu proprio, sed etiam in magis proprio debet impleri: vt ex *c. Rodulphus, de rescript.* notat *Socin. l. non solum. ff. de solut. matri. Beccius cons.21. n.33.* & ratio est, quia forma debet impleri specifice, & non per æquipollens, *l.1. §. Opus nouum*, vbi omnes scribentes. *ff. de nou. oper. nunciat. & l. §. Si quis ita. de verb. oblig. c. Cũ dilecta. de rescript.* & multis citatis docet *Tiraq. de retract. conuent. §.4. gl.6. n.31. Matienzo l.5. recop. t.4. l.1. gl.4. n.8.* ergo cum Tridentin. petat pro forma, præsentiam parochi consensui contrahentium, non satis erit præsentia ficta, & æquipollens: sed dum adest consensui per procuratorem præstito, ille non est propriè, sed fictè, & interpretatiuè consensus contrahentiũ: vt docet *gloss. c. Qui per alium, de reg. dur. in 6. fi. & ibi Dyn. n.6. Ioan. And. init.* & late *Bart. l. Si ũ qui pro emptore. n.57. ff. de vsucap.* & plures alij quos refert & sequitur *Tiraq. post leg. cõnubiales. gl.6. verb. Consentement. n.27.* & ita *Zilettus in consiliis matr. cons.83. n.13.* ait quodammodo videri præsentes, qui per procuratorem adsunt. 5. Quia consensus statuto requisitus, verè, & propriè præstandus est, & non fictè, vt per procuratorẽ: sicut ex multis probat *Tiraq. d. verb. Consentement. n.23.* Trid. autem petit consensum contrahentium corã parocho. 6. Quia petenti iure cõsensum aliquorum intelligi, præsentia naturalis, & per seipsos consentientium desideratur: vt optimè docet *Bald. l.1. C. de fide instr. & iure hast fisc. lib.10.* quem refert, & sequitur *Iason. l.1. n.8. ff. de verb. oblig.* ex doctrina Bart. ibi, dicentis ideo stipulationem inter absentes non posse fieri per procuratorem, vel epistolam, quia debent se inuicem intelligere, ergo cum Trident. petat, vt parochus intelligat contrahentium consensus, debent contrahentes re vera, & naturaliter præsentes esse.

Vltimo,

Vltimo, quia *Tridentin. c.1.* (vt constat ex procœmio) voluit consulere maximis damnis ex clandestino matrim. consurgentibus, quibus non occurritur, si valeat matrim. per procuratorem: nulla enim certitudo de alterius contrahentis vita, vel consensu haberi potest, cum potuerit obiisse, vel consensum reuocasse. hanc sent. tenet *Barth. à Ledesm. dub. 18. de matr. f. 1286.*

20 Cæterum tenendum est id matrimonium valere, nec correctum esse *c. fin. de procurat. in 6.* Prob. 1. ex praxi totius Ecclesiæ, passim enim post Trident. celebrantur matrim. per procuratores, esset que intolerabilis error in Ecclesia, tot matrim. irrita censere. 2. Quia finis Trident. irritantis clandestina est, vt constat ex *d. c. 1. in procœmio*; vt notum sit Ecclesiæ matrimonium, probarique possit, ne aliud publicè, aliud verò occultè celebretur: sed quando celebrantur per procuratorem, coram parocho, & testibus satisfit huic fini, iam constat Ecclesiæ, & probari potest, sicut quilibet alius contractus gestus per procuratorem, sufficienter probatur, ita vt contrahens cogatur in foro externo stare illi. Et confirm. quia alia ratio dicti decreti est ne celebretur matrim. ab aliquo, quam à proprio parocho, vt docet *Rota Florentina inter consilia Menoch. cons. 368. vol. 4. & Seraph. dec. 957. 1. p. vers. Nam præsentia parochi*, cui cum satisfit: quia matrim. per procuratorem, celebratur coram proprio contrahentium parocho. 3. Quia ea quæ alioquin fieri non possunt, permittuntur, per eum actum ad ius commune reditur: vt notant *Bart. & alij*, quos refert, & sequitur *Con. 3. variar. c. 6. n. 4.* & correctoria extenduntur, vt legum correctio vitetur, & ad ius cōmune redeatur: vt dixi l. 1. disp. 12. n. 2. Inde est, vt leges nouæ interpretandæ sint, ne antiquas corrigant, quamuis à propria verborum significatione recedatur, vt dixi eod. lib. disp. 17. n. 6. ergo cum asserendo matri. per procuratorem valide iniri, tedeatur ad ius commune, & eius correctio videtur, sic dicendum est, licet aliqualiter verba improprientur, dicendo consensum contrahentium præstari coram parocho, si per procuratorem id fiat maximè, quia verba non impropriantur, non enim impropriè dicitur à nobis fieri, quod de mandato speciali nostro fit: vt constat ex *l. 1 §. Adipiscimur, ff. de acq. poss.* ibi *adipiscimur autem possessionem per nosmetipsos*: quæ verba, etsi nimis personalia sint, & sic videatur propriam personam exigere: statim paragraphis seq. ea lex decidit, per procuratorem acquiri possessionem, quasi per manum domini: & ita *gl. d. §. Adipiscimur, verb. Per nosmetipsos*, addit, non remouere quin & per alium. 4. quia Trident. irritat clandestina, quæ semper Ecclesia abhorruit, & puniuit, vt constat ex *d. c. 1. procœmio*, vbi dicitur, quamuis matrim. clandestina valida fuerint, ea semper Ecclesiam abhorruisse: & postea, *sacri Lateranensis Concilij vestigiis inhærendo*, sed Ecclesia nunquam censuit clandestinum, nec puniuit, matrim. per procuratorem contractum publicè, imò illud approbauit *c. fin. de procurat. in 6.* Ergo Trident. non irritauit huiusmodi matrimonium. Hanc sent. tenent ex Theologis *Veracr. append. ad specul. du. 3. fin. Bellarm. l. 1. de matr. c. 5. vers. Atque hinc etiam, Enriq. l. 11. de matr. c. 2. d. 2. & in comm. lit. B.* dicit, oppositum esse errorem: *Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 220. n. 3. Thesaur. sacerdot. 1. p. f. 117. Petr. de Ledesma de matr. q. 42. n. 1. dub. 7. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 33. fol. 1027. Philiarc. de off. sacerd. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Grisald. de matr. n. 46. Vivald. cand. 1. p. de matr. n. 43.* P. *Molina t. 2. de iust. tract. 2. disp. 254. init. Veg. l. 4. sum. casu 264.* Et ex iurisperitis, *Nauar. sum. Hisp. c. 38. addit. ad n. 71. c. 22. & lib. 4. consil. de cognat. spirit. in priori edit. cons. 2. n. 9. in posteriori cons. 6. n. 9. vers. Ad secundum. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. s. 11. n. 35. Matienz. l. 5. recop. s. 1. sub gl. 1. n. 32. Flamin. l. 10. de resignat. benef. q. 6. n. 11.*

21 Ad argum. prioris sent. proposita n. 19. respond. ad 1. olim valuisse matrim. per procuratorem absque parocho, & testibus, quia sufficiebat nudus & clandestinus consensus: at hodie cum is non sufficiat, nisi parochus & testes intersint, similiter non sufficiet nudus consensus per procuratorem, sed habet esse coram parocho, & testibus. Ad 2. dico exigi præsentiam realem per se, vel per procuratorem, & verè parochum & testes intelligere consensum absentum, medio procuratore ad id specialiter destinato: cum omnino absentis personam agat. Ad 3. nego cum requiritur præsentia pro forma, non satis esse per procuratorem: nec est simile in tutore, eligitur enim industria personæ, & confidunt leges fore, vt ille melius pupilli rebus consulat. Similiter eligit ius industriam canonicorum, confidens ipsos bene Ecclesiæ rebus consulturos, & vult vt congregentur, vt rationes conferant, & clarius intelligant quid facere expediat. Ad 45. & 6. respondeo, illa omnia bene probare ita esse, vbi non esset aliud ius explicans satis esse præsentiam illam per procuratorem: quando enim est ad ius, vt in præsenti, nec eius correctio indicatur, recedi potest à propria verborum significatione: vt probaui n. 20. eo vel maximè, quod vt ibi probaui, non impropriè, licèt non tam propriè, dicitur aliquis præsens per procuratorem. Ad vltimum negatur minor, imo occurritur illis damnis, vt probaui n. 20. & satis est certitudo moralis de consensu, & vt mittendi procuratorem, incumbat onus probandi se reuocasse: eadem enim certitudo solum habetur, dum præsentes contrahunt, possent enim ficte consentire.

SVMMARIVM.

Vtrum exigatur dari potestatem procuratori coram parocho, & testibus ponitur opinio affirmans n. 22. & ibi solemnitas requisita ad aliquem actum, censetur requisita ad commissionem dandam faciendi illum actum, n. 22. iuncto n. 4.

Contraria verior, n. 23. & ibi, legum correctio non inducitur per facilem intellectum, licet clausula nihil operetur: & si voluisset legislator, expressisset.

Vtrum desideretur vt parochus, & testes videant literas mādati, n. 24.

Explicatur l. 39. Tauri, hodie l. 13. t. 4. lib. 4. recop. n. 25

Soluuntur argum. n. 25. Post quem inuenies cætera summaria.

Quæstio III. Vtrum valeat matrimonium per procu- 22
ratorem, commissione ei absque parochi & testium præsentia data? Videtur enim id desiderari ex doctrina *Riminaldi cons. 467. n. 78. & seq. vol. 4.* docentis solennitatē requisitam ad aliquem actum, esse necessariam ad dandam commissionem faciendi illum actum, & ita prohibente statuto donationem fieri absque quinque testibus; censeri prohibitum mandatum donandi absque illis: & probat ex *l. Oratio ff. de sponsal.* Vnde *Bart.* & alij, (vt retuli l. 1. disp. 14. n. 1.) colligunt, prohibito aliquo, censeri prohibitum omne id per quod peruenitur ad illud, ergo cum *Trident. c. 24. c. 1. de matr.* exigat præsentiam parochi, & testium ad matrimonij valorem, eadem solemnitas desiderabitur ad valorem mandati contrahendi illud. Et confirm. ex *l. 36. Tauri hodie l. 13. t. 4. l. 5 recop.* vbi disponitur eandē solemnitatem exigi in mandato testamentum conficiendi, quæ in ipso testamento exigitur: cuius rationem assignat *Ant. Gom. ea l. 39. n. 2. & Matienzo eat. 13. gl. 1. in fine*, quia eadem ratio, virtus & effectus, quæ sunt in consequenti, dicuntur esse in antecedenti, arg. textus *l. Illud, ff. de acquir. hared.* & ita cum pro testamenti falsitate vitanda, ius certam solemnitatem petat, merito illammet, in mandato ad testandum nomine alterius, desiderat, cum sit antecedens necessarium, vt alterius nomine testetur: ergo similiter in nostro casu cum mandatum ad contrahendum matrimonium nomine alterius, sit antecedens & prævium, vt tale matrimonium valeat, exigit eandem solemnitatem parochi, & testium, quam ipsum matrimonium.

Dicendum tamen est, id non exigi, sed satis esse, vt pro- 23
curator nomine absentis matrim. coram parocho, & testibus ineat. Prob. quia *Trident. sess. 24. de matr. c. 1.* solum irritat matrim. quando ipsemet contractus non celebratur coram parocho, & testibus, sed mandatum contrahendi non est ipse matrimonij contractus, ergo non petit eandem solemnitatem, alias decretum maximè correctorium, extendendum valde esset. 2. Quia praxis totius Ecclesiæ habet: vt post Trident. contrahatur matrim. per procuratorem, & nunquam auditum est eam solemnita-

tem in mandato dando procuratori seruari. 3. Quia iure antiquo hæc solemnitas non petebatur, & Tridentinum non corrigit hoc expressè, nec per tacitos intellectus inducenda est legum correctio, quamuis clausula nil operetur: vt docet *Aymon. cons.* 259. *n.* 2. & *Gutier. cum aliis.* 3. *pract. q.* 15. *n.* 35. nedum vbi nullum operatur, vt in præsenti, quamuis non corrigat ius commune. Tandem, quia si voluisset Trident. annullare dictum mandatum absque ea solemnitate, expressisset vtique, *l Item apud Labeonem.* § *Ait prætor ff. de iureiur. & c. Ad audientiam, de renunciat.*

24 Vtrum autem necessarium sit, vt parochus, & testes dum assistunt matrimonio contracto per procuratorem, videant mandati literas: dicam lib. 5. disp. 8. n. 24.

25 Ad arg. propositum n. 22. neganda est ea doctrina, nec illam probat *l Oratio ff. de spons.* cui satis respond. l. 1. disp. 12. n. 2. Ad confirm. dico esse specialem dispositionem in eo casu primo ad vitandas commissariorum fraudes; vt dicitur *l.* 31. *Tauri, hodie l.* 5. *t.* 4. *l.* 5. *recop.* ibi *y los tales comisarios hazen muchas fraudes* 2. quia tale mandatum ad testandum, non tam dicitur commissio ad testandum, quàm testamentum, succeditque loco testamenti: quia continet institutionem hæredis, substitutiones, exhæredationes, meliorationes, dationes tutorum, quæ omnia si commissarius non faciat, per tale mandatum manent ipso iure facta, *l.* 35. *Tauri, hodie l.* 7. *t.* 4. *l.* 5. *recop.* cum ergo tale mandatum loco testamenti succedat, mirum non est si lex eandem testamenti solemnitatem petat.

SVMMARIVM.

An matrimonium per procuratorem contractum, sit sacramentum: ponitur opinio negans, n 26.

Opinio vera affirmans. 27 *& quis sit tunc minister, qua materia, & qua forma.* 28.

An si procurator sit in mortali, dum contrahit, peccet lethaliter, 29.

An constituens procuratorem, teneatur esse in gratia eo tempore, quo verisimile est fore, vt procurator contrahat, 30.

An contrahentes per procuratores, possint postea per se ipsos cõtrahere, 31.

Soluuntur argumenta, & explicatur qualiter actio sacramentalis debet esse personalis, & vtrum illud matrimonium conferat gratiam physicè, vel moraliter. 32.

26 IV. Quæstio. Vtrum matrim. contractum per procuratorem sit sacramentum? Quidam affirmant esse verum matrim. non tamen sacramentum. Prob. 1. quia quamuis sacramento pœnitentiæ, quatenus est quoddam iudicium, non repugnet effici in absentia, repugnat tamen eo, quod est sacramentum: ergo similiter repugnabit matrimonio, vt est sacramentum. 2. Quia perceptio, & confectio sacramenti est actus personalis, vt constat in omnibus aliis sacramentis 3. Quia alias dormiens peccaret, vel reciperet gratiam, si eo tempore procurator nomine eius contraheret: cum enim tunc constituens, sacramentum recipiat, peccaret, si esset in mortali, & reciperet gratiam si esset dispositus: & subinde teneretur sub culpa lethali tunc esse dispositus. 4. Quia sacramentum est causa physica gratiæ, matrim. autem per procuratorẽ, non potest esse sic causa, quia consensus ipsorum, qui verè cõtrahunt, sunt materia, & forma, & iam transierunt. 5. Quia DD. contrariæ sent. fatentur esse laudabile, si postea in præsentia renouetur consensus, si tamen prius matrimonium fuisset sacramentum, sacrilegium esset iterare, cum non adsint noua materia, & noua forma. 6. Quia ideo hostia absens nequit consecrari, quia ponitur in forma pronomen demonstratiuum, Hoc, quod denotat materiam præsentem, nec absens potest absolui, quia ponitur in forma, pronomen demonstratiuum, Te, sed in forma, matrimonij ponitur duplex pronomen demonstratiuum, Ego, & Te, vt constat ex *c. Licet de sponsa duorum.* vbi ponitur hæc forma, *ego te accipio in meam*: ergo matrimonium, vt est sacramentum, non potest celebrari inter absentes. Hanc sent. tenent *Durand 4. d.* 26. *q.* 3. *n.* 11. *Cajet. to.* 1. *opusc. tr.* 12. *de contract. matr. q.* 2. *Canus l.* 8. *de locis Theol. c.* 5. *ad* 3. *Victoria summ. de matr. n.* 244. *Viguer. l. inst. c.* 6 §. 7. *vers.* 4. *Ouanus* 4. *d.* 28 *propos.* 2. *Fr. Petr. Martyr. duell. curatorum, f.* 65. §. *Lo tercero se pregunta Bart. à Ledesma* mutant sentent. quam in priori edit. tenuerat, *dub.* 18. *de matr. f.* 280. *Fr. Pẽza, & Gallo*, vt refert *Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 2. *n.* 2. *in comment. in B.* & dicunt esse probabilem *Sotus* 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 3. *versic. At vero Ledes. 2. part. 4. q.* 44. *art.* 2. *ad finem. Lud. Lop. 2. p. instructor. de matr. c.* 35. *f.* 1027. *Petrus de Ledesma de matrim. quæst.* 42. *art.* 1. *dub.* 7. *concl.* 2. limitans, vt exponitur à Caietano, nempe, vt fiat postea sacramentum, quando in præsentia ratificatur.

Sit tamen 1. Conclusio, prorsus tenendum est matrim. 27
per procuratorem contractum esse sacramentum. Prob. 1. quia est verum matrimonium ratum, & indissolubile, ergo est Sacramentum: probatur consequentia ex *c. Quanto de diuort.* vbi habetur ideo matrim. Christianorum esse indissolubile, quia est sacramentum: & *ibi, & c. fin.* 28. *q.* 2. dicitur matrim. infidelium, legitimum, sed non ratum, ac indissolubile, quia non est sacramẽtum, 2. quia Concilium Florent. & Trident. vt vidimus hoc 2. l. disp. 10. n. 2. absolute definiunt matrim. fidelium in lege noua esse sacramentum. 3. quia, vel Christus eleuans matrim. ad esse sacramenti, mutauit rationem contractus naturalis, vel non: si primum, ergo in lege Euang. matrim. per procuratorem, non est legitimum in ratione contractus naturalis, sicut opponi dicunt non esse in ratione sacramenti, quod tamen est contra *c. fin. de procurat. in* 6. si secundum, ergo & modo matrim. per procuratorem, est sacramentum: quia concilia clamant matrimonium, quod ante legem euang. erat merus contractus naturalis, esse modò sacramentum. 4. quia matrim. vt contractus, & vt sacramentum, est idem numeros. & realiter, & tantum differt penes diuersa respectus, quia vt respicit vinculum contrahentium, dicitur contractus; vt autem eleuatur à Deo ad repræsentandum vnionem Christi cum Ecclesia, dicitur sacramentum: ergo vtroque modo debet habere eandem materiam, & formam, & easdẽ agentes: & proinde si potest, vt contractus celebrari per procuratorem, poterit etiam, vt sacramentum: Hinc sent. tenent ex Theologis, *Sotus* 4. *d.* 27. *q.* 2. *a.* 3. *vers. At verò, Petr. de Soto lect.* 3. *de matr. vers. Requiritur, Catharin. l.* 5. *contra Cajet. c.* 3. *de matr. Bellarm. l.* 1. *de matr. c.* 5. *in solut. ad* 11. *& c.* 7. *& S. Palacios* 4. *d.* 26. *disp.* 1. *f.* 556 *vers. Quarto respondebo, Enriq.* vocans oppositam sent. falsam, *l.* 12. *de matr. c.* 2. *n.* 2. *Angles florib. 1. p. q.* 1. *de essent. matr. d.* 27. *a.* 2. *diff.* 4. *f.* 529. *Grisald. verb. Matr. nu.* 16. *Vbald. candel. 1. p. de matr. n.* 43. *Philiar. de off. sacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *a.* 2. *Lop. Lop. 2. p. instr. de matr. c.* 35. *f.* 1027. *Petr. de Led. de matr. q.* 42. *a. dub.* 7. *concl. Mannel. 1. to. sum. 2. edit. c.* 216. *n.* 1. *& c.* 210. *n.* 3. *Vega lib.* 4. *sum. casu* 264. *Cordubal. 1. quæst. q.* 25. *fine.* Et ex iurisperitis *Nauar. c. Fratres, de pœnitent. d.* 5. *n.* 95. & in hanc sent. magis inclinat *Couar. 4. de cret. 2. p. c.* 1. § *vnico. n.* 5. dicit enim priorem sent. esse dubiam: & eam tenet *Perez l.* 5. *ord. t.* 1. *l.* 1. *f.* 2. *vers. Virũ autem, & f.* 9. *vers. Virũ an. Matienzo l.* 5 *recop. t.* 1. *rub. glos.* 1. *n.* 133. *Albornoz l.* 4. *de arte contrahendi. tit.* 8.

II. Conclusio, quando matrim. fit per procuratorem, 28
nec procurator est minister, nec in ipso recipitur sacramentum, nec verba ipsius sunt materia, & forma sacramenti: sed ipsi principales contrahentes sunt ministri, & recipiunt in se sacramentum: & expressiones consensuum ipsorum, quatenus innotescunt per procuratorem, sunt materia forma: procurator autem est conditio, sine qua non. Prob. hoc est vniuocè matrim. cum eo quod per propriam personam contrahitur, non enim est duplex matrimonij Sacramentum: ergo eandem materiam, formam, & ministrum habet. 2. quia vbi sunt materia, & forma, recipitur sacramentum, cum ergo matrim. recipiatur in principalibus contrahentibus, in ipsis erunt materia, & forma. Sic *Enriquez l.* 11. *de matr. c.* 2. *n.* 7. *in princip. & ad fin. Petr. de Ledes. de matr. q.* 42. 1. *art.* 1. *dub.* 7. *ad* 4.

Hinc infertur minimè delinquere procuratorem, si 29
dum contrahit, peccato lethali affectus sit: quia non recipit in se sacramentum, nec ministrat. sic *Enriquez eo c.* 2. *fin. Petr. de Ledes. ead. solut ad* 4.

2. Infertur, mittentem procuratorem teneri sub culpa 30
lethali

lethali esse in gratia, eo tempore, quo verisimile est fore, vt procurator nomine ipsius contrahat, quia tunc recipit sacramentum. Sic *Sot. 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. Ad 2. respõdetur, Fr Med. 1. su. c. 16. § 14. f. 232. col. 3. Lud Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 35. f. 1027. Petr. de Led. a 1. ad finem, ante fol. ad 7.* & quamuis *Sot. & Lud. Lop.* excusent ab hac culpa mittentem, quando prorsus ignorat, quo tempore matrimonium celebrandum sit. Verum nec tunc excusatur, quia sacramenti susceptio obligat ad debitam dispositionem sub lethali culpa, & ita vel tenetur non mittere procuratorem, vel toto eo tempore dispositus esse, quo probabiliter is contracturus est.

31 Vltima Conclusio, optimè faciunt contrahentes per procuratorem, si postmodum ipsimet iterum matrimonium ineant, ad tollendos scrupulos. Quia quamuis cætera sacramenta repeti nequeant, eadem materia manenti: hoc autem est matrimonio speciale, cum enim sit contractus, eiusque naturam, & conditiones retineat, potest ea parte, qua contractus est, cæterorum more sæpius iterari. Sic supponunt *Caiet. & Petr. de Led.* quos retuli n. 26. fine, cum dicant ethici sacramentum, dum postea inter ipsos contrahentes iteratur. Et docent *Sotus. 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. vers. Non prorsus, Lud. Lop. 2. part. instruct. de matrimon cap. 35. fol. 1027.* iteratur autem, ne forte prior consensus revocatus sit.

32 Ad argum. proposita n. 26. respondetur, ad 1. absolutionem non posse præstari in absentia, iudicium enim externum potest inter absentes esse, eo quod diuersi sint accusator, testis, & reus, ne aliqua dispensatio in eo petatur: secus autem de interno, vbi reus, testis, & accusator est idem: & desideratur reum dispositum esse, eiusque dispositionem confessarium intelligere: vnde non solum ea parte qua sacramentum est, sed etiam ea qua iudicium est, repugnat, in absentia præstari: matrimonio autem id non repugnat, quatenus contractus est, cuius naturam ratio sacramenti minimè immutat. Ad 2. dico, in aliis sacramentis actionem esse omnino personalem, ita vt nullo modo per substitutum exerceri possit, secus autem in matrim. quia cæterorum contractuum naturam sequitur: quare actio sacramentalis in ipso non est omnino personalis, sed tantum in hoc sensu, vt nulla alia persona præter ipsos contrahentes, verè conficiat, & in se recipiat sacramẽtum. Ad 3. dico non esse inconueniens dormientem delinquere lethaliter, vel gratiam recipere ratione consensus in vigilia habitiue contingit in eo, qui volens baptizari baptizatur dormiens: & fateor teneri esse in gratia tempore quo procurator contrahit: vt probaui n. 30. Ad 4. *Lud. Lop. cit.* 27. fatetur id matrim. physicè conferre gratiam: sed melius *Petrus de Ledesi sibi allegatus*, dicit cõferre moraliter: quia dum sacramentum præsens est, physicè operatur, dum autem transit, & tantum moraliter est præsens, tanquam causa moralis operatur: vt contingit in sacramento, recedente fictione: cum ergo dum procurator contrahit consensus principalium, qui sunt materia & forma, sint tantum moraliter præsentes, operabuntur instar causæ moralis. Ad 5. constat ex dictis n. 31. Ad 6. nego consequentiam, quia in cæteris sacramentis ea verba præcisa sunt de sacramenti necessitate, matrimonium autem potest per quæcumque verba: vel signa contrahi consensum explicantia.

DISPVTATIO XII.

Vtrùm matrimonium per epistolam contractum, validum sit, & Sacramentum?

SVMMARIVM.

Iure antiquo erat validum, & qualiter celebrandum, n. 1.
An post Tridentinum sit validum, opinio negans 2.
Sententia verior. n. 3. & verum sit sacramentum, 4.

1 IVre antiquo constat matrimon. per epistolam celebratum, validum fuisse: ex *l. Mulierem, ff. de ritu nuptiarum, l. Sufficit. ff. de sponsal.* & docet *gl. c. Nec illud, 30. q. 5. verb. Vxor. Fel. c. Ex parte n. 10. de reser. Sotus, 4. d. 27. q. fin.* vbi *Sotus, q. 1. a. 3. ver. At verò quamuis. Con.* multos referens 4. *decr. 2. p. c. 4. sanct. n. 11. fine, Perez. lib. 5. ord. t. 1. f. 2. §. Quid autem sit in matrimonio:* & si antequam perueniat epistola ad alium contrahentem, reuocatus sit consensus, siue tacite, siue expresso, dicendum est idem quod disp. præc. à n. 6. vsque ad 14. dixi, quando contrahitur per procuratorem. Vtrum autem necessarium sit, vt recipiens literas, consensum explicet rescribendo mittenti, vel per nuncium ad id destinatum, vel potius satis sit cuicumque exprimere consensum: dixi late l. 1. disp. 7. n. 35. 2

Dubitatur autem, vtrum post *Trident sess. 24. c. 1. de matrim.* validum sit? Quidam enim negant: quia cum necessarium sit consensum coram parocho, & testibus præstari, & quando alter recepit literas, licet consentiat coram parocho, non sit sufficiens ad matrimonium, donec alter conscius acceptet: non videtur quo pacto vtriusque consensus possit coram eodem Parocho, & testibus præstari media epistola: procurator enim potestatem habet acceptandi, epistola autem minimè. Sic docent *Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 3. dub. vlt. ad 1. Barth. à Ledesi. dub. 18. de matr. à f. 1286. Manuel. 1. tom sum. 1. edit. c. 216. n. 1. & c. 200. n. 5.* & in hanc partem quamuis dubius, magis inclinat *Veracruz append. ad specul. dub. 3 fin.* 3

Sed probabilius esse, valere, existimo: ob rationes quibus disp. præc. n. 20. probaui matrim. per procuratorem initum, validum esse: non enim iuris correctio absque necessitate inducenda est: & declaratur amplius explicando casus in quibus celebrato per epistolam matrimonio, potest vtriusque consensus coram eodem parocho, & testibus præstari. I. casus est, quem ponit *Enriquez statim allegandus*, si epistolam mittens, scribat se non solum facere sui corporis traditionem, sed ex tunc traditionem per alterum sibi faciendam, acceptare: tunc enim si epistola lecta coram parocho, & testibus, alter cõsentiat, iam vtriusque traditio & acceptatio fit coram eodem parocho, & testibus. II. casus est, quem in nemine inueni, si recipiens epistolam, rescribat mittenti, se accepisse literas, in quibus vult ipsum in coniugem, & similiter ipsum velle: tũc enim si hac epistola rescripta lecta coram parocho, & testibus, recipiens coram illis consentiat, iam mutua acceptatio & traditio constat parocho & testibus: quia illa epistola cõtinet traditionem rescribentis, & acceptionem traditionis factæ à priori mittente: & prior mittens se tradit, & acceptat coram parocho & testibus. Hanc sent. tenet *Enriquez l. 11. de matr. c. 2. n. 6. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 35. f. 1017. col. 2.* Pro eadem sent. sunt alij, qui post Trident. scripsere, & asserunt matrimonium contractum per epistolam, validum esse: cum tamen id minimè assererent, si Tridentin. illud annullasset. Hi sunt *Nauar. l. 4. conf. 1. de cogn. spirit. in priori edit. cõf. 2. n. 9. in posteriori cõf. 6. n. 9. vers. Ad 2. Perez. l. 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 2. §. Quid autem sit in matr. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 32. P. Mol. to. 2. de iust. tract. 2. disp. 254. sanct. Vega l. 4. sum. casu. 164.* 4

Tandem dubitabis, vtrum matrimonium per epistolam contractum, sit sacramentum? Qua in re nihil immorandum est: quia eadẽ prorsus est difficultas, quæ de matrimonio per procuratorem inito: & qui hoc esse sacramentum negant, negabunt illud, quod retuli disp. præc. nu. 26. Nos autem, quia ead. disp. n. 27. defendimus hoc esse sacramentum: idem dicimus de illo.

DISPVTATIO XIII.

Quo iure matrimonium indissolubile sit, & vnde hæc indissolubilitas proficiscatur?

SVMMARIVM.

Matrimonium ratum, & consummatum differunt quoad significationem, n. 1.
Consummatum est saltem iure diuino indissolubile, 2.
Matrim. consummatum infidelium est indissolubile, nisi alter eorum, ad fidem conuertatur: & tunc dissoluitur ex Christi dispensatione. 3.

Vnde

Vnde hæc indissolubilitas oriatur, & quo iure referãtur tres sententiæ, n.4.5 & 6. & sententia authoris n.7. vbi explicatur c. Scripsit, 27. q.2.

Indissolubilitas matrimonij consummati, non est ex iure naturæ, sed ex diuino. 8.

Dissolubilitas matrimonij rati per possessionem, & consummati infidelium per alterius conuersionem, est conformis eius naturæ. 9.

Qualis indissolubilitas conueniat matrimonio rato suapte natura, præterea contractibus 10

Refelluntur imperiti affirmantes posse Papam dispensare matrimonio consummato, 11.

Solumtur argumenta, 12.

1 CIrca matrimonij essentiam disputauimus de materia, & forma illius, qualiter sit sacramẽtum. & quo pacto per procuratorem, aut literas celebrari possit: superest, vt disputemus de ea definitionis particula, *indiuiduam vitæ consuetudinem retinens*, quæ continet matrimon. indissolubile esse. Quæritur ergo, vnde hæc indissolubilitas oriatur, & quo iure sibi competat? Supponendum est hoc distare inter matrim. ratum, & consummatum, quoad significationem: quod ratum significat vnionem dissolubilem Christi cum anima existenti in gratia, vel si fateamur repræsentare vnionem Christi per charitatem cum tota Ecclesia, adhuc ea dissolubilis est, quoad membra Ecclesiæ, per culpam lethalem, quam admittunt: quamuis quoad totam Ecclesiam, indissolubilis sit: consummatum autem significat indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam: & ratio differentiæ huius significationis est, quia solum per matrim. consummatum fiunt coniuges vna caro, vt habetur expressè *c.2. de conuers. coning. & c. Lex. 27. q.2.* & colligitur ex *c. Agath. fi. 27. q. 2. & ex c. Martinus, de cogn. spir.* ibi, *efficiantur per connubiũ vna caro* vbi *gl. ver. Per connubium.* id est, per carnalẽ copulam, quare solum matrimon. consummatum significat eam coniunctionem per quam Christus factus est vna caro cum Ecclesia, per incarnationis mysterium. Prob. hæc differentia ex *D. Paulo ad Eph. 5. Sacramentum hoc magnũ est, ergo antẽ dico in Christo, & Ecclesia.* quia ea verba minimè dixit nisi præmissis illis, *erũt duo in carne vna*: quod fit per copulã. 2. probatur ex August. & habetur *c. Non est dubium. 27. q. 2.* ibi, *non est dub. illam mulierem non pertinere ad matr. cum qua commixtio sexus non dicitur fuisse*: vbi *gl. verb. Ad matrim.* explicat quod habeat in se coniunctionem Christi, & Ecclesiæ; & id explicatur *c. Cum societas, & est D. Leo. Pap. ead. d. & q.* ibi *Cum societas nuptiarum ita sit à principio instituta, vt præter commixtionem sexuum nõ habeat in se coniunctionis Christi, & Ecclesiæ sacramẽtum.* 3. Quia *Innoc. I II. c. Debit. de bigamis.* expressè definit matr. ratum significare vnionem per charitatem; consummatum verò per carnem assumptam. 4. Quia defunctæ maritus ante consummationem, si iterum vxorem ducat, non fit bigamus, vt habetur *c. Debitum. de bigamis.* & ratio ibi redditur, quia matrim. ante copulam non significat vnionem Christi per carnem, si enim eã significaret: esset bigamus, quia non esset vnus vnius sponsus, sicut Christus est vnius Ecclesiæ sponsus: hæc enim irregularitas bigamiæ contrahitur ex defectu sacramenti, id est significationis. Tandem quia si matrimon. ratum significaret indissolubilem Christi cum Ecclesia vnionem, non posset dissolui per religionis ingressum, denotaretur enim eam vnionem solubilem esse. An differant vero essentialiter matrim. ratum, & consummatum, dicam disp. seq. in solut. ad 2.

2 2. Supponendum est, certum esse in omni sententia, saltem iure diuino indissolubile esse matrim. consummatum: vt patet *Matth. 19.* vbi id præcepit Christus, ibi, *Quos Deus coniũxit, hõmo non separet*, & *1 Cor. 7. His, qui matr. coniuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere*, & *Rom. 7. Mulier viuẽte viro alligata est legi*, quæ omnia saltem de matr. consummato intelligẽda sunt.

3 Hinc infertur matrim. infidelium consummatum, indissolubile esse, lex enim Christi obligat omnes. Sic *Abulens. 1. Regũ c. 8. q. 45. & 192. fi.* & quamuis dissoluantur, si alter tantum conuertatur ad fidem: id contingit ex Christi dispensatione explicata per *D. Paulum 1. Cor. 7.* vt tractantes de impedimento disparitatis cultus diximus.

Tota autem difficultas consistit, an ea indissolubilitas 4
proueniat ex iure ipso naturali, & ex matrimonij natura, vel tantum ex iure diuino positiuo, ex ratione ipsa sacramenti, vel significationis, vel ex Ecclesiastico, & similiter idem dicendum sit de matrimonio rato? Quadruplex est sent. I. vtrumque matrimonium ex iure diuino naturali indissolubile esse fatetur. Ducitur 1, quia matr. à sua primæua institutione est indissolubile, vt constat ex *c. unic. de voto, in 6.* vbi dicitur à Deo institutum esse, & accepisse indissolubilitatem in statu innocentiæ: & ex *Trid. sess. 24. de matr. statim in princ.* ibi, *matr. perpetuum indissolubilemque nexum, primus humani generis parens diuini spiritus instinctu pronunciauit, cum dixit, Hoc nunc os.* Et tamen, tunc nullum erat præceptũ Ecclesiasticum, immoclatè ibi dicitur esse diuinum: nec erat aliquod diuinum positiuum, nisi de abstinendo ab arbore vetita, ergo est præceptum diuinum naturale de indissolubilitate. Quia quod competit alicui ex sua definitione, competit naturaliter, est enim aut quidditas, aut propria passio, sed indissolubilitas competit matrim. rato, & consummato, ex sua definitione, vt patet ex definitione matrimonij tradita hoc 2. libr. disp. 1. n. 1. quæ æquè conuenit vtrique matrimonio, cum vtrumque sit vniuocè tale. 3. Quia, si non esset iure naturali indissolubile, dissolui posset cæterorum contractuum more, per mutuum consensum. 4. Quia matrim. ex sua institutione ordinatur ad educandam sobolem, quod commodè fieri non potest, nisi suapte natura sit indissolubile: si enim fœmina nunc vni, nunc alij nubat, soboles erit incerta, maleque educabitur: & licet matrim. ratum sobole careat, ordinatur tamen vt consummetur, & soboles procreetur. 5. Quia magis contrariatur matrimonio solubilitas, quàm vxorum multiplicatio, illa enim contrariatur fini primæuo matrimonij, qui est propagatio, sobolisque educatio: hæc verò, fini secundario, qui est mutua coniugum habitatio, sed hæc est iure naturæ prohibita, secundum omnes, ergo & illa. 6. Quia in statu innocentiæ erat indissolubile, vt probaui in 1. arg. & colligitur ex illo Christi *Matth. 19.* vbi docens permissum fuisse Iudæis repudium, subdidit, *ab initio non fuit sic*: clare docens ab initio fuisse indissolubile, & tamen tunc non erat sacramentum, vt dixi hoc 2. l. disp. 9. n. 2. ergo indissolubilitas matrimon. non prouenit ex sacramenti ratione, sed ex sua natura. Hãc tenẽt *Lyra. Matth. 17. paulo post prin. super ea verba, Qui respondens ait. Abulensis eod. c. 19. q. 45. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. Vers. Vnde idipsum, Cou. 4. decr. 3. p. c. 7. §. 3. n. 5. Corduba l. 1. quæst. q. 25. f. 217. §. Secunda opinio, & f. 218. §. Ad rationes, Gutier. l. 1. q. canon. c. 18. n. 13. & 35. Barth. à Led. dub. 64. de matr. f. 1567. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. f. 1053. Petr. de Ledes. de matr. q. 67. a. 1. dub. 1.*

II. Sent. docet prouenire ex præcepto Dei positiuo. Du- 5
citur, quia statim post naturam lapsam fuit repudium, idque licitum, secundùm multos, vsq; ad legem euang. quia Christus id prohibuit, ergo prouenit ex mero iure diuino positiuo. Sic *Abulen. 1. Reg. c. 8 q. 97. init. & q. 101. & 113.*

III. Sent. docet indissolubilitatem matrimonij rati pro- 6
uenire ex iure humano Pontificio. Et quia fortiter vrget contra hanc sent. in statu innocentiæ fuisse indissolubile, cum tamen nullum esset tunc ius Ecclesiasticum. Respondit *Metina l. 5. de sacrorum continent. c. 88.* tunc fuisse ex diuina voluntate, & præcepto indissolubile, quod præceptum postea cessauit, cum licitum fuerit repudium, donec Christum in lege euangelica *Matth. 19.* ad priorem statum matrim. restituit. Probatur quia in lege naturæ & scripta soluebatur matrim. per repudium, quod tunc iuxta multos licitum erat, nec in lege euangelica præceptum est diuinum de matrim. rato non dissoluendo, illud enim *Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo nõ separet* intelligitur solum de matr. consummato: vt probabimus num. seq. Hanc tenent *glos. c. Ex publ. de conuer. coniugat. verb. Consummatum, & ibi Host. eod. verb. Ioan. And. n. 9. Ant. n. 16.*

(licet

(licet posset aliquis existimare hos tres DD. contrarium sentire: quia reprobant ibi glossam: sed tantum reprobant in eo, quod ait matrim. esse ex humana constitutione, & dicunt esse ex diuina: eius tamen ratificationem, id est firmitatem, & indissolubilitatem, ex iure Ecclesiastico.) eandem videtur expresse tenere *Innoc. d. c. Ex publico, fin.* vbi dicit circa matrim. ratum valere constitutiones Ecclesiæ. Eandem tenet *Bero. in c. Quæ in Ecclesiarũ, n. 104. de cõstitutio. Decius cons.* 112. *n.* 5. *Peri. cons.* 154. *n.* 7. *Gozadin cons.* 2. *n.* 4. *Brunel. de sponsalibus concl.* 30. *n.* 1. Pro eadem sent. sunt DD. quos infra disp. 15. n. 1. referam dicentes posse Pontificem valide dispensare in matrimonio rato, absque causa: id enim minimè posset, si esset iure diuino indissolubile. Eandem tenet ex Theologis *Medina l.* 5. *de sacr. hominum contin. c.* 89. *& c.* 73. *fine.*

7 IV. Sent. quam cæteris probabiliorem existimo, ait duo. Primum est, aliqualem inseparabilitatem esse de natura matrimonij, & ita competere etiam matrim. rato, de iure diuino, & naturali: vt optimè probant rationes 1. sentent. quas retuli num. 4. & vltra DD. ibi allegatos, tenet etiam *D. Th. 4. d.* 33 *q.* 2. *a.* 1. *corp. Bellarm. l.* 1. *de matr. c.* 4. *paulò post princ. Enriquez l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 2. Secundum est, omnimodam indissolubilitatem non competere matrimonio, ex iure naturæ, nec ex ratione sacramenti, sed ex significatione, qua Christus euexit illud ad significandam vnionem indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam: & quia hæc significatio tantùm conuenit in matr. consummato, vt probaui n. 1. illud solum esse omnico ind. ssolubile. Prob. 1. non competere ex iure naturæ: quia ius naturæ semper manet immutatum, & idem est apud omnes, & omni tempore, sed ante legem Euang. poterat per repudium dissolui etiam matrim. consummatum, & post legem euangelicam, potest etiam dissolui, quando est contractum in infidelitate, & alter coniux conuertitur ad fidem: ergo signum est non esse naturale. 2. quia si consideremus matrimonium, vt est in naturæ officium, ad sobolem propagandam, ægrè potest reddi ratio, cur marito ob coniugis sterilitatem non liceat eam dimittere, aut aliam ducere: si vt est in remedium contra fornicationem institutum, cur vxor perpetuo morbo laborans quæ huic malo remedium non adhibet, non poterit dimitti? ergo ad aliam rationem huius omnimodæ indissolubilitatis recurrendum est. 3. quia sapientissimi Ethnici, præclarissimique iuris naturalis inuestigatores, putabant licitum esse repudium: vt Romani, testibus *Plutarc. in problem. c.* 13. *& Alc. l. Licet ff. de verb sign. Cœlio Rod. l. antiq. lect.* 15. *c.* 16. & multis aliis, quos refert *Cou.* 4. *dec.* 2. *p. c.* 7. §. 4. *n.* 1. & iurisconsulti sapientissimi existimabant ex multis causis licere repudium: vt constat ex *l.* 1. 2. *& final. ff. de diuor. & l. Quicquid. ff. de don. inter vir. & vx. & l. Et ideo. ff. de reg. iur.* Apud Athenienses permissum erat, vt scribit *Alex. ab Alex.* 4. *dierum genia. c.* 8. & apud Cretenses, vt meminit *Arist. lib.* 2. *Polit. c.* 8. & sapientissimus *Plato libr. de legibus, dialogo* 11. approbat ex aliquibus causis repudiũ: & de Catone refert *D. Aug. lib. de bono coniug. c.* 18. *& de fide, & oper. c.* 7. & de Cicerone refert idem *D. Hier. l.* 1. *in Iouinianum* ergo signum est non esse ex iure naturæ hanc indissolubilitatem. 4. quia *Matth.* 19. cum Christus dixit, *qui dimissam duxit, mœchatur:* discipuli audientes hanc matrimonij iudissolubilitatem, quasi de re noua, & aliàs inaudita, scandalizati sunt, & dixerũt: *si ita est, non expedit nubere,* ergo signum non est esse ex iure naturæ. 5. quia maior indissolubilitas competit matrimonio, ex eo quòd est sacramentum, quàm ex eo quòd sit contractus ciuilis, in officium naturæ, sed ex ratione sacramenti non habet esse omnino indissolubile: ergo. minorem statim latè probabo: maior autem est communis DD. cum *Magistro* 4. *d.* 31. *c.* 1. *&* 2. vbi appellant bonum sacramenti indissolubilitatẽ matrimonij, & constat ex D. Augustino, & habetur *c. Omne itaque,* 27. *q.* 2. ibi *sacramentum, quia nullum diuortiũ:* vbi *glossa ver Sacramentum,* inquit sacramentum, id est, inseparabilitas. *Et idem D. Aug. l.* 1. *de nupt. & concupisc. c.* 10. in quit, *huius procul dubio sacramenti res est, vt mas, & fœmina cõnubio copulati quãdiu viuũt, inseparabiliter perseuerent: & lib. de bono coniug. c.* 7. inquit, *quid si velit tãta firmitas vinculi cõiugalis, quod nequaquã puto, tantũ valere potuisse, nisi alicuius rei maioris quoddã sacramentũ adhiberetur: & c. fi. de condit. appos.* vbi textus dicit reiici conditionem, donec dignior rem inueniam, quia est contra matrimonij inseparabilitatem. dicit *ibi glos. verb. Donec. Host. eod. verb. Ioan. And. n.* 4. *Greg. Lop. l.* 5. *verb. de aquis. c.* 4. *p.* 4 nõ valere: quia est contra sacramentum. Ecce qualiter omnes hi attribuũt matrimonio inseparabilitatem, quia est sacramentum. Quod amplius corroboratur. quia *Innoc. IV. c. Quanto, de diuort.* ait matrim fidelium esse indissolubile: quia est sacramentum; & è contra, dicitur ibi, & *c. fin.* 28. *q.* 1. matrim. infidelium non esse ratum, & omnino indissolubile, quia non est sacramentum: vbi clarè indissolubilitas matrimonij tribuitur rationi sacramenti; quod denique clarè ait *Catechismus Pij V. ad parochos. tit. de matr. §. Iam verò,* ibi, *quamuis matrimonio, quatenus naturæ est officiũ conueniat, vt dissolui nõ possit, tamen id minimè fit, quatenus est sacram.* Cum ergo matrim. magis indissolubile sit ex ratione sacramenti, quàm ex ratione contractus, & ex illa parte non sit omnino indissolubile, vt statim probabo, manifestè infertur hanc omnimodam indissolubilitatem minimè habere, ex ea parte, qua contractus est. Probatur alia pars, nempe omnimodam indissolubilitatem matrimonij non proficisci ex ratione sacramenti: quia matrimonium, vt est sacramentum, non habet effectum indelebilem, vt characterem, nec significationem vinculi indissolubilis: matrim. enim ratum sacramentum est, & solubile vinculum repræsentat, vt probaui n. 1. & ita sacramenti ratio non petit: vt significat vinculum insolubile. Et confirm. quia matrim. ratũ est verum sacramentum, & eiusdem prorsus rationis cum consummato, nec est omnino indissolubile, cum soluatur per religionis ingressum, & iuxta multos per Pontificiam dispensationem. Tandem probatur vltima pars, scilicet conuenire matrimonio omnimodam indissolubilitatem, ratione significationis vinculi indissolubilis inter Christum, & Ecclesiam per carnem assumptam. 1. à sufficienti diuisione, si enim non conuenit ex Ecclesiæ constitutione, nec ex iure naturali, & diuino, nec ex ratione sacramenti, vt hæc omnia probata sunt: restat: vt conuenit ratione huius significationis, 2. quia in hanc causam refert perpetuò *D Augustinus* hanc indissolubilitatem, vt *l. de bono coniug. c.* 7. 15. *&* 18. *&* 24. 3. quia ob huius significationis defectum, matrim. ratum non est omnino indissolubile: quod sic probatur, quia ex sua natura hoc non habet: DD. enim communiter probant indissolubilitatem matrimonij ratione debitæ educationis prolis quæ in matrim. rato deficit: nec etiam habet ex Christi institutione, non enim est locus in scriptura, vnde id colligatur, nisi ex illis verbis Adami, *Genes.* 1. *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrẽ,* ita explicatis à Christo *Matth.* 19. vbi subdit, *Quos Deus coniunxit, homo nõ separet:* sed hic locus intelligitur de matr. cõsummato, vt explicuit *Alex. III. c. Ex publico, de conuers. coniug. fine,* ibi, *quod Dominus dixit, non licere viro dimittere vxorẽ, nisi ex causa fornicationis, intelligendũ est de his quorum matr. est copula consummatiũ sine qua confirmari non potest.* & eodẽ modo intelligit *D. Greg. Papa.* & habetur *c. Sunt, qui dicunt.* 20. *q.* 2. ibi. *sunt, qui dicunt religionis causa cõnubia debere dissolui, lex tamẽ diuina prohibuit, cum veritas per se dicat, Quos Deus coniunxit, homo non separet:* ecce qualiter intelligit eum locũ de matr. consummato, cũ ex illo probet, non licere coniugẽ ad religionẽ transire: quod de matr. rato esset hæreticum. Dicere autem principis expositionem non esse legitimam, vt ait *Sotus n.* 4. *allegat.* non rectè asseritur, maximè cum *Alex.* 4. *d. c. Ex publico.* asserat eam expositionem haberi ex sacris literis, & forsan alludit ad D. Pauli interpretationẽ *ad Ephes.* 5. vbi illamet verba ad matr. Christi cũ Ecclesia retulit, dicens, *Ego autẽ dico in Christo, & Ecclesia:* quæ tamẽ probaui num. 1. intelligi de matrim. consummato. Quod

etiam

etiam inde constat, quia prius dixit Christus *Matth. 19. Erunt duo in carne vna*, & postea addidit, *Quos Deus coniunxit, homo non separet*, ergo intelligit de matr. consummato, per quod coniuges fiunt vna caro. Ne obstant huic expositioni duæ Soti obiectiones: prior est, quia ea verba *Gen. 1, Hoc nunc bos* protulit Adamus ante matrimon. consummationem, & ex illis intulit Christus *Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet*: ergo de eodem matrim. intelligitur consequens de quo antecedens; Sed hæc non obstat, quia cum illa verba dixerit prophetice, non ad præsentem illum coniugij statum, sed ad futurum pertinebant quare Christus non intulit indissolubilitatem ex illis verbis, quousque expressit copulam, dicens, *& erunt duo in carne vna*. Posterior obiectio est, quia *Nicolaus Pōt. c. Scripsit 27. q. 2.* clarè videtur exponere illum locum de matri. rato, ibi: *licèt scriptum sit Quos Deus coniunxit, homo non separet. Deus, tamen, & non homo separat, quando diuini amoris intuitu, ex consensu vtriusque coniugis, matrimonia dissoluuntur ob religionem.* Sed hæc non obstat, quia Pontifex ibi loquitur de matrim. consummato Lotharij regis, & reginæ, quæ à Pontifice petebat facultatē religionē ingrediendi viro relicto: cui Pontifex respōdet, id fieri non posse, nisi quoad torum & viro consentienti, eandemq; vitam eligente. Et constat hæc expositio, quia si esset matrim. ratum, non desideraretur viri consensus, & eiusdem vitæ electio. Huius sent. videtur clarè *D. Th. 1. 2. q. 102. a. 3. ad 3.* ibi, *matr. fuit in veteri lege, prout erat in officium naturæ, non autē prius est sacramentū coniunctionis Christi, & Ecclesiæ: vnde & in veteri lege debetur libellus repudij quod est contra sacramenti rationem*: & tenet expresse *4. d. 27. q. 1. a. 3. quæst. 2 ad 1 & 3. D. Bon. ead d. a. 3. q. 2.* vbi *Durand. 1. q. 2. n. 14. Ricard. a. 2. q. 2. corp. Altisiodorens. l. 4 su. tract. 9. c. 2. q. incidenti, quam ibi disp. vers. Solutio ad hoc, Paul. Burgens. Matt. 19. addit. 1. ad gl. & Deut. 24. addit. 2. Caiet. opusc. to. 1. tract 28. de matr. q. 1. D. Ant. 3. p. t. 14. c. 10. ante §. 1. Arboreus l. 11. Theosoph. c. 16. vers. Quarum est, an vir. Bellar. l. 1. de matr. c. 4. paulò post princ. Enriq. l. 11. de matr. c. 2. n. 3. ad fin. Philiarc. de off. sacerd. to. 1. p. 1. l. 2. c. 16.* Et ex iurisperitis, *gloss. c. Quapropter, 27. q. 7. init. Ant. c. Ex publico, de cōuers. coniug. n. 15.* vbi *Anch. n. 11. Abb. n. 13. idē Abb. c. 2. eod. n. 6. Hostiens. su. t. de conuers coniug. n. 7. Berous, c. Quia in Eccles. tiarum, de const. n. 105. Felinus cons. 26. n. 17. & duplici seq. Portius cons. 105. n. 7. Brunel de ffons. concl. 1. n. 11. Navar. l. 3. cons. 1. de conuers. infidel, in 1 ed. cons. 1. n. 14. in 2.* verò, *cons. 3. n. 14. Lācelot. in inst. iuris canon. l. 2. t. de sacr. matr. verb. Incarnationis Barbosa ff. solut. matr. 2. p rubr. n. 105. & seq.*

8 Hinc infertur hanc omnimodam indissolubilitatem non competere matrimon. consummato ex naturæ iure, sed ex Christi diuino præcepto positiuo imposito. *Matth. 19.* vbi *quos Deus coniunxit, homo non separet*: vbi eleuauit matr. ad esse sacramenti, & vt representaret indissolubilē Christi cum Ecclesia per carnem vnionem. Prob. quia esse sacramentum, & hoc significare, non habet matrim. suapte natura, sed ex Christi institutione; ergo cum hinc proueniat omnimoda indissolubilitas, non prouenit ex iure naturæ, sed ex Christi institutione. sic *D. Th. 4. d. 33. q. 2. art. 1. ad 2. Paul. Burgensis, Matth. 19. addit. 1. & Deut. 24. addit. 2. Abulens. c. 19. Matth. q. 45. ad 2. Metina l. 5. de sacrorum hominum continentia. c. 89. Veracr. 2. p. spec. a. 28.*

9 *n. 2.* Infertur, esto dicamus matrim. infidelium dissolui per alterius conuersionem, & ratum fidelium per professionem ex Christi dispensatione: hanc dispensationem Christi non esse præter, aut supra talis matrim. naturam: sed ipsi conformem, nam suapte natura non habet omnimodam indissolubilitatem, sed minorem, quàm consummatum fidelium: vnde sicut huius naturæ congruit morte naturali solui, ita illius, vt morte spirituali per confessionem, vel regenerationē baptismi soluatur.

10 Petes tamen, quænam indissolubilitas conueniat aliquomodo, ex sua natura matrimonio, præ cæteris contractibus, quam conuenire diximus n. 7. Resp. hanc matrimonij rati indissolubilitatem consistere in hoc, quod cæteri contractus possent mutuo consensu dissolui, & ex multis aliis causis, vt quia res sunt notabiliter mutatæ, matrim. autem ex se est vinculum perpetuum, nisi à superiori causa dirimatur: itaquè eo semel contracto non possunt coniuges mutuo consensu, nec ex quacumque alia causa illud dissoluere: sed hæc firmitas non omnino prouenit ex sua natura nudè sumpta, sed à sua natura, iuncta diuinæ institutioni: nam attenta eius contractus natura ante consummationem, non apparet cur non possint contrahentes mutuo consensu separari. Quia nulli facerent iniuriam: & sicut sua voluntate contractum erat, ita posset eadem dissolui: res enim per quas nascitur causas, per easdem dissoluitur, *§. fin. instit. quib. mod. obligat. tollitur.*

Demum infertur pessimè aliquos iurisperitos dixisse, 11
posse Pontificem ex causa dispensare in matrimonio consummato: quos refert, & probat *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 15.* Et multi alij Et *Enriquez l. 11. de matrim. c. 2. n. 3. in comment. lit. T.* refert *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 3.* asserere Martinum V. & Eugenium IV. dispensasse in matrim. consummato, dispensationes tamen fuisse irritas: sed falso id imponit D. Antonino; nam de matrimonio rato loquitur. Et de hac omnimoda matrimonij consummati indissolubilitate, contra aliquos Catholicos, & hæreticos consulendus est latè *Bellarm. l. 1. de matr. c. 15. & duplici seq.*

Ad arg. 1. sent. proposita n. 4. quatenus militant contra 12
hanc 2. sent. respondetur: ad 1. 2. 3. 4. & 6. omnia illa probare matrim. ex iure naturæ, & diuino habere aliquam indissolubilitatem, præ cæteris contractibus, quod nos fassi sumus n. 7. vbi etiam ostendimus non probari esse omnino indissolubile, ex eo quod ad sobolem educandam ordinetur. Ad 5. negatur maior, quia repudiatio vxoris, & dissolutio matrimonij, non generaliter contrariatur primæuo matrimonij fini: si enim est tantum ratum, vel consummatum absque sobole, vel ea iam commodè educata, non potest inde colligi eius indissolubilitas: vxorum verò multiplicatio omnino, & semper contrariatur mutuæ habitationi, & ipsius matrimonij naturæ, quæ plenam corporis traditionem, & dominium continet, implicat enim plenè vni traditum manenti ea traditione firma, alteri tradi. Ad arg. 3. sent. propositum n. 6. Fateor non inueniri locum expressum in sacris literis, vbi negetur repudium matrimonij rati, habetur tamen ex traditione, ab initio nascentis Ecclesiæ, ob nullam dissolui causam in lege noua, dempta religionis professione.

DISPVTATIO XIV.

Vtrùm possit Pontifex dispensare in matrimonio rato, v[el] soluto eius vinculo, possint liberè coniuges aliud matrimonium inire?

SVMMARIVM.

Prima sententia, non posse. n. 1. & secunda. posse, n. 2. & ibi, si vinco vincentem te, a fortiori vincam te.

Verum possit lex generalis statuere, vt matrimonium ratum dirimatur per subsequens consummatum? ex. n. 10, esse. n. 3 & secunda, non posse, n. 4. & explicatur l. fin ff. de regulis.

Explicatur c. 1. in fi. de ijs qui ja duorum, n. 4. & ibi quando sent. Pontificis, aut Principis, aut supremi Senatus regnum facit.

Soluuntur argum. n. 5. & ibi an differant essentialiter matrim. ratum, & consummatum, & in fine quo iure matrim. ratum dirimat secundum consummatum, & explicatur c. fin. de transact. in solut. ad 9.

QVæstio hæc grauissima est, & in ea duplex est sen- 1
tentia. 1. docet non posse Pontificem. Prob. 1. matrimonium ratum est vinculum perpetuum, & indissolubile, vt constat ex eius definitione tradita hoc 2. l. disp. 1. n. 1. ergo nequit per Pontificem dissolui. Et confirm. quia Pontifex nequit auferre id, quod est, de alicuius definitione, cum sit de eius essentia. 2. Quia si posset dispensare in rato, posset etiam in consummato, cum tantum differant accidentaliter, sicut res operans & non operans. 3. ex illo *Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet*; quem locum etiam de matrim. rato intelligi probant disp. præc. n. 74. Quia Pontifex nequit dispensare contra ius natu-

rale

rale,& dimidium.c.*Sunt quidã*,25.q.1,& c.*sequenti*,sed indissolubilitas matrimonij rati,idest de iure naturali, diuino, ergo. Quod si dicas posse, eò quòd fundetur in contractu ex humana voluntate pendenti : contra,quia similiter posset in consummato, cum fundetur etiam in contractu humano, & sæpè ex tali dispensatione nulli irrogetur iniuria,vt si vterque coniux consentiat,nec sit soboles 5. Quia Pontifex nequit in sacramẽtis dispensare,nec eorum materias, aut formas alterare, hoc enim pertinet ad potestatem excellentiæ Christi, sed matrim. ratum est verum sacramentum, ergo.6. Quia non minoris efficaciæ est sanctificatio quàm matrim. efficit, eâ quam efficit sacramentale;vt benedictio calicis,& vestium;sed hæc non potest per Pontificem auferri;ergo semel sanctificati, & coniuncti per matrimonium, non possunt non esse tales, dispensatione Pontificis.7. Quia Pontifex nequit facere, vt hostia semel consecrata, desinat esse talis, manentibus speciebus, ergo nec vt semel sanctificatus per matrimonium, desinat esse talis.8. Quia similiter posset Episcopus dispensare,cum nullibi reseruatum sit,& quæ potest Pontifex in toto orbe,possit Episcopus in sua diœcesi, nisi ei specialiter reseruetur:vt dixi *lib.*1.*disp.*61.*n.*1.quod tamen Episcopus dispenset, nunquam auditum est.9. ex c.*si de transact.*ibi,*à seueritate canonica,circa matr.recedere, non licebit:* vbi prohibetur transactio, siue dispositio circa matrimonij sacramentum,vbi *gloss.verb.Sacramentum*, explicat, id est,vt matrimonia legitimè contracta,separentur. nulla dispensatio adhibetur ab Ecclesia : & *Panib*i,*n.*8. explicat quando per compositionem fieret aliquid contra vinculum matrimonij. Vltimo,quia ex opposito sequitur.quod si post matrim.ratum,vir cum alia contrahat, & consummet, tenebit hoc 2.matrim.primo dissoluto,quia vinculum dissolubile est necesse dissolui per vinculum maius,& indissolubile superueniens priori incompossibile. Hanc sent.quæ probabilissima est,tenent cõmuniter Theologi:illius videtur esse *D.Bonau.*4.*d.*27.*a.*3 *q.*2.dicit enim matrim.ratum habere quandam indissolubilitatem vt non nisi morte, vel ingressu religionis solui possit. Et tenent expressè *Scot.*4. *d.*31.*q.*1.*vers.Tertio modo dici potest*,*Palud.*4.*d.*27.*q.*1.*a.*1. *n.*14.& *q.*3.*n.*22.& 25.*Almai.de potest. Eccl.c.*15.*Victoria sum.de matr.n.*181.& 304.& *relect. de potestate Papa*, & *concil.n.*3.*concl.*1.*ad* 1.*Soto l.*7 *de iust.q.*2.*a.*5.*vers. Et licèt peregrè*,& 4.*d.*27. q 1.*a.*4.*vers. His tamen nihil obstantib.* addens contrariam sent.nec probabilitatis vmbram habere: *Petr.de Soto lect.*12.*de matr.*§.*Post hoc Ledes.*2.*p.*4.*q.*69.*a.* 7.*ad fin.Veracr.* 2 *p.spec.art.*28.*ante* 4.*concl.Cordub.l.*1.*q.* 9.25.& *q.*11.*a.*2.*f.*125.*ad fi.Fr.Alex.sum.con.*3.*p.t.de Pap. paulo post princ. Angles floribus* 2.*p.q.*1.*de essent.matr.d.*27. *a.*3.*dub.* 11.*fol.* 534. *Palac.* 4.*d.*27.*disp.*1.*concl.*2.*fol.*581. *Arag.*22.*q.*88 *a.*1. *fol.*1035.*ante* §.*Propter* arg.*Bart. à Led.de matr.dub.*64.*fi.Lud.Lop.*2.*p.instr.de matr.c.*54.*fol.* 1167.*Petr.de Ledesm.de Matr.q.*97.*a.*2.*dub.*1.& dicit oppositam esse improbabilem:*Vegal.*4.*sum.casu* 399.& *Manuel.*1.*t.sum.t.edit.c.*239.*n.*5.dicit hanc esse probabilem, sicut & contrariã,& neutrum definit.Et ex iurisperitis,*Alex. de Neuoc.Dua*,*n.*14.*de sponsa duor.Ioan.Lup.tract.de matr.* 1.*p.n.* 30.*habetur tom.*9 *Corrasius ff.solut.matr.vubr.*2.*lect.n.* 20.*Turrecremc.Sunt qui dicant*,27.*q.*2.*a.*3.*n.*5.*fin.Tabiena*, *verb.Dispensatio q.*3.*n.*4.*Conar.*4.*decr.*2.*p.c.*7.§.4.*n.*13.*Anto. Cucus l.*5.*inst.maior t.*11.*n.*275.*Matienzo l.*5.*recop.t.*1. *rub.gloss.*1.*n.*77.*Gutier.l.*1 *q.can.c.*17.*an.*12.*fine*,*per multos sequentes.Barsatus conf.*207.*n.*18.*l* 2.

2 II.Senten.quæ probabilior est docet posse Pontificem dispensare. Prob. 1.quia in dubiis sententiæ superiorum standum est,c. *Ad aures*,*de temp.ordin.*& c.*Quid culpatur*, 23.*q.*1.& maximè Pontificis, cui totius Ecclesiæ regimen incumbit,& ita Spiritus sanctus magis ipsi assistit,sed varij Pontifices dispensarunt,nam *D.Ant.*3 *p.t.*1.*c.*21.§.3.affirmat se vidisse bullas Martini V. & Eugenij IV. qui dispensarunt : & *Nauar.sum.l.c.*22.*n.*21.refert,ter vel quater ad petitionem suam Paulum III.& pium IV.dispensasse & *Cas.in opusc.*1.*tract.*28.*de matr.q.vnic* refert suo tempore sæpe Pontifices dispensasse:& *Enriquez l.*11.*de matr.c.* 8.*n.*11.*in comm.lit.F.* refert Gregor.XIII.vnica die cum vndecim dispensasse:& negari nequit,quin saltem res sit dubia,cum pro hac sent.sint multi & grauissimi DD.& bonæ rationes:ergo in hoc dubio standum est sententiæ Pontificum,qui sæpè dispensarunt.2.quia Pontificis potestas quantum licet, extendenda est in iis præsertim casibus, qui Ecclesiæ vtiles sint:credendum enim est Christum,qui in necessariis non deficit, suo Vicario contulisse plenam potestatem ad ea,quæ bono Ecclesiæ regimini necessaria sunt: sed potestas dispensandi in matrim.rato,erat valdè necessaria in Ecclesia:sæpè enim eueniet vt matrim.rato dissoluto,multa scandala cessent : quod frequentius contingebat ante Tridentin.cum multi clam cum vna,& ante consummationem publicè cum alia contrahebant,& Ecclesia cum non iudicet de occultis,compellebat & posterius matrim. inualidum,& ita manebant hi absque remedio:ergo credendum est Christum hanc potestatem Pontifici contulisse.3. Pontifex secundum probabilissimam sententiam, potest dispensare in voto solemni religionis,ergo & in matrimon. rato.Probo consequentiam,quia votum solemne est fortius vinculum,cum dissoluat. matrim.ratum, & vtobique est traditio,& minor in matrim.cum fiat soli homini;in voto autem Deo,& homini:si ergo potest Papa in maius vinculum,quod dissoluit ipsum matrim.ratum,à fortiori poterit in matrim.nam si vinco vincentem te,à fortiori vincam te, *l.de accessionib.ff.de diuers.& temp.præscrip.* Nec obstat si assignetur ratio differentiæ,eo quod matrim.sit sacramentum:nam *disput. preced. n.*7. latè probaui ex hac parte non habere indissolubilitatem.Tandem matrimon. ratum non habet omnimodam indissolubilitatem, ex parte, qua est in officium naturæ, nec ex ratione sacramenti,nec ex ratione significationis vt latè probaui *disp.preced.n.*7.ergo non est cur Pontifex ob Ecclesiæ bonum non possit illud dirimere.Hanc sent.tenent communiter iurisperiti,vt *gloss.c. Ex publico, de conuers.coniug.fin.*vbi *Goffred. Alanus*, & *Vincent.Innoc.ibi.fin.Host.verb.consummatum,Ioan.And.*9.*Anton.n.*16.*Card.n.*1.*q.*1.*Abb.fi.*& *c.Ex parte,el.*1.*eod.t.n.*3.& *c.fi.de sponsa duorum n.*5.vbi *idem Card.fin.& Henr.n.*4.& *seq.& Prap.fi. Archid.c.Quapropter*,*p.*27.*q.*2.*Bal.l.Deo nobis in prin.n.*7.*C.de Epis.& cler.& l.*1.*n.*7.*C.de sponsal.* & *c.Licet*,*n.*7.*de transl.Episc.Aachar.in repeti.super.c.Canonum,de consistit.n.* 30. & *c.*2.*de consanguin.n.*2.& *d.c.Ex publico n.*11.vbi & *Benedict. Alex.de Neuoc. Ad dissolnendum*,*n.*21.*de sponsal.impub.Imola c.fi.n.*5. *de transact. Felinus c.Quæ in Ecclesiarum*,*n.*20.*de const.*vbi *Boerius*,*n.*104. & *Decius* 13.& *conf.*112.*n.* 3. & 603.*n.*7. & 681. *n.*13. *Socinus senior conf.*28.*l.*1.*n.*6. *Portius.conf* 154.*nu.* 7 *Curtius iunior conf.*179.*n.* 28. *Gozadinus consil.* 2. *n.* 4.& 14. *Celsus. conf.* 105. *n.* 12 *fin. Gratus consil.* 1. *n.* 32. *vol.* 2. *Lozzes tract de matr. dub.* 2. *in* 2. *argum.pro parte affirm.* & *tract.de noua conuers. paganorum*, *col.* 33.*Berthachinus interpret.verb. Papa*,*Rossella verb. Papa*, *n.*2.*Angel. Matrimonium* 3.*impedimen.*13.*n.*3.*Syluest. verb. Diuortium.q.* 4.*Armil.verb.Dispensare*, *n.* 8. *Enrard.loco à matrimonio carnali*,*n.*2.*Hier de Montel. variar. quæst.*46.*Conradus in templo iudicum*, *tit.de Pontifice:Sylua tract.de iureiur* 4.*p.* *n.*61.*Sylua nupt.l.*1.152.156.*Brunel.de sponsal. concl.*1.*n.*11. & *concl.*30.*n.*1.*Nau.* 4 *conf. in priori edit.t.de sponsal. conf.* 49.*in posteriori*, *conf.*3.& *sum. Hisp.& Lat.c.*22.*n.* 21.& *Hisp.c.*28.*addit ad eundem n. Villalobos in antinom. iuris*, *lit.P.n.*33.*Gregor.Lop.l.*5.*verb.Orden.tit.* 10.*p.* 4. *Menoch. con.*15.*n.*9.*vol.*1.*de præsumpt.l.*2.*præsumpt.*10.*n.*37.& *de arbitrariis,l.*2.*centur.*5.*casu* 455.*n.*4. *Bergasius de irregul.p.* 6.*t.de sponsal.fi. Ant.Gabr.in com.*2.*in mea edit.l.*14.*verb.Papa fol.*179.& *seq.& lib.*11.*verb.Matrim. fol.* 90. *Phamucius de lucro dot.* quem refert, & sequitur *Barbosa*, *ff.sol. matr.*2.*p.rubr.*103 Et ex Theologis,*D.Ant.*3.*p.t.*1.*c.* 2.*n.* 21.§.3.censet hanc esse probabilem.& *Victoria*, *Ledesma*, *citati pro priori sent.*idem censent & tenent *Calest. opusc.*1.1. *tract.*28.*de Matrim.q.vnic.Catharinus l.*6.*contra Cajet.c.*3. *Molina l.*5.*de sacrorum hominum continent.c.*88. *Bellarm.*

tract. 28. de matrim. q. unic. Catharinus l. 6. contra Caiet. c. 3. Medina l. 5. de sacrorum hominum continent. c. 88. Bellarm. lib. 2. de monachis, c. 18. §. Altera solut. est, iuncto, §. *Ad tertiam dico. Enriquez l. 11. de matri. c. 8. n. 11. & l. 12. c. 5. n. 3. & c. 16. n. 7. Grisald. verb. Matrimonium, a. 21. Vinald. cand. 3. p. de matr. n. 2. Phil. iarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 16. Corona Confessorum 4 p. tract. de matrim. c. 8. nu. 13. Ortiz. sum. c. 17. de matrim. §. Quando dos.*

3 Vtrùm autem possit Papa statuere, vt matrimonium ratum dirimatur per subsequens copulà consummatum? multi affirmant: & potest probari ex *c. Licet de sponsa duorum fine*, vbi *Alexander III.* definit non dirimi ratum per subsequens consummatum, & addit, *licet aliquando à prædecessoribus nostris fuerit aliter iudicatum.* Item, quia non videtur maior ratio cur possit cum vno vel altero dispensare, & non possit id per statutum. Sic tenet *gloss. c. Ex publico, de conuers. coning. fi. & ibi Alanus, Laurentius, & Gosfredus, & Innoc. fine, Host. super verb. Consummatum, Ioan. Andr. n. 9. Anton. 16. idem Hostiens. c. fin. de sponsa duorum, vers. Volumus. vbi Cardin. fin. Abb. n. 5. Henricus, n. 4. & seq. Archidiac. n. Quapropter, 27. q. 2. Anchar. repetit. super c. Canonum de constit. n. 28.* Et ex Theologis *Medina lib. 5. de sacrorum hominum continent, c. 87.* Et pro hac sententia sunt Doctores, quos *infra disp. 19. num. 2* referam, asserentes Pontificem per generalem legem statuisse, Vt professio dirimat matrimonium ratum: si enim potuit eam legem generalem edere, cur non poterit aliam, Vt dissoluatur per subsequens consummatum? & hoc est probabile. Immo communis sententia, teste *Couar. 4. decret. 2. p. 7. §. 3. n. 5.* aiebat ante *id cap. Licet*, præferri posterius matrimonum consummatum priori rato.

4 Sed verius est non posse, videtur enim quædam dissipatio, & daretur ansa per iniuriam dirimendi matrimonia rata, contrahendo, & consummando aliud, nec est verisimile Christum dedisse eam Pontifici potestatem, quæ in destructionem tendit sic *Con. d. c. 7. §. 4. n. 15. Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rub. gloss. 1. n. 76. Gutier. q. Canonicis, l. 1. n. 17. n. 22. Veracruz 2. p. spec. c. 28. concl. 4. in 2. ratione.* Et ad *c. Licet addictum n. praced. pro priori sent.* respondet optime *Con. eo. n. 15.* ea iudicia summorum Pontificum non pertinere ad canonum vniuersalium institutionem: sed ad quarumdam litium decisionem, Nec obstat sententiam principis habendam esse pro lege, *l. fin. ff. de legibus*, eo quod princeps potest legem interpretari, & moderari, & reuocare & sic cum edit sententiam in aliqua lite, videtur velle eum esse legis intellectum: quia id verum est, quando princeps etiam occasione alicuius controuersiæ inter priuatos, legem explicat, sententiam ferens, ea mente, vt illa interpretatio vim legis vniuersalis habeat: non autem, quando princeps, etiam Pontifex simpliciter ius dicens priuatis, aliquam fert sententiam, non constituens, vt illius interpretatio generalis sit, nec expressim legis verba interpretans, vt inde constet voluisse principem illam interpretationem vim legis obtinere: vnde verbum Iudicasse, *d. c. Licet*, idem est, quod opinatos esse, vt tradit etiam *Cano. l. 6. de locis Tuzol. c. 8.* hæc *Conar. ibi*: & de sent. supremi Senatus, quod non faciat legem, eo quod non potest inducere stylum derogando ius, docet optimè *Greg. Lop. l. 9. t. 38. p. 3. verb. Como a los vicos.*

5 Ad argum. prioris sent. propositæ n. 1. respondetur matrim. esse indissolubile, ad hunc sensum, vt non possit ab ipsis contrahentibus dissolui: & hoc sufficit, vt per se, & ex sua natura tale dicatur: hoc tamen non impedit, quin à superiore potestate, scilicet Pontificia, possit dirimi: sicut votum ex natura sua dicitur vinculum perpetuum, eo quod vouens nequeat se ab ea obligatione eximere, quamuis superior dispensare possit. 1. Ad confirmat. dico, non esse de matrimonij essentia omnimodam indissolubilitatem, sed vt dissolui nequeat, instar aliorum contractuum: vt dixi *disput. praced. 10. vel 2.* responderi potest, non posse tollere manente re ipsa, non enim dispensare potest, ut sit matrimonium, & ad tempus contractum: verum quando dispensat in perpetuitate, non manet matrimonium, sed vterque coniux à vinculo soluitur: sicut Pontifex efficere nequit, vt aliquod votum sit, & minimè obliget: dum autem dispensat in voto, simul obligationem & votum ipsum destruit. Ad 2. *Gratianus* quem refert, & latè defendit *Medina l. 5. de sacror. hominum continent, à c. 57. vsque ad 74.* docet differre essentialiter matrim. ratum, & consummatum, & c. 72. dicit esse probabile: licet dicat verius esse, non differre essentialiter: quia aliàs matrimonium beatæ Virginis non fuisset verum completa essentia: & ita dicendum est cum *Bellarm. l. 2. de monachis, c. 38. in solut. ad 1.* non differre accidentaliter, neque etiam essentialiter, sed differre tanquam perfectum integraliter, & imperfectum: eo quod pars integralis aliqua in ipso desideretur: vt homo integer, & manu orbatus: & constat ex modo loquendi textuum, & DD. qui diuidunt matrim. in ratum, & consummatum: cum tamen nullus appellet sacerdotium ratum, ante primam celebrationem: ad denotandum non esse purè accidentalem eam differentiam, sed desiderari in matrimonio rato perfectionem non essentialem: habet enim integram essentialiter rationem signi, quæ essentialiter constituit sacramentum, non tamen habet integralem perfectionem, quæ complet illud in sua perfecta significatione vnionis Christi cum Ecclesia per carnem, in qua fundatur omnimoda indissolubilitas matrimonij consummati: & hinc etiam patet consummationem non esse perfectionem purè accidentalem, quia per matrim. datur potestas ad corpus, consummatio verò, tendit ad tradendam possessionem: sicut ergo in venditione, per quam traditur potestas ad vsum rei, non est omnino accidentaria traditio possessionis, sed integraliter completur, quæ prius essentialiter erat perfecta venditio: sic per eam consummationem, per quam traditur possessio corporis, completur integraliter matrimon. quod prius essentialiter perfectum erat. Ad 3. dico illum locum intelligi de matrim. consummato: vt latè probaui *disput. praced. nu. 7. ad 4.* dic duplex esse ius diuinum naturale, aliud absolutum, vt de non fornicando, non mentiendo; & in hoc nullo modo Pontifex dispensat: aliud fundatum in actu, vel contractu humano, vt est votum, & matrimonium ratum: & in hoc potest dispensare: & sicut quando dispensat in voto, non dicitur absolutè dispensare in iure naturæ; ex quo votum habet obligandi vim: sed tollit obligationis fundamentum, quam homo actu humano sibi imposuit, vt bene docet *D. Thom. 2, 2. q. 88. a. 10. ad 2.* ita dum dispensat in matrim. rato, id facit destruendo fundamentum contractus humani: & quamuis idem fundamentum contractus humani sit etiam in matrim. consummato, Christus tamen noluit eam potestatem Pontifici concedere, ratione significationis: vt dixi *disput. praced. nu. 7. ad 5.* dico. licet matrimonium ratum sit sacramentum, pendere tamen ex contractu humano, tanquam ex fundamento; super quem Papa potest: & ob id potest inhabilitare personas ad contrahendum matrimonium, non tamen ad baptismum, vel ordinem: quare dicendum est Ecclesiam nihil posse circa sacramenta, à contractu humano independentia, posse tamen quando ex illo pendent, non directè, sed indirectè, dissoluendo contractum semel initum, vel impediendo ne ineatur Ad 6. distinguo maiorem non esse minoris efficaciæ, id est non est minoris virtutis, & dignitatis, concedo: sed est multo maioris, longè enim dignius est facere sanctum per gratiam, quod præstat sacramentum: licet ea sanctitas priùs amitti possit, quàm facere sanctum ministerialiter: non est tamen minoris efficaciæ, id est, non est minus separabilis: nego: quia matrim. ratum non aliam sanctitatem efficit, quàm gratiam conferre, & repræsentare vnionem Christi per gratiam, quæ non tantum exigit subiectum, id est, coniugum subsistentiam, sed etiam immutationem voluntatis, qua mutua cessat hæc sanctitas. Effectus autem consecrationis calicis, & benedictionis aliarum rerum, tantum pendet ex subiecti consistentia, qua manente,

separari

separati non potest Ad 7. negatur consequ. quia corpus Christi habet necessariam connexionem cum speciebus, dum manent: non autem matrimonium ratum cum personis. Ad 8. negatur sequela quia dum dicunt DD. posse Episcopum in sua diœcesi, quidquid pontifex in toto orbe, expediendæ sunt res tam arduæ, circa quas de Pontificis potestate meritò dubitatur: cum enim deceat grauissimas causas summo Christi vicario reseruari, censendum est Christum reseruasse. Vel 2. dic reseruari iure Pontificio, nempe, *c. fin. de transact.* vt dicam in solutione ad sequens argum. item, *c. Ex litteris, el. 2. de spons.* Vbi præcipit Pontifex Episcopis, vt compellant ad sponsalia seruanda, nedum ad matr. ratum: in qua lege cum sit superioris, nequit Episcopus dispensare Ad 9. dic intelligi eum textū de iudice inferioti, vt docet *ibi Imol. n. 5.* & patet ex contextu, Pontifex enim ibi instruit iudices Ecclesiasticos, quando partes ad compositionem transactionem inducere debeant. Ad vltimum, *Metina l. 5. de sacror. hominum continent. c. 89.* affirmat matrim. ratum dissolui per subsequens consummatum, nisi obstaret *cap. Licet, de sponsa duorum*: & sic contrahentes matrim. ratum solo iure Pontificio esse inhabiles ad aliud contrahendum: idem dixerat *c. 73.* Sed hæc senten. non est vera primum enim matrim. ratum, iure naturali, & diuino impedit valorem sequentis consummati. Prob. quia copula non confirmat matrimonium, nisi quod prius fuerat ratum, sed posterius est iure naturæ irritum: quoniam traditio alicui facta, impedit iure naturæ eiusdem rei alteri fieri traditionem & ita ipse *Metina* sensit *lib. 4. controu. 7. c. 39.* Vnde ad argumentum, negatur, sequela & eius probatio falsum supponit, nam posterius matrimon. consummatum cum sit prorsus irritum, non est vinculum, nedum indissolubile.

DISPVTATIO XIV.

Vtrùm desideretur iusta causa, vt valeat Pontificis dispensatio in matrimonio rato?

SVMMARIVM.

Referuntur diuersa sententiæ, n. 2. & 4.
Quid sit potestas ordinaria, & absoluta principis, 3.
Probabile validam esse dispensationem absque iusta causa 5.
Verius est, non tenere, 6.
Ad hanc dispensationem non exigitur mutuus coniugum consensus, 7.

1 IN hac quæstione satis confusè loquuntur DD. & vix est, qui explicet, quid sentiat. Et ita varij sunt dicendi modi: quidam docent posse ad libitum dispensare: ita vt dispensatio teneat: quia indissolubilitas matrim. rati est de solo iure humano sic clare videntur tenere *gl. c. Ex publico, de conu. coniug fin. & ibi Alnanus Goffredus & vincentius*, dicunt enim habere Pontificem plenissimam potestatem circa matr. ratum quia naturam sortitur ex constitutione Ecclesiæ idem tenent dicere DD. quos retuli hoc 2. *l. disp. 13. n. 6.* asserentes indissolubilitatem matrimonij rati, esse ex iure humano: receptissimum enim est dispensationem principis in iure humano absque causa, Validam esse, licet princeps dispensando peccet. Et ita tenent expressè *Berous, c. Quæ in Ecclesiarum, de const. n. 104. Greg. Lop. l. 5. verb. Ordē. t. 10. p. 4. Metinal. 5. de Sacror. hominum contin. c.* quod *Greg. Lop. & Metina* temperant, dummodo mutuus coniugum consensus accedat. Imo *Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 11. in commento. lit. G.* quamuis fateatur hanc indissolubiliatem esse de iure diuino, & naturali, ait videri esse validam dispensationem concessam absque causa quia sic expediebat, vt Christus concederet Pontifici, ne res essent perplexæ.

2 Alij verò dicunt & potestate ordinaria non posse Pontificem dispensare, quamuis accedat mutuus contrahentium consensus, absque alia causa, posse tamen hoc accedente de potestate absoluta. *Sic Hostiens. c. Ex publica, de conuers. coniugatorum, super verb. Consummatum*: vbi *Ioan. And. n. 9. n. Ant. 16. Henricus c. fin. l. de sponsa duorum, a n. 4. Sot. in senior. conf. 28. v. 6. vol. 1. Nata conf. 190. col. 2. ad fid. l. 2. Gozadinus conf. 2. n. 14. Rossella verb. Papa, n. 2. Angel. Matrim. 3. impedimento 13. n. 3. Sylnester verb. diuortium, q. 4. Brunellus de spons. concl. 30. n. 1. Villalobos in antinomia iuris, lit. P. n. 33.* Et ad hanc distinctionem videtur alludere: *Anchar. repetit. super c. Canonum, de const. n. 30.* vbi dicit de potestate ordinaria non posse dispensare absque magna causa, quasi aliud sentiens de absoluta: & *Portius conf. 154. n. 7.* vbi ait posse de potestate ordinaria legitima existenti causa præsertim accedentì vtriusque consensu, vbi de potestate absoluta videtur censere non exigi causam eadem distinctione vtitur *Metinal. 5. de sacror. hominum contin. c. 89.* dicit tamen de potestate absoluta, nec causam, nec mutuum consensum desiderari, de ordinaria verò exigi causam, Qua distinctione potestatis ordinatiæ & absolutæ principis passim iuris vtriusque DD. vtuntur, vt potest videri in *Conar. 3. var. c. 6. n. 8.*

3 Et si quæras quid sit potestas ordinaria, & quid absoluta? *Bald. l. 2. n. 40. C. de seruit. & aqua*, sic definit potestatem principis absolutam; Est arbitrij plenitudo, nulli necessitati subiecta, nullisque publici iuris regulis limitata: vt sic facta mentione talis potestatis, nulla exceptio obiici valeat, nihilque opponi possit, nec dici, cur ita facis? vt docet *ibi Bald. n. 39. gloss. c. Quāto, de author. & vsu pally, verb. Veri & l. Relegati fin. ff. de pœnis, Abb. conf. 84. l. 1. & c. Ad hæc, n. 7. de rescrip. Ant. c. Constitutus, n. 3. de rel. dom. Decius c. Quæ in Ecclesiarum, n. 98.* iuncto, *n. 103. de constit. Felin. c. Nonnulli §. Sunt & alij, n. 50. de rescript. Angel. Alber. Alex. Hippolitus, Mart. de affilitis, Capicius, Gozadinus, Cast.* quos refert *Pinellus statim allegandus. idem Nata conf. 512. n.* iuxta 16. vbi ait si aliquid etiam leue principem moueat, posse principem de plenitudine potestatis facere quidquid libet illud antiquum axioma, *si libet licet.* Eamdem potestatis absolutæ definitionem sequuntur *Ioan. Lup. l. 1. Tauri, n. 5. Rosas epitome successionum c. 23. n. 75.* Et ad hoc tendit, quod affirmabat Galigula Alexandro Magno, vt refert *Suetonius in Caligula c. 29. Memento tibi omnia, & in omnes licere.* eò quod principes erant instar deorum in terra Sed hanc distinctionem potestatis ordinariæ, & absolutæ, in principibus sic intellectam, merito vocant falsissimam, *Paris. ad Decium, d. c. Quæ in Ecclesiarum lit. T. Fortun. l. Gallus §. Et quid si tantum, n. 190. 301. 302. & 311. ff. de l. & posth. Alcia. & alij*, quos referunt & seq. *Conar. 3. var. c. 6. n. 8. Pinell. de rescind. vend. 1. p. rub. c. 1. n. 14. & seq. Sarmiento 1. select. c. 8. n. 20. Riminald. conf. 5. n. 48. & seq. vol. 1. Mincbaca l. 1. contr. illust. c. 5. n. 15. & seq. Matienzo l. 5. recop. t. 10. l. 3. gl. 11. n. 2. Spino Speculo testament. glossa, rubrica 1. p. p. n. 25. Mendoza. l. 1. de pactis. c. 5. n. 35.* quia quod princeps facere potest, etiam iuri humano derogans, id ad ordinariā principis potestatem pertinet: cùm enim sit supra ius hominum, ex sua ordinaria potestate, sicut potest illud condere, potest abrogare quòd autem contra ius naturale, & diuinum potest de facto, non ad potestatem, sed ad tyrannidem spectat: id enim possumus quod iure possumus, *l. Sed licet, ff. de offic. præsidis.* vnde tex Antigonus etiam lumine fidei destitutus (vt de illo refert *Plutarchus in apophtegm.*) cum sibi diceretur, regibus quidquid vellent licitum esse respondit inter barbaros ac tyrannos ita censeri, cæteris autem solum iustum & honestum licere. Et Chilon, quidam ex septem sapientibus, vt refert *Cœlius Rhodig. l. 8. lect. antiquar. c. 1.*) dicebat Principes instar Deorum esse, quia tantum id, quod iustum est, exequi debent. Et *Cornelius Tacitus l. 3. annalium* refert Caium Sestium dissuasisse principes instar Deorum esse, sed nec à Diis nisi iustas preces exaudiri: & *Cicero 3. de legibus*, de simili potestate sic ait. *Mihi quidem pestifera videtur, quippe quæ in seditionem nata sit. & Arist. lib. 5. Politior. c. 10.* sic inquit, *Est tyrannis voluptas proposita, regi honestas:* & optimè id explicatur *l. 14. tit. 5. p. 2. ibi conesto concuerda la palabra de Iustiniano, que dixo en razon de si, y de los otros Emperadores, y Reges aquello era su prouerque podia hazer conderecho.* Alio modo potest explicari hæc, potestas absoluta, vt sit ea qua princeps

in iure humano dispensat absque causa: tenet enim talis dispensatio, quamuis princeps peccet: sed hæc expositio non placet *Couar. dist. c. 6. n. 8.* quia adhuc ea potestas ordinaria est in principe. Verùm hanc distinctionem hoc secundo modo intellectam, credo optimè defensari posse: sicut enim Theologi dicunt aliqua posse fieri à Deo de potestate ordinata quæ scil. ordine, ac rerum naturali cursu immutato, potest Deus facere: alia verò de potestate absoluta, quæ potest supra rerum ordinē vniuersum: ita potestas ordinaria principis potest dici, ea qua princeps vtitur, secundùm leges humanas quibus quo ad vim directiuam astrictus est: quando scil. dispensat ex causa iusta in iure humano: potestas verò absoluta, quādo non strictus iis legibus valde dispensat in iure humano absque causa. Et ita dicetur non posse principem aliquid facere ex potestate ordinaria, quando non potest omninò licitè facere, vt dispensare in lege humana absque causa, licet si faciat, validum sit: & dicetur posse de potestate absoluta, quando potest valide non tamen iustè: vt in eadem dispensatione in iure humano, absque causa, contingit: ex neutra autem potestate dicetur posse facere, quod nec iustè, nec validè facere potest, vt si in lege naturali dispensabili dispenset absque causa.

4 Alij verò dicunt posse Pontificem dispensare in matrimonio rato absque causa iusta: verùm non explicant, validā sit, necne dispensatio aliter facta. Sic *Anchar. c. Ex publico, de conuers. coniung. n. 11. Imol. c. fi. de transact. n. 5. Felin. c. Quæ in Ecclesiarum, de const. n. 20 & cons. 26. n. 19. Nauar. sum. c. 12. n. 21. & l. 4. cons. t. 1. de spons. in priori edit. c. 49. in post. cons. 1.* Et ex Theologis *Caiet. opusc. to. 1. tract. 28. de matr. q. vnic. Philiarc. de Offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 16.*

5 Sit. tamen I. Conclusio. Probabile est valere dispensationem Pontificis in matrimonio rato absque causa iusta concessam: in hac conclusione conueniunt DD. primæ & secundæ sent. relati n. 1. & 2. Et ratio est quia est probabile indissolubilitatem talis matrimonij esse de iure humano: cuius sen. patronos retuli hoc. 2. *lib. disp. 13. n. 6.*

6 II. Conclusio, verius est non tenere dispensationem absque causa iusta factam, quia vt dixi dict. *disp. 13. n. 7.* hæc indissolubilitas est de iure naturali, & diuino in quo dispensatio Pontificis absque causa iusta concessa, est prorsus irrita: vt Theologi cōmuniter, ac iuris vtriusque DD. fatentur: & ita dicunt Pontificiam dispensationem in voto simplici, sine iusta causa, esse irritam: quia vori vinculum est de iure naturali, & diuino. Pro hac sent. sunt aliqui dicentes non esse tutū dispensatum absque causa. Sic *Anchar. cons. 239. fi. Decius, cons. 112. n. 3. Cou. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 4. n. 14. Ant. Gab. to. 2. comm. in mea edit. l. 14. verb. Papa, f. 179. & seq. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 54. f. 1167.* Eiusdem sēt. videntur alij asserentes non posse Pontificem dispensare absque iusta causa ibi clarè videntur negare potestatem, & consequenter dicere non tenere factū: hi sunt *Abb. c. Ex parte el. 2. de conuers. coning. n. 3. Curtius inu. cons. 170. n. 28. Hugo cons. 104. n. 11. Menoch. de præsump. l. 2. præsump. 10. n. 37. Barb ff. solut. matr. 2. p. rub. n. 205.* & eiusdem sent. videntur DD. 3. opinionis alligati *n. 4.*

7 Vltima conclusio, vt Pontifex dispenset in matr. rato, non desideratur mutuus coniugum consensus, sed existenti causa iusta potest Pontifex dispensare, altero eorum inuito. Quia si causa iusta subsit, repugnantia alterius nequit Pontifex potestatem impedire, ne alteri habenti iustam dissoluendi causam petentique dispensationem, consulat. Sic *Gozad. cons. 12. n. 14. Ant. Cabr. t. 2. comm. l. 11. Matr. in mea edit. f. 90.* Et ex Theolog. *Met. l. 5. de sacr. hom. cont. 89.*

DISPVTATIO XVI.

Quæ sunt causæ iustæ, vt Pontifex dispenset in matrimonio rato?

SVMMARIVM.

Opinio asserens non sat esse quamcumque causam iustam reprobatur. n. 1.
Est causa iusta, notabilis error in qualitate, & quantum expediat æqualia coniugum conditio 2.
Quid de timore scandali futuri, & fornicationis, vel rixarum 3.
Quid quando vir nititur vxorem expellere, n. 4. & quid si alteri superueniat lepra 5.
Quid de impotentia superueniente n. 6. & quid: si alter asserat se cauisse animo contrahendi, 7.
Quid vt vir fiat Episcopus, n. 8. & an sit causa iusta mutuus consensus, 9.

1 QVidam dicunt non satis esse quamcumque causam, sed debere esse similem expressæ à iure, *c. 2. de connu. coning.* quæ est religionis ingressus. Sic *Abb. c. Ex parte, el. 2. n. 3. de conuers. coning. & c. Ex publico, in fine eod. tit.* dicit non posse Pontificem dispensare in matr. rato, nisi causa religionis ingressus. Sed meritò *Barbosa ff. solut. matr. rubr. 2. p. n. 105.* hanc sent. reprobat, dicens sufficere alias iustas causas, quod clarius constabit ex causis assignandis statim

2 Prima ergo causa iusta, est notabilis, in qualitate disparitas, quando scilicet, contrahentes sunt notabiliter conditione impares, & affectione cæca, & lenitate quadam ducti, ineunt matrimonium. Et ratio est, quia matrim. ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam; quæ inter beatitudines refertur, *Eccl. 25.* ibi, *Vir. & vxor. sibi bene consentiente*: nihil autem magis mutuæ amicitiæ, ac beneuolentiæ, quam coniugum disparitas, aduersatur & ita *Eccl. 13.* habetur, *Omne animal diligit sibi simile, & Plato lib. 8. de legibus*, sic ait, *Amicitia, quæ à dissimilibus proficiscitur. dura, & aspera est.* Item, quia experientia teste imparia connubia infœlices exitus habent, & ob id valde reipub. expedit pares cum paribus copulari: vnde Cleobulus vnus ex septem sapientibus aiebat, *Par pari iungatur coniux, quod impar est, dissidet*: & Chilon vnus etiam ex illis, idem præcipiebat. Et *Euripides in Rhæso, Nolim ex potentioribus me ducere vxorem & Ouid. in epist. Deianira ad Henr. Si qua voles apta nubere nube pari.* Quod adeò verum est, vt connubialiter impares minus legitima existimarentur: vt docet *Leo Pontif. Epist. 70. ad Rustic.* & habetur *c. Non omnis, 32. p. 2.* ibi, *nuptiarum autem fœdera inter æquales, legitima sunt*, quasi contrarium sit inter inæquales. Et apud Romanos nuptiæ inter impares, illegitimæ habebantur: vt testatur *Boetius in comm. Topicorum Ciceronis*: ad quod comprobandum plura alia congerit *Tiraq. l. 5. connubial. gloss. 1. p. 5. n. 16. & seq.* Et hanc causam esse sufficientem docent. *Socinus sen. cons. 28. n. 8. l. 1. Decius cons. 112. ad finem, Felin. cons. 29. n. 16. Celsus cons. 105. n. 12. fin. Nauar. l. 4. cons. t. 1. de spons. in 1. edit. cons. 49. in 2. cons. 3. Menoch. cons. 385. n. 4. vol. 4. & de præsumpt. l. 2. præs. 10. n. 39.*

3 II. Causa est, grauis timor scandali magni futuri: quia id cedit in magnum damnum commune, indéque rixæ graues, & neces oriri solent. Sic *Felin. cons. 26. n. 19. Portius cons. 154. n. 22. & 24. Menoch. d. d. præsumpt. 10. n. 24. & de cons. 385. n. 7.* vbi cum Portio addit, hoc futurum scandalum esse, ob fornicationis timorem, eo quod coniuges valde sibi displiceant: vel ob inimicitias, quæ inter eorum coniugatos, vel eorum consanguineos timentur.

4 Hinc fit esse iustam causam, quando vir omni conatu quærit vxorem repellere, absque sanioris mentis probabili spe: vnde ex dissident. volunt. facilè ad discord. perpetuam, & vxoris necem deuenire potest: & ratio est, quia sicut duorum in vnū consensus inimicitiam, ita dissensus discordias & inimicit. perpetuas parit. Quare Eug. IV. dispens. ob odiū, quod inter coniuges emerserat: vt refert *Borgasius de irreg. p. 6. tit. de spons. n. 74.* Sic tenent. *Felin. cons. 26. n. 19. Caiet. opusc. to. 1. tract. 28. de matr. q. vn. Menoch. d. cons. 385. n. 7.*

5 III. Causa est: lepra alteri superueniens. Quia cum matrim. ordinetur ad mutuum corporis vsum, ratione sobolis procreandæ, & ardoris libidinis extinguendi, lepraque hunc vsum impediat, ob magnum contagionis periculum, matrim. finis non obtinebitur. sic *Borgasius d. n. 74.* dicens Martinum V. dispensasse ob lepram.

6 Hinc infertur esse iustam causam, impotentiam superuenientem ante matrim. consummatum, quam cessat matrim finis. Sic. *Henriquez l. 11. de matr. c. 16. n. 7.* & credo hoc sentire *Alciatū resp. 21. n. 16. & Menochiū de præs. 16. n. 44.*

n. 44. vbi dicunt sterilitatem esse iustam causam, nam si sterilitatis nomine impotentiam non intelligatur, nescio qualiter alia sterilitas ante consummationem cognosci valeat.

7 IV. Causa est, quando alter coniugatorum asserit se non habuisse animum contrahendi. Sic. *Socin. semor. cons.* 28. *n.* 6. & 7. *l.* 1: *Felin. cons.* 26. *n.* 21. *vers. Praterea dato, Menochea præsump.* 10. *n.* 45. *& d. cons.* 385. *n.* 12. quod credo verũ, quãdo nullo modo induci possit vt præstaret verũ consensum & ita ex eo matri. tam coacto graues inimicitiæ orirentur.

8 V. Causa est, vt vir efficiatur Episcopus. Sic *Paulus Borgasius, d. s. de sponsi. fine.* Sed in eredo verum, quando iis dotibus esset præditus, vt valdè necessarium esset ad bonum commune, cum in Episcopum promoueri: tunc enim causa bono communi consulendi, esset sufficiens: extra hunc autem euentum, non video cur sufficiat.

9 Vltima causa est, mutuus coniugum consensus. sic *Gregor. Lop. l.* 5. *verb. Ordent. t.* 10. *p.* 4. *Metina l.* 5. *de sacr. hominum continentia. c.* 89. Sed hanc causam non esse sufficientem, testantur multi DD. quos retuli *disp. prec. n.* 2. asserentes non posse Pontificem ex potestate ordinaria ob mutuũ contrahentium consensum dispensare, si alia causa non subsit, & quamuis fateantur posse ex potestate absoluta, id euenit, quia credunt nullam requiri causam vt validè dispenset, vt ibi explicui. Et *Barbosa ff. sol. matrim. rubr.* 2. *p. n.* 105. dicit non esse causam sufficientem mutuum consensum. Et ita credo, nisi quando inter se ita essent discordes coniuges, vt infœlices exitus absque remedij spe, timeantur: vt dixi *n.* 3. & 4.

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm possit Pontifex dispensare in matrimonio consummato infidelium, dum ambo baptizantur?

SVMMARIVM.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.
Potest Pontifex dispensare, num. 2.

1 VIdetur non posse, cum per baptismum fiat illud matrim. sacramentum, vt dixi hoc *l.* 2. *disp.* 9. *n.* 5. & cum sit iam consummatum, repræsentabit indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia, quæ est ratio omnimodæ indissolubilitatis matrimonij consummati, vt dixi *disp.* 13. *n.* 7.

2 *Navar. lib.* 5. *cons.* 1. *de conn. infidel. in* 1. *edit cons.* 1. *in* 2. *cons.* 3. *in solut. ad* 2. *dub. n.* 11. latè hoc tradat. & defendit posse Cuius sententia mihi placet: quia firmius est matr. ratum fidelium, quam consummatum infidelium, maiorem enim firmitatem sortitur matrim. ex ratione sacramenti, quam habet ratum fidelium quam ex ratione contactus naturalis, quam solum habet matr. consummatum infidelium: vt latè probaui *dict. disp.* 13. *n.* 7. & ita illud dicitur ratum, hoc autem non, *c. Quando de diuort. & c. fin.* 28. *qu.* 1. cum ergo possit Pontifex dispensare in matr. rato fidelium, poterit à fortiori in consummato infidelium: & faucet *Abb. c. Ex publico, n.* 14 *de conuers. coniug.* vbi ait ex statuto Ecclesiæ dissolui matr. per conuersionem solam alterius coniugis. Nec obstet argum. propositum, quia cum post factum sacramentum nondum consummatum sit, non repræsentabit indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia per carnem: & ita reputabitur tanquam matrim. ratum fidelium, quod Pontificis dispensatione dissolui possit.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrùm per professionem religionis dissoluatur matrimonium ratum?

SVMMARIVM.

Variæ sententiæ referuntur, n. 1. *&* 2.
Dirimitur per professionem, n. 3. *& ibi, remissiuè, quid quando ambo coniuges profitentur, vel manens in sæculo vouet continentiam.*
An dirimatur per vos religiosorum tertij ordinis D. Francisci, vel Beatorum D. Dominici. 4.
Quid, per professionem vitæ Eremiticæ, 5.
Quid, per vota coadiutorum formatorum Societatis Iesu, 6.
Quid, per professionem clericorum; vel monialium ordinum militarium, 7.
Quid per professionem equitum ordinum militarium, & an sint vbi religiosi, 8.
Quid, per promotionem ad ordinem sacrum n. 9. *& ibi, quid de Episcopatu*

1 QVidam, (vt refert *glossa, c.* 2. *de conuers. coniug. verb. Remanere*) dicunt non dirimi vinculum matr. rati, professione, sed manere inefficax, ita vt manens in sæculo possit aliud inire matrimonium hos sequitur. *Henric. de Gandauo quodlib.* 5. *q.* 39. *Erasmus in* 6. 7. 1. *ad corint. Franc. Torrensis de VI. synodo*: & in eadem sent. propendet *Claud. Espenceus l.* 6. *de continentia, c.* 4. ducuntur autem aliquibus ex argumentis, quibus hoc 2. *lib. disp.* 13. *n.* 4. probauimus matrimonium ratum esse indissolubile.

2 Alij verò (vt testatur *Panorm. c.* 2. *n.* 8. *de conuers. coniug.*) dicunt dirimi vinculum, non tamen statim professione sequuta, sed dum manens in sæculo, alio alligatur matrim.

3 Sit tamen concluſ. vinculum matrimonij rati omnino dirimur solemni religionis professione alterius sponsi: & coniux manens in sæculo est omnino à vinculo solutus. potestque liberè ad alias nuptias transire. Conclusio est de fide: definita est ab Eugenio Papa, & habetur *c. Desponsi. 27. q.* 2. *& à D. greg. Papa* & habetur *c. Decreta legatis. 27. q.* 2. *& à Ioan. XXIII.* & habetur in eius *extranag. Antiqua, de Voto & ab Alex. III. c.* 2. *& c. Ex publico de conuers. coniug. & ab Innoc. III. c. ex parte tua, eod. tit.* & nouissimè in *Trident. sess.* 24. *de matr. can.* 6. ibi *si quis dixerat matrim. ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius coniugis, non dirimi, anathema sit*, Et quamuis alij textus dicebant per ingressum religionis dirimi intelligebant de ingressu cum effectu, nempe professione sequuta, & ita explicuit *d. extranag. Antiqua. & Trident.* 2. Prob. ex vsu Ecclesiæ & Apostolorum traditione à Christo deriuata: nam in primis D. Ioan. teste *Beda in præmio in D. Ioan.* & aliis authorib. grauibus nostri temporis, id attribuentibus D. August & D. Hieron. in eodem proœmio, vocatus est nuptiis ad Apostolatum. Quamuis (vt verum fatear) hoc non ita sit vt optimè probat *P. Toledo in c.* 2. *D. Ioan. Annot.* 1. *& Cæs. Baronius t.* 1. *annal. Eccl. an.* 31. *Christi. f.* 106. *ex D. Hier. & D. ang.* nec illa proœmia sunt ipsorum: & ex D. Ignatio & ideo omisso hoc exemplo, afferam alia. D. Teclam ante matrim. consummatum, conuertit D. Paulus & ad vitam perfectiorem vocauit teste *D. Ambr. l.* 2. *de virgin. & Epiph. hær.* 58, & D. Alexius, Diuaque Cæcilia à nuptiis ad statum perfectiorem trãsierunt: vt testantur *Metaphrastes, & Surius in eorum vitis*, & idem de Machario refert. *D. Hieron.* vt affert *Gratianus c Scripsit, 27. q.* 2. & alia huiusmodi exempla referunt *D. Greg. l.* 3. *dialog. c.* 14 *& D. Aug. l.* 8. *confess. c.* 6. Quæ autem si ratio dicam, rota *disp. seq.* & vtrũ idem sit, quando ambo sponsi profitentur, vel manens in sæculo continentiam vouet, dicam *disp.* 20.

4 Hinc infertur non dirimi matrimonium ratum, per vota emissa à quibusdam fœminis religiosis D. Dominici, quas Beatas vocant, & à quibusdam viris tertij ordinis D. Francisci non enim solemniter profitentur: sed votis simplicibus se alligant. Sic. *Abb. c. ex parte, el.* 2. *n.* 13. *de cõuers. coniug. Ang. Matrimonium* 4. *n.* 18. *Lancelo. inst. iuris canon. l.* 2. *t. de sponsi. verb. religionem.* Et ex Theologis, *Victoria sum. de matr. n.* 256. *Soius* 4. *de* 27. *q. vers. Hinc sit neutrum, Ledesm.* 2. *p.* 4. *q.* 63. *a.* 3. *fin.* Sunt tamen aliquæ Beatæ tertij ord. D. Francisci, quæ in communi viuunt, profitunturque, & sunt veræ religiosæ, vt declarauit Sixtus V. sic *Ang. ibi* & idem dicit *Soius* 7. *de iust q.* 5. *a.* 3. *ante arg. fol.* de quibusdam Beatis D. Dominici clausuram seruantibus: vnde bene dicunt harum professione dirimi matrim. ratum.

5 2. Infertur quod quamuis olim dirimeretur vitæ Eremiticæ in manu Episcopi vel alterius prælati, professione, eò quod solemni esset; iam tamen non est, sed eremitæ, aut nulla, aut simplicia vota emittunt: vnde iis votis non dirimitur matri. ratum. Sic *Soius* 7. *de iust. q.* 5. *a.* 3. *ante arg. solutionem, Enriquez alios referens l.* 11. *de matr.* 8. *n.* 7.

6 3. Infertur quamuis dirimatur per solemnem trium, aut quatuor votorum professionem, in Soc. Iesu: non tamen dirimi per vota coadiutorum formatorum in ea emissa, sunt enim simplicia, quamuis publicè emittantur: vt testatur Greg XIII. in bulla eidem concessa, incipienti *Ascendente Domino:* & habeatur *p.5. constit. eiusdem Soc. c. 4. init.* Sic *Enriquez eod. c. 8. n. 7.*

7 4. Infertur dirimi per monialium, & clericorum ordinum militarium sub clausura viuentium, professionem, quia solemnis est. Et in hoc conueniunt omnes, & *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. vers. Hinc fit neutrum.*

8 De professione autem equitum militarium ordinum, qui non viuunt in communi, nec vxores ducere possunt, vt sunt equites D. Ioannis: non constat inter Doctores quidam enim dicunt ea non dirimi matrimonium ratum: quia non verè & propriè religiosi sunt, cum proprium retineant morèque secularium extra clausuram viuant. Sic *Sotus loco proximè cit. & vers. Quocirca si mea, & l. 7. de iust. q. 5. a. 3. ad 3. vers. Quod si contra.* Sed dicendum est dirimi quia est solemnis professio aliàs non dirimeret matrim. contrahendum: iuxta *c. vnicum de voto, in 6.* & hi equites verè, & propriè religiosi sunt: vt tenent multi quos refert, & sequitur *Bobadilla in sua polit. l. 2. c. 19. n. 11.* Sic docent *Nauar. l. 3. cons. 1. d. conuers. coning. in 1. edit. cons. 1. in 2. vers. cons. 2. Corduba sum q 178. sin. Enriquez l. 11. de matrim. 8. c. n. 6.* & refert ita fecisse D. Gaston Ducem Metinæ, sapientium consilio habito: & in statutis horum equitum per Pontificem approbatis haberi, posse ad eam religionem admitti alligatos matrimonio rato: idem tenet *Lud. Lop. 2 p. instruct. de matr. c. 48. ad 4. Petr. de Ledes. de matrim. q. 61. a. 2. ad 4. Barbosa ff. solut. matrim. rubr. 2. p. n. 82. Manuel. l. 1. sum. 2. edit. c. 239. n. 2. & super bullam cruciatam, §. 9. n 123. Vega l 6. sum. casu 17.*

9 Vltimò infertur, matrim. ratum minimè dissolui per ascensum ad ordinem sacrum, vel episcopatum: vt de ordine sacro definitum est à Ioan. XXII. *extrauag. Antiqu. de voto:* & de episcopatu constat ex Ecclesiæ vsu: fatenturque omnes, quia ius de sola solemni professione hoc statuit: votum autem ordini sacro annexum, est per accidẽs, solemne: nec status episcopalis, quamuis perfectior sit, cum mors spiritualis non sit, repugnat ex natura rei coniugio, sed ex solo Ecclesiæ statuto: vitæ autem monasticæ repugnat ex natura rei matrimonium postea contractum.

DISPVTATIO XI.

Quo iure professio religionis dirimat matrim. ratum?

SVMMARIVM.

Referuntur duæ sententiæ, n. 1. & 2.
Sententia autoris, n. 3. & ibi soluuntur argumenta.

1 TRiplex est sentent. I. ait ex natura rei id professioni competere: & subinde ex iure naturali diuino. Ducitur 1. quia professio mors spiritualis est. iuxta illud *Colo. 3. Mortui estis, & vita vestra abscondita est in Christo:* & matrimonium ratum, cùm solo cõsensu contrahatur, est vinculum spirituale; ergo sicut mors naturalis suapte natura dissoluit vinculum carnale matrimonij consummati, ita mors spiritualis professionis dirimit ex natura rei vinculũ spirituale matrimonij rati. 2. quia ipsa ratio naturalis dictat, licitum esse ab imperfectiori, ad perfectiorem statum transitum, nulla tertio iniuria illata: vt contingit hîc, non enim fit iniuria proli, cum ea non possit esse in matrim. rato: nec manenti in seculo; quia potest aliud inire matrimonium: & quamuis esset aliqualis iniuria, non tanta est quin bono religionis maximo compensari valeat. Huius sent. videntur esse *D. Th. 4. d. 17. q. 1. a. 3. q. 2. corp. Ricard. eod d. a 2. Durand. q. 2. n. 9. Palud. q. 3. a. 3. n. 10. Altisiodor. l. 4. sum. tract. 9. c. 2. in quæst. incidenti quam ibi disp. vers. Solutio ad hoc: Arboreus l. 11. theosoph. c. 16. vers. Quarum an vir Berlarm. l. 2. de monachis. c. 38. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 30. f. 1053.* Et ex iurisperitis, *Turrecremata. c. Sunt qui dicant 27. quæst. 2. a. 1. n. 3. Barbosa ff. sol. matrim. rub. 2. p. n. 76. Lancelot. inst. iuris canon. l. 2. tit de sponsa. verb. Sponsalia.* nam hi omnes Probant hanc dissolutionem. prima ratione posita: & expressè tenent. *Conar. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 7. Ledesm. 2. p. 4. q. 55. art. 2. & q. 59. a. 7. ad fin.*

2 II. Sent. docet. dissolui solo iure Pontificio, ducitur à sufficienti diuisione, quia non dissoluitur iure naturali, nec diuino positiuo, ergo solo Pontificio humano. Prob. minor, quod non dissoluatur iure naturali, latè probabitur n. seq. quòd autem non iure diuino positiuo, probatur: id enim absque præcisa necessitate multiplicandum non est, nec tale ius ex sacra pagina constat, & *D. Paulus 1. Corinth. 7.* multa de matrimonij dissolutione egit, per conuersionem ad fidem: non meminit autem de religionis professione. Nec habetur ex traditione, quia sancti quorum disp. præc. n. 3. memini, qui post matrimonium ratum, transierunt ad perfectum statim, ad veram religionem non conuolarunt vt de D. Alexio constat ex *Metaphrast.* & de aliis, in eorum vitis: & ita non obstat aliquos illorum, ante ius Pontificium, quo professio dirimit matrim. ratum, id fecisse: quia cum non transierint ad veram religionem, sed ad vitam cœlibem, illud supra omne ius, ex reuelatione, & speciali Spiritus sancti instinctu. contingit restat ergo, vt hæc dissolutio ex solo iure Pontificio sit sic tenent. *Hostien. c. Ex publico super. verb. Consummatum de conuers. coning. & ibi Ioan. Andr. n. 9. Anton. n. 16. Anchar. repetit. super c. Canonum, n. 78. de constit. Felin. cons. 26. n. 16.* Et ex Theologis *Gandauo quodlib. 5. q. 35. Metina l. 5. de sacr. hominum continentia, c. 86. & seq.*

3 III. Sent. quam probabiliorem reputo, licet duæ præcedentes probabiles, sint asserit hoc competere professioni, ex solo iure diuino positiuo. concedente Christo id priuilegium illi. Prob. quia non competit ex natura rei, nec ex iure Pontificio, ergo ex iure diuino positiuo. Prob. 1. non competere ex natura rei, quia aliàs non posset dici matrimonium ratum ex natura rei indissolubile, id enim tale dici nequit, quod per causas naturales solui potest: vt cæteri contractus naturales sunt dissolubiles, quia in eorum natura dantur causæ sufficientes dissolutionis. Et confirm. quia si matrim. ratum ex natura rei dissolueretur per superuenientem fornicationem, non diceretur ex natura sua indissolubile 2. quia attenta sola rei natura votum solemne emissum, post matrim. ratum est prorsus irritum: ergo non potest per illud ex natura rei dissolui matrim. ratum: patet antecedens, quia res vni tradita nequit validè alij tradi, absque domini consensu: per matrim. autem traditum erat corpus alteri coniugi: non valet, si dicas hanc iniuriam compensari maiori religionis bono: quia hoc tantùm est verum supposito Christi priuilegio, quo stante includitur in matrim. rato tacita quædam conditio, nisi volueto ad religionem transire, aliàs enim ex natura rei non includeretur. Quod sic constat, nam aut hoc maius bonum, est coniugis transeuntis ad religionem; & huius bonum non compensat iniuriam alteri illatam auferendo rem suam: debet enim esse maius bonum eiusdem iniuriam passi: aut est maius bonum coniugis manentis in seculo, & hoc non: quia ipsi nil vtilitatis accrescit: aut maius bonum totius Ecclesiæ, quod manens in seculo, bono proprio præferre tenetur: & hoc non probat dissolui per hoc matrimonium: quia sæpè erit inutilis Ecclesiæ, & ad eo rudis, vt ad id sit ineptus; item, quia similiter probaret per episcopatum dissolui: item similiter probaret de matrimonio consummato, saltem vbi non est proles: item solùm probaret licere ingredi, non tamen prius matrimonij vinculum dissolui. 3. quia nullus est contractus ita indissolubilis, ac matrim. ratum: vt constat, cæteri enim contractus multis ex causis dissoluuntur, & præcipuè ex mutuo consensu quod longè abest à matrimonio: at professio religionis non dissoluit cæteros contractus, per quos ius acquiritur tertio, vt obligationem ad soluendum debita venditionem. Dices hoc non repugnare religioni: contra, seruitus repugnat religioni, & tamen, qui se in seruum

num vendidit, nequit ad religionem conuolare. 4. quia neutra ratio primæ sent. probat ex natura rei dissoluere: non prima, quia religionis professio non est vera mors spiritualis, sed metaphorica: item alias dissolueret matrim. consummatum. Item vota simplicia in religione approbata, vt in Soc. Iesu, sunt mors spiritualis, immò cum quis renunciat honoribus, æ diuitiis, in seculo, mors est spiritualis, iuxta illud *Pauli Gal. 2. Viuo ego, iam non ego.* item est mors voluntaria, & non naturalis & ita non apparet, quo pacto possit ex natura sua dissoluere contractum, ex natura rei indissolubilem. Præterea, quia etiam matrim. ratum non continet traditionem proprie spiritualem, cum re vera tradatur corporum dominium, per contractum externum, & sensibilem. Quod autem id non probet 2. ratio, quia religio est status perfectior, probatur, quia idem probaret de matrim. consummato. Quod si dicas fieri iniuriam proli, & relictæ fœminæ cum iam sit defforata: cessat vtique hæc iniuria quando non esset proles, & relicta consentiret. Præterea, quia in matrim. rato potest esse similis iniuria relictæ, quando absque seminis effusione defforata esset, quo casu non est matrim. consummatum, vt dicemus *disp.* 21. *n.* 5. Præterea, quia esse religionem statum perfectionem, & mortem spiritualem, non probat dissolui prius matrimonij vinculum, non enim est incompatibilis cum vinculo matrimonij, vt constat quando post matrim. consummatum, ambo communi consensu profitentur, valet enim professio, & manet matrimonij vinculum, & quando ante consummatum, ambo simul profitentur, valet professio, & non dissoluitur vinculum matrim. rati iuxta D. *Thomam*, & aliquos vt dicam *disp. seq. n.* 2. Sed tantum probat manenti vinculo matrimonij posse alterum transire per commutationem ad statum perfectiorem. Ex his ergo probatum restat per professionem non dirimi ex natura rei matrim. ratum. Prob. alia pars nempe hoc non prouenire ex solo iure Pontificio, ex *c. Ex publico, de conuers. coning.* vbi fatetur Alexand. III. hoc deduci ex sacri eloquij interpretatione: & ex *c. Ex parte, el. 2. eo. tit.* vbi ait Pontifex sanctos ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem, transisse à matrim. rato ad statum perfectiorem. 2. quia cum dissolutio matrim. rati sit certissima, reduci debet in causam certam, incertissimum autem est, posse lege generali statui dissolutionem matrimonij rati: vt dixi hoc 2. *lib. disp.* 14. *n.* 4. ergo reduci debet ad Christi priuilegium: per quod omnia consonant. 3. quia initium huius consuetudinis non inuenitur in iure Ecclesiastico, sed à principio nascentis Ecclesiæ exrat, vt constat in exemplis adductis *disp. præc. n.* 3. ergo credendum est hoc Christi priuilegium per traditionem haberi: & ad hoc est duplex congruentiæ ratio adducta pro priori sent. *n.* 1. & fortè hoc modo affertur à DD. *ibi* citatis, & non quasi velint probare ex natura rei dirimi matrim. per professionem. Noluit autem Christus id priuilegium concedere respectu matrimonij consummati, quia significat indissolubilem vnionem Christi cum Ecclesia per carnem & ratione iniuriæ prolis, & fœminæ in seculo relictæ: & quia cum per commixtionem fiant coniuges vna caro, esset acerbum eos diuidere: vt ait *Alex. III. c.* 2. *de conuers. coning.* Hanc sentent. tenent *Scot. 4. d.* 31. *q.* 1. *v. Tertio modo dices potest. Abul. 1. Reg. c.* 8. *q.* 98. 103. 113. *Victoria de potest. papæ. propos.* 1. *n. ad* 1. *Sotus 4. d.* 27. *q.* 1. *a.* 4. *concl.* 1. *vers. Ad illud, Petrus de Soto lect.* 12. *de matrim §. Post hoc, Led. 2. p. 4. q.* 63. *a. fol.* 516. *col.* 4. *Corduba l.* 1. *quæst. q.* 55. *§. Ad rationes. Veracruz 2. p. speculi, a.* 28. *concl.* 2. *Angles floribus, 1. p. 1. de essentia matr. d.* 27. *a.* 3. *dific.* 1. *fol.* 530. *Enriquez l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 6. *Barth. à Ledesm. dub.* 64. *de matrim fol.* 1566. *Petrus de Ledesm. de matrim. q* 61. *a.* 2. *concl.* 4. *f.* 591. Et ex Iurisperitis, *Ant. Cucus l.* 5. *anst. maior. tit* 12. *n.* 277. *Gutier. l.* 1. *quæst. can. c.* 17. *n.* 26. 35. 43.

Ad argumenta primæ, & secundæ sententiæ, constat. ex dictis *num.* 5.

DISPVTATIO XX.

Vtrùm quando post matrim. ratum, vterque coniux communi consensu professus religionem vel alter professus, & manens in seculo vouet continentiam, dissoluatur matrimonium ratum?

SVMMARIVM.

Quid conferat scire, an dissoluatur vinculum necne, num. 1.

Opinio asserens non dissolui, quando vterque professus, n. 2. *& verior contraria, num.* 3.

Quid quando manens in seculo vouet continentiam, 4.

1 HÆc quæstio vtilis est, nam si dicamus vinculum matrimonij non dirimi, si alter post professionem fornicetur, adulter erit: & dispensante Pontifice in professione, non poterit aliud inire matrimonium, nisi simul Pontifex dispenset in matrimonio rato, contrarium autem in vtroque euentu dicendum est, si vinculum illud dissoluatur. Ita aduertit *Ledesma 2. p. 4. q.* 63. *a.* 3. *f.* 517.

2 Aliqui ergo asseuerant non dissolui vinculum, cum vterque communi consensu professus. Quia quando vnus tantum professus, quantum in se est, renunciat vinculo coniugij, & ideò alter à vinculo illo absoluitur: dū vterque autē professus, neuter renunciat Præterea, quia textus omnes quos retuli, *disp.* 18. *n.* 3. decidentes matr. ratum dissolui per professionum expressè loquuntur, quādo alter sponsus religionem professus. sic *D. Th. 4. d.* 27. *q.* 1. *a.* 3. *quæstiunc.* 3. *ad* 1. *Palud. ibi, q.* 3. *a.* 2. *concl.* 2. *n.* 11. & clarè videntur tenere *Palacios ead. d. disp.* 1. *f.* 576. *col.* 2. *§. Est autem*: & censet esse probabile *Ledesm. cit. n.* 1. & videtur censere probabile *Enriquez l.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 6. *in commento, lit. D.* tantùm enim appellat oppositum probabilius. Et est probabile.

3 Sed multo probabilius est dissolui, quia hæc dissolutio non prouenit ex iuris proprij renunciatione, non enim sufficit ad eam vtriusque coniugis renuuntiatio, nedum vnius: sed hoc oritur ex Christi priuilegio, qui hoc professioni cōcessit, eò quòd mors spiritualis, & status perfectior sit: vt dixi disp. præc. n. 3. quæ rationes æquè procedunt, siue vterque, siue alter professus. Et ita hāc sent. dicit communiorem esse, & in eam magis inclinat, *Ledes. proximè citat.* & dicit esse probabiliorem *Enriq.* quem *n. præc.* retulit.

4 Hinc infertur non audiendum esse *Palud. allegatum, n.* 4. qui dicit non dirimi matrim. quando communi consensu alter professus: alter autem in seculo continentiam vouet: quia ambo sunt conformes in proposito. Sed hæc sententia nullo modo est tuta: quia textus allegati *disp.* 18. *n.* 3. absolutè decidunt vinculum matrimonij rati dirimi. per alterius professionem.

DISPVTATIO XXI.

Quando censeatur matrim. consummatum, ita vt indissolubile efficiatur professione, aut Pontificis dispensatione?

SVMMARIVM.

Quando semen non recipitur in vase naturali, non est consummatum, n. 1.

Quacumque arte, aut, Dæmonum ministerio in vase recipitur, est consummatum, 2.

Quæ sint difficultates disputandæ, 3.

Quid si vir penetret vas fœmineum, non tamen intra vas seminet: ponitur 1. *opinio affirmans, n.* 4. *contraria, n.* 5. *& quid. si fœmina sola seminet*, 6.

An saltem quando vir defforauit fœminam post matr monium ratum, non tamen seminauit, possit religionem ingredi, vel interdicatur ratione, dammi. 7.

An credendum sit viro, qui accessit ad sponsam, & dicit se non seminasse, 8.

Soluuntur argumenta. 9.

Vtrum satis sit virum seminare intra vas, fœmina non seminante: ponitur vera opinio affirmans satis esse, num. 10. *& contraria probabilior*, 11.

An semen fœmineum sit necessarium ad generationem, & passit dici Virginem illud mansisse in Christi incarnatione, 12.

An cons'a praecedens matrimonium, efficiat illud consummatum: opinio affirmans. 12.

Contraria verior, num. 13 & explicatur l. Licta, vers. Dicebam, ff. si cert. pet.

Quod instantaneum sit, dicitur in esse, n. 12. iuncto n. 13.

1 IN hac disp. conueniunt omnes, quacunque seminis effusione extra naturale vas, non consummari matrimonium: & colligitur clarè ex *c. Extraordinaria, 35. quæst. 3.* quod est Vrbani Papæ, vbi habetur pollutionem extraordinariam non producere affinitatem. Et ratio est, quia ea non est copula carnalis, nec efficit coniuges vnam carnem, sic docent omnes authores.

2 Similiter conueniunt consummari, quacumque arte semen recipiatur intra vas naturale, absque illius penetratione, quia ea copula sufficiens est generationi, per eamque sponsi vna caro efficiuntur. sic *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 11. ante §. 1. Corduba sum. q. 178. Sotus 4. d. 27. q. 1. n. 4. vers. Causa dirimendi, Corona confess. vlt. parte, materia de matr. c. 8. n. 12. Enriquez l. 11. de matr. c. 15. n. 3.* Et ex iurisperitis, *Alex. de Neuo, c. Fraternitati, n. 12. de eo qui cogn. consang. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 14. n. 8. Sylu. Matrimon. 8. q. 18. dict. 2. Tabiena, v. Impedimentum, impedimento 4 q. 2. n. 3. Greg. Lop. l. 3. verb. Carnalmente, tit. 6. p. 4.* Et hoc verum est, quatnuis dæmonis ministerio semen viri in vase debito recipiatur, vt docent *Rosella, Sylvest. & Tabiena, ibi.*

3 Titia tamen vertuntur in quæstionem. I. An sufficiat vasis penetratio absque seminis receptione. II. An requiratur vtriusque sponsi seminatio. III. An si copula matrimonium præcedat, illud consummet.

4 Quæstio. I. Vtrum matrim. censeatur consummatum dum sponsus vas fœminæ penetrat, minimè effundens semen intra vas Duplex est sent. I. ait sufficere vt, vir penetret vas, licèt intra non seminet. Prob. quia *c. de conuers. coniug.* dicitur posse alterum transire ad religionem, & per consequens matrim. non esse consummatum, modo carnalis commixtio inter eos non intercenerit: & *c. Ex publico, & c. Ex parte tua, eod. tit.* modò carnalis copula non sit sequuta: at hæc est vera carnalis copula, & commixtio, ergo. 2. quia cum hoc sit priuilegium concessum à Christo supra naturam matrimonij rati, quæ est vt sit insolubile, non debet ampliari, sed restringi, vt intelligatur, modo nulla carnalis coniunctio, etiam sine semine, intercenerit. 3. quia vna ex causis ob quas Christus noluit concedere id priuilegium matrim. consummato, fuit gratia euitandi damni sequuti sponsæ, quæ minus apta matrimonio maneret, at non minus inepta manet in hoc casu, quàm si vir seminasset, ergo. Hanc tenent multi discipuli D. Thomæ, vt referi, eos sequens *Petrus Ledesm. matr. q. 61. a. 1. à fol. 581. Medina l. 5. de sacrorum hominum continentia, c. 76. & 79. Manuel 1. to. sum 2. edit. c. 239. n. 2.* Et pro hac sent. faciunt *Tabiena verb. Bigamia, q. 3. § fin. & ibi Armil. n. 2.* dicunt enim esse Bigamum, qui contrahit cum aliqua defiorata ab alio circa seminationem: cum tamen prius dixissent, quod si prius matrimonium, vel secundum non sit consummatum, non est bigamus: & sic sentiunt ad matrimonij consummationem, sat esse vas penetrare.

5 II. Tamen sententia longè verior ait, id non sat esse, sed necessariò requiri, vt semen virile vas sponsæ subintret. Prob. 1. quia copula carnalis, per quam consummatur matrimonium, est ea, per quam coniuges efficiuntur vna caro, vt constat; tum ex significatione, significat enim matrimonij consummatio, per eam carnis vnitatem, mysterium incarnationis, per quod Christus per vnitatem carnis est Ecclesiæ coniunctus: tum etiam, quia *Alexand. III. c. 2. conuers. coniug.* vbi dixit posse coniugem ante copulam ad religionem transire, subdidit rationem, his verbis, *quia cum non fuissent vna caro simul effecti.* Et ita apertè sentit talem debere esse copulam, per quam vna caro efficiantur, sed dum semen non recipitur intra claustrum fœminæ, non efficiuntur vna caro, vt clarè colligitur ex *c. Lex*, quod est Benedicti Papæ, 17. q. 2. ibi, *propinquitas enim sanguinis*: iunctis verbis præcedentibus, dixerat enim non aliter fieri vnam carnem, quam si carnali copula sibi cohæreant: & subdit hæc, *neque osculum parit propinquitatem, quod nullum facit sanguinis commixtionem*, & ita quod prius vocauerat carnalem commixtionem, modò vocat sanguinis, id est, seminis commixtionem. Et non efficit vnam carnem, nisi vir intra vas seminet, vltra DD. allegandos, docent *D. Th. 4. d. 41. q. 1. a. 1. quæstiunc. 4. ad 2. D. Bonau. ad d. q. 1. Richard. ibi a. 1. q. 2. gl. c. Extraordinaria, fin. 35. q. 1.* ergo per talem copulam non consummatur matri. 2. quia etiam absque corporum coniunctione, virili semine recepto intra vas, consummatur matrim. iuxta omnes, vt dixi n. 2. ergo tota consummationis ratio est, seminis receptio, & carnium commixtio est omnino impertinens 2. quia copula requiritur ad consummationem, apta ad generandum, aliàs copula Sodomitica consummaret matrimon. quod absurdissimum est: ex penetratione autem absque seminis effusione, non potest sequi generatio. 4. quia vltra significationem, potissima indissolubilitas matrimonij consummati, ratio est, iniuria prolis: quæ esse non potest absque seminis receptione. 5. quia ex tali copula non oritur affinitas, vt ferè omnes fatentur, quod inde prouenit, quia cum vir, & vxor non efficiantur per eam copulam vna caro, consanguinei vnius non fiunt alteri coniuncti: ergo similiter ea copula non consummat matrim. cum ad vtrumque desideretur coniuges vnam carnem effici. 6. quia vt vidimus nu. 10. DD. asseuerantes non exigi semen fœmineum ad consummationem ea, ratione ducuntur quod id semen ad generationem necessarium non sit: DD. autem contrarium opinantes, opposito innituntur fundamento, vt dicemus nu. 11. Quare omnes illi sentiunt eam solam copulam consummate quæ ad generandum sufficit, qualis sola est, vbi semen intra vas naturale recipitur. Hanc tenent ex iurisperitis, *Vincentius, c. fin. de sponsi. Hugo 31. q. 3 c. 1. Archid. c. Extraord. 35. q. 3. & c. unic. n. 3. de sponsi. impub. in 6. Innoc. c. Attestationes, inst. de sponsi. impub. Ioan. Andr. eod. Qua contra ius fine, de reg. iur. in 6. Prap. c. fin. 55. de Henr. c. fraternitati, n. 10. de eo qui cogn. consang.* & videtur clarè tenere *Anch. ibi prine. iuncto fine* principio enim dicit, non contrahi, affinitatem nisi vir intra vas seminet: & fine dicit inde colligendum esse quando vir possit ingredi religionem: eandem supponunt *Abb. ibi, fine, & c. Alex. de Neuo, n. 10.* Supponunt enim exigi, vt vir seminet, & solum indubium vertunt, an requiratur fœminam etiam seminare: eandem tenent *Rosella verb. Impedimentum, impedimento 14. n. 9. Sylu. Matrimonium, 8. q. 15. dicto Tabiena verb. Impedimentum imped. 14. q. 2. n. fin. Ant. Cucus l. 5. inst. maior. t. 12. n. 243.* Et ex Theologis *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 11. ante §. 1. Sotus 4. d. 27. q. 1. à. 4. vers. causa dirimendi, & vers. Hoc autem complexum Corduba su. q. 178. Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 8. & c. 15. n. 13. Corona confess. vlt. p. materia de matrim. c. 8. n. 11 Vega l. 3. summa, casu 157. & l. 6. casu 17.*

6 Hoc autem verum est licet vir penetrante nec siminante, fœmina seminaret: quia ad id generationem minimè sufficit, sic *Sylu. & Sotus proxime citati.*

7 Id tamen obseruandum est, aliquos asserere sponsum sponsam virginem absque seminis immissione defloratam, arceri à religionis ingressu, ratione damni illati: quamuis si ingrederetur, professione sequuta, dissolueretur vinculum illius matrimonij, quod ea copula consummatum non est. Sic *Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 8. & c. 15. n. 13.* Eabsque dubio id credò verum esse, quando sponsus dolosè sponsam defloraret, habens animum non consummandi, sed ingrediendi religionem quia etiamsi solam dedisset de matrimonio fidem, defloratione secuta non posset ratione damni religionem ingredi vt dixi *l. 1. disp. 44. n. 3.* Quando tamen absque dolo id accidit, quia accessit animo consummandi, & non potuit propter debilitatem, vel quia impeditus est eo quod aliquis superuenit, & ratione honestatis secessit ab vxore, vel quia in ipsomet actu Spiritus sanctus religionem inspirauit, & ita ante consummationem se retraxit: credo posse ingredi nulla enim iniuria

vtrè

verè itrogatur sponsæ, cum nil fraudulenter egerit sponsus, nec delicti reus sit, & iure suo vtatur. Præterea, quia ius concedit bimestre, vt possint sponsi non consummare matrimonium, & ingredi religionem, vt latè dicemus infra disp. 24. & tamen eo tempore moraliter loquendo contingent oscula, & tactus, ex quibus sponsa non leue damnum patietur ad alias nuptias, & eo damno minimè obstanti, quia sponsus suo iure vsus est, poterit religionem ingredi.

8 Non crederetur autem in foro externo, sponso qui ad sponsam accessit, dicenti se minimè seminasse: quia est testis in causa propria, & cum frequenter seminatio contingat, ea præsumitur: in foro autem conscientiæ fides ei adhibenda esset. Sic *Archid. c. Extraordinaria, 35. q. 3. Petr. de Sanson*, quem refert, & sequitur *Henric. c. Fraternitas, n. 9. de eo qui cognouit consang. & ibi Alex. de Neuo. n. 8. Sylvest. Matrimonium, 8. q. 15. dict. 1. Greg. Lop. l. 5. verb. Carnalmente, t. 6.* p 4. Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 41. q. 1. a. 3. concl. 1. n. 18. D. Anton. 3. p. t. 11. ante §. 1.*

9 Ad 1. argum. ex propositis n. 4. respondetur, eam solam dici veram carnalem copulam, per quam coniuges efficiuntur vna caro: vt probani n. 5. Ad 2. dico, in hoc euentu non extendi priuilegium, nisi ex mente ipsius Christi, qui illud concessit matrim. consummato, ratione significationis, & damni prolis, vnde de ea consummatione apertè intellexit, quæ apta est significationi, & proli suscipiendæ, qualis sola est, vbi semen intra vas recipitur: vt probani eod. n. 5. Ad 3. argumentum fateor eam esse aliqualem rationem: potissima tamen est significatio, & damnum prolis, quæ hic desunt.

10 Quæstio II. Vtrum censeatur matrimon. consummatum, si solus vir intra vas naturale fœminæ semineri? communis sent. affirmat censeri consummatum, eóque innititur fundamento, quod semen fœmineum ad generationem necessarium, non sit, teste *Philosopho l. 2. de gener. anim. c. 2. & Galeno* sibi contrario, *1. l. de sanit. tuenda, c. 1. & l. 1. de natur. facult. c. 3. Auicen. l. 9. animal. & c. 1.* multis aliis, quos referunt, & sequuntur *Hugo Senensis super l. Tegni Galeni, l. 2. super §. Frigidum vero, & siccum. Felinio, l. metaph. q. 2.* Et ex Theologis *D. Th. 3. p. q. 31. a. 4. ad 3.* quę ferè omnes Theologi sequuntur: cum ergo copula generationi sufficiens consummet matrim. vt latè probani n. 5. & talis sit, vbi vir solus intra vas fœmineum seminat, illa consummabit. Sic docet *Cardin. c. Fraternitati fine, de eo qui cogn. consang.* vbi, *Abb. fin Alex. de Neuo, n. 10.* & clarè videtur tenere *Anchar. ibi.* nam *paulo post princ.* ait ad affinitatem non requiri semen fœminæ, & *in fine* concludit, inde colligendum esse, quando vir possit religionem ingredi. Idem videtur clarè tenere *Archid. c. Extraordinaria, 35. q. 3. fin.* vbi relata contraria *Hugonis* sent. remittit se ad ea, quæ notauit *c. Nasci 56. d.* vbi defendit semen muliebre non desiderari ad generationem: & ita apertè sentit, nec ad consummationem exigi. Idem tenent *Sylvest. Matr. 8. q. 15. dict. 2* dicens esse omnium, & refert Fredericum: quem etiam ferè omnes DD. referunt: sed cum diligenter quæsierim, in nullo loco ex iis qui citantur, inueni: *Rosella verb. Impedimentum, imp. 24. n. 8. Tabiena, verb. Impedimentum, Imped. 4. q. 2. n. 3. fine. Ant. Cucus l. 5. inst. maior. t. 12. n. 243.* Et ex Theologis, *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 11. ante §. 1. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. vers. Hoc autem perplexum, Enriq. l. 11. de matrim. c. 8. n. 7. in comment. lit. N. & t. 15. n. 3. Barth. à Ledesma de matrim. dub. 40. concl. 5. Vega l. 3. summa, casu 147.*

11 Sed quamuis hæc sent. communior. & probabilior sit non tamen est adeò certa, vt quidam ex eius defensoribus existimant, cum innititur illi soli principio philosophico, quod semen fœmineum non sit necessarium ad generationem, & illum non est certum: quia satis probabiliter multi tenent contrarium, vt *Hippocrates, & Galen*, quos refert *Iabellus 8. metaphys. q. 17. idem Ant. Andr. eod. l. 8. q. 2. Valles l. 2. controuer. med. & philosophic. c. 6. Vega l. 1. de arte medendi, c. 1.* & latè *Petr. Matotr. de semine, à §. Iam verò, vsque in finem*, Et ex Theologis *Abul. paradox. 1. c. 48. Cai. 2. 2. q. 154. a. 12. §. vltimo incipienti, Ergo*: & multi alij: cum ergo fundamentum non sit certum, ita nec opinio illi innitens; quod adeò probabile est, vt *Suarez 3. p. q. 32. a. 1. disp. 10. sect. 1. f. 182.* fateatur cum aliis esse probabile adfuisse semen in Virgine, absque omni prorsus inordinatione, vt ministraret conceptioni Christi materiam, vt sic esset vera, & naturalis mater Dei: quod idem defendit *Petr. Mato in append. ad tract. de semine*, vbi quid naturale, & quid miraculosum fuerit in Christi conceptione, *§. An verò Maria virgo*, & probat absque omni inordinatione, & concupiscentia posse decidi semen. Quare concludo esse probabile non consummari matrim. nisi etiam fœmina seminet, Prob. quia ad matrimonij consummationem requiritur copula, ex qua sequi potest generatio, vt fatentur *Sylvest. & Tabiena, vbi allegani, n. præced.* & clarè colligitur ex cæteris DD. cum inde probent consummari matrim. absque fœmineo semine, quod non sit ad generationem necessarium, sed probabile est, nisi fœmina seminet, non posse ex ea copula sequi generationem: vt probani: ergo similiter habet eandem probabilitatem, non esse consummatum matrim. viro solo seminante. Item quia est probabile per solam vtriusque seminis commixtionem, fieri coniuges vnam carnem: vt ex *D. Th. Bonau. Viguerio*, statim dicam: est etiam probabile non oriri affinitatem ex copula, in qua mulier non seminat: vt ex aliquibus dicam: ergo etiam est probabile ea copula non consummari matrimonium: nam vt probani num. 5. ea sola copula consummat, per quam coniuges efficiuntur vna caro, & quæ satis est ad affinitatem producendam. Pro hac sent. videtur apertè *D. Th. 4. d. 41. q. 1. a. 1. quæst. 4. ad 2.* vbi hæc dicit, *Vir & mulier efficiuntur vna caro per commixtionem seminum, vnde quantumcunque aliquis claustra pudoris frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur affinitas*: quod eisdem verbis docent *D. Bonau. 4. d. 41. q. 1. Viguer. l. inst. c. 16. §. 7. vers. 9. in sexto imped.* vbi pondero hos asserere non effici vnam carnem, nec contrahi affinitatem: vnde consequenter iuxta dicta sequitur, non consummari matr. Ad idem sunt *Laurent.* quem refert & sequitur *Archid. c. vnico de sponsi. in 6. n. 3. & 4. & Duran. 4. d. 41. q. 1. n. 7.* vbi docent non contrahi affinitatem, nisi adsit vtriusque seminis commixtio: & dicit *Archid.* hoc manifestè probari, *c. Le 2. 27 q. 2.* vbi, *sed nec osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commixtionem.* Et in proprijs terminis tenent *Vincentius, & Host.* (vt refert *Sylu. Matrim. 18. q. 5. dict. 2.*) *Hug. 31. q. 3. c. 1. Ioan. c. Fraternitati, Initio, de eo, qui cog. consang. & ibi Ant. n. 3.* & videntur tenere *Hostien. ce c. Fraternitati. fin. Ioan. Andr. ibi, n. 2. Henr. fine, Præpos. 2.* vbi relata hac sent. Innocentij: requiri vtriusque seminis commixtionem, hæc dicunt, *Hac opinio non multum placet, quia non facile de commixtione seminis vtriusque fieret iudici fides, nisi sequuta prole: hoc ideo dico quia sine seminum commixtione non fit generatio.* Vbi pondero eos dicere non multum placere, quasi aliquantulum, & tanquam probabilis ea opinio placeat: & eos concludere ad generationem esse necessariam vtriusque seminis commixtionem: vnde infero iuxta dicta, esse etiam necessariam ad consummationem.

12 Quæstio III. Vtrum matrimonium consummetur per copulam præcedentem? Id enim affirmat *Hippol. singul. 500.* referens *Clandium, & Syluam nuptiarum*, & in hanc partem inclinat *Bald.* licet nihil definiat, *c. Licet, de transl. episc. fin.* & probat, quia matrim. sequens retrahatur ad copulam præcedentem, & illam ita confirmat, vt prolem ex ea habitam efficiat legitimam, *c. Tanta, qui filij sint legit.* ergo similiter confirmabit, vt censeatur habita post matrimonium, illudque consummet. Et confirmat, quia, cum id quod incontinenti fit, videatur in esse, *l. Lecta, vers. Dicebam. ff. si cert. pet.* saltem ita erit, quando paulò post copulam, matrim. celebratur.

13 Sed dicendum est minimè consummari, quia matr. solùm consummatur per copulam matrimonialem, illa autem fornicaria est. Item per *c. Veniens, de sponsalibus*, vbi probatur, vt sponsalia transeant in matrimonium, per copulam,

pulam, iuxta *c. Is qui fidem de Sponsa.* oportere, vt copula illa subsequatur matrim. Nec obstat 1. argum. contrarium quia quamuis illa fictio admittatur fauore prolis, quæ non deliquit: æquum non est eam fauore fornicantium admitti cõtra regulam *l. Sine hereditaria ff. de neg. gest.* Non obstat etiam argumentum, quia ea regula procedit per fictionem quoad iuris effectus, & nusquam legitur legem aliquid fingere in delinquentium fauorem, & ideo hanc sent. tenet. *Paul. l. fin. n. 4. C. de episc. & cler. boschaus tract. de nuptiis. l. 1. n. 8. Ripa rubr. ff. sol. matr. n. 25 Socin. iun. cons. 28. n. 6. & 16. Sylu. Religio 2. q. 9. & verb. Dinortium. 4. 1. dist. 4. Tabiena, verb. Impedimentum, impedimento 2. q. 3. n. 4. fine, Nauar. c. 22. Hisp. n. 95. Lat. n. 84. Cou. 4. decre. 1. p. c. 4. §. 1. n. 15. Acosta. l. Cum tale, §. Si arbitr. ampliat. vlt. n. 18. ff. de cond. & demonst. Menoch. de præsump. l. 3. præsump. 1. n. 44. & 45. Barbosa* alios referens, *ff. solut. matr. rub. 2. p. n. 107.* Et ex Theologis *Palacios 4. dist. 27. disp. 2. fol. 585. Enriquez l. 11. de matri. c. 8. n. 8. Petr. de Ledesma de matrim. q. 61. a. 1. fine.*

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm copula per vim extorta ita consummet matrimonium, vt neutri sponso liceat ad religionem transire?

SVMMARIVM.

Quando post bimestre concessum a iure ad deliberandum de ingressu religionis, sequitur copula vi extorta illud consummat, n. 1.

Quot sint quæstiones disputandæ, 2.

An copula intra bimestre vi extorta, illud consummet 1. opinio negans 3. 2. Verior, consummare, 4.

Vtrum possit sponsa vi oppressa ingredi religionem, opinio negans, n. 5. & ibi, vbi ius distinguit, nec nos distinguere debemus.

Opinio verior affirmans n. 6. & ibi, nullus ex culpa sua commodum reportare debet, & sine sua culpa nemo debet suo iure priuari.

Quid si proles sequuta sit & commode educari nequeat. 7.

Vtrum vir vi copulam extorquens, possit ingredi religionem, 8.

Quid sit vir ante matrimonium consummatum tradat vxorem alteri deflorandam, an possit ingredi religionem, n. 9. solum argumenta, 10.

Quid, quando metu sponsa cognita est? Opinio asserens non posse sponsam ingredi religionem, n. 11. Contraria verior, n. 12.

An sponsus peccet cogens, sponsam post bimestre, n. 12. & quid ante bimestre. 1. opinio non peccare, n. 14. Contraria verior. 15.

An exigatur, vt peccet sponsus cogendo, vt sponsa affirmet, se velle ingredi religionem 16.

Vtrùm sponsa vim passa possit semen expellere, n. 17 & ibi quid de passa vim ab alio, & an liceat vi surripere a latrone furtum iam ablatum etiam ipsum occidendo.

1 QVæstio hæc si intelligatur de copula vi extorta post bimestre concessũ vxori ad deliberandũ de religionis ingressu, dubio caret. Quia cum vir vtatur iure suo vtendo corpore sibi debito, vere consũmatur. matr. & neutri licet ad religionẽ transire Sic. Ioa. *And. reg. Qua contra ius de reg. iur. in 6. Præpos. c. final. 55. de Sylues. verb. dinortium. q. 5.* vbi *Armil. n. 6. Greg. lop. l. 4. fine t. 1. p. 4. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. q. 12. vers. Circa præmissa dubium, Petr. de Ledesma de matrim. q. 161. a. f. 83.* Vnde tota difficultas est quando copula intra illud bimestre vi extorquetur.

2 5. Igitur quæstiones disputandæ sunt. I. est vtrum per copulam intra bimestre extortam, consummetur matrimonium II. an saltem liceat sponsæ vim passæ, transire ad religionem III. an idem liceat quando solo metu copula extorta est. IV. an sponsus sic cogens peccet. V. an sponsa vi oppressa possit in continenti semen expellere.

3 QVæstio. I. Vtrum per copulam vi intra bimestre extortam consummetur matrimonium? Quidam censent non consummari, & ita professione sequuta, vel obtenta Pontificia dispensatione, dirimi matrimonij vinculum Prob. Quia matr. consummatum repræsentat vnionem Christi cum Ecclesia per carnem, indeque omnimodam indissolubilitatẽ sortitur, vt probaui hoc 2. li. *disp. 13. n. 1.* & 7. ergo per eam solam copulam cõsummabitur quæ hanc vnionem repræsentare potest, sed huiusmodi est sola copula voluntaria, cum vnio Christi voluntaria fuerit. Ita docent. *Hen-*

ricus c. fin. num. 4. de Sponsa duorum, Armil. verb. dinortium. n. 6. & aliqui vt refert *Dur. 4. d. 27. q. 2. n. 14.* & tanquam probabile ibi relinquit *n. 15.* neutra enim partem definit, & *Pal. 4. d. 27 q. 3. a. 2. concl. n. 10.* dicit hoc esse probabile. Idem videtur clarè tenere *Ioan. And. reg. Qua contra ius, de reg. iur. in 6.* dicit enim copulam ad matr. perfectum, requirere consensum: & idem videntur clare tenere *Abb. c. 2. de conuers. coniug. fine, & Sylues. verb. Dinortium, q. 5.* dicunt enim non videri sponsam communicasse suum corpus cum inuita sit cognita.

4 Sed tanquam certum tenendũ est, matr. consummari, & effici prorsus indissolubile, Prob. quia ea copula vi extorta efficiuntur coniuges vna caro, vt constat ex *c. Discretionem, de eo qui cogn. consang.* vbi definitur inde affinitatem oriri: quod nullo modo contingeret, nisi efficerentur vna caro vt probaui *disp. præced. n. 5.* ergo Et confirm. quia (vt probaui *eod. n. 5.*) copula ex qua oritur affinitas consummat matr. cum ergo copula violenta sufficiens sit, vt oriatur affinitas, consummabit matr. 2. quia ex parte viri, liberè fuit consummatum matrim. ergo ex parte eius, est omnino indissolubile quamuis sponsa profiteatur: & cum matrim. vinculum claudicare nequeat, idem erit ex parte sponsæ. Præterea quia constitutio dissoluens matr. tanquam odiosa, eo quod matrim. fauorabile sit *c. fin de sentent. & re indi.* non est extendenda, sed restringenda, vt intelligatur de matrim. quod nullo modo consummatum est. Hanc sent. vt probabiliorem tenet *Palud. proximè cit. & Durand. eo n. 15.* eam videtur sequi, cum constituat illam in vltimo loco: *Victoria* dicens esse certam, *sum. de matr. n. 2. 55. Led.* idem dicens. *2. p. 5. q. 36. a 3. fin. Palacios 4. d. 27. disp. 2. s. 583 Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 10. Manuel. 1. re. sum. 2. edit. c. 139. n. 2. Lud Lop. 2. p. instr. de matr. c. 54. fol. 1167. Petr. de Led. de matr. q. 81. 6. 1. fol. 583. Vega l. 2. sum. casu 500.* Et ex iurisperitis, *Angel. Matrim. 4. n. 17. Cou. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 10. Perez l. 5. ordin. t. 15. rubr. ad fin. Barbosa, ff. fol. matrim. 2. p. rubrica, n. 106.* & DD. omnes referendi *n. 5.* asserentes sponsam vi oppressam non posse ad religionem transire, sunt eiusdem sententiæ: si enim ea copula matrim. non consummaret, posset vtique. Nec obstat argum. contrarium repræsentat enim vnionem Christi cum Ecclesia, quoad substantiam, nam fiunt coniuges vna caro, sicut Christus per carnem est vnius Ecclesiæ: licet non quoad modum, hæc enim vnio spontanea est, illa autem violenta.

5 QVæstio II. Vtrum saltem possit sponsa vi cognita intra bimestre sibi concessum, ad religionem transire; Duplex est sent. I. & satis probabilis, negant posse. 1. quia omnia iura clamant matrim. consummato, neutri coniungi altero invito licere transitum ad religionem cum ergo non distinguant vtrùm copula vi vel sponte habita sit, nec nos distinguere debemus, *c. Consuluisti 2. q. 5.* quia vir vsus est iure suo exigendo corpus sibi traditum per matrimonij vinculum. 3. ex *c. fin. 55. d.* vbi dicitur non prodesse violenter oculum eruisse, quominus eo orbatus irregularis sit 4. quia ex copula potest nasci proles, cui per matris professionem maxima iniuria irrogabitur, non enim poterit commodè educari. Hanc tenent *Archi. c. fin. ad fin. d. 55. Host. sum. t. de conuers. coniug. n. 9. vers. Quid si virgo, Guida, & Iacobus in suis disp.* quos refert, & sequitur *Ant. c. 2. n. 3. de conuers. coniug. Bald. c. Causam, n. 8. de probat; Sylu. verb. Luxuria, q. 6. dist. 2. Rossella, verb. impedimentum, impedim. 1. n. 3. Barbosa rubr. ff. sol. matrim. 2. p. n. 106.* & clarè videtur tenere *Couar. 3. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 10.* quia licet tantum dicat, non dirimi matrim. professione alterius, at DD. quos pro se refert, dicunt non posse ingredi: & ex Theologis videtur sequi tanquam probabiliorem *Durand. 4. 27. q. 2. n. 15.* & dicit esse probabilem, neutrum definiens. *Victoria sum. de matr. n. 255.* & tenet *D. Ant. 2. p. t. 5. c. 7. §. 1. & 3. p. t. 1. c. 21. §. 1. fi. Sum consl. 1. t. 8. q. 42. Sot. 4. dist. 27. q. 1. a. 4. vers. Quid autem iuris, Led 2. p. 4. q. 53. à 3. fine Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 10. Barth. à Ledesm. dub. 64. de matr. f. 1569. & seq. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 83. §. Caterum circa & 2. p. de matr. c. 54. fol. 1167. Vega l. 2. de sum. casu 500.*

II. Sent.

6 II. Sent. multo probabilior, docet posse ingredi. Prob. sponsus grauem intulit iniuriam, cum non haberet ius copulam extorquendi antè bimestre concessum, *c. Ex publ. de conuers. coniug.* & illa non potest aliter ius suum recuperare, nisi per ingressum, ergo potest ingredi religionem, 1. quia dolus nemini debet patrocinari, nec viri culpa alterius bonum impedire debet, ne culpæ reus inde commodū reportet, *c. Ad nostram, de empt. & vend. c. Tue, de cler. non resid. & c. Sedes. de rescrip.* cum multis similibus quæ congerit *Tiraq. de retrac. de ligna §. 1. gl. 9. n. 68.* 3. quia propter adulterium, hæresim & cætera, potest vxor virū deserere, & ingredi religionē, manente matrimonij vinculo, ergo & propter hanc violentiam: non enim minus est hæc contra ius matrimonij, quàm illa. 4. quia beneficium iuris auferendum non est à fœmina, quæ dilexit, *Indultum. de reg. iur. in 6.* ergo 5. quia sine sua culpa nemo debet iure suo priuari. *c. Discretionem, ad fin. de eo. qui cognou. consangu.* cum ergo fœmina inuita, & absque sua culpa fuerit cognita, non debet iure quod habebat, ingrediendi religionem, priuari. 6. quia non solum iniuste petit, qui petit non dubium, sed qui præuenit tempus, §. *Plus autem, inst. de act.* sed sponsa non tenetur reddere debitum, nisi transacto bimestri à matrim. contracto, vt dicam disp. 24 ergo vir cogens antea reddere, est iniustitiæ reus, igitur hæc iniustitia non debet ipsi fauere, vt priuet vxorem iure ingrediendi religionem. Hanc tenent gl. *c. fin. verb. Inuitus, d. 55. & ibi Prap. Ioan. Andr. reg. Qua contra ius, de reg. iur. in 6. Card. c. 2. q. 2. de conu. coniug. & ibi Abb. fin. Felin. c. causam, de prob. n. 4. Brixiens. & Ioan. de Deo.* quos refert *Ant. d. c. 2. n. 3. Bald. l. 1. §. Remou. ff. de postul. & ibi Ang. init, Paul. n. 4. Hipp. de Marsil. l. 1. in pr. n. 87. ff. ad l. Cor. de sicar. & l. 1. §. Prater. n. 12. ff. de q. Turrec. c. Mutationes 7. q. 1. n. 2. Syl. verb. Diuortium. q. 5.* vbi *Arm. n. 6. Greg. Lop. l. 4. fin. t. 1. p. 4. Perez. l. 5. ord. t. 2. l. 1. f. 81. vers. Circa præmissa dub. Valascus cons. 29. n. 5.* Et ex Theologis, *Paludan. 4. d. 27. q. 3. a. 2. concl. 1. n. 10. Palacios, 4. d. 27. disp. 2. f. 583. Petr. de Ledes. de matr. q. 61. a. 2. f. 584. Manu. l. 20. sum. 2. edit. c. 239. n. 2.* & dicunt esse probabilem *Victoria, Ledesmo, Barth. à Ledesm.* quos retuli n. præcedenti.

7 Poterit tamen per accidens fœmina vi oppressa, impediri à religionis ingressu, ratione damni prolis ex ea copula sequutæ, quæ absque matre commodè educari nequit: secus si possit. Sic. *Petr. de Ledesma. proximè citatus.*

8 Non potest autem sponsus inuita sponsa per vim oppressa, religionem ingredi, quia ex parte sua voluntariè cōsummatum est matrimonium: & sponsę id concedunt DD. 2. sent. vt damnum violentiæ sibi illatū resarciat. Sic *Man. l. 20. sum. 2. edit. c. 236. n. 2.* quamuis DD. allegati n. 3. dicentes per copulam vi extortam non consummari matr. teneantur dicere validam esse professionē, si spōsus profiteatur, nec posse reuocari, imò vinculum matr. dissolui, licet peccet sponsus ratione damni sequuti sponsæ ex sua culpa.

9 Imo aliqui censent sponsum, qui nondum matrimon. consummato, tradidit consanguineo sponsam violandam, non posse ingredi religionem, si tradiderit, vt ipsam renitentem violet. Sic *Ricard. 4. dist. 35. a. 1. q. 1. Rosella verbo Impedimentum imped. 1. n. 4.* & probant *ex c. Discretionem. de eo qui cogn. consang.* quod non facit ad rem, solum enim probat diuortium celebrari non posse, ob adulterium à viro permissum: & ideo hoc reprobant *Tabiena, verb. Impedimentum, impedimento 2. q. 3. n. 4. fin. Palacios 4. d. 17. f. 585. fin. & seq. disp. 1.* quia cum matrimonium adhuc consummatum non sit, bene potest ingredi religionem. Sed *Ricardus* forte intelligit ratione iniuriæ illatæ, non posse licitè ingredi: & hoc verum est, quando aliàs ea iniuria sufficientes resarciri non posset: si tamen de facto ingrederetur, dissolueretur vtique vinculum prioris matrimonij, quod per eam copulam consummatum non erat.

10 Ad arg. I. sent. propositam. 5. respondetur ad 1. ea iura intelligi quando matr. absque iniuria cònsummatum est, & licèt ea id non explicent, colligitur tamen ex aliis, quæ num. 6. retulimus, probantibus nemini fraudem propriam patrocinaturam. Ad 2. negatur antec. quia pet matrimon. traditur statim corporis potestas, sub tacita conditione, nisi alter intra bimestre religionem eligat. Ad 2 dico, illum textum loqui de irregularitate, quæ cum ex membri defectu, & deformitae consurgat, non voluntatem, sed factum respicit. Ad 4. dico solum probare, per accidens impediri tunc, quod n. 7 non concessimus.

11 Quæstio III. Vtrum quando sponsa non vi præcisa, sed metu cadente in virum constantem, oppressa est à sponso, possit religionem ingredi; Aliqui id admittentes, quando violenter oppressa est, id negant, quando metu, quia vis omnimoda libertate priuat, non autem metus, *l. 1. & 2. ff. de eo quod met. can.* Sic *Ioan. And. reg. Qua contra ius, de reg. in 6. Præpos. c. fi. d. 55. Card. c. 2. de conuers. coniug. q. 2. Syl. verb. Diuortium. q. 5. & ibi Armil. n. 6. Greg. Lop. l. 4. fi. t. 1. p. 4. Perez. l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 12. vers. Circa præmissa dubium. Palacios 4. d. 27. d. 2. f. 583.* Et est satis probabile.

12 Sed probabilius est posse, quia ratio ob quam permittitur ingressus: quando copula vi extorta est, non est defectu voluntatis, sed ratione iniuriæ illatę, & iniustitię à spōso admissæ, vt probauimus n. 6. similis autē iniustitia est, quando timore graui copulam extorsit. Et ita *Ledes. 2 p. 4. q. 63. a. 3. ad fi.* dicit idem esse de timore, & de violentia dicendū: quare in vtroque casu sentit esse probabile posse sponsam ingredi: & tenet *Petrus de Ledesm. de matr. q. 61. 4. 2. f. 584.*

13 Quæstio IV. est, Vtrùm peccet sponsus vi, vel timore graui extorquens copulam à sponsa de præsenti? Et quidem quando transactum est iam bimestre concessum à iure ad deliberandum de religionis ingressu, DD. omnes initio huius disputationis citati supponunt non peccare: quia sponsus vtitur iure suo, exigendo sibi debitum, nec potest sponsa iustè denegare. Hoc tamen intellige, quando tentatis aliis mediis pacificis nollet sponsa: si enim his intentatis, violentia vteretur sponsus, peccaret ratione modi: vt si potens rem suam pacificè recuperare, vi extorqueret. Sic *Sylu. st. verb. Luxuria. q. 6. dict. 2.* & ita intelligit *D. Tho. 2 2. q. 154. a. 7. ad 4.* vbi dicit sponsum vim inferentem sponsæ, peccare, sed non esse raptorem: iuxta *c. Lex illa, 36. q. 1. & c. Si quis virginem. 36. q. 2.* intelligitur enim vel quando ante bimestre, vel si post, non tentauit media pacifica. Quod si instes, peccare vi recuperantem rem suam, cum iudicis officium implorare teneatur: respondit *gloss. d. c. 1. Lex illa*, esse multo fortius ius in matrimonio, cum enim vir habeat manuū iniectionem in vxorem, ratione subiectionis potest illam propria authoritate apprehendere: vt ex multis probat *Ant. Gom. l. 80. Tauri, n. 39.*

14 Difficultas autē est, vtrum intra illud bimestre sponsus cogens, peccet? *Manuel. 1. 20. su. 2. edit. c. 239. n. 2.* censet non peccare lethaliter, quia non infert iniuriam sponsæ, quæ adhuc potest religionem ingredi.

15 Sed dicendum est peccare lethaliter. 1. quia aufert corporis integritatem, cum non habeat ius, donec bimestre transeat. Præterea, quia ius certum sponsæ transeundi ad religionem, reddit valdè dubium & litigiosum, & lite mora impedietur professio vsque ad litis conclusionem, magnisque sumptibus opus erit, & dubius erit litis euentus, fortè enim iudex amplectetur probabilissimam sent. docentem non posse ingredi. Præterea, quia fortè ex ea copula sequetur proles, ob quam sponsa impedietur ab ingressu: Deinde, quia DD. omnes allegati n. 6. adeo grauem hanc iniuriam reputant, vt non obstante matrimonij consummatione, credant esse sufficientem, vt sponsa possit perpetuum facere diuortium, profitendo religionem, manente sponso ligato matrimonij vinculo. Tandem, quia potest sponsus in foro externo puniri: vt docent *Bald. & Salic.* quos refert *Ant. Gom. l. 80. Taur. n. 39.* idémque docet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 11.* pro culpa autem veniali, iniquum esse plecti in foro externo. Et ita hanc partem sustinent *Soc. 4. d. 17. p. 1. art. 4. vers. Quid autem iuris, Petr. de Ledesma de matr. q. 61. art. 1. fol. 585.*

16 Temperat tamen hanc sent. *Sotus proximè citatus*, quando sponsa affirmabat velle se religionem ingredi: in hoc enim casu ait peccare lethaliter sponsam cogentem: & fauet,

fauet, quia *Nard. Salic. & Couar. proximè citati*, dicunt non puniri sponsum cogentem, quando sponsa non præmeditabatur hunc ingressum. Sed meliùs *Petrus de Ledesm.* absque ea limitatione loquutus est: & ita, hoc enim casu credo esse culpam lethalem: quia licet sponsa tunc non præmeditaretur, fortè eo bimestri per ius sibi concesso, Spiritus sanctus inspirabit, cui sponsus obstat, extorquens copulam nondum sibi debitam.

17 QVÆSTIO. V. Vtrum sponsa per vim oppressa à sponso ante bimestre possit semen expellere? videtur non posse, quia est intrinsecè malum, & contranaturam ordinantem semen ad sobolis propagationem. Sed si loquatur de fœmina, quæ non à sponso vim passa est, certum reputo, nisi incontinenti semen expulerit, non posse postea: incontinèti autem valdè probabile est mihi posse. Ducor ea communi doctrina, quã amplectuntur *Sotus lib. 5. de iust. q. 1. a. 8. vers. De bonis autem. Bannes 2. 2. q. 64. a. 7. du. 6. 3. ad 2 Arag. to. 2. 7. f. 182. §. In hac difficultate explicanda, & ibi Salon. contro. 1. §. Ex his sequitur, Manuel 1. to. sum. 1. edit. c. 136. n. 15.* quæ habet licere priuata authoritate furem incontinenti vbi furtum attripuit, donec in loco tuto constitutus sit percurrere & eam reputari defensam: similiter ergo reputabitur defensa, cum incontinenti, & statim ac semen receptum est, fœmina vim passa expellit: secus quando iam semen habet possessionem, & est quasi in loco tuto cõstitutum, tunc enim non erit defensa, sed intrinsecè malum. Et confirm. quia possit fœmina illa vim passi, quocumque tempore membrum virile extrahere, si posset, quamuis semen effundendum esset, non enim tenetur id pati: ergo incontinenti ac effusum est, potest similiter expellere, quia cum nondum semen habeat pacificam vasis possessionem, adhuc quasi in fieri, & in ipsa effusione reputatur esse. De sponsa autem de præsenti per vim cognita, id non affirmarem, quia iniuria est multo leuior, nec infamiam patitur, & damnum non est adeo graue. Nec de fœmina per metum cognita, quia copula fuit voluntaria, & cum peccato admissa.

DISPVTATIO XXIII.

Vtrùm si sponsi iurent se nondum matrim. consummasse, sit illis in foro externo adhibenda fides, vt possit alter ad religionem transire, & eo profitente, manens in seculo aliud matrim. inire?

SVMMARIVM.

Non creditur, quando sponsa non erat virgo, & domum sponsi traducta est, secus, si traducta non sit, n. 1.

Creditur si erat virgo, & aspectu talis apparet, 2.

1 SIt. I. Concl. Si Sponsa non erat virgo, nec sponsi domum traducta sit, adhibetur illorum iuramento fides: cum ex aspectu probatio haberi nequeat, & nõ esse traductam, simul cum iuramento, sit vrgens iudicium: si autem traducta esset, non creditur illis in matrimonij præiudiciũ, & dissolutionem: in hac enim non statur soli coniugum confessioni, *c. Super eo, de eo. qui cogno. consangui.* Sic *Host. sum. 2. de conuers. coniug. n. 9. vers. Quid si quis, Bald. l. Deo nobis, in. princ. C. de epis. & cler. n. 7. Anchar. c. Ex publico, n. 3. de conuers. coning.*

2 II. Concl. Si erat virgo, & talis post aspectũ appareat, licet domũ sponsi traducta sit, creditur illis, quia omnis probatio vincitur, aspectu contrariũ testificante. Sic *Anch. ibi.*

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm liceat quandocumque ante matrimonij consummationem, sponsis ad religionem transire, vel sit tempus præscriptum?

SVMMARIVM.

In quo consistat difficultas, & quot difficultates tractandæ sint, n. 1.

An bimestre concessum sponsis sit ad profitendum, vel ad deliberandum de ingressu, referuntur duæ opiniones, n. 2 & 3.

Vera opinio ponitur, n. 4. & an possit iudex hac ratione annum nouitiatus coarctare.

Soluuntur argumenta, n. 5. post quem inuenies cætera summaria.

1 HVius disp. difficultas consistit in intellectu *c. Ex publico de conuers. coning.* ibi, *mandamus quatenus si præfatus vir eam carnaliter non cognouerit, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suũ redire, intra duorum mensium spatium debeat, ipsam absoluat.* Circa quod decretum sex difficultates tractandæ sunt. I. an illud bimestre sit ad deliberandum de religionis ingressu, vel ad profitendum. II. esto dicamus dari ad profitendum, sit correctum per *Trident. sess. 25. de regularib. c. 15.* III. an id bimestre sit præcisum, ita vt iudex nec prorogare, nec coarctare possit IV. qualiter mensuretur id bimestre. V. an casu quo sponsi non intendunt religionem ingredi, teneantur statim matrimonio inito ad debiti redditionem. VI. an transacto eo bimestri liceat sponsis ad religionem transire.

2 DIFFICVLTAS I. Vtrùm bimestre præscriptum *c. Ex publico de conuers. coniug.* sit ad deliberandum de religionis ingressu, vel ad profitendum? Triplex est sent. I. docet præscribi ad profitendum, ita vt teneatur sponsus religionem ingrediens intra illud bimestre profiteri, vel matrim. consummare. Prob. quia *eo c. Ex publico*, præscribitur, vt debeat sponsa intra bimestre ad religionem transire, vel ad virum redire: transire autem, vel ingredi religionem, est ad professionem admitti: vt constat ex *eod. c. Ex publico*, vbi dicitur alterius ingressu dissolui matrimonium: quod de sola professione verificatur. 2. quia si manens in seculo teneretur per annum expectare, minùs ber. ipsi consulcum esset; cum aliis nuptiis copulari nequeat, donec alter profiteatur. hanc tenent *Innoc. d. c. Ex publico, n. vnico. & ibi Abb. n. 11. Prap. c. fin. 55. d. Tabiena Matrimon. 3. q. 3. n. 4. Nau. sum. c. 16. Hisp. n. 26. lat. n. 27.* Et videntur tenere *gl. c. Statuimus, verb. Habitum, de regularib. & Ricard. 4. d. 27. a. 2. q. 2. ad 3.* vbi dicunt posse iudicem compellere sponsam ingredientem, intra certum tempus profiteri.

3 II. Sententia sic distinguit, si alter sponsus ex alterius consensu ingrediatur, dabitur annus ad profitendum: quia eo ipso quod assensum præbet ingressui, videtur consentire, vt detur tempus ordinarium nouitiatus: si autem sine alterius consensu ingrediatur, habebit bimestre: iuxta *dictum c. Ex publico.* Sic *gloss. c. Desponsatam. 27. q. 2. init.* & videtur clarè tenere *d. c. Ex publico, verb. Intra duorum*: & docent *ibi Ioan. Andr. n. 8. Card. q. 6. Anchar. n. 10. & Bruuel. de spensal. concl. 30. n. 2.* Et notat *ibi gloss.* quam sequitur *Host. ibi super verb. Intra duorum, & ibi Card. q. 7.* hoc bimestre currere à die qua iudex præfixit terminum: vt ex eo textu colligitur.

4 III. Sententia, quam veriorem reputo, licet duæ præcedentes probabiles sint, docet id bimestre dari ad deliberandum de religionis ingressu, ad profitendum verò dari integrum annum, qui annus iudice coarctari nequit. Prob. quia hic annus non tantùm datur in nouitij fauorem, vt monasterij austeritates experiatur, sed etiam in monasterij fauorem, vt experiatur nouitij mores, *c. Ad Apostolicam de reg.* ergo quamuis nouitius ob proprium factum possit iure suo spoliari, non tamen poterit monasterium. 2. quia si iure licet sponso religionem ingredi, debet cum iuris priuilegio experiendi integro anno, licere. 3. quia à iure antiquo non licet recedere absque textu expresso, & ne iuris correctio inducatur, debent verba impropriari, vt dixi l. 1. disp. 17. n. 6. ergo cum iure antiquo concederetur annus probationis, *d. c. Ad Apostolicam, & c. Gonsaldus 17. q. 2. nec d. c. Ex publico*, expresse contrarium definiat, sed tantum dicat debere intra bimestre transire ad religionem, quod potest intelligi de transitu per professionem, vel per assumptionem habitus nouitiorum, non debet intelligi de professione, vt ius antiquum seruetur illæsum. Hanc tenet *Host. sum. 1. de conuers. coning. n. 11. & d. c.*

*d.c.Ex publ super verb.Intra duorum,& ibi Ant.n.12.Armil.verb.Diuortium,n.5.*Et ex Theologis.*Palud.5.d.27.q.3.a.conc.2.n.15.D.Ant.1.p.t.1.c.21.§.1.Sotus 4.d.27.q.1.a.4.ver. At verò si infra, Cupna l.2.dec.c.81.n.9.Bart à Led. de matr.dub.64.f.1597.* Temperat tamen *Hostien.d.c. Ex publico,super verb. Intra duorum,& ibi Ant. num.12.* nisi magna interueniat causa, vt iudex annum nouitiatus coarctet,tunc enim poterit.

5 Ad 1.arg.ex propositis n.2.pro 1.senten.respondetur, transire,accipi pro transitu ad assumendum habitum nouitiorum, & licet non tam propriè dicatur hic transitus, quàm dum transitur per professionem,necesse tamen est sic intelligere,ne inducatur iuris concedentis annum nouitiatus correctio.Ad 2.dico nullam iniuriam irrogari, cũ æqua sit vtriusq; conditio,& ex alia parte,vt bono religionis consulatur,oportuit non coactare nouitiatus annum.

SVMMARIVM.

An.esto bimestre concedatur ad profitendum,corrigatur per Trident.n.6.& ibi lex posterior limitatur per priorem specialem,licet abrogata sit, & ponitur negans corrigi per Tridentinum.

Verior opinio corrigi,n.7.& ibi lex vniuersalis negatiua,est generaliter intelligenda.

An si sponsa duodennis ingrediatur,teneatur sponsus quadriennio expectare,8.

Quid, si pretextus religionis sponsi varias religiones ingrediens exeat nouitiatus anno,9.

Explicatur Trident.sess 25 de regular.c.15.n.10 iuncto n.6.

Soluuntur arg n.19 & ibi.iuncto n 6 an transiatus de vna religione in aliam possit ante transactum nouitiatus annum,profiteri in posteriori: & possit eodie renunciari nouitiatus anno.

Post n 10 inuenies alia summaria.

6 Quæstio I I. Vtrùm retenta opinione probabili,n. 2. allegata, dari sponsis bimestre ad profitendum sit correctum per *Trid.sess.25.de reg.c.15.*statuens nullum ad professionem admittendum esse,nisi transacto integro nouitiatus anno?Duplex est sent.I.ait nõ esse correctum,& sic cogendum esse sponsum profiteri intra bimestre præscriptum *d.c.Ex publico*,quamuis non expleuerit ætatem 16. annorum requisitam *eod.c.15.* Ducitur, quia lex posterior generaliter, & indistincte loquens,limitanda est per specialem antiquiorem,& iuxta illam intelligenda, nisi expressis verbis illi contradicat,*l.Sed & posteriores.ff.de legib.* ibi.*posteriores leges ad priores pertinent, nisi contraria sint.* Qua ratione *gl.l. Sciendum verb. Non compellis.ff.qui satis dare cogat.& ibi Bart.in princ.n.1.& Imol.n.4 idem Bart.in l.Omnes populi q.3.ff.de iust.& iur.Bal.ant.Offer.n.12.init. C.de litu contest.Abb.conf.24.n.1.vers.Secundo princ.vol.2. Dec.ff.de reg.iur.reg.90.n.12.& reg.80.n.11. Nav.c.* Plac.*de pon.de 6.n.148.& sum.lat.c.27.n.260.*innitentes huic doctrinæ.asserunt illam authenticam, *Offeratur*, multo posteriorem restringit per *d.l.Sciendum.* antiquiorem. Quæ doctrina adeo vera est,vt procedat, licet in lege noua sit clausula,non obstante,debet enim intelligi lege contraria, quæ non possit cum hac sustinere per aliquam limitationem,vel distinctionẽ,vt *auth.de succeff.ab intest.circa prin.* & docet *ibi gl.verb.Vacãtibus,Bart.super extrauag. Ad reprimendum,§. Non obstantib.n.6 & d.l. Sciendum,n.1.*vbi *Imol.n.4.& idem Imol.l.1.n.9.ff.sol.matr.*Immò licet anteriores leges abrogatæ sint,sunt iuxta illas recentiores explicãdæ,*l.Non est nouum.ff.de legib.*& ita docent cum *Bart.Lud. Gom.reg.de triennali.q.61.v. Tert.intellectus,Burg.de Paz. l.1.Tauri,n.570.*& non tantum per legem specialem anteriorem,sed etiam per rationem legis prioris, posteriores leges limitandæ sunt,vt docet *Bart.l. De pretio ff.de publ.in rem act.*cum ergo Trident.generaliter loquatur,restringẽdum est per speciale ius antiquum,*d.c.Ex publico*,vt non intelligatur in eo casu.Et confirm.quia quando lex antiqua ponit casum specialem, lex noua generaliter loquens nõ intelligitur derogare illi casui speciali,vt optimè *Ant. Gabr.in mea edit.2.s.cõm.l.10.verb. Lex.fol.50.col.1.*vbi id colligit ex Bart.& ex aliis:idem *Azebedo l.5.recop.t.4.l.1. n.52.*ergo cum *d.c.Ex publico*,loquatur in casu specialissimo,& ob specialissimam rationem, ne fiat præiudicium sponso manenti in sæculo,si cogatur per annũ expectare, & aliquando per quadriennium,vt si sponsa esse duodennis, Trident.generaliter statuens profitendum non esse ante nouitiatus annum,& ante 16.annos expletos,non loquitur in hoc casu speciali,sed quando nouitij sponte sua profitentur, nec professionis dilatio cedit in alterius damnum.2.Prob.ex doctrina *Corduba sum.q.38.& Enriquez l. 13.de excomm.c.40.n.2.in comm.lit.O.*vbi docent professum translatum ab vna religione non mendicante ad aliã non mendicantem,posse ante annum profiteri iuxta *c.Ad apostolicam de regul.*cui Trident non videtur derogare in hoc casu,cũ generaliter loquatur maximè,quia idem *Trid. eod.sess.25.de reg.c.21.*concedit in casu speciali professionem post semestre. Et hæc sent. est satis probabilis : & eam videtur tenere *Nav.sum.lat.c.16.n.27.*cum enim scripserit post Tridentin. dicit concedi ad profitendum illud bimestre *d.c. Ex publico.*& non refert esse per Trid. correctum,& tanquam probabile relinquit *l.4.conf.in 1.edit. t.de sponf.consil.40. in 2.l.3.t.de conuers. coning.conf.* 1. & quõdam litem nostram defenderunt suo patrocinio *Doctor. Vega Maia,Solis*, primatij moderatores Salmanticæ iuris Pontificij & Cæsarei Cathredratum:vt refert *Enriq. l.12.de matr.c.5.n.8.in comment.lit.Y.*

II. Sent.probabilior,ait corrigi per Trident.& ita non 7
posse coarctari annum probationis,quia Trident.generaliter,& per verba negatiua statuens, ne ante annum fiat professio,est generaliter,& in omni casu intelligendũ:lex enim vniuersaliter negatiua,est vniuersaliter intelligenda, *c. Solita §.fin.de maior.& obed.& l.De pretio.ff.in public.in rem act*,quod procedit etiam,quando maior ratio inuenitur,quare non debeat includere magis vnam speciem,quã aliam,vt docet *Nav.conf.proximè cit.*cuius ratio est, quia iuxta regulam logicam, negatio quidquid post se inuenit, destruit,& eius oppositum ponit 2.quia ratio qua Tridẽt. in eo statuto ductum est,fuit vt nouitius cognoscat quam vitæ rationem susceperit, experiatúrque illius difficultates, & an vires suppetant ad eas toto vitæ curriculo perferendas,ne si ante annum,primo vocationis feruore ductus,profiteretur, professione emissa,quando iã est omni remedio destitutus,facile pœniteat,& vitam miserrimam, angoribúsque plenam agat:quę ratio æquè militat in nostro casu. Sic tenet *Enrqu. l.12.de matr.c.5.n.8. & in cõment.lit.F.*dicit sic pronunciatum esse in prædicta lite, & confirmatum in regia Vallisoleti Cãcellaria,& sic tenuisse multos intisperitos,ac Theologos. Idem *Bart.à Ledes. de matr.dub.64.f.1568.Palacios 4.d.27.disp 2.f.582. Manuel.1.to.sum.2.edit.c.239.n.2.Vega l.2.sum.cas.500.*& in hanc magis videtur inclinare *Navar. consilio*, quæ retuli n.præced fin.licèt neutram definiat.

Hinc infertur,si sponsa duodennis transeat ad religio- 8
nem,expectaturum sponsum quadriennio, cum profiteri nequeat ante 16.annum expletum, iuxta *Trident.sess.25.de regul.c.15.*sic *Enriquez eo.n.8.*

Obseruandum tamen est, si alter sponsus prætextu re- 9
ligionis,nimis differat matrim.consummare,vagando de vna religione in aliam, intra nouitiatus annum,posse iudicem compellere dato termino peremptorio, vt maneat in vna religione, in qua completo nouitiatus anno profiteatur,vel ad sponsum alterum redeat,& consummet matrimon.quia aliàs cederet in magnum alterius spõsi damnum,qui diu,imò & toto vitæ spatio posset manere ligatus primo matrim.& sic non posset sibi mederi,aliud contrahendo.Sic *Pal.2.d.27.q.3.a.2.conc.2.n.14 D. Ant.3.p. t.1.c.21.§.1.Palacios 4.d.27 disp.2.f.583.Enriquez l.21.de matr.c.14.n.3.& l.12.c.5.n.8 fine.*

Ad 1.arg.ex propositis n.6. respondetur,id esse verum 10
quando nõ constat ex lege generali, corrigere specialem; at ex tenore Tridentini,& eius decreti ratione colligitur velle corrigere:vt probaui & eodem modo respondetur ad confirmat. Ad 2. dico illam doctrinam esse valdè dubiam,& *Corduba eadem q.38.in 2.edit.*dicit videri id correctum esse per Tridentinum : & adhuc magis dubia est in casu, in quo loquitur *Enriquez ibi cit.* dicit enim transeuntem ad strictiorem religionem,vt ad Carthusiã,posse

ante annum profiteri:& ita ea doctrina neganda est. Nec sauet *c. Ad Apostolicam*,quia tantùm decernit posse ex cõsensu religionis, & nouitij probatiouis anno renuntiari quod *Nau.l.3.consil.in 1.edit.s.de regul.consul.*35.latissimè defendit correctum esse: & addit nu.5.quamuis oppositum defendi posset probabiliter disputando, non tamen consulendo, vel iudicando.2.respondeo, esto ea doctrina esset vera, ille professus iam expertus fuerat asperitates similis religionis:sponsus autem minimè: quare nullo modo satisfit fini Concilij Tridentini.

SVMMARIVM.

An bimestre sit præcisum.ita vt iudex non possit illud coarctare, vel prorogare,ponitur 1.opinio dicens esse præcisum.n.1.& ibi iuncto n. 13 quando iudex possit prorogare,vel coarctare terminum legalem. Verior opinio ponitur,12.

Solvuntur argumenta,13.Post quem inuenies alia summaria.

11 Qvæstio III. Vtrùm bimestre concessum sponsis, *c. Ex publico,de conuers.coniug.*ad deliberandum de religionis ingressu,sit præcisum, ita vt iudex nec possit prorogare,nec coarctare,vel sit arbitrarium? Videtur non posse, quia quamuis ex causa possit regulariter iudex terminum lege præscriptum restringere,vel prorogare, vt arbitratur *Bar.l.2.a....ff.de sen.& re iud.*quem ibi communiter scribẽtes sequuntur,teste *Mol.l.2.de primog.c.14.n.19.*ait:id nõ procedit, quando lapso termino ponitur pœna priuationis,vel alia similis,vt benè docet *ibi Molin.cum glo. Baldo,Felin.Decio*,quos ibi refert:sed hoc bimestre ponitur à iure,& eo transacto priuatur sponsus iure amplius deliberandi,& excommunicandus est,si neget debitum, ergo. Et confirm.quia ob id,secundum omnes, non potest iudex terminum ad appellandum concessũ,restringere, vel prorogare. Et ideo hanc partem videtur tenere *gl.c.antep. verb Nec.acquierierit,d.91.& c.Coniuges,v. Prima.27.q.2.*

12 Cæterum dicendum est hoc tempus esse arbitrarium,& ita posse iudicem causa cognita restringere,vel prorogare: quia licet quando datur terminus à lege, absque iudicis ministerio,nequeat iudex restringere,vel prorogare, cum non sit supra legem:secus tamen est,vbi datur ministerio iudicis:vt contingit *d.c.Expublico*,vbi non signatur bimestre,sed mandatur iudici,vt designet, vt bene docet *Dyn. reg. Indultum. 17.n.14.de reg.iur.in 6.& Cardin.statim citandus.* Et ideò hanc sent. tenent *gl.d.c. Ex public. verb. Intra duorum*,vbi *Card.q.5.Abb.n.11.Ros.verb. Debitum, n.1.*vbi *Sylu.q.1.causa 4.Armil.n 5.Tabiena Mair.3.q.3. n.4.Brunel de spons.conc.30.n.2. Nauar.su.c.16 Hisp.n.26. lat.n.27.* Et ex Theologis, *Richard.4.d.27.a.2.q.2.ad 1. Barth.à Ledes.de matr.dub.71.conc.3.f.1598.Manuel 1.to. sum.2.edit.c.142.n.1*Non debet tamen iudex ab eo bimestri facile discedere: cum iuris terminus sit, vt docent *Cardin.Abb.Sylu. Bart.à Led.ibidem.*

Ad argum.propositum n.11,& eius confirmat.constat
13 ex dictis n.12.ea enim doctrina vera est quando terminus lege præscribitur absque iudicis ministerio, vt contingit in termino ad appellandum concesso.

SVMMARIVM.

Quot dies habet mensis quando in aliqua lege fit illius mentio:referũtur varia opiniones. n.14

Tum lex disponit à quo tempore incipiat mensis, quos dierum debeat esse,15.

Hi dies computantur momento ad momentum,& an dies termini dati computantur in termino.16

Quid si dies bissextus contingat in eo mense:refertur quadam opinio.17. Verior opinio ponitur num.18 & ibi fusè.posse per mensem, potest celebrari vltima die Februarij,in quo est bissextus.

Quando dicatur dispensatio fauorabilis,vel odiosa,remissiuè,19.

Quot dies habeat mensis quando non exprimit,à quo tempore incipiat mensis.20.vbi de indulgẽtia mensis concessa,quot dies contineat.

Bimestre datum ad deliberandum de religionis ingressu, quot dies habeat 21.

Ætas ad profitendum requisita & annus nouitiatus an debeat de momento ad momentum complere:ita vt non sufficiat vltimam diem inceptam esse.& an requiratur annus & dies.& quid in anno bissextili 22. & ibi termina.si ratio quæ pro religione facit,& in fauoribus,dies incepta habetur pro completa.

Qui explet 21.annum certa die iuinij,an teneatur illa iuinare,23. Post n.23.inuenies alia summaria.

Quæstio IV. Quot dies continere debeat bimestre 14
concessum *c.Expublico,de conuers.coniuga.*vt sponsi de religionis ingressu deliberent? Neminem inueni in propriis terminis disputantem: in genere autem, dum mensis in iure fit mentio, quot dies contineat, disputant multi. Et quidam dicunt viginti octo dies contiuere: ex quibus quatuor hebdomadæ consurgunt.Alij verò dicunt continere triginta dies:Alij prudentis arbitrio relinqui: vt potest videri in *Men.l.2.de arbitrar.centuria 1.casu 50.*

Sit tamen I. Concluſ. quando lex,vel statutum conce- 15
dens mensem,disponit à quo tempore mensis incipiat,vt à die electionis, vel à die per iudicem designandam:tunc accipitur mensis, secundum quot incurrit in Kalendario, & quod ex illo mense deficit,accipitur die sequenti, & ita habebit mensis ille triginta dies, vel triginta & vnum, vt in Kalendario occurrerit: verbi gratia, electio fieri debet intra tres menses à die vacationis,& talis dies fuit 8.Ianuarij,deficiunt ergo vsque ad numerum 31. dierum, quibus constat Ianuarius,septem dies:septima dies Aprilis erit vltima trimestris, quia Ianuarius accepit à Februar. 7. dies, & totidem Februarius,à Martio, & totidem Martius ab Aprili.Sic docent *gl.c.Quam sit,de elect.in 6. verb. Mensem,& ibi Dom. §. Elect.n.2.Franc.eod.§.n.4. Bart.l. Cum bissext.n.1.ff.de verb.sign. Ant.c. Licet,n.12. de suppl. negl. prælat.*vbi *Card.si. Abb.n.6.Bocchus de iure patr.verb.Honorificum,q.51. Lambertinus* alios referens,*de iure patron. li.2.p.2.q.1.a.4.Sylu. Excommunicatio,9.excommun.32.q. 3.§.63.Menoch.*aliis citatis,*d. casu 50.n.21.& seq.*

Computantur autem dies hi de momento ad momen- 16
tum;vt bene docet *Lambertinus ibidem*,& ratio est, quia tempus incipiens ab aliqua die determinata, computatur regulariter de momento ad momentum, vt expresè habetur *l.3.§. Minorem.ff.de minor.*& aliis relatis docet *Ant. Gom.l.70.Taur.n.25.* Et in quibuscumque casibus occurrentibus,an tempus computetur de momento ad momentum,vel potius dies ex qua terminus statuitur, non computetur in termino; est latè videndus *Tiraq.de retract.dignæ,§.1.gl.11.à n.17.*

Quæres tamen, si dies bissextus contingat in eo men- 17
se,an illi duo dies computentur pro vno, vt computari pro vno decidit*ur c. Quæsiuit,de verb.sign.& l.Cum bissextus.ff.eod tit.& l.3.§. Minorem.ff.de min.Card.& Lambert. relati n.15.*dicunt seruandam esse regulam ibi traditam,& ita si in exemplo ibi adhibito, accideret in mense Febru. bissextus, dicunt illam diem non esse minuendam, sed tanquàm aliam diem computandam: non eo quod illa dies creuerit mense Feb. accipiendæ sunt sex à Martio dies, sed adhuc accipientur 7. ad complendum trimestre: quia dies Februario accrescens,est ipsius Februarij.

Sed quamuis hoc sit satis probabile, verius tamen est, 18
distinguendum esse,vt in fauorabilibus,in mense bissextili duo dies pro vno cedant: secus in odiosis:vnde suspensus per mensem,si incipiat mensis Februarius bissextilis poterit celebrare vltima Febr.die sic *gl.6.Quæsiuit,de ver.sign. verb.Quasi.& c. Null.55.d.si.& c Si propter.de reser.in 6. verb.Primi anni*,Archid.*d.c. Nul. Laurentius, Tancredus, Vincentius, Goffred.Ioan.And.& Astens.* quos refert & sequitur *Henric.d.c. Quæsiuit,n.6.& 7.& ibi Ant.n.7. Card. si.Anch.n.1.Abb.n. 6. Domin. d.c. Si propter,super glossam. Primi anni.& ibi Anch.n.6.vers.Sed quid si,Franc.n.6.Syl. verb.Ætas sint,Ang.verb.Bissextus,n.1.*vbi *Tabiena. init. Eur.l.13.de excomm.c.35.n.2.*Hoc tamen intellige quando computantur mẽses,vel annus:nam si computentur dies vt si dicatur. Sis suspensus 40.diebus, computabitur dies bissextus:quia est verus dies: & sic erunt illi,duo dies,sic colligitur ex *l.1.ff.de diuers.& tempo.præscrip.*& docet *ibi gl.verb.Videtur.Bart.l.Cum bissextus.initi.ff.de verb.sig.& l.3.§.Minorẽ,n.3.ff de min. Abb.d.c.Quæsiuit,n.6.& ib.Cardin §.Festum.vers.Nota quod in anno.Franc.d.c.Si propter, n.6.* Similiter intellige, quando suspensio esset absolutè,

per

per mensem, secus quando esset per mensem Februarij: tunc enim cum dies accrescens ratione bissexti, sit verè Februarij, non licet vltima Febr. die celebrare.

19 Si quæras autem, quando sit dispositio fauorabilis, & quæ odiosa, vt intelligamus duos dies bissexti pro vno, vel pro duobus computandos esse: dixi l. 1. disp. 2. n. 4.

20 11. Concluf. quando ius, vel dispositio non exprimit à quo tempore mensis incipiat, vt dum conceditur indulgentia vnius mensis, vel duorum, vel si promittat quispiã se mensem seruiturum, tunc quidam dicunt illum mensẽ esse 30. dierum: quia sic communiter menses accipiuntur: ita *Ant c. Licet, n. 12. de suppl. negl. prał. & ib. Abb. n. 6. Bart. Bald.* & alij quos refert, & sequitur *Francus c. Quam sit. §. Electum, n. 4. de ele. in 6.* Verius tamen est tunc computatis omnibus anni diebus, accipiendam esse duodecimã anni partem pro quolibet mense: quia cum aliqui menses contineant 30. alij verò 31. dies, nec assignetur principium mensis, non est cur potius hunc, vel illum numerum eligamus: quare, vt hæc confusio vtetur, melior computatio erit dicta: cum vnus mensis sit duodecima anni pars. sic *Duran. d. c. Quã sit, §. Electum, n. 2. ver. Si verò, Rochus de iure part. v. Honorisp. q. 51. Lamber. de iure par. 1. 2. p. 2. q. 1. a. 14.*

21 Ex dictis infertur solutio nostræ quæst. nam cum bimestre concessũ *c. Ex publico, de conuers. coniug.* ad deliberandum de ingressu in religionem, currat à tempore contracti matrimonij, & si iudex præscribat tempus, ab eo tempore: menses computabuntur eo modo, quo tunc occurrit in Kalendario, & de momento ad momentum: vt explicui nu. 15. & seq. Quæ solutio vtilis valde est ad secundum, quando coniuges negantes sibi debitum, peccent: & quando si sponsus cogat sponsam, non possit amplius illa religionẽ ingredi, iuxta dicta hoc 2. l. disp. 22. n. 1. & 6.

22 1. Infertur declaratio *Trid. sess. 25. de reg. c. 15.* petentis xvi. ætatis annum completum, & nouiatus integrum annum, vt professio valida sit: posset enim aliquis existimare satis esse vltimam xvi. anni diem inceptã esse, & similiter de vltima die nouitiatus anni: & ita professionem esse validam si fiat mane diei, qua nouitius post meridiem implet sexdecim annos: vel manè diei, qua post meridiem impletur probationis annus, & posset duci, quia in fauorabilibus dies incepta, habetur pro completa, per *l. Qua ætate, ff. de testam.* vbi testamenti fauore decernitur dies, qua ætas req. ista ad testandum impletur, sufficere inceptam: & docent *gl. l. 3. §. Minore, verb. Momentum. prope fi. ff. de minor. & ibi Bart. n. 2. Alb. in pr. Bald. in fin.* & alij multi quos refert *Flaminius de resig. benef. l. 12. q. 8. n. 19.* & concludit *n. 26.* hoc verum esse quando tempus non designatur per dies, sed per annos: qua ratione lib. 1. disp. 16. nu. 2. diximus diem ætatis septennis, requisitæ ad sponsalia, & pubertatis ad matrim. sufficere inceptam esse: ergo similiter fauore religionis, sufficiet diem illam inceptam esse: quia summa est ratio, quæ pro religione facit; vt tradunt *Palud. 4. d. 38. q. 2. n. 15. & Sylu. Religio 3. q. 3. dict. 2.* Et maximè, quia à matri. carnali, ad spirituale valet argumentum, vt latè *Euerar. loco à matr. carnali.* Cæterùm credo annum illum de momento ad momentum complendum esse, quia *Trid. d. c. 15.* ponit initium computationis illius anni, nempe à die assumptionis habitus; vbicunque autem decretum requirit certum tempus, debet computari de momento ad momentum: vt probauimus num. 16. Non tamen exigitur addere anno vno diem: cum nullo iure id caueatur, vt bene docent *Palud. 4. d. 38. q. 2. n. 15. Syl. Religio 3. q. dict. 2. & q. 19. dict. 3. Palacios 4. d. 38. disp. 1. f. 824. init. Enriqu. lib. 13. de excomm. c. 40. n. 2.* Similiter credo 16. annos implendos esse de momento ad momentum: vt de ætate minori disponitur expressè *l. 3. §. Minorem ff. de minor.* vbi decidituir 25. annos, ne deinceps aliquis minor dicatur, testitptóque sibi concedatur, complendos esse de momento ad momentum: vbi *gl. verb. Momentum*, ait hoc esse fauore minoris ætatis: & P. *Molina to. 2. de inst. tract. 2. dist. 573. §. Atque vt à minori ætate*, ait, si xxv. annus ætatis alicuius compleatur 6. Kal. Martij anni bissextilis, cen-

sendum esse compleri in die 2. qui 6. Kal Martij similiter dicitur: nempe, 25. die mensis Febr. in pũcto horæ respondenti puncto diei natiuitatis. Et ratio est, quia vtraq; dies vna censetur: & quia dies 2. est complementum quadriẽnij præcedentis, cui id dixerat ad complementum circuli integri Solis per Zodiacum, ideo ad complementum illius ætatis, ea dies accipienda est. Sic ergo cum Tridentinum fauore minoris ætatis, decreuit, ne professio valeat ante xvi. annum completum: ea ætas simili modo prorsus, de momento ad momentum, & si compleatur in anno bissextili 7. Kal Martij, accepta 2. die, computanda est: & ita docet *ibi Molina.* Nec obstat argum. contrarium; quia hic concurrit minoris ætatis fauor, immò & ipsius religionis credo hunc esse fauorem: cum enim sit altissimus, & perfectissimus religionis status, fauor ipsius est, vt in ea ætate assumatur, quia plenior est deliberatio: & cum eam præscripserit Tridentinum, vt sit sexdecim annorum, illa debet esse fauore minoris ætatis de momento ad momentum completa: sicut in simili idem dispositum est fauore minoris ætatis, *d. l. 3. §. Minorem. ff. de maior.*

3. Infertur, ætatem vt ieiunium obliget necessariam, vi- 23
ginti vnius annorum, debere esse omnino completam de momento ad momentum, computato natiuitatis puncto, quia fauore minoris ætatis præceptum ante eos annos minimè obligat: vnde iuxta dicta n. præced. ætas prorsus cõpleta esse debet. Vnde fit, vt si die ieiunij impleat aliquis eam ætatem ante punctum quo implet, possit ientaculum sumere: quia ante id tempus, præcepto non astringitur: & semel eo sumpto, non tenebitur eo die ad ieiunium, quia iam non potest amplius ieiunare, cum id semel fractum sit: si autem ante punctum impletæ ætatis, ieiunium minimè fregisset, teneretur postea illud seruare, quia transacto eo puncto, iam præcepto ieiunij obligatur, & potest illud seruare, ergo tenetur.

SVMMARIVM.

An qui non intendit ingredi religionem, teneatur intra bimestre debitum reddere, 1. opinio tenet, n. 24.
Secunda, non tenet, n. 25. & ibi, ad quid detur illud bimestre.
Post n. 25. inuenies alia summaria.

Quæstio V. Vtrùm si sponsi nolint ingredi religio- 24
nem, teneantur statim initio matrimonio sibi inuicem reddere debitum? Quidam censent teneri statim, quia, cum per matrimonium transferatur statim dominium corporis in alterum coniugem, statim tanquam verus dominus, potest alter vti illo; nisi obstet ingrediendi religionem voluntas, ergo cum ea desit, tenetur alter corpus concedere. Huius sent. videntur *Ricardus 4. d. 17. a. 2. q. 2. ad 1. Nau. sum. c. 16. Hisp. n. 27. l. at. n. 27. Palac. 4. d. 27. disp. 2. f. 583. Angles florib. 1. p. de matr. q. 6. de oblig. soluendi debitũ, a. 1. diffic. 4. f. 559. Fr. Metina lib. 1. su. c. 16. §. 13. f. 232. col. 1.* dicunt enim coniugem non teneri debitum reddere intra bimestre, si vult religionem ingredi, vnde contrarium videtur sentire ex voluntate deficienti, & tenet expressè *Angel. verb. Debitum, n. 14.*

Sed dicendum est non teneri donec bimestre transeat, 25
quia id tempus conceditur *c. Ex publico, de conuer. coniug.* ad deliberandum de ingressu religionis: quamuis autẽ hodie neuter coniux ingredi intendat, potest tamen propositum in melius commutare, & ita licebit id tempus expectare. Præterea, quia id bimestre non tantum ad hoc conceditur, sed etiam vt sponsi præparent necessaria solemnitati nuptiarum, & ne sponsus citò sibi traditam sponsam parui pendat, pluris enim eam faciet si traditio differatur crescenti in eo cupidine fruendi illa; vt cum *D. Aug. l. 8. confess. c. 3.* docẽt *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 3. quæst. 2. ad 2. Turre. c. Sũt. qui dicunt 27. q. 2. a. 2. n. 3. fine, Rosella, verb. Debitũ, n. 1.* vbi *Syl. q. 1. causa 4. Tabiena Matr. 3. q. 3. n. 4. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. ver. f. Præter hæc quæ dicta sunt; Bart. à Led. de matr. dub. 71. concl. 3.* huius sent. videntur *D. Th. prox. cit. D. Bonau. 4. a. 26. a. 3. p. 2. Palud. 4. d. 23. q. 2. a. 1. n. 4. Sot. ibi, q. 1. a. 3. ver. f. Hanc quæst. Victoria de matr. n. 277. Enr. l. 11. de*

matr. c. 15. n. 7. & l. 12. c. 5. n. 8. Vinal. candel. 1. p. de matr. n. 255. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 83. §. Caterum circa, Petr. de Led. de matr. q. 61. a. 1. f. 583. concl. 2. Man. 1. 1. su. c. 219. n. 2. & c. 242. n. 1. Et ex iurisperitis *gl. c. Coniuges, 27. q. 2. ver, Prima.* vbi absolutè asserunt non teneri coniuges intra bimestre à contracto matrim. sibi debitum reddere : & tenent in propriis terminis *Rosella verb. Debitum, n. 1.* vbi *Syl. q. 1. causa 4. Tabiena Matrimon. 3. q. 1. n. 4. Ledesi 2. p. 4. q. 66. a. 1 fol. 525. col. 4. Bart. Ledesi. de matr. dub. 71. concl. 3.* & videtur expressè tenere *Armilla, verb. Debitum, n. 5.* Nec obstat argument. oppositum, quia transfertur statim dominium, sub ea tacita conditione, nisi velit alter coniux toto priori bimestri ad religionem transire ; quare eo, non transacto nequit dici voluntatem transeundi abesse.

SVMMARIVM.

An si ante illud bimestre sponsus non transit ad religionem, possit eo transacto ingredi, proponitur ratio dubitandi. n. 26

Definitur posse n. 27. & ibi. quid differt inter tempus ante bimestre, & post & an voto religionis sponsus astrictus, teneatur tunc ingredi.

Soluuntur argumenta. n. 28. & ibi excommunicatio potest ferri absque monitione, quando praecessit mandatum sub poena excommunicationis & qualiter se debeat habere iudex, qui sub excommunicatione praecepit intra bimestre consummare.

26 Quæstio VI. Vtrùm si bimestri transacto, vel tempore à iudice præscripto ad consummandum matrimon. neuter sponsus ad religionem transit, & matrim. consummatum non est, liceat adhuc transire, quantumcunque tempus elapsum sit? Videtur non posse : quia transacto eo bimestri, tenetur alter sponsus alteri debitum reddere, & potest ad id compelli : ergo non potest ingredi, cum hæc sint incompatibilia. Et confirm. quia quando iudex præcepit sponso : vt intra certum tempus ad religionem transeat, vel matrimon. consummet, sub excommunicationis pœna, potest, si neutrum fecerit, statim eo termino elapso excommunicare illum, ergo nequit tunc transire : si enim posset, iniusta esset excommunicatio lata postea, eo quod non consummat, nec illam incurret.

27 Dicendum tamen est, adhuc posse ingredi, quia licèt peccarit negando debitum post id bimestre, etiam si religionem ingredi intenderet, minimè tamen amisit ius statim ingrediendi : cum Christus absolutè concesserit hoc priuilegium religionis professioni, vt semper dirimat matrim. ratum. Sed obiicies, inde inferri, nihil distare inter illud bimestre, & reliquum tempus. Respond. latum esse discrimen : quia eo integro bimestri licebit debitum negare, licet absit religionem ingrediendi voluntas, vt dicimus n. 25. eo autem transacto neuter sponsus alteri debitum negare potest, nisi statim transferat se ad religionem : iam enim deliberandi tempus cessauit. Rursus obiicies fieri grauem iniuriam sponso in sæculo manenti, quia cogitur diutius expectare. Dico irrogatam esse iniuriam non consummando, vel ingrediendo religionem, at si statim alter transeat, non irrogari : quia par est vtriusque conditio, & hac tacita conditione contrahunt, vt quandocunque non consummarint, possint ad religionem transire. Sic docent *gl. c. Ex publ. de conuers. coning. verb. Intra duorum. & ibi Host. super eod. verb. Innoc. n. vn. Ant. n. 13. Card. q. 8. Anch. n. 10. Sylu. Votum 5. q. 3. dub. 1. Ant. Cucus lib. 5. instit. maiorum, t. 12. n. 20.* vbi bene addit teneri etiam tunc ad religionem transire sponsum, qui religionis voto ligatus erat. Et ex Theologis videtur tenere *D. Bonau 4. d. 27. a. 3. q. 2.* vbi docet transacto eo bimestri, ad aliam vitam se transferre teneri, vel debitum reddere.

28 Ad arg. oppositum, quod proposui n. 36. respondetur, teneri reddere, & posse compelli, si non statim ad religionem transeat. Ad confirm. dico, quod si iudex fulminarit excommunicationem latæ sententiæ in sponsum intra illud tempus non consummantem, transacto illo rempore incurrit illam ob contumaciam, & ita ligatus erit, vsque ad introitum : & tunc absoluendus est : vt bene docet *Innoc. d. c. Ex publicum. vnico*, si verò erat excommunicatio ferenda, non potest excommunicari si statim ingrediatur, si autem differat, potest absque alia monitione excommunicari, ob contumaciam præteritam : quia (vt bene docent *Innoc. c. Ex parte, el 1. n. 4. de ver signif. Abb. c. Cum sit Romana n. 28. de appell. Humada super l. 10. t. 9. p. 1. glo. 1. n. 8.*) quando præcipitur aliquid sub excommunicationis pœna potest non obtemperans absque alia monitione excommunicari : nam id præceptum fuit monitio, & præcessit contumacia non obediendo : si autem ingrediatur, debet absolui, vt dixi.

DISPVTATIO XXV.

An mutuus contrahentium consensus sit necessarius ad matrim. eiusque causa efficiens ?

SVMMARIVM.

Requiritur mutuus consensus, n. 1.

Qualiter consensus sit causa efficiens matrimonij, vel formalis 2.

De consensu ficto, vel quando alter, aut vterque amens, fit vel ebrius, & an detur amens in vna materia, & non in aliis, & quando contrahens est mutus, caecus, & surdus. n. 3. remissiuè.

1 HActenus de matrimonij essentia egimus, iam de consensu disputandum est.

Conclusio est affirmatiua, & de fide : habetur enim in *Florent. in decr. de sacr. mat. & c. Sufficiat, 27. q. 2. & c. Cum apud, & c. Tuæ, de sponsi. & c. Tuas de sponsi. duor. & l. Nupt. ff. de reg. iur.* Et probatur, quia in matrim. est mutua traditio corporum, sed quod est vnius, non traditur alteri absque proprio consensu. Item quia alij contractus non fiunt nisi mutuo consensu, ergo à fortiori matrim. Antecedens patet, quia omnis contractus est quoddam pactum, pactum verò est duorum, vel plurium in idem placitum, & consensus, *l. 1 ff. de pact. §. 1. instit. de empt. & vend.*

2 Obseruandum est dupliciter posse intelligi, vt consensus sit causa matrimonij. Primò, vt matrim. est sacramentum, & sic dicitur causa, in quantum internus consensus est causa externi contractus matrimonij, in quo consistit ratio sacramenti : si secundùm hoc, non solum est causa efficiens extrinseca, sed etiam causa formalis, & intrinseca : quia verba contractus quantum in se ipsis inuoluunt mutuos consensus, & illos exprimunt, sunt materia & forma huius sacramenti, vt dixi hoc lib. disput. 5. n. 6. Et confirm. quia intentio ministri, & recipientis sacramentum est de illius essentia, & contrahentes ipsi sunt ministri huius sacramenti, & recipientes, vt dixi disp. 6. num. 2. ergo eorum consensus, & intentio est de eius sacramenti essentia. Secundo modo intelligi potest, consensum ipsum esse matrimonij causam, in quantum matrimonium est coniunctio quædam maritalis viti, & fœminæ, & hoc modo consensus in quantum exprimitur per verba, est causa efficiens, & extrinseca matrimonij, & quamuis non sit de illius essentia, est tamen ita necessarius, vt nunquam possit matrimonium absque illo consistere.

3 Hinc infertur matrim. minimè esse, si consensus fictè, & ore tenus præstetur : vt latè disputam l. 1. disp. 11. vbi etiam egi de obligatione huius fictè cõsentientis. 2. infertur necessarium esse, vt vterque cõtrahens sit sui compos ; si enim saltem alter contractus tempore demens autem ebrius sit, matrim. non consistit : vt latè dixi eodem lib. t. disp. 8. à n. 14. vbi etiam vtrum detur demens in vna re, in aliis autem ratione vtens : & qualiter mutus, surdus, & cæcus matrim. iungi possint, dixi cad. disp. 8. n. 12. & 13.

DISPVTATIO XXVI.

Vtrùm ita necessarius sit consensus ad matr. vt nequeat de potentia Dei absoluta absque illo consistere ?

SVM MARIVM.

Matrimonium, vt est contractus humanus, per nullam potentiam potest esse absque consensu, n. 1.

Potest Deus dare potestatem in corpus, absque proprio consensu, 2.

Opinio asserens posse vinculum matri. esse absque proprio consensu, 3.

An de facto fuerit inter primos parentes absque consensu, 4.

Varior opinio, 5.

Et soluuntur argumenta, 6.

1 IN hac disputatione duo videntur esse absque controuersia: alterum est, si loquamur de matrimonio causaliter, id est, in quantum est contractus humanus, à propria voluntate tanquam à causa consurgens, per nullam potentiam potest absque mutuo consensu consistere. Quia tunc consensus est de intrinseca contractus ratione, & sicut actus intellectus eo quod vitalis sit, per nullam potentiam potest absque intellectu produci: ita contractus humanus, qui oritur à voluntate, tanquam à principio vitali, esse nequit absque eius consensu. Et ita fatentur *Palacios, & Pet. de Led. quos n. 3. referam.*

2 Alterum est, Deus potest dare viro potestatem in corpus fœminæ, & è contra, absque illorum consensu: quia Deus habet maius dominium in conjugum corpus, quàm ipsimet: cum ergo possint ipsi, eò quod sint domini proprij corporis, dominium illius transferre, à fortiori poterit Deus.

3 Difficultas autem in hoc versatur, cum matr. non sit ius vtendi alterius corpore, nec mutua obligatio, sed vinculum quo coniuges copulantur: vt dixi hoc l. disp. 1. n. 5. & seq. vtrum vinculum hoc consistere possit de potentia Dei absoluta, absque illorum consensu. Duplex est sent. 1. affirmat quia Deus potest efficientis causæ vices supplere, vt calefacere absque igne: consensus autem mutuus solum est causa efficiens huius vinculi Sic *Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 2. concl. 1. Vict. relect. de matr. 2. p. n. 4. Led. 2. p. 4. q. 47. a. 1. Veracr. 1. p. spec. art. 2. § Item si non esset, Palac. 4. d. 27. disp. 1. f. 563. & seq. Angles flor. 1. p. de matr. q. 1. de eius essentia, d. 27. a. 2. init. f. 517. Enr. lib. 11. de matr. c. 1. n. 3 Barth. à Led. de mat. dub. 16. f. 1265. Ludi Lop. 2. p. instr. de mat. c. 39. f. 154. §. Circa prædictam doctrinam. Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 1. dub. 1. concl. 4 Viga lib. 4. sum. casu 73.*

4 Imo asseuerant al qui Deum immediatè coniunxisse primos parentes absque illorum consensu: idque Christū significasse illis verbis *Matth. 19. Quos Deus coniunxit.* Et hoc dicit esse probabile *Pal. 4. d. 26. q 2. a. 2.* Sed quamuis præcedens opinio satis probabilis sit: hoc tamen additum non est verum. Quia ad suauem Dei prouidentiam spectabat, ne matr. primum, quod aliorum norma, & exemplar erat, absque proprio consensu consisteret.

5 II. Sent. probabilior, ait, per nullam potentiam posse matr. absque proprio consensu constare. Prob. quia consensus est de essentia matrimonij, vt docet *Suppl. Gabr. 4. d. 27. q. 1. a. 1. & Adr.* dicens esse indubitatam, *4. q. 2. de mat.* res autem per nullam potentiam potest consistere absque sua essentia. Et confirm. quia matr. essentialiter est coniunctio animorum coniugum, quæ coniunctio nequit aliter intelligi nisi per cōsensuum vnionem. 2. quia matr. est traditio ad statum matrimonialem, sicut votum solemne est traditio ad religionis statum, ergo sicut hoc nulla ratione fieri potest absque vouentis consensu, ita nec illud. 3. quia copulatio animorum coniugum pendet ab illorum voluntate consentienti, non tantum in genere causæ efficientis, sed quodammodo etiam in genere causæ formalis, sicut visio pendet à potentia visiua, & coniunctio affectiua amantis, & amati, ab amore voluntatis: hæ autem fieri nequeunt absque propriis causis. Tandem, quia nequit Deus constituere relationem in aliquo, cum vero actu formali illius, absque eius fundamento; vt paternitatem in aliquo per quam verè pater dicatur, absque generandi actu: sed matrim. est relatio inter coniuges, vt dixi hoc l. disp. 1. n. 6. consensus autem est fundamentum: ergo implicat matrimonium esse absque proprio consensu. Hanc tenent aliqui ex discipulis D. Thom. (vt refert *Petr. de Led. d. 1. a. 1. dub. 1. concl. 3.*)

6 Ad arg. oppositum constat ex dictis, consensus enim non tantum est causa efficiens, sed etiam formalis: extrinseca tamen matrimonij: sicut Deus nequit facere meritum absque voluntatis consensu, cū tamen consensus sit causa efficiens meriti: quia meritum vt sic, non tantum dicit ordinem ad consensum voluntatis tanquam ad causam efficientem, sed etiam tanquam ad formalem extrinsecam.

DISPVTATIO XXVI.

Vtrùm in republica Ecclesiastica, vel sæculari sit potestas coniungendi aliquos matrimonio, sine illorum consensu?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta partem affirmantem suadentia, n. 1.
Non est talis potestas, 2. potest tamen princeps ob bonum commune aliquos compellere, vt matrimonio iungantur, 3.
Soluuntur argumenta, 4.

1 VIdetur eam potestatem esse: nam id factum esse videtur, cum *c. Is qui fidem, de sponsi.* decernatur sponsali transire in matr. per copulam, nec admittendam esse probationem dissensus: & *c. fin. de cond. appos.* deciditur matr. sub conditione impossibili initum esse validum, tum tamen in his casibus sæpè deficiat consensus. 2. quia princeps in omnibus aliis contractibus potest consensum supplere, & contrahentibus inuitis transferre dominium, eósque in seruitutem redigere; ergo potest etiam corporum dominium transferre. 3. quia ideò potest Deus corporum dominium, & potestatem transferre, (vt dixi disp. præc. n. 1.) quia maius in ea dominium habet, quam ipsimet contrahentes, sed homo plus est reipublicæ, quàm sui ipsius, teste *Arist. in polit.* ergo potest similiter respublica. His argumentis ducti asserunt *Victoria, & Led. statim citandi*, non esse errorem hoc dicere.

2 Sed certissimum est nulli humanæ potestati hoc concessum esse. Prob. ex fine matrimonij: cum enim ad sobolis educationem, mutuúmque amorem ordinetur, frustraretur vtique hoc finis, si consensus coniugum in illo ineundo desideraretur. 2. quia matr, de se, est vinculum perpetuum, nullum autem violentum, perpetuum est. 3. quia omne vinculum per rempublic. factum, potest per ipsam dissolui, matr. autem consummatum nulla humana potestate dissolui potest: vt dixi hoc l. 2. disp. 13. n. 11. 4. quia aliàs posset Ecclesia separare vxorem à viro, & tradere eam alteri. Tandem quia *Trid. sess 24. de matr. c. 9.* excommunicat omnes principes ad matr. compellentes, ergo supponit non posse compellere. Ita tenent ex Theologis, *Palud. 4. dist. 36. q. 2. a. 2. n. 15. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. & c. 3. §. 2. Victoria relect. de mat. p. 1. n. 7. Sot. 4. d. 27. q. 3. a 2. conc. 2. Led. 2. p. 4. q. 47. a. 1. f. 447. col. 3. Veracr. 1. p. spec. a. 2 §. Item si non esset, Palac. 4. d. 27. disp. 1. f. 564. col. 2. fi. Ang flor. 1. p. q. 1. de essent. matr. d. 27. a. 2. ante 1. disc. f. 528. Enrig. l. 11. de matr. c. 1. n. 3. fin. Barth. à Led. dub 16 de matr. f. 1 263. Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 1. dub. 1. concl. 2. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. §. Præterea tertio Vega l. 4. sum. cas. 74.* Et ex iurisperitis, *Host. Ant. Abb. Prep.* quos refert & sequitur *Cou. 4. dec. 1. c. 4. init n. 4. & §. 1. n. 9. & 2. p. c. 2. n. 1. Rosella Matr. 4 n. 6. Angel. Matr. 3. imped. 18. n. 2. Sylu. Matr. 2 q. 15. Nau. l. 4. conf. in 1. edit. 1. 1 de spons. conc. 36.*

3 Potest autem princeps, quando bono communi valde expediret, aliquem compellere, vt alicui nubat: ipso tamen inuito matrimonium constituere nequit. Sic *Led. 2. p. 4. q. 47. a. 1. fin. Enriq. lib. 11. de matr. c 6. n. 7.*

4 Ad 1. arg. dico, in neutro casu esse matrim. deficiente consensu, quem Ecclesia præsumit. Ad 2. dico in aliis contractibus non impediri finem illorum, principe supplenti consensum, secus autem in matrim. Ad 3. dic habere maius dominium Ecclesiam, quoad alios contractus, non quoad matrim. vnde potest in aliis contractibus consensum supplere, in matrimonio autem minimè.

DISPVTATIO XXVII.

Quod sit obiectum, in quod necessariò ferri debeat consensus matrimonij; vt legitimum sit, an id sit carnalis copula?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta probantia non exigi consensum in copulam, n. 1. & vbi, an sit de fide B. Virginem contraxisse matrimonium.

Opinio docens requiri consensum in copulam, n.2.
Explicatur in quod obiectum ferri necessario debeat consensus matrimonialis,3.
Qualiter consensus in copulam implicitus, sit de matrimonij essentia, & fuerit in Virgine,4. & solmuntur argumenta, 5 & declaratur c. Beata,27 q.2.n.4.

1 APparet nec implicitè,& virtute consensum in copulam desiderari. Primo, quia si quis contrahat animo profitendi ante consummationem, validum est matrimonium,vt constat ex *c.Commissum,de sponsi.*& ratio est,quia contentio contrahendi matrim.& non consummandi,minimè repugnant: quamuis enim sint intentio affirmans, & negans,non tamen versantur circa idem obiectum,sicut tenet ordo animo nunquam exercendi receptus. 2. quia beata Virgo verum contraxit matrim.vt cum *Magistro* 4. *d.*30.*c.*3.omnes scribentes ibi fatentur,& *D.Th.*4.ex professo 3.*p.q.*29.*a.*2. Immo *Suarez* 3.*p.q.*29.*a.*2. *disp.*7.*sect.* 1.ait esse de fide:(quod minimè crediderim: nam *Canisius in Mariali,lib.*1.*c.*5.*§.Iam vero*,ait esse quæstionem arbitrariam, in qua sine erroris periculo potest vtraque pars defendi:*Enriquez l.*11.*de matr.c.*15.*n.*1.*in comment. lit.H.* refert hanc sententiam Canisij. nec impugnat:& *Mesina l.*5.*de sacror.hominum continent.c.*64.dicit posse probabiliter defendi, non fuisse verum matrim. sed sponsalia de futuro: quod *c.*61. *& duplici seq.* ex multis sanctis comprobat.) Et tamen nec implicite consensit in copulam, nam iuxta multos virginitatis votum emiserat, de quo consulendus est late *Suarez ibi*: & esto non emisisset, videtur hoc repugnare perfectæ virginitatis proposito,quale fuit in virgine.

2 *Mesina lib.*5.*de sacror.hominum contin.c.*70.conatur defendere ad perfectum matrimonium requiri consensum in copulam: & probat ex *D. Augustl.*19. *contra Manich. c.*26.vbi dicit matrimonium ex hoc appellatum esse,quod non ob aliud matri nubat, quam, vt mater fiat. Sed hoc nihil probat, quia tantum dicit id quod communiter accidit,non tamen id necessarium esse intendit.

3 Quare dicendum est, consensum matrimonium constituentem, non esse explicite in carnalem copulam, sed in ius,& potestatem ad talem copulam: implicitè autem, & virtute ad copulam. Prob. quia carnalis copula non est de matrimonij essentia,seu eius effectus & operatio; perfectio autem essentialis constitit in mutua corporum traditione ad copulam: ergo consensus efficiens matrim.non fertur explicitè in copulam,sed in potestatem,& implicitè in copulam. Prob. conseq. quia consensus in matrim. solum fertur in id quod est de essentia, quia verò consensus in aliquam rem, fertur saltem implicitè in effectum, ad quem illa res intrinsecè ordinatur,inde est vt consentiens in mutuam corporum traditionem, consentiat etiam virtute in copulam. Et confirm. quia contractus matrimonij celebratus sub expressa conditione, ne teneantur contrahentes sibi debitum reddere, est nullus, ea sola ratione, quia totaliter excluditur ex vi contractus consensus implicitus in copulam. Sic tenet *D.Th.*4.*d.*28. *q.vn.a.*4. *& ibi D.Bonau.q.vlt.Ric.ibi.a.*2.*q.*4.*Supplem. Gabr.ibi, q.*1.*a.*4. *Scotus* 4.*d.*30.*q.*2.*a.*2.vbi *Durand.q.*2.*Pal.q.*2.*a.*2.*conc.*2. *Henric.quodlib.*9.*q.*11. *Adr.*4.*q.*2.*de matr. §. Sed circa hæc dubium, Tab.Matr.*2. *q* 7.*n* 8. *Sotus* multos sanctos referens,4.*d* 27.*q.*1.*a.*2.*concl.*4. *Con.*4.*decr.*2.*p.c.*3.*init.n.*1.*& §.*1 *n* 4 *Veracr.*1.*p spec.a.*2.*§.Dubium est tamen, Enriquez l.*11.*de matr.c.*15.*n.*1. *Suarez* 3 *p q.*29.*art.*2.*sect.*1.*fi. Lud. Lop.*2.*p.instr.de matr c.*39.*fol.*1055.*col.*1. *Petr. de Led. de matr.q.*48 *a.*1.*f.*277. *Vivald.cand.*1.*p. de matr.n.*50. *Vega lib.*4.*sum casu* 73.

4 Pro huius maiori intelligentia obseruandum est, dupliciter intelligi posse vt consensus implicitus in copulam,desideretur ad verum matrim.Primo modo, loquendo de consensu implicito, quantum est ex parte contractus, & hoc modo verissimum est eum desiderari: cùm enim contractus matrimonij, intrinsecè ordinetur ad copulam, qui explicitè consentit in illum, consequenter in hanc implicite consentit, ex vi talis contractus.2. modo potest intelligi, ex parte contrahentis, & hoc pacto non est necessarius consensus implicitus in copulam, imò licet contrahens habeat intentionem non consentiendi in copulam, est verum matrim.vt probant argumenta n.1.proposita. Quod clarè videtur significare *D. Th.*4. *d.*30.*q.*2. *a.*1.*quæst.*2.*ad* 3. his verbis. *Virgo implicitè consensit in copulam,ac copula nunquam fuit in proposito,erat enim à Deo certificata,nunquam subsequi debere.*Ecce qualiter ex parte contractus ponit consensum implicitum in copulam,non verò ex parte contrahentis,sed oppositum animum.Quod optimè explicat *Suarez n.prec.alleg.*vbi ait in radice,& in causa habuisse consensum ad copulam, consentiendo in matr.quod de se ad eum ordinatur:& ita (inquit)intelligi debet *D. Augustl.*& habetur *c.Beata Maria* 27.*q.*2. dicens consensisse in copulam carnalem. Et ita *D.Th.* 3.*p. q.*19.*a.*2.dicit non consensisse expresè in copulam,sed si Deo placeret:immo dicit *P.Suarez ibi*, nec absolute, nec sub conditione si Ioseph petiisset,consensisse actu expresè in copulam:quia superuacaneus erat actus conditionalis,cum esset certa diuina reuelatione, Ioseph non perituru.m.

Ad 1.arg. ex propositis n. 1. constat ex dictis n. prec. 5 tantum enim probat non esse necessarium consensum implicitum in copulam,ex parte contrahentis:secus ex vi contractus. Ad 2. dico ex parte contrahentis: vt explicui n.præced.& ita nihil contrarium vero virginitatis proposito admisit.

DISPVTATIO XXIX.

Verùm necesse sit aliquot bona constituere, quibus matr. excusetur:eaque debeant esse necessariò finis à contrahentibus intentus,vt matr.valeat, & qualis finis debeat esse,ne contrahendo pereent?

SVMMARIVM.

*Quot quæstiones disputanda sint?n.*1.
Verum opus sit matrimonium aliquibus bonis excusare,proponuntur duæ opiniones,n 2 *&* 3.
*Explicantur bona matrimonii & c.Omne itaque,*27.*q.*2.*n.*4.*init*,*n.*2.
*Bona hæc verum adueniant ab extrinseco.*3.
Impugnatur declaratio quadam Duran 6.
*Solmuntur argumenta,*7.
Post quem inuenies alia summaria.

TRiplex est in hac disputatione tractanda quæstio. I. 1
de necessitate bonorum excusantium matr. II.de necessitate finis intendendi, vt matrimonium valeat. III. de necessitate finis intendendi ad euitandam culpam.

Quæstio I. Verùm necesse sit aliqua constituere bona, quibus matrim.excusetur? Præmittendum est ex *D.Aug. q super Gen.ad lit.c.*7.*& de bon.coning.c.*6.*&* 7.*refertur que c.Omne itaque,*28.*q.*2. quem *Magist.*4. *d.*31.*& ibi D.Th. q.*1.*a.*2.*&* 3. & reliqui sequuntur, matr.ex triplici bono, quod in eo reperitur,excusari;nempè ex bono fidei, prolis,& sacramenti. Circa cuius explicationem controuertia est inter DD. nam *Scot.*4.*dist.* 32.*q.*1. videtur sentire non esse opus matrim.excusare. Primò,nam res ex se bona,excusatione non indiget,sed ea sola,quæ indifferens est:cum enim de se nec bona,nec malà sit,indiget vt aliquibus circumstantiis vestiatur,vt determinatur: matrimonium autem est ex se bonum.Item,quia nec matrim.in statu innocentiæ, nec B.Virginis, aliquo bono excusanti indigere: cum tamen sint eiusdem rationis.

Alij verò, vt *Dur.*4.*d.*31.*q.*1.*a.*1. aliter hoc explicant, 2
ait enim *Durand.*indigere matrimonium aliquo bono excusanti: quia matrimonialis actus de se est indifferens, & ideo indiget aliquo bono excusanti: non tamen intendit dicere actum matrimonij de se esse indifferentem, vt comedere,& bibere: hoc enim esset falsum, sed loquitur de actu generationis in communi, hic enim potest benè, & malè fieri,quando autem contrahitur ad actum matrimonialem, licitè fit: quia bonis circumstantiis honestatur, quæ sunt velut bona ipsum excusantia.

Sed

4 Sed hic modus exponendi merito non placet Doctoribus, vt dicam n.6 quare *Magister D.Th.* & reliqui sic explicant, quamuis actus matrimonij de se sit licitus, & studiosus, affert tamen secum aliqua detrimenta, quæ hæretici considerantes illud damnabant: contrà quos consule *Castro.verb.Nup hæ.* 11. & *Bellar.l.2.de matr.c.5.* Primum detrimentum est, perpetua seruitus. Iuxta *Apost.1.Cor.7. Alligatus es vxori, noli quærere solutionē.* II. est, adest in ipso matrimonij actu tanta voluptas, vt mentem omnino absorbeat. III. Nimia sollicitudo placendi alteri coniugi, habendi liberos, ipsos educandi, illisque thesaurizandi, quam Apostolus ibi mentis diuisionem apellat, quæ multis angustijs exposita est, quas eleganter prosequitur *Sixt. III. in quadam epist.* quam refert *Metina l.1.de sacr. hominum cont. c.15.* & cum prudentis non sit eligere aliquid mali speciem habens, & aliquot detrimenta afferens, nisi bonis aliquib. quæ simul affert ea compensentur: ideo sancti, & DD. tria bona constituerunt, quibus triplex matrimonij detrimentum compensatur. I. seruitutis detrimentum compensatur bono sacramenti, quod inuenitur in matrimonio, quo coniuges diligunt se sicut Christus Ecclesiam dilexit: gratiámque recipiunt, qua facilius vinculum perpetuum tolerent, (accipitur enim hìc sacramentum, non pro ipso contractu, sed pro vinculo indissolubili, quod est res, & sacramentum simul.) II. detrimentum, quod est mentem voluptate absorberi, compensatur, teste *D. Aug. l.14.de ciuit. Dei, c.16.* bono prolis, quæ generatur, & educatur ad diuinum obsequium, & licet non semper ea sequatur, saltem tamen semper in ipso fine intrinseco, ad quem matrimonium dirigitur. III. detrimentum, quod est nimia sollicitudo placendi coniugi, compensatur bono fidei, id est fidelitatis: quo coniuges sibi mutuo obligantur ad reddendum debitum, negandúmque corpus cuicumque alij.

5 Hæc autem bona non adueniunt matrimonio ab extrinseco, sed sunt de matrimonij ratione, quare non indiget eis, quasi quibusdam extrinsecis ad illud honestandū: sed quasi causantibus in ipso intrinsece honestatem: nam bonum prolis, & fidei, id est, vt ordinetur ad prolem & mutuam fidem seruandam, sitque vinculum indissolubile, ex sua natura habet: & vt sit sacramētum, habet, in quantum est eleuatum à Christo ad hoc. Vnde colligitur differentia inter matrim. quod de se bonum est, & actus indifferentes: quod illud ex se, & ab intrinseco habet vnde excusentur, & compensentur detrimenta, quæ affert, nec indiget extrinseco honestante: hi autem, cum ex se boni non sint, aliquòd extrinsecum honestans desiderant. Sic *D.Th.4.d.31.q.1.a.1.ad 2. & ib. Sot.q.1.a.1.ad 1. Enriquez l.11.de matr.c.15.n.2. Petr.de Led.de matr.l.49.a.2.*

6 Hinc infertur non esse conuenientem expositionem Durandi, relatam n.3. non enim intendunt sancti, & Doctores excusare actum matrimon. absolutè, id est generationis, sed ipsum matrimonij contractum, & actum generandi: vt ab ipso procedit, non eo quod sit malus, sed quia detrimenta secum affert.

7 Ad 1. Argum. ex propositis n.2. constat ex dictis n.5. nam actus de se bonus non indiget extrinseco excusanti, bene tamen aliquando bono aliquo intrinseco, quando detrimenta affert, malique speciem præ se fert. Ad 2. dico, in matrim. Virginis, & in statu innocentiæ fuisse illa bona, cum sint illi intrinseca: non dici tamen excusare illud matrim. per accidens, quia ibi deficiebant detrimenta dicta.

SVMMARIVM.

In quo consistat difficultas, & contrahere praua intentione, an matrim. irritet, num.8.

An quando intentio contra bona matrimonij non deducitur in pactum sed mente retinetur, illud irritet: ponuntur duæ opiniones, n.9. & 10.

Opinio auctoris, 11

An quod obligationem & exequutionem sint omnia tria matrimonij, bona de illius essentia, 12.

Soluuntur argumenta. & explicatur c. Aliquando, 31. q.2. n.13.

Post n.17 inuenies alia sommaria

8 Quæstio II. Qualis finis desideretur in matrimonio contrahendo, vt validum sit, an necessarium sit tria matrimonij bona intendere, saltem implicitè, ita vt non sit matrimonium, si contrahentes ea explicitè excludant? Verbi gratia si intendant contrahere, non in perpetuum, sed ad tempus, quod est excludere bonum sacramenti, id est, vitam individuam: vel intendant non generare nec educare prolem, sed procurare sterilitatis venena, quod est contra bonum prolis: vel intendant negare sibi mutuum corpus, aliúsque concedere: quod bono fidei aduersatur. Nec disputamus hic, quando hæc intentio deducitur in pactum: de hoc enim latè agendum est libr.5. Sed quando hæc intentio mente retinetur. Et quidem certum est matrimonium minimè irritari ob quemcumque peruersum finem, qui eius substantiæ, & tribus bonis dictis minimè aduersetur: & ratio est, quia omnes alij contractus & sacramenta, ex pessimo fine adiuncto, seruatis substantialibus, nunquam annullantur. Sic docet *D. Aug. l. de bono coniug. c.5.* & habetur *c. Solet, 32. q.2. & D.Th.4.d.30 q.1. a.3.* quos omnes alij sequuntur, & id colligit *Abb. c. Tua, de sponsal. n.4.* ex eo textu, vbi matrimonium causa libidinis contractum ponitur ac validum. Nec aduersantur huic manifestæ veritati *D. Bonau. 4.d.30. q.3. & Angel. Matrimonium 2. n.25.* vbi dicunt, si contrahens tantum quærat copulam extorquere, non esse matrimonium: quia addunt, & non vxorem ducere: quod verissimum est: quia deficit consensus ad matrimonium requisitus.

Tota autem difficultas est, quando intentio contra bona matrimonij non deducitur in pactum, sed mente retinetur, vtrum matrimonium irritetur. Triplex est sent. I. dicit irritari, vt si contrahentes intendant, nec educare prolem, & venena procurare, ad eam impediendam, vel sibimetipsis debitum negare: secus, si intendant etiam aliis commiscere: primum enim pertinet essentialiter ad fidei bonum, secundum verò, accidentaliter. Probatur ex *D. Aug. l. de nupt. & concupisc. c.15.* & habetur *c. Aliquando 32. q.2.* ibi, *qui contrahunt eo animo, vt vel filios non suscipiant, aut susceptos enecent, non habeant connubium.* 2. quia ad matrim. necessarius est consensus, saltem implicitus, in ea, quæ sunt de eius essentia, sed prædicta bona sunt essentialia matrim. saltem in suis principiis, *teste D. Th. 4. 31. q.1. a.3.* ergo excludens consensum in illa per intentionem contrariam, annullat matrimon. 3. quia illa intentio habita in matrimon. licet non exprimatur, ipsum irritat, quæ per modum conditionis expressa illud dirimeret, sed huiusmodi est intentio contra bona matrimonij: ergo. Prob. maior, quia sola conditio contra bona essentialia matrimonij, illud dirimit; intentio autem contra eadem bona similiter excludit matrimonij essentiam, sicut & cōditio expressa. Hanc tenent *gloss. c. Aliquando. 32. q.2 verb. Etsi ab initio. Turrecrem post c. Sicut nō omnis. §. His itaque, a. 1. 32. q.2. Angel. Matrim. 2. n.25. & seq.* Et ex Theologis, *Richard. 4.d.31. a.2. q.1. Valdensis de sacr. c.131. Petr. de Soto lect.16. de matr. inito. Enriquez l.11. de matr. c.12. n.7.*

9

10 II. Sent. docet intentionem contrariam matrimonij substantiæ, eiusque bonis mente retentam, non irritare illud: vt si quis intendat tantum ad tempus inire matrim. Prob. quia ad matrimonium constituendum consensus internus, & signa externa desiderantur, & nec consensus sine signis, nec signa sine consensu aliquid operantur: ergo quæcumque conditio nullo signo expressa, sed sola mente retenta, nihil operatur ad irritandum. Hanc tenent *Ant. c. De infidelib. n.9. de consang. Rosell. Matr. n.3.11. Syl. Matr. 4. q.5. & 6. Lancelot. instit. iuris Canon l.2. de sponsal. §. Sponsalia contracta sub conditione, verb. Futa,* & aliqui Theologi, vt refert *Petr. de Ledesm. de matrim. q.48. art.2. dub.1.* & de proposito non consummandi, modò non deducatur in pactum, docent idem *Abb. c. Commissum, n.2. de sponsal. & ibi Alex. de Neuo, n.5 Præpos. n.4.*

11

III. Sent. cui adhæreo, docet contrahentem matrim. debere saltem implicitè intendere bonum sacramenti, quod euenit, quando non habet intentionem contrariam: non tamen esse opus vt implicitè intendat alia duo matrimonij bona: quare si haberet animum etiam corde re-

tentum, aduersum bono sacramenti, quia scilicet intenderet non contrahere matrim. nisi ad tempus, non esset verum matrimonium, si tamen haberet intentionem aduersam aliis duobus matrimonij bonis, corde solo retentam, nec in pactum deductam, valeret vtique: vt si intenderet vitare prolem, & habitam non educare, debitum negare, & adulterari. Prob. prior pars, quia de ratione matrimonij est vinculum esse perpetuum, vt constat ex eius definitione tradita hoc 2. l. disp. 1. n. 2. ergo qui intendit matrimonium inire dissolubile, & ad tempus, verè non intendit matrimonium: cum intentio aduersetur essentiæ. prob. posterior pars, quia ea intentio, nil attinens ad contractus substantiam aufert, quia si ille velit absolutè contrahere, obligatur ex vi contractus, ad non agendum aliquid contra prædicta bona, non obstante sua intentione. Et confirm. quia stat velle obligari ad aliquid faciendum, & adesse animum non implendi, vt qui verè iurat animo violandi iuramentum: nec ea intentio tollit obligationis valorem, ergo similiter stare potest matrimon. validum contrahere, cum intentione non seruandi fidem. Hæc sent. videtur expressè *D. Th. 4. d. 31. q. 1. a. 3. corp. & D. Ben. ibi a. 1. q. 3.* vbi hæc dicunt, *sine bono sacramenti nunquam est matr. at potest esse sine fide, & prole, nõ tamen esset matrimonium, si in consensu exprimeretur aliquid contrariũ fidei, & proli.* Ecce qualiter tantùm intentionem contrariam bono fidei, & prolis dicunt annullare matrimonium, quando deducitur in pactum. Videtur etiam expressè *Adriani, 4. q. 3. de matr. dub 9 §. Respondeo ad 1. quod maior procedit: in fol. ad 1. 2. & 3.* & tenet apertè *Palud. 4. d. 39. q. 2. a. 1. concl. 1 n. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. ante §. 1. fine, Tabiena Matrimonium. 2 q 3. n. 4. Petr. de Ledesma, de matr. q. 48. a. 2. dub. 1. Lud. Lop. 1 p. instr. de matr. c. 42. §. Porrò ex prædictis.*

12 Id tamen obseruandum est, aliud esse sentiendum de tribus matrimonij bonis, quoad obligationem, & aliud quoad executionem: nam quoad obligationem, omnia illa sunt de matrimonij essentia: obligantur enim cõiuges ex vi matrimonij, ad vitam indiuiduam & reddendum sibi debitum, prolemque non impediendam, & habitam educandam. Et hoc apertè sentit *D. Th. 4. d. 31. q. 1. a. 3. corpore* vbi hæc ait *fides & proles secundũ quod considerãtur in suis principiis, vt pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum seruandi fidem, sine quibus matr. esse non potest, & sic accipiendo fidem, & prolem, sunt essentialissima in matr.* Idem *Ricard. 4. d. 31. a. 2. q. 2. Turr. post c. Sic non omnis §. His itaque a. 2. 22. q. 2. Petr. de Ledes. prox. citatus.* Imo dicunt optimè *Ricard. & Turr. ibi*, non tantum esse bonum fidei essentiale quoad obligationem reddendi sibi ipsis debitũ, sed etiam quoad obligationem seruandi fidem, non tradendo alteri corpus: cuius contrarium malè dixit *Angel. e Matrimon. 3. Imped. 3. n. 11.* Si tamen considerentur hæc quoad executionem, & in seipsis: sic bonum sacramenti, quod est indissolubile vinculum, est de essentia sacramenti matrimonij. non autem fides, & proles, vt optimè docet *ibi D. Th.* Hinc fit, vt intentio contraria bono sacramenti, irritet matrim. non autem intentio contraria bono fidei, & prolis: si tamen aduersaretur intentio fidei, & prolis, quoad sua principia, similiter irritaret matrimonium: vt si quis contraheret non intendens se obligare ad educandam prolem, vel non impediendam, vel ad seruandam fidem, esset irritum matrimonium: quia cum hæc sint matrimonij essentialia, talis intentio essentiam excludit: quod clarè docet *D. Th. d. a. 3.* dum ait, matrim. sine his bonis consistere non posse: & docent *Ricard. Turrecr. & Petr. de Ledes. proximè citati.* Sed dices, si quis contrahat animo se obligandi ad vinculum indissolubile, verum esse matrimonium, licet intendat postea dimittere vxorem non habitando cum ea: quod idem videtur contingere in bono fidei, & prolis, vt diximus: ergo frustra constituitur hæc differentia. Respondetur, ad bonum sacramenti minimè pertinere, non separari ab vxore quoad totum, sed tantum, vt vinculum sit indissolubile: ad bonum autem fidei, & prolis pertinere, non tantum obligationem ad ea seruanda, sed etiam ipsorum bonorum executionem: vnde rectè dicit *D. Th.* bonum sacramenti semper esse de essentia: non verò alia bona: & in hoc versatur differentia.

Tandem respondetur ad argum. proposita num. 9. 10. 13
Ad 1. primæ sent. dico id *c. Aliquando*; intelligi quando ea intentio deducitur in pactum. Ad 2. constat ex dictis nu. præced. quando enim excluduntur ea bona in suis principiis, id est, quoad obligationem, irritatur matrim. Ad 3. negatur maior, & ad probationem dico, quando intentio est contra bonum prolis, & fidei, vt sunt substantialia, id est, quoad obligationem, similiter irritare: & ideo irritat conditio contraria in pactum deducta, quia prædictam obligationem excludit: quod secus est de simplici intentione. Ad arg. secundæ sent. dico consensum sine signis, vel signa sine consensu, nihil operari ad constituendum matrimonium: sed vtrumque exigi, ad destruendum verò alterutrum sufficere: hic autem deest consensus legitimus, cum ille contrarius sit matrimonij substantiæ.

SVMMARIVM.

Ad quem finem institutum sit matrimonium, n. 14.
Pulchritudo, diuitiæ & alij huiusmodi fines, qualiter possint in matrimonio inueniri, 15.
An sit lethale peccatum, contrahere matrimon. ob fines ipsi extraneos: referuntur varia sententia. n. 16. 17. 18 & 19.
Quando matrim non contrahitur ratione copulæ, licitum est licet non intendatur soboles, aut remedium concupiscentiæ, vt contigit in Virgine. 20.
Qualis culpa sit dum matrim ordinatur ad copulam, intendere fines extraneos 21.
An sit culpa matrim ordinare ad pacem componendam, 22.
An sit mortale, si contrahens aduertat ad finem matrim. principalem alium extraneum illi præferat, 23.
Quid, quando illi fines extranei intenduntur secundariò. 24.
An communiter excusentur à culpa contrahentes ob fines indifferentes, vt diuitias, 25.
Quid de fine vitandæ fornicationis, n. 26. & quid quando finis est venialis, vt vana gloria 27.
Quotupl. a culpa sit contrahere ob finem mortalem, 28.
Qualiter peccet contrahens, si expressa intentione excludat matrim. fines, 29.

Quæstio III. Quis finis desideretur in contrahentibus 14
matrimonium, vt culpæ immunes sint? Egimus de fine necessario, necessitate sacramenti, id est, vt matrimon. validum sit: iam disputandum est de fine necessario, vt vitetur culpa: & non disputamus hic de fine intendendo in actu coniugali, hoc enim pertinet ad tractatum de debiti redditione, sed de fine in ipsomet matrimonij contractu intendendo est quæstio præsens. Præmittendum est matrim. primariò institutum esse à Deo in naturæ officium, ad propagationem sobolis: vnde Adamus ore prophetico, & quasi explicans primarium matrimonij finem, *Genes. 1.* dixi *Et erunt duo in carne vna*: scilicet per copulam ad generandum, & *Genes. 2.* benedicens Deus sponsis dixit, *crescite, & multiplicamini.* Alius autem finis per se, non tamen per se primus, sed secundarius, scilicet remedium concupiscentiæ, & vitatio fornicationis: iuxta illud D. Pauli, *Habeat vnusquisque suam propter fornicationem vitandam.* Et hic duplex finis est matrimonij, cum ad copulam ordinatur. Alius autem est matrimonij finis, ratione sui, vt est contractus, qui est traditio potestatis corporis alteri coniugi, & mutua animorum coniunctio: vltra hos fines potest contrahentes alios extraneos intendere, vt pulcritudinem, diuitias, delectationem.

2. Supponendum est, cum *Caietan. to. 1. tract. 12. de matrim. q. 3.* pulchritudinem, diuitias, & alios huiusmodi fines, dupliciter posse in matrimonio reperiri: primò, vt sint causa principalis, & finalis contrahendi, ad quam principaliter tendit, & respicit contrahens. 2. vt sint causa secundaria, & velut ratio applicationis ad contrahendum, vel ad contrahendum cum tali, licet sint causa sine qua non matrimonium initretur. Vt si sacerdos nollet hodie celebrare, & vt morem gerat amico, celebrat: non est finis celebrationis, moaem gerere amico, sed id fuit motiuum, & ratio applicationis, & causa sine qua non. 15

His

16 His præmissis, quadruplex est sent. I. docet esse peccatum lethale, contrahere ob fines extraneos, vt pulchritudinem, diuitias, quando sunt fines primariò intenti. Prob. quia sic contrahens irrogat grauem sacramento iniuriam, illud ad extraneos fines dirigens. Huius sentent. videtur *D. Tb. 4. d. 30. fine, in expositione lit.* vbi ait esse peccatum mortale, cum est causa principalis libido pulchritudinis, si esset effrænata libido. Sed potest exponi, vt nomine effrenatæ libidinis intelligat, quando est talis, vt eo animo accedat, contrahens ad illam fœminam, vt accederet, quamuis non esset vxor. Eiusdem sent. videtur *D. Bon. 4. d. 30. q. 3.* alit enim excludi sacramenti vtilitatem, dum quis matrimonium init ad libidinem explendam: ergo sentit esse mortale, solum enim hoc fructum sacramenti impedit: & teneri expressè *Ange. Matrimonium, 2. n. 25. & seq.* & eidem sent. videtur accedere *Cou. 4. decr. 2. p. c. 1. §. vnic. n. 7.* dicit enim esse graue peccatum: & refert pro se *Catharinum l. 5. contra Caietan. c. de matrimonio.*

17 II. Sententia sustinet nullam esse culpam, contrahere ob pulchritudinem, vel alios fines in se honestos, licet matrimonio extraneos, quamuis nulla alia causa contrahendi sit. Quia cum finis in se honestus sit, non vitiat opus, Sic *Soto 4. d. 30. q. 1. a. 2. concl. 3. Plaza de delictu, l. 1. c. 6. n. 34.* sed DD. pro se allegati nil dicunt.

18 III. Sent. dicit, esse veniale contrahere principaliter ob vitandam fornicationem. Ducitur, quia peruersio est non ordinare rem ad eum finem, ad quem primariò instituta est, & quia leuis est abusio, non excludit culpam venialē. sic *Petrus de Soto lect. 16. de matr. §. Secundum præpostera.*

19 IV. Sent. docet, nullam esse culpam contrahere ob vitandam fornicationem: quia hic est finis ob quem institutum est matrim. post Adam lapsum hanc sent. sequi videntur *lex 4. t. 2. p. 4. & Cou. 4. decr. 2. p. c. 1. §. vnico n. 7.* vbi dicunt matrimonium ineundum esse propter sobolem, vel propter vitandam fornicationem. Et videtur supponere *Armil. verb. Matrimon. n. 66.* dicit enim peccare, qui non ob prolem, vel vitandam fornicationem, nuptias celebrat, & tenet expressè *Palac. 4. d. 31. disp. 2. f. 690. col. 1. §. Hac ergo sunt duo:* tenentque multi alij teste *Pet. de Soton. præced. allegg.* Et eiusdem sent. sunt, qui dicunt actum coniugalem exercitū gratia fornicationis vitādæ, culpa vacare.

20 Sit tamen I. Conclusio, quando matrimonium non contrahitur ratione actus scilicet copulæ coniugalis, tunc licitè contrahitur, quamuis non intendatur soboles, nec concupiscentiæ remedium: vt contigit in matrim. B. Virginis. Probat, quia licet matrimonij in ordine ad actum, sit finis soboles, & remedium concupiscentiæ, at secluso actu, & vt quidam contractus est, finis eius proximus est, mutua animorum coniunctio, vt dixi n. 14. & vt est Sacramentum, finis est ipsa coniugum sanctificatio: ergo dum non intenditur copula, licitum est ob alios duos fines cōtrahere. Præterea, quia licitum est in aliquo casu contrahere matrim. animo non consummandi, vt constat ex *c. Commissum de sponsa.* & tamen tunc neuter ex duobus illis prioribus finibus intenditur. Sic *Caiet. t. 1. tract. 12. de matrim. q. 3.* vnde cautè *Petr. de Soto. n. 18. allegatus* asserens esse veniale, non intendere sobolem, addidit, quando celebratur matrimonium animo vtendi illo.

21 II. Conclusio, dum matrim. ordinatur ad copulam, est peccatum veniale, si non principaliter ordinetur ad sobolem, vel concupiscentiæ remedium, sed ad alios fines indifferentes, matrimonio tamen extraneos, vt pulchritudinem, diuitias. Prob. esse peccatum, quia inordinatio est, rem à proprio fine extrahere, & vti sacramento ad finem, ad quem non est institutum. Quod tamen sit tantum veniale, probatur, nam stante hoc fine, seruatur substantia, & rectus ordo ad finem principalem: nam qui sic contrahit, non constituit finem illum extraneum in eo coniugio absolutè, sed in coniugio tali, semper enim manet coniugium ordinatum ad suum finem, qui est mutua corporum potestas ad actum coniugalem, ob sobolem propagandā. Hæc cōclusio est contra I. & II. sent relatas n. 16. & 17. & eam tenet *Caiet. opusc. t. 1. tract. 12. de matr. q. 3. & in sum. verb. Matrim. c. Contractus matr. potest reddi ex 7. capitibus vitiosus. ad fin. vers. Sextum cap. Palud. 4. d. 30. q. 2. a. 3. n. 24. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. §. 9. Petr. de Soto allegg. n. 18. Enriq. l. 11. de matr. c. 4. n. 2. Medina l. 1. summa. c. 16. §. 13. f. 231. col. 2. Petr. de Ledesma de matrim. q. 48. a. 2. dub. 2. Vinald. candel. 1. p. de matrim. n. 68.* & videtur tenere *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 242. n. 2.* Et ex iurisperitis, *Sylu. Matrimonium, 4. q. 4. Tabiena Matrim. 2. q. 4. n. 5. Armilla verb. Matrim. n. 66. Nauar. sum. c. 22. n. 79.* & esse peccatum ob alios fines celebrare, videtur clarè tenere *Lex 4. t. 2. p. 4.* vbi dicit matr. esse celebrandum propter sobolem, vel ad vitandam fornicationem, iuxta Dei legem: & tenet *Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. fol. 20. §. Ex quibus infertur.*

Hinc infertur similiter esse peccatum veniale, contrahere principaliter ob paces componendas inter aliquos: quia quamuis hic finis in se honestus sit, est tamen matrimonio extraneus. Sic *Palud. D. Ant. Sylu. n. prec. allegg.* 22

II. Infertur non esse admittendam moderationem *Tabiena, v. Matrimonium, 2. q. 4. n. 5.* vbi moderatur conclusionem præcedentem, nisi contrahens matrimonium, dum principaliter finem extraneum intendit, aduerteret ad principalem matrimonij finem: tunc enim mortaliter peccare affirmat. Sed hoc non est verum: nam res hæc non est adeo grauis, vt culpam mortalem constituat: & inordinationem, ex qua culpa venialis consurgit, in eo versari ait *Caiet. quem n. 21. allegg.* quia præponitur fini primario finis secundarius, qui debito ordine seruato postponendus erat. 23

III. Conclusio, si fines indifferentes, matrimonio extranei, sint solùm causa secundaria, & applicationis ad contrahendam, nulla est culpa, quia nulla est debiti finis inordinatio, stante enim illo motiuo, seruatur finis matrimonij debitus. Et confirm. quia si sacerdos alàs non celebraturus hodie, vt morem gerat amico petenti, applicet se ad celebrandum, nullo modo peccat: quia non constituit amicum suæ celebrationis finem, sed est causa secundaria, ergo similiter in nostro casu. Sic *D. Tb. 4. d. 30. fin. in expos. lit. Tiraq. l. 2. connub gl. 1. n. 28. Angel. Matrimonium 2. n. 25. 26. Collectarius c. Ad dissoluendum, de dest. impub. Astensis sum. l. 8. t. 9. a. 1. fine, Nauar. sum. lat. c. 22. n. 79. vers. 6. Conar. 4. decr. 2. p. c. 1. §. vnico, n. 7. Palud. Caiet. q. 3. D. Ant. Sylu. Petr. de Ledes. Enriq. Vinald. Manuel vbi eos retuli, n. 21.* 24

Hinc infertur communiter excusari à veniali contrahentes matrim. ob fines indifferentes matrimonio extraneos: quia communiter non eligunt vt fines, sed vt rationem applicationis ad matrimonium, vel ad matrim. cum tali: & manet finis matrimonij debitus, etiamsi de illo nihil cogitent: quia eo ipso quod matrim. contrahere intendunt, nisi finem debitum expressè excludant, illum virtute, & implicitè intendunt. Sic *Caiet. t. 1. tract. 12. de matr. q. 3. Conar. 4. decr. 2. p. c. 1. §. vnico, n. 7.* 25

IV. Conclusio, quando contrahitur matrim. in ordine ad copulam, si contrahentes sint tales, vt secundùm communem spem possint habere prolem, est peccatum veniale contrahere principaliter gratia vitandæ fornicationis: & in hoc casu est vera tertia sent. relata n. 18. si verò non possint iuxta communem spem, prolem generare, nulla est culpa: & in hoc casu est vera quarta sententia relata n. 19. Probatur prior pars, quia contra rationis ordinem præponitur secundarius matrimonij finis primario. Prob. posterior pars, quia quando finis primarius est impossibilis, licitum est eligere secundarium, non enim id quod est impossibile, potest intendi. Item, quia aliàs senes generationi inepti, semper peccarent contrahendo. Sic *Palud. 4. d. 30. q. 2. a. 3. n. 23. Caiet. su. verb. Matrimonium. 1. Contract. matrimonii potest reddi ex 7. capitibus vitiosus, ad finem vers. Sextum caput. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. §. 8. Angel. Matrimonium 2. n. 36. Sylu. Matrimonium 4. q. 4. Medina l. 1. sum. c. 16. §. 13. fol. 231. col.* . . 26

V. Conclusio, contrahere principaliter matrimonium ob finem venialem, vt ob vanam gloriam, est culpa ve- 27

nialis: quia talis est actus, qualis finis, *c. Cum minister 23. q. 5. Sic Nauarr. c. 22. n. 79. Man. 1. t. sum. 2. edi. c. 241. n. 2.*

28 Hinc infertur, si finis contrahendi sit lethalis, esse similiter lethale contrahere: quod constat eadem ratione, & à nemine negatur: immò erit duplex culpa lethalis, altera indignæ sacramenti receptionis: & altera, praui illius finis: vt bene ait *Pet. de Led. de matr. q. 48. a. 2. dub. 2.* Immò credo esse triplicem culpam lethalem, tertiam desiderij consequendi illum malum finem: quia desiderare rem lethaliter malam, est culpa lethalis, distincta à sacrilegio ordinandi rem sacram ad illam obtinendam.

29 Vltima Conclusio si contrahentes expressa conditione excludant matrimonij fines, peccant lethaliter: quia sacrilegium est grauis iniuriæ sacramentis illatæ, expresse excludere finem, ad quem instituta sunt. Sic *Tab. Matr. 2. q. 4. n. 5. Enriq. lib. 11. de matr. c. 4. n. 2. Pet. de Led. de matr. q. 48. art. 2. fine.*

DISPVTATIO XXX.

Vtrùm satis sit ad matrim. consensus internus?

SVMMARIVM.

Non satis est internum consensum: & explicantur c. Cum locum. & c. Tua de sponsal. 1.
Opinio affirmans externa signa esse tantùm conditionem sine qua non & ita Deo reuelante vtrique consensum, esse matrimonium, 2.
Contraria verior, 3.
Et soluuntur argumenta, 4.

1 RES est certa inter Catholicos, non satis esse consensum internum, sed oportere verbis, vel signis exprimi. Cuius contrarium tenuit Wiclef, quem latè impugnat *Waldens. de sacr. c. 132.* & ratio est, quia si consideretur matr. vt est contractus, cum celebretur inter homines interiorà cordis ignorantes, petit signo externo internum consensum aperiri, si autem vt est sacramentum, de ratione sacramenti est, esse signum sensibile. Nec obstant *c. Tua, & c. Cum locum, de sponsa.* vbi habetur solos consensus efficere matr. & verba necessaria esse quoad Ecclesiam: quia dupliciter resp. 1. satis esse solum consensum, id est, non desiderari verba determinata, sicut in aliis sacramentis, sed satis esse quibuscunque verbis, vel signis consensus interni patefaciant, & exigi verba ad faciliorem probationem in foro externo. Vel 2. dic, dictionem exclusiuam, non excludere concomitantia, & ita minimè excludere expressionem per signa externa, quæ concomitatur ipsum consensum in omni humano contractu: & ita *Alex. III. c. Licet de sponsa duorum*, vbi dixit legitimum consensum efficere matrimonium: subdit, quasi id explicans, *ita quod vnus alterum in suo mutuo consensu verbis expresse recipiat.*

2 Difficultàs autem est, an externa signa solum se habeant ad constituendum matr. tanquam conditio sine qua non, quasi per illa innotescant mutui consensus, & ita si Deus eos contrahentibus reuelaret; esse matr. absque aliquo signo externo. Qualem affirmant, quia (vt hoc lib. disp. 11. n. 28. dixi) quando contrahitur inter absentes per procuratores, expressio consensuum absentium facta per procuratorem, est tantùm conditio sine qua non, per eam enim innotescit voluntas absentium: ergo similiter, quando contrahitur inter præsentes, expressio consensuum erit conditio, sine qua non, vt vtrique constet mutua voluntas & subinde constanti per Dei reuelationem, erit matr. Sic *Maior. 4. dist. 26. q. 1. ad 3.* & dixit probabile *Veracr. 1. p. spec. a. 3.*

3 Sed probabilius est esse de ratione ipsius contractus: quare matrim. minimè consistere Deo reuelante vtrique mutuos consensus; Prob. quia in matrimonio est exterior corporum traditio, hæc autem fieri nequit per actus internos, ergo. Prob. minor, quia votum internum non est traditio, nec professio, non ob aliud, nisi quia ad perfectam traditionem requiritur perfectus actus humanus constans interno, & externo consensu. 2. quòd matrim. vt est sacramentum, necessariò & intrinsecè est sensibile signum, ea enim est sacramenti definitio: ergo vt est contractus: nam Christus non mutauit sacramenti matrimonij, vt est contractus, naturam, sed ad sacramenti esse elevauit. Et ita hanc partem sustinent *Almain 4. d. 15. q. 2. Victoria sum. de mat. n. 250. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 3. conc. 1. vers. Verum tamen. Led. 2. p. 4. q. 37. art. 2. fol. 448. col. 4. Palac. 4. d. 27. disp. 1. fol. 568. col. 1. Angles sor. 1. p. de matr. q. 1. de essentia matr. n. 27. a. 2. diffic. 2. f. 528. Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 2. dub. 1. ante solut. ad argumenta.*

Ad arg. contrarium propositum n. 2. dico expressionem consensuum, vt proficiscitur ab ipsis contrahentibus, esse 4
de matrimonij essentia tanquam materiam, & formam ipsius: vt autem explicatur per procuratorem, esse tantum conditionem sine qua non, quare dicendum est externam expressionem semper esse de essentia siue inter præsentes, siue inter absentes celebretur matrimonium.

DISPVTATIO XXXI.

Vtrùm sufficiat consensum matrimonialem signis exprimi, vel necessariò verba desiderentur?

SVMMARIVM.

In quo versatur difficultas, & quot quæstiones sint disputandæ n. 1.
Vtrum in potentibus loqui sint necessaria verba, vt valeat matrimonium referuntur tres sententiæ, n. 2. 3. & 4.
Verbum, Debet, importat necessitatem, & quod necessarium est, formam importat, 2.
Expressum non dicitur quod sit per aliquod signum, vel generaliter, 3.
Tenetur verior opinio, n. 5. & ibi nihil refert quid ex æquipollentibus fiat.
Soluuntur argumenta, & explicatur c. ... na, c. Consultationi, & c. penult. de sponsa & c. Licet de sponsa duor. n. 6. & ibi, necessarium non quoad substantiam, sed quoad probationem, potest per æquipollens impleri: & quando respondetur, vel replicatur principaliter constituat tm.
Vtrum sit sacramentum matrimonium signis contractum: ponitur opinio negans, 7. & affirmans, 8.
Vtrum sit aliqua culpa solum signis contrahere: ponitur quædam opinio, 9. & contraria verior, 10.
Per quæ verba aut signa contrahatur matrimonium. & an satis sit parentes vel alios nomine sponsorum respondere: remissiùs, 11.
Præter contingum debeat priùs interrogari, & verba proferre, 12.

1 IN loquela carentibus dubitat nemo, satis esse signa: cum id expressum sit *c. Cum apud, & c. Tua, de sponsa.* Versatur autem difficultas in potentibus loqui: quare 3. quæstiones disputandæ sunt. I. an verba sint necessaria, vt matr. valeat. II. an matr. solis signis contractum sit sacramentum. III. an sint de necessitate præcepti verba.

2 Quæstio I. an verba desiderentur vt matr. valeat? Quadruplex est sent. I. tenet in potentibus loqui, verba ita esse necessaria, vt solis signis celebratum matrimonium, sit prorsus nullum. Fundamentum huius sent. in eo consistit quod Ecclesia statuit hoc impedimentum dirimens matr. in potentibus loqui, quando scilicet, solis signis contrahunt: & sic licet stando in iure naturæ validum esset matrim. hoc, sicut est validum in mutis: at iure Ecclesiastico est irritum: quod ex sequentibus probatur. 1. *ex c. Tua, de de sponsa.* ibi, *matrim. in veritate contrahitur per legitimum consensum; sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia: nam surdi, & muti possunt contrahere sine verbis, & pueri ante annos legitimos per verba non contrahunt, cum intelligantur minimè consentire,* vbi pondero, verba esse necessaria quoad Ecclesiam, id est, iure Ecclesiastico: & quod necessarium est, formam importat, hac enim ratione probant, *Asend. resp. 14. n. 1. & Mat. multos referens l. 5 recop. t. 1. gl. 4. n. 6. & 7.* solemnitatem requisitam per illam legem, inducere formam: quia vtitur illa lex verbo, Debent esse testes, quod verbum importat necessitatem: si ergo textus requirit verba pro forma, quamuis signa verbis æquipolleant, non sufficient, quia forma per æquipollens impleri non potest, vt latè probaui hoc 2. lib. disp. 11. n. 19. Et confirmatur, quia textus constituit discrimen inter mutos, & valentes loqui, quod in illis signa sufficiant, in his autem verba desiderentur: si tamen in vtrisque satis essent signa, nullum esset discrimen. 2. probatur ex *c. Licet, de sponsa duor. & c. Si inter, de sponsa.*

vbi

vbi dicens Pontifex matrimonium consensu initi, quasi id temperans subdidit, *ita vt vnus alterum verbis consuetis exprimere recusat. vtroque dicente.* expressum autem non dicitur quod per signa, vel sub generalitate fit, vt notatur *c.2. de reser. in 6.& Clem. appell. de appell.3.* quia *c. Consultationi, de sponsa.* ponderat Pontifex, *cū verba protulissent.4.* quia in matrimonio spirituali verba sunt necessaria, *c. Cum inter canonicos, & c. Quia propter. de elect.* vbi in Episcopi electione, quæ matrimonium spirituale est, requiruntur verba: & notat *Euerard. loco a matr carnali, n.10.* ergo similiter in matrim. carnali: valet enim argumentum à matrimonio spirituali ad carnale: vt latè probat *Euerard. loco à matr. spirituali.* Hanc sententiam tenent ex iurisperitis, *gl. c. Tua nos, verb. Nec forma, de sponsa. & l. Cum nouissimi, C. de prasc. 30. vel 40. annorum, verb. Solam. & ibi Bald. n.7. & idem Bald. l. Ad recognoscendos, n. vnic. C. de ingen. & manumis. & cons. 165. vol.2. Barth. c. Nuptias n. vnic ff. de reg. iur. Geffred su. 1. de sponsa. n.22. Vincent. quem refert Lapus alleg. 57. Innoc. c. Tua, de sponsa. paulo post princ. & ibi Calder. & cons. 5. sit. de sponsa. & Prap. d. c. Tua,* censet esse probabilē: nam latissimè quæstione hac disputata, à n.3. ad 9. soluit vtriusque partis arg. concludens nihil esse certum: eandem tenent *Paul. l Ex facto, n.3. ff. de vul. Alex. cons. 143. n.1. l.4. Henr. c. Si rector vers. Opera, d.43. Additio Ant. Francisci ad Panorm. c.1. de sponsa. vers. Circa hoc an consens. patris, Tiraq. de leg. connub. gl.7. verb. Expresa n.17. Barbat. cons. 6. n.12. fin. l.1. Gozad. cons. 77. n.9. & 14. Ioan. Lup. de matr. 1.p. n.47. & seq. Ant. Pata inter cons. matr. Zileti, cons. 68. n.10. Steph. de Bonacursis inter eadem consil. cons. 9. n.2. Zanetus de differen. iuris ciuil. & can. differ. 144. n.129* habetur 4. vol. tractatuū, & videtur censere esse probabilem *Gr. Lop. l.5. verb. Por palabras, 1.2.p.4.* dicit enim rem esse dubiam, propter varias opiniones: & tandem *Zephalus* dixit, hanc sent. esse indubitatam post *Trident. sess. 24. c.1. de matr. cons. 40. n.49. & 47. vol.4.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. distinct. 27. a.1. q.3. corp. & ad 1.* & videtur tenere *Duran. 4. dist. 27. q.1.* nam *init. & in sol. ad 2.* dicit requiri verba, vel signa vicem verborum gerentia: at *in fine corporis huc,* ait, *requirūtur verba, vel nutus, qui in mutis gerūt vicē verborū.*

3 II. Sententia docet præcedenti tractatu de matr. contrahendo, verba non desiderari: secus eo non præcedenti. Sic *Innoc. c. Attestationes, de sponsa. imp. fin. Ioan. And. c. Tua, n.6. de sponsa. & ibi Henricus n.3. Lapus alleg. 57. n.17. vers. Venio ad 3. Bertus* dicens communem *cons. 35. n.1.*

4 III. Sententia ait, altero verba proferente, satis esse alterius signa: secus vbi coniux vterque solis nutibus consensum exprimeret. Sic *Iaf. l. Si stipulet. §. Si in locando, n.1. ff. de verb. obligat.*

5 Vltima Sententia, quam protsus tenendam existimo, docet satis esse in quibuscunque signa consensum exprimentia. Hæc sent. probatur à Soto, & communiter, quia cum rei essentia inuariabilis sit, si verba essent de matrimonij substantia, non posset inter muruos consistere matrim. Sed hæc ratio nihil probat, intendunt enim aduersarij Ecclesiam irritasse matrim. absque verbis contractum in valentibus loqui: secus autem in mutis, quod optimè facere potuit. Et ideo omissa hac ratione, probatur 1. quia Christus noluit magis materiam, & formam huius sacramenti determinare, quàm ad rationem contractus esset necessarium; id enim satis erat ad huius sacramenti significationem: sed ad rationem contractus satis est, vt mutua contrahentium voluntas signis manifestetur. ergo. Sed dices id esse verum stando in lege diuina, Ecclesiam autem irritasse, quando sine verbis contrahitur. Sed contra: quia cum ius diuinum corrigat ea lex Ecclesiastica, irritetque contractum valde fauorabilem, pro cuius valore in dubio sententia ferenda est, vt latè dixi l.1. disp.18. n.5. oporteret, vt expressissimis verbis irritaret: textus autem quibus contraria sent. innitur, obscurè satis id faciunt, si verum est irritare, vt constabit ex ipsorum solutione proponenda n.6. Et confirm. quia textus capitalis cui sent. opposita innititur est, *c. Tua. de sponsa.* quod quidem potius probat hanc sententiam: nam consultus ibi Pontifex, an verba sint necessaria ad matrim. respondet solum consensum legitimum requiri: & non intelligit de consensu interno, vt probaui disp. præc. n.1. sed de consensu explicito verbis, vel signis: quod manifestè prob. *ex vers. Nam & mutus.* ibi enim assignans rationem ad comprobandum solum consensum satis esse, sic ait (*nam & mutus sine verbis potest contrahere.*) si enim non intellexisset, solum consensum verbis, vel signis explicitum sufficere: ille versiculus non bene correspondetet præcedentibus, nulliusque rei rationem redderet. Nec obstat Pontificem addidisse, verba esse necessaria, quoad Ecclesiam, quia non credendum est statim Pontificem se correxisse, iuxta *l. Nam ad ea, ff. de cond. & demonstr.* eo vel maximè, quia non dixit absolutè esse necessaria verba, sed quoad Ecclesiam, hoc est, quoad faciliorem probationem in foro externo Ecclesiæ. 2. Probatur ex *c. Ex parte, de rest. spol.* vbi textus matrimonij titulum probandum esse decidens, assignat rationem, his verbis, *cum per solam traductionem, quam non precesserē sponsa.* vel *consensus legitimus, nullum introducatur vinculum matrim.* & ita videtur velle sponsalia, id est, verba, vel consensum legitimum sine verbis sufficere: natura enim alternatiuæ est, vt altera pars sufficiat, *c. Inter cateras, de rescript.3.* quia professio religionis, quæ matrimonium spirituale est, solis nutibus fieri potest, vt sit professio tacita per habitus delationem, *c. Vidua. de reg.* ergo & matrim. carnale: valet enim argumentum ab illo ad hoc: vt latè docet *Euerard. loco à matr. Spirituali, 4.* quia verba requiritur, vt denotent consensus, hi autem exprimi possunt per alia signa, ergo ea sufficiēt: nihil enim refert, quid ex æquipollentibus fiat, *c. Licet ex quadā, de test.* maximè cum factis magis exprimatur voluntas, *c. Dilecti, de appell. l. De quibus, ff. de legibus, 5.* quia patre consensū exprimenti puellæ præsentis, & tacentis nomine, est verum matrim. *c. vnico, § fin. de desponsa. impub. in 6.* cuius rationem reddens *D. Th. 4. d.27. q.1. a.2. quæst.2. ad 3.* inquit, *quia verba parentum reputantur puella; est enim sufficiens signum, quod sunt eius ex quo non contradicit.* ergo non requiruntur verba expressa, sed satis sunt signa. Et *c. Is qui fidem, de sponsa.* dicitur matrim. contrahi copula subsequuta post sponsalia, & tamen ibi nulla sunt verba consensum de præsenti exprimentia, sed solo signo manifestatur. Et *c. fin. de coniug. seruorum,* textus ponderat, *nec facto, nec verbo consensit.* ergo sentit satis esse facto, quod signum quoddā est, consentire. Tandem quia si verba essent matrimonij essentia, non pateretur pia mater Ecclesia, tamdiu ignorantiam esse circa rem grauissimam, sed clarè id explicuisset: quod tamen hactenus clarè non explicuit: immò Conc. Florentinum in decreto de sacramentis, cùm singula sacramenta sigillatim exponeret, dixit sic, *consensus per verba regulariter expressus, facit matrim.* vbi non dicit verba esse necessaria, sed oppositum denotauit, dum non dixit semper adhiberi verba, sed regulariter, id est communiter. Et ita ex Theologis videtur tenere *D. Th. 4. d.27. q.1. a.2. quæst.2. ad 2. & 3.* & tenent *Palud. d.27. q.2. a.3. n.17. Maior. ibi. q.1. Supplem. Gabrielis ibi, a.2. concl.3. & 4. D. Ant. 3.p. t.1. c.19. §.1. Victoria su. de matr. n.250. Sotus 4. d.27. q.1. a.3. concl.2. vers. Ex huiusmodi, Cano l.8. de locis, c.5. ad 3. Petr. de Soto lect.3. de matr. §. Primum igitur, & §. Requiritur igitur. Vigerius lib. instit. c.16. §.7. vers.6. Ledes. 2.p.4.q.47. a.3. & a.2. f.448. col.4. Catech. ad parochos,* vbi de matrim. §. *Sed illud maximè Bellarm. l.1. de matr. c.8. ad 2. obiectionem, Veracr. 1.p. spec. a.3. & append. ad spec. dub.3. propos.2. Enriq. l.11. de matr. c.2. n.9. Suarez 1.3. de sacr. q.60. a.8. disp.2. sect.1. & 2. Gamatract. de sacr. præstan damnatis ad mortem, q.4. n.6. Palacios 4. d.27. dis.1. fol.562. col.1. & 568. col.1. & 569. col.1. Angles floribus, 1.p. de matr. q.1. de essentia matr. d.27. a.2. diff.1. & 2. f.528. Grisald. verbo Matr. n.15. Lud. Lop. 2.p. instr. de matr. c.35. fol.1020. & c.39. f.1055. col.2 Vinald. candel. de matr. n.37. Bart. à Ledesma dub.17. de matr. fol. 1271. Pet. de Ledesm. de matr. q.45. a.2. dub.2. Manuel. 1. to. su. 2. edi. c.216. n.5. Vega l.3. su. cas. 151.* Et ex iurisperitis

gloss.

glos.f.c.Sufficiat 27.q.2.initio,& c.Si initio,de sponsperb.Dicente,& c.Tua,eod.tit.verb.Verba, vbi *Hostiens. super verb. De præsenti, & sum.tit. de matr. §. Qualiter contrahantur, n.10.& 11. Ant.c.Tua, n.8.* vbi *Card.prope fin. Ancon.n.3. Abb.n.3. Alex de Neuo,n.15 idem Card.dict.c.Si inter,n.4.* vbi *Abb.n.6.idem Abb.c.Ex parte,de rest spol.nu.8. & 28. & ibi Ant.Franc.& Sapia.in add.ad eundem, idem Alex. de Neuo,inter cons.matr.Zileti,cons.35.n.2. Ale.d.Si fusta. §. Meminisse, fin.ff. de nou.oper. nunc. Socin.iun.cons.29. n.2.& 3.vol.2.Ripa l.Ex facto.n.1 ff.de vulga, & ibi Aret. Crottus repet.l.1.in princ.n.9. ff.de verb.obl. Selua referens Cyn.Baldum Petrum,Iacob.de Rauenna,* idem tenentes, *de iuretur. 1.p.q. 2.n.2. Nicolaus Plone tr. de sacram.7.p.c.2. n.9.vers.& dicit.Boerius decis.1.n.18.Aretin.* dicens communem,*cons.13.Cagnolus,l. Nuptius,n.7. ff.de reg.iur. Galiaula l.1.in pr.n.75.& ibi Iac.de Nigris,n.32.ff. de verb. oblig.Nicol.Mozhus tr.de constr.rubr.de spons.t. de substant. sponsal.n.4.& de matr.t.de substant.matr. n.2. Euerard.loco à matr.carnali,n.10.vers. Secundo differunt.Rosell.Matr.3. n.2.Ang.Matr.2.n.4. Sylu. Matrim.2.q.7. Tab.Matri. 2.q.8.§.9. Nau.sum.c.22. n.10.* & videtur tenere *Lex 5. 2.p.4.* ibi, *conuiene que se hagan por palabras, para que se pueda probar* : & docet *ibi Greg. Lop. verb. Por palabras, Brun.de spons.concl.14.n.2. Cou.4. decr.2.p.c.3. initio.n.1. Villalob.in comm.lit.M.n.54.& seq. Ant. Gab.in mea edit. to.2.comm.verb.Matr.l.11.f.96. Nic.Capiterreus tr.de numero testium in test.1.c.p.10.à n.93. Ant.Cuc.l.5.inst.maio. t.11.n.32. Mosc.de prob.concl.1024. n.2. Matienz.l.5.rec. t.1.rubr.gl.1.n.22 Spino spec. test.gl.15.n.3.& 13. Hamada super partit.1.t.1.l.2.gl.1.n.20.*

6 Ad 1.arg. ex propositis n.2. respondent aliqui,Pontificem *eo c.Tua,* non constituere nouum ius : eo quod priuatæ consultationi respondeat. Sic *Abb.ibi,n.3. Alex.de Neu.n.15.Prap.n.4.initio, in fol.ad 7.* vbi aduertit principem non constituere ius respondendo consultationi particulari,nisi ex verbis,vel subiecta materia aliud appareat. *Tab.Matr.2.q.8.n.9 fin.* Sed hæc solutio displicet:verius enim est principem in responsione consultationi priuatæ, legem generalem constituere : vt constat ex *c.1.d.19.* ex quo liquet epistolam Pontificis aliquod dubium interpretantem, censendam esse decretalem, & docet glos. *c. Ex tua,verb.Consultationi de filiis presb.* constat etiam ex *l.fin. C. de leg.* vbi id notat *Paul.n.* 3. ad quod confirmandum alios textus,& DD.refert idem tenens *Burg.de Paz.proem. leg.Tauri,n.450.& seq.* vbi magis indubitatum censet hoc esse in epistola Summi Pontificis, quàm aliorum principum, & *n.454.* cum aliis concludit,responsionem,vel epistolam principis ad iuris declarationem promanantem constituere legem generalem:per *legem 2.C.de leg.* ibi, *vel consultatione.* Ideo melius respondetur,vt explicui n.præc. verba esse necessaria quoad Ecclesiam,id est,quoad clariorem probationem:vt bene *Ant.ibi,n.8. Card. prope finem, Pan.fine, Alex.de Neuo n.15.Prap.n.6.gl.c.Sufficiat,init,27. q.2.& lex 5.tit.2.p.4.* quare non excluditur alius probandi modus:quod enim necessarium non est quoad substantiam,sed quoad probationem, potest per æquipollens impleri:vt bene docet *Card.ibi.* Vel potest dici,verba esse necessaria:id est,vtilia ad meliorem probationem : sic *Card. & Prap.ibi,Cou.4.decr.2.p.c.4.init.n.1.* Qui etiam explicat verba esse necessaria,id est,signa, inter quæ verba obtinent principatum. Ad contrm. nego id discrimen statui , sed Pontifex statuere voluit non esse necessaria verba , idque probat, eo quod multi absque verbis contrahere possunt. Ad 1.desumptum ex *c.Licet,& c.Si inter,* dico ea verba,per quæ contrahitur matrimonium , non proponi ad certam formam præscribendam , vt bene docet *Prap.d.c.Tua,n.6. ad fin.* sed ampl. gratia, quod regulam non actat,*c.1. Ne cleric.vel monac.* Ad 3. dico *eo c.Consultationi,* narrari factum , quod contingit ; non autem vt ius importetur. Ad 4. dico plurimas esse differentias inter vtrumque matrimonium , quas latè prosequitur *Euerard.loco à matr. carnali,& n.10.* hanc constituit. Et præterea in aliquo matrimonio spirituali, vt professione , verba non requiruntur: vt ostendi in præcedenti.

Quæstio II. Vtrum matrim. solis nutibus contractum, 7
sit sacramentum? Aliqui negant,quia *Florentinum in decr. de sacram.* docet omnia sacramenta constare rebus, & verbis. Et confirm,quia aliàs absolutio, & baptismus possent solis signis celebrari. Sic *D.Th.4. d.1.q.1. arg.5. iuncta sol. Soto 4.d.26.q.vnic.dit.L.§. Sed hic est dubium, Cano l.8. de loc.c.5.ad 3.*

Sed contrarium tenendum est. Quia(vt probaui hoc 2. 8
l.disp. 51. n. 27.) omne matrimonium fidelium est sacramentum : & idem tenet dicens esse commune omnium Theologorum & iurisperitorum, *Enriqu.l.11.de matr.c. 2.n.6.comment. lit. N. Man.1.to.su. edit.c.216.n.5.* Nec obstant adducta in contrarium : quia Florentinum intelligit constare omnia sacramenta verbis vel aliquo gerenti vicem verborum : vt sunt signa in matrimonio : & ita ipsummet loquens de matrimonio , dixi regulariter verbis constare ad denotandum non semper requiri. Nec est simile de aliis sacramentis:quia matrimonium est contractus,de cuius natura est,vt possit etiam nutibus celebrari.

Quæstio III. Vtrùm saltem verba sint de necessitate 9
præcepti? Aliqui affirmant:dicúntque præceptum hoc statui *c. Si inter de spons.& c. Licet,de sponsa duorum,* ibi, *si int. virum,& vxorem legitim.consens. inter fuerit, ita quod vnus alterum verbis consuetis recipiat.* Sic *Petr.de Led.de matr. q.45.a,2.concl.2. Man.1.to.sum. 2.edit.c.216.n.5. Enriq.* licet non ita absolutè , dicit enim aliquo modo videri de Ecclesiæ præcepto,*l.11. de matr.c.2.n.6.* fatetur tamen *in comment.lit.M.* esse solum veniale signis contrahere idem *Petr.de Ledesm.d.art.2.concl.3.* quia res est leuis.

Mihi tamen multo certius est, nullum esse de hoc Ec- 9
clesiæ præceptum,quia textus citati id non probant , solum enim narrant factum , & exemplificatiuè loquuntur: vt bene docet *Pra.c.Tua,num.6.ad fin.de spons* & ita videtur tenere *Sot.4.d.24.q.1.a.3.conc.1.2.vers.Ex huiusmodi,* vbi æquum esse ait verbis contrahere ; si autem esset præceptú,non ita loqueretur: idem videtur sequi *Lex 5.tit.2. p.4.* ibi, *conuiene que se haga por palabras, para que se pueda probar.* & tenent *Veracr.1.p.spec.a.3.ad fin. Palacios 4. d.27.disp.1.fol.569. Bart.à Ledes. dub.13. matr.fol.1271.* Fateor tamen culpam esse venialem non exprimere verbis,sed solis signis consensum, nisi iusta causa excusaret: Quia à recta ratione alienum est in hoc grauissimo contractu:non exprimere consensus commodioti modo possibili,verba autem melius & clarius,quàm signa,consensus exprimunt:& ita fatentur *Veracruz, & Barth. à Led.* qui bene hoc intelligit,dummodo externa signa sufficienter consensum exprimant:aliàs esset mortale,si consensus redderetur dubius , vnde scandala litésque oriri possent : idem docet *Enriquez n. praced. alleg.* dicit enim non esse mortale, secluso scandalo.

Quæ autem verba sufficiant ad matrimonium consti- 10
tuendum,dixi lib.1.disp.18.& seq.& quæ signa,disp.22.& an satis sit parentes , vel alios nomine contrahentium respondere,dixi disp.23.eod. l.1.

Vter autem coniugum debeat prius interrogari , & 11
verba proferre ? dic breuiter nihil referre , vter illorum incipiat : quia licet *c.Si inter de spons.& c.Licet, de sponsa duo.* prius verba non proponantur,id tamen narratiuè fit, & non dispositiuè. Sic *Ioan.And.d.c.Si inter,n.3. Ant.n.3. Cardin.ibi,initio,Cou.4. decr.2.p. c.4. initio, n.6.* qui dicit honestum esse,vt prius fœmina interrogetur : sed melius *Ioan. Andr. Ant. & Cardin.* dicunt honestius esse à viro initium sumere : quia in iis testibus prius verba viri proponuntur:tum,quia vir caput est, tum etiam, quia fœminæ verecundiæ subiectiores sunt.

DISPVTATIO XXXII.

Vtrùm necessarium sit vtriusque coniugis consensum, simul absque temporis interuallo præstari?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones tractandæ sint, n. 1.
Opinio affirmans necesse esse simul præstari, 2.
Et contraria vera, 3.
An credendum sit, quando alter non statim consensit alteri dicenti se reuocasse consensum, 4.
Soluuntur arg. & explicatur c. Si inter de spons. 5.
An sufficiat quodcumque temporis interuallum: ponitur opinio affirmans, 6.
Contraria verior, 7. & ibi, quid quando contrahitur per procuratorem.
Quando consensus alterius fuit minùs legitimus, vt fictus, vel metu extortus, an sufficiat postea consentire: ponitur opinio negans, 8. & contraria verior, 9.
Valet argumentum à fortiori, 8.
Non requiritur tunc intimari aliquid alteri coniugi, sed ipso ignorante potest innouari consensus, 10. & an satis sit interne reuocari, & quid quando vtriusque consensus nullus fuit ratione metus, vel quia fuit fictus, 11. & ibi quid in sponsalibus fictè contractis.
An satis sit, quacumque temporis distantia intercedat, 12. & an requiratur coram parocho, & testibus, 13.
Vtrùm qui fictè prælusit est, aut invalidè ratione metus, possit actu interno validè profiteri, 14.
Et solvuntur argumenta, 15.
An hæc sint per Tridentinum correcta, ponitur opinio affirmans, 16. & contraria, 17.

1 QVatuor quæstiones agitandæ sunt. I. an necesse sit consensus esse simul. II. an sufficiat quodcumque tẽporis interuallum. III. de fictè consentiente, vel metu, an possit matrimonium prius validum sufficere denuo consentiendo. IV. an hæc correcta sint per Tridentinum.

2 Quæstio I. Vtrum necessarium sit consensum vtriusque coniugis simul tempore præstari? Duplex est sent. I. affirmat. Quia in aliis contractibus id requiritur, teste *gl. l. Consensu, verb. Consentire ff. de act. & obl.* 2. quia in aliis sacramentis simultas materiæ, & formæ requiritur: consensus autem verbis expliciti, sunt materia, & forma huius sacramenti: vt dixi hoc 2. l. disp. 5. num. 3. quia l. *Continuus ff. de verb. obl.* petit textus contrahentes sibi ipsis respondere, antequam ad alia diuertant. 4. quia *c. Si inter, de spons.* requiritur mutuus consensus, qualis non est, dum inter consensus ipsos mora temporis intercedit. Sic *Speculator, t. de spons. §. 1. n. 5. ver. Secus. Io. And. d. c. Si inter, n. 2.* vbi *Collect.* (vt refert *ibi Al. de Neuo, n. 10.*) *Abb. c. Dilect. de spons. Ant. cons. 64. Anch. c. Ex literis, el 2. de spons. fin. Al. cons. 154 fin. vol. 5.* & hanc dicit in rigore veriorem *Alex. Carrer. l. 4. de spons. c. 3.*

3 II. Sent. multo probabilior, ait, id non requiri, sed satis esse temporis mora intercedenti, consensus ab vtroque præstari, modo consensus prioris coniugis reuocatus non sit. Prob. 1. quia in omni contractu satis est consensus diuerso tempore adhiberi, *l. 1. §... ff. de verb. obl. & l. 3. §. Sed verior, ff. de contraben. empt.* & constat in omnibus contractibus per nuncium, litteras, vel procuratorem initis: Deus autem matrim. instituens in sacramenti esse, contractus naturam minimè mutauit. Et confirm. quia validè contrahitur matrimonium per litteras, vel procuratorem (vt latè probaui hoc 2. l. disp. 11. & 12.) & tamen consensus tunc non simul præstantur. 2. quia hoc etiam reperitur in sacramento pœnitentiæ, vbi audita confessione potest multo tempore absolutio differri. Hanc tenent *D. Th. 4. d. 29. q. vnic. a. 3. quæstiunc. 2. ad 3. Ricard. ead. d. a. 1. q. 3. Maior. 27. q. 1. & ibi Sot. q. 1. a. 3. vers. Nihilominus respondetur, & vers. Sed alia hinc nascitur, Pet. de Soto lect. 3. de mat. §. Primum igitur, & 9 Requiritur igitur, Ledesm. 2. p. 4. q. 47. art. 1. fine, Veracruz 1. spec. a. 2. §. Sed an sit matrimonium. Palacios 4. d. 27. q. 1. fin. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 39. f. 1056. Enriq. lib. 11. de matr. c. 3. n. 6. Petr. de Led. matrim. q. 45. a. 3. dub. 2. Vinald. candel. 1. p. de matrim. n. 42. Barth. de Ledes. de matr. dub. 17. f. 1272. Manuel. 1. to. sum. 2. edi. c. 216. n. 8. & c. 208. n. 7. Vega l. 3. sum. casu 75.* Et ex iurisperitis. *gl. ff. c. Dilectus, fine, de spons. ibi Host. super verb. Contrario, & ibi Io. And. n. 7. Anch. n. 3. Henric. n. 3. Alex. de Neuo n. 19. Prep.* dicens communem, *n. 2. Archid. c. Sufficiat, 27. q. 2. n. 1. gl. Abb. Cum inter canonicos, de elect. n. 6.* & dicit optimè facere illum textum, quia contrahitur ibi matrimonium spirituale, licet consensus eligentis, & electi non concurrant eodem tempore *Calder. c. Si inter, de spons.* vbi *Ant. n. 4. Card. n. 4. q. 1. Alex. de Neuo n. 12. Prepos. n. 3. Zazius cons. 4. n. 8. & cons. 2. n. 25. vol. 2.* & refert *Corsetum, Crotum & Card. Florent. Parisius alios referens, cons. 55. n. 16. vol. 4. Alex. l. Si stipuler, fin. ff. de verb. obl. 10. Lup. rub. de don. §. 50. n. 20. Ang. Matrim. 2. n. 3. Sylu. Matrim. 2. q. 6. Tab. Matrim. 2. q. 7. n. 8. Nau. sum. c. 22. n. 80. Brunellus de spons. concl. 13. n. 2. Cou. 4. decr. 2. p. c. 4. init. n. 7. Greg. Lop. l. 10. verb. Ni consientem, t. 2. p. 4. Azeu. lib. 6. recop. t. 16. l. 2. n. 20. ad fin.*

Id tamen obseruandum est si altero non statim consentiente, prior qui consenserat, affirmet se consensum reuocasse, credendum esse ei, quia in dubio præsumitur sub conditione consensisse, si alter statim assensum præbeat. Sic *Ant. c. si inter, n. 4. de spons.* 4

Ad 1. arg. ex propositis n. 2. respondetur negando antecedens, oppositum enim probaui n. 3. Ad 2. dico in aliis sacramentis sat esse simultatem moralem, & licet in aliis minorem temporis interiectionem patiatur hæc simultas, id euenit, quia non sunt contractus, matr. verò cum contractus sit, maiorem distantiam inter vnius & alterius consensum patitur. Ad 3. dico loqui in stipulatione illum textum, in qua verba cum illa solemnitate sunt de substantia: secus in aliis contractibus. Ad 4. dic satis dici mutuum consensum, cum prior non reuocatus, maneat in virtute. 5

Quæstio II. An satis sit alterum præstare consensum quocumque temporis spatio intercedenti? affirmant aliqui, quia tamdiu dicitur prior in consensu persistere, quamdiu non reuocat. Sic *Maior. 4. dist. 27. q. 1. Nauar. sum. c. 22. num. 80.*

Cæterùm dicendum est exigi simultatem moralem, ita vt non magnum interuallum inter vnius, & alterius consensum distet. Prob. quia in aliis etiam contractibus per longi temporis lapsum hæc voluntas non manet virtute, sed reuocatur, *l. 1. §. 1. ff. de verb. obl.* ibi, *interuallum medij temporis modicum non vitiauit obligationem.* Sic *Soc. 4. 27. q. 1. a. 3. vers. alia hinc nascitur. Conar. 4. decr. 2. p. c. 4. init. n. 7. Veracruz 1. p. spec. a. 2. §. Sed an sit matrimonium, Enriq. lib. 11. de matr. c. 3. n. 6. Azeu. lib. 5 recop. tit. 16 n. 20. ad fin. Bart. à Ledes. dub. 17. de matr. f. 1273. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. f. 1059. Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. a. 3. dub. 2. Vega l. 3. sum. casu 75.* Exemplificant aliqui ex his DD. quando defectu huius simultatis non valeat matrimonium, vt *Soto & Lud. Lop.* si septennium intercedat, tunc enim dicunt non esse tutum. *Enriq.* exemplificat, quando biennium intercedit, tunc enim dicit non esse matrimonium: *& in comment. litera G.* optimè dicit priorem sententiam veram esse, dum matrimonium contrahitur per procuratorem: quia in eo quod procurator non reuocatus facit, quantumcunque tempus medium intercedat, manet virtute consensus illius, qui procuratorem constituit. *Bar. à Led.* exemplificat non esse matrimonium, quando annus intercedit. Sed melius *Petr. de Led.* ait prudentis arbitrio hoc relinqui, attentis particularibus circumstantiis. 6

Quæstio III. Vtrùm quando consensus alterius fuit minus legitimus, quia fuit fictus, vel metu extortus, satis sit, vt incipiat valere matrimonium, si hic denuo consentiat, vel oporteat vtrumque denuo consentire, quando consensus cadit super materiam legitimam, id est, quando fuit inter personas aptas ad contrahendum validè matrimonium? quando enim cadit super materiam illegitimam, dicam disp. 35. Duplex est sententia. I. & satis probabilis, ait requiri, vt vterque denuo consentiat. Probatur 1. quia quando consensus cadit super materiam illegitimam, 7

desideratur nouus vtriusque consensus (vt dicemus disp. 35. nu. 12) ergo quando cadit super materiam legitimam, cum vtrobique matrimonium sit irritum. Et confirmatur, quia nullum impedimentum est ita dirimens matrimon. sicut defectus consensus, ergo si intercedentibus aliis impedimentis dirimentibus, est necessarius nouus vtriusque coniugis consensus, à fortiori intercedenti hoc, valet enim in iure argumentū à fortiori, *c. Cum de cunctis, de electione, auth. Multo magis, C. de sacrosanct. Eccles.* 2. qui cum matrimonium claudicare non possit, deficienti vnius consensu, est prorsus irritum, & quasi prorsus contractum minimè esset, quo casu manifestum est requiri vtriusque consensum. Sic tenet *Felin. referens Antonium, & Anchoranum, c. Ex parte decani. de rescrip. n.* 11. *ampliat. 4. Palac. 4. d. 27. disp. 1. fol. 566. col. 2. Barth. à Ledesma de matrim. dub.* 19 *fol.* 297.

9 II. Sent. probabilior, ait satis esse, vt ille, qui minus legitimè consensit, denuo consentiat, dum alter consensum non reuocarit. Prob. nam cum consensus alterius validus de se fuerit, & sufficiens ad matrimonium, nec reuocatus fuerit, iam ex parte huius consensus nihil desideratur, solus autem deest consensus illius, qui fictè, aut metu consensit, ergo hoc accedente, conualescit matrimonium. Confirm. quia si fictè, vel metu consentiens nullum omnino tunc præstitisset consensum, sed spatio temporis interiecto, manente in virtute priori consensu, valeret matrimonium: vt diximus n. 3. sed qui fictè, aut metu consensit, perinde se habet, ac si non consensisset: cum is consensus omnino nullus fuerit: ergo satis est, vt manente in virtute priori consensu, ipse solus consentiat. Ita tenent tractantes, quando alter metu cadenti in virum constantem consensit, *D. Thom. 4. d. 29. q. vnic. a. quæstiunc. 2. ad 2. D. Bonau. ibi, q. 2. n. 13. Palud. q. 1. a. 4. n. 23. Ricard. ibi, a. 2. q. 1. D. Ant. 3. p. c. 7. ad medium, Viguer. Instit. c. 16. §. vers. Sexto, Enriq. li. 11. de matrim. c. 10 n. 5. ad fin. Pala. 4. d. 29. disp. 1. f. 603. ante vers. Consentiunt in dogmate.* Et ex iurisperitis, *Turrec. 31. q. 2. in sum. n. 11. Rosel. verb. Impediment. imped. 10. n. 11. Angel. Matrim. 3. imp. 11. n. 2. Syl. Matrim. 8. q. 11. dub. 4. Tab. verb. Impedim. imp. 9. ad fin. Arm. verb. Matrimon. n. 41. Nau. sum. c. 12. n. 51. fine, Greg. Lop. l. 15. verb. Le pluguiese si. 1. 2. p. 4.* & tractantes de fictè consentiente, docent *Ricard. 4. d. 29. a. 1. q. 3. Pet. de Soto lect. 3. matr. paulò post prine. §. Primum igitur, Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 85. ad fi. §. pen. Man. 1. c. sum. 2. edit. c. 208. n. 7.* Et ex iurisperitis, *Ho. c. Duellus, de spons super verb. Contrario, Io. And. ibi, n. 7. Anch. n. 3. Alex. de Neuo, n.* 18. *Sylu. Matr. 8. q. 2. dub. 6. Nau. sum. c.* 12. *n.* 80.

10 Hinc infertur in hoc casu non oportere aliquid intimari alteri coniugi, nempè matr. non valuisse, quia id necessarium est, vbi nouus ipsius consensus exigitur, ne ob errorem careat debita libertate, sed in hoc casu non exigitur nouus ipsius consensus, ergo non oportet aliquid ipsi intimare. Sic *Petr. de Soto, & Lud. Lop. n. prac. alleg.* & à fortiori colligitur ex dicendis n. seq. & in fortioribus terminis, nempè quando etiam prioris consensus fuit de se insufficiens tenent multi quos referam disp. 36. n. 1.

11 2. Infertur satis esse in hoc casu, si ille internè in corde suo, post consentiat. Quia externum consensum iam præbuerat, & solus internus desiderabatur, ergo satis est hunc supplere. Et confirm. quia externus exigitur, vt alteri constet de voluntate, in hoc autem euentu constat, propter priorem externum contractum. Ita tenent *Ricar. 4. d. 29. a. 2. q. 1. D. Ant. Ang. Sylu. Petr. de Soto, Turr. Lud. Lop.* vbi eos allegaui, n.... *Veracr. 1. p. spec. a. 29. fin.* quamuis *Enriq. l. 11. de matrim. c. 11. n. 2. in comment. 1. §.* dicat requiri, vt repetatur consensus cum aliquo externo signo. Immò idem dicunt *Ricard. D. Anton. Turrecr. & Sylu. ibi*, quando vterque metu consensit, & ita vtriusque coniugis consensus nullus fuit. Sed hoc minimè credo, quia cum vterque consensus fuerit omnino nullus, perinde est, ac si matrim. penitus non esset contractum, sicut quando consensus cadit super materiam illegitimam, quo casu disp. 35. n. 3. dicemus vtriusque consensum innouandum esse, denuóque matrimonium contrahendum: quando autem denuo contrahitur matrimonium, constat externo signo, consensus manifestandos esse: & in hoc casu verum dixit *Enriq. proximè cit.* Idem prorsus, & quod dicemus n. sequenti in matrimonio, dicendum est de sponsalibus, quando enim duo ad contrahendum habiles, sponsalia inierunt, & alter fictè consensit, vel metu, satis est, si postea quocumque temporis interuallo medio internè consentiat: secus quando ex parte vtriusque consensus esset irritus, quia eadem prorsus est ratio. 12

3. Infertur satis esse, si fictè, vel metu consentiens post verè assensum præbeat quocunque temporis spatio interiecto: quia quando vnius tantum adfuit consensus, oportet alterum absque longa mora consentire, vt prior consensus virtute maneat, vt diximus n. 7. in hoc autem casu non tantum virtute, sed actu, & formaliter semper manet, cum semper, qui verè consensit, existimet valere matrimonium, & alterum habeat vt coniugem, petens, & reddens debitum. Et ita *Nau. sum. c. 22. n. 80.* dixit sufficere, hunc fictè consentientem, verè consentire, licet plures interceserint menses.

4. Infertur, non esse opus vt iterum coram parocho, & 13
testibus celebretur hoc matrimonium: quia id est necessarium, quando omnino celebratur matrimonium, hic autem tantum suppletur defectus interni consensus, vel alius defectus occultus, & iam externo contractui astiterunt parochus, & testes. Sic *Enriq. lib. 11. de matr. c. 12. n. 2. in comm. lit. I. Lud. Lop. & Man.* vbi eos n. 9. allegaui, & constabit ex dicendis infrà disp. 37. n. 2. & seq. vbi in fortiori casu, nempè quando matr. fuit omnino nullum ob impedimentum occultum, cum multis idem dicemus.

Vltimò infertur, si quis professionis capax, fictè, aut 14
metu profiteatur, fieri verè professum, si internè professionem ratificet, quia ex parte religionis admissio fuit legitima, vnde nihil oportet religioni intimare: constat ex dictis n. 11. & similiter sufficeret quacumque temporis distantia intercedenti, vt in simili diximus de matrimonio n. 12. cum tam matrimonium, quàm professio traditionem & acceptionem externam requirant, & ideo eadem est ratio de vtrisque. Ita videtur tenere *Manuel. 2. to. sum. c. 92. n. 5.* licet non satis explicuerit, tantum enim dicit debere hunc occultè profiteri. Quando autem hic esset incapax professionis, defectu ætatis, vel anni nouitiatus, dicam disp. 55. n. 4.

Ad. 1. arg. ex propositis n. 8. pro priori sent. negatur con- 15
seq. quia in priori casu, vterque consensus fuit prorsus nullus, & ideo vterque est innouandus: in posteriori verò, alter solum fuit nullus. Ad confirmationem, distinguo antecedens, est enim verum in hoc sensu, vt nihil sit à quo ita dependeat matrimonium, ac consensus, & nihil sit ita indispensabile: est autem falsum in hoc sensu, vt consensus in vno deficiens, permanente in virtute consensu alterius, ita annullet matrimonium, sicut quando adest impedimentum dirimens, quia in hoc casu, ex parte vtriusque consensus, est nullum matrimonium: in illo verò, tantum ex parte alterius. Ad 2. negatur antecedens, matrimonium enim claudicare nequit, ita vt sit legitimum, absque vero vtriusque consensu: potest tamen claudicare hoc pacto, vt consensus vnius, dum non reuocatur, sufficiat ad matrimonium, quando postea alterius consensus accesserit: vt contingit quando consensus diuerso tempore præstantur: iuxta dicta n. 7.

Quæstio IV. An per *Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.* correc- 16
ta sint dicta in hac disputatione, ita vt necessarium iam sit consensus simul tempore ab vtroque præstari? Affirmant *Ant. Cuc. l. 5. instit. maior. c. 11. n. 33. Barth. à Ledes. dub. 17. de matr. f. 1172. §. Sed dubium se offert, Vega lib. 3. sum. casu* 75. Ducuntur, quia aliter parochus, & testes nequeunt de vtriusque consensu testificati, si enim post primi recessum alter consentiat, necesse est, vt sit matrimonium, vt priori constet de consensu alterius, vt diximus hoc lib. disp. 12.

n. 3.

n. 3. & ita parochus, & testes non assistant vtriusque consensui requisito, nisi antequam contrahentes recedant, simul consentiant.

17 Sed dicendum est non esse correcta, vt constat: quia *Enr. Sal. Nau. in summ. Lat. Petr. de Led. Man. Azor. Lud. Lop. Vin.* quos retuli n. 3. & n. 7. post Trid. scripsere, & sustinent sent. ibi propositam, cum tamen contrarium docturi essent, si Trid. eam correxisset: & statuam duplicem casum, in quo verificari possit non requiri, vt simul coniuges cõsentiant, & per hoc patebit solutio ad arg. cont. 1 est, quando alter coram parocho, & testibus consensit, altero nil respondente: & post 15. dies iterum coram eodem parocho, iisdem testibus, præsentéque priori contrahente, hic qui prius tacuerit, consentit, erit enim matr. quia durat in virtute prior consensus verbis explicitus. II. casus esse potest quando qui in præsentia parochi, & testium consensit, dedit alicui potestatem ad acceptandum suo nomine, & hoc acceptante, coram eodem parocho, & testibus alter postea consentiret. Et potest esse tertius casus qui propõsitus est n. 9. quando vterque coram parocho, & testibus consensit, sed alter fictè, conualescit enim illud matrim. quacunque temporis distantia intercedente hic occultè consentiat: vt diximus n. 11. & duplici seq.

DISPVTATIO XXXIII.

Vtrùm ad matr: sufficiat consensus, quo vterque coniux consentit, falsò existimans subesse impedimentum dirimens, vt priorem alterius coniugem viuere?

SVMMARIVM.

In quo versetur difficultas, & quando hi credunt eo impedimento stante valere matrimonium, valet. n. 1. & quid, quando credunt non valere, præfertur opinio affirmans non valere, n. sed.
Opinio præfertur veritati. ed. n. 1.
Prior opinio, valere, n. 1. & an credendū sit his negantibus cõsensum. 3.
Solumntur arg. & explicatur l. Is qui putat. ff. de acquir. hared. n. 4.

1 Difficultas huius quæst. versatur, quando adest error facti, iurisque scientia, quia coniuges falsò credebant esse impedimentum, & existimabant eo stante non posse consistere matrimonium: si enim errarent etiam in iure, fatentur omnes verum esse matrimonium: quia non deficit consensus. Et ratio dubitandi est, quia non apparet qualiter veram intentionem ineundi matrimonium habeant, qui illud sibi impossibile esse putant. Et ideò duplex est sent. I. & satis probabilis, asserit non esse matr. defectu consensus. Prob. 1. ex *l. Is qui putat. ff. de acquir. hared.* vbi deciditur, credentem se necessarium hæredem esse, cum verè non sit, repudiare non posse: quia opinio veritati præfertur: ergo similiter credens se ratione impedimenti, quod falsò esse credit, non posse validè contrahere, non legitimè contraher. 2. quia hic erratur circa matrimonij substantiam, cum coniuges existiment impossibilem sibi esse corporis traditionem. 3. quia voluntas non potest ferri in impossibile, vt iuris conscius, qui sacerdos non est, nequit intendere consecrare. Sic tenent *Vincent. c. Cum in Apost. de spons.* vbi *Io. And. n. 9. Ant. n. 9. ante vers. Secundò obstat, Anch. n. 5. Abb. n. 6. Al. de Neu. n. 13. & 14. Prap. n. 5. fi.* & videtur tenere *Card. ibi, vers. Quæro quid si iste*, ait enim esse matr. quoad iudicium Ecclesiæ, vbi videtur sentire secus esse in foro conscientiæ: eandem tenent *Sylu. Matr. 8. q. 13. dist. 5. Ang. Matr. 3. imp. 13. n. 5. Arm. verb. Matr. n. 44. Nau. sum. c. 22. n. 56. Ant. Cuc. l. 5. inst. mat. c. 12. n. 233.* Et ex Theologis, *Sot. 4. d. 37. q. vn. a. 5. concl. 3. Ang. flor. 1. p. de matr. q. 31. de imp. ord. a. 3. dub. 3. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 47. vbi de imp. cond. & c. 55. paulo post princ. Vega lib. 2. sum. cas. n. 282. & seq.* & dicit esse probabilem, *Petr. de Led. statim allegandus.*

2 II. Sent. probabilior, affirmat valere matrimonium, si contrahentes intendant quantum in se ipsis est, consentiet: quia hæ personæ sunt re vera habiles ad contrahendum, & intendant quatenus possunt, contrahere: ergo vere contrahunt. 2. quia stante hoc errore est possibilis consensus, vt constat ex *c. 1. de spons. in 6. prine.* vbi deciditur ex sponsalibus nullis ratione consanguinitatis, vel alterius impedimenti, oriri publicam honestatem, modo adsit consensus, ergo supponit textus possibilem esse consensum cum impedimento dirimenti: & *Clem. vn. de consang.* excommunicantur contrahentes in gradu prohibito: quod non aliter fit, quàm supposito posse esse consensum; eo enim deficienti non incurritur illa excommunicatio. Tandem, quia si hæreticus credat baptismum esse rem irrisoriam, nilque valere, verè baptizat, si verè intendat facere quod potest, & intendit Ecclesia, vt fatentur õmnes, & ita cum errore valoris baptismi, est compossibilis consensus, ergo similiter in nostro casu, quamuis hi errent credentes non valere matrimonium, possunt habere legitimum consensum, eumque habent, si intendant facere quod possunt, & intendit Eccl: sia. Sic tenent *gl. ff. 34. q. 1. in sum. verb. Tiraq. quæstio fin. & c. Cum in Apostoll. verb. Remanere, de spons. directorium*, vt refert & sequitur *Rosell. verb. Imped. imp. 11. fi. Verucius, & Suppl.* vt refert *Sylu. n. pr. alleg. Tab. verb. Imped. imp. 10. fine, Con. decr. 2. p. c. 3. §. 7. n. 2.* Et ex Theologis. *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 9. fin. Barth. à Led. de matr. dub. 52. concl. 3. Pet. de Led. de matr. q. 55. a. 9. dub. 2. Enriq. l. 11. de matr. c. 11. n. 5. Man. 1. to. sum. 2. edit. c. 233. n. 3.* quamuis *Enriq & Man.* loquantur, quando dubitant contrahentes de morte prioris viri.

3 Obseruandum est in foro externo his non adhiberi fidem, si negent se consensisse, secus in foro conscientiæ. Hoc videtur sentire *Card. n. 1. allegat.* dum dixi hoc esse matrimonium quoad forum Ecclesiæ, & tenet *Con. d. §. 7. num. 4.*

4 Ad 1. arg. desumptum ex *l. Is qui putat*: dic cum *Con. d. §. 7. n. 1.* opinionem præferri in eo casu veritati, quia ad eum actum est necessarium agentem scire, ex qua causa, & quo iure eundem actum agat: vt notat *ibi Iaf.* Quod ad matr. non desideratur. Ad 2. negatur errorem circa valorem matrimonij, illud irritare: vt constat in aliis sacramentis. Ad 3. dic non posse voluntatem ferri omnino absolutè in impossibile, bene tamen sub conditione, in quantum potest, vt constat in exemplo allato n. 2. de hæretico.

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrùm satis sit ad matrim. consensus, quo aliqui ex errore putantes aliquod matrim. per ipsos contractum, esse validum, denuo in illud consentiunt?

SVMMARIVM.

Refertur opinio asserens valere. n. 1. contraria verior, 2.
Quid si illi contraherent, quamuis consilii essent nullitatis prioris matr. 3. & ignorantia concomitans qualiter causa sit involuntarii, ibid.

1 Et videtur nouo illo consensu ex errore profecto, conualescere illud matr. vt si quis fictè consensit in matrim. & audiens à confessario vel viris doctis valuisse, idque credens denuo consentiat. Quia hic error nec est personæ, nec conditionis, qui solum matr. annullat, sed est error iuris, quo hic putat se ligatum esse cum illa vxore. Et ita tenet *Tab. Matr. 2. q. 7. n. 8. ad fi. & Supp. Gabr. 4. d. 29. q. 1. a. 3. dub. 3. ad fi.* quamuis dubitet, videatur tamen affirmare, esse matrimonium: & *Victoria & Led. statim allegati* dicunt poss: probabiliter disputari.

2 Sed dicendum est non esse matrimonium. Quia nil tam contrarium consensui, quàm error, *l. Si per errorem. ff. de iurisd. omn. iud.* errórque hic ad personæ errorem reducitur; vt latius dicam disp. 36. n. 2. vbi aliis rationibus hæc sent. confirmabitur, & hanc tenent *Ant. in quodam consil. quod est inter Anchar. consilia, cons. 129. & Anch. ibi, cons. 210. Rosel. Matrim. 4. n. 4. & 5. Sanch. Matrimon. 2. n. 17. Sylu. Matrim. 5. q. 10. Victoria relect. de matr. p. 1. n. 10. Nau. sum. Lat. & Hisp. c. 22. n. 76. & l. 1. cons. 1. De hu qua vi*

in 1. edit. cons. 2. n. 8. in 2. in cons. 4. n. 8. Led. 2. p. 4. 45. a. 1. ad fin. Veracr. 1. p. spec. a. 29. ad fin. Palac. 4. d. 28. disp. 1. f. 628. col. 1. Enriq. l. 12. de matr. c. 9 n. 7. & in fine.

4 Aliqui ex his DD. temperant hanc sententiam, vt non sit matrimonium, quando si denuo consentiens sciret se liberum esse, minime consentiret; vnde à contrario sensu videntur oppositum sentire, quando si libertate cognita adhuc assensum præberet. Sic *Rosell. n. 5. Sylu. Victor. Nau. sum. Hisp. Led. Palac. relati n. prec* Et potest esse fundamentum, quia talis error tunc non est antecedens actum, illiusque causa, sed est concomitans, id est, qui simul est cum actu, & esto non esset, adhuc actus fieret: qui error non est causa inuoluntarij: qua ratione multi DD. affirmant contrahentem cum serua credita libera, validè contrahere, si conscius seruitutis, adhuc illam duceret. Sed verius est etiam in hoc casu non esse matrimonium: quia ea tantum est voluntas habitualis, & quamuis error concomitans non sit causa inuoluntarij contrariè, est tamen causa inuoluntarij negatiuè, id est, est causa, vt ibi non sit actus, & consensus voluntarius positiuè, sed tantum est in habitu, & animi præparatione, quia si sciret, haberet actú voluntatis: matr. autem requirit actum voluntarium de præsenti: quare vt esset matrimonium, oporteret vt eum denuo confirmat, hunc actum voluntatis eliceret, quamuis primum matrim. sit nullum. Volo ex nunc eo ligari. Et confirm. quia dum denuo consentit, manifestum est eum non intendere nouum matrimonium celebrare, cum existimet prius esse validum, sed tantum intendit præteritum ratificare, quod cum nullum fuerit, ratificari non potest: vt latè probabo disp. 36. n. 6. Quibus rationibus ducta communis sent. asserit non esse matrimon. dum aliquis seruitutis ignarus contrahit, quamuis si illius conscius esset, non desisteret à contrahendo.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm ad ratificandum matrimonium inualidum ob impedimentum dirimens, impetrata impedimenti dispensatione, vel eo cessante, vt quia prior coniux viuebat, & iam obiit, exigatur vtriusque coniugis consensum renouari, vel satis sit eius, qui impedimentum nouit?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans satis esse renouari consensum scientis impedimentum. n. 1.

Contraria opinio verior, 2. & an sufficiat consensus illos internos esse. 3.

Si incapax professionis professus sit cessante impedimento satis sit internè profiteri. 4. & item, an oporteat monasterium conscium esse nullitatis professionis.

Soluuntur argumenta, & explicantur, l. Si quis in senatorio, & l. Eos, ff. de ritu nupt. 5.

1 QVidam aiunt satis esse consensum scientes impedimentum renouari. Prob. ex *l. Si quis in senatorio, & l. Eos, ff. de ritu nupt.* vbi habetur matr. irritum conualescere, si cessante impedimento alter coniux in pristino consensu persistat. Et confirm. quia antiquus consensus censetur durare, dum reuocatus non est: qua ratione hoc 2. l. disp. 32. n. 9. diximus licèt consentientem posse suo solo consensu matrimonium ratificare. Sic tenet *Lignado*, (vt refert *Præpos. c. Cum in Apostolica. fin. de sponsa.*) idem censent aliqui DD. quos disp. seq. n. 2. referam, dicentes contrahentem ignoranter cum serua, si post manumissionem, illius inscius eam cognoscat affectu vxorio, perficere prius matrimonium, eò quod prior consensus duret in illa serua: & ita censent sublato impedimento non oportere vtriusque consensum renouari.

2 Cæterum omnino tenendum est id matrim. minimè conualescere, nisi nouus vtriusque consensus accedat. Quia cum prior consensus fuerit omnino ex parte vtriusque inualidus, eò quod super illegitimam, & inhabilem materiam ceciderit, denuo vterque renouandus est, nec durare potest consensus qui nullus omnino fuit, cum enim permanentia existentiam supponat, consensus qui nunquam exstitit, permanere nequit. Sic docent ex Theologis, *D. Thom. 4. d. 40 q. vn. a. 4. ad 6. Scot. 4. d. 35 q. vn. §. Respondeo, primus consensus, Ricar. 4. d. 40. a. 1. q. 6. Suppl Gab. 4. d. 38. q. 1. a. 2. concl. 12. Caiet. opusc. to. 1. tr. 12. de matrim. q. 2. & sum. verb. Matrimonium, tit. Contractus matr. potest reddi vitiosus, vers. Tertium caput, Abul. 1. Reg. c. 8. q. 38. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 3. vers. Sed alia hinc nascitur. Veracr. append. ad spec. dub. 10. concl. 4. Palac. 4. d. 30. q. 1. f. 670. fin. & seq. Cordub. l. 1. quæstionar. q. 11. a. 2. dub. 1. & fin. q. 189. punct. 1. Enriq. l. 12. de matr. c. 1. n. 7. Arag. 2. 2. q. 33. art. 6. concl. 3. Philiarc. de offi. fac. to. 1. p. 2. l. 2. c. 13. Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 3. dub. vlt. Man. 1. to. sum. 2. edit. c. 220. n. 2.* Et ex iurisperitis *gl. c. Non debet de consang. verb. de catero* & colligitur ex eo textu, *ibi, de catero libere copulantur, Host. c. 1. De eo qui duxit in matr. initio, & ibi Innoc. n. vii. Ant. n. 8. Anch. n. 4. Henr. n. 5. Alex. de Neuo, n. 15 Cald. & Præpos. c. Cum in Apost. de spos. fi. idem Præp. c. d. Non debet, n. 20. fin. Franc. Aret. l. Apud. Iul. ff. de leg. 1. Bald. Nouel. tr. de dote, p. 11. §. Hactenus, n. 18. Paris. cons. 52. vol. 4. Sylu. Matrim. 6. q. 5. dub. 2. & Matrim. 8. q. 2. dub. 6. Villalob. in comm. lit. M. n. 67. Nau. sum. c. n. 22 47. & 80. & c. Si quis autem. de pœn. dist. 7. n. 70. & l. 4. cons. 1. 1. de spons. in vtraq; edit. cons. 12. Con. 4. decr. 2. p. c. 4. init. n. 5. Gr. Lop. l. 15. verb. Le pinguiese. fin. t. 2. p. 4. Perez l. 5. ord. t. 1. d. 1. f. 18 § Ex quibus respondendum erit, Sarm. l. 6 select. c. 17 fin. Matienz. l. 5. recop. t. 1 subric. gloss. n. 66. Segura direct. iudicum, 2. p. c. 15. n. 59. & seq.*

Nec satis erit inter hos coniuges internè consensum reuocari; cuius contrarium minus bene dixit *Veracruz 1. p. spec. a. 44. concl. 3.* fauentq; illi DD. quos disp. 32. n. 11. hoc 2. l. retuli, dicentes quando vterque coniux ob metum inualidè contraxit, posse solo in consensu interno vtriusque renouari illud matrim. Sed contrarium dicendum est, vt similiter tenuimus eod. n. 11. nam cum vtriusque consensus prorsus inualidus fuerit, perinde omnino est ac si non fuisset: quare sicut à principio erat necessarius consensus externo signo, aut verbis manifestatus, ita & nunc. Et sic *idem Veracr.* tenet *append. ad spec. dub. 10. concl. 4.* & quamuis ibi dicat post Trid. non sufficere iam internum consensum, quasi secus esset de iure antiquo: at idem dicendum est attento quocunque iure, vt probat ratio adducta. Et ita videtur supponere, *Con. 4 decr. 2. p. c. 4. init. n. 5.* passim enim repetit illud matr. denuo contrahendum esse verbis, vel aliquo signo externo: & tenet *lib. 12. de matr. c. 12. n. 2. comment. lit. l.* 3

Ex his infertur, dum professio omnino inualida fuit, quia professus incapax erat, ob ætatis defectum, vel anni nouitiatus, vel aliam causam, non satis esse solo interno actu professionem renouari, sed oportere iterum professionem recipi actu externo, sicut diximus de matr. ipso iterum professo, & monasterij superiore denuo admittente: cum vtriusque actus nullus fuerit. (Quando autem professus vere capax erat, & ex sola parte ipsius fuit professio nulla, dixi hoc 2. l. disp. 32. n. 14.) Satis autem esse si ipse sciens nullitatem prioris professionis, & superiore similiter conscio, admitteretur ad actus professorum, postquam impedimentum cessauit, quia tunc est professio tacita, iuxta c. *Vidua de reg.* sicut disp. seq. n. 9. dicemus idem in matrimonio prorsus nullo, ratificando. Vtrùm autem necessarium sit superiorem conscium esse nullitatis prioris professionis, idem prorsus dicendum est, quod tota disp. seq. dicemus de matrimonio omnino inualido. Exigi autem vt ipse professus nouit priorem professionem inualidam fuisse, dixi l. 1. disp. 16. n. 7. 4

Ad 1. arg. desumptum ex *l. Si quis in senatorio, & l. Eos*, dic cum *Con. decr. 2. p. c. 4. init. n. 5.* intelligi eas leges, quando coniuges copula maritali, vel alio signo externo denuo consensum exprimunt. Ad confirm. dic esse disparem rationem, quia in illo casu aliter consensus fuit validus, in nostro autem vterque inualidus est.

DISPV

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm ad matrimonium inualidum ob impedimentum occultum, ratificandum cessante impedimento, oporteat alterum coniugem certiorem facere de nullitate prioris matrimonij, vel hac nullitate tacita sit reuocare consensus?

SVMMARIVM.

Quando matrimonium est nullum ex errore personæ, aut conditionis; durante eodem errore nunquam censetur ratificari, nec satis est impedimentum audiisse, & titubans pro ignorante habetur, n.1.

Et quid quando non est impedimentum erroris, vel cessauit seruitus, refertur opinio quædam, n.2. & quid, si ingenuus contrahat cum serua ignoranter, & post manumissionem à se ignoratam, consentiat verbo vel facto, an perficiatur matrimonium, n.3. iunct. n 5. vbi etiam an oporteat vt matrimonium ratificetur per copulam, adesse scientiam nullitatis prioris matrimonij.

Secunda opinio asserens opus esse vt alter coniux certior fiat de nullitate prioris matrimonij, refertur, n 3. & ibi, quando iudex errat in fundamento iurisdictionis, quia iurisdictionem ignorat, non valet quod agit. Et actus non operantur vltra intentionem agentium. & quod nullum est, ratificari non potest.

Exigitur scientia nullitatis prioris matrimonij, & an sufficiat consulè dicere. Suspicor me non esse coniuges. & expedias id dicere, 4.

Quid si coniux ignorans, sic dicat. Volo ex nunc ita tecum contrahere, ac si nunquam contraxissemus, & expedias id fieri, 5.

An satis sit copula affectu maritali sciente vtroque coniuge prius matrimonium fuisse nullum, & cessasse impedimentum, n.6. & ibi, an hoc habeat locum post Tridentinum

Quando non timetur scandali periculum, est omnino detegenda alteri coniugi matrimonij nullitas, & an possit hoc modo detegi, si alter dicat se non verè, sed fictè consensisse, 7.

Quando est magnum scandali periculum, potest tacita nullitate prioris matrimonij, illud venenari, n. 8. & ibi, opinio parum probabilis potest ratione magni periculi amplecti.

Vtrum satis sit eam ignorantiam illa nullitatis prioris matrimonij, titula affectu maritali, 9.

Soluuntur argum. prioris sent. n 10. & posterioris, n 11.

1 COnstat apud omnes, quando matrim. nullum fuit ob personæ, vel conditionis errorem, non censeri ratificatum quocumque actu, dum durat idem error: quia eo durante manet idem impedimentum dirimentis. Præterea quia consensus hic non est efficacior, quàm prius habitus, cum semper eadem nullitatis causa perseueret. Tandem probatur ex *c.1. & c.fin. de coniug. seruorum.* vbi habetur conualidari hoc matr. si audita seruitute, ingenuus verbo, vel facto consensit. Nec satis esset quæcumque seruitutis auditio, sed oportet vt ingenuus eam crediderit; titubans enim pro ignorante habetur, *l. vlt. C. de cond. indeb.* & docet optime *gloss. eo c.2. verb. Audiuit, & ibi Hostiens. & Innoc. super eod. vers. Anton. ibi n.5. Henric. n.10.* Nec satis esse leuis suspicio, vt docet *Doctor Theologus 4. dist. 36. in fine expos. lit. Ricard. eadem dist. a.2. q.1. Palud. ibi q.1. a.1. concl.3. n.9. Rosella verb. Impedimentum, imped. 3. n.6. & 7. Angel. Matrimonium 3. imped. 4. n.8. Sylu. Matrimonium 8. q.3. dict.2. Tabiena verb. Impedim. imped. 1. q.11. n.12. Sot. 4 d.35. q. unic. a.2. vers. Sed est præterea,* vbi addit requiri vt ingenuus credat, vel probabiliter opinetur. Nec etiam ratificatur in foro cõscientiæ, licet verisimiliter credere debuerit, si non credidit: actus enim factus, ex quo inducitur tacitus, vel expressus cõsensus, videtur ex priori consensu nullo gestus: vt bene *Calderin. c.2. de coniug. seruor. & ibi Alex. de Neuo, n.9.* docent.

2 Tota ergo difficultas est, quando impedimentum non est error conditionis, vel personæ; aut si fuit conditionis cessauit iam seruitus. Duplex est sent. 1. ait coniugem impedimenti conscium obtenta dispensatione, vel impedimento cessante non oportere alteri aperire, prius matrimonium fuisse irritum, sed satis esse, si cautè curet vtriusque consensum renouari, vt dissimulanter petendo ab altero, vt pro sua consolatione ipsum habeat in coniugem, & ipso similiter dicente, Ego quoque volo te in coniugem. Prob. 1. quia prius matrimonium licet inualidum, habet tamen quandam matrimonij effigiem, & ita facilius conualescit. 2. quia oblato impedimento sunt hi habiles contrahentium; ergo cum consentiat in matrimonium; illud erit legitimum. 3. quia hic error, non est error personæ, nec conditionis, vt supponimus; sed error iuris, quo coniuges putant se matrimonio iunctos esse, cum non sint, soli autem duo priores errores matrim. vitiant. 4. quia ratificans prius matrim. errore quo illud validum esse putabat, validè tunc contrahit, iuxta aliquos, quos retuli hoc 2. lib. disp. 34. n. 1. cum tamen hic consensus procedat ex simili errore. 5. quia si quis contraxit cum serua, putans esse ingenuam, licet matrim. non valuerit, si tamen post manumissionem à se ignoratam, verbo, vel facto; id est, copula affectu coniugali, denuo cõsentiat, perficitur matr. quamuis hic consensus procedat ex errore quo putabat esse suam: vt tenent aliqui antiquiores, teste *Innoc. c.1. de eo qui duxit in matr. n. vnic. vers. Vel dic, in fi. illius. & vers. Et idem credunt,* idem tenent alij, quos refert, & videtur sequi *Palud. 4. d. 36. q.1. a.2. concl.2. n.14.* Ponit enim hanc sent. in vltimo loco: & tenet *Angel. Matrim. 3. imped. 4. n.10.* & sentiunt esse probabile *Sot. 4. d. 35. q. vnic. a.2. vers. Sed per contraris, Lud. Lop. 4. p. instruct. de matr. c.47. f.1118. col.2. vers. Præterea. Petr. de Ledes. de matr. q.52. a.1. dub.2.* dicens aliquos ex discipulis D. Thomæ id tenere: immo *Sotus, & Lud. Lop.* censent fere æquè probabile esse hoc, ac oppositum: *Sotus* enim dicit nescire se an contrarium probabilius sit: & *Lud. Lop.* tantum dicit forsan oppositum esse probabilius: ergo similiter in nostro casu perficietur matrim. non obstanti errore valoris prioris matrimonij. Pro hac sent. sunt omnes DD. allegati hoc 4. & 5. argumentis, & in propriis terminis eam tenet *Cajet. opusc. tom.1. tract.12. de matr. q.2. & in summa, verb Matrim. tit. Contractus matrimonii potest reddi ex 7. capitibus vitiosus. Sotus 4. d.28. q.1. a.2. concl.3. casu 1. Veracr. 1. p. spec. a.44. concl.3. Capua lib.1. decis. c.80. n.15. Bart. à Led. dub.17. de matrim. f.124. §. Sed animaduertendum, & dub.21. concl.5. Matienzo l.5. recop. t.1. l.1. gl.1. n.3. Pedraza summa prac. 3. §.12. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c.39. f.1059. Cordub. l.1. quæstionarij q.11. a.2. dict.1. & sum. q.51. opin.1.* dicit esse multorum sent. & §. *Resolutoriamente digo,* dicit sic debere fieri quando timetur scandalum: *Petr. de Led. de matr. q.45. a.3. dub. vlt. §. Sed dubiũ est quodnam remediũ.* & addit hoc sufficere, licet timeatur de voluntate alterius, quod si sciret impedimentum, nollet contrahere: *Enriquez l.11. de matr. c.3. n.6. & Manuel. 1.to. sum. 2. edit. c.220. n.1.* addunt tamen hi duo ita seruandum esse, quando timetur aliquod periculum: immò dicit *Manuel* sufficere aliquod signum consensus alterius ignorantis impedimentum, vt copulam affectu maritali: si autem nullum sit periculum, dicunt *Enriq. & Manuel,* curandum esse vt alter coniux sciat primum matr. non valuisse, tacita nullitatis causa: & quamuis videatur postea *Enriq.* petere, vt aliter in genere notit adesse impedimentũ, vel dubitet, at in *comment. lit. V.* refert pro se *Caietanum locũ hic allegatũ,* & ita videtur idem sentire, & ait multos Salmanticæ, & Compluti consultos item tenuisse: & *in comment. lit. T.* est apertè huius sent. hæc enim dicit, cum hi allata dispensatione sint habiles, satis est sine impedimenti directione reuocare consensus. Immo *Angel. Matrim. 3. imped. 13. n.5. & Sotus 4. d.29. q.2. a.1. dub. vlt.* censent sola copula affectu maritali conualescere id matrim. altero coniuge nullitatem ignorante: *Sotus* addit, quamuis coniuges ignorent dispensationem impedimenti obtentam esse.

II. Sent. docet necessarium esse, vt id matrim. conualescat, coniugem impedimenti ignaram certiorem fieri de prioris matri. nullitate, licet causa ei tegatur. Prob. 1. quia nihil magis contrarium consensui, quam error, *l. Si per errorem ff. de iurisd. omn. iud. & l. Nihil consensui, ff. de reg. iur,* sed ex errore quo putat hanc esse suam, in illam consentit, ergo verè non consentit. Et confirm. quia hic error reducitur ad personæ errorem; putat enim coniux consentire in suam, cum reuera non sit sua. Immò est maior error, quàm personæ, cum integram contractus substantiam ignoret, & prorsus quid agat, nesciat. 2. Probatur

ex doctrina *Bart. l. Multum interest, n. 2. ff. de cond. & dem.* quam sequuntur *Angel. Matrimonium, 2. num. 17. Sylvest. Matrim. 5. q. 10.* & commendat multis illustrans, *Felinus, c. Ecclesia n. 14. vers. 10. de const.* vt docet non valere processum, si iudex erret in fundamento iurisdictionis, licet verè eam habeat; ignorat tamen se habere, quod aperte probatur ex *l. Hoc autem § Non defendi*, ibi, *constare praetori. ff. ex quib. caus. in posse.* sed similiter in nostro casu errat coniux ignarus in consensu, qui matrimonij fundamentum est, cum putet illum ferri in suam vxorem, ergo non valet. 3. quia inualidè professus, vel voto inualido ligatus, nihil agit, si ex errore putans professionem, & votum valere, denuo profiteatur, aut vouear, nec sponsalia inualida ratificantur mutua habitatione, nisi adsit scientia eorum nullitatis: vt hæc omnia probaui l. 1. disp. 16. n. 7. quorum omnium ea est ratio, quod error quo ille putat priorem actum valuisse, reddit inuoluntarium consensum posteriorem, ex eo manentem, ergo à fortiori idem error annullabit matrim. quod summam libertatem petit. *c. Cum locum de sponsal. 4.* quia ignorantia causa est inuoluntarij, etiam si non sit error personæ, vt si credam me dare 10. vel pauperi, cum tamen dem 20. vel diuiti, & ita impedietur in his casibus dominij translatio: ergo similiter in nostro casu, cum hîc nouus consensus procedat ex ignorantia. 5. quia hi renouantes consensum, non intendunt matrim. denuo contrahere, putant enim iam legitimè contractum esse, & nil volitum, quin præcognitum, ergo non contrahunt denuo: actus enim non operatur vltra agentium intentionem, *l. Non omnis, init. ff. si cert. pet.* igitur non valebit matrimonium: vt enim valeret, oportet vt illo nouo consensu contraheretur, cum prius esset omnino irritum. Et confirm. quia coniux ignarus tantum intendit ratificare prius matrimonium, illúdque approbare nouo illo consensu, non tamen de nouo celebrare, cum credat prius contractum, validum esse, sed quod nullum est, ratificari non potest, *c. Ad dissoluendum, de despons. impub.* ibi, *nec accusatio locum habebit, cum non esset quod legitime posset accusari*; vbi *gl. vers. Accusari*, multis hoc exornat, & docet *Host.* multis testibus probans, *c. Dilectus, vers. Contrario de spons. & ibi Io. And. n. 7. Anch. n. 3. Abb. c. Prudentiam. in princ. n. 19. de offic. del. idem Host. c. 1. de eo qui duxit in mat. fin.* vbi docet primum consensum inualidum ratificari non posse, ergo illud matrim. inualidum non ratificatur nouo illo consensu, 6. quia (vt dixi hoc 2. l. disp. 34. n. 2.) si quis fictè contrahat, & errore ductus, quo putabat illud matr. esse validum, verbis, vel facto consentiat, non est matr. vbi multos DD. retuli, ergo nec in nostro casu, cum hic consensus ex simili errore procedat. 7. quia si opposita sent. esset vera, frustra essent noua verba ad conualidandum prius matrim. sed satis esset coniungi scientem coniugem ignoranti copula affectu maritali, ignorans enim cum putet esse matr. semper eo affectu accedit: quod manifestè patet, quia consensus magis facto, quàm verbis demonstratur, *c. Dilecti, de appell. & l. de quib. de legib. ff.* & ideò *c. Is qui fidem, de spons.* decernitur sponsalia transire in matrimonium copula sequuta: quia facto illo ostendebatur consensus de præsenti: sed hoc sufficere, est minus verum, ergo. Prob. minor, quia contrarium tenent ferè omnes Doctores, vt *Gloss. c. 1. de eo qui duxit in matrim. vers. Inficia*, vbi tractans an ratificetur prius matrim. inualidum, si sublato impedimento ignorans coniugem carnaliter cognoscat, ait non ratificari, quia inquit, *In primo consensu qui nullus fuit, videtur perdurare, & non alium approbare.* Idem *Innoc. ibi, in fin.* his verbis, *nam ex consequentia prioris consensus, videtur ignorans cognoscere*, idem *Host. ibi initio, Io. And. ad fin. Ant. n. 8. Anch. n. 4. Card. paulò post princ. vers. Oppono, Henr. n 5. Al. de Neu n. 11. Prap. n. 1 fi.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 36. q. vn. §. Respondeo, primus consensus*, his verbis, *Si impedimentum non exprimatur personæ insciæ, ipsa in copula carnali sequenti non consentit nouo consensu, sed tantum reddit in virtute prioris consensus, qui nullus fuit, & illum videtur approbare.* Idem *Abul. 1. Reg. 8. q. 38. Enriquez lib. 11. de matr. c. 3. n. 6.* Ad idem sunt alij DD. dicentes tunc sublato impedimento ratificari matr. per copulam, quando scientes impedimentum esse sublatum, cognoscunt se affectu vxoris, sic *gloss. c. Non debet vers. De cætero, de consang. Abb. ibi fine. Prap. n. 20. fine. Loazes de mat. dub. 12. n. 14. Villalobos in commun. lit. M. n. 68. Conar.* dicens esse communem sententiam, 4. *decret. 2. p. c. 4. init. n. 5.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 40. a. 1. q. 6. Supplem. Gabrielis 4. d. 35. q. 1. a. 2. concl. 3.* Idem expresè docent multi, dicentes eum qui seruituris ignarus, duxit fœminam, quam postea manumissionis inscius, affectu vxorio cognoscit, non reualidare ea copula prius matrimonium, quia videtur ex antiquo consensu accedere: sic *gloss. c. fi. de coning. seruor. fi & c. Si quis ingenuus, vers. Faciat. 29. q. 2. Goffred. sum. t. de coniug. seru. n. 8. Rosella, verb. Impedimentum, imp. 3. n. 2. Sylu. Matrim 8. q. 2. dict. 2. Tab. verb. Impedimentum, imped. 1. q. 12. n. 13. Nau. sum. c. 22. n. 33. Greg. Lop l. 4. t. 5. p. 4. verb. No es anfi. Ant. Cuc. l. 5. inst. maior. t. 12. n. 50. Perez l. 5. ord. tit. 1. l. 1. f. 41. col. 2. §. Septimo non habebunt.* Et ex Theologis, *Adrian. 4. materia de spons. dub. 13. vers. Praterea tertio principaliter*, & addit *Adrian. siue verbis. siue factis contrahat: quia semper intelligitur ex priori consensu facere, nisi constet velle de nouo contrahere, vbi prius matr. non valeret. Viguer. l. inst. c. 16. §. 7. vers. nono, imped. 2. Veracr. 3. p. spec. a. 12. concl. 1 fi. & 1. p. a. 29. fi. Angl. flor. 1. p. de mat. q. 10. de imped. erroris, a. 1. dub. 1. concl. 3. Enriq. lib. 11. de matr. c. 9. fin. & c. 10. n. 4. Petr. de Ledes. de matr. q. 52. a. 1. dub. 2. Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. c. 5. imped. 2.* Et in hanc partem magis inclinant *Sot. 4. dist. 35. q. 1. a. 2. vers. Sed per contrarium, & Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 47. f. 1118. col. 2. vers. Praterea*, & reddit vterque hanc rationem, quia consensus ab initio nullus fuit, & illa ignorantia semper durat: quare copula tunc non reputatur nouus consensus. Ex his ergo omnibus concluditur in nostro casu non esse matrimonium, nec esse verum consensum, sufficientem ad matrim. nouum celebrandum, procedentem ex credulitate valoris prioris matrimonij. Tandem probatur ex concessione bullæ cruciatæ facta commissario, vbi concessa ei dispensandi potestate cum iis qui ignoranter in gradu prohibito contraxere traditur illi forma qua dispensatio concedenda est, his verbis, *altero impedimentum ignorante prius de nullitate prioris consensus certificato*, ergo clarè sentit Pontifex hoc esse necessarium, vt consensus de nouo præstitus, constituat matr. Pro hac sent. manifestè sunt DD. omnes allegati in 6. & 7. ratione: & pro ea est *Abul. 1. Reg. 8. q. 38.* vbi agens de duobus infidelibus, qui viuentibus priotibus coniugibus inualidè contraxerant, hæc ait, *vt iis mortuis verè contrahant, requiritur nouus consensus, & licet cohabitent, non præstant nouum consensum, & nulli est matrimonium: quia hunc consensum præstant illi, qui putant priorem consensum non sat esse, & se credunt prius non fuisse coniuges, at hi credunt se esse legitimos coniuges, & sic nunquam de nouo consentiunt, vt sint coniuges, & non conualidatur matrim.* & videtur tenere *Veracr. 1. p. spec. a. 29. fi.* vbi ut requiri sublato impedimento nouum vtriusque consensum, & scire personam de nouo consentientem, impedimentum esse sublatum: & tenet expresse *Nau. sum. c. 22. n. 47. & l. 4. cons. 1. de spons. in 2. edi. cons. 13. Ant. Cuc. lib. 5. in. st. maior. t. 12. n. 82. & seq. Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 2 c. 13.* Addunt *Nau & Philiar.* sufficere sic dicere. Suspicor te non esse virum meum, vel vxorem aliqua de causa, rogo vt causa tranquillitatis meæ iterum nos admittamus in coniuges.

4 Sit I. conclusio, multo probabiliter est hæc 2. sent. quia innititur rationibus multo vrgentioribus, nec approbo quod dicunt *Nau. & Philiarc. n. præc. fine, allegati*, nempè satis esse sic dicere. Suspicor te non esse meum virum, vel vxorem. Quia titubans pro ignorante habetur, vt disput. hac, n. 1. ex multis probaui: & ea ratione dixi non sufficere audiisse vxoris seruitutem, vel illius suspicionem, sed requiri vt vir eam seruitutem credens, accedat affectu vxorio: ergo similiter non satis erit si ex vxoris relaxatione,

vir

vir suspicetur prius matrimonium fuisse irritum, eò vel maximè, quod ex dicendi modo, potius credet esse vanum mulierum scrupulum. Tutior tamen modus est hic, quam si vir penitus ignoraret prioris matrim. nullitatem: nam hoc modo aliqualem illius notitiam haberet. Ratò tamen consulerem vt vxor hoc dicendi modo vteretur, qui magno exponitur periculo, & satis probabile est fore, vt viri animus minimè quiescat, sed potius ipsam vexet vt extorqueat, quam ob causam scrupulo nullitatis prioris matrimonij angatur: & ea non aperiente, magnæ orientur dissensiones, maximè si vir sit zelotypus.

5 II. Conclusio, sufficeret, si nouus ille consensus procederet ex cognitione æquiualenti scientiæ nullitatis prioris matrimonij, licet alter coniux eam ignoraret: vt si coniux impedimenti conscius peteret ab alio sic, Me ita diligis, vt si non esset inter nos matrim. denuo contraheres, ac ex nunc vis me in coniugem, ac si non fuisset validum, inter nos matrimonium prius contractum? Et respondeat alter, Ita volo: interroganſque, se quoque idem velle, dicat, Et data opera dixi, Volo, vt ex nunc, quia non sat esset, si non consisteret inter nos matrimonium, denuo contraherem: quia non est consensus de præsenti, hic ex nunc contrahendi, qualis ad matrimon. requiritur. Probatur conclusio, quia tunc non tantùm vir intendit in matrimonio contracto perseuerare, sed denuo contrahere sub ea conditione, si prius matrimonium irritum fuit: quare cum conditio tunc existat, matrim. verè contrahetur. 1. quia hic consensus non procedit ex errore, sed licet simul cum errore sit, fertur in obiectum illud conditionatum absolutè, & error, & ignorantia se habent concomitanter, ignorantia autem concomitans non tollit voluntarium, & licet tollat negatiuè, id est, non ponat consensum in actu, sed in habitu, quod non satis esse ad matrimonium, dixi hoc 2. lib. disp. 34. n. 3. id tamen contingit, quando simul cum illa ignorantia concomitanti non elicitur consensus de præsenti qualis hic adest, cum dicat coniux. Volo te ex nunc, &c. & in hoc casu est vera prior sent. proposita n. 2. & videtur apertè tenere *Adria. 4. de sponsal. dub. 13. vers. Præterea tertio principaliter.* vbi dicens non conualidari matr. initum cum serua, conditione non detecta, subdit hæc, vel constiterit de animo quod contrahere ritè velit vbi prius matrim. non fuerit legitimum. Et hoc potest etiam fieri per confessorem, vt si discordia sit inter coniuges, exhortando vt se ita diligãt, ac si matr. denuo inter ipsos iniretur, & tunc se recipiant in coniuges, etiam si matrim. non fuerit inter eos. Sed hoc magna circumspectione fieri oportet, & habita opportuna occasione; poterit enim vir suspicari confessorem aliquid nosse de matrimonij nullitate, & ideo velle denuo coniugum consensus præstari: quare modus hic rarissimè per confessorem adhibendus est.

6 III. Conclusio, sufficit etiam si coniuges scientes impedimentum cessasse, se affectu maritali cognoscant, vt prius matrim. irritum conualidetur. Prob. ex *c. 2. & c. fin. de coniug. seruorum*, vbi habetur contrahentem ignorantem cum ancilla reualidare matrimonium, si cognita seruitute, verbo, vel facto, scilicet, copula carnali affectu vxorio, in eam consentiat. Item ex *c. Is qui de sponsal.* vbi sponsalia in matrim. transeunt per copulam affectu vxorio habitam. Item quia matrimonium verbis, vel signis contrahi potest, (vt dixi hoc 2. lib. disp. 31. n. 5.) nullum autem signum ita expresse voluntatem contrahendi denotat, ad factum ipsum. Hæc conclusio est contra aliquos dicentes requiri nouam consensum, vltra eam copulam. Hi sunt *Ricard. 4. dist. 40. a. 1. q. 6. Syl. matr. 6. q. 5. dict. 2. fin. Nau. sum. c. 22. Hisp. n. 87. Veracr. 3. p. spec. a. 12. conc. 1. Man. tom. sum. in 2. edit. c. 220. n. 2. paulò post princ.* Sed nostram conclusionem sustinent *Gl. c. Non debet, vers. De cæt. de consang. & ibi Abb. fi. Prap. p. 20. fine Lozes de matr. dub. 22. n. 14. Villalobos in com. lit. M. n. 68. Soto 4. dist. 35. q. vnic. a. 2. vers. Sed est præterea, Conar.* dicens esse communem sent. *4. decret. 2. p. c. 4. init. n. 5. Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 41. col. 2. vers. Septimo non habebunt. Palacios 4. dist. 30. disp. 1. fol. 670. fin. & seq. Enriq. l. 11. de matr. c. 9. fine. Manuel eodem n. 2. ad fin* 2. Sed dices, quorsum hæc post Trident. per quod huiusmodi matrimonia præsumpta cessarunt? Resp. ad duo prodesse, alterum est pro infidelibus qui inualidè contraxere, nam si cessante impedimento, vt mortuo priori coniuge, qui tunc superstes erat, mortéque per ipsos scita cognoscant se, sicut prius tanquam coniuges, conualidabitur matrimonium, contra Veracruz proximè citatum: cum illi lege concilij non astringantur, Quod maximè proderit ad discernendum quando infideles conuertunt, in quo matrimonio per ipsos inito, perseuerare permittendi sint. Alterum est, quia (vt dicemus disp. seq. n. 14.) si nullitas prioris matrimonij occulta sit, illudque coram parocho, & testibus celebratum sit, conualidabitur per eam copulam, per quam ante Trident. conualescebat.

Ex his infertur, vbi non timetur probabiliter scandali 7
periculum, verbi gratia, fore vt vir, nullitatis conscius nollet denuo contrahere, & maneret fœmina remedio destituta, cum impedimentum illud probari non posset & maximè si esset proles, vel non esset periculum infamiæ, quale scandalum, vel periculum non timetur communiter, cum impedimentum est ex parte viri & aliquando cum est ex parte fœminæ, attenta viri & ipsius fœminæ conditione, curandum omnino esset, vt vterque coniux norit prius matrim. non valuisse, prout dixi in prima conclusione, vel saltem vt ignarus nullitatis consentiat ex tunc in matrimonium casu quo à principio irritum fuisset, prout dixi in 2. conclusione: nec in hoc casu potest tuta conscientia amplecti prior opinio, nimirum vt dissimulanter recto impedimento conscius coniux, ignoranti persuadeat, vt illum habeat in coniugem. Quia illa prior opinio est parum probabilis, habetque contra se rationes vrgentissimas, quare illa vti, vbi grauissima necessitas minimè cogit, excusari à culpa lethali nequit. Erit autem optima cautela, vt coniux possit alterum nullitatem prioris matrim. docere, dicere se in prius matrimonium minimè consensisse: quod verè potest dicere, cum enim prior ille consensus ratione impedimenti inualidus fuerit, potest appellari non consensus: vt fictè promittens potest dicere se non promisisse (vt probaui lib. 1. disp. 11. n. 27.) & ita tenet *Segura 2. p. direct. c. 15. n. 20. §. Caterum si alter.* Non tamen posset dicere absque mendacio veniali, se fictè consensisse, quia cum consensus fuerit omninò inualidus & nullus, & perindè ac si prorsus non esset, & ita verè appellari posset non consensus, qui solam negationem legitimi consensus importat: non autem potest verè appellari fictus consensus qui positiuè importat fictionem in animo, hoc est, internam voluntatem contrariam manif. statq; per ipsa verba, quæ cum re vera non adfuerit, mendacium est. Fateor tamen cautelam non mediocre periculum habere posse, fortè enim diceret vir. Fictus ergo fuit amor quem mihi tot annis ostendisti, ac perfida es & peruersa, cum toto hoc temporis curriculo sacramenta frequentaris tanto scelere contaminata, persuadere mihi nequeo quin dolus alius subsit: & ita discordiæ inter coniuges orientur. Qua ratione raro prudentérque, re considerata, hac cautela vtendum esse existimo.

IV. Conclusio, Vbi esset probabilis prædicti scandali, 8
aut infamiæ timor, nec posset extorqueri consensus ille conditionalis, de quo in 2. concluſ. memini absque prædicto periculo: posset amplecti prior opinio, vt omninò tecta prioris matrimonij nullitate, persuadeatur ignoranti vt ex tunc habeat alterum in coniugem, modo quo explicui in priori opinione proposita n. 2. Prob. quia quamuis ea opinio parum probabilis sit, & secluso eo periculo amplecti nequeat, non tamen est omnimoda probabilitate destituta, sed aliqualem habet, cum patronos grauissimos, & rationes aliquantulum probabiles habeat: & quod aliàs non iudicaretur probabile, facit tale esse vrgens necessitas & periculum quod ex opposito sequeretur: vt optimè docet *Soto de secreto. membr. q. 2. concl. 3.*

quem approbat dicens esse singularem, *Nau. c. Inter verba, n. 22. ead. corol. 53. n. 135. fin.* his verbis, *licet quis habeat opinionem alicuius partis, & solam alterius formidinem non teneatur sequi opinionem si inde magnum immineat alicui periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatem; quia periculum grave facit, vt in moralibus formido praponderet opinioni.* Et fauet *Iaſ. l. 1. n. 56. C. de summa Tr.* vbi dicit, in dubiis præferendam esse sent. animabus fauentem. Et ita videmus conferendum esse baptismum in digiti extremitate, quando partus periclitans illam extrahit, & iuxta multos ostendenti signa contritionis, absenti sacerdote, potest in articulo mortis absolutio impendi: quæ opiniones ratione periculi magni sustinentur, cum aliàs parum probabiles sint. Nec obstat, si credatur fore vt coniux nullitatis prioris matrimonij conscius, minimè contraheret. Quia cum tunc non habeat actu dissensum, sed illa sit habitualis animi præparatio, non obest quominus matrim. denuo contractum, validum sit: vt bene dicit *Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 3. dub. vlt. §. Sed dubium est quodnam remedium.* Verum certius esset matrim. si alter in ea dispositione esset, vt si nullitatem sciret, verè contraheret. Quia multi satis probabiliter dicunt stante conditionis impedimento annullante, si alter conscius contraheret, valere matrim. nedum eo sublato.

9 Vltima Conclusio, quando nec hic consensus posset extorqueri, quia vir hilaris non est, vulgo (*no esta de gorsa*) & ita non vult respondere, & ex alia parte petit debitum ab vxore, ipsaque sine scandalo subterfugere nequit, reddendóque peccaret, cum nondum sit matrimonium; potest absque verbis, denuo matrim. illud constitere, copula illa affectu maritali habita ex parte sua, nam ex parte alterius, cum putet esse matrimonium, constat eo affectu haberi: & hoc etiamsi alter coniux ignoret prius matrim. fuisse inualidum. Ratio est, quia licet hoc minus probabilitatis habeat, quàm dum verbis innouantur consensus, eo quod (vt diximus in 3. concl.) etiam stante scientia illius nullitatis, sub iudice est an sufficiat illa copula: at tenendo (vt ibi probaui) sufficere: eandem difficultatem habet, sine verbis, sine facto ipso, nempè hac copula contrahatur denuo matrimonium: cum vtrobique procedat consensus ex errore. Sic *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. dub. vlt. Manuel 1. tom. summæ 2. edit. c. 220. n. 2. ad fin.* & tenent expressè DD. cit. n. 2. quarta & quinta ratione pro priori opinione, cum dicant conualescere matrimon. per copulam affectu vxorio, licèt procedat ex errore quo vir putabat esse validum prius matrimonium: vel fuerat contractum cum serua ignorata, & vir inscius manumissionis postea factę, eam affectu vxorio cognouit. Et ratione huius aliqua probabilitatis iuncto dicto periculo, & necessitate potest amplecti hæc opinio pro allegata concl. præcedenti.

10 Tandem respondetur ad arg. prioris sent. proposita n. 2. Ad 1. nego antecedens. Ad 2. neg. minor. quia is consensus est nullus, cum ex errore procedat, nec est consensus ad denuo contrahendum, sed tantùm ratificatio prioris matrimonij, quæ nulla est sicut & ipsum. Ad 3. dic reduci ad errorem personæ, cum is putet esse suam, in quam consentit: cum verè non sit. Ad 4. & 5. in vtroque casu multò probabilius est oppositum.

11 Quia tamen dixi priorem sent. non esse omninò improbabilem: & argum. secundæ, proposita n. 3. videntur omninò conuincere esse falsam: oportet aliquantulum probabiliter ipsis satisfacere. Ad 1. secundæ sent. dic non quemcumque errorem tollere consensum necessarium ad matrimonium, sed errorem conditionis, aut personæ: si enim putaret vir esse ditissimam, & valdè nobilem vxorem, & tamen esset pauperrima, & vilissima, hic error non tolleret consensum necessarium ad matrimonium: at hic error est tantùm iuris, quo putat illam esse suam: & sic ad confirmat. est negandum antecedens. Ad 2. & 3. respondetur in aliis contractibus, & rebus errorem etiam circa aliud à persona contingentem, posse annullare: vt si putem me dare pauperrimo eleemosynam, cum tamen sit diues: secus in matrim. Ad 4. constat solut. ex præc. id enim est verum in aliis contractibus. Ad 5. & confirm. dicendum est, licet ille non intendat formaliter nouum inire matrimonium, intendere tamen virtute: in eo enim actu quo hanc vult vt vxorem, vel vt talem cognoscit, virtute clauditur, & tacitè, hic & nunc, & semper consentire in ipsam vt vxorem, sicut iuxta *c. vnicum. de sponsi. impub. in 6.* cum impuberes contrahunt matrimonium, licet formaliter inducant matrimonium, virtute tamen intendunt etiam sponsalia: quia si actus non valet eo modo quo agitur, debet ex tacita contrahentium mente valere eo modo quo potest: vt dixi l. 2. dis. 21. n. 2. Sic in nostro casu, cum ea verba, vel copula sufficerent ad denuo contrahendum matrimonium, nec possint valere pro actus præteriti ratificatione, cum is nullus fuerit, valebunt eo modo quo possunt, ex virtuali intentione, nimirum, ad denuo constituendum matrim. Ad 6. neganda est ea doctrina nam alij tenent contrariam: vt dixi hoc 2. lib. disp. 34. n. 1. Ad 7. concedenda est sequela, vt dixi vlt. concl. & neganda est doctrina in contrarium adducta, cum aliis Doctoribus quos retuli hac disp. n. 2. in quinta ratione Ad 8. dic, id Pontificem exigere in ea concessione, quia multo probabilius est, nec aliter voluisse id priuilegium commissario concedere.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm matrim. coram parocho, & testibus initum, inualidum ob occultum impedimentum; sit ablato impedimento, iterum coram parocho, & testibus celebrandum?

SVMMARIVM.

Referuntur duæ opiniones, n. 1. & 2.

Non est necessarium iterum coram parocho, & testibus celebrari: & ibi lex non extenditur ad casum quem eius ratio à principio non comprehendit, 3. & ibi legis intellectus ex præmio sumitur.

An idem sit in quacumque alio impedimento occulto, vt metu, 4.

Quid. si matrimon. sit nullum ob errorem conditionis, 5. & quid si ob ætatem. 6.

An hæc sint vera propter Pij V. declarationem, vel etiam stando in ipso contextu Concilij, n. 7 & quid si mala fide contractum est matrimonium, 8.

Quid. si in dispensatione impedimenti cœlebratur, vt dispensetur, vt possit verum celebrare matrimonium publicè, seruata forma Tridentina, 9.

Quid, si parochus, & testes, vel aliquis ex illis, nouerunt impedimentum tempore contractus prioris matrimonij, aut post nouerunt, n. 10. & quid, si parochus sciebat in confessione.

An dicatur occultum impedimentum, quando est periculum vt in foro externo detegatur, vel est impedimentum probabile, & quando dicatur probabile, 11 & ibi quid dicatur occultum in concessionibus ad dispensandum super occult. & sess. 24 Trid. c. 6. de ref.

Quid, si impedimentum deductum sit ad forum contentiosum & defectu probationis, vel falsa informatione absolutum est, vtrum adhuc dicatur occultum, 12. & ibi verba cum effectu sunt intelligenda & explicatur c. 6. de reform. sess. 24 Trid. 12. nuncle 11.

An reualidato hoc matrim. occulto, oporteat coniuges illos iterum recipere benedictionem Ecclesiæ, 13.

An sufficiat cautelis ad reualidandum hoc matrim. 14.

Soluuntur argumenta, & dispensationes non semper continent aliquid iure communi non concessum, 15.

IN hac disp. triplex est sententia. 1. docet desiderari, vt iterum coram parocho, & testibus celebretur illud matrim. Prób. quia prius fuit nullum, ergo perinde celebrandum est coram parocho, & testibus, ac si nunquam fuisset initum. 2. quia Tridentinum exigit pro forma præsentiam parochi, & testium; ergo ea requiritur, quando denuo celebratur matrimonium, cum tunc verè contrahatur. Et confirm. quia solemnitas illa parochi, & testium adhibita est ad legitimandum consensum prioris matrimonij, tunc expressum: non autem postea exprimendum: sed prior consensus cum nullus fuerit, non constituit matrimonium, sed posterior, qui validus fuit, cum ergo in posteriori desiderata fuerit solemnitas necessaria, non erit matrim. 3. quia esto esset finis decreti Tridentini, cessat in casu speciali, lex autem propter bonum commune edi-

1

ta,

te, minimè cessat cessante fine in particulari: eo vel maxime cum dum lex aliquid tanquam formam exigit, cessante fine, non cessat, vt docent Bart. & multi alij, quos refert, & sequitur *Tiraq. tract. Cessante causa, limit.* 37. Tandem, quia in diplomate cruciato conceditur commissario facultas dispensandi in matrim. cum occulto impedimento, vt iterum occultè celebretur. ergo attento Tridentino id fieri non poterat: frustra enim esset privilegium. Hanc tenent *Nav. l. 4. consiliorum, in 1. edit. tit. 1. de sponsal. cons.* 11. *in 2. t. de sponsal. impub. cons.* 3. *Gutier. quæst. can. l.* 1. *c.* 28. *n.* 7. & 8. *de iuram. 1. p. c.* 56. *n.* 22. & 43. *Palacios* 4. *d.* 27. *q.* 1. *s.* 566. *fin. & seq. Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 1. *l.* 1. *Gl.* 1. *n.* 3. *Barth. à Ledesm. dub.* 17. *de matr. f.* 1275. & *seq.* & videtur tenere *Perez l.* 5. *ordin. t.* 1. *l.* 1. *f.* 18. § *Ex quibus respondendum erit* & eam dicunt esse veram *Gutier. & Barth. à Ledesm.* quamuis scandalum sequatur, matrimonium iterum publicè celebrando: & in hoc etiam casu dixit esse probabilem *Veracruz appendice ad speculum, dub.* 10. *concl.* 6.

2 II. Sententia docet idem, nisi scandalum, aut infamia oriretur: tunc enim ex epicheia posset occultè absque parocho, & testibus celebrari. Sic *Corduba sum. q.* 15. *fol.* 130. *col.* 1. §. *Resolutoriamente digo. Segura direct. iudic.* 2. *p. c.* 25 *n.* 40 § *Quod nobis, Lud. Lop.* 1. *p. instr. c.* 85. §. *penult.* & dicit probabilem *Veracruz append. dict. dub.* 10. *conc.* 6. *fin. & conc.* 5. *fine*, vbi limitat hoc esse verum, nisi illi mala fide contraxerint: quia non est iustum Ecclesiam mala fide contrahentibus subuenire.

3 III. Sent. cui prorsus adhæreo, ait non esse necessarium iterum coram parocho, & testibus contrahere: sed satis esse, si contrahentes inter se ipsos solos renouent consensus. Ad huius sent. probationem supponendum est hoc fundamentum: aliud est cessare rationem legis in aliquo casu, aliud verò rationem legis non se extendere ad illum casum, nam in priori casu lex ex se, & ex sua generalitate comprehendit illum casum, in eóque locum habuit, alias non diceretur cessare rationem, vel legem, cum nec lex, nec ratio in eo casu locum habuerit: & quod nunquam fuit, cessare nequit, in posteriori verò nunquam ratio legis amplexa est illum casum, & per consequens nec lex ipsa, cum quantumcumque verba legis generalia sint, restringantur, & intelligantur iuxta limites suæ rationis, eo quod sit ratio legis anima ipsius, *c. Ratio nulla, de prabend. & l. Cum puer. §. Dulcissimus. ff. de legat.* 2. & docet *Tiraq.* multis citatis *tract. Cessante causa.* 1. *p. n.* 138. & 159. & *l. Si unquam v. Libertus, n.* 45 *C. de reuoc. donat.* Quamuis ergo sub iudice sit an cessante ratione finali legis cesset lex: verum quando à principio ratio legis non se extendit ad aliquem casum, dicendum est nunquam legem habuisse locum in illo: vt optimè docent *Ant. c. Post translationem, de renunciat. n.* 24. & *ibi Abb. in* 2. *lect. n.* 17. Et exemplo id exponam, præcipit superior religiosis ne adeant locum vbi operarij laborant, ne loquelis illos impediant: si quis vellet adire intendens omninò tacere, posset dicere in ipso cessare rationem præcepti: si tamen die feriata adiret, non cessaret in hoc euentu ratio præcepti, nunquam enim hunc casum comprehendit, cum die feriata operarij à laboribus abstineant: quare nec præceptum ab initio hunc casum comprehendit, nec in illo obligauit. Hoc ergo supposito fundamento, probatur 1. nostra sent. quia ratio finalis decreti *Tridentini, sess.* 24. *de matrim. c.* 1. statuentis vt matrim. coram parocho, & testibus celebretur, ea fuit, vt constat ex eius proœmio, vt vitentur grauia peccata ex clandestinis nuptijs consurgentia, maximè eorum qui clam cum vna contrahunt, eaque relicta aliud publicum matrim. ineunt, cui malo nequibat Ecclesia mederi, cum ipsi de priori matrim. minime constaret. Sed hęc ratio non se extendit ad hunc casum, cùm prius matrim. inualidum, in foro Ecclesiæ validum, & publicum fuerit, (eius enim nullitas, & impedimentum occulta sunt,) & subinde si aliud matrim. inire vellent, impedirentur ab Ecclesia, credenti matrimonium illud publicum, validum fuisse: ergo decretum Tridentini nunquam hunc casum comprehendit, nec in illo obligauit. 2. quia ex proœmio colligitur animus, & intentio legislatorum, & intellectus totius decreti, illudque limitatur: vt bene docet *Tiraq. tract. Cessante causa, limit.* 1. *n.* 65. *Alex. de Neue cons.* 3. *n.* 3. *Hipp. Rimin. cons.* 540. *n.* 78. *vol.* 5. *Burg. de Paz. cons.* 32. *n.* 6. *Mol. l.* 1. *de primog. c.* 5. *n.* 3. 4. & 5. *Bursatus cons.* 76. *n.* 9. *Gutier.* 3 *practicarum, q.* 17. *n.* 90. & 91. cum multis aliis quos ipsi referunt. Sed id decretum in proœmio loquitur de clandestinis matrimoniis, quæ semper Ecclesia prohibuit, detestaráque est, matrimonium autem semel publicè contractum, inualidè propter occultum impedimentum, & eo sublato clam celebratum, nunquam fuit clandestinum, nec ab Ecclesia prohibitum, ad id enim præcesserat publicitas, quam Ecclesia posuit: vt docent *Catharin. l.* 5. *contra Caietanum. Con.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. *initio, n.* 8. *Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 6. *in comment. lit. T.* vbi alios refert: ergo nec hoc matrim. reputat Tridentinum esse clandestinum, nec illud irritat 3. quia si dum verba proferuntur coram parocho, & testibus alter fictè consentiat, satis est si postea occultè consensum præstet, (dixi hoc 2. lib. disp. 31. n. 13.) ergo similiter in hoc casu, cum in vtroque matrim. nullum fuerit. Tandem, quia ex opposita sententia sequerentur multa scandala, & inconuenientia, ergo non est creditu dignum voluisse concilium hos coniuges obligare, vt iterum publicè contrahant. Et ita tenent *Nav. t.* 4. *consiliorum tit.* 1. *de sponsal. in* 1. *edit. cons.* 35. *in* 2. *cons.* 14. *fine, & sum. Lat. c.* 22. *p.* 70. & *c.* 16. *in nona edit. n.* 37. & dicit sic postea declarasse Pium V. & Sacrum pœnitentiariæ prætorium ea declaratione frequenter vti: *Enriq. lib.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 6. *& in commento lit.* L. refert idem tenuisse consultos Episcopos *Couar. Guerrero, & Blanco*, qui concilio interfuere: & *Magistros Balbas, Sancho, & Moya*: idem *Pedraza sum.* 3. *Præcep.* §. 12. *Ant. Cucus l.* 5. *instit. maior. t.* 11. *n.* 65. *Palac.* 4. *dist.* 30. *disp.* 1. *f.* 671. *col.* 2. *ante verf. Sed quæritur forsan. Petr. de Led.* dicens sic declarasse Cardinales, *de matr. q.* 45. *a.* 5. *dub. penult. Lud. Lop* 2. *p. instruct. de matr. c.* 40. *ad finem, & c.* 37. & *f.* 1042. & *c.* 39. *f.* 1059. *Manuel in bull. cruciata, §.* 13 *n.* 6. *verf. Signefo lo segundo.* & 110. *sum.* 2. *edit. c.* 210. *n.* 2. *Capua l.* 2. *dec. c.* 80. *n.* 15. *Phil. de offic. sacer. com.* 1. *p.* 1. *l.* 2. *c.* 13. *Vega l.* 6. *summa, casu* 93 *fine, & casu* 143. & dicit esse probabilem *Barth. à Ledes. alleg. pro prima sententia.*

Hinc infertur, idem dicendum esse, qualecunque sit impedimentum occultum: vt si matrimonium fuit nullum propter metum occultum, satis enim est si postea inter se solos ipsi contrahentes ratificent, quia eadem prorsus est ratio, qualecumque sit impedimentum. Sic *Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 9. *ad fin. in commento, lit. O. & c.* 12. *n.* 2. *in comment. lit. I. Lud. Lop.* 2. *p. instr. de Matr. c.* 40. *f.* 1066 §. *Porro iam vrgentior*, & dicit esse probabile *Petr. de Ledesm. de matr. q.* 47. *a.* 3. *dub. vlt.* & fauent cæteri Doctores n. 3. allegati qui generaliter, & indistinctè loquuntur de impedimento occulto. 4

2. Infertur idem dicendum esse, quando quis cum impedimento seruitutis occulto, ab alio ignoratæ, contraxit publicè: sublata enim seruitute, vel ab alia cognita, satis est vt inter se solos iterum contrahant. Constat eadem ratione. Et tenent *Palac.* 4. *dist.* 30. *disp.* 1. *f.* 671. *col.* 2. *ante verf. Sed quæritur forsan, Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 6. & 7. *comment. lit. E.* & fauent cæteri allegati n. 2. 3. generaliter loquentes: vnde immerito id negat *Petr. de Led. de matr. q.* 51. *a.* 1. *dub.* 2. *fine.* 5

3. Infertur idem dicendum esse de matrimonio nullo ob occultum ætatis defectum, completa enim ætate, satis est inter ipsos coniuges illud celebrari. Eadem enim est ratio. Sic *Enriq. l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 7. 6

4. Infertur, non audiendum esse *Petrum de Ledesm. de matr. q.* 45. *a.* 5. *dub. penult.* qui ait dicta in tertia sententia, vera esse propter declarationem Pij V. ea enim secluſa, & stando in contextu Conc. Tridentini, quamuis probabile esset, matrimonium nullum ob impedimentum occultum, posse clam celebrari: probabilius tamen esse oppositum: 7

tum: vnde censet Pius V. non declarasse concilium, sed in illo dispensasse. Sed dicendum est stando in ipso decreto concilij, multo probabilius esse, posse clam absque parocho, & testibus celebrari: & ita Pius V. minimè dispensasse, sed declarasse concilium. Nam rationes tertiæ sent. allatæ n. 3. fortiter vrgent, vt id concilij decretum non extendatur ad hunc casum: & ita tenent *Nauar. sum. Lat. c. 22. n. 6. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 3. n. 6. Philiarc. de off. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 13.*

8 3. Infertur idem dicendum esse, licet matrim. inualidum propter impedimentum occultum, sit mala fide contractum: adhuc enim conualescit, si occultè inter ipsos solos contrahentes celebretur. Hoc est contra *Veracruz*, cuius sent. retuli n. 1. fine: cuius ratio concluderet vtique si nostra sent. inniteretur epicheiæ, ac tacitæ Pontificis dispensationi, non enim credendum esset Ecclesiam subuenire mala fide contrahentibus: cum autem innitatur veræ & rigidæ illius decreti Tridentini expositioni, quod nunquam hunc casum comprehenderit, parum refert, siue bona, siue mala fide matrimonium initum sit.

9 6. Infertur idem dicendum esse, non obstante clausula solita apponi in dispensationibus concessis ad reualidandum matrim. nullum propter occultum impedimentum. quæ talis est, *Si ita est, cum eis, vt inter se publicè, & seruata forma concil. Trid. contrahant, dispensa.* Quamuis enim virtute huius commissionis non possit commissarius dispensare, vt occultè celebretur matrimonium: at potest dispensare in impedimento, quo per dispensationem cessante, absque aliqua dispensatione iuxta decretum Trident. potest illud matr. inter ipsos solos contrahentes celebrari.

10 Est tamen intelligenda tertia sententia, cum corollariis ex ea illatis, dummodo parochus, & testes impedimentum illud ignorarent, si enim id nossent, quantumcunque alias esset occultum, necessariò repetendum esset coram parocho, & testibus. Quia cum ipsis constet in foro Ecclesiæ matrim. esse nullum, non sunt testes valoris, sed nullitatis matrimonij. Sic *Enriq. l. 11. de matr. c. 3. nn. 7.* referens aliquos iuniores doctissimos idem sententes: *Petr. de Ledesm de matrim. q. 47. a. 3. dub. vlt.* Idem credo, quamuis alter solus ex duobus testibus requisitis, vel solus parochus impedimentum nosset, quia iam desunt necessaria ad valorem matrimonij, cum vel parochus, vel alter testis requisitus, non sit testis valoris matrimonij. Si autem tempore quo astiterunt matrimonio, ignorabant impedimentum, licet postea sciant taliter quòd non esset probabile in foro externo, iuxta dicenda num. seq. potest absque parocho, & testibus innouari. Quia iam quando Ecclesiam repræsentarunt assistentes matr. fuerunt testes valoris illius, & satisfactum est decreto Tridentini, Ecclesiæque constat de illius valore, & adhuc manet impedimentum occultum: quia suppono non esse plenè probabile impedimentum in foro externo, quia vel non sunt testes omni exceptione maiores, vel non oculati, vel vnus tantum ex illis scit. Similiter credo posse iterum occultè celebrari, si parochus tempore quo matrimonio interfuit, nouerat impedimentum intra solam confessionem. Quia cum tunc sciat solum vt Deus, & nullo modo in foro Ecclesiæ, verè testis est illius matrimonij.

11 Secundò intelligenda est, nisi periculum sit vt detegatur impedimentum, & probetur in foro externo: tali enim periculo existente celebrandum iterum est coram parocho & testibus. Sic *Henriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 6. Manuel 2. to. sum. 2. edit. c. 220. n. 2.* Imino quamuis id periculum minimè sit, si impedimentum sit plenè probabile in foro externo, credo necessariò iterandum esse coram parocho, & testibus. Quia licet occultum in aliis decretis vsurpetur, vt distinguitur contra publicum, vel id quod deductū est ad forum contentiosum: vt circa *decretum Concil. Tridentini sess. 15 c. 6. de reform.* docent *Nau. sum. Lat. c. 27. in noua edit. n. 255. Enriq. l. 14. de irregularitate. c. 20. n. 4. Manuel in bulla cruciata § 9. n. 129 fine. & 120. sum. in 2. edit. c. 66. n. 3. Lud. Lop 2. p. instr. de clausulis, c. 8. de bulla, f. 25. col. 1. §. Igitur antequam bulla.* Et eodem modo dicit *Nau.* ibi vsurpari oculatum in quibuscunque facultatibus bullarū sacræ pœnitentiariæ, vel legatorum: aut quorumcunque concessis ad dispensandū super occultis, at in præsenti, vt impedimentum dicatur occultū, vt eo sublato possit matrim. clam celebrari, credo occultum accipi, vt distinguitur contra plenè probabile, quia quando impedimentum plenè probari potest in foro externo, tunc proculdubio si matrim. clam ratificatum, validum esset, sequerentur ex eo omnia inconuenientia, quæ olim ex matrim. clandestino valido sequebantur: nam probato impedimento posset alter coniux aliam vxorem ducere, cum qua in perpetuo adulterio viueret: cum Ecclesiæ minimè constet de occulta reualidatione matrimonij illius publici, quod propter impedimentum, plenè probatur fuisse nullum. Dicetur autem plenè probabile in foro externo impedimentum, ad dissoluendum matrim. publicè contractum, quando duobus testibus probari potest: vt cum aliis docet *Mascard. de probatio. concl. 410. n. 19. iuncto n. 9.* & habetur expressè *c. Quoties de testib. & attestat.* debent autem esse illi duo testes non tantum idonei, sed omni exceptione maiores, id est, quibus nihil opponi possit: vt multis textibus, & DD. relatis, docet idem *Masc. concl. 1023. à n. 4. vsque ad 14.* Quare si sola relatione coniugis scirent impedimentum tres, vel quatuor, adhuc diceretur impedimentum occultum, dum non est publica fama; quia testes illi non faciunt plenam fidem ad dissoluendum matrimonium, tantum enim deponunt de coniugis confessione, quæ sufficiens ad hoc non est.

Hinc infertur, si impedimentum illud delatum ad fo- 12
rum externum, minimè probaretur, aut falsa informatione pronunciaretur sententia pro matrim. publicè contracto, manere adhuc occultum: cum matrimonij valor constet Ecclesiæ, & ita posse conualescere nouo consensu occulto inter coniuges præstito. Sic *Enriq. lib. 11. de matrim. c. 3. n. 6.* Vnde rursus infertur declaratio ad *Tridentin. sess. 24. c. 6. de reform.* vbi conceditur facultas Episcopis dispensandi in delictis occultis non deductis ad forum contentiosum: potest enim Episcopus dispensare, si reus falsis testibus, aut probationis defectu absolutus est à delicto, ad forum contentiosum deducto, quia verba cum effectu accipienda sunt. *c. Relatum, de cler. non resid.* ergo dum concilium excipit crimen deductum ad forum contentiosum intelligendum est, si ea deductio effectum habeat. Præterea, quia ratione scandali, & publicitatis, denegatur Episcopo facultas, quando crimen versatur in foro externo: quæ in hoc casu cessant: occultiusque delictum manet. Tandem, quia per accidens, non est inconueniens ex delicto inductionis falsorum testium, commodum sentire, eò quòd manet delictum intra terminos, & latitudinem delicti occulti. Sic *Enriq. lib. 14. de irreg. c. 20. n. 4. Manuel 1. to. sum. 4. edit. c. 167. n. 4. Vinald. Candel. 2. p. de excomm. n. 42.* dicens grauissimos Salamantinos ita sensisse, licet alij contra censerent.

Id obseruandum est, hos qui sublato impedimento 13
clam reualidarunt matrimonium, non teneri Ecclesiæ benedictiones ante reualidationem præmissa, iterum recipere. Quia semel receptæ sunt, nec possunt sine scandalo repeti, neq; sunt de matr. essentia. Sic *Corduba sum. q. 51. §. Teste matrimonio, Barth. à Ledesm. dub. 17. de matrim. fol. 1276. fine.*

Tandem dicendum est matrimon. illud quod propter 14
impedimentum occultum, nullum fuit, posse reualidari copula affectu maritali inter coniuges habita: sicut reualidatur nouo consensu occulto. Prob. quia *Tridentin. sess. 24. de matr. cap. 1.* minimè comprehendit hunc casum, vt probaui num. 3. & ita tanquam casus omissus relinquitur dispositioni iuris communis, *l. Commodissimè. ff. de liber. & post. & l. Si cum dotem, in princ. ff. sol. matrim.* ergo cum secundum ius commune tale matrimonium conualesceret copula maritali, per *c. Is qui fidem de sponsi.* vt probauimus disp. præc. n. 6. idem erit attento Trident. decreto. Et con-

firm.

firm. quia ideo Tridentinum corrigit matrimonia præsumpta, ex copula maritali consurgentia, quia iam requiritur præsentia parochi, & testium; ergo in casu, in quo talis præsentia non desideratur, vt est hic, manebit ius commune illæsum. Præterea, quia cum matrim. verbis, & signis contrahi possit, & copula affectu maritali, signum sit consensus de præsenti: alias sponsalia per illam non transirent antiquitus in matrimonium, contra *d.c.1 si quis fidem*: sicut verbis de præsenti conualescit, ita copula illa, affectu maritali. Sic docent *Enriq.l.11.de matr.c.3.n.6.& c.9.ad fin. in commento, lit.O. Manuel 1.10.sum.2.edit.c.220.n.2. Lud. Lop.2.p.instructorti de matr.c.40.ad finem, & c.37. ad fin. eod.c.37. à f.1042.* bene dicit reualidari etiam per traductionem solemnem ad domum, & diutinam habitationem quæ signa sunt interni consensus: sicut ante Tridentinum, per hæc transibant sponsalia in matrimonium: quando autem hoc ita se habeat, consule *Conar.4.decr.2. p.c.4.§.2.n.1. Menoch.de præsumpt.l.3.præsumpt.1. n.56.& duplici sequenti, Gutier.de iuram.1.p.c.51.n.vlt.*

15 Ad arg. primæ sent. proposita n.1. respondetur. Ad 1. negando prius matrim. fuisse omnino nullum: fuit enim validum quoad præsumptionem Ecclesiæ ignorantis impedimentum, in cuius facie contractum est, & ita iudicandum non est de illo, ac si omnino contractum non fuisset, quoad repetendam parochi, & testium solemnitatem: sed tantum quoad necessitatem renouandi consensus. Ad 2. dico antecedens esse verum, quando matrim. omnino de nouo contrahitur. Ad confirmat. dico per se tantum legitimare consensum tunc præstitum: per accidens autem, legitimare etiam consensum postea occultè præstandum. Quia ex suppositione illius solemnitatis præcedentis, sequens matrim. clam ratificatum, non manet omnino clandestinum quoad forum Ecclesiæ. Ad 3. quicquid sit de antecedenti, dico nostram sententiam non inniti illi fundamento, quod cessarit finis decreti Tridentini, sed quod nunquam id decretum comprehenderit hunc casum: vt probaui n.3. Ad vltimum, dico sæpè in bullis concedi aliqua, iure communi non prohibita, ad pacandas conscientias, maximè quando stando in iure communi, dubia erant; quale est hoc, vt bene docent *Nauar.sum.c.25.n.85. & c.Quando. Lat.c.3. n.57. & c.19.n.84. & c.21. n.31. Manuel 1.10.sum.2.edit.c.220.n.2.* Ad Argumentum secundæ sententiæ respondit num.8.

DISPVTATIO XXXVIII.

Vtrùm confessarius qui nouit aliquos coniugatos ex ignorantia inualidè matrimonium contraxisse, teneatur illos admonere?

SVMMARIVM.

Opinio quædam distinguens refertur, n.1.

Quando ignorantia est culpabilis, tenetur admonere, 2.

Ignorantia in uno culpabilis, in alio est inuincibilis, n.3. an sit culpabilis, quando coniux fatetur aliquam circumstantiam in modo contrahendi ex qua matrimonium est nullum, & ibi. scientia speculatiua non est causa mala fidei, & quid si initio adfuit mala fides, nunc autem est bona: & qua cautela vtendum sit ad discernendum vtrum sit bona fides, eodem n.3.

Quando pœnitens credit aliquid esse mortale, quod non est, tenetur confessarius monere 4.

Si ignorantia est inuincibilis, & est spes profectus, tenetur monere: & vtrum sufficiat post confessionem, 5.

Quando non est ea spes, & est ignorantia iuris humani vel facti, inuincibilis: vt contingit in matrimonio, licet illud non sit contractum, an teneatur confessarius monere, 6.

An male faceret confessarius tunc admonendo, 7.

Quid, si coniux qui est in ea bona fide, vegaret ex alia causa debitum, an possit dicere confessarius vt reddat debitum, n.8. & ibi, an possit dicere illum esse verum coniugem.

Quid, si ea ignorantia inuincibilis est iuris diuini, & naturalis, 9

Quid si est in damnum proximi, vt in vsura, vel detentione rei alienæ n.10. & ibi quid si pœnitens susciperet monitionem, at medium est difficile, quia si queritur scandalum, aut infamia.

An possit confessarius differre in aliud tempus hanc admonitionem, & sit consilium paulatim monere, 11.

Explicatur c. Quia circa, de consanguinitate: & an dissimulatio prius cipit inducat dispensationem, & an possit Episcopus dispensare in impedimento, cuius est obscura dispensatio, sed est subreptitia. 12.

An teneatur confessarius admonere ignorantem inuincibiliter, quando est periculum ne alius admoneat, 13.

Quid si pœnitens interroget, vel scrupulum formet, n.14 quid si est scandalum, vel sequitur damnum publicum, 15.

Quid si scandalum sequatur pœnitenti, est momentaneum, at postea admonitio proderit, n.16 & quid, si possit probare confessarius impedimentum, n.17.

Quid, si ex malitia pœnitentis non speretur fructus, 18.

In concionibus publicis an sit aperienda veritas, licet non prosit, & aliqui scandalizentur, n.19. & explicantur ibi, c. Ephesini, 43.d. & c.Error, d 23.

Soluuntur argumenta, & eundem c. Qui scandalizauerit, de reg. iur. & c.2. de hæret. n.20.

IN hac disp. aliqui distinguunt, asserentes si ignorantia sit iuris diuini, teneri confessarium admonere: secus si sit ignorantia inuincibilis, facti, vel iuris humani, nec sit in damnum alicuius, & non est spes emendæ, sed timor fore vt pœnitens scandalizetur. Sic tenet *Adrian.quodl.5. art.2.à lit.F.vers. Ad q.respondeo, & 4.q.5. de confessione, dub.7.* & tanquam probabile *Bonh. à Ledesm. de pœnit. dub.13.* & videntur tenere *Nau.sum c.22.n.83. & c.Si quis autem, de pœn.d.7.n.71. & Conar.4.decr.2.p.c.6.§.10.n.15.*; vbi vterque dicit, dimittendum esse pœnitentem in illa bona fide, quando procedit ex errore iuris humani, vel facti, absque tertij præiudicio, & ex monitione esset timor scandali, vbi contrarium videntur tenere, quando est error circa ius diuinum. Immo *Petrus de Soto lect.10. de confess. ad fin.§. Circa hæc omnia*, ait, dum ignorantia est iuris diuini, vel humani, tutius esse pœnitentem instrui, secus vbi est ignorantia facti, & est timor infirmitatis pusillorum. Et prob. teneri confessarium admonere, quando est ignorantia iuris diuini. 1. quia ea ignorantia nunquam est inuincibilis, nisi deficiente aliquo qui instruat, cum ergo possit tunc confessarius instruere, tenetur, ne ignorantia illa culpabilis sit. 2. quia pœnitens ad confessorem accedit, tanquam ad Doctorem, vicarium Dei, vt ab ipso instruatur, quid vel est proprius pastor, vel gerit vices proprij pastoris in eo munere, alias non posset audire confessiones: ergo infideliter agit, nisi instruat, & tacens; absoluénsque pœnitentem errantem, videtur suo facto approbare, confirmaréque illius errorem. 3. nam vtilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur, *c.Qui scandalizauerit de reg. iur.* ergo propter scandalum pœnitentis, non est desistendum a veritate manifestanda. 4. quia potens alios ab errore reuocare, & tacens, seipsum errare demonstrat. *c.2.de hæret.5.* quia *D. Paulus Act.20.* inquit, *Mundus ego sum à sanguine omnium vestrum, non enim præterfugi, quominus annuntiarem vobis verbum Dei vobis.* Quem textum *D.Greg.c.Ephes.43.d.* ad hoc propositum refert. Et *D. Ambr. serm.83.* inquit: *Ego interdum parens vobis, tacere vellem, sed malo vos contumaciæ causas reddere, quam negligentiæ sustinere iudicium.* Et *cap. Error.23.d.* habetur approbati errorem, cui minimè resistitur.

1 Sit 1. Conclusio, quoties ignorantia est vincibilis & culpabilis lethaliter, cuiuscumque iuris, vel facti sit, non potest confessarius dissimulare, quamuis admonitio non sit profutura, & quodcúque scandalum pœnitentis sequatur. Hanc fatentur omnes, quia cum ea ignorantia minimè excuset, pœnitens affectus est culpa lethali: quare si confessor dissimularet, conferret sacramentum indigno. Dixi, data opera, non posse confessarium dissimulare: quia sub iudice est, an teneatur admonere. *Metina C.de cõfess.tract: 2,qu.de confess.dimidiata iteranda*, asserit non posse tacere nec absoluere: verùm non teneri docere, quia cum admonitio nihil profutura sit, erit actus vanus. Sed dicendum est teneri admonere, quia ea admonitio proderit, vt liberatus pœnitens ignorantia illa, cognoscat malum statum, in quo est, & fortè aliquando resipiscet, & mordebit conscientia, stimulis agitabitur. Item, ne querelas formet denegatæ sibi absolutionis. Item, quia tunc confessarius suo muneri satisfaciet, & ita tenent *Sot.4.d.18.q.2.a.4.ad 2. Ledes.2.p.4.q.8.a.4.dub.8. Arag.2.2.q.33.a.6. concl.4*

Maximè:

3 Maximè tamen obseruandum est, ignorantiam, quæ in vno vincibilis est, posse in alio esse inuincibilem, vt bene docet *gl. c. Turbatur, 1. q. 4. §. Notandum. verb Omnis ignorantia*, quod perpendere debet confessarius ex qualitate personæ & aliis circumstantiis: cum non omnes teneantur scire matrimonij impedimenta, immò multi sacerdotes ea ignorent. Sic *Adrian. quodlib. 5. a. 2. lit. I. Sot. n. præced. alleg.* Erit autem optimus intelligendi modus, an talis ignorantia sit culpabilis, curare bono modo intelligere, an pœnitens credat se esse in bono statu, vel dubiam conscientiam habeat: quod prudenter faciendum est, ne ex interrogatis aut interrogandi modo constituatur pœnitens in dubia fide, qui prius illæsam conscientiam habebat. Potest etiam contingere vt aliquando in mala fide fuerit, nunc autem in bona sit: quia fortè consuluit aliquos, qui conscientiam sedarunt, cum docti existimarentur: & tunc reputandus est pœnitens, tanquam ignorantia inuincibili laborans.

4 Similiter contingere potest, vt pœnitens fateatur se deliquisse in modo contrahendi matrimonium, vt quia clam contraxit, vel quia peccarat cum consanguinea præsentis vxoris, & tamen inuincibiliter ignoret præsentis matrimonij nullitatem: & tunc debet se habere confessarius cum illo tanquam cum inuincibiliter ignoranti. Sic *Ledesm. 2. p. 4. q. 8. a. 4. dub. 8.* & ratio est, quia scientia speculatiua qua coniux ille scit se peccasse cum consanguinea vxoris non constituit in mala fide, nisi adsit cognitio practica, qua norit esse impedimentum dirimens matrimonium, cognitio enim speculatiua cum ignorantia practica, non constituit malam fidem: vt dicemus hoc lib. 2 disp. 41. num. 8.

5 II. Conclusio, si pœnitens ex conscientia erronea credat aliquid esse peccatum lethale, tenetur confessarius admonere. Constat, quia eam manifestè probat arg. secundum, quod n. 1. proposui. Item, quia quilibet alius tenetur lege charitatis docere, ne ratione huius ignorantiæ multa peccata lethalia, quæ re vera talia non sint, admittat: ergo à fortiori tenetur confessarius, cui instruendi munus incumbit, Sic *Enriq. l. 6 de pœn. c. 28 n. 1.*

6 III. Conclusio, cuiuscunque iuris ignorantia inuincibilis sit, aut facti, si spes probabilis sit, fore, vt monitio prosit, sine graui scandalo, & detrimento, tenetur confessarius admonere pœnitentem, vt si norit confessarius matrim. esse nullum, & potest facilè pœnitens dispensationem impetrare, & credit fore, vt adhibeat diligentiam ad impetrandam, nec est periculum, vt interim accedat ad vxorem, sciens iam non esse suam. Prob. quia munus confessarij est pœnitentem instruere, cum vel proprius pastor sit, vel in audiendis confessionibus proprij pastoris munus obeat: ergo cum spes proficiendi adsit, tenetur docere: quamuis enim illa ignorantia nunc inuincibilis sit, potest facilè vincibilis fieri. Crediderim tamen rarò hoc contingere, cum dispensatio Pontificis impetranda est, & longè distat Roma: quia saltem est periculum magnum incontinentiæ cum vxore, dum impetratur dispensatio. Casu autem, quo tenetur admonere, non tenetur ante absolutionem: sed satis est post, nisi confessarius probabiliter credat ante absolutionem profuturam monitionem, posteà verò minimè. Sic *Medin. C. de confess. tr. 2. q. de confess. dimidiata iteranda, Cord. summ. q. 189. punct. 2.*

7 IV. Conclusio, quando ignorantia est inuincibilis, iuris humani, aut facti, absque tertij præiudicio, non tenetur confessarius admonere, vel quilibet alius, quando nulla inde speratur vtilitas, quia sequetur perplexitas, vel scandalum ex separatione, vel difficultas: quia, verbi gratia, coniux volet recedere cum scandalo alterius ignorantis impedimentum, vel volet persistere in matrimon. obtenta dispensatione, & alter nolet denuo consentire, vel permanebunt in diuturno concubinatu coniuges illi. Exemplum sit in ignorantia facti: bona fide aliquis contraxit præsumpta sufficienti indagine mortis prioris coniugis, scit confessarius, vel aliquis alius viuere. Erroris autem iuris sit exemplum: habuit quis rem ante matrimonium initum cum consanguinea vxoris intra secundum gradum, & inuincibiliter ignorans esse impedimentum dirimens contraxit matrim. Probatur ergo conclusio 1. ex D. August. & habetur *c. Si quis autem, de pœniten. d. 7.* ibi, *si scirem non ibi prodesse, non te admonerem*, 2. quia frustra niti, & nihil aliud quam laborando odium quærere, extremæ dementiæ est: teste Sallustio. 3. quia nulla lex obligat ad actus inutiles, & otiosos. 4. quia, sicut correctio ad correcti vtilitatem ordinatur, & illius spe cessante non obligat, ita confessio ad bonum pœnitentis tendit, ergo cessante huius boni spe, non tenebitur confessor admonere: ratio enim mediorum à fine sumitur. Tandem, quia nulli laqueum debemus iniicere, *c. de viduis, el* 2. 27. *q.* 1. sed admonere in hoc casu, nihil aliud esset quàm laqueum & periculum apponere: nam constituti in bono statu, & bona fide, confessoris monitione in malo, & periculoso versabuntur, quia deinceps, verbi gratia, vxor impedimenti conscia tenetur potius mortem subire, quàm reddere debitum, vt dicemus disp. seq. & fortè vir non credet impedimentum subesse, vel non poterit ipsa detegere, ne famæ detrimentum patiatur, & inde rixæ, & scandala oriantur, & Ecclesia non probato impedimento, compellet. Et ita tenent omnes DD allegati n. 1. & vltra illos docent *Medina, C. de confess. tr. 2. de confessione dimidiata iteranda. Sot. 4. d. 18. q. 2. a. 4. ad 2. Cano relectione de pœn. p. 5. §. Atque hic ego intelligi volo fine. f.* 101. *Led. 2. p. 4. q. 8. a. 4. dub. 8. Cord. sum. q. 189. punct. 1. & l. 1. quæstionarij, q. 11. fin. & a. 2. col. pen. dicto 2. Angl. flor. 1. p. q. 3. de conf. a. 8. diffic. 8. concl. 3. Fr. Medin. l. 2. sum. c. 3. reg. 2. fine, f. 263. col. 1. Enriq. l. 6. de pœn. c. 27. n. 4. & c. 28. n. 1. comment. lit. B. Barth. à Led. de sacram. pœnit. dub. 13. Manuel de ordine iudiciario, c. 9. n. 4. & 1. to. sum. c. 62. n. 13. & Bulla cruc. §. 13. n. 6. vers. Lo tercero. Arac. 2. 2. q. 33. a. 6. conc. 2. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 27. §. Ad prudentiam quoque confessoris.* Quod verum esse credo, non tantum vbi iam contractum est matrimonium, sed etiam ante illud contractum: si enim confessarius, vel quilibet alius videat pœnitentem ignorantia inuincibili impedimenti laborantem, & probabiliter credat fore, vt monitis non acquiescat, nec fidem adhibeat, & læsa conscientia matrimonium sit contracturus, & maxima difficultate, magnóque scandalo suborto possit à matrimonij contractu desistere: prudentissimè confessarius aget, si taceat. Quod probant omnes rationes adductæ: & clarè sentit. *Nau. c. si quis autem. de pœnit. l. 7. n. 73.* vbi ait, se vidisse dispensationes aliquorum, qui de peritorum consilio, bona fide credebant esse legitimas, cum tamen non essent, & tacuisse. Quia circa ius humanum errabant, ne quos ignorantia excusabat, constitueret in mala fide, & nihilominus vtentes dispensatione, peccarent: & concludit statim posse confessarium absoluere pœnitentem, qui probabili iuris humani ignorantia excusatur, si videat monitionem non profuturam: vbi clarè *Nau.* loquitur ante contractum matrimonium, quando virtute dispensationis inualidæ aliqui contrahere volebant.

8 Immò tenetur Confessarius in casu præcedentis conclusionis tacere, ne sequantur inconuenientia dicta, præbeátque peccandi ansam his, qui in bono statu sunt. Sic *Adr. 4. de conf. q. 5. dub. 7. Io. à Medina, Sot. Cano, Angl. quos retuli n. prec. Nau. c. Si quis autem, de pœn. d. 7. num. 72. & summa, c. 22. n. 83. Cord. sum. q. 189. punct. 3.*

9 Dubitabis tamen, vtrùm coniugi neganti debitum ex alia causa, existentique in prædicta ignorantia inuincibili valoris matrimonij, possit confessarius præcipere vt debitum reddat? videtur enim non posse, quia nouit confessarius non esse legitimum matrimonium, & ita re vera non teneri reddere, ergo præcipiens vt reddat, præcipit fornicationem, quæ intrinsecè mala est. Et confirm. quia non licèt complacere in actu intrinsecè malo, excusato proper ignorantiam, qualis est iste, & ita *Sot. 4. d. 18. q. 2. a. 4. ad 2.* ait non posse confessarium monere prædictum coniugem vt reddat, sed tantum in genere debere dicere, coniuges

inges teneri reddere debitum. Sed fateor me non assequi quid distet inter hæc, redde debitum, vel vxor tenetur reddere debitum: cum vterque loquendi modus ad eundem scopum tendat nimirum ad inducendum coniugem illum vt reddat debitum: & si inducere verbis directis, culpa esset, non ea valeret, verbis indirectis inducere, si quidem ex parte confessarij eadem est intentio in vtroque loquendi modo, & pœnitens idem prorsus intelligit. Præterea, quia cum pœnitens relinquendus sit in illa ignorantia peccat lethaliter ea supposita non reddendo, ergo confessarius tenetur non absoluere, nisi proponat se deinceps redditurum, ergo potest cogere vt reddat: & ita confessarius non præcipit rem malam, sed rem debitam suppositis circunstantiis occurrentibus. Et complacere in actu malo excusato propter ignorantiam, tunc quidem illicitum est, quando actus ille non honestatur attentis circumstantiis quæ tunc occurrunt, secus quando honestatur, debituſque est: vt contingit hic: & ita satisfactum manet argumentis contrariis. Et hanc partem tenent *Ledes. 2.p.4.q.8.a.4.dub.10. ad fi. Cordubasum.q.189.punct.1. Enriq.lib.6.de pœnit.c.27.n.5.* vdi bene addit non mentiri confessarium dicentem, illum esse suum coniugem, cum reputatione sit, sicut verum dixit Virgo *Luc.2.* cum Iesv inuento in templo dixit, *Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*; cum tamen Ioseph, non esset verus pater, sed sola reputatione.

9 V. Concluſ. idem dicendum est contra authores primæ sententiæ relatos n.1. quamuis ignorantia illa sit circa ius diuinum, & naturale: si enim probabiliter credat confessarius consilium non profuturum, tenetur non admonere, quando ea ignorantia inuincibilis est, quia rationes conclusionis præced. quas attuli n. 6. æquè probant, siue ignorantia sit circa ius humanum, siue circa diuinum: & ita tenent *Ioan. à Metina, Sotus, Cano, Ledesma, Enriq. Barth. à Ledesma, Aragon ibi allegati: Cordubasum.q.189. punct. 1.*

10 VI. Conclusio, idem dicendum est, quamuis peccatum illud per ignorantiam inuincibilem excusatum, sit in detrimentum proximi: tenetur enim confessarius tacere, probabiliter existimans fore, vt sua monitio non prosit: verbi gratia, pœnitens bona fide possidet primogenium, quod confessarius nouit iniustè possidere, & credit nihil profuturum monitionem, quia est difficillimum relinquere illud, vel vidit pœnitentem teneri restituere, & ignorantia inuincibili excusari, monitúmque non restituturum, tenetur tacere. Hæc conclusio similiter est contra authores primæ sententiæ. Sed probatur rationibus 4. conclusionis, allegatis n.6. & tenent *Ioan. à Metina, & Cano, ibi citati: Ledesma, 2.p.4.q.8.a.4.dub.9. Enriq.l.6. de pœnitentia, c.27.n.4 Cordubasum.q.189.punct. 1. & 6.* & addit benè *Io. à Metina*, etiam si peccatum illud in proximi detrimentum sit continuatum: vt quis exerceat vsuras, laborans ignorantia inuincibili, quia alios consulit, & videat confessarius se monendo nihil profuturum, vt restituat acquisita, nec vt abstineat in futurum, tenetur tacere, propter easdem rationes. Et omnia dicta in hac conclusione & duabus præced. vera sunt, quando credit confessarius fore, vt pœnitens libenter monitionem suscipiat, at videt remedium esse difficillimum, vt si scandalum, & notabilis infamia inde sequantur; & ita censent quidam neoterici docti.

11 Hinc infertur à fortiori, quando pœnitens sub lethali culpa tenetur ad aliquid adeò difficile, vt confessarius credat illum tunc æquo animo minimè recepturum, & alia vice melius suscepturum; excusatúrque ignorantia inuincibili; posse tunc tacere, & in opportunius tempus differre. Immò prudenter agunt confessarij, dum non omnia ad quæ pœnitens tenetur, simul & prima vice aperiunt, ne deterius omnino abstineat à confessione, sed paulatim debent eum docere ea ad quæ tenetur.

12 Ex dictis infertur intellectus ad *c. Quia circa, de consanguinitate*, vbi consultus Innocentius III. de quibusdam qui subreptitia dispensatione matrimonium contraxerunt, sic respondet: *Dissimulare poterit, vt remaneant in copula sic contracta, cũ ex separatione graue videat scãdalũ imminere.* Hunc textum quidam intelligunt, vt dissimulatio illa Pontificis dispensationem inducat, ratione cuius aiunt illos coniuges tutos esse in priori matr. quod inualidum erat. Quod si obiiciatur *Cum iam dudum, de prabend.* ex quo constat principis dissimulationem non inducere dispensationem: respondent aliud esse impunitate, ac facto principem tolerare, tunc enim inducitur dispensatio, iuxta *d. c. Cum iamdudũ*: aliud verò, respondendo dicere toleramus, vel toleratur: tunc enim dispensat iuxta *d. c. Quo circa.* vbi *in fi. gl.* tradit hunc intellectum, & *ibi Innoc. fin. Hostiens. super verb. Dissimulare, Ioan And. n.3. Card. paulò post princip. Abb. ad fi. Henr. n.2. Alex de Neuo, n.12. Prep. n.7. idem Abb. c. Nisi, n.9. de prabend. Dec.1.n.4. de excep. Fel. c.1. de treuga & pace, n.11. decl.5.v. Limita hoc tripliciter: Rom. cons.307.n.4. Syl. verb. Lex, q.6. ad fin. Brunorus in compend. resolut. lit. M. verb. Matrimonium toleratur.* Sed hic intellectus prorsus displicet, quia textus solum habet Episcopum dissimulare posse, vt remaneant illi in matrimonio, mediante dispensatione subreptitia contracto, si ex separatione graue immineat scandalum, ergo non dispensat Pontifex. 2. quia etiamsi illa dissimulatio vim dispensationis obtinuisset, oporteret vt licitè permanerent in matrimonio, denuo illud inire, nec ex sola dispensatione possent illi permanere in matrimonio: vt dixi hoc 2.lib.disp. 35. n. 2. Sed Pontifex tantum dicit esse tacendum, & dissimulandum, ergo minimè dispensat. Alij verò intelligunt hunc textum, vt concedatur Episcopo facultas reualidandi dispensationem impetratam ex falsa causa, quando virtute illius contractum est matrimonium & est scandalum in separatione. Sic *Spec. tit. de dispensat. §. Nunc de Episc. n.17. vers. 144. Selua benefic. 4.p.q.7.n. 140. Bertach. tract. de Epis. l.4.p.3.q.49. n.139. vers. 141. Conradus in templo iudic. l.2.c.5. de Episc. §.4. n. 10. vers. 140. Guerrero de potestate Pontificia. c.17. vers. 127.* Sed hic intellectus etiam displicet, quia textus nihil de dispensatione agit, sed tantum dissimulandum esse dicit, vt illi permaneant in priori matrimonio: si autem concederet Episcopo dispensandi facultatem, prius dispensatus esset, & dispensatione concessa ineundum esset matrimonium. Alij intelligunt dispensationem illam legitimam fuisse, quia falsa causa expressa, fuit solum [illegible] sua; vel 2. dicunt in ea casu speciali concessisse Pontificem Episcopo dispensandi facultatem, dummodo obtenta dispensatione iterum illi contraherent. Sic *Cordubasum.q.45 punct. 1. fine, §. Mas esta tercera razon.* Sed vterque modus intelligendi corruit. Prior, quia si dispensatio legitima fuisset, quamuis scandalum minimè sequeretur, dissimulandum esset, quia matrimonium validum erat, Pontifex autem propter graue separationis scandalum, dissimulandum esse dicit. Posterior etiam corruit, quia nec dispensationis, nec iteratæ matrim. celebrationis Pontifex meminit, sed solum silentium, & dissimulationem induxit. Legitimus ergo sensus est iuxta trad. in 4. concluſ. & seq. ibi enim coniuges bona fide existimabant se legitimè coniugatos esse, & ex veritatis detectione timebatur graue scandalum: qua propter Pontifex tacendum, & dissimulandum esse dicit, illosque in matrimonio illo putatiuo, & inuincibili ignorantia excusato, permittendos esse. Sic *Goffred.* quem refetunt, & sequuntur *Adrian quolib. 5.2.lit.E. vers. Sed circa hec dicta Metina C. de confess. tract.2. de confess. dimidiata iteranda, vers. Corollariè sequitur ex dicto. Nau. c. Si quis autem, de pœn. d.7. à n.67. vsque ad 73. & lib.1. consil. in 1. edit. tit. de temporib. ordinandorum, cons.9.n.1. Con.4.decr.p.c.6.§.10 n.15. Cordubasum.q.189.punct.1. vers. Alo qual haze. Aragon 2.2.q.33.a.6.concl.3.*

Sunt tamen intelligendæ IV. V. & VI. conclusiones, nisi 13
verisimiliter credat confessarius aliunde submouendam esse ignorantiam, ab alio scilicet confessore, qui imprudentius medebitur illi malo: tunc enim consultius esset ignorantem

tantem admonere, nisi remedium sit intolerabile. Sic *Cano relect. de pœn. p. 5 f. 101. col. 2. §. Id verò intelligendum est.* Sed credo non esse necessariam hanc limitationem: quia moraliter casus euenire nequit, & esto possibilis esset, cõfessarius hic bene munus suum obiret tacendo, culpæ autem alterius imprudentis imputanda esset admonitio.

14 2. Intelligendæ sunt, nisi pœnitens dubius interrogaret confessorem, vel virum doctum de re illa, tunc enim tenetur veritatem aperire, quamuis profutura non sit, quia iam conscientia pœnitentis læsa est illo dubio, & taciturnitatem confessoris, vel viri docti prudenter posset pœnitens in suum fauorem interpretari: quare taciturnitas illa esset erroris approbatio. Sic *Sot. 4. d. 18. q. 2. a. 4. ad 2. Led. 2. p. 4. q. 8. a. 4 dub 8. Angles floribus, 1. p. q. 3. de conf. a. 4. diffic. 8. concl. 1. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 27. Ad prudentiam quoque confessorij, Cordub. sum. q. 189 punct. 5. Enriq. l. 6. de pœn. c. 17. n. 5. Arag. 2. 2. q. 33. a. 6. concil 4. Bart. à Led. de pœn. dub. 13. Er. Med. 2. sum. c. 3. reg. 2. fi. Manuel 1. 1. sum. 2. edit. c. 62. n. 13.* Imò aliquid ex his idem dicunt, si pœnitens tanquam scrupulum quo agitatur, id fassus fuerit. Sic *Sot. Angl. Arag. Bart. à Ledes. Lud. Lop. ibi.* Sed verius est, quando solus est scrupulus posse confessarium tacere, vel respondere vt deponat scrupulum, quia scrupulus non aufert bonam fidem, & ignorantiam inuincibilem, sed solum quando conscientia dubia est ex sufficienti fundamento. Sic *Cordub, & Enriq. proximè citati.*

15 3. Intelligendæ sunt, nisi ex ea ignorantia timeatur malum boni communis, tunc enim tenetur confessarius admonere, quia præferendum est bonum commune priuato, & quamuis fructus in eo minimè speretur, consuletur tamen bono communi. Sic *Enriq. l. 6. de pœnit. c. 17. n. 4.* Exemplum sit, est parochus qui inuincibiliter putat subditos solum teneri scire articulos fidei, vel habet errorem in fide, aut moribus, tenetur confessarius illum admonere quidquid inde sequatur, ne errore illo bono communi ouium sibi commissarum noceat. Vnde fit vt si esset scandalum, publicáque fama nullitatis matrimonij, teneatur confessarius admonere: quia talis ignorantia est contra bonum commune, sic *Adrian. quodlib. 5. a. 2. lit. I. & q. 5. de confess. dub. 7.*

16 4. Intelligendæ sunt, nisi scandalum pœnitenti sequutum ex admonitione momentaneum sit, si enim quamuis tunc admonitionis fructus non speretur, breui tamen spes est illum sequendum fore, non confessarius admonere. Sic *Adrian. q. 45. de conf. dub. 7. vers. ad 3. dico. Metina C. de confess. tract. 2. q. de confess. dimidiata iteranda, Cano relect. de pœnit. p. 5 f. 101. §. Id vero intelligendum est, Cordub. sum. q. 189 punct. 1.* Addunt & benè *Metina, & Cord.* præstare post absolutionem admoneri ne turbatione gratia & fructus sacramenti impediatur.

17 5. Intelligendæ sunt, nisi confessarius sit proprius pastor, possitque impedimentum probare: tunc enim tenetur admonere, & si pœnitens minimè acquiescat, tenetur superiori denunciare. Sic *Albric. in suo dictionario. lit. C. verb. Confessor. 2. vers. Quid si presbiter, Rosel. Confess. sacr. 2. n. 19. Syln. Confess. 3. q. 12.* & videtur sentire *Nau. c. Si quis autem, de pœnit. d. 7. n. 72. & Sa. c. 22. n. 83.* ait enim non teneri confessarium admonere, quando ipse solus nouit impedimentum, vbi contrarium videtur sentire, quando alij sciunt, quibus probare illud possit. Sed hoc non placet: quia Episcopus erat, cui scribit *Inno. 3. c. Quia circa, de consanguinitate*, facilé que poterat de illitato dispensationis conuincere coniuges illos & tamen scribit Pontifex dissimulandum esse, vt constat ex intellecto tradito n. 12. ergo proprius pastor tacere etiam debet, quamuis impedimentum probare possit, quando fructus non speratur, sed scandalum, separatis coniugibus.

18 Demum intelligendæ sunt, quando scandalum quod timetur ex admonitione, proueniret ex infirmitate, & quia non possunt commodè coniuges separari, propter damna inde consurgentia, secus si proueniret ex malitia coniugum. Sic *Ant. à Cordub a sum. q. 189. punct. 3.* Sed non placet, & adhuc in casu oppositum credo: quia rationes pro 4. concl. n. 6. allatæ, contrariũ probãt: cum enim admonitio illa in pœnitentis bonũ ordinetur, quoties id non speratur, sed damnum, eiúsque ruina timetur, cessare debet.

Vltima concl. Doctor publicus, siue concionator tenetur publicè veritatem docere, licet fructus alicuius priuati non speretur, sed scãdalum, quia doctrina ea ad bonum publicum ordinatur, quare propter priuatum malum non est intermittenda. Et hoc probant testim. *D. Pauli, & D. Ambrosij, & c. Ephesiis, 45. d. & c. Error. d. 83.* quæ attuli pro priori sent. n. 1. ad illam sent. confirm. quæ omnia de Doctore publico intelligenda sunt. Sic *Sot. 4. dist. 18. q. 2. a. 4. a d 2. Cano relect. de pœnit. p. 5 f. 101. §. Testimonia verò. Barth. à Led. de pœnit. dub. 13. Led. 2. p. 4. q. 8. a 4. d. 8. Arag. 2. 2. q. 33. a. 6. concl. vlt. Manuel de ordine iudiciali, c. 9. n. 4.* Animaduertunt tamen, & bene *Sot. & Ledes. & Bart. à Ledes.* si timeretur pusillorum in tota republica scandalum, in aliud tempus differendam esse eam doctrinam. 19

Ad arg. proposita n. 1. ad primum dic antecedens esse verum, quando pœnitens dubitaret, teneretur enim data opportunitate consulere doctiores, quando autem minimè dubitat, nil est quod ipsum vrgeat ad interrogandum. Ad 2. dic concludere teneri confessarium admonere, quãdo fructus in pœnitente speratur, secus eo cessante: quia monitio illa ad bonum ipsius ordinatur. Ad 3. dic eam regulam, vtilius scandalum, & cætera, intelligi sic, quando aliquid sine peccato mortali fieri non potest, vel omitti, faciendum non est, vel omittendum propter scandalum: secus quando fieri potest, vel omitti absque peccato: & ita explicatur *c. 2. ad fi. de noui operis nunciat. inter gl. verb. Dimittenda* & ita etiam explicat *D. Th. 2. 2 q. 43. a. 7. corp.* Ad 4. dic illum textum loqui de errore culpabili, secus de inuincibili. Ad 5. constat ex dictis n. præced. 20

DISPVTATIO XXXIX.

Vtrùm coniux occultè nullitatis matr. conscius, quia scit priorem virum superstitem esse, vel præsentem esse sibi affinem, dum non cessat impedimentum morte, ptioris viri, vel dum non impetratur dispensatio alterius impedimenti, possit in eo matr. perseuerare, ad vitanda scandala, quæ ex separatione sequentur, vel mortem sibi inde imminentem, aut quia excommunicatione compellitur ab Ecclesia?

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputanda, n. 1. & reseruntur tres sententiæ, n. 2. 3. & 4.

Impugnatur 1 sententia, n. 5 & secunda, n. 6. & tertia, n. 7.

Dictiones implicatiua quid importent, n. 6. & ibi erubescimus, sine textu loqui.

Coniux sciens impedimentum, nullo timore, quamuis excommunicetur, potest reddere debitum, 8.

An verè coram Deo ille coniux excommunicatus sit, & generaliter quando innocentes excommunicantur, iuxta allegata & probata, n. 9. & explicatur c. Literas, de restit. spoliat.

An si impedimentum cessaret, teneatur hic coniux obedire Ecclesiæ, denuo contrahendo, n. 10 & an teneatur obedire quoad cohabitationem n. 11. Vbi an fidè professus teneatur verè profiteri Ecclesiæ præcipienti.

Soluuntur argumenta, & explicatur c. Duo mala. d. 13. n. 12.

An sit bonum medium fugere, dum impetratur dispensatio 13.

Potest esse remedium impetrare si matrimonium ratum, dispensatione Pontificis, vel ingredi religionem: & an teneatur ii coniux ingredi 14.

Ità potest diuortium, si causa subsit, n. 15. & an possint ill. simul habitare tanquam fratres, vel an possis femina petij concubitum, non se accommodando, 6.

An possit his consuli Episcopi dispensatione remissiua, 17.

DVplex quæstio agitanda est: altera, an excusetur coniux impedimenti conscius à culpa, reddendo debitum, ad vitanda maiora damna. Altera, si hoc non liceat, quo medio vti possit ad ea damna vitanda. 1

Quæstio 1. Vtrùm coniux impedimenti conscius occulti, possit reddere debitum, dum ab Ecclesia compellitur per excommunicationem, vel mortem sibi timet, ni 2

reddat

ted lat? Tres sent. sunt. I. ait licere coniugi illi reddere, excusatique à culpa ob Ecclesiæ præceptum. Prob. 1. quia licet re vera non sit matrimon. ex parte tamen alterius, matrimonium est, & copula est licita, excusante illum ignorantia inuincibili, & ius petendi habet: ergo alter reddens debitum non consentit in opus peccati, sed in opus iustitiæ. 2. quia æque intrinsecè malum est, occidere innocentem, ac accedere ad non suam, sed illud licet iudici, quando iuxta allegata & probata est nocens, secundùm veriorem sent. ergo hoc pariter licebit, quando secundum allegata, & probata sunt illi veri coniuges. 3. quia peccatori occulti publicè petenti, tenetur Parochus ministrare, sacramenta quamuis alias sacrilegium esset: ergo similiter licet sit peccatum accedere ad non suam, si tamen occultum est non esse suam, & vir bona fide debitum petat in foro Ecclesiæ, licebit ei reddere. 4. quia ex duobus malis minus est eligendum, *c. Duo mala, d.* 13. sed minus malum est, reddere debitum mandato Ecclesiæ, quàm id denegare: hoc enim est crimen inobedientiæ, ex eóque scandala, & vxoricidium sequentur: illud autem est crimen fornicationis, quod minus est. Et confirm. quia licet fornicationem admittere, sit intrinsecè malum, non tamen est id permittere, immo est licitum ad vitanda maiora mala: qua ratione meretrices permittuntur: ergo quamuis non liceat huic coniugi petere debitum quod est facere, licebit tamen permittere, vt vir vtatur suo corpore, reddendo ei debitum, ad maiora damna vitanda. Hanc tenent *Mag. 4. d. 38. fi. Hugo de S. Victore de sacram. p. 11. c. 6.* & aliqui recentiores (vt refert *Medina C. de rest. q. 19. ad fi. in fol. ad 2. rationem*:) idem *Sepulueda lib. de bene viuendi instit. c. de mendacio: & Greg. Lop. l. 2. t. 3. p. 4. verb. Quanto à Deos*, dubius in hac quæstione relinquit cogitandum: & tempore Soti tenuit eandem sent. alius Theologus, quem ipse tacito nomine refert *4. d. 28. q. 1. a. 2. ad 3.* Et ex iurisperitis idem tenet *Hostiens. sum. tit. de coniug. seru. n. 8.* vbi dicit virum certum de vxoris seruitute posse pendenti lite, Ecclesiæ præcepto compulsum, reddere debitum, immo & exigere absque animo vxorio: cum tamen constet id non esse matrimonium, idem tenet *Perez. lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 16. §. Dubium est*, vbi dicit coniugem impedimenti conscium debere tacere, quando id probare nequit, nec inuenitur medium ad dissoluendum matr.

II. Sent. est cum distinctione hac, si impedimentum dirimat matrimonium iure naturali, tunc nullo modo potest coniux impedimenti conscius reddere debitum, quantumcunque per Ecclesiam probationis defectu compellatur: si verò tantum dirimat iure Ecclesiastico, potest. Ratio disparitatis est quia in impedimentis iure naturali dirimentibus nequit Ecclesia dispensare: & ita non potest inter eos constare matrimonium, quare copula illa erit fornicaria: at cum possit dispensare in impedimentis iure humano dirimentibus, eo ipso quod Ecclesia cogit reddere debitum viro impedimenti ignaro, censetur per Episcopum dispensare in eo impedimento, & ita conualidabitur illud matrimon. ac subinde non peccabit reddendo, nec petendo. Hanc refert *Innoc. 3. c. Literas. de restit. spoliat.* inter alias, quas ibi refert, & subdit, *Nos nullam harum sententiarum reprobamus*: & *Palud. 4. 36. q. 2. a. 2. n. 14.* refert quosdam hoc sentire. Et pro eadem senten. refertur *Hostiens. c. Proposuit, de coniug. seru.* sed non inueni vbi eam teneat. & *Adrian. quolib. 1. a. 3. ad 3. fi.* relata hac sent. dicit se nescire vbi reprobetur ab Ecclesia: & expressius quàm alij, hanc tenet *Enriq. lib. 12. de matr. c. 3. n. 2. in comment. lit. K.* & ait fauere huic sent. *Nau. & Con. in locis per ipsum allegatis*: sed neuter illi fauet.

III. Sent. est *Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. l. 1. c. 14. & 15.* vbi duo dicit, Alterum est *illo c. 14.* quoties coniux impedimenti conscius nequit consensum nouum extorquere, nequè indirectè, obtenta dispensatione, sine periculo vitæ propriæ, vel aliorum, potest Pontifex dispensare, vt satis sit is tacitus cósensus, quo alter coniux impedimenti ignarus accedit affectu vxorio: & in fine eius capitis dicit non sufficere in hoc casu significare Pontifici impedimentum, sed esse etiam necessarium exprimere, non posse absque periculo peti nouum consensum, vt in eo dispenset. Probat, quia vigore huius taciti consensus, ante Trid. sponsalia transibant in matrimonium, eò quod Ecclesia præsumebat eam copulam affectu vxorio haberi *c. Is qui fid. de sponsa.* sed in hoc casu multò maior est præsumptio, quod vir eo affectu accedat, cum enim putet suam esse vxorem manifestum est affectu vxorio accedere: ergo à fortiori in hoc casu potest dispensare. 2. quia quando duo iura concurrunt, fortius præualet, sed hic concurrunt duo iura, alterum ad matri. requiri nouum consensum liberum, cum enim ablato impedimento valere incipiat, tunc debet adesse nouus consensus: alterum verò, de vita, & fama tuenda, sed hoc est fortius, cum sit cuiuscumque iuris naturalis, finis & nequit seruari, si alterius nouus consensus exquiratur: ergo ius naturæ superueniens fortius, faciet vt prior consensus, licet inualidus, ita confirmetur, vt non sit opus illum denuo formaliter elici: Et confirm. quia quando impedimentum dirimens, est solo iure Ecclesiastico statutum, consensus præstitus fuit solo iure Ecclesiastico nullus, ergo solo iure Ecclesiastico est renouandus, & subinde poterit Pontifex dispensare, ne renouetur, & præualebit illi iuri Ecclesiastico ius naturæ de vita, & fama conseruanda. Alterum quod dicit *Philiarc. d. c. 15.* est, si impedimentum sit de iure naturæ, & indispensabile, occultum tamen, & ab altero coniuge ignoratum, nec alter potest impedimentum detegere absque vitæ periculo, quamuis Pontifex nequeat dispensare, vt matr. contrahatur: at declarare potest ob bonam alterius fidem, & fœminæ periculum, licere reddere debitum, sed non petere, & dum hæc declaratio impetratur, si mulier nequeat separari, nec aliquam negandi debitum excusationem propenere absque vitæ & famæ periculo, probabile est posse reddere, & non petere: & probat argumentis prioris sent.

Sit tamen I. concl. Prima sent. est falsissima, & valde in fide periculosa. Prob. 1. ex *c. Inquisitioni, de sent. excom.* ibi, *Credimus resp̃ondũ, vtrum alter coniux pro certo sciat impedimentũ coniugij propter quod sine mortali nõ valet carnale cõmercium exercere, quamuis illud apud Ecclesiam probare non possit: an nõ sciat pro certo: sed credat. In primo casu, debet potius excom. sent. humiliter sustinere, quam per carnale commercium, peccatum operari mortale.* & *c. Literas, de restit. exp.* ibi, *Porro cum mulier, qua cõsanguinitatis habet notitiã, præsertim in gradibus quos lex diuina prohibuit, non posse viro sine peccato mortali carnaliter commiscere, frustra in tali casu adiudicaretur restitutio spoliato, cum illa contra eum non debeat iudici in hoc obedire, sed potius excomm. humiliter sustinere*, & *ad fin.* cum dixisset textus reddendam esse viro donec probet impedimentum, subdit, *Ad restitutionẽ, plenariam, debet Ecclesiastica censura compelli: quam tamen ipsa tori negando consortium, debet humiliter sustinere.* Prob. quia inde sequeretur fornicationem aliquando esse licitam, vt præcipienti superiore; vel ad vitandum vitæ, vel famæ periculum: quod sanè videtur erroneum, cum sit intrinsecè mala: sequela autem probatur, quia fornicatio est accessus ad non suam, sed coniux impedimenti conscius, certo scit non esse suam ad quam accedit, ergo certo scit se fornicari: si ergo accedere licet reddendo debitum, licebit subinde eo in casu fornicari. 3. quia implicat dicere, licere minus peccatum admitti, ad cauendum maius, peccatum enim nihil aliud est, quam id quod non licet; nec valet dicere, desinere esse peccatum in tali euentu: quia licet hoc verũ sit de peccatis quæ talia sunt, quia prohibita, at de peccatis quæ suapte natura talia sunt, & intrinsecè mala, vt est fornicatio, hoc dici nequit. Et ita ex Theologis tenent *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 2. q. 4 fi. & d. 38. in fund. verbis, D. Bon. ead. d. 38. in expos. lit. Magistri fi. Durand. ead. d. 38. init. in expos. eiusdem lit. Richard. ead. d. in fi. Pal. 4 dist. 39. q. 2. a. 2. n. 15. D. Ant. 2. p. t. 1. c. 19. ante §. 1. & 3. §. 2. Abul. c. 19. Mat. q. 72. Med. C. de restit. q. 19. ad fi. in fol. ad 2. rationem. Victoria sum. de matr. n. 264. Petr. de Soto*

lect.3.de mat ãte §.Requiritur ergo, Sot.4.d.27.q.1.a.3.ver. Quo ergo gradatim,& d.28.q.1.ad 3.& d.37. q. vn. a. vlt. fin. Ledes.2.p.4.q.48.a.2.Verac.3 p.spec.a.18.conc. 1. Cord. l.1.quæst.q.11.ad fi.§ pen.Petr.de Ledes.de matr.q.45.a. 4. dub.2.& omnes alij Neoterici. Et ex iurisperitis, *gl. c. Literas, verb.Tolerare, de rest.spol.& c.Inquisitioni, verb.Humiliter, de sent.excomm.& ibi Host.super ver.Verum, Io. And. n.7. Ant.17.Card.q.pen.Anch.n.3.Turrecr.c.Cum rei, 29. q.2.& c.Si virgo, 34.q.2. Rosella verb. Impedimentum, imped.1.n.8. Ang.verb.Debitum, n.18.& M.trim.2.n.15. Sylu. Matr. 2. q.15.& Matrimon.4.q.8.& Matrimonium 6.q.4.& verb.debitum, fine,* vbi *Arm fin.Tab.Matri. 4.q.11.n.12. Nau. sum.c. 16. n.39. & sum. Hisp.c.22.n.76. Con.4.decr.2.p.7.§.2.n.7* & ex his Doctoribus vocant falsam, primam sententiam *D. Tho.& Durand.*& alij dicunt esse erroneam, vt *Cordub,& Petr.de Ledes.*

6 II. Concl. secunda sententia nullo modo placet. Prob. quia *c.l.Inquisitioni, de sent.excomm.* indistincte loquitur de impedimento, & dicit nullo modo impedimenti conscium posse reddere. Et *c.Litteras, de rest.spoliat.*, dicitur conscii consanguinitatis, præsertim in gradibus diuina lege prohibitis non posse reddere: ergo idem clarè sentit textus in gradibus humana lege prohibitis: nam dictiones implicatiuæ, vt sunt Maximè, præsertim, etiam, implicant idem esse in casu contrario, licet in illo fortior militet ratio: vt ex multis latè probat *Euerard.loco à natura dictionũ implicatiuarum.n.1. Gutier.* alios referens *l.1.q.can.c.20.n.5.* Item quia stante impedimento iure humano dirimenti, id matrimonium est irritum, ergo si illius coniux conscius reddat debitum, accedit ad non suam, & ita fornicatur: nec obstat dicere Ecclesiam dum cogit ad reddendum, censeri dispensare per Episcopum in eo impedimento: quia sine textu, & firma ratione id asseritur: & erubescimus sine textu loqui, *l.Diuortiis*, ibi, *Nulla præcepit iuris constitutio*, & ibi notat *Alber. C. de repud.l. Si vero, §. de viro, ff. solut. matr.* Præterea, quia aliàs detecto postea impedimento alteri coniugi, non essent separandi, nec procuranda esset dispensatio: cum iam Ecclesia dispẽsarit, eo ipso quod reddere coëgit, & firmatum sit matrimonium. Item quia Ecclesia procedit ex falsa præsumptione quia iuxta allegata & probata credit illud matrimonium valere, ob illud cogit reddere debitum, & eodem modo cogit, siue sit impedimentum illud occultum iuris diuini siue humani, ergo per eam coactionem nullo modo dispensare in impedimento intendit, siquidem coactio illa eò tendit, vt coniux dbligationi respondeat reddendi debitum, quam Ecclesia credit habere, non autem vt denuo matrimonium conualescat. Deinde quia esto vellet Ecclesia ea coactione dispensare in impedimento, non subinde liceret coniugi sic coacto reddere debitum. Quia esset necessarius nouus vtriusque consensus, vt id matrimonium redderetur validum, vt diximus hoc 2.l.disp.35.n.2. Hanc tenent *D. Ant. 3.p. t.1.c.3.§.2. Palud. Medina, Con. n.prac. allegati*: & sauent reliqui DD. quos ibi retuli, vniuersaliter enim ferè omnes illi de impedimento loquuntur.

7 III. Concl. tertia sent. est falsissima quoad vtrumque dictum. Prob. quia cum Ecclesia nequeat defectum consensus ad matrimonium requisiti, supplere: vt probauimus hoc 2.l.disp.27.n.2. sed is debeat ab ipsismet contrahẽtibus præstari, si tacitus ille consensus per copulam, altero impedimenti ignaro, satis non est ex se ad prius matrimonium inualidum, ratificandum, non poterit Ecclesia dispensatione efficere, vt satis sit: ergo primum dictum illius sententiæ falsum est. 2. autem falsum esse conuincitur rationibus quibus impugnata est prima sent.

8 Ex his infertur tanquam certissimum tenendum esse, coniugem nullitatis matr. conscium ob impedimentum dirimens. siue diuino, siue humano iure, in nullo euentu posse reddere debitum coniugi ignoranti, licet excommunicetur ab Ecclesia, vitæque periculum subeat, grauissimáque sequantur scandala: vt probaui in 1. & 2. conclusione. Et constat ex authoribus in illis allegatis.

Sed dubitabis, an is coniux impedimenti conscius, si ab Ecclesia excommunicetur, quia debitum negat, sit verè excommunicatus? Nam *c. Literas, de restit.spoliat. ad fin.* videtur probare esse vere excommunicatum: cum enim dixisset textus, per censuras compellendum esse, dum non probat impedimentum, inquit, *Donec probationes offerat præparatus, & tunc absolutione petita. secundum formam Ecclesiæ absoluetur*, ergo verè excommunicationem incurrit, aliàs frustra absolutio petenda esset. Et hanc partem tenent *Abul.19. Matth.q.72. Palud.4.dist.27. q.2. n. 37.* & subdit *ibi, & n.43.* post latam excommunicationem nihil prodesse fugam, excommunicatio enim ossibus adhæret. Si hæc quæstio radicitus hic tractanda esset, longam peteret disputationem, pendet enim ex ea, quæ in materia de excommunicatione tractari solet, an quoties excommunicatio est iuxta ex parte iudicis, quia iuxta allegata & probata procedit quamuis iniusta sit ex parte ipsius rei, qui verè innocens est, vt contingit in casu præsenti, sit valida in vtroque foro, qua in re multi partem affirmantem tuentur, & ita sentiunt in hoc casu. Alij vero, & multo probabilius tenent eam excommunicationem verè coram Deo non ligare, & ita in nostro casu dicendum est: & tenent in propriis terminis, *gl.eod.c.Literas, verb.Tolerare, Victor. summa de matr.n.264. Led.2.p.4.q.48.a.2.* & ratio est, quia excommunicatio minimè incurritur, nisi ob inobedientiam lethalem, quæ prorsus abest in hoc casu, & rigidissimum esset asserere eum verè excommunicatum esse, qui Dei timore ductus, Ecclesiæ falsa præsumptione innitenti non obedit. Nec obstat *dict.c.Literas*, exigit enim absolutionem pro foro externo, in quo ea excommunicatio valida erat. 9

Rursus dubitabis, vtrum si impedimentum dirimens iam cessarit, dispensatione illius obtenta, vel propria voluntate tolli possit, quia matrimonium est irritum, eo quod contractum sit metu cadenti in virum constantem, & quia probari non potest, Ecclesia compellit reddere debitum, teneatur obedire denuo consentiens matrimonio coniux ille? *Palud.4.d.36.q.1.a.5.n.33.& 34.* affirmat teneri ob scandalum vitandum. Sed melius *ipsemet a. 6. n 45.* dicit non teneri obedire, nisi culpa sua prius matrimonium esset irritum, vt quia fictè contraxit, durissimum enim esset innocentem, nec matrimonio ligatum obligare ad matrimonium ineundum, præsertim cum Ecclesiæ præceptum ex falsa præsumptione procedat. 10

Hinc infertur minus bene asserere aliquos teneri hunc obedire quoad cohabitationem, si potest citra incontinentiæ periculum. Hi sunt, *Ang.verb.debitum, n.19.* vbi *Arm.fi.Rosel.ver.impedimentum, imp.1.n.8. Sylu.cum Hugone per ipsum relato Matrimonium 6.q.4. Tab. Matrimonium 4.q.11.n.12. Nau.sum.c.16.n.39. Lud. Lop. 1.p.instr. c.87.§. Porro si aliqua.* Sed verius est, cum Ecclesiæ præceptum falsæ præsumptioni innitatur, nullo pacto obligare: verum si sequeretur scandalum, nec copia esset fugiendi in locum vbi cessaret, teneri quidem cessante incontinentiæ periculo, cohabitare, non ratione præcepti, sed ratione scandali. Sic *Petr.de Led.de matr.q.45. a.4.dub.2.ad 2.fin.* Et in alio simili, de religioso fictè professo, docent eum non teneri verè profiteri ratione sententiæ Ecclesiæ fundatæ in falsa præsumptione, sed ratione scandali, atque ita eò fugere posse, vbi scandalum vitetur, *Soto l.7.de iustit. q.1.a.2.vers. Anvero qui tale votum, Nau.c.Statuimus, 19. q.3.n.75. Enriq.l.11.de matr.c.11.n.3. Angles floribus.2.p. q.1.de voto, a.1.dific.4 concl.3. Manuel.2.to.sum.c.92 n.5. Aragon.2.2æ.q.88.a.1.concl.2 fine.* Nec credo DD. allegatos oppositum sentire, sed ratione vitandi scandali dicere teneri obedire. 11

Ad argum. primæ sententiæ propositæ n.2. respondetur ad 1. negando antecedens, ex parte enim neutrius est matrimonium, nec habet coniux ignarus impedimenti verum ius petendi debitum, & ita si alter consentiat reddendo, admittit id quod à parte rei est peccatum, quamuis alter ratione ignorantiæ excusetur. Ad 2. respondeti 12

solet

solet negando consequentiam, quia occidere innocentem in eo casu, est medium ad reipublicæ pacem necessarium, non autem accedere ad non suam. Sed displicet solutio, quia si occidere innocentem sit intrinsecè malum, in nullo eventu potest esse licitum: ideò melius respondetur occidere innocentem cognitum innocentem, esse intrinsecè malum, secus quando invincibiliter ignoratur innocens, & creditur reus, & ita licitum est iudici occidere, quia invincibiliter vt iudex eius innocentiam ignorat, & creait esse reum. non enim iudex ducendus est priuata scientia, sed publica, si quidem non vt priuata, sed vt publica persona procedit: & similiter accedere ad non suam, quando invincibiliter credit coniux esse suam, licitum est: at conscius impedimenti, tantum abest, vt invincibiliter reputet esse suam, vt potius certo sciat non esse suam. Itaque probationes delicti, quantumcumque iudex vt priuatus sciat illum à delicto immunem esse, efficiunt iudicem vt sic, ignorare invincibiliter innocentiam, & excusati innocentem puniendo: at probationes valoris matrimonij, non causæ sunt ignorantiæ invincibilis in coniuge impedimenti conscio: cùm vt persona priuata vtatur matrimonio, & ita scientia priuata duci debeat. Ad 3. negandum est conseq. quia peccator occultus ius habet iustitiæ tuendi famam, & ne publicè infametur, negata sibi Eucharistia: vir autem non habet verum petendi ius, quando matrimonium est invalidum, sed tantum ex ignorantia putat se habere. Ad 4. dico illud *c. Duo mala*, intelligi de malis pœnæ: vel si intelligatur de malis culpæ non debere intelligi de his, quæ intrinsecè mala sunt, quale est fornicatio, in nullo enim eventu possunt esse licita: sed de iis quæ mala sunt, quia prohibita. Sic enim licitum est ad vitandam mortem, furtum, aut ieiunium frangere: Ecclesia enim non tanto rigore obligat. Ad cõfirm. dico permittere in alio, quando vitare non possum, non esse facere, sed licitum ad vitandum maius malum: in se ipso autem permittere, esse vere facere, & fornicari. Ad argum. 1. sent. propositum n. 3. negandum est Ecclesiam dispensare: vt probaui n. 6. Ad 1. arg. tertiæ sent. dico Ecclesiam non dispensasse, vt sufficeret ille tacitus consensus ante Tridentinum, sed ex natura rei illum fuisse sufficientẽ, & Ecclesiam præsumpsisse illum consensum, & subinde ex eo matrimonium consurgere: quare non probat Ecclesiam posse supplere consensus defectum: nec in nostro casu, est præsumptio voluntatis denuo contrahendi, cum enim vir putet esse suam, solo animo vtendi matrimonio iam contracto, quod legitimum esse putat, accedit. Ad 2. negatur minor, nam matrimonium absque consensu non consistere, est ita necessarium, vt sit penitus indispensabile tutæ, & famæ iacturam facere sæpè liceat. Ad confirm. negatur conseq. quamuis enim solo iure Ecclesiastico consensus fuerit nullus at cum re vera perinde sit, ac si non esset præstitus, iure naturali est renouandus, cum ius naturæ sit, vt matrimonium mutuo consensu celebretur.

13 Quæstio II. quibus mediis iuuari possit coniux impedimenti conscius, quod sine infamia, aut vitæ periculo detegere nequit, & esto detegat, probare nequit, & compellitur ab Ecclesia per excommunicationem, vt reddat debitum, & forte impedimentum est indispensabile, vel si dispensabile sit, quid faciet dum obtinetur dispensatio. varia remedia proponunt DD. Primum est, in locum fugere, vbi scandalum cessat. Hoc tradit *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 2. quæst. 4. fine. Victoria sum. de matr. n. 264. Ledesm. 2. p. 4. q. 48. a. 2. Corduba l. 1. quæst. q. 11. a. 2. ad fin. dicto 3. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 39. ad fi. Manuel l. 10. sum. 2. edit. c. 208. n. 7.*

14 II. Medium est, si matrimonium nondum consummatum sit, petere Pontificis dispensationem, vel religionem ingredi. Immò aliqui dicunt teneri ingredi, quos tacito nomine refert. *Petr. de Led. de matr. quæst 45. a. 4. dub. 1. ad 2.* & bene reprobat, quia quantumcunque grauiter peccarit coniux ille decipiendo, non intendit se ad religionem obligare: nec ad medium tam difficile constringendus est, nisi ipse sua se sponte obligarit.

15 III. Medium est, vt coniux impedimenti conscius petat diuortium, ob iæuitiam, vel adulterium alterius: si forte hæ causæ concurrant. Sic *Corduba l. 1. quæstion. q. 11. a. 2. ad fin. dicto 3.*

16 IV. Medium est, vt coniux impedimenti conscius habiter cum altero tanquam frater, & soror: iuxta *c. Laudabilem, de frigidis & malef.* modo non sit congressus periculum. Hoc tamen medio moraliter loquendo nunquam vti licebit: quia semper id periculum versatur. Aliqui tamen asserunt teste *Corduba lib. 1. quæst. q. 11. ad fin. 9. pen.* fœminam impedimenti conscium subterfugere nullo modo potentem, posse cohabitare animo negandi debitum, & resistendi quantum potuerit: quod si non consentiat, nec vllo modo corpore cooperetur, sed vt coacta, tacens, & immota patiatur, & permittat, esse tutam. Et potest probari ex doctrina *Soti lib. 5. de iust. q. 1. a. 5. ad 3. Nau. sum. c. 16. n. 1. & 13. Enrig. lib. 12. de matr. c. 6. n. 8. Lud. Lop. 2. p. instr. c. 73.* vbi dicunt fœminam non peccare, quando non est periculum consensus, si membris non resistat, dummodo non se componat, aut præparet ad actum illum, ne cooperetur. Sed merito *Corduba.* reprobat hanc sent. dicens esse periculosam, & erroneam: quia *Sot. & reliqui allegati*, concedunt licere non resistere membris, dummodo fœmina nullo modo illi actui se accommodet, sed cum eo viro manendo, videtur se illi sceleri accommodare: maximè quia est probabilissimum consensus periculum, magnaque temeritas esset, tali periculo se exponere.

17 Vtrùm verò possit huic coniugi consuli dispensatione Episcopi ad contrahendum denuo non obstante illo impedimento, dicam disp. seq.

DISPVTATIO XL.

Vtrùm possit Episcopus dispensare in matrimonio illo contracto cum impedimento illo dirimenti occulto, vt iterum celebrari possit, ne coniux illius conscius, destitutus remedio maneat, excommunicetúrque ab Ecclesia, possitque eam dispensationem alteri delegare?

SVMMARIVM.

Quid certum sit, & in quo versetur difficultas, & quot sint quæstiones disputandæ, n. 1.

Penitus opinio negans posse vllatione cuiuscumque necessitatis, n. 2.

Contraria varior, n. 3. & ibi quando tollit Episcopus in lege Pontificis, vel concilij dispensare. Et quid si ambo, aut alter malam fidem habeant, & quid si non sunt præmissa monitiones, & quando dicatur mala fides. n. 4. & ibi explicatur Trident sess. 24. de matri. c. 3. & ibi, quando dicatur scienter fieri, vel præsumi.

Quid si contrahitur diuites fiat, n. 5. & quid si duo sint impedimenta. 6

An possit Episcopus aliquando ante contractum matrimonium dispensare in impedimento dirimenti. n. 7 & ibi quid in voto castitatis, & qua media dari possint ad desistendum ab illo contractu matrimonii, absque infamia.

Quid si recursus sit ad nuncium, vel commissarium cruciata habentem dispensandi facultatem, 8.

An qui haberet priuilegium dispensandi in casibus Episcopo reseruatis, etiam ad matrimonium pertinentibus possit dispensare in prædicto impedimento, quando potest Episcopus, 9.

An possit hac di, paysano pro foro externo, n. 10. & quando dicatur impedimentum occultum, 11.

An possit vicarius Episcopi in eo dispensare, & generaliter possit dispensare ex vi officij vicarij, 12.

Post n. 12. inuenies summaria quæ desiderantur.

IN hac disp. nemo dubitat solius Pontificis esse potestate ordinaria in impedimentis matrim. dirimentibus, dispensare: hæc enim omnia decreto Pontificio, vel concilij generalis statuta sunt: in cuius lege tanquam superioris, non posse Episcopum, qui inferior est, dispensare, fatentur omnes: & præsertim *Archid. c. Licet canon. de elect. in 6. Abb. c. Cum dilecti, n. 10. de elect.* communis Doctorũ *c. Ad si clerici. § 1. fin de iudiciis*; vbi *Fel. n. 5 Rebuff. tract. nominationum. q. 5. n. 32 Cou 4. decr. 2. p. c. 6 in princ. n. 15. & § 10. n. 11. Gutier. l. 1. q. can. c. 5. n. 10.* Difficultas autem est, an aliquando

quando ratione imminentis necessitatis possit. Secundo, vtrum prædictam facultatem delegare possit?

2 Quæstio 1. Vtrùm in casu magnæ necessitatis possit Episcopus dispensare in impedimentis matrim. dirimentibus. Duplex est sent. 1. negat: quia non potest Episcopus in lege Pontificis, vel concilij dispensare, (vt probaui n. 1.) quia hæc impedimenta statuta sunt. Sic *Sot. 1. de iust. q. 7. a. 3 vers. At verò si ita sit*, & in hanc inclinat *idem in 4. d. 37. q. vnic. a. 2.* eandem tenet *Cordub. l. 1. quæst. q. 11. vers. Hæc igitur secunda opinio. & summ. q. 45. §. El segundo punto de esta primera opinion. Veracruz 3. p. spec. a. 18. fin. Pp. Vetus in 1. 2. q. 97. a. 4.*

3 II. Sent. multo verior affirmat, posse concurrentibus his circumstantiis, vt matr. sit publicum, impedimentum autem occultum, & sit scandalum in separatione, nec ad Pontificem aditus pateat inopia, aut alia iusta causa impedimenti. Prob. 1. quia quamuis regulariter nequeat Episcopus in lege Pontificis, aut concilij dispensare, potest tamen in casu vrgentis necessitatis, quando ad Pontificem aditus non patet, vt docent *Lignado, c. At si clerici, §. de adult. de iudi.* vbi *Abb. n. 9. Bald. l. Omnes populi, n. 8. ff. de iust. & iure, Rom. sing. 468. Specul. tit. de dispens. § Nunc de Episcop. n. 30. fi. Fel. c. 1. Fallent. 7. de const. Cotta in memorabilib. verb. Episc. Milis in repert. verb. Dispensare potest Episc. Rebuf. praxi benef. 1. de dispens. ad plura benef. n. 30. & 31. Lambert. de iure patron. l. 2 p. 1. q. 7. a. 19. n. 2. ber. Diaz. reg. 238. Lud. Gom. tract. breu. n. 21. Cuchus reg. 248 lim. 2. Staphileus de litteris gratiæ. 1. De quinq. & stat. benef. §. 1. quod sic legit. n. 5 Cuc. l. 2. inst. mor. t. 6. n. 334 Gut. 3. can. l. 1. c. 23. 18 Gom. reg. 433. n. 8.* Sed in hoc casu concurrit grauissimum incommodum, ne ij qui Pontificem consulere nequeunt, debito remedio maneant, cum absque scandalo separari non possint, eo quod prolem habeant, quæ parentibus desit non, commodè educati non potest, vel alter solus impedimentum nouit, nec cum occultum sit, probare potest, vel illud absque famæ iactura deregere non potest: vel si vterque impedimenti conscius sit, cum probare nequeat, absque scandalo separari non potest, nec permittitur aliud matr. inire: atque ita maximo incontinentiæ periculo expositus erit, ergo poterit Episcopus ratione huius necessitatis dispensare. 2. quia Episcopus potest in sua diœcesi, quilibet Pontifex in tota Ecclesia, nisi aliquid Pontifex reseruet: vt probaui l. 1. disp. 61. n. 3. Quare si Episcopus dispensare nequeat in his impedimentis, inde prouenit, quia Pontifex sibi reseruat. sed non est verisimile in casu tantæ necessitatis reseruare: ergo potest Episcopus. Prob. minor, quia reseruatio hæc fit ob charitatem, bonamque reipublicæ gubernationem: esset autem contra charitatem & suauem Ecclesiæ gubernationem in casu tantæ necessitatis, quando aliter scandala, & peccata vitari non possint, manerétque homines remedio destituti, reseruationem intelligi, ergo in eo casu intelligenda non est. 3. quia fortior est reseruatio, dum Pontifex reseruat sibi absolutionem alicuius criminis, præterquam in mortis articulo. & tamen probabilissimum est posse Episcopum absoluere, quando ratione impedimenti non est recursus ad Pontificem, vt tenent DD. quos refert *Enrig. lib. 6. de pœnit. c. 16. n. 1. & c. 9. n. 7. & c. 10. n. 1. & 2.* vbi idem asserit de casibus reseruatis in motibus proprijs Sixti Quinti, non obstante grauissima reseruatione, cum derogatione bullæ, & Tridentini, ergo a fortiori in nostro casu, vbi non tam rigida, & stricta reseruatio est, poterit Episcopus. Quare hanc partem sustinent *Angles verb. Dispensatio n. 5. vers. Secundo*, vbi *Sylu. 9. §. 15. Tabie q. 14. fin. Armil. verb. Dispens. n. 20. Nau. com. c. 22. H. sp. n. 86. Lat. n. 86. Ant. Guc. lib. 2. instit. mor. t. 6 n. 310. Spino spec. testament. gloss. 15. n. 86. Enrig. l. 6 de pœnit. c. 10. n. 1. & l. 12. de matr. c. 3. n. 2. Barth. a Led. de matr. dub. 50. ad fin. f. 1521. Capua l. 2. decisionum. c. 80. n. 14. Manuel bulla cruciatæ §. 13. n. 6. fine, A. Gom. eadem bulla, lanf. 10. n. 58. Lud. Lop. 2. d. instr. c. 21. num. 3 § Porro hic etiam illa quæstio* (quamuis dubitans loquatur, ait enim forte ita esse:) *Vinald. caudel. 1. p. de matrim. n. 248. Vegal 6. sum. casu. 143. fi. & l. 1. casu. 242.* & viri doctissimi neoterici idem tenent, praxisque ita recepit, vt testantur *Nau. & Manuel proximè citati*: & *Sotus* sibi contrarius videtur huius sent. *4. d. 21. q. vnic. a. 2. fin.* vbi hæc ait: *Si contra iustitiam publica honestatis aliqui conspirant, & expeditissimus non sit ad Papam accessus, nullum esset periculum, quamuis Episcopus dispensaret.*

Vtrùm autem desideretur bona fides in contrahentibus, vt Episcopus possit dispensare, non constat inter DD. nam *Enrig. d. 12. de matr. c. 3. n. 2. commento lit. K. & lit. O.* asserit eam non desiderari: nec alia ducitur ratione, quàm quia *Ang. Sylu Tab. Arm. Nau. Capua. Manuel Ant. Gom. Lud. Lop. Spino, Ant. Cuc. Vinald. Vega n. prec. allegati.* dum conditiones requisitas ad hanc dispensationem explicant, bonæ fidei non meminerunt. Sed dicendum est eam requiri, & ita eam postulant *Bart. à Ledis. & Lud. Lop. ibi citati*, qui addit post Trident. ita esse tenendum: & in hoc casu *Sotus* quamuis dubius *4. d. 37. q. vnic. a. 2. vers. Præterea arguitur*, dici forsan posse Episcopum dispensare: & in eodem casu dicunt esse probabile *Veracr. 3. p. spec. a. S. fi. & Cordub. lib. 1. quæst. q. 11. vers. Hæc igitur secunda opinio*, & probatur ex *Trid. sess. 24. de matr. c. 5.* vbi *si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat: idq; in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, si quidē solennitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiiciatur pœnis. Non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatē facile experiatur, cuius salubria præcepta temerè contemnit.* Sed ratio est, quia hæc sent. instituitur manifestæ æquitati, quæ suadet mentem legislatoris non esse, vt in eo casu Episcopus nequeat dispensare, sed quando matrimonium est mala fide contractum, mens Pontificis non est iniquitati fauere, & peruersæ contrahentium audaciæ, & vt illa sit facilioris dispensationis occasio, ne quotidie hac spe celebrarētur matrimonia cōtemptis impedimentis dirimentibus: quam rationem mirè exposuit *Trid. eo. c. 5.* in illis verbis desumptis ex *c. fi. de immunit. Ecclesiarum. Non enim dignus est*, &c. Cùm ergo Tridentinum in hoc casu hos mala fide contrahentes spe dispensationis consequendæ perpetuo carere debere statuat minimè poterit Episcopus dispensare. Vnde idem dicendum est, quamuis ignoranter contractum sit matrimonium, si solennitates requisitæ in matr. neglectæ sint: quia idem in hoc casu decernit ibi Trident. Secus autem esset si ignoranter contractum sit matr. & ex ordinarij licentia solennitates illæ denunciationum omissæ sint, quia tunc negliguntur, nec temerè contemnuntur, quod petit concilium vt contrahentes illi spe dispensationis careant: atque ita priorem partem huius dicti, nempè quando omittuntur denunciationes, nō posse Episcopum, sustinet *Lud. Lop. ibid.* subditque idem esse, licet alter solus ex contrahentibus mala fide contraxerit. Sed credo tunc posse Episcopum, quia *Trident. d. c. 5.* vocat hanc pœnam, ibi *Eisdem subiiciatur pœnis*, non autem æquum est puniri innocentem, ob alterius delictum. Sic tenet *P. Iosep. de Acosta lib. 6. de conuers. Indorum, c. 22.* & quidam viri docti neoterici. Rogabis autem quando dicatur mala fides? respondeo non satis esse scientiam speculatiuam, quia coniux nouit se accessisse ad consanguineam eius cum qua contrahere vult matrimonium, nisi coniungatur scientia practica, qua sciat inde oriri impedimentum ad matrimonium contrahendum (vt dixi hoc 2. lib. disp. 38. n. 3.) nec excludetur hæc bona fides, quamuis procedat ex lata culpa, & ignorantia culpabili tradunt *Bart. l. Quod Nerua, n. 21 ff. depositi, Beroius, c. 2. de constitut. n. 38.* & constat, quia *Trident. d. c. 5.* petit vt scienter præsumatur, ibi: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit*: dum autem decretum aliquod petit scienter aliquid fieri, excusat ignorantia quantumcumque crassa, & lata culpa, quia verè non dicitur scienter facere, qui ex ignorantia crassa facit, sed dolus requiritur: vt docent

Bart.

Barb.l.5. adulter. verb. in princ. n.11. ff. de leg. Iul. de adult. Ant. Gom. tom. 2. var. resolut. cap. 13. n. 3. Soto in 4. dist. 15. q. 3. a. 3. Sylu. verb. Ignorantia, q. 8. dub. 4. Dominic. c. is qui de sent. excomm. in 6. §. Is verò, in princ. Nauar. Manual. cap. 27. de restit. spol. oppos. 8. relatione 9. n. 32. & 34. & summa Lat. in posse iuris edit. c. 27. n. 141. declaratione 4. Cou. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 8. n. 21. & c. Alma mater, 3. p. §. 10. n. 7. vers. Eadem fere ratione, Greg. Lop. l. fin. verb. Absoluendi, tit. 18. p. 7. Lud. Lop. 2. p. instr. de excomm. c. 13. §. Sed tam. ad 2. punctum: idemque importat illud verbum, Præsumpserit, quod dolum & temeritatem importat, vt docent *Card. Clem. 1 de priuil. q. 39. Imol. Clem. 1. de rescript. n. 11. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 54. col. 3. vers. Quarit idem, Rosella absolutio n. 46. Angel Excommunic. 5. casu 12. n. 15. Sylu. Excommunicatio 7. casu 14. dub. 5. num. 34. Caiet. verb. Excommunicatio, c. 84. Tab. Excommunicatio 5. casu 11. q. 6. n. 7. Nau. sum. Lat. c. 27. n. 155.* Vnde solum excludetur hæc bona fides, quando ignorantia esset adeo crassa, vt esset ingens temeritas: tunc enim æquipararetur dolo, vt bene tradit *Ant. c. 2. de constit. n. 9.* his verbis *Quamuis canon requirat dolum, comprehenderetur ignorans, si in tantum ignorantia esset crassa, vel crassissima, quæ importaret latissimam culpam, & æquipararetur dolo.* idem *Nau. su. Hispan. c. 27. n. 54.* his verbis, *ne se comprehenderia el que por oluido, o descuido, o por ignorantia, a lo menos no muy crassa.*

6 Ex his infertur, idem dicendum esse, quamuis contrahentes non sint pauperes, sed expensas necessarias habeãt ad dispensationẽ Pontificis obtinendam. Prob. quia etiam in diuitibus potest vrgens necessitas concurrere, quia vel Roma longissime distat, essetque magnum incontinentiæ periculum, tandiu expectare. Similiter si impedimentum esset ex parte fœminæ, quæ consanguineo viri ante matrimonij contractum, copulata est, nec potest impedimentum viro detegere, quia famæ & forte vitæ iacturam pateretur, nec potest à viro absque scandalo separari, nec ei negare debitum: cum ergo dispensatio hæc permittatur Episcopo, ratione magnæ necessitatis, quæ vrget ne Pontificis dispensatio expectetur, qua ratione non est commodus ad ipsum recursus, sicut potest Episcopus cum paupere dispensare, qui ratione inopiæ non habet tutum recursum ad Pontificem, poterit similiter quando ratione vrgentis necessitatis, & periculi magni in mora, dies caret eodem recursu. Et ita *Sylu. Armil. Tab. Veracr. Ang. Enr.* quos retuli n. 3. generaliter dicunt posse Episcopum dispensare, quando non est commodus recursus ad Pontificem; & *Nau. Ant. Cuc Viuald. Spino, ibi allegati* generaliter idem dicunt, quando contrahentium inopia, vel aliquid aliud impedimento est, ne Pontifex consulatur: & *Ant. Gom. ibid.* relatus, ait tunc posse Episcopum, quando est periculum in mora consulendi Pontificem.

7 Rogabis autem, quid dicendum, si duo impedimenta dirimentia occulta, cum reliquis circumstantijs explicatis, n. 3. & 4. concurrant, videtur enim tunc non posse Episcopum. Quia in dispensationibus, cum odiosæ sint, mixtum sub simplici non comprehenditur, secundum communem sent. *c. fin. de simonia, & l. 2. in princ. ff. de verb. oblig.* & affert *Cou. 4 decr. p. c. 6. §. 10. n. 12.* Sed dicendum est posse. Quia quando delegatur seu committitur alicui dispensatio in vno matrimonij impedimento, manifestum est eum non posse dispensare, repertis duobus, quia mixtum sub simplici non comprehenditur: at cum in hoc casu dicamus posse Episcopum ex sua potestate ordinaria dispensare, quiã reseruatio non intelligitur in casu tantæ necessitatis, nihil obest concurrere duo impedimenta: sicut nemo negaret posse Episcopum absoluere omnino impeditum ire Romam à duplici casu reseruato. Et confirm. quia potestas Episcopi in hoc euentu non est ad dispensandum in quodam singulari impedimento, vt sic dicamus mixtum sub simplici non comprehendi, sed ad disputandum in impedimentis.

8 Et ausim dicere nullius authoris patrocinio fretus, posse Episcopum dispensare aliquando in impedimento matrim. dirimenti, antequam matrimonium contrahatur, quando vrgentissima necessitas id postularet. Exemplum sit, accedit mulier mane fassura, & reperitur habens impedimentum dirimens, cuius detectio infamiam nobilem produceret, & sunt omnia iam parata ad nuptias vespere celebrandas; & tentatis omnibus mediis nulla euadendi via aperietur, sed suspicio vehemens orietur alicuius criminis detecti in confessione, si fœmina abstinere velit à nuptiis, aut differre, dum Pontificia dispensatio obtinetur. Dixi, tentatis omnibus mediis, quia si aliqua euadendi via commodè reperitur, nullo modo poterit Episcopus: & fortassis hæc esse posset via, si fœmina voueret castitatem ad tempus, verbi gratia per mensem, consulente confessario, & dicat consanguineis se voto castitatis alligatam esse, iussumque sibi esse ab confessario, vt à nuptiis abstineat, donec voti dispensatio impetretur à Pontifice, (tacere enim debet votum fuisse ad tempus, ne Episcopi dispensatio petatur:) & dum pro illa dispensatione obtinenda Romam mittitur, potest occultè dispensatio veri impedimenti obtineri. Verum si nec hoc, nec alia media prudentis arbitrio, attentis circumstantiis occurrentibus, sufficiant, vt fœmina illa euadere possit incolumnis, credo posse Episcopum dispensare. Prob. quia impedimentum hoc iuris humani est, statutum lege Pontificia, vel concilij, sed in hac lege ex magna necessitate potest Episcopus dispensare, vt probaui n. 4. cum ergo magna in hoc euentu necessitas vrgeat, quid obstat ne Episcopus possit? 2. quia votum simplex castitatis iure diuino impedit matrim. contrahendum, & communi Ecclesiæ consuetudine (vt omnia priuilegia dispensandi in votis, quæ semper hoc votum excipiunt, testantur) eius dispensatio Pontifici reseruatur. Et tamen in casu vrgentis necessitatis, quando magnum incontinentiæ periculum vrget, nec consuli potest Pontifex, ratione paupertatis, aut quia est graue periculum in mora, potest Episcopus dispensare, vt docent *Angel. Matrimonium 3. impedim. 5. n. 3. Sylu. verb. Dispensatio. q. 9. & Votum 4. q. 4 Nauar. sum. c. 12. n. 76 Palacios 4. d. 38. disp. 3. f. 866. vers. Et quidem, Enrique 2. l. 6. de pœnit. c. 14. num. 7. tit. P. Aragon. 2. 2. q. 88. a. 11. f. 1043.* Ergo poterit dispensare in impedimento dirimenti, in casu præsenti: vbi vrgentior est necessitas. Nec obstat si dicas, votum solum impedire, aliud autem impedimentum, dirimere: id enim fateor, verum negari non potest, similiter vtrumque impedimentum Pontifici reseruari, & impedimentum voti excedere in hoc, quod iuris diuini sit. 3. quia sent. asserens posse Episcopum dispensare post contractum matrimonium, illi fundamento innititur, quod possit Episcopus in lege Papæ, aut concilij dispensare in casu vrgentis necessitatis, & ita *Angel. Sylues. Tabiena, n. 3.* allegati pro hac sent. quos reliqui sequuti sunt, hoc iacto fundamento, inde intulerunt posse dispensare, quando matrimonium contractum est bona fide, &c. ergo similiter poterit ante matrimonium. vrgenti necessitate: quamuis enim eo semel contracto, frequentius necessitatis casus occurrat, at cum sola prohibitio iuris humani in vtroque casu resistat, similiter occurrente pari necessitate poterit ante matrimonium contractum dispensare. Tandem quia non ita leuibus fulcitur hæc sent. fundamentis, quin aliquam probabilitatis effigiem habeat, at quando notabile proximi damnum imminet, licitum est omissa fere certa opinione, eam amplecti, quæ speciem aliquam probabilitatis habeat: vt probaui hoc 2. lib. disp. 36. n. 7.

9 Rursus inquires, an in prædictis casibus possit Episcopus dispensare, quando facilè recurri potest ad Nuncium Apostolicum, si potestatem Pontificis habeat ad dispensandum in simili casu, vel ad quemcumque alium simili facultate præditum, vt est confessarius cruciatæ, qui potestatem habet dispensandi in impedimento dirimenti occulto, post contractum matrimonium bona fide, ex parte saltem alterius coniugis? *Enrig. l. 6. de pœn. c. 10. n. 1. in comment. lit. D & l. 12. de matr. c. 3. n. 1. comment. lit. H.* ait posse & ducitur quia ius soli Pontifici reseruat dispen-

sationem, cum ergo is consuli nequeat, poterit Episcopus tanquam pastor ordinarius, dispensare. Sed fateor me non posse huic sent. acquiescere, quia Episc. solum potest in hoc casu dispensare, ratione necessitatis vrgentis, sed quando adest potens dispensare, ad quem confugi potest, necessitas cessat, ergo non poterit Episcopus Et confirm. quia sacerdos simplex, quamuis in articulo mortis constitutum absoluere possit ratione vrgentis necessitatis, si tamen ea cesset, quia vel pastor ordinarius, vel ab ipso expositus haberi potest, nequibit absoluere: ergo. Rursus, quia ideo Pontifex eam facultatem concedit, vt simili necessitati consulatur. Et ideo hanc partem tuentur *Nau. Ant. Cuc. Lud. Lop. Man.* vbi eos retuli n. 3. *Vega l. 6. su. casu 143. fin.* Hoc tamen monuerim, commissarium Cruciatæ non habere facultatem dispensandi, nisi detecta prioris matrimonij nullitate alteri coniugi: quatenus si ea non detecta expediret celebrari matrimonium, vrgenti necessitate: iuxta dicta hoc 2. disp 36. n. 8. tunc quidem cum commissarij facultas cesset, non obstaret posse recurri ad commissarium, quin Episcopus dispensare posset.

9 Id obseruandum est, habentem priuilegium dispensandi in casibus Episcopalibus, etiam matrimonialibus minimè posse dispensare in casibus, qui non iure ordinario, sed ratione vrgentis necessitatis competunt Episcopo. Sic *Enriq. l. 16. de pœn. c. 14. n. 7. Iut. P. Man. in bull. cruc. §. 9. n. 118.* quia hi non dicuntur casus Episcopales, sed verè ad Pontificem pertinent, & ex quadam iuris interpretatione Episcopo concentur permissi.

10 2. Obseruandum est, hanc potestatem Episcopi dispensandi in dictis impedimentis occultis, esse pro solo conscientiæ foro: vt bene *Enr. l. 12. de matr. c. 3. n. 2.* sicut *Trid. sess. 24. c. 6 de reform.* similiter concedit casus occultos Episcopo, pro solo conscientiæ foro.

11 Dicetur autem impedimentum occultum, quando non publicè constat, nec facilè constare potest, periculúmque non est, vt in foro externo detegatur: vt bene docet *Enriq. eod. c. 3. n. 1. & 2.*

12 Demum obseruandum est, non posse generalem Episcopi vicarium dispensare in hoc matrimonij impedimento: quia ex generali commissione vicarius non habet potestatem dispensandi, nisi sibi committatur: vt docent *Glo. c. Quæ de caus. verb. Quicquid, 2. q. 5. Card. c. Denique, 4. d. Domin. cons. 38. Cala. de off. vic. cons. 3. fine, Probus c. Statutum, in add. ad monachum, de rescript. in 6. n. 29. Fel. c. At si cler. §. De adulteriis, n. 21. de iudic. Bertach. tr. de Episc. l. 4. p. 7. n. 17.* hab tur *t. 13. tr. p. 2. Reb. praxi benefic. in forma vicariatus n 44. Ant. Cuc l. 2. inst. mai. t. S. n. 111. Borgas. de irreg. p. 7. c. vlt. n. 22. Paz pract. 2. to. pral. 3. fin. Gut. l. 1. q. can. 19. n 15. Sbrozius l. 2. de vica. Episc. q. 35. n. 3. Ant. Gom. super bull. cruc. c 4. circa 4. q. n. 19.* & ratio est, quia dispensatio habetur instar restitutionis in integrum, quæ in generali mandato non continetur, *l. illud. ff. de min.* ergo non potest vicarius Episcopi dispensare in impedimentis absque speciali commissione, & ita tenent *Enr. l. 12. de mat. c. 3. n. 2.*

SVMMARIVM.

Proponitur opin negans, n. 13 & ibi iurisdictio voluntaria commissa ex principis priuilegio delegari non potest.

Opinio affirmans posse delegare, 14. & ibi, iurisdictio ex priuilegio perpetuo cum ipsa dignitati est ordinaria.

An si iurisdictio ordinaria delegabilis, si quis ex priuilegio dignitati, vel officio annexo habeat reseruata principi in signum supremat. v. iurisdictioni, 15.

Quid si res sit magni momenti, vt heresis in conferre, 16.

Solu ntur argumenta, & explicantur. c. vlt. § fin de offic. deleg & Trid. sess 24. c. 6. de reform 17. & ibi. an possit Episcopus delegare hos casus & occultos Papales concessos per illud c. 6.

13 Quæstio II. Vtrùm possit Episcopus delegare facultatem dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus. casu, quo ipse potest dispensare, & generaliter vtrùm possit eos casus delegare, qui secundum ius Pontifici reseruantur, & solum sibi competunt ratione imminentis necessitatis, quia non est ad Pontif. recursus, vt dispensare in lege superioris, vt ieiuniis festorum? Quidam negant (vt refert *Syl. n. seq. allegandus*: & fauent aliqui dicentes iurisdictionem voluntariam commissam ex principis priuilegio, delegari, non posse: hi sunt *Bald. l. 3. n. 6 c. Quando prouoc. non est necess. Fel. c. Quod sedem, de off. ord. n. 1. Grat.* multos referens *reg. 443. n. 13. Prob. ex c. vlt. § fi. de off. del.* ibi, *Nulli, cui commissum fuerit excõmunicare, vel absoluere aliquos, dispẽsare cum irregularitate liceat hæc aliis demandare: quia non sui iurisdictio. sed certum ministerium potius committitur*, 2. ex *Trid. sess. 24. c. 6. de ref.* vbi concedens Episcopis casus Pontificios occultos, explicat, *per se, vel per vicarium*: ergo clarè denotat non posse delegare, vbi non committitur Episcopis delegandi potestas.

Sed dicendum est posse delegare, quia iurisdictio ex 14
principis priuilegio competens, non personæ, sed perpetuo dignitati, vel officio, non est delegata, sed ordinaria, & potestatis ordinariæ iura habet, & sequitur: vt docent *Barth. l. Ambitiosa, n. 34. ff. decr. ab ord. fac. Ioan. Andr. addit. ad Speculatorem, tit. de leg. §. vlt. aa fin vers. incipienti* Legatus *est ordinarius. Bald. c. fin. n. vnico de off. ord. & ibi Imol. ad finem, Syl. verb. Delegatus, q. 8. dist. 2. Con. 3. var. c. 20. n. 6. initio.* & *n. 9. fi & n. 10. init.* Et ex Theologis. *Compendium mendicantium, verb. Absolut. ordinaria quoad Fratres. ad fi. dub. 2. Passarellus compendio minimorum. c. 15. Enri. l. 15. de excomm. c. 24. n. 2.* Et facit ad hoc comprobandum, doctrina *Bald l. 1. ff. de offic. consul. & Fel. c. Licet, n. 4. de offic. ord.* vbi docent commissionem perpetuam facere ordinarium: ergo cum hæc sit potestas ordinaria, poterit delegari. Et ita sustinent generaliter loquendo, *Gl. c. finali, verb. Casibus, de offic. ord.* vbi *Io. Andr n 3. Ant. n. 4. Bald. n. vn. Abb. n. 3. Imol. ad fin. Fel. c. fin. n. 8. de offic. deleg. Iaf. l. à iudice. C. de iudic. n. 2. Syl. verb. delegatus. q 8. d. l. 1. & Absolutio 4. q. 2. § 6. Ang. Excomm. 5. casu 1. n. 39. Nau. sum. c. 27. Hisp. 42. Lat. n. 45. & l. 2. consiliorum, in 1. edit. tit. de foro compet. cons. 2. n. 3. Cou. d. n. 6. initio, & d. n. 10. init.* Et ex Theologis. *Compendium mendicantium. & Passarellus*, vbi proximè retuli. *Cordub. sum. q. 8. initio. Enriquez l. 6. de pœn. c. 7. n. 3. Lud. Lop. 1. p. instruct. in 2. edit. c. 284 fol. 794.* & in casu speciali, in quo ratione vrgentis necessitatis competit Episcopo absoluere impeditos ire Romam, vt absolutionem obtineant ab excommunicatione contracta propter clerici percussionem, habetur expresè posse Episcopum delegare, *6. fin. de offic. ordin.* Et in propriis terminis tenet *Enriq. l. 12. de matr. c. 3. n. 2.* vbi dicit posse Episcopum delegare potestatem, quam habet dispensandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, quando bona fide contractum est, & contrahentes non habent recursum ad Pontificem.

Et hæc sententia adeò vera est, vt quamuis certum sit 15
reseruata specialiter principi in supremæ iurisdictionis signum delegari non posse: fallat nisi quis ex officio, aut dignitate habeat ius ea exercendi, licet id contigerit causa priuilegij concessi eidem dignitati, tunc enim poterit delegare. Sic *Cou. 3. var. c. 20. n n. 10. initio.*

Excipe tamen, quando res commissa tanti momenti est, 16
vt per alium expediri nequeat, qualis est potestas conferendi beneficia, quam soli vicario suo generali potest Episcopus delegare, vt bene docet *gl. c. Deliberatione, verb. Cuicumque, de offic. deleg. in 6.* & multi alij quos refert, & sequitur, *Cou. dicto c. 20. n. 6. initio.*

Ad argum. proposita, n. 13. respondetur, ad *c. vlt. de offic.* 17
deleg. dic cum *Gl. c. vlt. de off. ord. verb. Casibus, & Angelo Excommunicatio 5. casu 1. n. 39. Syl. Absolutio 4. q. 2. §. 6. Nau. lib. 5. cons. in edit. tit. de sent. excommun. cons. 15. fine*, intelligi, quando nudum ministerium committitur personæ; secus quando ex priuilegio perpetuo dignitati concesso, tunc enim non dicitur nudum ministerium, sed potestas ordinaria. Ad 2. ille locus Tridentini cum quæstionem postulat, vtrùm possit Episcopus casus Papales occultos sibi concessos in eo decreto, generaliter delegare, vel oporteat specialiter eligere vicarium, cui deleget: Nam *Enriq. c. 14. de irregul. cap. 19. fine, & lib. 6. de pœnitentia*

tra c.14.7.iuncto commento,*lit.O.*ait non posse Episcopum generaliter vicario,vel alij delegare hos casus,vt habeant facultatem generalem absoluendi, vel dispensandi pro suo arbitrio,sed tantum posse delegare vicario specialiter delegato,id est, posse delegare, quando casus occurrerit,& dare facultatem,vt de mandato, & nomine ipsius faciat,vt refert pro se *Menoch. cons.*17.*n.*12.*lib.*1.qui nec verbum dicit, refert etiam alios qui in solo hæresis casu loquuntur. Probat *Enrig.*quia *Trident. cod. c.6.* expresè concedit Episcopis posse dispensare, per se, vel per vicarium specialiter deputatum. Item,quia dum hi casus Episcopo conceduntur, eligitur industria personæ. Et hanc sententiam videtur expresè tenere *Nau.lib.2.consiliorum tit.2.de const.in edit.cons.*1.*q* 48.*n.*89. & *Cordub.sum. q.*8. videtur eandem sequi:ait enim habita notitia casus,& impedimenti personæ, posse Episcopum delegare. Sed dicendum est posse generaliter delegare.1.quia non eligitur industria personæ,si enim eligeretur, nec generaliter, nec specialiter posset Episcopus delegare. Item quia quoties aliquid conceditur prælatis præsentibus & futuris in perpetuum,non potest dici electam esse industriam personæ, cum personæ incognitæ delegetur:vt tradit *Iasd.More,n.* 65.*ff.de iurisd.omnium ind.Greg.Lop.l.*47.*fi.tit.*18.*p.*3.*cum Bart.& Panorm.*quos ibi refert *Menoch.lib.*1.*de arbitr.q.* 64.*n.*17.Item,quia cum hæc sit potestas ordinaria,poterit generaliter delegari,more cuiuslibet ordinariæ potestatis & ita tenet *Nau l.*5.*consi.in* 1.*edit. tit.de sententia excommunic,cons.*15.*n.*3.*in* 2.*verò tit.de priuileg.cons.*11.*n.*4. Et ad *d. c.* 6. *Trident.*dicit intelligendum esse, vt velit vicarium Episcopi non habere ex generali commissione vicariatus, hos casus, nisi specialiter committantur, non autem, vt velit negare Episcopo potestatem generaliter delegandi, & probatur hic intellectus, quia multi dicunt casum hæresis in eo decreto Episcopis concessum posse eos delegare vicario specialiter deputato, & tamen aliquid amplius exigit Concilium in hoc casu: siquidem in eo dicit per se,& non per vicarium:ergo in reliquis casibus non petit Concilium specialem delegationem.Vnde infero, idem dicendum esse in impedimento dirimenti matrimonium occulto, & reliquis casibus qui ratione necessitatis vrgentis sibi competunt, potest enim hos casus Episcopus generaliter delegare,cum sit iurisdictio ordinaria, vt probaui n.2.

DISPVTATIO XLI.

Vtrùm matrimonio bona fide vtriusque coniugis inito, si vtrique, vel alteri de valore eius superueniat dubium, possit dubitans,reddere & petere?

SVMMARIVM.

*Diuisio huius disputationis, & quæ quæstiones hic tractanda sunt, n.*1.
*In quo differant scientia fides,opinio suspicio,dubium,scrupulus,*2.
Non tam ad dubium, vel opinionem attendendum est quàm ad causas dubitandi,vel opinandi, 3
Dubium aliud est practicum,& aliud speculatiuum,& idem de scientia, & opinione, 4.
Vtrum sint iudicium practicum,contrarium esse speculatiuo idque licitum sit. 5.
*Operari cum dubia conscientia practicè,est peccatum,*6.
Id peccatum reducitur ad eam peccati speciem,de qua dubitatur, 7.
Non semper est illicitum operari contra scientiam, & opinionem speculatiuam, & cum dubio speculatiuo, 8.
*Explicatur c.Inuenit de spons. & an in dubiis tutius sit eligendum.*9.
*Post n.*9. *inuenies alia summaria.*

1 HActenus egimus quando nullitas matrimonij certo cognoscitur:in præsenti autem disputamus,quando ea dubia est:& potest dubitatio hæc aut vtrinque,aut alteri coniugi superuenire: insuper aut potest ex parte vtriusque, aut alterius tantum contractum esse matrimonium, bona, mala fide: potest etiam non tantùm dubium, sed etiam nullitatis opinio superuenire, & ideo, vt claro, & debito ordine procedam,in præsenti disp.discutiam quando matrimonium bona fide ex parte vtriusque contractum est,alter,vel vterque dubitat.Deinde disp.seq. quando mala fide ex parte vtriusq; vel alterius initum est.Deinceps disp. immediata, an idem dicendum sit, quando dubitans de valore matrimonij,potest illud validum efficere, vt si dubitet an ea quam duxit, sit soror. Et tandem disp. subsequenti, quando non tantum dubitat coniux de matrimonij valore,sed opinionem habet eius nullitatis.Præmittendæ tamen sunt tres quæst. ex quarum cognitione pendet resolutio omnium harum, indeque ad diuersas materias morales aliqua,quæ non passim inuenientur,relictis aliis quæ longiorem petunt disp. inferam, & ideo parcendum erit,si aliquantulum immorer;est enim res hæc grauissima,& valdè necessaria;ideo in præsenti disp.quinque agitandæ sunt quæstiones.I.Vtrùm agere contra conscientiam dubiam, sit peccatum. II. an in materia iustitiæ melior *sit* in dubio possidentis conditio. III. an idem sit extra materiam iustitiæ,IV. quando vterque coniux bona fide contraxit, & alter solus dubitat de matrimonij valore. V. quando matrimonio bona fide ab vtroque contracto superuenit vtrique coniugi dubium.

Quæstio I. Vtrùm agere contra conscientiam dubiam, 2
sit peccatum: & ita dum conscientia dubia est, teneatur amplecti id quod tutius est, & in quo nullum criminis periculum versatur? Supponendum est 1. differre scientiam, fidem seu credulitatem, opinionem, suspicionem, dubium & scrupulum:quia scientia dicit cognitionem certam,saltem moraliter,ita vt non sit prudentis tunc formidare.*l.*1.§.*Idem Labeo.ff.de aqua plu.arcen.*vbi sciri factum dicitur cũ minimè dubitatur:& *c.Dominus de secund.nupt.* vbi iubetur ne coniux aliud matr.ineat, donec de alterius coniugis morte sibi constet:iuncto *c.In præsentia,de sponsi* vbi tunc dicitur constare, quando vnicus testis certus adfuerit:& ita tenent *Ang.Matr.*3.*imped.*13.*n.*4.*Syl.verb. Scientia,in princ.& Matrimon.*8.*q.*13.*dict.*1. *Arm.verb. Matrim. n.*45.*Nau.c.Si quis autem, n.*9. *de pœnit. d.* 7. & multi alij. Fides siue credulitas,est assensus certus, obscurus tamen, habitus ex authoritate alicuius illam tem affirmantis.Sic *D.Ant.n.*1.*p.t.*3.*c.*10.§ 9.*Nau.d.c. Si quis autem,n.*10.*& sum. c.*27. *n.*278. *Cordub. l.*3 *quæst. q.*2.*in princ.*Opinio est assensus vnius partis, non firmus, & certus,sed cum alterius formidine.Sic *D. Ant. cod.*§.9. *Syl. verb Opinio,in princ.Sot.*4.*d.*27 3.1.*a.*3. *vers. Tunc ergo, Nau.d.c.Si quis autem,n.*11.*Cordub.cod q.* .Suspicio est, quando intellectus in alteram partem magis inclinat,nec tamen illi assentitur.*Cordub.ea.q.*2. Dubium est, quando intellectus pendet in æquilibrio, in neutram partem potius inclinans.Sic *D.Th.*3.*d.*17.*q.*1.*a.*4.*corp. Durand.q.*2. *ad* 2.*Sylueſt.verb.Dubium.n.*1. *D. Ant.& Cordub. proximè citati,Sot.*4.*d.*17.*q.*1.*a.*3.*Nau.d.c.Si quis autem,n.*12.*& d. c.*27.*n.*279. Scrupulus autem est apparentia aliqua contra id quod aliquis credit,vel opinatur,vel dubitat, *Nau.d.c. Si quis autem,n.*13.*& d.*27.*n.*279. Vel est assensus ex leuibus coniecturis:& ita *D.Ant.proximè citat.*vel ex magnis parum æstimatis à scrupulum habenti,vt dicit *Cordub.d.*2. Vel tandem(vt tradit *Sot.de secret.membro* 3.*q.*2.*concl.*3.) est formido ita tenuis,vt sit contra eam agendum;procedit enim ex quadam ignauia, & pauore, vel est formido stans simul cum opposita opinione.

Ad iudicandum autem, non tam attendendum est an 3
adsit dubium,vel opinio,vel firmus assensus,quam ad causas vnde oritur,potest enim assensus ex tam leuibus rationibus oriri,vt vir prudens potius scrupulum iudicet,& è contra possunt adeo vrgere rationes scrupuli,vt potius sit scientia,vel opinio.Sic *Sot.*4.*d.*27.*q.*1.*a.*3. *vers.tunc ergo.*

2. Supponendum est,scientiam, fidem, opinionem, & 4
dubium posse esse, vel speculatiuè, vel practicè: scientia speculatiua est,quæ in communi dictat certo,& euidenter aliquid esse faciendum,vel esse peccatum,verb.gratia esse vsurarium contractum,vel esse illicitum accedere ad non suam:& opinio speculatiua est, quæ in communi dictat non certo,sed sub formidine: dubium autem, quando in communi dubitatur: dicitur autem dubium rei,aut scien-

tia

tia, aut opinio rei secundum se. Scientia autem practica est, quæ in singulari, & perpensis omnibus circumstantiis rei dictat aliquid hic & nunc esse licitum, vel illicitum: & opinio, quando quis opinatur, & dubium quando dubitat an hic & nunc sit licitum: appellatur autem scientia, vel opinio, vel dubium rei in particulari, respectu operantis. Et appellatur hæc scientia, vel opinio, vel dubitatio practica licet prior possit dici, & vere sit practica, cum ordinetur ad dirigendum actiones humanas. Quia prior dicitur speculativa quoad modum vniuersalitatis, & respectu posterioris particularis, quæ practica dicitur. Huius distinctionis author primus est *Caiet. opusc. 17. responsionum, resp. 13. dub. 7. & 1. 2. q. 57. a. 5. ad 3.* vbi *D. Thom.* ansam præbuit: & postmodum multi DD. eam amplexati sunt: vt referam n. 8. Quam distinctionem alijs verbis tradit *Nau. c. Si quis autem, de pœnitentia, d. 7. n. 61. & summa lat. præludio 9. n. 9.* vbi vocat dubium speculativum, dubium in generali: practicum verò, hic & nunc. Argumenta quæ huic distinctioni obstant, videbimus infra hac disputat. num. 43.

5 Obseruandum tamen est, ex scientia, vel opinione, vel dubitatione speculativa, quam quis habet, teneri simile iudicium practicum formare: vt si speculativè: & in communi sciat aliquid esse vsuram, vel dubitet, tenetur practicè & hic & nunc scire, vel dubitare, nisi ratio aliqua specialis cogat variare iudicium practicum. Deuiat enim a recta ratione, me credere omnem hominem teneri restituere, & me in eodem casu, ab aliqua aliqua speciali ratione, eximere. Deinde quia cognitio speculativa dirigit voluntatem ad opus, ergo tale debet esse iudicium practicum, quale est speculativum, nisi specialis ratio variare cogat. Quod autem ob aliquam rationem variare possit iudicium hoc, probatur, quia cum res morales ob circumstantias varientur potest aliqua occurrere, quæ licitum mihi efficiat, quod in communi, & ex se illicitum est. Vt possum scire in communi non licere rem aliquam capere, at in particulari, hic & nunc mihi licere, quia extremè indigeo. Sic *Cord. lib. 3. quæst. q. 5. dub. 1. post 1. propositionem, Lud. Lop. 1. p. instr. in 2. edit. c. 135. §. vlt.*

6 His præmissis sit I. conclusio, vt voluntas honestè operetur, oportet intellectum non esse practicè dubium, sed iudicare determinatè, hic & nunc licere hanc operationem; quare qui dubitans practicè, aliquid operatur, peccat. Probatur 1. quia manifesto se exponit periculo admittendi id peccatum, amans autem periculum, peribit in illo: Eccl. 3. 2. quia faciens aliquid vt sibi, vel alteri placeat: dubitans an sit contra Dei amicitiam se, vel alterum illi præfert, nec peccatum summa appretiatione, vt tenetur, formidat. Et confirmatur, quia lex amicitiæ postulat, vt ea etiam vitentur quibus fore vt amicus offendatur, dubium est: 3. quia cum cognitio prærequiratur vt actus sit voluntarius, illius bonitas ex boni cognitione procedere debet, quare licet obiectum in se, bonum sit, si vt tale non apprehendatur, actus erit malus, & è contra si malum sit, & vt bonum apprehendatur ignorantia inuincibili, actus erit bonus: & præterea vt actus sit bonus, requiritur integra causa ex circumstantiis & obiecto, ergo vt actus bonus sit, desideratur cognitio boni: qui autem dubitat an sit malum, non habet boni cognitionem. Tandem, quia sola inuincibilis ignorantia excusat ab actus malitia, cum sola illa, causa sit inuoluntarij: quia autem dubitat, non dicitur ignorare. Et fatentur vniuersi Doctores.

7 Hinc infertur, operari contra dubium, reduci ad eam peccati speciem, de qua dubitatur: vt si practicè dubitem an sit furtum, & id admittam, erit furtum. Eodem enim præcepto quo teneor vitare aliquid, teneor id non facere, dubitans practicè an sit illo præcepto prohibitum.

8 II. Concl. quando est scientia, opinio, seu dubitatio speculativa, licitum est aliquando contrarium operari, quia a rei oppositæ cognitione practica, propter aliquam specialem circumstantiam, vt sciens speculativè non licere in festis seruilia exercere, potest practicè formare conscientiam sibi licere quia egestate premitur: similiter dubitans speculativè an hæc res sit sua, potest practicè non dubitare, licere sibi retinere, eo quod possideat. Vnde scientia, opinio, aut dubitatio speculativa non excludit bonam fidem, quando iusta causa suadet oppositum iudicium practicum: quia actus humani circa singularia versantur, & quod in communi illicitum est, potest ex aliqua circumstantia respectu huius licitum fieri. Sic docent *Caiet. opusc. 10. resp. resp. 13. dub. 7. Medina C. de restit. q. 17. §. Aliter tamen videtur, Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Immo vero. Couar. reg. possess. 2. 7. p. §. 7. n. 4. & 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. num. 10. & reg. Peccatum, 3. p. init. n. 4. Cordub. l. 3. quæst. q. 5. F. Medina 2. 2. q. 19. a. 6. dub. 3. Palacios 4. d. 36. disp. 1. f. 799. col. 1. Burgos de Paz proœmio legum Tauri, n. 414. Enriq. l. 12. de matr. c. 6. & 6. P. Mol. 2. 1. de iust. tract. 2. disp. 183. f. 654. Naud. 2. de restit. c. 3. dub. 12. in noua edit. n. 12. 5. Salon 2. 2. post q. 61. q. 5. de Domin. a. 6. f. 589. & q. 69. a. 2. contr. 3. fol. 1488. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. f. 1057. Bannes 2. 2. q. 62. a. 6. dub. 5. concl. 4. Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 1. dub. 2. ad 2. Manuel l. 10. sum. in 2. edit. c. 71. n. 4. & c. 243. n. 4. Vega lib. 3. sum casu 154.*

Ex dictis infertur intellectus ad *c. Inuentis, de sponsi. & c. Ad audientiam, & c. penul. de homic. & c. Si quis autem, de pœnit. d. 7.* vbi habetur in dubijs esse amplectendum quod tutius est, & in quo nullum peccati periculum versatur: id enim intelligi debet de dubio practico, & tum non est consilium sed verè præceptum: vt docent *Sylu. verb. Dub. q. 2. §. 4. Nau. c. quis autem, de pœn. d. 7. n. 42. Cordub. l. 2. quæst. q. 3. propos. 3.* Exemplum sit, dubitas practicè an hic & nunc teneatis restituere, teneris dum id dubium non deponitur: quia alias actus ficret cum conscientia practicè dubia. Dixi autem, in dubijs, quando scilicet verè dubium est intellectu neutri parti adhærenti: secus enim est, quando probabiliter opinatur alteram partem minus tutam, tunc enim potest eam amplecti, & in hoc sensu tantum consilium est amplecti id quod tutius est. Sic docent *D. Ant. 1. p. t. 3. c. 10. §. 10. col. 7. vers. Pro cuius enodatione, Ang. verb. Opinio. n. 2.* vbi *Syl. q. 1. fin. Nau. c. Consideret, in princ. de pœnit. d. 5. n. 38. Gutier. quæst. canon. lib. 1. c. 31. c. 41. Enriquez* alios referens *lib. 5. de irregularitate. c. 3. n. 4. fine.* Et confert ad hoc opinio probabilissima multorum asserens ex duobus opinionibus probabilibus fas esse minus probabilem eligere.

9

SVMMARIVM.

Verum in dubio in materia iustitiæ melior sit conditio possidentis: referuntur duæ opiniones circa aliquem rem, dum aliquis dubitat sit sua necne, n. 10 11.

In dubio melior est possidentis conditio, & possidens bona fide, & non dubitans an sit sua, non tenetur restituere, quando facta diligentia adhuc dubium est, 12.

Quid si negligens fuerit in vero dominio inquirendo, & negligentia hæc causa sit, vt veritas non possit deprehendi: vel inuenias esse alienum & causa illius negligentia, non apparet dominus, quid teneatur restituere, & an fructus ex tunc restituendi sint, 13

In æquali dubio an teneatur iudex sententiam ferre pro possessore, 14.

Quid si res, de qua dubium, an nullo modo restitui teneatur, 15. vel si quis sciat rem alienam esse dubitet quo inter aliquos, cuius illorum sit.

Quid debeat in hoc dubio iudex facere, quando res est diuidua, & quid quando indiuidua, vt beneficium Ecclesiasticum. 16

Quid, si dubium nascatur ex actione iniusta, vt si quis dubitet an suum consilium, vel aliqua actio conferat ad damnum, 17.

Quid quando depositarius, vel commodatarius dubius est, an sua culpa res perierit, 18.

Quid si dubitans adhibita diligentia potius æstimat quod res sit aliena, 18.

An possidens rem bona fide dubitansque an sit aliena, possit ea re vti, aut illam alienare, referuntur duæ opiniones, 20.

Tenetur re illa non vti dum diligentiam adhibet, n. 21. & ibi, quid si sit res quæ vsu non consumitur.

Si facta diligentia non possit veritas comperire, an possit vendere, & re illa vti, n. 22. & ibi, ad quid teneatur, si emptorem illum de vitio dubii non admoneat, & an à tempore dubii teneatur rem cum fructibus restituere

Solumtur argumenta, & explicatur c. Si virgo. 49. 2. n. 23.

An suffragetur possessio dubia fide cœpta, faciatque possidentem conditionem meliorem: & quid teneatur hic possessor restituere, vel emere dubium an res sit furtiua, 24.

An

An hic emptor, vel si obtineat rem esse furtiuam, teneatur integrè restituere, & cui, quando nequit assequi veritatem, 25.
Et quid, si dubitans, abstulit à possidente bona fide, 26.
An dicatur bona fide emere, ignorans rem furtiuam esse, cum fama sit venditorem multa furto ablata distrahere, & quid teneatur hic emptor restituere, 27.
Quid si dubia fide accepit ex voluntate possidentis bona fide, n. 28. vbi quid de emente mancipia Guineæ, ab eo, qui emit ab aspertanibus.
Quid si dubitans emat, vt quæras dominum & an possit pretium deducere, 29.
Quando varia sunt opiniones, an in hoc dubio sit melior conditio possidentis, aliqui teneatur Doctor consulere, vel iudex fauere, 30.
Post quem inuenies alia summaria.

10 Quæstio II. Vtrùm quando res dubia est, ita sit possidentis melior conditio in materia iustitiæ, vt possit licitè possidens practicè non dubitare, & operari cum illa conscientia speculatiuè dubia? Vt si quis bona fide possidens incipiat dubitare, an res sit sua, possit ratione possessionis retinere. Dum dixerimus hac disp. n. 5. dubitantem speculatiuè, teneri practicè dubitare, nisi ratio aliqua vrgeat ad deponendum dubium illud speculatiuum, & formandum iudicium certum practicum, dubitatur vtrum possessio dubitantis, sit ratio sufficiens ad deponendum iudicium speculatiuum, operandumque contra illud: & hoc in materia ad iustitiam pertinenti: statim enim q. 3. n. 31. disputabimus, quando materia pertinet ad alias virtutes. Quidam negant possessionem reddere tutum, dubitantem: quare teneri restituere, quando adhibita diligentia nequit dubium deponere. Argumenta quibus hæc sent. innititur, proponenda sunt hac disp. n. 43. Sic tenet *Adrianus 4. de rest. q. de præscriptione, §. Hoc supposito, primo decidam in paruis volumin. f. 162. col. 2. & quodlibeto. 2. vers. Secundo dico quod in tali dubio, in paruis voluminibus f. 31. col. 1.*

11 Alij censent sic dubitantem teneri pro ratione dubij diuidere cum eo de quo dubitat, an sit verus dominus, quod si de nullo dubitet, teneri cum pauperibus, qui loco certi domini succedunt. Sic *Sot. lib. 4. de iust. q. 5. a. vlt. ad finem. vers. Post hæc autem, Ledes. 2. p. 4. q. 28. art. 1. dub. 14. f. 231. col. 1. Corduba lib. 3. quæst. q. 6. §. vlt. Aragon. 2. 2. q. 62. ante a. 1. tract. de dominio, ante §. Hos constitutis sit nostra concl. f. 165.*

12 Sit tamen 1. conclusio, incipiens bona fide possidere, si dubium superueniat an res sit aliena, tenetur diligentiam adhibere vt veritatem assequatur, eaque præmissa, nec veritate detecta, potest ratione possessionis retinere, & practicè non dubitare, non obstanti dubio speculatiuo, an res sit sua. Ratio est, quia in pari causa prior est possidentis conditio: *reg. In pari. 65. de reg. iur. in 6. & reg. In pari. 170. ff. de reg. iur.* ergo cum in dubio sit par vtriusque causa melior erit possidentis conditio, vt rem possit retinere. 2. quia in foro externo veritate cognita, protegetur hic in sua possessione, nec aliquid restituere compelletur, ergo & in foro interno: quia iudicia hæc, diuersa non sunt, nisi quãdo externum præsumptione ducitur, internum autem veritatem nouit, vt dixi lib. 1. disp. 5. n. 20. in hoc autem casu in vtroque foro res est dubia. 3. quia nullum aliud etimen in hac retentione admitti potest, nisi iniustitiæ, hoc autem non est, quoniam iniustitia inæqualitatem inter vtriusque partis iura importat, hic autem nulla est inæqualitas, sed ea esset, restitutione facta: ius enim vtriusque partis licet æquale sit in dubio quoad proprietatem, non tamen est æquale quoad possessionem, possidens enim certus est iuris possidendi: ergo si maneat in eodem iure possessionis, in quo prior est eius causa, nulla est inæqualitas, & proinde nec iniustitia. Tandem quia magna sunt possessionis commoda: quæ latè refert *Mascard. de probatio. tot. a. concluf. 1200.* Hanc tenent *Victoria de iure belli, dubio 3. propos. 4. n. 3. Sot. de secreto, membro 3. q. 2. post 3. conclus. vers. Et quamuis solutio, & 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Ad huiusmodi, Medina. C. de restitut. q. 17. §. Corollarie sequitur non esse indistinctè. Con. reg. Possessor. 2. p. §. 7. n. 4. & reg. Peccatum. 3. p. init. n. 4. Lod. 2. p. q. 8. a. 4. dub. 6. f. 69. col. 1. Burg. de Paz proœmio legum. Tau. 406. & l. 3. p. 5. n. 1482. Veracr. 3. p. speculi, a. 13. fine, & a. 18. concl. 5. Corduba lib. 3. quæstionarij 8. corol. 3. vers. Ad primam autem rationem, Fr. Medina 1. 2. q. 19. a. 6. propos. 1. ad fin. Silu. Præscriptio 2. q. 3. dicto 3. fine. Enriq. lib. 14. de irregularitate, c. 15. fines, Bannes 2. 2. q. 62. a. 6. dub. 6. concl. 4. P. Molina c. 1. de iust. tract. 2. disp. 35. fine, & §. Verum enim verò, & disp. 36. conc. 1. Lud. Lop. 1. p. instruct. in 2. edit. c. 235. §. Quare falsa est. Sal. 2. 2. q. 61. tract. de dominio. ad finem. f. 596. & seq. & q. 62. a. 6. controuersia, 4. conc. 4. Manuel 2. 1. sum. c. 43. n. 43. n. 4. Grat. reg. 227. n. 5.*

Hinc infertur, si possessor hic omittat facere quod in se 13
est, vt veritatem assequatur, omissióque causa sit, ne veritas possit in posterum deprehendi, aut saltem non tam bene, teneri restituere prudentis arbitrio alteri, de quo dubitat, vel eo ignoto pauperibus, quantum alterius intererat veritatem detegi, plus vel minus, iuxta qualitatem spei, quæ erat veritatem assequendi. Et si postquam culpa omisit debitam diligentiam, appareat rem esse alienam, veritatemque fuisse detegendam diligentia tunc adhibita, teneri ex tunc fructus restituere: quia ex tunc ob diligentiæ omissionem, fuit possessor mala fidei. Probatur, quia ea omissio fuit iniusta, & est verisimile damnum intulisse, cum probabile sit diligentia adhibita fore, vt dominus compareret. Sic P. *Molin. t. 1. de instit. tract. 2. disp. 36 conc. 1. §. Reliqua quæ in eadem.*

2. Infertur existenti pari dubio iuris vtriusque partis, 15
ita vt indes omnino sit pendulus, teneri possidenti fauere nec ipsum posse cogere vt partem restituat: quia ius retinendi habet possidens in hoc dubio: vt probaui n. 12. Sic *Salon. 1. 2. q. 61. tract. de dominio, ad finem.*

3. Infertur, si neuter possideat, restituendam esse rem 16
inter eos, de quibus dubitatur cuiusnam sit. Sic *Cajet. 2. 2. q. 62. a. 5. in solu. ad 3. Sot. l. 4. de iust. q. 7. a. 1. ad 3. vers. De illo verò. Angles florib. 2. p. q. 2. de rest. diff. 4. dub. 4. Nau. l. 4. de rest. c. 2. in edit. dub. 8. n. 50. Manuel in bulla compositionis §. vnic. n. 9. & 2. t. sum. c. 41. n. 8. Enriq. l. 7. de indulgent. c. 35. n. 1. Arag. 2. 2. q. 62. a. 5. in solut. ad 3. §. Circa tertiam propositionem, Salon eo. a. 5. contro. & ibi Bannes dub. 6. circa 1. concl. concl. 2.* Nam hi omnes dicunt furto rem auferentem, vel scientem non esse suam, in quo casu perinde est, ac si nullus possideret, teneri restituere inter illos, quorum esse dubitat. Si autem dubium æquale non sit inter eos, diuidenda est res iuxta dubij proportionem: vt bene docet *Aragon. & Bannes ibi.* Si verò res indiuidua sit, vt seruus fortè est alteri explicanda, vel vni res, alteri verò æstimatio: & hoc vtriusque consensu definiendum est, vt bene *Nau. ibid.* Quia cum ius vtriusque æquale sit, non est cur potius huic seruus; illi vero æstimatio detur, & ideo in hac diuisione, vel vt sortium iudicio lis hæc decidatur, vtriusque consensus exigitur.

4. Infertur, similiter in hoc dubio, neutro possidente, 17
teneri iudicem inter vtrumque diuidere: quia æquum est vtriusque ius. Sic *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 1. dub. 2. in solut. ad 3. prima sent.* vbi subdit rem indiuiduam posse iudicem explicare cui voluerit: vt duobus æque dignis petentibus beneficium, potest Episcopus eligere quem maluerit, quia indiuiduum est. Sed hoc minimè credo: quia lex iustitiæ petit, vt in hoc dubio res illa fortè distribuatur, vel vni res, alteri verò dimidium æstimationis conferatur vt dixi n. præc. fin. ergo iudex qui est veluti iustitia animata, ipsiusque minister, sic tenetur facere, nec obstat simile de beneficio, quia nullus illorum, cum neutrius sit, habet ius aliquod iustitiæ, etiam distributiuæ, vt sibi conferatur, sed hoc iustitia dictat vt alteri illorum detur: in nostro autem casu vterque habet ius commutatiuæ iustitiæ, vt inter eos diuidatur.

5. Infertur quid dicendum si dubium hoc circa actio- 18
nem iniustam sit, vt si quis consulat homicidium, aut furtum, vel aliter ad aliud adiuuet: dubiumque sit, an ex tali consilio, vel actione sequutum fuerit damnum, quidam enim hunc ab obligatione, ratione prauæ consilij, eximunt quia in hoc dubio potior est conditio possidentis: & ita præsumendum ex illo consilio, aut actione iniusta si quutum non fuisse damnum: & aliàs cui consilium datum est

facturum,

facturum esse. Sic videtur tenere *D.Th.2.2.q.61.a.7.fine corporis*, ibi, *Tunc solum tenetur consiliator, aut palpo ad restitutionem, quando probabiliter æstimari potest, quod ex huiusmodi causis fuerit iniusta acceptio sequuta.* Et tenét *Sylu. Restitutio 3.q.6.dict.2.init. Medina C.de rest.q.7.ante vers. Si autem consilium, Nau.l.3.de rest.c.4 dub.4 edit.n.48. Enriq.l.14.de irreg.c.3.n.4.iuncto fine, in comment. lib.C.* Sed hoc non placet quia cum in dubio nemo præsumatur delictũ admittere, *l.Merito, ff.pro socio*, in hoc dubio an absque meo consilio delictum alter perpetrasset, præsumendum est fore, vt non perpetraret & ita meum consilium, aut actionem iniustam, opem contulisse: vt egregiè docét *Ananias c.Ad audientiam.n.10.de homicidio, Angel.l.1.in princ.vers.Vltimo est videre.ff.de eo, per quem factum erit, Hipp.sing.218.& l.1.§.Diuus ff.de sicariis, Bald.l.Data opera, n.52.C.qui accusare non possunt, Dec.reg.cons.47.n.9.ff. de reg.iur. Fel.c.1.de offic.deleg.n.13.vers.Verum autem: & c. Sicut dignum, de homicidio, n.12.concl.3. Con.Clem. Si furiosus. 2.p.§.2.n.1.* Et confirm. quia in hoc dubio non est possessio pro consulente, cũ enim constet de iniusta actione ipsius, quæ apta est ad effectum producendum, & ex natura sua illum consequitur, dum de effectu subsequuto constat, possessio est pro actione illa iniusta, quod effectum assequuta fuerit. Vnde (vt bene tradunt *Dec. & Fel. citati.*) præsumendum est absque consilio alium minimè facturum, nisi oppositæ coniecturæ aliud suadeant: vt quia delictum admittens erat inimicus capitalis interficiendi, vel necem minatus fuerat, vel præparatat omnia necessaria ad homicidium.

18 6 Infertur, quoties depositarius, vel commodatarius, dubius est æqualiter, an sua culpa depositum, vel commodatum datum perierit, immunem prorsus esse à restitutione, quia cum delictum non præsumatur, ipse est in suæ innocentiæ possessione. Sic *Enriq.l.14.de irregul. c.15 fine.*

19 II. Concluf. possidens bona fide, si præmissa debita diligentia, dubius maneat, magis tamen propendeat in eam partem quod res illa aliena sit, tenetur partem restituere, pro ratione maioris illius propensionis. Quia tunc non est par causa. Sic *Salon.2.2.q.62.a.6.controu.4.concl.4. Petr.de Led.de matr.q.45.a.1.ad 3.prima sent.dub.2. Bannes 2.2. ante q.62.in præambulo ad illam.dub.vlt.concl.2.* Et in hoc casu videntur loqui *Sotus & Ledesma*, quos n.11. retuli, dicentes in dubio rem esse diuidendam, aiunt enim quando sub formidine indicatur res aliena. Limitat *Petr.de Led.* nisi res sit indiuidua. Sed hanc limitationem reprobaui n.16. fine.

20 Grauius autem dubium est, an possessor bonæ fidei dubitans an res sit sua possit illa vti eamque distrahere? *Cord.dub.l.3.quæstion.q.8.corollar.3.§. Ad primam autem rationem.* negat posse consumere, vel distrahere. Ducitur, quia præscribere non potens, nequit alienare, *l.alienationis, ff. de verb.sign.* dubitans autem præscribere nequit. Et confirm. quia si vsu consumat, vel alienet, periculo magno exponitur consumendi, vel distrahendi rem alienam. Alij vero censent posse dubitantem vendere; quia adhuc bonæ fidei possessor est, per *c.Si virgo 34.q.2.* vbi habetur, tamdiu aliquem esse bonæ fidei possessorem, quandiu ignorat alienum esse quod possidet: vnde tantum tenebitur restituere ex pretio, domino comparenti, in quantum factus fuerit locupletior. Sic *Sylu. Restitutio 3.q.7.dicto 3.* Et idem tenentur fateri Doctores, qui dubitantem præscribere posse opinantur.

21 III. Tamen concluſio sit, ante examinationem factam quamuis possidens bona fide, & dubitans possit rem detinere, tenetur tamen ab vsu, de eius alienatione abstinere. Prob. quia frustra dominũ inquiretet, prout tenetur, si rem illi conseruare non tenetur. Et ita tenent authores allegandi concl. seq. Hoc autem intelligo de vsu quo res consumitur, si enim esset equus, vel seruus, res de qua dubitatur, posset dubitãs eo vti, dum adhibet diligentiam, animo soluendi domino inuento pretium illius vsus, deductis alimentorũ expensis, quia in hoc non esset dominus inuitus.

IV. Concluſ. si examine præmisso dominus certus non compareat, sed adhuc manet possidens dubius, potest vtere illa, ipsamque alienare, admonito emptore huius dubij, paratusque vero domino comparenti pretium restituere. Prob. 1. posse vti & alienare, si enim iustè potest possidere, nulla est ratio, ob quam perpetuo ab vsu abstinere debeat, ex vsu enim nullum sequitur detrimentum vero domino, si vtens, vel alienans paratus est pretium restituere vero domino comparenti, & ad id est potens, cauere enim debet, ne pretium consumat, ita vt ad restituendum postea reddatur impotens. Item, quia sicut iustè conceditur huic possessio, ita concedenda sunt quæ ex iusta possessione oriri consueuerunt: vt vsus, & alienatio. Deinde probatur teneri admonere emptorem: quia aliàs rem vitiosam venderet tacito vitio, quo cognito emptor nullatenus emisset, vel viliori pretio: & indè posset sequi damnum. Sic *Medina C.de rest.q.10.col.6.vers.Dico 2.Con.reg. Peccat 3.p.init.n.4. Verac.3.p.spec.a.13.fine, Bannes 2.2.q.62.a.6 dub.5.concl.4.& 5. Salon eo.a.6.contr.4.in ratione 4.concl.* Tunc autem intelligendum est, vt teneatur venditer emptorem admonere, quando est moraliter spes, fore vt dominus compareat, secus sit nulla sit spes, quia tunc res non est vitiosa. Sic *Bannes eo concl.* 5. Hinc sit si vendens non admoneat emptorem, casu quo tenetur admonere, teneri ad damnum inde sequutum. Sic *Con.d.n.4.* Et ratio est, quia fraudulenter vitium rei tacuit. Quando vero hic teneatur restituere fructus, dixi n.13.

Non obstant argum. proposita n.20. non primum, quia 22
valdè probabile est in eo dubio posse illum præscribere: item, quia esto præscribere nequeat, non sequitur eum nó posse alienare: in ea enim lege non dicitur eum qui præscribere nequit, non posse alienare: sed eum qui alienare nequit, non posse præscribere: alienatio enim non est causa adæquata præscriptionis, est tamen necessaria; vnde valet: potest præscribere, ergo alienare: non tamen è contra, non potest præscribere, ergo nec alienare. Ad confirm. nego sequi damnum, quia domino comparenti tenetur venditor pretium restituere. Ad *c.Si virgo*, dic intelligi nó de ignorantia negatiua, qualem habet dubitans an res sit sua, sed de ignorantia positiua, qua possessor credit se non alienum possidere, qualis non est in dubitante.

Hactenus egimus de eo qui bona fide cœpit possidere: 23
in sequentibus conclusionibus agendum est de incipiente possidere mala, & dubia fide.

V. Concl. quando possidens, rem accepit dubia fide, ti- 24
tulo emptionis, vel quouis alio nimirum, dubitans an furtiua sit, tenetur restituere. Hæc est contra *Metind.1.sum. c.14.§.12.fine f.137.col.2.* Prob. quia possessio non suffragatur ei, vt in dubio sit melior eius cõditio: possessio enim est rei cum bona fide detento, vt patet ex definitione, quam tradunt *Azo, Host.* & alij, quos refert, & sequitur *Sylu.verb.Possess.n.vnic.& P.Molina to.1.de iust. tract.2. disp.12.* nempè est rei corporalis detentio, iuris administriculo: quam particulam bene explicat *Sylu.ibi.* quia sine iure vero, vel præsumpto non est possessio, sed iniusta detentio: & desiderari hanc inceptionem bona fide, vt possessio suffragetur; vltra DD. allegandos, docent *Veracr. 3.p. speculi, art.18.concl.6. Enriq.l.12.de matrim.c.6.n.7. P.Molina to.1.de iust. tract.2.disp.81.f.493.* Si ergo incipienti dubia fide possidere, non fauet possessio, tenebitur ea non obstante restituere: & ita docent *Rosella verb.Præscriptio, n.11.& restitutio 7.n.18. Angel.Restitutio 1.n.3.vers.Verum ignorantia facti crassa. Sylu.Restitutio 2.q.7.dict 3. Ed.Medina sibi contrarius l.1.sum.c.14.§.30.fi.f.153.col.2. Gabr. 4.d.15.q.3.dub.5.propos.3. Franc.Garcia de contr.1.p.c.17. concl.4. Enriq.l.12.de matr.c.6.n.5.comment.lit.Q. P.Molina 1.1.de iust.tract.2.disp.36.fin.& 35.§.Verum enim verò, Bannes 2.2.q.62.a.6.dub.3.concl.2. Lud.Lop.1.de contractibus, c.5.§.pen.fine. Salon, 2.1.q.61., tract. de dominio ad finem, fol.595.*

VI. Concluſio, non tenetur hic integre restituere, sed 25
plus, vel minus pro dubij qualitate, quo rem illam assequutus

quitus est. Quia, quamuis ei non suffragetur possessio, vt possit ratione illius aliquid retinere, at quia ei non constat rem illam ad aliquem pertinere, adhibuitque diligentiam ad id sciendum, non tenetur integrè, sed partem pro ratione dubij restituere, Sic *Molina, Salon, Lud. Lop. relati num. praced.* Idem credo, quando omnino mala fide, credens rem esse furtiuam, accepisset: si enim adhibita diligentia adsit iusta dubitandi ratio, furtiua sit, necne, tantum tenetur partem restituere, pro ratione dubij: eadem enim est ratio, cum non constet tunc esse alienam. Et si prorsus ignoratur cuius sit, restituenda est ea pars pauperibus; si verò dubitetur an sit alicuius determinati, illi restituenda est.

26 Intellige tamen primo hanc 6. conclusionem: nisi possidens iniustè abstulerit rem à possessore bonæ fidei, dubitans an sit sua, tenetur enim tunc integrè restituere illi. Hoc est contra *Metin. C. de rest. q. 20. col. 5. vers. Secundum quia præsupponunt*, vbi ait hunc non teneri restituere: quia non tenetur indemnitatem possessoris suæ præferre. Sed probatur nostra sent. quia in illo dubio cum melior sit illius possidentis bona fide conditio, nullum est ius tota aut parte rei illum spoliandi. Quare ratio contraria nihil probat, non enim ob id asserimus teneri restituere, quia potius alienæ indemnitati teneatur consulere: sed quia iustum detentorem iniustè spoliauit. Sic *Nauar. sum. c. 17. n. 117. Cordub. summa, q. 111. à §. La tercera condition. Angles floribus. 2. p. q. 2. de rest. diffic. 3. dub. 1. f. 141. P. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp. 35. §. Verum enim vero. Nau. l. 3. de rest. c. 1. in noua edit. dub. 8. num 350.*

27 Id tamen monuerim, non satis esse vt aliquis bonæ fidei emptor dicat, si ignoret rem illam esse furtiuam, & credat non omnia, quæ alter vendit, talia esse: quando enim rumor est, aut vehemens suspicio illum multa vendere furto ablata, nefas est ab eo emere, nisi præmisso sufficienti examine constet emenți, alium iuste vendere. Sic *Mercado lib. 1. de contract. c. 20. f. 104. col. 2. p. Molin. to. 1. de iust. tract. 2. disp. 35. fine, 2. concl. f. 272. & f. 274 §. Tota hæc conclusio*, & in vtroque loco addit hunc emențem non posse dici possessorem bonæ fidei, & præter peccatum teneri debitam adhibere diligentiam; vt norit an res fuerit legitimè vendita: quod si nulla occurrat diligentia possibilis ad id cognoscendum, adhucque perseueret dubium, teneri partem pro dubij qualitate restituere.

28 2. Intellige eandem 5. & 6. conclusionem, nisi dubia fide acceperit aliquis iuste ab eo qui bona fide possidebat: tunc enim nec peccat, nec tenetur restituere, si apposita debita diligentia non inueniatur rem esse alienam, sed idem dubium perseueret, verbi gratia, si quis sibi persuadeat mancipia Guineæ communiter iniuste ad seruitutem redigi, quamuis iustè non possit emere, vel dono accipere, dum possidentur à capientibus; at vbi ab alio qui id ignorans bona fide emit ab asportantibus, possidentur, potest licitè emere, teneturque nisi, vt veritatem assequatur, si spes moralis sit fore vt assequi possit; & si diligentia præmissa quando est possibilis, non constet iniustè esse captũ mancipium, potest iustè possidere. Ratio est, quia succedit in iure quod alter à quo emit, habebat, is autem iustè possidebat, quia cœpit bona fide possidere, & in dubio potior erat eius conditio. Quod si dicas possessionem esse pro mancipij libertate: dico respectu asportantium, id verum esse, non autem respectu eius qui bona fide emit. Sic *P. Molin. to. 1. de iust. tract. disp. 36. concl. 1. & 3.*

29 3. Intellige eandem 5. & 6. conclusionem, nisi dubitans an res sit furtiua, emat, vel dono accipiat animo quærendi verum dominum, vt ei restituat. Tunc enim non peccat, cum vtiliter agit eius negotium. Sic *Medina. C. de rest. q. 10. §. Aliter tamen videtur in præsenti, Con. reg. Peccatum, 3. q. init. n. 4. Bannes. 2. 2. q. 62. a. 6. dub. 5. concl. 1. Salon eod. a. 6. controu. 4. concl. 1.* qui bene addit cum *Bannes*, teneri domino comparenti restituere, deducto pretio quo emit. Cum enim vtiliter rem domini gesserit, non est æquum vt damnum amissionis pretij subeat, & si dominus non compareat, tenetur in pios vsus conuertere, si rem esse alienam sciatur, deducto tamen pretio, cum id possit à vero domino petere. Sic *D. Ant. 2. p. t. 1. c. 12. §. 16. Rosel. Restit. 7. n. 18. Salon ea contr. 4. concl. 2.* Et confert quod communiter tradunt DD. in materia de restitutione, de accipiente à fure cognito, animo restituendi vero domino, dicunt enim posse pretium deducere: nedũ de dubitante id dicent.

Demum id obseruandum est, quamuis in dubio melior 30
sit possidentis conditio, at quando sunt diuersæ opiniones circa aliquam rem, non tenetur Doctor de illa re consultus, aut iudex fauere possidenti: quia tantum in dubio melior est possidentis conditio: consulens autem, vel iudex non est dubius, sed probabiliter opinatur. Constat etiam, quia in rebus moralibus, iuxta communem sententiam, satis est amplecti opinionem probabilem.

SVMMARIVM.

Verum in aliis virtutibus à iustitia, melior sit possidentis conditio, proponitur opinio negans n 31 & secunda vtior, n 32. & ibi. de dubitante de voto vel vsu rationis, vel animo se obligandi, remissiùs.

An certus se vouisse, dubitans de vouendi modo, vt an vouerit castitatem vel se non fornicaturum, aut non ducturum vxorem, vel an vouerit religionem in communi, vel tantum determinatam, vel si vouit castitatem, & religionem, an vouerit castitatem dependenter à religione, ad quid teneatur. & explicatur c Cum dilecti. de donation. & valet argumentum, de toto ad partem, 33.

Quid si aliquis potius credat se vouisse, 34.

Quid si se vouisse certo sciat, dubitat tamen num voto teneatur, quia dubitat, an materia vel finis sit legitimus, 35.

Dubitans an sit impositum præceptum, vel lex, an teneatur, 36.

Certus de præcepto, aut lege, & dubitans an hic & nunc obligetur ad quid teneatur, 37.

Dubitans an habeat ætatem requisitam ad ieiunium, ordines, vel beneficia, num teneatur ieiunare, vel possit ordines, vel beneficia suscipere, 38.

An possit pater irritare vota personalia, quando est dubium an emissa fuerint ante pubertatem, vel realia, quando est dubium an emissa fuerint in minori ætate, 39.

Dubitans an audita fuerit hora duodecima noctis, an possit si dies illa vel sequens sit ieiunii, edere carnes, comedere, vel si tũc edat, possit sequenti die communicare. Et quid si sit opinio, vel sint diuersa horologia vel dum sonat duodecima, ante vltimũ hora pulsum edit, 40.

Soluuntur argumenta, n. 41. Post quem inuenies alia summaria.

Quæstio III. Vtrùm etiam in materia aliarum virtutum, 31
extra iustitiam, melior sit in dubio conditio possidentis, atque ita ratione possessionis licitum sit practicè deponere dubium speculatiuum, contra illudque operari? Quidam neoterici negant, asserentes nihil prodesse liberatis possessionem, dubitanti an ratione temperantiæ, religionis, vel aliarum virtutum teneatur, ad hoc, vel ad illud. Probant 1. quia possessio est solius iustitiæ titulus. 2. quia alias dubitans de homicidio, non esset irregularis, contra *c. Ad audientiam de homic.* cum melior sit conditio possidentis immunitatem ab irregularitate. 3. quia hac disp. n. 9. diximus in dubiis esse præceptum sequi quod tutius est, iuxta *c. Iuuenis, de spons.* quod nunquam verificaretur, semper enim pro libertate possidente iudicandum esset. 4. quia alias in dubio nullum præceptum obligaret, cum semper possidentis libertatis conditio potior esset.

Sed vtius est in quacunque materia priorem esse in 32
dubio possidentis conditionem: quia possessio est titulus vniuersalis omnibus virtutibus, eo modo quo aliqua pars potentialis iustitiæ, vt obedientia Dei transcendit omnes virtutes. Et huius sent. sunt omnes DD. quos retuli lib. 1. dis. 9. n. 11. 12. & 13. asserentes dubium an votum emiserit, illo non teneri, quia in eo dubio potior sit conditio libertatis, quæ possidet: cum tamen votum non pertineat ad iustitiam, sed ad religionem: vbi etiam diximus an certus de voto, dubius autem de intentione se obligandi, teneatur voto. Eiusdem sententiæ videtur. *Nau. lib. 3. de rest. c. 4 dub. 4. in noua edit. n. 48.* vbi ait, in dubio meliorem esse possidentis conditionem maximè in materia iustitiæ: quare idem videtur sentire in aliis.

Hinc infertur 1. quid dicendum sit de eo qui certus est 33
voti, dubius autẽ qualitatis, seu modi vouendi, seu voluntatis se obligandi: vt vouit religionem, dubitat tamen an

religionem in communi: vel hanc specialem: vel vouit se ad nullam fœminam accessurum, dubitat an intellexerit de copula illicita, vel etiam licita. Similiter dubitat an vouerit castitatem, vel se non ducturum vxorem; vel vouit castitatem, & religionem, dubitat tamen, vtrum castitatem vouerit dependenter, aut independenter à religione. Quidam censent teneri hunc eligere quod tutius est, vt vouisse religionem in communi, vel castitatem, & cætera: ducuntur, quia voti interpretatio fieri debet in sensu maxime pleno, & maximè obligatorio: vt colligitur ex *c. Cũ dilecti, de donation.* ibi, *In contractibus plena, in testamentis plenior, in beneficijs quoque plenissima est interpretatio adhibenda*, vbi ex contextu constat ut mine beneficij intelligi quidquid diuino cultui dicatur, ibi enim agitur de quadam eleemosyna facta Ecclesiæ. Et ita circa prædictum exemplum de religione, docent *D. Th. 4. d. 38. q. 1. a. 3. quæstiun. 1. ad 6. & ibi Caiet. q. 2. vers. Insuper, Turrec. 17. q. 1. in sum. a. 4. ad 4 fi. n. 11. Ang. votum 3. n. 12* Et in alio exemplo de dubitante vtrum vouerit castitatem dependenter à religione, necne: tenent aliqui obligari ad id quod tutius est, & ita ad castitatem, siue ad religionem admittatur, siue non. Sic *Nauar. l. 3. cons. 1. 34. de voto, in 1. edit. cons. 4 fin. in 2. cons. 13.* Et in alio exemplo simili idem docent aliqui, dicentes eum qui vouit religionem, dubitat tamen, vtrum vouerit se professurum, teneri eligere se vouisse profiteri. Sic *Nau. cod. t. de voto in 1. edit. cons. 18. n. 1. in secunda, cons. 26. n. 2. Manuel 2. to. sum. c. 95. n. 6.* & docet *Nau. 161. n. 3.* verum esse, licèt hic potius credat se non vouisse profiteri. Sed verius est, fauendum esse libertati, vt in omnibus prædictis euentibus teneatur vouens ad id quod minus est. Sic colligitur ex *c. Ex parte, de cersibus*, vbi *glos. finalis* docet fieri pro vouente bonam interpretationem: & *Abb. n. 3. & 4.* ait, præsumi vouentem se minus grauare quàm possit. Item quia iuramentum restringendum est quantum fieri potest, vt minus obliget iurantem: vt docent *Abb. c. Cum clerici fine, de verb signif. Angel. Iuram. 4. n. 1. Sylu. Iuram. 3. q. fin.* Et probant, quia vbi tractatur de obligatione inducenda, est facienda interpretatio stricta, *l. Quidquid astringenda ff. de verb. oblig.* ibi, *l. Quidquid astringenda obligationis causa dictum est, id nisi palã exprimatur, omissum esse intelligẽdum est, aut certè secundũ promissorem interpretamur.* Et *l. Stipul. ista, §. Alteri ff. cod. t.* vbi verba contra stipulãtem interpretanda esse dicitur, & proinde in promittentis fauorem, ergo similiter dicendum est in voto. Præterea, quia æquitas petit: vt gratis oblata benignè exigãtur, præcipuè ab Eccles. vt habetur *d. c. Ex parte*, ergo à fortiori à Deo. Tandem, quia argum. de toto ad partem validissimum est, *l. Quæ de tota, ff. de rei vendic. l. Heredes mei §. cũ ita, ff. ad SC. Trebel.* quod enim est ius de toto quoad totum, est de parte quoad partem, vt ex multis probat *Eucrardus loco de toto ad partem, n. 1.* Sed quando voluntas dubia est de tota voti obligatione, dubitat enim vouens vtrum votum emiserit, ad nihil tenetur, vt dixi num. præcedenti, ergo quando dubitat de parte obligationis, ad illam non tenetur. Et huius sent. est *Angles floribus, 1. p. de ieiunio, q. 9. de abstin. à cibo, a. 1. dub. 2. concl. 3.* vbi ait vouentem ieiunare Quadragesimam, dubitantémque an intenderit se obligare eo modo quo seruat Ecclesia id ieiuninm, abstinendo à lacticiniis, non teneri eligere quod tutius est, & abstinere. Nec obstat *c. Cum dilecti, de donation.* adductum pro contraria sent. quia id verum est, quando agitur contra hæredem promittentis, aut legantis aliquid causæ piæ, vt si Petrus promisit Ecclesiæ calicem, eoque defuncto hæres dubiter an tanti, vel tanti valoris promiserit: debet fieri plenissima interpretatio: quia nihil detrahitur libertati promittentis, vel legantis, seu eius pietati fauetur plenissima interpretatione adhibita: sed tantum detrahitur libertati hæredis.

34 2. Infertur, si quis non dubitet, sed opinetur se vouisse, ita vt magna sit determinatio iudici ad hoc, teneri voto; si verò fuerit mediocris, diuidendam esse rem promissam: sicut de possidente rem quam opinatur, aut magis propendet esse alienam, diximus hac disp. n. 19. teneri diuidere pro dubij qualitate. quia maior iudicij determinatio etiam cum formidine, sufficienter compensat excessum possessionis, quam alter habet.

3. Infertur, certum de voti valore ex parte suæ libertatis, 35
dubitantem tamen an votum obliget ratione debitæ materiæ, aut finis, vel alicuius circumstantiæ tunc occurrentis, teneri voto: quia voluntas non possidet, cùm certum sit sua se libertate priuasse vouendo, sed votũ possidet. Præterea, quia in hac re totum dubium est in Dei fauorem; solum enim dubitatur an res promissa sit illi grata, ergo ea pars eligenda est, quam Deus qui creditor est, eligi vult: Deus autem eligit id quod tutius, & melius est, nimirum, ne in hoc dubio votum violetur absque dispensatione. Deinde, quia in simili dubio obligant leges, vt dicemus n. 37. Sic docent *Glos. c. Magna, de voto, verb. noluisti, & ibi Ant. n. 14. Host. c. Verum, de iureiur. super verb. Periurandi, Rosella Votum 5. n. 6. Ang. Iuramentum 6. n. 1. Sylu. Iuramentum 5. q. 1. initio. & fi. Tabiena, verb. Iurare, q. 20. Cotta in memorabilibus iuris verb. Fideiuss. indemnitatis, Nau. sum. c. 12. Hiss. n. 37. & 55. Latinè n. 37. & 54. Gutier. de iuram. 1. p. c. 72. n. 7. Gratian reg. 169. n. 9.* Et ex Theologis id supponit *D. Th. 2. 2. q. 89. a. 9. ad 3.* vbi dicit posse Episcopum dispensare, quando dubium est, vtùm materia iuramenti sit bona: & proinde supponit obligare, aliàs non esset necessaria dispensatio, & tenent *D. Ant. 2. p. t. 11. c. 1. §. fin. Sotus 7. de iust. q. 1. a. 3. ad med. vers. At verò iuram. Cordubasum. q. 247. Palacios 4. d. 38. q. 1. §. Alij verò labuntur, ver. 7. f. 825. Arag. 2. 2. q. 88. a. 2. vers. Tertium dictum, f. 976. col. 1. & q. 89 a. 9. vers. Dico 2 f. 1087. Manuel. 2. to. sum. cap. 94. n. 7. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 45. §. Dubitans de voto.*

4. Infertur, quoties dubium est, an impositum sit præ- 36
ceptum, naturale, diuinum, vel humanum de aliqua re, non obligari dubitantem: quia donec constet de præcepto, possidet voluntatis libertas: & idem dicendum est, quando post prudentem inquisitionem dubitatur, an hæc res comprehendatur sub præcepti verbis, quia perinde est, ac dubitare vtrùm de hac re lata sit lex. Sic *Enriquez lib. 8. de Eucharistia. c. 45. n. 3. in commento, lit. P.* Et conferunt Doctores idem asserentes de dubitante num votum emiserit, votum enim est quædam lex priuata.

5. Infertur, dum constat de lege, vel præcepto, dubium 37
autem est an in aliquo casu ratione necessitatis, aut alterius circumstantiæ occurrentis, eximatur aliquis ab obligatione, teneri lege, vel præcepto: quia lex tunc possidet, sicut n. 55. idem diximus de voto in simili dubio: & ita docet *Fr. Metina 1. 2. q. 96. a. 6. ad fi. prop. 3.* Hinc rursus infertur, non esse locum epicheiæ in dubiis, seruanda esse verba legis vt sonant: quia lex possidet. Sic *D. Th. 1. 2. q. 120. a. 1. ad 3. & 1. 2. q. 96. a. 6. ad 2. & ibi Caiet. init. Sylu. verb. Papa, q. dict. 2. Sot. l. 1. de iust. q. 6. a. 8. vers. Tertia verò conclusio non est, & vers. Ad rei huius intellectum, Metina, C. de ieiun. quæst. De his qui tenentur ad ieiunia.* Vnde dum *Sylu. proximè citatus, & Corduba l. 3. quæst. q. 13. ante regulam 1. f. 205. Enriq. l. 14. de irreg. c. 3. n. 3. comm. lit. X.* dicunt in dubiis esse locum epicheiæ, intelligendi sunt non de dubio æquilibri, sed de formidine, quando scilicet est probabile iudicium, licet cum formidine opposita, vt benè *Sotus cod. vers.* ad rei huius intellectum. Similiter quando dubitatur an præceptum sit derogatum alio præcepto, vel consuetudine, vel sit dispensatum, non licet contra præceptum facere: quia lex possidet.

6. Infertur, eum qui facta sufficienti diligentia, dubius 38
adhuc est, an expleuerit 21. annum, non teneri ad ieiuniũ. quia tunc non est possessio pro præcepto ieiunij, id enim tantum ligat eos, qui eos annos nacti sunt: sed est possessio pro libertate, & dubium de præcepto. At verò si dubitat an habeat legitimam ætatem ad ordines, vel beneficia, vel ad alium actum, requisitam: tunc possessio est pro præcepto, & sic illud seruandum est, donec constet de ætate.

7. Infertur, quid dicendum sit, dum aliquis adhibita suf- 39
ficienti diligentia dubius est, an expleuerit annos pubertatis

tatis, vel vigesimumquintum annum, vel impubes vouerit votum personale, vel reale ante vigesimumquintum annum vtrum pater possit irritare huiusmodi vota? Et videtur non posse 1. quia videtur votum possidere, cum obligatio voti ante, vel post illam ætatem, certa sit: libertatio autem est dubia. 2. quia dubitans an contractus tempore, minor fuerit, ius non habet rescindendi contractum, nisi se minorem fuisse probet: vt constat ex *l. Si minorem, C. de in integr. rest.* vbi, *Si minorem te cum contraberes, ostenderis*: vbi *Gloss. verb. Comprobatum*, dicit præsumi in dubio tempore contractus fuisse maiorem, & quærit cum aliquando fuerit minor, cur non semper minor præsumitur: & respondet ideo esse, quia solo temporis tractu maior efficitur idem docent *Paul. cons. 53. vol. 2. Rebuff. de const. Gallia*; 2. *to. tr. de rest. a. 1. gl. 3. n. 3. Masc. de probat. conc. 1062. n. 1.* Cuius ratio est, quia possessio est pro eo cum quo contraxi, & cui ex meo contractu ius acquisitum est, qua in dubio spoliari non debet, contractu rescisso: ergo cum similiter in nostro casu possessio sit pro voto, iusque acquisitum sit Deo, non poterit irritari. Sed dicendum est posse patrem irritare. Quia licet vouens possessionem non habeat suæ libertatis, habet tamen pater possessionem iuris, ne filius impubes independenter à sua voluntate emittat votum personale, & ne minor 25. annis emittat votum reale, possit eique potestatem irritandi huiusmodi vota: ergo dum est dubium de hac pubertate, vel minori ætate, non debet pater sua possessione priuari. Et confirm. quia in dubio an res sit aliena, melior est conditio possidentis, sed voluntas impuberis quoad personalia vota, & minoris quoad realia, est aliena, & pater possidet: vt optimè explicuit *D. Tho. 2. 2. q. 88. a. 8. corp. & ad 1.* hac ratione probans filios, & subditos non posse voto se astringere independenter à patre vel superiore, quia vouent de aliena: ergo cum pater possideat hanc voluntatem, seu potestatem in illam, antiquiórque sit sua possessio, & iure naturali, ac diuino conueniens, vt bene explicant *Sotus 7. de iust. q. 3. a. 1. paulo post. princip. & Arag. 2. 2. q. 88. a. 8. ante 4. concl.* in dubio an hæc voluntas sit adhuc aliena, necne non debet sua antiquiori possessione, propter nouam voti possessionem respectu vouentis spoliari. Tandem, quia hac ratione in dubijs obtemperandum est superiori, *cap. Quid culpatur 23. q. 1.* ne in dubio superior spolietur authoritate, & potestate in subditum, ergo similiter in hoc dubio non est spoliandus pater irritandi potestate. Immò quando filius opinaretur se tempore pubertatis vouisse, si opinio non esset vehemens, sed cum magna formidine, & probabilibus oppositis coniecturis, adhuc posset pater irritare; nam propter huiusmodi opinionem non est pater priuandus potestate sua, sicut propter similem opinionem nullitatis matrim. non est negandum debitum spoliando alterum coniugem iusta possessione: vt dicemus hoc 2. l. disp. 44. n. 5. Nec obstant argumenta opposita. Non 1. quia licet respectu vouentis possideat votum, at possessio patris antiquior est. Nec obstat 2. dispar enim est ratio quia est possessio ex parte contractus, & eius cui est ius acquisitum, & non alia possessio antiquior, & posse rescindi contractum est fauor, ac priuilegium minoris ætatis, non autem eo quod sit dispositio de re aliena: quare volès gaudere illo priuilegio, ac beneficio, & eximi à communibus contractus legibus, debet probare se esse minorem: at in nostro casu læditur possessio patris, eiusq; in filiũ potestas, & disponitur de re patris, qua in dubio spoliari nõ debet: & nõ est tantũ fauor filij, sed fauor paternæ potestatis.

40 Vltimò infertur, dubitantem an audita fuerit hora noctis xii. & edentem, vel bibentem, non posse die sequenti ad Eucharistiam accedere: tum quia nulla est possessio ex parte illius, vt in dubio eius conditio potior sit: tum etiam, quia possessio est ex parte præcepti communicandi seruato ieiunio naturali, & in dubio vbi nulla possessio alicui fauet, amplecti debet quod tutius est: vt dixi hac disp. n. 9. Poterit tamen hic dubitans edere carnes, licet dies sequens sit ieiunij, quia possessio est ex parte libertatis, & dubium est an tunc sit præceptum; itaque non est dubium an excusetur à præcepto, sed an sit præceptum, & in dubio, dum de præcepto non constat, fauendum est libertati: vt dixi n. 39. Dixi, quando dubitat: quia si rationes probabiles efficiant assensum opinatiuum, licet cum formidine alterius partis, quod xii. non sonuerit, potest cõmunicare die sequenti. Contrarium tamen dicendum esset, si hodie esset dies ieiunij, & dubitem an sonuerit hora xii. noctis, non enim possum cœnare: quia possessio est pro præcepto, cum constet hodiernam diem esse ieiunij, & dubitetur an transacta sit. Quod si diuersa sint horologia, & aliquorum sonuerit hora xii. aliorum verò non, potest qui tunc soluit ieiunium naturale, communicare die sequenti, & siue illa dies, siue sola sequens sit ieiunij, poterit dubitans cœnare, vel edere carnes: vt dicebat *Frater Met.* quem refert & sequitur *Vega, l. 3. Summa, casu 213.* quia est, veluti si essent duæ rationes, vel opiniones probabiles: licet enim vtram illarum amplecti. Tandem si esset vnum horologium, & vbi cœpit sonare xii. aliquis biberet, licet quando sonet vltimus pulsus duodecimæ, desiisset bibere, non posset die sequenti communicare: quia cum primus pulsus horæ sonat iam est hora expleta & horologium tantum est testis id indicans, & si diuersi pulsus sint, id euenit, quia nequit vno pulsu hora xii. indicari: sicut indicatur hora prima vno pulsu.

Ad argum. proposita n. 31. respondetur ad 1. negando antecedens, vt dixi n. 32. Ad 2. dico, esto, in eo dubio irregularis sit (quod aliqui negant) nihil facere contra nos: quia cum irregularitas sit ex iure humano: placuit Pontifici in ordinum reuerentiam, vt in hoc dubio ab ipsis abstineretur, non obstanti possessione. Ad 3. negantur nunquam verificari, quia siue quis possideat, siue non, tenetur dum practicè dubius manet, sequi quod tutius est: nos verò asserimus possessionis fauorem sufficere, vt dubitans speculatiue, possit practicè deponere dubium, & sequi partem minus tutam, suæ possessioni fauentem. Ad 4. negatur sequela, quia (vt dixi n. 37.) aliquando possessio est pro præcepto, & tunc in dubio obligat. 41

SVMMARIVM

Matrim bona fide vtriusque coniugis inito, si alter scrupulum habeat potest reddere, petere, & quando sit scrupulus, & quando sufficiens ratio dubitandi & quid si practicè dubitat. 42.

An dubitans de valore huius matrim bona fide vtriusque initi possit petere, & reddere: referuntur quatuor sententiæ. n 43. & tripici sequenti: & an excusetur in hoc dubio coniux reddens debitum ob. Ecclesiæ præceptum, vel ex natura rei. 45.

Opinio authoris, & quid si nulla diligentia adhiberi possit ad vincendum dubium 46.

An coniux hic dubitans possit reddere priori bimestri ante matrimonij consummationem. n 47. Et quid si alter coniux sit adulterus. n. 49.

Lite mota de matrimon. nullitate, an interim restituenda sit vxor, vel quid agendum in foro externo, & quid in interno quoad debitum coniugale, & quid si diuerse late sint sententiæ, alia pro matrimonio, alia contra n 50. Et explicatur cap. Literæ, cap. Ex transmissa, & cap. Ex conquestione, de restitut. spoliat.

An lite pendente teneatur vir vxorem alere. 51.

Quid dicendum, si alter coniux asseueret alteri se non consensisse n. 52. Et vbi, quid si asserat se laborare impedimento occulto, propter quod matrimonium fuit nullum.

Soluuntur argumenta, & explicantur cap Laudabilem de frigid. & maleficiat. & quidam motus Pii V. de indul. 53.

Post. n. 53 inuenies alia summaria.

Quæstio IV. Vtrùm matrim. bona fide vtriusque coniugis inito, alter dubitans de eius valore, possit petere, & reddere: Quando scrupulus est ex leui & temeraria credulitate ortus, potest scrupulo deposito, consilio sui pastoris petere, & reddere. habetur expresse *c. Inquisitioni, ae sent. excom.* vbi *gloss. verb. Leui*, inquit, vt, quia audiuit à leuibus, quibus credere non tenebatur. Et *vers. probabili*, dicit probabilem dubitandi causam esse, si vidit virum cum consanguinea in locis suspectis, & hora suspecta, solum cum sola ante matrimonium, vel quia publicè dicitur, & idem de viro, si ita vidit vxorem cum consanguineo, ante matrim. De qua re quando sit iusta dubitandi causa, vel credendi matrimonium esse nullum, dicam latius infra disput. 45. 42

Et quamuis textus dicat consilio proprij pastoris deponendum esse scrupulum; idem intelligo de consilio cuiuscumque viri docti. Si verò coniux practicè dubitet, manifestum est manente eo dubio practico, nec reddere, nec petere posse, quia cum dubium hoc permanet, illicitum est operari: vt probaui hac disp. n. 6.

43 Tota ergo difficultas est, an licitum sit deponere hoc dubium speculatiuum, nec practicè dubitare, ratione possessionis, quæ est pro matrimonio, & ita reddere, & petere debitum? Quadruplex est sent. 1. ait nec reddere, nec petere posse. Prob. quia agere contra conscientiam dubium, est illicitum. Et si dicas id esse verum, quando conscientia est dubia practicè, secus quando speculatiuè: vt hîc contingit. Contra, Petrus est certus speculatiuè, non posse accedere ad non suam. & dubitat an hæc sit sua, ergo dubitat an possit ad hanc accedere, & ita practicè dubitat: & proinde aget contra conscientiam practicè dubiam, reddendo, vel petendo. Et confirmatur, hic dubitat an accedat ad suam, ergo dubitat an fornicetur, fornicatio enim est accessus ad non suam, sed dubitans in accessu, an fornicetur, dubitat practicè: ergo & 2. confirm. benè infertur accedit ad non suam, ergo fornicatur: antecedens est sibi dubium, ergo & consequens: & ita accedit dubitans an fornicetur, & consequenter peccat lethaliter, quia practicè dubitat. 2. principaliter prob. quia hic exponit se manifesto fornicationis periculo, cum fornicatio sit, si non sit sua vxor. 3. quia prælato iubente detegere crimen fratris, non tenetur subditus dubitans an iure præcipiat, obedire, non obstante prælati possessione, ergo coniugi possidenti non tenetur alter coniux dubitans reddere. Vltimo, quia crucifixum apparentem tenetur dubitans an sit dæmon, non adorare: ergo dubitans de valore matrimonij, tenetur prorsus ab illius vsu abstinere. Huius sent. videtur *Soto 4. d. 30. q. 1. §. Sed de facto est maior altercatio:* & eam tenent *Altisiodor. 3. p. Summæ, tr. vlt. c. 2. vers. Ad secundum dicendum, Adrian. 4. de rest. 4. de præsc. § Instabis forsasse subtiliter, in parvis volum. fol. 162. col. 2. & quodlib. 1. a. 1. v. Ad secundum, d. c. Dominus. fol. 38. col. 1. Med. C. de restit. q. 17. col. 4. vers. Ad tertiam, ex c. Dominus, in priori fol. ad illum textum, Petr. de Soto lect. 2. de matrim. paulo post princip. Brunel. de sponsalibus, concl. 34. n. 8.*

44 II. Sententia docet posse petere & reddere. Probatur ex *c. laudabilem, de frig. & malefic.* vbi decernitur dubitantes post initum matrimonium, de impotentia, posse triennio experiri petendo, & reddendo: at eo ipso quod dubitant de impotentia, subinde dubitant an matrimonium sit validum. 2. Quia id videtur definire Pius V. in quodam motu proprio, relato per *Veracruz 3. par. speculi argument. 18.* fuit enim Pontifici propositum multos Indos fidem suscipientes, mansisse adhuc cum vxore vltima, nondum certos de prioris obitu, nec eam inuenire potuisse: & definit Pontifex eos in matrimonio cum vltima, quæ fidem suscepit, mansuros esse & posse petere, & reddere: ergo cum dubius est matrimonij valor, vtrumque licet. Sic tenet *Ledesma 2. p. 4. q. 8. art. 4. dubio 6. f. 68. fi. & sequenti*, si attentè legatur, quamuis enim ex mente Conradi videatur loqui, at clarè suam explicat sententiam: eandem tenent *Angles Heribus, 1. p. de matr. q. 11. de impedimento ordinis, a. 3. dubio 5. & 6. f. 596. Vega. lib. 4. Summæ, casu 47.* & quidam alij, teste *Palacios 4. d. 36. disp. 1. f. 798. col. 2. vers. At sunt qui latiorem.*

45 III. Sent. docet dubitantem de matrimonij valore, bona fide contracti, non posse petere, teneri tamen reddere. Probatur 1. ex *c. Dominus, de secund. nup. & c. Inquisitioni, de sentent. excommun.* vbi expressè hoc definitur. Sed respondent authores 2. sententiæ, intelligi hos textus, quando alter mala fide cõtraxit. Sed licet *c. Dominus*, in eo casu loquatur: at *c. Inquisitioni*, expressè loquitur, quando bona fide: & ita distinguitur ibi, quando est verum dubium, quando scrupulos: Aliter respondent *Adrian. Med. 6. Brunel.* allegati nu. 43. pro prima sent. scilicet procedere hos textus in fòro externo. Sed hæc solutio sustineri non potest. quia *c. Inquisitioni*, sermo est de dubio, quod conscientiam pulsat: & ita quando leue est, conceditur recursus ad pastorem, ergo sermo est in foro conscientiæ. Præterea, constituitur ibi differentia, an leui, vel probabili causa credat coniux: quod ad forum externum nihil refert, sed tantum probare possit, necne. Deinde quia *Lucius 3. d. c. Dominus*, non scribit ad Iudices fori externi, sed ad Christianos apud Saracenos captiuos, vt ex subscriptione apparet, ergo consulit eorum conscientiis, ibi enim nec lites, nec tribunal circa matrimonia esse potest. Demum, quia idem seruatur in vtroque foro, quando externus non ducitur ex falsa præsumptione, vt dixi libro 1. disputatione 5. numero 20. cum ergo in vtroque foro idem dubium sit de matrimonij valore, idem censendum est, Probatur hæc sententia communiter, quia duobus præceptis, aut malis occurrentibus, ita vt necessarium sit alterum eligere, minus est eligendum, *cap. Duo mala, 13. dicto capitulo Nerui, 13. d.* & consulit *Arist. 2. Ethic. c. nono*, explicat optimè *Sepulueda dialogo de ratione dicendi testimoniumc. 9.* Et ratio est, quia cum nullus possit esse perplexus vinculo peccati, ad vtramque partem, si necessarium est alterum eligere, potest licitè id facere: ratio autem rectè dictat vt minus eligatur. Et hoc principio probatur dubitantem teneri reddere, quia periculum maioris mali est in non reddendo, quàm in reddendo: maius enim peccatum est contra matrimonij fidem, debitum negare quòd est iniustitia, si talis verus coniux, quàm fornicatio, quæ castitati aduersatur, si non sit verus coniux, ergo in hoc dubio eligendum est minus malum, reddendo debitum. Insuper ex eodem principio probatur non posse petere, quia ex petitione debiti imminet fornicationis periculum, si non sit verus coniux, ex non petitione autem nullum, cum liberum sit petere, ergo tenetur eligere non petere. Quòd si obiicias, hanc rationem tantum probare, quando dubius est matrimonij valor ob alia impedimenta, præter prioris matrimonij impedimentum, eo quod non satis constet de prioris coniugis obitu; tunc enim nihil probat, quia maius est periculum in reddendo, est enim incontinentiæ contra castitatem, & contra prioris matrimonij iustitiam, periculum: quàm in non reddendo, in quo solum est iniustitiæ periculum. Sed dicendum est adhuc esse maius malum, non reddere non quia sit contra plures virtutes, seu quia in dubio melior est possidentis conditio, & ita coniugis possessio bona fide, tantæ est efficaciæ, vt nulla fiat iniustitia priori cõiugi non possidenti, sed reddatur debitum huic possidenti: ratione ergo possessionis cessat iniustitia contra priorem coniugem, & solum manet incontinentiæ periculum reddendo, quod minus malum est, quàm iniustitia admissa, non reddendo, Et confirmatur, quia iniustitia contra priorem coniugem est dubia, contra præsentem autem, cum possideat, est certa, in dubiis autem malum incertum præfertur certo. Adde maiorem iniustitiam admitti contra coniugem, illi negato debito, quàm adulterio, sicut grauior iniustitia furti est, omnino negare alicui vsum rei propriæ, quàm alris esum permittere inuito domino. 3 probatur, etiam adhibita diligentia, si idem dubium perseueret, non licere petere: quia adhuc vrget ratio prædicta, quod in petendo, fornicationis periculum, in abstinendo autem, nullum versetur. Et confirm. quia ante adhibitam diligentiam dubium speculatiuum veritatis matrimonij obstat, ne liceat petere: ergo cum idem maneat post eam adhibitam, non licebit petere. Hanc sententiam sustinent ex Theologis, *D. Th. 4. d. 38. fi. in ex. litera Magistri. D. Bonau. in ead. expos. ad fin. D. Ant. 3. p. s. 1. c. 9. vers. Secundo mira, Conrad. tr. de contract. lib. 9. vlt. concl. 3. Pet. de Soto lect. 9. de matr. fi. Led. 2. p. 4. q. 54. a. 4. f. 473. col. 2. iunct. f. 472. col. 4. Fr. Merina 1. 2. q. 19. a. 6. f. 305. col. 1. prop. 1. fi.* iuncta *concl. 4. vers. Rursus patet, Cordub. l. 3. qu. q. 8. f. 195. col. 1. fin. & seq & q. 5. prop. 2 fi. f. 172. § Et contra so autem, & sum. q. 25. punct. 3. f. 117. Philiarc. de offic. sacerd. t. 1. p. 2. d. 2. c. 9. Petr. de Led. de matr. q. 43. a. 1. dub. 2. Salon 2. 2. q. 61. tract. de dominio, ad fi. f.* 596.

396. *Palac.4.d.31.disp.1.f.798.col.1.vers. At verò quidquid sit, Barth.a Led.de matr.dub.20.concl.2.* Et ex iurisperitis, *Antonius.c.Dominum, de secund nupt.n.3.& ibi Præpos.n.3. Syn.e Matrim.d.9.1.3.dict. ..Nau.sum.c.12.Lat.& Hisp.n.* 54. idem licet obscurius, *Lat.n.82.Hisp.n.81.& c.16.n.40. & seq. Ant. Cucus l.5.inst. maior. t.12.num.* 232. idem videntur tenere alij, qui distinguentes an bona, vel mala fide contractum sit matrimon. dicunt teneri coniugem dubitantem reddere, non tamen posse petere: hi sunt ex Theologis, *Palud.4.d.36.q.2.a.2.concl.4.n.14.& a.3.init. n.16. D.Ant.3.p.t.1.c.3.§.2. Medina C.de rest.q.17.col.4. v.Ad tertium, ex c.Dominus..ibi*, ipsa autem quandiu in cõscientia dubia est, tenetur abstinere: iuncta *col.5.vers. Inde patet quarter*, vbi dicit durante eo dubio debere reddere. Et illam partem, nempè nunquam posse petere etiam superiore præcipienti docet *Nau.lib.2. de rest.c.3.dub.12.in noua edit.n.255.& l.3.c.1.dub.* 13.*n.* 236. Et iurisperitis indistincte docent teneri hunc reddere, & non posse petere, *Angel. e Matrimon.3.imped.4.n.8. Couar.4.decret.2. p.c.7.§.2.n.9. Greg.lop.l.3.t.1.p.4.verb. Con ella. Gratian. reg.227.n.19.* Et ex his aliqui asserunt etiam impensa sufficienti diligentia, manente eodem dubio non posse petere: ita sunt *Nau.sum.Hisp.c.22.n* 81. *Cordub.l.3.quæstion.q.8. f.185.col.1 fin.& seq. Salon.Petr.de Led.Barth.a Led.proximè pro hac sent.cit.* Obstat *Paludanum*, *4.d.36.q.2.a.3. init.16.& D.Anton.3 p.t.c.3.§.2.* affirmare, excusari hunc dubitantem reddendo debitum, propter Ecclesiæ præceptum, *c.Inquisitioni, de sent.excommun.* & eo præcepto nõ stante minimè excusari, & potest probari, quia stat vt præceptum faciat licitum, id quod ante præceptum illicitum erat, vt subditis non licet adire bellum, de cuius iustitia dubitant, ante superioris præceptum, quo tamen imposito, licet. Sed fallunt: quia in iis quæ intrinsecè mala sunt quale est accedere ad non suam, nihil Ecclesiæ præceptum quod antea illicitum erat, potest facere licitum: & ideo *d. c.Inquisitioni*, definitur coniugem certum de impedimento, non posse reddere Ecclesia cogente. Id tamẽ fatendum est satis esse Ecclesiæ definitionem, vt possit formari iudicium, quo reddere liceat, quamuis rationes non suppeditent: cum errare non possit circa mores toti Ecclesiæ generales. Et tandem *ipse Palud. & D. Anton.* ibi, asserunt, posse dici adhuc non stãte eo præcepto, teneri coniugem, dubitantem reddere. Nec obstat argumen. in ipsorum gratiam propositum, quia præceptum illud superioris non facit licitum, quod antea ex se illicitum erat: sed facit quiescere conscientiam subditi, qui præsumere debet in eo dubio melius superiorem excussisse iustitiam belli, sicut cum vir doctus consulit aliquid esse iustum, prius dubitanti: quare si dubito constaret superiorem dubitare de belli iustitia, non liceret eius præcepto acquiescere. At in nostro casu matr. valor dubius est etiam ipsi Ecclesiæ.

46 IV. Sent. docet, ante diligentiam adhibitam ad assequendam veritatem, teneri coniugem dubitantem reddere, non tamen posse petere: ea tamen sufficienter adhibita posse reddere, & petere. Prior pars, in qua hæc sent. conuenit cum præcedenti, probatur rationibus illius. Et insuper probatur, quia dubitans an res sit sua, quamuis retinere possit, non tamen potest vti, donec veritatem inuestiget: vt dixi hac disp.n.21. ergo non potest petere debitum coniux dubitans, quod est matrimonio vti donec diligentiam adhibeat. Sed obijcies similiter probare non posse, tunc reddere, nam est etiam vsus matrimonij. Sed respondetur esse vsum matrimonij, non dominij, sed seruitutis & quia alter omnino bona fide possidet, & potest omnino vti matrimonio, ideo hic tenetur reddere, id enim non est propriè vsus matrimonij, qui actionem dicit, sed potius pati, ne iniustè spolietur alter possessione: petere autem est proprie vsus matrimonij, & actus dominij, ac proinde tunc non licet. Probatur verò posterior pars, possessor bonæ fidei si dubitat rem esse alienam, & facto sufficienti examine, nequit dubium vincere, potest non tantum rem detinere, sed illa etiam vti: vt latè probaui hac disp.nu.22. ergo coniux dubitans, si præmiserit sufficiens examen: & adhuc dubius maneat, poterit vti matrimon. petendo, & reddendo. Hoc argumentum maximè contorquet aduersarios, & ideo varias excogitant solutiones: quidam negant consequentiam, quia possessio tantum præualet in materia iustitiæ, hic autem est periculum incontinentiæ, si non est coniux. Sed hanc opinionem reprobaui satis, hac disp.n.32. Alij verò respondent negando conseq. quia possidere rem alienam, & illa vti, non est ita intrinsecè malum, vt nequeat ex aliqua causa honestari, at accedere ad non suam, nunquam potest esse honestum. Sed hæc solutio nihil valet, nam idem probaret de redditione debiti, quæ si fiat alienæ, est intrinsecè mala: sed hoc non obstanti, & in casu dubij, licita: ergo idem erit de petitione, post factam diligentem inquisitionem. Alij respondent, non esse simile: quia nulla lex potest corporũ dominium transferre, at aliarum rerum potuit dominium, & vsum transferre: & ita permisit earũ vsum in eo dubio. Sed contra, quia sublata omni lege positiua, iure naturali licet vti re bona fide possessa, in dubio quando præmittitur sufficiens examen: vt rationes allatæ n.22. latè probant. Alij respondet in aliis consumptibilibus posse adhiberi remedium restituendo vero domino comparenti, & ita nullum versari periculum in earum vsu, at petens debitum exponit se periculo vtendi re aliena, absque vllo remedio. Sed contra, quia hoc etiam procedit in debiti redditione. Cum ergo nulla solutio satisfaciat, & congrua discriminis ratio assignari valeat, licebit adhibita diligentia matrimonio reddendo & petendo. 2. prob. quia præmissa sufficienti diligentia cõiux habet inuincibilem ignorantiam, ergo, excusatur à culpa, petendo: antecedens probatur, quia inuincibilis ignorantia est quæ sufficienti diligentia vinci non potest, licet veritas non innotescat. 3. quia durissimum est compellere culpæ immunes vitam cœlibem ducere, vt compellerentur, qui bona fide contraxere, & postea ambo dubitant: neuter enim posset absque culpa lethali petere. Hanc sustinent: *Soto l.4.de iustit.q.5.a.vltimo.ad fin.& 4. d.27.q.1.a.3.vers. Immò verò & d.37.q.vnica, art.5.ad fin. vers. Dum verò coniugatus: Ledesma 2.p.4.q.18.ar.1.dub. 14.f.131.col.2.fine, & sequenti, Veracruz.1.p.specu. ar.* 42. *concluf.3.& 3.p. art.* 18. *concluf.* 5. referens idem tenuisse *Victoriam. & art.13.fi. Enriq.lib.12.de matr. c.6.n.5.& 7. Lud. Lop.1.instrutt.in editione, cap.*197.§. *Sed si inquirat, & 2.p.de matrim.cap.*39.*fol.*1056 *fine, & sequenti*, & sustinet tanquam valdè probabilem *Manuel.1.to.sum.2.edit. cap.*243.*n.* 4. & refert *Victoriam, Cano, Penna, Gallo* reputasse eam probabilem: & *tenet Bannes 1.2.q.62.art.6.dub. 5 concluf.* 4. & videtur tenere *Tabiena Matrimonium 4: q.11.n.*13. vbi sic ait; si audiuit à fide dignis subesse impedimentum, tenetur reddere, donec sciat veritatem, & non petere, nisi veniat in coniecturam contrariam, vel dubium: vbi videtur sentire ante debitum examen posse reddere, illo autem præmisso, adhuc manente dubio, etiam petere.

Sit conclusio, duæ priores sententiæ sunt improbabiles. III. est valde probabilis. IV. autem est cæteris probabilior. Idemque dicendum est, quando moraliter est impossibile adhibita deligentia posse vinci dubium, tunc enim potest coniux dubitans reddere, & petere: quia militant eædem rationes, & quia frustra ea diligentia adhiberetur: & vt dixi n.12. non tenetur possessor bonæ fidei, in hoc casu, eam præmittere, sed potest vti re quam esse suam dubitat. 47

Obseruandum est, si sustineatur tertia sentent. etiam facto examine: & si sustineatur quarta, ante præmissum examen non posse coniugem dubitantem reddere debitum priori bimestri post initum matrimonium, si nondum consummatum sit. Quia si probabimus n.45. teneri reddere in hoc dubio, ne se exponat periculo iniustitiæ, negando debitum: & quia alter ratione possessionis habet ius iustitiæ ad petendum, sed illo bimestri nulla est iniustitia negare, nec alter ius petendi habet, vt latè probaui hoc 48

2.lib.disp.24.n.25.ergo tunc non licet reddere. Et confir. quia tunc nullum est iniustitiæ periculum, negando debitum: est autem periculum innocentiæ, concedendo, ergo tenetur non reddere. Amplectendo autem quartam sent. nostram, examine præmisso sufficienti, licebit etiam intra illud bimestre reddere, & petere: quia iam licet omnino vti re possessa, nec vsus ille innititur illi rationi, quod sit debitus ratione possessionis alterius, quia tunc, nunquam etiam præmisso examine, liceret coniugi dubitanti petere, cum non sit debitum, sed voluntarium, sed innititur huic fundamento, quod adhibita diligentia licitus sit vsus rei alienæ in dubio.

49 Hinc infertur, idem dicendum esse si alter coniux adulterium admittat, & est notum coniugi dubitandi, nec reo eiusdem criminis, tunc enim coniux dubitans nec potest petere, nec reddere, retenta 3. opinione: non petere, quia dubitat: non reddere, quia hoc solum licet ratione possessionis, & iuris iustitiæ, quod habet alter ad petendum: quod ius amittit adulter, existente altero innocente. Sed iuxta nostram quartam sent. hoc verum est ante præmissum sufficiens examen: eo autem præmisso poterit petere, & reddere: quia tunc non innititur hoc ius possessioni alterius, sed propriæ, ratione cuius licitum est plenè vti re bona fide incepta possideri, non obstante dubio postea consurgẽdi, quod debita negligentia vinci nequit.

50 2. Infertur, quid dicendum sit, dum mota est lis inter coniuges de valore matrimonij? Et quidem si de foro externo agitur: *Inn.3.c.Literas, de rest.spons.* quærit, an tunc restitutio facienda sit ante probationem: & relatis opinionibus, decidit, si probationes non offerantur incontinenti, restitutionem faciendam esse quoad cohabitationem, & torum: illis verò incontinenti oblatis, fieri restitutionem quoad cohabitationem, non autem quoad torum, (incontinenti autem offerri credo, si intra triduum offerantur: vt latè probaui lib.1.disp.15.n.14. Grauis tamen est difficultas, an hæc restitutio procedat, quando lib. mouetur de matrimonij nõdum consummati valore. Nam aliqui dicunt tunc non esse locum huic restitutioni, quia potest alter coniux religionem ingredi, *c.Ex publico, de conuers.coning.* Præterea quia *c.Ex conquestione, de rest.spoliat.* ponderatur copula ad hanc restitutionem: idem *c. Ex transm. eod.t.* ibi, *Mandamus quatenus si vobis constiterit, quod præfata mulier prædicto militi legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita ipsam ei restitui faciatis,* & ita tenet *ibi gl.verb.Et ab eo cognita. Hoc ibi, super eod.verb.Inn.c. Ex parte, n.4. de rest.spol. Io.And.ibi n.6. fi.7.& 8. Card.ibi n.5. oppos.1. Bald.c. penul.n.5.& 8. de probat. Anchar.c. Ex transmissa, n.1. Dom.cons.24.n.3.* Sed alij melius distinguunt si, si petatur integra restitutio nimirum etiam quoad copulam, non concedunt si matrimonium nondum consummatum sit: quia graue damnum pateretur fœmina, postea declarato inualido matrimonio: at quoad cohabitationem, & alia ob equia præter copulam conceditur, cum ius habeat alter coniux ad hæc matrimonio nondum consummato & prob. etiãm ex *c. Ex parte, de rest. spoli.* ibi. *Restituì nequaquã debeat, vt pote nullo iuris seu possessionis cõmodo destituta, cũ per solam traductionem, quam non præcesserũt sponsalia: vel cõsensus legitimus, nec fuerũt etiam subsequuta, nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractum:* ergo contrario sensu, secus esset, si vinculum matrimonij esset contractum: nec textus in oppositum adducti aduersantur ponderant enim copulam, quando agitur de plena, & omnimoda restitutione. Nec obstat poss. coniugem tunc ingredi religionem: quia dum non ingreditur, ius habet alter coniux ad prædicta obsequia. Huius sent. clarè videntur *Host.d.c. Ex parte super verb Causam poss. matr.& Ant.d. c. Ex transm.n.* 2. vbi aiunt ad plenam restitutionem probandum esse matrimon. & copulam: videntur ergo sentire secus esse, quando non petitur plena restitutio. Et tenent expresse *Abb d.c.Ex parte, n.25. Lignane,* quem refert & sequitur *Imola d.c.ex parte, n.* 11. *Brunel.de spons.concl.* 12.*n.5. Al.Carrer.l.1.de spons.c.3. Barb ff.sol.matr. rubr.2.*

*p.n.*80. Si autem periculum sit de copulæ extorsione, cautio indemnitatis præstanda est: & si hæc minime sufficiat ad præcauendum periculum, restitutio differenda est. Sic *Abb.& Brunel.ibi.* Sed hæc fundatur in falsa præsumptione, & ita in foro externo seruanda sunt, & coniux certus de impedimento, nulla ratione potest reddere, aut petere, aut cohabitare: vt dixi hoc l.disp.39. n. 8. 11. Quid autem dicemus in foro conscientiæ, quando impedimentum non est certum coniugi dubitanti, qui bona fide contraxit, & lis mota est. *Enriquez l 11.de matr.c.15.ad fin.* dicit lite pendente inter coniuges de viribus matrimonij, ea intentione vt dirimatur, vel de causa diuortij quoad torum, neutrum teneri reddere, ne iuri suo præiudicet, posse tamen petere, & reddere: Sed nescio qualiter hæc coniunxerit, quando intenditur separatio quoad vinculum, vel quoad torum, & idem in vtroque casu dixerit, nam quando tori separatio intenditur, benè ait non teneri reddere: quia esset iniuriæ remissio, iúsque diuortij amitteret, posse tamen petere, & reddere: quia matrim. est certum, nec de eius valore concertatur, potéstque lite cedere. At quando matr. valor dubius est, & ad illud dissoluendum lis agitatur: liis quidem nec concedit, nec aufert ius, sed perinde censendum est, ac si ea mota non esset, ad diiudicandum vtrum in eo dubio licitum sit reddere, & petere. Quod expresè colligitur ex *c.2. Vt lite penden.* ibi. *Quæru quando matri. accusare contingit, an statim fiat carnale commercium suspendẽdum? Ad quod respondemus: quod cõiugum alteruter accusatus, ante probatam accusationem minus quo habet in altero priuari non possit.* Vnde pondero ea verba, *Iure quod habet,* ergo permanet idem ius ad petẽdum, vel reddendum, quod habebant coniuges ante litem motam. Immò quando duplex lata est sententia, altera pro matrimonio, altera contra, neutraque in rem iudicam transiit potest dubitans reddere: quia in hoc dubio non est alter possessione spoliandus: vt benè docent *Palud.4. q.36.q.2.a.3.n.* 16. *D.Anton.3.p.c.3. §.* 2. Nec verum est sibi præiudicare coniugem in hoc dubio petentem, vel reddentem: quia si propria voluntate impedimentum aufert non potest, vt si sit consanguinitatis, quomodo potest sibi præiudicare quin probato impedimento matrim. dissoluatur? quando autem propria voluntate tolli potest, vt si sit seruitutis ignoratæ, quid agendum sit mota lite, & an sibi præiudicet vtens matrimonio: dicam disp.43.

Tenetur tamen vir lite pendenti, ea alimenta vxori 51
præstare, quæ ante litem tenebatur: arg. *l. Si neget ff. de lib. agnos.* vbi dicitur mouentem litem matrimonij valore, eo quod vxor ancilla sit, teneri interim liberos alere. Sic *glos.c.cum rei, verb. Remouisse 29.q.2. Inn.c. Per vestras, de don.int.vir.& vxor.fi. Ant.c.2. de coning.seru.fine,* vbi *Ioa. And.fin. Abb.n.6. Anch.fin. Ale.de Neu.n.12. Ang. Matri. 3.imped.4.n.9.* qui limitat, nisi vir certus sit non esse matrimon. Et addit *Inn.* forte teneri virum ad prædicta alimenta, quamuis vxor indotata sit: per *c. Ex parte de accus.* vbi habetur monachum, cum proprio careat, alendum esse lite pendenti de bonis monasterij.

Vltimò infertur, quid dicendum sit, quando alter con- 52
iux alteri asseuerat se non consensisse. *Soto 4.d.30.q. vnica §. Sed de facto est maio. altercatio, & Ric.4.d.27.a.1.q.4.* dicunt stante conscientia de dolo alterius, esse alterum perplexum: quia si reddat, peccat faciens contra conscientiam; si non reddat, similiter peccat. Sed hoc minus bene dictum est, nemo enim potest circa culpam suam esse perplexus, sed aliqua via existente adhuc credulitate, potest culpam vitare. Dico ergo 1. coniugi id affirmanti non teneri alterum reddere nisi denuo consentiat. Quia stante illa asseueratione coniux ille nullum ius petendi habet videturque iuri matrim. renunciare, negando enim consensum, concedit nihil sibi deberi. Sic *Adrian.q.2.de matr.§. Dico prolimitatione, in parvis volum.f.393. Rosel. Matrimon.4. n.1. Angel. Matrimon.2.n.14. Sylu. Matrim.4.q.2. Nauar. sum. Hisp.c.22.n.82. Palacios 4.d. Hisp.1.f.565.col.2. Enriquez l.11.de matr.c.15.n.13. Bart.a Ledesma.de mat. dub.30.*

dub.30.init.Petr.de Led.de matr.q.45.a.1.dub.2.Lud.Lop. 2.p.instr.de mat.c.39.f.1057.col.1.§.Expraedictis sequuntur.

idem iudicium est, si alter coniux asserat se habere impedimentum occultum, ob quod matr. est nullum: non enim tenetur alteri ei reddere, donec impedimentum tollat. Quia tunc similiter asserit nil sibi deberi. Sic *Enriq.ibi* 2.dico si coniux se retractet, tenetur alter ei reddere. Sic *Rosella,& Ang.proxime cit.* & videtur tenere *Palac.hic alleg.* ait enim non teneri reddere, donec alter se retractet. Et intellige hoc, quando temeratiè credidit alter coniux: si enim probabiliter credidit, non tenetur, fidem reuocanti adhibere, donec prima indicia euacuentur. Sic *Sylu. ibi.* Et intellige etiam teneri reddere, quando reuocatio est tam grauis, & verisimilis, vt alter coniux teneatur credere. Sic *Adrian.& Nau. ibi*, & addunt si adhuc dubitet non teneri reddere donec denuo alter consentiat. 3.dico, si credat alteri, non potest petere, nec reddere: quia dum credit, putat non esse matrimonium. Sic *Victoria sum. de matr. n.248. Petr. de Soto, lect.3.de matr.paulò post princ. Man.1.to.sum.2.edit. c.245.n.6.4.*dico, non tenetur credere, nisi tales sint conjecturæ, vt credere conuincatur, (quales autem hæ sint, latè dicam disp.45.) Sicque dum credere non conuincitur potest petere, & reddere. Sic *Sotus 4.d.27.q.1.a.3.vers. Imo vero Enriq.& Man.prox.cit.* Vltimò dico, si propter alterius coniugis assertionem, dubitat alter probabiliter de matrim. valore, nequit petere, nec reddere, donec dubium deponat. Non petere: quia est dubius de valore matrim. Non reddere: quia alter non est in possessione, nec ius petendi habet, donec se retractet. Sic *Victor.d.n.248.* Si tamen sufficienti adhibita diligentia adhuc perseueret idem dubium, credo iuxta dicta n.47. posse petere, & reddere: quia est in possessione bona fide a se incepta, & proinde potest ea vti.

53 Ad arg.1.sent. proposita, n.43. respondetur: ad 1. *Nau. sum.c.22. n.55.* ait non reddere dubitando, sed credendo esse suam, potest enim credere esse suam, quoad effectum reddendi, secus ad petendum. Sed legitima solutio est, dubitare speculatiuè non autem practicè, ratione possessionis, quæ sufficiens ratio est deponendi dubium speculatiuum. Et ad replicam, distinguo maiorem, quando scit certo esse non suam, concedo: quando verò solùm dubitat, nego. Ad confirm. nego conseq. quia fornicatio est accessus ad certò cognitam non esse suam. Ad 2.confirm. neg. vltima conseq. potest enim antecedens esse dubium, & consequens certum: vt si videam à longè hominem, dubitans an homo sit, bene infertur, video hominem, ergo ens: cum tamen antecedens dubium sit, & consequens certum. Ad 2.negatur exponi periculo fornicationis, cum practicè non dubitet. Vel 2.dic, eo admisso, vacare culpa, illi periculo se exponere, ad vitandum periculum iniustitiæ, quæ grauior culpa est, & vtraque vitari nequit: vt explicui n. 45. Ad 3.neg. similitudo, quia sicut prælatus est in possessione respectu subditi, ita alter respectu suæ famæ, & prælatus manet in possessione præcipiendi, licet in hac re sibi non obtemperetur: alter autem perpetuò famam admittit, & ita maius damnum sequitur, si illi obediatur. At in nostro casu, coniux non dubitans est omnino in possessione, & maius damnum sequitur, si non reddatur. Ad vltimum, neg. similitudo: quia in eo casu non est iusta ratio deponendi dubium speculatiuum, cum nullus sit in possessione, & ex alia parte est periculum idololatriæ. Ad arg. 2.sent. proposita n.44. ad 1. negatur conseq. non enim est simile in eo casu, *c.Laudabilem*, & in aliis, in quibus dubitatur de valore matrimonij: quia quoties quis dubius est de hoc valore, iustéque possidet, ius habet dubium examinandi, ne perplexus maneat. Quare qui bona fide contraxit, & postea dubitat an sit impotens, examinare debet causam suam, & cum alio modo excuti nequeat, quàm vsu coniugij, potest ratione iustæ possessionis, illo vti, vt experiatur impotensne sit: & quia hoc impedimentum tantum dirimit, quando est perpetuum, necessarium fuit iudicio Ecclesiæ tempus aliquod præscribi, ad experiendum: vnde in hoc casu ob maius coniugij bonum, non est minus tuta pars reddere, & petere, quam oppositum. At in aliis casibus, vsus coniugij non est necessarius ad discutiendum eius valorem. Ad 2.dico, Pium V. non id definiuisse, eo quod esset dubium de valore matrimonij, sed quia per conuersionem coniugis infidelis ad fidem, altero conuerti nolente, dirimitur matrimonium. De Indis verò qui hactenus conuersi non sunt ad fidem, ad aliosque infideles confugerunt, meritò præsumit Pontifex, fore vt nollent requisiti conuerti ad fidem, & habitare absque Dei contumelia, & hac ratione declarat primum matrim. dissolutum esse, posteriusque consistere, & proinde licere petere, & reddere. Ad duo priora arg. tertiæ sent. proposita nu. 45. non oportet respondere: quia quarta, quam amplectimur, conuenit cum illa, in ea prioti parte quam probant. Solum oportet respondere ad *c.Dominus,& c.Inquisitioni*, ibi in 1.arg. adducta, quatenus indistinctè decidunt dubitantem teneri reddere, non tamen posse petere: dicendum enim est intelligi, dum non est adhibita diligentia: quamuis enim ius non distinguat, ratio distinguere cogit, ne bonæ fidei possessor cogatur ob dubium inuincibile, in perpetuum ab vsu rei suæ abstinere. Ad 3.quod directè pugnat contra nostram sent. dico non esse illicitum illi se exponere periculo, quando alio modo non potest quispiam vti plena possessione, omni iure sibi concessa. Et si argum. aliquid probat, similiter probaret possidentem bona fide pallium, cum dubitat esse suum, & omni studio collocato non potuit vincere dubium, non posse vti illo, quia vtendo exponit se periculo vtendi re aliena: non vtendo verò, nihil periculi est. Ad aliam partem argumenti, nego ob id tantum non licere petere, quia est dubium speculatiuum: sed quia est id dubium, & nondum diligentia ad id vincendum impensa est: & si aliquid probat arg. similiter probaret non liceret vti pallio post adhibitam diligentiam.

SVMMARIVM.

An si matrimonio bona fide vtriusque coniugis inito, postea vterque de eius valore dubitet: licitum sit petere, & reddere: refertur quadam opinio.54.

Opinio auctoris.55. Et quid si alter tantum dubius est, & petat à non dubitante,56.

Soluuntur argumenta,57.

Quæstio V. An cum vterque coniux bona fide matrimon. iniit, postéaque dubitat vterque de eius valore, possit petere, & alteri petenti reddere? Constat neutrum posse petere, iuxta tertiam opinionem propositam n.45. & iuxta nostram propositam n.46. non posse ante præmissum debitum examen, postea autem manente eodem dubio, posse. Dubitatur autem, an casu quod alteruter illicitè petat, teneatur alter ei reddere? Affirmant quidam. Ducuntur, quia in dubio melior est conditio possidentis, vterque autem in hoc dubio possidet. 2. Quia stat petenti coniugi illicitè teneri alterum reddere, vt si contra votum castitatis petat. Sic tenent *Cord summ.q.47.punct.3. fol.113. Enriq. l.12.de mat.c.6.n.4.comm.lit.*1. & refert Victoriam, & Canum fuisse eiusdem sent. *Bart.à Led.dub.20. de mat.concl. 1.Lud.Lop.1.p.instr.2.edit.c.297.§. Sed si inquiras. Petr.de Led.de matr.q.45.a.1.ad fi. §. Ad hoc dubium respondetur.* 54

Sit 1.Conclusio, cum vterque coniux dubitat de valore matrimonij bona fide contracti, illicitéque petit, nec tenetur, nec potest alter reddere, quando nouit petentem esse dubium de valore matrimonij, & nondum adhibitam esse diligentiam ad illud vincendum. Prob. quia diligentia non præmissa, possessio in dubio non confert ius vtendi re, vt probauimus n. 21. ergo coniux tunc petens, petit id, ad quod nullum ius habet, & ad quod possessio non suffragatur: ergo alter nequit reddere: tota enim ratio ob quam tenetur reddere (vt constat ex dictis nu.35.) est, quia alter petit sibi debitum ratione possessionis, ne periculo iniustitiæ debitum negando exponatur, cum ergo in hoc casu non petat sibi debitum, nec faueat possessio, & 55

n. gando nulla sit iniustitia, & ex altera parte reddendo sit periculum incontinentiæ, tenetur non reddere ante adhibitam diligentiam. Diligentia autem adhibita potest vterque petere, & reddere: quia iam possessio infert ius ad omnem vsum, iuxta ea quæ dixi n. 46. & triplici seq.

56 II. Conclusio, si alter tantum dubius sit, petatque à non dubitante ante præmissum debitum examen, potest coniux non dubitans conscius dubij alterius, negare debitum: quia dubitans non habet ius ad petendum: potest etiam reddere. Quia cum ipse sit in possessione pacifica: nec dubitet de matrimonij valore nec teneatur credere alteri asserenti, vt dixi n. 52. nedum dubitanti potest vti plene sua possessione, petendo, & reddendo, vt dixi eod. n. 52.

57 Ad 1. arg. ex propositis n. 54. dico, esse melioremconditionem possidentis in eo dubio, ne vxore spolietur, non tamen vt habeat ius vsus matrimonij, donec impendatur debita diligentia ad veritatem assequendam. Ad 2. nego conseq. quia vouens non admisit ius iustitiæ ad petendum, & possessionem, sed tantum delinquit petendo, contra religionem: dubitans autem caret iure petendi, & possessionis suffragio, donec diligentiam impendat.

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm cum alter, aut vterque coniux contraxit mala fide, dubius de morte prioris coniugis, aut alio impedimento dirimenti, possit petere, & reddere?

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens quando alter mala fide contraxit, nec possit petere nec reddere, & matrimonium esse dirimendum, n. 1.
Coniux mala fidei non potest petere at tenetur alteri bona fidei petenti reddere, 2.
Quid si hic mala fidei petat, an teneatur alter bona fidei reddere, 3.
An hic possessor bona fidei possit petere, & reddere, 4.
An illud maxim: sit dirimendum, 5. Et soluuntur argumenta, 6.
Quid si vterque mala fide contraxit, refertur quædam opinio, 7. & rejicitur, 8.
Quid si postea rationes probabiles sunt suadentes validum fuisse matrimonium, 9.

1 DVplicem casum continet disputatio: prior est, quando alter solus coniux dubia fide contraxit: posterior, quando vterque. Circa primum casum, quidam aiunt hunc dubitantem non posse petere, nec reddere, quando mala fide contraxit. Quia possessio mala fide incepta non suffragatur, vt probaui disp. præc. n. 24. & ita claudicat matrim. ex parte habentis malam fidem, ergo nec ipse, nec alter possessor bonæ fidei potest petere, & ita si possidens bona fide petat, cum non postulet sibi debitum, nequibit alter reddere. 2. Quia si dubium sit de morte prioris coniugis, eius possessio prævalet, ergo non potest reddi debitum huic posteriori coniugi. Sic videtur tenere *Sylu. Matr. 8. q. 13. dict. 2.* vbi ait fœminam contrahentem dubiam de morte viri, esse adulteram, sentit ergo peccare reddendo: alias non esset adultera: & tenent expressè *Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Alia verò, & d. 37. q. vn. a. 5. ad fin. vers. Dum verò coniug. Lud. Lop 2. p. instr. de matr. c. 39. f. 2057. & 1. p. c. 81. Vega 3 sum. casu 155.* Dicunt 2. *Sot. eo vers. Alia vero, Lud. Lop. eo c. 39. & Vega eo casu 155. & Barth. à Led. de matr. dub. 20. f. 1314. reg. 2.* eas nuptias esse irritandas.

2 Sit tamen I. conclusio, coniux, qui tali dubio contraxit, nullo pacto petere potest, tenetur tamen reddere alteri bona fide petenti. Probatur vtraque pars, ex *c. Dominus, de secund. nupt.* vbi expressè est sermo de coniuge, qui nondum de prioris obitu certus contraxit, & definitur ibi non posse petere, at teneri reddere: ibi, *Sanè super matrimonijs quæ quidam ex nobis contraxerunt, nondum habita absentis coniugis certitudine: respondemus, vt nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet quod ab hac vita migrauerit coniux: si verò aliquis hoc non seruauit, & de morte prioris coniugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei qui sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen nouerit nullatenus exigendum.* Quia cum alter bona fide possideat, non debet iure suo spoliari ob malam alterius fidem, dum non constat matrimonium fuisse nullum. Sicut constat in præscriptione, in qua mala fides prioris possessoris non nocet bonæ fidei possidenti. Sic tenent *gloss. 34. q. 1 in sum. verb. Vtraque quæstio, Innoc. d. c. Dominus, n. vnic. Ioan. Andr. ibi super vers. Amodo. Anch. 5. fine, vers. Sexto nota. Abb. n. 4. Alex. de Neu. n. 5. Prap. n. 2. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 12. n. 1. Sylu. Matrimonium 4. q. 9. dict. 3. Tabiena verb. Impedimentum impedit. 10. q. 2. n. 2. Arm. verb. Matrimonium, n. 45. Nau sum. Hisp. c. 22. n. 78. Franc. Paninus 17. de visit. q. 8. 2. p. n. 50.* & ex Theologis, *Veracruz 3 p. spec. a. 18. concl. 6. Cord. l. 3. quæstionar. q. 8. f. 183. col. 2. coroll. 2. & col. 1. f. 185. ante §. Sed certè hæc opinio. Angl. floribus 1. p. de matr. q. 11. de imped. ord. a. 5. dub 4. f. 595. & dub. 6. Salon. 2. 2. q. 61. tract. de domin. q. 5 a. 6. ratione vlt. fin. concl f. 594. Palacios 4. d. 27. disp. 3. f. 602. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 55. f. 1171. Enriq. l. 12. de matr. c. 6. n. 5. & n. 7. comment. 1st. S. Bart. a Led. dub. 20. de matrim. concl. 1.*

Vtrùm autem si mala fide contrahens petat, teneatur alter reddere? Affirmant quidam teneri: sicut tenetur coniux reddere alteri contra votum petenti. Sic *Enriq. l. 12. de matr. c. 6. n. 5. comment. 1st. T.* & refert Victoriam, & Canum, idem *Barth. à Led. de matr. dub. 20. concl. 1.* Sed hoc minus verum est: quia teneri reddere alterum dubitanti, oritur ex possessione petenti, & iure iustitiæ ad exigendum, vt probaui disp. præc. n. 45. sed hic vtrumque deest, possessio enim dubia fide incepta, nihil prorsus suffragatur: vt probaui cod. disp. n. 24. & ita nullum ius exigendi concedit: quod non obscure donatur in illis verbis *d. c. Dominus. Debitum à se nouerit nullatenus exigendum.* Nec est simile de viro contra votum petenti, habet enim possessionem, & ius iustitiæ ad exigendum, & tantum reus est religionis voti, petendo, vt qui petit rem suam ad ea abutendum. 3

Potest tamen qui bona fide contraxit, dum non dubitat de matr. reddere, & petere. Quia cum bona fide pacificus possessor sit, potest vti plenè matrimonio, licet reddere non teneatur. Si autem dubius sit, non potuit reddere, nec petere ante adhibitam diligentiam. Non petere, quia non potest vti re quam dubitat esse suam. Non reddere: quia alter non habet ius iustitiæ ad petendum, nec possessionem. Adhibita autem diligentia, & manente eodem dubio potest petere, & reddere: quia iam est licitus sibi vsus: vt in simili dixi disp. præc. n. 55.

II. Concl. secundum assertum *Sori*, & sequacium, quod 4
tetuli n. 1. nempè eas nuptias dubia fide contractas esse irritandas, non est verum. Quia *c. Dominus, de sec. nupt.* expressè dicitur, hunc dubitantem teneri reddere, quod est actus matrimonij, ergo id matrimonium non est irritandum. Item, quia *ibi*, & *c. In præsentia. de sponsa.* definitur non licere ad alias nuptias transire, donec constet de priorum dissolutione, ergo dum dubium est an hoc matrimonium sit validum, non est dissoluendum. Tandem, qui bona fide contraxit, iustam habet possessionem, ergo in dubio non est ea spoliandus.

Ad 1. argumentum dic, in hoc claudicare tantùm, quod 5
dubitans nequit petere, cum ei possessio malæ fidei non suffragetur: at cum alter bona fide possideat, potest petere, & reddere, & ipsi tenetur alter reddere. Ad 2. neg. antecedens, quia eius possessio est dubia, sicut & vita, possessio verò alterius qui bona fide contraxit, est certa: & ità hæc prævalet.

Circa II. casum quando, scilicet vterque mala fide con- 6
traxit, dubitans de impedimento, *Syluest. Matrimonium 5. q. 9. dict. 3.* videtur sentire teneri reddere: dicit enim contrahentem dubia fide, teneri reddere, maximè si alter coniux ignoret: vnde idem videtur sentire si ambo habeant malam fidem. Et tenet expressè *Bart. à Led. de matrim. dub. 20. concl. 1.* asserens neutrum posse petere, teneri tamen reddere.

Ad certissimum est neutrum posse petere, nec reddere: 7
quia

Quia n. utri suffragatur possessio mala fide inceptæ & latius probatur n. 3. Et ita docent *Veracruz 4 p. spec. a. 13 fin. Angles Floribus 1. p. de matr. q. 11. de imped. ord. a. 3. d. 4. Enriq. l. 11. de matr. c. 11. n. 5 fin. & c. 15 fin. & l. 12. c. 6. n. 5.*

9 Addit *Enriq. eo. c. 12. n. 5 fine*, ho non posse reddere, nisi causa subsit, vt id dubium practicè deponant, & probabilius esse, valere matrimonium, aputent. At credo satis esse, si arbitrio prudentis rationes ita probabiles sint, ad persuadendum matrimonium valere, vt efficiant probabilem opinionem, quamuis probabilius sit matrimonium non tenere, quia satis est in moralibus sententiam probabilem amplecti, iuxta vetiorem opinionem: quare hac opinione probabili valoris matrimonij existenti, potest vterque petere, & reddere.

DISPVTATIO XLIII.

Vtrùm quando impedimentum proprio consensu amoueri potest, vt est seruitus ignorata, dubitans de valore matrimonij à se bona fide contracti, quia dubitat de seruitute alterius, possit, teneaturque reddere, etiam Ecclesia id præcipienti?

SVMMARIVM.

Quando vult reddere animo ratificandi matrimonium, potest: & quid post Tridentinum, n. 1

Quando non vult ratificare, refertur opinio negans teneri reddere, etiam Ecclesia præcipienti, 2.

Quid si præcipiat sub excommunicationis pœna, n. 3. Et an in illo dubio possit reddere, refertur opinio negans, 4.

Sententia affirmans teneri reddere Ecclesia præcipienti, refertur, 5. An iudex Ecclesiæ præcepto, cito mota, teneat reddere: vel sit reddenda causa cognitionis: refelluntur duæ sent. n. 6. & 7. & sent. authoris, 8.

Solvuntur argum. & explicatur c. 2. de coniugio ser. n. 9.

1 NEmo dubitat licèrè huic dubitanti, petere, & reddere animo ratificandi præcedens matrimonium innatum: quia potest denuo contrahere, & ratum habere illud. Quod intelligo, post *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* si impedimentum seruitutis, occultum sit: posset enim tunc absque parocho, & testibus conualescere, vt dixi hoc 2. l. disp. 37. dub. 5. si verò impedimentum esset publicum, vel lis mota esset, ita vt in foro externo probari posset, nihil conferret animo ratificandi accedere: cum oporteat, vt validum efficiatur idem matrimonium, coram parocho, & testibus celebrari. Consistit igitur difficultas, quando deest animus ratificandi matrimonium accessu illo, aut non potest eo ratificari.

2 Duplex est sententia. I. ait non teneri hunc reddere, quamuis Ecclesia præcipiat. Ducitur quia nullum est medium inter accessum animo fornicatio, aut maritali: & ita si potest accedere, debet esse animo maritali, ne alias fornicetur: ad hoc autem non tenetur, pararet enim sibi maximum præiudicium, cum haberet ratum matrimon. cum ancilla initum, atque in eo perseuerare cogeretur: quod damnum subire non tenetur, vt in eo dubio tueatur alterius coniugis possessionem, nam in materia iustitiæ, cum est par vtriusque, non tenetur aliquis cum proprio damno, alterius damnum vitare. Vnde non est simile, quando dubitatur de valore matrimonij propter alia impedimenta: cum enim propria authoritate auferri nequeant, nullum sibi præiudicium parat reddens debitum, & tenetur reddere, vt tueatur alterum in sua possessione. Et confirm. quia sibi præiudicare, si dubitans accedat, videtur definiri *c. 2. de coniug. seruor.* vbi habetur eum qui postquà audiuit vxorem esse ancillam, carnaliter cognouit, compellendum esse eam retinere. Hanc tenent ex Theologis *D. Th. 4. d. 31. 36 fine, in expos. litera: D. Bonan. ead. d. initio in expos. lit. Ricar. ibi a. 2. q. 1. Palud. ibi, q. 1. a. 2. concl. 3. n. 9. Supplem. Gabriel. ead. d. q. 1. a. 3. dub. 1. Adr. 4. de rest. q. de præscript. § Instabis fortasse. in parum volum. f. 163. col. 1. Medina C. de rest. q. 19. ad finem, in fol. ad 2. & q. 17. § Corollarie sequitur non esse indistinctè verum:* additque idem dicendū esse, licet adhibita diligentia non possit vincere dubium; *Sot. de secreto, memb. 3. q. 2. post 1. concl. vers. Respondetur quod prælatus, Barth a Led. de matr. dub. 20. concl. fine. Barnabas de Rosalib.* quem refert, & sequitur *Enriq. l. 11. de matr. c. 10. n. 5. & c. 15. num. 14. l. 12. cap. 6 n. 7. Vega lib. 2. sum. casu 401.* Et ex iuris peritis. *Inn. c. 2. de coniug. seruor. init. & ibi Tanc. Vinc. Philip. Geoffr.* quos refert *Alex. de Neuo ibi, n. 11.* eandem tenent *Abb. ibi n. 6. Prap. n. 10. vers. Venio ad secunda p. glos. Rosell. verb. Impedimentum imped. 7 n. 6. & 7 fin. Angel. Matr. 3. imped. 4. n. 8. & 9. Tabiena ver. Imped. imped. 1. q. 11. n. 12. Nau. c. Si quis autem, de pœn. d. 7. n. 94. Greg. Lop. l. 4. tit. 5. p. 4. verb.* De partir, *Cou.* dicens communem *4. descr. 2. p. c. 7. §. 2. fine.*

Obseruandum est 1. *Gregor. Lop. proximè citatum* sic 3 distinguere, si ipse coniux litem intentet de vxoris seruitute, nullo modo tenetur reddere, etiam iudice præcipienti: si verò dominus ancillæ moueret litem, tunc si causa dubitandi leuis sit, debet Ecclesiæ obedire, nec sibi parat præiudicium: secus, si causa sit probabilis. Cæterùm alij DD. tam 1. quam 2. sententiæ, indistinctè, & optimè aiunt quando causa leuis est, & potius scrupulus, eam reiiciendam esse, & posse petere, & reddere: vt docetur *c. Inquisitioni, de sentent. excommunicationis.*

2. Obseruandum est, quamuis DD. allegati, tantùm ex- 4 plicent non teneri reddere, etiam Ecclesia præcipiente, at ex eorum ratione expressè constat, sentire non licere etiam reddere, nisi affectu vxorio, animo ratificandi matrimonium: cum enim putent non aliter quàm affectu vxorio, aut fornicario posse accedere, & dubitans non accedat eo affectu vxorio, restat vt solum accedat secundum eos, affectu fornicario, & ita peccet accedens.

II. Sent. ait, teneri in eo dubio, reddere debitum. Prob. 5 quia si potest licite, & absque suo damno reddere, omnes concedent teneri, iuxta *c. Dominus, de secund. nupt. & c. Inquisitioni de sent. excomm.* cum alter coniux in possessione sit, & in hoc dubio eius conditio melior sit: sed potest licitè, & absque vllo damno reddere, ergo tenetur. Prob. minor quod possit licitè: quoniam potest reddere, nec animo fornicario, nec maritali, vt denuo velit reualidare illud matrimonium: sed animo maritali vt conseruet alterum coniugem in sua possessione, & reddat ei debitum, cum eximere debeat alterum in hoc dubio, bona fide possidere, & sic non esse priuatum iure petendi: sicut qui dubitaret post matrim. contractum, de impedimento consanguinitatis, posset, & teneretur reddere debitum, nec accederet animo fornicario, nec animo maritali nouo; quasi volens ratificare prius matrimonium, sed ex priori consensu maritali bona fide præstito, vt alterū in sua possessione conseruet. Et confirmatur, quia si leue sit dubium de seruitutis impedimento; fatentur DD. oppositi teneri reddere, nec sibi præiudicare: ergo necessariò tenentur medium constituere inter accessum animo fornicatio, & animo maritali ratificandi prius matrimonium, alias nec hic casus, nec præcedens de consanguinitatis impedimento, posset excusari. Prob. autem sibi non præiudicare, quia cum detur accessus animo non ratificandi prius matrimonium, isque licitus non potest præsumi eo accessu ratificatum esse matrim. Hanc sent. sustinent ex iurisperitis, *glos. c. Cum rei, 29. q. 2. verb. Remouisse, & c. 2. de coniug. seruor. verb. Audiuit, & ibi Host. super eod. verb. Ioan. Andr. ibi fine. Ant. n. 6. Anch. 6. Henr. n. 10. 11. & 12. Alex. de Neuo. 11. Supplementum Pisana, verb. Imped. imped. 3. fin. Syl. Matrimon. 8. q. 3. dict. 2. 4. 5.* Et ex Theologis, *Palud. 4 d. 36. q. 2. a. 2. n. 14. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2. Adrian. 4. de spons. dub. 13. vers. Præterea tertio, in parvis volum. f. 422. col. 2. Led. 2. p. 4. q. 54. a. 4. f. 473. col. 2. & 3. Corduba l. 3. quæst. q. 8 fol. 183 col. 1. §. Ex supradictis sequuntur. Palacios 4. d. 30. disp. 1. fol. 671. col. 2. §. Sed quæritur, & d. 36. disp. 1. f. 799. col. 1. §. Per hæc, & f. 798. col. 1. vers. At verò, Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 1. dub. 2. ad vltimum prima sententia.*

Est tamen dissensio inter authores huius 2. sententiæ, 6 an teneatur hic reddere debitum, quamuis Ecclesiæ præceptum non constringat illum. Nam *vtraque glos. Host. Ioan.*

Ioan. Andr. Ant. Anch. Henr. Alex. de Neuo, Adrian. Palacios, allegati pro 2. sent. 27. praced. dicunt sibi præiudicare, si sponte, nec eo præcepto compulsus reddat: & consequenter sentiunt non teneri reddere, vt vitet illud damnum. Credo tamen hos DD. sentire, minimè peccare reddendo absque illo præcepto, cum possit coniux accedens velle periculo illius damni se exponere. Item quia si absque iudicis præcepto esset peccatum, accessus, iudicis præcepto similiter dubitantis de seruitute, cum lis tunc agitatur, non excusaret à culpa, cum accessus ad non suam sit ex intrinsecè malis. Item, quia alter coniux est in possessione, & ita ius habet petendi, & alter solùm eximi potest ne reddat ratione damni sibi imminentis; ergo si velit periculum illius damni, quod licitè eligere potest, subite reddendo, vt tueatur alterum in sua possessione, immunis erit à culpa, & ita non peccare reddendo absque Ecclesiæ præcepto, tenet *Led. & Corduba, n. prac. pro 2. sent. allegati.*

7 Alij verò ex DD. eiusdem 2. sent. docent, non tantùm posse, sed etiam teneri reddere debitum, licet lis mota nó sit, nec iudicis præceptum accesserit, nec in hoc sibi præiudicare. Prob. quia ante iudicis præceptum est alter coniux in sua possessione, & ita ex natura rei potest exigere debitum, & alter tenetur reddere, iuxta *cap. Inquisitioni, de sent. excom.* & cum possit reddere, non animo denuo contrahendi, sed implendi id ad quod tenetur, cur debet præsumi animo maritali denuo contrahendi accedere velleque sibi præiudicare? Huius sent. sunt apertè *Pal. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 14. & D. Ant. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2.* licet enim videantur ibi loqui cogente præcepto, at postea *Palud. a. 3. n. 16. & D. Ant. eod. §. 2.* explicant hoc præceptum reddendi in hoc dubio haberi, *c. Inquisitioni, de sent. excom.* & ita censent secluso iudicis præcepto, teneri. Et *idem Palud. eo a. 2. n. 15.* dicit nihil referre, siue quæstio moueatur, siue non: & tandem *n. 16. & D. Ant. eod. §. 2.* aiunt, posse dici etiam secluso præcepto *dicti c. Inquisitioni*, teneri reddere. Eiusdem sent. videtur *Syl. matr. 8. q. 8. dict. 2.* absolutè enim dicit teneri reddere: & clarè loquitur ante Ecclesiæ præceptum: quia postea *dict. 4. & 5.* tractat, quando mota est lis.

8 Sit conclusio, quamuis 1. sent. probabilis sit, at multò probabilior est secunda, nempe coniugem in hoc dubio teneri reddere debitum, etiam iudice non præcipiente, nec sibi præiudicium inferre. Et addo iuxta sent. quam tradidi hoc 2. l. disp. 41. n. 47. si adhibita diligentia sufficienti, nequeat vincere dubium, posse vtendo sua possessione, etiam petere: nec in hoc sibi parare præiudicium, quin possit seruitute detecta, ab illo matrimon. recedere, cum inualidum fuerit, nec illa copula ratificatum. Posset tamen coniux tutissimè amplecti priorem sent. probabilem, & nolle reddere, etiam mandante iudice: quia fortè iudex erit primæ sent. & coger postea cum ea manere.

9 Ad 1. argum. prioris sent. constat ex dictis n. 5. Ad *c. 1. de coniug. seruor.* dic intelligi quando coniux audiuit seruitutem à fide dignis, ita vt non dubium, sed opinionem concipiat: & ita *gl. ibi verb. Audiuit*, ait, *supple, & credidit.*

matrim. Et confirmatur, quia dum aliquis opinatur rem quam bona fide cœpit possidere, alienam esse, non potest retinere: ergo dum opinatur non esse matrimonium, non potest vti possessione. 2. hic assentitur hanc nó esse suam, ergo assentitur dum accedit ad illam, se fornicari: quam fornicatio est accessus ad eam, quam aliquis credit non esse suam. Huius sent. videtur clarè *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 9. vers. Secundo nota, Syl. Matrimonium 4. q. 9. d. ct. 5. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 143. n. 6.* vbi dicunt credentem probabiliter non esse matrimonium, non posse petere, nec reddere: eiusdem videtur *Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 3. vers. Tunc ergo*, vbi ait habentem causam assentiendi non esse matrimonium, non posse exercere officium coniugale. Eiusdem videtur *Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 232.* vbi ait, si valdè verisimilis, & probabilis ratio esset, quæ dubium iniecit coniugi, non posse petere, nec reddere.

Conclusio sit, coniux probabiliter opinans nullum esse matrimonium, non potest petere. Constat, quia dum dubitat, id probauimus disp. 41. n. 45. nedum quando opinatur. Immo licet dixerimus ibi. n. 47. dubitantem post adhibitam diligentiam posse petere: contrarium dicendum est de hoc opinante. Quia dubitanti suffragatur possessio, non autem (vt probaui eadem disputatione, n. 30.) fauet habenti assensum opinatiuum. 2

II. Conclusio, tenetur tamen reddere non obstante ea opinione nullitatis matrimonij, donec ita certus sit, vt parum dubij remaneat. Probatur ex *D. Aug. l. de fide, & oper.* & refertur *c. Si virgo 34. quæst. 2.* ibi *si virgo nupserit nescienti viro alieno, si semper nesciat, nunquã ex hoc adultera erit: si autem sciat iam ex hoc adultera esse incipit*, vbi pondero nó dixisse, Si opinatur, sed si sciat. Quem textum explicans *Syl. Præst. 1. quæst. 3. dict. 3.* ait, sumi illic scientiam pro certitudine. 2. probatur ex *c. Inquisitioni, de sent. excomm.* ibi *si habeat conscientiam ex credulitate probabili, & discreta, quamuis non euidenti, & manifesta, reddere debet*: vbi pondero ea verba, *non euidenti, & manifesta*, quasi dicat, Quando non fuerit firma, & manifesta credulitas, reddat. 3. quia vt possim alium sua possessione spoliare, oportet me certum esse rem non esse suam, & ita vniuersi DD. vt licita sit compensatio, petunt certitudinem in vtenti illa. Et confirmatur, quia licet huic opinanti non suffragetur sua possessio, vt ea petendo vtatur, cùm tamen alter bona fide possideat, iuuabitur vtique possessione illa, vt exigere possit, & teneatur alter reddere. Hanc tenet *D. Th. 4. d. 41. q. vnica. a. 5. quæst. 1. ad. 3.* his verbis, *aut habet certã scientiã de impedimento matrimonii, aut opinionem: si primo modo, nec exigere, nec reddere, debet: si secundo, debet reddere, sed non exigere, & idem D. Th. 4. d. 38 fine, in expos. lit. & D. Bonau. eadem d. in princ. in expos. lit. ad fin.* explicantes quando non liceat petere, nec reddere dicunt tunc contingere, quando adest causa certitudinem nullitatis matrimonij efficiens. Tenent etiam clarè *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 14. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2. Angel. Matrim. 3. imped. 4. n. 8.* vbi explicamus quando non liceat reddere, inquiunt, *quando habet scientiam, adest firmam impedimenti credulitatem*: idem tenet *Rosell. verb. Impedimentum, impedimento 1. n. 17. & imp. 12. n. 1. & Syl. Matrim. 4. q. 13. dict. 2.* cum enim dixisset probabiliter credentem non posse petere, nec reddere, refert supplementum asserere posse, & teneri reddere: & subdit hæc, *non est contra me, idem enim dico, sed tunc quando probabiliter credit, firmiter hoc tenendo, non potest reddere*: & *Matrimonium 8. q. 3. dict. 5. ad finem*, explicat *d. c. Inquisitioni*, dum dicit dubitantem reddere, vt intelligatur, quando causa probabilis non dicit vltra terminos dubij, ita vt coniux credat, sed non firmiter, sed quasi titubans: & *Matrimonium 6. q. 8.* vbi dicit tunc nec posse petere, nec reddere, quando constanter credit adesse impedimentum. Idem *Conradus tract. de contract. q. vlt. concl. 3.* vbi hæc ait, *si alter incipit probabilẽ impedimenti credulitatem habere, nec tamen sit omnimodè certus, tenetur reddere.* Idem *Sot. l. 3. de iust. q. 5. a. vlt. ad fin. vers. Post hæc autem, & Led. 2. p. 4. q. 18. a. 1. dub. 14. f. 231. col. 2.* vbi hæc dicunt

DISPVTATIO XLIV.

Vtrùm si coniux qui bona fide contraxit, postea non dubitet, sed opinetur matrimonium esse nullum, possit petere, & reddere?

SVMMARIVM.

Refertur opinio asserens neutrum posse. n. 1.
Hic non potest petere etiam adhibita sufficienti diligentia, 2.
Tenetur reddere, dum non ita certus est nullitatis, vt parum dubii superfit, 3.
Quid si habeat opinionem, tam nullitatis quam validi matrimonii, 4.
Solumntur argumenta, 5.

1 Videtur in hoc euentu non licere petere, nec reddere: quia huic non suffragatur possessio, vt dixi hoc 2. lib. disp. 41. n. 30. quia solum in causa pari præualet conditio possidentis, *reg. In pari, de reg. iur. in 6.* hic autem non est par causa, cum habeat assensum opinatiuum non esse

non potest vxor dubia spol. virum iure suo quousque certa sit. Idem *Nauar. sum. c. 22. n. 81.* quamuis enim *n. 77.* videatur oppositum tenere, illis verbis *si probablemente creo, que esto no es matrimo. no puede pedir, ni pagar:* at *n. 81.* se explicat de prima credulitate, ibi, *no estaua obligada à creerlo, ni a dudar, pero si hizer diligencia, y hallan de se verdad. sin duda no puede pedir, ni pagar el debito.* Idem docet *Cord. l. 3. q. 9. 5. prop. 2. fine, §. Conuerso autem, & q 8 f. 18 5. col. 1. §. Ex supra dictis sequitur, & §. Adducant pro se, & §. Tertio corollario sequitur, & sum. q. 45. punct 5. f. 118. Led. 2. p. 4. q. 54. a. 4 f. 473. col. 3* licet enim prius videatur tenere non posse petere, nec reddere habentē opinionem nullitatis matrimonij: at se explicat, quando est vehemens opinio, & leuis probabilitas, seu formido de opposito: *Enriquez lib. 12. de matr. c. 6. n. 7. Petrus de Ledes. de matrim. q. 45. a. 1. dub. 2. in fol. ad 3. primæ sent. f. 146. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 243. n. 4.* Addit tamen *Enriquez eo. c. 6. n. 7.* licet dubium declinet vt probabilius videatur coniugi subesse impedimentum, debere reddere, dum certus non est per assensum opinatiuum probabiliorem. Sed credo non sufficere, vt opinetur probabilius esse, non valere matr. nisi ita firmiter, & vehementer credat, vt parum dubij supersit: vt cæteri DD. dicunt: & ita *Petr. de Led. proximè citatus* dicit teneri reddere, licet verisimilius sit non esse matr. & vide n. seq. fine, qualiter intelligatur hæc sententia.

4 III. Conclusio, si coniux habet probabilem assensum impedimenti, habet enim probabilem opinionem vitæ prioris viri, & similiter probabilem assensum mortis, & ita valere matrimonium, potest reddere, & petere debitum. Quia licitum est amplecti opinionem probabilem valoris matrimonij. Sic *Ledes. 2. p. 4. q. 54. a. 4 f. 474. col. 1. Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. finem in solut. ad vlt.* Et addo idem esse, quamuis probabilius crederet non valere matrimonium: si enim probabilem opinionem valoris habeat potest petere, & reddere, vt dixi disput. 42. num. 9. vnde dum dixi n. præced. habentem opinionem nullitatis matrimonij. teneri reddere, non tamen posse petere: intelligendum est, quando non habet assensum opinatiuum vtriusque partis, sed solum nullitatis matrimonij, cum dubio & formidine valoris.

5 Ad 1. argum. ex propositis n. 1. negatur consequentia, non enim, teneri reddere, prouenit ex possessione quam coniux opinans non habet sed ex alterius possessione, qua ipsum spoliare nequit propter suam opinionem, donec certus sit. Ab confirmationem negatur consequentia, quia in restitutione rei illius alienæ, non est alicuius legitima possessio in cuius damnum illa restitutio cedat: at in negatione debiti, est legitima possessio alterius coniugis, Ad 2. neg. conseq. fornicatio enim est accessus ad eam, quam constat non esse suam, at huic non constat, sed cum formidine opinatur: quare licet speculatiuè opinetur non esse suam, at practicè opinatur, posse accedere ad eam reddendo, ne spoliet sua possessione.

DISPVTATIO XLV.

Quando coniux merito possit esse certus de matr. nullitate, & quando probabiliter dubitare?

SVMMARIVM.

Quot sint quæst. agitanda n. 1.

An credatur in vtroque foro coniugi dicenti se fictè consensisse, num. 2 & ibi cur credatur alicui in foro conscientiæ pro se, & contra se, non autem in foro externo.

An ei credatur, vt teneatur alter à matrimonio abstinere, & quid si iurat. 3.

Sat est moralis certitudo, vt possit aliud inire matr. 4.

Iudex arbitrio relinquitur qua sint tenenda, n. 5. & ibi quid si statim reclamet & iuret. Et quid, si incontinenti renotet consensum, & quando incontinenti. 6

Quid si coniux se statim retractans, transeat ad religionem, ordines, vel aliud matr. vel totis viribus resistat. 7.

Quid, si vir sit longè dispar, nec statim se retractet, sed transeat ad aliud matr. religionem, aut ordines, n. 8. Et quid si non sit dispar, aute tamen & transeat ad fidelia. 9.

Apud Iudex an sit sufficiens coniectura, dicere alterum se fictè consensisse. 10.

Improbatur opinio asserens sufficere solam viri confessionem fictì consensus 11.

Quid si puella dicat se fictè consensisse metu parentis, 12.

An sit necessaria iudex authoritas ad iucundum aliud matrimonium, ex istentibus hu coniecturis si fictì consensus, 13.

An credatur viro iuranti, quando coniectura priorit consensum sunt vehementes, & si neget consensum, & verba matrimonij, n. 14 & quid si vterque neget consensum, 15

Quando propter hanc confessionem fictì consensus non liceat alteri, aut consummare, petere, aut reddere remissiue, n. 16. Post quem innumeri alia summaria.

CVm disp. præcedentibus traditum sit, leue dubium 1
valoris matrimonij, deponendum esse, graue, & probabile impedire solam debiti petitionem certitudinemque eius nullitatis, impedire prorsus vsum: superest hac, & seq. disp. tractare, quando merito coniux, certus, quando autem dubius esse possit. Sunt autem in hac disp. quatuor quæstiones agitandæ. I. Quando credatur coniugi asserenti fictum consensum. II. Quando protestatio præmissa matrimonio, ficti consensus præstandi, id probet. III. An dicentis adfuisse, se impedimentum, testimonium, si fide dignus sit, sufficiat vt coniux credat, vel dubitet, & abstineat. IV. Qualis probatio impedimenti dirimentis, sufficiat ad matrimonium dissoluendum.

Qvæstio I. Quando teneatur coniux credere prius 2
matrimonium irritum esse, ob dictum alterius asserentis se fictè consensisse, vt ita possit aliud inire matrimonium? Sit prima conclusio, si tractetur de fide adhibenda viro, respectu sui ipsius: in foro conscientiæ creditur, secus in foro externo, nisi probet. Et ratio est quia in foro conscientiæ tantum agitur de salute spirituali alicuius & componenda cum Deo conscientia: in foro autem externo, de administranda iustitia actori ius suum petenti, & inde est, vt in illo fletur confessioni, pro se vel contra se, in hoc autem allegatis & probatis: facilè enim iustitia euerteretur, si confessioni soli litigantium standum esset. Item quia verba externa, signa sunt affectuum cordis, teste *Arist. 1. periherm. c. 1.* at signa speciem præsumptionis, & coniecturæ indicant, his enim nominibus *Tullius l. 1. de inuentione, & Quintilianus l. 5. instit. orat. c. 9.* signa appellant, sed in foro conscientiæ locus non est præsumptionis, sed hæc veritati cedit. Tandem, quia nemo ita salutis suæ immemor præsumitur, vt quærens Deo reconciliari in interno foro, falsum deponat: & ita fatentur omnes, & *Couar.* multos referens *4. decr. 1. p. c. 4. §. 1. n. 9. & 2. p. cap. 1. n. 2. Menoch. de præsumpt. l. præsumptione 77. n. 16. & lib. 3. præsumpt. 1. n. 29. & 37. cum seq. ex ibus, & cons. 385. a. n. 21. vol. 4.*

Secunda conclusio, si tractetur de fide adhibenda vi- 3
ro respectu mulieris, vt ita teneatur, vel possit ei credere asserenti se fictè consensisse, vt sic nequeat eo vti matrimonio & alij nubere: non tenetur regulariter ei neganti se verè consensisse, fidem adhibere. Probatur ex *c. Per tuas de prob.* ibi. *Nimis indignū est iuxta legitimas sanctiones, vt quod quisq; sua voce lucidè protestatus est, valeat proprio testimonio infirmare.* Item quia verisimilius est modo mentiri quā in contract. principali. Sic docent *Sot. 4. d. 30. q. 1. §. Sed de facto, Ricard. 4. d. 27. a. 1. q. 4. & d. 19. a. 1. q. 3. Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 1. concl. 2. n. 5. Adr. 4. q. 2. de matr. §. Ad secundum. vers. Forte petes, in parvis voluminib. f. 394. Victoria summa de matr. n. 248. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. prop. 1. vers. Quo ergo gradatim. Ledesm. 2. p. 4 q. 47. a. 2. f. 449. col. 2. Veracr 3. p. spec. a. 13. concl. 1. Palacios 4. d. 27. disp. 1. f. 566. Barth. à Led. de matr. dub. 19. concl. 1. & 3. Petr. de Ledesma de matr. q. 45. a. 1. dub. 2. Lud. Lop. 2. par. instruct. de matr. c. 39. §. Ex prædictis sequuntur. Manuel. 1. tom sum. 2. edit. cap. 243. nu. 6.* Et ex iurisperitis, *Turrecremata 31. q 2. in summa num. 10. Rosella Maurin. cum 4. in tio, Angel. Matrimonium n. 214. Sylues. Matrimonium 4. quæst. 1. & 2. Nauar summa, cap. 22. num. 82. Menoch. cons. 385. num. 20. vol. 4.* Quod verum est regulariter, etiam si iuret vir fictum illum consensum, nam nisi aliæ circumstantiæ concurrant, de quibus n. 5. 9. & 15. dicemus, non est ei credendum. Sic *Ricardus ea q. 3.*

Adr.

Adr. Sotus, Nau. Led. Palacios, Bart. à Ledes. Manuel ibid.

4 III. Conclusio, ea certitudo requiritur, & satis est, vt possit credere mulier, & aliud inire matrimonium, quæ virum prudentem, certum moraliter redderet ficti consensus alterius. Quia certitudo metaphysica haberi nequit, cum ea quæ ab hominis corde pendent, soli Deo nota sint: ergo sufficit certitudo moralis: hæc autem cum iure definita non sit, nulla certior regula præscribi potest, quam vt sit ea, quæ virum prudentem attentis circumstantiis occurrentibus certum redderet. Sic *Sylu. Matrim. 4. q. 9. dict. 3. Nau. sum. c. 22. Hisp. n. 77. Lat. n. 76. vers. 3. Cou. 4. decr. 2. p. c. 2. n. 4. Petr. de Led. de matrim. q. 45. a. 4. fin.* & constat ex omnibus Doctoribus citandis, coroll. seqq. ob coniecturas enim probabiles prudentis arbitrio concedunt facultatem alij nubendi.

5 Hinc 1. Infertur iudicis arbitrio committi, quæ sufficiant coniecturæ certitudinémque moralem faciant: licet enim vir statim reclament, ac iure se non consensisse, possunt esse ea indicia, vt iure optimo fides ei adhibenda non sit: vt si dignus matrim. se offerat. Sic *Sylues. Matrim. 4. q. 1.* credetur tamen dicenti se non consensisse, quando testibus probat verisimilia signa ficti consensus: vt bene docet *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 2. concl. 4. n. 14.*

6 2. Infertur, esse sufficientem coniecturam, si cum vir protulit verba consensus, in continenti reuocat: potest enim præsumi, per errorem ea verba protulisse: sicut *cap. Præterea, de testibus cog.* definitur testem se in continenti retractantem, admittendum esse præsumique prius testimonium ex errore promanasse. Sic *Ricar. 4. d. 29. a. 1. q. 3. Adrianus* quem retuli n. 3. *Turrec. tod. alle. Verac. 3. p. spec. n. 13. concl. 2.* & addit, vel factis ostendit se non consensisse statim fugiendo. Et explicat statim, id est, non multo tempore transacto post matrim. initum. Sed non puto in hoc casu sufficere, non multum temporis transactum esse, sed debet esse ita incontinenti, vt potius per errorem, & inaduertentiam, vel lapsum linguæ videantur ea verba prolata: nisi aliæ circumstantiæ concurrant, quæ fictum consensum probent.

7 3. Infertur esse sufficientem coniecturam, vt possit vxor alij nubere, si vir statim se ficte consensisse aperiat, aliudque matrim. ineat. Illa enim consensus ficti citissima manifestatio, & simul nudere aliam vxorem ducere, videntur manifestare fictum consensum: non enim præsumendum est, si verè consensisset, tam cito fore, vt pœniteret, ac tam immemorem suæ salutis illum esse, vt auderet ad alias nuptias migrare. Sic *Rosella Matrimon. 4. n. 3. Ang. Matrimonium 2. n. 16. Sylues. Matrim. 4. q. 9. dict. 1. Nau. sum. 22. Hisp. n. 77. Lat. n. 79. vers. Titio, Barth. à Ledesma de matrim. dub. 19. concl. 3. Petr. de Ledes. de matrim. q. 45. a. 4. fine.* Idem dicendum erit, si vir statim declarat fictum consensum, & transeat ad religionem: quia non præsumendum est eligentem statim adeo perfectum, fæculóque renunciantem, scelus admittere velle, vt fraudet vxorem debito matrimonio, aliúdque irritum ipsa ineat, si consensus non fuerit fictus. Sic *Rosel. ibi, Sylu. ea. q. 9. dict. 3. Nau. & Petr. de Led. ibi*, addúntque hi duo: & bene, idem esse de viro ad ordines sacros promoto: quia pariter est status incompatibilis cum priori matrim. Idem asserunt *Angel. ibi & Sylu. eo dict. 3.* si vir statim fictum consensum patefaciens, totis viribus recuset prius matrim. Sed melius cæteri dicunt requiri vt transeat ad statum incompatibilem: & *Rosella* dicit alias non esse tutum dare facultatem fœminæ alij nubendi.

8 4. Infertur, esse similiter sufficiens iudicium, si vir asserens se ficte consensisse, sit longè dispar, itavt prudentis arbitrio vix credi possit eum illam duxisse. Sic *Rosella Sylues. dict. 2. Angel. Nauar. Barth. à Ledesma, Petr. de Ledes. allegg. n. præced. Victoria sum. de matr. n. 249. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 3. prop. 1. vers. Quo ergo gradatim. Men. de præsumpt. l. 3. præsum. 1. n. 35. & cons. 385 n. 20. vol. 4.* & valdè fauent *Co. uar. 4. Decr. 2. p. c. 2. n. 4. & Palac. 4. d. 28. disp. 2. f. 628. col. 4. fi.* aiunt enim coniecturas probabiles ficti consensus vt possit mulier tutè alij nubere, tribuere generis, diuitiarum, statúsve conditionem valdè disparem. Idem erit, si vir ad religionem transeat. Sic *Rosell. Sylu. dict. 3. & Nauar. ibi* qui addit idem esse, si is vir ordine sacro initietur. Viro autem non promoto ad alium statum, non est tutum fœminæ ad alias transire nuptias; cum passim exempla virorum qui cæco amore capti nuptias valdè impares celebrant, suppetant. Sic *Rosella, Sylu. Nau. Barth. à Led. ibid.*

5. Infertur, esto non inueniatur ea disparitas, & post 9
temporis interuallum fictus consensus detegatur à viro, si id iuramento confirmet, & ex vitæ eius qualitate probabile sit eum non peierare, quia solitus est quotannis sacramenta recipere, bonorúmque familiaritate vti, & simul aliam vxorem ducat, vel religionem profiteatur, vel (vt addit *Nauar.*) ordinem sacrum assumat, esse sufficiens indicium ficti consensus. Quia non est verisimile eum velle, in re tam graui, sibique & vxori adeo pernicioſa mentiri. Sic *Rosella, Sylu. d. 3. Nauarrus allegati, n. 7. Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 2. fol. 449. col. 2. §. Sed quid faciendum.* Immo latius loquitur *Adrianus 4. de matr. q. 2. §. Ad secundũ, vers. Forte in parua vol fol. 394.* ait enim, etsi post longum tempus vir patefaciat fictum consensum, si prius perditi erat moribus imbutus, & iam à cœpto eo tramite destiterit, pœnitentiæque anteactæ vitæ signa præbuerit, esse sufficiens signum ficti consensus. Sed credo magna debere esse huiusmodi signa, & talia vt vir prudens omnino acquiescat, & ratissime hoc sufficere.

Apud Indos autem, ait *Veracruz 3. p. spec. a. 13. concl.* 10
probabile esse, attenta eorum conditione, & consuetudine facilè consentiendi fictè, si alter dicat se ficte consensisse, aliúdque matrim. ineat, posse alterum fidem adhibere, & ad alias nuptias transire, si certò non norit eum mentiri, sed coniecturas habet, vt possit dubitare, an verum dicat: vt quia amore nimio, vel aliquali timore, vel modica deliberatione verba matr. protulit. Sed ego non auderem facilè hanc licentiam illis concedere, sunt enim barbari, & veluti rationis expertes, & sicut facilè consentient fictè, si faci'è mentiuntur: vnde oporteret eos esse probatæ vitæ, vt diximus n. præc. vt eis fides adhibeatur.

Ex his fit non esse credendum *Tabiena, Matrimonium* 11
2. q. 7. n. 8. vti absolutè dicit, posse coniugem credere alteri asserenti fictè consensisse, & maximè si ad aliud transeat matrimonium: & ob hanc solam assertionem posse aliud matrimonium inire. Sed hoc non est verum nisi aliæ circumstantiæ dictæ concurrant. Illa enim simplex assertio non induceret virum prudentem, vt in re tam graui plenam fidem adhibeat.

6. Infertur si puella neget verum consensum se præsti- 12
tisse, verisimilibus coniecturis metum patris comprobans, estque honestæ vitæ, & alij nubit, sufficientem esse coniecturam, vt possit vir aliam ducere. Sic *Sot. 4. d. 27. quæst. 1. art. 3. propos. 1. vers. Quo ego gradatim, Bartholomæus à Ledesma dubio 19. de matr. concl 3.* Et intelligo non de metu cadenti in virum constantem, quia tunc frustra aliæ coniecturæ exigerentur, cum matrimonium esset irritum, quamuis fœmina verè consensisset.

Rogabis autem, vtrum concurrentibus fictis circum- 13
stantiis ficti consensus, licitum sit absque iudicis authoritate, matr. priori spreto, ad aliud transire? Dic hodie vix posse contingere casum, vt id liceat (vt bene dicit *Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 243. n. 6.*) quia cum debeant matrimonia coram parocho, & testibus celebrari, & parochus contrahentium nomine teneatur in libro ad id destinato scribere, scandalum sequetur, nisi prius matrim. publica Ecclesiastica authoritate irritum declaretur. At si prius matrim. probari nequit, quia parochus & testes obiere, nec liber in quo nomina contrahentium scripta sunt, comparet, poterit tuto in loco longinquo, vbi scandalum non esset, contrahentibus prædictis ficti cõsensus circumstantiis, alter coniux aliud contrahere matrimonium: (vt bene *Enriquez l. 11. de matrim. c. 12. n. 4. Barth. à Ledes. de matri. dub. 19. fin.*) poterúntque etiam hodie prædictæ coniecturæ

iecturæ deferatur, vt ex eis iudex Ecclesiasticus, coram quo lis agitanda est, deprehendat fictum fuisse consensum.

7. Infertur, si coniecturæ priores consensus sint vehementes, quia non est notabilis disparitas, nec tam verisimilis metus adfuit, & talibus verbis, & modo vir contentiat, vt arbitrio prudentis non possit vxor non credere, vere maritum consensisse, nec tenetur, nec potest credere, licet vir iuramento neget consensum: vt dixi n. 3. fine. Sic *Sotus, Barth. à Led.* vbi eos retuli *n.* 12. *Men. de præs. l.* 3. *præs.* 1. *n.* 35. *& consil.* 385. *n.* 20. *vol.* 4. Similiter si alter non tantum neget verum consensum, sed etiam verba consensum exprimentia, alter coniux certus de verbis prolatis non poterit aliud matrimonium inire, sicut enim alter mentitur negando verba, potest præsumi veritatem consensus negando, eum mentiri. Sic *Veracr.* 3. *p. spec. a.* 13. *concl.* 4. *Barth.* 1. *Led. de matr. dub.* 19. *concl.* 1. *fin*

15 Vtrùm autem dissensus in matrimonio probatur vtriusque coniugis confessione, asserentis se ficte consensisse? Negant *Pal.* 4. *d.* 27. *q.* 2. *a.* 3. *n.* 28. *D. Ant.* 3. *p. t.* 1. *c.* 19. *paulò post princip.* Et potest probari quia non satis est confessio impedimenti dirimentis, facta ab vtroque coniuge, ad matrimonium dissoluendum. Sed meo iudicio longe dispar est ratio: quia cætera impedimenta possunt alia via probari, cum externa sint: dissensus autem, cum in corde lateat, non potest alia via probari, nisi per coniugum confessionem, licet coniecturæ aliæ possint adhiberi: & ideo admittatur facilius in hoc casu vtriusque coniugis confessio. Et ita *Bald. l. fin. n.* 21. *C. de bar. inst.* affirmat dissensum in matrimonium probari vtriusque coniugis confessione: quod bene *Greg. Lop. d.* 5. *verb. La Teleſia tit.* 2. *p.* 4. dicit forte procedere nisi collusionis præsumptio adesset.

16 Quando autem stante prædicta coniugis confessione ficti consensus, non liceat alteri, vel confitenti, reddere, aut petere, dixi disp. 41. n. 52.

SVMMARIVM.

An protestatio qua alter coniux ante matrimonium, protestatus est se per nulla verba consensurum: probet dissensum: referuntur duæ opiniones, n. 17 *&* 18.

Probat si fiat altero sciente, & consentiente, & item in omni contractu pendente ex duorum voluntate, 19.

An sacris sit si altero præsente & tacente fiat protestatio. 20.

Quid si præmissa protestatione, altero sciente, & consentiente, sequatur copula, videaturne à protestatione recessum, & præsumatur consensus in matrimonium: & quid post Trid. 21.

An quando est iusta causa non intimandi protestationem valeat non intimata, vt propter scandalum, vel metum, & qualis metus esse debeat: & quid si à quodam tertio intimetur, 22.

Quid, si sequatur copula, post protestationem clam ex iusta causa factam, 23.

An quid hæc conferant pro foro interno, & externo, an scilicet, hæc protestatio excusat fictè consentientem, ne vere consentire teneatur, 24.

Posset quam sunt alia summariè.

17 Quæstio II. An protestatio qua alter coniux protestatus est, ante matrimonium, se nolle per quæcumque verba postea à se dicta matrimonium contrahere, sit sufficiens dissensus indicium: Quidam affirmant. Sic *Io. And. c. Tua, de sp. n.* 13. *Cald. cons.* 1. *de his quæ vi. Barb. cons.* 60. *n.* 8. *ad fin lib.* 1. *Ant. Gab. t.* 2. *comm lib.* 4. *verb. Protestatio. fol.* 248. *col.* 2. *in mea edit.* adiungitque prodesse hanc protestationem altero ignorante factam: & ex Theologis, *Petr. de Ledesm. de matrim. q.* 45. *art.* 4. *fin. Manuel* 2. *to. sum.* 2. *edit. c.* 243. *n.* 6.

18 Alij verò dicunt eam protestationem non prodesse, sed adhuc præsumi ab ea recessum esse, matrimonio postea inito. Sic *gl. c. Tua, de sponſ. verb. Mulierem, Guill.* quem refert & sequitur *D. Ant.* 3. *p. t.* 1. *c.* 19 *§.* 1. *Tab. Matr.* 2. *q.* 7. *n.* 8. *Nau. sum. c.* 22. *Hisp. & Latine n.* 78. & addit *Hispanè*, licet post protestationem copula sequuta non sit.

19 Cæterum distinguendum est sic, si ea protestatio fiat altero coniuge sciente, & consentiente, valet, & per eam recessum videtur à consensu sequenti, nec præsumetur matrimonium: si verò fiat altero ignorante, aut si sciuit, dissensit protestationi, nihil prodest, sed per sequentem consensum videtur ab ea recessum. Probatur prior pars, quia cum alter consentit, videtur cedere iuri suo, & nouæ contrahere matrimonium: posterior verò pars probatur, quia matr. est contractus ex duorum voluntate pendens, id autem generale est in omni contractu huiusmodi, vt protestatio alterius nihil iuuet, nisi altero sciente & consentiente facta sit, *l. fin. §. item si prædixit, cum gl. ff. mand. cap. c. Cumana, cum gl. & c. in Geneſi, de elect.* & plene notatur per *Bar. Iaſ. & DD. I. Non solum §. Morte. ff. de nou. op. nunt.* & per *Io. And. reg. In generali, de reg. iur. in* 6. *Pan. c. Tua, de sponſ. n.* 9. *Nau. c. Nullam* 18. *q* 2. *n.* 14. *quod est commentarium* 3. *de reg.* ergo talis protestatio ficti consensus, alteri non intimata nil prodest. 2. quia protestans faciendo actum contrarium protestationi videtur ab ea recedere, & simpliciter consentire, *l. Cum in plures §. Locator horrei. ff. locati, & ca. Sollicitum. de appell.* & eleganter *Iaſ. l. Non solum, §. Morte, n.* 14. *ibi Ant. Rub. n.* 224 *ff. de non. oper nunc.* ergo non prodest protestatio. Ita tenent *Innoc. c. Veniens el* 2. *de sponſ. n. vn. Ant. c. Tua, eod. tit. n.* 16. *Anch n.* 8. *Abb. n.* 9. *Alex. de Neuo n.* 15. *prap. n.* 1. *fin. e. Fel. c. Cum M. de conſt.* 78. *& ibi Ripa n.* 86. *Brunel de sponſ. conci.* 10. *n.* 11. *Cou.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 2. *n.* 3. *e Maſ. and. de probat. concl.* 1248. *n.* 12. vbi alios refert *Matienzo l.* 5 *recop tit.* 1. *rubr gloſſ.* 1. *n.* 66. *Lancelotus inſt. iuris can. lib.* 2. *tit. de nuptiis, verb. Iudicari.* Et ex Theologis, *Lud. Lop.* 2. *p. inſtruct. de matrim. c.* 39. *§. Præterea, vt iuriſtis.*

Et quamuis non constet apud Authores, an satis sit consensus tacitus, quando scilicet altero præsente, & tacente, fit protestatio, vt per eam videatur à futuro consensu recessum: vel exigatur expressus: vt notant multi quos refert *Cou.* 4. *decr.* 2. *p. c.* 2. *n.* 3. *& Nau. c. Nullam*, 18. *q.* 2. *n.* 14. ait in dubio non videri consensum, si protestatio alteri nocear. At in matrimonio bene docent *Cou. ibi, & Matienzo n. prac. alleg.* requiri expressum, ne tantum sacramentum illusione, & leuitate contrahentium tractetur. Nam & in cæteris actibus, vt protestatio valeat, expressum consensum desiderari tradunt *Bart. Alex.* & communis, quos *ibi* refert *Cau.* Quare non est audiendus *Ant. Cucus l.* 5. *inſt. matr. tit.* 12. *n.* 163. dicens satis esse in matrim. altero præsente, & tacente protestationem fieri. 20

Intellige tamen priorem partem, vt protestatio facta altero consentiente valeat: nisi postea copula sequuta sit, tunc enim videtur omnino protestatione recessum: & præsumetur matrimonium. Probatur ex *c. Per tuas, de conditio. appo.* vbi contracto matrimonio sub conditione nondum impleta, & ita nondum existente perfecto consensu, recedi à conditione dicitur, & perfectum consensum effici, copula sequuta. Et *c. Insuper, qui matr. accuſ. poſſ.* allegabat mulier testibus comprobare virum dissensum: & tamen non auditur, quia postea permisit copulam, per quam à dissensu videtur recessisse. Sic *gl. d. c. Per tuas, verb. Præſumendum, Innoc. c. Veniens, el* 2. *n. vn. de sponſal. Ant. Anch. Abb. Alex. de Neuo. Fel. Cou. Matienzo Lud. Lop.* vbi n. 19. allegati sunt. *Sylu.* alios referens, *Matrimonium* 4. *q.* 11. *Roſella Matrimonium* 4. *n.* 11. *Nau. ſum. Latina c.* 21. *n.* 78. *Greg. Lop. l.* 5. *t.* 1. *p.* 4. *verb. Conclia*, Meno. multos alios referens, *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 1. *n.* 15. Et ratio huius præsumptionis est, ne inducatur turpitudo protestantis, & peccatum in ea copula: delicti enim præsumptio omnino vitanda est *l. Merito. ff. pro ſocio.* Quamuis contrarium teneat *Prapoſ. c. Tua, de sponſ. n.* 2. dicens non ratificari per illam copulam. Cuius opinio quamuis iure communi vera non esset, hodie tamen attento *Tridentino ſeſſ.* 24. *de matrim. cap.* 1. veritissima est: quia cum tam per illam copulam matrimonium ratificari non possit, vt bene ait *Matienz. ibid.* ita cuitari non possit delictum illius copulæ fornicariæ, cessabit omnino matrim. præsumptio: vt in simili probaui *l.* 1. *disput.* 26. *num.* 12. Si tamen nullitas matrimonij illius quod coram parocho, & testibus fuit celebratum, ita occulta fuit, vt in foro externo probari non possit, habebit locum doctrina communis: quia hodie potest ratificari matrimonium illud, copula affectu maritali, sicut iure anti-

quo eadem conualescebat: vt probaui hoc 2. disp. 37. n. 14.

22 2. Intellige aliam partem, vt non valeat protestatio altero non consentiente præmissa, vt intelligatur quando dolosè facta fuit, id est, citra iustam causam: secus si causa iusta adesset, vt si quis metu cogatur matrimonium inire, & clam protestetur se minimè consentire, valebit, protestatio, nec ab ea videtur recessum: vt colligitur ex *c. Lotarius 31. q. 2. & c. Ex c. 1. de his qua vi.* & docent *ibi gloss. verb. Præpos. Innoc. ibi n. 3. Card. fine, Abb. n. 14. Host. c. Tua, de sponsi fin.* vbi *Io. Andr. n. 14. Ant. n. 16. Card. fine, Alb. n. 9. Anch. n. 8. Henr. n. 4. Alex. de Neuo n. 13. Præp. n. 2. Paul. cons. 45. n. 2. li. 1. Ripa c. Cum M. n. 115. de const.* vbi *Fel. n. 78. & seq. Gerar. sing. 81. Beroius cons. 25. n. 9. li. 1. Sylu. Matrim 4. q. 11. Tab. Matr. 2. q. n. 8. Nau. summ. c. 22. n. 78. Masc. de prob. concl. 1248, n. 13. Lancel. inst. iur. can. l. 2. tit. de nupt. verb. indicari.* Et ex Theologis, *Enriq. lib. 11. de matr. c. 11. n 4. comm. lit. Y.* & constat ex decisione *Dyn. l. Qui in aliena, § fi. ff. de acq. her.* vbi dicit cautelam esse, vt timens fore vt cogatur per potentem ei vendere fundum, clam coram testibus protestetur dissensum: hæc enim protestatio efficiet vt venditio nulla sit: & quamuis *ibi Bart. ad fin.* reprehendat Dynum, eo quod cum venditio pendeat à duorum voluntate, debet protestatio notificari alteri *Bald.* tamen, *Angel. & Imola ibi*, defendunt Dynum: respondentque id fallere, vbi iusta causa protestandi concurret. Quod idem docet dicens esse receptam traditionem, *Natta cons. 451. n. 22. li. 2. Rim. con. 362. n. 86. li. 4. Soc. & Dec.* quos refert & sequitur *Ant. Gabr. som. 2. commun. in mea edit. l. 14. verb. Protestatio, f. 248. col. 2. Ant. Cucus lib. 5. inst. maior. 12. n. 165.* Debet tamen metus hic esse cadens in virum constantem, alias protestatio illa clancula non iuuabit. Sic *Innoc. c. 1. de his qua vi, n. 3 Card fine, Abb. n. 14.* & ita metum reuerentialem, sufficientem non esse, vt iuuet protestatio, nisi minæ, vel verbera accedant, quia aliter non est cadens in virum constantem: docent *Dec. c. causam matrimonij, n. 21. de offic. del. Padilla* multis allegatis *l. Interp. n. 18. c. de transact. Salzedo super regulam Bernard. Diaz 532. ampliat.* 2. Similiter erit causa iusta protestationis clandestinæ, vitatio scandali imminentis: vt tradunt *Sylu. & Nau. proximè citati.* Sed dicet tradita de metu, vera esse quando protestatio fit aduersus eum, quem metum illaturum, timetur: secus quando aduersus tertium, qui metũ non infert: tunc enim cum culpa careat, ei notificanda est protestatio ne culpæ immunis damnum patiatur: vt bene declarant *Alex. l. Qui in aliena, § fi. n. 5. ad fin. ff. de acq. her. & consil. 16. n. 11. lib. 3. Decius l. pacta nouissima n. 12. C. de pactis, & c. Cum M. n. 21. ad fin. de const. & c. Causam matr. n. 5. de offic. deleg. & cons. 319. n. 5. ad fin. Curt. iun. cons. 126. n. 6.* & ex professo defendit *Aymon. cons. 378. à n 9. lib. 3. Flaminius de resign. benef. lib. 13. q. 1. num. 197.* limitans quando alter ignorauit metum illatum esse à tertio. Sed respond. quicquid sit de hoc, hanc declarationem non habere locum in matrimonio, quia tum summam libertatem petat, *c. Cum locum, de sponsi.* irritatur metu graui à quocumque illato.

23 Hæc autem II. limitatio intelligenda est, nisi protestatione ex causa iusta præmissa, sequatur copula: adhuc enim videbitur à protestatione recessum. Sic *Hostiens. Ioan. Andr. Ant. Anch. Henric. n. 5. Alex. de Neu. n. 14. Abb. Fel. Sylu. Tabiena, Lancel. n. prac. allegati. Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 8. Nau. sum. Hisp. c. 22. n. 78. Greg. Lop. l. 3. verb. Carnalmente, p. 3.* Quid autem sit hodie post Tridentinum dixi n. 21. fine.

24 Tandem obseruandum est, hæc omnia de protestatione tradita, deseruire foro externo: nam in foro interno, deficiente vero consensu non erit matrimonium. Posse tamen deseruire foro interno, vt excusetur hic fictus contrahens, ratione protestationis, præmissæ ab habendo vero consensu, in casibus in quibus fictè consentiens tenebatur consentire: de quibus latè lib. 1. tota disputat. 10. & seq. Excusabitur enim in foro interno in casibus in quibus prodest protestatio in foro externo, iuxta tradita: secus quando in illo foro non excusatur. Et ratio est, quia quando non iuuat protestatio, protestans est in dolo, & culpæ reus, quando autem iuuat, culpa vacat.

SVMMARIVM.

An ob testimonium vnius iuranti interfuisse impedimentum dirimens licet sit amicus, vel sit fama, vel sit parochus, teneatur coniux credere, & à matrimonio abstinere, 25. Vel diligentiam adhibere, 26.
An teneatur tunc dubitare, vel si fama sit impedimenti, & tanquam si dubitaret se habere, 27.
Si diligentia adhibita nihil inuenit, potest deponere dubium, 28.
Quid si audiuit à non fide dignis, 29.
Post quem inuenies alia summaria.

Quæstio III. An testimonium alicuius testificantis impedimentum dirimens. tenetur coniux à matrimonio contracto abstinere, impedimentúmque credere, vel de eo dubitare? Prima conclusio, non tenetur credere, licet audierit à fide digno iuranti, licet sit amicus, vel proprius parochus: quia dictum vnius non inducit credendi necessitatem: ad id enim oportet esse duos, *c. Cum à nobis, de test. & attestat.* Sic *Veruecius*, quem refert & sequitur *Sylues. Matrim. 6. q. 8. Rosella verb. Impedimentum, imped. 1. n. 17. Ang. Matrim. 3. imp. 18. n. 4. Nau. summa, c. 22. Hisp. n. 81. Lor. n. 82. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 81. fi.* & idem est, quando audiuit esse publicam famam. Sic *Veruecius, Rosell. Ang. Syl. Nau. ibi*: sed *Sylu. & Ang.* dicunt non teneri sub mortali credere, vnde videntur innuere teneri sub veniali: quod clarè fatetur *Rosell. ibi.* Sed meliùs *Nau.* absolutè dicit non teneri credere propter rationem dictam, & quia est in maximum sui præiudicium. 25

II. Conclusio, tenetur hic diligentiam adhibere ad assequendam veritatem: quia alias esset ignorantia affectata, negligerétque rem valde necessariam suæ saluti, manerétque anceps de matrimonij valore, & sic dubius an res sit sua, illam retineret, non adhibendo diligentiam ad dubium vincendum. Sic *Sylu. Veruecius, Ang. Ros. Nau. Lud. Lop. n. prac. citati: idem Tab. matr. 4. fi.* 26

III. Conclusio, dum hic non adhibet diligentiam, tenetur dubitare de matrimonij valore, & sic gerere se tanquam coniugem dubium, qui iuxta supradicta, quamdiu diligentiam non adhibet, tenetur reddere, non tamen potest petere. Prob. quia id testimonium, vel fama merito virum prudentem dubitare cogeret. Pro hac sententia est *gl. c. Inquisitioni, de sent. excomm. verb. Probabili*, vbi explicans illum textum, quando est conscientia probabilis, & discreta, posse alterum coniugem reddere, non tamen petere inquit, probabilis & discreta est, vt faciat dubium, vt quia mulier vidit virum cum consanguinea, in locis suspectis, & hora suspecta, solum cum sola, vel è contra: vel est publica impedimenti fama: hæc *gloss.* fama enim iustam credulitatem inducit, vt bene *Bart.* quem refert, & sequitur *Abb. c. Cum cont. de rescript. num. 4.* & multi alij quos *addit. ad Abbatem* refert, *ibi gloss. super verb. Fama*: cum autem testis fide dignus plus probet quàm fama ille enim semiplene probat, secundum omnes: hæc autem secundum multos non semiplene probat, nisi aliis adminiculis associetur: & licèt alij contrarium sentiant, scilicet semiplene probare: saltem id est sub opinione, vt potest videri in *Mascard. de probat. concl. 753. n. 5. & 6.* ergo à fortiori dictum testis fide digni sufficiens erit, vt coniux dubitare teneatur. Idem colligitur ex DD. allegatis n. 25. & 26. si enim id testimonium non esset sufficiens ad reddendum coniugem dubium, non teneretur inuestigare veritatem, sed posset conscientiam deponere: sicut dicemus num. 29. posse facere, quando audiuit à personis non fide dignis. 27

IV. Conclusio, si diligentia sufficienti adhibita, nihil inuenit, potest tutè conscientiam deponere: quia iam non habet iustam dubitandi rationem: & ita potest suam possessionem tueri. Sic *Veruecius, Sylu. Ang. Lud. Lop. n. 25. alleg. Nau. sum. Hisp. c. 22. n. 82.* 28

Vltima

29 Vltima conclusio, si audiuit à personis non fide dignis, potest conscientiam deponere, nec ea est sufficiens dubitandi ratio. Sic *glos.c. Inquisitioni, verb. Leui, de sentent. excomm. Veruccius, Angel. & Sylvest. allegatin.* 25.

SVMMARIVM.

An ad probandum impedimentum, vt dissoluatur matrimon. debeant esse testes omni exceptione maiores.n. 30.

Quid si opponatur impedimentum consanguinitatis,n 31.

An satis sit fama.n. 32. *Et quid, de vtriusque coniugis fatentis impedimentum, confessione, siue pro matrimonio, siue contra stent, licet fama concurrat,n* 33.

Quid si alter stans pro matrimon. fateatur impedimentum, & sit illius fama,n 34.

Quid si absque fama vterque coniux pro matrimonio, vel alter pro illo stans fateatur impedimentum,n 35. *& ibi, iudicis arbitrio relinquitur quando hac confessio satis sit.*

Quid si non agatur de dissoluendo matrimonio, quoad vinculum, sed quoad torum, an sufficiat confessio alterius coniugis,n. 36.

An contractum esse matrimon. probetur confessione coniugum, etiam ad euitandam paenam contrahentium,n. 37.

30 Quæstio IV. Qualis probatio impedimenti dirimentis exigatur ad matrimonium legitimè contractum dissoluendum? Sit conclusio, quamuis ad impedimentum matrimonium ne contrahatur, satis sit testis, vel fama: vt latè probaui l. 1. tota disp. 71. at verò ad ipsum dissoluendum, duo testes omni exceptione maiores desiderantur: quia est causa grauissima, in cáque de magno præiudicio agitur. Habetur expresè *c. 1. de consangu.* vbi id docent omnes, *Sot. 4. d. 41. q. vnic. a. 5. concl. 3. Cou.* cum aliis quos refert *4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. n. 7. &* 8. vbi optimè tractat qui hac in re dicuntur testes omni exceptione maiores: *Mascard. de probat. conc.* 1035. *n.* 19. *Perez l. 5 ordin. t. 1. l. 3. fine.*

31 Excipe nisi agatur de dissoluendo matrimonio ratione consanguinitatis: tunc enim sunt legitimi testes, parentes, & consanguinei, *c. Super eo, el 2. de testib. c. Videtur, qui matrimon. accus. poss.* vbi ea ratio traditur, quia consanguinei præstantius cæteris parentelam norunt. Sic *cum aliis Mascard. ea concl.* 1035. *n.* 20.

32 Hinc infertur, non satis esse famam impedimenti, *c. Si duo.* 35. *q.* 6. Et ratio est clara, quia oportet impedimentum plenè probari, at fama ad summum semiplene probat. Et hoc est sub iudice, vt dixi num. 27. Sic *Mascard. cum aliis ea concl.* 1035. *n.* 21.

33 2. Infertur, licet ad sponsalia dissoluenda satis sit confessio vtriusque sponsi, vt diximus l. 1. disp. 72. n. 2. verum ad dissoluendum matrimonium minimè sufficere, si vterque coniux non stans pro matrimonio, id est, petens id dissolui, fateatur impedimentum dirimens. Quia in causa matrimonij non statur litigantium confessioni, *c. Super eo, de eo qui cognò consanguin.* Item quia cum non sit in eorum potestate matrimonium dissoluere, sicut est dirimere sponsalia, non est eorum confessioni circa matrimonij dissolutionem, standum, sicut statur in sponsalibus. Sic *Host. sum. t. de eo qui cog. consang n.* 3. *Abb. d. c. Super eo, n.* 5. *fine, & ibi Alex. de Neuo, n.* 13. *Brun. de sponsal. concl.* 29. *in princ. Nau. l.* 4. *consiliorum in 1. edit. de sponsal. conf.* 8. *n.* 3. *Men. de arbitr. l.* 2. *centur.* 2. *casu* 103. *n.* 8. *Mascard.* alios referens, *de probat. conc.* 1035. *n.* 29. Et ex Theologis, *Sot.* 4. *d.* 41. *p. vnic. a.* 5. *conc.* 3. *Veracruz* 3. *p. spec. a.* 8. Quod verũ est, licet fama impedimenti cum tali confessione concurrat. Quia confessio ea cum sit in confitentium fauorem, nihil probat, & fama, per se non satis est. Sic *Abb. Alex. de Neuo, e Masc. n.* 22. *Veracruz proximè allegati.* Dixi consultò, si confessio fiat à coniugibus non stantibus pro matrimonio: si enim pro illo stent, quia non petunt matrimonium dissolui, sed in eo perseuerare volunt, iudex autem ex officio inquirit, vel tertius accusat, tunc confessio vtriusque simul cum impedimenti fama sufficit, *c. Si duo,* 35. *q.* 6. Sic docet *ibi Arch. Abb. d. c. Super eo n.* 6. *&* 7. *& ibi Alex. de Neuo. n.* 14. *Couar. 4. decr. 1. p. c. 4. §. 1. n. 4. Menoch. d. casu* 103. *n.* 9. *Mascard.* referens *Ioann. Andream, d. concl.* 1035. *n.* 23. *Veracrux d. a.* 8. *& Abb. & Alexand. de Neuo* reprobant Abbatem antiquum, & Antonium ibi dicentes hoc non procedere, quando impedimentum est consanguinitatis.

Immò sufficienter probat, si fiat confessio ab altero stante pro matrimonio, & adsit impedimenti fama: vt tenent multi, quos refert *Men. de arbitr. l.* 2. *cent.* 2. *casu* 103. *n.* 10. illosque sequitur Et quamuis *Ant. c. Super eo, de eo qui cogno. conf. & ibi Alex. de Neuo, n.* 15. limitent, nisi coniux ille turpitudinem suam alleget. At bene improbant hoc, *Archid. c. Si duo,* 35. *q.* 6. *Abb. d. c. Super eo, fin. Mascardus. de probat. concl.* 1035 *n.* 28 *Veracruz* 3. *p. spec. a.* 8. Quia quoties de animæ periculo tractatur, allegans propriam turpitudinem, est audiendus: & ex alia parte, cum hic velit matrimonium consistere, non præsumitur in proprium caput eum falsum confiteri. 34

Quinimo si vterque coniux stans pro matrimonio, fateatur impedimentum, satis est dirimendum matrimonium, licet fama impedimenti non concurrat: vtrisimile enim non est velle contra seipsos falsum deponere, *l. fi. C. de arbitr. sum.* Sic *Abb. d. c. a. Super eo, n.* 7. *Brunell. de sponsal. concl.* 29. *n.* 4. *Mascard. ea concl.* 1035. *n.* 31. *Veracruz d. a.* 8. Et hac ratione ducti, multi docent sufficere etiam confessionem alterius coniugis pro matrimonio stantis absque fama. Sic *glos. c. Attestationes, verb. Enasisse, de despons. impub. & alij,* quos refert, & sequitur *Couar. 4. decr. 1. p. 4. §. 1. n. 4.* nisi (inquit) sit aliqua collusionis præsumptio. Sed meritò hanc non sufficere in re tam ardua, defendunt multi, quos refert & sequitur *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 1. n. 9.* 10. 11. & 12. Id tamen obseruandum est, si præsumptio collusionis inter coniuges sit, minimè probare vtriusque confessionem: vt bene docent *Abb. d. c. Super eo. d. n. 7. Veracruz d. a.* 8. Propter quod collusionis periculum relinquitur arbitrio iudicis, an talis confessio vtriusque coniugis pro matrimonio stantis, sufficiens sit. Sic *e Men. de arbitrar. l. 2. centur. 2. casu* 103. *n.* 9. *Mascard. de probat. conclus.* 1035. *n.* 31. 35

Hæc omnia de coniugum confessione dixerim, quando tractatur de dissoluendo matrimonio quoad vinculum; si enim de solo diuortio quoad torum tractatur, statur confessioni alterius coniugis contra se ipsum prolatæ, *c. Ex literis, de diuort. c. Intelleximus, de adult.* Sic *Abb. c. Super eo, n.* 5. *de eo qui cog. & ibi Alex. de Neuo n.* 13. *Brunel. de sponsal. conc.* 29. *n.* 2. *Menoch. de arbitr. l.* 2. *cent.* 2. *casu* 103. *n.* 7. *e Masc. de probat. couc.* 1035. *n.* 33. *Veracruz* 3. *p. spec. a.* 8. Hoc intelligit *Alex. de Neu. n.* 13. quando is confitens stat pro matrimonio. Sed melius *e Men. eo n.* 7. cum aliis quos refert, indistinctè docet stari confessioni alterius contra se ipsum: vt si fatetur se adulterium perpetrasse, concedetur alteri coniugi innocenti ius diuortium celebrandi: cum enim hæc confessio sit tantum in confitentis præiudicium, valet. 36

Tandem obserua, si probando matrimonio inter aliquos tractetur, stari eorum confessioni. Et ratio est, quia cum matrimonium solo consensu contrahatur, *l. Nuptias, ff. de regul. iur. c. Sufficit. 27. q.* 2. sola confessio probat. Sic *Abb. d. c. Super eo, n.* 5. *Men.* multos referens, *eo casu.* 103. *n.* 4. *Veracr. d. a.* 8. Et à fortiori statur vtriusque confessioni dicentis matrimonium contraxisse, ad euitandam stupri, vel fornicationis pœnam: vt si aliqui reperiantur in actu fornicario, & dicant se esse matrimo. coniunctos. Sic multi quos refert, & sequitur *Tiraq. l. 5. connub. gl. 1. p. 5. n.* 32. *Men.* alios referens, *d. casu* 103. *n.* 5. vbi addit cum *Tiraquel. eo n.* 32. hoc verum esse quando deprehensi pares sunt conditionis: inter pares enim facilius matrimonium præsumitur: coniecturásque attendendas, an probabiliter matrimonium initum esse videantur: quod arbitrio iudicis has coniecturas ex personarum qualitate perpensuri, relinquitur. Si autem id matrimon. sit contra aliud prius contractum, non stabitur coniugum confessioni, cum sit in alterius detrimentum Sic *Abb. dict. cap. Super eo, n.* 5. *Men. dict. casu* 103. *Veracr. 3. q. spec. art.* 8. 37

DISPVTATIO XLI.

Qualiter constare debeat de alterius coniugis obitu, vt possit superstes alius inire matrim.

SVMMARIVM.

Quid iure ciuili, & canonico statutum sit: & an longissima absentia probetur mors alterius coniugum: & an vitæ hominis præsumatur centum annis durare: & explicatur l. fi. C. de sacrosanct Eccles. eod. n. 1.

An auth. Hodie, C. de repud. sit correcta quoad hoc, iure canonico: & posse quem iudex punire fœminam secundo nubentem, non seruata solemnitate illius, n. 2.

Quæ quæstiones sint disputandæ n. 3.

Eadem mortis probatio debet esse, & professionis alterius coniugis ante matrimonium consummatum, n. 4.

An requiratur certus nuntius de morte, vel sat sit in vtroque foro alia moralis certitudo: refertur quædam opinio, num. 5. & opinio auctoris, num. 6.

Iudicis arbitrio relinquitur hæc probatio, n. 7.

Possunt testes non tacita parte probare hanc mortem, n. 8.

Soluuntur argum. & explicantur cap. Quoniam §. Porrò lite non contest. & c. Cum per bellicam 34. q. 2. & l. 8. t. 9. p. 4. n. 9.

Post n. 9. inuenies alia summaria.

1 VAriæ extant iuris dispositiones in hac re: si enim ius ciuile inspiciamus, satis est si mulier quinquennio virum absentem, de cuius vita prorsus dubitatur, expectet, vt possit alij nubere, *l. Vxores, ff. de diuor.* quod tempus postea ad quadriennium est restrictum, *l. Vxor, C. de repud.* Sed postea hoc omnino correctum est per *auth. Hodie, C. de rep. & c. In præsentia, de sponsal.* vbi statuitur ob nullam absentiam, nisi alia mortis certitudo adsit, licere alteri coniugi aliud matrimonium inire. Huius rationem assignant aliqui: quia præsumitur vitam homini centum annis durare, per *l. fin. C. de sacrosanct. Eccl. ad fi.* ibi, *Vnum tantummodo terminum humanæ vitæ supponimus, id est, centum mortalis annorum* Hanc rationem tradit *Abb. d. c. In præs. n. 4. Nauar. 4. consilior. tit. 1. de sponsa. in 1. edit. consil. 15. in. 2. consil 17.* Et ita præsumi tradunt *Iaf.* communis, *dict. l. final. Anton. Gabr. t. 2. commun. in mea edit. l. 11. verb. Mors, fo. 331. col. 2.* & multi alij, quos & eorum fundamentum refert *Men. de præsumpt l. 6. præsumpt. 49. n. 9.* Sed hæc ratio non est solida, quia verius est non præsumi vitam hominis eo tempore durare. Quia ius non præsumit quæ rarissimè contingunt. Et ita multi fundamentis comprobant tenet *Menoch. d. præsumpt. 49. à n. 1. vsque ad 9.* multo que alios refert: & ad *d. final.* respondet *n. 10.* eam legem, & similes tantum probare negatiuam, scilicet ius non præsumere vitam vltra centum annos durare, non autem affirmatiuam partem, Idem tenet *Conar. 2. var. c. 7. n. 6 vers. 3. Gutier. 2. pract q 7. n. 5.* Vnde vera ratio est, quia ex longa coniugis absentia non resultat certitudo de eius obitu, sed tantum incertitudo, & dubium: at quamdiu res est dubia & incerta, melior est conditio prioris matrimonij possidentis. Item, quia nullum est periculum abstinendo ab alio matrimonio, est autem adulterij, contrahendo, si forte coniux alter superstes sit. Deinde, quia mors non præsumitur, sed est probanda, quilibet enim viuere præsumitur, *i. vlt. C. de sacrosanct. Eccles.* Tandem, quia cum mors sit fundamentum eam allegantis, ad probandum suam intentionem, vt animaduertunt *glos. & DD. l. 1. §. Si quis se neget, ff. quemadmod. testam. aper.* debet probari ab allegante.

2 Aliud extremum decreuit *auth. Hodie, C. de repud.* nempe vt vxor audiens virum in prælio obiisse, non prius alij nubat quam per se vel per alium adeat belli ducem, isque iurat obiisse, aliorúmque testimonia recipiat, & postea expecter per annum: alias puniri possit adulterio. Quam non esse correctum iure canonico, & ita seruandam esse docent & *Bart. l. 1. §. Si dubitetur, n. 1 ff. quemadmod. testam. aper. Anchar. c. Dominus sine, de secund. nupt.* & in hac parte magis inclinat *Greg. Lop. l. 8. tit. 9. p. 4. verb. Algunos,* & videtur clare sentire *gl. c. Quoniam frequenter, verb. Præsumatur, vt lite non cõtest.* vbi statuens coniugem alteras quibus vxori mortem probare potest, addit, *Et aliquo tempore expectauit forte per annũ, vt auth. Hodie, C. de repud.* Sed dicendum est iure canonico correctam esse: quia *c. In præsentia, de sponsal.* tantum petitur certum nuntium de morte haberi. Et ita docẽt *ibi Innoc. n. vnic. Ioan. And. n. 4. Ant. n. 7. Anch. n. 6. Tancred. Goff Philippus,* quos refert, & sequitur ibi *Abb. n. 6. Al. de Neuo n. 8 Fel. d. c. Quoniam frequenter, fine, Rosel. verb. Imped. imped. 12. n. 3. Rolandus consil. 95. n. 12. vol. 3. Ios. Lud. dec. Perus. 1. 1. dec. 12. n. 7. Petr. Barbobus consil. matr. 25. n. 3. vol. 1. Gutier. l. 2. pract. q. 8. n. 5. & 6.* Et *Alex. de Neuo. d. n. 8.* optime reprobat Cardinalem, quẽ ibi refert, dicendum posse iudicem sæcularem punire vxorem secundo nubentem, non seruata solemnitate *illius auth. Hodie,* si postea virũ priorem viuere appareat. Quia cum ius canonicum licentiam contrahendi ea solemnitate non seruata, concedat, sublatum est in totum ius ciuile: lex enim ciuilis cum nihil circa matr. disponere possit, censetur prorsus sublata, ita vt contra illius dispositionem agens, nullus pœnæ reus sit, quoties canones aliter disponunt: vt notat *Ioa. And. c. Statutum, de elect. in 6.*

His præmissis 3 quæstiones disputandæ sunt. I. an requiratur omnimoda certitudo mortis. II. an sufficiat dictum vnius testis. III. an sufficiat fama. 3

Præmittendum est; quicquid dicetur de probatione mortis alterius coniugis, dicẽdum esse de probatione professionis factæ per alterum coniugem, vt manens in sæculo possit aliud matrimonium inire, si prius consummatum non erat, vel similiter religionem ingredi, si consummatum erat, quia eadem prorsus est ratio. Sic *Sotus 4. d. 37. vnic. a. 5. vers. fic. In primis, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 243. n. 4. Lud Lop. 1. instruct. c. 83. §. Quia vtrum.* 4

Quæstio I. Vtrùm desideretur certum nutium de alterius coniugis morte haberi, vt superstes possit aliud matrim. inire: vel satis sit probabilitatis mortalis, id est, vt sit probabilis causa ad credendum, iudicio sapientum duplex est sent. 1. affirmat satis esse hanc probabilitatem moralem: quod si opponatur *c. In præsentia de sponsal.* petens certum nuntium: respondent *Ant. Rosel. Sylu. Philiarcus, Barth. à Led. Lud Lop.* statim referendi, intelligi, vt Ecclesia facultatem concedat aliud ineundi matrimonium: maior enim certitudo desideratur ad hoc, ob eius authoritatẽ. Probatur hæc sen. ex *c. Quoniã. §. Porrò, vers. Si autem, vt lite non cõtest.* ibi. *Si autẽ de carnali coniugio sit agendũ, tãdiu alteruter cõiugũ expectetur donec de ipsius obitu verisimilit. præsumatur:* ergo sufficiunt verisimiles mortis præsumptiones 2. ex *c. Cum per bellicam. 34. q. 2.* ibi *Nec tamen culpabilis iudicetur, qui personam eius maritis qui iam non esse existimabatur, assumsit.* Vbi loquitur textus de vxore secundo nubente, dicitque eam excusari ob credulitatem mortis viri. 3. Quia adulterium non admittitur sine dolo, *l. pen ff. de adu.* qui abest, cum probabilis credulitas mortis viri habetur 4. ex *l. 8. in pr. t. 9. p 4.* ibi, *Si acaeciere el marido tardose mucho en la guerra, de manera que fizieron algunos creer a su muger que era muerto, se casse con otro, no la podrian acusar de adulterio, muguer fuese viuo el primer marido, ca excusa el no saber.* Hanc sententiam videtur clarè tenere *gl. 34. q. 1. in summ. verb. Vtraque quæstio,* & clariùs *c. In præsentia, de ss. verb Viris.* Et tenent *Host. ibi ad fi. & sum. t. de spõsa duor. n. 6. Ant. dict. c. In præsentia, n. 7. Anch. ibi, ad fin. & n. 6. Ros. verb. Imped. in p. 12. n. 1. & 3. Vincent. Tancredus, Goffre. Philippus, Supplementum, Rainerus,* quos refert & sequitur *Syl. Matr. 8. q. 13. dict. 2. & 3. Tab. verb. Impedim. imp. 10. q. 1. n. 2.* qui addit contra aliquos, eandem certitudinem sufficere vt Ecclesia facultatem concedat celebrandi aliud matrimonium: nec obstare *d. cap. In præsentia,* quia certum nuntium, exempli gratia, quod minimè regulam restringit, proponit. Et videtur tenere tanquam probabilem *Angel. Matr. 3. imped. 13 n. 2.* & tenent *Armilla, verb. Matrim. n. 45. Ant. Gom. l. 8. Tauri, n. 31. vers. Hodie tamen, Perez l. 5. ord. t. 1. l. 2. ad fi. Mascard. de probat. concl. 1074. n. 5.* Et ex Theologis *D. Ant. 3. part. t. 1. c. 9. fi. Philiar. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 9. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 56. ad finem, cons. l. 9. Lud. Lop. 2. p. instructory, de mat. c. 55. fol. 1171.* Et est probabilis hæc sent.

II. sent.

6 II. Sententia probabilior, ait eandem certitudinem requiri, vt Ecclesia det contrahendi facultatem, & vt possit aliquis propria authoritate: & ita requirit tantam certitudinem, aut per certum nuntium, aut per testes, vt iudicio prudentis non tantum probabilis, sed certa iudicetur mors. Prob. ex *c. In præs. de sponsa. fine*, ibi, *Non possunt tales ad aliorum consortium connubiale, nec permittas eos authoritate Eccl. contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.* Hæc ibi, ecce qualiter coniunguntur ea duo, vt illi nequeant cõtrahere, & Ecclesia concedere facultatem, donec certum nuntium recipiant. Et *c. Dominus, de secund. nupt.* ibi, *id vobis respondemus*, vt nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migrauit coniux eius. 2. quia in contrahendo secundo matrimonio, periculum eius nullitatis, & adulterij imminet, in abstinendo verò nullum: ergo quandiu non est omnimoda certitudo mortis viri, abstinendum est vt peccati periculum vitetur. Hanc tenent *gloss. d. c. In præsent. fine, Innoc. c. Dominus, de secund. nupt. n. vnic.* vbi *Anchar. fine, Abb. d. c. In præsentia, fine*, & melius *c. Quoniam, §. Porrò, n. 12. vt lite non contest.* Alex. *de Neuo d. c. In præsentia, n. 21. Ro. d. cons. 93 n. 8. vol. 3. Con. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 3. n. 3. Ant. Cucus lib. 5 inst. maior. t. 11. n. 231. Iosephus Lud. decis. Perus. 110. decis. 12. n. 7. Gutier. 2. pract. q. 8. n. 4. & seq.* & multi alij, quos refert *Mascard. de probat. concl. 1074. num. 4.* Et ex Theologi, *Sotus 4. d. 37. q. vnica, a 5. vers. De hac vero certitudine, & vers. seq. Angles floribus, 1. p. de matrim. q. 11. de impedim. ordinis, a 3. dub. 1. fol. 594. Manuel. 1. to. summ. 2. edit. c. 233. n. 2. & 4 Barth. à Ledesm. de matrimon. dub. 52. §. vlt Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 83 §. Quia verum.*

7 Hinc fit, eũ hæc certitudo mortis prioris viri, non omnino qualis esse debeat, præscribi possit, iudicis prudentis arbitrio, attentis circunstantiis occurrentibus, relinqui. Sic *Anton. c. In præsentia de sponsal. n. 7.* vbi *Abb. n. 6. Alex. de Neuo n. 5. Aufrerius capella Tholosana, decis. 316, Armilla, verb. Matr. a. 45. Tabiena, verb. Impediment. imped. 10. q. 1. n. 2. Con. 4. decret. 2. p. c. 7. §. n. 4. Greg. Lop. l. 8. t. 9. p. 4. ver. Algunos, Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 11. n. 231. Menoch. de præsumpt. l. 6. præsump. 49. n. 28. Gutier. 2. pract. q. 8. n. 9.* Et ex Theologis, *Veracr. 1. p. spec. a. 42. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 55 f. 171. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 233. n. 2.*

8 Illud autem est speciale in morte probanda, vt testes non citata parte, sed ex mero iudicis officio examinari possint. Sic *Benedictus*, quem refert & sequitur *Præp. c. In præsentia, de spons. fine, Bald. c. Quoniam, §. Porrò, vt lite non contest. & ibi Felin fine*, & alij quos refert, & sequitur *Mascard. de prob. concl. 1076. fine.*

9 Ad duo priora argum proposita n. 5. respondet *Gutier. l. 2. pract. q. 8. n. 4.* illos textus correctos esse per *cap. In præsentia, de spons.* Sed hoc non placet: quia cum sit contra ius naturale, secundum inire matrim. absque morte prioris viri debita certitudine, & ita certitudo hæc non pendeat à iure humano, Ecclesia statuens qualis certitudo desideretur, non procedit disponendo, sed tantum declarando ius naturale: quare dicendum non est olim declarasse minorem certitudinem exigi. Quare omissa hac solut. & alia, quam refert, & probat *Host. c. Quoniam frequẽter, super verb. Verisimile, vt lite non contest.* dicendum est cum *Host. ibi*, eos text. intelligendos esse, iuxta *d. c. In præsentia*, vt ea verisimilis præsumptio, & existimatio mortis, fit per certum nuntium, vel alias probationes æquiualentes. Ad 3. dico, esse in dolo vxorem non adhibentem diligentiam iure requisitam, vt certior fiat de viri obitu. Ad 4. dic intelligi eam legem, quando per testes mulier certificatur de morte viri: quod ea verba significant, *De guisa que fizie ẽ algunos creer à su muger, que era muerto.* Et si aliud intellexit, correctam esse iure canonico.

SVMMARIVM.

An sufficiat vnus testis ad probandam alterius coniugis mortem, referuntur duæ opiniones, n. 10. & 11. & vox vnius vox nullius, n. 11.
Sententia authoris n. 12. Post quem inuenies alia summaria.

Quæstio II. An sufficiat vnus testis affirmans coniugis 10
mortem, vt liceat alteri ad secundas nuptias transire? Affirmant aliqui sufficere, attendendam tamen nuntij, seu testis personam, & qualitatem, & an per verba verisimilia deponat: & ita in hoc, iudicis arbitrium versari. Prob. ex *c. In præsentia, de spons.* ibi, *Non permittas eos contrahere, donec certum nuntiũ de morte recipiant.* Si ergo satis est certus nuntius, sufficiet vnus testis. Sic *Host. sũma, tit. de sponsa. duorum, n. 6. & d. c. In præsentia, ad fin.* vbi *Abb. n. 6.* adeo mordicus tuetur hoc, vt censeat *Bart.* qui oppositum asseruit, immemorem fuisse illius text. *Angel. Matrimonium 3. impedim. 13. n. 4. Veracr. 1. p. spec. a. 42. concl. 1.*

Alij verò sufficere vnum testem negant. Quia *c. In præ-* 11
sentia de spons. oppositum non declarat: in illis enim verbis, *Donec certum nuntium recipiant*: potest sumi nuntium neutrius generis, ita vt significet *la nueua*: at non potest dici nuntium certum, quod voce vnius habetur, cùm iura clament vocem vnius esse vocem nullius, *l. Iurisiurandi, vers. Simili modo, C. de test. & c. Veniẽs. fine, de test.* Et confirmatur, quia cum correctio iuris tanquam odiosa, vitanda omnino sit, *l. Præcipimus, C. de appel.* per ea verba valde dubia, & æquiuoca, non est dicendum iura corrigi. 2. Quia esto sumeretur masculinè nuntius certus, *d. c. In præs.* at nuntius certus est qui nuntium certum affert, non autem potest dici afferre nuntium certum, quando ipse solus id testatur. Tandem, quia si dictum vnius in causis pecuniariis insufficiens est, à fortiori minimè sufficiet in causa secundi matrimonij contrahendi, in qua vertitur animæ periculum sacramenti irritandi, maximæ infamiæ, & dedecoris fœminæ secundo nubentis, si forte adhuc prior vir superstes esset. Ita tenet *Bart. l. 2 §. Si dubitetur. n. 1 ff. Quemadmodum testam. aper.* Et magis in hanc sententiam inclinat *Gregor. Lop. l. 8. t. 9 p. 4. verb. Algunos*, & tenet *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 233. n. 2.* vltra certum nuntium alias mortis coniecturas postulat.

Hæc II. Sent. multo magis placet: quia fortissimis innititur rationibus. Primam tamen admitterem, casu quo coniux obierit in loco ita distanti, vt facile nequeant aliæ probationes haberi: tunc enim satis erit nuntius, & ita vnus testis, considerata qualitate personæ, & vt verisimilia dicat: quod iudicis arbitrio committitur: vt ait prior sent. nam quando probatio integra & plena haberi nequit, satis est per coniecturas, *l. Non omnes, §. A barbaris, ff. de re militari*, ibi, *sed licet hoc liquido constare non possit, argumentis tamen cognoscendum est.* Extra hunc tamen casũ integra & plena probatio desideratur, vt ait II. sent. & ita cũ hoc temperamento sentiunt *Ant. c. In præsentia de spons. n. 7.* vbi *Henricus n. 6. Alex. de Neuo n. 13. & 14.* Neque est audiendus *Anton. ibi*, in quantum hoc limitat; vt requiratur plena & certa probatio, vt iudex contrahendi facultatem concedat: satis autem esse coniecturas, vt propria authoritate aliud matrimonium ineatur: quam differentiam reprobaui num. 6.

SVMMARIVM.

An sufficiat fama: referuntur duæ opiniones, n. 13 & 14.
Opinio authoris n. 15. & quæ conditiones debent habere fama, vt probetur, num. 16.
Soluuntur argumenta, num. 17.

Quæstio III. An fama probetur mors? Triplex est sen- 13
tent. I. negat satis esse. Quia *c. In præsentia, de spons.* desideratur certum nuntium de morte adesse, fama autem oritur ab incerto authore, & plerumque fallaci: vt notatur *c. Vestra. de cohabitat. cleric.* Item, quia vt dixi n. 6. requiritur certa & integra mortis probatio, fama autem nec certò, nec integrè probat. Sic *Abb. d. c. In præsentia, n. 6. Gutier. 2. pract. q. 8. à n. 4. Veracr. 1. p. specul. a. 42. conc. 1. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 233. n. 2.*

II. Sententia ait mortem satis probari fama. Sic *Anib.* 14
d. c. In præsentia, n. 5. Iul. Clarus lib. 5. recept. §. Fornicatio, vers. penult. Ant. Gom. l. 80. Taur. n. 51. vers. Hodie tamen, Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 3. ad finem.

15 III. Sententia quæ mihi placet, ait solam famam non sufficere, vt probant rationes primæ sententiæ, nisi aliis adminiculis adiuuetur: tunc enim satis erit: quia certa moraliter probatio dici potest. Sic *gl. c. Quoniam frequenter, verb. Præsumat. vt lite non contest. Ant. d. c. In presentia n. 7.* vbi *Alex. de Neuo n. 15. & 16.* & dicit *Abb. ibi. n. 6.* esse multum æquam hanc sententiam. *Tabiena, verb. Impedimentum, impedim. 10. q. 1 n. 2. Nauar. sum. c. 22. n. 53. Anton. Cue. l. 5. institut. maior. s. 12. n. 231. Syluest. Matrimon. 8. q. 13. dict. 4. Petrus de Barbobus cons. 25. n. 2. vol. 2. Becius cons. 652. vol. 4. Anton. Gabr. t. 2. commun. in mea edit. lib. 11. ver. Mori. fol. 131. colum. 1. Men. de adip. sc. possess. remedio. 4. n. 672. Mascardus* alios referens, *de probat. conclus. 1075. n. 4. & seq.* Et ex Theologis *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 9. fine, Sotus 4. d. 37. q. vnic a. 5. verb. In primis Ludouic. Lopez 2. Instruct. de matrim. cap. 55. & 1. p. cap. 83. §. Quia vtrum. Philiarcus de offic. sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. cap. 9.* Adminicula autem quibus debet adiuuari fama, sunt longitudo absentiæ, & vniuersalis fama, vbi coniux commorabatur, mortem eius contestans. Sic *Sotus, & Lud Lop.* Similiter si mors contigit in loco valde remoto, ita vt aliæ probationes difficile possint inueniri, & vir longo tempore abfuit. Sic *Anton. Alex. de Neuo. Syl. Nauar. Anton. Gabr. Becius, Petrus de Barbobus, Menoc. Mascard. Philiarc. ibidem:* addunt *Menoch. Mascard.* dummodo etiam mors sit antiqua. & non contigerit recenter: & *idem Mascard. n. 7.* cum aliis quos refert, dicit satis esse famam cum his adminiculis, si is de cuius morte probanda tractatur, erat valde senex, vel æger. Et *gl. Tabiena Nauar. Philiarc.* assignant hæc adminicula cum fama: si vir senex erat, vel in acie fuit, & non rediit aliquanto tempore expectatus: (addit *gloss.*) forte per annum: vel vxor accepit literas eorum cum quibus vir militauit. Et *D. Antonin.* hæc adminicula proponit, si vir captus sit ab hostibus, & communis fama ipsum obiisse testetur, & diu vxor nihil contrarium audierit, vel literas receperit à fide dignis.

16 Vt autem fama probet, desideratur vt ipsa plenè, & verè probata sit: ad quod aliquæ conditiones exiguntur. I. vt duplici teste probetur: id enim generale est vt non minus quàm duo testes plene probent, *c. In omni neg. & c. Licet, de testibus, & attest.* & docet *Mascard. cum multis, de prob. conc. 749. n. 1. Julius Clarus pract. crimin. §, vlt li. 5. q. 6. vers. Sciendum est autem.* II. est, vt testes sint omni exceptione maiores, deponantque se audiuisse à fide dignis. Sic *Menoch.* cum aliis, *consil. 70. n. 21. vol. 1.* Et ratio est, quia fama nihil probat, & est vana vulgi vox, nisi oriatur à fide dignis, vt habetur *c. Qualiter, el 2. de accus. & ibi gl. verb. Ad inquirendum, & c. In cunct. 11. q. 3. & ibi gl. verb. Maledicñ. & l. 21. 6. p. 7. & ibi Gr. Lop. ver. De creer,* & docent omnes, vt potest videri in *Mascardo de probat. conc. 1075. n. 6. & conclus. 748. n. 8. & 9.* vbi etiam probat oportere, ne oriatur ab iis de quorum commodo agitur. III. vt concurrat causa rationabilis, ex qua fama orta est: vt si is de cuius morte agitur mare nauigarit, subortaque tempestate expectatus tempore congruo, & per loca verisimilia quæsitus, non comparuerit, nec nauis qua vehebatur: vel si prælium aggressus est, nec postea diligenter quæsitus inuentus est. Sic cum aliis *Mascard. conclus. 748. num. 11. & 1075. n. 8.* Et ratio est, quia fama originem à probabilibus auctis trahere debet: vox enim vana vulgi certo authore, & rationibus probabilibus carens, attendenda non est: *c. Ostiat Episcop. de elect.* & probat ex multis *Mascard. conc. 748. n. 5. 6. & 7.* ergo testes exprimere debent causas, ex quibus ortum habuit fama, vt iudex discernat an sint probabiles, velvana vulgi vox. IV. Est vt testes deppnant se audiisse publice à maiori populi parte, nec sat erit deponere publice audiisse. Quia potest esse vt ab vno publice audierint. Sic multi quos refert *Mascard.* eos sequens *conclus. 1075. n. 10. & 749. n. 1. 2. 3. & 11.* contra alios quos in ea refert *n. 4.* asserentes sufficere testari publice audiisse. Oportet etiam explicare audiisse à maiore parte talis populi, nec satis esset in genere, à maiori parte populi. Sic *Masc.* cum aliis, *concl. 749. n. 22.* Hinc fit non satis esse deponere audiisse à multis, vel etiã à mille personnis: quia non inde infertur inde à maiore parte populi audiisse. Sic *Masc.* cum multis, *concl. 749. n. 6. & 7* Hoc autem intelligitur in negotiis magnis, & arduis, in iis enim requiritur fama totius oppidi, vel maioris partis: in rebus enim paruis sufficit fama maioris partis viciniæ, sic *Mascard.* cum aliis *concl. 749. n. 9.* Vnde ad probandam mortem coniugis, vt superstes aliud ineat matrimonium, requiritur fama maioris partis oppidi: quia res est grauissima. Sic *Mascard. concl. 1075. n. 10.* Dum etiã dicitur requiri notitiam, seu famam maioris partis viciniæ, vel oppidi, non est indistinctè intelligendum, vt requiratur notitia maioris partis puerorum, mulierum: sed satis est maior pars proborum, & grauium notitiam habeat: & ita cautè dicitur, *Inquisitionis, de accusat. si. Cum. apud bonos, & graues lasa opinio non existit:* & docet *Abb. ibi, fine,* V. Conditio est, vt deponant testes à quibus personis fama ortum habuerit, & à quibus ipsi audierint. Nam cum fama debeat oriri à prouidis, & honestis, & de quorum commodo minimè agitur, & iudici constare nequeat, an ab iis ortum habeat, nisi exprimantur personæ id necessarium est, vt testes coram iudice deponant: in iudicijs enim, & non in testium arbitrio positum est dicernere an personæ sint fide dignæ: Ita *Mascar. concl. 749 n. 11. 12. & 13. & concl. 1075. n. 1.* vbi addit, testes asserentes non meminisse à quibus audierint, non probare, licet præmisissent à maiori parte populi audiisse, sed debere aliquos exprimere, & postea addere, à pluribus aliis audiisse, quorum non meminerunt, & refert alios authores. Hæc tamen conditio dupliciter limitatur. Primò, nisi fama ex coniecturis probabilibus confirmaretur, tunc enim non est opus à fide dignis eam oriri & subinde nec testes deponere à quibus audierint. Ita tum aliis *Masc. concl. 749. n. 20.* Secundo limitatur, nisi de fama magnus testium numerus, vt septem, vel decem, deponat: tunc enim minimè desideratur à quibus audierint, exprimi: vt probat cum alii, *Mascard. concl. 749. n. 21.* Vltima conditio est, vt testes de fama deponentes, asserant credere, rem ita se habere. Sic *Anton. Nata, & alij,* quos refert, & sequitur *Menoch. consil. 60. n. 21. vol. 1.* Testes autem super fama, non compelluntur iurare, sed absque iuramento valet eorum dictum. Sic cum aliis *Mascard. concl. 749. n. 38.* quod idem cum aliis asserit *concl. 424. n. 7. & 8.* quando testes de consuetudine, vel de notorietate deponunt.

17 Ad argumenta primæ sententiæ, proposita n. 13. constat ex dictis num. 15. probant enim famam absque aliis coniecturis non sufficere.

LIBER.

LIBER TERTIVS,

DE

CONSENSV CLANDESTINO.

Diuisio totius Libri.

Tractatus de Matrimonio clandestino maximi est momenti, vt intelligatur decretum Trident. sess. 24. c. 1. de matr. vbi clandestina matrimonia irritantur: quare hunc ordinem seruabo, præmissis quatuor disputationibus, in quibus tractabitur quotupliciter dicatur matrimonium clandestinum: quando tale dicatur ad contrahendas clandestini pœnas: an fuerit irritum, & peccatum lethale ante Tridentinum: & qualiter Ecclesia potuerit illud irritare: hu(inquam) præmissis, tria pertractanda sunt. Primum, de denunciationibus quæ matrimonio, vt publicum sit, præmitti solent in Ecclesia. Secundum, de essentialibus matrimonio, ne clandestinum irritum sit, nempe de parochi, & testium præsentia. Tertium, de pœnis ipsius matrimonij clandestini, illúdque contrahentium, & parochi, ac testium assistentium.

DISPVTATIO I.

Quotupliciter matrimonium dicatur clandestinum: & quando tale sit, ad clandestini pœnas incurrendas?

SVMMARIVM.

Clandestinum matrimonium quotupliciter dicatur: varia referuntur opiniones. n. 1. & 2.

Opinio authorum. 3 & quæ sint quæstiones tractandæ. 4.

Non dicitur clandestinum matrimonium, denunciationibus ex ordinarij dispensatione omissis: & quid si tunc non præmittantur ante consummationem. 5. & ibi. qualitas adiuncta verbo, intelligitur iuxta verbi tempus.

Quando illicite omittuntur denunciationes: refertur opinio asserens non esse clandestinum quoad pœnas. 6. & contraria verior. 7.

Quod non mutatur, quare stare prohibetur. 7 & soluuntur argumenta. 8

Quid, si matrim. publicè fiat, non præmissis denunciationibus: refertur opinio non esse clandestinum. 9. & ibi, variata tum solemnitate, si substantia sit eadem, non variatur dispositio. Contraria opinio verior. 10.

Quid si fiat præmissis denunciationibus, coram parocho, & testibus non rogatis, 11.

Soluuntur argumenta, & explicatur, c. 2 qui filii sint legit. 12.

1 VIDAM authores sex clandestini matrimonij modos excogitarunt. I. Est, quando sine testibus contrahitur. II. Quando consummatur ante nuptiales benedictiones. III. Quando contra fidem priorum sponsalium alia ducitur vxor. IV. Quando ante legitimam ætatem matrim. celebratur. V. Quando contrahitur tempore, quo nuptiarum solemnitas interdicitur ab Ecclesia. VI. Quando omissis denunciationibus, celebratur matrimonium, quorum sententia ei inniti potest fundamento: cum enim proprie matrim. clandestinum id dicatur, quod clam & non in facie Ecclesiæ celebratum est, eo nomine notari mereatur etiam id matrimonium, quod ob iuris Eccles. solemnitatem omissam, indignum est, vt in conspectu Ecclesiæ appareat, ab eáque approbetur: huiusmodi autem est matrim. in omnibus casibus propositis: nam in eis aut celebratur, aut consummatur contra Ecclesiæ statuta. Sic docent *Host. summa, tit. de clandest. desponsa. n. 1. & c. fin. de clandest. desp. init.* vbi *Ioan. Andr. n. 15. Ant. n. 19. Anchar. num. 14. Præpos. n. 4. Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 1. per totum, D. Anton. 3. p. t. 1. c. 16. §. 5.* Vnde inferunt aliqui, omne matrimonium contra generalem, aut specialem, tacitam, vel expressam Ecclesiæ, aut iudicis prohibitionem, initum, dici clandestinum. Sic *Host. cap. 1. de clandest. desponsa. initio, Ioan. Andr. d. c. fi. n. 15. & ibi Ant. num. 19. Alex. de Neuo, ibi in princ. num. 24. Iacobus Leonissa inter consilia matrim. Zileti, conf. 49. Maiolus lib. 3. de irreg. cap. 24. n. 17. & seq.*

Alij verò tres matrimonij clandestini acceptiones 2 tuunt. I. Est quando sine testibus celebratur. II. [illegible] sine denunciationibus. III. quando sine solemn[illegible] habetur, *c. Aliter 30. q. 5.* nempe absque consangui[illegible] rum notitia. Sic *gloss. d. c. fin. verb. Clandest. el 1. In[illegible] de cland. desp. n. vn. l. 1. tit. 3. p. 4 Turre. d. c. aliter, n. 5 [illegible] de Led. de matr. q. 45. art. 5. paulo post princ. Ledes[illegible] p. 4 47. art. 5 f. 451. col. 3. Lancelot. inst. iur. can. l. 2. tit [illegible] clandest. desp. initio.*

Multo tamen rationi conformius est, vt duæ tantum sint matrimonij clandestini species. Clandestinum enim (vt nomen ipsum præ se fert) dicitur, quod [illegible] sit de id solum matrim. dicetur clandestinum, in q[illegible] aut testes deficiunt, & proinde clam omnino celebratur: [illegible] nunciationes. ad pe[illegible] ctam eius publicationem ab [illegible] sia petitæ, desiderantur. cæteris enim solemnitatib[illegible] sis non clandestinum, sed minus solemne appellabi[illegible] ita has duas tantum species constituunt. *Geffr. [illegible] it de cland. desp. n. 1. Perez lib. 5. ord. t. 1 lib. 4 f. 38. col. 2. §. Prima tamen, Gutier. 2. pract. q. 4. n. 13. Spino spec. test. gl. 15. n. 22. Salzedo pr. c. 73. init.* Et ex Theologis, *Caiet. sum. verb. matrim. tit. contractus matrimonij potest ex 7. capitib. redd. vitiosus, § Et secundo peccatum esse, vers. Tertium caput: Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 1. paulo post prin. vers. Cland. Veracr. 1. p. spec. l. a. 10. initio: Palac. 4. d. 28. disp. 3. §. Disputatio hæc tamen, Enrig. lib. 11. de matr. c. 5. n. 1. Capual. 1. dec. c. 85. n. 1. Barth. à Led. dub. 21. de mat. init. Lud Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. f. 1058. col. 2. §. circa prad. Man. to. sum. 2. ed. c. 217. n. 1.*

Potissima tamen hac in re difficultas est, quale dicatur, matrimonium clandestinum ad eius pœnas incurrendas: & ideo duplex quæstio disputanda est in præsenti. Prior est, an tale dicatur omissis solis denunciationibus. Posterior, quid si in hoc euentu matrimonium publice celebretur.

Quæstio 1. An matrim. celebratum coram parocho, & 4 duobus testibus, dicatur clandestinum, quoad pœnas eius incurrendas, si denunciationes omittantur? Et quidem dubitat nemo tale non dici; quando denunciationes iustè omittuntur, ex ordinarij licentia: vt permittit *Trid. sess. 24. c. 1. de mat.* Dum enim culpa abest, non incurritur pœna culpæ impositæ: *reg. Sine culpa 23. de reg. iur. in 6.* constat etiam ex *c. fi. de clandest. desponsa. §. Si quis*, vbi statuuntur hæ pœnæ contra præsumentes clam contrahere, ibi, *Si quis vero huiusmodi matrimonia clandestina inire præsumpserit.* Ille autem præsumere dicitur, qui ex certa scientia fa-

cit actum contra ius: vt testatur *Alex. de Neuo, c. fi. in prin. n. 6.* & notant DD. *c. Illud, de maior. & ob.* vbi autem iustè denunciationes omittuntur, nihil contra ius fit. Et ita fatentur omnes. Hoc tamen intelligit *Gut. 2. pract. q. 4. fine*, dummodo denunciationes omissæ ante contractum matrimonij, ex licentia ordinarij præmittantur ante eius consummationem, nisi ordinarius ipse prorsus eas remiserit, iuxta præceptum *Trid. eod. c. 1.* Quia quando non præmittuntur ante consummationem, tam illicitè omittuntur. Sed hoc non placet, & ita credo tunc non esse clandestinum, quoad pœnas: quia, quando matrim. clam contrahitur, incurri aut non incurri debent pœnæ, nec hoc pendere debet ex affectu futuro, sunt enim pœnæ impositæ clàdestinè contrahentibus, & qualitas adiuncta verbo, iuxta verbi tempus intelligi debet, *l. in delictis, §. Extraneus*, (vel, vt alij legunt. *si damnum extraneus*,) *ff. de nox.* Si ergo tempore quo contractum fuit matrimonium, non contractæ sunt pœnæ excusante causa iusta clandestinitatem, nil confert ad eas contrahendas euentus futurus: eò vel maximè, quòd prælatus dispensans ne matrimonio præmittantur denunciationes, diligentiam aliqualem adhibere debeat, ad inuestigandum si quod adsit impedimentum: quare non militat eadem ratio in hoc casu, ac dum illicite ante matrimonij contractum omittuntur.

8 Tota autem difficultas est, quando illicite omissæ sunt denunciationes. Quidam enim negant tunc esse clandestinum. Ducuntur 1. quia publicè & in facie Ecclesiæ videtur id matrimonium celebrari: cum parochus qui persona publica est, & testes Ecclesiæ nomine adsint. 2. quia omnino cessat ratio prohibitionis clandestini matrimonij, quia scilicet Ecclesiæ non constabat, nec probari poterat, nec impedimenta, si qua erant, detegi: cum hodie ita celebratum constet Ecclesiæ, cuius vicem parochus assistens gerit, certiorque fieri debeat, an aliquod impedimentum inter contrahentes subsit. 3. Quia cum odia restringenda sint, *reg. Odia, de reg. iur. in 6.* verba legis pœnalis propriissimè vsurpanda sunt: ex sola autem denunciationum omissione improprie dicitur matrimonium clandest. vt docet *Sotus 4. d. 28. q. 1. arg. 2. vers. De bannis*, non enim proprie clam dicitur fieri, quod testibus probari potest: ergo ex sola denunciationum omissione non dicetur matrim. clandestinum, ad eius pœnas incurrendas. Sic tenent *Pala 4. d. 28. disp. 3. vers. Quid quod iam nullum, Vinald. Card. 1. p. de matrim. n. 243. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 39. §. Quæstionem autem illam, & c. 44 ad fin. ante solut. ad primum: Barbos. 1. p. 4. n. 39 ff. sol. matr. Petr. de Led. de mat. q. 45. a. 5. §. His positis difficultas est*: & quidam Doctor modernus (vt refert eius nomine tacito, *Enriq. l. 11. de matr. c. 6. nn. 1. in comment. lit. M.*) & videtur expresse tenere P. *Mol. tom. 1. de iust. tr. 2. disp. 176. vers. Observa hodie*, vbi tractans de pœna exhæredationis clam contrahentibus inflicta *l. 49. Tauri*, ait hodie nullum fere locum habere hanc pœnam, quia si absque parocho, & testibus celebratur matr. irritum est: si autem coram illis, non est clandestinum, ac proinde non erit locus illi pœnæ. Idem videntur tenere *Mat. li. 5. recop. tit. 1. l. 1. gl. 7. n. 2. Azeu. cad. l. 1. n. 46. 53. & 54 fin. Barth. à Led. de matr. dub. 24. concl. vlt.* agentes enim de pœnis clandestini, addunt hodie inutilem esse hanc disputationem, nec locum habere post Tridentinum, quia matrimonium initum absque parocho, & testibus irritum est: si autem sentirent omissis denunciationibus, esse clandestinum quoad pœnas: sæpe locum haberent pœnæ. & clarius idem tenet *Azeu. eo l. 1. n. 40.* vbi quærens quod dicatur matrim. clandestinum, opinionibusque relatis, dicit hodie attento decreto Tridentini, esse clandestinum, vbi parochus & testes desiderantur. Citantur pro hac sententia *Abb. Cou & aliqui alij*: sed male, quia loquuntur quando matrim. publice, scienti matori viciniæ parte contractum est: de qua re agendum est n. 9. & seqq. Et hæc sententia est probabilis.

7 Mihi verò potiùs placet id matrim. esse clandestinum quoad pœnas incurrendas. 1. quia attento Concilio generali Later. & habetur *c. fin de clandest. desp.* hoc erat matrimon. clandest. quoad pœnas incurrendas: postquam enim textus præmiserat, denunciationes ante matrim. faciendas esse, eo quod Ecclesia detestetur matrimonia clandest. ait, §. *Si quis verò; Si quis verò huiusmodi matrim. clandestina, seu interdicta inire præsumpserit*: & subiicit pœnas: vbi pondero illud verbum, *Huiusmodi clandestina*, cum enim de matrim. cui denunciationes non præmittuntur, egisset, manifeste id matrim. appellat clandestinum: & ita *glosabi, verb. Clandest. el* 2. ait, id est, non præmissa denunciatione: sed à iure veteri recedendum non est, nisi expressè per nouum corrigatur, *l. Præcipimus, C. de app.* quod enim non mutatur, quare stare prohibetur, *l. Sancimus. C. de testam.* ergo cum non constet vbi Tridentin. hoc corrigat, dicendum est adhuc esse clandest. Et confir. quia tantum abest, vt Tridentinum hoc Concilij decretum corrigere voluerit, vt potius *sess. 24. c. 1. de matr.* vbi clandestina annullat, sic dicat, *Sacri Concilij Lateranensis vestigiis inhærendo, præcipit sancta Synodus, vt antequam matr. contrahatur, ter à proprio parocho denunciationes fiant.* 2. Quia *Trid. eod. sess. c. 5.* statuit pœnam contrahentibus coram parocho, & testibus, absque denunciationibus, nempe vt si gradibus prohibitis ignoranter matrim. contractum sit, spe dispensationis careant. Ergo signum est noluisse corrigere pœnas huic matrimonio antiquitus impositas. 3. Quia non cessat ratio, ob quam Ecclesia reputabat hoc matrim. esse clandestinum: cum vere occultum possit dici, quod tribus tantum est cognitum, nec detegentur impedimenta, si quæ forte sint, cùm publicè non constet: & facile sit tres impedimenti ignaros esse. Tandem, quia pro hac parte est *l. 1. t. 3. p. 4.* ibi, *Capara no ser el matrimonio hecho encubiertamente ha menester que antes que los disponse, diga el clerigo en la Yglesia ante todos, como tal homo se quiere casar.* Hanc sent. tuetur, *Nau sum. Lat. c. 22. n. 70 vers. 3. Rubeus aduersus Erasmum li. 4. errore 3. Franc. Blotus addit. ad cons. Mart. Landensis, cons. 30. Ant. Cuc. li. 5. inst. maior. tit. 11. n. 69. Maiol. li. 3. de irreg. c. 25. n. 12. §. Clandestinum matr. Men. cons. 69. n. 70. vol. 1. Perez li. 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 50. §. Item solent. ante vers. Est etiam, & f. 38. §. Plura tamen Gut. 2. pract. q. 4. n. 9 fine seqq. Spino spec. testamentorum, gl. 15. n. 23. 24. 26. 74. Segur. direct. iudicum 2. p. c. 15. n. 30. & seq. Salz practic. c. 83. init. Cenames l. 6. Tauri, n. 21 & seq.* Et ex Theologis, *Enr. l. 11. de matr. c. 6. n. 2. & in comm. lit. M. & c. 20. n. 1. in comment. lit. C. & Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 5. §. His positis difficultas est*, dicit esse satis probabilem sententiam & tenent *Man. 1. to. sum. 2. edit. c. 14. n. 3. & 4. & c. 217. n. 1. & 221. n. 3. Maurus Ant. corona confess. p. 2. materia de matr. tit. de sponsal. de præsenti, n. 18. & de sacr. ordinis, tit. Suscipientibus ordinem. n. 16.* Et pro hac sen. sunt DD. allegandi n. 10. asserentes etiam dici clandestinum matrimonium, publicè celebratum omissis denunciationibus.

Ad 1. arg. ex propositis n. 6. pro priori sententia, nego id dici fieri publicè, in conspectu Ecclesiæ: immo clam, cum solemnitates ab Ecclesia requisitæ, vt perfectè matrimonium publicetur, desiderentur. Ad 2. nego cessare rationem, facilius enim detegentur impedimenta, præmissis denunciationibus. Ad 3. dico primo, id intelligendum esse, nisi lex ipsa se explicet, at clare *c. fi. cland. desp.* explicat nomine matrimonij clandestini, intelligi illud, cui denunciationes desunt. Secundo, dico id verum esse, de lege pœnali, quæ meram delicti punitionem attendit: ea enim restringenda est, & ne amplietur, illius verba propriissimè vsurpanda sunt: secus quando lex pœnalis est in fauorem publicum, & animarum, ad vitanda peccata, animæque pericula, qualis est hæc: talis enim lex pœnalis ampliranda est, vt probau lib. 1. disp. 39. n. 5. & hac ratione *hæc c. fi. de clandest. desponsat.* quatenus statuit pœnas condictino matrimonio, ampliandum esse docent *Hostien. c. Ex tenore. fine, qui filij sint legit.* vbi *Ioan. Andr. n. 5. Anton. n. 9. Anchor. n. 5. Abb. n. 5. & 6. Henr. n. 10. Alex. de Neuo n. 7. Prep. n. 3. Conar. 4. decr. 2. p. cap. 6. initio, n. 12.*

Quæstio II. An si matr. cui denunciationes desunt, 9 publicè

publice,scienti maiori vicinię parte celebretur,adhuc dicatur clandestinum,quoad illius pœnas incurrendas? Duplex est sententia. 1. ait non dici clandestinum. Probatur 1.quia quod fit scientibus vicinis,dicitur publice fieri: vt ex multis probat *Ioan.Lup.c.Per vestras de donat.inter vir. & vxo.notab.*3.§ 21.*n.*14.*& duplici seq.* 2.quia licet variertur iuris solemnitas, si substantia est eadem, non variatur iuris dispositio,*l.Ordo,ff.de publ.iudic.*& nil refert,quid ex æquipollentibus fiat,*(cum cerũ, C.de sen.* at illa publicitas æquipollet denunciationibus, detegentur enim impedimenta,cum multis constet de matrimonio.3.Probatur ex *c.2.qui filii sint legit.*ibi,*Filii eorum non debent sustinere iacturam cum parentes eorum publice,sine contradictione Ecclesiæ,inter se contraxisse noscatur:*at si esset matrim. clandestinum, paterentur vtiq; eorum filij iacturam,iuxta *c.fi. §.Si quis,de cland.desp* & diximus infra:ergo quando matrim.publice cõtrahitur,licet omittantur denunciationes, est clandestinum. Sic tenent *Innoc. c.fi.de cland.desp.n.*2. *fin.& c.Ex tenore,n.vnico,qui filii sint legit.Ioan. And.addit.ad Spec.de cland.desp.rubr.in prin.ver.Et quia tertius, Abb.d.c.fin. n.*9. *& ibi Alex.de Neuo,in prin. n.*25. *& ibi Card fin.*ait hanc sent.attenta æquitate esse veriorẽ,& tenet *Prap.d.c.Ex tenore,n.*3.*post medium,Oldrad.c.*256. *in 4.Socin.Iunior conf.*86.*n.*56.57.*vol.*2.*Curt.iunior.conf.*52. *n.*1.*Crottus conf.*304.*n.*8 *l.*3.*Capra conf.*116.*n.*8.*Ruin.conf.* 51.*n.*15.*vol.*5.*Paleot.de nothis,& spuriis,c.*9.*n.*3.*Ioan.Lup.* dicens communẽ,*tr.de matr.* 2.*p. in prin.n.*14.*Ang.verb. Clandestinum,init.Sylu.Matrimonium* 2.*fi.Tabiena, verb. Sponsalia,q.*1.*n.*2.*fi.Con.*4.*decr.*1.*p.c.*6.*init.n.*10. *Gr.Lop. l.*3 *verb.Encubiertamente,tit.*3.*p.*4.*Ant.Gom.l.*49.*Tauri,n.* 11.*Reias epitome successionum,c.*2.*n.*15.*Ant.Cucus l.*5.*inst. maior.tit.*11.*n.*70.*Perez li.*5.*ordin.tit.*1.*l.*1.*f.* 15.*vers.Tertio modo,Mascard.de prob.concl.*798. *n* 7.*& concl.*1036. *n.*4. *Matien.li.*5.*recop.tit.*1.*gl.*1.*n.*1.*Cenuantes l.*6.*Tauri,n.*25. & hanc sententiam videtur tenere *Greffr.sum.tit.de cland. desp. fin.* vbi ait filios esse legitimos, quando matrimonium publice contractum est, & postea detegitur impedimentum:at si tale matrim.esset clandestinum,nõ essent legitimi,iuxta *c.fi.de cland.desp.*Et ex Theologis, eam tenent *Verac.*1.*p.Speculi,a.*10.*§.Considerandũ tamen est, Capua l.*2.*dec.c.*85.*n.*1. & est satis probabilis hæc sententia.

10 Secunda sententia, quam magis approbo, docet esse clandestinum quoad pœnas.Probatur,quia attento *c.fin. de cland.desp.* dicitur clandestinum id matrimonium, cui denuntiationes non præmittuntur,vt probaui n.7.nec ea publicitas illud clandestinitatis vitium purgat, cum non æquipolleat denuntiationibus:multo enim facilius detegũtur impedimenta factis denuntiationibus diebus festiuis inter Missarum solemnia,vt fieri debent:maior enim numerus confluit in templum, timétque præceptum quo detegi impedimenta præcipitur:& quando non præmittuntur denuntiationes, quilibet se à denunciando impedimenta retrahit, quasi sua non intersit. 2. ex doctrina *Bart.l.fin.in prin.vers.Qualiter,ff.de ritu nupt.* vbi docet id fieri clà, quod omissis iure requisitis in actu efficitur:cum ergo in matrimonio iure petantur denunciationes, dicetur iis omissis clandestinum.Sic tenet *Glos.c fi.verb.Clandestina.el.*1.*y el* 2.*de cland.desp.*& clarius *c.*2.*verb.Publicè qui filii sint legit.Host.d.c.fin.super verb.Huiusmodi clandestina,& c.Ex tenore,qui filij sint legit:super verb. In facie*, vbi *Ioan.Andr.super eod.vers b n.*4.*& ibi Henr.n.*11. *Ant. ibi,n.*11.*iunct.n.*9.*& d.c.fi.n.*19.vbi *Anch.n.*6.*& Card. ibi fi.*dicit in rigore hanc sent.esse veriorem *Ruin.conf.*14.*n.* 10.*vol.*3.*Roland.conf.*93.*n* 26.*vol.*3.*Menoc.conf.*69.*n.*70 *vol.*1.*Zeph.conf.* 503.*n.*26.*vol.*4.*Iac.Leonissa inter consilia matrimonialia Ziletti,conf.*49 *n.*5.*vol.*1.*Perez l.*5.*ord.t.* 2.*l.*1.*f.*48.*col.*2.*§. Plura tamen,Gutier.*2.*pr.q.*4.*n.*13. *Fulm. Pacianus li.* .*de probat,c.*16.*n.*69.*vers. Ego nescio*, & videtur tenere *Parisius conf.*13.*n.*13.*vol* 2 vbi dicit ad vitãdam clandestinitatem satis esse publice celebrari matrim. quando denuntiationes non sunt in vsu, & ita contrariũ videtur tenere quando sunt in vsu: videtur etiam tenere *Soc.iunior conf.*86.*n.*49.*& 50.vol.*2.vbi absolute dicit esse clandestinum quoad pœnas, dum denunciationes omittuntur.Et ex Theologis,videtur tenere *Palud.*4.*d.*28.*q.*2. *a.*5.*n.*29.vbi absolute docet clandest.esse quando denuntiationes omittuntur: & tenet expresse *Enriq. lib.*11. *de matr.c.*5.*n.*1.

Non sunt tamen audiendi *Zephalus conf.* 503. *n.* 15. 11
iunct. *n.* 16.*& 17 fine,vol.*4. *& Masc.de prob.conc.*1036. *fine*,vbi dicunt esse matrimonium clandestinum, celebratum coram parocho, & testibus, denunciationibus præmissis,si testes rogati non sint.Sed non oportere esse rogatos bene docet *Greg.Lop.l.*1.*tit.*3.*p.*4.*verb.Sin testigos*,& loquitur ad eum effectum ne matrimonium clandestinum sit: de quo illa lex agit.

Ad argum.proposita n.9.respondetur.Ad 1.fateor pu- 12
blice fieri,sed non ea publicitate quam ius postulat.Ad 2. nego æquipollere, & esse substantiam eandem: contrarium enim probaui n.10. Ad 3. dico ea verba textus *publice contraxisse.* intelligi, id est præmissis denunciationibus;vt notat *ibi gloss.verb.* Publicè.

DISPVTATIO II.

Vtrùm matrimonium absque Parocho,& testibus hodie celebratum, subiiciatur pœnis clandestini, vel si alia causa matrimonium clandestinum irritum sit?

SVMMARIVM.

*Quas pœnas certum sit incurri, quamuis matrimonium clandestinum sit nullum,num.*1.

Traditur regula ad cognoscendum quando pœna legis incurratur ob actum inualidum, 2.

*Referuntur duæ opiniones,an pœna incurrantur.si clandestinum inualidum sit,n.*4.*&* 4.

*Facta contra legem habentur pro infectis,quoad commodum facientis. secus quoad damnum,n.*3. *iuncto n.*7.

*Vera opinio non incurri pœnas,n.*5.*& ibi,quod nullum est nullum producis effectum:& non entis nulla sunt qualitates, & actus appellatione non venit qui inualidus est.nec hic dicitur simpliciter actus: nec emphyteuta cadit in commissum:ob venditionem nullam:nec vendens excommunicatus, quando excommunicatio non sortitur effectum, suspensus est.*

*Quid si tale matrimonium irritum consumetur,n.*6.*& quid, si nullam sit rationem alicuius impedimenti.n.*7.

*Soluuntur argumenta,& explicatur l. Quid ergo ff.de his qui notan. infam. n.*8.

DVbitandi ratio, ex altera parte quod pœnæ incur- 1
rantur,est quod id matrim. olim subiiciebatur pœnis clandestini,& cum hodie,sicut olim,vere,& propriissime clandestinum sit,non videtur qua ratione ab eisdem pœnis eximatur.Ex altera autem parte,quod non incurrantur, vrget: quod tale matrimonium sit hodie prorsus irritum,vnde difficultas eò tendit, vt excutiatur an pœnæ impositæ alicui actui, incurrantur eo inualide effecto. Et vt clare procedamus, triplex est pœnarum genus:aliæ sũt pœnæ clandestini,quæ propriè pœnæ non sunt,sed priuilegia matrimonij secundùm ordinem Ecclesiæ publice contracti,negantúrque clandestino:vt si matrim.nullum sit,quando publice contrahitur,bona fide alterius saltem parentes,proles est legitima: & dum non constat de impedimento,coniux spoliatus ante omnia est restituendus quæ priuilegia negantur matr. clandestino: & hæ pœnæ manifeste incurruntur,quando matrim. clandestinum est nullum:quia tantum sunt priuilegia matrim.putatiui,publice contracti,negantur autem clandestino putatiuo:ergo à fortiori clandestino,quod est manifeste nullum. Aliæ sunt pœnæ ipsorum contrahentium clandestine, vt excommunicatio synodalis, posse exhæredari, punirique arbitrarie. Aliæ sunt Parochi assistentis clandestinę pœnæ.In præsenti non disputamus de pœnis Parochi,an eas incurrat,quando matrim.clandestinum cui assistit,est nullum: de hoc enim agendum est dum de pœnis Parochi tractauerimus.Sed de pœnis ipsorum contrahentium: & in quibusdam harum,exprimitur imponi, quando matrimonium

monium est nullum: vt *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* præcipitur contrahentes inualidè, absque Parocho, & testibus puniri arbitrio ordinarij: & in quibusdam synodis excommunicantur ita contrahentes: & tunc res est manifesta. Difficultas ergo est, quando id non exprimitur, sed absolute imponuntur pœnæ, vt excommunicatio synodalis, & exhæredatio, *l. 49. Tauri*, contrahentibus matrim. clandestinum, an eæ incurrantur, si clandestinum inualidum sit: vt pote absque parocho, & testibus celebratum.

2 Præmittenda est regula hæc, ad discernendum, quando pœnæ actui impositæ incurrantur, licet actus sit multus, Aut enim lex considerat tantum factum, & animum facientis, non autem iuris effectum: & tunc incurruntur pœnæ per actum inualidum: quia attentatur factum, & prauus animus adest: aut considerat iuris effectum, & tunc non incurrantur, cum actus ille iuris effectum sortitus minime sit. Sic docet *gl. l. Quid ergo* 13. §. *Cum autè. verb. Cum ea ff. de his qui notan. infa. Cardin. Clem. 1. oppos. it. 8. de consang.* optime *Fel.* multa allegans *c. Tua nos, de iureiur. n. 7. & c. Ex tenore, de rescrip. n. 9. vers. Caterum ad multa Molina* alios referens *lib. 2. de primog. c. 16. n. 19. Gutier. 2. pract. q. 4. n. 6. Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 5. n.* 10.

3 Difficultas ergo in eo consistit, an canones imponentes clandestino pœnam, considerent factum, vel potius iuris effectum. Triplex est sent. 1. ait solum factum, & animum prauum considerari, & ita incurri pœnas ob clandestinum inualidum. Prob. quia illud factum ex se malum est, licet iuris effectum non obtineat, cum eo matrim. clandestino inualido plurima mala sequantur, quæ fuit prohibitionis ratio: ergo. Et confirmatur, quia *Trident. sess. 24. de matr. cap. 1.* irritans clandestinum, præcipit ordinarijs, vt contrahentes ipsos grauiter puniant, ergo manifeste factum ipsum sine iuris effectu, punire intendit. Quia hodie matrim. clandestinum, grauius delictum est, quam olim: olim enim erat prohibitum, sed ratum, hodie verò prohibitũ & irritum: ergo cum grauiori delicto grauior correspondeat pœna, à fortiori pœnæ olim statutæ in clandestinum, vigent hodie. 3. Prob. ex doctrina *Bart. l. Non dubium, n. 10. C. de legibus*, vbi ait facta contra legem, haberi pro infectis, quantum ad vtilitatem facientis, secus quoad damnum: quam doctrinam sequitur *ibi Paul. n. 9. Ias. n. 9. Tiraq.* alios referens, *de retract. lign. §. 26. gl. 2. n. 8. Corneus cons. 243. l. 3. Flaminius* alios referens, dicensque esse communem, *de resig. benef. l. 7. quæst. 1. n. 23.* ergo illud matrimonium clandestinum inualidum, reputandum erit, si validum fuisset, vt contrahentes damnum subeant, clandestinique pœnis afficiantur. 4. Probatur ex doctrina *Cardinalis, Clem. si. q. 12. de elect. & Bertachin. in repertorio, lit. P. verb. Pœna inualida, vers. Pœna imposita*, vbi docent pœnam impositam in casu alicuius actus, habere locum si actus interueniat, licet de iure non tenuerit. 5. ex *l. Quid ergo* 13. §. *Cum autẽ ff. de his qui not. infam.* ibi, *Si cum ea quis faciat nuptias, vel sponsalia constituat, quam vxorem ducere non potest vel fas non est, erit notatus.* Ex quo textu colligit ibi *Bart. in fin.* quando lex respicit factum, non curare de iuris effectu, dummodo habeat formam facti: vnde subinfert, si testamentum falsum testamenti formam habeat, licet ob aliquam aliam causam nullum sit, puniri falsi pœna: quod idem docet alios referens, *Fel. c. Tua nos, de iureiur. n. 5. & c. Ex tenore. n. 9. de resc.* cum ergo matrim. clandestinum inualidum, habeat externam matrimonij formã, subiicietur pœnis. 6. Ex doctrina *Baldi, l. Ea quidem, n. 3. C. Si mancipium*, vbi inquit, si lex reputet factum nudum, delictum esse, puniri legali pœna, licet iuris effectu destituatur: ergo cum hæ sint pœnæ legales, & lex reputet delictum inire matrim. clandestinum, inualidum: locus erit in eo pœnis clandestini. Vltimo, quia licet matrim. cum consanguinea contractum, sit iure irritum, subiicitur excommunicationi *Clement. 1. de consang.* & licet beneficiatus, sacris initiatus inualide contrahat, incurrit pœnam amissionis beneficij, vt cũ aliis per eum relatis, docet *Con. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 4.* vbi cum communi, docet idem esse, si beneficiarius minoribus initiatus inualide contrahat: ergo similiter in nostro casu. Et confirmatur, quia *lex 49. Tauri*, est inserta *in noua recop. lib. 5. tit. 1. l. 1.* post Tridentini promulgationem, & tamen exhæredationis pœnã statuit clandestime contrahentibus: ergo cum tunc iam clandestinum esset irritum, si propter, illud non incurreretur, frustra esset. Hanc tenet *Molina lib. 2. de primog. c. 16. n. 18. & 19.* quamuis enim solum de pœna exhæredationis tractet, eius tamen rationes de quibuscumque pœnis idem probant idem tenet *Veracr. append. ad spec. dub. 11. concl. 6.* & dicit esse veriorem in puncto iuris. *Gutier. 2. pract. q. 4. n. 7. vers. Quid tenendum.* Et loquentes de excommunicatione Synodali, docent idem *Nau. sum. Hisp. c. 28. addit. 1. ad n. 70. c. 22. qua incipit Preguntan si seran descomulgados. Veracr. 1. p. spec. 4, 10. fi. Cordub. sum. q. 52. ad fi. vers. Tassi finalmente: Vega lib. 6. sum. casu* 104. Ad idem sunt *Sotus 4. d. 28. q. 4. a. 2. concl. 2. fine, Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 48. §. Est tamen dubium*, vbi dicunt clam contrahentes inualidè, ratione impedimenti alicuius, incurrere excommunicationem Synodalem: ea enim de causa matrimonia clandestina interdicuntur, ne vitiosa matrimonia attententur.

II. Sent. distinguit sic, si loquamur de excommunicatione Synodali, eam incurrunt clam contrahentes inualidè, secus autẽ de pœna exhæredationis inposita *l. 94. Tauri*: ducitur, quia lex illa non punit præcisè matrim. clandestinum, sed illud, quod absque parentum consensu initum est, ob iniuriam ipsis illatam, quæ hodie cum inualidum sit non est tanta, nec durat, statim enim dissoluetur matrimonium: pœnæ autem canonicæ statuuntur purè ad puniendum clandestinitatis delictum, quod post irritationem matrim. clandestini grauius est: hanc tenet *Enriq. qui lib. 11. de matr. c. 2. n. 6.* ait, incurri excommunicationem Synodalem, & *c. 6. n. 2.* non incurri exhæredationem: & *Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 221. n. 1.* vbi de excommunicatione, fatentur: & *c. 224. n. 3.* de exhæredatione negat. *Bart. à Led. de matr. dub. 8. f. 1230. fine*, concedit incurri excommunicationem. & *dub. 24. f. 1360.* negat de exhæredatione: & *Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 30. §. Præterea circa hæc bauna*, dicit contrahi excommunicationem: & *cap. 34. ante solutionem, ad primum, & 1. p. instr. 2. edit. 54. §. Sed aduertito, & c. 294. §. Sequitur & alia quæstio.* negat sic contrahentes posse exhæredari. 4

III. Sententia probabilior (quamuis duæ priores probabiles sint negat quascumque pœnas incurri. Prob. ex *l. 1. in fine, C. de sepulc. violato.* vbi habetur notarium conficientem instrumentum falsum, inualidum, non pœna iuris, sed extraordinaria plectendum esse: ergo similiter contrahentes clam inualide, non incurrent pœnas iuris 2. *ex l. Ea quidẽ 5. C. Si mancipium*, ibi, *Nec tamen pœna exactio si quã addita est conditioni non seruatæ instã exigendi tribui, causam.* Vbi *gloss. verb. Causam*, reddit rationem, quia effectum non habuit manumissio: & Bald. *n. 1. Salic. n. 1. Tiraq. post l. Connubia. glos. 8. n. 212.* inde inferunt, cum ex nihilo nihil fiat, per frustratorium factum pœnã efficaciter non incurri: ad quod confirmandum multa congerit *Felin. c. Tua, n. 6. de iureiur. 3.* Quia quod nullum est, nullum producit effectum *l. 4. §. Condemnatum ff. de sent. & re iudic. c. Illud. de iure patron.* non entis enim nullæ sunt qualitates, *c. Ad dissoluendũ, de desp. impub.* ibi, *Quocirca nec accusatio locum habebat, cũ non esset quod legitimè posset accusari:* vbi textus decidit matrimonium cum infante initum, accusari nõ posse, eo quod irritum sit: ergo matrim. clandestinum quod nullum est, accusari nequit vt illius pœnis plectatur. 4. Quia paria sunt non esse, & esse nullum, *l. Duo sunt Titii, de testam. tute.* & non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum: *reg. Non præstat de reg. iur. in 6.* & verba cum effectu sunt intelligenda, *c. Relatum, de cler. non resid.* & actus appellatione, regulariter solus comprehenditur actus validus, vt probant *Tiraq. de retr. lign. §. 1. gl. 2. n. 5. & l. Bonus §. Hoc sermone, tota lim. 1. ff. de verb. signif. Seraph. de priuil. iuram. priuil. 71. fine*, ergo cum tale matrim. clandestinum iam sit nullum, reputabitur ac si 5

non

non esset nec matrimonij clandestini subiecti iuri, aut Synodi pœnis nomine comprehendetur. 5 Quia emphyteutà non cadit in pœnam commissi, impositam *l. fin. C. de iure emphyteut.* si venditio facta irrequisito domino sit inualida: quia talis non est venditio: vt optime docent *Bald. l. 2. n. 3. C. de Epis. aud. Chassanæus de consue. Burg. rub. 3. §. 8 super textum. Nec prena la possession. n. 1. vers. Item intelige. Tiraq.* multos referens, *de retract. lign. §. 1. glos. 2. n. 6. & post leges connub. gl. of. 8. n. 205. Felin. c. ex tenore, n. 6. de reser.* 1go. 6. Quia iura interdicentia clandestinum, aperte considerant iuris effectum: vt constat ex *Trid. sess. 24. ca. 2. de matr.* vbi reddens rationem huius prohibitionis, inquit, *Cum sancta Synodus grauia peccata perpendat, quæ ex clandestinis coniugiis ortum habent, præsertim vtro eorum qui in statu damnationis permanent, dum priore vxore, cum qua contraxerunt relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio viuunt.* Ecce quam clare considerat iuris effectum, cum non factum, nec animam facientis attendat, sed damna ex clandestino consurgentia, quæ minime consurgunt dum est inualidum, tunc enim cum palam contractum valeat, non viuunt coniuges in perpetuo adulterio. 7. Quia *in Trid. eo cap. 1.* imponitur pœna contrahentibus clandestine, inualide, vt arbitrio iudicis puniantur, sed est valde probabilis opinio, corrigi pœnam legis antiquæ, alia imposita per legem nouam: ergo cessant pœnæ antiquitus impositæ matrimonio clandestino. 8. Tandem, quia cum eæ pœnæ sint grauissimæ, de matrimonio clandestino simpliciter intelligendæ sunt: quod autem nullum est, non dicitur tale simpliciter, vt contractus nullus non dicitur simpliciter contractus: quod multis exornat *Ripa leg. 4. §. Condemnatum, n. 4. & seq. ff. de sen. & re iudic.* ergo per tale matrimonium non incurrentur pœnæ clandestini.

Et confirmatur, nam *c. 1. de sent. excom. in 6.* suspenduntur prælati sola voce, absque scriptis excommunicantes, & tamen *Lapus alleg. 73. de sent. excom. paulo post princ. vers. Sed de secundo* ait non incurrere prælatum, si excommunicatio non sortita sit effectum, quia alter appellauit, vel paruit, & ita eam non incurrit: & dicit *Dominic. eo. c. 1. fine*, forte hoc esse verum: & *Franc. ibi. §. Si quis, n. 3.* censet hoc esse probabile, solum enim vocat tutius oppositum, & vtrũ verius, sit relinquit cogitandum: & reddit rationem *Lapus*, quia talis pœna accessoria est excõmunicationi latæ: quare cum principale firmum non sit, nec erit accessorium: *reg. Accessorium, de reg. iur. in 6.* ergo similiter vbi clandestinum inualidum est, cessabit pœna illi accessoria. Hanc tenent *Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1 f. 30. §. Item solent, & ad fin. §. Dubitatur vlterius. Gut. 2. pract. q. 4. n. 7. Segura direct. iud. 2. p. c. 15. n. 13. & seq.* & specialiter agentes de sola excommunicatione Synodali in qua maior est difficultas, docent *Palac. 4. d. 28. disp. 3. ad fin. vers. Hæsitabis, Petr. de Led. de matr. q 45. a. 5. f. 183. col. §. Est tamen dubium*: & loquentes de pœna exhæredationis (de aliis enim non disputant) tenent *Ioan. Lup. l. 49. Tauri, n. 3. & 4. & ibi Castillo n. 17. Matienz lib 5. recop. t. 1. l. 1. gl. 7 fine, & ibi Azeb. n. 46. Barb. l. 1. p. 4. n. 39. ff. solut. matr. Alborn. l. 4. de arte contractuum, tit. 8.* Et videtur tenere *Cordab. sum. q 171. ad fin. §. Lo tercero*, vbi ait post Tridentinum certius esse non posse exhæredari filiam clam contrahentem: & videtur clarè tenere P. *Molina t. 1. de iust. tract. 2. disp. 176 f. 1040. §. Obserua.*

6 Hanc sent. intelligunt *Barbosa l. 1. p. 4. n. 39. ff. sol. matr. & Segura 2. p direct. c. 15. n. 29.* quoad pœnam exhæredationis, nisi matrimon. illud clandestinum irritum consummetur: tunc enim poterit filia exhæredari. Et reddit rationem *Barbosa*, quia peccauit in corpus suum. Sed hæc limitatio non videtur ad rem: quia iam non ratione matrimonij clandestini proueniet illa exhæredatio: cum ratione illius possint æquè filius, ac filia exhæredari, per *l. 49. Tauri*: & tamen in hoc casu quoniam clandestinum est irritum, nil confert copula vt possit filius exhæredari. Item quia non est verum, per vnam, aut alteram copulam illicitam posse filiam exhæredari: nam *auth. Vt cum, de appell. cognos. §. Aliud quoque, in fin.* petitur ad hoc, vt volentibus parentibus filiam matrimonio collocare, ipsa vitam luxuriosam eligat: & *l. 5. tit. 7. p. 6.* inquit, *Si ella biziere vida de mala muger*: & *Couar. c. Raynutius, de testam. init. n. 15.* explicans hunc casum dicit, si filia luxuriosam vitam eligat, vt meretrix fiat: Et tenet expresse P. *Molina t. 1. de iust. tract. 2. disp. 176 f. 1038. fine.*

Ex dictis infero, non placere doctrinam *Soti n. 3. fine* 7 *allegat.* incurri excommunicationem Synodalem in contrahentes clam latam, si matrimonium illud ratione consanguinitatis, aut alterius impedimentum irritum sit. Quia rationes n. 5. adductæ, oppositum probant: & pro hac parte sunt *Ioan. Lup. l. 49. Tauri, n. 3. & 4. ibi Castillo n. 17.* dicunt generaliter non incurri pœnam exhæredationis, quoties ratione cuiuscumque impedimenti matrimonium est irritum, vt ratione metus, vel defectus ætatis.

Ad argum. prioris sent. proposita n. 3. respondetur, ad 1. 8 quamuis aliqua inconuenientia ex eo matrimonio consurgant, cessare potissima, vt probaui n. 5. nec punire iura quemcumque actum malum, sed matrim. clandestinum, quod tale non est, quando est irritum, vt probaui eodem n. 5. Ad confirmationem fateor Tridentinum in ea pœna arbitraria attendisse solum factum, quia id expressit: cum autem cætera iuta id non exprimant, In sensu fauorabiliori accipienda sunt. Ad 2. fateor hodie esse grauius delictũ, si consideretur in se, secus in ordine ad Ecclesiam: cum enim non delicti grauitatem puniri intenderet, sed ab eo retrahere, ob maxima damna, & adulteria inde orta, grauius erat antiquius: modò enim cum inualidum sit, cessant ea damna. Ad 3. dico cum *Azebedo lib. 5 recop. t. 1. l. 1. n. 47.* doctrinam Bartoli non esse vniuersaliter veram, sed quando actus nullus est ob solam constitutionem irritantem in pœnam, & odium contrahentium: secus quando actus est nullus ob solemnitatis requisitæ defectum: vt contingit in matr. clandestino. Et potest huius differentiæ ratio assignari, nam in priori casu annullatio actus est pœna, in odium frangentis legem inducta, & ita non mirum si actus valeat in odiũ ipsius transgressoris, ne ex delicto suo commodo reportet: in posteriori verò, non est pœna (vt dicemus hoc 3. lib. disp. 4. n. 9.) Sed ob donum reipublicæ, cui expedit illum actum absque ea solemnitate non subsistere, irritatur, & ita nil mirum si prorsus irritus sit, siue commodum, siue damnum contrahentis attendat. Ad 4. negatur ea doctrina, nisi intelligatur quando lex solum factum, & animum facientis punit. Ad 5. dic cum *gl. eadem l. §. Cum autem, verb. Cum ea*, non iuris effectum, sed animi destinationem considerari: & puniri per eam legem: quod non contingit in nostro casu. Ad 6. dic sicut ad 4. respondi. Ad vltimum, dic eam Clementinam manifestè punire solum factum, & animum contrahentium: cum aliàs frustratoria esset, eo quòd matrimonium inter consanguineos consistere non poterat: at in nostro casu solùm punitur id quod erat, & est matrim. clandestinum validum, vt si coram parocho, & testibus, omissis denunciationibus celebretur: vt explicui disp. præc. n. 7. Ad posteriorem partem illius argumenti, dico esse valde dubiam: & esto vera sit, procedere ex præsumpta contrahentis voluntate, visus enim est dimittere beneficium assumendo statum illi incompatibilem: quod in nostro casu non reperitur. Ad confirmationem dico, incurri per clandestinum omissis denuntiationibus, quod validum est: vt dixi disputatione præcedenti, n. 7.

DISPVTATIO III.

Vtrùm matrimonium clandestinum irritum fuerit ante Tridentinum, & sit peccatum lethale ita contrahere?

SVMMARIVM.

Refertur sententia dicens fuisse irritum ante Tridentinum, n. 1.
Refutatur ea sententia, n. 2. Et traduntur rationes, ob quas est irritum à Tridentino, n. 3.

Subnuntur

Soluuntur argum. & emodantur c.1.30 q.5. & c.Videtur, 5 §.q 6.n.4. An sit mortale clam & sine contrahere cum 5 & quid post Trident. n 6. An sit illicitum ob solam Ecclesiæ prohibitionem opinio affirmans, n.7. & contraria, n.8. Et ibi, an infideles peccent clam contrahendo Soluuntur argumenta, n.9. Et ibi, an lex edita ad vitanda inconuenientia cesset cessante fine.

1 ANte Trid. non defuere DD. asserentes matrimonium clandestinum, irritum esse: sic enim quidam DD. Romæ coram Paulo IV. disputantes contendebant, dicentes esse irrita à tempore Euaristi Papæ: quod idem docent *Chassanæus catalogo gloriæ mundi p.12.cons. 36. Corras. lib.1. misc. l. c.37.* loquentes specialiter de matr. contracto à filio, absque parentum præsentia: & *Gent. Hervetus in orat. ad Trid.* asserit hæc matrimonia à tempore Euaristi Papæ fuisse irrita. Et probatur, *quia Euarist. ep.1. ad Episc. Afric. c.2.* & habetur *c.1.30.q.5.* asserit hæc non legitima connubia esse, sed adulterina, & contubernia. 2. ex *c. Videtur 36.q.6.* vbi *Cælestinus Papa* sic inquit, *Videtur nobis quod secunda, quam contra prohibitionem Eccl. sic duxit, non sit vxor: nam quod contra ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tam humanæ, quam diuinæ legis proclamat authoritas.* Sed matrimonia clandestina semper fuerunt ab Ecclesia interdicta, vt cōstat ex decreto Hormisdæ Papæ, & habetur *c.2.30.q.5. & ex Trid. sess. 24. c.1. de matr.*

2 Cæterùm fides Catholica est matrim. clandestina ante Trid. fuisse valida: id enim definit *Alex. III. c.2. de cland. desponsa. & Trident. sess. 24. c.1. de matr. init.* anathemate damnans oppositum asserentes. Et ratio est, quam tradit *D. Th. 4. d. 28. q.1. a.3.* quia quoties concurrunt essentialia, contractus validus est, licet desiderentur solemnitates extrinsecæ, & accidentales: in matrimonio autem clandestino, concurrit tota matrimonij essentia, deficienti sola extrinseca publicitatis solemnitate.

3 Iustissimis autem causis Tridentinum ea irritauit, & iuxta antiqua ea prohibuerunt: quæ desumuntur ex *Trid. d. c.1.* & ex *concilio Colonien si, tit. de matr.* & ex *D. Th. d. 28. q.vn. a.3. ad tertium:* & ex *l. fin. tit. 3. part 4. c.1.* Causa est, quia religio sacramenti postulat, vt magna reuerentia, & deliberatione, assistenti ministro Ecclesiæ, recipiatur: sæpe autem contingebat clam absque deliberatione necessaria ad rem tam arduam contrahi: vnde facilis pœnitentia matrimonij contracti, di cordiæque inter coniuges oriebantur. 2. Quia matrim. clandestinum ex modo contrahendi aduertatur fidei ipsius, facile enim erat alterutri coniugum, alij commiscere citra adulterij notam: aduersatur indissolubilitati, sæpe enim, cum incognitum esset Ecclesiæ, transibant coniuges ad alias nuptias inualidas, & permanebant in adulterio vsque ad mortem: aduersatur etiam bono proli, quam negare non est difficile, cum vxor probare coniugium nequeat. 3. Quia sæpe virgines parentum metu matrim. consummata negabant, atque nubebant: vel inuitæ in monasterium includebantur. 4. Quia inde multæ discordiæ inter contrahentium consanguineos oriebantur. Tandem quia plerumque contrahentes latent impedimenta aliqua, quæ publicè inito matrim. detegerentur, nec matrim. irrita contraherentur, quare *concil. Colonien se, tit. de matr. §. Hunc canonem*, considerans sola prohibitione, & pœnis, non plenè consuli huic malo, maxime optabat matrimonia hæc ab Eccl. sia irritari.

4 Ad argum. proposita n.1. respondetur. Ad l. dic appellari nó legitima matrimonia in eo decreto: quia non sūt celebrata iuxta leges Eccl. appellari autem adulteria, vel stupra, quoad forum Ecclesiæ exteruum, cui minimè constant: quamuis in foro interno vera matrimonia fuerint: & ita in fine illius textus subiungitur, *Stupra potius quàm legitima coniugia esse non dubitatur, nisi voluntas propria suffragauerit, & vota succurrerint legitima.* Hoc est (vt explicat *Alex. III. c.2. de cland. desp.*) si personæ contrahentium voluerint publicare, ab Ecclesia recipienda sunt & comprobanda, tanquā à principio in Eccl iæ conspectu contracta. Nec inconueniens est, vt in hoc casu contra suū motum Eccl sia præsumeret adulterium, & non matrim. Sed præsumebat, *c. Is qui fidē, de spons.* copula post sponsalia habita, matrimonium perfici, vt delicti præsumptionem vitaret: quia adsunt vrgentia indicia ad præsumēdum adulterium, nullaque matrimonij probatio suppetit in foro Ecclesiæ. Ad II. dic textum loqui casu quo post sponsalia, & copulā cum vna, contrahitur matrimonium cum alia: tunc enim præsumitur priora sponsalia translisse per copulam in matrimonium, iuxta *c. Is qui fidem, de spons.* & ita præsumit Ecclesia secundum matrim. esse irritum.

Grauius autem dubium est, de culpa quæ admittitur 5
contrahendo matrimonium clandestinum. Et nemo dubitat esse culpam lethalem: quod manifestè probatur grauissima damna inde consurgentia, relata n.3. & grauissima verba quibus vtitur *Trid. sess. 24. c.1. de matr.* asserens semper Ecclesiam huiusmodi matrimonia detestatam esse: grauissimæque pœnæ quibus afficiuntur.

Rogabis autem, an post Tridentin. sit culpa lethalis 6
clam absque parocho, & testibus contrahere: videtur enim non esse: quia cum sit irritum, cessant antiqua damna. Item, quia solum videtur quidam actus otiosus, cum enim sic contrahens norit matrim. consistere non posse, non habet efficacem contrahendi voluntatem: nam hæc ad impossibile ferri nequit. Sed dic esse culpam lethalem: quia contrauenitur præcepto grauissimo, & iustissimo *Trident. sess. 24. c.1. de matr.* quod ne contrahatur absque parocho, & testibus præcipit: nec iura antiqua quibus attentis hoc matr. culpa lethalis erat, corrigere intendit, sed ipsorum vestigiis se inhærere profitetur. Deinde, quia licet consensus efficax esse non possit circa obiectum impossibile, notēst tamen dari complacentia circa illud, quæ similiter peccatum mortale est. Sic tenet *Matienz. l.5. recop. t.1. d. 1. glos. 1. n.2.*

Differepant autem DD. an sola Ecclesiastica lege clan- 7
destinum matr. interdictum sit? Affirmant quidam: ducuntur primò, quia quod intrinsecè, & ex natura rei malum est, nunquam licet: matrim. autem clandestinum in multis casibus olim licebat: vt fatentur omnes, cum *D. Thom. 4. d. 28. q.vn. a.3. corp.* 2. Quia cessante fine legis in particulari, non cessat lex, ergo si matr. clandestinum iure naturæ est malum ob inconuenientia quæ ex ipso nata sunt sequi, quamuis in casu aliquo speciali iis obuietur erit illicitum. 3. Quia si ex matrimonio clandestino, per se, & ex natura rei sequuntur damna contra finem, & bona matrimonij, erit irritum: ideo enim matrimonium sub conditione aduersa bonis ipsius, nullum est, iuxta *c. fin. de condit. appos it.* Sic tenent *Caiet. tom. 1. opusc. tr. 11. de matr. q.1. Soto 4. d. 28. q.1. a.1. concl.1. Bart. à Led. dub. 21. de matr. f. 1323.* vnde infert infideles clam contrahentes non peccare, cum Ecclesiæ legibus non astringantur: & videtur tenere *Petr. de Led. de matr. dist. 45. a.5. f. 171. col. 2. §. Ad rationem dubitandi.*

Verius tamen est, esse culpam lethalem contra ius na- 8
turæ. Prob. quia ex natura rei continet in se mala grauia: cedit enim in prolis detrimentum, & vtriusque coniugis, cum facile possint ad alias nuptias transire, & est reipublicæ nocium, contrariúmque eius paci ac quieti. Et ita videtur sentire *D. Th. 4. d. 28. q.vn. a.3. ad 3.* vbi relatis damnis ex hoc matrimonio consurgentibus, addidit præter hæc speciem mali habere, & tenet *Caiet.* sibi contrarius, *summa verb. Matrim. tit. Contractus matrimonii potest ex 7. capitibus reddi vitiosus, §. Et scito peccatum esse. vers. Tertium caput: Pet. de Soto lect. 14. de matr. §. Primum ius ipsū, Palacios 4. d. 28. disp. 3. statim in princ. Veracr. 1. p. spec. a.10. concl. 2. Matienzo l. 5. recop. t. 1. d. 1. glos. 1. n. 2.* Hinc infertur infideles clam contrahentes, lethaliter delinquere contra ius naturæ. Sic contra *Barth. à Led. n. praced. allegg.* docent *Veracr. & Matienzo proximè relati.*

Ad argum. ex propositis n.7. dic, quædam esse intrin- 9
secè malā, quæ nulla ex causa honestari possunt, vt mendacium fornicatio: altera vero ex natura rei mala, non tamen ita intrinsecè, quin iustis de causis honesta esse possint: vt occidere hominem, habere plura beneficia: & huius generis est matrim. clandestinum: quod egregiè significa-

uit

uis *D.Thom.4.d.27.q.vn. a.3.ad 3.* Vbi cautè dixit matrimonium clandestinum speciem turpitudinis habere, significans non eam intrinsecam turpitudinem continere, quam habet fornicatio, sed per se, & absolute sonare in malum, n si iustis ex causis licitum efficiatur. Sed inferes, ergo in statu innocentiæ esset illicitum. Neg.conseq.quia dum diximus esse contra ius naturæ, intelligitur non omnino, & absolutè, sed naturæ corruptione stante, facilè enim homines se decipiunt, discordiæque promanant, quæ à statu innocentiæ longè abessent. Ad 2.respondent quidam, legem editam propter finem bonum, non cessare cessante fine: secus dum lex principaliter editur ad vitanda inconuenientia, qualis est lex prohibens matrimonia clandestina: tunc enim non obligat in iis casibus, quibus omnino cessant. Sic *Caiet.10.1.opusc.tr.12.de matr.q.2.Nau. sum.c.16.n.36.Hisp.Lat.* verò, *n.37. Enriq.l.11.de matr.c. 17.n.2.comm. lit. O. Barth.à Led.dub.17. de matr.f.1275. Lud.Lop.1.p.instr.c.85.§.Præterea peccat.* Sed displicet solutio, quia lex vetans noctu arma deferri, tendit ad vitandas rixas, non tamen desinit obligare virum ita pacificum, vt in eo rixæ periculum omnino cessaret. Vnde melius respondet *Petr.de Led.de matr.q.45.a.5.f.171.col.1 §.contra hanc conclusionem*, in illis casibus non desiisse esse mortale, clam contrahere, quia ratio legis cessasset, sed quia id quod non est ita intrinsecè malum, quin honestari ex iusta causa possit, sæpe licet ea causa existenti, ex quadam epicheia, & benigna legis interpretatione, quando non potest adiri superior, vt dispenset: si enim adiri posset, argum. concludit id esse faciendum. Ad 3. dic, argumentum concludere, si per se, ex modo ipso contrahendi clam, sequerentur necessario, & infaillibiliter damna aduersa bonis & fini matrimonij, non tamen ita se res habet, sed solum sequuntur in plurimum, suppositâ malitia humana: vnde non probat argument. matrimonium clandestinum esse irritum, sed expedire vt irritetur.

DISPVTATIO IV.

Vtrùm potuerit Ecclesia irritare matrimonia Clandestina?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ad probandam partem negatiuam, n.1.

Potuit irritare, n.2. Et an irritarit directè annullando matrimonium, vel solum inhabilitando personas: refertur quadam opinio, n.3.

Potuit vtroque modo irritare, n.4 Et de facto vtroque modo irritauit, num 5.

An potuerit irritare matrim. vt est sacramentum, n. 6 & ibi sublato fundamento tollitur additium: & sublato priori, tollitur posterius.

An Ecclesia irritans cland. itinum, mutarit materiam, & formam illius, n 7.

An annullatio actus sit pœna, referuntur duæ sententiæ, n.8. & conciliantur, n.

Soluuntur argumenta, n. 10.

1 QVæstio hæc adeò ardua visa fuit, vt *Ruard. Tapper. n.20.Louaniensi, ante §. Professionem sacræ religionis*, indecisum reliquerit, an potuerit Ecclesia irritare: subditque, si Ecclesia irritet, falsæ inniti præsumptioni fraudis, & proinde fraude cessante valere matrimonium. Et *Soto 4.d.28.q.1. a.1.in fol.ad 1.* indecisum similiter reliquit, iudicióque Ecclesiæ definiendum. Et XL. Episcopi, multique alij DD. qui ad Tridentinum concilium confluxerunt antequam res hæc definiretur, in ea fuerunt sententia, vt Ecclesia non possit irritare. Et probatur 1. nam si consideretur matrimonium, vt est contractus naturalis solo consensu, etiam clam præstito, est validum: Ecclesia autem ius naturæ alterare nequit. Et confirmatur, causa naturalis sufficienter applicata necessariò suum producit effectum, sed mutuus consensus etiam occultus inter personas habiles est causa naturalis matrimonij, ergo. 2. Si matrimonium vt est sacramentum attendas, Ecclesia nequit aliquid statuere variando materiam & formam sacramentorum: vt colligitur ex *Tridentino sess.21. doctrina de Sacram. Eucharistiæ, c.2.* ibi, *Declarat hanc potestatem in Ecclesia perpetuò fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia statueret.* Sed consensus mutuus erat, licet clandestinus, olim materia, & forma sacramenti matrimonij, ergo Ecclesia non potuit id variare. Et confirmatur 1. olim erant materia, & forma sacramenti consensus clandestini, & modo non sunt, ergo variauit Ecclesia materiam, & formam sacramenti: consequens non potest fieri, ergo nec antecedens. Confirmatur 2. Ecclesia efficere nequit vt sit de sacramenti substantia quod antea non erat: ante Tridentinum autem, de substantia matrimonij non erat consensum coram parocho, & testibus præstari. Confirmatur 3. quia aquam manentem aquam, non potest Ecclesia reddere inhabilem, vt sit materia baptismi: ergo nec consensus occultos, qui sic manent inuariati, ne sint materia matrimonij. 3. Principaliter probatur: quia vel irritauit Ecclesia clandestinum, indirectè, reddendo contrahentes inhabiles ad sic contrahendum: & hoc non potuisse efficere, iam probaui; aût directè: irritando contractum, & hoc non. Quia cum homo libero arbitrio habeat plenum suorum actuum dominium, Ecclesia caret potestate directa, & immediata circa actus humanos. Et confirmatur, quia de iure naturæ, ad contrahendum matrimonium satis est consensus inter personas habiles, ergo earum habilitate manente, non potest Ecclesia irritare. 4. probatur de facto non irritasse: quia extrinseca contractus solemnitas non est de intrinseca ipsius essentia, nec eius defectus annullat: præsentia autem parochi, & testium extrinseca matrimonij solemnitas est, vt possit in Ecclesiæ foro probari. Confirmatur, quia in cæteris actibus, vt in alienatione rerum Ecclesiæ, testamento, defectus solemnitatis iure requisitæ non vitiat eos in foro conscientiæ, iuxta communem, & valde probabilem sententiam, sed in solo foro externo annullandi sunt, ergo idem in matrimonio continget. Confirmatur 2. quia vel præsentia parochi, & testium est de necessitate, tanquam extrinseca conditio, sine qua non prodit in actum efficaciter virtus sacramenti matrimonij, & tunc non manebit irritum sacramentum defectu illius, sed impedietur sacramentalis effectus: aut est de necessitate, tanquam pars substantialis sacramenti, & hoc non: quia Ecclesia non potest sacramenti substantialia instituere, ergo defectu talis præsentiæ non erit matrimonium irritum. Vltimò, quia annullatio actus pœna est, hæc autem non incurritur ante iudicis sententiam, iuxta *gl.vulgarem, c. Fraternitas, 12. q.1.* & omnes: ergo in conscientia non est irritum tale matrimonium.

His non obstantibus, veritas catholica est Ecclesiam, potuisse irritare. Quia *concilium Tridentinum* à Pontifice approbatum, & ab vniuersali Ecclesia ita intellectum, de facto irritauit, *sess.24.c.1.de matrimon.* si autem id non potuisset efficere, errasset in re maximè ad fidem, & vniuersales Ecclesiæ mores conducenti.

Difficultas autem est, circa irritandi modum. Dupliciter enim potest matrimonium irritari: 1. indirectè, inhabilitando personas: 2. directè, annullando immediatè ipsum contractum. Multi aiunt primo modo irritasse, nec potuisse secundo modo. Sic explicant hanc irritationem *Perez lib.5.ordin.tit.1.d.1.f.40.§.iuxta prædicta. Ouiedo de iuramento, 1.p.c.51.n.21. Matienzo l.5.recop.tit.1.rub glos. 1.n.38. Spino speculo testamentorum gloss.15.n.52.13.& 70.* Et ex Theologis. *Palacios 4 d.38. disp.3. vers. Est igitur; Petrus de Led.de matr.q.45.a.5.f.177.col.2.§.Vlt. respondetur & col.seq.§. Ad secundum arg. Manuel.1.to sum.2. edit.c.219 n.1. Vegal.6.sum. casu 121.* Et eodem modo in alio simili, explicant *Sot. 4.d.26.q.vnic.fine, & ibi Paludanus q.4.a.3.in solut.ad 4.n.24. Adrianus 4.q. 2. de matr: ad confirmationem primi argumenti*, tractantes enim qualiter possit Ecclesia constituere impedimenta dirimentia matrimonium, dicunt id posse reddendo materiam inhabilem, non autem variando essentialia matrimonij, præsuppositâ materia idonea.

4 I. Conclusio sit, potuit Ecclesia vtroque modo irritare clandestina matrimonia. Probatur posse directè irritando contractum: quia contractus humanus est actus hominis ordinati ad altiorem finem, & proinde necessario debet subordinari alicui communitati, cuius sit pars, & à qua pendeat quantum ad omnem politicam operationem: sed matrimonium fidelium est contractus, quo vnus fidelis ordinatur ad alterum, in bonum spirituale totius Ecclesiæ, cuius omnes fideles partes sunt, ergo subordinatur potestati eiusdem Ecclesiæ, vt quando bono communi ipsius Ecclesiæ expediat, possit illud directè irritari. 2. Quia Ecclesia irritauit alios contractus, eo quod ita communi bono expediebat, vt professionem factam ante annum nouitiatus, vel 16. annos expletos, vt constat ex *Trident. sess. 25. de regularibus c. 16.* & simoniacam beneficiorum commutationem, *c. Cum olim, & c. Quæsitum, de rerum permut.* ergo ita potuit matrimoniũ. Et confirm. quia de facto irritauit matrimonia coacta, & contracta inter liberum & seruam, ignorata conditione seruili: vt constat ex *c. 2. de coniugio seruorum. & c. Cum locum, de sponsal.* cum tamen personæ maneant habiles ad contrahendum. 3. Probatur, quia respublica ciuilis potest irritare cõtractus ciuiles, & de facto aliquos irritauit, vt minorum absque authoritate curatorum, alienationem maioratuum sæpéque dominij translationem impedit, quamuis hæc iure naturæ attento à solo domini cõsensu pendeant: ergo idem potuit Ecclesia circa matrimonium. Est autem irritare dicere directè contractum matrimonij impedire, ne mutuus contrahentium consensus sit sufficiens clandestinè præstitus, ad transferendum dominium corporum inter coniuges: sicut lex ciuilis irritat donationem pupilli: impediendo ne illius voluntas sufficiat ad transferendum dominium: vnde non tollit Ecclesia obligationem iam ortam, sed impedit ne oriatur. Prob. autem posse Ecclesiã irritare matrimonium, inhabilitando personas: quia in iis quæ ad bonum spirituale Ecclesiæ spectant, quale est matrimonium, fideles tanquam eius membra, illi subduntur: ergo quando bono spirituali Eccles. expedit potest illos ad certum ineundi matrimonij modum, inhabiles reddere. Et confirm. quia sicut in naturali corpore membra vniuersa influxum, vt operationes exerceant, à capite recipiunt: sic in mystico Ecclesiæ membra debent recipere influxum moralem, ad contractus ineundos spectantes ab bonum Ecclesiæ spirituale, qualis est matrimoniũ: & proinde sicut membra naturalia sine influxu naturalis capitis incapacia sunt naturalium operationum, ita absque capitis moralis influxu fideles inhabiles erunt ad matrim. Confirm. 2. quia respubl. ciuilis potest aliquos inhabiles efficere ad contrahendum absque certis solemnitatibus, vt effecit prodigos, & minores absque authoritate tutorum, mulieres coniugatas absque licentia viri: ergo potuit Ecclesiastica ad ineundum matrimonium, sine certis solemnitatibus: sicut enim homo ordinatur ad bonum reipubl. cuius est membrum, eique subordinatur quoad contractus ciuiles: ita subordinatur Ecclesiæ, cuius est membrum mysticum, quoad contractus ad bonum spirituale spectantes. Tandem, quia Ecclesia irritauit matrimonium inter consanguineos, cognatos & affines, inhabilitando personas: vt constat ex *toto tit. de consanguin. & affin. & toto tit. de cognatione spirituali:* erraret autem in re ad finem, & mores Eccles. pertinente, nisi id efficere potuisset. Hanc tenet *Enrig. lib. 11. de matrim. c. 5. num. 3. & 4.* Et videtur expresse tenere *Suarez de Sacram. in genere, n. 60. a. 8. disp. 2. sect. 6. fine.*

5 II. Conclusio *Trident. sess 24. c. 1. de matr.* de facto irritauit vtroque modo matrimonia clandestina. Constat, quia indirecta, & mediata irritatio inhabilitando personas, continetur in illis verbis, *Eos ad sic contrahendum inhabiles reddit:* directa autem annullando contractus clandestinos, ibi, *Eiusmodi contractus irritos ac nullos esse decernit, prout eo præsenti decreto irritos facit.* Quod consulto fecit vtroq; modo irritans, vt vel hic quãto odio prosequuta fuerit Ecclesia matrimonia clandestina, non obscurè significaret vniuersis.

III. Conclusio, potuit Concilium, & de facto ita fecit, 6
irritare matrimon. clandestinum, quatenus est sacramentum: non directè, & immediatè: cum sacramentorum institutio, ac destructio non subiaceat potestati Ecclesiæ, sed indirectè, & remotè, destruendo scilicet, directè, & proximè contractum humanum, vnde consequenter destructum, & irritum manet matrimonij sacramentum. Quod sic explicatur, quia sublato fundamẽto tollitur ædificium, *c. Cum Paulus, 1. q. 1.* & sublato priori tollitur posterius ab ipso dependens, *c. Translato, de const.* sed contractus humanus qui subiacet Eccles. potestati, est fundamentum, & materia sacramenti matrimonij, ergo irritato per Ecclesiam contractu humano, indirectè, & consequenter irritatur sacramentum matrim. sicut Ecclesia non potest directè annullare sacramentum pœnitentiæ, at potest indirectè auferendo iurisdictionem ministri, à qua pendet. Quod clarius sic explico, Ecclesia nequit efficere, vt si quis fateatur sacerdoti iurisdictione prædito, absolutionemque recipiat, sacramentum irritum sit: at potest auferendo iurisdictionem à ministro, efficere vt absolutio ab ipso præstita à peccatis audiitis, nulla sit: quia illud esset omnibus requisitis ad sacramenti valorem concurrentibus, directè sacramentum annullare: hoc autem tantum est destituere fundamentum ad sacramenti valorem prærequisitum, quo destructo, consequenter, & indirectè destruitur sacramentum. Similiter contingit in matrim. Ecclesia enim concurrente personarum habilitate, & contractu valido ad mutuam corporum traditionem sufficienti, efficere nequit vt sacramentum matrim. inualidum sit: potest tamen destruere fundamentum statuendo, vt contractus humanus non sit legitimus, ac sufficiens ad corporum traditionem, nisi certæ solemnitates concurrant, quibus deficientibus, indirectè & consequenter inualidum redditur matrim. sacramentum.

Ex his infertur, quamuis verba mutui consensus, quæ 7
ante Concilium, matrimonium constituebant, modò non constituant, si absente parocho, & duplici teste dicantur, minimè dicendum esse, materiam, & formam essentialem, quæ antea ad matrimonium sufficiebant, modò non sufficere. (Ecclesia enim variare nequit materiam, & formam sacramentorum:) sed dicendum potius est, materiam, & formam sacramenti matrimonij esse mutuum consensum verbis, aut signis expressum sufficientem ad contractum validum celebrandum, quo corporum dominium mutuo transfertur: valor autem huius contractus pendet ex contrahendi modo, qui modus potest ab Ecclesia præscribi, & variari, & idcò contingere potest, vt quidam contrahendi modus vno tempore sufficiat ad materiam, & formam matrimonij, & alio tempore non sit legitima materia, & forma: & ita non variatur formaliter, & propriè sacramenti materia, & forma, sed materialiter, & remotè, nimirum, quia materia & forma admittit illud esse, ratione cuius poterat esse materia, & forma. v. g. si Ecclesia posset efficere, vt hæc vox Corpus, nõ significaret corpus, & illud efficeret, tunc hæc verba, Hoc est corpus meum, non essent forma consecrationis, non tamen Ecclesia variaret formaliter, & propriè sacramenti formam, sed materialiter, variando vocis significationem: quia ea vox, corpus, non materialiter sumpta, constituit formam sacramenti, sed formaliter sumpta, in quantum significat, *El cuerpo:* vnde variata significatione, quia non manet eadem vox formaliter, sed solũ materialiter, non erit forma sacramenti, & consequenter variabitur forma, materialiter, & remotè, non autem propriè, & formaliter: quia vox alia significans *El cuerpo*, esset eadem formaliter, hoc est, quantum ad significationem, ratione cuius propriè, & formaliter constituit formam sacramenti, licet quantum ad materialem vocis sonum, & syllabas ex quibus conflatur, esset diuersa vox. Eodem modo contingit in matrim. verba illa, Accipio te in meũ, & te in meam, materialiter tantùm sumpta,

sumpta, nunquam fuerunt legitima forma, & materia matrimonij: vt constat, quia si proferrentur à furiosis, vel absque interno consensu, non essent legitima materia, & forma: sed sunt forma, & materia, propriè, & formaliter in quantum important, & significant validum & sufficiẽtem consensum ad mutuam corporum traditionem: dum ergo Ecclesia (prout potest) efficit, vt hæc verba prolata absque parochi, & testium præsentia, non imporent, ac contineant sufficientem consensum ad eam traditionem, non variat propriè, & formaliter materiam, & formam: sed tantùm materialiter, & remote, quia verba illa quæ ante Trident. prolata sufficiebant, & quæ modò sufficiũt, sunt eadem formaliter, id est, in quantum important consensum sufficientem, licet materialiter, & remotè sint diuersa: nam ante Trident. clam dicta sufficiebant, post verò non, nisi coram parocho & testibus.

8 Inquires autem, an hæc matrimonij annullatio pœna sit? Quidam aiunt irritationem actus esse pœnam: ducuntur per *c. Si religiosus, de elect. in 6. init.* ibi, *Et in pœnam præsumptionis illius, electio eadem viribus vacuetur.* Vbi vocatur pœna, annullatio electionis. Sic *gl. c. Decet, verb. Processus, de immun. Eccles. in 6.* vbi asserit id caput non extendi ad contractus, cum sit pœnale: & tamen ibi tantum inducitur nullitas actus: idem *Bart. l. Turpia, statim in princ. ff. de legat. 1.* alij verò aiunt non esse pœnam. Sic *Inno. c. Si vere, n. 2. de sent. excom. Anch. c. fin. de elect. in 6. n. 4. q. 4. Felin. c. 2. de const. n. 3. vers. In contrarium, Naud. 5. conf. in 2. edit. tit. de privileg. conf. 21. n. 5. Mandos. reg. 15. Conc. q. 5. n. 7.*

9 Sed hæ sent. sic conciliandæ sunt: aut constitutio inducens actus nullitatem, eam inducit ob solam legis prohibitionem, & in odium transgredientis, & tunc annullatio est pœna, quia imponitur vt delicti supplicium: pœna autem est læsio puniens, & vindicans quod quisque commisit: teste D. August. & habetur *c. Pœnitent. de pœnit. d. 3.* Et in hoc casu vera est prior sent. & eam probat textus quem allegat: aut non inducitur in odium, & supplicium contrahentium, sed propter defectum solennitatis non obseruatæ, quia scilicet traditur certa forma, & solennitas ad faciendum actum, qua non seruata annullatur: vt contingit in matrim. clandestino, & in alienatione rerum Ecclesiæ absque debita solennitate, & in testamento minus solenni: & tunc annullatio actus non est pœna. Probatur, quia de ratione pœnæ est, (vt probant ex D. Augustino) vt infligatur ad delicti punitionem, & vbi non est delictũ, non est locus pœnæ: at talis annullatio non infligitur delicti punitionem, & quamuis contrahens immunis esset culpæ, inuincibiliter prohibitionem ignorans, adhuc actus esset nullus, vt constat: ergo non est pœna. Sic tenent *Ioan. And. c. fi. de elect in 6. n. 5. vers. in gl. 2. & ibi Domin. n. 18. vers. Nota incidenter istud dictum, & ibi Franc. n. 5. Ant. c. 2. de const. n. 19.* vbi *Abb. n. 5. Imola. n. 5. Decius in 2. lectura n. 30. Alex. de Neuo n. 25. Beroius n. 26. Iac. Butrica. & Bal. l. Non dub. n. 5. C. de legib. & ibi Paul. n. 7. Iaf. n. 7. idem Bal. c. Super litteris, n. 11. de rescrip. Vantius tract., nullitatum, tit. Quid sit nullitas, n. 15. Menoch. de arbit. l. 2. cent. 3. casu 276. n. 18.* Et non esse pœnam, quando inducitur ob defectum solemnitatis, tenent etiam *Burg. de Paz l. 3. Tauri, n. 1472. Matienz. l. 5. recop. t. 4. l. 1. gl. 10. n. 35.* vbi & alios refert: & *Azebedo eod. lib. 5. t. 1. l. 1. n. 13.* quamuis *Decius c. de const. in 1. lectura num. 18.* teneat esse pœnam, quando defectu solennitatis inducitur, si solennitas illa sit contrà regulas iuris antiqui, secus, si sit secundùm illas.

10 Ad 1. argum. ex propositis num. 1. quidam respondent distinguendo minorem; non potest Ecclesia immutare ius naturæ, si de præceptiuo intelligatur, id est, de præceptis iuris naturæ concedunt: si autem de permissiuo, id est, de eo, quod permittit, & concedit ius naturæ, negant: clandestinum autem matrimon. non præcipit, sed tantùm concedit ius naturæ. Sed hæc solutio non exhaurit difficultatem potest enim opponi ius naturæ præcidere, ne matrimonia clandestina separentur, & ne coniuges ad alias nuptias transeant, & ita non potuisse Concilium præcipere, vt separentur, ac liberè posse matrimonium inire. Ideò melius respondetur, distinguendo maiorem; matrimon. clandestinum de iure naturæ est validum, quando consensus est legitimus, nec irritatus ab habente potestatem, concedo: secus, nego. Et ita contingit hîc, Eccl: sua enim irritauit illum consensum, fecitque minus legitimum, & insufficientem esse ad corporum traditionem: ius enim naturæ non dictat, vt quicunque consensus satis sit, sed legitimus qualis non est, qui ex causa iusta irritatur à superiore. Sed obiicies, ius naturæ inuariabile est, sed ille consensus erat legitimus iure naturæ, ergo variari non potuit, vt modò illegitimus sit. Distinguenda est maior, est enim formaliter inuariabile, non autem materialiter: & sic euenit hîc, nam ius naturæ inuariabile manet formaliter, semper enim dictauit consensum matrimonialem debere esse legitimum; quod autem hic, & tunc sit hic consensus legitimus, necne, spectat ad materialem mutationem, & potiùs est mutatio circumstantiarum, quibus positis simul cum superioris declaratione, ac præcepto, contingit, vt quod antea legitimum erat, modò non sit. Ad confirm. dic, illam maiorem esse veram, quando causa naturalis non est impedita, & applicatur passo habili: ignis enim applicatus cœlo, non comburet, nec si virtus eius impediatur à Deo: hic autem consensus ille clandestinus impeditur à superiori Ecclesiæ potestate, quæ illum directè cassauit, & applicatur personis inhabilibus ad sic contrahendum. Ad 2. dic, si loquatur de sacramentis, quorum materia est res aliqua naturalis, vt aqua in baptismo, verum esse vniuersaliter; non posse Ecclesiam variare materias, & formas: si verò de sacramento, cuius materia, & forma est contractus subiacens Ecclesiæ potestati, non posse variare propriè, & formaliter; secus impropriè, & materialiter ac remotè: vt explicui nu. 7. Ad confirmationem, distinguenda est maior, (vt explicui eod. n. 7.) erant materia, & forma consensus clandestini, materialiter tantum sumpti, nego: formaliter tamen, in quantum erant sufficientes ad corporum traditionem, concedo. Ad secundam confirmationem, distinguo similiter maiorem, non potest efficere formaliter loquendo, vt aliquid sit de substantia, quod antea non erat, concedo: materialiter tamen, nego. Seu clariùs, non potest efficere vt aliquid sit de essentia, quod antea non erat, variando propriè, & formaliter materiam, & formam, concedo: variando tamen materialiter, & remotè, nego: vt explicui num. 7. Ad 3. confirmationem, nego consequentiam: quia aqua nec quoad esse materiale, nec quoad formale, subiacet potestati Ecclesiæ: contractus autem humani quoad esse formale, ideſt, vt legitimi sint, subduntur illius potestati. Vel dic sic; sicut aquam manentem veram aquam, non potest Ecclesia efficere, ne sit materia baptismi, ita nec consensus dum manent legitimi: non manent autem tales, cum ab Ecclesia irritantur. Ad 3. argum. dic vtroque modo irritasse: quamuis enim Ecclesia non habeat potestatem circa actus humanos quantum ad substantiam actus eliciti, id est, ad cogendum voluntatem, vt velit, vel nolit: habet tamen quantum ad illorum legitimitatẽ, cum possit ex iustis causis statuere, vt talis actus non sit legitimus, ac validus. Ad confirm. antecedens est verum, dum expressio consensus est legitima, nec per superiorem irritatur: secus dum irritatur. Ad 4. distinguo minorem, solennitas illa est extrinseca consensui coniugali, quoad essentiam naturalem illius, concedo: at quoad formalem illius, id est, quoad esse legitimum, & sufficientem ad traditionem corporum, suppositâ determinatione concilij Tridentini, nego: sic enim est solennitas intrinseca, & essentialis. Ad 1. confirmationem dico, quidquid sit in aliis contractibus, in illis potest esse locus distinctioni inter forum conscientiæ, & externum: sunt enim natura sua dissolubiles: at matrimonium cum sit suapte natura indissolubile, fieri nequit vt in foro conscientiæ validum sit, dissolui tamen valeat in foro externo. Ad 2. confirmationem dico præsentiam parochi, & testium non exigi

solum vt conditionem sine qua non virtus sacramenti exit in actum,nec tanquam substantialem materiam, aut formam totalem ipsius Sacramenti,sed tanquam essentialem qualitatem ipsius materiæ, & formæ:cum essentialiter ad has requiratur, vt consensus sit legitimus, & nequeat esse talis absque ea præsentia. Ad vltimum argum. dic non esse pœnam: vt probaui n.9. & esto esset pœna, incurreretur in foro conscientiæ ante sententiam iudicis: vt colligitur tum ex natura matrimonij,quod cum suapte natura indissolubile sit, implicat vt sit validum in foro conscientiæ ante iudicis sententiam, & accedente iudicis sententia inualidum sit,ac dissoluatur:tum etiam ex mente concilij, quod intendit obuiare malis quæ ex clandestino oriuntur:at si validum esset in foro conscientiæ, & esset irritandum in foro externo, non vtique malis obuiaret,sed laqueos inextricabiles iniiceret.

DISPVTATIO V.

Vtrùm denunciationes sint de matrimon. essentia vel saltem de præcepto ?

SVMMARIVM.

Vbi erant præcepta,& an in desuetudinem abiissent, & quot sunt quæstiones disputandæ n.1.

Tenitur opinio affirmans denunciationes esse de matrim.essentia,n 2. & ibi.limitata causa limitatum producit effectum.

Et ablatiuus absolutus conditionem importat. Et facta contra legem pro infectis habentur,iuncto,n.4.

Sententia verior.n.3. Et ibi,qua possunt procedere, & subsequi actum, non sunt de forma.

Soluuntur argum.n. 4 & explicatur l. Non dubium,C.de legibus,& reg. Quæ contra,de reg.iur.in 6.

An sit mortale omittere denuntiationes refertur quædam opinio,n.5.& contraria verior.n.7.

Quid,si vna vel altera omittatur,n. 7.

Quid,si non fierent in vtriusque contrahentis parochia,vel non tribus diebus festiuis,n.8.

1 PRæmissis aliquibus disp. generalibus de matrimonio clandestino, iam de denuntiationibus, quæ præmittendæ sunt, vt perfectam publicitatem habeat, tractandum est. Et præmittendum est has denunciationes, seu monitiones præmittendas matrimonio,vt si quis impedimentum posset, illud detegeret, præceptas fuisse in *concilio generali Lateranensi* 2.c.51. & habetur *c.si. de clandest. desponsa.* Sed quia multis in diœcesibus in desuetudinem abierant,vt refert *Abb.eo. c.fin. n. 9.* id decretum innouauit *Tridentinum sess.*24.c.1.*de matr.*iussitque vt matrimonio præmittantur denunciationes, ter à proprio contrahentium parocho,tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia,inter missarum solennia, publicè faciendæ. Quare duplex quæstio pertractanda est. Prior,an sint de matrimonij essentia.Posterior,an sint de præcepto.

2 Quæstio 1. Vtrùm præmittere denunciationes matrimonio,sit de eius essentia,ita vt matrimonium illis omissis initum, sit inualidum? Affirmant aliqui; ducuntu 1. quia ad matrimon. præsentia parochi desideratur,hic autem non parochi,sed priuatæ personæ munus obit, dum omissis denuntiationibus interest matrimonio: ergo est nullum.Prob.minor,quia in *Tridentino sess.*24.c.1.*de matr.* conceditur parocho limitata potestas assistendi matrimonio,nempè præmissis denunciationibus, sed limitata causa limitatum producit effectum, *l.In agro ff. de acquir. rerum domin* ergo si parochus excedens fines mandati illis omissis intersit, non vt parochus, sed vt priuatus agat: quando enim iudex procedit vltra suæ potestatis limites, vt priuatus agit:vt bene probat *Men.de recup.possess.remedio* 8.n.23.& 17.2. Quia Trid loquitur per ablatiuum absolutum,& ibi, *Quibus denunciationibus factis si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrim.procedatur*: ablatiuus autem absolutus conditionem importat,*l.A test.ff.de condit.& demonstr.* conditio autem formam,*l.Qui haredi.& l.Maximus ff.eo tit.*& docent *Bal. auth. Matr.& auia n.3.C.Quando mulier tutela off fun.pot. Fel.c.Cum dilecta,n.6.vers.Secundum signũ,de rescript.Tiraquel* cum aliis,*tract.de cessante causa limit.1.n.61. Mat. l.1.reco.t.11.l.9.gl.4.n.1.Grat.reg.*82.n.1.ergo omissio denunciationum vitiat matrimonium: omissio enim formæ in quacumque minima parte vitiat actum,*l.1.in fine ff. de vent.inspic.* Quòd si dicas,esse conditionem iuris communis,& ita tacitè intellectam,& proinde eius expressionem nil operari. Contra, quia longè alio modo, exprimitur, quàm iure antiquo inerat, & ita operari debet: nam iure antiquo(vt constat ex *c.final.de cland.desp. initio*)non exprimebantur denunciationes per ablatiuum absolutum, nec limitabatur ibi potestas parochi: & esto limitaretur, non erat necessaria parochi assistentia ad matrimonij valorem:at in Tridentino explicantur per ablatiuum absolutum, & limitatur potestas parochi ad assistendum matrimonio,cuius assistentia est necessaria vt valeat. 3. Probatur,quia Tridentinum ibi constituit ordinem quo procedendum est ad matrimonium celebrandum,nempè, vt præcedant denunciationes,& fiant.3.diebus feriatis continuis,& tandem coram parocho & testibus, ergo totus is ordo est de essentiali forma.Quia forma nihil aliud est quàm quædam ordinata series rem ad substantiam deducens:vt cum Bald.tradit *Decius l.Hac consultissima nu.10. C.qui test.facere poss. Alciat. lib.5.paradox.c.16.in prine.* 4. prob. quia factum contra legem pro infecto habetur, *l. Non dubi. C. de leg.reg.quæ contra* 64.*de regul.iur.in 6.* Sed matrimonium non præmissis denunciationibus, celebratur contra ius, ergo habetur quasi infectum, & est irritum:& ideò hanc sententiam tuentur *Men.cons.* 69. *n.71.& seq.f.1.Zephal.cons.*421.*n.*28.*& seq.vol.*3.*Benius in quodam consilio,quod ponitur inter Men.consilia,vol.*4. *cons.*398.*n.*1.& videtur tenere *Eul.Pacianus l.*2 *de probat.* 17.*n.*63.vbi dicit de iure nouissimo Trident.præsumi fornicationem,licet habitatio longa sit,nisi probetur matrimonium fuisse contractum præsente parocho,& testibus, ac præmissis denunciationibus: & statim *n.*61.ait concilium annullasse matrim. contra prædictam formam celebratum.

His tamen minimè obstantibus,tenendum est non es- 3
se de essentia matrimonij, & subindè illis iniustè omissis initum, validum esse. Prob. 1. quia cum matrimonium omissis denunciationibus,validum esset omni iure, ab eo recedendum non est absque manifesto decreto irritanti: Tridentinum autem non manifestè irritat, immò contrarium ex illo colligitur:cùm enim ageret de denunciationibus præmittendis,& de præsentia parochi,& testium, in decreto irritanti solius huius præsentiæ meminit:ergo. Et confirm.quia Trident.circa denunciationes nihil innouat, sed idem quod statutum erat in concilio Lateranensi, quia in desuetudinem passim abibat, in pristinam obligationem,ac statum restituit:vt constat ex illis verbis *Sacri Concilij Lateranensis vestigiis inhærendo.* Sed olim validum erat matrimon.omissis denunciationibus,vt definit *Tridentinum eo.c.*1.ergo & modò. 2. Quia speciale est in matrimonio, ne ex simplici prohibitione absque clausula irritanti annulletur:vt docent *Decius c.*2.*de testibus,n.*17. *vers.Secus si temporalis sit.Rota in nouissimis,to. dec.*750.*n.* 3.Tridentinum autem dum præcipit denunciationes,non ponit decretum irritans. 3. Quia *Trident.in eod.c.* 1. concedit ex Episcopi dispensatione, posse denunciationes præcedere, & subsequi: quæ autem actum subsequi, & præcedere possunt,potiùs de solennitate, quàm de forma dicuntur. Vt multis citatis testatur *Fel. c. Cum dilecta,n. 6.vers.Quarum signum,de rescriptis.* Tandem quia quoties dispositio præfigens tempus, concedit iudici arbitrium in prorogatione temporis, non dicitur illud de forma:vt benè probat *Fel. d. c. Cum dilecta,n.6. vers. Octauum signum limitat.* 1.Sed *Triden.eod.c.*1.concedit ordinario arbitrium in prorogandis, vel omittendis denunciationibus, ergo eæ non pertinent ad formam, & essentiam matrimonij.Et ideò hanc sententiam tenent. *Navarr.*1.4. *cons.in 2.edit.tit.de spons.cons.*17.*n.*4.*& sum. Latina.c.*22. *n.*70.*Sarmiento l.1.select.1.6.n.*7.*Ruminald.cons.*691.*n.*34.

&

& seq.vol.6.Canalcan.decis.29.n.18.s 1.Pistus l.Si quando, n.341.vers.Scias quod,C.unde vi, Ant.Cucus l.5.inst. maior.t.11.n.86.Perez l.5.ord.t.15.d.1.f.286.col.1.Spino Specul.testamentorum gl.15.n.15.Royas epitom.successionum,c. 2.n.23.& 24.Gust.2.pract.q.4.n.13.& de iur.1.p.c.51.n. 25.Matienzo l.5.recop.t.1.rubr.gl.1.n. 34.& 35. Azeuedo eod.l.5.tit.1.l.1.n.41.Salzedo dicens sic declarasse Cardinales, *pract.c.73.§.Primo ante omnia,Segura directiua.2.p. c.18.n.1.Cernantes l.6.Taur.n.22.*Et ex Theologis, *Veracruz append.ad Specul.soto dub.1.& dub.11.fine, Medina l. 1.sum.c.16.§.13.f.231.Enriquez l.11.de matr.c.5.n.1. Petr. de Ledes.de matr.q 45.a.5.punct.2.dub.concl.2.f.175. col. 2. Philiarc.de off.sacerd.t.1.p.1.l.2.c.2.Manuel.1. to. sum. 2. edit.c.217.n.2.& 10.Vinald. Candel. 1. p.de matr. n. 242. Maurus Anton. corona confess.de matr.tit.de sponsal.de praesenti,n.18.vers.Ex quibus verbis,Vega l.3.sum. casu 176.*

4 Ad argumenta proposita num.2.respondetur:ad 1.negando minorem,& ad probationem dic, dari parocho limitatam potestatem,quoad rectè, & ritè agendum, dum praecipit Tridentinum parocho,vt praemittat denunciationes:non tamen quoad validè agendum.Sicut dum praecipitur iudici,*c.Cum medicinalis,de sententt.excom.in 6.* ne excommunicet,nisi in scriptis,& praemissa trina monitione, traditur forma excommunicandi ritè,& rectè:quae minimè desideratur,vt valeat excommunicatio.Ad 2.dic,importare formam,& conditionem, vt ritè, & rectè celebrentur matrimonia,non autem vt validè. Quod indè colligitur, quia ea conditio tacitè inerat,erátque tamen iure communi requisita,ad ritè,& rectè agendum:quare eius expressio nihil nouum operati debet:& licet videatur quoad verborum sonum alio modo exprimi,quàm iure inerattat ex tenore decreti Tridentini manifestè habetur,non alio modo exprimi:cum quia dicit,*vestigiis sacri concilij Lateranensis inhaerendo*:tum etiam quia in clausula irritanti solùm expressit praesentiam parochi,& testium.Ad 3.negatur, consequentia, si de forma essentiali loqueris : quia id verum est,quando ex verbis decreti non colligitur, non constitui totum ordinem vt formam substantialem.Ad 4. dic intelligi eos textus,vt factum contra legem habeatur pro infecto : quando lex statuit formam substantialem actus, secus quando ex ea colligitur solam formam, & modum,vt rectè fiat,praescribi.

5 Quaestio. II. Quale peccatum sit denunciationes absque debita dispensatione omittere, *Sot.4.d.28.q.1.a.2.ad* 1.censet non esse mortale,nisi excommunicatio Synodalis sit in ea diœcesi contra omittentes. Et *Petr.de Ledes. de matr.c.45.a.1.punct.1.dub.3.concl.*1. & 2. dicit hoc fuisse verum ante Tridentinum:& *punct.3.dub.1.concl.1.*& 2.dicit licet,sit peccatum lethale post Tridentinum. Si autem parochus adhibita sufficienti diligentia ad excutiendum an sit impedimentum,illas omittere,etiam post matrimonij celebrationem,nec esset excommunicatio in illa diœcesi,non esse mortale, quia reputatur haec adhibita diligentia,res leuis.

6 Caeterùm tenendum est peccare lethaliter parochum assistentem matrimonio, & ipsos contrahentes non praemissis denunciationibus. Prob.quia conc.Lateranense, & habetur *c.fin.de cland.desponsi.*id praeceperat,& *Trident. in sess.24.c.1.de matrim* idem praeceptum innouat grauibus verbis,ibi,*praecipit sancta Synodus*:& materia est grauissima,ex earúmque omissione possunt subsequi multa mala. Et confirm.quia diligentia parochi hoc non supplet,factis enim denunciationibus certiùs est fore, vt ad populi notitiam perueniat matrimonium, & magis timent omnes impedimentum occultare,quod norunt:& esto aequiualeret ea diligentia,transgreditur parochus praeceptum graue formam diligentiae praescribens.2.quia idem *Trident.eod. sess.c.5.*contrahentibus ignorantet in gradibus prohibitis, omissis denunciationibus negat spem dispensationis obtinendae,subdens,*Non enim dignus est, qui Ecclesia benignitatem facile experiatur,cuius salubria praecepta temerè contempsit*:ergo manifestum est hoc praecepto voluisse obligare ad mortale, siquidem omittentem vocat temerarium contemptorem:cuius nomine indignus esset ob solam venialem culpam:& ob solam eam,alienum esset à more;& Ecclesiae benignitate,rigidissimúmque spem dispensationis negare.Tandem, quia omissio denunciationum efficit matrimonium clandestinum quoad poenas, quae rigidissimae sunt:(vt probaui hoc 3.*lib.disp.*1.*n.*7.)ergo signum est hoc praeceptum obligare ad lethale:iniustum enim est veniale crimen tam graui supplicio plecti. Et ita hanc sententiam tenent ex Theologis,*Palud.4.d.28.q.2.a.1.n.20.& ibi.Supplementum Gabriel.q.1.a.3.du.2.D.Ant.in 3.p.t.1.c. 16.fin.Petr.de Soto lect.14.de matr. Viguer.l.instit.c. 16.§. 7.vers.Octauo,Ledes.2.p.q.47.a.5.f.451.col.4.Veracr. 1.p. speculi.a.10.concl.3. Enriquez l.11.de matr.c 7.n.1.in commento,lit.C.Barth.à Ledes.dub.21.de matr.concl.6.Manuel 1.t.sum.2.edit.co 217.n.2.Lud.Lop.2.p.instructorij,de matrim.c.39.fol.1060.col.1.§.Sed si quis,Maurus Ant. corona confessorum,de matr.r.de sponsal.de praesent.n.18.§.Ex quibus verbis.*Et ex iurisperitis, *Henric.c.fin.n.10. de clandest. desp. Astensis*, quem refert & sequitur *Rosella verb. Imped. 1. n.11. Silu.matr.2.q.17.dist.3.& matr.6.q.7.dist.2. Nauar.summ. Hisp. c. 22.n.70.& Latina c.16.n.36. Alex. Carrer.lib.4.de sponsal.c.7.Canalcanus c.1.decis. 29. n.18. Perez.lib.5.ordinam.t.1.fol.26.Matienzo t.5 recop.t.1.l.1. n.2.Spino speculo testamentorum gl.15.n.27.Salzedo pract. c.73.in noua edit.vers.5.*

7 Si tamen parochus omitteret aliquam ex tribus denunciationibus,vel ante matrimonium,vel post,ante eius consummationem,credo non esse lethale,quando certum esset moraliter nullum subesse impedimentum. Quia leuis est materia,partialisque praecepti. Ita *Veracruz appen. ad Specul.dub.1.concl.5.Petr.de Ledesm. de matr. q. 45. n. 5. punct.3.dub.2 concl. 3.*

8 Similiter esset mortale, si non fierent denunciationes in vtriusque contrahentis parochia. Quia est contra praeceptum *Trident.eod.c.1.*& in aliena parochia minimè sciri potest,si quo impedimẽto laboret alienus ille contrahens. Sic *Enriquez.l.11.de matr.n.2.in commento,lit.D.* & addit *in eod.commento,lit.C.* esse peccatum mortale,nisi fiant tribus festis continuis,licet fiant ter interpolatè, quia contrauenitur praecepto Tridentini. Sed rigidum videtur hoc, non enim materia adeo grauis apparet, & ideò temperarem,quando magnum intercederet spatium inter vnam & alteram denunciationem.Quia sic parochiani illarum obliuiscerentur:non tamen damnarem ad mort.eo quod vna, vel altera dies festiua intercedens illas discontinuaret.

DISPVTATIO VI.

Vbi, & quomodo debeant fieri denunciationes ?

SVMMARIVM.

Referuntur variae sententia,n.1.2.& 3.

Debent fieri in parochia vtriusque contrahentis, n. 4. & à proprio vtriusque parocho,vel de eius licentia, n.5.

Debent fieri in propria parochia,vbi coniuges diutius habitarunt, n.6.

Non est necesse fieri in Ecclesia,in qua est moderna habitatio, nec si contrahentium consanguinei non sint vbi est antiqua habitatio, est ejus vbi illi sunt,fieri. n.7.

Debent fieri tribus diebus festiuis continuis : & an necessarium sit inter ipsius intervallum,vel quando vna tantum praemittitur denunciatio, debeat incontinenti celebrari matrimonium, n.8.

An sit necessarium,vt fiant denunciationes in Ecclesia, inter Missarum solemnia, n.9.

An possit fieri quando non est dies festiua,confluente magno populi concursu, n.10.

1 PRaemittendum est in Concilio Lateranensi,& habetur *c.fi.de cland.desponsi.in princ.* statutum fuisse vt declamationes fierent in Ecclesiis,per presbyteros competenti termino praefixo : *Tridentinum* verò *sess.24. c.1. de matr.*declarasse,vt ter à proprio contrahentium parocho, tribus cõtinuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarum solemnia fierent.Hinc *Innoc.d.c.fin.statim in princ.*colligit

denúciationes faciendas esse in omnibus Ecclesiis loci, vbi contrahentes habitant: vel saltè in pluribus, & tot, vt verisimile sit peruenturum ad omnium notitiam. Quia cũ tractetur de peccato vitando, ne matr. prohibita contrahãtur, cautius agendũ est, quàm in aliis, vbi requiritur publicatio.

2 Alij verò sic distinguunt, si contrahentes, & eorum maiores in certa parochia habitabant, ibi satis est monitiones fieri: si verò in diuersis parochiis moram traxerint, in diuersis faciendæ sunt. Sic *Ant. d. c. fin. n. 16. Abb. num. 7. Alex. de Neuo in princ. n. 10. Paludanus 4. d. 28. q. 2. a. 2. concl. 2. n. 13. Rosella verb. Impedimentum imped. 1. n. 15.*

3 Alij verò censebant sufficere, vt in vna Ecclesia fiant: nec obstare *d. c. fin.* dum loquitur in plurali de Ecclesiis, quia loquitur etiam in plurali de matrimoniis. Ita docent *Card. d. c. fin. n. 5. Præpos. ibi n. 7. in prin. Greg. Lop. l. 1. verb. En la Yglesia t. 3. par. 4.* Et ita seruari de consuetudine docent *Hostien. d. c. fi. super verb. In Ecclesiis, & ibi Ioan. And. n. 1. Anchar. n. 15.* Immo attento decreto Cõcilij Tridentini, dicit *Anton. Cucus lib. 5 inst. maior. t. 11. n. 19.* Patres concilij interpretes declarasse satis esse fieri in parochia, in qua celebratur matrimonium: & affert testem huius *Nauarrum sum. c. 25.* reticétque numerum. Verum non inueni locum, vbi id *Nauarr.* asserat.

4 Dicendum tamen est attento decreto *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* faciendas esse in vtriusque contrahentis parochia, quando diuersarum parochiarum sunt. Prob. Quia Tridentinum dicit faciendas esse à proprio contrahentium parocho: ergo vterque parochus, quãdo sunt diuersæ parochiæ, eas facere debet. Præterea, quia talis publicatio exigitur, vt scientes contrahentium impedimenta, illa detegant: sed in vicina mulieris non possunt sciri impedimenta viri, nec è contra. Tandem, quia praxis ipsa ita testatur. Sic docent *Enrique. l. 11. de matr. c. 7. n. 1. Segura* dicens sic declarasse Cardinales, *2. p. direct. iud. c. 16. n. 19. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 1. Man. 2. to. sum. 1. edit. c. 217. n. 6.*

5 2. Hæ denunciationes à proprio contrahentium parocho fieri debent: vt iubet *Triden. d. c. 1.* possunt tamen ab alio de ipsius licentia fieri. Quia Tridẽtinum concedit ibi, vt de licentia parochi possit alius sacerdos assistere matr. ergo à fortiori poterit parochus dare licentiam alij faciendi denunciationes, quod multo minus est: cui enim licet quod est plus, licet quod est minus. *reg. Cui licet, de reg. iur. in 6.* Deindè, quia similiter *d. c. fin.* habetur denunciationes faciẽdas esse per presbyteros, & tamen *Host. ibi super verb. Presbyter. Ioan. Andr. n. 7. Alex. de Neuo in princ. n. 16.* explicant per parochos, vel alium de ipsorum licentia, per *c. Mulieres fin. de sent. excom.* ibi, *Cum is communicat verè, cuius authoritate, & mandato committi probatur.* Tandẽ, quia praxis ita explicat, communiter enim de mandato parochi ædituj hoc præstant. Sic *Manuel t. 10. sum. 2. edit. c. 217. n. 6.*

6 3. Debent hæ denunciationes fieri in vtriusque parochiis, vbi diutius versati sunt, & principaliorem habent larem, & verisimilius est fore vt sciantur impedimenta. Probat. quia ideo fiunt vt contrahentium impedimenta detegantur, at cum breuem moram in aliqua parochia contraxere, ignoti sunt, impedimentáque ignorabuntur. Et confirm. quia ob similem rationem præceptæ sunt denunciationes, *d. c. fin.* quod Tridentinum innouat, & tamen *Innoc. ibi, n. 1. Ioan. And. n. 5. Ant. n. 16. Card. n. 3. verf. Quæro quid si sint, Anchar. n. 16. Præpos. n. 7. verf. Sed quia, Alex. de Neuo in princ. n. 21. Greg. Lop. l. 1. verb. En la Yglesia t. 3. p. 4.* asserunt faciendas esse in Ecclesia, vbi est parentum vtriusque antiqua habitatio, quia ibi melius scientur impedimenta. Et ita tenet *Segura* dicens sic declarasse Cardinales *2. p. directorij iudicum, c. 16. n. 19.*

7 Hic infertur, non opus esse fieri in parochia in qua est moderna habitatio. Quia id nullo iure petitur, & esset nimium multiplicare denunciationes. Sic *Inn. d. c. fin. 2. Ioan. Andre. n. 5. Ant. n. 16. Alex. de Neuo n. 22.* quamuis *Anchar. n. 16.* dicat tutius esse vtrobique fieri: & Præpos. *n. 7. verf. sed quia,* dicat hoc communiter reprobari. Nec, si non sint consanguinei contrahentium, vbi est antiqua eorum habitatio, sed in aliis multis locis, oportebit in illis denunciationes fieri, quia id nullum ius præcipit. Sic *Innoc. ibi, n. 3. Ioan. And. n. 5. Præpos. n. 7. verf. Sed quid si maiores.*

8 4. Debent fieri tribus festis continuis: vt expressè decernit *Tridentinum, d. c. 1.* Sed non debent immediatè se subsequi, quin aliquot dierum intervallum intercedat: quia hoc tanquam iuri consonum decretum fuerat in concilio prouinciali Colonien si sub Adolpho Archiepiscopo, *t. Censuræ, & decreta lata pro abusuum emendatione, c. 32* & concilio prouinciali Moguntino sub Sebastiano Archiepiscopo, c. 38 quæ habentur 5. tomo Conciliorum. Præterea, quia finis intentus detegendi impedimenta, commodè obtineri non potest ob temporis breuitatem, nisi longioris termino præfinito. Quare continuitatem quam Tridentinum postulat, ex ipsius fine, & aliis Concilijs prouincialibus, colligitur esse, vt non excludat dierum ferialium, sed aliorum festorum mediationem, ita vt inter vnã, & alteram denunciationem factam diebus festiuis, per dierum tamen ferialium intervallum, non medient alia festa. Et ratio est, quia si sint ita sibi immediatæ denunciationes, non supperet tempus ad excogitanda & opponenda impedimenta: nec debent esse tam discontinuæ, & à se inuicem distantes, vt parochiani vel illarum obliuiscantur, vel ob longum spatium desides reddantur ad impedimenta detegenda. Et si vna tantum denunciatio facienda sit omissis duabus, non statim matrim. celebrandum est, sed aliquo temporis spatio expectandum est, aliàs videtur nullius momenti illa denunciatio. Hæc docet *Segura 2. p. directorij, c. 16. n. 20. & 21.* Si petas autem quantum tempus mediare debeat: non potest certa regula præscribi, sed prudentis arbitrio, attenta notitia quæ communiter habetur contrahentium, & impedimentorum periculo, relinquendum est: communiter tamen satis videtur, si duo dies intercedant inter vnam, & alteram monitionem.

9 5. Tridentinum iubet denunciationes diebus festiuis, & in Ecclesia inter Missarum solennia, faciendas esse: at idem credo esse, si extra Ecclesiam in locis competentibus, vt in prædicationibus magna populi copia confluente fierent. Prob. quia eodem modo dicitur *d. c. fin.* denunciationes debere fieri in Ecclesia, & tamen posse fieri extra in hoc casu, docent ibi *Hostien. super verb. in Ecclesiis. Ioan. And. n. 5. Anton. n. 16. Anchar. n. 15. Abb. n. 7. Alex. de Neuo n. 10. Præpos. n. 7. in prin. Rosella verb. Impedimentũ, imped. n. 15.* quamuis id neget *Card. ibi. n. 3. verf. Quæro quid si fiant:* fatetur tamen tunc vitari clandestinitatem, & negat licere: quia indecens est de sacramento extra Ecclesiam tractare. Verum textus hoc non considerat, si enim matrimonium ipsum licitè extra Ecclesiam contrahitur, cur non denunciationes? Quare finis illius decreti, & Tridentini, dum petit in Ecclesia, & diebus festiuis, inter Missarum solennia denunciationes fieri, est, vt ad multorum notitiam matrim. perueniat, quò facilius impedimenta detegantur: diebus enim festiuis inter Missarum solennia ingens hominum copia solet confluere in Ecclesiam: cum ergo sufficientissimè huic fini satisfiat, quando in locis publicis, vbi maior est populi concursus, fierent, satis erit.

10 Hinc infero eadem ratione idem dicendum esse, quando non esset dies festiua, at aliqua ex causa est magnus populi concursus ad Ecclesiam: vt quia est festus vocationis illius Ecclesiæ dies, vel quia insignis concionator habet concionem, qua satisfit Concilij fini: & eadem prorsus militat ratio.

DISPVTATIO VII.

Quis possit dispensare, vt denunciationes matrimonij omittantur?

SVMMARIVM.

Attento iure antiquo non poterat Episcopus, nisi in casu vrgentis necessitatis, n. 1.

Poterat

Potest ex consuetudine,n.1.Et hodie attento Tridentino potest.n.3.
An possint habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, & magister scholarum Salmantinus, n. 4.
An possit Episcopus breuiare,vel prolongare tempus denuntiationum,5.
An possit dispensare,ne fiant diebus festiuis n.6. & an possit Episcopus alterius,cum vtroque contrahente dispensare,n.7.
Quot sint quæstiones disputandæ,n.8.
An possit vicarius Episcopi reseruat opinio negans 9.& contraria,10.
Quid, de vicario ordinis D.Ioannis, n.11.Et quid de foraneis,n.12.
Quid, si Episcopus sibi reseruarit hanc dispensationem,n.13.
Soluuntur argumenta,n.14.
An possit parochus:referuntur quæ sint certa, n.15.
Refertur opinio affirmans, posse propter malitiosi impedimenti suspicionem n. 6.
Vera opinio,non posse, & aliter facientem puniendum esse, num. 17.& ibi clausula in fine posita ;refertur ad omnia præcedentia & quid dicto Deinde, importet.
An possit Episcopus delegare facultatem dispensandi in his denuntiationibus ? referuntur duæ opiniones, n. 18. & 19.
Quando committitur negotium arduum,vel prudentiæ, & iudicio alicuius, an censeatur illa industria personæ, ita vt res ex delegari nequeat n.18.iunct.n. 20.
Verior opinio posse Episcopum delegare,n.20. & ibi iuncto n. 19. an possit causas matrimoniales delegare.
Vicarius Episcopi potest delegare, n.21.Et soluuntur argumenta,n.22.

1 ALiquot sunt conclusiones, in quibus est minor difficultas, quibus præmissis, quæ dubia sunt disputabũtur.I. Cõclusio.Attento iure antiquo non poterat Episcopus dispensare,ne denunciationes præmitterenturmatr. quia erant præceptæ in concilio generali Lateranẽsi,in cuius lege nequit Episc.regulariter dispensare:vt probaui:*l.2. d.40.n.3.*Et ita docent *Palud 4 d.28.q.2.a.3.n.21. D.Ant. 3.p.t.2 c.16.fine,Nauar.sum. Hisp.c. 22.n.69.Paz. pract.2. to.Praud.3.n.11.Enriquez l.12.de matr.c.5.n.5.incommento.list.S.Salezedo pract.c.73.§. Dispẽsat.*Quod intellige,nisi in casu vrgẽtis necessitatis,quando esset periculũ in mora: tunc enim posse Episc.in ea lege dispensare,proba tod.*n.5*

2 Iam ex consuetudine scita,& tolerata à Pontifice poterant Episcopi dispensare.Sic *Henric.c.fin.n.13.de clandest. desponſ.Palud.& D.Ant.n.præced. allegati, Sylueſter matr. 6.q.7.dist.2.Bernard.Diaz pract.in 4.edit.apud Salzedo c. 73.fine,Sotus 4.dist.28.q.1.a.2.verſ. De bannis,Bart. à Ledes.dubio 21.de matr.Vega lib.6.Summa, casu 211.*

3 II. Conclusio, Hodie potest Episcopus dispensare, vt omittantur tres denuntiationes, vel aliqua aliarum ante & post matrim. consummationem:vt expressè definitur *in Trident.sess.24.c.1.de matrim.*

4 Hinc infertur, idem posse Abbates habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, nullique diœcesano subditos.Quia Concilium hoc committit ordinario, hi autem ordinarij sunt.Sic *Nauar.d.4.consiliorum, in 1.editione,t.de sponsalib.conſ.5.in 2.1.de clandeſt.desponſ.conſ.2.Enriq.l.11. de matr.c.5.n.5.eManuel.1.to.sum.2.edit.c.217. nu.* 4. vbi idem asserit de magistro scholarum Salmantino, respectu scholasticorum qui in matricula adscripti sunt : quod verum est si priuilegium habeat.Idem possunt eadem ratione omnes prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem.Qui autem sint hi,dicam hoc *3.lib.*tota *disp.* 28.

5 2.Infertur,hos qui possunt in denunciationibus dispensare,posse similiter ex iusta causa breuiare, vel prolongare denunciationum tempus:quia si possunt quod plus est, nẽpe omino remittere,poterunt hoc quod minus est,*reg.Cui licet.de reg.iur.in 6.*Sic *Segura direct.iudicum,2.p.c.16.n.3.*

6 3.Infertur posse similiter ex iusta causa dispensare ne denunciationes diebus festiuis, sed ferialibus fiant. Quia hoc minus est,quam remittere.Sic *Barth.à Ledes.de matr. dub.21.f.1138.*quamuis Id neget *Segura d.c.16.n.17.*dicẽs sic esse declaratum à Cardinalibus.Sed fortè illa declaratio fuit non posse hoc ordinariè Episcopum facere, secus in causa speciali ob iustas causas:non enim video qua ratione id negetur Episc. cum quod plus & sibi concedatur.

7 Vltima conclusio, Prælatus alterius contrahentis potest cum vtroque dispensare in denunciationibus, verbi gratia ineunt matrimonium Cordubensis, & Granatensis, sicut potest alterutter prælatus ratione connexionis vtrumque copulare matrimonio, latè probabo hoc 3.lib. disp.19.n.4 ita eo ipso quod dispensat cum suo subdito vt, absque denunciationibus ineat matrim. censetur consequenter dispensare cum alio : cum denunciationes hæ,& dispensatio illa ordinentur ad matrimonium, quod individuum est constans ex duplici extremo.

8 His præmissis 3.quæstiones circa hanc dispensandi potestatem agitandæ sunt.I. An generalis Episcopi vicarius possit absque speciali commissione in illis dispensare. I I. An proprius parochus. I I. An possit Episcopus delegare hanc potestatem.

9 Quæstio I. Vtrum generalis Episcopi vicarius possit absque speciali delegatione dispensare in denunciationibus matrimonij ? Negant quidam, ducti quia in generali commissione vicariatus non clauditur dispensandi potestas:vt probaui lib.2.disp.40.n.12.Ita tenuere Patres congregati in concilio prouinciali Toletano habito anno 1583.(vt refert Seg. *n.seq.alleg.*) Eandem tenet *Menoch. conſ.69.n.55.& seqq.vol.1.Zeph.conſ.421.à n.72.vsque ad 75.vol.3. Paz.pract 2 tom. praud 3.fine, Spino speculo testamentorum,gloſ.15.n.29.Enriq.*dicens sic declarasse Cardinales,*lib.12.de matrim.c.5.n.5. Ant.Gomez in bulla cruciata,c.4.q.4.n.19. &* 21.Et est probabile.

10 Contraria tamen sent.mihi multo magis placet.1.quia *Tridentinum sess.24.de matr.c.*1.hanc dispensandi potestatem concedit ordinario,ibi *Nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædicta denuntiationes omittantur.* Sed vicarius generalis Episcopi est ordinarius,& nomine ordinarij comprehenditur:vt latissimè probabo hoc *3.d.d. 29. n.* & 5.ergo potest virtute huius decreti dispensare in denunciationibus Et confirmatur,quia *eod.c.* 1. decidit *Tridentinum* debere matrimonio in interesse parochum,vel alium sacerdotem de licentia parochi , aut ordinarij, sed nomine huius ordinarij intelligitur etiam hic vicarius,vt probabo eadem *d.19.n.*18.ergo etiam dum intelligitur, dum ibi committit ordinario posse in denunciationibus dispensare 2. Quia ante Tridentin. poterat ex generali consuetudine dispensare,teste *Palud.4.d.28.q.2.n.21.*non autem reperitur Tridentinum id ei negare, sed potius concedere.Tandem, quia quando Tridentin.excludere voluit vicarium , id expressit,vt*sess.24.c 6.de reform.* ibi *Et non eorũ vicarius* Prohac sent.est *Nau.l.4.consil.in 1.edit.tit.de sponſ.conſ.5.n. 1. in 2.s.de cland. desp.conſ.*2. vbi ait non solum Episcopis, sed omnibus ordinarij concedi prædictam facultatem in Trident. Et *Flaminius de resignat.benefic.l.3.q. 11.nn.20.&* 21.vbi ait quoties in Tridentino conceditur aliquid ordinario,nomine ordinarij comprehendi vicarium generalem Episcopi:vt *d. c.* 1. Et tenent in propriis terminis, *Claudius addit.ad conſ.Bertazolæ.conſ.283.fin. Iac.Sbrozius l. 2. de vicario Episc.q.201.n.1.& seq.&q.43.n.28.29.Veracruz append.ad specul,dub.1.f.4.col.2.fine, Gutier.l.1.q.can. c.19.n. 15.Segur direct.iud. 2.p.c.16.n.2.&* 3. *Salzedo* dicens praxim.totius orbis sic recepisse, *pract.c.73.fine,Manuel.1.to. sum.2.edit.c.217.n.4.*

Hinc infertur,vicarios ordinis D.Ioan.posse dispensare in his denunciationibus. Quia sunt ordinarii Ecclesiarum suis vicariis subditarum.Sic *Manuel.eodem c.217.n.4.*

2.Infertur , vicarios Episcopi foraneos non posse absque speciali commissione in his denunciationibus dispensare:quia sunt delegati ad speciales causas. Sic *Veracruz append.ad speculum,dub.1.fine. Gutier. d.c.19.fine Manuel eodem c. 217.n.4.*

Tandem intelligenda est hæc sent. nisi Episcopus facultatem dispensandi in denunciationibus sibi reseruaret tunc enim non posset vicarius generalis Episcopi. Sicut enim potest Episcopus totum officium reuocare, ita & partem.Sic *Gutier.eo.c.19.n.15.*

13 Ad argum. propositum *n.9.*dic, quamuis ex generali commissione vicariatus non possit dispensare in omnibus in quibus potest Episcopus , posse tamen in casibus quorum dispensationem ius committit.

QVÆSTIO II. An possit parochus in aliquo euentu remittere denunciationes, seu in illis dispensare. Et vt certa ab incertis secernamus, non intelligitur præsens quæstio, quando esset periculum in mora, vt in articulo mortis: de hoc enim disputabo disp. 10. nu. 27. Sed præsens quæstio est, vbi non est tale periculum in mora, 2. est certum non posse ex aliis causis, quam ex causa timoris malitiosi impedimenti: de hoc enim *Tridentinum sess. 24. c. 1. de matrim.* solum loquitur in verbis, quibus eam facultatem parocho concedere videtur. 3. est certum non posse parochum ex hac causa omnino remittere denunciationes, non enim potest dispensare, ne ante matrim. consummationem fiant. Quia hoc Trident. ibi ordinario remittit, cuius nomine parochum non comprehendi nemo dubitat. & constat. ex *eod. c. Trid.* 1. ibi *Qui aliter quam præsente parocho, vel alio Sacerdote de licentia parochi, aut ordinarij*, vbi tanquam distinctos ponit parochum, & ordinarium. Tandem constat vbi constitutio Synodalis, vel Episcopus, reseruasset hanc dispensationem, non posse parochum: vt nu. 13. diximus de Episcopi vacatio.

Status ergo præsentis quæst. est, an propter malitiosi impedimenti suspicionem, possit parochus remittere, seu dispensare, vt matrim. celebretur non præmissis denunciationibus, vt postea ante consummationem fiant, attento *Trid. sess. 24 de matr. cap.* 1. nisi constituto Synodalis, aut Episcopus sibi reseruet? Affirmant aliqui posse, quia *Trident. d. cap.* 1. parocho videtur remittere hoc: nam vsque ad ea verba, *Deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant.* apertè videtur loqui de iis quæ ad munus parochi pertinent, nec vsque tunc ordinarij meminit: solumque ordinario remittit, quando, contracto matrimonio omnino denunciationes omittendæ sint. Cum enim illud sit multo minus, non mirum est vt parocho committat: hoc autem vt multo grauius reseruet ordinario. Sic tenent *Veracruz append. ad Special. dub. 1. propos. 3. & 4. Albor noz. l. 4. de arte contract. s. 1. Vivald. Candel. 1. p. de matr. n. 243. Vegal. l. 6. sum. casu 112. & l. 3. casu 211.* & multi Theologi, & iurisperiti, vt refert *Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. circa 3. punctum dub. 1.* & dicit hanc videri probabiliorem Et fauet *Med. l. 1. sum. c. 16. §. 13. f. 121. c. 2.* vbi ait parochum esse puniendũ, si omittat denunciat. extra casum necessitat.

17 His tamen non obstantibus, tenendum est id non posse parochum. Prob. quia ante Tridentinum erat præceptum de præmittendis denunciationibus matrim. *cap. fin. de cland. desponsat.* desumpto ex conc. Lateran. & tunc secundum omnes non poterat parochus dispensare, ergo nec modo: quia Tridentinum id decretum non corrigit, sed innouat, vt constat ex illis verbis, *Sacri concilij Lateranensis vestigiis inhærendo.* Et confirmatur, quia saltem hic casus tanquam omissus, relinquendus est dispositioni iuris communis, *l. Commodissime, ff. de lib. & posth. 2.* Quia non est sensus Tridentini, quem contrarij intendunt, sed in vers. *Quod si aliquando probabilis suspicio*, definit eam esse iustam dispensandi causam: cuius vero arbitrio hoc subiaceat, non definit ibi, sed in vers. *Deinde ante illius consummationem.* Vnde ea verba, *Nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit*, vtrumque casum præcedentem amplectuntur: clausula enim in fine posita refertur ad omnia præcedentia, *l. Talis scriptura, §. fin. ff. de leg. 1.* ibi *Hæc autem scriptura non solum ad præcedentia legata, sed vniuersa quæ testamento adscripta sunt, extendi verum est:* & tradit ibi latè *Iason, n. 36.* 3. Quia dictio illa *Deinde*, quæ ordinem significat, continuatiua præcedentium est, ac integram causam ab illis verbis, *Quod si aliquando*, perficit. Hanc sententiam tenent *Nau. lib. 4. consiliorum in vtraque edit. tit. de clandest. desp. cons 1. Menoch. cons. 69. n. 61. vol. 1. Zephalus cons. 421. à n. 72. vsque ad 75. vol. 3. Verac.* sibi contrarius *append. ad spec. dub. 1, propos. 6. vers. Ex quo apparet, Gutier. l. 1. q. can. c. 19. n. 1. Segura direct. iudicium, 1. p. c. 16. n. 5. Enriq. lib. 11. de matr. c. 5. n. 5.* dicens sic declarasse Cardinales: *Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 217. n. 5.* Et dicit esse satis probabilem *Petr. de Ledesm. n. praced. allegat.* Quare si parochus propria authoritate omitteret denunciationes in casu suspicionis malitiosi impedimenti, posset arbitrio ordinarij puniri. Vt bene docet *Gutier. to c. 19. n. 3. & de iuramen. 1. p. c. 51. n. 25.*

Ad argumentum contrarium propositum n. 16. constat ex dictis hoc n. 17.

18 QVÆSTIO III. An possit Episcopus alicui delegare facultatem dispensandi in his denunciationibus? Quidam negant posse delegari etiam vicario generali. Probant quia dum eligitur personæ industria ad aliquod munus obeundem, id delegari nequit. *c. fi. in §. Is autem de offic. delegat. & c. Is cui eod. t. in 6.* in hac autem dispensatione eligitur industria Episcopi. Quod duplici medio constat: alterum est quia *Tridentinum sess. 24. c. 1. de matr.* iudicio, & prudentiæ ordinarii remittit: per quæ verba videtur de persona Episcopis tanquam pastoris proprij confidere, & ita eius industriam eligere. Alterum verò est, quia quoties negotium commissum est arduum, censetur electa personæ industria: vt tradunt *Anton. c. fin. de offic. deleg. n. 15. & ibi Anchar. n. 5. Aimon cons. 303. n. 3. vol. 1. Iason l. Mœuia, n. 65. ff. de iurisd. omn. iud. & ibi Cacialupus n. 3.* & multi alij, quos refert & sequitur *Menoch. de arbitrariis, l. 1. q. 54. nn. 11. & 12. & q. 68. n. 15.* & constat ex *c. Is cui de offic. deleg. in 6.* vbi nullum est verbum denotans personæ industriam eligi, sed ex grauitate commissæ rei, dicit Pontifex eligi. Cum ergo dispensare in denũtiationibus, res valde ardua sit censebitur electa industria personæ: & proinde nequibit Episcopus delegare. Ita docent *Menoch. cons. 69. à n. 55. vol. 1. Zephalus cons. 421. à n. 72. vol. 3.*

19 Alij autem concedunt posse generali vicario Episcopum generaliter delegare facultatem dispensandi in denunciationibus: aliis autem minime, nisi in vna, vel altera causa. Sic *Enriquez l. 11. de matr. c. 5. n. 5. innit. commento litera T.* DD. tamen quos pro se refert, nihil dicunt: sed pro hac sen. videtur *Greg. Lop. l. 7. fine, t. 10. p. 4.* vbi ait non posse Episcopum generaliter causas matrimonij delegare, bene tamen vnam, aut alteram.

20 Verius tamen credo posse Episcopum generaliter hanc facultatem delegare: quia iure ordinario sibi competit, cum concedatur à *Tridentino d. c. 1.* indistinctè omnibus ordinariis in perpetuum: nec ratio contraria relata n. 18. aliquid probat: non enim vniuersaliter verum est eligi personæ industriam, vbi negotium est arduum, & committitur prudẽtiæ alicuius: fallit enim omnino quando delegatio fit personæ incognitæ, & indeterminatæ, vt prælatis præsentibus, & futuris: prout hic contingit: vt docent optimè *Sylu. verb. Delegatus q. 8. dict. §. Passarellus in compen. priuil. minimorum, c. 14. Lud. Lop. instruct. 2. edit. c. 284. fi. & f. 794. col. 2. fin.* pro limitatione apertè sunt *Iason. l. Mœuia n. 65. ff. de iurisd. omn. iud. Bart. Abb. & Paul.* quos refert, & sequitur *Greg. Lop. l. 47. fine, tit. 18. p. 3. Menoch. de arbitrariis, l. 1. q. 64. n. 17.* vbi quamuis regulariter commissio facta nomine proprio, & dignitatis expresso non transeat ad successorem in dignitate: quia videtur electa persona, per *c. Quoniã Abbas, de offic. delega.* dicunt tamen hoc intelligi quando persona erat cognita, secus vbi erat incognita: ergo similiter cum facultas dispensandi in denunciationibus non concedatur Episcopo determinato, & cognito, sed indefinitè omnibus ordinariis, præsentibus, & futuris, non censebitur electa industria, & ita poterit Episcopus generaliter delegare. Pro hac sentent. sunt DD. absolutè docentes posse Episcopum causas matrimoniales delegare. Hi sunt *Hist. c. Literas, de restit. spoliat. paulo post princ. Ab. c. Ex litteris, n. 2. de in integr. restit. & c. 1. de consanguin. n. 8. & 10.* vbi *Henric. t. 3. Prapos. n. 10. Bertachinus tract. de Episcopo, l. 4. p. 7. q. 10. Rebuf. praxi benef. in forma vicariatus, n. 155. Conar. decret 2. p. c. 8. §. 10. n. 1. ad fin.* vbi amplius dicit causam matrimonialem tractari posse ex generali, vel speciali Episcopi commissione: vbi videtur supponere, posse Episcopum generaliter committere.

Immo potest generalis Episcopi vicarius hanc facultatem dispensandi in denunciationibus delegare, quia est ordinarius: & quamuis non possit alium vicarium instituere,

tuere, vt constat ex c.*Clericos, de offic.vic.* at potest vnam, vel plures causas delegare: vt docet *gl.c.1.de offic.vicar.in 6. verb. Ipsius Foller.addit.ad Mavant.3.p.d.5.n.17. fin. Tab. verb.Vicarius,q.5. Nav.in append.ad librum 1.consil. quam ponit post librum 5.in 1.edit.super t.31. de offic.ord.consil.vlt. Lud.Lop.1.p.instr.2.edit.c.284.f.793.*

Ad argumentum contrarium propositum n.18. constat ex dictis num.20.

DISPVTATIO VIII.

Vtrùm ad dispensandum in denunciationibus desideretur iusta causa, iudicialisque eius cognitio?

SVMMARIVM.

Desideratur iusta causa,n.1. Et est peccatum lethale aliter dispensari,2. An desideretur iudicialis cognitio causæ: refertur opinio affirmans,3. Quoties committitur alicui dispensatio in lege superioris, intelligitur cum causæ cognitione,3 iunct.n.7.

Verior opinio,non exigi cognitionem iudicialem,4.

Quoties aliquid committitur arbitrio,vel conscientiæ alicuius,vel iudicio,vel si tibi videbitur,non exigitur partis citatio,nec iudicialis cognitio,4.

Potest hæc causa cognitio fieri ab ordinario,sine ordine,& figura iudicij,& testibus non iurantibus,nec receptis in forma iudicij,5.

Potest hæc informatio causæ,& dispensatio,& institutio,& confirmatio præsentari à patrono fieri extra diœcesim. Et quid,si lis orta esset circa illud matrimonium, vel institutionem, vel quando in causa voluntaria iurisdictionis emergit aliqua causa probatio,6.

Soluuntur argumenta,& explicatur Tr. sess.7.c.14 de ref.& sess.25.c.18. de reform. & illud iuris sess de transact.n.7. & ibi, quid distat inter informationem ad dispensandum in foro conscientiæ & iudiciali, quando hæc non exigit causæ cognitionem iudicialem.

1 COnstat inter omnes iustam desiderari causam. Quia *Tridentinum sess.24.de matr.c.1.* id non liberæ voluntati, sed iudicio,& prudentiæ Episcopi remittit: quæ verba arbitrium prudentiale, & ratione regulatum important: vt cum multis docet *Men.de arbitr.l.1.q.8.n.26. & seq.* ergo exigitur causa. Et ita docent *Men. cons.69.n.62. & 63. vol.1. Paz pract.2.to.pral.3.n.11. Gutie.lib.1.q.can.c.19.n.6. & seqq. Spino spec.sess. Gloss.15.n.28. Enriq.lib.11. de matr. c.5.n.5. Segura directorio iudicum, 2.p.c.16.n.17. Salzedo practic.c.73.§. Dispenset. Man.1. to.sum.2.edit.c.217. n.3. Ant.Gom.super bullam cruc.c.4.q.4.n.29.*

2 Hinc infertur delinquere lethaliter Episcopum, absque legitima causa dispensantem, quia materia est grauis: sic docent *Paz, & Spino proximè citati.*

3 Difficultas autem non modica versatur, an exigatur iudicialis causæ huius cognitio? Aliqui enim eam desiderari affirmant, saltem summariam informationem. Prob. 1. quia vbi lex aliquid faciendum ex causa præscribit, illa probanda est: vt tradunt *Bart. l. Item si suspectus, fine ff. de proc. Aretin.§.eod n.1 inst.qui & ex quibus causis manumit. Alciat.* alios referens *de præsumpt. reg.3. præsumpt.9. n.27. Zephalus cons.421.n.62.vol.3.* Et ob id *Gloss.d.l.Item si suspectus, initio, & ibi Bart.* dicunt causam suspicionis iudicis esse probandam: ergo cum ordinario concedatur hæc dispensatio ex legitima causa, illa iudicialiter probanda est. 2. Ex definitione dispensationis, quam tradit *gl.c. Requiritis, verb. Vt plerisque 1.q.7.* & valde commendat *Abb c. At si clerici, § de adult.n.6.de iudiciis*, dispensatio est iuris relaxatio cum causæ cognitione, facta. Vnde colligunt *Innoc.c.Veniens n.2.de filiis presb. Abb.c.Dilectis, n.3.de cler. coning. Henr.c.Cum ad monast.n.17. de statu monach. Dec. c.At si clerici, 9. ne adulteria, n.125. de iudiciis, Rusn.cons. 109.n.19.vol.3. D.Ant.1.p.t.17.c.vn.§.20. Rosell.verb. Dispensatio,n.6. Ang.n.1. Sylu.q.2. Arm.verb.Dispensare,n.14. Nav.super c.fin.de simonia,n.4. & lib.5.cons.2.edit.1.de homicid.cons.45.n.2. Men.* alios referens, *cons.15.n.15. & 16. vol.1.* quoties inferiori committitur dispensatio in lege superioris, intelligi cum causæ cognitione: ergo dum Tridentinum committit hanc dispensationem ordinario, intelligitur præmissa causæ cognitione. Et confirmatur ex *Trident.sess.14.c.7.de ref.* ibi, *Committatur dispensatio loci ordinario, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus, nec aliter dispensare possit, &. sess.25.c.18.de ref.* ibi, *Sciant vniuersi sacros canones ab omnibus obseruandos: quod si vrgens iusta que ratio, & maior quandoque vtilitas postulauerint, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, à quibuscunque; ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliter dispensatio subreptitia censeatur.* Ergo dispensatio hęc causę cognitionē præexigit. 2. Quia hæc dispēsatio est pro vtroque foro, ergo petit informationem causæ pro foro externo: aliàs nihil distaret inter eam, & dispensationem pro solo conscientiæ foro, cum hæc etiam occultam causæ cognitionem petat. 4 Ex *l.Cum ij, 8.ff.de transf.§. Vult igitur, iuncto principio illius legis*, vbi videtur clarè probari, quando aliquid prudentiæ iudicis committitur, exigi causæ cognitionem: nam in principio sic dicitur, *Solet igitur prætor interuenire & inter consentientes arbitrari, an transactio admitti debeat.* Et §. *Vult igi.* sic dicitur, *Vult igitur oratio apud prætorem de istis quæri, in primis de causa transactionis: deinde de modo, tertio de personis transigentium.* Et ita *Bart.eo §.n.1. & Aret.ibi*, & alij quos refert, & sequitur *Men. de arbitr.li.1.q.19. n.1.* docent cum aliquid arbitrio prætoris fieri debet, intelligi causa cognita: & statim *n.3.4.& 5.* docet *Men.* cum multis, eam causæ cognitionem versari in citatione adhibenda, & litigantium iure exaudiendo, & ordine iudiciario obseruando: ergo cum dispensatio in his denunciationibus committatur arbitrio, & prudentiæ ordinarij, præexigitur iudicialis cognitio causæ. Et ita expressè tenent *Enr lib.11.de matr.c.5.n.5. in comm.lit.S. Segura 2.p.direct.c.16. n.17.* & de causa suspicionis ad dispensandum in denunciationibus, expressè tenet eam esse in iudicio probandam, *Zephalus consil.421.n.61.& 62.vol.3.*

Cæterum probabilius credo non requiri cognitionem causæ iudicialem, sed satis esse, si extraiudicialiter ordinarius informetur, certiórque fiat de causa vt licitè dispenset in denunciationibus. Prob. quia *Trid.sess.: 4. c.1.de matri.* agens de hac dispensatione, illiúsque causis, sic concludit, *Nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt predicta denunciationes emittantur: quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit.* Quæ clausula (vt probaui disp. præc.n. 17.) refertur ad causam suspicionis malitiosi impedimēti, & ad omnes alias, ex quo loco constat, an expediat dispensare, adsitque legitima causa, iudicio seu conscientiæ ordinarij reliqui (iudicium enim & conscientia idem sunt: nam iudicium est mentis dictamen, conscientia autem nihil aliud est, quàm mentis dictamen, teste *D.Th.1.p.q. 79.a.13.ad.1.*) Sed quoties aliquid committitur conscientiæ, & prudentiæ alicuius, non est necessaria probatio iudicialis: vt constat ex textu, *iunct.gl.c.Statutum, §. Assessorem, de reser.in 6.* ibi, *Assessorem nisi eo indigeat, quod conscientia relinquatur eiusdem, sibi nequaquam adiunget.* Vbi *Gloss.ver.Relinquitur*, ait, *Cum conscientia relinquatur eiusdem, ergo solus Deus hoc, & nullus alius index, vel cognitor.* Et ibi *Franc.n.6.init.* ait notandum ex glossa singulari, vbicunq; aliquid committitur conscientiæ alicuius non esse necessariam aliam probationem, vel citationem partium, cum sufficiat probationem soli iudici concludere. 2. Probatur ex *c.2.de iur.cal.* ibi, *Potest index à partibus exigere iuramentum malitiæ, quoties viderit expedire:* vbi *Io.And.n.2. Anch.n.4.not ab.4. Dom.n.9.* & 10. *Francus n.3.initio*, sic inquiunt, *In tantum hoc relinquitur visioni, & arbitrio iudicis, vbi hæc, vel similis clausula apponitur, nulla probationis necessitas imponitur.* Et melius *Lapus alleg.61.panlo post prin. n.3. vers.Item pro hac parte est.* sic ait, *Quoties aliqua causa cōmittitur alicui sub hac clausula, si tibi videbitur, vel iudicio tuo, vel conscientiæ tuæ relinquimus, remouetur strepitus iudicij, & denotatur arbitrium boni viri, nec requiritur causa cognitio sed satis est simpliciter & de plano, & extraiudicialiter informare se.* Quā doctr. sequitur *Cau.1.p.dec.46.n.410.* vbi non est aliqua persona, de cuius præiudicio agatur: vt cōtingit hic: & *dec.22.n.40.* ait eū aliis, quos refert, nō requiri indaginem iudicialem, licet in commissione sit hæc clausula,

4

sula si per diligentem examinationem repereris, & dummodo alicui non sit ius quæsitum: ergo cum dispensatio denunciationum, eiusque causa relinquatur iudicio, & prudentiæ ordinarij, non exigetur cognitio iudicialis. Tandem,quia pro hac parte est doctrina *Bald.l.2.n.2.C.de fideicomm.*vbi ait commissum ad conscientiam, esse commissum ad veritatem:& satis esse,vt sit munitum iure gentium,& *l.Certum,n.5.C.Vnde legitimi*,vbi docet,Pontifice mandante dignitatem alicuius examinari, neminem esse citandum,sed sufficere probationem concludere soli examinatori, eò quod commissio potius sit conscientialis, quàm iudicialis: & *l.Neque naturales,n.7.C.de prob.*ait si prouideatur alicui,si sit idoneus,non valere prouisionem, nisi causa cognita:additque *n.* 8. quia hoc officium est extraiudiciale,non requiri partis citationem:quod idem cum Baldo docet *Alex.l.De vnoquoque,in prin.n.*10 *ff.de re iud. & Maranta de ord.iud.6.p. de citat.8. Rectè concipiatur citatio,n.*21.*& idem Alex.ibi n.*11.*& Mar.sed.n.*21.docent quoties aliquid remittitur conscientiæ, non exigi partis citationem: & ita consequenter non requiretur cognitio iudicialis:nam fundamentum, & initium iudicij est partis citatio:vt docet *Mar.eo.t.n.*1.cum ergo Tridentinum remittat prudentiæ, & iudicio ordinarij, an expediat in denunciationibus dispensare, non exigetur iudicialis probatio causæ, sed satis erit priuatim ordinarium informari de causa:& ita expressè videtur tenere,*Gut.l.*1.*q.can.c.*19.*n.*12. *fine.* vbi ait posse Episcopum ex aliqua causa rationabili, sibi tantum cognita,has denunciationes remittere:& *eod. n.*12.*fine*,ait se dispensasse,cum esset vicarius Episcopi, aliquando causa cognita ore tenus, quæ tamen non est cognitio iudicialis.

5 Hinc infertur hanc causæ cognitionem posse fieri ab ordinario,sine ordine,& figura iudicij,& testibus non receptis in forma iudicij,nec iurantibus. Prob.quia non est iudicialis,sed ad informationem conscientiæ ordinarij: in tali autem cognitione non desiderantur testes iurantes, nec ordo,& figura iudicij:vt optimè docent *Innoc.c. Cum in tua fine,de sponsa.& c.*1.*de postulat.prælat.n.*5.vbi *Ant.n.*30. *& Abb.n.*34.35.*idem Abb.c.Cum nobis,n.*5.*de elect.Bald.l. Qui testamento,*§.*Per contrarium, fine, ff.de test. Rola.cons.* 8.*n.*31.*vol.*4.& alij quos refert, & sequitur *Masc.de prob. concl.*1368.*n.*14.*&* 15.

6 2.Infertur hanc dispensationem denunciationum posse fieri extra diœcesim: quia est actus iurisdictionis voluntariæ, cum non requiratur cognitio causæ iudicialis. Et ita in similibus terminis tenet *Lambert. de iure patr. l.*2. *p.*2.*q.*2.*a.*6.*n.*2.*&* 3.vbi ait ad institutionem,& confirmationem præsentati, exigi causæ cognitionem:posse tamen fieri extra diœcesim, quia est extraiudicialis: & subinde tam causæ cognitio,quàm institutio, & confirmatio sunt actus voluntariæ iurisdictionis.Immo quamuis exigeretur causæ cognitio iudicialis, vt lite suborta circa matrimonium,vel circa dispensationem,licèt ea causæ cognitio debeat fieri intra diœcesim, tanquam actus iurisdictionis contentiosæ,ea tamen facta intrà, posset dispensatio fieri extra. Quia cum hic actus dispensationis sit voluntariæ iurisdictionis,etsi intermedia fuerint contentiosæ, retinet suam naturam,& ita potest fieri extra diœcesi n,iuxta doctrinam *Bald.l.vn.in pr.n.*11.*fine, vers.Vltim. nota, ff.de offic.consul.*vbi hæc dicit,*Quando in causa vol. mariæ iurisdictionis,emergit aliqua causa cognitio,& prob.tio talis causa excipitur,quasi contentiosa iurisdictionis in probatione,& ventilatione, sed in decreti interpositione suam retinet naturam.*Et ita tenent *Lambert.eod.n.*3.Plura autem circa hoc quando sit voluntaria, quandóve contentiosa iurisdictio, possitque extra diœcesim exerceri,dicemus hoc l.disp.19. num.7.8.& 9.

Ad 1.arg. sententiæ propositæ n.3.respon.ad 1. id posse esse verum, vbi causa non committitur arbitrio, & conscientiæ iudicis: vbi autem sic committitur, quamuis necessaria causa sit, & vt ea nota sit dispensanti, non tamen est necessarium vt ea probetur. Ad 2.dico mentem Glossæ, & eorum DD.esse, dispensationem necessariò exigere aliquam causam iustam, alias erit dissipatio:vt bene tradit *Pan.c. Dudum.el.*2.*n.*38.*de elect.* At verò probari, eiusque cognitionem iudicialem præcedere,tion semper est necessarium. Ad confirm.dico, *ea sess.*7.*c.*14. esse speciale in eo casu dispensationis in irregularitate homicidij, quia Trid.entinum ibi postulat vt præcedat probatio precum:vnde potius inde sumitur argumentum in nostro casu, cum Tridentinum id non postulet, non requiri. Ad alium locum:Tridentini,dico Tridentinum ibi poscere, vt dispensatio minimè fiat absque præuia causæ cognitione, at ea cognitio satis est si sit extraiudicialis: vt in simili diximus ex doctrina Baldi inter probandum nostram sententiam: & ex doctrina *Lamberti.in 1.coroll.* Ad 3.concesso antecedenti, nego sequi requisi informationem iudicialem, sed satis est in hoc casu pro vtroque foro,vt præcedat informatio extraiudicialis: cùm Tridentinum id remittat arbitrio, & prudentiæ ordinarij:& adhuc longè dissidet à dispensatione pro solo foro conscientiæ: nam in hac nullus testis recipitur, sed creditur petenti, ab eoque informatio petitur:at in dispensationibus denunciationum, cum pro vtroque foro sint,recipiuntur teste,quamuis non in figura, & forma iudicij, sed solum ad informandam ordinarij conscientiam. Ad 4. dic in eo casu esse speciale, quia lex ipsa formam iudici præscripsit procedendi in alimentorum transactione: & doctrina Bartoli,& aliorum in casu illius legis,cui innituntur,intelligenda est.

DISPVTATIO IX.

Quæ sint causæ iustæ,vt ordinarius dispenset in denunciationibus?

SVMMARIVM

Refertur opinio dicens solam causam suspicionis malitiosi impedimenti satis esse,num 1.

*Sufficit quacumque arbitrio ordinarij,*2.

*An sufficiat pudor contrahentium,vt quia sint dispares ætate,conditione,vel diuitijs,*3.

*Quid si ambo sint senes,*4.*vel concubinarij, & existimabuntur coniungi,* 5.

*Quid,si sint magnates,*6.

Quid si nullum impedimenti timor sit, vel cessans inconuenientia, ob quæ præmittuntur denunciationes? 7.

*Quid si vicinum sit tempus quo prohibitum est nuptias benedici,*8.

*Quid.si semel matrimonium est publicè contractum, & præsumitur nullum ob impedimentum occultum,*9.

Quid, si timeatur fore vt consanguinei matrimonium impediant: & quando patet iustè impediat,præsumptoque sit malitiosi impedimenti, 10.

*Quid,si causa consumendi patrimonij nolint parentes,vel tutores puellam matrimonio collocare,*11.*Et qua prudentia vsuri sunt iudices,vt informentur de hoc malitioso impedimento* 12.

*Quid,quando volunt parentes,vel tutores,vt puella indigno nubat,*13.

*Quid, dum aliquibus volde expedires coniungi, timeturque fore vt impediantur,*14.

*Quid,si virgo defloratæ est,& est periculum in mora,ne deferant mutent sententiam,*15.

Vel si est infamata:vel duo sibi matrimonij fidem dederunt, & est periculum ne alter animum mutet.

*Quid si reperiantur casus offerat rationem contrahendi matrimonium, vt si concubinarij deprehendantur à iudice petentes*1.16.*& quid,ob animæ periculum,vt si meretrix, vel duo concubinarij velint inire matrimonium,& sit periculum perseverantiæ in peccato, dum præmittuntur denunciationes,*17.

*Quid,quando matrimonium est statim necessarium ad vitandum scandalum,*18.

*Quid dum aliquis in mortis articulo vult concubinam ducere, vt legitimet prolem,vel seruitor migret à vita,*19.

*Quoties ordinarius dispensat,an debeat de impedimentis inquirere,*20.

1 *Zephalus cons.*42.1.*n.*59.60.*&* 77.*vol.*3.asserit ex sola causa suspicionis malitiosi impedimenti posse ordinarium dispensare.Quia eam solam expressit *Tridentinum sess.*24.*c.*1.*de matrim.*

2 Sed proculdubio dicendum est, multas alias causas legitimas esse, sufficereque quamcumque arbitrio ordinarij iustam. Quia quamuis Tridentinum eam solam expressit, statum tamen totum hoc negotium ordinarij prudentiæ

dentiæ remisit. Sic *Veracruz append. ad spec. dub. 1. propos. 6. Gutier. l. 1. q. can. c. 19. a n. 6. Bart. a Led. de matr. dub. 21. f. 1337. §. Annotato tertio: Segura*, dicens sic declarasse Cardinales, *2. p. direct. iud. c. 16. n. 5. Manuel 1. to. sum. 1. edit. c. 217. conc. 2. n. 3.* & idem colligitur ex omnibus DD. referendis, quorum multi post Trident. scripserunt variasque præter suspicionem, causas assignant.

3 I. Igitur causa est, contrahentium pudor, quando nimio pudore suffunderentur denunciationibus factis, ob nimiam disparitatem, vt si valde senex ducat iuvenculam, vel valde nobilis ignobilem, aut valde dives pauperem, vel è contra. Sic *Palud. 4. d. 18. q. 2. a 3. conc. 1. n. 19. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16. fin. Summa conf. 1. de matr. q. 59. Sot. 4. d. 28. q. 2. a. 2. vers. De bannis, Led. 2. p. 4. q. 47. à f. 451. col. 4. Lud. Lop. 1. p. instructorij. c. 87. inst. Capua l. 2. dec. c. 85. n. 3. Bart. à Led. dub. 21. de matr Vega lib. 3. sum. casu 211.* Et ex iurisperitis, *Henric. c. fin. n. 11. de clandest. desponf. Henric. Bothem tract. de Synodo Episc. 3. p. a. 1. n. 15. Rosella verb. Impedimentum imp. 1. n. 11. Sylvest. Matrimonium 6. q. 7. d. 2. Nau. sum. c. 22. Hisp. n. 69. Lat. n. 70. Ant. Cucus l. 5. inst. maiorum, t. 11. n. 63. Salzedo pract. c. 73. ad finem. §. Dispenset. Segura 2. p. direct. iudicum, c. 16. n. 6.* Et quamuis aliqui ex his DD. non ita generaliter hanc causam constituant, sed timetur impedimentum esse matrim. ob hanc disparitatē: sic *Henricus, Palud. Rosella, Syl. Salzedo ibid.* at melius alij hanc causam assignant generaliter, ratione pudoris, & verecundiæ. Sic *Sotus, Led. Barth. à Ledes. Capua, Vega ibid. Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. §. Circa præditam doctrinam.* Eiusdem sent. videntur *D. Antoninus, & Ant. Cucus ibid.* absolute enim dicunt hanc disparitatem esse causam legitimam dispensandi. Et clarius *Navar. ibid.* distinctiuè enim ait esse causam hanc disparitatem, vel quando timetur fore vt matrimonium impediatur.

4 Hinc infertur idem dicendum esse, quando vtrique contrahentes sunt senes, pudetque eos publicare matrimonium. Quia eadem militat ratio: & quia sit quædam irreuerentia sacramento, dum senes contrahentes irridentur: teste *Palud.* Sic docent ex Theologis, *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 3. conf. 2. n. 20. Veracruz 1. p. spec. a. 10. conc. 3.* Et ex iurisperitis, *Henr. c fin. n. 11. de cland. desponf. Rosella verb. Impedimentum, imped. 1. n. 11. Angl. verb. Clandestinum, n. 1. Syl. Matrimonium 2. q. 17. dist. 3. & Matrimonium 6. q. 7. dicto 2. Tabiena Matrimonium 2. q. 10. n. 11.*

5 II. Causa est, dum aliqui concubinarij existimati sunt diu coniugati. Quia si sola verecundia sufficit (vt dixi n. 3.) à fortiori sufficiet hæc causa, vbi & verecundia & infamia concurrunt. Sic *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 3. concl. 1 n. 19. & conc. 2. n. 20. D. Ant. 4. p. t. 1. c. 16. fine. Rosella verb. Impedimentum, imped. 1. n. 11. Syln. Matrimonium 6. q. 7. d. 2.* Quare immeritò hanc causam reiicit *Segura 2. p. directorij, c. 16. n. 14.* eo quòd non concurrat malitiosi impedimenti suspicio. Verùm hæ ratio ex eo confunditur, quòd (vt dixi n. 2.) non sola suspicio hæc, est iusta causa.

6 III. Causa est; quando magnates volunt contrahere matrimonium. Hanc causam similiter reiicit *Segura 2. p. direct. c. 16. n. 7.* eadem ratione ductus, qua præcedentem reiecit, nec ita in vniuersum eam admittunt *Henricus c. fi. in fine. de clandest. desponf. Rosella verb. Impediment. imped. 1. n. 11. Nau. sum. Hisp. n. 12, n. 70.* sed tantum vbi esset antiqua consuetudo, vt hi absque denunciationibus contrahant. Cæterum hæc causa est veriſſima. Quia horum matrimonia sunt valde publica, suntque ipsi valde noti, quare si aliquod impedimentum inter eos esset, statim sciretur. Sic tenent *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 3. concl. 2. n. 20. D. Ant. 3. p. 2. 1. c. 16 fine Sot. 4. d. 28. q. 1. a. 2. post 3. concl. vers. De bannis, Led. 2. p. 4. q. 47. a. 5 f. 451. col. 4. Bart. à Led. dubio 21. de matr. Capua lib. 2. decis. c. 85. n. 3. Lud. Lop. 2. p. instructorii, de matr. c. 39. §. Circa præditam doctrinam: & 1. p. c. 87. inisio, Vega lib. 3. summa, casu 211.*

7 Hinc infertur idem dicendum esse, quando nullus impedimenti timor subest: causa enim detegendi impedimenta denunciationes fiunt. Sic *Palud. Sotus, Bart. à Led. Vega n. 2. præced. allegati.* Ad idem est *Nau. sum. Hisp. & Latina, c. 16. n. 36.* vbi ait esse iustam dispensandi causam, dum cessant omnia inconuenientia, ob quæ vitanda denunciationes fiunt.

IV. Causa est, quando denuntiationibus præmissis non 8
possent benedici nuptiæ, ob temporis, in quo eas benedici prohibitum est, vicinitatem: expedit enim vt consummationi matrimonij præmittantur benedictiones: idque hortatur *Trident. sess. 24. c. 1. de matr.* multique dicunt hoc esse præceptum (vt dicam hoc 3. l. disp. 1. 2. n. 1. 2. & 3.) expectare autem vt contrahatur, vel consummetur matrimonium transacto eo tempore, esset periculum dissolutionis, vel fornicationis, si nondum contractum est: vel si contractum est, vt ante benedictiones consummetur. Sic *Enriq. lib. 11. de mat. c. 16. n. 2. Barb. à Led. d. 21. de matr. Salzedo pract. c. 73. ad fin. §. Dispenset, Segura 2. p. direct. c. 16. n. 17. Manuel* referens Cardinalium decisionem, *1. tome summæ: 2. editione, c. 217. conc. 2. n. 3.*

V. Causa est, quando prius contractum est matrimo 9
nium publicè, reperiturque nullum ob impedimentum occultum. Hæc causa ab omnibus admittitur ad vitandum scandalum: & multo fortiùs habet locum, retenta opinione quam amplexi sumus lib. 2. disp. 37. num. 3. nempe non desiderari iterum præsentiam parochi, & testium.

VI. Causa est, quando timetur fore vt consanguinei 10
matrimpediant. Sic *Henric. c fin. n. 11. de clandest. desponf. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16. q. 7. fi. Syl. matrim. 6. q. 7. dicto 1. Nauarr. summa, c. 22. Hispan. n. 69. Lat. num. 70.* Cæterum hæc causa non est ita vniuersaliter intelligenda, sed quando timetur fore, vt iniustè impediant. Et constat ex *Trid. sess. 24. de matr cap. 1.* vbi dicitur, quando est suspicio malitiosi impedimenti: malitia autem dolum & calumniam importat: vt bene *gloss. c finali fine, de clandest. desponf.* tradit. Sic explicat prædictam causam *Palud 4. d. 28. q. 1. a. 3. conc 2. n. 20. Aug. verb. Clandestinum n. 1. Syl. Matrimonium 2. q. 17. dicto 3. Tabiena Matrimonium 2. q. 10. n. 11. Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 2. vers. De bannis, Ant. Cucl. 4. inst. mat. t. 11. n. 65. Veracr. 1. p. speculi, a. 10. concl. 3. Lud. Lop. 2. instructo. q de mat. c. 39. §. Circa præditam doctrinā*, & Doctores ita tum in corollario allegandi. Hinc infertur tunc esse iustā causam quando parentes minis, dolo, vi vel falsitate, vt supposititis falsis testibus, vel calumniis, impedirent matrimon. secus quando adest iusta impediendi causa, ob notabilem disparitatem: nec violentia, sed precibus, & suasionibus impedire volunt: quia ibi nihil malitiæ adest, sed iure suo vtuntur bene consulentes filiis. Quare dum Doctores antiquitus asserebant licere matrimonium clandestinum ob impedimenti timorem addebant, si parentes, vel tutores malitiosè causa patrimonij consumendi impedi bant: (vt dicemus n. sequenti) Sic docent *Menoc. conf. 69. à n. 29. vol. 1. Zephalus conf. 421. à n. 62. vol. 3. Rimin. conf. 691. n. 31. vol. 6. Perez lib. 8. ordinam. t. 16. l. 1. f. 284. col 2. Gutier. l. 1. q. can. c. 20. à n. 9. ad fin. Segura 2. p. directorij iudicum, c. 16. n. 8. & duplici sequenti, Corduba summa q. 171. f. 465. Enriquez lib. 11. de matr. c. 6. n. 5.* Non censebitur tamen violentia, si pater minetur filio se eum minime prælaturum in ea bonorum parte, qua præferre potest (vulgò, *que no le ha de mejorar:*) potest enim hac beneficij non debiti priuatione illum excitare, vt desistat à matrim. indigno: Sic ex aliis probans *Menoch d. conf 69. num 64.* Similiter quamuis filius virginem deflorarit fide data de matrimonio contrahendo, si ea sit disparitas, & tam ægrè ferant à parentibus, & cōsanguineis, vt multa, & grauia scandala inde nascitura timeātur: potest pater suasionibus impedire nec timor huiusmodi impedimenti erit iusta causa dispensandi in denunciationibus: quia hoc iusta est causa dissoluendi sponsalia: (vt diximus lib. 1. disp. 61. n. 1.) Sic *Gutier. l. 1. q. canon. c. 20 n. 13.* & videtur clare tenere *Menoch. d. conf. 69. n. 66* consideratō argumento ad quod ibi respondet. Maxime tamen in hoc euentu perpendere debet ordinarius, vnde otientur grauiora damna: si enim timetur, parentes, aut consanguineos occisuros alterum

contrahen

contrahentium, vel falsos productores testes, vt matrim. impediant: & forte semel iam contracto cum remedij spe destituantur, quiescent. ad amicitiamque restituentur, erit iusta dispensandi causa. Sic *Palud.4 d.28.q.2.a.3. concl.2. n.20. Gutier.l.1.q.can.c.20.n.26.* Si tamen nulla sit contrahentium disparitas, vel filius, aut filia cuius patrem impedituum matrim timetur, cum dignitori contrahat, pensatis omnibus, est iusta dispensandi causa: vt bene tradunt *Gutier.eo.c.20.n.29. Segura 2.p.direct.c.16.n.12.* Dixi, omnibus pensatis, quia inæqualitas generis potest compensari magno diuitiarum excessu. Potest etiam cæteris paribus existentibus, notabilis morum alterius dissolutio causa esse magnæ disparitatis, ita vt pater mediis iustis possit filium ab eo matrim. auertere. In duplici autem casu facile præsumitur patrem iniustè impedire matrimonium: alter est, cum filia XXV. ætatis annum excedit: tunc enim parentes videntur in mora constitui, *l.5.tit.7.p.9.* quare facilius præsumitur timorem illum impedimenti esse iustam causam dispensandi. Sic *Segura d.c.16.n.11.* Alter vero est, si filij nouercam habeant, facile enim præsumitur ex malitia impediri matrimonium, vt deficiat soboles, & hæreditas perueniat ad filios secundi matrimonij: & ne pater priuetur vsufructu hæreditatis maternæ: quare tunc facilius suadere sibi potest ordinarius esse iustam dispensandi causam. Sic *Gutier.ibi n.30. Segura, n.13.*

11 Hinc infertur iustam esse causam, si parentes, aut tutores causa consumendi patrimonij nolint puellam matrimonio collocare, timeaturque fore vt impediant. Quia est malitiosum, ac iniustum impedimentum. Deinde, quia strictius obligabat olim præceptum non clam contrahendi, cum ex natura rei plura & grauiora inde sequerentur damna, sed in hoc casu licebat olim clam contrahere, vt testantur *Sotus 4.d.28 q.1.a.2.concl.3. Pet.de Soto lect.14. de matrim. Bart.à Ledesma dubio 21.de matrim. Petrus de Ledesma de matrim.q.45.a.5.puncto 1. dub.2.* ergo à fortiori erit iusta causa dispensandi in denunciationibus. Sic *Lud.Lop.1.p.1.instructorij,c.86. paulo post principium.*

12 2. Infertur, oportere vt cautè procedant iudices, dum de malitioso impedimento informantur: nec contentos esse debere, si testes deponant se audiuisse consanguineos contradicere: fere enim nulli matrimonio contradictores desunt, & sæpe data opera coram testibus contradicunt aliqui, minasque iactitant, ad fingendum iustam dispensationis causam: vnde inquirendum est de contradictionis causa, & videndū an sit verisimilis, & iusta, ob contrahentium notabilem disparitatem: & an sit timor iniustis modis fore vt impediatur matrimonium, attenta personarum conditione, vt minis, fraudibus, vi. Ita *Segura* quamuis non tā ample, *2.p.direct.c.16.n.18. Gut.l.1.q.can.c.20.n.23.*

13 VII. Causa est, quando parentes, vel tutor volunt vt virgo indigno nubat. Prob. quia in hoc casu licitum erat olim matrim. clandestinum: vt docent *Caiet. to.1. opusc. tract.11.de matr.q.2. Petr.de Soto lect.14.de matr. Nau.sum. c.16. Hosp.& Lay.n.37.& Hisp.c.22.n.69.& 70. Con.4.decr. 2.p.c.6.init.n.8. Veracr.1.p.spec.a.10. Matienzo l.5.recop. 2.1.1.n.3. Barth.à Ledesma dub.21.de matr. Petr.de Led. de matr.q.45.a.5.punct.1.dub.2.concl.3.* ergo à fortiori erit iusta causa dispensandi in denunciationibus. Sic *Segura 2. p.direct.c.16.n.15. Spino speculo testamentorum gl.15.n.31. Lud.Lop.1.p instr.c.86 §.Excusatur: & 2.p. de matr. c.19. §.Circa prædictam doctrinam: Capua lib.2.decisionum,c.85. n.4. Manuel,1.tom.summa,2.edit.c.217.n.2.concl.1.*

14 VIII. Causa est, quando valde aliquibus expediret coniugium, timerentque impedimentum. Prob. quia in eo euentu erant olim licita matrimonia clandestina: vt docent *Sotus 4.d.28.q.1.a.2.concl.3. Ledesm.1.p.4.q.47.a.5. f.451.col.4. Matienzo, Bart.à Led. Pet.de Led.n.prec.allegati:* ergo à fortiori est iusta causa dispensandi in denunciationibus: & ita docent *Lud.Lop. 1.p. instr.c.86. §. Præterea Sotus & 2.p de matr.c.39 §.Circa prædictam doctrinam, Capua l.2.decis.c.85.n.7.* Quare in omnibus casibus in quibus olim erant licita matrim. clandestina, iusta est causa dispensandi in denunciationibus. Vt bene tradit *Segura, 2.p. direct.c.16.n.12.*

Hinc infertur, si virginis defloratus damnum resarcire 15
velit eam ducens, periculumque sit fore, vt animum mutet: iustam esse causam, quia tunc valde expedit coniugium. Sic *Segura eo.c.16. n.16.* Idem crederem, quando fœmina non esset virgo, infamata tamen est: quia similiter valde expediens esse matrimonium. Similiter credo esse iustam causam, quando duo fidem sibi dederunt de matrimonio contrahendo: & alter tam leuis est, vt probabilis timor sit hac leuitate, vel aliis coniecturis attentis, fore vt iniustè à fide data resiliat. Quia hoc coniugium valde expedit vtique contrahenti, alteri de quo est timor, ne peccatum lethale admittat iniustè resiliendo: alteri vero, ne matrimonio sibi ex iustitia debito, defraudetur.

IX. Causa est, si repentinus casus offerret rationem 16
contrahendi matrimonium: vt si aliqui tanquam concubinarij comprehensi à iudice, essent plectendi, vt possent dicere se esse coniugatos, esset iusta dispensandi in denunciationibus causa. Quia hoc casu *Sotus, Matienzo. Barth. Led. Petr.à Led relati n.14.* affirmant olim fuisse licita matrimonia clandestina. Sic *Lud.Lop.vtroque loco alleg.n.14. Capua lib.2.decisionum,c.85.n.5.*

X. Causa est, ob periculum animæ, vt si duo sint con- 17
cubinarij, velintque matrimonium inire, vt in bono statu constituantur: periculumque sit fore, vt dum denunciationes præmittuntur, committeretur. Similiter si meretrix in lupanari exposita vellet cum aliquo iniri matrimonium, iustam dispensandi causam præberet. 1. vt hæc desistat statim à malo statu. 2. ob periculum ne ipsa, vel sponsus voluntatem mutet, in eoque statu permaneat. Probatur ex dictis n. præced. si enim ob corporis periculum vt concubinarij temporali pœna existimantur, id licitum est: à fortiori id licebit, vt animæ periculum vitetur.

XI. Causa est, ad vitanda scandala ob aliquam factio- 18
nem, quæ vitari possunt statim inito matrimonio Constat, quia in minoribus periculis id concedunt DD. vt vidimus. Sic *Bart.à Led.dub.2.de matr. Vega l.2 summa, casu 211.*

XII. Causa est, dum in mortis articulo constitutus vult 19
concubinam ducere, quo prolem susceptam legitimet, quia nulla vrgentior ratio potest assignari. Sic *Domin. consil.66.n.5.& 6. Nau.sum.c.16.n.37. Con.4.decr.2 p.c.6. initio, n.12 fin. Greg.Lop.l.3.verb.Nosrian.t.3.p.4 Sarm. lib.1.select.c.6.n.7. Perez. l.5.ordin.t.primo, lib.1.paulò post prin. Spino spec.test.gl.15.n.25. Zebudo l.5.recap.tit.1.l.1. n.32. Enrig.l.11.de matr.c.5.n.5. Manuel t.2.sum.2.edit. c.217.n.2.conc.1. Capua l.2 dec.c.85.n.4. Lud.Lop.1.p.inst. c.86.init.* Idem crederem nulla existenti sobole, si concubinam ducere velit, erga quam valde affectus est, vt in bono statu decedat, securiorque sit transitus. Quia hoc maximè expedit animæ saluti. Et ita *Nanar. Capua, & Lud. Lop.* vtramque causam explicarunt, nimirum ad legitimandam prolem, & ad securiorem transitum.

In omnibus autem casibus, in quibus dispensatur, ne 20
denunciationes præmittantur matrimonio, debet ordinarius informari, an aliqua impedimenta subsint inter contrahentes: ne periculo exponatur impeditos coniungendi. Sic *Palud.4.d.28.q.2.a.3.concl.2.n.20.*

DISPVTATIO X.

An concurrentibus prædictis causis teneatur Ordinarius dispensare in denunciationibus, nulla pœna, aut multa pecuniæ imposita: & si nolit, possit ab ipso appellari: vel sine eius licentia iniustè negata, vel quia ad ipsum non est recursus, contrahi matrimonium omissis denunciationibus?

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputanda.num.1.
An peccet prælatus negans dispensationem ex iusta causa petitam, re-fertur sens. affirmans peccare, 2.

Et

Et ibi, iuncto n. 7. quando sit acceptatio personarum, dispensare cum uno, & non cum alio, existentibus eisdem causis.
Sententia verior affirmans quandoque teneri dispensare, quandoque non. n. 3
Quando teneatur, & quando non, refertur duplex sent. n. 4. & 5. Et ibi quid in denuntiationibus matr. iuxta utramque sent. dicendum sit.
Sententia authoris, n. 6.
Soluuntur argum. n. 7 & ibi emendantur c. Domino sancto, & c. vt constitueretur, 50. d. & Quanto, 2. q. 4.
Post quem innumeri alia summaria.

2 QVatuor quæstiones disputandæ sunt. I. quando peccet ordinarius negans dispensationem. II. Quando possit dispensans pecuniæ mulctã fabricæ, vel pauperibus applicandam, imponere. III. quando ab ordinario negãti dispensationem appellari possit. IV. quando omitti possint denuntiationes absque dispensatione, quia prælatus iniustè eam denegat, vel non est recursus ad ipsum.

2 Quæstio I. Vtrùm existenti causa iusta dispensandi in denuntiationibus teneatur sub peccati pœna ordinarius dispensare, petentibus subditis? Duplex est sent. I. affirmat teneri, peccaréque si absque iusta causa deneget. Prob. 1. ex *c. Domino sancto*, 50. *d.* ibi *Vt necesse sit illos restaurari loco honoris, qui per pœnitentiam reconciliationem recepisse merentur.* Et *c. Quanto, in fin. 2. q. 4.* ibi, *Quia sicut in constantia perfistentibus severos nos esse conuenit, sic humiliatis, & pœnitentibus locum veniæ negare non debemus.* Ergo quando adest iusta causa, tenetur ordinarius dispensare. 2. Quia cum acceptio personarum opponatur iustitiæ distributiuæ, in solis debitis ex hac iustitia committitur: vt fatentur omnes cum *D. Th. 2. 2. q. 63. a. 1. ad 3.* sed prælatus malè dispensans est acceptor personarum, vt docent *Abulen. c. 22. Matt q. 117. D Ant. 2. p. tit. 1. c. 20. § fi. Sotus l. 3. de iust. q. 6. a. 5. ad 3. Aragon. 1. 2. q. 63. a. 4. paulo post principium*: ergo dispensatio existenti iusta causa est debita ex iustitia distributiua. Et confirm. quia vsus potestatis prælati est bonum quoddam publicum, ad bonum subditorum ordinatum, & prælatus est quasi distributer illius, ergo ex iustitia distributiua tenetur illius distribuere secundum merita causæ vniuscuiusque subditi: si ergo causa iusta existente non dispenset, peccabit aduersus iustitiam distributiuam, ac iniquus distributor. 2. Confir. quia existentibus eisdem causis, si cùm vno dispenset, alteri autem denegét, est acceptor personarum: vt bene docent *Rebuff. praxi benefic. 1. de dispensat. ad plura beneficia, n. 34. Man. 1. 1. sum. 2. edit. c. 6. conc. 1 n. 1.* ergo dispensatio non est gratia existenti iusta causa. 2. principaliter prob. quia *Triden. sess. 24. c. 1. de matrim.* non absolutè committit Episcopo dispensare in denuntiationibus, sed eius prudentiæ remittit quod verbum non liberam voluntatem, sed rationem regulatam denotat: ergo vbi recta ratio, & iusta causa dictat dispensandũ esse, tenetur Episcopus dispensare. Hanc sent. tractantes in generali de dispensatione, docent asserentes teneri prælatum dispensare, quoties subest iusta causa, & alias peccare, *gloss. c. Domino sancto, ver. Necesse, d. 50 & ibi Turrec. n. 9. Ant. c. At si clerici, § de adulteriis, n. 12. fin. de iudiciis: & ibi Cardin. n. 2 & Alex. de Neuo n. 29.* qui specialiter reprobat sent. hoc limitantem, quando adest vtilitas, aut necessitas publica. & ait communem sent. tenere semper quotics adest causa iusta dispensandi, teneri prælatum dispensare: eandem tenet *Rebuff. repet. c. Postulastis, notab. 3. n. 12. de cler. exc. ministr. D. Ant. 1. p. t. 17. c. 21. §. 10. vers. Et nota secundum: Rosil. verb. Dispensatio, n. 4.* vbi *Syl 9. 1. fi. Arm. verb. Dispensare, n. 14.* & est probabilis.

3 II. Sent. cui adhæreo, tenet non semper existenti causa iusta dispensationem esse debitam, sed quandoque esse debitam, quandoque autem gratiam. Prob. quia in iure aliquando appellatur gratia vt *c. Licet canon. de elec. in 6. fi.* ibi, *Possit ordinarius gratiam dispensationis facere, &c. Didici. 1. q. 7. fi.* ibi, *Dispensationis enim gratia, &c. penult. de cleric. exco. minist.* ibi, *Propter quod dispensationis gratia.* Ergo dispensatio non semper est debita. 2. Quia non quidquid potestati iudicis permittitur, id iuris necessitati subiicitur. *l. Quidquid, 40. ff de iudiciis:* & notat *gl. c. Consuluit, verb. Gratiam, de offic. deleg.* ergo 3. ex *c. Postulastis, de cler. exc. minist.* ibi, *Nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum.* Et loquitur textus, quando est iusta causa, alias esset dissipatio: ergo dispensatio ex iusta causa non semper est debita, sed aliquando est gratia, & misericordia. Pro hac sentent. sunt *gl. c. Exigunt, in princ. 1. q. 7. & Abb. c. Consil. n. 4. de obser. iei.* vbi aiunt dispensationem quandoq; esse debitam, & tenent *Archid. d. c. Licet canon, n. 6. vers. Gratiam, &c. Vt constitueretur, super gl. uf. Relaxatio, d. 50. & ibi Turr. c. n. 9. & 10. Domin. d. c. Licet canon, §. Super residentia, n. 3. & ibi Fran. §. Etiam, n. 2. ver. Secundo infer. Ab At si cler. §. de adulteriis, n. 15. de iudiciis, & ibi Decius à n. 163. Felin ibi, n. 25.*

Rectat discurrere quando sit debita, & quando gratia. 4
In quo duplex est sentiendi modus. I. ait, si ius disponat prælatum in aliquo casu debere dispensare, esse debitam, peccareque non dispensando secus, si tantum permittat dispensare. Sic *Arieb. vtroque loco. Domin. Franc. Felin. Turr. n. præced. allegati.* Vnde cum *Trident. sess. 24. c. 1. de matr.* agens de dispensatione facienda per Episcopum in denuntiationibus, solam suspicionis malitiosi impedimenti causam exprimit, instruens vt si illa adsit, dispenset: asserendum est iuxta hanc sent. illa suspicione stanti, teneri Episcopum dispensare: non verò concurrentibus aliis causis iustis. Et ita videtur apertè sentire *Gutier. l. 2. q. canon. c. 20. n. 33. vers. Praterea ordinarius.*

II. Sentiendi modus est, dispensationem esse debitam, 5
quoties in dispensatione vtilitas publica vertitur: vt quia vitatur scandalum, aut Ecclesiæ multo vtilior est: est autem gratiam, quoties solum dispensatio necessaria est ob priuatam petentis vtilitatem. Vt si clericus parùm vtilis Ecclesiæ dispensationem petat, eo quod satis contritus sit de culpa, pœnitentiámque egerit, tunc enim quamuis prælatus dispensare possit, non tamen tenetur. Prob. ex *c. Vt constitueretur d. 50.* ibi, *verum in eiusmodi causis vbi per graues dissensionũ scissuras, non huius, aut illius hominis periculũ, sed populorũ plurimorum strages iacet, detrahendũ est aliquid seueritati.* Vbi bonum commune, & non priuatum pòderat *D. Augustin.* vt dispensatio debeatur: & *c. At si clerici, §. De adulteriis*, de iudiciis loquens textus de vtilitate priuata, sic ait, *De adulteriis, & aliis criminibus quæ sunt minora, potest Episcopus ũi clericis post peractã pœnitentiã dispensare.* vbi non dicit teneri, sed posse. Ita videtur clarè tenere *gl. d. c. Vt constitueretur, verb. Detrahendũ*, vbi ait dispensationem quandoque esse debitam, scilicet, vbi multorum strages iacet: & tenet *Abb. d. c. At si clerici. 9. de adult. n. 20. & ibi Decius à n. 163. vsque ad 166 Abul. c. 22. Matt q. 117. reg. 1.* Quare iuxta hanc sent. dicendũ est, tunc teneri prælatum dispensare in matrimonij denuntiationibus, quando publicum scandalum vitaretur, vel expediret bono communi ad componendas paces inter personas publicas.

Cæterùm existimo teneri prælatum dispensare in his 6
casibus, in quibus scandalum sequeretur, aut est suspicio malitiosi impedimenti: expedit enim bono publico, ne matrimonia malitiosè, vi, aut fraudibus impediantur: & quando subditis expedit valde ad bonum animæ, aut corporis dispensatio. Vt quia vir defloravit fœminam, & est periculũ mutationis voluntatis viri: vel contrahentes sunt in peccato concubinatus, & illo pacto animæ suæ saluti consulent, periculúmque est in mora: vel morti vicinus vult ducere concubinã, quo legitimet prolem, vel in bono statu decedat: quare si citra causam iustam maioris boni prælatus dispensationem tunc neget, reus erit culpæ: secus quando nullum publicum, aut priuatum notabile damnum sequitur. Vt quando senex cum iuuencula, vel duo senes contrahere volunt, vel quando nullus est timor impedimenti inter contrahentes, vel sunt magnates, & in similibus causis: tunc enim quando Episcopus possit dispensare (vt latè tradidi disp. præced.) non tamen tenetur. Prob. prior pars, quia potestas dispensandi in prælatis, est in subditorum bonum: ergo quoties recta ratio, & notabile illorũ bonũ poscit, vt prælatus ea vtatur, tenetur vti. 2. Quia prælatus ex officio tenetur consulere saluti spirituali subditorum; ergo cum dispensatio valde saluti illi

expedit, tenetur dispensare. 3. Specialiter, quando adest causa suspicionis: nam *c. Cum ex eo, de elect. in 6.* Ait textus vt Episcopi possint libere cũ clerico dispensare, ne septẽnio resideat ratione studij: vbi quamuis vtatur verb. Possint liberè, quod meram libertatem importat, adhuc dicunt ibi *Arch. ante n. 1. vers. Liberè, Ioan. Andr. init. Fran. n. 2. notab. 2. Dec. c. At si clerici, §. de adulteriis, n. 163. de iudiciis* teneri dispensare. Et reddunt rationem *Ioan. Andr. & Fra.* quia subest causa in eo textu expressa: ergo à fortiori cum *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* exprimat causam dispensandi, suspicionem malitiosi impedimenti, non obstante quod statim relinquat arbitrio ordinarij, quod regulatum ratione esse debet, tenebitur ea ratione concurrenti dispensare. Prob. posterior pars rationibus 2. sent. propositis n. 3. & quia nulla in iis casibus vrgens ratio apparet, dispensare cogens. Hanc sent. videtur tenere *Barbat. consil. 40. n. 3. vol. 4.* Vbi ait prælatum teneri dispensare quoties adsunt vrgentes dispensandi causæ. Et pro ea sunt *Sotus, & alij*, qui vt n. 26. videbimus) asserunt si his casibus prælatus iniustè neget dispensationem. posse omitti denuntiationibus contrahi: quod vtique non liceret, si prælatus non teneretur tunc dispensare. Et in priori parte huius sent. conuenimus cum 1. sent. proposita n. 2. in posteriori verò parte conuenimus cum 2. sent. proposita n. 3. & cum DD. allegatis 1. & 2. sentiendi modo, n. 4. & 5.

Ad argum proposita n. 2. respondetur: ad 1. intelligen-
7 dos esse eos textus, si præcepto loquantur, quando est necessaria dispensatio ad bonum commune, vel notabile alicuius priuati: vel intellectos de omni dispensatione, loqui de consilio. Ad 2. dic, negandam esse consequi quia in dispensatione malè concessa absque iusta causa, est acceptio personarum: non quia dispensatio illa debita sit, immo tunc est indebita: sed quia debita est ad hunc sensum, vt ex causa iusta facienda sit, & ita solum concludit argum. semper deberi dispensationem, in hoc sensu, vt semper debeat ex iusta causa concedi: non autem, vt semper concedi debeat, dum adest iusta causa. Sicut in distributione beneficiorum iniqua, est personarum acceptio: nõ tamen inde sequitur, quoties aliquis est dignus beneficio, esse illi necessario conferendum. Ad 1. confir. distinguo conseq. tenetur dispensare secundum merita causæ, id est, semper tenetur ex causa iusta dispensare: concedo: in eo tamen sensu. vt quoties adest causa iusta, teneatur: nego. Ad 2. confirm. dic anteced. esse verum, quando dispensatio est debita: secus quando tantum est permissa, & gratuita: tunc enim potest ordinarius cessante scandalo, cum quo maluerit dispensare, absque vitio acceptionis personarum: sicut concurrentibus duobus æquè dignis potest Episcopus vtri illorum velit, conferre beneficium. Ad 3. neg. conseq. solum enim concludit non posse prælatum ad libitum dispensare, sed ex causa. Ad argum. propositum n. 5. dic, D. Augustinum non intendere, ob solum bonum commune concedendam esse dispensationem: sed (vt constat ex antecedentib.) non omnes pœnitentes admittendos esse ad ordines, ne spe veniæ pœnitentiam fingant, faciliúsque delinquant: sed quando agitur de vitando communi periculo, parcendum esse ad vitanda maiora mala. Ad *c. At si clerici*, dic solum probare non semper teneri Episcopum dispensare, quando adest causa iusta: quod non fassi sumus, n. 6.

SVMMARIVM.

An liceat ei cum quo dispensatur, imponere aliquam pecuniarum mulctam: & similiter illi cum quo dispensatur in ieiunio, vel aliis legibus proponuntur argum probantia licere, n. 8.

Sententia authoris, n. 9. & 10.

Soluuntur argumenta, n. 11. & explicatur cap. Licet, de feriis an sit de præcepto eleemosyna in illo inuncta, fiscati duobus festiuitatibus, n. 9. Post n. 11. inuenies alia summaria.

QVÆSTIO II. An quando adest legitima dispensandi
8 causa, possit ordinarius imponere ei cum quo dispensatur, aliquam pecuniæ mulctam, fabricæ Ecclesiæ, aut piis operibus? Videtur posse: quia cui licet quod plus est, licet id quod minus est. *reg. Cui licet, de reg. iur. in 6.* qua ratione docẽt *Palud. 4. dist. 38. q. 4. a. 3. concl. 5. n. 25. Syl. verb. 4. q. 3. dict. 2. P. Soto l. 7. de iust. q. 4. a. 3. vers. Abbates, Arag. 2. 2. q. 88. n. 12. §. Si quis autẽ quærat, an omnis, d. 2. director. curatorũ, c. 10. Manuel bulla cruc. §. 9. n. 115.* habentem facultatem dispensandi in votis, posse ea commutare: quia plus est dispensare: sed ordinarius potest absolutè dispensare in denuntiationibus matrimonij, ergo poterit via commutationis illius obligationis imponere aliquã mulctam pecuniariam, sicut consulunt DD. ne absolutè dispenset in voto, sed imposita aliqua commutatione. Et confir. quia *Nau c. Si quando, de rescr. excepit. 21. in consut. oppositorum n. 1.* docet compositiones factas apud Apost. sedem applicando aliquam pecuniam piis operibus, non fieri per modum contractus, & pretij, sed per viam cuiusdam pœnitentiæ, & gratiarum actionis: ergo eodem modo poterit Episcopus illam mulctam imponere. Prob. ex *c. Licet, de feriis*, ibi, *Indulgemus vt liceat diebus dominicis, si balenæ terra se inclinauerint, verũ captioni ingruente necessitate intendere, ita quod postfactã capturã Ecclesiis circũpositis, & Christi pauperibus congruã faciant portionẽ.* Vbi constat Pontificẽ dispensare in præcepto sanctificandi festa, imposita eleemosyna: quam sub præcepto imponi docet *Ant. ibi. n. 8. Ang. vero. Feriæ, n. 35.* & videtur tenere *Caiet. 2. 2. q. 122. a. 4. dub. penu. § In septimo casu: & sum. verb. Festorũ violatio, §. Violatio autẽ, vers. Quarto ex occursu*, vbi dicẽs permittam esse illam piscationẽ subdit piscantes memores esse debere oneris *d. c Licet*, iniuncti. Videtur etiã tenere *Nau sum. c. 13. n 9.* Vbi ait; debere piscantes illam eleemosynam cõtribuere: ergo similiter dum dispensat ordinarius in denuntiationibus matrim. poterit aliquam eleemosynam imponere Et confirm. quia *Abbæo c. Licet. num. 4.* ait eum textum facere, vt possit illi cum quo ex aliqua causa dispensatur circa ieiunium, imponi aliqua eleemosyna.

Dico tamen primo, id nullo modo licere. Prob. quia *Trid.* 9
sess. 24. c. 1. de matr. Solam concedit Episcopo facultatem remittendi denuntiationes, & dispensandi in canone eas fieri præcipiente, non autem concedit facultatem, obligationem legis in aliam materiam commutandi: alias sine causa iusta posset remittere denuntiationes, commutando in aliud opus pium: sicut potest absque alia causa obligationem voti in aliam commutare. Et confirm. quia plus est legem commutare, quàm in ea dispensare, ergo concessa per Trident. dispensatione, non subinde conceditur commutatio. Prob. antecedens, quia cũ dispensat ordinarius, solum tollit omnino obligationẽ & vinculum legis: at cum commutat, tollit omnino vinculum legis, & imponit nouum vinculum: non sic autẽ est in voto, in eo enim plus est dispensare, quia tollitur omnino vinculum voti: quam cõmutare, quod non tollit vinculum voti, sed idem votum manet circa materiam commutatam vnde violatur votum, si materia commutata non impleatur: at non violatur lex, si id in quod commutatur per inferiorẽ, non impleatur: inferior enim non potest legem edere. Et constat manifestè differẽtia, quia votum potest idemmet vouens in melius commutare: non tamen obligationẽ legis. Sed obiicies, cur commutata materia legis non manent idem legis vinculũ circa illam materiam: sicut commutato voto manet idem vinculi votum circa rem in quã cõmutatio fit: sicut enim cõmutans legem nequit legis vinculum imponere: ita cõmutans votum nequit alium voto obligare. Dic differentiam in hoc cõsistere, quod superior cõmutans legẽ, si supremus princeps non sit, nec ipse cui commutatur, potest obligationem legis imponere: at verò licet commutãs votum nequeat voti obligationem imponere: ipse tamen cui votum commutatur, potest se vinculo voti astringere, & eo ipso quòd commutationi voti consentit, subinde vult priori vinculo voti ad illam materiam, in quam cõmutatur obligari 2. Prob. ex *Trid. sess. 25. de reform. c. 18.* vbi præcipitur dispensationẽ gratis faciendam esse: ergo non potest imponi aliqua eleemosyna, aliàs non conceditur gratis dispensatio: vt non verè faciam factum pro aliquo gratis, si ipsum obligem ad

eleemo

eleemosynam tertio conferendam: Et confir. quia Episcopus concedens subdito dimissorias ad ordines, non potest ipsum obligare vt eam ob causam eleemosynam alicui largiatur: quia esset contra Trident. *sess. 21. c. 1. de refor.* iubens dimissorias gratis dari, ergo cum similiter iubeat, *d. c. 18.* dispensationes gratis fieri, non poterit dispensans aliquam eleemosynam imponere ex obligatione dandam & ita tenet Sotus *4. d. 2. 8. q. 1. a. 2. verf. Ex his primum colligitur*, vbi hæc ait, *Cum subest causa dispensandi in denūtiationibus, iniquum est dispēsatus imponere aliquam mulctam etiam profabrica.* Idem *Lud. Lob. 2. instruct. de matr. c. 39. §. Sed si quis, fol. 1060. col. 1.* Ex his colligitur idem dicendum esse quoties prælatus dispensat in quacumque alia lege, vt ieiunij, obseruationis festorum, quia eadem est ratio.

10 2. Dico, quando delictum præberet iustam dispensandi causam, vt concubinatus, aut virginis defloratio, tunc non ob dispensationem, sed in delicti pœnitentiam posset ordinarius aliquam mulctam pecuniariam imponere: sicut quando aliquis petit dispensationem delicti, potest in delicti pœnam aliquid imponi: iustum enim est, vt pœnas det.

11 Ad argum. proposita n. 8. respondetur. Ad 1. constat ex dictis num. 9. Ad confirm. dic id licere Pontifici, qui non subiicitur legibus concilij, & tanquam legislator potest obligationem, ac vinculum legis in aliud commutare: quod inferioribus non licet. Ad 2. dico verius esse eam eleemosynam non coniungi *ea. c. Licet*, de præcepto, sed tantum de consilio: vt docet *Sylu. verb. Dominica, q. 4. verf. Quæ autem necessitas, Tabiena verb. Feria, q. 45. n. 46. fine, Armilla, verb. Festum, n. 20. fin. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 51. §. Non petcant in festo.* Vel 2. esto id liceret Pontifici, non subinde aliis licere infertur. Ad confirm. dic eam doctrinam Abbatis de solo Pontifice esse veram.

SVMMARIVM.

An si nolit prælatus dispensare in denuntiationibus, vel quoties aliquid committitur prudentiæ, & iudicio, si adsit iusta causa, possit appellari: referuntur opiniones, n. 12.

Referuntur duæ glossæ contrariæ, an quando aliquid committitur conscientiæ, sit appellationi locus, num. 13. Et vary modi conciliandi, à n. 14. ad 19.

Quando ius præcipit ex aliqua causa dispensationē, si prælatus dispensare nolit, potest appellari quoad effectum suspensiuum, & deuolutiuum, n. 20.

Quando ius non præcipit, sed iudicio, & conscientiæ prælati relinquit, admittitur appellatio quoad solum effectum deuolutiuum, quando prælatus tenetur dispensare, n. 21. & tenetur superior dispensare, quando inferior recusatur, n. 22.

Quando inferior poterat, sed non tenebatur dispensare, non est locus appellationi, n. 23.

Potest tunc officium superioris, vt dispenset, vel cogat inferiorem dispensare simpliciter, n. 24. & ibi, an detur appellatio, si velit ordinarius dispensare in denunciationibus, n. 24.

Post quem inuenies alia summaria.

12 QVÆSTIO III. An si existenti causa iusta ad dispēsandum in denuntiationibus nolit præfatus dispensare, possit appellari ad superiorem? Difficultas huius consistit in verbis *Trid. sess. 24. de matr. c. 1.* Vbi hanc dispensationem committit prudētiæ, & iudicio Episcopi: vbi per verbum prudentiæ, committit arbitrio: per verbum autem iudicio, conscientiæ: (vt probaui hoc 3. lib. disp. 8. n. 4.) Ex ea ergo parte, qua committit arbitrio, sunt qui asserant quoties aliquid committitur arbitrio, non esse appellationi locum. Sic *Io. And. c. 2 de iuram. calum in 6. n. 2. verf. Ad solut.* Alij verò dicūt esse locum appellationi. Sic *gloss. c. 1. de confessis in 6 fin. & c. Super hu, vers. Arbitriū, de accusat. & l. Si quæ pœna, 224. verb. de pœna, fin ff. de verb. signif.* & clariùs ibi *Bart. n. 8. Frāc. c. 2. de iuram. calū. in 6. n. 3. verf. Aliquādo remittitur arbitrio simpliciter: & verf. Aliquādo fit cōmissio*, hoc limitat in rebus magni præiudicij: idem tenent multi alij, quos refert, & sequitur *Peralta l. 1. n. 35. ff de legat. 2.* Alij verò sic cōciliant has opiniones, aut index cognoscit vt iudex, licet committatur eius arbitrio & tunc potest appellari: & ita intelligitur secūda sententia: aut solum procedit vt vir bonus, & tūc nō appellatur: vt docet *Bart. l. 1. fin ff. de leg. 2.* & ita intelligitur 1. sent. at posset attētari posse peti corā superiore, vt reducat ad æquitatē. Ita *Panor. c. de his, n. 16. de accus.* Vbi etiam alio modo concordat, quando præcessit extra iudicium in cōmissis arbitrio suo, vt in pœnitentiis iniungendis, dispensationibus faciendis, tunc non appellatur: secus quando iudicialiter.

Ex alio verò capite quod committitur conscientiæ, est magna difficultas: sunt enim duæ glossæ, quæ sibi ex diametro cōtradicere videntur, Prior est *c. Statutum, §. Assessorem, verb. Relinquit de reser. in 6.* Vbi dicit, quoties aliquid relinquitur conscientiæ, non posse moueri quæstionem, quòd malè egerit: quam sequuntur. *Bald. l. 2 n. 11. C. de sent. ex breui rec. Paul. d. De pupillo, §. Qui opus. n. 2. ff. de oper. noui nuntiat. Mauāta de ordine iudic. 6. p. tit. & quādo appellatur, n. 363.* Posterior glossa est, *Clem. 1. de iure patr. verb. Oneramus*, vbi textus remittit conscientiæ Episcopi moderationē portionis patronis debitæ: & tamē glossa ait si appelletur à moderatione Episcopi, ipsum non delaturū appellationi ad superiorē ad quē appellatū est, ex officio emendaturum quod malè gestum est. Quam sequuntur *Ant. c. Super hu, de accus. n. 34. & ibi Abb. n. 16. Tiraq. de retr. signag. §. 4. gl. 1. n. 11. Padil. l. Cum quidā, n. 11. ff de leg 2. Canale. 1. p. dec. 46 n. 422.* Harū igitur glossarum cōcordia multū negotij facessit DD. varijque sunt cōciliandi modi.

I. Modus conciliandi est, quando canon remittit conscientiæ iudicis non explicās quid fieri debeat, sed absolutè: tunc intelligitur prior gloss. dicens non posse appellari: si verò explicet quid fieri debeat, intelligitur posterior docēs posse appellari. Sic *Imol. Cle. 1. de iure patr. n. 7.* 14

II Modus est, vt prior glossa negans querelam, intelligatur per viam iustitiæ; de iuris enim rigore admitti non debet, posterior verò admittēs intelligatur per viam supplicationis, & misericordiæ: potest enim ex misericordia superior admittere & emendare, quod minus bene ab inferiore gestū est. Sic *Bald. c. Si fuerdes, nu. 4. de offic. ordin. Domin. c. Statutū, §. Assessorem, n. 5. de reser. in 6. & ibi Franc. us n. 6. Anani. c. Significasti, el. 1. de homicidio, Imola 1. Ab executore, in fine, pr. ff. de appellat. & Clem. 1. de iure patron: n. 7.* vbi *Bonif. n. 55 & 56. Iason inst. de act. §. Sed ista, n. 13.* Et videntur tenere *gl. c. Vt cōstitueretur, verb. Detrahendū, d. 50. Aren. c. Licet canon, de elect. in 6. ad fin. n. 6. verf. Possit dispensatio. Rebuff. repet. c. Postulastis, not. ab. 3 n. 12. de clerico exc. ministr. Turrec. d. c. Vt cōstitueretur, n. 9. D. Ant. 1. p. t. 17. c. vni. §. 10. verf. Et nota secundū, Rosel. verb. Dispensatio, n. 4.* vbi *Syl. q. 1. fine*, qui omnes non tantum quando dispensatio committitur arbitrio, & conscientiæ, loquuntur: sed absolutè dicūt, quamuis dispensatio debita sit, postulantē iure petendi destitutum esse. Addunt *Rebuff. Turrec. n. D. Ant. Rosella, & Sylu.* nisi deprecatiue, & supplicando. 15

III. Modus est, vt per viam iustitiæ admittatur appellatio, non quoad effectum suspensiuum, non enim suspenditur iurisdictio iudicis per eam appellationem, sed ea nō obstante potest executioni mandare suam sententiam: & ita intelligitur prior glossa appellationem denegans: admittitur tamen appellatio quoad effectum deuolutiuum: quia deuoluitur causa ad superiorem, qui potest inferiorē inhibere: & ita intelligitur posterior glossa concedens appellationē: vt in simili docet *gloss. c. Romana, §. Si autem verb. Mādetur, de appell. in 6.* posse notorium criminosum appellare, quoad effectum deuolutiuum, non autē quoad suspensiuum: ita *Domin. c. 2. de iuram. calum. in 6. n. 10. Felin. c. Significasti, el 1. de homic. n. 4. verf. Tertio fallit. Marianus c. Super his, ad fin. de accusa. Imola c. 1. de constit. n. 15.* 16

IV. Modus est, vt glossa prior negans appellationem, intelligatur de rebus modici præiudicij: posterior admittens, in rebus magni. Sic *Bald. l. 1. n. 3. C. de reb. cred. Roman. rubr. ff. de arbitr col. 2.* 17

V. Modus est, quando committitur conscientiæ simpliciter non potest appellari: secus iuncta qualitate importante iustitiam, vt ad tuæ conscientiæ iudicium. Sic *Francus c. Statutum, §. Assessorem, n. 6. fine, de rescript. in 6.* 18

Vltimus modus est, quando committitur conscientiæ, non potest appellari: secus si committatur arbitrio. Sic 19

Lupus c.2 de iurem.calum.in 6. quem refert, & sequitur *ibi Anch. n.4. notab.4.*

20 I. Conclusio sit, quando ius ex aliqua causa præcipit dispensationem tunc si nolit iudex dispensare, potest appellari quoad effectum deuolutiuum, & suspensiuum: quia ille cum quo dispensandum est, actionem habet ex præcepto legis, vt secum dispensetur. Sic *Felin. c. Exceptionem n.6. de except.*

21 II. Conclusio, dum id non præcipit ius, sed conscientiæ ordinarij relinquit, an expediat dispensare: tunc si talis adsit causa, vt teneatur dispensare, iuxta tradita num. 6. placet III. modus conciliandi glossas propositas n.16. vt non admittatur appellatio quoad effectum suspensiuum, non enim iudex tenetur illi deferre: quia non habet aliquam actionem petens dispensationem, cùm nullo iure præcipiatur dispensatio: at habebit appellatio effectum deuolutiuum: quia deuoluetur causa ad superiorem, qui ex officio potest compellere inferiorem, vt dispenset: sicut contingit in obligatione naturali, in qua licet non detur actio ciuilis, at potest inuocari officium iudicis, vt compellat: teste *Anten. c. Quia in Ecclesiarum, n.17. de constit.* Idem dicũt alij asserentes: licet peti non possit iure actionis talis dispensatio, at cum superiore posse agi officium iudicis implorando, vt fiat dispensatio. Sic *gloss. c. Domino sancto, verb. Necesse, d.50. & c. Exigunt, init. 1.q.7. Ant. c. Ad si clerici. §. De adulterio, n.12. fine, de iudicijs, Cardin ibi n.2. Alex. de Neuo ibi n.29. Abb. n.20. Anch. num.9.q.2. vers. Nunquid ergo possit Episc. Barbat. cons. 40. n.4. vol.4.* facit etiam *Abb. c. Pastoralis, in princ. num.17. de appellat.* Vbi ait etiam in dispensatione facienda cogi iudicem per superiorem, si subsit legitima dispensandi causa.

22 Hinc infertur, casu quo inferior tenebatur dispensare, tenere superiorem ad quem appellando recurritur, dispensare vel cogere inferiorem, vt dispenset. Quia vt superior tenetur inferiotis errorem corrigere.

23 III. Conclusio, si dispensatio debita non sit, sed gratuita, iuxta tradita num.6. si ordinarius dispensare nolit, non datur appellatio: quia quoties iudex potest aliquid facere, non tamen tenetur, non est locus appellationi, cum iniustitiam minimè admittat, nec grauet: vt docet optimè *Fel. c. Super his, de accus. n.13. vers. Sexto limita, Maranta de ordine iudic. 6.p.1. & quandoque appellatur, n.365.* Et in propriis terminis dispensationis, docent *Bald. l. Quicumque n.17. vers. Quarto casu. C. de seruis fugitiuis, Fel. d.c. Super his, n.12. vers. Quinto limita.*

24 Vltima concluſ. potest tamen in hoc casu officium superioris implorari, vt ex officio & misericordia dispenset, aut faciat, vt inferior dispenset: & ita in hoc admittimus secundum modum conciliandi glossas relatum n.15. Et vltra DD. ibi allegatos, id optimè docent *Bart l.1. n.11 ff. de iurisd. omn. iud. & Iason §. Superest, n. 65. & 66. inst. de actio.* Vbi dicunt officium iudicis misericorditer implorari, quia quod pars petit, debitum non est, sed iudex ex officio efficere potest, vt sibi concedatur iuxta hæc ergo, cũ *Trid. sess.24 c.1. de matrim.* tam dum causa suspicionis malitiosi impedimenti subest, quàm quacumque alia causa concurrenti, remittat conscientiæ, & arbitrio ordinarij dispensationem in denuntiationibus matrimonij: vt probaui disp.7. n.17. hoc 3.d. dicendum est ordinario nolente dispensare, si subsit causa suspicionis, vel alia, ex qua tenebatur, iuxta tradita hac disp. n.6. erit locus appellationi, quoad effectum deuolutiuum, non tamen quoad suspensiuum: per ea quæ dixi n.21. Si verò subsit causa, ex qua potest, non verò tenetur dispensare: quoad neutrum effectum conceditur appellatio, sed poterit misericorditer officium superioris implorari, vt si ex misericordia velit dispensare, dispenset: vel cogat inferiorem, iuxta tradita hoc num. & præced.

SVMMARIVM.

An si Episcopus iniustè neget dispensationem, vel non sit recursus ad ipsum possit matrimonium omissis denuntiationibus celebrari, referuntur duæ sententia, n.25. & 26.

Quando tenetur Episcopus, & non est recursus ad ipsum, potest, n.7. & ibi necessitas caret lege.

Quid, si aliquis diu distulit matrimonium ad quod tenetur, & non potest absque scandalo dimittere communionem, n.28.

Quando Episcopus tenetur dispensare, & non vult, possunt denuntiationes absque dispensatione omitti, n.29.

Quando Episcopus non tenetur, licet possit, non possunt omitti, licet Episcopus dispensationem neget, vel non sit aditus ad ipsum, n.30.

Parochus timore mortis omittens denuntiationes, an peccet, n.31.

QVÆSTIO IV. An quando non est copia ordinarij, vel 25
ille petitam dispensationem in denuntiationibus, iniustè denegat, licitum sit illis omissis contrahere, concurrentibus causis explicatis disputatione præcedenti? Duplex est sententia. I. censet non esse necessariam dispensationem, sed tantum esse sub consilio, dum concurrit causa iusta timoris iniusti impedimenti, vel verecundiæ, eo quòd vterque, vel alter contrahens est senex. Sic clarè videntur tenere *Hugo 30.q.4 in princ. Angel. verb. Clandest. n 1. Tabiena Matrim. 2.q.10. n.11.* vbi numeratis dictis casibus, aiunt, *consulo vt fiat de licentia Episcopi*: idem videntur tenere *Syl. Matr. 2.q.17. dict.3. & Veracruz 1. p. spec. art. 10. concl.3.* Vbi aiunt posse in his casibus omitti denuntiationes, maximè de licentia Episcopi.

II. Sent. ait, quando est causa iusta dispensandi, si non 26
sit Episcopi copia, vel is petitam licentiam absque legitima causa deneget, posse contrahi absque denuntiationibus: & inter has causas numerat sex casus. I. est quando aliquibus valde expedit coniugium, & timetur impedimentum. II. quando concubinarij comprehensi a iudice, vt vitent pœnam, volunt contrahere, vt sic se esse coniugatos asserant. III. quando parentes, vel tutores nolunt puellam matrimonio collocare, vt patrimonium consumant. IV. quando contrahentes sunt magnates. V. quando non est timor impedimenti inter contrahentes. VI. ob verecundiam, quia alter est notabiliter ditior, nobilior, vel senior. Sic tenent *Sotus 4.d.28.q.1.a.2.concl.3. vers. Ex his primum colligitur, Lud. Lop. n.1. p. instruct. 1.p. de matr. c.39. §. Ex prædictis corollarie fol.1058. col.2. fin. Petr. de Ledes. de matr. q.45. art.5. punct.1. dub.2. concl.3. fol.171.* Idem docet exemplificans in 1. & 6. casibus, *Led. 2.p.4.q.47.a.5. f.451. col.4.* Idem docent exemplificantes in primis tribus casibus, *Barth. à Ledes. dub.21. de matr. concl.5. fol.1324. Lud. Lop. 1.p. instruct. c.86. §. Præterea Sotus.*

I. Conclusio sit, quoties Episcopus tenetur dispensare 27
iuxta tradita n. 6. Si sit graue periculum in mora expectandi denuntiationes, nec potest haberi copia Episcopi vt dispenset, potest illis omissis contrahi matrimonium: vt si malitiosè impedire aliquis matrim. velit, vel contrahens est in articulo mortis, expeditque ad legitimandam prolem, vel, vt in bono statu decedat, matr. Prob. quia necessitas caret lege, *c.2. de obseru. ieiun.* 2. ex doctrina *Abbatis c. Relatũ, n.6. de clericis non residentibus*, vbi docet, quamuis iuxta illum text. clericus nequeat abesse absque Episcopi licentia, à beneficio, si autem tempus, vel locus non patiantur petere licentiam, posse absque illa abesse: per *l.1. ff. de exerc. act. in fine princ.* ibi, *interdum locus, vel tempus nõ patitur plenius deliberandi consil. & l. Tutor qui repertoriũ, ff. de admin. tutor. in princ.* ibi, *tutor qui repertoriũ non fecit, dolo malo fecisse videtur, nisi forte aliqua necessaria, & iustissima causa allegari possit, cur id factũ non sit*; & paulò inferius *nihil itaque gerere ante inuentarium factũ eum oportet, nisi id quod nec moderã dilationem expectare possit.* In hac conclusione cõuenimus cum DD. 2. sent. relatis n. præc. & eam, vltra illos, docent *Henr. l.11. de matr. c 5. n.5. & c.6 n.5. Segur. 2.p. dir. iud. c.16. n.5. Manuel t.1. sum. 1. edit. c.217. concl. 1. n.2.* ad idem est *Nau. sum. Hisp. c.22. n.70.* Vbi dicit esse causam sufficientem, vt sine dispensatione in denuntiationibus cõtrahatur, quando tutor vult vt puella indigno nubat, quod apertè venit intelligendũ, (vt docet *Manuel d.n.2.*) quando dispensatio non potest commodè haberi.

Hinc infertur, dum quis tenetur cum aliqua contrahere matrimonium, & diu distulit, timetúrque si modo absoluatur, fore vt non contrahat: absoluendũ minimè esse, 28
donec

donec contrahat: si tamen confessio instet, vt quia morbo laborat, vel quia instat communionis præceptum in Paschate, vel ratione iubilæi, quam si omittat, generabitur scandalum, posse celebrari matrimonium omissis denuntiationibus, absque ordinarij licentia, si ea commodè haberi nequeat. Quia in casibus minùs vrgentibus id admittit 2. sententia relata num. 26.

29 II. Conclusio, idem dicendum est, quando in eisdem casibus quibus tenetur Episc. dispensare, absque legitima causa dispensationem denegat. Quia cum sit debita, iniustéque negetur, perinde est, ac si concederetur. Sic DD. 2. sententiæ quos retuli num. 26.

30 III. Conclusio, quando concurrunt aliæ causæ iustæ dispensandi, ex quibus non tenetur Episcopus dispensare, quamuis posset, vt quando contrahentes sunt magnates, aut non est timor impedimenti, aut ob verecundiam, quia sunt notabiliter dispares, nolunt publicè contrahere: nequeunt si Episcopi copia desit, vel dispensationem absque causa neget, absque denuntiationibus inire matrim. Hæc est contra 1. & 2. sententiam, relatas n. 25. & 26. & prob. quia Epis. non dispensatio, nullam irrogat iniuriam, cùm dispensatio tunc gratuita sit. Præterea, quia non quæcumque causa sufficiens, vt cum aliquo dispensetur in præcepto, satis est, vt secluſa dispensatione, ab illius transgressione excusetur, authoritas enim superioris supplet id quod deficit, vt causa ipsa excuset, alias impertinens esset dispensatio: quando enim sola causa excusare potest, ea non desideratur. Huius sent. videtur *Nauar. sum. Hisp. c. 22. n. 69.* vbi ait non esse sufficientem causam omittendi denunciationes absque dispensatione, esse alterum dictiorem nobiliorem, seniorem.

31 Vltima conclusio parochus assistens matrimonio omissis denunciationibus, mortis sibi comminatæ timore, non peccat: quia præcepta Ecclesiastica non eo rigore obligant. Sic *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 2. fin. Vegalib. 6. sum. casu. 116.* quod intellige, nisi tyrannus in contemptum denuntiationum, mortem minaretur: tunc enim teneretur potius illam subire, vt in omnibus præceptis Ecclesiasticis fatentur vniuersi.

DISPVTATIO XI.

Vtrùm quando celebratur matrim. non præmissis denuntiationibus, iusta dispensatione, vel absque illa, sit peccatum lethale, consummare antequam illæ præmittantur: an tantum prima vice, vel etiam aliis seqq.

SVMMARIVM.

Ratio dubitandi proponitur, n. 1. & sententia affirmans non esse mortale, num. 2.

Verior sententia affirmans esse mortale, n. 3.

An tantum prima vice sent. affirmans, n. 4. Et contraria n. 5. Et vtrobique, an teneatur coniux reddere semel consummato matrimonio non præmissis denuntiationibus.

Quid quando coniuges contracto matrimonio nolunt illud consummare, nec facere denuntiationes, n. 6. & soluuntur argum. n. 7.

1 TOta huius disp. difficultas cõsistit, quia *Trid. sess. 24. de matr. ca. 1.* Præcipit denuntiationes ante matrim. fieri, nisi arbitrio ordinarij subsit iusta causa in illis dispensandi, & dispenset: & facta dispensatione, subdit hæc, *Parocho, & duobus vel tribus testibus præsentibus matr. celebretur: deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur: nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denuntiationes remittantur.* Est ergo difficultas, an quando ordinarius non dispensat, vt omnino remittãtur, sed tantum ne matrimonio præmittantur, vel contrahentes absque denuntiationibus licitè, aut illicitè contraxerunt, peccent lethaliter consũmando, illis nondum præmissis.

2 Duplex est sententia, I. ait non esse lethale, quando ex parte parochi, vel contrahentium, adhibita esset diligentia sufficiens ad cognoscendum, an esset aliquod impedimentum dirimens matrim. & certi essent moraliter nullum subesse impedimentum. Probatur 1. quia quamuis in ipso matrmonij cõtractu peccatum lethale admissum sit omittendo denuntiationes, non tamen sequitur in vsu matrimonij esse lethale: vt quamuis in contractu ciuili deliquerit omittens solemnitates lege præscriptas, minimè tamen postea reus erit culpæ, re sua vtendo, si per contractum dominium acquisierit. 2. Quia cessat ratio *Trident. d. cap. 1. ibi, vt facilius detegantur impedimẽta:* cum certum moraliter sit nullum subesse. 3. Quia olim similiter prohibitus erat vsus matrimonij clandestini, & tamen multi, vt *Victoria, sum. antiqua de matr. n. 248. Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 5. fine, Cano.* quẽ refert, & sequitur *Henriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 1. in comm. lit. C.* affirmabant, non esse mortale, quando coniuges breui tempore velient sic manere, animo postea publicandi: ergo similiter modò vsus matrimonij antequam fiant denuntiationes, non erit peccatum mortale, quando breui faciendæ sunt, & publicandum matrimonium. Hanc tenent *Barth. a Led. s. de matr. dub 22. fine, Manuel 1. t. sum. 2 edit. c. 222. n. 1 fine, Pet. de Ledes de matr. q 45. a. 5. punct. 3. dub. 1. §. Sed nos dicimus, f. 186. Lud.* limitans, nisi esset excommunicatio lata contra consummantes: *Lop. 1. p. instr. c. 87. §. Caterum,* limitátque quando contrahentes breui sic manere vellent: animo postea publicandi, & sufficientes testes interuenissent in matrimonio, nempe decem.

II. Sententia, verior affirmat esse peccatum lethale. 3
Prob. 1. quia eodem præcepto *Tridentini, d. c. 1.* non solum tenebantur hi contrahentes præmittere denunciationes contractui, sed si tunc omissæ sunt, præmittere illius consummationi: ergo sicut non præmittere matrimonio, absque iusta dispensatione, esset peccatum lethale, vt diximus hoc 3. lib. disp. 5. n. 7. etiam vbi contrahentes adhiberent diligentiam, vt nossent an laborarent aliquo impedimento: ita erit mortale non præmittere consummationi, eadem adhibita diligentia: cum ideo præceptum violetur. 2. Quia matrimonium intrinsecè ordinatur ad copulam, & prohibetur ante denuntiationes, vt euitetur copula, ne forsan si impedimentum subsit, admittatur fornicatio: ergo à fortiori prohibetur ipsa consummatio, non præmissis denunciationibus. 3. Quia parochus tenetur sub mortali curare vt tales denunciationes fiant ante consummationem quando à principio factæ non sunt; ergo & ipsi coniuges peccant mortaliter consummando ijs non præmissis. Tandem, quia ante Tridentinum non tantùm matrimonium clandestinum erat illicitum, sed etiam illius vsus erat peccatum mortale, vt bene docent *Caiet. 3. 1. opusc. tract. 13. de vsu matr. q. 2. Pet. de Soto lect. 14. de matr. Nauar. sum. Hisp. c. 16. n. 38 Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. gloss. 1. n. 2.* Ergo similiter nunc vsus matrimonij ante præmissas denuntiationes, erit peccatum mortale: cum prohibitus sit per Tridẽtinũ. Pro hac sent. videtur *Nauar. sum. Lat. c 16. n. 38.* vbi dicit hodie videri verum, esse mortale vti matrimonio contracto coram parocho, & testibus, non tamen contracto in facie Ecclesiæ: nam per contractum in facie Ecclesiæ, intelligit quando factæ sunt denuntiationes, vt ipsemet explicat *ead. sum. Lat. cap. 22. n. 770.* Et eam tenent *Spino speculo testament. gloss. 16. n. 30.* Et aliqui neoterici doctissimi, vt fatetur ipse *Petr. de Ledes. pro priori sent. alleg.*

Rursus supposito esse peccatum lethale consummare 4
ante denuntiationes: non leuis est difficultas, an solum prima vice consummãte, sit mortale, vel toties quoties habetur copula, antequam præmittantur. *Henriq. lib. 11. de matr. c. 16. n. 1.* ait prima vice non teneri alterum coniugem petenti reddere, donec denunciationes fiant, consummato autem matrimonio semel, teneri deinceps reddere, secluso scandalo: sicut vouens religionem peccat prima vice reddens, at deinceps reddere tenetur. Quia semel consummato matr. habent coniuges plenam potestatẽ, & vsum corporis. Idem tenent alij neoterici docti, sed diuersa ducuntur ratione: quia iam hi violarũt Ecclesiæ præceptũ, nec possunt resarcire: sicut qui die ieiunij primo

primo mane scienter comedit, non deinceps peccat comestiones multiplicans. Et confir. quia multi DD. quos referam disp. seq. n. 2. asserunt primam copulam ante Ecclesiæ benedictiones, esse lethalem, non autem subsequentes: ergo similiter in nostro casu dicendum est.

5 Fateor tamen me nullam differentiæ rationem inter primam copulam, & subsequentes inuenire: quare meritò hanc differentiam improbat. *Nau. sum. Lat. c. 22. n. 38. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 222. n. 1. fine,* Vbi bene dicit casu quo consummaret matrimonium prima vice, ante denuntiationes, esse mortale, idem dicendum esse de reliquis vicibus. Prob. quia eadem prorsus militat præcepti ratio, imminet enim fornicationis periculum, cum nondum adhibita sit diligentia ab Ecclesia præscripta, vel facilius impedimenta detegantur. Præterea, quia rationes differentiæ à contrariis assignatæ, non sunt similes: non prima, non enim est simile de religionis voto, quia semel consummato matrimonio, ratione fortioris matrimonij consummati vinculi, redditur vouens impotens ad implendum votum: & ideò reddere tenetur: at verò adhuc potest coniux implere præceptũ Tridentini, abstinendo donec fiant denuntiationes, nec tenetur cõtra præceptũ illud reddere. Nihil etiã probat secunda differentiæ ratio: quia ieiunium indiuiduum est, nec cõmodam patitur diuisionem, cum eius substantia in vnica comestione consistat: quare ea facta, deinceps obseruari nequit: at præceptum non consummãdi matrimonium, est diuisibile, vt præceptum abstinẽdi à carnibus: nam in qualibet copula militat eadem ratio Tridentini, vt probauimus, sicut ligatus castitatis voto peccat qualibet vice petendo, non tamẽ peccaret qualibet vice comedendo, sed sola prima. si ieiunium vouisset. Nec alia doctrina num. præc. fine, allata in fauorẽ eius sententiæ, quamuis vera esset, est similis, vt probabo disp. seq. n 11.

6 Rogabis tamen, quid dicendum sit, quando coniuges nolunt matrimonio inito, facere denuntiationes, nec illud consummare? *Nau. sum. Lat. c. 16. n. 38. fine,* & *Lud. Lop. 1. p. instruct. cap. 87. §. Sed quid, ne aliquid,* dicunt contrahentes clandestinè, & nolentes vti matrimonio, nec publicare, peccare lethaliter, si alter coniux publicari petat, vel sic incontinentiæ periculum addit *Nauar.* & nulla est iusta causa differendi publicationem, alias non peccare mortaliter differendo per breue tempus, nisi ex ea occultatione sequerentur damna, & probabiliter timeantur quæ ex matrimonio clandestino solita sunt sequi. Quod idem docet *Manuel 1. to. sum. 2 edit. cap 222. n 2. concl. 2 de matrim. contracto non præmissis denuntiat.* Et placet hæc sententia.

7 Ad argum. proposita n. 2. in fauorem prioris sententiæ respondetur. Ad 1. negatur antecedens, nec est simile de aliis contractibus ciuilibus. Primò, quia in illis non est talis prohibitio vsus rei per contractum acquisitæ, sicut est in matrimonio. 2. quia in illis non est periculum in tali vsu, sicut in matrimonij vsu est fornicationis periculum ante denuntiationes. Ad 2. dic. esto cessaret ratio, cessare in casu speciali, quod sufficiens non est, vt lex deobliget: at verò non cessat quia facilius, & melius detegentur impedimenta timore præcepti, & magis publicato matrimonio. Aliàs similis ratio concluderet, ea diligentia præmissa, non esse mortale celebrare matrimonium omissis denunciationibus, absque legitima dispensatione: cum idem sit finis, nimirum, vt facilius detegantur impedimenta. Ad 3. dico antiquitus non fuisse præceptum præmittẽdi denuntiationes consummationi, quando contractui præmissæ non sunt, sed non publicare matrimonium fuisse mortale, quia commodè educari non posset proles, matrimonio parentum non constanti Ecclesiæ, & generaretur scandalum ex simultanea habitatione, quæ omnia cessabant, cum breui publicandum erat: nec autem est tale præceptum, nec cessat inconueniens, fornicationisque periculum.

DISPVTATIO XII.

An sit peccatum lethale consummare matrimon. ante Ecclesiæ benedictiones, vulgò velationes.

SVMMARIVM.

Referuntur quatuor sententiæ, n. 1. 2. 3. & 4.
An saltem sit veniale, referuntur duæ sententiæ, n 5. & 6.
Non est aliqua culpa, & aliquando est consilium consummare, n. 7.
Quid, si fiat ex contemptu: & quando sit talis contemptus, n. 8.
Quid, si sit scandalum, n. 9. Vel excommunicatio in illa diœcesi. n. 10.
Esto sit veniale consummare ante benedictiones, an solum sit tale, prima vice, n. 11.
An petere, sit veniale ante benedictiones vel etiam reddere, n. 12.
An benedictionibus non præmissis, teneatur alter coniux reddere, n 13
Soluuntur argumenta n 14. Et enodantur c. Aliter. 30 q. 5. & c. Nulli. 30 q. 5. & c. Consanguineorum 35. q. 4. & cap. Consultationi de sponsalibus.

1 IN præsenti disp. discutiendum est, an sit peccatum lethale consummare matrimoniũ, ante Ecclesiæ benedictiones: deinde an saltem sit veniale. Circa 1. quatuor sunt sententiæ. 1. ait, esse peccatum lethale. Prob. ex Enaristo Papa, & habetur *c. Aliter 30. q. 5.* ibi, *aliter non sit legitimũ coniugium, nisi sponsa tempore sacerdotaliter, vt mos est, cũ precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur.* 2. ex Siricio Papa, *epist. ad Pomerium. cap. 4.* vbi ait, *illa benedictio quam nuptura fœmina sacerdos imponit, sacrilegiũ est, si violetur.* 3. ex *D. Ambrosio lib. 8. epist. epist. 1. ad Vigellium* vbi *inquit, cum ipsum velamine sacerdotali, & benedictione significari oporteat, quomodo potest coniugiũ dici, vbi non est fidei concordia?* 4 ex Cõcilio Lugdunẽsi. & habetur *ca. Nulli 30. q. 5.* ibi, *nulli ex propinquitate sui sanguinis vxores ducãt, nec sine benedictione sacerdotis.* Sed prius obligat ad mortale: ergo posterius 5. ex Calixto Papa & habetur *c. Consanguineorum 35. q. 4.* ibi *quisquis non legitimè coniunctus, vel absque dotali titulo, ac benedictione sacerdotis constat copulatus, sacerdos, vel legitimè cõiunctos criminari, vel in eos testificare minimè potest: quoniam omnis incestus macula pollutus, infamis est.* ex *Conc. Carthag. 4.* ibi, *sponsus, & sponsa cum benedicendi sunt, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneant:* Vbi supponit sponsos benedicendos esse virgines: ergo erit mortale, prius cõsummasse matrimonium. Probatur vltimo ex *c. Consult. de sponsal.* Vbi dicitur fœminas quæ benedictione accepta, ante carnis copulam allegant metu initum matrimonium, audiendas esse: ergo supponit Pontifex tanquã rem præceptam benedictionem præmittendã esse carnis copulæ. Pro hac sentẽtia citatur *Vualdensis t. de sacr. c. 133. sed vbi, n. 3.* tantum dicit esse grande sacrilegium transgredi benedictiones nuptiarum: vbi de omnimoda omissione apertè loquitur: sed expressè hanc sententiam tenet *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 16. fine, Collectar. & sum. conf.* Prout eos refert *Perez n. 4. citandus:* & quando consuetudo habet, vt præmittantur benedictiones consummationi, tenet idem *Rosella Matrim. 6. n. 1. & verb. Debitum, n. 1.*

2 II. Sententia, dicit tantùm prima vice esse mortale, consummare matr. ante benedictiones Ecclesiæ, deinceps verò non esse peccatum: quia præceptum solum est de cõsummatione. Sic *Palud. 4. d. 28. q. 1. a. 2. n. 10. & Guill.* quem ibi refert *Rosella, verb. Impedimentũ imped. 1. n. 12. D. Anton. 3. p. t. c. 20. §. 8.* Idem quando est consuetudo vt præmittantur benedictiones, docet *Tabiena Matrim. 3. q. 3. n. 4. Margarita confessorum, interrogatorio circa 6. præceptum, §. Altius matrimonialis, vers. 9. fol. 88. Corona confessorum, vlt. p. materia de matrim. c. 8. n. 10.*

3 III. Sententia, docet tantum esse prohibitum petere, ante benedictiones Ecclesiæ, non autem reddere: quia illud voluntarium est, hoc autem necessarium. Sed *Ricard. 4. d. 28. a. 2. q. 3. ad 3. fine, D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §.* qui addit esse peccatum lethale petere.

4 Vltima sententia, negat esse lethale consummare; siue petendo, siue reddendo, ante benedictiones Ecclesiæ si desit contẽptus. Probatur 1. ex Concilio Florentino in bulla Martini V. vbi dicitur, vt interrogẽtur hæretici, an credant

credant contemnentes solemnitates matrimonij peccare lethaliter, vt ad Ecclesiæ gremium recipiantur: ergo sentit concilium secluso contemptu non esse mortale. 2. *ex Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* ibi, *eadem sancta Synodus hortatur vt coniuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent.* Si autem iudicaret esse mortale, non hortaretur, sed præciperet. 3. quia ex se talis copula non est lethalis, cum sit inter veros coniuges, nec ex Ecclesiæ prohibitione: quia non est textus prohibens: imo Nicolaus Papa, & habetur *c. Vostrates 30. q. 5.* enumeratis concurrentibus ad nuptias, & inter ea solemni benedictione, subdit *hæc omnia non seruare, non est peccatum:* nec etiam fit iniuria benedictionibus, nec conténuntur, cum postea suscipiendæ sint: nec admiscetur aliquod mendacium in illis, cum in verbis quibus celebrantur nulla virginitatis sponsæ mentio fiat: ergo nulla ratione est mortale consummare ante benedictiones. Huic sententiæ fauet *D. Th. 4. d. 28. q. vnic. art. 2. ad 3.* vbi sponsam admittentē sponsum consummare volentem, immunē culpæ esse ait: & eam tenent expressè *Caiet. t. 1. opusc. tr. 13. q. 1. de vsu matrimony, & in sum. verb. Matrimonium, c. 2. 8. Vsus matrimonialis multipliciter vitiari potest § In publico autem loco, vers. Non tamen est: Victoria sum. de matr. n. 267. Sotus 4. dist. 28. q. 1 art. 2. corp. ad finem. Petr. de Soto lect. 14. de matr. §. Primum ius ipsum: Led. f. 1. p. 4. q. 47. a. 5 §. Præterea est dubium, f. 452. col. 1. Veracruz 1. p spec. a. 14. concl. 6. & append. dub. 11. concl. 7. Palacios 4. d. 27. disp. vlt. fin. Angles flor. 1. p. q. 6. de matr. ad fin. dub 3. fol. 560. Henriq l. 11. de matr. c. 5 n. 7. fin. & c. 7. n. 3. & c. 16. n. 3. Lud Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 39. §. Deinde disceptari solet. f. 1061. col. 2. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 1. Capua l. 2. decisionū, c. 81. n. 1. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 19. §. Quinto peccat: Vivald. Candelabro, 1 p. de matr. n. 245. Manuel 1. tom. sum. 2. edit c. 241. fin.* Et ex iurisperitis, *Ang. verb. Debitum, n. 1.* vbi *Syl. q. 9. Armill. n. 12. Nau. sum. c. 22. Hisp. n. 71. Latinè n. 83. §. de benedict. nuptiarum, & vtraque sum. c. 12. n. 38. Conar. 4 decr. 2. p. c. 7. §. 2. n. 2. Ant. Cuc. l. 5. instit. maior. t 11. n 120. Perez l. 5. ordin. tit. 1 l. 1. fo. 1. §. Quæri potest, Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. glos. 1. n. 98 Spino speculo testam. gloss. 15. n. 18.*

5 Rursus inter DD. huius quartæ sent. est difficultas, an saltem sit veniale, consummare matrim. ante benedictiones Ecclesiæ: quidam enim dicunt esse veniale: quia legitimus vsus matrimonij, qui est consummare post benedictiones Ecclesiæ, amittitur. Sic *Caiet. t. 1. opusc. tr. 13. de vsu matr. q. 1. Victor. sum. materia de matr. n. 277. Sot. 4. d. 28. q. 1. a. 2. ad finem corporis Petr. de Soto lect. 14. de matr. §. Primum ius ipsum, Veracruz 1. p spec. art. 14. post 6. conc. §. Sed tamen à venialis, Henriq. lib. 11. de matr. c. 5. n. 7. fin. & c. 16. n. 3. Angles, Petr. de Ledes. Lud. Lop. Manuel.* Et ex iurisperitis *Conar. Ant. Cucus, Matienzo, Perez alleg. num. præced.* Idem videtur sentire *Ledes. 1, n. 2. p. 4. qu. 47. a. 5. §. Præterea est, dubium,* Vbi dicit non esse veniale quando ex iusta causa fit, quare contrarium videtur sentire, quando non intercedit iusta causa.

6 Alij verò censent nullam esse culpam, sed solum consilium non consummare ante benedictiones: quia nullo iure præcipitur ne matrim. consummetur ante benedictiones. Præterea, quia *Trid. sess. 24. de matr. c. 1* illis verbis; *hortatur sancta Synodus*, clarè denotat esse consilium. Sic *Nau. sum. Hisp. c. 28. addit. ad n. 71. fin. c. 22. Latina c. 22. n. 83. §. de benedictione nupt. Veracr. append. ad speculum dub. 11. conc. 7: Palacios 4. d. 27. disp. vlt. fin. Capua lib. 1. decis. 8. 1. n. 1. Philiarc. de off. sacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 19. §. Quinto peccat, Spino specul. test. gloss. 15. n. 18.* Aliqui Thomistæ, vt refert *P. de Ledes. n. 4. alleg.* dicens esse probabile.

7 I. Conclusio sit, certum reputo non esse peccatum lethale, cōsummare ante Ecclesiæ benedictiones: vt sustinēt DD. vltimæ sent. relati n. 4. Et probabilius reputo cū DD. n. præced. citatis, non esse veniale. Immo aliquando credo esse sanum consilium, consummare ante benedictiones: vt quando eæ ex aliqua causa iusta differuntur, estque periculum incontinentiæ: vt bene docent *Ang. Sylues. Sotus. Ledes. Petr. de Ledes. Lud Lop Vivald. cit. n. 4. Margarita confess. interrog. circa 6. præceptum, §. Alius matrimonialis, vers. 9 f. 98. Henriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 3.*

Hæc conclusio solet tripliciter temperari. I. nisi adsit 8
contemptus, si enim ex contemptu consummetur matrimonium ante Ecclesiæ benedictiones, erit culpa lethalis. Sic docent ferè omnes DD. 4. sent. relati n. 4. tunc tamen is contemptus erit, quando consummās ita parui faceret Ecclesiæ benedictiones, ac si res vanæ, & ab Ecclesia institutæ non essent. Sic *Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 2. in fine corporis, vers. Postrema denique, Capua l. 1. dec. c. 81. n. 1.* Vnde cautè *Nau. sum. Lat. c. 21. n. 38. §. de bened. nupt.* dixit tunc esse contemptum lethalem, quando omissio cuiuscumque consilij ex eodem contemptu lethalis esset. Vnde infero non esse huiusmodi contemptum, licet aliquis scienter ante benedictiones consummet, non curans de hoc, quia credit vel nullam esse culpā, vel ad summum, venialem.

2. Tempe atur, nisi scandalum sequatur. eo enim se- 9
quuto erit lethale consummare ante benedictiones. Sic *Ang. verb. Debitum, n. 1. & ibi Sy. q. 9.* Sed optime dicit *Conar. 4. decr. 1. p. c. 7. §. 2. n. 2.* Non confestim ob scandalū, esse mortale: cum id minimè possit esse graue, & ruina cui ansam præbet, sit ad summum venialis. Quare tarò crederem id scandalum efficere culpam lethalem.

3. Temperatur nisi excōmunicatio lata sit in ea diœ- 10
cesi, aduersus consummantes non præmissis benedictionibus. Sic enim esset culpa lethalis pro qua sola infligi excommunicatio potest. Sic *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 1. Manuel t. 1. sum. 2. edict. c. 242. fin.* & eam latam esse in Synodo Salmantina testatur *Henri. l. 11. de matr. c. 1. n. 7. fin.* Ego tamē nescio qualiter iustificari possit, hæc excommunicatio: cum ferri non possit nisi vbi adest materia imponēdi præceptum obligans ad mortale, nec video tam expediens esse hoc consilium, vt sit materia sufficiens talis præcepti: maximè cum *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* loquens de hac re solum hortando loquatur: & si diu solerent benedictiones differri, non esset iustum ita arctare tempus, cum possint multæ esse causæ iustæ, vt tam breui benedictiones adhiberi nequeant, vt si matrimonium celebretur in Aduentu, aut Quadragesima, vel ex aliis causis: sed illi malo sufficientissimè consuleretur, episcopo præcipiēte, vt intra tempus commodum, vt semestre benedictiones recipiantur, sub excommunicatione: quod vtique præceptum iustissimum esset. Et fauent *Sotus 4 d 28. q. vn. a. 2. vers. Quo igitur & Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 5. §. An autem f. 452. col. 1. initio*, qui minus bene sentiunt de excommunicatione inflicta contra clam contrahentes: quod de se est culpa lethalis, nedum in hoc casu, vbi ea copulæ præuentio ex se omni vacat culpa: vt dixi n. 7. Et ideo exstimo talem excommunicationem minimè ligare: nec efficere, esse culpam lethalem, consummare ante eas benedictiones.

II. Conclusio, quamuis esset peccatum consummare 11
matrim. ante Ecclesiæ benedictiones, id tamen solùm esset verum de priori copula, non tamen de reliquis: vt docent auctores secundæ sententiæ allegati num. 2. Et ratio est, quia ea prohibitio non est, nisi vt debitus ordo consummandi seruetur, & reuerentia benedictionibus debita, præmittendo eas priori copulæ, quia matrimonium legitimè consummatur, qua habita seruari amplius non potest: secus autem est, (vt dicebamus disp. præcedenti, n. 5.) quando consummatur matrimonium ante denunciationes: quia ea prohibitio est, propter impedimenti timorem, quod per denunciationes detegi potest, quæ ratio militat etiam in sequentibus copulis.

III. Conclusio, si esset culpa consummare ante benedi- 12
ctiones, tam petens, quàm reddens peccarēt hæc est contra authores tertiæ sententiæ relatos n. 3. & *Alu. en, c. 19. Genes. q. 3 vers Si autem Henr. l. 11. de matr. c. 16 n. 3 & c. 7. n. 4. in comm. lit. S.* asserentes solum petentem peccare. Sed nostram conclusionem tenēt *Caiet. Veracruz, Petr. de*

Ledesm. Matienzo, vbi eos retuli, n. 5. Et ratio est, quia nō est, sicut dum alter coniux voto castitatis tenetur, qui peccat petendo, non tamen reddendo: id enim provenit ex eo quod alter impeditus minime est ad petendum, vtendúmque re sua: at in nostro casu, si consummatio culpa esset, præceptum præmittendi benedictione, & seruandi debitum ordinem, æquè ligat vtrumque coniugem & proinde impedimentum est commune: nec alter reddere tenetur nisi debito ordine, & tēpore petatur.

13 Hinc infertur tenendum esse culpam, consummare ante benedictiones: neutrū coniugem teneri tunc alteri reddere, quia non petit debito tempore. Sic docent *Paludan. 4. d. 28. q. 1. a. 2. n. 1 c. Rosel. verb. Debitum, n. 18.* vbi *Sylvest. q. 1. vers. Quarta causa, Arm. n. 5. fin. Abulen. c. 29. Gen q. 3. vers Si autem, Victoria Sum. de matr. n. 177. Barth. à Led. dub. 71. de matr. concl. 3. fine, Henriq. l. 11. de matr. c. 7. n. 3. in commento, lit. S.* Quare cum sit opinio probabilis, esse veniale, poterit coniux huic sententiæ adhærens, negare debitum ante Ecclesiæ benedictiones, etiā transacto bimestri ad deliberandum de religionis ingressu: vt bene docet *Victoria ibid.* & manifestè colligitur ex reliquis DD. aliegatis, nam ratione benedictionum, eo quòd non præcesserint, docent non teneri reddere: ante bimestre autem etiam benedictionibus adhibitis, neuter coniux tenetur reddere: (vt dixi lib. 2. disp. 24 n. 25.) tenendo autem, (vt tenuimus hic n. 7.) esse solum consilium præmittere benedictiones consummationi matrimonij: dicendum est, transacto bimestri à contracto matrimonio, teneri vtrumque coniugem reddere, quamuis benedictiones nondum adhibitæ sint: indecentia enim opposita tantum est sub consilio, cui præualet ius iustitiæ, quod habent coniuges in corpus.

14 Ad argum. proposita n. 1 respondetur. Ad 1. dic. illud decretum intelligere non esse legitimum coniugium, id est, non habere decorem, & debitam coniugij honestatem: vt bene explicant *Magister 4. d. 18. cap. 2. & ibi Ricard. a. 2. q. 3. ad 1.* Vel dic agere de præsumptionibus, ex quibus præsumitur clandestinum matr. & potius concubinatus: vt constat ex illis verbis, *Ita peracta legitima esse connubia, aliter vero præsumpta, non coniugia sed adulteria:* & ita explicat *gloss. 1. Nostrates, verb. Non intervenerit 30. q. 5. fin.* Ad 2. dic, non loqui in nostro casu, sed dum prorsus omittuntur benedictiones: vel loqui de secundo matr. quādo vidua prius benedicta, ducta est, & ita dicit esse sacrilegium violare benedictionem iterum benedicendo viduā illam. Ad 3. dic intelligere de coniugio omni sua perfectione accidētali, ac honesta, perfecto. Ad 4. negatur consequentia nam similiter probat matrim. esse irritum absque benedictionibus, sicut est irritum inter consanguineos: in hoc tamen est simile, quod erit mortale si omnino benedictiones prætermittantur. Ad 5 dic, intelligi textum de requisitis, vt præsumatur matrimonium: & constat, quia etiam dicit *absque dote*, vbi *gl. verb. Dotali* explicat, id est non præsumitur matrimonium. Ad 6. dic, id esse de consilio & honestate: nam etiam corruptæ benedicuntur. Ad vltimum dic Pontificem tantum narrare factum, & dicere non solum inito matrimonio, sed etiam adhibitis benedictionibus Ecclesiæ, posse allegati metum, modo matrimonium consummatum non sit. Ad argum. propositum n. 5. ad probandū esse veniale, dic eum ordinem tantum esse sub consilio.

DISPVTATIO XIII.

An ex vi harum denunciationum, teneatur qui impedimentum nouit, quamuis occultum, illud denunciare?

SVMMARIVM.

Refertur opinio negans n. 1. Et contraria vtrius, 2.

Quando sit præmittenda correctio fraterna, & quando dicatur non esse spem emendæ, n. 3. Et vbi, quando incipiat terminus denunciationis esse edicta facienda.

Quid, si ex manifestatione impedimenti sequatur scandalum, 4.

Quid, si impedimenti scientia accepta sub secreto naturali, 5.

Quid, si accepit sub secreto confessionis, & dicta confessione genu flexo, vel animo solum id peccatum fatendi. & an hoc secretum obliget magis quam naturale, 6.

Quid, quando aliquis nouit impedimentum ex solo auditu 7.

Quid, si consensu impedimenti nouit contrahentes impetrasse dispensationem, pro solo conscientia foro, n. 8 Et soluuntur argumenta, 9.

Aliqui quos refert & sequitur *Supplementum Gabr.* 1
4. d. 28. q. 2. a. 3. dub. penult. aiunt non teneri denunciare impedimentum, qui illud testibus probare nequit, quod idem sequitur *Maior 4. d. 21. q. 2. arg. 3* quando impedimentum oritur ex peccato occulto: ducuntur, quia nemo denunciare tenetur quod probare non potest: vt docent *Rosell. verb. Confessionis celatio, n. 13. fin. Aug. Confessio 8. n. 22 Henriq.* multis aliis citatis, *lib. 13. de excommun. c. 18. n. 3 Nauar. l. 3. de restit. c. 1. in 2. edit. n 358.*

I. Conclusio, quilibet tenetur sub culpa lethali, impe- 2
dimentum quod nouit inter volentes contrahere, manifestare licet occultum sit, & probare non possit. Quia tenetur quilibet saltem superiore præcipienti, detegere peccatum inferens tertio damnum, teste *D. Th 2. 2. q. 70. a. 1. ad 2.* quem omnes sequuntur: ex hoc autem quod impedimētum non detegatur, sequitur graue damnum: si enim sit impedimentum dirimens, manebunt coniuges in perpetuo concubinatu, filijque erunt illegitimi: si autem sit solum impediens, est grauissima iniuria sacramenti matrimonij, quod cum peccato lethali, cōtra Dei & Ecclesiæ statuta initur. 2. quia in aliis rebus ideo non tenetur quispiam denūciare, quod probare nequit, quia suum testimonium non sufficit, vt illi malo consulatur, sed in præsenti casu hoc non habet locum, cùm ad impediendum contractum matrimonij celebrandi, sufficiat vnus testis, etiamsi sit denunciator: vt latè dixi l. 1. tota disp. 71. ergo tenetur denunciare. 3. quia hæc denūciatio non tendit ad punitionem criminis admissi, sed ad vitādum ne admittatur: ergo quamuis denuncians probare nequeat, nec suum testimonium sufficeret ad impediendum, tenetur denunciare: quia aperiet prælato viam, vt diligenter inquirat de impedimento, & curet ipsos contrahentes, tum monitionibus, tum etiam terroribus retrahere, ne tacito impedimento matr. ineant. Sic tenent *Palud. 4. d 27. q. 1. a. 3. casu 9. n. 27. Driedo l. 2. de libertate Christ. c. 7 fere initio, § Aliud est scire, Nau. c. Sacerdos, de pœnit d. 6. n. 17. vers. Ad quartum, & sum. c. 22. n. 83. initio, Couar. 4 decr. 2. p. c. 6. § 10 n. 11. Gutier. l. 1. qu can. c. 11. n. 27. & 28. Henriq. l. 11. de matr. c. 14. n. 5. fine, Barth. à Led. dub. 21 de matr. §. Sed dubium sit offert, Petr. de Ledesm. de matr. q. 43. a. 3. in 3. causa ob quā dissoluuntur sponsalia, Manuel l. 1. sum. in 2. ed c. 217. n. 7. Vega l. 3 sum. casu 136. fine.*

Id tamen maximè obseruandum est, si impedimentum 3
ortum habeat ex peccato occulto, non statim denunciādum esse, sed admonito fraternè laborāti eo impedimēto, vt desistat à matrim. quod si monitis non acquiescat, denunciandus erit. Quia lex charitatis postulat fraternā correctionem præmitti, vt quam minimo damno famæ proximi fieri possit, peccatum eius vitetur: iuxta illud Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solū.* Sic docent *Driedo. Nau. Cou. Gutier. Henr. Petr. de Led. Manuel, Vegan. præ. allegati.* Et docent in alio simili, nempe quando duo contrahunt matrimoniū inualidum, vel sunt irregulares: *Sylu. verb. Correctio, q. 10. D. Ant. 2. p. tit. 9. c. 6. fin.* Hoc tamen intellige, quando est probabilis spes, fore vt correctio prosit: aliàs frustranea esset. Sic *D. Ant. Sylu. Petr. de Ledesm. ibi.* Vt tamen monitio secreta non prosit, non satis est semel fieri, & non prodesse, sed oportet iterum, atque iterum eam adhiberi, quandiu prudentis arbitrio speratur correctio per illā: vt tradunt *D. Th. 2. 2. q. 33 a 8. ad 1. Abul. c. 18. Matth. q. 106. ad 1. D. Ant. 2. p. t. 9. c. 6. § 4. Sylu. verb. Correctio, q. 5.* vbi *Tabien n. 7. Sot. de secreto, memb. 2. q 4. post 5. concl. paulo ante solutionem ad 1. Nauar. lib. 2. de restit. c. 4. 2. p. dub. vlt. in 2. edit. n. 136.* Quod si obiicias, expectatis his monitio

monitionibus occultis sæpe enenire posse, vt tranleat terminus in edictis propositus ad denunciandum. Dic terminum illum non incipere, quousque adhibita correctione fraterna debita, inueniatur eam minimè prodesse: vt bene docet *Nau. super exiram. de datis pro gratia, n.* 45. quod tamen intelligendum est, nisi periculum sit in mora; quia verbi gratia prius inhibitur matrimonium, vel fur, qui denunciandus est, fugiet, vel consumet rem ablatam, & non erit faciendo.

4 Intelligenda tamen est conclusio, nisi impedimenti conscius timeat probabiliter magnum scandalum ex denuntiatione: tum enim licèt probare possit, & mandatum denuntiandi, sub excommunicatione lata sit, non tenetur denuntiare. Sic *Adrianus 4. de confessione, q. 5. dub. 7. §. De secundo, vers. Tertio dico, Nau. sum. c. 22. n. 83. Gutier. lib. 1. q. canon. c. 11. n. 29. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 217. n. 8.*

5 2. Intellige conclusionem, nisi impedimenti conscius acceperit illud sub secreto: tunc enim denuntiare non tenetur. Quia ius naturæ obligat seruare secretò commissa. Ita docent aliqui, teste *Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 5 in 3. pœna, n.* 31. Et videntur idem tenere *ipsemet Palud. 4. d. 17. q. 1. a. 3. casu 9. n. 27. Gutier. lib. 1. quæst. can. c. 11. n. 27.* Vbi dicunt conscium impedimenti teneri denunciare, licet delictum sit ei petendo consilium, non tamen adiecto, committi sub secreto: vnde à contrario sensu videntur sentire non teneri, quando committeretur sub secreto. Verùm dicendum est non teneri denuntiare, quantumuis sub secreto committatur, extra confessionis sigillum. Vt optimè docet *idemmet Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 5. in 3. pœna, num.* 31. *initio:* Tum quia hic non agitur de punitione, vel alicuius damno, sed de peccato vitando, & eripiendo denuntiatum à morte spirituali sibi imminenti: & cum vita animæ omnibus rebus præferenda sit, vincit hæc lex tanquam fortior, legem de seruando naturali secreto, famaque proximi. Tum etiam, quia secreto commissa manifestanda sunt, vbi vergunt in damnum publicum, aut tertiæ personæ, imminens in futurum, teste *D. Th. 2. 2. q. 70. a. 2. ad 2.* quem omnes sequuntur: hoc autem secretum est huiusmodi, nam si sit impedimentum dirimens, tendit in præiudicium alterius coniugis bona fide contrahentis: quod si mala vterque contrahat, in præiudicium matrimonij quod irritum est, & prolis, quæ est illegitima: & in vtriusque æternam damnationem, permanebunt enim in concubinatu: si verò sit impediens, tendit in irreuerentiam sacramenti, & damnationem contrahentis cum eo impedimento, & sæpe in damnum tertij, cui frangitur fides: vt si impedimentum sit priorum sponsalium. Præterea quia *Corduba lib. 1. quæstionary, q. 43. dubio 2. §. Secundo, si autem illa reuelatio,* ait teneri accipientem fide secreti data manifestare, quando petitur tantum ad peccati remedium.

6 Hinc infertur idem dicendum esse, quamuis impedimenti conscius illud acceperit sub confessionis secreto, vt si ipsi dicatur. Hoc tibi detego in confessione cum tamen verè non sit confessio. Quia solùm excepit *Palud. n. præced. allegatus*, quando denunciaturus nouit sub confessionis sigillo, cum autem hæc non sit confessio, eius sigillum non obligat, sed est secretum naturale: vt bene docent *Innoc. c. Omnis vtriusque sexus de pœnit. & remiss. n. 7. & ibi Abb. n. 25. Card. cõs. 35. incipienti. Ad dubia singulariter, col. 2. circa med. Rebuff. repet. super d. c. Omnis super verb. Suscipiens reuerẽter, vers. Amplia in eo, f. 572. Syluest. Confes. 3. q. 5. vers. Quæro, Tab. verb. Cõfessionis celatio, q. 3. n. 4. Arm. verb. Confessor, n. 6. Nau. sum. c. 18. Lat. & Hispana, n. 35. & sum. Lat. c. 8. n. 18. & c. Sacerdos, n. 39. de pœn. d. 5. Ant. Gabr. 3. t. 3. comm. l. 7. tit. de crimin. concl. 37. n. 6. Salzed. pract. cap. 109. §. Est autem perpetua.* Et ex Theologis, *Adr. 4. q. 5. de confessione, post dub. 9. q. de sigillo confessionis, 9. Tertia pars dictæ conclus. vers. Circa hæc tamen. D. Anton. 3. p. t. 17. c. 22. §. 2 fi. Caiet. 2. 2. q. 70. a. 1. circa solutionem ad 2. vers. In responsione, Viguer. l. instit. c. 16. §. 4. vers. 20. ad fin. Victoria summa, de confes. n. 190. Sotus de sigillo, memb. 2. q. 7. concl. 4. & 4. d. 18. q. 4. a. 5. concl. 5. & lib. 5. de iust. q. 7. a. 1. ad 1. Medina l. 2. sum. c. 4 f. 166. col. 1. Palacios 4 d. 21. disp. 2. fol. 457. vers. Scisciaris etiam, Angles flores, 1. p. q. 3. de confessione, art. vlt. difficult. 14. dub 4 f. 30. Henriq l. 6. de pœnit. c. 21. n. 3. Aragon. 2. 2. q. 70. a. 1. circa solutionem ad 2. Barth. à Ledes. dub. 32. de pœn. §. Annotare hic tamen opus est: Vinald. Candelabro 1. p. de sigillo confessionis. n. 37. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 37. § pen. Manuel 2. t. sum. c. 53. n. 4.* Quamuis contradicere videantur *D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 1. quæstiunc. 2. ad 2. Palud. 4. d. 21. q. 3. a. 1. concl. 3. n.* 11. Vbi aiunt hunc non teneri celare vinculo sigilli sacramentalis, teneri tamen vi promissionis, sicut si esset confessio sacramentalis. Sed melius *Caiet. D. Antonin. Tabien. Arm. Viguer. Aragon proximè citati*, dicunt non obligare hoc secretum, plusquam iuramentum secreti seruandi, nec quando cedit in alicuius damnum. Immo *Nau. Sum. c. 18 n. 55. & Medin. prox. allegatus*, dicunt non obligare maiori vinculo, quam alia secreta naturalia. Sed melius pro nostra sententia facit *Adrianus hic allegatus*, Vbi ait accipientem sub hoc secreto, teneri denuntiare illi, cui potest prodesse, & non obesse, quando ad correctionem viderit esse necessarium: & *Nau. c. Sacerdos, n. 39. de pœnit. d. 6.* Vbi ait tenere hunc reuelare, si superior præcipiat. Quæ omnia intelligenda sunt, licet genu flexo, factóque crucis signo, & confessione dicta hoc secretum committatur: adhuc enim confessionis sigillum non est, quando non detegitur animo verè fatendi, sed tantum gratia dandi, aut petendi consilium. Ita *Caiet. Sotus, Nauar. in summ. Medina, Palacios, Henriquez, Bart. à Ledes. Salzedo, Lud. Lop. Aragon, Manuel proximè citati.* Et tandem *Sotus triplici loco relatus*, ait non esse confessionis sigillum, quando committens sub illo secreto non intendit omnia peccata fateri, sed vnum: intelligitur tamen (vt bene docet *Henriq. l. 6. de pœnit. c. 21. n. 3. in commento, lit. R.*) quando non dicit accusans se tanquam iudici.

7 11. Conclusio, conscius impedimenti ex solo auditu, si audiuerit à persona fide digna, tenetur ea non denunciante, manifestare. Quia notitia ex auditu habita à fide digna est vera notitia, fidem faciens: potéstque prælatus personam fide dignam à qua denunciator audiuit, citare, eiúsque testimonium accipere. Sic *Nau. c. Inter verba, in 2. edit. corollario 66. n. 290. & duplici seq. & sum. c. 25. n. 46. Manuel 1. 3. Sum. 2. edit. c. 217. n. 9. & de ordine iudicario cap. 4. concl. 10. n. 12.* Secus autem est si persona à qua audiuit, non est fide digna, leuisque reputaretur eius dicto denuncians: vt bene docent *Nauar. d. corollario 66. a. 291. & d. c. 25. n. 46. Cordub. l. 1 quæstionary, q. 43. dub. 2. §. Sexto quando, f. 48. col. 2. & sum. q. 64. ad fi. §. Et sexto casu, Nauar. lib. 2. de restit. in 2. edit. c. 4. par. 2. dub 10. n. 108. Gutier. l. 1. q canon. c. 11. n. 71. Manuel de ordine iudicario, c. 4. concl. 10. num. 12.* Similiter non tenetur denuntiare qui audiuit, nec meminit à quo audierit, vel audiuit à persona nihil certum scienti. Sic *Nauar. illo corollario 66. n 291.* Et addit ibi *n. 292. & Cordub. vtroque loco citato*, esse consilium huic audienti à non fide dignis personis, vt faciat illa testificari: quod reprobat *Nauar. eod. n. 108.* Eo quod si personæ non sint fide dignæ, manifesto periculo iniustæ infamiæ reus exponitur. Verum putarem ego id consilium esse bonum, quando impedimentum non est infamatorium. Quia tunc nullum est periculum in ea manifestatione forteque proderit, vt impedimentum detegatur.

8 Vltima concl. si conscius impedimenti occulti, nouit contrahentes impetrasse dispensationem occultam pro conscientiæ foro, non tenetur denuntiare. Quia eo tendunt hæ denunciationes, vt peccatum matrimonijque nullitas vitentur, sed illi valide, & absque peccato possunt contrahere, & in foro conscientiæ perinde est ac si impediti minimè essent, quamuis ea dispensatio in foro externo allegato non prodesset: ergo non tenetur denunciare. Dixi, impedimenti occulti, quia si publicum esset, teneretur, iuxta quæ dicam disp. seq. n. 4.

9 Ad argum. propositum num. 1. constat ex dictis n. 2.

DISPVTATIO XIV.

An si Ordinarius petat à volentibus contrahere, an aliquo impedimento ligati sint, teneantur illi manifestare, quamuis occultum sit.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ad probandum non teneri, num. 1.
Tenentur manifestare, vel desistere à matrimonio: & idem de petenti ad ordines promoueri. 2.
An iudex absque probationibus possit interrogare, non ad puniendum, sed vt alter implear id ad quod tenetur, eod. n. 2.
Defenditur practica interrogandi obtinentes consanguinitatis dispensationem, an se cognouerint: & an illi teneantur respondere, 3.
Quid, si laborans impedimento occulto, obtinuit dispensationem in foro conscientiæ, an teneatur illud propalare Ordinario interroganti, 4.
Soluuntur argumenta, & enodantur cap. Qualiter, & quando, de accusat. & cap. Qui aliquando, de pœn. dist. 1. n. 5.

1 VIdetur hos contrahentes non teneri fateri impedimentum illud occultum. Quia iudex inquirere nequit infamia non præcedenti, *c. Qualiter & quando, de accusat.* Ergo cum iuridice non roget, minimè tenebuntur fateri. 2. Probatur ex doctrina D. Chrysostomi, & habetur *c. Quis aliquando, de pœnit. d. 1. paulo post princ.* vbi *Non tibi dico, vt te prodas in publicum.* 3. Ex doctrina *Bart. l. 2. n. 3. C. si seruus, aut libert. l. 10.* Vbi docet iudicem infamem interrogatum an habeat aliquod impedimentum, non teneri vitium occultum fateri.

2 His non obstantibus dicendum est teneri fateri, vel desistere à matrimonio, quantumuis impedimentum occultum, & infamatorium sit. Probatur ex doctrina *Abbatis, c. Continebatur, n 8. de despons. impub. & ibi Alexand. de Neuo n. 21. propos. n. 6.* Vbi docent quotiescumque animæ periculum vertitur, posse exigi iuramentum à reo, licet actor nil probauerit Vt si Petrus petat vt Paulus iuret aliquod debitum quo sibi obligatum esse intendat, ergo cum hic versatur periculum animæ, ne impediti contrahant, ordinarius absque præcedenti informatione potest inquirere à contrahentibus de impedimento occulto. 2. Quia tenetur ordinandus interrogatus, pandere vitium occultum, quod reddit ipsum incapacem ordinis: vt si sit irregularis, vel ætatis defectum patiatur, aut ab ordinibus desistere tenetur: Vt constat ex *c. Nisi cum pridem, de renunciatione, vers. Pergrani*, ibi *Licet irregularitatem huiusmodi non potuerit subiicere*: vbi *gloss. verb. Non potuerit*, id est, non debuerit de iure, tempore suæ examinationis. Et *c. Innotuit, de elect. vers. Multa enim*, ibi, *Qui suum malunt confiteri reatum, quam tacita conscientia thronum consendere pastoralem*, vbi *gloss. verb Reatum*, id est, defectum, vel impedimentum: & ex Concilio Carthaginens. 4. & habetur *c. Ex pœnitent., 50. d.* ibi, *Deponatur quia se ordinationis tempore non prodidit.* Et docent *Archid. ibi paulo post principium, super gloss. concedit: Goffred. sum. 1. de temp. ordinand. n. 59. Host. c. penult. ad fin. de corpore vitiatis: Innoc. c. Inquisitionis, n. 4. initio, de accus. Abb. c. Innotuit, n. 6. de elect. & c. Scisciatur, num. 14 de rescript.* vbi *Felin. n. 8. vers. Limita sexto. Decius n. 43. Turrecr. d. c. Ex pœnitentibus a. 1. n. 1. D. Ant. 3. p. t. 14. c. 16. §. 13. Angel. Ordo 7. n. 1. Sylvest. Ordo 2. q. 2. Tabien. Ordo 6. n. 1. fine, & Electio 1. q 17. n. 18. Mai. lib. 4. de irregularitate, c. 10. in princ. & n. 4. & l. 5. c. 33. n. 3. initio. Henriq. lib. 10. de sacr. ordinis, c. 18. n. 2.* ergo similiter volentes contrahere matrimonium, tenentur manifestare impedimentum occultum, quod impedit ne possint contrahere. Tandem probatur ex doctrina *Innocentij, c. 1. de post. prælat. n. 5.* quam amplectuntur ibi *Ant. n. 50. & Panor. n. 34.* vbi inquit, *Quando sit inquisitio contra promotum, vt puniatur, tunc non licet absque infamia procedere*: & in hoc casu loquitur *c. Qualiter & quando, de accus. Quando autem contra promouendum ne promoueatur indignus, non requiritur infamia, sed debet superior ex officio inquirere, c. Cum nobis, de electione*, ergo cum in nostro casu Ordinarius non inquirat de impedimentis, vt puniat contrahentes, sed ne indigni contrahant, iustè absque infamia, & alia informatione procedit, & consequenter tenetur ipsi propalare impedimentum, & quantumuis occultum, aut à matrimonio desistere, & ita tenet in propriis terminis *Henriq. lib. 10 de sacramento ordinis, cap. 10. num. 2. in comment. lit. D.*

Hinc infertur, immerito *Salzedo practic. c. 126. §. Vnde merito*, damnare consuetudinem in tribunalibus Ecclesiasticis receptissimam, vt in matrimonialibus dispensationibus interrogentur contrahentes, an se carnaliter cognouerint, cum infamati de hoc minimè sint, nec aliter constet: & addit in posteriori editione, cum *Nauar. l. 4. cons. 1. edit. tit. de sponsal. cons. 2. fine, in 2. vero tit. de consang. cons. 10. fine*, vbi & refert Thomam quemdam correctorem sacræ pœnitentiariæ, contrahentes non teneri respondere. Ducuntur hi, quia non est necessaria ad dispensationis substantiam ea manifestatio. Sed (vt dixi) immerito damnatur hæc consuetudo quia dispensatio subreptitia est tacita copula, iuxta veriorem sententiam: ergo dum interrogat iudex de copula, vt dispensationis valorem norit, licet occulta sit, iuridice rogat: tenenturque contrahentes fateri, vel non vti dispensatione: siquidem interrogatio non eò tendit, vt illi puniantur, sed vt impediantur vti dispensatione subreptitia & inualidè contrahere. Ita docent *Mannel de ordine iudiciario, c. 10. concl. 4. n. 4 fine.* Esset tamen vera doctrina illa, si interrogatio copulæ minimè ad dispensationis valorem conduceret. 3

Dubitabis tamen quid dicendum sit, si interrogatus de impedimento occulto, dispensationem impetrasset pro foro conscientiæ? Dic non teneri fateri impedimentum, quia iudex dum nulla est probatio, solum habet ius interrogandi, quo peccatum vitet, in hoc autem casu non peccant contrahentes: ergo dum impedimentum ita occultum est, vt plenè probari non possit, non tenentur illud fateri: nec probatur plenè vnico teste: is enim solum plenè probat, quando agitur de peccato vitando, vt dixi l. 1. disp. 71. n. 1. & 7. quod hic non contingit. Si tamen esset publica vox de illo impedimento, aut concurrerent alia requisita, vt iudex iuridice roget, iuxta tradita per *D. Th. 2. 2. q. 69 a. 1. & DD. ibi*, idque constaret volenti contrahere, teneretur fateri veritatem. Quia cum illa dispensatio nullo modo prosit pro foro externo, iudex etiam cõscius illius dispensationis, iuridice interrogaret: ergo cum iuridice roget, & non ex falsa præsumptione, tenebitur contrahens fateri, aliàs secluſa ignorantia daretur bellum vtrinque iustum. Pro hac parte in quantum affero eum qui obtinuit dispensationem, non teneri fateri impedimentum, sunt. *Host. c. penult. ad fin. de corp. vitiat. D. Anton. 3. p. t. 14 c. 16. §. 13. Syln. Ordo. 1. q. 2. Tabien. Ordo 6. n. 1. fine*, vbi dum asserunt teneri ordinandum deregere impedimentum occultum, temperant, nisi cum eo dispensatum sit: & quamuis non explicent an ea dispensatio sit pro solo foro conscientiæ, at id videntur sentire: quando enim pro vtroque foro esset dispensatio, res erat plusquam manifesta, & ita inepta videretur ea limitatio. 4

Ad 1. argum. ex propositis n. 1. constat ex dictis n. 2. ille enim textus loquitur, quando iudex inquirit ad puniendum delictum: secus vbi ad vitandum tantum peccatum futurum. Ad 2. dico eodem modo, tantum enim *D. Chrysostomus.* Intendit non teneri peccatorem se prodere iudici intendenti punitionem, vt veniam peccati obtineat: sed soli sacerdoti in foro sacramentali: non tamen intendit negare teneri aperire impedimentum occultum, quando iudex non vindictam, sed vitare peccatum intendit. Ad 3. respondet *Aub. c. Scisciatur, n. 14. de rescr.* doctrinam Bartoli accipiendam esse, quando impedimentum est tale, vt occultum non impediat exercitium, vt in infamia iudicis occulta contingit: secus, quando impedit, vt contingit in irregularitate occulta, & impedimento occulto matrimonij.

DISPV

DISPVTATIO XV.

Quale sit officium Ordinarij, & quale parochi, circa matrimonium: & qualiter se debeant habere, quando norunt extra confessionem impedimentum: & etiam quando norunt in foro conscientiæ dispensationem impetratam esse?

SVMMARIVM.

Quid debeat parochus facere, circa alienigenas volentes inire matrimonium, n.1.

Quid, circa parochianos, nullo opposito impedimento, an indigeat licentia Ordinarij, 2.

Si opponatur impedimentum, an possit matrimonium interdicere, & de impedimento cognoscere, n.3 Et ibi, quid importet verbum, constiterit.

Qua prudentia vtendum sit, dum opponitur impedimentum, ad illud explorandum, vel cum petitur fœminam in loco tuto deponi, 4.

Quid, si contra priora sponsalia velit quispiam aliam ducere, an possit parochus assistere, 5.

Quid si quispiam prius affirmet impedimentum, & postea neget, 6.

Quid si is cui impedimentum sponsalium cum alia opponitur, affirmet se fidè consensisse, & sint dispares contrahentes, 7.

Quid, quando parocho constat de impedimentis extra confessionem, & contrahentes illud negant, vel impedimentum est occultum, & publicè petunt matrimonium, vel fatentur verbi gratia, votum, & negant se illo obligari, quia fidè vouerunt, vel ex alia causa referunt quadam opinio, 8.

Vera opinio non esse adhibendam fidem, & quid in iuramento confl. n 9. Et ibi, dicere nemo præsumitur qua non habet in corde. Et quando aliquis fatetur delictum cum circumstantia excusante, valet confessio quoad delictum, non vero quoad circumstantiam.

Si votum, vel delictum ex sola confessione constet, an credatur dicenti se fidè consensisse, vel fatenti simul circumstantiam, 10.

An possit parochus publicè petenti matrimonium ipse norit esse impedimentum occultum, ministrare: & quid, de ipso ordinario, vel de parocho ab ordinario compulso, 11.

Qua in animo alicuius latent, sola eius confessione probantur, num. 12. innitio, n 8.

Soluuntur argumenta, & explicatur c. Ex tenore. de temper. ordinandi an ob impedimentum occultum debeat aliquis repelli ab ordinibus, n 12 innitio, n 8.

Quid si parochus, vel Ordinarius nouit impedimentum, & pariter dispensationem impetratam esse in foro conscientiæ: ponuntur rationes pro vtraque parte, 13.

Si nullus denunciet impedimentum, potest Ordinarius, vel parochus dissimulare, 14.

Si aliquis denunciet impedimentum, non potest Ordinarius, vel parochus dissimulare, n. 15.

An contractum matrimonium dispensatione pro solo conscientia foro obtenta separandum sit detecto impedimento in foro externo, n. 15. innitio, n. 17.

Quid si coram Ordinario, vel notario fateatur aliquis impedimentum, & simul dispensationem pro foro conscientiæ obtentam, n. 16. Et solumtur argumenta, n. 17.

An possint aliqui arceri à matrimonio contrahendo, eo quod doctrinam Christianam ignorent, refertur opinio affirmans n. 18. Contraria verior, n. 19 Et ibi, an liceat censuris compellere ad addiscendum eam.

Quando nullum opponitur impedimentum, an sit contrahendum matrimonium in facie Ecclesiæ, & quid per faciem Ecclesiæ intelligatur, 20.

Quid teneatur parochus interrogare, & qua verba proferre, 21.

An teneatur habere librum, & quid in eo scribere debeat, vel quando aliunde de licentia parochi assistit matrimonio, vel dum religiosi in nouo orbe, vel alibi fungunturo officio parochi: & an sit necessaria notarij subscriptio, 22.

1 SIt I. Conclusio quando vterque contrahens, vel alter est peregrinus, vel alienigena, tunc nequit parochus eos matrimonio coniungere donec rem ad Ordinarium detulerit, ab eóque licentiam obtinuerit: vt definit *Trid. sess. 24. de matr. c. 7.* & dicemus hoc 3. l. disp. 25. n. 8. Ordinarij autem erit diligenti cura informationem accipere, an hi soluti sint, aut impedimentum aliquod habeant.

2 II. Conclusio, si neuter sit peregrinus, aut alienigena, parochus debet præmittere denunciationes, & nullo opposito impedimento, potest nulla Ordinarij licentia requisita, matrimonio assistere. Probatur à contrario sensu, ex *c. fin. de cland. desponsat. in pr.* Vbi textus instruens parochum, ait, *Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur*: Ergo cum non opponitur impedimentum, non est cur interdicatur, sed potest parochus illud celebrare. 2. Probatur clariùs ex *Trid. sess. 24. de matr. c. 1.* Vbi instruens parochum de eius officio, inquit, *Quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur*: Ergo nullo opposito impedimento, potest statim parochus celebrare. Et confir. quia *Trid. eod. sess. 24. c. 7.* Quando contrahentes sunt peregrini, specialiter decreuit esse obtinendâ licentiâ ab ordinario; ergo non est idem dicendum in aliis casibus, quando nullum apparet impedimentum. Tandem, quia officium parochi est ministrare sacramenta suis ouibus, ergo dû nullum adest obstaculum, potest absque alia licentia ministrare. Sic docent *Gutier. 2. l. pract q. 8. n. 9 vers. Ego autem, Henriq. l. 11. de matr. c. 7. n. 1. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 217. n. 11.* Quare audiendus non est *Palacios 4. d. 27. disp 3. f. 602. ante vers. Sed quia si vere*, dicens hodie per *c. 1. Trid sess. 24. de matr.* non licere mulieri nubere absque licentia ordinarij: sed id caput potius oppositû probat, vt vidimus.

III Conclusio, si impedimentum opponatur, potest parochus interdicere matrimonium non autem de impedimento cognoscere, sed res deferenda est ad ordinarium, vt de illo cognoscat. Probatur ex *c. fin in fine princ. de clãdest desponsi* ibi, *Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulã contrahendam, cõtractus interdicatur expresiè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis*: vbi verbum *Constiterit* importat iudicialem potestatem *c. Exhibita, de iudicijs*: hanc enim habet vim, vt cõstet per instrumenta, vel testes, vel aliam claram probationem. vt cũ aliis tradit *Masc. de prob. concl. 5. n. 10. & 11.* ergo cum parochus careat iudiciali potestate, non spectat ad ipsum de impedimẽto cognoscere. Item, quia cognitio impedimentorũ matrimonij pertinet ad Episcopum, *c. 1. de consang.* ibi, *Non sunt causæ matrimoniales tractandæ per quoslibet, sed per iudices qui potestatem habeant.* Item quoad parochum pertineat, impedire: probatur quia *c. fin. de clãdest desponsi* agens cum parocho, ac de eius officio, ait, *contractus interdicatur*: Ergo supponit parochi esse interdicere: & clarius *ibid. § fin* ibi, *Sane si parochialis, accedens prohibere contempserit*: Ergo supponit parochi esse prohibere: Hanc tenent *Host. d. c. fin. super verb. Interdicatur, & super verb. Manifestis: & ibi Ioan. Andr. n 9. Cara. n. 2. Anch. n. 10. Præpos. n 7. Alex. de Neuo in prin. n. 16. 17.* cum Calder. per eũ citato: *Greg. Lop. Deben vedar. t. 3 p. 4. Gutier. 2. pract. q. 8. n. 9. vers Ego autem, Segura directorio iudicum, 2. p. c. 16. n. 24.* Et ex Theologis, *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 16. in fin. princ. Manuel 1. t. sum. 2. edit c. 217. n. 10.* Quamuis aliqui, quos refert, & videtur sequi *Innoc. d. c. fi fine.* (refert enim horũ sententiã in vltimo loco, nec improbat) asserant, ad ordinarios pertinere interdicere: eo quod actus iurisdictionis sit: sed respondet bene *Cardin. ibi. n. 2.* parochum interdicere extraiudicialiter, quod non est actus iurisdictionis.

Qua prudentia autem vsurus sit ordinarius, dum impedimentum opponitur, vel petitur fœminam deponi in loco tuto, ad explorandam eius voluntatem: consulendus est *Segura 2. p. direct. iudicum, c. 16. à n. 21. vsque in finem.* 4

Ex his infertur. non audiendum esse *Seguram 1 p. directorij, c. 15. n. 12.* Vbi ait licere parocho assistere matrimonio frangentis aliorum sponsalium fidem, quia potest relinquere conscientiæ illius, & præsumere ex aliqua causa illum excusari. Sed audiendus non est, quia sponsalia illa impediunt aliud matrimonium iniri, & ita vbi de hoc impedimento constiterit, nõ incumbit parocho illius cognitio. sed tenetur referre ad Ordinarium, (vt diximus n. 3.) nec ipse etiam ordinarius poterit dare licentiam assistendi illi matrimonio: quia tenetur cogere seruare priora sponsalia (vt diximus lib 1 disp. 29. n. 4.) nec potest præsumere sponsum licitè resilire, & eius conscientiæ relinquere: quia iudex in foro externo, ac subinde tenetur iudicare secundum allegata & probata: & cum constet de obligatione, debet ipsi constare iuridicè de liberatione ab illa, quam dum sponsus non probauerit, præsumptio est contra ipsum in fauorem prioris sponsæ. 5

2. Infertur, similiter non audiendum esse *Philiarc. de offi. sacer. t. 1. p. 2. l. 4. c. 22. §. Confessores etiam*, vbi ait paro- 6

chum

chum coniungere debere illos qui affirmarunt impedimentum, & postea negarunt, si aliter probari non possit: quia Ecclesia non iudicat de occultis: & refert hunc casum accidisse, cum quidam ducere concubinam vellet, quam viuente vxore cognouerat, fassus est parocho interroganti, promissionem matrimonij vna cum adulterio interuenisse, parochóque testanti esse impedimentum dirimés renocauit confessionem, negans fidem matrimonij datam: & ait sacram pœnitentiariam consultam, respondisse coniungendum esse matrimonio cum concubina. Sed hoc nullo pacto credo, & forte aliquæ aliæ circumstantiæ occurrerunt, ob quas sacra pœnitentiaria censuit standum esse postertori confessioni. Prob. 1. quia vbi hic fassus est impedimentum, iam parochus non potest illum coniungere, sed tenetur rem deferre ad Ordinarium, (vt dixi n. 3.) Præterea, quia nimis indignum est, vt quod sua voce quisque dilucide protestatus est, id in eundem casum infirmare possit, proprióque testimonio resistere: vt habetur *c. Per tuas, de probat. & l. Generaliter*, 13. *C. de non numer. pecun.* quod maximè in hoc casu habet locum, sunt enim vltra spontaneam confessionem, vehementissimæ coniecturæ veritatis illius, nempe, statim mortua vxore tractare de matrimonio contrahendo cum ea concubina, aff. ctio nimia erga illam, & frequentissimum esse, concubinarios turpi amore captos, mutuam sibi de matrimonio contrahendo fidem dare: quo mutua amoris signa præbeant, experientia ipsa teste. Deinde, quia facile de concubinariis præsumi potest, in secunda confessione mentitos esse: ne sepiantur, à matrimonióque arceantur. Tandem, quia probat confessio etiam extraiudicialis contra confitentem, donec de eius errore constet, & dicitur melior cæteris probationibus, vt per *d. l. Generaliter*, docet *Menoch. de præsump. l. 3. præsump.* 130. *n.* 50.

7 Posset tamen Ordinarius credere oppositio priorum sponsalium cum alia impedimento, fatenti illa, dicentique se fictè promisisse, si notabilis sit disparitas inter promittentem, & recipientem promissionem. Quamuis enim regulariter (vt statim n. 8. probabo) fides adhibenda non sit dicenti aliud mente retinuisse, quàm ore protulerit, credo tamen, nisi vehementia indicia sint pro altera parte, esse sufficiens ficti consensus signum, vt Ordinarius nõ cogat ad priora sponsalia, illam notabilem disparitatem. Prob. ex dictis lib. 2. disp. 45. n. 8. Vbi diximus, si vir longè dispar asserat se fictè consensisse in matrim. aliásque nuptias contrahat, esse sufficiens iudicium vt possit fœmina credere prius matrim. non valuisse, aliudque inire: cum ergo minus requiratur ad sponsalia dissoluenda, erit sufficiens indicium ficti consensus, disparitas magna cum aliis sponsalibus contractis. Præterea, quia *Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 4. & Palacios 4. d. 18. disp. vnic fol. 618. col. 2. fin.* Aiunt coniecturas probabiles ficti consensus tribuere, generis, diuitiarum, status conditionem valde disparem. Item, quia quamuis iura clament in dubio iudicandum esse pro matrimonij valore *c. fin. de sent. & re iudic.* At fallit, vbi magna disparitas est contrahentium, tunc enim non oritur iniuria matrim. præsumptio, vt testatur *Curtius, Cepola, Ant. Gran.* quos refert, & sequitur *Mascard. de prob. concl.* 1027. *n.* 7. Item quia lib. 1. disp. 10. n. 5. & 19. diximus virum longe disparem deflorantem virginem disparitatis conscium, facta matrimonij promissione, eximi à matrimonij ineundi, & restitutionis obligatione, eo quòd sufficiens indicium fuerit deceptionis ea disparitas. Tandem, quia *Cepola*, quem refert, & sequitur *Menoch. præsump. l. 3 præsumpt. 4. n. 16.* Ait coniecturam esse metu contracti matrimonij, notabilem disparitatem, vt si vir sit admodum nobilis & diues, mulier autem vilis & pauper: idem *Petr. de Barbosis inter cons. matrim. Zileti, cons.* 24. *n.* 10. Et addit orta quæstione contracti matrimonij, hanc disparitatem, præsumptionem non contracti inducere. Et expressè *Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 3. vers. Censent, & Barth. Ledesm. dub.* 25. *de matr. concl. 7. fin.* asserunt, quando vir illustris fœminæ pauperi matrim. spondet, facta corporis copia, non præsumi sponsalia, sed vitum voluisse Veneri satisfacere.

3. Infertur, quid dicendum sit, quando parocho constat 8
impedimentum extra confessionem, & volens contrahere illud negat, vel si fateatur, verbi gratia, votum, asserit se eo non teneri, quia fictè vouit, vel ex alia causa: vel si omnino fateatur impedimentum, illud est occultum, petit autem matrim. publicè. *Veracr. append. ad spec. super a. 15. 1. p. f.* 100. *& seq.* quem sequitur *Vega l. 3. sum. casu* 364. sic distinguit, si sacerdos non sit proprius parochus, sed licèt iam eius habeat assistendi matrim. tenetur eos repellere contrahentes: si autem sit proprius parochus, & petens neget impedimentum, verbi gratia votum, tenetur assistere matrimonio, quia votum eius cum occultum sit, probari nõ potest: & esto parochus certus esset de voto emisso, tenetur fidem adhibere dicenti se voto minimè teneri. Potuit enim esse, vt fictè vouerit. Si verò impedimentum non neget, & petat occultè matrimonium, aut coram duobus solis testibus, repellendus est: secus si petat publicè, cũ impedimentum sit occultum. Idem in alio simili, docet *Barth. à Ledes. dub. 11. de matr. §. Sed dubium se offert. f.* 1339. Vbi ait, opponenti aliquo coram parocho, fœminam habuisse rem cum consanguineo volentis ducere, debere parochum fœminæ suadere vt veritatem detegat, negantique credere: si verò fateatur impedimentum, debere suadere vt desistat: quod si nolit, publicéque matrim. petat, non posse illud negare. Et prob. credendum esse fatenti votum, dicentique se fictè vouisse, vel eo non teneri: quia hic actus pendet ab animo, ea verò quæ ab animo pendent, & in animo consistunt, vt scientia, & ignorantia, probantur partis iuramento: vt bene tradunt *Cona. 2. var. c. 10. n. 1.* & multi alij, quos referunt, & sequuntur *Masc. de prob. concl. 45. n. 48. & concl. 94. n 5 Gratian. reg. 170. n. 1. per c. Significasti, el 2. de homicidio.* per quod *Fel. c. Si vero, de iureiur. n. 8. vers. Declara. Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. n. 20. Seraphinus. de priuil. iuram. priuil. 110. n. 16.* Affirmant, stari confessioni dicentis se non habuisse animum se obligandi, iuramento coacto. Prob. quia hic solum agitur de bono conscientiæ petentis matrimonium, qui peccabit contrahendo, quando est impedimentum voti simplicis, vel aliud non dirimens, valebit enim matrimonium: ergo relinquendum est conscientiæ ipsius, negantis votum, vel dicentis se eo non teneri. 3. Prob. altera pars, nempe non posse negare parochum petẽti publicè matrimonium, ob impedimentum certum, occultum tamen. Quia peccatori occulto petenti publicè Eucharistiam, quamuis recipiendo delinquat lethaliter, nequit parochus negare: teste *D. Th. 3. p. q. 80. a. 3.* quem omnes sequuntur: eámque reddit rationem, quia petit ius suum, quo priuari nequit nisi ob causam manifestam, tenetúrque parochus illæsam illius famam conseruare: ergo eadem ratione licet petens matrimonium cum voto, vel alio impedimento occulto, peccet, cum ius suum petat, nec infamari debeat, tenetur parochus ei ministrare. Et confirm. quia affecto aliquo lethali occulto petenti publicè matrimonium, non potest parochus negare, licet ille lethaliter delinquat sic recipiendo sacramentum: ergo similiter dicendum est de habenti occultum impedimentum impediens, vt votum cum tantum agatur de vitando peccato lethali, quod admittet sic contrahendo. 4. quia laborans impedimento occulto, vt irregularitate, si publicè ordines petat à proprio Episcopo, casu quo tenetur eos conferre, non potest expelli, vt constat ex *c. Ex tenore, de temp. ordin. fin.* ibi *Verumtamen quia peccatum occultum est, si promoueri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.* Et docet *ibi gl. fin. D. Ant. 3 p. s. 14. c. 16. §. 11. Syl. Ordo 3. q. 9.* Ergo similiter nequit proprius parochus negare matrimonium publicè petenti, ob impedimentum occultum: & eo fortiùs, quod illa irregularitas impedit post susceptum ordinem illius exercitium: impedimentum verò impediens matrimonium, non impedit illius iam contracti vsum, nisi sit votum castitatis, quod solum impediet vsum quoad debiti petitionem.

His tamen minimè obstantibus, dicendum primo est, 9
non

non esse audiendos hos DD. dum dicunt credendum esse fatenti votum, dicenti que se eo non teneri, quia ficte vouit: quamuis enim confessarius in foro conscientiæ hdem adhibere debeat, secus tamen est in foro externo ad quem matrim. pertinet; vt bene docent *Hostiens. c. Veniens qui clerici, vel vou. super verb. Suis, & ibi Ioan. And. n. 2. Anch. n. 1. fine*, & etiam in iuramento metu coacto non credi nisi in foro pœnitentiæ, dicenti se caruisse animo se obligãdi tradũt *Ant. c. Si verò, de iureiur. n. 5. & ibi Aoh. n 10. Im. fi. Alex. de Neuo, n. 38. Sylu. Iuramentum 4. q. 7. dict. 1.* Et probatur ex *c. Per tuas, de probat.* ibi, *Cum nimis indignũ sit, vt quod sua quisque voce dilucidè protestatus est, in eundem casũ proprio valeat testimonio infirmare*: ergo fatens votum sibi obiectum, non poterit solo suo testimonio infirmare 2. quia dicere nemo præsumitur, quæ in corde non habet, *l. Labeo, 7. vers. idem Tubero. ff. de supel. legat.* ibi, *Non arbitror quenquã dicere quod nõ sentit.* & tenet multis citatis *Tiraq. l. Si vnquã, verb. Libertis, n. 17. & seqq C. de reuoc. donat. Menoch. de præsumpt. l. 6. præsump. 35. n. 1. & seq & l. 1. q. 22 n. 1. & l. 3. præsump. 1. n. 3 6. & 37.* Vbi addit esse violentam præsumptionẽ, quam facit lex præsumens id non esse in corde, quod loquitur lingua. cum ergo sit violẽta iuris præsumptio contra proferentem ore votum, quod corde, & ex animo, non autem ficte protulerit, non elidetur hæc præsumptio, sola volentis contrahere confessione: cum in foro iudiciali credatur homini contra se, non autem pro se, teste *D Tho. quodlib. 1. a. 12* & constat ex *l. Omnibus 9. c. de testib.* ibi, *Omnibus in re propria dicendi testimonij facultatem intra subnouerunt.* Et confirm., quia aliàs præsumeretur delictum mendacij, cuius præsumptio omnino fugienda est *c. 2. de reg. iur. in 6. & c. Absit 11. q. 35.* Quia præsumitur animus se obligandi in voto (vt latè probaui *l. 1. disp. 9. n. 13.*) ergo negãti hunc animum, incumbit probandi onus. Tandem quia quando aliquis fatetur delictum, cum circunstantia excusante, valet eius confessio quoad delictum non tamen quoad circunstantiam si ius contra eam præsumat: vt valet confessio dicentis se hominem necâsse in propriam defensam, quoad eam solam partem, quod necarit: ius enim contra homicidam præsumit, iniustè fecisse: vt docent optimè *Bart. l. Aurelius § Idem quæsit. n. 2. ff. de liber. leg. Decius c. Cum venerabilis, n. 82. de except.* & plurimis aliis relatis, *Iulius Clarus l. 5. recep. in pract. crimin § fi. q. 55. vers. Posset quoque.* Ergo dum quis fatetur se emisisse votum absque animo tamen se obligandi credendum est ei quoad votum, non tamen quoad animi defectum: cum præsumptio iuris sit contra eum, nimirum animum, & cordis intentionem verbis consonare.

10 Posset tamen hoc ita temperari, nempè si nullo alio pacto constat de voto emisso, nisi ex confessione volentis contrahere, tunc si votum fateatur, & simul defectum animi se obligandi, est ei fides adhibenda: quia est verisimile in vtroque veritatem fateri: si mentiri enim vellet, facilius vtrumque negaret, cum probationes contra ipsum deficerent, nullúsque impedimentum opposuisset: vt in simili dicunt *Abb. c. Audiuis, n. 31. de præsumpt. Ripa c. Cum Ecclesia Sutrina, de cauf. poss. n. 30. & 31. Mascard. de probat. concl. 1201 n. 55. & 56.* de eo qui confitetur homicidium in sui defensam, quod nulla alia ratione, quam ex eius confessione constat: quod bene intelligit *Ripa eo n. 31. fine*, nisi confessio facta sit metu probationum, vt in simili docet *gl. c. 1. vers. Si confessus, 16. q. 8.*

11 2. Dicendum est contra prædictos DD. dum parocho constat de impedimento occulto, vt voto, non posse publicè petenti matrim. ministrare. Quia vbi opponitur impedimentum, non est parochi de illius veritate discutere, sed tenetur rem ad ordinariũ deferre (vt dixi n. 3.) & esto nullus opponat, tenetur ipse impedimentũ opponere coram ordinario, sicut quilibet alius teneretur imò à fortiori, cum ipsi incumbat ex officio impedimenta inuestigare & saluti spirituali ouium suarum consulere, eiusque testimonio sufficienter. & plenè probetur impedimentum, ne matrim. contrahatur: vt probaui lib. 1. disp. 71. n. 1. Et ita bene *Henriq. l. 1. de Sacram. c. vlt. n. 6.* Ait parochum qui extra confessionem nouit impedimentum occultum matrimonij præsertim dirimens, teneri impedire, quod idem docet *Maiolus l. 3 de irreg. c. 15. n 13. § Affinitas, fi.* Et idem à fortiori dicent DD quos referam disp seq. n 8. 9. 11. & 12. dicentes etiamsi parochus intra confessionem nõrit impedimentum, debere negare matrimonium, si absque sigilli periculo possit. Fateor tamen, si ordinarius ipso nosset impedimentum, & nulla via probare posset, tenetur cum petenti publicè matrimonium, non denegare. Quia cum ipse sit iudex, minimè potest esse testis. & cum nullo pacto possit probare causam denegandi matrimonium, tenetur secundum allegata & probata, non denegare; vt diximus n. 8. fine, de Episcopo, à quo irregularis occultus petit publicè ordines. Hinc fit, si parochus re delata ad ordinarium, compellatur assistere matrimonio; quia alter purgat se ab impedimento, quod certò parochus nouit, non peccare assistendo: quia munus suum obit, nec cooperatur peccato contrahentis. Sic *Henriq. lib. 1. de sacramentis, c. vlt. n. 6.*

Ad argumenta contrariæ sententiæ, proposita n. 8. re- 12
spondetur Ad 1. dic. quæ pendent ex animo probari sola partis confessione, quando non est aliqua iuris præsumptio contra ipsum confitentem, vt bene docent *Bart. d. Inter omnes, § Rectè, n. 3 fi. ff. de furtis, Ripa c. Cum Eccl. n. 37. de cauf. poss. & propr. Felin. c. Significasti, el 1 n 3. de homicid. Iaf. & Hippolytus*, quos refert & sequitur *Graua. q. 270. n. 6. Mascard. de prob. concl. 94. n. 20.* At in nostro casu est iuris præsumptio animi obligandi per votum 2. etiam intelligitur, quando animus non potest aliter constare, quando enim potest per verba, vel facta animus probari non statur propriæ confessioni, vt bene tradunt *Felin. ibi n. 6. Mascard ibi. n. 12.* In hoc autem casu possunt testes de animo deponere per verba. Nec obstat doctrina ibi allata de iuramento coacto: quia opposita est verior vt dixi n 9. Et esto vera esset, adest in iuramento coacto magna coniectura defectus consensus, adeo vt in dubio asserant multi præsumi defectum animi se obligandi: vt retuli *l. 1. disp. 9 n. 13.* Ad 2. negatur antecedens, agitur enim de seruando iure canonico, & impedimentis matrimonij ab ipso inductis, & de bono communi, ad quod spectat ne impediti contrahant. Ad 3. negatur consequentia, & similiter ad confirmationem; est enim longè dispar ratio de aliis peccatis occultis, quæ non impediunt ordinum receptionem, & matrimonium: quia Ecclesia non habet ius in foro externo. ad impediendum ob illa matrimonium, vel ordines, vel Eucharistiæ receptionem, cum non iudicet de occultis; sed solius correctionis fraternæ, lege tenetur occulte petenti denegare: quando autem sunt impedimenta iure ipso impedientia ordines, vel matrimonium habet ius in vtroque foro impediendi, si vnius testimonio probari possint: vt contingit hîc; potest enim parochi testimonio probari impedimentum, nec petit illo laborans ius suum, iure enim impeditur contrahere, nec parochus negando publicè, infamat: quia tenetur secretò monere, & si nolit monitus desistere, sibi imputet: sicut enim potest, & tenetur ipsum denunciare ordinario, ita potest, & tenetur negare, donec ordinarium adeat, tacita denegationis causa. Item est alia aperta differentia, quia in hoc casu potest impedimentum probari vnico teste, non autem alia peccata occulta ad repellendum ab Eucharistia. Ad 4. dic., concludere ordinarium qui iudex est non posse publicè denegare matrimonium, ob impedimentum sibi soli notum: quia cum iudex sit, nequit esse testis, vnde impedimentum est omnino improbabile: secus autem de parocho, qui cum non sit iudex, potest testificari de impedimento: vt explicuimus n. præcedenti.

Rogabis tamen, quid dicendum sit, quando parochus 13
vel ordinarius nouit impedimentum, & impeditos obtinuisse dispensationem pro solo conscientiæ foro? Videtur enim non posse eum hos coniungere matrimonio, etiam nullo opponente impedimentum, quia Ecclesia ex

officio tenetur inuestigare impedimenta, *c. fin. de clandest. despõs. in fin. principij*, ibi. *Et ibi presbyteri inuestigent virum aliquod impedimentum obsistat.* Et notant *ibi Hostiens. super verb. Inuestigent. Ioan. Andr. n. 9. Ant. n 8. Cardin. n. 1. Anch. n. 10. Alex. de Neuo in pr. n. 9. & 10. Greg. Lop. l. 1. verb. Trabajar, t. 3. p. 4.* Ergo cũ illi in foro externo impediti sint, in quo ordinarius est iudex, & debet dare contrahendi matrimonium licentiam, & parochus sit ordinarij minister, & nouerit illud impedimentum, tenebitur parochus denunciare, & ordinarius ex officio inquirere, vt illud probari possit, & eo probato matri. impediat. Ex altera parte, videtur posse parochum, & ordinarium dissimulare, & eos coniungere matrimonio. 1. quia si matrimonium esset contractum virtute illius dispensationis, non posset ordinarius sic dispensatos separare, cum coram Deo veri coniuges sint, nec Pontifex efficere possit, vt matrimonium sit in pendenti, & semel validum, deinceps non valeat: ergo cum similiter coram Deo hi non sint impediti, quia habent dispensationem, de qua constat ordinario, vel parocho, poterunt eos matrim. copulare. 2. Quia antiquissimus curiæ stylus habet, vt literæ dispensationis in foro conscientiæ obtentæ contineant clausulam, vt dispensatio clam absque testibus fiat, eáque facta, literæ dilanientur, teste *Lud. Gomez reg. de non iudicando iuxta formam supplicationis q. 14. d. Breuiter.* Quod ob id solum fieri videtur, ne dispensatio probari possit, & operetur effectum pro foro externo, ergo quando re vera constat iudici fori externi, tenetur dispensationem pro eo foro ratam habere, & eos coniungere. 3. Quia quando constat rei veritas, nec proceditur ex falsa præsumptione, idem in vtroque foro censendum est [vt dixi lib. 1. disp. 5. n. 20.] ergo cum hic constet veritas dispensationis, nec procedatur ex falsa præsumptione, sicut in foro interno iudicatur valida, ita in externo, vel in neutro valere debet. 4. Quia aliqui censent absolutionem ab excommunicatione concessam per bullam pro foro cõscientiæ, prodesse etiam pro foro externo: & ita *Henriq. l. 7. de indulg. c. 13. n. 2. in commento, lit. V. & lib 8. de Eucbar. c. 6. n. 4. in commento lit. S. & lib. 14. de irregular. c. vlt. n. 1.* ait iudicem benignum posse absolutum pro foro conscientiæ per bullam, liberare in foro externo, repulso accusatore: ergo similiter poterit concessam dispensationem pro foro interno, habere ratam externo. 5. Quia *Bart. consi. 167. incipienti, Quod minister fratrum. l. 1. Decius cons. 137. n. 3. vol. 1. Anch. c. 2. de maledicis, fine. Felin. c. His, de accusat. n. 7. verf. Fallit tertio* (vt refert eos *Simancas de Catholicis instit. tit. 8. n. 17.*) censent blasphemum absolutum in foro conscientiæ, puniendum non esse in foro externo, eo quod pacem cum Deo inierit qui est principaliter offensus: ergo similiter quia dispensationem obtinuit in foro conscientiæ, cum coram Deo cuius offensæ vitatio principaliter intenditur, dum Ecclesia negat matrimonium habentibus impedimentum, impeditus non sit, non erit molestandus in foro externo, nec arcendus à matrim. contrahendo. Et ita inuenio tenentem *Henriq. l. 14. de irregular. c. vlt. n. 1. in comment. lit. E*, vbi cum cum quo est dispensatum per breue sacræ pœnitentiariæ in foro conscientiæ in occulto matrimonij impedimento, non esse in foro externo molestandum.

14 IV. Tamen conclusio sit, si nullus denunciet impedimentum coram parocho, vel ordinario, quamuis ipsis constet de impedimento, si constet etiam de dispensatione pro foro conscientiæ, possunt dissimulare, & sic impeditos matrimonio coniungere: & in hoc casu est vera sententia *Henriquez n. praced. fine alleg.* Quia quamuis ex officio teneantur inuestigare impedimenta, id euenit, ne impediti contrahendo delinquant: ergo ad id non tenentur quando ipsis constat eos absque culpa contrahere, propter dispensationem in foro conscientiæ obtentam. Item quia cum nullus sit denunciator, qui iudicem compellat & à quo ortum habeat iudicium externum, nec iudex compellatur ex officio, quia nouit contrahentes esse culpæ immunes, non est cui teneatur eos repellere.

15 V. Conclusio, si aliquis denunciet impedimentum illud parocho vel ordinario, neuter potest dissimulare, sed tenetur non admittere dispensationem, nec illos coniungere, donec dispensationem pro foro externo offerant. Prob. quia ex quo impedimentum denunciatum est parocho, non potest amplius procedere, sed tenetur rem deferre ad Ordinarium, nam vt eius minister in foro externo inuestigat impedimenta, vt diximus n. 3. vbi autem iuridicè denunciatum est impedimentum, iam non potest ordinarius non ministrare iustitiã, & circa illius impedimenti cognitionem procedere, cum eius officium excitatum sit: ergo cum sit iudex in foro externo, & in eo iam procedat, debet iudicare iuxta externi fori leges, illa autem dispensatio (vt in literis eius concessionis dicitur) nullo modo prodest, nec conceditur pro foro externo, & subinde nullo modo in eo foro admittenda est: limitata enim causa limitatum producit effectum, *l. In agris, ff. de acquirendo rerum dominio*, & actus non operantur vltra agẽtium intentionem *l. Non omnis, ff. si cert. petat.* Quare cum limitata sit dispensatio pro foro conscientiæ, nec dispensans intenderit, pro externo prodesse, nec proderit, nec aliquid operabitur in externo foro. Hanc sententiam tenet *Nau. lib. 5. conf. in 1. edit. tit. de priuil. conf. 5. in 2.* verò *l. 2. s. de iudiciis, conf. 4.* Vbi latè probat, quando virtute dispensationis obtentæ pro solo conscientiæ foro, detegitur impedimentum in foro externo, debere iudicem declarare in eo foro matrim. esse nullum: quod amplius declarabo n. 17. in solut. ad 1. Pro eadem sententia sunt *Manuel in bul. a cruc. d. 13. n. 6. verf. Siguese lo tercero, & Vegal. 9. sum. casu 143 ad fin.* Vbi docent impetrandam esse ratificationem dispensationis in foro externo, quando contracto matrimonio virtute dispensationis in foro conscientiæ, publicatur impedimentum.

16 VI. Conclusio, si notario ex iudicis commissione, vel ipso iudice confessionem contrahentium excipiente ex officio, nullo, scilicet, opponente impedimentum, contrahens affirmet se aliquo impedimento impedienti, vel dirimenti laborare, obtinuisseque dispensationem occultam in foro conscientiæ, poterit notarius, vel iudex id non scribere, sed admonere illum, vt taceat, & se corrigat id negando, vt potest vtendo æquiuocatione, verbi gratia, potest negare se non vouisse, intelligendo ita vt modo impediat matrimonium, cum iam dispensationem obtinuerit impedimenti, iuxta tradita l. 1. disp. 10. n. 28. Ne illi noceat sua confessio in foro externo: & si esset scripta, posset delere antequam confitens subscribat. Quia nondum ante subscriptionem perfecta est confessio iudicialis & posset ipse sua sponte se corrigere: facta verò confitentis subscriptione, non credo posse. Quia iam est perfecta confessio iudicialis, & cœptum est iudicium, impedimentúmque deductum ad forum contentiosum. Quod si dicas, non inchoatum esse iudicium: hoc enim constat ex iudice, actore, & reo, *c. Fœmina. de verb. signif.* hic autem nullus est actor, cum nemo denunciarit impedimentum. Dic officium iudicis inquirentis succedere loco partis, siue delatoris, quamuis non loco partis principaliter offensæ: vt tradit *Iacob. Butricanus*, quem refert & sequitur *Bart. l. Inter omnes. §. Rectè, n. 1. ff. de furtis, per l. properandum, §. Et si quidem C. de iudic. & l. si ob causam, C. de emittio.*

17 Ad argumenta proposita nu. 13. ad probandum teneri iudicem admittere dispensationem pro foro interno concessam: (nam ad illud, quod proponitur ad probandum teneri nullo opponente repellere, constat ex dictis n. 14.) respondetur: ad prim. negando non posse eos separari, immò debet iudex declarare esse nullum matrim. in foro externo, & sepatare contrahentes, donec in eo foro dispensationem habeant, vt constat ex adductis nu. 15. nec matrim. est in pendenti, nec Pontifex efficit vt matrimon. semel validum, sit inualidum: sed vt validum in foro conscientiæ, non admittatur in foro externo tanquam validum, ad effectum consentiendi vt simul vitam vxoriam agant. Ad 2. negandum est id fieri ad finem, ne contenta

in

in literis possent in foro externo probari, & ita in eo operarentur, sed fit teste *Nau.n.15. allegato*, ne occulta delicta in illis contenta detegantur. Vel 2. & melius, dic eam clausulam esse ad denotandum nil prodesse eam dispensationem pro foro externo, in quo exigebatur fidem fieri per literas continentes dispensationem. Ad 3. dic intelligi antecedens, quando non fit concessio limitata pro solo conscientiæ foro, tunc enim diuersum est iudicium in his foris, quamuis rei veritas constet. Ad 4. dic, cum facultas in bulla concessa absoluendi, non restringatur pro solo conscientiæ foro, sumpsisse ansam DD. aliquos opinandi illam absolutionem pro vtroque foro præstari (quod adhuc est contra communem & veriorem sententiam) hic autem sumus in casu valde diuerso, expressè enim in his dispensationibus habetur, illas non suffragari pro foro externo. Ad 5. dicito, malè *Simancas* eos authores referre, esset enim falsa doctrina & contra proximos, illi enim DD. loquuntur casu, quo statutum sit, vt nullus de carceribus remittatur, nisi pace composita cum parte offensa: tunc enim cum blasphemus solum Deum offendat, restitutus in Dei amicitiam per confessionem, eruetur à carceribus, iuxta statuti formam: quia Deo, qui solus est pars offensa, satisfecit. Quæ doctrina prorsus est aliena à casu nostro, nam ibi statutum decidit pro foro externo, in nostro autem casu, dispensatio est pro solo conscientiæ foro.

18 Inquires autem an possit aliquis arceri à matrim. contrahendo, eo quod ignoret doctrinam Christianam? Affirmant aliqui arceri posse, donec memoria retineat orationem Angelicam, Dominicam, Symbolum fidei, præcepta decalogi, & Ecclesiæ, ac septem peccata capitalia, nisi præsenio aut ingenij tarditate incapax sit. Sic *Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 21. fol. 1338.* quem sequitur *Vega lib. 3. sum. casu 111.*

19 VII. Conclusio sit, potest prælatus censuris compellere subditos, vt discant doctrinam, & parochus, vt eam interroget: vt bene docent *Perez lib. 1. ord. s. 1. d. 1. f. 19. col. 2. §. Aliunde enim se offert dubium*, asserens Salmanticæ sententia publica Metropolitani ita pronunciatum esse: *Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 88. n. 3.* Expedit enim valdè, vt memoria retineant, quo mysteriorum fidei rationem reddere valeant: nescio tamen, qua ratione possit ob hanc ignorantiam arcere aliquos à matrim. contrahendo, cū ipsius non sit impedimenta matrimonij statuere, nec hoc impedimentum ab Ecclesia statutum sit: posset tamen suauiter, & bono modo, quando contrahentes non instarent, breui tempore eos detinere, donec doctrinam addiscant: de peccatis autem capitalibus non est curandum, vt sciant, & potius rudibus valde nocet ea edoceri; putant enim quamcunque superbiam, gulam, & cætera, esse peccata lethalia, & sæpè ex conscientia hac erronea, moraliter delinquunt. Et similem huic doctrinam inuenio in *D. Th. 2. 2. q. 65. a. 3. ad 3.* quem alij sequuntur, ait enim licere priuato detinere aliquem ad horam; ne malum aliquod perpetret: non tamen simpliciter detinere, ita dico absolutè per longum tempus, vel vbi contrahentes instarent, non licere eos à matrim. arcere ob prædictam ignorantiam, sicut nec eo quod non restituunt: licere tamen, suauiter & absque violentia, ad breue tempus detinere, vt sic dicendæ doctrinæ curam habeant.

20 VIII. Conclusio, vbi nullum reperitur impedimentum, debet parochus volentes cõtrahere, matrimonio in facie Ecclesiæ coniungere. Constat ex *Trid. sess. 24. de matrim. c.* ibi. *Si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimony in facie Ecclesiæ procedatur.* Vt autem dicatur matrimonium celebrari in facie Ecclesiæ, non est opus vt in ipsa Ecclesia materiali, vel in eius limine celebretur: sed satis est coram fidelium multitudine: vt testantur *Abb. c. fi. n. 9 de clandest. desponsa.* vbi *Præpos. n. 9. Alex. de Neuo in princ. n. 25. Sylu. Matrimon. 2. q. 17. dicto 2. Mauric. 4. d. 27. q. 1.* Nam Ecclesia dicitur aliqua fidelium congregatio, *c. Relatū el 2. de testam. verf. Nomine autem Ecclesiæ, & c. Ecclesia, de consecr. d. 1.* & tradit *gl. fi c vlt. ne prælati vices suas.* Hodie autem satis dicitur contractum in facie Ecclesiæ, si coram parocho, & duplici teste: denunciationibus præmissis matrimonium ineatur: hanc enim formam tradit *Trident. d. c.* Sic *Nau. sum. Lu. c. 22. nu. 70. initio, Maurus Ant. corona Confessorum, 4. p. de matrim. c. 8. n. 18 §. Ex quibus verbis.*

Quid autem interrogare debeat parochus, & quæ verba proferre, dicam hoc. 3. lib. disp. 38. 21

Vltima conclusio parochus tenetur habere librum, in eóque scribere coniugum, & testium nomina, locum, & tempus contracti matrimonij: quod præceptum, quia tendit ad finem vitandi lites, & vt Ecclesiæ constet de matrimonio, obligat sub culpa lethali: quamuis *Trident. sess. 24. de matrim. c. 1.* non vtatur verbis adeò rigidis, vt denotant lethalis culpæ vinculum: solum enim dicit, *Habeat parochus apud se librum*: ex fine tamen quem intendit, colligitur velle obligare ad lethale. Et ita docet *Henriq. l. 11. de matr. c. 7. n. 4. Manuel 1. t. sum. 2. ed. c. 217. fine, Barth. à Ledes. dub. 21. de matri. f. 1331. §. Et annotare.* Ad idem tenentur religiosi, qui in nouo orbe, vel alibi ex priuilegio funguntur munere proprij parochi. Quia eadem est ratio, vt bene docet *Veracruz appendice ad specul. dub 12 conclus. 3.* Quando autem aliquis de licentia ordinarij assistit matrimonio, tenetur parochum admonere, vt scribat in libro: vt seruetur prædictum Tridentini decretum. Non tamen requiritur aliqua authentica notarij subscriptio, sed satis est simplex parochi, quia eam solam petit Tridentinum vt bene docet *Veracruz ibid. conclus. 2.*

DISPVTATIO XVI.

An ordinarius, vel parochus qui in sacramento confessionis nouit impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere, possit & teneatur illis denegare matrimonium?

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ, n. 1.

An licitum sit vti scientia confessionis ad externum regimen & gubernationem, refertur opinio affirmans, n. 2. & contraria, n. 3. vbi etiam an violetur sigillum, si ipsi pœnitenti extra confessionem manifestetur peccatum.

Opinio authoris, num. 4. Et soluuntur argumenta, num. 5. & explicatur cap. fin. 6. q. 2.

An teneatur sacerdos vti scientia confessionis extra illam, negareque indigno suffragium, Eucharistiam, ordines: refertur opinio affirmans, n. 6. Et contraria, n. 7.

An eligens indignum ex confessione notum incurrat pœnas iuris, 6.

Qualiter parochus, vel ordinarius se debeat habere, sciens intra confessionem impedimentum ordinum, vel matrimonij, indignitatem ad Eucharistiam: referuntur varia sententia à n. 8. vsque ad 12. Et sententia authoris, n. 13.

Non potest repellere quicumque sacerdos, ob solam confessionis notitiam occultè patentem, 14.

An possit tunc occultè monere, n. 15. Et teneatur sic monere, 16.

HÆc disputatio est grauissima, pendétque ex ea, qualiter ex scientia confessionis possit sacerdos extrà eam iuuari. Et ideò triplex est disputanda quæstio. I. An possit vti scientia confessionis ad externum regimen. II. An teneatur. III. Qualiter se debeat habere, dum in confessione nouit impedimentum matrimonij.

QVÆSTIO I. An liceat sacerdoti vti scientia confessionis ad externam gubernationem, vt faciat, vel omittat aliqua, quæ alias nõ esset facturus, vel omissurus? Duplex est sententia. Prima docet id licere, quando effici potest absque periculo detectionis confessionis: quare cum in gratuitis, vbi sacerdos liberam facultatem habet, nulla denegandi causa requiratur, sed mera voluntas sufficiat, posse sacerdotem omnino iuuari ex confessionis scientia, & facere quæ aliter facturus non esset, aut denegare quæ aliis concederet; vt in gratuita electione, non eligere quem in confessione nouit indignũ, & amouere ob eamdem notitiam ab officio ad nutum amobili; quando autem res non est gratuita, sed alius habet ius, cum requiratur 1

aliqua causa, non posse ex sola confessionis notitia, nisi aliàs easdem allegare possit, amouere ab officio, aut denegare nisi agnoscat vt officium non exigat, nam in horribile: vel si quis præsentetur à patrono, de ex sola confessione notæ præsentatus eum esse indignu. Quia in priori casu causa non illi licuerat, nullo potest ea rationabilis inquicio peccati detectu in confessione: in posteriori verò, cum exigatur causa iusta, nullaque alia allegari possit, potest esse rationabilis suspicio alicuius indignitatis illius, quæ tamen ex sola confessione cognita est. Prob. primò hæc sententia ex *cap. fin. c. 9. q. 2.* Vbi reprehenditur Episcopus, eo quod publicè vitiatum cum qui sibi crimen fassus est, ergo à contrario sensu **non delinqueret, secreto vitiens**, & ita confessionis scientia vetat. 2. Quia sicut **confessio non tribuit ius nouum confessori in aliquo alio foro**, ita non aufert antiquum, quod habebat: sed non audita **confessione posset liberè eligere illum, aut non eligere, amouere, vel non amouere ab officio ad nutum amobili, non ministrare Eucharistiam**, casu quo non tenetur: ergo ex eo quod per confessionem nouerit illum esse indignū, non potest hoc iure priuari: aliàs confessio audita libertatem pristinam tolleret. Et confirm. quia ideò licet confessori **detegere peccatum auditum in confessione**, alia via à se cognitum, quia confessio non primat iure pristino quod habebat detegendi peccatum extra confessionem notum. Et 2. confirm. quia si **confessor non** audiret confessionem, iuratus obtulit conqueretur pœnitens de illo sufragium omnino gratuitum & illorum denegauit: ergo audita confessione iuratus is est querela, & suspecto denegationis ob eamdem confessionem. Et 1. confirmatur quia aliàs indignus hac cautela vti posset, vt eligeretur, vel permitteretur in officio ad nutum amobili, scripè **confessione factæ suæ indignitatis electoti.** 3. Principaliter probatur, quia sacerdos sciam ex confessione ad tegendam aliam, ergo ea tecta, potest vti illius notitia ad bonum commune, aut proprium, aut pœnitentis. 4. Nam si sacerdos ex alterius confessione nouit animum inuasum, vel furtum habuerit vas illius, eidem sciat indemnitatis, posset petere dem gare: quod tamen etiam pro vita tuenda, nullo modo liceret, si confessionis illius ex illius notitiæ vti offenderetur. Similiter, si posset à Petro vt audiret meam confessionem, quia nouit in hi fateretur, se, cum sacerdos non si., confessionem audire, posset ob eam confessionis notitiam illi non facere; ergo posset vti scientia confessionis ad alios humanos dirigendos. 5. Quia quamuis confessio non peccatum vt Deus nouit, non tamen admittendi in eo diuisa in cœlum esse in homine & ex hac parte offendendum: ergo potest illa vti ad dirigendos actus humanos, ne patiatur vlterius iniuria, aut iusto, & rationabili timore, vt potest: hoc autem contingat hic, quia apud alios (vt supponimus) non est suspicio peccati, potest sacerdos quod pœnitenti iniuria, cum ius non habeat petendi rem gratuitam, nec etiam rem alias debitam, quamuis occulte petat, & possit ipsi negari, eo quod est indignus, ex præteritorum suspicione, quod si inde aliquo pacto sit damnum simpliciter pœnitens, **non est damnum** actuale iniuriosum; præsertim quia non est opus vt sacerdos obtineat diuinè pœnitentis confessum peccatum, posset enim aliam causam allegare: vt tunc commodè non posset ministrare sacramentum, vel conferre **officium**: nec refert hæc via videatur **virtualis** obligatio peccati, eo quod licet sacerdos causam taceat, pœnitens tamen mentaliter loquendo eam intelligit: non (inquam) refert, tum quia hoc magis ortum ex pœnitentis discursu, quam ex sacerdotis actione: tum etiam, quia si sit aliqua culpa, & tibi pœnitentis, non id sacerdoti suo imputetur, & pœnitentis imputetur, tam cum est indignus, sacramenta vult interserit, tribuendum est. Vltimò, quia etiam tales sacerdotes idèo in Ecclesia est, vt superiores ex notitia per confessionem habita, prudentiores sint ad exercendam subditorum gubernationem. Hanc sententiam tenent ex Theologis, *Aversa 4 p. qu. 78. s. 1. num. 2. ca. 8. D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 1. ad 1. & Sylu. quæst. 4. 13. Bonac. d. 4. l. 1. q. 3. p. 1. n. 2. Soto d. 21. q. 2. a. 1. Cor. n. 4. d. 21. q. 1. Aragon. 2. 2. q. 1. a. 4. Arias mor. l. 4. sus. sum. tract. 2. c. 12. n. 2. Lopez tit. poster. Pared. 4. d. 21. q. 3. tit. 4. num. 10. Cord. l. 3. tract. 3. dub. 1. ad 3. Caprosius tr. 9. q. 2. a. 3. n. 2. Bregm. 3. 1. a. 9. ad 8. Henric. de Gand. an. quæst. 6. q. 2. Hæc communis & pro opposita sent. mali allegentur. Adr. 4. de conf. q. 1. ad 1. Ind. 1. fauo. ante dub. quod incipit Ex dictis. Enrig. Henr. l. 2. de conf. cap. 21. n. 1. Nauar. cap. 21. n. 11. Ledesma 2. de conf. q. 4. a. 3. Medin. de rest. q. 1. Rho. q. 1. Pet. à Ledesma in 3. Sum. tit. de conf. col. 1. Summa conf. tit. de conf. q. 94. D. Ant. 3. p. t. 14. c. 10. §. 2. & t. 17. c. 22. §. 1. Med. in rel. 2. de conf. q. 1. cap. 2. hæ quæ sunt confess. etiam mut. & Corollar. sequitur. §. 1. Corn. in 4. Eucharistia. n. 80. p. in Sum. 4. disp. 13. q. 2. a. 5. ad 1. n. 2. conf. Duo autem in. cor. de off. & de secreto, mon. 3. q. 4. p. 1. conc. dub. 1. & sbi. Canales in addit. ad Dan. Ledes. 2. p. q. 1. a. 2. §. dub. 1. Cordub. de Restitu. q. 4. disp. 21. §. 1. p. cas. 1. n. 1. tract. sicerd. de sacram. tit. de Euch. sect. 2. n. 1. d. 1. §. 1. dub. 3. Henriq. 16. de pœnit. c. 21. n. 3. & seq. Barb. Lea de sacram. dub. 32. conc. 1. ad medium. Lud. Lop. 2. instr. de conf. c. 10. dub. 1. §. quadr. 1. dec. 23. n. 1. & 7. Nauar. manual. c. 11. §. 1. n. 9. Nauar. 1. 1. sum. 2. ad c. 6. n. 1. & 2. Sayr. de sacr. Alex. coronat. conf. 2. p. c. 4. de Eucha. q. de sacrament. non sacramentum, n. 64. ad medium.* Et ex his patres. *Petr. Ioan. c. Omnis utrumq. sexus. de pœn. & remiss. Ioan. 8. Sed ne quis ex his verbis Ottaui non decet. & 13. fol. 172. col. 2. Ecclesia verb. 5. ejusmodi, n. 2. Aug. Conc. 11. n. 12. Sylu. Confessio 3. q. 14. & 29. §. 9. & Lucar. 3. q. 5. §. 7. Tabien. 6. q. 1. sacramentum n. 1. Turrec. Sacerd. de pœnit. d. 2. n. 10. ad 2. & ibi Nau. n. 146. idem Nau. Humana aurea. 12. §. 126.*

II Sententia, docet non licere vti extra confessionem scientia per confessionem habita, sed licere habere de ea confessarium, si vti in confessione fatet. Hanc tenent *Armilla verb. Confessor, n. 7.* Vbi fu. inquit, vel quo potest confessarius propter quod possit pœnitens [illegible]. Vbi habet, debere confessarium [illegible] dubitet. *Bañez 2. 2. q. 73. a. 8. ad 5.* Ad confirm. vt prædictum: & hæc præcipit P. N. Generalis Claud. Aquauiua an. 1600. obtentum in Societ. Iesu, prohibens coram confessionem publicè aut priuatim doceri, ibique ita ait, & quæ concludit, *sua prorsus in omnium capitibus habeat, & præsertim confessarij, ne si in confessione nihil penitus ex quam grauiter persuadeant, ut humanarij rerum cognitionem de hac parte, longissimè distat, ex debere militantem ab ea prædare.* Prob. 1. confirmatur propria Clem. VIII. de cuius edictum pro [illegible] concilio an. 1604. die 26. Maij, dat. *Te superiores præsertim exijsse, quam confessarij qui potest ad superiorem quod iuxta prouidentiam, caueant diligentissimè, ne ea quæ in aliorum peccatis in confessione habuerint, ad extra forum deferantur pœnitentium.* Vbi aperte habet, debere vtrumque. 2. Ex ratione textus c. *Si sacerdos de offic. ordin. vbi Licet etiam excommunicatus sit, sed tamen non nominatim, quod cum excommunicatus à communione, licet forsan esse verum, quod ab ea excipiat, & vt Deum.* Vbi quamis decretum textus sit de conferendi ordinandi hanc sent. quia non dicit absolute ne possit ordinare, sed non potest nominatim, ut sit, vtrum ex confessione aliis expresse, vt notat *Glossa.* Verumtamen ex vtro decretum conferri, id competit vt [illegible] ergo ea scientia vti minime debet pro exercendo, & humano foro, sed tantum pro foro interno confessionis sicut e contra, quando licet solum vti inter & vt pro foro interno tantum, tantum potest vti ea scientia in foro externo. Quæ sententia communis est, non solum respectu confessarij, sed etiam ipsius pœnitentis, id est, non solum tenetur sacerdos non detegere alijs peccatum audit. in confessione, sed etiam tenetur nullo modo loqui de ipso, cum pœnitente extra confessionem, nec exprimere, nec obscure illi etiam, nec in memoria tenere ut ea quæ in confessione audiuit, non solum propriè, sed tamen possibilem generis quasi reuelationis, & offendit ut signibus vt optime docet. *Soto 4. d. 18. q. 4.*

q.4.art.6.vtr. Quod si sciscitaveris,& de sigillo,memb.3.q.4.post 5.concl.dub.4.vers.Et argum. Metina tract. 2. de confess. q. de his quæ à confessore celãda sunt. §. Inde vltra videtur sequi Cordubа super Sotum de sigillo,membr.3.q.4.concl.5. dub.1. v.Secunda regula, Ledesm.2.p.q.10.a.5.dub.6.paulo post princ. §. Ad hoc respondet. Nau.c. inter verba,in nona edit corollar. 5.n.160. Palacios 4.d.21.disp.2.§.Itidem dicet,f.458 Bart. à Ledesm.de pœnit.dub.34.fi. Henriq.l.8.de Euchar.c.59.n.3. & l.6.de pœnit.c.20.n.7. Philiarc.de offic.Sacerd.t.1.p.2.l.2. c.30.ante §.Quod si confess. Bannes 2.2.q.33.art.8. dub.8.p. 3.vers.Tertia ratio,quia ipse pœnitens,f.1286. Angles floribus 1.p.c.3.de confess.a.vlt.dissic.14.f.304. Pro eadem sententia sunt *Victoria sum.de confess.n.185. Manuel.1.t.sum.2. ed c.55.concl 12.n 15. Phil.d.l.2.c.26.§.Si sacerdos aliquem,* qui cum *Soto de sigillo,d.dub.4 fin.* Aiunt nullo modo licere confessori,qui errauit in confessione conuenire iterum pœnitentẽ,cõmemorando aliquod peccatum:quia hoc esset exprobare illi peccatum, sed oportere prius petere licentiam,quod si concedere nolit liberũ esse confessarium ab ea obligatione:si ergo propter bonum pœnitentis spirituale,& ad præteritum confessionis errorem corrigendum,nullo modo licet loqui cum ipso pœnitente,absque eius licentia de peccato in confessione detecto, essétque exprobare illi crimen,à fortiori non licebit ob crimẽ auditum in confessione, negare illi etiam occultè Eucharistiam, ordines, suffragium, vel remouere eum ob officio ad nutum amouibili, qui saltem ipsi pœnitenti obiicitur crimen,de illóque,facto ipso reprehenditur. Et confirm. quia sicut non licet confessori aliquid efficere , vnde alij rationabiliter suspicari possint peccatum auditum in confessione , ita est illicitum ; licet non in eodem gradu aliquid facere,vnde pœnitẽs rationabiliter intelligere possit id fieri ob peccatum illud , cum sigillum obliget ne peccatum aliis,aut ipsi pœnitenti extra confessionem reueletur:ergo sicut nefas esset negare Eucharistiam, amouere ab officio , quando alij meritò intelligerent causam esse peccatum notum in confessione,ita nefas erit, quando ipsemet pœnitens id intelligit Confirm.amplius,quia ob id teste *Soto de secreto,memb.3 q.4.dub.4,post 5.concl. v. Et ad argumenta,* negatur licitum esse extra confessionem reuocare pœnitenti in memoriam peccatum in ip à auditum, etiam consolandi ipsum gratia:quia pudore suffunderetur, & redderetur odiosa confessio:ergo multo minus licebit facto ipso,remouendo ab officio , negata Eucharistia,vel suffragio exprobrare illi crimen : maiorem enim patietur verecundiam , & magis odiosa efficietur confessio 4.principaliter probatur, quia ratio potissima ob quã sigilli præceptum tam inuiolabiliter obligat, vt nullo in euentu id frangere liceat , cum cætera secreta quantumcunque gratia,& iureiurando vallatã,aliquando detegere liceat,ex teste *Metina,C.de Confessione,quæst. De his quæ à confessore celanda sunt. § Inde vlt.videtur sequi:* ne confessio reddatur onerosa & odiosa,ita enim magni fecit Christus Dominus hoc confessionis expiaculum, & ita facile reddidit , vt quæcumque damna , quæ ex inuiolabili sigilli custodia subsequi possent,post habuerit:ne peccatores ab ea retraherentur & ita subdit *ibi Metina,* similiter vitandũ esse quicquid eam odiosam & onerosam reddere potest,quamuis propriè fractio sigilli minimè sit, at nil ita confessionem difficilem , onerosam , & odiosam reddat , quamsi peccatores intelligant posse confessorem ob solius confessionis notitiam,ipsos priuare ordinibus, Eucharistia officiis honorificis,negare suffragia ad obtinenda officia vel beneficia:cum hæc omnia tanti homines faciant:ergo meritò negandum est id licitum esse. Et confirm,quia data veritate prioris sententiæ,cessant vtilitates sigilli quas cõmemorat *D To.4. dist.21.q.3.a.2. q.1.co.p.* munitum , vt homines ad confessionem attrahantur magis,& simplicius peccata detegãt.Quare optimè *Ric.4.dist. 21.a.4.q.2.ad.4.* hæc ait, *Prælatus remouendo ab officio suum subditũ,quem per suã confessionem scit male vti officio suo,etsi faciat vtilitatem illius,tamen facit contra vtilitatem cõmunitatis,quia alij per relationẽ remoti ab officio,scientes quod prò sua confessione remotus est,proniores reddentur , vt non confiteantur secundum veritatem.* Et 2. confirm. quia esto nec remotus ipse ab officio suspicari possit id ortum habere ex confessione,at satis est homines nosse, peccata sola ex confessione cognita ius tribuere ad hoc , vt omnino timeant confiteri,ab eaque retrahantur,ergo 5. Nam *Trid. sess.14 doctrina de sacramento pœn.c 7.* conuenientissimum esse criminum grauiorum absolutionem superioribus reseruari, docet, sicque concludit : *Sacerdotes cum nihil possint in casibus reseruatis , id omnem pœnitentibus persuadere nitantur, vt ad superiores pro beneficio absolutionis accedant.* Quod quidem præcepto quæso, quid grauius, & intolerabilius attenta humana fragilitate imponi posset ? Si superioribus fas esset, scientia confessionis vti ad externam gubernationem, ad priuandum subditos honorificis officiis,& ascensu ad ea , cum tanto impetu lapis feratur ad centrum quanto humana fragilitas hæc appetit. Tandem quia forus contentiosus , & conscientiæ longè diuersi sunt,atque ita egregiè *D.To.4.d.21.q.3.a.1.quæst.1. ad 3.* quem sequitur *Syln.Confessio.3.q.14.* Ait non esse adhibendum remedium peccatis,nisi eo modo,quo deferuntur,& proinde iis relatis in foro conscientiæ,in eodem foro adhibendum esse:ergo non potest vti confessor scientia fori interni extra illum forum,

Quid dicendum in re tam dubia?Pro priori enim sen- 4
tentia militant auctoritates tot tantorumque virorum,& fortissimæ rationes quibus fulcitur:quare negari non potest esse probabilissimam. Verùm mihi multo magis semper placuit,& modò placet posterior sententia, quæ non pœnitendis innititur fundamentis , quamuis authorum testimonio ac numero destituta sit : at si eo quod matrimonium fauorabile est,magis credendum est vni Doctori in fauorem illius sentienti, quàm multis contrarium opinantibus, (vt probaui lib.1. disp.18 n.7.) fortiori ratione id tribuendum est sacramento pœnitentiæ , & eius sigillo,vt maior fides adhibeatur duobus Doctoribus quos retuli pro secunda sententia , sentientibus in sigilli fauorem , quam multis pro prima allegatis , contrarium opinantibus : fauorabilius enim est sacramentum pœnitentiæ, matrimonio : nam hoc est voluntarium , in eo quod bonum prolis temporale vertitur, illud autem est necessarium , & in eo agitur de æterna animæ salute & ne ab vnico hoc remedio Christiani in peccatum lethale lapsi , retrahantur. Est tamen sano modo intelligenda hæc posterior sententia : non enim tenetur confessor in omnibus perinde se habere,ac si nil sciret,sed in his solum, in quibus esset confusio,& pudor pœnitentis:quia eius honori,aut personæ in aliquo præiudicatur, aut non ita bene consulitur,si posset confessor vti notitia confessionis. Verbi gratia, si noui in confessione, Petrum parare insidias,vt me necet, possum non exire domo , quamuis aliàs exiturus essem : in hoc enim quamuis Petrus intelligat id oriri ex scientia suæ confessionis, nullo pudore suffundetur,nec aliquod detrimentum patietur, nec rationabiliter ob id retrahentur homines à confessione : verum nullo modo licebit , ob indignitatem in confessione cognitam,remouere ab officio ad nutum amouibili , vel negare Eucharistiam,aut ordines,aut beneficium,aut suffragium, quamuis hæc voluntaria sint : quia inde confundetur pœnitens, & retrahetur à confessione hæc enim sunt exprobratio quædam , & virtualis obiectio peccati detecti in confessione:& ita *Armilla verb.Confessor.nu.7.* quem allegaui n.præcedenti. pro hac sent.non dixit absolutè , nihil posse agere confessorem motum ex confessionis notitia : sed nil posse agere; ob quod pœnitens posit à confessione retrahi:atque ita fatetur *ibidem num.12.* sacerdotem per confessionem conscium conspirationis in sui ipsius necem in aliquo loco, posse occasione aliunde sumpta illinc recedere.

Ad argumenta proposita num.2.respondetur. Ad 1.dic eum textum non intelligi de confessione sacramentali ,

vt notat *ibi gl. verb Sibi soli*: & constat ex initio textus, vbi Episcopus affirmat reum fassum esse sibi crimen: quod si intelligeretur de sacramentali confessione, esset aperta sigilli reuelatio. Ad 2. dic confessionem non tollere ius pristinum, quod confessor habebat, eo pacto quo habebat: cogere tamen ne ex auditis in confessione aliquo modo ducatur ad opus aliquod, ex quo confusio, vel damnum sequatur pœnitenti: sicut qui nouerat aliquid extra confessionem, & postea in confessione audit, non amittit, ius pristinum illud manifestandi, arctatur tamen confessionis sigillo, ne alio modo propalet ratione confessionis notitiæ, quam antea sciuerat. Ad 1. confirmat. constat ex proxima solutione. Ad 2. confirm. dic ante auditam confessionem, nullam esse causam vt conqueri possit pœnitens: ea tamen audita, si habeat probabilem coniecturam id oriri ex confessione, iustam habere causam: quod enim fassus est sacerdoti vt Deo, si exprobratur, & virtualiter obiicitur, & cedit in externum detrimentū in alio foro: si verò huius non habeat probabilem coniecturam, immeritò conqueri: cum enim ex alia causa, aut ex libera voluntate posset sacerdos duci, leuis ac temeraria suspicio est absque probabili coniectura. Quamuis autem confessor prudenter caueat, ne pœnitenti ansam tribuat suspicandi se ex confessione duci, adhuc sigillum offenditur: satis enim est, ne liberè, & simpliciter audeant homines fateri, si nôrint confessorem posse prædicta cautela adhibita, confessionis notitia vti. Ad 3. confirm. nego sequi: ius enim pristinum vtendi sua libertate non tollitur sacerdoti, sed solum ne confessionis scientia ducatur. Ad 3. principale, nego tantum teneri ad non reuelandum propriè: quia tenetur etiam non loqui cum ipso pœnitente, extra confessionem de auditis in ea, cum tamen id non sit propriè detegere confessionem, sed tenetur etiam vitare omne id per quod aliquo modo sigillum offenditur, & retrahentur homines à confessione, efficiturque odiosa. Ad 4. dic in neutro casu sequi confusionem pœnitenti, nec eius honori præiudicari, aut bono alicui temporali, quod homines æstiment; & esse huiusmodi casus metaphysicos, qui moraliter nunquam accidunt. Quare licet admittamus posse confessorem vti confessionis scientia in iis casibus, vt sibi consulat: nullo modo reddi confessionem odiosam, nec fore, vt ideò ab illa peccatores retrahantur: & proinde saluam & illæsam manere secundam sententiam, eo modo quo à nobis explicata est. Ad 5. fateor illam scientiam esse aliquo modo humanam, & ita posse confessorem illa vti, quando est sine aliqua pœnitentis iniuria: irrogatur tamen ei maxima; non eo quod negetur res indebita, sed ratione modi negandi, quia infidelis est confessor, dum res sibi commissas sub confessionis sigillo ad eum forum occultum, virtualiter exprobrat, & obiicit pœnitenti, ac in eius temporale damnum conuertit. Et hoc nocumentum magni momenti est, quia retrahet homines à confessione, & valde odiosam eam reddet; nec sacerdos vtitur iure suo, dum ob audita in confessione negat; & hoc non prouenit ex solo pœnitentis discursu: sed etiam ex sacerdotis actione, quando eiusmodi circumstantiæ concurrent, vt merito posset id suspicari pœnitens, & quando non posset id suspicari, satis est nosse, posse inde prouenire, idque sacerdotibus licere, vt homines odiosam habeant confessionem, & ab illa retrahantur. Ad vltimum nego eam esse causam, sed causa est, vt arceantur subditi ab iis peccatis videntes difficiliorem esse absolutionem, & quia præsumitur prælatos esse prudentiores, & fore vt melius consulant saluti gregis sibi commissi in eo foro sacramentali.

6 Qvæstio II. An retenta priori opinione relata nu. 2. licere sacerdoti, vti scientia confessionis: teneatur ea vti, & negare suffragium, ordines, & cætera, indigno noto per confessionem, casu quo teneretur, si extra confessionem eō cius esset indignitatis illius? Quidam aiunt teneri. quia si est parochus, suo officio astringitur, si verò sit alius sacerdos, præcepto correctionis fraternæ quod obligat impedire proximi peccatum, & sacrilegam receptionem Eucharistiæ ordinum, iniustam beneficij receptionē, quando licitè, & commode impediri potest: ergo cum in hoc casu possit licitè, & commodè, tenetur. Ita docent *Adrian. 4. 5. de confess. post dub., paulo ante dubium quod incipit, ex dictis emergit aliud dubium, 2 e. s. Ad tertium principale nego consequentiam, fol. 297. in paruis voluminibus, col. 1. Nau. c. Sacerdos, de pœn. d. c. 6 n. 146.* & additur *n. 148.* hunc eligentem indignum per confessionem cognitum, incurrere pœnas iuris statutas contra eligentes indignum, *Suarez de Euchar. q. 80. art. 6. disp. 67. sect. 3.* Idem videntur docere alij DD. asserentes sacerdotem non debere eligere indignum per confessionem notum, aut debere negare Eucharistiam simili peccatori, quando absque sigilli iniuria fieri potest. Hi sunt *D. Th. 4. d. 9. vnic. a. 5. quæst. 1. corp. & quodli. 5. a. 13. Alensis 4. p. q. 49. memb. 1. D. Bonau. 4. d. 21. in 2. p. a. 2. q. 1. v. 60. & ibi Paludanus q. 3. a. 3. n. 60. Duran. 4. d. 9. q. 5. Altisiodor. 4. p. sum. tract. 6. c. 3. q. 4. D. Ant. 3. p. t. 17. c. 12. §. 1. Victoria sum. de Eucharist. n. 80. fi. Soto. de secreto, memb. 3. q. 4. concl. 5. dub 1. vers. Pro decisione, Ledes. 1 p. 4 q. 21. a. 6. dub 3.* & ex iurisperitis. *Rebuff. c. Omnis, de pœnit. & de remiss. super verb. Sufficiens reuerenter, vers. Oūano non debet, & seq fol. 572 Sylu. Euchar. 3. q. 5. dicto 1. Tab. verb. Communicare, q. 53. n. 59. Nauar. sum. Hisp. & Lat. c. 11. n. 56. fi.* Addúntque (& multo verius est) eligentem indignum sola confessione cognitum minimè subijci pœnis iuris in eligentes indignum impositis: cuius contrarium tenuit *Nauar.* vt proximè retuli: hoc (inquam) addunt *Paludan, D. Ant. Rebuff. ibidem.*

Cæterum quamuis hæc sententia probabilis sit, mihi 7
tamen magis placet contraria, minimè teneri, quamuis licitè posset. Quia est medium valde difficile, & arduum & grauissimo offendendi sigillum periculo expositum, quamuis enim speculatiuè vsus huius scientiæ licitus esset, at practicè magna prudentia, & cautela opus est, & tot requiruntur circumstantiæ, (vt fatentur DD. asserentes esse licitum) vt vix fas sit ea scientia vti: ergo quamuis id possit sacerdos licitè, non tamen ad id tenetur: non enim commode potest, sed magna cum difficultate. Sicut qui vouit castitatem & duxit vxorem potest implere votum ingrediens religionem ante consummationem: non tamen ad id tenetur, iuxta receptiorem sententiam, quia medium arduum & perdifficile est. 2. Quia Christus Dominus instituit hoc sacramentum, ad medendum peccatori in eo foro interno confessionis. ergo transgredi limites institutionis est obligare confessorem ex ea notitia occultissimi fori, mederi pœnitenti extra illum forum. Tandem, quia præcepta moralia, & ordinata ad fines naturalis ordinis, debent habere media eiusdem ordinis: cum finis, & media proportionari debeant, sed præceptum correctionis fraternæ, est morale, & naturalis ordinis, ergo scientia peccati proximi requisita, vt id præceptum obliget, debet esse naturalis, nec debet ad id ordinari scientia in sacramento, quod supernaturalis ordinis est, acquisita. Ita tenent *D. Thom. 4. d. 21. q. 3. a. 1. quæstiunc. 1. ad 3. Paludan. 4. d. 18. q. 8. a. 1. n. 20. Syluest Confessio. 3. q. 14. Lud. Lop. 2. p. instruct. de confessione, c. 96. quæst. 1.* Ad argumentum contrarium propositum n. 6. constat ex dictis, non enim obligat id præceptum medio tam difficili, & altioris ordinis.

Qvæstio III. Qualiter se debeat habere ordinarius, 8
vel parochus, qui nouit in confessione impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere? Confusè satis loquuntur DD. & varij sunt dicendi modi 1. est, debere parochum occultè monere contrahentes, quod si nolint desistere, nec possit suum ministerium negare, absque sigilli periculo, debere eos matrimonio coniungere: vnde supponit hæc sententia debere, si absque periculo sigilli possit se eximere, aliis cautis allegatis: quia tenetur ex officio impedire peccatum contrahentium. Sic *Alensis 4. p. q. 78. memb. 2. a. 1. ad 5. D. Bonau. 4. d. 22. in 2. p. a. 2. q. 1. n. 61. ad finem qu. Altisiodorensis l. 4 sum. tract. 6. c. 3. quæst.*

qu.4.vers. Ad hoc est solutio,& seq. Driedo l.2. de lib. Christiana,c.7 fere init.§ Aliud est scire, Palacios 4.n.21.disp.2. f.459.col.1.vers.nam testimon.parochi, Philiarcus de offic.sacerd.to.1.p.2.l.2.c.30. paulo ante §. Quod si confess. Man.1. to.sum.2.edit.c.217.concl.6.n.7 Et ex iurisperitis, *Henricus c.Omnis,n.49.de pœnit. & remiss. Ang.Confessio.8.n.13. Syl. Confessio.3.q.12. fine Tab.verb.Confessionis celatio.q.4.nu.5. fine, Maiolus lib. 3. de irregul.c.25.n.3.§. Affinitas, fine.*

9 II. dicendi modus est, si publicè petant volentes contrahere, teneri parochum eos coniungere. Quia ob peccatum cognitum in occulto pœnitentiæ foro, nequit cõtrahentes priuare iure quod habent petendi matrimoniũ in foro Ecclesiæ,dum in eo latet impedimentum. Sic tenent *Adrianus 4.q.5.de confess.post dubium 9 paulo ante dubium quod incipit, Ex dictis emergit aliud dubium,in fol. ad 3.in parvis vel.fol.197.col.2.Sot.4.d.18.q.4.a.5.post.1.conc. vers.Hinc fit*, limitans quando alias subterfugere nequit: *Navar.c.Sacerdos,n.144 de pœniten. d.6.* addens posse eos occulte monere: *Fr.Medina.l.2.sum.c.4.fol.176.col.1* Et in alio simili,nempè quãdo peccator sola confessione notus petit Eucharistiam, docent idem aliqui DD. asserentes si occultè petat, debere ei negari, secus si publicè. Sic *D. Thom.4. dist.9 q.un.a.5. quæstiunc.1.corp Alensis 4.p.q.49. memb. 1. Victoria sum.de Eucharist.n.80 fin. Ledesm.2.p.4. q.21.a.6.dub.3. Suarez de Eucharist.q.80.a.6.disp. 67. sect. 3. Bartholomæus à Ledesma de Eucharistia, dub 23.concl 3.*

10 III. dicendi modus est, absolutè non debere abstinere parochum à tali matrimonio ministrando. Quia notitia confessionis ius minimè tribuit in alio foro. Sic *Medina tr.2. de confessione, quæst.D. bis qua à confessore celanda sunt. vers.Sequitur amplius, si duo volunt.* Quod idem cum quadam moderatione sequitur. *Henriq. 6.de pœnitentia, c.21. n.3. fine,* ait enim pastorem non posse negare matrimonium, quando iam sunt factæ monitiones: habent enim tunc contrahentes ius iam acquisitum: debere tamen negare licentiam faciendi monitiones.

11 IV dicendi modus est, si minister non tenetur ex officio,quia non est proprius parochus, quamuis licentiam habeat à proprio parocho assistendi matrimonio, posse negare. Cum enim sit voluntarius minister, potest & debet iure suo vti negando assistentiã,vt viter proximi peccatum: si verò tenetur ex officio,non posse negare sacramenta etiam occultè petita,quamuis cesset. periculũ fractionis sigilli. Quia scita in pœnitentiæ foro, non tribuunt ius negandi ministerium aliàs debitum.Sic *Palud. 4.dist.21.q.3.a.3. n. 60.* & tenent in alio simili, nimirum quando peccator occultus per solam confessionem notus, petit Eucharistiam aliqui DD.aiunt enim occultè petenti non posse parochum tempore quo tenetur ministrare, denegare Eucharistiam: secus non parochum, vel parochum si petatur quando non tenetur ministrare. Hi sunt *Palud.4.d.9.q.4.a.1. concl.3. n.6. D.Ant.3.p.t.14.c.12 §.2. Syl.Eucharist.3.q.§.dict.1.Sot.4.d.12.q.1.a.6. vers.Si autem, & ser. Nav.sum.Hispan.& Latina,c.21.n.55. & 36. Palac. 4.d.9.disp.12.conc.3 & 5.Lud.Lop.2.p.instruct.c.76.de Eucharistia,§.Porro illa, & seq. Manuel 1.to.sum.2.edition.c. 68.concl.6.n.6.* Discrepat tamen *Sotus,& Lud.Lop.* ab aliis DD. in hoc,quod dicunt etiam parochum non posse negare Eucharistiam occultè petenti,noto peccatori per solam confessionem, licet petat extra Pascha,& mortis articulum, nisi tanta sit frequentia, vt vilipendium videatur: & quando non est parochus, limitant etiam *Sotus, Lud.Lop.& Manuel*, nisi is qui non est parochus,publicè aliis ministrare Eucharistiam ex licentia parochi, aut priuilegio, & inter ipsos accedere peccator notus per cõfessionem: non enim posset tunc eum expellere, quia esset nota & suspicio peccati auditi in confessione.

V. Dicendi modus est,si sit parochus,possitque se circa
12 confessionis suspicionem eximere, eum probè facturum se eximendo:si verò nequeat,teneri ministrare matrimonium:si autẽ parochus non sit quamuis habeat licentiam ministrandi, debere se excusare. Sic *Sotus de sacr. membro, 3.q.4.post 5.conc.dub.1.vers.Pro decisione,Cord. additionibus ad eundem locum Soti: Ledesm.2.p 4.q.10.a.5.dub 4. Veracruz appendice ad speculum,circa art. 15.1.part.ad fin f.109.* Hi tamen DD.non distinguunt. an peccator ille publicè petat matrimonium,an occultèjat distinguunt in alio simili quidam DD.& dicunt peccatori noto per confessionem petenti occultè Eucharistiam,posse etiam parochum negare:si verò publicè petat,non posse parochum negare tempore quod ministrare tenetur: secus si tunc non teneatur, vel non sit parochus. Sic *Duran.4 d.21.q.5. Adr. quodlibeto 3.a.3.vers. Pro responsione dico 1.in parvis voluminib.f.61.col.1. Tabiena verb. Communicare. q.53. n.59.*

Hæc sunt quæ in hac quæstione ex DD. colligere po- 13
tui:verum omnes illi loquuntur consequenter ad sententiam, quam defendunt posse scilicet, sacerdotẽ vti scientia confessionis ad gubernandos actus externos & ea retenta opinione, placet præ aliis quintus dicendi modus relatus n. præc. nempè occultè petenti posse etiam parochum negare:quod etiam docent DD.allegati n.9.pro secundo dicendi modo; publicè autem petenti non posse parochum negare,secus alios sacerdotes qui liberè ex ipsius licentia ministrare possunt. Credo,tamen, nec parochum,nec alios sacerdotes teneri negare,siue aliter publicè,siue occultè petat,iuxta dicta n. 7. Hæc dicta sint retenta illa opinione, sequendo autem nostram, nimirum, non licere sacerdoti vti scientia confessionis ad externos actus extra confessionem statuo sequentes conclusiones.

I. Conclusio sit,parochus siue quicumque alius sacer- 14
dos habens licentiam assistendi matrim. vel ministrandi quodcumque aliud sacramentum, nequit expellere peccatorem etiam occultè petentem, ob solum peccatum in confessione notum.Prob.quia(vt dixi numer.4.)non potest iuuari ex confessionis scientia ad actus externos, quoties redderetur confessio odiosa,& retraherentur homines ab ipsa, quod eueniret, si nossent ob peccata in confessione audita posse illis negari Eucharistiam, matrimonium, aut alia sacramenta.

II. Conclusio, si talis peccator occultè petat, potest 15
confessor ipsum secretò monere vt desistat, vt fatentur vniuersi DD. citati pro omnibus sententiis: & quamuis *Palud.d.4.21.q.3.a.3 n.60. & D. Ant. 3.p.t.17.c.22.§.1. vers. Item qua prælatus*, dicant semper posse pœnitentem occultè moneri à confessore:quia hoc non est confessionem detegere: dicendum tamen est id non licere, nisi prius obtenta licentia ab ipso pœnitente, vel intra confessionem: licet enim non sit propria sigilli fractio, offenditur tamen quando extra confessionem sermo habetur de auditis in alia,cum ipsomet pœnitente,absque ipsius licentia: (vt probaui n. 3.) Et in propriis terminis eam admonitionem faciendam esse in confessione, docent *Ledes. 2.p.4.q.10.art.5.dub.4.§ Præterea si provincialis, Barth. à. Ledesma de pœnitentia, dub. 32. concl. 7.*

Vltima Concl. credo non teneri confessorem petere 16
licentiam à pœnitente, vt eum moneat de peccato quod vult admittere:sed tantum in confessione teneri eum monere,quia (vt tradunt *D.Thom.4.d.21.q.3:a.1.quæstiunc.1. ad 3.Palud.4.d 18.q.8.a.1.n.20 Sylvest.Confessio.3. q. 14.*) ex auditis in confessione non arctatur confessor ad aliquid faciendum,vel omittendum, vel remedium adhibẽdum extra illam. Ea enim notitia est, ad solum pœnitentiæ forum. Præterea,quia multi pœnitentes ægre ferent eam licentiam peti,ac peccati confessi memoriam refricari: vellent enim peccata omnino memoria excidisse.

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm ita necessaria sit præsentia parochi, & testium in matrimonio: vt nullo eventu aliter contractum, validum sit?

SVMMARIVM.

Proponuntur casus, quibus posset aliquis existimare posse contrahi matrimonium absque parocho, & testibus. n.1.

Quando prius est coram illis contractum, & reperitur nullum ob occultum impedimentum: remissiùs, 2.

Quid in articulo mortis, vbi non est recursus ad parochum, ponitur opinio affirmans, n.3. Et ibi, ibidem in hæreticorum locis, & in nouo orbe, vbi non est parochi copia, & dum tutores volunt indigno matrimonio collocare puellam.

Vera opinio contraria, n.4. Et soluuntur argum. n.5. & ibi. simplex sacerdos non potest in mortis articulo assistere matrimonio.

Forma inducitur vbi est decretum annullans, vel dicitur aliter fieri non posse, 4.

An ex Episcopi dispensatione liceat ob magnam necessitatem contrahere absque parocho & testibus, n.6. Et ibi, qui de uno dicit, de alio negare videtur.

Quid, si matrimonium publicè contrahatur, scienti maiori vicinia parte, 7.

Quid, si contrahatur ab infidelibus subiectis principibus Christianis, inhabitantibusque in locis vbi Tridentinum obligat, vel locis temporaliter Pontifici subiectis, 8.

Quid, si contrahentes ignorabant inuincibiliter decretum Tridentini propounntur augmenta probantia valere matrimonium, 9.

Tunc non valet, num. 10. Et ibi, quando pœna annullationis ligat ignorantes.

Soluuntur argumenta, n. 11. Et ibi, quando inhabilitas sit pœna.

1 EGimus de denunciationibus præuiis matrimonio, vt licitè contrahatur: iam de præsentia, parochi, & testium necessariò requisita ad ipsius valorem, agendum est: priúsque hac disputatione, & sequenti disputandum est, an ea præsentia semper desideretur: deinceps de qualitatibus in parocho requisitis: deinde quis proprius parochus dicatur: mox de qualitate licentiæ per parochum alij sacerdoti concessæ & à quo concedi possit: tandem de qualitate præsentiæ parochi ipsorúmque testium. VII. igitur casus excogitari possũt, in quibus aliquis existimare posset validum esse matrimoniũ absque parocho, & testibus. I. est, vbi prius corã illis contractum est, & reperitur nullum ob occultum impedimentũ. II. In mortis articulo. III. Ex Episcopi dispensatione. IV. Quando matr. publicè cõtrahitur. V. Dum infideles inter se matrim. ineunt subiecti temporaliter iurisdictioni Ecclesiæ. VI. Dum cõtrahentes absque parocho, & testibus inuincibiliter ignorabant decretum Tridentini. Vltimus, quando contrahitur matrim. in locis, vbi Tridentinum non obligat, vel quia non est receptum, vel quia non est legitimè publicatum: vt dum Christiani captiui apud infideles contrahunt matrimonium: & hoc siue contrahatur ab incolis, in eo, vel in alio loco per quem transeunt, vbi obligat: siue à transeuntibus per locum, vbi non obligat. De 6. igitur prioribus casibus præsenti disp. agendum est, de vltimo autem disp. sequenti.

2 In 1. casu, quando matrimonium semel legitimè contractum est, & inuenitur nullum ob occultum impedimentum, quid dicendum sit, latè disputaui l. 2. disp. 37.

3 In 2. casu, quando contrahere volens, est in mortis articulo, valdéque necessarium esset matrimonium, nec esset parochi copia: videtur non esse necessarium seruare hanc formam. Primò, quia leges diuinæ recipiunt interpretationem ex bono, & æquo, & ex epicheia, vt quæ pro tuenda charitate inducta sunt, ipsi non aduersentur: sicut *Ioan.* 1. habetur neminem absque baptismo saluari posse, & tamen deficiẽte ministri, vel aquæ copia, satis esset baptismi votum: ergo à fortiori leges humanæ recipiunt eandem epicheiam: sed si in hoc casu matrim. absque parocho, & testibus initum, esset nullum, aduersaretur charitati, quia proles per matrim. illud legitimanda, destituta maneret, & sæpe morti proximi valde affecti erga concubinam, salus spiritualis periclitaretur non contracto matrimonio, quo huic prauæ affectioni consulat: ergo decretum Tridentini obligans coram parocho, & testibus contrahere, ex æquitate, & epicheia censendum est in hoc euentu minimè astringere. Et confirm. quia quoties casus euenit iis vestitus circumstantiis, quibus non ita expressè decisus est, attendendum est quid in eo casu legislator consultus responderet, idque sequendum est: vt communiter tradunt Theologi 1.2. q. 96. *art.* 6. Pontifex autem de hac extrema necessitate consultus, absque dubio responderet posse in ea absque parocho, & testibus contrahi: Ergo 2. quia præceptum Ecclesiasticum non obligat eo rigore, vt in magna necessitate non liceat contrauenire, vt constat in præcepto Missæ, ieiunij, abstinentiæ à carnibus: præceptum autem hoc contrahendi matrim. coram parocho, & testibus, Ecclesiasticum est, per Concilium Tridentinum iniunctum: ergo. Et confirm. quia *Trid. sess.* 24 *c.* 1. *de matr.* simul iubet præmitti denunciationes, & contrahi coram parocho, & testibus, at in hoc casu illæ possunt omitti, etiam inconsulto Episcopo, vbi esset periculum in mora, vt dixi hoc 3. l. disp. 10. n. 17. ergo. 3. Quia *Trident. eod c.* 1. inhærendo vestigiis Concilij Lateranensis, irritat clandestina, quæ olim Ecclesia detestabatur, numquam autem detestata est matrim. clam contractum in hac vrgentissima necessitate: ergo nec tale clandestinum hodie est irritum. 4. Quia in hoc clam contrahendi modo, quando alter contrahens est in mortis articulo constitutus, cessant inconuenientia, quibus mederi voluit Tridentinum, non enim est periculum vt coniux superstes, contrahendo postea cum alio, maneat in perpetuo adulterio, cum matrim. illud clam contractum, sit statim morte dissoluendum. 5. Quia ad matrimonij valorem satis est quicumque sacerdos de licentia proprij, vt expressè habetur in *Trid. d. cap.* 3. sed secundùm rectam rationem quicumque parochus in prædicto casu concederet licentiam cuicumque sacerdoti: ergo talis sacerdos cum ea præsumpta licentia poterit assistere. Tandem, quia cui licet quod plus est, licet quod minus est, *reg. Cui licet, de reg. iur. in 6.* sed cuilibet simplici sacerdoti licet in articulo mortis absoluere à quibuscumque peccatis, & censuris, *cap. Pastoralis § Præterea, de offic. ordinar. c. Eos qui, de sent. excomm. in 6. Trid. sess.* 14. *de sacram pœnit. cap.* 7. licet etiam Eucharistiam conferre, quæ sunt sacramenta digniora: ergo licet assistere matrimonio. Sic tenet tanquam probabile *Veracr. append. ad sect. 4. dub. 5. solut. 2. ad obiectionem positam post 7. concl.* asseritque esse probabile Tridentini decretum intelligi, vbi est copia parochi: quare in hæreticorum locis, & in nouo orbe, vbi vel non est copia parochi, vel per integrum annum non habetur esse probabile posse matrimonium celebrari cum duplici teste, absque parocho: ipsum sequitur *Vega l. 3. summa casu* 361. idem tenet de articulo mortis, vel quando tutores indigno matrimonio volunt collocare puellam: *Capua l. 2. decis. c.* 85. *n.* 8. & de articulo mortis, manet etiam dubius *Azebedo l. 5. recop. tit. 1. l. 1. n.* 8.

4 Sed tamquam certum tenendum est, esse irritum matrim. in articulo mortis, & in quacumque necessitate contractum, absque parocho, & testibus. Quia vbi in dispositione dicitur aliter fieri nõ posse, inducitur forma: vt cum aliis tradit *Fel. c. Cum dilecta, de rescript. n.* 6. *signo* 7. & idem quando ponitur decretum annullans: vt docet *Felin. eod. n.* 9 *signo* 5. sed *in Trid. sess.* 24. *de matrim. c.* 1. dicitur aliter fieri non posse matrimonium, quàm præsente parocho, & duplici teste: & aliter contractum redditur irritum: ergo inducitur forma: & proinde in nullo euentu absque ea solemnitate initum, erit validum: res enim sine sua forma nunquam subsistere potest. Et confirm. quia ibi redduntur omnino inhabiles contrahentes: vbi ponderanda est dictio, *Omnino*, quæ significat, in omni euentu, sine vlla exceptione, sine remedio, ac dispẽsatione, vt dixi l. 1. disp. 32. n. 6. ponderandum etiam est, reddere inhabiles, nam inhabilitatem materiæ sacramenti, nullus necessitatis casus potest supplere: vt in nulla necessitate possunt consanguinei matrimonio copulari, eo quòd materia est inhabilis: vt bene tradunt *Sotus l. 1. de iust. q. 6. a. 4. ad finem corporis, Medina 1. 2. q. 96. a. 4. arg. 2. iuncta eius solutione, Enriquez l. 12. de matrim. c. 1. ad fin. Philiarcus de offic. sacerdot. t. 1 p. 1. l. 3. c. 10.* Et ratio est, non ratione legis Ecclesiasticæ, quasi obliget in tanta necessitate, sed ratione legis naturalis, & diuinæ ibi inclusæ, dictantis nunquam licere accedere ad non suam, at eo ipso quòd Ecclesia inhabilitat materiã ad matrimonium, non potest cum illa consistere, & ita esset accessus ad non suam. Item, quia est ibi inclusa lex diuina, vt sacramentum constet ex materia apta, & forma: Ecclesia autem potest in matrimonio hanc ineptitudinem materiæ

tesse constituere, vnde Ecclesia reddente matrimonium inepta, lex divina est, et non contrahat matrimonium: ergo nulla necessitas potest supplere hunc defectum. Et ita hanc partem tenent *Navar. l.4. cons.in 1. edition. t. de sponsalibus n.44. in 2. ed. de clandestina despons. consid. Sanchez lib.1 disput. 6. n.2. Perez lib. 3. prælect. tit. 1. l.3. num. 3 post principium f.29. Spino 3. tract. c.3. q.15. n.44. Bonacina disputatio 10. loc. num. 2. p. c.15. n.24. Lessius lib. 2. c. 9. dub. 11. de matrimonio p. 3. n. 3. & 8. Rebuffus tract. 21. de matrim. fol. 1320. Card. Lop. 3. consultat. 1. p. 8. Manuel tom. summæ, 2. edit. c.219. n.1. Ferd. de Luc. de matr. q.45. a.5. circa finem dub. 3. f. 129. col. 1. & Ecclesiastici sequentes.*

Ad argum. propositum 2. respondetur Ad 1. & confirmat. dicta lege mere præceptiua, & huic enim contractui hoc non attenditur ex vi consuetudinis aliquando interpretationem ex epicheia secus vbi de solemnitate substantiali & materia inhabili, ut hoc adiectum charitatis: valde enim bonum communiter expedit hanc legem corrigere edita a Deo, nec in hoc casu. Potest tamen interpretum. Ad 2. dic. vbi solum præceptum Ecclesiasticum concurrit, non obligare eo ipso hoc autem concurrit naturale, & diuinum, de non accedendo ad non fidem & diuinum, vt sacramenta conferat ei qui illa petit: vt explicui n. præced. Vel negandum est, hoc esse cum fidei periculo non faciendi, quia id aliunde non constat, ex qua colligeretur esse formam matrimonij, cessante ab illam, & ex hac fidei periculo & illa lex præceptiua non Ecclesiæ obtinet non probo, quia in hac re, quæ non est certa, nihil esse verum de præcepto Ecclesiastico, quod non innitatur solemnitatem substantiali, nec matrimonia habita vt hoc Ecclesiæ præceptum contrahentes in eam lo gradu inhabiles sunt ad contrahendum matrimonium, quod in nulla necessitate licere possunt, & denunciationes præcedentes eiusmodi matrimonium excludendum, & ita declarauit Concilium Tridentinum omnia [illegible] matrimonia contrahendi [illegible] Ecclesiæ aliquando sicut licita ex fide vigente non fuisse, quia tunc prohibitio matrimonium clandestinum per modum simplicis, & nudi præcepti, & prohibitio quæ nec irritans existit, huius facit effectum, quod præceptum contractum substantialem, & legem irritantem. Ad 3. ergo in hac causa cessare rationem, quia potest [illegible] matrimonium contrahere sine præsentia Parochi, & illa ratio maxime indicauit Tridentinum, vt constituerit, vt colligitur ex illis verbis *Sancta Synodus pensans grauia incommoda, quæ ex clandestinis contractibus oriuntur, præsertim eorum, &c.* nam 1. 2. 0. *Incommoda*, quæ ex ipsa natura rei exoriuntur, expressit, & cauit eis, quæ ipsa natura rei non patitur nemo cautum, vt dixi l. 2. d. 2. p. n. 6. Cessante autem vna ratione legis, quando aliæ subsistunt non cedat lex, sed [illegible] non satis esse inconstantiam præsentis, tantum substantiam de forma, vt alias facit dos, ita existere matrimonio: vt præcommunia hoc 3. l. d. disp. 5. Adhuc dum fit, impræsentem esse rationem, quia Eucharistiæ & pœnitentia sunt sacramenta necessitatis medium, matrimonium autem ad voluptatem. Quod si vrgeas, licere extra vnctionem in supplicationem, in eo articulo confitetur, vbi parochi copia deficit, cum tamen extrema vnctio non sit in præcepto, iuxta verborum intentionem respondetur esse simplex præceptum Ecclesiæ, iubens vt extrema vnctio a proprio parocho ministretur, & ideo non obligare in casu vitæ necessitatis. matrim. autem celebrari coram parocho, & testibus, constituit formam substantialem, & ad lecitimum matrimonium alterius contractum. Hinc infertur, in hoc casu licet simplex lex Ecclesiæ deficiente proprio, non irritare consuetudinem, Eucharistiam, & extremam vnctionem, minime tamen posse matrimonium [illegible] & docent *Navarr. Azpeilcueta 3. cons. num. Per. de Ledesm de matr. q.45. art.5. punct.3. dub.3. ad fin. Barbos. Leciesin. cap.21. de matrim. f.320. Spino 3. tract. 3. f.15. n.43.*

9 In III. casu, tantum, ait ex Episcopi dispensatione in eo casu matrimonia necessitatis quando non potest consuli Pontifex posse [illegible] sine parocho, & testibus dicendum est non posse: quamvis eorum possit [illegible] vel ita expresse in lege Parochus, aut contingat casus magnæ necessitatis (vt Sanch. 2 disp. 3. n. 3. tenet in hoc casu nullo modo posse. Primo, quia *Trid. Sess. 24. c. 1. de reform.* constituit formam substantialem, & potest decernere irritantem. Deinde, quia concilium reddit omnino inhabiles contrahentes, ad hoc contrahendum vt c. 6. *Omnino* excludit omnino gratiam, & dispensationem, vt dixi n. 4. Præterea, quia qui de vno dicit, de alio negare videtur. *Navarr de præceptis & 1. Cum parochi sect. 10. sed Tridentinum, &c.* Licet denique rationes persuadeant esse matrimonio illis locis coram paroho, & testibus contrahendum & concedat facultatem Episcopo dispensandi in omnibus casibus, ergo videtur eam negare circa parochi, & testium solemnitatem. Quo argumento vtitur *Gabriel. Sa audiendum sect. V. tenet. de sponsal. n. 3. p.* Sed eum ex eo textu, si plures canonici debeant esse cum vnius Episcopo, eos non acquirere facultatem: quia textus ille duos canonicos Episcopi secundo consulendos plane negare videtur: per *d. Navarr.*, sic tenent *Navarr. tom. Lessius lib. 2. n. 11. Gutier. de matrim. p. c. 51. n. 3. Spino 3. tract. 3. q. 3. f. 11. n. 86. Sequitur dicti. subsc. 3. f. 15. n. 44. Henriq. l. 11. de matrim. c. 3.*

In IV. casu, quando matrimonium publice contrahitur, scienti maiori vtriusque parte, si parochus 7
Navarr. tom. Lessius n. 9. &c. Dubitauit an esset validum: quia (inquit) Tridentinum annullas matrimonia absque parochi contractum, videtur intelligendum de occulto clandestino. Et probatur ex doctrina *Cauar. 4. decret. 2. p. c. 6. initio, n. 10.* vbi asserens doctrinam Bartoli, dicentis *d. dict.* hoc, quod in omnibus in quæ in actu a lege requiruntur, ad procedere, nisi aliquid æquipollens in actu impediat, ex quo effectus a lege præcisus declaratur: sed quando matrimonium publice celebratur, interuenit aliquid æquipollens solemnitati petitæ a Tridentinum: ergo quia hoc ab eo inventus comparatur, nam tunc consulitur de matrimonio, nec poterunt contrahentes eo relicto, aliud inire: ergo est validum. Cæterum dicendum est, nullo modo valere, quia Tridentinum statuit formam substantialem promulgatum, contrahendo forma autem specifica, & propriè & non per æquipollens impleri debet per dicta l. 2. disp. 11. n. 19. Deinde, quia non est verum de illo tantum hominem intentum à Tridentino nam concilium intendit tam matrimonium fieri coram parocho & testibus & eos tam mutuo consulere propriis pastoribus: & de causis omnia prius in hoc casu non obseruari. Ita tenet *Navarr tom. Navarr sum. Lessius cap. 25. n. 144. Henriquez l. 12. de matrim. c. 3. n. 5. Lod. Lop. 1. consultatione 3. S. 2. Perez.*

In V. casu, dicitur an infideles in habitantes Christia- 8
norum locorum quibus viget decretum Tridentinum teneantur contrahere coram parocho, & testibus. Ratio dubitandi est, quia principes possunt statuere inconuenientia contrahentibus, cum matrimonia non contrahuntur & quamvis hoc in concilio tradatur non tamen videtur infideles, iuxta id *D. Paulus 1. Cor. 5. Quid mihi est de iis qui foris sunt, non estis* receptum est aliquos ritus Christianis, item quia lex in infideles inhabiles est terras Ecclesiæ tenere tur hac lege quia subiiciuntur eorum iurisdictioni & ab obseruatione [illegible] non tenentur. vt bene docet *Navarr. Com. lib. 1. infra num. 6.* Vel in ducendum est, non teneri eo ritu parocho & testibus contrahere. Quia hæc lex concilij est [illegible] & vt talis est recepta a principibus & [illegible] alios non obligaret in foro orbe tales Ecclesiæ oppidis infideles autem, cum extra Ecclesiam [illegible] non subiiciuntur legibus Ecclesiasticis, vt ex testimonio citato D. Pauli constat. Et ita [illegible] argumentum contrarium procedit enim, quando lex temporalis, & ciuilis ab Ecclesia editur pro suis oppidis, & vt talis recipitur à cæteris

prime pi

principibus: hæc autem est lex Ecclesiastica, sicut lex ieiunij.

9 In VI. casu, an fideles inhabitantes loca, vbi obligat decretum Tridentini, illud tamen inuincibiliter ignorantes, validè contrahant absque parocho & testibus? Probatur pars affirmatiua, quia inhabilem reddere ad aliquem actum, est pœna: vt docet *Decius cap. 2. de constitut. n. 17.* per *l. Is qui heres ff. de vulga.* vbi *Paulus* dicit statutum inhabilitans esse pœnale, & odiosum: sed *Tridentin. sess. 24. cap. 1. de matrimonio*, reddit clam contrahentes inhabiles ad sic contrahendum: ergo illud decretum pœnam continet, quæ cum non afficiat inuincibiliter ignorantes, eo quòd culpa vacent, dicendum est hos habiles esse ad sic contrahendum, & proinde matrimonium ab eis initum, esse validum. Et confirm. quia quamuis canon. habeat clausulam annullantem, non ligat ignorantes, etiam quoad illam clausulam, habet enim in se tacitam conditionem, si perueniat ad subditorum aures, & cum illa clausula sit canoni accessoria, sicut à transgressione canonis excusat ignorantia, sic etiam ab illa annullatione accessoria, vt optimè docent *Card. Clem. 1. de elect. q. 18. Romanus, & Crottus*, quos refert, & sequitur *Bolognetus l. Omnes populi, n. 153. ff. de iust. & iure*: ergo ignorantes inuincibiliter id decretum, non ligabantur eo.

10 Dicendum tamen est id matrimonium esse inualidum: quia quamuis lex non afficiat ignorantes, quoad pœnam extrinsecam; bene tamen afficit quoad intrinsecam annullationis actus, vt bene docent *Imola, Clem. 1. de elect. n. 54 & ibi Paulus, Decius c. 2. de constit. in 2. lectura n. 31. & c. Caterum de reser. n. 32. Sot. l. 1. de iust. q. 1. a. 4. vers. At verò de summo Pont. Nauarr. c. 23. Hisp. c. 43. Lat. n. 44. & l. 1. consiliorum, in vtraque edit. 1. de constit. cons. 1. q. 4. n. 15. & in 2. editione, lib. 5. cons. 111. de priuileg. cons. 21. n. 5. Frater Metina 1. 2. q. 90. a. 4. concl. 3. vers. Illud etiam, Manuel. 1. to. summæ, 2. edit. c. 194. n. 7. Angles flor. ib. 1. p. q. 1. de baptismo, a. 8. diff. 2. fol. 46.* & probatur ex *c. 1. de concess. prabend. in 6. vers. Adiiciebatur*, ibi, *siue ignorauerit, siue non, non valebat*. Præterea, quia quoties constitutio exprimit, à quo tempore debeat obligare, afficit ignorantes, quoad nullitatem actus, licet non afficiat quoad alias pœnas, vt si dicat, Ex nunc: vt optimè docet *glos. Clem. 2. de hæret. verb. Ex nunc, & ibi Cardin. post nouab. 6. Imola n. 2. Bonif. ibi n. 17. Paul. & Zenzelinus ibi, Ant. c. 2. de constit. n. 19. & ibi Abb. n. 7. Henric. n. 2. Alex. de Neuo n. 28. Fel. n. 7. vers. Quinto limita, Rebuffus n. 44. & 45. Decius in 1 lectura, n. 18. fine, Rosella verb. Lex n. 6.* vbi *Syluq. 6 d. 3. Lud. Gomez præmio regularum cancellariæ, q. 2. vers. Præterea, Nau.* dicens esse communem sent. *l. 3. cons. in 2. edit. 1. de reg. cons. 31. n. 4. Menoch. de arbitrar. l. 2. centur. 2. casu 185. n. 2. Ant. Cuc. l. 1. inst. maior. tom. 3. n. 30. Capua l. 4 decis. cap. 9. n. 23.* sed decretum Tridentini irritans clandestina, assignat tempus à quo incipit obligare, nempè, transactis duobus mensibus à publicatione in qualibet parochia: ergo ab illo tempore obligat, quoad annullationem matrimonij, etiam ignorantes, & ita docent *Frater Metina 1. 2. q. 90. art. 4. conclus. 3. ad finem, Enriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 8. fine, & c. 5. n. 8. in comment. lit. O. Petrus de Ledesma de matr. q. 45. a. 5. f. 196. §. In cuius rei expositione sit conclusio. vers. Hæc est contra aliquos.*

11 Ad argum. propositum num. 9. dic, quando inhabilitas statuitur in odium contrahentium, ad ipsosque puniendum, eam esse pœnam, secus quando defectu solemnitatis: sicut enim annullatio actus eo quòd deficiat debita solemnitas, non est pœna: (vt dixi hoc 3. l. disp. 4. n 9.) sic nec inhabilitas ad contrahendum absque ea solemnitate censetur pœna, sed declaratio quod consensus sit illegitimus. Ad confirm. dic. quando clausula irritans apponitur per modum pœnæ, minimè afficere ignorantes, sicut nec lex ipsa eos afficit quoad alias pœnas: secus quando non apponitur per modum pœnæ.

DISPVTATIO XVIII.

An matrim. clam contractum absque parocho, & testibus in iis locis, vbi nunquam receptum est decretum Trident. sess. 24. cap. 1 de matrim. vel nunquam publicatum fuit, sit validum: siue contrahatur ab incolis eorum locorum in eisdem, vel in aliis locis per quæ transeunt, vbi est receptum Trident. siue ab incolis aliorum locorum, vbi est receptum idem Tridentinum, qui ad illas regiones diuertunt.

SVMMARIVM.

Incola locorum vbi decretum Tridentinum non est publicatum, vel non est receptum si in eis locis contrahant, possunt absque parocho & testibus, sicut ante Tridentinum poterant inire matrimonium, n. 1.

In quo versetur difficultas, & quot sint quæstiones disputandæ, 2.

Peregrini tenentur legibus & consuetudinibus loci per quem transeunt quando in suo oppido eadem viget, vel si alias scandalum oriretur, vel si in illum diuertunt animo constituendi sedem, 3.

An quando diuertunt per modum transitus, cessante scandalo teneantur ad leges, quæ non in suo oppido, sed in illo per quod transeunt, obligant: refertur opinio affirmans, 4.

Qualis transitus debeat esse vt peregrinus obligetur istis legibus 5.

Sententia verior non obligari, n. 6. Et ibi quod modico tempore durat, quasi non esse reputatur.

Quid. si leges illius oppidi, per quod peregrinus transit, sint non speciales illius, sed generales, & iuris communis, non obligant tamen in suo domicilio, quia sunt abrogatæ consuetudine, 7.

Qua mora in loco transitus desideretur, vt peregrinus teneatur illius legibus: proponitur quadam opinio, n. 8. & verius 9.

Quoad solemnitatem contractus, an peregrini teneantur legibus, & consuetudinibus loci in quo contrahunt, & secundum illas censeatur contractus celebratus, 10.

Quid in dote. & testamento, 11.

An forenses teneantur ad gabellas speciales loci, in quo contrahunt. 12.

An exteri vendentes triticum in Castella, teneantur pretium iuxta rusticam illius taxatum, seruare, 13 Et quid quando transgressio legum cederet in damnum oppidi, per quod peregrini transeunt, 14.

An vagi qui nullibi certam habent sedem, teneantur legibus loci, per quem transeunt, 15.

Soluuntur argumentum. n. 16. & explicantur rap. Illa, d. 12. & c. Quæ contra. d 8. & c. Quæsitum, d. 41 & l. 11. tit. 23. p. 1. post n. 16. inuenies alia summaria.

PRæmittendum est in aliquibus Christianorũ prouinciis decretum Tridentini non fuisse promulgatum, aut receptum: vt in quibusdam Galliæ partibus, & in Polonia in quibus locis si matrimon. contrahatur absque parocho & testibus, ab illorum locorum incolis, dum in illis habitant, certum est esse validum. Prob. quia si nondum publicatum sit, ipsummet *Tridentinum sess. 24 de matr. c. 1. in fine*, decernit decretum illud robur non habere in vnaquaque parochia; nisi post triginta dies numerandos à publicatione in illa: si autem legitimè publicatum sit, lex non recepta, saltem quando decem anni transierunt, non obligat: vt tradunt communiter DD. *c. 1. de treguæ & pace.* Sic docent *Nau. l. 4. cons. in 1. edit. tit. de sponsalibus, cons. 9. n. 1. & cons. 53. n. 1. & cons. 38. n. 2. in 2. verò cons. c. n. 2. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. vbi. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 2.* Peccabunt tamen hi, si omnino clandestinè contrahunt: sicut peccarent ante Tridentinum, ita contrahendo.

Difficultas autem est, quando incolæ locum vbi Trid. obligat, diuertunt ad loca, vbi non obligat: vel è contra, incolæ locorum vbi non obligat, diuertunt ad locum vbi obligat, an teneantur coram parocho, & testibus contrahere? Huius quæstionis decisio pendet ex ea, an peregrini teneantur legibus loci, per quem transeunt, suique domicilij, dum absunt. Et ideo charitatis gratia, 5. sunt disputandæ quæstiones. I. Est, an peregrini teneantur ad leges, & consuetudines loci per quem transeunt. II. An teneantur ad leges sui domicilij, dum ab alio absunt. III. De incolis locorum in quibus decretum Tridentini non obligat ineuntibus matrimonium in loco vbi obligat. IV. De incolis locorũ vbi obligat, contrahentibus matrimonium in loco, vbi non obligat. V. De Christianis captiuis apud infideles, qualiter possint matrimonium contrahere.

QVÆSTIO

3 QVÆSTIO. I. An peregrini teneantur legibus, & consuetudinibus loci per quem transeunt? Certum est, quando proprio deserto domicilio, aliò diuertunt, animo ibi constituendi sedem, teneri legibus, & consuetudinibus illius loci, in quo sedem constituunt: quia iam vere sunt incolæ. Similiter est certum, licet diuertant per modum transitus, si consuetudines, & leges sui oppidi, ibi etiam obligent, teneri ad eas, quia nulla ratio est excusans. cum obligent tam in loco domicilij, quàm in loco vbi reperiuntur. Deinde certum est, ratione scandali, si forte oriretur legibus loci transitus non seruatis, teneri transeuntes eas seruare.

4 Difficultas autem est quando peregrini diuertunt per modum transitus, aut hospitij ad huiusmodi loca, an cessante scandalo (quod facilè vitari potest admonitis adstantibus se non teneri ad eas leges, vel occulte transgrediendo:) teneantur seruare leges, vel consuetudines illius loci, in quo per modũ transitus reperiuntur, quando eæ in suo domicilio non obligãt? Duplex est sent. 1. ait teneri. Prob. ex *D. Aug. ep. 118. c. 1. & epist. 119. c. 18. & habetur c. Illa, d. 12.* ibi, *mater mea Mediolanum me sequuta, inuenit Ecclesiã sabbato non ieiunantẽ, tunc consulus Ambrosiũ Episcopum: at ille ait, cum Romam venio, sabbatũ ieiuno, cũ Mediolani sũ, non ieiuno: sic & tu, ad quãcunq; Ecclesiã veneris, eius morem serua.* Vbi *gloss. verb Seciente* inquit inde sumi argumentum, quemlibet teneri viuere secundum consuetudinem illorum, inter quos versatur: vnde inquit, ortum habuit versus, *si fueris Romæ, Romano viuito more. Et si sis alibi, viuito sicut ibi.* Et *gl. l. 3. verb Debent ff. de muner. & honor.* ponit hunc versum, *terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.* 2. prob ex *cod. D. Aug. l. 2. conf.* & habetur *c. Quæ contra. d. 8.* ibi, *quæ cõtra mores hominũ sunt flagitia, pro morũ diuersitate sunt vitãda, vt pactiõ inter se gentis, aut ciuitatis consuetudine, vel lege firmatũ, nullaciuis aut peregrini libidine violetur. Turpis enim est omnis pars vniuerso suo non congruens.* 3. ex *cod. D Aug. l. de doct. Christ.* & habetur *c. Quisquis, d. 41.* ibi, *quisquis rerum vestrarum vitiũ quam sese habẽt mores eorũ cum quibus viuis, aut intẽperãs, aut superstitiosus est.* Vbi *gloss. verb Viuit*, inquit. *quilibet confirmabit se sociis suis, in cibis, & in moribus.* Quod si dicas, D. August. videri attribuere obligationẽ hãc peregrinorũ, scandalo vitando, & ita cessante scandalo minime obligari peregrinos. Hæc solutio non prodest, quoniam vt constat ex *c. Quæ contra. & c. Quisquis, allegatis*, non tribuit scandalo, sed pacto, & societati ciuiũ: & dum in aliis locis attribuit scãdalo, nõ ob id est, quia scandalũ sit sola ratio obligãdi, sed quia ex eadẽ radice nascitur obligatio. & scandalum, nẽpe ex dissimilitudine morũ, in iis qui sũt in eodẽ loco: aliàs non esset fundamentũ scandali, si non esset obligatio confirmandi se cum aliis ciuibus. 4. quia bonũ ciuitatis publicum postulat, vt vniuscuiusque oppidi consuetudines obseruentur, tam ab incolis, quàm a peregrinis, dũ in eo sunt. 5. quia vel lex illa, & consuetudo est localis, aut personalis: si localis, ergo obligat quoscumque etiam peregrinos dum adsunt in eo loco: sicut in interdicto loco non possunt etiam clerici peregrini celebrare: si personalis, ergo sequitur personam, instar interdicti personalis, quocumque ierit: cuius tamen contrarium dicemus n. 18. nẽpè peregrinos non teneri seruare leges proprij domicilij, dum absunt: ergo necessariò, dicendum est esse localem, & sic obligare peregrinos dum ibi adsunt. Et confir. ex *c. 2. vers. Item de illis, de observ. ieiun.* Vbi dicitur in festiuitatibus, & abstinẽtiis seruandam esse regionis consuetudinem, ergo cẽsetur eam cõsuetudinem respicere potius locum quàm personam. Tãdem prob. ex *l. 11. fin. §. 13. p. 1.* ibi, *quando alguno fuese à estudiar, o à Roma, o à otro lugar, se debe accordar en las buenas costumbres de aquellos cõ quiẽ viue.* Vbi *Greg. Lop. verb. A otro lugar*, ait conformando se illis: cum quibus viuit, vt *c. illa, d. 12.* Hanc sent. videtur tenere *Host. in. t. de obseru. ieiun. §. Quãdo ieiunandum, n. 5. init.* vbi affert. vers. *Cum fueris Romæ*, &c. Et docent *Abb. c. Consilium, n. 6. de obsern. ieiun. Landulph.* quem refert & sequitur *Cardinal. Clem. 2. q. 5. celebr. Mis. & ibi Barisac. n. 67. Guiller.* quem refert, & sequitur *ibi Imola n. 3. Præpos. c. Quæ cõtra. ad fi. d. 8. Alber. l. 1. c. 28. C. de sum. Trinit. Tol. c. Quod clericis, paulo post princ. de foro compet. Nau. in c. 13. Hisp. & Lat. n. 5. & c. 23. Lat. n. 120. Hisp. n. 128. Con. 4 var. c. 20. n. 8. vers. Fuit & in dicto, fine.* minus tamẽ bene allegat Portium. *Mexia pragmatica pauli, concl. 5 n. 80.* & ex Theologis, *Maior. 4. dist. 15. q. 5. Driedo de libertate Christiana, l. 1. c. 17. §. Vna est: in alia edi est l. 1. c. 2. p. 3. a. 2. memb. vlt. § Vna est. Led. 1. p. 4. q. 15. a. 4. d. n. 2. §. Sequitur ex dictis. Alex. in suo enchiridio 2. p. 1. de sesun. §. Si homo M. dict. A cozer sa. c. 24. §. Ayunos, & §. Sabados, Pedraza sum. 2. accepto 3 §. 14. Henr. l. 7. de indulg. c. 13. n. 8. Philiar. c. de off. sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 23. §. Est tertio notandum Manuel 1. 10 sum. 2. edit. c. 122. n. 1. & super bullam cruciatæ §. 1. n. 8 ad fin Lud. Lop. 1. p. instr. c. 52 §. Vnaquæque ciuitas.* Et est valde probabilis.

5 Aliqui ex his DD. moderantur hanc sententiam, vt solus transitus non satis sit ad obligandũ ad statuta, & cõsuetudines illius loci, nisi qui transit, illic sistat. Sic *Nau. eod. c. 13. n 5. Lud. Lop. eod. c 52. § Nec peccant. Phil. arc. eo. c. 23. §. Est tertiò notandum, Henr. l. 9 de Missa c. 25 n. 2 fin.* Sed diuersimode hoc explicant nam *Philiar.* ait peregrinum sistentem in oppido, in quo est dies festus, vel ieiunij, teneri audire sacrum & ibi prandentem teneri à carnibus abstinere, iuxta illius loci consuetudinem: *Henr. iq.* autem *eod. c. 25 n. 2 fine*, latius loquitur, dicit enim nõ teneri peregrinum ad ieiunium, abstinentiámque carnium priuati statuti, priuatæque cõsuetudinis oppidi per quod transit obiter: addit *in comment lit. R.* nec teneri audire sacrum, licèt pridie illic dormierit, vt sequenti die proficiscatur. Sed conformius sent. propositæ loquutus est *Philiarcus*: nam tenando peregrinos astringi legibus loci per quem transeunt, dicendum est si adimpletio legis non requirat specialem moram, teneri peregrinos transeuntes obiter ad eam: vt ad abstinendum à carnibus, dum in oppido etiam transeuntes sunt: si verò specialem moram requirat teneri transeuntes, quãdo mansuri in oppido sunt, tempore proportionato impletioni illius præcepti: quare non teneri audire sacrum, quando eo solo tempore mansuri sunt quod satis est ad cibos sumendos, quia ea mora non est proportionata auditioni sacri: secus si toto mane, vel magna eius parte illic sistere debeant.

6 II. Sent. probabilior, ait peregrinos, & forenses non astringi legibus & cõsuetudinibus loci per quẽ transeunt vel in quo per modum hospitij reperiuntur, cessante scãdalo, & quando eæ non obligant in suo domicilio. Prob. 1. quia Leo IX. ep. aduersus præsumptiones Michaëlis Constantin & Leonis Actidani Episcop. c. 29. monet vt vnusquisque iuxta Ecclesiæ suæ ritum celebret, licet in alieno solo versetur. Prob. ex *D. Aug. ep. 118. c. 1. & 119. c. 18.* & habetur *c. Illa d. 12.* ibi, *alia quæ per loca terrarum, regionésque variantur, sicut est quòd alij ieiunant sabbato. alij non, &c. totum hoc genus rerum liberas habet obseruationes*, vbi *gl. verb. Libertas*, ait, *hic dicit D. Aug. quod liberũ est sabbato ieiunare, quantum ad extraneos, non quantũ ad illos, vbi talis consuetudo seruata est.* 3. Prob. ex *l. Hæres absens 19. §. Proinde ff. de iniciis*, vbi probatur viatores nõ sortiri forum loci per quẽ transeunt ibi, *durissimum est, quotquot locis quis nauigans aut iter faciens delatus est, tot locis se defendere.* quia qui transit, aut breui tẽpore diuertit ad locum, nõ dicitur moraliter in eo esse, *l. quæsitũ 76. §. fi. ff. de leg. 3.* ibi, *rebus quæ in fundo sunt legatis, non accedũt quæ casu illic fuerũt: & l. Si ita 84. ff. eodẽ t.* ibi, *nec quod casu ibi sit, magis esse legatũ: & c. Nam & ego, de verb. sign.* Quod est desumptum ex D. Hieron. vbi quærit cur Salomon se vnigenitũ nominet, cùm fratrem vterinum habuerit; Et respondet, quia cum statim obierit, quasi non natus reputatur: vbi *gloss. verb. Quasi*, ait, *non videtur fuisse, qui non durauit*, quod bene probat ex *c. Ad nostram, de regul* vbi qui triduo fuit regulari habitu indutus, nõ dicitur habitũ induisse. Quia (vt ait *ibi Gloss. verb. Statum*) nõ dicitur factum, quod non durat: quam glossam sequuntur. *Specul. t. de instr. edit. §.*

Compen-

Compendiosè, n. 16. Fel. c. In præsentia, n. 32. de probat. Si ergo transeuntes non dicuntur moraliter esse in eo loco, minimè æquum est vt ipsius loci legis obseruare astringantur: cum solos in eo existentes obligant. Hanc tenent *Gloss. c. Illa. verb. Venerit, dist. 12. & c. Quæ contra, dist. 8. ver. Ant. peregrini. Spec. rubr. c. de constit. n. 7. Ioan. Andr. additionib. ad Specul. atorem, tit. de instr. edit. §. Compendiosè, n. 16. verb. Quæsitum, Archid.* referens *Host. d. c. Illa super verb. Seruã. & ibi Domin. in fine princip. Alexandrin. ibi, Præpos. ibi vers. Nota quod peregrinus, Turr. ibi, vers. Liberas, & c. Quo iure, §. Dignit. 8. dist. a. 4. n. 8. cum Hugone ibi per ipsam allegato: Rosella verb. Ieiunium, n. 16.* vbi *Syl. q. 2. d. 1. & 2. fine.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 15. q. 4. a. 3. n. 24. D. Ant. 2. p. t. 6. c. 21 §. 2. Metina C. de ieiunio, qu. quando necesse est ieiunare, init. Ledes. 2. p. 4. q. 17. a 3. f. 204. col. 1. §. Tertiò dico, Margarita confessorum, quæst. moral. f. 165. col. 2. § Vtrum teneamur: Palac. 4. dist 15. disp. 8. post. 6. concl. f. 126. verb. At verò F. Metina 1. 2. q. 96. a. 5. ad fin. Angles fieri. 1. p. q. 4. de ieiunio, ante dub. 1. diff 2 f. 386. Vegal. 2. summa casu 315.* Et dicit probabilem *Suarez. 3. p. q. 74. a. 4. disp. 44. sect. 3. §. Illud verò.*

Sed rogabis primò, an idem sit de legibus communi-
7 bus, an si eæ alicubi desuetudine sint abrogatæ, verbi gratia. Mediolani licet ex consuetudine (vt ferunt) vesci carnibus 4. primis diebus Quadragesimæ, quod iure cõmuni prohibitum est: obligent transeuntes incolas illius loci in quo illæ leges iuris communis non obligant: si in loco transitus obligent: vt Mediolanensis hospes in oppido, vbi ius cõmune viget, teneatur iis diebus abstinere à carnibus & ieiunare: vel possit iuxta sui domicilij vsum eas edere, & non ieiunare? nam DD. 2. sententiæ. n. præc. allegati, solùm loquuntur de legibus, seu statutis: & consuetudinibus specialibus alicuius appidi: & in eis est specialior ratio, & non obligent forenses & transeuntes, defectu iurisdictionis statuentis, quę in solos incolas sibi subditos extenditur: ius verò commune vniuersos ex natura sua obligat, omnésque illi subduntur, & si alicubi ratione oppositæ consuetudinis, non obliget: id videtur locale, ac loco cohærens, non enim dicendũ videtur id esse priuilegium personale, sequens personam quocumque ierit. Et ita *Metin. 1. q. 96. a. 5. ad fin. dub. pen.* videtur tenere in legibus cõmunibus: ait enim peregrinos non teneri legibus ciuitatis ad quam declinant: teneri tamen legibus cõmunibus: & *Henriq l. 9 de Missa, c. 25. n. 2 fine in comm. dit. S & Manu. super bull. cruciatam §. 1. n. 8. ad finem,* dicunt falsum esse asserere, licere Castellano transeunti per Lusitaniam, vbi non eduntur intestina die sabbathi, illis vesci, iuxta Castellæ morem. Verùm quamuis negare nequeam in his præceptis iuris communis maiorem latere difficultatem, & DD. de solis statutis, ac consuetudinibus specialibus oppidi loqui: at idem credo dicendum de præceptis iuris commmnis. Quia ea non obligant ex præcepta cõsuetudine incolas illius oppidi, cuius hic peregrinus ciuis est, & licet videatur priuilegiũ locale, soloque cohærens: est vtique tale, in hoc sensu, vt eo gaudeant, non tantùm ibi quoquo modo existentes, sed etiam qui in iure habentur pro præsentibus ibique existentibus, quales sunt qui breui tempore absunt, citò reuersuri, eo quòd illic domicilium habeant. Et ita *Palac. 4. dist. 15. disp. 8. post 6. concl. f. 126. vers. At verò,* optime dixi Castellanum per Lusitaniam transeuntem posse more suæ patriæ intestinis vesci die sabbathi, quæ in Lusitania non permittuntur *& Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punc. 3. dub. vlt f. 198. § Secundo arguitur, & §. Quibus positis,* loquens de præcepto iuris cõmunis, vt non contrahendi clandestinè, de non edendis intestinis in die Veneris, vel sabbati, dicit existentẽ etiam per modum transitus in oppide vbi hæc non obseruãtur, non teneri obseruare: nec *Metina,* quem in contrarium retuli, nobis aduersatur, tantùm enim vult aduenam non teneri legibus specialibus oppidi, per quod transit. bene tamen cõmunibus, nempè, sui oppidi, & oppidi transitus.

2. Rogabis, quæ mora in oppido hospitij reddat pere-
8 grinũ obnoxium legibus & consuetudinibus illius: Nam multi DD. asserunt his teneri solos, perpetuo habitandi gratia, in oppidum confluentes. Sic *gloss. c. Quæ contra, dist. 8 verb. Aut peregrini, Specul. rubric. de const. n. 7. Archid. c. Illa super verb. Seruã distinct* 12. Vbi dicunt expresse solos perpetuò habitantes, & non scholares obligare legibus ciuitatis: & videtur tenere *Turrec. cum Hugone, c. Quo iure, §. Dignitate, dist. 8. a. 4. n. 8.* Vbi ait peregrinos scholares debere viuere secundùm consuetudinem ciuitatis, in qua sunt, si velint ibi habitare. Videntur etiam tenere *Metina C. de ieiun. q. Quando necesse est ieiun. init Ledes. 9. p. 4. q. 17. a. 3. f. 204. col. 1. §. Tertio dico, Ang. florib. 1. p. q. 4. de ieiu. ante dub. 1. diff. 2 f. 386.* Vbi asserunt, peregrinos, & transeuntes non teneri legibus loci, quando non animo habitandi illuc confluunt. Videtur etiam tenere *Palud. 4 dist. 15. q. 4. a. 3. n. 24. Rosella verb. Ieiunium, n. 16.* vbi *Sylues. q. 2. d. 1. Margarita conf. qq. moral. f. 165 col. 2. §. Vtrum teneamur,* Vbi aiunt peregrinos venientes animo habitandi, ex tunc ligari. Videtur etiam sentire *Palac. 4. dist. 15. disp. 8. f. 126. col. 1. vers. At verò,* vbi ait, diu apud alios existentem, transeuntémque in eorum coloniam, teneri ad eorum mores.

Cæterum id non credo: valdè enim rationi dissonat, 9
scholares qui triennio in loco studij habitant non teneri illius legibus, & consuetudinibus. Et ita iure optimo *Domin. c. Quo contra dist. 8. vers. Cogitare tamen in eo, & Pet. c. Quod clerici, statim in princ. de foro compet.* Reprobãt glossam allegatam, comparantem peregrinis scholares: quia [inquiunt] quamuis minimè scholares acquirant domicilium in hoc studij, defectu animi perpetuo habitandi: sortiuntur tamen forum. Vnde credo sufficere, vt aliquis teneatur legibus, & consuetudinibus alicuius oppidi, vt maiori anni parte ibi sit habitaturus: hoc enim sufficiens est ad constituendum domicilium, non simpliciter, sed quasi domicilium ad sacramenta necessaria: vt optimè docet *Syl. verb. Domicilium, n. 2.* & ita idem videtur esse, vt astringatur legibus, quæ ex necessitate obligãt. Præterea, quia hoc etiam constituit quasi domicilium, ad sacramẽta voluntaria, dempto ordinis sacramẽto, & vt Episcopus illius loci possit cùm his peregrinis dispensare: [vt latè probabimus hoc 3. l. disp. 23.] Præterea, quia non videtur conuenientius aliud iudicium fingi posse, ad duo extrema vitanda; alterum, requiri animum perpetuo habitandi: alterum autem, sufficere solum transitum. Tandem, quia moraliter, & prudentum arbitrio habitaturus in aliquo loco dicitur, qui maiori anni parte in eo sedem constituturus est. Id autem obseruandum est, eo animo habitandi per maiorem anni partem accedentem, teneri à prima die accessus seruare consuetudines, & leges illius oppidi: quia ex tunc habet conditiones requisitas: vt optimè dixerunt *Palud. 4. dist. 15. q. 4. a. 3. n. 24. Rosella verb. Ieiunium, n. 16.* vbi *Syl. q. 2. d. 1. Margarita confess. quæst. moral. f. 165 col. 2. §. Cum teneamur,* vbi docent animo habitandi accedentes, ex tunc ligari: quod clarius dixit *Syl. verb. Domicilium, n. 2.* vbi ait, accedentem aliquò, animo habitandi maiori anni parte statim fieri parochianum, quoad sacramenta necessaria in ea parochia percipienda.

Hæc tamen II. sent, vt non teneantur peregrini legibus 10
& consuetudinibus loci per quem transeunt, triplicem patitur exceptionem. I. est, quoad contractuum solemnitatem, nam quicúque forenses & peregrini tenentur seruare solemnitates in contractu requisitas legibus & consuetudinibus oppidi in quo contrahunt: ratione enim cõtractus quilibet forũ sortitur in loco contractus, *c. fin. de foro compet.* ita prob. *l. Si fundus 6. ff. de euict.* ibi, *si fundus venierit, ex consuetudine eius regionis in qua negotium gestum est, pro euictione caueri oportet.* Et ita docẽt *Ian. rubr. de consuet. n. 6. & 7. & ibi Ant. n. 2. & c. 2. de constit. n. 22.* vbi *Imol n. 9. ad fin. Abb. c. 1. de sponsa. n. 10. Anch. c. fin. de const. in 6. n. 7. oppos. 7. & repet c. Canonum, de constit. n. 208. Præpos. c. Quæ contra, d. 8. ad fin. Cynus l. 1. vers. Visimus qualiter, C. de sum. Trin.* vbi *Bart. n. 14. Bald. n. 20. Fulgos. n. 18. Salic. n. 4. Ioan. in 2 lectura, n. 56. Ioa. Bapt. de S. Seuerino, n. 87. idem Bart. l. De quibus, n. 27. ff. de legibus, Bal. l. 1. n. 3. C. de cõtr. emp. Cornens*

nens conf.64.vol.3.Chassan.conf.Burgun.rubr.4 § 2 gloss. Oudiché,n.3.& gl.Selon,n.10. Ant.Gab.to.3.commun. lib.6.c.de consu.concl 2 n.4 & 1.to.in mea edit l.6.verb.Forensis,f.432. col. fi.Mexia pragmat. tritici,concl.5.n.81. Hinc est contractum absolute initum censeri celebratum iuxta consuetudines & statuta loci,in quo initur : per *l. Quod si nolit, §. Quia assidua,ff de aedil edic.* & affirmant *Bart l. Nemo est, n.5.ff.de duobus reis, Abb.c.Cum M.n.5.de constit Ang,verb. Contractus n.4.* vbi *Sylvest. q.8. P. Molina tom.2. de inst. tract. 2.disp.260.initio* : quod inde prouenit, quia contractus sequitur consuetudines, & statuta loci in quo celebratur.

11 Vnicus autem contractus ex hac regula excipitur nempè contractus dotis: per *l Exigere, ff.de iudicijs*, in quo id singulare est vt non attendatur statutum loci vbi contractus est initus sed loci,in quo vir domicilium habet : tradunt *Bart.l.1.n 17. C.de fund.Trin. Fulgos.n.18. Iason n.60. Simancas* cum multis aliis,*de catb instit t.9. n.141. & duplici seq.* De solemnitate autem testamenti, an adhibenda sit : iuxta leges loci in quo fit vel potius in quo bona sita sunt consule DD.*l.3.Tauri,& ibi Cyuentes n.23. Ant.Gom. n.20.Burgos de Paz n.38. Rot.adum conf.24. vol.3. Azebedo lib.5.recop 1.4.t 1.n.5 & seq.*

12 Hinc infertur, forenses contrahentes in loco hospitij, teneri ad gabellas illius : quia sunt onus consequutiuum contractus Sic *Bald.l. 1.n.3.& 4.C.de contrab.emp. Bertachi in repertorio, Lit G verb.Gabellæ per quos soluantur: Gaiet. summ.v. lib.Vectigalia iniqua fi.Sylu. Gabella 3. q.5. nn.13. Armilla verb.Gabella n 11. Mexia C.de restit.q.15.§. Verum cum in his,vers.Per has patet.*

13 2. Infertur,forenses vendentes triticum in Castella,teneri seruare pragmaticam illius. Tum quia pretium pars contractus est : tum etiam, quia quilibet tenetur pretium iustum loci venditionis seruare. Sic *Mexia C.de restit.q. 31.§. ubitamen aliquis,vers. Quod inde, Mexia pragmat panis, concl.5.n.78.*

14 II. Exceptio est,nisi legum transgressio cederet in damnum illius oppidi; tunc enim peregrini illis tenentur:vt si sint aliquæ leges prohibentes aliquid extrahi ex illo oppido, vel ne virtutes ibi commorentur nisi tot diebus, in bonum illius oppidi.Sic *Bart.l.1.n.21 C.de summ. Trinit, & ibi Bald.n.22. Abb.c.A nobis, 11 de sent.excomm. n.7. & 9.Præpos.c.Quæ contra,d.8.col.2.in medio, Anend.ad. de exequend.mand.lib.1.c.13.n.10. Mexia pragm.t panis, conc.5. n.80.83.84.85.& 90.*Et probatur ex *l.12.t.2.lib.1. nouæ recop.& lib.5.t 10.l.12 & tit.18.lib 7.& l.6 t.18.lib.5.* vbi varia forensibus,æquè ac regnicolis præscribuntur, dum per Hispaniæ regnum transeunt.

15 III. Exceptio est, vt non intelligatur de vagis, qui nullibi certam sedem habent:hi enim tenentur ad leges, & consuetudines loci,in quo etiam obiter reperiuntur.Prob. quia cum nullum peculiare domicilium habeant, illud quoad omnia acquirunt vbicumque reperiuntur. Item quia alias viderentur exempti ab omnibus statutis, & consuetudinibus : quare DD. secundæ sent. expressè loquuntur de habentibus certam sedem, aliò tamen causa alicuius negotij commigrantibus.Sic *Soto 4.d.18.q.4.a.2. vers.Est hic tamen.*

16 Ad arg. proposita n.4 respondetur.Ad tria priora dic, D.Augustinum loqui de consilio:vel de peregrinis animo maiori anni parte habitandi aliquò confluentibus : hi enim dicuntur esse in illo loco:transeuntes enim non dicuntur moraliter ibi esse : vt probaui n.6. Vel 3. ratione scandali. nec solum communem societatem assignat pro causa,sed in quantum ratione communis societatis,si aliquis à communi viuendi norma dissidens, oriatur scandalum, cui sufficientem ansam præbent peregrini,si publicè non admonitis astantibus,cibis in eo oppido vetitis vtūtur:cum non omnes norint non posse peregrinos,nec qui id norunt sciant oppositam suæ patriæ consuetudinem : vel posse illi conformari. Ad 4. dic esse votum, quando leges disponunt circa bonum, & vtilitatem illius reipublicæ,quare tunc peregrini tenentur eas seruare : vt dixi n. 14. Circa alias autem leges nil interest boni illius reipublicæ,vt peregrini eas obseruent,cessante scandalo. Ad 5. dic leges illas esse locales, & ita efficere habitantes in eo loco, verùm non dici habitare nec esse ibi moraliter loquendo,transeuntes,& ad breue tempus commutantes: nec esse simile de interdicto, id enim est purè ligamen, & impedimentum loci, quod nulla officia diuina admittit, nec eis interesse,nec corpora humana sepelienda : vt bene explicat *Couar.c. Alma mater, 2.p.§ 4.n.6.* Vnde fit etiam infantes obligationis præcepti incapaces, non posse ibi sepeliri:vt docet *ibid.Couar.* & proinde manifestè videmus esse purè impedimentum loci,quare nil mirum si peregrini ibi sepeliri, ac interesse diuinis nequeant:id enim non prouenit ex speciali præcepto illius oppidi sed ex ligamine & incapacitate loci interdicti. Nec obstat, si obiicias infantes posse in eo audire diuina, & ita non videtur incapacitas loci : nam respondeo, impedimentum & incapacitatem esse ad celebrandum ibi diuina, coram aliquo qui more humano interest, assistere enim brutum nil impedit : infantes autem more humano minimè assistunt, cum rei diuinæ nullam cognitionem assequantur:vt bene docet *Couar.ibid.* Ad confirm. fateor, consuetudinem illam esse localem, modo proximè exposito. Ad vltimum dic intelligi de consilio,vel de iis qui animo maiori anni parte commorandi,alio profecturi:vt constat ex contextu, loquitur enim de eunte ad scholas, & huic casui æquiparat alios.

SVMMARIVM.

An peregrini absentes à loco domicilij teneantur ad leges,& consuetudines proprij domicilij seruare? pro,& in affirmantiu.17.

Contraria veritas,n.18.Ita quæ si leges illa sint iuris communis.

An Lusitanus dum est ausit per Castellam possit vbi vitia iuxta Castellæ consuetudinem,in sabbato, aduersus contrariam Lusitaniæ,n.19.

Graecus an possit celebrare in loco Latino in pane fermentato, vel Latinus in Graecia an pane azymo & quia, si inter Latinos inueniatur Ecclesia Græca, vel inter Græcos Latina n.20.

An in die festo pr. scripti ad locum vbi id festum non seruatur, possit seruitia exercere, quæ tenetur Missam audire,n.21.

Quid de professo tenente in die festo, peruenture eadem die in locum vbi non celebratur an possit ita die non celebrare & vesci carnibus,n.22.

Quid si exeat loco vbi celebratur, & medio peruenturus sit in suum domicilium, vel contra n.23.

Solumtur argum. & explicatur Quæsitum,§ fi.ff. de legat. 3. Et quæ casu absunt, non dicuntur abesse. Et legatum an sit persolubile, & late explicandum & reg. Qui sentit commodum, debet sentire onus, de reg. iur. in 6 n.24.

Post quæ in tenuem alia summaria.

17 I I. An peregrini in alium locum per modum transitus,& hospitij confluentes,teneantur,dum à proprio domicilio absunt,seruare leges, & consuetudines sui domicilij si in eo loco quo reperiuntur, non obligent. Aliqui asseuerant teneri. Prob. quia tamdiu obligatur quisque patriæ legibus,quamdiu patriam non deseruit sed hi non deseruerunt patriam:ergo. Et confirm. quia hi peregrini adhuc propriæ patriæ ciues sunt, in eaque esse dicuntur : argumento *l. Quæsitum 76.§.fi.ff. de leg.3.* ibi, *legatis quæ infamo sunt, ceteris etiam ij, quæ tunc non sunt,si esse cœperint.* Vbi *Bart.* ait quæ casu absunt,non dici abesse.2.quia alias hi exempti essent ab omni lege, non enim tenentur ad leges loci per quem transeunt,vt probaui n.6.nec ad leges domicilij, si oppositam amplectuntur sent. Tandem,quia qui sentit commodum,sentire debet onus *reg. Qui sentit. de reg.iur.in 6.* Sed peregrini sentiunt commodum,vt non astringantur legibus oppidi transitus ergo sentire debent onus,vt obligentur legibus loci cuius incolæ sunt.Ita tenent *Io.Andr.addit ad Speculatorem,tit.de inst.um.editione, §.Compendiosè,n.16.verb. Quæsitum,Paludan 3.q 15 q 4.a. 3.n 26. D.Ant.2.p 1.6 c.2.§ 2.Rosella verb.Iuuenium, n.16. Sylu.ibi.q.2.addit.2.fi.* Et est satis probabile.

Contrarium tamen est probabilius Prob. ex *c.2. vers.* 18
Statuto cauetur, de constitut in 6. Vbi habetur subditum furantem extra territorium non ligari excommunicatione sui Episcopi, in furantes lata:& redditur ibi ratio, quia

*impunè non paretur extra territoriũ,ius dicẽti:*vbi *gloss.verb. Impunè*,explicat non parentem extra territorium, pœnam minimè pati:ergo licitum est leges,& consuetudines oppidi,extra illud,vbi eæ non obligant,transgredi.2. ex *cap. Illa,d.*12.vbi *D.August.* ex doctrina D.Ambrosij monet, vt vnusquisque legibus,ac consuetudinibus eorũ ad quos diuertit,se conformet. Ita docent *Abb.c.A nobis, el* 1. *de sent.excom.n.*11.vbi *Felinus* dicens esse commune,& alios referens *n.6. Landulphus*,quem refert,& sequitur *Card.Cl.* 2.*de celebr.Missæ,q.*5.*& ibi Imola n.*3.*Bonifacius n.*68. *Nauar.sum.Lat.& Hisp.c.*13.*n.*5.*& c.*23. *Lat.n.*120. *Hisp.nu.* 128. *Conar.*4.*var.c.*20.*n.*8.*verſ.Fuit & in dicto,in fine,Mexia pragmat.panis.concl.*5.*n.*93. Et ex Theologis, *Maioris* 4.*d.*15.*q.*5.*col.*15.*argum.*4. *Driedo de libert. Christiana, l.*1. *c.*17.*§. Vna est,& in alia editione est l.*1.*c.*2.*p.*3.*a.*2.*nou. vlt.§. Vna est: Led.*2.*p.*4.*q.*15.*a.*4.*dub.*2.*verſ. Sequitur ex dictis, Suarez p.q.*74.*a.*4.*disp.*44.*sect.*3.*§. Illud verò, Henr. l.*7.*de indulg.c.*13.*n.*8 *& l.*9.*de Missa, c.*25.*n.*2.*fi. Pedraza sum præcepto.* 3.*§.*14. *Lud. Lop.*1.*p.instr.c.*52.*§. Vnaquæque ciuitas, Pet.de Ledes.de matr. q.*45.*a.*5.*punct.* 3.*dub. vlt.§. Tertia conclusio, f.*198. *Philiarcus de offic.sacerd. t.*1.*p.*2.*l.*3. *c.*23.*§. Est tertio notandum, Manu l.c.fu.*2.*edit.c.*122.*n.*1. Et idem dicendum est, quamuis illæ leges sint iuris communis,& obligent in patria peregrini, non autem in eo oppido in quo reperitur:vt simili dixi n.7.

19 Ex dictis infertur 1. Lusitanum transeuntem per Castellam posse edere sabbato intestina animalium, quamuis in Lusitania id sibi non liceat. Quia non tenetur ad patriæ consuetudines,dum ab ea abest : vt dixi n. præced. Sic *Nauar.sum.c.*23. *Hisp.n.*128. *Lat.n.*120. *Conar.*4.*var.c.* 20.*n.*8.*verſ. Fuit & in dicto fine, Pedraza sum.*3.*præcepto,* §. 14. *Henriq l.*9.*de Missa,c.*25.*n.*2.*fine.*

20 2. Infertur,sacerdotem Græcum ,cui in sua patria permissum est in fermentato celebrare, transeuntem per Ecclesiam Latinam, posse in fermentato , iuxta morem suæ patriæ,vel in azymo, iuxta morem Ecclesiæ Latinæ celebrare: similiter sacerdotem Latinum per Græciam transeuntem,posse in fermentato,Græcorum more,vel in azymo,instar Latinorum,consecrare. Prob. prior pars ex dictis n.6,non enim trãseuntes tenentur ad leges loci transitus:probatur autem posterior,quia dum absunt à patria, non tenentur illius legibus:vt probaui n.18.Hoc est contra *Ledes.*1.*p.*4.*q.*15.*a.dub.*2.Asserentem teneri sacerdotem Græcum; transeuntem per Ecclesiam Latinam,in azymo consecrare : sed vtramque partem nostri cotollarij docet, & latius probat *Suarez* 1.*p.q.*74.*art.*4.*disp.*44.*sect.*3.*§. Illud vero :* & posse sacerdotem Græcum transeuntem per Ecclesiam Latinam,celebrare in fermentato,affirmat *Palacios* 4.*d.*15.*dis*8.*f.*126.*col.*1.*initio.* Si tamen (vt fieri solet)inueniantur inter Latinos aliquæ Græcorum Ecclesiæ in quibus eorum ritus seruantur:& inter Græcos aliquæ Latinorum; in his templis tenetur vnusquisque suæ Ecclesiæ vsum seruare. Quia perinde se habet,ac si in propria Ecclesia & Græca & Latina celebraret:nec posset Latinus in ea Ecclesia Græcorum inter Latinos existenti celebrare in fermentato. Quia id est,quasi speciale priuilegium Græcis in ea Ecclesia concessum.Sic *Suarez ibi.*

21 3. Infertur , minimè delinquere proficiscentem in die festo,ad locum vbi id festum non obligat, gratia exercẽdi seruilia,Quia præceptum non prohibet exitum à loco vbi obligat , nec extra eum astringit etiam illius loci incolam vt diximus n.18.Sic *Nauar.sum.c.*13.*num.*5. *Lud.Lop.*1.*p. instr.c.*52.*§. Nec peccant,Manuel* 3.*tom. sum.*2.*edit. c.*122. *n.*1. addunt hi DD. teneri audire sacrum ante profectionem:qui cum profectus est,iam præcepto audiendi sacrũ astrictus erat.Et confirm. quia conscius impedimenti superuenturi ne possit interesse sacro in die festo ab eoque præcepto excusetur,tenetur præuenire audiendo summo mane : quia iam præceptum obligare cœperat. Verùm probabilitate magna non caret, quod tenent aliqui docti neoterici, minimè teneri audire sacrum , si intra tempus opportunum ad audiendum,scil,ante meridiẽ,sit peruenturus ad locum in quo id festum non obseruatur. Quia in proprio oppido vsque ad id tempus poterat auditionem sacri differre:quando autem peruenerit ad alium locum iam deobligatus omnino est ab eo præcepto. Nec obstant adducta in contrarium. Non primum , quia erat astrictus præcepto,ea conditione,si intra tempus obligationis eò peruenturus non sit , vbi præceptum omnino cessat. Non obstat etiam confirmatio,quia, impedimentum superueniens non tollit audiendi sacrum obligationem,sed excusat omissionem:vnde nil mirum si præuenire teneatur : cum autem ante meridiem eò peruenturus est, in quo id festum non seruatur , nullo modo præceptum obligat,dum peruenit.

4. Infertur, proprio oppido in quo seruatur ieiunium, 22
mane abeuntem,noctéque in locum peruenturum,in quo ieiunium non obligat, posse nocte cœnare , & carnibus vesci , si ibi edantur : quamuis tota die ieiunarit : potest enim conformare se consuetudini loci , ad quem peruenit, vt probaui n.18.Negant tamen aliqui posse illũ mane ientaculum sumere,quamuis peruenturus certò sit ad locum vbi non ieiunatur. Quia nondum extat causa excusans, & potest mutata sent. non proficisci , & proinde causa non extabit.Verùm probabilius puto posse.quando moraliter est certus de profectione , & accessũ illa die ad locum,vbi ieiunium non obligat:nullo tamen modo poterit carnibus vesci donec eò perueniat.Ratio discriminis est,quia obligatio abstinendi à carnibus,est diuidua,vnde toties illis vtẽs in die vetito delinquit lethaliter,quoties vtitur quare potest pro parte diei eiusdẽ : dũ in loco obligationis est,id præceptũ seruare,& pro parte eiusdem diei non seruare,dum est in alio loco, in quo non obligat : at obligatio ieiunãdi indiuidua est,cõsistens in vnica comestione:quare semel violãs ieiuniũ comedẽdo,non tenetur amplius ea die à cibis abstinere:cum ergo ieiunium nocte obligaturũ non sit,non obligabit sũmo mane.Nec obstat causam nondum adesse,quia satis est moralis futuræ causæ certitudo,sicut iturus ad exercendum opus seruile,potest antequam adeat,cibos sumere,nõ obstãte ieiunij præcepto,quamuis causa nondum extet, impeditique possit.

5.Infertur,exeuntem loco vbi non ieiunatur,carnésque 23
eduntur, posse mane eas edere, quamuis nocte peruenturus sit ad domicilium,vbi à carnibus abstinetur,& ieiunatur.Quia extra domicilium non astringitur illius legibus: vbi autem peruenerit,nequit carnibus vesci:quia iam lege domicilij obligatur,nec eadem ratione cœnare poterit, si nondum ieiunium fregerat:secus si iam fregerat:vt in simili dixi lib.2.disp.24.n.23.Consultò dixi,si nocte peruenturus sit ad locum domicilij , si enim esset locus non intra confinia domicilij,non tenetur illius legibus,si differant à proprij legibus:vt dixi *n.*6.

Ad arg.proposita n.17.pro contraria sent,respondetur. 24
Ad 1.distinguendo maiorem,si intelligatur, quamdiu patriam non deseruit animo mutandi domicilium,& amittendi incolatum, nego. Si tamen intelligatur , quamdiu patriam non deseruit,id est, quamdiu in illa reuera habitat,concedo : at qui in alieno versatur territorio per modum transitus , quamuis non deseruerit patriam priori modo, deseruit tamen posteriori : quod sat est,vt ab eius legibus deobligetur. Ad confirmationem dico , non sat esse adhuc ciuem esse,sed oportere vt verè inhabitet tũc, vt domicilij legibus constringatur. Et quamuis casu absens,dicatur adesse, id tamen verum habet in fauorabilibus,secus in odiosis : vt est aliquem legibus constrictum esse;tunc enim verba propriè vsurpanda sunt.Quod si replices,legatum odiosum esse,& strictam capere interpretationem:vt bene *Decius regul.in testam.*12.*n.*3.*ff. de regul. iur.*& innumeri alij, quos refert *Mantica de coniectur.vlt. volun.lib.*7.*t.*1.*n.*13. Respondeo, immo esse fauorabile, & largam ac benignam capere interpretationem : vt ex multis textibus,& DD. comprobat ibi *Mantica num.* 14. *& multis sequentibus.* Ad 2. nego sequi esse exemptum omnino à legibus,tenetur enim (vt dixi num.3.) legibus,

quæ

quæ in suo domicilio, & in loco, in quo reperitur, obligant. Ad 3 dic eam regulam intelligi, quando onus est commodo regulariter annexum, & inseparabile: vt cui collatum est beneficium, debet eius onera subire: secus in aliis casibus. Nam nouitius religionis gaudet eius priuilegiis, non tamen tenetur eius oneribus, ac præceptis: iuxta veriorem sententiam.

SVMMARIVM.

An si incolæ locorum in quibus decretum Tridentini non obligat, quia receptum non est, diuertant per modum transitus, ad oppidum in quo obligat, possint ibi absque parocho, & testibus contrahere: ponitur ratio dubitandi, n. 25.

Vera opinio proponitur, 26.

Post quem inuenies alia summaria.

25 QVÆSTIO III. An si incolæ locorum in quibus decretum Tridentini irritans clandestina matr. receptum non est, diuertant ad alia oppida per modum transitus, & hospitij, vbi obligat id decretum, possint absque parocho & testibus valide contrahere, iuxta proprij domicilij leges? Quidam existimare possent, valide hos contrahere absque parocho: cum non teneantur obseruare leges loci transitus (vt defendimus n. 6.) iuxta leges autem proprij domicilij, validum est tale matrimonium.

26 Dicendum tamen id matrimonium esse irritum: vt bene docet *Petr. de Ledes. de matr. q. 45 a. 5. punct. 2. dub vlt. f.* 197. §. *Primum certum est.* Quia illa opinio exceptionem patitur, nisi quoad contractus solemnitatem: nam (vt dixi n. 10.) ea solemnitas adhibenda est, quam petunt leges loci, vbi contractus initur: cum ergo locus vbi celebratur matr. ab his peregrinis, exigat solemnitatem Tridentini, in eo vigentis, aliter contractum, nullum erit.

SVMMARIVM.

An incolæ locorum vbi Tridentinum obligat, habitantes, vel existentes per modum transitus in loco vbi non obligat, teneantur coram parocho & testibus contrahere matrimonium: refertur affirmantium. 26. & contraria, num. 29.

Quid si in fraudem adire illum locum, vt possint absque parocho, & testibus contrahere, n. 29. Et ibi, fraus nemini patrocinatur. Et qui iure suo vtitur, non dicitur fraudem committere. Et explicatur c. Sedes, de rescript. & l. 1. §. Idem ainnt ff. de aqua pluui. arcen.

Soluuntur argum. n. 30.

Post quem inuenies alia summaria.

27 QVÆSTIO IV. An si incolæ locorum in quibus decretum Tridentini obligat, confluant eò, vbi non obligat, possint iuxta illius loci legem absque parocho, & testibus contrahere? Si animo ibi constituendi domicilium tendant, certum est posse ibi, absque parocho, & testibus contrahere: quia fiunt illius loci incolæ, & subinde iam non astringuntur legibus prioris domicilij. Tota autem difficultas est, quando solum confluunt per modum transitus *Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. vlt. f.* 198. §. *In hac difficultate*, censet iuxta sententiam illorum, quos retuli num. 17. tenentium peregrinos, dum absunt à proprio domicilio, obligari legibus illius, dicendum esse, matrimonium hoc absque parocho, & testibus irritum, esse inualidum. Et videntur tenere *Henriquez lib.* 11. *de matr. c. 3. n. 8. & Manuel 1. in sum. 1. edit. c. 219. n. 2. fine*, dicunt enim semel publicatum Tridentini decretum in aliquorum parochia, afficere parochianos, quocumque migrent: solúmque excusare videntur proficiscentes animo ibi cõstituendi domicilium. Et prob. qui aduenientes ex locis vbi Tridentinum obligat, iam contraxere obligationem seruandi id decretum: ergo quocumque adeant per modum transitus, tenentur id seruare. Et confirm. quia Tridentinum irritat clandestina, redditque ipsas personas inhabiles ad ita contrahendum, sed inhabilitas personam afficiens, cum sit quid personale, comitatur personam quocumque euntem: ergo semel propter legitimam Trident. publicationem redditus inhabilis ad clam contrahendum, nullibi terrarum poterit ita contrahere. 2. Quia iam persona illa decreto Tridentini astricta fuit in sua patria, ergo loci mutatione non cessat obligatio: sicut semel applicato combustibili intra ignis sphæram, conseruatur calor receptus, ad alium locum extra illius sphæram traducto. Tandem quia ille peregrinus vbicumque fit, est membrum Ecclesiæ, ipsique subditur, ergo post legitimam promulgationem ligatur vbicumque terrarum, prædicta Ecclesiæ lege.

Probabilius tamen est non teneri coram parocho, & testibus contrahere. Prob. primò ex dictis n. 18. vbi tanquam verius defendimus, peregrinos à domicilio absentes non teneri legibus illius, si contrariæ vigent in loco vbi reperiuntur. 2. Quia esto sentiremus obligari legibus domicilij, at (vt diximus n. 10.) quoad solemnitatem adhibendam in contractibus, solæ leges loci in quo contractus celebratus, inspiciuntur: locus autem vbi hoc matrimonium initur, non petit eam parochi, & testium solemnitatem ad matrimonij valorem, cùm ibi decretum Trident. non obliget: ergo. Hanc tenet *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. vlt. f.* 198. *concl.* 3. 28

Limitant aliqui hanc sent. nisi adirent ea loca, in fraudem decreti Tridentini, vt ibi possent liberè absque parocho, & testibus matrimonio copulari: tunc enim aiunt esse inualidum. 1. quia fraus nemini patrocinari debet, c. *Sedes & c. Ex tenore, de reser.* at patrocinaretur, si hoc matrimonium validum esset. 2. Prob. ex *l. 1. §. Idem aiunt, vers. Denique, ff. de aqua plu. arcen.* ibi, *Marcellus scripsit, cum eo qui in suo fundo fodiens, vicini fontem auerteris, nihil posse agi nec doli actione, si nõ animo nocendi vicini, sed suum agrum meliorem faciendo id fecit.* Ex quo textu colligitur à contrario sensu, fodientem animo nocendi non posse fodere: ergo idem dicendum est in nostro casu, dum quis animo fraudulento recessit. Sic *Petr. de Ledes. eodem dub. vlt. concl. 1. & 3. f.* 198. *Manuel 1. tom. sum. 1. edit c. 219. n. 2. fi. Barth. à Ledes. de matr dub. 11. f.* 1331. Cæterum displicet mihi hæc limitatio, & credo licet adirent eo fine, vt possent liberè absque parocho, & testibus contrahere esse ratum matrimonium. Primò, nam qui iure suo vtitur, non potest dici fraudem committere, vt ea ratione effectus impediatur, *Regula, Nullus videtur, 55. paulo post pr. vers. is tamen ff. de liber. hom. exhib.* ibi, *dolo malo non videtur habere, qui iure suo vtitur.* Qua ratione cum multis DD. per eos citatis, defendunt *Couar. decr. 2. p. c. 8. §. 2. n. 10. & Sarmiento lib. 1. select. c. 6. n. 8.* matrimonium contractum in articulo mortis, efficere filios legitimos in fraudem substituti: est enim fraus licita, cum contrahentes vtantur iure suo: ergo cum adeuntes locum, vbi non viget Trid. animo contrahendi absque parocho, & testibus, vtantur iure suo, habent enim ius sic ibi contrahendi, erit fraus licita, nec ea ratione effectus ac valor matrimonij impedietur. 1. Quia bona, vel mala intentio conferre potest ad committendum, vel non committendum peccatum, non tamen ad annullandum actum cum intentio maneat in mente, nec effectum influat in opus externum: ergo si matrimonium illud secluso praua intentione, esset validum, id minimè impediet ea intentio: sicut de restituendi obligatione docent multi, & inter illos optimè *Nauar. l. 3. de restit. cap. 5. in noua edit. num. 7.* Si opus secluso praua intentione non inducat restituendi obligationem, ex intentione illam obligationem non consurgere. Nec obstat 1. argum. contrarium, quia fraus non patrocinatur, sed ius quod habent contrahentes ad celebrandum matrim. in eo loco, absque parocho, & testibus. Non obstat etiam 2. quia lex illa considerat, non animum lædendi, sed actionem ipsam externam alteri iniuriosam, absque aliqua propria vtilitate, ad præsumendum dolum, concedendamque actionem de dolo: vt optimè docent *Soto 4. de iustit. q. 6. art. 3. in solut. ad 6. v. Illa tamen, Nauar. sum c. 17. Hisp. num. 70. Lat. nu. 71. Nauarr. c. 5. n. 12.* Ait in nostro casu contractus ille matrimonij cedit in vtilitatem contrahentium, & nemini est iniuriosus. 29

Ad arg. prioris sent. proposita n. 27. respondetur. Ad 1. dico aduenas contraxisse obligationem seruandi id Tridentini decretum, quamdiu in iis partibus, in quibus id obligat, sunt: secus dum ad alias, vbi non obligat, perueniere. Ad confirm. dic quando inhabilitas est constituta absolutè, & simpliciter, sequi personam quocumque euntem 30

secus, quando est constituta per modum legis, sicut enim lex illa non obligat in illis locis, ita inhabilitas, & annullatio actus obligat ibi, nec sequitur personam, nisi dum est in locis, in quibus lex vim obligandi habet. Ad 2: neg. conseq. quia obligatio orta ex vi huius decreti, est ex suis effectibus, qui in fieri, & conseruari pendent à suis causis: obligatio enim à lege orta, durat manente lege, & ea cessante, cessat: vnde sicut lumen à lucerna productum in aëre, extinguitur remoto aere extra lucernæ sphæram; ita hæc obligatio expirat migrante persona extra territorium, in quo viget hoc decretum. Ad vltimum, neg. conseq. non enim ligatur lege Ecclesiastica in loco, vbi ex voluntate, ac dispositione eiusdem Ecclesiæ non habet robur eadem lex: vt contingit in locis, vbi aut non recepta, aut non publicata fuit.

SVMMARIVM.

An captiui apud infideles teneantur coram parocho, & testibus contrahere. referuntur variæ sent. à n. 31. vsque ad 34.
Sententia affirm. n. 35 & fundantur arg. n. 36.
Christiani mercatores apud infideles an valide contrahant absque parocho, & testibus, 35.

31 QVÆSTIO V. An captiui apud infideles, apud quos non est publicatum decretum Tridentini irritans matr. clandestina, si incolæ sint eorum locorum, in quibus Tridentinum obligat, valide contrahant, absque parocho, & testibus? Varij sunt dicendi modi. 1. ait, invalidum esse matrimonium: ducitur, quia licet id decretum *Trident. sess. 24. c. 1. de matrim. fine*, postulet vt obliget publicari in qualibet parochia, cum tamen apud infideles nulla parochia sit, Tridentinum voluit Christianos ibi detentos ligare licet publicum non sit. Et confirm. quia si captiuis prodesset ibi non esse receptum, nec publicatum decretum Tridentini, nullis aliis Ecclesiæ legibus, vt ieiunij, abstinendi à carnibus, &c. tenerentur, cum ibi nec receptæ, nec publicatæ sint 2. quia ex quo id decretum publicatum est in parochia, cuius sunt incolæ captiui, afficit obligatio personas quocumque tendentes. Sic tenet *Petr. de Ledesm de matr. q. 45. a. 5. ad fin. in solut. ad 3. & punct. 3. dub. pen. f. 196 § in cuius rei expositione.*

32 II. Dicendi modus est, posse contrahere absque parocho, & testibus, si ibi habitandi animum habeant, & acquirãt domicilium: secus vbi is animus deesset: quia dum acquirunt domicilium, non tenentur iuxta prioris domicilij leges contrahere. sic *Henr. l. 11. de matr. c. 3. n. 8.* dicens idem tenuisse alios Theologos consultos, quos ibi refert *Manuel 1. to. sum. in 2. edit. c. 219. n. 2. fine.*

33 III. Dicendi modus est, ex epicheia valere id matrimonium: non enim credendum est Tridentini mentem esse, velle obligare vbi parochi copia haberi nequit: sicut & reliquæ leges Ecclesiasticæ ex epicheia interpretationem recipiunt. Hunc statuunt tanquam probabilem *Veracruz in append. ad spec. dub. 5. & Vega l. 3. sum. c. 36.* Sed iam satis disp. præced. num. 4. & 5. probaui hoc decretum epicheiam non admittere.

34 IV. Dicendi modus sic distinguit, si id decretum promulgatum erat in captiuorum parochia, antequam in captiuitatem redigerentur, non possunt absque parocho, & testibus contrahere: secus si tunc nondum publicatum erat: quia in priori casu obligationem contraxerant, non autem in posteriori. Hunc sequuntur quidam Thomistæ, (vt refert *Pet. de Led. n. 31. allegatus:*) & *Veracruz append. ad sp. c.* nam quamuis *dub. 5. §. Sed contra præmissa, & §. Tertio ad obiectionem*, teneat absolutè tanquam probabile, validum esse matrimonium captiuorum, absque parocho, & testibus initum: at *dub. 14. fi.* hoc temperat, quando ante publicationem in sua parochia, captiui ducti sunt.

35 Sit tamen conclusio; probabilius existimo validum esse matrimonium captiuorum apud infideles initum, absque parocho, & testibus, quamuis ad eas regiones ducti sint post publicationem, & receptionem in sua parochia, nec animum ibi permanendi habeant: & idem dico de matrimonio contracto per mercatores Christianos, qui ibi per modum hospitij sunt, quamuis incolæ sint eorum locorum, in quibus Trident. oblig. Prob. quia id decretum petit tanquam conditionem requisitã, vt obligare incipiat, publicationẽ in parochia, post factã his verbis *decernit insuper vt huiusmodi decretum in vnaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die prima publicationis in eadem parochia facta numerandos*: ergo cum apud infideles hæc conditio deficiat in illis locis hoc decretum nondum obligandi vires accepit, ac proinde qui in illis contrahunt, licet domicilium ibi non fixerint, non tenentur seruare solemnitatem in hoc decreto petitam: nam iuxta dicta nu. 10. contractus celebrandus est iuxta solemnitates loci contractus. 2. quia si id decretum in illis obligaret, quamuis captiui haberent animum permanendi, ductique essent ante publicationem in suam parochiã, non possent absque parocho, & testibus contrahere: sicut contingit in aliis locis fidelium, vbi id decretum obligat: iuxta dicta n. 26. Si verò defectu publicationis non obligat, ergo contrahentes ibi, siue sint permanentes, siue per modum transitus, siue antea esset publicatum in sua parochia, siue non, poterunt contrahere absque parocho, & testibus: vt de Hispanis ad locum vbi Tridentinum non obligat proficiscentibus, diximus n. 28. Pro hac sent. est *Palaus 4 d 29. disp. 1. vers. Iam vero istis explorat.*, vbi absque distinctione aliqua tenet matrim. horum captiuorum absque parocho, & testibus, validum esse, Et tandem probari potest, quia si duo infideles ibi baptizarentur, possent contrahere absque parocho, & testibus: ergo id decretum ibi non obligat.

Ad argumenta proposita n. 31. respondetur. Ad 1. ne- 36
gando id voluisse, quia licet deficiat ibi parochia, sunt tamen loca publica, in quibus id decretum publicari posset: vnde cum nullo modo publicatum sit, deficit conditio necessaria ad eius obligationem. Ad confirmationem fateor nil prodesse captiuis, ibi non esse receptum Tridentinum, id enim prodesset, quando apud fideles non esset receptum: infideles enim non sunt legibus Ecclesiæ subiecti, & ita eorum non receptio, aut opposita consuetudo fideles non iuuat: at prodest ibi non esse publicatum id decretum. Nec est simile de aliis Ecclesiæ legibus quæ contentæ sunt publicatione in qualibet fidelium diœcesi vel in curia Romana, vt vbique obligent: hoc enim decretum specialem in qualibet parochia publicationem postulat. Ad 3. constat ex dictis n. 30. vbi dixi eam obligationem tantum sequi personam, dum est in locis vbi Tridentinum obligat.

DISPVTATIO XIX.

Vtrùm sit necessarium ad matrimonij valorem, vt assistat proprius vtriusque contrahentis parochus, ac intra propriæ parochiæ limites.

SVMMARIVM.

Proponuntur rationes ad probandum non exigi proprium parochum, vel exigi vtriusque contrahentis, n. 1.
Desideratur ad matrimonij valorem proprij parochi assistentia, nu. 2. Et quid quãdo fœmina contrahit matrimonium, & statim trãsit ad Parochiã viri, an sit legitimus parochus habitationis fœminæ, & referatur. an nullũ idem parochus fœminæ reualidare debeat remissiuè n. 3.
Per bullam, vel priuilegia concedentia facultatem recipiendi sacramenti à qualibet sacerdote, non potest assistere matrimonio, qui non est parochus n. 1.
Satis est parochus alterius contrahentis, n. 4. Et ibi concessa aliqua re, conceduntur omnia necessaria ad illam comparandã, & concessa iurisdictione conceditur ea, sine quibus iurisdictio exerceri non potest.
Soluuntur argumenta, n. 5.
Quot quæstiones disputandæ sint, n. 6.
Iurisdictio alia voluntaria, & alia contentiosa, & quid sint ha: & quandoque voluntaria assumit naturam contentiosæ n. 7.
Voluntaria potest exerceri extra territorium, non autem contentiosa: & quid si voluntaria admisceatur contentiosæ, an exercita contentiosa intra territorium possit voluntaria extra exerceri, & an requisitus licentia iudicis territorij, & qualis, & etiam litigantium, vt valeat effectio contentiosa possit extra territorium exerceri, n. 8. & ibi an iurisdictio voluntaria delegata possit extra territorium exercere, remissiuè.

Quando

Quando requiritur cognitio causæ iudicialis, nequit extra territorium exerceri. 9.
An possit parochus alterius contrahentis in parochia alterius, qui sibi subditus non est, utrumque matrimonio coniungere, refertur opinio negans, n. 10 Et ibi, vincula duo sunt uno fortiora.
Contraria verior, n. 11. Et soluuntur argumenta, n. 12.
An possit parochus utriusque contrahentis extra utriusque parochiam, vel in aliena diœcesi eos matrimonio coniungere: refertur opinio negans. n. 13. & contraria verior, n. 14.
An habens licentiam à parocho assistendi matrimonio, valide assistat extra parochiam concedentis, remissiue, 15.
Soluuntur argum. & explicatur l. 3. ff. de offic. præsidis, n. 16.
An parochus utriusque, vel alterius contrahentis peccet, punirique possit assistens matrimonio extra propriam parochiam: refertur opinio affirmans, n. 17. & contraria verior, n. 18.
Soluuntur argumenta, n. 19.

1 VIdetur non desiderari ad matrimonij valorem proprij parochi assistentiam: quia *Trident. sess. 24. c. 1. de matri. in decreto irritanti*, solum ait, *quæ aliter quam præsente parocho*, cùm ergo infinite loquatur, & lex correctoria, non est intelligenda de proprio parocho, vt vel sic minus corrigat ius antiquum. Et confirm. quia idem *Trid. eo c. 3.* paulò inferius, *vers. Quid si quis parochus*, sic ait, *si parochus, vel alius sacerdos sine propry parochi licentia, alterius parochiæ sponsos matrimon. coniungere ausus fuerit, maneat suspensus*: & non dicit matrim. esse irritum, ergo signum est non esse de necessitate sacramenti, sed solum de præcepti necessitate exigi, vt proprius parochus sit: prout contingit in extrema vnctione. 2. quia esto dicamus, requiri proprium parochum, videtur requiri esse proprium vtriusque contrahentis: quia *Trident. d c. 1. paulo ante decretum irritans*, dicit denunciationes faciendas esse à proprio contrahentium parocho, loquens in plurali: & postea subdit *qui aliter quàm præsente parocho*, ergo clarè videtur loqui de eodem parocho, de quo antea: hoc enim a. g. statim num. sequenti vtemur, ad probandum requiri esse proprium parochum. Et confirm. quia cum vterque contrahens sacramentum recipiat, vtriusque parochus proprius adesse debet, alter enim non potest vtrique sacramenta ministrare.

2 Duo tanquam indubitata supponenda sunt. 1. est, exigi necessitate sacramenti, vt valeat matrimonium, assistentiam proprij parochi. Prob. 1. quia expresse *Trid. sess. 24. c. 1. de matr. in princ. illius decreti*, locutum est de proprio parocho. ibi, *præcipit sancta Synodus vt matrimonium ter à proprio contrahentium parocho denuncietur*. Et infra loquendo de benedictionibus, statuit vt à proprio parocho fiant: ergo idem dicendum est de ipso matrimonio: clausula enim non ita clara, ex antecedentibus, & subsequentibus debet intelligi. 2. nam illius parochi præsentia necessaria est, qui potest alij sacerdoti licentiam assistendi matrimonio concedere: vt constat ex illis verbis eiusdem concilij eo cap. 1. *qui aliter quàm præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi licentia*. sed solus proprius parochus est, qui potest hanc licentiam concedere, alius enim iurisdictionem non habet in contrahentes: ergo solus ille poterit matrim. assistere. 3. ex *fine eiusdem ca. 1.* vbi parochus, vel alius sacerdos coniungens sponsos absque licentia proprij parochi suspenditur: ergo sentit Tridentinum hoc munus esse proprij parochi, ac proinde dum præsentiam parochi petit, de proprio intelligit. Tandem, quia idem *Trident. eod sess. 24. c. 13. de reform. in fi.* præcipit Episcopis, vt in locis in quibus promiscui parochi erant, fiant distinctæ parochiæ, & vnicuique suus parochus assignetur, à quo solo sacramenta licitè percipiantur. ergo dum idem Tridentinum præcipit parochum matrimonio assistere, de proprio intelligit. Sic docent *Nau. l. 4 consil. in 1. edit. ti. de cland. despons. conf. 2. n. 1. & sum. Lat. c. 15. fi. Monoch. conf. 398. vol 4.* vbi variorum Doctorum cõsilia congerit idem asseuerantium & Rotæ sent. decisum esse, affirmat: *Rota decis. 643. 656 & seq. p. 2. in nouissimus, Spino spec. testam. gl. 15. n. 37. Salzedo pract. c. 73. in noua edit. v. 14. Segura direct. iudicum, 1. p. c. 15. n. 46* Et ex Theologi, *Veracr. append. ad spec. dub. 5. concl. 2. Cordub sum. q. 43. fin. 44. fin. & 46. fin. Henriq lib. 11 de matr c. 3. n. 2. Barth. à Led. de matr. dub. 21.*

3 §. *Et annotare, Vega l. 6 su. casu. 113. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 1. Lud. Lop. 1. instr. de matr. c. 86. §. Præterea, & 2. p. de matr. c. 39. §. Præterea aduertendum Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 219. n. 4.* Quando autem fœmina nubens, statim ad viri parochiam transferenda est, an sit proprius parochus, qui est habitationis fœminæ: & si matrimonium illud inueniatur nullum, si coram eodem parocho ratificandum: dicemus hoc 3. lib. disp. 23. n. 15.

Hinc infertur, dum bulla cruciata facultatem recipiendi sacramenta à quolibet sacerdote concedit, minimè concessionem intelligi de sacramento matrimonij. 1. quia vt alienus sacerdos possit assistere matrim. requiritur licentia expressa: vt hoc 3. disp. 35. probabimus, in eo autem indulto nulla fit matrimonij mentio. 2. quia licet eo indulto ministrare digniorem sacramentorum, vt Eucharistiæ, & pœnitentiæ, cõcedatur, non sequitur concedi matrimonij ministerium, propter ingentia inde subsequenda incommoda: expediebat enim eum solum matrimonio assistere posse, qui tanquam proprius pastor oues cognoscens impedimenta inuestigare valeret. Confirm. quia nullus alius potest sponsos benedicere absque proprij parochi licentia: vt dicitur *in Trid sess. 24. de matrim. c 1* & derogatur ibi cuicumque priuilegio: ergo signum est nolle Trident. virtute cuiusuis priuilegij alienum sacerdotem absque proprij licentia, matrimonio interesse posse. Sic *Veracruz append. ad spec. dub. 5. concl. 7. Spino spec testam gl. 15. n. 43 Henriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 5. Suarez 3. p. q. 82. a. 3. disp. 72. sect. 2. §. Quocirca, Barth. a Ledes. dub. 21. de matrim. f. 1320. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 3. ad fin. §. Ex dictis sequitur, quod simplex sacerd.*

4 2. Supponendum est tanquam certum, sufficere parochum alterius contrahentium, saltem si sit parochus illius contrahentis, in cuius parochia celebratur: vt si in parochia sponsi, parochum ipsius sponsi, & si in parochia sponsæ, parochum sponsæ. Prob. quia quamuis quoad reliqua sacramenta parochus alterius cõtrahentis, non sit vtriusque parochus, at quantum ad matrim. parochus alterius, est vtriusque, ratione connexionis, eo quòd matrim. non nisi inter duos consistere potest: vt probatur ex *l. Si communem, ff. quem admodum seruit. amit.* ibi, *si communem fundũ ego, & pupillus haberemus, licet vterque non vicerit tamen propter pupillũ & ego vicisse videor.* Vbi *gloss. verb. Et ego*, inquit, *quia indiuiduũ est, ideo aut tota retinetur, aut tota amittitur.* Et *Bart. ibi initio*, inquit, *in indiuiduis retinet quis per socium, quod per se non potest.* Cùm ergo matrim. contractus indiuiduus sit, ita vt ab vno sine altero iniri nequeat, eo ipso quòd quis est parochus ad coniungẽdum vnum per necessariam connexionem, erit ad vtrumque. Et Confirm. quia re concessa, omnia necessaria ad illam comparandã cõceduntur, *l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. ibi, cui iurisd. data est, ad quoque concessa videntur, sine quibus iurisdictio explicari non potuit*: & *c. Præterea, de offic. deleg. fi.* ibi, *ex eo quod causa sibi cõmittitur, super omnibus quæ ad causam ipsã spectare noscũtur, plenariã recipit potestatem*: ergo cum proprio parocho committatur suum parochianũ matrimonio coniungere, censetur etiam commissum alienum cum suo coniungere, cũ hæc necessariò connexa sint. Sic *Nau. sn. Lat. c. 25. fi. in poster. edu.* dicẽs sic declarasse Cardinales: quamuis in antiqua editione asseruit solum sponsæ parochũ esse legitimũ: *Spino, spec testi gl. 15. n. 41. Segura 1. p. direct. iud. c. 15. n. 47. Salzed. pract. c. 73. in noua edit. v. 14.* Et ex Theol *Henr. l. 11. de matr. c. 1. n. 2. Manuel 1. t. su. 2. edit. c. 219. n. 5. Vega l. 6. su. casu 118. Petr de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 2. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 86. §. Præterea, & 2. p. de matr. c. 39. §. Præterea aduertendum, Barth. à Led. dub. 21. de matrim. f. 1331. §. Annot. oportet. 2. Vivald. Cand. 1. p. de mat n. 244.*

5 Ad argum. proposita n. 1. respondetur. Ad 1. ex antecedentibus colligi Tridentinum intellexisse de proprio parocho. Ad confirm. dici ibi solum tractari de pœna sacerdotis alieni assistentis matrimon. ac proinde non opus foisse repetere matrimonij nullitatem: quæ satis expressa erat. Ad 2. confirm. constat ex dictis nu. præced.

nam ratione connexionis parochus vnius, est vtriusque.

6 His præmissis, tria vertuntur in dubium. 1. An sufficiat assistentia parochi vnius contrahentis, quando in alterius parochia celebratur. 2. Quid, quando proprius parochus vtriusque, vel alterius contrahentis, illos in aliena omnino parochia, vel diœcesi coniungit. 3. An parochus assistens matrimonio sui subditi, in aliena parochia, peccet, puniendúsque sit.

7 QVÆSTIO I. An validum sit matrim. cui proprius parochus vnius contrahẽtis, assistit in parochia alterius sibi non subditi: vt si parochus Petri contrahentis cum Maria assistat in parochia Mariæ, cuius non est parochus? Duplex fundamentum præmittendum est. Prius est, duplex est iurisdictio, altera contentiosa, & necessaria: quæ, scilicet, habet contradictorem, & inter contendentes exercetur, redditúrque in inuitos, *l. Inter stipulantẽ, §. 1. ff. de verb. obligat.* & dicitur contentiosa, quia actor contendit contra reum: dicitur autem necessaria, quia reus in iudicium vocatus, tenetur ibi respondere, & redditur in inuitos. Altera autem est voluntaria: quæ in solos subditos volentes exercetur: vt sunt adoptio, emancipatio, manumissio, & alij similes actus, hi enim expediuntur coram iudicibus, & dicuntur voluntariæ iurisdictionis, quia non fiunt inuitis subditis, sed solùm volentibus, nec petunt iudicem pro tribunali sedentem. Sic *glos. l. 2. initio ff. de offic. proconsulis*, & ibi scribentes: *Rebuf. de verb. sign. l. 111. ad fin.* & melius cæteris id explicat *Maranta de ordin. iudic. 4. p. 1. an simplex vel duplex, dist. 18 n. 1.* & 2. Quandoque tamen iurisdictio voluntaria assumit naturam contentiosæ, & reducitur ad contentiosam, quando scilicet non nisi cum causæ cognitione exercerí potest, vt in manumissione exercenda per minorem, in qua requiritur causæ cognitio. Sic *Alberic. l. 1. n. 7. ff. de offic. consulis, & l. 2. n. 3. ff. de offic proconsul. Mariano Socinus c. Licet ratione, n. 91. de foro compet.*

8 Posterius fundamentum est, hoc distat inter has iurisdictiones, quod contentiosa exerceri nequit à iudice extra proprium territorium, ne iudici illius iniuriam inferat: voluntaria autem potest vbique exerceri: cum nullam enim causæ cognitionem, nec iudicem pro tribunali sedentem petat, non est cur iudex alieni territorij meritò conqueratur, si in suo, per alienum iudicem erga illius alieni subditos exerceatur. Habetur expressè *l. 2. ff. de offic. proconsul.* & notant ibi omnes scribentes: & *c. Nouit, de officio legat.* & optimè *Couar. l. 3. var. c. 20. n. 8.* dicés esse omnium. An verò quando iurisdictio voluntaria indiget aliqua contentiosa: exercita contentiosa intra territorium, possit voluntaria extra exerceri: dixi hoc l. 3. disp. 8. n. 6. Hoc tamen intelligendum est, nisi de licentia iudicis illius alieni territorij: cum enim iudex alienus habeat ibi habitu iurisdictionem, & solus actualis vsus suspensus sit, ne iniuria iudici illius territorij irrogetur, cessante iniuria concedente eo iudice licentiam poterit sua iurisdictione vti. Sic *gl. c. Vt lite pendentes, verb Expensis, de officio ord. in 6. Innoc. c. Nouit, n. 2. de offic. Legati, Host. ibi, col. 2. fin. Ant. n. 16. Card. q. 1. Abb. n. 4. Henric. n. 1. & 4. Anch. n. 2. Imola n. 4 fine, & n. 1. fi. Alex. l. fi. n. 7. ff. de iurisd. omn. iud.* vbi *Iason n. 14. Rosell. Absolutio 1. n. 112. Syluest. Absolutio 1. §. 11. dub. 2. Ang. Absolutio 2. n. 5. Tabiena Absolutio 2. q. 10. n. 15. Marian. Socinus c. Licet ratione, n. 91, de foro compet. Nau. lib. 1. conf. in 1. edit. t. de tempor. ord. conf. 10. n. 3. in 4.* verò *eod. l. de elect. conf. 41. n. 3. Vgolin. de censuris, tab. 1. c. 27. §. 1. n 5.* Desideratur etiam vltra licentiam iudicis, consensus vtriusque litigantis scilicet, actoris, & rei: non enim inuiti possunt extra territorium trahi: argum. *cap. 2. vers. Nisi vocatus. & c. Episcopum, vers. Nisi cum voluntate 9. q. 2.* Sic *gloss. Ant. Anchar. Henric. Abbas, Marian. Socin. Alex. n. 8. Iason, Rosella, Sylu. Nau. Vgolin. proximè citati.* Censetur autem assentiri iudex si sciens, & potens prohibere taceat: argum. *l. Sepe, ff. de re iudic.* & cum multis probat *Alex. n. 8. proximè citato, Vgolin. d. n. §.* vbi bene docet, sufficere etiam tacitum partium consensum, qui habetur, quando vtraque pars sciens esse territorium alienum, poténtsque prohibere, non prohibet, vtrum autem possit iurisdictioni delegata extra territorium exerceri? dicam hoc 3. lib. tota disp. 34.

Hinc infertur, quoties desiderantur iudicialis cognitio causæ, non posse extra territorium absque dicta licentia, & consensu partium, iurisdictionem exerceri: quia vel est iurisdictio contentiosa, vel eius naturam assumit: vt dixi n. 7. Sic *gloss. c. Nouit. verb. Terminos, de offic. leg.* vbi *Innoc. n. 2. Hostiens. col. 2. fine, Ant. n. 16. Abbas n. 3. & 4. Cardin. q. 1. Anchar. Clem. dudum, de sepult. §. Statuimus, q. 5. dub. 3. v. Sed de illius ordinarij, Marian. Socin. c. Licet ratione, n. 91. de foro compet. Rosella Absolutio 1. n. 111.* 9

His præmissis, circa quæstionem n. 7. propositam, quidam aiunt parochum alterius contrahentis non posse validè assistere illius matrimonio, in alterius contrahentis qui sibi subditus non est, parochia, sed in sua tantùm: atque ita eum esse solum parochum legitimum; qui cùm parochus sit alterius cõtrahentis, in propria ipsius parochia matrimonio interest. Prob. ex declaratione facta per Cardinales, his verbis, *si quando vir ad domum vxoris accedit pro contrahendo matrimonio, is proprius parochus est, qui vxoris est.* Et in alia declaratione sic habetur: *quando contrahentes sunt diuersorum parochiarum, sufficit proprius parochus mulieris, qui interfuit matrim.* Et in alia declaratione habetur sufficere præsentiam parochi sponsæ, in illius parochia matrimonio celebrato: & similiter sponsi, matrimonio in eius parochia inito. 2. nam duo vincula fortiora sunt vno, *auth. Itaque, c. Cõmunia, de successio. ibi, in eos solos transmittit hereditatem, qui ex vtroque latere coniuncti sunt.* Sed parochus in cuius parochia contrahitur matrimonium, dupliciti titulo legitimus est, nempè, quia est parochus alterius cõtrahentis, & quia in eius parochia contrahitur: ergo hic præferendus est, censendúsque legitimus. Hanc sententiã videntur tenere, *Nau. sum. Lat. c. 25. fi. & l. 4 consil. in 1. edit. t. de sponsal. conf. 1. n. 1. in 2. tit. de clandest. desponsat. conf. 3. num. 1. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 86. §. Præterea, & 2. p. de matrim. c. 39. §. Præterea aduertendum*, vbi aiunt sat esse parochum fœminæ, quando in eius parochia celebratur matrim. & parochum viri, quando in parochia viri: & tenet expressè idem *Nau. l. 4 consil. in 1. edit. tit. de sponsal. conf. 52. in 2. tit. de clandest. desponsat. conf. 4. Salzedo pract. c. 73 in noua edit. vers. 14.* 10

Tenendum tamen prorsus est, sufficere proprium alterius contrahentis parochum, etiam si in parochia alterius sibi non subditi matr. celebretur. Prob. quia Tridentinum solam petit parochi proprij præsentiam, qui iurisdictionem voluntariam: qualis est hæc, non amittit parochiæ fines egrediens. 2. quia is legitimus parochus est, vt assistat matrimonio, qui est legitimus ad audiendas confessiones, [vt dicemus hoc l. 3. disp. 23. n. 10.] sed iuxta fere omnes parochus extra parochiam, est legitimus ad audiendas confessiones: ergo & ad coniungendum matrimonio. Tandem quia assistere matrimonio, reducitur ad iurisdictionem voluntariam, cum non exigat causæ cognitionem: ergo validè extra parochiam exercetur, iuxta tradita n. 8. Ita docent *Henriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 2. Manuel 1. t. sum. 2. edit. c. 219. n. 5.* Et videntur tenere *Spino speculo test. gl. 11. n. 41. Segura dar ect. iudic. 2. p. c. 15. n. 47. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 2. Vivald. Candelabro 1. p. de matr. n. 244. Barth. à Ledesm. dub. 21. de matr. fol. 133 1. §. Annotare oportet secundo*, nam indistinctè docent sufficere parochum sponsi, vel sponsæ: & hoc decisum est à Cardinalibus, teste *Nauar. lib. 4. consil. in 1. edit. tit. de sponsal. consil. 52.* 11

Ad argum. proposita nu. 10. respondetur. Ad 1. eam Cardinalium declarationem, ne posteriori eorundem declarationi relatæ num. præced. aduertatur, intelligendam esse de consilio: expedit enim eum parochum matrimonio assistere, in cuius parochia celebratur. Ad 2. dic solùm probare maiori iure, & ratione assistere debere parochum, in cuius parochia matrim. celebratur. 12

QVÆSTIO II. An si parochus vtriusque contrahentis, vel alterius, in neutrius parochia, sed in prorsus aliena, aut in aliena diœcesi, matr. interfit, valeat? *Nauar. l. 4. conf.* 13

in

in 1.edit.tit.de sponsa.conf. 52. *& conf.* 47. *n.* 3. *& seq. in* 2. verò *tit.de clandest.desponsa.conf.* 4. *&* 14. *n.* 3. *& seq.* affirmat non satis esse parochum alterius vel vtriusque contrahentis, dum in neutrius parochia matr. celebratur: & posse parochum extra parochiam existentem dare licentiam sacerdoti vt intra parochiam matrimonio assistat, minimè tamen ipsum extra parochiam assistere posse. Probat. quia mens concilij postulantis parochi præsentiã fuit, vt suam authoritatẽ præstaret matrimonio, tãquã persona publica, sed extra territoriũ est persona priuata: vt constat ex *l.* 3. *ff.de off.præsidis*, ib. *Præses in sua pron. homines imperiũ habet, & hos dũ in prouincia est, nã si excesserit priuatus est.* ergo extra suam parochiam non potest assistere matrimonio.

14 Dicendum tamen est sufficere ad valorem matrimonij, præsentiam parochi alterius, vel vtriusque contrahentis, quamuis in neutrius parochia, nec diœcesi, matrim. celebretur. Probatur, quia vel interesse parochum matrimonio, est actus iurisdictionis, (& tunc cum iurisdictio hæc sit voluntaria, exercetur enim in solos volentes, nec causæ cognitionem postulat,) potest validè extra territorium exerceri, iuxta dicta n. 8. vel non est actus iurisdictionis, sed tantum desideratur illa præsentia ad authoritatem matrimonio præstandam, sed hanc præstare potest extra propriam parochiam, cum verè persona publica & parochus sit: ergo potest ibi matrimonio assistere. Præterea probatur arg. quo vti sumus n. 11. quia potest extra parochiam & diœcesim audire confessionem subditorum, ergo & illos matrimonio coniungere: Deinde quia potissimus Tridentini finis petentis assistentiam parochi matrimonio, fuit, vt clandestinitas vitaretur, Ecclesiæque constaret matrimonium: qui sufficienter obtinetur, parocho vbicumque assistenti matrimonio. Vltimo, quia iudex potest extra proprium territorium; authoritatem præstare manumissioni, & adoptionibus, vt optimè docet *Henriq. c. Nouit. n.* 2. *de offic. legati*, quia hæc non spectant ad iurisdictionem contentiosam, nec causæ cognitionem petunt: ergo similiter poterit parochus extra parochiam authoritatem præstare matrimonio, cum similiter non pertineat ad iurisdictionem contentiosam, nec causæ cognitionem postulet. Ita tenent *Henriq. l.* 11. *de matrim. cap.* 3 *n.* 2. & refert *in comment. lit. R.* multos viros doctos id tenentes: *Salzedo pract. c.* 73. *in* 2. *edit.* § *vndecimo*, *Segura* 2. *p. direct. iud. c.* 15. *n.* 49. *Spino speculo test am. glos.* 15. *n.* 52. *Manuel.* 1. *tom. summæ*, 2. *edit. c.* 219. *n.* 7.

15 Vtrum verò alius sacerdos, cui parochus absolutè fecit copiam assistendi matrimonio, possit validè extra parochiam assistere? dicam hoc 3. lib. disp. 34.

16 Ad argum. contrarium propositum n. 13. dic, cum *gloss. cod. l.* 3. *initio, ff. de offic. præsid.* esse quidem iudicem extra territorium, personam priuatam, quantum ad iurisdictionem contentiosam exercendam: secus autem quoad voluntariam, ad quam reducitur assistere matrimonio.

17 QVÆSTIO III. An proprius parochus assistens matrimonio extra parochiam absque licentia ordinarij, vel parochi loci in quo matr. celebratur, peccet, puniendusque sit affirmant aliqui peccare, & esse puniendum: ducuntur: quia parochus tenetur authoritatem, & approbationem publicam Ecclesiæ nomine præstare matrimonio; hanc autem licitè præstare nequit in aliena parochia, quia pertinet ad iurisdictionem quasi contentiosam, cum præstari debeat tanquam à publica persona. Et confirm. quia Episcopus nequit absque peccato conferre ordines suis subditis in aliena diœcesi, sine licentia ordinarij illius loci, vt constat ex *Trident. sess.* 6. *c.* 5. *de reformatione*, idque non alia ratione, nisi quia collatio ordinum est actus iurisdictionis quasi contentiosæ, cum fieri debeat authoritate Pontificia: ergo similiter non poterit parochus extra parochiam assistere matrimonio cum authoritate publica functurus sit. 2. quia nequit sponsos benedicere in aliena parochia, vt constat. minus autem videtur benedicere, quàm matrimonio coniungere, cum illud solemnitas quædam matr. sit. Sic tenẽt *Henr. d.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 2. *Salzedo pract. c.* 73. *in noua ed.* § 11. *Manuel* 1. *sum.* 2. *edit. c.* 219. *n.* 7.

Verum probabilius mihi est, nullo modo peccare, cessante scandalo: nec puniendum esse. Prob. quia minus est authoritatem præstare matrimonio, quàm exercere actum iurisdictionis voluntariæ, cum vterque actus fiat tanquam à persona publica, priuatus enim nulla iurisdictione vti potest & præstare authoritatem, tantum sit interesse tanquam testem habentem qualitatem & dignitatem parochi quod fieri potest à parocho excommunicato denunciato, vt dicemus hoc 3. l. disp. n. 4. exercere autem iurisdictionem voluntariam, vltra dignitatem personæ publicæ postulat iurisdictionem nullo modo esse impeditam, quare si exerceatur ab excommunicato denunciato, nihil prorsus fit: vt dicam hoc 3. l. disp. 22. n. 32. Si ergo potest parochus in aliena diœcesi exercere iurisdictionẽ voluntariam erga subditos audiendo ipsorum confessiones, iuxta ferè omnes, poterit à fortiori assistere matrimonio: quod minus est. Præterea, quia attento iure antiquo poterat Episcopus in aliena diœcesi conferre propriis subditis primam tonsuram, & Pontificialibus vestibus indutus celebrare absque licentia Episcopi illius diœcesis: vt cum aliis per ipsos relatis probãt. *Couar.* 3. *var. c* 20. *n.* 9. *Henr. l.* 3. *de confirmatione, c.* 6. *n.* 6. Ergo à fortiori poterit licitè matrimonio interesse: cum illa multo digniora sint, sunt enim actus ordinis, & iurisdictionis Episcopalis: interesse autem matrimonio nec est actus ordinis, nec iurisdictionis, sed testificatio quædam personæ dignitatem habentis, vt dicã disp. 21. n. 4. Tandem, quia nullo iure interdictum inuenio parocho assistere matrimonio, extra propriam parochiam; nec parochus alienus iure offendi ex hoc potest, cum id non pertineat ad iurisdictionem contentiosam. Et ita hanc partem defendunt *Spino speculo testamen. gloss.* 25. *n.* 42. *Segura direct. iudicium*, 2. *p. c.* 15. *n.* 49. 18

Ad argum. contraria proposita n. 1 . respondetur. Ad 1. negando spectare hoc ad iurisdictionem quasi contentiosam. Nec obstat fieri tanquam à persona publica, quia etiam iurisdictio voluntaria exercetur licitè, tanquam à persona publica, extra proprium territorium. Ad confirm. nego eam esse rationem: sed ratio est teste *Couar. l.* 3. *var. c.* 20 *n.* 9. quia ordines sacri conferuntur ab Episcopis celebrantibus diuina officia, iuduisque vestibus Pontificiis, & ita cum quodam quasi strepitu iudiciario: quare primam tonsuram poterant Episcopi in aliena diœcesi conferre; quia is strepitus necessarius non erat: hodie autem nec primam tonsuram conferre licet propter prohibitionem *Trident. sess.* 6. *c.* 5. *de reform.* quod id prohibuit, ne diœceses confunderentur. Ad 2. dic disparem esse rationem, quia benedictiones solemnes celebrantur à sacerdote inter Missarum solemnia, & ita cum quodam quasi strepitu iudiciario, vt proximè de ordinibus sacris dicebamus; matrimonium autem priuatè celebrati potest. 19

DISPVTATIO XX.

Vtrùm desideretur ad matrimonij valorem, parochum illi assistentem, esse sacerdotem: similiter illum, qui de parochi licentia matrimonio interest.

SVMMARIVM.

Potest esse parochus, & non sacerdos, & quot sint quæstiones disputandæ num. 1.

An validè assistat matrimonio parochus non sacerdos; refertur opinio negans, 2.

Contraria verior, n. 3. *Et ibi, iuncto n.* 2. *an dictio, Alius, importet semper simile.*

Lex frequentioris vsus causa decernens aliquid, non excludit casum minus frequentem, 3.

Vna pars alternatiua dubia declarat aliam, 2.

An peccet parochus non sacerdos assistens matrimonio, n. 4. *Et ibi. opinione vti in materia & forma sacramentorum, an sit peccatum: & in aliis in quibus exponitur veritas sacramenti.*

Soluuntur argumenta, 5.

An parochus non sacerdos possit sacerdoti licentiam assistendi matrimonio concedere, refertur opinio negans, num. 6. *& contraria verior,* 7.

Soluuntur argumenta, & eludatur c. fin. 46. d. n. 1.

An possit non sacerdos dari licentia assistendi matrimonio: prepenuntur argumenta probantia partem affirmantem, num. 9. & sententia vera n. 10. Et ibi, an possit committere parochus sacerdoti non approbato ab ordinario, vel excommunicato, aut irregulari.

Soluuntur argum. n. 11. Et ibi, tunclo n. 9. an sacerdotes nomine comprehendantur Diaconus & Subdiaconus.

1 SVpponendum est, posse esse parochum nondum sacerdotem, vt si non elapsus sit annus à parochialis beneficij collatione, *c. Licet canon. de elect. in 6.* vel si ratione studij dispenset Episcopus, ne intra septennium parochus ad sacerdotium promoueatur, *c. Cum ex eo. de elect. in 6.* Hoc præmisso, tria sunt sub iudice in hac disp. 1. an parochus non sacerdos valide interfit matrimonio, 2. An possit sacerdoti licentiâ assistendi dare, 3. An possit non sacerdoti.

2 QVÆSTIO I. An parochus non sacerdos validè interfit matrimonio? Duplex est sent. I. negat. Ducitur 1. *ex Trid. sess. 24. de matrim. c. 1.* ibi, *qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote.* Nam dictio, *Aliu*, est relatiua, & repetit præcedentem qualitatẽ, cuius est persona expressa: & ita significat similem qualitatem in relato: vt constat ex *l. Si fugitiui*, ibi, *alia pœna, C. de seruis fugit.* iuncta *gloss. fi.* quæ ait *alia pœna, scilicet similis.* Et docet *Rusin. cons. 181. n. 2. vol. 2. Mandosius gloss. Facultatiũ regentis, §. Et propriũ, super verb. Alius patentibus, vers. Alius. Villalobos in communib. Lit. A. n. 145. Ant. Gabriel to. 1. comm. in mea edit. f. 36. col. 2. fi. verb. Alius: Menoch. lib. 1. de arbitrariis, q. 80. n. 122. Fulvius Pucianus de prob. l. 2. c. 3. n. 239. Gut. de iuram. 1. p. cap. 14. n. 13. fine, Brun. in suo compendio, lit. D. verb. Dictio, Alius.* Quare cũ altera pars alternatiuæ habet *vel alio sacerdote*, supponit alteram alternatiuæ partem, quæ relata est nempe *qui aliter quam præsente parocho*, intelligendum esse de parocho simili sacerdotij qualitate affecto. Et confirmatur ex doctrina *Imola Clemen. 1. de rescript. n. 7.* vbi referens Ioannem Andream & Iacobum, concludit, dictionem, *Aliu*, non implicare similem qualitatem, vbi præcedit materia extranea, vel diuersa prorsus, implicare tamen vbi præcedit similis in substantia, vel qualitate, ita vt possit simili coaptari: sed in hoc casu, pars antecedens, scilicet, parochus, non est extranea, nec diuersa prorsus & potest illi conuenire qualitas adiuncta relatiuo, *alius*, nempe sacerdotium ergo dictio, *Alius*, denotat in parocho eandem qualitatem. 2. Confirmatur ex doctrina *Barbatij cons. n. 26. & 27. vol. 2. Lambert. de iure patron. l. 2. p. 1. q. 7. art. 28. n. 2.* vbi clausula capellaniæ habentẽ, teneri capellanum, per se, vel per aliũ sacerdotem, facta celebrare, asserunt necessariò capellanum debere esse sacerdotem, eo quod dictio illa, *Alius*, sit ampliatiua similium: ergo similiter, cum Tridentinum asserat, *qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote*, dicendum est ratione dictionis, *Alius*, petere sacerdotium in parocho. 3. Principaliter probatur, quia vbi alternatiua dubia est, vna eius pars alteram declarat, *l. 1. ff. de reb. dubiis*, vt inde colligit *Bart. ibi initio*: ergo cum hæc alternatiua, *Præsente parocho, vel alio sacerdote*, dubia sit, an intelligatur de parocho sacerdote declarabitur, vt ita intelligatur, per alteram partem, nempe, *Vel alio sacerdote c.* quia præsentia parochi desideratur in matrimonio, vt illius testimonium omni fide dignum reddat, sponsosque coniungat, & benedicat Ecclesiæ nomine: quæ omnia multo melius præstabit parochus sacerdos, eius enim testimonium multo fide dignius est, & ipsius proprium est benedicere: ergo ex hac congruentissima ratione colligitur Tridentinum elegisse parochum sacerdotem. Tandem, quia olim vetustissimo, & celebri Ecclesiæ ritu nuptiis contrahendis adhibendus erat sacerdos: vt constat ex variis Pontificum, conciliorumque decretis, quæ refert *Gratianus 30. q. 5. per totam*: ergo similem parochum petit Tridentinum. Hanc tenet *Nau. l. cons. in antiqua edit. 31. de offic. ordin. cons. 1. in 2. l. 4. tit. de clandest. desp. cons. 10.* refertque Cardinales in hanc partem inclinasse, nec vicarium Episcopi, nec parochum posse validè matrimonio assistere, si sacerdotes non sint: *Manuel. 1. to sum. 2. ed. c. 210. n. 9 Salzedo pract. c. 73 in nona ed. vers. 14.* & dicit esse probabilem *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. fol. 91. fine, & Sit tert. concl.* & videtur tenere *Veracruz appendice ad speculum, dub. 5 concl. 2.* ait enim ad legitimum matrimonium sic ministrum sacerdotem esse requisitum, vt non quicumque sufficiat nisi proprius parochus sit. Et hæc sentent. est probabilis.

II. Sententia multo probabilior, ait, non desiderari, vt 5
parochus sacerdos sit. Prob. quia Tridentinum nõ restrinxit vt parochus sacerdos sit, prout fecit in alio de licentia parochi assistenti matrimonio: idque conuenientissima ratione, nam cum exigat testimonium fide dignum, dignitas parochialis beneficij efficit, vt iure optimo sit parocho fides adhibenda, quæ dignitas cum non parocho deficiat, eam suppleri sacerdotali dignitate concilium voluit: ergo dicendum est sufficere parochum non sacerdotem. Et confirm. quia cum hæc res grauissima sit, ad matrimoniique valorem necessaria, verisimile est si conciliũ voluisset eam in parocho qualitatem, fore vt eam exprimeret, argum. *l. Item apud Labeonem. §. Ait prætor, ff. de iniurijs, & c. Ad audientiam, de renuncia.* sicut in assistente ex parochi licentia id expressit. 2. Prob. quia parochus non sacerdos exercere potest omnia quæ à potestate ordinis non dependent: vt colligitur ex *c. Suffraganeis, & c. Transmissam, de elect.* vbi probatur Episcopum nondum consecratum posse omnia Episcopi munera obire, demptis ab ordine dependentibus, sed interesse matrimonio non est actus ordinis, sed iurisdictionis parochi: ergo. Et confirm. quia *Trident. eod. cap. 1.* vndecies parochi mentionem fecit, numquamque sacerdotij meminit, nisi cum assistere matrimonio permittitur alij, quam proprio parocho: ergo signum manifestum est, non exigere hanc qualitatem in parocho. 3. Quia Concilium disiunctiue postulat præsentiam parochi, aut alterius qui sacerdos sit: ad veritatem autem disiunctiuè sufficit alteram partem verificari: *reg. in alternatiuis, de reg. iur. in 6.* ergo satisfit concilio, si parochus non sacerdos, vel alius sacerdos de eius licentia interfit. 4. Quia decretum hoc est correctorium iuris antiqui, ergo prorsus restringendum est, & verba impropriando, vt minus illud corrigat: iuxta tradita *l. 1. disp. 17. n. 6.* Et confirm. quia dictio *Alius*, cui opposita sent. innititur, non semper qualitatem præcedenti similem refert: vt docet optimè *glossa, c. Deinde, verb. Cũ cæteris, 26. d. & c. Sedes, verb. Maiores, ad fin. de rest. & auth. Qui semel, verb. Aliud, C. quomodo, & quãdo*, vbi text. inquit, *aliud anni spatiũ intelligitur*: & *glos.* inquit *loquitur quasi annum dederit, cum tamen tres menses dederit: sed dic, quod non implicat simile tempus.* Per *l. Non solũ § Quæritur ff. de prec.* vbi *gloss. verb. Creditores*, ait dictionem *Alius*, impropriè sæpe poni: quia non semper refert eandẽ qualitatem: idem *Speculat. ti. de sponsalibus, n. 4. Imola c. Sedes n. 11. de rest.* vbi cũ multis aliis per ipsum allegatis, *Felin. n. 6. Flaminius de resti. benef. l. 2. q. 15. n. 21.* Et prob. ex illo *Matth. 28. & Marci 15.* vbi de Christo seruatore nostro aiunt, *cum, et crucifixi sunt alij duo Latrones.* & ex *c. Nouatian. 7. q. 1.* ibi, *alios pseudoprophetas.* Et tunc inquiunt *Imola, & Felinus ibid.* implicare dissimilitudinem, quando ratio subiectæ materiæ id suadet, quod contingit hic, quia parochus non sacerdos potest exercere omnia parochi munia, quæ potestate ordinis non indigent: ergo ex illa particula, *Vel alio sacerdote*, non colligitur sufficiens argumentum, ad corrigendum totum ius, quod ad obeunda munera ab ordine non pendentia, minime desiderat in parocho sacerdotium. Tandem, quia *cap. Omnis, de pœnit. & remissio*, expressè decernitur, neminem posse confiteri alieno sine licentia proprij sacerdotis: & tamen DD. bene asserunt, vt *Palud. 4. d. 17. q. 3. a. 1. n. 5. fin. Sotus, 4. dist. 18. q. 4. a. 3. vers. Circa concessiones*, parochum non sacerdotem posse eam licentiam dare: & *Clem. 1. de priuil.* expressè habetur, non licere religioso ministrare Eucharistiam, absque licentia presbyteri parochialis: & tamen, *gl. verb. Presbyteri, & ibi Anchar. q. 2. Card. q. 18. Abbas 8. Bonif. n. 30. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 54. vers. Quis intelligatur, Cajet. verb. Excommunic. c. 64. Rosella Absolut. 1. n. 41. Angel. Excommunicatio 5. casu 12. n. 6. Sylu. Excommunicatio 7. casu 14. dub. 11. n. 39. Tabiena Excommunic. 5. casu*

11.

11.q.3.num.4.Nau.sum.c.27.n.102. Suarez 3.p.q.82.art.3. disp.72.sect.3. affirmant parochum non sacerdotem posse eam licentiam concedere: & ad textum respondet optimè Suarez, esse modum loquendi: quia communiter parochi, sacerdotes sunt. Si ergo cum textus expresse qualitatis sacerdotij meminerunt, declarantur pie, non exigi eam qualitatem, vt parochus prædictam licentiam concedat: ne iura corrigantur, quæ non petunt sacerdotium in parocho obeunte munera potestatis iurisdictionis: à fortiori, cum Trident. eius qualitatis non meminerit, dicendum est eam non desiderari. Et confirm. quia c. *Nuper, de sent. excomm. vers. In secundo verò casu*, dicitur absolutionem excommunicationis non reseruatæ posse impendi à proprio sacerdote: & tamen *Vgolin. de censuris, tabula 3. c.4. §.2 n.2.* optimè probat, posse impendi à proprio parocho, nondum sacerdote: & respondet ad textum, eo quod parochi sacerdotes communiter sunt, & vbi non sunt, diutius esse nequeunt, quin sacerdotes sint: idcirco sacerdotis mentionem factam esse: nam vbi lex frequentioris vsus causa, quidpiam decernit, casum minus frequentem, non idcirco excluſit, sed comprehendere videtur: vt tradunt *DD. l.vn. C. de raptu virginum*, ergo sic dicendum est in nostro casu, esto dictio *Alius*, referret similem qualitatem sacerdotij in parocho: non eam referre, quasi necessaria sit, sed quia frequenter parochus sacerdos est. Et ideo hanc sententiam tenent *Nauar. l.4.conſ.in 1.edit.t.de sponſal. conſ.30. in 2. tit. de clandeſt. deſponſ.conſ 9 Henriq. l.11.de matr.c.3 n.5. & l.14.de irregularitate, c.6.n.3 fine, & l.1.de ſacr in genere, c.26 fin Vega l.6.ſum.caſu 112. & 119.* & dicit esse probabilem *Petr. de Ledeſm. de matrim. q.45. a.5.punct.3 dub.3. concl 5.* Et de iuris rigore defendi posse ait *Sayrus de practica c.3.in noua edit. verſ.14.*

4 Addit ibi *Petrum de Ledesma*, peccare parochũ, si sacerdos non sit, assistendo matrimonio: quia non potest commode sponsos benedicere verbis illis, *Ego vos conjungo* &c. quæ *Trident. d. c.1.* iubet parochum proferre. Verum ex hac parte non credo parochum peccare: nullam enim repugnantiam video vt parochus non sacerdos ea verba proferat. Ex alio autem capite, posset aliquis existimare, eum lethaliter delinquere: quia cum probabilis sit prior opinio non valere matrim. parocho non sacerdote assistenti, exponeret absque necessitate periculo veritatem sacramenti, quod esse lethale potest probari: quia vti forma, aut materia, iuxta opinionem probabilem in sacramentis electis certis in quibus non est opinio, est lethale: vt bene docet *Medina 1.2.q.29.a.6.§ Ad arg.in. in contrarium, Henriquez l.11.de ſacram.in genere, c.9. n.15. Barth. à Ledeſ.de ſacram.in genere dub.5.concl.4.* qui eam rationem reddit, quod veritas sacramenti periculo exponatur. Cæterum nec ex hoc capite credo peccare, quia vtens opinione probabili circa sacramenta, non peccat: eo vel maximè, quod est multo probabilior opinio asserens esse validum matrimonium. Et ita *Salon 2.2.q.63.a.4 controu.2.in ſolut.ad 3.* bene ait non posse amplecti opinionem probabilem circa formas, & materias sacramentorum, non prouenire ex defectu opinionis & ratione periculi: sed quia contrauenitur præcepto vtendi forma, & materia præscriptis, & visitatis in Ecclesia: quare si in ipsis sacramentis aliquod dubium se offerat, circa quod nullum sit Ecclesiæ præceptum quemlibet posse relicta opinione probabiliori, sequi probabilem. Præterea, quia cum hoc impedimentum ne valeret matrimonium, sit ex solo iure humano Concilij Tridentini, error probabilis quo viri docti existimant matrimonium assistente parocho non sacerdote, valere: efficeret illud esse validum: per *l.Barbarius, ff. de off.prætor.* vt dicemus hoc lib.3. disp.22. fine.

5 Ad argumenta proposita n.2 respondetur. Ad 1. constat ex dictis num.3. Ad confirm. dic eam doctrinam non esse vniuersaliter veram, patitur enim exceptionem, quando vehementis coniecturæ, diuersæ mentis decreti extant: vt dixi n.3. Ad 2. confirmationem, dico non sufficienter probari ex illis verbis, Per se, vel per alium sacerdotem, exigi capellanum esse sacerdotem: & quamuis in clausula capellaniæ, ex iis verbis id probaretur, non concludere idem esse dicendum in nostro casu, quia illic non sunt coniecturæ mentis contrariæ testatoris: quales sunt hic contrariæ mentis Tridentini. Ad 2. fateor vnam partem alternatiuæ dubiæ declarari per alteram, nisi aliæ coniecturæ fortiores vrgeant, vt aliter declaretur: prout contingit hic. Ad 3. dic probare conuenientius fore, vt parochus sit sacerdos, non tamen esse necessarium. Ad 4. dic ea decreta nullam vim facere in sacerdotio parochi, sed in eius assistentia, ne matrimonia essent clandestina, meminisse tamen sacerdotij, quia parochi communiter sacerdotes sunt, vt de similibus decretis dixi n.3. Præterea, licèt ea decreta peterent veri sacerdotis præsentiam, non eo rigore intelligendum est Tridentinum: quia illa id exprimebant, nec irritabant matrimonia aliter inita, nec erant iura correctoria: hoc autem id non exprimit, & annullat matrimonium aliter contractum, estque ius correctorium.

Qvæstio II. Vtrum parochus non sacerdos possit concedere licentiam sacerdoti, vt intersit matrimonio? 6
Retenta opinione non exigi sacerdotium in parocho, manifestum est, sicut potest ipse assistere matrimonio, posse concedere licentiam sacerdoti assistendi. Si tamen sustineatur prior sent. proposita n.2. docens necessariò parochum debere esse sacerdotem, dubium videtur, propter decretum *Tridentini sess 24 c.1. de matr.* bi *qui aliter, quam præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, vel ordinarij licentia.* Vbi notanda est illa particula, *ipsius*, cum enim sit relatiua identitatis, refert parochum cum eadem ipsa sacerdotij qualitate, cum qua antecessit, in priori parte illius alternatiuæ, *qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote.* Et confirm. si iuxta illam sententiam, ob relatiuum diuersitatis, *Alio*, desideratur eadem sacerdotij qualitas in parocho relato, à fortiori id exiget relatiuum identitatis, *ipsius*. 2. Probatur ex doctrina Stephani, & Imolæ *Clem.1.de priuileg.n.14.* vbi docent parochum non sacerdotem, minimè posse concedere licentiam religiosis, ministrandi Eucharistiam, eo quod per se ipsum ministrare non potest: probantque ex *c fin.46.d.* ibi, *sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere sanus attentet*: ergo similiter si parochus non sacerdos nequit assistere matrimonio, nequibit etiam dare licentiam alteri, vt assistat. Et profectò sustinendo illam opinionem, non videtur à probabilitate alienum, hoc asserere.

Cæterum multo probabilius est, eam licentiam posse concedere parochum non sacerdotem, quamuis ipse assistere minime posset. Quia dantissimum esset intelligere, Tridentinum velle parocho, qui omnia iurisdictionis nondum sacerdos exercere potest, hoc vnicum negare. Item quia qualitatem sacerdotij iuxta illam sententiam postulat Tridentinum in assistente matrimonio, vt conuenientius, & fide dignius sit testimonium, quod intentum omnino seruatur, quando alius sacerdos de licentia parochi non sacerdotis assisteret, non autem seruabatur, parocho non sacerdote assistente: vnde non mirum si postularet sacerdotium in parocho assistenti, non autem in ipso assistendi licentiam concedenti. Tandem, quia n.3. probauimus parochum non sacerdotem posse dare licentiam religioso, ministrandi Eucharistiam, quam ipse parochus ministrare nequit. Et ita tenent *Nauar. l.4. conſan. 1.edit.l.11.t.31.de off ord.conſ.1. & l.4.tit.de ſponſ. conſ 44. in 2.vero, col.4 t.de clandeſt.deſponſ conſ.6. & 10 Henriq l. 11.de matrim.c.3 n.5. Manuel 1.10. ſum.2.edit. c.219. n.9.* Certius autem esset, si ordinarius nondum sacerdos hanc licentiam concederet sacerdoti, quia respectu ordinarij, nihil est in eo decreto Tridentini, significans qualitatem sacerdotij in eo desiderari.

Ad argum. proposita n.6. respondetur. Ad 1. & confirmat. constat ex dictis, reperitur enim maxima congruentia, vt intelligamus per illam particulam, *Alio sacerdote*, exigi sacerdotium in parocho relato, quæ tamen minime inuenitur; vt per particulam, *ipsius*, postuletur eadem 8

qualitas

qualitas. Ad 2. dic eam doctrinam non esse veram, vt probatur n. 3. nec *c. illud fin.* eã probare: loquitur enim in peccato vsuræ, sicut enim suo nomine, ita nec alieno id exercere potest clericus.: rationeque subdit textus, *indecens est enim crimen suum, commodis alienis impendere, & exercere.*

9 QVÆSTIO III. An parochus possit concedere licentiam clerico qui sacerdos non est, assistendi matrimonio. Videtur id fieri posse: quia quamuis in decreto *Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.* solum de sacerdote mentio fiat, ibi, *vel alio sacerdote de licentia parochi*: in materia tamen fauorabili, nomine sacerdotis comprehenduntur etiam diaconus, & subdiaconus, secus in stricta, odiosa, & pœnali: vt docent *Ant. cap. Si quisquam, n. 3. de cohabit. cler. & mul. Abb. ibi, n. 1. Imol. init. & n. 2. Ang. verb. Sacerdos, n. 1.* vbi *Sylu. init. Tab. q. 1. n. 2 Armilla n. 1.* matr. autem, causa fauorabilis est, *cap. finali, de sent. & re iudica.* ergo. Et confirmatur, quia multa in matrimonio conceduntur pro illius valore, quæ in aliis contractibus negantur: teste *Felino rubr. de sponsal. n. 4. vers. postremo*, vbi 24. specialia fauore matrim. congerit. 2. Quia hoc cedit in fauorem filiorum, vt legitimi habeãtur. 3. Quia sacerdos assistens matrimonio, non est ipsius minister, vt dixi l. 2. disp. 6. n. 2. ergo assistentia illius nõ est actus ordinis, ac proinde committi poterit non sacerdoti.

10 Dicendum tamen est, minimè posse conferri hanc licentiam non sacerdoti: quare assistente diacono de licentia ordinarij, vel parochi, matrimonium esse irritum. Probatur, quia verba secundùm communem intelligentiam accipienda sunt, *c. Ex litteris, el. 1. de sponsal.* ibi etiam tradunt omnes scribentes: at secundum communem vsum loquendi, nomine sacerdotis intelligitur verus presbyter: ergo dum concilium dicit, *vel alio sacerdote de licẽtia ipsius parochi, vel ordinarij*: verũ presbyterũ intelligit. Et confir. ex eo modo loquendi eiusdem Tridentini: semper enim distinguit sacerdotes à diacono, & aliis altaris ministris, vt constat ex *sess. 23.* vbi ex professo agit de ordine, & maximè *c. 2. & can. 2.* ergo eodem modo sumitur sacerdos in præsenti decreto. Tandem, quia hoc decretum ita semper intellectum est, vsuque receptum. Sic docent *Nauar. l. 4. conf. in 1. edit. tit. de sponsal. conf. 44 in 2. tit. de clandest. desponsat. conf. 6. Henriq.* dicens omnes Theologos, & iutispertos ita sentire, *l. 11. de matr. c. 3. n. 5. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 4 Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 12. Vega l. 6. sum casu 112.* Potest tamen parochus hanc licentiam concedere simplici sacerdoti, non approbato ab ordinario. Quia hanc approbationem tantum petit *Trid. sess. 23. cap. 15.* pro confessionibus audiendis, propter magnam prudentiam, scientiam, & vitæ probationem, quæ in tali ministro requiruntur, cum sit medicus & iudex animarum. Sic *Henriquez, & Manuel proximè allegati*: addit bene *Henriquez* idem esse, quamuis sacerdos, cui licentia datur, sit excommunicatus, vel irregularis quia (vt dicam disp. seq. n. 4.) hæc assistentia non est actus iurisdictionis, exercetique potest per excõmunicatum, vel irregularem.

11 Ad argum. proposita n. 9. dic. Ad 1. eam doctrinam esse veram, dum sermo est de clericorum absolutione, aut punitione; secus vbi agitur de necessariis ad sacramentum, tunc enim verba secundum propriam, & vsitatam significationem accipienda sunt, propter periculum irritationis sacramenti. Et per hoc patet ad confirmationem. Ad 2. dic. tantum probare secundùm se eam facultatem committi posse diacono, nisi decretum Tridentini aliud statuisset.

DISPVTATIO XXI.

Vtrùm parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, vel cui interdicta est sacramentorum administratio, possit validè assistere matrimonio, vel alteri licentiam assistendi dare?

SVMMARIVM.

Gesta per excommunicatum, suspensum vel irregularem denunciatum, non valent si ad iurisdictionem pertineant: secus si denunciati non sint, num. 1. Et ibi, in quo consistat difficultas. Et quot quæstiones sint disputandæ, 2.

An valeat matrimonium assistente parocho excommunicato, suspenso, vel irregulari, non tolerato: proponuntur argumenta probantia partem negantem, 3.

Valet matrimonium, nec ea assistentia est actus iurisdictionis, n. 4. Et ibi, quid, si parochus det licentiam sacerdoti excommunicato, vel irregulari.

Soluuntur argumenta, 5.

An validè det licentiã alteri sacerdoti assistendi matrimonio parochus excommunicatus, refertur opinio negans, n 6. Et contraria verior, 7.

Quid, de licentia concessa à parocho, vel Episcopo excommunicato denunciato, ministrandi alia sacramenta, n. 6. 7. Imõ n. 9.

Quid, si Episcopus, aut parochus excommunicatus, vicecuratum instituat, & ille assistat matrimonio, remissiùs, 7.

An peccet parochus excommunicatus assistens: vel alij licentiam assistendi concedens, 8.

Soluuntur argumenta, 9.

Dupliciter potest interdici parocho administratio sacramentorum, 10.

An valeat matrimonium coram parocho interdicto sacramentorum administratione, 11.

Quid si non sit proprietarius, sed ad nutum amobilis, 12.

PRæmittendum est, post Concilium Constantiense omnia gesta ab excommunicatis, suspensis, vel irregularibus, dum denunciati non sunt, vel notorij clericorum percussores, valida esse: secus autem si denunciati sint, aut notorij clericorum percussores: (vt dicam disp. seq. n. 32.) hi autem excommunicati, suspensi, vel irregulares qui denunciati non sunt, aut excommunicati ob notoriam clericorum percussionem, quos vitare non tenemur, dicuntur tolerati: quando autem denunciati sunt, vel notorij clericorum percussores, dicuntur non tolerati: & ideo his terminis vtemur, toleratis, vel non toleratis, breuitatis gratia: & ita eos vocat *Sotus 4. d. 1. q. 5. a. 6. concl. 7.* DD. autem qui scripsere ante Concilium Constantiense, vocabant omnes excommunicatos, non relatos: quia tunc omnes excommunicati, erant vitandi: & ita loquitur *D. Th. 3 p. q. 64. a. 6. ad 2.* vt notat *ibi Cajet. circa fel. ad 2. §. In eadem responsione.* Consistit ergo difficultas in hoc, an assistere matrimonio, vel dare alij licentiam assistendi, sit actus iurisdictionis: si enim ita sit, necessariò dicendum erit, valere, si assistat parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, dum toleratus est, vel alius sacerdos de eius licentia, non valere autem, si toleratus non sit: si autem non sit actus iurisdictionis, dicendum est valere vtroque casu, siue ipse parochus, non toleratus assistat, siue alius sacerdos de eius licentia. 1

Triplex igitur quæstio disputanda est. I. De parocho non tolerato assistente. II. De licentia ab eodem concessa. III. De parocho assistente, cui interdicta est sacramentorum administratio. 2

QVÆSTIO I. Vtrùm assistere matrimonio sit actus iurisdictionis, & proinde si parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis, non toleratus, assistat, sit inualidus ille actus, & consequenter matrimonium. Et videtur non valere matrimonium: quia ille actus est parochi, vt parochus est, & non est actus ordinis, vt constat: ergo iurisdictionis. Et confirm. quia insinuatio donationis coram iudice facta, nihil aliud est, quàm intimatio ipsius donationis iudici. *l. In hac fine, C. de donat.* ibi, *apud quemcumque ex memoratis voluerit insinuare: & l. 9. fin. t. 4. p. 5.* ibi, *e con sabiduria de el maior inz gabor:* vbi *Greg. Lop. verb. Con certa*, ait regulariter nihil aliud requiri, nec decretum iudicis, & tradunt *Bart. & DD. l. Modestinus, ff. de donat.* sed quamuis iudex nihil aliud agat, quàm interesse illi insinuationi, est actus iurisdictionis voluntariæ, vt cum *Ant. de Conario* tradit *Ant. Gabr. 3. to comm. l. 3. t. de donat. concl. 1. n. 54.* ergo similiter, licet parochus nihil aliud faciat, quàm assistere matrimonio, authoritatem illi actui præstando, erit actus iurisdictionis. 2. Quia esto nõ esset actus iurisdictionis, sed parochus interesset tanquam testis, testimonium non valet excõmunicati nõ tolerati *c. Decernimus de sent. excom. in 6. c. Veniens, el. 2. sine, de testib. & attest.* & latè docet *Mascar. de probat. concl. 705. per totam*: ergo adhuc matrimonium coram parocho excommunicato, non tolerato, est irritum.

Sit

4 Sit conclusio, matrim. contractum coram parocho excommunicato, suspenso, vel irregulari, non tolerato est validum. Prob. quia præsentia parochi requiritur in matrimonio, quasi authoritatem præstans illi per potestatem quam habet in subditos: vt docet *Nauar. l. 4. cons. in edit. t. de sponsal. cons. 47. n. 6. ad 1. in 2. t. de cland. desponsat. cons. 14. n. 6. ad 1.* sed authoritatem præstare actui sua præsentia, non est actus iurisdictionis: ergo potest validè fieri ab excommunicato nõ tolerato. Probatur minor, quia nullus actus siue ordinis, siue iurisdictionis, validè potest fieri ab omnino inuito, & contrariam habenti intentionem: actus enim agentium non operantur vltra eorum intentionem, *l. Non omnis initio. ff. de reb. credit.* sed præsentia parochi omnino inuiti, contrariamque intentionem habentis, sufficit ad valorem matrimonij: (vt dicemus hoc 3. l. disp. 39. n. 9.) ergo illa præsentia non est actus iurisdictionis. Item, quia excommunicatus, suspensus, vel irregularis, dum parochia non priuatur, manet in possessione, & verus parochus est. Huius sent. videntur *Nauar. lib. 4. cons. in 1. edit. t. de sponsal. cons. 52. ad fin. & in nou. edit. t. de cland. desponsat. cons. 4. ad finem, Salzedo pract. c. 73. in nona edit. §. Vndecimo.* vbi aiunt eam assistentiam non esse actum iurisdictionis: & tenet expressè *Henriq.* loquens de parocho excommunicato, *l. 11. de matr. c. 3. n. 4. & n. 5.* dicit idem, quando est irregularis, is cui parochus dat licentiam assistendi matrimonio. Idem docent loquentes de parocho excommunicato, vel suspenso, *Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub 3. fine. f. 192. & Vega* referens idem tenuisse *Medin. l. 6. sum. casu* 119. Quid autem dicendum sit, si parochus det licentiam excommunicato, vel irregulari: dixi disp. præc. n. 10.

5 Ad 1. argum. ex propositis n. 3. respondebitur n. 9. præsius enim ibi vrgebit. Ad confirm. dic non esse propriè actum iurisdictionis: appellari autem à iurisperitis actum iurisdictionis voluntariæ, non quia propriè iurisdictionis sit, sed vt opponitur contentiosæ, atque ita velle dicere, non esse actũ iurisdictionis contentiosæ, & subinde posse exerceri extra diœcesim. Ad 2. dic, quamuis excommunicatus regulariter expellatur à testimonio ferendo, admitti tamen in casibus in quibus admittuntur infames: vt bene docet *Mascard. ead. concl. 705. n. 15.* in matrimonio autem admittuntur infames: vt dicemus hoc 3. l. disp. 41. n. 5.

6 QVÆSTIO II. An concedere parochum licentiam alteri sacerdoti assistendi matrimonio, sit actus iurisdictionis, & proinde si ea concedatur à parocho excommunicato, suspenso, vel irregulari, non tolerato, dum non reiicitur à beneficio parochiali, sit inualida, & matrimonium irritum, contractum coram sacerdote prædictam licentiam habente? Duplex ex sent. 1. ait esse actum iurisdictionis, & ita nec licentiam, nec matrimonium valere. Prob. quia est actus parochi, in quantum parochus est, cum nullus aliam eam licentiam concedere possit, & non est actus ordinis, vt constat: ergo est actus iurisdictionis. Et confirm. quia aliàs frustra Tridentinum soli parocho, potius quam alteri sacerdoti non habenti iurisdictionem, dedisset authoritatem assistendi, & substituendi. 2. Quia dare licentiam alieno sacerdoti audiendi confessiones subditorum parochi, est actus iurisdictionis, & ita inualidè conceditur ab excommunicato non tolerato: vt docent *Syl. Absol. 2. q. 6. Conf. 2. q. 4. affectu 5. Sot. 4. d. 18. q. 4. a. 3. vers. Circa confessiones, Victoria sum. de conf. n. 152. & de excomm. n. 345. Ledesm. 2. p. 4. 7. a. 5. dub. 11. Guttier. l. 1. q. canon. c. 1. n. 89.* ergo similiter non valebit, & erit actus iurisdictionis, licentia collata à tali parocho, alteri sacerdoti, vt assistat matrimonio. Et confirm. quia quamuis Tridentinum non dixisset, *qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote de licentia parochi, &c.* sed tantum dixisset, *qui aliter quam præsente parocho:* adhuc parochus posset substituere, & dare licentiam alteri sacerdoti, vt assisteret matrimonio cum sit ordinarius, atque ita delegare possit: si autem id non pertineret ad iurisdictionem, nullo modo posset, vt procurator datus ad contrahendum matrimonium, non potest substituere, nisi specialiter sibi concedatur, *c. fin. de procurat. in 6.* ergo dare illam licentiam, pertinet ad iurisdictionem. Hanc tenent *Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 4. f. 192.* Et colligitur expressè ex *Nauarr. l. 4. cons. in 1. edit. 1. de sponsal. cons. 47. n. 6. in solut. ad 3. in 2. t. de cland. desponsat. cons. 14. n. 6. ad 3.* vbi ait, parochum non posse assistere matrimonio extra parochiam: quia illa assistentia nullo modo est actus iurisdictionis: posse verò extra parochiam concedere alteri sacerdoti licentiam assistendi, quia est actus iurisdictionis voluntariæ. Et hæc sententia est satis probabilis.

7 II. Sent. probabilior, ait non esse actum iurisdictionis, ac proinde tam licentiam sic concessam, quàm matrimonium, valere. Prob. quia concessio illius facultatis non est actus parochi formaliter, in quantum habet iurisdictionem, sed in quantum est testis legitimus matrimonij, & simul habens facultatem substituendi ad eum actum testificandum: sed si aliquis haberet mandatum ad contrahendum nomine alterius, potestatemque substituendi, illa substitutio est quidem actus potestatis substituendi, non tamen est actus iurisdictionis, vt constat, validéque ab excommunicato fieret: ergo validè conceditur ea licentia à parocho non tolerato. Et confirm. quia assistere matrimonio non est actus iurisdictionis, vt probaui n. 4. ergo per concessionem prædictæ licentiæ non delegatur aliquid pertinens ad iurisdictionem, sed conceditur alteri licentia, vt tanquam testis legitimus matrimonio assistat. 2. Quia multi DD. asserunt posse Episcopum excommunicatum, non tolleratum, concedere facultatem audiendi confessiones, & extremò vngendi, nec hoc esse actum iurisdictionis, sed solam iuris sibi competentis cessionem. Sic *Paludan. 4. d. 23. q. 2. n. 17. D. Ant. 3. p. t. 14. c. 15. § 5. Syluest. verb. Vnctio, q. 4.* vbi *Tabien. n. 6. Armil. n. 5. Nau. c. Placuit, de panit. d. 6. n. 5. 1. Ledesm. 2. p. 4. q. 33. a. 5. Barth. à Ledesm. de extr. vnctione, dub. 6. Henriq. l. 3. de confirm. c. 13. n. 3. & l. 6. de panit. c. 7. fine, & c. 6. n. 3. & l. 13. de excommun. c. 7. n. 7. Manuel 2. tom. sum. c. 14. n. 5. fin.* & de licentia celebrandi ordines in sua diœcesi, tradita alij Episcopo, per sic excommunicatum: docent idem *Palud. Henriq. & Manuel ibi:* similiter posse dare licentiam subdito, vt alieno sacerdoti fateatur, tradunt *Nauar. eo. c. Placuit, n. 73 Cordub l. 5. quæstion. q. 13. paulo post princ. Manuel in expos. bull. cruciatæ, §. 1. num. 5.* (quamuis fateat me illis in hoc non credere, vt dicam n. 9.) ergo à fortiori licentia, quam confert parochus excommunicatus non tolleratus, valida erit; nec erit actus iurisdictionis. Et ita pro hac sent. sunt omnes hi DD. & in propriis terminis tenent *Henriquez* loquens de excommunicato, *l. 11. de matr. c. 3. n. 5. in cõment. lit. Q & l. 13. de excom. c. 7. n. 7. Vega* referens idem tenuisse *Medinam*, & loquitur de excommunicato, & suspenso, *l. 6. summæ casu* 119. Vtrùm autem valeat, si Episcopus, aut parochus excommunicatus instituat parochum, aut vicecuratum, & ille assistat matrimonio? dicam hoc 3. lib. disput. 30. n. 10.

8 Rogabis tamen an peccet parochus non tolleratus assistens matrimonio, vel alij licentiam concedens? videtur enim peccare, eo quòd communicet cum aliis, quod interdictum est excommunicato. Sed dicendum est ex hac parte non peccare assistendo matrimonio: quia cum spectet ad suum munus, communicat in re necessaria, ex alia autem parte videtur peccare, quia videtur actus iurisdictionis, benedicere sponsos, illis verbis, quæ præcipit *Concil. Trident. sess. 24. de matr. c. 1. Ego vos coniungo, &c.* Non tamen excedet venialem culpam: quia in nullius est præiudicium, & res est parui momenti, nec necessaria ad sacramentum, & si omitterentur ea verba, tantum esset veniale: (vt dicam hoc 3. lib. disp. 38. n. 7.) & tantum peccat mortaliter excommunicatus vsurpando iurisdictionem, quando immiscetur aliqua iniustitia: vt bene docent *Cajet. verb. Excommunicatio 4. foliis ante fin. t. Excommunicato plura sunt illicita, & Barth. à Ledesm. de excommunicatione, dub. 9. ad finem.* Non peccaret autem parochus non tolleratus, concedens alteri licentiam: quia ibi nullam exercet iurisdictionem, vt probaui num. præcedenti.

9 Ad argum. proposita n. 6. dic. Ad 1. non esse actum formaliter

maliter parochi, in quantum habet iurisdictionem, sed in quantum testis legitimus matrimonij, & simul habens facultatem substituendi. Ad confirmat. dic Concilium annexuisse authoritatem illam legitimi testis parocho ratione dignitatis parochialis, & quia ipsius est sacramenta subditis ministrare: & ea ratione cócessisse illi facultatem substituendi, non autem eo quòd sit actus iurisdictionis. Ad 2. fateor illam doctrinam esse verissimam, contra DD. quos retuli n. 7. est tamen dispar ratio, quia ad cætera sacramenta licitè administranda, desideratur potestas ordinis & iurisdictionis: vnde parochus concedens alteri, vt possit ea administrare, transfundit illum in iurisdictionem actumque iurisdictionis exercet: at vero sacramentum matrimonij non petit iurisdictionis vsum, sed tantum habitualem iurisdictionem in assistente, vel licentiam assistendi concedente. Præterea, sicut parochus non toleratus, priuatus est actiua sacramentorum administratione, ita iam potestate concedenti alteri licentiam administrandi: & sicut non est priuatus potestate assistendi, (vt probaui n. 4.) ita nec potestate dandi prædictam licentiam. Ad confirmat. dic. Tridentino non concedente parocho licentiam substinendi, fore vt, non posset substituere: censeretur enim personæ industria electa, vt maiori fide testimonium esset dignum: sicut in simili docet *Hostiens. c. Cum Bartold. verf. Verum quarta pars de sent. & re iudic.* vbi dicit censeri electam industriam personæ, quando certus tabellio electus est ad depositiones testium scribendas, fideique suæ esse commissum.

10 III. An parochus sacramentorum administratione interdictus, validè interfit matrimonio? Supponendum est, dupliciter posse hoc contingere: primo, generaliter, vt quando parocho propter imperitiam datur vicarius, vel coadiutor: iuxta dispositionem *c. Illiterato 39. d. & c. Nisi cum pridem, de renunc. & Trid. sess. 21. c. 6. de reformatione:* & similiter dum propter aliquod crimen priuatur sacramentorum administratione. Secundò, specialiter, vt quando aliqua iusta ratione præcipit Episcopus parocho, ne aliquos matrimonio coniungat.

Sit Conclusio, parochus vtroque modo interdictus, validè assistit matrimonio. Ratio est quia est verè parochus retinetque parochiæ titulum. Sic *Rota in nouissimis, to. 1. decis. 429. & 750. Henriq. l. 11. de matr. c. 3 n. 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 10.*

11 Hæc conclusio locum habet, etiam si parochus interdictus, ne aliquos matrimonio coniungat, esset parochus ad Episcopi nutum amobilis: non enim eo ipso quod peculiari præcepto interdictus est, ne aliquos matrimonio coniungat, censendus iurisdictione parochi priuatus: ita declararunt Cardinales, vt referunt *Salzedo pract. crimin. n. 73. & Petrus de Ledesm. de matr. q. 45. art. 3. fol 190.* his verbis, *vtrùm prohibitione facta ab ordinario ne parochus aliquos desponsset, ita tollatur iurisdictio parochi, vt ad contrahendum matrimonium contra talem prohibitionem, non sit legitimus parochus: cum possit ordinarius, in totum, vel in partem, auferre à parocho iurisdictionem: sicut fit, quando reseruantur aliqui casus? & in proposita quæstione maiorem vim habet, quia prædictus sacerdos non erat principalis parochus, nec verus proprietarius sed annuus vicarius, qui ad nutum ordinarij poterat remoueri? Congregatio Cardinalium respondet, valere matrimonium contractum coram parocho, cui interdictum est ab Episcopo, ne interueniat.*

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm matrimonium initum coram parocho communiter excommunicato, non tamen habenti verum titulum, sit validum?

SVMMARIVM.

Proponuntur textus, in quorum intelligentia versatur difficultas huius disputationis, n. 1.

Tripliciter contingere potest: vt aliquis non habeat titulum officij, vel beneficij, 2.

Quot sint quæstiones disputandæ, 3.

An valeant gesta in vtroque foro, per iudicem, aut parochum habentem titulum coloratum: proponuntur argumenta ad probandam partem negantem. 4

Valent gesta spectantia ad forum externum, n. 5. Et ibi, an sit hic legitimus iudex, aut parochus.

Desideratur ad hoc error communis illius tituli vitiosi, 6.

Non sufficit error solius principis concedentis titulum illi, existimans esse habilem, 7.

Quid, si error non sit probabilis, sed crassus, vel supinus, 8.

Quid si vitium in eo loco occultum sit, cum tamen in alio sit notorium. 9.

Quid, si olim in eo loco notorium fuerit, tunc autem sit occultum, 10.

An valeat sententia excommunicat onis prolata à tali iudice existimato, 11.

An gesta in foro interno, vt absolutio sacramentalis, per hunc, valeant: refertur opinio negans n. 12. Et contraria verior, n. 13.

Solvuntur argum. & explicatur c. Dudum, el 2. de electione, 14.

Post n. 14. inuenies alia summaria.

TOta huius disput. difficultas pendet ex intellectu *l. Barbarius, ff. de off. prætor.* ibi, *si seruus quamdiu latuit, dignitate prætoria functus sit, quid dicemus? An quæ dixit, quæ decreuit, nullius fore momenti, an forte propter vtilitatem eorum qui apud eum egerunt? Et verum puto, nihil eorum reprobari, hoc enim humanum est, cum populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem.* Concordat *l. 2. C. de sent. & interloq. & l. 4. fin. t. 4. p. 3. & l. 8. t. 9 l. 3. noua recopil. Castellæ.* Idem habetur *c. Infamis, 3. p. 7. verf. Verumtamen:* quod ex Synodo Romana desumptum est: ibi, *si seruus dum putaretur liber, ex delegatione sententiam daret, quamuis postea in seruitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta, rei iudicatæ firmitatem tenet.* Ex quibus iuribus constat communem errorem, concurrente titulo putatiuo, superioris authoritate collato, iurisdictionem conferre: seruus enim ille incapax erat iurisdictionis prætoris. Idem colligitur à contrario sensu, ex *c. Ad probandum, de sent. & re iudic.* ibi, *ita vt si pro eo quod vnus ex delegatis iudicibus, excommunicationis vinculo esset publicè innodatus, quando sententia fuit eandem sententiam confirmarit infirmandam, ipsa cassata,* vbi *gloss. verb. Cassata, ait, id est, cassa, & irrita denunciata.* Et *ibi gloss. verb. Innodatus, Abb. n. 14. Alex. de Neuo n. 25. Imola n. 6. Felin. n. 3.* dicunt colligi à contrario sensu, occultè excommunicatum validè proferre sent. ob communem errorem: iuxta *d. l. Barbarius.* Tota igitur difficultas versatur in horum textuum intelligentia, quando scilicet, communis error, quo aliquis parochus, vel iudex creditur, ita tribuat iurisdictionem, vt gesta ab illo sic existimato iudice, aut parocho, valida sint, perinde ac si verus iudex, verusque parochus esset. 1

Præmittendum est, tripliciter contingere posse, vt aliquis titulo officij, vel beneficij destitutus sit. I. Modo, ita vt nunquam habuerit verum titulum, sed coloratum, vel præsumptum: vt si Episcopus conferat beneficium parochiale excommunicato occulto, vel per simoniam completam: vtroque enim casu collatio re vera est nulla. II. Modo, quando prius habuit titulum verum, eo tamen occultè priuatus est. III. Modo, ita vt nunquam habuerit titulum, etiam præsumptum: vt si numquam habuit titulum à legitimo superiore, sed ipse se intrusit. 2

7. Igitur quæst. disputandæ sunt. I. An gesta per habentem titulum putatiuum, pertinentia ad vtrumque forum, valeant. II. An hoc sit verum, siue ille iudex putatiuus, sit iudex ordinarius, in quo concurrit publica vtilitas: siue sit delegatus ad vnam, aut alteram causam. III. An hæc procedant in quocumque impedimento occulto, & specialiter, quando est excommunicationis. IV. An sic gesta valeant, etiam respectu scientium illud vitium occultum. V. An requiratur ad hoc titulus præsumptus, concessus à legitimo superiori. VI. Quid, si à principio adfuit titulus, amissus tamen est occultè, vel ratione delicti, vel ratione reuocationis superioris. VII. Matrimonium contractum coram parocho existimato, carenti tamen vero titulo, validum sit. 3

QVÆSTIO I. An gesta per iudicem, aut parochum carentem legitimo titulo, habentémque solum putatiuum, pertinentia ad vtrumque forum valida sint? Videtur non 4

esse

esse valida: quia ad valorem actus à iurisdictione dimanantis desideratur iurisdictio, sed hic eam non habet: ergo. Prob. minor, quia titulus ille cum inualidus sit, iurisdictionem minimè confert: nec communis error eam conferre valet, per *l. Priuatorum, C. de iurisdict. omn. ind.* ibi *priuatorum consensus iudicem non facit eum, qui nulli praest iudicio.* Et confirm. quia hic iudex aut habet iurisdictionē ordinariam, aut delegatam: non ordinariam, quia verè non est iudex nec prælatus: non etiā delegatam, quia propter vitium occultum, incapax erat commissionis: ergo nullo modo valent gesta per ipsum. 2. Prob. quia hanc potestatem, & iurisdictionem aut conferunt litigantes coram eo iudice, aut superior qui illum iudicem constituit, sed neutri conferunt. ergo. Prob. minor, quod non partes litigantes, quia ipsæ non intendunt cōferre iurisdictionem, sed potius putant illum habere, in quo casu certum est iurisdictionem non conferri, vt expresse habetur *l. 2. ff. de iudiciis*, ibi *consensisse autem videntur qui sciunt se non esse subiectos iurisdictioni eius, sed in eum consentiunt: caeterum si putant eum iurisdictionē esse, non erit eius iurisdictio, error enim litigatorum consensum non habet.* Quòd autem eam non conferat superior, manifestum est: tum, quia forte is superior dispensare non posset in eo impedimento occulto, tum etiam, quia quamuis dispensare posset, & sic iurisdictionem conferre, id tamen facere minimè censetur: cum per errorem id faciat, & error consensum non habet: vt proximè dixi. 3. Probatur saltem in foro conscientiæ hoc locum non habere, sed tantum in spectantibus ad forum externum. Quia iura citata num. 1. non exprimunt valere sententiam datam in foro interno, sicut explicant de foro externo: ergo extendenda non sunt ad forum internum, cum hi fori longe inter se distent. Vltimo probatur ex *c. Dudum, el 2. de elect. ante v Verum procurator*, ibi *in multarum animarum dispendiū parochiales Ecclesias retinebat, cū, earum cura, qua ia primum fuerat ipso iure ad eum nullatenus pertinet, & sic per ipsum eadem animae damnabiliter sunt deceptae.* Vbi constat concurrente communi errore, & titulo à superiore collato, qui iam cessarat ille titulus, prælatum illum absoluentem decepisse damnabiliter animas: ergo vt gesta in foro interno valeāt, non sufficit præsumptus titulus, & cōmunis error: alias hæ animæ non essent damnabiliter deceptæ, sed veram absolutionē obtinerent.

5 Certissimum tamen est gesta à iudice ordinario pertinentia ad forum extērnum, valida esse, si is iudex titulum habeat, communi errore existimatum legitimum, & à legitimo superiore collatum. Quia id expresse vtroque iure decisum est: vt constat ex testibus adductis nu. 1. Cuius decisionis ea est ratio, quia sequerentur grauissima inconuenientia, & scandala, si detecto eo impedimento omnia gesta per eum iudicem putatiuum rescindenda forent: quibus vt occurreretur, vtrumque ius decreuit omnia gesta per eum, dum communis error durat, valida esse, ac si verus iudex esset. Dixi consulto, ac si verus iudex esset: quia non modica est difficultas inter iuris Cæsarei professores, an seruus ille, de quo *in d.l. Barbarius*, fuerit verus prætor, vel ius suppleuerit iurisdictionem: quam omitto, quia eruditissimè eam disputat. *Greg. Lop Madera in lucubrationibus iuris ciuili, tom. 1. c. 6.* defendens non fuisse verum iudicem.

6 Oportet autem adesse communem errorem, quo ille verus iudex existimetur: quare non sufficeret error vnius, vel alterius coram eo litigantis. Prob. ex *c. Infamis v. Veritatem 3. q. 7.* ibi, *veritatem si seruum dum putaretur liber.* & ex *l. Barbar. ff. de offic. prator.* ibi *quamdiu latuit* Qui textus de ignorantia vnius, vel alterius intelligi nequeunt: cum leges non considerent quæ ratò, & in singulari contingunt, sed quæ frequenter accidunt *l. Nam ad ea. ff. de legibus.* Quare *glossa dd. Barbarius, verb reprobari*, inquit, *circa factum error communis facit ius* & probat ex *l. 3. fi. ff. de supellegat.* ibi, *& error ius facit*: quam gloss omnes DD. allegandi tota hac disp. sequuntur. Item, quia si error vnius, vel alterius sit, non sequuntur inconuenientia, & scandala ex sententiarum rescissione, quibus occurrere voluit ius, quando error esset communis. Tandem quia impedimento communiter noto, error vnius, vel alterius nec iustus, nec probabilis est: & proinde æquum non est illis ius subuenire.

Hinc infertur, non sufficere errorem solius principis 7
concedentis titulum, existimantisque illum cui concedit, esse habilem. Hoc est contra *Ant. Gabr. 3 to. comm. li. 1. tit. de prob. concl. 8. n. 13.* & refert *Ba. d.l 1. C. de seruis & aqua*, sed cum diligenter quæsierim, non inueni in illo. Sic tenēt *Bart. l. Barbar. in 2. lectura, n. 21. ff. de offi. pra. & ibi Bal. in 2. lectura, n. 30 Ias. n. 65. Mascar. de probat concl. 649 n. 64.*

Nec sufficit error communis, si crassus, vel supinus sit, 8
sed oportet esse probabilē. Quia ille error, scientiæ æquiparatur, *c. 2. de constitut. in 6.* vt si in eo oppido publicè aliquis damnatus esset, vel denunciatus de aliquo impedimento, ob quod esset incapax officij illius. Sic *Card. c. Ad probandum, de sent. & re iud. paulo post princ. Ant c Scisciatus, de rescript. ad fi.* vbi *Abbas n. 12. Felin. n. 5. idem Abb. c. Veritatis, n 42. & 45. de dolo & contum. Anch. c. Decernimus, de sent excom. in 7. n. 11. & ibi Franc. n. 7. Soc. de regul. iur. lii. L. reg. 128 incipiemi l. Barb Parisius cons. 136. n. 13. vol. 4. Angel. Consil. 4. n. 12. Ant. Gabr. 3 t comm. li 1. tit. de prob. concl 8. n. 29. Mascard. de prob. concl. 949. n. 60. & 68.*

Sufficit tamen, si sit communis error in eo loco, vbi 9
actus gestus fuit: quia ibi impedimentum erat occultum, quamuis in alio notorium esset. Prob. ex *d.l. Barbarius* verisimile enim est, seruitutem illam ob quam Barbarius iudex esse non poterat, in suo domicilio notoriam fuisse. Item ex doctrina *gl. c. Ad nostram, el 3. de iureiurando verb. Obseruandus*, vbi cum textus dicat in notoriis non esse seruandum ordinem iudiciarium, intelligit *glossa* in eo loco vbi delictum est notorium secus in alio vbi occultum est. Sic *Ant. c. Scisciatus, de rescript. ad fi.* vbi *Abb. n. 13. Dec. n. 38. idem Ant. c. Ad probandum, n. 11. de sent & re indic.* vbi *Abb n. 11. Alex de Neuo n 20. Ias. d.l. Barbarius, n. 65. v. 3 Nauar. c. Inter verba, in noua edit. sorol. 68 n. 345. Ant. Gab. 3 t. comm. l. 1. t. de prob. concl. 8. n 12. Mascard. de probat. concl 649. n. 63. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. t l. 3. c. 12. paulo post princ. Vgolin. de censuris, tab. 1. c. 13. §. 7. n. 3.* Quod intellige quando impedimentum est notorium in alio loco ita distanti, vt verisimiliter non potuerit venire in huius oppidi notitiam. Sic *Ant. eo. c. Scisciatus, ad fi. & d.c. Ad probandum, n. 11.* vbi *Abb. n. 11. Alex. de Neuo n. 20. Socin. allegatus n precedenti.*

Imò licet in eo loco publicum, & denunciatum fue- 10
rit impedimentum, si tantū temporis spatium interceſſerit vt iam ab hominum memoria lapsum sit, & ita communiter ignoretur, valent gesta per eum iudicem. Quia tunc est error communis, iustus, & probabilis. Sic *Anton. Abb. Alex. de Neuo, Socin.* vbi n. præced. fine eos allegaui.

Quidam tamen excipiunt à prædicta doctrina sen- 11
tiam excommunicationis in eáque speciale esse dicunt, vt non valeat, si eam ferens non sit verus iudex, quamuis communi errore talis reputetur. Sic *Vincem. & Goffred.* quos refert & sequitur *Archid. c. 1 n. 11. de sent. excom in 6. & c. Sententiam, ante glo. 1. 11. q. 3. Alber l. Barbar n. 27. ff de offic prator.* Sed meritò hoc reprobant *Bart. d.l. Barbarius in 2. lectura n. 14. & ibi Bald in 2. lectura, n. 14. Vgolinus de censuris, tabula 1. c. 2. §. 12 n. 1.* Quia iura indistincte loquuntur nec ea exceptio aliquo iure probatur.

Dubium autem est, an tradita procedant in spectanti- 12
bus ad forum conscientiæ, vt in absolutione sacramentali, &c. Vrgent enim 3. & 4. argu n. 4. proposita. Et ita aliqui quos refert *Palud.* tacito nomine *4. d. 17. q. 6. a. 2. n. 21.* docent non habere locum in spectantibus ad forum conscientiæ. Pro qua parte sunt alij, quos referam n. 55. & 57. dicentes non esse validam absolutionem sacramentalem, collatam à parocho, qui occultè titulum amiserat.

Sit tamen conclusio, omnia gesta per prælatum, vel pa- 13
rochum communi errore talem existimatum, habentem titulum putatiuum à legitimo superiore, valent etiam

si ad forum conscientiæ spectent: vnde confessiones his factæ, iterandæ non sunt, detecto impedimẽto. Prob. quia id quod iure statuitur in vno casu, eo ipso statutum reputatur in simili, sed supposita potestate ordinis, vterque forus quoad potestatem iurisdictionis, est eiusdem rationis: ergo quod statuitur in foro externo quoad valorẽ actus, reputabitur etiam statutum in interno. Et confirm. quia quicumque potest absoluere, & ligare in foro externo Ecclesiastico, potest absoluere, & ligare in foro animæ, si sacerdos sit: nam supposito ordine iurisdictionem veri prælati in omnibus habet, ergo si hic potest validè absoluere, & ligare in foro externo, potetit etiam in interno. Vltimò, quia eadem & maiora inconuenientia, & scandala sequuntur, si gesta in foro interno nulla essent, ac si gesta in foro externo. Et ita hanc sent. tenent *Innoc. ca. Dudum el 2 n. 3. de elect.* vbi *Hostiens. super verb. Damnabiliter, & ibi Card. q. 6. Abb. n. 20.* & dicit esse probabilẽ *Io. Andr. ibi n. 42.* & colligitur ex *Ant. ibi n. 27.* à contrario sensu, dicit enim in illo textu, illum parochum non verè absoluisse quia sententia erat ex causa notoria, vndè contrarium clarè significat, quando impedimentum est occultũ Eandem tenent *Rosella Confessio sacramentalis 3. n. 41. Angel. Confessio 4. n. 12. Sylu. Confessio 1. q. 19. Tab. Absolutio 1. n. vlt. Armil. verb. Absolutio n. 30. Nau. c. Placuit, de panit. d. 6. n 177. & sum. c. 9. Hisp n. 8. Lat. n. 11. Greg. Lop lib. 21. verb. No lo puede. t. 4. p. 1. Humada in commen. super hanc gl. Greg Lop n. 1. vers. Quam distinctionem.* Et ex Theolog. *Palud. 4. to d. 17. q. 6. a. 2. à n. 11. & to. a. 3. Caiet sum. verb. Confessionis iteratio, c. Confessio sacramentalis quare ex parte Confessoris iteranda: & verb. Absolutionis impedimenta, c. Absolutio nonnullis circumstantiis impeditur, initio: Medina C. de confessione, q. d. confess confessori exconim sciemer facta, v. Secundum dictum, Petr. de Soto lect. 6 de confess. paulo post prin. 9. Quod vero dicimus, Palacios 4 dist. 17. ds/p. 7. f. 272. vers. Similiter quoque, F. Medina l. 1. sum. c. 11. §. Tertio f. 39. Angl. florib. 1 p. q. 3. de confess. ar. 7 diffi 9 f. 287. & a. 8 diffi. vlt. f. 298. Enriq. l 6. de panit. c. 6. n. 2. & c. 7. n. 2. & l. 13. de excomm c. 7. n. 6. Aragon 2. 2. q. 60. art. 6. §. Est aliud dubium. f. 109. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 38. §. Iteranda est confessio, Manuel 1. 1 sum. 2. edit. cap. 60. n. 3. Vega l. 5 sum. casu 213.*

14 Ad arg. proposita n. 4. respondetur. Ad primum, eam iurisdictionem habere iudicem illum, aut parochum putatiuum, illamq; conferre titulum præsumptum, dum adest communis error: vtrumque enim ius statuit eum titulum, quamuis inualidus & inefficax sit, iurisdictionem conferre, dum eius inefficacia communiter ignoratur. Ad confirm. dic, si habeat titulum putatiuum iudicis ordinarij, esse ordinarium, & si legati, delegatum: & iurisdictionem conferre titulum illum putatiuum. Ad 2. dic nec litigantes, nec titulum conferentem, sed ius ipsum conferre eam iurisdictionem, velleque vt perinde valeant gesta, ac si verus iudex esset. Ad 3. constat ex dictis nu. 13. quamuis enim ius non exprimat gesta valere quoad forum conscientiæ, satis est id statutum esse in pertinentibus ad fõrum contentiosum, vt ibi probaui. Ad 4. dic cum *Abbate eo c. Dudum n. 20.* verè illas animas deceptas non esse, ille enim prælatus validè absoluebat, quamuis ex parte ipsius prælati, qui verus non erat, deceptæ sint. Vel 2. respondet *idem Abb.* impedimentum illius prælati notorium fuisse, atque ita cum non occurrerit communis error, probabilius & est iustus, gesta per eum inualida fuisse.

SVMMARIVM.

An quando iudex est delegatus ad vnam, vel alteram causam. & ita non occurrit communis vtilitas, valeant gesta per ipsum, concurrente communi errore tituli putatiui: & refertur opinio negans, n. 15. & contra verior. n 16.

Quid si delegatio sit inualida, non ob delegati vitium, sed ipsius delegationis, qua subreptitia est: referuntur duæ sententia, n. 17. & 18. & sententia verior, n. 19.

Solumtur argumenta, n. 20.

Post quem inuenies alia summaria.

15 Quæstio II. An non solum gesta per iudicem ordinarium putatiuum communi errore, valeant, in quo concurrit communis vtilitas: sed etiam gesta per iudicem delegatum putatiuum, ad vnam, vel alteram causam. Duplex est sent. I. Negat valere gesta per hunc iudicem delegatum. Ducitur, quia ideo iura statuerunt valere gesta per iudicem ordinarium putatiuum quia agitur de communi vtilitate, cum omnes apud eum iudicẽ lites agitaturi sint: sed hæc communis vtilitas cessat in delegato ad vnã vel alteram causam: ergo ea dispositio in eo locum non habebit. Sic docent *Innoc. c. Cum dilecta n. 1. de rescript. vers. Sed dices, Ioan. Andr. ibi n. 14. Guillerm de Cuno*, quem refert ibi *Abb. n. 10. Guido Pape decis. 322. Alex. cons. 77. n. 1 l 2. Angel. l. Barbarius n. 2. ff. de offic. prator. Im la c. Scisciatus, de reseript. n. 17. ad fi.* limitans quando pars contraria opponit vitium, & impedimentum delegati. Idem videntur tenere aliqui DD. quos n. 26. referam asserentes parochum cuius excommunicatio communiter ignoratur, verè absoluere: secus autem confessorem delegatum.

II. Sententia multo probabilior, docet valere gesta siue 16
iudex ordinarius, siue delegatus sit. Prob. ex *c. Infamis, v. Verumtamen 3. q. 7.* ibi, *si seruus dum putatur liber, ex delegatione sententiam daret, & c. sententia ab eo dicta rei iudicata firmitatem tenet:* vbi apertè sermo est de iudice delegato, & tamen eius sent. sustinetur, cum verus iudex non esset, propter communem errorem. 2. ex *l. 1. C. de sent. & interloq.* ibi, *si arbiter datus à magistratib. cum sententiam dixit, in libertate morabatur, & c.* Vbi sententiam illius propter communem errorem definitur esse validam: & tamen illi est sermo de iudice delegato, vt testatur *ibi glos. ver. Si arbiter.* quam omnes ibi sequuntur. 3. quia si seruus, qui testis esse nequit, communi errore putatus liber, adhibeatur in vno testamento, valet testamentum, quamuis vertatur causa vnius *l. 1. C. de testam.* ibi, *testes serui an liberi fuerint non tractari oportet, cum eo tẽpore quo testamentum signabatur, omniũ consensu liberorum loco habiti sint.* Vbi *glos. verb. Omnium*, ait, *error communis hoc facit. per l. Barbar.* vbi dispositum in *illa l. Barbar.* manifestè intelligit etiã dum agitur de causa vnius: idem habetur *inst de testam. §. Sed cum aliquis*, vbi idem notat *glo. verb. Omnium*: idem decidit *l. 9 fi. t. 1. p. 6.* ergo similiter in nostro casu, quamuis ex valore sententiæ iudicis delegati agatur de vtilitate priuata vnius, vel alterius, valida tamen erit ob communem errorem. Et ita hanc sent. tenent Anton. *c. Cum dilecta de reser. n. 15. & ibi Abb.* dicens esse communem, *n. 10 Imol n. 11. Felin* dicens esse omnium *n. 3. idem Abb. c. Gratum, n. 11. de offi. deleg. & c. Nihil, n. 12 de elect. Dec. c. Scisciatus, de reseript. n. 3 8.* vt *Felin. n. 5. Additionator ad Im d. c. Cum dilecta, n. 1. Marian c. Fraternitati, col. 5. de hæreticis: Bart. d. l. Barbar. ff. de off. prat. in 2. lect. n. 5. & 7. & ibi Bart. in 2 lect. n. 13. & 18. Alleri. n. 26 Ias. n. 71. Horos. ibi n. 10. idẽ Bald. l. 2. n. 1. C. de sent. & interloq. & ibi Salic n. 4. Corneus l. 1. n. 10. C. de testam. Barth. Soc. l More n. 73. ff. de iurisd. omn. iud. Greg. Lop. l. 4. t. 4. p. 3. verb. Otorgado. Perez l. 2 ordin ti. 15. l. 3. fin. Ant. Gabr.* cũ aliis, quos refert *t. 3. cõmun. l 1. t. de prob. concl. 8. n. 31. Masc. de prob. concl. 64. n. 58. Vgol. de censuris, tabula 1. c. 2. §. 12. n. 3.* Et ex Theolog. *Palud 4. d. 17. q. 6 a. 2. n. 11. Enriq. li. 5 de pœnit. c. 14. n 4.* & idẽ *DD. n 39. allegandi*, asserentes valere absolutionem sacerdotis delegati excõmunicati dum excommunicatio cõmuniter ignoratur. 17

Aliqui temperant hanc sent. quando delegatio est inualida ob vitium, & impedimentum delegati: vt si esset seruus, vel aliàs commissionis incapax: secus esse dicentes si vitium sit rescripti, seu commissionis ipsius: tunc enim dicunt gesta non valere. Et ratio discriminis est, quia vitium personæ potest esse publicum; atque ita dum ignoratur probabiliter concurrit communis tolerantia: at verò quando vitium est commissionis cum commissio publica non sit, sed ipsius committentis, nihil videtur operari communis error, & tolerantia 2. quia si communis error operaretur, vt gesta per delegatum, cum commissio est vitiosa, valerent: frustra cum dubia est delegati iurisdictio, deberet se pronunciare esse iudicem: quod tamen est necessarium, vt notatur *c. de dilat.* Sic tenent *Ant. ca.*

Cum

*Cum dilecta,n.15.de reser.*vbi *Imola n.11.*relatus ibi *à Felino n.3. Paris.cons.136.n.9.l.4. Ant.Gabr.t 3.commun.l.11. de probat concl.8 n 32. Mascar. de prob at concl.649 n.59.*

18 Alij distinguunt sic aut commissio est simpliciter subreptitia,& tunc si toleretur delegatus,valet processus,nisi à principio excipiatur.si verò commissio sit ex rescripto falso, non valet, etiamsi delegatus pronunciaret se iudicem competentem: sic *Felin. c.Cum dilecta,n.3.de rescript.*

19 Sed verius est,etiam quando vitium est circa commissionem factam à legitimo superiori, dum communiter id vitium ignoratur valere gesta per delegatum, nisi ius in pœnam casset. Et ita loquitur *c.1.de reser in 6.* vel quando altera pars fuisset in culpa, & agitur de valore respectu ipsius.Prob.quia concurrunt omnia requisita nempè authoritas superioris conferentis titulum, & communis error:nec est maior ratio, quando error est vitij personæ, vel vitij commissionis: cum vtrumque vitium possit esse publicum,& occultum: & vtrumque possit probabiliter vel crasse ignorari.Et ita cessat 1.ratio ptioti sent proposita n.17 Nec obstat 2.ratio ibi propolita,nam idem est in iudice ordinario,dum enim est dubia eius iurisdictio, debet se prius iudicem pronunciare. Sic *Paris consil.82.incipienti, punctus quæst. ar.1. vol. 1. Abb.* licet aliquantulum dubius,*c.Cum dilecta n.40.de rescript.*

20 Ad argum.prioris sent propositum nu.15.respondetur cum *Abbate c.Cum dilecta n.19.de rescript. & ibi Fel.n.5.* satis esse verari publicam vtilitatem in officij qualitate, licet in exercitio ipso agatur de vtilitate priuata:& dum hoc contingit in delegatione,dum enim superior delegat causam,in ipsa delegatione versatur ius publicum,& vtilitas publica:quia committit iure publico, *l.3.ff de iurisd. omn. iud.* agitur etiam de vtilitate publica, licet intersit vnius tantum, quia interest reipublicæ cuilibet iustitiam ministrari.Vel 2.dic cum *Bart.l Barbar.in 2 lectura,n.7.ff. de offic pret.& ibi Baldo 2 lect.n. 17.& l Non dubium n.24. C.de legib.& l.1.n.85.C.de fern i.& aqua.Felino.d ca.Cum dilecta,n.3.Horoscio d.l.Barbar n.28.*sat esse errorem communem cum titulo putatiuo, quamuis publica vtilitas desit.

SVMMARIVM.

An valeant gesta per habentem titulum putatiuum, licet impedimentum sit iuris diuini, vel naturalis vt si communiter existimatus sacerdos absoluat refertur opinio affirmans n.21. Et ibi quid, si communi errore fœmina erectur fuminus Pontifex & decidtur contrarium, n 27. & quid, de reputato vero Pontifice, n.28. & de iudice carente vsu rationis.29.

An valeant gesta per eum, qui ante officii adeptionem erat excommunicatus: refertur opinio negans valere,n 22.& contrarium decidtur n 30.

Refertur alia opinio: dicens non valere gesta per iudicem putatiuum, quando iurisdictio est legata ,eo quod excommunicatus sit, n.23. Et decidtur contrarium ; nisi sit publicè excommunicatus,n.31. Immo nisi sit denunciatus,vel notorius percussor clerici.n.31.

Et quid, si in alio loco denunciatus, vel notorius clerici percussor, ibi tamen occultus, vel quondam fuit denunciatus, aut notorius, modo tamen est occultus, n.33. Et quid, si index hic occulte excommunicatus alium excommunicet,n.34. Et explicatur c.Audiuimus 24.q. 1.& an sic excommunicatus possit absoluere: & an hic excommunicans princt alium suffragijs communibus,n 14.

Et an gesta per hunc occulte excommunicatum, valeant in temporalibus.& spiritualibus,n.35 Et ibi,an Episcopus excommunicatus conferat ordinum exequutione m : & explicatur ea. Dalbertum 1.q.n. nemo dat quid non habet.& c. Ab excommunicatis 9.q 1.& c.2.de ordinatis ab Episcopo qui renunciauit.

Quid, si index ille excommunicatus non sit ordinarius, sed delegatus, refertur opinio negans non valere gesta per excommunicatum denunciatum,quando est index ordinarius:secus quando est delegatus, n 24.& decidtur in neutro casu valere, n.36 Et ibi.an talis index peccet mortaliter contra iustitiam, si actum iurisdictionis exerceat.

Quid, si impedimentum sit hæresis occulta : refertur opinio negans gesta valere, n 25 Et decidtur contrarium,n.37.& etiam quamuis sit notorius hæreticus index,dum non est denunciatus,n.38.

An gesta per iudicem putatiuum, vel occultè excommunicatum valeant non tantum quando fiunt ratione publici officij,n.26 39.

An valeant gesta per occultum excommunicatum non tantum quando est parochus, sed etiam quando ex speciali delegatione audit confessiones: refertur opinio negans, n.26. Et dicitur contrarium,num.39. Post quem inuentes alia summaria.

Quæstio III. An gesta per habentem titulum putatiuum,cum communi errore,valeant,ex quocumque impedimẽto titulus ille inualidus sit:licet sit iuris diuini, & specialiter quando est nullus ob excommunicationem? Variæ sunt sent.1. ait valida esse gesta,quocumque impedimento concurrente,licet sit iuris diuini. Sic tenent aliqui asserentes validam esse absolutionem collatam ab eo qui communi opinione putatus sacerdos,audit confessiones. Sic *Alberic l.Barbarius,n.29 ff.de offic prætoris,& ibi Iason.n 63,citans gloss c. Dudum el 2.verb. Decepta,de elect. & ibi Innoc.* sed falso id illis imponit: & hanc opinionem sentit esse tutam *Ripa tract.de remediis ad curandã pestem, §.Sed quia vsu videmus n.45. & 46.* tantum enim appellat oppositam tutiorem. Eandem tenent *Franciscus Vimus* quem refert.& sequitur *Ant.Gabr.in mea edit tom 1. commun. lib.3. verb. Confiteri quilibet potest, f.130.col.1.& Mascard.de probat.concl.649.n.14.* Hinc infert *Iason d.l. Barbar.n.64.* valere gesta per fœminam, errore communi ad summum Pontificatum prouectam:& refert:Baldum,*l. Non mutant,C.de liberalis causa fine:*sed Baldus non ita generaliter loquitur, ait enim valere gesta temporaliter, non autem spiritualiter Per Pontificem ineligibilem. 21

II. Opinio tenet,non valere gesta per iudicem putatiuum, quando impedimentum procedit ab excommunicatione,qua effectus erat ante officij adeptionem : quia ratione excommunicationis etiam occultæ incapax erat cuiuscumque gratiæ,*c.1.de rescript.in 6.*Sic *Philiarc.de offic. sacerd.tom.1.p.1.l.3 c.12 paulo post princ.* 22

III.Opinio ait,non valere gesta per iudicem, quando iurisdictio ligata est excommunicatione , etiam occulta, post adeptum officium contracta:& ita communem errorem in hoc casu non proficere. Prob.ex *c.Aduersus,de immunit.Eccl.v.Quia verò,*ibi *adiicimus,constitutiones,& sententia , quæ à talibus fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur,nullo vnquam tempore valituræ.* Sic tenet *gl.ca. Infamis 3.q.7.verb.Dum putaretur:& ad c.Barbarius,*respondet aliud esse in seruo:quia in multis casib.potest in iudicio comparere,excommunicatus autem in nullo:*Archi.c. Alienationes 12.q.2.init.Ant.c.Scisciatus,n.24.de rescript.* vbi *Imola n.17.ad fi* & videntur tenere *Caiet.verb.Excommunicatio,4.foliis an e finis. Excommunicato plura sunt illicita,*vbi absolutè ait gesta per excommunicatum, ratione publici officij, non valere:videtur etiam huius sententiæ *Sotus l.3 de inst.q.4.a.6.vers.Ex quo sit primum,*vbi ait valere sententiam iudicis admittentis crimen , ob quod sit priuandus,nisi sit ipso excommunicatus. 23

IV. Sententia in alio extremo ait valere omnia gesta per publicè excommunicatum , nisi iudex delegatus sit: Quia *c. Ad probandum,de sent.& re ind.* ex quo à contrario sensu colligitur gesta per publicè excommunicatum, non valere:loquitur de iudice delegato,nec extendi debet ad ordinarium,in quo diuersa est ratio : quia iurisdictio, delegata facilius spirat,quàm ordinaria,*l.1.§. Quia mandatum,§.de officio eius cui mandata est iurisd.l.Iudicium solaitur.ff de iudiciis.*Sic tenet *decisio Rotæ 14.in antiquit.* 24

V.Sententia est,non habere locum in hæretico occulto,& proinde gesta per ipsum communi opinione existimatum catholicum non valere. Sic *Alberic. l.Barbar.nn. 27.ff.de offic.prætor* vbi *Iason.n.61.*Et refert *Glos.14.q.2 in sum.verb.Quod autem,*vbi *glossa* non asserit id generaliter, sed solum ait occultum hæreticum non posse validè excommunicare:de qua re num.14.sermonem faciemus. 25

VI.Sententia est,gesta per habentem titulum parochiæ, occultum excommunicatum , quando est communis error,valida esse:secus autem per confessorem,qui tantum ex commissione,& delegatione speciali Episcopi.confessiones audit.Quia textus relati n 1.tantum habent locum in iis quæ ratione publici officij geruntur: iis verò quæ geruntur vt à priuato , nulla differentia est inter occultum,& publicum excommunicatum : nec communis error quicquam prodest:vt docent *Innoc.c.Cum dilectus,n.4. fin.& 5.de consuet,Cardinalis Clement.3.ad fi.de regul Abb.* 26

c Veritatis n.34. de dolo, & contum. & c. Si verò n.9 de sent. excom. Franc. c.1. de except. in 6. n.8. Felin. c. Ad probandum, n.1. fi. & n 3. de sent. & re iudic. Rebuf. c. Postulastis, notab. 2. n.21. de cler. excom. ministr. & praxi benefic. tit. de forma vicariatus, n.218. Con. c. Alma mater. 1. p. §. 7. n.9. fin. Ant. Gabalios, referens t. 3. comm. l. 1. t. de prob. concl. 8. n.26. Mascar. de probat. concl. 705. & seqq. & concl. 649 n. 35. & 46. Enriq l. 13 de excommunic. c. 7. n. 6. ergo non habet locum error communis in confessore excommunicato, qui publicum munus non obiit, sed ex commissione speciali audit confessiones. Quod si opponas decretu Concilij Constantiensis, solos excommunicatos denúciatos ac notorios clerici percussores vitare iubentis: respondent *Couar. eod. n.9. & Enriq. eo n.6.* id decretum solum prodesse in iis quæ fiunt ratione publici officij, in iis verò quæ nō à publico officio, sed à priuata authoritate procedunt, iura vetera quoad potestatem ipsius excommunicati manere illæsa, adhuc ante denunciationem. Hanc sent. tenent aliqui, teste *Palud. 4 dist. 17. q. 6. art. 2. n.9* eandē tenent *Ang. Confessio. 4. n. 12. Enriq. l 13 de excomm. c. 7. n. 6.* vbi ait esse necessariū vt communis error iuuet, vt excommunicatus exerceat iurisdictionem, ratione publici officij: *& in comment. lit. C.* inquit non valere eius sententiam, aut absolutionē agentis priuata authoritate, & non ratione publici officij: & *lib. 1. de sacram. c. 29 n. 5.* vbi ait, Concilium Constantiense noluisse sua indulgentia suffragari sacerdotibus, qui nulla officij obligatione compelluntur: *& in comment. lit. D.* refert *Canum in si is praleit.* asseruisse viros doctos non audere extendere concessionē Concilij Constantiensis, nisi vbi ratio & obligatio vrgeat. Idem tenent *Angles florib. 1. p. q. 3 de confessione art. 7. difficultate 9. f. 287.* Et dicit hoc esse valdè probabile. *Lud. Lop. 2. p. instr. de excomm. c. 15. §. Sed iā h. c occurrit.* Fauet *Caiet. sum. verb. Confessionis iteratio, t. Confessio sacramentalis quæ ex parte confessoris iteranda* vbi ait tenere absolutionem sacramentalem, quando gesta ratione publici officij, propter communem errorem facti, cum titulo valida sunt: fauet etiā *Driedo l. 3. de libert. Christian. c. 7 paulo post princ.* vbi ait absolutionem præstitam à pastore occulte hæretico, aut excōmunicato non denunciato valere. Prob. hac etiam sent. sunt Doctores quos retuli n. 15. asserentes dispositum *l. Barbar. ff. de offic. prætor.* nō habere locum in iudice delegato, sed in solo ordinario.

27 Sit tamen 1. Conclusio, cōtra primā sent. n. 21. relatam, gesta per habentem impedimentū iuris diuini, aut naturalis, quamuis concurrat titulus putatiuus, & communis error, sunt nullius momenti, sed tantum valida erunt, quādo impedimentum est solius iuris humani: vndè si non sacerdos sacramentaliter absoluat: quamuis communiter existimetur sacerdos, & verus parochus, absolutio est irrita: & contraria opinio est prorsus à veritate aliena. Prob. quia ideo valent gesta per habentem titulum putatiuum, quia ius pontificium, & ciuile, ob publicam vtilitatē supplet eum defectū, concedendo iurisdictionem: nequit autem supplere defectum iuris naturalis, & diuini, cum inferior potestatem non habeat in superiorem: & Ecclesia nequeat circa sacramentorum substantialia aliquid immutare: colligitur ex *Tr d sess. 21. doctrina de sacra. Euchar. c. 2.* ibi *declarat hanc potestatem &c.* Et confirm. ex *l. Barbar. ff. de offic. prætor.* vbi textus rationem reddens, cur valida sint gesta à seruo existimato vero iudice, cum talis non esset, ob seruitutis impedimentum, sic ait. *& verū puto nihil eorum reprobari: cum populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem:* sed Ecclesia non potest supplere defectum potestatis ordinis, nec alia impedimenta iuris naturalis, aut diuini: ergo tunc gesta prorsus erunt irrita. Sic *Abb. c. 2 fi. de presbytero non baptizato, Decius c. fi. n. 54. de constit. Ang. Confessio 4 n. 12. Tabiena confessio 2. q. 13. n. 25. Mascard.* sibi contrarius *de probat. concluf. 649. num. 98 Vgolinus de censuris, tabula 2 cap. 13 §. 4 per totum.* Et ex Theologis, *Paludan. 4. d 17. q. 6. art. 1. num. 6. Caiet. sum. verb. Confessionis iteratio, cap. Confessio quare ex parte confessoris iteranda, Palacios 4. d. 17. disp. 7. f. 271. col. 2.*

Hinc infertur non esse verum quod asseruit *Iason. d. l.* 28
Barbarius n.64. valere gesta per Pontificem inhabilem, vt fœminam, communi errore concurrente: hoc enim falsum est: cum fœmina iure diuino sit incapax Pontificatus. Si qui tamen iure diuino capax, quia, scilicet, est vir baptizatus, inualidè in Pontificatus apicem eueheretur, ratione vitij occulti interuenientis in electione, ob quod est nulla: vel si nostra incidit in hæresim iuxta opinionem tenentiū ipso facto depositum esse, nec manere verum Pontificem, tunc dum communis error est, quo hic verus Pōtifex existimatur, habebit Pontificis iurisdictionem, & omnia gesta per illum valebunt, quia impedimentum est solius iuris humani, & concurrit communis error, cum titulo præsumpto collato ab habente legitimam authoritatem: & in hoc casu verum habet quod dicunt *Iason eo. num. 64. Mascard. de probat. concl. 649. n. 29. Ant. Gabriel. tom. 3. commun l. 1. de tit. de probat. concl. 8. n 9.* nempe valere gesta per Pontificem habentem titulum putatiuum. Non tamen habebit potestatem definiendi infallibiliter res fidei, ea enim soli vero Pontifici, & Ecclesiæ vniuersali, & generali concilio inest. Quod si roges, à quo habeat iurisdictionem hic præsumptus Pontifex? Dico habere ab Ecclesia: quamuis enim Ecclesia non sit supra verum Pontificem, est tamen supra hunc, qui verus non est. Hæc autem iurisdictio non erit ordinaria, quia illa est ex iure diuino: sed erit delegata per Ecclesiam, qualem delegat vicario Pontificis per ipsam sede vacante electo.

Secundò infertur, si iudex vsu rationis careat, nihil 29
prodesse communem errorem, quo sanæ mentis existimetur. Quia id impedimentum iuris naturalis est. Sic *Abb. c. Scisciatus, n. 14. de rescript.* vbi *Felin. n. 3. Ant. Gabr. to. 3. comm. l. 1. to. de probat. concl. 8. nu. 46. Mascard. de probat. concl. 649. n. 89.*

11. Conclusio, contra secundam opinionem n. 22. rela- 30
tam: gesta per habentem titulum putatiuum, obtentum tempore quo occultè excommunicatus erat, valida sunt dum impedimentum communiter latet. Prob. quia hic interuenit communis error, & titulus præsumptus & impedimentum est solius iuris humani, nec vllo iure hæc exceptio probatur: solum enim iura probant excommunicatum incapacem esse electionis, & gesta per ipsum ex se inualida esse, quia legitimo titulo caret: non tamen probant, minimè valere quando communis error est illius vitij, & nullitatis tituli. Et ita pro hac sent. sunt omnes alij Doctores tota hac disputatione allegandi, indistinctè asserentes valere gesta per habentem titulum putatiuum, modò impedimentum non sit iuris diuini, aut naturalis. Et tenent expresse *Caiet. sum. verb Absolutionis impedimenta, t. Absolutio n. nullis circumstantiis impeditur Medina l. 1. fu. c. 11. § 5. f 39. Lud. Lop. 1 instr. c. 18 §. Iteranda est confessio, & 2. p. de excomm. c. 15. §. Sed iam hic occurrit, Manuel 1. to. summa, 2. edit. c. 60. n. 3. Vega l. 5 summa, casu 223.*

III. Conclusio, contra 3. sententiam n 23. relatam: om- 31
nia gesta per excommunicatum occultum, existente communi errore valida sunt. Probatur à contrario sensu ex *c. Ad probandum de sent. & re iudic.* ibi, *ita vt si p. o eo quod vnus ex iudicibus excommunicatus, vinculo esset publicè innodatus:* ergo secus quando occultè. Præterea, quia non censetur Ecclesia vsu iurisdictionis excommunicatos priuare dum excommunicatio occulta est, propter bonum commune ne plurima inde oriantur scandala, multique detecta postea excommunicatione de suo statu dubitent. Sic *gl. fi. c. Decernimus, de sent. excom in 6. & d. c. Ad probandum, verb. Innodatus. Host. in c. supe. vers Publice innodatus: Io. Andr. n. 8. Ant. n. 11, Ca d paulo post princ. Bald n. 1. Abb. n 14. Im. la n. 5. Henric n. 1. & 2. Alex de Neuo n. 25. Fel n. n. 3. Innoc. c. Si verè, de sent excom. ad finem Archid. c. Quod autem 24. q. 1. vers. In ea glo. ibi, Tole anda: idem Abbas d. c. Si verè, n 9. & c. Veritatis, n. 42. & 45 de dolo & contum. Francus d. c. Decernimus, n. 7. & ibi Domin. ad fin. Anch n. 11. idem Franc c. 1 de except. in 6. n 8. & ibi Anch. §. Si verò n. 4. inst. Domin. cod. §. v. Quæro de quibus allib. Bar. l. Barbarius,*

barius,ff.de offic.pro.in 1.lectura,n.7.& in 2.n.9.& l 2 n.1.C. de sent.& interloq. vbi *Paul n.2. Bald.l.1.n.10.C.de iur.& facti ignor.& d.l.Barbar.in 1.lectura,n.30.& in 2.n 20.* vbi *Iaſ.n.51.& 61.Soc ſenior.conſ 32.n.20.vol.1.& de reg.iuris, lit.G.regul.166.incip.Geſta ab occulto excom.Sylu. Excommunicat.3.§.2.verſ.Igitur,& §.4.& §.1.verſ 10. & 11.Tabiena Excomm.1.n.14. Caſtro l.2.de lege pœn.c.vlt.§. Alterum quod circa occulte excomm.Conar.c.Alma mater.1.p.§. 9.n.9.Padilla l.1.n.51.& 52.C.de iur.& facti ignor.Gut.q. canon.l.1.c.1.n.81.Maſcard.de probat.concl.649.n.35.Iac. Sbrozius l.3.de vicario epiſc.q.17.n.9 Vgol n. de cenſ.tab 1. c.13.§.7.n.3.* Et ex Theolog. *Rica d.4.d.18.a. .q.1. ad 2. Palud.ead.q.4 d. 5.v.Tertius effectus eſt.D. Ant.3.p.t.24.c. 77.v.10.& 11.Sotus 4.d.22.q.1.a.1.ad fin ante ſolut ad 1.*

32 Addiderim, poſt Concilium Conſtantienſe, quo non tenemur vitare niſi ſolos denunciatos excommunicatos, vel notorios clerici percuſſores, geſta per quemcumque publicè excommunicatum,& abſolutionem ab ipſo præſtitam,dum denunciatus non eſt,vel niſi ſit notorius clerici percuſſor,valida eſſe. Quia ſi inualida eſſent,eos euitare teneremur ne actus irritus eſſet : nec timoratis conſcientiis ſatis conſuleretur, (qui fuit finis illius decreti) immò ſcandali,& ruinæ maior occaſio daretur. Nec obſtat ſi dicat id decretum Concilij Conſtantienſis noluiſſe fauere excommunicato : & ita videri facta per ipſum,dum non eſt denunciatus, nullius eſſe valoris : aliàs magnum inde emolumentum reportaret. Sed facilè reſpondetur,directè enim noluit fauere excommunicato & ita valor abſolutionis, & actuum, eſt directè ob fidelium cum ipſo participantium vtilitatem:quamuis indirectè commodum ſequatur ipſi excommunicato Sic *Felin.c.Ad probandum, n.6.de ſent.& re iudic. Nau.ſum.c 9.Hiſp.n.7. Lat.n.10.Conar.c.Alma mater.1.p.§.6. n.8.verſ. Ex his colligitur. Gut. q.can.l.1.c.1.n.76.Vgoli de cenſ.tab.2.c.1. .§.2.n.3.& c.11. §.3.nu.5. Et Aimil verb Abſolutio n.30.* Et ex Theolog. *Adrian.4.q.5. de confeſſ. d.b. 9. Cairet. ſu. verb. Confeſſio c. Confeſſio ſacram.qua e ex parte confeſſ ris iterandu:& verb. Abſolutionis impedim. c. Abſ lutio ex quibus circ mſtantia impeditur,§. Ex ex:au.zero,Dr.edo l 3.de lite.t Chriſt.c.7. paulo poſt prin. Victoria ſu. de clauib n.327. & de excom.n. 333.& 345.Me.in.r.1.de cõfeſſ.q.de confeſſ.confeſſori excom. ſcienter facta,dict.3.& 4.Sot.4.d.1 q.1 a. .concl.5.& d 20. q.1 a.5 concl.2.& l... de inſt q.5.a 1.ad.:. Per.de Soto lect. 6.de confeſſ.paulo poſt princ.§. Quod verò dic.mus,Palac.4. d.6.q.3.poſt.4.c.n.t.164. & d.17. q.7.v. Similiter quoque f. 272. & d.18. q 4 paulo poſt princ.v. Vnde excomm. Angles florib.1 p.q.3.de cõfeſſ a.7.diffc 9.f.187.Enriq l.7.de indulg. c.32.ſi. Bañes 2.2.q.71 a 1.dub 5.cõcl.2.Cap.l.1.deciſ.c.16. n.16. Vivald.Cand.1.p.de abſol.n 79. Lud Lop.1.p.inſtr.c. 38.§. Quando pœni ens, & 2.p de excom c.1.§. Præterea queſtio,Barth.à Ledeſ.de excomm d.9.§. Quinimus effectus eſt.*

33 Tripliciter ſolet temperari hæc ſententia. Primò,niſi excommunicatus ille occultus communi errore in hoc loco,eſſet in alio denunciatus, aut notorius clerici percuſſor:tunc enim communis ille error non prodeſſet,vt geſta valerent. Quia reuera ille non eſt toleratus ab Eccleſia:ſic *Palacios 4.d.17.diſp.7.f.176.2.Forſan circa hæc.* Sed dicendum eſt,valere tunc geſta in vtroque foro. Quia concurrit authoritas ſuperioris conferentis titulum, probabiliſque error facti, & communis : & quamdiu in illo loco occultus eſt,poteſt dici toleratus ab Eccleſia,propter cõmunem facti errorem. Huius ſent.ſunt DD. n.9. relati, aſſerentes notorium excommunicatum in vno loco,validè exercere ſpectantia ad iuriſdictionem in alio loco,vbi occultus eſt: nam ſecundùm ius antiquum publicus excommunicatus ita carebat iuriſdictione, ſicut poſt Concilium Conſtantienſe caret denunciatus:vt conſtat ex *c.Ad probandum,de ſent. & re iudic.* & diximus num 31. Eiuſdem ſent. ſunt *Nauar.c.Inter verba in nona edit,corol.78.345.& Pb.liarc. de off.ſacerd. t.1.p.3.l.1.c.11 paulo poſt.princ.* vbi cum teneant notorium excommunicatum vitandum eſſe, iuxta Conc.Conſtantienſe : aſſerunt notorium excommunicatum in vno loco, validè exercere pertinentia ad iuriſdictionem in alio,vbi occultus eſt:idem tenent *Angl. florib. 1.p.q.3. de confeſſ.a.7.diffi.9. concl.1.f.287. Enriq.l.13. de excom.c.7.n.6.in comment.lit. A.& l.6.de pœnit.c.13.n.11. Vgolin.de cenſuris,tab.1.c.13.§ 7.n.3.* idem videtur tenere *Victoria ſum,de excom.n.333.* vbi ait geſta per denunciatum, vel notorium clerici percuſſorem, valere,dum toleratur ab Eccleſia in ſuo miniſterio. Immò licet ſit denunciatus in eodem loco,vel notorius clerici percuſſor,ſi tantum temporis tranſactum ſit, vt iam obliuioni mandata ſit ea denunciatio,aut notoria percuſſio probabiliterque ignoretur,valent geſta per illum. Quia concurrit titulus, & communis error,iuſtus,& probabilis : vt dixi n.10. de eo qui fuerat notorius in eodem loco, & propter longi temporis lapſum eſt iam occultus.

34 2. Alij temperant, vt valeant geſta ab occultè excommunicato,præterquam ſi iudex occultè excommunicatus alium excommunicet:aiunt enim irritam eſſe talem excõmunicationem. Ducuntur,quia cum ſit extra Eccleſiam, nequit alium ab Eccleſiæ conſortio expellere, *c.Audiuimus 24.q.1.initio*,ibi, *excõmunicatus ie excõmunicare non potuit.* Sic *glo.24 q.1.in ſu.vero Quod au.ẽ Io.Andr.ca.Pia de except.in 6.n.9.& ibi Franc.n.8. Anchar.ibi §. Si verò,n.4. Domin.eo.§. Quæro de quibus actibus.idem Franc.ca Decernimus,de ſent.excomm in 6.n.8.& ibi Anch.n.11. Ant.c. Ad probandum,de ſent. & re ind n.13. & ibi Cardin paulo poſt princ. Alex.de Neuo n.20.* dicens ab hac ſent.non eſſe recedendum in iudicando,& conſulendo, eo quòd communis eſt,quamuis oppoſitam dicat eſſe veriorem:eandem tenẽt *Abb.c.Si verè n.9.de ſent.excom Hoſtienſ.Goffred & Cald.* vt eos refert *idem Abb. c.Veritatis.de dolo & contum.n 43. Paul Eleazar c.Si celebrat,col.penult de cler.excom Socin. de reg.iur.lit L reg.228.incipienti,Lex Barb.verſ. Limitari poteſt,Iaſon l Barbar. n.61 de off.prato.Sylu. Excommunicat. 1.§.6.fin.& Excommunicatio 2.§.1.v Secundus eſt,Angelus Excommunic.3.n.1.* Et ex Theolog. *D.Ant.3 p.t.24.c.73. §.1.init.Ledeſ.1 p.4.q.24.a 3. Angles florib.2 p.q.vn.de excomm.a.4.init.concl.2 f.48.* & aſſerunt *Ledeſma,& Angles* hoc eſſe verum, adhuc ſtante decreto Concilij Conſtantienſis, ſolos excommunicatos denunciatos notoriòſque clerici percuſſores vitandos eſſe,decernentis. Quia validè eſſe excommunicationis ſententiam, eſt in fauorem iudicis excõmunicationis, ob eius authoritatem tuendam:dictum autem decretũ minimè fauere voluit excommunicatis. Idem dicunt *Calder.Socin.& Goffred ibidem* de abſolutione ab excommunicatione : ſicut enim iudex occultè excommunicatus nequit excommunicatione ligare, ita nec abſoluere. Cæterum hæc limitatio amplectenda non eſt,dicendumque eſt, iudicem occultè excommunicatum poſſe validè excõmunicare. Quia eſt actus iuriſdictionis, cuius vſu non priuatur occultè excommunicatus:vt probaui n.31. Præterea,quia concurrit hic titulus,& communis error. Nec obſtat *c. Audiuimus* in contrarium allegatum,quia intelligitur de publica excommunicatione iudicis. Sic videtur tenere *D.Tho.4.d.18.q.2.art.2.quæſt unc.3.* dum aſſerit non poſſe excommunicatum excommunicare, quia priuatur iuriſdictionis vſu:nam cùm occultè excommunicatus eo non priuetur, poterit excommunicare: idem tenent expreſsè ex Theolog *Sot 4.d.22.q.1.a.1.ad ſi. Palud.4.d.18.q.2.a.3.prioris q.quã ibi diſp.n.20.& d.17 q. 6.a.1 n.24.Lud. Lop.2.p.inſtruct de excomm c.13.§. Tertiò ſit,& ca 15.§.Igitur ad l. Barbarius* Et ex iuriſperitis *glo c. Audiuimus,verb.Non potuit,24.q.1.* vbi *Arch ſi.& c.Quod autẽ.24.q.1.v.In ea gloſ.ibi toleranda:& c 1.de ſent excom. in 6.n. 11.Innoc.c.Si verè,de ſent excom.ad ſi.& ibi Ant.n.9. idẽ Ant.c.Cum dilectus.ſi de cõſuet. Lap alleg.89.col.8. Abb. c.Veritatis,n.43.de dolo,& contum Hen.c.Ad probandũ n. 3.de ſent.& re ind,& ibi Alex.de Neuo n.16. Fel n.7.Sec.n. de regul. iur.reg.166.lit. G.qua incipit, Geſta ab occulto excom Armill.verb.Excom n.16.Conar c.Alma mater.1.p.§.1. n 4.Ant.Gabr.l.3.commun l.1.t.de prob.concl.8 n.46. Maſcardus de probat. concl. 649. n.42.* Idem dicendum eſt de abſolu

absolutione, potest enim occultè excommunicatus absoluere ab excommunicatione: eadem ratione, quia est actus iurisdictionis. Immò hodie idem dicendum est de publicè excommunicato, modo non sit notorius percussor clerici, aut denuntiatus: potest enim talis validè excommunicare, cum iurisdictionem retineat: vt diximus n. præced. Item, quia validam esse excommunicationem, non est tantum ob fauorem excommunicantis, sed propter communem Ecclesiæ vtilitatem, expedit enim bono illius communi, contumaces, vt resipiscant, excommunicare. Et ita tenent *Driedo l.3.ne libert. Christ.c.7.paulò post princ. Victoria de excom.345. Enriqu. l.13. de excom.c.7.n.6. Barth.à Ledes.de excom.dub.7.concl.6. Vinald.Candel.2.p.de excomm.n.58. Manuel.13.sum.2.edit.c.82.n.8.* Et ex iurisperitis, *Nauar.sum.c.27.n.7. Gutier.q.canon.l.1.c.1.nu.* 82. Idem dicendum est, licet talis excommunicatus sit denunciatus, vel notorius percussor clerici in alio loco, si ibi excommunicatus, est occultus: vel licet fuerit ibi denunciatus, aut notorius percussor, si tantum temporis transactum est, vt iam excommunicatio illa sit occulta: vt diximus n. præced. Nec verum esse credo, quod addit *Victoria fo. n.345.* nempè, excommunicatum ab excommunicato occulto, non priuari suffragiis communibus: quia hoc pertinet ad authoritatem excommunicantis, benè tamen priuari Missa, & officio diuino, & orationibus publicis. Verius tamen est, omnibus suffragiis priuari: sicut alium verè excommunicatum: cum enim excommunicans veram iurisdictionem habeat, eius excommunicatio quoad omnes effectus valida est.

35 3. Alij temperant, vt excommunicatus occultus validè gerat ad iurisdictionem pertinentia, in temporalibus: secus in spiritualib. Quia in his præfertur veritas opinioni. Sic *Ant.c.Nihil n.34. de elect. Bald.l.Barbarius, in 1.lectura, n.8. ff. de offic. prat. & l.2.n.85. C. de seruit. & aqua, Salic.l.* 2.n.6. C de sent. & interloq. *Bertachin. in repertorio, lit. E. verb. Error communis.* Alij verò sic distinguunt: si spirituale non imprimit characterem, nec requirit aliam exequutionem vt beneficij collatio, tunc valent gesta ab occultè excommunicato: si verò characterem imprimat, vt contingit in sacramento ordinis, tunc quidem velebit ordo collatus ab occultè excommunicato, non tamen conferetur recipienti ordinis exequutio. Prob. ex *c.2. de ordin. ab episc. qui remm.* vbi dicitur; posse dispensari cum ordinatis ab Episcopo excommunicato, ignoranter: vbi *gloss. verb. Ignorantia*, reddit rationem, quia cùm talis excommunicatus etiam occultus ordinis exequutionē non habeat, eam alteri dare minimè potest. Nemo enim dat quod non habet, *ca. Daibertum* 1.q.7. & videtur hoc expressè haberi *c. Ab excommunicatis* 9.q.1. & tenet *ibi gl. paulo ante fi. Innoc. ca. Nihil, n.3. de elect. Ant. ibi, n.3. & c. Veritatis, n.14. de dolo, & contum.* & est communis sent. teste *Abb. ibi n.46* idem tenet *Franc.c.1. de except. in 6. n.7. & c. Decernimus, n.8. de sent. excomm. in 6.* vbi *Anch. n.11. Rebuf. repet. c. Postulastis, de clerico excom. ministr. non ab. 2. n.18.* iunct. *n.17. Sylnest. Excomm. 3. §.1 vers. 14. &* § *Conar.* alios referens *c. Alma mater. 1.p. §.6.n.6.* Et videtur tenere *Flaminius l.7. de resig. benef. q.24.n.47.* vbi dicit valere gesta per excommunicatum occultum, in spiritualibus, secus in sacramentalibus. Et ex Theologis, tenent *Palud. 4.d.17.q.6.a.3.n.31. & 32. D. Ant. 3.p.t.24.ca.76.v.14. & Enriquez* attento iure antiquo *l.13. de excomm. c.39.n.1.* Verius tamen est gesta per occultum excommunicatum, in quibuscumque spiritualibus, valida esse: & ita Episcopum sic excommunicatum conferre ordinis exequutionem. Quia cum adsit communis error facti, cum titulo: æquitas poscit vt omnino valeat quicquid gerit: quia dignitas potius quàm persona agit. Nec textus contrariæ sententiæ oppositum probant: intelligendi enim sunt de publicè excommunicatis, & quando ignorantia non est probabilis: & illud axioma, Nemò dat quod non habet, intelligitur de causa principali, non autem de instrumento, quale est sacerdos sacramentum conferens: & ita licet iniquus sit, gratiam, qua caret, largitur. Ita tenent *Innoc.* sibi contrarius *c.1. de schismaticis, n.3. Collellarius*, quem refert, & sequitur *Abbas c. Veritatis, n.46. de dolo, & contum. & c. Ad probandum n 15. de sent. & re iud. Palud. 4.d.18.q.4.n.6.v. Quarius effectus. Felin. d.c. Ad probandum n.7. Castro l.2. de lege pœn. c. vlt. concl. 2. ad fin. ante §. Alij sunt alius similes Gutier. q. can l.1. c.1.n.80. Mascard. de probat. concl. 649. n.45.* & dicit hanc sent. esse valdè æquam, *Sylvest. Excommunic. 3. §.5.* Et hoc multò certius est post Concilium Constantiense: cùm enim nullo pacto teneatur quisquam vitare quibuscumque censuris innodatos, nisi denunciati sint, aut notorij clericorum percussores, recipiés ordines ab Episcopo hæretico schismatico, simoniaco, & qualitercumque excommunicato, dum denunciatus non est, vel notorius clerici percussor, nullam incurrit suspensionem, sed veram ordinis exequutionem recipit: aliàs illos vitare teneretur: quod est contra illud decretum. Sic *Angles verb Irregularitas, n.* 30. *fi.* vbi *Sylu. q.7* §.9. *fi. Armill n.78. Tabena Irregularitas* 4.q.5.n.6. *concl.16. Nau. sum. c.27. Lat. n.241* §.4. *Hisp n.* 242. *Maiolus l.4. de irregul. c.15.n.3.* Et ex Theologis *Sot.* 4. *dist.25.q.1.a.3.2er. In ordinatione, Led.2.p.4.q.26 a.2.f.* 366. *col.3. Palacios* 4.d.6.q.3. *post* 4. *conclusionem f.164. Enriquez lib.13. de excomm. c.39.n.1. Bart. à Ledesma de excommun. dub.9. §. Annotato tamen, Capua l.4. decis.26.n.16.*

IV. Conclusio, contra quartam sententiam n.14. pro- 36
posita, gesta per excommunicatum denunciatum, siue notorium clerici percussorem, siue iudex ordinarius, siue delegatus sit, pertinentia ad iurisdictionem, sunt prorsus nullius momenti. Prob. quia *c. Exceptionem ad fin. de excep-tio.* generaliter loquitur de quocumque iudice excommunicato, & decernit etiam parte non opponente, eius iudicem repellendum esse: ibi *excommunicatus autem publicè, etsi huiusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio iudicis repellendus* Et *c. Aduersus. de immunit. Eccle. v. Quia verò*, ibi, *adiicimus vt constitutiones, & sent. quæ à talibus fuerint promulgatæ, inanes, & irrita habeantur, nullo vnquam tempore valituræ.* Vbi *gl. verb. Tempore*, hæc ait, *sic patet, quod sententia tempore excommunicationis lata, nulla est: nec etiam conualescere potest: immò si delegatur post sententiam, quia aliquis fuerit publicè excommunicatus, retractatur sententia.* Et hoc iure optimo, quia excommunicatus ab omnibus actibus legitimis repellitur, *c. Licet, de sent. excomm. in 6.* ergo & à iure dicendo debet repelli. Et clarius prob. ex *c.1. de offic. vicar. in 6.* ibi, *ea quæ ipsi gerendo huiusmodi vices agunt, eo taliter excommunicato manente, si iurisdictionem tantum recipiunt ab eo, non possunt obtinere vigorem.* Vbi clarè dicitur, cómissionem factam per vicarium Episcopi, qui ordinarius est, excómunicatū esse nullam: vbi *gl. verb. Vigorem*, reddit rationem, quia excommunicatus non potuit iurisdictionem, qua carebat, committere: idem *Hostiens. super idem c. super 2 verb. Gerant, & ibi Ioan. Andr. n.3. Franc. n.7.* & dicunt hi tres DD. iurisdictionem tunc esse mortuam apud illum. Pro hac etiam sententia sunt omnes DD. allegati n.31. docentes vniuersaliter, gesta per iudicem publicè excómunicatum inualida esse. Et tenent in propriis terminis, dicentes decisionem Rotæ allegatam n.24. contrarium probantem, non esse receptam, communitérque reprobati. *Hostiens. l. Et quia n.47. ff de iurisd. omn. iudic. Padill. l.1. n.52. C. de iuris, & facti ignoran. Gutier. q. can. l.1. c.1. n.75.* Vndè *Caiet. verb. Excommu. 4. fol. ante fi. 3. Excommun. plura sunt illicita Sot. 4. dist. 22. q.1. a.4. v. Item excommun. Enriq. l.13. de excom. c.7. n.6. Bañes 2.2. q.71. a.1. dub.5. concl.1.* dicunt peccare mortaliter iudicem cóntra iustitiā, si sic excómunicatus sententiā ferat, vsurpādo iurisdictionē qua caret, litigātibusq; damnū inferēdo.

V. Conclusio, contra V. sententiam n.25 propositam, 37
gesta per occultum hæreticum, dum est communis error facti, cum titulo vero, aut putatiuo, valida sunt. Probatur, quia concurrit titulus, cum communi errore impediméti, illudque solo iure humano impedit. Sic *Archid c.1.n.11. de sent. excommunic. in 6. Anchar. c. Decernimus, n.11. eadem t. in 6. Abb. c. Nihil. n.11. de elect. Bald. l. Barbar. in 1 lectur.*

n.30.

n.30.& ibi Iason n.51.ff de off.prator.Sylu.Confessor.1.q.19. Rosella Confessio sacramental.3.n.41. Tabiena absolutio 1.n. vlt. Et ex Theologis, *Driedo l.3.de libert.Christian.c.7.paulò post princ. Lud.Lop.2.p.instr.c.38.§.Iteranda est confessio.*

38 Et hodie post Concilium Constantiense, licet sit notorius hæreticus, dum non est denuntiatus, non amittit iurisdictionem, quare gesta per ipsum valebunt: vt bene tradit *Enriquez l.6.de pœnitentia,c.13.n.12.*

39 Vltima Conclusio, contra sextam sent. n. 26. relatam, probabilius reputo, quamuis confessor non sit parochus, sed ex delegatione speciali audiat confessiones, valere absolutiones, dum est titulus verus, aut putatiuus, estque communis error excommunicationis, aut alterius impedimenti: quare quoad hoc, nullum discrimen constituo inter parochum, & alios confessores delegatos. Prob. 1. quia (vt dixi n.16.) gesta per delegatum valent, quando concurrit titulus putatiuus, & communis error, sicut valent gesta per ordinarium. Item, quia officium confessoris delegati non potest dici priuatum, nam vt optimè ait *Abbas,c.Cum dilecta,n.10.de rescript.* dum superior committit causam, in ipsa commissione versatur ius publicum, eo quòd iure publico committit. Item, quia non est certum in gestis ratione priuati Officij, non esse discrimen inter publicè & occultè excommunicatum: aliqui enim tenent contrarium, quos refert *Mascard. de probation.concl.705.n. 18.& 19.* de quibuscumque actibus, eos validos esse gestos ab occultè excommunicato, tenet *Castro l.2.de lege pœn.c. vlt concl.2.fine.§. Alij sunt actus. Gutier.q.can.l.1.c.1.n.81.* Tandem, quia Concilium Constantiense dum decreuit solos excommunicatos, denunciatos, ac notorios clerici percussores vitandos esse, id non restrinxit ad solos parochos, sed vniuersaliter id decreuit. Pro hac sententia sunt *Caiet.sum.verb. Absolutionis imped.1 Absolutio nonnullis circumstantiis impeditur, immediatè ante §. Ex extra. verò. Nau. sum.c.9.Hisp.n.7.Lat.n.10 Metin.l.2.su.c.11.d.3 f.39.fin.* vbi generaliter docent absolutum à legitimo aliàs confessore habente occultum impedimentum, quod cognitum impediret absolutionis valorem, esse validè absolutum ratione communis erroris. Et *Sot.4.dist.1.q.1.a.6.concl.5.* generaliter docet, quemcumque excommunicatum tolleratum validè absoluere. Et tenent expressè *Palud.4.d.17. q.6.a.2.n.11. Petr.de Soto lect.6.de confess.paulò post princ.§. Quod verò dixi mus. Enriq.l.6.de pœnit.c.6.n.2.in comment. lit.E.& n.3.in comm lit.1.& c.13.n.11. Manuel.1 to sum.2. edit.c.60.n.3.* & in hanc partem quamuis dubius, magis inclinat *Lud. Lop.2.p.instr.de excommun. c.15.§. Sed iam hic occurrit.* Idem docet, & bene, *Enriq.ex.c.13.n.11.* quòuis hic confessor alibi sit denuntiatus de excommunicatione, si in eo loco occulta sit, communiterq; ignoretur: vt constat ex iis quæ diximus n.34.& iuxta ibi dicta idem dicendum est, quamuis in eodem loco denunciatus sit, si tantum temporis spatium intercesserit, vt iam penitus occulta sit.

SVMMARIVM.

An gesta per habentem titulum putatiuum, sint valida etiam respectu scientium impedimentum referuntur dna sententia,n.40 & 41.
Sunt valida etiam respectu scientium, sed sunt retractanda,41.
Quid,si impedimentum illud sit excommunicationis,44.
An valeat confessus ipsi facta per scientem eius excommunicationē,41.
An gesta per hunc habentem titulum putatiuum, vel excommunicatum occultum, sint semper retractanda,n 45 tunct.n.43. Et ibi,quid de suspenso,irregulari, vel interdicto.
Quid, si excommunicatio sit denunciata in alio loco, hic autem occulta,an valeant gesta respectu scientium,n.45. Et quid,de confessione illi facta scienter,46.
Soluuntur argum n 47.
Post quem inuenies alia summaria.

40 QVÆSTIO IV. An gesta per excommunicatum occultum, vel habentem alium impedimentum occultum, sint valida etiam respectu scientium impedimentum? Triplex est sent. Prima ait, solum esse valida respectu ignorantium impedimentum. Probatur, quia fauor hic est ratione ignorantiæ, ne probabilior ignorans, bonaque fide ad existimatum iudicem accedens, frustretur absque sua culpa, actus valore: vt constat ex *l. Barbar. ff.de off. prætoris,* ibi *quamdiu latuit:& c.Infamis vers.Veruntamen 3.q.7.* ibi, *si seruus, dum putaretur liber.* Sed conscius excommunicationis iudicis, aut alterius impedimenti, ob quod iurisdictione vera caret, reus est culpæ, nec impedimentum ignorati ergo respectu illius gesta sunt nulla. Et confirm. ex doctrina *glossæ.c.Ad probandum, verb.Innodatus,de sent.& re iudic.* vbi, reddens rationem, cur error communis iurisdictionem det, ait, *quia diuinare non poterant vitium occultum:* ergo 2. quia ratione cessante cedit opinio veritatis, *c.Consuendo d.8.* ibi *propter quod relicto errore sequamur veritatem:* ergo error communis nihil proderit veritatis conscio. Hanc tenent. *Bald.c. Ad probandum de sent.& re iud.n.1.vers. Nota quod sententiam iudicis,* & ibi ait esse æquam. *Cardin.paulo post princ. Decius c Scisciatus,de rescript.n.38.& cons.407.n. 2. Felin. c.Rodulph.n.4. de rescript. Alberic.d.l. Barbarius,n.22.& ibi Iason n.5 fin Rub singul.760. Socin. de regul.iur.lit. L.reg. 228.incipiens. Lex Barb. fallentia vlt. Mutz in repertorio verb. Error communis, Corset.us in reperterio. eodem verb.ad fi. Hippolyt.pract. crimin.§. Aggredior.n.32. Tiraq.post leges cōnubia.tit. De son mary,gloss 8.n.159. Greg. L.pa 4 fi t.4 p.3. Ant.Gabr.to.3.comm.l.1.t.de probat.concl.8.n.30. Mascard. de probat.concl.649.a. 36. & seq.* Et hanc sent. esse veram ante Concilij Constantiensis decretum, affirmant *Nauar. sum.c.9, Hisp.n.7. Lat.n.10. Con.c. Alma mater,1.p.§.6.n.8. vers. Ex his colligitur.* Et pro hac sent. sunt *Palud.4.d.17. q.6.a.1.concl.4.n.7. Sylu. Confessor.1.fin. Tabiena Confess.1.q. 23.n.25.* vbi aiunt, confessionem factam occultè excommunicato per conscium excommunicationis, esse inualidam. Et quamuis hi DD. tantum loquantur de sciente impedimentum excommunicationis: at eædem militant rationes, vt actus non valeat respectu scientium alia iudicis impedimenta, ob quæ vera iurisdictione caret: & ita *Alberic.d.l. Barbarius,n.22.* generaliter loquitur de impedimentis, & *Felin.d c. Rodulphus,n.40.* expressè dicit idem asserendum esse de omnibus impedimentis: & generaliter id tenet *Flaminius de resign.benef.l.7.q.24.n.48.*

II, sententia nihil definit, sed disiunctiuè ait, gesta respectu scientium aut esse irrita, aut irritanda. Sic *Calderinus c.Ad probandum,de sen.& re iudic. Ant.c.Scisciatus fin. de rescript.& ibi Abbas n.13, vers.Tertio casu. Felin.ibi,n.5. idem Abbas c. Dilectus,el.2.n.11.de prabend Rebuff.c.Postulasti,not.ab.2.n.18.de clerico excommun.ministrante.* 41

III. sententia probabilior, ait mero iure valere sic gesta respectu scientium impedimentum, retractanda tamen esse in odium, & punitionem delicti per ipsos admissi. Vt si quis per collationem Episcopi excommunicati recipiat beneficium, conscius excommunicationis communiter ignoratæ, erit beneficio priuandus, dum autem non priuatur, potest tuta conscientia retinere. Prob. quia iura ad valorem sic gestorum non attendunt errorem, aut ignorantiam vnius, vel alterius, sed communem, vt probaui n.6. ergo sicut error particularis non sufficit vt gesta per hunc iudicem valeant respectu inuincibiliter ignorantium impedimentum: ita nec scientia alicuius particularis impedit, quin gesta respectu ipsius valeant. Et confirm. quia cum leges non considerent, quæ in particulari casu contingunt, sed communiter accidentia, *l. Nam ad ea ff.de legibus:* dum disponunt ob communem errorem valere gesta iudicis impediti, nihil immutant ob scientiam vnius aut alterius priuati, vt ita respectu illorum aliud disponatur, Sic tenent *Ant.c.Ad probandum.n.11 de sent.& re iudic.& ibi Abb.n.15 & 16. Alex.de Neuo n.27. Imola n.6. Felin.n.8. idem Abb.c.Veritatis,n.43.de dolo & contum. Anch.c.Decernimus,n.11.de sent.excom.in 6.* vbi *Franc.n.8. idem Franc.c.1. de except.in 6.n.8. Socin.de reg.iur.lit.G.reg.166.incip.Gesta ab occulto excommunicato, Sylu. Excommunicat.3.§ 5. Bertachinus in reperterio, tit.C.verb.Collatio,sub n.70.vers. Collatio beneficij. Castro l.2.de lege pœnal.cap.vltimo, conclusione 2. ad finem.§. Alterum quod circa occulte excommunicatum.* 42

Hodie autem cum attento decreto Concilij Constantiensis, solos excommunicatos vitare teneantur omnes 43

lam elegit. Et *c. Consultationib. de iure patron.* ibi, *institutus ad præsentationē illius, qui eiusdem credebatur esse patronus, & postea ius patronatus alius eiecerit in iudicio, institutus non debet ab ipsa ob hoc remoueri*: ergo 2. ex *auth. de tabellionib. immediatè ante §. vlt.* ibi, *tūc subiacet pœnæ tabellio, ipsis tamē documētis propter vtilitatem contrahentium non annullandis.* Vbi *gl. verb. Documentis, fin.* ait inde sumi argumentum, vt quoties tabellio perdit officium ob aliquod delictum, non ideo debeant vitiari instrumenta, per *l. Barbarius, ff. de off. prætor.* & tamen tunc notarius caret titulo, ergo sufficit communis error absque titulo. Et confirmatur, quia ibi interdicitur tabellioni, ne alteri confectionem instrumentorum deleget, & proinde eo delegante, caret titulo delegatus: cùm tamen definiatur ibi valida esse instrumenta confecta à delegato, 3. quia propter illud authenticum, docent multi satis esse, vt tabellio sit in officij possessione, & communiter talis creditur, quamuis titulum, & creationem à principe minimè habeat, sed dolosè intrusus, sit vt instrumenta ab eo confecta authentica sint. Ita docere videntur *Inn. c. 1. de fide instr. n. 2. & ibi Hostiens. paulo post princ. Ioan. Andr. n. 4. Dec. n. 49. idem Hostiens. summa, 1. de fide instr. §. Quibus instrumentis, n. 3.* vbi dicunt vt instrumenta sint authentica, satis esse probare Notarium esse in quasi possessione notariatus, per *d. l. Barbarius, idem Salice. l. 1. n. 11. C. de testam. Felinus c. 1. de fide instr. n. 18. Petrus, & Cynus*, quos refert, & sequitur *Fulgos. d. l. Barbarius, n. 13.* dicens ab hac sent. in iudicando, & consulendo recedendum non esse quamuis opposita in rigore verior sit. Idem tenent *Cardin. c. 1. de fide instr. verſ. Quæro si producitur instrumentum, Bart. d. l. Barbarius, in 1. lectura, n. 6.* vbi *Iason n. 22.* dubius manet. Idem alios referens *Ant. Gabr. to. 3. comm. l. 1. tit. de probat. concl. 8. n. 24.* & alij quos refert *Tiraq. post leges connubial. gl. 8. De son mary. n 353.* & fauet *l. 115. t. 18 p. 3.* ibi, *O estana por escriuano publico, & Burges de Paz. l. 1. Tauri, n. 178.* dubius manet, an ea lex velit sufficere vt notarius sit in quasi possessione quāuis nunquam verus notarius fuerit: vel latius esse eam possessionem, vt credatur verus tabellio dum contrarium non probat aduersarius: ergo similiter sufficiet possessio officij, cum communi errore, absque titulo authoritate superioris collato, vt gesta per iudicem aut parochum valeant. Vltimò probatur: ex doctrina aliquorum docentium validas esse, ob communem errorem, indulgentias concessas falsis omnino prælatis: hi sunt, *Iason. l. Præscript. n. 26. C. si contrarius, Felin. sermone de Indulgent. ad fi. verſ. Caterum, de indulgentiis Episcoporū, Burgasius de irregularit. 3. p. tit. de indulgentiis Episcop. n. 4. Ant. Gom in exposit. Bullæ, c. 4. n. 32. & Mascardus de prob. concl. 649. n. 4.* dubius manet: & omnes hi attribuunt hanc sent. Ancharano, tanquam primo eius authori. *Clem. fin. de pœnit.* falso tamen, nec expressè oppositum docet. Quare hi authores manifestè volunt non exigi titulum, sed sufficere communem errorem. Pro eadem sent. videtur *Abb. Clem. Dudum, de sepultur. n. 25.* vbi ait, si frater non electus ad confessiones audiendas se ingerat, ei bona fide confitentem absolutum esse quoad Deum: & idem, si electus ad certum oppidum audiat confessiones in alio. Eiusdem sententiæ videtur *Anast. Fermonius tract. de indultis, §. Tibi quoad vixeris, n. 58.* vbi ait, aduersario opponente aliquem non esse verum vicarium, sufficere parti aduersæ probare communem reputationem, vt acta per eum valeant, per *d. l. Barbarius.* Eiusdem videtur *Flaminius l. 7. de resignat. benef. q. 24. n. 49.* vbi afferens decisionem Rotæ, ait vicario non habente mandatum, & ita carente iurisdictione, recipiente resignationem, aliique conferente: qui mox resignauit in fauorem tertij, valere hanc resignationem: quia id sufficit pro titulo colorato.

49 Sit tamen conclusio, vt gesta valeant, non satis est communis error, sed necessarius est titulus collatus à superiori quamuis inualidus sit ob aliquod vitium latens: quare dū aliquis sine titulo, & authoritate superioris in officium iudicis, parochi, aut confessoris se intrusit, licèt communis error facti accedat, gesta per illum ad vtrumque forum pertinentia, sunt prorsus inualida: nec oppositum reputo probabile. Prob. ex *c. infamis, verſ. Verumtamen 3. q. 7.* ibi: *seruus dum putaretur liber, ex delegatione sententiā dedit.* Et *l. Barbarius, ff. de off. prætoris*, ibi, *dum populus Romanus etiam seruo potuisset decernere hanc potestatem:* vbi vtrūque ius non solum communem errorem ponderat, vt gesta valeant, sed etiam intercessisse authoritatem superioris delegantis potestatem, & populi Romani conferre potentis prætoris munus. Hanc sententiam clarè videtur tenere *gloss. fin. c. Nihil de electione.* ponderat enim vt acta prælati falsi valeant, fuisse in quasi possessione prælaturæ, de licētiā Pontificis. Et tenent expressè *Speculat. s. de instrumentorum edit. §. Restat, n. 31.* & ibi *Ioa. And. in additionib. super n. 24. verſ. Illud autem. Archid. c. Alienationes, paulò post princip 12. q. 2. Innoc. c. Qualiter, fin. de elect. & c. Nihil, eo t. n. 3.* vbi *Ioan. Andr. n. 28. Ant. n. 34. Anch. ad finem q. 4. Abb.* dicens esse rem indubitatam *n. 11. Imola n. 7. Cardinal. ibi §. Caterum. q. 12. init. Henric. eo. §. n. 3. Compostellanus*, quem refert, & sequitur *idem Ant. c. Cum dilecta, n. 35. de rescript & ibi Felinus n. 3 idem Ant. c. 1. de fide instr. n. 3. & ibi Abb. n. 3. q. 12. Imola ibi verſ. In ea gl. ibi: videtur, ad fi. idem Abb. c. Graum, n. 10. de off. deleg. & c. Dudum, el 2. n. 20. 21. de elect. idem Imola* cum Stephano per eum relato, *Clem. 2. n. 31. de sepult. Bart. l. Actuaries, n. 2. C. de numerar. l. 12. & d. l. Barbar. in 1. lectura, n. 3. in 2. n. 4. 5. 8. Bald. ibi in 1 lect. n. 29 in 2. n. 13. & 14. & 18. Ang. ibi n. 2. Fulgos.* cum Guillelmo per eum relato, *ibi n. 13. Iason n. 48 & 66. idem Bald l. 2. n. 5. C. de sent. & interl. & l. 2. n. 83. 84. C. de seruit. & aqua, & l. 2. n. 11. C. de testam. vbi Alberic. n. 12. Paul. n. 4. Corn. n. 12. 13. 14. Alex. de Imola n. 12.* & latissimè probans *cons. 138. n. 10. vol. 1. Idem Iason l. Præscriptione, n. 24. C. si contra ius. Barth. Soc. l. Mare, n. 73. ff. de iurisd. omn. ind. & de reg. iur. lit. L regul. 228. incipienti, Lex Barbarius. init. Alciat de præsu. reg. 3. præsumpt. 13. n. 15. Bertachin. in repertorio, lit. N, verb. Notarius, ad fin.* & multi alij quos refert *Tiraq.* dicens esse communem *post leges connubial. glos. 8. De son mary, n. 145. Rosell. verb. Confessio sacramental. 3. n. 41. Syln. Confess. 1. q. 13. Angel. Confessio 4. n. 12. Tabiena Absolutio 1. n. vlt. Armill. verb. Abs. n. 30. Navar. c. Placuit, de pœnit. d. 6. n. 177. 178. & sum. c. 9. Hisp. n. 8. Lat. n. 11. & l. 1 cons. in antiqua edition. cons. 9. n. 5. Cau. pract. q. c. 19. n. 9. verſ. Hac sanè, ad fi. Greg. Lop. l. 6. t. 16. verb. Iuxta p. 6.* & melius *l. 21. t. No lo puede, l. 4. p. 1. & Humada in comm. super eam glos. Gregory Lop. n. 1. verſ. Quam distinct. Heroscius d. l. Barbarius, n. 13. & 18. Ant. Gabr. to. 3. comm. tit. de probat. concl. 649. n. 49. 50. 86. 91. 101. Vgolin. de censuris, tabula 1. c. 2. § 22. n. 1. & 2. Iac. Sbroz. l. 3. de vicario episc. q. 24. n. 2.* Et ex Theologis, *Caiet sum. verb. Confes. iteratio, 5. Confessio sacramētalis quare ex parte confessoris iteranda: & verb. Absolutionis impedimēta, 5. Absolutio nonnullis circumstantiis impeditur, Medina C. de confess. tract. 2. q. de confess. confessori excommunicato scienter facta § . Secundum dictū, Palac 4. dist. 17. disp. 8. f. 272. verſ. Similiter quoque, Enriq. l. 6. de pan. c. 7. n. 2. & c. 6. n. 2. in comm. lit. E, & l. 13. de excommun. c. 7. n. 6. Aragon. 2. 2. quæst. 60. art. 6. §. Est aliud dubium, f. 109. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 38. §. Iteranda est confessio.*

Nec sufficit titulum conferri à quocumque superiore, 50
sed conferendus est à legitimo superiori, conferre potenti, aliàs gesta non valebunt, quamuis communis error adsit: vnde si conferatur titulus ab Archiepiscopo subditis suffraganei; casu quo superior non est respectu illorum, nihil valent gesta. Quia tunc non concurrit verè authoritas superioris, cùm ille superior non sit, ac perinde est ac si titulus prorsus deesset. Sic *Compostell.* quem refert, & sequitur *Ant. c. Nihil, n. 34. de elect. Anch. ibi, ad fi. q. 4. Henr. ibi §. Caterùm, n. 4.* idem clarè docent *Bald. l. Barbarius, n. 1. lectura, n. 29. ff. de off. prætoris, & ibi Iason n. 48. & 51. Bertrand. cons. 128. ad fi. vol. 1. Ant. Gabr. t. 3. comm. l. 1. t. de prob. concl. 8. fi. Mascard. de prob. concl. 629. n. 86. & 92.* vbi docent exigi, vt notarius creatus sit ab habente potestatem.

Hinc infertur, si error sit in persona delegantis, quia 51
existimabatur communi errore verus prælatus, cum tamen intrusus esset absque superioris authoritate, gesta

per

per delegatum esse irrita. Qui caret titulo collato à legitimo superioti. Sic *Bald. l. 2. n. 5. C de sentent. & interloq. Iac. Sbroz. l. 3. de vicario epis. q. 24. n. 2.* Idem dicerem, quando vetus superior delegaret, casu quo verè delegare non posset: nam tunc gesta per delegatum non obstante communi errore, essent inualida, eo quod deficit titulus collatus ab habente potestatem. Si tamen delegans haberet titulum putatiuum superiori concessum, & esset communis error nullitatis illius tituli, cum gesta per hunc delegantem valeant, valeret potestas delegato collata. Sic *Vgolin. de censuris, tab. 1. c. 2. §. 22. n. 3.*

52 2. Infertur non satis esse electionem factam à potente eligere, vbi confirmatio superioris necessaria est, sed oportere hanc accedere. Quia titulus non confertur per electionem, sed per eam cõfirmationem. Sic *Inn. c Nihil, n. 4. de electio.* vbi *Ant. n. 38. Anch. q. 4 Henric. ibi, §. Caterum, n. 3. Iaf.* cum Angelo per eum relato, *l. Barbarius, n. 66. ff. de off. prato.* Secus dicunt *Innoc. Anch. & Henric. ibid.* quando dignitas, vel officium confirmatione non indiget, sed sola collatione, vel institutione, vel prouisione quæ vim confirmationis obtinet: vt notatur *c. Cum inter canonices, de elect.*

53 3. Infertur si peccatur in electionis forma, eo quod solemnitas iure præscripta omittatur in electione, vel collatione, gesta per electum non valere. Quia peccatum est in forma, & in radice, & proinde titulus deficit. Sic *Bart. l. Actuarios, n. 2. C. de numerariu, l. 12. Alber. l Barbarius, n. 12. ff. de off. prat. & ibi Iason referens Iacob de Belloniso, n. 51. Mascard. de prob. concl. 646. n. 94.* Intellige tamen, nisi accedat legitimi superioris confirmatio, ea enim titulum coloratum confert, dum electionis vitium communiter latet. Sic *Ioan. Andr. c. Nihil, n. 18. de elect.* vbi *Anch. ad fin. q. 4.*

54 Ad argum. primæ sent. proposita n. 48. respondetur. Ad 1. dic cum Bartolo. *d. l. Barbarius. in 2. lectur. n. 4. Abb. c. Nihil, n. 11. de elect.* illa iura procedere, quando ius non resistit possessioni quia scilicet non requiritur decretum superioris, quare non requirunt quasi possessiones iuris eligendi, & præsentandi. Ad 2. dic, licet tunc tabellio perdat titulum, at dum eo sententia iudicis non priuatur, verum retinere titulum, esseque verum tabellionem, ac proinde gesta per ipsum, valere. Ad confirmationem, dic illum delegatum habuisse authoritatem à vero tabellione, habente potestatem, quamuis enim ipsi interdictum sit, ne deleget, valet tamen delegatio. Ad 3. dico, ferè omnes authores asserentes sufficere, vt notarius sit in quasi possessione, si attentè considerentur: tantum velle, id sufficere, ne proferenti instrumentum titulum notarij probare incumbat, sed onus probandi non esse verum notarium, transferatur in aduersarium, quasi ex diuturna officij possessione verus notarius præsumatur, & ita accipienda est *l. 115. §. 18. p. 3. ibi addutta*: nolle autem sentire, si constet defecisse titulum notario, eius instrumenta authentica esse. Et dato, id verum esset in notario, disparest ratio: nam notarius iurisdictionem non habet, sed est testis iure approbatus, vt tradit *Bart. d l. Barbarius, in 2. lect. n. 8. per l. Hac consultissima, §. si. C. de testam.* vnde non mirum, si titulus in eo non requiratur: secus in aliis officiis iurisdictionem habentibus, atque ita multi, ex DD. qui in notario aiunt non desiderari titulum, sed satis esse communem errorem, affirmant in aliis titulum requiri: vt ex DD. allegatis pro 1. & 2. sent. constat. Ad vltimum, dic eam doctrinam esse falsam, falsóque imponi Ancharano, nam oppositum docet, nempe indulgentias ab omnino falsis prælatis concessas, esse irritas defectu tituli, quamuis adsit communis error. Sic *Ancharan. c. Quod autem, a. 9. de pœnit. & remissio. & Clem. fin. in princ. eod. tit. & ibi Cardin. §. Ad hæc multiplici, q. 5 Oldrad. cons. 76. n. 3. & seqq. Iason* sibi contrarius *l. Si urbana, n. 8. vers. Alibi tamen, ff. de condition. indebiti.*

SVMMARIVM.

An valeant gesta, & absolutio sacramentalis, per habentem titulum, quando, occulto delicto cum amisit, vel occulte renocatus à superiori. pr pnuntur argumenta ad probandum non valere, n. 55.

Quando ob delictum titulus ipso iure amittitur, n 56.

Quando priuatio tituli est ab homine, aut occultè licentia audiendi confessiones renocatur refertur opinio negans valere, n. 57. & contraria verior, n. 58. vbi quid, si confessor approbatus est ad annum, & transacto anno audit confessiones, vel virtute bullæ quæ renocata est, & verumque ignoratur.

Soluuntur argum n 59 & an gesta per delegatum, qui mortem delegantis re integra ignorabat, valeant, vel si nouit se renocatum, communiter tamen renocatio ignorabatur. n. 59 iuncto n 55. Et vtrobique, quid, de vicario Episcopi in remotis defunctis, concedenti literas dimissorias, (vulgo remotendas) vel acceptanti beneficij resignationem, vel exercendi actus actus. dum Episcopi mori ignoratur communiter, sive ipse vicarius eam sciat, sive ignoret. Et quid, si vicarius, vel delegatus sit renocatus ab Episcopo, 59.

Post n 59 innenies alia summaria.

Quæstio VI. An si à principio officij adfuit titulus collatus à legitimo superiori, is tamen cessauit ob delictum, vel ob occultam superioris renocationem, valeant gesta, dum communiter ignoratur illa tituli cessatio? Et videtur non valere. Primò, quia mortuo delegante, re integra, perit potestas delegati eam ignorãtis, nec gesta per ipsum tunc valent per *cap. Gratum, & c. Relatum de officio delegat. & l. More, ff. de iurisd. omn. iud.* quæ indistinctè docent perire potestatem delegati, re integra, morte delegantis: & id esse verum, licet delegatus mortem ignoret, docent *Speculator tit. de iudice del-gat. §. Restat videre, n. 5. & ibi Ioa. And. in addit. vers. Vt ibi, Bart. d. l. Morte, n. 18. & ibi Alber. n. 22. Bellapertica n. 21. Barth Socin. n. 73. Abb. d. c. Gratum, n. 10. Maranta de ordine iud. 4. p. d. 5. 1. An iudicium sit ordinarium, vel delegatum, n. 61. Cou.* dicens esse omnium *q. pract c. 12. n. 2.* & tamen *Abb. ibi n. 11. & Barth. Socin. eo. n. 73.* opponunt *l. Barbarius, de off. prætoris,* & respondent, ibi dispositum nõ habere locum in hoc casu, quia solum adest communis error, deficitque titulus, nam per mortem delegantis, re integra, cessauit titulus, & iurisdictio delegati: ergo non satis est communis error, & ab initio adfuisse superioris authoritatem 2. Quia si delegatus nouit se renocatum, licet publicè id ignoretur, ipso iure non valet processus, secus si delegatus ignoret vt docent *Bald. l. 2. n. 7. C. de sentent. & interloq. & ibi Salicet. n. 5. q. 2.* ergo non sufficit à principio interfuisse superioris authoritatem. 3. ex c. *Dudum el 2. de elect.* ibi, *In multarum animarum dispendia parochiales Ecclesias retinebat, cum earũ cura, quas iã priuatus fuerat ipso iure ad eũ nullatenus pertineret, & sic per ipsum eadẽ anima dãnabiliter sunt decepta.* Ex quo textu constat prælatum, qui ob delictum ipso iure amisit parochiale beneficium, decepisse damnabiliter animas ipsas, à peccatis absoluendo: ergo absolutio sacramentalis nulla fuit: aliàs animæ non essent deceptæ, ergo non sat est à principio adfuisse authoritatem superioris: atque ita *gloss eodem cap. Dudũ, verb. Decepta,* expressè tenet illas absolutiones fuisse irritas: dicit enim animas illas saluari in fide sacramenti, sicut saluatur in fide baptismi Iudæus qui bona fide seipsum baptizauerit, quãuis baptismus irritus sit: iuxta *c. Debitum, de baptismo.* Idem *Ioan. Andr. ibi n. 42. Anchar. n. 13. Imola n. 12. vers. In ea gloss. in fin* & magis inclinat in hanc *Bald. ibi n. 18. & Inn. n. 3.* dicit sub disiunctione, posse dici validas esse absolutiones, nec adueniente scientia amissionis tituli, expetendas esse confessiones: vel non esse validas: & dictam glossam sequitur *Mascardus de probatio. concl. 649. n. 38.* Vltimo prob. quia vbi semel cessat potestas, siue ob delictum, siue ob hominis sententiam, perinde est ac si nunquam habuisset ille potestatem. Et ita *Bald. d. c. Dudum n. 18.* sic ait, *qui desinit esse prælatus, statim efficitur intrusus, nisi discedat à possessione:* sed si nunquam habuit titulum, sed intrusus fuit, gesta per ipsum non valent: ergo nec postquam potestatem amisit. 55

1. Conclusio sit, quando quis ob delictum ipso iure amittit officium, dum amissio occulta est, valent gesta per illum. Quia retinet possessionem, qua priuari non potest, nisi causa cognita, *c. Licet Episcopus, de prabend. in 6.* Sic *gl. amb. de tabell. col. 4. verb. Documentis, Speculator. de instrumentorum edit. §. Restat, n. 35. vers. Quid si tabellio perdidit, Ioan. Andr. reg. More, de reg. iur. in 6. Ancs. Nihil. n. 32. de elect. & ibi Abb. n. 11. & 12. Bal. l. 2, n. 5. C de sent. & interloquent.* 56

*quut.& l.2.C.de vindicta libert.n.2.& auth.Habita,n.30.C. ne filius pro parte,& l.2.n.83.C. de servit.& aqua,& l. Barbarius,1.lect.n.30.ff.de offi prator.& l.1.n.12.C.de testam.*vbi *Paulus n.3.Cornens n.14.Alex.cons.138. n.10.vol.1.Iaf.d.l. Barbarius,n.52.Postella Confess.sacram.4.n.41.Silu. Confessor 1.q.19.Tabiena Absolutio 1.n.vlt. Nau sum.c.9. Hisp.n. 8.Lar.n.11.& c.Placuit,de pœnit.d. 6.n.179.180.Greg. Lop. l.21.verb.No lo puede,t.4.p.1.& Humada in addit.ad illam, glossam,Greg.Lop.n.1.vers.Quam distinctionem,Vgolinus de censuris,tab.1.c.2.§.22.n. 4.* Et ex Theologis, *Enriqu. lib. 13.de excommunicat.c.7.n.6.in comment.lit.B. & l.6. de pœnit.c.7.n.2.in comment.lit.G.& l.11. de matr.c.3.n.4. in comment.lit.I.Manuel. 1.s.sum.in 2.edit.c.219.n.8. Lud. Lop.1. p. instr.c.38.§.Iteranda est confess.Aragon 2.2.q.60.a.6.§.Est aliud dubium fol.109.* Et ait bene *Nau. c. Placuit,n. 179. & seq.* idem esse dicendum, quando ipso facto ob crimen esset priuatus beneficio, & possessione : nam dum non est notoria priuatio, retinetque possessionem facti, valent omnia gesta per illum. Idem colligitur à contrario sensu, ex *Ioan.Andr.d.c.Nihil,n.28 & Armilla verb.Absolutio. n.* 30.dicunt enim non valere, quando priuatio esset notoria,quare contrarium videntur sentire, quando est occulta.Idem sentiunt DD. qui in casu *c.Dudum,el.2. de elect.*in quo parochus ille erat ipso facto parochia priuatus, aiunt validas fuisse confessiones illi factas,nec detecto vitio repetendas esse,dum priuatio illa non fuit notoria.Hi sunt, *Innoc.ibi n.3.fine.Hostien.ibi super verb. Damnabiliter. Cardin.ibi q.6. Abb.n.*20. & dicit esse probabile *Ioan, Andr.ibi n.*42.Idem dicēdum est, dum de priuatione dubitatur. Sic *Abb.d.c.Nihil,n.12.Rosell.Syl.Tabiena,locis proximè allegat.*

Grauior autem difficultas est,quando priuatio esset per
57 hominis sententiam. Nam cum tunc priuatur ille omnino etiam possessione,videtur nil superesse authoritatis officij, vt gesta per ipsum valeant, & ita in hoc casu non valere, quamuis priuatio occulta sit, adsitque communis error, tenent *Bald.l.2.n.1.C.de vindict.libertate,Paul.1.n. 3. C.de test.* Idem videntur tenere aliqui, dicentes non valere, quando prælatus est priuatus, vel suspensus notoriè, aut præcessit superioris inhibitio : vbi in superioris inhibitione, notorietatem non petunt, sicut in priuatione, aut suspensione legis.Hi sunt,*Ioan.Andr.c Nihil,n.28.de elect. & ibi Ant.n.32.Abb.n.12. Rosell. confessio sacram. 3.n.41. Sylu.Confessor 1.q 19.Tabiena Absol.1.n.vlt. Armilla verb. Absol.n.30. Lud.Lop.1.p.instr.n.38.§. Iteranda est confessio.*

58 Il.tamen conclusio sit, probabilius est, dum priuatio, & hominis inhibitio est occulta,adhuc valere gesta, concurrenti communi errore. Quia (vt ait *Bald.l.1.n.12.C.de testam.*) quædam reliquiæ remāserunt:vt notatur *l.Si pluribus.ff.de auther.iuto.* Item quia est error communis ortus à iusto titulo initio.Sic *Bald.l.Barbarius,in 1.lectura,n.30. ff.de off.prator.& ibi Iaf.n.68.idem Bal.l. 2.n.8.C.de sent.& interloq.& l.2.n.66.C.de servit.& aqua,& l.1.n.12. C. de testam.*vbi *Cornel.n.14. Mascard.de probatio concl.649.n.67.* Ex Theologis tenet *Enriquez lib. 6. de pœnit. c. 6.n. 2. in comm.l.E.* vbi ait non satis esse, vt confessio valeat, errorem pœnitentis, aut vulgi, nisi cōcurrat titulus coloratus, vt quia aliquis habetur parochus, vel quia prius approbatus fuerat ab Episcopo, nec scitur postea cum reuocatū esse. Et *n.* 3. vbi ait sacerdotem ad annum approbatum, elapso anno non reputari idoneum,& approbatum : & addit *in comment. lit. I.* Si communi errore vulgi censeretur adhuc approbatus,valere absolutionem.Et *c.7.n.2.in comment.lit.G.*vbi inquit valere absolutionem,si quis per bullam. quæ in eo oppido ignoratur reuocata, eligat confessorem.Et melius *lib.5.de pœnit.c.14.n.4.*vbi ait,dum ignoratur an Pōtifex reuocarit gratiam bullarum, aut Episcopus licentiam , qua approbauit quosdam idoneos, valere confessiones virtute bullæ,aut talis licentiæ factas. Idem docet *Manuel 1.to.sum.2. editione, c. 60.n.3.* vbi ait,valere confessiones religiosis semel approbatis factas, licet occultè priuati sint facultate audiendi confessiones.

59 Ad argumenta prioris sent. proposita n. 55. respondetur. Ad 1.neganda est ea doctrina, dicendumque est, aliud esse, quando ipse solus delegatus mortem ignorat, tunc enim verum est non valere gesta per ipsum,si res erat integra, quia periit eius potestas : aliud autem, quando est communis error, & probabilis ignorantia mortis, tunc enim valent gesta,propter *l.Barbarius.ff.de off prator.* siue delegatus sciat mortem,siue ignoret,Quia concurrit communis error,& titulus à legitimo superiore collatus, eiusque extinctio est occulta & ita doctrinam illam negant, *Alberic.l.Si forte,init.ff.de officio præsidis,Vbertus,*& alij teste *Speculatore tit.de iudice deleg. §.Restat videre,n.5.* Præterea,quia magis pendet potestas vicarij ab Episcopo quā delegati à delegante : nam hæc non perit morte, nec suspenditur excommunicatione, re non integra : cuius contrarium est in vicario:& tamen mortuo Episcopo in longinquis, si vicarius ignorans mortem, ex speciali mandato admittat resignationem beneficij, valet : vt dicidit *Rota*,quem refert, & sequitur *Flaminius de resignatione benef. l.7.q.24.n.33. Anast. Germon.de indult §. Tibi quoad vixeris,n.63.Iac.Sbrozius l.3.de vicario Episc.q.36.n.9.fi.& 10.* Idem tenent *Enriq* in alio simili, *l.6.de pœnit.c. 13. n.3. in comment lit.A.* vbi ait,quamuis mortuo Episcopo potestas vicarij expiret, ac si vicarius incertus de morte Episcopi longè distantis,concedat litteras dimissorias,ad ordines valere:quia habetur vt legitimus vicarius, & dicit sic tenuisse viros doctos consultos:& idem *Enriq. l.10.de sacramento ordin.c.22.n.3.in commento,lit. P.* ait valere eas litteras dimissorias, licet postea re integra, sciatur mortem Episcopi præcessisse.Et quamuis hi DD.tantum explicent quando vicarius ignorat mortem:at manifestè non faciūt vim in priuata vicarij ignorantia, sed in communi, & iusta:siquidem ponderant Episcopum longè distare:& *Flāminius* assignans rationem, ait ob communem vtilitatem & communem errorem, per *l. Barbarius*, & *Enriq.* reddit rationem,quia habetur vt legitimus vicarius : & pondero vicarium in acceptatione resignationis esse delegatum, & sic,inquiunt illi DD. si speciali mandato,&c. quare manifeste sentiunt gesta per delegatum, post mortem delegantis re integra,communiter ignoratam,valere. Nec refert, siue vicarius sciat mortem, siue ignoret : quia vt valeant gesta,per *l.Barbar.*non attenditur ignorantia priuata, sed communis:vt dixi *n.6.& 7.*Idem dicendum est,quando reuocatus est vicarius ab ipso Episcopo, valent enim gesta, dum reuocatus est cōmunis error,siue ipse sciat,siue ignoret reuocationem,iuxta tradita n.præced. Quid autem dicendum sit,si reuocatio vicarij sit communiter nota,non tamen sit intimata ipsi vicario:dicam hoc 3. l. disp. 30. n. 11.12.& 13.Ad 2.dic illam doctrinam nullo iure probari, nam cum *d.l.Barbar.* habeat etiam locum in delegato, vt probaui n.16. dum communiter reuocatio delegati ignoratur, idem de illo, ac de ordinario dicendum est, nempe valere gesta per illum : atque ita n.58. retuli aliquos DD. hoc fatentes in delegato. Ad 3. respondi n. 24. fine. Ad vltimum dic non esse simile:quia manent aliquæ reliquiæ, vt notaui n. 58. ex Baldo : quare ille non dicitur propriè intrusus,sed quando à principio caruit legitimo titulo.

SVMMARIVM.

Matrimonium in contractum coram parocho intruso, non habenti titulum à legitimo superiore,non valet : secus si titulum habeat invalidum ob vitium occultum,n.60.

Quid, si contrahentibus notum sit illum non esse verum parochum, n. 61. Et ibi,quid.si laicus communi errore existimatus sacerdos, assistat matrimonio, de licentia parochi. Et quid, si parochus intrusus communi errore legitimus existimatus,det sacerdoti licentiam assistendi matrimonio Et quid si occultè reuocauit licentiam.

Quid, si parochus eo ipso amiserat beneficium vt quia non est promotus intra annum,vel quia recepit incompatibile beneficium,n.62.

Quid, de quodam qui à concilio oppidano substitutus est vice parochi absentis, & biennio ministerium parochi obiuit, creditus communi. errore verus parochus,n.63.

Quid, si licentia assistendi matrimonio, vel audiendi confessiones concedatur à legitimo superiore, sed ficta : vel sit talis habitudo de præsenti, vt communi sapientum opinione, legitima licentia existimatur verum superiori re vera consensit,n.64.

Quid

Quid, si sint opiniones, an aliquis sit legitimus parochus, ad assistendum matrimonio, vel audiendas confessiones: vel aliqua licentia sit legitima, vel privilegium bullæ sit revocatum, vel extendatur ad illum casum. & opinio negans sit coram Deo vera: an dum ea veritas latet, & probabili sapientum opinione habetur esse legitimum parochum, vel legitimam licentiam, vel privilegium bullæ non esse revocatum, vel extendi ad illum casum, valeant confessiones & matrimonia, num 65.

60 Quæstio VII. An matr. contractum coram parocho habente possessionem parochiæ, absque vero titulo, stante communi errore, validum sit? Breuiter, vt constat ex dictis, si absque titulo collato à legitimo superiori intrusus est, non valet matrimonium, quia in neutro foro valent gesta per illum: vt probaui n. 49. & 50. si autem titulum habuit à legitimo superiori, inualidum tamen ob vitium occultum, valet matr. Quia dum adest communis illa ignorantia, veram parochi in vtroque foro iurisdictionem habet: vt probaui n. 5. & 13. Sic *Enriq. l. 1. de matrim. c. 3. & 4. Manuel 1. to. summa, 2. edit. c. 219. n. 8.*

61 Et hoc quidem verum est, quamuis contrahentibus notum sit illum vero parochi titulo carere: quia (vt dixi num. 42.) etiam respectu scientium tituli nullitatem, valent gesta, dum adest communis error. Valet etiam matrimonium, licet is cui concedit parochus licentiam assistendi matrimonio, sit merus laicus, si communi æstimatione, & errore credebatur sacerdos, pro tali publicè se gerens. Quia quamuis parochus non possit dare licentiam non sacerdoti, (vt dixi hoc l. 3. disp. 20. n. 10.) at concurrit titulus præsumptus, scilicet, licētia, est à superiore potenti concedere, data, estque communis error & impedimentum ob quod inualida fuit, & solus iuris humani: in quo casu ius supplet defectum, & gesta per talem valida sunt: (vt diximus n. 27. & seq.) Sicut si Tridentin. disponeret, vt soli sacerdoti catholico posset dari licentia assistendi matrimonio, valeret vtique, si assisteret sacerdos hæreticus, communi errore existimatus catholicus, ex licentia parochi: quia vitium illud ob quod licētia nulla fuit, erat solius iuris humani, communiterque latebat. Et quamuis hic cui conceditur licentia, sit delegatus, nec publicum officium obeat, nihil confert quia n. 16. probauimus etiam in delegato locum habere: & n. 39. procedere etiam in eo qui publico officio minimè fuit igitur. Si autem parochus qui licentiam dedit, intrusus erat, licet intrusio esset communiter incognita, matrim. est nullum: quia ille intrusus omni prorsus caret iurisdictione. (vt dixi n. 51.) nec validè poterat assistere matrimonio: (vt dixi n. præced.) quare licentia illa non est concessa à legitimo superiori. Valeret autem matrimonium, si parochus ille concedens licentiam, haberet titulum præsumptum, collatum à legitimo superiori, inualidum tamen ob vitium occultum: quia (vt dixi n. præced.) talis parochus, dum tituli nullitas communiter latet, validè gerit omnia ad parochi munus spectantia. Similiter valeret matrimon. si licentiam legitimè concessam, occultè reuocasset, stante communi reuocationis errore. Quia retineret adhuc licentiam ob titulum initio habitum, & communem errorem, vt dixi num. 58.

62 Hinc 1. Infertur, quamuis parochus eo ipso beneficium amiserit, vt quia intra annum non est ad sacerdotium promotus vel aliud incompatibile beneficium adeptus est: si matrimonio assistat, vel alius sacerdos de eius licentia, validum esse. Quia quamuis ipso facto priuatus titulo sit, at nondum possessione spoliatus est, & quamuis illa non spoliatur, præsumitur habere iustam retinendi causam, *c. Licet Episcopus, in fi. de prab. in 6.* & idem esset dicēdum, licet priuatio tituli fuerit per sententiam hominis. Et cōstat vtraque pars ex dictis n. 56. & 58. & priorem partem docent *Enriquez l. 1. de matrim. c. 3. n. 4. in comment. lit. I.* vbi alios refert: & *Manuel. 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 8.*

63 2. Infertur decisio cuiusdam quæstionis conscientiæ, de qua consultus sum. In oppido quodam adfuit parochus, concilium oppidanum simplicem sacerdotem loco parochi substituit, qui biennio omnia parochi ministeria obiuit, communi omnium opinione verus parochus existimatus. Dicendum est sacramenta confessionis, & matrimonij quæ ad sui valorem, iurisdictionem parochi desiderant, inualida fuisse, & prorsus iteranda: quia defuit titulus in parocho illo præsumpto, collatis à legitimo superiore Ecclesiastico concilium enim oppidanum iurisdictionem Ecclesiasticam conferre non potuit: in quo casu nihil proficit communis error: (vt probaui num. 49. & 50.) proles tamen ex talibus matrimoniis præsumptis habita, fuit legitima, ob bonam parentum fidem: iuxta *c. Ex tenore, qui filij sint legitimi.*

3. Infertur, quid dicendum sit, si parochus ficte concedat licentiam sacerdoti assistendi matrimonio, id est, absque vera intentione concedendi, sed solis externis verbis; *Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 4. f. 192. col. 3. fi.* ait non valere matrim. coram tali sacerdote celebratum. Idque à simili probat, quia confessio facta sacerdoti, cui Episcopus facultatem audiendi confessiones ficte concessit, irrita est: quia cum licentia inualida sit, titulus est nullus. Sed profectio petit principium, probando idem per idem: nam eadem prorsus in vtroque casu versatur difficultas. Eandem sent. in alio omnino simili, tener *Merino tr. 2. de confessione. q. De multiplici licentia alieno confitendi, ad fin.* vbi ait, si prælatus videns, & tacens altenum sacerdotem audire confessionem, re vera non consentiat, nec det licentiam, excusari ratione probabilis ignorantiæ, pœnitentem, & confessorem, at confessionem esse inualidam defectu iurisdictionis. Cæterum credo validam esse illam confessionem, & matrim. in vtroque euentu. In primo quidem, quia concurrit licentia collata à legitimo superiore, & eius nullitas est occulta, atque ita adest communis error, cum titulo præsumpto: sicut licentia concessa excommunicato alibi denunciato, audiendi confessiones, inualida est: at dum in hoc loco excommunicatio est occulta, validæ sunt confessiones virtute talis licentiæ auditæ, ratione communis erroris: (vt dixi n. 9. & 13 & 35.) In posteriori autem, quia ea ratihabitio de præsenti reputatur in iure, & apud periros, vera licentia, sicut licentia expressè concessa: & ita concurrit titulus præsumptus, & communis error & eam ratihabitionem de præsenti reputari legitimam licentiam, probabimus hoc 3. l. disp. 35. n. 20.

64

Vltimò infertur, si sint diuersæ opiniones, an aliquis sit legitimus minister matrimonij, aut confessionis, vel licentia illi concessa sit legitima, vel priuilegium bullæ reuocatum sit, vel extendatur ad illum casum: & opinio affirmās non esse legitimum ministrum, aut licentiam non esse sufficientem, aut priuilegium esse reuocatum, vel minimè extendi ad illum casum, sit coram Deo vera: dum tamen veritas illa latet, & probabili sapientum opinione reputatur probabilis opinio opposita, confessiones factæ, & matrimonia celebrata coram tali ministro, vel virtute talis licentiæ aut priuilegij, valent: quia est communis error, titulusque præsumptus, collatus à legitimo superiori, & defectum illum iurisdictionis ministri, aut licentiæ, potest ius humanum supplere: in quo casu valida esse gesta ratione communis erroris, diximus n. 26. & seq. Pro hac parte est *Enriq. l. 5. de pœn. c. 14 n. 4.* vbi dicit, quando probabili sapientum opinione creditur gratiam nondum expirasse, valere gesta ratione illius, & melius id clarè dixit, num. 3.

65

DISPVTATIO XXIII.

Qualis habitatio in aliqua parochia sufficiat, & desideretur, vt parochus illius iurisdictionem parochi acquirat, possitque assistere matrimonio?

SVMMARIVM.

Quis sit proprius Episcopus ad ordines conferendum, & qualis habitatio, requiratur, & sufficiat, vt in foro externo præsumatur domicilium n. 1. Et ibi nullius temporis habitatio sufficit absque animo perpetuo habitandi.

Acquiritur momentanea habitatione animo perpetuo habitandi, & semel acquisitum non deperditur sola animi mutatione, 2.

Dominici

Domicilium originis an acquiratur natiuitate in loco, in quo parentes casu erant, vel quale sit domicilium originis, 3.
Domicilium originis est immutabile: habitationis verò, potest mutari, 4.
Quot sint quæstiones disputandæ, 5.
An parochus domicilij soluti originis, possit assistere matrimonio: proponuntur argumenta probantia partem affirmantem, n 6. & ibi, naturalia prævalent, & causa naturalis accidentali iuncta n. 8.
Non satis est parochus originis n 7. & ibi, nomine domicilij in dubio non claudituri originis, sed solius habitationis, nis, & in dubio à proprietate verborum recedendum non est.
Solvuntur argumenta: & explicatur l. Qui habet, in principio, ff. de iurisdict. n 8.
Post quem inuenies alia summaria.

1 TRia fundamenta præmittenda sunt. I. est, pro sacramento ordinis recipiendo decretum est *c. Cum nullus, de tem. ord. in 6.* Proprium Episcopum esse illum de cuius diœcesi promouendus ad ordines est oriundus, vel in qua beneficium obtinet, vel domicilium habitationis. Ad hoc autem domicilium comparandum non sufficit qualiscumque habitatio, sed requiritur vnà cum habitatione animus perpetuo habitandi, alias nullo tempore comparabitur. Quare leges exigentes habitationem decennij, vt sunt *l. 2. C. de incolis, lib. 10. l. 32. tit. 2. l. 3. t. 14. part. 3.* Procedunt ad præsumendum animum perpetuo habitandi, & subinde domicilium acquisitum esse, quando is animus ex aliis coniecturis non deprehenditur Probat. ex *l. Nihil interest 25. ff. de capti. & postlim. reuer.* ibi, *Neque enim satis est corpore domum quem redisse, si mente alienus.* Et ita docent *gl. l. Ciues, verb. Larem, C. de incolis, lib. 10 Hostiens. sum. tit. de parochis, §. penultim. n. 7. Io. Andr. cap. Is, qui iniusto, de sepult. in 6.* vbi *Dominicus n. 5. Franciis n. 1. Ant. proœmio decret. in principio, n. 33 Abb. ca. fi. n. 8. de parochis & conf. 62. n. 10. p. 2. Marianus Socin. ca. Licet ratione, n. 25. de foro compet. Felin. c. Dilectus, el 2. de rescript. n. 12. Rebuff. de repetitione, super §. Qui verò, ca. Extirpanda, de prab. fol. 385. v. Domicilium, Bart l. Quæsitum 76. initio, n. 2. ff. de leg. 3. & l. 4. §. Prator ait, n. 9 ff de damno infecto Ruinus cons. 86. n. 1. lib 5. Alcias. l. Pupillus, §. Incola, ff. de verb. signific. Sylu. ver. Domicilium, §. 2. & Confessor. 1. §. 10. Bertachan repertorio, lit. D. verb. Domicilium, vers. Domicilium contrahitur per 10 annos, Nau. §. In lenuico, notab. 32. n. 41. v. incola, & l. 1. consil. in 1. edit. s. de tempor. ordin. conf. 10. Menoch. l. 2. de arbitr. centuria 1. casu. 86. n. 5. 7. & 22. l. 6. de præsumpt. præsum. 42. n. 2. Auiles c. 2. pretorum, gl. Tales pueblos, n. 8. & 9. Mascard. de probatio. cõclus. 535. n. 13. & multi alij quos hi referunt, Ioan. Gratian. in suis regulis iuris, regula 146. n. 3.* Et ex Theolog. *Abulensis super c. 1 Ruth. q. 6. Henriq. l. 10. de sacram. ordinis, c. 22. n. 2.*

2 Non tamen opus est ad domicilium contrahendum, decennio habitasse, sed statim ac quis incipit habitare animo perpetuo ibi manendi, acquirit domicilium. Probatur ex *l. Domicilium. ff. ad municip.* ibi, *Domicilium re, & facto transfertur.* Iuncta *gloss. verb. Domicilium,* vbi inquit, *Facto subintelligo, & animo, nam hæc duo sunt necessaria.* Ergo cum hic adsit factum, nempè habitatio: & animus perpetuo habitandi comparatur domicilium. Sic *Hostiens. sum. tit. de parochis, §. penult. n. 7. Iacobus de sancto Georgio,* quẽ refert & sequitur *Domin. cap. Cum nullus, de tempor. ordin. in 6. in principio, n. 11. & ibi Franciis n. 4. Abb. ca. fi. n. 8. de parochis, Felin. c. Dilectus, el 2. de rescrip. n. 12. v. Secundus casus, & vers. Secundo limita, Marianus c. Licet ratione, n. 25. de foro compet. Angel. verb. Domicilium, n. vnico, & ibi Sylu. n. 2. Alciat. l. Pupillus, §. Incola, n. 1 ff. de verb. sign. Nau. li. 1. consil. in 2. edit. de tempor. ord conf. 10. n. 2. & Auiles c. 2. Pretorum, gl. Tales pueblos, n. 7. & 8. Greg. Lop. l. 32. t. 2. part. 3. verb. Diez años, Ant. Gabr. to. 1. comm. in mea editione, lib. 4 f. 192. colum. 2. vers. Domicilium habitationis, Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 1. casu 86. n. 2. Henriq. l. 10 de sacramento ordin. c. 22. n. 2.* & multi alij, quos ipsi referunt. Hinc fit, sicut domicilium non solùm animo, sed animo & facto constituitur: ita vt transferatur. & deperdatur, opus esse animo & facto, nempè desertione habitationis in eo domicilio, quare sola mutatione animi perpetuo manendi, dum non mutatur prius illud domicilium habitationis acquisitum, non deperditur. Probatur, quia omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, *c. 1. de regul. iuris,* sed domicilium habitationis non acquiritur solo animo habitandi, sed animo, & facto, nempe habitatione ipsa, vt per *l. Domicilium. ff. ad municip.* docet *ibi gl. ver. Domicilium, & l. nõ vtique, verb. constituerit, ff. eodem, & l. Ciues, verb. Larem. C. de incolis, lib. 10. Bart. l. Placet, n. 1. ff. ad municip. Marian. c. Licet ratione, n. 25. de foro comp.* Ergo similiter nõ deperditur solo animo mutãdi illud, sed opus est animo, & reali mutatione. Itẽ probatur ex *ea l. Domicilium,* ibi *Domicilium re, & facto trãsfertur, non nuda contestatione.* Et ita tenet *ibi gl. verb. Domicilium,* & melius *l. Origine, ad finẽ, C. de municip. lib. 10. & l. de iure 37. verb. Ad munera, fi. ff ad munic. Marianus dict. c Licet ratione, n. 54. Bal. l. finals, C. de munic. & orig. li. 10.* Nec obstat Doctrina *Bart. dict. l. de iure ff. 2,* dicentis, domicilium habitationis, quod nuda voluntate constituitur, posse nuda voluntate transferri: nam intelligendus est, quando volũtas non stat in finib. solius destinationis, vt bene explicat *Mari. n. 54.* aliàs falso & cõtra seipsum afferet *Bart.* domiciliũ sola volũtate cõstitui.

3 II. Fundamentum est ad domicilium originis non satis est natum esse aliquem in oppido, in quo parentes domicilium non habebant, sed aderant ad tempus, causa alicuius negotij expediendi: tunc enim non erit originarius loci, in quo casu natus est, sed fingitur natus in ciuitate, in qua parentes habitationis domicilium sortiebantur: quod aperte probari videtur ex *l. Filios, C. de munic. l. 10. & l. Ciues fi. C. de incolis lib. 10.* ibi, *Vnde cum profectus est, peregrinari videtur.* Et mater quæ habebat animum reuertendi, fingitur semper fuisse in ciuitate, & ita ibi pepetisse, *l. 1. & l. retro, ff. de capt.* Et ita docent *Bart. dicta l. Filios, n. 4.* licet sub dubio *Abb. c. Rodulph. de rescript. n. 9.* vbi *Felin. n. 14. Barbatius n. 97. & cõs. 52. vol. 2. Rebuf. rubr. de collationibus, §. Cum verò, v. Natus. Ripa* dicens esse communem sent. *tract. de peste, in 2. parte, ottano pestis prin. Bal. Cyn. Pet. Angel. Alberic. Paulus, Matth. de afflict.* quos cum aliis refert & sequitur *Salzedo practic. c. 54. n. 27. Ang. verb. Ciuis, n. 3. Sylu. verb. Ciuitas, q. 14. Nau. l. 3. conf. tit. de prabendis, in 1. edit. conf. 41. Greg. Lop.* dicens sic sententia regij Senatus Pinciani declaratum esse, & hoc videri sibi verius, licet quia dubium est, relinquat cogitandum, *l. 2. verb. Magner, t. 24. p. 4 Arebedo l. 19. t. 3. lib. 1. noue recop. n. 1. & 2. Gutier. conf. 7. n. 7. Mascard. de prob. concl. 807. n. 3. Henriq. l. 10. de sacramen. ordinis, c. 22. n. 1.* Contra alios, quos refert *ibid. Salzedo,* dicentes esse originarium loci, in quo re vera natus est. Et hoc adeo verum est, vt licet parentes decennio, & vltra ibi steterint, non dicatur filius ibi natus, sed in loco vbi parentes habent domicilium, vt bene docent *Gr. Lop. Arebedo n. 1. & Salzedo ibidem.*

4 III. Fundamentum est, hoc distat inter domicilium originis, & habitationis quod illud est immutabile, *l. Assumptio. ff. ad munic.* ibi, *Neque recusando quis patriam, ex qua oriundus est, mutare potest.* Idem habetur *l. Origine, C. de municip. li. 10.* Et ratio est, quia naturale, naturalia autem sunt immutabilia. Hoc autem, sicut propria voluntate, proprioque facto constituitur, ita potest propria voluntate, & facto mutari, & amitti, *l. Domicilium ff. ad munic.* Sic docent omnes, & specialiter *Menoch.* alios referens, *de præsumpt. l. 6. præsumpt. 42. n. 4. & conf 80. n. 10. vol. 1.*

5 His præmissis duplex est pertractanda quæstio. Altera est, an parochus originis censeatur proprius ad assistendum matrimonio. Altera, qualis habitatio in parochia sufficiat ad eam acquirendam.

6 Quæstio I. Vtrùm sicut domicilium originis sufficit pro sacramento ordinis conferendo, quamuis promouendus alibi domicilium habitationis habeat: ita etiam sufficiat pro matrimonio, & proinde Episcopus, vel parochus domicilij originis, possit assistere matrim. & alij sacerdoti assistendi licentiam dare? Et videtur sufficere. 1. quia magis attendi debet causa naturalis, quàm accidentalis. & naturalia præualent, *l. Qui habet, in pr. & ibi Dyn. & Bart. ff. de rueis,* cum aliis adductis per *Tiraq. de retract. lignag §. 30. gloss. 1. n. 26.* Qua ratione cum Angelo per eum relato, docet

docet *Peralta l.unum ex familia,§.Si de Falcidia,n.13.ff.de legat.*2.domicilium originis potentius esse quolibet alio: ergo cum sufficiat ad matrimonium parochus domicilij habitationis,a fortiori sufficiet parochus domicilij originis.2. Quia domicilium originis nunquam deperditur,vt probaui num.4. sed vnà cum domicilio habitationis retinetur,*l.Senatores.ff.de Senator.* ibi. *Senatores licet in vrbe domicilium habere videantur, tamen & ibi vnde oriundi sunt domicilium habere videntur.* Ergo sicut habens duo habitationis domicilia, potest in alterutro contrahere matrimonium coram illius parocho,vt dicemus disput.sequenti,num.2. ita & cum aliquis sortitur duplex domicilium, alterum originis,& alterum habitationis, poterit alterutrum ad matrimonium eligere.3. Quia quamuis subditus ratione originis,domicilium habitationis transferat,non desinit esse subditus domicilij originis, vt docet *Panorm. c.Proposuisti,n.7.de foro compet.* Qua ratione *Nauar.c.Non dicatur* 22.q.1.*in antiqua editione,n.66. in nouà verò nu.*34. docens professum à religione expulsum manere Episcopo subiectum ex vi voti obedientiæ, à quo per expulsionem non absoluitur: quærit,cui Episcopo:& respondet, Episcopo originis, eo quod huiusmodi domicilium immutabile est: ergo si adhuc manet subditus Episcopi originis, mutans domicilium,poterit ab eo omnia sacramenta,tanquam à proprio pastore recipere, & coram eo matrimonium celebrare.

7 Verùm tenendem est, parochum solius originis non censeri proprium, ad coniungendum aliquos matrimonio. Probatur, quia *Trid.sess.24.c.1. de matrim.* petit assistentiam proprij parochi,ad matrimonij valorem:illa autem dicitur propriè parochia,& diœcesis alicuius, in qua habet domicilium habitationis,& proinde nomine domicilij,in dubio non venit originis domicilium,sed habitationis:vt docent *gl.cap.Statutum, §. Cum verò. verb. Vnam dictam,fin.de rescript.in 6.Franc. ibi eod. §. nu.* 12. *& ibi Domin.ad fi.vers.Ex fine tamen glossa,Anchar.ibi n.4.vers.Quærit,glossa,Olim dicebamus. Alex. l.penultim.n.13.fi.de iurisd. omn.iudi.* cum multis aliis,quos refert, & sequitur *Tiraq. de retract.lignag.§ 9.glossa 2.n.21. Felin.c.fin.n.23.vers.Bene facit,de foro compet.Bruneru in suo compendio, litera D. verb.Domicilij mentio,* & ratio est, quia in dubio à verborum proprietate recedendum non est, *l. Non aliter, ff. de leg.*2. Ergo non satis est parochus originis,sed requiritur habitationis.Et confirmatur,quia vbi ius canonicum voluit sat esse Episcopum originis, id explicui, vt in sacramento ordinis:*c.Cum nullus,de temp.ordin.in 6.*ibi,*Superior intelligitur in hoc casu Episcopus,de cuius diœcesi est is qui ad ordines promoueri desiderat oriundus:* nec dixit Episcopum originis esse absolutè,& quoad omnia superiorem,sed limitatè,*Superior intelligitur in hoc casu:* Nimirum vt promoueat ad ordines:ergo non extendi debet ad matrimonium, & ad alia sacramenta, quæ iure à proprio parocho ministranda sunt.Secundò quia non origo,sed habitatio constituit aliquem parochianum,& ita canonica portio,quæ ius quoddam parochiale est, nõ datur parochiæ originis, sed habitationis: vt bene hac ratione ducti tradunt *Domin.c.2.§.Cum ab eo,n.2.notab.2. de sepult.in 6. & ibi Franc. n.1.* Cùm tamen dum quis duplicem parochiam habet, inter vtramque diuidenda sit:*c.2. de sepult.in 6.* Ergo:Dices hoc non probare, quia hæc canonica portio datur in præmium laboris ministerij sacramentorum, quem cum solus habitationis parochus subeat,illi soli debetur.Contra tamen quia non datur tantum ob laborem actu præstitum,sed ob debitum: vnde quamuis toto anno aliquis inhabitarit quandam parochiam, in eaque audierit diuina,& perceperit sacramenta, si statim ac in aliam se transtulit, decedat, quarta debebitur huic posteriori, vt constat:licet defunctus in ea nullum receperit sacramentum, quia ibi erat illi debita sacramentorum administratio: si ergo tam parochus originis, quam habitationis, est proprius pastor,Sacramentáque ministrare tenetur, vtrisque debebitur canonica portio: quod cum apertè falsum sit, dicendum est parochum solius originis nõ esse proprium, vt intersit matrimonio,sacramentáque conferat:3. Quia vagi(vt dicemus hoc 3. lib.disp.25.n.1.) appellantur domicilio destituti, & ea ratione possunt à quouis parocho sacramenta recipere, nec curatur de domicilio originis quod necessario sortiuntur: ergo ad receptionem sacramentorum non curatur de domicilio originis,sed de solo habitationis. Tandem,quia communissima sententia, & valdè probabilis(vt dicemus disp.sequen.4.)docet gaudente duplici habitationis domicilio,non posse in vtrouis indifferenter recipere sacramenta: sed in eo solo in quo tempore sacramentorum perceptionis, moram trahit: igitur sentiunt DD.parochum solius præsentis habitationis esse legitimum ad ministranda sacramenta. Et ita hanc sententiam docent, dicentes vt quis dicatur parochianus, non satis esse domicilium iurisdictione, vt originis propriæ, vel paternæ, vel beneficij, *Federic. de Senis in mea edit.consil.254. quod incipit, Quæstio subsequens vers. Super falso fundamento,& ad finem vers. Sed diceret aliquis: Anchar.ca. De vxore,n.8.de sepult.& c.Is qui,n.1.eodem tit.in 6. Abb.c.Extirpanda, in repetitione,§.Quis verò,num.11.de præben.*& pro hac sententia sunt.*Gloss.c.fin. verb. Habitatores, de parochiis, Bartol.l.Eius qui manumisit,§. Celsus,n.1.ff.de municip.* & alij quos refert & sequitur *Menoch. de præsumpt.l.6.præsumpt.* 42 *n.5.* Vbi docent, domicilium originis esse immutabile, quoad munera, & honores: secus quoad iurisdictionem, amittitur enim translata aliò habitatione.

Ad argumenta proposita n.6. respondetur. Ad 1. dic 8 quando vtraque verè est causa,& confert aliquid, præualere naturalem:secus quando causa naturalis non est verè causa,& nihil confert:vt contingit hîc;nam ad parochiam acquirendam inspicitur habitatio, qua deficiente impertinens est origo: & domicilium originis in hoc dicitur potentius, quia amitti nequit, sicut mutata habitatione deperditur domicilium habitationis. Ad 2. nego consequentiam, quia ad recipienda sacramenta à proprio parocho,nihil confert origo,sed sola habitatio: vnde quando hæc duplicatur,conceditur electio, non autem potest eligi originis parochus.Ad 3. constat ex dictis num. præcedenti,fine esse subditum, originarium, nec id domicilium amitti,quod ad muneta, & honores: secus quoad iurisdictionem: & doctrina Nauarri caret solido fundamento, quare merito communiter improbatur.

SVMMARIVM.

Quando aliquis figit alicubi domicilium, acquirit parochiam, secus quando alio tendit,vbi rediturus,n.9.

Is dicitur proprius parochus ad assistendum matrimonio, vel dandum licentiam,qui talis est ad audiendas confessiones,n.10.

An ad acquirendam parochiam respectu matrimonij,requiratur acquisitio domicilij cum animo perpetuo habitandi: refertur opinio affirmans,n.11.Et ibi,quid,ad confessiones audiendas,vel vt possit Episcopus cum aliquo dispensare.

Contraria sententia sat esse habitationem per maiorem anni partem,& idem vt possit episcopus cum aliquo dispensare vt sumque absoluere,sicut petest subdelegare,iuxta Trident. sess. 24. de reformatione c.6. n.12. Sententia antiqua,n.13.

Non requiritur actualis habitatio per maiorem anni partem, sed satis est incepere habitare eo animo, mansuri anni parte habitandi,n.14 & ita quid si habeat animum habitandi maiori anni parte,& ille spatio diuersas mutat parochias.

Dum mulier nubit viro, ad cuius parochiam statim transitura est, an possit parochus illius mulieris assistere matrimonio, & si inualidum sit,& eadem de coram parocho ratificandum: iamque translata est ad viri parochiam,possit idem mulieris parochus assistere,n.15.

An si alienigena se transferat in aliquam diœcesim animo habitandi perpetuò, cœpitque habitare,& postea animum mutat,possit ab Episcopo illius diœcesis ad ordines promoueri,n.16.

An liceat virtute bullæ,& priuilegiorum religionis,ministrare Eucharistiam in die Paschatis,vagis, aduenis, & peregrinis. Et explicatur Clem.1. de priuilegiis,an incurrat illius excommunicationem, religiosus ministrans Eucharistiam alij religioso absque licentia,n.17. Et ibi,an teneantur peregrini confluere ad Ecclesiam matricem, ad recipienda sacramenta in Paschate.

An virtute eiusdem bullæ,aut priuilegiorũ,possit porrigi Eucharistia in Paschate mercenarijs ad breue tempus locantibus operas vel debeat eam recipere in sua parochia, numero 18. Soluuntur argumenta:

&

& explicantur cap. 1. qui, de sepulturis in 6. & l. 1. § Hæc autem verba, ff. de his qui decesserunt, n. 19.

9 Quæstio II. An sicut vt episcopus censeatur proprius ad promouendum ad ordines, non satis est cuiuscumque temporis habitatio, nisi adsit animus perpetuò habitandi, atque ita desideratur vera domicilij habitationis constitutio: vt dixi n. 1. ita etiam, vt dicatur aliquis proprius parochus ad assistendum matrimonio, exigatur verum habitationis domicilium, cum animo permanendi? Quadruplex potest esse casus. 1. est, quando aliquis inhabitat parochiam, figens ibi domicilium, & tunc certum est quoad omnia effici parochianum illius. 2. quando nullibi fixum habet domicilium. Et de hoc tractabitur disp. 25. 3. quando domicilium in quodam oppido obtinet, & petit aliò, breui ad proprium domicilium rediturus, vt si causa recreationis, vel ad ruralia exercenda aliquò tendat. Et tunc certum est esse parochianum prioris oppidi, & non illius ad quod accedit. Vt expressè habetur *c. Is qui, de sepultu. in 6.* ibi, *is qui habet domicilium in ciuitate, vel castro, quandoque ad villam ruralem se transfert, recreationis gratia, vel vt ruralia exerceat, si non electa sepultura decedat, non in Ecclesia dicta villa, sed in sua parochiali sepeliri debebit.* Ita consuluerunt varij Doctores consulti apud *Menochium, cons.* 398 *vol* 4. *& quadruplici decis. Rotæ*, quas ibi Menochius recitat, decisum est: & docet *Nauar. l. 4. cons. 1. de clandest. desp. in 1. edit. cons. 2. in 2. cons. 6.* & consentiunt authores vtriusque sent referendæ 4. est, dum quis domicilium habet in aliquo loco, & aduit alium ibi habitaturus ad certum tempus, causa negotij alicuius expediendi, vt eo expedito ad proprium domicilium redeat. Vt sunt scholastici in studij loco, mercenarij in domo heri, sollicitatores in curia, & ij qui causa pestis, aut belli fugiunt, redituri illis cessantibus. Et in hoc casu consistit tota difficultas: vt asserunt *Abb. c. In nostra, n. 11. de sepult. & Rebuf. reperit. Exemp. §. Qui vero de preb. vers. Quartus casus est* 385. Difficultas igitur est, an ratione huius temporalis habitationis dicatur quis parochianus illius parochiæ, quam inhabitat, ita vt ille sit proprius parochus ad assistendum matrimonio, & cæteris sacramenta ministranda?

10 Præmittendum est, eum dici proprium parochum ad coniungendum aliquos matrimonio, aliisque licentiam coniungendi concedendam: qui *c. Omnis vtriusque sexus, de pœn. & remissio.* appellatur proprius sacerdos ad audiendas confessiones, & dandam alteri sacerdoti audiendi licentiam Prob. quia sicut *in Trid sess. 24. c. 1. de matr.* petitur vt assistat proprius parochus, vel alius sacerdos ex eius commissione, ita *d. c. Omnis*, vt proprius sacerdos excipiat confessiones, vel alius de eius licentia: ergo idem est proprius parochus, de quo Tridentinū loquitur, & proprius sacerdos de quo meminit *d. c. Omnis*, Item quia *d. c. Omnis*, sumitur proprius sacerdos pro habente iurisdictionem ordinariam ratione officij cui est annexa animarum cura: vt docent *Rebuf. in repetitione d. c. Omnis, § proprio sacerdoti, vers. Item presbyter parochialis, Alexan. 4. d. 17. q. 1. a. 3. Gabriel eadem d. q. 2. a. 1. notat. 4. vers. Quibus Adrian. 4. q. 5. de confessione, Victoria summa de confessione, n. 145. Sotus 4 d. 18. q. 4. a. 2. paulo post principium, vers. At verò huiusmodi Ledesm. 2. p. 4. q. 7. a. 4. dub. 2. Vgolinus de censuris tabul. 3. c. 4. § 1. n. 1.* & patet, quia aliàs non subingeretur *d. c. Omnis*, vt quilibet confiteretur proprio sacerdoti, vel alieno de licentia proprij: confessiones enim delegatos qui parochi non sunt, manifestum est minime hanc licentiam concedere posse; constat autem eundem esse parochum, qui potest matrim. interesse, vel alij licentiam dare: ergo pro eodem sumuntur. Sic docent *Spino speculo testam. gloss. 15. n. 38. Petr. de Ledesm. de matrimonio, q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 1. & 3. f. 191 & seq.*

11 Duplex est sent. in proposita quæst. 1. ait vt verè aliquis dicatur parochianus, exigi animum constituendi ibi domicilium, quare, habet domicilium in vno loco, transferatque se in alium, non animo permanendi, sed ex causa limitata ad tempus, qua finita rediturus est ad proprium, non censeri illius loci, in quo ad tempus adest, parochianum, sed loci domicilij permanentis. Prob. 1 ex *c. Is qui, de sepulturis in 6.* Vbi expressè habetur transferentem se ad villam causa recreationis: vel ad ruralia exercenda, non effici villæ parochianū, sed proprij domicilij: nec differre videtur an quis se transferat ad illam, vt ruralia exerceat, vel vt transferat se vt exerceat professionem scholasticam vel vt alicui famuletur: quia in vtroque casu concurrit habitatio in parochia aliena, retento priori domicilio: nec *c. Is qui* ponderat tempus habitationis, sed tantum adesse in villa ad tempus animo redeundi ad proprium domicilium: ergo ratione temporalis habitationis nullus efficitur parochianus. 2. Prob. ex *l. 1. §. Hæc autem verba, vers. Hospes, ff. de his qui decesserunt*, ibi, *tantum autem interest inter habitatorē, & hospitem, quantum interest inter domicilium habentem, & peregrinantem:* Ergo habitator propriè dicitur qui domicilium assequitur, & consequenter qui ad tempus hospes est, dicitur peregrinans, nec acquiret parochiā ratione illius habitationis. Et confirmatur ex doctrina *Bald. l. 1. n. 8. ff. de statutis.* Vbi ait testatore legante omnes domos proprias quas inhabitat, non censeri legatam domum ruralem, quam rarò habitabat; ergo ratione temporalis habitationis breuis non dicetur aliquis parochianus, & habitator. 3. Prob. quia habitans causa negotij alicuius expediendi non desinit esse parochianus loci, in quo habet proprium domicilium, ad quod eo finito est reuersurus, vt constat: ergo non efficitur parochianus loci huius temporalis habitationis: aliàs dicendum esset habere duplicem parochiam habitationis: quod manifestè falsum videtur, ad id enim desideratur, vt in vtraque; æqualiter se collocet vt expressè habetur *c. 2. de sepult. in 6. & l. Assumptio, §. Filius & l. Eum qui manumisit. §. Celsus, ff. ad municip.* & dicemus disp. seq. Hic autem valde inæqualiter se collocat in parochia enim domicilij continuò habitat, in alia autem per anni spatium. Hanc sent. tenent *gl. c. Is qui de sepult. in 6. post casus positionem, vers. Nota quòd ex sola mora & ibi Domin. in principio, n. 2. & 3. & Francus ibi, n. 1.* Vbi expressè dicunt ex sola mora facta in loco non censeri aliquem parochianum, si animus perpetuæ moræ deficiat. Idem *Ioan. Andr. ibi, initio, & Domin. eo tit. 5. Anton.* in quadam disp. (vt illum refert *Abb. cap. In nostra, n. 10. de sepult.*) dicens ita Bononiæ decisum esse: vbi hi DD. aiunt fugientem ad oppidum cum tota familia, timore hostium non effici illius parochianum, eo quòd careat animo manendi perp. tuo. Idem *Host summa, t. de parochis, § pen. n. 7. initio ad finem illius §.* Ait transeuntem ad alienam parochiam animo domicilium constituendi, ibique permanendi, statim effici parochianum: & *eo. n. 7.* ait scholasticos 30. annis habitantes in loco studij, non posse illius parocho fateri, nisi illud ex proprij parochi licentia adierint: & *tit. de pœnit. & remissio §. Cui rustici, n. 44. initio*, quærens cui rustici debent fateri: hæc ait, *si se transferunt animo perpetuo remandi, facti sunt parochiani, aliàs si non intendunt derelinquere domicilium antiquum, non possunt fateri absque licentia parochi domicilij.* Idem tenent *Abb. c. Nullus, n. 4. de parochis, Rosella verb. Domicilium n. vnic.* vbi *Ang. n vnic. ad fi. & verb. Parochia, fin. Sylvest. verb. Domicilium, n. 2. & verb. Parochus, fi. & Confessor. 1. q. 10. Tabiena verb. Domicilium, ad fi. & verb. Parochia, q. 2. n. 3. Alexius in quodam consil. n. 43.* quod affert *Menochius consil. 398. vol. 4.* Vbi omnes dicunt, Episcopum loci vbi scholares causa studij habitant, non esse proprium pastorem quoad sacramenta voluntaria: & subinde inferunt *Alb. ibi, Sylu. verb. Domicilium, n 3. Ang. n vnico, & ibi Tabiena ad fi.* Non posse vota scholasticorum commutare: quia defectu animi perpetuò commorandi, non efficiuntur subditi, nisi quoad sacramenta necessaria, vt confessionis, & cōmunionis. Idem *Abb. c. In nostra, n. 11. de sepult.* Vbi ait solam habitationem non facere proprie parochianum, sed dum quis animum redeundi habet, priorem Ecclesiam esse parochialem. Immò ad confessiones audiendas, solum admittunt aliqui esse proprium parochum loci, in quo habitant ad tem-

pus, quando ita distant à proprio domicilio, vt illuc confluere nequeant. Sic *Abb. c. In nostra n. 11. de sepult. & c. Omnis, de pœnit. & remiss 23. & Clem. 1. de priu. n. 7. Ant. Cõfessio 3. n. 10. 11. Syl. Confess. 1. q. 10. Greg. Lop. l. 21. tit. 4. p. 1. verb. Parochianos fi. & Fr. Alexand. l. 1. sum. c. 3. de potestate confess. n. 48. & Anton. Cucus l. 5. inst. tit. maiorum, t. 4. n. 185.* Et addit *Greg. Lop. ibi*, hoc permitti ob necessitatem, non tamen ob id scholasticos & mercatores fieri parochianos illius loci. Idem videtur clarè tenere *Speculator tit. de dispens. § Consequenter, n. 5.* Vbi ait, legatum cui indultum est, posse dispensare cum irregularibus in prouincia sibi commissa, non posse dispensare cum scholasticis, & alienigenis intra illam ad tempus degentibus, sed cum perpetuo moraturis. Idem videtur tenere *Calder. cons. 3. de sepult.* Vbi ait, ducem castri ob pestem aliò se transferentem, non comparare parochiam. idem sentit *Henric. c. Omnis. 24. de pœnit. & remiss.* Vbi ait scholasticos tunc posse fateri parocho loci studij, quando licentiam à proprio episcopo illuc eundi obtinuerunt: atque ita sentit ratione illius habitationis non assequi parochiam. Idem *Iacobus de Zochis repetitione super d. c. Omnis, n. 140.* Vbi ait rusticos in alienis parochiis hiemantes, non animo permanendi, debere à proprio parocho licentiam petere fatendi alij. Idem expresse tenet *Nau. c. Placuit. de pœnit. d. 6. n. 92. & 102.* Vbi ait, sententiã Federici asserentis ratione temporalis habitationis acquiri parochiam, non esse tenendam: & *n. 96.* concludit ratione habitationis annalis, vel annali maioris, non acquiri forum conscientiæ, nisi vbi quis commodè adire non potest domicilij parochum, vt ab eo sacramenta suscipiat, vel nisi domicilio careat. Et in propriis terminis, circa matrimonium, docent solum dici proprium parochum parochiæ, in qua contrahentes animum permanendi habent, secus si habitent ad tempus, redituri postea ad proprium domicilium: *Rota in nouissimis, decis. 643. n. 2. & 3. vol. 1. Henriq lib. 11. de matrim. c. 3. n. 3. Manuel 1. 20. sum. 2. ed. 1. c. 219. n. 6. Segura 1. part. direct. iudicum, c. 15. n. 48. Spino speculo test. gl. 15. n. 41. Petr. de Led. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. post. dubium 4. §. Dico tertio si de facto, f. 193. col. 1.* Pro eadem sent. est *Tu. Treuisanus lib. 1. decis. 23.* Vbi ait, Venetiis decisum esse, si mulier quæ anni spatio habitauit cum amasio, nubat alteri, non assistente parocho domicilij fœminæ, vel viri, sed parochiæ amasij non valere matrimonium: quia ratione illius habitationis non contrahitur parochia, & quamuis vxor sortiatur forum ratione domicilij viri, non tamen concubina: vt benè docet *gl. c. Eos, verb. Eos, d. 12.*

12 II. Sententia docet acquiri parochiam ratione habitationis quando ea breuis temporis non est, sed in id oppidum se aliquis recipit causa alicuius negotij expediendi, vt eo expedito ad proprium domicilium redeat. Vt acquirunt scholastici, in loco studij, famuli, & mercenarij non ad breue tempus locantes operas in domo heri, & ij qui causa pestis, aut belli aliquò confugiunt. Prob. 1. quia is est proprius parochus ad coniungendum aliquos matrimonio, qui in *c. Omnis, de pœnit. & remiss.* appellatur proprius sacerdos ad audiendas confessiones: vt probatur n. 10. sed ibi appellatur talis, habens curam parochiæ in qua aliquis per maiorem anni partem habitat, vt tradunt *Ang. verb. Domicilium, nu vnico ad fin. & ibi Syl. n. 2. idem Ang. verb. Parochia, fine, & ibi Syl. fine, Tabiena ibi q. 1. n 3.* Et ad idem sunt *Innoc. d. c. Omnis, n. 6. Io. Andr. n. 13. Ant. n. 38. Card. n 9. Anchar. num. 9.* Vbi aiunt, ibi dici proprium sacerdotem scholasticorum, & mercenariorum, illum in cuius parochia per anni spatium habitant: ergo similiter is erit proprius parochus pro matrimonio, nec ad id requiretur animus perpetuo habitandi. 2. Probatur ex *c. In nostra, de sepult.* vbi, *sola quarta parochialis Ecclesia de cuius parochia mortuorum corpora assumuntur.* Vbi sola habitatio, & non animus manendi ponderatur. Et *c. finali de parochiis* ibi, *cum ad inhabitandum in ea se quam plurimi contulissent*, vbi ij qui ob bellum ad alienam parochiam confugerunt, dicuntur parochiani: & *c. 16. q. 1.* ibi, *dent decimas suas, vbi per totum anni circulum Missas audiunt.* Vbi sola habitatio ponderatur, 3. Probatur ex *c. Cum nullus, de tempor. ordin. in 6* ibi, *cum nullus clericum aliena parochia debeat præter superioris licentiam ordinare superior in hoc casu intelligitur, in cuius diœcesi promouendus domicilium obtinet.* Vbi pondero ea verba, *in hoc casu*, quasi speciale sit in sacramento ordinis exigi constitutionem domicilij, vt aliquis censeatur proprius Episcopus: ergo ad recipienda cætera sacramenta id non exigitur, sed satis erit temporalis habitatio. 4. Quia in eo loco habitare quis dicitur, vbi maiori anni parte habitat teste *Tiraquello, cum multis de retract. lign. § 9. gl. 2. n. 26.* vbi etiam *cum Paulo* docet, ibi censeri assiduè habitare: sed ratione assiduæ habitationis sortitur aliquis forum externum, ita vt possit conueniri de alibi gestis: vt probat *l. 2. in princ.* ibi, *& assidue versatur, C. vbi Senator.* & docent cum multis alijs *Ian. c Ex parte, n. 1. de foro compet. Abb. c. Quod clericis, n. 5. eo. t. Marianus c. Licet ratione, n. 26. eod. tit.* Ergo similiter ratione talis habitationis acquiret forum in rebus spiritualibus, cum vterque forus æquè iurisdictionem petat. Et confirm. quia ex sola habitatione alicubi, non per modum viatoris, sed conducta domo, vel officina, contrahitur quasi domicilium, ita vt hic possit ibi conueniri: vt habetur *l. Hæres absens, § proinde in fi.* ibi, *at si quo ff. de iudiciis, & l. 2. C. vbi de crim. agi oportet. & ibi gl. verb. Degit, & l. Quisquis, C si cert. pet. & ibi gl. verb. Versatus*, ergo similiter acquiretur quasi domicilium in rebus spiritualibus, vt ratione illius, parochus habeat iurisdictionem in sic habitantem. Quare hanc sent. tenent expresse *Feder. de Senis, cons. 254. in mea edit. quod incipit. Subsequens qu. veri Ista iura non tract. & vers. Sed diceret aliquis: Anch. c. De vxore, n. 7. & 8. de sepult. & c. Is qui, n. 1. eo. t. in 6.* Vbi dicunt, non esse arguendum de iure parochiæ ad ius domicilij: quia ad ius parochiæ consideratur præsens status, id est, habitatio præsens: vnde si propter bellum ad aliam parochiam quis se transtulit, animo redeundi ad primam, bello cessante non erit sua Ecclesia parochialis illa dimissa, sed quam tunc inhabitat: & idem dicunt de mercenario, & famulo, in aliena parochia ministranti. Vnde concludunt illum dici parochianum, qui habitat in parochia animo manendi, licet non animo domicilium constituendi secus quando causa recreationis: vt *c. Is qui, de sepult. in 6.* Vnde dicunt esse parochianum loci belli verisimiliter duraturi, quia tunc accedit animo commorandi, secus si per transitum exercitus transeuntis se ad ciuitatem contulisset. Et hanc sent. Federici commendat, eam amplectens *Abb. c. Extirpanda, in repetit. §. Qui vero, de prabend. n. 11.* Et eam sequitur *Rosella Confessio sacramentalis 3. n. 40.* dicens, acquirere parochiam, qui translatus est, licet non habeat ibi domicilium, vel animum habitandi perpetuo. Idem *Selua de beneficiis 3. p. q. 41. n. 7. & Petr. de Vsedis de canon. Episcopali, c. 7. n. 2. (habetur to. 15. tract. nouorum p. 2.)* vbi hæc inquit, *parochianus dicitur, quando per annum, vel maiorem anni partem inhabitat* Idem *Rebuf. repet. super c. Extirpanda, § Qui vero, de prab. & Contrariam opinionem, f 385.* vbi ait, *c. Is qui, de sepult in 6.* Dum decidit eum tenere in illam causa recreationis, non acquirere ibi parochiam, loqui quando non venit ad habitandum, ex causa in loco, sed animo statim recedendi: quare fugientem ob pestem causa habitandi ad aliquod tempus dici statim parochiam: secus si non causa habitandi, sed vt vnò, aut altero die ibi sit. Pro eadem sententia sunt alij DD. qui cum *Clem. 1. de priuilegiis*; exigatur licentia proprij parochi, vt religiosi ministrent Eucharistiam, extremam vnctionem, vel matrimonium solennizent, aiunt hunc proprium parochum quoad mercenarios, & scholares, & his similes, esse illum, in cuius parochia habitant. Hi sunt *glo. ea Clem. 1. verb. Parochialis, & ibi Bonifacius num. 29.* vbi hæc inquit, *Proprius curatus dicitur omnium parochianorum, etsi ad tempus habitent in parochia illa, vt sunt scholares, & mercenarij pro tunc enim non sunt alterius parochiani alterius parochiæ.* Et melius in eodem casu loquentes id tenent *Cardinalis Clement. 1. qu. 16. D. Antonin. 3. p. tit. 24. c. 54.*

Rosella

Rosella Absolutio 1.n.41. Ant.Excommunic. 5.casu 12.n.18. Syln.Excomm.7.casu 14.dub.1.n.31. Tabiena Excommun. 5. casu 11.q.4.n.5. vbi dicũt, pro scholasticis, & mercenariis, & aliis sufficere licentiam parochi parochiæ quam inhabitant, nisi sint causa recreationis, vel alia statim redituri ad propriam parochiam. Idem docet *Cardin.c.1. de sepult. n.5.q.7.* vbi hæc inquit, *Si scholaris in loco studij, vel existens in officio, ibi decedat, est parochianus Ecclesiæ in qua moritur, ex quo non statim, sed finito officio est reuersurus.* Idem *Bald.l. Si quis ad declinanda 37.§. In omnibus n.26.init. C.de Episcopis, & cleric.* vbi ait, Ecclesiam parochialem esse, in qua aliquis maiori anni parte habitat. Idem *Abb.c.Cum contingat, n.29.de foro compet.* vbi hæc inquit, *Parochi habens ius in foro pœnitentiæ, in extraneos in eorũ parochia cõmorantes, licet ibi non contraxerint perpetuum domicilium, vt sunt scholares, quorum parochus est ille, in cuius parochia inhabitãt.* Idẽ *Bertachin.in suo repertorio, Lit.P.verb.Parochianus, versantepenultim.* vbi ait parochianũ dici Ecclesiæ, in cuius parochia scholaris, vel mercenarius, vel alius inhabitat, nisi ad tẽpus ibi sit recessurus incõtinenti. Idem *Gabr.4. d.17. q.2.a.3.dub.2.* Vbi ait scholares & mercatores, dũ per aliquod tempus notabilem morã faciunt in aliqua parochia, ibi habere suum proprium sacerdotem, & notabilem moram esse maiorem anni partem. Idem omnino consuluerunt quidam Patres docti, ordinis Minorũ, cõsulti in casu matrimonij, in quodam consilio, n.32. quod refertur inter consilia *Menochij, cons.398. volum.4.* Idem tenent *Menoch. de præsumpt. lib.6. præsum.88.n.3. & Mascard.de probatio. concl.1150.n.1.& 2.* Vbi dicunt, parochum proprium præsumi, & dici, sub cuius parochiali Ecclesia contrahere volentes, habitant toto anno, vel maiori anni parte, nõ verò si ruri, aliove in loco, recreationis causa aliquot diebus, vel mensibus habitent reddituri deinde ad solitum domicilium. Idem colligitur ex *Rota in nouissimis, decis.650. initio volum.1.* vbi definit, matrimonium non esse validum contractum coram parocho rurali, eo quod probatum est contrahentes non solere esse ruri maiori parte anni, neque etiam pro dimidia, sed tantum per tres, aut quatuor menses. Idem videtur tenere *P.Molin.1.to.de iust.tract. 2. disp.214.f.1304 vbi §. Quando quis, dixerat habentem domicilium in aliquo loco, si in alio, in quo ad tempus residebat, non electa sepultura decedat, sepeliẽdũ esse in parochia, proprij domicilij:* & postea *§. Illi qui ad modum scholasticorũ*, ait, qui ad modum scholasticorum in aliquo loco, ad tempus fixo domicilio, commorantur, eius esse parochiæ, in quo commorantur, in illaque teneri recipere sacramenta, & sepeliendos esse, nisi aliam eligant sepulturam. Ad idem sunt expressè alij DD. sentientes posse Episcopum dispensare in votis scholasticorum, ibi ad tempus residentium: non enim posset, si ratione habitationis non acquirerent quasi domicilium, & efficeretur is episcopus proprius illorum pastor. Hi sunt *Alcoçer sum.cap.16. circa veterum dispensationem, concl.5.f.19.* Vbi ait esse probabile, & viros doctos ita sentire, posse Episcopum dispensare in votis eorum, quia aliquo tempore in sua diœcesi habitãt: & *Angles floribus 1.part.quæst 3.de confess.ar 8.diffic.4.dub.1.concl.10.f.* 293. dicit forte Episcopum Salmantinum posse dispensare in votis scholasticorum, idem *Aragon 2.2. qu.88.art.12.§. Si quis autem quærat, an omnis, vers Sexta concl.* Vbi ait posse Episcopum dispensare cum scholasticis, quando magna parte anni domicilium Salmanticæ habent. Et melius id docent *Henriq.l.6.de pœnit. cap.14.n.8.& Manuel. 1.tom. sum.in noua edit.c.55.n.5.* Vbi dicunt, non tantum in votis, sed etiam in casibus concessis per *Trid sess.14.c.9. de reform.* Episcopo erga sibi subditos, posse Episcopum dispensare cum iis mercatoribus, & scholaribus, qui maiori anni parte moram trahũt in sua diœcesi, & domicilium habent in alienâ: idem de votis, nempe posse Episcopum dispensare cum scholasticis maiori anni parte in sua diœcesi commorantibus, docet idem *Manuel 1.tom. sum.in noua edit. c.100. n.3.* & hæc dispensatio est circa voluntaria, vt irregularitates, vota, &c. quare ergo non poterit eos coniungere matrimonio, quod est etiam sacramentum voluntarium, & ad vtrumque requiritur verè subditum esse illius diœcesis.

Sit conclusio, quamuis prior sententia sit probabilissima: at posterior mihi arridet tanquam verior. Durum enim mihi videtur, vt scholastici, & alij qui maiori anni parte, imo & multis annis in aliqua diœcesi habitant, non possint ibi matrimonio coniungi, & sepeliri, dum non eligunt sepulturam: & vt non debeant in ea parochia, in qua decedunt, canonicam portionem: & non possint vbi votorum, & aliorum casuum dispensationem obtinere: & ita credo ad omnia dempto ordinis sacramento, effici aliquem parochianum, & subditum alicuius diœcesis quando maiori anni parte ibi inhabitat: vt multi ex DD. citatis pro secunda sententia, quam amplectimur, explicant, & probaui n. præcedenti. Vtrùm autem possit hic maiori anni parte habitans eligere parochum proprij domicilij, licam n.19. fine. 13

Hinc infertur 1. non opus esse expectare vt maiori anni parte hi in parochia, aut diœcesi habitarint, sed statim ac animũ habitandi maiori anni parte habentes, incipiunt habitare, effici parochianos, & posse omnia dicta erga illos exerceri. Sicut enim ad domicilium nullus temporis habitatio requiritur, sed statim ac quis incipit habitare, cum animo perpetuo habitandi, illud acquirit: vt dixi n.11 sic statim ac quis incipit habitare animum habens habitandi toto tempore requisito, efficitur parochianus. Sic *Card. Clem.1. de privil.§ 16. Rebuff repet.ca. Extirpanda, §. Qui verò, de præben.verb. Contrariam opinionem, f 385. Syln. verb.Domicilium, n.2. Tabiena Excommunicatio 5.casu 11.q. 4.n 53.* & probaui in alio simili, hoc 3 lib.disp.18.n.9. Si quis autem habeat animum habitandi maiori anni parte in oppido, cum iam respectu illius efficiatur parochianus licet eo tempore varias mutet parochias, & ita in nulla habeat animum habitandi tempore requisito, recipere poterit sacramenta omnia ab eo parocho, cui actu tunc subditur: quia non habeat aliam in oppido. 14

2. Infertur, si mulier coram parocho suæ parochiæ nubat viro, & contracto matrim. eadem die se transferat ad viri parochiam, si matr. forte fuit nullum, sitque iterandum, quamuis eadem die coram parocho: non posse iam assistere priorem illum fœminæ parochum. Quia mutatione illa, statim desiit esse parochiana illius, nouámque parochiã acquisiuit. Quare interesse debet parochus domus ad quam cum viro se transtulit. Sed rogabis qualiter parochus fœminæ potuerit interesse matrimonio? Cum tunc animum haberet statim ad viri parochiam migrandi & ita desiderabatur animus habitandi tempore requisito. Resp. cum fœmina illam parochiam semel acquisiuisset, non illã deperdere solo animo, sed opus esse etiam facto, nempè desertione habitationis in ea, vt late probaui n. 2. 15

3. Infertur, pro sacramento ordinis, si alienigena se transferat in aliquam diœcesim animo habitandi perpetuo, cœperitque habitare eo animo, quamuis statim mutet animum, posse ad ordines promoueri ab Episcopo illius diœcesis & reliqua posse exercere erga illum Episcopum quæ potest cum suis subditis, dum non mutauit actu habitationem. Quia semel acquisitum domicilium animo, & facto, non potuit transferri, & deperdi sola animi mutatione: vt probaui n.2. 16

4. Infertur, quamuis nec per religionis priuilegia, nec virtute bullæ cruciatæ, liceat ministrare Eucharistiam nisi soli parocho respectu suorum parochianorum, in die Paschatis, eo quod excipiatur illa dies in priuilegiis, & in bulla; licere tamen priuilegiorum talium, aut bullæ virtute, ministrare vagis, aduenis, & peregrinis, qui in eo oppido minimè habitationis parochiam contraxerunt: quia nec habitarunt, nec animum habitandi habent maiori anni parte. Probatur quia ea limitatio dici Paschatis, fuit in parochorum fauorem, quo eis non infertur iniuria, omnésque ea die ad propriam parochiam confluerent: sed in hoc casu non irrogatur iniuria parocho, cum vagi 17

parochia præscripta careant, peregrinique à propria distent, nec ea in qua breui tempore hospitantur, sit propria: ergo exceptio illa non comprehendit hunc casum, sed manebit respectu horum, priuilegium generale ministrandi Eucharistiam. Et confirm. quia *Clem. de priuilegiis*, excommunicatur religiosi ministrantes Eucharistiam absque parochi licentia. & tamen DD. omnes n. 11. & 12. citati pro vtraque sententia, dicunt nomine parochi eam licentiam concessuri, non intelligi eius parochiæ præfectũ, in qua breui tempore hospitantur peregrini: ergo huic parocho non irrogatur iniuria: nec etiam parocho proprij domicilij, cum peregrini, & viatores ex generali vsu, dum absunt à parochia, possunt vbi repetiuntur, fateri, & Eucharistiam recipere: ergo virtute bullæ, & priuilegiorum religionis potest eis etiam in die Paschatis ministrari Eucharistia 2. Prob. qui ex tacita licentia proprij parochi absentis, ministratur Eucharistia his peregrinis: ergo cum ea licentia non sit restricta ab ipso parocho, nec vsu, poterunt recipere Eucharistiam à quocumque qui aliàs poterat ministrare. 3. Quia quamuis *Clem. 1. de priuilegiis*, interdicatur sub excommunicatione religiosis, ne ministrent Eucharistiam sine licentia proprij parochi: nec tenent multi eam non incurrere religiosum ministrantem alieno religioso, sine licentia prælati illius: eo quod hæc prohibitio sit in parochi fauorem, cui iniuria non fit, cum ille religiosus non sit subditus parocho, nec prælatus religionis cui ille subditur, veniat parochi appellatione. Sic *Rosella Absolutio 1. n. 36. Ang. Excommunicatio 5. casu 12. n. 4. Caiet. sum. verb. Excommunicatio, c. 64.* vbi *Armilla Excommunicatio 49. Tabiena Excommunicatio 5. casu 11. q. 2. n. 3. Nau. summ. c. 26. n. 102. Manuel quæst. regular. ib. tom. 1. q. 56. a. 6. Henriq. lib. 3. de Eucharistia, c. 55. num. in comment. lit. B. Suarez 3. p. q. 82. a. 2. disp. 72. sect. 2.* Ergo tota ratio illius prohibitionis, ne religiosi ministrent Eucharistiam, est ob parochi iniuriam, quæ cum respectu vagorum, & viatorũ cesset, respectu horũ non habebit locum prohibitio. Nec obstat decreuisse Eugenium IV. (vt refert *Compendium priuilegior. Mendicantium, verb Absolutio 1. quoad seculares n. 5.*) hos adipisci incolatum quoad sacramenta confessionis, & communionis tempore Paschatis, licet ibi modico tempore steterint: quia hoc concessit in fauorem peregrinorum, ad tollendos scrupulos non tamen eos obligauit, vt talibus parochis subiicerentur, sed reliquit iuris communis dispositioni. Sic docent in propriis terminis *Manuel Rodriguez q. 53. proximè citata, art. 6. Henriq. l. 8. de Eucharistia, c. 55. n. 1. in comment. lit. G.* & habetur *in const. Soc. Iesu 7. p. c. 4. super lit. B. & in compend. priuil. eiusdem, verb. Eucharistia, & reg. 27. sacerdotum.* Nec obstat etiam aliquos dicere, teneri peregrinos confluere ad Ecclesiam Cathedralem & matricem, quasi sit parochia vniuersalis totius diœcesis. Sic tenent *Ant. c. 1. de sepult. n. 8. Sylues. t. Confessor. 1. q. 11. Victoria sum. de conf. n. 155.* idémque expressè colligitur ex aliis authoribus, asserẽtibus hos peregrinos sepeliendos esse in Ecclesia Cathedrali, licet in alia decedant. Hi sunt *Innoc. c. de sepult. n. vnic. super verb. Sepultur. &, & ibi Host. paulo post princ. super verb. Et eligere, Ant. n. 8. Card. n. 5. q. 3. Rosella Sepultura 1. n. 10. Sylu. v. Sepultura, q. 8. dict. 2.* Nam ibi quis sepeliri debet, vbi sacramenta percepturus est, atque vtramque ius propriæ parochiæ est: vt constat ex *c. Ex parte, & c. Inquisitr. de sepult.* & docent *gl. c. Vbicumque, init. 13. q. 2. Archid. c. 1. de sepult in 6. n. 2. & ibi Domin. §. Statuentes, n. 4. verf. Sed dubium est, Abb. c. 1. de sepult. n. 4. Sylu. verb. Sepult. q. 8. dict. 2. lex 5. t. 13. p. 1.* Cùm igitur DD. illi sentiant hos peregrinos sepeliendos esse in Ecclesia Cathedrali, ex consequenti sentiunt in ea percepturos esse sacramenta. Sed hoc (inquam) non obstat: quia verius est non teneri ad Ecclesiam matricem confluere, sed posse in qualibet oppidi parochia sacramenta percipere, quando in nulla parochia habitationem requisitam, vt censeatur illa propria, contraxerunt. Quia nullo iure probatur Ecclesiam Cathedralem esse communem totius diœcesis: & *ca. Officium, de offic. archipresbyt.* Quod id probare videtur, explicabitur hoc 3. l. disp. 27. n. 2. & esto possent illuc confluere, nullo textu probatur ad id teneri. Et ita tenent *Abb. c. 1. n. 1. de celebrat. Miss. Henr. l. 6. de pœn. c. 8. n. 5. in commento, lit. P.* Ad idem sunt alij DD. asserentes non esse necesse hos peregrinos sepeliri in Ecclesia matrice, Sic *Hostien. sum. 3. de sepult. n. 3. §. Et apud quam Ecclesiam, n. 6. verf. Quid de viatore, Archid. c. 1. de sepult. n. 3. in 6.* vbi *Domin. §. Statuentes, num. 4. Francus init. n. 5. Abb. c. 1. de sepult. n. 4. Henric. c. Abolenda, n. 7. c. 1. Angel. verb. Sepultura, n. 19. & ibi Armil. n. 10. Lex 7 tit. 13. p. 1. & ibi Greg. Lop. verb. O en la Yglesia.*

Tandem infertur mercenarios ad breue tempus locantes operas, vt ad fodiendum, &c. & vel carent parochia, vel si in sua parria habeant, distant ab ea, posse virtute bullæ aut priuilegiorum religionis, recipere Eucharistiam in Paschate. Prob. quia non acquirunt parochiam heri, cum ad breue tempus ibi contrahant moram. Præterea, quia non curatur de domo, in quaad breue tempus sunt cõmoraturi: vt bene docet *Ledesm. 2. p. 4. q. 7. a. 5. ad fin. verf. Secundo dico.* Item, quia eadem est ratio de his, & de aliis aduenis: nec dicitur habitare aliquis vbi modico tempore habitat. Sic *Henriq. l. 6. de pœnit. c. 8. n. 5.* & licet ponat sub disiunctione, quasi vtramque partem liceat amplectitur *in comment. lit. K.* dicit hanc esse valde probabilem. 18

Ad argum contrariæ sententiæ proposita n. 11. respon- 19
detur ad 1. c. *Is qui*, intelligi quando ad modicum tempus est habitatio, & non per maiorem anni partem: & ita dixisse, *Causa recreationis, vel ad ruralia exercenda*, quæ non solent maiori anni parte durare. Ad 2. dic domicilium habentem non sumi ibi strictè, sed vt distinguitur cõtra hospitem, & peregrinantem. Ad confirm. dic cautè dixisse Baldum de domo quam rarò habitabat: & præterea cum testator restrinxerit domos legatas, ea restrictione, quas inhabitat, sumi debere pro iis quas frequenter habitabat. Ad 3. dic, amplectendo hanc secundam sententiam, dicendum esse, pro eo tempore non esse parochianum primæ parochiæ, sed secundæ quam inhabitat: & ita aliqui DD. ex iis quos n. 12. retuli pro 2. sententia explicuere. Quia tamen prior sententia valde probabilis est, potest quilibet eam amplecti, & iuxta illam eligere domicilij proprij parochiam.

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm duplicem habitationis parochiam obtinens, possit indifferenter coram alterius parocho matrimonium inire?

SVMMARIVM.

Refertur quædam opinio negans admitti posse duplicem parochiam quoad matrimonium, n. 1.

Potest habens duplicem parochiam, aquè vtramque inhabitans, coram vtriusque parocho matrimonium inire, & vtrique conferri, 2.

An requiratur æqualis habitatio mathematicè in vtraque parochia 3.

An possit hic indifferenter ab alterutro parocho sacramenta recipere, vel tantum ab eo in cuius parochia tunc habitat: refertur opinio affirmans tantum ab hoc posse. n. 4. & contraria. 5.

Quando sunt duo parochi in solidum vnius parochiæ, potest alter altero inuito ministrare sacramenta, n. 6. & ibi, par in parem non habet imperium.

BOnsius apud Menochium consil. 398. vol. 4. n. 7. dicit, non 1
esse admittendam quoad matrimonium contrahendum, duplicem parochiam. Et *Zephalus relatus eodem consilio, in quodam consilio quod ibi ex ipso refertur. num. 21.* dubitans ait, fortasse posse dici dari duplicem parochiam quoad matrimonium.

Cæterùm dicendum est, quando quis duplicem paro- 2
chiam habitationis sortitur, quod tunc euenit, quando æqualiter in vtraque habitat, vt in hyeme in vna, in æstate in altera, posse coram parocho vtriusque matrimoniũ inire. Probat. 1. quia vtraque est æquè parochia istius, vt cõstat ex *c. 1. de sepul. in 6.* ibi, *Cũ ab eo qui duo habet domicilia, se collocat æqualiter in vtroque.* Idémque habetur *l. Assumptio,*

sumptio,§. Filius,& l. Eius qui manumisit,§. Celsus,ff. ad municip. ergo non est maior ratio cur alter solus parochus possit assistere matrimonio. 2. Quia (vt dixi disput. præc. n.10.) idem est parochus ad excipiendas confessiones, & ad assistendum matrimonio : sed vter ex duob. illis parochis potest excipere confessionem illius,cum non sit maior ratio de vno quàm de altero vt docent *gloss. c.Cum nulleu,de temp.ordin.in 6. verb.Domicilium, Hostiens. sum. t. de parochiis,§. penult.n.7 initio, Abb.c.Ad apostolica.fin.de decimis,& c.In nostra,n.10.de sepult. Rosell. Confessio sacramentalis 3.n.40.Ang.Confessio 3.n.12.Sylu.Confessor 1.q.4.fi. & q.12.Tabiena Absolutio 1.n.41.Nau.l.4.conf.1. de claud.desponf.in 1.edit.conf.2.n.3.in 2.conf.6.n.3.& c.Placuit,de pœnit.d.6.n.77.Ant.Cucus l.5.instit.maior.t.4. num.186.* Et ex Theologis, *Palud.4.d.17.q.3.a.2.n.17.& a 3.n.20. Gabriel ead.d.q.2.n.1.dub.2.D.Ant.3.p.t.17. c.4. casu 2. Margarita confessorum f.9.colum.2.Fr. Alex. l.1. summæ,c.3. de potest. confessor.n.46.Henriq. l.6. de pœnit. c.7. n.2.* ergo similiter vterque parochus poterit intercesse matrimonio : & maximè quia omnes hi Doctores dicunt, eum esse vtriusque parochiæ parochianum, atque ita vterque parochus erit proprius illius pastor.

3 Quod autem dixi, requiri vt æqualiter in vtraque habitet : non intelligas mathematicè, sed morali modo, ita vt sit æqualis omnino, aut ferè, habitatio : vt bene docet *Rosella Confessio sacramentalis 3. n.40.* & clare significant *Paludan. D.Ant Sylvest. Margarita,* vbi retuli num.præc. dicunt enim tunc aliquem duplicem sortiri parochiam, quando alteram hyeme, alteram verò æstate inhabitat : quæ tempora non ita in puncto mathematico consistunt, vt omnino æqualia sint. Idemque significat *Anton. Cucus l.5.instit.maior.tit.4.n.186.* nam vbi dixit esse parochianum habitantem æqualiter duplicem parochiam, subdidit, secus si alteram longè frequentius colat.

4 Difficultas autem est,an possit hic indifferenter coram alterutro parocho matrimonium inire? Nam communiter Doctores asserunt tantum posse ministrare sacramenta eum parochum,cuius parochiam tunc temporis suscepturus inhabitat : vt hyeme parochum parochiæ hyemalis vbi tunc habitat, & è contra æstate. Ita *Palud. Gabr. D. Anton. Rosella, Angel. Sylu.Tabiena, Margarita, Anton. Cucus Fr.Alexander,* quos retuli n.2.

5 At probabilius est, indifferenter posse vtrumque parochum interesse matrimonio, & ministrare sacramenta. Prob. primò, quia ille vtroque tempore habet duplicem parochiam : alias non verificaretur habere duo domicilia, contra *c.2.de sepult. in 6.* sicut qui certo tempore habitat in vna parochia,posteaque ad aliam transfertur, non dicetur habere duo domicilia : quia non simul vtrumque sortitur,sed successiue,modò vnum, & postmodum alterum: ergo vtroque tempore vterque parochus est proprius illius pastor,& proinde poterit illi ministrare sacramenta, 2.prob.ex *c.de sepult.in* 6.vbi expressè definitur,electa sepultura in diuerso loco, à sortienti duplicem parochiam, inter vtramque diuidendam esse canonicam portionem: & non dicitur largiendam esse parochiæ inhabitationis tempore mortis, ergo similiter sacramenta possunt indifferenter vtroque tempore recipi, ab ambobus parochis : cùm æque canonica portio, ac sacramentorum receptio, sint intra parochialia.Sic docent *Nauar.c.Placuit, n.78. de pœnit.d.6.Henriq.l.6. de pœnit. c.7.n.2.* qui bene addit, *in in commento, litera H.* dicens esse, vt recipiat ab eo parocho,cuius parochiam tunc inhabitat.

6 Tandem dum parochi duo in solidum alicui parochiæ præsunt,potest vter ex illis altero inuito ministrare sacramenta, & interesse matrimonio, aliique assistendi licentiam dare.Quia par in parem non habet imperium, *c. Innouij,de electione.& l.Ille à quo,§.Intempestiuum,ff. ad Trebellia.* Sic *Sylvest. Confessor 2. q.4.part.2.*

DISPVTATIO XXV.

Quis sit proprius vagorum parochus, vt illos matrimonio coniungat? & qui vagi dicantur? & qua diligentia præmissa coniungendi sint?

SVMMARIVM.

Vagi an dicantur carentes domicilio habitationis,licet habeant originis, num.1.

Quid,de iis qui pristinum domicilium deserentes nauigant, vel iter faciunt, quærentes vbi sedem figant, 2.

Quid, si destinauerint vbi domicilium constituturi sint, & reliquerint priu, an dum non peruenere ad locum domicilij noui,dicantur vagi, 3.

Qui relicta priori parochia,non destinauit ad quam migraturus sit,sed quærens domum interim hospes est in aliqua parochia, an dicatur vagus, 4.

Vagi an possint cuicumque parocho fateri, & vbicumque puniri pro delictis alibi commissis, 5.

An teneantur fateri parocho in cuius parochia hospitantur : refertur opinio affirmans,n.6. Et contraria verior. 7.

Vagos & forenses an possit parochus matrimonio coniungere absque ordinarij licentia, 8.

Quid. si alter solus sit forensis, vel vagus,9.

Quis sit hic ordinarius,à quo parochus est petiturus licentiam, 10.

Quis parochus possit matrimonio vagorum assistere,& quid.si in fraudem propriam parochiam relinquerint, vagique effecti sint, 11.

Quid,si aliculi esset deputatus confessor pro vagis, an solus ille poterit eorum matrimonio assistere, 12.

Si quis domicilium deserens iter agat,aut muiget,vt nouum acquirat,vel deserta priori parochia,dum domum quærit hospitatur ad vrbem tempus in aliquo loco,coram quo parocho possit matrimonium inire,13.

An si alter vagus,alter verò incola sit,possit quilibet parochus eos matrimonio coniungere,an solus proprius incola parochus,14.

An quilibet parochus possit licentiam valide dare cuicumque sacerdoti assistendi matrimonio vagorum, 15.

An peccet mortaliter parochus,vagos, vel forenses matrimonio coniungens,absque licentia ordinarij, non seruato præcepto Tridentini, sess. 24. de matrimonio 7. n.16.

An valeat matrimonium si contractum coram parocho, vel alio sacerdote de eius licentia, non seruato dicto præcepto Tridentini, n.17. Et ibi remissiuè, qualiter possint religiosi assistere matrimonio vagorum vel aliorum, in nouo orbe.

PRæmittendum est, qui dicantur vagi? Hi enim dicuntur, qui nullibi certam, ac constantem sedem, ac domicilium habent, sed hinc inde vagantur. Sic habetur *l. Eius qui manumisit, 27. §. fi. ff.ad mun.* & docent vniuersi DD.quos referam num.seq. Quare merito reprobanda est sententia aliquorum, qui teste *Iulio Claro l. 5. receptarum in practica crim.§.fi.quæst. 39.vers.Sed hic quæro quis dicatur vagabundus,* aiunt exigi etiam vt aliqui vagi dicantur, carere domicilio originis. Sed bene id reprobat ibi,quia necessarium esset vagorum ciuitatem funditus esse euersam: vnde concludit, satis esse vt dicuntur vagi, si domicilio habitationis careant. Idem docent *Imola, c. Dilectus,n.10. de rescript.& cap fin. num.15.* de eo qui mittitur in possessionem, *Marianus cap.finali,n.57.de foro compet.* 1

Dicuntur etiam vagi,qui pristinum domicilium omnino deserentes,nauigant,vel iter faciunt, quærentes vbi se collocent : hi enim sine domicilio sunt, ob idque vagi dicuntur. Sed habetur expressè *l. Eius qui manumisit 27. §. Celsus, ff. ad municip.* & docent *gloss.c.2 de sepul in 6.verb. Domicilia,Goffredus sum.t.de pœnit.& remiss.n.17.Host.sum. eo. t. §. Cui confitendum, n.14.vers.4.Cum quis quærit, Ioan. Andr.c.Omnis vtriusque sexus.de pœnit.& remis.n.13 & ibi Henric. n.24. Ioc.de Zochis ibi,n.113.Turrecr.c.Quem pœnit.de pœnit.d.1.a.3.n.6.Rosell.Confess sacramentalis 3.n.31. Sylu. Confessor 1.q.6. vers.4.Tabiena Absolut.1.n.41.Lex. 22.t.4.p.1.& ibi Greg.Lop. verb. Donde more. Nau c.Placuit,de pœn.d.6.n.75.& 82.* Et ex Theologis, *Ricard.4.d.17. a.3.q.1.corp.Palud.ea.d.q.3.a.3.a.22. D.Ant. 3 p.t.17. c.4. cas. Lod. 2. p.4.q.7.a.5. ad finem,vers.Secundo dico,Frater Alexander l.1.sum.c.3.de potest.confessoris,n.54.fin. Henriq. l.11.de matr.c 3.n.3.* 2

Verum hi DD. non satis explicant mentem : nam videntur loqui in casu, in quo nondum iter faciens animo destinauit locum, in quo domicilium est collocaturus : quod significant ea verba, quibus textus, & DD. citati 3

vtuntur, nimirum: quærens domicilium, vbi se collocet: quasi nondum statuerit, vbi sit collocaturus. Quare iure optimo dubitabit aliquis, an qui relicto priori domicilio iter facit ad locum, in quo domicilium constituere destinauit, censeatur vagus dum relicto priori domicilio iter agit. Et credo vagum dici, idque sentire textum citatum, & DD. nam eam rationem addunt, cur vagus sit, quia sine domicilio est: vt patet ex *d. l. Eius qui manumisit, in fine*, ibi, *Nam hunc primum puto sine domicilio esse*. Et n. 1. dixi vagum appellari, qui nullibi certam sedem, & domicilium habet: sed qui relicto priori domicilio iter agit ad locum, vbi figere pedem decreuit, dum est in via, caret domicilio: ergo erit vagus. Probatur minor, quia prius domicilium, cum animo, & facto ipso deseruerit, iam omnino perdidit: posterius autem nondum acquisiuit, cum solo animo, absque facto ipso, id est actuali habitatione, comparari nequeat: (vt probaui hoc 3. l. disp. 23. n. 2.) Cum ergo hic sine domicilio sit, erit vagus. Et ita videtur clarè tenere *Henriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 3.* vbi hæc inquit, vagus dicitur, qui pristinum domicilium omnino deserens, amisit, & iter agit, aut nauigat, animo acquirendi nouum.

4 Hinc infertur, qui relicta parochia, nondum statuit ad quam migraturus sit, sed quærens domum, interim in aliqua parochia hospitatur ad breue tempus, dicit vagum, respectu parochiarum illius oppidi. Quia non curatur de parochia, in qua ad breue tempus hospes est, non enim ibi censetur habitare, *l. 1. §. Hæc autẽ verba, ff. de his qui deiecerũt*, ibi, *Hospes plane nõ tenebitur, qui vbi nõ habitat, sed paulisper hospitatur*. Præterea quia non est maior ratio de vna, quam de alia, vt dicatur propria parochia, tãdem quia hic sine parochia est, priorem enim amisit, & nondum aliam acquisiuit. Et ita videtur expressè tenere *Ledesm. 2. p. 4. q. 7. a. 5. ad fin. vers. Secundò dico*, vbi ait, de nouo aduenientes ad certum oppidum, qui nondum habent domicilium, nec statuerunt vbi morabuntur, censeri vagos, nec oportere respicere vbi hospitentur ad breue tempus. Item dicendum est, quando relicta priori parochia, ad aliam se transferunt, & dum domus illa ad quam se transferunt expeditur habitatore, hospitantur in aliqua domo alterius parochiæ, hi enim vagi sunt similiter: quia re vera nullam parochiam habent, cum pristina deserta sit, & noua nondum sit habitatione cœpta acquiri: vt in simili probaui n. præc.

5 2. Præmittendum est, vagos posse cuicumque parocho fateri. Quia non est maior ratio de vno, quam de alio, cum nulli subdantur. Item, quia vbique sortiuntur forum, possuntque pro delictis alibi commissis puniri: vt docent *gloss. l. Hæres absens, verb. Debebit, ff. de iudiciis, & ibi Bart. §. Proinde, n. 4. Marianus c. Licet ratione, n. 57. de foro comp. Dueñas* multis citatis, *reg. 378. lim. 4. Iul. Clar. l. 5. receptarũ, in pract. crim. §. fi. q. 39. vers. Caterum, Auenda, c. prætor, 2. p. c. 7. n. 4. Decian. pract. crim. l. 4. c. 13. n. 1. Bossius pract. t. de foro compet. n. 70. Brunorus in suo compend. verb. Vagabund.* ergo similiter vbique sortiuntur forum conscientiæ. Sic *Goffredus sum. t. de pœnis & remiss. n. 17. Host. sum. t. de parochis, §. penult. n. 7. vers. Viator. Henric c. Omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss. n. 24. & ibi Iac. de Zochis n. 114. Rebuf. c. Extirpanda. §. Qui verò, de prab. vers. Secundus casus est in vagabundo. f. 385. Rosella Confessio sacramentalis 3. n. 81. Aug. Cõfessio 3. n. 9. Sylu. Confessor 1. q. 1. & 6. Turrecremata c. Quem pœnit. de pœnit. d. 1. a. 3. n. 6. Tabiena Absolut 1. n. 41. q. 21. l. 21. tit. 4. p. 1. Nau. c. Placuit, de pœnit. d. 6. n. 79. & 80.* Et ex Theologis, *Rich. 4. d. 17. a. 3. q. 1 corp. & ibi Gabriel q. 1. a. 3. dub. 2. Palud. ibi, q 3. a. 3. n. 21. D. Ant. 3. p. t. 17. c. 4. casu 3. Cajet. sum. verb. Absolutio ex parte absoluentis §. Libertas. Victoria sum. de confess. n. 155. Petr. de Soto lect. 5. de confession. §. Sed est in speciali casu, Ledesm. 2. p. 4. q. 7. a. 5. ad fin. Margarita Confessorum f. 9. col. 2. Fr. Alexand. 1. p. sum. c. 3. de potestate confessoris, n. 48. Henriq. l. 6. de pœnit. c. 8. n. 5. Barth. à Ledesm. dub. 23. de pœnit. casu 2. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 60. n. 7.* Quare minus bene *Card. d. c. Omnis vtriusque sexus, n. 6.* dixit, nulli posse hos fateri, nisi legato Pontificis.

6 Non tamen clarè constat inter hos DD. an dum vagus hospitatur in aliqua parochia obiter, teneatur in ea recipere sacramenta. Nam ex DD. n. præced. allegatis, *Hostiens. Rebuff. Ang. & Gabriel.* dicunt intelligi vagos parochianos cuiuslibet Ecclesiæ, ad quam accedunt: & clarius *Petrus de Soto* ait subditos esse parocho, in cuius parochia inueniuntur: & *Henriquez* sub disiunctione ait, debere confiteri cuicumque parocho, vel (vt alij dicunt) parocho, in cuius parochia hospitantur.

Sed melius *Ricard. Palud. D. Ant. Cajet. Turrec. Tabiena,* 7
Victoria, Nau. n. 80. Ledes. Lex partita, Margarita Confessorum, Barth. à Ledesm. quos retuli *n. 5. & Palac. 4. d. 17. disp. 7. f. 269. fine, & seq. Henriquez lib. 11. de matr. c. 3. n. 3.* dicunt posse fateri cuilibet curato diœcesis. Quia non est maior ratio de vno, quam de alio: nec curandum est de loco hospitij ad breue tempus, vt dixi n. 4. non enim acquiritur parochia per talẽ habitationẽ: vt dixi hoc l. 3. disp. 23. n. 12.

His præmissis, sit 1. conclusio, parochus non potest 8
vagorum matrimonio interesse, nisi diligenti inquisitioni præmissa, & obtenta ordinarij licentia. Sic habetur expressè in *Trident. sess. 24. de matr. c. 7.* quod quidem decretum quamuis de vagis sermonem faciat, at ob rationis identitatem, necessariò comprehendit etiam alienigenas, alibi habentes fixum domicilium: nam ad matrimonium horum in loco vbi fixam sedem non habent, eadem diligens inquisitio, ordinatisque licentia præmittenda est. Tum, quia eadem prorsus ratio militat, cum enim ignoti sint, possunt alibi matrimonio vincti esse, quæ fuit ratio explicata in eodem decreto Tridentini: tum etiam, quia olim vsus obtinuerat, ne forenses ignoti matrimonio copularentur, absque literis testimonialibus sui Episcopi: vt refert *Abb. antiquus c. fin. de cland. despons. & ibi Ioan. Andr. n. 5. ad fin. Panorm. n. 7. ad fin. idem Ioan. Andr. c. fin. n. 2. de eo qui duxit in matr. Greg. Lop. l. 1. tit. 3. verb. En la Yglesia, p. 4.* Ita docent *Manuel. 1. t. sum. 2. edit. c. 219, n. 3. Segura directorio ind. 2. p. c. 16. n. 18. fine*, vbi bene hoc temperat, nisi forensis ea ætate in locum contractus aduertit, qua minimè poterat matrim. inire: tunc enim solius parochi authoritate matrimonio coniungetur: quia prorsus cessat ratio assignata in decreto Tridentini. Intellige tamen, non de quibuscumque vagis: Tridentinum enim in eo decreto loquitur de iis qui vagantur, & incertas habent sedes: quare licet illi qui de certa parochia intra idem mutantur oppidum, dicantur vagi, dum ad aliam parochiam translati non sunt, sed ad breue tempus alibi hospitantur: vt dixi n. 4. manifestum est de illis non loqui Tridentinum: quia non sunt verè vagantes & incertas habentes sedes. Præterea in illo oppido noti sunt: quare præmissis denunciationibus in parochia, vbi diutius habitarunt, iuxta dicta hoc 3. lib. disp. 6. n. 6. possunt absque licentia ordinarij à proprio parocho matrimonio coniungi.

II. Conclusio, quando alter solus ex contrahentibus 9
vagus, aut forensis est, requiritur eadem diligens inquisitio, & licentia ordinarij. Quia periculum cui Tridentinum occurrere intendit, omnino militat, quando alter vagus, aut forensis est, respectu illius. Et ita quando aliter est vagus, affirmat *Veracruz append. ad speculum, fol. 86. §. Attendendum videtur.*

Hic autem ordinarius, cuius licentia petenda est, erit 10
Episcopus, vel eius generalis vicarius: vt bene docet *Veracruz append. ad spec. f. 86. §. Quod dictum est:* & idem dicendum est de vicariis aliorum prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem: hi enim omnes ordinarij sunt, & nomine ordinarij comprehenduntur: vt dicemus hoc 3. l. disp. 29. n. 4. & 5.

III. Conclusio, quicumque parochus potest matrimo- 11
nio vagorum interesse. Probatur, quia idem est parochus ad audiendas confessiones, & assistendum matrimonio, vt dixi hoc 3. l. disp. 23. num. 10. sed quicumque parochus potest horum confessiones audire, vt probaui hac disp. n. 5. ergo & eorum matrimonio assistere. Item quia non est maior ratio de vno parocho, quàm de alio, cum nullam certam parochiam habeant. Sic tenet *Henriquez l. 11. de*

matrim.

matrim. c. 3. n. 3. idem consequenter docent alij, dicunt enim eum parochum debere horum matrimonio interesse à quo si vellent, deberent sacramenta recipere: nam cum à quolibet recipere possint sacramenta, consequenter tenentur dicere quemlibet parochium diœcesis posse horum matrimonio interesse. Hi sunt *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. post dubium 4 §. Dico tertio, fol. 193. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 3.* dicens sic esse a Cardinalibus declaratum: *Bart. à Ledesm. de matr. dub. 21 f. 1332. §. Annotare oportet, Vega, l. 3. sum. casu 225.* Limitant *Barth. à Ledesma, & Vega*, nisi in fraudem proprij sacerdotis dereliquissent domicilium. Verum hæc limitatio non mihi placet, quia non est fraus, dum quis vtitur iure suo, vt probaui hoc lib. 3. disputat. 7. n. 22. Quare si verè domicilio relicto, quamuis in fraudem proprij parochi, facti essent vagi, possent coram quouis parocho matrimonium fiure: sicut mutantes parochiam in fraudem parochi, possunt matrimonio copulari à parocho nouæ parochiæ.

12 Si tamen esset alicubi confessor pro vagis deputatus, (vt fertur esse in Compostella) ille deberet eorum matrimonio interesse. Quia is, solus esset illorum proprius sacerdos in eo loco. Sic *Spino speculo testam gloss. 15. n. 4.* Hoc tamen intelligo quando ex priuilegio Pontificio ita esset deputatus pro vagis, vt nullius alius posset. Nam sola Episcopi deputatio non potest libertatem tollere, quam iuxta communi habent vagi non subditi Episcopo, ad eligendum parochum, cui subsint. Et quamuis negare non possit posse Episcopum ex iusta causa reseruare parochis confessiones vagorum, auferendo iurisdictionem, sicut potest reseruare alios casus: & ita ratione huius reservationis non possent audire confessiones vagorum, possent tamen illi eligere alium parochum non subditum huic Episcopo: nec credo per simplicem deputationem alicuius qui audiat confessiones vagorum, & prohibitionem ne alius audiat, censeri sublatam iurisdictionem: quia *Trident. sess. 24. de matr. c. 7.* prohibuit parochis, ne vagorum matrimonio interfint absque licentia ordinarij: validè tamen intererant ea omissa: vt dicemus n. 17.

13 Hinc infertur, si quis pristinum domicilium omnino deserens iter agat, aut nauiget, animo acquirendi nouum domicilium dum nondum acquisiit, incipiens habitare, posse eum coram quocumque parocho contrahere matrimonium. Quia est vagus, & nulli subditus: vt probaui n. 2. Item quia potest cuicumque fateri, tamquam vagus: vt diximus n. 5. & 6. ergo & coram quocumque parocho contrahere matrimonium. Vnde nescio cur *Henriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 3. in comment. lit. C.* id concesserit de confessione, & negat de matrimonio, dicens non tam facilè acquiri domicilium pro matrimonio: si enim est vagus, potest cuilibet parocho subiici, eritque proprius illius pastor: ergo sicut audire eius confessiones potest, sic & matrimonio assistere. Similiter dū non habet parochiam, quia primam deseruit, & quærit aliam, & ad breue tempus hospitatur in aliqua, potest coram quocumque parocho illius oppidi contrahere: quia est vagus respectu parochiarum: vt dixi n.

14 2. Infertur, si alter sit vagus, alter verò incola, posse quemlibet parochum eos matrimonio coniungere: quia ad valorem matrimonij, iuxta dicta hoc 3. l. disp. 19. n. 4. sat est quilibet contrahentium parochus, sed quilibet est parochus vagi, ergo quilibet potest eos matr. coniungere, Hoc est contra *Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. circa 3. punct. post. 4. dub f. 193. col. 1. §. Dico tertio, si alter est vagus:* vbi ait, si alter tantum vagus sit, requiri præsentiam proprij parochi non vagantis.

15 Et sicut quilibet parochus, cui vagi se subiicere vellent posset eos matrimonio coniungere, ita posset dare licentiam alij sacerdoti eos coniungendi: vtrumque enim est proprij parochi munus, & parochus qui potest assistere matrimonio, potest etiam licentiam alij sacerdoti assistendi concedere: iuxta *Trident. sess. 24. c. 1. de matr.* Sic *Petrus de Ledes. citatus n. praced. col. f. 193. §. Dico tertio.*

IV. Conclusio, parochus qui vagos non seruato decreto *Trident. sess. 24. de matr. q. 7.* nempè non præmissa debita diligentia, & licentia ordinarij matrimonio coniunxerit, peccabit mortaliter. Prob. quia violat Tridentini præceptum in re grauissima, & valdè necessaria. Item, quia est suspendendus triennio, per *c. sin. de clandest. despons.* vt inter pœnas parochi dicemus. Sic *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 5 circa 3. punct. post dubium 4. f. 193. §. Dico secundo, vers. Hinc sequitur.* Et *Henriquez l. 11. de matr. c. 3. n. 3.* ait peccare, subticet tamen, an sit mortale: & *Veracruz append. ad specul. f. 85. §. Ecce quo pacto,* dicit esse peccatum graue. Similiter etiam peccabit mortaliter sacerdos, qui sola parochi licentia vagorum matrimonio interfuerit: cum violet idem præceptum Tridentini exigentis licentiam ordinarij. Sic *Petrus de Ledesma ibidem, §. Dico tertio.* Idem dicendum est de coniungente forenses, aut quando alter tantum est forensis, absque prædicta licentia, & diligentia. Nam (vt dixi n. 8.) decretum Tridentini obligat etiam in hoc casu.

Vltima conclusio, valeret tamen matrim. vagorum, 16
contractum coram parocho, non præmissa dicta diligentia, nec ordinarij licentia petita. Quia pro matrimonij essentia tantum desiderantur præsentia parochi, & duorum testium. 2. Quia ad eundem finem exigitur hæc diligentia pro vagabundis, *d. c. 8. Trident.* ad quem *eod. Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* petuntur pro indigenis denunciationes: sed his omissis valet matr. ergo illa diligentia omissa. Tandem quia *Trident. d. c. 7.* non prohibet absolutè matrimonium absque dicta licentia, sed præcipit parochis, vt diligētiam præmittant, licentiámque petant: ergo eius omissio culpa erit, non tamen vitiabit matrimonium: maximè quia (vt dicemus hoc 3. l. disp. 32. n. 2.) id speciale est in matr. vt ex simplici prohibitione, absque decretō irritanti non censeatur annullari. Sic *Veracruz append. ad specul. f. 86 §. Est consideratione dignum Henriq.* dicens sic declaratum esse à Cardinalibus, *l. 11. de matr. c. 3. n. 3. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3 post dubium 4. §. Dico tertio, f. 193. Albertnoz de arte contract. l. 4. fol.* Et idem dicendum est, si alius sacerdos solius parochi licentia obtenta, interfit tali matrimonio, peccabit enim, (vt dixi num. præcedenti) valebit tamen matrimonium: eadem ratione. Sic *Petr. de Ledesm. ibid* Quod si obiicias, videri inualidam licentiam parochi, contra præceptum Tridentini: respondebo hoc 3. l. disp. 32. n. 2. & 3. Quid autem possint religiosi circa horum vagorum matrimonium, dicam disp. seq.

DISPVTATIO XXVI.

Qualiter possint religiosi in nouo Indiarum orbe matrimonio assistere absque parochi licentia, & quid possint circa vagos?

SVMMARIVM.

Si curam animarum gerunt in locis à suis superioribus designatis, possunt subditos matrim. eo coniungere, n. 1.

Id possunt, licet subditi non sint indigena, si ibi habitent, 2.

Possunt etiam vbi vagos matrimonio coniungere, 3.

Possunt etiam circa transeuntes illuc, licet vagi non sint, si parocho careant, imo & quicumque sacerdos per eorum domicilium transiens n 4. Et à quo, & qualiter sit impetranda dicta licentia. Et an possit, eam auferre Episcopus.

Si Indi proprium parochum habeant, & absens sit, religiosi alibi ministerium parochi obeuntes, & illuc transeuntes non possunt illorum matrimonio interesse, 5.

An ad coniungendū matrimonio vagos teneantur hi religiosi licentiam ab ordinario petere? refertur opinio negans, n. 6. Et ibi priuilegij verba aliquid operari debent, nec in eo etiā una syllaba debet esse superflua.

Opinio verior, indigere predicta licentia, n. 7. Et ibi, per nullam generalem clausulam censetur delegatum concilio generali, nisi de eo specialis mentio fiat: & si concilium sit modernum, non sufficiet generalis delegatio concilij.

PRima conclusio, religiosi ministerium parochi ob- 1
euntes in nouo Indiarum orbe, in locis signatis, vel signandis à suis superioribus, possunt absque alia ordinarij licentia, matrimonio coniungere sibi subditos. Quia

habent

habent ad hoc priuilegium Pij V. quod refert *Veracruz appendice ad speculum, fine.* Sic *Veracruz eadem append. f.90. post 4.conclus.§. Secundò si possent*, qualis autem debeat esse licentia, dicam num.4.

2 II. Conclusio 1 similiter possunt contingere matrimonio, non indigenas, si in eis locis taliter habitent, vt parochiani efficiantur, (qualis autem debeat esse hæc habitatio, dixi hoc 3.l.disp.23.n.13.) Prob. quia possunt coniungere subditos, hi autem subditi sunt. Sic *Veracruz append. ad specul.f.88.§. Prima propositio.* Et hoc pacto intelligendus est *Manuel q.reg.to.1.q.35.a.5.not.3.* vbi ait posse hos religiosos in suis oppidis coniungere matr. omnes Indos.

3 III. Conclusio possunt etiam ibi coniungere matrimonio vagos. Quia ij subditi sunt cuicumque parocho, cui se submittunt: vt dixi disp.præced.n.21. Sic *Veracruz ibi, §. Secunda propositio.*

4 IV. Conclusio; eos qui in locis vbi religiosi munus parochi obeunt, non habitant, nec vagi sunt, sed habent proprium domicilium, carent tamen proprio parocho, possunt religiosi per eorum domicilium transeuntes, matrimonio coniungere. Probatur, quia in priuilegio Pij V. religiosis concesso, quod retuli n.... dicitur, vt possint religiosi assistere matrimonio, sicut hactenus consueuerunt, & ante Tridentinum, ex amplissima concessione Leonis X. & Adriani VI. quas refert *Veracruz in fine append.* poterunt religiosi in nouo orbe prædictis ministrare sacramenta omnia. Item, quia in priuilegio conceditur expressè vt possint matrimonio assistere, vbi contigerit religiosos esse de licentia suorum prælatorum. Item, quia alias manerent tales destituti ministerio sacramentorum. Sic *Veracruz append. ad speculum f.89.§. Tertia propositio.* Imo *Henriq.l.11.de matr.c.3.n.5. in comment. littera R.* ait ex tacita licentia Papæ idem posse alium sacerdotem apud Indos, vbi non adest proprius parochus. Licentia tamen hæc concedi debet religiosis à suis prælatis, in capitulis prouincialibus: sic enim habetur expressè in dicto priuilegio Pij V. quare non poterunt gaudere dicta potestate religiosi non habentes capitulum prouinciale in illis locis. Sic *Manuel q.regul.tom.1.q.25.a.1.notab.1.* Nec fratribus alterius prouinciæ potest capitulum prouinciale committere hanc potestatem: vt bene aduertit *Manuel eod. q.35. a.4.* quia illi religiosi non subduntur illi capitulo. Non tamen erit necessarium fratres personaliter præsentari, nec nominatim designari à capitulo: sed poterit capitulum prouinciale decernere, vt omnes fratres quos designauerit prouincialis, vel prior, vel vicarius, &c. ex tunc sint designati ab ipso capitulo prouinciali: quia hoc non est delegare potestatem assignandi fratres, & conferendi illis facultatem ministrandi sacramenta, sed re vera ipsum capitulum assignat, & confert prædictam licentiam: vt probabimus hoc 3.l.disp.31.n.18. Ita *Manuel. eod. q.35. a.5.* Nec capitula prouincialia sine alia licentia possunt signare oppida fratribus, ad prædictam potestatem exercendam: nisi Episcopus, vel prorex, vel gubernator oppidi concedat fratribus illa: & tunc capitulum prouinciale commendat fratri curam illius oppidi: vt probatum *Manuel d.q.35.a.1. fin.* Et in oppidis assignatis his religiosis non possunt Episcopi aliquid innouare, vel in assignandis, auferendo iurisdictionem: quia ea est concessa per Pontificem. Sic *Manuel eadem q.35.a.6.*

5 V. Conclusio, si Indi parochum proprium habeant, quamuis absens sit, religiosus in alio loco parochi ministerium exercens, & illac transiens, non potest assistere horum matrimonio. Quia priuilegium Pij V. conceditur religiosis habentibus curam animarum, in locis signatis, vel signandis à suis superioribus, sed locus per quem religiosus transit, si habet proprium ministrum, & absentem, non est signatus, cum iam parochum habeat: ergo nequit religiosus transitum per illum locum faciens, assistere tanquam parochus matrimonio. Sic *Veracruz append. ad speculum, f.90. §. Quarta propositio.*

6 Dubium tamen est, quando hi religiosi coniungunt matrimonio vagos, teneantur petere licentiam ab ordinario: vt disponit *Trident. sess.24. de matrim.c.7. Veracruz eppend. ad specul. f.88. §. Secunda propositio*, ait teneri diligentem inquisitionem præmittere, qua præmissa posse illos authoritate propria, absque ordinarij licentia matrimonio copulare. Prob. 1. quia priuilegium Pij V. dicit, vt possint illis sacramenta ministrare, prout hactenus consueuerunt, sed ante Trident. hoc copulabant, sine alia ordinarij licentia, ex priuilegio Leonis X. & Adriani VI. ergo & modò poterunt. 2. Quia in dicto priuilegio Pij V. dicitur, ordinariorum locorum, & aliorum quorumcumque licentia minimè requisita; ergo si requiritur licentia ordinarij, nihil notum continerent hæc verba: cum tamen priuilegij verba aliquid operari debeant, *c.Abbate, de verb. signif. vers. Contra quos facit*, ibi, *Cum priuil. sit lex priuata, nec esset priuata, nisi aliquid specialiter indulgeret.* Et superfluitas in lege, aut decreto vitanda est, *c.Si Papa, de priuil. in 6.* ibi, *Cum verba aliquid operari debeant.* Et *l.3. in princ.* ibi, *Nec frustra adiicitur, ff. de interr.* Quod adeo verum est vt non solum verbum, & quælibet dictio non debeat esse, sine effectu aliquid operandi, sed etiam quælibet syllaba: vt bene docent *Glossa, c. Solita, v. Tanquam de maiorit. & obed. Staphileus de lit gratia, t. de vi, & effectu clausulæ, §.1. n.9. Simon de Pratis de interpret. vis. vol. l.2. interpret.3. dub. 2. solut. 5. qui incipit, Quinto generaliter.*

Sed hæc sent. non placet. Petendáque est licentia ab 7
ordinario. Primo, quia priuilegium Pij V. in nullo derogat Tridentino, vt patet ex clausula derogatoria ibi posita, cum tamen oporteret expressè derogare: non enim censetur derogatum concilij generalis decretis, nisi expressa mentio fiat, his verbis, Non obstante aliqua lege, aut constitutione in Concilio generali edita: vt colligitur ex *c. Ex parte, & c. vlt. de capellis monachorum, & c. Ea te, de ætat. & qual. c. Nonnullis, de rescript.* & tenent *Archid. c.1. de constit. in 6. Felinus d c Nonnulli, n.3. Selua beneficiorum 3.p. q.11.n.31. Parisi. cons.2.n.30. l.1. Nauarr. Lat. c.27. n.265. Iacobat. l.5. de concilijs, a.18. Alaba de concilijs p.1. c.2. Con. 4. var. c.16. n.6. & 4. decr. 1. p. c.8. §.9. n.6.* dicēs totum mundum hoc amplecti. *Mandos. reg.19 cancell. q.16 n.11. Anast. Germonius de indultis Cardinal. §. Per quæ sublatis, n.18.* & multi quos hi referunt: *Cordub. l.4 quæstionarij, q.9. §. Tertia pars. Sarmiento l.3 select. c.14. n.3. Menoch. cons. 294. n.11. & 12. vol.3. Padilla l.fi. C. de diuers. rescrip. n.17. Gutier. l. Nemo potest. ff. de legatis, 1. n.173 Gratian. reg.291. n.4. Caualc. 1. p. decis. 29. n.16. Henriq. l.7. de indulg. a.26. n.3. P. Molina to.1. de iust. tract. 2. disp.173. f.988. Vinald. Candel. 3. p. c.12. n.22.* & ratio est, quia cum decreta concilij ita matura deliberatione sancita sint, videntur continere vim clausulæ derogatoriæ ad alia decreta posteriora contraria, nisi de illis specificam faciant mentionem. Imò si concilium generale modernum sit, quale est Tridentinum, oportet etiam illius mentionem facere, nec sufficiet generalis derogatio decretorum cuiuscumque concilij: vt bene docent *Henriquez & Vinald. ibid.* Et si dicas colligi ex mente Pontificis velle derogare Tridentino, quia in principio motus proprij mentio fit de illius decreto, ratione cuius non permittitur religiosis interesse matrimonio: & quando ex coniecturis constat de voluntate derogandi, sufficit, licet forma clausulæ derogatoriæ obseruata non sit, Vt docent *Sarmiento l.3, Select. c.14 n.7. & Henriq. l.7. de indulg. c.26. n.3. & in alio simili, Cou. rubr. de testam. 2. p. n.19. vers. 4. conclus. & Iul. Clarus* dicens esse communem *l.3. recep. §. Testamentum q.99. vers. Caterum:* & ratio est, quia renocatio pēdet à voluntate Pontificis, qualitercumque de ea constet. Sed hoc non obstat, quia id non colligitur ex mente Pontificis: tum quia clausula derogatoria nullam mentionem concilij generalis facit, sed synodalis, aut prouincialis: tum etiam, quia ea confessio non est contra Tridentini decretum, nam *sess.24. c.1. de matr.* tantum statuit, vt nullius interesit matrimonio, nisi parochus, aut alius sacerdos de parochi licentia: Pontifex autem concedit facultatem superioribus religiosorum, vt destinent parochos pro locis

Indorum,

Indo um, qui administrent sacramenta absque licentia ordinarij, vnde nihil est contra iliud decretum, quia dum assistunt tales religiosi fungentes officio parochi, re vera parochi intersunt matrimonio: iuxta decretum Tridentini: non enim est alius parochus in illis locis: nec obstant ea verba priuilegij, *Sicut antea consueuerunt*: id enim tantum significant, vt sicut antea non indigebant licentia parochi, aut ordinarij ad assistendum matrimonio, ita nec modo indigeant, sed possunt tanquam veri parochi interesse: non autem operantur vt in casu specialissimo, in quo ob iustissimam rationem petit Tridentinum ordinarij licentiam, vt in matrimonio vagorum ea non exigatur: cum dum assistunt matrimonio quicumque parochi, ea licentia desideretur. Tandem, quia esto dicamus derogari Tridentino, non sunt concedenda duo specialia, contra *l.1. C. de dot. promiss.* Alterum, vt sine licentia parochi, aut ordinarij regulares matrimonio intersint, quod circa priuilegium non possent: nam per *Tridentinum d. c.* 1. sublata essent priora priuilegia. Alterum verò vt in hoc casu speciali, vbi etiam proprij parochi indigent ordinarij licentia, ea pro religiosis non desideretur. Et per hæc patet ad argumenta contrariæ sent. proposita n. præced.

DISPVTATIO XXVII.

An Archipresbyter Ecclesiæ Cathedralis possit interesse matrimonio, in tota Diœcesi?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans esse parœcium totius diœcesis, & posse quacumque sacramenta tota illa ministrare, n. 1.

Verior opinio contraria, n. 2.

1 VIdetur posse. Quia est parochus totius diœcesis censerúrque Episcopi vicarius in hoc, vt possit excipere confessiones omnium illius diœcesis: vt probatur ex *c. Officium, de officio archipresbyteri*, vbi inter eius officia numeratur, eorum qui foris aduenient, confessiones audire: quasi illi cum parochia careant, debeant ad communem totius diœcesis confluere. Atque ita Ecclesiam cathedralem esse communem totius diœcesis, ita vt possit archipresbyter illius omnibus diœcesis sacramenta ministrare, docent *gl. c. 2. de pœnit. & remiss. in 6. verb. Subdito, & ibi Archid. fi Franc ibi, n. 7. idem gloss. d. c. Officium, verb. A foris, & ibi Host. super verb. Confessiones, & sum. t. de sepult. § Et apud quam Ecclesiam, n. 5 fi. vers. Ideo non videtur: Ioan. And. d. c. Officium, fin. & ibi Ant. n. 11. Cardin. ibi oppositt. 2. & c. Omnis vtriusque sexus, de pœn. & remiss. n. 5. & c. 1. de sepult. n. 5. q. 3. & Clem. Dudum, de sepult. § Extra ciuit. q 5.* vbi *& Ant. § Statuimus, q. 5 dub. 3 vers. Sed de illis, & d. c. Officium, fin.* vbi *Abb. n. 1 circa gloss. fin. d. c. Omnis vtriusque sexus, n. 11. & Clem. 1. de priuil. n. 11. Imola d. Clem. Dudum, n. 34. Ripa tract. de remediis ad curand. pestem, §. Sed quia vsu videmus, n. 32. Rebuf. in repet. d. c. Omnis vtriusque sexus, verb. Proprio sacerdoti, vers. Item. Arch. Rosell. verb. Archipresbyter, n. 1.* vbi *Sylu. q. 1. Ang. n. 1. Tabien. init. Arm. n. 3. idem Rosell. Absolutio 1. n. 43. & Confess. sacramentalis 3. n. 1. Ang. Confess. 3. n. 3. Sylu. Confessor 5. q 1. vers. 5. & 6. Tabiena Absolutio 1. n. 31. not. 14. Greg. Lop. l. 21. verb. Otro perlado, t. 4. p. 1. Ant. Cuc. l 5. inst. maior 2. 4. n. 168. Gutier. l. 1. q. can. 27. n. 24. Lancel. inst. iur. can. l. 2. t. de pœn. & remiss. verb. Proprio sacerd. Iac. Sbrozius l. 2. de vicario Episc. q. 14. n. 2. Margarita confess. f. 11. init. ante §. Nota quod quando.* Atque ita iuxta hanc sent. dicendum esse, posse assistere matrimonio, in tota illa diœcesi.

2 Sed *Pal. 4. dub. 17. q. 4. a. 2. concl. 8. n. 8. D. Ant. 4 p. t. 17. c. 5. paulò post princ Sylu. Confess. 1. q. 4 Tabien. Absol. 1. n. 39.* hoc explicant sic: quando archipresbyteratus est quædam præbenda, cui ex officio esset annexum audire confessiones omnium diœcesis illius, tunc esset proprius sacerdos, & ordinarius in tota illa: secus quando hoc non habet ex officio, sed ex Episcopi commissione: tunc enim delegationi standum esset. Et ipsemet *Sylvest.* referens Paulum, Zenzelinum, & Stephanum, *Excommunicatio 7. casu 14. dub. 11. n. 31.* dicit non esse tutum, vt possit archipresbyter dare licentiam religiosis ministrandi sacramenta. Vnde dico forsan, olim fuisse archipresbyteros tam amplam potestatem habentes: modò tamen non video huiusmodi vsum, sed tantum vt archipresbyter, & parochus Ecclesiæ cathedralis possit ministrare sacramenta in sua parochia: & subinde nisi esset alicubi archipresbyter deputatus, ad quem possent omnes de diœcesi sacramenta recipiendi gratia, confluere, non potest assistere matrimonio in tota diœcesi, sed solum in sua parochia.

DISPVTATIO XXVIII.

Quis censeatur ordinarius, qui possit assistere matrimonio, & alij licentiam assistendi dare: vltra proprium parochum?

SVMMARIVM.

Ordinarius est ad hoc Episcopus in sua diœcesi, & Archiepiscopus in sua n. 1.

Proponuntur argumenta ad probandum posse Archiepiscopum coniungere matrimonio subditos suffraganei, n. 2. Et contrarium decernitur, solunturque argumenta, 3.

Quid, si Episcopus nolit matrimonio coniungere aliquos, an Archiepiscopus ad quem appellatur, id possit, vel alij sacerdoti licentiam dare, etiam antequam sententia transeat in rem iudicatam, pendentique decendio ad appellandum concessa, n. 4. & ibi, quid, si Episcopus lite mota aliquos vellet matrimonio coniungere, & pars aduersa appellaret, pendentique appellatione illos coniungeret; vel alij sacerdoti licentiam coniungendi concederet, an valeat matrimonium.

Capitulum sede vacante an possit interesse matrimonio, vel alij licentiam dare, 5.

Quid de abbatibus, n. 6. Et ibi, an possit Episcopus confessores expetere pro his abbatis, vel interesse matrimonio in illis, aut dare licentiam assistendi.

Quid de Cardinalibus in Ecclesia sui tituli, & quam iurisdictionem in ea habeant, 7.

Quid de legato Pontificis in tota sua legationis prouincia, n. 8. & ibi, an possit omnia quæ Episcopus in sua dioecesi. Et potestas legati à latere, & non à latere, in quo distent.

PRima conclusio, potest Archiepiscopus in sua diœcesi, & similiter Episcopus in sua. Conclusio est certissima: quia sunt ordinarij, & parocho superiores. 1

At difficultas est, an possit Archiepiscopus assistere matrimonio subditorum Episcopi suffraganei. Videtur enim posse: quia habet iurisdictionem ordinariam totius prouinciæ: vt docet *gl. c. Per singulas, verb. Totius 9. quæst. 3.* sed sat est vt assistat ordinarius, ergo potest Archiepiscopus. 2. Quia ea assistentia non est actus iurisdictionis, nec exigit in parocho actualem iurisdictionis vsum, sed sat est habitualis iurisdictio, quamuis vsus impeditus sit, vt contingit in parocho excommunicato: (vt diximus hoc 3. l. disp. 21. n. 4. sed Archiepiscopus habet habitualem iurisdictionem, quamuis vsum alligatum, respectu diœcesis suffraganei: teste *gloss. c. Pastoralis, in principio, verb. Exceptis, de officio ordinarij*: ergo potest assistere matrimonio. 2

Secunda tamen conclusio sit, Archiepiscopus nequit assistere matrimoniis subditorum suffraganei. Quia non est ordinarius ipsorum, nec habet iurisdictionem, nisi in causis per appellationem deuoluris ad ipsum & in aliis casibus singularibus: iuxta *d. c. Pastoralis in princip.* vbi omnes notant. Sic *Henriquez l. 11. de matr. c. 3. n 4. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. paulò ante dub. 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 16.* Et ex iurisperitis, *Spino speculo testam. gloss. 15. n. 39. & 40. Segura directorio iudic. 2. p. c. 15. n. 50.* Hinc patet ad argum. proposita num. præcedenti: illæ enim glossæ asserentes Archiepiscopum habere iurisdictionem in suffraganeo subditos, intelligendæ sunt, dum ad Archiepiscopum appellant. 3

Hinc infertur, Episcopo nolente aliquos matrimonio coniungere, causaque per appellationem delata ad Archiepiscopum, posse eum causa cognita dare licentiam cuicumque sacerdoti, assistendi matrimonio, vel ipsummet interesse. Quia negligente Episcopo iurisdictio deuoluitur ad Archiepiscopum: vt tradunt *gloss. c. 1. verb. Culpis de suppl. neglig. prælat. in 6. Abb. repet. c. Si quis contra clericum, n. 40. de foro compet.* vbi alios refert. Item quia habet 4

iurisdi

iurisdictionem causa per appellationem ad ipsum deuoluta: vt dixi n. præced. Sic docent *Spino, Segura, Manuel n.3. allegati.* Quod intelligendum est, quando licentia Archiepiscopi transiisset in rem iudicatam: quia pars aduersa consentit, vel transactum est decemdium, in quo attento iure canonico, *c. Concertationi, & c. Non solũ, de appell. in 6. & c. Cum dilectus fin. de elect. & c. Significauerunt, de testibus,* poterat appellare. Si enim non transiuit in rem iudicatam, nequit Archiepiscopus validè interesse, vel dare licentiam assistendi matrimonio, quando secundum ius appellationi erat locus. Quia sua sententia effectum non sortitur, nec iurisdictionem dare potest, donec transeat in rem iudicatam: pendenti enim appellationis termino nihil valet, quicquid iudex appellationis agit: vt expresè habetur *c. Non solum, de appell. in 6. & l. 1. ff. nil nouu. appell. pendent.* & docet bene cum aliis *Maranta pract. 6. p. 1. & quandoque appellatum, n. 173. & 400.* Aliud tamen dicendum esset de Episcopo, vel Archiepiscopo in sua diœcesi, si enim aliquos lite mota vellet matrimonio coniungere, quamuis pars aduersa appellaret si de facto coniungeret, aut alter sacerdos de eius licentia, valeret matrim. Quia est pastor ordinarius, & licet per appellationem eius iurisdictio suspendatur, at cum maneat verus pastor, & ordinarius, & nec assistere, nec dare licentiam assistendi matrimonio, sit actus iurisdictionis (vt dixi hoc 3. l. disp. 21. n. 4. & 7.) valebit matrimonium. Archiepiscopus verò in diœcesi suffraganei, nulla ratione est ordinarius, sed tantum sortitur iurisdictionem ob appellationem, atque ita debet esse iurisdictio, iuxta naturam sententiæ, quæ est vt nihil prorsus operetur, donec transeat in rem iudicatam.

5 III. Conclusio, capitulum sede vacante potest assistere matrimonio, vel alij sacerdoti licentiam dare. Quia succedit in omni iurisdictione ordinaria Episcopi: vt colligitur ex *c. His quæ, ad fi. & c. Cum olim, fi. de maior. & obed.* vbi & omnes notant.

6 IV. Conclusio, potest Abbas Ecclesiæ nulli Episcopo subiectæ interesse matrimonio, & alij assistendi licentiam concedere. Quia est ordinarius, habetque iurisdictionem quasi Episcopalem: vt notant DD. *c. Ioannes, de testam.* & ibi latè *Couar. n. 1.* Sic tenent *Henriquez l. 11. de matr. c. 3. n. 4. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 219. n. 15. Petr. de Ledesm. de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. paulo ante dub. 4. f. 192. concl. 3.* fauet *Nau. lib. 4. cons. in 1. edit. t. de sponsal. cons. 47. n. 1. in 2. tit. de cland. desponsat. cons. 14. n. 1.* vbi dicit posse hoc omnes habentes iurisdictionem quasi Episcopalem. Non tamen posset Episcopus coniungere matrimonio subditos horum Abbatum, vel aliorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem in Ecclesia nulli Episcopo subiecta: sicut nec potest confessores exponere pro illis: vt bene docet *Sylvest. Confessor 2. q. 7.*

7 V. Conclusio, possunt etiam Cardinales in Ecclesiis sui tituli, quia habent iurisdictionem quasi Episcopalem: per *c. His quæ,* cum ibi notatis, *de maiorit. & obed.* Sic *Nauarrus, Henriquez, Manuel. num. præcedenti allegati.*

8 Vltima Conclusio, potest etiam idem legatus in prouincia suæ legationis. Quia est ordinarius in illa: vt expresè habetur *c. 1. de offic. legati, in 6. 2.* quia potest in prouincia sibi commissa, omnia quæ Episcopus in sua diœcesi. Vt tradunt *Speculator tit. de dispensatione, §. Consequenter aliqua, n. 4. & tit. de legato. §. Nunc ostendendum, n. 54. & §. Nec dicamus, n. 5. Anch. c. fin. de transactio. n. 1. Abb. c. 1. de offic. lega. n. 2. & c. Quod translationem, eodem t. n. 9. &c. Excommunicatis, eodem t. fi. Selua beneficiorum 2. p. quæst. 3. n. 2. & 4. p. q. 9. initio, Rosell. verb. Legatus, n. 4.* vbi *Ang. n. 4. Tabiena q. 2. Armilla n. 3. Sylu. verb. Delegatus, q. 12. & init. Greg. Lop. l. 23. verb. No pueden. t. 9. p. 1. Gutier. q. canon. l. 1. c. 11. n. 6. Henriquez l. 14. de irregul. c. 18. n. 2. P. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp. 173. f. 981.* ergo cum Episcopus in sua diœcesi possit interesse matrimonio, & alij sacerdoti licentiam concedere, poterit similiter legatus in sua prouincia. 3. Quia qui dicitur proprius sacerdos ad excipiendas confessiones, & alij id munus committendum, potest assistere matrimonio, & alij id delegare, (vt dixi hoc 3. lib. disp. 21. n. 10.) sed nomine proprij sacerdotis, *c. Omnis utriusque sexus, de pœnit. & remiss.* comprehenditur legatus Papæ in sua prouincia: vt tradunt *Hostien. ibi super verb. A proprio sacerdote, Ioan. Andr. n. 12. Ant. n. 37. Card. n. 5. Anch. n. 8. Abb. n. 12. Henr. n. 28. idem Anch Clem. Dudum de sepult. §. Statuimus, q. 5. dub. 3. vers. Sed de illis, Ripa tr. de remediis ad euand. pestem, §. Sed quia visu videmus, n. 52 Angela d. Clem. Dudum, n. 34. Turrecr. c. Quem pœnitet, de pœn. d. 1. a. 3. n. 6. & a. 4. n. 13. Rosella, Confessio sacramentalis 3. n. 1. Ang. confessio 3. n. 3. Sylu. Confessor 1. q. 1. Nau. c. Placuit, de pœn. d. 6. n. 62. vers. Infertur & tertio, Greg. Lop. l. 21. verb. Otro, §. 4. p. 1. Ant. Cuc. l. 5. inst. maior. l. 4. n. 168. Gutier. l. 1. q. can. c. 27. n. 24. Lancel. inst. iuris can. l. 2. t. de pœnit. & remiss. verb. Proprio sacerdoti, Iac. Strozius l. 2. de vicario Episc. q. 14. n. 2.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 17. a. 3. q. 1. corpore, Henriq. l. 6. de pœnit. c. 7. n. 3.* Nec audienda est *Margarita conf. ff. f. 9.* vbi dicit posse legatum audire confessiones, si hoc habeat in mandatis: vbi clarè sentit id non posse ex sua potestate ordinaria, ad audiendas confessiones, & exponendum confessores, erit similiter ad assistendum matrimonio, & committendum alij, vt assistat. Et ita in propriis terminis docet *Henriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 4.* & quamuis solum loquatur de legato à latere: at idem est dicendum de aliis legatis Pontificis: vt constat ex DD. relatis, qui generaliter asserunt legatos esse proprios sacerdotes ad confessiones, & posse omnia quæ Episcopis competunt. Item, quia non tantum legati à latere, sed omnes etiam legati à Pontifice constituti, vt præsint alicui prouinciæ, sint ordinarij: vt bene docent *gloss. c. 2. de offic. legati, in 6. initio, & ibi Francus initio,* per illum textum generaliter decidentem, legatum esse ordinarium. Tandem, quia potestas legati à latere, & non à latere, est æqualis, præterquam circa beneficiorum collationem, & cognitionem causarum exemptarum, confirmationem Episcoporum, absolutionem excommunicationum ob clerici percussionem in quibusdam casibus: vt tradit *gloss. c. 1. de off. legati, in 6. verb. Legati.* Cum ergo non excipiatur matrimonium, idem poterit quoad illud vterque legatus.

DISPVTATIO XXIX.

An vicarius generalis Episcopi, & aliorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem, sit ordinarius, vt intersit matrimonio, & alij assistendi licentiam concedat?

SVMMARIVM.

In quo versetur difficultas, & quot quæstiones disputanda sint, n. 1.
An vicarius generalis Episcopi sit ordinarius, refertur opinio negans, n. 2. & contraria 3.
Vicarij capituli sede vacante, & aliorum habentium iurisdictionem, quasi Episcopalem, sunt ordinarij, num. 4. Et comprehenduntur, dum mentio fit ordinarij, 5.
An vicarius sit ordinarius quoad ea quæ non competunt sibi ex officio vicarii, sed specialiter sibi committuntur. referuntur duæ sententiæ, n. 6. & 7. Et sententia authoris, n. 8.
Quod de vno connexorum dicitur, ad aliud extenditur, & dignius trahit ad se minus dignum, n. 8. Et quis possit conferre iurisdictionem ordinariam, n. 8. iunct. n. 2.
Explicatur c. Romana, de appellat. in 6, quando non liceat à vicario ad Episcopum appellare, 9.
An vicarius Episcopi foraneus sit ordinarius, 10.
Quis dicatur vicarius generalis, & quis foraneus, 11.
An appelletur à vicario foraneo ad Episcopum, 12.
Solumntur argumenta, n. 13. & explicatur, qua ratione, cum potestas vicarij ordinaria sit, extinguantur morte Episcopi.
Post n. 13. nouem alia summaria.

CVm solus parochus, vel ordinarius possit interesse matrimonio, vel id committere: iuxta *Trident. sess. 24. de matrim. c. 1.* & cum etiam hoc 3. l. disput. 23. n. 10. dixerimus, eundem esse proprium Sacerdotem ad hoc, qui talis est ad audiendas confessiones & exponendum confessarios: decisio huius quæstionis præmittenda est. Quare triplex quæstio disputabitur. Prima, an sit ordinarius, vel

vel delegatus. II. an ex officio possit audire confessiones, & exponere confessarios. III. an similiter possit assistere matrimonio, & id committere.

Quæstio I. An vicarius generalis Episcopi, sit ordinarius? Aliqui negant, dicentes esse delegatum. Ducuntur, quia hoc distat inter iurisdictionem ordinariam, & delegatam: quod illa mortuo concedente adhuc permanet; hæc autem, si res est integra, extinguitur. *c. Gratum. & c. Relatũ. c. Licet vndique, de off. delegati:* sed iurisdictio vicarij, morte Episcopi extinguitur: vt dicam disp. sequenti: ergo non est ordinaria. 1. quia ordinarius propria iurisdictione vtitur, in quo distat à delegato, qui propria carẽs vice fungitur delegantis. *l. 1. §. Qui mandata. ff. de offic. eius*, ibi, *Qui mandatã iurisdictionem suscepit propriũ nihil habet, sed eius qui mandauit, iurisdictione vtitur:* & *l. Solet. ff. de iurisd. omn. iud.* sed vicarius Episcopi, eius vices gerit: vt constat ex *c. Rom. initio, de appell. in 6.* ibi *eorũ vices supplẽdo, cognoscunt:* ergo non est ordinarius. 3. quia ordinaria iurisdictio non potest ab Episcopo concedi, vt docet *glos. c. 2. verb. Statuuntur, ne prælati v. ces suas*, & constat ex *c. Audiendi. 2. q. 6.* ibi, *Ordinarij vero sunt, qui ab apostolico, vt Ecclesiastici, vel ab Imperatore, vt seculares legitimam potestatẽ accipiunt.* Idẽ habetur *l. quia. ff. de iur. omn. iud. & l. 21. tit. 4. p. 3.* Qua ratione *Specul. to. de offic. ord. §. Videamus quis dicatur. n. 5.* dicit archidiaconum constitutum ab Episcopo, non esse ordinarium: quia solius principis est ordinarium constituere: sed vicarium cõstituit Episcopus: ergo non est ordinarius. Quod si dicas, instituì ab Episcopo, canone sic permittente, canonem autem iurisdictionem ordinariam conferre. Contra, quia vicarius non habet iurisdictionem immediate à canone, sed mediante Episcopi institutione: ergo non est ordinarius: alias omnis delegatus esset ordinarius, cum instituatur ab ordinario, permittente canone. 4. quia Episcopus habet iurisdictionem ordinariam, ergo in personã vicarij nequit eadem iurisdictio consistere, cum vulgatum sit iuris principium, non posse dominium apud duos in solidum consistere. *l. Si vt certo, §. Si duobus vehiculum. ff. commodati. l. 1. §. Ex contrario. ff. de arq. possess.* validũ est autem argum. de iurisdictione ad dominium, & possessionem, *l. Qui furere. ff. de statu hom.* Hanc sententiam videtur tenere *glos. c. Perlectis, verf. liturgia, fin. d. 25.* vbi concludit solum Episcopum esse ordinarium in sua diœcesi: *& c. 2. verb. Statuuntur, ne prælati vices suas:* vbi ait nõ posse Episcopum creare iudicem ordinarium: idem tenent *Goffr. summ. 1. de offic. vic. n. 2. Alciat. rub de offic. ord. n. 24. Anast. Germonius tract. de indultis. §. Tibi quoad vixeris, n. 85. Soto 4. d. 18. q. 4. a. 3. verf. Circa concessiones. Ant. Go. in bulla cruciatæ c. 4. circa. 4. q. n. 21.* & dubitat cogitandum relinquens *Paulus ab Oriano, rubr. ff. de officio eius cui mand. est iurisd.*

3 Sit tamen 1. conclusio, vicarius generalis Episcopi, habet iurisdictionem ordinariam. Prob. 1 iurisdictio concessa à canone, vel lege, est ordinaria: vt probant textus relati in 3. argum. contrariæ sent. n. præced. at quamuis Episcopus constituat vicarium generalem, non tamen ei confert iurisdictionem, quam habet, sed à canone tribuitur: vt constat ex *c. 2. de offic. vicarij, in 6.* ergo eius iurisdictio est ordinaria. 2. à delegato appellatur ad delegantem, *c. Super quæstionum, §. Porro de off. deleg.* sed à vicario generali Episcopi, non appellatur ad Episcopum, *c. Romana de appel. in 6. & c. 2. de consuet. in 6.* ergo est ordinarius: alias appellaretur ad Episcopum delegantem. 3 quia eadẽ est iurisdictio Episcopi, & vicarij, idemque tribunal: vt asseritur *d. c. Romana & d. c. 2.* vbi etiam subiungitur ratio, cur non appelletur à vicario ad Episcopum, ne ab eodẽ ad se ipsum appelletur: ergo est ordinarius. Tandẽ, quia vicarius interponit decretum in alienationib. rerum minorum, & emancipationibus, vt habetur expresse *l. fin. C. de offic. eius qui vicem:* quæ tamen delegari minimè possunt. *l. 2. ff. de offic. eius & l. Nec quicquã. §. Vbi decretum. ff. de offic. proconf.* ergo vicarius non est delegatus. Hanc tenent *gl. l. fin. verb. Rectorum, C. de offic. eius qui vicẽ, & c. 2. de offic. vic. in 6. verb. Officialem, & c. Romana, initio. verb. Generaliter, de appell. in 6. Arch. c. 1. init. de offic. vic. in 6. & c. Non putamus fin. de consuet. in 6. Specul. de offic. ord. init. n. 2. & ibi Ioan. Andr. verb. Verius est, idem Ioan. Andr. c. Ne aliqui, n. 8 de hæret. in 6. & c. 2. Ne prælati vices suas, n. 2.* vbi etiam *Host. super verb. Sustinuerit, & idem Hostien. c. Sua nobis, super verb. Iurisdictio, de off. vic. & c. Romana eod. t. in 6. super verb. Officialem, & sum. s. de off. vic. init. n. 2. verf. In vtraque, Innoc. c. Sua nobis, init. verb. Iurisdictio, de offic. vicar. & d. c. Romana, ad fin. Ant. d. c. Sua nobis, n 8 & c. Quoniam de off. ord n. 16. Abb. c. Relatum, n. 8. de offic. deleg. & c 2. prælati vices suas, & c. Si quis contra clericum, n. 29. de foro comp. & c. Decernim. n. 12. de iudiciis Dom. c. Romana, in princ. n. 5. appell in 6. & c. 2. de offic. vic. in 6. n. 6 ad fin.* vbi *Anch. n. 2. q. 1. & Franc. n. 4. Alex. de Neuo c. Cum duobus, n. 15. de sent. & re iud. Bald c. Si instrumenta n. 3. de fide instrum. & l. A proconsulib n. 1. C. de appel. Decius rub. de offic. deleg. n. 3. & ibi Beroius, n. 2. & 8. & idem Beroius rub. de appell n. 24. & conf. 21. n. 34. vol. 1. Clem Bonifac. 1. n. 18. de iureiur. Bart l. 1. fin. ff. quis, & à quo appell. Alber. l. Relationes, fin. C. de offic. vic. Fab. inst. de mandato, §. Item si adhuc, n. 5. Alex. ff. de offic. eius cui mand. in rub. n. 15. & 17. & l. More, n. 43. ff. de iurisd. omn. iud. Ang. l. Præcipimus, in pr. C. de appell. Iason rub. ff. de offic. eius cui mand. n. 2. Felin. rub. de off. deleg. 4. Bertach in repert. lit. V. verb. Vicar. vers. Vicar. Episcopi & tr. de Episc. l. 4. p. 7. n. 1. Corras de benef. c. 8. n. 3. Hier. Lanc de different. iur. cin. & can. dis. 1. n. 165. Iac. de S. Georg defens. §. Vicarius que n 2.* habetur *t. 10 ar. monionum p. 1. Rodanus de reb. Eccl. non alien. rub 30. casu 1. n. 59* habetur *t. 15. eorundem tr. p. 1. Arcon inst de except. rub. n. 7. Selua benef. 2. p. q. 14 n 14. Paulus de offic. capit sede vacante, 2. p. princ. q. 1. n. 7.* habetur *to. 13. eorund. tr. p. 2. Roma sing. 58. n. 4. Soc l. More, n. 13. ff de iurisd omn. iud. Caleph rub. de offic eius, n. 48. Ant. de Prætis tr. de iurisd. Episc. c. 6 n 44. Corras l. 3 miscellan c. 19. n. 12. Millis in repert. verb. Vicar sine official. Episc. Afflict. const. Neap. l. 1. rub. 59. n. 12. Rebuf. praxi benef 1. de vic n. 6. Cacialup l. More. n. 25. ff. de iurisd. omn. iud. Franc. Marc. q. Delphin. 317. n. 7. p. 1. Bello l. 1. suppurationum iuris, c. 11. n. 1. Ottanius l. 3. pract. c. 3. n. 2. Feller pract. crim. can. 1. p. moral. n. 119. Caballin. ad const. Ægidij l. 3. c. 17 n. 1 Roland. conf. 46 n 28. vol. 1. Belegnes. rub. ff de offi. eius n. 58. Sylu. excom. 7 casu 14 dub. 11. n. 39. & verb Vicarius q 4. ditt. 1. Tabien. verb. Delegare q. 1. n. 2. & verb. Vicarius, q. 5.* vbi *Armill n. 5. Maran. pract. 4. p. d. 5 principali an iudicium sit ordinarium, n. 13. Mandos. regu. 14. Cancellariæ, q. 6. n. 8. Naul l 4. cons. in 2. edit 1. de eland. de pœn. cons. 14. n. 1. in 1. vero t. de sponsal. cons. 47. n. 1. Cou. 3. var. c. 20. n. 4 Greg. Lop. l. 2. verb. Effos. 4 p. 3. Mol l. 1. de primog c. 25. n. 13. Conrad in templo iud. l. 2. c. 6. §. 1 n. 11. Ant. Cucus inst. maior t. 8. n. 15. Iac. Sbrozius l. 2. de vic. Episc. q. 55. n. 9. Masc de prob concl. 1412. n. 9. & 22. Vgolin. de censuris, tab. 1. c. 1. §. 20. n. 6. Flamin de resign. benef. l. 3. q. 11. n. 23. & l. 7 q. 24. n. 25. Paz pract. to. 1. p. 1 tempore 1 n. 6. Petr. Greg. Syntagm iuris p. 2. l. 15. c. 41. n. 3. Gut. q. can. l. 1. c. 19. n. 15. vers. Nihilominus, & c. 11. n. 8. Segura 2. p direct. iud. c. 16. n. 3. Azeled. l. 3. recep. t 9. l. 1. n. 7. Salzedo pract. c. 73. ad fin.* Et de vicario prætoris affirmant idem *Anil. c. 4. Prætorum, ver. Iustitia n. 4. Auend in c Prætor, 1. p c. 3. n. 2.* Et ex Theologis, *D. Ant. 3. p t. 19. c. 20. §. 2. Enrig. l. 6. de pœnit c. 7 n. 3. in comment. lit. L. & c. 11. n. 3 in comm lit. M. & l. 10. de sacram. ordinis c. 22 n. 3 in comment. lit P. Manuel 1 3 summ. 2 edit c. 219. n. 15. Lud. Lop. 2. p. instruct. 2. edit c. 284. f. 793.*

Idem dicendum est de vicario capituli sede vacante. est 4
enim ordinarius: cum à canone habeat eandem iurisdictionem, quam episcopi vicarius. Sic *Paulus de potestate c. sede vac. 2. p principalis q. 10. n. 8. & 9. Iac. Sbrozius l. 2 de vicar. Episc. q 55 n. 31. Enrig. l. 6. de pœnit c. 31 n 3. in comment. lit. M.* Et idem dicendum est de vicario generali habentium iurisdictionem episcopalem: est enim ordinarius, cum eandem habeat à canone iurisdictionem, quam vicarius episcopi Sic *Ant. Cucus l. 2. instit. maior t. 8 n. 156.*

Ex dictis infertur, quoties in aliquo decreto mentio fit 5
ordinarij, nisi subiecta materia aliud poscat, intelligi non tantum Episcopum, sed etiã omnes habentes iurisdictio-

nem ordinariam Quia omnes illi ordinarij sunt. Sic *gloss. c. Ordinarij, verb. Locorum de offic. ord. in 6.* vbi *Franc n. 3. idem Franc c. 2. constit. in 6. n. 7.* vbi *Domin. n. 3. Abb. c. Cum olim de præscrip. n. 2. Imola c. de monachis, n. 5. vers. Item aduerte, de preb. Dec. c Post cessionem n. 1. & 6. de prob. Sylvest. Excommunicatio 9. casu 47. n. 92. not ab 2. vers. Sed aduerte, Nauar. l 4 cons. in 2. edit. de spons. cons. 5. n. 2. Gut. q. can. l. 1. c. 19. n. 15 vers. Nihilominus, Flamin de resign. benef. l. 3. q. 11. n. 19. & seq.* Vnde nomine ordinarij comprehenditur vicarius Episcopi: cum vere ordinarius sit. Sic *Nauar. Gutier. & Flamin. ibi*, addens quoties in Tridentino mentio fit Ordinarij, comprehendi vicarium Episcopi. Idemque dicendum est de vicario capituli sede vacante, aliorumque habentium iurisdictionem episcopalem: cum vere ordinarius sit: iuxta dicta n. præced. Quare non est audiendus *Bolognetus rubr. ff. de offic eius n. 51. fin.* vbi ait quamuis vicarius habeat ordinariam iurisdictionem, non dici ordinarium, sed esse medium inter ordinarium, & delegatum Cuius contrarium constat ex dictis, & ex iis quæ tradidi hoc 3. l. disp 7. n. 10. vbi probaui posse vicarios hos dispensare in denunciationibus: quia Tridentinum id committit ordinario, cuius nomine hi comprehenduntur.

6 Grauis autem est difficultas, an non tantum vicarius sit ordinarius, quoad ea quæ ipso iure, ex officio vicarij sibi competunt, sed etiam quoad ea quę sibi ab ipso Episcopo committuntur, quæ ex officio vicarij non competebant? Quidam dicunt quoad hæc esse delegatum; quia ea habet ex sola episcopi commissione, qui iurisdictionem ordinariam conferre nequit: vt probaui n. 1. Sic *gl. c. 2. de off. vic. in 6. verb. Officialem Berous rub de offic. deleg. n. 2. & 26.* vbi *Felin. n. 4. Francus d. c. 3 n. 4. Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an iudicium sit ordinarium, n. 16. Tabien. verb. Delegare, q. 1. n. 2. Ant. Cucus l 2. inst. maior. t. 8. n. 17. & 112.*

7 Alij vero asserunt, siue simul in vicarij institutione, siue diuerso tempore commissio alicuius casus fiat, si addatur clausula generalis, totam commissionem esse ordinariam quia vniuersalis causarum commissio ordinarium constituit, *l. Cum prator, §. 2. ff. de iudiciis*: si vero non addatur clausula generalis, esse delegatam. Sic *Lapus c. 2. de officio vicarij in 6.* vbi *Anchar. n. 1. quæst. 1. Domin. n. 9.*

8 Verius autem sic distinguendum est: si Episcopus vnica commissione, dum constituit vicarium, committat illi aliquem, aut aliquos casus: est vicarius ordinarius etiã quoad casus commissos, per *c. Translato, de constit.* ibi. *quia simul & ab eodem, & sub eadem stipulatione, utraque data sunt: quod de vno dicitur, necesse est, vt de altero intelligatur.* Vnde colligunt scribentes, quod de vno connexorum dicitur, ad alterum extendi: ergo cum hæc potestas simul ab eodem conferatur, sicut principalis est ordinaria, sic erit ei connexi. Item, quia dignius trahit ad se minus dignũ, *c. Quod in dubiis de consecr. t celest.* ergo iurisdictio ordinaria quæ dignior est, trahit ad se delegatam, minus dignam. Quare licet Episcopus nequeat absolutè cõferre iurisdictionem ordinariam, at quando simul, & semel cum iurisdictione ordinaria, commissionem facit, quæ deberet esse delegata, illa ordinaria tanquam dignior, trahit ad se alteram, vt tota ordinaria censeatur. Si autem diuisim, & seorsum committantur illi casus, est iurisdictio delegata: præterquam si in commissione fiat expressa mentio vicariatus, si enim fiat, siue in salutatione, siue in progressu vt tali officiali nostro, vel vicario committimus, aut potestatem alias per nos commissam extendimus: tota iurisdictio erit ordinaria. Quia datur tanquam annexa, & accessoria ordinariæ, & ideo ad illius tanquam principalis, & dignioris naturam trahitur. Sic. *Io. Andr. addit ad Spec. t de offic. vic in princ. vers. dubitari videtur, si Episcopus officiali suo. Berous cons. 22. n. 14. vol. 1. Iac. Sbrozius de vic Epist l 2. q. 55. n. 19.*

Hinc infertur intellectus ad *c. Romana, de appel in 6.* vbi dicitur, à vicario generali nõ appellari ad Episcopum, intelligitur enim, in iis in quibus est ordinarius: nam quãdo est delegatus Episcopi, appellatur ab ipso ad Episcopum delegantem: iuxta *c. Super quæst. §. Porro, de offic. deleg.* Et ita docent *Anch c. 2. de offic. vic in 6. n. 2. vers Primo quero, Franc. ibi, n. 4. Maranta pract. 4 p. d. 5. principali, an iudicium sit ordinarium, vel delegatum, n. 16 Ant. Cucus l. 2 inst maior. t. 8. n. 13. & 126. Iac Sbroz. de vicar, Episcopi, l. 2. q. 55. fine.*

11. Conclus. Vicarius foraneus est delegatus. Probatur, 10
quia non habet iurisdictionem aliam, quam concessam sibi ab Episcopo, at Episcopus nequit iurisdictionẽ ordinariam concedere, & ita tenent omnes DD. At difficultas est quando hic vicarius foraneus constituitur ad vniuersitatem causarum? Aliqui enim dicunt posse dici, si hic vicarius foraneus constituatur in certa diœcesis parte, ad vniuersitatem causarum illius loci, esse ordinarium, constitueque idem cum Episcopo tribunal. Quia ad hoc non attenditur generalitas loci, sed causarum commissio. Sic quædam glossa, vt referunt & sequuntur *Sylu. verb. Vicarius, q. 4. D. Ant 3. p. t. 19. c. 10. §. 2.* Dicendum tamen est adhuc esse delegatum; quia non habet iurisdictionem à iure, sed ab Episcopo Sic docent *Bart. l vn. fin ff. quis & à quo, Cardin. Clem 2. de reser. q 24 Abb c. Relatum n 8 de off. deleg. Alex. de Neuo c. Dilecti, el 3 n 28. de appell. Felin c. Super quæst. §. Si vero, n. 17. de offic. deleg. Rebuff praxi benef. 10. de vicariis episc n. 6. Maranta pract. 4 p. d 5 principali, an iudicium sit ordinarium, n. 8. Tabiena verb. Delegare q. 1. n 2. Covar. pract. c. 4. n. 8. Paz pract. 2. to pralud. 3. n. 5. Ant. Gabr. tom. 2. comm in mea edit l. 19. verb. Vicarius perpetuus. fol. 454. Iac. Sbrozius l. 1. de vicario episc q. 22. n. 7.*

Rogabis autem quis dicatur vicarius generalis: Res- 11
pondeo eum esse, qui gerit vices ordinarij constituentis, in eodem loco, & tribunali, in quo consueuit ipse ordinarius ius dicere. Sic *Bart. Rebuff. Maran. Con alleg. n præced. Ant. Cuc l. 2. inst. maior t. 8. n. 131 Iac. Sbroz. l. 1 de vic episc. q. 28. n. 7.* Quod sic explicat *Con* hoc est, qui locum tenet Ordinarij, habẽs ab eo cõmissam iurisdictionem. Quare si vicarius constituatur in aliqua parte speciali diœcesis, licet sit in sola ciuitate, in qua residet Episcopus, non erit generalis, sed foraneus, & delegatus. Sic *Card. Clem. 2. de reserip n 3. Iac. Sbroz l. 1 de vic episc. q. 23. n. 4. & q. 29. n. 1. & 2.* vbi alios refert: qui consulendus est *q. 25. n. 4.* vbi cõtra alios, defendit esse vicarium generalem quando tantũ in spiritualib. constituitur: & *qu. 26.* similiter contra alios, tuetur esse generalem quando in solis temporalibus.

Ex dictis infertur, minus bene *Anast. Germonium de in-* 12
dultis Cardinalium, Tibi quoad vixeris, n 88. & l. 1. animad. c. 7. negare appellari posse à vicario foraneo ad episc. Cum enim sit episcopi delegatus, potest ab ipso ad episc. appellari iuxta *c. Super quæstionum de off deleg.* Et docent *gl. Clem. 2. de rescrip verb. Foraneo* vbi *Card. q. 24. Imola n. 31. Host. c. Nom de offic. vic in 6. init. & ibi Innoc. ad fin. Alex. de Neuo c. Dilecti, el 3. n. 28. de appell Calder. cons. 2. de appell. Abb. c. relatum, n. 8. de off. deleg. Bart. Rebuff. Covar. vbi eos n 10. retuli: Mar. pract. 4 p. d. 5 principali an iudicium sit ordinarium n 15. Ant. Cucus l 2. inst. maior. t. 8 n. 14. Iac. Sbrozius l. 1. de vic. episc. q 23 n. 6. Enrig. l. 11. de matr. c. 5 n. 5.*

Ad arg. prioris sent. proposita n. 2. respond. Ad 1. dico 13
maiorem esse veram, quando iurisdictio ordinaria non cohæret alteri ordinariæ, tanquam accessoria: tunc enim non extinguitur morte concedentis: secus quando cohæret alteri ordinariæ tanquam accessoria: vt cohæret iurisdictio vicarij, iurisdictioni episcopi, tunc enim extincta principali per mortem episcopi, extinguitur accessoria vicarij. Ad 2. dic vicẽ gerentem alterius in diuerso tribunali, esse delegatum: secus quando ita vices gerit, vt constituat idem tribunal: & ita contingit in episcopo, & vicario eius generali; constituunt enim idem tribunal, *c. Romana, de appel in 6.* Ad 3. nego minorem: nam quãuis Episcopus constituat vicarium, at eo ipso quod constituitur, ius confert ipsi potestatem quam habet. Et ad replicam dico, vicarium habere immediate à Canone iurisdictionem, ad hũc sensum, quod supposita nominatione, seu institutione episcopi, Canon dat iurisdictionem: vnde non mediat episcopus, quasi dans iurisdictionem, sed quasi nominans, & instituens: at quando episcopus vicarium foraneum

instituit,

instituit, nullam prorsus habet à iure iurisdictionem, sed solam habebit quam Episcopus contulerit. Ad 4. dico id esse verum, quando eadem iurisdictio æque principaliter apud duos esset: at iurisdictio est principaliter in Episcopo, qui ratione dignitatis consequitur iurisdictionis dominium: in vicario vero est accessorie, & quasi exercitium dominij consistentis in persona Episcopi.

SVMMARIVM.

An possit vicarius generalis Episcopi audire confessiones, & exponere confessarios: refertur opinio negans, num 14.

Et contraria verior, n. 15.

Solvuntur arg. n. 16. & explicantur c. 2. de offic vicarij, in 6. & Trid. sess. 23. c. 15 de reform. Et ibi innoc. n. 14. dum conceditur aliquid diœcesano in aliquo decreto, an intelligantur nomine diœcesani non solum Episcopi sed omnes habentes iurisdictionem quasi episcopalem: & nomine Episcopi an includatur eius vicarius. Et explicatur idem Trident. sess. 25 c. 3. de reform. an possit vicarius Episcopi concedere literas excommunicationis pro rebus deperditis.

Post num. 16 inuenies alia summaria.

14 Quæstio secunda, an possit vicarius generalis Episcopi, ex officio audire confessiones omnium de diœcesi: & concedere aliis licentiam audiendi, vel sit necessaria specialis commissio? Duplex est sent. 1 ait non posse concedere facultatem audiendi confessiones, nisi specialiter sibi committatur. Prob. quia ex officio vicarij, tantum habet iurisdictionem in contentiosis, & in causis ciuilibus: vt constat ex *c. 2. de off. vic. in 6.* 2. quia *Trid. sess. 23. c. 15 de reform.* expresse statuit, vt nullus possit audire confessiones, nisi approbatus ab Episcopo: ergo eius vicarius non potest hanc licentiam dare. Et confir. quia magis proprium, & specificum nomen Episcopi est, Episcopus, quam Diœcesanus, sed Concilio dicente nullum posse audire confessiones, nisi approbatum à diœcesano: non comprehenderentur nomine diœcesani, abbates, & alij prælati inferiores habentes iurisdictionem Episcopalem: vt tradunt *gl. Clem. 1. de iure patron. verb. Diœcesanis. vbi Card. in prin. q. 5. n. 4. Imol n. 1. init. idem gl. Clem. 1. de vita & honest. cler. verb. Diœcesanis, & ibi Card. init q. 1. Bonif. ibi n. 24 & 25. Imola n. 24. & c. de monachis de præben n. 5. vers. Item aduerte, Abb. c. Cum olim n. 2 de præscript. Franc. c. ordinarij, n. 3. vers. In gl. secunda de offi. ord. in 6. Sylu. Excommunicatio 9. causa 47. notab. 2. vers. Sed aduerte n. 92. Nauar. l. 4. cons. in 1. edit. 1. de sponsal. cons. 5 n. 2.* vbi doctrinam hanc solemnem, & receptam appellat: ergo à fortiori, cum Tridentinum dicat, vt nullus audiat confessiones, nisi approbatus ab Episcopo non comprehendentur nomine Episcopi, prælati inferiores, nec vicarius. 2. Confirm. quia expresse *glos. Clem vn. de foro comp. verb. Diœcesanis*, vbi textus concedit diœcesanis, posse concedere licentiam, vt Episcopi expulsi exerceant iurisdictionem in diœcesi, ait eam non posse concedere vicarium: ergo. Hanc tenent *Hostiens. sum. 1. de pœn & remiss. §. Cui consitendum, sin n. 14. Archid. c. 2 eod. s. in 6 fin. & ibi Ioan. Andr. init. Dom. n. 6. Anch. n. 1. notab. 2. Franc. n. 7. idem Anch. Clem dudum §. Statuimus, notab. 1. de sepult. Abb. Clem. 1 de priuil. n. 11. Henr. c. Ne pro dilat n. 3. de pœnit. & remiss. Aub. in suo dictionar. lit. V. verb. Vicar. vers. Vicarius etiam Episcopi, Beroius cons. 12. n. 11. vol. 1. Sot. 4. d. 18. q. 4. a. 3. vers. Circa concessiones. Fr. Alex in sum. 1. p. c. 3. de potest. confessoris n. 34 Iac. Sbroz. l. 2. de vic. Episc. q. 13. n. 2. & q. 15. n. 2.* Et nec posse ipsum vicarium generalem Episcopi audire confessiones, sine licentia Episcopi speciali, videntur tenere *Host. Abb. Beroius, Fr. Alex proxime citati*, aiunt enim in his spiritualib. nullam habere potestatem vicariū, sed in solis contentiosis. Et tenet expresse *Iac. Sbroz. q. 14. proxime cit. n. 3.* Et hæc sent. est satis probabilis.

15 II. Sent probabilior, ait posse vicarium generalem Episcopi ex officio audire confessiones, & aliis licentiam audiendi concedere in tota diœcesi: & ita comprehendi nomine proprij sacerdotis, in *c. Omnis vtriusque sexus de pœnit. & remiss.* Prob. primò, quia est ordinarius, & verè prælatus in tota diœcesi, parochisque superior: ergo potest ex officio audire confessiones, & id committere. 1. quia cum constituat vnum tribunal cum Episcopo, eiusque personam repræsentet *c. 2. de consuet. in 6. & c. Romana, de appell. in 6.* approbatus ab Episcopi vicario, censetur approbatus ab Episcopo: quod amplius n seq. in solut 2. ad 2. arg. ostendemus. Hanc tenent *Host. d. c. Omnis vtriusque sexus, super ver. A proprio sacerdote, Io. Andr. ibi, n. 12. Ant. n. 37. Anch. n. 8. Card. n. 5. Abb. n. 12. Henr. n. 28. Relus. sup. verb. Proprio sacerd vers. Poterunt etiam religiosi, idem Card. Clem Dudum de sepult § Extra ciuit. em, d. 3. Rosel. Confess. sacramentali 3. n. 1. Angel. Confess 3 n. 3. Sylu. Confessor 1. q. 1. Rip. de remed. ad curand. pest. § Sed quia vsu venit, n. 32. Iac de Cochis in repet. d. c. Omnis vtriusque sexus, num. 115. Nau.* dicens nullum id negare, *c. Placuit. de pœn d. 6. n. 62. vers. Infertur & tertio Greg. Lop. l. 21. verb. Otro superlado. c. 4. p. 1.* Et ex Theol *Gabriel 4. d. 17. q. 2 a. 1. an. sin Palac 4 d. 17. disp. 7 f. 266. col. 1. vers. Præter hæc Emi p. l. 6. de pœn c. 13 n. 3. in comm. lit. M.* Ad idem sunt alij ꝟD. qui, cum *Clem. 2. de priuil.* excommunicentur religiosi ministrantes Eucharistiam. Extremam vnctionem, vel solemnizantes Matrimonium absque parochi licentia: aiunt hunc qui potest prædictam licentiam concedere, esse Episcopum eiusque vicarium generalem, & proprium parochum. Hi sunt *Card ea Clem. 1. q. 20. Anch ibi, q. 7. Bonif. ibi, n 34. Rosell. Absol. 1 n. 34. Angel. Excomm. 5. casu 12. n. 6. Sylu. Excomm 7 casu 14 dub. 11 n. 39 Tabiena Excomm. 5. casu 11. q. 3. n. 4. Nau sum. c. 27 n. 102. & l. 4. cons. in 1. edit. 1. de sponsal cons. 47. n. 1. in 2. ar. de cland. desponsat. cons. 14. n. 1.* Et ex Theolog *Caiet. sum. verb. Excommunicatio cap. 54. Suar. 3. p. q 82. a. 1. disp. 72. sect. 3. fol. 159. col* vbi amplius dicit, Episcopi vicarium habere iurisdictionem superiorem circa sacramentorum administrationem, quam parochus. Insuper vltra dictos authores, alij etiam docent posse vicarium Episcopi tanquam proprium sacerdotem, audire confessiones: quamuis de licentia alij concedenda non meminerint. Sic *Tabiena Absol. 1 n. 31 notab. 14. Ant. Cucus l. 5. Inst maior. 1. 4. n. 168. Margarita confessorum f. 8. col. 2. Alcoçer sum. c. 9 concl. 5 f. 32. Gut. l. 1. q. can c. 27. n. 23. Lancelot inst iur. can l. 2. 1. de pœnit. & remiss. verb. Proprio sacerdoti, Enrig l. 6. de pœnit. c. 7 n. 3. Maurus Ant. Corona confessorum, materia de confessione 1. de ministro, n. 30. vers. Ex dictis sequitur.* Et loquuntur post decret. *Trid. sess. 23. c. 15. de reform.* vbi solis approbaris ab Episcopo permittitur audire confessiones. *Nau c. d. Placuit, in noua edit. Alcoçer. Ant. Cucus, Enriq. Suar Lancelot. Maur. Ant proxime citati.* Et expresse *Palacios ea disp. 7. f. 266. col 2. fine. vers. Hac autem*, tenet etiam posse dictum decretum posse vicarium generalem approbare confessores, sicut Episcopum. Idemque dicendum esse de vicariis capituli sede vacante, aliorumque prælatorum habentium iurisdictionem quasi Episcopalem. Nam hi omnes eadem iurisdictione qua Episcoporum vicarij gaudent; vt probaui n. 4.

Ad arg. prioris sent. propositæ n. 14 respondetur. Ad 1. 16
nego vicarium generalem Episcopi tantum habere iurisdictionem in contentiosis: nam cum sit ordinarius, & vere prælatus, superiorque parochus in administratione sacramentorum habet etiam in his sacramentis, & spiritualibus iurisdictionem. Nec obstat *c. 2. de offic. vic. in 6.* dum enim ibi dicitur habere iurisdictionem tantum in ciuilib. non excluduntur spiritualia, sed solum causæ criminales, de quibus cognoscere nequit vicarius, absque speciali commissione. Ad 2. dico, dum petitur ibi vt confessarij sint approbati ab Episcopo, non excludi eius vicarium generalem: quia nomine Episcopi, vbi non excluditur vicarius, & est res quæ conuenit vicario ex eius officio, intelligitur etiam eius vicarius generalis. Vt optime docet *gl. c. vn. verb. Per Episcop. de capellis monach. in 6.* vbi etiam *Domin n. 8. verb Nota bene istam glossam, & ibi Franc. c 4. Fel c. Si quis contr n. 3. vers. Sed caue, de foro comp. Iac. Sbroz. l. 2. de vicario Episc. q. 101 n. 2. & q. 43 n. 28. & 29.* Et constat hoc ex *eod. Trid. sess. 24 c. 6. de reform* vbi cum voluit vicarium excludere, expressit dicens, *eis tantum, non eorum vicariis sit permissum*, insuper, quia *eod. Trid. sess. 25 c. 3. de reform.* dicitur solos Episcopos posse concedere literas excommuni

communicationis pro rebus ablatis,& tamen id posse vicarios generales,nominéque Episcoporum comprehendi, docent bene *Gut.l.1.can.c.11.n.8.Iac.Sbroz.l.2.de vic.episc. q.171.n.2.Enriq.l.13,de excom.c.17.n.4.Manuel 1.to.sum. 2.edit.c.79.n.1.* contra *Bañes 2.2.q.66. a.6.f.404. col.1. id negantem.* Item cum *sess.24.eiusd.Trid c.20.de reform.* dicatur ad solos Episcopos pertinere cognitionem causarum matrimonialium, dicemus n.15. cum multis, pertinere etiam ad vicarium generalem. Ad 1.confir.dico DD.asserentes nomine diœcesani non cõprehendi Prælatos Episcopo inferiores, intelligi Prælatis non habentib. iurisdictionem Episcopalem in diœcesi, exclusis Episc. Vt bene docent *gloss. Clem.vnica,de foro comp.verb. Diœcesanis* vbi *Card.§. Per præmissa.q.2.n.2.Imola n 38 idem Abb ibi n.15. & Clem.1 de vita & honest.cler.n.1. & Clem.1.de iure patron n.1. Fel.c.cum olim,de præscr. n.1. 2 vers. Secundo limita, Cau.c.Ioan n.1.de testam.* Quod confirmatur ex eo,quia *illo c.Ioan.* dicitur ad diœcesanos spectare cogere testamentarios exequi testamentum,& tamen communiter ibi DD. tradunt spectare etiam ad Prælatos habentes iurisdictionem Episcopalem. Ita *Io. And.d.c.Ioan n.9.Card n.6.q.3. Anch.n.5 fin.Abb n.2.Barbar col.7.Cou.n.1.Sylu.Testam.2. q.3.dict.3.Mascenz l.5 recop.4 l.14.gl.1.n 46.* Et ex Theol. *D.Antonin.3 p.t.10.c.3 §.9. Mol.to.1.de iust tr.2.disp.250. §.pen.* Similiter ergo nõ excludetur vicarius Episcopi:qui vnum tribunal cum ipso constituit, eadémque persona censetur.Ad 2.confir.dico non excludi vicarium,eo quod text. diœcesani licentiam postulet, sed quia res ea est ardua,nec in generali vicariatus concessione clauditur.

SVMMARIVM.

An possit vicarius generalis Episcopi assistere matrimonio, & alii id committere,& cognoscere de causis matrimonialibus? refertur opinio negans,num.12.& ibi.stylus curiæ facit ius.

Contraria sententia verior num.2.

An possint idem vicarij habentium iurisdictionem episcopalem,& ordinum militarium,n 19 Et quid de vicario foraneo num 20

Solvuntur argumenta num.21 Et explicantur c.Accedentibus,de excessibus prælator.& Trident.sess.24 c.20.de reform.

17 Quæstio III. An possit vicarius generalis Episcopi, ex proprio officio, absque speciali commissione, interesse matrimonio, & alij Sacerdoti licentiam assistendi concedere? Quidam negant posse. Sic *Pet.de Ledes. de matrim. q.45.art.4.punct.3. dub 4. f.192.* Et pro hac sent. faciunt DD. allegati,n.14. asserentes vicarium Episcopi non esse proprium Sacerdotem ad excipiendas confessiones, absque speciali commissione: quia idemmet est proprius Sacerdos in vtroque casu,(vt dixi hoc 3.l.disp.23.n.10.) Et probatur hæc sent.quia vicarius ex generali commissione non potest de causis matrimonialibus cognoscere: ergo nec aliquos matrimonio copulare. Prob. antecedens ex *c. Accedentibus, de excess. prælat.* vbi dicitur hanc cognitionem esse dignitatis Episcopalis:& *Trid sess.24 c.20 de reform.* dicitur ad solos Episc.hoc pertinere:& ita docent *gl. d.c.Accedentib.verb. Dignitatis.& ibi Ant.n.1. Idem Ant. c.1.de consang.n.11.* vbi *Abb n 11. & Prapos.n.5. Bertach. tr de Episcopo,l 4 p.6.q.20. Reluff.prax.benef.in forma vicariatus, n.155 Lex 7.t.14 p.4.& ibi Greg.l.op.verb. A los Obispos.* immo *Menoch.cons.17.n.6.& cons.69 n.55.& seq. vol.1.* defendit causas matrimoniales non posse delegari vicario, & ducitur:quia stylus curiæ facit ius,vt tradunt, multis Doctorib.citatis, *Flam.de resig.benef.l 1.q.2 n.8.& l.10.q.2.n.15. Ant Cuc.l.1 inst.maiorum,tit.8 n.1.* qui toto eo titulo consulendus est,latè enim agit de huius styli viribus.Sed stylus curiæ habet,vt hæ causæ solis Episcopis delegentur.vt docent *Ioan. Andr c.Causam matrimonij,n. 2.de officio delegati,* vbi *Amon.n.2.Abb n.1.Decius n.1.*

18 Sed multo verius est,posse ex generali institutione vicariatus interesse matrimonio,committeréque alij,vt interfit.Probatur primò,quia *Trid.sess.24 c.1.de matrim* expressè dicit,posse assistere parochum.vel alium Sacerdotem de licentia ordinarij, sed vicarius Episcopi est ordinarius, comprehenditúrque in decretis mentionem de ordinario facientibus: vt probaui n. 3. & 5. ergo potest assistere.& dare licentiam assistendi. Secundò,quia ex generali commissione vicariatus potest de causis matrimonialibus cognoscere:vt habet verior sent. & probatur ex *c.1.de frigidis & malef.* vbi dicitur proponendam esse querelam coram Episcopo, vel eius misso, ad diuortium:vbi *gl verb.Misso.* explicat,id est,vicario:& *c fin.de cognat.spir,* dicitur propositum esse impedimentum matrimonij coram officiali Cantuariensi:& sic supponitur eum posse de causis matrimonij cognoscere: & docent *Hostien. c.Literas,de rest.spol. Ant c.fin.n.2.de cogn.spir.* vbi *Abb.n.4 Alex. de Neuo n.5. Prepos.n.3. Anch.c.1.de frigidis,& malef.n.6.* vbi *idem præpos.n.1. Lambertin. de iure patron.3. p.l.2. q.2. art.3 n.2.Couar.4 decret.1.p. c.8.§.12. n.1. Ant. Cucus l.2. instit.maiorum 8.n.105. Iac.Sbroz l.2 de vicar.Episc.q.44.fine.Salzedo pract.c.73.ad fin.Ant Gomez super Bullam crucia. c.4 p.4 n 28.* Si ergo potest de causis matrimonialibus cognoscere, poterit à fortiori assistere matrimonio, idque committere. Tandem, quia idem est proprius Sacerdos ad audiendas confessiones. & ad assistendum matrimonio: vt probaui hoc l 3 disp.23. n.10. sed vicarius generalis Episcopi, est proprius Sacerdos ad audiendas confessiones, vt probaui n.15. ergo & ad matrimonium. Et ita in propriis terminis tenent hanc sent. *Navar. l. 4. cons.2.de sponsal.in 1.edit. cons.47.n.1.in 2.t.de clandest.desponsal.cons.14.n.1. Enriq.l.11. de matrim.c.3.n.4.Salzedo pract c.75. vers.14. Segura direct.iudic.2.p.c.15.n.46.& c. 16.n.1.Spino.specul.sestam.gl.15.n.38. Manuel 1.to sum.in 2.edit.c.2.19 n.15.* Et pro hac sententia est *Flamin de resign benef.l.3.q.11.n.20.& 21.* vbi docet quoties in Tridentino, vt *d.c. 1. de matrimonio*, mentio fit ordinario, comprehendi nomine ordinarij,vicarium Episcopi.

Idem dicendum est de vicariis habentium iurisdictionem Episcopalem. Quia sunt ordinarij, & nomine ordinarij comprehenduntur:vt probaui n.4.& 5. Sic *Navar. num.precedenti citatus.* Idémque de vicariis ordinum militarium in suis vicariis,dicendum est eadem ratione. Sic *Manuel 1 tom.summæ,2 editione,cap.219.num.15.* 19

Foraneus autem vicarius, licet non possit assistere matrimonio,nec alij licentiam assistendi dare,absque speciali commissione: si tamen matrimonialium causarum cognitionem ab Episcopo delegatam habeat, poterit. Si enim potest de causa principali cognoscere, poterit de minus principali, & accessoria, ac præambula: *reg cui licet quod plus est, de regulis iuris in 6.* Sic *Segura directorij 2.p.cap.15.num.46.& cap.16.num.2.* 20

Ad argumentum contrariæ sententiæ, propositum n. 17. dictum est num. 18. posse talem vicarium de causis matrimonialibus cognoscere. Nec obstant textus. dicentes ab Episcopos spectare, non enim ob id excluditur vicarius:vt probaui num. 16. Nec obstat stylus curiæ delegandi eas solis Episcopis. Quia sæpe delegantur non Episcopis:vt docet *Abbas c. Causam matrimonij,num.1.de offic.deleg.* & constat ex *cap. Proposuisti de probationib.* vbi delegatur causa matrimonialis proposito cuidam, qui Episcopus non erat, vt aduertit *ibi Decius n.1.* & idem in multis aliis testibus, quos allegat. Et esto, non posset de illis cognoscere, non sequitur non posse assistere matrimonio,vel alij assistendi licentiam dare:quia parochus vtrumque potest: cum tamen nequeat de causis matrimonialibus cognoscere. 21

DISPVTATIO XXX.

An si vicarius Episcopi sit reuocatus morte ipsius Episcopi,aut reuocatione facta per ipsum,dum reuocationem ignorat: aut sit suspensa eius iurisdictio excommunicatione Episcopi,validè assistat matrimonio, aliique licentiam assistendi concedat?

SVMMARIVM.

Tripliciter potest vicarij iurisdictio cessare,& quando cessat morte,refertur opinio dicens non cessare ipso iure,& ita validè assistere n 1. Cessat omnino Episcopi morte, & gesta postea per ipsum sunt nulla. 2.

Quid,

Quid, quoad negotia incepta: & qualiter in hoc differat à delegata, 1.
Quid si mors non sit intimata vicario, vel ignoret illam, cum communiter sciatur: aut è contra illam noverit, communiter tamen ignoretur, 4.
Quando Episcopus est excommunicatus, an sit suspensa iurisdictio vicarij, ita vt gesta per ipsum non valeant, referitur duplex opinio, 5.
Suspenditur iurisdictio vicarij & gesta per ipsum non valent, 6.
Quid quoad negotia cœpta, & qualiter in hoc differat à potestate delegati, 7.
Idem dicendum est, quando Episcopus est suspensus, vel interdictus denunciatus, 8.
An tunc cesset prorsus, vel suspensa sit iurisdictio vicarij, possitque procedere in causa vicario del. gata 9.
Quid, si Episcopo excommunicato vicarius assistat matrimonio, vel alij committat, n. 10 & ibi quid si Episcopus excommunicatus vicarium, aut parochum constituat, aut parochus excommunicatus vicecuratum, & sic instantus matrimonio assistat.
Quid, si vicarius revocatus sit ab ipso Episcopo, eiusque revocatio communiter ignoretur, licet ipse sciat: vel communiter sciatur, ipse tamen ignoret, n. 11. Et ibi, quid de legato revocato. Et iurisdictio non auferetur ignoranti & gratia non expirat ante revocationem.
An sat sit qualiscumque revocationis notitia in ipso vicario: refertur opinio affirmans, n. 12. & contraria num. 13. Vbi quid de revocatione delegati.

1 TRipliciter potest vicarij potestas cessare. 1. morte ipsius Episcopi. 2. excommunicatione Episcopi. 3. per revocationem, quia, scilicet, revocatur ab Episcopo: de quo triplici modo revocationis seorsim agendum est. Et primò: quando vicarij potestas cessat Episcopi morte: *Enriq l. 7. de indulgent. c. 21. n. 5. in commento. lit. S*, ait non cessare iurisdictionem vicarij ipsos iure, per Episcopi mortem, sed per capitulum deponi, vnde consequenter tenetur dicere, posse assistere matrimonio, eamque licentiam dare, donec deponetur: & potest probari, quia est iurisdictio ordinaria, quæ concedentis morte expirare non solet. Quæ ratio non vrget, quia disp. præced. n. 13 respondi id esse verum, quando non est accessoria ordinariæ iurisdictioni concedentis: vt est iurisdictio vicarij.

2 Ideo omnino tenendum est iurisdictionem vicarij Episcopi, ipso facto omnino cessare Episcopi morte: atque ita omnia postea per ipsum gesta, nullius esse momenti, tanquam gesta à priuato quodam, iurisdictionéque carente. Prob. quia est prorsus idem tribunal, & reputatur eadem vtriusque persona, *c. 2. de consuetud. in 6. & c. Romana. de appellat. in 6.* ergo cum morte Episcopi cesset eius tribunal, cessabit etiam vicarij. 2. quia ideo excommunicatione Episcopi suspenditur iurisdictio vicarij, vt statim n. 6. probabo, quia est suspensa iurisdictio Episcopi, eiusque tribunal. Sic tenet *gl. fin. Clem. fin. de procur.* vbi *Imola n. 17 Bonifac. n. 38. Hostien. c. Quoniam Abbas ad fi. de offic. deleg. Archidiac. c. 1. de offic. vicar. in 6. fin.* vbi *Francus. n. 3. Bald. l. Aliquando, q. 10 ff. de præscr. Ant. c. Tua nobis, de offic. vicar. n. 9.* (alias refertur *c. Tua nobis,*) *& ibi Anchar. n. 3. Abb. n. 4. idem Abb. c. Extirpanda, §. Quia vero, n. 14. de præbr. & c. Licet, de offic. deleg. n. 8. & d. c. Quoniam Abbas, n. 10. Felin. c. Ex parte decani, n. 19. vers. Fallit octauo, de rescript. Alciat. rubr. de offic. ord. n. 24. Iac. de sancto Georgio, l. More, n. 35. ff. de iurisd. omn. iud. Faber. inst. de mandato, §. Item si adhuc: n. 5. Bertachin. in suo repertorio, lit. V. verb. Vicarius, sub n. 40. vers. Vicarius Episc. & tract. de Episc. d. 4. p. 7. n. 6.* habetur *to. 13. tractatuum nouiorum, p. 2. Rebuf. c. 2. Postulatis, notab. 2. n. 16. de cler. excomm. ministr. & praxi benefic. in forma vicariatus, n. 162. Sylu. verb. Vicarius, q 4. fin.* vbi *Tab. 3. 7. Armil. n. 10. Marant. pract. 4. p. d. 5. princip. an iudicium sit ordin. n. 62. Nau. c Nulla, 18. q. 2. n. 21. corollario 12. ad fi. Couar. 9. pract. c. 4. n. 4. Auend. c. Præter, p. 1. c. 3. n. 3. init. Anil. c. 5. Præterea gl. Suspendides, n. 10. Ant. Cucus l. 1. inst. maiorum. t. 8. n. 133. Mo(ina l. 1. primog. c. 25. n. 15. Paz pract. 1. p. 1. Tempore 1. n. 9. Azebedo l. 3. recop. t. 9. l. 1. n. 13. Flamin. l. 7. de resign. benef. q. 24. n. 35. Sbroz. de vicar. Episcopi, l. 3. q. 18. n. 7. & q. 45. n. 3. Vgolin. de centur. tabul. 1. c. 11. § 3. n. 8 Bobadil. de politic. l. 2. c. 16. n. 145.* Et ex Theologis *D. Ant. 3. p. t. 19. c. 10. §. 2. Enriq.* sibi contrarius, *l. 6. de gen c. 13. n. 3. Lud. Lop. 1. p. instructorij, in 2. cod 184. f. 792.*

3 Hæc autem reuocatio post mortem, est etiam quoad negotia cœpta: illa enim perficere nequit vicarius Episcopo mortuo. Quare in hoc differt à delegato, cuius potestas non expirat quoad incepta morte delegantis, *c. Gratum, de offic. deleg.* Et ratio differentiæ est, quia Episcopi, & vicarij est vnum & idem tribunal: non sic autem delegatis, & delegati. Sic *Abb. c. Licet de offic. deleg. n. 8. Rebuf. praxi benefic. t. de forma vicariatus, n. 162. Bertachin. vtroq; loco, Cou. Ant. Cucus Sbroz. ambob. locis relati n. præced.* Pro hac etiam parte sunt DD. quos n. 7. referam dicentes excommunicationę Episcopi suspendi iurisdictionem vicarij etiá quoad negotia cœpta. Falsò tamen *Sbrozius l. 3. de vicar. Episcopi, q. 45. n. 2.* aliquos refert dicentes, non expirare quoad negotia cœpta: loquuntur enim in iudice delegato.

4 Operatur autè effectũ hæc reuocatio per mortem, etiá nõ intimata vicario. Vt docet *Felin.* cũ aliis *c. Ex parte decani. n. 19 vers. Fallit octauo, de rescript. Ham. l. 8. de resign. beneficior. q. 24. n. 36.* Vtrum autè quando ignorat vicarius mortem, aut communiter ignoratur, valeant interim gesta per vicarium? dixi hoc 3. l. disp. 22. n. 59. valere, quando cõmuniter ignoratur, quãuis ipse mortis conscius sit: non autem quando cõmuniter scitur, licet ipse ignoret.

5 In II. casu, quando suspenditur iurisdictio vicarij, excommunicatione Episcopi: aliqui cẽsent suspensa iurisdictione Episcopi per ipsius excommunicationem; valide esse gesta per vicarium, siue res sit integra, siue non. Sic *Ricard. 4. d. 18. a 10. q. 4 Syluest. Absolutio 2. q. 6.* Alij dicunt re non integra, minimo suspendi iurisdictionem vicarij, secus re integra: & ita solum valere gesta per eum quoad negotia cœpta. Sic *Armil. verb. vicarius, n. 10.*

6 Cæterum dicendum est, suspensa iurisdictione Episcopi per ipsius excommunicationem, (quod euenit, quando est denunciatus, aut notorius percussor clerici, iuxta dicta hoc 3. lib. disp. 22. n. 32.) similiter esse suspensam eius vicarij iurisdictionem: atque ita sicut gesta tunc per Episcopum pertinentia ad iurisdictionem, sunt irrita, similiter dicendum est de gestis ab eius vicario generali. Quia est vnum, & idem tribunal; Prob. ex *c. 1 de off. vicarij in 6. fin. ibi, Ea tamen quæ ipsi gerendo huiusmodi vices, agunt eo tenaliter excommunicato manente, si iurisdictionem recipiunt tantum ab eodem non possunt obtinere vigorem.* Et ita tenen *gl. ibi vere. Ipsius. Archidiac. ibi n. 1. verb. Gerunt, in fin, Hostiens. ibi super eodem verb. Gerunt Io. And. n. 2. Anchar. n. 2. & ibi Domin n. 6. vers. in eadem gl.* ibi, *Is cui. in fin. illius & ibi Franc. n. 6. idem gl Clem. final. de procurat. fin.* vbi *Card. ad fin. q. 16. & ibi Imola n. 17. Bonifac. n. 39. & idem Cardin. Clem. 2. de rescript. q. 8. & ibi Anchar. col. 1. fin. Speculator 1. de iudice delegat. §. Restat videre. n. 7. Abb. cap. Quoniam Abbas de offic. deleg. n. 10. Felin. c. Insinuante, n. 2. de offic. deleg. Bald. c. Licet vndique, n. 12. eod. t. Roman. singul. 626 Parisius cons. 89. n. 6. vol. 4. Selua beneficior. p. 2. q. 14. n. 6. Rebuf. praxi. beneficior. t. de forma vicariatus, n. 217. & super regul. 13. cancellaria. super §. Ant vicarios perpetuos, & c. Postulastis, notab. 2. n. 16. de clerico excommunicato ministrante, Bertachin. in repertorio, lit. V. verb. Vicarius, sub. n. 20. vers. Vicarij. & domini. Maranta de ordine iudiciorum, 4. p. d. 3. principali, an iudicium sit ordinarium, n. 70. Sylu. verb. Vicarius q. 4. d. 4. & Tabiena n. 8. Ant. Cucus l. 2. instit. maior. t. 8. n. 134. Sbrozius de vicario Episcopi, l. 3. q. 17. n. 1. Gutier. q. canon. l. 1. c. 1. n. 83. & 84. Vgolin. de censur. tabula 2. c. 11. §. 3.* Et ex Theologis *D. Ant. 3. p. 19. c. 10. §. 2.*

7 Quod verum est, etiá quoad negotia cœpta, ante Episcopi excommunicationem: in quo differt vicarius à delegato, cuius potestas non suspenditur per delegantis excommunicationem, saltem quoad negotia cœpta. Cuius differentiæ rationem constitui n. 3. Sic *Hostien, Io. And. Domin. Anchar. Franchus, Tabien. locis præced. n. alleg.*

8 Idem dicendum est, quando Episcopus est interdictus, vel suspensus, ob eamdem rationem. Sic. *Paris. 89. n. 10. fin. vol. 4. Bertachin. tract. de Epis. l. 4. p. 5. n. 69. Rebuf. prax. beneficior. tit. de forma vicariatus, n. 217. Ant. Cucus l. 2. institut. maior. t. 8. n. 134. Sbrozius l. 3. de vicar. Epis. q 17. n 4.* Intellige hodie post Conc. Constantiens. quando est denunciatus; nam ante denunciationem retinet iurisdictionem.

Quamuis autem excommunicato Episcopo iurisdictio vicarij suspendatur, adhuc tamen verus vicarius manet, retinetque iurisdictionem habitualem, sicut & ipse Episcopus. Vnde fit, vt si causa delegetur ab alio vicario Episcopi, non suspendatur cognitio huius causæ per excommunicationem Episcopi: cùm ex vna parte verus vicarius sit, & ex altera, iurisdictio in ea causa non dimanet ad Episcopo. Sic *Paulus Clem. 2. de reser. & ibi Card. q. 8. Anchor. cel. 1. fin. Felin. c. Insinuante, n. 2. de off. deleg. Sbrozius de offic. vicary, lib. 5. q. 17. n. 10.*

10 Ex dictis infertur, quid dicendum sit in ea quæstione, an suspensa iurisdictione Episcopi per excommunicationem aut suspensionem denunciatam, possit eius vicarius validè interesse matrimonio, aliique id committere; Dicendum enim est vtrumque posse: quia neutrum est actus iurisdictionis, (vt diximus hoc 3. l. disp. 21. n. 4. & 7.) qui verò censent esse actum iurisdictionis, necessariò tenentur dicere, non valere: quia vsus iurisdictionis suspensus tunc est. Si tamen Episcopus suspensus, vel interdictus, vel excommunicatus denunciatus, aut notorius clerici percussor, institueret vicarium, aut parochum: aut parochus excommunicatus, vicecuratum, illéque assisteret matrimonio, vel alij committeret, nihil valeret, quia illa institutio est manifestus actus iurisdictionis, & proinde facta sic excommunicatio, nihil valet: quare ille assistens matrim. non esset verus vicarius parochus, aut vicecuratus. Quod si replices, licentiam assistendi concessam per Episcopum aut parochum sic excommunicatum, validam esse: eo autem ipso quod vicarium, aut vicecuratum instituunt, virtute conferre illis licentiam assistendi matrimonio: ergo si assistant, validum erit matrimonium. Resp. minime conferre talem licentiam directè, sed indirectè, consequutiuè, & accessoriè, in quantum scilicet conferunt officium vicarij parochi, aut vicecurati, quorum officio annexum est, interesse matrimonio: quare cùm principalis collatio officij, inualida sit, corruet accessorium: *Regul cum principalis, 138. ff. de regul. iur.*

11 In 3. casu, quando scilicet vicarius est reuocatus ab ipso Episcopo: si reuocatio nota sit vicario, nec communis error adest, manifestum est gesta per ipsum esse irrita: quare si matrimonio interfit vel alij committat, nil valere. Quia iurisdictione prorsus caret: quando autem esset communis error reuocationi, etiam ipso illius conscio, dixi hoc 3. l. disp. 22. n. 59. valere gesta per ipsum: per *l. Barbarius ff. de offic. prator.* Si autem ipse reuocationem ignoret, quamuis non sit communis error valent gesta per ipsum, donec ipsi reuocatio intimetur. Per *l. Si forte 17. ff. de offic. præsid.* ibi, *Si forte præses prouinciæ manumiserit, vel tutorem dederit priusque cognouerit successorem aduenisse erūt & hæc rata.* Vbi *gl. verb. Cognouerit*, ait, *vsque ad cuius aduentum durat eius iurisdictio.* Hoc est contra aliquos, quos refert *Berius decis. 347. n. 12. & 13.* dicentes non valere gesta post reuocationem, etiam vicario non intimatam: cum quibus sentit dicens esse communem sententiam *Alber. ic. l. More n. 22. ff. iurisd. omn. iudic.* sed non loquitur in vicario Episcopi, sed in delegato. Nostram tamen sententiam tenent *Berius ibi, Selua benefic. 2. p. q 14. n. 13. Bertach. in repertorio, l. 2. V, verb. Vicarius, sub. n. 70. vers. Vicarius Episcopi primus, & lit. C. verb. Collatio. sub. n. 50. vers. Collatio benefic. facta à vicario. Rebuf. praxi benef. tit. de forma vicariat. n. 210. Roland. cons. 46. n. 28. vol. 1. Sboz.* multos referens, *l. 3. de vic. episc. q. 36. n. 6. & seq Flan. lib. 7. de resign. benefic q. 24. n. 41. Ant. Cucus l. 2. inst. maio 1. 8. n. 146. Anast. Germon. de indultis §. Tibi quoad vixeris, n. 60. & seq.* Pro hac etiam sententia sunt *Bart. l. Barbarius, in 2. lectura, n. 18. ff. de offic. prator. & ibi Bald. 2. lect. n. 28.* vbi docent iurisdictionem non aduni ignoranti. Fauent etiam *gl. Auditis, de procu. verb. Ad illum*, docens non cessare iurisdictionem iudicis, donec certior reddatur de reuocatione: & *Abb. c. Audita, n. 13. de rest. spol.* dicens valere processum factum à iudicibus reuocatis, ante reuocationis certificationem, quando reuocatio est in præiudicium tertij: Et *Alberic.* sibi contrarius *d. l. Barbarius n. 30. & l. Mandatum, n. 0. C. mandati*, docens etiam in iudice delegato exigi iure canonico reuocationis notitiam: quod idem de delegato asserunt *Ricard. 4. d. 18. art. 4. q. 5. Fosella, Excommunicatio, 66. n. 46. Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 2. casu 185. n. 40 & seq.* Et subdunt *Ricar. & Rosell.* aliquos probabiliter limitare, nisi delegans expresserit nolle valere ex tunc, quando reuocat. Et tandem pro eadem parte sunt *Sylu. verb. Gratia. q. 2 n. 4.* vbi *Armill. n. 6. Emiq. l. 6. de panit. c. 7. n. 2. in commento, lit. G.* vbi censent gratiam concessam nō expirare ante reuocationis notitiam. Aliqui temperant, nisi culpa sua reuocetur vicarius, dicentes tunc non oportere, vt intimetur vicario reuocatio. Sic *Selua benefic. 2. p. q 14. n. 13.* Sed melius *Ant. Cucus lib. 2. institutionum maior. tit. 8. n. 149.* docet necessariam esse tunc reuocationis intimationem ne culpa vicarij aliis noceat.

Difficultas autem est, an satis sit qualiscumque notitia 12
reuocationis in vicario, vt si fide dignus casu nouit reuocationem, certiorémque faciat vicarium? Quidam asserunt satis esse: per *l. Si forte, 17. ff. de off. præsid.* vbi solum dicitur valere gesta, priusquam cognouerit præsens aduentum secundi: ergo satis est, quouis modo cognoscat. Sic *glos. Clem. Causam, de electione, verb. Plena, & c. Cupientes, verb. Notitiam, de elect. in 6.* vbi *Archid. n. 3. vers. Notitiam, Domin. ibi §. Hac generali, n. 7. Franc. ibi, in princ. n. 5. Calderin. rubr. de offic. Vicarij cons. 4. Felin. c. Caterum, n. 11. de rescript. Bertach. tract. de Episcopo, p. 7. l. 4. q 21. Sbrozius de vicario Episcopi. l. 3 q. 33. n. 10.* & hanc partem tenuisse Senatum Burdegalensem refert *Boërius decis. 147. n. 15.*

Verius tamen est, exigi, vt certior fiat vicarius de reuo- 13
catione per ipsum Episcopum, aut eius epistolā, aut alium nomine eius, vt per eius procuratorē, vel nuncium ab ipso ad id destinatum. Nam per easdem causas res nascitur, & dissoluitur, *c. 1. de reg. iur.* sed cōstitutio vicarij exigit vnionem voluntatum Episcopi constituentis, & vicarij acceptantis, quæ acceptatio exigit notitiam talis institutionis per nuncium ab ipso Episcopo destinatū: vt in alio simili probaui l. 1. disp. 6. n. 28. ergo similiter dissolutio, & reuocatio exigit reuocationem constituentis, & notitiam reuocationis per nuncium destinatum, Episcopique nomine notificantem. Sic docet *Berius ea decis. 147. à n. 14 vsque ad 18. Rebuf. prax. benefic. tit. de form. vicar. n. 212. Ant. Cucus l. 2. instit. maior. tit. 8. n. 147.* Idémque eadem ratione dicendum est de reuocatione delegati, quam intimari necesse esse probaui n. 11. hæc enim intimatio debet esse per nuncium ad id destinatum, sicut & ipsius delegati constitutio.

14

DISPVTATIO XXXI.

An non tantum parochi proprietarij, qui habent beneficium parochiale: sed parochi delegati, quos Episcopi constituunt, & ad nutum ipsius amoueri possunt, & vicecurati instituti à parochis proprietariis, possunt alteri Sacerdoti licentiam assistendi matrimonio concedere?

SVMMARIVM.

Ordinarius potest delegare, non autem delegatus, nisi sit Principis supremi, n. 1.

Delegatus ad vniuersitatem causarum reputatur ordinarius, & potest subdelegare, 2.

Non potest totam suam iurisdictionem delegare, sed vnam, vel alteram causam, 3.

Quis dicatur delegatus ad vniuersitatem causarum: & quis ad generalitatem: & an hic possit subdelegare 4.

An quicunque delegatus possit subdelegare, quando ordinarius delegans concessit sibi hanc facultatem, refertur opinio negans, num 5. & contraria verior, n. 6. & explicatur l. 1 ff de officio eius, quando quæ specialiter committuntur à lege iudicibus ordinariis, non possunt per ipsos delegari.

An satis sit licentia tacita ordinarij, vt delegatus subdeleget, & quando hoc contingat 7.

An possit ordinarius concedere delegato, vt nomine suo subdeleget, 8.

An possit delegatus subdelegare, cum potestate subdelegandi, instar ordinarij, 9.

Delegatus inferioris Principis ad vnam causam, an possit articulum illius causæ subdelegare, n. 10. & ibi explicatur c. Cum Bertoldus, de sentent & re iudic.

Ordina

Ordinarius an possit totam suam iurisdictionem alteri committere, & parochus inconsulto Episcopo vicecuratum instituere, 11.

Parochi proprietarij possunt dare alteri facultatem assistendi matrimonio, cum facultate subdelegandi, 12.

Parochi non proprietarij possunt licentiam assistendi matrimonio alij sacerdoti concedere, 13.

Quid si ad breue tempus ab Episcopo, vel parocho proprietario instituantur? 14.

An parochi non proprietarij possint ad breue tempus vicecuratum instituere, 15.

An hic delegatus à parocho non proprietario, possit alij licentiam assistendi matrimonio concedere? 16.

Parochi non proprietarij an possint dare licentiam assistendi matrimonio cum potestate subdelegandi? 17.

An possint suo delegato sic dicere, Ex nunc concedimus licentiam illi sacerdoti, quem tu elegeris? n. 18. *Et ibi explicatur, an iurisdictio possit esse incerta?*

Quando parochus præsens assumit vicarium, an hic vicarius possit delegare? 19

An si Episcopus, vel eius vicarius committat sacerdoti, vt recipiat informationem, & testes de habilitate aliquorum ad matrim. & postea eos habiles repertos matrimonio iungat, possit hic sacerdos delegare? 20.

Sacerdos delegatus ad assistendum alicui matrimonio, an possit subdelegare? & quid, si sit delegatus ad assistendum omnibus matrimonijs parochiæ, vel tali tempore occurrentibus? 21.

1 VT clarior reddatur huius disput. decisio, oportet aliquot præmittere fundamenta. 1. est Hoc distat inter ordinarium, & delegatum: quod ille, cum iure proprio, & in se ipso iurisdictionem radicatam habeat, potest delegare: hic autem, cum nihil proprium habeat, sed alienæ iurisdictionis vsum, non potest delegare: excepto delegato supremi principis. 1. pars, nempe ordinarium posse delegare, habetur expresse *l. More ff de iurisd. omn. iud. & l. Cognitio. §. Cum propriam. ff. de offi. eius, & c. Cum Episcopus, de offic ord. n.* 6. 2. pars nempe delegatum non posse subdelegare. habetur *l. fin ff. de offic eius, & l. Iudice C de iudiciis.* 3. autem pars, scilicet, esse speciale in delegato principis, posse subdelegare, habetur *c. fin. de offic deleg. init. & c. Cum causam de appellat. & d. l. A iudice, & l.* 19. *tit.* 4. *p.* 3.

2 II. Fundamentum est. Delegatus ad vniuersitatem causarum reputatur quasi ordinarius, & subinde, delegare potest. Sic colligitur ex *l.* 1. *§ Ab eo ff. qui a. & à quo.* ibi, *Ab eo cui quis mandauit iurisdictionem non ipse pronocabitur, nam & generaliter is erit pronocandus ab eo cui mandata est iurisdictio, qui pronocaretur ab eo qui mandauit iurisdictionem,* Vbi textus docet, cum quis delegatus subdelegauit, esse appellandum ad primum delegantem: atque ita supponit posse delegatum subdelegare: vbi *gl.* 2 *verb. Non ipse, & verb.* tenet *glo. l. A iudice, verb. Non habet, C de iudiciis & c. Cum causam, de appell. verb. Delegatus. Host. c fi. de offi. ord. paulo post princ. d. c. Cum causam, verb. Delegare, Ioan. Andr. c. Omnis de pœnit. & remiss. n.* 31. *vers. In gloss exequutionem. Ant. c. Super quæstionum §. Si vero n.* 17. *§ de offic deleg.* vbi *Imola n* 24. *Felin n.* 17. *Abb. d. c. Cum causam c.* 12. *& c. Cum Bertold. n.* 20 *de sent. & re iudic. Alex. de Neue d c Cum causa, n.* 24. *Berto l. More n.* 11. *ff. de iurisd. omn. iudic.* vbi *Alex n.* 26. *Cacialupus n.* 22. *Bald. l. Soler, n.* 1. *ff. eod. t.* vbi *Angel. n.* 1. *Alex n fin. Alberic. l. A iudice, n.* 1. *C. de iudiciis,* vbi *Salicet. n.* 2. *Alex n.* 7 *Bolognet. l.* 1 *n.* 40. *fi. ff de offi. eius Bertach. in repert. l. t. D. verb. De egatus ad causam vnam. an.* 10. *Henric. c. fin. de offic deleg. n.* 7. *Villalobos in commun lit D. n.* 57. *Maranta pract.* 4. *p d.* 5. *princip al, an iud cium sit ordinarium, n.* 27 *&* 55. *Rosel. verb. Delega e, iuris. Angel. verb. Delegatus, n* 6. vbi *Syl. q.* 8. *d.* 3. *Tabiena Excommunicatio.* 5. *casu.* 11. *q* 3. *n.* 4 *Nau. post l.* 5 *consil in* 1. *edit. addit. ad l.* 1. *t. de offi. ordinarij, consul. fine Conar.* alios ref rens 3. *var. c.* 20. *n.* 11. *Mandos reg* 4. *Cancell. q.* 3 *n.* 4. *Azebedo l.* 3. *recop. t.* 9. *in rubr n.* 14. *Vgolin. de censuris tabula* 1. *c.* 8. *n.* 3. Et ex Theologis, *Enriquez l.* 6. *de pœnit. c.* 7 *n.* 3. *n commem. lit. N. l. ud. Lop.* 1. *p instr. in* 2. *edit. c.* 284. *f.* 797. Et est communissima sent. quamuis non desint authores oppositum sentientes, nempe, subdelegare non posse: vt sunt *Dec c. Cum causam, n.* 29. *&* 39. *de appell. Curt. d. l. More, n.* 67. *& alij.*

3 Intellige tamen delegatum ad vniuersitatem causarum posse vnam vel alteram causam subdelegare, non tamen vniuersam suam delegationem. Quia etiam ordinarius id non posset: inconsulto principe: vt dicemus n 11. Sic *gloss. c. Cum causam, verb. Delegatus, de appel.* vbi *Ant. n.* 11. *Alex. de Neuo n.* 27. *c. Abb. Cum Bertoldus n.* 20 *de sent. & re iudic. Alex. l. A iud ce, n.* 8. *C. de iudic.* vbi *Iason n.* 8. *Bart. Ioan. And. Bard. Albic. Marant. Rosella Sylvest. Conar. Azebedo, Vgolinus, Lop. Lop n precedenti.*

4 III. Fundamentum sit quis dicatur delegatus ad vniuersitatem causarum. Talis enim dicitur, quando ei genus causarum committitur, sub vno nomine collectiuo, quamuis non sit generalissimum, sed subalternum, licet sit restrictum quoad tempus, vt si committantur causæ tali anno occurrentes, vel quoad quantitatem, vt causæ 10. librarum, & infra, vel quoad locum, vt causæ talis loci. Sic *Bart. l. Legatus n.* 4. *ff. de offic. proconf. Azebedo l.* 3. *recopil. t.* 9. *l.* 1. *n.* 5. Vnde infertur esse delegatum ad vniversitatem causarum, quando commissio est vniuersalis quoad causas specialis autem quoad locum: vt si committantur omnes causæ talis territorij. Sic *Bart. & Azebedo proxime citati, Bald. d. l. Solet, n.* 1. *& ibi Angel n.* 1. *& Alex n.* 9. *Idem Bald. l A iudice n.* 4. *& ibi, Salicet n. C de iudic. Bertachin. in repertor. tit. D. verb. Delegatus ad vnam causam, ante n.* 10. Idē dicendum est, quando indefinitè causæ talis territorij delegarentur. Sic *Salicet eod n.* 3. Idem quando delegatio est vniuersalis respectu personarum, licet non quoad causas, vt si omnes causæ mutuæ talis territorij alicui delegentur. Quia causa mutui est genus, multas sub se continens species. Sic *Bald d. l Solet n.* 1. *q.* 4. vbi *Alex n.* 9. *Socin d. l. More, n.* 40. *Bertach proxime allegat.* Idem dicendum quādo delegatio est vniuersalis quoad causas & personas, Hoc est contra *Bald. l. A iudice n.* 4. *C de iud. & ibi Iason n.* 8. *& Azebedo l.* 3. *recop. t.* 9 *l.* 1 *n.* 4. vbi dicunt non esse delegatū ad vniuersitatem causarum, nisi territorij mentio fiat: sed verius est eam mentionem necessariam non esse. & ita tenent *Bart d. l. Legatus n.* 4. *Socin d. l. More, n.* 38. Difficultas autē est quando delegatio est generalis quoad causas specialis vero, & coarctata respectu personarum: vt si cōmittantur omnes causæ, quæ vertuntur inter Titiū, & Seium? Nam *Bart. d. l. Legatus n.* 4. licet aliquantulū dubius, tenet hunc esse delegatum quoad vniuersitatem causarum: idem *Oroscius d. l. Legatus, n.* 10. *&* 11. Quia hæc commissio est generalis in genere subalterno, & potest recipere augumētum, & diminutionem quæ est inter causas. Item quia (vt proximè diximus) quando commissio est coarctata quoad locum, tempus, vel quantitatem, constituit delegatum quoad vniuersitatem causarum: ergo quando est coarctata quoad personas: non enim inuenitur congrua differentiæ ratio. Sed verius est non esse delegatum quoad vniuersitatem causarum, sed tantum quoad genetalitatē causarum. Quia cum limitatur tempus, vel locus, vel quantitas, vniuersalior est cognitio, & commissio, quam cum limitantur personæ: nā in priori casu, plura possent esse negotia, & omnia eo tempore, vel in eo loco, vel in ea quantitate, o ccurrentia committuntur: in posteriori autem, multo pauciora negotia occurrunt. Sic *Guliel. m. l. A iudice, C de iudiciis,* vbi *Bald n.* 4. *Salicet n.* 3. *idem Bald d. l. Soler, n.* 1. *q.* 3. vbi *Angel. n.* 1. *& Alex.* dicens esse communi. sent. *n.* 9. *Socin d. l More, n.* 41. *Bertachin proximè c itatus, Azebedo l.* 3. *recop. t.* 9. *l.* 1 *n.* 4. *&* 5. Quando autē cōmissio est certarum causarum, inter certas personas, vel certarum causarum limitato numero, in tali castro, est commissio specialis: vt si delegentur decem causæ talis territorij. Sic *Bald. d. l. Solet n.* 1. *q.* 2. *& ibi Angel n.* 1. *Socin d. l. More, n.* 42. *&* 43. Vtrū autem delegatus ad generalitatem causarū possit vnam subdelegare? affirmat *Azebedo l.* 3 *recop. t.* 9. *rubr n.* 14. Et potest probari ex doctrina *Bart. l. more, n.* 11. *ff de iurisd. omn. iudic.* dicentis delegatum ad vnam causam, posse quemdam articulum illius causæ subdelegare: ergo similiter delegatus ad plures causas, poterit vnam. Sed hæc doctrina in nullo iure probatur: & ideò dicendum est non posse vnam causam subdelegare: & ita tenent *Angel. l. Solet, n.* 1. *ff de iurisd. omn. iud. Salicet. l. A iudice, n* 4. *C. de*

iudiciis. Henric. c. fin. n. 8. de offic. deleg. Nec confert doctrina *Bartoli*, quia communiter reprobatur, nisi intelligatur cum quadam limitatione: vt dicemus n. 19.

5 IV. Fundamentum est. Non modica versatur difficultas, an delegatus inferioris principis, qui non est ad vniuersitatem causarum, possit subdelegare, quando ordinarius delegans concessit illi subdelegandi potestatem? Quidam negant posse subdelegare. Quia, quæ lege conceduntur specialiter, seu in priuilegium, iudicib. ordinariis, non possunt per eos transferri in alios, *l. 1. in prin. secundum commun. intellectum. ff. de offic. eius*, sed potestas delegandi, specialiter conceditur ordinariis *l. More. ff. de iurisd. omn. iud.* ergo non possunt hanc facultatem transferre in delegatũ, concessa illi subdelegandi potestate. Sic videtur tenere *gl. c. super quæst. §. Porro. verb. Transferi, de offic. deleg.* & dicit forte esse verius *Imol. ibi, n. 21.* idem tenet *Card. Clem. 1. q. 12 de offic. deleg. Alex. l. A iudiciis n. 9. C. de indic. Bologn. l. 1. n. 39. & 40. ff. de off. eius*, limitans quando absque causa iusta hanc facultatem concederet ordinarius: *Franc. c. Is cui, fin. de offic. deleg. in 6.* & re vera, idem tenet *Dominicus ibi, fin.* quamuis enim cum distinctione loquatur, at re vera tenet non posse delegatum ex facultate ordinarij subdelegare, sed tantum assignare personam cui ordinarius delegauit: & hanc sententiam dicit forte esse veriorem, *Cacialupus l. More, n. 10 ff. de iurisd. omn. iud.*

6 Verum tenendum est posse. Quia tunc non videtur ipse delegatus subdelegare, sed ordinarius delegans: iuxta *l. Vnum ex familia, § Si de Falcidia ff de leg.* vbi habetur, eligentem iussu testatoris, nullum beneficium conferre, quia non ipse, sed testator iubens conferre censetur. Solet etiã probari ex *l. Non distinguemus, §. fin. ff. de recept. arbit.* ibi, *idque delegari non posse, nisi ad hoc compromissum sit.* Vbi decernitur arbitrum delegare non posse, nisi hoc commissum sibi sit: sicut ergo arbiter, eo quod ex consensu partium iurisdictionem recipit, potest ipsis finem partibus, quæ sibi iurisdictionem conferunt, consensum præstantibus, alij subdelegare: sic delegatus, cum iurisdictionem ex delegatione, & consensu ordinarij habeat, poterit ex eiusdem consensu subdelegare. Nec obstat ratio oppositæ sententiæ, & textus; nam ea quæ specialiter alicui conceduntur, non possunt in alium transferri, quando taliter conceduntur maioribus, vt minoribus denegentur: at quilibet ordinarius, quantumuis minimus potest delegare. *Sic glos. fin c. Is cui, de offic. deleg in 6. Bart. d. More, n 12. ff. de iurisd. omn. iud.* vbi *Alber. n. 14. Alex n. 27. Bald. l. Solet, n. 1. ff eod. t. & l. A iudice, n. 2. C. d. iud.* vbi *Salicet, in fin. & Iason n. 8. & 9.* dicens esse comm. sent. *Abb c. cum Bertold. n. 24 de sent. & re iudic. & c. Super quæstionum. § Porro n. 2. de offic. deleg.* vbi *Fel. ff. Si vero n. 18. Alex. de Neuo d. c. Cum Bertoldus, n. 57. & c. Cum causam, n. 2. de appell. Bertach. in repertorio, lit. D. verb. Delegatus subdeleg. Marana pract. 4. p. d. 6. principali an iudicium sit ordinarium n. 63. Rosel. verb. Delegare, num 0. ibi Tubiena, q 1. Armil. n. 7. Angel. verb. Delegatus, n. 6. & ibi Syluest. q. 8. d. 3. Nau. c. Placuit n. 70. & 7. de pœnit. d. 6. Mandos. reg. 4. cancellar q. 3. n. 7. Ant. Gabr. to. 1. commun. in mea edit. l. 5. verb. Deleg. fol. 180. Bolognetus l. 1. n. 40 ff. de offic. eius. Arebedo l. 3. recop. t. 9. in rubr. n 14. & 19.* vbi alios refert: *Vgolin. de censur. tabula 1. c. 8. n. 3.* Et ex Theologis *Sotus 4. d. 18. q. 4. a. 3. verf. Circa concessiones, Medina tr. 2. de confessione, q. de licentia vicecurati, Ad alieno confitendum, fine, Compendium Medicamium verb. Absolut o ordinaria, quoad fratres, fin. Passarell in comp. Minimorum c. 14. fin. Enriq. l. 7. de pœn. c. 7. n. 6. Bart. à Ledes. de pœn t. dub. 13 conc. 1. fin. f. 791. Lud. Lop. 1. p. instr. 2 edit c. 184. f. 797.*

7 Sufficiet autem ad hoc licentia tacita ordinarij: vt docent *Alex. cons 157. vol 3. Iason l. A iudice. n. 9. C. de iudiciis, Felin. Marana, Nau. n. 71 alleg. n. prac.* Hæc autem tacita licentia est, cum delegatus ordinario sciente, & patiente delegat. Sic *Alex. Iason. Fel. Marana, ibid.* & constabit ex dicendis hoc 3. l. disp. 35. n. 10. vbi dicemus hanc esse ratihabitionem de præsenti, quæ iurisdictionẽ confert. Similiter erit tacita licentia, quando ex vsu aut cõiecturis sufficientibus appareret id velle ordinarium. Sic *Nau. c. n. 71.*

Non tamen poterit ordinarius concedere potestatem 8
subdelegandi, nomine ipsius delegati sic dicens, Subdelega nomine tuo. Quia potestas subdelegandi non potest fundari in persona delegati. Sic *Fel. in c. Super quæstionum. § Si vero. n. 18. vers. limita, nisi daret de offic. deleg.*

V. Fundamentum sit: Nullus delegatus etiam principis, 9
potest subdelegare cum facultate subdelegandi: vnde in hoc distat ab ordinario, quod minimus ordinarius hoc potest: vt diximus n. 6. non autem supremus delegatus, qualis est principis. Hoc est contra *Iasonem l. A iudice, n. 9. C. de iudiciis*, dicentem, forsan posse hoc delegatum principis Sed cõmuniter reprobatur: quia delegatus non habet facultatem vltra sibi commissam, ordinarius autem habet potestatem vniuersalem: ergo cum solum delegato principis, & ad vniuersitatem causarum reperiatur in iure concessum, posse subdelegare & nullibi concedatur posse dare facultatem subdelegandi, id non poterunt. Ita tenent *glos. c. Super quæstionum. §. Porro verb. Transferi, de offic. deleg.* vbi *Abb. eod. §. n. 2. Arch. d c. Quamuis, initio, de offi. deleg. in 6. Ioan. Andr. c. Is cui, n. 2. eod. t. & lib. Alex. d. l. A iudice, n. 9. Bertachin. in repertorio. lit. D. verb. Delegatus subdeleg. sub. n. 10. Marana pract. 4 p. d. 5. principali an iudicium sit ord n. 63. Cacialup. l. More, n. 18. ff de iurisd. omn. iud. Tab. verb. Deleg. q. 1 Villalob. in comm. lit. D n. 55. Mandos. reg. 4. cancell. q. 3 n. 7. Ant. Gabr. to. 1 commun mea ed. l. 4. verb. Deleg f. 180. Bologn l. 1 n. 138. ad fin. vers. Quinto potest ff de offic. eius, Azeb. l. 3 recop. t. 9. rubr. n. 13. Gut. reg. 443 n. 8.*

VI. Fundamentum sit: Delegatus inferioris princip. ad 10
vnam causam, non potest totam illam subdelegare, nec articulum iurisdictionem continentem: potest tamen articulum, qui nudi ministerij est, v. g. committitur alicui receptio testium, hic actus est iurisdictionalis, cum testes non sunt approbati, seu interrogatoria non sunt facta, tunc enim iudex deputatur super receptione testium: vt ex text. *iunct. glos. Clem. vnica, de offic. deleg.* at vbi omnia essent examinata, ita vt commissarius habeat nudam, & simplicem testium receptionem, esset actus non iurisdictionalis. Prob. ex *c Super quæstionum in princ. de offi deleg. vers. Nos autẽ*, ibi, *Si tamen delegatus a nobis, vel iudex quicunque non tã cognitorem quã exequutorem ad aliquẽ certũ articulum quempiam deputauerit.* Vbi quando fecit mentionem de articulo non iurisdictionali dixit, *delegatus à nobis vel alius quicunque iudex*, quasi quicuque iudex possit: quando vero meminit de articulo iurisdictionali, non repetiit ea verba *vel alius quicunque.* Idem solet probari ex *c Cum Bertold de sent. & re iud. c.* ibi. *Prælatis abbatibus committens ill. vices suas, ipsi subdelegauit testes receperunt.* Sed hic text. nihil probat: testib. *Autuae ibi n. 20. & 21. Couar. 3. var. c. 20. fi.* nam totam causam delegarunt, vt constat ex illis verbis. *Committentib vices suas:* quare dicunt eam cõmissionem fuisse nullam, cum sit commissio totius causæ: nec text. eam approbat, sed solũ narrat factum; nec de valore agit, vel eo quod litigantes id non opposuerunt: vel quia parum intererat de hoc tractare cũ causa iam ad Põtificem delata esset. Sic tenent *gl. Clem. vn. fin de offi. deleg. Specul. t. de iud deleg. § Iam nunc dicendum est n. 5. Innoc. d. c. Cum Bertold n. 3. Hostien c. Cum causam, de appellat. super verb. Delegare Io. And. d. c. Cum Bertold. n. 19. d. c. Cum causam n. 8 & c Super quæstionum, n. 19. de offic. deleg. Anton. d. c. Super quæstionum in princ n 47 d. c. Cum causam n. 11. & d c. Cum Bertold n. 13. Abb. c. Clericos, nu 2. de offic. vicarij, & d. c. Cum Bertold. n. 19. Alex. de Neuo ibi, n 56. & d. cap. Cum causam n. 18. & 19. Henr. c. fin n 8. de offic. deleg. Imola d c. Cum Bertold n. 16. & d c. Cum causam n. 8. vers. Item aduerte, & d. c. Super quæstionum, initio, n. 12. Felin. d. c. Cum Bertold n. 17. & d. c. Super quæstionum initio, n 4. & §. Si vero n 19. Anchar. Clem 1 n 4. de offi deleg. Bart. l. Legatus n. 6. ff. de offi proconf. Bald l. A iud c. C de iudiciis, n. 3.* vbi *Salic. n. 5. Alex. n. 10 idem Alex l. More n 16 ff de iurisd. omn. iud.* vbi *Sec. n. 44. & Cacialup n. 23. Iason d l. a iudice, n 10. Rebuf repetitione l. vnic. notab. 1. n. 23. C. de sent. quæ pro eo quod*

inte

inte.Bertachin,in repertor. lit. D. verb. Delegatus ad causam vnam.sub n.20.Marant. de ord.iud.4.p. d. 5. principali, an iudicium sit ordinarium,n.54.Navar.sum.c.17. Hisp. n. 42. Lay.n.45.& l.5.cons.in 1.edit.t.de sent.excomm.cons.15.fine. Tabien.verb Delegare q.1. Ant.Gab. to.1. comm. in mea edit. l.4.verb Delegatus.fol.180. Auend.c.Pratorum 1.p.c.1.n.26. vers.Sed quid si à principe, Azebedo l.3.recop.t. 9. in rubr.n. 12.Gratian.reg.242.n. 7. Et ita intelligendi sunt DD. aliqui, absolute docentes delegatum inferioris principe ad vnam causam, posse subdelegare articulum illius.Hi sunt *Bart.l More,n.11.ff de iurisd.omn.iud.Rosella verb. Delegare,init. Angel.verb.Delegatus,n.6.ibi Sylvest.q.8.dicto 3.Ludou.Lop. 1.p instructorij,2.edit.c.284 fol. 797. col.1.* Quamuis non desint negantes posse etiam articulum non iurisdictionem continentem delegare: id enim negant *Petrus,& Cynus l.A iudice,C.de iudiciis & ibi Alberic.n.1.& 4.Bald.l.Solet quæst 5.ff.de iurisd.omn.iud.* & dicit forte esse varius de iure, *Imola Clem unica,n.31. de officio. deleg.*

12 Vltimum fundamentum sit: Quamuis ordinarius nequeat totam iurisdictionem inconsulto principe delegare *l.pen.*cum ibi notatis *ff.de offic præsid.*& docent *Alex. l. A iudice,n.8.C.de iudicijs,& ibi Ias.n.8. Felin.c. Super quæstionum. §. Si vero,n.17.de offic.deleg. Maranta pract. 4.p.d. 5.principali, an iudicium sit ordinarium, n. 55. Azebedo l.3. recop. t. 9. rubr. n. 14.* ac proinde non poterit parochus in perpetuum alteri curam demandare,inconsulto Episcopo, at poterit ad breue tempus, ex aliqua iusta causa. Quod non possit in perpetuum,probatur,quia non potest per vicarium deseruire Ecclesiæ *c.Extirpande,§. Qui vero deprehen.*ibi, *Qui parochialem habet Ecclesia. non per vicarium,sed per seipsum illi deseruiat.* Et *c.Cum ex eo de elect.in 6.*vbi dicitur posse Episcopum dispensare causa studij, ne parochus priori septennio sacerdotio initietur: & subdit hæc, *in vers.porro Septennio prædicto durante, Episcopi & superiores solicite prouidere curent,vt per vicarios ab eis deputandos animarum cura diligenter ab eis exerceatur.* Vbi clare docetur deputate vicarium illo septennio,non ad parochum, sed ad prælatum spectare.Sic docent *Ioan. Andr.d.c. Cum ex eo, n. 2.Anchar.Clem.1.de off.vic.notabili 4.Abb. d.c. Extirpande, in repet. §. Qui vero n.12.Imola eod.c.n.13.fin. Card. Clem. 1. de priuil.q.11.Innoc.q.23.*vbi *Bonif.n 19. Palud.4.d.17.q.6.a. 2.n.12.fine. Rosella verb.Vicarius,n. 7. Navar. c. Placuit, n. 69.de pœn.d.6.Greg.Lop.l.21.verb.Miscantanos fi.t. 4.p.1.* Hoc autem breue tempus debet esse per spatium trium hebdomadarum, per *c.Si quis in clero 7. q. 1.*ibi; *similiter diac. vel presb. si à sua Ecclesia per tres hebdomadas absuerit, huic damnationi succumbat.*Sic *Ioan. And.*asserens ita definitum esse Bononiæ, *Abb. & Imol.ibid.* Probatur etiam ex *Trid.sess.23.c.1.de residentia,vers.Eadem omnino.*vbi decernit parochos non posse abesse,nisi per duos,aut tres menses,& id ex licentia Episcopi,& relicto vicario idoneo,& ab ipso ordinario approbando:vbi clare per longum tempus,vt per spatium duorum mensium,non conceditur parocho assignare Vicarium. Vnde iuxta hoc intelligendus est *Rainer.in sum.tit.de pœnit.& remiss. §. Item posito.* quem refert,& sequitur *Archid.c.Cum ex eo,de electione,in 6.ante n.1.verb.Deputandos.* vbi dicunt parochũ non posse committere curam animarum per *c.Nullus omnino 16.q.7.* vbi præpositus non potest curam animarum tribuere:& *c.Canctis 16. q. 1.* intelligendi enim sunt hi authores de commissione ad longum tempus:& textus per eos citati tantum negant posse parochos conferre in titulum curam animarum:secus de cõmissione ad breue tempus:quã posse facere,cõsuetudo ipsa testis est:quã esse probabo n.15.

13 I.Conclusio,his præmissis,sit.Parochus proprietarius, qui,scilicet, beneficium parochiale habet, potest delegare alteri sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, cum facultate subdelegandi. Prior pars probatur, quia est ordinarius,hic autem delegare potest, vt probaui n.1.Item, quia expresse dicitur in *Trid.sess.24.c. 1. de matrim.* posse alium sacerdotem de licentia parochi, interesse matrimonio.Posterior pars etiam cõstat ex dictis n.6.vbi probaui ordinarium posse delegare,cum facultate subdelegandi.

II. Conclusio.Parochi non proprietarij qui præficiuntur 14
tori parochiæ per Episcopum, vt curam eius gerant: vt quia proprius parochus non est sacerdos, vel quia ipse Episcopus est immediatus parochus totius diœcesis, vt contingit Hispali,Cordubæ,Granatæ, & in aliis diœcesibus, in quibus non sunt beneficia curata: possunt delegare assistentiam matrim. alij sacerdoti. Hæc est contra *Sotum 4.d.18 q.4.a.3.vers.Circa concessiones,& Bart. à Ledesm.de pœnit.dub.13.concl.2.fine,* dicentes non posse delegare:eo quod delegati sunt. Probo conclusio, quia hi sunt delegati ad causarum vniuersitatem,iuxta tradita n.4. cum præficiantur ad omnes causas parochialis officij in tota parochia: tales autem delegati possunt vnam, vel alteram causam subdelegare: vt dixi n. 2. & 3. Hanc tenent *gloss. Cle.1.de prin.verb.presbyteri,*ibi,*Card.q.19.Imola,n.14.Bonif.n.4.Rebuff.repet.c.Omnis vtriusque sexus, de pœn. & remiss.§.Proprio sacerdoti,vers.Quod est verum,Rosella Absol.1. n.42.Angel. Excomm.5.casu 12. n.6 Sylu. Excomm 7. casu 14.dub.11.n.39.Tabiena Excomm.5.casu 11.q.3.n.4.Nav.c. Placuit,de pœnis,d.6.n.69.& sum.c.27.n.102.& l.4 consiliorum in 1.edit.t.de spons.cons.27.n 3.2.vers Tertio.*Et ex Theol. *Adrian q 5.de confessione,dub.2.D. Ant.3.p.t.24.c.54 Metina tract.2.de confess.q.de licentia Vicecur.ad alien. confitend. Alcozer.sum.c.9.concl.4.fine.Enriq.l.6. de pœnit.c.7. n.3. in comm.lit N.& l.11.de matrim.c.3.n.5.*

Aliqui temperant hanc conclusionem,modo Vicecurati hi ad longum tempus instituantur:secus si ad breue. Sic *Rosell. Sylu. n.praced.allegati, Ang verb.Vicarius, n.8.* Sed prorsus ignoto cui fundamento innitantur. Quare dicendum est, hos Vicecuratos ad vniuersitatem causarum ab Episcopo, siue à parocho proprietario, ob eius absentiam ad breue tempus institutos.(quod facere posse diximus, n. 11.) delegare posse hanc facultatem ad vnam, vel alteram causam. Probatur, quia eo breui tempore sunt vere parochi, & ad vniuersitatem causarum delegati. Sic docent *Henr.c.Cler.n.5.& 6.de offic.Vicar. Nav.c.Placuit,de pœn.d. 6.n.69.70.74. Metina, Tabiena, Alcozer, loco n.precedenti citato,Enriq.lib.11.de matrim.c.3.n.5.* 15

III. Conclusio. Hi parochi delegati ad vniuersam parochiæ curam,non possunt alteri omnem curam, etiam ad modicum tempus, dum absunt, delegare, sed tantum aliquas causas. Probatur, quia delegatus ad vniuersitatem causarum,solum potest vnam, vel alteram causam delegare:vt probaui n.3.Sic tenet *D.Th.quodli.12.a.33.*Vbi dicit vicarium non posse totam suam potestatem committere, sed solum partem.Intellige tamen conclusionem,nisi consuetudo esset, vt hi vicecurati, dum ad breue tempus absunt,substituant aliquem ministrantem omnia sacramenta in parochia. Quia Episcopus vicecuratos instituens, & conscius consuetudinis, tacens, videtur tacite dare facultatem ad eam substitutionem. Sic *Sylu verb. Vicarius, q.5.Adr.q.5.de confessione, dub.2. Metina tract.2 de confess. q.de licentia vicecur. ad alieno confitendum. Nav.c.Placuit, n.71.de pœnit. d.6.* Vbi hanc appellat licentiam tacitam, quando ex vsu ita appareret. Et dicunt *Adrianus & Metina* hanc consuetudinem vbique seruari, vt vicecurati ad tempus absentes, delegent alicui sacerdoti sacramentorum ministerium. Tandem, quia stante consuetudine,vt delegati delegent, possunt delegare,vt expresse habetur *l.Cum prætor 12.vers. Item ij quibus,* & ibi tradunt scribentes, *ff. de iudiciis,& Alex l. More,n.28.ff.de iurisdict.omn.iud.Bertachinus in repertorio,litera D,verb.delegatus subdelegat.paulo post principium.* 16

Hinc infertur, hunc institutum ad vniuersitatem causarum à vicecurato,vbi est consuetudo, vt absens talis vicecuratus substituat aliquẽ ad vniuersam parochiæ curam, posse delegare licentiam assistendi matrimonio, aut ministrandi aliud sacramentum.Quia est delegatus ad vniuersitatem causarum, & non censetur delegatus illius vicecurati,is enim non poterat sic delegare,sed est delegatus ipsius ordinarij,scientis,& patientis eam consuetudinem:ea enim 17

scientia

scientia, & patientia est tacita licentia : vt dixi n.præced.

17 IV. Concl. Parochi delegati ad vniuersitatem causarum, quamuis possint delegare licentiam assistendi matrimonio, vel aliud sacramentum ministrandi, vt dixi in 2. concl. n. 13. at non possunt dare illam subdelegato facultatem iterum delegandi:id est, dare licentiam, vt possit ille concedere alteri Sacerdoti facultatem assistendi matrimonio. Probatur ex dictis n.9.vbi probauimus nullum delegatum posse delegare cum facultate subdelegandi.

18 Sed difficultas est, esto hi delegati non possint delegare cum facultate subdelegandi, an possint suo delegato sic dicere : Ex nunc ego do facultatem assistendi matrimonio, Sacerdoti quem tu designaueris? Videtur enim id fieri non posse:quia iurisdictio non potest esse incerta : *gl. c. Ad hæc, de rescrip.verb.Elegerint*, vbi multa ad hoc comprobandum affert. Quare *Panor.c. Quoniam. Abb.n.9.de off. deleg. & Anast Germon.de indultis, §. Hieronymo, n.72.* docent commissionem factam canonico Cordubensi, nihil valere,ratione incertitudinis : ergo similiter in nostro casu,cum incerta sit iurisdictio, nil valebit : incertum enim est,quem ille delegatus designabit. Cæterum credo id fieri posse:quia tunc ipse delegatus non facit gradum, nec censetur delegare, sed est nudus minister : nec datur iurisdictio incerta : tempore enim, quo minister nomine delegantis assignat personam,cui datur licentia assistendi matrim.aut ministrandi sacramentum,conceditur iurisdictio, & tunc iam persona est certa, & determinata. Et hoc expresse tenent in alio simili, *Paul.c.Is cui,de off.deleg.in 6.& ibi Domin.fin.* vbi negãtes ordinarium posse delegare,cum facultate subdelegandi : admittunt posse sic delegare : Ex nunc delego illi, cui delegatus committit. Et reddunt rationem eandem hic adductam. Præterea, quia etiam alias concluderetur, ordinarium non posse delegare, cum facultate subdelegandi. Quia incertum est cui ille subdelegabit. Cui tamen subiectioni respondent *Alex.l. More, n. 27.ff.de iurisd.omn.ind. & Felin.c. Super quæstionum, §. Si vero, n.18.vers. Ad secundum, de off.deleg.* eo ipso quod delegatur nomine delegantis eligit, certificari quis subdelegatus sit : ergo similiter in nostro casu, non erit iurisdictio incerta,sed certa per electionem substituti : atque ita hoc non obstabit quominus id fieri possit. Tandem probatur ex iis quæ dixi in alio simili, hoc lib.3.disp.16.n.4.

19 V. Conclusio. Quando parochus præsens assumit vicarium locantem operas, vt illum adiuuet, hic vicarius non potest delegare. Quia non censetur illi suas plenas vices committere. Sic *Henric.c.Clericos n.7.de offic.vic. Enriquez l.6. de pœnit.c.7. n.3. in comment.lit.N.* fauet *Nauar.c.Placuit,n.69.de pœn.disp.* vbi dicés vicarium parochi posse delegare loquitur de vicario in absentia parochi instituto.

20 VI. Conclusio. Si Episcopus,aut eius vicarius generalis committat Sacerdoti, vt recipiat informationem,ac testes de aliquorum habilitate,vt inter se matrim. ineant : & informatione recepta assistat eorum matrimonio, hic Sacerdos delegatus non poterit alteri committere informationem : at ea facta poterit alteri delegare, vt assistat matrimonio illorum. Prob. ex dictis n.10. vbi probauimus delegatum ad vnam causam, non posse subdelegare articulum iurisdictionis, qualis est examinatio testium,posse tamen articulum nudi ministerij : sed interesse matrim.est articulus illius causæ commissæ,& non est actus iurisdictionis, sed nudi ministerij:vt probaui hoc l.3.disp.21.n.4.ergo potest ille Sacerdos hoc committere.

21 Vltima concl. Sacerdos delegatus ad assistendum alicui matrimonio non potest subdelegare, siue sit delegatus parochi,siue Episcopi. Quia est delegatus ad vnam causam, talis autem non potest totam causam delegare, nisi principis supremi delegatus sit : vt dixi n.1. & 10 Sic *Tabiena, Excomm.5.casu 11. q.3.n.4.* Dixi consultò, ad assistendum alicui matrimonio : quia si esset delegatus à parocho proprietario,vel Episcopo, ad assistendum omnibus matrimoniis parochiæ,licet limitetur tempus,vt,tali tẽpore occurrentibus,esset delegatus ad vniuersitatem causarum : iuxta tradita n.4. vbi diximus talem esse, quando delegatio est vniuersalis quoad personas,licet causæ & tempus limitentur:vt si omnes causæ mutui tali anno occurrentes, in tali territorio, alicui delegentur : & subinde posset hic delegatus subdelegare : iuxta dicta n.13.

DISPVTATIO XXXII.

Vtrum si Episcopus, aut constitutio synodalis interdicat parochis, dare licentiam administrandi sacramenta,nisi approbatis ab Episcopo,vel si Episcopus parocho prohibeat,certos matrimonio coniugere, & ille contra has prohibitiones,det licentiam, aut coniungat,valeat matrimonium.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ad probãdum esse inualidum matrimonium,1.
Quando præcipitur ordinario, vel delegato, actus sub certa forma faciendus, quando valet illa emissa? n.1. iuncto 3.
Negatio magis negat,quam affirmatio affirmat,2.
Valet tale matrimonium, n.1. Et ibi, multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent : & speciale est in matrimonio, vt non censeatur irritum ex simplici prohibitione.
Soluuntur argumenta, num.3.

VIdetur noon valere tale matrimonium. 1. quia aut ille parochus non est proprietarius, sed delegatus ad vniuersitatem causarum:aut est proprietarius,& ita ordinarius. Sic I. doctrina communis habet, quotiescumque habenti aliàs potestatem, constitutio iubet absque clausula annullatiua, actum sub certa forma fieri, tunc actum omissa forma valere, quamuis contra faciens puniendus sit : id enim præceptum non videtur potestatem ordinariam auferre, sed tantum pertinet ad quamdam directionem, vt rite, & recte actus fiat : vt irritare actum omissa forma factum, quando habenti potestatem delegatam, id præceptum imponitur : quia is non habet potestatem absolutam ad illum actum, sed limitatam : vnde si limites mandati excedat,corruet actus, *c.Cum dilecta, de rescrip.ad fin.* ibi, *processum ipsorum.c.Venerabili,de off deleg.ad fi.l.Diligenter ff.mandati.* Hanc doctrinam tradunt *gl.Clem. .verb. Inhibentes, de inr.pat Guiller.Paulus, Steph.ibi. Card.ibi q. 7.Anchar.not. 3 Imol.n.4 circa med.vers. Secundo casu principali: Bonif.ibi n.48.49.50.Panor.cons.91.n.6. vers. Ad predicta induco,l.1. & c.Dilectus, l.2.c.13. de præb. & c.pen. de constit.n.5* ibi *Dec.n.15. Felin.* ibi alios allegans *n.1.ad fin. vers. Secunda limitatio, Anchar.c.Statutum, § fin.in princ.de rescript.in 6. Domini, c. Quoniam ad fin.n.9.de immun.Eccl. in 6. & ibi idem Franc. fine Ægid. decis 696.ad fin. Angel. Excommun.7.fine, Sylvest.verb. Laz. q.28. fin. & Excommunicatio 7.casu 21.dub.10. n.65. & Excommun. 2 le fine, Tabiena Absol.3 n.3. & 4. Nauar.sum.c.27. n.37. Rota in nouiss.decis.750. n.4. tom.1. Cordub sum.q.18.punct.1. dicto 2.* ergo si parochus delegatus contra hoc mandatum assistat matrimonio, vèl det licentiam Sacerdoti non approbato ab Episcopo, erit irritum. Si vero sit parochus proprietarius, & ita ordinarius, probatur adhuc non valere matrimonium. Quia doctrina proxime citata, nempe gesta ab ordinario alias habenti facultatem, contra mandati formam, valere : limitatur quando mandatum est affirmatiuum, vt si Papa iubente Episcopo,vt conferat beneficium Petro, Episcopus conferat Ioanni: peccabit enim Episcopus,at tenebit collatio : secus quando præceptum est negatiuum,vt si Pontifex iubeat Episcopo,ne conferat Ioanni:tunc enim collatio erit irrita. Et ratio diuersitatis est, quia mandatum negatiuum est vniuersale, cui actus in contrarium gestus directe aduersatur : affirmatiuum autem est particulare, & non ita directè actus ei opponitur. Nec obstat in affirmatiuo includi tacite negatiuum. *c.Nonne, de præsumpt.* quia id contingit indirecte,& à contrario sensu, & ita non tam actus contra gestus opponitur præcepto. Item quia negatio magis negat, quam affirmatio affirmet : iuxta *gloss. c. Cum dilectus, verb. A suspen-*

1

sis

sit, de consuet. Sic limitant *Abb. c. Dilectus, el 2. n. 13. de præben. Felin.* alios referens *c. pen. n. 3. de constit.* vbi consulendus est pro aliis limitationibus, *idem Dec. ibi n. 16. 17. 18.* & sublimitat *n. 18.* quãdo præceptum negatiuum, est factũ simpliciter, secus si nõ simpliciter, sed aliquo respectu expresso: tunc enim actus contra gestus valet. Sed in nostro casu, præceptum parocho impositum, est negatiuum, & vniuersale: nullus enim respectus in eo exprimitur, scilicet, ne intersit tali matrimonio, vel ne det licentiam non approbatis assistendi; ergo actus gestus non seruata ea forma, erit nullus. 2. Prob. quia contra superioris prohibitionem licentia inferioris prævalere non debet: ergo inualida est licentia assistendi matrimonio, data à parocho contra Episcopi præceptum, & subinde matrimonium assistente sacerdote cum tali licentia, erit irritum. Et confirm. quia si parochus daret licentiam huiusmodi sacerdoti, vt interesset matrimonio, & Episcopus eam reuocaret, si, non obstante reuocatione, assisteret, non valeret matrimonium: sicut si parochus eam reuocaret, potentior enim est reuocatio Episcopi, tanquam superioris parocho: ergo idem est, quando contra Episcopi prohibitionem parochus dat licentiam, vel interest matrimonio. 3. Prob. de parochis non proprietariis, quia hi ex tacita instituentis mente, & voluntate possunt hanc licentiam delegare: vt docent *Adria. q. 5. de confess. dub. 2. Metina tract 2. de confessione, q. de licentia vicecurati ab alieno fatendum, Nau. c. Placuit, n. 70. de pœnit. d. 6.* sed in hoc casu, non est tacita voluntas ordinarij, vt hi delegent, immo expressa est contraria: ergo non valet talis licentia. Et confirm. quia si Episcopus instituens vicarium, aut parochus proprietarius absens relinquens ad breue tempus vicecuratum, sic diceret, Delego tibi omnes vices meas, præterquam vt possis dare licentiam assistendi matrimonio, nisi tali sacerdoti, si vicecuratus daret alij sacerdoti contra eam prohibitionem, absque dubio licentia esset irrita, & matrimonium ita contractum: sed idem est, quando prohibet assistere, aut dare licentiam, nisi approbatis: ergo licentia aliter data, est nulla. Tandem, quia parochus delegatus cui est interdictum dare licentiam sacerdotibus non approbatis ab episcopo; non est delegatus ad vniuersitatem causarum, cum causa illa sibi reseruata sit: ergo non potest eam licentiam subdelegare, solus enim delegatus principis supremi, & delegatus inferioris ad vniuersitatem causarum potest subdelegare, vt dixi disp. præced. n. 13, & 21. & ita id matr. nullum erit.

2 His tamen non obstantibus, dicendum est matrimonium contractum coram parocho proprietario, vel delegato ad vniuersam curam parochiæ, vel de eius licentia, coram alio sacerdote, validum esse: quamuis episcopus iusserit ne tali matrimonio assistat, aut per se, vel constitutionem synodalem, interdixerit dare licentiam assistendi, nisi sacerdotibus approbatis ab Episcopo, & is cui data est licentia, non sit ex approbatis: nisi Episcopus aut constitutio synodalis expresse addiderit decretum irritans aliter gesta. Probatur 1. ex *c. de matr. contract. contra interd. Eccl.* ibi, *Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non tamen est conueniens, vt ob id solum sacramentum coniugij dissoluatur.* Per quem textum docent *Dec. c. 2. de testib. n. 17. vers. Secus si temporalis sit, & Rota in nouissimis, decis. 750. n. 3. vol. 1.* esse speciale in matr. irritum minime reddi ex simplici prohibitione: ergo quamuis episcopus, aut constitutio synodalis simpliciter prohibeat; dum non addit decretum irritans, minime irritabitur matrimonium. Et confirmatur, quia parochus siue proprietarius, siue delegatus ad vniuersitatem causarum, eo ipso quod toti parochiæ præficitur, habet potestatem dandi licentiam alteri sacerdoti ad assistendum matrimonio, per *Trid. sess. 24. c. 1. de matrim.* ibi, *Qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi licentia:* vbi nota verbum, ipsius, quod refert eumdem parochum, qui tanquam parochus potest assistere: qui non tantũ est proprietarius, sed quicumque toti parochiæ præficitur, vt sicut ille authoritate parochi potest assistere, ita & dare licentiã: ergo non credendum est, hanc potestatem auferri sola simplici prohibitione absque decreto irritanti. 2. Probatur, quia *Trid. sess. 24. c. 7. de matrim.* præcipit parochis, ne interfint vagorum matrimonio, nisi præmissa diligenti informatione, & episcopi licentia, & tamen si parochus his minime seruatis, interfit eorum matrimonio, est validum, (vt probaui hoc 3. l. disp. 25. n. 17.) ergo si coniungeret aliquos matrimonio, contra Concilij prohibitionem, vel daret licentiam alteri, ad coniungendum, absque diligentia ibi præscripta, non reddit illud irritum, à fortiori non reddet simplex episcopi, aut synodi prohibitio. 3. Probatur ex declaratione Cardinalium, (quam referunt & sequuntur *Salzedo pract. c. 73. §. Primum dubium, Petr. de Ledesma de matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 12. f. 90. § Primum dubium, Manuel 1. c. sum. 2. edit. c. 219. n. 4.*) qui rogati, an valeat matrimonium, cui interest parochus, non proprietarius, sed annuus ad Episcopi nutum amobilis, contra mandatum Episcopi, ne quosdam desponset; declararunt esse validum. 4. Ex *decis. Rotæ in nouissimis, decis. 650. n. 4. tom. 2.* vbi decidit valuisse licentiam datam à parocho, assistendi matrimonio, contra formam synodi præcipientis, ne daretur nisi adhibito notario, & tribus testibus: eo quod synodus non addiderit clausulam annullatiuam. 5. Ex doctrina *Metinæ tract. 2. de confessione q. de sacerdote alieno per parochianum eligendo, ad fin. Palac. 4. disp. 17. disp. 7. f. 266. col. 2. vers. Rursum etiam,* vbi docent prælato, aut synodo prohibente audire confessiones sacerdotem non approbatum ab episcopo, si huiusmodi sacerdos audiat de licentia parochi subditos illius, valere confessiones. Et reddunt rationem, quia iuxta *c. Omnis vtriusque sexus, de pen. & remiss.* potest quilibet sacerdos de licentia parochi audire confessiones, (quod intelligeante decret. *Trid. sess. 23. c. 15. de reform.*) & prohibitione illa simplici prælati non annullatur factum, cum ea non sit suspensio, nec sit clausula irritans, & multa prohibeantur fieri, quæ tamen facta tenent, *c. Ad Apostolicam, de regul.* ergo similiter in nostro casu, cum parochus, siue proprietarius, siue delegatus, possit interesse matr. idque committere, iuxta *Trid. sess. 24. c. 1. de matr.* illã simplex prohibitio non annullabit contra eam factum. Tandem probatur ex doctrina *Adriani 4. q. 5. de confessione dub. 1. ad fin.* docentis prohibitionem superioris, ne religiosus audiat confessiones, arguere religiosum peccare audiendo, non tamen absolutionem esse irritam, si de Episcopi licentia confessiones excipiat. Et *Enriquez l. 6. de pœnitentia c. 6. n. 6.* vbi multos referens docet, si prælatus expressis verbis non reprobet, sed solum prohibeat religiosis audire confessiones, non tollere approbationem à se, vel ab alio Episcopo datam, & ita valere absolutionem: ergo similiter simplex prohibitio prælati non tollit iurisdictionem parochi, quominus valide interfit matrimonio, & alteri Sacerdoti concedat eam licentiam.

Ad argumenta proposita num. 1. respondetur. Ad 1. dic 3
eam doctrinam habere verum, tam in prioti parte, quam in posteriori, quando ex intentione præcipientis colligitur eum velle, id tanquam formam præcipere & irritare actum contra gestum: at in matrimonio, id non colligitur ex simplici prohibitione absque clausula irritanti; vt probaui n. præc. in 1. ratione. Ad 2. distinguo antecedens, quando superior per præceptum suum intendit annullare contra gestum ab inferiori: concedo: si vero id non intendit: nego: sed prævalebit licentia inferioris, ad hunc effectum, vt actus valeat, quamuis peccet inferior: & ita euenit hic, per id enim præceptum simplex nõ est visus superior velle annullare. Ad confirm. admisso antecedenti nego consequentiam: nam à sacerdote priuato habenti licentiam vt assistat alicui matrimonio, eo ipso quod Episcopus aufert licentiam, manifeste intendit vt actus contra gestus irritus sit: cum ille omnino maneat persona priuata, nec ex officio id haberet: quam per simplex præceptum non est visus auferre à parocho, qui ex officio est persona publica, & habet assistere, & concedere facultatem assistendi matrimonio. Ad 3. respondetur, DD. illos agere de li-

centia

centia vicecurati volentis ad tempus abesse, & relinquentis vicarium, vt administret omnia sacramenta: is enim vicecuratus solum ex tacita mente, & voluntate instituentis ipsum, potest eam facultatem delegare: nam delegatus ad vniuersitatem causarum non potest vniuersitatem causarum, sed vnam, vel alteram delegare, nisi expressam, vel tacitam licentiam habeat ab ordinario instituente: vt dixi disp. præc. n. 5. at vero vnum, vel alterum actum committere habet à iure, vt ibi dixi n. 3, nisi ordinarius instituens expresse sibi reseruet, annullans actum contra gestum, at per illud simplex præceptum ne assistat: &c. non sibi reseruat tollens facultatem iure concessam. Ad confirm. nego minorem, nempe idem esse in vtroque casu: nam dum dicitur, Delego tibi omnem facultatem, præter hanc, manifeste superior reseruat sibi illum casum, auferens potestatem ab inferiori: at dum simplicem prohibitionem ponit, id non intendit: vt late probaui n. præced. Ad vltimum, nego non esse delegatum ad vniuersitatem causarum, reseruatio enim vnius, vel alterius causæ id non tollit: vt si reseruet Episcopus parocho aliquot peccata: præterea non censetur reseruare illam causam, nec auferre potestatem, sed tantum imponit simplex præceptum, & prohibitionem, cui si contraueniat, peccabit, ac tenebit factum.

DISPVTATIO XXXIII.

An quando Episcopus, aut parochus committit Sacerdoti, vt assistat alicui matrimonio, dummodo sponsis præcipiat sub excommunicatione, ne consumment matrimonium, donec præmittantur denunciationes: vel vt assistat, & eos coniungat præmissis denunciationibus, vel si impedimentum non habeant: an si Sacerdos ille interfit non iniuncto illo præcepto, vel non præmissis denunciationibus: vel non examinando an impedimentum habeant, valeat matrimonium? & quid si licentia extorqueatur coacte, vel dolo?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta probantia partem negantem. n. 1. Et ibi fines mandati diligenter seruandi sunt.

An absolutus virtute bullæ cruciatæ ab excommunicatione, non præmissa satisfactione, aut cautione, sit vere absolutus, n. 1 initio n. 3. & 6. fine.

Si Episcopus, aut parochus det licentiam sacerdoti assistendi matrimonio dummodo sponsos moneat, ne consumment donec denunciatio ei præmittantur, & Sacerdos assistat ea monitione non facta, an valeat matrimonium? n. 2. Et ibi, dictio Dummodo, vel, Ea conditione vt, an faciat conditionem, vel modum, eiusque omissio vitiet actum.

Quid si detur licentia assistendi præmissis denunciationibus, vel si sponsi impedimentum non habeant, & Sacerdos assistat illis non præmissis, vel nulla præmissa indagine an impediti sint, n. 2. Et ibi, quæ in commissi ne forma iuris communis, eo modo quo iure communi inest, non importat conditionem, nec eius omissio vitiat actum.

Quid, si dicatur in commissione, Si per solertem indaginem inueneris non esse impedimentum, n. 4. Et ibi, expressio eius quod inest, quando alio modo exprimitur, quam inerat, reddit actum conditionalem, & eius omissio vitiat.

Quid, si licentia extorta est metu, aut dolo: remissiue, n. 5.

Solumntur argumenta, n. 6.

1 PARS negans huiusmodi matrimonium valere, probatur primo: quia ablatiuus ille absolutus, præmissis denunciationibus formam & conditionem importat, *l. A testatore. ff. de cond. & demonst.* ergo licentia erit conditionalis, & subinde inualida, non seruata conditione. 2. quia quando commissio sit sub certa forma, ea non seruata corruit actus, *c. Cum dilecta, de rescript. ad fin.* ibi, *Processum ipsorum contra nostri formam rescripti irritum decernimus, & inanem.* Et *c. Venerabili, de off. deleg. ad fin.* ibi, *Quorum processus cassamus, quia abbas contra nostri mandati tenorem processit.* Et ratio est, quia fines mandati diligenter seruandi sunt, *l. Diligenter, ff. mãdati. l. Si procurator C. de procur.* ergo cum in hoc casu commissio fiat Sacerdoti delegato, assistendi matrimonio, sub certa forma, corruet actus ea non seruata. Quod si dicas, eam esse formam iuris communis, atque ita non inducere conditionem: vt dicemus numero tertio. Contra, saltem dummodo moneas sponsos sub excommunicatione, ne consumment ante denunciationes, non est forma iuris communis: ergo saltem in eo casu matrimonium ea non seruata initum erit nullum. 3. probatur, quia satisfactio partis in absolutione ab excommunicatione, est forma iure communi præcepta. *cap. Ex parte, el 1. de verb. sign. c. Odoardus de sent.* & tamen quia bulla cruciata concedit posse confessorem ab excommunicatione absoluere, satisfacta parte, asserunt communiter DD. absolutionem præstitam virtute illius, non præmissa partis satisfactione aut quando ei non est possibilis, cautione satisfaciendi, esse irritam. Sic videtur tenere *Sotus 4. d. 22. q. 2. a. 3. post 2. concluf.* dicit enim neminem posse absolui per bullam, parte non satisfacta, quamuis, satisfacere nequeat. Et tenent expresse *Nauar. l. 3. conf. in 1. edit. tit. de regularibus, conf. 75. dub. 11. n 36. & 37. in 2. l. 5 t. de sent. excommun. conf. 49. n. 3. Ledesma 2. p. q. 26. n. 1 f. 353. col. 3. Corduba summ. q. 18. punct. 1. dicto 2. fol. 53. & q. 187. punct. 4. & l. 5 quæstionar. q. 43. dub. 3. fine, Gutier. allegat. 9. n. 6. Meinal. 1. sum. c. 12. f 303. Angles florilus 2. p. 3. vnica, de excomm. a. 4. d ffic. 9 f 54. Enriquez l. 7. de indulgent. c. 13. n. 2. Manuel in bulla, §. 9 n. 52.* ergo similiter, quãuis forma in hac cõmissione expressa, nẽpe, præmissis denunciationibus, sit iure communi præcepta, eius omissio vitiabit actũ.

I. Conclusio, concessa licentia Sacerdoti, vt assistat matrimonio, dummodo sponsis præcipiat, ne consumment matrimonium ante denunciationes, si ille assistat id non monendo validum est matrimonium. Probatur, quia illa forma in mandato expressa, non pertinet ad essentiam licentiæ, sed ad instructionem, vt norit Sacerdos quid monituras sit. 2. quia quoties Episcopus dispensat in monitionibus, siue coram parocho contrahendum sit matrim. siue coram alio Sacerdote, de licentia Episcopi, aut parochi, datur eadem instructio, vt moneat sponsos, ne ante monitiones committant, & datur eodem tenore; sed in parochis nemo dicet esse formam essentialem ad valorem matrimonij; ergo nec in alio Sacerdote. 3. quia nemo dubitare potest, tali seri intentioni prælati, si Sacerdos post contractum matrimonium, statim imponat præceptum dicto: immo ita communiter fieri solet, quia ad finem, quem prælatus intendit nihil refert, ante vel post imponi: ergo non est requisitum essentiale ad matrimonij valorem: alias necessario præmittendum esset matrimonio. 4. quia cum denunciationes non sint de essentia matrimonij, præceptum intimandi, vt consummationi præmittantur, non est cur dicatur peti, tanquam requisitum essentiale ad illius valorem. 5. quia verisimiliter est, prohibitionem prælati, ne parochus matrimonio aliquorum assistat, vel ne det licentiam, irritare matrimonium, quam præceptum, vt sponsos moneat, ne ante denunciationes consummentur. Quia maiorem vim habet præceptum negatiuum, quam affirmatiuum, & negatio magis negat, quam affirmatio affirmat: (vt dixi disp. præc. n. 1.) sed fauore matrimonij, quod in dubio validum est, nec censetur irritari: (vt dixi eadem disp. præc. n. 1.) ea prohibitio non irritat licentiam, nec matrimonium: ergo nec omissio intimandi illud præceptum. Tandem, quia *Sarmiento l. 1 select. c. 3. n. 5.* probat licentiam contrahendi matrimonij, dummodo bened ctiones accipiant sponsi ante consummationem, non fuisse irritam, eo quod sponsi id non impleuerunt. Quia illa verba, Ea conditione vt, non faciunt conditionem, sed modum, *l Quoniam, C. de rerũ permut.* & quia eundem sensum faciunt, ac verbum hoc, Dummodo, quod non facit conditionem, sed modum, regulariter loquendo: vt tradit *Rebuff. de verb. signif. l. 156. verf. Dummodo hac dictio*, quod quidem tunc euenit quãdo adiicitur actui perfecto, vt, Do tibi hoc, dummodo hoc facias: vt docet alios referens *Tiraq. de retract. lignag § 8. Toto, glos 8. Molina l. 2. de primog. c. 15. n. 29.* sed in nostro casu, adiicitur actui perfecto, nempe, Do tibi licentiam eos

coniun

coniungendi, dummodo eos moneat: ergo eius omissio non vitiat actum. Hoc enim distat inter modum, & conditionem: quod illius omissio non vitiat actum, huius autem vitiat: vt optimè *Bart. l. Quibus diebus, §. Termi, ff. de conditio. & demonst. & Rebuf. d. l. 156. vers. Cum vero. & vers. Vtilitas, per l. 1. 2. & finalem, C. de donatio, quæ sub modo.*

3 II. Conclusio, commissione facta sacerdoti vt intersit matrimonio, præmissis denunciationibus, vel si sponsandi impedimento careant, si ille iis omissis, nec præmissa indagine impedimenti, interfit, valet matrimonium, si re vera nullum erat impedimentum dirimens. Prob. quia quoties exprimitur in commissione forma iuris communis, eo modo quo iure inest, non est intentio committentis inducere nouam formam, & conditionem, sed est admonitio quædam, vt seruetur forma iuris communis: quare ea prætermissa non irritatur actus, qui aliàs validus esset, nisi in commissione ea forma exprimeretur: vt optimè docent *gl. Clem. 1. de offic. deleg verb Repererit.* vbi *Card. q. 13. Imola n. 20. & 21. Bonif. n. 36. Archid. c. Dudum 18. q. 2. vers. In prima gloss. Innoc. c. Prudentiam, n. 9. vers. Et si contrarium, de offic. deleg. & c. fin. de præsumpt. initio* vbi *Abbas n. 19. Imola n. 7. vers. Circa quintum, Felin. n. 29. Nauar.* dicens esse receptissimum, *sum. c. 17. n. 37. Couar.* dicens esse omnium, *c. Alma mater 1. p. § 9. n. 8. de sent. excomm. in 6.* Vnde *Innoc. ex. c. Prudentiam, n. 9. vers. Et si contrarium, & Felin. d. c fin. n. 29.* asserunt, commissione facta iudici vt condemnet Titium, si Petrus probauerit debitum, valere sententiam iudicis condemnantis, Petro non probante, quia est conditio quæ iure inerat: & addit *Felin.* idem sequi DD. in multis locis: & *idem Inn. c. fi de præsumpt. in princ.* quem sequitur *Imola c. penult. n. 2. de const.* ait, si in delegatione dicatur, Conferto beneficium Petro, si fuerit idoneus, non esse conditionem: quia iure communi inerat, nec noua idoneitas, iure communi non requisita, exprimitur: & proinde actum contra gestum valere, quod idem docent *Archid. & Felin. proximè citati.* addentes valere excommunicationem, si talis excommunicet. Et ratio est, quia expressio eius quod tacitè inest, nil prorsus operatur, *cap. Significe. de elect. l. 3. de leg. 1. Conditiones quæ extrinsecus ff. de cond. & demonst.* licet enim non exprimeretur, iure subintelligebatur. Cum ergo sit iure communi expressa illa forma præmissis denunciationibus, *cap. fin. de clandest. desponsa. & Trid. sess. 24 c. 1. de matr.* & similiter, si non sint impediti, vt constat ex *Trid. ex c. 1.* ibi *Si nullum legitimum opponatur impedimentum*, dum exprimitur in licentia, ea forma, non est conditio, & restrictio licentiæ, sed admonitio vt seruetur: *d. c fin. & Trident.* quare cum in neutro loco præscribentur monitiones tanquam de essentia matrimonij, illarum omissio nec vitiabit licentiam, nec matrimonium. Et confirm. quia ideo multi viri docti, & *Manuel* sibi contrarius *1. to. su. in noua edit. c. 83. n. 4.* & dicit non esse improbabile *Henriq. l. 7. de indulg. c. 18. n. 2. in comment. list. S.* aiunt, absolutionem ab excommunicatione virtute bullæ impensam, non satisfacta parte, esse iniustam, validam tamen: quia ea est forma iure communi requisita, & iure communi non annullatur absolutio ob omissionem satisfactionis: quod probabilissimum est, ergo cum similiter in nostro casu sit forma iure communi requisita, & non tanquam substantialis, non annullabitur actus ob omissionem illius. Tandem, quia tunc forma iuris communis aliter ponitur in commissione, & importat conditionem, quando formæ communi additur aliquis limitatus modus. Vt si dicat Pontifex, Committo tibi vt des beneficium Petro, si est idoneus, est forma iuris communis: sed si addatur, Si per solertem indaginem inueneris esse idoneum, est conditio: quia est limitatus modus scientiæ, & ita noua forma: vt dicemus n. seqq. sed in nostro casu solum ponitur forma iuris communis, si non fuerint impediti, & præmissis denunciationibus, vt constat *ex Trident. d. c. 1.* Vbi eodem tenore dicitur, *Quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur:* nec additur aliquis limitatus modus, ergo ea verba non important conditionem, nec omissio illius formæ vitiabit matrimonium.

Rogabis autem, quid dicendum sit, si in commissione dicatur, Coniunge matrimonio illos, si per solertem indaginem inueneris non esse impedimentum inter eos. Aliqui enim censent tunc non induci nouam formam, & ita non vitiari actum eius omissione. *Sic gloss. Clem. 1. de officio deleg. verb. Repererit*, cum enim textus ibi dicat, si per solertē inquisitionē inueneris esse idoneum ad beneficium, conferto illi: dicit non inducere formam, & conditionem: quia iure inest, vt beneficium detur idoneo: hanc glossam sequi videntur *Cardin. ibi q. 13. Imola n. 20. & 21. Nauar. sum. c. 27. n. 37.* dicens esse receptissimam. Sed hi DD. ad hoc allegant glossam illam, quod expresse rei quæ iure inest, non inducat conditionem, & in hoc bene sentiunt: sed casu illius textus non potest adaptari hæc doctrina: quia ponitur alio modo, quam iure inest: dicitur enim, Si per solertem indaginem inueneris: vnde aliud est dicere, Si fuerit idoneus, tunc enim non inducitur conditio: quia iure inest, & exprimitur modo quo inest: aliud verò, Si inueneris esse idoneum: quia petitur informationem fieri, quod iure non inerat: & ita talem clausulam inducere formam, & conditionem docent *Card. Clem. 1. de const. præben. q. 2. & ibi Paul. & Imola n. 12. Felin. c. fin. de præsumpt. n. 33. Bonifac. Clem. 1. de offic. deleg. n. 36.* Et ratio est, quia quando exprimitur forma alio modo, & in alium finem quam iure communi inerat, reddit actum conditionalem, vt vltra DD. proximè citatos, docet alios allegans, idque colligens ex *c. Cum dilecta, de rescript. iuncta gl. verb. Iuris, Couar. c. Alma mater, de sent. excomm. in 6. 1. p. § 9. n. 8.* qui omnino videndus est, & *Felin. d. c fin. n. 33. & c. Cum dilecta, de rescript. & ibi Abbas n. 12.* optimè enim explicant, quando forma alio modo ponitur quam iure inerat. Ex his ergo infertur, sacerdotem cui commissio facta est coniungendi aliquos matrimonio, si per solertem indaginem inuenerit eos non esse impeditos, inualidè intercesse, ea informatione non præmissa. Quia illa verba conditionem important: vt proximè probaui. 4

Quid autem dicendum sit, si licentia metu, aut dolo extorta sit, disputabimus hoc 3. l. disp. 39. n. 13. & 14. 5

Ad arg. proposita n. 1. respondetur. Ad 1. dic id verum esse, quando eo forma posita in cōmissione, non est forma iuris communis, sed noua: tunc enim importat conditionem: at illa, præmissis denunciationibus, & si fuerint non impediri, est forma iuris communis. Ad 2. respondetur eodem modo. Et ad replicam fateor illam non esse formam iuris communis, at dum dicimus formam quæ non est iuris cōmunis, inducere vetam formam essentialem & conditionem, intelligi debet, nisi ex aliis coniecturis clare deprehendatur oppositum, vt contingit hic, vt satis probaui in 1. concl. Ad 3. dico *cum Nauar. lib. 3. consil. in 1. edit. 1. de regular. consil. 75. dub. 11. n. 37.* id euenire, quia ponitur alio modo, quam iure communi inest: non enim Pontifex per sua priuilegia censendus est velle damnum alicui inferre, *c. Si pro eo, de offic. de leg. l. 2. § Si quis à principe, ff. ne quid in loco publico.* Vel 2. respondeo, negando illam doctrinā: cōtraria enim (vt dixi) probabilissima est: nec ponitur nouo modo, quam iure communi inerat, nec per hoc Pontifex præiudicat tertio, cum teneatur confessor sub mortali seruare eam formam iuris cōmunis, quamuis ea non seruata, non irritetur absolutio: sicut nec iure cōmuni irritabatur. 6

DISPVTATIO XXXIV.

An si priuatus sacerdos, cui parochus committit, vt alicui matrimonio assistat, assistat extra parochiam committentis, valeat matrimonium?

SVMMARIVM.

In quo consistat difficultas, & proponuntur argumenta ad probandū non posse. n. 1. Et ibi proponitur opinio affirmans iurisdictionem delegatam voluntariam non posse exercere extra territorium; & ita vicarium Episcopi confrentem beneficia ex Episcopi commissione, non posse extrà

diœcesim conferre: nec delegato confessoris, nec religiosos posse audire confessiones subditorum Episcopi, qui eos approbauit, extra illius diœcesim.

Opinio contraria verior in omnibus his casibus, n. 2. & ibi, explicatur Clem. Dudum. de sepult.

Potest delegatus assistere matrimonio valide, extra parochiam, & diœcesim delegantis, 3.

Quid si in commissione dicatur, Do tibi vices meas vt assistas matrimonio in mea Ecclesia, vel parochia, vel in tali domo quæ est intra parochiam, 4.

Solumtur argumenta, & explicatur l. 2. ff. de officio procons. 5.

1 REuocandum est in memoriam, quod diximus hoc 3. l. disp. 19. n. 14. nempe, quamuis interesse matrimonio non sit propriè actus iurisdictionis, reduci tamen ad iurisdictionem voluntariam, atque ita posse proprium parochum hunc actum exercere extra parochiam. Difficultas autem præsens est, de sacerdote delegato: quamuis enim omnes fateantur posse ordinarium extra territorium iurisdictionem voluntariam exercere, at de delegato inferioris principe, multi negant: per *l. 2. ff. de offic. proconsul.* ibi, *Omnes proconsules statim quod vrbem egressi fuerint, habent iurisdictionem, non tamen contentiosam, sed voluntariam, vt ex se manumitti: apud legatum verò proconsulis, nemo manumittere potest, quia non habet iurisdictionem talem.* Sic *Bart. l. 1. n. 40. C. de sum. trinit. & lib. 1. n. 2. ff. de offic. proconsul. & ibi Bald. l. 2. in prin. n. 1.* vbi *Alber. n. 10. Franc. c fin. n. 3. de offic. vicary, in 6. Mæian. c. Licet ratione, n. 91. de foro comp. Barbat. c. Nouit. n. 17. de offic. legati, Franc. Marcus q. Delphin. 117. in fine, p. 2.* Pro eadem sent. sunt alij DD. dicentes Episcopum tãquam ordinarium posse beneficia conferre extra diœcesim, eius tamen vicarium cui hoc Episcopus delegarit, non posse. Sic *Bald. Socin. Barbat. Franc. Marc. ibid. Anast. German. de indultis. §. Tibi quoad vixeris, n. 88.* Pro eadem sent. sunt alij DD. fatentes confessores ordinarios posse excipere confessiones subditorum, extra diœcesim, secus delegatos. Sic videtur clare tenere *Hostiens. sum. t. de pœn. & remiss. §. Cui confitendum, n. 14. vers. Et numquid extra territorium.* Idem videntur tenere alij dicentes confessores ordinarios posse audire extra diœcesim secus extraordinarios, vt sunt religiosi. hic *Paulus, Zeuzelin. & Guillerm.* quos refert & sequitur. *Imo. Clem. Dudum n. 31. de sepult.* vbi *Card. §. Extra ciuitatem, q. 5. Anch. ibi. §. Statuimus, q. 5. dub. 3. vers. Sed de illis. Rosella Confessio sacramentalis 3. n. 3. Ang. Confessio 3. n. 16. Sylu. Confessor 1 q. 14. §. 12. Tab. Absolutio 4. q. 33. n. 55. Nauar. sum. c. 17. Hisp. n. 165. dat. n. 266.* Et ex Theologis, *Ad. q. 5. de confessione, ante 1. dub. §. Ideo pro solut. vers. Ex dictis infertur ad quæsitum. D. Anton. 3. p. t. 17. c. 10. fin. Fr. Alex. in sua sum. l. 1. c. 3. de potestate confessoris, n. 28. vers. In aliquo tamen.* Sed quamuis hi DD. prima facie videantur huius sent, at re vera non sunt, quia id non negant de religiosis, eo quod delegati confessores sint, sed quia *d. Clem. Dudum*, videtur eis limitata facultas concedi, dum dicitur posse audire confessiones intra diœcesim Episcoporum, quibus præsentati sunt: & ita *Rosella, & D. Ant.* pro hac parte citati, vbi dixerunt fratres non posse audire confessiones extra diœcesim, subdunt, si absque solemnitate *d. Clem. Dudum*, essent præsentati, audirentque confessiones ex Episcopi delegatione, posse etiam extra diœcesim: quod idem fatetur *Sylu. Confessor. 2. q. 3.*

2 Cæterum multo verius est, iurisdictionem voluntariam delegatam posse extra territorium exerceri. Quia textus (vt retuli hoc 3. l. disp. 19. n. 8.) indistincte docent posse iurisdictionem voluntariam extra territorium exerceri nec faciunt vim in eo quod iurisdictio exercentis ordinaria sit, sed quia nulla irrogatur iniuria iudici alieni territorij, cum absque strepitu & figura iudicij exerceatur: quæ ratio æque militat in iudice ordinario, & delegato. Huius sent sunt multi dicentes vicarium ex delegatione Episcopi conferentem beneficia posse extra diœcesim conferre. Hi sunt *Domin. c. fi. de officio vicarij, in 6. fine, Boer. decis. 30. n. 4.* affirmãs sic iudicatum esse in Burdegalensi Senatu & affert Rotæ decisionẽ *Reb. praxi, t. De forma vicariatus, n. 227. & reg. 14. cancell. super §. Aut vicarios perpetuos, & tra. nomina ionum, q. 14. n. 27. & 63. Cosmas pragmat. sanct. t. de coll. §. Et quia. verb. Vicario, Corset. tract. de excellentia regis, q. 88. Paunt. de offic. & potestate cap. sede vac. 2. p. princ. q. 1. n. 7.* habetur *to. 13. tract. nouiernm p. 2 Corras. de beneficiis c. 8. n. 3. Lambert. de iure patron. 2. p. l. 2. q. 2. art. 6. n. 3. Con. 3. variar. c. 20. n. 8. Menoch. de arbitr. l. 1. q. 43. n. 19. Iacob. Sbrozius l. 2. de vicario Episcopi, q. 102. n. 4. & sequent. Ant. Cucus l. 2. inst. maior. t. 8. n. 58. Fl. min. lib. 7. de resign benef. q. 24. n. 32.* & defendit hoc tamquam æquum *Anast. German. de indultis, §. Tibi quoad vixeris, n. 89.* Eandem sententiam tenent in propriis terminis, docentes non solum ordinarios, sed & confessores delegatos posse audire confessiones subditorũ diœcesis, in qua expositi sunt extra illam diœcesim: *Ripa de remediis ad curandam pestem, §. Sed quia visu videmus, n. 52. 63. Ledes. 2. p. 4 q. 7. art. 4. dub. 9. Angles floribus 1. p. q. 3. de confessione, art. 8. dub. 4. conc. 2 fol. 295. Philiarchus de officio sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 24 §. Nullius alius. Barth. à Led. de pœnit. dub. 13. casu 4 fol. 805.* Et eiusdem sententiæ expressè sunt *D. Ant. Rosella, & Sylu. n. praced. fine allegati*, dum dicunt religiosos non virtute *Clem. Dudum*, facultatem restringentis, sed ex delegatione Episcopi excipientes confessiones, posse extra diœcesim audire. Eiusdem sententiæ sunt *Victoria sum. de confessione, n. 151. Sotus 4. d 18. q. 4. art. 3. vers. Aliud vero. Henriq. lib. 6. de pœnit. c 7. n. 1. Ledes. Angles, Philiarch. Bart. Led. proximè citati*, asserentes, & optimè, religiosos exposito virtute *Clem. Dudum*: posse audire confessiones extra diœcesim cum tamen delegati sint. Nec obstat ibi dici, posse audire intra diœcesim: quia sensus est, vt non possint extra diœcesim audire illas, qui non sunt illius diœcesis, in qua sunt præsentati: ne putarent, se, vbi semel præsentati sunt, esse totius orbis confessores: qui intellectus probabitur ex dicendis n. 4. fine.

Ex his infertur, non tantum proprium parochum, sed 3
etiam sacerdotem de illius licentia assistente matrimonio, validè assistere extra parochiam: sicut si parochus ipse extra illam interesset. Quia (vt n. præcedenti probauimus) iurisdictio voluntaria, ad quam hæc assistentia reducitur, potest validè ab ordinario, & à delegato extra territorium exerceri.

Nec credo censeri limitatam esse licentiam ad assisten- 4
dum intra parochiam, si parochus dicat sacerdoti, Vado domum Mariæ, & assiste ibi matrimonio, licet domus illa sit intra parochiam: nec si dicat, Coniunge matrimonio Petrum, & Mariam in Ecclesia mea: vel si dicat, Concedo tibi vices meas ad assistendum matrimonio in mea parochia. Quia hæc omnia fiunt causa demonstrationis, & non causa restrictionis licentiæ: quando enim dicit, In Ecclesia, nemo dubitaret, validè assistere in priuata domo constituta intra parochiam. Et quando dicit, Do licentiam ad assistendum matrimoniis in mea parochia, sensus est, ad coniungendos matrim. meos parochianos: sicut dum dicitur *Clem. Dudum, de sepult.* posse religiosos audire confessiones intra diœcesim, non fuit animus Pontificis locum restringere, sed personas, id est, subditos illius diœcesis: vt probauimus n. 1. fine. Et constat quia *Trid. sess. 24. c. 6. de reform.* dum voluit Episcopis limitare facultatem ibi concessam, vt intra diœcesim solum eam habeant, dixit, *Quoscunque sibi subditos in diœcesi sua.* Vbi cautè dixit, Subditos suos, & in diœcesi, vt clarè denotaretur limitari personas, & locum.

Ad *l. 2. ff. de officio proconsul.* relatam n. 1. pro priori sent. re- 5
spondetur: legatum proconsulis nullam habuisse iurisdictionẽ, nisi ei a proconsule demãdaretur, *L. Legati, ff. eod.*, & proconsulem ante prouinciæ ingressum non potuisse mandare iurisdictionem legato *l. Obseruare, §. Post hæc, ff. eod.* nisi moram in itinere facere cogeretur, *l. Aliquando ff. eodd. Apud proconsulem. ff de manumiss. vindict.* Cum ergo legatus proconsulis priuata persona esset ante susceptam à proconsule iurisdictionem, mirum non est, si nequeat extra territorium iurisdictionem voluntariam exercere. Quod minimè procedit in delegato, nam habet iurisdictionem commissam, nec restricta fuit ab ordinario concedente, vt solum intra territorium eam exercere posset.

DISPV

DISPVTATIO XXXV.

An licentia concessa per parochum ad assistendum matrimonio, alteri sacerdoti, debeat esse specialis, & expressa, vel sat sit tacita, quam ratihabitionem vocant, & generalis: & requiratur in scriptis.

SVMMARIVM.

Quotuplex est licētia tacita, seu ratihabitio, & quando sit de præsenti. 1.
Expressum quid dicatur, num. 2. *Et expressa licentia quotupliciter sumatur* 3.
Licentia specialis quotupliciter vsurpetur, n. 4. *Et ibi, speciale sumitur aliquando pro expresso.*
Quot sint quæstiones disputandæ, 5.
An requiratur licentia specialis, vt alienus sacerdos interfit matrimonio, refertur affirmati, 6.
Non requiritur licentia specialis, vt distinguitur contra generalem, sed satis est generalis, n. 7. *& ibi, dispositio, & concessio generalis, est generaliter intelligenda.*
An sufficeret parochum generaliter concedere licentiam ministrandi sacramenta 8.
Requiritur licentia specialis, id est, expressa, & an sufficiat licentia ad aliquos actus digniores, n. 9. *Et ibi, potestas delegata est odiosa, nec extendenda.*
Non exigitur licentia in scriptis, n. 10 *Et ibi, non desideratur scriptura ad valorem gratia, vel cuiusuis dispositionis, nisi lex eam petat.*
Soluuntur argumenta, n. 11 *& explicatur lex. Item apud Labeonem §. Ait prator ff de iniurijs, qua specialis nota digna sunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta.*
An sufficiat generalis licentia concessa à parocho exercendi omnia ad animarum curam pertinentia, quando interdictum esset parocho delegare, proponitur ratio dubitandi, n. 12. *Et ibi, voluntas regulatur à potestate, & in generali mandato non veniunt ea, per qua dominus incidit in pœnam,*
Sufficit ea licentia generalis, n. 13. *Et soluuntur argumenta,* 14.
An sufficiat licentia tacita, qua habetur per ratihabitionem? proponuntur argumenta ad probandum sufficere, vel saltem esse vadium, si postea parochus conscius ratum habeat, n. 5. *Et ibi, ad ministrandam Eucharistiam, vel externam vnctionem sufficit licentia tacita, & ratihabitio de futuro, & proponitur opinio affirmans eandem sufficere ad audiendas confessiones.*
Proponitur alia opinio, dicens nec ad matrimonium, nec ad confessiones sufficere ratihabitionem de præsenti sed exigi licentiam expressam, n. 16. *Et ibi, in fine num. vltimo, an quando requiritur licentia ad aliquem actum, debeat esse expressa?*
Non satis est ad matrimonium, vel confessiones ratihabitio de futuro, 17.
Debet necessario præcedere licentia parochi, vt valeat matrimonium: & idem quoties ad actus valorem desideratur licentia, 18.
Si reperiatur eadem die matrimonium contractum, & licentia concessa, nec constet vtrum horâ præcesserit, an præsumatur licentiā præcessisse, n. 19. *Et ibi, præsumitur semper cum actum præcedere, qui necessarius est ad actus valorem: & in dubio accipienda est præsumptio vt actus valeat, licet priuitas alterius actus ex ordin. littera colligatur.*
Licentia tacita qua habetur ex ratihabitione de præsenti, satis est ad confessiones, & matrimonium, & vt mulier contrahat, vel vicarius, qui procuratur reuocatus, validè agat, 20.
An sat is sit ratihabitio de præterito, 21.
An ea ratihabitio de præsenti conferat licentiam pro eo solo actu, quem superior videt, & patitur, 22.
Quid si verè tunc prælatus non consentiret: exterius tamen tacet? n 23. *remissiuè.*
Soluuntur argumenta, & explicatur cap. Lugdunensis 9. qu. 2. *& cap. Aqua, de consecrat. Eccles. & reg. Ratihabitionem, de regul. iur. in 6. num* 24.

1 SVpponendum est 1. duplicem esse licentiam, tacitam, quæ per ratihabitionem habetur: quædam est licentia tacita, seu ratihabitio de futuro quando, scilicet, creditur parochum, cum sciuerit, ratum habiturum. Alia est de præsenti, vel præterito. quando scilicet, ante ministrationem sacramenti, vel tempore quo ministratur, adest consensus tacitus, & interpretatiuus parochi, aliquo signo externo manifestatus: vt si in præsentia prælati confiteatur subditus alicui, vel coram eo contrahat matrim. & prælatus videt, ac tacet, cum facilè impedire posset: vel duo parochi sunt tanta familiaritate coniuncti, vt alter sciens suos parochianos alteri fateri, & coram altero inire matrimonium gaudeat, & admittat confessionis schedulas.

2. Supponendum est quid dicatur expressum: non enim dicitur tale solum, quando in specie exprimitur, & manifestis verbis: vt, Do tibi licentiam assistendi matrimonio: sed etiam quando licet specificè non exprimatur, at sub generali verborum significatione comprehenditur. Sic *gl. l. Lucius, verb. Non ad matr. ff. de vulg. & l. Precibus fine C. de impub. & aliis subst. Bart. l. 1. n. 7. C. de vulg. ui, & ibi Ripa n. 50. Alciat. l Nepos Proculo, n. 7. ff. de verb. sign. Tiraq.* multos allegans, *post leges connub gl. 7. n. 86. & sequent. Molina l. 1. de primog. c. 17 n. 27. 28. Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 34. n. 32.* vbi alios refert.

3. Supponendum est expressam licentiam sumi, vt distinguitur contra tacitam, & præsumptam qualis est quæ per ratihabitionē habetur: & cum hæc tacita, & præsumpta ex ratihabitione, sit quædam de futuro, & quædam de præsenti, sic expressa, vt distinguitur contra tacitam, erit duplex, quædam vt distinguitur contra tacitam de futuro, altera verò, vt distinguitur contra tacitam de præsenti. 2

4. Supponendum est licentiam specialem posse sumi dupliciter. 1. vt distinguitur contra generalem, & tunc erit specialis licentia ad matrimonium, quando specificè exprimitur matr. 2. sumitur specialis pro expressa, & tunc erit licentia specialis ad matr. quando licet illud non exprimatur in specie, at comprehenditur sub generali verborum significatione: vt si detur alicui licentia ad exercendum omnia ad curam animarum pertinentia. Et quod speciale sumatur pro expresso docent *Stephanus Clem. 1. de priuil. & ibi Anchar. q. 3. & Bonif. ibi, n. 17.* vbi textus ille dicit. *de licentia speciali*, & explicant hi, id est, expressa: & *ibi Cardin. q. 22.* dicit hoc fortè verius: & multis in locis *gloss.* exponit specialiter, pro expressè: vt *l. 2. verb. Specialiter ff. de officio eius cui mandat. est iurisd. Sed an vltro. verb. Specialiter, ff. de negot. gest. l. Ea verò, verb. Cum specialiter, ff. pro socio.* 3

His suppositis, 3. quæstiones disputandæ sunt. I. an exigatur licentia specialis? II. an saltem requiratur specialis, quando parocho interdictum est, ne deleget vices suas? III. an requiratur licentia expressa, ita vt non sufficiat tacita, quæ habetur ex ratihabitione? 4

Quæstio I. An requiratur licentia specialis parochi, vt alienus sacerdos possit assistere matr. Aliqui asserunt requiri licentiam specialem. Prob. quia quæ speciali nota digna sunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta, *l. Item apud Labeonem, 15. §. Ait prator. ff. de iniurijs*: cum ergo matrimonium res grauissima sit, & ardua, *c. fin. de procur. in 6. vers. Et quamuis*, erit speciali nota dignum, & subinde nisi exprimatur, non videtur concessum. Sic docet *Spino. specul. test gl 15. n. 37. Veracruz appendice ad speculum, dub. 5. concl. 7.* Vbi ait requiri licentiam specialem particulariter, & nominatim ad matrimonium: quamuis statim variare videatur, se enim explicat, dicens non sufficere licentiam specialem ad aliquos actus exercendos. 5

Prima concl. sit, non requiritur licentia specialis ad matrim. vt distinguitur contra generalem, sed satis est generalis qua parochus concedit alicui sacerdoti licentiam ad exercendum in sua parochia, quæ ad curam animarum pertinent. Prob. 1. quia *Trid. sess. 24. de matrc. 1.* tantum petit vt interfit parochus, vel alius sacerdos de eius licentia: ergo cum corrigat ius antiquum, non est extendendum, vt exigat licentiam specialem. 2. quia *Clem. 1. de priuil.* Excommunicantur religiosi ministrantes absque speciali parochi licentia, Eucharistiam, & Extremam vnctionem: & adhuc dicunt *Stephanus, & Zenzelinus ibi*, quos refert, & sequitur *Anchar. ibi, q. 3. & Bonifacius, n. 17.* & dicit forte verius esse, *Cardin. ibi, q. 22.* sufficere licentiam generalem absque sacramentorum specificatione: & melius *Caietanus verb. Excommun. c. 64.* Ait satis esse, si sit ita specialis, vt speciali æquiualeat: idque contingere, quandocunque ex verbis licentiæ communiter intelligitur eam concedi, quamuis non exprimatur hæc sacramenta in specie. Si ergo vbi expressè petitur licentia specialis, satis est generalis, sub qua illa sacramenta comprehendantur: à fortiori, in matrimonio sufficiet, cum in illo non petatur in Tridentino specialis licentia. Tandem, quia regulariter dispositio, & concessio generalis est generaliter intelligenda, *c. Si Romanorum, d. 29. & l. De pretio. ff. de Publiciana in rem actio.* Ergo illa licentia generalis ad exercendū cu- 6

ram animarum,est intelligenda generaliter,vt etiam matrimonium claudat.Sic docent *Nauar lib.4 cons.in 1. edit. t. de sponsal.cons.27.per totum,in 2.t.de clandest.desponsal. tot.cons. 13.Rota nouissimus*,dicens sic decidisse Cardinales,*dec.750. n.2.to.1.Salzedo pract.c.73.post vers.12.in noua edit.vers.Illud autem.Manuel 1.to.sum.in 2.edit.c.219.n.13.*& videtur tenere *Henriq.l.11.de matr.c.3. n.5.* Vbi dicens requiri licentiam specialem, cautè addidit, nec satis esse generalem administrandi sacramenta,quæ solet per bullam,aut Episcopi approbationem concedi:quasi dicat sufficere generalem,quæ manifeste continere videtur matrim.

8 Hinc fit, non sufficere si parochus concedat alicui licentiam administrandi omnia sacramenta. Quia videtur ea licentia intelligenda, sicut clausula bullæ cruciatæ similem facultatem concedens, de sacramentis confessionis & Eucharistiæ,quæ sunt maximæ necessitatis.Sic *Rota,& Henriq.loco cit. n. praced.* & hoc probat argum. contrariæ sent.propositum nu.6.Quod intelligo,quando parochus præsens eam licentiam concederet, nec est coniectura probabilis voluisse includere etiam matrimonium:secus quando parochus in absentia relinquit substitutum,quānis enim solum illi dicat, vt administret sacramenta vice ipsius, sufficiens licentia est ad matrimonium:quia est illum vicecuratum substituere dum ipse abest.

9 II. Conclusio, requiritur licentia specialis, id est, expressa in hoc sensu, quod saltem sub verbis generalibus licentiæ comprehendatur manifestè matrimonium : vt cum datur licentia alicui, vt exerceat pertinentia ad animarum curam : nec sat esset licentia ad aliquos particulares actus digniores : vt ad confessionem, & Eucharistiam ministrandam:& sic possunt intelligi DD.primæ sententiæ, provt se explicuit *Veracruz pro ea citatus.* Prob. quia potestas delegata non est extendenda de casu expresso, ad non expressum:vt colligitur ex *c.P.& G.de officio deleg.fine* ibi, *Cum huiusmodi delegata iurisdictio ad alias personas nequeat prorogari.* Et ratio est,quia potestas delegata cum deroget ordinariæ,odiosa est:vt docent *gl.c.1.verb.Processu,de rescript.in 6.Ang.verb.Delegatus,n.5.& ibi Sylu. q 5. Tab.verb Delegare,q.4.*vbi *Armil.n.9. Maranta pract.4.p. d.5.principalis,an iudicium sit ordinarium.n.30.& 38.* Ergo cum licentia ad ea sacramenta,sit potestas delegata, non est extendenda ad aliud sacramentum:maximè cum in eo diuersa sit ratio,eo quòd non sit tantæ necessitatis.

10 Vltima conclusio non exigitur eam licentiam in scriptis esse.Quia omnis dispositio potest fieri verbo,nisi lex requirat ad actus valorem,scripturam:ex *gloss.comm. recepta,c.1.de constit.in 6.verb.In scriptis.*& ex multis,quæ congerit *Decius rubr.de const.in 1 lectura à n.26.* Vbi ad essentiam,& valorem gratiæ,scriptura minime desiderari comprobat:ergo cum Trident.solum petat parochi licentiam, nec exprimat,vt ea sit in scriptis, id minimè necessarium, erit.Et confirm.quia vbi Trident.voluit licentiam concedi in scriptis,id expressit:vt *sess.24.c.5.de regul.* Sic docent *Nauar.lib.consil in 1.edit.t.1.de sponsal.consil.41.in 2.tit. de clandest.desponsat.consil.12.Salzedo pract.c.73.in noua edit post vers.12.ver.Illud autem,Henriq lib.11.de matrim.3.n.5.Manuel 1.tom.summ in 2.edit.cap.219.n.13.*

11 Ad argum.contrariæ sent.propositum nu.6. respondet *Nauar.l.4.consil.in 1.edit.tit.de sponsalibus consil 27.in 2.t. de clandest.desponsat cons.13. fine.* Intelligi, quando speciali nota dignum est dignus aliis contentis:at assistere matrimonio,non est,maior,& dignior functio parochi sed aliæ sunt lōgè digniores:cum hæc tantum requiratur,ne desit probatio.Verum hæc solutio confunditur,eo quòd ex ea colligeretur virtute clausulæ bullæ, concedentis licentiam recipiendi sacramenta à quocumque, vel approbationis Episcopi ad sacramenta conferenda, posse non parochum assistere matrimonio:cuius contrarium diximus: quamuis enim hæc functio parochi minus digna sit,at est specialiori nota dignior,quia nō est tātæ necessitatis hoc sacramentum:& sic non videtur inclusum in clausula generali,ideo dico id intelligi,nisi aliqua sufficienti specialitate ita nota dignum exprimatur,& ita sufficiens est (vt ipsa consuetudo testatur) specialitas,dum parochus concedit commissionem generalem non solum ad ministranda omnia sacramenta, in qua non includeretur, sed ad exercenda omnia,quæ pertinent ad curam animarum. Ita respondet *Rota in nouissimis,to.1.decis.750.n.2.*

12 Quæstio II. An sufficiat licentia generalis parochi ad exercendum omnia ad curam animarum pertinentia, vt possit sacerdos interesse matrimonio, quando constitutio synodalis, aut Episcopus interdixisset parocho, delegare assistentiam matrimonio? Videtur non sufficere:quia voluntas parochi debet regulari ab eius potestate,ergo vbi parochus non potest licitè,quia Episcopus, vel synodus interdicit, non censetur sub generalibus verbis dare eam licentiam.Id enim possumus,quod iure possumus,*c.Nisi, de renunciati.vers.Pergam*,ibi,*Non potuerit subiicere*, vbi *gloss verb. Non potuerit*, explicat,id est, non debuerit, 2. quia in mandato generali non veniunt ea, per quæ dominus incidit in pœnam,*l.3.§. Si procurator ff.quod quisque iuris*,& latè tradit.*Iason,l.Si procurator, n. 4. & seqq. ff. de condict.indeb.* At si in eo mandato generali includeretur, parochus incidere in pœnam constitutionis synodalis : ergo non censetur includi.

13 Cæterum dicendum est includi, & sufficere eam licentiam. Tum, quia satis specificè censetur concedere, dum conceditur exercitium omnium ad curā pertinētium:tum etiam, quia consuetudo ita declarat. Sic *Rota* dicens ita declarasse Cardinales *in nouissimis decis.750.n.2.tom.1.*

14 Ad arg.proposita n.12. dico. Ad 1.distinguendum esse consequens,si non sit aliqua specialitas qua declaretur id committi verum esse;secus, si sit talis specialitas, vt contingit hic. Ad 2.eodem modo respondeo:in hoc enim casu videtur specificè concedere,vt declarauit consuetudo.

15 Quæstio III. An sufficiat licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione,vt sacerdos alienus assistat matrimonio? Videtur enim ex altera parte satis esse ratihabitionem de futuro. Quia nullus potest ministrare Eucharistiam, aut extremam vnctionem alieno parochiano,sine proprij parochi licentia : cum hoc sit proprium parochi munus, *Clemen.Duā,§.Verum ne parochiale,de sepult. & Trid. sess. 24.c.13.de reform.* sed potest alienus parochus ministrare ex ratihabitione de futuro,quando nimirum,attentis circumstantiis personæ,temporis,& loci,probabiliter creditur ratum habiturum parochum, vt tradūt *Palud.4.d 23. q.2.n.14.D.Ant 3.p.t.14.c.15.§.5.Caiet. sum. verb. Communionis minister.Syl.verb. Vnctio extrema, q.4.* vbi *Tabiena q.5. Armil.n.5 Soto 4 d.23.q.2.art.1. Nauar.summ.cap.21. n.52.Henriq.lib.3.de sacramento confirm.c.6.n.6. Suar.3 p. q.81.art.3.disp 72.sect.2.§.Hinc sequitur, Bart.à Led.de extrema vnctione,dub.6.* Ergo similiter poterit assistere matr. ex ratihabitione de futuro 2.quia ad audiendas confessiones requiritur similiter licentia proprij sacerdotis *c.p.Omnibus vtriusque sexus,de pœnit. & remissio.* sed satis est præsumpta ex ratihabitione de futuro:vt tradunt *Hosti. sum. t.de pœniten.& remissio.§.Cui confitendum,n.14.vers Octauo, Henric. d. c. Omnis vtriusque sexus, n.24.vers.8.Iac.de Cochis in repetitione eiusdem cap.n.116.* sic enim aiunt, *Valet confessio, si alienus sacerdos ponat spem suam in proprium sacerdotem,vt ratum habeat : ergo similiter sufficiet in matr.* probatur ex *c. Lugdun.9.q.2.c.* Vbi habetur D.Epiphaniū promouisse ad ordines,quosdam clericos diœcesis alienæ: quod nulla ratione saluari potest, nisi quia id proprium Episcopum ratū habiturū credidit:vt ait *ibi gl.verb. Quod sanctus*:ergo similiter sat erit in matr.pro legitima licētia, ratihabitio de futuro.4.probatur ex *c. Aqua de cons.Eccles.* Vbi asserit Pontifex,reconciliationē Ecclesiæ nō potuisse ex commissione Episcopi fieri per sacerdotē simplicem,& subdit hæc,*Quod autem per reconciliationem factū est, misericorditer toleramus.* Vbi *gloss.verb Toleramus*,ait *licet primo non valuerit,at incipit valere ex nunc.* Ergo similiter quamuis matr. absque licentia de præsenti parochi,esset nullū, saltem quando accedet ratihabitio eius, incipiet valere :

nec

nec erit opus iterum celebrari. 5. prob. quia ratihabitio retrotrahitur,& mandato comparatur:*reg. Ratihabitionem, de reg. iuris in 6.*sed si à principio interuenisset mandatum parochi, esset validum matrimonium: ergo erit validum ex tunc,quando postea parochus ratificat licentiam.

16 Ex altera parte videtur omnino necessariam esse licentiam expressam. nec sat esse ratihabitionem de præsenti. Quia *Trident. sess. 24. c. 1. de matr.* dicit posse assistere alienũ sacerdotem, de licentia parochi:at quoties ad aliquem actum exigitur licentia, debet esse expressa, nec satis est tacita,& præsumpta : vt optimè *gl. Cle. vn. de test. verb Ostenta,& ibi Imola n. 7. Lupus allg. 86. n. 3. vers. Quod sint sufficientia, Arch. c. Si abbatem, paulo post principium, vers. De latere, de elect. in 6. & ibi Io. Andr. Ioannes in princ. Domin. ibi, in princ. n. 2. vers. Quero an iste abbas, Franc. ibi, n. 1. Corset. in suis singul. lit. L. verb. Licentia. vers. Additio, licentia, Chassanæus in consuet. Burgundiæ, rub. 4. §. 7. n. 39. Bald. 1. Observare, §. Post hæc. in fine ff. de offic. procons. Tiraq.* alios allegans *post leges connub. gl. 7. n. 8 Plotus de in litem iurando, §. 8. n. 22. Menoch. cons. 88. n. 7. vol. 2. & l. 2 de arbit. sent. c. nouè addita, cessu 453 n. 14. Auendan. in dictionario, verb. Otorgamiẽto, Ant. Gabr. 2. to. comm. l. 10. verb. Licentia. f. 59. Mexia l. Toleti 2. fundamento, p. 9. n. 46. Perez l. 5. ordinam. tit. 2. l. 4. vers. Oit. est dubium, f. 39. col. 2. Paz pract. to. 1. p. 1 tempore 2. n. 27. n. 28.* Ergo non sat est ad matrim. licentia præsumpta per ratihabitionem, sed desideratur expressa. Et ita in propriis terminis matrimonij exigi licentiam expressam, nec sat esse tacitam, & præsumptam, docet *Menoch. duobus locis proximè citatis. & cons. 398. n. 15. vol. 4. Segura 2 p. direct. c. 15. n. 48. Hemiq. l. 11. de matrim. c. 3. n 5. Manuel 1. to. sum. c. 219. n. 14. in 2. edit.* Et videtur tenere *Veracruz append. ad speculum, dub. 5. concl. 3.* Ait enim absolutè non sufficere ratihabitionem, & in alio simili, nempe, ad valorem confessionis, non sufficere ratihabitionem de præsenti, docet *Tabiena Absolutio 1. n. 43. fine.*

17 I. Conclusio, licentia tacita ex ratihabitione de futuro, quia, scilicet alienus sacerdos probabiliter credit parochum ratihabiturum, non est sufficiès, vt sit validum matrimonium. Prob. quia quod sub ratihabitione de futuro fit, quamuis voce tunc fiat, at re vera vt prudens fit, ita vt possit postea ratificari, & irritari, sed valor factamenti non potest esse in pendenti, sed statim aut debet esse validum, aut irritum: ergo non est validum, quãdo est tantum ratihabitio de futuro. Et confirmatur, quia cum ea licentia ad matrimonij valorem requiratur, debet adesse dum matrimonium celebratur : at cum est tantum ratihabitio de futuro, non est licentia de præsenti, cum celebratur matrimonium: ergo non sufficit. Hæc conclusio est certissima, & vltra Doctores, quos referam in 2. concl. n. 20. omnes enim illi eam affirmant in alio simili, nempè, in licentia ad audiendum confessiones: docent in eodem casu confessionis, *Henric. de Gandauo quodlib. 1. q. 30. Palud. 4. d. 17. q. 3. fine, Gabr. eadem d. q. 2. art. 3. dub. 2. ad fin. Capreolus 4. d. 19. q. vnic. art. 3. ad 1 contra 3. concl. D. Ant. 3. p. tit. 17. cap. 4. fine, Caiet. verb. Absolutio, c. 1 §. Circa oppositionem, Frater Alexander sum. p. 1. c. 5. de potest confess. n. 55. Suar. 3. part. q. 82. art. 3. disp. 72. sect. 2. §. Hinc sequitur:* quamuis enim hi Doctores minimè distinguant, an sit ratihabitio de futuro, vel de præsenti : ex eorum tamen rationibus apertè colligitur, loqui de ratihabitione de futuro.

18 Hinc infertur licentiam parochi, vt alienus sacerdos interfit matrimonio, debere necessario præcedere, vt validum sit. Sic *Menoch. cons. 188. n. 7. vol. 2 Salzedo pract. c. 73. vers. 13. Manuel 1. to. sum. 2. edit c 218. n. 14.* Et ratio est, quia quoties ad actus valorem desideratur licentia, debet ea necessariò præcedere: *auth Licentia, C. de Episc. & Cler. l. Si quis mihi bona, §. Iussum ff. de acq. hared.* & docent multis relatis *Tiraquel. post leges connub. gl. 6. n. 7. Rebuff. de verb. sign. l. 52. §. Item dubitatum est, vers. Item in licentia, Lambert. de iure patron. l. p. 2. q. 1. a. 16. n. 8. Greg. Lop. l. 13. verb. Otorgamiento, t. 6. p. 6. Anton Gom.* multis exornans *l. 42. Tauri. n. 1. Matien. l. 5. recop. tit. 3. l. 5. gloss 1. n. 4. & tit. 7. l. 3. gloss. 1.*

Si autem eodem die licentia concessa sit, & matrimonium initum, nec constat, vtrum horum præcesserit, præsumitur licentiam præcessisse. Quando enim duo actus eodem die fiunt, nec constat, vter eorum præcesserit, is actus præcedere cẽsendus est, qui necessarius est ad actus valorẽ, *l. Cum in test. § Hæc verba, vbi perscribentes, ff. de her. instit* & docent *Alciat. de præsumpt. reg. 3 præsumpt. 42. initio, Ant Gom. l. 42. Tauri. n. 3. & 4.* & multi quos refert & sequitur *Molin. l. 2. de primog. c. 7. n. 51. Masc. de prob. concl. 1357. n. 31.* Et ratio est, quia in dubio est potius accipienda præsumptio vt actus valeat, quam pereat, *l. Quoties, la 2. ff. de rebus dub. l. Quoties ff. de verb. sign. f. Alciat d. reg. 3. præsumpt 3. 4. n. 1.* & latissime *Menochius de præsumpt. l 6 tota præsumpt. 4.* vbi *n. 5.* cum multis ait, licet prioritas præsumatur secundum ordinem literæ, secus esse vbi actus redderetur nullus. Quod maximè verum est in re fauorabili, qualis est matrimonium, pro quo in dubio iudicandum est, *c. fin. de sent. & re iudic.* Atque ita in hoc casu matrimonij præsumi licentiam præcessisse, docet *Rota in nouissimis decis. 50. n. 11. & 12. tom. 1.* 19

II. Conclusio, licentia tacita quæ habetur ex ratihabitione de præsenti sufficit vt alienus sacerdos possit interesse matrimonio: vt quando videnti. & sciente, ac tacenti ordinario, aut parocho, potentique contradicere, assistit, Prob. 1. quia scientia,& patientia in iis quæ sunt modici præiudicij operatur consensum: vt tradunt *Bart. l. Quæ dotis, n. 24 ff. sol. matr. Abb. c. Nonne, n. 3. de præsumpt.* & multis citatis *Masc. de prob. concl. 1158. n. 34* sed hæc assistentia matrimonio, modicum, aut nullum præiudicium infert parocho: ergo illa scientia,& patientia inducit consensum & legitimam licentiam, 2. quia vbi requiritur licentia in actu, sufficit tacita,& præsumpta ex ratihabitione de præsenti: vt multis comprobat *Io. Lupus rubr. de donat. §. 68. n. 17. Corset. in suis singul. litera L. verb Licentia, 3.* quia eodem tenore. *Omn. vtriusque sexus, de pœn. & remiss.* petitur licentia proprij sacerdotis vt alienus valeat audire confessiones,& tamen sufficit licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione de præsenti. Vt optimè docent *Rosella Confessio sacramentalis 3. n. 31. Ang. Conf. ssi 3. n. 30. Sylues. Confess. 1. q. 6 fine, & q. 15. Caiet. sum. verb. Absolutio ex parte obs. vers. Licentia Tu. verbs Absolutio, n. 42.* vbi *Armil. n. 17. Vill. sum. de confess. n 15. Medina tract. 2. de confessione q. de multiplici licentia alieno fatendi à vers. Corollariè sequitur ex dictis: Sotus 4. d. 18. q. 4 art. 3. vers. Circa confessiones, Led. 2. p 4. q. 7. a. 5. dub. 3. Nauar. sum c. 9. Hisp. n. 5. Sot. n. 5. & c. Placuit n. 105. de pœnit. d. 6. Margarita confessorum f. 10. col. 2. Palacios 4 d. 17. disp. 7. f. 261. col. 1. fine, vers. Quamobrem, Henriq. l. 6. de pœnit. 13. n. 13. Barth. a Ledes. de pœnitentia, dub 28. Lus. l. op. 2. p. instr. c. 38. paulo post princ. Vegal. 4. summ. c. 1. 119. Capua l. 1. dec. c. 17. n. 3. & 4. Man. Ant. Corona confessorum 4 p. de confessione, cap. de ministro, n. 52. dub. 5.* Et confirm. quia *l. 53. Tauri, hodie l. 1. t. 3. l. 3. recop.* Exigitur licentia mariti, vt vxor validè contrahat: & tamen frequẽtior sententia habet, satis esse tacitam ex ratihabitione de præsenti, vt quando vxor vidente,& tacente marito contrahit: vt docent *Cifuentes ea l. 55. q. 14.* & ibi *Ant. Gomez n. 5, Matie. l. 5 recop. t 3. l. 3 gl. 1. n. 7. Azebedo eod. t. 3. l. 2. n. 10.* Confir. 2. nam *c. fin de offic. vicarij, in 6.* dicitur vicariũ non posse cõferre beneficia nisi ei specialiter cõmittatur, & tamẽ si vicarius reuocatione licẽtiæ sibi intimata, conferat vidente & patiente Episcopo, valet collatio, iuxta cõmunem sent quã tenent *Boër. decis. 347. n. 13 Anast. Germon de Indultis. §. Tibi quoad vixeris, n. 65.* Ergo à fortiori in nostro casu, vbi nõ requiritur specialis licẽtia: vt probaui n. 7. Tandẽ, quia procurator reuocatus, gerens negotia, sciente,& patiente domino, validè agit: vt docet *gl. celebris, l. Qui mutuã, verb. Instaurauerit, ff. mandati.* Et procurator excedens fines mandati, sciente, & patiente domino ipsi nocet: vt benè *Felin. c. 1. n. 12. vt lite nõ cõtest. Ioan. l. Si procurator. n. 17. limit. 6 ff. de condict. indebiti.* Quæ omnia ideo vera sunt, quia illa scientia, & patientia habetur pro legitima licẽtia: ergo similiter dicendũ est in matrimonio. 20

21 Idem prorsus dicendum est quando ratihabitio est, de præterito: (quam n. 1. explicui.) Quia adhuc verificatur licentiam præcedere. Et ita in simili, nempè ad audiendas confessiones satis esse hanc ratihabitionem docent *Sotus, Henriq. Bart. à Ledes. Vega, Maurus Anton. allegn. præced.*

22 Monuerim tamen, eam præsentiam cum taciturnitate, non esse approbationem, & licentiam simpliciter, sed pro eo actu. Quia licet daret parochus licentiam expressam, ad assistendum illi matrimonio, vel audiendam illam confessionem, non esset licentia simpliciter. Sic *Henriq. lib. 6. de pœnit. c. 13. n. 13.*

23 Vtrùm autem si ordinarius, aut parochus, videns & tacens alienum sacerdotem audire confessionem, aut interesse matrimonio, non consentiat interius, adhuc valeat matrimonium & confessio: diximus hoc 3. l. disp. 22. n. 64.

24 Ad argum. propositan. 15. ad probandum satis esse ratihabitionem de futuro, respondeo. Ad 1. latam esse differentiam, quando enim licentia & iurisdictio est necessaria ad substantiam, & valorem rei, vt in pœnitentia, & matrimonio, nó satis est ratihabitio de futuro. Quia (vt probaui n. 18.) licentia debet præcedere, at in ratihabitione de futuro, non præcedit licentia, & consensus, sed tantum est probabilis præsumptio consensus postea præstandi. Vbi autem non requiritur ad substantiam actus, sed ad solum debitum ordinem, vt in reliquis sacramentis, satis est probabilis spes, & præsumptio voluntatis pastoris. Ad 2. dic illos DD. intelligendos esse de ratihabitione de præsenti, alias eorum doctrinam non esse admittendam. Ad 3. dico sicut ad 1. ad essentiam ordinum non requiri licentiam proprij Episcopi, sed vt licitè ministrentur: & ideo non mirum est si ratihabitio de futuro excuset. Vel 2. sensum esse, vt illa ratihabitio, & consensus postea præstitus ab Episcopo, sat sit vt sic promotus possit in ordine suscepto ministrare: vt docet *gl. eod. c. Lugdun. verb Poterit*, & multi alij. Ad 4. dico disparem esse rationem: quia in sacramentalibus, cum solemnitas sit de iure Ecclesiastico, potest illam Pontifex mutare, & sic supplere defectum omissum, vt ex tunc incipiat valere: secus in matrimonio, vbi si semel non valuit, non potest Ecclesia facere, vt ex nunc valeat, nisi contrahentes renouent consensus. Sic explicant id *c. Aqua gl. ibi, verb. Toleramus, Ant. ibi, n. 10. Palud. 4. d. 17. q. 3. fine.* Ad 5. dico ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, quando valor actus pendet ex solo mandato, & voluntate domini: secus quando pendet ab alio, vt est confessio, quæ pendet a voluntate confitendi, pœnitentis ac eius dispositione, & ex intentione absoluendi, ministri, ciúsque absolutione: & matrimonium pendet ex contrahentium mutuo consensu, quæ cum requisita sint ad horum sacramentorum valorem, si à principio inualida fuerunt, est necessarium, vt repetantur. Ad argum. pro altera parte propositum n. 16. neganda est ea doctrina: ex multis enim probaui num. 20. quando requiritur licentia absolutè, non requiri expressam, sed sat esse tacitam: & fortè declaratio Cardinalium, quod requiratur expressa in matrimonio, intelligenda est, vt distinguitur contra tacitam, ex ratihabitione de futuro.

DISPVTATIO XXXVI.

An si ordinarius, vel parochus concessit alicui sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, & is sacerdos nondum certior factus de dicta licentia, vel conscius non per nuncium destinatum assistat, valeat matrimonium? vel si reuocata est & sacerdos ignorat reuocationem, vel sciret non per nuncium destinatum: an possit ad libitum reuocari?

SVMMARIVM.

Proponitur opinio asserens priuilegium, vel dispensationem prodesse à tempore concessionis, etiam ignoranti, n. 1.

Non prodest donec veniat in notitiam eius, cui conceditur, 2.

Quid, quando priuilegium non conceditur per modum rescripti, sed per modum statuti, vel constitutionis, num. 3. Et an reuocari possit ante notitiam eius cui conceditur, n. 4. Et iùs explicatur c. Si tibi absenti, de præben. in 6.

An exigatur notitia priuilegij, etiam in eo, in cuius damnum cedit 5.

An si priuilegium impetretur per nuncium, aut procuratorem, sufficiat eius notitia, 6.

An satis sit, vt quidam qui casu vidit priuilegium concedi, illud intelligat, 7.

Quid, si parochus concesserat licentiam assistendi matrimonio, & ignarus licentiæ, vel admonitus sacerdos à quodam, qui casu audiuit, interfit, n. 8. Et ibi, iurisdictio alicui concessa non prodest, dum eam ignorat, nec potest concedi actu interno.

Quid, si reuocata est licentia, & sacerdos ignorabat, & an possit ad libitum reuocari, 9.

Soluuntur argum. & explicantur l. Licet, C. de repud. & l. 2. §. 1. ff. de iudiciis, n. 10. Et ibi simile non est in omnibus simile, tale enim non est simile, sed idem.

QVæstio hæc pendet ex illa. An priuilegium prosit ignoranti illud, à tempore quo concessum est, vel à tempore quo eius notitiam habet. Quare hæc quæstio præmittenda est. Quidam ergo existimant, priuilegium prodesse à tempore concessionis, nec eius scientiam, ac intimationē requiri, vt valida sint virtute illius gesta. Prob. 1. ex *l. Licet. C. de repud.* Vbi habetur dissolui matrimoniū, quamuis repudij libellus non sit traditus, nec cognitus viro: ergo non requiritur priuilegij notitia, vt prosit. 2. quia voluntas siue dispositio principis æquiparatur voluntati testatoris: *auth. de nupt. §. Disponat. collat. 4.* sed legatum relictum à testatore acquiritur ignoranti, à tempore testamenti, *l. Cum pater. §. Surdo, ff. de legat. 2.* ergo & priuilegium, quod à principis voluntate, & dispositione ortum habet prodesse à tempore concessionis, etiam ignoranti. 3. ex *l. 2. §. 1 ff. de iurisd.* Vbi ignorans habet exercitium iurisdictionis prorogatæ, cum tamen hoc sit quoddam priuilegium. 4. ex doctrina *Bart. l. fin. n. 5. C. de sententiam passis*, vbi docet prodesse restitutionem deportati, ignoranti: per *l. Eius qui in prouincia, §. fin ff. si cert. pet.* vbi libertas concessa per testatorem acquiritur ignoranti: sed ea restitutio deportati, est priuilegium: ergo. Et ita hanc partem tuentur *Archid. cap. 1 proposuisti, d. 82. ad fin. vers. In ea gl. ibi, sex menses: Petrus, & Cynus*, quos refert & sequitur, *Alberc. l. Beneficium, n. 16. ff. de constitut. prin. Paul in proœmio Clem. §. De cætero, & ib: Bonifac. §. Nunc igitur, n. 49. Imo. c. 2. de const. n. 6. vers. Item aduerte, Bertachin. in suo repertorio, tit. P. verb. Priuil. in princ. sub n. 30. vers. Priuilegium fauorabile.* Idem tenet *Angel. verb. Renunciatio, n. 5. fine.* Quando ad instantiam obtinentis priuilegium, vel per eius nuncium, aut procuratorem impetratur: vel motu proprio conceditur. Et eiusdem sent. videntur esse *Sotus 4. d. 29. q. 1. art. 1. ad fin. vers. Postremo, Veracruz append. ad dubium 19. 1. p. spec. § At si potest dispensatione, Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 42. f. 1087. col. 1.* dicunt enim, ante Tridentinum si duo contraxissent sponsalia, habentes impedimentum dirimens, & postea concessa impedimenti dispensatione, commixti essent effectu vxorio, ea sponsalia in matrim. transiisse, quamūis ignorarent dispensationem concessam esse: & ita apertè sentiunt dispensationem prodesse ignoranti. 1

Dicendum tamen omnino est, tantum sortiri suum effectum priuilegium à tempore quo certior de illo fit is, cui cōceditur. Prob. ex *c. 1. ad medium, vers. Ex parte, de cōcessione præbenda, in 6.* vbi expresse habetur priuilegiū prodesse à tempore sciētiæ. Et licet id non videatur probare, quia est allegatio partis aduersæ: at cum Pontifex in fine illius textus pro parte illa referibat, videtur eius fundamentum approbare. 2. Prob. ex *cap. Si tibi absenti, de præben. in 6.* ibi, *Si tibi absenti conferatur beneficium, licet per collationem huiusmodi, donec eam ratam habueris, ius in beneficio non acquiras:* Ergo priuilegium non acquiritur absenti, donec sciat. 3. prob. ex *l. fin. C. de consulibus, l. 12.* Vbi dicitur filium egredi à patris potestate per dignitatem consularem, illico à literis præstitis. Vbi *gloss. initio*, inquit, id est, præsētatis sibi literis suæ electionis. Ergo 4. ex *l. Qui absenti, ff. de acquir. possess.* ibi, *Qui absenti seruo scribit, vt in libertate moretur, non eā mētem habet, vt statim velit servi possessionē dimittere,* 2

mittere, sed magis destinationem suam in id tempus conferrè, quo servus certior factus fuerit. Ergo priuilegium nõ prodest ante eius notitiam. 5. quia priuilegium est quædã donatio: vt docent *Anchar. & Francus statim allegandi*, hæc autem non acquiritur absenti, ante acceptationem: (vt dixi lib. 1. disp. 6. n 2.) Tandem probatur ex *auth. Quibus modis naturales efficiantur sui. §. Illud tamen, vers. Generaliter autem, collat. 7.* ibi, *Generaliter autem in omnibus, qui per prædictos modos deducuntur ad legitimũ ius, tunc hoc voluimus obtinere, dum & filij hoc ratum habuerunt.* Vbi probatur legitimationem non prodesse abienti, donec ad eius notitiam peruenerit: & tamen est quoddam priuilegium: ergo. Sic tenent *gloss. c. 1. de concess. prab. in 6. verb. Vim suam, & ibi Archid. n. 3. verb. Facultatem, Innoc. ibi, n. 6. verb. Facultatem, Host. ibi, col. 5. cod. verb. Ioan. Andr. ibi, n. 8. Anchar. n. 6. Domin. ibi, §. Ex parte, n. 5. Francus cod. § n. 3. Anton in proœmio decret. §. Greg. n. 26. Abb. c. 2. de constit. num. 7.* vbi *Alex. de Neuo n. 29. Dec. in 1. lectura n. 44. Felin. num. 7. vers. Tertio limita, Beroius n. 48. Cardin. in proœmio Clement. verb. Vniuersitati, q. 5. Dynus l. 1. ad fin. ff. de bonis possessis ex testamento militis, Bart. l. Beneficium, n. 4. ff. de constit. princ. & ibi Bald. n. 15. Iason n. 46.* dicens esse communem sent. Doctorum vtriusque iuris, & *ibi Horoscius n 13. Roman. d. l. Qui absenti, in princ. n. 3. & ibi Alex. in princ. n. 1. Sylu. verb. Priuilegium, q. fin. & verb. Renunciatio. q. 4. Rosella verb. Indulgentia, n. 8. & ibi Tabiena, q. 29. n. 30. Naud. 1. consil. in 2. edit. t. de priuil. cons. 21. n. 3. Bologn l. Omnes populi, n. 155. ff. de iust. & iure, Ant. Gabr. t. 1. commun in mea edit. l 9. verb Ignorãtia, f. 504. c. 1.* & latissimè multis doctrinis allegatis, *Menoch. de arb. l. 2. cẽt. 2. casu 185. n. 30. & segq. Meres de maior. 1. p. q. 2. fine,* vbi inde infert, habentem facultatem instituendi maioratum, inualidè instituere, ante illius facultatis notitiam.

3 Hæc tamen sent. solet aliquibus modis temperari, 1. Vt intelligatur de priuilegio per modum rescripti, secus quando conceditur per modum statuti, & constitutionis. Et ratio differentiæ est, quia lex generalis, vel statutum, dum concedit priuilegium, & præmio afficit, ex causa id facit, eo quod is, cui conceditur, aliquid reipublicæ causa egerit, præmióque hoc lex homines inuitat: ergo agens hoc lege requisitum, quamuis ignarus legis, dignus est præmij remuneratione, imò dignior illo, qui præmij conscius, eo ductus egit. Item, quia non omnino præmium ignorauit, nam in genere præmio aliquo se afficiendum esse putauit. Diuersum autem est in priuilegio ex rescripto, cum hoc concedatur ex mera liberalitate, nec ante actum gestum propositum sit in præmium, sed ipsum factum postea sequatur. Sic *Bart. l. Omnes populi, n. 37. & 38. ff. de iust. & iure, Crottus in repetitione eiusdem legis, n. 127. idem Bart. l. Diua memoria, init. C. de decur. l. 10. Anton. in proœmio decret. verb. Greg. n. 26. Menoch l. 2. de arbitr centur 2. casu 185. n. 45. 49. & 50.* Hæc tamen limitatio non est certa: nam de ea dubitat *Iason l. Beneficium, n. 51. ff. de const. princ.* Et eam impugnat *Decius c. 2. de constit. in 1. lectura, n. 44.* quia lex etiam petit scientiam eius. Et *Panorm. c. 2. de const. n. 7. & ibi Alex. de Neuo n. 29. Felin. n. 7. vers. Tertio limita, Beroius ibi, n. 48.* dum dicunt priuilegium non prodesse, donec innotescat priuilegiato: expresse loquuntur etiam de constitutione priuilegiati. Verum adhuc placet prædicta limitatio. Et ad impugnationem Decij respondet bene *Menoch. d. casu 185. n. 45.* legem requirere eius notitiam, quoad pœnam, non tamen quoad commodum.

4 2. Limitatur, vt priuilegium non operetur efficaciter, ita vt gesta virtute illius sint alicuius valoris, donec is cui conceditur, certior fiat: operetur tamen aliquid à concessionis tempore, nempe, vt ille qui priuilegium concessit, illud amplius reuocare minimè possit. Prob. ex *c. Si tibi absenti, de præben in 6.* vbi deciditur, ius in beneficiũ collatũ absenti, non acquiri, donec absens acceptet: at interim collationem reuocari non posse. Sic docent *Card. proœmio Clement. verb. Vniuersitati, q. 5. Bald l. Beneficium, n. 15. ff. de constit. princ. Alex. de Neuo c. 2. n. 30. de constit.* vbi *Decius in 1. lectura, n. 44. & Felin. n. 7. vers. Tertio limitat.* Sed optimè hanc limitationem reprobat *Menoch. d. casu 185. n. 46. & 47.* Nã ex doctrina *Couar. 3. variar. c. 16. n. 1.* & aliorũ quos ibi refert, aliqua sunt priuilegia, quæ ex mera concedentis liberalitate proficiscũtur, vt est donatio rei propriæ: & hęc possunt reuocari à concedẽte ante absentis acceptationẽ. Alia verò sunt, quæ quamuis merè liberalia sint ex parte eorum quibus cõcessio fit, non tamen sunt talia ex parte concedentis, sed cuiusdã necessitatis: vt est collatio beneficij: nã tenetur prælatus ex officio cõferre. Et in hoc casu loquitur *d. c. Si tibi absẽti*, vbi enim prælatus semel cõtulit, nõ potest retrocedere, etiam ante absentis acceptationem.

3. Limitatur, vt priuilegium requirat scientiam respectu 5
personæ priuilegiatæ: nam respectu alterius, in cuius damnum est, non desideratur eius notitia Prob. ex *c. 1. de concess. prab. in 6. vers. Dicebat autem, ad fin.* ibi, *Nam si alicui a sede Apostolica concedatur, quod excommunicari non possit, licet id forsitã suus ignoret Episcopus, nõ tamẽ propter hoc eius ligatur sententia, & vers. Similiter*, ibi, *Si alicui conferendi prabendam aliquam, à sede Apost. tribuatur potestas, ex hoc ipso videtur, quod sit Episc. cõferendi tunc tam, penitus interdicta facultas.* Et ratio est, quia cum directè concedatur ob priuilegiati fauorem, ipsique donatio fiat, satis est vt ipsi intimetur, ab ipsóque acceptetur. Sic *Rom. cons. 330. Decius c. 2. de constit. in 1. lectura, n. 42. & ibi Felin. n. 7. vers. Hanc limitationem, Mantua ibi, n. 45. Menoch. l. 2. de arbit. cent. 2. casu 185 n. 28.* Et satis placet: quamuis *Beroius d. c. 2. n. 48.* censeat oppositum, dicens quãdo priuilegium concernit fauorem vnius, & præiudicium alterius, desiderari quoad fauorem, notitiam priuilegiati, & quoad damnum, notitiam damnificati; & ait cogitandum. Et intellige non requiri notitiam damnum passi quamuis sit priuilegiũ per modũ constitutionis cõcessum, ac insertũ in corpore iuris. Sic *Rom. & Felin. ibi.*

4. Limitatur, vt priuilegium non prosit ante notitiam 6
eius, quando conceditur motu proprio, vel ad instantiam alterius, quam priuilegiati: secus si per suum procuratorem, vel nuncium impetret priuilegium: tunc enim valet à tempore, quo procuratori, aut nuncio intimatur: vt dixi lib. 1. disp. 6. num. 30.

Hinc infero, non satis esse, quando priuilegium motu 7
proprio conceditur, vel ad instantiam alterius, si tertius qui casu audiuit, certiorem faciat priuilegiatum; sed oportere sit is qui impetrauit priuilegium, aut nuncius eius, aut concedentis, qui intimet. Prob. quia (vt dixi n. 2.) hæc concessio priuilegij est quædam donatio, hæc verò vt efficax sit, & omnino valida, ac irreuocabilis, oportet vt per nuncium destinatum ad id intimetur: iuxta veriorem sententiam (vt dixi l. 1. disp. 6. n. 3.) & reuocationem licentiæ dixi sic opus esse intimari, hoc 3. lib. disp. 30. num. 13.

Tandem ex his infertur decisio nostræ quæst. An si pa- 8
rochus, vel ordinarius concesserat sacerdoti licentiam assistendi matrimonio, & ipse concessionis ignarus, assistat, valeat? dicendum enim est, vti de priuilegio diximus n. 6. & 7. Si enim concesserat nuncio ab illo sacerdote misso, valet matrimonium: quia sat est illi cognitam esse, & acceptatam: si vero parochus motu proprio concedat licentiam, vel ad instantiam alterius non missi ab eo sacerdote, non valebit: imo nec si fuerit iam illius licentiæ conscius per alium, quam impetrantem, aut eius, vel parochi, concedentis nuncium. Vt probaui n. 6. de priuilegio: quia hæc licentia, quoddam priuilegium, & donatio quædam est. Et confirm. quia hæc licentia assistendi matrimonio, quamuis propriè iurisdictio minimè sit, est tamen quasi iurisdictio, & quasi iurisdictionis exercitium: at exercitium iurisdictionis non potest conferri ignoranti, & quamdiu quis ignorat iurisdictionem se habere, non valet quod agit. Vt benè *Bart. l. Barbarius, in 2. lect. n. 18. & ibi Bald. in 2. lect. n. 28. ff. de offic. prat. Ioan. Bapt. in repetit. l. Omnes populi, n. 138. ff. de iust. & iure, Bertachin. in suo repertorio, lit. D. verb. Delegatus, & Vicarius sub num. 140. Rota in nouiss. t. 1. decis. 750. n. 10.* & refert *Ferretus cons. 75. n. 4.* & dixi supra l. 2. disp. 36. n. 3. errantem iudicem in fundamento iurisdictionis, inualidè sententiam ferre. Et confirma-

tur, quia iurisdictio non potest actu interno conferri: vt benè docent *Victoria materia de confess.n.253. Ledes.1 p.4. q.7.a.5.dub.3. Henriq.l.6.de pœnit.c.13.n.13. Bart.a. Ledes. de pœnitentia, dub.28. Vega lib. 4. summ. casu* 120. Quod non alia ratione procedit, nisi quia est confessio facta homini ad actum externum, & ita externam oportet esse, vt ipsi innotescat: sed perinde est ac si esset interna, quando est externa in absentia, & is cui conceditur, nondum certior de illa factus: ergo non sufficit.

9 Quid autem dicendum sit, quando iurisdictio, seu licentia concessa est, nec de reuocatione constat? dicendum enim est, non sufficere reuocatam esse iurisdictionem, aut licentiam assistendi matrimonio, nisi intimetur reuocatio, per nuncium ad id destinatum illi cui concessa fuerat, & ante talem intimationem, quamuis aliunde norit sacerdos reuocatam esse licentiam, matrimonium cui virtute talis licentiæ interest, & reliqua quæ egerit virtute talis iurisdictionis sic reuocatæ valere. Quia reuocatio tam iurisdictionis ordinariæ, quàm delegatæ, vt effectum suum sortiatur, debet intimari per nuncium ad id destinatum: vt probauit hoc 3.l.disp.30.n.11. & 13. Potest autem licentia hæc semel concessa, ad libitum reuocari: quia est merè gratuita, omninóque pendens à voluntate concedentis.

10 Ad argu. contrariæ sent. proposita n.1. respond. Ad 1. cum *gloss.ea l. Licet, verb. Marito*, illam legem supplendam esse per *l.2.ff.de diuort.* vbi habetur viro præsenti renunciandum esse repudij libellum, vel absenti, per eum qui in potestate eius sit, vel in cuius potestate ipse sit: ac proinde desiderari notitiam per se, vel per alium. Ad 2. dico, non esse necessarium æquiparationem fieri in omnibus: quod enim in omnibus est simile, non simile, sed idem omnino dicitur: simile enim non est idem, *l. Quod Nerua, ff. depositi*. Æquipatio autem in hoc tenet, quòd vtraque seruanda est tanquam lex, voluntas principis, tanquam lex generalis, testatoris autem, tanquam lex priuata. Ad 3. respondet *Bartol.l.Barbarius, in 2. lectura.n.8 ff.de offic. prætor. & ibi Bald. in 2. lectura, n.*18. in iurisdictione prorogata eandem esse rationem in substantia, cum iurisdictione principali: & ideo sufficere scientiam circa iurisdictionem principalem, ignoranti enim potest accrescere accessoria, secus si principalis ignoretur. Ad 4. ea doctrina Bart. meritò reiicitur per *Alex. l. qui absenti, in princ. n.4 ff.de acquir. possess. Iason l. Beneficium, n.51. ff.de const. princip. Fel n.c.2.n.7.vers.Tertio limita, de constit. Bolognetum l. Omnes populi, n.* 155. *ff. de iust. & iure.* Et ad *l. Eius qui in prouincia*, respondetur speciale esse fauore vltimæ voluntatis, & liberationis deportati.

DISPVTATIO XXXVII.

An sacerdos debeat credere dicentibus se habere licentiam à parocho vt coniungat eos matrimonio?

SVMMARIVM.

Argumenta proponuntur ad probandum credendum esse dicenti se habere licentiam, n. 1.

Regulariter non est credendum, num. 2. *& ibi, innitto n.*3. *An sit credendum dicenti se absolutum esse ab excommunicatione.*

An sit credendum dicenti se habere licentiam fatendi alieno sacerdoti, vel recipiendi ab eo Eucharistiam, vel extremam vnctionem, n. 1. *&* 2. *innitto n.* 6.

Quid, si persona sit fide digna, 3.

An sit credendum dicenti se obtinuisse dispensationem ad contrahendum matrimonium omissis denuntiationibus, vel habere licentiam, vt alienus sacerdos benedicat nuptias, n. 4.

Si opponatur alieno sacerdoti absque legitima licentia interfuisse matrimonio, cui incumbat onus probandi, 5.

Soluuntur argumenta, 6.

1 VIdetur quidem credendum esse dicentibus se habere licentiam, vt alienus sacerdos interfit eorum matrimonio 1. quia hic solum agitur de periculo animæ contrahentium, cum nulli alij damnum sequatur: nemo autem præsumiter suæ salutis immemor. *l. Sancimus, C.de sacrof. Eccl. & penult.1.q.7.*ibi, *Et licet neminem diuini timoris contemnendo iurelur, arbitremur immemorem, vt saluti propriæ vllum cõmodum anteponat,* & c *Significasti, el 2.de homicidio*, ibi *Cùm credendum sit ipsi, qui non accusatur, vel denunciatur ab aliquo, sed pro seipsum consiliũ appetit salutare* Et confir. quia facilè creditur quod prodest petenti, & nemini nocet, *l. In creditore.38.ff.de euict* ibi, *Cui enim non æque videbitur, vel hoc saltem consequi emptorẽ, quod sine dispendio creditoris futurum est?* Vbi *gloss. verb. a dispendio*, ait cogi aliquẽ credere, quod est sine suo damno: sed hoc matrim. prodest contrahentibus, & nemini nocet: ergo credendum est dicenti se habere licentiam. 2. quia sicut matrimonium est irritum absque præsentia parochi, vel alterius sacerdotis de eius licentia, ita confessio est inualida facta alieno sacerdoti, non habenti legitimam licentiam audiendi: & tamen religiosus crediturus est pœnitenti dicenti se habere licentiam à proprio parocho, vt illi ministret sacramenta confessionis, & Eucharistiæ, vt docent *Abb. Clem.1.de priuil. n.1. Henricus c. Omnis, de pœnit. & remiss. n.* 25. *Bonif.ead. Clem.1.n.26. Angel. Confessio 3.n.32. Syluest. Confessio.1.q.7. Armilla verb. Absolutio, n.* 20. Et parochus crediturus est parochiano dicenti se fassum esse habenti legitimã licentiam ipsum absoluendi, atque ita debet illi ministrare Eucharistiam: vt tradunt *D.Th.quodlib.1.a.12.& 4.d.18.q.3. a.3.quæstiunc.5.ad 2. Rich.4.d.17.a.3.q.2.ad 3. Gabr.4.d.17. q.2 a.3.dub.1. Turrecr.c. Quem pœnitet, de pœnit. d.1 n.*18. *Ang. Confess.3.n.32. Armilla verb. Absolut. n.*20. *Tabiena, Absolutio 1.q.24.n.45.* & tantum excipiunt *Richard. Gabr. Ang* quando parochus haberet signa probabilia mendacij pœnitentis: ergo similiter est credendum dicentibus se habere licentiam à proprio parocho, vt coniungantur matrimonio: cum vtrobique sit periculum irritationis sacramenti: imo maius sit periculum animæ si matrimonium sit nullum, cum permansuri sint coniuges in concubinatu: at peccatum irritæ confessionis transit.: atque ita in propriis terminis videntur tenere aliqui, nam cum *Clem.1.de priuileg.* excommunicentur religiosi, qui absque parochi speciali licentia ministrant Eucharistiam, Extremam vnctionem, aut solemnizant matrimonium, dicunt in terminis illius Clem. credendum esse dicenti se habere licentiam à parocho, ad hæc. Sic *gloss.* ibi *verb. Non habita D. Antonin.3 p.t.24.c.52. Angel Excommunicatio 5. casu* 12. *n.*17. *Rosell. Absolutio 1.n.9. Syln. Excommunicatio 7. casu* 14. *dub.7.n.*35. *Tabien. Excommunicatio 5.casu* 11. *q.4.n.*5.

I. Conclusio, regulariter non est credendum in sacra- 2
mento matrimonij, dicenti se habere licentiam, vt alienus sacerdos intersit. Prob. quia licet in foro pœnitentiali, ad quem pertinent confessio, Eucharistia, & Extrema-vnctio, credatur se habere licentiam dicenti, at in foro externo, & in spectantibus ad ipsum, non creditur. Vt constat ex *c. Sicut, de sent. excomm.* vbi probatur non adhiberi fidem excommunicato, dicenti se absolutum esse ab excommunicatione, ibi, *Nisi excommunicati literas absolutionis ostendant, aut alio modo legitimè de eorum absolutione constet.* Cuius rationem reddit *D.Th.quodl.1.a.*12. quia excommunicatio pertinet ad forum internum: sed matrimonium pertinet ad forum externum, & externam Ecclesiæ gubernationem: ergo non creditur dicenti se habere licentiam. Et confirmatur, quia quando confessio pertinet ad externam Ecclesiæ gubernationẽ, vt est confessio annua, non est parochus adhibiturus fidem dicenti se implesse præceptũ: vt testatur vsus Ecclesiæ, solent enim peti schedulæ cõfessionis: & de hac confessione videntur intelligendi *Host. c. Omnis, de pœnit. & remiss. verb. A proprio, & ibi Ioan. And. n.*12. *Ant. n.*37. *Anchar. n.* 8. vbi dicunt, fatentem alieno sacerdoti, debere facere fidem proprio, alias daretur via figmentis, & esset delusorum edictum: ergo similiter in matrimonio non creditur. 2. quia sacramentum Ordinis eo quod pertinet ad forum Ecclesiæ externum, ministrari non debet ab alieno Episcopo, nisi plena fide habita de licentia proprij, *c.1.de temp.ordin.in 6.vers.Nos igitur*, ibi, *Per eius patentes literas*: ergo similiter habenda est plena fides de licentia ad matrimonium, 3. quia *Anchar. Clem.1.*

de

de privileg.q.1. vbi *Imola n.13.cum Stephano ibi*, solum admittunt pro sacramento pœnitentiæ, credi dicenti se habere licentiam, non vero pro Eucharistia, Extrema-vnctione, & aliis: reddúntque rationem disparitatis, quia pœnitentia secretè ministratur, reliqua publicè, & sic non mirum, si maior fides licentiæ in aliis exigatur: sicut in simili *c.Tua, de cleric.peregr.* habetur posse clericum peregrinum occultè, non tamen publicè admitti ad celebrandum, absque sui Episcopi testimonio: ergo idem dicẽdum est de matrimonio, cum publicè celebrandum sit. 4. Quia minus præsumenda est deceptio in pœnitentia, & Eucharistia, ad quæ sacramenta tantùm acceditur pro animæ remedio, & vt saluti spirituali consulatur, quam in matrimonio, in quo multa temporalia commoda quæruntur: ergo esto in illis adhibeatur fides asserenti se habere licentiam, non concluditur idem in matrimonio. Et hoc videtur tenere *Abb.Clem.1 de privil.n.5.* vbi ait in sacramento ordinis, & similibus non credi dicenti se habere licentiam: & *ibi Bonifac.n.28.* ait non esse credendum dicenti se habere licentiam, vt alienus sacerdos benedicat nuptias.

3 II. Conclusio, si persona affirmãs esset valdè fide digna, posset ei fides adhiberi. Prob. quia quamvis *c.Sicut, de sentent.excomm.* dicatur non esse credendum excommunicato, dicenti se absolutum esse, nisi id legitimè ostendat: asserunt aliqui DD. vt *Palud.4. d.18. q.6. a.2. n.3. Angel. Excommunicatio 8.n.16. Sylvest. Excommunicatio 5. §.26. vers. Decimum septimum. Nauarr.c.27. Hisp. & Lat. n.39. initio*, satis esse si excõmunicatus sit persona fide digna, & asserat se absolutum esse; ergo similiter in matrimonio est dicendũ.

4 Hinc infertur, à fortiori non esse credendum dicenti se obtuliſſe dispensationem, ne præmittantur denũciationes matrimonio, vel vt alienus sacerdos benedicat nuptias, nisi esset persona id asserens valdè timorata, & fide digna: imò id magis considerandum est in hoc casu, quia cum matrimonium sine denunciationibus contractum, & benedictio ab alieno sacerdote facta, valida sint: facilius ob commodum aliquod temporale mentietur id asserens.

Quando autem contracto matrimonio aliquis opponit sacerdotem, qui interfuit, caruisse licentia: ipsi incumbere onus probandi, testatur *Cephalus cons.47.n.2.vol.1.* quod maxima difficultate non caret: videtur enim fundata opponentis intentio in decreto *Trid. sess. 24. c.1. de matrim.* petentis licentiam: & cum illa sit quid facti, non præsumitur: quare potius videtur onus probandi transferri in ipsos contrahentes, vel sacerdotem qui interfuit. Sed placet concordia *Mascardi concl.985.* vbi alia ad hoc affert: & n.1. resoluit, si contra licentiam opponatur à tertio, ipsi incũbere probare: si verò à proprio parocho, transferri onus probandi in alienum sacerdotem, & ipsos contrahentes.

6 Ad 1. argum. dico, quando solum agitur de periculo animæ contrahentium, in rebus merè spectantibus ad forum conscientiæ, ipsi credi, secus quando agitur de re spectanti ad forum externum, & externam Ecclesiæ gubernationem. Ad confirm. dico esse in damnum animæ ipsorum contrahentium, & iniuriam sacramenti, & bonæ ac prudentis gubernationis Ecclesiasticæ: & ideo non facilè credi. Ad 2. constat ex dictis in probatione 1. conclusionis n.2. ea enim sacramenta pertinent ad forum internum, & minus præsumitur in illis deceptio.

DISPVTATIO XXXVIII.

An sit necessarium ad valorem matrimonij, parochum proferre aliqua verba, vel saltem sit de necessitate præcepti?

SVMMARIVM.

Qua verba præcipit Tridentinum parocho, vt dicat, num.1.
Proponitur sententia dicens ea verba esse de essentia, n.2. Et alia non esse de essentia, at obligare ad mortale.3.
Non sunt ea verba de matrimonij essentia, 4.
Quid, si audito contrahentium consensu, parochus dicat, Ego vos coniungam. 5.
Sunt ea verba de necessitate præcepti, n.6. Et est veniale ea omittere, 7.
An possit parochus ea verba proferre per se, vel per interpretem, 8.
Tenetur parochus interrogare contrahentes de mutuo consensu: & quæ culpa sit non interrogare, 9.
An teneatur parochus interrogare contrahentes, num aliquod impedimentum habeant, 10.
Soluuntur argumenta, 11.

1 SVpponendum est, *Trident. sess 24. de matrim. c.1.* præcipere parocho, vt præstito consensu inter coniuges, dicat quædam verba his verbis, *Præcipit sancta Synodus, vt parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium cõiungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vel alijs vtatur verbis, iuxta receptũ vniuscuiusque prouinciæ ritum.* Dubitatur ergo, an ea verba sint de necessitate sacramenti, aut saltem præcepti?

2 Duæ sunt sententiæ extremæ. 1. ait, ea verba esse de necessitate sacramenti, quare si omittantur, nullum erit matrimonium. Prob. quia verba ea, Vos coniungo, sunt vera; ergo efficiunt quod significant: ergo verè sacerdos conficit matrimonium, & ita ea verba erunt de essentia. Et confirmatur, quia in reliquis sacramentis verba ministri sunt de essentia. Sic tenet *Zephalus cons.§40.n.47.vol.4.*

3 Alij dicunt, non esse de essentia, at esse de necessitate præcepti, ita vt ea omittere, sit peccatum mortale. Quia videtur res grauis, & Concilium vtitur verbo præceptiuo, dicens, *Præcipit sancta Synodus.* Sic docent, *Salzedo pract. c.73. vers. Secundo illud, Vega l.6. summa, casu 112.116.*

4 I. Conclusio, ea verba non sunt de essentia matrimonij, quare licet omittantur, validum est. Prob. 1. quia sacerdos non est minister huius sacramenti, nec eius verba sunt materia, nec forma: (vt supra latè probaui l.2. disp.5. n.6. & disp.6. n.2.) ergo ea verba non sunt de essentia. 2. Quia Tridentinum in clausula irritanti tantum expressit, *Qui aliter quam præsente parocho*, nec explicuit dicenti verba, & est decretum correctorium: ergo non est extendendum, vt debeat de necessitate sacramenti, dicere verba. 3. Quia necessaria necessitate sacramenti, determinata esse debent, at Tridentinum petit indeterminata verba, cum petat ea, vel alia secundùm patriæ consuetudinem: ergo ea non sunt de necessitate sacramenti. Sic docent *Verac. append. ad spec. dub.4. concl.3. & 4. Ant. Cucus lib.5 inst. maior. t.11. n.57. Segura 2. p. direct. iuxt. c.15 n.52. Henriquez l.11. de matr. c.2. n.7. Vinaldus Candelabro 1. p. de matrim. num.22. & 241. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c.35. fol.1024. Perez lib.5. ordin. t.1. l.1. §. Preterea necessarium est. f.39. Palacios 4. d.28. disp.1. vers. Tacitus, Bart. à Ledesm. de matrim dub.21. concl.3. fol.1328. Petrus de Ledesma*, dicens sic declarasse Cardinales, *de matrim. q.43. art.1 dub.4. concl. vlt. & q.45. art.5. puncto 3. ante 1. dub. concl.2. fol.184. Manuel 1 tom. summa, 2. edit. c.216. n.3 Salzedo, & Vega num. præced. allegati.*

5 Hinc infertur, si audito vtriusque consensu, parochus dicat, Ego postea vos coniugam, non impediri effectum matrimonij. Quia mutuo consensu coniugium iam initum est: & cùm ea verba non sint de sacramenti necessitate, parum refert quoad sacramenti valorem, siue de præsenti, siue de futuro exprimantur. Sic *Henriquez lib.11. de matr. c.2. num.7.* malè tamen *in comment lit. X.* refert *Nauar. l.4. cons. in 1. edit. t. de spons. consil. vlt.* sentire contrarium. Quia *Nauar.* dicit ibi, iudicem in foro externo iudicaturum, esse validum: ergo sentit valere: aliàs pessimè iudex sententiam ferret: cùm non procedat ex falsa præsumptione: & benè addit *Nauar.* in foro conscientiæ non esse verum matrim. quando contrahentes habuere intentionem non contrahendi, nisi dum contraxerunt, parochus actu vellet eos coniungere. Quia cum tunc parochus eos non intenderet coniungere, defuit in contrahentibus intentio.

6 II. Conclusio, ea verba sunt de necessitate præcepti: quare peccaret parochus ea omittens. Prob. quia Tridentinum vtitur verbis præceptiuis: vt constat ex eius verbis, quæ retuli n.1. Sic *Veracruz append. ad specul. dub.1. concl.1. Ant. Cucus, & Petrus de Ledesma vtroque loco citati n.4. Salzedo, & Vega allegati num.3.*

7 III. Conclusio, culpa venialis est ea verba omittere. Hæc est contra 2. sent. relatam n.3. Prob. quia materia non

est

est grauis, cùm ea verba non sint forma sacramenti, nec pertineant ad solemnitatem magni momenti, nec includant aliquod mysterium magnæ significationis. Præterea, quia quamuis Tridentinum vtatur verbis præceptiuis, at sub illo præcepto non continetur tantum, vt parochus ea verba proferat, sed alia magni momenti, nempe, vt præmittantur denunciationes, & vt matrimonium celebretur coram parocho, & testibus, vt habeat librum, &c. cùm ergo hoc solum non sit materia illius præcepti, sed contineatur inter alia grauiora & hoc quid leue sit, eius omissio non erit peccatum mortale. Et confirm. quia iisdem verbis præcipit ibi Cõcilium, vt parochus interroget contrahentes dę mutuo consensu, eius tamen omissio non est peccatũ mortale, vt statim dicemus: ergo nec omissio verborum.

8 Non placet tamen quod dicit *Veracruz tom. dub. 4. concl. 5.* posse parochum dicta verba proferre per se, vel per interpretem, sicut potest consensum petere, & inquirere, per se, vel per interpretem. Quia est diuersa ratio: nam interrogare, est vt cognoscat consensum, qui cùm ore conueniẽtiùs exprimatur, vbi parochus idioma non intelligit, non posset de consensu aliter quàm per interpretem interrogare, & certior fieri: at ea verba profert parochus, tanquam Ecclesiæ minister, & vt ipsius nomine benedicat sponsos, matrimoniúmque approbet: quod conuenienter non fit per interpretem: maximè cum Tridentinum petat ipsum parochum ea verba dicere: quare erit culpa venialis: Vbi tamen parochus verba dixisset, vacaret culpa, petere ab interprete, vt ea verba declaret contrahentibus, sic dicens, Parochus vos coniungit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

VI. Conclusio, tenetur parochus interrogare contra-
9 hentes de mutuo consensu, nempe virum, an velit fœminam habere in vxorem, & fœminam, an velit illum in maritum: omissio tamen huius interrogationis, quando parocho constaret de mutuo consensu, quia coram illo contrahentes non interrogati proferunt verba quibus exprimunt consensum, est culpa venialis. Prob. prima pars, quia id præcipit *Tridentinum sess. 24. de matr. c. 1.* vt constat ex eius verbis, quæ retuli num. 1. Prob. autem 2. quia est res leuis. Sic *Veracruz append. ad speculum, dub. 2. concl. 4. Ant. Cucus, l. 5. institutionum maiorum, t. 11. n. 32.* nec audiendus est *Vega l. 6. sum. casu 112.* dicens esse mortale peccatum.

10 Addit *Veracruz eo dub. 2 concl. 1. & 2.* teneri parochum interrogare contrahentes, an aliquod impedimentum habeant, ne contrahere possint: & si id non interroget, peccare mortaliter, vbi non esset sibi compertissimum, nullum inter eos subesse impedimentum. Quia facit contra mandatum Concilij, in re grauissima: vt patet ex *c. fin. de clandest. desponsat. in princ.* vbi postquã dicitur præmittendas esse denunciationes, subditur. *Et ipsi presbyteri nihilominus inuestigent, verum aliquod impedimentum obsistat.* Sed hoc intelligo, vbi esset aliqua suspicio impedimenti: & tunc non essent interrogandi contrahentes, non enim est hoc inuestigare: quia ipsi facilè decipient parochum, & negabunt. Nec cum *Trident. d. c. 1.* præcipit, vt vir, & mulier interrogentur, intelligit de impedimento, sed de mutuo consensu: vt constat ex verbis immediatè sequentibus. *Et mutuo consensu intellecto, dicat, ego vos coniungo.* Item quia ea interrogatio petitur à Tridentino, vt fiat, dum sunt in facie Ecclesiæ, id est, coram testibus, volentes iam contrahere: at non est credendum voluisse interrogationem rei tam necessariæ fieri, cum iam contrahere volunt, & vbi famæ iacturam facere deberent, si impedimentũ esset infamans, quod si non esset infamans, saltem se infamarent, cum illius impedimenti conscij, essent iam parati ad contrahendum. Tandem, quia cum deuenitur ad matrimonium, iam precessere denunciationes, ex quibus constare debet an subsit impedimentum: quod si ex ordinarij dispensatione ex non præmittantur, ipsius ordinarij interest, informationem præmittere de impedimentis: parochi autem solum est, obedire ordinario præcipienti vt eos coniungat. Quando autem in casu necessitatis vrgentis, quia non est ad Episcopum aditus, ipso inconsulto, denunciationibus omissis parochus interesset matrimonio: tunc tenetur inquirere diligenter an subsit impedimentum: cum locó Episcopi succedat.

Ad argum. 1. sent. proposita n. 2. respondetur. Ad 1. sen- 11
sum illorum verborum esse, Approbo, & declaro coniunctionem vestram legitimam esse. Ad confirm. dic in cæteris sacramentis sacerdotem esse ministrum, & ideo eius verba esse necessaria: secus in hoc, vbi ipsi contrahentes sunt ministri, vt dixi l. 2. disp. 7. n. 2. Ad argum. 2. sent. propositum n. 3. dic, materiam esse leuem, nec totalem præcepti: vt explicui num. 7.

DISPVTATIO XXXIX.

Qualis præsentia parochi, & testium desideretur ad matrimonij valorem? & an satis sit, vt intersint casu, aut vi detenti, aut dolo, vel per interpretem intelligant consensus contrahentium?

SVMMARIVM.

Non satis est præsentia corporea, sed exigitur, vt vsum rationis habeant & intelligant consensum, n. 1. Et quid si verba non audiant, at aliquo sensu percipiant, vt si signa videant, 2.

Sufficit, si per interpretem intelligant mutuum consensum & potest matrimon. per interpretem celebrari, n. 3. & creditur dicto interpretis in hoc casu, 4.

Quid, si habuere animum attendendi, & casu mente vagentur tempore contractus? n. 5. Et ibi, copula. Et, casus similes coniungit.

Quid, si parochus consulto nollet attendere, n. 6. Et ibi, absurdus intellectus vitandus est licet litera vni inferatur: & quid sit affectare.

Quid, si vi detenti, an dolo interfint: refertur opinio negans valere quando parochus vi interest, 7.

Alia opinio dicens requiri testes ad id specialiter vocari, 8.

Valet, licet parochus, & testes vi detenti interfint, 9.

Idem, si dolo ad aliud vocentur, n. 10. Idem si casu transeant, 11.

Peccant lethaliter contrahentes coram parocho vi detento n. 12. Et ibi, quid coram parocho dolo ad aliud vocato, vel casu transeunte. Et quid coram testibus sic assistentibus

Quid, si licentia assistendi matrimonio, aut translatio iurisdictionis metu extorqueatur? 13.

Quid si dolo extorqueatur licentia? n. 14. Et ibi, quæ dicatur causa finalis & quæ impulsiua? Et an semper sit finalis, quando ea cessante actus non fieret?

Soluuntur argumenta, & explicatur regul. Qui potest inuitis, ff. de regulis iuris, n. 15.

IN hac disput. constat necessariam esse, ad valorem ma- 1
trimonij, præsentiam parochi, & testium non tantum physicam, id est corpoream, sed præsentiam moralem, & humanam, quæ vltra physicam, addit vsum rationis, & aduertentiam: itaque exigitur, vt parochus, & testes vsum rationis habeant, & intelligant consensum vtriusque contrahentis. Vnde si essent ebrij, vel dormientes, vel non aduerterent, vel testes essent infantes, non valeret matrimonium. Prob. 1. quia *Trid. sess. 24. c. 1 de matrimonio*, inquit, *Qui aliter quam præsente parocho, & duobus, aut tribus testibus*: atque ita postulat parochi, & testium præsentiam, sed qui non adest more humano, intelligens, & aduertens quid agatur: non censetur in iure præsens, *l. Coram Titio 209. ff. de verb. sign.* ibi, *Coram Titio aliquid facere iussus nõ videtur præsẽte eo feciſſe, nisi is intelligat: itaque si furiosus sit, aut infans, aut dormiens, nõ videtur corã eo feciſſe.* Vbi *Rebuff. verſ. Octauo intellige*, ait, vbi ius requirit præsentiã personæ, nõ intelligi aliquẽ præsentem esse, nisi intelligat quid agatur: quod idẽ notat *gloſſ. Extrau. Execrabilis, verb. Coram. el 1. de prebend. & c. In primis 2. q. 1 verb. Præsente, & c. Testes, verb. Præsentia 3. q. 9.* Et latissimè multis citatis, *Felinus in proœmio decret statim in princ. n. 21. & ſeqq.* ergo exigit Tridentinum, vt intersint more humano, aduertẽtes quid agatur. Et confirm. ex expressis verbis *Trident. eod. c. 1.* ibi, *Parochus viro, & mulere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto*: ergo requiritur præsentia humana, cum aduertentia. 2. Probatur, quia ideo petit Tridentinum assistentiam parochi, & testium, vt constet Ecclesiæ de matrimonio contracto, & de eo testificari possint, ne viuente prima vxore aliquis possit ducere secundam, eò quòd matrimon. non

constabat

constabat Ecclesiæ: vt constat ex proœmio eiusdem decreti, sed vbi præsentia non est moralis, & humana testificari nequeunt: ergo ea præsentia est necessaria. Sic docent *Anton. Cucus lib. 5. institut. maior. t. 11. n. 59. & 6. Veracruz append. ad speculum, dub. 5. concl. 4. & dub. 6. concl. 5. Henriq. lib 11. de matrim. c. 3. num. 1. & 9. Spino spec. testam. gloss. 15. n. 47. & 48. Petr. de Ledesma de matrim. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 2. fol. 188. vers. In cuius rei expositionem, & q. 46. art. 2. dub. 2. vers Nihilominus, Manuel 1. tom. sum. edit. 2. c. 218. n. 11. & 18. Vega l. 6. sum. casu 114. & 115.*

2 Sufficit tamen, si parochus, & testes aliquo sensu percipiant consensum contrahentium, vt si non audiant verba, videant tamen signa mutui consensus. Prob. quia matrim. potest verbis, aut signis contrahi, vt probaui l. 2. disp. 31. n. 5. ergo satis est si signa consensus videant. Sic *Veracruz append. ad specul. dub. 3. concl 2. Henriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 1.*

3 Satis etiam est, si parochus, & testes per interpretem intelligant mutuum consensum: vt si contrahentes sint distincti idiomatis. Prob. quia cæteri contractus possunt per interpretem celebrari, *l. 1. §. fin. ff. de verb. oblig.* ibi, *Sed verum puto, vt omnis sermo contineat verborum obligationem, ita vt alter alterius linguam intelligat, sive per se, sive per verum interpretem*: ergo & matrimon. Et confirm. quia non minus exigitur in sacramento pœnitentiæ, vt sacerdos intelligat pœnitentis peccata, cum sit iudex: sed in eo sufficit intelligere per interpretem, vt fatentur omnes, & testatur vsus Ecclesiæ, quando sacerdos, & pœnitens sunt distincti idiomatis: ergo & in matrimonio. 2. Quia magis essentiale est, vt ipsi contrahentes consensum mutuum intelligant, cum hoc sit de iure naturali, & diuino ab initio requisitum in matrimonio: sed sufficit, vt alter alteri explicet consensum per interpretem: vt bene docet *gloss. c. Ex literis, el 1. de sponsa. verb. Intellexerit, & ibi Ioan. Andr. n. 5. Abb. n. 3. Prepos. n. 4. vers. Secunda est lectura, Iason l. 1. §. fin. n. 4. ff. de verb. oblig. Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. n. 3.* ergo similiter sufficiet, vt constet parocho, & testibus de mutuo consensu, per interpretem. Sic docent *Veracruz append. ad specul. dub. 2. concl. 5. & dub. 3. concl. 3. Ant. Cucus l. 5. institu. maior tr. 11. n. 34. Vasal. Candel. 1. p. de matrim n. 36.*

4 Credendum autem est in hoc casu, dicto solius interpretis. Quia non est testis, sed declaratè electus communi contrahentium consensu. Sic *Bart. l. 1. §. fin. n. 2. ff. de verb. oblig. & ibi Alberic. n. 5. Alex. n. 1. Iason. n. 7.* & communis ibi, vt refert & sequitur *Couar. num praced. allegatus.*

5 Hinc infertur minus verum esse, quod docet *Henriquez l. 11. de matrim. c. 3. n. 1. in comment lit. F.* vbi ait, si parochus accesserit animo attendendi, quamuis tempore contractus distrahatur euagatione mentis, valere matrimonium. Quia habet attentionem virtualem, qualis sufficit pro aliis sacramentis, & Missa. Sed hoc est minus verum. Quia in Missa requiritur attentio, non vt audiens sit testis, sed vt debita reuerentia seruetur Missæ, & sit ille actus religionis: quod debitè seruatur, quando audiens voluit attendere, & præter intentionem ex fragilitate diuagatur: ad omnia etiam sacramenta requiritur intentio conficiendi, & recipiendi sacramentum, ne confectio, & susceptio sit actus fictitius & vanus, quæ intentio virtute durat, dum à principio habita est, nec in contrariam mutatur: attentio autem & aduertentia parochi, & testium desideratur, vt ipsorum testimonio comprobari possit, constétque Ecclesiæ: quod testimonium nullo modo ferre possunt, nisi actu aduertant: ergo non erit matrimonium. Et confirm. quia in sacramento pœnitentiæ, dum sacerdos est futurus peccatorum iudex, quantumuis voluerit aduertere, si actu non aduertat, minimè sufficit: ergo nec in sacramento matrimonij, vbi parochus est tanquam testis. Et 2. confirm. quia ad effectum testificandi de matrimonio contracto, perinde est quando actu non aduertit parochus, ac si absens esset. Tandem, quia Tridentinum patificat præsentiam parochi, & testium: ibi, *Qui aliter quam presente parocho, & duobus testib.* nam copula, & casus similes coniungit, *l. Scia Caio ff. de fundo instruct.* sed si testes præmentis euagatione non aduerterent ad mutuum consensum, minimè sufficeret: quia re vera non essent testes: ergo idem dicendum est de parocho. Et confirm. quia Tridentinum petit parochi præsentiam moralem, & humanam, omnino autem non aduertens non dicitur præsens: vt vtrumque probaui n. 1. Huius sent. videtur expressè. *Nauar. lib. 4. consiliorum, in 1. edit. 1. de sponsalib. consi. 10. & 27. fine, in 2. 1. de cland. despons. consi. 11. & 13. fine*, vbi ait finem Tridentini petentis hanc præsentiam, esse, vt constet Ecclesiæ matrimonium, idque probari possit: & *Veracruz append. ad specul. dub. 5. concl. 4.* ait non valere matrimonium, licet parochus sit vigilans, si non attendat: & *Salzedo pract. c. 73. vers. tertio. Spino speculo testament gloss. 15. n. 47. & 48. Manuel 1. to. sum. 2. edit. cap. 219 n. 11. Petrus de Ledesm. de matrim. q. 45 art. 5. puncto 3 dub. 2. & q. 46. art. 2. dubio 2. Vega, lib. 6. summa, casu 15.* vbi dicunt, non sufficere præsentiam, nisi parochus aduertat.

Aliquis posset hoc limitare, nisi parochus consulto vellet non intelligere consensum: vt si occluderet aures, & 6
oculos, tunc enim valeret matrimonium. Et posset inniti declarationi Cardinalium, quam affert *Salzedo pract. c. 73.* inter alias quas ibi recitat, & est ad 4. dub. quæ sic se habet, *Congregatio concilij censuit non valere matrimonium, si sacerdos non intellexit, nisi tamen affectatum esset non intelligere.* Affectare enim est consulto aliquid facere, *l. Quod ait lex*, 23. §. *Quod ait lex*, ibi, *quod si non affectauit*, iuncta *glos. verb. Non affectauit, ff. ad legem Iul. de adult.* Fateor difficilem esse horum verborum sensum: vnum tamen scio, nullo modo valere matrimonium, quamuis parochus affectaret, & cõsulto non attendat, nec intelligat consensus. Quia nunc re vera non est præsens, nec potest testificari de matrimonio vt probaui n. præced. Et fortè sensus illorum verborum est, nisi parochus affectet se non intelligere, hoc est, nisi consultò, & data opera fingat se non intelligere, cum tamen re vera intellexerit. Absurdus enim intellectus vitandus est, licet literæ vis inferatur, *l. Scire oportet, §. Aliud. ff. de excusat. tutor.* & probat *Menochius de arbit lib. 1. q. 7. n. 78.*

Tota igitur difficultas in hac re est, an hæc præsentia 7
parochi & testium, præter aduertentiam intellectus, exposcat etiam voluntatis consensum, ita vt si vi intersint, aut dolo adducti, ficta alia causa, non valeat matrimonium? Et quidem de ipsis testibus, qualitercumque intersint, si aduertant, validum esse matrimonium: fatetur *Segura 2. p. direct. iudic. c. 15 n. 54. Petr. de Led. matr. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 2. f. 188.* de parocho autem dicit *Segura eod. c. 15. n. 58.* se olim firmiter tenuisse non valere matrimonium, quando vi detentus interest, & nunc propter declarationem Cardinalium relinquere cogitandum. Et *Petrus de Ledesm. eod. dub. 2. f. 189. §. Quo posito*, ait secluſa Cardinalium declaratione, esse satis probabile non valere. Et *Azeuedo l. 5. recop. t. 1 l. 1 n. 39.* relinquit cogitandum, an valeat matrimonium coram parocho, & testibus sub cautela vocatis, celebratum. Et prob. non valere 1. quia potens inuitis alienare, multo magis potest ignorantibus, & absentibus: *regula. Qui potest inuitis, 26 ff. de regul. iuris*, sed matrimonium non potest ignorantibus, & absentibus parocho, & testibus inniti: ergo nec ipsis inuitis. Et cõfirm. quia iure idem est abesse, & adesse, si deficiat consensus, iuxta doctrinam. *Bald. l. Cum non solum, §. Necessitas, n. 5. C. de bonis quæ lib.* ergo dum parochus, & testes adsunt inuiti, perinde est ac si abessent, & ita irritum erit matrim. 2. Quia præsentia moralis, & humana est hominis vt homo est, sed vt homo cõstat intellectu, & voluntate: ergo talis præsentia postulat aduertentiam intellectus, & consensum voluntatis: & consequenter deficiet, & nullum erit matrimonium, quando deficit consensus in parocho, & testibus vi detẽtis. 3. Quia quando in iure præcipitur aliquid fieri coram aliquo, debet is interesse moraliter, secundum suum modum, & officium, vt si sit aliquid faciendum coram notario, & testibus, non satis est notarium interesse, vt testem, sed exercendo suum officium, quare si vi subscriberet, sigilloque muniret, nil actum esset: ergo cum Trident. præcipit matrim. fieri coram parocho, & testibus, non petit assistentiam

tiam parochi, solum vt interfit tanquam testis, sed vt interfit suum munus obeundo, at parochi munus est non puri testis, sed assistere nomine Ecclesiæ, approbando matrimonium, & præbendo sacramento authoritatem, quæ non præstatur ab eo qui inuitus, aut casu ad aliud vocatus interest: ergo tale matrim. est nullum, 4. ex *l. 1. fine, ff. de auctor. tutor.* ibi, *Tutor si inuitus venerit sit per vim, non valet quod agitur, nequeenim præsentia corporis sufficit ad authoritatem*: ergo similiter non præstabit authoritatem matrimonio parochus vi detentus, nec valebit quod agit. Et confirmatur, quia si statuto requiratur præsentia alicuius si vi præcisa adesset, actus esset nullus: quia abfuit consensus, vt docet per *d. l. 1. Forannius de vi. fine, illat.* 21. *n.* 438. habetur in 1. tom. tract. 5. quia *Trident. sess.* 24. *c.* 1. *de matrim.* præcipit, vt parochus interrogatis contrahentibus dicat, Ego vos coniungo: quod non præstatur, vbi parochi consensus deficit. Vltimo, quia olim præcipiebatur solemni ritu Ecclesiæ, vt parochus assisteret matrim. (vt constat ex variis Pontificum decretis, quæ affert *Gratianus* 30. *q.* 5. *per multa c.*) & tamen tunc non exigebatur eius præsentia tanquam testis, ergo nec in Tridentino: & ita si inuitus interfit, nullum erit matrimonium.

8 Alij vero dicunt requiri testes esse specialiter vocatos, alias non valere matrimonium. Sic *Corben. q.* 45. *de restitut. §. Postremo ne pluribus, & §. seq.* & idem dicent DD. asserentes testes matrimonij debere esse rogatos: quos referam hoc 3. lib. disput. 41. n. 7. Et potest probari ex *l. Qui testamento, la* 2. *ff. de testam. fine*, ibi. *Sed si testes dicenti sint inuiti, putant non valere testamentum.*

9 Cæterum dicendum est, valere matrimonium, quamuis parochus, & testes vi detenti interfint, dummodo intelligant consensus contrahentium. Prob. ex *l. Coram Titio*, 209. *ff. de verb. obl.* ibi, *Scire autem, non etiam velle is debet, nam etiam eo inuito rectè fit*: vbi deciditur dici aliquid coră aliquo fieri, quamuis inuitus adsit si aduertat: quod idem docet *gloss. Extran. Execrabilis, verb. Coram, l. 1. de præbend.* cum ergo Trident. solum exigat matrimonium celebrari coram parocho, & testibus, satisfit, si ipsis præsentibus, quamuis inuitis, celebretur. Præterea, quia saluatur finis illius decreti Tridentini ex eius præfatione collectus, cum iam matrimonium illud talium constet Ecclesiæ, nec eo spreto possint aliud inire. Sic docent afferentes declarationem Cardinalium, *Salzedo practica c.* 73. *vers. Tertio, Henriquez l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 1. *Spino spec. testam. gl.* 15. *n.* 49. *Petrus de Ledesm. de matrim. q.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub.* 2. *f.* 189. *§. Quo posito, Veracr. append. ad a.* 8. *speculi, vbi de confessione, f.* 111. *Anast. Germonius t. de indultis Cardinalium. §. Si tibi quoad vixeris, n.* 73. *Albornoz l.* 4. *de arte contractuum. t. Manuel* 1. *tom. sum.* 2. *edit. c.* 219. *n.* 11. *Vega l.* 6. *summa, casu* 116.

10 Hinc infertur, à fortiori valere, quando parochus, vel testes dolo ad aliud vocati, intersunt matrimonio. Prob. iisdem rationibus. Et docent *Nauar. l.* 4 *consil. in* 1. *edit. t. de sponsal. consil.* 20. *in* 2. *t. de clandest. despons. consil.* 11. *Salzedo* afferens declarationem Cardinalium, *Henriquez, Spino, Manuel, num. præcedenti allegati.*

11 2. Infertur, si matrim. celebretur coram parocho, & testibus casu transeuntibus, esse validum. Quia cum aduertant, verè dicuntur præsentes, cum præsentia ad valorem matrimonij petita, contenta sit sola intellectus aduertentia, qua ritè testimonium contracti matrimonij perhiberi possit: vt probauimus n. 9. Sic *Petr. de Ledesm. de matr. q.* 45. *a.* 5. *punct.* 3. *dub.* 2 *ad fin. f.* 190. *col.* 2. *§. Ex dictis sequitur*, dicens hoc esse ferè certum: quamuis *eod. dub.* 2. *f.* 188. *col.* 2. *vers. Ex dictis sequitur*, asserat aliquos probabiliter dicere non esse matrimonium. Nam casu transeuntes non dicuntur moraliter præsentes. Sed hoc est minus verum, cum transeuntes ita testificari possint, si aduertant, ac si data opera interessent. Et de testibus sic casu transeuntibus, docet satis esse ad matrim. *Segura* 2. *p. direct. Iudicū c.* 15. *n.* 54.

12 Peccabunt tamen lethaliter contrahentes coram parocho vi detento: tum ratione iniuriæ, tum etiam ratione contemptus Ecclesiæ: non enim eius authoritate contrahunt. Sic *Petr. de Ledesm. de matr. q.* 45. *a.* 5. *punct.* 3. *dub.* 2. *fol.* 189. *§. In expositionem.* Quod idem eadem ratione dicendum est, quando parochus casu transibat, vel dolo ad aliud vocatus, accessit. Quia non contrahitur authoritate Ecclesiæ. De testibus autem secus credo dicendum esse: non enim peccabunt lethaliter contrahentes coram ipsis vi detentis: (si secludas rationem iniuriæ violentiæ ipsis illatæ, hæc enim ex qualitate iniuriæ pensanda est an sit mortalis) aut dolo ad aliud adductis, aut casu transeuntibus. Quia ipsi non gerunt vices Ecclesiæ, authoritatem præstando ipsius nomine, matrimonio, quod parochus præstat, sed testium ministerium solum obeunt, quod æquè præstare possunt vi detenti, aut casu transeuntes, aut ad aliud dolo vocati. Esset tamen culpa venialis: quia non seruatur debita reuerentia sacramento.

Dubitabis autem, an similiter valeat matrimonium co- 13
ram alieno sacerdote initum, de licentia proprij, si ea licentia metu cadenti in virum constantem, extorta sit? Videtur enim non valere: quia ea licentia inualida est. Quod sic probo, quamuis enim regulariter metu gesta valeant (vt dicam l. 4. disp. 8. n. 4.) excipitur tamen iurisdictio, nam ea non transfertur intercedente metu: vt docent *gloss. c.* 21. *verb. Cœtus, ad finem, de his quæ vi*, vbi *Ant. n.* 10. *Anch n.* 3. *Abb. n.* 12. *&* 17. *fin. Imola n.* 4. *fine. Bart. tract. de tyranno, n.* 14. *Bald. l. Decernimus, n.* 5. *C. de sacrof. Eccles.* & probant per *l.* 2. *init. ff. de iud.* ibi, *Ac si cum resistisset quisuis ex litigatoribus, viribus pretura compulsus est, nulla est iurisdictio.* Vbi *gloss. verb. Nulla*, ait, ipso iure. Si ergo metus annullat prorogationem iurisdictionis, à fortiori debet impedire ipsius translationem. Eodem modo intelligit hunc textum *idem Bald. l. Si qui ex consensu, 8. n.* 7. *C. de Episc. aud.* Sed credo valere licentiam illam, & consequenter matrimon. 1. Quia verius est iurisdictionem metu extortam validè transferri: quod docet *Card. c.* 1. *De his quæ vi, n. vnic. vers. Quintus casus, & c. Licet, q.* 31. *de elect.* ducitúrque, quia lex in contrarium adducta, loquitur in casu speciali, dum litigantes compelluntur consentire in iudicem non suum, & ita prorogare eius iurisdictionem, quæ prorogari nequit nisi libera eorum voluntate: & ita cum sit casus specialis excep-tus à regula generali tradenti gesta metu tenere, non debet extendi. Quare cautè *Hostien. d. c.* 2. *ad fin. super verb. Reuocari*, dixit iurisdictionem prorogatam metu non valere. Deinde, quia esto iurisdictionis translatio, & prorogatio esset inualida, extendendum non est absque aliquo textu, contra regulam generalem; ad licentiæ concessionem, quæ nec actus iurisdictionis est, nec per eam iurisdictio aliqua transfertur: vt probaui hoc 3. l. disp. 21. n. 7.

Tandem rogabis, quid dicendum sit, si licentia illa do- 14
lo, & mendaciis impetrata sit à parocho, alias nullatenus cõcessuro? Vt si falso nomine alicuius magnatis petatur ab illo, vt concedat licentiam certo sacerdoti. Videtur inualidam esse licentiam, & consequenter matrim. 1. Quia deest consensus parochi in ea licentia: nihil enim magis contrarium consensui, quam error. *l. Si per errorem, ff. de iurisdict. omn. iudic.* Et confirm. quia falsitas circa causam finalem dispositionis, ipsam vitiat: vt cum multis aliis latè tradit *Tiraq. tract. Cessante causa, limit.* 1. *à n.* 1. *vsque ad* 10. hîc autem falsitas contingit circa causam finalem: nam parochus ea ratione cessante, nullo modo concessurus erat licentiam: finalis autem causa dicitur, quæ ita mouet disponentem, vt alias non esset dispositurus: vt videtur sentire *Bart. l.* 2. *§. fin. n.* 1. *fin. ff. de donat.* & docent *Ant. c. Post translationem n.* 35. *de renunciat. & ibi Abb. in* 2. *lect. illius cit. n.* 18. *Aimon consil.* 142. *n.* 9. *& consil.* 192. *n.* 21. *Beccius consil.* 20 *n.* 10. & alij quos refert *Tiraquell. d. limit.* 1. *n.* 36. *&* 37. 2. Quia dispensatio ex falsa causa obtenta, est subreptitia, & nulla, *c. Quia circa, de consang.* & notant ibi DD. sed hæc licentia est quædam dispensatio, & conceditur ex falsa causa. ergo est nulla. Sed credo validam esse licentiam, & matrim. Quia cum ratio illa inducens parochum, nihil prorsus conferat, sed omnino impertinens sit ad licentiæ concessionem, non censenda est ratio finalis, sed impulsiua

qua

qua cessante non cessat dispositio: vt cum multis tradit. *Tira. d l init. 1. à n. 1. vsque ad* 10. Nec ea videtur mens concedentis licentiam, vt velit eam esse irritam, ea petitione falsa existente. ne matrimonium passim irritetur: eo vel maxime quia concedentes licentiam non latet, sæpe mendaces esse, & fictitias similes magnatum petitiones. Nec obstant in contrarium adducta: nam ad ea omnia respondetur, verum tenere, quando error, & falsitas contingit circa causam finalem: hic autem circa solam impulsiuam est. Nec est verum semper causam finalem esse, eam sine qua actus non fieret: vt docent *D. Th. 2. a. 38. q. 1. a. 1. ad 5. Major. 4. d. 15. q. 29. vers. Quinto arguitur, & d. 25. q. 2. Nau. sum. Lat. c. 23. n. 101. & c. Inter verba, 2. addit. concl. 5. n. 33. & seq. Cou. 1. var. c. 20. n. 2* Et prob. ex *l. 1. §. Sexum ff. de postulan.* vbi sancitum non esset ne fœminæ postularent, nisi Calphurnia tam impudenter postulasset, & tamen scribit *Iu. isconsultus* eam non dedisse causam finalem, sed primam, & principalem causam esse, vt iretur obuiam impudentiæ fœminarum: vt bene notat *ibi gloss. verb. Causam*, Quod etiam in naturalibus videmus, nam remouens prohibens est causa sine qua non descensus lapidis, cum tamen non sit principalis causa, sed occasio.

15 Ad arg. primæ sententiæ proposita n. 7. ad probandum inualidum esse matrimonium quando parochus vi detentus interest: respondetur. Ad 1 dico illam regulam intelligi, nisi actus in præsentia alicuius necessario fieri debeat, tunc enim licet eo inuito, præsente, fieri possit, non tamen absente. Ita eam regulam explicat *Rebuf l. Coram Titio, 209. ff. de verb. signif. verb. 9.* & refert Bart. & Decium. Ad confir. dico eam doctrinam intelligi, quando consensus alicuius exigitur cum præsentia: quod in matr. non exigitur, sed sola præsentia quæ ad testificandum est sufficiens. Ad 2. dico, licet præsentia moralis perfecta vtramque requirat, non autem imperfectam, sed sat esse ad illam, aduertentiam intellectus: constat ex Concilij mente hanc imperfectam desiderari, cum ea clandestinitatem excludat, & sufficiens sit ad testificandum de matrimonio. Ad 3. dico vtramque parochi præsentiam postulare Tridentinum: at tanquam testis qualificati, id est, habentis parochi dignitatem, tanquam de essentia, & tanquam præstantis authoritatem nomine Ecclesiæ. solum ex præcepto. Ad 4. dico esse disparem rationem: quia ad valorem contractus pupilli, non requiritur præsentia tutoris tanquam testis, sed vt concedat licentiam, authoritatemque contractui præstet: ad matrimonij autem valorem, sat est præsentia parochi, tanquam testis. Ad confirmat. dic eam doctrinam esse veram, quando ea præsentia non requiritur tanquam solius testis. Ad 5. dic, ea verba non esse de necessitate sacramenti, sed solius præcepti: vt dixi disp. præc. n. 4. Ad vltimum, dic olim eam præsentiam authoritatiuam fuisse solum de necessitate præcepti. & hodie similiter esse de eadem necessitate. Ad arg 2. sententiæ, positum n. 8. dic, in testibus testamenti verum esse, non sufficere, si detenti sint: quia debent esse rogati: vt habetur *l. Heredes palam, § Intestam. ntis ff. de testam.* secus in matrimonio, vbi non desideratur testes esse rogatos: vt dicam hoc 3. l. disp. 41. num. 7.

DISPVTATIO XL.

Vtrùm ad matrimonij valorem satis sit parochum, & testes interesse sponsalibus iuramẽto stabilitis? Vel sponsalibus, si postea sponsi clam animo vxorio se cognoscant? Vel si coram eodem parocho, & testibus intercedant copula, vel alij actus ob quos olim transibant in matrimonium? Vel si intersint matrimonio de præsenti impuberum, vel puberis, & impuberis, malitia non supplente ætatem, vt postea efficiatur verum matrimonium, copula maritali, vel aliis actibus, ex quibus olim resultabat matrimonium.

SVMMARIVM.

Quot casus disputandi sint in hac disp. n. 1.

Olim sponsalia vel matrimonium de præsenti impuberum, aut puberis, & impuberis, transibant in matrimonium, per copulam, vel alios actus, num. 2. At per Tridentinum cessarunt matrimonia præsumpta. 3.

Quando parochus, & testes intersunt sponsalibus iuramento firmatis, proponuntur argumenta ad probandũ olim transisse in matrimonium per tale iuramentum: & ita hodie esse hoc matrimonium, 4.

Contrarium decernitur, n. 5 Et explicantur c. Ex parte, de sponsalibus, & c. Si quis diuinis, 30. q. 5.

Quid, si sponsalia contracta sint coram parocho & testibus, an per copulam occultam transeant in matrimonium, n. 6 Et quid, si fiant coram parocho actus ex quibus olim resultabat matrimonium, 7.

Quid de matrimonio impuberum, vel puberis & impuberis celebrato coram parocho, & testibus, an transeat in matrimonium per occultam copulam habitam post legitimam ætatem refertur opinio affirmans, n. 8. & contraria verior, n. 9. an sufficiat consensus inter se ipsos post legitimam ætatem, 10.

Soluuntur argumenta, 11.

TRiplex casus disputandus est in præsentiarum. I. est, 1
quando parochus, & testes intersunt sponsalibus iuramento stabilitis II. quando intersunt sponsalibus, & postea sequitur copula, vel alij actus, per quos olim trãsibant in matrimonium. III. est, quando intersunt matrimonio de præsenti impuberum, vel puberis, & impuberis, & completa ætate accedit copula, vel similes actus.

Supponendum est, ante Trident. quando aliqui con- 2
traxerant sponsalia, vel si erat vterque, aut alter impubes, & contraxerant matrimonium de præsenti, (quo in casu erant sponsalia de futuro, vt dixi l. 1. disp. 21. n. 2. & 5.) transisse in matrim. per copulam habitam affectu coniugali, vel per aliquos alios actus, per quos explicabatur consensus de præsenti, iuris præsumptione: vt habetur *c. Is qui fidem, de sponsal. & c. vn. §. Idem quoque, de sponsa. impub. in 9.* Qui vero sint hi actus, consulendi sunt DD. iuris Pontificij duobus textibus citatis, & *c. Attestationes, c. Literas, de despons. impub. Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. toto §. 1. & 2. Menoch. l. 3. de præsumpt. tota præsumpt. 2.*

Hodie autem per *Trident. sess. 24. c. 1. de matr.* cessa- 3
runt hæc matrimonia præsumpta, & nec sponsalia, nec matrim. de præsenti inter impuberes, transeunt in verum matrim. per copulam, vel alios actus occulte habitos. Nam si consensus expressus, & verus hodie non constituit matrimonium, nisi præstetur coram parocho, & testibus: vt definitur *d. c. 1.* à fortiori iste consensus virtualis, implicitus, & interpretatiuus, præsumptusque id non efficiet. Sic docent *Nauar. sum. Lat. c. 25. n. 144. & c. 27. n. 141. Ant. Cucum l. 5. instit. maior. t. 11. n. 105. Perez l. 8. ord. tom 15. l. 2. fol. 189. vers. Infertur etiam, & l. 5. t. 1. l. 1. fol. 41. ante vers. Secundo corrigitur. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 1. n. 99. Gutier.* dicens sic declarasse Cardinal. *q. can n. l. 1. c. 18. n. 4. & de iura. 1. p. c. 51. n. 12. 13. 14. Mascius de irreg. l. 1. c. 5. n. 9. Spino speculo test. gl. 15. n. 56 & 66. 66. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 5. 53. 54. 62. Azeued. cod. t. 1. l. 1. n. 29. & 37. Albernoz de arte contract. l. 4. t. 8. Segur. direct. iudic. 2. p. c. 15. n. 40.* Et ex Theol. *Veracruz 1. p. spec. art. 20. fin. & append dub. 9. fi. Cordoua sum. q. 52. fin. Enriq. l. 11. de matr. c. 3. n. 7. Petr. de Ledes. de matr. q. 45. a. 5. punct. 2. dub. 4. t. 181 col 1. Vinald. Candel. 1. p. de sponsal. c. 4. n. 29. Phil. arc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Angles florib. 1. p. q. de essentialib. matr. a. 4. difficul. 6. f. 536. Capua l. 4. decis. c. 23. n. 15 Lud. Lop. 2. p. instr. de matr. c. 39. f. 1061. col. 1. Barth. à Ledes. de matr. dub. 8. ad fin. Manuel 1. to. sum. 2. addit. c. 144. n. 10.* & omnes.

His præmissis, in primo casu, an sit verum matrimon. 4
quando parochus & testes intersunt spõsalibus iuramentõ stabilitis? Esse legitimum matrim. videtur suaderi: quia olim sponsalia transibant in matrim. si iuramento firmarentur: vt probare videtur *c. Si quis diuinis, 30. q. 5.* ibi, *Si quis diuinis tactis sanctis mulieri legitimam se eam vxorẽ habiturum: sit illa legitima vxor.* Et *c. Ex parte, de spons.* vbi definitur, quendam qui promisit matrim. iuramento adiecto mulieri, teneri eam tanquam legitimam vxorem habere. Ergo si hodie coram parocho, & testibus teneantur talia

sponsalia, iuramento firmata, erit verum matrimonium.

5 Breuiter tamen dico, nullo modo esse matrimonium. quia iuramentum nunquam habuit eam vim, vt sponsalia transeant in matrim. Quod egregia ratione probat *D.Th. 4.d.28.q.vnic.a.1.corpore*: quia cum iuramentum adhibeatur ad confirmationem dictorum, id tantum confirmat, quod verba dicta significant, nec eorum sensum immutat: ergo cum verba sponsalium, solum contineant promissionem de futuro, eam tantum confirmabit, nec significationem alterabit, vt transeat in sponsionem de præsenti, Præterea, quia iuramentum non mutat naturam substantialem contractus, sed firmiorem reddit adiecto religionis vinculo. Non obstant textus in contrarium n. præc. adducti, quia *c.Si quis diuinis*, non decidit id esse matrimonium, sed teneri iurantem accipere eam in legitimam vxorem: quod significant ea verba: *Sit legitima vxor*, quæ sunt verba imperatiui. Ad *c.Ex parte*, dic verba de quibus ibi pontifex agit, esse matrimonij de præsenti.

6 In secundo casu, Quando sponsalia coram parocho, & testibus celebrata sunt, an per copulam occultam transeant hodie in matrimonium? Affirmat, quamuis subobscurè *Palacios 4.d.28.disp.1.f 629.col.2.vers. At vero.* Sed contrarium est certum: quia nec parochus, nec testes testificari possunt, nisi de solis sponsalibus, iisque tantum interfunt, cum copula per quam transitura erant in matrim ipsis absentibus habeatur. Sic tenet *Petr.de Ledes. de matrim q.46.ar.2.dub.1.*

7 Quando autem copula illa habita est coram parocho, & testibus, post sponsalia, negat *Petr.de Ledes.eo.a.2.dub.2.* esse matrimonium. Sed dicendum est non transire, quando sponsalia fuere clandestina: quia tantum possunt testificari parochus, & testes de copula. Similiter si sponsalia coram diuerso parocho, & testibus celebrentur ab iis coram quibus habetur copula: quia neutri testificari possent de matrimonio, sed alteri de sponsalibus, alteri vero de copula. Quando vero tam sponsalia de futuro, quam copula sunt coram eodem parocho & testibus, dicendum est ius antiquum manere illæsum atque ita transire in matr. verum quidem, si animo coniugali, præsumptum autem, quando fornicario haberetur copula: adeo vt probata copula, & sponsalibus præsumeret Ecclesia matrim. cogeretque ad illud, sicut ante Tridentinum cogebat. Quia mutuus consensus de præsenti, sufficienti signo externo manifestatus, coram parocho, & testibus, constituit matrimonium: sed illa copula post sponsalia est sufficiens signũ externum consensus de præsenti, vt constat ex *c.Is qui de sponsal.* aliàs male Ecclesia ex ea præsumeret matrimonium, ad illudque compelleret: ergo cum habeatur coram parocho, & testibus, constituet hodie matrim. Ita refert *Petr.de Ledesm.d.dub 2.* tenuisse quendam virum doctum, & idem dicendum est de quibuscunque aliis signis, per quæ olim sponsalia transibant in matrimonium: vt si hodie solemnis traductio ad domum quæ antiquitus erat sufficiens ad explicandum consensum de præsenti, fieret coram eodem parocho, & testibus. coram quibus inita sũt sponsalia, iisdem aduertentibus id fieri animo contrahendi de præsenti, sat esset ad matr. Prob. eadem ratione. Sic docet *Henriq.l.11.de matr.c.3.n.7.* dicens idem tenuisse *Couar. Bald.* & alios Theologos consultos, idem *Spino speculo testam.gl.15.n.65.66.* Dixi, quando illa solemnis traductio antiquitus erat sufficiens ad matrimonium: quia quando talis esset, magna est difficultas: vt potest videri in *Menoch.de præsumpt.l.3.præsumpt.1.n.56. & duplici seq. Couar.4.decret.2.p.c.4.§.2.n.1. Gut.de iur.1.p.c.51.n.fi.*

8 In tertio casu, quando matrimonio de præsenti, vtriusque, vel alterius impuberis malitia non supplente ætatẽ: interfunt parochus, & testes, an transeat in verum matrimonium, accedente copula, vel aliis artibus occulte factis, ex quibus ante Tridentinum resultabat verum matrimonium? Quidam affirmant transire hodie in verum matrimonium: Quia iam consensus de præsenti semel præstitus est coram parocho, & testibus. 2. Quia hic videtur casus omissus, nec de illo sermonem fecit Tridentinum. sed tantum quando matrim. de præsenti clam omnino fit: ergo relinquitur in dispositione iuris communis, *l.Commodissime ff de liber. & posthum.3.* quia *Trident.d.c.1.* reddit inhabiles ad sic contrahendum, eos qui absente parocho, & testibus contrahunt: ergo à contrario sensu hos qui contraxerunt præsente parocho, & testibus, non reddit inhabiles ad sic contrahendum. Sic docet *Gut.de iuram.1 p.cap.51. n.18.* Et fertur *Couar.* fuisse eiusdem sententiæ.

Sed omnino tenendum est non transire. Quia necessario coram parocho, & testibus præstandus est consensus de præsenti, legitimus ad constituendum matrimonium: ille autem consensus habitus prius coram parocho est vere de futuro, nec constituit matrimonium, sed sponsalia: (vt dixi lib.1.disp.21.n.1. Sic docent *Gutier.* sibi contrarius *q.canon.l.1.c.18.à n.3. & multis seqq. Matienzo l.5. recop.t.1.rubr.gloss.1 n.58. Henriq l.11.de matr. c.3.n.7. Manuel 1.tom.sum.2.cas.c.120.n.2.* 9

Nec satis erit, si renouent consensus inter se ipsos solos: sed debet esse coram parocho, & testibus: Quia alias non possent testificari de contractu de præsenti. Sic *Henriq.l.11.de matrim c.3 n.8.* referens alios Doctores consultos idem tenuisse. Si autem defectus ætatis horum esset occultus, an sufficiat inter se solos renouare consensus post legitimam ætatem, dixi l.2.disp.37.n.6. 10

Ad argumenta proposita num.8. respondetur breuiter consensum de præsenti non esse præstitum coram parocho, & testibus, nec coram illis matrim. celebratum, quia illud matrimonium, illéque consensus voce fuit de præsenti, re autem ipsa fuit consensus de futuro, & sponsalia: Quare is casus non est omissus à Tridentino, sed in decreto irritanti comprehensus. 11

DISPVTATIO XLI.

Quot, & quales testes requirantur ad matrimonij valorem?

SVMMARIVM.

Duo testes necessarij sunt, nec satis erit, si interfit parochus cum vnico teste num.1.

Debent testes rationis vsum habere, & esse moraliter præsentes,2.

Et ibi remissiue an sufficiat si vi deceti sint, vel dolo ad aliud vocati, vel casu transeuntes, vel si intelligant consensum per interpretem.

Debent testes simul physice cum parocho interesse, nec sat est similitas moralis,3.

An sufficiant qualescumque testes? proponuntur argumenta ad probandum desiderari testes omni exceptione maiores,4

Sufficiunt qualescumque, etiam infames, & excommunicati, cuiuscumque sexus, vel ætatis, modo vsum rationis habeant.5.

An expediat adhibere testes omni exceptione maiores? Et an lite agitata de matr. contracto plena fides adhibeatur qualibuscumque testibus?6.

An testes matrimonij debeant esse rogati,7.

An requiratur atas certa in procuratore ad matrim. vt ad alia negotia n.8 Et ibi leges partita numquam censentur corrigere ius commune. Soluuntur argumenta,9.

IN hac re, certum est requiri ad valorem matrimonij adesse duos testes cum parocho: nec sufficere vnicum testem, cum eodem parocho. Quia *Trid. sess 24.c.de matr.* expresè irritat matrim. non contractum coram parocho, & duplici teste. 2. probatur ex doctrina *Felin. c.Exliteris, n.10. de prob. vers. Modo aduerte*, vbi docet quando statutũ requirit ad certum actum duo personarum genera, personam vnius generis nõ posse vtriusque vicem gerere. Vnde infert, stante statuto vt valeat actus, coram presbytero, & tot testibus, ipsum prèsbyterum non posse esse vnum ex illis testibus, & refert Ancharanum: cum ergo Trid. exigat duo personarum genera nimirum parochũ, & duos alios testes non poterit parochus munus parochi obire, & simul vicem alterius ex illis duobus testibus supplere. Sic *Pet.de Ledesm de matr q.45.ar.1.5 punct.3.post dub.4.* 1

Secundò certum est exigi vt testes rationis vsum habeant, præsentesque sint moraliter: vt dixi hoc 1.lib.disp. 39.n.1. in qua etiam disputaui, an sufficiat, si vi detẽti, aut 2

dolo

dolo ad aliud vocati, vel casu transeuntes interfint: vel intelligant consensum per interpretem.

3 3. Certum est exigi vt simul parochus, & testes interfint matrimonio, nec sufficeret si successiue corã illis explicẽt contrahentes consensum, vt modò coram solo parocho, & postea corã testibus absque parocho. Quia Trident. copulatiue exigit præsentiam parochi, & testium, & aliter contractum matrimonium irritat: nec sufficiet similitudo moralis, vt sufficit similitudo materiæ, & formæ in aliis sacramentis: quia hic præsentia parochi, & testium desideratur, vt plene constare possit Ecclesiæ de matrimonio, at non plene constat, quando non sunt simul physice parochus, & testes, cum sint testes singulares. Ita tenet *Veracruz append. ad specul. d. tr. b. 6. concl. 4.*

4 Dubium tamen est, an sufficiant qualescumque testes, vel exigantur omni exceptione maiores, hoc est tales vt nullum patiantur vitium, ex iis ob quæ iure repelluntur à testimonio dicendo, videtur enim requiri vt sint omni exceptione maiores. 1. Quia in causa matrimoniali, cum sit grauissima, non quibuslibet testibus fides adhipenda est, sed circumspectis, omnique exceptione maioribus, *c. 1. de consang. vers. Nunc quæstio*, ibi, *Si per testes circumspectos omni exceptione maiores inueneris.* Ergo cum Concilium exigat testes vt possit probari matrimonium, intelligendum est de testibus legitimis, & qui iure attento faciunt fidem: Et confir. 1. quia matrimonij causa est adeo ardua, vt non per quoslibet iudices tractanda sit, sed per discretos, vt dicitur *c. 1. fi. de consang.* at in causa ardua non admittitur testis cuius fides aliqua ex causa dilui potest. *c. Licet vers. quamquam autem: ibi, quidam vero, de probatio.* quem textum dicit singularem ad hoc probandũ, *Bard. c. Ad nostram, n. 1. de probatio.* Ergo testes quos petit Concilium vt intersint matrimonio debent esse omni exceptione maiores, ita vt non possit contra eos opponi aliquid quo eorum fides vacillet. Et 2 confirm. quia alias esset inutile decretum Tridentini, quod omnino vitandum est: *c Si super gratis, in fine, de offic. del. in 6.* Quia ratio quam assignat irritandi clandestina, est ne quis possit publice secundum inire matrimonium, eo quod primum probari nequit: si ergo sufficiunt ij testes, qui ob aliquod vitium à testimonio repelluntur, & quibus minime in foro externo adhibetur fides, idem sequetur inconueniens cum adhuc improbabile maneat primum matrim. 2. Principaliter probatur, quia cum sit iurium correctio vitanda, *l. Præcipimus, C. de appella.* nouum ius, dum aliud non exprimit, est interpretandum secundum ius antiquum, ergo cum Concilium exigit testes in matrimonio, intelligendum est de iis testibus, qui iure antiquo ad probationem matrimonij desiderabantur, quales soli sunt, omni exceptione maiores. Et ita *Conar. 4. decret. 2. p. c. 8. § 12. n. 8.* alios referens, ait ad matrimonij probationem esse necessarios testes integros, ac in causis criminalibus, in quibus exiguntur omni exceptione maiores, & probationes, luce clariores, *c. Epiphan. 5. q. 6. & l. Sciant cuncti, C. de probatio.* & tradit cum aliis *Mascar. de prob. concl. 1366. n. 4.* Nec valet, si dicas id esse verum, quando agitur de matrimonio dissoluendo, secus quando de solo probando matrimonio contracto. Quia etiam ad hoc desiderantur testes omni exceptione maiores vt cum multis testatur *Ant. Gabr. t. 3. comm. l. 1. t. de testibus, concl. 8 n. 3. vers. Contrariam*, & multi alij tenent, quos refert *Mascar. de probat. concl. 1023. n. 4.* atque ita ad probandum matrim. non admittuntur testes suspecti, vt si vir superior sit diuitiis, &c. mater fœminæ non admittitur ad probandum matrimonium cum filia, tanquam suspecta, eo quod eius incrementum exoptet: vt habetur *c. Super eo, el 2. de testibus, & l. 16. t. 9. p. 4.* Ergo similiter in matrimonio petit Cõcilium testes omni exceptione maiores. 2. Quia *c Cum esses, de testam.* definit Pontifex valere testamentum factum coram parocho, & duabus aliis personis idoneis, hoc est legitimis, nam statim, *c. Relatum, el. 1. quod immediate sequitur, eod. t.* vocat testes idoneos, & statim eosdem testes legitimos, & explicat *Conar. eod. cap. Relatum, n. 8.* hoc est, qui qui sufficiunt communi probationi: ergo non obstante quod Tridentinum petat authoritatem testimonij parochi, ad valorem matrimonij, cum simul exigat alios duos testes, debent ij esse idonei, ac legitimi ad probandum matrimonium, & quibus nullum vitium diminuens fidem, obiici possit. Vltimò, quia matrim. clandestinum dicebatur iure communi, quod legitime probari non poterat, *c. 2. de clandest. desponsat.* ibi, *Si matrimonia ita occulte contrahuntur, vt exinde legitima probatio non appareat.* Et idem habetur *l. 1. t. 3. p. 4. & l. 12. t. 1. lib. 4. fori:* ergo solemnitas petita in Tridentino, ne matrim. sit clandestinum, videlicet, vt intersint duo testes cum parocho, debet esse conformis iuri communi, & proinde testes futuri sunt integræ fidei, quibus legitime matrim. probari possit. His rationibus ducti aliqui neoterici docti censent, quamuis ad matrimonij valorem non requiratur ita rigida testium conditio, ac in aliis causis, at si testes sint ita suspecti, vt nulli illorum merito, & ex causa speciali credendum sit, non valere matrim.

Verius tamen est ad matrimonij valorem sufficere quoscumque testes habentes rationis, vsum: nec desiderari vt habeant qualitates iure requisitas, vt in aliis negotiis habiles, ac legitimi testes censeantur. Quare sufficit licet sint infames, excommunicati, parentes, consanguinei, serui, familiares, fœminæ, immo & infideles, (vt ait *Veracruz, ibi tamen citandus.*) Prob. 1. quia quamuis alias testes sint illegitimi, & inhabiles, faciunt sufficientem fidem, nec repelluntur quando sunt instrumentarij, hoc est, appositi instrumento ex commun. contrahentium consensu: vt tradunt *gl. auth. de testib. § Et licet, verb. Et supplicio, Baldus, Parentes, n. 1. vers. Vel dic latius, C. de testibus, Soci. de reg. iur. lit. T. reg. fin. vers. Fallit quando testes, Iaf. l. 1. § fin. n. 9 ff. de verb. oblig. Ant. Gabr. alios referens. to. 3. comm. l. 1. tit. de testib. concl. 10. n. 50. & concl. 13. n. 13.* sed testes in matrimonio adhibentur cõmuni consensu contrahentium, ergo sufficiunt quicumque. Præsertim cum in libro parochi describendũ sit matrim. cum nominibus testium: vt præcipitur in Trident. *eod. c. 1. 2.* Quia testes inhabiles admittuntur, quando concurrunt cum alio habili, & fide digno, tunc enim habilitas vnius supplet inhabilitatem alterius, vt multis citatis testantur *Ant. Gabr. to. 3. comm. l. 1. t. de test. concl. 5. n. 1. & seq. Mascar. de prob. concl. 1365. n. 13.* & maximè si alter ex testibus sit parochus, cuius authoritati multũ tribuitur in iure, vt constat ex *c. Cum esses, de testamentis*, vbi non obstante consuetudine antiqua ciuitatis Hostiensis, vt non valeret testamentum absque quinque testibus, definitur valere, si in præsentia parochi & duorũ testium fiat: ergo cũ matr. debeat necessario interesse parochus aut alius sacerdos de eius licentia, eius authoritas, supplebit vitium quod alij duo testes patiuntur, ac proinde valebit matrim. qualescumque illi sint. Et confir. quia *c. Cum esses, de testam.* vbi Pontifex vltra parochum, voluit vt adessent duo testes legitimi, & idonei, id expressit, ibi, *Coram presbytero, & tribus, aut duabus aliis personis idoneis:* ergo cum Tridentinum tantum exprimat coram parocho, & duobus, vel tribus aliis testibus: signum est nullam qualitatem in testibus exigere, præter eam quæ iure naturæ est necessaria, vt testimonium perhibere possint, nempe, vt rationis vsum habeant. Et hoc maximè habet verum, cum decretũ hoc iuris naturalis, & Ecclesiastici antiqui correctorij sit, iuxta quod valida erant matrimonia clandestina, atque ita restringendũ est, vt de quibuscumque testibus loquatur. Quod si dicas, fore aliquando, vt ipse parochus, & testes valde suspecti sint, ac proinde parochi auctoritas vitium testium minime suppleat, nec omnibus illis merito fides adhibenda sit. Fateor id, verũ lex non potest respicere omnes casus particulares, sed frequentiores. vt optimè dixit *Iurisconsultus l. Nam ad ea, sunt l. 1. seq. ff. de legib.* ibi, *Nam ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter, & facile, quã ad ea quæ perraro eueniunt: quoniã vt ait Theophrastus, quæ semel aut bis accedũt, contemnũt legislatores:* ergo cũ ratissime accidat parochũ, & ambos testes ita suspectos esse, casum hũc contempsit Tridentinũ, attendens ad id quod frequenter

euenit,vt parochi fides, & authoritas vitium aliorum testium suppleat. 3. Prob. quia etiam iure antiquo licet ad dissoluendum matrim.exigerentur testes omni exceptione maiores *c.1. de consang.* verum ad illud esse contractum probandum, non desiderabantur, vt multis citatis docet *Mascard.de prob.concl.*1023. *n.*13. & esto ad id probandũ tales testes peterentur, id posset procedere vbi non exigeretur parochi testimonium supplens aliorum vitium,nec testes essent communi contrahentium consensu adhibiti: ergo nec Tridentinum petit testes omni exceptione maiores ad probationẽ matrimonij, sed admittit inhabiles: præsertim cum exigat etiam parochi testimonium, & testes illi vtriusque beneplacito contrahentis interfint:aliàs rigidiorem probationem exposceret,quam ius antiquum. Et confirm.quia ius antiquum non irritabat matrimoniũ absque testibus contractum, & adhuc non poscebat ad eius probationem testes integros:ergo à fortiori Tridentinum irritans minime tales testes exiget. Cum enim rigidius sit decretum, & in matrimonij damnum,strictius intelligendum est. 4. Quia in causa fauorabili admittuntur testes aliàs inhabiles,vt ob fidei fauorem, decernitur *c. In fidei fauorem,de har.in 6.* at causa matrimonij est valde fauorabilis,vt habetur *c.fin.de sent. & re iudic.*& ideo ad testificandum in ea admittuntur fœminæ,*c.Super eo, el 2. de testib.& consang.c.Videtur.qui matrim.accus.prs.& l.* 15. *t.*9. *p.*4. Ergo in matrimonio ad eius valorem sufficient quicumque testes.5.Quia domi fieri solita possunt per testes inhabiles probari,vt per familiares, seruos:qui aliàs inhabiles sunt,vt in causa domini,vel familiaris testificentur: vt docet cum aliis *Masc.de probat.concl.*1365.*n.*1.& 2.sed matrimonium communiter solet domi iniri,ergo fat sunt testes aliàs inhabiles. Tandem, quia est optima huius rei congruentia, sicut enim in aliis sacramentis instituit Dominus materias in re communi, & facili, vt baptismum in aqua,& eo.quo facile inuenirentur:ita Tridentinum intendit statuere quædam clara,facilia,& communia,exigitque testes cuiuscumque conditionis ad matrimonij valorem, & probationem, si enim testes omni exceptione maiores peteret, plerumque difficile inuenirentur, innumerisque litibus circa matrimonij valorem locus daretur in re quæ quamuis singulis non sit necessaria, est tamen pro tota communitate valde necessaria,& communi Ecclesiæ bono valde expedit,matrimonia esse certa,litibúsque & dubiis minime patere.Et ita hanc sent.tenent *Ant.Cucus l.5.inst. maior.t.*11.*n.*61 *Veracruz append.ad specul.toto dub.7.Spino specul.testam.gl.*15.*n.*16.*Henriq.l.*11.*de matrim. c.*3.*n.*9. *Segura direct iudic.1.p.c.*15.*n.*60. *Manuel* 1.*tom.sum.*2. *edit. c.* 219.*n.*18 *Petr.de Ledesm.de matrim.q.*45.*a.*5. *punct.* 3. *post* 4. *dub.f.*139 *col.*2 § *Concursio sit.*

6 Addit *Ant.Cucus l.5.inst.maior.t.*11.*n.*61.*& seq.*Expedire vt adhibeantur testes omni exceptione maiores. Quia si postea in dubium verteretur coram iudice,an matrim. sit contractum,paulo maior fides adhiberetur his testibus inhabilibus,non tamen integra Verum fateor id expedire, cessabit enim omnis quæstio;at credo his testibus inhabilibus integram adhiberi fidem. Vt probant rationes quas attuli n.præc.& maxime,quia consensu vtriusque contrahentis:parochóque eorum vitium supplente intersunt.

7 Hinc infertur minus verum esse,quod docet *gl.c.Testes, verb.Audiuerunt* 1.*q.*9.*& Barb. cons.*74.*n.*3. *vol.*1. exigi in matrimonio testes esse rogatos.Quia id nullo iure probatur,immo *l.Ad fidẽ.fi.de testibus,*habetur testes nõ rogatos sufficere ad rei gestæ fidem faciendã: *& auth. Rogati,C.de testibus.*excipiuntur aliqui casus, in quibus oportet testes esse rogatos:iũct *gl.verb Vt in test.& d.l. Ad fidẽ verb Non rogatus,*& in nullo illorũ numeratur causa matrimonialis. Sic docẽt *gl.c.Nostrates.verb.Inuitatis,* 30.*q.*5. *Aretin. cons.* 14 *Dec.cons.*169. *Soc.de reg.iur.lit.T.reg.*420.*fin.Nauar.l.*4. *consil.in* 1.*edit.t.de sponsal.cons.*20.*n.*1.*in* 2 *t.de cladest.desponsat. cons.*11.*n.*1 *Greg Lop.l.*1.*verb.Si testigos,t.*3.*p.*4. *Henriquez l.*11.*de matr c.*3 *n.*9. *Segur.direct iud.*2 *p.c.*15.*n.*53.

8 Ex dictis infertur, quid dicendum sit de procuratore ad matrim.constituto:nimirum,an requirat qualitates iure requisitas,vt ad alia negotia peragenda constituatur:vt ad ætatem decem & septem annorum? An potius satis sit vt habeat qualitatem iure naturæ requisitam, nempe rationis vsum,vt de testibus diximus n.5.Et ratio dubitandi est, quia procurator ad matrimonium dicitur ad negotia constitutus, vt colligitur ex *c fin.de procurat. in* 6. ibi, *Et quamuis alias is qui constituitur ad negotia procurator, alium dare possit,in hoc tamen casu,&c.*Et docet *ibi gl.in casus positione.vo ab.*2 *& ibi D mus.*§.*Et quamuis,n.*1. *Franc.in princ. n* 1.*not.b.*2. In procuratore autem ad negotia desideratur septemdecim annorum ætas *c.Qui generaliter,* §. *Licet de procur. in* 6. ibi, *Licet autem quis possit* 17. *annum procurator ad negotia, licite deputetur, ad iudicia tamen, nisi maior.* 25. *annis fuerit,deputari nequibit:& l.*19.*s.*5.*p.*3. ibi, *E aun dezimos, que les personneros que son a los para vacandar cosas fuera de inizio,que cũple que sean de edad de diez y siete años, como quier que los otros que son puestos para armandar, o reresponder en iuizio deuen de seruar lo menos de edad,de veinticinco años.*Et ita eam ætatem desiderari in procuratore ad negotia testantur *Alber.l.Exigendi.n.*5 *fine,C.de procur. & ibi Paulus n.*9.*init. & Iason n.*19.*Ioan. de Grasalilus de substantialibus procurat. verb. Prouides. discretos viros, n.*3. *D. Ant.*3 *p.t.*6.*c.*3.§.7.*Sylu.verb.Procurator,n.vnico, vers. Sed nota,& ibi Tabiena q.*1.*n.*1.*Greg.Lop.d.l.*19 *verb.Diez y siete Gut.de iuram.*3.*p c.*11.*n.*1. Et eiusdem sent.videtur *gl.d. l.Exigendi,verb.Non iniuste,& inst.t.quibus ex causis manumittere non lic.*§.*cad.leg.verb.Decem,*vbi illum,§.ibi, *Seruus qui manumittitur procuratoris habendi gratia non minor decem & septem annis manumittatur :* explicat de procuratore ad negotia:vnde clare sentit,eam ætatem requiri in procuratore ad negotia:ergo similiter in procuratore ad matrim: eadem ætas desiderabitur, cum vere ad negotia dicatus procurator constitutus. Et confirm.quia *de procur.in* 6. & *Qui generaliter,*§.*Licet* petitur in procuratore ad negotia ætas septẽdecim annorum,& in *c finali,* vbi de procuratore ad matr. tractatur, decidit textus procuratorẽ ad matr. dici ad negotia constitutum:ergo clare significat eandem ætatem peti in procuratore ad matrim.Sed multo certius est,nullam desiderari ætatem, nec qualitatem aliam in procuratore ad matrim.constituto, præter eam quam ius naturale exposcit ad explicandum consensum,nomine alterius,nimirum, rationis vsum : sicut de testibus diximus n.5. Prob.1. quia in procuratore ad negotia non constat certam ætatem desiderari,immo verius est pupillum modo vsu rationis gaudeat, posse eo munere fungi:per *l.Sed & si quis.*7 *ad fi.vers.Pupillus, ff. de inst.act.*ibi, *Pupillus & institor obligat eum qui eum præposuit institoria actione, quoniam sibi imputare debet qui eum præposuerit.*Et *l seq.*ibi *Nã plerique & pueros,puellasque tabernis præponunt.Et l.*1.*ff. de exercitoria actione.*§. *Magistrum nauis,vers.Cuius autẽ* ibi, *Sed nec cuius ætatis sit interest sibi imputaturo qui præposuit.* Et docent *Bal.l.Exigendi,C.de proc.n.*4.*fi.& ibi Alex. cum Iac.de Aret.* dicens esse communem, *n.*23. *Petr. de Belhapertic.ibi,col.*3.*vers.Sed opponitur,Salice,ibi n.*13.*Franc. d.c. Qui generaliter,*§ *Licet,n.*1.Et videntur tenere *ibi Io And. n* 2.*Anchar.n.*4. *Dom.ibi,* §.*Licet.n.*4. Et reddit optimam differentiæ rationem *Bal.cit.* Cur certa ætas vt annorum 25 requiratur in procuratore ad iudicia,nulla autem ætas præscripta in procuratore ad negotia : quia iudicium est inter contradicentes:contractus autem inter cõsentientes celebrantur, quare quælibet ætas in procuratore ad illos constituto,est idonea dummodo sit capax consensus.Nec obstant textus pro contraria sententia adducti.Nam ad *c. Qui generaliter,*§. *Licet,*respondet *ibi Franc.us,n.*1.principalem decisionem ibi esse de ætate procuratoris ad iudicia, nec sumi debere argum.à contrario sensu ad probandam ætatem procuratoris ad negotia,cùm contrarium iure decisum sit,vt probauimus : argum. enim à contrario sensu locum non habet,vbi contrarium est decisum in iure : vt cum multis probat *Everard.in suis topicis, loco, à contrario sensu, n.* 7. Vel 2. dic in procuratore ad iudicia, expressè

dici

dici nequire constitui ante 25.annos:quem loquendi modum non seruat textus in procuratore ad negotia:sed dicit post 17.annum licitè deputari : quasi clarè significans illum ante dictam ætatem non posse valide constitui:hunc autem posse valide, sed non decenter, & honestè : quod clarius significauit *l.19.t.5.p.3.*ibi,*Cumple que sean de edad de diez y siete años* : leges enim partitæ desumptæ sunt cõmuniter ex iure communi ciuili, & canonico, nec illud censetur corrigere, nisi expressis verbis id faciant,vt colligitur ex *l.9.t.13.p.6.* ibi. *Esto nos mouimos à mudar.* & *proœmio legum part.*ibi. *E tomemos de las palabras de los dichos de los sabios,e de los derechos.* & *l.1. Tauri*, ibi, *porque fueron tomadas de los dichos de muchos sabios y de los derechos.* Et docent *Peralta.l.Si quis in princ.testam.n.40. ff.de leg.3. Couar.1.var.c.14.n.5.Greg.Lop.l.9.verb. A mudar.t.13.p.6. Meres de maior.1.1 p.q.1.n.74. Gutier.2.to.pract. l.3.q.26. n.6.*& ita manet responsum ad legem partitæ pro contraria parte allatam : non enim censetur in dubio corrigere ius ciuile,*d.l.Sed & si quis,& seq.& l.1 ff.de exercitor.actio.* expresse decidens posse pupillum procuratoré constitui. 2. Prob.quia esto ad alia negotia desideraretur in procuratore certa ætas, secus esset dicendum in procuratore ad matrim.quia nulla prorsus eius industria desideratur, sed tantum explicat consensum absentis. Et confirm.quia ad matrimonium satis est mutuus consensus, quibuscunque nutibus expressus, ergo sufficiet si per pupillum habentem rationis vsum exprimatur. 3. Quia si contraheretur matrimonium per interpretem pupillum, nemo negaret esse legitimum, procurator autem in matrim. tantum deseruit ad interpretandum consensum absentis,sicut interpres ad aperiendum consensum præsentis. Quia durissimum esset creditu, affirmare, posse puerum 14. annorum se ligare matrimonio, ad idque capacitatem sufficientem habere, non tamen ad exprimendum consensum alterius contrahere volentis. 5. Quia cum hic contractus sit cæteris fauorabilior, non quæcumque cæterorum contractuum valorem impediunt, impedient matrimonij valorem,nisi in iure exprimatur de ipso matrimonio : vt constat, quia mutus, & surdus à natura nullum contractum inire potest,iure communi id prohibente,& tamen in illa prohibitione generali contractuum,non clauditur matrimonium:(vt probaui lib.1.disp.9.n.12.) & supponit textus *c.Cum apud,de sponsal.* Præterea,prodigus cui datus est curator,nullo contractu obligari potest, *l.Is cui bonis,6.ff. de verb. Oblig.*ibi, *Tradere vero non potest, vel promittendo obligari* : & tamen manifestum est valide promittere, & contrahere matrimonium : ergo non obstante generali prohibitione (si talis esset)ne minor 17.annis valide constituatur procurator ad negotia, quamuis procurator ad matrimonium dicatur ad negotia constitutus, non veniret ea prohibitio de matrimonio intelligenda,sicut etiam prohibitio generalis contractuum, matrimonium quod vere,& propriè contractus est, minime claudit.

9 Ad argum.prioris sent,proposita n.4.respondetur. Ad 1. dic, textum illum agere, quando tractatur de matrim. dissoluendo : & esto etiam dicamus idem requiri ad probandum matr.debet intelligi,nisi vitium testium aliunde suppleatur : at hic suppletur parochi præsentia : & quia communi contrahentium consensu adhibentur:quæ duo supplent vitium : vt probauimus n.5.Ad confirm. eodem modo dico intelligi minorem, scilicet,in causa ardua non sat esse quoscumque testes, nisi sit fauorabilis, & vitium aliunde suppleatur. Ad 2.confirm. nego sequi inconueniens, quia ad probandum prius matrimonium contractum esse,sufficiunt in hoc casu etiam illi testes inhabiles, iisque adhibetur fides ob rationes dictas : & esto accideret casus,in quibus etiam parocho,& testibus nulla esset adhibenda fides:cum ij rarissimi sint, non efficient legem inutilem,quæ casus communiter contingentes amplectitur,contemptis raro euenientibus, vt probaui, n. 5. Ad 2. argum.dico antecedens esse verum,quando ius nouum loquitur in eodem casu iuris antiqui, quod hic non contingit, quia ius antiquum loquitur in casu, in quo non suppletur inhabilitas testium per aliquid aliud, agitque de probatione matrimonij ad eius valorem minimè necessaria,& ideo nil mirum est,si eam rigidiorem postulet. Tridentinum autem loquitur in casu, in quo vitium testium suppletur parochi præsentia,agitque de probatione requisita ad matrimonij valorem:& ita non mirum est,si leuiorem exigat. Et per hoc cessat replica:quia esto diceremus iure antiquo requisitam esse plenam fidem testium, ad probandum matrimonium,non militat eadem ratio iure nouo. Ad 3.dico id specialiter expressisse Pontificem in eo casu,plenior enim probatio requiritur in testamentis. Vnde potius inde desumimus argum. pro nostra opinione, cum in nostro casu id non explicet Concil. Ad vltimum,fateor etiam hodie esse clandestinum,cui deficit legitima probatio : at attento Tridentino est talis, quando interest parochus,& quicumque alij testes.Et quamuis in aliquo casu ratò ea non esset sufficiens, satis est in communi talem esse.

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm sit pœna matrimonij clandestini, vt filij ex eo nati, quando fuit vere nullum ob aliquod impedimentum,sint illegitimi, non obstante bona fide parentum ignorantium impedimentum ?

SVMMARIVM.

Filij nati ex matrimonio clandestino,quod parentes credebant esse validum,si re vera fuit inualidum, sunt illegitimi,n.1.Et ibi remissiue, an hæc pœna indigeat iudicis sententia.

Non est probabilis ignorantia,quando omittuntur iure requisita & cum quis dat operam rei illicitæ,error eius non excusat,sed inspicitur veritas num.1.

Ratio ob quam nati ex fornicatione legitimantur per subsequens matrimonium putatiuum, & nati ex clandestino putatiuo non sint legitimi, num.2.

An habeat locum hæc pœna, non tantum quando clandestinum est nullum ob consanguinitatem, affinitatem, aut cognationem, refertur opinio affirmans in hoc casu tantum locum habere,n.3.Et contraria verior n.4.

Lex pœnalis, & correctoria extenditur ob identitatem rationis in ea expressa, 4.

An habeat locum hæc pœna, quando causa nullitatis matrimonij tam occulta erat,vt præmissis denunciationibus detegi non posset,n.5.

Quid,si tantum fuit clandestinum ob omissionem denuntiationum,6.

Declaratur Trident.sess.24 c.5 de matrimonio,an ibi dispositum habeat locum in quocumque alio impedimento,n.7. Et an filij nati ex clandestino valido sint legitimi,8.

An clausula,Vt non possit dispensari,liget Pontificis manus,remissiue,7.

HActenus disputauimus de denunciationibus matrimonio præuiis,ne dicatur clandestinum:& de præsentia parochi. & testium ad ipsius valorem requisita:superest tandem de pœnis iure matrimonio clandestino constitutis;disputare. Et primo quidem, de pœnis ipsius matrimonij clandestini,sermonem faciam. Deinde de pœnis ipsorum contrahentium, & testium. Tandem de pœnis parochi,vel alterius sacerdotis assistentis. 1

Sit conclusio, Pœna est matrimonij clandestini, vt quamuis filij ex matrimonio vere nullo geniti, quando adfuit bona fides in vtroque, vel in altero parente ignorante impedimentum,sint legitimi:iuxta *c. Ex tenore, qui filij sint legit.*at si matrimonium illud nullum,fuit clandestinum,erunt filij illegitimi,non obstante bona parentum fide.Sic habetur *c. fin. §. Si quis vero,de clandest.desponsat.* ibi, *Si quis vero clandestina coniugia inire præsumpserit in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali coniunctione suscepta prorsus illegitima censeatur : de parentum ignorantia nullum habitura subsidium, cum illi taliter contrahendo, non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur.* Vbi notanda est ratio assignata in textu : ideo enim nati ex matrimonio putatiuo sunt legitimi, quia saltem alter parens laborabat ignorantia probabili : vt docent omnes scribentes,*d.c. Ex tenore*, quæ ratio cessat, quando clandestinè contrahitur omissis denunciationibus, & ideo 2

filij non sunt legitimi : non enim est probabilis ignorantia, cum omittantur requisita ad assequendum veritatem. Vnde pulchre *Bart. l. fi. init ff. de vitu nupt. & l. Post contractum, n. 7 ff. de donat.* Dixi celebrantem actum prohibitum palam posse excusari prætextu ignorantiæ, secus si clam. Item quia ignorantia minime excusat non adhibentem debitam diligentiam, inquirendo quod tenebatur inquirere, *c. penult. ad finem, & c. fin. 37. de regul. §. Sed facti, ibi, Verum eius qui eam rem inquirendo diligenter notam habere possit. ff. de iuris, & facti igno. l. Si auiam, in fin. C. de ingen. manu. & est gl. celebris, c. Innotuit, verb. Ignorantiam, de elect.* talis enim ignorantia est indirecte voluntaria : vt egregie docet *D. Tho. 1. 2. q. 6. art. 8. corp. & q. 19. art. 6.* & cum eo omnes Theologi. Idque satis explicuit text. *d. c. fin. de clandestina desponsa.* ibi, *cum illi taliter contrahendo, affectatores ignorantiæ videantur*, quasi dicat eam ignorantiam fuisse affectatã, ac indirectè voluntariam, eo quod debitę diligentiæ ad inquirendum omissæ sunt. Præterea, quia ideo titulus putatiuus matrimonij prodest, vt filij censeantur legitimi, quia semper parentes, vel alter dederunt operam rei licitæ, saltẽ in sua existimatione, quæ probabilis fuit; cum in facie Ecclesiæ contraxerint, & præsumendum est, ne delictum præsumatur, aliàs hos non commiscendos, nisi credidissent validum esse matrimonium : Ecclesia enim quæ innoxios minime punit, vult hos filios legitimos esse : at cum matrim. est clandestinum. parentes culpæ rei extitere contrahendo, quare error eorum punitur. Cum enim quis rei illicitæ operam dat, eius error nil operatur, nec excusat, sed inspicitur contra eum veritas *l. Eum qui nocentem § Si iniuria ff. de iniuriis, l. Aut qui aliter, §. Si quis dum putat ff. quod vi aut clam.* Vtrum vero hæc pœna indigeat iudicis sententia, dicam hoc 3. lib. disp. 53. n. 7. & 8.

2 Sed quæres, quæ sit ratio, cur nati ex fornicatione legitimentur per subsequens matrim. putatiuum : iuxta probabilem multorum sententiam, vt potest videri in *Duenas* multos referente, *reg. 350. ampliat. 9* Nati vero ex matrimonio putatiuo clandestino, non sint legitimi : Videtur enim plus faueri fornicationi manifestæ, ex qua nati sunt illi, quam castitati matrimonij existimati : contra textum *§. Verum siquidem, auth. de restit. & ea quæ parit 11. mense.* Dic eam esse rationem huius constitutionis Ecclesiæ : Quia fornicatio non tendit in Ecclesiæ contemptum, nec ita eam scandalizat : matrim. vero clandestinum valde offendit Ecclesiam, eamque contemnit : vnde non mirum si ei non faueat, suúmque ei deneget auxilium. Frustra enim Ecclesiæ auxilium implorat, qui eius contempsit authoritatem *c fin de immunit. Eccles Trident. sess 24. c. 5. de matrim.* Hanc rationem innuit *Host. in sum. t. Qui filij sint legitimi. §. 2. n. 3.* Alia etiam potest esse ratio, nam cum legitimatio proueniat ex matrimonio bona fide, inculpabilitérque contracto, in priori casu non delinquunt parentes in ipso matrimonij contractu. sed id bona fide, ac iuxta Ecclesiæ decreta celebrarunt: & sic non mirum, si filij legitimentur : in posteriori autem casu delinquunt in ipsomet matrimonij contractu, deficitque bona fides, ac inuincibilis impedimenti ignorantia.

Dubium autem est. vtrum hæc pœna matrimonij clan-
3 destini intelligatur solum, quando impedimentum, ob quod nullum fuit, est consanguinitatis. vel affinitatis, vel cognationis? Quidam enim censent in eo solum casu intelligi: quare si ob aliud impedimentum nullum sit, filios censeri legitimos. Quia expresse *d. c fin. §. Si quis vero, de cland. desponsa.* ibi, *Si quis vero clandestina coniugia in gradu prohibito* : agitur de impedimento gradus prohibiti consanguinitatis vel affinitatis: & cum sit pœna, potius est restringenda, quàm amplianda *reg Odia, de reg. iur. in 6.* Sic sentiunt *Goffr. sum. t. qui filij, sint legitimi, n. 11. Arch. c. Cum in captionis, de, paulo post. princ. 34. q. 2. Vincentius, c. Ex tenore qui filij sint legitimi,* & hanc sententiam dicit veriorem attenta litera, *Cardin. rod fin. n. 4. vers. Quare quid. Dominic. consil. 66. Cephalus consil. 60. n. 21. 22. volum. 4.*

4 Sed dicendum est habere locum dictam pœnam, ob quodcumque aliud impedimentum, matrim. irritum sit. Nam eadem prorsus ratio textus militat in quocumque alio impedimento, quod parentes affectatores ignorantiæ videantur, cum debitam diligentiam non adhibuerint ad inquirendum impedimentum : & vbi ratio expressa in textu omnino militat, lex quantumcunque pœnalis extendenda est ad illum casum. Quod quamuis dubio non careat, quando ratio non est expressa in lege, eo quod variæ rationes assignari possunt, at quando ratio exprimitur in lege, communissima, & receptissima sententia est, legem pœnalem extendendam esse ad eum casum, in quo eadem ratio inuenitur. Atque ita docent *Abb. c. fin. n. 10. & 11. de rescript. & c. Nihil n. 9. de elect. Lambertin. de iure patron. l. 2. p. 1. q. 10 a. 4. fin. Sy. n. verb. Lex, q. 18. & verb. Pœna. q. 4. & verb. Argumentario, q. 1. Rolandus cons. 27. n. 49. vol. 1. Couar. c. Alma mater, 1. p. §. 4. n. 7 vers. 2. Ant. Gom. 1. var. c. 5. n. 11. Molina l. 1. de primog. c. 5. n. 10. Gut. q. canon. l. 1. c. 10. n. 3. & cons. 50. n. 8.* Imo idem docent *Abb. & Syl. ibi, & Ant. Gom 1. var. c. 11. n. 12.* licet ratio expressa in lege non sit, quando vnica tantum reddi potest. Sed dices, hoc non procedere quando lex est correctoria simul & pœnalis, qualis est hæc. Sed hoc non obstat, quia etiam lex correctoria, simul & pœnalis extenditur ob rationis in ea expressæ identitatem: vt tradunt *Nauar Pœna, n. 10. de pœn. d. 1. Menchaca de success. creat. § 28. in princ. Ant. Gabr.* dicens communem, *to. 2. comm. in mea edit. l. 17 f. 532. col. 1. Bolognet. l. Omnes populi, n. 130 ff. de iust. & iure Matienz.* referens Ripam, Rochum, & alios, *l. 5. recop. t. 11. l. 19. gl. 1. n. 5. 6. 7. Gutier. de iur. 3. p. c. 2. n. 8. & 9. 2.* Probatur, quia cùm lex hæc emanarit fauore animarum, non debet restringi sed dilatari, cum per dilatationem euitentur animarum pericula, hominésque ab indebite matrimoniis inundis retrahantur, in quo casu lex pœnalis. non odiosa, & restringẽda, sed fauorabilis, & dilatanda est: vt dixi hoc 3. l dis. 1. n. 8. 3. Prob. ex *c. ex tenore, qui filij sint legit.* vbi sermo sit de alio impedimento, quando, scilicet, alter erat coniugatus, & vt censeatur filius legitimus, ponderat textus bonam alterius parentis fidem, & matrimonium publice contractum esse, quasi secus sentiat, vbi esset clãdestinum. Tandem probatur ex *l. 3. t. 3. p. 4.* ibi, *ensubierta amente casandose algunos, si embargo vbiesen antre si, como de parentesco de otra qualquier manera, &c.* & *l 2. t. 15. p. 4.* ibi, *tal embargo por el qual el matrimonio se vbiese de apartar.* Hanc sententiam tenent *Innoc c. fi. de cland. desponsa. n. 2.* vbi *Ant. n. 14. Anchar. n. 16 Alex. de Neuo in princ. n. 24. Hostiens. c. Ex tenore, fi. qui filij sint legit.* vbi *Ioan. Andr. n 5. Ant. n. 9. Anchar. n. 5. Abb. n. 5. Alex. de Neuo n. 7. Præpos. n. 3. ad fin. Henric. n. 10. fine. Card.* dicens hanc sent. esse veriorem, attenta mente literæ: *Couar.* appellans oppositam sent. falsam, *4. decret. 2 p. c. 6. init. n. 12. Greg. Lop.* dicens comm. *l. 3. verb. O de otra manera, t. 3. p. 4. Ant. Gabr. to. 3. com. l. 6. 1. de legitimatione, concl. 4. n. 15. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 11. n. 75. Perez. lib. 5 ord. t. 1. l. 1. paulo post princ. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. gl 7. n. 1. Mascard. de probatio, concl. 798. n. 6.* Pro eadem sent. sunt alij DD. vniuersaliter, & indistincte docentes, vt filij ex matrimonio inualido procreati, sint legitimi, desiderari illud clandestinũ non esse. Hi sunt *Hostiens. sum. t. qui filij sint legit. n. 3. vers. Item secus. Socin. Iun. cons. 31. n. 46. l. 2. & cons. 86. à n. 41. lib. 2. Rosella verb. Legitimus. init.* vbi *Syl. init. Armill. n. 1. Palerm. de nothis, & spuriis, c. 9. n. 5. Duenas reg. 150. limit. 2. fin. Iac. Leo iff. inter consil. mant. Zyleri to. 1. cons. 49. n. 4. Cenuantes l. 6. Tauri, n. 21.*

Hanc tamen sent. ego intelligerem, quando causa nul-5 litatis matrimonij non esset impedimentum consanguinitatis, affinitatis, vel cognationis esset tamen eiusmodi, vt ad illam detegendam præmissæ denuntiationes conferre possent, secus vbi eæ nihil conferunt ad hoc. Vt si matrim. clandestinum nullum fuisset ex defectu consensus interni alterius coniugis, vel ex defectu parochi communiter talis reputati, cum nullum titulum haberet, sed esset intrusus: (quo casu matrim. non valere dixi hoc 1. l. disp. 22. n. 60.) in his enim casibus proles suscepta ex eo

matrim.

matrim. clandestino potatiuo, esset legitima: & erit vera prior sent. nec credo posteriorem illi contradicere: Quia cessat omnino ratio *d.c.fin.§.Si quis vero de cland. desponſ.* cum hi contrahentes non possint dici affectatores ignorantiæ, quandoquidem omni diligentia adhibita id scire nequibant. Quod apertè colligitur ex *Abbate, c.Quod nobis, fin. qui filij sint legit.* vbi ait ideo cland. matrimonium non efficere hos filios legitimos, quia videntur nouisse parentes impedimentum, & ideo clam contraxisse: ergo vbi nullo pacto poterant cognoscere, efficiet legitimos.

6 Hinc infertur, minus bene *Petrum à Ledesma de matr. q.45.a.5.f.183.col.1 §.Est tamen dubium, verſ.Secundo dicēdum*, affirmare hanc pœnam illegitimitatis non habere locum, vbi matrim. celebraretur coram parocho & testibus, non præmissis denunciationibus. Quia id matrim. non est clandestinum: vt tenent multi, quos retuli hoc 3.l. disp.1. n.6. Sed quicquid sit de hoc, cuius contrarium ibi n.7. defendimus, non placet hos filios censeri legitimos, sed in iis habebit locum hæc pœna illegitimitatis. Prob. quia in illis omnino militat ratio, *c.fin.§.Si quis vero, de cland. desponſ.* quod, videlicet parentes affectatores ignorantiæ videantur, & ita non detur in eis bona fides, impedimentique iusta, & probabilis ignorantia: cum enim denunciationes eò tendant vt impedimenta, si quæ sunt, detegātur, eo ipso quod contrahentes matrim. illas omittunt culpabiliter, affectant ignorantiam: cum diligentiam iure præscriptam ad assequendum veritatem despiciant. Et cōfirm. quia indubitanter efficacius medium est, vt impedimenta detegantur, publicare matrim. contrahendum ter in Ecclesiis, aut in aliis locis publicis, inter Missarum solemnia, quam contrahere secretò coram parocho, & duplici teste: sed omittentes hoc 2. medium, censentur habere ignorantiam affectatam impedimenti, ergo à fortiori omittentes primum. Tandem, quia *Trident. sess.24.c.5.de matrim.* statuit contra scienter contrahentes in gradibus prohibitis, vt separentur, spēque dispensationis careant. Et statim subdit, ignoranter contrahentes, si solemnitates requisitas in contrahendo omiserint, nempe, denunciationes, eisdem subiici pœnis. Vbi omnino æquiparat scienter contrahere in gradu prohibito, & ignoranter omissis denuntiationibus: sed dum parentes conscij impedimenti contrahunt matr. filij inde nati sunt illegitimi, ergo etiam quando ignorantes, si denuntiationes omiserunt. Sic *gloſſ. c.fin. de clandeſt. desponſ. verb. Clandestina, et* 2. *Henriquez l.11. de matrim. c.20.n.1. Manuel. l.10.ſum.2.edit.c.221.n.3.* Pro eadem sent. sunt DD. quos retuli hoc 3.lib. disp.1. n.7. asserentes dici matrim. clandestinum quoad pœnas eius incurrendas, quando denunciationes omittuntur.

7 2. Infertur intellectus ad *Trid sess.24.c.5.de matrim.* ibi, *si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat.* Ex quibus verbis posset aliquis colligere, Tridentin. in eo solo casu intelligi, quo consanguinei, vel affines, vel cognati scienter contrahunt matrim. non verò quando cum aliis impedimentis dirimentibus. Quia dicit, *intra gradus prohibitos*, & cum sit pœna, non est extendenda. Verum dicendum est intelligi de quocumque etiam impedimento dirimente, sicut n.4. intelleximus *c.fin.§.Si quis vero, de clandeſt. desponſ.* quod etiam limitatè videbatur loqui de impedimento gradus prohibiti, sicut ergo illud extendunt DD. ad omne impedimentum dirimens, sic hoc extendendum est similiter: quia licet hæc sit pœna, est in maximum animarum fauorem, ad retrahendum à matrimoniis irritis, quæ passim spe dispensationis consequendæ contrahebantur: in quo casu lex pœnalis extendenda est: vt probaui eod. n.4. Præterea quia in omni impedimento dirimenti militat prorsus eadem ratio Tridentini, expressa in illo decreto, ibi, *non enim dignus est qui Ecclesia benignitatem facile experiatur, cuius salubria præcepta temerè contempſit.* Dices hanc rationem subiecisse Trident. quando omissæ sunt denunciationes & ob id ignoratum est impedimentum: sed respondeo fortius multò militare, quando cognitum est impedimentum, cum maius sit delictum, maiorque contemptus. Præterea, quia Trident. ductum est, ne facile contrahantur matrimonia irrita: quod quidem in omni impedimento dirimenti procedit: vnde gratia exempli tantum subiecit, intra gradus prohibitos, gratiáque frequentioris vsus: communiter enim ratione alicuius gradus prohibiti matrimonia irrita sunt. Præterea, quia ipsummet Trident. statim non obscurè significauit loqui de omni impedimento dirimenti, subiiciens; *si verò impedimento aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispenſari poterit:* ergo manifeste intelligitur de quovis impedimento dirimenti. Tandem, quia, si quis vellet dicere incestus crimen esse rationem illius decreti, quod minimè admittitur, vbi est aliud impedimentum, quàm gradus prohibiti, facile impugnatur ex iis verbis eiusdem decreti, *Idque in eo multo magis locum habeat qui non tantum matrim. contrahere, ſed etiam conſummare ausus fuerit.* Vbi pondero eandē pœnam incurrere, scienter contrahentē in gradibus prohibitis, licet nondum consummarit, nec consummare intenderit, donec obtineret dispensationē: cùm tamen tunc non sit propriè incestus. Limitarem tamen prædictum decretum, quatenus ait ignoranter contrahentes omissis denunciationibus subiici eisdem pœnis: quando nimirum impedimentum ignoratum est tale, vt præmissæ denunciationes conferre possint ad illud detegendum. Vt similiter n.5. limitaui similem pœnam, *d.c fin.* Quid autem operetur hæc clausula, vt careat spe dispensationis, an liget Pontificis manus, dicam disp.45. n.3.

Vltimò infertur, non esse audiendum *Maur. Antonium,* 8
corona confeſſor. 2.p. de Sacram. ord. t. de ſuſcipientib. ordinem, n.16. dicentem natos, ex matrimonio clandestino valido vt celebrato non præmissis denunciationibus, esse illegitimos. Quia id nullo iure probatur: ea enim pœna solum imponitur *d.c.fin.§.Si quis vero, de clandeſt. desponſ.* quando id matrim. fuit invalidum ob ignoratum impedimentum. Præterea, quia esse verè legitimos natos ex clandestino valido, apertè probat textus, *c.de cland. desp.* ibi, *si matrim. ita occultè contrahantur, quod exinde legitima probatio non appareat, si perſona contrahentium hoc voluerint publicare (niſi rationabilis cauſa præpediat) ab Eccleſia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam à principio in Eccleſia conſpectu contracta.* Sed si à principio essent in Eccl. siæ conspectu contracta, filij inde nati essent legitimi: ergo & tunc. Sic docent *gloſſ. c. Quod nobis, fine, qui filij ſint legitimi*, vbi *Ant. n.6. Abb. n.5.* dicens omnes hoc tenere: & cæteri DD. ibi, *Angel. verb. Filius, n.12. Syln. verb. Filij, q.8. §.10. Palaotus de notbu, & ſpuriis, c.10. n.1. Cephalus* alios referens, *conſ. 503.n.23. & 24. vol.4. Ant. Cucus lib.5. inſt. maior. t.11.n.80. Mantica de coniecturis, vlt. vol. lib.11. t.12. n.13. Menoch. conſ.199.n.57. vol.2. Fulvius Pacianus de probat. lib.2. c.16. n.68* Et ex Theologis, *Sotus 4. d.28. q.1. art.2. verſ. Alia ſunt cenſura, Lud. Lop. 2.p. inſtruct. de matrim c.39. fol.1060. col.1. §. Sed ſi quis, Barth. à Ledesma dub.21. de matrim. fol. 1335. Petr. de Ledesm. de matr. q.45. art.5. f.172. col.2. fine, §. Dubium quintum, verſ. Secunda concluſio.* Malè tamen *Sotus* ibi, quam cæteri Theologi cit. sequuntur, carpit *gloſſam, & Abb. c. ſi. de clandeſt. desponſ. & Sylueſtrum v. Matrimonium 2. §. vltimo*, aitque se mirari quo pacto textum illum non intellexerint, censentes quidam illorum, ob solam denunciationum omissionem filios esse illegitimos: alij verò non esse illegitimos, quando publicè contrahitur: Cùm textus ille non solum matrimonium clandestinum esse consideret, sed simul interfuisse impedimentum dirimens. Verùm ego magis miror Sotum, & ipsum sequentes non vidisse gloſſam, Panorm. & Sylvestrum expressè loqui, quando matrimonium clandestinum est nullum ob aliquod impedimentum: quando enim validum est, omnes illi fatentur filios esse legitimos: discrepantia verò inter eos in hoc consistit, quod quidam illorum censent esse clandestinum, quando publice contrahitur omissis denunciationibus: alij vero negant.

DISPVTATIO XLIII.

An si matrim. clandestinum inualidum ob impedimenti ignorantiam, postea publicetur, approbetúrque ab Ecclesia, eo quòd nullum detectum sit impedimentum, filij inde nati, legitimi sint, ac si nati essent ex legitimo matrimonio? iuxta c. Ex tenore, qui filij sint legitimi.

SVMMARIVM.

Proponitur textus, in cuius intelligentia consistit difficultas: & certum est filios post approbationem natos, ante impedimenti detectionem, esse legitimos, num. 1.

Referuntur duæ sententiæ, de natis aut genitis ante Ecclesiæ approbationem, n. 2. & 3.

Efficiuntur legitimi licet nati sint ante approbationem Ecclesiæ. n. 4.

Solumntur argumenta, & explicantur cap. 2. & cap. finale, de clandest. desponsat. num. 5.

1 VErsatur difficultas in intelligentia textus, *cap. Quod nobis, qui filij sint legit.* ibi, *si qui de matrimonio clandestino postmodum ab Ecclesia comprobato, generati fuerint, eos legitimos iudices filios.* Et quidem, quando id matr. clandest. re vera nullũ ob latens impedimentum ignoratum, approbatum fuit ab Ecclesia tanquam validum, & postea detectum est impedimẽtum, conuenit inter DD. filios genitos & natos post approbationem matrimonij, ante impedimẽti detectionem esse legitimos. Cum tunc cesset ratio *d. c. fi. §. Si quis vero, de cland. desponsat.* habent enim parentes tunc legitimam causam ignorandi impedimentum. Et sic *Ant. d. c. Quod nobis, n. 7. & Anchar. n. 6.* fatentur esse certum.

2 Controuersia autem est de filiis natis, aut genitis ante Ecclesiæ approbationem. Qua in re triplex est sententia. I. ait conceptos ante approbationem, si postea nati sint, legitimos esse, secus si nati sint ante approbationem. Vnde verba *c. Quod nobis*, sic explicat *de matrimonio postmodum approbato generati*: vt participium, *generati*, debeat collocari ante dictionem, *postmodum*, & sic sensus sit, quod filij erant generati, id est, concepti ex matrimonio clandestino, & postmodum approbato, id est, post conceptionem fuit approbatum ante natiuitatem. Probatur, quia conceptus non habetur pro nato, nisi in suum fauorem, *l. Qui in vtero, ff. de statu hominum, & inst. de ingenuis*, §. 1. ergo licet conceptus sit ante Ecclesiæ approbationem, & natus post eam, non censetur natus ante approbationem, vt reputetur illegitimus Sic docent *Hostiens. sum. t. Qui filij sint legitimi, n. 3. & t. de clandest. desponsat. §. vltim. n. 8. fine, Beroius in suis quæst. q. 107 n. 2.*

3 II. Sent. docet, genitos ante approbationem non esse legitimos, sed eos solos qui matrim. iam approbato concepti sunt. Prob. quia *c. final. §. Si quis vero, de clandest. desponsat.* generaliter tradit filios susceptos ex matrimonio clandest. inualido ob ignoratum impedimentum, esse illegitimos, sed hi re vera susceptí sunt ex matrim. clandestino inualido, cum conceptionis tempore id matrim. adhuc clandestinum esset, nec ab Ecclesia approbatum, ergo sunt illegitimi. 2. Quia *c. 2. de cland. desponsat.* cui 3. sent. maximè innititur, sic ait. *Si personæ contrahentium hac voluerint publicare, (nisi rationabilis causa præpediat) ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam à principio in Ecclesiæ conspectu contracta.* Vbi ponderanda est illa parenthesis, *nisi rationabilis causa præpediat*, quasi dicat, nó fingi à principio cõtractũ matrimoniũ, quando rationabilis causa, id est, impedimentum aliquod repertum fuerit: ergo illo reperto, geniti ante Ecclesiæ approbationem non erunt legitimi: 3. Quia non plus tribuendum est matrim. putatiuo clandestino, quàm valido in conspectu Ecclesiæ celebrato, sed hoc non legitimat prolẽ, quando parentes non poterant validè copulari matrimonio, tempore conceptionis & natiuitatis, *c. Tanta qui filij sint legitimi*: ergo clandestinum putatiuum non legitimabit prolem ante approbationem genitam, quia eo tempore non poterant parentes validè cõtrahere, ob impedimentum dirimens ab ipsis ignoratum. 4. Danti operam rei illicitæ error nihil prodest, *l. Eum qui nocẽtem, §. Si iniuria, ff. de iniuriis*, sed contrahens clandestinè dat operam rei illicitæ, ergo error impedimenti præcedent, non prodest, vt filij accedente approbatione Ecclesiæ, legitimentur. Et confirm. quia ea ratione spurij non legitimantur per consequens matrimonium verum, quamuis parentes bona fide existimarent se tunc temporis posse contrahere: cùm enim dederint operam rei illicitæ non iuuantur errore: ergo similiter in nostro casu. Sic *gloss. c. Quod nobis, verb. fuerunt. qui filij sint legit. & ibi Cabler. inus, & Abb. n. 5.* Et videtur tenere *Cardin. ibi fine*, ait enim fictitiam esse expositionem tertiæ sententiæ, nec in rigore probari in eo textu: eandem tenet *Brunel. de sponsal. concl. 2. ampliat. 3. n. 18. Rosella verb. illegitimus, n. 4. Angel. verb. Filius, n. 12. & ibi Tabiena q. 3. num. 6.*

4 III. Sententia (quam probabiliorem existimo, licet duæ priores probabiles sint) ait re vera filios conceptos antequàm appareat impedimentum, licet ante approbationem nati sint, effici legitimos, vbi matrim. publicatum fuerit, ac Ecclesiæ authoritate tanquam validum comprobatum, licet postea detegatur impedimentum. Vnde *textus d. c. Quod nobis*, ibi, *Si qui de matrimonio clandestino postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, &c.* intelligendus est, id est, si post iplorum generationem approbetur ab Ecclesia, sunt legitimi. Prob. ex *c. 2. de clandest. desponsat.* vbi habetur operari approbationem clandestini matrimonij, tanquam si à principio in conspectu Ecclesiæ fuisset contractum, sed in hoc casu filij essent legitimi, licet postea detecto impedimento matrimonium separetur, *c. Ex tenore, qui filij sint legitimi*: ergo quamuis à principio clam contractum sit, approbatio Ecclesiæ operabitur, vt omnes filij antea geniti sint legitimi. Et confirm. quia Ecclesiæ approbatio purgat omne vitium matrim. clandestini, sicut matrimonium sequens purgat filiorum, qui ex fornicario coïtu habiti sunt, turpitudinem, tolliturque scientiæ, seu affectatæ ignorantiæ præsumptio, quod fuit motiuum *d. c. fin. §. Si quis, de clandest. desponsat.* vt ibi expressè dicitur, ergo filij efficientur legitimi. 2. Prob. quia ante separationem matrimonij, eo medio tempore quo matrimonium existimabatur bona fide legitimum, approbante illud Ecclesia, filij nati habebant ius legitimatis acquisitum, & ritè, ac rectè Ecclesia eos tanquam legitimos approbarat, ergo hæc legitimatio non tollitur per separationem matrimonij superuenientem. Quia quod semel placuit, amplius displicere non potest: *reg. Quod semel, 25. de reg. iur. in 6.* & factum legitime, non debet retractari, licet postea casus eueniat, à quo non poterat inchoari, *reg. Factum, 37. de reg. iur. in 6.* Tandem, quia in pœnis benignior interpretatio facienda est, *reg. In pœnis, 49. de reg. iur. in 6.* Sic tenent *Ioan. And. d. c. Quod nobis, n. 4.* vbi *Anton. n. 7. Anchar. n. 6 Alex. de Neue n. 7. Præpos. n. 4.* & tenuit olim *Abb.* vt ipsemet fatetur *ibi, n. 1. Sylu. verb. Filij, q. 8. §. 10. Armill. verb. Filius, n. 14. Anton. Rosell. tract. de legitimatione, p. 1. c. pen.* dicens esse communem: *Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 2 n. 16. vers. 12.*

5 Ad argum. primæ sent. propositum num. 2. non oportet respondere: quia nihil probat contra nostram sententiam, sed alteram illius partem confirmat. Ad argum. 2. proposita n. 3. respondetur. Ad 1. dico eum textum intelligi iuxta *d. c. Quod nobis*, nisi postea id matrimonium approbetur ab Ecclesia: quia per eam approbationem purgatur vitium affectatæ ignorantiæ. Ad 2. dico illam parenthesim, *Nisi rationabilis causa præpediat* iungendam esse illi verbo, *Approbanda*, & ita esse sensum, approbanda esse matrimonia, nisi impedimentum tempore approbationis detectum, impediat: at vbi tunc non apparuit impedimentum, approbatur absolutè, ac si principio in conspectu Ecclesiæ initum esset. Ad 3. dico maiorem esse veram, quando cætera sunt paria, secus non: at hic non sunt paria, quia id matrimon. verum, nullo modo poterat ante dispensationem contrahi inter parentes, cùm essent conscij impedimenti: at id matrim. putatiuum, cum parentes ignorarent impedimentum, poterat licitè iuxta eorum existimationem inter eos contrahi, & solum fuit culpa in modo contrahendi

hendi clandestinè, quod vitium purgatur per approbationem Ecclesiæ, quæ retrotrahitur ad tempus, in quo poterat legitimè contrahi matrim. Ad 4. dico maiorem esse veram, dum non purgatur vitium illius erroris, quod hic purgatur per approbationem Ecclesiæ. Ad confirm. nego conseq. dispar enim est ratio, nam licet matrim. clandestinum habeat vitium in modo contrahendi, opus tamen ipsum simpliciter est permissum, & tantum ab Ecclesia comprobatur, vitio illo clandestinitatis purgato: at fornicatio semper & simpliciter est illicita.

DISPVTATIO XLIV.

Vtrum matr. clandestinum validum, legitimet prolem antea susceptam, a parentibus habilibus ad contrahendum inter se matrimonium, tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis.

SVMMARIVM.

Pœna imponi non debet, vbi non est iure expressa, n. 1. & ibi, quando dicatur communis.

Cuta prolu legitimationem per matrimonium subsequens, non statur iuri ciuili, sed canonico, n. 2. & ibi, vnde habeat matrimonium prolem legitimare, & est fauorabilis hac legitimatio.

Indefinita legi, vel canonis tradentis regulam, æquipollet vniuersali, eodem n. 2.

Soluuntur argumenta, n. 3.

1 QVamuis matrim. validum, in conspectu Ecclesiæ celebratum, eam vim habeat, vt legitimam efficiat prolem antea susceptam, à parentibus habilibus ad contrahendum inter se matrimonium, tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis, *c. Tanta, qui filij sint legitimi, l. ad finem, t. 13. p. 4.* At si matrimonium clandestinum sit, & validum, non constat an ea virtute gaudeat. Quidam enim censent non efficere prolem legitimam. Probatur ex *c. fin. §. Si quis vero, de cland. desponsa.* vbi decernitur prolem habitam ex matrim. clandestino putatiuo, quantumuis eius nullitas lateret parentes, non esse legitimam, in odium vitij clandestinitatis, quo secluso legitima esset, iuxta *c. Ex tenore, qui filij sint legitimi*, ergo similiter quamuis matr. validum in Ecclesiæ facie contractum legitimet prolem antea habitam, id minimè concedendum est clandestino, in eius odiũ. 2. Probatur ex *auth. quibus modis naturales efficiun. legit. §. Illud quoque, vers. Quantumvero*, vbi requiritur ad legitimationem per subsequens matrimonium, illud contrahi cum dotalibus instrumentis, præsentibus Episcopo & 3. aut 4. clericis: ergo matrim. clandestinum, cum illi hæc desint, non efficit legitimam prolem. 3. Prob. ex *c. Ex tenore, qui filij sint legit.* vbi ad filiorum legitimationem ponderat textus, vt matrimonium in Ecclesiæ facie contractum sit: ergo eo priuilegio non gaudet matrimonium clandestinum: argumento sumpto à contrario sensu. Pro hac sent. citatur. *Matth. de afflictis l. 3. feuderum, t. Si de feudo fuerit controuersum inter dominum, & agna. c. 1. §. Naturales n. 31.* vbi expressè ait, desiderari vt matrimonium legitimet prolem, ne sit clandestinum, in eoque interueniant instrumenta dotalia: & *n. 32.* ait exigi etiam sacerdotis benedictionem. Sed malè citatur pro hac sententia: nam oppositam expressè tenet: nam statim *n. 34.* ait, aliud esse de iure canonico, cui (inquit *n. 35.*) in hac re vbique standum est. Citatur etiam *Hostiens. sum. tit. qui filij sint legitimi, §. 2. n. 3. tit. de cland. desponsa. §. fin. n. 8. ad finem, vers. Secus puto:* sed male refertur pro hac sententia: tantum enim agit de matrimonio clandestino inualido, ob ignoratum impedimentum, non autem de valido. Citatur etiam *Socin. iunior cons. 31. n. 46. & cons. 86. à n. 41. vol. 2.* sed malè refertur, solum enim loquitur in eodem casu *Hostiensis.* Citatur etiam *Faber instit. de nuptiis, §. finali, n. 2.* sed malè, solùm enim hæc verba ait, *caue tamen, quia Hostiens. §. 2. qui filij sint legit. dicit quod geniti, & nati ex clandestino matrimonio non legitimantur.* Vbi satis æquinocè loquitur, aut enim est sensus, Caute lege Hostiensem, ac si dicat, Caue ab eius opinione, & ita est pro opposita sententia: aut est sensus; Animaduerte Hostiensem hoc sentire: & tunc tantum loquetur in eodem casu, in quo Hostiensis. Quare immeritò citatur pro hac sent. Hanc tamen tenet *Guid. Pap. decis. 482. n. 3.* nullo allato fundamento, sed solo Fabro relato: *Beroius in suis quæst. q. 107. n. 1.* & ait id esse in odium clandestini, aliudque fundamentum non affert: *Duenas reg. 305. limit. 12.* innitens textibus citatis, & referens Hostiensem, Afflict. Socinum, locis allegatis: idem tenet solum relatis his DD. *Cephalus cons. 176. n. 15. 16. 17. vol. 2. & cons. 364. n. 42. vol. 3. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 11. n. 69. & 74.* dicitque esse certum: *idem Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. n. 100. Anton. Gabr. to. 3. commun. l. 6. t. de legit. con. l. 1. n. 6: fol. 327. col. 2.*

Sed miror prædicto, tot, tam graues atque authores leuibus innitentes fundamentis, hoc astruere. Quare ab illis 2
omnino recedendum est: nam (vt dicitur *l. 1. § Sed neque, C. de veteri iure enucleando*) non ex multitudine authorum quod melius, & æquius est, iudicari debet. Item quia, (vt ait *Menoch. de præsumpt. l. 2. præsumpt. 71. n. 39.*) non dicitur communis opinio, quæ plures DD. eam asserentes habet, nulla disp. præmissa, sed perfunctoriè, & (vt aiunt) per transennam, illam sequentes: quod idem ait *Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 51. n. 2. vers. In elige.* Quare optimè *Nauar. sum. Lat. c. 27. n. 289.* ait communiorem existimari opinionem approbatam a 6. DD. ex professo rem tractantibus, quam à 50. sola ferè priorũ authoritate ductis. Quibus adde *Ioan. Lupum c. Per vestras, de don. it. inter virum & vxorem notab 3. §. 20. n. 12.* dicentem, non esse credendum DD. quantumcumque doctrina polleant, dum carent fundamento. Quare dico matrim. validum clandestinum legitimam efficere prolem antea habitam, in eisdem casibus omnino, in quibus idem efficeret, si in Ecclesiæ facie initum esset. Prob. 1. quia correctio iuris omnino vitanda est, *l. Præcipimus, C. de appellat.* & pœna, cum sit odiosa, imponenda non est, vbi in iure expressa non sit, *c. Is qui, de sententia excommun. in 6.* ergo cum *c. Tanta, qui filij sint legit.* vniuersaliter decernatur filios naturales legitimari per subsequens matr. nec inueniatur textus contrarium decidens in matrimonio clandestino, vel illud ea pœna afficiens, imponenda non est. Quod autem non inueniatur textus, manifestatur destruendo eos quibus contraria sent. innititur. Nam *c. fin. §. Si quis de clandest. desponsa.* & *c. Ex tenore, qui filij sint legitimi*, expressis verbis loquuntur quando matrimonium fuit inualidum ob impedimentum ignoratum à parentibus. Nec est simile in nostro casu, vt matrim. clandestinum non legitimet prolem antea habitam: tum quia hoc non est expressum in iure, sicut illud, & cum sit odiosum proli, ac iuris correctorium, exprimendum esset: tum etiam, quia longe diuersa est ratio: nam quando matrim. est inualidum, non habet ex se, nec ex iuris priuilegio prolem legitimare, sed ob bonam parentum fidem, quæ cessat in matr. clandestino, (vt explicui hoc 3. lib. disp. 42. n. 1.) Dum tamen matrimonium est validum, habet ex se, vel saltem ex iuris priuilegio legitimare prolem eo quod est matrim. validum: quæ ratio cum reperiatur in clandestino, nec ius concedens id priuilegium, distinguat matrim. clandestinum, publicúmne sit, nec nos distinguere debemus, *l. De pretio 10. ff. de vulg. in rem actio.* Quod maximè procedit, nam *c. fin. ac cl. nacst. desponsa.* vbi in *§. Si quis vero*, statuit habitam prolem ex clandestino putatiuo non esse legitimam, statim *in § seq.* ait, *Sed his qui taliter præsumpserint in gradu concesso copulari, condigna pœnitentia iniungatur:* at si voluisset textus, vt id matr. validum non efficeret legitimam prolem, id dixisset, *c. inter corporalia, post medium, de transl. Episcop.* nec Episcopi arbitrio pœnam imponendam ac taxandam committeret. Nec *textus ciuilis auth. Quibus modis naturales effic. legi §. Illud quoque*, probat 1. quia hac in re non est standum dispositioni iuris ciuilis sed canonici: ob hanc enim rationem communis fere omnium sententia negat ad hanc legitimationem per subsequens matr. requiri instrumenta dotalia, & alias solemnitates, in authentico illo requisitas: & quoad terras imperij & successionem temporalium: quia ius canon, cuius est dispo-

nere

nere de matrimonio, ac eius accessoriis, generaliter loquitur, nec eas solemnitates exigit: quod docet *gloss. instit. de nuptiis, verb. Ciues*, vbi *Faber* §. *fin n* 2. *Hostiens. sum. t. qui filij sint legitim. fin.* vbi *Abb. n.* 2. *Alex. de Neuo n.* 3. *Præpos. n.* 19. *Matth. de Afflict. l.* 3. *feudorum, Si de feudo fuerit controuersum inter dominum, & agna. c.* 1. §. *Naturales, n.* 35. *Ruin. cons.* 78. *n.* 7. *vol.* 3. *Ioan. Luc. c. Per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab* 3. §. 20 *n.* 17. *Angel verb. Filius, n.* 11 *Sylvest verb. Filij, q.* 7. *Tabiena verb. Filius, n.* 4. vbi *Armilla n.* 11. *Conard. 4. decret. 2. p. c.* 8. §. 2. *n.* 8. vbi alios refert, *Greg. Lop.* 1. *verb. E se casa, t.* 13. *p.* 4. *verb E los fijos, Mantica de coniect. vlt. vol. l.* 11. *t.* 12 *n.* 7. & 8. *Sarm. l.* 1. *select. c.* 5. *n.* 7. & 8. *Cephalus cons.* 436 *n.* 33. 34. *vol.* 3. *Dueñas reg.* 350 *limit.* 10. *Ant. Gabr. tom.* 3. *commun l.* 7. *t. de legitimat concl.* 1. *n.* 9. *Hieron. Gabr. cons.* 21 *n.* 14. *vol.* 1. *Caldas de nominat. emphyt. q.* 21. *n.* 81. *P. Molina* 1. *tom. de inst. tract.* 2. *disp.* 172. 9. *Per subsequens matrim.* Quod in Castella est certius, quia *l.* 1. *ad finē, t.* 13. *p.* 4. indistincte, vt ius canon. loquitur dicens legitimari filios naturales per subsequens matrimonium. Et similiter eadem ratione non impeditur legitimatio per sequens matrimoniū cum vili persona, indignaque tali viro. Quia quamuis iure ciuili nō sufficeret tale matrim. canonicum, tamen eam conditionem non postulat. Et tradunt *Tiraq. de nobilit. c.* 15. *n.* 23. *A Costa l. Gallus, § qui si tantum p.* 2. *n.* 98 *ff. de liber. & posth. Ioan. Lud. d. n.* 17. *Couar. d.* §. 2. *n.* 9. *An. Gom. l.* 9. *Taur. n.* 59. *Mantica d. t.* 12. *n.* 9. *Menoc. cons.* 18. *n.* 14 *vol.* 1. *Cephalus cons.* 435 *n.* 101. 102. *vol.* 3. *Decisio Pedemont.* 154. *n.* 5. *& seq. Ant. Gabr. d. concl.* 1. *n.* 47. *Dueñas, reg.* 350. *ampliat.* 18 *& fallentia* 8. *Caldas d. n.* 81. *Hier. Gabriel. d. cons.* 21 *n.* 5. & 6. *Matienzo l.* 5 *recop. t.* 8. *l.* 10. *gloss.* 3. *n.* 5. Ergo similiter, cum ius canon. ad prolis antea habitæ legitimationē, non petat matrim. publice contrahi sed eius valore contentum sit, curandum non est de solemnitatibus iure ciuili petitis. 2. Quia esto ea lex ciuilis vim haberet, non exigit eas solemnitates, vt vere soboles legitima sit, sed vt constet, ac probari possit matrimonium, & consequenter prolis legitimatio: vt bene aduertit *Præpos. d. c. Tanta, n.* 17. Concluditur ergo nullum esse textum, in quo ea pœna matrimonio clandest. imponatur: quare standum est iuri can. indistincte statuenti, per subsequens matrim. validum legitimari prolem antea conceptam. Et confirm. quia indefinita canonis, vel legis regulam tradentis, æquipollet vniuersali, vt bene *gloss. c Vt circa vel aliorum, de elect. in 6*, vbi *Domin. n.* 4. *Francus ibi init. n.* 4. *Dynus in præamb reg. iur. in* 6 *n.* 5. *Bart. l. Omnes populi, n.* 57. *ff. de iust. & iure, Nauar. l.* 4. *consil. in* 1. *edit. t. de sponsal. cons.* 5. *n.* 1. *in* 2. *t. de clandest. desponsat. cons.* 2. *n.* 1. *Couar.* alios referens, *l.* 1. *var. c.* 13 *n.* 8. qui toto illo c. late videndus est de hac regula. Et ratio illius est, quia lex in omnes dirigitur, eiusque virtus in omnibus locum habet: vnde indefinita oratio in ea dispositione, quæ vniuersalis est, in vniuersum est accipienda ratione materiæ subiectæ, atque etiam ratione mentis legislatoris, qui vniuersis legem dare intendit: quod si aliquando (ait *Couar. cod. n.* 8.) ab hac vniuersali interpretatione recedendum erit, id continget aut ratione legis cessante, aut ex propria orationis significatione vel ex alterius constitutionis interpretatione: cùm ergo *d. c. Tanta*, indefinite loquatur, & regulam generalem tradere intendat, quando per matrim. subsequens legitimatur proles: (vt optimè docet *Tiraq. de nobilit. c.* 15. *n.* 13.) vniuersaliter intelligitur de omni matrim. valido, siue id clandestinum, siue publicum sit: eo vel maxime, quod hic ab hac regulæ vniuersalitate, non cogit deuiare alia constitutio eam restringens ad matrim. publicum, vt probaui: nec proprietas orationis, quæ cogat ad intelligendum de matrim. publico, cum nomine matrimonij positi in dict. *c. Tanta*, vtrumque æque, ac vniuoce comprehendatur: nec cessare rationem illius dispositionis, nam eadem ratio militat in clandestino, & in publico matrimonio, vt statim probabo: quæ sunt rationes ob quas indefinita legis restringi debet, ne vniuersali æquipolleat. 3. Principaliter prob. hæc sent. ex ratione ipsa legitimationis per subsequens matrim. aut enim id prouenit ex virtute, & valore ipsius matrim. quod sonant ea verba *d. c. Tanta Tanta est vis matrimonij, &c.* Et notant *ibi Hostiens. & Ioan. Andr. initio, Anton. ibi, n.* 2. *Panor n* 2. *Alex. de Neuo n.* 2. *Anchar. n.* 4. *Ioan. Lup. c. Per vestras, de donat. notab.* 1. §. 20. *n.* 17. dicentes legitimationem prolis antea habitæ, firmari super virtute, & potentia matrimonij, quod postea valide contractū inter parētes prolis fingitur retrotrahi, ac si à principio conceptionis contractum fuisset: quod bene explicuit *lex.* 1. *ad fin. t.* 13. *p.* 4. ibi, *Tan gran fuerça ha el matrimonio que luego que el padre, y la madre son casados se fazen legitimos*: vbi *Greg. Lop.* notat ex Baldo hāc legitimationem imitari naturā, & retrofingi: & melius *Mantica l.* 11. *de coniect. vlt. vol* 1. 12. *n.* 7. vbi ait, sufficere solā subsistētiam veri matrimonij. Quod si ex hac ratione demus prouenire legitimationem, ea vis veri matrimonij, & valor reperiri debet necessario in clandestino: cum in tota verborum proprietate dicatur, & sit verum matrimonium. Aut prouenit ea vis legitimandi ex iure Pontific. quod id indulsit matrimonio: vt docent *Parisius cons.* 13. *n.* 33. *& cons.* 15. *n* 1. *vol.* 2. *Couar. 4. decret. 2. p. c.* 8. §. 2 *n.* 18. *Mantic. de coniect. vlt. vol l.* 11. *t.* 12 *n.* 1. *Henriq. l.* 15. *de excommun. c vlt. n.* 5. & tunc, cum ius pontificiū vniuersaliter id concedat vero matrim. *d. c. Tanta*, non est cur clandestino vero id negetur. Si tandem proueniat, vt ait *decisio Pedemont.* 154. *n.* 4. ex beneficio à iure introducto, ob tacitum contrahentium consensum, præsumitur enim ab initio cum liberos habuerunt, eundem affectū contrahendi matrim. habuisse, eadē prorsus præsumptio cōcurrit in matrimonio clandestino: ergo necessario dicendum est illud habere eandem vim ac publicum, legitimādi prolem. 4. Prob. quia, aut clandestinum non legitimat prolē, ratione clandestinitatis solius: & hoc non, quia quando licite clam contrahitur, cum nulla tunc incurratur pœna (vt diximus hoc 3. lib. disp. 1. n. 5.) absque dubio legitimat. Aut prouenit ratione culpæ clandestinitatis: & hoc etiā non, quia clandestinum culpabiliter contractum, legitimam efficit prolē ex eo habitam: (vt dixi hoc 3. l. disp. 42. n. 8.) & tantum pœna non legitimandi plectitur, quando est inualidum, *c. fin. §. Si quis vero, de clan. dest. despons.* ergo non est cur negemus clandestino, vim legitimandi prolem ante susceptam. Prob. quia (vt dixi disp. præc. n. 4.) si matrim. clandestinum inualidum ignorato impedimento postea ab Ecclesia approbetur, sola talis approbatio matrimonij re vera manentis inualidi, sufficiens est ad legitimandum filios antea genitos: ergo à fortiori clandestinum vere validum hoc efficiet. 5. Prob. quia legitimatio per matrim. est fauorabilissima, vt optime tradunt *Tiraquel. de iure primog. q.* 34. *n.* 19. *& 51. Mantica de coniect. vlt. volum. l.* 11. *t.* 12. *n.* 1. Quod adeo verum est, vt quamuis diutina clandestina habitatio non sit sufficiens matrimonij præsumptio, in odiū delicti parentum, est tamen sufficiens fauore legitimationis prolis: vt docent *Abb. c. Lator, n.* 6. *qui filij sint legit. & ibi Alex. de Neuo n.* 20. *Mantica* alios referens *d. t.* 12. *n.* 13. *Fulgin. Paciamus de probat. l.* 2. *t.* 16. *n.* 66. *&* 67. & ideo in re dubia legitimationi fauendum est: vt cum aliis docet *Menoch. cons.* 18. *num.* 15. *&* 16. *vol.* 1. ergo fateremur rem hanc esse dubiam, an clandestinum legitimet prolem, fauendum esset legitimationi, proinde dicendum esset legitimare. Et ideo hanc sent. tenet *Ant. Gabr.* sibi contrarius, *tomo* 3. *commun t. de legitimat. concl.* 2. *n.* 7. *fol.* 378. colligitque eam ex *Abbate, 6. Quod nobis, fin. qui filij sint legit.* vbi dicit non legitimari filios antea natos ex inualido clandestino: quia videntur parentes nosse impedimentum, & ob id clam contraxisse. Vnde infert ex dictis *Abbatis*, data ignorantia probabili impedimenti, legitimari etiam antea natos, licet matrim. non sit verum, sed putatiuum. Quare à fortiori legitimabit, si matrim. clandestinum validum sit. Eandem tenent *Mantica de coniect. vlt. vol. l.* 11. *tit.* 12. *n.* 13. *Cephal.* sibi contrarius, dicēs inaduertenter loquutos fuisse DD. prioris sent. *cons.* 435. *n.* 94. *&* 95. *vol.* 3. Et videtur expresse tenere *Anchar. c. Tanta, n.* 4. *qui filij sint legit.* vbi ait solum matrim. ponderari ad legitimationem prolis antea

natæ,

natæ. Et *Prapos ibi n.*17.& 18. dicens ad legitimationem satis esse solum cõsensum sufficientem ad matrimonium. Et *Decisio Pedemont.*154.*n.*10.vbi ait legitimationem prolis ab ipsius matrimonij valore pendere, & subinde indistincte legitimari filios propter vim ipsius matrimonij. Et *Fulcin. Pacianus l.*2 *de probat. c.*16. *n.*68. vbi ait matrim. clandestinum validum, non solere nocere proli. Et *Mazienzo l.*5 *recop.t.*8.*l.*10.*gloss.*3.*n.*5.dicens subsequens matrim. legitimare prolem, quoties est validum iure canonico. Et *Caldas de nominat.emphyt.q.*21.*n.*8. vbi inquit hodie de iure canon. omnia requisita iure ciuili ad legitimationem prolis abrogata esse, sufficeréque solum consensum.

3 Ad argum. prioris sent. proposita n.1.constat ex dictis num.2. in 1.ratione.

DISPVTATIO XLV.

Vtrùm sint aliæ pœnæ ipsius matrimonij clandestini?

SVMMARIVM.

*Mulier spoliata à viro quasi possessione, ante omnia est restituenda, secus quando matrimonium est clandestinum, n.*1.

*Etiamsi ignoranter contrahatur in gradibus prohibitis clam, carere debent contrahentes dispensatione: & idem in quocumque alio impedimento, n.*2.

Quamuis Concilium ligare nequeat Pontificis potestatem, ne dispenset, ac peccet lethaliter Pontifex in eo casu dispensans, nisi ex noua causa iusta, & in illius dispensationis impedimenti impetratione, est necessario exprimendum matrimonium sic contractum, 3.

Secundum matrimonium publicum præferatur priori clandestino, vno integro teste, & fama comprobato, 4.

1 TRiplex alia pœna est matrimonij cland. I. Matrim. hoc odiosum est quoad restitutionem. Quia mulier spoliata à viro quasi possessione maritali, ante omnia est restituenda, *c. Ex conquestione, & c. Literas, de restit. spoliat.* & explicui l. 2. disp. 4. n. 50. At si matrim. fuit clandestinum, non restituitur ante omnia, vt docet *gloss. c. Ex transmiss. verb. Legitima, de restit. spoliat.* per illum textum à contrario sensu, petit enim ille textus ad hanc restitutionem, in facie Ecclesiæ cõtractum esse matr. Idem tenet *ibi Imola n.*4. *& Iac. Leonissa apud consilia matr. Zileti, cons.*49.*n.*4. *vol.*1. Et ratio est, quia matrim. clandestina sunt odiosa, eo quòd contra Ecclesiæ interdictum ineuntur, vnde pro eis imponenda est pœnitentia *cap.*1. *&* 2. *de matrim. contract. contra interd. Eccles.* Et ita non mirum, si non eo fauore fruantur antequam de illis constet, quo gaudet matrim. in facie Ecclesiæ contractum. Ius enim præsumit contra illum qui aduersus iura nititur: *reg. Qui contra,*82.*de reg. iur. in* 6. vnde non præsumit hoc matrim. antequam probetur. Item quia liber homo possideri nequit nisi ex aliquo titulo coniugij: vt bene *gloss. d. c. Ex transmissa, verb. Et ab eo cognita, & ibi Cardin. vers. Et oppono ad hoc*: & cum de matrimonio clandest. non constat Ecclesiæ, imo contra ipsum præsumatur, debet probari: Vt bene *Anton. dict. c. Ex transmissa fine, & ibi Imola, n.*2. Tandem, quia clam possidens potest propria authoritate spoliari. *Bart. l.*1 *§. interdictum, n.*3 *ff. vti possidetis, Beroius c. In literis, n.*53. *de restit. spoliat.* vnde non spolietur, debet titulum ostendere: dum ergo non ostenditur Ecclesiæ titulus matrim. clandestini, non est coniux spoliatus ante omnia restituendus.

2 II. Pœna est, si ignoranter intra gradus prohibitos contractum sit, neglectis, scilicet, denunciationibus, separandum est: contrahentesque carere debent spe dispensationis obtinendæ. Vt habetur *in Trident. sess.*24.*de matrim. c.*5. An verò hæc pœna locum habeat, quando est aliud impedimentum, dixi hoc 3. lib. disput. 42. n. 7.

3 Sed rogabis cui vsui sit hoc decretum? Concilium enim non potest Pontificis dispensationem interdicere, eiusque potestatem ligare: Quia Concilium authoritate Papæ congregatum, & ab ipso confirmatum, paris est authoritatis cum ipso Pont. par autem in parem non habet imperium, *c. Innotuit, de elect. l. Ille à quo, §. Intempestiuum, ff. ad Trebell.* Aliqui dicunt si ex vsu, aut experientia, aut prudentia constaret dispensationem in aliquo decreto vergere in damnum Ecclesiæ, Conc. posse hoc declarare, & definire in eo non nisi in tali casu dispensandum esse. Quia ad Conc. spectat res ad fidem, & mores spectantes definire: & ea definitione, & declaratione facta, nõ posse Pontificem ex quacumque causa dispensare absque culpa lethali; quamuis dispensatio aliter concessa, valida esset, cum sit in iure humano. Et quod peccet lethaliter, prob. quia Concilium in ea declaratione errare nequit: igitur talis dispensatio est perniciosa Ecclesiæ, & subinde culpa lethalis. Sic docent *Victoria opusc. de potest. Papæ, n.*10.11.12.13. *Cord. l.*4. *quæstionarij q.*9. *Med. t.*2.*q.*97.*a.*4. Quare iuxta hanc doctrinã dicendum est, si in hoc casu, in quo Trident. statuit clam contrahentes in gradibus prohibitis, spe dispensationis carere debere, Pontifex absque noua iustissima causa emergenti dispensaret, eum lethaliter delinquere: secus ex tali causa. Quia licet talis dispensatio frequens, sit Ecclesiæ perniciosa, at quando est rara, & ex causa iusta, non est talis. Præterea in impetratione dispensationis talis impedimenti, necessario exprimendum est, matrimonium sic contractum, ne sit subreptitia. Quia eo ipso quod Concilium decernit, hos contrahentes spe dispensationis carere debere, constituit huiusmodi matrimonium impedimentum esse ad dispensationem impetrandam, & consequenter tacitè iubet illud exprimi. Deinde, quia in decretis Concilij nunquam est visus Pontifex dispensare, nisi specialem mentionem faciat: vt dixi hoc 3. l. disp. 26. n. 7.

III. Pœna matrimonij clandestini est, vt secundum matrim. publicum præferatur priori clandestino, vno integro teste, & fama comprobato: quamuis secundum duobus solis testibus comprobato, licet alias vnus testis cum fama plenè probet. Qua in re immorari nolo, eo quod cum hodie matrimonium validum necessario contrahendum sit coram parocho, & duobus testibus: non potest euenire casus, in quo secundum publicum præferatur. De qua pœna consulendi sunt *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n.*11. *Ant. Cucus l.*5. *instit. maior. t.*11.*n.*80.*& seqq.* 4

DISPVTATIO XLVI.

Quæ sint pœnæ contrahentium matrimonium clandestinum, & testium assistentium?

SVMMARIVM.

*Contrahentes clam an sint inhabiles ad simpliciter contrahendum? refertur opinio affirmans esse in perpetuum inhabiles, & parochum assistentem horum matrimonio, si publice contrahere velint, absque Episcopi licentia, esse triennio suspensum, num.*1.

Non sunt inhabiles nisi ad sic contrahendum, & possunt contrahere seruatâ forma Tridentini, num. 2. *Et ibi, quod non est verisimile, est incredibile.*

Non est opus declaratione, vt matrimonium absque parocho, & testibus contractum dissoluatur, 3.

*Non est opus declaratione, aut Episcopi licentia, vt hi aliud matrimonium ineant, nec parochus assistens matrimonio tali incurrat suspensionem, & an sit alia pœna plectendus? n.*4. *Et soluuntur argumenta,* 5.

Sunt grauiter puniendi arbitrio Ordinarij clam contrahentes absque parocho, & testibus, 6.

*An contrahentes clam omissis denunciationibus, & testes qui interfuit puniendi sint, & qua pœna? refertur opinio negans, n.*7. *& contraria verior,* 8.

An explicat excommunicationem synodalem ferre in sic clam contrahentes, 9.

*Expeditur valor constitutionis Salmantina excommunicantis clam contrahentes, & præcipientis eos vitari ante denunciationem.*10.

An contrahentes clam trahendi sint in seruitutem perpetuam, 11.

De pœna exheredationis, remissiue, 12.

QVinque pœnis afficiuntur contrahentes ipsi clandestinè. I. est, inhabilitas ad sic contrahendum: clandestinè enim contrahentes absque parocho, & testibus reduntur inhabiles ad sic contrahendum. Vt constat ex *Tridentino, sess.*24.*c.*1.*de matrim.* Quam pœnam quidam Doctor (vt refert *Mazienzo l.*5.*recop.t.*1.*rubr.gl.*1. *n.*39. eius nomine tacitè) intelligebat, vt sic contrahentes incurrerent perpetuam inhabilitatem ad contrahendum matrimonium propter aduerbium illud, Omnino, quod significat in perpetuum, exclusa omni gratia, & dispensatione, 1

(vt

(vt dixi lib.1.disp.32.n.6.) Et *Maiolus l.3 de irregul c.25. §. Crimina impedientia matrim. n.17. vers. hodie alius casus*, dicit hodie incurrere parochum triennalem suspensionem, de qua habetur *c.fin.de clandest.desponsf.* si hos iterum matrimonio iungat absque Episcopi licentia: & ita videtur sentire, esse inhabiles in perpetuum, saltem ad licitè contrahendum absque Episcopi licentia.

2 Verum certissimum est, tantum, esse inhabiles ad sic contrahendum, id est, clandestine: vnde si velint iterum palam contrahere, nulla indigere dispensatione. 1. Quia sic declararunt Cardinales: vt referunt omnes DD. citandi. 2. Quia Trident. non dicit absolute esse inhabiles, sed limitat, ad sic contrahendum, nempe, absque parocho, & testibus: vt præcedentia immediate verba declarant, ibi, *Qui aliter quam presente parocho, &c.* & mox subdit, *Eos ad sic contrahendum, omnino inhabiles reddit*, ergo non absolute reddit inhabiles ad contrahendum, sed ad contrahendum modo ibi prohibito, nempe absque parocho, & testibus. 3. Quia cum hæc perpetua inhabilitas sit maxima pœna, grauiorque omnibus expositis, non est verisimile fore, vt Concilium volens eam imponere, non exprimeret. Quod autem non est verisimile, est incredibile, *l. Manius, in princ ff. de legat. 2.* cum multis congestis per *Tiraq. l. Si unquam, in præfat. n. 37. & seqq. C. de revoc. donat.* Tandem, quia hoc est ius nouum, iurisque antiqui correctorium, ergo potius est stricte, quam ample interpretandum. Sic sentiunt *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 1. fin. Gutier. de iuram. 1. p. q. 1. n. 22. Perez l. 1. Ordinam. tit. 1. ad fin. fol. 42. §. Vlterius dubitatur, Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 11. n. 89. Matienzo l. 5. recop. t. 1. subr. gloss. 1. n. 40. Azeuedo eod. t. l. 1. n. 36. Salzedo pract. c. 73. vers. 4.* Et ex Theologis, *Veracruz append. ad specul. dub. 8. Palac 4 d. 28. disp. 3. ad fin. vers. Hasitas nunquid, Henriq. l. 11. de matr. c. 5. n. 8. & c. 7. n. 2. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 221. n. 2. Barth. a Ledesm. dub. 21. de matr. f. 1319. Petr. de Ledesm. de matr q. 45. a. 5. f. 181. col. 1. §. Est tamen dubiū, vers. Tertio dicendum Vega lib. 7 sum casu 121.*

3 Hinc infertur 1. non opus esse declaratione aliqua vt matrimonium absque parocho, & testibus initum, dissoluatur. Quia ex ipso *Tridentini decreto sess. 24. c. 1. de matrim.* constat nullum esse, nec decretum illud aliquos latet. Sic *Nau. l. 4. consil. in 1. edit. t. de sponsal. consil. 1. n. 2. in 2. t. de cland. desponsf. consil. 3. n. 2. Matienzo l. 5. recop. t. 1. subr. gloss. 1. n. 55.*

4 2. Infertur, minus bene sensisse *Maiolum relatum n. 1.* exigentem Episcop. licentiam, vt hi recedant à priori matrimonio, nouumque contrahant. Verum si id esset minus publicum, ita vt verisimiliter timererur scandalum, quo id sedaretur, petenda esset Episc. declaratio. Hac tamen non præmissa parochus eos coniungens alio matrimonio, minime incurreret triennalem suspensionem, *c. fin. de cland. desponsf.* quamuis oppositum senserit *Maiolus eo. n. 1. relatus.* Quia ea imponitur parocho assistenti matrim. clandestino, aliive interdicto, quale non est hoc: sed erit pœna arbitria puniendus. Sic *Salzedo pract. c. 73. §. Illud tamen, Manuel. 1. to sum. 2. edit. cap 221. n. 2.*

5 Ad argum. propositum, num. 1. dic clandestine contrahentes esse perpetuo inhabiles, non ad contrahendum simpliciter, sed ad clam contrahendum. Quia Trident. non reddit inhabiles omnino, sed omnino inhabiles ad sic contrahendum.

6 II. Pœna est arbitraria: sunt enim grauiter Episcopi arbitrio puniendi contrahentes clam absque parocho, vel alio Sacerdote de eius licentia, aut minori testium numero, quam duorum. Sic præcipitur in *Trid. sess. 24 de matrim. c. 1.* Vnde sit peccare ordinarium hos non punientem. Quia dicit Trident. *Sancta synodus eos arbitrio ordinarij puniri precipit.* Quod si id matrimonium consummarint, cum grauius delictum sit, rigidior debet esse pœna. Hæc docent *Salzedo pract. c. 37. §. Septimo ex verbis, & §. Circa quod tamen, Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 221. n. 4.*

7 Inquires autem an testes clandestini matrimonij puniendi sint: ipsique contrahentes omissis solis denunciationibus? *Enriquez l. 11. de matrim. c. 5. n. 6.* ait quando matrimonium est clandestinum ob solam denunciationum omissionem, solum parochum puniendum esse. Et *in comment. lit. B.* dicit, sic esse conclusum Salmanticæ post longam disputationem. Quia *Trident. d. c. 1. & c. fin. de cland. desponsf.* soli parocho imponit pœnam.

Sed Trident. nec parocho, nec contrahentibus omissis 8
denuntiationibus pœnam imponit, sed tantum quando absque debito testium numero, vel sine parocho celebratur matrimonium: & *c fin de cland. desponsf. fin.* expresse parocho assistenti, & contrahentibus absque denunciationibus pœnam imponit: illi, triennalem suspensionem, his vero, condignam pœnitentiam: vbi *gloss. verb. Pœnitentia*, reddit rationem, quia contrahunt contra Ecclesiæ interdictum, eius præceptum contemnentes. Et cum pœna non sit ibi præscripta, est arbitraria: argumento *c. De causis, de offic. deleg.* Sic docent *Alex. de Neuo, eo c. fin. §. Sane, n. 5. Ledesm. 2. p. 4. q. 47. a. 5. f. 452. col. 1. Roias epitome succes. c. 2. n. 23. Gutier. de iuram. 1. p. c. 51.* Quamuis autem testibus in neutro decreto pœna imponatur, at cum peccent authoritatem præstando matrimonio ab Ecclesia interdicto, eius iussa contemnientes, condigna sunt pœnitentia puniendi: quæ sit ratio, vt proxime dixi, ex *gloss. eo c. fin. verb. Pœnitentia*, vt contrahentes puniantur. Et sic docent *Panor. eo. c. fin. n. 5. Gutier. de iuram. 1. p. 51. n. 25. Roias epitome succes. c. 2. n. 23. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 45. a. 5. f. 283. col. 1 § Est tamen dubium.* Ad idem sunt alij DD. asserentes hos testes delicti reos esse, hi sunt *Hostiens. eod. c. fin. vers. Sacerdos, Anchar. n. 14. Ant. n. 14. Præpos. n. 6. Alex. de Neuo ibi, in princ. n. 14.* Et quamuis *Anton. Alex. de Neuo & Præpos. ibi*, asserant hos laïcos interuenientes tanquam testes peccare in illum textum *cap. fin.* at non incurrere suspensionem triennalem impositam ibi: quia tantum imponitur sacerdoti assistenti, nec est pœna laïcis proportionata: at nil sentiunt contra nostram sententiam: fateor namque non incurrere eam suspensionem plectendi tamen erunt pœna arbitraria pro culpæ qualitate.

III. Pœna contrahentium clam, in aliquibus diœcesibus 9
est, excommunicatio: quam Episcopi in suis Synodalibus constitutionibus in hos proferunt. Aduersus quam insurgunt aliqui dicentes, multo consultius fore, eam excommunicationem non fulminari: quia si Pontifices, & concilia ea opus esse iudicarent, tulissent vtique. Sic *Sotus 4. d. 28. q. vnic. a. 2. vers. Quo igitur. Ledes. 2. p. 4. q. 47. a. 5. §. An autem. f. 452. col. 1. initio.* Sed non est, cur ita carpantur Episcopi, cū adiuuent pœnas iure cōmuni statutas, quotidiéque malitia hominū crescente, pœnas augeri expediat.

Maius autem dubium est, de valore constitutionis Sy- 10
nodalis Salmantinæ, cuius meminit *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. initio n. 9.* qua excommunicantur ipso iure clam contrahentes, cauetúrque hos excommunicatos ante denunciationem vitandos esse. Cuius valorem dicit *Couar. ibi* dubium videri, eo quod sit contra legem superioris lata, nempe constitutionem Martini V. ad euitanda scandala, in Conc. Constantiensi editam, indulgentem solos excōmunicatos denunciatos, vel notorios clericorum percussores, vitandos esse. Alij verò eam conantur defendere: quia notorium est illos clam contraxisse, & notorius excommunicatus nondum denuntiatus, vitari debet. Sic *Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 30. §. Item solent. Salzedo practica c. 73. §. Similis excommunicationis pœna.* Sed melius *Veracruz append. ad speculum, dub. 11. con. 5.* dicit, eam constitutionem seruanda non esse: quia est contra constitutionem Superioris: arg. *c. Cum inferior, de maior. & obed.* Nec est verum omnes notorios excommunicatos vitandos esse, sed solos notorios clericorū percussores: vt habet communior sent.

IV. Pœna contrahentium clandestinè, est, vt ambo 11
coniuges tradendi sint consanguineis propinquioribus vxoris, in seruitutem perpetuam. Sic habetur *l. fin. tit. 3. p. 4.* Sed hæc pœna iam non habet locum; siue quia hæc lex in desuetudinem abiit: (vt volunt *Couar. 4. decret. 2 p. c. 6. init. num. 17. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 6. n. 2. in comment. l. 1. Gutier. 2. pract. q. 1. num. 51.*) Siue (vt vult *Gregor. Lop.*

Lop d.l.final.verb.à furto,)eo quod mitior pœna per *l.49. Tauri* eam contrahentibus est statuta.

Vltima pœna est exhæredationis. Sed de hac, disput. sequenti.

DISPVTATIO XLVII.

Vtrùm clandestinè contrahentes exhæredari possint?

SVMMARIVM.

Proponitur l.49.Tauri,qua rationem dubitandi esse, n.1.
An sola filia clam contrahens possit exhæredari, vel etiam filius.2.
Quid.si filia sit sui iuris, viduaque, sive in domo patris, sive extra habitet.
Quid, si dignè nubat, n.4. Vel sit maior 25. annis, n.5.
Quid.si clam ex parentum consensu nubat,an possit exhæredari?6.
An incurrant tunc eam ipsa,quam reliqui aliæ pœnas, l.49. Tauri, vel saltem iudex possit eas infligere, 7.
Quid. si filia digno nubat,patre malitiosè matrimonium differente,8.
Quid,si filia non consummato matrimonio profiteatur religionem,an adhuc possit exhæredari & an oporteat matrimonium consummari, vt incurratur ea pœna,9.
Quid, si matrimonium clandestinum invalidum sit, an incurratur ea pœna remissiùs,n.10. Et ibi etiam remissiùs, an hac pœna indigeat iudicis sententia.
An attento iure canonico seruanda sit l.49. Tauri? refertur opinio negans,11.
Contraria verior.n.12. Et ibi,quamuis inferior nequeat superioris legem tollere,at potest nouis pœnis latis in violatores illam adimplere.
Et soluuntur argumenta,n.13.

1 RAtionem dubitandi nobis offert *l.49. Tauri*,ibi,*Mandamos que el que contraxere matrim.que la Yglesia vuiere per clandestino, el y los que en ello entreuinieren, y los testigos de el tal matrim. incurran el perdimiento de todos sus bienes,y sean desterrados de nuestros reynos, y que esta sea justa causa para que el padre y la madre puedan desheredar. si quisieren sus hijos,en loqual otro ninguno pueda acusar sino el padre, y la madre muerto el padre*:hæc ibi.Quæ lex hodie habetur *lib.5.recop.tit.2.l.1.* vbi additur, *Y puedan desheredar, si quisieren sus y hijos,que el matri.contraxeren.*Id quod etiam apud exteras nationes similibus aliis constitutionibus obseruari,ex *Ant.Costans l.1.quæst.c.12.ad finem*, tradit *Pechius l.1.de testam.marit. & vxor. q.2.* de cuius legis valore non leuis est controuersia:cuius disputationi præmittenda est eius legis intelligentia.

2 Supponendum est olim attenta *l.49.Tauri*,sensisse scribentes eam,exhæredationis pœnam non extendi ad filios clam contrahentes: Quia solum de filiabus mentionem faciebat.Nec erat par ratio de filiis,tum ob maiorem honestatem requisitam in sexu fœminco:tum etiam ob maiorem illius fragilitatem,minorémque ingenij vigorem,ad rem tanti momenti absque parentum consilio aggrediendam.Sic *Cisneros ea l.48.fin.& ibi Castillo n.31. Con.4. decr. 2.p.c.6 init.n.22. Menchaca de succ.creat.§.10. n.637. Matienzo l.5.recop.t.1.l.1.gloss.1.* Et ex Theologis, *Soto 4. d. 29.q.1.a.4.ad 4. Veracruz 3.p.speculi.art.20.concl.1.* At post *l.1.t.1.lib 5.recop.* res dubio caret:cum expresse extendat, *l.49.Tauri* ad filios.Et ita fatentur omnes.

3 Adde hanc exhæredationis pœnam non solùm habere locum in filiabusfamilias, sed etiam in ipsis viduis effectis,in parentum domo degentibus, clamque contrahentibus.Quia *l.49.Tauri*,nullatenus in hoc patriam potestatem considerat,cùm etiam matri hanc potestatem non habenti.§.*Fœmina instit.de adopt.& l.2.ti.17.p.4.*concedat ex hoc posse filiam exhæredare. Sic *Couar.4. decret.2.p.c.6. init.c.22.Veracruz 3.p.spec.a.20.concl.2.Enriq.l.11.de matrim.c.6.n.1.Gutier.l.2.pract q.3.fi. Bart. à L. desin. de matrim.dub.24.concl.vlt.*Immo id verum credo,quamuis non habitent cum parentibus. Quia lex non patriam potestatem, nec cohabitationem considerat, sed parentibus reuerentiam debitam. Quod inde colliges,quia solis parentibus accusandi ius defert.Sic *Azebed. lib 5.rec. p.1.l.1. n.25.* Et videntur tenere *Peralta l.Vnum ex familia.§. Sed & si fundum,n.31.ff.de leg.2 Mercs de maior.1.p.q.51 n.36.* Vbi generaliter docent posse etiam filium viduam ob hoc exhæredari. Et probant ex doctrina quadam Oldradi asserentis conditionem negatiuam esse perpetuam, at conditio posita *in ea l.49.Tauri*, negatiua est, dum prohibet filiam clam contrahere: perinde enim est, ac si dicat. Ne clam contrahat sub exhæredationis pœna quare minus bene *Castillo l.49. Tauri, fin.* negat eam pœnam locum habere in vidua.

Habet etiam locum ea pœna, quamuis filia digne nubat. Adhuc enim iniuriam patri irrogat, eo inconsulto nubens,vitióque clandestinitatis id matrimonium afficitur. Sic *Gom Arias l.49.Tauri,n.10.Greg.Lop.* sic pronunciatum esse in supremo senatu testans *l.10 verd.Puede fin. tit.1.p.4. Acosta l.Gallus,§. Et qui si tantum,p.3.n.200 ff.de liber.& posth. Molina l.2 de primog.c.16.n.13. Barbosa l.1. p.4.n.38.ff.soluto matrim.Enriq. l.11. de matrim. c.6. n.2.* 4

Aiunt tamen aliqui Carolum V. *l.41.* in Pincianis comitiis edita hanc pœnam ad filiam maiorem 25.annis extendisse: (addit *Couar.*) carentem noucrca. Sic *Couar. 4. decret.2.p.c.6.init.n.22.Sotus 4.d.19.q.1.a.4.ad 4.vers Extat.Perez l.5.ordin.tit.1.l.1.f 37.§.Secundo limitabis. Veracruz 3.p.spec.art.20.concl.2.*addens alias eam pœnam non comprehensuram filiam maiorem vigintiquinque annis. Et *Enriq. l.11.de matrim.c.6 n.* ait hanc filiam maiorem non posse ob id exhæredari.Quia impune insciis parentibus nubit. Addit *Couar.rem.22. in postrema edit.* vbi retuli hanc legem Caroli V. hæc verba: *Vt quidam quorum opinio satis dubia & incerta est, opinantur.* Sed horum verborum intellectum capere non possum: ideo dico eam extensionem minimè necessariam esse: cùm enim *dict. l.49. Tauri*, generaliter loquatur, & filia maior 25. annis clam contrahens, delinquat, quamuis minime delinqueret palam nubens, extenditur ad filiam maiorem 25.annis:quin potius fuit moderatio, illud additum, *Modo careat noucrca.* Quæ tamen moderatio hodie locum non habebit: eò quod pragmatica illa Caroli V. non habetur in noua legum huius regni recopilatione,& consequenter vim legis amisit:vt constat ex *pragmat.initio noua recopil.posita.* Sic *Molin to 1.de iust.tract.2.disp.176.fol.1039.& seq.§. Hodie in regno Castellæ.* Sed re attentius nunc considerata placet prior opinio, vt pœna *l.49. Tauri.* non extendatur ad filiam maiorem 25. annis, clam absque consensu parentis nubentem:quia prædicta lex duas conditiones petit,nempe, clandestinitatem,& parentum iniuriam:(vt n.seq. dicemus) quare deficienti altera, nimirum, parentum iniuria,vt deficit in hac filia maiori: §.*Aliud quoque,amb. Vt eum de appell.cognosc.*non erit locus illi pœnæ.Nec obstat *pragmat.Caroli V.* Quia(vt dixi)non est in noua recopilatione inserta, & ideo non obligat.

Cæterum si fœmina, vel filius clam contraheret consentientibus parentibus,non posset ob id hæreditate priuari.Prob.ex ratione *d.l.49.Tauri*,quæ accusationem delicti solis parentibus refert,vnde vltra clandestinitatis vitium videtur respexisse ad iniuriam,quæ parentibus irrogatur.Sic *Suarez l.3.fori,4. De los casamientos l.2.n.34. Conar.4.decr.2 p c.6.initer.21 Perez l.5.ordin.tit.1.l.1.fol.36. §.Clandestinum matrim.Barbosa l.1.p.4 n.35.ff.solut.matrim. Azebedo l.5.recop.t.1.l.1.n.48.Segura 2.p.direct.c.15.n.37.* Et colligitur ex *Acosta l.Gallus, §. Quid si tantum, p. 3. n. 200.ff.de liberis & post.* Vbi ait hanc exhæredandi causam directè patris offensam respicere. Et ex Theologis docet *Veracruz 3.p.speculi,a.20.concl.2.Enriq l.11.d.matrim.c.6. n.2. Manuel.1.to.sum.2 edit.c.14.n.2.* Moderantur tamen hoc *Enriq. & Manuel ibi*, si filia sit sub patria potestate, quia sentiant nihil referre consensum hunc paternum, quando filia potestate patria exempta est.Sed hæc moderatio non est necessaria:quia(vt dixi n.3.) lex in hoc non considerat patriam potestatem. 5

At rogabis, an consentiente patre in matrimonium clandestinum filij vel filiæ, esto non possint exhæredari, an saltem incurrant, eam contrahentes, quam testes alias pœnas *l.49.Tauri*? Id enim affirmat *Segura 2.p.direct.c.15. n.37.* Verum oppositum dicendum est, cum *Couar.4. de-* 6

cret.2.p.c.6.init.n. 21. nam respectu omnium illarum personarum, accusatio solis parentibus defertur: vt bene docet *Azebedo l.5.recop.t.1.l.1.n.*53. nam ille vers. *A otro ninguno, &c.* omnia præcedētia sub vno contextu complectitur: ergo cessante iniuria consensu parentum, ius accusandi extinguetur, & subinde non erit locus illis pœnis: Vnde fit non esse audiendum *Azebed.eo n.*53. asserentem, posse tunc iudicem eas pœnas, exhæredatione dempta, infligere. Nam ea lex tantū patre accusante eas imponit.

8 Hanc tamen pœnam aliqui, & bene limitant, vt non habeat locum, quando parentes pessime erga filias se haberent, earumque matrimonia differrent malitiosè, ne eas dotare cogerentur, ipsæque redimendæ vexationis gratia æquali nuberent. Tunc enim parentes immerito conqueri possent. Sic *Soto 4.d 29.q.1.art.4.fine, Gutier l.2.pract. q.1.n.27. Cordub sim.q.*171.§ *Mas digo, Manuel.1.to.sum. 2.edit.c.*14 *n.*3. *Lud Lop.2.p.instruct.noui, materia de matri. c.*44. §. *Ex prædicta, Barb.a Ledesm.dub.*24. *de matrim.fine.*

9 Quæres tamen, an si filia ingrediatur religionem ante matrimonij consummationem, possit adhuc exhæredari? Nam posse, affirmat *Castillo l.*49. *Tauri, ad fin. vers. Item quæro an filia clandest. Conar.c.Raynutius, de test. init.n.*21. & inclinat *Ioan Lup.l.*49. *Tauri fine,* licet cogitandū relinquat, dicitque sic sententia decisum esse in regio prætorio Vallisoletano. Sed verius est non posse. Tum, quia iuxta veriorem opinionem exhæredationis causæ, religionis ingressu abolentur, tum etiam, quia (vt ait *Menchaca de succession. creat. l.1.*§.10. *nn.*646.) in nullo casu ita aboletur exhæredationis causa ingressu religionis, ac in hoc: quando quidem diuimitur matrimonium, quod ignominiæ paternæque iniuriæ causa erat. Et maxime quia *Suarez l.3.fori, tit.de los casamientos, l.2.n.*24. *cum Anchar.* quem ibi refert, ait pœnam exhæredationis ob matrim. clandestinum, tunc temporis contrahi, quando matrimonium copula consummatur: quia *lex* 49. *Tauri* dicit, *Et que contraxiere matrimonio*, nomine autem matrimonij, in pœnalibus intelligitur quando consummatum est (vt dixi lib.1.disp.1.nu. 3.) Sic tenet *P. Molina* id latius differens *tom.1.de.inst.tract.2 disp.*170. *fine.*

10 Vtrum autem pœnam hæc habeat locum, quando matrimonium est clandestinum inualidum, dixi hoc 3.l.tota disp. 2. & an indigeat iudicis sententia, dicemus disp.53. num. 2. & seqq.

11 His præmissis, potissima difficultas est, an correcta sit iure canonico lex hæc imponens pœnam matrimonio clandestino? Videtur enim esse inualidam. 1. quia disponit circa causam matrimonij spiritualem, & ita mittit falcem in messem alienā, contra *c. Tuam de ordine cognit.* impeditque matrim. libertatem: quibus rationibus ducti *l.* 4. disp. 25. n. 2. dicemus, iure canonico attento inualidam esse exhæredationis pœnam iure Cæsareo statutam, aduersus filiam absque patris consensu nubentem: ergo idem erit in hoc casu. Quare *Conar.4.decret.2.p.c.6.initio, n.*20. *fine, &* 21. *cum Mart de Afflict per ipsum alleg.* dubitat de huius legis valore. Et *Greg.Lop.l.*10. *verb.Puede, ad fin. 1.p.*4. cogitandū relinquit. Et *Cum Gomd.*49 *Tauri, n.*1. dicit rem esse adeo dubiam, vt vtraq; opinio possit tute defendi. Et *Verac. 3. Speculi a.*20 *concl.* 3. sustinet inualidam esse.

12 His tamen non obstantibus dicendum est leges plectentes matrimon. clandestina validas esse, & seruandas etiam in foro canonico. Prob. 1. quia quamuis iudicium de matrim. quoad eius substantiam, sit fori Ecclesiastici, nullibi tamen principibus secularibus adimitur potestas leges condendi, pœnásque statuendi in eos qui contra iuris ordinem contrahunt matrimonia. Et confirm. quia quamuis inferior obligare superioris legem minime possit, at potest nouis pœnis eam quo melius seruetur, adiuuare, vt tradunt. *gloss. auth. Quomodo oporteat episc.collat. 1.initio, verb Sanctimus, & Clem. Ne Romani, verb.Tolli, de elect. & ibi Paulus, & Laurent.* quos refert, & sequitur *Cardin.ibi. q.*3. *Imola ibi n.*8. *Bonif.c.n.*16. 17. *Barbat.ibi, & c. Vestra n.*5. *de locato, Felc.c.1.n.*13. *fin.de spons. Ioa.Lup.c. Per vestras, nn.*3.§.1 *n.*9. *de donat.inter.vir.& vxo. Celsus cons.* 38. *n.*6. *Conar.*4 *decret* 2.*p.c.*6. *initio, n* 18. & 19. vbi multa alia ad hoc comprobandum affert: *Maranta pract.* 1 *p.t. Et arbitrariis, l.*2. *cent.*4. *casu* 39. *n.*46. *Rojas de hæreticis* 2.*p. n.*553. *Mart.an.* alios referens *l.*5 *recop.t.*1.*l* 1 *gl.*7. *n.*4. *Verac.* 3.*p.Spec.q.*20. *concl.*3. & §. *Dixi secundum*; ergo bene potest princeps secularis condere leges ad punienda matr. clandest. quæ Ecclesia grauiter detestatur punitque præcipit. Et ita hanc rationem adduxit *lex fi.t.*34.*p.*4. vbi statuens pœnā in eam contrahentes, sic ait, *Ordenamos porque nos queremos y queremos que lo que la santa Yglesia ordena, se guardado, &c.* 2. Prob. quia matrim. sicut est sacramentum, ita etiam est contractus ciuilis, ergo sicut qua ratione est sacramentum, pertinet ad forum Ecclesiasticum: ita qua ratione contractus ciuilis est, nil prohibet, vt spectet ad forum principis secularis, si non quantum ad substantiam, quia hanc causam ad se potestas Ecclesiastica auocauit, saltem quantum ad potestatem debitis pœnis plectendi eos, qui matrimonia contra ordinem iuris canon. contrahendo, pacem reip. perturbant. Et confirmat. quia ad potestatem secularem pertinet custodire pacem, ac reipublicæ tranquillitatem: ergo cum per matrim. clandestina, maxime hæc pax, ac reipublicæ tranquillitas perturbetur, potestas secularis est ea debitis pœnis plectere. Tandē prob. quia hac ratione iustissimè principes seculares pœnas decernunt periuriis, vsuris, incestis nuptiis, quamuis iudicium horum delictorum pertineat etiam ad Ecclesiasticum tribunal, Quia spiritualia sunt. Hanc sent. tenet *Castillo l* 49. *Tauri, n.*8. *& ibi Ant.Gom.n.*2. & in hanc magis inclinat licet cogitandum relinquat *Greg.Lop.l.* 10. *verb. Puede, ad fin.t.*1.*p.*4. & tenent *Lex fin.verb.A furto t.*3 *p.*4. *Perez l.*1 *ord.n.t.*1.*l.*5 *init. Munch.de arbitr.l.*2.*cent.*4 *casu* 398. *n.*47. *Molin. l.*2. *de primogen c.*16 *n.*10. *& seq.* & ait *n.* 13. se vidisse eam obseruari *Menchaca l.*2. *de succes. creat.* §.19. *n.*637. & 640. *&* §.7. *n.*38. *fin. Burgos de Paz cons.*20. *n.*11. dicens se vidisse sæpius obseruatam in supremo, & in Pincian. conc. *Spino speculo test. gloss.* 15. *n.*74. *Olanus in concord. iuris, l.*1. *M verb. Matrimon. n.*31. *Dueñas reg.* 373. *init. Matienzo l.*5. *recop.t.*1.*l.*1 *gl.*7. *n.*4. *Azebed. eod. l.*1. *n.* 42. *Grat.reg.* 83. *n.*11. *Salzedo additionib.ad reg.* 198. *Bernard. Diaz, Gutier. l.*2. *pract q.*1. *n* 13. *Barbos l.*1 *p.*4. *n.*58. *ff. soluto matr. Segura* 2.*p.directorij, c.*15. *n.*38. Et ex Theologis, *Soto* 4.*d.* 29.*q.*1.*a.*4. *vers. Duo ergo, Cordub sum. q.* 171. §. *La segunda opinio, Enriq.l.*11. *de matr.c.*6. *n.* 2. *fine, Lud. Lop.* 2. *p. instruct. de matrim. c.*44. *f.*1097. §. *Igitur respondetur, Barth.a Ledes. dub.*24. *de matr. concl. vlt. Manuel.* 1.*to.sum.*2. *edit.c.*14. *n.*2. *Petr. de Ledes. de matr. q.*45. *a.*5. §. *Est tamen dubium, vers. Et ad intelligentiam, fol.*73.

Ad argum. prioris sententiæ proposita n.11. respondetur, leges non disponere circa materiam spiritualem, tangentes eius substantiam, quod legi ciuili negatum est, sed coadiuuantes ius canonicum, plectendo matrim. per illud vetitum: nec matrimonij libertatem prohibere, sed ne illud contra iuris Ecclesiastici ordinem contrahatur, Vnde valde distat inter matrim. absque consensu parentum initum, & clandestinum: illud enim non punibile est, sed permissum iure canon. hoc autem eo prohibetur, grauibusque pœnis afficitur. Quare leges exhæredantes filiam absque patris consensu nubentem, tanquam iuri canonico aduersæ, repelluntur: punientes verò clandestinum, tanquam ius canonicum imitantes, ipsúmque coadiuuantes, admittendæ sunt. 13

DISPVTATIO XLVIII.

Quæ sint pœnæ parochi, vel alterius sacerdotis assistentis matrimonio clandestino?

SVMMARIVM.

Parochus, vel quilis sacerdos assistens clandestino, etiamsi regularis sit est triennio suspendendus, n. 1. non tamen est lata sententia, & potest id tempus augeri, vel minui, n. 2.

An correcta sit hac triennalis suspensio, per Tridentinū & ideo hodie sit

sit tantum pœna arbitraria parocho, vel sacerdoti assistens clandestino inualido, imponenda? refertur opinio negans, n.3. & contraria verior, num 4.

Pœnis diuersis impositis, variis legibus eidem delicto, an una alteram corrigat? n.3.4.& 8.

Si proprius parochus vel alius sacerdos regularis, aut secularis assistat clandestino ob solam denunciationum omissionem, est triennio suspendendus. & similiter parochus non prohibens n 5. Et ibi quid, si libro careat vel non interroget contrahentes de consensu? & quid, aliis matrimoniis interdictis à iure, vel prohibitis sibi à iudice, vel vagorum, aut forensium absque licentia ordinarij interfit.

Quid, si parochus quando prius matrimonium fuit nullum defectu parochi & testium. & contrahentes recedunt ab illo, voluntque aliud iure an parochus tali matrimonio assistens absque ordinarij licentia sit suspendendus? remissiue num. 5.

Quid, si alienus parochus, vel alius sacerdos absque proprij licentia interfit matrimonio, an sit suspendus triennio, vel suspensus arbitrio ordinarij? num 6.

An excusset ab hac suspensione ignorantia crassa, & quæ ignorantia excuset, dum textus dicit, Aussus fuerit, vel præsumpserit? n.7.

An excommunicatio lata Clem.1. de priuileg contra regulares solemnizantes matrimonium absque parochi licentia, sublata sit per suspensionem impositam à Trident in hoc casu, n.8. Soluuntur argum n.9.

1 SIt conclusio, parochus vel quicumque alius sacerdos regularis, vel secularis, qui matrimoniis clandestinis interfuerit per triennium suspendendus est ab officio: & eadem pœna mulctandus est parochus, quamuis non interfit, si sciens talia matrimonia, non prohibuerit. Sic habetur *c. fin §. fin de cland. desponſ.*

2 Ea tamen suspensio triennalis, non est ipso iure lata, Sed ferenda à iudice. Quod inde constat, nam textus dicit, *Suspendantur*: quod est verbum futuri optatiui modi, respiciens actum, ac iudicis ministerium: vt excommunicetur, &c. at verbum futuri actum iudicis respiciens, importat sententiam ferendam: vt latissime vltra multos alios *Tiraq. l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n. 39. C. de reuoc. donat.* Sic docent *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 5. n. 30. Ledesm 2. p. 4. q. 47. a. 5. f. 452. col. 1. Perez lib. 5. ordinā. t. 1. l. 1 f 32 §. Circa præmissa, Enriq l. 11. de matr. c. 5 n. 6. Bart. à Ledesm. dub. 21 de matrim. f. 133. Veracruz append ad spec. dub. 11. fin. Salzedo pract. c. 73. §. Suspendatur, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 221. n. 4. Vega l. 4. sum. casu 112.* Hinc fit, cum hoc tempus triennij assignetur iure ministerio hominis imponēdū, posse ex causa iusta augeri, & minui. Per notata *c. Cum sit Roman. de appell.* Et confert id quod habetur *eod. c. fin §. fi.* ibi, *Grauius puniendus, si delicti qualitas postulauerit.* Sic tenet *Prepos. eod. c. fin. n. 11 ver. 9. Bernard. Diaz in sua pract. in noua ed. t c. 73 n. 2.*

3 Difficultas autem non modica est, an hæc suspensio triennalis, correcta sit per Trident. quando parochus, vel alius sacerdos assistit matrim. clandestino inualido defectu numeri testium; Nam *Trident. sess. 24. c. 1 de matr. vers. Insuper parochum*, decernit parochum, vel alium sacerdotem, qui cum minori testium numero, quàm duorum matrim. clandestino interfuerit, esse grauiter arbitrio ordinarij puniendum. Quidam aiunt non esse correctam, sed vltra pœnam arbitrariam, imponēdam esse triennalem suspensionem. Prob. quia iuri antiquo non derogat Tridentinū, immo profitetur se inhærere vestigiis Cōcilij Lateranensis, ex quo desumptum est *illud c. fin.* 2. quia *c. illud fin. §. fin.* vltra suspensionem triennalem, decernit parochum grauius puniendum, si culpæ qualitas postulauerit: ergo vltra suspensionem relinquitur locus pœnæ arbitrariæ, grauitate delicti hoc poscente, sed hodie poscit, grauiùs enim delictum est hodie, clam contrahere, cum enim inualidū sit matrim. peccatur in substantia & in modo, olim autē cum erat validum, solū peccabatur in modo: & proinde vtrique pœnæ hodie locus erit. Vltimo, quia cum diuersæ pœnæ diuersis legibus imponuntur eidem delicto, nec apparet vtra earum alteram corrigat, vtraque seruanda est: vt docent *Bart l. 1. ad fin. ff. de vi bono rū rap. Felin. c. Quod olim, n. 2. de Iudæis. Bertachi in repert. Iur. P. verb. Pœna, §. Pœnæ diuersæ, vers. Pœna noua. Ant. Gom.* multis textibus & DD. relatis, dicensque esse communiorem sent. *5. to. var. c. 1. 18. vers. Quarta concl. Gratian reg. 291. n. 3. Matienzo dialogo relatorum, 3 p. c. 34. n. 1.* Ergo cum hæ sint diuersæ pœnæ, diuersis canonibus impositæ, nec appareat vnam per alterā corrigi, ligabunt ambæ, & ita hanc partē tuētur *Salzedo pract. c. 73. §. Officium non est obliuioni, Veracruz appēd. ad spec. dub. 11. fin Maiol. 3. de irreg. c. 25. n. 17. Manuel 1. to sum. 2. edit. c. 221. n. 4. Vega l. 6. sum. casu 112.* Tenēt (inquam) eā expresse *Salz Manuel & ibi*: cæteri autem videntur apertè tenere, nam loquentes post Trid. dicunt huiusmodi parochum esse triennio suspendendum.

Contrarium tamen tenet expresse *Matienzo lib. 5. recop.* 4
tit. 1. l 1. gloss. 7. n 2. fine, vbi ait cessare hodie suspensionem triennalem, per pœnam arbitrariam impositam in Tridentino. Et hoc videtur mihi verius. 1. quia verior sent. habet quando minor pœna imponitur noua lege pro eodem delicto, pro quo imponebatur grauior lege antiqua, cessare pœnam legis antiquæ: ergo cum per Tridentinum imposita sit mitior pœna, cum possit ordinarius arbitrari suspensionem per breuius tempus, cessabit suspensio præcisa triennalis iure antiquo imposita. Antecedens probatur ex doctrina *Gre. Lop. l. fin l fin verb. A furto tit. 3. p. 4.* vbi ait cessare pœnam illius legis, quia mitior pœna imponitur *lege noua, 49. Tauri.* Et confirm. quia cōmunis opinio tenet legem nouam posteriore & eius pœnam, corrigere pœnā legis antiquæ, quā multis citatis dicens in iudicando & consulendo seruandam esse, tenet *Ant. Gom. 3. var. c. 1. n 38.* Idem *Hostien. pract. tit de. iffic. corruptis pecun. n. 10.* vbi licet obscure loquatur, tandem concludit quoad executionem non esse veramq; pœnam seruandam. Idem *Iulius clarus l. 5. receptarum pract crimin 5. fin q. 85. vers. debet etiam ind. x.* Idem loquens in statuto, & lege quod pœna statuti noui corrigat pœnam legis antiquæ tenet *Aules c. 17. Prætorum, gl. ff. de bara. n. 19* Quod idem admittunt *Anania c. 5. fin. de clausion. decend. & Nauar. l. 5. conf. in 1. edit. c. 37. de pœn. conf. 1. fin in. 2. l. 1. Tit. de const. conf. 10. fin*, in pœnis quæ sunt imponēdæ à iudice: qualis est hæc suspensio triennalis. 2. principaliter prob. quia licet sit grauius delictum hodie matrim. clandestinum, in ordine ad Deum, at respectu damni Ecclesiæ & inconuenientium, quæ induxerunt Trident. vt clandestina irritaret, vt patet ex ipso, *sess. 24. de matrim. c. 1. de quo post principium*, ibi, *Grauia peccata perpendit, quæ ex clandest. coniugiis oriri solent*: minus graue delictum est hodie matrim. clandest. inualidū ex eo enim inconuenientia non sequuntur, quæ olim dum validum erat, oriebantur: vt perpetuus concubinatus, cogi ab Ecclesia ad matrim. publicum inualidū, propter clandestinum validum Ecclesiæ ignotum: ergo non tam graui pœna, ac olim, afficiendum est. Tandem, quia esto in hoc casu nō esset correcta illa suspēsio triennalis per Tridentinum adhuc non haberet locum, quando parochus, vel alius sacerdos interest matrimonio absque duplici teste celebrato. Quia hodie tale matrimon. est inualidum, quando autem matrim. clandestinum est irritum, pœnæ olim impositæ clandestino, quod erat validum, non incurruntur: (vt probaui hoc 3. lib. disput. 2. n. 5.) ergo non incurretur dicta dispensio triennalis.

Id tamen libēter fatebor, si proprius parochus, vel alius 5
sacerdos regularis, aut secularis de eius licentia interfit matrim. valido, clandestino tamen ob denuntiationum omissionem, cum Tridentinū in hoc nullam statuat pœnam, standum esse pœnæ *d. c. fin.* & proinde suspendendum esse triennio. Idemque statuitur ibi de parocho, qui sciens ea matrimonia impedire neglexerit. Sic *Maiolus lib. 3 de irregularitate c. 25 n. 17. & 18 Enriq l. 11. de matr. c. 5. n. 6. Vega l. 6. sum casu. 112* qui addit eandem pœnam incurrere parochum carentem libro, in quo nomina contrahentium & testium describat, vel non interrogantem contrahentes de consensu, contra præceptum *Trident. d. c. 1.* Sed audiendus non est, quia nec ibi, nec *de finali*, nec alibi reperitur hæc pœna: cum id matrimonium nullo clandestinitatis vitio laboret, nec sit interdictū ab Ecclesia. Incurret tamen parochus eam pœnam, vt suspendendus sit triennio, non tantum quando interfuerit matrim. clandestino, vel impedire neglexerit, sed etiam idem dicendum est de aliis matrimoniis interdictis iure, vel à

iudice. Nam *fin. §. fin. cland. desponſ.* ſic dicitur *ſane ſi parochialis ſacerdos tales coniunctiones prohibere neglexerit.* Vbi verbum illud, *Tales*, refert nuptias, de quibus §. *præced nti* egerat ille textus, egerat autem de clandeſtinis, vel interdictis coniugiis. Sic *Maſcius l. 3. de irregul. c. 25. n. 17. 18.* Vnde bene infert *eo n. 17. Verb. vagantes*, parochum coniungentem vagos non ſeruato quod præſcribit *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 7.* Incurrere eam pœnam, vt triennio ſuſpendendus ſit. Quia intereſt matrimonio interdicto per Trident. Et *eo n. 17. verb. Iudicis interdictum* bene docet quoties à iudice emanarit præceptum contra aliquos, ne matrimonium ineant, vel, contra ipſum parochum, ne authoritatem interponat, parochum contrauenientem incurrere eandem pœnam. Quia intereſt matrimonio à iudice interdicto. Eadem ratione ſi alter ſit vagus, aut alienigena, licet nõ vagus; parochus aſſiſtens tali matrimonio incurret eandem ſuſpenſionem, ſi abſque ordinarij licentia interſit. Quia (vt dixi hoc 3. l. diſp. 25. n. 8. & 9.) interdictum eſt parocho abſque ordinarij facultate tali matrimonio intereſſe. Vtrum autem, quando prius matrimoniũ fuit nullum eo quod abſque parocho, vel duobus teſtibus fuit celebratum, & contrahentes ab eo propria authoritate recedentes, volunt aliud inire, parochus aſſiſtens illi matrimonio, abſque ordinarij licentia, incurrat illam triennalem ſuſpenſionem dixi hoc 3. diſp. 46. n. 4.

6 Monuerim tamen conſultò me dixiſſe, quando prius parochus, vel alius ſacerdos, regularis, aut ſecularis de eius licentia intereſt matrimonio, in quo omittuntur denuntiationes, eſſe ſuſpendendum triennio: iuxta *d. cap. finale*: nam ſi alienus parochus, vel quicumque alius ſacerdos, regularis, aut ſecularis, ſine proprij parochi licentia interſit illi matrimonio non incurret eam pœnam. Tum, quia id matrim. defectu præſentiæ proprij parochi, vel alterius ſacerdotis de eius licentia eſt inualidum, & ita non habebunt locum in eo pœnæ clandeſtini: (vt dixi n. 4. fine.) Tum etiam quia *Trid ſeſſ. 24 de matrim. c. vnic. Quod ſi quis parochus* decernit, vt ſi quis parochus, vel alius ſacerdos, ſiue regularis, ſiue ſecularis, etiamſi id ſibi ex priuilegio vel immemorabili cõſuetudine licere contendat, intereſſe matrimonio alieni parochiani aut ipſum benedicere, abſque proprij parochi licentia auſus fuerit, tamdiu ipſo iure ſuſpenſus ſit, quamdiu ab ordinario eius parochi, ad quem matrimonium illud aut benedictio ſpectabat, abſoluatur. Vnde manifeſte in hoc caſu correcta eſt ſuſpẽſio ea triennalis: quod inde probatur, nam erat ferenda & non lata, vt dixi n. 1. & ad tẽpus præciſum triennij, quo tranſacto, ipſo facto ceſſabat: nec poterat Epiſcopus abſoluere ab ea, (vt dicam hoc 3. lib. diſp. 52. n. 2.) at ſuſpenſio poſita in Trid. eſt lata, nec eſt ad tempus præciſum, ſed ad Epiſcopi nutum, poteſtque eam Epiſcopus tollere: ergo ceſſat ſuſpenſio triennalis, alias dicendũ eſſet teneri Epiſcopũ per triennium eum parochum ſuſpendere, nec ab ea ſuſpenſione poſſe abſoluere, contra dictum Tridentini decretum. Et ſic clare videtur ſentire *Maſcius l. 2. de irregul. c. 25. n. 12. §. Cland ſimum matrim.* dicit enim olim fuiſſe ſuſpendendũ triennio, hodie verò eſſe ſuſpenſum ad nutum epiſc. Vnde oblitus eſt huius decreti *Enrig l. 13. de excomm. c. 39. n. 3.* Vbi dixit clericum, qui abſque parochi licentia aſſiſtit contrahentibus matrimonium, fieri ſuſpenſum triennio, nec poſſe ante triennij lapſum abſolui per Epiſc.

7 Maxime tamen aduertendũ eſt, quod excuſabit à prædicta ſuſpẽſione Trident. quælibet ignorantia, etiã craſſa, dummodo non ſit ita craſſa, vt ingens ſit temeritas. Quia dicit Trident *auſus fuerit*. At verbum Audacia dicit temeritatem: vt bene *gl. ſſ. l. Si quis in tantam, C. vnde vi*, & ita Hiſpane, audens dicitur *Atrevido, y que pierde la verguença, l. 16. tit. 10. part 2.* ibi *ca deſpues que los homes pierden verguença, e toman atrevimiento.* Vnde audax coniungitur cum præſumẽte *auth. Habita, C. ne filius pro patre, verſ. Hac igitur*, ibi *Vt nullus de cætero tam audax inueniatur, qui alienam ſchedi ribus iniuriam inferre præſumat.* Temerarius autem non eſt, nec præſumens, ignorantia etiam craſſa aliquid faciens, nam vere ignorans facit. Præterea quia præſumere, dolum & temeritatẽ importat, vt docent optime *Cardin. Clem. 1. q. 39. de priuil. D. Anton. 3. p. t. 24. c. 54. col 3. verſ. Quæris idem Roſella Abſolut. 1. n 42. Angel. Excomm. 5. caſu 12. n. 15. Syln. Excomm. 7. caſu 14. dub. 5. n. 34. Caiet. ſum. verſ. Excomm. c. 81. Tabiena Excommun. 5. caſu 11. q. 6. n. 7. Nau ſum. Lat. c. 27. n. 155.* Non autem eſt dolus & temeritas quando eſt ignorantia craſſa. Et ita quando canon imponit pœnam præſumenti, vel auſu temerario facienti, tenet *Nau. ſum. Hiſpan. c. 27 n. 74.* vbi inquit, excuſari contrà facientem, ex ignorantia ſaltem non multum craſſa: idem *Enrig. lib. 13 de excomm. c. 23 n. 3.* vbi dicit, excuſari ignorantiam etiam craſſam, non tamen ſupinam. Idem ſub aliquo dubio tenet *L. d. Lopez 2 part inſtru. de excomm. c. 13. §. Sed iam ad ſecundum punctum f. 887.* Vbi ait, forte ignorantiam craſſam excuſare. Quamuis contrarium teneat *Innoc. c. Cum medicinalis de ſent. excomm. fine*, vbi expreſſe dicit in hoc caſu probabilem ignorantiam excuſare, craſſam autem & ſupinam reddere faciliorem diſpenſationem. Et videtur tenere *Nau. ſum. Lat. c. 27 n. 74 declar. 1.* Vbi ait in hoc caſu excuſari laborantem ignorantia non craſſa. Sed verius eſt quod dixi.

Merito tamen dubitabis, an regularis ſacerdos matri- 8
monium ſolemnizans abſque proprij parochi licentia vltra ſuſpenſionem ad nutum ordinarij ſtatutam in *Trident. ſeſſ. 24 de matr. c. 1.* incurrat excommunicationem Pontifici reſeruatam, per *Clem. 1. de priuil.* vel potius ea antiqua excommunicatio correcta ſit per hanc ſuſpenſionem? Videtur enim ita eſſe: quia noua pœna mitior lege noua ſtatuta corrigit rigidiorem antiquæ legis: (vt dixi n. 4.) Ergo hæc ſuſpenſio, quæ mitior pœna eſt, iuriſque nouioris, corriget eam excommunicationem. Verum abſque dubio tenendum eſt, non corrigere, ſed eum regularem vtraque affici pœna: ea enim doctrina, teſte *Anania cap. fin. de colluſione detegenda, ad finem*, & *Nau ſtatim allegando*, verum habet in pœnis à iudice infligendis, non autem in iis, quæ ipſo iure incurruntur, vt ſunt excommunicatio, & ſuſpenſio illa Trident. Sic tenent *Nau. lib. 5. conſ. in 1. edit. 137. de pœnu, conſil. ..per totũ, in 2. l. 1. de conſt. toto conſ. 10. Maſc. lib. 3. de irreg. c. 25. n. 12. §. Cland. maur. Manuel 1. to ſumm. 2. edit. c. 219. n. 14.*

Ad arg. n. 3. propoſita, ad probandum per pœnam arbi- 9
trariam non correctam eſſe ſuſpenſionem triennalem, reſpondetur. Ad 1. dic derogatum eſſe, Tridentinumque inhærere veſtigiis Concil. Lateranenſis, quoad præceptum denunciationum præmittendarum matrimonio, & pœnas parochi eas omittentis: non vero, quando id matrimonium eſt nullum. Ad 2. conſtat ex dictis n. 4. ratione penultima. Ad 3. ea doctrina neganda eſt: contraria enim eſt verior, vt probaui eod. n. 4.

DISPVTATIO XLIX.

An ſi parochus alienus, vel ſacerdos, qui non eſt parochus, non aſſiſtat matrimonio, ſed alij ſacerdoti licentiam aſſiſtendi concedat, ſit ſuſpendendus triennio, vel incurrat ſuſpenſionem arbitrio Epiſcopi?

SVMMARIVM.

Proponitur opinio affirmans incurrere pœnam latam in facientem, etiam qui mandat, vel conſulit, n. 1.

Secunda verior non incurrere: nec mandantem, aut conſulentem innodari pœnis in facientem latis, niſi exprimatur in pœna n. 2. Et ibi, mandans fieri delictum, non vere, ſed interpretatiue facit, & verbum, Videtur, fictionem importat.

Quid, ſi verus parochus det licentiam non ſacerdoti n. 3. & ibi, quid ſi parochus non ſacerdos coniungat alienos parochianos, vel qualibet alius non ſacerdos id faciat abſque licentia propry parochi.

Soluuntur argumenta, & enodantur c. Mulieres, de ſent. excomm. & cap. Nuper, & c. Si concubinus, de ſent. excommun. & reg. Is damnum dat ff. de reg. iur. & l. Nihil intereſt. ff. ad l. Cornel. l. de ſicar. & cap. Significauit de ludeis, n. 4. Et ibi, lex pœnalis extenſenda eſt, vt reddatur fruſtratoria.

VIdetur incurrere, 1. quia *c. fin de cland. deſponſ* ſuſpen- 1
dendus eſt parochus triennio, cland. coniugia non prohibens,

prohibēs,sed hic tantum abest prohibuerit, vt potius dederit licentiam ad assistendum matrimonio vere clandest. quia defuit præsentia parochi, aut alterius sacerdotis de veri parochi licentia:ergo incurret illam pœnam. 1. quia saltem incurret suspensionem latam in *Tridentino,sess.24. c.1.de matrimon.* in alienum parochum assistentem matrimonio absque proprij parochi licentia. Nam vete dicitur assistere is, cuius mandato & licentia alter assistit, per *c. Mulieres de sent.excommun* ibi, *Cum is committat vere, cuius authoritate vel mandato delictum committi probatur.* Et *c.Nuper,eod t.vers.in primâ quidem art.*ibi, *Cum facientem, & consentientem par pœna constringat.* Et *regul. In damnum. ff de reg.iur.*ibi, *is damnum dat qui iubet damnum dari.* Et *l. Nihil interest. ff. ad l. Corneliam de sicar.* Vbi dicitur nihil interesse vtrum occidat quis, an causam mortis prohibeat. Et confirm. quia *c. Ita quorundam, de Iudæis*, excommunicantur deferentes prohibita ad Saracenos,& tamen *c.Significauit, eod*, *t.* dicitur eodem modo incurrere non deferentes propria persona, sed per nuncios, mittentes: ergo similiter non tantum incurret suspensionem parochus propria persona assistens matrimonio alieni parochiani,absque debita licentia, sed etiam dum per alium assistit, concedens ei licentiam. Tandem quia *c.Nuper,& c.Si concubina*, excommunicantur participantes in crimine criminoso cum excommunicato,sed mandans fieri delictum,cui est annexa excommunicatio,participat in crimine, ob quod incurrit excommunicationem admittens illud,ergo eadem innodabitur excommunicatione: ergo similiter hic parochus dans licentiam assistendi matrimonio alieni parochiani,cum participet in crimine, ob quod sacerdos assistens incurrit suspensionem, eadem ligabitur. His rationibus ducti, aliqui censent excommunicationem latam in aliquid facientem, comprehendere etiam mandantem. Sic *Rosell. Excommunicatio 1.casu 43. n.vlt. Sylu Excommunicatio 9.casu 41. dub.8 n.79.* Quare idem dicerent de suspensione. Et faciunt multi, quos refert *Dacianus tract crimin.l.9. c. 32.n. 1* dicentes mandantem vere facere, atque ita comprehendi sub statuto puniente delinquentem. Et *Abb. d.c. Mulieres,n 10. Angel. verb. Mandatum n.1.* vbi *Sylvest. q.4.* dicunt generaliter pœnam latam iure communi contra facientem, afficere mandantem, secus quando est pœna statuti. Cum ergo hæc suspensio lata in *Trident. d. c. 1.* sit pœna iuris communis,ligabit non solum sacerdotem assistentem, sed etiam dantem licentiam.

2 Cæterum quicquid sit de ea quæstione, an pœna legis in delinquentem afficiat mandantes? de qua non modica est controuersia,& ad coniecturas voluntatis legislatoris recurrendum est: vt latissimè disputat multis citatis *Dacianus tract.crim.l.9.toto c.32.* At in censuris multo verius est, censuram latam in admittentem aliquod delictum, non ligare mandantes, consulentes, vel aliter consensum præstantes,nisi in canone ferente censuras exprimantur. Vt de excommunicatione docent *Sylu.* sibi contrarius, *Excommunicatio,vlt. q.4. dist.3. Cajet. verb. Excommunicatio paulo post principium, vers. Et personas quidem, & ibi Armilla n.2.Tabiena Excommunicatio 5.casu 49 n.vlt. Nauarr.c.17.n.51. Medina lib.1.sum c.11.§.2 f.36.col.1.Ledesm. 2.p.4 q.26.a.2.statim in princ. Enriquez lib.13,de excomm.c. 17 n.2.fin.& c.21 n.1.in comment. lit.G. Petr. à Ledesm. de excomm.dub.6.f.1002.* Et prob. quia excommunicatio,& cæteræ pœnæ, cum sint odiosæ, non debent extendi de casu ad casum,at mandans fieri delictum, non dicitur verè illud facere,sed interpretatiue: ergo excommunicatio, & cæteræ censuræ in facientem latæ non comprehendent mandantem. Prob.minor,ex *Vt fama,fin. de sent. excomm.* ibi,*Cum hæc non ipsi, sed illi quorum authoritate id faciunt, facere videantur.* Nam verbum:*Videtur*,factionem importat: *gloss.l.Nemo 1.ff.de restit. in integr. verb. Pollicetur. & ibi Bart,n vnic.* Item *c.2 de clericis pugnant.in duello.* pugill. vere homicida dicitur,non autem mandans, licet de homicidio teneatur: & ponuntur vt diuersa,mandare,& facere,*c.Si quis viduam,d.*50. Constat etiam quia mandatum & consilium præcedunt factum, præcedere autem non possent, si vere ipsum factum essent. Et ita mandantem non vere, & proprie facere, docent *Bart. l. Si is qui pro emptore, à n.50.ff de vsucapio.* & melius, *l.Sed & si vnius, §.Seruus,n 2 ff.de iniurijs. Iason l. Si quis id quod,n.36 ff de iurisd. omn.iudi.* vbi *Dec.38. Plaz. de d.dict.5. lib.1.c.15. n.22. Iul. Clarus lib.5. recept. §. fin. q.89. vers. Sed quæro*; dicens esse communem opinionem omnium ferè scribentium: *Bossius pract. tit. de mand. ad homicidium, n.1.* & alij quos refert, & sequitur late hoc probans *Dacianus tract. crimin.l.9.c.32.n.2.* Fatenturque omnes Doctores vtriusque sententiæ. Tandem probatur, quia quoties canon vult excommunicare non tantum facientem, sed etiam mandantes & consulentes, id explicat: vt constat ex *cap. Fœlicis, de pœnis, in 6.& Clem. Si quis suadente,eod tit.*& ex multis bullæ cœnæ excommunicationibus. Hinc in nostro casu, cum *Trident. d. c.1.* Solum suspendat parochum, vel alium sacerdotem coniungentem, vel benedicentem alienos parochianos, nec exprimat dantem licentiam,vel mandantem vel consulentem, hi non incurrent illam. Nec etiam incurrent suspensionem triennalem, de qua in *cap.finali, §.final.de clandest, desponsi.* quia ea comprehendit proprium parochum non impedientem clandestina matrimonia, hic autem qui prædictam licentiam dedit, non erat proprius parochus horum qui contraxerunt. Præterea,cum hoc matrimonium fuerit inualidum; non incurretur ea licentia pœna *d. cap. finali.* non enim habent tunc locum pœnæ matrimonij clandestini:(vt dixi hoc lib.3.disp.2 n.5.)

Si autem proprius parochus det licentiam non sacer- 3
doti,assistendi matrimonio, similiter neutram suspensionem incurret. Non *d.cap.finalis*,quia cum illud clandestinum matrimonium sit nullum. (inualida enim est licentia concessa non sacerdoti,iuxta dicta hoc l. 3 disp.20. n. 10.)per illud non incurretur ea pœna: vt dixi n. præced. Non Tridentini, quia tantum suspendit parochum, vel alium sacerdotem qui sine licentia parochi proprij, alienos parochianos coniungit:at hic,nec parochus coniungit alienos parochianos, & ille coniungens nec est sacerdos,nec coniungit sine licentia parochi. Idem dicerem, si non sacerdos absque licentia proprij parochi coniungeret aliquos matrimonio: neutram enim suspensionem incurreret. Quia vtraque fertur in parochum,vel alium sacerdotem absque licentia proprij assistentem,nomine autem sacerdotis in materia pœnali, qualis est hæc, non comprehenduntur diaconus,& subdiaconus,& cæteri qui sacerdotes non sunt: vt dixi hoc lib.3.disp.20.n.9.si tamen is non sacerdos,parochus esset, incurreret vtique suspensionem Tridentini coniungens alienos parochianos:quia respectu parochi non petit qualitatem sacerdotij non tamen incurreret suspensionem triennalem,iuxta dicta disp. præcedenti n 6.vbi n.7.dixi,qualis ignorantia excuset ab hac suspensione Tridentini.

Ad argum.propolita n.1. respondetur. Ad 1. constat ex 4
dictis n.2.quia parochus non prohibens matrim. clandestina,subiectus illi suspensioni,debet esse proprius.& matrim.clandestinū debet esse validum: quorum vtrumque hic deficit. Ad 2.negatur vere assistere mandantem, & ad *c. Mulieres*, dic non dicere vere percutere,sed vere committere:& ita intelligitur,vere cōmittere in legem, ipsam frangendo: non autem vere percutere, mandantem percussionem. Sic respondēt omnes Doctores,cum Bart.quos allegaui n.3.quamuis *Abb eo.c. Mulieres,n.12.* hanc solutionem impugnet: quia ibi non agitur de peccato,sed de pœna excommunicationis incurrenda per mandantem, quæ lata est in facientem. Sed dic verum esse ibi agi de pœna excommunicationis contrahenda, per mandantem percussionem clerici: non quia mandans vere percutiat, & ita comprehenderetur sub canone excommunicante percutientem, sed quia is textus eam extendit ad mandantem,reddens rationem, quia mandans est vere reus

delicti percussionis,licet non vere percutiat. Ad *c.Nuper*, die non intelligi omnino de eadem pœna, sed de aliqua simili pœna arbitraria, quia consentientes verè delinquunt. Ad *reg. Is damnum*, respondet *Dacianus tract.crim. l.9.c.32.n.2.* intelligi interpretatiue,iuxta doctrinã *Bart.l. Si is qui pro emptore,n.56.ff.de vsu cap.* dicẽtis legem æquiparantem factum vnius personæ facto alterius necessario fingere:quia nequit secundum naturam factum vnius dici factum alterius. Ad *l.Nihil interest*, respondet *Dacian.n.2.* intelligi, quando facto ipso aliquis causam mortis præbet,vt si tradat gladium furioso,secus si solo dicto, vt facit mandans. Ad *cap.Significauit*,respondet bene *Nau.sum. c.27.n.51.* rationem illius textus non esse, quia idem sit deferre per se,& per alium mittere : sed quia lex pœnalis extenditur de vno casu ad alium, quando aliàs esset frustratoria,vel quasi:vt docent *gloss.finalis, c.2.de vsur.in 6. Felinus c.translato,n.vlt.versic.3.Nota.de constit.Barbatius, & Burgensis*,quos refert & sequitur *Couar.3. var.c.3.n.9. versic.5.* & prob.ex *c.Si ciuitas,de sent.excomm.in 6.* vbi dicitur interdictum ciuitatis extendi ad suburbia : & subiungitur ratio ibi,*Nam licet predicta videantur alias murorum ambitu terminari, hoc tamen casu ne vilipendi valeat sententia interdicti, expedit interpretationem fieri latiorem.* Ad vltimum, dic cum Caietano, & Nauarro citatis n. 2, exigi, vt participatio sit post incursam ab altero excommunicationem, & vt ille excommunicatus sit denunciatus,vt bene ait *Nau.c.27.n.112.* mandans autem participat in crimine,quando nondum admissum est.

DISPVTATIO L.

An parochus triennio suspensus, qui interfuit clandestino, si eodem triennio iterum assistat, suspendatúrque iterum triennio,hoc posterius triennium confundatur cum priori,vel incipiat finito priori triennio ?

SVMMARIVM.

Refertur opinio asserens posterius tempus incipere finito priori,n.1.
Refertur alia opinio distinguens,n.2. Et sententia authoris,n 3.
Soluuntur argumenta, num 4.

1 QVæstio præsens eam petit difficultatem, an suspensus, vel alia pœna affectus ad tempus,si durante eo tempore aliam suspensionem, vel similem pœnam ad tẽpus incurrat,hoc posterius tempus incipiat priori finito? In qua quæst. triplex est sent. I. ait incipere finito priori tempore.Prob.quia aliter non satisfieret vtrique delicto: sicut enim duo admissa sunt delicta, ita duæ pœnæ contrahi debent : vt quoties aliquis delinquit, toties plectatur,*c.Imitare,6.q.1.& c.1.de pœnis.* Et confir.quia crescente contumacia, debet punitio augeri, non autem augeretur, si duo illa tempora confunderentur : ergo non confundi debent. 2. prob. quia si illa duo tempora confundantur, nil operabitur secunda suspensio, cum eundem prorsus effectum suspendendi ab officio habeat prima suspensio:& sic delictum posterius impunitum maneret. 3.probat.quia aliàs pœna præberet immunitatem,& primum interdictum operaretur effectus contrarios, scilicet suspensionem, & exemptionem à posteriori suspensione. 4.prob.quia casus superueniens non excusat à pœna præcedentis culpæ *l. Inter omnes.ff de furtis,l. Arrhis.ff.de sponsalib.* sed si hæc duo tempora confunderentur, superueniens casus subtraheret aliquid à præcedentis culpæ pœna,ergo hæc duo tempora non confunduntur.Hanc tenet *Steph.Clem.2.de Magistris*,vt refert *ibi Cardin.* eandem tenet *Thomas de Ripera*, quem refert *Ioan. Andr. c. Cum in iunctis,n.30.de elect.*

2 II. Sententia distinguit,si imponatur pœna vt species, id est.cum determinatione temporis à quo incurritur,vt sit suspensus per triennium, à die delicti, tunc triennium posterius incipit à die delicti commissi, & confunditur cum priori tempore.Quando vero pœna ponitur generaliter, & indeterminate, vt dicendo, Sit suspensus per triennium,posterius triennium incipit priori finito.Ratio differentiæ est, quia in priori casu suspensio habet præscriptum sui initij tempus,quod impediri nequit ob similem incursam suspensionem:in posteriori vero, cum præscriptum initium non habeat,interpretari debet,vt incipiat finito priori tempore, vt plene vtrumque plectatur delictum. Sic *Bart l.In senatus,§.fin.per totum, ff.ad S.C. Turpillia.Abb.c.Cum in cunctis,§.fin.fine,de elect. Sylu.verb. Suspensio,6.dict.6.*

3 III.Sententia,quam præ cæteris eligo,ait incipere statim à die sent.iudicis inferentis posterius triennium : aut quando incurritur ipso iure, statim à die cõmissi delicti, & ita confundi cum priore tẽpore, nisi iudex in sententia declaret,vt incipiat finito priori tempore,(potest enim id iudex declarare,teste *Bal.statim.referendo.*) Prob.quia expressio triennij, vel alicuius temporis intelligitur tacite de proximo sequenti,*l.Eum qui Kalendis.41.ff de verbo.bl. in princ.* ibi, *Sabinus ait proximas Kalendas Ianuary expectandas.c.Non potest,§.1.de prab.in 6* ibi,*intelligitur de duobus primis beneficiis,& c.Cupientes, §.Caterum.de elect. Per triennium continuum ex tunc inchoandum*:Ergo secunda suspensio triennij intelligetur de proximo triennio, & ita confundentur tempora 2. quia in pœnis benigna est interpretatio faciendа:*reg.In pœnis, de reg.iur.in 6.* sed benigna est,si interpretemur concursum, ac confusionẽ temporum fieri:duraque & rigida,si aliter interpretemur : ergo prior interpretatio eligenda est. Sic tenent *gl.Clem.2. verb.Sequentes de magistris,& ibi Cardin.§.Si quis,q.2 Paul. ibi.* quem refert & sequitur *Imola ibi, n.13. Ioan. Andr. c. Cum in cunctis,§.fin.n.30 fin de elect.* vbi *Ant.n.12.Bald.n. 14.Cardin.q.4.n 4.Anchar.q.7 n.8.Imola n.10.*

Ad arg.prioris sent. proposita n. 1. resp. Ad 1.dic duas contrahi pœnas, & ita sublata per absolutionem priori suspensione,remanere posteriorem.Ad confir.fateor crescere pœnam:nam 2.suspensio,pœna est. Ad 2.dic aliquid operari secundam suspensionem,nam ille est dupliciter ligatus,& vtriusque vinculi solutione indiget. Ad 3. nego id sequi. Quia quamuis tempora confundantur, vtrumque tamen vinculum ligat. Ad 4. nego minorem, nihil enim subtrahitur secundæ suspensioni, nec primæ, sed suo triennio quælibet ligabit, licet per accidens contingat ea duo tempora confundi:illo enim eodem tempore dupliciter ligatus erit sic suspensus.

DISPVTATIO LI.

An parochus suspensus ab officio eo quod interfuit clandestino,sit consequenter suspensus à beneficio :

SVMMARIVM.

Explicatur sensus disputationis,& quid in ea sit certum, n.1.
Referuntur 10 sententia à n.2.vsque ad 11.Et sent.authoris,n.12.
Mitius agitur cum homine, n.2.
Distributiones quotidianæ an debeantur ei,qui peccat assistendo diuinis, vt si sit excommunicatus, & suspensus, & assistat. Et generaliter quoties clericus arcetur à ministerio, ob delictum, an acquirat fructus illi ministerio debitos,n 10.iuncto,n.12.
An hic suspensus ab officio possit priuari beneficio n.13.
An parochus suspensus ab officio, eo quod interfuit clandestino, sit suspensus à beneficio, vel possit illo priuari,n.14.
Et soluuntur argumenta,n 15.

1 HÆc quæstio ex decisione eius pendet, an suspensus ab officio sit suspensus consequenter à beneficio. Supponendum est,cum *Sylu.verb.Suspensio,q.5.* tripliciter posse aliquem suspẽdi. 1.Ab officio,& hoc est idem,quod suspendi ab exercitio ordinis, & officij clericalis.2.A beneficio & hoc est idem,quod suspendi tantum à beneficij fructibus : non enim sic suspensus interdicitur ab illius administratione, in temporalibus & spiritualibus. 3. Ab officio,& beneficio simul.Vnde sensus disp.est,an eo ipso quod quis suspenditur ab officio, & ordine clericali,censeatur suspensus à beneficij iam adepti fructibus ? Nam à beneficio acquirendo suspensum esse constat ex *c. fin. verf. Si tamen, de clerico excomm. ministr.* Vbi minore excommunicatione irretitus eligi nequit, quoniam ad susceptio

susceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione est priuatus; ita vt eos tuta conscientia percipere non possit? Et quidem, si sententia iudicis, vel canon, suspensionem ab officio imponens, exprimat solum ab officio suspendere, res est absque controuersia, sic suspensum ab officio, non censeri suspensum à beneficio, alias non verificarentur verba sententiæ, vel canonis dicentis solum ab officio suspendere. Sic *Syluest. verb. Suspensio, q.5. vers. Iterum suspensio sit ab officio, & ibi Tab. q.4. n.5. Rosella verb. Suspensus, n.1. fine. D. Anton. 3.p.t.27.c.4. vers. Item cum quaritur vtrùm suspensus ab officio. Manuel sum. l.10. in vtraque edit. c.67.n.3. Lud. Lop. 2 p. instruct. noui, c.31. de suspens. 1. Quis possit suspendere.* Tota igitur controuersia in eo sita est, quando sententia, vel canon absolutè suspendit aliquem ab officio, an eo ipso censeatur à beneficio suspendere? quam quæstionem satis difficilem reddit varietas opinionum, vix enim reperies disputationem, in qua tam varij sint scribentes. Et *gloss. Clement fin. verb. Suspensi, de pœnis*, quinque recitat opiniones.

2 I. Opinio, quam recitat *ea gloss.* est, vt suspensus à canone ab officio, non sit suspensus à beneficio: at suspensus ab homine ab officio, eo ipso censendus sit suspensus à beneficio: mitius enim agitur cum lege, quam cum homine ministro legis, *l. Celsus ff. de arbitris*: vnde fit, vt canon suspendēs ab officio, restringatur ne ad beneficium extensio fiat, non autem sententia iudicis suspendens. Sic *Hostiens.* (vt refert *ea gloss.*) & idem tenet *Archid. c. Cum æterni, n.2. vers. Offic. de sent. & re iudic. in 6.*

3 II. Sententia, quam refert *predicta glossa*, est omnino contraria, vt suspensus à iure ab officio, censeatur suspensus à beneficio, non autem quando est suspensus ab homine. Sic tenet *Ioannes*, quem refert *gloss. c. Prater hac, verb. Ab Ecclesia, 32. d. Capua l.4. decis. c.24. n.5. & 6.*

4 III. Opinio quam refert *dict. gloss.* sic distinguit, si suspensus ab officio, sit in mora petendi absolutionem, est suspensus à beneficio, secus quando non est in mora. Hanc tenent *Vincent. & Tancred. c. Cum bona de ætate, & qualit.* quos refert *predicta gloss.: Idem Ioan. Andr. eo. c. Cum bona, n.10. Henric. c. Cum dilectus, n.7. de consuet. Ang. Suspensio 3. n.3. ad fin. Maiolus de irregul. lib.3. c.19. n.10.* & explicat dici esse in mora, transacto anno à die suspensionis incursæ, & ex tunc non posse fructus percipere. Moderantur tamen hanc sent. *Henric. & Angel.* ibi, vt intelligatur, dum suspensio est ob crimen graue, quando enim crimen est leue, indistinctè asserunt non suspendi à beneficio.

5 IV. Sent. relata per eandem glossam, distinguit hoc modo, quando suspensus est ob crimen quod cōstat esse mortale, tunc suspensus ab officio, censetur suspensus à beneficio, secus quando pro infamia orta ex eo quod dubitatur, an id crimen admiserit. Sic *Tancred. & Abb. antiquus*, quos refert *predict. gloss.* Quibus cōsonat *Archid. c. Prater, ad fin. super gloss. Subtrahenda, d.32.* vbi dicit suspensum ab officio ob magnam causam, esse suspensum à beneficio, secus quando ob leuem causam: quod idem docet *Lud. Lop. 2.p. instr. de matrim. c.39. f.1060. col.2. §. Circa predictam.*

6 V. Sententia, quam refert *glossa*, est, si suspensio ab officio sit ob crimen leue, vel infamiam, vel contumaciam, non est suspensus à beneficio, secus si ob crimen graue. Quia beneficium subtrahi non debet absque magna causa, 16. q.7. c. Inuentum. Hanc videtur amplecti *ea gloss. Clem. fin. verb. Suspensi, de pœnis*, & ita glossam satis obscurè loquentem intelligit *ibi Imola n.11. ad fin.* Et hanc tenent *Hostiēs. sum. t. de sent. excomm. §. Quis sit eius effectus, n.11. vers. Sed nunquid, Prapos. c. Pastoralis, §. Verùm, vers. Sed pro complemento, de appellat. Armilla verb. Suspensio, n.11. Conar. 4. decret. 2.p.c.6. init. n.14. Burgasius de irregul. 6.p.tit. de suspension. n.91.* Addit *Armilla* hanc distinctionem esse veram, siue sit suspensio à iure, siue ab homine: & *Hostiens. Prapos. & Burgasius*, moderantur hanc sententiam, præterquam in distributionibus quotidianis, quas dicunt percipere non posse suspensum ob quamcumque causam ab officio.

7 VI. Opinio est vltra relata ab ea glossa, si suspensus sit aliquis ab homine ab officio, distinguendum est, si ob crimen graue est suspensus à beneficio, secus si ob crimen leue, vel infamiam, aut contumaciam: si vero sit suspensus ab homine ob crimen siue graue, siue leue sit, est suspensus à beneficio: secus si ab homine ob infamiam, vel contumaciam suspensus sit. Sic *Rosella verb. Suspensus, n.1. fin. Syluest verb. suspensio, q.5. vers. Si iterum suspensio sit ab officio, D. Anton. 3.p.t.27 c.4 vers. Item cum quaritur an suspensus ab officio sit suspensus a beneficio, Tab verb. Suspensio, q.4. n.5. Anchar. c. Iem. Cupientes, de pœnis, cum Calderino relato per Greg. Lop l.17. verb. El derecho, t.9. p.1.*

8 VII. Sententia ait suspensum ab officio non esse suspensum à beneficio, & ita sic suspensum posse recipere fructus beneficij, & distributiones quotidianas, dummodo ea suspensio non sit tam diuturna, vt tacitè, vel expressè vim priuationis habeat. Sic *Manuel 2. tom. summe, vtraque edit. cap. 68.*

9 VIII. Sententia sic distinguit, quando est suspensus ab officio ob crimen adeo graue, & in perpetuum, vt impediat clericum, ne licite possit exercere officium suum, est suspensus à beneficio: secus quando id crimen etiam graue permittit liberum vsum circa beneficium simplex, vt si ipse gubernet, vicariúmque sacra facientem constituat. Sic *Enriquez l.13. de excomm. c.32. n.3. Vivald. Candel. 2.p. tract. de suspensione, n.171.*

10 IX. Sententia est, vel loquimur de distributionibus quotidianis; & tunc suspensus ab officio est suspensus ab illis: aut de aliis beneficij fructibus, & tunc subdistinguendum est: si est suspensus ab officio simpliciter, vel ad certum tempus, non est suspensus ab illis. Quamuis enim hic nequeat choro interesse, at multa alia ad beneficium pertinentia exercere potest: vt alia quæ diuina officia nō sunt, regere & gubernare quæ ad se attinent: si autem suspensio perpetua sit, vel tam diuturna, vt vim probationis, vel depositionis habeat, censetur suspensus à beneficio. Probat. I. pars, nempe suspensum ab officio censeri suspensum à distributionibus quotidianis. 1. Quia distributiones quotidianæ dantur solis illis, qui intersunt, *c.vn. de clericis non residen. in 6. Trid. sess.24.c.12. de refor. ad finem*: sed suspensus ab officio interesse nequit horis, ergo cēsetur suspensus à distributionibus. 2. Prob. quia esto hic suspensus interesset horis, at tuta conscientia percipere non posset distributiones, quia dantur ob ministerium quod permittente Ecclesia fit: ministrans enim contra Ecclesiæ prohibitionem, ob tale ministerium, non præmium, sed pœnam meretur: ob idque graues authores sentiunt, quoties clericus ob delictum arcetur à ministerio, vt si ob illud fiat excōmunicatus, suspensus, vel irregularis, non acquirere eum fructus illi ministerio debitos, *Rebuf. praxi benefic. 1. de Simonia in resign. n.15. Comar. 5 decret. 2.p.c.6. §.8. n.7. fine, Vivald Candelabro sacram. 2.p. materia de suspens. n.171. fine.* Alia verò pars huius sententiæ, scilicet, vt censeatur suspensus à beneficio quando suspensio habet vim priuationis, probabitur argumentis sequentis opinionis, quæ hanc partem probant. Hanc sentent. tenent *Bonifac. Clem. fin. de pœnis, n.42. & seqq. & ibi Imola n.11. fin. Paul. Clem. 1. de priuil. Turrecr. c. Prater 32. d. n.11.12. & 20. Nau. sum. c.27. Hisp n.161. Lat. n.160. Greg. Lop. l.17. verb. El derecho. t.9. p.1. & ibi Hamada super glossas Greg. Lop gloss. fin. Lud. Lop. 2.p. instr. noui c.31. de suspens. 1. Quis possit suspendere* & quoad distributiones quotidianas, vt suspensus ab officio semper censeatur ab illis suspensus, tenent *Host. Prapos. & Burgas. in 5. sent. n.6. allegatis.* Eandem tenet absque distinctione aliqua suspensionis, sed absolutè suspensum ab officio non suspendi à beneficij fructibus, bene tamen à distributionibus quotidianis, *Vgolinus de censura. Tab. 4.c.6. §.3. n.vnic.* Moderatur tamen *Bonif. ibi, n.46.* eam partem, vt suspensus perpetuo ab officio, sit suspensus à beneficio, quando suspensio cōtingeret ob delictum: secus esset, vbi propter morbum perpetuum, aut senium esset perpetuo ineptus beneficij ministerio, esset tamen ex fructibus dedacendum competens vicario stipendium. Et *n.48.* ait dici

suspensionem perpetuam, quando iudex in perpetuum suspendit, aut talis est suspensio, vt sola Pontificia dispensatione tolli possit, secus quando non imponitur perpetuo, vel si sic imponatur, potest tamen ab ea Episcopus absoluere: tunc enim habebitur, ac si facta esset ad tempus. Insuper aduertit hæc sent. licet suspensus ab officio, censeatur suspensus à distributionibus, imo quando suspensio est perpetua ab omnibus fructibus, non tamen amittit præbendam, nisi id in iure, vel iudicis sententia exprimatur. Sic *Paul. Imol. Turrec. n.* 12. *Greg. Lop. pro hac* 9. *sent. allegati.* Addunt tamen *Paul. & Imola, & Turrecr.* posse per sent. iudicis subtrahi beneficium suspenso simpliciter ab officio, si ob culpam grauem suspensus sit, secus si ob leuem, nisi contempserit suspensionem, in moráque absolutionem petendi constituatur. Hinc infert *Nau. sum. Lat. c.* 27. *n.* 160. *Hisp. c.* 28. *addit. ad n.* 161. *c.* 27. quem sequitur *Lud. Lop.* 2. *p. instruct. c.* 31. *de suspensione, tit. Quis possit suspendere,* suspensum ab officio, eo quòd ante legitimam ætatem promotus est, non amittere beneficij fructus. Quia per eam transgressionem suspenditur solum ab officio.

11 X. Opinio, ait generaliter & indistinctè suspensum ab officio, esse à beneficio. Prob. quia vbi duo sic se habent, vt vnum accedat alteri, sufficit aliquem amoueri à principali, vt censeatur amotus ab accessorio: quia accessorium sequitur principale: *regul. Accessorium de reg. iur. in* 6. & censetur vnũ & idem cum principali, *cap. Eos,* 81. *d.* cùm ergo beneficium sit accessorium officio, datur enim propter illud, *c. Cùm secundum de prab. d. c. fin. de rescript. in* 6. remotus aliquis & suspensus ab officio, consequenter erit à beneficio *Et* confir. ex *c. Eos,* 81. *c. dist. quod est Alexandri II.* ibi, *Et si qui officium dominum derelinquunt sicut se ab officio alienos faciunt, ita beneficio Ecclesiarum priuatos esse indic.* vbi qui priuatur officio, priuatur quoque beneficio. Idem habetur *c. Si quis sacerdotum, eo. d.* ergo idem in suspensione dicendum est, vt suspensus ab officio sit suspensus à beneficio: quia eadem videtur esse ratio, quæ in priuatione, & consequenter idem ius, *c. Translato, de constit.* 2. probat. ex *c. Præterhoc* 32. *d. quod est Alexandri II.* vbi postquam clericus cõcubinarius declaratur suspẽsus ab officio, subiungit Pontifex, *Neque partem ab Ecclesia suscipiat:* ergo suspẽsus ab officio, censetur consequenter à beneficio suspensus. Sic *gloss. c. Latores, verb. Ab officio, de cleric. excomm. ministr. & ibi Host. super verb. Ab officio, & ibi Ant. n.* 11. *Abb. n* 6. *idem Abb. c. Vestra, n.* 8. *de cohab. cleric. idem Hostiens. in sum.* 1. *de verb. signif. ad fin. vers. Item quicumque suspensus est ab officio, Anchar. c fin. n.* 11. *vers.* 23. *de clandest. desponsi. & ibi Præpos. n.* 11. *vers Quinto Bernard. Diaz pract crim. in nona edit. c.* 73. *n.* 1. fauet expressè *Nau. l.* 1. *consil. in* 1. *edit. t.* 11. *de temp. ord. cons.* 44. vbi docet suspensum & irregularem non posse fructibus beneficij vti, nisi pauper sit ad se alẽdum.

12 Vltima tandem sent. cui adhæreo, asserit suspensum ab officio, non esse suspensum à beneficio, nisi expressè id declaretur, Probat. quia in iure interdum exprimitur suspensio ab officio & beneficio, *c. Tam literis, fine,* ibi, *Ab officio & beneficio denuncietis esse suspensos: de testib. & attest. & c.* 1. *de secund. nupt.* ibi, *Ab officio beneficioque suspensum,* & *c. Tuarum, de priuileg.* ibi, *Ab officio beneficioque suspendas:* sed verba in decretis non debent esse superflua, sed aliquid operati debent, (vt probaui hoc 3 lib. disp. 26. n. 6.) ergo dum non exprimitur, vt suspensio sit ab officio & beneficio, suspensus ab officio, non censebitur à beneficio suspensus. 2. prob. suspensio ab officio & à beneficio; sunt diuersæ suspensionis species, vt colligitur ex iure, quandoque enim in iure ponitur suspensio ab officio, vt *c. Quia in omnibus, fin. de vsuris, c. fin. §. fin. de cland. desponsi.* & quandoque à beneficio, vt *c. Cùm in cunctis, §. fin.* ibi, *Ab Ecclesiasticis beneficiis triennio nouerint esse se suspensos,* de electione: ergo suspensio ab officio non inducit suspensionem à beneficio. 3. prob. quia cõstitutio pœnalis extendenda nõ est ad casum nõ expressum, satis enim est illam intelligi intra suam latitudinem, cum odia restringi, fauores conueniat ampliari, *reg. Odia, de reg. iur. in* 6. ergo constitutio suspendens ab officio, non extendenda, vt suspendat à beneficio. 4. prob. quia suspensus ab officio potest licitè gerere multa pertinentia ad beneficium, vt administrare ea, quæ ad se attinent, imò & aliqua pertinentia ad officium, vt recitare horas canonicas, &c. ergo per nudam suspensionem ab officio, non censetur aliquis absolutè suspensus à beneficio. Et confirmat. quia non est datum beneficium clerico, vt solum ministret in spiritualibus, a quo ministerio remouetur suspensus ab officio, sed etiam vt administret in temporalibus, quod iure præstare potest suspensus ab officio: ergo cùm duo onera habeat, si suspenditur ab vno illorum onere, non trahitur suspensio ad aliud: arg. *l. Si maribus, C. de donat. inter vir. & vxor.* 2. Confirm quia clericus non suspensus ab officio, si per vicarium, suum ministerium adimpleat, non amittit beneficij fructus, sed satis est si fructibus ministranti vicario satisfaciat: argumento *c. Cum ex eo, de elect. in* 6. ergo similiter clericus suspensus ab officio non ob id fructus beneficij amittet, cùm vicarium ministrantem destinare possit, soluta sibi mercede ex aliqua reddituum beneficij parte. Tandem probat. quia ad summum rationes oppositæ solum probant, suspensum ab officio carere debere emolumento, quod solum ob personale ministerium percipi potest, quando talis suspensus non exhibet illud ministerium, vt sunt distributiones quotidianæ, quas soli qui intersunt horis lucrantur: non tamen probant, si suspensus ab officio ministerium illud præstet, vt si horis interfit, quamuis peccet, non lucraturum eos fructus, & distributiones: satis enim probabile est canonicum excommunicatum, & suspensum, si interfit horis, lucrari distributiones, non obstante peccato, quod contrahit: provt docent *Nauar. l* 2. *de restit. c.* 2. *in nona edit. p.* 2. *diffic* 5. *n.* 243. *Enriq. l.* 13. *de excomm. c.* 3. *n.* 3. *& c.* 14. *n.* 3 *fine, & c.* 32. *num.* 3. *in comment. lit. X.* Et ratio est, quia quamuis peccarit in tali administratione & seruitio, ob quod in foro externo posset fructibus priuari, grauioríque pœna plecti, at certum est illud ministerium fuisse tam vtile Ecclesiæ, ac si exhiberetur à ministro non suspenso: ergo ministerij stipendium percipere debet: possessor enim malæ fidei mercedem laboris in vtilitatem rei im-

13 pensi percipit: ergo tantum probabunt illæ rationes suspensum ab officio, si non ministret amissurum emolumentum præcisè debitum in ministerio, vt amitteret, licet suspensus non esset, si non ministraret, si autem ministret, nihil perditurum: non ergo suspensus ab officio est suspensus à beneficio. Hanc amplectuntur glossa *c. Presbyter si à plebe* 2. *q.* 4 *verb. Suspendatur el* 9. *Bonifacius Clem. fin. n.* 48. *de pœnis,* vbi hæc ait, *Possumus dicere, quod suspensus ab officio, siue perpetuo, siue ad tempus, siue simpliciter, siue à iure, siue ab homine, siue ex leui causa siue ex graui, siue sit in mora petendi absolutionẽ, siue non, nunquam censetur suspensus à beneficio, nisi hoc in sententia exprimatur.* Idem tenet *Nauar. l.* 5. *cons in* 1. *edit. ti de homic. cons.* 41. *n.* 2. *Perez l.* 5. *ord. t.* 1. *l.* 1. *f.* 51. *§. In oppositum* eandem sent. amplectitur *Lex* 17. *tit* 9. *p.* 1. quãuis tantum de suspensione iuris loquatur, ibi, *eso mismo seria en aquellos que veda el derecho escrito, en los que son vedados de officio, no son vedados de beneficio.*

14 Fateor tamen, vbi suspensio esset perpetua, & ob graue delictum posse sic suspensum priuari ipso beneficij titulo, quod optimè docuit *gloss. c. Presbyter si à plebe, 2. q. 4. verb. Suspendatur, el* 1. vbi dicit suspensum ab officio nõ esse beneficio priuandum, nisi secundum ordinem iuris, propter scandalum, & cum magna laborat infamia. Et ita tenent *Paul. Imol. Turrecr.* vt retuli n. 10. ad fin. idem *Bonif. & Perez d. pract alleg Vgolin. de censuris, tab.* 4. *c.* 6. *§.* 3. *n. vnic.*

15 Ex his defertur decisio ad nostrum casum: parochus enim suspensus ab officio, quia interfuit matrim. clandestino, non est suspensus à beneficio. Quia *text. c. fin. §. fin. de cland. desponsi.* solum exprimit suspendendum esse ab officio: & probant rationes adductæ num. 12. pro nostra sent. Et tenet in propriis terminis *Manuel* 1. *to. sum.* 2. *edit. c.* 221. *n.* 4. contra *Lud. Lop.* 2. *p. instruct. de matrim. c.* 39. *f.* 1060. *col.* 2. dicentem esse etiam suspensum à beneficio. Quia est

crimen

crimen graue. Addit tamen *Manuel ibi*, posse iudicem in hoc casu suspendere illum parochum à beneficio. Quia *Trident. sess.24. c.1. de matrim.* remittit Episcopi arbitrio pœnam. Sed Trident. tantum loquitur quando matrim. clandestinum cui interest parochus, est nullum defectu numeri testium requisiti, in quo casu pœna suspensionis antiqua cessauit (vt dixi hoc 3.l.disp.48.n.4.) Admitterem tamē posse iudicem suspendere eum parochum triennio suspensum ab officio, eo quod interfuit matrim. clandestino ob solam denunciationum omissionem, posse (inquam) suspendere simul à beneficio, quando culpæ grauitas hoc postularet, per *cap.fin.§.fin.de cland.desponſ.* ibi, *grauius puniendus, si culpa qualitas postulauerit.*

15 Tandem ad argum. nonæ sent. proposita n. 10. Resp. (nam aliæ sent. argumenta soluenda non afferunt, præter 9.& 10.sent.) Ad 1.dic illum suspensum non posse interesse licitè officiis diuinis, in illis ministrando, posse tamen interesse validè,& ita lucrari distributiones. Ad 2.dic negandam esse eam doctrinā, dantur quippe distributiones, & fructus, ob assistentiam & ministerium vtile Ecclesiis, nec minus vtile est, quādo illicitè præstatur. Ad 1.10.sententiæ propositum n.11. dic maiorem esse veram, quando omnino amouetur principale, at suspensus ab officio multa potest beneficij ministeria obire, multisque priuatur, quæ exercens peccat: at fructus comparat, vt in probatione vltimæ sent.n.12. explicui. Ad confirm. respondeo tantum probare beneficiarium suum onus non implentem, fructus illi oneri respondentes amittere, at suspensus ab officio potest onus implere, & ita fructus percipere. Ad 2.respondet bene *Greg.Lop.l.17 verb.Et derecho, tit.9. p.2.* in eo casu id euenire, quia in iure ita expressum est.

DISPVTATIO LII.

An parochus suspensus, quia interfuit clandestino, possit ab Episcopo absolui?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans, posse Episcopum absoluere à suspensione illa triennali, cap.fin.de clandest.desponſ.n.1.

Contraria verior, non posse à suspensione, quandocumque in ea designatur tempus, 2.

An possit Episcopus virtute decreti Tridentini, sess.24. cap.6. de reformat. 3.

An à suspensione lata in Trident. sess.24. de matrim. c.1. in parochum assistentem matrimonio clandestino, possit absoluere Episcopus & eius vicarius, 4.

Et soluuntur argumenta, n.5.

1 QVidam aiunt parochum triennio suspensum, eo quod interfuit clandestino iuxta, *c. fin.§.fin.cland.desponſ.* posse absolui ab Episcopo, ab ea suspensione. Probant ex *cap.Nuper, de sent excomm verſ.in 2.casu*, ibi. *Quia conditor eius canonis sibi absolutionem specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur alijs facultatem relaxandi.* Vbi quamuis textus loquitur de excommunicatione, quæ non reseruatur à canonis conditore, vt eo ipso eius absolutio concessa videatur Episcopo: at eadem ratio est de suspensione non reseruata, & sic idem ius debet esse. Quare *Innoc.c.2. de solut.fine*, idem dicit de suspensione, per *d.c.Nuper*, sed suspensio illa triennalis non reseruatur *d.c.fin.* ergo potest ab ea Episcopus absoluere. 2. Quia eius est absoluere, cuius est ligare, sed hæc suspensio triennalis non incurritur ipso iure, sed ministerio Episcopi imponenda est (vt dixi hoc 3.lib.disp.48.n.2.) ergo Episcopus eam imponens poterit ab ea absoluere. Ita docent *Host.d.c.fin.super verſ. Per triennium. & ibi Ioan.And.n.11. Præpoſ.n.11. Barth. à Ledeſ.dub.11. de matrim. post 6. concl.* Imò idem dicunt de proprio parocho, nempe, posse absoluere ab ea suspensione triennali, *Hoſtienſ.Ioan.Andr. & Præpoſ.ibi, per notata, d.c. Nuper*, vbi communiter DD. fatentur posse Episcopum absoluere ab excommunicatione canonis absolutionem minime reseruantis.

2 Tenendum tamen est, non posse Episcopum ab ea suspensione absoluere. 1. Quia licet teneamus communem opinionem, vt suspensus à iure non reseruanti absolutionem, possit ab Episcopo absolui: id habebit verum, vbi quis à iure suspenditur indefinitè, nullo, scilicet, designato termino, secus vbi terminus suspensioni adiicitur, vt contingit hic: cùm enim iure definitum sit tempus, Episcopus qui inferior est, non poterit eam suspensionem relaxare. Et confirm. quia illa constitutio *d.c. fin.* est edita in Concilio generali Lateranensi, at Episcopus nequit in concilliari constitutione dispensare, vt communiter annotant DD. *cap. At clerici, §. finali, de iudicijs*: ergo. Et fortius hæc sententia locum haberet, tenendo quamcumque suspensionem ob delictum impositam, non posse per Episcopum tolli: vt tenent *gloſſ.c.Cupientes, §.Cæterum, verb. Suspenſ. de elect.in 6. Abb.c.Tam literis, n.3. de teſtib.& atteſt. & ibi Aretin.n.23. Nau.ſum.c.27. Hiſp.n.163. verſ.Lo tercero, Lat. n.162 verſ.Septimò*, cum multis aliis, quare definitionem *d.c. Nuper*, de excommunicatione non reseruata extendere nolunt ad suspensionem non reseruatam: est enim longè dispar ratio. Quia absolutio excommunicationis debet necessariò præmitti absolutioni peccatorum, & ideo vt saluti animarum consuleretur, opus fuit facile concedere absolutionem excommunicationis, vnde dum non reseruatur, concedi censetur Episcopo, & parocho: quæ ratio in suspensione non militat. Quare hanc sent. vt non possit Episcopus absoluere à suspensione, cui certus terminus adiicitur, docent *gloſſ.Clem.1.§.Verum, verb.Excommunicationis, de hæretic. Bonifac.ibi, n.187. verſ.Sexta concluſio, Imola ibi, n.18. Abb.c Quam ſit, ſine, de exceſſib.prælat. Felin. cap. Nuper, de ſent.excom.n.1.verſ.In contrarium: Bernard.Diaz. pract.in 9.edit.c.73.n.3. Sylu.verb.Suſpenſio, q.8. dict.3. Couar.* appellans falsam oppositam sent.4. *decret.2.p.c.6. init. n.14.& 15. Præpoſ.d.50.inſum. Perez l.5.ord. t.1. l.1. f.33. verſ.Contrariam ſententiam, Enriq.l.13.de excomm.c.35.n.2. Lud.Lop.2.p.inſtruct.c.31. de ſuſpenſione, t. de abſolut. à ſuſpenſione: & de matr.c.39.f.1060.col.2. Vinald.Cand.l.2. p. de ſuſpenſione, n.130. Manuel 2.to.ſum.c.69. n.2.*

Nec poterit Episcopus ab ea triennali suspensione absoluere virtute decreti *Trident.sess.24.c.6. de reform.* Quia ea suspensio non incurritur ipso iure, sed per sententiam Iudicis, (vt dixi disp.48.num.2.) cognitione præmissa de delicto, at ita id delictum iam ad forum contentiosum deductum est, in quo casu nulla facultas conceditur Episcopo, *d. c.6.* 3

A suspensione tamen ipso iure imposita *in Trid. sess.24. c.1. de matrim.* parocho, vel alij Sacerdoti coniungenti, aut benedicenti alienos parochianos, absque licentia proprij parochi, non solum Episcopus, sed eius etiam vicarius generalis poterit absoluere: vt constat ex illis verbis, *eod c.1. Ipso iure tandiu ſuſpenſus maneat, quamdiu ab ordinario eius Parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur*: nomine autem ordinarij comprehenditur vicarius generalis Episcopi, & quicumque alius habens iurisdictionem ordinariam: (vt dixi hoc 3.l. disp.29.n.5.) non tamen hic ordinarius absoluturus debet esse ordinarius iudex suspensi absoluendi, sicut in alijs solutionibus & dispensationibus contingit: sed debet esset ordinarius illius parochi, cuius erat illud matrim. celebrare, aut benedicere. Vt expressè dicitur *d.c.1.* 4

Ad argum. prioris sentent. Resp. Ad 1. illam æquiparationem posse habere locum, vbi suspensio sine temporis præfinitione ponitur, in quo etiam casu dispar est ratio, vt dixi n.2. Ad 2.dic eiusdem esse soluere, cuius est ligare, si propria authoritate liget, secus si ministerio alieno: at Episcopus non imponit suspensionem illam propria authoritate, sed authoritate Concilij generalis sibi præcipientis vt imponat, nec committentis absolutionem. 5

DISPVTATIO LIII.

An pœnæ matrimonij clandestini incurrantur ante iudicis sententiam?

SVMMARIVM.

Suspensio parochi assistentis clandestino, & amissio bonorum quam clam

contrahentes, & testes incurrunt, per l. 49. Tauri indigens iudicis sententia: non autem inhabilitas ad sic contrahendum n.1.
An exheredatio imposita clam contrahentibus, exigat iudicis sententiam: proponuntur argumenta probantia exigere, n.2. Et illi non tenentur ab hereditate abstinere, donec priuentur, n.3.
Pater ad exheredandum non indiget iudicis sententia, 4.
Vt exheredatio suum plenum consequatur effectum, opus est sententia iudicis, & vt fratres causam probent, n.5. Et solumtur argumenta, num. 6.
An exigatur sententia iudicis, vt filij nati ex clandestino inualido parentibus ignorantibus impedimentum, sint illegitimi? proponuntur argumenta ad probandum exigi, 7.
Non exigitur sententia, n 8. Et ibi, quando priuatio imponitur non vt pœna delicti, sed ob defectum conditionis requisita, non est necessaria sententia. Et de significatione dictionis, Prorsus, & non est pœna qua nihil de iure acquisito remuit.
Et solumtur argumenta, 9.

1 DE suspensione triennali, imposita parocho assistenti clandestino, iam diximus hoc 3.lib.disp.48. n.2. eam non incurri ante iudicis sententiam.

Inhabilitatem autem, quam clam contrahentes incurrunt, ad clam contrahendum, certum est nullam desiderare sententiam: quia non est propriè pœna, sed defectu solemnitatis inducitur: vt dixi hoc 3.lib.disput.1. num.11. Similiter amissionem bonorum quam clam contrahentes, & testes ipso facto incurrunt, iuxta *l.49.Tauri*, manifestum est exigere sententiam declaratoriam. Et docent *Ioan.Lup.l.49.Tauri, n.7. Menchaca de succeff.creat.l.1.§.10. num.684. Matienzo lib.5.recop. t.1.l.1.gl.3. n.4. Azebed. ead l.1 num.41.*

2 De duplici autem pœna potest esse difficultas. Altera est, exhæredationis: altera verò illegitimitatis, de quibus seorsim agendum est. Circa exhæredationem ergo, videtur exigi iudicis sententiam. 1. Quia *l.49. Tauri*, vbi eam pœnam statuit, addit accusationem eius criminis solis parentibus deferri, at vbi est accusatio, debet esse iudicium, iudicisque sent. ergo. Et confirm. quia eundem esse accusatorem, & iudicem, aduersatur iuri naturæ: si ergo parentes sunt accusatores eius delicti, vt filia exhæredetur, non possunt esse iudices eam exhæredationem exequentes, sed debet adesse alterius iudicis sententia. 2. probat. quia ea est pœna, & sanè grauissima, ergo exigit iudicis sententiam, iuxta tritum axioma, pœna non debetur ante iudicis sententiam: quod cum *D.Tho.2.2.q.62.art.3. ad 3.* amplectuntur omnes Theologi, & cum *gloss.c.Fraternitatis, verb. Cum augmento. 12. q. 2.* iuris vtriusque professores. Tandem, quia pater exhæredans filium, tenetur causam exhæredationis probare, vt habetur expresè *auth. Non licet, C.de liber. praeter. iuncta gloss. verb. Probetur, & l.10. t.7. p. 6.* ibi, *ha menester que quando el padre quisiere que vala su testamento, è ouier saber desheredar su hyo, que muestre razon porque lo faze, pero no deue ser creido à menos de la probar el mismo, ò aquellos que est ihlecieren por herederos*: ergo debet esse iudex coram quo probetur, & consequenter eius sententia desideratur.

3 I. Conclusio, filius vel filia clam contrahens non tenetur ab hæreditate parentum abstinere, antequam hæreditate priuetur. Quia est pœna, & subinde nullus tenetur eam sibi inferre. Sic *Molina tom.1.de iust.tract.2.disp.176. fol.1041.§.illud vniuersim.*

4 II. Conclusio, pater conscius causæ sufficientis exhæredandi, potest nulla præmissa iudicis sent. exhæredare. Prob. ex *auth. Vt cùm de appellatione cognos. §. Sine igitur, & l. fin. in fin. tit.8. p.6.* ibi, *dezimos que el ierre que el padre pusiere al hyo en el testamento, para desheredarlo, el heredero que estableciere, es tenido de lo probar.* Ex quibus locis constat non exigi iudicis sententiam, vt pater exhæredet filium, siquidem ante eam potest pater id facere, sufficitque vt ipso mortuo hæredes probent legitimam adfuisse causam. Deinde, quia quamuis hæc sit pœna, non tamen exequtioni mandatur, donec causa coram iudice probetur, sententiáque feratur, ergo vt solum pater vtatur iure suo, explicans suam exhæredandi voluntatem, ciúsque causam, cum ob id non efficaciter soluenda sit pœna, donec iudicis sententia accedat, ea non exigitur.

III. Conclusio, vt exhæredatio suum omnimodo consequatur effectum, est necessaria iudicis sent. Prob. quia quamuis pater exhæredet, at tenetur ipse, vel hæredes causam probare: quòd si in probatione succubuerit, carebit effectu exhæredatio, ergo vt illum omnimodo consequatur est opus sententia iudicis, declarantis iustitiam causæ, & sufficientiam probationis. 5

Ad argum. proposita n. 2. respondetur. Ad 1. non esse mentem legis exigi vt prius pater obiiciat crimen, deferátque in iudicium, vt exhæredet, sed denegare cuilibet alij actioné obiiciendi causam exhæredandi. Ad confirm. dico parentem non esse vltimum iudicem, cuius iudicio lis terminanda est, quod tamen ipse exhæredet inferens causam coram alio probandam, vt sic lis terminetur, non esse contra ius naturale. Ad 2. & 3. respondetur concludere, exigere iudicis sententiam, vt suam habeat perfectam, & omnimodam exequutionem: & idem concludit tertium argumentum, quod nos fatemur; non autem indigere iudicis sententia, vt pater incipiat exhæredare, ex causa legitima probanda coram iudice, lite mota à filio contra patris exhæredationem. 6

Circa alteram pœnam, filios ex clandestino matrimonio inualido genitos, esse illegitimos, non obstanti parentum ignorantia, circa impedimentum: videtur opus esse iudicis sententia. Quia *c.fin.§.Si quis vero, de eland.desponf.* vbi ea pœna statuitur, sic ait, *proles de tali matrimonio susceptа, prorsus illegitima censeatur*: quod verbum, *Censeatur*, cùm sit futuri temporis, exigit iudicis sententiam, nec sententiam latam continet, sed ferendam. Vt de verbis futuri, tradit *Tiraquell.* cum multis per eum relatis, *l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n.39. C.de reuoc.donat.* 7

Dicendum tamen absque dubio est, nullam exigi iudicis sententiam 1. quia quando priuatio imponitur, non vt delicti pœna, sed ob defectum conditionis requisitæ ad gaudendum aliquo priuilegio, nulla desideratur sententia: verbi gratia, in *Trident. sess.25. c.6. de reform.* statuitur vt non gaudeat priuilegio fori, clericus minorum ordinum carens beneficio, si non gestet habitum clericalem. Et *ibi, & c.vnic. de Cleric.coning. in 6.* vt clericus coniugatus non gaudeat priuilegiis clericalibus, nisi cum vnica & virgine contraxerit, & tamen clericus carens ibi requisitis, non gaudebit priuilegiis absque alia sententia. Quia ea priuatio ponitur ob defectum conditionis, ad gaudendum requisitæ. Sic ergo contingit in nostro casu, nam *c.fin.* imponens eam illegitimitatem, verè non continet pœnam, sed explicat deficere conditionem requisitam, vt filij nati ex matrimonio putatiuo, sint legitimi: ideo enim erant legitimi, iuxta *c.Ex tenore, qui filij sint legitimi*, quia aderat iusta impedimenti ignorantia in parentibus, vnde ad eam legitimitatem, hæc iusta ignorantia erat conditio requisita: quam deficere in matrim. clandestino, explicat *d.c. fin.* ibi *cum illi taliter contrahendo non experies fuerint, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur.* 2. Quia quando verbo futuri iungitur particula aliqua suapte natura importans latam sententiam, non est opus sententia ferenda, sed continet sententiam latam; vt docet *Tiraq. l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n.75. C.de reuoc.donat.* huiusmodi autem est dictio, *Prorsus*, apposita in *d.c.fin.* ibi, *prorsus illegitima censeatur*: vt plurimis citatis docet *Tiraq. eo verb. Reuertatur, n.87.* Tandem, quia cum pœna non minuit aliquid de iure pristino quæsito, vel incepto acquiri, non est propriè pœna iudicis sent. expectans. Vt tradunt *Ioan. Andr. fin. de elect. in 6. n.5. vers. In gloss.2. & ibi Domin. n.18. vers. Nota incidenter istud dictum, Bald. l. Nemo martyres, ad fin. C.de sacros. Eccles. Beroius c.2. n.27. fine, de constit.* at in hoc casu nil minuitur de iure acquisito, vel cœpto acquiri. 8

Ad argum. propositum n. 7. dic verbum futuri continere sent. ferendam, quando non adiicitur aliqua particula, quæ latam importet, & quando non est defectus conditionis requisitæ, at hic adiicitur particula, *Prorsus*, sententiam latam importans, & deficit conditio requisita ad legitimitatem. 9

DISPV

DISPVTATIO LIV.

An solius iudicis Ecclesiastici sit has pœnas inferre Laïcis clam contrahentibus, possitque inhibere iudicem secularem in hac causa procedentem?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans esse solius iudicis Ecclesiastici, & posse per illum inhiberi secularem. n.1. Et alia, solum secularem posse punire laicos sic contrahentes, n.1.

Hæc causa est mixti fori, daturque locus præuentioni, n.3.

Quid si non constet de matrimonij clandestinitate, sed quæstio sit, an matrim. sit clandestinum, filius censeatur legetimus ob bonam parentum fidem, an possit cognoscere iudex secularis n.4. Et explicatur ius c. Tuam, ac ordine cognit. & quamuis sit quæstio iuris, & quando facti.

An pœna iuris ciuilis, & canonici seruanda sint in foro Ecclesiastico, & seculari? 5.

An iudex Ecclesiasticus possit inhibere secularem, ne testes deponant coram eo, vel ne puniat clam contrahentes, 6.

An si Ecclesiasticus non condignè puniat Laicum clam contrahentem possit secularis iterum punire: & idem in criminibus aliis mixti fori, 7.

Quid si secularis prius puiuit, sed minus dignè, an possit Ecclesiasticus iterum punire? 8.

1 QVidam aiunt, solius iudicis Ecclesiastici esse, has pœnas imponere. Prob. quia causæ matrimoniales ad solum iudicium Ecclesiasticum pertinent, *c. Tuam, de ordine cognit.* ibi, *tuam non credimus latere prudentiam, causam natalium Regina Cypri, ad examen nostrū (vtpote quæ ad forum Ecclesiasticum pertinet,) esse delatam:* & *in Trid. sess. 24. can.* 12. De qua re consulendus est *Bel. arm l. 1 de matrim. c* 32. Et confirm. quia punitio clam contrahentium, necessario præmittenda est cognitio clandestinitatis matrimonij, vt constet num deliquerint: at hæc cognitio pertinet ad iudicem Ecclesiasticum, cum matrimonij substantiam tangat: ergo & punire clam contrahentes. Sic tenet *Alex. de Neuo, cap. fin §. Sanè, n. 5. de clandest. desponsa.* allegat pro se *glossam, c. 2. de pœnit. & remiss verb. Reseruantur*, vbi inter casus Episcopo reseruatos, numerat imponere pœnitentiam clam contrahentibus: quam ibi *Francus n.* 8. dicit singularem, licet eam explicet de foro pœnitentiali. Idem tenent *Gom. 4. de decr. 2. p. c. 6 initio, n.* 21. vbi dicit posse secularem iudicem per Ecclesiasticum inhiberi, eo casu quo de matrimonio adhuc non constat, vt liberius possint testes coram Ecclesiastico de matrimonij veritate deponere.

2 Alij verò docent, solum iudicem secularem posse punire Laïcos clam contrahentes. Quia ius canonicum non imponit pœnam contrahentibus, nec testibus. Sic *Castillo l. 49. Tauri, n. 8. vers. Vltimo ergo teneo.*

3 I. Conclusio, hoc delictum est mixti fori vnde iudex qui prætenerit, siue Ecclesiasticus, siue secularis, puniet hoc delictū. Prob. quia hæc est quæstio facti, & non iuris, nec oportet cognoscere ad hoc puniendum, de valore matrimonij. Sic docent *Mench. de succeff. creat. l. 3. §. 26. n. 69. Azebedo l. 5. recop. t. 1. l. 1. n* 42. & 46. *Gutier. 2. pract. q. 2. n. 1.*

4 Hoc tamen intelligit *Azebedo eo. n.* 46. quando constaret de matrimonij clandestinitate, si enim de hac non constaret, definiendum esset prius per iudicem Ecclesiasticum, an esset clandestinum, vt posset iudex secularis contra Laicos procedere. Pro qua sententia facit *Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. fin. n.* 3. vbi magis propendet in eam sententiam, vt iudex secularis non possit cognoscere de causa matrimoniali, etiam quando est quæstio de facto: quam etiam tenet latè defendens *Bolognetus l. 2. n. 42. & 43. & sequentibus, ff. de iurisd. omn. iudic.* At verius est, posse secularem iudicem cognoscere, an matrimonium sit clandestinum. Quia est quæstio de facto, & non de iure: vt tenent multi, quos refert *Couar. eod §. fin. n.* 3. & optimè *Barbosa* aliis relatis, *l. Titia 35. n. 36 ff. solut. matr.* vbi dicit non obstare *c. Tuam, de ordine cognit.* loq. itur enim de Regina Cypri, quam non est verisimile natam esse ex personis, de quibus dubitaretur, an matrimonium de facto contraxissent, sed an fuisset legitimum: & sic vertebatur quæstio iuris, pertinebatque ad iudicem Ecclesiasticum: at si esset quæstio, an matrim. esset contractum de facto, iudex secularis esset competens: similiter si in specie illius *cap. Tuam.* esset quæstio, an matrimonium esset contractum in facie Ecclesiæ, vel clam, vt si constet an filius sit legitimus ob bonam parentum fidem iuxta *c. Ex tenore, qui filij sint legit.* secularis iudex potest cognoscere quia pertinet ad factum, & facta pronunciatione super facto, proles censetur legitima, vel illegitima, Hæc *Barbosa ibi.*

Hinc fit, ius canonicum, & ciuile, in punitione clandestini matrimonij, veluti vnum ius reputari, vt alterius iuris decisiones, & pœnæ, in vtroque foro seruandæ sint: Ecclesiastico, scilicet, & seculari, vbi non reperiuntur contrariæ: ius enim ciuile procedit adiuuando canonicum. Sic *Menchaca d. §. 26. n. 70.* 5

6 II. Conclusio, iudex Ecclesiasticus potest inhibere secularem, vt tantum deponant testes coram eo de valore matrimonij: vt dixit *Couar. 4. decret. 2 p. 5. init. n.* 21. non vero respectu punitionis: cum sit mixti fori, & ita locus detur præuentioni. Prob. prior pars, quia cùm ad iudicem Ecclesiasticum spectet de matrimonij valore tractare, potest consequenter iudicem secularem compellere, vt permittat testes coram se de hoc deponere. Sic *Gutier. 2. pract. q. 2. n. 1.* vbi hoc restringit, ante Tridentin. habuisse verum, dum matrimonia clandestina, valida erant: cum tamen modo irrita sint, iam (inquit) non est opus testes deponere coram Ecclesiastico iudice, de matrimonij valore. Sed immerito sic restringit: nam etiam modo potest esse necessaria testium depositio coram Ecclesiastico iudice: vt si aliquis intenderet matrimonium celebratum coram parocho, & testibus, omissis denunciationibus: (quod clandestinum est, vt diximus hoc 3. lib. disp. 1. n. 7.) esse inualidum: quia contrahentes non præbuerunt signa externa consensus, aut quia interceffit metus, vel quia parochus non attendit, vel allegaret testes absque parocho interfuisse.

7 III. Conclusio, si iudex Ecclesiasticus non condignè puniat clam contrahentes, posset eos iudex secularis iterum punire, non secus ac si puniti non essent: ita tamen, vt hæc 2. punitio temperetur, ac condigna sit habita ratione pœnæ ab Ecclesiastico impositæ. Probatur ex *c. 2. de maledicis*, ibi, *per temporalē præterea potestatem:* & per *c. Fœlicis ad finē, de pœnis, vers. Per hoc*, ibi, *per hoc quoque secularibus potestatibus nō admittimus facultatē vtendi legibus contra tales.* Sic *Menchaca de successionum creat. l. 3. §. 26. n. 69. Gut. lib. 2. pract. q. 2. n. 1.* & in genere non condignè punitum ab Ecclesiastico, posse per secularem puniri, si est laïcus, & crimen est mixti fori, docent *Abb. c. 1. de offic ord. fine, Felin. c. Quod olim, de Iudæis fine, Couarr.* multos alios referens, *c. Raynutius, initio, n. 19. de test. Maranta pract. 4. p. 1. An sit iudicium ciuile; vel criminale, n.* 27. vbi eius additionator multa allegat. Et consulendus est *ibi Maranha, n. 19 & p. 6. tit. Et peruenitur aliquando per viam inquisitionis, num. 92. 100. & seq.* vbi disputat quid dicendum sit de eodem iudice, quando prius insufficienter punierat. Idem tenet *Ant. Gom. l. 3. var c. 1. n. 40. Iul. Clarus l. 5. receptorum, pract. crimin. § fin. q. 17. vers. penult.* dicens esse communem sententiam. *Ant. Cucus l. 2. instit. maior. tit. 6. n. 99. Anast. Germon. de sacrorum immunitate, l. 3 c. 12. n. 84. & 87.* 7

Adde cum *Ant. Gom. & Iul. Claro ibid. & Ant. Cuco, n.* 98. ex mente omnium colligi, mixti fori criminis reum, prius per secularem iudicem punitum, non posse amplius per Ecclesiasticum puniri. Quia inflicta pœna per secularem, censetur semper competens, & grauior ex iurisdictionis qualitate. Quod bene intelligit *Iulius Clarus* dummodo pœna corporalis, vel pecuniaria per secularem imposita, non esset leuior imponenda per Ecclesiasticum. Pœna (inquam) corporalis, vel pecuniaria: quamuis enim excommunicationis pœna quam passim imponunt Ecclesiastici, sit omni corporali grauior, at in hac re non est inter graues pœnas compitanda, cum potius medicinalis sit, quam afflictiua, *c. 1. de sent. excommun. in 6.* 8

LIBER QVARTVS
DE CONSENSV COACTO.
DIVISIO TOTIVS LIBRI.

Egimus duobus libris superioribus de consensu matrimonij in genere, & de clandestino. Iam hoc quarto libro, de consensu metu extorto, disputandum est. Cuius disputatio utilissima est, eo quod metus in omnibus contractibus, in votis, religionisque professione potest interuenire. 1. igitur agemus de metu in genere, quando leuis sit, quandove in virum constantem cadat. Deinceps, quando irritet cæteros contractus, tam in foro externo, quàm conscientiæ, ita vt metu extorta restitutioni obnoxia sint. Tandem, quando irritet ipsum matrimoniam.

DISPVTATIO I.

Quid, & quotuplex sit metus, quáſque conditiones petat, vt cadens in virum constantem sit.

SVMMARIVM.

Violentum, & coactum omnino, quid sit? n. 1. Et an actus voluntatis possit esse coactus, 2.
Qua metu fiunt, sunt voluntaria, inuoluntariaque conditionaliter, n. 3. Et an potius voluntariis accedant? refertur opinio negans, n. 4.
Potius voluntariis accedunt, & secundum quid sunt inuoluntaria, n. 5. & explicatur c. Maiores, §. Item quaritur, de baptismo. Et quando metus excuset à culpa, n. 6.
Traditur, & explicatur definitio metus, n. 7. Et diuiditur in quintuplicem, n. 8.
Diuiditur timor in cadentem in virum constantem, & inconstantem: & explicatur nomina quibus hi timores appellari solent: & cur ille dicatur timor cadens in virum constantissimum, à Iurisconsulto, 9.
Quot conditiones petat metus cadens in virum constantem? & an oporteat vt malum quod timetur graue sit? 10.
An hæc grauitas mali consideretur secundum se, vel comparatiuè ad minus malum, refertur opinio dicens satis esse qualecumque malum leue sit, respectu leuioris mali, 11.
Verior opinio, requiri vt malum sit in se graue, 12.
Timor viri constantis potest accipi generalissimè vt distinguitur contra metum, quo aliquis ductus, imprudenter & inconstanter agit, aut propriè, vt iura tum considerant, 13.
Refutatur opinio dicens, si timidus leue malum valdè timeat, esse metum viri constantis, 14.
Exigitur ad metum viri constantis, vt timens rationabiliter credat malum sibi imminere, 15.
Non requiritur vera mali illatio, sed probabilis timor proxima illationis n. 16. & ibi explicatur l. Metus autem præsentem, ff. de eo quod metus causa.
Iusta & probabilis suspicio metus, habetur pro metu, 17.
Timor violentus infrenda, vitiat electionem, 18.
An oporteat vt minans potens sit exequi malum comminatum, 19.
An exigatur, vt solitus sit exequi: & in eodem genere mali quod comminatur, n. 20. & 21.
Quid, si tantum semel minas sit exequutus, n. 22. & ibi, vnius actus non probat consuetudinem: & remissiùs, quid in dubio an solitus sit exequi, & ibidem, quid si in alio officio iudex, vel vir in priori matrimonio minis exequutus est?
Quid si timens facilè occurrere posset malo, quod timet, 23.

1 VPPONENDVM est 1. duplicem esse vim, quandam absolutam, quandam verò conditionalem. Vis absoluta est, quæ violentum simpliciter, & omnino coactum, ac contrarium voluntati efficit. Quod sic definitur ab *Arist. 3. Ethic. c. 2. Violentum est, quod fit ab extrinseco, passo non conferente vim*, id est, non concurrente, quo modo violentus esset motus Christiani, quo raperetur, vique traheretur ad Idoli templum, eiusque manus vi cotriperetur ad thuribulo adolendum Idolis omnino repugnanti voluntate: quod idem aliis verbis docuit *Iurisconsultus l. 2. ff. de eo quod met. causa* ibi, *vis est maioris rei impetus, qui repelli non potest.* Vnde fit, vt cum omnino deficiat voluntarium, excuset à culpa.

2 2. Supponendum est, an consensus aliquis voluntatis possit esse coactus? de qua re latè tractatur per *D. Tho. & DD. 1. 2. q. 6. a. 4. d. 29. q. 1. a. 1.* vbi vniuersi cum D. Thom. concludunt nullum consensum voluntatis, id est, actum illicitum à voluntate, posse esse coactum simpliciter. Quod idem docuit *Arist. 3. Ethic. c. 1. & D. Greg. Niss. l. 5. Philos. c. 1.* quod sic explicat *D. Tho. d. a. 4.* duplex est voluntatis actus, quidam ab ipsa imperatus, & per alias potentias exercitus: vt ambulare, mouere membra: & quoad hos actus potest omnino, & simpliciter voluntas cogi, possunt enim externa corporis membra vi arripi, ne voluntatis imperio obsequantur. Alius est actus à voluntate elicitus, propriúsque ipsius: vt velle, aut nolle: & hic actus nullo modo potest esse coactus simpliciter. Et ratio est aperta, quia violentum simpliciter (vt dixi) est quod fit ab extrinseco, passo non conferente vim: at quandocumque voluntas consentit, vel dissentit, iam confert vim, cùm alliciat illum actum consensus, aut dissensus: ergo nullus eius actus est violentus simpliciter. Et confirm. quia omnino repugnat aliquam volitionem esse in me, & meam voluntatem non esse principium eius elicitiuum: volitio enim est actus vitalis, qui non nisi à principio vitali intrinseco dimanare potest: ergo repugnat, vt voluntas illi volitioni non conferat vim, & consequenter repugnat esse omnino & simpliciter violentam.

Hinc manifestè infertur, quæ metu quantumcumque 3
graui fiunt, esse simpliciter & absolutè voluntaria, & libera: ita metum non inferre vim præcisam, sed conditionalem, quia, scilicet, secluso metu voluntas nollet. Ita dixit *Iurisconsultus l. Si mulier 21. §. Si metu coactus, el 2. ff. de eo quod met. caus.* ibi, *quia quamuis sibi liberum esset, noluisset, tamen coacti volui.* Et *l. Cum proponas, C. de hared. inst.* ibi, *potuit enim quamuis inbente domino nolle adire.* Item probatur ex *l. Si priuatus, §. qui, & à quib. & c. Merito, 15. q. 1.* Quod idem agnouit *Arist. 3. Ethic. c. 1. D. Th. & cum eo reliqui 1. 2. q. 6. a. 6. & 4. d. 29. q. 1. art. 1.* Prob. 1. quia metus non alia ratione potest adimere libertatem, nisi propter coactionem, sed non habet coactionem simpliciter, cum voluntas concurrat: ergo non adimit libertatem simpliciter. 1. Quia ad libertatem simpliciter, satis est vt possit aliquis elicere, & non elicere actum, sed metu coactus potest absolutè nolle, ergo liberè vult.

Meritò tamen dubitari potest, cum metu extorta, mix- 4
ta sint ex voluntario & inuoluntario, an magis accedant spontaneis, ac proinde simpliciter & absolutè voluntaria & libera appellanda sint, & secundum quid inuoluntaria? vel propriè & absolutè inuoluntaria, & secundum quid voluntaria? Nam *Decius reg. Velle, 4. ff. de reg. iur. n. 3. & 4.* tuetur metu gesta, esse propriè & verè inuoluntaria, & tãtum secundũ quid voluntaria. Quod prob. 1. quia *l. Si mulier, §. Si metu coactus, el 2. ff. de eo quod metus causa*, nõ dixit *Iurisc.* absolutè, volui, sed coactus volui. Et præsertim veget *c. Maiores, §. Item quæritur, de baptismo vers. Propter quod*, ibi, *Is qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur ad baptismũ, tanquam conditionaliter volens, licet absolutè nõ velit, cogendus est ad obseruantiã fidei Christianæ.* Si ergo conditionaliter est voluntarium, & absolutè inuoluntarium,

quod

quod metu extorquetur, erit secundum quid tantum voluntarium: quod enim sub conditione est tale, est secundum quid tale. 2. Probatur ex *Arist. 3. Ethic. c. 1.* vbi absolutè dicit, esse inuita quæ metu fiunt.

5 Cæterum dicendum est magis accedere consentaneis, dicique simpliciter voluntaria, & libera, & secundum quid inuoluntaria, quæ metu extorquentur, quia cessante metu non eligerentur. Vt egregiè docet *D. Tho. 2. 2. q. 6 art 6.* quem alij ibi sequuntur, *Duran. 4. d. 29. q. 2. ad 2. & Nauar. sum. lat. praludio 9. n. 4. Couar. 4 decret. p. 1. c. 4. §. 1. n. 12.* Et ratio D. Thomæ est, quia vnumquodque simpliciter, & absolutè dicitur secundum hoc quod est in actu, & in rerum natura; at secundum id quod est in apprehensione, non dicitur simpliciter tale, sed secundum quid, sed metu extorta volitio, secundum id quod est in actu, & in singulari, attentis particularibus circunstantiis est elicita à voluntate & electa, prout est impedimentum maioris mali, quod timebatur: est autem inuoluntaria, vt est in apprehensione, in quantum apprehensa extra hunc casum, & exclusis his singularibus circumstantiis, non eligeretur; ergo simpliciter est voluntaria. Nec obstant adducta in contrarium; quia *Iurisconsultus* tantum voluit non esse omnino voluntarium, metu gestum, sed mixtum. Ad *c. Maiores*, dico tantum velle esse conditionaliter voluntarium, & absolutè inuoluntarium quoad apprehensionem, non tamen quoad actionem ipsam: vt explicui. Quare rectè dixit *D. Thom d. art. 6. in solut. ad 3.* quod metu geritur, esse absolutè voluntarium: quia vt actu geritur, est voluntarium: & esse inuoluntarium sub conditione, id est, vt est in apprehensione: voluntas enim nollet, si talis metus non immineret. Eodem modo respond. ad Aristot. testimonium, intellexit enim esse inuita & inuoluntaria in apprehensione.

6 Hinc fit, metum quantumcumque grauem, non excusare à culpa, in iis quæ intrinsecè mala sunt, veniali quidem, si aliàs secluso metu esset veniale; & mortali, si secluso metu esset peccatum mortale. Quia gesta metu, sunt simpliciter voluntaria: & tenemur potius mortem subire, quàm aliquam culpam, etiam venialem admittere, teste D. Augustino, cuius dictum refertur *c. Primum, & cap. Ne quis 22. q. 2. & D. Th. 2. 2. q. 110. a. 3 ad 4.*

7 His suppositis, ad definitionem metus descendendum est, sic enim definitur ab *Vlpiano Iuriscons. l. 1. ff de eo quod met. cau.* est instantis periculi, vel futuri causa, mentis trepidatio. Dicitur mentis trepidatio, Quia ortum habet metus ex forti imaginatione periculi futuri, prope iam imminentis: dicitur, instantis, quia valde remota pericula non timentur, nec mentem perturbant, teste *D. Augustino serm. 1. post octauam Paschatis, Dominica. 2.* Vnde fit, vt cum omnes certo certius norimus nos morituros, mortem tanquam valde distantem, minime timeamus. Dicit, instantis, vel futuri, quia nondum periculum euenit. Quæ clarius constabunt ex conditionibus ad iustum metum requisitis, quas n. 10. & seqq. explicabimus.

8 Metus autem in communi sic diuiditur à *Zazio, instit. de act. §. Quadruplici n. 10. & Bursato conf. 72. n. 11. vol. 1.* vbi alios refert. Alius est metus concussiuus, qualis est is qui per minas infertur. Alius est impressiuus, qui dicitur metus facti, vt cum actu interueniunt verbera, vel carcer. 3. est, suspicionis, non temeratiæ, sed violētæ, seu compulsiuus potentiæ: qui ita appellatur, quia metum incutiens est vir potens in republica. 4. est, metus tacitus, & reuerentialis, vt filij erga patrem, vxoris erga virum. 5. appellatur metus perfidiæ, quando, scilicet perfidiæ timore aliquid datur, vt si morbo laborans, prodige largiatur medico, timens ne perfide medeatur: vel clientulus causidico, eodem timore.

9 Sed propriùs ad nostrum institutum accedendo, duplex est metus: quidam cadens in virum constantem, quidam verò in inconstantem: sic appellantur hi metus *cap. Consultationi, c. Veniens el 2. de sponsc. Cum dilectus, de his quæ vi.* Dum autem *Iurisconsult. l. Metu, La 2. ff. de eo quod metus causa*, appellat cadentem in virum constantissimum accipitur superlatiuum pro positiuo: & ita sensus est, in virum constantem: vt bene tradunt *Dec. c. fin. de appellat. n. 2. & c. Causam matrimonij, n. 4. de offic deleg. Menoch de arbitrariis, l. 2. centur. 2. casu 135 n. 3. Flaminius de resign. benefic. l. 3. q. 1. n. 54. & seq.* sicut *idem Iurisconsultus l. Metum, la 1. ff. eod. tit.* dixit metum esse maioris mali timorem, id est magni: vt explicat *ibi gl. in principio.* Quæ expositio magis arridet, quā intellectus *Abbatis, c. Cum dilectus, n. 3. de his quæ vi.* vbi quasi corrigens Iurisconsulti sententiam, ait, quamuis Iurisconsultus censuerit requiri, vt metus cadat in virum constantissimum, Commun. tamen tenere sufficere, vt cadat in virum constantem. Appellatur etiam prior timor, iustus *c. fin. de appellatio.* & consequenter posterior iniustus. Item prior appellatur probabilis posterior improbabilis. Sic appellat *Goffredus summa, tit. de his quæ vi n. 2. Angel. verb. Metus, n. 1.* vbi *Sylu. q. 1.* Solent enim appellari metus graues, & leues, siue vanus. Et ita *Iurisc. Metum, la 2 ff de eo quod met. cau.* dixit metum autem non vani hominis. Et ratio horum omnium nominum est, quia prior timor non repugnat constantiæ, & fortitudini, sed iuste, & probabiliter eo terretur vir constans. Posterior autem constantiæ, & fortitudini repugnat, & inconstantis, vani, leuisque hominis est terreri.

4. Desiderantur conditiones, vt metus cadat in virum 10
constantem. 1. est, vt malum quod timetur graue sit *l. Metum, la 1. de eo quod met causa*, ibi, *metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem sed maioris mali.* Vbi *gloss. statim in principio*, explicat, id est, magni mali. Nam inconstantis & leuis est rem modicam timere.

Dubium autem est circa hanc conditionem an magni- 11
tudo hæc mali attendatur simpliciter ex qualitate ipsius mali in se considerati, ita vt sufficiat in se esse magnum, an potius comparatiue ad minus malum. Nam *Sylu. verb. Metus, q. 1. & Veracruz 1. p. spec. a. 8. concl. 3. Carbon. de restit. quæst. 46 fundamento 3.* dicunt considerari per comparationem ad minus malum: ac proinde quicumque eligit minus malum, qualecumque illud sit, vt vitet maius, vere moueri timore cadente in virum constantem. Probatur ex *l Metum, la 1. ff de eo quod metus causa*, ibi, *metum accipiendum La eo dicit. non quemlibet timorem, sed maioris mali.* Ergo quilibet maioris mali timor cadit in virum constantem. 2. quia viri fortis ac constantis est inter duo impendentia mala minus eligere. Et confirmatur quia hic timore operatur, & non cadente in virum inconstantem cum constanter & prudenter agat: ergo cadente in virum constantem.

Sed dicendum est, non satis esse, vt dicatur metus ca- 12
dens in virum constantem, vt vir illud malum constanter caueat, sed debere esse timorem grauis mali in se considerati. Quod egregie docuit *Scotus 4. dist. 29. q. 1. art. 2. vers. Secundo per accidens.* Et ratio aperta est, quia iura concedunt rescissionem contractus; ob timorem cadentem in virum constantem: quia is timor libertatem consensus impedit *c. Cum locum, de sponsc.* sed quando malum quod timetur, in se ipso leue est, quamuis grauiori malo anteponatur, non impedit in viro forti libertatem consensus: ergo is timor non cadat in virum constantem.

Vt soluamus autem argumenta contraria, magisque 13
hoc euodetur, considerandum est, sicut logici dupliciter vsurpant substantiam, vno modo, generalissimè, vt distinguitur contra accidens, & ita partes integrantes, ad differentias appellant substantiam: eo quod accidens non sint. 2. modo proprie, vt est quoddam genus, & ita solæ completæ substantiæ appellantur substantia. Eodem modo timorem cadentem in virum constantem posse dupliciter capi, 1. generalissime, vt distinguitur contra metum, quo aliquis ductus, inconstanter & imprudenter agit. Et in hac generalitate omnis timor cuiuscumque maioris mali, quamuis in se leuissimum sit respectu minoris, dicitur cadens in virum constantem. Quia eligens illud minus malum, prudenter & constanter agit. Secundo

modo accipitur propriè, prout eum considerant iure ad rescissionem contractuum, vt impedit libertatem ad illos: & hoc modo non dicitur cadens in virum constantem, nisi quando timor est grauis mali. Ex his clara est solutio ad argumenta contraria proposita n.11. Ad 1. constat ex dictis, nam accipitur maioris, pro magni. Ad 2. dico esse cadentem in virum constantem, ad hunc sensum, vt constanter agat illud maius malum euitans, non tamen propriè, vt iura considerant. Ad confir. respondetur eodem modo.

14 Hinc infertur, minus bene *Veracr. 1.p. spec.a.8. concl.4.* asserere, maius vel minus malum non esse considerandum ex natura rei: qhia aliàs (inquit) timor in omnibus esset æqualis: cuius contrarium dicemus disp.3. n.1. vbi minorem in fœmina, & pusillamini, exigi probabimus. Et addit, licet res sit leuis, si timidus magis malum esse sibi existimet, quam matrim. inire, esse timorem cadentem in virum constantem, irritaréque matrimonium. Sed meritò eum reprehendit *Palacios 4. dist.29. disp.1. fol.660. col.2. vers. Ad hæc.* Quia tunc illa coactio non procedit ex natura timoris, sed ex imaginationis corruptione: ergo non est dicenda coactio viri constantis. 2. probatur ex *l. Metum, la 2.ff.de eo quod met. cau.* ibi, *metum autem non vani hominis, sed qui merito, & in hominem constantissimum cadat, ad hoc edictum pertinere dicimus.* Sed huiusmodi metus est vani & meticulosi hominis, nec merito cadit in virum constantem: ergo. Nec obstat argumentum oppositum, vere enim exigitur graue esse in se malum, quod timetur, quamuis ista grauitas respectiue consideranda sit, respectu personæ patientis metum. Semper tamen necessarium est, vt malum ipsum sit graue, ita, vt merito, & non ex vana æstimatione personæ timeatur.

15 II. Conditio ad metum cadentem in virum constantem est, vt æstimatione mali quod timetur, sit fortis, id est, vt timens non vane leuiterque credat malum illud sibi imminere, sed probabiliter, & rationabiliter. Vt colligitur expressè ex *l.Metum, la 2.ff.de eo quod met.cau.* ibi, *metum autem non vani hominis, sed qui merito, &c.* & *l. Nec timorē, §. Proinde, el 1.ff.de eo quod metus cau.* ibi, *si quis meticulosius rem vilem frustra metuerit per hoc edictum non restituitur.* Et ratio est, quia hoc distat inter constantem, & inconstantem: quod ille non nisi ex forti & probabili æstimatione mouetur: hic autem ex leui. Vnde *Prou.28.* dicitur *fugit impius nemine persequente, & Eccles.19. qui cito credit, leuis est corde.* Atque ita docēt *D.To.4.d.29.q.vn a.2.co p. Scot. ibi, q.vn. §. De primo contractu est, Duran. ibi, q.2. n.4. Ricar. ibi, a.1.q.1. D.Bon.q.1.n.5. Gabr.3.d.39.q.1.a.1.ad fin. vers. Iuramēt. incautū, Sotus 4.d.29.q.1.a.2.ver. Alterū vero. Palacios 4.d.29.disp.1.vers. Distinguunt porro, f.655. Bart. à Ledes. dub.13 de matr. init.* Et ex iurisperitis, *Turrecr.31.q.2. in fin. n.6. Sylu. verb. Metus, q.1. Tab. verb. impedimentum, imped.9.q.1.n.2. Bur. cōs.72.n.30. vol.1. Alpha. collect. iur. coll. 877.* Hinc *Arist.3. Ethic.c.9.* dicit fortem esse impauidum quia nō timet leuiter, sed vbi recta ratio timendum dictat.

16 Hinc infertur 1. non requiri realem & veram pœnarum illationem: quia sic non timor, sed damnum dicitur: sed sat esse timorem probabilem proximæ illationis, *l. Nec timorem 7.ff. de eo quod met. causa* ibi, *quoniam si proditus esset, ea pati potuisset. quæ diximus, & l.3. cum duabus seq ff. de donatio. cau. mor.* ibi, *mortis causa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis causa sed periculi, & propinquæ mortis, vt ab hoste, & c. aut per insidiosa loca iturus, hac enim omnia instans periculū demōstrāt.* Et *l.15 s.2.p.4* ibi, *o le quisiessendar algunas penas.* Et docēt *gloss.c. Bona, el 1. verb. Metuebāt de electione, Bart. l. Metum autem in principio num.1. ff. de eo quod metus causa Sylu. verb. Metus, q.1. Greg. Lop. ea l. 15. verb. O le quisiesen. Ant. Cucus l.5. inst. maior. t.13. n. 157.* Hinc infertur intellectus ad *l. Metum autem præsentem, 9. ff. de eo quod metus cau.* ibi, *metum autem præsentem accipere debemus, non suspicionem inferendi, sed si illatus est timor ab aliquo.* Vbi clare videtur probari non satis esse metus suspicionem, sed metum debere esse præsentem. Per quē textum *gl.l.1.ff. eodem tit. verb. Vel futuri*, notauit, quamuis malum futurum sit obiectum metus, at necessario metum debere esse præsentem, & tunc instare. Quod idem docuit *gloss.c. Ad audientiam, verb. Causa, de his qua vi, & ibi Anton. n.14. Hostiens. c.2. eod. tit. super verb. Qua metu.* immo *gloss. eodem verb. Causa, & Ant. eod n.15.* clarè docēt non sat esse suspicionem metus. Et clarius *Bart. d. l. Metum autem, initio n.1.* ait non satis esse metum, nisi ab aliquo inferatur. Et *Sotus 4.d.29.q.1.a.2. vers. Alterum vero*, quem sequitur *Bart. à Ledes. de matr. dub.23 init.* ait requiri, vt malum sit præsentaneum, & iam illatum. Vnde infert vterque sollicitantem puellam, strepitúsque auditi timore percitum eam ducentem valide ducere: quia nondum illatus est, nec præsens metus: & simile esse ait *Sotus*, si timeret postea à parentibus metum inferendum. Sed textus, & Doctores intelligi debent, dum petunt metum præsentem: quia si de præsenti aliquis non timeat, nec malum futurum, mentis trepidationis causa sit, non dicitur re vera metus. Cum deficiat metus essentia, quæ est mentis trepidatio: Et in quantum asserunt suspicionem metus non haberi pro metu, intelligunt quando est vana & frustranea suspicio. Vt constat ex *l. Nec timorem 7. vers. Proinde, el 1.ff. de eo quod met. cau.* ibi *proinde si quis meticulosius rem frustra metuerit, &c.* Et dum petunt, ab aliquo esse inferendum metum intelligunt, vel actu inferente malum, vel si probabiliter, & non vane timeri possit de illatione proxima. Quod egregie docuit *Bart. l. Metum, la 2.ff. de eo quod metus cau. initio n.1.* dum ait, metum non accipi simpliciter prout est vere de præsenti, sed quando res ad hoc verosimiliter tendit. Vnde notabiliter dicit *Bursatus cons.72.n.30. volum.1. cum Alphano collectariis iuris, collectario 877.* non satis esse, si quis ad cimbali sonum timeat. Quod autem addit *Sotus*, si timeret postea metum grauem à parentibus inferendum, non sufficere: intelligendum est quando valde remotum est illud malum quod timetur: sic enim explicat *Cosar. 4. decret. 2.p.c.3.§.4.n.1.* definitionem metus, in qua petitur, vt instans sit periculum. Nam quæ valde remota sunt, (inquit) non timentur. Immo crediderim, quamuis regulariter ad metum iustum exigatur malum quod timetur, esse iamiam impendens: quia multis viis occurri potest periculis futuris, longe distantibus: verum si certum esset illi malo graui multo post tempore probabiliter euenturo, non posse subueniri nisi præsentem contractum ineundo, iudicandum esse metum grauem.

2. Infertur, iustam & probabilem metus suspicionem 17
haberi pro metu, & sic satis esse ad rescindendum actum, Per *l. Nouissimè, ff. quod falsò tutore*, ibi, *quid enim si metu cōpulsus, aut metuens cōpelleretur.* Sic *Bart. l.2. lectur. 1.n.vn. vers. Debetis scire, C. quod met. cau. Bald. l. Interpositas, ad fi. C. de transact. Alex. cōs.99.n.6. vol.3. Parisius cons.60.n.15. vol.4. Romanus l. si ob turpē n.10. C. de condict. ob turpē caus. Hostiens. c. Cū dilectus, de his qua vi, super verb. Nec metum meritò & ibi Anchar. n.7. fi. Rebuf. to.2. constit. Gallic. 2. de rescissione contractuū, a.vn. gl.22.n.6. Alex. Tartagnus inter consilia matr. Zileti, cons.21.n.5. Sylu. Metus q.1. Villalobos in comm. opin. l.M, verb. Metus, n.70. Ant. Gabr to.1. communi. in mea edit. l.11. verb. Metus, f.107. col.1. Burgos de Paz. cons.25.n.73. Padilla l. Cum proponas, la 1.n.3. C. de transa. Decisio Pedemont. 170.n.3. Iean. Garcia de nobilit. gloss. 17. n.14. Mascard. de probat. concl.1055.n.26.*

3. Infertur timorem inferendæ violentiæ, licet illata 18
non sit, vitiare electionem. Sic *gl. cap. Bona, el 1. verb. Metuebant de elect.* quam omnes ibi sequuntur *Alex. cons.98. vol.3.a.5. Rebuff. alleg.n. præced. Gutier. cons.16.n.11.*

III. Conditio ad metum grauem requisita est, vt metum 19
incutiens, potens sit minas exequutioni mandare: non enim est viri constantis, ac fortis quibuscumque terreri minis, vt viri inermis, vel si minans sit senex, vel debilis, & alter iuuenis, ac fortis, *l. Famosi ff. ad legem Iul. maiest.* ibi, *nam & persona spectanda est, an potuerit facere, gl. l. Meū, verb. iactationibus, C. de his, qua vi, Anch. c. Ad audientiam,*

num.2.

n.2.de his quæ vi,Bald.l. Metum,9.n.1.C.de his qua vi,& ibi Alex.n.2.Sal c.ibi,n.2. Sebast. de Medico de casib. fortuitis q.7.n.67.habetur to.7 tract.nouiorum,Flam.de resign.benef. l.13.q.1 n. 15 Ant.Cucus l.5.instit.maior.t.12.n.155. Rolandus a Valle cons.83.n.28.vol.2.Angel. Metus n.1.Sot.l. 7.de iust.q.2.a.1.ad 2.vers Haud tamen hic pacubitur,Aragon.2 2.q.88.a.3. §. Pro explicatione huius difficultatis adnotandum est,f.988.Carbon.de restit.q.47.fund.3.& omnes. Non tamen ita hoc accipiendum est, vt minans vere de facto possit implere, sed vt timens rationabiliter existimet posse eum implere, quamuis de facto vere non possit ob aliquam rationem timenti incognitam. Quod egregie significauit *D.Bonauen.4.d.29.q.1.n.5.& Ricard.eadem d.a. 1.q.1.* Sic enim vterque explicat hanc conditionem, quando intentantur mala ab eo, quem vir constans præsumit probabiliter velle,& posse ea inferre. Quare perpendenda est qualitas,& potentia metum incutientis,illumque passi: vt si ille erat vir potens,& hic infirmior,&c. vt bene docent *Beroius c.1 n.20 de offic deleg.Sotus,Aragon,& Carbō. n.preced.allegati,Enriq l.11.de matrim c.9.n.3.*

20 IV. Conditio est, vt metum incutiens, minas exequi solitus sit, secus si homo sit facile minas iactans, facilisque ira deposita nihil aut parum exequutioni mandans: Constat ex *l.vnic. C. si quis imperatori*, ibi *ex persona hominum dicta pensemus*. Et *l.Famosi ff.ad leg. Iul. maiest.* ibi, *nam & persona spectanda est, an potuerit facere, & an ante quid fecerit*, Et melius *l. Metum, C. de his qua vi*, ibi, *metum non iactationibus tantum, vel contestationibus, sed atrocitate facti probari conuenit.* Et docet *ibi Bart.n.1. Paul.n vnic. Alex. n.2. Bald n.1. Sal c.n.2. Franc.Aret. ibi initio super vers. In textu. ibi, iactationibus. Abb.c.1.n.3.de offic. deleg & c.causam matrimonij,n.5.eod.t.& c.Cum dilectus,n.8.de his qua vi, & c. fin.n.4 de appell. Ancha.c. Ad audientiam,n.2.de his qua vi, Alex.de Neuo c.Consultationi n.12.de sponsal. & c.fin. 17.de appell. Felin.c.1.de offic.deleg.n.2.* vbi *Decius n.12. idem Decius c.Causam matr n.21.eod.t. Crottus l. Stipulatio hoc modo concepta,n.67.ff. de verb. oblig. Vitalis de Cabanis tract. de clausulis,claus.non vi,1.de metu vxoris n.2. habetur to.18.tr. nouiorum Iacob.l.Interpositas,n.10.C.de transf. Couar.4.decret. 2.p.c.3.§.6.n.4. Tiberius Decian consil.18.n.127.vol.1. Barsatius cons.72 n.32.& 42.vol.1. Flamin.de resign. benef. l.13. q.1.n.174. Maschard de prob.concl.1055.n.18.& 19. Ant. Gabr.2. commun.in mea edit.l.11.verb. Metus f.109.* Et ex Theolog. *Enriq.l.11.de matr.c.9.n.3. Lud.Lop.2 p.instr. de matr.c.40.f.1071.§. Igitur prouesolutione.* Quando autem simul concurrit metus reuerentialis, vtrum hæc conditio desideretur ad metum cadentem in virum constantem, dicemus disp 6.n.20. & seq.

21 Nec sufficit, vt solitus sit minas exequi, sed oportet solitum esse exequi in eodem genere mali comminati per doctrinam *Cald.l.fin.ad fin.ff. de hared.instit.* vbi ait ex dissimilibus non sumi coniecturam. Sic *Cynus*, quem refert, & sequitur *Alex.l. Metum, n.2.C.de his qua vi.* Cæterum crediderim hoc intelligi, nisi solitus sit minas exequi, licet non in eodem genere mali, at saltem in alio ita atroci vt sufficiens sit ad incutiendum metum cadentem in virum constantem. Quia eadem videtur ratio.

22 Similiter non sufficit, vt minans semel male tractarit, Quia vnicus hominis actus non probat consuetudinem, sed exigitur saltem binus: Vt docet *Archid.cap. Illud, in fine dist.12.* & colligitur ex *l. Nemo 3.C.de Episc aud fi.* Sic tenent *Bart l de pupillo,§. Si quis ipsi n.15.ff. de operis noui nunciat. Ant.c.fi.n.8.de appell.* vbi *Abb.n.4. Alex. de Nouo n.19 Imol.n 8. Franc.n.6. Deci. n 22. Constant. Rogerius tract.de potest.§. Quarto princ. pellicius sum n. 2.* habetur *to.17 tract. Nouior.* Hoc tamen intelligitur, quando semel male tractauit alios, secus si ipsummet contrahentem. Sic *Alex.de Nouo,& Decius ibi.* Nec satis esset probare in vno officio male tractasse, nisi probetur in eo quod tunc obit. Sic *Bart.n.16. Ant. Alex.de Nouo, Imol.proxime citati:* & in simili *Paulus l. Interpositas, n.20.C de transact.* vbi ait non satis esse ad rescindendum contractum initum à secunda vxore, ob viri reuerentiam, quod priorem hac occasione male tractarit: per *l.3.§. Nunc videamus, vers. Quæri potest, ff.de susp.tutor.* Quæ tamen intelligerem, nisi inde attenta iudicis & mariti conditione, probabilissima coniectura sumi posset, fore vt idem nunc faciat. Quia satis est probabilis suspicio metus incutiendi, vt dixi n.17.

Quid autem in dubio, an solitus sit minas exequi, dicemus disp.6.n.22. 23

Vltima conditio est, ne possit timens facile occurrere malis quæ timentur: si enim posset alia ratione facile occurrere malis quæ timentur. Vt implorando alicuius auxilium, consulendo superiorem, &c. non esset timor cadens in virum constantem. Inconstantis enim est,& timidi, metuere ea mala quæ facili negotio vitare potest: & immerito sibi persuadet illud malum euenturum. Prob. etiam argum. text. *c.fin.de elect.* ibi, *tempus statutum à canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam huiusmodi postulandi*: ergo similiter imputatur ei qui facile potuerit vitare malum si timore illius aliquid egit: Sic *Ang.verb. Metus n.5.ibi,q.1. Ant.Cucus l.5.inst.maior.t.12.n.155.* Et circa excommunicationem docent multi, vt videbimus disp.5.n.18. 24

DISPVTATIO II.

An metus viri constantis necessario petat eligi minus malum ad vitandum maius: vel possit esse talis, licet ob illum eligatur maius malum ad vitandum minus; vt si timore mortis eligat quis fornicationem, vel mendacium veniale? 1

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans requiri electionem minoris mali, n.1. & an sit timor viri constantis, si culpa venialis eligatur ad vitandum graue damnum temporale, n.2.

Opinio asserens, non requiri electionem minoris mali, n.3. & soluuntur argumenta, n.4.

DVplex est sent. Lait exigi, vt timens eligat minus malum: quare non cadere in virum constantem, quoties timore cogitur prius malum eligere. Prob. 1. ex *l. Metum, la. 1.ff.de eo quod met. cau.* ibi, *metum accipiendum Labeo dicit non quemlibet, sed maioris mali.* 2. quia in hoc distat vir constans ab inconstanti, quod ille semper sequitur rectæ rationis dictamen, quod minus malum subeundum dictat, ad vitandum maius: ergo quoties præfert minus malum, inconstans est, nec ducitur timore cadenti in virum constantē. Hanc tenet *D.Th.4.d.29.q.vn.a.2. corp. D. Bonau. ibi,q.1.fin.Scot.q.vnic.§. De primo contradictio est,& §. Hic dicitur, vers. Idem etiam posse probari, Durand.q.2.n.4. Ricar. a.1.q.1.ad 2. Palud.q.vn.a.2 concl.2.n.13. Gabr.3.d.29.q.1. a.1.ad fin.vers. Iuramentum incautum,& a.2.concl.8. Victoria sum.de matri.n.268. Sot.4.d.29.q.1.a.2.paulo post princ. vers. Rursus adnotandum est, Palac.1.d 29 disp.2.f.655. vers. Vtraque, Verac.1.p.spec.a.8.paulo post prin. Bart.à Ledes.de matr.du.23.init. Manuel 1.10.sum.2.ed.t.c.231 n.3. Vinnid. Cadel.1.p.de matr.n.59.* Et ex Iurisperitis, *Abb. c. Sacr n.5. de hu qua vi. Fort.de vit fi.illatione 22.n.471.& seq. Sichar. Metus,q.1. Tab.verb. Imped.matrimped.9.q.1.n.2. Turrec.31. q.2.in sum.n.6.& 7. Con.3 decr.2.p.c.3.§ 4.n.2. Peña d. rectorio inquisitor.2.comm.65.q.41.de blasphemis,n.8. Seraph. de priu.iuram.priu.110.n.12. Gutier.cons.16.n.2. Vgolin. de censuris, ab.2.c.24 ante §.1. fin.* Et quamuis aliqui velint explicare hos DD. vt intelligat hanc conditionem eligendi minus malum, requiri vt metus à culpa excusset, non tamen vt sufficiens sit ad contractus rescindendos. Sed hæc expositio contra eorum mentem manifestè est: nam de metu ad rescindendum contractus & matrimonium sermonem faciunt: & iacto fundamento, requiri ad rationem metus viri constantis, eligi minus malum: statim nulla mentione facta alterius metus statuunt, metum grauem annullare matrimonium. Et expressè docent, quando minus malum eligitur, non esse metum cadentem in virum constantem, & ob id non annullare matrim. *Palud. 4. d. 29.q.1.a.4. concl. 3. n.25. Sotus quamuis dubius 4. d. 29. q.1. art. 3. ad fin. vers. In contrarium autem, Couar. 4. decret.*

decret.1,p c.4. §.1.n.11.Barth. à Ledes.dub.23. de matrim. ad fin. Idemque colligitur ex DD.quos disp.18. referam, dicentibus matrim.metu contractum, metuque consummatum esse validum: cum tamen per copulam non extortam metu graui ratificetur:(vt ibi dicemus, & ita censent illum metum non cadere in virum constantem, & proinde ratificare matrimonium, ne cogat ad fornicationem, quæ est maius malum quocumque malo pœnæ.

2 Quamuis hi DD.cõueniant in hanc sentent.discrepant tamen,an quæcumque minoris mali electio efficiat vt metus non cadat in virum constantem; Aliqui enim id temperant, quando illud malum electum est culpa lethalis: quia culpa venialis non opponitur virtuti constantiæ, & potest homo constans succumbere metui ad committendum veniale.Quia constãtia non amittitur vno actu præsertim leui,& veniali.Ita *Sotus 4.d.29.q.1.a.2.ante 1.cõcl. vers.Sed tamen ex parte subiecti,Enriq.l.11.de matrim c.9. n.3.* Verius tamen est tenendo prædictam sent. idem esse de peccato veniali:quamuis enim constantiæ virtutem nõ amittat succombens tali metui, at in quantũ succumbit tali metui,non est constans,sed inconstanter agit. Item quia negari nequit hũc eligere maius malũ, ad vitandum minus:cum minimũ veniale malitia excedat quodcunque pœnę malũ. Vnde pro tuẽda vita propria vel alterius mẽtiendũ non esse docet *Ang.* cuius dictũ refertur *c.Ne quis 22.q.2.* Atque ita *D.Th.& D.Bonau.Ricard.Paludan.Gabr. n.2.concl.8. Victor.Tab. Fortun.Sylu.Verac. Gutier.Seraph. Mam.n.1.relati*,generaliter & indistincte docẽt exigi electionẽ minoris mali.Et expresse *D.Th.ibi in solut.ad 4.* ait nõ cogi virũ cõstantẽ ob quemcumque metum mẽtiri.Et tenẽt expresse *Scotus cad.q.vn.§.Hic dicitur. verb.Idẽ etiam posset probari,Panor.c.Sacris,n.5.de his qua vi,Turrec.Peña, Caudelabrũ,Barth.à Led.n.1 alleg.Couar.4.decret.2.p c.3.§. 4.n.3. Phil. de offic. sacerd.to.1.p.2.l.2.c.8. §. Nec sufficit, Lud.Lop.2.2.Instruct. noui. materia de mat,c.40.paulo post prin.§.Praterea 2.quæritur.* Et hęc sent.est satis probabilis.

3 II.Sententia,(cui magis adhæreo) ait requiri electionem minoris mali; vt ex parte subiecti dicatur metus cadens in virum constantem, id est, ad hunc effectum, vt timens constanter agat, culpæque immunis sit: verum id non requirit,vt dicatur cadere in cõstantem virum quoad rescissionẽ matrimonij & cæterorum contractuum sed ad id satis esse, si timor ipse ex parte obiecti sit cadens in virum constantem: quia est timor mali grauis, quod ex se virum constantem mouere potest. Prob. quia iura ideo annullant matrimonium, & concedunt rescissionem cæterorum contractuum, quando metus grauis intercedit, quia is metus liberum consensum impedit, & iniuriam irrogat.vt constat ex *c.Cum locum,de sponsal.* ibi *cum locum non habeat consensus,vbi metus in eo cecidit, matrimonium autem solo consensu cõtrahitur:& l Cõtinet 4.ff de eo quod met. cau.*ibi,*& si quis vi compulsus aliquid fecit, per hoc edictum restituitur, sed vim accipimus atrocẽ, & eã quæ aduersus bonos mores fiat*, vbi *gl. Atrocem* inquit,*in qua inest dolus*:sed quando incutitur timor mali grauis non minus impedit libertatem consensus,nec minus iniuriosus est, siue cogat eligere minus,siue maius malũ:ergo vtroque modo sufficiet ad cõtractus rescissionẽ. Et confir. quia dum Ecclesia irritat matrim.metu graui contractũ,non attendit ad priuatum contrahentis bonum,sed tantum ne faueat iniuriosæ consensum extorquenti,& ne matr.coacta infelices exitus habeant:vt constat ex *d.ca.Cum locũ.* Quia ratio æquè locum habet,siue ob eum metũ eligatur maius,siue minus malum. Hanc sent.dicit non esse ratione destitutam,& se olim cum magistris eam tenuisse *Sot.4. d.29.q.1.a.3 ad fi. vers.In contrarium autem.* Eandem tenent *Nau.sum. Lat.c. 22.n.51.vers Oct.& 9.Led.2.p.4.q.49.a.3.fi.Menoc.de præsump.l.3.præsimp.4.n.33.Pirl.de offic. sacerd.to.1.p.1.l.2.c. 8.ad fin.Petr.de Led.de matr.q.47.a.2 fin & a.3.in solut.ad 4.ante vlt.diff cultatẽ,Enriq.l.11.de matr.c.9.n.3. Lud Lop. 2.p.instr.de matr.c.40.f.1070.ed.1.* Et qui dicunt matrim. metu contractum,eodemque consummatum, esse irritum (quos disp.18.referam) tenentur idem dicere:aliàs timor ille non caderet in virum constantem & ita spontanea esset copula,ratificarétque matrim.

Ad 1. argum. contrariæ sent.dic cum glossa ibi, initio, 4 sumi comparatiuum pro positiuo, & ita sensum esse, esse timorem maioris mali,id est,magni. Ad 2.dic concludere non esse metum cadentem in virum constantem,ex parte subiecti patientis metum cum constanter agat admittens culpam ob eum timorem: esse tamen cadentem ex parte obiecti, quod est malum graue, & ita considerari metum per iura, ad contractuum rescissionem.

DISPVTATIO III.

An metus viri constantis dicatur talis absolutè secluso ordine ad patientem metum, & ita in omnibus æqualis debeat esse?Vel potius dicatur, respectiue, considerata qualitate metum patientis?

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens ad annullandum matrim. non attendi subiectum patiens metum, n. 1. Vbi an fœmina constantiores sint ad perferenda tormenta,

Talis metus dicitur respectu patientis illum,vnde minor metus satis est in fœmina, n 2.

Ad irritandum matrimonium fœminæ, satis est metus cadens in constantem fœminam.

An inter ipsos viros consideranda sit ætas,& innata animi fortitudo vt minor metus dicatur cadens in virum constantem; in vno, quam in alio viro.n.4.

An minor metus sufficiens in fœmina,& in pusillanimi,intelligatur nõ ex parte mali,quod timetur,sed ex parte probabilitatis mali euẽtui,5.

BEroius *c.1.n.13.& 16.de offi. deleg.* ait in contractu ma- 1
trimonij ad eum annullandum, non considerari qualitatem patientis metum,nec sat esse metum cadentem in fœminam constantẽ:secus in aliis contractibus:hoc enim est speciale fauore matrimonij ob animæ periculum,& ne contingat matrimon. legitimè contractum separari.Prob. ex *c.Consult.de spons.* vbi sermo habetur de fœminæ matrimonio,& ponderat textus metum cadentem in virum constantem:& nunquam nomine viri,fœmina comprehenditur,& *Hippol.d.l.1.n.73.ff de quæst.& rubr. C.de probation. n.4.17.* videtur sentire non minorem metum sufficere in fœmina:contendit enim probare maiorem in ea constantiam, maiusque robur ad cruciatus perferendos reperiri: atque ideo quoties vir,& fœmina torqueti debent,à viro tanquam à debiliori,initiũ sumendum esse:quem sequuntur alij quos refert *Tiraq.l.9.comm.gl.1.n.134.* per multa exempla, quæ ibi refert n. 135. & testimonio constantiæ mulierum in tormentis sustinendis.Bene tamen reprobat idem *Tiraq.n.136.cum aliis,& Cou.4.decr.1.p.c.3.§.4 n.10. & 11.& Ant.Cuc l.5.inst.maior.s.12,n.161.*quamuis enim aliquæ fœminæ inueniantur constantiores, at quia frequenter euenit quod leges considerant,*l.Nam ad ea ff.de legibus*,sunt suapte natura timidiores ac imbecilliores.

Sit ergo conclusio, Tanquam certum, statuendum est, 2
metum cadentem in virum constantem,dici respectiuè,& proinde metum, qui respectu vnius est cadens in virum constantem, non esse talem respectu alterius, qui fortior & robustior est:vnde minor metus desideratur in fœmina, quam in viro:argumento text. *c.Indignantur, 32.q.6.* ibi, *cum tanto grauius eos puniri oportuerit quanto magis ad eos pertinet,& virtute vincere & exemplo regere fœminas.* Et *c. Sicut, el 1.de homicidio, in princ.* ibi, *nisi quod in excessibus non solum quantitas delicti, sed ætas sexus delinquentium sunt attendenda.* Et ratio est,quia licet fœmina habeat virtutem constantiæ, propter constitutionem tamẽ corporis illi sexui naturalẽ,minus potest resistere metui quam vir: ergo minor metus sufficiet,vt opprimat cogatque fœminam constantem succumbere, quam virum eadem constantia præditum. Item,quia fœminæ suapte natura sunt valde imbecilles, vt late *Tiraquel. l.1 comm. n.71. & seq.* Hanc sent.tenet *gloss.c.cum locum de spons.verb.Metu.* vbi *Ant.n.12.Abb.n.6.Alex.de Nemo.n.23.Cald.cõs.1.n.2.1.de*

his

bù qua vi. Host. sum. t. de matr. § penult. n 27. & c. Veniens el 2. fin. de sponf. Cardin. c. Cum dilectus, n. 3. de his qua vi Imola ca. 2. ad fi. eod. t. Praposit. c. Consultationi fin. 3. de sponf. Felin. conf. 14. n. 4. & c. de ineis n. 3. Decius c. Causam matr. n. 7. de offic. deleg. Franc. Areti. conf. 24. n. 7. Barb. conf. 60. n. 4. vol. 1. Ruinus conf. 60. n. 18. vol. 3. & conf. 170. n. 16. vol. 1. Albert. Brixius inter consilia feudalia conf. 82. n. 9. Neuiz conf. 47. c. 3. Hippol. sing. 578. incipienti, Metus in feminam constantem, Tiraq. de legib. connub. l. 9. gl. 1. n. 160. Boërius decis. 100. n. 2. Rosella verb. Impedim. imped. 10. n. 2. Ang. Matrim. 3. imped. 12. init. Socinus senior conf. 273. n. 5. vol. 2. Tab. verb. Impedimentum. imped. 9. q. 1. n. 2. ad fin. Mantal. l. 13. ad fin. t. 2. p. 4. vbi G. eg. Lop. verb. Todo. Nau sum. c. 22. n. 51. Con. 4 decr. 2. p. c. 3. § 4. n. 9. Suar. alleg. 24. n. 5. Molina l. 2. de primog. c. 3. n. 10. Sarmiento 2. select. c. 11. n. 1. Martin. de Garatu inter consilia matr. Zileti. conf. 15. n. 16. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 162. Menoch. de arbit. l. 2. centuria 2. casu 135. n. 4. & 5. Matienzo dialogo relatorum, 3. p. c. 20. n. 19. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 2. t. 7. n. 7. Seraph. de priu. iuran. priu. 110. n. 14. Bursat. conf. 62. n. 31. vol. 1. Ioan. Garcia de nobil. gl. 17. n. 2. 3. & 20. Gut. conf. 16. n. 3. & 13. Flamin. de resig. ben. l. 13. q. 1. n. 61. Ant. Gabr. to. 2. comm. in mea edit. l. 11. verb. Metus, f. 106. col. 1. Et ex Theolog. *Sotus l. 7 de inst. q. 2. a. 1. ad 2. ver. Haud tamen hic pacabitur, Veracruz 1. p. spec. art. 8. post. 7. concl. § Timor maior, Palacios 4. disp. 26. f. 663. vers. Sed obstrepit, Enriq. l. 11. de matrim. c. 9. n. 3. in comm. lit. D. & n. 4. Philia. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 8. ad fin. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 131 concl. 3. n. 3. Barth. a Led. dub. 23. de matr. fundam. 3. Salon. 2. 2. q. 62. a. 1. contr. 5. in confir. 3. concl. Aragon. 2. 2. q. 88. a. 3. §. Pro explicatione, huius diffic. aduertendũ est. f. 988. Carbon. de restit. q. 46. fundamento 3. Lud. Lop. 1. p. instruct. noui mater. de matrim. c. 40. f. 1070. col. 1.*

3 Hinc infertur. dum textus *c. Consultationi, de sponsalibus,* ponderat ad irritandum fœminæ matrimonium, initũ esse metu cadenti in virum constantem : ea verba magis prouerbij loco, pro eo metu qui non leuis & vanus sit accipienda esse: quam vt verbis inhærendum sit: vnde sufficiet metus qui cadat in fœminam constantem: quare pensandum est ad annullandum matrimonium, aut alios contractus à fœmina metu celebratos, quid fœmina constans tunc metueret, pensata naturali fœminarum constantia, quibus à natura inest minor animi vigor, corporisque fortitudo. Sic docent *Ant. c. Consultationi n. 4. de sponf. Paner. ibi, n. 4. Praepos. n. 5. Alex. de Neuo n. 7. Decius c. Causam matrim. n. 7. de offic. deleg. Felin. conf. 14. n. 2. Boer. decis. 100. n. 2. Francis. Aretin. conf. 24. n. 7. Barbac. conf. 60. n. 4. vol. 1. Ruin. conf. 60. n. 18. vol. 3. Menochius l. 15. ad fin. t. 2. p. 4. Rosella verb. Impedimentum, imped. 10. n. 2. Ang. Matr. 2. imped. 12. init. Conar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 4. n. 9. Suar. alleg. 24. n. 5. Ant. Gabr. to. 2. comm. in mea edit. l. 11. verbo Metus, f. 106. col. 1. Ioan. Garcia de nobil. gl. 17. n. 3. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 2. t. 2. n. 7. Sarmien. l. 2. Selectarum, c. 11. n. 1.*

4 Idem dicendum est eadem ratione, non tantum in fœmina respectu viri, sed etiam inter ipsos viros : vt enim discernatur, quis sit metus cadens in virum constantem, attendenda est ætas, vt si senex, vel puer sit, cui metus incutitur: similiter eius fortitudo, innataque animi magnitudo, aut paruitas, & fragilitas : quare dum dicitur metus cadens in virũ cõstantem intelligitur nomine, viri animi robur pro cuiusque conditione. Prob. *ex l. 3. ff. ex quibus causis maiores, ibi, metus autem causa abesse videtur, qui iusto timore mortis, vel cruciatu corporis conterritus, & hoc ex affectu eius intelligitur,* iuncta *expositione Ricardi de Malũbre,* quẽ refert, & sequitur *Alberic. ibi n. 1.* vbi inquit, ex affectu id est ex animo eius cui metus infertur: nam maior metus exigitur in milite & constãte, quam in pusillanimi & vili. Et ex *l. Plenum, §. Equitis ff. de vsu, & habitu,* ex qua habetur, verba testatoris debere intelligi secundum conditionem personæ, ad quam referuntur. Quod late prosequitur alios referens, *Mantica de coniect. vlt. vol. l. 6. t. 11. n. 1. & 2.* & de priuilegiis, late interpretanda esse secundum qualitatem personæ, cui conceduntur, vt priuilegium concessum Episcopo ad tempore interdicti celebrandum intelligitur cum pontificalibus : late *Felin, c. Causa qua, de rescrip. n. 17. vers. Quinta declaratio* : ergo dum ius loquitur de metu cadenti in virum constantem, intelligi debet secundum qualitatem personæ metum passæ. Et ita docent *Decius c. fin. de appel. n. 3. & 4. & c. Causa matr. n. 7. de offic. deleg. & reg. In omnibus causis, 39. ff. de reg. iur. n. 3. Iason. conf. 133 n. 18. vol. 4 Imola c. Cum dilectus, n. 9 de his qua vi, Barb. conf. 60. n. 4. vol. 1. Nau. sum. Lat. c. 22. n. 51. vers. Sextum, Soto l. 7. de iust. q. 2. a. 1 ad 2. vers. Haud tamen: Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 162. Menoch. de arbit. l. 2. centur. 2. casu 135. n. 5. Ioan. Garc. de nobil. gl. 17. n. 3. Flamin. de resign. benef. l. 13. q. 1. n. 62. Gutier conf. 16. n. 13. Enriq. l. 11. de matrim. c. 9. n. 4. Philiar. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 8 ad fin. Lud. Lop. 2. p. instruct. noui, materia de matrim. c 40. fol. 170. col. 1. Corona Confessor. 4. p. c. 8. de matr. 3. de imped. violentia, n. 19. § Sed difficultas est Salon 2. 2. q. 62. a. 2. contr. 5. in confir. 3. concl. Carlon. de restit. q. 46. fundamento 3.*

Tandem omnia dicta, vt, scilicet minor metus desideretur in fœmina & in pusillanimo, intelligit *Palacios 4. d. 29 disp. 1. f. 663. vers. Sed obstrepit forsan,* non vt sit differentia in grauitate mali, quod est obiectum timoris inter virum & fœminam, sed in modo, & timoris probabilitate : itaque eadem mali grauitas debet esse in vtroque, vt eius timor iustus sit : at minor probabilitas mali euenturi sat erit in fœmina, & in pusillanimi, cum hi facilius terreantur, sed toto cœlo aberrat: quia sicut minor mali probabilitas facilius terret fœminas, ita etiam minus malum comminatum: ergo sicut ea minor probabilitas sufficit ad inferendum iustum metum, ita etiam sufficiet minoris mali comminati timor. Pro hac sent. sunt vniuersi DD. citati n. 2. qui generaliter & indistincte docent, minorem metum in fœmina desiderari. Et tenent expresse *Menoch. l. 2. de arbitr. cent. 2. casu 135. n. 5. Lud. Lopez 2. p. instr. noui, materia de matr. c. 40. f. 1070. col. 1.* Ad textum pro contraria sent. constat ex dictis n. 3. 5

DISPVTATIO IV.

An mala metum cadentem in virum constantem incutientia timeri debeant, in propria timentis persona, vel satis sit in persona consanguineorum, vel affinium?

SVMMARIVM.

Sufficit, si timeatur malum in persona filij, vt respectu patris, dicatur metus viri constantis, n. 1.

Quando timetur in aliis consanguineis, explicatur in quo versetur difficultas, n. 1. & ibi. quando metus viri constantis non mouet ad contrahendum, non irritat.

Satis est, si alter coniux in altero timeat id malum, n. 3.

De aliis consanguineis, refertur opinio solum extendens ad consanguineos in primo gradu: & alia nec ad hos extendens, n 4.

Et talis timor, quando filij timent id malum in parentibus, n 5. Et idem in ascendentibus, n. 6. Et idem in fratribus, n. 7. Idem in consanguineis suis, num. 8.

Idem in coniunctissimis arctissima amicitia, n. 9. Et quid in domesticis, n. 10. Idem in affinibus, n 11.

Ad quod̃ gradum extendatur hac consanguinitas, & affinitas, vt metus mali in consanguineis & affinibus censeatur cadens in virum constantem, respectu consanguinei, vel affinis, n. 11. Et soluuntur arg. n. 14.

CErtum quidem est, non requiri vt timeantur hæc mala in propria persona, sed satis esse si timeantur in persona filiorum. Habetur expresse *l. Isti, quidem 8. fine, de eo quod metus causa,* ibi, *hac qua, diximus ad edictum pertinere, nihil interest in se quis veritus sit, an in liberis suis, cum pro affectu magis in liberis parentes terreantur.* 1

Dubium autem est de reliquis consanguineis, nam *ea l. Isti quidem,* limitate loquitur in filiis : & ratio quam assignat, in solis filiis locum habet : cum filij non ita diligant parentes ac ipsi parentes filios : vt optime *gloss. fin. d. l. Isti quidem per l. Nam & si, in princ. ff. de offic. testam. & l. Scripto fine ff. vnde liberi.* 2. quia sæpe parum curat metum passus de consanguineis. Maxime aduertendum esse censeo, hic nos non disputare in indiuiduo, ac singulari 2

casu, an metus grauis mali comminati meis consanguineis, vt ego contractum in eam, sit cadens in virum constantem, ac proinde sufficiens sit ad contractus rescissionem: nam potest esse, vt talis non sit, licet meis parentibus illud malum comminatum sit. Vt si eo metu non trahor ad contrahendum, sed aliàs liberè contraherem, secluso eo metu. Vt benè docent *Innoc. cap. Cum locum, n. 1. de spõs. Ant. ibi n. 10. Ioan. Andr. n. 2. Alex. de Neuo, n. 12. Anch. n. 10. Henric. nn. 3.* nam in singulari casu pendet ex iudicis arbitrio attentis singularibus circumstantiis: sicut & metus mortis, quamuis ex se cadat in virum constantem, potest esse in singulari casu, vt non cadat. Vt quia minans non est potens, aut solitus exequi, vel non irritet contractum: quia metum patiens minimè eo metu ducitur: sed dubium consistit ex natura rei, & ex parte obiecti, an sicut metus mortis, vel alterius mali grauis mihi comminati, vt contraham, est ex natura sua, ex parte obiecti cadẽs in virum constantem, & sufficiens ad rescindendum contractum, nisi in aliquo singulari casu circumstantiæ occurrentes aliud suadeant, sic quando idem malum comminatum est non mihi, sed meis consanguineis causa sit ex natura rei, viri constantis timoris, ita vt vir prudens, & constans rationabiliter illud timere debeat, & trahi ad contractum ineundum.

3 Dico 1. id extendendum esse ad alias personas, vltra filios, quare si ea mala timeantur in propria exore, erit metus cadens in virũ constantem, respectu viri. Quia reputantur inferri in persona viri, cum vir & vxor vna caro sint: *Genes. 2. fin.* & ita censet *D. Th. 4. d. 29. q. 2. n. a. 2. ad 2. Alensis. d. l. 4. summæ Theolog. tract. 9. c. 7. q. 3. Turrecr. 3 1. q. 2. in summa, n. 1. Henric. c. Cum locũ, de spons. n. 5. Rosella verb. Imped. mentum, imped. 10. n. 2. Angel. Mair. 3. imped. 11. fine, & verb Metus, n. 1.* vbi *Sylu. q. 1. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 9. q. 1. n. 2. Albert. Brun. inter cons. feudalia, cons. 82. n. 6. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 156. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 7. paulo post princ. Sot. 4. d. 29. q. 1. a. 1. vers. Eiusmodi autem metum, Palacios ead. d. disp. 1. vers. Recensetur autem P. Enriq. l. 11. de matrim. c. 9. n. 5. Lud. Lop. 2. part. instr. de matr. c. 20. paulo post princ. Manuel 1. to. sum. 2. ad t. c. 231. n. 3. concl. 3.* Idem eadem ratione dicendum est, si vxor timeat ea mala in viro: cum sint correlatiua, & militet eadẽ ratio, immo fortior, cum fœminæ magis piæ, affectibusque subiectæ sint, minorque metus in ipsis desideretur.

4 De aliis autem consanguineis, nihil hi DD. exprimunt. Sed *D. Thom.* dixit, si timeatur malum in persona filiorum aut vxoris, aut aliorum huiusmodi: nec expressit quas personas intelligeret, per alias huiusmodi. Eodem modo locuti sũt *Sylvest. Tabiena, Lud. Lop. n. præced. allegati,* Id tamẽ magis explicuit *Angel. verb. Metus, n. 1.* dicens, vxoris aut filiorũ, aut similium personarum. Et clarius *Enrip. l. 11. de matrim. cap. 9. n. 5.* dicens, in filiis, vel vxore, vel coniunctis in primo gradu: quod & reliqui videntur sentire, sub aliis huiusmodi: cum enim filij sint coniuncti in primo gradu videntur illis similes in eodem gradu, non autem in vlteriori, propinqui. Immo aliqui (vt refert *Hostiens. c. Cum locum de sponsal. paulo post princ.*) nolunt id extendere ad metum illatum parentibus, vt filij contrahant.

5 2. Tamen dico idem esse dicendum, si timor inferatur parentibus, vt filij contrahant, erit enim timor viri constantis, respectu filiorum. Prob. quia pater, & filius censentur vna persona: *l. vl. C. de impub. & aliis substit. & §. Ei qui, instit. de inutil. stip.* Colligitur etiã ex *lib. 11. t. 1. l. 5. recop.* ibi, *mãdamos que ninguno apremie à ninguna doncella, à que se case contra su voluntad, ni à si mismo apremie à los padres y madres de las tales:* vnde colligit *Matienzo ibi gloss. 3. n. 1.* metũ illatum parentibus, censeri illatum filiis Et ita expresse tenent *Hostiens. c. Cum locum, de sponsal. paulo post princ. & ibi Innoc. n. 1. Anten. n. 10. Ioan. And. n. 2. Anchar. 10. Alex de Neuo n. 12. Henric. n. 3. Prepos. n. 10. Francus c. Sciant cũcti de elect. in 6. n. 2. Bertach. in repertor. lit. M. verb. Matrimoniũ, qua forma contrahatur, vers. Matrimoniũ, contractum ex metu, Ant. Cuc. l. 5. inst. maior. t. 12. n. 156. Veracruz. 1. p. speculi, a. 8. concl. 1.* Et pro hac parte sunt, quos retuli dicentes idem esse respectu coniunctorum in primo gradu, hac eadem disp. n. 4.

3. Dico, idem esse dicendum, de ascendentibus: nam ti- 6
mor ipsis illatus reputatur iustus, respectu descendentium Quia descendentes, ipsos habent, venerantur, ac amant, vt parentes. Sic *Innoc. Alex. de Neuo, Prepos. alleg. n. pra.*

4. Dico idem esse respectu fratrum: est enim à natura 7
insitus arctus amor inter fratres, Et amplius probabitur n. seq. Sic colligitur ex DD. citatis, n. 4. qui dicunt idem esse de coniunctis in primo gradu. Et tenet *Prepos. d. c. Cum locum, n. 10. Phil. Probus dicto seq. allegandus, Ant. Cucus, d. t. 12. n. 156.* & à fortiori *DD allegandi n sequenti.*

5. Dico, idem esse respectu aliorum consanguineorum, 8
prob. quia natura ipsa amore conciliat consanguineos, tanquam vnam carnem, ex eodemque sanguine deriuatos, vnde dixit *D. Aug.* & habetur *c. Non existimemus 13. q. 2. nemo vnquã carnem suam odio habuit:* ergo vir prudens, & constans iuste terrebitur ob malum comminatum consanguineo suo. 2. prob. ex *c. Sciant cuncti, de electione, in 6.* ibi, *vel consanguin. eorum:* quem textum dicit esse notabilẽ *Iason l. De pupillo, §. Si quis ipsi n. 2. ff. de operis noui nũciat. & Felin. c. Ecclesia S. Mariæ, n. 99. de constit.* ad probandum metum illatum consanguineis electoris, ad incutiendum electori timorem, censeri illatum electori. 3. Probatur ex *c. Quicunque de sent. excomm. in 6.* ibi, *in bonis suis, vel suorum,* vbi textus excõmunicat eos, qui offendunt ferentes censuras, in suis personis, vel suorum: vbi *gloss. verb. Suorum,* inquit consanguineorum, vel familiarium: & *Anchar. n. 2.* inquit consanguineorum, & domesticorum: *Francus n. 3.* familiarium, & domesticorum: *idem Domin. ibi n. 5* vbi *Archid. super verb. Suorum,* ait domesticorum. 4. Probatur ex *Clem. 2. de sent. excomm.* vbi excommunicat quomodolibet cogentes clericos, & aiunt ibi *gloss. verb. Quomodolib. Imola ibi n. 12. Bonifac. n. 27. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 18. Rosella Absolutio 1. n. 73. Angel. Excommunicat. 5. casu 15. init. Tab. Excommunicatio 5. casu 13. q. 2. n. 3. Sylvest. Excommunic. 7. casu 17. init. n. 51. Nau. sum. Lat. & Hisp. c. 27. n. 104.* Idem esse si consanguineos clericorum grauant, in personis, vel in rebus. 5. Prob. ex *c. Gemma, de sponsalibus,* vbi textus loquitur de pœna apposita per parentes Gemmæ, si non impleret sponsalia, & reiicit illam pœnam, tanquam impedientem matrimonij libertatem: & tamen DD. (vt dixi lib. 1. disp. 30. n. 3. (dicunt idem esse, si ea pœna opponatur per alios contrahentium consanguineos, vel alios ita cum ipsis amicitia coniunctos, vt verisimile sit contrahentes timere ne illi pœnam soluant, contracturos: quia tunc etiam impeditur libertas matrimonij. Et *l. Hæres meus, §. fin. ff. de cond. & demonstr.* reiicitur cõditio legato facto parentibus adiecta, si filia non nupserit: eo quòd filia retrahetur à nuptiis, ne parentes iacturam legati faciant, & tamen DD. vt dixi l. 1. disp. 34. n. 10. dicunt idem esse, quando legatum fieret consanguineis puellæ, vel amicis tam arcta familiaritate cõiunctis, vt similiter retraheretur; ergo metus illatus consanguineis contrahentis, censetur iustus, & cogens ad contractum. Et ita tenent *Iason insti. de action. §. Quadruplici, n. 55. & ibi Ang. n. 7. Frac. c. Sciãt cuncti, n. 2. de ele. in 6. & c. vnde his quæ vi in 6. n. 8. Paris. cons. 5. n. 161. vol. 4. Bald. l. Interpositus n. 5. C. de transact. vers. Oppono dicitur hic, & ibi Alex. n. 6. Padilla ibi n. 10. fin. Anchar. c. Cum dilect. n. 7. vers. Secundo quæro, de his quæ vi, Franc. de Platea tract. excomm. §. 46 n. 10. habetur tom. 14. tract. nouiorũ, Philip. Probus addit. ad Ioan. Monachum, rub. de renunc. in 16. n. 18. 19. Rolãdus cons. 2. à n. 62. vsq. ad 67. vol. 1. Ottauianus decisio. Pedemont. 179. n. 2. Mascard. de prob. conclus. 1055. n. 25. Ant. Gabr. to. 2. comm. l. 11. verb. Metus. f. 107. col. 1.* hi enim omnes indistinctè dicũt de metu illato consanguineis extendentes *l. Iisti quidem, ff. de eo quod met. cau.* quæ loquitur de metu illato filiis, ad alios consanguineos: & clarius *Prepos. c. Cum locum, de sponsa. n. 11.* expresse dicit etiam habere locum in transuersalibus, & non esse matrimonium defectu libertatis consensus, quando fit metu,

ne

ne aliquis transuersalium patiatur læsionem. Et *quædam decisio Rotæ*, quam approbant *Padilla cal. Interpositus, n.10. & Flaminius* dicens esse communem, *de resign. benef. l.13. q.1.n.1.5.8. Felin.d.c.Ecclesia S. Mariæ n.99.* ait beneficij resignationem factam ob metum illatum consanguineis clerici, esse rescindendam, ac si ipsi clerico metus incuteretur, Faciunt etiam DD. quia cum *c.fin.de appellatio.* decernatur iustum metum incussum appellanti, excusare ne appellet coram iudice à quo: dicunt idem esse, si metus incutiatur appellantis consanguineis. Sic docent *Ant.eo c.fin. n.8.& ibi Anch.n.4. Bald.n.9 Francus n.7 Imola n.8. Prepos. n.6. Decius n.23. Felin.c.Eccl.S.Mariæ, n.99. de const. Bart.d. l.de prpd.§.Si quis ipsi, n.18.q.9. & ibi Alex.* alios referens *n.23. & ibi Iason n.12. Const. Rogerius tract. de protest.* §. *Quarto principaliter pollicitus sum. n.2.* Faciunt pro eadem sent. *Iason eod.§ Si quis ipsi, n 13.& l.1.C.de indict.viduis.n. 3.* vbi *Bald.n.2. Phil.Probus addit.ad Ioan. Monach. c. Sciant cuncti, de electione in 6.n.3.* vbi dicunt, & ex multis probat *Iason*, parem esse metum, in se, vel in suis; faciunt etiam *Matienzo l.5.recop.t.1.rub.gloss.1.n.189. & Corona confessorum 4.p.c.8.de matr.t de imped.violentia, n.29.§.Sed difficultas est*, vbi dicunt esse metum iustum, in se, vel in suis.

9 Hinc infertur idem dicendum esse, quando malum esset comminatum personæ arctissimæ amicitiæ coniunctæ contrahenti. Prob. ex dictis num. præced. in 5. ratione. Item quia amicus est alter ego: vt testantur *Arist.l.9.Eth.c.4 D. Aug.l.4.confess.c.6.& Horat.l.1. Oda 5.* appellat amicum, dimidium animæ amici: & idem *Arist. 2. Rhetor.c.4.* ait, amicum esse animum vnum, in corporibus duobus habitantem. Facit pro hac sent. clarè *Alex.de Neuo, c.Cum locum, n.12.de sponsi.* vbi ait esse metum cadentem in constantem virum, sufficientem ad irritandum matrim. si inferatur aliis, de quorum personis rationabiliter debet timeri ne offendantur. Quod quidem maximè procedere in arctissima amicitia coniunctis, dubitabit nemo.

10 2. Infertur, idem dicendum esse, quando domesticis alicuius metus infertur, vt ille contrahat. Prob. ex allatis n.8. in 3. probat. Item ex *Clem.1.de excessib.prælat. vers. Seruientes*, vbi ponderans textus violentiam illatam monachis refert seruientibus illis inferri vim. Per quem textum dicit ibi *Cardin.princ.n.4.notab 13.* quem sequuntur *Felin. c. Ecclesia, n.99. de constit.& Iason l.1.n.4.C. de indicta viduit.* iniuriam domestico occasione mei illatam, mihi irrogari. Atque ita in casu *c.fin.de appell.* in quo metus iustus excusat de appellatione, coram iudice à quo, dicunt idem aliqui DD. quando metus incutitur famulis, & colonis terrarum ipsius appellantis. Hi sunt, *Anch.eo.c.fin.n.4. Bart. Alex. & Felin.n.8.alleg.* & de domesticis ait *Franc. c.vnic.n.8. de his que vi, in 6.* Hoc tamen difficilè mihi videtur, & ita id intelligerem, quando inde grauis iniuria, quæ merito à viro constante timenda esset, sequeretur domino, aut aliud simile damnum.

11 6. Dico, similiter esse metum cadentem in virum constantem, quando is incutitur affinibus. Quia sunt velut propij consanguinei, cum sint consanguinei alterius ex coniugibus, & hi sint vna caro. Sic *Prepos.c.fin.n.6.de appel. Menoch.de arbitr.l.2.centur.2. casu 135.n.18. Flam. de resign.benef.l.13. q.1.n.69.* Intelligo tamen hoc, quando affinitas prouenit ex matrimonio, secus quando ex fornicatione. Quia ex hac nullus amor conciliatur: nec cognoscunt se huiusmodi affines.

12 Tandem interrogabis, ad quotum gradum extendatur huiusmodi consanguinitas, aut affinitas, vt censeatur timor iustus illatus mihi, quando incutitur meo consanguineo, vel affini, vt ego contraham? *Bald.c.fin. n.9. de appell.* tractans in materia timoris excusantis ab appellatione coram iudice à quo, dixit extendi consanguinitatem vsque ad 7. gradum. Quia naturalis (inquit) affectio hoc facit, vt qui vnum de agnatione tangit, totam agnationem tangere videatur. Hoc tamen displicet. Quia valde latum est, nec naturalis affectio adeo durat. In materia autem recusationis, vt possit recusari iudex ratione consanguinitatis: quidam extendunt vsque ad 7. gradum, alij vsque ad 10. & alij vlterius: vt potest videri *in gloss. cap. Postremo, verb. Consanguineis, de appell.* & ibi per scribentes. Sed hoc non facit ad rem; Quia (vt testatur *ibi gloss.*) modica causa repellit iudicem & reddit eum suspectum. Vnde existimo dicendum, extendi consanguinitatem, & affinitatem vsque ad 4. gradum, sicut ad illum vsque durat ad impediendum matrimonium. Per *c.Non debet de consang.* Quia vsque ad illum, durat naturalis affectio, & vltra illum iam non reputatur illi, consanguinei, vt grauiter lædatur aliquis, ex timore incusso consanguineo vltra illum gradum, nisi esset timore rei tangentis, lædentisque valde honorem, vnde toti prosapiæ etiam vltra eum gradum macula sequeretur: tunc enim iam in propria persona damnum timeretur.

Ad argum. proposita n.2. resp. Ad 1. dico in illa l. explicari filios, gratia exempli tantum, quod minimè arctat regulam. Ad 2. dico in eo singulari casu non moueri illum timore, & ita non vitiabit actum: & idem esset, si timor incuteretur ipsimet contrahenti, casu enim quo libere, & non timore ductus, id faceret, valeret actus: in præsentiarum autem, tantum disputamus, quando ducitur timore, quis censeatur iustus? 13

DISPVTATIO V.

Quæ sint mala grauia, & sufficientia metus cadentis in virum constantem?

SVMMARIVM.

Metus quis cadat in virum constantem, relinquitur iudicis arbitrio, & quid in foro conscientiæ, num. 1.

Hoc arbitrium an sit quoad mala hunc timorem incutientia, vel quoad quid? n 2.

An attento iure regio Castellæ, sit correctum hoc arbitrium, n.3.

Metus mortis & mutilationis, & grauis cruciatus corporis, grauisque verborum casus in virum constantem, n.4. Similiter metus armorum, licet portans ea deponat, vel iis non vtatur, n.5.

Idem de metu seruitutis, vel amittendi instrumenta quibus libertas probanda est, n.6.

Item de metu captiuitatis, n 7. Et grauis exilij, n 8. & carceris, n. 9.

Idem de timore amissionis status, n.10. Et honoris ac verborum, n. 11.

Quid de timore stupri, in viro, vel fœmina etiam non virgine, & inhoneste, n. 12. & ibi quid de timore periurij.

Quid de metu infamiæ, referuntur varia sententiæ, n 13.

Si infamia sit iuris, vt si deprehensus in delicto committetur quis accusationem, cadit in virum constantem, n.14.

Idem si infamia est facti, cui facile occurri nequit, 15.

Quid de metu excommunicationis? proponuntur duæ sententiæ, n.16.& sententia authoris, n 17. Et quid, si facile occurri poterat appellando, &c n.18. Soluuntur argumenta, n.19.

Quid de amissione bonorum? referuntur varia sententia, n 20

Metus amissionis bonorū est viri constantis, n.21 Vel maioris partis, 22.

Quid, si bona hæc modica sint, n.23. Et quid, si absque illa maiori parte, vita sustentari possit, num. 24. Et quid si non est maior pars sed est notabilis, n.25.

Quid de timore amittendi instrumenta totius, vel maioris partis patrimonij, n.26.

Quid de timore amittendi magni lucri. Refertur quædam opinio, n. 27. Et sententia authoris, n.28. Vbi quid de metu impediendi aliquem, ne se opponat beneficio; & explicatur l. finalis §. Si fœnerator ff. de eo quod metus can.

Soluuntur argumenta, n.29 Et explicantur c.1. de his quæ vi, & c. Omnes accusationes, n 32 quæst.7.

PRimo concors Doctorum sent. est, id iudicis arbitrio definiendum esse. Prob. ex *l.3.ff. ex quib.caus.maior.* ibi, *sed non sufficit quilibet terrore adductum timuisse, sed huius rei disquisitio iudicis est.* Et ratio est, quia exprimi non possunt in particulari omnes casus: & quamuis de aliquibus malis constet esse sufficientia, cum requiratur probabilis illorum iam impendentium æstimatio, iam iudicis arbitrium desiderabitur ad perpendendum, an talis sit æstimatio, Et ita docent *gl.c. Cum dilectus, verb. Metum, de his quæ vi, Innoc.ibi n. 1. fine, Host. ibi super verb. Nec metum mortis, Ioan. Andr. n.10. Anton. n.14. Panorm. num.8. Anchar fine, Cardin. n.3. oppos. 2. Imola num.9. Archid. cap. vnic. de his quæ vi, in 6 n.4.& ibi Francus, fine, Alex. de Neuo, cap. finali, de appellatio. n.2 2. & ibi Decius, num. 7. Lucas de Pœna C. de metallariis, libr. 11. d.4. ad finem vers. Et nota quod iustus* 1

metus, Bald. l. Interpositas n.3. C. de transactio. Iason. inst. de action. §. Quadrupli, n.53. Sylu verb. Metus, q.1. Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 4. n. 8. Menoch. de arbitr. l. 2. centuria 2. casu 135. n. 3. & 4. Nauar. sum. Lat. c. 22. n. 51. vers. Secundum. Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 2. vers. Eiusmodi autem metum*, & multi alij quos hi referunt. Et sicut in foro externo relinquitur hoc iudicis arbitrio, ita in foro interno prudentis arbitrio. Sic *Veracruz. 1. p. specul. a. 8. concl. 6.*

2 Hoc autem arbitrium non est quoad ea mala, quæ iure constat esse sufficientia ad metum viri constantis. Quia (vt optime ait *Bald. c. 2. de his quæ vi, ad finem*) arbitria data sunt in his quæ sub regula comprehendi nequeunt ob humanam varietatem: vt notatur *l. Non possunt. ff. de leg.* Quare cum iure constat malum aliquod incutere metum iustum, non est arbitrium. Vnde arbitrium erit teste *Sylu. verb. Metus, q. 1.* quantum ad ea mala, quæ reducuntur ad damna expressa in iure, & quoad discernendum, an sit probabilis æstimatio illorum.

3 Cæterum quamuis hæc attento iure communi vera sint: at iure regio Castellæ nititur *Villalobos in antinom. iuris ciuilis, ac regij, lit. M, verb. Metus, n. 14.* correctum esse hoc arbitrium per *l. 7. t. 33. p. 7.* quæ declarat quarum rerum metus cadat in virum constantem. Sed fallitur omnino; quia lex post enumerata prædicta mala subdit, *de tal miedo como este, o otro semejante*: ergo desiderabitur arbitrium iudicis, perpendentis quod damnum illis simile sit. Præterea, quia *Greg. Lop. ead. l. 7. verb. Metus*, ait concordare cum *l. Metũ & seqq. ff. de eo quod met. caus. & l. Interpõstas C. de transactio.* per quas dicunt DD. definiendum esse hoc iudicis arbitrio. Item, quia iure communi erant etiam expressa damna, timorem iustum incutientia: vt constat ex *toto t. ff. de eo quod met. caus. & cap. Cum dilectus, de his quæ vi*; quo non obstante omnes DD. asserebant exigi iudicis arbitrium. Præterea, quia leges partitarum nunquam censetur corrigere ius commune, nisi expresse in eis dicatur. Vt probaui l. 2. disp. 41. n. 8. Tandem, quia non tantum obiectum timoris perpendendum est ad iustum metum, sed eius etiam probabilitas, & subiecti qualitas, cui metus incutitur: ergo quamuis lege illa definita essent omnia timoris grauis obiecta, desideraretur iudicis arbitrium, circa obiecti æstimationem & subiecti qualitatem. Et ita contra *Villalobos*, tenent *Olanus concordia iuris, litera M, verb. Metus, n. 40. Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 3. in comment. litera Y.*

4 2. Citra controuersiam, metus mortis cadit in virum constantem. Habetur *c. Cum dilectus, de his quæ vi, & l. Nec timorem 7. ff. de eo quod met. caus. & l. 7. t. 33. p. 7.* Et ratio est quia omnium terribilium finis est mors, teste *Philosoph. 4. Ethic.* Idemque dicendum est de metu mutilationis. Est enim quædam mors partialis membri, *c. Si quis abscideri, d. 55.* & habetur expresse *d. l. 7.* Idemque dicendum est de timore grauis corporis cruciatus: habetur expresse *d. cap. Cum dilectus, & ead. l. 7.* ad quem grauia verba reducuntur, cum grauiter crucient. Et docent omnes.

5 3. Idem dicendum est de metu armorum: est enim cadens in virum constantem, licet portans arma eis non vtatur, *l. 3. in princ. Quia armati, ff. de vi & vi armata*, ibi, *sufficit enim terror armorum, vt videantur armis deiecisse.* Et *l. 15. t. 2. p. 4.* ibi, *como si viese armas.* Et notat *Bart. ea l. 3. in princ. n. nota b. 2. Greg. Lopez ea l. 14. verb. Toniesen. Anton. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 158. Padilla l. Cum proponas, la 1. n. 7. Cod. de transact. Gutier. conf. 16. n. 8. Ioan. Garcia de nobil. glos. 17. n. 16.* Idem dicendum est, licet portans arma ea deponat: cum enim possit iis armis vti, nihil eorum depositio confert. *l. Quoties, §. Qui in potestate, & l. In dilectis, in princ. ff. de noxa.* Sic docent *gloss. ea l. 3. verb. Sed deiecerunt*, & ibi *Angel. Greg. Lopez eod. verb. Toniesen, Ant. Gabr. 2. tomo, commun. 11. verb. Metus, fol. 106. colum. 1. Anton. Cucus ead. t. 12. n. 159. Gutier. conf. 16. n. 10.*

6 4. Idem dicendum est de metu seruitutis: vt si alicui libero effecto timor iniiciatur redigendi illum in seruitutem. Habetur expresse *l. Ego puto, & l. Isti quidem, ff. de eo quod met. caus. & l. 15. t. 2. p. 4. & l. 7. t. 33. part. 7.* Et docent omnes. Immo idem dicendum est, si timor sit amittendi instrumenta, quibus libertas probari debet. Vt expresse habetur *dict. l. Isti quidem, & l. 7. & 15. proxime cit.* Quod intelligitur, quamuis non incontinenti amissis instrumentis redigendus sit in seruitutem: nam sufficit id periculum posse euenire: per *l. Nec timorem 6. ff. de eo quod metus caus.* ibi, *quoniam si proditus esset, potuisset ea pati.* Procedit etiam, siue sit in possessione seruitutis, siue libertatis, vt docet omnia hæc contra alios, quos ibi refert *gloss. d. l. Isti quidem. verb. Si iam*, vbi etiam cum *Ioanne per ipsam citato*, id intelligit, licèt alias probationes suæ libertatis habeat. Quia possibile est eas non fore sufficientes, & vt sua libertate priuetur.

5. Idem dicendum est de captiuitatis timore, quia est 7
quædam seruitus. Item, quia longe maius damnum est, quam carcer, cuius timor in virum constantem cadit: vt dicemus n. 9. Sic docet *Sotus 4. d. 29. q. vnic. §. De primo contradictio est.*

6. Idem dicendum est de grauis exilij timore, est enim 8
graue malum. Sic *Sotus l. 7. de iustitia, q. 2. a. 1. ad 2. vers. Haud tamen hic pacabitur, Palacios d. 29. disp. 1. f. 454 vers. Aduerte autem, Enriq. d. l. 11. de matr. c. 9. n. 4.*

7. Idem dicendum est de carceris metu. Habetur *l. Nec* 9
timorem, & l. Qui in carcerem, ff. de eo quod met. caus. Quem casum diuersimodè explicant DD. quidam enim indistincte loquuntur, dicentes absolute metum carceris cadere in virum constantem. Sic *Sotus 4. d. 29. q. vn. §. De secundo dico, vers. Ad primum, & §. De primo contradictio est, Gabriel 3. dist. 39. q. 1. a. 2. ad fin. vers. Iurament. incautum, Victoria sum. de matr. n. 168. Palacios 4. d. 29. disp. 1. f. 655. vers. Recensentur autem, Cord. summa 171. punct. 1. Veracr. 1. p. spec. a. 8. concl. 2.* Et ex iurisperitis, *Abb. c. Cum locum, n. 9. de sponsal. & ibi Præpos. ad fi. n. 12. Philipp. Probus addition. ad Ioan. Monachum, rubr. de renunciatione in 6. n. 18. Rosella verb. Impedimentum, imped. 10. n. 2. Angel. verb. Metus, n. 1. Anton. Cucus lib. 5. instit. maior. t. 12. n. 155. Gutier. de iuram. 1. p. c. 51. n. 5. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 189.* Alij verò explicant de carcere perpetuo. Sic *gloss. l. Ego puto, initio, ff. de eo quod met. caus. Sotus l. 7. de iust. q. 2. a. 1. ad 2. vers. Haud tamen hic pacabitur; Angles sterib. 1. p. q. 3. de matrim. coacto, a. 11. ante 1. diffic. fol. 546. Vinald. Candel. 1. p. de matr. n. 59. Carbon. de restitutione. q. 46. fundamento 2. §. Metus cadens.* Melius tamen dicendum est intelligi de carcere diuturno, & de vinculis atrocibus. Tunc enim est grauissima pœna, secus vbi carcer brevis esset. Sic *Sot. 4. d. 29. q. 1. art. 2. vers. Eiusmodi autem metum, Enriq. lib. 11. de matrim. c. 9. n. 4. Aragon. 2. 2. q. 88. a. 3. §. Pro explicatione huius diffic. Barth. a Ledes. dub. 23. de matrim. fundamento 3. Manuel 1. sum. sum. 2. edit. c. 231. concl. 3. n. 3.*

8. Idem dicendum est de timore amissionis status: vt 10
constat ex *l. Isti quidẽ ff. de eo quod met. caus.* & ex vertsallato D. Th. *4. d. 29. q. vn. a. 2. ad 2.* continenti mala quæ iustum metũ incutiunt *stupri, siue status, verberis, atque necis.*

9. Idem dicendum est de metu honoris amittendi. Ha- 11
betur *l. 7. t. 33. p. 7.* ibi, *de recebir deshonra, porque sin carta infamado.* Quia viro bono grauior est honoris iactura morte ipsa. Hoc videtur sentire *gloss. c. cum dilectus, verb. Metum de his quæ vi*, vbi ait metum verborum quandoque inferre iustum metum. Quam sequitur *Ant. Cucus* alios referens, *l. 5. instit. maior. t. 12. n. 143.* non enim video, de quibus verbis, intelligi possit, nisi quando metum incutiens est vir dicax & contumeliosus, facileque in verba detractoria prorumpens. Et tenet expresse *Barb. consil. 60. n. 3. vol. 1. Ant. Gabr. to. 2. commun. l. 11. verb. Metus, f. 106. col. 2. Padilla l. Interpositas, n. 14. C. de transact. Seraphinus de priuileg. iuram. priu. 29. n. 2. Mascardus de probat. conci. 1055. n. 53.*

10. Idem dicendum est de stupri comminatione, siue in 12
viro, siue in muliere. Habetur *l. Isti 8. ad finem, ff. de eo quod met. caus.* ibi, *quod si dederit, ne stuprum patiatur vir, seu mulier hoc edictum locum habet, cum viris bonis iste metus maior esse*

esse debeat, quam mortis. Et *l.15.t.2.p.4. O si fuesse manceba virgen y la menaçasen que iacerian con ella.* Ex quibus verbis videtur apertè colligi à contrario sensu, aliud esse, si mulier non esset virgo. Cum *lex partita* expressè loquatur de virgine, & *d.l. Isti, de stupro.* quod accessum ad virginem, esse constat: nec æqua est infamia, & damnum in non virgine. Et ita etiam de stupro loquuntur *D. Thom. 4.d. 29. qu. vnic. art. 2. ad 1. & ibi Scotus qu. vnic. §. De primo contradictio est, Durand. ibi, q 2. n. 4. D. Bonauent. q. 1. n. 5. Ricard. a. 1. q. 1. Palud. quæst. vn. a. 2. concl. 2. n. 13. Gabr. 3. d. 39. q. 1. art. 1. ad fin. vers. Iuramentum incantum D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 7. paulo post princip.* Et ex iurisperitis, *Innocent cap. 1. n. 1. de his qua vi.* Imo *Sotus, Barth. à Ledesm. & Enriq.* quos retuli n. 9. fine, expressè dicunt timorem stupri in virgine, cadere in virum constantem. Quare contrarium videntur sentire in corrupta. Cæterum idem credo esse dicendum, si esset vidua, seu mulier honesta. Quia eadem est ratio: nam *d. l. Iste quidem*, non considerauit signaculum virgineum: cum idem dixerit in viro, sed rationem subdidit, ibi, *cum viris bonis iste metus maior esse debeat, quam mortis.* Quæ ratio in vidua honesta etiam militat. Et ita sentit *Greg. Lop. l. 15. t. 2. p. 4. verb. Manceba, Manuel 1. tom. sum. 2. edit. 231. conclus. 3. n. 3.* Imo credo quamuis in muliere inhonesta non præsumeretur in foro externo duci eo timore, ne vi opprimeretur ad contractum ineundum: si tamen re vera illo timore traheretur, esset cadens in virum constantem. Probatur, nam metus periurij cadit in virum constantem, cuius rationem reddit *Seraphinus de priuilegiis iuramenti, priuilegio 29. num. 1.* quia si metus perdendi honorem, est iustus: à fortiori metus amittendæ salutis æternæ, quæ per peccatum mortale periurij perditur. Sed hæc ratio militat in nostro casu. Dices non amitti. Quia si vi præcisa cognoscitur, non peccat: fateor, verùm quæ mulier ita fortis esse poterit, vt in medio flammæ non ardeat: & saltem negari non potest exponi maximo, ac euidentissimo periculo admittendi peccatum mortale: vnde dum textus, & Doctores loquuntur de stupro, exponunt casum frequentiorem, non tamen quod velint arctare ad illum.

13 11. De metu infamiæ, non constat inter DD. Quidam enim dicunt non cadere in virum constantem. Per *l. Nec timorem. 7. ff. de eo quod met. caus.* ibi, *nec timorem infamia hoc edicto contineri Pedius dixit.* Et tenet *ibi gloss. verb. Infamia, quando est infamia facti.* Idem docent de infamia *D. Tho. 4. d. 29. q vnic. art. 2. ad 3.* vbi *Durand qu. 2. n. 4 fin. Carthusianus ibi, quæst. 2 Syln. verb. Metus, q. 4.* Immo de infamia iuris, nisi adiunctam habeat mortis, aut cruciatus corporis pœnam, docet idem *Tabiena, verb. Impedimentum, impedimento 9. q. 1. n. 2.* Alij dicunt cadere in virum constantem, quando infamia est talis, vt ei nullo modo occurri possit. Sic *Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 12. n. 155. Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim c. 40. paulo post princip.* sub dubio tamen id affirmat. Alij vero absolute docent metum infamiæ cadere in virum constantem. Sic *Innoc. c. Cum dilectus, n. 1. de his quæ vi. Turrecr. 32. q. 1. in sum. n. 7. Carbon. de restitut. q. 46. fundamento 2. §. Metus cadens.*

14 Sit tamen 1. Conclusio, Metus infamiæ iuris, est viri constantis. Vt si quis deprehenso in delicto infami, comminetur fore, vt eum prodat. Sic expressè habetur *l. Nec timorem 7. l. Isti quidem, 8. §. fin. ff. de eo quod met. caus.* Et docent *gloss. d. l. Nec timorem, verb. Infamia, Rosella, verb. Metus n. 2.* vbi *Angel. n. 1. Syl. q. 4.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 2. fin.* vbi *Palacios, disp. 1. vers. inter hæc autem mala, fol. 656. Veracruz. 1. p spec. art. 8. concl. 2. Barth. à Ledes. dub. 23. de matrim. fundam. 3. Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 4. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 231. concl. 3. n. 3.*

15 11. Conclusio. Metus infamiæ facti, cui non facilè occurri potest, cadit in virum constantem, secus quando facilè occurri potest. Et sic conciliantur opiniones, nam dicentes non cadere in virum constantem quos retuli, n. 13. intelligunt, quando facilè ei damno subueniri potest. Et ita *D. Thom. Durand. Carthus. Syln. Tabiena* pro ea opinione alleg. subdunt rationem, quia facilè occurri infamiæ potest. Qui vero dicunt cadere in virum constantem, intelligunt quando non potest facilè occurri. Prob. conclusio ex *cap. 22. Prou. Melius est bonum nomen, quàm diuitiæ multæ.* Sed timor amissionis magni patrimonij cadit in virum constantem (vt dicemus n. 21. & seq.) ergo & timor infamiæ. 2. quia timor infamiæ æquiparatur metui mortis, *l. Iusta, ff. de manumissis vindict.* ibi, *iusta causa manumiss. est, si periculo vitæ, infamiæve dominus seruum liberauerit* Vbi *gloss. verb. Infamia*, ait, *quod simile est periculo vitæ.* Sic *Palud. 4. d. 29. q. vnic. art. 2. concl. 2. n. 13. Ledes. 2. p. 4. q. 49. a 3. §. Et si quæras quare infamia Soto, Palacios, & Manuel alleg. n. 14. Aragon. 2. 2. quæst. 88. a. 3. §. Pro explicatione huius difficultatis aduertendum est, Petr. de Ledes. de matrim. quæst. 47. art. 2. §. Dubium tamen est.* Hoc tamen intellige, quando infamia est grauis, & alicuius momenti, secus si sit leuis. Et ita intelligitur *l. Nec timorem, ff. de eo quod met. caus.* dum decidit metum infamiæ non esse viri constantis: intelligit enim de infamia leui, & parui momenti. Quod bene significat *ibi gloss. verb. Infamia*, exemplificans, vt si quis minetur se malam cantilenam de aliquo cantaturum, quæ infamiam leuem denotat. Et ita tenent *Soto l. 7. de iustit. q. 2. art. 1. ad 2. vers. Haud tamen hoc placebit, Mantienzo l. 5. recop. t. 1. rub. gloss. 1. n. 189. Vivald. Candel. 1. p. de matrim. n. 59.*

16 12. De metu excommunicationis, varij sunt dicendi modi. 1. est, non cadere in virum constantem. Prob. quia excommunicatio est medicinalis, *c. 1. de sent. excomm. in 6.* ergo non est malum, quod cogat ad effectum rescindendi contractus. 2. Quia excommunicatio, aut est iusta, & tunc sibi imputet excommunicatus: aut iniusta, & tunc non ligat: ergo nunquam excommunicationis metus cadit in virum constantem. Sic tenet *gloss. cap. Cum dilectus, verb. Violentia, de his quæ vi, Tancred. Vincent. & Philip.* quos refert *Socinus senior c Sacris, n. 505. de sent. excom.* idem tenent *Goffred. sum. t. de his quæ vi, n. 4. Archid. c. 1. de sent. excomm. in 6. n. 2. init. Barb. cap. Ab excommunicato, de rescript. Alcias. l. Interpositas, n. 9. & 10. C. de transact.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 29. q. vn. a. 2. concl. 2. n. 13. Sotus eod. d. q. 1. art. 2. fin.* 11. modus dicendi est, esse timorem cadentem in virum constantem. Quia et m priuet suffragiis Ecclesiæ fidelium-que communicatione, est graue malum. Sic tenet *gloss. fin. c. Olim, el 3. de restit. spoliat. Ioan. Bapt. Ferrarius cons. 171. fin. Barb. consil. 60. n. 3. vol. 1. Decius reg. In omnibus, 36. n. 6. ff. de reg. iur. Seraph. de priuil. iur. in priuil. 29. n. 4. Barth. à Ledesm. de matrim. dub. 23. fundam. 4.*

17 Cæterum cum distinctione lis hæc dirimenda est. Aut enim excommunicatio est iusta, & tunc eius metus non cadit in virum constantem: quia tunc est medicinalis, vt excommunicatus à pertinacia & inobedientiæ culpa resipiscat, & facilè potest, ac tenetur sibi consulere obediendo: quod si nolit, sibi imputet: aut est iniusta, & tunc eius metus cadit in virum constantem. Probatur, quia excommunicatio quamuis iniusta, est timenda. 11. *q. 3. c. 1.* & aliquam infamiæ notam irrogat, saltem apud eos qui excommunicationis iniustitiam non bene perceperunt: & obligat ad multa, propter vitandum scandalum. Item, quia nulla maior pœna excommunicatione potest iure canonico inferri, *cap. Corripiantur, 24. quæst. 3. & c. Sacro, de sent. excomm.* appellatur Magna pœna: & in *Trident. sess. 24. de reform. cap. 3.* appellatur Gladius & neruus Ecclesiasticæ disciplinæ. Item, quia nihil ita formidandum est quam ab Ecclesia separari. *c. Nihil 11. q. 3.* quod fit per excommunicationem. Tandem quia non leuis pœna est, inter homines esse, & eorum consortio priuari, *l. Hi qui sanctam, C. de apostatis.* Ita tenent *Ioan. Andr. cap. Cum dilectus, n. 9. de his quæ vi*, vbi *Anton. n. 13. Anch. n. 7. Card. n. 3. quæst. 1. Imola n. 8.* Et videtur *ibi* tenere *Hostiens. super verb. Nec mem mortis*, & ita eum intelligit, idem tenens *Abb. ibi, n. 6. idem Abb. cap. Olim, el 3. de restitut. spoliat. n. 10. Domin. cap. 1. in princ. n. 7. de sent. excomm. in 6. & ibi Fransus, in princ. n. 2. idem Fracus, c. vnic. n. 2. de his quæ vi, in 6. Roman.*

cons.

conſ. 369. *n.* 10. & *l. Interpoſitæ, n.* 16. *C. de tranſact. Socin. ſenior. c. Sacrus, n.* 505. *verſ. Circa* 23. *principalem quæſtionem, de ſentent. excomm. Gigas de penſionib. q.* 36. *Millis in repertorio, verb. Iuſtus metus, Franc. de Platea de excomm. §.* 46. *n.* 10. habetur *tom.* 1. *tract. nouior. Philippus Probus addit. ad Monachum, rubr. de renunciat. in* 6. *n.* 21. *Roſella Excommun.* 1 *caſu* 29. *num.* 12. *Angel. verb. Metus, n.* 4. vbi *Sylueſt. q.* 5. *Tabiena quæſt.* 1. *num.* 2. *Couar.* 4. *decret.* 2. *part. c* 3. §. 4. *n.* 12. *Villalobos in commun. opin. lit. M. verb. Metus, n.* 73. *Anton. Cucus lib.* 5 *inſtitut. maior. t.* 12. *n.* 173. *Padilla d. l. Interpoſitas, n.* 14. *Maſcardus de probat. concl.* 1055. *num.* 50. *Burſatus conſ.* 72. *n.* 54. *vol.* 1. *Flamin. de reſign. benefic. l.* 1. *q.* 13. *n.* 134. *iunct. n.* 142. *Vgolinus de cenſuris, tab.* 2. *c.* 24. *in princip. n.* 1. Et ex Theologis, *Palacios* 4. *d.* 29. *diſp.* 1. *fol.* 656. *verſ. Rogitas cur excommunicatio, Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 9. *n.* 4. *Ludouic. Lopez* 2. *part. inſtruct. de matrimon. cap.* 40. *f.* 1070. *§. Iam ex prædictis.*

18 Hæc tamen ſententia intelligenda eſt, in quantum ait metum excommunicationis iniuſtæ cadere in virum conſtantem, quando ei facilè non poteſt occurri: vt ſi non poteſt ſibi excommunicatus conſulere, appellãdo, vel quia non audet ob potentiam excommunicantis, vel quia non habet in promptu ſuperiorem, ad quem appellet, vel ſunt neceſſarij ſumptus & eſt pauper, aut appellando eſt periculum in mora obtinendi abſolutionem, & impendet aliquod damnum de præſenti ob excommunicationem. Sic *Abb. c. Olim, el* 3. *num.* 11. *de reſtitut ſpoliat. & c. Cum dilectus, n.* 6. *de his quæ vi. Felin. cap. Cum inter, num.* 20. *de except. Tabiena, Socinus, Couar. Anton. Cucus n.* 174. *Burſatus, Vgolinus, Enriquez allegati num. preced.* Et idem credo ſentire *Palacios ibi citatum*, dicit enim eſſe timorem viri conſtantis metum excommunicationis iniuſtæ, niſi euidenter iniuſta ſit. Id enim credo ſentire, quia quando euidenter eſt iniuſta, facilè eſt remedium: ſi enim eſſet difficile, adhuc timor ille eſſet viri conſtantis. Hanc limitationem intelligit *Vgolinus ibi*, quando dum comminata fuit excommunicatio iniuſta, non potuit timens ſibi facilè conſulere appellando: ſi enim potuit, ſibi debet imputare, quare ait tunc non eſſe timorem viri conſtantis. Sed melius cæteri indiſtinctè loquuntur. Quare ſi poſt latam excommunicationem iniuſtam, non poſſit excommunicatus facilè abſolutionem impetrare, eius metus eſt viri conſtantis. Quia adhuc illa excommunicatio eſt iniuriosa, & pœna grauiſſima, & quamuis in culpa fuerit excommunicatus non appellando ad ſuſpendendum excommunicationis effectum, verum reſpectu ipſius excommunicationis expers eſt culpæ, cum iniuſtè ea pœna afficiatur, ad extorquendum conſenſum.

19 Ad argumenta propoſita n. 16. ad probandum timorem excommunicationis non eſſe viri conſtantis, reſpondetur. Ad 1. excommunicationem iuſtam eſſe medicinalem, vt excommunicatus ab inobedientia reſipiſcat: iniuſtam autem minimè, ſed pœnam iniuriosam. Ad 2. dic, quamuis excommunicatio iniuſta non liget coram Deo, ligare in foro externo. cogeréque excommunicatum, gratia vitandi ſcandali, vt abſtineat publicè ab officijs diuinis, ſacramentis, & fidelium participatione: quæ ſunt grauiſſima damna, ac iure optimo pertimeſcenda.

20 Vltimo de metu amiſſionis bonorum, quidam cenſent non cadere in virum conſtantem. Probatur ex *c. Cum dilectus, de his quæ vi*, ibi, *non obſtante violentia quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis, nec cruciatum corporis continerat, & ideo non debuit cadere in conſtantes.* Sed metus amiſſionis bonorum non eſt mortis, nec cruciatus corporis, ergo. 2. probatur ex *c. Omnes accuſationes*, 32 *quæſt.* 7. ibi, *nolo mihi proferas damna rei familiaris.* Ex quo conſtat metum paupertatis minimè excuſare. Sic *Paludan.* 4. *d.* 29. *quæſt.* 1. *art.* 2. *concl.* 2. *num.* 13. Alij vero limitatè loquuntur, quando bona vitæ tuendæ neceſſaria ſunt. Sic *Hoſt. c.* 2. *de his quæ vi, ſuper verb. Coactus. & Ledeſm.* 2. *p.* 4. *q.* 49. *a.* 3. *§. Sed dubitabit aliquis*, adhuc ſtrictius loquitur, ait enim tunc eſſe timorem viri conſtantis, quando amiſſio bonorum tanta eſt vt cauſa futura eſſet amiſſionis ſtatus, & familiæ. Alij vero dicunt omnium bonorum amiſſionis metum cadere in virum conſtantem: nec amplius explicant, vnde exigere videntur, vt amiſſio ſit omnium bonorum. Probatur ex *c.* 2. *de his quæ vi*, ibi, *quæ eum à domo, & vniuerſa poſſeſſione expellerent.* Vbi textus ad concedendam reſciſſionem renuntiationis metu perdendi bona factæ, ponderat timorem iactutæ vniuerſæ poſſeſſionis. Sic *Bart. l. fin. n.* 9. *ff de condict. ob turp. cauſ. Menoch. de arbitrar. l.* 2 *centuria* 2. *caſu* 135. *n.* 9. *Maſcard. de probat. concluſ.* 1053. *n.* 54. Et ex Theologis *Palacios* 4. *d.* 29. *diſp.* 1. *fol.* 654. *verſ. Aduerte autem, Philiarchus de offic ſacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 8. *ad finem, Lud. Lop.* 2. *p. inſtructor. ad matrim. c.* 4. *fol.* 1070.

Sit tamen prima concluſio, Metus amiſſionis bonorum 21
cadit in virum conſtantem. Prob. quia æquiparatur metui mortis. Vt bene docet *Tiraquel. de nobil cap.* 31. *n.* 369. *n.* 11 bona ſunt quædam hominis vita. Vt prob. ex *l. Aduocati* 14. *C. de aduocat. diuerſ. iud.* ibi, *vitam defendunt*, vbi *gloſſ. verb. Vitam*, explicat, vt non perdant quod habent. Idemque comprobat Heſiodi carmen, *pecunia eſt anima miſeris mortalibus.* Sic *gloſſ. vnic. verb. Coactus, de his quæ vi, in* 6. & *ibi Ioannes Monachus, num.* 5. *Albertus Brunus inter conſilia feudalia, conſil.* 82. *num.* 7. & Doctores omnes num. ſequenti allegandi.

II. Concluſio, Metus amiſſionis maioris partis bono- 22
rum cadit in virum conſtantem. Probatur ex *c.* 1. *de reſtit. ſpoliat. in fine princip.* ibi, *illum autem ſpoliatum intelligi volumus, qui tota ſua ſubſtantia, vel maiori parte ipſius ſe per violentiam deſtitutum affirmat.* Et *l. Propter litem, in principio, ff. de excuſat. tute.* ibi, *niſi fortè de omnibus bonis, aut plurima parte eorum controuerſia ſit.* Item quia hæc amiſſio adeo graue damnum reputatur, vt morti æquiparetur. Vt latè probat *Tiraquel. de nobilit. cap.* 31. *num.* 369. ergo eius metus eſt viri conſtantis. Ita tenet *Innoc.* licet ſub aliquali dubio, *c. Cum dilectus, n.* 1. *de his quæ vi*, idem tenent *Ioan. Andr. cap.* 2. *n.* 2. *de his quæ vi, & c. Verum, n.* 2. *de iureiur. Anton. eodem c.* 2. *n.* 3. & 6. *Anchar. n.* 2. *Cardinalis initio, Abb. num.* 6. *Imola ſtatim in princip. Goffred. ſum.* 1. *de his quæ vi, n.* 3. *Idem Anton. c. Gemma, n.* 7. *de ſponſal. & ibi Abb. n.* 2. *Alex. de Neuo n.* 3. *Anchar. c. vnic. de his quæ vi, in* 6. *fine, & ibi Francus n.* 8. *& ibi Probus in addit. ad Monachum, n.* 8. *Beroius c.* 1. *n.* 11. *de offic. deleg. Iaſon l. Titia, n.* 4. *in princip. & n.* 7. *ff. de verb. oblig. Franc. Aret. conſ.* 14. *n.* 15. *Roman. l. Interpoſitas, n.* 9. *C. de tranſact.* vbi *Curtius iunior n.* 7. *Alciat. n.* 7. *Padilla n.* 14. *Roſell. verb. Metus. n.* 1. *& ibi Angel. n.* 3. *Tabiena verb. Coactio. q.* 3. *n.* 4. vbi *Armilla n.* 3. *Gom. Arias l.* 47. *Tauri, n.* 19. *Ioan. Capiſtrano in quodam conſilio matrim. n.* 23. habetur *tomo* 9. *tract.* 7. *nouior. Nauar ſumm. Lat. cap.* 22. *num.* 51. *verſ. Quintum, Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 4. *n.* 18. *Matienzo l.* 5. *recop. t.* 1. *rubr. gl. ff.* 1. *n.* 189 *Gutier. de iuram.* 1. *p. c.* 57. *n.* 20. *Flaminius de reſign. benefic. l.* 13. *q.* 1. *n.* 155. Et ex Theologis, *Veracruz* 1. *p ſpec. art.* 8. *concl* 2. *Manuel.* 1. *tom. ſum.* 2. *editione, cap.* 231. *n.* 5.

Hanc concluſionem temperant aliqui, quando bona 23
quorum amiſſio timetur, magna ſunt. Sic *Nauar. Philiarc. & Lud. Lop.* quos retuli num. 20. fin. & num. 22. ad fin. Verum hoc ita abſolutè dictum diſplicet mihi, quia ita grauem iacturam patitur inops ablatis ſibi modicis facultatibus, vel maiori earum parte, ac ditiſſimus: imò multo maiorem ille patitur, quia alla dimidia bonorum parte ſibi relicta, vitam traducere minimè poteſt: hic autem poteſt. Quare illud admitterem, quando bona adeo exigua ſunt, vt illis retentis, aut deperditis, non ideo pauperior, aut ditior, moraliter loquendo, poſſidens efficiatur: tunc enim cum id quod modicum eſt, pro nihilo reputetur, nullius momenti reputabitur ea iactura.

2. Limitatur eadem concluſio, quando talis eſt maior 24
pars eã bonorum, vt metum paſſus abſque illa vitam ſuſtentare minimè poſſit. Sic *Roſell. verb. Metus, n.* 1. *Ang. ibi, n.* 3. *Sylueſt. q.* 3. *Tabiena verb. Coactio, q.* 3. *num.* 4. vbi *Armilla num.* 3. Additque *Sylueſt.* vel ſaltem requiri, vt at-

tentis

tentis facultatibus metum passi, grauem patiatur iacturam, sublata maiori bonorum parte. Quia potest (inquit) tam diues esse, vt eam iacturam non faciat, ea ablatione maioris bonorum partis. Cæterum nec hæc limitatio placet: sed vniuersaliter credo esse verum, timorem amittendi maiorem bonorum partem esse iustum. Quia est grauis iactura, atque ita virum constantem merito mouere potest. Quod videntur tenere reliqui DD. n. 22. citati, qui absolutè, & indistinctè eam admittunt conclusionem. Et melius *glossa. cap. 2. verb. Coactus, de his quæ vi*, vbi *Ant. n. 6. Anchar. n. 2. & idem Ancha. c. vn. fine de his quæ vi in 6.* vbi disiunctiue dicunt esse metum viri constantis, quando metum passus absque iis bonis vitam transigere non potest, vel grauem patitur iacturam: quam iacturæ grauitatem explicant *Goffredus summa, titulo de his quæ vi, n. 3. Abb. eo. c. 3. n. 6.* quando est maior bonorum pars: ergo sentiunt sat esse amissionem bonorum, quando est maior illorum pars, aut licet non sit talis, quando sine illis vita sustentari nequit. Et expresse esse metum viri constantis, quando est talis grauis iactura, licet absque illis vita sustentari valeat, docent *Veracruz. 1. p. speculi, a. 8. concl. 2. Barth. à Ledesm. dub. 23. de matrim. fundam. 3.*

25 Immo idem credo quando non est metus amissionis omniũ facultatum, vel maioris partis, si sit metus amissionis rei magnæ & notabilis. Quia virum constantem iure optimo hoc terret. Sic *Bald. c. Verum, statim in princip. de iureiur. & ibi Alexand. de Neuo n. 9.* Sic etiam videntur tenere *Cynus l. Inter positas, statim in princ. oppos. 1. C. de transactio. & ibi Salicet. n. 6. Martinus inter consilia matrim. Zileti, cons. 15. n. 18. Sotus 4. d. 39. q. 1. a. 2. vers. Eiusmodi autem metum, Corduba sum. q. 162. punct. 1.* vbi docent graue damnum in rebus propriis incutere timorem viri constantis. Et melius *Francus c. vnic. de his quæ vi, in 6. n. 8.* vbi postquam dixerat metum amissionis omnium bonorum, vel maioris partis cadere in virum constantem, subdit idem esse de metu magni damni in rebus. Et *Conar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. n. 18. fine*, nam postquam dixerat metum amissionis totius, vel maioris partis patrimonij esse viri constantis, subdidit esse huiusmodi timorem amissionis magnæ rei. Idem videntur tenere *Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 4. & Aragon. 2. 2. q. 88. a. 3. §. Pro explicatione huius diffic.* vbi dicunt amissionis magnæ bonorum partis timorem cadere in virum constantem.

26 III. Conclusio, timor amissionis instrumentorum, totius, vel maioris partis patrimonij, cadit in virum constantem: sicut dixi n. 6. de instrumento, quo libertas probanda est. Hæc est contra *glossa. l. Isti quidem, 8. vers. Metu ff. de eo quod met. cau.* Sed eam tenet *ibi Additio ad glossa. & ibi Bald. §. Si is, in fine.*

27 Rogabis autem, quid dicendum sit de amissione magni lucri, eius enim timorem caderein virum constantem affirmant *Cynus l. Interpositas, statim in princ. oppos. 1. C. de transactio. Anch. c. 2. n. 2. de his quæ vi, & c. vnic eod. 1. in 6. fine*, vbi & *Francus n. 8.* Et conferunt ad hoc *Salzedo pract. c. 83. §. Est tamen opinio hæc, Nau. l. 2. de restit. c. 3. in nona edit. p. 2. dub. 2. n. 429. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 18. n. 3.* vbi quamuis negent importunas preces incutere metum, & causam esse inuoluntarij: fatentur tamen tunc id efficere, quando importunè rogatus non posset sine magno incommodo dissentire. Vt si rogans esset talis, à quo rogatus, beneficium, aut fauorem sperat fore vt recipiat. Prob. ex *l. fin. § Fœnerator, ff. de eo quod met. caus.* ibi, *si fœnerator inciuiliter custodiendo athletam, & à certaminibus prohibendo, cauere compulerit vltra quantitatem pecuniæ debitæ, competens iudex restitui decernet.* Vbi *iurisconsultus* concedit restitutionem pecuniæ extortæ metu perdendi lucri.

28 Verum hæc sententia vniuersaliter intellecta minus vera est. 1. quia (vt optimè ait *Metina C. de restit. q. 3. causa 2. vers. Si fiat remissio*) quoties donatio, aut remissio fit ex metu non acquirendi bonum, aut lucrum, quod remissione facta remittens obtinere sperat, quamuis metus ad id sit incussus, non vitiatur remissio, vel donatio. Quia talis remissio, vel donatio non metui, sed cupiditati lucri acquirendi sperati, est imputanda. Item, quia quamuis omnis pœna excludatur à sponsalibus, tanquam impediens libertatem matrimonij, at quando apponitur pœna lucri perdendi, valet, nec timor eam incurrendi vitiat matrim. eo metu contractum. Vt si Maria instituatur hæres opulentissimæ hæreditatis, si Titio nupserit (vt latè diximus lib. 1. disp. 33. n. 7.) Cuius rationem subdidimus ibi, quia hæc non est vera pœna, sed inuitari spe lucri: ergo timor perdendi lucri, non est verè timor cadens in virum constantem. Item, quia passio spei, & concupiscentiæ non tollit voluntarium, vt passio timoris, sed auget. Vt cum *D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 7.* docet *Nau. comment. 2. de regul. n. 67. vers. Addo decimo tertio*, inferens inde, licet professio facta ob metum annulletur, non tamen facta ob spei, vel concupiscentiæ passionem. Vnde intelligenda est prædicta sententia, quando metum passus, per iniuriam arcetur à lucro ad quod habebat ius. Et in hoc casu loquitur *d l. fin. §. Si fœnerator*: & ita dicit *inciuiliter custodiendo*: hoc est contra ius, *& à certaminibus prohibendo*: in quo versabatur magna iniustitia, impediebatur enim lucrum quo athleta vitam sustentabat, habebatque ius acquirendi. Similiter dico, si quis vellet se opponere beneficio pingui, vique impediretur, nisi iniret aliquem contractum, talem esse metum viri constantis. Quia contra iustitiam impeditur ne lucrum comparet, ad quod intendendum ius habet. Confert ad hoc *cap. Cum venissent, de instit.* vbi quidam timore ductus ne Episcopus impediret possessionem Archidiaconatus, renunciauit quibusdam iuribus: & tamen illa sibi integrè restituuntur. Per quem textum *Imola c. Cum dilectus, n. 9. de his quæ vi*, ait metum perdendæ spei promotionis interdum censeri viti constantis. Vbi pondero non dicere semper, sed interdum, nempe quando timens habebat aliquod ius: vt in casu *illius c. Cum venissent*, vbi ius habebat ille, vt possessio Archidiaconatus sibi tribueretur.

Ad argumenta proposita n. 20. ad probandum metum amissionis bonorum non cadere in virum constantem, respondetur. Ad 1. dico reduci ad metum mortis. Quia pecunia est quædam hominis vita: vt probaui n. 21. Ad 2. dico id *c.* loqui quando timore paupertatis admittitur peccatum, talis enim timor minimè excusat. Cum potius omnia pœnæ mala, quam peccatum eligenda sint. *C. sacris de his quæ vi.* Ad *c. 2. de his quæ vi*, dic textum narrare factum, & ita non disponere, vt necessaria sit omnium bonorum spoliatio: eo vel maximè, quia sunt alij textus, quos retuli num. 22. significantes sufficere spoliationem maioris partis patrimonij. 29

DISPVTATIO VI.

An timor reuerentialis censeatur cadens in virum constantem, ad effectum irritandi obligationes voluntarias?

SVMMARIVM.

Duplex est consensus, tacitus & expressus, n. 1.

Idem metus qui sufficit ad rescindendos alios contractus, sat est ad irritandum matrim. n. 2. & 13. fine. Et quot sint quæstiones disputandæ, num 3.

An metus reuerentiæ cadat in virum constantem, annulletque matrimonium, quando expresso contrahentium consensu celebratur? referuntur varia sententia, n 4. 5. & 6.

Quis dicatur metus reuerentiæ, & quando in foro conscientiæ obliget ad restitutionem? remissiuè, n. 4.

Non cadit in virum constantem, nec satis est ad irritandum matri. vel rescindendos alios contractus, nisi accedant minæ, vel verbera, n 7.

Impugnatur sententia hæc limitãs, si sit reuerentialis patris respectu puellæ, vel filiæ, vel filij impuberis: & cautius circumspiciendum est, vt metus reuerentialis patris cum minis, dicatur verè cadere in virum constantem, n 8. Et ibi quid, si pater sub sua maledictione minetur.

Impugnatur sententia asserens metum reuerentialem paternum absque minis annullare contractus, non vero reuerentialem aliorum, n 9

Metus reuerentialis solus non annullat contractum initum etiam cum ipso, cui debetur reuerentia, n. 10.

An

An sufficiat metus reuerentialis absque minis, quando filius, vel vxor est valde patris, aut mariti præceptis obtemperans: num. 11. Et quid, si pater aut vir non minetur, at nimis crudelis sit in sibi non obtemperantes, num. 12. Et quid de vultu terribili potentis, absque minis? num 13.

An valeat matrimonium initum à filia timore ne patris indignationem incurrat, nullis præcedentibus minis? n. 14.

An solus metus reuerentialis, quando intercessit enormis lasio, satis sit ad rescindendum alios contractus, & annullandum matrimonium? vt si fœmina longè indignieri putat, timore reuerentiali patris, n. 15.

Soluuntur argumenta, & explicantur regul. Velle, ff. de regul. iur & l. 1 § Quæ onerandæ, ff quarum rerum actio, & l. penult ff. de furtis, n. 16. Post quem sunt alia summaria.

1 SVpponendum est 1. duplicem esse consensum. Quidam est expressus, vt cum aliquis verbis, aut signis exprimit suum consensum: alius verò est tacitus, & à iure præsumptus: vt cum filio præsente pater pro eo contrahit sponsalia, aut matrimonium: præsumit enim ius consentire, si non contradicat: iuxta *c. vnic. de sponsal. impub. in 6.*

2 2. Supponendum est eundem metum per quem cæteri contractus veniunt rescindendi, sufficere vt matrim. ob eum contractum, irritum fiat, vt docet *Couar. 4 decret, 2. p. c. 3. §. 6. n. 4.* dicens ab omnibus esse receptum: *Nauarr. l. 4. conf. in 1. edit. t. de sponsal. conf. 36. n. 10. in 2. l. 1. tit. de his quæ vi, conf. 10. n. 10. Lud. Lop. 2. p. instruct. noui, materia de matrim. cap. 40. f. 107. §. Igitur pro resol.* Imò non requiri tam iustum, ac requiritur ad alios contractus irritandos, docent *Præpos. c. Cum locum n. 6. de sponsi. Nauizan. cons. 46. n. 3. Nauarr. eod. cons. citato, n. 3.* Et confert, nam multi satis probabiliter dicunt (vt dicemus hoc l. 4. disp. 13. n. 1. & 2.) metum grauem iustè incussum, irritare matrim. cum tamen alios contractus non irritet (vt dicam disp. 8. n. 8.) Et ratio esse potest, nam in matrimonio maior libertas desideratur quam in reliquis contractibus: quare ab illo pœna reiicitur, cum tamen in cæteris contractibus valeat. Quod intelligendum est cum moderatione, quam proponam num. 10. fine.

3 5. Igitur disputandæ sunt quæstiones I. an metus reuerentialis annullet matrim. expresso consensu initum? II. an annullet professionem? III. dato exigat simul minas; an desideretur vt minas proferens solitus sit eas exequi? IV. respectu quorum sit hic metus reuerentialis. V. an solus metus reuerentialis irritet matrimonium, rescindatque contractus, solo consensu tacito ac præsumpto celebratos.

4 Quæstio I. an metus reuerentiæ, quo inferior reuerentia superioris, vxor viri, filius patris, &c. ducitur ad ineundum matrimonium, vel celebrandum contractum, sit cadens in constantem virum, sufficiénsque ad rescissionem, quando matrimonium, & reliqui contractus expresso consensu contrahentium celebrantur? Præsens igitur quæstio est, de sufficientia huius timoris ad rescindendos contractus, & annullandum matrim. Nam quando obliget in foro conscientiæ ad restituendum, dicam hoc 4. l. disp. 9. n. 11. & ibi numero 11. explicabo quando metu reuerentiali dicatur aliquid fieri. Quadruplex igitur est sententia. I. ait, metum reuerentialem cadere in virum constantem, atque ita rescindere alios contractus, & consequenter matrimonium tali metu initum esse nullum. Prob. 1. ex *regul. Velle 4. ff. de regul. iur* ibi, *velle non creditur, qui obsequium imperio patris, vel domini:* ergo cum omnis contractus cõsensu perficiatur, rescindet illos metus obsequij, seu reuerentiæ. 2. probatur ex *l. 1. §. Quæ onerandæ. ff quarũ rerum actio*, ibi, *& hoc causa cognita, si liquido appareat libertum metu solo, vel nimia patroni reuerentia, ita se subiecisse.* Vbi probatur non solùm rescindi factum coram eo cui debetur reuerentia, sed etiam si fiat eo absenti, si cõstet metu vel nimia reuerentia id fecisse. Vbi ponderanda est alternatiua, ad cuius veritatem solum desideratur alterius partis veritas. *Regul. In alternatiuis, de regul. iur. in 6.* ergo sufficit metus reuerẽtialis, sicut & sufficeret alius metus. Nec obstat si dicas, cum textum loqui de promissione liberti: quoniam nihil speciale inuenitur in ea promissione: & ita *gloss. ibi, verb. Metu*, extẽdit ad alios casus. Et confirm. quia si tantum metus reuerentialis rescinderet contractus, vbi interueniunt minæ, nulla esset prorsus differentia inter metum eius cui debetur reuerentia & metum cuiuscumque extranei, cum quocumque graue malum minanti, quod potest, & solet exequi, sit metus viri constantis. Quare frustra D D. contorquerentur tractantes de metu reuerentiali: & *Iurisconsulti. l. 1. citato, §. Quæ onerandæ*, frustra distingueret illum, contra alios metus; includeretur enim sub metu cruciatus corporis, aut mortis, iuxta malum comminatum. 3. prob. ex *l. penult. ff. de furtis*, ibi, *& hoc modo patronus quoque liberto, & is cuius magna verecundia, ei quem in præsentia pudor ad resistendum impedit, furtum facere solet.* Ex quo habetur tacentem viso furto ob nimiam reuerentiam, non videri consentire, posséque actione furti agere: ergo metus reuerentiæ tollit consensum requisitum ad contractuum firmitatem. Hanc tenet *gloss. l. 1. §. Quæ onerandæ, verb. Metu, ff quarum rerum actio, & 6. Vnusquisque, verb. Saltantum in fin. 22. q. 4 Bart. l. Qui in aliena, §. fin. n. 5. ff. de acquir. hæred. Bald. l. iuris gentium. in 1. lectura, §. Si ante, n. 4. vers. Vltimo nota, ff. de pactis, & l Interposita, n. 5. C. de transactio. & l. Pactum dotale, n. 1. vers. Vnde ad quæstiones, C. de collat.* vbi *Cornens n. 2. limitat. 2. & ibi Roman. n. 16. Anchar. cons. 339. n. 32. & cons. 39. n. 4 Hugo Celsius cons. 14. n. 2 & cons. 117. n. 2. Salicet. d. l. Interposita n. 4. & Imola c. Causam matrimonij, n. 8. de officio delegat.* dicit hanc sent. esse valdè æquam, quamuis contrariam fateatur communem. & tenet *Afflictis decis. 69. Neap. n. 4.* vbi disiunctiuè loquitur, dicens actum rescindi stante metu reuerentiali, vel stantibus minis: & *Franc. Aret. cons. 24. n. 11.* anceps manet, vtra opinio sit verior. Et tenet *Menoch. de arbit. l. 2. centuria 2. casu 136. n 8. & cons. 1. n. 493. volum 1. & cons. 181. n. 88. vol. 2.* Et matrimonium solo metu reuerentiali initum irritari, docent expressè *Ioan. Ignæus l. 3. § Eleganter, n. 139.* latéque probat numeris præcedentibus, *ff. ad S. C. Sillani. Nauarr. l. 4. consil. in 1. editione, t. de sponsal. cons. 36. n. 4. in 2. l. 1. t. De his quæ vi, conf. 10. n. 4. Alex. Carer. de sponsal. l. 4. c. 9. ad fin. & Minchaca l. 1. controu. illustr. c. 35. n. 19.* dicit hodie iure canonico, & iure Codicis irritari matrimonium, per solum metum reuerentialem, quamuis olim iure Digesti; eo quod facile permittebatur repudium, non irritaretur. Et tandem hanc sententiã videtur clare tenere. *Ante. c. Cũ virum, n. 6. de regularib.* quoad matrimonium: ait enim actus spirituales exigentes omnimodam libertatem, annullari per solum metum reuerentialem absque minis, licet secus sit de aliis actibus.

5 II. Sententia ait, metum reuerentialem patris esse cadentem in virum constantem, sufficereque ad contractuum rescissionem, non autem metum similem aliorum, quibus reuerentia debetur, Nec aliam differentiæ huius rationem assignat, quam esse nimiam reuerentiam debitam patri. Sic tenet *Barbat. cons. 60. à n. 1. vsque ad 4. volum. 1.* vbi ait solum metum reuerentialem patris annullare matrimonium, professionem, & alios actus: reuerentialem autem viri, non semper, sed quando vxor nimiam reuerentiam ad virum habet. Idem videtur tenere *Anchar. c. Ex literis, n. 2. de sponsi. impuber.* vbi ait, metum reuerentiæ paternæ, licet non tendat ad corporis cruciatum, vel mortem, censeri viri constantis ob nimiam reuerentiam idem operantem, quod metus grauis. Idem videtur tenere *Montalnus l. 8. gl. 2. init. 11. l. 1. fori*, vbi ait nimiam patris reuerentiam æquiparari timori, & ita etiam distinguunt alij, teste *Alexan. de Imola li. Si cum dotem §. Eo autem tempore, n. 11. ff. solut. matrim.*

6 III. Sententia ait, contractum initum cum eo, cui debetur reuerentia, vel ad eius vtilitatem, rescindi ob metum reuerentialem, secus cum alio, nec in eius vtilitatem celebratum: quia in priori casuis cui reuerentia debetur, particeps fuit doli, & causa metus, quare in eius vtilitem contractus rescinditur. In posteriori autem, cùm in eius vtilitatem non cedat, nec cum ipso contrahatur, non est cur in damnum tertij, culpæ, ac doli expertis rescindãtur. Ita tenent *Bald. l. Fideiussor, la 2. §. Pater Seij, ad*

finem

finem, ff de pignor. Roman. l. Si cum dotem §. Eo autem tempore, n. 11 *ff solut. matrim. Barbatius c Causam matrimonij, statim in principio, de offic. delegat. Sarmiento lib.* 2. *selectarum, c.* 11. *n.* 10. Et videtur tenere *Anchar. in repetitione c. Si propter, de rescript. in* 6. eum inducit *Sua ex allegat.* 14. *num.* 1.

7 Vltima sententia, (quam multo veriorem reputo) docet solum metum reuerentialem, nisi minæ, aut verbera, aut alius metus grauis illi adiungatur, non cadere in virum constantem, ac proinde nec annullare matrimonium, nec alios contractus rescindere. Probatur ea sola ratione, quia metus reuerentialis non videtur tantam vim habere ad cogendum voluntatem, vt vir constans eo terreri debeat. Quare potissima probatio ex aliquibus textibus accipienda est. Probatur ergo 1. ex *c. Ex litteris de despons. impub.* ibi, *nolens & invita minis parentum impulsa:* vbi textus quo reddet irrita sponsalia metu reuerentiali parentum inita, ponderat non solum paternam reuerentiam, sed simul minas. 2. probatur ex *c.* 2. *de pactis in* 6. vbi dicitur valere renunciationem filiæ, in fauorem patris factam, si iuramento muniatur, nisi vi, aut dolo sit præstitum: & tamen ibi concurrit paterna reuerentia, ergo ea sola non inducit vim aut metum. 3. probatur ex variis textibus, quibus probabitur hac eadem disputatione, n. 18. professionem non annullari ex solo metu reuerentiæ: iidem enim probant idem de matrimonio, cum (vt ibi videmus) idem metus in vtroque casu requiratur: immo secundum multos (vt ibi dicam) minor sufficiat ad annullandam professionem. 4. probatur ex *l. Si patre cogente,* 22. *ff. de ritu nupt.* ibi, *Si patre cogente ducat vxorem quam non duceret, si sui arbitrij esset, matrim. contravit, maluisse enim hoc videtur.* Vbi *gl. fin.* ait: *maluisse hoc videtur, quia dium patris incurrere, non autem dicas metum adhibitum:* ergo solus metus reuerentialis non est. 5. probatur ex *l. Fideiussor imperavit.* 26. §. *Pater Seij, ff. de pignorib.* vbi filius patris suasione domum obligauit, nec tamen eum contractum potuit tanquam metu factum retractare, & reddit rationem *Iurisconsultus*, his verbis, *nec metuere debebat, ex hoc solo quod mandante patre manu sua perscripsit instrumentum:* ergo sola reuerentia, & imperium paternum non incutit iustum metum. 6. probatur ex *l.* 10. *tit.* 1. *parte* 4. ibi, *no las puede el padre apremiar à que lo sagan, de todo en todo, como quiere que les pueda dezir palabras castigo, que lo otorguen,* vbi *Gr. Lop. verb. Todo,* ponderat eam legē vt possint parentes aliquo modo cogere filias ad certum matrimon. nempe timore reuerentiæ, ac imperij paterni, non tamen *de todo en todo*, hoc est, timore alio cadenti in virum constantem: ergo solus timor reuerentialis non est talis. Hanc sententiam amplectuntur ex Doctoribus iuris Pontificij, *glos. cap. Prasens, verb. patrim.* 23. *q.* 3. & *c.* 1 *de despons. impub. verb Consensit,* quam ibi sequuntur, *Anch. n.* 4. *Abb. num.* 4. *Alex de Neuo, n.* 7. & 8. *Hostiens. summa, t. de matrim. § penultim. n.* 27. *vers. Supradicti loquuntur: Innoc. c. Causam matrim. n.* 1. *fin de offic. delegat.* vbi *Ioan. Andr. n.* 3. *Ant. n.* 15. *Bald. n.* 3. *Cardin. n.* 1. *oppos.* 1. *Anchar. n.* 1 *notabili* 3. *Abb. n.* 5. *Decius n.* 17 24. & 25 *Felin. n.* 3. & 4. & 5. *vers. Tertia declaratio idem Ioan. Andr. c. fin. in fine, qui clerici vel vouen. Anton c. Accedens nu.* 2 *de conuersio. coniug. Abb c. Ex literis n.* 3 *de despons. impub. & c. Cum contingat. n.* 1. *de iureiur & c. Cum dilectus, n.* 7. *de his, quæ vi, & cap. Cum virum, n.* 8 *de regul. & c. Veniens, el. 1 nu.* 5. *de despons.* vbi *Alex. de Neuo, n.* 4. & *idem Alex. de Neuo c fin. n.* 33. *qui clerici vel vouen. & d. c Ex literis, n.* 2. & *cons.* 3 *n.* 1. *Præpositus, d. c. Ex literis, n.* 1. & *c. Cum l cum n.* 5. & 6. *de despons. Fel. cons.* 14 *n.* 4. & 7. *Franc c. unic. § fin. n.* 4. *de despons. impub. in* 6. & *c.* 2. *de pact 3 in* 6. *n.* 2. *vers. Secundo etiam patet, Berei. c.* 1. *n.* 11. *de offi. deleg 1 v bus addit ad Monac c. unic. n.* 9. *de his, quæ vi, n* 6. *Nauarra cons.* 509. *n.* 13. *vol.* 3. & *c.* 2. *de pactis, in* 6. *n.* 45. & *tr. de pactis p.* 1. *n* 42. & 47. (habetur *t.* 6 *p.* 2. *tract. aurum nouiorum,*) *Vitalis de Cambanis tract. de clausulis, clausula non vi, simul de metu vxoris, n.* 3. habetur *to.* 18. *communem tractat. Sebastian. Medicis de casibus for-*

tuitis, q. 7. *n.* 66. habetur *to.* 7. *eorundem tr. Boër. decis.* 100. *n.* 11. *Ioan. Plotus tract. de in litem iurando.* § 3 *n.* 14. *Roselli verb. Impedimentum impedit.* 10 *n.* 3. *Angel. verb. Metus, n.* 2. vbi *Sylu. q.* 2 *Tabie. verb. Coactio, q.* 2. *n.* 3. vbi *Armilla n.* 2. *Andreas Gail. pract. observationum l.* 2. *c.* 147. *n.* 17. *Rota in nouiss. mis, decis.* 341 *num.* 2. *vol.* 2. *Gern. Diaz reg* § 32. & *ibi Salcedo in additionib. statim in princ. & ampliat.* 1. *Brunell. de sponsal. b. concl.* 11. *n.* 1. *Con.* 4. *decr.* 2. *p. c.* 3. § 6. *n.* 7. & 8. *Gama* 2. *p. decis.* 259. *n.* 4. & *decis.* 262. *n.* 1. *Gutier de iuram. 1. p. c.* 1. *n.* 15. & *an. b. Sacramenta pub. nm n.* 94. *C. si aduersus venditio. & cons.* 16 *n.* 16. *Petr. Greg. syntagmate iuris, p.* 3. *lib.* 41. *n* 4. *Flamin de resignat. beneficior. lib.* 13. *q.* 1. *n.* 172. & 173. Idem tenent ex iuris Cæsarei professoribus *gl. l. Si patre cogente,* 22. *in fin ff de ritu nupt.* quam sequuntur *ibi Bald. n. vnic. & Salicet. ibi, n.* 2 *nic. Bart. l. Ad inuidiam fin C. de his, quæ vi, & l.* 1. § *Quæ onerandæ, n.* 4 & *in fin. ff. quarum rerum actio. Rom. allio,* vbi *Cuman n.* 3. & *Angel. n* 4. *idem Angel. inst. de actio. §. Quadrupli n.* 8. & 9. & *d. l. Ad inuidiam, n* 1. vbi *Fulgos n.* 1. *Paul. in fin. Franc. Aretin. init idem Franc. Aret. l. metum, mit. C. de his quæ vi, & l. qui superstitis, n.* 3. *ad finem vers. Est quarta fallentia. ff. de acquir. hæred. & l. Interpositas, n.* 3. *C. de transact.* vbi *Rom. n* 14. *Curtius iunior n.* 13. *Alex. n.* 5. *idem Alex. l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore n.* 11. *ff. solut. matr. & ibi Ioan de Imola eod §. n.* 15. *Curt. senior. cons.* 263. *n.* 3. & 4. *vol.* 2. *Rom l. Si ob turpem, n.* 12. *ff de condict. ob turp. caus. Ias. cons.* 3. *n.* 6. *vol.* 1. & *l. Titia, n.* 8 *ff. de verb. oblig. & instit. de actio. §. Quadrupli ei, n.* 61. & 62. vbi & *Zasius n.* 10. *idem Zasius l.* 1. § *Quæ onerandæ, col.* 4. *vers. Item extendite, sub n.* 10. 20. 30. 40. *ff. quarum rerum actio. Alci c. Cum contingat, n.* 1. *de iureiur. & d. l. Inter positas, nu.* 13. *Ripa in responsis, tit. de donationib. respons.* 4. *n.* 8 *Grammaticus decis Neapol.* 103 *n* 49. *Capicius decis.* 159. *n.* 34. *Hippolyt. singulari* 347. *incip. matr. & cons.* 114. *n.* 16. *Campegius de dote p.* 3. *q.* 88 *n.* 2. & 3. *Crottus l. Stipulatio hoc modo concepta n.* 66. *ff. de verb. obl. Bertach. in repert. lit. M. verb. Motus non præsumitur, sub n.* 10. *vers. Metus non præsumitur in vxore, & lit. C. verb. Contractus meticulosus, vers. pen. Angel. de Vbaldis inter consilia matr. Zileti, cons.* 46. *n.* 2. *Everardus in suis topicis, loco à matrim. carnali, n.* 10. *differentia* 19. *Rol. cons.* 95 *n.* 28. 29 30. *vol.* 1. & *cons* 83. *n.* 15. *vol* 2 *Vilalobos in commun b op in lit. M, vers. Metus, n.* 47. *Riminald. instit. quibus alien. lic. in principio, n.* 303. *Greg. Lop. lib.* 10. *verb. Todo, tit.* 1. *p.* 4. *Ant. Gom.* 2. *variar. c.* 14. *n.* 27. *Suarez allegatione* 24. *n.* 5. *Molin lib.* 2. *de primog. c.* 3. *n.* 9. *Burgos de Paz cons.* 3. *n.* 13 & *cons.* 5 *n.* 11. *Matienz. dialogo relationum* 3. *p. c.* 20. *n.* 2. & 4. & *lib* 5. *recop. tit.* 1. *l* 11. *gl.* 3. *n.* 2. *Azebedo eod. li.* 5. *tit.* 1. *l.* 9. *n.* 28. *Padill d. l. Interpositas, n.* 16. & 17. *Ioannes Garcia de nobilitate. glos.* 17 *n.* 11. & 19. *Mascard. de probationib concl.* 1055 *n* 17. & 22. & *concl.* 193. *n.* 7. *Cephalus cons* 91. *n.* 45. *vol.* 1. *Tiberius Dacianus consil.* 18. *nu.* 127. *vol.* 1. *Burfatus consil.* 72. *n.* 21. 33. 39. *vol* 1. *Barbosa l.* 2. § *fin. n.* 7. *ff solut. matrim. Humada super gloss. Gregor. Lop. p.* 1 *prologo gloss.* 13 *n* 4. Et ex Theologis, *Sot.* 4. *d* 29. *q.* 1. *a.* 2. *vers. Eiusmodi autem metum, & lib.* 7. *de iust. q.* 2. *art.* 1. *ad* 2. *ad finem. Veracr.* 1. *p spec. a.* 8. *concl.* 5. *Palacios* 4. *d.* 29. *disp.* 1 *fin. Enriq. l.* 11. *de matri. c.* 9. *n.* 5. *Lud. Lop.* 2 *p. instruct. de matr. c.* 40. *f.* 1071. §. *Pro resolutione: Manuel.* 1 *to. sum* 2. *edit. c.* 231. *n.* 5. *Carbon de restitut q.* 46 *fundamento* 3. *Maurus Ant. corona confessorum,* 4. *p. c.* 8. *de matr. tit. de impedimento violentia, n.* 29. *ad fin. Capua lib.* 2. *decis. c* 55. *n* 17.

Vnus tamen *Ant. Cucus l.* 5. *instit. maiorum, t.* 12. *n* 133. 8 & *seqq.* hanc sent. limitat, dicens ad matrim. irritandum non sat esse metum reuerentialem patris, cum minis, nisi simul adsint verbera, in filio masculo adultæ ætatis, secus in filia puella, & filio impubere: secus etiam in aliis iurisdictioni alterius subiectis. Et ratio est, quia non ita sæuire solent parentes in filios, nec pietatis patriæ præsumptio permittit quidquam durius in filios suspicari. Et ita dicit Bartolum caute exemplificasse in vxore respectu mariti, & in clerico respectu Episcopi: nec de filio meminisse, *l.* 1. §. *Quæ onerandæ n.* 4. *ff. quarum rerum actio & l. Ad inuidiam, fine, C. de his, quæ vi.* Verum fere omnes DD. citati n. 7. ex-

presse exemplificant etiam in filio: & *Bart.* & si qui alij non exemplificant, non id consulto fecerunt, quasi contrarium in filio senserint, id enim exemplificarent: sed quia non omnia exempla regulæ afferre oportet. Hoc tamen concederent libentissimè, vt cautius circumspiciendum sit, cum de paternis minis agitur, ad incutiendum metum cadentem in virum constantem. Cum enim (vt n. 21. dicemus) necessarium sit, vt minans solitus sit minas exequi, & minæ debeant esse mali grauis, minus præsumatur de patre, ratione pietatis paternæ minas exequuturum. Verum si pater atrox sit, & ita solitus exequi: idem in illo, ac in aliis dicendum est. Quod optime significauit *Hostiens. summ. de matrim. §. penult. n. 27. vers. Supradicti loquuntur*, vbi tractans de metu paterno, concludit, quia non est verisimile patrem interfecturum filiam, nisi consentiat: cum enim nullus affectus paternum vincat, *cap. afferte. de præsumptio.* & ideo natura præsumere non permittat fore vt pater filium grauiter offendat. *l. Omnimodo, C. de inoffic. testam.* ideo inspiciendam esse conditionem patris minantis. Idem etiam notarunt *Abb. c. Ex literis. n. 3. de despons. impub. & ibi. Alex. de Neuo, n. 2 Iason l. Titia, n. 8. ff. de verb. oblig. Lancelot. instit. iuris can. l. 2. de sponsal. §. Hæc tamen, vers. Non tam sua* vbi dicentes, minas parentum afferre iustum metum, temperant considerata parentum, & minarum qualitate. Idem etiam significauit *Enriq. l. 11. de matrim. c. 9. n. 5.* vbi docens metu reuerentiali patris irritari matrimonium, cautè addidit, patrie truculenti, vt vel sic verisimile sit fore vt pietatis paternæ immemor minas exequatur. Oportet autem vt pater graue damnum minetur, non enim sufficeret ad irritandum matrimonium, si sub pœna suæ maledictionis illud præciperet. Quia ea maledictio non est causa necessaria mali euentus. Sic *Palacios 4. d. 29. disp. 1. fine.*

9 Hinc infertur, minus bene secundam sent. relatam, n. 5. affirmasse, metum reuerentialem paternum absque minis annullare matrimonium, non autem reuerentialem aliorum, 1. quia (vt dixi n. præc.) reuerentialis paternus etiam adhibitis minis difficilius annullat. 2. quia textus adducti n. 7. pro nostra sent. & DD. illius aperte loquuntur de metu reuerentiali paterno, & tamen exigunt minas, vel verbera. Et specialiter illam distinctionem reprobat *Alex. l. Si cum dotem. §. Eo autem tempore, n. 11 ff. solu. matrim.*

10 2. Infertur, minus bene tertiam sent. relatam nu. 6. dixisse metum reuerentialem rescindere contractum imitum cum ipso, cui debetur reuerentiale. Nam contrarium probat *c. 2. de pact. in 6.* vbi valet contractus renuntiationis filiæ in fauorem patris, nisi dolus, vel metus interueniat: ergo solus metus reuerentialis paternus non satis est ad rescissionem. Et ita eam distinctionē reiiciunt *Fel. c. Causam matr. n. 3. declara. 1. de offi. deleg. Roma l. Interpositas n. 14. & ibi Alciat. n. 13. C. de transf. Ant. Gom. 2. var. c. 14. n. 27.*

11 In aliquo tamen casu, attentis particularibus circumstantiis occurrentibus, posset admitti ea opinio, nempè, si cum metu reuerentiali concurrat filium esse valde paternis præceptis obtemperantem, & mulierem valde imbecillem, vtrumque crudelem, & austerum circa vxorem, vel patrem erga filium sibi non consentientem. Tunc enim si vir, aut pater præcipiat vxori, aut filio, vt contractum celebret in ipsius præcipientis vtilitatem, est metus sufficiens ad rescindendum contractum. Vt optimè admittunt *Suarez alleg. 24. n. 5. Matienzo dialogo relatorum, 5. p. c. 20. n. 19. Gutier. conf. 16. n. 16. Io. Garcia de nobil. gl. 17. num. 12. Salzedo super reg. 532. Bernardi Diaz, limit. 2.*

12 Immo censetur metus viri constantis, sine minis, si is cui reuerentia debetur, nimis crudelis sit, & sæuitiam præ se ferat, solitusque sæuire sit, vbi suæ non obtemperatur voluntati. Quia quamuis minæ actu desint, sunt tamen virtute, estque probabilis timor proximæ coactionis. Quod sufficere dixi hoc 4. lib. disp. 1. n. 16. Sic *Abb. c. Cum virum, n. 8 de regul. & c. Nonne, n. 1. de præsumpt.* vbi *Fel. in fin. Iason conf. 3. n. 6. vol. 1. Bereins c. 1. n. 18. de offic. deleg. Am. Gom. 2. var. c. 14. n. 27. Am. Cucus l. 5. instit. majo. t. 12. num. 141. Decisio Pedemont. 179. n. 3. Padilla l. Interpositas, n. 10. C. de transact. Molina lib. 2. de primog. c. 3 n. 9.*

Hinc notabiliter dixit *Bald. c. 1. §. Iniuria vel penult. de pace firmanda*, vultum potentis terribilem absque minis incutere iustum metum. Quia virtute clauduntur ibi minæ. Quem sequitur *Decius c. 1. de offic. deleg. num 10. & ibi Beroi n. 19. Sigismund. inter consil. feudalia, consil. 17. nu. 19. Bertachin in reperit. M. verb. Metus non præsumitur, sub n. 120. init vers. Metus iustus infertur.* 13

3. Infertur, si filia matrim. contrahat non præcedentibus minis, solum eo timore ne patris indignationem incurrat, esse validum: non enim is metus censetur cadens in virum constantem. Sic *gl. l. Si patre cogente, 22. ff. de ritu nupt. fin. Abb. c. Veniens el 1. n. 5. de sponsal.* vbi *Alex. de Neuo, n. 4. idem Alex. de Neuo. c. 1. n 7. de despons. impub. & c. fin. a. 13. qui clerici, vel vouentes. Felin conf. 14. n. 1. & 7.* Hoc tamen moderarer, vt intelligatur quando indignatio illa patris vel viri non diu permanebit, sed spes est futuræ reconciliationis: si enim teneret probabiliter diuturnam fore indignationem, & semper se habituram patrem, aut virum valde infestum & indignatum, obiecturumque passim illam inobedientiam, crediderim esse timorem cadentem in virum constantem. Quis enim vir constans, aut prudens non reputabit graue malum, semper coram oculis habere infensum patrem, aut virum, aut alium à quo pendet, & cum quo semper versaturus est: maximè cum vix inuenias, qui linguam moderari valeat, ne male sentiat, peiusque loquatur de eo, cui infestus est. Et confirm. quia vir prudens ita graue hoc existimat, vt potius eligat relicta patria domoque paterna exul esse: quod graue malum disp. præced. n. 8. esse diximus. 14

Tandem obseruandum est, aliquos moderari etiam in matrim. nostram quartam sent. nisi læsio enormis adsit in contractu. Atque ita censent solum metum reuerentialem annullare matr. in quo læsio enormis contingit: Vt si filia ob patris reuerentiam nubat, viro longè disparis conditionis, cui alias non nuberet. ita *Lud. Lop. 2. p. instruct. noui materia de matri c. 40. f. 1071. fin. § Cuius quidem opinio.* Et videtur clarè sentire *Couar. 4 decret. 2. p c. 3. §. 6. n. 4.* ait enim solum metum obsequij, & reuerentiæ aliis minis non probatis sat esse cum enormi læsione ad rescindendum alios contractus: & statim subdit hæc verba *quæ omnia temerarie non adduximus, sed vt matrimonij contractus nullus omnino sit, eo casu quo cæteri contractus ex hoc metu sint rescindendi. c.* Cū ergo sentiat ex hoc metu reuerētiali cæteros contractus rescindi censet matrim. esse nullum. Et prob. quia (vt diximus n. 2.) idem metus qui sufficiens est ad rescissionē aliorum contractuum, reddit irritum matr. sed metus reuerentialis cum enormi læsione rescindit alios contractus etiam iuramento stabilitos. Vt tenet *ibi Couar.* multos referens & *c. Quamuis pactum. 3. p. §. 4. n. 7.* vbi explicat hanc enormē læsionem tunc euenire quando est vltra dimidiū iustæ æstimationis: ergo reddit irritum matr. Ego tamen quamuis hanc limitationem amplectar in aliis contractibus contra aliquos quos refert & sequitur *Padill l. Interpositas n. 21. C de transf* at in matrim. prorsus displicet: & ita censeo non reddi irritum ex solo metu reuerentiali, cum enormi læsione. Et ratio disparitatis inter matrim. & cæteros contractus ea est: quod cæteri contractus annullantur ex dolo dante illis causam, quando sunt contractus bonæ fidei, *l Et eleganter, §. 1. ff. de dolo, l. 57 t. 5 p. 5.* matrim autem minimè, sed ex solo errore personæ, aut conditionis seruilis: (vt suo loco diximus.) Ratio autem quare magna læsio cum metu reuerentiali rescindit cæteros contractus est teste *Couar. Quamuis pactum 3 p. 4. n. 7. & Padil. d. l Interpositas, n. 21.* quia magna læsio dolum solet arguere, *l. Omnes, § Luc ff. quæ in fraud credit.* & dolus hic re ipsa interueniens ita officit actui, ac si ex proposito accederet *l. Si quis cum aliter ff. de verb. obl l 2. ff. de doli excepti. l. Si superstite, ff. de dolo malo:* non ergo mirum est, si cæteri contractus rescindantur, ex metu reuerentiali cum enormi læsione, ratione doli illi adiūcti, non autem matr.

cui

cui dolus ille non nocet,cum non sit circa personam, aut conditionem seruilem. Ex quo cessat argum.contrarium. Nam id fundamentum, metus rescindens cæteros contractus, annullat matrim. venit intelligendum, quando ratione metus annullat, non autem quando rationi doli adiuncti:ob rationem dictam.

17 Ad argum.1. sent.proposita n.4. respondetur ad 1. intelligi eam regulam, quoad pœnam subeundam: obsequens enim imperio, excusabitur aliquantulum à pœna: vt explicant *gloss.ead reg.in pne,Ioan.Andr.c.1.n.8.de desponsi. impub. & ibi Anch. n.4.* Vel 2. potest intelligi, non omnino liberè velle. Quia ille metus obsequij, & reuerentiæ aliquid minuit de omnimoda libertate,non tamen est cadens in virum constantem,& ita non rescindit contractus. Ad 2.dico eum textum intelligi,quando alio genere metus,vel etiam metu reuerentiali,cui adiunguntur minæ, libertus se subiecit: quod significat *Iurisconsultus*, dum non dixit, *vel patroni reuerentia*, quæ quidem verba solum timorem reuerentialem patroni præ se ferrent:sed *nimia*,hoc est superabundanti,& excedenti: quod euenit, quando aliud malum timetur. Sed dices comprehendi tunc sub illa particula,*Metu*,quare superflua esset disiunctio adiuncta,*nimia reuerentia*: sed respondeo adiunctam esse maioris claritatis gratia,ad significandum metum reuerentialem, quandoque habere eundem effectum, ac alios metus. Ad confirm.dico,negari non posse metum ipsum reuerentiæ,& obsequij,quamuis per se solum non sit grauis, ac iustus metus: at aliquid adimere libertatis, & proinde minoribus minis adiunctum, quàm si minæ essent eius cui nulla debetur reuerentia,efficere iustum metum. Vt constare potest in exemplo, quod adduxi n.14. illa enim indignatio, & toruus vultus eius cui reuerentia non debetur, minime sufficeret, cum tamen sufficiat in metu reuerentiæ. Ad 3. ille textus loquitur de consensu tacito,& præsumpto,qui resultat ex taciturnitate,qui minime præsumitur in actu nociuo,vt explicabo n.37.

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans,solum metum reuerentialem annullare professionem religionis, non autem matrimonium, n.17 Nec matrimonium,nec professio annullatur,n 18

Soluuntur argum n 19 Et explicantur c. Cum virum de regul.c.Præsens,20 q.3 & c.Puella,20.q.1. Post,n. 9.inuenies alia summaria.

18 Quæstio II. An metus reuerentialis solus, sufficiens sit ad professionem religionis annullandam? Affirmant quidam statuentes eam differentiam inter matrim.carnale,& spirituale, vt illud solus metus reuerentialis absque minis minime irritet:hoc autem bene irritet. Probant 1. quia voluntarium militem elegit Deus, & non coactum. Cum ergo per professionem adscribatur monachus militiæ perfectionis Christi,si coacta sit,erit irrita.2. prob.ex *c. Puella, quod est Leonis Papæ 20. q.1.* ibi, *puellæ quæ non coactæ parentum imperio habitum susceperunt, si postea nuptias elegerint, prænaricantur.* Ergo à contrario sensu si coactæ parentum imperio, possunt deserere habitum, & nuptias contrahere. Atque ita *Clem.3.c.Cum virum,de regul.* hunc textum à contrario sensu inducit,aitque procedere in illis, quæ post pubertatem habitum susceperet:illæ enim possunt eligere statum,nec possunt cogi à parentibus:quare textus *eod.c.Cum virum iunct.gl.fin.* ibi relinquunt tanquam manifestum esse inualidam professionem puberis, qui coactus imperio parentum,profitetur. Ergo solus metus reuerentiæ annullat professionem,3.ex *c.Præsens*, 20. *q.3.* vbi pronunciatur irrita professio cuiusdam qui à patre coactus est profiteri. Sic tenent *gl.d.c Præsens verb. Patrem Roman.l.Si ob turpem n.12.ff.de cond.ob turp. cau.& l Si cum dotem.§.Eo autem tempore,n.12.* vbi & *Alex. de Imola n.11.& Ioannes de Imola n.15 ff.solut.matr. Hippolyt.singulari 317.incip Matrim. Iason con.3.n.6.vol.1.& inst.de actio.§. Quadrupli,n.62. Grat.l.Stipulatio hoc modo concepta,n 66.ff.de verb.oblig. Campegius de dote,p.3.q.88. n.2.& 3.Enerard in suis topicis,loco a matrim.carnali n.10. differentia 16. Villalob.in comm. opin.lit. M,verb.Metus,n. 76. Suar alleg.24 n.5. Minchaca l.1.contro. illustrium c. 35 n.17.iunct.n.19. Ant.Gabr.to.2 comm.in mea edit.lib.11. verb.Metus,vers.Metus reuerentialis cum minis,iunct.vers. Limita secundo.f.106.colum.1. Bursat.cons.71. n.11.vol.1.* Et ex Theologis,*Capua l.1.decisionum,c.55 n 17.& 18.* Et hanc sent.dicunt esse communem,*Couar. & Padilla n.seq. allegati.* Et præter hos authores,sunt alij asserentes professionem annullari solo metu reuerentiali:hi sunt, *Ant.c. Cum virum n.6.de regu. Hippolyt. l.unic.n.43. C.de raptu virgi.Igneus l.3 § Eleganter,n.179.ff.ad S.C. Syllan. Nauarr.Lat.c.22.n.51.vers Octauum,& c. Non dicatis 12.q.1. in 1.edit.n.63. fin in 2.verò,comment.2 de regul n.31.fin.& l.3.cons in 1 edit. tit de regul. con.84. n.2. & l.4.1.de sponsi. cons.36.n.2 in 2.verò l 3.tit.de conuers.coniug.cons.3.n.2.& li.1.ti.De his quæ vi cons.10.n.6.Manuel 2.to sum,c.8.n.10.*

Verius tamen existimo, nil distare in hoc, inter matrimonium, & professionem, & sic metum solum reuerentialem non annullare professionem, sicut nec annullat matrim. Prob. quia tam professio,quam matrim.liberum consensum exigunt, & metu irritantur eo quòd impedit consensum liberum: ergo idem metus impediet aut non impediet libertatem in vtroque, & irritabit. 2. prob. ex *cap.fin.qui clerici, vel uouen.* vbi habetur votum emissum præcepto regio,vel parentum,non esse nullum. Et ita *glo. ibi verb. Metu*, quam dicit singularem *Abb.ibi,n.7.* & sequitur *Ant.ibi.n.6* vbi *Prepos.n.8.* ait solum imperium regium,vel parentum non annullare: ergo non sufficit metus obsequij, & reuerentiæ. 3. probatur ex *c. Puella, 20. quæst.1.ibi,coacta imperio parentum.* Vbi textus ad annullandam professionem puellæ vltra imperium paternum, quod metum reuerentialem continet, ponderat coactionem. Hanc sententiam amplectuntur *Abb. c.Cum virum, de regul.n.8. Prepos.c Cum locum de sponsal n.5. Franc.c.2. de pactis in 6 n.2 vers. Secundo etiam patet Angel. inst de action.§.Quadrupli n.8. Zasius l.1.§. Quæ onerada,ff.quarũ rerum actio,col 4. vers. Item extenditur, sub n.10 20.vs.40.* Idem tenet *Romanus l. Interpositas, n.14. C. de transactio.* posita enim distinctione inter matrimonium, & professionem,prioris sententiæ,statim n.14.indistincte ait,non annullare metum solum reuerentiæ.Idem tenere *Couar.4. decret.2 p.c.3.§.6.n.7.& 8. Matienzo dialogo relatorum 3. p.c.10.n.4.Padilla d.l Interpositas n.17 Ant.Cucus,li., institmaiorit. 2.n 139.Salzedo super regulam 532. Bernard. Diaz ampliatione 1.* Idem videtur tenere *Sigismundus inter cons.feudalia,cons.48.n.5.* vbi ait matrimonium spirituale, & carnale pari passu procedere,vt idem metus vtrumque vitiat.Idem apertè videtur tenere *Sotus l.7 de iust q.2 a.1. ad 2,ad fin.* vbi dicit,si puella ingrediatur religionem parentum metu pro eorum conditione atroci, qui eam verbis & re nimium asperè tractant nili religionem ingrediatur, professionem non tenere. Idem *Enriq.lib.11. de matr.c.9.n.5.& Lup. Lop.2.p.instruct.noui, materia de matrim c.40.fol.1071.§.Primo igitur ad argumentum.*

Ad argumenta 1.sent.proposita, num.17. respondetur 19
Ad 1. dico metum reuerentialem, cum non sit cadens in virum constantem,non impedire liberam voluntatem requisitam ad professionem, nec matrimonium. Ad 2. respondet *Abb.c.Cum virum,de regular.n.8.* eum textum potius facere pro nobis, quia ponderat vltra metum reuerentiæ, & imperij paterni coactionem. 2. & melius respondetur,cum *Hostiens eod. c Cum virum,fine.* vtrumque textum velle constituere differentiam inter puberem, & impuberem: quod pubes coactus à patre potest statim exire, cum iudicium & discretionem habeat ad statum eligendum,impubes autem etiam coactus à patre ingredi monasterium, non potest statim exire, donec pubes factus sit: at professio in religione necessario debet fieri liberè, & absque metu cadenti in virum constantem. Ad 3.dico *id c.* loqui de professione omnino coacta: vt constat ex ils verbis, *inuitum, & contra omnem suam voluntatem:* & paulò inferius, *semper restitit.*

SVMMARIVM.

An ſufficiat metus reuerentialis cum minis, vel exigatur minantem ſolitum eſſe minas exequi: refertur opinio dicens, hoc non requiri, n. 20. Contraria verior, n. 21. Et quid, in dubio huius conſuetudinis, n. 22. Soluitur argum. contrarium, n. 23. Poſt quem ſunt alia ſummaria.

20 Quæſtio III. An ſufficiat metus reuerentialis cum minis ad reſcindendos contractus, & annullandum matrim. vel deſideretur vt minans ſit ſolitus minas exequi? Qua in re quidam cenſent, quamuis regulariter ſit neceſſarium conſtare minantem ſolitum eſſe minas exequi: at quando concurrit reuerentia minanti debita, ſolas minas ſufficecere ad inducendum viri conſtantis metum, quamuis non probetur minantem ſolitum eſſe exequutioni mandare. Et nulla alia ratione id probant, niſi quia *Bart. l. 1. §. Quæ oneranda, n. 4. ff. quarum rerum actio*, ait metum reuerentiæ iuſtum eſſe, ſi minæ aut verbera intercedant: quod communiter DD. ſequuntur quos retuli n. 7. Cum ergo non faciant differentiam inter minas & verbera, ſicut ſufficit de verberibus præcedentibus apparere, ita de minis. Sic tenet *Rumus* dicens communem *conſ. 121. n. 6. vol. 4. Romanus l. Interpoſitas, n. 14. C de tranſ. Alciat. c. Cum contingat, n. 1. de iureiur.* & latiſſimè hoc defendit multos allegans *Riminal. inſtit. quibus alien. lic. in princ. n. 305. & ſequentibus.*

21 Magis tamen placet etiam in metu reuerentiali, deſiderari vt minans ſolitus ſit minas exequi. Quia dum aliquis ſolet minas iactare, & parum exequi, perinde eſt ac ſi non minaretur, & virum prudentem nil, aut parum mouent huiuſmodi minæ, tanquam vanæ, & nullius momenti. Præterea, quia hoc lib. 4. diſp. 1. n. 20. probaui ex multis ad metum exigi conſuetudinem exequendi minas, & nullam video rationem apparentem, nedum efficacem ad excipiendum hunc caſum. Et ita hanc ſent. amplectuntur *Abb. c. 1. n. 5. & c. Cauſam matrimonij n. 3. de offic. deleg. Decius eod. c. 1. n. 12. & ibi Beroius n. 11. & 18. Natta tr. de pactis p. 1. n. 47.* habetur *to. 6. tractatuum nouorum. 2 p. Crottus l. Stipulatio hoc modo concepta n. 67. ff. de verb. oblig. Franciſc. Aretinus l. Metum initio iuncto verſ. in textu*, ibi, *iactationib. C. de his quæ vi. Couar. 4. decret. 2. p c. 3. §. 6. nu. 4. Gama 1. p. deciſionum deciſ. 250. n. 4. Burſat. conſ. 72. n. 33. & 42. vol. 1. Flaminius de reſig. benef. li. 3 q. 1. n. 174. Iacob n. l. Interpoſitas, n. 10. C. de tranſ. Maſc. de probat. conſ. 1055. n. 18. 19. Humada ſuper gloſſas Gregorij Lop. p. 1. in prologo gl. 13. n. 4.* Et reipſa hanc tenet *Padilla d. l. Interpoſitas, n. 20.* tantũ enim dicit eſſe præſumptionem pro metum paſſo, & proinde ipſum non teneri probare eum cui debetur reuerentia, ſolere minas exequi, at dicit ſi aduerſarius probet non ſolere minas exequi, non ſufficere eum metum. Idem videntur tenere *Iaſon l. Titia, n. 8. ff. de verb. obli. Alex. de Neuo c. Ex literis, n. 2. de de ſponſ. impub. Lancelotus inſtit. iuris can. l. 2. tit. de ſponſ. §. Hæc autem verſi. Non tam ſua*, vbi aſſerentes minas patris inducere inſtrumentũ, addunt conſiderata qualitate parentum: ergo ſentiunt requiri vt pater atrox ſit, ita vt timeri poſſit meritò exequutio minarum. Idem tenet *Tib. Decian conſ. 18. n. 127. vol. 1.* vbi loquens de principe cui debetur reuerentia, dicit exigi vt ſoleat minas exequi. Idem tenet *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matr. c. 40 fol. 1071. §. Igitur pro reſolutione.*

22 In dubio autem quando, ſcilicet, vir potens vel magiſtratus minatus eſt, dubium erat de ſua conditione, an atrox eſſet, & ſolitus minas exequutioni mandare, dicendum eſt incurrere iuſtum metum. Vt latè probat *Beroius c. 1. de offic. delega-i, n. 19.* Quod idem ſignificat *Padilla l. Interpoſitas, C. de tranſ. n. 20.* dum ait alleganti has minas non incumbere onus probandi conſuetudinem minantis quaſi præſumptio ſit huius conſuetudinis. Et poteſt eſſe ratio, quia metum paſſus iuſtam timendi anſam habuit, dum vir potens cui reuerentia debetur, minatus eſt dum eius mores ignorantur, nec æquum fuit illi ſeſe periculo exponere.

23 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ propoſitum n. 20. dico eam doctrinam communem de veris minis, & quæ eo nomine dignæ ſunt, intelligi: non verò de vanis minis, & quæ ore tenus tales ſunt, quales ſunt eorum qui non conſueſcunt minas exequi.

SVMMARIVM.

Metus reuerentialis reſpectu quarum perſonarum ſit in ſpecialibus caſibus arbitrio prudentum penſandum eſt, n. 24.
Metus reuerentialis datur in eo qui alteri iure aliquo ſubditur, 25.
Datur in genere reſpectu ſoceri, n. 26. Idem in deſcendenti reſpectu aſcendentium, n. 27.
Datur reſpectu curatoris, n. 28. Et an reſpectu matris: refertur opinio negans, n. 29. Et opinio authoris, n. 30. Et quid, de ſorore reſpectu fratris maioris? 31.
Quid, de fratre minore reſpectu maioris? n. 32. Et de ſorore minori reſpectu maioris? 33.
Quid, reſpectu patrui, n. 34. Poſt quem alia ſummaria.

Quæſtio IV. Reſpectu quarum perſonarum detur metus reuerentialis? Supponendum eſt, hoc dubium procedere ex natura rei: in ſpecialibus enim caſibus iudex, vel prudens confeſſarius arbitrari debet, an ſit timor reuerentialis: poteſt enim eſſe filius tam ſuis iuris & arbitrij, & adeo iuſſa paterna paruifaciens, vt etiam non reperiatur in ipſo, reſpectu patris, timor reuerentialis. Quærimus ergo ex natura ipſa rei, & ſeclusis particularibus circumſtantiis oppoſitum ſuadentibus. 24

I. Concluſio, metus reuerentialis datur in eo qui iure aliquo ſubiectionis alteri ſubeſt. Vt in clerico reſpectu Epiſcopi, in ſæculari reſpectu magiſtratus, cui ſubditur, in vxore reſpectu viri, in filio reſpectu patris. Concluſio eſt omnium. Et ratio eſt manifeſta, quia cum hi ſuperiores ſint, & alij ipſis ſubiecti ſuapte natura quandam reuerentiam & obſequium eis debent, quæ reuerentia timorem ac pudorem incutit, vt minus audeant ipſorum voluntati contradicere. 25

II. Concluſio, idem dicendum eſt reſpectu ſoceri. Quia ſocer parentis locum obtinet. Vt habetur *l. Quia parentis, 17. ff. ſol. matr.* vbi *gl. initio*, rationem reddit: quia coniuges per matrim. vna caro fiunt, atque ita pater vnius eſt quaſi alterius pater. Quare *l Tranſactionem, nu. 2. C de tranſact.* ait, non minorem reuerentiam deberi ſocero, quàm patri. Hanc tenent. *Aimon. conſ. 282. nu. 9. vol. 2. Franc. Aretinus conſ. 24. nu. 6. Padilla l. Interpoſitas, n. 21. fine, C. de tranſact. Salzedo addit. ad regulam 332. Bernardi Diaz fine.* 26

III. Concluſio, idem eſt dicendum de auo. Quia tanquam pater colitur. Ita *Nauar. l. 3. conſ. in 1. edit. tit. de regularibus, conſ. 84. n. 2. & in 2. tit. de conuerſ. coning. conſ. 3. n. 2.* Et ſic dicit timorem aui reuerentialem, irritare profeſſionem ſicut & patris. Idem eadem ratione dicerem, de timore aliorum aſcendentium. Quia tanquam parentes habentur & coluntur. 27

IV. Concluſio, idem dicendum eſt de curatoris timore: Quia loco parentis habetur, ita *Nauar.* dicens irritare matrimonium, & profeſſionem, caſu quo timor parentis irritaret, *l. 4 conſ in 1. edit. tit. de ſponſ. conſ. 36. n. 5. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, conſ. 10. n. 4.* & de tutore dicit idem *Enriquez l 11. de matrim. c. 9. n. 5.* 28

De timore autem matris, *Burgos de Paz, conſ. 3. n. 55.* ait non ſufficere. Quia fœminæ minus timentur. cum minus audaces ſint, & imbecillores, *l. Quiſquis, verſ. ad filias, C. ad l. Iuliam maieſtatis*, ibi, *quas pro infirmitate ſexus minus auſuras confidimus. & l. 2. tit. 2. p. 7. ad finem*, ibi, *no deue hemos aſmar.* idem videtur tenere *Hippolytus conſ. 124. n. 13.* vbi dicit non præſumi metum, ſi filia contrahat in præſentia matris, ſicut quando præſente patre. 29

V. Concluſio ſit, quamuis non ita facile præſumatur hic metus reſpectu matris: at vbi mater eſſet crudelis, & auſtera ſolitaque minas exequi, ſufficiens eſt metus reuerentialis matris, ſicut & patris. Prob. quia vtrique parenti ſubditus eſt iure naturæ filius & vtrumque tenetur reuereri, ac vtrique ratione huius reuerentiæ debitæ diſplicere timet: idque mærito, ac iure optimo, natura hoc dictante. Hoc ſupponit *Franciſcus Aretinus conſil. 25. nu. 6.* & tenet *Gutier. conſil. 16. n. 16. & 19.* 30

31 VI. Conclusio, idem dicendum est in sorore respectu fratris maioris natu: vnde in casibus in quibus patris, vel mariti metus reuerentialis sat est ad contractus rescissionem, sufficiet etiam fratris maioris natu, respectu sororis. Quia soror minor quandam reuerentiam & timorem habet respectu fratris maioris. Sic docent *Socinus senior conf.* 263.*n.*3 & 4.*vol.*2. *Franc. Aretinus conf.*14.*n.*6. *Curtius iunior conf.*141.*n.*11.*vol.*2. *Ripa in respons. de donationibus, resp.*4.*n.*8. *Tiraq. de primog. in praf.n* 143. & *post leges connubiales, gl.*5 *n.*36. *Ruinus consil.*60.*n.*10.*vol.*3. & *consil.*98.*n.* 24.*vol.*1. & *consil.*170.*n.*16 *vol.*1. *Peralta l. Titia cum testamento* §. *Qui in vita, n* 1. *ff. de legat.*2. *Auendaño* 1. *de except. declaratione ad l.*4 *n.*31. *vers. Et in ista exceptione* aitque ita consultum esse per viros doctissimos. Idem *Menoch. de arbitr. l.*2. *cent.*2. *casu* 136.*n.*6. & *consil.*1.*n.*492.*vol.*1. *Ant. Cucus* dicens esse irritum matrim. quando soror iussu fratris contraxit *l. instit. maiorum, t.*12. *n.*148. *Padilla d. l. Interpositas, n.*21. *fine, Claudius l. Quæ dotis.*28. *ff. solut. matrim. Orosius l. Veluti n.* ... *ff. de inst. & iure. Matienzo dialogo relato* 3.*p. c.*20.*n.*6. *Azebedo l.*4 *recop. t.*21. *l.*1 *n* 193. *Salzedo addit. ad regulam* 532. *Bernardi Diaz, fin. Anton. Gabr to.*2. *communn. in mea edit. l.*11. *verb. metus, fol.*106 *col.*2. *Gutier. consil.*16 *n.*17. Quamuis *Capicius decis.*158.*n.*35. dicat se vereri, non dari in fratre timorem reuerentialem: quod admitterem, quando sorori non habitaret cum fratre, ab eóque non gubernaretur. Vnde meritò *Francis. Aretin. Ruinus, & Tiraq. illa præfatione, n.*143. *Peralta, Ant Gabr. Padilla*, non absolute dixere, dari timorem reuerentialem in sorore respectu fratris maioris, sed addiderunt, quando cum eo habitat, ab ipsoque gubernatur, quod idem alij tenere videntur, nam omnes illi Francis. Aretinum allegant.

32 Imò idem dicendum est, in fratre minori, respectu maioris: datur enim timor reuerentialis: eadem ratione. Sic *Tiraq. vtroque loco citato Curtius iunior, Ripa, Orosius, Salzedo, Claudius, Matienzo. Azebedo. Auendaño, Gut. Padilla, Ant. Gabr. citati in præced.* Idem *Ruin. consil.*98. *n.*24. *vol.* 1. Quod similiter intelligitur, quando frater minor cum maiori habitat, & ab eo gubernatur. Vt bene limitant *Tiraq. illa præfatione n.*143. *Ruinus, Padilla, Ant. Gabr. ibid.*

33 Idem eadem ratione dicendum est, de sorore minore cohabitante cum sorore maiori, à qua gubernatur. Quia tunc soror maior est veluti mater. Sic *Peralta n.*31. *citatus.*

34 VII. Conclusio, similiter est metus reuerentialis respectu patrui. Quia patruelis, seu neptis ex fratre patris illum tanquam patrem veneratur. Sic *Anch. consil.*339.*n.*32. *Anton. conf.*976.*n.*16. *l.*5. *Capicius decis.*159.*n.*35. *Peralta l. Titia cum testamento,* §. *Qui in vita, n.*1. *ff. de legat.*2. *Menoch conf.*1.*n* 493. *vol.*1. *Anton. Cucus l.*3. *institutionum maiorum t.*12.*n.*148. *Padilla d. l. Interpositas, n.*21. *fine, Gutier. conf* 16.*n.*17. *Salzedo addit. ad reg.*535. *Bernardi Diaz fine:* quamuis aliqui ex his loquantur de nepte ex fratre, quæ est *sobrina de parte del padre. Vt Anch. Peralta:* at idem de nepote ex fratre, id est, *de el sobrino de parte del padre*, dicendum est. Et ita *Anton. Capicius, Gut. Padilla, Salzedo* indistinctè de patruo loquuntur: & *Menoch.* loquitur de patruele, quod nomen vtrumque sexum amplectitur: & expressè tenet *Ant. Cuc.* & ait talem metum irritare matrimonium: limitat tamen quando puella, vel masculus est paulo pubertate maior: sed melius limitat *Capicius proximè citatus*, quando patruelis est in domo patris, sub eiusque gubernatione remansit: & quamuis DD. non loquantur de auunculo, *que es tio hermano de madre*: credo respectu eius dari metum reuerentialem, quando cum eo nepos ex sorore habitat, ab eóque gubernatur. Quia eadem est ratio.

SVMMARIVM.

An metus reuerentialis absque minis annullet consensum tacitum, qui resultat ex præsentia cum taciturnitate? referuntur duæ sententiæ n 35. & 36.

Taciti, & expressi idem est iudicium, 36.

Sententia Antherii vtramque concilians, 37.

*Quid si tale matrimonium sit præiudiciale, n.*36. *& quid de professione facta ex metu reuerentiali facta. n.*39. *inst. num* 35.

Quæstio V. An solus metus reuerentialis annullet 35
consensum præsumptum ex præsentia, cum taciturnitate. Vt si præsente filio, & tacente contrahat pro eo pater sponsalia, vel matrimonium, filius tamen etsi consentiat, & taceat, at nec consentiret, nec taceret, nisi ob reuerentiam paternam? Triplex est sent. I. ait, solum metum reuerentialem annullare consensum tacitum, & præsumptum, quamuis minæ non intercedant. Probatur, quia ille consensus cum tacitus sit & præsumptus, facile eliditur. Ex *l. penult. ff. de furtis*, ex qua constat videntem res suas capi & propter reuerentiam tacentem, posse agere actione furti: ergo talis taciturnitas, non est consensus. Sic tenent *glo. c Vnusquisque, verb. Salmanticæ, n.*2. *q.*4. & *c Plerumque. verb. Et tacens.*2. *q.*7. & *l. Filiusfamilias* 8. *verb. Non probatur. ff. de procurat. Bart. l. Quæ dotis, n.*23. *ff. solut. matr. Bald. l. Si sine, n.*1. *C. ad S.C. Velleian. & l.*1. *nu.*12. *C de iuris matern. Ant. c. Nonne ad fin. de præsumpt. Anch. c. Cum virum, n.*4. *de reg. Fel. c. Cum omnes n.*12. *de const. Hippol. singul.* 147. *Iason inst. de act.* §. *Quadrupli, n.*64. & 65. *Franc. Aret. conf.*14 *n.*8. *Campegius de dote p.*3. *q.*88. *fine, Montalnus l.* 8. *gl.*2. *inst. s.*11. *l.*1 *fori: Peralta l. Titia cum testam.* §. *Qui in vita, n.*1 *ff. de leg.*2. *Cou.*4. *decret.*2. *p c.*3. §.6 *n.*5. *Mynchaca l.*1. *contr. illus c.*35 *n.*21. *Ant. Cuc. l.*5. *instit. maior t.*12. *num.* 131. *Matienzo dialogo relat* 3. *p. c.*20 *n.*5. *Azebedo l.*5 *recop. t.*1. *l.*9. *n.*28. Vnde inferunt *Cou. Ant. Cuc. & Mynchaca*, non valere sponsalia, nec matrim. quando præsente filio, & tacente contraxit pro eo pater, si filius tacuit ob reuerentiam, aliàs minime taciturus. Et confert valde ad hoc, doctrina *Innoc. c.*1. *de his quæ vi. fine*, quam dicit esse notabilem *Abb. ibi n.*14. & sequitur ibi *Imola, n.*23. *vers. Si autem intercedit*, vbi statuit differentiam inter professionem tacitam & expressam, quod ad hanc irritandam requiratur metus cadens in virum constantem: ad illam vero, quæ est per delationem habitus professorum, quicumque metus. Quia ex delatione habitus oritur sola præsumptio professionis, quæ facilè tollitur per aliam: quod idem sequitur *Card. ibi, in fine*, addens saltem minorem metũ sufficere ad elidendam illam taciti cõsensus præsumptionem.

II. Sentent. docet minime sufficere metum reuerentia- 36
lem, nisi adsint minæ, 1. quia taciti & expressi idem est iudicium. *l. Cum quid ff de reb. cred. Et si certi. petat.*2. quia patri maxima debetur reuerentia, & tamen si pater contrahat sponsalia pro filio tacenti, & præsenti, valent, *c. vnic.* §. *Porro. de despons. impub. in* 6. ergo metus reuerentialis solus non annullat illum tacitum consensum. Hanc tenet *Abb. c. Nonne, de præsumpt. n.*1. *ad finem. ibi Fel. n.*22. explicans quamuis actus sit præiudicialis. Idem *Felin. c. Causa matr. de offi. delegat. n.*4. *fine*, dicens in praxi hanc opinionem sibi placere, quamuis attento iuris rigore contraria sit verior. Eandem tenet *Franc. c.*1. *de pactis in* 6 *n.*2. *vers. Secundo etiam patet. Socin. l.*2. *n.*7. *ff. solut. matrim. & ibi Vincent. n.*4. *Iason l. Quæ dotis n.*96. *ff. solut. matrim.*

III. sentent. distinguit, si actus sit præiudicialis, satis est 37
metus reuerentialis, vt non censeatur filius consentire tacendo. Et hac manifestè probat *l. penult. ff. de furtis*, quam 1. sent. pro se affert, agitur enim in ea de actu præiudiciali, nempe de furto. Et in hoc casu est vera prima sent. Si vero actus sit fauorabilis, vt matrim. quod contrahit pro filio pater, tunc censetur consentire, nec is consensus annullatur per solum metum reuerentialem: & hoc probat argumentum 2. sententiæ. & in hoc casu ea est vera. Sic *Decius, c. Causam matr n.*26. & *seqq. de officio deleg. Alex. l. Quæ dotis, n.*27. *fine ff. solut matrim. & l. Interpositas, n.*5. *C. de transact.* vbi & *Alciat. n.*13. *Gut. de iuram 1. p c.*4. *n.*28. *Barbosa alios allegans l.*2. § *fin. n.*7. & 8. *ff. solut matrim.* Et clare videtur tenere *Enriq.* quoad priorem partem *l.*11. *de matr. c.*9. *n.*5. vbi ait, matri. quod contrahit pater vel tutor pro puella præsenti & tacenti, esse nullum, quando puella non ausa est contradicere patri aut tutori truculento pro ea respondenti: vbi non dixit absolutè, patri aut tutori, sed addidit truculento, quasi requirens vltra reuerentiam vt tacitè adsint minæ. Et idem tenet in matrimonio, sal-

tem in foro conscientiæ. *Lud.Lop.2 p. instr.noui, materia, de matr.c.40 ad fin.* vbi ait valere in foro conscientiæ matrim. si tacet filius & interius consentit ob solam reuerentiam patris aliàs, non taciturus, nec consensurus. Et hæc sent. plus mihi placet. Intellige autem priorem partem huius sententiæ, vt non valeat quando est actus præiudicialis, nisi modicum sit præiudicium: parum enim pro nihilo reputatur. Sic *Alex. vtroque loco citato*. Et forte ita esse dicit *Gut. ibi cit.* Intellige etiam quando est matr. præiudiciale, non censeri consentire, quoad præsumptionem in foro externo: si enim vere esset consensus, esset matrim.

38 Hinc fit, si matrimonium, aut sponsalia essent indigna filio, & ei præiudicialia. non præsumi consensum ob taciturnitatem, quando filius taceret ob patris reuerentiam. Sic *Barbosa ibid n.9.* At si reuerentia consentiret, non credo annullari per eum metum: vt tenet secunda sententia lata n.36. & proxime dixi.

2. Infertur, veram esse doctrinam Innocentij, & aliorum allatam in prima sent. in eius fauorem, nempe professionem tacitam censeri annullari per solum metum reuerentialem. Quia actus profitendi est valde onerosus, & sic per taciturnitatem, & actus tacitos, & præsumptos, non induci consensum, quando ille tacet ob reuerentiam, alias minime taciturus: & ita in hoc casu verum tenebit prior sententia: at si reuera consensit, credo veram 2. sent. Ad argum. constat ex dictis in hac tertia sententia, n.37.

DISPVTATIO VI.

An preces importunæ incutiant metum cadentem in virum constantem, ac proinde sufficientem ad aliorum contractuum rescissionem, matrimoniique annullationem.

SVMMARIVM.

Preces non importunæ principis, aut superioris non soliti sæuire in non obtemperantem, non incutiunt metum constantis viri, n.1. & in dubio an præsumatur sæuire? n.2.

In dubio non sumitur præsumptio partis deterioris, & nemo præsumitur malus.

Blanditiæ principum, & aliorum superiorum quando inferant metum viri constantis? 3

Refertur opinio asserens preces importunas inferre metum viri constantis, & ita annullare matrimonium, & rescindere alios contractus. 4.

Refertur alia opinio affirmans id efficere preces importunas, cum metu reuerentiali, 5.

Alia opinio id negans de precibus importunis etiam cum metu reuerentiali, 6.

Sententia Authoris. n.7. & quæ dicantur preces importunæ, num.8. Et soluuntur argumenta, n 9.

1 DIsputatio præsens solum est de metu graui, ac viri constantis qualem ad rescissionem contractus, & matrimonij annullationem, iura desiderant. Nam quando inferant metum leuem, ex quo consurgat obligatio restituendi precibus importunis extorta, sermo habendus est tota disp. 10. Et in primis, quando preces non sunt importunæ, commune & verissimum est, preces principis ac superioris non soliti tyrannice tractare sibi non acquiescentes, non incutere grauem metum. Colligitur à contrario sensu ex *l.fi.C de his, quæ vi* ibi, *venditiones, donationes, transactiones, quæ per potentiam extorta sunt præcipimus infirmari*: vbi pondero verbum, Extortæ, nam extorquere, violentiam significat, *l Fideicommissa § Si rem.ff.de legat. 3.* & in hoc sensu accipitur *c. Conqueremur, de clericis non resid.* Et ita *gl.d.l.fin.verb. Infirmari*, ait, *intellige de tali extorsione, quæ induxit actionem, quod metus causa*: ergo sola potentia absque tali extorsione non sufficit. Item, quia vbi alia tyrannis in principe non cognoscitur, eius preces, aut imperium non tantam vim habent, vt virum prudentem & constantem cogant; alias principib. nihil petere liceret. Sic docent. *Io. Andr. c. fi. qui clerici vel vouen. fin.* vbi *Am.n.6. Card n.4 oppos.3. Abb n 8. Præpos.n.8. idem Abb.c. 2.n.4.& c.Cum dilectus, n.8. de his quæ vi. Fel.c.causam matrim.n.3.& c.1 n.2 de officio deleg. Bereius ea.c.1 n.18. Iason cons.3, n.6. vol.1. Romanus l.interpositas, n.3. C. de transact.* vbi *& Alciatus n.11. Franc. Aretinus l. Metum fin. C. de his quæ vi, Guiller. Benedict. c. Raynutius, de testam. verb. Condit. el 2.n.2. Alex. cons.19. n.10 vol.3. Dec. cons.219. n.1. & 2. vol 2. & regula, In omnibus, 39. n.4 ff. de reg. iur. Paris. cons. 139.n.16.vol.4. Tiraq. de pœnis temperan causa 35.n 8. Rosella verb. Impedimentum, imped. 10.n 3. Angel. verb. Metus, n.2.* vbi & *Sylu.q.2.& Matrimonium 8.q.11. dict.10. Nau. sum. Lat. & Hisp.c.17. n.46. Rolandus cons.83. n 25.vol.2. Ant. Cud.5 instit. maiorum t.12.n.142. Padilla d.l Interpositus, n.15. Auiles c.21. Prætorum gl. Ruego n 4. burfat. cons.72. n.37.vol.1. Masc. de probationib. concl 193 n.5. Flaminius de resign. benef. l.13.q.1.n.177. vsque ad 181. Tabien. verb. Coactio, q.2.n.3.& verb. Impedim. imped.9.q.1.n.2. fi. Armil. verb. Coactio, n.2.* Et ex Theol. *Sot.4 d.29.q.1.a.2.vers. Eiusmodi autem metum, Verac, 1.p.sect.a 8.concl.5. Enriq.l.11. de matr.c.9.n.5. in com l.B, Manuel.l.10.sum.2.edit c.231.n.5.* Quare in his verificatur illud commune prouerbium, *est vrare ducum species violenta iubendi.* Ex his intelligenda venit *gl.c.Comenior, verb. Morere*, 23 q.8. quam sequuntur *Albert. Brun. inter consilia feudalia, cons.14.n.386. Barbat. cons.60.n.4.vol.1.* vbi ait, præceptum regium inducere iustum metum: venit enim intelligenda, quando Rex solet: male tractare sibi non obtemperantes. Et eodem pacto veniunt intelligenda multa quæ cumulat *Tiraq. de panis temper. tua causa 35.* ad probandum preces Principis inducere necessitatem.

In dubio autem non præsumitur consuetudo male tra- 2
ctandi. Quia non est sumenda præsumptio deterioris partis, nemo enim præsumitur malus. Vt latè probat *Menoch. de præsumpt.l.1.tua præsumpt.1.* Sic *Felin.c.1.n.1.vers. An autem preces de offi.deleg. Mascar. de probat. concl.193.n.6.*

Idem dicendum est, de blanditiis principum, & aliorum 3
superiorum: non enim inducunt metum viri constantis, nec annullant actus. Vt bene docent *D. Bonau.4 d.29.q.1. n.8.& ibi Durand.q.1.ad 1. Scotus q.vn.ad fin. Palud.q.1.a. 3.n.10. Richar.a.1.q.1.ad 3. Veracruz 1.p sect a.8.d.2. quod mouet post 7.conclusionem. Enriq.l.11. de matrim.c.9.n.5.* Et ratio est, quia blanditiæ non minuunt, immo augent voluntarium, teste *D. Th.1.2.q.6.a.6.* Verum si tacitæ minæ insint, vt quia solet princeps sæuire suis blanditiis in resistentes, incutiunt metum viri constantis, sicut de precibus diximus. Sic *Romanus l. Interpositas, n.3.& 4. C. de transact. Nauar. sum. Lat. & Hosp.c.17.n.16. Mascard. de prob. concl.193.n.4.& 8. Lud. Lop.1.p instr. c.96. §. Addit vero.* Hinc venit intelligenda *glos.l.vn verb. Pignora, C. Si rector prouincie*, vbi ait non esse matrimonium, quando contrahentes blanditiis principum inducti sunt ad illud: quam sequuntur dicentes blanditias principum inferre metum viri constantis *Hippol. singulari 645. incip. Aduertant principes, Sigi mund. inter consilia feudalia, cons.1[illegible].n.11. Albert. Brunus inter eadem consilia cons. 14.n.387. Burgos de Paz cons.25.n.72.* Hæc enim omnia intelligenda sunt quando blanditiis principum insunt tacitæ minæ modo exposito.

Difficultas autem potissima est, quando preces impor- 4
tunæ sunt, an secluſa omnia alia ratione timendi inferant metum cadentem in virum constantem? Triplex est sententia. Prima dicit solas preces importunas incutere huiusmodi metũ. Probatur ex illo Christi, *Luc.11.* vbi de potente ab amico panes, amicóque negante, ponderat Christus vim precum importunarum, & qualiter cogant, atque ita ait, *si ille perseuerauerit pulsans, etsi non dabit illi, eo quod amicus eius sit propter improbitatem eius surget, & dabit illi*, Interpretatio Syriaca vertit, *propter importunitatẽ*. Et fortius vrget illud *Iudic.16.* vbi fortissimum Samsonem importunis vxoris precibus coactum detegere veritatem, Scriptura commemorat his verbis, *Cumque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhæreret, &c.* Vbi versio LXX. interpretum ait, *Et factum est quando vexauit illum sermonib. suis.* Chaldaica, *Cũ molestaret illum in verbo suo, & oppressit eum, Vatabl. ibi n.34.* vertit, *coarctaret, & pene coegerit. Aiulens super ea verba, q.15. in fin.* ait, *Molestabat, & per istum modum necesse erat quod tadio affectus exponeret veritatem.*

Ex

Ex quo loco Scripturæ S. iuncta aliorum versione, manifestè constat preces importunas habere vim oppressionis, & vexationis, ac proinde metum grauem incutere. 2. prob. ex *Extrauagan. Execrabilis, Ioan. 22. de prab. statim in princ.* ibi, *& improbitas importuna petentium à nobis prædecessoribus nostris, non tam obtinuisse, quàm extorsisse plerumque nosciuntur.* Vbi *gl. verb. Extorsisse*, ait, *ob inuito per talē importunitatem.* Et eandem importunitatem, ad inferendam vim, ponderat *textus c. fin. de rescript. in 6.* ibi, *quia per ambitiosam importunitatem petentium, &c.* Vbi *glossa verb. Importunitatem*, ait, *propter quam principes sæpe non concedenda concedunt.* Et melius, *l. 1. C. de petit. bonorum, libro 10.* ibi, *inuerecunda petentium inhibitione constringimur.* Vbi *gl. verb. Inhibitione:* explicat, id est, frequenti petitione: ergo nimia importunitas cogit principem, ne dum priuatos. 3. Prob. ex *l. vn. C. de raptu virgin. ad fi.* vbi raptor virginis, siue nolentis, siue volentis, pœna capitis plectitur: & redditur ratio, his verbis, *hoc ipsum velle malorum ab insidiis nequissimi hominis, qui meditatur rapinam, inducitur, nisi enim eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle.* Vbi *Baldus n. 20.* opponit, volenti non fieri iniuriam, & ita non esse raptum: & respondet verum esse quando vult simpliciter, secus, quando verbo suasa. Ergo nimia importunitas violentiam infert, alias non esset reptus. 4. probatur ex *l. 3. vers. Si quis volentem ff. de libero hom. exhib.* ibi, *Si quis volentem retineat non videtur dolo malo retinere. Sed quid, si volentem quidem retinet, non tamen sine calliditate circumuentum, vel seductum, vel solicitatum? Recte dicetur dolo malo retinere.* Vbi *Iurisconsultus* solicitationem æquiparat deceptioni, quæ voluntati omnino repugnat. 5. probatur ex *l. Eum, 5. C. de apostatis*, ibi, *qui seruam, siue ingenuum, inuitum seu suasione.* Vbi violenta, & importuna suasio æquiparatur: & ita *Salic. ibi, n. vnico*, ait per importunitatem facta, dici fieri prope violenter. 6. probatur, ex *l. 1. § Qui bona fide, verb. Persuadere ff. de seruo corrupt.* ibi, *persuadere est plus quam compelli, & cogi sibi parere.* 7. probatur ex *l. 1. C. ne filius pro patre*, vbi textus dicit pecuniam extortam, esse authoritate præsidis prouinciæ recuperādam. Vbi *gl. verb. Extorta*, ait, suasionibus: ergo importunæ suasiones actum rescindunt. Quod minime efficerent, nisi metum viri constantis continerent. 8. prob. ex *l. 1. t. 19. p. 7. fin.* ibi, *como manera de fuerça es solsacar* 9. probatur ex *D. Bernard. de consideratione ad Eugenium*, vbi dicit licentiam per importunitatem obtentam, non esse licentiam, sed violentiam. Vltimo, quia importuna, & sæpe repetita petitio virum prudentem & fortem grauius torquet, quam minæ, & nihil est quod non efficiat, vt preces importunas & molestas euitet. Pro hac sent. sunt *glossa c. Audaciter, verb. Et non per me. 8. q. 1. Domin. c. fin. n. 1. de rescript. in 6. Rebuf. to. 2. constitut. regiarum, t. Vt beneficia ante vacationem, a. 2. gl. 15. Vers. Ratio est, Ioa. Lup. rub. de donat. inter. vir. & uxorem, §. 81. n. 5. Matienzo l. 3. recop. 1. l. 10. gloss. 1. n. 1.* vbi docent per importunitatem obtenta, dici fieri inuito dante. Et melius faciunt *gl. c. Si quand. ver. Qualitate, de rescrip. & c. Tua, de preben. in principio. Rebuffus eadem tom. 2. titul. de rescript. a. 2. gl. 3. initio, Matienzo eadem l. 10 gloss 1. n. 2. Azebedo l. 5. recopil. t. 10. l. 13 n. 2.* vbi docent per importunitatem obtenta, non debere valere: at non essent cassanda, nisi metus caderet in virum constantem. Et pro eadem parte sunt *gl. c. Sunt qui opes, verb. Non indicio. 12. q. 4. & c. Tua, verb. Importunitatem, de præben.* vbi & *Hostien. inito, & Imola, n. 2. Ioan. Lud. d. §. 81. n. 1. Rebuf. d. t. de rescript. ar. 2. gl. 3. vers. Item non valet electi.* vbi per *c. Ofius, de electione*, docent electionem factam ad importunum populi clamorē, non valere. Facit etiam *gl. c. Vnusquisque, verb. Saltantium, 22. q. 4.* Vbi docet, quod ad importunum populi clamorem promittitur non tenere. Faciunt etiam *gl. d. c. Sunt qui opes, verb. Nec indicio, 17. q. 4. Peralta, l. Si quis in princip. n. 93. ff. de legat. 3.* vbi docent votum per importunitatem, & impulsum aliorum emissum, non tenere: cum tamen iuxta communem, & verissimam sententiam: votum solum inualidum sit, ob metum cadentem in virum constantem. Item pro eadem sent. sunt *Bald. l. 1. C. de pet. bonorum. l. 10. Lud. Burgensis, l. Si subijciant, n. 38. ff. de iudiciis, Ant. de Petrucia, l. 1. n. 46. ff. de iureiur. Rebuf. d. t. de rescript. a. 2. gl. 3. §. Ad hæc donat. & d. s. Vt beneficia ante vacationem, a. 1. gl. 1. n. 4. Ioa. Lup. d. §. 81. n. 1. & 10. & Peralta d. l. Si quis in prin. n. 94. Segura l. 1. § Si vir, n. 128. ff de acquir. possess. Auilez c. 21 pratorum gl. Ruego, n. 5.* vbi docent donationem factam vxori, ob nimiam ipsius importunitatem, non valere, nec morte confirmari. Et idem docent *ibi Segura n. 130. & Peralta. eod. n. 49. de donat. inter patrem, & filiumfam. ob casuum æquiparationem:* & addit *Peralta*, nec in regno Castellæ reputari meliorationem in 3. & 5. bonorum parte, iuxta *l. 16. Tauri.* Quæ vera minime essent, nisi preces importunæ cōtinerent metū viri constantis. Faciunt pro eadem sent. *Cepola cautel. 36. incip. Licet cum verbis blandis, n. vnico, Lucas de Peña, l. Predia. C. de locat. prad. l. 11. Ioan. Lud. d. §. 81. n. 14. Segura eo. §. Si vir, n. 131. Peralta eo. n. 94. Gom. Arias. l. 24. Tauri, n. 26. Spino. speculo testam gloss. rubric. 2 p. n. 8.* vbi dicūt testamentū à morti proximo variatum abstantium importunitatibus, non habere robur: & reddit rationē *Peralta*, quia importunæ preces etiam patium, vel minorum habentur instar iusti metus. Pro eadem sent. sunt *Segura eo. § si vir, n. 129. & Tib. Decianus cons. 65. n. 3. vol. 2.* docentes reuocari legatū relictum à viro vxori, ob nimiam eius importunitatem. Faciunt pro eadem sent. multi dicentes paria esse aliud violenter & metu fieri, ac precibus importunis. Hi sunt *Boerius decis. 101. n. 10. Calcaneus cons. 25. n. 30. Curtius iunct cons. 141. n. 18. vol. 2. Romanus l. Si ob turpe, n. 14. ff. de condic. ob. turp. caus. Aimon. cons. 192. n. 11. vol. 1. Paulus, cons. 174. n. 1. vers. Sed ad hoc respondetur. Oldrad. cons. 30. n. 1. ad finem. Lucas de Peña, l. 1. n. 11. c. de petit. bonorum, l. 10. Rebuffus, d. tit. de rescriptis a. 2. gloss. 3. §. Præterea tractatus, Menech. l. 2. de arbitr. casu 295. n. 41. & de præsumpt. l. 4. præsumpt. 11 fine, Decian. cons. 65. n. 4. vol. 2. Padilla l. Interpositas, n. 32. C. de transa. Guitier. l. 1. q. canon. c. 37. n. 20. Matienzo, l. 5. recop. t. 10. l. 17. gl. 6. vnic.* Et dicunt *Romanus, & Padilla*, id verum esse etiam quoad actus rescissionem, vbi sentiunt inferre metum cadentem in virum constantem, alias minimè sufficerent ad actus rescissionem. Pro eadem parte est *Iaf. t. 1. n. 1 ff. de condic. indeb.* vbi ait solutum propter nimiam importunitatem, posse repeti, ac solutum per errorem. Alia testimonia Doctorum possent adduci pro hac parte, qui docent obtenta per preces importunas esse obnoxia restitutioni: sed consulto omitto, cum enim metus legis obliget ad restituendum, (vt dicemus disp. 9. & 10.) tantum illa probant esse metum leuem: & ideo in eo loco ea in medium afferimus. Et in propriis terminis tenent hanc sententiam, docentes sponsalia, & matrim. contracta ob nimiam importunitatem, esse irrita, *Angelus de Vbaldis inter consilia matrim. Zileti, cons. 46. n. 4. & Martinus de Garatis inter eadem consilia, cons. 15. n. 17.*

II. Sententia limitatiùs loquitur, asserens preces importunas vnà cum metu reuerentiali, vt si sint personæ cui debetur reuerentia, incutere metum cadentem in constantem virum, Prob. ex *c. Petitio, de iureiurando*, vbi habetur iuramentum quod Antiochenus princeps extorsit, non esse seruandum. Vbi *Innoc. statim. in principio, & Hostiens. ibi initio, super verb. Extorsit, & Ioan. Andr. ibi. n. 1.* inquiunt, extorsit, scilicet precibus importunis, vel etiam metu, qui caderet in constantem virum: vbi parificant preces importunas principis cui debetur reuerentia, cum metu cadente in virum constantem; nam secus esset dicendum, quando non est vera coactio: vt *c. Ad nostram, el. 3. de iureiur.* vbi textus dicit quasi per coactionem. 2. prob. ex *c. Cum inter R. de electione*, ibi, *Cælestinus prædecessor noster ad componendum coëgit inuitum.* vbi *Innoc. statim in prin.* air, *inuitum, quia deuictum instantia precum.* 3. probatur, ex *l. Fideiussor impetrauit, 26. §. Pater Seij, ff. de pignor.* ibi, *pater Seij filio emancipato facile persuasit:* vbi *Iurisconsultus* ponderat facilè suasionem paternam, vt actus filij dicatur voluntarius: ergo à contrario sensu, aliud esset dicendum si vehemens, & importuna esset patris suasio. Hanc sent. tenet *Mat. de Afflict. decis. Neapo. 69. n. 3. fi. 4 & 5.* vbi ait im-

portunas preces cum metu reuerentiali mariti, æquiparati metui,& ita sacrum palatium Neapolit.decreuisse legatum factum ab vxore eius marito, importunis precibus esse nullum.Idem videtur tenere *Iason.conf.*133.*n.*18.*vol.*4.vbi dicit nimiam importunitatem personæ, cui debetur reuerentia,esse idem quod dolum. Idem tenent docentes preces importunas eius, cui debetur reuerentia, æquiparari metui, quoad actus rescissionem, *Sec.senior.conf.*263.*n.* 8. *vol.*2.*Ioan.de Neuiz.conf.*22.*n.*22.*Montal. l.*8.*gl.* 2. *init. t.* 11.*l.*1.*fori,Ottauian.decis Pedemontana* 179.*n.*9.*Sarzedo super regulam* § 32. *Bernard.Diaz.limitatione* 3. *Masicardus de probationibus, concl.*193. *n.*9. Et clarius id docent alij Doctores asserentes contractum gestum ab vxore,ob nimiam viri importunitatem, esse rescindendum, ac si metu esset celebratus: hi sunt *Vitalis de Combanis tract. clausularum, in clausula, non vi,vel metu c.De metu tyranni, n.* 4. *Padilla l.Interpositas,n.*32.*C.de transactio. Gutier. l.* 1.*q.can. c.* 37. *n.*17.*&* 18. Idem videtur tenere *Iason* §. *Quadrupli.n.*66. *inst.de actio.* vbi ait importunas preces viri haberi loco minarum:& *Ripa in respons. t.de donat. respons.*4.*n.*8. vbi ait importunas preces fratris maioris non distare à metu. Et melius hoc tenet *Ioan.Garcia de nobil.gl.*17.*n.*15.vbi expresse dicit huiusmodi preces incutere metum viri constantis.Et amplius dicit,n.23. quamuis vir,parens, aut superior, sit ingenio non agiesti, feroci,austero,sed miti,vrbano placido,si tamen sæpe per se, & per alios etiam submisse & honeste roget vxorem, filiam, aut subditum, vt consentiat venditioni, censeri eam per metum factam, & rescindendam esse. Et in propriis terminis matrimonij, & professionis, docent annullari per preces importunas vna cum metu reuerentiali, sicut annullantur per minas cum eodem metu. *Couarr.*4.*decret.*2.*p.c.*3.*§.*6.*fine*, *Villalobos in comm.opin.litt.*M,*verb.Metus,n.*77.*inncl.n.*74 *Veracruz* 1. *p.spec.a.*8.*post.*7 *concl. dub.*2.

6 Tertia sent. dicit, preces importunas, quamuis metui reuerentiali coniunctæ sint, non inferre metum viri constantis. Quia non videntur tantam vim habere,vt constantem virum merito mouere debeant. Hanc tenet *Alb. c. Cum inter R.n.*8.*de elect.*vbi ait preces instantissimas principum non inducere iustum metum, ad rescindendum actum,nisi sæuire soleant in sibi non obtemperantes. Et ipsum sequuntur *Roland.conf.*83.*n.*27. *vol.*2. *Ant. Gabr.to.* 2.*comm.li.*11.*verb.Metus, vers. Preces instantissimæ, in mea edit.f.*107.*col.*1. Et in matrimonio expresse id tenet *Enriq. l.*11.*de matrim.c.*9.*n.*5.*Lud Lop.*2.*p. instr. de matr. cap.*40. *f.*1071. §. *Adde tamen.* Et videtur tenere *Led.*2.*p.*4.*q.*49. *art.*3.*ad fin. ante vltim. dub.* vbi absolute docet preces importunas non annullare matrimonium.

7 Sit conclusio, inter has sent. secundam reputo probabiliorem.Cum enim ex vna parte importunitas cuiuscumque sit,valde vrgeat,ne dicam vexet, & opprimat(vt probant omnes textus adducti pro 1. sent. n.4) & ex altera parte reuerentia personæ petentis debita, pusillanimem ac timidum, nec audentem contradicere,rogatum reddat, merito,ac iure optimo vtraque metuendi causa coniuncta, prudentem ac constantem coget, ipsiusque consensum extorquebit.

8 Monuerim tamen, non quascumque preces assiduas, importunas dici:sed quæ sunt instantissimæ, & sæpius repetitæ,& inculcatæ:vt probat *textus,auth.de haered.& falci. in princ.vers,Semper igitur cellas*.ibi,*semper igitur nobis importuna sunt*:vbi *gl.verb.Importuna*,ait,*id est,valde instantes.* Quod idem probat *text.l.*1. *C.de petitis honorum, l.*10. ibi, *inuerecunda petentium inhiatione* : vbi *gl.ff verb. Inhiatione,* ait, *id est.frequenti petitione.* Quod etiam facta pagina significat, *Iudicum c.* 16. vbi importunas Dalilæ preces sic explicat,*Cumque molesta esset,& per multos dies iugiter adhaereret,spatium ad quietem non tribuens.* Idem significat *Archid.c.fin.n.*1.*de reser.in* 6. vbi importunum(ait) dici quasi sine portu,& sine quiete:& docet *Peralta l.Si quis in princ. n.*94.*ff.de leg.*3.

Ad argum. proposita n,4.respondetur.Ad 1.desumptum ex sacris literis,respondeo illud probare,preces importunas continere in se aliquod coactionis genus, quare communiter dum aliquis importuna rogatione lacessitur,solet dicere.Hæc est violentia:minime autem probat esse metum cadentem in virum constantem: nec Sanson constanter egit,dum victus amore, & importunitate mulierculæ secretum suæ fortitudinis propalauit. Ad 2. dico similiter omnes illos textus probare importunitatem aliquo modo cogere: & ita solemus dicere vulgariter,*concedillo a mas no poder, porque me sacauan el alma con importunationes*, non tamen probat de metu graui,& iusto. Et ita caute *Salicet. l Eum,C.de apostatis, n.vn.* dixit quæ importunis suasionibus fiunt,dici fieri quasi violenter: vt significet non continere violentiam. *el.l.*19.*p.*7.*fin.* dixi *como en manera de fuerça es.*Ad 3.4.5.6.& 7. resp. omnes eos textus loqui de persuasione dolosa, præsumit enim ius in illis importunis suasionibus dolum commisceri: & ita explicat *Dynus reg. Scienti,*27.*de Reg.iur in* 6.*n.*3.*&* 4.*&* *Salicet.l.vn.n.*50.*C.de rapt virg.* Quare dum *l.*1 *C.Ne filius pro patre,* dicit pecuniam extortam,esse authoritate præsidis recuperandam, & *gl.verb.Extortam*, explicat, suasionibus: exponunt ibi *Bald.n.*1.*&* *Salic. n.* 2. persuasionibus dolosis, quæ errori æquiparantur. Ad 8.9. dico tantum probare importunitatem esse genus quoddam quasi violentiæ,vt explicui in solutione ad 2.Ad vltim.dico,si attendantur primi motus iræ & tædij, quorum nimia importunitas causa esse solet, fateor plus vrgere etiam virum prudentem sæpe, quam minas, & veluti cogere ad quoduis stultum & ineptum faciendum,vt importunitatem, & tædium illud repellat:verum si ad motus rationi & prudentiæ & constantiæ conformes attendamus, id non est verum, nec prudentem ac constantem illis cogi decens est.

DISPVTATIO VIII.

An contractus celebrati metu viri constantis,sint ipso iure irriti, vel irritandi?

SVMMARIVM.

Contractus metu initi an sint ipso iure nulli,vel annullandi, quid conferas scire? n 1.

*Refertur sententia dicens esse ipso iure irritos,n.*2. *Et per eos non transfert dominium,n* 3.

Verba praesentis temporis dispositionem ipso iure inducunt,n 2.

*Valens contractus metu initi,donec rescindantur, tam iure naturali, quam positiuo,n.*4.

*Transfertur dominium per tales contractus, n.*5.

*In quibus casibus metu gesta sint ipso iure nulla?remissiue,n.*6.

*Rescinduntur tales contractus, siue is in cuius fauorem celebrantur, siue alius eo inscio, metum intulerit,n.*7.

*Non rescinduntur,quando metum passus incidit culpa sua in metū,n.*8.

*Quid si incutiens metum possit iuste inferre,vt si vir minetur mortem vxori deprehensa in adulterio,& quid si solam accusationem,n.*9 *Et explicantur l Mulier,& l.Nec timorem.ff de eo quod met.can.*

*Soluuntur argum & explicantur,l.*1. *C.de rescinden.vendit.& l. Qui in alienā.§.Celsus ff de acquiren. haredit. & l.Qui in carcerem, & l.Si cum exceptione,§.In hac actione,ff.de eo quod met.can. & l.*3. *c* § *p* 5.*n.*10.

*Soluuntur alia argum quibus probatur per contractum metu extortum non transferri dominium, n.*11. *& ibi explicatur l. Metum autem praesentem,§ Volenti,& § Licet,ff.de eo quod met.can.& an res metu extorta restituenda sit cum fructibus: & qui habet actionem ad rem, rem ipsam habere videtur. Et resoluto iure datoris resolnitur ius accipientis.*

DIsputationi de matrimonij metu initi irritatione, operæ pretium duxi præmittere disputationem de aliorum contractuum annullatione, vt vel sic percipiatur differentia inter matrimonium, & cæteros contractus:& quia aliqua principia hic disputanda, passim alleganda sunt in disp. de matrimon. Et existimabit aliquis quæstionem esse de nomine, parumque conferre, siue dicamus esse ipso iure irritos, siue irritandos: cum omnino rescindendus sit contractus, restituendaque sit res cum fructibus,perinde ac si contractus ab initio irritus esset:vt statim declarauimus, sed falletur sic existimans, (vt optime docet *Nauar. c. Accepta, de restitut.spoliat. oppos.*5. *n.* 1

2.nam

nam,verbi gratia,si dicamus renunciationem beneficij esse ipso iure nullam, dum metu graui facta est , dicendum est teneri renunciantem recitare,& posse ad titulum illius beneficij ad ordines promoueri ; cum vere sit suum.Vt optime infert *Nau.ibi.n.* 12.Contrarium tamen in vtroque casu dicendum esse,vbi illa renunciatio valida esset, quamuis rescindenda:vt probat *ibi Nau.n.*21.22. Quia iam beneficium non est renunciantis. Similiter si testamentum metu factum,validum sit,succedet hæres in eo institutis,ab eóque auferet fiscus tanquam ab indigno:si vero inualidum sit ipso iure, succedet hæres ab intestato. Vt bene *Padilla,l.Interpositas, n.*9. *C.de transf.* Similiter si dicamus sponsalia metu facta,esse nulla, non orietur inde publicæ honestatis impedimentum : quod secus dicendum esset,si dicamus esse valida,at postmodum irritanda.

2 Duplex igitur in hac quæst.est opinio, I. docet contractus tali metu initos,esse ipso iure nullos.Prob.ex *l.*1. *Cod. de rescind.vend.*ibi,*irrita est*:quæ verba cum præsentis temporis sint, dispositionem inducunt ipso iure, iuxta doctrinam *glos.l.Iubemus,*14 § *Oeconomis:verb. Priuetur, Cod. de sacros.Eccl.& l.*5.*verb.Habeas,C.de iurisd.omn.iud.*& testatur communem *Cremensis singul.*7.*Iason l.*2.*n.*13.*&* 15. *C. de iur.emphy.Tiraq.cum multis,l.Si vnquã,verb. Reuertatur n.*21.*& seq.C.de reuoc.don.*Et confirm.ex *l.*3.*in prin.tit.*5.*p.* 5.ibi *fuerça ni premia no deue de ser fecha à ninguno de vender,e si alguno la fiziese à miedo no valdria.*2. probatur ex *l. Qui in aliena,*§.*Celsus ff.de acq.her.*ibi, *qui metu verborum, vel aliquo timore coactus,fallens adierit hereditatem,siue liber sit,heredem non fieri placet , sine seruus sit, dominum heredem non facere.*Ergo metu gesta,sunt nulla ipso iure.3. prob. ex *l.Qui in carcerem,*22.*ff.de eo, quod met.cau.* ibi, *qui in carcerem quem detrusit,vt aliquid ei extorqueret, quicquid ob hanc causam factum est, nullius momenti est :* vbi apparet contractum metu celebratum, esse ipso iure nullum:nam ea verba,*Nullius momenti*,important idem,quod nullius vigoris, *c.Ordinarij in fi.de offic.ordinarij,in* 6.& ibi notat *Archid.*Et ita intelligunt illum textum multi, quos refert,& sequitur *Roland.cons.*2.*n.*83.*l.*1.4.prob.ex *l.ff.de iudiciis,vers.ac si restitisset,* vbi si quis coactus sit à Prætore eius iurisdictioni consentire,nulla est prorogatio ipso iure. 5. prob.cum dolus dat causam contractui bonæ fidei , est nullus ipso iure contractus,*l Et eleganter.*§.1.*ff.de dolo.l.*57.*s.*5.*p.*5.at metui dolus inest,*l.Si cũ exceptione* §. *Eum qui,ff.de eo, quod met. & l.*2.§.*Deli mali ff.de vi bonor.raptor.*& aduertit *Sarmiento l.*2.*select.c.*11.*n.*3.atque ita æquiparari solent dolus,& metus,*c.Cum contingat,si.de iureiur.& c.*2.*de pactis,in* 6.*si.& l. Si dolo C.de inutilibus*:ergo contractus metu celebratus est nullus. 6. prob. sine consensu contractus nullus est , eius enim substantia in consensu consistit, *l.Obligationum,ff.de act.& oblig.* at vbi metus adest,deficit consensus *reg. Nihil consensui.*117.*ff.de reg.iur.*ibi, *nihil consensui tam contrarium est quam vis,atque metus,*& *cap.Cum locum,de sponsa.*ibi,*cum locum non habeat consensus, vbi metus, vel coactio intercedit.* ergo 7.quia vim inferens,metuque extorquens furti tapinaque reus est : ergo instar furis nullum rei sic ablatæ dominium comparat,nec acceptio illa valida est.Vltimo,quia metus in se habet ignorantiam,*l.Si cum exceptione,*14.§.*In hac actione, ff. de eo,quod metus causa.*ibi *nam cum metus habeat in se ignorantiam* : sed ignorantia est consensui contraria,*l.Si per errorem,ff.de iurisd.omn.iud.*ergo contractus metu initus tanquam consensu carens , est ipso iure nullus. Hanc sent. videtur tenere *Bart. l. Metum autem præsentem,* 9.§.*Volenti,*2.*ff.de eo,quod met.caus.*vbi ait,illud ratum non habebo,quod ait prætor,*l.*1.*ff eo tit.*intelligi nullo tempore,& ita antequam veniatur ad iudicium : ratum non habere:at in iudicio declarare , irritum esse. Et tenet *Fortun. tract.de vlt.fi.illat.*21.*n.*387.*&* *seqq.* Et ex Theologis , tenent idem *Sot.l.*8.*de inst.q.*2.*a.*7.*in fol ad* 3.*vers.Seriosius tamen argumentum.Palacios lib.*4.*de contract.c.*9.§.*Dixerim igitur,P.Molin.to.*2.*de iust.tract.*2.*disp.*326.*in solutione ad* 2. *Carbon.de rest.q.*46. *concl.*5.

3 Hinc inferunt *Fort.ea illat.*11.*n.*449.*&* *P.Molin. de solut.ad* 2. minime transferri dominium per contractum metu initum.Prob.ex *l.Metum autem præsentem,*9.§. *Volenti,* ibi,*volenti autem detur,& in rem actio,& in personam :* & §. *Licet,* ibi, *licet etiam actionem in rem dandam existimamus. Quia res in bonis eius est,qui vim passus est.ff.de eo quod met. cau.* Ergo cum metum passus habeat actionem ad rem ipsam , & in bonis eius permaneat , non transfertur dominium in accipientem. 2. quia res illa cum restituenda est metum passo,at si accipiens esset verus dominus , non teneretur fructus restituere:cum ij sint veri domini. 3. quia nunquam per traditionem absque iusto titulo transfertur dominium,*l.Numquam,ff.de acquir.rerum dominio :* titulus autem hic est omnino iniustus. Et confirm. quia ratione tituli iniusti non acquirit vsuarius dominium , iuxta frequentiorem sententiam:cum tamen adsit consensus voluntarius dantis pro mutuo , & traditio : ergo quamuis in contractu metu extorto adsit voluntas & traditio , non transfertur dominium ; quia in vtroque euentu titulus iniustus est. 4. quia si transferatur dominium fundi per metum dati Titio , si hic anteriores creditores habeat , quibus soluendo minime sit, præferuntur in illo, tanquam in bonis Titij, quod omnino falsum esse ambiget nemo. 5. quia plus desideratur ad transferendum dominium rei alicuius in alterum, quam ad abdicandum à se ius , & concedendum illud alteri ad eam rem : cum dominium plus sit quam ius,& ad illud transferendum, non satis sit promissio absque traditione:Ad hoc autem sufficit. Sed per traditionem metu factam non auferetur ius metum passi , nec alter ius retinendi comparat : vt constat , ergo à fortiori nec dominium. Vltimo, quia si metum passus, rem illam propria authoritate recuperaret absque scandalo , minime peccaret : ergo manet eius dominus:aliàs non daretur rei vindicatio.

His tamen minime obstantibus, contraria sententia est 4
tenenda, valere contractus metu initos , esse tamen rescindendos,actione quod metus causa. Prob. 1. ex *l. Si mulier,* 21.§.*Si metu coactus,el* 2. *ff. de eo quod met. cau.* vbi *si metu coactus adiui hereditatem,puto me heredẽ effici. Quia quamuis si liberũ esset. noluissem tamen coactus volui:Sed per prætorem restituendus sum.*Et *l.Si met.cau.*84.*ff.de acqu.her.*ibi,*si metus causa adeat aliquis hereditatem , fiet vt quia inuitus heres existat,detur abstinendi facultas.* 2. Quia substantia contractus consistit in consensu,& voluntate,*l.Obligationum substãtia ff.de act.& obl.* sed in cõsensu metu extorto est verus consensus,veraque voluntas, *l.Si mulier.* § *Si metu coactus, el* 2.*ff.de eo quod met. cau.* ergo 3. probatur ex *l.*1.*ff. de eo quod met.cau* ibi,*ait Prætor,quod metus causa gestum erit, ratum non habebo :* verbum autem futuri , non significat esse ipso iure irritum,sed irritandum,teste *Tiraquello cum multis,l.Si vnquam,verb.Reuertatur,n.*39. *C. de reuoc.donat.* Et confirm.quia ibi Prætor promisit actionem, seu exceptionem,quod metus causa, vt gesta metu rescinderet;vt constat ex *l.Metum,*9.§.*Sed quod Prætor,&* §.*Volenti, ff. eo. tit.* ergo supponit mero iure valere : non enim solet competere exceptio, nisi vt elidatur actio quæ mero iure competit,*l.*2.*ff.de exception.*& tradit *Iason,l.Si vnus,*§.*fi.n.*7.*ff. de pact.*resoluitque *Couar.reg. Possessor.* 2. *p. in princ.n.*4.*&* 5.4. probatur ex *instit.de except.in prin.* ibi, *si metu, coactus Titio stipulanti promisisti quod non debueras promittere palam est iure ciuili te obligatum esse.*5 prob.ex *l.fin.C.de his quæ vi,*ibi, *venditiones,donationes, transactiones, quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari* : ergo valent mero iure, & iuris remedio infirmandæ sunt.Et confirm ex *l.*56.*tit.*5.*p.* 5.ibi *por miedo,o per fuerça comprando, o vendiendo deue valer,antes dezimos que deue ser desfecha la compra.*ergo valet mero iure,6.prob.ex *c.*2.*de his quæ vi,in fin.*ibi,*quæ metu & vi fiunt , de iure debent in irritum reuocari.* Ergo tantùm sunt reuocanda,& dum non reuocantur,sunt rata. Vltimo probatur, quia vel tales contractus metu celebrati , sunt irriti iure naturali:& hoc non. Vt bene docent *Sotus,*4.*d.* 29.*q.*1.*a.*3.*vers. Ad secundum simili modo respondetur , & vers.Ad tertium pariter respondetur , Carbon. de restit.q.*46.

concl. 4. Enriq l. 11 de matr. c. 9. n. 4. Petrus de Ledes. de matr. q 47. a. 3. dub. 1 in solutione ad 3. & 4. ex argumentis positis in primo loco, f. 214 col. 2. & latè videbimus disp. 14. dum disputauerimus, an matrimonium coactum, sit iure naturali validum. Non etiam sunt irriti iure positiuo: vt probant omnes textus allegati: ergo sunt meto iure validi. Et ideo hanc sententiam ex DD iuris Pontificij, tenent *gl. c. vn. de his quæ vi, in 6. notab. 1. & c. Super hoc, de renunc. verb. Resignationis: & c. 2. verb. Coactus de his quæ vi Goffred. sum. tit. De his quæ vi, n. 5. Host. c. 2. de his quæ vi; super verb. Coactus,* vbi *Ioan. Andr. n. 3. Ant. n. 7. Anchar. n. 3. Abb. n. 7. Imol. n. 3. Calder. tit. de his quæ vi. conf. 1. n. 2. Card Clem. 3. §. Sane, oppositione 3. de pœnis, Ioan. Monach c. Vtico, n. 2. de his quæ vi. in 6. Idem Abb. c. Cum locum, n. 7. de sponsi. & ibi Alex. de Neuo, n. 4. Prepos. n. 7. Idem Anch. c. Veniens, el 2. n. 6. de sponsi. & conf. 381. in princ. Felin. c. Praterea n. 35. de sponsi. Decius c. Causam matrimony, n. 5. de offic. deleg. Beroius, c. In præsentia, n. 120. de prob. Rosella verb. Impedimentum impedimento 10. n. 5. Ang verb. Metus n. 7.* vbi *Syl. q. 8. Tabiena verb Coactio, q. 4 n. 5. & ibi Armilla, n. 4. Nau. c. Accepta, de restit. spoliat. oppositione 5. n. 21. & sum. c. 22. n. 50. Iacobat. de concil. l. 4. 4. n. 118. Corrar. l. 4. de sponsi. c. 9. initio, Ant. Cucus l. 1 institutionum maior. tit. 12. n. 112. init. Gutier. de iur. 1. p. c. 57. n. 21. Flaminius de resign. benef. l. 13. q. 2. n. 9.* Et ex Doctoribus iuris Cæsarei, *glossi. l. 1. verb. Irrita, C. de rescind. vend. & l. Si mulier, verb. Vllam, ff. de eo, quod metus caus. & l. 1. verb Non valet ff. de author. tutor. Bald. l. Si vi in fine, C. de his quæ vi, Paul. ibi, n. 2. Iason. l. Interpositas, n. 2. C. de transi. & l. Tutis, n. 6 ff. de verb. obl. Romanus d. l. Interpositas, n. 1. & ibi Curtius iunior, n. 1. Socinus iunior, conf. 77. n. 20. vol. 1. Signorolus, conf. 75. n. 22. Alciat d. l. responsi. resp. 5. n. 2. & conf. 5. init. Barb. conf. 60. n. 4. vol. 1. Grammaticus decis. Neapolitana 103. n. 67 Sebast. Medices de casibus fortuitis, q. 7. n. 62.* habetur *to. 7. tractatuum nouiorum, Vincent. Palæotus de dote, n. 47.* habetur *to. 9 eorumdem tractat. Bald. Nouellus de dote, p. 6. prin. 39 n. 1. Bertach. in repertorio, liter. M verb. Metus non præsumitur, sub n. 80. vers. Metus non reddit. Martinus de Garatis inter consilia mant. Zileti, conf. 15. n. 13. Ant. Gom. to. 3. var. c. 4. n. vnic. ad fin. casu 6. Greg. Lop. l. 56. verb. Desfecho, tit. 5 part. 5. Ant. Gabr. to. 2. commun. in mea edit. l. 11. verb. Metus, vers. Metus contractum f. 106. col. 1. Menoch. conf. 2. n. 17. vol. 1. Riminald. conf. 5. n. 32. vol. 1. Bursatus, conf. 72. n. 21. vol. 1. Padilla, l. Interpositas, n. 4. C. de transi. Seraph. de priuil. iurament priuilegio 110. initio Barb. ff. fol. matr. rubr. 4. p. n. 28.* Et ex Theolog. *Ricard 4. d. 29. art. 1. q. 2. §. Qui vult tenere opinionem, Palud. 4. d. 15. q. 1. art. 5. n. 32. Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 3. vers. Ad secundum simili modo & vers. Ad 3. pariter. Enriq. l. 11 de matrim c. 9. n. 4. Philiarc. de offic sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 6. Petr. de Ledesm. de matr. q. 47. a. 3. dub. 1. in solut. ad 3. & 4. ex arg. propositis in primo loco, f. 214. col. 2. Lud. Lop. 2. p. instructory, materia de matrim. cap. 40. f. 1065. §. Ad 2. & §. Praterea ad 4.*

5 Hinc infertur per contractus metu graui celebratos, transferri dominiũ Prob. quia validi sunt, aliàs si per venditionem metu factam, dominium non transferretur, irrita esset. Sic docent *gl. c vn. de his quæ vi, in 6. notab. 1. & c. Super hoc, De renunciatione, verb. Resignationis, Goffr. sum. tit. de his quæ vi, n. 6. Imola c. 2. de his quæ vi, n. 4. Paul. l Si vi, n. 2. C. de his quæ vi. Nau. c. Accepta, de restit. spoliato. opposit. 5. n. 21. & 22. Palud. & Petr de Led. citati, n. prac. fine.* Et prob. quia per traditionem desinit tradens esse dominus: traditione enim transfertur dominium. quando concurrit titulus, qui iure inualidus non est, *l. Traditionib. C. de pact. §. Per traditionem, inst. de rer. diuis.* Sed hic concurrit traditio, & titulus qui ex contractu per metũ celebrato, acquiritur, non est nullus ipso iure, sed venit rescindendus, vt probauimus, num. præced. ergo transfertur dominium.

6 Aliqui tamen casus excipiuntur, in quibus metu facta, ipso iure irrita sunt, de quibus est videndi *gl. cap. 2. de his quæ vi, verb. Coactus,* & ibi scribentes. Et specialiter de resignatione beneficij metu facta, est consulendus *Nauar. c. Accepta, de restit. spoliat. casu oppos. 5. & Flamin. de resign. benefic. lib. 13. q. 2.* Et de testamento metu facto, an nullum sit? specialiter videndi sunt *Minchaca de success. creat. §. 17. n. 5. & seq. Padilla l. Interpositas, C. de transi. n. 4. Bursatus conf. 72 n. 22. vol. 1.* An autem iurisdictionis concessio metu extorta valeat? dixi lib. 3. disp. 39. n. 13.

Non refert autem, vt contractus metu celebratus re- 7
scindatur, siue is in cuius fauorem contractus celebratus est, metum grauem intulerit, siue alius. Quia res illa metu acquisita, transit eo vitio affecta in quemcumque possessorem: vt habetur expresè *l. Si cum exceptione, 14. §. In hac actione, ff. de eo quod met. caus.* ibi, *in hac actione non quæritur, vtrum is qui conuenitur, an alius metum fecerit, sufficit enim hac de re metum esse sibi illatum, & ex hac re eum qui conuenitur, & si crimine careat, lucrum tamen sensisse.* Vbi *glos. verb. Lucrum,* ait idem esse, si ex causa non lucratiua. Idem habetur *eod. l. §. Pedius,* & docet *gl. c. 2. de his quæ vi, verb. Coactus, & ibi Hostiens. paulo post prin. super verb. Coactus.*

Temperandum tamen est quod diximus, rescindendos 8
esse contractus metu cadenti in constantem virum celebratos, vt intelligatur, nisi metum passus inciderit culpa sua in metum. Probat. *ex l. Continet 3. §. Sed vim ff. de eo quod met. caus.* ibi, *sed vim accepimus atrocem, & eam quæ aduersus bonos mores fiat. & l. Si mulier. 21. ff. eod. t.* ibi *si mulier contra patronum suum ingrata facta, sciens se ingratã, cum de suo statu periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiserit ne in seruitutem redigatur, cessat edictum: quia hunc sibi metum ipsa infert.* Vbi *gl. verb. Quia,* ait non obstare *l. Nec timorem, 7. in fin. ff. eod. t.* ibi *sed & si ne prebatur ab eo qui deprehendit, alienauerit, succurritur per hoc edictũ videtur: quia hic iusiè faciebat patronus reuocando, ibi autem, delinquebat accipiendo.* Ratio est manifesta, quia contractus metu initi rescinduntur ratione iniuriæ illatæ metum passo, quæ omnino cessat, cum metus iustè infertur. Sic tenent *gl. c. At eius. verb. Inuita d. 5. & c. 2. de his quæ vi, verb. Coactus,* vbi *Host. super verb. Reuocari, & ibi Abb. n. 8 Imola, n. 3. Prep. fin. Bar. l. Qui in carcere, n. 1. ff. de eo, quod met. caus. & ibi Bald. statim in principio. Goffr. sum. tit de his quæ vi, n. 3. Card c. Veniens, el 2. n. 2. de sponsi. Alex. de Neuo. c. Cum locũ, n. 15. de sponsi. Alex. conf. 99. in princ. vol. 1. Reb. 2. to const. tit. de rescissione contractuum, gl. 12. n. 7. Rosella verb. Metus, n. 2.* vbi *Angel. n. 10. Sylu. q. 6. Tabiena verb. Coactio, q. 8. n. 9. Nau. l. 3. consil. in 1. edit. tit. de reg. conf. 27. n. 2. & 3. in 2. lib. 1. tit. de his quæ vi, conf. 8. n. 2. & 3. Gutier. de iuram. 1 p. c. 57. n. 5. Bursatus conf. 72. n. 58. vol. 1. Flamin. de resignat. benef. lib. 13. q. 1. n. 125.*

Contra hanc tamen limitationem fortiter vrget doctri- 9
na *gl. fin. c. Veniens, el 2. de sponsi.* vbi per illum textũ docet, subueniri metum sua culpa patienti. Quem sequuntur ibi *Hostien. ad fin. super verb. Nisi metu coactus, Ioa. Andr. n. 8. Ant. n. 4. Anch. n. 7. Card. n. 1. Henr. n. 1. Prapos. n. 2. Villalobos in communib. opin. lit. M. verb. Metus, n. 71. Nau. sum. c. 17. Hisp. n. 14 Lat. n. 152.* vrget doctrina *Hostiens. c. fin. de appell. statim in principio, & Ioan. Andr. n. 1. Cardin. in fine, Ant. n. 7. Anchar. n 1. Abb. n. 1. Henric. n. 2. Alex. de Neuo, n. 2. Franc. n. 2. Imola, n. 2.* asserentium excusare metum iustum patientis illum sua culpa, ne appellationem interponat coram iudice à quo. Sed prior doctrina non obstat. Intelligitur enim, quando metum passus, culpæ reus fuit, sed metus intustè, & non iuridicè incutitur: tunc enim subuenitur metum patienti culpa sua, iuxta *l. Nec timorem ff. de eo quod met. caus.* Nostra autem limitatio procedit, quando metus absque iniuria infertur: iuxta *l Si mulier, ff. eo. tit.* Et ita conciliauit hos textus *gl. ff. d. l. Si mulier, verb. Quia, Goffredus sum. tit. De his quæ vi, n. 3. Host. c. Veniens, el 2. de sponsi. ad fin.* vbi *Ioan. Andr. n. 8. Anto. n. 7. Henr. n. 1. 2. & 3.* Et ita se explicarunt *Rosell. verb. Metus, n. 2.* vbi *Ang. n. 10. Sylu. q 6. Tabiena verb. Coactio, q. 8. n. 9.* dicentes, valere contractum metu iustè incusso celebratum: vt si maritus minetur vxori accusationem de adulterio, secus si iniustè incutiatur metus, vt si mortem priuata authoritate minetur. Idem *Alex. conf. 99. n. 1. vol. 3.* vbi ait, *d. l. Si mulier,* procedere, dum quis timet pœnam iure sibi inferendam, secus quando per priuatum infertur. Et in hoc casu procedit,

dit, *d.c. Veniens*, cui prior illa doctrina innititur. Quia pater volebat interficere iuuenem inuentum cum filia, cuius timore iuuenis eam duxit. De quo etiam dicemus disp. seq. num. 9. Nec obstat posterior doctrina. Quia ea intelligitur vt non debeat considerari culpa metum passi, ad appellationem: quando metus in eo casu iniuste infertur, secus si iustè: vt bene explicat *Decius cod. c. fin. de appellat. n. 9.* egregiè significarunt *Ant. ibi, n. 7. Imola n. 2.* vbi asserunt, adeo culpam metum passi excusare, si ob metum non appellet coram iudice à quo? quia de iure nequit talis metus inferri, quamuis enim pars prouocasset iudicem, at iudex ægrè ferre non debet appellationem. Quare sit iustè iudex metum incuteret, non excusaret appellantem: vt docent *Bart. l. De pupillo. §. Si quis ipsi, n. 17. ff. de operis nou. nuntiat. Alex. de Neuo, d. c. fin. n. 20. & ibi prapos. n. 6. Francus n. 6.*

Tandem resp. ad argum. prioris sent. proposita num. 2. 10
Ad 1. dico cum *gloss. ea. l. 1. verb. Irrita* intelligi, id est irritanda per actionem, quod metus causa. Nam in iure irritum dicitur, quod ex causa superuenienti infirmatur & rumpitur, §. *Alio quoque modo, instit. Quib. mod. testa. infirm.* quia in effectu vires non habebit, eo quod rescindendũ sit. Ad confirm. respondetur eodem modo: dum enim dicit, *no vale dria*, non intelligit ipso iure, sed quia rescindenda est. Quod manifestè declaratur, per *l. 56. n. 5. part. 5.* ibi, *por miedo, o por fuerça comprando, o vendiendo, no deue valer antes dezimos q e deue ser desfecha la compra.* Et statim addit. *Otro si dezimos que puede ser desfecha la vendida, que fuere fecha por menos de la meitad de el justo precio:* vnde apparet ea verba, *no deue valer*, explicari, id est, cum effectu. Ad 2. respondetur cũ *gl. ibi verb. Fallens & verb. Non fieri*, omissis aliis solutionibus quas affert: defectu animi adeundi non valuisse, & ita dicit textus, *fallens:* præmiserat enim occultè protestationem se nolle adire. Additio autẽ ex animo adeuntis pẽdet, *l. Geris, §. Pro herede, ff. de acquir. here.* & quamuis actus ex duorũ voluntate pendens non impediatur protestatione occulta præcedenti, *l. Cum plures, §. Locator ff. locati.* & dixi latè *l. 2. disp. 5. n. 19.* at *Bart. l. Qui in aliena. §. Celsus. ff. de acquir. hared. & l. Non solum. §. Morte. ff. de noui oper. nunciat.* commemorat additionem hæreditatis, inter actus qui ex vnius solum voluntate pendent. Et hæc interpretatio est cõmunis, teste *Alciat. cod. §. Morte, n. 79.* Cæterum non caret difficultate, quia in additione hæreditatis negotium inter duos geri videtur: obligari namque dicitur hæres hæreditati, *l. More. ff. de acquir. hared.* Et hæres quasi contrahit cum legatariis & creditoribus §. *Haret. inst. de oblig. qua ex quasi contract.* Et ita magis debet assimiliari actibus qui inter duos geruntur. Et ideo retenta eadem solutione, videtur hæc protestatio clancula, gesta inter duos. Quia defectus animi non constitit ex sola protestatione, sed ex vi & metu prius illato seruo, cuius causa additionis tempore durabat, & ideò non potuit protestatio contrario actu tolli: excusat etiam protestatio clancula, quando adest iusta causa sic faciendi, vt metus: vt dixi ead. disp. 45. n. 22. Ad 3. dico cum *Gut. de iuram. 1. p. c. 57. n. 21.* vltra metum adesse ibi dolum, & calliditatem pessimam illius qui iniustè detrusit in carcerem, grauius delictum admittit, quam alius metum incutiens, sub prætextu enim iustitiæ falso asseueratæ, constituit iudicem, qui ius reddere vnicuique tenetur, instrumentum iniquitatis. Ad 4. dic esse speciale in iurisdictionis prorogatione, non enim valet metu extorto: vt dixi lib. 3. disp. 39. n. 39. Ad 5. dicunt quidam, esse latum discrimen: nam vbi adest dolus, deficit consensus, vbi vero metus, non. Sed hanc solutionem optimè reprobant *Bart. ead. Et elegantèr, in princ. n. 6. & Couar. reg. possessor, 2. p. §. 6. n. 6. vers. Septimo*, nam in eo dolo non deficit substantialis consensus, alias contractus stricti iuris essent invalidi, quando eis dat causam dolus: cuius contrarium est certissimum. Item quia matrimonium tali dolo contractum est validum. Ideò dic cum *Bart. ibi*, aliud esse in simplici dolo, aliud in eo, qui inest metui: nam contrahens metu non errat in causa consensus, sed illam nouit, ideò valet contractus: is vero qui consentit propter dolum, errat in causa consensus, vnde consentit sub quadam conditione, si verum est illud propter quod inducitur ad contrahendum: quod cum verum non sit, facit deficere consensum: & hoc in bonæ fidei contractibus in quibus habetur ratio de eo, quod est æquum, licet non deductum sit in pactum, §. *Actionum, instit. de act.* at in contractibus stricti iuris, licet quis inducatur per dolum, verum est hunc consensisse, & licet fiat ex causa, in qua errauit, illa causa est extra contractum, & ideò in his contractibus qui strictè considerantur, illa causa non attenditur de iuris rigore. Ad 6. dico non esse consensum omnino liberum & spontaneum. Ad 7. nego esse rapinam, vel furtum, quando solum metus incutitur. Habetur *l. Si cum exceptione, §. 4. §. Qui vim, ff. de eo quod met. caus.* ibi, *qui vim intulit, cum possessionem a me sit consecutus fur non est; quamuis qui vi rapuit, fur improbior esse videatur.* Ad vltimum, dico textum non velle metum passum errare, & ignorare quid agat, sed tantum iustè ignorare, quis metum intulerit, cum talia nocte vel clanculo fiant. Vt bene *ibi glossa verb. Ignorantiam.*

Superest respondere ad argum. proposita n. 3. quibus 11
prior sent. probat per contractum metu extortum non transferri dominium. Ad 1. respondent *Goffredus sum. 1. de his qua vi, n. 6. & Paulus l. Si vi, n. 2. C. de his qua vi*, quamuis vendens per metum transferat dominium; at eodem instanti de æquitate prætoria restituitur vtile eidem vendenti, propter quod res non videtur exisse de matrimonio suo. Et ita *gloss. eo, §. Licet, verb. In bonis*, ait, *scilicet, fictione iuris.* Vel melius respondetur actionem hanc quod metus causa esse mixtam: quia non tantum datur aduersus metum inferentem, sed etiam aduersus rem ipsam, apud quemcumque possessorem existat, *l. Si cum exceptione, §. In hac actione, ff. de eo quod met. caus.* Et quia qui actionem habet ad rem, rem ipsam habere videtur: *reg. Qui actionem. 15. ff. de reg. iur.* ideò in bonis metum passi dicitur esse. Ad 2. fateor restituendam esse rem cum fructibus, non eo quod dominium in accipientem non transierit, sed quia conceditur à iure restituto in integrum, *c. 2. in fin. de his qua vi.* ibi, *quia quæ metu & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari, mãdamus cum integritate restituas vniuersa.* Ad 3. dico ad acquirendum dominium requiri vna cum consensu, & traditione, titulum iustum, id est, titulum cui non resistat ius ipsum annullans: & huiusmodi est titulus acquisitus per contractum metu initum, quamuis iniustitiam in se metus iniustè illati contineat. Ad confirm. titulus vsuarius est omnino inualidus: at titulus metum inferentis est ipso iure validus, & tantum est annullandus ope exceptionis. Ad 4. nego sequelam: quia resoluto iure datoris, resoluitur ius acceptoris, *l. Si ex duobus, 6. §. Sed & Marcellus. ff. de in diem adictione.* Cum ergo actione quod metus causa resoluatur ius accipientis per metum, & in integrum restitutio illius rei concedatur metum passo, vt diximus: resoluitur ius creditorum illius possessoris in illam rem. Ad 5. dico maiorem in æquiuoco laborare, si enim sit sensus, plura requiruntur ad transferendum dominium, quam ius ad rem, vera est, vt bene ibi probatur: si autem sit sensus, plus requiritur vt homo efficiatur dominus alicuius rei, quam vt habeat ius retinendi, & alter omni actione ad rem spolietur: est falsa. Quia ad dominium, satis est traditio cum titulo iure ipso valido: ad aliud vero, requiritur titulum omnino esse iustum, nec rescindibilem. Ad vltimum, concesso antecedenti, negatur consequentia: id enim non euenit, quasi concedatur rei vendicatio propriè loquendo? sed quia actionem habet metum passus ad rem illam recuperandam. Vt equum mihi promissum, cuius dominus nondum effectus sum, possim occultè absque scandalo capere, quando alias obtinere nequeo: eo quod actionem habeam ad illum, sitque mihi debitus. Similiter licet metum passus non maneat dominus rei metu ab illo extortæ, at quia sibi est debita, potest occultè recuperare.

DISPV

DISPVTATIO IX.

An sicut in foro externo extorta per metum leuem non rescinduntur, sed tantum quando est cadens in constantem virum, ita in foro conscientiæ obseruandum sit, atque adeò extorta per metum leuem non sint necessario restituenda in foro conscientiæ?

SVMMARIVM.

Referuntur tres sententiæ, num. 1. 2. & 3.
Et sententia authoris, n. 4.
An saltem officio iudicis succurratur metum leuem passo? 5.
Restituendi obligatio consurgit, quamuis possessor rei metu extortæ, immunis culpa metus sit, 6.
Quid si metus iniustus non sit ad extorquendum donationem, vel contractum? 7.
Quid si metus iustè incutiatur, quia minatur aliquis damnum quod iuste, & absque iniuria inferre potest, vt Non ero tuus amicus, vel non opem feram, 8.
An potens iuste accusare teneatur restituere extortum, ne accuset? Et explicatur l vlt. fin t. 14. p. 6. n. 9. Et ibi, quid si ficte minaretur se accusaturum? Et quid, de viro minanti mortem, vel accusationem adulterio deprehenso cum vxore.
Quid, si recipiat aliquis pretium, ne deferat crimen perpetrandum? 10.
Metus reuerentialis an obliget ad restituendum eo extorta, 11.
Quis dicatur metus reuerentialis, vt obliget ad restituendum. 12.
Renunciatio hæreditatis an facta metu reuerentiæ paternæ, valeat in conscientia? 13.
Fideiussio vxoris facta metu reuerentiali viri, an valeat in conscientia, vel possit ipsa bona abscondere, sicque necessaria relaxatio iuramenti? Et quid, quando ob egestatem abscondit necessaria ad victum? n. 14. Vbi an fideiussio vxoris non seruatis solemnitatibus iuris, valeat in conscientia. & si soluat, teneatur alter restituere?
An vxor promittens viro morti vicino se soluturam eius debita, teneatur in foro conscientiæ soluere sine iurarit, sine non? & si soluat, an teneatur alter restituere? Et quid, si dicat illi, Lega quicquid volueris, nam ego soluam. 15.
Quid, si filius promittat patri in eo articulo constituto, se soluturum eius debita, vel legata, & quando possit, si minor sit, implerare beneficium restitutionis, sine iurarit, sine non? n. 16. vbi an possit minor in donatione, aut fideiussione restitui.
Quid si creditor partem debiti alicui remittat, defferens se alias recuperaturum an sit tutus debitor? Et quid, si dicat se esse paratum ad soluendum, cum tamen non sit? n. 17. Et ibi quid, si quidnam tertius conueniat creditorem, illi dicens, nitar vt tibi debitum soluatur, si partem remittas?
Quæ precibus importunis obtenta, obligant ad restitutionem, similiter obligant, si metu reuerentiali extorqueantur, n. 18.
Et soluuntur argum. n 19.

1 QVadruplex est sententia. I. negat extorta per metum leuem, esse necessario restituenda. Prob. quia leges ob metum leuem non concedunt rescissionem, nec restitutionem, vt constat ex *toto t. ff. de eo quod metus causa*, & ex *reg. Vani ff. de reg. iur.* & hæ leges iustissimæ sunt: ergo in vtroque foro seruandæ. Sicut de legibus præscriptionis verissima sent. habet. 1. quia quando sententia iudicis non innititur falsæ præsumptioni, ea sententia in vtroque foro obligat, & est seruanda, (vt dixi lib. 1. disp. 5. n. 20) Sed cessante falsa præsumptione consensus, quamuis constet iudici consensum extortum esse metu leui, & ita non fuisse omnino liberum, decernere donationem, & quemcumque alium contractum eo metu extortum, esse validum, & nullum esse locum restitutioni. Ergo idem dicendum est in foro conscientiæ. 3. quia maior libertas requiritur in matrimonio, quam in donatione, & quocunque alio contractu, vt constat: in aliis enim contractibus admittitur pœna, quæ tamen omnino excluditur à matrimonio propter eius libertatem, c. *Gemma, de sponsal.* Sed matrim. metu leui contractum non irritatur in foro conscientiæ: ergo similiter alij contractus, & donationes. Hinc tenet *Medina, C. de restitut. q. 3. causa 1. verf. Si fiat remissio*, vbi ait remissionem, & donationem ex metu graui esse invalidas, nec reddere tutum donatarium, & eum cui remissio concessa est: secus si esset metus leuis.

2 II. Sententia, ait nullum esse discrimen inter vtrumque fotum, sed in foro externo non dari actionem quod metus causa, contra tertium possessorem, qui iniustitiæ metus particeps non fuit, nisi metus cadat in virum constantem: concedi tamen aduersus metum inferentem, quamuis metus leuis sit. Similiter etiam in foro conscientiæ extorquentem rem metu leui, teneri restituere: alium autem possessorem rei illius, qui omnino expers fuit culpæ metus illius leuis, non teneri restituere, Prob. primo, ex doctrina *Bald. l. Fideiussor, §. Pater Seij, ad fin. ff. de pign.* & *Roman. l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore, n. 11 ff. solut. matrim.* vbi dicunt, metum reuerentialem absque minis rescindere contractum, cum eo, cui debetur reuerentia, initum: secus cum alio. 2. Quia obligatio hæc restituendi consurgit ex iniuria illata, nullam autem intulit possessor culpæ metus expers. 3. Quia aliàs votum metu leui emissum, esset irritum; contra verissimam omnium sententiam. Quia Deus quoad recipiendum votum, debet nobiscum iustitiæ leges seruare. Nam instar personæ priuatæ ius comparat ex hominum promissionibus. Hanc tenet *Sarmiento lib. 2. select. c. 11. à n. 6. vsque ad 11.*

III. Sententia, ait extorta metu leui esse restituenda, 3 in actibus gratuitis, vt in donationibus, eleemosynis mutuis, secus in contractibus onerosis, vbi non interuenit meta gratia, sed do, vt des, facio, vt facias, &c. Prob. quia cum in illis sit mera gratia, maior desideratur libertas, quam in his, vbi vtrinque est commodum, & onus. Hanc tenet *Lud. Lopez 2. p. instruct. de matrim. c. 40. §. Porro*, & *hic.* Fauent *Tabiena verb. Coactio. q. 7. num. 8. Armilla ibi, in fine.* vbi aiunt in hac quæstione considerandas esse circumstantias rerum & contractuum.

IV. Sententia (cui tanquam veriori adhæreo (indistinctè docet extorta per metum leuem, qui est causa sine 4
qua non, esse in foro conscientiæ restituenda. Prob. 1. quia quamuis ius ciuile non concedat in hoc casu actionem, nec contractus rescissionem, id tamen est ad vitandas lites, quæ passim suboriri possent, cum metus leuis facillimo negotio probari valeat, & ne humana commercia impediantur, nõ tamen approbat eam receptionem, nec iustam esse censet. Vt in deceptione intra dimidium iusti pretij, ius ciuile ad vitandas lites denegat actionem, cum tamen eam non approbet, tenetur, decipiens restituere: ergo similiter in nostro casu. 2. Quia metu leui contractum extorquens, iniustitiæ reus est, cum retinenti dante rem accipiat ob metum: ergo tenetur restituere, reducens rem ad pristinum, statum, restituens quod accepit, reddito sibi eo quod dedit: aliàs non reduceretur res ad æqualitatem. Et confirm. quia in contractibus etiam onerosis substantia obligationis consistit in consensu, *l. Obligationum, ff. de act. & oblig.* & vt rectè & absque iniustitia ineantur, debet concurrere libera vtriusque contrahentis voluntas quæ iniuste & cum iniuria, qualicumque metu, etiam leui cogitur: ergo tenetur cogens, vt iniuriam refarciat, contractum rescindere, restituto altero contrahente in suam pristinam libertatẽ: omni metu deposito. Vnde hæc erit sola differentia inter contractus lucratiuos, seu gratuitos, & onerosos: quod in illis tenetur extorquẽs metu leui, restituere, nulla re sibi reddita: cum nihil dederit: in his autem restituendum est sibi quod dedit. Et ita hanc sententiam amplectuntur *Angel. verb. Metus, n. 14.* vbi *Sylu. q. fin. & Restitut. 2. dicto 7. Tabiena verb. Coactio, q. 10. n. 11. Adrian. 4. q. 1. de restitut. dub. 5. verf. Ex quibus omnibus, in parvis volum. fol. 103. col. 2. Sot. 4. d. 29. q. 1. art. 3. verf. Hoc ergo primum argum.* vbi loquitur in omnib. contractibus, dempto solo voto, & matrimonio, *Nauar. sum. Lat. & Hisp. c. 17. n. 30. init. & Lat. c. 17. n. 5. & 15. & c. 12. n. 51. verf. Septimum, & Hisp. c. 17. n. 14 & 15 & cõment. 2. de regular. n. 67. verf. Addo 13. Couar. reg. Peccatum, 2. p. §. 3. n. 7. Ledesm. 2. p. 4. q. 18. a. 8. f. 173. col. 2.* & melius loquẽs etiã in omnib. contractibus, *q. 49. a. 3 f. 456. col. 1 Veracruz 1. p. spec. a. 8 post 7. concluf. §. Ex isto sequitur, Nauar. l. 3. de restit. c. 1. in nona edi. dub. 7. n. 332. P. Molina, tom. 2. de iust. tr. 2. d. 267. fin. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 96. §. Caterum in foro conscientiæ, & l. 1. de contract. c. 51. §. præterea attingẽdo punctum, & l. 2. c. 17. §. Ipsum in hac dicturus, & c. 22. §. Respondetur ergo ad primam part. verf. Sed profecto, fol. 390. Ploius,*

quem

quem refert,& sequitur *Salzedo super reg.* 552. *Fernand. Diaz.limit.*4.*Carbon de restit.q.*46.*concl.*7. *Capua lib.*2 *decisionum c.*121.*n.*7. *Manuel t.sum.sum* 2.*edit.c.*91.*concl.f.* 2.*n.*2. ibi tamen loquitur de sola donatione. Et hanc sententiam colligunt *Navar. & Conar. citati, ex Hostiense, c. Verum,de iureiurando.inuito super vers.Inuiti,& Ioan.Andr. ibi.n* 6 *Abb.d.c.Verum n.*3. vbi *Alexand.de Neuo, n.*7. & 8.*Ant.*2. *perit.*10 *c.*6.§.*Quintus casus*, vbi censent concedendam esse absolutionem iuramenti metu leui præstiti: si enim iniurioſa non esset ac iniusta extorsio, & obligans ad restituendum, non concederetur absolutio a iuramento. Et pro eadem sententia sunt *Caietanus* 2. 2. *quæstion.* 31.*art.*7 *fine, Armilla verb. Restitutio. n.* 58. *Castro lib.* 2. *de leg.pœnali,c.*2.*coroll.*3.*Corduba l.*1.*quæstionary. quæst.*13. *fine*, vbi censent satis esse mixtum aliquid inuoluntarij, & nolitionem conditionalem ad obligandum ad restitutionem.

5 Immo & in foro externo, licet non detur actio quod metus causa,nisi metus cadat in constantem virum: cæterum metum minorem passo succurretur officio iudicis,& rescinderetur contractus. Vt docent *glossa Nec timorẽ.verb. Restit.ff.de eo,quod met.cau.& c.Candidelium,*2*erb.Metum, de his quæ vi.*vbi *Ant.n.*16.*Panorm n.*9. *Anch.n.*2.*vers. Secundo quæro, Bart.l. Metum* 1.*ad finem. ff de eo quod met. cau.& l.Non est verisimile,*§ *Si funerator, fine, ff. eodem tit. Ang.inst.de action.*§ *Quadruplin.*7. & ibi *Iaso n.*56. *Ioan. de Imola l Si cum de tempore* 15.*ff. solut. matr.Decius fi.de appellatio, n.*8. *Franc.de Platea tract. de excomm.*§.4.*n.*1 *c.habetur* 10.14.*tractatuum Bertach in repertorio,lit.M.verb.Metus non præsumitur.sub.n.*80.*fin.vers. Metus actio,Suarez alleg* 1.*n.*33.*Padilla l.Interpositum n.*3. *C.de transact.Ioan.Garcia* alios referens *de nobilit.gl.*17.*n.* 20.Et est ratio,quia æquum non est,iudicem pati,vt metum inferens,commodum reportet ex culpa sua.

6 Nec placet distinctio, qua vsus est *Sanchez n.*2.*allegat.* nempe,inferentem metum leuem teneri restituere eo metu extorta, non autem tertium possessorem. Et ita iure optimo eam reprobat *Ioann. Gutierrez de nobilitate gl.*17. *n.* 29.dicens se non videre,qua ratione metus sufficiens cõtra inferentem non sit sufficiens contra alium possessorẽ, ad quem eares eo vitio metus affecta,perueniat:atque ita *Silu.Restit.*1. *dict* 7. asserit teneri possidentem rem metu leui extortam,restituere in foro conscientiæ,siue ipse,siue alius metum intulerit. Et *P. Molina to.*2. *de iust. tract.*2. *disp.*267.*f.*97. ait non obligare promissionem, aut donationem, siue idem, cui promittitur metum intulerit, siue alius, vt illi promittatur. Prob.quia actio quod metus causa ad rescindendum contractum, datur in foro externo, tam aduersus inferentem metum grauem, quam aduersus quemcumque possessorem, (vt probauimus disp. præced. n.7.) quando metus est cadens in constantem virum, eo quod res illa vitio metus affecta cum suo onere transit ad quemcumque possessorem. Ergo similiter in foro conscientiæ quicumque possessor rei metu leui extortæ; siue à se,siue ab alio, tenebitur eam restituere. Transit enim res vitio illo affecta. Quod enim metus grauis operatur in foro externo quoad contractuum rescissionem, operatur in interno quoad restituendi obligationem,metus leuis,vt probaui hac disp.n.4.2. Probatur, quia metum inferens tenebatur eandem rem numero restituere. Cum enim iniuria illam extorserit,nullum retinendi ius acquisiuit:ergo metum passus nõ tantum habebat ius in personam metum inferentis sed etiam ius,& actionem ad rem ipsam ablatam: ergo eandem actionem habebit ad illam, apud quemcumque possessorem sit, vt teneatur eam sibi restituere, si non ratione iniustæ acceptionis quia culpæ illationis metus particeps non fuit,saltem ratione rei acceptæ,quia rem vitio metus affectam possidet. Et confir. quia per iniustam rei alienationem ab incutienti metum factam non est dicendum metum passum amisisse ius, & actionem quam habebat ad illam rem. Tandem probatur à simili, nam sicut res per vsuram accepta est obnoxia restitutioni, ita etiam res metu leui extorta, sed illa transit ad quemcumque possessorem cum onere obligationis eam restituendi ergo & hæc similiter.

Dupliciter tamen limitanda est hæc nostra quarta sen- 7
tentia. Primò quando metus incussus est ad extorquendam donationem, vel alium contractum, si enim fiat donatio ex metu non ad id incusso valet vtique,nec tenetur alter restituere: verbi gratia,si quis dum iniuste mors sibi imminet ab aliquo, cuidam pauperi aliquid promitteret vel donaret,vt Deus ipsum ab eo periculo eriperet, valeret vtique,nec teneretur pauper aliquid restituere. Quoniam licet metu promittat, aut donet, non est inuoluntarie, sed propria sponte eligit id medium, vt Deus ab eo periculo se liberet,sumpta occasione ex alterius nequitia, & ita dicemus hoc 4 lib.disp.13.n 3.matrimonium ex simili metu non irritari. Et de voto omnes id dicunt. Et *Medina C. de rest. q* 3.*causis* 2.*vers Sed iuxta hæc possent, Corduba sum.q.*180 *Molina to.*2 *de iust.tract.*2.*disp.*267.*f.*97.

2. Limitanda est, quando metus incutitur iniustè; si 8
enim iuste incutiatur, non tenetur accipiens restituere. Quia cessat iniustitia, & iniuria, quæ est causa restitutionis: sicut disp. præc. n.9. diximus, contractus non rescindi, quando metus est iuste incussus. Sic *Adrianus* 4. *q.*1. *de rest dub* 5. *vers Ex quibus omnibus Nauarrus c.*17. *Lara n.*15. *Hisp n.*14. *Ledesma* 2 *p.*4 *q* 18.*a.*8.*f.*27.*col.* Et exemplificat,vt Da mihi equum, aliàs non ero tuus amicus: quia non tenetur esse specialis eius amicus *Corduba sum q.*180. & exemplificat,si quis promittat opem ferre negaturum ad quoddam matrimonium nisi donatio fiat; quia non tenetur opem ferre. *Carbo.n.q.*4 *de rest concl.*7. *P. Molina, to.*2 *de iust.tract.*2.*disp* 267.*f.*98.& *DD.statim n. seq. referendi.*

Hinc infertur 1. potentem aliquem iuste accusare, eo- 10
que timore illato,aliquid extorquentem,ne accuset,minime teneri restituere. Quia iuste poterat accusare priuaturque actione accusandi,quam habebat Sic *Angel.verb. Metus,n.*10. vbi *Sylu.q* 6.*Tabiena verb. Confessio.q* 8 *n.*9. *Nauarr. sum.Latina,c.*17 *n* 15.*Hisp in eod c.n* 14.& *c.*18 *addit. ad eundem,n.*14.*Corduba sum.q.*77.*Capua l.*2 *decis.c.*17 *n.*13. *Lod.Lop.*1 *p.instruct.c.*96 *fine, Manuel t.*10.*sum.*2.*edit.c.* 206.*n.*1 Cuius contrarium minus bene tenuit *Medina q.* 29.*de restitut. fine*, cui fauent *Angel. verb. Concussion. crimen inst.iunct.n.*2.*Sylu.verb Concussio q.*1.*in fi.q.*3.*Armilla ibi. init. iuncto n.* 2. Nam in priori loco asserunt esse concussionis crimen accipere ob non accusandum:& in posteriori,accepta per concussionem, esse restituenda. Et fauet huic sententiæ *lex vltima fine,t.*14.*p.*5. vbi dicens turpiter accipere aliquem ne accuset,subdit,*por endea dezimos que deue tornar lo que assi recibio al que lo dio.* Sed dic esse pœnalem,quare solum sequuta sententia teneri recipientem restituere. Vt bene docent *Corduba,& Manuel hoc n. allegati.* Et credo id esse verum, quamuis absque animo accusandi minaretur accusationem: adhuc enim non tenetur eo metu extortum restituere. Quia adhuc priuatur iure accusandi, quod pretio æstimabile est. Quamuis *P. Molina to.*2.*de iust. tract.* 2. *disp.* 514. *fine*, dicat teneri in hoc casu restituere,quod tamen minime credo. Cauendũ tamen est à Corduba ibi quẽ sequitur *Lod.Lop.l.*1.*de contract.c.*9.*paulo post principium*, vbi asserunt non teneri virum restituere pretium extortum ab adultero reperto cũ vxore,ne illũ interficiat. Quia remittit actionem quam in foro externo habebat impune occidendi. Cæterum hoc minus verum est. Quia cum lege iustitiæ teneatur non occidere adulterum priuata authoritate, iniuste eum timorem incutit, vnde eo extortum tenebitur restituere: secus quando extorquet, ne ad iudicem deferat: id enim potest iuste facere. Et hoc constat ex dictis disput. præcedenti,num.9. vbi cum aliquibus Doctoribus asseruimus, non rescindi contractum, quem vir metu extorquet, ne adulteros accuset, secus ne priuata auctoritate enecet. Et in terminis similibus docent, dicentes patrem teneri restituere pretium extortum, ne repertum inhoneste

cum filia interficiat, nisi patiatur aliquod damnum, in cuius recompensam illud retinere possit. *Angel. verb. Metus n.* 10. vbi *Sylu. q.* 6. *Tabiena verb. Consilio q.* 8. *n.* 9. *Capua l.* 2. *decisio, c.* 17. *n.* 13.

10 Aliqui temperant corollarium præcedens, vt intelligatur quando aliquis pretium recipit, ne iudici deferat crimen vere perpetratum, nam si recipiat ne deferat crimen perpetrandum, dicunt teneri restituere. Sic *Capua l.* 2. *decis. c.* 8. *n.* 14. *Manuel* 1. *tom. sum. in* 2. *edit. c.* 206. *num.* 11. dicens eam restitutionem faciendam esse pauperibus. Cæterum hæc limitatio non placet: quia vtroque casu priuatur metum inferens, iure quod habet accusandi, siue de crimine perpetrato, siue de crimine quod deinceps perpetrari viderit: quod quidem ius pretio æstimabile est: ergo non tenetur restituere pretium acceptum, vt illo iure cedat; quamuis enim turpiter faciat ib punctum iuendo, dignusque sit vt pretio recepto spolietur, ea tamen est pœna quam ante iudicis sententiam subire minime constringendus est. Et ita videntur tenere *Angel. verb. Accusatio, num* 6. vbi *Sylvest. q.* 6. vbi aiunt recipientem ne accuset de crimine perpetrato teneri de consilio restituere. & multo fortius, si ne accuset de crimine perpetrando: vbi clare videntur sentire in vtroque casu restitutionem esse de consilio.

11 2. Hæc dictis infertur, quamuis metus reuerentiæ absque minis non sit cadens in virum constantem, ac proinde non sit sufficiens, vt forus externus cócedat rescissionem contractuum, at in foro conscientiæ si inuoluntarium mixtum efficiat, quia dans, & contrahens id spontaneè non efficit, sed eo metu reuerentiæ ductus, sufficere, vt in foro conscientiæ obliget ad restitutionem. Qua saltem metum leuem incutit, qualem probauimus in foro conscientiæ sat esse. Sic *Angel. verb. Metus n.* 15. *Sylu. ibi, q fin. Nau. sum c.* 17. *Lat. & Hisp. n.* 152. *Salzedo super regulam* 532. *Bernard. Diaz limit.* 4. *cum Plato de in luem iurãdo* 6. 3. *n.* 19. quem ibi refert: *& Molina t.* 2 *de iust. tract.* 2. *disp.* 267. *ad fin.* §. *Duo sunt iuncti.* § *seq. Lud. Lop. l.* 2. *de contract c.* 17. §. *Igitur in hac dictur. Nau. l.* 3 *de rest. c.* 1. *in nona ed. dub.* 7. *in* 332. *Manuel* 1. *to. sum.* 2. *in edit c.* 132. *concl.* 2. *n* 5. *Vega l.* 5. *sum. casu* 354 *Sarmiento l.* 2. *select. c.* 11. *n.* 10. quamuis cum sua limitatione nempe, respectu metum inferentis, loquatur, quam n. 6. reprobauimus.

12 Maximè tamen aduertere oportet, quis dicatur metus reuerentialis: non enim sufficit metus, & verecundia quæ naturaliter inest filiis, coram patre, vel aliis, quibus debetur reuerentia: contrarium enim clare probat textus, *cap. vnic.* §. *Porro. de desponsat. impub. in* 6. & docent *Bart. l.* 1. §. *Qua onerandæ fine ff. quando ex rerum actio, Francisc. Arcinus l. Ad inuidiam, initio, C. de his quæ vi, Felin c. Cum omnes de const. num* 12. *vers* 3. *limi. a. Nauar. l.* 4. *consil. in* 1. *edit. tit. de sponsal. cons.* 36. *n.* 6. *in* 2. *lib.* 1. *tit. de his quæ vi, cons.* 10. *n* 6 *Sarmient lib.* 2. *select. c.* 11. *n* 10. Sed tunc id eueniet, quando ea reuerentia metum inducit, & causa fuit, vt filius consentiret, timens non offendere patrem, vel alium cui debetur reuerentia, & non audens illi contradicere: vt bene *Nau. & Sarmient. ibi.* Quod aliis verbis explicant, *idem Nauar. summ. c.* 17. *Lat. ne n* 30. *initio. & n* 5. *& 15. Hisp. ibi n.* 15. *& Lat. c.* 22 *n.* 51 *vers. Septimum, Lud. Lop lib.* 2. *de contract. c.* 17. §. *Igitur in hac dictum, Nauar. lib.* 3. *de rest. c.* 1. *in nona edit. ne, dub.* 7. *n.* 332. Quando talis metus est causa principalis actus, vel contractus, ita vt eo non intercedente, nullo modo actus, vel contractus fieret. Quod adhuc sic ego explico: non enim credo sat esse, vt actus alio modo non fieret: nam plurima fiunt intercessione parentum, vel aliorum quibus reuerentia debetur, quæ aliter non fierent, at libentissimo animo ea facit filius, vel quicumque alius, vt morem illis gerat: quos reueretur, & amat, & quibus ad multa alia indiget: nec dicendum est hæc omnia esse inuoluntaria, & in foro conscientiæ rescindenda: sed tunc hoc euenit, quando omnino repugnanti voluntate, & quasi coactus consentit, non audens præ pudore, & reuerentia contradicere, quamuis nullum aliud malum timeat: & ita censeo intelligere DD. citat. nec placet quod ait *P. Mol. n.* 10. 1 *de iust. tract.* 2. *d.* 7. *p.* 135. §. *Quod dicitur de precib. importunis*, vbi ait eodem modo philosophandũ esse de metu reuerentiali, ad producendam restituendi obligationem: sicut de precibus importunis ibi ipse philosophatur: quod refetam disp. seq. n 4. & ibi reprobabo.

3. Infertur, quamuis renunciatio hæreditatis paternæ 13
facta metu reuerentiali patris, absque minis, non rescindatur in foro externo: eo quod is metus non cadat in virum constantem, vt bene docent *Romanus, l. Interpositas, n.* 4. *C. de transact Francus c* 2. *de pact. in* 6. *n.* 2. *notabili* 3. *Natta de pactis, 1. p n.* 42. *&* 46. habetur *to.* 6. *tractatuum nouiorum p.* 2. *Crottus, l. Stipulatio hoc modo concepta, n.* 46. *ff de verb. oblig. Roland consil* 95. *n.* 28. 29 *&* 30. *vol.* 1. *Ant. Gom.* multis relatis, *to.* 2. *variarum c.* 14. *n.* 17. *Gutier. de iuram.* 1. *p. c.* 1 *n.* 15. Verumtamen in foro conscientiæ, si ea renunciatio vere fiat inuoluntariè metu solo reuerendi, modo exposito num. præced. teneri patrem restituere hæreditatem sic renunciatam. Quia is metus leuis, est sufficiens ad rescindendum in foro conscientiæ: & ita tenent *Navar. sum. c.* 17. *Lat. & Hisp. n.* 152. *Lud. l. op.* 1. *p. usq; ad nonum, c.* 173. §. *Respondetur in promptu & lib.* 2. *de contractibus, c. vlt. ad fin. Manuel* 1. *to. sum in* 2. *edit c.* 132. *concl.* 2 *n.* 1. *Vega l.* 5. *sum. casu* 354. Quare si sibi non restituatur, poterit filius se compensare occulte: debet tamen prius relaxationem iuramenti petere: vt bene aduertit *Lud. Lop. cod. c. vlt. ad fin.* Quia quamuis sub iudice sit an renunciatio hæreditatis, & alij actus, qui secluso iuramento inualidi sunt, valeant, quando iuramentum metu extorquetur cadenti in virum constantem, ita vt ad contraueniendum præmittenda sit iuramenti relaxatio (vt disputabimus hoc lib. 4. disputatione 20.) At verior sententia habet (vt dicemus ibi, n. 4.) esse necessariam iuramenti relaxationem, & quando metus est leuis, vt in præsenti euentu, neminem vidi negantem desiderari relaxationem iuramenti, vt actui iurato contraueniatur. Poterit tamen Episcopus eam relaxationem concedere, etiam quando metus est leuis (vt dicemus eadem disp. 20. n. 8.)

4. Infertur vxorem, simili metu reuerentiali viri com- 14
pulsam, quo vitet iurgia, eiusque offensionem fideiubentem, alias minimè fideiussuram, non teneri in foro conscientiæ ex illa fideiussione, quamuis seruatæ sint omnes solemnitates iure petitæ, vt eius fideiussio valeat. Quia quamuis in foro externo minime audietur, eó quod ille metus non concurrentibus minis, leuis sit: in foro tamen conscientiæ, satis est vt non teneatur ex eo contractu: debet tamen si bona abscondere velit prout licite facere potest, ne soluere compellatur, quod in foro conscientiæ non tenetur, prius iuramenti relaxationem petere ab Episcopo (vt in simili dixi n. præc. fine.) Sic *Lud. Lop. lib.* 2. *de contract. c.* 17. §. *Quod si hac sententia.* Secus autem crederé, si mulier nollet contrauenire fideiussioni, licèt ea omnino valida esset, sed tantum vellet abscondere bona necessaria ad vitam, ne omnibus spoliata, egestate prematur, necessariisque ad vitam careat. Tunc enim non indiget iuramenti relaxatione. Quia non contra fideiussionem, quam iurarat, venit, sed tantum vult differre solutionem ex causa iusta, & licita, donec pinguiorem nacta sit fortunam. Dixi consulto, seruatis solemnitatibus iuris. Quia siue mulier soluta, siue coniugata, secluso omni metu, libere fideiubeat, iis non seruatis, sicut in foro externo eius fideiussio nulla est, ita in foro conscientiæ non obligat, potestque non soluere, & si soluerit, repetere, vtendo beneficio Velleiani, *l. Qui exceptionem, ff. de condict. indeb.* iunct. communi opinione. Cuius ratio est, quia potuit lex ob commune bonum, & mulierum imbecillitatem, id eis priuilegium concedere, quare ipsæ tuta conscientia eo poterunt vti. Ita colligitur ex *Bart. Ext. Ad reprimendũ, verb. Denunciationem, n.* 13. *& Ant. c. Nouit, de iudicijs, n.* 61. vbi dicunt mulierem tutam Velleiano, si non soluat non posse denunciari Euangelicè. Quia licet naturaliter obligetur, hæc obligatio non est firma, cum competat sibi beneficium

ficium restitutionis. Si tamen crederent peccare mulierem, assererent posse denunciari Euangelice. Et expresse tenent *Abbas c. Quia plerique n.27. de immun. Eccl. Ant. Com l.3. Tauri, n.114. ad fin. & to.2. var. a. 13 n.16. Gutier. de iuram. 1.p.c.20 n.5. Azeted. lib.5. recop. tit.3. l.9. n.2. P. Molin. to.2. de iust. tr.2. disp.540 paulo post princip.* Quæ autem sint hæ solemnitates, & quæ requirantur ne fideiussio sit omnino nulla? & quæ vt esto sit valida, potlit tamen in foro conscientiæ se tueri eo beneficio mulier, & si non se tuetur, & soluit, teneatur alter restituere, non repetente muliere: & quandiu potlit repetere: consule *Molinam tota ea disp.540. & Doctores, l.61. Tan i, Azebedo l.5. recop. tit.3. l.9. per totam, Matienzo eadem l.9. gloss.1. Gutier. de iuram 1.p c.20 per totum.*

15 5. Hinc rursus infertur, vxores quæ viris morti propinquis, vt ipsos solatio afficiant, promittunt se soluturas ipsorum debita, nullo pacto teneri soluere. Quia hæc est fideiussio, deficiúntque illi solemnitates iure requisitæ, nempe vt fiat instrumento publico, accedente iuramento, & Velleiani renunciatione. Quod autem sit fideiussio, probatur quia fideiussio est obligatio accessoria alij principali, *l. Hi qui 35. ff de fideiub.* ibi, *hi qui accessionis loco promittunt*, & docet *Greg. Lop l.1. verb. Amos a dos, tit.12. p.5.* & omnes, sed hæc mulieris obligatio accedit principali mariti, & est in sub sidium, si eius bona soluendo non sufficiant: ergo est fideiussoria. 2. quia non minus subuenitur mulieribus, priuilegio Velleiani, si à principio alienum debitum in se loco alterius soluendum, suscipiant, aut nouatione alienum debitum in se transferant, quam si expresse fideiubeant, *l.1. & l. Senat consultum, C. ad Velleian.* & docet *P. Molin to.2. de iust. tr.2. disp.540. paulo post princ.* ergo. Immo si mulier ignorans se non teneri in hoc euentu, soluerit, non poterunt creditores retinere. Quia re vera mulier tanquam debitum soluit, & non animo donandi. Et ita in fideiussione cui iuris solemnitates deficiunt, docet *Molina ea disp.520. f.1838.* Si autem mulier iuraliet se soluturam, & conscia erat priuilegij Velleiani, tunc tenetur, quamuis aliæ solemnitates seruatæ non sint, quamuis non renunciarit Velleiano. Si vero erat ignara, est grauis controuersia: & communis opinio tenet valere, iuramentúmque supplere certiorationis defectum: quam tenent *Gutier.* multos alios referens, *de iura. 1 p. cap.20. n.2. Molina ea disp.540. f 1844.* Contrarium tamen tenent multos alios referentes *Couar. c. Quamuis pactum, 2.p. §.3. n.5. Matienz. lib.5 recop. tit.3. l.9. gl.1 n.5. & 6.* Quia iuramentum non fertur ad incognita. Quare cum vtraque sententia satis probabilis sit, potest mulier inscia talis priuilegij, eo vti, non obstanti iuramento. Quod si soluat, potest alter retinere, sequens opinionem probabilem asserentem teneri mulierem ex ea fideiussione. Potest etiam vxor se tueri, licet iurauerit conscia priuilegij Velleiani, si ob timorem mariti reuerentialem id fecit, petita prius iuramenti relaxatione: (vt dixi n. præc.) Sæpe etiam potest se tueri, quia promittit ex errore, aliàs nullo modo promissura, existimans maritum pœnis non eximendum esse, donec eius debita soluantur. Cum enim error sit in causa finali promittendi, deficit consensus: & ita quoties talis error in causa finali contingit, vitiari dispositionem defectu consensus optime, & late aliis relatis docet *P. Molina to.1. de iust. tract. 2. tota disp.209.* Si autem vxor dicat viro, Lega quicquid volueris, nam deficientibus tuis bonis soluam, non est fideiussio. Quia ea promissio nulli obligationi principali accedit: non viri, quia voluntariè legat: non hæredum, quia hæres non tenetur ad legata vltra hæreditatis vires, *l. fin. Cod. de iure delib.* Quare est sponsio ipsius vxoris, & est, quasi concederet viro facultatem de suis bonis disponendi: quod validum est, per *l. Sicut, 8 §. Venditionis. ff. quib. mod. pign. vel hypothe.* ibi, *vt & si legare permisit, valeat quod concessit.* Vnde tenebitur ad hæc legata, nisi metu reuerentiali aut errore ducta id spopondit, vt proxime dixi. Si autem sit minor: dicendum est de ea, quod de minoribus dicemus n. seq.

6. Infertur, filium qui metu reuerentiali paterno, vel materno, patri morienti ad ipsius instantiam timens eius indignationem: & ne eum molestia afficeret, promisit soluere eius debita, vel legata, aliàs nullo modo promissurus, non teneri in foro conscientiæ. Quia metu fecit. Sic *Lud. Lop. 1.p. instruct. c.96 § Caterum in foro conscientia.* Si tamen absque eo metu promisit, nec ductus errore, quo credebat patrem detinendum in purgatorio, debitis non solutis tenebitur vtique. Quia filiusfamilias ex omni contractu tenetur si mutuum, & votum excipias, & hoc naturaliter & ciuiliter, tanquam si esset paterfamilias. *l. Idem ex commodato. 57. ff de i. dicit. § Item mutuis, inst. de inutil. stip. l. Filiusfamilias, 38. ff de obl. & oblig.* Si autem minor sit 25. annis cum obligatio illa soluendi debita, sit fideiussoria, (vt dixi n. præced) potest aduersus illam beneficio restitutionis in integrum vti. Nam generale est posse minorem læsum hoc beneficium implorare: at eo ipso quod talis minor soluere cogendus sit pro debitore principali, censetur læsus ea fideiussione, *l 1 C. de filiofam. minor & l.3 §. Sed verum, & l. Aut Prato. § Non solum ff. de minor.* & attumat communis sententia, quam sequuntur *An. Gom. to 2. var. c.13. n.19. Gutier. 2 pract. quæst. 128 n.3. Molin. to.2. de iust. tract. 2. disp.540 fol.1849.* Vbi cum Ant. Gom. & cõmuni, excipit, nisi minor fideiubeat pro parente in carcerem detruso. Nam quilibet prudens hoc faceret, quo patrem à vinculis liberaret. Et in nostro casu maxime locum habet hæc restitutio: quia imprudenter agit filius, suscipiens in se parentis morti proximi debita. Quia ex vna parte nullum emolumentum sequitur patri, impotentia soluendi excusato: & ex altera sequitur damnum ipsi minori. Obligatio autem soluendi legata, quæ pater legarit, quamuis non sit fideiussio, est tamen donatio: & quoties minor aliquid donat, eo ipso censetur læsus, ac proinde poterit petere restitutionem in integrum, *l.2. fin. C si aduer. donat.* & tenet communis sententia, quam refert, & sequitur *Ant. Gom. to.2. var. c.14 n.1. corollar. 2. P Molin to.2 de iust. tract. 2. disp.573 fol.2114* Et hoc habet verum, quamuis lædatur in Castrensi vel quasi Castrensi peculio: vt docet *Caldas l. Si curatorem, verb. Læsus n.88. C. de in integr. rest. per l.3. §. Pompon. ff de minor.* Quod verum habet, nisi minor prudenter fecitlet donando, in causam iustam sibique vtilem, tunc enim non esset restitutioni locus. Vt bene docent *Ant. Gom. & P. Molina proxime citati, & alter Molin. lib.2. de prim. c.3. n.32.* vbi alios refert. Vnde videndum est in ea obligatione soluẽdi legata, an prudenter gesserit? Si enim moderate, & prudenter se obligauit, (decet enim filium attenta bonorum quæ habet, quantitate, obligare se ad aliquot legata pia pro parentis anima,) non poterit restitutionem petere. Quia quilibet maior prudens hoc fecisset, & domuit pro causa vtili, & honesta. Si vero excessit notabiliter, restitutio concederetur in illo excessu tantum. Quia restitutio eò tantum tendit, vt resarciat læsionem: non vero id in quo nõ est minor læsus, *l. Si res §.1 ff. de iure dot.* Et docent multi quos refert & sequitur *P. Molina d. disp.573. f.2113.* Dixi, quando læsus est notabiliter, quãuis enim non requiratur ad hanc restitutionẽ enormis læsio, aut quæ excedat dimidium iusti pretij, at requiritur vt sit talis, vt arbitrio prudẽtis sit notabilis, & nõ reputetur fere pro nihilo: & quo contractus est maioris summæ, eo læsio, quæ pro nihilo reputatur, habet maiorem latitudinẽ. Vt in mille aureis, læsio in 10. pro nihilo reputabitur: at in 100. aureis læsio in 10. reputabitur notabilis, *l. Scio, ff. de m in eg. rest.* Et docent *Abbas c.1 de in integr. rest. Couar. l.1. var. c.3. n.11. Molin d. disp.573. f 2111.* Et in iis casibus in quibus potest petere restitutionem; siue aduersus fideiussionem, siue aduersus obligationem ad soluendũ legata, potest tuta conscientia, propria authoritate non stare fideiussioni, nec soluere ea legata, in quibus est læsus. Quia cùm ipsi competat actio, competit exceptio in foro conscientiæ: (vt dicam disp.38. n.14.) Si verò minor iurauit, cùm efficiatur maior, per *auth Sacramenta puberum, C. Si aduers. vendit.* tenebitur vtique tanquam maior, nec potesit

rit allegare læsionem, etiam enormem, vt concedatur relaxatio iuramenti: quia in contractibus gratuitis iuratis, vbi non interuenit, Do, vt des, vel facio, vt facias, nō consideratur enormis læsio aut enormissima. Quia donator clare intelligit se læsum in toto, & sciens ac prudens, vult illud beneficium in alium conferre. Vt bene *Menchaca l.1. controuers. vsufrequen. c.13.n.6. Molin. l.2. de prim. c.3.n.30.*

17 7. Infertur, creditore partem debiti remittente, desperante fore vt aliàs debitum recuperet, vt hac remissione ductus debitor reliquam debiti partem soluat, debitorem non esse tutum, sed teneri partem debiti sibi condonatam restituere, posseque creditorem occulta compensatione vti. Quia ea remissio mixtum inuoluntarium habet. Sic *D. Ant. 2.p.tit.2.c.6.vers.7. Angel. Restitutio, vlt.n.2. Sylu. Restitut.7.q.2.dict.1.& 3. Nau.sum.c.17.n.75. Carb.n.q.82. de restit.post.4.conclus. Lud. Lop. lib.2. de contract. c. vlt ad fin. §. Accedit etiam, Manuel. 1.to. summæ 2.edit.c.96.concl. 2.n.2.* Quod intelligendum venit, quando culpa aliqua, vel fraus debitoris interuenit. Vt quia maiorem fingit inopiam, quàm re vera patiatur. Secus autem vbi nulla interuenit debitoris culpa, sed vera eius inopia cognita, creditor spe solutionis destitutus, totum, aut partem debiti remittit. Quia tunc re vera voluntariè, & misericordia motus, absque vlla fraude & violentia debitoris, aut cuiuscumque condonat. Sic *Sylu. & Nau. ibidem.* Non tamen reputabitur fraus annullans remissionem, fictio, & mendacium debitoris asserentis creditori, separatum esse ad integram debiti solutionem, nisi partem aliquam condonet: cum re vera animo soluendi careat. Quia licet ad rationem peccati attendenda sit voluntas debitoris remissionem petentis, vt tamen remissio vires habeat, sola remittentis voluntas, à qua condonatio illa procedit, attendenda est. Sic *D. Ant. & Sylu. proximè citati, Angel. restitutio. vlt.n.1. Tabiena verb. Restit.q.3. n.4. Medina C. de restit.q.3.causa 2.vers. Sequitur non esse necessarium debitorem. Nau.sum.c.17.n.78. vers. Quarto infertur, Conar.* multos alios referens, *reg. Peccatum, 2.p. initio, n.5. Carben. de restit. q.81. concl.3. Nau. lib.4. de restit. cap.5. nouæ editione, difficultate 5.n.2.* Quamuis non desint oppositum sentientes, quos refert *ibi Conar.* Nec similiter vitiabitur remissio, si quidam tertius proponat sic creditori, nitar vt debitor tibi soluat, concessa sibi partis debiti remissione, & hoc, nullo incusso metu, nullaque fraude composita, aut recuperandi diffidentia proposita, quamuis debitori non esset animus aliter soluendi. Sic *Hostien. summ. 1. de vsuris, n.12. vers. Hic tamen bonus iudex. Angel. Restitut. vltim. n.2. Sylu. Restitut.7.q.2.dicto 1. Nau. sum.c.17.n.78. vers. Quinto infertur, Carben. q.82. de restitut. post 4. concl. Manuel 2. to. sum.c.44.n.6.*

18 Vltimo inferenda sunt ea, quæ disp. seq. à n. 7. inferemus, de precibus importunis: ea enim quæ precibus importunis metum leuem incutientibus obtenta, sunt in foro conscientiæ restituenda, subiacent etiam restitutioni, metu leui reuerentiæ comparata. Quia eadem est ratio.

19 Ad argu primæ sent. proposita n.1. respondetur. Ad 1. negando conseq. Quia quando lex iusta disponit approbans receptionem tanquam iustam, seruanda est in vtroque foro: secus quando non approbat, sed solam actionem externi fori denegat gratia vitandi lites: vt contingit in præsenti. Ad 2. dic, sent. iudicis innitentem legi approbanti contractum, in vtroque foro seruandam esse, secus quãdo legi deneganti actionem. Tunc enim sent. iudicis non approbat contractum, sed denegat actionem. Ad 2. dic, matrim. maiorem desiderare libertatem, vt ritè, & rectè contrahatur, non tamen vt validè, quam alios contractus: illud enim metu graui celebratum est ipso iure nullum: & metu leui, nullo modo patitur rescissionem, & est firmum, dolo dante causam contractui, modo non sit error circa personam, aut conditionem seruilem: bi autem metu graui celebrati, sunt ipso iure validi, rescinduntur que in foro conscientiæ, licet metus sit leuis, & si sint contractus bonæ fidei, annullantur dolo dante causam contractui. Ad primum 2. sent. ex propositis, n.2. dic, eam doctrinam non esse veram: atque ideo eam reprobaui, hoc 4. lib. d. 6. n.10. Ad 2. dico, satis esse, iniuriam esse illatam ab ipse possessore, vel ab alio. Res enim affecta vitio, transit cum suo onere. Ad 3. neganda est sequela. Nec verum est, Deum se habere ad acceptandas nostras obligationes, more hominum. Nam cum iuxta veriorem opinionem votum metu graui extortum, sit tantum iure humano irritum: secluso hoc iure Deus acceptaret hoc votum, tanquam obligatorium: non tamen obligaret promissio facta homini ab altero, simili metu extorta. Vnde quia ius humanum non irritauit votum metu leui emissum, id vtique firmum est: at verò circa promissiones, & contractus humanos leui metu extortos, non disposuit obligationem inde nasci, nec iure naturæ ratione iniuriæ illatæ oriebatur, sed tantum denegauit actionem in foro externo: & inde, vt talis promissio relicta suæ naturæ minimè obliget. Ad arg. 3. sent. propositum n.3. respondetur etiam in contractibus onerosis, principium debere esse voluntarium: cùm libera contrahentium voluntate ineundi sint.

DISPVTATIO X.

An preces importunæ incutiant saltem metum leuem, efficiantque inuoluntarium mixtum, ita vt eis extortum sit in foro conscientiæ restituendum.

SVMMARIVM.

Refertur sententia asserens precibus importunis extortum, non esse obnoxium restitutioni, nisi quando rogatus contradicere nequit absque magno incommodo n.1.

2. Sent. asserens preces importunas incutere metum leuem obligantem ad restitut. n.2. & impugnatur 1. sententia n.3. Et sent. authoris ponitur, num 4.

Defloratus virginem precibus importunis, an teneatur restituere, n.5. inducto, n.1. & 3.

Qui metu leui reuerentiali extorta, obligant ad restituendum, similiter obligant quando precibus importunis extorquentur, n 6.

Donatio inter coniuges precibus importunis extorta, quando omnino non valeat, nec morte confirmetur: Et quid, de donatione inter patrem & filium sic extorta, & an censeatur melioratio. Et de testamento sic facto, n.7.

Precibus importunis impediens legatum quando teneatur restituere, 8.

Licentia recipiendi, vel retinendi aliquid à religioso precibus importunis obtenta, an excuset à proprietatis vitio. Et an sufficiat tacita renuntiatio superioris id scientis n 9.

Soluuntur argumenta, n 10. Et ibi, iuncto n.1. an trahens ad ludum precibus importunis, teneatur restituere.

1 IAm disp. VII. latè disputauimus, quando preces importunæ incutiant metum cadẽtem in virum constantem, ita vt matrim. irritent, & concedatur in foro externo rescissio contractuum: & ibi n.8. explicui, quando dicantur preces importunæ. In præsentiarum tantum disputamus, quando incutiant metum leuem, & efficiant mixtum inuoluntarium quale disputatione præcedenti diximus, satis esse in foro conscientiæ, vt res sic extorta, obnoxia sit restitutioni. Qua in re duplicem inuenio sent. I. ait, preces importunas non efficere inuoluntarium mixtum, obligans ad restitutionem, nisi sint personæ, cui metum passus contradicere minimè potest absque magno incommodo. Vt si sit importunè petens, dominus, & rogatus, eius vasallus, vel sit princeps à quo magna se beneficia recepturum sperat, vel fauorem. Prob. 1. quia trahens inuitum alium ad ludendum tenetur restituere lucrum. Vt docent *D. To. 2.2.q.32.a.7. ad 2. & 4 d.15.q.2.a.4. quæstiun.3. ad 2: & D. Bonauent. eadem d.15.p.2.a.2.q.1 n.67. Palud. ibi q.3. a.5.n.33. Abulen. c.6. Matt. q.56. Turrec. c. Episcop. d.35. n. 8. Tabiena verb. Ludus q.8 n.9. & ibi Armilla n.5. Medina C. de restit. q.22.§. Vt igitur in sum. dicam:* & tamen communissima sententia censet, non sufficere attractionem precibus importunis, nisi ea exprobratio adiungatur vt inuitatus & rogatus, si non ludat, vel à ludo discedat, vilis & abiectus reputaretur. Ita videtur tenere *Caiet. 2.2.q.32. artic.7. fine.* Et docent expressè *Soto lib.4. de iust. q.5.a.2. vers. De illo autem, Nauar. sum. Latina, c.20 n.13. Hisp. c.19. n.15.*

n.15. Viguerius l. instit c.7.§.5.verf.12.fine, Petr. de Couarr. de remedio luforum, 3.p.c.3. Phil. de offic sacerdo.2.p.2.l.5. c.2.n.7 Azebed. l.8. recop. tit.7.l.2.n.81. 82. Angles floribus 2.p.q.2.in ca de ludo, a.2.nu.dub.4.f.291. Carb. de restit. q.41. concl.5.verf.3. Capua l.2. decisionum.c.121.n.7. Lud. Lop. l.2. de contract. c.22.f.390. Manuel 1.to sum.2.edit.c.189. concl. 7.n.7. & in bulla compositionis, casu 10.n.39 Enriq. l.11. de mair. c.9.n.5. in comment. lit. B, Nau. lib.2. de restit. c.3. in noua edit.4.p.dub.2.n.431. F. Medina li.1. sum c.14.§.28. f.151.col.1. Salon. 2.2. post. quast.61. stract. de domin. q.5.a.6. dub. An per ludum pecunia praesenti transferatur domin. §. Committitur 1.f.549. Castro li.2. de lege pun. c.2. coroll.1. addens, aut si intersint preces superiorum adeo vehementes, vt illis inferior contradicere non audeat. Ergo solæ preces importunæ non obligant ad restitutionem. 2. Prob. quia alias pauper teneretur restituere eleemosynam precibus importunis obtentam, quod absurdissimum videtur. Hanc sent. tenent in virgine deflorata importunis precibus, dicentes non censeri inuoluntariam, atque ita defloratorem non teneri restituere Nau lib.2. de restit. c.3. in nona edit. p.4 dub.2.n.429. Salz. pract. c.83.§. Est tamen opinio hac Manuel 1.to sum.2.edit.c.208. n.3. Carb. de rest. q.26. concl.2 Bañes 2.2.q.62.a.2.dub.7. concl.3. ante §. Arbitror tamen ego. Et circa donationem, non annullari solis precibus importunis asserũt *Alcocer l. de ludo, c.11. concl.4. Fr. Garcia lib.2. de contract. c.19. fol.592. & seq. Nau. lib.4. de rest. c.5. dub.2.n.19. in nona edit.* addens nisi preces importunæ sint principis, aut magnatis, cuius preces iussa cẽsentur: & *Carb. de restit. q.46. concl.8. in 2. eius probatione*, addens nisi adsint minæ, quæ possint iustum metum incutere: & tandem *Enriq. l.11. de mair. 11. c.9.n.5. in comment. lit. B.* ait preces importunas obligare ad restitutionem, quando illis insunt tacitæ minæ vt quia sunt domini soliti male se habere erga ei non morem gerentes.

2 II. Sent. tenet preces nimis assiduas, & importunas incutere metum leuem, & causam esse inuoluntarij mixti, obligantis ad restitutionem in foro cõscientiæ. Probatur per plurima quæ hoc lib.4. disp.7.n.4. retuli, probantia preces importunas æquiparari metui, & coactioni, vbi multas etiam doctrinas allegaui ad hoc comprobandum: quæ omnia saltem probant coactionem leuem inesse precibus importunis, sed metus, & coactio leuis obligat in foro conscientiæ, ad restituendum, vt dixi disp. præced. n. 4. ergo 2. Quia cum ludus sit contractus lucro & iacturæ expositus, in quo (vt dicã n.10. est satis probabile) quemcumque metum non obligare ad restitutionem, DD. non pœnitendi censent preces importunas quibus aliquis trahitur ad ludum inducere sufficientem metum, vt dicatur inuoluntariè tractus ad ludum, & teneatur lucrans restituere. Sic *D. Ant. 2.p.t.1.c.25.§.3 verf. Tertius est, Led. 2 p. 4.q.15.art.5.f.l.124.col 4 §. Secundo intelligit, Cordula l.1. quæstionarij, q.13. fine, Lud. Lop. 1.p. instruct. noui, c.84. concl.1. Aragon 2.2.q.32.a.7. circa sol. D. Thom. Bañes eo. art.7. circa 3. dictum Diui To. in sol. ad 2. post. 1. concl.§ Secunda pars huius conclusionis, Capua l 2. decision. in c.121. n.7.* Et ex iurisperitis, *Rosella verb. Ludus n.4.* vbi *Sylu. q.11. Con reg. Peccatum, 2.p §.4.n 7. Padilla l. Interpositus, n 32. C. de transact. Gutier. q canon. l.1.c.37 n 18.* ergo a fortiori obligabunt ad restitutionem, in aliis contractibus onerosis, & lucratiuis. Hanc tenet *Sylu. Restitut. 2. verf. 9.* vbi hæc ait, *si tempore donationis dans non mere vult, sed ideo dat vt importunitatem repellat, tenetur accipiens restituere, & hoc in dubio præsumitur. Lud. Lop. 1 p. instr. c.96.§. At quamuis*, vbi ait importunas preces exorbitantes obligare ad restitutionem. Quia habent vim cuiusdam coactionis leuis. Et virginẽ importunis precibus violatam censeri inuoluntariam & violatorem tanquam vim inferentem teneri restituere, videtur tenere *Nicol de l. prac. c.22. Exodi* super ea verba. *Si seduxerit quis virginem*, vbi inquit, *verbis vel donis inducendo eam. & ibi Abulens. q.12 paulo post princ. verf. Respondetur quod sicut*, vbi inquit, *seducendo eam promissis, vel datis, vel blandis verbis.* Et tenẽt expresse *glossator Abb. c.1 de adult. lit. B Nau. sũ. Lat. & Hisp. c.16. n.17. & lib.4. conf. in 2 edit. t. de claud. de ponf conf. 3. ad quartam q n.4. & ad 7.q n.7.* vbi addit, magnas preces attendi ex qualitate viri rogantis, & fœminæ rogatæ: nam preces quæ essent leues, quando vir est vulgaris notæ, essent magnæ, & graues, ac importunæ, si vir esset magnæ authoritatis, & fœmina vulgaris. Idem tenet *Cordula lib.1. quæstionarij. q.13. verf. Quarum dictum, & verf. Septimum dictum. Gutier. lib.1. q. canon. c.3 n.15. & 23. Enriq. lib.11. de mair. cap.9. n.5. Angles flor. lib.2 p.q. de rest. bon. rũ, & bonorum temporalium, ari, unico, dub.7. diffic.2. concl.4. f.335. Frater Medina lib.1. sũ c.14.§.30. f.159. fine, & sequen. Bart. a Ledes. dub.19 de mair. f.1295. Phil. a chua de offic. sacerd. to. 1. p.2. lib.4 c.17. n.1. Lud Lop 1.p. instruct c.76.§. Caterum si talis virgo, Salon 2.2.q.62. art.2. contro.5. concl.3. Capua li.2. decisionum, c.78.n.9. Vega lib.5 summæ, casu 180.* Faciunt pro eadem sententia, DD. allegati hoc num. asserentes idem in trahente precibus importunis ad ludum.

I. Conclusio, prior sententia displicet, nisi sano modo explicetur. Quia aliqui DD. illius docent tunc tantum preces importunas obligare ad restitutionem, quando iunguntur minis grauibus. Quod apertè est minus verum, quia tunc continent metum cadentem in virum constantem, (vt dixi hoc 4.lib.disp.7.n.3.& 1.) cum tamen ad restitutionem in foro conscientiæ, sufficiat metus leuis: (vt dixi disp. præced. n.4.) Alij verò ex illis DD. exposcunt, vt sint superioris cui absque magno incommodo subditus contradicere non potest, quia ab eo beneficia se acceptarum sperat, vel fauorem eius expetit: qui deficiunt in duobus. 1. quia spectare fauorem, vel beneficia gratuita, auget voluntarium, nec timor ea amittendi potest dici verè timor, nec aliquid confert ad actus rescissionem, nec ad obligationem restitutionis: cùm ea debita non sint & proinde in illorum negatione nulla versetur iniustitia: & latius reprobaui hoc 4 l. disp.5.n.28.2. quia importunæ preces superioris cui subditus debet reuerentiam, incutiunt timorem cadentem in virum constantem, (vt probaui hoc 4 lib. disp.7.n.7.) atque ita à ratione alienum est, eas exigere, vt deflorator teneatur in foro conscientiæ restituere: cum ad hoc sufficiat metus leuis.

II. Conclusio, placet mihi 2. sent intellecta, non vt quæcumque preces importunæ obligent, sed quando efficiunt mixtum inuoluntarium: quod non semper euenit (vt explicui disp. præced. n.12. de metu reuerentiali) quoties illis cessantibus, rogatus id non efficeret. Sæpe enim importunè rogatus, postea libentissimè exequitur, & tunc non dicitur coactus nec consurgit inde restituendi onus: vt bene animaduertit *Sylu. Restitut. 2. verf. Nonò.* Sed tunc hoc contingit, quando omnino repugnanti voluntate, & quasi coactus, vt importunitatem vehementem repellat, & (vt vulgò dicimus, *a mas no poder*, efficit: & ita solemus dicere, dum nimium importunis precibus lacessimur, *estos no son ruegos sino fuerça.* Et ita explicit *Sylu. ibi* Probatur, quia negari nequit tunc admisceri inuoluntarium. & conditionalem politionem, quæ satis est ad restitutionis obligationem. Vt latè probaui disp. præc. n.4. Nec placet quod docet *P. Medina to.1. iust. tract. 2. disp.135.§. Si tamen preces*, vbi ait non sufficere vt eæ preces importunæ sint causa, vt testator ita disponat. Si enim adhuc sit testator in ea quasi habituali dispositione, vt velit suam dispositionem valere, dicit non teneri extorquentem restituere, quamuis peccarit contra charitatem impediendo, & contra iustitiam, in testatorem, inferendo eam molestiam. Quia tandem plenè, & simpliciter voluit testator esse illius bona. Vnde concludit tunc tantum teneri restituere, quando testator erat in ea quasi habituali dispositione, vt vellet non valere quod disponit. Quod dicit tarò accidere. Sed fateor me hoc non percipere: quia quamuis ille velit, non sponte vult, sed coactus, quamuis leuiter, vt importunitatem repellat, tædioque affectus; aliter nullo modo consensurus. Quod satis est vt in foro conscientiæ consurgat restituendi obligatio.

5 Hoc tamen libentissimè concedo priori sent. rarissimè defloratorem teneri restituere virgini, quæ solis precibus importunis adducta consensit suæ defloration̄i. Quia rarò inuenitur in hoc casu inuoluntarium: fingit enim sæpe se nolle, deditaque operâ cunctatur, & tergiuersatur, vulgò, *se haze rebacia*, vt pluris fiat eius copula, cariusque suum corpus vendat: & quamuis initio repugnet, postea tamen libenter consensum præbet. In quo casu dixi num. præced. cessare inuoluntarium, & restituendi onus. Immo amplius, & bene dixit *Dacianus pract. 2. p. l. 8. c. 7. n. 38.* non esse raptum, si ex paterna domo virgo arrepta consentiat postea libere suæ defloration̄i. Si tamen re vera virgo importunis precibus victa, voluntate verè repugnanti, solum vt importunitatem repellat, consentiret suæ defloration̄i, teneretur defloror restituere: & ita intelligo DD. allegatos n. 2. pro hac sent. Quia est mixtum inuoluntarium, & nolitio cõditionalis: hoc tamen (vt dixi) rarissimè euenit.

6 Ex dictis inferuntur omnia corollaria, quæ intuli disp. præc. n. 13. & seqq. de metu reuerentiæ leui. Si enim omnia illa precibus valde importunis, mixtum inuoluntarium efficientibus, modo exposito n. 4. ab aliquo extorqueantur, consurget inde in omnibus illis casibus obligatio restituendi. Quia eadem prorsus militat ratio.

7 2. Infertur ea omnia quæ hoc 4. lib. disp. 7. n. 4 retuli ex variis DD. nempe, donationem inter coniuges nimia importunitate extortam, non confirmari morte: nec donationem inter patrem & filium, nec censeri meliorationem: nec legata aut testamenta sic extorta, firma esse: ea (inquam) omnia licet quoad rescissionem in foro externo, non careant difficultate: quia non omnes preces importunas admisimus ibi. n. 7. incutere metum cadentem in virum constantem, qualis desideratur ad eam rescissionem: in foro tamen conscientiæ, esse vera, si mixtum inuoluntarium contineant, modo hic n. 4. explicato. Immo *Suarez alleg. 24. n. 4. & Marienzo dialogo relatorum 3. p. c. 20. n 18.* docent quamuis metus reuerentiæ absque minis non sit viri constantis, nec sufficiat vt rescindatur testamentum eo metu confectum, actione quod metus causa, sufficere tamen, vt rescindatur officio iudicis. Idque colligunt ex *Bart. l. fin n. 4. ff. Si quis aliquem testari prohi.* Quare cautissimè *D. Anton. 3. p. t. 10. c. 1. §. 2. ad finem*, ait posse testatoris consanguineos ab ipso petere vt leget eis, dummodo non nimis importunè, vt quasi extorqueant.

8 3. Infertur, precibus importunis impedientem legatum, teneri restituere, eo modo, quo vi impedientem: quando ex preces mixtum inuoluntarium continent modo n. 4. declarato. Et probatur eadem ratione. Sic *Gutier. quæst. canon. l. 1 c. 37. n. 20.*

9 Vltimò infertur, licentiam extortam à religioso, precibus valde importunis, accipiendi, vel retinendi aliquid, quando re vera superior inuoluntarie, vt importunitatem repellat, consentit, aliter omnino repugnaturus, non excusare ipsum à proprietatis vitio Quia ea non est licentia, sed violentia: vt bene dixit *D. Bernar. de consid. ad Eugen.* Et ita *Perez addit. ad Segur. am. l. 1. §. Si vir n. 128. ff. de acqui. possess.* dixi in simili licentiam contrahendi extortam precibus importunis ab vxore, non esse legitimam, nec visum esse virum consensisse: & in simili quando religiosus dicit se esse paratum ad iussum superioris, relinquere quæ possidet, at fundendo querelas, & murmurationes, ita vt superior non audeat contradicere, & tacet, vt vitet maius malum non esse tuta conscientia, non tantum ob scandalũ, sed ob votum paupertatis: quia ea non est licentia voluntaria, sed permissio coacta, ad vitandum maius damnũ, vt docent *Dionys. Carth. de profess. monast. l. 1 a. 11. Corduba sum q. 54. f. 139. col. 2. §. Tertio esta op. n. Nau. lib. 3. de restit. c. 1. in noua edit p. 3. dub. 1. n. 161.* Et in hoc sensu accipienda est doctrina Hugonis, quem sequitur, ac refert *Turrec. c. Non dicatis 12. q. 1. n. 9* nempe taciturnitatẽ prælati non excusare à vitio proprietatis: intelligenda enim est, de taciturnitate, & consensu permissiuo. secus quando esset cõsensus approbans, & ita explicat *Nau. eo. c. Non dicatis, n. 54.* quod est in nouis operibus, *comment. 2. de irregular. ib. n. 22. & Mendoza in quibusdam quæst. schol. q. 8.*

10 Ad argum. prioris sent. n. 1. proposita, respond. Ad 1. dico disputarem esse rationem in ludo. Quia cum sit cõtractus lucro & iacturæ expositus, non omnes admittunt, etiam dum interueniũt preces importunæ cum exprobrationibus, obligari trahentem ad lucrum restituendum: id enim negant *Alcocer lib. de ludo, c. 21. concl. 3. Fran. Garcia p. 2. de contr. c. 19. f. 592. & seq.* Atque ita valde probabiliter *P. Molina to. 2. de inst. tract. 2. disp. 516. f. 1687.* tenet contra communem, trahẽtem ad ludum alio damno non sequuto, non teneri lucrum restituere: eo autẽ sequuto solam damni æstimationem. Quia ratione iniuriæ attractionis nil tenetur restituere, sed tantum pati pœnam, dum à iudice condemnatus fuerit: ratione autem lucri ex ludo acquisiti, nil etiam tenetur restituere: quia quamuis mixtum inuoluntarium adsit, at cum ille consensus ita mixte inuoluntarius, sufficiens sit, vt contractus ludi sit validus ex parte attracti ne lucrum inde comparatum teneatur restituere: ita fuit sufficiens, vt seruetur æquitas, vt esset validus ex parte attrahentis, ne lucrum teneatur restituere. Et quamuis in aliis contractibus onerosis, qui metu tractus contractum iniit, possit petere sibi reddi quod dedit, restituendo quod accepit: in re autem præsenti, spes æqua lucrandi, & æquale periculum perdendi vtrinque commutata sunt, ac proinde non habet locum rescissio contractus reddente attracto quod accepit, & postulante quod in compensationẽ reddit. Nec obstat, dignum esse metu trahentem, vt lucro spolietur: ea enim est pœna, iudicis sententia indigens. Ad 2. resp. *Sylu. verb. Restitui. 2. §. 9.* Fallere in paupere importunis precibus obtinenti eleemosynãm. Sed rationem fallentiæ nec assignat, nec ipse video: & ideo dico numquam teneri restituere. Quia preces pauperis parui penduntur, & tandem alter via eleemosynæ voluntarie tribuit, & nollet sibi restitui: & forte hac ratione dixit *Sylu.* fallere in paupere: verùm si inuoluntarium mixtum ibi daretur, & eleemosyna non esset debita saltẽ charitatis lege, faterer vtique consurgere restituendi onus.

DISPVTATIO XI.

An blanditiæ inferant metum leuem, mixtúmque inuoluntarium, ita vt blanditiis extorta, obnoxia sint restitutioni?

SVMMARIVM.

Proponitur opinio affirmans, & meretrices teneri restituere extorta blanditiis num. 1.

Contraria verior. n. 2. Et solumtur argumenta, n 3.

1 QVando blanditiæ incutiant metum viri constantis: dixi hoc 4. lib. disp. 7. n. 3. in præsentiarũ autem sermo est, quando inferant metum leuem. Aliqui asseuerant inferre metum leuem, ita vt eis extorta, sint restituenda. Quia non minus excæcat amor, quam ebrietas; atque ita censent meretrices teneri restituere, quod vltra stipendiũ debitum, blandis, & amatoriis verbis comparãt. Sic *Caiet. 2. 2. q. 32. a. 7. fin. & in sum. verb. Restitut. post c. 8. 3. Restitutionis casus quasi infiniti sunt. vers. Sũt duæ radices & ibi Arm. n. 58. Medina C. de rest. q. 20. ante fol. ad 2. vers. Sequitur amplius. Nieua sum. cit 119. Capua lib. 2. decisio. c. 121. n. 7.*

2 Contrarium tamen omnino tenendum est. Primò, quia concupiscentia, & amor non efficiunt inuoluntarium, immo valde augent voluntatẽ: teste *D. Th. 1. 2. q. 6. a. 7.* Nihil enim magis voluntariè fit, quam quod amore efficitur, 2. prob. ex *l fin. C si quis alter. testari prob.* ibi *indicium vxoris posse eum in se prouocare maritali sermone, non est crimino sum.* Vbi *gl. verb. Maritali* ait, id est, blando sermone. Idem habetur *l. 27. 2. p. 6.* Quare eo textu ducti *Bal. Capola, Hippol.* quos referunt, & sequuntur. *Ioan. Lap. rub. de don. §. 81. n. 11. Segur. l. 1. §. Si vir n. 128. ff. de acqui. poss. Montal. lib. 3 fori, t. 9. l. 3. gl. 1. Greg. Lop. d. l. 27. v. Rogandole & l. 2. verb. Por falago, t. 8. p. 6. Aniles, f. 21. Pretorum. gl. Ruego, n. 5. Menoch. de arbit. l. 2. centur. 4. casu 395. n. 41.* asserunt non vitiari

vitiari testamentum, quod vir vxoris blanditiis ductus, in ipsius fauorem confecit. Ergo blanditiæ non efficiunt involuntarium mixtum. Sic docent *Sotus l.4.de iust.q.7.a.1. in solut.ad 2.vers.Adiecit tamen. Nau.sum.c.17.n.16. Castro l.2.de lege pœn.c.1.coroll.3. Ledesm.2.p.4.q.18.a.5.§.Dico igitur, sub fin.illius: Alcoçer li.de Lud.c.21.concl.4.fin.Gutier.q. Canon.l.1.c.37.n.19. Enriq.l.11.de matrim.c.9.n.5. in comment.l.B.Lud.Lop.1.p.instr.c.96.§.Accedo quoque, P.Molina to.1.de iust.tract.2.disp.94.f.569.§ Si fornicarie. Nau.l.2. de restit.in no.edit.c.3.p.4.dub.2.n.430.& lib.4.c.2. dub.12. n.97. Bañez 2.2.q.62.a.5.dub.5.concl.2. Salon.eod.a.5.contr. 4.post.3.concl. Manuel.2.to.summ.c.40.n.4.* Teneri autem meretrix restituere, si fraudibus plus iusto stipendio extorqueret: vt si assereret se virginem, vel non nisi semel à magnate cognitam; vt bene docent *Sotus, Ledesm. Alcoçer, Molina, Lud. Lop. Gut. Bañez, Salon. Manuel, ibi Capua l.4. dec. c.123.n.10.* Non tamen esset fraus, quando asseueret se perditè deamare. Quia hanc esse mulierculatum fraudem, latet neminem. Sic *Sotus, Ledesma, Gutier. Lud. Lop. ibid.*

3 Ad argum. dic, concupiscentiam excæcare mentem, vt non iuxta rectam rationem, & prudenter actus fiat: non tamen inuoluntariè efficiatur.

DISPVTATIO XII.

An metus cadens in virum constantem, iniustè incussus, irriter matrimonium.

SVMMARIVM.

Cui vsui sit hæc quæstio, post Tridentinum, n.1. Et diuiditur metus in precedentem ab intrinseco, vel ab extrinseco, & in incussum ad extorquendum matrimonium, vel ob aliam causam, n.2.

Qualiscumque metus non incussus ad extorquendum matrimonium non irritet, n.3.

Matrimonium contractũ cũ concubina, metu presentaneæ mortis, ex morbo, naufragio, &c. valeat, n.4. Idem medicis dicentibus contrahentem obiturum ni ducat vxorem, propter humoris abundantiam, n.5.

Valet matrimonium detrusi in carcerem, si non ad id detrusus sit, n.6.

Idem de contracto à captiuo apud hostes, n.7. Et ibi an possit hic constituere procuratorem ad matrimonium contrahendum.

Valet matrimonium, cum morte damnatus eligit ducere meretricem, vt mortem euadat, n.8.

Idem si alius ei offerat immunitatem, si talem fœminam ducat, n.9.

Idem, si iudex capto iustè mortemque timenti vitam condonet si ducat iudicis ipsius filiam, alioquin ei mortis pœnam minetur, n.10. Et quid, si iniustè damnatus sit, n.11.

Quid de consuetudine, vt vir remittat adulterium vxori, si profiteatur in religione? vel vt homicida damnando ad mortem, remittant consanguinei crimen, dummodo filiam occisi ducat, n.12.

Valet matrimonium, si princeps obsessus offerat obsidenti filiam in vxorem, si obsidionem soluat, nisi alter eo fine obsedisset, n.13.

Quid si parentes, aut consanguinei vellent interficere inuentum in stupro inuentum, & is eo timore stupratam duceret, n.14.

Valet matrimonium ægri lethali morbo oppressi, cum filiæ medici initum nolentis aliter ipsi mederi, n.15.

An matrimonium metu viri constantis, iniustè incussi, ad illud extorquendum, sit validum? referuntur duæ sententiæ, n.16.& 17.

Matrimonium tali metu initum, est nullum in vtroque foro, n.18.

Idem est à quocumque incutiatur ille metus, n.19. Et ibi intelligitur, quando alter ducitur eo metu ad contrahendum.

Quid, si non sit metus ad certam fœminam ducendam, sed incertam de certis, n.20.

Quid, si id matrimonium initum sit in præsentia amicorum, & consanguineorum, n.21.

An constitutio procuratoris ad matrimonium, vel alia negotia, metu facta valeat, n.22. Explicatur c. Accedens, de procur.

An dotis, & arrhurum promissio, & soluto metu facta valeat? & an valeat pœna adiecta contractui dotis, n.23. Et ibi explicatur l. Si mulier. §. Si dos. ff. eo quod metus causa.

Quid, de distractu dotis metu facto, n.24.

An vxor metu promittens dotem, teneatur dotem denuo constituere, n.25. Solumtur argumenta, n.26.

1 HActenus disputauimus qualiter metus irritet cæteros contractus, pariatque restituendi obligationem. Iam qualiter ipsum matrimonium irritet, disputandum est. Supponendum est 1. non esse inutilem hanc disputationem, post Tridentinum, prout malè existimauit *Palacios 4.d.29.disp.vnica, f.663.§.Hæc porro omnia:* ducitúrque ea ratione, quia cùm iam matrimon. coram parocho, & testibus, celebranda sint, non erit coram eis, coactioni locus. Sed fallitur: quia potest præcedere comminatio mortis, vel alterius mali grauis, antequam intersint parochus & testes, & durante ea metus causa, coram illis matrimonium iniri, ignorantibus metum.

2 Supponendum est, duplicem esse metum: quidam est incussus ab intrinseco, vel à causis naturalibus, vt à morbo, tempestate, feris animalibus, (ab his enim metus incussus dicitur ab intrinseco, quia incutitur per modum naturæ, id est, non per actum liberum: vt rectè animaduertit *Sotus 4.d.29.q.1.a.3. vers.Hinc primò colligitur.*) Alter verò est ab intrinseco, id est, à causa libera. Vt dum quis incidit in latrones, mortem comminantes. Rursus hic metus adhuc est duplex, quidam incussus à causa libera, sed non gratia matrimonium extorquendi, sed alia de causa. Alter vero incussus gratia extorquendi matrimonium: & hic potest incuti iustè, vt dum minans comminatur malum, quod iustè inferre potest, vt iustam delicti accusationem. Vel iniustè, vt si malum illud iniustè inferat vt priuata authoritate necare. In præsentiarum ergo non disputamus de metu incusso à causa libera, iustè, ad extorquendum matrim. quia de hoc est habendus sermo, disp. seq. sed quando iniustè.

Hæc ergo in re est quædam conclusio certissima apud 3 omnes, nempe, quoties metus non est incussus ad extorquendum matrim. siue proueniat à causa naturali, siue libera, quantumuis grauissimus sit, non reddit irritum matrim. Prob. quia tunc non impellitur homo ab alio ad matrimonium, sed à seipso: cùm nullus tunc exigat matrimonium, sed voluntariè id contrahens eligit, tanquam medium ad euadendum periculum animæ, vel corporis. 2. Quia inuoluntarium quod in eo matrimonio inuenitur, non est intentum ab incutiente metum, sed tantum habet occasionem ex ipsius nequitia. 3. Quia votum emissum ex simili metu, validum est: vt probatur ex *c. Sicut nobis, de regul.* vbi votum factum à morbo laboranti, mortis timore dicitur obligare: & *n.21.* populus Israël victus à Chananæo, voto se obligauit, & votum iudicatur validum. Et de quacumque tribulatione ait Dauid, *Reddam tibi vota mea, quæ locutum est os meum in tribulatione mea.* Et constabit ex corollariis inferendis.

Ex hac conclusione primo infertur matrim. contractum 4 cum concubina, metu præsentaneæ mortis, ex morbo aut naufragio, aut fera bestia, aut inferni timore esse firmum. Quia is metus non infertur à causa extrinseca libera, ad extorquendum matrim. Sic *Sotus 4.d.29.q.1.a.3.vers.Hinc primo colligitur. Couar.2 decret.3.p.c.3.§.4.n.16. Anton. Cuc. lib.5.inst.maior.t.12.n.118. Palac.4.d.23.disp.1.vers. Septimò dicito, Angles floribus 1.p.materia de matr.q 3.de consensu coacto, a.2 diffic.2.fol.547. Bart.à Ledes. dub.23. de matr. fund.5 Enriq.l.11.de matr.c.9.n.1. Manuel.1.tom.sum.in 2. edit.c.251.n.1. Corona confessorum 4.p.c.8.de matr.tit. de impedimento violentiæ, n.29. vers. Sed est hic valde aduertendum. Philiarc.de effic.sacerd.to.1.p.2 lib.2.c.8 Pet. de Ledes. de matrim.q.47 4.3.dub.1. Candelabrum sacrum.2.p.materia de matrim. n 62. Lud. Lop. 2.p. instructory noui, materia de matrim.c.40.fol.1067 §.Præterea pro eius materia.*

2. Infertur si medici asserant quempiam obiturum ob 5 humoris abundantiam, nisi ducat vxorem, valere matrimonium. Quia metus est ab intrinseca causa naturali. Sic *Ledes.2.p.4.q.49.a.3.f.456 col.4.§. Sed contra hoc est argumentum*, iunctis duobus §. *seqq. Sotus, & Lud.Lop.n.4.citati.*

3. Infertur, matr. contractum per detrusum in carcerem, 6 si non animo extorquendi matr. detrusus sit, validum esse. Quia quamuis metus carceris grauis sit, ac proinde reddat nullos contractus incarcerati, *l. Qui in carcere, ff. de eo quod met. caus.* & subinde matrim. deberet esse nullum: quia tamen metus non incutitur gratia matrim. extorquendi, validum est. Sic *Innoc. c. Cum locum, n.2. de sponsal.* vbi *Host. paulo post. princ. Ioan. And n.2. Ant. n.11. Card. n.3. Abb. n.9. Henric. n.5. Præpos. n.12. Gutier. de iuram. 1.p.c.57 n.4.& 5.*

4. Infertur, minus bene *Innocentium cap Cum locum, de* 7 *sponsa. n.2.* quem sequitur *ibi Host. paulo post princ.* asseruisse matrim. captiui apud hostes esse inualidum: eo quod

seruus est. Verùm hoc longè à veritate abest, 1. quia quoad matrim. contrahendum, seruitus nihil obest, vt constat ex *toto t. de coning. seruorum.* 2. quia is metus captiuitatis, quamuis in virum constantem cadat, minimè tamen ad matrimonium iniectus est. Tandem, quia *c. Dominus, de secund. nupt.* Lucius 3. scribens captiuis apud Saracenos detentis, permittit illis matrimonio copulari, modo de priorum coniugum obitu certi sint. Et ita Innocentium reprobant *Ioan. And. ea. t Cum locum n. 2. Ant. n. 11. Card. fine, Abb. n. 9. Henric. n. 3. Alex. de Neuo n. 13 idem Ioan. And. d. c. Dominus, n. 2. Ant. ibi n. 2 Anch n 3. Abb. n. 3. Alex. de Neuo n. 3. Praepos. n. 1.* Nec placet moderatio *Abbatis, eo c. Cum locum, n. 9. & Praepositi, eo. c. Cum Dominus, n. 1.* vbi sequuntur Innocentium, ita illum intelligentes: vt captiuus possit vxorem ducere, minimè tamen constituere procuratorem, qui nomine ipsius matrimonium ineat: per *c. Accedens de procur.* Sed contrarium est verissimum, & commune: vt refert & sequitur *Alex. de Neuo, d. c. Cum locum, n. 14.* Nam constitutio procuratoris non maiorem libertatem desiderat, quàm ipsum matrimonium: si ergo ea captiuitas non tollit libertatem ad matrim. à fortiori nec ad procuratoris constitutionem. Nec obstat *d. c. Accedens*, quia ad summum probat constitutionem procuratoris, liberam esse debere: (quod an ita sit, dicemus n. 22.) in praesenti autem euentu, libera est: cùm captiuitas non ordinetur, vt procuratorem captiuus constituat.

8 5. Infertur validum esse matrimonium, dum morte damnatus quo incolumis euadat, ducit meretricem, iuxta morem aut statutum aliquarum regionum. Quia is metus non eo tendit, vt matrimonium ineat, sed propria sponte, damnatus id euadendi medium eligit. Sic *Sotus verf. Exurgunt hic tamen, &* Ledesm. *Conar. n. 17. Ant. Cuc. n. 118. Lud. Lop. §. Iam ex praedictis liquet. Angles, Philiarch. Palac. verf. Nonò respondeo, Candel. n. 69. Bart. à* Ledesm. vbi eos n. 4. retuli. *Sebast. Medicis de casib. fortuitis, q. 7. 75, habetur to. 7. tr. nouiorũ, Enriq. l. 1. de matr. c. 6. n. 5. Cord. sum. q. 171. punct. 1.*

9 6. Infertur idem esse dicendum, etiamsi ipse damnatus minimè offerat matrimonium, sed alius ei promittat immunitatem ab ea pœna, si certam fœminam ducat. Quia tunc nullus metus incutitur ad matrimonium extorquendum, sed metus aliunde incussus aufertur, oblata illa conditione. Sic *Sotus, Ant. Cucus n. 116. Lud. Lop. §. Iam ex praedictis liquet. Petr. de* Ledesm. *concl. 4. Enriquez n. 2. Corona conf. seorum*, vbi hos n. 4. allegauit. *Veracruz 1. p. spec. a. 8. ad fin. dub 3. Corduba sum. q. 241. punct. 1.*

10 Imò si ipse iudex capto iustè, mortèmque timenti, vitæ condonationem promittat, si ducat ipsius iudicis filiam, aut aliam fœminam, alioquin ei mortem iustè inferendam comminetur, valet matrim. Quia metus non iniicitur ad matrim. ineundum, sed iam conceptus aufertur, traditúrque euadendi periculum modus. Sic *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 4 n. 15. Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. n. 9. Vega l. 3. sum. casu 236. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matr. c. 40. fol. 1068. verf. Ad secundum vero casum*, intelligens quando praesentaneam certámque mortem timebat, vel aliud malum graue. Idem videtur tenere *Petr. de* Ledesm. *de matrim. q. 47. art. 3. dub. 1. concl. 3. v. Ex hac conclusione*, vbi ait valere matrimonium, si iuste iudex condamnans homicidam, nolit condonare vitam, nisi ducat vxorem occisi. Quare non est audiendus *Angles floribus 1. p. de matrim. q. 3. de consensu coacto, a. 1. diffic. 2. concl. 3. f. 548.* vbi ait, si iudex latroni suspendendo, pœnæ remissionem promittat, hac conditione vt aliquam ducat, non valere matrim. Videturque idem tenere *Sotus 4. d. 29 q. 1. art. 3. verf. Ex his*, quem sequitur *Barth. à* Ledesma *dub. 23. de matrim. fundam. 5.* vbi dicunt, si Princeps ei quem iuste potest pœna capitis plectere, se eam pœnam illaturum promittat, nisi hanc duxerit, non valere matrimonium. Quia ad hunc finem incussus est metus. Sed intelligendus est *Sotus*, quando incutitur is metus aliàs nihil timenti, sed spem euadendi probabilem habenti. Et ita intelligit eum *Lud. Lop. proximè citatus.*

11 Et quamuis hi DD. videantur limitare, quando is iustè captus erat, morsque iustè inferenda erat: expresse enim sic loquuntur *Couar. Gut. Petr. de Ledesm. Vega n. praced allegg. & Palac. 4. d. 29. d. sp. vnic. ad fin. verf. Nono respondeo*, ait fortè non valere matr. quando illud iniuste suspendendus eligit, quo mortem euadat. Et *Veracruz 1. p. spec. a 8. dub. 5. §. Clarissimè ex hoc sequitur*, sentit non tenere matrimonium, quando iniusta esset condemnatio, secus quando iuxta allegata & probata. Cæterum existimo parum referre ad matrimonij huius valorem, siue iuste, siue iniuste damnatus sit. Quia hoc matrim. ex eo non redditur irritum ob hunc metum, quia metus non iniicitur ad illud extorquendum, sed metus iam conceptus aufertur: ergo impertinens est, an metus ille conceptus fuerit ex causa iusta, necne. Solus enim metus iniuste illatus ad extorquendum matrimonium, illud dirimit: vt n. 3. Et confirmatur amplius, quia si quidam tertius offerret illam immunitatem ab ea iniusta morte, valeret vtique: ergo idem dicendum est, licet ipsemet iudex offerat. Quia quando metus vitiat matrimoniũ, idem est à quocunque ille inferatur: (vt dicemus n. 19.) & ita *Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. § 4. n. 15.* vbi dixit, si iudex mortem iuste inferendam, illam iam timenti, comminetur, nisi filiam eius ducat, valere matrim. eo quod metus non infertur, sed aufertur: subdit hæc, *qua ratione perpensa, hac in re arbitramur quoad matrimonium, potius fore considerandum, an metus sit illatus, necne, quàm quod iustè inferatur.* Idem apertè volunt *Ant. cap. Cum locum n. 11. de sponsal. & ibi Praepos. n. 12.* vbi disputantes vtrum matrim. intrusi in carcerem iniuste, cum fœmina detrudente contractum, timore carceris illiùs iniusti, validum sit? distinguunt, si metus ad finem contrahendi matrimonium illatus sit, non valet: secus si ad aliud finem, ergo metus ex causa iniusta conceptus, non vitiat matrim. initum cum ipsomet incutiente, vel cum alio, si ad eum finem incussus non sit. Et ita in nostro casu, cùm iudex promittens impunitatem reo, siue iuste siue iniuste mortem timenti, si eius filiam ducat, non metum inferat, sed potiùs metum iam conceptum auferat, immunitatémque offerat, nihil referet, siue metus iuste siue iniuste conceptus sit. Et ita tenent *Corduba sum. q. 171. punct. 1. §. Mas non obstante. Manuel 1. to sum. 1. edit. c. 231. n. 1.* Idem constabit ex dicendis, n. 13. & 14. vbi in similibus euentibus iniusti metus, dicemus non vitiari matrimonium: eo quod incussus minimè sit ad eum finem.

12 7. Infertur, quo pacto æquitas consuetudinis vbique vigentis defendi valeat, vt plectendo capite: aut alio graui supplicio, condonetur vita, aut ea pœna à consanguineis occisi, ea lege vt filiam occisi, aut aliam eius consanguineam ducat, & similiter, dum vir de adulterio vxorem accusat, solet mortis pœnam remittere, si religionem profiteatur. Quamuis enim hic metus in virum constantem cadat, non irritat matrimonium, aut professionem: eo quod non incutitur ad finem extorquendi matrimonium, aut professionem, sed ad delicti punitionem: & potius metus iam conceptus aufertur, oblata timenti norma, qua immunis à pœna euadat. Sic tenent *Nauar. lib. 3. conf. in 1. edit. tit. de regul. conf. 27. n. 1. & 3. in 2.* vero *lib. 1. tit. de his quae vi, conf. 8. n. 2. & 3. Mannel 2. to sum. c. 8. n. 10.* vbi aiunt, si condonetur vita alicui, ea lege vt religionem profiteatur, esse firmam professionem: & ita ait *Nauar.* solitos esse Pontifices eadem conditione pœnas delictis debitas remittere. Et quamuis hi DD. ea ratione vsum approbent, quia metus iuste incussus non vitiat actum. At tutius & verius, hac via & ratione defenditur prædictus vsus. Quia metus non incutitur ad professionem, vel matrim. extorquendum, sed metus iam conceptus aufertur. Fundamentum enim cui prædicti authores innituntur, non firmum est; grauis enim est difficultas, an metus iuste incussus vitiet, vt videbimus disp. seq.

13 8. Infertur, si princeps obsessus matrimonium offerat cum filia obsidentis, vt sic animi concilientur, obsidionemque soluat, validũ esse. Quia obsidio non erat ad eum finem, secus si extorquendi matrim. gratia obsidio esset.

Sic

Sic *Sot. 4. dist. 29. q. 1. art. 3. vers. Hinc primò colligitur, Ant. Cuc. l. 5. instit. maior. tit. 12. n. 117. Barth. a Ledesm. dub. 23. de matrim. fundam 5. Angles florib. 1. p. de matr. q. 3. de consensu coacto, a. 1. diffic. 2. fol 547. Petr. de Ledesm. de matr. q. 47 a. 3. dub. 1. concl. 4 Vinald. Candelab. 2. p. de matr. n. 61. Lud. Lop. 2. p instruct. de matrim. c. 40. §. Iam ex prædictis liquet. Vega lib. 2 sum. casu* 107. Quod quidem verum est, quamuis iniusta esset obsidio: vt probat ratio allata. Et ita docent *Petr. a Ledesm. Lud. Lop. Barth à Ledesm. ibi.*

14 9. Infertur, si parentes aut consanguinei interficere vellent in stupro inuentum, & ipse sua sponte, & à nemine exactus offerat matrim. cum stuprata, vt mortem vitet, validum esse. Quia iniuria comminatæ mortis, cùm non inferatur ad extorquendum matrimonium, per accidens se habet ad illud. Item quia iniuria, & metus non tendebat ad matrim. sed ad mortem, & ita nulla coactio circa matrim. versatur: secus si parentes, aut alij minarentur mortem: nisi eam ducat. Sic *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 9. n. 2. Angles, f. 458. & Vinald. Candelab. sacram. n 64. citati n. praced. Corona confessorum 4. p. materia de matr. c. 8. tit. de imped violentia, n. 19. §. Sed est hic valde aduertendum.* Valde tamen videtur aduersari huic doctrinæ, quod tradunt *Petr. de Barbobus inter cons. matr Zuzti, cons. 24. n. 14. Alex. Tartagnus inter ead. consilia, cons 21. n. 5 Ant. Cuc. l. 5. instit. maior. tit. 12. n. 160.* vbi docent non tantum metum cadentem in virum constantem, actu minis illatum, irritare matrimonium, sed etiam iustam talis metus suspicionem. Vt si quis deprehensus à patre, & consanguineis puellæ in stupro, timens fore vt occidatur, ducat puellam. Idque non obscurè probat *l. Nec timorē, 7. vers. Proinde, el 2. ff. de eo quod metus causa*, ibi, *proinde si quis in furto, vel adulterio deprehēsus, vel in alio flagitio, vel aliquid dedit vel se obligauit, Pomponius l. 18. recte scribit, posse eum ad edictū hoc pertinere, timuit enim vel mortē, vel vincula.* Item quia (vt dixi hoc 4. lib. disp. 1. n. 17.) suspicio metus inferendi incutit metum viri constantis. Sed hæc doctrina ne nostro corollario aduersetur intelligenda est, quando deprehensus in eo delicto timet fore, vt metu mortis cogatur ad id matrim. Quia tunc est probabilis suspicio metus inferendi ad extorquendum matrimonium, & proinde cum is sit metus viri constantis, tendátque ad eum finem, vitiabit matrimonium. Secus quando non est probabilis suspicio metus inferendi ad eum finem, sed ad vindictam de stupri iniuria sumendam, & stuprator sua sponte matrim. cum illa offerat, vt iniuriæ, pœnæque veniam impetret.

15 Vltimò infertur, matrimonium contractum ab ægro morbo lethali oppresso, cum filia medici, aliter ei mederi nolentis, esse validum. Quia medicus minime mortis timorem incutit, sed morbus, ac matrimonium petit tanquam stipendium. Sic *Sotus, Barth. à Ledesm. Ludou. Lop. quos num. 13. refuli. Corona confess. allog. num. praced. Cordub. sum. q. 171. punct. 1. Vega lib. 2. sum. casu* 281.

16 His præmissis difficultas est, an metus cadens in virum constantem, iniustè illatus ad extorquendum matrimonium, illud irritum reddat in vtroque foro? Qua in re *Cardin. cap. 2. de his quæ vi, q. 1.* asseruit matrimonium metu hoc contractum, non esse ipso iure nullum, sed rescindendum: instar aliorum contractuum metu initorum, qui ipso iure validi sunt, quamuis rescindendi per iudicem sint: (vt diximus disp. 8. num. 4.) Et probatur ex *c. consultationi, de sponsal.* ibi, *sed de illato metu est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inueniatur illatus, qui potuit cadere in virum constantem, erunt non immeritò audiende.* Ergo metus non irritat ipso iure matrimonium, sed fœmina metum passa audienda est, vt matrim. irritetur. 2. Quia non videtur maior ratio de matrim. quàm de aliis contractibus: cum omnes contractus mutuo consensu perficiantur. 3. Quia alia sacramenta, vt Baptismus, Confirmatio, Ordo, Extrema Vnctio, suscepta metu, valida sunt: ergo & matrim. Cuius sententiam omnes Theologi, ac iuris Pontificij DD. tanquam omnino falsam reprobant: & specialiter *Abb. cap. Cum locum, de sponsal. n. 6.* Nam cæteri contractus, etsi semel validi sint, possunt per iudicem facile ob metum illatum rescindi: at matrimonium semel validum, cùm sit sacramentum indissolubile, nisi ante consummationem, per religionis ingressum, vel dispensationem Pontificiam, non posset iudex rescindere. Item, quia facilè consummaretur, & tunc nulla esset in terra potestas illud dissoluendi. Quare non bene consultum esset per Ecclesiam, metum passis in matrimonio. Constabit etiam ex textibus quibus probabitur nostra sententia, n. 18.

Alij verò, quos refert *D. Thom.* tacito nomine 4. *d. 29. q. 1 vnic. a 3. quæstiunc. 1. corp.* asserunt tale matrimonium, si re vera adsit consensus, quamuis coactus, validum esse in foro conscientiæ, & solum in foro externo irritum esse. Prob. quia Ecclesia præsumit illum, qui cogitur contrahere, mendaciter protulisse verba, & absque consensu interno: ergo vbi verè consensus est, cùm esset præsumptio, erit verum matrimonium. Prob. antecedens, ex *c. Cùm locum, de sponsal.* vbi redditur ratio, cur matrimonium coactum, sit nullum: quia matrimonium solo consensu perficitur, & vbi coactio est, deficit consensus. Ergo si re vera adsit consensus, valebit matrim. Et confirm. quia ad internum consensum in matrimonio, non potest dari coactio, sed solum ad prolationem verborum: ergo si verè est consensus internus is est liber. Ergo matrimon. eo consensu contractum, liberum erit, & consequenter validum quoad Deum. 2. Prob. quia metus peccati mortalis, & inferni, cùm sint summa mala culpæ & pœnæ cadit in virum constantem, & tamen non irritat matrim. Vt quando quis eo quod tenetur sub mortali, vt quia dedit fidem, vel quia præcipit pater, casu quo potest præcipere, contrahit: ergo. Pro hac sententia inueni citatum apud *Scotum 4. d 29 q. vn. in margine, Goffredum de Fontibus, quodlib. 13 q. 15.*

17 Sit tamen conclusio aduersus vtramque sententiam: matrim. contractum metu cadenti in constantem virum, ad eum finem iniustè incusso, est nullum in vtroque foro. Hanc conclusionem admittunt DD. vtriusque iuris, specialiter DD. omnes iuris Pontificij, *c. 2. de his quæ vi, & c. Cum locum, de sponsal.* vbi id matrim. absolutè irritum esse docent, quamuis ipsi non explicent specialiter, etiam in foro conscientiæ. Sed id expresserunt *D. Thom. 4. dist. 29. q. vn. a. 3 quæstiunc 1. corp.* vbi *D. Bonau. q. 1. n. 5. Scotus q. vn. §. Hic dicitur, Durand. q. 2. n. 7. Richar. a. 1. q. 1. Palud. q. vn. a. 3. concl. 1. n. 7. Sot. q. 1. art. 3. vers. Refutatur tamen, D. Ant. 3. p. t. 1. c. 7. paulo post princ Arboreus lib. 11. theosophiæ c. 15. vers. Respondeo percunctationi, Petr. de Soto lect. 3. de matr. §. Tertio etiam ex eod. Enriq. l. 11. de matr. c. 9. n. 1 Aragon. 2. 22 q 88 a. 3. § Hoc constitutio sit 1. concl. Philiarc. de off. sacerd. to. 1. p. c. 6. Maurus Ant. Corona confessorum, 4. p c 8. de matr. 1 de impedimento violentia, n. 19. § Sed difficultas est. Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 231. n. 1 Barth à Ledesm. dub. 23. de matr. post 2. concl. §. Annotare oportet, Lud. Lop. 2. p. inst. de matrim. c. 10. fol. 1063 §. Deinde quæritur.* Et ex iurisperitis, *Sylvest. Matrimonium, 8. q. 11 dicto 1. Tabiena verb. Impedimentum impedimento 9. 2. n. 3. Nauar. sum. cap. 22. n. 51. ad fin. Alex. Carrerius lib. 4. de sponsc. 9.* Et probatur ex *cap. Cum locum, de sponsal.* vbi rogatus Pontifex super matrimonio cuiusdam puellæ, duo enim ciues Papienses illam petebant, & vterque contendebat se cum illa matrimonium contraxisse, timebátque puella sibi metum inferendum: & definit Pontifex in loco tuto esse reponendam, dum causa definitur. Redditque rationem, quia matrim. solo consensu perficitur, qui non inuenitur, vbi adest timor cadens in virum constantem: ergo clare sentit Pontifex consensum illum voluntarium, qui reperitur vbi adest prædictus timor, sufficientem non esse ad valorem matrimonij 2. Prob. ex *cap. Veniens, el 2. de sponsal.* vbi est casus, quidam contraxit sponsalia cum puella, & accessit ad ipsam, postmodum inuentus cū alia, coactus est ipsam ducere per verba de præsenti: quæsitum est à Pontifice, vtrius harum esset maritus? Et respondet Pontifex his verbis, *si inuenerit quod primam post fidem præstitam cognouit, ipsam cum eo facias remanere, licquin secū ita, nisi metu coactus qui posset in virū constātem cadere,*

cadere, eam desponsauerit, adhærere faciat, vt vxori: ergo clare definit matrim. tale metu contractũ, esse irritum. Idem expresse definitur *c. Significauit, de eo qui duxit in matrim.* vbi est casus. Quidam metu compulsus duxit vxorẽ, deinceps propria sponte aliud iniit matrimonium: & rogatus Pontifex vtrum horum validum sit? respondet, *Si constiterit, quod tanta vis eidem illata fuerit, quod non sponte in priorem consenserit, propter hoc non dimittat, quin ad aliam quam postea in vxorem accepit, reuertendi liberam tribuat facultatem.* Ergo prius matrim. ratione metus fuit omnino irritum: aliàs non daretur libera facultas permanendi in posteriori, sed inualidum prorsus esset. 3. Prob. ratione *D. Thomæ proximè citati*, decisiones horũ textuum non inniti falsæ præsumptioni defectus consensus, atque ita procedere in vtroque foro. Quia Ecclesia nullum præsumit delinquere in aliquo facto, nisi per legitimas probationes id constiterit, *l. Marito, ff. pro socio*: semper enim Ecclesia præsumit pro meliori parte, *c. Estote misericordes, de reg. iur.* qua ratione olim sponsalia transibant in matrim. per copulam, *cap. Is qui fidem, de sponsal.* præsumebat enim Ecclesia accessurum animo maritali, vt fornicationis præsumptionem effugeret: sed exprimere verba absque interno consensu, est peccatum mendacij: ergo Ecclesia non præsumit contrahentes interius non consentire. Hanc rationem impugnat *Dur. 4. d. 29. q. 2. n. 5.* Quia Ecclesia quandoque præsumit deterius, vt in fauorem 2. matrimonij publicè contracti, præsumebat mentiri asserentem prius se cum alia clam contraxisse. Sed hæc impugnatio nõ obstat. Quia Ecclesia ex duobus malis minus præsumit: vt multis citatis probat *Menoch. de præsumpt. l. 5. præsumpt. 2. n. 24. & seqq.* Et ratio est, quia ex duobus malis minus est eligendum, *c. Cum Dauid, & c. Si aliquid, 22. d. & c. Duo mala, 23. dist.* Quia ergo minus malũ est, hunc mentiri, quàm bis matr. inire, ideo meritò in illo casu præsumit Ecclesia illũ mentiri. At in nostro casu nulla est necessitas præsumendi delictum: vnde meritò Ecclesia præsumit internum consensum, ne mendacium præsumatur. Tandem probatur, quia conueniẽtissima fuit irritatio talis matrimonij in vtroque foro. Primo, quia matrim. significat coniunctionẽ Christi cum Ecclesia, quæ per liberum amorem fit. 2. quia metus aduersatur debitæ sobolis procreationi, quæ est matrim. finis: hæc enim matrimonij indissolubilitatem, mutuámq; coniugum habitationem petit: cui repugnat metus. Cùm enim vi coniungantur, deficit mutuus amor, atque ita facilè coniuges separabuntur. Quod enim aliquis non diligit, facilè contemnit, 20. 3. *c. præsens.* Vltimo quia matr. coacta infœlices exitus habent, *c. Requisiuit, de sponsal.*

19 Nihil autem refert, vt matrim. metu initum, irritum sit, siue metus inferatur per contrahentem, siue absque eius culpa, & scientia, per quemcumque alium. Et ratio est, quia metus irritat matrim. eo quòd tollit libertatem consensus, *c. Cum locum, de sponsal.* Sed non minus tollit, siue per contrahentem, siue per alium inferatur: ergo non minus irritat. Item quia idem metus qui sufficit ad rescissionem aliorum contractuum, sufficit ad rescissionem matrimonij: (vt diximus hoc 4. lib. disp. 6. n. 2.) sed alij contractus rescinduntur ob metum per quemcumque illatum, (vt probaui hoc lib. 4. disp. 8. n. 7.) ergo & matrimonium. Item quia *c. Veniens, et 2. de sponsal.* declaratur matrim. fuisse irritum, metu contractum, cùm tamen neuter ex contrahentibus metum illum intulerit, sed parentes alterius. Quid autem, si metus non inducat ad contrahendum: quia aliàs metum passus vult? dixi hoc lib. 4. disp. 4. n. 2.

20 Dupliciter potest limitari conclusio posita, vt matrimonium metu contractum, irritum sit. 1. limitatur quando cum certa fœmina cogitur aliquis cõtrahere: secus quando cum incerta, de certis: vt cum aliqua ex filiabus Petri. Et ratio est, quia cum electio sit matrim. spirituale, valet argum. ab ea, ad matrimonium: (vt latè *Enerardus in suis topicis, loco à matrim. spirituali, ad carnale:*) sed quamuis electio metu facta, nulla sit, *c. 3. §. Cæterum, de elect. in 6.* valet quando non est alicuius determinati, sed alicuius ex certo personarum genere: tunc enim habet substantialia electionis, cum sit inter plures: ergo similiter valebit matrimonium, vbi aliquis non cogitur cum certa persona contrahere. 2. Quia inter plures datur consensus electiuus, *l. Serui elect. ff. de legat. 1.* ergo cum eligat vnam personam, potius quàm aliam, dabitur consensus electiuus, & ita libertas: & subinde tali coactione extortum matrim. validum erit, tanquam liberè factum. Sic docet *Abb.* posse attentari, quamuis satis dubium sit, *c. Cùm terra, de elect. n. 4.* & tenent *Præpos. c. Cùm locum, de sponsal. n. 7. & 9.* & ibi *Cochus, Imol c. Tua, de sponsal. col. 15. Felin c. In præsentia, n. 37. de probat. Iaſ. l. Titia, n. 6 fin ff de verb. oblig. Cosmas pragmat. sanct. 1 de elect. §. Ad tollendum, vers. Libere, Sylua nuptialis, l. 2, n. 119. Io. Lup c. Per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 11. n. 1.* Cæterum hæc limitatio omnino reiicienda est: & dicendum irritum esse matr. quamuis contrahens cogatur cum incerta de certis contr. here. Prob. quia matrim. debet plena libertate gaudere *c. Cum locum de sponsal.* quod hic minime contingit, cum contrahens in sua plena libertate constitutus, secluſóque omni metu, nullam ex iis eligeret in vxorem. Item, quia ratio irritationis matrimonij coacti, habet locum in hoc casu, ne scilicet infœlices exitus habeat: cum enim hic contra suam voluntatem cogatur, vnam ex illis eligere in vxorem, timendum est de infœlici exitu. Nec obstant rationes oppositæ. Non 1. quia quicquid sit de electione, an tunc valeat; est dispar ratio in matrim. nam aliæ electiones possunt à lege restringi ad duos, ita vt alterum ex illis tantum fas sit eligere: matrim. tamen adeo liberum consensum exigit, vt nulla lex possit ad numerum certum restringere. Non obstat etiam secunda ratio, quia illa libertas non est plena, sed respectiua, quæ ad matrimonij valorem minimè sufficit; omnis enim consensus quouis modo extortus, est liber respectiuè, cùm potius voluntas eligat illud matr. quam pati malum comminatum. Et ita hanc sent. tenent *Fortun. de vit. finillat. 21. n. 428. & seqq. Bald. & Philipp. Lusitan.* quos refert & sequitur *Conar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 5. num. 8. Padilla l. Interpositas, n. 6. C. de transact. Anton. Cucum lib. 5. instit. maior tit. 12. n. 127. Philiarch. de offic. sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. paulò post principium.*

2. Posset limitari conclusio, nisi matrim. contractum sit in consanguineorum, & amicorum præsentia. Quia tunc cessat metus: vt aliqui tribuunt *Bart. l. fin. n. 4. ff Si quis aliquem test. prohib.* Vnde consulit *Bart.* testamentum fieri coram consanguineis, & amicis, vt cesset metus. Verum *Bart.* non dicit cessare metum, sed metus præsumptionem: per *l. Transactionem qua dominy 35. C. de transact.* quæ quamuis de amicis loquatur, ait *Padil. ibi n. 3.* cum *Alciato*, probat ad consanguineorum præsentiam extendi. De qua præsumptione consule *Mascard. de probat. concl. 1055. n. 24. & seqq.* Cæterum quicquid sit de hac præsumptione, quæ ad forum externum spectat, in foro conscientiæ, in quo veritati standum est, si tunc vere non cessarit metus cogens ad matrimonium, illud erit nullum. Imò nec in foro externo cessat metus præsumptio, sed tantum cogitur allegans metum, ad probandum grauiorem illum fuisse, & ad clariores probationes afferendum. Sic *Felin. c. Causam matrimonij, n. 6. de offic. deleg. Salic. d. l. Transactionem, n. 2. Ant. Gom.* alios referens *tom. 1. var. c. 14. n. 27. fin. Burgos de Paz, cons. 3. n. 69. Gutier. cons. 16. n. 24.* 21

Nec solum matrim. metu viri constantis initũ, est nullum, sed etiam ex hac consensus libertate ad matr. requisita, non valet ipso iure constitutio procuratoris ad illud ineundum, metu viri cõstantis, facta. Quia matrim. postea celebratur virtute prioris consensus, qui censetur adhuc durare, nisi sit reuocatus, *cap. fin. de procur. in 6.* & proinde cùm prior ille consensus, eo ipso quod est ad procuratoris ad matrim. constitutionem, sit ad ipsummet matr. contrahendum, sicut est irritus ratione metus, respectu matrimonij, erit etiam respectu constitutionis procuratoris ad illud. Sic *Hostien. c. Cum locum, paulò post princ. de sponsal.* vbi *Ioan. Andr. n. 1 Imol. c. 2. de his quæ vi, n. 5. fine, Conar. 4. decr. 2.* 22

decr.1.p.c.3.§.5.n.9.ad fin. Padilla l. Interpositas, n.7. C. de transact. Nec me latet aliquos negare id esse speciale in matrimonio, docentes generaliter constitutionem procuratoris metu factam, esse nullam: per *c. Accedens, de procur.* ibi, *procuratorem libere ordinare valeat.* Sic *Hostiensis 2. de his quæ vi, ad finem, & ibi Ioan. Andr. fine, Abb.n.18. Roman. singulari 753. Rynus cons 121.n.20.vol.4. Bertachin. in suo repertorio lit. M. verb Metus non præsumitur, sub num.8o v. Metus non reddit actum: Sarmiento de reddit.b. p.1.c.4 n.8.* vbi nouam huius rationem affert: *Fiamin.de resign.benef. lib.9.q.7.n.42. & l.13.q.1.n.47.* Cæterum *illud c. Accedens*, minime id probat. Quod fatentur *Lud.Roman.singul.124.* *Abb.Couar. & Padilla, proximè citati* Quia ille textus tantum decidit locum tutum conceden ium esse partibus, vt liberè, seclusaque omni coactione procuratorem constituant: quod in omni actu seruandum est, non tamen inde sequitur, si de facto metus intercedat, constitutionem procuratoris esse nullam. Quare iure optimo *Imola, c.2. de his quæ vi. n.5. fine, Cæsar. & Padilla, proxim. è citati,* speciale esse docent in constitutione procuratoris ad matrimonium, ratione libertatis ad illud requisitæ.

23 Imò non tantum matrim. & constitutio procuratoris ad illud, metu annullantur, sed etiam dotis promissio, & solutio metu facta, est ipso iure nulla, tanquam matrimonio accessoria: per *l. Si mulier. 21. §. Si dos, ff de eo quod met. caus.* ibi, *si dos metu promissa sit, non puto nasci obligationem. Quia est verissimum, nec talem promissionem dotis vllam esse.* Quod expresse *l fin. tit. 11. p.3.* extendit ad promissionem arrharum, vt metu facta non valeat. Vt animaduertunt *ibi Greg. Lop. verb. O prometiesse, Padilla l. Interpositas, n.7. C. de transact.* Nec me præterit, tum decisionem, tum etiam eius rationem, dubiam esse. Nam *Bart. d.l Si mulier, §. Si dos, in fine*, negat promissionem dotis metu irritari, intelligens illũ textum, vbi dos per simpliccm promissionem absque stipulatione promitteretur: secus si per stipulationem. Quod fortè sustineri posse affirmat *Alex. de Neuo c. Cum locum, n.28. de sponsal.* Alij autem intelligunt illũ textum, quando simul metus circa matrimonium, & dotis promissionem infertur, asserentes si tantum circa dotis promissionem incurriatur, eam validam esse. Sic *Alex. Carrer. li.4. de sponsal c.8. fine.* Alium intellectum tradit *Barbosa, ff. solut. matrim. rubr.4 p.n.31.12.* vt intelligatur textus, de promissione dotis, non expressa certa quantitate: cùm enim ad arbitrium prudentis taxanda esset, vir prudens arbitrabitur, quando dos metu promissa est, nullam quantitatem esse taxandam. Vnde concludit valere, si certa quantitas promitteretur. Cæterum esse speciale in dote, vt eius promissio metu facta sit omnino irrita docet *gl.c.2. verb. Coactus de his quæ vi, & ibi Hostien. ad fin. Ant n.8. Ancher.n.3. Card.q.1.casu 2. Abb.n.9. gloss. l.1. verb. Non valet, ff. de author tut. & d.l. Si mulier, §. Si dos, verb. Vilam, & ibi Bald. Iason, in princ. Alber, & Fulgos. ibi, Paulus l.1.n.1. C. de resc. ind. vend. Iason l. Titia, n.6 ff. de verb. oblig. Nouellus de dote. 6.p. priuil. 39 n.1. Grammaticus decis. Neapol. 103. n.68. Rosella verb. Metus, n.3.* vbi *Ang.n.8 Sylu.q.8. vers. Tertio Tabiena verb Coactio.q 6.n.7.* & multi alij quos refert *Barbosa d 4. p.rubr. n.28.* Ratio etiam huius decisionis, satis dubia est, vt dotis promissio irritetur metu, quia est accessoria matrimonio: cum dos sine matrimonio esse non possit, *l.3 ff. de iure dot. l. Neque vllam, §.1. ff. de pericul. hered. l. fin verb. Sicut, C. de donat. ante nupt.* & ita vitiato matrimonio ob metum, quod est principale vitietur metu dotis promissio, tanquam accessoria, *Reg Cum principalis, ff. de reg. iur.* Nam varias rationes illius decisionis tradunt *Doctores*, quas refert *Barbosa, ff. solut. matrim. 4 p. rubrica, n.29 & seqq.* reprobátque hanc ratione. Quia vitiato principali, tunc vitiatur accessorium, quando eadem ratio in vtroque militat, *l. Et si is. C de prædiis minor.* At quamuis dos sit accessoria matrimonio, diuersissimis terminatur regulis, differénsq; ratio militat. Matrim. enim ideo metu est irritum, quia semel validum irritari non potest: at dotis constitutio semel valida, potest ob metum rescindi. Atque ita videmus multa locum habere in matrimonio, quæ minimè in dote accessoria procedant. Lex enim ciuilis nihil potest circa matrimoniũ, cùm spirituale sit, disponere. Vt notant DD. per illum textum *c. Ecclesia, de constit.* verùm circa dotes passim disponunt, vt *l.1. tit 2. l.5. noua recop.* Item pœna in sponsalibus, nullius est momenti, *c. Gemma, de sponsal.* si tamen dos sub certa pœna promitteretur, valeret pœna, *l. Si pater 12. § Si mulier, ff. de pact. dot.* Item præsentia parochi, & testium est accessoria contractui matrimonij, per *Trid. sess.24.c.1. de matrim.* & tamen non sequitur naturã principalis matrimonij: hoc enim metu irritatur, illa autem minimè (vt diximus 3.lib.disp. 39.n.9.) Ergo nullo modo dicendum est, eam esse rationem irritandi promissionem dotis metu factam, quod sit accessoria matrimonio, quod metu annullatur. Fatebor hæc argumenta non exigui momenti esse, atque ita valde dubium reddere, eam esse rationem illius decisionis, quod dos sit accessoria matrimonio. Sed probabiliter potest defendi eam esse rationem: quam tradunt *gl.c.2. de his quæ vi, verb Coactus Host. Ant. Abb. Paul Ros. Il. Ang Sylvest. Tabien. Padilla hoc num. allegg.* Nec obstant argumenta in contrarium adducta. Quia, quando textus non irritat expresse accessorium, sed ex ipsamet principalis annullatione, censetur irritum, necessarium prorsus est eandem ratione militare in principali, & accessorio: verùm quando textus expresse irritat accessorium eo quòd principale est irritum, non oportet eandem rationem in vtroque subesse. Et ideo non obstat, vt omnia alia dicta, locũ habeant in matrimonio non autem in dote. Quia in matrimonio expresse disposita sunt, in dote autè minimè: & cùm diuersa militet ratio, ex dispositione in matrimonio, non sequitur idè in dote dicendum esse. In nostro autè casu, est expressa dispositio, non tantũ in matrim. vt metu vitietur, sed etiã in dotis promissione.

Nec tantum contractus dotis metu redditus irritus, sed 24
etiam distractus. Contractus enim, & distractus eiusdem sunt naturæ, vt notant *Doctores l. de tutela, C. de in integr. restit.* Sic *Grammaticus decis. Neapol. 103. n.69.*

Monuerim tamen *Nouellum de dote, 6.p. priuileg. 39 ad* 25
fin. asserere, quamuis promissio dotis metu facta irrita sit, cogendam esse mulierem iterum dotem constituere: ne vir cogatur indotatam vxorem accipere. Attamen illũ reprobat *Barbosa, ff. solut. matrim. 4. p. rubr. n.32.* Nam cum probato metu promissio dotis aut sit nulla, aut annullanda, perinde est tunc, ac si vir indotatam vxorem duxisset, quo casu cogere non potest, vt doté constituat, *l. fin. C. de donat. ante nupt.* Verum huius decisio pendet ex ea quæst. quam lib.1.disp.59.n.3. & 4. tetigimus, vtrum dum vir aliquam ducit absque dotis promissione, censeatur vxor dotem aliquam promittere? Si enim nullã dotem censetur promittere, vera est opinio Barbosæ: nisi vir inscius esset metus, tunc enim non duxit vxorem absque dotis promissione, nec æquitas patitur, vt absque sua culpa dote priuetur. Si autem censeatur promittere, vera est opinio Nouelli.

Ad argum. primæ sent. proposita num.16. respondetur 26
Ad 1. audiendam esse fœminam, non vt iudex rescindat matrimonium metu contractum, sed vt declaret esse irritum: vt manifestè decernunt alij textus, n.18. allegati. Ad 2. dico, disparem esse rationem. Quia alij contractus semel validi, possunt rescindi: non autem matrimonium. Ad 3. dico, alia sacramenta ibi enumerata non posse irritari ab Ecclesia: at matrim. cum sit contractus, potest: & ita irritatur quando metu contrahitur. Item alia sacramenta non conficiuntur ex consensu, tanquam ex parte intrinseca, sed consensus recipientis est dispositio, & conditio sine qua non, & cum voluntas coacta, voluntas sit, sufficit vt valida sint: sed in matrimonio consensus est essentialiter requisitus, & ita nil mirum, vt is debeat plene liber esse. Ad argum. secundæ sentent. proposita, n.17. respondetur: Ad 1. falsum esse, Ecclesiam præsumere in matrimonio coacto non adesse consensum: & c. *Cum locum*, dum negat adesse consensum intelligit, de omnino libero, qualis ad matrimonij valorem desideratur. Ad confirmationem,

nem, fateor esse consensum liberum, vt distinguitur contra omnino coactum, & violentum: at non est plenè liber. Ad 2. dico illum metum prouenire ab intrinseco, nec tollere libertatem: nam libera electione consentit, ne peccet: vt liberè homo abstinet à peccatis: & vota, ac legem Dei implet, quamuis timore peccati, & inferni.

DISPVTATIO XIII.

An metus cadens in virum constantem, iustè illatus ad extorquendum matrimonium illud irritet?

SVMMARIVM.

Referuntur duæ sententiæ, n. 1. & 2. Et sententia authoris, 3.
An sit alicuius momenti medium, quo iudices Ecclesiastici vtuntur, nolentes dare licentiam, vt vinctus stupratam fœminam ducat, donec extrahatur è carcere? 4.
Dein, præmisso metu iniustè incusso extorta, an sit nulla? 5.
Quid dum aliquis cogitur ad implenda sponsalia, ineunde matrimonium? Et quod à principio est voluntatis, postea est necessitatis, 6.
Si iudex cogat stupratorem absque matrimonij promissione, vt stupratam ducat, an valeat? 7.
Quid si iudex secundum allegata & probata iustè cogat ad matrimonium, at in re ipsa iniustè, vel è contra, 8.
Solvuntur argumenta, & enodatur c. Veniens, el 2. de sponsal. n. 9.

1 QVæstio hæc difficillima est ob confusionē, & breuitatem qua à DD. tractatur: & ideo qua claritate potuero aliquanto diffusius eam edisseram. Triplex est sent. I. docet minime valere matrimonium, quamuis metus iustè incutiatur. Prob. ex *c. Veniens, el 2. de sponsal.* vbi decernitur irritum esse matrim. ad quod pater coëgit iuuenem repertum cum filia in eodem lecto, & tamen videtur iustè coëgisse, cùm iuuenis fuerit in culpa: ergo nil confert ad matrimonij valorem, si metus iustè illatus sit. Dices hunc metum fuisse iniustè illatum: contra hoc facit, nam si eo ipso quod in delicto repertus est, iam conceperat timorem, cum timor hic non sit incussus ad extorquendum matrimonium, sed iam timor erat conceptus, non irritabit illud, siue ex causa iusta, siue iniusta concipiatur: vt dixi disp. præc. n. 11. Ergo dicendum est hunc timorem esse incussum, & ita irritare matrim. quamuis causa iusta incutiendi fuerit. 2. Prob. ex *c. Quia diuersitatem, de concessione prebendæ* ibi, *& si fuerit sua culpa suspensus*: vbi *glossa, verb. Suspensus*, ait, licet culpa sua inciderit in excommunicationem, non imputari eo quòd ex sua culpa processit. Cuius ratio est, quia illa culpa non tendit directè ad impediendum. Ad quod comprobandum plura alia adducit *Gelin. c. Cum inter, n. 20. de except.* ergo cum culpa, & delictum metum passi, qui causam metui dedit, non tendat ad matrim. non ei imputari debet, vt ea ratione metus non vitiet eius matri. 3. Prob. quia minans accusationem, vel aliud malum graue, quod iuste inferre potest, quamuis illud minari possit, absque iniuria, ad finem iustitiæ punitiuæ, iniustè tamen infert, ad finem extorquendi matrim. Tum, quia nullus priuata authoritate potest cogere ad matrimonium: tum, etiam, quia quamuis ius haberet incutiendi timorem ad alios contractus, non tamen ad matrim. vel professionem, quæ summam libertatem exigunt: ergo metus ille quamuis iustus sit ad alios effectus, respectu tamen matrimonij erit iniustè incussus, illúdque irritabit. 4. Prob. quia ideo coactio irritat matrim. quia tollit plenam consensus libertatem, ex matrimonióque coacto infœlices sperantur exitus, sed non minus aufert libertatem, siue metus iustè, siue iniustè inferatur, & in vtroque euentu idem exitus infœlix speratur: ergo etiam metus iustè incussus irritat matrim. 5. Probat. ex *cap. Gemma, de sponsal.* ibi, *cum itaque libera matrimonia esse debeant.* Vbi propter matrimonij libertatem improbatur pœna apposita in contractu sponsalium, resilienti ab eis: & tamen timor talis pœnæ amittendi, nisi ea expressè prohibita esset, erat iustè incussus cùm ex partium conuentione esset debita: ergo timor iustè incussus repugnat matrimonij libertati, & consequenter illud vitiabit. Hanc sent. tenet *glossa cap. Veniens, el 2. de sponsal. fine*, vbi ait inde sumi argumentum, vt excuset metus, quamuis eum passus; sua culpa in illum inciderit, & tamen is textus in matrimonio loquitur. Et clarius *Goffred. sum. t. de his, quæ vi, n. 3. in 1. solut. ad l. Si mulier, ff. de eo quod met. cau.* quæ contrarium probare videtur: & *Host. d. c. Veniens, ad fin in 2. solut. ad eandem legē, & ibi Ioa. And. n. 8. a. 1. solut. Anchar. n. 6. in 2. solut. Henric. n. 3. in 2. solut. Præpos. n. 5. in 2. solut. Abb. n. 8. in 2. solut. Alex. de Neuo n. 18.* vbi dicunt, quamuis metus iustè incussus non vitiet alios contractus, esse tamen speciale in matrimonio propter eius prærogatiuam, maximamque libertatē, quam in illo ius exposcit, vt quāuis legitimus sit, matrimonium vitiet. Idem tenet *gl. c. 2. verb. Coactus, de his quæ vi*, vbi dicens subueniri metum passo, nisi culpa sua in illum inciderit, per *d. l. Si mulier*, addit fallere in matrim. in quo qualiscumque metus intercedat, siue culpa, siue absque illa, subuenitur, & non valet matrimoniū quam gloss. sequuntur *Hostiens. ibi super verb Renocari. Abb. n. 8. Imola n. 3.* Idem *gloss. 31 q. 2. in sum. verb. Quod ad eum*, vbi ait, excusare à matrimonio, ne valeat. metum culpa patientis illatum: quam sequuntur *Iason l. Tutia, n. 5. fine. ff. de verb. oblig. Ant. Cucus lib. 5, inst. maior. tit. 12. n. 129.* Idem *Archi. c. Clericum, 50. d. fine, & Ioan. Andr. tract. de consang. n. 7.* habetur *to. 9. tractat. nouiorum*, vbi dicunt circa matrimonium non nocere metum culpa patientis iniectum. Idem videntur expressè tenere *Abb. c. Requisiuit, n. 2. de sponsal. & ibi Alex. de Neuo n. 2. Iason d. l. Tutia, n. 5. ampliat. 3. Fortunius c. 1. de pactis, n. 30. declar. 6. vers. Considera tamen, Couar. 4. decret. t. p. c. 4. init. n. 6. Ant. Cuc. lib. 5. inst. maior. tit. 12. c. 128. Lancelotus inst. iuris canon. l. 2. t. de sponsal. vers. Initiatum igitur:* vbi asserunt, si sponsus qui libere sponsalia contraxit compellatur metu perficere matrim. esse nullum. Et quamuis non explicent, an cōpulsio fiat à iudice, necne: & ita possit aliquis subterfugere, dicendo intelligi, quando cōpulsio fieret à persona priuata, & subinde iniuste, cum authoritate cogendi careat. Verū hoc subterfugium nullius est momenti. Quia prædicti authores sequuntur Abbatem, qui in illo textu agit de coactione per iudicem faciendā, vt impleantur sponsalia: docētque non debere esse strictā, ne matrimonij valor periclitetur: redditque rationem cur in eo casu matrim. coactum non valeat. Quia matrim. non tantum in principio, sed etiam postea liberum esse debet, quamuis sponsalia præcesserint. Idem clarius tenet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. n. 15.* vbi dicit, siue iustè, siue iniustè incutiatur metus ad matrim. illud irritare: & exemplificat, vt si quis iustam accusationem minetur latroni, nisi certam vxorem ducat. In quo etiam exemplo irritum esse matrimonium, docent *Ledesm. 2. p. q. 49. a. 3. f. 456. col. 3. §. Dubium tamen est. Gutier. de iuram. 2. p. c. 57. n. 9. Manuel 2. tom. sum. c. 93. n. 3. Vega lib. 3. sum. casu 235.* & tradit *Ledesma* hanc regulam generalem, omnis metus incussus ad finem extorquendi matrimonij, quamuis ob alios fines esset iustus, iniustus est, illúdque irritat. Et *Manuel ibid.* generaliter ait, metum ob causam iustam incussum annullare matrim. & professionem. Et hæc sent. est probabilis.

II. Sententia distinctione vtitur, si metus sit lege incussus ad illum finem matrimonij extorquendi, quia, scilicet, est lex vt violator virginis compellatur eam ducere, tunc quamuis iudex metu mortis ad id compellat, valet matrimonium: secus tamen vbi metus non esset lege incussus. Prob. I. pars, quia iudex iuridicè procedens non dicitur inferre metum. Vt bene *gloss. c. Cum dilectus, verb. Metum, de his quæ vi, & ibi Imola n. 8.* Et constat ex *l. Continet. 5. §. Sed vim, ff. de eo quod metus causa*, vbi, *sed vim accipimus atrocem, & eā quæ aduersus bonos mores fiat, non eam quā magistratus intulit, scilicet iure licito, & iure bonorio quē sustinet:* Præterea, quia tunc iudex minimè dicitur iniicere metū, sed potiùs liberat à timore pœnæ, virtute legis concepto. Item, quia tunc nulla irrogatur iniuria metum passo, cum sua sponte delictum admittens, illi pœnæ se subiecerit, at verò quando lex non cogit ad matrim. iniuriam irrogat iudex, vel quicumque alius cogens ad matrim. quamuis metus ille iustè ad alios contractus non ea gaudentes libertate

2 a

bertate, incuti possit. Vt probant omnia argumenta prioris sententiæ : quæ etiam confirmant hanc, quoad secundam partem, in qua cum ea conuenit. Tandem, quia ius Ecclesiasticum, quod *cap. 1. & 2. de adulter.* desumens ex *cap. 22. Exod.*, præceptum statuit vt defloratis dolosè virginem, eam ducere & dotare cogatur, si sentiret tale matrimonium coactum nullius esse valoris, id minime statueret. Et quod in hoc euentu cogatur ducere, docent *Innoc. eod. c. 1. n. 2. verb. Habebit, & Abbas. 2. eod. c. n. 1. &* 3. & colligitur ex *eo. c. 1.* quod copulatiuè petit, vt ducat & dotet : si verò dicamus tantum alternatiuè cogendum esse ad ducendum, vel dotandum, vt sentire videntur *eod. c. 1. Hostiens. super verb. Noluerit: & ibi Ioan. Andr. n. 5. Anton. n. 6.* dū dicunt expressè, esse contra illud c. 2. vt præcisè cogatur ducere : quare alternatiuè esse cogendum ad matrimonium, vel dotē, docent *Anton. eod. c. 2. n. 2. Anani. d. c. 1. n. 4. Anchar. c. 1. n. 4. & c. 3. n. 2. Cardin. c. 1. n. 3. oppos.* 4. & ita esse in vsu docent *Anton. Gomez l. 80. Tauri, n. 8. Iul. Clarus lib. 5. receptarum, in practica crimen. §. Stuprum vers. Sed quero qua sit pœna:* adhuc procedit argumentum. Quia sæpe dotis constitutio continebit maiorem bonorum dotantis partē, & ita eius metus cadet in virum constantem, quare per talem metum cogit tunc lex ad matrimonium : non ergo vult Ecclesia, vt matrim. cuius coactioni ius ipsum authoritatem præstat, irritum sit Etc. *Ex literis el 2. de sponsal* decernitur similiter: vt qui fidem præstitit de aliqua ducenda, si resiliat, compellatur per excommunicationem, quæ grauissimum damnum infert. Hanc sent. videtur tenere *Ant. c Veniens, el. 2. de sponsal. n. 7.* vbi docet timorem facti vitiare matrimonium, non autem iuris: eò quod iure inferatur : & melius *Dominicus c. fin. ad fi. vers. Conclude, d. 5.* vbi quamuis non loquatur specifice in matrimonio, sed in genere de contractibus, ait, si metus sit iuris, id est, iure illatus, inducere nullitatem actus, aut quod annullandus sit, secus si sit facti. Videtur etiam tenere *Medina C. de restitution. quæst. 3. causa 2. vers Si fiat remissio*, vbi ait valere matrimonium contractum metu à magistratu, vel iudice, metu incusso : vt alius fidem dederat vel defloraverat, cogaturque ducere & ipsum sequitur *Manuel 1. to. summ in 2. edit. c. 231 n. 5. conclus. 5. fine.* Et expresse eam tenent exemplificantes, valere matr. quando iudex cogit ad illud, virtute legis eam coactionem iubentis, vt in virginis defloratione : non valere autem, si quis iustam accusationem comminetur alicui, nisi ducat certam vxorem (alia exempla consultò omitto, quæ ibi Doctores citandi adducunt : quia spectant ad præc. disp. vbi eorum veritatem discussi) *Sotus 4. d. 29. quæst. 1. art. 3. vers. Hinc primo colligitur, & vers. Exurgunt hic tamen* iuncto *vers. Ex hu sequitur Bas. à Ledesma dub. 23. de matrim. fundam. 5. Philiarc. de offic. sacerdotis, to. 1. p. 2. d. 2. c. 8. Cordub. sum q. 171. punct. 1. Ludou. Lop. 2. p. instruct noui, materia de matrim c. 40. Angles floribus 1. p. f. 1068. & sequenti, materia de matr. q. 3. de consensu coacto, art. 1. diffic. 2. f. 548. conclus. 3. iunct. art. 2. diffic. 2. f. 550.* Et hæc sententia similiter est probabilis.

3 III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) docet metum minimè irritum reddere matrimon. quando iustè incutitur. Prob. 1. quia quoties metus incutitur alicui damni debiti delicto, quem incutiens iuste inferre potest, tunc magis censetur ille metus oriri ex lege, & natura delicti, & proinde ab intrinseco, quam ab extrinseco incuti : eo quod intra illum est iusta causa timendi, initiumque & radix timoris. Quare Spiritus sanctus dixit, *fugit impius nemine persequente* : significans delinquenti vt timeat, minimè opus esse, vt aliquis comminetur malum. Ergo dum quis malum iustum minatur reperto in delicto, verbi gratia, Te Accusabo, nisi contrahas matrim. non censetur metum inferre, sed potius metum jam ex delicto conceptum, auferre offerendo immunitatem, si ducat vxorem : in quo casu diximus disp. præc. n. 9. non vitiari matrimonium metu. Et confir. ex *l. Si mulier. 22. in prin. ff. de eo quod metus caus.* ibi, *si mulier contra patronum suum ingrata facta, sciens se ingratam de suo statu periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiserit, ne in seruitutē redigatur, cessat edictum Quia hunc sibi metum ipsa infert.* Vbi pondero rationem Iurisconsulti. *quia hunc sibi metum ipsa infert:* quasi sentiet, eo ipso quod aliquis admisit delictū, concipere timorem nemine inuitante. Ergo cùm alter in damnum minatur, non dicitur metum incutere, sed potius auferre, offerendo conditionē immunitatis : Et confir. 2. quia sicut quando morbo oppresso medicus minatur, se nolle mederi, nisi eius filiā ducat (vt diximus disp. præc. n. 15. ex communi sententia) valet matrimonium : eo quod medicus non infert metum, sed morbus, & exigit matrim. ac stipendium medelæ : nec in hoc est iniurius, cùm lege iustitiæ non teneatur mederi. Similiter dum quis reperto in delicto minatur iustam accusationem, nisi consentiat matrimonio, dicendum est valere. Quia metum accusationis eo ipso quod in delicto repertus est, concepit ex ipso delicto, & reperiens poterat iuste accusare, ac recipere pretium, vt ab accusatione desistat peritque matrimonium, ac mercedem, & pretium desistendi : nec in hoc iniuriam infert, cum non teneretur lege iustitiæ non accusare. Principaliter prob. quia supra diximus hoc l. 4. disp. 5. nu 17. metum excommunicationis, quando iusta est, non cadere in virum constantem ; ex communi fere omnium sent. reddendi rationem, eo quod in causa est, & culpa illius, metum passus : quod egregie docuit *Couar. 4. decret. 2. p c. 3. §. 4. n. 12.* vbi reddit huius rationem, his verbis: *non enim est metus cadens in virum constantem, is qui non infertur ab aliquo, sed is qui metum allegat, sibi ipsi inulsit, perpetrando ea quæ digna sunt excommunicatione aliaue pœna: per d. l. Si mulier, si quis enim in re aliquid se facturū cōmittatur, vt aliquid ei promittatur, detur, aut fiat, non videtur res illa gesta per metum cadentē in virū constantē. Quia is qui rem agit, metum sibi inulsit, committendo rem dignā illa comminationi, & ita ipse erat in eo metu cōstitutus.* Ergo dum aliquis, verbi gratia, latroni iustam accusationem comminatur, nisi certam ducat, verè non est metus viri constantis ab alio incussus qui solus matrim. irritat, sed est ab intrinseco ex natura ipsius dilecti perpetrati conceptus. 3. quia idem metus cæteros contractus rescindens, annullat matrimonium (vt diximus hoc 4. l. disp. 6. n. 2.) sed metum iustè incussus non rescindit cætero s contractus (vt dixi hoc 4. lib. disp 8. n. 8. & 9.) Ergo nec matrimonium irritat. 4. probatur *ex cap. de regularibus, de simonia*, vbi decernitur monachum ob simoniam detrudendum esse in arctius monasterium, & tamen certum est debere ibi profiteri, vt docent *Navar. lib. 3. conf. in 1. edit. tit. de regul. consil. 27. num. 3. in 2. l. 1. tit. de his quæ vi, conf. 8 num. 3. Manuel. 2. tom. sum. c. 8. conclus. 10. n. 10.* ergo metus iustè incussus non annullat matrimonium : idem enim metus matrim. & professionem irritat. Et ita hanc sent. tenet expressè *Cardin. c. Veniens el. 2. num 2. de sponsal.* Eandem tenent *Goffredus sum. 1. ne his quæ vi, n. 3. in 1. solut. Hostiens. d. c. Veniens, el 2. ad fin. in 1. solut. Ioan. Andr. ibi n. 8. in 2. solut. Anchar. ibi, n. 6. in 1. solut. Henric n. 3. in 1. solut. Præpos. n. 5. in 1. solut. & Abb. n. 8. in 3. solut.* dixi hoc posse tolerari : vbi hi DD. opponentes *l. Si mulier. ff. de eo quod metus. cau.* ex qua constat metū iuste illatum non rescindere contractum : decisioni *illius c. Veniens*, ex quo constat iuuenem illum inuentum cum filia in culpa fuisse metus sibi incussi per patrem, vt eam duceret, decernitur ibi matrimonium illo metu irritari : respondent, tunc metum excusare, quando est legitimus, & à iure sumit exordium : secus si sit iniuriosus, qualis erat in *eodem cap. Veniens*. Quamuis enim patri secundum leges liceat occidere inuentum turpiter cum filia, at iure canonico id non licet. Ecce qualiter hi Doctores in ea solutione, tanquam probabile statuunt, solum metum iniuriosum, vt iniustæ mortis, irritare matrimonium. Videtur etiam expressè tenere *Anton. cap. Cum locum, numero 11. de sponsal. & ibi Præpos. numero 12. Gutier. de iuramen. 1. part. c. 57. num. 3.* vbi asserunt, si incluſus in carcerem ineat

matrimonium, valere quando detrusio est iusta: si autem sit iniusta, distinguunt an ad eum finem, necne incluſus sit: & ita sentiunt metum carceris, qui est cadens in virum constantem (vt diximus hoc 4. libro disputatione 5. numero 9.) minime valori matrimonij obesse, quando iustè incussus est. Idem videtur tenere *Felinus c. Cum inter n.* 20. *de exceptio.* vbi explicans *d.l. Si mulier* ait, ibi sermonem esse de grauamine iuris, secus vbi esset facti, & iniustum. Vbi solum metum facti iniustè illatum, sentit annullare actus. Idem sentiunt *Nauar. & Manuel citati in 4. ratione huius sententia*, vbi aiunt metum iustè incussum non irritare actum: & loquuntur de professione religionis. Et in voto quod est omnino simile, docet *Sotus lib. 7. de iust. quæst. 2. art. 1. ad 1. vers. Sed est perspectè*, vbi ait exigi vt metus incutiatur ab homine per iniuriam, vt votum irritet. Idem in professione tenet *Medina lib. 1. summæ c. 14. §. 6. fol. 86.* quem sequitur *Vega lib. 2. summ. casu* 365. vbi ait validam esse professionem dum vir minatur vxori in adulterio repertæ mortem, nisi religionem profiteatur. Quia est metus ex iusta causa incussus. (Quod vt verum sit, intellige, quando minatur mortem authoritate iudicis infligendam, aliàs enim iniustè incuteretur timor, & ita non valeret.) Idem expressè in matrimonio tenent exemplificantes, vt si iudex metu iusto compellat stupratorem, vt virginem à se vitiatam ducat: vel comminetur aliquis iustam accusationem reo, nisi matrimonium contrahat: *Enriquez libro vndecimo de matrimon. capite nono, numero primo & secundo, Petrus Ledesma de matrimon. quæst. quadragesima septima, articulo tertio, dubio primo, concluſ. tertia, initio, in dict. §. Sed tamen adhuc est dubium.* Idem *Palacios 4. dist. 29. disp. vnica. fol. 667. vers. Sextò dic*, vbi ait, si iuuenis repertus in adulterio, timore mortis compellatur ad matrimonium, non valere: secus si iudex excommunicatione compelleret. Quia non infert iniuriam. Et melius, ibi, *vers. Nono respondeo*, vbi docet, tunc tantum metum irritare matrimonium quando sit grauis iniuria. Pro hac sententia citantur etiam *Syluest. verb. Metus, quæst. 6. & ibi Angelus numero septimo.* vbi asserunt, metum iustè incussum irritare contractum: sed in matrimonio minime loquuntur, in quo propter eius libertatem versatur specialis difficultas: in aliis enim contractibus id est certum: vt dixi hoc 4. libro, disput. 8. num. 8. & 9.

4 Quidquid sit de hac sententia, quamuis asseremus metum iustè incussum annullare matrimonium: duo obseruanda sunt. Alterum est inutile prorsus esse medium, quo aliqui iudices Ecclesiastici vtuntur, nolunt enim concedere facultatem incluſo in carcerem propter stuprum, vt stupratam ducat, donec carceribus extrahatur, vt libere contrahat: & ita solet extrahi, nondum tamen liber dimissus eam vxorem ducit. Qui quidem vsus friuolus est. Nam solutus ac liber nondùm intelligitur is qui quamuis vinculis liberatus sit, adhuc tamen ita comprehensus est, vt non libera recedendi quo velit facultas concedatur. Vt expressè habetur *l. Qui neque, quod agesima octaua, iuncta gloss. 2. verb. seruatur, ff. de verborum significatione.* Et late multis citatis probat. *Sigismundus inter consilia feudalia, cons. decimo septimo, num. decimo, & sequentibus.* Qua ratione hanc consuetudinem reprobant *Bart. l. Qui in carcerem numero primo, ff de eo quod metus caus. Alexander de Neuo, cap. Cum locum, num. decimosexto, de sponsal. Decius consil. 119. num. nono, vel. secundo. Martinus de Garatis inter consilia matrimonialia Zileti, consil. decimoquinto n. vigesimo octauo. Bertachinus in reperterio, litera C, verb. Contractus meticulosus § secundo Rosella verb. Accusatus, fine, & alij*, quos refert, & sequitur *Gutier. de iuramen. prima parte cap. 51 n. 10.*

5 Alterum est, *gloss. cap secundo, verb. Coactus, de his quæ vi:* & ibi, *Hostiens super verb. Reuocari, & Imola num. 3.* asserunt, non tantum metum in quem aliquis sua culpa incidit, annullare matrimonium, sed etiam dotis promissionem. Quia in vtrisque non solùm consensus requiritur, sed qualitas libertatis. Cæterum quamuis in matrimonio ea sententia admitteretur, in dotis tamen promissione nullo modo locum habet. Quia quamuis dos sit accessoria matrimonio, cum non militet eadem ratio, non sequitur naturam principalis, nisi in casu, qui in iure expressus est (vt dixi disputatione præcedenti, numero vigesimo tertio,) at in iure *leg. Si mulier, § Si dos, ff. de eo quod metus caus.* Tantum habetur dotis promissionem metu extortam irritam esse: non autem explicuit lex illa, si metus iustè incussus esset: immo *eadem lex in principio*, decet contractum minime irritari metu iustè illato. Et hoc maxime habet verum, cum non constet etiam metu iniustè iniecto irritari dotis promissionem (vt dixi disputatione præcedenti, eodem numero vigesimo tertio.)

Ex dictis infertur, dum iudex excommunicatione co- 6
git contrahentem sponsalia, illa implere matrimonium incundo, moderate cogens, nec finaliter compellens, sed absoluens quando nimis obstinatum contrahentis animum conspiceret, validum esse matrimonium eo metu excommunicationis initum. Probatur primo, quia metus ille iure præcipiente infertur (vt probauimus libro primo, disputatione vigesima nona numero quarto.) Secundo, quia metus excommunicationis, quando iusta est, non cadit in virum constantem (vt diximus hoc quarto libro, disputatione quinta, numero decimo septimo.) Tertio, quia non potest dici inuoluntarium tale matrimonium, iuxta egregiam *Antonij* doctrinam, *c. Requisiuit, num. 3. de sponsal.* quem sequitur, *ibi Alexander de Neuo n. sexto, & Præpos. numero tertio, & cap. Gemma, numero secundo, eodem titul. in fine*, vbi docent tunc matrimonium esse inuoluntarium, quando necessitas est à principio extrinsecò, extra partium consensum, secus quando necessitas à principio intrinseco in contrahentibus oritur, id est, ab ipsorum consensu, aliàs nil esset voluntarium, vbi supponitur obligari: quod absurdissimum est: hic enim præcessit actus voluntarius, partium scilicet, ipse contractus sponsalium. Vt non dicitur quis inuitus, dum cogitur voluntariæ promissioni stare. Et ideò (vt vulgo fertur) quod à principio est voluntatis, ex post facto fit necessitatis, id est, post contractam obligationem, *l. Sicut C. de collat. & obligat.* Cum ergo vinculum obligationis sit de natura sponsalium, consentiens libere à principio in sponsalia videtur consentire in omnia inde consequentia, vt in matrimonium, ad quod virtute illorum cogitur: ergo tale matrimonium dicetur voluntarium, & non obstanti ea coactione, erit validum. Qua dum aliqui *Doctores allegati numero primo pro prima sententia*, expressè dixerunt, si sponsus qui libere contraxit sponsalia, metu cogatur perficere matrimonium, esse nullum, intelligendi sunt, quando iudex immoderate, & prætergrediens limites iuris, quod moderate esse cogendum præscribit, (vt late dixi libro primo, disputatione vigesima nona, numero septimo & octauo) cogit, & ita (vt ibi dixi) omnes illi docent moderate cogendum esse. Vnde cautè *Alexand. de Neuo, cap. Requisiuit de sponsum sexto*, vbi dixerat non esse voluntarium matrimonium, ad quod aliquis virtute præcedentium sponsalium cogitur: subdidit, intellige, quando iudex remediis iuri communibus cogit. Item quia quando sic stricte cogit, iniustè cogit, iniuriamque irrogat. Vnde dum aliqui *DD. citati in 2. & 3. sentent. num. secundo*, dicunt valere matrimonium, dum iudex post sponsalia, ad illud excommunicatione cogit: intelligendi sunt quando moderate, nec limites iuris excedendo, compellit.

1. Infertur, si iudex præcisè cogat stupratorem, vt du- 7
cat virginem à se vitiatam, absque fide matrimonij, non valere. Quia iniustè, & per iniuriam extorquet: cum tantum possit cogere ducere, vel dotare: vt dixi num. 11. Vnde dum 1. *sententia Doctores, relati num. 3.* exemplificant in hoc casu, valere: intelligendi sunt, quando stuprator ad id tenebatur.

Tan

8 Tandem aduerto, non tantum valere matrimonium quando iudex iuste re vera, & a parte rei compellit ad illud, sed etiam quando iuste secundum allegata & probata: verbi gratia, aliquis fidem dedit de matrimonio fœminæ, quæ postea fornicata est, quod cum probare nequeat sponsus compellitur illam ducere, quamuis secundum rem hæc compulsio est iniusta: cum ille ratione fornicationis esset ab obligatione sponsalium liberatus: quia tamen est iuridica, & iusta secundum allegata & probata, non vitiat matrimonium: non enim est credendum ius canonicum, quod in hoc casu compelli præscribit, velle, vt ea compulsione matrimonium irritetur. Et ita docet *Veracruz 1.p.spec.art.8 ad fin.dub.3.§.Clarissime ex hoc sequitur.* Et è contra, intelligo non valere, si iudex iniuste secundum allegata cogat, quamuis in re iustum esset. Quia est iniuria.

9 Ad argumenta 1.sent.proposita num.1.resp. Ad 1.dic iniuste coegisse, quia coegit volens interficere, quod iniustum erat: & quamuis non constat ex textu, fuisse timorem mortis incussum, cùm generaliter loquatur de timore cadenti in virum constantem: constat tamen ex expositione *Hostiens. Goffredi, Ioann. Andreæ, Henrici Anchar. Cardin. Abb. quos num.3 retuli pro 2. sent.* & ne contrarietur *l.Si mulier princ.ff. de eo quod metus causa*, ex qua constet metum iniuste illatum non vitiare: cum oporteat iura iuribus concordare, vt iuris correctio vitetur *l.Præcipimus, Cod de appellatio.* Ad replicam, dic hunc timorem incussum esse malitia, & iniuria incutientis: delictum enim præbet causam timendi damnum debitum illi delicto nimirum, debitam accusationem, & pœnam ordine iuris infligendam: non tamen iniustam pœnam: sed timor illius iniuriosè infertur ad extorquendum matrimonium, quare timor hic illud irritabit. Ad 2. fateor non ea ratione ei imputari, quia culpa sua incidit in metum: nam si mors comminata esset, non valeret matrimonium: quamuis culpa sua dederit causam metui, sed ea ratione non vitiat matrimonium, quia vere non est metus incussus ad illud extorquendum, sed metus ex delicto conceptus aufertur, exigendo ad pretium, matrimonium: vt explicui n. 3. inter probandum nostram 3. sententiam. Ad 3. nego antecedens: quia hic non infert reuera metum: sed delictum: & tantum postulat matrimonium, ad pretium desistendi ab accusatione: & quamuis nullus priuata authoritate possit cogere ad matrimoninm, potest tamen iuste metum conceptum ex iusta ac debita causa auferre, & cedere iure accusandi: quod habet petito certo pretio, vice cuius petit matrimonium. Et si argumentum aliquid probaret, similiter probaret, si extorqueret consensum in alium contractum eum fore rescindendum. Quod est falsum, (vt dixi hoc lib 4. disp.8.num.8.) quia etiam nullus priuata authoritate potest cogere ad quemcumque contractum. Ad 4. nego ideo solum irritare, quia metus tollit plenam libertatem: alias cum iudex iuste cogit implere sponsalia, irritaret: sed quia tollit plenam libertatem iniuriosè, quod hic cessat. Nec tunc militat eadem ratio, nam non tam infelix exitus speratur: quia aliquantulum quiescit animus, cum quis considerat se iuste compulsum esse, idemque procederet, dum iudex compellit. Ad 5. dico, non ob id improbari pœnam, quia tolleret libertatem requisitam ad matrimonij valorem: sed quia tolleret libertatis plenitudinem: vt bene aduertunt *Antech. cap. Gemma, de sponsal. n.7. & Abb. ibi num.2. Alex. de Neuo. ibi. n.3.* Et constat, quia arrhæ quantumcumque magnæ valent, nec eas amittendi timor vitiat matrimonium eo metu contractum: vt constat ex supra dictis. Ad argumenta secundæ sententiæ proposita n. 2. quoad priorem partem, non est necesse respondere: quia conuenit cum nostra sententia. Quoad posteriorem, in qua discrepat, tantum affert argumenta primæ sententiæ, quibus iam satisfactum est.

DISPVTATIO XIV.

An metus cadens in virum constantem, irritet matrimonium, iure naturæ, vel solo iure Ecclesiastico?

SVMMARIVM.

Refertur sent. asserens, irritari matrimonium metu, iure naturæ, n.1.
Sententia verior dicens solo iure Ecclesiastico, n.2.
An matrimonium metu graui ex.ortum sit irritum inter infideles, n.3.
Soluuntur argumenta, n.4.

DVplex est sent. 1. ait irritare matrimonium iure diuino, & naturali. Prob. 1. quia Summi Pontifices non videntur nouam constitutionem irritantem matrimonia coacta edidisse sed tantũ declarasse ea fuisse irrita, nullus enim inuenitur textus ea irritans, sed omnes supponũt ea irrita. Nã *c.Cum locũ, & c.Consultationi, & c.Veniens, l 2.de sponsa. & c.Significauit de eo qui duxit in matr.* qui sunt textus de hac re loquentes, agunt de matrimoniis iam contractis, & declarãt si metu inita sint, esse inualida, nec Ecclesia potuit irritare matrimonia illa iã contracta, si ante ea decreta, valida essent ergo iure ipso naturali irrita erãt. 2. quia matr. ex se habet vinculũ esse perpetuũm, nullũ autẽ violentum est perpetuum, teste Philosopho: ergo coactio repugnat naturæ matrimonij, & consequenter iure naturæ illud irritabit. Et confirmatur quia quod quis non diligit, facile contemnit, *c.Præsens 10 q.3.* sed matrimonium coactũ est contra propriam coacti voluntatem, ergo facilè illud deseret, cessabitque perpetuitas quæ de natura matrimonij est. 3. quia coactio est contra principalem matrimonij finem, qui est procreatio sobolis, & mutuum coniugum obsequium: quæ requirunt animos voluntarie coniunctos mutuumque amorem: ergo repugnat naturæ matrimonij. Patet conseq. quia natura cuiuscumque rei dicit intrinsecũ ordinem ad suum finẽ principalem, Et confir. quia non minus repugnat matrimonio coactio, quàm conditio opposita fini, vel bonis matrimonij, sed talis conditio irritat iure naturæ (vt dicam l.5.disp.9.n.4.) ergo & coactio. 2. confir. quia ex matrimonio coacto sequuntur grauissima incommoda, aduersa matrimonij fini: ergo debuit iure naturæ irritum esse. 4. prob. omnis traditio per quàm trãsfertur dominiũ, debet esse plene libera, donatio enim dicit dationem liberalẽ, & metu extorta obligat ad restitutionem, sed matrimonium est quædam traditio, qua dominiũ corporum transfertur. ergo vt iure naturæ validum sit, debet esse plene liberum. 5. quia in omni lege naturæ, & diuina, prouideri debet vt omnis iniuria reparetur, alioquin lex naturalis deficeret in necessariis, sed iniuria matrimonio coacto illata, non potest aliter reparari, nisi illud irritãdo: quia semel validũ non potest rescindi, vt possunt alij cõtractus: ergo ius naturæ ipsum irritauit. 6. quia alias cum infideles minime legibus Ecclesiæ subsint, matr. metu contractum inter illos validum esset. 7. quia sponsalia iure naturæ irrita non producunt impedimentum publicæ honestatis: bene tamen quando solo iure humano irrita sunt. Vt docent *Ant.c.Ad audientiam, n. 11.de sponsa. & ibi Abb. n.2. Alex. de Neuo n.5. Prapos. n.6. Franc. c.vn. de sponsa. in 6. n.3.* Per illum textum decidentẽ, ex sponsalibus nullis defectu consanguinitatis, affinitatis, &c. oriri hoc impedimentum, secus quando nulla sunt defectu consensus: sed matrimonium nullum ob metum, non producit hoc impedimentum: teste *Sot. 4.d.41.quæst. vn.art.2. ad fin. ante vers. Vbi tamen sponsalia*: ergo est nullum ipso iure naturæ. 8. Si esset nullum ipso solo iure Ecclesiastico, firmaretur iuramento, *c. definitiue, c. Ex relatione pro c. Cum contingat, de iureiuran. cap.2. & cap. Licet, de iureiur. in 6.* sed non fit maior iuramẽto *cap 1. de eo qui duxit*, ergo est nullum iure naturæ. Hanc sententiam videtur clare tenere *D.Thom. 4.d.29.quæst.2.nic.a.3. quæstiun.1. corpore*, quem sequitur *Turrecr. 3 1.quæst.2. in fum. n 8.* ibi enim probat *D.Th.* matrimonium coactum esse nullum ex ipsa ratione matrimonij, quia opponitur perpetuitati: & ibi concludit Ecclesiam iudicare illum consensum

coactum, non esse sufficientem ad matrimonium: vbi non dicit statuere id, quasi supponat esse iure naturali statutum, & idem videtur tenere *Altisidior. lib. 4. sum. tract. 9. cap. 7. quæst. 5.* vbi inde colligit esse irritum quia repugnat fini matrimonij. Idem videtur clare tenere *Ricard. 4. d. 29. art. 1 quæst. 1 corp. vers. Videtur ergo*, vbi ait nec Deum, nec Ecclesiam velle, vt coactus maneat ligatus illo matrimonio & tenet expresse *Scotus 4. d. 39. quæst. vnic. §. De secundo d co. D. Bonau. ibi quæst. 1. n. 5 fin. Gabriel. 3. d. 39. q. 1. art. 2. concl. 8. fine. Eius supplementum, 4. d. 29. q. 2. ar. 2. Almain. ibi q. 1. Carthusian. ibi q. 2. Anton. 3. p. t. 1. c. 7. statim in p. in. & paulo inferius. Veracruz 1. p. spec. art. 8. concl. 1. Angles flor. ib. P. de matrim. q. 3. de consensu coact. a. 1. diffic. 1. fol. 546. Barth. a Ledesm dub. 23. de matrim. concl. 3. Philiarc. de offic. sacerd tom. 1. p. 2. c. 8. fin. & c. 6. ad finem, Molina to. 2. de iust. tract. 2. d sp. 326. in solutione ad 2. fol. 442.* & dicit esse valde probabilem *Scotus 4 d. 29. quæst. 1. art. 3. vers. Sepimo argutur*, & asserunt esse probabilem *Victoria summ. de matr. n. 26. Ledes. 2 part. 4. quæst. 49. art. 5. fol. 456. col. 1. Palacios, 4. d 29. disp. vnic. fol. 662. § Porro autem: Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 40. fol. 1064. §. Igitur quæstionem.* Et ex Iurisperitis eam tenent, *Angel. de Vbaldis inter consilia matrimonialia Zileti cons. 46. n. 3. Couarr. 4 decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 6. Anton. Cucus lib. 3. instit. maiorum, t. 12. n. 118. fine, Alex. Carver. l. 4. de spons. c. 9. fine, Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. n. 89 Barbosa ff. solut. matrim. rubr. 4. p. n. 30.* & est valde probabilis.

2 II. Sententia, quam veriorem credo, ait solo iure Ecclesiastico esse irritum matrimon. metu extortum: vnde sicut Ecclesia irritauit matrimonia clandestina, inhabiles reddendo contrahentes ad sic contrahendum, sunt tamen habiles ad contrahendum publice: ita irritauit matrimonium metu extortum, inhabilitando personas ad sic contrahendum, possunt tamen postea cessante metu libere contrahere. Prob. 1 quia si metus iure naturæ irritat matrimonium, aut id prouenit ratione iniuriæ, & hoc non. Quia in metu leui inuenitur iniuria obligans ad restitutionem, & tamen non irritat matrimonium. Aut est quia tollit libertatem. Et hoc etiam non. Quia sæpe metus leuis similiter, & fortius priuat plena libertate: sine dubio enim hominem auarum magis priuat libertate metus amittendæ pecuniæ, qui non cadat in virum constantem, quam mancipium metus flagellorum, qui cadit in vitum constantem. Cum ergo metus leuis in quo vtraque ratio reperitur, quæ in metu graui, non irritet matrimonium: signum est metum grauem non iure naturæ, sed Ecclesiastico, quod ita in solo metu graui hoc statuit, irritare. 2. probatur, quia quod attinet ad libertatem, non minus libera est voluntas coacto per iniuriam metus mortis iniuste incussi, quam voluntas eodem metu coacta circa iniuriam à causis liberis, vel naturalibus, cum etiam in hoc casu non omnino velit, sed ad euitandum illud periculum: vt cum quis tempestatis tempore, ne naufragium patiatur, merces in mare proiicit. Sed huius libertatis defectus non irritat matrimonium, (vt diximus hoc 4. libro, disp. 12. & sequenti) irritat vero defectus libertatis, quando metus incutitur iniurioſe ad extorquendum matrimonium: ergo differentia hæc prouenit à solo iure Ecclesiastico sic statuente: nam si à iure naturali oriretur defectu libertatis, in vtroque casu irritum esse deberet. Et confirmatur, quia baptismus in adultis exigit ad eius valorem, voluntatem, & intentionem suscipientis, & tamen voluntas metu graui coacta sufficit ad eius valorem, *cap. Maiores, de baptismo, & cap. de Iudæis*, 45. d. Ergo similiter sat esset ad matrimonij valorem consensus coactus, nisi Ecclesia oppositum statuisset: & subinde solo iure Ecclesiastico erit irritum. Et 2. confirmatur, quia etiam iuramentum requirit libertatem, & tamen extortum metum graui obligat, *cap. Verum, & cap. Si vero, de iureiurand.* Cum ergo votum, & matrimonium per talem metum irritentur, signum apertum est, huiusmodi differentiam ex solo iure Ecclesiastico oriri. Tandem, quia nil magis contrariatur consensui, quam dolus, & error, *Si per errorem, ff. de iurisd. omn. iud.* & tamen hic non irritat matrimonium, nisi sit error personæ, & conditionis: metus tamen irritat: quod in aliis contractibus omnino diuersum est: nam dolus dans causam contractui bonæ fidei, illum irritat, *l. Et elegantier, §. 1. ff. de dolo, l. 57. t. 5. p. 5.* metus autem illos non irritat: (vt late dixi hoc 4. lib. disp. 8. n. 4.) ergo hæc differentia non potest prouenire ex iure naturali, alias enim dolus dans causam matrimonio, cum magis contrarietur consensui, quam metus, illud irritaret. Et ita hanc sententiam tenent ex Theologis, *Durand. 4. d. 29 quæst. 2. n. 67. Pal. d. ibi, quæst. 1. art. 3. concl. 2. n. 20. Scotus ibi, q. 1. art. 3. vers. qui ergo hanc opinionem:* & videtur tenere *Albertus lib. 11. Theosophiæ, c. 15. vers. Respondeo percunctationi*, quia expresse totam irritationis causam refert ad Ecclesiæ statutum. Eandem tenent *Ledesm. 2. p. 4. quæst. 49. art. 3 § Præterea multi. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. n. 1. & 3. Aragon 2. 2. q. 88. art. 3. §. Hoc tamen non obstante sit tertia conclusio, f. 989 col. 1. Petr. de Ledesm. de matrim. q. 17. a. 3. dubio 1. concl 5. & 6. Lud. Lop allegatus num. præcedenti, Nauar. Antonin. in summa confessorum, 4. p. c. 8. de matrim. t. de impedimento violentiæ, n. 29.* Et dicunt esse probabilem, *Ricard. 4. d. 29. art. 1. q. 1. in fin. corporis. D. Anton. Valleria, Palacios, Barth. à Ledesm. num præced. relati.* Et ex Iurisperitis eam tenent *Sylu. Matrimonium, 8. q. 11. diff. 3. Armill. verb. Matrimonium, n. 41. Tabiena verb. Impedimentum impedi. 9. q. 2. n. 1. Nauar. sum c. 22. n. 50.*

Dubitabis tamen, vtrum inter infideles valeat matrimonium metu contractum? *Sotus 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3. ad 5. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. n. 1. Lud. Lop. 2. part. instructorij de matrim. cap. 40. fol. 1065. §. Præterea ad 4. argumentum*, asserunt non valere. Quia quamuis Ecclesiæ statutum irritans apud illos vim minime habeat: at ius gentium, & ciuile irritat, idque efficere potest, quatenus matrimonium est contractus quidam ciuilis. Sed non placet id esse de iure gentium. Quia ius gentium est, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, apud omnesque peræquè custoditur. Vt habetur *l. Omnes populi, 9. de iustitia, & iure.* Vnde ius gentium dicitur quod ex principiis naturalibus rerum considerarum in ordine ad aliquem finem per viam conclusionis elicitur. Vt tradit *Sotus lib. 1. de iust. quæst. 5. art. 4. in princip.* nec ad constituendum tale ius, fuit necessarium omnes homines simul in aliquem locum confluere: id enim esset impossibile: sed ipsa ratio naturalis id singulos per se docet. Si ergo tali iure matrimonia coacta essent irrita, sequitur eorum nullitatem deduci tanquam conclusionem, ex principiis naturalibus: ergo ex se habent esse irrita, & non ex Ecclesiæ statuto. Ideo melius dicit *Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 47 art. 3. dub. 1. concluſ. 5. fine*, inter infideles validum esse matrimonium coactum metu. Quod verum esse intelligo, nisi apud illos sit lex ciuilis illud irritans. Potest enim id ciuilis lex efficere, quatenus est contractus ciuilis: vt suo loco dicemus. 3

Ad argumenta prioris sententiæ propositi nu. 1. resp. 4
Ad 1. fateor illos textus non habere statutorum formam, & ita minime constare, vbi talis irritatio scripta sit: habetur tamen traditione tot Doctorum, Pontificesque in illis decretis ostendunt, more & vsu id semper obseruatum esse, vt matrimonium metu graui extortum, sit irritum. Et forsan olim fuit scripta, licet talis scriptura perierit. Sicut licet non habeatur expressum decretum Ecclesiæ irritantis matrimonium fidelis cum infideli, id tamen ita esse constat ex antiquissima Ecclesiæ traditione. Vt docent *Sot. 4 d 39. q. vn a. 1. concl. 1. Veracr. 1. p. speculi a. 32. concl. 4.* Ad 2. dic violentum simpliciter, quod fit passo nullo modo cõcurrente, non posse esse perpetuum, secus de violento secundum quid, quale reperitur in consensu metu extorto. Ad confirmationem, dic ex ea ratione recte colligi expediri, vt Ecclesia irritarit matrimonium metu contractum, non tamen vt iure naturæ sit irritum

ritum. Ad 3. distinguendum est antecedens, est enim contra finem principalem, ad hunc sensum, vt non sit ita conueniens, & aptus illi fini consensus metu extortus: ac æquitas poscit: non tamen est simpliciter, & ex se ineptus fini illi: cum enim sit simpliciter voluntarius, est aptus fini. Prior autem ineptitudo non arguit esse iure naturæ irritum matrimonium illud, sed expedire vt irritetur. Ad 1. confirmationem, negatur maior. Quia illa conditio omnino excludit naturam, & matrimonij bona: coactio autem per metum non excludit, sed secum compatitur, quamuis non sit ita apta ad illa comparanda. Ad 2. confir. neg. conseq. quia incommoda ex matrimonio coacto consurgentia non destruunt essentiam eius: quamuis aliqua accidentia, illi conuenientia destruantur: non enim est ita aptum mutuo obsequio, & ita non sequitur inde, esse iure naturæ irritum, sed expedire vt ab Ecclesia irriteturi: sicut ex voto minus deliberato grauia incommoda sequuntur contra finē voti: est enim vt plurimum materia transgressionis; at tale votum validum est, dispensandum tamen. Ad 4. neg. maior. nam donatio metu extorta, aliique contractus valent, transferúntque dominium, etiam attento iure naturæ, & solum irritari debent (vt probaui hoc 4. lib. disp. 8. n. 4.) Et donatio importat donationem liberalem, id est, nullo pretio recepto, non tamen quod omnino libera sit. Ad 5. negatur maior, vniuersaliter intellecta, & in eodem bonorum genere: sunt enim multæ iniuriæ quæ non resarciuntur in eodem bonorum genere: vt si quis metu cogatur baptizari, iniuriam patitur, & tamen non resarcitur iniuria annullando baptismum. Similiter si quis fide data de matrimonio, fœminam defloret, & mox aliam ducat, iniuria grauissima priori illata non resarcitur irritato posteriori matrimonio. Ad 6. iam respondi n. 3. Ad 7. dic illam regulam non tenere vniuersaliter, sed quando sunt nulla ex iure positiuo, alia ratione irritanti quam defectu consensus. Quia (vt dicitur *c. vnico, de sponsal. in 6.*) quando defectu consensus sunt nulla, non producunt id impedimentum: quare cum matrimonium metu initum, iure irretur defectu liberi consensus, *cap. Cum locum. de sponsal.* Ideo non producit id impedimentum. Ad vltimum, nego sequelam: nam matrimonium clandestinum est solo iure humano irritum, & non firmatur iuramento (vt probaui l. 1. disp. 20. n. 4.) Quare autem matrimonium coactū non firmetur iuramento, disputabimus hoc lib. 4. disp. 30.

DISPVTATIO XV.

Vtrum matrimonium metu extortum, sit omnino nullum, nullámque obligationem pariat ex parte vtriusque contrahentis, ita vt alteruter altero inuito possit resilire?

SVMMARIVM.

Ex parte neutrius est matrimonium. num. 1. Et si is qui coactè consensit ante reuocatum alterius consensum, denuo consentiat, an conualescat prius matrimonium? n. 2.

An is qui metum passus non est, possit resilire, quando particeps culpa metus illati non fuit, n. 3.

Quando fuit in culpa, refertur opinio asserens non posse resilire, volenti altero matrimonium, n. 4. Et ibi idem quando seruus contraxit cum libera eius seruitutis ignara.

Iura deceptis, non deceptoribus subueniunt, n. 4.

Sententia auctoris in vtroque casu proponitur, n 5. Et ibi, fidē professus non tenetur cessante scandalo vere profiteri. Et soluuntur argumenta, num. 6.

1 SVpponendum est 1. tanquam certissimum, ex parte neutrius contrahentis esse matrimonium. Quod optime probat *D. Thom. 4. dist. 26. quæst. vnica, art. 3. quæstiuncula 2.* Quia relatio esse minime potest absque duplici extremo: vt non potest esse pater absque filio, sed matrimonium est relatio inter virum & vxorem: ergo nequit esse validum in vno, quin sit validum in alio.

2 II. Supponendum est, si coactus libere consentiat in pristinum matrimonium, nondum reuocato consensu per alterum, qui coactus non fuit; conualescere illud matrimonium absque nouo ipsius consensu. Vt diximus lib. 2. disp. 32. n. 9. & seqq. vbi etiam dixi non oportere alteri intimari, & satis esse consensum interne renouari. Quod est verum etiam post Tridentinum, si vitium illud metus occultum sit: vt dixi eodem lib. 2. disp. 37 n. 4.

Tota autem difficultas est, an matrimonium illud ita § inualidum sit, vt nullam prorsus pariat obligationem denuo ratificandi illud, respectu eius qui non est passus metum? Vel an possit hic resilire antequam metum passus ratificet pristinum consensum; Et vt distincte procedamus, duplex potest esse casus: alter est, cum alter contrahens immunis fuit culpæ, ignorauit enim alteri metum incussum. Et in hoc casu non inuenio cur hic cogendus sit stare matrimonio, & non ab illo resilire possit, eius nullitate cognita, nec priori illo consensu ratificato per coactum: Quia immunis est culpæ, nec se obligauit, nisi altero se illi obligante. Et colligitur ex *c. 1. de eo qui duxit*, vbi redditur ratio, cur decipiens cogendus sit ad matrimonium, ne ex dolo commodum reportet. Cum ergo dolus in hoc casu abfuerit, non est cur cogendus sit. Quare licèt aliqui ex DD. n. sequenti allegandis, absolute dicant teneri alterum stare matrimonio, volente coacto: Credo tamen eos intelligendos esse quando particeps culpæ metus fuit. Alter autem casus est, quando non coactus fuit particeps culpæ metus alteri illati. Et in hoc casu versatur difficultas.

Duplex est sententia. I. ait, non posse eum qui libere 4 consensit resilire, sed teneri congruo tempore, arbitrio prudentis expectare, an alter velit stare matrimonio, & peccare si hoc non expectet. Addítque *Nauar. in sum. Hispan. c. 22. n. 51. in fine*, peccare mortaliter si non expectet; sed altero inuito resiliat, nisi causa valde iusta eum excuset. Prob. 1. cogens ad matrimonium secum contrahendum, maximam irrogat iniuriam alteri, circa matrimonium: ergo tenetur eam resarcire, offerendo ratificationem illius, si coactus id eligat. Et confirmatur, quia maiorem intulit iniuriam, quam si decepisset. Ficte contrahendo: sed hic tenetur restituere, legitime consentiendo; ergo à fortiori, is qui coëgit. 2. prob. ex decisione textus, eiusque ratione, *cap. 1. de eo qui duxit in matrimonio* vbi de coniugato, qui aliam decepit, ipsam ducendo, ignaram prioris matrimonij, & mortua vera vxore petebat à posteriori, tanquam à non legitima, separandum esse: & decidit textus separandum minime esse, nisi ad petitionem mulieris deceptæ, ne ex dolo commodum deceptor reportet. Ergo similiter in nostro casu non debet esse in optione cogentis, velit matrimonium perficere, necne, sed in optione alterius coniugis, qui coactus est, & eo volente tenebitur alter. Et ita *lex filialis, tit. 2. p. 4.* explicans illum textum *d. cap. 1.* ait in optione decepti esse separari, perficere matrimonium, non autem deceptoris. 3. prob. quia iura deceptis, & non deceptoribus subueniunt; 21 §. *verba ff ad senat. consul. Velleian.* & *cap. Cum vniuersorum, de rerum permut.* ergo similiter non cogentibus, sed coactis, vtpote qui iniuriam passi sunt; debent subuenire. & ita in optione metum passi debet esse, an velit, vt matrimonium perficiatur. 4. probatur, quia consensus absolutus ex parte cogentis, sufficiens est ad ipsum ex sua parte obligandum, modo coactus ex sua parte stare velit, nemine impediente, nullam consurgere obligationem ex parte metum passi: quia id est per accidens, & ex culpa ipsius cogentis. 5. prob quia in cæteris contractibus metu extortis, verbi gratia, si quis metu grauem suam vendere cogatur, quamuis venditor metum passus resilire possit, petendo contractus rescissionem: at emptor metum inferens, id non posset: eo quod rescissio est in fauorem metum passi: ergo idem dicendum est in matrimonij contractu: cum nulla appareat commoda discriminis ratio. Et ita hanc sententiam tuentur *Ricar. 4. d. 29. a. 2. qu. 1. Sil. Matrimonium. 8. q. 11. d. 4. Alex. de Neuo, c. Cum locum, de sponsal n. 29. Turrecremata 3. q. 2. in*

*summa,n.*12. *Nauar.summa Latina,& Hispan.c.*22.*n.*52. *fi. Palacios,*4.*d.*29.*disp.vnic.f.*663.*vers. Consentiũt in dogmate* & videtur tenere *Enriq.lib.*11.*de matrimon.c.*10.*n.*5. *ad finem,* vbi dicit habere coactum ius compellendi cogentẽ, vt stet matrimonio. Et in alio simili tenent eam alij Doctores: dicunt enim, si ingenuus ducat seruam, ignarus seruitutis,posse cognita seruitute resilire, at si serua velit inuito ingenuo resilire, cogendam esse ab Ecclesia stare matrimonio. Quia ipsa fuit in deceptionis culpa Hi sunt *gloss.cap.Si quis ingenuus,verb.Faciat,*29.*q.*2 *& c fin de coniug.seru fine,*quam sequuntur *Hostiens.summa,eod. tit fine, Ant.co.c fin.in fine,Anchar.ibi.n.*4. *vers. Quarit.glossa.Abb. ibi,fine,Alex.de Neno ibi, fine, Vincent. Gaspar, & Philipp.* quos refert,& sequitur *Prepos.ibi,ad finem, Ricar* 4. *d.*36. *a.*3.*q.*1. *D.Ant.*3.*p.tit.*2.*c.*3.*init. Rosella verb. Impedimentum,impedimento* 3.*n.*5. *Angel Matrimonium* 3.*impedimento* 4.*n.*13. *Sylu. Matrimonium* 8.*q.*2.*dict.*9. *Tabiena verb.Impedimentum,imped.*1.*q.*12.*n* 13 *Nau.sum.c.*22. *Hispn* 34. *Latine,n.*33. *Ant.Cuc.lib.*5.*institutionum maior.tit.*12 *n* 51. *Palacios* 4.*d.*30.*disp.*1.*f.*671.*col.*1.*vers. At si obiecerit, Lud. Lop.*2.*p.instruct.de matr c.*47.*f.*111. §. *Praterea, & hic illa occurrit,Enriq.lib.*11. *de matrim c.*10. *n.*5. Et quamuis hi DD. non satis explicent in hoc casu matrimonij inter ingenuum, & seruam, an decipiens teneatur ante compulsionem Ecclesiæ stare matrimonio: solum enim dicunt cogendum esse ab Ecclesia: credo tamen eos sentire teneri: & ita *gloss.d.c. Si quis ingenuus,& Ricardus proxime citatus,*dicunt teneri deceptorem, altero volẽte,stare matrimonio. Et in casu metus docent DD. prius citati clare, peccare,nisi metu cogens consentiat volente metum passo Et in alio simili docet idem *Molina to.*2.*de iust. tract.*2. *disp.*352.*f.*590.§. *Ego probabilius,* vbi dicit quando dolus dedit causam contractui,& ob id est nullus, multo probabilius esse, id esse in solius decepti fauorem, & ita teneri decipientem ante omnem iudicis sententiam, ac compulsionem,stare illi contractui,si deceptus velit:quia iura non compellunt ad id, in pœnam doli, sed naturali quadam æquitate,& quia bono communi ita expedit.Quare similiter in nostro casu videtur dicendum,quamuis matrimonium contractum ob metum, nullum sit, ex eóque nulla oriatur obligatio in metum passo,oriri tamen in ipso cogente, vt teneatur stare matrimonio, si coactus velit. Et idem intelligo iuxta hanc sententiam dicendum esse, quamuis ipse coniux non coëgerit, si nouit alterum per metum grauem consentire. Quia eiusdem culpæ metus reus fuit, admittendo illud matrimonium coactum. Et hæc sententia est valde probabilis.

5 II. Sententia (quam probabiliorem existimo) docet non teneri cogentem in foro conscientiæ perficere illud matrimonium,donec per iudicem condemnetur, sed liberè altero inuito posse resilire, nisi aliud damnum secutum sit. Probatur, quia aut tenetur ratione delicti coactionis,in pœnam illius, & hoc exigeret iudicis condemnationem, antequam nullus tenetur subire pœnam. Aut ratione iniuriæ illatæ per coactionẽ,& hoc non:quia non est tanta iniuria coactionis, quando aliud damnum inde non sequitur, vt aliter quam per matrimonium resarciri nequeat:præsertim, quia si inde nullum detrimentum sequatur in fama; & ea iniuria est leuis, & posset illa à principio liberè eligere illud matrimonium. Et quando metus inferretur ipsi viro,est leuissima iniuria: & tamen DD. primæ sententiæ qui de casu metus loquuntur,& de matrimonio cum serua, indifferenter loquuntur, siue vir, siue fœmina metum patiatur,aut deceptionem. Vel tenetur ea ratione, quia ex parte sua se obligauit: & hoc non, quia etiam quando fuit contrahens ignarus metus, vel doli, in nullaque fuit culpa, ex parte sua se obligauit, & tamen tunc non tenetur, vt diximus:ergo nulla est ratio, cur teneatur. 2. quia contractus onerosus, cum sit ex vtraque parte suapte natura obligatorius, vt in eo seruetur æqualitas, aut vtraque pars manere debet obligata, aut neutra. Cum ergo in coacto nulla consurgat obligatio,nulla etiam consurget obligatio in cogente: si autem dicas, ratione delicti non seruati æqualitatem: hoc erit pœna, atque ita iudicis compulsio desiderabitur. Et confirm. quia si sub hac conditione compellens contraxisset, Me obligo tibi,si tu te mihi obligas: non maneret compellens aliqua obligatione constrictus, nisi alter maneret obligatus, sed in matrimonio ea inest tacita conditio, si alter se mihi obliget:est enim contractus onerosus, Do vt des,id est,trado tibi corpus,si tu mihi tradas: ergo altero non manente obligato neuter obligatur. 3. probatur,quia quando quis ficte contraxit matrimonium,licet deceptor fuerit,si aliud damnum non sequatur, probabilius est minime teneri ad matrimonium (vt l.1.disp.11. n.4. probaui.)ergo similiter in nostro casu.4. probatur, quia in ficta professione est contractus onerosus, quo monachus se obligat monasterio,& monasterium monacho: & monasterium implet ex parte sua,acceptando vere monachum, & tamen non tantum non est vera professio,sed nec etiam decipiens manet aliqua obligatione constrictus, nisi per accidens, ratione scandali, eo quod consensum fictum probare non potest: quare posset fugere in locum, vbi scandalum cessaret. Vt tradunt *Sotus lib.*7.*de iust.ii.q.*1.*a.*2. §. *An verò qui tale votũ Angles floribus* 2. *p.materia de voto, q.*1.*a.*1 *difficultate* 4 *concl.*3,*f.*81. *Enriq.l.*11. *de matr. c.*11. *n.*3. *Manuel* 2.*tom.sum.c.*92.*n.*5. *Aragon* 2.2.*q.*88.*a.*1. *ante* 3.*concl.fol.*969.*col.*1.*in princ.Nauar. comment.*4. *de regul. super c.Statuimus,*19.*q.*3.*n.*74.§. *Aduertendum qi arto:*ergo similiter in nostro casu cogens quamuis in culpa fuerit, cum matrimonium fuerit nullum,minimè tenebitur illud perficere,altero libere volente. Hanc sententiam in alio simili, nempe, quando quis contraxit cum serua, putans esse liberam, & postea detecta seruitute vult perfistere in matrimonio, quod ipsa non teneatur denuo consentire altero volente, sed tantum ex honestate debet induci, docent *Sotus* 4.*d.*35.*q.vnic.a.*2.*ante solutionem ad* 1: § *Postremum dubium est. Angles floribus,*1.*part. materia de matrim.q.*10.*de errore conditionis seruilis a.*1.*dub.*1.*concl.*4. *fol.*585.*Barth.a Ledes.dub.*31.*de matrim. concl.*3.*ad finem,* Fauet *Scot.* 4.*dist.*35.*quæ vnic.vers Respondeo si mulier,*vbi ait, quando aliquis ingenuus contraxit cum serua, quæ decipit contrahentem esse compellendam seruam altero volente,in pœnam deceptionis: & sic videtur exigere iudicis sententiam.Idem tenent in alio simili, *Medina C. de restitutione,q.*33.*paulo post principium vers. Quibus præmissis Conradus de contractibus,in summ.totius operis,quod potest in princ.q.*57 *d.*1.vbi aiunt,quando dolus dedit causam contractui,& ita est nullus in fauorem decepti,ex neutra parte consurgere obligationem,quamuis decipiens cogendus sit stare contractui,& post latam sententiã teneri ei stare.

Ad arg.1.sententiæ propositæ,n.4. respondetur, Ad 1. 6 dico(vt dicebam disp.præced.n.4. in solutione ad 5.) non omnem iniuriam debere reparari in eodem bonorum genere,maxime cum non tanta sit hæc, vt digna sit tanta satisfactione, vt est matrimonium. Et idem argumentum posset fieri in ficte profitente,immo maior est ibi iniuria, cũ alimenta susceperit à religione. Ad confirm.dico probabilius esse oppositum,vbi alia iniuria non sequitur. Ad 2.& 3.dico id esse in pœnam deceptionis & coactionis,& ita desiderari iudicis sententiam. Ad 4.antecedens est verum in contractibus gratuitis, vbi non est mutua obligatio:secus in onerosis, quorum ea est natura, vt vtrimque consurgat obligatio. Ad 5. neg.conseq.quia dispar est ratio, nam cæteri contractus metu extorti sunt validi ipso iure,& solum metum passo datur ius ad rescindendum: at matrimonium metu extortum,est prorsus nullum.

DISPVTATIO XVI.

An peccet contrahens matrimonium per metum cadentem in virum constantem.

SVMMARIVM.

*Si ficte contrahat, peccat nisi æquiuoce, vel materialiter proferat verba, num.*1.

An

An id peccatum sit mortale? n.2. Et soluuntur argumenta.n.3.
Quando animo vero contrahit, an peccet lethaliter? referuntur duæ sententiæ, n.4 & 5.
Sententia authoris, nullo modo peccare, n. 6. licet adsit iuramentum, num. 7.
Soluuntur argumenta, n.8.

1 DVplex est casus in quo præsens quæstio potest habere locum,Primus est,quando coactus fictè consentit,Secundus, quando vere. Et primo, quando fictè contrahit, certum est peccare.Quia aliud verbis profert,quam mente retineat, & ita mentitur. Et hoc fatentur *D.Thom.4.d. 29.q.vn.a.3.q.1.corp.Ricard.ibi,a.1.q.1.corp. Scotus ibi, q.1. a.3.vers.Respondetur quod quamuis,& omnes.*Quod intelligo, nisi ea verba materialiter proferret, ac si non essent significatiua,Tunc enim non peccaret. Non enim mentitur,cum nihil contra mentem afferat,nec iniuriam irrogat cogenti,ad cuius mentem minime respondere tenetur.Sic *Petr.de Ledes.de matrim.q.47.a.3.circa solut.ad* 4. 1. Intellige 2. nisi æquiuocatione vteretur,vt,Iuro te accipere in meam,& velle in vxorem:interius intelligendo,si teneor. Vt dixi in alio simili, l.1.disp.11.n.2.

2 Difficultas autem est, an hoc peccatum fictè contrahendi,quando nec materialiter,nec æquiuoce verba proferuntur,sit lethale? Aliqui enim id asseuerant. Probatur, quia videtur mendacium perniciosum, cum fictus hic alterum decipiat in graui 2. quia quantum est ex parte sua irritat sacramentum matrimonij, ergo peccat lethaliter, sicut si alia sacramenta irritaret, absque debita intentione suscipiens,vel ministrans. Sic *Scotus* 4 *dist.*29.*q.vn.* §. *Hic dicitur,Supplem.Gabrielis ibi,art.*2. Sed dicendu est,tolum peccare venialiter. Quia nulla irrogatur iniuria consensum metu extorquenti cum nullum habeat ius: nec sacramento, hic enim non irritat illud ficto illo consensu, sed irritum est iure Ecclesiastico,quamuis ille verè consentiret. Et confirmatur, quia metum passus non decipit inferentem,sed ipse inferens a semetipso decipitur,nosse enim deberet non valere matrimonium, altero etiam vere consentiente. Præterea quamuis alter contrahens ignaros sit metus illati, & proinde culpæ expers,non decipitur ab altero fictè contrahente: cum matrimonium illud inualidum esset, licet alter vere consentiret. Sic docent *Nauar. sum.Hisp c.*28.*addit.ad n.*51.*c.*22. *Palacios* 4. *dist.*29. *disp. vn.f.*657.*vers.Scotus refragatur: Manuel* 1.10.*sum* 2.*edit.*2. *c.*231.*n.*2.*Pet.de Ledes.n.prac.allegatus.*Quod intellige,nisi iuramentum intercedat:tunc enim esset peccatum lethale periurij.Vt bene aduertunt *Palacios,& Manuel ibidem.*

3 At vtrumque argum,propositum n,præc.constat ex ibi traditis,nec esse mendacium pernicioſum nec hūc fictum irritare sacramentum.Quare non est simile in aliis sacram. fictè enim illa recipiens, aut ministrans ea irritat.

4 In secundo casu,quando metu graui coactus vere consentit: aliqui teste *Petr. de Ledes.n.seq.allegando,* affirmant peccare mortaliter, si conscius sit matrimonium esse irritum. Ducuntur 1.quia quantum est ex parte sua reddit irritum sacramentum, quod ministrat, & suscipit, ergo admittit sacrilegium mortale, sicut si absolueret non subditum,vel minimè dispositum. 2. Quia si metu mortis contraheret cum consanguinea, peccaret lethaliter, eo quod sacramentum irritat. 3.Quia hic scit se minime transferre corporis dominium,& tamen signo externo & verbis significat se transferre: ergo mentitur in re graui, contra veritatem sacramenti,& subinde erit lethale.

5 Alij vero sic distinguunt. Aut sic contrahens intendit matrimonium inire,quatenus est contractus naturalis,secluſa sacramenti ratione:& tunc non peccat: aut intendit matrimonium,quatenus est contractus, & sacramētum?& tunc peccat mortaliter peccato sacrilegij, vt probant argumenta adducta. Sic *Petr.de Ledes.de matr.q.47.art.3.circa solutionem ad* 4. *dub.* 2. Cæterum hanc distinctionem minime percipio. Quoniam inter fideles non potest esse contractus naturalis matrimonij,quin sit sacramentum:& ita vere consentiens in matr.consentit in sacramentum.

6 Sic conclusio: nullo modo peccat vero consensu matrimonium metu graui extortum iniens, quamuis id esse irritum norit. Probatur ex *c. vn.de spons.impub.in* 6.§.*Idem quoque*, vbi approbatur contractus matrimonij per verba de præsenti,inter impuberes initus,& declaratur non valere vt matrimonium, sed vt sponsalia. Ergo stat, matrimonium non valere,& contrahentes non peccare. 2.Quia Cū Christus non alterarit naturam contractus matrimonij, sed eam illæsam manentem, eleuarit vt sit sacramentum,eo ipso quod Ecclesia irritat contractum, (vt potest) manet irritum sacramentum, nec verba contrahentium sunt materia,& forma sacramenti:hoc enim habent,quando ex illis contractus validus consurgit: quando ergo aliquis metu contrahit sacramentum matrimonij, nec ipse irritat, nec ad irritationem cooperatur: quia verba quæ profert,non sunt materia,nec forma: cum enim Ecclesia irritet illum contractum, illa verba non sunt materia, & forma contractus validi, & subinde nec sacramenti: & quantum est ex parte sua, valide contrahit, nisi Ecclesia irritet: ergo nullo modo peccat contra sacramentum. Tandem, quia hic nullatenus mentitur: ea enim verba, Accipio te in vxorem, eum sensum patiuntur, Quantum est ex parte mea, accipio te: & hoc verissimum est, cum verum consensum habeat:& si est irritum matrimonium, non est ex parte sua, sed aliunde, nempe, ex decreto Ecclesiæ irritanti. Sic videntur tenere *Scotus* 4.*d.*29 *q.vn.* §. *De secundo dico,vers.Respondeo, Conar. decret.*2 *p.c.*3. § 4. *n.*4. *Palacios* 4. *dist.*29. *q.vn.fol.*666.*vers.Hinc collige,Pbiliar.de officio sacerd.to.*1 *p.*2.*l.*2.*c.*8.Dixi,videri tenere Quia solum dicunt non mentiri, nec explicant, an admittat aliud peccatum nec ne. Sed manifeste intendunt non peccare. Quia nullam aliam peccati rationem inuenire videntur, præterquam si esset mendacium. Et clarius *Con.ibi,*id sentit: arguit enim non esse hunc metum viri constantis, quia hic contrahens eligit peccatum veniale, vt mortem euadat, & defendit esse metum viri constantis, quia non mentiti supponens nullam aliam peccati rationem ibi inueniri, & eo vel maxime, quia numero præcedenti dixerat non esse metum viri constantis,quo aliquis ductus, venialiter delinquit.Et expresse teneant *Nauar.sum.Hisp. ita,c.*28.*addit.ad n.*51.*c.*22.*Enriquez l.*11.*de matr.c.*9. *n.*6. Imò laudabilius esse sic consentire, quam mortem comminatam pati,si metus probari posset: docent *Scotus* 4. *d.* 29.*q.*1.*a* 3.*vers.Verum vero,Lud.Lop.*2.*p. instruct. de matr. c.*40.*fol.*1069.§.*Quod si quis curiosius.*Et addit vterque,laudabilius etiam esse, non mori, imò vituperabile mori, licet probari minime posset metus,nisi esset notabilis disparitas contrahentium.

Hinc infertur idem dicendum esse, licet iuramentum accederet matrimonio metu extorto: adhuc enim si esset consensus verus in contrahente, nulla esset culpa: cum mendacium desit. Sic *Enriquez, & Palacios ibi.* 7

Ad argumenta proposita n.4. respondetur. Ad 1. nego irritum reddere sacramentum ex parte sua,quia verba quæ profert,non sunt materia & forma sacramenti, (vt explicui in 2.ratione conclusionis,) neque est simile in aliis sacramentis, quia cum solum sacramenti rationem subeant materia & forma eorum semper sunt determinatæ, nec, possunt proferri, quia sint ex materia & forma sacramenti:quare qui indebite profert,irritat ex parte sua sacramentum, & sic sacrilegus est. Ad 2. dico primo, similiter non peccare per metum grauem ducentem consanguineam, in iis gradibus qui solo iure Ecclesiastico prohibiti sunt, quamuis conscius sit matrimonium esse irritum. Quia nullam irrogat sacramento iniuriam,(vt probaui num.6.) nec intendit consummare, quod est intrinsece malum, eo quod accederet ad non suam: neque iniuriam infert iuri Ecclesiastico id prohibenti,illud enim non obligat ad sui obseruantiam, cum mortis periculo nisi metu incusso in odium fidei, aut Ecclesiæ contemptum, vt habet communis sententia. Secundo potest responderi, diuersam esse rationem. Quia ducens consanguineam, iure Ecclesiastico resistente id facit, & ex hoc capite posset delin- 8

quere. Qui vero metu graui contrahit, id efficit iure permittente, quo incolumis euadat, *c. Cum locum, & c. Veniens, el 2. de sponsal.* Ad 3. ex dictis constat, nec mentiri, nec decipere: quod enim verbis significat, animo efficere intendit, quamuis Ecclesiæ statuto id matrim. irritum sit.

DISPVTATIO XVII.

An metus leuis sufficiat aliquando ad irritandum matrimonium?

SVMMARIVM.

Quid in hac quæstione certum sit, & in quo versetur difficultas? n. 1.
Refertur opinio affirmans aliquando metu leui irritari matrimonium num. 2. Et contraria, n. 3.
Opinio authoris, n. 3. Et soluuntur argumenta, n. 5.

1 IN memoriam reuocare oportet, vt intelligatur in quo versetur huius disputationis difficultas, ea quæ hoc 4. libro disputatione 3. num. 2. & 4. diximus, nempe minoris mali timorem, minoremque inferendi probabilitatem, sufficere, vt cadat in virum constantem, quando metus incutitur fœminæ, aut homini timido, vel pusillanimi: idque prudentis arbitrio relinquitur (vt dixi disp. 5. num. 1.) id iudicaturi attentis circumstantiis innatæ fortitudinis patientis metum. Quando ergo metus qui in alio viro forti esset leuis, reputaretur in hac fœmina, vel in hoc homine timido, attenta eius fragilitate, cadens in virum constantem: citra dubium est, matrimonium eo metu contractum esse nullum. Quia vere contractum est metu cadenti in virum constantem. Difficultas ergo est, vtrum quando attentis omnibus circunstantiis, metus reputatur leuis, aliquando matrimonium eo metu celebratum, sit nullum?

2 Duplex est sententia. Prima docet quamuis in foro externo Ecclesiæ matrimonium non irritetur ex metu non cadente in virum constantem, eo quod Ecclesia quando metus est leuis, minime præsumit coactum, sed spontaneum consensum, at in foro conscientiæ aliquando irritari metu leui, quando scilicet, consensus non est spontaneus, sed illo metu extortus, ita vt nullo pacto contrahens, id matrimonium eligeret, nisi eo metu perterritus. Probatur primo, quia ideo metus grauis irritat matrimonium, quod plenam consensus libertatem impediat in viro constanti: ergo similiter irritabit metus leuis tantum libertatis auferens in viro qui natura sua non est adeo constans. Tunc enim absolute verificatur ratio Pontificis, *c. Cum locum, de sponsal.* ibi, *cum locum non habeat consensus, vbi metus, vel coactio intercedit.* Et confirmatur, quia ibi dicitur plena libertate gaudere debere matrimonium: qua minime gaudet, hoc leui metu intercedente. 2. ideo minor metus sufficit in fœmina, vt sit grauis irritetque matrimonium, quam in viro: quia propter subiecti imbecillitatem minor metus eundem effectum in illa operatur, quam maior in viro: ergo si metus leuis eundem effectum coactionis, & ablationis plenitudinis libertatis operatur in fœmina, vel in homine imbecilli irritabit similiter matrimonium: vnde (vt recte aduertit *Durand. 4. dist. 29. quæst. 2. n. 8.* (vir inconstans ita cogitur per leuem metum, ac constans per grauem, nec inter eos distat in consensus coactione, sed in motiuo. Constans enim non timet ex leui æstimatione, qua inconstans terretur. 3. quia ius constituens discrimen inter metum grauem, & leuem, innititur præsumptioni, præsumit enim metum grauem causam esse actus, leuem autem minime. Ius autem præsumptioni innitens non habet locum in foro conscientiæ, si in contrarium sit veritas, *& cap. Tua, & cap. Is qui fidem, de sponsal.* Ergo si vere metus ille leuis fuit causa matrimonij, illud irritabit. 4. Cæteri contractus metu leui celebrati, sunt inualidi in foro conscientiæ, in hoc sensu, vt per illos acquisita, sint restituenda: vt) probaui hoc 4. libro, disput. 9. num. 4.) quia non sunt plene liberi. Sed matrimonium maiorem petit libertatem: ergo à fortiori irritabitur eo metu. Et confirm. quia idem metus sufficiens ad cæteros contractus rescindendos, annullat matrimonium: (vt dixi hoc 4. lib. disp. 6. num. 2.) sed cæteri contractus metu leui rescinduntur in foro conscientiæ: ergo & matrimonium. Ita tenent *Decius c. fin. n. 3. & seq. de appellat.* quamuis *num. 7.* cogitandum relinquat: sed intrepide id docet *regula, In omnibus causis, 29. n. 1. ff. de regul. iuris Nauar. sum. Lat. c. 22. n. 51. vers. Septimum: & l. 3. conf. in 1. editione, t. de regularibus, conf. 84. n. 4. & lib. 1. tit. de his qua vi, conf. 1. n. 7 & conf. 3. n. 4. & conf. 5. n. 2. in 2. lib. 3. tit. de conuers. coniug. conf. 3. n. 4. & lib. 1 tit. de his qua vi, conf. 3. n. 7. & conf. 5. n. 4. & consil. 9. n. 2. Iacobatius de consiliis, lib. 4. art. 4. num 133. 134. & 135. habetur tom. 13. tractatuum nouiorum. pa. 1. Veratrus 1. pa. speculi, articulo 8. conclus. 7. Manuel 2. tomo summa, capite 8. numero 10.* Et videtur tenere tanquam probabile *Iason lege Titia, numero 4. ff. de verb. obligat.* Vbi cum dixisset solo metu viri constantis irritari matrimonium: addidit, *cogita super hoc, si melius possit dici.* Et dicit esse probabile *Ledesm. 2. p. 4 q. 49. a. 3. fol. 416. col. 1. & seq.* Et videntur tenere *Bossius pract. crimin. de pluribus violentis, n. 80.* Vbi ait ad annullandum matrimonium requiri metum mortis, vel cruciatus, considerata tamen qualitate personæ an sit timida, licet non interueniat tantus metus, & *Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. num. 3. in comment. lit. Y, & n. 4.* Vbi ait respectu fœminæ, aut meticulosi adolescentis, ex subiecti qualitate, metum ex genere leuem, dici interdum in foro conscientiæ grauem respectiue, & esse cadentem in virum constantem, reddereque matrimonium irritum. Dixi videri tenere hos DD. qui facile possunt explicari, vt intelligant, quando is qui in viro constanti esset timor leuis, reputaretur grauis, & cadens in virum constantem, respectu timidi: & ita credo eos intelligere. Idem videtur tenere *Salzedo super reg. 432. Bernard. Diaz, limit. 4.* vbi cum dixisset metum reuerentialem absque minis, non esse viri constantis, nec rescindere contractus, limitat, nisi in foro conscientiæ, in quo si spontaneus non fuit consensus, gesta sunt inualida.

Secunda sententia docet solum metum cadentem in virum constantem, irritare matrimonium. Probatur, quia licet non sit textus expresse hoc decidens, at colligitur à contrario sensu, ex *cap. Consultationi, & cap. Veniens, el 2. de sponsal.* vbi deciditur allegantem metum cadentem in virum constantem, esse audiendum: matrimoniumque tali metum initum, esse nullum: ergo à contrario sensu, diuersum est dicendum, quando metus minime cadit in virum constantem: & in professionis religionis, quæ omnino similis est, & eodem metu cassatur, expresse est definitum, *c. penultimo. de his, qua vi,* ibi, *non obstante violentia qua proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, & ideo non debuerat cadere in virum constantem.* Et *cap. 1. eodem tit.* ibi, *si legitime probatum fuerit non timore mortis, & c. 2.* prob. ex *l. Nec timorem, 7. ff. de eo quod met. caus.* ibi, *proinde si quis meticulosus rem vllà frustra metuerit, per hoc edictum non restituitur: quoniam neque vi, neque metu factum est:* vnde colligunt *glossa cap. vnico de his qua vi, in 6. verb. Subiacere: & ibi Francus, fine,* metum leuem non esse proprie metum: nec metus leuis habetur ratio in iure, (vt bene docet *Bonifacius Clem. 1. n. 3. de foro compet.*) Ergo talis metus nil obstat firmitati aliorum contractuum, nec matrimonij. Item, quia hæc irritatio est ex solo iure Ecclesiastico (vt dixi hoc lib. 4. disput. 14. nu. 2.) sed ius nullum inuenitur vbi irritetur, nisi quando metus cadit in virum constantem: ergo. Et ratio potissima huius rei ea est, quia cum hæc irritatio matrimonij sit ex Ecclesiæ statuto, (vt modo dixi) quæ punit & afficit actum externum, subuenit patienti metum grauem, eo quod fecit quod debuit, eligens ex duobus malis id quod minus est, non autem subuenit, vbi metus est leuis, quia metum passus, leuiter ad rem tam grauem motus est. Sicut etiam ius ciuile iustissime fauet patienti iniustum metum, contempto metu leui: *reg. Vani timoris, 145. ff. de*

3

ff.de reg.iur.l.7. t.33. p.7. Et ideo hanc sententiam tenent ex Theologis, *D.To.4 dist 29.q.vn.art.1. quæstiun 1 corp. D.Bonauent.eadem d.q.1.n.4.Durand.q.2.n.5.& 8.Ricard. ibi,art.1.q.1 Palud.q.1.a.3.concl.2.n.20,Altisiodor lib.4 summa,tract.9 c.7.q.5. D. Anton.3.p.t.1. cap.7. ad fin. Armilla verb. Matrimonium,n.41. Medina C.de restitut q.3. causa 2. vers.Si fiat remissio ex metu probabili,Victoria summa, materia de matr. n.268. Sotus 4. d.29.q.1.a.3.paulò post princip. concl.2.Ledesin.2.p.4 q.49 art.3.f.456.col.3.ante § Sed dubitabit aliquis,Palacios 4.d.29.disp.vn fol 660.vers.Ad hæc S.Bonau.Enriq.l.11.de matrim c 9 n.3. Lud.Lop. 2.part. instruct.noui,materia de matrim.c.40.f.1063. § Deinde quæritur,& fol.1071.§.Proinde,Aragon 2.2.q.88.a.§. Hoc tamen non obstante.sit tertia conclusio,Bartol.à Ledesin. de matrim.dub.23 concl.2 Petr.de Ledesm.de matr.q 49.a.2.dub.1. post 6.concl.§.Ex hac concl.Candelabrum sacramentorum 1.p. materia de matrim.n.65.Phil iarc.de offic sacerd.to.1.p.2.l.2. c.8:Corona confessorum 4.p.cap.8. de matrim. 1. de impedim. violentia,n.29* Et ex Iurisperitis eam tenent *glossa cap. Veniens, el 2. verb. in virum, & c.Consultationi,fine, & c.Cum locum,verb. Metus de sponsa.& c.2.verb Tanta, de eo qui duxit in matr.& c.1.verb.Consentit, de sponsal. impub.* addens, licet aliàs non esset contracturus,metu leui coactus : *Hostiens.summ.tit.de matr §.den.n.26.& d.c Cum locum, super verb.Coactionis,& l.c.Consultationi,fine,Ioan.Andr.tract. de consang.n.68.habetur tom 9 tractatuum, Calderinus t. de his quæ vi, conf.1.n.2.Anton.d.c.1.Veniens,n.3.Abb.d.c.Consultationi.n.4.& d.c.Cum locum,n 6.& c. de sponsa.impub. n.4.* vbi *Alex.de Neuo,n.7.Henric d.c.Cum locum, num.1. Felin. conf.14,n.1.Berous,c.1.n.16.de offic.deleg. Alex.conf.99.n.2. vol.3.Hippol.sing.347.incip.matrimonium: tertium.de vi.fin. illat.21.n 43.1.Bertach in suo repert.litt. M. verb. Matrimonium qua forma contrahatur,vers.Matrim metu, Lex 15.tit.2. p.4. Rosella verb. Impedimentum, impedim. 10. n. 1. Angel. verb Impedimentum, impedim.11. inst. & verb. Metus, a.7. Sylvest. Matrimonium, 8. q.11.dicto 2. Conar.4. decret.2.p. c.3.§.4 init.Anton.Cucus l.5 instit.maior. t.12. n.109. Sarmient.l.2.select.c.11.n.9.Menoch.de præsumpt.l.3.præsumpt. 4.n.3. Matienzo l.5.recop.t.1.rubr.gloss.1.n.189.*

5 Sit conclusio : prior sententia est satis probabilis, & sustinendo matrimonium metu contractum, esse iure naturæ irritum,haberet longe maiorem probabilitatem. At retenta opinione,quam tenuimus hoc l.4.disp.14.n.1.esse solo iure Ecclesiastico irritum, tenenda est tanquam probabilior,hæc posterior sent. Quia Ecclesia solum irritauit matrimonium metu viri constantis initum.

6 Ad argumenta prioris sententiæ proposita n.2.respondetur. Ad 1. dic non esse præcisam rationem,quod metus tollat plenã libertatem,sed quia rationabiliter, seruatáque constantia id facit : quare cum metus leuis irrationabiliter, læsáque constantia id præstet, non irritat, Ecclesia id iure optimo statuente. Ad confirmationem,negandum est in metu leui deficere plenam libertatem,qualem iura postulant ad matrimonij valorem. Ad 2. distinguendum est antecedens, si minor ille metus attenta imbecillitate personæ,reputatur cadens in virum constantem, atque ita rationabiliter operatur illum effectum : Concedo.Quando autem reputatur adhuc metus leuis, & irrationabilis, nego. Ad 3. negatur fundari in præsumptione,sed innititur ius cuidam naturali æquitati,postulanti subueniri cõstanter & viriliter agentibus,non autem inconstantibus,& leuibus. Ad 4. negatur consequentia. Quia restitutio consurgit ex iniustitia admissa : quæ cum inueniatur in metu graui,& leui,vterque metus obligat ad restitutionem.Irritatio autem matrimonij non oritur ex iniuria illata, sed ex iure Ecclesiastico, quod merito, & iure optimo irritauit,quando metus est grauis,non autem quando leuis. Ad cõfirmationem, dic eam regulam intelligi,quoties metus sufficit ad rescindendos contractus in foro externo:quod tunc euenit,quando cadit in virum constantem. Secus de metu sufficienti ad rescindendum in foro conscientiæ. Cuius differentiæ rationem reddidi in solutione ad 4.

DISPVTATIO XVIII.

An validum sit matrimonium metu viri constantis contractum, eodémque metu consummatum, ita vt prius illud matrimonium inualidum ratificetur copula illa metu simili extorta, vel spontanea ?

SVMMARIVM.

Hæc disputatio habet locum, quando copula habetur affectu coniugali, num 1.

Matrimonium metu initum, ratificatur copula spontanea, vel metu leui extorta, n. 2.

Similiter ratificatur diutina habitatione spontanea,n.3.Nec requiritur simul copula, n 4.

Exigitur vt ratificans matrimonium,sciat fuisse nullum, & ea copula ratificari, n.5.

Quando dicatur diutina habitatio, vt ea ratificetur matrim. Et explicatur c. Ad id.de sponsal.n.6.

Debet esse illa habitatio spontanea,nec est tali,dum non cessauit causa metus. quantumcumque temporis internallum dijerit : & quamdiu censeatur causa metus durare, n.7.

Exigitur, vt vnà cum causa metus, cessarint impedimenta, quibus metum passus impeditur,ne possit reclamare, n.8.

Quando censeatur actu externo purgari metum, n. 9.

An purgetur sponte aliquo soluente,quod se soluturum iurarat ? n.10.

Ratificatur matrimonium per alios actus, si spontanei sint, per quos ante Tridentinum spontalia transibant in matrimonium, n. 11. Et an hæc sint vera post Tridentinum, n.12.

An matrim. metu grani initum,sicut ratificatur copula spontanea, ita & copula metu extorta, ita vt matrim.metu grani initum, & eodem metu consummatum sit validum,etiam post Tridentinum ? Refertur duplex sent. n 11 & 14.

Quod in gratiam alicuius concessum est, non est in eius dispendium retorquendum, n. 13.

Ponitur sententia auctoris, n.15. & ibi. fictio non operatur plus quam verit.21.

Si semel matrim. metu consummato, accedat copula spontanea, an ratificetur ? n.16.

Metu contrahens matrim. si cogatur ad copulam, an teneatur potius pati mortem, n.17.

Soluuntur argumenta,n.18. Et ibi explicatur reg.Quod ob gratiam,de reg. iur. in 6.

PRimo supponendum est, locum,habere hanc disputationem,quando copula habetur affectu maritali : nam si affectu fornicario siue copula sit metu, siue sponte habita, non dubium est matrimonium præteritum adhuc manere inualidum, nullásque vires recipere per talem copulam,non secus ac si quando matrimonium contraxit aliquis à principio, verba exteriora protulisset sine intentione contrahendi. Quia illa copula in tantum ratificat matrimonium præcedens,in quantum est signum consensus coniugalis significatiuum,sed quando habetur affectu fornicario,non significat consensum coniugalem,sed contrarium : ergo non ratificat matrim. 1

Secundo supponendum est : si post matrimonium metu extortum, accedat copula sponte habita affectu coniugali, ratificari prius matrimonium,& ex tunc incipere valere,si alter qui absque metu consenserat,in pristino consensu perseueret. Et ratio est,quia cum non oporteat consensus esse simul, & consensus illius qui metum passus non est,fuerit legitimus,solum desiderabatur ad valorem matrimonij consensus spontaneus illius qui metu consenserat, (vt dixi hoc 4.lib.disp.15. num.2.) sed hic consensus sufficienter exprimitur per copulam spontaneam affectu maritali habitam, *cap.Is qui fidem, de sponsal.* ergo ea secuta ratificatur prius matrimonium. Ita *D. Thom. 4. d.29.quæst vn.a.3.quæstiunc.1. ad 2. D.Bonauent. eod.d.29. q.2.n.13. Ricard.ibi art.2. quæst.2. Paludan. quæst.1. art.4. n.23. Sotus ibi quæst.1.art.3.conclus.2.Palacios ibi, disp.1.fol. 663.ante vers.Consentiunt in dogmate D.Antonin.3.p.tit.1. cap.7.ad fin.Victoria summ.materia de matrim. n.268. Viguerius lib.institut.cap.16 §.7,vers.6. ibi, secundo ad matrimonium.Tabiena verb.Impedimentum,impedimento 9.ad fin. Armilla verb. Matrimonium, num.41. Ledesm.2.p.4.q.49. art.3.fine.Enriquez lib.11.de matrimon.cap.9. num.7.* Et ex iurisperitis id sin tenuit *gloss.cap.Consultationi,verb. Ante,* 2

de

de sponsal. & ibi Anton. num. 3. Alex. de Neuo, num. 10. Abb. num. 7. Prepos. num. 2. idem Abb. cap. Veniens el 1. num. 6. de sponsal. & c. Ad id, fine eodem tit. Henricus cap. Cum locum, de sponsal. n. 3. Rosella, verb. Impedimentum, impedimento 10. n. 11. Angel. Matrimonium 3. impedimento 11. num. 1. Sylu. Matrimonium 8 quæst. 11. dict. 4. Turrecremata 31. quæst. 2. in summ. num. 11. Parisius consil. 58. num. 69. & consil. 60. num. 34. volum. 4. Nauar. sum. Lat. & Hispana, cap. 22. n. 51. ad fin. Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 4. n. 30. Greg. Lop. l. 15. verb. Le pluguiese, tit. 2. part. 4. Idemque dicendum est, si copula illa non sit omnino spontanea, sed metu leui extorta. Quia idem iudicandum est de consensu expresso, & tacito, qui ex copula præsumitur, sed expressus non irritat, nisi quando metu cadenti in virum constantem extortus est: ergo nec tacitus. Sic *Ricard. 4. d. 29. artic. 1. quæst. 2. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 7. ad fin. Turrec. 31. quæst. 2. in summ. num. 11.*

Tertio supponendum est, non tantum per copulam 3
spontaneam ratificari prius matrimonium metu graui extortum, sed etiam per diutinam habitationem mutuam spontaneam data opportunitate recedendi. Vt expresse habetur *cap. Ad id, de sponsal.* & docent omnes statim citandi. Et ratio est, quia sufficiens est signum consensus spontanei denuò habiti, qui solum desiderabatur ad matrimonij valorem, cum metum passus recedere possit à matrimonio, & sponte in eo perseueret.

Vt autem habitatio hæc spontanea, sit iudicium huius 4
consensus coniugalis, quatuor desiderantur conditiones. Prima est, vt simul interueniat copula coniugalis, ita *Innocent. c. Ad id. de sponsal. num. vn. super verb. Cohabitans.* Sed hoc minime verum est exigi. Primo, quia *d. c. Ad id*, solum ponderat habitationem: & sola copula absque habitatione id efficeret. 2. quia ponderat, vt ea sit diutina, cum intercedente copula id minime exigeretur. Et ita merito eam non requirl docent *Hostiens. d. cap. Ad id, super verb. Temporis, & ibi Ioan. Andr. n. 2. Anton. n. 9. Cardin. n. 1. Anchar. fin. Abb. n. 4. Henricus cap. Cum locum, de sponsal. l. nu. 3. Rosella verb. Impedimentum, imped. 10. n. 7. Sylu. Matrimonium, 8. qu. 11. dicto 6.* Et videtur tenere *Greg. Lop. l. 15. verb. Le pluguiese, t. 2. p. 4.* dicit enim diliunctiue, requiri habitationem, vel copulam.

Secunda conditio est, vt ratificans matrimonium, sciat 5
matrimonium prius contractum fuisse nullum, si enim ex errore quo putabat prius matrimonium validum fuisse, cohabitet, aut copula maritali accedat, numquam prius matrimonium ratificabitur. Quia nil magis consensui contrarium, quam error. Et ita dixi latè l. 2. disput. 34. numero 2.

Tertia conditio est, vt habitatio sit diutina. Dubitant 6
autem Doctores, quanti temporis debeat esse habitatio? Ansamque dubitandi præbet *c. Ad id, de sponsal.* ibi, *quamuis undecim annos habens, ab initio innita fuisset ei tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum, & dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Concludunt autem Doctores non esse necessariam habitationem anni, & dimidij, quam hic textus exigere videtur, narrat enim facti contingentiam, dum eius temporis habitationem ponderat: vnde dicunt prudentis arbitrio definiendum esse hoc tempus, qui considerabit fugiendi opportunitatem, habitationisque moram. Quia cum tempus lege non præfiniatur, iudicis arbitrio definiendum relinquitur, *cap. D. causis, de offic. deleg. & l. 1. ff. de iur. deliber.* Et ita docent *Innocent. cap. 2. num. 1. de his quæ vi, Hostiensis dict. cap. ad id, paulo post princip. super verbo, Annum, & dimidium, & ibi Ioannes Andreas num. 2. Antonius n. 9. Abb. num. 4. Prepos. n. 1. & 3. Idem Hostiens. cap. 1. de his quæ vi, super verb. Non timore mortis: & ibi Ioan. Andr. n. 15. Anton. fine, Abb. n. 12. Henricus n. 4. Neuzanus conf. 46. n. 32. Rosell. verb. Impedimentum, imped. 10. n. 7. Couar. 4. decret. 2. p. c. 1. § 6. n. 1. Greg. Lop. l. 15. verb. Le pluguiese, t. 2. p. 4. Menoch. de præsumpt. præsumpt. 4. n. 25. Bosius prakt. crim. t. de pœnis violentiæ n. 103.* & ex Theologis, *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 7. fin. Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 3. concl. 2.* Hoc autem intelligitur, quando sumus in dubio, an potuerit fugere: nam quando constat de spontanea cohabitatione, quia data opportunitate, illico & incontinenti non fugit, satis est momentanea cohabitatio. Sic *Anton. c. Ad id, n. 9. de sponsal. & ibi Alex. de Neuo, n. 6. & 7. Neuizan. conf. 46. n. 32.* Hoc tamen prudenter accipiendum est & morali modo: non enim est necessarium, ne cohabitans censeatur spontaneus vt statim mathematico modo fugam arripiat, sed arbitrio prudentis, vt probat *l. Quod dicimus, 105. ff. de solut.* ibi, *quod dicimus debere statim soluere, cum aliquo, scilicet, temperamento temporis intelligendum est, neque enim cum sacro adire debet.* Sic *Hostiens. c. 1. De his quæ vi, super verb. Non timore mortis, & ibi Anton. Abb. n. 12. Henric. n. 4. Neuizan. conf. 46. n. 20. Nauar. comment. 4. de regular. quod est super c. Stat. 19. q. 3. n. 17.* Hæc autem exiguntur quoad præsumptionem in foro externo accipiendam. Nam in foro conscientiæ, nulla temporis habitatio, postquam metuendi causa cessauit, ratificabit matrimonium, si non adfuit animus illud ratificandi. Præsumetur autem in foro exteriori ratificasse ex dicta habitatione. Sic *Nauar. d. comment. 4. n. 71.*

Vltima conditio est, vt habitatio illa sit omnino spon- 7
tanea, cessaritque omnino timoris causa. Nam durante causa metus durat metus, quamuis in actu externo appareat omnimoda libertas, vt tradunt *Bart. l. 2. n. 7. C. de his quæ vi, & ibi Bald. n. 8. Zasius l. 1. §. Quæ eneranda, colum. 4. vers. Item extende, sub. n. 40. ff. quarum rerum actio, Decius conf. 219. n. 7. volum. 2. Roland. conf. 95. n. 31. volum. 1. Anton. Gom. 2. var. cap. 14. n. 27. Anton. Cucus lib. 5. instit. maior. t. 12. n. 171. 172. Menoch. de præsump. l. 3. præsump. 4. n. 22. Padilla l. Interpositas, n. 24. C. de transact. Gamma 1. p. decis. 346. n. 4. Mascard. de prob. concl. 1053. n. 36. Ioan. Garcia de nobilit. gloss. 17. n. 47. Flamin. de resignat. benef. l. 13. q. 1. n. 206. & seq. Lud. Lop. 2. p. instr. de matrim. cap. 40. ad finem.* Quod verum est, quodcumque temporis interuallum distet inter actum, & metum incussum ad illum: adhuc enim censetur durare timor, manente timoris causa, vt docent *Bald. Roland. Decius, Ant. Gom. Gamma, proxime citati. Idem Decius reg. In omnib causis, 39. n. 14. ff. de reg. iur. Francisc. Aretin. l. Interpositas, n. 4. Cod. de transact. Gutier. conf. 16. n. 15.* Durat autem timoris causa, dum durat subiectio timorem incutienti. Vt si iudex metum inferat, dum durat officium, si tyrannus, dum durat tyrannis, si vir, dum durat matrimonium. Sic *gloss. cap. 1. verb. postmodum, de his quæ vi, & ibi Innocent. n. 1. Hostiens. super verb. Non timore mortis, Abb. n. 12. Imol. n. 14. Bart. l. 2. n. 7. & l. fin. n. 5. & 7. ff. de condict. ob turp. can. Bald. l. 2. n. 10. C. de his quæ vi, Angel. l. Ad inuidiam, n. 2. C. eod. tit. Alex. conf. 99. n. 8. & 13. vol. 3. & l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore, n. 11. ff. solut. matrim. Iason instit. de actio. §. Quadrupli, n. 66. Roman. l. Si ob turpem, 10. ff. de condict. ob turp. caus. Deci. reg. In omnib. 39. n. 15. ff. de reg. iur. Philipp. Probus addit. ad Monachum, cap. vnic. de his quæ vi, in 6. n. 8. ad fin. Bertachin. in repertorio litera M. verb. Metus non præsumitur, sub. n. 40. vers. Metus præsumitur durare, Rebuf. t. 2. constit. Gallia, tit. de rescissione contractuum, art. vn. gl. 22. n. 1. & 6. Ant. Gom. 2. var. cap. 14. n. 27. Suarez allegat. 24. n. 5. Ant. Cucus, l. 5. instit. maior. tit. 12. n. 17. 172. Ant. Gabr. to. 2. comm. in mea edit. l. 11. verb. Metus, f. 107. col. 2. Menoc. de præsumpt. l. 3. præsump. 4. n. 13. Padilla l. Interpositas, n. 24. C. de transf. Matienzo dialogo relatorum p. c. 10. n. 3. Gama 1. p. decis. 346. n. 3. Ioan. Garcia de nobil. gloss. 17. n. 47.* Quod intelligendum est quando non fuit opportunitas fugiendi præ timore. Sic *Innoc. Hostiens. Abb. ibid. Prepos. c. Ad id, n. 1. de sponsal. Alex. conf. 99. n. 3. vol. 3. Angel. l. 1. §. Quæ eneranda, n. 4. ff. quarum rerum actio.*

Nec sufficit etiam, vt causa metus cessarit, nisi etiam 8
cessent metum passum impedientia, ne reclamet. Poterit enim reclamare longo tempore, post cessationem metus si eo spatio durent. Quia tunc metu gesta approbare censetur, quando potens reclamare, tacet: quod minime

efficere

efficere potest dictis impedimentis durantibus. Sic *Nanar.comment.q.de regul.super c.Statuimus 19.q.3.n.71.* vnde dicit se consuluisse, potuisse reclamare monialem metus patris professam, transacto anno ab eius obitu, intra quem non potuit reclamare, nec procuratorem ad reclamandum constituere, impedientibus monialibus.

9 Vt autem actus exterior inducat metus purgationem, censeaturque spontaneus, desideratur, vt omni ex parte significet liberam & spontaneam voluntatem. Quia si vllam aliam interpretationem recipere possit, non censebitur purgare metum. Vbicumque enim potest esse alia causa, quam approbatio contractus per metum gesti, nunquam præsumitur approbatio. Vt tradunt optime *Bartol. l.2. C. de his qua vi, n.10. & ibi Bald. n.14. Nauar.lib.1 consiliorum 1.de his qua vi, in 1.editione, conf.2.n.9.in 2.* verò *conf.4. n.9. Bossius practica crimina.tit.de pluribus violentiis, n.101. Arebedo li.4.recop.tit.21.l.1.n.195. Ioannes Garcia de nobilitate, gloss.17. n.46.*

10 Hinc infertur, minus bene *glossam cap. Ad audientiam, verb.ad resignationem, de his qua vi quam ibi sequuntur Anton. n.7. fine, & Cardin. q.3. ad finem,* dixisse, purgari metum, quoties aliquis sponte solvit quod iuramento per metum promiserat. Dicendum enim est, non purgari, cum enim subsit coniectura solutionis metu periurij incurrendi factæ, non præsumitur spontanea solutio. Et probatur clarè ex *cap. Debiteres, de iureiurando*, vbi iurans soluere vsuras, potest facta solutione repetere, quasi non sponte soluerit. Quare glossam reprobant *Hostiensis ec. Ad audientiam, super verb. Resignauit, & ibi Ioannes Andr. n. 8. Anchar.n.5. Abb.n.1. Henric.n.3. & 4. Imola, n.4. Bart. l.2. n.10. C.de his qua vi, & ibi Bald.n.13. Bertachin. in suo repertorio, lit. M. verb. Metus non præsumitur, sub n.60. vers. Metus iuramento, Nauar.d.1.conf.1.de his qua vi, in 1. editione, conf.2.n.9 in 2 conf.4.n.9. Padilla, l. Interpositas, n.25. C.de transactio. Bursatus, conf.72.n.28. vol.1. Ioan. Garcia de nobilitate, gloss.17.n.46. Seraphinus de priuileg.iurament. priuilegio 25. n.5. & 6.*

11 Quarto supponendum est, similiter ratificari matrimonium metu contractum, per alios actus, ex quibus olim ante Tridentinum præsumebatur tacitus consensus, sponsaliaque in matrimonium transibant, quando ij spontanei sunt. Probatur, quia sunt indicia sufficientia consensus, sicut & copula. Vt si omnino cessante metu, se amplexabantur, vt coniuges, vel se tales affectu vere maritali appellabant: vel sponsa eodem affectu recepit munera sponsalitia. Sic *Rosella verb. Metus, fin. & verb. Impedimentum, imped.10.n.8. Sylvest. Matrimonium, 8.q.11. dict.7. Tabiena, verb. Coactio, q.5. n.6.*

12 Vltimum fundamentum sit, hæc omnia habent verum, post *Tridentinum* etiam *sess.24. de matrim.cap.1.* si enim metum passus altero perseuerante in pristino consensu, accedat copula animo maritali habita, & spontanea, vel habiteret eodem animo, cessante omnino metu cum altero coniuge, modo explicato n.6. & 7. vel alium actum spontaneum faciat, per quem significet nouum consensum maritalem, ratificatur prius matrim. metu contractum, quando impedimentum metus erat occultum, & parocho ac testibus ignotum (vt probaui l.2.disp.37.n.14.) & ibi disp.32. n.9. & seq. satis probaui non oportere alteri intimari & tractaui, & quando sufficiat consensus internus.

13 His præmissis, difficultas in eo versatur, an sicut matrimonium metu initum, ratificatur copula spontanea, affectu maritali habita, ita ratificetur eadem copula metu graui exorta? Itaque an si quis metu mortis cogatur matrimonium inire, & illud consummare, sit validum? Et habet locum hæc quæstio etiam post Tridentinum vel quando parochus & testes ignari fuerunt impedimenti metus, idque occultum erat: vel adhiberunt parochus & testes matrimonio, & copulæ coactis. Triplex est sententia. Prima docet valere matrimonium. Probatur ex *c.2. de eo qui duxit in matrim.* ibi, *si constiterit quod tanta vis eidem illata fuerit, quod non sponte in primam consenserit, nec post præstitum iuramentum ipsam carnaliter cognouerit.* Vbi *gl. ver. Cognouerit*, ait *quia tunc consensisse videtur*, &c. *Insuper, qui matrim. accus. possess. fine*, ibi, *copula carnali consensit.* Vbi *gloss. verb. Copula*, ait, *ex quo carnali copula consensit, omnis violentia sublata intelligitur.* Et *cap. Consultat. de sponsa.* ibi, *mox à sponsis, aufugiunt ante carnis copulam subsecutam.* Vbi *gloss. verb. Ante*, ait, *secus si post: quia tunc consensisse videtur.* Et *c. Ex litteris, de despons. impub.* ibi, *nec ad eandem carnaliter accessum habuit.* Ergo matrimonium coactum ratificatur per copulam subsecutam. 2. matrimonium non irritatur nisi metus cadat in virum constantem, sed metus quo quis compellitur consummare prædictum matrimonium, non potest esse cadens in virum constantem, nisi copula affectu maritali habeatur: cogeret enim ad peccatum mortale, quod repugnat constantiæ, cum accedat ad non suam. Ergo habetur copula animo maritali: & sic erit matrimonium. Itaque vis argumenti in hoc consistit, solus metus cadens in virum constantem irritat matrimonium, sed nisi hic passus metum, & eo contrahens & consummans, eligat matrimonium, non est metus cadens in virum constantem: ergo non illud irritabit. Et confirmatur, quia (vt dicebamus disp. præc. n. 5.) metus non irritat matrimonium, ex eo quod tollit libertatem, sed quia rationabiliter, & seruata constantia eam tollit, sed hic metus, si ille accederet animo non perficiendi matrimonium, non tollit libertatem rationabiliter, & seruata constantia, cum accedens ad non suam, peccet mortaliter, & consequenter irrationabiliter faciat, & inconstans sit. Ergo talis accedere præsumitur animo maritali, & perficiet matrimonium: aliàs talis metus non irritaret: cum irrationabiliter, & contra constantiam cogat ad accessum ad non suam. 3. Quia ideo Ecclesia præsumebatur olim dum quis post sponsalia accedebat ad sponsam, animũ maritalem, & consensum legitimum ad perficiendum verum matrimonium, vt vitaret peccati fornicationis præsumptionem, sed idem fornicationis peccatum resultat, si metu contrahens, & consummans matrimonium, non accedat animo maritali, & verum perficiat matrimonium: ergo Ecclesia id præsumet, & consequenter si ita res se habeat, vt verè accedat animo maritali, legitimum erit matrimonium: aliàs Ecclesia male pro matrimonio præsumeret. 4. Quia lex Ecclesiæ irritans matrimonia coacta, est in merum passi fauorem, sed illi noceret, si matrimonium non consurgeret ex consummatione coacta, constringitur enim aut pati corporis mortem, non consummando, aut consummando, admittere peccatum lethale: ergo dicendum est in hoc casu valere matrimonium. Quod enim in alicuius gratiam conceditur, non est in eius dispendium retorquendum: *reg. Quod ob gratiam 61. de reg. iur. in 6.* Et confirm. quia quilibet potest iure suo cedere: ergo metum passus iure suo cedens, poterit vel matrimonium perficere, vt mortem culpamque lethalem euadat. Hanc tenet *Palud.4.dist.29.q.1.art.4.concl.3. n.25. & ibi supplementum Gabrielis, dub.3.a.3. concl.3. & Soto ibi, q.1.a.3. ad fi. vers. In contrarium autem*, quamuis valde anceps sit, & dicat se olim cùm magistris tenuisse non valere matrimonium, nec id ratione destitutum esse, tandem ait valere. Idem tenent *Angles floribus 1. p. de matrim. q. 3. de consensu coacto, a.1. diffi.4.f.549. Barth.a Ledesm. de matrim.d.23. ad fin. Vega l.2. sum. casu 513.* Et dicunt hanc esse probabilem, *Enrig. & Pet. de Ledesm. n.15. allegandi.* Et in alio omnino simili, dicunt idem alij DD. asserunt enim sponsalia olim transisse, in matrimonium, per copulam metu graui extortam. Quare idem dicerent de matrimonio coacto, per copulam coactam subsequentem: illa enim copula ideo efficiebat matrimonium, quia erat sufficiens signum consensus de præsenti: quare cum similiter sit signum eiusdem consensus, quando præcessit matrimonium coactum, similiter perficiet illud: sicut copulam esse coactam, non obstat, vt sponsalia transeant in matrimonium, similiter sentient non obstare, vt matrimonium coactum inualidum ratificetur. Hi sunt *Couar. 4. decret.3.p.c.4.§.1.n.11. & 12. Ant.*

Cucum

Cucus l.5 institutionum maior.s.10.n.32.& s.12. n.128. Et videntur tenere *Hostiens.c.Is qui fidem,de sponsi.super verf. Quia contra præsumptionem,& ibi Ioan.And.n.3.* vbi aiunt, fœminam posse allegare contra præsumptionem, quod sponsalia per copulam in matrimonium transeant, si vi præcisa oppressam fuisse, virum autem minime: quia oppressi non potest ad copulam,& ita clare sentiunt cessante præcisa oppressione, copulam qualicumque metu extortam efficere, vt sponsalia transeant in matrimonium. Et hæc sententia satis probabilis est.

14 II. Sententia sic distinguit, si metu contrahens consummet illo solo metu ductus, non valet matrimonium, secus, si non metu ducatur, sed vt euitet culpam lethalem, quam vitare minimè potest consummando, nisi intendat matrimonium perficere. Prob. quia si cessante metu ob aliam causam consummaret animo maritali, valeret matrimonium: sed iam non ratione metus, sed gratia vitandi peccatum, consummat: ergo valet. Sic *Lud. Lopez 2.p.instructorij,de matr.c.40.f.1066.§. Porro iam urgentior.* Sed hanc distinctionem minime capio. Quia ille est constitutus inter duo pericula, hinc enim mors iniuste comminata, nisi consummet, sibi imminet; illinc autem peccatum lethale fornicationis, si consummet, non perficiendo matrimonium: ergo si eligat sic consummare, vt culpam vitet, non sponte, sed metu mortis coactus consummat, nullo modo id facturus, suæ libertati relictus.

15 Tertia sententia, (quæ multo probabilior est,) ait, nullo modo esse matrimonium, quando aliquis metu grauis cogitur contrahere,& consummare. Probatur 1. retorquendo argum. cui prima sententia maxime innititur contra illam. Nam si consummatio matrimonij metu exorta, facit valere matrimonium iam initum, & sine culpa consummantis: ergo metus tunc cadit in virum constantem, cum prudenter eligat copulam, mortis timore,& matrimonium perficere, ne fornicetur. Si ergo timor ille est viri constantis, irritabit matrimonium. 2. Quia (vt probaui hoc 4. l. disput. 2. n. 3.) non considerat ius timorem cadentem in virum constantem, ad matrimonij irritationem, in quantum excusat operantem à culpa cogitque minus malum eligere, sed ex parte obiecti, an sit malum comminatum, graue, & sufficiens ex se ad priuandum libertate virum constantem: ergo quando malum comminatum est adeo graue, vt priuet spontanea ac libera voluntate, respectu contractus, ac consummationis matrimonij hominē fortem, siue ipse peccet, siue non, eligendo malum, irritabit matrimonium. 3. Quia hæc lex irritans matrimonia coacta est maxime conueniens bono publico, ergo etiam irritat consummata per copulam coactam. Probatur consequentia, quia si valerent, Ecclesia non adhibuisset sufficiens medium coactionibus, nam compellenti ad matrimonium, facillimum esset etiam ad consummationem cogere. Et confirmatur, quia eadem inconuenientia sequuntur ex matrimonio metu inito & consummato, quæ ex eodem non consummato: ergo vtrumque debuit Ecclesia irritare. 4. Quia matrimonia coacta irritauit Ecclesia defectu spontanei & liberi consensus, *c. Cum locum, de sponsal.* qui copula sequente coacta non suppletur; ergo. 5. Quia Ecclesia irritat hæc matrimonia, inhabilitando contrahentes, pro tempore quo metus durat, sed accedente copula coacta non aufertur metus, quin potius augetur, cum præter metum illatum ad contrahendum, addatur nouus ad consummandum, ergo matrimonium erit nullum. Et confirmatur, quia negari nequit, priorem metum quo initum est matrimonium, esse cadentem in virum constantem, sed ille adhuc durat, imò est actus: ergo per nullum actum eo durante firmabitur matrimonium, iuxta n.7. Tandem, quia fictio non potest operari plus quam veritas, *l. Filio quem pater.ff.de liber.& posthum.& §. Minorem, instit.de adopt.* sed consensus expressus per verba de præsenti metu extortus non constituit matr. ergo à fortiori nec fictus & præsumptus per copulam. Et ideo hanc sent. tenent *Abb.c.Discretionem,n.3.fine, de eo qui cognouit consang.& c.Consultationi,fine,de sponsi.* vbi *Præpos.n.2.init.& ibi Alex.de Neuo,n.10. & c. Continebatur,de desponsat.impub.n.10. Iaf.l.Titia,n.6.verf. Sexto adde ff.de verb.oblig. Parisius cons.58.n.69.& cons.60.n.34.vol 4. Turrecr.31.q.2.in sum.n.11. Sylvest. Matrimonium 8. q. 1. d.5. Nauar.sum.Lat. c.22. n.51. ad finem: Mènoch. de præsumpt.l.3.præsumpt.4.n.31.& seqq.* quamuis enim videatur mediam amplecti sententiam, vt si vir metu consummet, valeat matrimonium, secus si fœmina: at reuera huius est sent. nam *n.35.* expresse dicit, si mulier consummet, non solum vi præcisa, sed etiam conditionali, quæ per metum infertur, non valere matrimonium, defectu spontanei consensus: & licet *n.31.* contrarium dicat in viro metu consummante, id dicit, vt ipsemet se explicat *n.33 fine,& 34.* quia credit non posse contingere, vt vir metu compulsus consummet, carens enim desiderio non poterit coire. Quare supposito, metu consummari matrimonium, clare sentit, non effici validum. Et ex Theologis eandem sent. tenent *Ricardus 4. d.29. art.2. q.1. D. Anton. 3.p.t.1.c.7.ad fin.ante verf. Tertia coactio est: Ledesma 2 p.4.q.49.art.3.fin. Palacios 4.dist.29.disp.vnf.663.ante verf. Consentiant in dogmata: Enriq.l.11.de matr.c.9.n.7. Philiarc. de officio sacerd. to.1 p.2.l.2.c.8.ad fin. Petr.de Ledesma de matrim. q.47.a.3. dub.pen.* Et in alio simili, tenent eandē sent. asserentes olim non transisse in matrim. sponsalia per copulam metu extortam. *Ant.d.c.Continebatur,n.8.fine: & c.Is qui fidem, n.7. de sponsal.* vbi *Anch.n.6. Henric.n.11. Præpos.* dicens communem, *n.7. Alex.de Neuo,d.c.Continebatur,n.10.*

Monuerim tamen, si matrimonio metu consummato, aliquando accedat copula spontanea, deposito iam prorsus metu, animo ratificandi prius matrimonium inualidum, scienti accedente copula illa, fuisse inualidum, & ea ratificari, manere firmum matrim. iuxta nu. 2. tradita. Quod habet etiam verum post Trident. in casu quem *n.* 12. explicui,& 13. 16

Ex dictis infertur, metu graui contrahentem matrimonium, potius debere morte pati, quam consummare. Quia cum non valeat matr. est copula fornicaria. Posset tamen excusari, si accedat animo maritali, sequens priorem opinionem probabilem asserentem ea copula ratificari matr. Sic *Enriq.l.11.de matrim.c.9.n.7.* Quod intellige in eo casu, in quo post Tridentinum, efficeretur verum matrimonium. quem *n.*12.& 13. declaraui. 17

Ad argum. primæ sent. *n.*13. proposita, resp. Ad 1. dico eos textus intelligi, quando copula est spontanea. Ad 2. dico eum esse metum cadentem in virum constantem, quoad effectum irritandi matr, licet illud consummans cogatur ad peccatum mort. Quia (vt dixi hoc l.4. disp.2.n.3.) quoad hunc effectum, solum attēdit ius an malum comminatum ita graue sit; vt ex se tollat spontaneam voluntatē in viro constāti, illúmque pauere merito faciat: Vel 2. respondetur, esto dicamus non esse metū cadentē in virum constantē, nisi ipse eligat matrimoniū: & accedat affectu coniugali, at etiā data hac electione,& accessu, non est matrim. quia prior metus quo contractū est matrim. qui erat cadens in virū constantem, adhuc durat, immo est auctus. Ad confir. dico intelligi maiorem, quando rationabiliter, & illæsa constantia ex parte obiecti, tollit libertatem: quia obiectum metus, nēpe malum cōminatum, est graue,& tale, vt merito constantem moueat: quamuis alias irrationabiliter & contra constantiam agat, eo quod peccet. Vel 2. esto ille metus esset irrationabilis, at metus prior qui censetur durare, est rationabilis. Ad 3. solum concludit Ecclesiam præsumere accessum illū esse animo maritali, non tamen inde sequitur perfici matr. quia requiritur vt sit spontaneus,& liber accessus. 1. possemus dicere minime præsumere animum maritalē. Quia cum eo dato non sit matrimonium, minimè vitatur præsumptio fornicationis, quæ vitabatur, cū copula erat spontanea post sponsalia. Ad 4. dico, eam legē non solū respicere, vtilitatē personæ particularis contrahentis, sed potissimū totius reipublicæ, cuius maxime interest vt matrim. sint libera, ne ex matrim. 18

coacto

coacto dissensiones oriantur: quare non mirũ, si aliquando in damnum ipsius priuati contrahentis redundet: vnde *reg. illa, Quod ob gratiam*, & c. intelligi debet, quando ob bonum priuatum aliquod conceditur. Et per hoc patet ad confirmationem, posse enim quilibet, cedere iure in fauorem suum introducto: secus quando est in fauorem boni communis. Ad argum. 2. sent. propositum, num. 14. factor, qui metu contraxit, posse postea deposito metu contrahere, at in eo euentu metus durat.

DISPVTATIO XIX.

An sponsalia metu viri constantis inita, sint nulla ipso iure, sicut & matrimonium, vel potius annullanda, instar aliorum contractum.

SVMMARIVM.

Proponitur vtilitas cognitionis, an ea sponsalia sint nulla, vel annullãda & opinio asserens non esse ipso iure nulla, n. 1.

Proponitur sent. asserens esse ipso iure nulla, n. 2. Et explicatur ibi, inuito n. 3. c. Ex literis, de desponsat. impub. Et opinio authorum, n. 3.

An metus illatus post contracta sponsalia sit iusta causa illa dissoluendi, 3. Metus leuis non irritat sponsalia, 4.

Quamuis sponsalia metu graui inita, essent valida, posset metum passus, propria authoritate resilire, n. 5. Et similiter potest, quando metus est leuis, 6.

Soluuntur argumenta, n. 7.

1 DIsp hæc eam vtilitatem affert: si ipso iure valida sint, quamuis rescindẽda, patient publicæ honestatis impedimentum: secus si ipso iure inualida sint, iuxta *Trid sess. 24 cap. 3. de matrim.* Et ratio dubitandi ea est potissima: quia textus, vt *c. Consultationi c. Cum locum, de sponsal. c. 2. de eo qui duxit in matr.* irritantes expresse loquuntur de matrimonio. & quamuis sponsalia sint præparatoria ad matrim. & ob id videtur posse dici, dispositum in matrimonio, censeri dispositum in sponsalibus, *l. Oratio. ff. de sponsal.* Verùm id verum non habet, eo quod est distincta ratio in his, ideò enim matrim. metu irritauit Ecclesia, quia si semel est validum, amplius rescindi non potest: sed sponsalia semel valida possunt dissolui, & de facto multis ex causis dissoluuntur, vt constat ex præcedentibus: ergo nõ in hoc sequentur naturam matrimonij, vt eo ob metum irrito censeantur etiam sponsalia ob metum irrita. Maxime quia per hoc inducereturmultorum iurium correctio disponentium contractus metu initos irritandos esse, non irritos ipso iure. (Vt dixi hoc 4. lib. disp. 8. n. 4.) 2. quia hac ratione (vt diximus l. 1. disp. 12. n. 2.) quamuis Tridentinum irritarit matrimonia clandestina non censetur subinde irritasse sponsalia clandestina, est enim diuersa ratio. Cum ergo nullus detur textus irritans sponsalia clandestina, dicendum est ea valida esse ipso iure. 3. quia textus, cui innituntur aliqui DD. ad censendum esse irrita nimirum *c. Ex literis, de desponsat. impub.* videtur expresse loqui, quando puella omnino inuita contraxit sponsalia. Et ita textus ait, *nolens & inuita: & gloss. notab. 1.* ait, *nota quod ipso alia per vim contracta non tenent.* Et cum dicat textus, *de voluntate parentum potius quam de sua*, ait glossa *verb. Potius, electiuè & non comparatiuè*: quam glossam explicans *Host. ibi, super verb. Potius*, ait, *electiue, quasi dicat, non de sua voluntate.* Et idem *Host. ibi, super verb. Nolens, & Ioan. Andr. n. 2.* aiunt, *& forsan ligata: & Innoc. ibi, init.* dicit, omnino defuisse consensum. Cum ergo textus minimè probet sponsalia metu inita, esse ipso iure nulla, dicendum erit esse valida iuxta generalem aliorum contractuum regulam. Et ita docent *Enrriq. l. 11. de matrim. c. 9. n. 6. Petr. de Ledesm. de matrim. p. 4. q. 3. circa 3. a. 3. d. b. 3.*

2 Contrariam partem, nimirum, esse ipso iure irrita talia sponsalia, per *c. Ex literis de desponsat. impub.* tenẽt DD non pœnitendi. Pro cuius textus intelligentia reuocandũ est in memoriã, quod diximus lib. 1. disp. 21. n. 2. quando ante debitam ætatem ex parte vtriusque, aut alterius contrahentis, qui adhuc impubes est, celebratur matrim. habere vim sponsalium. Et quod diximus eodem lib. 1. d. 51. n. 6. 9. & 10. non posse alterum resilire, siue pubes, siue impubes sit, donec alter ad pubertatem veniat. Continet ergo ille textus, puellam duodennem. & sic puberem metu minarum parentis nupsisse impuberi, quare fuerunt sponsalia, & cõclũdit textus, sic; *Si puella cõmonita, vt donec compleat idem puer annum XIV. expectet, non duxerit expectandũ ei secundum ea quæ proposita sunt, accipiẽdi alium virum tribuas facultatem.* Vbi *gloss. fin.* quam sequuntur *ibi Card. fin. & Anchar. n. 4.* opponit *c. De illis el 1. & c. A nobis, de desponsat. impub.* per quos textus constat puberem non posse resilire à sponsalibus cum impubere contractis donec hic pubescat. Et respondent id verum esse, quando sponsalia fuerũt valida: ac in casu huius textus esse inualida. Et hoc ergo textu constat sponsalia coacta, esse inualida ipso iure. Quod autem cõtracta sint vi conditionali, hoc est, solo metu, colligitur ex textu, ibi. *minis parentum impulsa.* Nec obstant ea verba, *nolens, & inuita.* Quia in iure metus appellatur vis: vt constat ex *c. 2. de pactis in 6.* ibi, *si tamen iuramento non vi nec dolo præstito:* vbi iuramentum metu extortum, appellatur vi præstitũ: (non enim vi præcisa potest iuramentum extorqueri, cùm sit vinculũ quod homo propria voluntate sibi imponit.) Hanc sent. tenent *Ant. d. c. Ex literis n. 1.* vbi *Abb n. 2. Alex. de Neuo n. 2. Anchar. c. Veniens el 2 n 6. de sponsal. Pariscons. 58. n. 62. & cons. 60. n. 10 vol. 4. Mart. de Garatis in cr consiliis matr. Zileti, cons. 15. n. 12. & seq. Couar. 4 decr 4 p. c. 3. §. 5. n. 1. Barb. solut. matr. 4. p. rub. n. 30.* Et ex Theol. eam defendunt vt probabilem, *Ricar. 4. d. d. 29. a 1. q. 2. §. Qui vult tene e opinionem secũd. Pald. ead. d. q. 1. ad fin. n. 32. Petr. de Led. de matr. q. 47. art. 3. circa 1 arg. d. b 3.* Et hanc supponit *Sot. 4. d. 41. q. 2. n. art. 2. ad fin. ante vers. Vbi tamen sponsi.* vbi docet ex sponsalibus nullis defectu cõsensus, vt si per errorẽ aut metũ cõtracta sint, nõ oriri publicã honestatẽ. Vbi clarè supponit esse inualida metu cõtracta: aliàs publica honestas oriretur. Eandem tenet *Manuel 1 to sum. 2 edit. c. 432 n. 4. & c. 244. n. 4.*

I. Conclusio sit prior sent. est satis probabilis, at hæc posterior est probabilior. Cauendum tamen est ab *Alex. de Neuo*, qui *d. c. Ex literis, n. 5. & 6.* ex his colligit ex eo textu, metum illatum post sponsalia inita, esse iustam illa dissoluendi causam, siue ab impuberibus, siue à puberibus contracta sint. Et probat ex eo textu, ex quo constat sponsalia illa absque metu inita esse, posteaque per metum traductam esse illam puellam: ibi, *puella quædam anno XII. innata fuit, & desponsata cuidam puero, & tempore procedente de voluntate parentum potius quam de sua ad domum patris pueri adducta, vbi nolens, & inuita, minis parentum impulsa.* Velle autem supplere, desponsatam esse minis parentum, est impropriare verba, id enim expressisset Pontifex, sicut expressit iuramentum, & minas in traductione ad domum. Sed dico id mininè verum esse. Si enim sponsalia semel valida fuerunt, coactio subsequens circa matrim, cùm minimè ipsa inficiat, sed solum matrim. hoc irritabit, manentibus illæsis sponsalibus: eò vel maximè, quod puer ille cui sponsalium obligatio acquisita erat, in nulla metus culpa fuit: parentes quippe puellæ illi metum incussserunt. Quare ergo absque culpa puniẽdus est, vt ius per sponsalia acquisitum deperdat? Quod absurdum vt vitetur, supplenda est litera textus, & intelligenda, vt in ipsis etiam sponsalibus metus interceserit. Et licet vis inferatur litteræ; id patiendum est, quo vitetur absurdus intellectus: vt dixi lib. 3. disp. 39. n. 6.

II. Concl. metus leuis non irritat sponsalia. Prob. quia irritatio est de iure humano, at *c. Ex literis, de desponsat. impub.* irritans sponsalia, loquitur de metu cadenti in virum constantem. Item prob. iisdem rationibus quibus probauimus hoc lib. 4. disp. 17. n. 5. matrim. non irritari metu leui. 4

III. Concluſ. quamuis diceremus sponsalia metu viri constantis inita esse valida: posset coactus propria authoritate ab eis resilire. Cùm enim actionẽ habeat ad petendum à iudice rescissionem, poterit propria authoritate vtendo ea exceptione nolle eis stare. Cui enim competit actio, eidem competit exceptio, etiam in foro conscientiæ, & ante iudicis sent. (vt dicemus lib. 6. disp. 38. n. 34.) 5

Vnde dicendum est hunc teneri ad ea sponsalia, nisi vti velit eo exceptionis beneficio (vt ibi etiam in alio simili dicemus.) Præterea, quia alter qui liberè consensit, tenetur sponsionem coacto remittere, quamuis ipse minime metum intulerit. Sicut probauimus hoc 4. lib. disp. 8. n. 7. possidentē rem metu graui ab alio extortam, teneri restituere: ergo coactus via quasi cōpensationis vtens, potest resilire à spōsalibus, sicut si nondum rem metu extortam tradidisset, vel postea occultè accepisset, posset retinere.

6 Hinc infertur contrahentem sponsalia metu leui, posse similiter propria auctoritate resilire. Quia quamuis in foro externo non competat actio, nec exceptio, competit tamen in foro conscientiæ, sicut dixi hoc 4. lib. disp. 9. n. 6. obnoxia esse restitutioni in foro conscientiæ extorta metu leui, quamuis possidens culpa vacauerit: ergo poterit ea exceptione vtens, & via compensationis non implere fidem eo metu leui extortam, quam alter in foro conscientiæ remittere tenebatur.

7 Ad argum. propolita n. 1. constat ex dictis respōsio: non enim censentur irrita sponsalia metu coacta, ex eo quod irritatur matrimon. vt probant. 2. priora argum. Et quamuis textus ea irritans videatur loqui, quando vi præcisa contracta sunt: at iam probauimus, n. 2. de metu intelligi.

DISPVTATIO XX.

An matrimonium contractum metu cadenti in virum constantem, confirmetur iuramento, aut saltem ex iuramenti vinculo consurgat aliqua obligatio ratificandi illud matrimonium, aut petendi relaxationē iuramenti?

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ, num. 1.

Certum est iuramentum metu extortum non firmare contractum, & in quo differat iuramentum firmare contractum, vel non firmare, indigere tamen relaxatione, n. 2.

Refertur opinio, iuramentum metu graui extortum adiectum contractui qui secluso iuramento esset inualidus, non indigere relaxatione, n. 3. Et ibi iuramentum non supplet duo vitia.

Vertur sententia obligare iuramentum, donec relaxetur, 4.

Soluuntur argum. & explicatur c. Quamuis pactum, de pactis in 6. & auth. Sacramenta puberum, C. si aduers. vendit. n. 5.

Post quem inuenies alia summaria.

1 QVæst. hæc valde difficilis est, & duplicis difficultatis intelligentia indiget. Et ideò quadruplex est disputanda quæst. I. An quoties actus inualidus, iuréque reprobatus, firmandus est iuramento, debeat illud sponte, & metu secluso præstari? II. An id iuramentum metu quamuis leui extortum possit per Episcopum relaxari? III. An matrim. metu contractum, reddatur validum iuramento? IV. An saltem id iuramentum relaxatione egeat?

2 Quæstio I. An vt contractus inualidus iuréque reprobatus confirmetur iuramento, fit illud sponte & secluso metu præstandum? Supponendum est, quòd late diximus l. 1. disp. 32. n. 3. & triplici seq. aliud esse contractum firmari iuramento: & aliud non firmari, sed iuramentū obligare, indigeréque relaxatione: ibique quot sint inter hæc differentiæ, explicui. Certum est iuramentum metu graui extortum, minimè confirmare contractus aliàs inualidos, vt clarè probant *textus num. seq. pro priori sent. allegandi.* Difficultas autem in eo versatur an tale iuramentum obliget, indigeatque relaxatione?

3 Duplex est sent. I. ait non obligare, & proinde nulla indigere relaxatione: probatur ex *c. Quamuis pactum, de pact. in 6. & c. 2. de iurei. in 6. & c. Cum contingat de iureiur.* in quibus est sermo de renunciatione legitimæ, & alienatione fundi doralis, quæ pacta secluso iuramento sunt irrita, & tamen iuramento accedente, decidunt hi textus seruanda esse, si tamen iuramentū absque vi & dolo præstitum sit: ergo à contrario sensu, si metu extortum sit, nullam vim habebit. Et confir. quia ibi æquiparantur iuramentum metu, & dolo præstitum, at quando dolus dat causam contractui bonæ fidei, iuramentum defectu consensus non obligat: vt tradunt omnes: ergo nec quando metus intercedit. 1. probatur, ex *auth. Sacramenta puberū, C. si aduers. vendit.* ibi *per vim autem, vel iustum metum extorta, etiam a maioribus, nullius esse momenti iubemus.* At si indigerent absolutione, essent alicuius momenti, & operarentur obligationem, dum non relaxantur. 3. prob. quia iuramentum vnum plura vitia supplere minimè potest; vt aliis relatis tradunt *Menoch. cons. 29. n. 40. vol. 1. Seraph. de priuil. iuram. priuil. 83. n. 44.* Sed in hoc euentu concurrit duplex vitium, alterum defectus spontaneæ voluntatis, alterum, valoris contractus, quia aliàs erat irritus: ergo non sufficit iuramentum hoc metu extortum. Et confir. quia ea ratione iuramentum præstitum à minore, sponte, tantum supplet defectum minoris ætatis, hoc est, tantum confirmat contractum, eo casu quo erat nullus defectu minoris ætatis, vt tradunt multi quos refert, & sequitur *Gutier. auth. Sacramenta puberum. C. Si aduersus vendit. n. 11. & seq.* Et ideo hanc sent. dicentes tale iuramentum in hoc casu minimè obligare, nec indigere relaxatione, sustinent *V. centum*, quem refert & sequitur *Abb. c. Cum contingat, de iureiur. n. 3. & ibi Alciat. n. 8. Franc. c. Quamuis pactum, de pact. in 6. n. 1. & 11. 2. vers. Quarto casu & c. 2. de iurei. in 6. n. 6. Felin. c. Praterea, n. 35. de spōs. vers. Tertius est, & c. Si verò, n. 8. casu 1. & c. 2. n. 2. de iurei. Gramma. decis. Neap. 103. n. 70. D. Ant. 2. p. t. 10. c. 6. §. Quintus casus est. Hippol. de Marsiliis l. pen. n. 6. ff de qua. Angel. Iuramentum 5. n. 10. Greg. Lop. l. fin. verb. Que la fizo fin. t. 11. p. 6. Sarmiento de redd. p. 1. c. 4. n. 7. Roland. cons. 10. n. 130. vol. 4. cons. 2. n. 80. 81. vol. 1. Petr. Gregor. Syntagm. Iuris, p. 3. l. 5. c. 12. n. 4. Flam. de resign. benef. l. 13. q. 2. n. 12.* Et hanc sententiam aiunt posse teneri, *Card. c. Cum contingat, n. 1. vers. in gloss. pen. de iureiur. & Ruin. cons. 170. n. 18. vol. 1.* Et est probabilis. Et in praxi apud iudices seculares est recepta, vt testatur *Conar. pro 2 sent. n. seq. allegandus.*

4 II. Sententia, (quam probabiliorem existimo) ait, iuramentum appositum in contractibus, qui alias inualidi erant, quamuis metu graui extortum sit, obligationem parere, indigereque relaxatione. Prob. ex ratione expressa *textus in c. Quamuis pactum, de pact. in 6. & c. Cum contingat. de iureiur.* Vbi ideo iuramenta in alienatione fundi doralis & contractibus minorum, alias inualidis, seruanda esse decernitur; quia seruari possunt, sine dispendio salutis æternæ, sed eadem prorsus militat ratio, siue iuramentum sponte, siue metu præstitum sit, cùm vtroque casu eius obseruatio nullam inducat culpam: ergo in vtroque casu obligat. Et confirmatur, quia si iuramentum metu præstitum non valeret in his contractibus, aut proueniret ex iure improbante contractum: & hoc non, quia tales contractus erant iure ciuili improbati, qua improbatione minimè obstanti, eis iuramentum accedens, validum erat. Aut proueniet ex metu: & hoc etiam non, quia metus non impedit vinculum iuramenti, *c. Verum, & c. Si vero, de iurei.* Aut prouenit ex vtroque: & hoc etiam non, quia nullum reperitur ius irritans tale iuramentum: vt constabit ex solutionibus argumentorum. Item, quia ratio, cur iuramentum inique extortum obligat, est, quia obligatio acquiritur Deo, ne diuinum eius nomen in falsum testem adducatur, *c. Debitores, de iureiur.* sed eadem omnino ratio procedit, siue iuramentum sponte, siue metu præstitum sit in his contractibus inualidis: ergo vtroque casu iuramentum obligat. Hanc tenent *Ioan. Menachus c. Quamuis pactum de pact. in 6 n. 2. & ibi Archid. n. 1.* dicit hanc esse rationē. Eandem tenet *Domin. ibi n. 10. Nata ibi super gl. verb. non vi, Bald. c. 2. de iurei n. & l. Pactum dotale, n. 1. q. 1. de Collatio. Ant. c cum contingat. de iurei n. 3. Cardin. n. 1. vers. In gl. pen. Imol. n. 3. Alex. de Neuo n. 8. Cornetus auth. Sacramenta puberum, col. penul. & fin. C. Si aduers. vend. & ibi Paul. n. 4. & 5. Matthæus de afflict. decis. Neapolit. 332. n 6. iunct. n. 5. & dec. 393. 11. iunct. n. 10. Fort. de vlt. fin. illat. 22. n. 476. & 483* habetur *1. 10. tract nouiss. Cou. 4 decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 2. & c. Quamuis pactum, 3. p. §. 4. n. 3. & l. 1. var. c. 4. n. 7. Ant. Cucus l. 5. inst. mai. t. 12 n. 126. Molina l. 2. de primæ. 3. n. 13. iunct. n. 12. Gutier. de iura. 1. p. c. 57. n. 19.*

n.19. Seraphinus de priuil. iuram priuil. 110 nu. P. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 149. f. 841. § Quatuor iuribus.

5 Ad argumenta prioris sent. proposita nu. 3. respondeo. Ad 1. textus illos decidere, contractus minorum, & alienationem fundi dotalis confirmari iuramento, nec locum esse illius relaxationi: quod importat verba illa posita in *d. c. Quamuis pactum omnino seruari debet*: vt ibi expendūt *Domin 4. & Franc. n. 3.* vnde dum excipiunt, nisi iuramentum metu præstitum sit: exceptio illa tantum denotat, quando iuramentum metu præstitum est, minimè habere vim confirmandi contractum, & efficiendi illum irrevocabilem; facile enim reuocabitur obtenta iuramenti relaxatione, quæ in eo euentu concedi potest: vnde minimè probant ij textus, iuramentum inualidum esse. Ad confirmationem respondetur, non æquiparari dolum, & metum, quoad omnia, sed quoad hoc tantum, quod iuramentum dolo vel metu præstitum, non confirmat contractū, & potest relaxari: hoc enim tantum decidere intendunt illi textus, nec tractarunt, an iuramentum sit obseruandum, necne: sed id aliis iuribus deciditur: vnde cum *d. c. Verum, & c. Si verò*, tradatur regula generalis, iuramenta metu extorta obligare, dum non vergunt in dispendium salutis æternæ, dum non relaxantur, illis standum est. Neque obstat iuramentum dolo extortum, quando dolus dat causam contractui, esse irritum: quia talis error consensum aufert, in metu autem adest consensus. Iuramentum autem absque consensu non obligat: & ideo dolus impedit eius obligationem, quam tamen minimè impedit metus. Ad 2. dico nihil omnino probare. Quia agit de contractibus maiorum, & minorum, & ita de iuramento metu extorto, tam in contractibus validis, quàm inualidis. Quare communis solutio habet authenticam illam correctam esse iure canonico, *c. Verùm & c. Si verò, de iureiur.* in quantum decernit iuramenta metu extorta nullius esse momenti. Et cum materia iuramenti sit spiritualis, in ea, iuri canonico standum est, *c. 2. de iureiur in 6.* Vel 2. dic cum *Fortunio de vlt. fine, illat. 12. n. 463. cum seq* intelligi *authenticam illam*, vt iuramentum metu extortum nullius sit momēti, quoad obligationem homini acquisitam. Etenim ex tali iuramento non acquiritur: vt dixi l. 1. disp. 32. n. 1. Secus autem quoad obligationem acquisitam Deo: de qua ius ciuile nil disponit, ne mittat falcem in messem alienam. Ad 3. fateor, non supplere defectum spontaneæ voluntatis, illud iuramentum: qua ratione non confirmare contractum, ad quod spontanea voluntas desideratur: quæ tamen minimè necessaria est, vt iuramentum obliget. Ad confir. constat ex proxima solutione. Quia iam fatemur iuramentum non supplere duplex vitium.

SVMMARIVM.

Quando versatur turpitudo in recipiente, vt in iuramento metu graui extorto potest Episcopus relaxare, & impletur momentanea solutione, & potest statim absque relaxatione res soluta repeti, n. 6.
An idem sit in metu leui: refertur opinio negans, n. 7. & contraria, n. 8.
Opinio authoris, n. 9. Vbi an id iuramentū possit per diplomata relaxari.
Soluuntur argum. n. 10. Post quem inuenies alia summaria.

6 Quæstio II. An si quis metu leui cogatur iurare, possit obtinere iuramenti relaxationem ab Episc. & si soluat, possit absque iuramenti relaxatione repetere? Supponendum est, quando versatur turpitudo ex parte recipientis, quia tenetur iure naturali, & diuino rem acceptam restituere, vt contingit in iuramento soluendi vsuras, vel metu graui extorto posse Episcopum ante solutionem relaxare iuramentum & absque tali relaxatione posse rem solutam statim repeti. (Vt probaui lib. 1. disp. 32. n. 9. 7. & 15.) Consistit ergo difficultas, an idem dicendum sit, quando metus est leuis?

7 Duplex est sent. Prima negat posse relaxari. Prob. ex *c. Si verò, de iureiu.* ibi, *si verè aliquis quemquam grauissimo metu*: & *c. Verum eo 1. ibi, verum in ea quæst. qua quinto loco ponitur, an à sacramenti vinculo absoluantur qui istud inuiti promiserint, & rebus seruādo fecerunt.* In quibus textibus ponderatur metus viri cōstantis, vt cōcedatur absolutio. 2. Quia metus leuis non reputatur in iure metus, nec tollit spontaneum consensum, (vt dixi hoc 4. lib. disp. 17. n. 3.) Sic tenent *gl. Verum, verb. Inuiti, de iureiur. & ibi Ant. n. 5 Innoc. c. Ad aures n. 1. de his quæ vi*, vbi, *Host. ad fin. super verb. Confirmata, & ibi Ioan. And. n. 7. & 10. & Ant. n. 9. Anch. ad fin. Card n. 3. q. 1. Abb. c. penult. n. 10. de his quæ vi. & c. Cum cōingat, n. 11. 2 vers. Sextus casus, de iurei. Felin. c. 2. n. 3. de iureiur. Imola d. c. Si verò, n. 4. Ang. Iuramentum, 5. n. 10 Syl. Iuramentum, 4. q. 7. fi Greg Lop. l fin. verb. Que la fize, t. 11. p. 3.* Et hanc sent. dicit in practica tenendā, *Cornetus repet. auth. Sacramenta puberum, n. 12. C Si aduersus venditionem.*

8 II. Sententia, docet concedendam esse relaxationem ab Episcopo, etiam quando metus est leuis. Prob. quia non est iustum ex dolo suo, extorquentem iuramentum reportare commodum *c. Ad nostram, de empt. & vend. & c. Tua, de clericis nō residen. 2. ex c. Sollicitè. & c. Accepta, de restit. spol.* vbi ponderatur, iuramenta esse sponte, & non vi, aut metu præstita: & eodem modo *auth Sacramenta puberum, C. Si aduersus vend.* at quando metus est leuis, non præstatur sponte iuramentum. Hanc tenet *Hostiens. c. Verum, de iureiur. init. super ver. Inuiti, & ibi Ioan. Andr. n. 6. Abb. n. 3. Alex. de Neuo, n. 7. & 8. D. Ant. 2. p. t. 10. c. 9. §. Quintus casus.* Et hanc dicit veriorem in puncto iuris, *Cornetus repet. d. auth. Sacramenta puberum n. 12.* & eam sequitur in foro conscientiæ; *Cou. reg. Peccatum, 2. p. §. 3. n. 7. init. Lud. Lop. l. 2 de contract. c. 17 §. Quod si hac sententia.*

9 Sit concl. Quamuis in foro externo minimè concedatur iuramenti relaxatio, vbi metus est leuis: eo quòd non conceditur rescissio contractus tali metu initi. At in foro conscientiæ dicendum est, concedendam esse relaxationē ab Episcopo, nec id iuramentum confirmare contractum, implerique momentanea rei solutione, possēque statim absque iuramenti relaxatione repeti: & posse per diplomata, vel priuilegia relaxari, casu quo posset existente metu graui: de quo dixi l. 1. disp. 32. n. 17. Et ratio est, quia sicut in metu graui adest turpitudo in recipiente, ita etiam quando metus est leuis, & talis vt iure naturali obliget in foro conscientiæ ad restituendum, vt probaui hoc lib. 4. disp. n. 4.

10 Ad vtrumque argum. prioris sent. propositum, n. 7. dic probare in foro externo non concedi eam relaxationem.

SVMMARIVM.

An matrimonium metu contractum, reddatur validum iuramento, & refertur opinio affirmans, n. 11. Et contraria verior, n. 12.
Soluuntur argum. & explicatur c. Inter cætera, 32. q. 4. n. 13.
Post n. 10. inuenies alia summaria.

11 Quæstio III. An matrim. metu contractum, si firmetur iuramento, reddatur validum? Aliqui (vt refert *Ricard. d. 29. a. 1. q. 3.*) dicunt ratificari, saltem in foro conscientiæ & *ipse Ricard.* videtur sentire id esse probabile, subdit enim alios dicere probabiliter non ratificari. Et prob. hæc sent. ex *c. Inter cætera 32. q. quod est D. Aug.* ibi, *quæsini quid tibi agendum sit de Vtaldo, qui captus, & timore necis impulsus, sua concubina iuramento firmauit ipsam in coniugem suscipere, quia verò quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in coniugem suscipere matrimonium si sit in Deo fixum, & stabile.* Ergo matr. metu coactum, si iuramento stabiliatur efficietur validum. 2. Quia renunciatio electionis metu facta, est inualida, & renuntiatio legitimæ, at si iuramento stabiliantur, fiunt validæ: vt de renunciatione electionis constat ex *c. Ad aures, de his quæ vi*: & de renunciatione legitimæ, constat ex *c. Quamuis pactum, de pactis in 6.* Ergo similiter quamuis matrimonium metu contractum sit inualidum, si accedat iuramentum, erit validum.

12 Cæterum tanquam certum, tenendum est huiusmodi matrim. non effici validum iuramento. Prob. ex *c. 2. de eo qui duxit in matr.* vbi expressè habetur, eum qui post matrim. metu contractum, & iuratum, aliam duxit, permansurum cum secunda, priusque matr. fuisse invalidum. Et ratio est, quia matrim. metu contractum, irritum est defectu liberi ac spontanei consensus, *c. Cum locum: de sponsa.*

at iuramentum non supplet defectum consensus substantialiter acquisiti: vt notat *DD. cap. fin. de procur. in 6.* Item quia aut iuratur aliquid præteritum, & tunc iuramentum non posset efficere validum matrimon. præteritum, quod ratione metus irritum erat: aut iuratur aliquid futurum & tunc non potest efficere matrim. sed ad summum sponsalia: aut aliquid præsens, vt quod consentit iurans in id matrim. & tũc est sola testificatio cõsensus præsentis, qui est inualidus: ergo nullo pacto potest cõfirmare matrim. Item, quia iuramentum metu extortum non confirmat contractus, qui aliàs secluso iuramento erat inualidus, (vt dixi n. 2.) ergo iuramentum metu extortum minimè confirmat matrimon. inualidum eo metu contractum. Præterea, quia personæ sunt inhabiles ad contrahendum durante metu, sicut sunt inhabiles ad contrahendum clandestinè, ex decreto Ecclesiæ talia irritantis matrimonia, sed per iuramentum non efficiuntur habiles: ergo non potest confirmare illud matrimon. Præterea quia si iuramentum redderet validum matrimon. metu contractum, Ecclesia nullum attulisset remedium coactionibus, quod tamen maximè intendebat: nam qui compellit aliquem ad contrahendum, facillimè compelleret etiam ad iurandum. Præterea, quia matrimon. coactum prohibetur ob publicam vtilitatem, eo quòd alioquin male seruaretur pax inter coniuges, & in republica, maleque soboles educaretur: at contractus vetitus ob publicam vtilitatem, non firmatur iuramento: (vt diximus l. 1. disp. 32. n. 8.) Tandem, quia iuramentum sortitur naturam primordialem actus cui apponitur, sortiturque eius conditiones, *l. fin. c. de non num. pec.* sed matrimon. requirit liberum ac spontaneum consensum: ergo iuramentum adiunctum matrimonio, habet eam tacitam conditionem, si consensus liber sit: ac proinde vbi est coactus consensus, minimè confirmabitur. Et ita docent omnes quos n. 15. referam, asserentes hoc iuramentum, non obligare. Et præter illos, id tenent *gl. c. 2. verb. Tanta, de eo qui duxit in matrim. & ibi Ant. n. 3 Abb. n. 5. Alex. de Neuo n. 5. & 6. Prapos. ibi fin. Iason l. Titia, n. 6. init. ff. de verb. oblig. Parisius cons. 60. num. 11. & consil. 61. 63. vol. 4. Sylues. Matrimonium 8. quæst. 11. dict. 8. Armil. verb. Matrimonium n. 41. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 9. ad fin. Nauarr. cons. 46. n. 3. Corduba sum. q. 171. punct. 1. Fol. Paciamus de probat. 2. c. 3. n. 56. Alex. Carreras l. 4. de sponsal. c. 9* (habetur *to. 9. tract.*) *Angles flor. ib. 1. p. materia de matrim. q. 3. de consens. concl. 4. 1. diffic. 3. fol. 548. Palacios 4. d. 29. disp. vnica fol. 665. §. Porro autem.*

13 Ad argum. propos. n. 11. resp. Ad *c. Inter cætera gloss. ibi, verb. Matrimonium*, varias assignat solutiones. 1. est metum fuisse leuẽ, eo quòd non erat verisimile mortem comminantes, eam illaturos. Eodem modo soluit *gloss. c. 2. de his quæ vi verb. Coactus & ibi Ant. n. 7. fin. Abb. il. in. 8 fin.* Sed nullo modo placet mihi hæc solutio: quia dixit textus, *timore necis*, & assignat rationem, *quia non est peccatum contrahere cum illa.* Quæ ratio etiam procedit in metu graui. 2. Solutio est, vt intelligatur textus, quando post matrim. illud, cõmixti sunt carnaliter: iuxta *c. Veniens, el 2. de sponsal. & c. 2. de eo qui duxit.* Sic explicat *gloss. Inter cætera, verb. Matrimon.* Sed minus placet hæc solutio: quia absque aliquo fundamento diuinat interfuisse copulam. Item quia tunc impertinẽs esset ratio, quam textus assignat ibi, *quia: ero quã prius concubinã habue. at, nõ est pecca ũ in cõiugem accipere.* Nam esse peccatum, necne, nihil confert ad matrimonij valorem. 3. solutio est, vt loquatur consulendo, non præcipiendo. Sic *gloss. cod. verb. Matrimonium, & d. c. 2. verb Coactus*, vbi *Ant. n. 7. fine*, & multi alij. Sed similiter displicet. Quia ea verba, *Matrimonium sit in Deo fixum, & stabile*: nõ videntur eum sensũ habere: & sæpe nõ est sanũ consilium concubinã ducere. 4. solutio est *verius. que gloss. ibid. Antonij cod. nn. 7. & Abb. cod. 8.* metum non fuisse probatum. Sed vaticinantur, nullaque probabili coniectura ducuntur: nec ratio in textu tradita congruit. ideo vera expositio est, quam tradit *Fortunius de vlt. fin. illat. 11. n. 407.* nec in *eo c. Inter cætera*, nec in *tota ea. q.* tractari, an valeant gesta per metũ, sed tantum, quæ iuramenta licita sint, & seruanda. Vt constat ex *summa illius quæst. posita in princ.* & ibi D. Aug. consultum fuisse de Vbaldo, qui metu coactus à consanguineis suæ concubinæ, iuramento spopondit se eam ducturum, ac negaturum necessaria alimenta matri, & fratribus: non fuit ergo dubitatum de valore matrimonij, sed an iuramentum fuerit licitum. Quare dum inquit, *Matrim. n. in Deo sit fixum, & stabile:* intelligit iuramentum illud contrahendi matrim. licitum esse, & obseruari posse: at iuramentum negandi alimenta, non esse iustum: Et hæc expositio constat ex ratione quam subdit *D. Aug.* ibi, *quia verò quam prius concubinam habuerat non est peccatum, &c.* Idem etiam confirmat *Gratian*: nam *ad fin. illius c.* sic concludit, *sed cum his omnibus illicita iuramenta non seruanda probentur.* Vel tandem potest exponi is textus, vt dum *D. Aug.* ait, *matr. in Deo sit fixum, & stabile*, non loquatur assertiue: sed ex hypothesi, quasi dicat esto daremus id iuramentum confir. matr. & obligare, non sequitur iuramentum negandi parentibus alimenta obligare: quia illud est de re licita, hoc autem de illicita. Ad 2. Argumentum negatur consequentia, quia illi contractus prohibentur propter priuatam vtilitatem. at matrim. ob publicam. Item licet alij contractus irritentur, at personæ non redduntur ad contrahendum inhabiles: vnde non mirum si per iuramentum possint confirmari: at matrim. coactum irritatur, & personæ redduntur inhabiles ad sic contrahendum, & sic nullo potest confirmari iuramento.

SVMMARIVM.

An iuramentũ adiectum matrimonio metu graui inito, obliget, indigeat que relaxatione: refertur opinio affirmans n. 14. & contraria n. 15.

Proponuntur casus in quibus in dubium verti potest valor iuramenti: & argumenta ad probandum valere tunc vt sponsalia, n. 16.

Iuramentum per verba de præsenti adiectum matrimonio coacto, non obligat, nec eget relaxatione, n. 17. Nec consurgit inde sponsalium obligatio, n. 8.

Si apponatur per verba de futuro, vt de non contraueniendo illi matrimonio, non obligat, n. 19. Et quid si de eo rato habendo metu consensu? n. 20. Soluuntur argumenta, n. 21.

Quæstio IV. an iuramentum adiectum matrimonio 14
metu graui extorto, obliget, relaxationéque indigeat: Sicut iuramentum soluendi vsuras non confirmat contractum, obligat tamen, donec relaxetur: (vt diximus lib. 1. disp. 32. n. 11.) Duplex est sent. 1. ait obligare, indigeréque relaxatione. Probatur quia id iuramentum non est contra bonos mores, vt cõstat ex *cap. Inter cætera. 22. q. 4.* ergo est seruandum: iuxta regulam traditam, *cap. Cum contingat, de iureiurand.* Et confirm. quia hac ratione iuramentum soluendi vsuras seruandum est, *c. Debitores, de usur.* Sic docent *Ant. c. 2. de his quæ vi, fi. & ibi Abb. n. 8. fi. & ibi Imola fin.* dicit hoc esse tutius. Idem docẽt *Archid. c. Inter cætera, 22. q. 4. vers. in gl. argumentum, & ibi Turrecr. in fine*, vbi dicunt in eo textu actum iurandi fuisse vnum, at promissa iuramento duo: alterum ducendi concubinam, & hoc fuisse licitum, & obligasse. Idem tenet *Nauarr. cons. 46. n. 22. & 27.* Et id in foro conscientiæ esse consulendum, docent *Rosella verb. Impedimenti m, imped. 10 n. 10. Sylu. Matrimonium, 8. q. 11. dicto 8.* & hæc sent. est probabilis.

II. Sententia docet id iuramentum non obligare, nec 15
indigere relaxatione. Hanc sent. probãt *Abb. Alex de Neuo. & Iason.* Quia id iuramentum est contra bonos mores. Sed non video, qua ratione bonis moribus aduersetur: nullatenus enim peccat, qui ad redimendam vexationem consentit matrimonio coacto, illúdque iurat: (vt diximus hoc lib. 4. disp. 16. n. 6. & 7.) Ideo melius probatur, quia Ecclesia non tantum irritat matrimonium metu initum, sed etiam iuramentum tali matrimonio accedens. Vt colligitur ex *cap. 2. eo qui duxit in matrim.* vbi eum qui contracto matr. & iurato, cum vna ob mortis metum aliam duxit, definitur cum secunda valide contraxisse, & liberè permittendum cum ea permanere: si tamen Ecclesia sentiret, velletque eiusmodi iuramentum obligare, adiungeret pro fractione iuramenti imponendam esse aliquam

pœniten

pœnitentiam: sicuti fecit *c.Sicut,de spons.* vbi definit textus, priora sponsalia iuramento stabilita diritui per matrimoniū: & subdit, *imposita ei pœnitentia competenti quia primam fidem irritam fecit.* Et expresse de iuramentis metu extortis, ait Pontifex *c.Verum,de iureiur.* violatoribus imponendam esse aliquam pœnitentiam, quamuis mitiorē. Cùm ergo in nostro casu nulla imponatur pœnitentia fractori prioris iuramēti, sed liberè decernatur permansurū in posteriori matrimonio, signum est Ecclesiam velle & sentire illud iuramentum minimè obligare. 2. Prob. quia quando contractus prohibetur ob publicam vtilitatem, iuramentum illi accedens nō obligat, vt dixi lib.1.disp 32. n.9.) at matrim. ob publicā vtilitatem prohibetur quando metu contractū est. Item, quia cùm iuramentum sequatur naturam, & conditiones contractus, cui accedit, & matr. requirat liberum, ac spontaneum consensum, iuramentū illi accedens eam habet subintellectam conditionem, si consensus liber, ac spontaneus sit: quare deficienti conditione corruit iuramentum. Hanc sent. tenet *gl.c.2.15.q.6. verb. Absolutum, post medium vers. Tu b enister dicas & c.2. de his quæ vi, verb. Coactus: & ibi Hostien ad fin. idem gl.c.2. verb. Tanta, de eo qui duxit in matrim. & ibi Abb.n.5. Alex. de Neuon.5. & 6. Prap. ibi fin. Felin.c.Si vero. ad fin. de iureiur. Gramm. decis. Neap.101.n.71. Iason l.Titia n.6. ini. ff. de verb obl. Turrecr. 31.q.2.in sum.n 11. Ant. Cucum l.5. inst. maior. s.11.n.126. Alex. Carver l.4. de spons.c 9. ad fin.* (habetur *10.9.n all.*) *Lex sin t.11.p.3. & ibi Greg. Lop. verb. En ordenamiento. Couar.4.decr.2.p.c.3.§.5 n.3. Padilla l. Interpositus, n.6. C. de transf. Gut. de iuram.1 p.c.157 n.22. Anast. Germon. l.3. de sacr. immun.c 21.n 83. Ful. Paciani 2. de prob.c.3.n 56. Seraph. de priuil. iuram. priu.110 n.11. Matienz. l.5. recop. t.1. rub. gl.1.n.120.* quamuis statim sibi contradicat, ait enim peccare si cum alia contrahat ante iuramenti absolutionem: & refert pro se *Couar. 4.decr.2 p.c.3.§.5.n.4.* quid minimè dicit, sed sub conditione, si valeret iuramentū: at *n.3.* præmiserat non valere. Idem tenet *Gratian. reg.272.n.2.* Et ex Theol. *Abulens.c.5. Matth.q.3 o6. ad fin. Soto 4 d.29.q.1.a. 3. vers. Alia vero, & vers. & per hoc respondetur. Enr. l.11. de matr.c.9 n 6. Phili. de offic. sacerd t.1.p.2.l.c.7 ad fin. Petr. de Ledes. de matr.q.47.a.3.circa 3 arg. dub 2.f.216.col.2.§ Cōclusio tamē sit, & §. Ad 3 arg. Arag.2.2.q 89.a.7.circa solut. ad 3.concl 4. Bart. a Ledes. de matr. dub 23. post.3.concl. Lud. Lop.2.p.inst. de matr.c.40.f.1065.§. Accedit & hic: Manuel 1.a.sum.2.ed.c.231.n.4. & c.244.n.4. Vega l.2.sum.casu.514.*

16 Hæc sunt, quæ circa hanc quæst. dicūt DD. & profectò satis confuse loquuntur: nō enim explicant qualiter præstādum sit iuramentum in contractu matrimonij, vt non indigeat relaxatione, an, scilicet, per verba de præsenti, an de futuro. Et ideò claritatis gratia, tres sunt distinguendi casus: tripliciter enim potest adhiberi iuramentum in contractu matrimonij. 1. per verba de præsenti, vt, Duco in vxorem, & intro me ducere. 2. per verba de futuro, iurando se non contraventurum illi matrim. coacto. 3. iurando similiter per verba de futuro, se ratum habiturū illud matrim. Quando ergo apponitur per verba de præsenti, duplex potest esse difficultas. Altera, an esto non confirmet matrimonium, valeat tamen id matrimonium, & obliget tanquam sponsalia? Et de matrim. inter impuberes inito, quod valere nequit vt matrimonium, decernitur *c.unic., de despons. impub. in 6.* valere vt sponsalia. Et sic valere probatur, quia iuramento hæc iure ineſt virtus, vt si eo adiecto non posſit valere actus, eo modo quo fit, valeat meliori modo, quo valere potest. Vt cum aliis tradit *Gutier. de iuram.2.p.c.2.n.1.4. & 5.* ergo efficiet, vt id matrimonium valeat tanquam sponsalia. Altera difficultas potest esse, an esto non valeat vt matr. nec vt sponsalia, sit saltem iuramentum obseruandum, donec relaxetur? sicut quamuis contractus soluendi vsuras iuramento stabilitus, adhuc manet inualidus, cùm non firmetur iuramento, at obligat iuramentum, donec relaxetur: & obligare probant argum. prioris opinionis.

17 Sit ergo 1. concl. si iuramentum apponatur matr. contracto per verba de præsenti, vt. Duco te, & intro me ducere, sicut matr. est omnino nullum, ita etiam & iuramentum: quare nulla relaxatione indiget. Et ita tenent DD. 2, sent. allegati n. 15. Et probatur eius argum. Item, quia tale iuramentum assertorium est, at ex iuramento assertorio nulla consurgit in futurum obligatio; sed statim est verum, aut falsum, & ideò in illo non habet locum relaxatio: teste *D.Th.2.2 q.89. a.5.corp.* Hanc tenet *Fortun. de vit. fin illat.21.n.485.* habetur 1. *vel tract. at. nouiorum.*

II. Conclus. ex tali matrimonio metu contracto, & iurato per verba de præsenti nulla consurgit obligatio etiam sponsalium. Prob. quia ius resistit tali contractui, irritauitque iuramentum (vt probaui n.15.) Item, quia tam matr. quàm sponsalia, vt valeant, requirunt liberum consensum (vt probaui disp. præced. n 2. & 3.) ergo cùm hic deficiat liber consensus, nec valebit vt matrim. nec vt sponsalia. Tandem, quia matrimonium clandestinum nec obligat vt matr. nec vt sponsalia,) vt diximus l.1. disp.20. n.4.) eo quòd ius tali contractui resistit: ergo cùm similiter resistat matrim. per metum extorto idem dicendum est. Ita *Enrig. l.11.de matrim.c.9.n.6.* 18

III. Conclusio: si iuramentum adiiciatur contractui matrimonij coacti, per verba de futuro si sit iuramentum de non contraueniendo illi matrimonio, absque nouo consensu, & ratificatione illius, non obligat, nec relaxatione indiget. Quia est contra bonos mores, & culpa lethalis vti matrimonio nullo, quale est illud metu initum: nec conualescere potest absque nouo consensu. 19

IV. Conclusio: si iuramentum sit de futuro, nimirum, de non contraueniendo, sed de rato habendo illo matrimonio, nouo consensu libero: tunc perinde est ac iurare se denuò contracturum matrimonium. Et huius decisio pertinet ad disputationem sequentem, vbi disputabimus, an sponsalia metu contracta iuramento firmentur. Sic enim iuramentum præstare, est sponsalia inire. 20

Ad arg. 1. sent. propositum n.14. & confir. dic, si iuramentum sit per verba de præsenti, etiamsi non sit contra bonos mores, nullam ex eo oriri obligationem, nec in eo habere locum relaxationem. Vnde illud axioma, iuramentum quod non est contra bonos mores, obligat, intelligitur in iuramento promissorio, (vt explicui n.17.) Si autem iuramentum sit de futuro, si est de non contraueniendo absque nouo consensu, dic esse contra bonos mores: vt probaui n.19. Si autem cum nouo consensu, dicam disput. sequenti. Ad argum. propositum n.16. ad probandum valere vt sponsalia, respondetur dupliciter. Primò, habere iuramentū illam vim, quando ius non resistit cōtractui omnino illum irritans: sicut etiam contingit in matr. clandestin. qua ratione etiam accedente iuramento non valet vt sponsalia: vt dixi l.1. disp.20. n 4. Secundò resp. id verum esse, quando altero modo potest valere: at matr. coactum non potest etiam vt sponsalia valere. Quia metus vtrumque contractum vitiat, vt dixi hoc 4 l. disp.19.n.5. 21

DISPVTATIO XXI.

An sponsalia metu graui contracta, valida sint, si iuramentum accedat? vel iuramentum saltem obseruandum sit, donec relaxetur?

SVMMARIVM.

Ea sponsalia non firmantur iuramento, & ideò licet valida essent, posset Episcopus relaxare, n 1.

An iuramentum tale indigeat relaxatione? refertur opinio affirmans, n 2. Et contraria, n.3.

Quando metu leui ineuntur sponsalia an firmentur iuramento. vel illud possit ab Episcopo relaxari? n.4. Et quid, de iuramento accedente promissioni dotis, vel arrharum constitutioni procuratoris, voto, vel professioni metu factis? refertur opinio negans iuramentum obligare, n.5. Et sententia authoris, n 6.

Soluuntur argumenta n.7. Et ibi, an semper iuramentum, quod non est contra bonos mores obliget, & indigeat relaxatione?

PRæmittendum est, aliud esse quærere, an talia sponsalia firmentur iuramento? Et aliud, an tale iuramentum 1

tum obliget, donec relaxetur? (Vt dixi disput. præc. n.2.) Et quidem, si teneamus sponsalia metu contracta esse inualida, vt tenuimus hoc 4. lib. disput. 19. num. 3.) manifestum est non effici valida accedente iuramento. Quia iuramentum metu extortum cùm non confirmet contractum, relinquit illum in pristino valore, aut nullitate: (vt diximus eadem disp. præc. n.2. Quare ex illis nulla oriretur publica honestas. Et esto diceremus ea sponsalia valere: dicendum esset non confirmari iuramento, & posse peti relaxationem iuramenti ab Episcopo, eaque concessa, contra talia sponsalia veniri: prout poterat secluso iuramento. Sicut generaliter docuimus de iuramento metu extorto, l. 1. disp. 32. n. 6.

2 Specialis autem difficultas in eo sita est, an id iuramentum obliget, relaxationéque indigeat, sicut iuramentum soluendi vsuras? Duplex est sententia. Prima ait id iuramentum, obligare, indigereque relaxatione. Prob. quia id iuramentum non vergit in dispendium salutis æternæ, potest enim seruari absque omni culpa, maximè cùm ad redimendum propriam vitam, licitum sit obligare se ad contrahendum, ergo obligat, iuxta regulam traditam *c. Cum contingat, de iureiur. & c. Quamuis pactum de pactis, in 6.* Et confirmatur, quia iurans soluere vsuras ad redimendam vexationem, cum minimè peccet obseruando iuramentum, tenetur illud obseruare iuxta *c. Debitores, de iureiur.* quamuis id iuramentum non confirmet contractum, vt dixi disp. præced. num. 2. probatur: quia minor consensus requiritur ad valorem sponsalium, quàm ad valorem aliorum contractuum: nam illa valent inter septennes, hi autem non defectu debitæ discretionis ad consentiendum, sed in aliis contractibus metu extortis valet iuramentum, & illos confirmat: ergo similiter est dicendum de sponsalibus. Minor constat ex *c. Verum, & c. Si verò, de iureiur.* Hanc sent. vltra DD. quos retuli disp. præced. num. 14. asserentes iuramentum additum matrim. coacto, obligare ad contrahendum: idem enim à fortiori dicent in sponsalibus, defendunt tanquam probabilem problematicè *Ricard. 4. d. 29. a. 1. q. 2. Palud. ibi, q. 1. toto a. 5.* Et tenent *D. Bonau. 3. d. 39. a. 3. q. 2. fin. Sot. l. 8. de inst. q. 1. a. 7. in solut. ad 3. in 2. memb. respons. fin. ante §. In 3. membro col. 18. Enriq. l. 11. de matrim. c. 9. n. 9. Barth. à Ledesm. dub. 13. de matrim. post 3. conclusionem, f. 1353. Palacios 4. d. 29. disp. vnic. ante vers. Porro autem, & in ipsamet vers. f. 665. Petrus de Ledesm. de matrim. q. 47 a. 3. dub. 3. quod movet circa 3. art.* Et *Aragon* dicit esse probabilissimam, 2. 2. q. 89. *a. 7. circa solut. ad 3. §. Sed vltra hæc sunt alia duo, in fine, fol. 1079.* Et eam tenent ex iurisperitis, *Sylue. verb. sponsalia q. 6. fine. Fortunius de vlt. fine, illarione 21. n. 413. & 483.* (habetur 1. *tom. tract. nouiorum.*) Et est satis probabilis.

3 II. Sent. ait tale iuramentū minimè obligare, & ita non indigere relaxatione. Prob. 1. quia *c. Ex literis, de despons. impub.* per quem irrita sunt sponsalia metu contracta (vt probauimus hoc 4. l. disp. 19. nu. 2.) expressè loquitur de sponsalibus iuratis, vt patet ibi *ex literis tuæ fraternitatis accepimus, quod puella quadam anno 12. iurata fuit, & despōsata eidam puero.* Et *Alex de Neuo ibi n. 5.* explicat interuenisse iuramentū, quamuis *Innocentius ibi, fine,* id neget. 3. prob. quia dum contractus aliquis ob publicam vtilitatē prohibetur, si iuramento stabiliatur, iuramentū nullam parit obligationē, nec relaxatione indiget: vt probauimus 1. disp. 32. n. 9. sed sponsalia coacta quæ sunt initium matrimonij, prohibentur ob publicā vtilitatem, sicut & ipsū matrim. coactū: oriuntur enim inde seditiones inter coniuges, ac in republica, male consulitur prolis educationi: ergo iuramento illis accedens, minimè obligat. Et sic *Ricard. & Palud. citati pro 1. sen. n. 2.* quamuis problematicè vtramque partem defendant, at in hanc sententiam magis inclinare videntur, cum eam in vltimo loco constituant. Eandem tenet quamuis sub aliquo dubio, *Caiet. sum. verb. Periurium, c. 2. de periurio promissorio, ad fin. §. Caput. 3. vbi* hæc inquit, iuramentum metu extortum de contrahendo videtur relaxatum ipso iure, at tutius est relaxationem petere. Eandem videtur tenere *D. Ant. 3. p. tit. c. 8. §. fin.* vbi tantū dicit tutius esse vt petatur relaxatio. Eandē debēt tenere *omnes DD. n. 5. citādi,* qui asserunt quoties actus requirit spōtaneū consensum, vt in promissione dotis &c. iuramentū accedens non obligare. Eandē tenent *Sim. n. 4. d. 29. ad fin. Soto 4. d. 29. q. 1. a. 3. vers. Alia verò & vers. Et per hoc respondetur, Arag. 2. 2. q. 89. a. 7. circa fol. ad 5. concl. 4. f. 1078. §. Accedit & hic alia q. Manuel 1. to. s. n. 1. edit. c. 234. concl. 4. n. 4. & c. 244 concl. 4. n. 4. Vega l. 2. sum. casu 514.* Et dicunt esse probabilem *Barth. à Led. & Pet. de Led. citati, n. 2. propriè sent.* Et hæc sent. est verior.

Monuerim tamen, quando metu leui contracta sunt 4
sponsalia & iuramento stabilita, quamuis valida sint, vt secluso iuramento valida erant, iuxta dicta hoc 4. libro disp. 19. n. 4. ea minimè confirmare iuramentum id, talem contractum in foro conscientiæ: quare potest contrahens illis contrauenire obtenta ab Episcopo absolutione iuramenti, iuxta dicta disputatione præced. n. 8 & 9. vbi diximus dari posse absolutionem iuramenti metu leui extorti, nec confirmare contractum.

Immo idem dicunt multi de iuramento accedenti pro- 5
missioni dotis, & constitutioni procuratoris, & voto metu graui extortis, scilicet, non obligare, nec indigere relaxatione: quia hæc metu graui extorta, nulla sunt ipso iure: iuxta dicta hoc l. 4. disp. 12. n. 22. 23. Ita ait probabiliter dici posse *gl. c. Inter cætera, verb. Matrimon, 13. q. 4.* Et tenet *gl. verb. Absolutum, vers. Tu breuiter dicas, 15. q. 6.* Idem docet in dotis promissione, & procuratoris constitutione, *Hostiens. c. 2. de his quæ vi, ad finem.* Idem docent in procuratoris cōstitutione, *Ruinus cōs. 121. n. 27. vol. 4. & Flamin. de resign. benef l. 3. q. 1. n. 49.* Et in contractibus qui ratione metus sunt ipso iure nulli, eo quòd in eis desideretur, vt valeant, liber cōsensus docēt *Felin. c. Si verò, de iureiur. ad fin. & c. Præterea n. 31. casu 3. de spons. Grammatic. decis. Neapol. 103. n. 30. Hippol de Marsil.* quem refert, ac sequitur *Relan. à Valle cons. 2. n. 80. 81. 82. vol. 1. Greg. Lop. l. fin. verb. En orden. tit. 1. p. 3.* vbi idē decidit illa Lex, in iuramēto accedēti professioni religionis, & professioni artharum metu extortis: *Seraphin. de priuileg. iuramenti, priu. 110. n. 11. Petr. Greg. syntagm. iuris p. 3. l. 50. c. 12. n. 4. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 7. ad fin. & l. 3. c. 15.* potest etiam probari ex ea opinione, quam disp. præced. n. 3. diximus esse probabilem, nempe, iuramentum metu extortum accedens contractibus ipso iure nullis, nil obligare.

Verum hoc non caret difficultate: quia, (vt diximus 6
disp. præc. n. 4.) verior sententia habet iuramētum coactum accedens contractibus, qui sunt ipso iure nulli, obligare. Et ideo quamuis contractus detrusi in carcerem, sit ipso iure nullus: per *l. Qui in carcerem, ff. de eo quod metu cau.* at iuramentum illi accedens obligare, docet *Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. n. 19. &* de iuramento accedenti voto metu extorto, docet *Palacios 4. d. 29. disp. 2. n. f. 666. §. Hoc argumentum.* Et ideo in cōstitutione procuratoris ad matrim. credo si metu extorqueatur, & iuramentum accedat, non obligare iuramentum. Quia (vt dixi hoc l. disp. 12. n. 22.) ille consensus quo is procurator constituitur, censetur permanere, & esse consensus quo perficitur matrimonium: quare sicut iuramentum accedens matrim. coacto, non obligat, ita neque accedens constitutioni procuratoris coactæ ad matrim. Idem credo de iuramento accedenti professioni religionis, vel voto: Quia hæc videntur prohibita principaliter propter bonum cōmune: & quia voluntariū militem eligit Deus. De iuramento autem accedenti constitutioni procuratoris ad alia negotia, & promissioni dotis, & artharū metu extortis, credo obligare. Quia constitutio procuratoris ad alia negotia, metu facta, est valida ipso iure: (vt cum communiori sent. hoc 4. lib. disp. 12. n. 22 diximus.) Constitutio autem dotis, & artharum coacta licet nulla sit ipso iure, (vt dixi ead. disp. 12. num. 23.) at prohibetur ob bonum priuatum principaliter, parum enim interest reipublicæ, siue hic, siue ille ciuis dotem

consequa

consequatur, cùm intra eandem rempublicam maneat: iuxta regulam traditam l.1.disp.32.n.13.& ita iuramento non firmabitur, erit necessaria relaxatio (vt dixi eadem disp. 32. n. 12.) Si tamen in his omnibus euentibus iuramentum opponatur per verba de præsenti, vt, iuro me promittere dotem, constituere procuratorem, &c. tunc iuramentum nihil obligat, nec relaxatione indiget: eo quod est assertorium: vt dixi disp. præced. n. 17.

7 Ad argum. prioris sent. propositâ, num. 2. resp. Ad 1. negando consequ. Quia illa regula intelligitur quando iuramentum non est contra bonos mores, nec contra publicam vtilitatem: vt docet optimè *Paul.auth. Sacramenta puberum, n. 8. & 9. C. Si aduers. vendit.* Quamuis autem hoc iuramentum non sit contra bonos mores, quia potest absque culpa seruari: est tamen contra publicam vtilitatem. Sed dices, quo pacto fieri possit, vt sit contra publicam vtilitatem, metu graui contrahere sponsalia, & culpa vacet sic contrahens? Dic excusari à culpa ratione metus grauis illati, cùm prohibitio hæc sit de iure humano. Sicut arma regno extrahere, ob publicam vtilitatem prohibetur, at metu graui coactus iurans se extracturum, nec delinqueret, nec iuramenti relaxatione indigeret. Quia est contra bonum commune. Ad confirm. dic, diuersam esse rationem. Nam contractus vsurarius prohibetur principaliter ob bonum priuatum, parum enim interest reipublicæ, siue hic ciuis, siue ille pecuniam per vsuram extortam comparet: sponsalia verò coacta, ob publicam vtilitatem interdicuntur. Ad 2. distinguenda est maior. Minor consensus requiritur ad sponsalia, id est, minus liber, & spontaneus: nego. Minor consensus, id est, minor discretio in consensu, concedo. Rursus falsa est minor, nempe iuramentum metu extortum confirmare alios contractus: nam (vt dixi disp. præced. n. 2.) tale iuramentum non firmat contractus: est tamen obseruandum, quando prohibentur principaliter ob priuatam vtilitatem, secus quando ob publicam (vt dixi lib. 1. disp. 32. n. 12.)

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm Pontifex aut Princeps secularis possit subditos, aut pater filium cogere ad matrimonium.

SVMMARIVM.

Nec Pontifex, nec Princeps aliquis potest cogere ad matrimonium, potest tamen aliquando præcepto obligare, n. 1.

Refertur sententia duplex: altera dicens matrimonium absque paterno consensu initum esse inualidum: & altera, esse rescindendum, n. 1.

Et vera sententia, n. 3.

Pater non potest cogere filium ad matrim. nec ad tale matrimonium 4.

Intelligitur de metu viri constantis, nam increpatione paterna bene potest, 5.

Non potest absque iusta causa impedire matrimonium filij, 6.

Quando adest iusta causa, nec filius tenetur ad illud matrim. potest moderatè absque vi, & minas impedire, potestque exheredationem minari, num. 7. Et ibi remittitur, quando filius teneatur ad matrimonium quod pater præcipit.

An Trident. sess. 24. de matrim. c. 9. sit excommunicatio lata in impedientes matrimonia, n. 8. Et explicatur illud. c. tod. n. 8. 9. & 10.

An incurrant eam excommunic. parentes, si iniustè impediant, n. 9.

Quid, de Regibus, Episcopis, vel parochis iniustè impedientibus, n. 10.

1 DE Pontifice, aut supremo Principe seculari, egi lib. 2. disp. 27. per totam: vbi probaui, nullam esse potestatem ad cogendum aliquos, vt inuiti matrim. ineant: posse tamen præcepto hos obligare, vbi ad bonum commune expediret, ad idque compellere: quamuis ipsis contrahentibus inuitis matrim. nullo modo consistere possit.

2 De patre autem erga filium potest esse duplex difficultas. Altera, an possit compellere, aut saltem impedire matrimonium, quod contra eius voluntatem inire tentat filius: & de hac quæst. disputabitur in præsenti. Altera verò, an præcepto possit compellere filium, vt tale matrim. ineat, peccetque filius contra voluntatem patris matrim. iniens, & de hac disput. seq. erit sermo. Supponendum igitur est, quosdam Iurisperitos affirmasse, non esse validum matrim. parentibus inuitis à filio initum: alios verò, esse validum, at posse rescindi. Et potest probari ex *decretali Anastasij Papæ*, & habetur *c. Aliter, 30. q. 5. & ex Conc. Toletan. 3.* & habetur *c. sin. 32. q. 2. & ex Nic. Papa*, & habetur *c. Nostrates, 30. q. 5. & ex Conc. Aurelianensi*, & habetur *36. q. 1. c. de raptorib. & ex l. videtur, qui matrim. accus. poss. & ex l. Nuptiæ, ff. de ritu nupt. & l. 1. & 2. C. de nupt. & institut. de nuptiis, §. Iustas autem:* quibus in locis videtur expresse definiri irritum esse tale matrimonium, vel saltem irritandum. Et tenent aliqui Iurisperiti, quos refert *Couar. 4. decret. 2. part. c. 3. §. 8. n. 1.*

3 I. Conclusio sit: certa fide tenendum est, matrimonium initum à filiis, absque parentum consensu, esse validum, nec posse annullari. Sic enim definitur *c. Cum virum de regular. & in Trident. sess. 24. c. 1. de matrim.* Similiter certum est, non satis esse consensum parentum, ad sponsalia vel matrim. filiorum, nisi ipsi filij consentiant. Vt expresè definitur *c. Sufficiat. 27 q. 2 & c. Vbi non est, 30. q. 2. & c. Tuæ, de sponsa duorum, & c. vnico, de despensat. impub. in 6.* Vnde canones num. præcedenti allegati, exigentes consensum parentum, intelligendi sunt, de honestate. Et leges clare significantes aliter matrimonium esse irritum, sunt abrogatæ per ius canonicum. Vtramque partem inter alios DD. rationibus, & Scripturæ, Sanctorúmque testimoniis contraria argumenta soluens, comprobat latè *Bellarm. l. 1. de matrim. c. 19. & 20.*

4 II. Conclusio, non possunt parentes cogere filios ad matrimoninm, vel ad tales nuptias, sed libere contrahere debent, vel alium statum eligere. Sic fatentur omnes cum *D. Tho. 4. d. 29. q. vnic. a. 4.* vbi rationem huius reddit. Quia in matrimonio est quasi seruitus quædam perpetua, & ideò cùm homo libertæ conditionis sit, nequit à patre ad seruitutem hanc compelli. Quod si arguas, posse filium à parente in necessitate constituto vendi, & ita sua libertate priuari, *l. 2. C. de patrib. qui filios suos distr. l. 7. & 8. tit. 17. p. 4.* dic disparem esse rationem. Quia hæc seruitus non exigit mutuum amorem, nec est perpetua, potest enim redimi: quæ secus se habent in matrimonio.

5 Intellige conclusionem, de metu cadenti in virum constantem, potest enim pater increpatione paterna cogere filium ad certum matrim. Quod bene explicuit *l. 10. t. 1. p. 4.* ibi, *no les puede apremiar que lo fagan de todo en todo, como quier que les puede dezir palabras de castigo, que lo temquen:* vbi *Greg. Lop. verb. todo*, inquit, *id est, metu cadente in virũ constantem.* Sic tenet *Goffr. sum. t. de despons. impub. n. 12.* vbi hæc ait, *non potest pater absolutè cogere, sed modica coactione, scilicet, increpatione paterna.* Idem docent *Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 4. vers. Quod si quis arguat. Bell. l. 1. de matr. c. 19. propos. 3.*

6 III. Conclusio, peccant parentes absque iusta causa impedientes matrim. filiorum. Quia filius sui iuris est circa status electionem (vt dixi n. 4.) Sic docent *Petr. de Sot. lect. 3. de matr. §. Tertio etiam, Cordub. sum. q. 171. punct. 1. not. 2. Lud. Lop. 1. p. instr. c. 44. § Si aliquis, Vega l. 5. sum. casu 558.*

7 IV. Conclusio, quando adest iusta causa, vt quia matrimonium est indignum, non peccat princeps, aut pater impediens mediis suauibus, absque vi & metu. Quia hoc non est cogere ad matrim; cùm metus grauis non inferatur, nec impeditur filius quin aliud matrim. dignum ineat. Sic *Cordub. Lud. Lop. & Vega n. præced. allegati. Gutier. q. canon. l. 1. c. 20. n. 27. Salon 2. 2. tract. de dom. quem ponit post. q. 61. q. 5. a. 5. dub. quod ibi agitat, An parentes possint exhæredare filios contra eorum voluntatem matrim. ineuntes, fol. 523.* bene addens, posse parentes comminari pœnam exhæredationis, casu quo sibi permissum est, ob id exhæredare. De qua re disp. 24. agendum erit. An vero possit pater præcepto cogere filium? dicam disp. seq. Intellige autem posse patrem mediis suauibus impedire matrim. filij, quando aliàs non tenetur filius ad id matrimonium: quando enim tenetur, vt ratione fidei præstitæ, manifestum est peccare mortaliter, impediendo. Quando autem teneatur ratione huius fidei, toto lib. 1. vsque ad disp. 24. egimus: & ab illa vsque in finem, quando excusetur quis à sponsalium impletione. Et disp. 14. an sit iusta excusandi causa disparitas contrahentium: & ibi, n. 4. quando post sponsalia contracta, possit pater impedire.

8 Difficultas autem est, vtrum in *Trid.sess.24.c.3. de matrim.* sit excommunicatio lata contra iniustè impedientes matrimonia? *Veracruz appēd.ad spec.1.p.a.9.concl.6 fol.96. & in eod.spec.1.p.a.8 fin in 2.edit.* defendit non esse excommunicationem latam. Quia Tridentinum ibi tantum dicit, *sub anathematis pœna quam ipso facto incurrant:* quæ verba tantum maledictionem solemnem significant. Præterea quia *ipsummet Trident.eod.sess.24.c.6.de matrim.* vbi raptorem excommunicare voluit, expressis verbis vsum est dicens, *sit ipso iure excommunicatus.* Verum dicendum est esse excommunicationem latam. Et ita intelligunt id decretum *Nau.sum.Lat c.27.n.150. Hisp.c 28.addit.2. fin. ad nu. 150.c.27. Cord.sum.q.171.punct.1.vers. Tel que al tal casamiento Enriquez l.11.de matr.c.6.n.5. Lud.Lop.1.p.instr.c. 44.§ Sualiquis.* Et probatur primò, quia anathema frequentissimè pro maiori excommunicatione vsurpatur. Vt probat *Couar c. Alma mater, 1 p.§.8.n.6.* Et ex *c.fin.3.q.4.* constat idem esse, quoad excommunicationē maiorem. Item, quia per hæc verba, Anathema sit, induci excommunicationem ipso facto, sustinent DD. non pœnitendi: vt *Felin. c.Rodulph.n.3 1.de rescr* & multi, quos refert, *Tiraq.l.Si unquam, verb.Reuertatur, n. 80. C. de reuoc.dona. Palacios 4. d. 18.disp.3. Frater Medina, l.1.sum.c.11.§.2. Vgolinus de censuris, tabul.1.c.9 §.6.fin.& tabul.2.c.28.init.n.4.* Et quamuis alij contradicant, id euenit propter verbum, *Sit*, quod est dubium, an sit futuri, vel præsentis temporis: & ita an importet excommunicationem latam vel ferendam. Quod dubitari nequit in eo decreto, cùm dicat, *sub anathematis pœna quam ipso facto incurrant.* Et confir. quia si anathema importet ibi maledictionem solemnem, intelligi nequit qualiter ipso facto incutienda sit, cùm maledictio illa solemniter in Ecclesia ferenda sit. Nec obstat fundamentum contrarium, quia diuersis nominibus vtitur Conc. ad excommunicandum.

9 Vtrùm autem patentes iniustè impedientes matrimonium filiorum, incurrant eam excommunicationem? non constat inter DD. Quidam enim dicunt incurrere. Quia *Trident.eo.c.9.* generaliter de omnibus personis loquitur, ibi, *præcipit sancta synodus omnibus cuiuscumque gradus, dignitatis & conditionis existant.* Sic *Lud.Lop.1.p.instr.c.44.§. Si aliquis, Albornoz.l.4.de arte contractuum, c.1.* Sed dicendum est non incurrere. Quia decretum illud loquitur de dominis temporalibus, & magistratibus, & aliis iurisdictionem in foro externo habentibus. Vt constat ex præfatione, iuxta quam decretum intelligi debet, *l.fin.ff.de hared. inst.* Constat etiam ex illa particula, *Quare*, quæ causalis est præcedentium, vnde pœna præfata, siue prohibitio extendi non debet ad alias personas, quas ibi non numerat: iuxta *l.Interpretatione.ff.de pœnis, & c.Pœne, de pœnit.d.2.l. Quod verò. ff. de legib. c.Statutum de elect.in 6.* Sic tenent *Gutier l.b.1.q.can.c.20.fin. Manuel 1 to.sum.in 2.edit.c.231. n.7. P. Molina tom 1.de iust.tract.2 disp.176.f.1047.§ Ad 2. partem, Enriq.l.12.de matrim.c.6.n.5.in comment.lit.G.* Et est communis sententia.

10 Vnde ad incurrendam hanc excommunicationem requiritur, vt impedientes subditos, habeant iurisdictionem in foro externo: quare Episcopus si cogat, incurret, vt aiunt multi Theologi, & Iurisperiti consulti, quos refert, & sequitur *Enriq. ubi prædict. allegat.* addens, & bene, nec parochum impedientem incurrere. Quia caret iurisdictione in foro externo. Nec Regem, aut Imperatorem: quia oporteret exprimi: vt expressit idem *Trid.sess.22.c.11.de reform.* & exprimit *Bulla cœnæ.*

DISPVTATIO XXIII.

An culpam admittant filij non obedientes parentibus præcipientibus aliquod matrimonium inire? Vel contrahentes insciis, aut inuitis parentibus.

SVMMARIVM.

Quot sint quæstiones disputandæ, n.1.
Refertur opinio affirmans teneri filium implere sponsalia, quæ ipsius nomine pater spopondit, & obedire ipsi præcipienti aliquod matrimonium, n.3. Et ibi, verbum debet quando importat præceptum.
Filius non tenetur regulariter in hoc obedire, & eodatur c.1 de desponsi. impub. n 3.
Tenetur quando multū interest parentū n 4. Et quid, si nolit filius statū matrimonij eligere, n.5. Vel ex causa iusta renuerat id matrimon. n.6.
An teneatur in hoc casu ad hoc matrim. ex vi paterni præcepti, num.7. Et ibi soluuntur argumenta.
Quando patris præceptum non obligat filium ad aliquod matrimonij, non peccat ducens vxorem inuitis parentibus, ex causis iustis, & quæ sint hæ causæ: 8.
Secluso iusta causa, refertur opinio affirmans peccare lethaliter, 9.
Sententia authoris proponitur, 10.
Quid si sequatur scandalum, 11.
Et soluuntur argumenta, n.12.

DVplex quæstio disputanda est. Altera, an filij teneantur acceptare matrimonium, quod ipsorum nomine spopondere parentes? Seu inire matrimonium, quod parentes iubent. Altera est, an cessanti tali præcepto, vel casu quo id non obliget, peccent filij matrim. inuitis parentibus incuntes? Hæc enim diuersa sunt, potest enim filius nolle eam vxorem, quam vult pater, ducere, & non inire matrimonium contra ipsius voluntatem, sed cum alia ex ipsius beneplacito. 1

Quæstio I. An teneatur filius inire matrim. quod pater spopondit, vel iubet vt ineat? Videtur tenere ex *c.1.de desponsi. impub. fin.* ibi, *& postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.* Quia verbum debet, importat de sui natura necessitatem, & præceptum: vt tradunt *gloss.c.Proposuit, verb.Non debet, de appellat. & Clem. Attendentes, de statu Monach. in princ. verb. Debeant: & ibi Card. in princ. notab.9. Imol. n 7. Bonif. §. Hoc igitur, n.16 Bart.l.Creditores, n.3. C. de pign Abb c.1.n.7. de dolo & contum Alex. de Neuo eod.c.1 de spons. impub. num 13. & ibi Prep.n.4. Reinff. de verb. sign. l.37. vers. idem decretum & seq. Tiraq.* multos referens, *l.1.de retract.§.1.glos.15.num 1. son l.1.n.3.ff. de iurisd. omn. iud. Bertach. in repert. verb. Debet: Turrecr.4.q.1.init.n.4. Syluest. verb. Præceptum, q.2. Angel. verb. Lex n.3.* vbi *Tabien. q.28.n.29. Nau.sum. c.23. Hisp. n.51. Lac.n.53. & c.Inter verba, Lac concl.1.n.9. in solut. ad 5. Hisp. in 2. edit. concl.1. n.27. Auendaño respons. 4.n.2. Dictionarium iuris verb. Debet, Matienzo l.5.recop.tit 4.l.1. glo.4 n.6.* Et ex Theologis, *Gabr.4.d.16.q.3.a.1.fin. Medin. C.de ieiun.q.de nec. ssitate seruandi ieiunia, §. Superest tamen. Castro l.1.de lege pœnali, c.1. documento 4. Lexicon Theologic, verb. Debet.* Nec credendum est *Armilla, verb. Præceptum, n.7. & Lede sm. 2.p.4.q.17.n.2. dub.6.* dicentibus, ex se non importare præceptum. Hoc enim minus verum est: licet aliquando per accidens, ratione subiectæ materiæ ster impropriè, solum honestatis debitum importans: vt asserunt ferè omnes DD. citati. Tunc autem subiecta materia id postulabit, quando si importaret præceptum, resultaret praua intellectus, seu alicuius iuris correctio, *l. Prætor, in princip ff. de edendo.* Sic *Bart. proximè citatus.* Cum ergo textus *d.c.* asserat debere filium implere sponsalia, quæ pater ipsius nomine iniit, nec subiecta materia distrahat verbum. Deber, à sua natiua significatione, importabit præceptum. Et confirm. quia dicit, *omnino debere*, dictio autem, *Omnino*, præcisam necessitatem importat: (vt probaui *l.1.disp.31.num.6.*) Et ita hanc partem tuetur *Soto 4.d. 29.q.1.a.2.concl.3.* vbi dicit esse sufficientem causam, vt filius teneatur ad matrim. si sibi sit conueniens nullaque iusta resistendi causa adsit, paterque pro illo sponderit, & iurauerit. Idem tenet *Nauar sum. c.14.n.15.* nam *c.1.de desponsi. impub.* statuens filium debere implere sponsalia per patrem inita, explicat, de præcepti debito. Idem *Manuel 1 to.sum.2.edit.c.231.n.6. Lud.Lop.1.p.instructory, c.54.§.Sed aduertito, Capua l.2.de ssionū, c.55.n.19.* 2

I. Conclusio, regulariter non tenetur filius implere sponsalia, quæ absque suo consensu pater promisit. Quia quoad contrahendum matrimonium, filius est liber, & sui iuris: (vt probaui disp. præced. n.4.) Hanc sententiā tenent *Ricard.4.d.29.a.1.q.4.corpore, & ad 2. Abul.1 Reg.c. 8.q.24.* Pro eadem sent. sunt multi DD. qui textum *c.1.de desponsi. impub.* 3

impub decidentem, puerum debere omnino implere spōsalia per parentem inita, dicunt propter subiectam materiam, in qua ius canonicum tantam libertatem postulat, intelligi non de præcepti, sed de honestatis debito. *Sic glos. sed. c. 1. verb. Debet, Host. fin. Ioan. And. n. 8. Card. n. 1. Ant. n. 4. Anchar. n. 4. Abb. n. 7. Alex. de Neuo n. 13. Prapos. n. 4. Henric. n. 4.* Idem *glos. c. 1. verb. Oportet, 25 q. 1. & Clem. Attendentes in principio, verb. Debeant, de statu monachor. & ibi Cardin. notab. 9. Imola, n. 7. Bonifacius § Hoc igitur. n. 16. Goffredus summa. tit. de desponsi impub. n. 13. Archid. c. vnico, eod tit. in 6. n. 4. Iason. l. 1. n. 3 ff de iurisd. omnium iudic. Tiraquel. l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n. 82. C. de reuoc. donat. Angel. verb. Lex, n. 3. Syluest. verb. Præceptum. q. 2. Tabiena verb. Lex, q. 28. n. 29. Costanus q. memorabilibus iuris, c. 12. & tract. de desponsi tit. quot modis sponsalia soluuntur, n. 7.* habetur *to. 9 tractatuum nouorum : Nauar. c. Inter verb. Latin. concluſ. 1. n. 9. verſ. Ad 5. Hiſpane, concl. 1. n. 27. Sarmiento l. Selectarum, c. 11. n. 8.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 29. q. 1. fi. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 2. ad 1. Henriq. lib. 11. de matrim. c. 13. n. 13. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 43. art. 2. ad finem.*

4 II. Concluſio, quando multum intereſt parentum, vt filius tale matrim. ineat, tenetur filius ſub lethali culpa, obedire parenti illud præcipienti. Vt ſi eſſet medium ad graues inimicitias componendas, quæ eſſent inter parentes, & conſanguineos eorum cum quibus eſt contrahendum matrim. Quia ex virtute pietatis tenentur filij ſubuenire parentum neceſſitati, ergo quando parentes indigent tali matrimonio, tenebuntur filij obedire. Sic *Calderinus c. 1. de desponſ. impub. & ibi Alex. de Neuo, n. 6. Prapoſ. n. 5. Nau. ſum. c. 14 n. 15. Henr. c. 1. de desponſ. impub. n. 6. Suarez l. 2. c. De los caſamientos, n. 17. l. 3. fori.* Et ex Theologis *D. Tb. 4. d. 29. vnic. a. 4. corp.* vbi *D. Bon. q. 3. Sotus q. 1. a. 4. concl. 3. Palacios q. 1. ſin. Pedraza 4. præcepto. §. 1. Viguer. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. Sextò, ibi matrim. adeo liberum eſt; Metina l. 1. ſum. c. 12. §. 14 f. 109 col. 1. Angl. floribus 1. p. de matrim. q. 3. de conſenſu coacto, ar. 2. diffic. 1. fol. 549. & ſeq. Bellarmin. l. 1. de matrim. c. 19. propoſit. 3. & in fine. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. lib. 4. c. 21. Enriq. lib. 11. de matrim. cap. 6. n. 6. Manuel. 1. tom. ſumma, 2. edit. c. 231. n. 6. Lud. Lop 1 p. inſtruct. c. 54. §. Peccat filius, Capua l. 1. deciſ. c. 55. n. 19. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 47. art. 6. dub. 2. concluſ. 2.*

5 Intellige, caſu quo eligat filius matrim. inire : ſi enim alium ſtatum appetat, non poteſt pater ad ineundum matrimonium, illum præcepto conſtringere. Quia in ſtatu eligendo filius eſt ſui iuris : (vt probaui diſp. præc. nu. 4.) Huius ſententiæ videntur *D. Bona. Nau. Enriquez, Capua. Philiarc. n. præced. alleg.* dicunt enim filium vxorem ducturum teneri obedire patri præcipienti tale matrim. Vbi non abſolute id affirmarunt de filio, ſed ex ſuppoſitione, quod vxorem ducere velit. Et tenent expreſsè *Fr. Metina, Palacios, Pedraza, Petr. de Ledeſ. concl. 1. n. præced. relati.* Quod bene intelligit *ibi Petr. de Ledeſ.* niſi caſu quod ob parentum indigentiam teneretur filius abſtinere à religionis ingreſſu. Tunc enim ſi matrim. locuples quod offertur filio, eſſe medium neceſſarium parentum ſubuentioni, cui aliter non poſſet conſulere, teneretur illud inire.

6 2. Intellige concluſionem, niſi iuſta cauſa ductus filius reſiſtat tali matrim. Vt quia fide priorum ſponſalium cum altera contractorum, aſtringebatur. Sic *Manuel. n. 4. citatus.*

7 In caſu autem huius 2. concluſ. non tam ex præcepto paterno, quam ex pietatis virtute filium obligantis conſulere paternæ indigentiæ, tenetur obedire. Quare *Ricard. 4. d. 29. ar. 1. q. 4. ad 2.* dicit non poſſe patrem obligare, niſi quando ſecluſo eius præcepto tenebatur filius illud contrahere matrimonium. Sic tenet *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 47. a. 6. dub. 2. concl. 3.* Ad argum. propoſita n. 2. conſtat ex dictis, n. 3. vbi textum illum cui prior ſententia innititur, enodauimus.

8 QVÆSTIO II. An ſecluſo caſu quo teneretur filius obedire patri præcipienti aliquod matrim. peccet lethaliter inuitis parentibus contrahens? Et quidē exiſtente iuſta cauſa in filio, fatentur omnes, eum culpæ eſſe immunem, vt ſi pater iniuſtè prohibeat filium, illud matrim. quod appetit, inire. Vt bene exemplificant *Bellarmin. & Enriq. n. ſeq. allegandi.* Vel ſi pater indigno matrim. filium collocare velit, gratia amplioris dotis. Sic *Card. Bellar. Salon, Lud. Lop. Vega n. ſeq. referendi.* Vel ſi pater velit, filium ducere vxorem ægram, imprudentem, aut durioris conditionis, cum qua prob. credat filius fore, vt pacem non habeat. Sic *Card. Salon, Lud. Lop. Vega ibid.* Vel ſi pater eſſet negligens in tradenda filio vxore, vt quia iam filius 25. annum exceſſit. Sic *Veracr. Card. Salon, Lud. Lop. Vega, n. ſiq. citandi.* Vel quando aſperè tractaretur filius à parentibus: & plus iuſto opprimeretur. Sic *Veracruz, & Salon ibid.*

Difficultas autem eſt, quando deficit hæc cauſa iuſta 9
in filio, an lethaliter delinquat inuitis parentibus iniens matrim. Affirmant quidam. Ducuntur 1. quia eſt iniuria parentibus illata in re graui, & ob quam meritò, ac iure optimo grauiſſimè illi offenduntur, diſſoluiturque amicitia : in cuius teſtimonium experientia teſtante apud omnes nationes, filij ſic contrahentes non audent parentum vultum intueri, quærúntque viros graues, qui ipſos placent, quaſi graui iniuria affectos, iuſteque iratos : ergo eſt culpa lethalis. 2. Quia hæc ſunt relatiua, Ego teneor tui curam habere, & tibi circa hoc prouidere: & tu teneris in hoc mihi obedire. Quo argumento vſus eſt. *D. Paulus ad Heb. 13.* probans Prælatis obtemperandum eſſe, quia ipſis cura eſt de ſubditis : teneturque de ipſis rationem reddere. Sed parentes tenentur ſub mort. prouidere filio de nuptiis: ergo tenetur filius ſub mort. obedire, non eligendo matrim. inuitis parentibus. 3. Quia iure gentium conſuetudine omnium nationum explicato, non eſt filiorum, & maximè filiarum, dum parentum curæ ſubſunt, quærere nuptias, ſed id parentum munus eſt. Quod ius gentium confirm. per ius Pontificium, vt *30. q. 5. c. Aliter,* vbi ad ſignificandum quam æquum ſit puellam ex parentum conſenſu nubere, ſtatuit Euariſtus Papa, vt pro nupta non habeatur puella, quam pater non deſponſat. Et ſimile ſtatuit Leo Pont. *c. Qualis, 30. qu. 5.* & D. Ambroſ. cuius dictum refertur *c. Honoratur, 32. q. 2.* ait non eſſe virginalis pudoris maritum eligere, ſed iudicium parentum expectare. Et in Sacris literis, parentibus tribuitur hoc munus. *Sap. 7. da filiam tuam viro prudenti.* Et *D. Paul. 1. Cor. 7.* copioſe docet à parentibus tradendas eſſe filias nuptiis. Multaque Scripturæ exempla ad hoc confirmandum affert *Bellarm. ſtatim allegandus.* Ergo omnia hæc teſtantur teneri filios in hoc obedire parentibus: & cum res ſit grauis, erit culpa lethalis. Huius ſententiæ ſunt *Sotus 2. d. 28. q. 1. art. 1. fin. Card. ſum q. 171. punct. 1. notab. 3. Nauar. 3. ſum. c. 14. n. 15. Veracr. 3. p. ſpec. ar. 20. concl. 3. Metina l. 1. ſum. c. 14. §. 14. fol. 109. col. 1. Bellarm. l. 1. de matrim. c. 19. propoſ. 3. & in fine, Enriq. l. 11. de matrim. c. 6. n. 6. Salon, 2. 2. poſt q. 61. q. 5. de domin. ar. 5. q. quam moner, an poſſint parentes exheredare filios ob hanc cauſam. concluſ. 1. fol. 525. Azebedo l. 5. recop. tit. 1. l. 11. n. 49. Philiarcus de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 21. Petr. de Ledeſma* dicens eſſe ſententiam Theologorum, & Iuriſperitorum *de matrim. q. 47. art. 6. dub. 2. Manuel 1. to. ſum. c. 14. n. 2. Capua l. 2. deciſ. c. 55. n. 19. Lud. Lop. 1 p. inſtruct. c. 54. §. Aduerte quid ad hoc Vega l. 5 ſum. caſu 558.* Aliqui tamen ex his DD. vt *Nau. Azebedo, Enriquez, Capua, Philiarcus,* temperant quando filius indignam vxorem ducit. Eiuſdē ſententiæ videtur *Petr. de Soto, lection. 3. de matrim. §. Tertiò etiam, & P. Molin. t. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. in fol. ad 1.* vbi vterque fatetur peccare filium inſciis & inuitis parentibus contrahentem : & addit *Petr. de Soto* eſſe graue crimen, licet neuter explicet, an ſit mortale. Fauent etiam *D. Bona. 4. d. 29. q. 3. Cardet. de desponſ. impub.* vbi *Alex. de Neuo, n. 6. & Prapoſ. n. 5.* dicunt peccare filium non obedientem patri præcipienti ex iuſta cauſa, ne cum hac contrahat. Et licet multi ex his Doctoribus loquantur de patre, nihil de matre dicentes. At *Bellar. Cordub. Petr. de Soto, Azebedo. Petrus de Ledeſm. Ludouic, Lopez, Salon, Vega,* de parentibus loquuntur : ſub quibus pater & mater comprehenduntur. Et hæc ſententia eſt probabiliſſima.

At

10 At probabilius credo, teneri filios sub culpa lethali consilium parentum circa matrim. petere, non tamen illud sequi: & ita licitè posse ipsis inuitis, prius tamen consultis, inire matrim. quod volunt. Prob. prior pars, rationibus prioris sententiæ. Præterea, quia iuri naturæ quo parentes in liberos funguntur, sub quorum sunt potestate, conforme est, ne citra patris consilium aliquid de re tam graui, vt est matrim. vinculum, à quo totum vitæ institutũ pender, filius deliberet: & ipsa perpetuitatis ratio, & amoris nexus quo debent coniuges conglutinari, maturum consilium in nuptiis celebrandis exposcit. Prob. posterior pars, ex doctrina *D. Th. 2. 2. q. 104. a. 5. corp.* vbi ait in his quæ ad proprij corporis sustentationem, prolisque generationẽ attinent, omnes homines esse pares, nec filios subiici parentibus, ergo non tenentur sequi consiliũ, & voluntatem parentum. 2. Quia cum per matrim. homo perpetuæ seruituti obligetur, recta ratio postulat, vt in illo contrahendo, omnino liber sit, à nulliusque voluntate pendeat. 3. Quia nullus obligatur ad id quod est culpa, sed promittens fœminæ clam matr. tenetur implere, nec inter causas dissoluendi sponsalia, numeratur paterna resistentia, nisi quando grauissima suboriretur scandala: (vt probaui l. 1. disp. 14. n. 4.) ergo contrahere matrim. absque consensu parentum, non est peccatum. Vltimò, quia conditio adiecta legato, si filius ducat vxorem de patris consensu, reijcitur tanquam matrim. libertatem impediens, secus si de consilio, quia illud non tenetur sequi: (vt probaui l. 1. disp. 34. n. 22. & 24.) ergo signum est, filium non teneri sequi in matrim. consensum parentum: aliàs enim talis conditio honesta omnino esset, & non reiicienda. Sed dices, quorsum petendum esset id consilium, cùm filius non teneatur illud sequi: & maximè quando astrictus erat ad contrahendum propter fidem datam? Respond. multum conferre. Potest enim fortè pater aliqua aperire, ob quæ licitum sit filio decepto, dissoluere sponsalia: vel si illis astrictus non sit, mutet voluntatem. Hanc sent. tenent *Menoch. cons. 69 à n. 19. vsque ad 29. vol. 1 Gutier. l. 1. q. canon. c. 20. n. 3. Ioan. Hessels magister. Theol. Louan. in expos. Decalogi, circa præcepta 2. tabulæ c. 22. ad fin.* Et non esse peccatum absque consensu parentum contrahere, videntur expressè tenere, *D. Th. 2. 2. q. 104. a. 5. corpore & Scot. 4 d. 29. q. 1. fin. Abb. c. 1. n. 6. de desponsi. impub.* vbi dicunt quoad matr. contrahendũ non esse filium sub parentũ potestate, nec teneri illis obedire. Idem videntur expressè tenere *gl. c. fin. 32. q. 2. verb. Parentum, el 2. & c. Cum virũ verb. Paterna. de reg. Hostiens. sum. 1. de spõs. § Qualiter contrahantur, n. 7. ad fin. Suarez l. 3. fori, t. de los casamientos, l. 2. n. 20. Practica forensis, t. de dote, §. 2. Matienzo, l. 5. recop. t. 1. l. 2. gl. 2. n. 2.* vbi docent, textus, petentes consensum parentum ad filiorum matrimonium, procedere ex honestate, nõ ex necessitate. Idem videtur tenere *Ioan. Lup. c. Per vestras, de donat inter vir. & vxor. notab. 3. §. 15. n. 1.* vbi ait filiam liberam esse, vt etiam ante 25. annum, nubat indigno, sine patris consensu: ne aliàs libertas matrimonij impediatur, detúrque ansa fornicandi. Idem expressius videtur tenere *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 8. n. 1. verb. Honestum*, vbi ait honestum esse filias parentum consensum in matrimonio contrahendo exigere. Et *n. 5. init.* vbi ait nemini iniuriam facere filiam, quæ iure permittente matrim. sine patris licentia contrahit. Et tenent expressè *Vigerius l. instit. c. 16. §. 7. verf Sextò*, ibi, *matrimonium adeò liberum est, Ledes. 2. p. 4 q. 49. a. 6. Hippolytus Riminald. cons. 133. n. 49. vol. 1.* Et non esse peccatum lethale inuitis parentibus contrahere, fatentur *Victoria sum de matrim. n. 269. Enriquez l. 11 de matrim. c. 6. n. 4. in commen. litera F.*

11 Hæc tamen sent. intelligenda est, nisi ratione scandali. Quando enim probabiliter nosset filius grauissima inde scandala, & odia capitalia subortura, peccaret lethaliter sic contrahendo, contra charitatem. Sic *Victoria, & Led. num. præced. allег.*

12 Ad argum. prioris sent. proposita n. 9. resp. Ad 1. dic, esse grauem iniuriam, quando inconsulto patre filius contrahit, secus quando ipso consulto, quamuis non consentiente. Quia nulli iniuriam irrogat vtens iure sibi concesso. Ad 2. dic, non concludere teneri omnino obedire, sed tantùm quoad consilium petendum. Sicut pater tenetur filio studere volenti, prouidere, vel sacerdotium, aut religionem eligenti: at filius non tenetur patri hæc præcipienti obedire. Ad 3. dic tantùm probare, esse valde honestum sequi parentum consensum, & esse præceptum petere consilium.

DISPVTATIO XXIV.

An filia, inuitis parentibus nubens non clandestinè, possit à parentibus exhæredari?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputandæ sint, num. 1
Refertur opinio asserens filiam indigno nubentem absque parentum consensu posse exhæredari, n. 2.
Non potest ob hoc exhæredari, n. 3.
Tres exiguntur conditiones, vt possit ob id exhæredari, n. 4.
An exigatur, vt pater se obtulerit ad filiam maritandam? n. 5. Et vt sit meretrix in 6 Et an sufficiat eam esse meretricem, nondum expletis 25. annis, n. 5.
Pater luxuriosè viuens potest ob id filiã exhæredare non tamè mater, n. 7
Quid, si mater sit correcta: & an hæc correctio debeat esse tempore conditi testamenti, vel mortis? n. 8. Et quid si filia meretrix sit maior, 25. annis, n. 9.
Quid, si filia inuitis parentibus mancipio nubat, n. 10.
An filius inuitis parentibus ducens vxorem, possit exhæredari, n. 11.
An promissa dos fœminæ seruienti honestè, debeatur si nouem annis transactis, cum maior tam sit 25. annis, fortè cetur n. 12.
Soluuntur argumenta: & enodantur. l. Non tantum, §. Si emancipatus, ff. de bonor. possess. contra tab. & auth. Sed si post, C. de inoffic. testam. & auth. Vt cum, de appell. §. Aliud quoque, verf. Causas, n. 13.
An attento iure regni Castellæ possit filia, vel filius inuitis parentibus inire matrim. exhæredari? Proponitur opinio affirmans, 14.
Contraria verior, 15 & explicantur l. 10 & 11. tit. 1. p. 4.
Filia, vel propinqua heri contrahens sponsalia, vel matrim. cum famulo, an possit exhæredari, n. 16.

Disputatio præsens, non est, quando filia clandestinè nubit. De hac enim re actum est lib. 3. disp. 47. sed quando Trident. forma seruata, inuitis parentibus matrimonium init. Potestque quæstio hæc disputari attento iure ciuili, & de hoc est disputatio præsens, vel attento iure canonico, de quo disput. sequenti sect. habebitur. Quæstio igitur hæc dubia est, & disputanda. Primo attento iure Cæsareo: Et deinde, attento regio Castellæ. 1

De iure igitur Cæsareo, affirmant aliqui filiam indigno nubentem, parentibus inuitis, posse exhæredari. Ducuntur primò, per *l. Non tantum, 3. §. Si emancipatus, el 1. ff. de bonor. possess. contra tab.* ibi, *nam & si tam ignominiosam duxerit vxorem filius, vt dedecori sit tam ipsi, quam patri, mulierem talem habere: dicemus & ex ea natum ad bonorum possessionem aui admitti: cum possit auus iure suo vti, eumque exhæredare. 2. ex auth. Sed si post. C. de inoffic. test.* ibi, *sed si post 25. annos te differente filium marito copulare, ea in suum corpus peccauerit, vel sine consensu tuo, marito se (libero tamen) copulauerit, eam exhæredare non potes.* Ergo à contrario sensu, si ante 25. annos nubat sine patris consensu, poterit exhæredari. 3. Quia *auth. Vt cum, de appell. cognosc. §. Aliud quoque, verf. Causas*, vna ex causis ob quam filius exhæredari potest, numeratur, si grauem, & inhonestam iniuriam patri intulerit: at talis est hæc, inducit enim odium capitale, teste *Baldo, l. Omnem C. ad S. C. Tertul.* ergo poterit exhæredari. Sic tenent *Goffred. sum. 1. de desponsi. impub. n. 13. Bald. l. Si pater, C. de sponsi. & l. Neque filium C. de nuptiis Anch. c. 1. de desponsi. impub. fin & c. vnic. eod. t. in 6. fin.* vbi & *Francus, §. Porro, n. 1. & 2. Ioan. Lup. c. per vestras de don. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 5. n. 1. Minchac. de succ. creat. p. 1. l. 1. §. 10. n. 623.* addens id verum esse, licet digno nupserit.

At tenendum est non posse ob hoc exhæredari. Probat. 3 ex *auth vt cum, de appell. cognosc. §. Aliud quoque, ad fin.* ibi, *Si alicui ex prædictis parentibus volentibus sua filiæ, vel neptí maritũ dare, & dotem, & secundũ vires substantiæ suæ pro ea præstare, illa nõ cõsenserit, sed luxuriosam degere vitã elegerit. Si vero vsque ad 25. annorum ætatem peruenerit filia, & parentes distulerint eam marito copulare, & forsitan ex hoc contigerit in suum corpus eam peccare, aut sine consensu parentũ marito se (libero tamen) coniungere: hoc ad ingratitudinẽ filiæ nolumus imputari.*

imputari. Quod authenticum explicans *l.5.t.7.p.5.* sic ait, *pero si quando el padre quisiesse casar su fijara la dotasse segun la requeza quel oniesse, e segun que pareneseiesse a ella, e à quel con quien la queria casar: si ella contra su voluntad de el padre dixesse que non queria casar, è despues de esto fuere vida de mala mujer, en puteria, podria el padre desheredarla por tal razon.* Pero si el padre alongasse el casamiento de su fija, de manera que ella passasse de edad de veinticinco años, si despues de esto fizuisse ella pecado, ò enemiga de su cuerpo, o se casasse contra la voluntad de su padre, non podria el desheredarla por tal razon. Ergo desideratur, vt filia inuitis parentibus nubens, simul vitam luxuriosam eligat. Ita tenent *gl.c. Quintauallis verb. Exheredare de inreiur. Hostiens. c.1. de despons impub. paulo post princ.* vbi *Ioan. And. n.8. Ant. n.4. Card. n.2. Abb. n.5 A ex. de Neno. n.9. Iason auth. Sed si post. fin. C. de inoffic. test. Ioan. Lup. c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. nota 3. §.13. n.2. Rosell. verb. Hæreditas, n.8. Sylu. Hæreditas 2. q.7. Tabien. verb. Dos q.3. n.4 Suar. l.2 fori, t. De los casamientos. l.2. n.28. Accol. à l. Gallus, §. Et quid si tantum 3. p. n.177. ff. de liber. & post. hu. Clar. l.3. receptarum, §. Testament. q.4 . verf. Sed quid si filia Bertrand. cons. 161. n.9. & 10. l.1. Ant. Gab. to.1. com. in mea edit. l.5 verb. Exhæredatio, f.315. Pract. forens. t. de dote, §.2.* Et ex Theologis, *Paiud. 4. d.28. q.2. fin. n.33. Sotus 4 d.29. q.1. a.4. ad 4. Enriq. l.11. de matr. c.6. n.3. P. Molin. t.1. de iust. tract.2. disp.176 f.1039.*

4 Ex dictis infertur, 3. de fuerari conditiones, vt filia inuitis parentibus nubens exhæredari possit. I. est, vt parentes velint eam matrimonio collocare, & dotem secundum vires suæ substantiæ tradere. II. Vt filia illi matrimonio repugnet & simul vitam luxuriosam eligat. III. Est vt sit minor 25. annis. Hæ conditiones expressè habetur *d. auth. Vt cum de appell. cognos. § Aliud quoque, & l.5. t.7. p.6.*

5 Semper autem præsumendum est velle parentes vitum, & dotem competentem filiæ, aut nepti dare: quando contrarium aliunde nō constat. Quia plus filios, quam seipsos diligunt, *l. Ist. quidem, ff. de eo quod met. can.* Sic *P. Molina to.1. de iust. tract. 2. disp. 176, fol. 1038.* Imò licet *d. authenticum,* & *d.l.5. t.7. p.6.* videantur exigere patrem obtulisse se ad maritandam, & dotandam filiam, antequam 25. annos expleuerit: at vere hoc non exigitur, sed potest exhæredari, licet pater ad hoc non se obtulerit. Quia fortè facultas non fuit, vel ob negligentiam. Quod clare significat *d. authenticum*, reddens rationem, quare post 25. annum non possit filia exhæredari: ibi *quia non sua culpa, sed parentum id commississe cognoscitur,* & *illa l.5.* ibi, *pero si el padre alongasse el casamiento.* Nam patet non videtur negligens, nec culpæ reus vsque ad illam ætatem. Et expressè probatur, per *l Si filiam 19.* iunct. *auth Sed si post ibi posita, C. de inoffic. testam.* Vnde *d. authent.* & *d.l. partita* debent suppleri; maximè si pater se obtulisset. Sic *Greg. Lop. ea l 5 verb. Que no queria.* Et videtur clarè tenere *Couar. c. Raynut. de test. inst. n.15.* ibi enim sic explicat hunc casum: quando patre nondū negligente maritare filiam, quia ipsa nō est viginti-quinque annorum, luxuriosam vitam elegerit. Et ita iuxta hæc, erit sufficiens exhæredationis causa, quando filia minor vigintiquinque annis elegerit vitam luxuriosam.

6 Hinc infertur, non satis esse, si semel, aut bis copiam sui corporis furtim filia faciat, vt possit exhæredari. Quia dicit *authoritatum, luxuriosam degere vitam elegerit.* Et *l.5. t.7. p.6.* ibi, *si ella biziere vida de mala mujer en puteria.* Sic *Couar. c. Raynut. de test. inst. n.15. P. Molin. to.1. de inst. tr.2. disp.176. f.1038. fine.* Et quamuis lex illa patritæ videatur exigere, vt in lupanari publico meretrix fiat, at satis erit extra locum publicum: quare illa lex intelligi debet, iuxta *authenticum citatum,* vnde sumpta est: & iuxta *l Si filiam, C. de inoff. testam.* quare ea verba *en puteria,* non debent intelligi, de lupanari publico, sed intelliguntur, vt filia malè viuat, meretricando, & luxuriosè viuendo. Sic *Greg. Lop. ea l.5. verb. En puteria, Molina hoc num. citatus.*

7 Potest autem pater luxuriosè viuens, filiam ita viuentem minorem 25. annis exhæredare. Quia vita luxuriosa quoad infamiam, & damna inde sequuta, non ita vitupera-tur in viris, sicut in fœminis, vt multis citatis probat *Tiraq. l.1. connub n.45.* Sic tenent *Tir. ibi. Fulg. aut. Sed si post. C. de inoffic. test. Iason l in arenam. C. eod. tit. Rosella verb. Hæreditas, n.6. Couar. c. Raynutius, de test inst. n.15. Menchaca de successionū creat. p 1. l. 1. § 10. n.60. P. Molina tom. 1. de iust. tract. 2 disp. 176 f. 1039.* Mater autem meretrix non potest filiam ratione meretricij exhæredare. *l. In arenam, 11. C de inoffic. testam.* ibi, *nisi, & ipse similia conditionis sit* Quia tunc pari turpitudinis vitio alligatur. Sic cum *Bartol. Baldo, & communi, d.l. In arenam,* docent *Rosell Couar. Menchaca, Molina proximè cit. Bernar. Diaz reg. 457. Greg. Lop. l.5. t.7 p.6 verb Desheredar, Enriq. l.11. de matr. c.6. n.3.* & colligitur aperte ex *Gloss. authent. Vt cum de appell. cogn. §. Aliud quoque, verb professionis.*

Quod tamen temperandum est, nisi mater sit correcta. 8
Tunc enim secundum omnes potest filiam meretricem exhæredare. Quia iam nō est in pari turpitudinis causa. Non constat autem inter DD. quo tempore debeat esse hæc correctio. Communis enim sententia docet satis esse tempore mortis: vt fatetur *Menchaca de successionum creat. p. 1. l. 1. § 10. n. 611* Quia vltima consuetudo inspicienda est *l. Me a. §. 1. ff de adim. leg.* Et ita docent *Bald. l. Si filiam, C. de inoffic. test. Ang. & Guillelm.* quos refert, & sequitur *Greg. Lop. l.5. verb. Desheredar t.7 p.6.* Sed bene *Menchaca eod. n. 611.* hoc reprobat dicens oportere correctam esse tempore quo testamentum scribebat: ne tunc ei iusta videretur mater turpitudinem in se ipsa admissam improbans in filia, ob eamque exhæredans in illo testamento, contra *d.l. In arenam, C. de inoffic. testam* Item, quia qualitas adiuncta verbo, debet intelligi secundum tempus verbi, *l. In delictis §. Si extraneus. ff. de nox. act. illin.* Quare cum *d.l. In arenam, & auth. Vt cum, de appell. cognos. §. Aliud quoque, vers. Si praeter,* decidant turpiter viuentem, non posse ratione similis turpitudinis exhæredare: intelligi debent, quando similis turpitudo aderat, tempore quo exhæredat in testamento.

Dum autem *auth Sed si post, C. de inoff. test. & auth. Vt cū,* 9
de appell cogn. §. Aliud quoque, decidit oportere, vt filia minor sit 25. annis, vt ratione luxuriosæ vitæ exhæredari possit: ea ætas completa esse debet: itaque oportet vt talis filia cōpleuerit 25. annos, ne ea ratione exhæredari valeat. Quia *ea auth. Sed si post* dicitur *sed si post 25. annos,* quæ particula, Post. compliementū postulat: vt tradit *Franc. Arezin. l. Si cui legetur, in princ. n.1 ff. de leg. 1.* Item quia *d. §. Aliud quoque,* dicitur, *Si vero vsque ad 25. annorū ætatē peruenerit:* vbi ponitur ætas in pluratiui, & in genitiuo, & cum verbo subiunctiui: & cum præpositione, Per, quæ omnia perfectionem, & complementū importāt: vt tradunt cōmuniter DD. *ea l. Si cui legetur.* Tandem, quia hoc expressè decidit, *l.5. t.7. p.6.* ibi, *pero si el padre alongasse el casamiento de su fija, de manera que ella passasse de edad de veinte y cinco años.* Et sic tenet *P. Molina tom. 1. de iust. tr. 2. disp. 176. f. 1039.*

Quamuis autem filia sit maior 25. annis, si contrahat 10
inuitis parentibus cū mancipio, potest exhæredari. Sic expressè colligitur à cōtrario sensu, ex *auth. Vt cum, de appell. cogn. §. Aliud quoque, in fin. & auth. Sed si post, C. de inoff. test.* ibi, *sed si post 25. annos, & c. sine consensu tuo, marito se (libero tamen) copulauerit, eam exhæredare non potes,* ergo à contrario sensu, si seruo nubat, poterit exhæredari. Et ita tenet *gl. ea. §. Aliud quoque, vers. Vsque, & d. auth. Sed si post in pr.* quam omnes ibi sequuntur *Suar. l.2. t. De los casamientos, l. 3. fori n.29. Molina allegg. n. praced.* bene addens, a fortiori posse exhæredari filiam ante vigesimum quintum annum absque parentum consensu, mancipio nubentem.

Filius autem quamuis renitentibus parentibus matri- 11
moniū ineat luxuriosèque viuat, nequit exhæredari. Quia *auth. Vt cum, de appel. cogn. §. Aliud quoque, & l.5. t.7. p.6.* de sola filia meminere: & cū res sit odiosa, multóque grauius sit delictum in fœmina, non extendi debēt ad filium. Hoc est contra *Menchacam de succes. creat. p. 1. l. 1. §. 10. n. 634.* vbi idem dicit de filio ignominiosè vxorē ducente, & *n. 635.* dicit idem, licet dignū matr. contrahat. Sed nostram sent. tenent *gl. c. Quintauallis, de iureiur verb. Exheredare.*

Alex.

Alex. de Neuo c.1.n.9. de spons.impub. Sylu. Hereditas,2.q.2.

Ex dictis infertur resolutio cuiusdam quæstionis conscientiæ,quam proponit *Nauar. l.4.cons.1.n.1.edit. de spōs. cons.31.in 2.t de condit.appos.cons.*1.de quadā fœmina quæ promisit ancillæ dotem 100. aureorum, si honestè seruiret:seruiuntque ancilla honeste 9. annis, quibus transactis? expletisque 29.ætatis annis, ancilla stuprum admisit.Dubitatum ergo fuit vtrum domina deberet dotem promissam? Quia defecit conditio honeste viuendi. Sed dicendum est cum *Nauarro ibi*, debitam esse dotem: tum quia promittens fuit in mora tradendi ancillam viro, cum iam illa expleuisset 25. annos. Item quia ea conditio honestè viuendi, non intelligitur toto vitæ curriculo, sed tēpore arbitrio prudentis sufficienti, quale est nouem annorum.

13 Ad argum.prioris sent.,proposita n.2.resp.Ad 1.dic, illam legē esse correctam,per *auth.Vt cum.de appell. cognos.* vbi decidit̃ propter nullas alias causas,quam ibi expressas, posse filiā exhæredari:hæc autem non est ibi expressa. Et ita correctam esse,docent *glos.ead.d.l.Non tantum §. Si emãcipatus, verb. Exhæredare, & ibi Bart,*& alij quos refert, & sequūtur *Greg.Lop.l* 10.*verb. Puedela.t.1.p.4.Suar. l* 2.*n.*28.*t.De los casamiētos.l.3.fori,Riminal cons.*133.*n.*30. *vol.*1.Ad 2.respondet bene *Suar. n.*29. legem illam solum intendere, filiam nubentem mancipio inuitis parentibus post 25.annum, posse exhæredari:& ad hoc sumi inde argum.à cōtrario sensu.Ad 1.resp.bene *P. Molin.to.*1 *de iust. tract.*2. *disp.*16.*f.*1053. illam secūdam causam intelligi,de iniuria per se,& directe illata parētibus, qualis est contumelia grauis verbotū,aut in patris ignominiā,cornua proforibus illi appendere, vel alia similia:secus iniuria per accidens,ac indirecte,& præter filij intentionem illata,qualis est inuitis parentibus ignominiosam vxorem ducere.

14 Quæstio II. An attento iure regio Castellæ possit filia inuitis parentibus nubens exhæredari? Id enim affirmant quidam,vt *Sotus 4.dist.*29.*q* 1 *a.*4.*ad* 4. addens licet excesserit 25.annos:*Perez l.5.ordinam.t.*1.*l* 1.*§.Clandestinum. f.* 36.*Spino,spec.testament glos.*20. *n.*66. & limitat *n.* 67.*contra Sotum* nisi excedat 25. annos. Ducunturque per *l.* 49. *Tauri quæ hod est,l.*1.*t.*1.*l.*5.*recop.*vbi dicitur posse exhæredari filiam matrim. quod Ecclesia iudicat clandestinum, contrahentem. Dicunt enim *Perez & Spino*, appellari ibi clandestinum quoad hanc pœnam, quod sine patris consensu contrahitur. 1. potest melius probari, ex *l.*2. *De los casamientos,l.*3 *fori*,vbi dicitur posse exhæredari filiam nubentem absque parentum consensu vel fratrum, sub quorum potestate manet parentibus defunctis. Vbi *Suar. n.* 4. ait,licet leges fori non plus valeant, quā vsu receptæ sint, & illas alleganti incumbat vsum probare:secus esse in hac lege:quia est approbata per pragmaticam quandam, Ioan. 2.3.potest probari, per *l.*10. *t.*1. *p.*4. ibi, *pero si aquel con quien el padre quiere casar alguna dellas,fuesse a tal,que conuenieesse,e que seria assaz bien casada con el,maguer que la non puede apremiar,que cumpla lo que el auia prometido, puedela desheredar,&c.E esto se entiende si despues desto se casare ella con otro contra la voluntad de su padre,o si fiziesse maldad de su cuerpo.*Et *l.*11.*fin.*extenditur hæc pœna ad filios similia committentes:& ita aduertit *Greg.Lop ea.l.*11 *fine.*

15 Sed verius est oppositum.Quia leges regni citatæ id non probant. Non *l.*49.*Tauri*,quia loquitur de matrim.cland. quale non reputatur,eo quod desit patris consensus.Vt bene docent *Gutier.l.*2,*pract q.*1.*n.*28. *Azebedo l.*5.*recop. t.*1. *& l.*2.*n.*6.*Gratian.reg.*199.*n.*23.*Segura direct. iudic.*2. *p.*15. *n.*36.Non etiam id probat lex fori,quia ea non est vsu recepta:quod ad eius obligationem desiderabatur: nec pragmatica illa Ioan.2.habetur in noua recopil.cum tamen in pragmatica quadā initio nouæ recopilationis posita, statuatur nullas leges regni obligare, præter ibi insertas, & leges partitarū. Ad *l.*10.*&* 11.*t.*1 *p.*4. quæ præsius vrgent pro opposita sēt.dico,eas esse correctas,per *l.*5.*t.*7.*p.*6.*huīt. l.*8.vbi habetur ob nullas alias causas posse filiam exhæredari,quam illis legibus expressas, in quibus non continetur hæc.Et ita *Greg Lop.*aduertit *eandem l.*10.*verb.Puedela*,licet sub aliquali dubio.Et potest probari dictis n.23.vbi cum multis DD.dixi,*legem, Non tantum*, statuentem posse exhæredari filiam ignominiose nubentem,esse correctam, per *auth. Verum.de appel. cognosc.* vbi decernitur ob nullas alias causas quam ibi expressas,posse filiam exhæredari.

Tandem est alius casus qui continetur in iure regio Castellæ,*lib.*5.*recop.t.*1.*l.*2. vbi statuitur,si famulus habitans in domo heri contrahat sponsalia,vel matr.cum filia heri, aut cū eius consanguinea in domo eius habitanti,absque heri consensu,posse filiam,vel propinquam exhæredari. 16

DISPVTATIO XXV.

An quatenus leges exhæredant filias contrahentes inuitis parentibus non clandestine, sed seruata forma Tridentini, corrigantur iure canonico?

SVMMARIVM.

*Proponuntur opinio negās corrigi iure canonico n.*1.*Et ibi,an possit absolui pater exheredans filias casu quo ius ciuile id permittit.*
*Opinio contraria verior,n.*2.*Et quid si indigne nubat filia,n.*3.
Quid,si lex sit exhæredans absque consilio patris filium nubentem,n 4.
*Soluuntur argumenta,n.*5.

DVplex est sent.1.negat eas leges iure can.corrigi.Ducitur 1.quia non tollitur iis legibus libertas ad matrim. ineundum, sed eam moderantur, ne in reipublicæ dispendium,ac perturbationem ea contrahentes abutantur, statuentes pœnas in abutētes ineundo matrim.inuitis parentibus, vnde perturbationes & rixæ in republica oriri solent:ergo iustæ sunt;nec iure canonico aduersantur.2.quia cum matrim. sit sacramentum, & contractus naturalis & politicus, licet vt sacramentum est, nihil possit secularis potestas disponere:at quatenus cōtractus est,ipsius est curare,vt conuenienter quieti,& paci reipu. celebretur:ergo potest statuere pœnas aliter cōtrahenti.3.quia pœna consistens in lucro non acquirendo non aduersatur libertati matr.sed valida est,(vt late dixi l.1. disp.33.per totam) sed cum leges priuant hæreditate contrahentes absque patris consensu,non agunt de damno incurrendo,sed de non acquirendo lucro ipsis solis legibus ciuilibus debito: ergo tales leges iustæ sunt nec repugnant libertati matr. Prob. minor, quia iure naturæ sola alimenta vitæ necessaria debentur filiis, quæ per exhæredationē minime auferuntur, iuxta verioré sent.Hæreditas autem per leges ciuiles debetur,& licet dicatur filiis debita,*l.fin.vers.pen.C.de codicill. l.Cum in adoptiuis. vers. Omnia igitur*, ibi, *naturalia debita percipere.C. de adop.* vsque adeo vt viuentibus parentib. dicatur iam debita filiis.*gl.Auth.de hared & f.l. §.Si quis vero non implens,verb.Auferri collat.*1.*& auth de triente,& semisse.in princ.verb.Debitum,collat.*3.& ita filij respectu legitimæ videantur agere de damno vitando,cū rem sibi debitā petāt:at re vera non est debita legitima,sed quasi debita,& ita iudicatur de ea quasi de lucro captando:vt optime docent *gl. l. Si emancipata,fin. C. de iuris, & facti ignor. & ibi Bart.n.*3.*& ibi Bald.Salic.Fulgo.& Iason*,quos refert & sequitur *Padill.ibi n.*32.*Aretin.l.Titia,in prin.n.*3.*ff.de verb. oblig.Soc.l.*1.*n.*31 *ff.de vulg.& ibi Iason n.*160.*Ioan. Lup.c. Per vestras.de donat.inter vir.& vxor. not.*3.§.21.*Segur. l.*3. *§.fin.n.*115.*ff.de lib.& posth.& ibi Perez in additionib.*Et legitimam non esse verè debitā:sed quasi,optime docet cum aliis *Tiraq.l.Si vnquam,verb.Susceperit liberos, n.*1113.114. *C de reuocā.dona.* Et hinc est,vt superstite patre nō publicetur legitima propter filij delictum,nec teneatur pater ex ea cōdemnationē soluere:vt ex multis probat *Padilla d. l. Si emancip.n.*33. *&* 34. Ergo cum in priuatione legitimæ agatur tantū de lucro non acquirendo,poterūt iustè leges priuare hoc lucro per ipsasmet cōcessio,filios inuitis parētibus cōtrahentes.Et ita hāc sententiā tenent *Calder.c.*1.*de cland.desponsf. Lapus, Abbas antiquus, Ioann. de S.Georg.* quos refert dicens videns sententiam multum æquam, *Felin. c. Ecclesia,n.*59.*de const. Bald.c.Tenor,in fine, de sentent. & re indic.& l.Omnē,ad fi.C.ad S.C.Tertul. Paul. auth. Sed si post, C.de inoff.test.Carolus Molineus inter Alexand.consilia,cons.* 97.*vol.*1.*lit. D. & in consuetudinibus Paris.titul.*10.*in rubr. Nouellus,de dote,*6.*par.princ.*16. *n.*6. *Ioannes Lupus,c. Per*

vestras

vestras,de don.inter vir.& vxor.notab. 3.§.3.*n.*9. *& toto* §.8. *Montalnus,l.*2.*tit.De los casamientos,l.*3.*fori,Menchaca de successionum creat.p.*1.*l.*1.§.16.*n.*628. *& seq. Perez l.*8. *ord. tit.*15 *l.*1.*f.*284.*verſ.Et ſi qualquier. Barb.l.*1.*p.*4.*n.*56.*ff.ſolu.matrim.* Et dicit forte defendi poſſe *Sarmiento l.* 1. *ſelect.c.*11.*n.*8. Et ex Theologis, *Soto* 4.*d.*29.*q.*1.*a.*4 *ad* 4. *Vigerius l.inſt.c.*16.§.7.*verſ.*6.ibi,*matrim.adeo liberum eſt, Barth.a Ledeſ.de matr.dub.*24. *Molina t.*1 *de inſt. tract.* 2. *diſp.*176.*f.*1043. *Salon* 22.*poſt.q.*61.*tra.de dominio, q.*5.*art.* 5.*dub.ſpecialis quod de hac re agitat.Vega l.*5.*ſum. caſu* 559. Et hæc ſententia probabiliſſima eſt. Quare non eſt audiendus *Veracruz* 3.*p.ſpeculi,a.*20.*concl.* 3.dicens non eſſe abſoluendos parentes qui in hoc caſu per leges ſibi conceſſo,exhæredant filias. Sed abſoluendi ſunt:cum ſententiam probabiliſſimam ſequantur.

2 II.Sent. (quam probabiliorem reputo) ait, huiuſmodi leges non eſſe validas,ſed iure canonico correctas eſſe. 1. quia ius canonicum omnimodam in matrimonio libertatem exigit,& ideo ne minuatur contrahendi libertas, annullat pœnam in ſponſalibus appoſitam,*c.Gemma de ſponſal.* ſed per exhæredationem valde minuitur hæc libertas, ergo ius canonicum corrigit leges eam pœnam ſtatuẽtes. 2.quia *c.Tuam,de ordine cognite. & c.Cauſam. el* 2. *qui filij ſint legitim.& c.* 1 *de ſponſal.* definitur,cauſas matrimoniales,& concedere leges circa matrimonia, non ſpectare ad poteſtatem ſecularem:conſulenduſque eſt *Suarez l.*3.*fori, tit.De los caſamientes,l.*2.*à n.*18.*vſque ad* 28. vbi pluribus aliis rationibus hanc ſententiam confirmat. Sic tenent *Am.con.*35. *Anch,conſ.*21. *Abb.c.*1 *de ſponſ.n.*8.*& c. Eccleſia,n.*13. *de conſt.* vbi *Fel* Communem,& multos referens, *n.*59. *Decius,n.*36.*& reg. Nuptiæ* 30.*a n.*8.*vſque in fin.ff.de reg.iur. Alex.de Neuo,c.*1.*n.*23.24.*& c Gemm.n.*11.*de ſponſ. & c.*1.*n.*10 *de deſponſ.impub. Curtius ſenior,conſ.*27. *Ioan. And.c.Statutum,el* 1 *de hæret.in* 6.*n.*2. *Alex.conſ.*97.*n.*2.*l.*1. *& conſ.*7 *n.*10 *l.*2.*Iaſon auth. Sed ſi poſt, n.*1. *& C.C. de inoffic. teſtam.Pariſius,conſ.*29.*n.*62.*l.*3. *Guliel. Benedictus, c. Raynutius de teſta.verb. Dotem n.*42. *Ripa.l.*1.*n.*57. *ff. ſolut. matr.Campeg.tract.de dote* 1.*p.q.*13. *Henricus d.c.Gemma, n.*10.*&* 11. *Angel. verb.Lex, n.*6. *Sylu.in. q.*15.*& Matrim.* 2.*q.*2. *Mentalnus l.*10.*tit.*1.*p.*4.*& ibi Greg Lop. verb. Puedela,Couar.*4.*decr.*2.*p.c.*3.§.8.*n.*5. *Ioan. Lup. c. Per veſtras donat.inter vir.& vxor.notabili* 3.§.9.*& multis ſeq.* maximè §.13.*n.*1. *Suarez l.*2.*legum foriſit. De los caſamientes ; l.*2. *n.*20 *Villalobos in commun lit. M.n.*60. *Olanus in concordia iuris,* vbi de correctione legum partit.*n.*71. *Nauar. ſum.c.* 14.*n.*15. *Molina l.*2.*de primog.c.*16.*n.*9. *Ant. Cucus l.*5.*inſtit.maior.tit.*12.*n.*182. *Iulius Clar.pract.q.*52.*ſi ſtatuto* 3.*verſ. Sed nunquid.Gutier.*2.*pract.tota q.*5.*& q.*1.*n.*28. *& à n.* 2. *Riminal.conſ.*133.*à n.*1.*vſque ad* 32.*vol.*2. *Azebed.lib.*5.*recop.t.*1.*l.*2.*n.*5.*& ibi Matienz.gl.*4.*n.*2. *Grat. reg.*83. *n.*11. *Fulvius Pacianus de prob.l.*2.*c.*3.*n.*108. *& ſequentib.* Et ex Theologis. *Victoria ſum de matr.n.*269. *Ledeſ.*2.*p.*4.*q.*49. *art.*6.*Veracruz p.*1.*ſpeculi,art.*20 *concl.*3.*Corduba ſumma, q.*171.*fine. Enriq.li.*11.*de matr.cap.*6.*n.*2.*fine. Lud. Lop.*1. *p.inſtr.in* 2.*editione,c.*294.§ *Sequitur & alia,&* 2.*p.de matrim.cap.*39.*f.*1061.*col.*1 *Manuel* 1.*to.ſum.cap.*14.*n.*4. *Philiarc.de officio ſacerd.to.*1.*p.*2 *lib.*4.*c.*1.

3 Hanc ſent. temperant aliqui ex his DD. dummodo fœmina digno nubat. Sic *gl.c.de raptoris.verb. Excuſata,* 36. *q.*1. *Montalnus,Suar.n.*18. *Rim nal.allegati n. prec.* & omnium latiſſime *Pariſ.conſ.*29 *vol.*3. Sed melius alij dicunt eſſe verã hanc ſent. licet indigno nupſerit. Quia eædem rationes id probant. Sic *Iaſon,Ioan.Lup.Campeg. Con.Greg. Lop.Nau.Villalob.Decius,d.reg.Nuptias,n* 8. *Molina n* 8. *Gutier.ea q.*1.*n.*5. *Grat.Matienzo,n.*3. *Olanus Ful.Pacianus, n.*115 *Ant.Cucus,n.*182. *Enriq.n.*3. *Veracr.Lud. Lop.d.c.* 294.§ *Sequitur & alia quæſt.Philiar.alleg.n praced*

4 2.Limitat *Fu.Pacian n* 117. (male referens *Rainum, & Couar.* loquuntur enim in legato, / ſi cum conſilio alicui fœmina nubat, niſi ſit lex. vt poſſit exhæredari filia abſque conſilio patris nubens : talem enim legem dicit validam eſſe;*idem Decius* loquens in ſtatuto,*c.Eccleſia,n.*129. & 130.*de conſtat.* Quia non aduerſatur libertati matrim. cum non obliget ad conſil.ſequendũ,ſed petendũ. Et placet quamuis *Felin,c.*1.*n.*22.*de ſponſ.*non audeat affirmare.

Ad arg.1 ſent. propoſita n.1.reſp. Ad 1.dic,id non poſſe efficere legem ſecularem, ſed Eccleſiaſticam, ad quam de matrim.pertinet diſponere, quæ vult, non tantum ne abſolute impediatur libertas matrim. contrahendi, ſed ne minuatur. Ad 2.dic, etiam quatenus eſt contractus, non poſſe legem ciuilem ſtatuere aliquid, per quod minuatur libertas matrimonij : repugnat enim, ac reſiſtit ius canonicum. ad quod pertinet principaliter de matr. diſponere: cum dignius quod in ipſo eſt,ſit eſſe ſacramentum,& per conſequens rem ſpiritualem , ac ſi trahat ad ſe minus dignum,ſcilicet, eſſe contractum. Ad 3. dic , licet legitima non ſit perfectè,& vſquequaque debita,& ſic non omnino agatur de damno vitando : at etiam non omnino agi tantum de lucro non acquirendo, ſed partim agi de damno vitando,cum ſit ius acquiſitum filiis ad legitimam,qua abſque graui delicto priuari nequeunt : & ſic habere rationem grauiſſimæ pœnæ.

DISPVTATIO XXVI.

An teneantur parentes dotem conſtituere filiæ ipſis inuitis nubenti ?

SVMMARIVM.

*Quando poteſt pater filiam exhæredare,an poſſit alimenta, & dotem ei denegare ? n.*1.

*Pater,an teneatur dotem filia quam matrimonio collocat, conſtituere?*2.

Quid , ſi filia matrimonio collocata ſit ex patris conſenſu abſque dotis mentione?refertur opinio negans,teneri dotare , n 3. *Et contraria verior,n* 4.*Et ibi,an teneatur pater augmentum dotis ſupplere , quando filia minus competenti dote nupſit.*

*An filia aliunde habenti dotem,teneatur pater dotem conſtituere?*5.

*Et quibus bonis cenſeatur dotare, quando pater habet bona filia ? & an extraneus dotare poſſit à patre dotem repetere:remiſſiue,*6.

*An filia religionem profitenti teneatur pater dotem conſtituere? & bona quæ quis granatus eſt non alienare,poſſit pro dote ad matrim.carnale,vel ſpirituale deſcendentis à granante,alienare?n.*7.*Et ibi,an filio volenti ad ordines promoueri teneatur pater patrimonij aſſignare?*8.

*Quotam dotis quantitatem teneatur pater filia aſſignare?*8.

*Quæ ſint quæſtiones diſputanda,n.*9.

Refertur opinio dicens ſi filia maior 25. *annis ſine conſenſu patris nubat dote promiſſa,teneri patrem dotare,ſecus non,*10.

*Verior ſententia,in vtroque caſu teneri dotare,*11.

An quando filia minor 25. *annis nupſit abſque patris conſenſu,teneatur eam pater dotare?referuntur quatuor ſententia,n.*12.13.14.15.

*Si nubat ſine patris conſenſu digno,& dotem promiſit , tenetur pater dotare,*16.

*Idem ſi abſque dotis promiſſione,*17.

*Quid ſi puella nubens digno abſque patris conſenſu, dines ſit, an teneatur adhuc pater eam dotare,ſiue dotem promiſerit, ſiue non?*18.

*Quando filia abſque patris conſenſu nupſit indigno, etiam promiſſa dote non tenetur pater dotare,niſi pauper ea ſit, & maritus.& tunc vſque ad quantitatem alimentorum vitæ neceſſariam,*19.

*Pater tenetur alimenta præſtare filio, abſque ſuo conſenſu ducenti vxorem,*20.

*Tenetur etiam vxori filij pauperis alimenta præſtare , licet filius indignam duxerit,num.*21. *Et ibi,ducens vxorem,ſine dote tenetur eam alere.*

*Quis dicatur indignus matrimonio fœmina?refertur quadam opinio?*22.

*Indignus dicitur cui fœmina abſque dedecore nequit nubere,n.*23. *Vt ſi vir meretricetur,vel leno ſit.*

Indignus etiam indicatur ex bonis animi, vt ſi malis moribus imbutus ſit, 24.

*Dicitur etiam indignus ex bonis fortunæ,*25.

*Dicitur etiam talis cum quo non poteſt conſiſtere matrimonium ob aliquod impedimentum,*26.

*Quo caſu intelligantur diſpenſationes, in quibus cauſa traditur, quia non inuenitur æqualis cui fœmina nubat,*27.

*Solauntur argumenta,n.*28.

PRimo ſupponendum eſt , quoties parentibus fas eſt 1
filios exhæredare ob cauſas iure permiſſas , immunes eſſe ab obligatione dotandi filias. Quia alimenta, & dos in iure æquiparantur, valetque argumentum ab alimentis ad dotem: vt docent optime *Everardus in ſuis topicis , loco ab alimentis ad dotem. Ripa, Ant.Gabr. & Menochius,ſtatim referendi :* ſed dum parentes poſſunt exhæredare , non te-

rentur ad alimenta, *l.6. tit.19.p.4.* & docent cum multis aliis, *Couar.4 decr.2.p.c.8.§.6.n.17. Molina l.2. de primog. c.16 n.3.* ergo nec ad dotem. Sic docent *Francus c.vn.§.Porro,n.2. de desponsi.impub.in 7.Iason auth.Sed si post, n.3 C.de in ff.test. Ripa l.1.n.79 ff solut.matr. Ioan Lup. cap. Per vestras, notabili 3.§.13 n.1. de donat.inter vir.& vxor. Euerardus d. loco ab alimentis ad dotem, n.3. Menchaca de success. creat.p.1.l.1.§ 10.n.613.625.630. Ant.Gab.to.4.com.in mea editione in Enchiridio parium,aut similium iuris,verb. Alimenta,& Dos,f.166. Menoch.de præsumpt.l.4.præsump.189. n.30 Spino spec.testam.gloss.20.n.66.P. Molina, to.1.de iust. tract.2.disp.176.§.1050.§. Ex quibus.* Et sicut est probabile posse parentes in hoc casu negare alimenta etiam necessaria ad vitam. Quod cum aliis defendit *Molina l. 2. de primog.c.16.n.3.* ita etiam est probabile, posse omnino negare. Quia tamen verius est teneri præstare alimenta præcisè ad vitam necessaria. Quod cum aliis defendit *Couar. d.n.17.* ita verius est teneri dotare in quantitate necessaria ad talia alimenta, quando aliunde alimenta filiæ non suppeterent, sed non fame periret.

2 2. Supponendum est, patrem teneri constituere dotem filiabus, quas matrimonio collocat. Habetur expresse *l. Qui liberos ff.de ritu nupt. & l.fin.C.de dotis promis. & l. 8. t.11.p.4.* Et quamuis aliqui asserant non teneri ad hoc iure obligationis, sed iudicis officio compellendum esse. At omnino dicendum est teneri iure obligationis. Vt cum aliis probat *Menoch.de præsumpt.l.4.præsumpt.189.n.64.*

3 Quando autem filia matrimon. collocata est ex patris consensu absque dotis mentione, non constat, an pater teneatur dotem constituere. Nam *Bartol.l.obligamur,n.1. ff.de act.* videtur id negare. Et similiter negant *Bald. Sal.c. Fulgos. Matesilan.* quos omnes refert *Baeza de non melior.filiab.c.5.n.2.* Ducuntur, quia pater tenetur dotare filiam, vt virum inueniat: ergo dum iam inuenit, cessante causa cessabit obligationis effectus, *c.Cum cessante,de appell.* Item, quia dos succedit loco alimentorum, quæ non tenetur pater præstare filiæ habenti aliunde alimenta, et in hoc casu iam habet alimenta: quia vir ducens fœminam absque dote, tenetur eam alere. Vt dicam num.23. ergo non tenetur.

Sed dicendum est teneri dotare. Quia dos non tantum
4 constituitur filiæ, vt virum inueniat, & alimenta habeat, sed etiam ad sustinenda matrimonij onera, *c.Salubriter,de vsuris, l Pro oneribus C.de iure dotis*, & ne à viro spernatur: mulier enim indotata facile ab ipso despicitur *Auth. de nupt §.Si quis itaque.vers Si quidem.in coll.4 & auth. quib. m.d. natural.effic.can.leg.§. Quem autem collat.6.* Item, quia pater tenetur ad duo, nempe, ad collocandum filias matrimonio, & ad dotandum, *l. Qui liberos.19.ff. de ritu nupt.* ibi, *coguntur in matr.collocare,& dotare: & l.8.t.11. p.5.* ibi *tenudo es el padre de la casar, e de la dotar.* Ergo licet iam impleuerit primum, tenebitur ad secundum. Sic *gl.l.Obligamur,verb.Lege ff de act.& oblig. Abb.c.1 n.6. de despons. impub.* vbi *Alex.de Neuo,n.12. Propos.3 Bald.auth.Res quæ, n.10.C com de leg.* vbi *Paul n.7. Iason n.14. Curtius iunior n.125. Alex cons 139.n.7.vol.2. Parisi con. 29. n.62. vol 3. Petr.de act. de fideicomm.q.5 n.454. Ioan.Lup.c.Per vestras, de donat.inter vir.& vxor. notab.3.§.20 n.1.& §.14. n 11. Ripa* dicens esse omnium, *l 1.n 56.ff sol matr. Con.4. decr. 2.p.c 3.§ 8.n.7. Molina l.2,de primog.c.16.n.7. Anton. Gom. l.40. Tauri n.87.vers.Sexto intellige, Padilla d.auth.Res quæ n.75. Menoch.de præsump l.4 præsumpt.189.n.56. Baeza de non meliorandis filiab.c.5.n.6. Ant.Gabr.to.1.comm. in mea edit.l.4.q.15 verb.Dos.* & multi alij quos hi referunt. Imo si filia nupsit ex patris consensu cum modica & minus competenti dote, potest augmentum petere. Sic *Bald. Paul. & Baëza ibid.* Ad argum. proposita n. præced. constat ex dictis: non enim ea sola causa traditur dos: & aliquando tenetur pater dotem constituere. cum tamen non teneatur dotare: vt dicemus num. sequenti.

5 3. Supponendum est, quamuis filiæ diuiti non teneatur pater alimenta præstare: teneri tamen dotem constituere. Vnde in hoc casu fauorabilior est causa dotis: nec valet argumentum ab alimentis ad dotem. Hoc est contra *Bartol. l.Mulier. §.Cum proponeretur,n.3 ff.ad senatusc.Treb.* Sed colligitur ex *l.fin.C.de dotis promis. ad fin.vers.Vbi autem,& l.8.tit.12.p.4.* idem definitur expresse ibi, *el padre quando casa su fija que tiene en su poder, ca quier aya ella algo de lo suyo, o de otra parte, o non, tenudo es el padre de la casar, e de la dotar.* Sic docent *Bald Ang. Paul Alexand. Hippol.* quos refert & sequitur *Baeza de non mel.orandis fil.c.5.n.5.& c.12.n.16 Iason auth.Res quæ n.17.C.commun.de lega.* vbi *Padilla n.67. Ripa l.1.n.55.ff.fol. matr.& ibi Crotius n.73. Gull.Benedict.c Raynut.verb.Dotem, n.22. de test. Ioan.Lup.c.Per vestras,de donat.inter vir.& vxor. notab.3. §.14 n.1. Con.4.4.decr.2 p.c.3.§.8 n.8. Bald. Nouell.* quem refert & sequitur *Greg.Lop.d.l.8.verb. El padre. Menoch. de præsumpt.189.n.68. Riminal.cons.514.n.24.vol 5. Lud. Lop.1.p.instruct.in noua edit.c.294.§.Sequitur & alia.*

Ex quibus autem bonis censeatur pater dotare, dum fi- 6
liæ bona possidet, aut de eius bonis se dotare protestatus est: consulendi sunt *Ioan.Lup.de.Per vestras,notab.3.§.14. Ant.Gom l.53.Taur n.21.22.Greg.Lop. l.8.verb. El padre, tit.11.p.4.& Molin.to.2.de iust.tract.2.disp.424.* Si autem extraneus, vel mater dotet, an eximatur ab hoc onere pater, vel possit dos data abipso repeti? videndi sunt *Ioan. Lop.eod §.13.n.10.Greg.Lop.d.l.8.verb. El padre, Baeza de non meliorandis filiabus,c.5.n.6.& c.12.n.11. Riminal.cons. 514.n.24.vol.5.*

Non solum autem filiæ nubenti tenetur pater dotem 7
constituere: sed etiam ipsi monasterium ingredienti. Sic *Bald l.fin C.de dotis promis.& auth.Nisi rogati,in principio, C.ad S.C.Treb. Anchar cons.108.n.4. Felin c.Ecclesia n.79. vers.Caterum de constit. Euerardus loco à matrim.carnali ad spirituale,n.4. Auendaño respenso 17.n.4.Greg.Lop.l.8. verb. El padre t.11.p.4. Menoc.de præsumpt.l.4 præsumpt.189 n. 91.* Idem dicit *Auendaño*, si filius velit ad Ordines sacros ascendere. Et ratio est, quia fauorabilior est ingressus monasterij dote ad matrimonium temporale: argum. *textus auth.de sanctiss.mis Episc.§.Sed & hoc præsenti,collat.9.& d. auth Nisi rogati.* Et hac ratione possunt bona restitutioni subiecta distrahi pro dote descendentis à testatore volētis ingredi monasteriū, sicut pro dote ad matrimonium temporale: vt multis relatis docent *Lazes repet. l.Filiusfamilias.§.Diui n.138.ff.de legat.1. Ant.Gom. l.40.Tauri, n.87. vers.Septimo intellige Menoch d.præsump.189.n.90. & seq.*

4. Supponendum est, quantam dotem teneatur pater 8
filiæ nubenti constituere. Multi enim docent teneri assignare dotē patrem legitimæ. Hos refert *Baëza de non meliorand.filiab.c.1. n.1.* His accedere videtur *Greg. Lop. l.8. verb. Donarsit 11 p.4.* vbi dicit in dote taxanda metam esse legitimam & idem tenet *Molina to.2. de iust.tract.2. disp. 424. imit.* Imo si legitima hæc non sufficiat, dicunt multi posse cogi vltra legitimam dotare. Hos refert *Baëza d.c.1 n.4.& 5.* & tenet *Menoc. de præsumpt. l.4 præsump. 179.n.104.* Sed verius est non esse eam metam. Quia non debetur legitima vsque ad mortem. Quare dicendum est ad taxandam dotem considerandam esse dignitatem filiæ, & mariti. quantitatem facultatum patris, numerum liberorum. Constat ex *Concilio Arelaten. & referur c. Nullum, 30.q.5.& ex l Si filia pater ff.de legat.3. l. Quare. ff. de iure dot.l.5.tit.7 p.6.* Sic *Ioan.Lup.c.Per vestras de donat.inter vir & vx.notabili.3.§.22.n.1 & 2. Ang.verb. Dos. n. 3.* vbi *Syl.q.5 Greg.Lop.l.8.tit.4 p.5.verb Aorro & l.5.tit.7. p.6.verb.Segun.* & multi alij quos refert & sequitur *Baëz. d.c.1.n.4.& 5.* latè probans *vsque ad n.21.* Quod in regno Castellæ intelligendum est, iuxta *l.1.tit.2. lib.5.nouæ recopil.* prohibentem causa dotis meliorari filiam. Sic *Olanus in correctione legum partit.n.115.* Vnde hodie non potest pater vltra legitimam assignare dotem. imo nec legitimā, si excedat taxam ibi præfinitam. Sic *Baëza de non melior. 1.n.19.30.& 31.* Cum tamen hæc lex minime præscribat summam, quam pater tenetur dare, sed quam non potest exc edere: locum habet quod dictum est, nimirum, attendendas

dendas esse patris facultates, & contrahentium dignitatem, ad taxandam dotem, modo non excedatur taxa ibi præfinita. Sic *Baëza ibi n.31.32. Barbosa in addit. ad Ioan. Lup. d.c. Per vestras notab 3.§.12.n.1. super ver. Et arbitrium boni viri.*

9 His præmissis difficultas in eo versatur, an casu quo pater nequit exhæreda e filiam ipso inuito nubentem, teneatur eam dotare? Et claritatis gratia duplex est disputanda quæstio. Prior, quando filia est maior viginti quinque annis. Posterior, quando est minor.

10 Quæstio I. An teneatur pater dotare filiam maiorem 25. annis ipso iuuito nubentem? Duplex est sent. I. dicit teneri, si filia promisit dotem, secus si non: sed sibi imputaturum vitium, quod de dotis promissione minimè tractauerit. Sic docent *Bart. l. Obligamur, fine ff. de act. & obl. Abb. c.1. de desp. impub. n.6. & ibi Crapo. n.3. Montalnus l.10.t.1. p.4. Sylu. verb. Dos, q.4. & ibi Tab. en. q.3. n.4.* Quam Bartoli sent. approbat dicens singularem *Abb. repet. c. Ecclesia de constit. n.20.*

11 II. Sent. multo verior, affirmat teneri, quamuis filia minimè dotem promiserit, indignoque nupserit. Quia filiæ ex consensu patris nubenti absque dotis promissione tenetur pater dotem constituere: (vt probaui n.4.) sed filiæ maiori non est culpæ tribuendum, sine patris consensu nupsisse, cum pater fuerit in mora: *auth. Sed si post, C. de inofficio. testam. & l.5. tit.7. p.6.* ergo non est cur dote priuari debeat. Sic de filia maiori tenet indistinctè *Ripa l.1 n.57. ff. solu. matr.* & clare tenet *Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 189. n.18.* Et indistincte quando maior nupsit indigno tenet *Franc. c.2 n.§ porro, n.1. & 2. de despons. impub. in 6. Baeza de non melior. filiabus. c.18. n.2.* Et videntur *Ripa, & Baëza*, clare loqui etiam quando nulla dotis promissio præcessit. Quia statim in minore vigintiquinque annis, vtuntur ea distinctione, an promiserit, necne.

12 Quæstio II. An teneatur pater dotare filiam minorem vigintiquinque annis ipso inuito nubentem? Varij admodum sunt DD. I. igitur sent. dicit indistincte teneri patrem dotare filiam absque eius consensu nubentem. Sic *gl. c. fin. verb. Parentē, cl.1.12. q.2. Dominus, vnico, de despons. impub. in 6. fine, Alex. de Neuo c.1. eod. tit. n.12.* explicans, siue promiserit dotem; siue non: *Paulus auth. Res quæ n.7. C. commun. de legat. & ibi Iason, n.15. Decius regul. Nuptias, 30. n.11 ff. de reg iur. Paz. pract. 3. tom. c.1.§ 12. n.11.*

13 II. Sentent. docet, teneri dotare, quando nupsit digno, secus quando indigno: nec distinguit, an promiserit dotem, necne. Sic *gloss. c. de raptor. fine 36. q.2. & ibi Archidiac. Ioan. Andr. c. Accedens, fine, de præscr. & ibi Ant. n.16. Practica forensis, t. de dote, §.22. Francus c. vnic. §. Porro, n.1. & 2. de despons. impub. in 6.*

14 III. Sent. absolute docet, teneri dotare, licet nupserit indigno. Quia cum dos loco alimentorum succedat, imo fauorabilior sit quam alimenta, (vt diximus n.5. sicut nequit pater hanc filiam alimentis priuare, ita à fortiori nec dote: Hanc dicit forte esse veram *Imola, c. Accedens, n.8. de procurator.* & dicit posse teneri *Iason auth. Sed si post fin. C. de inoffic. testam.* Et tenet expresse *Ioan. Lupus*, licet sit minor, & nupserit indigno, absque dotis promissione, *c. Per vestras, de donat. inter vir. & vx. notab. 3.§.20. init. & §.13. n.1. & §.15. n.1. & toto §.16.* Et inspecto iuris rigore dicit esse verā *Molina l.2. de primog. c.16 n.8.* explicans, licet dotem non promiserit, nupseritque indigno, fatetur tamen minorē dotem esse dandam attenta minori viri qualitate.

15 IV. Sent. ait, si filia nupserit digno, dotemque promiserit, teneri patrem dotare: secus si non promisit, vel nupsit indigno. Sic *Montalnus l.10.t.1 p.4. Rosella. verb. Hæreditas, n.10. Angel. verb. Dos, n.4.* vbi *Sylu, q.4. Tabiena qu.3. n.4. Armill. n.6.*

16 I. Conclusio sit, si minor nupsit sine consensu patris, digno, & promisit dotem, tenetur pater dotare. Ratio est, quia pater tenebatur eam maritare, & dotare (vt probaui, n.4.) & sic cum ipsa se maritauerit digno, rem ad quam tenebatur pater, vtiliter gessit: sicut si emeret aliquid sibi necessarium, ad quod emendum tenebatur pater, licet sine patris consensu emerit, tenebitur pater soluere. Quia rem patris gessit. Hanc tenet *Ripa*, dicens in hac omnes conuenire, *l.1. n.57. ff. sol matr. Abb. rep. c. Ecclesia, de const. n.20. Couar referens Campegium, & decisionem Tholosanam*, dicensque esse omnium, *4. decr. 2. p.c.3.§.8. n.7. Ant. Cucus l.1 inst. maior. t.12. n.182. Molina l.2. de primog. c.16 n.2. Menoch de præsumpt. l.2. præsumpt. 189. n.60. Gutier. 2 pract. q.1. n.4. Celsus conf. 38 n.2. Baëza de non melior. fil. ab. c.18. n.2.* Et ex Theologis, *Veracruz 3. p. spec. a.20 Lud. Lop. 1 p. instruct. in nona ed. 1.c.194.§. Sequitur & alia quæstio.* Et in hac conclusione conueniunt Doctores relati pro quatuor sententiis propositis.

II. Conclusio, si minor absque patris consensu, & dotis promissione nupsit digno, tenetur pater dotare. Hæc est contra DD. relatos, n.4. & 15. Prob. quia rem ad quam tenebatur pater, vtiliter gessit, licet in modo nubendi deliquerit: cum ergo pater alias teneretur dotare, non eximetur ab eo onere in hoc casu. In hac conueniunt nobiscum DD. relati n.12.13. & 14. pro 3. prioribus sent. Et eam tenent *Ripa* dicens communem *n.57.58. Couar. Ant. Cucus, Molina Celsus, Gutier. Baëza, Menoch.* latissime probans, & respondens ad contraria, à *num.61.* & tenet hanc sent *n.72. & 75.* vbi hos omnes retuli, num. præcedenti, & *Veracruz, & Lud. Lop. ibi relati.* 17

Hanc concluſ. & præcedentem temperant aliqui, nisi filia diues sit, possitque dotem promissam, aut non promissam soluere, tunc enim licet dignissimo nubat, non tenetur pater dotare: *& l.8. tit.11 p.4.* decidentem teneri patrem dotare filiam diuitem, explicant, quando patris consensu nupsit. Quod aperte ex ea colligitur, ibi, *tenudo 4. el padre de la casar, e de la dotar.* Et ratio ipsa naturalis postulat, vt filiam diuitem, spretoque patre nubentem non teneatur pater dotare. Sic *Couar n.8. & Ind. Lop Alleg. n.16.* quod si obiicias inde sequi nullam esse differentiam, quando filia nubit digno, & quando indigno: nam in hoc casu tenetur etiam dotare, quando ipsa est pauper. Dic hoc distare quod quando nupsit digno, & est pauper, tenetur plene dotare: quando autem indigno. non tenetur plene, sed tantum iuxta quantitatem alimentorum quæ ad vitam tuendam necessaria sunt: vt dicemus numero sequenti. 18

III. Conclusio: quando vir, vel fœmina indignum matrim. iniere, si ita diuites essent, vt alimenta haberent, non tenetur pater dotare. Quia non videtur æquum compellere parentes ad dotandum filiam diuitem, quæ turpi matrim. totum familiæ decus denigrauit. Si autem alimentis carerent, tenetur pater dotare in modica quantitate conuenienti ad alimenta vitæ necessaria. Et hoc propter æquitatem naturalem, ne fame pereant, Sic *Ripa, n.59. Couar. n.7. Molina, n.6. Ant. Cucus, n.192 Baëza, n.3. Gutier. n.5. Veracruz, & Lud. Lop vbi citati sunt, n.16. Manuel 1. tom. summæ, c.14. n.4.* 19

IV. Conclusio: pater tenetur alimenta præstare filio absque eius consensu ducenti vxorem, si aliunde non habeat. Dixi, si aliunde non habeat, nam filium diuitem nunquam tenetur pater alere. Sic *Decius reg. Nuptias 30. fin. ff. de reg. iur. Ioan. Lop. c. Per vestras de d.n. inter vir. & vx notab. 1 §.13. n.1. Molina l.2. de prim. c.16 n.6. Kimedal.* multos referens, *conf.132. n.42. vol.1.* Quando autem ducit vxorem indignam, quæ alimenta teneatur præstare, dixi num. præcedenti. 20

V. Conclusio: non tantùm tenetur pater præstare alimenta tali filio pauperi, sed etiam vxori eius. Quia vt habetur *l. Si quis à liberis, 5.§. Si vel parens, vers. Non tantum, ff. de liberis agnosc.* non tantum alimenta, sed cætera liberorum onera tenetur pater præbere. Vbi *gl. verb. cætera* inquit, *vt vestimenta, habitationem prosit, & pro suis liberis & vxore:* vbi *Bartol.* & scribentes idem notant: onus enim filij, & obligatio est, quādo vxorem sine dote duxit, ipsam, alere: vt docet *Innocentius, c. Per vestras, ad finē, de d. nat. inter vir. & vxor. Cynus, Alberic. Curtius, Alex. Socinus, Celsus,* 1

quos referunt,& ſequuntur *Rimin.conſ.133.n.43.& ſequent. Bacza de non melior.fil.cap.5 n.2.* ergo tenetur pater tali vxori alimenta præſtare. Sic tenent multi, quos refert,& ſequitur *Riminald.ibid. Lud. Lop.1.p.inſtruct. in 2. edit.c.20.4. §. Sequitur & alia quæſt. fine.* Non tamen audiendus eſt idem *Lud.Lop.* quatenus limitat, ſi filius honeſtam, & dignam vxorem ducat. Idem enim dicendum eſt,quando indignam ducit:cum ex hac cauſa exhæredari nequeat:& conſequenter nec alimentis neceſſariis priuari: vt dixi n.19.

22 Tandem rogabis, quale matrim. dicatur indignum, vt filij illud ineuntes, dote, & alimentis non neceſſariis ad vitam priuari poſſint:iuxta dicta num. 19. Aliqui cenſent cum conſugem indignum dici matrimonio alterius, qui indignitate turpi affectus eſt: vt ſi ſit infamis,non autem qui i nparis eſt conditionis. Sic *Ang. verb. Dos, n.4.* vbi *Sylu.q.4.Tabiena q.3.n 4. Armilla,n.6. Speculum conſcientia,tract.1.c.53.* & referunt *Antonium,& Imolam, c.Accedens,de procurator.* Sed neuter id affirmat.

23 VI. Concluſio ſit: is coniux dicitur indignus, cui alter matrimonio copulari abſque dedecore, iuxta ciuitatis mores nequit. Prob.ex *l.2. tit. De los caſamientos,l.5.fori,* ibi,*y ſi ella caſare con alguno que no ſea conuenible para ella, y para ſulinage.* Et facit optime,*l.Si adulterium cum inceſtu, §.Stuprum,*ibi, *contumacia iuris,& ſanguinis contumelia. ff. ad legem Iul.de ad lt.* Sic docent *Baro. l.Cum ita l.1. ff. de conditio.& demonſt.& l.Si rogatus,ff.de manum.vind.Bald. l.Si pater,C.de ſponſ.& l.Nec filium, C. de nupt.Alex. conſ. 209.n.2.l.6 Paris.conſ.29 n.16.& 17.lib.3.Suarez lib.1.fori.1.De los caſamientos.l.2.n.7. Acoſta l.Cum tale.9. Si arbitratu ampliat.3 n 2.ff de cond.& demonſt.Tello,l 30.Tauri, n.9 Menoch.de præſumpt l 4.præſumpt.189.n.85.fine,Mantica de coniect.vlt vol.l.11.t.18.n.4. Meres de maiorat.1.p c. 50.n.10.& 11.* Fauet *Couar.4 decr 2.p.c.3.§.8.n 7.* vbi dicens patrem non teneri dotare filiam nubentem indigno, reddit rationem,quia indignis nuptiis totum familiæ decus denigrauit:ergo cenſet indignum matrim.eſſe,quod ſine familiæ dedecore iniri nequit.

24 VII. Concluſio:indignus etiam iudicatur ex bonis animi: vt ſi coniux malis moribus imbutus ſit,*l.Sed ea ff.de ſponſ.*ibi *indignum moribus,& turpem ſponſum:& l.Nuptiæ, C.de nuptiis,*ibi, *& ſi pares ſint genere, & moribus.* Sic *Menoc.d.præſu.*189 *n.*85.& fauent *Angel.auth. quib.mod.naturales effic.leg.& Bald.l.Nec filium,C.de nuptiis,* vbi dicunt meretricem eſſe perſonam indignam. Et idem dicit *Menoch.* de viro qui meretricatur,vel leno eſt.

25 Indignus etiam dicitur coniux ex bonis fortunæ. Sic alios referens *Menoch.d.præſumpt.*189.*n.*85. Vt ſi pauperior notabiliter ſit. Quod intelligo,niſi aliunde exceſſus hic in diuitiis compenſetur:vt ſi pauperior,nobilior ſit.

26 Vltima concluſio, indignus etiam dicitur is cum quo matrimonium conſiſtere non poteſt ob aliquod impedimentum,niſi in eo ſit diſpenſatum. Quia nuptiæ debent eſſe conuenientes de iure,& de facto. Vt docet *gloſſ.l.Si regatus,§.Matrimonij.verb.Matrimonij, ff.de manum. vindi.*Sic *Bard l penult.C.de ſponſal, Francus c.vnico §.Perro n. 1.& 2.de deſponſ.impub. in 6. Ioan. Lup. c. Per veſtras. de donat.inter. vir. & vxor.notab.3.§.7. n.4. Suarez allegatus, n.23. Menoch.d.præſumpt. 189. n. 89. Capua lib.2. deciſionum,cap.55.n.10.*

27 Et hæc quidem maxime aduertenda ſunt,ad verificandam cauſam allegari ſolitam in matrimonialibus diſpenſationibus. Quia non inuenitur coniux æqualis. Quamnis enim genere, & diuitiis æqualis, ſi peſſimis moribus imbutus ſit,dicetur indignus,& inæqualis: vel ſi diuitiis, aut genere inæqualis ſit,ita vt prudentis arbitrio ignominioſum ſit cum illo matrimonium inire.

Tandem reſpondetur ad argumentum 3.ſententiæ,propoſitum n.14. fateor enim dotem ſuccedere loco alimentorum, & ita ſicut filiæ diuiti inuito patre nubenti non debentur alimenta, nec dotem deberi: quando vero eſt pauper, ſicut debentur alimenta, ita & dotem in quantite neceſſaria ad ea:vt probaui n.18.& 19. 28

DISPVTATIO XXVII.

Qualiter probandus ſit metus?

SVMMARIVM.

Metus qualiter probetur,remiſſiue,n.1. Et ibi,magis creditur duobus de metu deponentibus, quam mille de ſpontanea voluntate.

Quid, ſi adſint præſumptiones ſpontaneæ voluntatis? & quales debeant eſſe, n 2.

Quid, ſi probatio ſpontaneæ voluntatis non ſit ſimpliciter negatiua, ſed coarctata:nu.3.& ibi, quando ſit arbitrarium quibus potius credendum ſit.

CIrca metus probationem,conſulendi ſunt *Men.cb.l.* 1 *3.præſumpt.tota præſumpt. 4. Maſcardus de prob.concluſ.1055. & aliquibus ſequentibus.* Solum aduertere volo axioma illud commune *Innocentij, c.Super hoc de renunciatione,n.2.* vbi ait, magis credi duobus teſtibus de metu deponentibus,quam mille teſtantibus ſpontaneam voluntatem. Et ratio eſt,quia qui deponunt de metu id quod aſſerunt, potuerunt ſenſu corporeo percipere: qui autem teſtantur ſpontaneam voluntatem, cum res ſit in animo recondita, non potuerunt ſenſu percipere. Idem docuit *Abbas,c.1.de his quæ vi,n.10.Boërius,deciſione 100.n.11.Sigiſmundus inter conſilia feudalia, conſ.17. n.14. & Gutier. conſ.14.n.9.& conſ.16. n.14. Gama 1.p. deciſionum deciſ. 250.n.4.* vbi bene limitat, quando illi duo teſtes ſunt omni exceptione maiores: & innumeri alij,DD. quos referunt DD. ſtatim citandi.

Hoc tamen primo intelligendum eſt, niſi pro depo- 2
nentibus de ſpontanea voluntate adeſſent præſumptiones & coniecturæ. Sic *Decius c.fin de appell. n. 25. & 26. & reg.In omnibus 39.n.8.& 9.ff de reg.iur.* Et exemplificat, vt ſi actus fieret in præſentia iudicis, quo caſu non præſumitur metus:iuxta doctrinam *Bart. & Doctorum, l.Tranſactionem,C.de tranſact.* Idem *Iaſon l.Interpoſitas, n.5. C. de tranſact.* Et exemplificat, ſi actus fiat coram conſanguineis. Idem *Padilla ibi, n. 33.* Et addit exiſtenti tali præſumptione de libera voluntate, iudicem arbitraturum quibus teſtibus maior fides adhibenda ſit. Idem *Neuiz. conſ.69.n 28.Flamin.de reſignat.benefic.li.13.q.1.n.89.Maſcardus de prob.concl.1057.n.8.& 9.* cum aliis, quos refert *Burſat.conſ.72.n.48.vol.1.*

2. Intellige, quando teſtificatio aſſerentium ſponta- 3
neam voluntatem,ſeu non interueniſſe metum,eſt ſimpliciter negatiua, ſecus ſi eſſet negatiua, coarctata loco & tempore: tunc enim non præfertur probatio ſpontaneæ voluntatis probationi metus,ſed æquè creditur affirmantibus ſicut negantibus. Sic *Decius d.c.fin.n.28. Sigiſmundus inter conſilia feudalia, conſil.48.numer.18.* Vnde data paritate terminorum æque credendum eſt deponentibus de metu,ac de libera voluntate: nam in vtroque caſu teſtes de re interna teſtantur, & ſicut metus per media externa probatur, vt per minas, ita libertas: vt ſi ſit præſens iudex,vel conſanguinei,&c. Ita *Decius eo.c.fin.de appellat.n.28.& regul.In omnibus,num.9.& 10.ff.de regul.iur.* Quare optime *Conar.4 decret.2 p c.3.§.5 n.10.& Ant. Cucus lib.5.inſtit.maior.tit.12.n.167.168.*docent arbitrarium eſſe iudici penſatis circunſtantiis, quibus magis credendum ſit.

LIBER

LIBER QVINTVS
DE CONSENSV CONDITIONATO.

DIVISIO TOTIVS LIBRI.

Vt vltima imponatur manus tractatui de consensu ad matrimonium requisito: solùm supereſt de consensu conditionato disputare, de quo toto hoc lib. 5. sermo habendus est. Et 1. quidem agam de conditionibus generalibus, quæ in omni contractu intelliguntur: & de necessariis, ac intrinsecis matrim. 2. de extrinsecis necessariis. 3. de impossibilibus. 4. de honestis. 5. de turpibus contra matrimonij substantiam eiúsque bona. 6. de turpibus non aduersis matrimonij substantiæ, & bonis. 7. de indifferentibus, ac impertinentibus. Vltimò, quando aliquid adiicitur matrimonio tanquam dies, modus, causa, demonstratio.

DISPVTATIO I.

Vtrùm matrimonium possit contrahi sub conditione generali. & sub speciali intrinseca, illudque suspendat? Vt, Si vixerimus, si tu consenseris, si non es consanguinea, si Deo, vel Ecclesiæ placuerit?

SVMMARIVM.

Vtilitas huius disputationis declaratur, n. 1. Et ibi, conditiones quæ admittuntur in matrimonio, vel ab eo reiiciuntur, similiter admittuntur in sponsalibus, & ab eis reiiciuntur.

Quotupliciter possit matrimonio adiici, n. 2.

Quot sunt genera condtionum, quæ apponi possunt in matrim. n. 3.

In foro conscientiæ vbi constat de intentione apponentis conditionem, illi standum est in dubio autem huius intentionis, statur præsumptioni fori externi, & quando est præsumptio iuris, transfertur onus probandi in aduersarium, n. 4.

Matrimonium conditionem non recipit, bene tamen eius consensus, n. 5. Et ibi, explicatur regula, Actus legitimi, de regul. iur. in 6.

Admittit matrimonium conditiones generales, quæ tacite insunt omni contractui, nec illud suspendunt: vt si vixerimus, si tu consenseris, num. 6.

Explicatur l. Si ita legatum. §. Illi si volet, ff. de legat. 1. n. 7.

An hæc conditio, Contraho tecum, si Deo & Ecclesiæ placuerit, reddat matrim. conditionale: referuntur varia sententia, n. 8. 9. & 10. Et sententia authoris, n. 11. & 12.

Conditiones intrinsecæ quæ necessariò insunt matrim. non reddunt illud conditionale, n. 13.

Explicatur Clem. vnic. de consanguinit. an incurrat excommunicationem illius contrahens cum consanguinea, sub hac conditione, Si non es consanguinea, n. 14.

1 POSSET aliquis existimare impertinentem esse tractatum hunc de conditionibus adiectis matrimonio, cum enim post Concilium Trident. debeat contrahi coram parocho, & testibus: in præsentia illorum nunquam adiicientur conditiones. Verum dico vtilissimum esse, tum vt natura matrimonij intelligatur, tum etiam, quia eædem conditiones, quæ admittuntur, & reiiciuntur in matrimonio, admittuntur similiter & reiiciuntur in sponsalibus. Et ita *D. Th. 4 dist. 27. q. 2. art. 1 co p.* eandem doctrinam tradit de conditionibus appositis in sponsalibus, quam post *dist. 29. q. vnica, art. 3. quæst. 3.* tradit de conditionibus appositis in matrimonio. Et eodem modo *Ricard. 4. d. 27. a. 3. q. 2. D. Bonau. 4 dist. 28. q. 3. n. 13. Turrecr. c. Vbi non est, 30. q. 2. a. 4. n. 4. Sylu. verb. Sponsalia q 5. Angel. n. 18. Roella fine. D. Ant. 3 p tit. 1. cap. 18. §. 2. Tabien. verb. Sponsalia. q. 2 n. 3. Philiarc. de officio sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1. §. Tres conditionum.* Item quia si post Trident. celebraretur aliquod matrimonium coram parocho, & testibus sub aliqua conditione, iudicandum esset de eo, sicut ante Tridentinum, vt bene ait *Barth. à Ledes. dub. 25. de matr. fine, & Petr. de Ledesma de matrimon. quæst. 47. art. 5. fine.* cum præter solemnitatem parochi, & testium adhibendam, nil aliud immutarit Tridentinum.

1. Ergo supponendum est, matrimonio aliquid posse 2
adiici quintupliciter. 1. tanquam tempus, & diem qua matrimonium contrahi debet: vt Contraham tecum cras, 2. vt modum, qui est quasi adiectio oneris ad quod volumus obligare contrahentem. Et communiter explicatum per coniunctionem, Vt, verbi gratia, Duco te, vt diuitias aut honorem consequar. 3. per modum causæ: quod euenit, quando denotatur causa ob quam contrahitur. Et communiter explicatur per dictionē, *Quia*, vt Contraho tecum, quia diues aut pulchra es. 4. Per modum demonstrationis: quod contingit, quoties significatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relatiuum, aut dictionem importantem aliquam qualitatem: Vt Duco te, quæ libera es, aut virgo. 5. per modum conditionis, cum scilicet, aliquid adiicitur suspendens contractum, sub cuius existentia, & non alias volumus contractum celebrari. Nam de natura conditionis est, suspendere, & facere, vt actus possit se habere ad esse, & ad non esse. *l. 1. sit. 4. & l. Si ita stipulatus fuero hanc summā. ff. de verb. obligationibus.*

2. Supponendum est conditiones quasdam esse gene- 3
rales: quæ ita appellantur, quia tacite cuilibet contractui insunt, quamuis non exprimantur: vt Si vixerimus: aliæ sunt speciales: & rursus quædam harum, sunt intrinsecæ, quæ scilicet, matrimonio ex necessitate insunt, quia sine eis matrim. constare nequit: vt Si non es consanguinea, Si non es monialis, contraho tecum: aliæ autem sunt extrinsecæ: & rursus harum, quædam sunt necessario euenturæ, vt Contraho tecum, si sol orietur. Aliæ omnino impossibiles, vt Si cælum digito tetigeris. Aliæ contingentes, & possibiles: & rursus harum, aliæ sunt honestæ, aliæ turpes, aliæ indifferentes, seu omnino impertinentes. Et tandem, ex turpibus quædam sunt contra substantiam, & bona matrimonij: vt Contraho tecum, si generationem prolis euites, vel donec pulchriorem inueniam: aliæ sunt turpes, non contra substantiam, & bona matrimonij: vt Contraho tecum, si mecum concubueris.

3. Supponendum est, si de interno conscientiæ foro 4
agatur, standum esse intentioni contrahentis sub conditione, qualiscumque cōditio sit: hoc est, quamuis Ecclesia iudicet matrim. quando conditio est necessaria, turpis, aut impossibilis: præsumit enim minimè defuisse consensum huiusmodi conditionibus adiectis: cæterum in foro conscientiæ si contrahens noluit inire matrimonium nisi eueniente conditione, non erit matrim. ante illius euentum: & si nunquam euenire possit, quia impossibilis est, nunquam erit matrimon. Quia matrim. absque consensu nullatenus esse potest. Ita fatentur vniuersi DD. vt *Hostiens. c. fin. in fi. de cond. appos. Ioan. And. c. Per tuas, eo. t. n. 7.*

vbi *Ant.n.8. Anch.n.7. Alex.de Neuo n.10. Sylu. Mairi.3. q.2. Cou.4.decr.2.p.c.3.§.2.n.4.* Et ex Theologis, *Adrian. 4.quæst.3.de matr.dub.7. Palud.4.d.29. q.2.fine*, vbi *Scotus q.1.a.3.ad 2.* Quando autem oppositum non constat, sed dubius est animus apponentis conditionem, standum est præsumptioni fori externi,& reiecta conditione iudicandum erit matrimonium,quando Ecclesia sic iudicat. Quia quod iudex non innitens falsæ præsumptioni, iudicat in foro externo,est seruandum in interno,quando in eo oppositum non constat (vt dixi lib.1. disp. 5. n. 10.) Item quia in dubio in vtroque foro iudicandum est pro matr. (vt probani eodem lib.1. disp.18.n.5.& 6.) Hoc est contra *Enriquez l.11.de matrim c.12. n.5. & in fine*, vbi ait in hoc dubio solum in foro externo iudicari in fauorem matrim. Sed hoc reprobani eadem disp.18.n.6. Quando autem est præsumptio iuris, transfertur onus probandi in aduersarium, *l. Generaliter*, §. *Si peritum, in fine ff.de fideicomm. libert. & l.2dt.in princ.ff. de his qua vi.* Et docet cum multis, *Menoch.de præsumpt.l.1.q.33.n.2. Simancas de cath. lic.instit.t.50.n.6.*

5 His præmissis, sit I. conclusio: matr. ipsum conditionem non recipit,bene tamen eius consensus. Hoc est,consensus præstitus ad matrim. potest ex conditione pendere,at matrim.ipsum minime. Quia quandiu conditio pendet, matrim. non est. Et hinc deducitur intellect. ad *reg. Act.legitimi,77.ff.de reg.iur.& reg. Act.legitimi.50 eod tit. in 6.* decidentem actus legitimos non recipere conditionem, neque diem:sunt enim à legibus instituti vt statim suum effectum consequantur : & proinde conditio suspendens aduersatur ipsorum substantiæ. Sic *Scotus 4.d 29. quæst.2.a.1.1.ante 2. concl. vers. Rursus animaduertendum, Couar.4.decret.2.p.c.3.init.n.4.*

6 II. Concl. matrim. admittit conditiones generales, quæ in omni contractu intelliguntur,taciteque insunt. Vt Si vixerimus, si tu quoque consenseris. Quia hæ conditiones non magis suspendunt contractum, quam si non exprimantur, *l.Conditiones extrinsecus,& l. Aliquando.ff de condit.& demonst.l.Per hæc verba testatoris.ff.de leg.1.* Siue enim exprimantur, siue taceantur,prior consensus est inefficax donec alter vita fruens coniux acceptet verbis aut nutibus consensum proferens. Conclusio est certa, & ab omnibus admittitur.

7 Obstat tamen huic conclusioni fortiter *l.Si ita legatum, 48.§. Illi si volet ff.de leg.1.* vbi legatum relictum alicui si volet, est legatum conditionale cum tamen ea sit conditio generalis, & tacite intellecta. Sed dic cum communi *DD.ibi,& Abb.c.Significasti. n.6. de elect. Prap.c. Ad audientiam,de sponsal.ad fin.Couar.4.decr.2.p.c.6.§.1.n.4.* conditiones quæ tacitè insunt,tunc nihil operari;quando exprimuntur eo modo quo insunt:secus si aliter exprimantur.At ea conditio,Si volet,non exprimitur eo pacto quo tacite inerat, est enim sensus, si legatarius declarauerit se velle:quare ea conditio suspendit legatum,nec legatarius ante voluntatis propriæ declarationem, legatum comparat,& si prius quam declaret, obeat, minime transmittit ad hæredem:vt dicitur *eo.§. Illis si volet.* Quia tamen conditione minime expressa, statim acquireret legatarius quamuis ignorans, & ad hæredes transmitteret, *l. Cum pater, §. Surdo. ff. de legat 2.*

8 Non modica tamen difficultas est. an hæc conditio, Si Deus voluerit, si Deo placuerit, sit generalis, ita vt non suspendat,nec reddat contractum conditionalem? Nam *gl. c.vn.fine,de sponsi.in 6.* quam ibi sequitur *Ioan. Monach. n. 3. Hostiens.c Ad audientiam de sponsal in fine. Abb.c.Significasti,de elect.fine. Angel. Matrim.3. imped.3.n.1.* Ait esse sponsalia conditionalia,contracta sub hac conditione, Si Deo,& Ecclesiæ placuerit, atque ita reperto impedimento ob quod ea sponsalia sunt nulla,non oriri publicæ honestatis iustitiam:eo quòd non pure contracta sint : iuxta *d.c.1 de sponsi.in 6.* Idem *Couar.4.decret.2.p.c.7.§.2.*

9 Alij vero censent non esse conditionalia. Quia hæc cõditio,Si Deo placuerit,tacite inest. Vt docet *gloss.per illam text.c.Beatus,verb. Diuina,21.q.2.* Sic *Arch.c.vn.de sponsi. in 6.ad fi. Alex.de Neuo c.Ad audientiam.& de sponsi.n.15. & ibi Præpos ad fi. Henric.c.fin.n.1.& 2.de cond.appos. Rosella matr.5.n.1. Tabiena, Matrim.4.q.11. n.12. Brunel de sponsal concl.43.n.1. Alex. Carrerius l.4. de sponsi.c.8. Ant. Cucus l.5.instit.maior.t.11. n.48.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d.29.q.2.a.1.vers. Ante secundam vero. D.Ant.3.p.t.1.c.19. §.5.vers. Primo enim quadam sunt. Pet.de Soto lect.3.de matr. §. Quarto denique infertur. Vigerius l.instit.c.16 §.7.vers.6. ad fin Barth.à Ledes.dub.25.de matr.paulo post princip. Enriquez l.11.de matr.c 12.n.2.*

Alij vero censent,quando subest impedimentum, esse 10
conditionalia,secus quando impedimẽtum non subest. Sic *Ioan. And.d.c.vn.fine, & ibi Domin. ad fin. Francus ad fin.*

Cæterum distinguendum est, si contrahentes sub hac conditione,Si Deus voluerit,aut Deo placuerit,intelligãt de voluntate beneplaciti,qua Deus omnia quæ fiunt, aut vult,aut permittit,tunc est conditio generalis.& in omni contractu intelligitur,quare non suspendit consensum : si vero intelligant de voluntate diuina approbante, quasi sentiant. Si hic contractus Deo non displiceat sed sit iuxta eius beneplacitum : tunc non est conditio generalis, & ita suspendet.Quia multa fiunt contra Dei beneplacitum, vnde suspendet consensum,donec constiterit placere Deo. Vnde *glossa & DD.* dum dicunt esse sponsalia conditionalia contracta sub ea conditione.Si Deo placuerit intelliguntur, quando contrahentes intelligunt de voluntate posteriori : alij autem dicentes non esse conditionalia.loquuntur, quando intelligunt de voluntate priori. Sic *Adrian.4 materia de matr.q.3.dub.4.Sylu. matrim.3. qu.3.* & addit in dubio intelligi de posteriori voluntate,quia id est animæ tutius.

Hinc infero eam conditionem,de qua *gloss.& alij DD.* 11
relati n. 8. meminere, scilicet, Si Ecclesiæ placuerit, esse vere conditionem, & subsistente impedimento suspendere consensum. Quia semper intelligitur de voluntate approbatiua : cum in Ecclesia non reperiatur illa duplex voluntas,quæ in Deo : vnde suspendit consensum donec constet Ecclesiam approbare facta indagine. Sic *Ant.Cucus l.5.instit. maior.t.10.n.49.*

III. Conclusio, conditiones intrinsecæ,quæ necessario 12
insunt. matrim. & absque quibus matrim. consistere non potest,non reddunt matrim.conditionale. Vt,Si non fueris consanguinea,vel affinis, &c. Prob. quia tacite,& intrinsecè includuntur in ipso contractu, & in ipsa essentia imbibitæ sunt, cum iis seclusis contractus corruat : & ita docent omnes. Sed fortiter vrget contra hoc : nam (vt dixi n.11.) sunt conditionalia sponsalia, Si Ecclesiæ placuerit, & reperto impedimento minime oritur publicæ honestatis iustitia ; ergo similiter si addatur conditio, Si non es consanguinea,&c.quia perinde est.Si Ecclesia approbauerit, ac si non intercesserit impedimentum. Sed resp. eandem esse conditionem, sed diuersimode adiici : nam dum absolute dicitur,Si non es consanguinea,Si non subest impedimentum, adiicitur conditio,eo prorsus modo quo inerat. Verum quando dicitur,Si Ecclesia approbauerit,alio modo apponitur:intelligitur enim si solerti indagine præmissa, repertum fuerit Ecclesiam huiusmodi matrim. approbare:sicut supra diximus, l.3. disp. 33. n.4. hanc conditionem,Si ea idoneus,confero tibi beneficium, tacite inesse, ac proinde non suspendere collationem : secus autem si addatur, Si inuentus fueris idoneus.

Quamuis tamen hæc conditio, Si non es consangui- 13
nea, non reddat matrim. conditionale, operabitur tamen vt scienter contrahẽs cum consanguinea,sub ea conditione, minime incurrat excommunicationem, *Clem. vn. de consang.* Quia ea nõ punit effectum,cum is sequi nequeat : non enim potest esse validum matr. inter consanguineos; sed punit effectum contrahentium, quem minime ostendunt consanguinei ineuntes matrim.sub ea conditione,Si consanguinei non sint.

DISPV

DISPVTATIO II.

An conditio extrinseca necessario euentura, adiecta matrimonio, reddat illud conditionale, suspendatque consensum? vt contraho tecum, si cras sol orietur.

SVMMARIVM.

Refertur sent. asserens suspendere, n. 1. Et contraria verior, n. 2.
Si contrahentes credebant esse contingentem suspendit, n. 3. Idem quando conditio in se necessaria est respectu nostri incerta, n. 4. Et ita, explicatur §. Conditiones, inst. de verb. obligat.
Quid. si conditio necessaria habet diem incertum? vt si Titius morietur, n. 5.
Quid, si conditio necessaria non apponatur tanquam conditio, sed tanquam temporis praefinitio? & quando id contingat? n. 6. Et ibi, quid de hac conditione, Contraham tecum, si pater meus moriatur.
Quid, si conditio secundum ordinem naturae non sit necessaria, sed ex suppositione? vt si Antichristus nascetur, n. 7.
Soluitur argum. & explicatur l. Hares meus in principio, ff. de conditio. & demonstrat, n. 8.

1 ALiqui censent huiusmodi conditionem suspendere consensum, ac proinde non esse matrimonium, donec conditio impleatur. Prob. quia quamuis stipulatio sub conditione omnino extitura, non sit conditionalis, at non est perfecta, vsque ad aduentum diei, *l. Hares meus*, 78. *in princ. ff. de cond. & dem.* ibi, *heres meus cum morietur Titius, centum ei dato: purum legatum est. Quia non conditione, sed mora suspenditur, non potest enim conditio non existere.* Ita docent *glos. c. Per tuas, de conditio. appos. verb. Praesumendum*, vbi *Ioan. Andr. n. 7. Ant. fine, Anch. fine, Speculator t. de cond. appos. in princ. n. 8. Angel. Matrim. 3. imped. 3. initio.* Et rem hanc esse dubiam fatetur *Rosella Matrimonium 5. n 1. fine.*

2 Sit conclusio, matr. initum sub necessaria conditione, est absolutum & validum, nec conditio illa suspendit, sed perinde est, ac si apposita non esset. Prob. ex *l Si pupillus 9. §. Qui sub conditione ff. de nouat.* ibi, *qui sub conditione stipulatur, quae omnino extitura est, pure videtur stipulari, & l. Impossibilis 7. ff. de verb. obl.* ibi, *si talis conditio inseratur stipulationi, Si in caelum non ascendero hac vsitus, & praesens est.* idem habetur §. *Si impossibilis, inst. de inutil. stip.* Et ratio est, quia cum iam conditio illa futura, sit praesens, & determinata in sua causa naturali, ita vt impossibile sit oppositum esse, censetur iam impleta. Sic docent ex Theologis, *D. Th. 4. d. 28. q. vnic. a. 3. q. 3 D. Bonau. 4. dist. 28. q. 3, n. 1. d. Durand. d. 28. q 2. n. 5. Palud. 4 dist. 29 q. 2. a. 5. concl. 8. n 30. Adrian. 4. materia de matr. q. 3. dub. 16. Victoria sum. materia de matri. n. 260 Sotus 4 d 29. q. 1. a. 1. post 2. conclusionem. vers. Hinc colligitur, Viguer. lib institr. c. 16. §. 7. vers. 6. ad fin. Petr de Soto lect. 3 de matrim §. Quarto denique infertur. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. §. 5. vers. Tertio, est aliqua conditio. Tabiena, matr. 2. q. 11. n. 12. Angles floribus, p. materia de matr. q. 2. de consensu conditiona. vn. inst. concl. 2. Barth. à Ledes. dub. 25. de matrim. Concl. 1. Lud. Lop. 2. instructer. noui materia de matr. c. 43: ad fin. Petr. de Ledes de matr. q 47. 4. 5. dub. 2. f. 228. concl. 3. Enriq. l. 11. de matr. c. 12. n 4.* Et ex Iurisperitis, eam tenent *Hostiens. sum. t. de condit. appos. n. 12. ad fin vers. Quid si contrahо sub conditione quae omnino extitura est: Cardin. c. Per tuas eod. t. fine, & ibi Abb. fine, Alex. de Nemo n. 15. Praepos. ibi, fine, Henricus c. fin. eod. t. n. 2. Sylu. Matrimonium 3. q. 1. & 2. Nauar. sum. c. 22. Hispana n. 66 Lat. 67. Conar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 10. Brunel. de sponsalibus, concl. 32. n. 3. Alex. Carrerius l. 4. de sponsal. c. 6.*

3 Haec tamen conclusio, t. intelligenda est: quando contrahentes reputabant conditionem esse necessariam, si enim crederent esse contingentem, suspenderet vtique vsque in conditionis euentum. Quia in contrahentium intentione conditio contingens erat, ac proinde effectum conditionis contingentis sortiri debet: cum matrim. conditionale ex contrahentium consensu pendeat. Sic *Enriquez lib. 11. de matrim c. 12. n. 4. Petr. de Ledes. de matrim. q. 43. a. 5. dub. 2. concl. 3.*

4 Imo si conditio necessaria, sit respectu nostri incerta, suspendit vtique. Vt Desponsabo te, si luna eclipsetur tali die, non erunt statim sponsalia, sed aduenienti conditione. Nec obstat §. *Conditiones, inst. de verb. oblig.* ibi, *quando enim per verum naturam certa sint, non morantur obligationem, quamuis nobis incerta sint.* Quia loquitur textus in conditione de praeterito, vel praesenti. Sic *Palud. 4. dist. 20. q. 2. a. 5. concl. 1. n. 31 ad finem.*

5 2. Est intelligenda conclusio quando conditio necessaria habet diem certum: vt Contraho tecum, si cras sol oriatur: tunc enim conditio non suspendit, sed statim est matrim. secus si habet diem incertum: vt Contraho tecum, si Titius morietur, suspenditur enim matrim. vsque ad Titij mortem. Sic *Iason l. Impossibilis, n. 8. ff de verb. oblig.* Verum hic intellectus minime placet, sed in vtroque euentu conditio nō suspendit, sed statim est matrimonium: cū in vtroque conditione eadem ratio procedat, vtraque enim certa est, & in sua causa est praesens. Sic *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. p. ft 2. concl. vers. Hinc colligitur, Conar. 4. decret. 2. p c. 3. § 2. n. 11. Lud. Lop. 2. p. inst. noui, materia de matr. c. 43, ad fin Angles floribus 1. p. materia de matr. q. 2. de consensu condit. a. vn inst.*

6 Monuerim tamen, sæpe apponi prædictam conditionē, non tanquam conditionem, sed tanquam temporis præfinitionem: & tunc non statim esse matrim. donec tempus præfinitum accedat. Vt si quis diceret, Contraham tecum si, & quando, vel cum sol cras orietur. Sic *Sotus, Lud Lop. & Angles proxime cit. Henric. c fin. n. 2. de condit appos. And. 4. materia de matr. q. 3. dub. 16. §. Respondeo ad 1. Con. 10. §. 2. proxime citato n. 10 Enriq. l. 11. de matr. c. 12 n 4.* Vnde infert *ibi Sotus*, quem sequitur *Barth à Ledes. dub. 25 de matrim. concl. 1 fine*, si quis dicat, Contraham tecum si pater meus moriatur, videri eam conditionem non adiectam esse, tanquam conditionem, sed tanquam temporis præfinitionem: & sensum esse, quando pater meus obierit: secus (inquit *Sotus*) si dicat, si pater meus est moriturus. Quia tunc non ponitur ad designandum tempus, sed tanquam conditio necessaria: quare cum conditio hæc necessaria, sit iam in sua causa præsens, minime suspendit. Sed in his omnibus euentibus non tam verbis, quam contrahentium menti inhærendum est: quæ si constare nequit, placet hæc coniectura Soti: dum enim homines adiiciunt hanc conditionem. Si pater meus morietur, non adiiciunt tanquam necessariam, sed volunt vtique se obligare post patris obitum: quem tamen sensum nullatenus patitur ea verborum forma. Si pater meus est moriturus.

7 Intelligenda est conclusio, quando conditio est necessaria secundum ordinem naturæ, secus quando secundum naturam est contingens, ac per accidens ex suppositione est necessaria: vt Contraho tecum, si Antichristus nascetur, aut condemnabitur, non statim erit matrim, sed sponsalia conditionata, expectantia conditionis aduentum, vt pure obligent. Et ratio est: quia talis conditio non potest dici præsens in suis causis, cum effectus non contineatur in causa proxima determinata. Sic *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 16. ante §. Ad rationes, & toto dub. 17. Conar. 4. decret. 2. p. c. 3 §. 2. n. 11. Enriq. lib. 11. de matr. c. 12. n. 4.* Cæterum magis placet non suspendere huiusmodi conditionem, sed statim esse matrimonium: quia contrahentes tam necessariam esse, suppositā Scriptura id testante, hanc conditionem, Si Antichristus nascetur, credunt, ac solem cras oriturum; & sicut hæc est iam præsens in sua causa proxima, ita illa in præsentia diuina, nota contrahentibus ex Scripturæ testimonio: ergo in neutro euentu videntur consensum suspendere. Quare *gl. l. Si pupillus 9. § Qui sub conditione, verb. Qui sub conditione, & l. Quod si ea conditione 18. statim in princ ff. de condit. indeb.* exemplificat de conditionibus necessariis, vt si Antichristus nascetur. Sic tenent aliqui Theologi, quos refert ac sequitur *Lud. Lop. 2. p. inst. noui, materia de matrim. c. 43. ad finem.*

8 Ad arg. n. 1. propositum, desumptum ex *l Hares meus*, respondetur aliud esse, cum conditio exprimitur per, Si, & aliud quando exprimitur per, Cum, priori enim casu est vere conditio, & si est necessaria, cum sit præsens in sua causa, censetur statim impleta: posteriori autem casu non est conditio, sed temporis præfinito; & ita suspendet legatum: & in hoc casu loquitur *d. l. Hares meus.*

DISPVTATIO III.

Vtrùm conditio impossibilis adiecta matrimonio, vt contraho tecum, si digito cœlum tetigeris, ipsum vitiet: vel ea reiecta, legitimum & absolutum sit matrimoniũ?

SVMMARIVM.

Proponitur c. finale, de conditio appos. in cuius intellectu versatur difficultas: propenunturque argumenta probantia non esse matrimonium, n. 1.

Traduntur 6. intellectus ad cap. fin. de condit. appos. & reprobantur, à n. 2. vsque ad 8.

An conditiones naturæ impossibiles reiiciantur à matrim. vel solum impossibiles de facto, n. 7.

Conditio impossibilis reputata possibilis à contrahentibus, non habetur pro non adiecta, n. 8.

An vitiet statim matrimonium, vel suspendat? n. 9.

Quid, si imprudenter existimata est possibilis? n. 10.

Vt conditio impossibilis habeatur pro non adiecta, requiritur scientia c. fin. decernentis haberi pro non adiecta, n. 11. & in vtroque coniuge, num. 12.

Explicatur reg. Ignorãtia facti, non iuris excusat: de reg. iur. in 6. n. 13.

Moraliter loquendo numquam euenire casus, in quo etiam in foro externo iudicetur validum matrimonium, contractum sub conditione impossibili, n. 14.

Habetur pro non adiecta, quando dubia est contrahentis intentio, an ioco, aut animo non aliter contrahendi apposuerit, n. 15. Et si ex aliis coniecturis constet ioco appositam esse, non iudicabitur matrimonium, n. 16. Et quæ sint illa, n. 17.

Traditur verus intellectus ad d. c. finale, n. 18.

Explicatur in quo consistat fauor matrimonij, eo quòd ab illo reiiciatur conditio impossibilis, n. 19. Et an decisio d. c. finalis, habeat locum in foro conscientiæ, n. 20.

Explicatur Clem. vnica, de consang. an incurrant illius excommunicationem, contrahentes matrimonium cum consanguinea, sub conditione impossibili, vel turpi, n. 21.

Enodatur cap. finale, de bigamis, an sit irregularis sacerdos ducens viduam, sub conditione impossibili, vel turpi, n. 22.

An reiiciatur conditio impossibilis à sponsalibus? remissiue, num. 23. Et soluuntur argum. n. 24.

1 HÆc quæstio grauissima ac difficillima est: & cõsistit in intelligentia textus celeberrimi apud iuris Põtificij authores, *c. fin. de cond. appos.* ibi, *alia cõditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debent propter fauorem eius, pro non adiectis haberi.* Ex quo textu constat matrim. contractum sub cõditione impossibili, esse statim validum, reiecta ea conditione. Contra quod decretum, 1. arguitur. Ecclesia numquam præsumit aliquid sine iusta causa, aliàs esset temeraria, & iniqua præsumptio, quod constat, quia idem est præsumptio iuris, apud Iurisconsultos, quod apud Rhetores, probatio verisimilis artificialis. Vt testatur *Menoch l. 1. de præsum. q. 4 n. 1.* hæc autem definitur à *Quintiliano l. 5. inst. orat. c. 9.* cum aliquibus positis, probabiliter, & verisimiliter sequitur quod intendimus: sed quando conditio est impossibilis, nulla est coniectura consensus, sed potius dissensus: vt constat ex communi loquendi vsu, dum enim petita negare volumus, dicere solemus, Dabo tibi, si cælum digito tetigeris. Ergo nulla est ratio, ob quam Ecclesia præsumat consensum, sed potius dissensum, & sic nullum esse matr. 2. prob. cæteri contractus initi sub conditione impossibili, non valent, *l. Impossibilis 7. ff. de verb. obl. & §. Si impossibilis, inst. de inutil. stip. & l. Non solum 30. ff. de act. & obl. & l. 3. t. 4. p. 6.* Sed matr. maiorem libertatem consensus desiderat, quã cæteri contractus: vt constat, cum cæteros metus non irritet, nec ab iis excludatur pœna: quod omnino diuersum est in matrimonio, iuxta superius dicta: ergo à fortiori non valebit matrimonium, adiecta simili conditione. Et confirmatur fortissime, ex ratione quæ redditur ea *l. Non solũ*, cum omnes contractus sub conditione impossibili gesti, minime valeant, ibi *quia in ea re quæ ex duorum, pluriumve consensu agitur, omnium voluntas spectatur quorum procul dubio in huiusmodi actu, talis cogitatio est, vt nihil agi existiment, apposita ea conditione quam sciant esse impossibilem.* Ergo si adiectio conditionis impossibilis est indubitatum dissensus signũ, vitiabit matrim. in quo maxime consensus duorum requiritur. Et 2. confirmatur, quia in cæteris contractibus potest ius supplere consensum, vel in fauorem alterius contrahentis, qui conditionem impossibilem non adiecit, vel in adiicientis pœnam: cùm ergo non suppleat, sed defectu consensus declaret eos inualidos, à fortiori sic debet in matrimonio sententiam ferre: cùm in eo consensus defectum supplere minimè possit. 3. principaliter probatur, quia quando conditio est facto ipso, & non à natura impossibilis, vt si montem aureum mihi dederis, ius præsumit dissensum. Vt testatur *gl. §. Impossibilis, verb. Impossibilis, inst. de hæred. instit.* Et constat ex *l. Cùm hæres 4 §. 1 ff. de statu liberis*, ibi, *aut si tam difficilem aut pene impossibilem conditionem adiecit. &c. nec animus dandæ libertatis est*, vbi *gl. verb. Dandæ*, ait, *quod præsumitur ex eo, quod tã longum tempus, aut conditionẽ impossibilem adiecit.* Si ergo difficultas, & impossibilitas nõ absoluta, sed secundum quid, index est & præsumptio sufficiens dissensus: à fortiori id erit tribuendum impossibilitati absolutæ. 4. prob. quia vel Ecclesiæ constitutio efficit, vt matrim. sub conditione impossibili celebratum, legitimum sit, & hoc non: quia id, quod matrim. non est, Ecclesia efficere nequit matrim. esse, cùm solo contrahentium consensu perficiatur: aut solùm declarat illud esse verum matrim. & hoc non, quia alias ante illud decretum, esset etiam legitimum: quod absurdum videtur. Et confirmatur, ante id decretum non erat matr. ergo nec modo. Quia Ecclesia nequit facere de non matrim. matrimonium. 5. prob. quia dum reiiciuntur dictæ conditiones impossibiles, aut id fit fauore matrimonij, aut ob dictarum conditionum qualitatem: sed neutrum potest dici, aliàs reiiciendæ essent, quamuis aliunde constaret de contraria contrahentium voluntate. Et confirm. quia *textus d. c. finalis* profitetur fauore matrimonij reiici conditiones impossibiles: at nõ apparet, in quo fauor hic versetur, cùm potiùs matrimonij fauor sit, vt sit valde spontaneum: id enim vinculo perpetuo, & fini matrimonij valde expediens est. Et 2. confirmatur, quia matrimonij fauor postulat, vt conseruetur, vbi legitimè contractum est: at vt introducatur matrim. vbi consensus deesse videtur, potiùs odium, quàm matrim. fauorem respicit, *c. Tua nos de spon.* Vltimò prob. quia cùm ad matr. non sufficiat consensus internus, nisi signo externo consensus expressiuo manifestetur, quamuis contrahentes sub conditione impossibili, interius absolutè consentirent, non videtur matrim. legitimum esse, quia illa conditio impossibilis potiùs exprimit, ac denotat dissensum, quàm assensum. Hæc sunt, quæ vehementissimè vrgent contra decisionem *d. cap. finalis*, & ex quibus valde dubia redditur ea decisio, adeò vt subtilissimus *Durand. 3. d. 39. q. 4. n. 9.* fateatur se minimè percipere, vnde Ecclesia in eo matrim. præsumat consensum: & ideò hoc doctoribus iudicandum relinquit. Alij verò diuersos intellectus excogitarunt, quos referemus, & postmodum qui magis placet manifestabimus.

Primus ergo intellectus *d. cap. finalis* est, in foro con- 2
scientiæ non esse legitimum matrimonium, si consensus defuerit in apponente conditionem impossibilem, sed teneri verè contrahere, ob præceptum impositum *d. cap. fin.* Sic *Palud. 4. d. 29. q. 2. art. 5. concl. 5. n. 34.* Sed iure optimo hunc intellectum impugnant *Adrian. 4. materia de matrim. q. 3. dub. 7. Medina C. de restitut. q. 23. §. Verum adhuc remanent tria dubia vers. Si dicant: Soto 4. d. 29 q. 2. art. 2. paulò post princ. vers. Quæstio est profectò, Con. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 9. Ledes. 2. p. 4. q. 45. a. 1. f. 441. col. 1. init. Alex Cæreuius l. 4 de sponsal. c. 6.* habetur *to. 9. tractatuum, Lud. Lop. 2. p. instructorij noui, materia de matri. c. 43 f. 1092. Petr. de Ledes. de matrim. q. 7. art. 5. dub. 1.* Quia nullum ibi contrahendi præceptum imponit Pontifex, sed supponit matrimonium esse legitime contractum: vt constat ex tenore textus, vbi ait conditiones contra substantiam matrimonij illud vitiare, quantumcumque fauorabile sit, at impossibiles, & turpes haberi pro non adiectis: at iis non adiectis esset matrim. legitimum, & purum, ergo Ecclesia non imponit contrahendi præceptum, sed definit, reiecta impossibili conditione, esse validum.

II. Intellectus est, vt *id c. fin.* non intelligatur, quando 3
con

contrahentes norunt conditionem esse impossibilem, tunc enim manifeste videntur dissentire, & refutare matrimonium: vnde non habenda est pro non adiecta: quare intelligi debet, dum contrahentes reputabant esse possibilem. Sic *Adrian. 4. materia de matrim. q. 3. dub. 7.* Verum hic intellectus merito reiicitur. Quia (vt statim n. 8. dicemus, & probabimus) nullo pacto locum habere potest id decretum, quando contrahentes credebant eam conditionem esse possibilem. Quia tunc suspendet contractum, ad modum conditionum contingentium. Item, quia eodem tenore dicitur ibi, reiici conditionem turpem, ac impossibilem, sed turpis cognita turpis habetur pro non adiecta: ergo etiam conditio impossibilis, cognita impossibilis.

4 III. Intellectus est, matr. adiecta conditione impossibili vitiari: & ita nec haberi pro non adiecta. Vnde pro intellectu *d. cap. fin.* supponendum est longe diuersum esse contractum sub conditione celebrare, vel eundē sub conditione resoluere, *lib. 2. ff. de in diem adiect.* contrahitur enim sub conditione, quando dispositio non habet effectum vsque ad futurum conditionis euentum: resoluitur autem, quando à principio habet effectum dispositio, sed in conditionis euentum resoluenda est. Vnde in priori parte *d. c. fin.* non agit Pontifex de conditione suspendente matr. sed de resoluente, quæ iam matrim. semel contractū, & perfectum, in euentum conditionis resoluit. Vt constat ex exemplis ibi adductis, si te adulterandam prostituas, & donec inueniam aliam pulchriorem, &c. impleri enim non possunt, nisi matrim. iam perfecto: non enim alias erit adulterium, nec soboles: quare de eisdem conditionibus resolutiuis, & non suspensiuis intelligit Pontifex, in 2. *p.* dum agit de conditionibus impossibilibus: vt constat ex iis verbis *licet aliæ conditiones, si turpes, aut impossibiles:* dictio enim *aliæ*, simile refert. Item, quia exceptio debet esse de regula. *l. Nam, quod liquide, §. finali ff de penu legato:* vnde sensus textus est, quando conditio impossibilis est resolutiua, quæ impleri debet matr. iam contracto, habetur pro non adiecta, & manet matr. legitimū, & pure contractum. Vt Contraho tecum, si cœlum ascendas. Quod si roges, in quo fauor hic matrimonij consistat, ob quem Pontifex definit conditiones has haberi pro non adiectis? Dico cæteros contractus sub conditione impossibili, siue suspensiua, siue resolutiua celebratos, regulariter vitiari. Vt eleganter *Sarmiento l. 2. select. c. 3. n. 13. & 14.* At matrimonium non vitiatur. Quia vbi semel contractum est, & valere incipit ob consensum de præsenti, postmodum dissolui non potest. Hunc intellectum docuit Salmanticæ quidam vir doctissimus dum publice ius canon. explicaret. Verum quamuis hic intellectus acutus satis sit: displicet tamen, 1. quia est contra vniuersum DD. torrentem, qui illum textum de conditione impossibili suspendente, intelligunt. 2. quia nullo modo constat Pontificem in priori parte textus, dum definit conditiones contrarias substantiæ matrimonij illud vitiare, intelligere de solis resolutiuis, quamuis enim exempla sint de conditionibus resolutiuis, at non arctant regulam: quæ indistinctè de conditionibus contrariis matrimon. traditur. 3. quia aliàs conditiones contra substantiam matrimonij, quando suspensiuæ sunt, non vitiarent matrim. vt Contraho tecum, si prius venena sterilitatis sumpseris: quod tamen minus verum est: vt constabit ex dicendis hoc 5. l. disp. 9. 4. Quia conditio impossibilis resolutiua, quæ, scilicet, supponit matrim. contractum, non habetur pro non adiecta, sed vitiat matrim. eo quòd est contra eius substantiam, & indiuiduitatem: apponitur enim conditio, qua eueniente matr. legitime contractum, est dissoluendum; atque ita opponitur consensui requisito ad matr. ergo falsa esset decisio *d. c. fin.* dum definit conditiones impossibiles haberi pro non adiectis. 5. quia cum dicit Pontifex, *aliæ conditiones, &c.* ea particula, *aliæ conditiones*, non refertur ad exempla ibi tradita, sed ad regulam, conditiones contra substantiam matrimon. illud vitiant: & similitudo quam importat dictio, *aliæ*, in hoc consistit, quod vtræque conditiones scilicet contra substantiam, & impossibiles conditiones, sunt: vt si diceremus, animal, aliud homo; aliud equus, propriissime loqueremur: satis enim est ad proprietatem sermonis seruari similitudinem genericam in animali, quod est membrum diuisum neque est ibi aliqua exceptio, sed diuisit Pontifex conditiones, in impossibiles, turpes, & eas quæ substantiæ matrimonij aduersantur: & quid de singulis dicendum sit, statuit. 6. quia si Pontifex nil statueret de conditionibus impossibilibus suspendentibus; diminutus esset: cum de huiusmodi conditionibus, in toto eo titulo non agat. Vltimo, quia nihil statueret Pontifex in matrimonij fauorem: esse enim indiuiduum, non est fauor à Pontificibus matrimonio concessus, sed ipsamet natura matrimonij: vt constat ex eius definitione: at Pontifex, *d. c. fin.* statutum illud fauori matr. tribuit.

IV. Intellectus est, non fuisse Pontificis mentem, dum dixit impossibilē conditionē habendam pro non adiecta: quod eo ipso iudicetur matr. sub tali conditione contractum, validum esse: sed eius sensum esse: impossibilis conditio habetur pro non adiecta, id est, non magis nocet cōtractui matrimonij, quam si nō fuisset opposita: hoc enim sonat ea particula, *habeatur pro non adiecta.* Vnde dumtaxat voluit, quando per alias coniecturas præsumitur adfuisse consensum, reputandum esse matr. Sic *Sotus 4. dist. 29. q. 2. a. 2. vers. Mens ergo Pontificis, & vers. Et in summa nos nihil aliud: & in solut. ad primum, Barth. a Ledesm. dub. 15. de matr. concl. 7. Petr de Ledes de matr q. 47. a. 5. dub. 1. & idem Sotus in fine d in s. lut. ad 2. ac. L. d. 2. p. 4. q. 45. a. 1. f. 441. col. 1.* dicunt in foro externo si non esset alia coniectura ad præsumendum consensum, illām conditionem potius esse indicium dissensus, & animi decipiendi: quare seclusa illa conditione, ac si adiecta non esset, aliunde quærēdam esse præsumptionem consensus, & tali præsumptione consensus stante reiici conditionem impossibilem aut turpē, quasi apposita non esset, & iudicari matrimonium, ante euentū conditionis. Quia cum altera sit impossibilis: impleri nō potest: & cum altera sit turpis, minime obligat. Sed hic intellectus in quantum asserit mentem Pontificis fuisse, nudare contractum ea conditione impossibili, ac perinde ac si adiecta non esset, iudicandum esse de sponsalibus, aut matrim. ita vt ex vi conditionis nec præsumatur consensus, nec dissensus: verissimus est, & à nemine negari potest: id enim importat ea particula, *habeatur pro non adiecta*, hoc est, nihil prorsus de ea conditione curetur, sed iudicetur ac si prorsus apposita non esset. Verum inquantum, addit, adiectionem illius conditionis esse iudicium dissensus, & necessarias esse alias coniecturas ad præsumendum consensum, omnino à veritate alienus est. Quod manifeste prob. 1. quia Pontifex expresse dicit matr. contractum sub conditione impossibili, iudicandum esse, ac si conditio non esset adiecta: sed ea non adiecta iudicaretur manifeste matrimonium, quia est consensus legitimus de præsenti: ergo ad iudicandum illud esse matrim. non opus est aliis coniecturis consensus, sed satis est vt non sint aliæ coniecturæ dissensus. 2. probatur ex *c. 1. de condit. appos.* ibi, *quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsauerit, & eam relinquere voluerit, dicemus quod frangatur conditio. & desponsatio irrefragabiliter teneatur.* Qui textus licet intelligatur ibi à *gl. verb. Frangatur*, & à communi sent. de conditione turpi, quæ non est contra substantiam matr. at eadem est ratio de impossibili, & de turpi conditione quoad hoc: cum *d. c. fin.* eodem tenore vtramque pro non adiecta, habendam esse, decernatur. Si ergo reiecta conditione matr. irrefragabiliter iudicandum est validum, male asseruit *Sotus*, potius esse conditionem illam indicium dissensus, quam consensus: & aliis indigere Ecclesiam coniecturis, vt consensum præsumat. Tandem, quia sibi ipsi, & textui contradicit *Sotus*: ex alia enim parte dicit conditionem impossibilem habendam esse pro non adiecta, & iudicandum de matrimonio, ac si adiecta non esset: quod idem docet textus: & ex altera parte ait, ex adiectione illius conditionis præsumi

dissen

dissensum, & vt iudicetur validum matrimonium alias consensus coniecturas quærendas esse: in quo manifeste sibi, & textui contradicit: nam ea conditione impossibili non appositâ, manifeste præsumeretur consensus, & validum matr. absque aliqua alia consensus coniectura: ergo si adiectio conditionis obligat ad quærendum alias consensus coniecturas, & efficit coniecturam dissensus, non habetur pro non adiecta, sed multum operatur. Præterea, quia esto intellectus hic vndequaque esset verus, adhuc non exhaurit difficultatem. Quia minimè reddit rationem, cur potius à matrimonio, quam ab aliis contractibus conditio impossibilis tanquam non adiecta reiiciatur.

6 V. Intellectus est cum matrimonium sit res appetibilis, propensionique naturæ conforme, quamuis adiiciatur conditio impossibilis, præsumit Ecclesia ioco appositam esse, & sic validum esse matrim. Sic *Lud. Lop. 2 p. instr. noui, materia de matr. c. 43 f. 1091.* vbi alium etiam intellectum assignat: nam secundum *Arist.* voluntas non est impossibilium: ergo qui nouit conditionem impossibilem, non vult vt alter illam impleat. Sed vterque intellectus minime satisfacit. Non primus, quia quamuis matrim. appetibile sit, tamen cum hac, vel cum illa contrahere, non semper est appetibile. Displicet etiam secundus intellectus; quia quamuis voluntas non feratur ad impossibile, & sic manifestum sit, nolle eam conditionem impleri: at eadem difficultas adhuc extat, videtur enim adiectionem conditionis, quam contrahens impleri non posse nouit, iudicium esse dissensus, atque ita matrimonium esse nullum.

7 VI. Intellectus est: vt decisio *d. c. fin.* non intelligatur de conditionibus à natura impossibilibus, vt si cœlum digito tetigeris: eæ enim vitiant matrimonium: quia cùm non apponantur vt adimplendæ, irrisorius est contractus iudicandus: non enim creditur dignum esse velle aliquem serio matr. contrahere, qui conditionem à natura impossibilem, & sciens implendam non esse, adiecit: sed intelligitur de conditione in se possibili, & sic adiecta vt adimplenda, quia natura possibilis erat: at est pensata contrahentium qualitate impossibilis, vt si fœminæ pauperi aliquis paupertatis conscius dicat Contraho tecum si des in dotem regnum, aut 100000. aureos. Hæ enim conditiones quæ obseruandæ proponuntur, repelli debent à matrimonio, & pro non adiectis haberi: cum enim qui conditionem posuit, sciat alteri esse impossibilem, censetur putè contraxisse. Item, quia eodem tenore deciditur *d. c. fin.* conditionem turpem, & impossibilem habendam pro non adiecta: sed turpis est talis, vt possit ab altera parte acceptari, & impleri: ergo impossibilis debet esse etiam talis, vt naturaliter acceptari, & impleri possit. Sic docent viri doctissimi, vt testatur *Cou. 4 decr. 2. p. c. 3. §. 2. n. 9.* Idem *Ledesm. 2. p. 4 q. 45. a. 1. f. 441. col. 2.* Nec abhorret *Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 2. vers. Profecto res sic in cortice aspecta.* vbi ait Pontificem non subiecisse exemplum de illa conditione impossibili, Si cœlum digito attigeris, aut de aliis huius generis: sed DD. ex legibus iuris ciuilis, ea exempla adhibuere. Nec *Cou.* omnino hunc intellectum reprobat: ait enim esse diligentissimum, & interiorem sensum illius *c. fin.* exactè perpendere: & disputationis gratia aliqua dicit se obiicere contra illum. Additque *Ledesm. ibid.* quando conditiones sunt natura possibiles, Ecclesiam re vera non præsumere consensum esse absolutum, sed conditionatum, vt sonat, efficere tamen vt valeat matrimonium cum eo consensu imperfecto & conditionato, reiecta conditione: sicut ius ciuile fauore matrimonij reiecit conditionem matrim. impedientem, à legato: vt Si non nupseris, lego tibi centum: & facit reiecta conditione, valere legatum. Sed hic sensus displicet mihi. 1. quia communiter DD. intelligunt *d. c. fin. de conditionibus natura impossib.* Ita *gl. verb. Contra substantiam, & ibi Henr. n. 4. & 6. & Lax 6. t. 4 p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Monte de oro, Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 7. Rosella Matrim. 5. n. 1. Sylu. Matrim 3. q. 1. Angel. Matrim. 3. impedimento 3. n. 12. Tab. Matrim. 2. q 11. n. 2. Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 5. concl. 5 n. 34. Sotus ibi, q. 2. a. 2. vers. Ad propositum ergo. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. §. 5. paulò post princ. Brun. de sponsal. concl. 32. n. 5.* habetur *t. 9. tract. Medina C. de rest. q. 23. Vers. Vnde marito Durandus, Viguerius lib. inst. c. 19 § 7. vers. 6. ad finem, Victoria sum. materia de matrim n. 259. Petr. de Soto lect. 3. de matr. §. Quartò deniqueinfertur: Nau sum. Lat. & Hisp. c. 22. n. 61. Angles floribus 1. p. materia de matr. q. 2. de consensu cond. a. vnico, diffic. 4. Barth. à Led. dub. 25. de matr concl. 7 Vinald. Candelab. 1. p. materia de matr. n. 55. Philiarc. de offi. sacerd. to. 1. p. 2. d. 2. c. 1. §. Tres conditionum, Palacios l. de contract. c. 6. concl. 1. & l. 5. c. vlt. dub. 7. Lud. Lop. 2 p. instr. noui, materia de matr. q. 47. a. 5. dub. 1.* Idemque asserunt DD. quos hoc 5. l. disp. 7. n. 15. referam asserentes conditionem hanc. Si pater tuus consenserit, contraho tecum: haberi pro non adiecta, quando contrahens sciebat obiisse patrem eo quòd conditio est impossibilis: cùm tamen sit impossibile per naturam, vt mortuus consentiat. Imo de impossibilibus non per naturam, sed secundum quid, & de facto, de quibus hic intellectus ait intelligi *d. c. fin.* non modica difficultas est, an habendæ sint pro non adiectis, vel potius vitient matrimonium: vt constabit disp. seq. n. 12. & seq. Secundo probatur, quia adiiciens conditionem natura impossibilem, vt si cœlum tetigeris, vel etiam facto ipso impossibilem, vt si dicat pauperi, Si regnum, aut 100000. aureos in dotem dederis, in vtroque casu videtur eodem pacto dissentire. Vt probat *l. Cum hæres, 4. § 1 ff. de statu li.* vbi, *non est statu liber, cui libertas in tam longum tempus collata est, vt eo tempore ù qui manumissus est, viuere non possit aut si tam difficilem, imò pene impossibilem conditionem adiecerit, vt aliunde libertas ei obtingere non possit: veluti si hæredi mille dedisset:* ergo vtraque pariter cõditio reiiciẽda est, vel si illa vitiat matrimonium: quia est indicium dissensus: cum hæc pariter dissensum indicet, vitiabit. Tertio, quia conditio impossibilis de facto, non appellatur in iure impossibilis, sed difficilis, *l. Continuus, 137. § Illud ff. de verb. oblig.* ergo dum *c. fin.* deciditur, conditiones impossibiles reiiciendas esse, intelligitur præcipuè de conditionibus verè impossibilibus, quales sunt natura impossibiles. Quartò, quia ius canonicum in hac decisione voluit fauere matrimonio, sicut ius ciuile vltimæ voluntati, à qua excludit conditiones impossibiles: vt testatur *gl. d. c. fin. verb. Impossibiles & ibi Ioa. Andr. n. 7. Card. n. 2. Alex. de Neue, n. 6. Acosta l. 1. Selectarum, c. 8. n. 11.* at à legatis reiiciuntur etiam conditiones natura impossibiles: imò aliæ impossibiles de facto, non reiiciuntur: vt testatur *Cou.* cum aliis *decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 9.* ergo similiter conditiones naturâ impossibiles reiiciuntur à matrimonio, & habentur tanquam non adiectæ. Quintò, quia indefinita iuris tradens regulam, æquipollet vniuersali: (vt dixi l. 3. disp. 44. n. 2.) ergo dum Pontifex *d. c. fin.* statuens regulam de conditionibus impossibilibus, dixit indefinite, tanquam non adiectas, habendas esse: intelligit de omnibus conditionibus impossibilibus: & malè trahitur illa decisio ad solas conditiones de facto impossibiles, quæ cùm verè impossibiles dici non possint, non modica est difficultas (vt dicemus disp. seq.) an sub ea decisione comprehendantur. Tandem, contra id quod addit *Ledesma* in eo intellectu, quando conditiones sunt impossibiles de facto, non præsumere Ecclesiam consensum absolutum, sed efficere matrim. cum eo consensu imperfecto, vt contingit in legatis: sic insurgo: nam longè diuersa est ratio: ius enim humanum potest supplere consensum in legatis, ac testatore inuito ob fauorem publicum aliquarum causarum, potest efficere vt legatum valeat: quod secus est in matrimonio, in quo nihil circa consensum supplere potest: vt supra dixi, l. 2. disp. 27. n. 2.

His ergo intellectibus reiectis: vt intelligentiam quam 8
veriorem reputo, proponam, oportet supponere aliquot fundamenta. I. fundamentum est, conditio impossibilis reputata possibilis, non reiicitur à contractu matrimonij, vel sponsalium, sed suum sortitur effectum in vtroque foro: vnde *d. cap. fin.* intelligitur, quando sciebant contrahentes conditionem esse impossibilem. Probatur, quia in testamentis vbi conditio similis reiicitur, actus

testandi

testandi sub conditione impossibili, quam testator possibilem existimabat, est nullus, *l. Seruo manumisso ff. de cond. indeb.* & docet ibi. *gloss. verb. Ex testamento, Barth. l. 1. n. 5 ff. eo. tit. Ioan. de Imola l. 3 n. 11 ff. de condit. inst. & Couar. statim citandus*: ergo similiter in matrimonio. 2. quia licet conditio sit impossibilis in se, si tamen à contrahentibus reputetur possibilis, & contingens, eandem vim habet in eorum animis, & apprehensione, ac si verè esset possibilis, & contingens: sed si esset possibilis, non reiceretur: ergo nec reiicitur, dum possibilis existimatur. 3. quia eodem modo loquitur Pontif. *d. c. fin.* de conditione turpi, & impossibili, sed turpis reputata honesta non reiicitur, (vt dicemus hoc l. 5. disp. 15. n. 7.) ergo nec impossibilis reputata possibilis. 4. quia, (vt statim dicemus) matrim. contractum sub conditione impossibili, reputatur nullum etiam in foro Ecclesiæ, quando constat ex aliquibus coniecturis consensum coniugalem defeciisse, ita vt contrahentes nullatenus velint consentire, nisi impleta conditione: sed potissima coniectura est, si illic credebant conditionem esse possibilem: ergo in hoc euentu non reiicietur conditio, sed vitiabit matrimon. Ita docent *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11. fin Soto 4. d. 29. q. 2. a. 2. vers. Per hæc iudicandum, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 2. n. 5. Medina q. 23. de rest. § Verum adhuc remanent tria dubia: Petr. de Soto lect. 3. de matr. § Quarto denique infertur, Lud. Lop. 2. p. instruct. noui, materia de matr. c. 43. f. 1093. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. art. 5. dub. 1. concl. 3. Enriq. l. 11. de matr. c. 12. n. 5. in comm. lit. C.* quamuis sibi contradicat *eo n. 5.* asserens hanc conditionē impossibilem reputatam possibilem haberi pro non adiecta, & de ea intelligi *d. c. fin.* sed verius est quod dicit in commento, nempe non haberi pro non adiecta, nec de ea intelligi *d. c. fin.* Item tenet *Barth. à Ledes. dub. 25. de matr. concl. 8.* Hoc tamen fundamentum est contra *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 7.* vbi ait *d. c. fin.* intelligi tantum quando contrahentes, conditionem reputabant esse possibilem, & *Greg. Lop. l. 6. fine, tit. 4. p. 4.* aliquantulum trepidat dicens, tunc tantum conditionem impossibilem reputatam possibilem vitiare matrimonium, quando ex tali credulitate manifestè apparet non aliter voluisse contrahentes, matrimonio consentire, nisi eueniente tali conditione: & sic manifestè apparet de dissensu. Sed dico id non opus esse, sed eo ipso quod contrahentes existimant eam conditionem esse possibilem, est manifestum signum dissensus, & talis conditio non habetur pro non adiecta. Pro eadem sent. sunt DD. quos infra hoc l. 5. disp. 7. num. 17. referam, asserentes si aliqui contrahant sub conditione, Si pater consenserit, existimantes eum viuere, cum tamen mortuus esset: non reiici talem conditionem impossibilem, sed statim vitiari matrimonium: eo quòd cum contrahentes existimarent patrem viuere, reputabant conditionem esse possibilem.

9 Hinc infertur, minus bene *Sotum, Lud. Lop. & Enriq. in illo comment. lit. C. n. prae. citatos*, asserere huiusmodi conditionem impossibilem reputatam possibilem, suspendere contractum vsque ad conditionis euentum: sicut si verè possibilis, & contingens esset: dicendum enim est cum reliquis DD. in hoc fundamento citatis, minimè suspendere, sed statim annullare matrim. Nam repugnat vt conditio natura sua impossibilis, ponatur in esse, ergo ex tunc contrahentes manent liberi ab obligatione: cum euentum impossibilem nullus expectare teneatur.

10 Nec placet moderatio *Soti, & Lud. Lop. fol. 1094 quos retuli n. 9.* vbi asserunt hoc intelligendum esse, quando prudenter contrahentes existimabant conditionem esse possibilem, secus, quando absque omni prudentia id crederent: quibus assentiri videtur *Greg. Lop. ibi cit.* asserens quando ex aliquibus causis existimarent esse possibilem, hoc procedere. Cæterum hoc verum est quoad præsumptionem in foro externo, non enim præsumet Ecclesia contrahentes reputasse conditionem esse possibilem, quando id absque omni prudentia esset. Cæterum in foro conscientiæ, quantumuis imprudenter reputent conditionem possibilem, vitiabitur matrimonium: quia deficit consensus: cum enim crederent posse euenire conditionem, non videntur consentire nisi in illius euentum: vt contingit in aliis conditionibus verè possibilibus. Et ita in simili docet *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11. fine*, vbi ait, licet conditionem esse iure impossibilem, sit clarum, nec liceat ignorare: adhuc non reiici, quando ignoratur, nisi quoad præsumptionem in foro externo, & nec quoad hoc nocebit, si possit ignorantia probari.

11 II. Fundamentum est, vt conditio impossibilis habeatur pro non adiecta, vltra cognitionem impossibilitatis conditionis, exigitur etiam vt contrahentes conscij sint constitutionis *d. c. fin.* statuentis eam conditionem haberi pro non adiecta, & censeri purum matrimonium. Prob. quia conditio impossibilis, ex natura sua, & attento frequenti loquendi modo, importat dissensum: vt manifestè probant argum. n. 1. proposita: & fauore matrim. disposuit Pontifex *d. c. fin.* vt in hoc contractu habeatur pro non adiecta, & censeatur purus contractus: ergo vt contrahentes matrim. sub ea, censeantur etiam in foro externo habere pro non adiecta, & purè contraxisse, necessarium est vt huius constitutionis conscij sint: constitutio enim minimè obligat ignorantes, *c. 2. de constit.* Sic *Medina C. de rest. q. 23. duplici col. ante fin* § *Ad cognoscendum autem, Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. § 2. n. 1. Alex. Carer. l. 3. de sponsal. c. 5. habetur tom. 9. tract. Palacios l. 6. de contractibus, c. 6. concl. 1. & 2.*

12 Imò non sufficiet, si alter ex contrahentibus norit conditionem esse impossibilem, & ius statuens haberi pro non adiecta: sed oportet vt vtrumque notum sit ambobus contrahentibus. Quia cum matrim. constet ex vtriusque consensu, & conditio impossibilis ex se dissensum explicet, si alter contrahens ignoret ius statuens haberi pro non adiecta, ex parte illius non erit consensus, sed dissensus: & ita non poterit constare matrim. Similiter si alter ex illis reputet, conditionem esse possibilem, cum natura conditionis possibilis, ea sit, vt suspendat consensum in conditionis euentum, ex parte huius, consensus non erit perfectus, & aptus matrim. contrahendo: ergo vt reputetur matrim. necessarium est, vt vterque contrahens norit conditionem esse impossibilem, & ius statuens eam conditionem haberi pro non adiecta. Quare cautè *Cou. Medina, n. praced. citati*, dixerunt requiri scientiam huius constitutionis in contrahentibus, ad significandum in vtroque requiri: & *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11. ad finem*, expressè ait sat esse, si vterque vel alter ignoret.

13 Sed obiicies: cum ignorantia facti, non iuris excuset: *reg. ignorantia, 13. de reg. iur. in 6.* & ignorantia huius constitutionis, sit ignorantia iuris, ea non obstante censebuntur contrahentes sub conditione impossibili sibi cognita, purè contrahere: quod videtur significare *Greg. Lop. l. 6. t. 4. p. 4. verb. Monte de oro, ad fin.* asserens, cum hoc ius notorium sit, contrahentes videri consentire purè, cum scire debeant à iure reiici tales conditiones. Sed quicquid sit in foro externo, manifestum est in foro conscientiæ vtramque ignorantiam, quamuis crassissima sit, excusare in hoc casu: (vt dixi n. 10. de eo qui crassissimè & imprudentissimè reputauit conditionem, quæ natura impossibilis erat, esse possibilem.) Quia quæuis ignorantia consensum tollit, qui necessarius est ad matrimonium, quamuis à culpa minime excusat, nisi iusta & probabilis sit. Vt si crassissimè erraret contrahens in persona, putans esse aliam: sic ignorantia quantumuis crassa tollet consensum absolutum. Imo & in foro externo excusabit ignorantia iuris clari, si probari possit: vt de ignorantia impossibilitatis de iure conditionis, docet *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11. ad fin.* Imo & ignorantia huius iuris excusat in foro externo. Quia ignorantia iuris non excusat, quando est ius clarum, & omnibus notum. Vt testatur *Dynus ea reg. Ignorantia, n. 4.* & cum aliis *Con. 4. d. decr. 2. p. c. 8. § 1. n. 9.* secus quando ius est obscurum, & in quo ipsi DD. varias professi sunt opiniones, quale est *d. c. fin.* cuius vera intelligentia & doctissimos latet, & tam varia est, vt vidimus.

Hinc

14 Hinc infertur, moraliter loquendo nunquam euenturum casum, in quo iudicandum sit etiam in foro externo matr. contractum sub conditione impossibili. Quia nunquam hoc ius notum erit saltem fœminæ contrahenti. Et (vt probauimus n. 12.) requiritur vtrique cognitum esse.

15 III. Fundamentũ sit: conditio impossibilis habetur pro non adiecta, quando dubia est contrahentium intentio, an animo consentiendi, vel potius irridendi, eam conditionem apposuerint: tunc enim fauore matrimonij præfertur pars illius conseruatrix, & præsumit Ecclesia ea verba accipi in sensu absoluto, perinde ac si conditio apposita non esset; ita vt conditio nil penitus operetur: in dubio enim pro matrim. iudicandum est, *c. fin. de sentent. & re iud.* cum enim vertatur periculum animæ, si fortè separentur qui legitimè sunt coniuncti, & aliis coniungantur matrimonio, eligit Ecclesia in dubio quod animæ tutius est: satius enim est contra statuta hominum dimittere legitimè coniugatos, quàm contra legem Dei eos separare. Vt habetur *c. Licet ex quadam, de testib.* ita *Metin C. de rest. q. 23. §. Respondeo salua meliori iudicio. Carbon. q. de rest. ante 1. concl. Palacios l. 6. de contract. c. 6. ad fin. in solut. ad 4. & in 4. concl. Spino spec. test. gloss. 4. princip. n. 138. DD. n. seq. referendi.*

16 Hinc infertur, si ex illis coniecturis constet conditionẽ impossibilem ioco appositam esse, ac absque animo contrahendi, tunc etiam in foro externo non habendam pro non apposita, sed vitiare matrim. Quia iam intentio contrahentium non est dubia. Sic *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 7. Sotus 4 d 29. q. 2. a. 2. vers. ad propositum ergo. Steph. Caiet. in sacram. Neapolit. q. 46 de matr. concl. 8. Con. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 5. Enriq. l. 11. de matr. c. 12. n. 5. & in fin. Barth. à Ledesm. dub. 25. de matr. concl. 7. Palacios l. 6. de contract. c. 6. concl. 4. Lud. Lop. 2. p. instruct. noui, materia de matr. c. 43. f. 1093.* Imo credo in hoc casu adiectionem conditionis impossibilis coadiuuare præsumptionem dissensus in foro externo. Quia tantum habetur pro non adiecta, vbi dubia fuerit mens contrahentis: vt diximus num. præced.

17 I. Autem coniectura erit, quando sic contrahens expressit, nolle se aliter consentire, nisi ea conditione eueniente. Quia iam clarè expressit suam intentionem. Ita *Steph. Caiet. Adrian. dub. 6. Couar. Lud. Lop. citati n. præced.* Secunda coniectura erit, si magna sit disparitas inter contrahentes. Quia hæc satis indicat dissensum, & facit præsumere ioco contractum esse matrim. (vt l. 3. disp. 15. n. 7. diximus.) Sic *Lud. Lop. ibi.*

18 His ergo suppositis, verus intellectus *d. c. fin.* est, Omnes fideles dum Sacramenta recipiunt, censentur ea recipere iuxta Ecclesiæ intentionem, & dum contractus ineunt matrimonij, & norunt conditionem esse impossibilem, eámque reiici ab Ecclesia, & pro non adiecta haberi, sed præsumere consensum esse purum, & absolutum: videntur velle pure contrahere, iuxta intentionem Ecclesiæ, & vt ipsa Ecclesia præsumit, & iudicat tale matrim. nisi aliter explicent suam intentionem. Sic *Palud. 4. d. 29. q. 2. in fin. Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 2. n. 1. Greg. Lop. l. 6. t. 4. p. 4. verb. Monte de oro, ad fin. Metina C. de restit. q. 23. duplici col. ante fin. § Ad cognoscendum autem. Palacios l. 6. de contract. c. 6. concl. 1. & 2. Alex. Carreras l. 3. de sponsal. c. 5.*

19 Sed rogabis, in quo consistat fauor hic matr. ob quem *d. c. fin.* ait Pontifex reiici ab eo conditiones impossibiles? Dico in hoc consistere: potuit ius in cæteris contractibus disponere, vt conditio impossibilis haberetur pro non adiecta, & si id disponeret, valeret contractus initus sub tali conditione, à scientibus talem conditionem esse impossibilem, & reiici à iure: propter rationem proximè dictam: cum autem id non statuerit, cæteri contractus corruunt, si sub conditione impossibili celebrentur, matrim. autem eo quòd contractus fauorabilis est, hoc speciale habet, vt ab eo ex statuto Ecclesiæ, impossibilis conditio reiiciatur: ac proinde matrim. ea adiecta contractum, quod aliàs naturæ impossibilis conditionis relictum, irritum esset, manet firmum ac validum. Ratio autem quæ induxit Ecclesiam ad hunc fauorem, explicata est n. 15.

Ex his infertur, decisionem *d. c. fin.* non solũ locum habere in foro externo, sed etiam in foro conscientiæ, dum cõtrahentes incerti sunt, ac dubij, an appositam habuerint intentionem. Sicut de Baptismo, & cæteris Sacramentis, dum ea recipiens non est certus de contraria intentione, iudicandum est in vtroque foro, iuxta intentionem Ecclesiæ recepisse, ac proinde valida esse: sic de matr. iudicium ferendum est in vtroque foro, Præterea, quia in eo dubio Ecclesia iudicaret in foro externo esse matrim. ergo idem iudicandum est in foro interno: nam vbi non proceditur ex falsa præsumptione, sed veritas cognita est, idẽ dicendum est in vtroque foro: (vt probaui l. 1. disp. 5. n. 20.) Sed contra hunc intellectum est obiectio. Ius canonicum non fundatur ad reiiciendas de matrim. huiusmodi conditiones impossibiles, eo quòd contrahentes sciant reiici: sed hoc potius subsequitur hanc constitutionem, quàm sit ratio ad statuendum ipsum. Ob hanc rationem reiicit hunc intellectum *Petr. à Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 1.* Sed nullius est momenti obiectio: libenter enim fateor, scientiam huius constitutionis non esse rationem, cum innitatur Ecclesia ad reiiciendas has conditiones: sed ratio fuit, fauor matrim. vt Pontifex *d. c. fin.* testatur. Verum scientia eius constitutionis exigitur, vt in ea dispositum locum habeat: nulla enim constitutio ignorantes ligat: *c. 2. de const.* 20

2. Infertur intellectus ad *Clem. vnic. de consang. & affin.* vbi excommunicantur consanguinei contrahentes matr. incurrent enim prædictam excõmunicationem, si contrahant adiecta conditione impossibili. Vt si duo consanguinei sic inter se contrahant, Accipio te in vxorem & virũ, si cœlum digito tetigeris. Quia cum ea conditio habeatur pro non adiecta, perinde est, ac si purè & absolutè contraherent. Id tamen intelligendum est, quando secundum iuris dispositionem vellent contrahere, si enim mens eorum esset solum in euentum eius conditionis, & non aliàs contrahere, non incurrerent eam excommun. Quia Clementina illa punit voluntatem contrahendi de facto, vbi ius resistit, ob impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis: at si in euentum conditionis quam sciunt impossibilem, & non alias vellent contrahere, non est verum ipsos habere voluntatem contrahendi de facto: ergo non incurrent excommunicationem. Sic *Adrian. 4. de matr. q. 3. dub. 10. ad fin. & dub. 11. in solut. ad 2. Cou. 4. decr. 2. p. c. 3. § 2. n. 8. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. triplici col. ante fin. §. In huius rei expositionem, & seq.* Similiter ab eadem excommun. excusabuntur, si ius habens has conditiones pro non adiectis, ignorent. Quia eo casu non est hoc matrim. vt probaui n. 11. Sic *Adrian. ibi.* Idem dicendum est, si sub conditione turpi contrahatur matr. Quia similiter habetur pro non adiecta (vt dicemus latè disp. 15.) Sic *Petr. de Ledes. ibi, §. In huius rei expos.* Et bene addit, §. *Dico tertio*, in casu in quo animus esset non contrahendi vsque ad conditionis turpis euentum, ea eueniente, retenta opinione asserenti purificari illud matr. absque nouo consensu, (quam referam disp. 8. n. 5.) incurri excommunicationem: cùm tunc de facto contrahatur matr. absolutum inter consanguineos. Retenta autem contraria opinione, dicenti non purificari matr. post aduentum conditionis, absque nouo consensu, (quam eadem disp. 8. n. 3. referam) non incurri, donec adueniente conditione accedat nouus consensus. Quia vsque tunc non est matrim. Quid autem dicendum sit, si conditio sit impossibilis de iure? Vt si consanguinei contrahant sub hac conditione, Contraho tecum, si licet inter consanguineos, dicam disp. seq. n. 10. 21

Tertiò infertur, intellectus ad *c. fin. de bigamis*, vbi decernitur sacerdotem ducentem viduam, esse irregularem, propter affectum contrahendi opere subsequuto: infertur (inquam) similiter esse irregularem, si sub conditione impossibili, conscius eam reiici, & conformiter constitutioni Ecclesiæ, id matrim. celebret: secus quando fuit ignarus, vel non conformiter illi constitutioni contraxit. Sic *Adrian. de matr. q. 3. dub. 11. in solu. ad 2.* Et idem dicendum est de conditione turpi: provt explicuimus num. præced. 22

Vtùm

23 Vtrùm autem reiiciantur à sponsalibus conditiones impossibiles, sicut reiiciuntur à matrimonio: dicemus hoc 5. l. disp. 17.

24 Tandem ad argum. n. 1. proposita, resp. Ad primum dic distinguendam esse minorem: nam conditio impossibilis relicta suæ naturæ dissensum potius indicat: at supposita Ecclesiæ eam reiicientis, & indicantis consensum esse purum, constitutione, & eius notitia in contrahente, manifestè indicat consensum. Nam stante ea scientia vbi alter suum animum minimè explicat videtur iuxta Ecclesiæ intentionem contrahere. Ad 2, nego conseq. quia cætera non sunt paria: cum enim ius non excludat eam conditionem à cæteris contractibus, ea indicat dissensum: tollitq; spontaneam ac liberam voluntatem: quod secus est in matrimonio: vt explicui in solut. præced. Ad 1. confirm nego conseq. quia ea conditio cùm in cæteris contractib. non habeatur ac non adiecta, sed relinquatur suæ naturæ, index est dissensus: secus in matrimonio: vt dixi. Ad 2. confirm. nego conseq. quia cæteri contractus non ita fauorabiles sunt, ac matr. nec in matrimonio sub conditione impossibili contracto, supplet consensum Ecclesia, sed declarat eum consensum reiecta conditione purum esse. Ad 3. argu. concedo totum in cæteris contractibus: at secus in matr. vbi adiectis iis conditionibus, præsumit Ecclesia purum consensum ob rationem dictam. Ad 4. dico Ecclesiæ constitutionem efficere vt matrim. sub ea conditione celebratum, sit deinceps post eam constitutionem legitimum, quod ante eam inualidum esset. Et dum dicis, Ecclesiam non posse facere vt id quod matr. minimè erat, modo sit matrim. distinguo, si intelligas de matr. ante suam constitutionem contracto, id fateor: si autem intelligas de in posterum contrahendo: id bene potest efficere, non supplendo consensum sed variando decreta. Vt dum Ecclesia, *c. Non debet de consang.* restrinxit gradus consanguinitatis ad quartum, non effecit vt matrim. contractum in quinto gradu ante eam constitutionem, quod inualidum fuit, validum esset: at fecit vt matr. deinceps in 5. gradu contracta, quæ secluſa ea constitutione inualida essent, deinceps valerent, tollendo antiquam prohibitionem. Sic in nostro casu ante constitutionem *d. c. final.* matr. sub conditione impossibili celebratum, nullum erat: quia ea conditio indicabat dissensum, & ita Ecclesia nequit efficere vt id matrim. sit validum: vt ibi statuit eam conditionem reiiciendam esse, cum variata sit natura contractus, eo quod iam indicat consensum, efficit, vt deinceps matrimonia sub ea conditione celebrata sint firma. Ad confir. patet ex solutione præced. Ad 5. dico propter vtramque rationem reiici: nec inde sequi reiiciendas esse, quamuis aliunde constaret de contraria voluntate: quia Ecclesia nequit consensum in matrim. supplere. Ad confirm. iam n. 19. explicui, in quo fauor matrimonij præ cæteris contractib. consistat: nec hic fauor aduersatur libertati, ac spontaneo consensui ad matrim. requisito: vt explicui in solutione ad 2. Ad 2. confir. dico odium esse vt introducatur matri. vbi consensus deest: at in dubio an sit consensus, necne, fauor est matrimonij, vt valeat, statuendo non indicare dissensum, id quod secluſa ea cõstitutione eum indicaret. Ad vltimum, constat ex dictis: quia supposita constitutione *d. c. fin.* eiusque notitia, est sufficiens expressio consensus absoluti: dum sub conditione impossibili contrahitur.

DISPVTATIO IV.

An omnes conditiones impossibiles reiiciantur de matrim. iuxta c. fin. de condit. appos. vel tantum impossibiles per naturam: & hoc siue apponantur de præsenti, aut præterito, siue de futuro.

SVMMARIVM.

Quotuplex est conditio impossibilis? n. 1. Et an reiiciatur, quando est de præsenti, aut præterito: refertur opinio negans, 2.
Contraria Authoris, n. 3. Et soluuntur argum. n. 4.
An reiiciatur conditio impossibilis per naturam? remissiuè, 5. Et ibi, quid si partim est possibilis partim verò impossibilis.
Quid, si conditio sit iure impossibilis: refertur opinio negans reiici, n. 6. Et contraria, 7.
Quid si talis conditio referatur in tempus futurum? vt si aliquando licebit matrimonium inter consanguineos? 8.
Quid, si dubium sit, an conditio sit natura, vel iure impossibilis, 9.
Explicatur Clem. vnde consang. an incurrat excommun. contrahens cum consanguinea, sub conditione, si est licitum, num. 10 & soluitur argum. n. 11.
Quid, si conditio sit de facto impossibilis: referuntur duæ sententiæ, numer. 12. & 13.
Et sent. Authoris, n. 14. Et ibi soluuntur argum.
Quid, si conditio sit per accidens, ex lapsu temporis impossibilis: vt si corrupta dicatur, Contrahe tecum si es virgo? refertur opinio affirmans reiici, numer. 15. Et ibi, ad præteritum non est potentia. Et verior opinio, 16.
Valet hæc conditio, si es virgo, contrahe tecum, 17.
Soluuntur argum. & explicatur l. Si Mania. ff. de hared. instit. n. 18. & ibi an reiiciatur hæc conditio, Si filia tua viuit, contrahe, tecum casu quo ille nunquam habuerit filiam?
An conditio impossibilis contra substantiam matrimonij reiiciatur? vt Contrahe tecum, si facris angelus, vel si veneris ad exequias meas, vel si non ascenderis capitolium? 19.

CVm multiplex sit conditio impossibilis, Quædam enim est per naturam impossibilis, vt si cœlum digito tetigeris. Quædam iure impossibilis quando scilicet ius, oppositum iubet: vt Contraho tecum, si licet inter consanguineos contrahere. Quædam est facto ipso impossibilis, vt si quis pauperi dicat, Contraho tecum, si centum mille aureos in dotem dederis. Quædam est natura sua possibilis, at ex accidenti, vt ex lapsu temporis, est impossibilis: vt Contraho tecum, si es virgo, vel si pater tuus adhuc viuit. Quædam sunt conditiones impossibiles contra substantiam matrimonij. De his ergo omnibus, hoc eodem ordine quo propositæ sunt, in hac disp. est agendum. 1

1. Tamen generaliter circa has omnes conditiones impossibiles, dubitatur: an cum apponuntur, de præsenti, aut præterito, habeantur pro non adiectis: vel tantum quando apponuntur per verba de futuro? Duplex est sent. 1. ait *d. c. fin.* dum decidit conditiones impossibiles habendas esse pro non adiectis intelligi quando apponuntur de futuro: vt contraho tecum, si cœlum digito tetigeris, secus quando de præterito, aut præsenti: vt Contraho tecum, si cœlum digito tangis, aut tetigisti, tunc enim non habentur pro non adiectis, sed vitiant matrimonium, & irritum illud reddunt. Prob. quia verba iuris sunt proprie intelligenda, sed conditiones de præterito, aut præsenti non sunt propriè conditiones. Vt constat, quia non suspendunt: quod proprium est conditionis, ergo cum *d. c. fin.* loquatur de conditionibus impossibilibus, intelligi debet de propriè conditionibus, quando, scilicet, sunt per verba de futuro. 2. quia eodem tenore definit ibi pontifex reiiciendas esse matrim. conditiones impossibiles, & turpes, sed hæ non reiiciuntur, quando sunt de præterito, aut præsenti: (vt dicemus hoc 5. l. disp. 15. n. 5. ergo nec illæ. Et confirmatur, quia in *eo. c.* asserit Pontifex conditionem contrariam substantiæ matrimonij annullare, sed non annullat, quando est de præsenti, aut præterito, sed tantum quando est de futuro, ergo similiter dum decidit conditiones impossibiles esse reiiciendas, intelligit de conditionibus de futuro. Sic videtur tenere *Sylvest. Matrim. 3. q. 1. fine*, nam vbi dixerat conditiones impossibiles & turpes haberi pro non adiectis, subdit hæc dicta esse de conditionibus propriis de futuro, nam de præsenti, vel præterito statim de matrim. si sunt veræ, vel non, si sunt falsæ; nisi sint contra matrimonij substantiam. Eandem tenent aliqui viri docti neoterici, & fertur fuisse Magistri Cano: & tenet *Petr. de Ledesma de matrim. qu. 47 Art. 5. dub. 1. §. Hoc posito fundamento.* 2

II. Tamen sent. (cui adhæreo) ait, reiiciendas esse quamuis sint de præterito, vel præsenti. Prob. quia eodẽ modo reiiciuntur à matrim. quo ab vltima voluntate, probaui disp. præc. n. 7. sed ab vltima voluntate reiicitur impossibilis de præsenti, vt patet ex *l. Si Mania 45. ff. de hared. instit.* 3

instit. vbi conditio, Si filia testatoris viuet, casu quo numquam habuit filiam, reiicitur à testamento, tanquam impossibilis. Et dicit *gloss. verb. Viuem, id est viuum in præsenti tempore.* 2. quia Pontifex dum *d. c. fin.* decernit conditiones impossibiles esse reiiciendas, non ideo id decernit, quia obligant ad aliquid impossibile, sed quia omnino impossibiles sunt: at tam impossibiles sunt, siue apponantur de præterito, præsenti, aut de futuro, ergo similiter sunt reiiciendæ: sicut etiam hoc lib. 5. disp. 2. n. 2. de conditionibus necessariis diximus, non esse differentiam, an apponantur de præsenti, præterito, aut futuro: quia semper sunt necessariæ, & præsentes in suis causis. Et ita hanc sent. tenent *Durand. 4. d. 28. q. 2. n. 5. Palud.* dicens fortè hoc esse verum, *4. d. 20. q. 2. art. 5. n. 28. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 2. Greg. Lop. l. 6. verb. Monte de oro, ad fin. tit. 4. p. 4. Lud. Lop. 2. p. instr. noui, materia de matr. c. 42. f. 1083.* Idem tenet *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11.* vbi exemplificat in conditione impossibili de iure, quam dicit habendam pro non adiecta: in conditione de præsenti, vt si inter consanguineos potest consistere matrim. Idem expresse *Alex. Carrer. de sponsal. l. 4 c. 5.* habetur tom. 9. tract. *Barth. à Ledesma de matr. dub. 25. concl. 7.* vbi asserens conditiones impossibiles haberi pro non adiectis, exemplificat, vt si Deus non est: quæ est conditio de præsenti.

4 Ad 1. argum. ex propositis num. 2. dico conditiones de præsenti, aut præterito, non esse proprie conditiones, at dum textus reiicit conditiones impossibiles, non attendit ad proprietatem conditionis, quæ est suspendere, sed ad impossibilitatem, quæ æque proprie reperitur in conditione impossibili de præterito, & præsenti. Ad 2. nego conseq. quia turpes non reiiciuntur ex eo quod turpes sint; sed quia incitant, & obligant ad peccandum, vt dicemus hoc l. 5. disp. 15. n. 4. quare cum hoc solum inueniatur in turpibus de futuro: solum turpes de futuro reiiciuntur. At impossibiles reiiciuntur ex eo quod impossibiles sunt, quæ impossibilitas in conditione de præsenti & præterito reperitur. Ad confirm. pariter negatur consequentia, quia conditio contra substantiam annullat, quia est obligatoria ad implendum aliquid contra substantiam, aut bona matrimonij: quæ ratio solum habet locum in conditione de futuro: at impossibilitas in vtraque reperitur.

5 2. Dubitatur, an oporteat esse notam contrahenti impossibilitatem conditionis, vt ea reiiciatur? & habeat hæc decisio locum in conditionibus etiam natura impossibilibus? satis de his dixi disp. præced. num. 7. & seq. si tamen conditio sit pro parte possibilis, & pro parte impossibilis, reiicitur quatenus est impossibilis, & implenda est quatenus est possibilis: per *l. Qui decem. ff. de dote præleg. & l. penult. ff. de condit & demonst.* Sic *Bart. l. 1. n. 10. ff. de condit. instit. Anchar. c. fin. n. 9. de condition. appositis.*

6 3. Dubitatur, de conditionibus iure impossibilibus, an reiiciantur à matrim. iuxta *d. c. fin.* Vt contraho tecum, si inter consanguineos potest matrim. contrahi, vel filius potest sine causa à patre exhæredari. *Sylu. Matrimonium, 3. q. 9. fine,* dicit non esse reiiciendas conditiones. Quia non sunt absolutè de iure impossibiles: cum ius facile variari possit. Vt consanguinitatis gradus variati sunt, *c. Non debet, de consangnin.*

7 Verum dicendum est, huiusmodi conditiones reiiciendas esse, sicut reiiciuntur impossibiles per naturam: iuxta *d. c. fin.* Probatur 1. quia cum id possimus quod iure possumus, *l. Nepos Proculo, ff. de verb. sign.* dicetur impossibile, quod de iure fieri non potest. 2. prob. nam testamentum, à quo similiter reiicitur conditio impossibilis, valet reiecta conditione, non tantum per naturam, sed iure impossibili, *l. 1. ff. de condit. instit. l. Continuus, §. Cum quis, ff. de verb. obl. & §. Impossibilis, instit. de hæred. instit.* Et docet *Bart. ea l. 1. n. 5. Molina* cum aliis, *lib. 2. de primog. c. 12. n. 36. P. Molina to. 1 de iust. tr. 2. disp. 206. concl. 2.* ergo similiter reiiciuntur à matr. Et ita docent *Ioan. ab Imola l. 1 n. 11. ff. de cond. inst. Adrian. 3. q. 3. de matrim. dub. 11. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 7. Greg. Lop. l. 6. tit. 4. p. 4. verb. Monte. Ludouic. Lop. 2 p. instruct. noui. materia matrim. cap. 43. fol. 1039.*

Intellige tamen 1. hanc sent. si conditio referatur ad ius præsens, secus si ad ius futurum, Vt contraho tecum, si aliquando licebit inter consanguineos inire matrimonium, vel si hoc anno liceat: id quod modo est inre prohibitum. Sic *Adrian. & Couar. & Lud. Lop. ibidem.* Hoc tamen intelligo, quando id est iure humano prohibitum. Quia potest variari, & sic conditio est possibilis. Secus si esset iure naturali interdictum: cum enim inuariabile sit, reiicietur conditio, etiam relata in futurum. Vt contraho tecum, si aliquando licebit homicidium, furtum. Quia semper est impossibilis.

2. Intellige, quando est certum, & manifestum conditionem esse contra ius, vel natura impossibilem, secus si id sub iudice sit. Tunc enim non debet haberi pro non adiecta. Quis non est cur præsumatur tunc consensus absolutus. Sic *Adrian. eodem dub. 11. ad finem.* 9

Hinc infertur, contrahentem cum consanguinea matrim. ea conditione, Si licet cum consanguinea contrahere, si nouit esse impossibilem de iure, & vult contrahere conformiter iuris dispositioni, quod habet pro non adiecta, incurrere excommunicationem, de qua habetur in *Clemen. 1. de consang. & affinit.* Quia cum reiicitur conditio, habetur pro matrim. absolutè, & purè contracto: sicut disp. præced. n. 21. diximus, quando adiicitur conditio impossibilis per naturam: secus si nolint hi consanguinei contrahere, nisi in euentum conditionis. Sic *Adrian. eod. dub. 11. in solus. ad 2. Couar. n. 8. Ludou. Lopez. n. 7. citati. Petrus de Ledes. de matrim. q. 47. ar. 5. triplici colum. ante finem, §. In hac difficultate. fol. 263.* 10

Ad argum. contrariæ sent. propositum, nu. 6. resp. satis esse, vt conditio dicatur de iure impossibilis, vt secundum præsentem iuris definitionem sit prohibita, quamuis id ius variari possit: sicut conditio hæc, Si sol quiesceat, dicitur natura impossibilis: quia talis est attento præsenti naturæ cursu, quamuis illum Deus immutare possit. 11

4. Dubitatur, circa conditiones quæ solo facto impossibiles sunt, an ea ex contractu matrimon. reiiciendæ sint, iuxta decisionem *d. c. finalis*; an potius suum operentur effectum, suspendendo valorem matrimonij, vsque in illarum euentum? Quidam aiunt has conditiones vitiare matrim. Prob. quia vitiant vlt. voluntatem, vt probant *gloss. inst. de hæred. instit. §. Impossibilis, verb. Impossibilis, Bart. & Imola*, quos refert, & sequitur *Con. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 2 n. 9. Molina lib. 2. de primog. c. 12. n. 37.* at ius canon. dum reiicit conditiones impossibiles à matrim. voluit illi fauere; sicut ius ciuile vltimæ voluntati, à qua reiicit conditiones impossibiles: (vt dixi dis. præced. n. 7.) si ergo ius ciuile non reiicit conditiones de facto impossibiles ab vltima voluntate, sed illam vitiant, similiter ius canonicum non reiiciet eas à matrim. sed illud vitiabunt. 2. quia *d. c. fin.* solum reiiciuntur conditiones impossibiles à matrimonio, at impossibiles de facto non dicuntur impossibiles, sed difficiles, *l. cominus, 137. §. Illud. ff. de verb. oblig.* ergo non reiiciuntur: & ita videtur tenere *Couar. eod. n. 9.* 12

Alij vero censent reiiciendas esse. Prob. quia similiter reiiciuntur ab vltimis voluntatibus: vt probant cum aliis *Greg. Lop. l. 3 verb. Per tal. sit. 4. p. 6. Acosta. lib. 1. selectar. c. 8. n. 9. P. Molina. to. 1 de inst. tract. 2 disp. 206. f. 1250.* 2. quia tam impossibile videtur pauperi, dare cétum mille aureos, ac cœlum digito tangere: & tam irrisorium videtur illud, ac hoc petere. Hanc sent. videtur amplecti *Lex. 6. tit. 4 p. 4.* vbi inter conditiones quæ reiiciuntur à matrim. ponit, Si dederis montem aureum. Nam eandem conditionem appellat *l. 4. t. 4. p. 6.* impossibilem de facto: & ita intelligitur prior lex, (vt *Gregor. Lop super eam*, notat *verb. Monte,*) de monte aureo artificiali, qui est impossibilis de facto: nam naturalis est natura impossibilis, Idem dicunt *gloss. cap. fin. verb. Contra de condit appos. & ibi Henric. num. 6. Host sum. tit. de condit. appos. n. 12. vers. Aut. est honesta, Vigner. Instit. 16. §. 7. vers. Sexto, ad fin. Victoria summ. materia de matrim. numero 259.* vbi inter conditiones impossibiles, quæ à 13

matri

matrimonio reiiciuntur,exemplificant,vt si dederis mihi imperium:quam constat esse tantum facto impossibilem: idem tenet *Palacios lib.5. de contractib. cap.fin. dub.7.* vbi ait hanc conditionem: Si feceris montem aureum, reiici à matrimonio: quia est summæ difficultatis: idem *Lud. Lop.2.p.instruct.noui,materia de matr. c.43.f.1094.* vbi ait reiici hanc conditionem,si petatur a paupere cognita, vt det centum mille aureos in dotem. Idem tenet expressè *Ledesm.2.p.4.q.45.a.1. fol.441. col.1.*cum aliis viris doctissimis, prout refert *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.2.nu.9.* Idem *Bartholomæus à Ledesma de matrim dub 25 concl.8.*Nescio tamen, cur inter forum conscientiæ, & externum, hac in re distinguat, asserens reiici in foro externo: at in foro conscientiæ suspendere, donec impleantur. Sed immeritò distinguit; quia ibi non constat de contraria intentione idem seruandum est in hac re in vtroque foro: vt dixi disput.præcedenti,num.10.

14 Placet tamen in hac controuersia, distinctio *Gregorij Lop.l.6 verb. Mone,§.4 p.4.* vbi sic distinguit aut conditio est impossibilis de facto solum respectu illius personæ, cui proponitur implenda,& non simpliciter etiam respectu aliorum, potest enim alieno auxilio impleri. Vt si à paupere petatur hæc conditio, Si dederis centum mille in dotem:& tunc talis impossibilitas est potius difficultas vt probat l. sent. n.4. relata: quare hæc conditio non reiicietur, sed suspendendi effectum habebit, & si non impleatur,annullabit matrim. Aut est impossibilis etiam respectu aliorum, vt si dederis montem aureum artificialem,quamuis enim multis aureis congregatis posset construi, at quia id non facile fieret, nec esset possibile alicui personæ, de facto reiicitur tanquam impossibile, fauore matrim. Et eodem modo intelligo conditionem illam,Si dederis mihi regnum,aut imperium, reiici tanquam impossibilem de facto. Vt ex multis authoribus retuli,n.13. Quia est plus quam moraliter impossibile. Et per hoc,facilè respondetur ad contraria argumenta proposita,n.12.

15 5.Dubitatur,an similiter reiiciatur à matrimonio iuxta decisionem *d.c.fin.* conditio quæ ex natura sua possibilis est,at ex accidenti est impossibilis, aut ex lapsu temporis? præteritum enim redire non potest. *Hostiens.d.c.fin.de condit.appos.ad fin.& sum.de cond.appos. n.12.verf. Quid, si contraho sub conditione hac Si es virgo:*dicit hanc conditionem,Contraho tecum,si es virgo,reiici:& esse matr. purum. Quia,si iam defforata est,virgo esse non potest.*c.Si Paulus 32.q.5.*ad præteritum enim non est potentia:*regula Verum.31.ff.de reg.iur.2.*potest argui in fauorem huius opinionis.Quia multi DD.asserunt reiici hanc conditionem si pater consenserit,tanquam impossibilem, quando contrahentes sciebant patrem decessisse: vt dicam hoc 5.disp.7.n.17.sed hæc non est impossibilis ex natura sua, sed ex accidenti.quia,scilicet pater obierat.Tertiò,& fortissimè,ex *l.Si Mœuia 45.de hæred.instit.*vbi asseritur hanc conditionem,Si filia mea viuit,hæres esto,quando testator nunquam habuit filiam,reiici & sic valere institutionem.Et redditur ratio ibi,*quia id quod impossibile in testamento scriptum esset,nullam vim haberet:*vbi *gloss.verb. Impossibile,* dicit, *de natura.* Vnde duplex argum. colligitur, alterum,quia hæc conditio ex natura sua est possibilis,& solum per accidens ex transcursu temporis præterit,quia non habuit filiam,dicitur impossibilis: alterum,quia eodem modo reiicitur conditio impossibilis à legato, & a matr.si ergo hæc impossibilis per accidens, reiicitur à legato,reiicietur etiam à matrim.

16 Nihilominus absque dubio dicendum est, decisionem *d.c.fin.* intelligi de conditione quæ ex se est impossibilis, secus de ea quæ suapte natura possibilis est, quamuis ex transcursu temporis,eo quod ad præteritum, vt nõ transierit,minime est potentia,sit impossibilis;talis enim conditio non reiicitur, sed si vera est,valebit matrim. si verò falsa,vitiabitur.Et hæc distinctio est satis conformis iuri. In aliis enim casibus,multum operatur conditionem non esse natura impossibilem, sed ex solo temporis transcursu.Vt lex nil potest fingere circa impossibile, *l. Quia certum.ff.locati,l.certè in princ.ff.de precar.*& tamẽ quando res ex transcursu temporis tantum est impossibilis,habet locum fictio legis.Vt cum *Bart.*docet *Decius l Verum 31.ff. de reg.iur.n.3.* & sic *l.Non dubium,C.de legib.* pacta contra leges inita pro infectis habentur fictione iuris.Ita docent *Ant.cons.82.col pen.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.2.n.3.Palud. 4 d.29.q.2. a.5.33. Adrian.4. materia de matr.q 3.dub.6. Sot.4.d.19.q.2.a.3 post.3.conclusionem,verf.Dubium autem, Greg.Lop.l 6 ad fin.t.4.p.4.Veracruz 1 p.spec ar.29.§.Quid de isto contractu.Lud.Lop.2.p.instruct.noui materia de matr. c.43 f.1092.Petr.de Ledesm.de mat.q.47.n.5 dub.3.f.129.*

Hinc infertur,hanc conditionem, Contraho tecum,si 17
es virgo,non reiici,sed si talis est,valere statim matrimonium:secus,si talis non sit. Quia est honesta conditio, & natura sua possibilis,quamuis per accidens supposita defloratione,impossibilis sit.Dixi Si es virgo,& non dixi,Si talis inueniaris:quia hæc potest intelligi honestè, vel inhonestè:& de illa an valeat agendum est infra hoc lib. 5. disp.16.n.1.Hoc corollarium est contra *Hostiensem pro 1. sent.allegatum nu.15.* sed illud docet *D.Bonau.4.d.29.q.3. n.13.Ricard 4.d.28.a.2.q.2. Sylvest. Matrimonium,3.qu 8. Palud. Adrian. Sotus, Couar. Veracruz, Lud. Lop. Petr de Ledesm. citati nn praced Barth.à Ledes.dub.25. de matrim. post.10.concl.§.Sed quid dicendum est.*

Ad 1. argum. propositum num.15. constat ex dictis,id 18
enim est per accidens ex transcursu præteriti temporis impossibile. Ad 2.& 3. dico cum *Ioanne Imola l.1 n.8. ff. de cond.instit.*appellari conditionem ex accidenti impossibilem,quæ non reiicitur à matrimonio,& legato quando immediatè, & absque vllo circuitu potuit esse vera: vt Si pater tuus viuit,si es virgo:secus quando non immediatè, sed longus discursus exigitur, vt sit vera: vt in *d. l. Mœuia,*exigitur enim ad veritatem illius conditionis,vt fuisset nata filia, & adhuc viueret. Et eodem modo,Si pater tuus consenserit, quando iam obiit: exigitur namque vt pater modo extaret,& amplius vt consentiret:quod idem licet obscurius, sensit *Couar.4. decret.2.p.3.§.2. n.3.* vbi sic explicat illam conditionem *d.l. Si Mœuia.* Si filia mea viuit:quia quamuis possibile sit aliquem habuisse filiam, tamen impossibile est, & fuit eam viuere, si eam non habuit:vbi nota duplicem impossibilitatem, & consequenter circuitum.Hinc fit similiter reiici à matrim.hanc conditionem tanquam impossibilem, Si filia tua viuit, casu quo numquam habuerit filiam, sicut reiicitur à legato, iuxta *d.l.Si Mœuia.* Ita *Couar.eod n.3.* & *Lud.Lop.4 p.instruct.noui.materia de matrim.c.43.f.1092.*

Tandem dubitatur de conditione impossibili contra- 19
ria substantiæ matrim. an reiicienda sit iuxta id quod deciditur *d.c.fin.de conditionibus impossibilibus:*vel potius annullat matrim.vt *eod.c.* definitur de conditionib. contrariis matrimonio? Breuiter dicendum est,non reiici,sed annullare matr. vt Contraho tecum, si veneris ad exequias meas:quod est idem,ac post obitũ meum.Similiter Contraho tecum, si non ascenderis Capitolium:cùm enim sit conditio negatiua, cuius contrarium toto vitæ curriculo fieri potest, perinde est ac dicere, Contraho tecum post mortem tuam. Vt habetur, §. *Si quis stipuletur, instit. de verb.oblig.* Et ratio est,quia talis conditio cum tollat matrimonij substantiam, excludit consensum necessarium, absque quo matrimonium consistere nequit. Ita videntur expressè tenere. *Abb.Prapos. Alex de Neuo,c.fin de condit. appos.statim in princ.& Lancelotus instit.iuris can.1.tit.de sponsal. §.Sponsalia contracta sub condit. verb. Honesta sunt,* vbi ita summant *illud c. finale,* conditiones turpes & impossibiles quæ non sunt contra substantiam matrimonij reiiciuntur: idem tenent expressè *Adrian. 4. materia de matr.q.3.dub.5.& 9.fin. Angel. Matrim.1.imped.3.nu.vlt. Sylvest. Matrim.3. qu.11.verf. tertio, Lud. Lop.2. instruct. noui,materia de matrim.c.42.fol.1089.*Idem tenet *Sotus 4. d.29.quæst.2 a.2. ad fin. verf. Ad propositum ergo:* vbi dicit hanc conditionem, Si angelus fueris, contraho tecum,

quamuis sit impossibilis, vitiare matrim. quia est eius substantiæ contraria.

DISPVTATIO V.

An hæc conditio reputanda sit impossibilis, Si Pontifex dispensauerit, ac proinde adiecta sponsalibus inter duos consanguineos, sit reiicienda, & ita talia sponsalia minimè obligent, ac si absolutè, & secluſa conditione contracta essent?

SVMMARIVM,

Quæ sint quæstiones disputandæ, n. 1.

An impedimentum sit tale, in quo non est solitus Pontifex dispensare, non obligat promissio, 2.

Nec si solitus sit Pontifex dispensare ex causa iusta, & contrahentes illa careant. 3.

Obligat promissio, si obtentata iam dispensatione ratificetur. Et quando censetur ratificari? 4.

An promissio inter impeditos, sub conditione, Si Pontifex dispensarit, obliget? Referuntur eius sent. n. 5. 11. & 12. Et sententia Auctoris, n. 13. Vbi etiam soluuntur argum. contraria.

Conditio pendens à Principis voluntate, quando reputetur impossibilis, n. 5. iunct. n. 12. Et an nomine huius Principis intelligatur non tantum princeps supremus, 13.

Quid si iuramento firmetur talis promissio, n. 6. & quid, si magna expensa pro dispensatione impetranda facta sint, & subea spe virgo defloratasit, 7.

An peccent contrahentes sub tali conditione, n. 8 iuncto n. 16.

Quid, si aliqui se obligent in contractibus, pœnamque apponant conferentes euentum in Pontificis beneplacitum, & dispensationem, an valeat pœna, n. 9 iunct. n. 16.

An legatum relictum fratribus, cum onere exequendi aliquid ad quod Pontificis licentia desideratur, valeat conditione reiecta, num. 10. iuncto num 16.

Quid, si matrim. initum sit inter impeditos per verba de præsenti, sub ea conditione, Si Pontifex dispensarit, 14.

Quid, si dantes sibi fidem de matrim. contrahendo, sint in secundo consanguinitatis gradu, n. 15.

Explicatur Clem. vnica, de consang. an consanguinei contrahentes matrim. sub conditione, Si Pontifex dispensauerit, incurrant illius excommunicationem? n. 17. 18.

Valet conditio apposita in legato, vel maioratu, si aliquis ducat consanguineam præcedenti Pontificia dispensatione, n. 19. Et quid, si secundo consanguinitatis gradu coniuncti sint? 20.

Tunc incumbit legatario impetrare dispensationem, num. 21. Post quem inuenies alia summaria.

1 HÆc quæstio grauissima est, & in ea 7. quæstiones disputandæ latent. I. est, an impediti ad contrahendum impedimento Pontifici reseruato, si contrahendi fidem sibi dent, sub conditione, Si Pontifex dispensauerit: talis contractus obliget? II. an sint vera sponsalia. III. an sit idem dicendum si tales non exprimant conditionem, Si Pontifex dispensauerit? IV. an idem dicendum sit, si impedimentum sit tantum impediens, per solum Pontificem, aut etiam Episc. dispensabile? V. an casu quo talis contractus non obliget, qui resilit teneatur alteri soluere expensas in dispensatione, vel alias occasione talis contractus facta? VI. quando talis contractus obligat, quis teneatur expensas dispensationis facere eamque procurare? VII. an liceant inter hos impeditos, sub conditione, Si papa dispensarit, contrahentes, amplexus, & oscula, licita inter sponsos de futuro?

2 Quæstio I. An dantes sibi fidem de matrim. contrahendo, sub conditione, si Papa dispensarit in consanguinitate vel alio impedimento dirimenti, quo affecti sunt, obligentur, ita vt Pontifice dispensante, teneantur contrahere matrim. Certum est, si impedimentum eius generis sit, vt nunquam solitus sit Pontifex dispensare: vt in 1. gradu transuersali, vel si contrahens sit sacris initiatus, nec vrgeat causa grauissima, vt cum ipso dispensetur: talem contractum esse nullum, & eam conditionem reputandam impossibilem: vt constabit ex dicendis n. 12.

3 2. Est certum, contractum esse omnino nullum, quando Pontifex solitus est ex legitima causa dispẽsare in impedimento, & contrahentes ea carent. Quia non possunt absque graui culpa dispensationem petere, nec ea vti. Et id verum est, licet tali promissioni iuramentũ accedat. Quia iuramentum non est vinculum iniquitatis c. *Quamodo de iureiurando*: & tale iuramentum est contra bonos mores.

4 3. Similiter est certum, esse vera sponsalia, & obligare quando obtenta dispensatione ratificatur prior consensus. Tunc autem ratificari tacitè credo, quando iam concessa dispensatione per ordinarium, procceditur ex contrahentium consensu, ad denuntiationes in Ecclesia faciendas. Quia id est contractum promissionis continuare, & niti vt ad effectum perducatur.

5 Difficultas ergo in eo versatur, an quando Princeps solitus est dispensare in impedimento ex causa iusta, adestque talis causa, obliget matrim. promissio inter sic impeditos, ea expressa conditione, Si Pontifex dispensauerit? Triplex est sent. I. docet, eam promissionem esse omnino nullam, & proinde licitum esse vtrique contrahenti ante impetratam à Ponfitice dispẽsationem, altero inuito resilire. Ducitur 1. quia conditio impossibilis reiicitur à contractu matrimon. vel sponsalium, itque purus manet. ac si adiecta non fuisset: vt latè diximus tota disp. 3. sed hæc conditio, Si Pontifex dispensauerit est impossibilis: ergo ea reiecta, manet ea promissio pura, & absoluta: & proinde minimè obligabit: quia est inter personas inhabiles, & contra bonos mores. Quod autem talis conditio sit impossibilis, prob. sic. Quia conditio à voluntate Principis dependens, qualis est hæc, reputatur impossibilis. Vt constat ex *l. Cominnus*, 137. §. *Cum quidam ff de verb. oblig.* ibi, *vbi omnino conditio iure impleri non potest, & si velit facere, ei non liceat nullius momenti fore stipulationem: perinde ac si ea conditio, quæ natura impossibilis est, inserta esset. Nec ad rem pertinet, quod ius mutari possit, & id quod nunc impossibile est, postea sit possibile fieri: non enim secundũ futuri temporis ius, sed secundũ præsentis, æstimari debet stipulatio.* Et *l. Inter stipulantem*, 83. §. *Sacr. ff de verb. oblig.* reprobatur hæc stipulatio, *cum locum cum ex sacro profanus esse coperit, dare spõdes.* Et subditur ratio, quæ cõmunis est etia casui nostro, ibi, *quia nec præsentis obligationem tẽporis recipere potest, & ea dum taxat quæ natura sui possibilia sunt, deducũtur in obligationẽ.* Et *l. apud Iulian* 40 § *fi. qui incipit, Constat* (in aliis hæc lex incipit, *Apricanus*, in aliis, *Idem Iulianus*, in aliis ponitur hic §. post *l.* 41. *ff. de legat. 1.*) vbi dicitur valere legatum rei alienæ, & deberi æstimationẽ, quando est possibile, licet difficile, rem illam comparari, nisi res Principis sint, tunc enim si legentur, nõ debetur etiam æstimatio. Et redditur ratio, ibi *quoniam commercium earum, nisi iussu Principis nõ est. Cum distrahi non soleant.* Vbi clarè appellatur impossibile, quod à voluntate principis pendet. Et ita hoc esse impossibile, docent *glos. d. l. Cominnus. verb. Relicta, Dynus reg. Semel Deo* 51. *n. 2. de reg. iur in 6. Bart. d. l. Apud Iulian. § Constat. n. 2. Abbas c. Cum esses, n 19. de testam. Rebuff. de verb. signific. l* 143. § *Limitatur etiam Zephalus consil. 407. n. 40. vol. 3 Ioan. Bapt de Ploris inter consilia matrimonialia Zileti, consil. 87. n. 10. vol. 1.* asserens id esse verum, licet Princeps solitus sit dispensare: *Mandosius. reg. 32. Cancellariæ. q. 31. n. 11. & 12.* Et confirm. quia quod tantum potest fieri per remedium extraordinarium, vt dispensationem, dicitur impossibile. Vt testantur *Inn. c. Pastoralis. n 1. de causa poss. & propr. Tiraq* multos referens, *de re rat. lignag. §. 32. glos. vnic. n. 59. Mandos referens Romanum, d. q. 31. n. 12. Ant. Gabr.* referens *Barbatium, in mea edit. tom. 1. comm. l. 7. ad fin verb. Gratia f.* 466. Huic rationi innituntur omnes authores huius sententiæ, dempto *Enriq. l. 12. de matrim. c. 10. n. 4.* qui tenens hanc sent. fatetur hanc conditionem non esse impossibilem: & ita alia ratione ducitur ad hanc sent. amplectendam: nimirum, quia melius est conformari legi communi prohibenti nuptias inter impeditos, quàm sequi legem specialem dispensationis: & ita ea promissio obligans ad recedendum à iure communi, nullius est momenti. Hanc sent. tenent *Ioan. Andr. c. Super eo, de condit. appos. n. 2. Innoc. & Host. ibi, initio, Anchar. n. 7. Cardin n. 2. penult. Abbas n. 8. Alex. de Neuo a num.* 13. *vsque ad* 18. *& Prapos. n. 5.* te latè

dispu

disputata, anceps manet, vtra pars verior sit. Eandem tenent *Henric. c. fin. n. 2. fine de cond. appos. Phil. Probus addition. ad Monach. c. vn. co, de sponsal. in 6. n. 11. Franc. Aret.* dicens communem *d. l. Apud Iulianum, §. Constat, num. 11. vers. Et ad materiam nostræ legis*, quam interpretatur simul cum *l. Cum seruus ff. de legat. 1. Additionator Decij. l. Ea quæ varò, n. 4. ff. de regul. iur. Idem Franc. Aret. consil. 142. n. 1. 2. & 3. Loazes de matr. dub. 12, initio, Rosella Matrim. 5. n. 13. & 14. Sylueſt. Matrim. 3. q. 9. Astensis, lib. 8. summ. tit. de modo contrahendi sponsalia, a. 2. q. Sed quid si aliqua persona: Villalobos in comm. opin. littera M. n. 67. Ant. Cuc. l. 5. instit. maio. 2. 11. n. 56. Tello, l. 22. Tauri, n. 18. Marienzo l. 5. recop. tit. 6 l. 6. gloss. 5. n. 2.* Et ex Theolog. *Victoria summ. de matr. n. 258. Sot. 4. d. 29. q. 2. a. 1. Ledes. 2. p. 4. q. 45. a. 1. fol. 440. col. 3. Veracruz 1. p. spec. a. 19. vers. Quod si quæras, Enriq. l. 11. de matr. c. 10. n. 4. Capua lib. 2. decision. c. 80. n. 9. & triplici seq. Vinald. Candel. sacram. de matrim. 1. p. n. 55.* Et censent esse probabilem *Petr. de Ledesm de matr. q 47. a. 5. dub. 2. conclus. 2. & Vega l. 4. sum. casu 335.* Et vere est probabilis.

6 Immo idem dicendum est, ea promissione iuramento confirmata. Cùm enim iure prohibita sit, illique ius resistat, iuramentum nullas vires habet. Sic *Victoria, Sotus, Ledesma, Capua. num præced. alleg.*

7 Præterea idem est verum, licet magnæ expensæ factæ sint causa talis promissionis, & sub ea spe virgo defiorata sit. Quia cum hæc damna sint per accidens, possunt alia via reparari. Sic *Sotus, Enriquez, & Capua, n. 5 citati.*

8 Ex præmissa sent. inferunt 1. *Victoria, & Sotus alleg. n. 5.* peccare hos impeditos contrahendo sub ea conditione, Si Papa dispensauerit, & iurando. Quia promittunt, & iurant rem licitam. Quod temperat *Sotus*, quando hi intenderent sponsalia celebrare, secus si solum se ex honestate obligare, ne expensæ dispensationis frustra fiant.

9 2. Infert *Alex. de Neuo c. Super num. 17. de condit. appos.* obligantes se apposita pœna, conferentes euentum contractus in Principis dispensationem, minimè teneri contractu, nec pœna. Quia conditio est impossibilis, & ita vitiat contractum: & sicut contractus non valet, ita nec pœna illi accessoria.

10 3. Inferunt *Bart. l. Apud Iulianum, §. Constat. ff. de legat. 1. n. 2. & Ioan. Bapt. de Plotis inter consilia matrim. Zileti, cons. 87. n. 9.* relictum fratribus minoribus, cum onere, cuius implementum exigit Pontificis licentiam, esse purum reiecta ea conditione, tanquam impossibili.

11 II. Sententia docet talem contractum, & promissionem obligare: at esse reuocabilem, posseque alteruttrum contrahentem altero inuito resilire, ante & post dispensationem impetratam, nisi ea impetrata ratificetur consensus. Sicut sponsalia impuberum, valida sunt, & obligatoria, reuocabiliter tamen: cum possit vterque pubes factus, resilire, vt diximus lib. 1. disp. 51. n. 6. Ducitur, quia non est dicendum ita firmum, & irreuocabilem esse hunc consensum præstitum à personis inhabilibus, sub conditione, Si princeps dispensauerit, ac quando personæ sunt habiles. Sic tenent *Gutier. q. canon. lib. 1. c. 22. n. 17. & sequentibus. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 244 n. 9.*

12 III. Sent. docet talem promissionem obligare, & neutri altero inuito fas esse resilire, siue ante, siue post obtentam dispensationem. Prob. quia pendens à voluntate principis reputatur impossibile, quando princeps id concedere non solet, secus quando solet. Vt patet ex *l. Apud Iulianum, §. Constat. ff. de leg. 1.* quam retuli nu. 5. pro 1. sententia, ibi, *quoniam commercium eorum nisi iussu principis non est, eum distrahi non soleant.* sic item aduertunt *ibi Cuma. & Alex. n. 5. & ibi Iason*, dicens communem, *n. 3. Roma. l. 1. initio. ff. de verbor. oblig. Paulus l. Continuus. §. Cum quis, n. 5. ff. eodem tit. Præpos. c. Super eod. n. 5. de condit. appos. Socinus iunior, cons. 51. n. vlt. vol. 1. Decius reg. Ea quæ varò. 64. fine, & ibi Cagnol. n. 4. de regul. iur. Rolan. cons. 11. n. 15. l. 2. Con. 4. decret. 2. p. c. 3. initio, n. 8. & l. 3. variar. c. 19. n. 6. fine, Additio. Abbatis, c. Cum esses, n. 19. de testam. super verb. Explicari, Greg. Lop. l. 3. verb. sin mandado tit. 9. p. 6. Acosta lib. 1. select. c. 8. n. 14. Pinell. l. 1. p. 3. n. 52. vers. Et inde inferendo, C. de bonis mater. Tello, l. 26. Tauri, n. 14 Zeph. con. 304. n. 124. l. 3. Ant. Gom. l. 9. Tauri n. 18. fine, Ant. Gabr.* alios inferens, *in mea editione. to. 1. commun. l. 9. verb. Impossibile, f. 509. Molina, lib. 2. de primog. c. 13. n. 8. 9. & 10. Meres de maior. 1. p. q. 50. n. 2. fin. Marienzo dialog relator. 4 p. c. 11. n. 7. & lib. 5 recop. tit. 9 l. 5. gloss. 4. n. 7. Gutier. cons. 18. n. 10. Baëza de non melior. filiab. c. 26. n. 14. Caldas de nominat. emphyt. q. 20. n. 31. Spino speculo testam. gloss. 2. principali n. 9.* Immo nec quando princeps difficillimè concedit, reputatur hoc impossibile. Quia hoc potius ad difficultatem, quam ad impossibilitatem pertinet: vt docent *Couar. 4. decret. 2 p. cap. 3. initio, n. 9. Acosta, & Meres proximè citati.* quare talis conditio non dicitur impossibilis, reiicienda, iuxta *c. finale, de condit. apos.* vbi sumitur impossibile pro eo quod natura, vel iure impossibile est: vt diximus disput. præced. Et confirm. quia institutio spurij facta sub conditione, si princeps eum legitimauerit, est valida: iuxta communissimam & veriſſimam sentent. vt potest videri *in Couarr. 4. decret. 2. part. cap. 8. §. 5. num. 12. Duegnas reg. 366. limitatione 1. Molina, l. 2. de primog. c. 7. num. 40. & 41. Marienzo lib. 5. recop. tit. 8. l. 6. gloss. 8. n. 19.* vbi multos alios referunt: cum tamen ea conditio pendeat à voluntate Principis. Similiter venditio rei feudalis, seu maioratus, simpliciter facta, inualida est: valet tamen, si fiat sub conditione, si dominus feudi, aut Princeps voluerit. Vt probat *Molina lib. 4. de primog. cap. 3. num. 48.* Similiter votum Episcopi transeundi ad religionem, si Pontifex dispensauerit, validum est, secundum omnes: cum tamen hæ conditiones pendeant à Principis voluntate. Et amplius confirm. quia quando est controuersia de aliquo beneficio, licitum est contendentibus, pacisci de pensione concedenda sub conditione, si Pontifex dispensauerit, qua secluſa pactum esse simoniacum, & verè obligat ergo similiter in nostro casu. Præterea, quia in hac promissione duo inuoluuntur, alterum, promissio petendi dispensationem, alterum, ea obtenta contrahendi: & vtrumque est licitum, & possibile, ergo promissio obligat 2. principaliter probatur, quia licet conditio pendens à Principis voluntate reputaretur impossibilis, at quoties est præambula, & necessaria ad dispositionis & actus valorem, non est reiicienda, etsi summè difficilis sit, sed eius euentus expectatur. Vt tradunt *Bald. 1. quæst. 6. num. 17. C. de institutionibus, & sub. Alex. l. apud Iulianum, §. Constat, n. 5. ff. de legat. 1. & ibi Iason, n. 16. Socinus l. Quidam elegatus. ff. de rebus dubiis, Ant. Gom. l. 9. Tauri, num. 18. fine*: sed hæc conditio. Si Pontifex dispensauerit, est necessaria ad valorem promissionis matrimonij, inter impeditos: ergo non est reiicienda. 3. quia licet factum pendens à Principis voluntate, reputetur impossibile, non tamen excusatur promittens, nisi à Principe postulauerit, licet facilè non soleat concedere. Vt tradunt *Bald. cons. 395. n. 3. l. 2. Paul. cons. 433. n. 2. vers. Sed his non obstantibus, l. 1. Aimon, cons. 121. n. 10. lib. 1. Zephal cons. 304. n. 123. l. 3. Meres de maior. 4. p. q. 40. n. 20.* ergo esto ea conditio esset impossibilis, non esset irrita promissio, sed tenebitur promittens niti dispensationem impetrare. Et ideo hanc sententiam tenent *Ant. c. Super eo, n. 8. de condit. appos. & ibi Corderinus:* Et in hanc quamuis dubius, magis inclinat *Præpos. ibi. n. 5.* Et in hanc inclinare videtur *Iason l. Apud Iulian §. Constat n. 11. ff. de legat. 1.* & seruatur de consuetudine, secundum *Boërium decis. 164 n. 27.* Eandem tenent *Angel. Matrim. 3. imped 3. n. 4. Dec. in l. Ea quæ varò, n. 14. ff. de reg. iur. Nauar. lib. 4. cons. 1. editione, tit. de sponsal. cons. 15. n. 2. in 2. tit. de consang. cons. 5. n. 2. Couar. 4 decret. 2. p. c. 3. init. n. 9. fin. Ant. Gab. in mea edit. to. 2 comm. verb. Matrimon l. 11. fol. 92. Iulius Clarus lib. 5. receptarum, verb. Incestus, vers. Sed quid.* Et supponere videtur *Greg Lop. l. 3. verb. Casar. tit. 4 p. 4.* dicit enim, aduenient dispensatione non esse necessarium nouum consensum, & sic clarè supponit priorem promissionem valuisse. Et quando interuenit iuramentum, tenent idem, *Tab. ena verb. Sponsalia, q. 8. n. 9. & ibi Armilla n 11.*

Et ex Theologis sequuntur hanc sententiam *Adrian. 4. materia de matrim.q.3.dub.10. Philiarc sum.parua de offic. sacerd.c.de sponsal. Veracruz append ad speculum super artic. 19.de condit. à f.114. Petr.de Ledesm de matr.q 47.a.5.dub. 2.conclus.2. Lud.Lop.2.instructorij.c.42.de matr.fol.1086. Angles floribus 1.p.q.2.de matrim.conditionato, art.vn.dub. 3.f.542. Barth.à Ledesm.de matrim.dub.25.fol.1372.*

13 Sit conclusio,1.sent.probabilis est: sed III. opinio est multo probabilior. Secundam autem minimè percipio. Non enim video qualiter stare possit aliquem esse obligatum,& semper posse resilire: si enim potest resilire, ergo non est obligatus. Nec confert simile de sponsalibus impuberum. Quia impuberes non semper resilire possunt,sed statim ac pubertatem nacti fuerint: (vt dixi l.1. disp.51.n.6.& 14.)at iuxta hanc sent.possunt semper contrahentes resilire, nisi obtenta dispensatione nouam obligationem ineat. Ad argum. 1. sententiæ, proposita, n.5. constat ex dictis num. præced. non enim est impossibile quod pendet à voluntate principis, & per medium dispensationis extraordinarium fit, quando Princeps solet dispensare, sed quando nullo modo solet: nec tunc verè dicitur impossibile, sed difficile. Ad argum. quo vsus est *Enriq.*cod.num.5.propositum,dic melius esse conformari legi communi, quando non est aliqua obligatio licitè contracta,ab ea recedendi:qualis est promissio matrimonij inter impeditos, præmissa conditione. Si Pontifex dispensauerit. Sicut iure communi contendentibus circa beneficium minimè licet de pensione danda pactum inire,quod tamen pactum semel initum, sub conditione. Si Papa consenserit, obligat quidem, & neutri contrahenti altero inuito resilire licet.

14 Idem dicendum est, quando tales consanguinei vel alio impedimento affecti,contraxerunt per verba de præsenti,sub conditione,si Papa dispensauerit,tenentur enim Quia resoluitur is contractus in promissionem de futuro, iuxta *c.Super eo,in fine de condit,appos.*Sic *Ant. Calderin. Couar.n.9.fine,Petr.de Ledesma, all.si n.12. Gutier.q.can.l. 1.c.12.num.22.*

15 Similiter idem asserendum est,licet consanguinei dantes sibi fidem prædictam de matrim. contrahendo, sint secundo consanguinitatis gradu coniuncti. Quamuis enim difficile soleat Pontifex dispensare in hoc gradu, at sæpe ex causa iusta dispensat. Sic *Nauar. lib.4. consil. 2. edit.tit.de consang.cons.5. Petr.de Ledesma de matrim.q.47. ar.5. dub.2.in solut ad 1.* Et constabit ex iis quæ dicemus n.20.nimirum,non reiici à legato,vel maioratu conditionem contrahendi cum consanguinea in secundo consanguinitatis gradu,præmissa dispensatione.

16 Hinc infertur,contra DD.relatos num.8. hos impeditos contrahentes sub conditione. Si Pontifex dispensauerit, minimè peccare. Quia illa conditio suspendit in tempus habile, tollitque rationem culpæ, ab eo contractu. Sic *Adrian.4.de matr.q.3.dub.10.in solut.ad 2.Couar. 4.decret.2.p.c.3.init.n.7.fine, Gutier.q.can.l.1.c.22.n.5.& 17.*Similiter neganda sunt corollaria,quæ intulit 1.sent. n.9.& 10. innituntur enim illi fundamento,quod pendet à voluntate Principis esse impossibile.

17 2.Infertur,quid dicendum sit,ad eam quæstionem. An si duo consanguinei contrahant matr. per verba de præsenti sub conditione,Si Pontifex dispensauerit,incurrant excommunicationem latam,*Clem.vnica,de consang.* contra consanguineos contrahentes? *Gut.q.canon.l.1.c.31.n.* 17.affirmat incurrere.Quia ea conditio tanquam impossibilis reiicitur,manetque purum matrimonium.

18 Sed dicendum est, nullo modo incurrere, quia ea conditio non reputatur impossibilis:(vt probaui nu.12.) Sic *Adrian.4.q.3.de matr.dub.10.ad fin.Couar.4.decr.2.p c.3. init.n.7.Greg.Lop.l.6.verb.Impossib.tit.4.p.4. Anton. Cucus l.5.inst.maior.t.11.n.56.fine, Lud. Lop.2.p. instruct.de matrim c.42.f.1081.col.2.Petr.de Ledes de matr.p.47. ar.5.f.* 257.§. *Sed circa confirmationem vltimi argumenti.*

19 3. Infertur valere conditionem legato, vel maioratui adiectam, vt legatarius, vel in maioratu succedens ducat consanguineam,præmissa Pontificis dispensatione. Quia ea conditio non reputatur impossibilis. Nec obstant *l. Si stipuler,ff.de verb.obl.& l.14.fine,t.4.p.6.*quarum verba referã n.26.Quia loquuntur,dum non exprimitur conditio, Si Pontifex dispensauerit:vel si exprimatur,est tale impedimentum, in quo non est solitus dispensare. Sic docent *Acosta l.1.Select.c.8.n.24.Molin.l.2.de primog.c.13.à n.8. vsq;ad 13. Meres de maior.1.p q.50.n.2.Gutier.cons.18.n.9.*

Controuersia autem est inter hos DD.quando consan- 20
guinitas est in 2.gradu,an valeat talis conditio?Nam *Molina eo c.13.n.12.& 13.Enriq.l.12.de matr.c.10.n.4.* dicunt reiici eam conditionem, tanquam impossibilem, illaque reiecta valere legatum. Quia *Trid.sess.24.de matr.c.5.* decernit in hoc gradu dispensandum non esse, nisi inter magnos Principes. Sed verius est valere conditionem. Quia licet difficile dispenset Pontifex, sæpe tamen solet dispensare.Sic docent *Acosta l.1.Select.c.8. n.14. Molina* mutans sent. *in annot.quas proponit in fine totius lib. de primog.n.12. Gutier.cons.18. n.9.* Immo addit *Acosta*, valere conditionem, vt contrahat cum consobrino, si Pontifex dispensauerit,mulier succedens in maioratu.Quia quamuis difficillima sit dispensatio, hoc potius ad difficultatem,quam ad impossibilitatem pertinet.

Incumbet autem legatario, vel maioratus successori 21
grauato ad contrahendum cum consanguinea, si Pontifex dispensauerit, impetrare dispensationem. Cum ipse teneatur niti implere conditionem, si vult legatum, vel maioratum. Sicut ipsi incumberet quodcumque aliud onus legato adiectum subire. Sic *Meres* alios referens,*de maior.1.p.q.50.n.3.& 4.p.q.40.n.20.*

SVMMARIVM.

An promissio matri. inter impeditos, sub conditione, si Pontifex dispensauerit, vel sub alia, qua posita sunt habiles, vt si quis promittat infideli, si conuertatur, obliget tanquam vera sponsalia, explicatur in quo consistat difficultas,n.22. Et ibi, ante impletam conditionem non sunt sponsalia.

Proponitur opinio asserens impleta conditione, non obligare vt sponsalia,n.23.

Opinio Authoris,n.24. Et ibi soluitur argumentum. Reprobanturque dicentes esse hanc conditionem generalem, si conuertis, Post quem inuenies alia summaria.

QVÆSTIO II. An promissio matrimonij inter impedi- 22
tos, sub conditione, Si Pontifex dispensauerit, obliget, vt simplex promissio,vel vt vera sponsalia? Et generaliter an sint vera sponsalia, quoties inhabiles promittunt sibi matrim.sub conditione,qua posita sunt habiles:vt si promittat fidelis infideli matrim.si conuertatur?Propono autem hoc dubium generaliter,quia in priori exemplo,cum conditio illa,Si Papa dispensauerit, pendeat ex Principis volũtate,omnes DD.relati n.5.negant in ratione promissionis valere:nedum in ratione sponsalium.Quia reputant eam conditionem impossibilem. Quare non consistit vis huius difficultatis in hoc;sed esto ea conditio sit possibilis,& ex hac parte non sit reiicienda,vt cõtingit in posteriori exemplo,quando promittit fidelis infideli si conuertatur, an obliget talis contractus in ratione sponsalium, non obstanti inhabilitate ad contrahendum, tẽpore promissionis factæ:Et quidem ante impletam conditionem, nemo dubitat non esse sponsalia, quia deficit consensus perfectus conditione nondum impleta.Et constat ex *c.1. de sponsa.in 6.*vbi ex sponsalib.conditionalib.deciditur ante impletam conditionẽ non oriri publicæ honestatis impedimentũ:eo quod nondũ valida sint defectu consensus.

Difficultas autem est, an post conditionem impletam? 23
Aliqui negant obligare vt sponsalia, sed ratione solius promissionis, nisi tunc ratificentur. Quia tempore quo hi contraxerunt, erant inhabiles, & vbi impleta est conditio, & iam sunt habiles, non ratificarunt priores consensus,sed illi permanent immutati. Ergo talis promissio non habet rationem sponsalium.Sic in vtroque exemplo docet *Enriquez l.12.de matrim.cap.13.fine,& c.10.num.4. Angles florib.1.p.q.2.de consensu conditionato,a.vnic.dub.3.*

&

& quæst. 12. de impedimento disparitatis cultus, dubit, 2.

24 Sed dicendum est, impleta conditione esse vera sponsalia. Quia licet illi inhabiles sint ad contrahendum pro tunc, non tamen ad contrahendū tempore impletæ conditionis, at quando contrahunt sub conditione, non contrahunt pro tunc, sed pro tempore conditionis impletæ. Quoniam ea est conditionis natura, vt suspendat actum & eius absolutam obligationem, in tempus impletæ conditionis. Vt dicitur *l. Cedere diem, 213. ff. de verborum sign.* ibi, *vbi sub cōditione, neque cessit, neq; venit dies pendente adhuc conditione.* Et per hoc soluitur arg. contrariæ sent. propositum n. præced. Nec est verum, priores consensus permanere immutatos. Quia pendente conditione sunt ineficaces, imperfecti, nec pariunt publicam honestatem: quæ secus se habent, conditione impleta, *c. 1 de sponsal. in 6.* Et confirm. nam institutio vt valida sit, debet esse hominis capacis, & tamen valet institutio spurij facta sub conditione, Si Princeps eum legitimauerit, (vt probaui n. 12.) Quia licet spurius sit incapax tempore institutionis, at conditio illam suspendit, vt non censeatur ex tunc facta, sed à tempore impletæ conditionis, quo iam est capax: ergo similiter in nostro casu. Sic docent in priori illo exemplo, quando consanguinei promittunt sibi matrim. sub conditione, Si Papa dispensauerit: *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 10. in solut. ad 2. & ad vlt. & post solut. ad vlt. vers. Restat respondere, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. n. 9. fine. Gutier. q. cā. l. 1. c. 22. n. 17. Veracr. appēd. ad spec. super ar. 19 de condit. appos. f. 118. vers. Hāc opinionē, Manuel. 1. to. sū. 3. edit c. 244. n. 9. Lud. Lop. 2. p. instruct. c. 42. de matr. fol. 1086. Petrus de Ledesm. de matr. q. 47. a. 5. dub. 2. cōcl. 1, & 3.* Et in posteriori exēplo, quando aliquis fidelis promittit matrim. infideli, si conuertatur, esse vera sponsalia impleta conditione, docent *D. Bonau. 4. d. 28. q. 3. n. 13. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 6. in princ. Rosella, verb. Impedimentum, imped. 9. init. Angel. Matrim. 3 imped. 10. init. Sylu.* dicens esse omnium, *Matrim. 8. q. 10. dict. 3. Lex 15. t. 2. p. 4. Sot. 4. d. 39 q. vn. a. 2. vers. Vnde verbū & in solut. ad 2. Petr. de Ledes. cod a. 5. dub. 1. ante solut. ad 1.* Et huius sent. apertè videntur *Ant. c. de infidelib. de cōsang. n. 7.* vbi *Alex de Neuo, n. 12. Card. c. fin. n. 3. de condit. appos.* vbi *Henric. n. 2. fine, Prapos. n. 6. vers. In ea gl. ssa,* dicūt enim valere matrimonium initum inter fidelem, & infidelem, ea conditione, si infidelis conuertatur, & suspendi in tempus euenientis conditionis. Hinc fit minus bene *Sotum 4. d. 29. q. 2. a. 1. vers. Ante secundū vero,* quem sequitur *Barth. à Ledes. dub. 25. de matr. paulo post principium,* asserere, esse conditionem generalem, quæ nihil facit, & tacitè inest, si infidelis ad fidem conuertatur. Ducitur que, quia hæc conditio, si non es consanguinea, est generalis, & tacitè inest, ob idque non suspendit: (vt diximus hoc 5. lib. disp. 1. n. 13.) Eo quod cum consanguinea non possit consistere matrimonium: sed similiter cum infideli nisi conuertatur, iniri nequit à fideli validè matrimonium: ergo ea conditio, si conuertatur infidelis, est generalis, & nil operatur. Sed ex dictis constat eam conditionem suspendere consensum: cum ea non apposita, promissio sit prorsus inualida, & peccatum, ea tamen adiecta sit valida, & ante conditionis euentum obliget, vt simplex promissio, post euentum tamen, vt sponsalia. Nec simile est, de illa conditione, Si non es consanguinea: cum enim sit de præsenti, non potest consensum suspendere, nec aliquid operari: sicut ea conditio, Si non es infidelis, contraho tecum: secus autem est de illa, Si conuerteris, cùm enim pendeat ex futuro euentu, suspendet vtique, & operabitur.

SVMMARIVM.

Refertur opinio asserens impeditos promittentes sibi matrimonium non expressa conditione, Si Pontifex dispensauerit, perinde teneri, ac si ea expressa esset: & similiter valere conditionem legato adiectam, vt legatarius ducat consanguineam, licet ea conditio, Si Pontifex dispensauerit non exprimatur, n. 23: Et ibi, verba quantumcumque generalia restringenda sunt de habilitate.

Contraria opinio verior vtroque casu, n. 26. Et quid, si tractatur possea de dispensatione, n. 27.

Soluuntur argum n. 28. post quem sunt alia summaria.

25 Quæstio III. An valeat promissio matrimonij inter impeditos, non expressa ea conditione, Si Pontifex dispensauerit, perinde ac si expressa esset? Affirmant quidā. Quia promittens matrim. consanguineæ necessario supponit dispensationem præmittendā esse, cum ea conditio à iure insit, eo quod aliter matr. cōstare nequeat. Vt conditio hæc, Si alter voluerit. Et confirm. quia verba quantumcumq; generalia, restringenda sunt, vt intelligantur de extremis habilib. *l. Vt gradatim. §. 1. ff. de minor. & honor.* Sic tenēt aliqui in alio simili, nimirū, quādo testator apponit cōditionē in maioratu, vel legato; vt successor ducat consanguineā: dicunt enim non esse differentiā, siue explicet præcedēti dispēsatione, siue id taceat. Quia semper hoc intelligitur: verba enim testatoris in dubio, secundū ius commune intelligenda sunt. Vt notant DD. *l. Heredes mei, §, Cum ita, ff. ad S. C. Treb.* Sic *Molina l. 1 de primog. c. 13. n. 7. Gut. q. can. l. 1. c. 22. n. 14. & conf. 18. n. 5. 6. 7. 8.* malè tamen fert Socinum iun. Et nihil refert, siue ea conditio exprimatur, siue taceatur, ait *Sot. 4. d. 29. q. 2. art. 1. vers. Re vera fateor.* Et quando intercessit iuramentum, docent idem *Tab. verb Sponsalia, q. 8. n. 9. & ibi Armilla, n. 11.* limitans, nisi ignorassent impedimentum, quo cognito non sibi promittetent. Et hæc sent. est satis probabilis.

Sed probabilius est, minimè obligare promissionem, ea 26
cōditione non expressa, tamquā bonis moribus aduersam. Quia conditio secundū præsentis tēporis ius æstimari debet, *l. Continuus, 137. §. Cū quis. ff. de verb. obl.* ibi, *non enim secūdū futuri temporis ius sed secundū præsentis, æstimari debet stipulatio.* Præterea prob. ex *l. Si stipuler. 15. in fine princ. ff. de ver. obl.* vbi dicitur, si stipuler sororē adoptiuā me ducturū, non valere: quia statim fit cōtra bonos mores, & *l. 14. fin. 4. p. 6.* ibi *si la mujer nō quisiēdo cumplir la cōdicion, nō casare con aquel con quiē le mandaua el testador, no aura el heredamiento, nin la māda: fueras ende, si aquel cō quien le mādana que casasse, fuesse pariēte de ella, o tal home con quien ne deuia, nin podia casar segū derecho.* quia institutio spurij purè facta, & præceptū de alienandis bonis maioratus, nil valent: quæ tamē adiecta conditione, Si Princeps legitimauerit, vel dispensauerit, valida sunt: ergo in actibus qui alias sine hac conditione, Si Princeps dispensauerit, sunt nulli, minimè subintelligitur hæc cōditio, nec validi sunt, ea tacita. Nec confert aliquid, si cōsanguinei sibi promittentes matrim. intēderint præmissa Pontificia dispēsatione. Quia cum sit cōtractus inter homines initus, oportet externè necessaria ad illius valorem exprimi. Sicut in simili, dicit *Nau. l. 4. conf. in 1. edit. t. de sponsal. conf. 25.* promittentē cōsanguineæ matr. non teneri procurare dispensationē, licet intēderit procurare, nisi externè se homini obligarit, vel internè Deo per votū. Hāc sent. tenent aliqui, in alio simili nimirum cōditionē adiectā maioratui, vel legato, ducendi cōsanguineā, tacita cōditione, Si Pontifex dispensauerit, dicētes esse inualidam, & ea reiecta, institutionem manere purā. Hi sunt *gl. l. Uterex fratr. verb. Consobrinā. ff. de condit. inst. l. 2. verb. Voluerit, C. de inst. & substit.* vbi & *Bald. n. 1. Cynus, Alber Salic. Bellapert. ibi: Sigism. conf. 16. n. 1. & 2. Acosta l. 1. select. c. 8. n. 14. Matica de coniect. vlt. vol. 11. t. 18. n. 6.* Et in propriis terminis promissionis matr. docent idē *Andr. 4. q. 3. de matr. dub. 10. ad 2. & ad confirm. 1. arg. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. init n. 7. Gut. q. can l. 1. c. 22. n. 17.* Et quidā Doctor cuius sent. refert *in cōsiliis Naua. 2. edit. l. 4. sit. de cōsāg. cōs. 5. n. 1. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 2. ad 4. Lud Lop. 2. p. instruct. c. 42. de matr. fol. 1086. col. 2. in solut. ad 3. Philiarc. in summ. parua, de offic. sacerd. cap. de sponsalib.*

Quando autem inita promissione absoluta inter con- 27
sanguineos, tractant de impetranda dispensatione, iam tacitè inest ea conditio, & obligabit promissio: cum in ea promissione adhuc perseuerent.

Ad argum. prioris sententiæ, propositā n. 23. Resp. Ad. 1. 28
dic eam cōditionem non inesse iure, sicut de simili conditione, probaui n. 24. fine: nec esse simile de illa, Si alter voluerit: quia nō posset aliter matr. constare, nisi Pontifice dispensante, non est ab intrinseco, & ex natura matr. sicut est si alter voluerit: sed est ab extrinseco, ratione prohibitionis, Ecclesiæ. Ad confirm. & ad aliud argum. de dispo-

sione testatoris, dic ea esse vera quandò verba sunt dubia: at in præsenti casu sunt clara.

SVMMARIVM.

An quando impedimentum non est dirimens, sed impediens, à solo tamen Pontifice dispensabile, sit probabile non valere promissionem matrimonij, sub conditione, Si Pontifex dispensauerit. Refertur opinio negans, n 29. Et contraria verior, n. 30.

Quid si impedimentum sit per Episcopum dispensabile, n. 31. post quem inuenies alia summaria.

29 Quæstio IV. An si impediti impedimento non dirimenti, sed solum impedienti, dent sibi fidem de matrim. contrahendo præmissa dispensatione, sit probabile promissionem esse nullam, sicut quando impedimẽtum est dirimẽs, diximus n. 13 esse probabilem primam sent. id asserentẽ? *Petr. de Ledes. de matrim. q. 47. a. 5. dub. 2. f. 257. §. Sed adhuc est dubium*, dicit esse probabilius etiam stando in illa prima opinione, hanc promissionem obligare. Aduertit tamen (& bene) cum licitũ sit post sponsalia vouere castitatem, iuxta opinionem probabilem, & religionem: iuxta omnes, & per tale votum dissoluantur spõsalia: (vt latè diximus lib. 1. disp. 46.) licere huic promittenti, velle in suo voto perseuerare, nec teneri petere dispensationem ad contrahendum: (quod intelligo, nisi secuta esset virginis defloratio, aut notabilis honestæ fœminæ infamia:) obtẽta autem dispensatione, teneri contrahere, nisi denuo se voto astringat. Quia prior olibgatio voti extincta est.

30 Sed verius est retenta illa prima opinione, non obligare promissionem, quando impedimentum est impediens, per solum Pontificem dispensabile. Quia omnes rationes illius primæ sent. allatæ, n. 5. æquè militãt in hoc casu: cùm hæc conditio pendeat à voluntate Principis. Pro qua sent. faciunt *Innoc. Host. Ioan. And. Ancha. Card. Alb. Alex. de Neuo, Sylu. cit. co. n. 5. pro illa sent.* generaliter enim loquũtur, quando inter contrahentes subest canonicum impedimentũ, nec distinguunt, an sit dirimens vel impediens.

31 Immo licet non ita probabile sit, quando impedimentum impediens est dispensabile per Episcopum, nõ tamen caret probabilitate. Quia procedunt eædem rationes, n. 5. allatæ. Nam hoc nõ potest fieri, nisi per remedium extraordinarium dispensationis. Item procedit ea ratio, melius est stare iuri communi prohibenti, quã particulari dispensationi. Item procedit illa, pendens à voluntate principis reputatur impossibile. Quia hoc non solum habet verum in principe supremo, sed etiam in inferiori: vt domino alicuius loci. Vt tradunt *Socinus iunior, cons. 74. n. 23. vol. 1. Iason l. Apud. Iulianum, §. Constat, n. 17. ff. de legat 1.* vbi dicunt, fortè hoc esse verum, *Imola, n. 13. & Alex. n. 6.* Idem tenet *Zephalus consil. 407. n. 41. vol. 3.*

SVMMARIVM.

An dato, possint consanguinei resilire à sponsalibus, teneatur resiliens alteri expensas dispensationis, & si quas alias fecit, refarcire? Et generaliter quoties aliquis iustè absque culpa alterius resilit a sponsalibus, vt si ingrediatur religionem, &c. Refertur opinio affirmans, nu. 32. Et contraria verior, n 33. Enodatur l. Si pecuniam ff. de conditione causa data, nu 33 Quid, si dolosè contraxit animo postea resiliendi, vel culpa sua, vt ob fornicationem vel quia aliam duxit, dissoluantur sponsalia, an teneatur his alteri refarcire expensas? n. 34. Post quem inuenies alia summaria.

32 Quæstio V. An promittens matrim. sub conditione, Si Pontifex dispensauerit in impedimento, si resiliat sequens opinionem probabilem asserentem id esse licitum, teneatur alteri contrahenti soluere expensas occasione illius contractus, vel dispensationis impetrandæ gratia factas. Et generaliter, ad id teneatur, licitè resiliens à sponsalibus absq; alterius contrahentis culpa? Vt si alter ingrediatur religionem, vel fiat notabiliter deformis. Duplex est sententia. I. affirmat teneri. Quia licet non teneatur ratione rei acceptæ, cùm in nihilo factus sit ditior, nec ratione iniustæ acceptionis, nullam enim iniustitiam admisit vtens iure suo, at tenetur ratione contractus, ea enim est natura talis contractus, vt possit resilire, seruando tamen alterum indemnem, non enim est iustum vt alter qui cõmodum non reportat, sentiat damnum, sed vt resiliens qui commodum reportat, sentiat damnum. Et hanc esse naturam contractus, probatur ex *l. Si pecuniam 5. in princ ff. de conditione causa data*, vbi dicit textus dantem pecunias alicui, vt iret Capuam, altero nondum profecto posse penitere, & resilire, subdit tamen textus: *ita tamen vt indemnitas tibi præstetur eius quod expendisti*: vt si fecit sumptus necessarios ad profectionem. Ergo similiter in nostro casu licet alter iustè resiliat à promissione, tenetur alterum seruare indemnem, soluendo expensas. Et posse aliquem ratione contractus teneri, licet non ratione rei acceptæ, nec iniustæ acceptionis, patet: nam si quis accipiat commodatum in sui vtilitatem tantum, tenetur de culpa leuissima, secundum omnes, cum sæpe non adsit culpa venialis, nec iniustitia aliqua. Cuius ratio est, (vt bene ait *Nauarra l. 3. de restitut. c. 3. in noua edit. dub. 1. nu. 7.* quia qui ex maleficio tenetur solum tenetur ratione iniuriæ, itaque obligationem, solum crimen, & iniuria parit: quando vero tenetur ex contractu, non iniustitia, sed natura contractus efficit, vt teneatur. Hanc tenet *Gutier. q. canon. l. 1. c. 22. n. 19. fine* & supponit *Enriq. l. 12. de matrim. c. 10. fine.* Et est probabilis hæc sententia.

II. sent. probabilior, ait, non teneri reficere alter. expen- 33
sas, sed quemlibet suam partem soluturum, cum sit onus commune. Immo si dispensatio petatur ad instantiã vnius tantum, ipsi incumbere integras expensas soluere. Quia nullus videtur dolo facere, qui iure suo vtitur. *Reg. Nullus 55. ff. de reg. iur.* cum ergo hic resiliens vtatur iure suo, non tenebitur refundere expensas, quasi dolo fecerit. 2. quia si ea expressa esset conditio, vt quilibet liberè resilire possit, ab hac obligatione immunis esset, sed ea conditio in hoc casu tacitè inest, scil. vt quando contrahunt impediti, possit quilibet resilire: & quicumq; contrahant, possit alter ad religionem conuolare: ergo minimè tenetur hic ad expensas. Nec, potest alter cõqueri, cum similiter posset ipse resilire absque expensarum solutione. Quare contractus vtrinque est æqualis. 3. quia hic non tenetur ratione rei acceptæ, nec iniustæ acceptionis: vt constat. Nec ratione cõtractus, quia nullibi cautum est in iure, resilientem à sponsalib. teneri expensas refundere. Nec est similis casus *d. l. Si pecuniam*, cui contraria sent. innititur. Quia id est speciale in illo casu, lex enim quæ posse pœnitere cõcessit, id onus pœnitenti imposuit, vt alterum seruet indemnem: & merito quidem: quia in eo casu non est æqua contrahentium conditio. Qui enim pecunias dedit, potest resilire, accipiẽs verò, minimè, sed potest cogi. Vt notant *gloss. ea l. Si pecuniam Sed cum. & ibi B. vt. n. 4.* & ita cum disparem vtriusq; contrahentis conditionem fecerit, grauauit potentem resilire, seruare idemnem alterum, qui à contractu recedere minimè potest. In nostro autem casu æqua est vtriusque cõditio. Hanc tenet *Petr. de Ledes. de matr. q. 47. art. 5. dub. 2.*

Si autem dolosè contradixit, animo postea resiliendi, 34
vel iniustè à sponsalium fide recessit, tenebitur vtique expensas soluere. Vnde fœmina quæ fornicando conditionem suam fecit deteriorem, nec eam absque dedecore potest alter ducere, tenebitur ad has expensas: quia culpa sua dissoluuntur sponsalia, nec libere alter resilit, sed coactus ne honoris iacturam subeat. Secus autem credo, quando vir fornicaretur: non enim teneretur refundere expensas sponsæ resilienti. Quia libere resilit, nullum enim damnum illi nubens patitur.

SVMMARIVM.

An promittens consanguineæ matrimonium, si Pontifex dispensarit, teneatur procurare dispensationem? Refertur opinio negans, n 35. Contraria verior, n 36. Et eius nam expensio, n. 37 Post quem sunt alia summaria.

Qvæstio VI. An promittens fœminæ consanguineæ matrimonium, si Papa dispensauerit, teneatur procurare dispensationem, eiusque expensas facere? Hæc quæstio locum habet retenta opinione probabiliori, asserenti hanc promissionem obligare *Nauar. l. 4. consil. 1. edit. de sponsal. cons.* 25. docet minimè ad hoc teneri, quamuis spe matrimonij eam violarit: sed tantum teneri dispensatione 35

ob

obtenta contrahere, quamuis animum habuerit dispensationem procurandi, nisi is animus tacite, vel expresse, esset fœminæ intimatus. Ducitur: quia non se obligauit ad procurandam dispensationem, sed tantum ad ea obtenta contrahendum; nec intentio impetrandi minimè alteri intimata confert: cum sit contractus humanus.

36 Dico 1. teneri procurare dispensationem. Quia licet expresse id non promiserit, eo ipso quod promisit dispensatione concessa matrim. videtur promittere se dispensationem procuraturum. Quia hoc est accessorium. Et quia obligatus ad aliquid sciendum, subinde tenetur efficere, vt actus valeat: iuxta doctrinam *Iason. l. Huiusmodi in princ. n. 17. ff. de leg. 1.* Sic docent *Tabien. verb. Sponsalia. q. 8 n. 9. Armilla ibi, n. 11. Petr. de Ledesm. de matr. q. 47. art. 5. dub. 2.* Et quando defforata est virgo, sub ea spe, docent idem, *Nauar. l. 4. conf. 2. edit. cit. de consang conf. 5. fine,* & quidam Doctor cuius sent. refertur *eod. conf. 5. n. 7.*

37 Dico 2. quamuis hic doctor *eod conf. 5.* dicat, teneri promittentem suis expensis impetrare dispensationem: verius esse, siue à viro, siue à fœmina impetretur, sumptus esse vtriusque communes. Quia negotium commune est.

SVMMARIVM.

Non licent tactus, & oscula inter impeditos, promittentes sibi matrim. præmissa dispensatione, dum ea impetrata non est, n. 38.
Quid ea impetrata? n. 39. Et quid in aliis sponsalibus conditionalib. 40.

38 Quæstio VII. An impeditis contrahentibus sponsalia, sub conditione, Si papa dispensauerit, liceant tactus & oscula, quæ sponsis de futuro permissa sunt? Breuiter dic, ante impetratam dispensationem, minime licere. Quia hæc tantum licent inter sponsos de futuro, ea ratione quia sponsalia sunt quoddam matrimonij initium, sed hæc promissio tunc non habet vim sponsalium, (vt diximus, n. 22.) ergo tunc non licent. Sic docent *Sotus 4. dist. 29. q. 2. a. 1. ad finem, vers. Hoc tamen addiderim, Veracruz append. ad speculum, super a. 19. de condit. matrim. fol. 118. Hanc opinionem, Gutier. q. canon. l. 1. c. 22. n. 17. fine, Barth. à Ledesm. de matr. dub. 25. concl. 6. fine.*

39 Idem dicendum est, impetrata dispensatione, dum non est ratificatus prior ille consensus: iuxta opinionem relatam, n. 23. sentientem, non esse hæc vera sponsalia. At. retenta opinione, quam amplexi sumus, n. 24. hæc esse vera sponsalia, dicendum est licere illis amplexus, & oscula, eo modo quo licent sponsis de futuro.

40 Hinc infertur, idem dicendum esse in quibuscumque sponsalibus conditionalibus: nimirum, ante impletam conditionem, non licere hos tactus, & oscula: bene autem impleta conditione: ratione dicta.

DISPVTATIO VI.

Vtrùm conditio honesta, & possibilis, adiecta, de præsenti, præterito, vel futuro, suspendat matrimonium?

SVMMARIVM.

Si est de præterito, vel præsenti, non suspendit, sed si est vera, valet matr. secus si non, n. 1. Et ubi remissiue, an oporteat vt parocho, & testibus notum sit: conditionem impletam esse. Et si est de futuro, suspendit, n. 2.
Adiecta ex interuallo minimè suspendit, num. 3. Nec si mutuo consensu apponatur secus in sponsalibus, vel in aliis contractibus, n. 4.
Quid si conditio non referatur ad arbitrium alterius? vt si tantum dederis? immmam, n. 5.
An semper hæc conditio, Si tantum mihi donaueris, suspendat? n. 6. Et ibi remissiue an per copulam videatur recessum ab ea conditione, ita vt tam non debeatur dos, & quacumque alia conditione honesta?
An suspendat conditione relata in cuiuscumque arbitrium, vt si extraneus quidam consenserit? n. 7.
An sub conditione tuiens matrim. vel sponsalia, possit ante conditionis euentum, resilire? n. 8.

1 PRimum conclusio sit, conditio honesta, & possibilis de præsenti, vel præterito, adiecta matrimonio, illud non vitiat nec suspendit, sed si conditio tunc est vera, vt si pater tuus vult, vel voluit, est statim validum matrimonium: si vero est falsa, est statim irritum. Hæc conclusio est *D. Thom. 4. d. 29. q. vn. art. 3 quæstiunc. 3.* quem omnes sequuntur. Et quamuis *D. Thom.* solum loquatur de conditione de præsenti: at omnes idem dicunt de conditione de præterito. Prob. quia nil deest tunc ad matrimonij substantiam, si conditio tunc est vera: cum adsit consensus mutuus de præsenti, nullatenus ex futuro euentu dependens. Item, quia in aliis contractibus conditio de præsenti, aut præterito, non suspendit, sed si ea est vera, valet contractus, si vero non est vera, non valet. Vt habetur expresse, *l. Institutio talis, 10. ff. de condit. instit. l. Cum ad præsens, 37. ff. Si cert. pet. & §. Conditiones, instit. de verb. oblig.* Vtrum autem oporteat, non tantum vt parocho, & testibus constet de matrimonio, sed etiam de conditionis implemento: dicam disp. 8. n. 23. & 24.

II. Conclusio: conditio possibilis, & honesta de futuro, suspendit contractum matrimonij, vt nullo modo valeat, dum conditio non impletur. Sic habetur expresse, *c. Super eo, & c. De illis, de condit. appos. & l. 3. tit. 4. p. 4.* Et ratio est manifesta, quia ea est natura conditionis, vt suspendat valorem contractus sub ea initi, in euentum conditionis, *l. Si ita stipulatus fuero hanc summam, ff. de verb. obl. & l. 1. t. 4. p. 4.* sed nullo iure reiiciuntur à matrim. conditiones honestæ, & possibiles, sed tantum turpes, & impossibiles: vt constat ex *cap. fin. de condit. appos.* ergo conditio honesta, & possibilis suspendet matrim. & efficiet vt minime validum sit donec impleatur conditio. Et in hac conclusione omnes conueniunt. 2

Intelligenda tamen est prima conclusio, si conditio adiiciatur in ipso actu contrahendi matr. secus si ex interuallo: vbi enim matr. semel contractum est, cum iam suum effectum sortitum sit, nec ex communi consensu liceat ab eo recedere, nullam admittit conditionem. *l. Perfecta, C. de donat. quæ sub mo.* ibi, *perfecta donatio conditiones postea non capit.* Ita *gloss. cap. De illis, verb. Huiusmodi verbis, de condit. appos. & ibi Hostien. paulo post princ pium, Anton. n. 6. Alex. de Neuo, n. 18. Propos. n 4 Palud. 4. d. 29. q. 2. ar. 3. concl. 2. n. 17. D. Anton 3. p. 1. n. c. 19. §. 5. in princ, Ang. Matrimonium. 2. impedimento 3. n. 13. Sylu. Matrim. 3. q. 11. vers. 1. Tabiena, Matrim. 2. fine, Conar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 8. Nau. sum. c. 22. n. 62. Lud Lop. 2. p. instructory noui, materia de matrim. c. 42. fol. 1088.* 3

Hoc tamen distat inter matrim. & alios contractus vt sponsalia: quo cum matrim. non possit etiam mutuo consensu dissolui, non potest postquam semel contractum est, pati conditionem, etiam ex vtriusque consensu: at cæteri contractus cum mutuo consensu dissolui valeant, possunt etiam mutuo consensu admittere conditionem. Vt sponsalia, secus ex alterius consensu. Sic *Ant. eo c. De illis, n. 6. Alex. de Neuo n. 17. Propos. n 4. Palud. ibid. concl 3. n. 18.* 4

2. Intelligenda est conclusio, vt conditio de futuro tunc suspendat, quando refertur ad arbitrium alterius, vt Contraho tecum, si pater consenserit: quia est circa substantialia matrimonij, nempe, circa consensum: secus de alia conditione, vt Contraho tecum, si tantam dotem dederis: cum enim sit circa qualitatem, non suspendit, sed statim valet matrim. Sic *Specul. tit. de conditio. appos. in principio, n. 2. Vincentius, Petrus, & Abbas antiquus c. De illis, de conditio. appos.* vt ibi eos refert *Abb. nu. 5.* Cæterum contrarium tenendum est, nempe vtramque conditionem suspendere. Probatur ex *d. cap. De illis, & l. 3. tit. 4. part. 4.* vbi vtraque conditio tanquam matrimonij suspensiua, ponitur. Et ratio est, quia qualiscumque sit conditio, siue relata in arbitrium tertij, siue non, semper suspendit, ac respicit consensum substantialiter requisitum ad matrim. nempe, ipsorum contrahentium: substantia enim matrimonij non regulatur à tertij consensu, vel dissensu. Sic docent *Hostiens. sum. tit. de conditio. appos. n. 12. vers. Si conditio honesta. Ioan. Andreas in illum locum. Specul. verb. Super eo, & cap. Super eo, de condit. appos. n. 3. & ibi Anton. n. 6. Card. n. 1. & d. c. De illis, fine,* vbi & *Anch. n. 7. Abb. num. 5. Alex de Neuo num. 16. Propos. fine, Henricus, c. fin. n. 4. de conditio. appos. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 5. vers. Quarta est conditio, Sotus 4. d. c. 29.* 5

*d.29.q.2.a.3.concl.3.Petr.de Soto lect.5.de matr. §. vlt. Brunel.in de sponsal.concl.33.n...(*habetur *to.9.tract.*) *Alex.Carrerius lib.4 de spons. c.6.* (habetur *eod.tom.9.*) *Nau.sum. c. 22.n.62.Couar.4.decr.2.p.c.3.initio,n.2.Greg.Lop.l.3. verb. Cæsar.tit.4 p 4.Ant.Cuc l.5.inst.maior.tit.11.n.53.Barth. à Ledesm.dub.25.de matrim concl.3.Lud.Lop.2.part. instruct. noui materia de matrim.cap.43. in fine.*

6 Monuerim tamen, dum diximus suspendere matrimonium, ac esse validam conditionem. Si tantum mihi donaueris, intelligi quando est causa iusta dandi, vt in dotem, vel quia est disparitas inter contrahentes: alias enim est conditio turpis: iuxta *l Si ita stipulatus, la* 3.§. *Si tibi nupsero, ff. de verb oblig.* & dixi l.1. disp.23. n.4. quare tanquam conditio turpis non suspendet, sed reiicietur: (vt hoc 5. lib. disp.15.n.1. de conditionibus turpibus diximus.) Sic *Alb cillis de conditio. appos.n.3. & ibi Alex.de Neuo nn.3. Prapos.n.1. Rosella Matrimon. 5. n. 6. Angel. Matrim. 3. impedimento 3.n.5. Sylu. Matrimon. 3.q.5. Tabiena matrimonium 2.q.11. n. 12.* An autem per copulam videatur recessum à conditione honesta, tam dandi dotem, quam à quacunque alia, nec tunc dos debeatur: dixi l.1. disp.26. n.12.& 13.

7 Hinc infertur, minus bene aliquos DD. antiquos, quos tacito nomine referunt, ac reprobant *Goffred. summ. tit. de condit.appos.n.3.& ibi Host.in sum.n.12.vers. Si conditio honesta*, dixisse, non valere conditionem relatam in quorumcunque arbitrium, sed tantum eorum qui contrahentes matrim. habent sub sua potestate, vt parentum. Sed (vt probauimus) omnis conditio modo honesta & possibilis sit, valet ac suspendit.

8 3. Intelligenda est conclusio, vt quamuis conditio honesta suspendat tam matrim. quam sponsalia, vsque ad conditionis euentum, nec sit vsque tunc perfecta obligatio, at non potest alter antequam conditio deficiat, recedere à sponsione, sed tenetur expectare vsque ad conditionis euentum. Id enim est proprium contractus conditionalis, vt ante conditionis euentum neutri liceat resilire, inuito altero: vt per *l. Qui balneum.9.l. Potior, 11.in principio vers. videamus. ff. qui potiores in pign. hab.* docent *Sylu. Donatio.1.q.15.n.19. Molina to.2.de inst. tract.2. disp.285. concl.4.* Et ratio est, quia ex contractu conditionali non minus oritur obligatio in spe, hoc est, in euentum conditionis, quam ex contractu absoluto, & puro, obligatio absoluta, & in re: cum vterque contractus sit, & in suo ordine, & gradu perfectus: ergo neuter altero inuito resilire potest, alias nulla obligatio ex eo contractu orta esset. Et in propriis terminis, docent *gloss. 6. Super eo, de condit.appos. verb. Alieno, & ibi Host.super verb. Qui in alieno, Ant. n.6. Abb.n.7. Prapos.n.3. Sylu. Matr.3.q.4.dilt.1. Tab. Matrim.2. q.11.n.12.notab.4 Victoria relectione de matr. p.1. punct. 1. n.9 Nau.sum. Hisp.c.22.n.67. Cou.4.decr.2.p.c.3. init. n. 6. Ledesm.2.p.4.q.45.a.1.f.441.col.4. fin. Ant. Cuc. l.5.instit. maior.t.11.n.54.& 55.fine. Matienzo lib.5. recop.tit.1.rubr. gl.1.n.63 Guti.l.1.q.can.c.22.n.22.fin. Petr.de Ledes.de matr.q.47.art.5.dub.7.principali §.Colligitur 3.fol.245.*

DISPVTATIO III.

Quando conditio hæc adiecta sponsalibus, aut matrimonio, Contraham tecum, aut contraho, si patri placuerit, censeatur impleta, vt ex tunc obligent sponsalia, aut matrimonium?

SVMMARIVM.

Quot modis oppona tur hæc conditio, & possit se pater habere? Et in dubio an sit de præterito, vel futuro? n 1.

Si est de præsenti, vel præterito, vel matrimonium ea impleta, licet contrahentes ignorent, n.2.

Idem, quamuis crederent patri displicere, n.3. Et satis est virtute placuisse patri, vel modo dicat placere, 4.

Si tunc non placet, non sufficit postea placere. n.5. Et quid, si conditio sit de præterito, & aliquando placuit, aliquando non? n.6. Et quid, si pater taceat, vel obierat? n.7.

Quid, si de futuro, & pater primo dissentiat, & postea consentiat? Referuntur opinio affirmãs verificari cõditionem, n.8 Et opinio authoris, n 9. Soluuntur argum & Explicatur c. Licet, de procur in 6. n.10.

Quid, si conditio sit de futuro, & pater nil explicet, sed taceat: refertur opinio dicens non censeri conditionem impletam, n.11. Et contraria authoris, n.12.

Quid si conditio sit, Si pater dicat se consentire, n.13. Et soluuntur argumenta, n.14.

Quid si quando contractus celebratus est sub conditione, Si pater consenserit, pater iam obierat: Referuntur varia sent n.15.16 17.18. Et sententia authoris. n 19.

An oporteat conditionem verificari coram parocho, & testibus: Remissiue, num.20.

SVpponendum est, hanc conditionem aut posse apponi de præsenti, vt Si patri placeat, aut de præterito, vt Si patri placuit, aut placuerit, de præterito subiunctiui modi: aut de futuro, vt Si patri placebit, aut placuerit, de futuro subiunctiui. Et in dubio, Si pater consenserit, semper refertur ad futurum: vt bene aduertit *Lud. Lop.2.p.instr. de matr. c 42.f.1081.* Nam communis hominum vtentium his verbis vsus est, de futuro parentum consensu intelligere. Item pater potest diuersimode se habere, aut enim potest primò assentiri, & postmodum contradicere, aut potest tacere, nec consentiendo, nec dissentiendo, aut potest iam obiisse, ipsis contrahentibus scientibus, aut ignorantibus obitum: vel possunt ipsi contrahentes ante consensum patris reuocasse consensum. 1

1. Ergo dubitatur, quando hæc conditio apponitur de præterito, aut præsenti. 2

I. Concl. quando hæc conditio est de præsenti, aut præterito, validum est matrimonium, si pater tunc consensum præstet, quamuis contrahentes ignorent assensum patris. Quia vere tunc verificatur conditio. Sic *Sot.4. dist.29.q.2. a.1.vers. Sit ergo 2.concl. Cord.sum.q.46. Lud. Lop.2. p. instru. noui, materia de matrim.c.41.f.1081.* 3

II. Conclusio, idem dicendum est, quamuis contrahentes crederent parentibus displicere, si verum habeant animum contrahendi, casu quo parentibus placeat. Quia nil deficit ad consensum, & cæteta requisita ad matrimonij valorem. Sic *Sotus, & Lud. Lop. citati n. praced.* 4

III. Concl. satis est virtute placuisse. Vt si tunc essent dormientes, at cogitarant de eo matrimonio, & placuerat eis. Immo, & si de hoc nunquam cogitassent, si postea interrogati, matrimonium approbarent, approbatio illa esset interpres virtualis consensus præteriti, aut saltem minime displicuisse. Quia cum dicitur, Si patri non displicuerit, de præterito, sensus est, Si non fuerit dissentitus, & sciens gratum habuerit: & similiter idem sensus est, dum de præsenti dicunt, Si patri placeat, id est, Si non displicet, & sciens gratum haberet. Sic *Sotus*, quamuis hoc secundum cum timore dicat, dicens forte ita esse: at intrepide vtrumque tenet *Lud. Lop.n.2. citatus.* 5

IV. Conclusio, quando tunc non placet id matr. licet postea placeat, est nullum. Sic *Sotus, & Lud. Lop. ibi. Barth. à Ledesm de matr. dub.15. post 2. concl. §. Et annotatio.* Et credo absque dubio hoc esse verum. Quamuis enim dubium, sit dum adiicitur conditio de futuro, an Si prius pater dissentiat, & tandem assentiat, id sufficiat, vt censeatur impleta ea conditio: at quando conditio est de præsenti, tunc debet verificari, & similiter quando est de præterito: debet tunc verificari, nec sat est, vt tempore futuro verificetur, cum vel tunc debuit esse validum, aut non esse validum matrimon. 6

Sed dices, quid si conditio sit de præterito, Si patri placuit, & in tempore præterito, aliquando placuit, & aliquando displicuit? credo standum esse absque dubio, posteriori voluntati, & si illa fuit complacentiæ, valere: secus, si fuit displicentiæ. Quia posterior voluntas derogat priori: item quia animus contrahentium est patrem minime offendere contrahendo matrimonium ipso inuito: ad hoc tamen, voluntas posterior, quæ tunc temporis est, attenditur.

Quid autem, Si pater taceat, nec explicans consensum, nec dissensum, vel si tunc temporis erat defunctus? dicam statim, n.11.& 12. vbi de condizione, Si pater consenserit, 7

Quia

Quia in hoc casu idem dicendum est, siue apponatur de præsenti, præterito, vel futuro.

8 2. Dubitatur quando apponatur de futuro conditio? Vt, Si patri placebit, vel placuerit, de futuro: Si pater certior factus, primò dissentiat, & postmodum consentiat, sufficiat, vt censeatur impleta conditio? In quo duplex est sent. I. ait sufficere. Prob. quia ea conditio tractum habet successiuum vt scilicet, verificari debeat, dum contrahentes persistunt in eadem voluntate: ergo sufficit vt verificetur, dum non reuocarunt priorem assensum contrahentes quamuis pater primo dissenserit. 2. probatur ex *c. Licet, de procurat. in 6.* vbi expresse habetur, si procurator constitutus renuit acceptare mandatum, posse adhuc acceptare, quandiu constituens in eadem perseueranerit voluntate. Et *cap. Si tibi absenti, de præben. in 6.* vbi textus dicit, Si conferatur beneficium absenti non acquiri ius donec acceptet, posse tamen Episcopum, terminum præfigere intra quem acceptet, & eo lapso posse Episcopum alij prouidere: vbi *gloss. verb. Eo lapso* ait, quamuis primo dissentiat, posse postmodum acceptare, modo conferens in eadem voluntate permaneat: ergo similiter si contrahentes sub conditione, Si pater consenserit, permaneant in eadem voluntate, quamuis pater primo dissentiat, poterit postea consentire, & erunt vera sponsalia, vel matrimonium. Hanc sententiam tenent *Alex. de Neuo, cap. Super eo, fine, de condit. appos. Syluest. Matrimonium, 3. quæst. 4. dict. 3. Tabiena, Matrimonium, 2. quæst. 11. num. 12. notab. 6. Nauar. summa Lat. & Hispan. cap. 22. num. 63. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 11. num. 54. Petrus de Ledesma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali, §. Sed quid dicendum est si pater, fol. 250. Lud. Lopez 1. p. instruct. noui, materia, de matrim. cap. 42. fol. 1084. §. Praterea ex prædictis*, Idem cum hac limitatione, modo maneant in eodem proposito, animo se obligandi, secus si solum sunt in proposito perficiendi ad quod obligantur ex primo consensu, *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 2. Veracruz 1. p. spec. art. 17. §. Sed postquam*, Et est probabilis hæc sententia.

9 II. Sent. quæ multo probabilior est, docet verificandam esse conditionem, de primo consensu patris. Quare si primo dissentiat, non erunt sponsalia, nec matrimon. quamuis postea assensum præstet, nisi contrahentes iterum se obligent: Prob. 1. quia eo ipso quod pater conscius dissensit defecit conditio, vt constat, potuit enim tunc alteruter contrahens altero inuito resilire, quod vtique non posset, nisi conditio defecisset, (vt dixi disp. præc. nu. 8.) ergo obligatio illa extincta est, at obligatio semel extincta non reuiuiscit, *l. Cum ex causa. C. de remiss. pign.* ergo cum obligatio illa sponsalium, aut matrimonij, semel cessarit, nec noua obligatio postea contracta sit, manere enim in eodem proposito, non est noua obligatio, non restauratur ea obligatio. Et confirmatur; quia esto manerent in eodem animo se obligandi, cum ad matrimonium, vel sponsalia requiratur, vt is animus explicetur verbis, aut signo externo, non sufficiet ille animus. Quia nullum est nouum signum externum exprimens eum animum: & priora verba conditionalia iam euanuerunt, per defectum conditionis. Item, quia sermo simpliciter prolatus, de prima vice intelligendus est, *l. Bonus, §. Hoc sermone, ff. de verb. signif.* ergo conditio illa, Si pater consenserit, de prima voluntate patris est accipienda. Et confirm. ex *l. Hac conditio. 29. ff. de condit. & demonstr.* ibi, *hac conditio, Si in Capitolium ascenderit, sic recipienda est si cum primum potuerit, ascenderit.* ergo hæc conditio, Si pater consenserit, de primo consensu accipienda est. Item, quia *cap. Is qui, de sponsal.* habetur copulam post sponsalia efficere, vt transeant in matrimonium, & *c. Per tuas, de condit. appos.* habetur idem esse, quamuis essent conditionalia, eo quod per copulam videntur à conditione recessisse: sed hoc non efficit copula, quando ante eam conditio defecerat, (vt dixi l. 1. disp. 16. n. 12.) ergo à fortiori id non efficiet permanere in eodem proposito, quando iam defecerat conditio per primum patris dissensum. Tandem quia *c. Si pro te, de rescrip. in 6.* prouidente Pontifice alicui de beneficio, si Episcopi, & Capituli consensus accedat: quærunt *Ioan. And. n. 2. Anchar. n. 2. Dominic. n. 6. Francus n. 4.* quid, si Episcopus, & Capitulum prius dissentiant, & post consentiant. Et respondent nil prodesse, secus si non dissenserint, sed consentire noluerint: ergo similiter in nostro casu dicendum est, Si pater expresè dissentiat, iam subsequentem consensum nil prodesse, secus quando pater non dissensit expresse, sed tantum distulit assensum præbere. Et ita hanc sent. tenet *Rosella. Matrimonium 5. n. 4. Sotus 4. dist. 29. q. 2. art. 3. vers. Rogas autem.* Idem tenet dicendum esse, postquam hic transiuit ad aliud matrimonium, *Angel. Matrimonium, 3. impedimento 3. n. 2.*

Ad argumenta oppositæ sent. proposita n. 8. respondetur. Ad 1. concedendo eam conditionem habere tractum successiuum, ad hunc sensum, vt possit pater non statim consentire, sed terminum ad deliberandum petere; non tamen ad hunc sensum, quod si semel dissenserit, prosit, si postmodum resiliat. Ad 2. dico neutrum caput loqui in actu vere conditionali, qui statim deficiente conditione corruit, nec sine noua obligatione reuiuiscere potest. 2. dico ad priorem textum, cum *gloss. ibi verb. Placebit.* non desinere esse procuratorem, ex quadam æquitate, vel si desinit, iure reassumere, ne ob procuratoris defectum negotia differantur; at in nostro casu id non disponit ius, nec disponere potuit, cum deficiente conditione, consensus defecerit. Alia autem doctrina *gloss. c. Si tibi absenti*, est satis dubia: & à multis DD. ibi reiicitur. 10

3. Dubitatur, an contracto matrimonio, vel sponsalibus sub hac conditione, Si pater consenserit de futuro, si pater conscius nec consensum, nec dissensum exprimat, censeatur extare conditio; vel potius deficere? Constat, si sint coniecturæ, ideo tacere, quia dissentit, habendam esse taciturnitatem pro dissensu: & si sint coniecturæ, ideo tacere, quia placet sibi, habendum esse pro assensu. Quare tota difficultas est, in dubio, an iudicandum sit pro assensu, & ibi censeatur tunc conditio impleta? Quidam asserunt id minime satis esse, vt conditio censeatur impleta. 1. Quia conditio debet impleri in specifica forma, *l. Qui haredi. §. 1. & l. Manius ff. de condit. & demonstr.* ergo ea conditio, Si pater consenserit, debet verificari in specifico, & vero consensu: 2. Quia qui tacet, nec fatetur, nec negare videtur: *reg. Is qui tacet de regul. iur. in 6.* ergo tacendo non impletur conditio, Si pater consenserit, quæ positiuum consensum desiderat. 3. Quia facta non præsumuntur, nisi probentur, *c. Cum iure, de officio delegat.* cum ergo consensus ad factum pertineat, non præsumetur ex taciturnitate, nisi probetur. Sic tenent *Angel. Matrimonium, 3. imped. 3. n. 3. Nauar.* mutans sententiam quam Hispanè defenderat, *sum. Lat. c. 22. n. 63. Petr. de Ledes. de matri. q. 47. art. 4. dub. 7. principali, §. Sed quid dicendum est si pater, vers. sed adhuc est maior difficultas.* 11

Verius tamen est, sat esse eam taciturnitatem, vt censeatur impleta conditio: satis enim in specifica forma adimpletur. Quia huc tendit ea conditio, ne pater contradiceret, ac ægrè ferret, id enim intendunt filij sub ea conditione contrahentes, at quamuis taciturnitas non indicet expressum consensum, at indicat saltem patrem non negare, nec contradicere: iuxta *d. regulam, Is qui tacet*, & consequenter nec ægre ferret: tunc enim id exprimeret: ergo impletur conditio. Et ita tenent *Anchar. c. Per tuas. n. 2. de conditio. appos. Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 3. Syluest. Matrim. 3. q. 4. dict. 4. Alex. de Neuo, c. Super eo, de condit. appos. n. 16. Præpos. n. 4. Rosella. Matrim. 5. n. 5. Nauar. summ. Hisp. c. 22. n. 63. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 11. n. 54. Veracruz 1. p. spec. art. 19. §. Quicquid dicat: Lud. Lop. 2. p. instruct. nou. materia de matrim. c. 32. fol. 1082. §. At vero non minus.* 12

Addit tamen, & bene *Adrian.* secus esse, si conditio esset. Si pater dicat se consentire: tunc enim non satis esset taciturnitas, sed oporteret, vt pater exprimeret consensum. 13

Ad argum. proposita num. 11. resp. Ad 1. dico satis verificari 14

ficari in specifica forma. Quia sensus est, nisi pater contradixerit, & dum tacet, satis non contradicit. Ad 2. fateor non esse signum expressi consensus, at esse signum, patrem non negare nec contradicere : vt affirmat *ea regul. Quod satis est.* Ad 3. dicó, nullum factum nec consensum in hoc casu præsumi: sed taciturnitas est in iure signum non contradictionis, quod satis est vt ea conditio vera sit.

15 4. Dubitatur, quid dicendum, quando tempore quo contractum est matrim. seu sponsalia sub ea conditione, si pater consenserit, pater iam obierat; In hoc dubio varij sunt dicendi modi. Primus ait, absolutè non valere matr. Quia deficit conditio, cum mortui nulla sit voluntas, *c. Si gratioſe de reſcript. in 6.* Sic *Speculator 1. de condit. appoſ. in princ. n. 5. & Vincent.* quem ibi refert. Idem *Alex. de Neuo, c. Super eod. n. 11. & 12. de condit. appoſ.* explicans siue adiiciens condtionem, si sciret, siue ignoraret patris obitum: magna enim præsumptio est dolo adiecisse, quando sciebat.

16 II. Dicendi modus est, siue scirent, siue ignorarent contrahentes patris obitum, valere matrimonium : quia vtroque modo conditio est impossibilis. Sic *Calderinus c. Super eo, de condit. appoſ.*

17 III. Dicendi modus est, si ignorabant patris obitum, non valere matrim. Quia conditio non potest impleri, & ea impossibilitas ignorabatur; quo casu impossibilē cōditionem non haberi pro non adiecta, sed vitiare, diximus hoc 5. l. disp. 3. n. 11. secus si sciebant, & conditionem tanquam impossibilem haberi pro non adiecta, & sic validum esse matrim. *Ioan Andr. addit. ad ſpec tit. de condit. appoſ. in princ n. 7. Cardin. n. 2. q. 1 Anchar. n. 6. Præpoſ. num. 4 Roſella Matrim. 5. n. 3. Sylueſt. Matrimonium 3. q. 2. dict. 2. Tabiena Matrim. 2. q. 11. n. 12. not. 6. Nauar ſum. Lat. & Hiſp. cap. 22. n. 64. Ant. Cucus, lib. 5. inſtit. maior. t. 11. n. 54. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matrim. c. 42 fol. 1081. col. 2. & c. 43. f. 1092. fine, Petr. de Ledeſma, de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali. §. Circa ea quæ dicta ſunt, dub præcedenti.*

18 IV. Dicendi modus est, si ignorabant patris mortem, validum esse matrimonium : si autem nouerant, in neutro foro iudicandum esse matrimonium. Sic *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 12. n. 5. iunct. comment. lit. D.*

19 Dico tamen probabilius mihi videri si sciebant mortem, haberi eam conditionem tanquam non adiectam, eo quòd impossibilis, & ita manere purum matrimonium, & sponsalia. Vt tenent authores citati, n. 17. pro 3. sententia. Si autem ignorabant, validum etiam esse. Vt tenet *Enriq. citat. in 4. opinio. num.* 18. Quia (vt dicebam num. 11.) hi intendunt absolute contrahere, nisi stet per patris displicentiam : volunt enim filij ne parentes ægrè ferant, quod bene verificatur, quando pater obierat.

20 An vero quando matrimonium contrahitur per verba de præsenti, sit necessarium, vt conditio verificetur coram parocho & testibus, dicam disp. seq. n. 24.

DISPVTATIO XVII.

An matrimonium per verba de præsenti, sub conditione honesta contractum, vt Contraho tecum, si pater tuus voluerit, impleta ea conditione, absque nouo aliquo consensu efficiatur validum ?

SVMMARIVM.

Certum est sponsalia conditionalia, eueniente conditione, absque consensu pura manere : & matrimonium non manere purum, quando prior consensus reuocatus est, etiam altero ignorante. 1.

Quot sint quæstiones disputanda, num. 2.

An quando contrahentes possunt absque dispensatione inire matrimonium ? & contrahunt de præsenti, sub conditione honesta permanentque in eodem consensu tempore eueni entis conditionis, efficiatur verum ac purum matrimonium absque nouo consensu ? Refertur opinio negans, 3.

An sit validum aliud matrimonium initum per hoc, post euentum conditionis, ante nouum consensum præstitum ? n. 4. iunct. n. 7.

Verior opinio effici verum matrimonium absque nouo consensu, n. 5. Et ibi, responsum iuxta interrogata, est intelligendum.

Non est opus vt contrahentes sciant conditionem iam extitisse, n. 6. Soluuntur argum. n. 8. Post. in 6. inuenies alia summaria.

IN hac disp. duo sunt certa. Prius est, quando verba fuerunt de futuro, vt Contraham tecum, si pater consenserit, impleta conditione sunt sponsalia pura, absque nouo alio consensu, nisi prior ille consensus sit reuocatus. Vt colligitur à contrario sensu, ex *c. vnico, fine, de ſponſal. in 6.* vbi deciditur ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis euentum non oriri publicæ honestatis iustitiam, defectu consensus: ergo oritur à contrario sensu post conditionis euentum, quasi plenus iam sit consensus. Posterius est, si contrahens matrim. de præsenti, sub conditione honesta, ante conditionis euentum reuocet consensum, nullo modo eueniente conditione purificatur matrim. sed cogendus est purificare. Quia iam prior consensus non perstitit. Sic *gloſſa. Super. eo verb. Alieno, de condition. appoſ. Hoſt. ibi ſuper verb. Qui in alieno, Ant. n. 6. Alex. de Neuo, n. 3 Præp. n. 3. Roſella, Matr. 5. n. 2. Sylu. Matr. 3. q. 4. dict. 1. D. Ant. 3. p. t. 2. c. 19. §. verſ. Sexta eſt conditio, Tabiena Matrimonium 2. q. 11. n. 12. notab. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. n. 6. Anton. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 11. n. 54. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali, §. Circa ea quæ dicta ſunt. dub. præcedenti.* Nec refert ad hoc, vt hæc consensus reuocatio effectum habeat, altero ignorante, vel sciente fiat, *c. 6. de procur. in 6.* Et docent *Couar. & Ant Cucus n. 55. proximè citati.* Quare minus bene *Abbas d. c. Super eo n. 7.* de hoc dubitat. 1

His præmissis quadruplex est agitanda quæstio I. est, 2
An quando vterque contrahens est habilis absque dispensatione ad contrahendum, & contrahit per verba de præsenti sub conditione honesta, ac permanet in eodem consensu vsque ad tempus euentus conditionis, fiat purum matrim. eueniente conditione, absque nouo aliquo consensu, sed virtute prioris ? II. An idem dicendum sit, quando erant inhabiles ad contrahendum absque dispensatione ? Vt si duo consanguinei contrahant per verba de præsenti, hac conditione, Si pontifex dispensauerit : an adueniente dispensatione absque nouo consensu efficiatur matrimonium ? III. Est, quid dicendum sit, quando aliquis per verba de præsenti contraxit cum duabus, sub conditione honesta, & simul vtraque conditio impletur, quodnam matrimonium ex his præualeat ? IV. An idem dicendum sit stante Concilio Tridentino ?

Quæstio I. Vtrùm quando vterque contrahens est 3
habilis, & contrahit per verba de præsenti, sub conditione honesta, vt Si pater voluerit, vel dotem dederit, aduenientе conditione consurgat verum matrimonium, absque nouo consensu ? Duplex est sententia. I. ait non effici matrim. aduenientе conditione, sed tantum sponsalia, nisi nouus consensus accedat. Probatur, consensus à principio præstitus non est sufficiens ad matrimonium, ergo si aduenientе conditione non sit alius nouus consensus minime etiam sufficiens erit. Prob. antecedens, nam ille consensus est conditionalis, qui cum sit imperfectus, non sufficit ad sponsalia, nec matri. *c. vnico fine, de ſponſal. in 6.* Nec etiam aduenientе conditione est sufficiens, si enim interim alter dissentiret, non esset sufficiens : ergo nec à principio fuit sufficiens, si enim sufficiens esset, nil referret si medio tempore ille consentiens dissentiret, conditione postmodum impleta. Vt constat in cæteris contractibus sub conditione gestis. Et confirm. quia si ille consensus ab initio sufficiens non est, cum euentus conditionis nonefficiat nouum consensum, adhuc insufficiens erit. 2. Prob. sacramenta nouæ legis non possunt pendere à futuro euentu, sed statim aut valida, aut irrita sunt, vt Absoluo, vel Baptizo te, si eras restitueris, nil velet, iuxta omnium sententiam : sed matrim. est sacramentum nouæ legis : ergo contractum sub conditione de futuro, non potest pendere vt statim validum sit, à futura conditione, sed exigetur nouus consensus. 3. Prob. contractus matrimonij celebratus sub prædicta conditione, statim habet vim obligandi sub conditione, & non in

ratio

ratione matrimonij, vt constat: quia si interim ante conditionis euentum aliud celebret matrim. est validum: ergo solum obligat in ratione sponsalium: ergo impleta conditione non efficitur matrim. sponsalia enim sub conditione non transeunt in matrim. per implementum conditionis, vt diximus n. 14. Probatur, ad matrim. requiritur consensus de præsenti, sed hic consensus, Accipio te in meam, si pater tuus consentit, non est de præsenti, sed de futuro. Vt habetur *c. Super eo, fin. de cond. appos.* ibi, *cum huiusmodi consensus non sit de præsenti habendus, licet per verba de præsenti euidentius exprimatur, quia in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.* ergo. Et confir. ex *eod. c. Super eo vers. Respondemus*, vbi habetur eum qui in mulierem consentit, si pater volet, non esse cogendum contrahere matr. nisi voluntas patris postmodum intercedat: ergo hac intercedenti cogendus est: si ergo impleta conditione cogendus est contrahere, non erit statim matrimon. 5. Probatur, omne matrim. celebratum inter Christianos, est sacramentum, sed hoc non est sacramentum, etiam impleta conditione absque nouo consensu, non enim apparet signum sensibile tunc adesse, quod enim prius adfuerat, scilicet, illa verba conditionalia, minime est sufficiens: ergo id non est matrimonium. Hæc sunt potissima argumenta quibus hæc sententia fulcitur, & est communis Theologorum, & probabilissima. Hanc tenent *D. Th. 4. d. 26. q. un. a. 3. quæstiun. 3. D. Bonau. 4. d. 28. q. 3. n. 13. & ibi Durand. q. 2. n. 5. & in solut. ad 1. Richard. ibi, a. 2. q. 2. Maior 4. d. 27. q. 4 Victoria relect. de matr. p. 1. punct. 2. n. 9 & sum. materia de matr. n. 258. Adria. 4. q. 3. de matr. ante dub. 1. Setus 4. dist. 29. q. 2. art. 1. concl. à Ledes. 2. p. 4 q. 45. art. 1. §. Præterea est dubium f. 440. colum. 4. & post 4 propositionem, f. 441. colum. 4. Angles florib. 1. p. materia de matrim. q. 2. de consensu conditionato, art. un. diffic. 2. Candelabrum sacramentorum, 1. p. materia de matr. n. 54. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 12. n. 3. Barth. à Ledes. dub. 25. de matrim. concl. 5. Lud. Lop. 2. p. instr. noui, materia de matr. c. 42. fol. 1083. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 7. princ. concl. 12. fol. 246.* Et ex Iurisperitis, hanc tenent *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. n. 5. Nauar.* sibi contrarius, *l. 2. consiliorum in 2 edit. tit. de sponsal. consil. 14. n. 7. Matienz. lib. 5. recop. tit. 1. rubr. 8 glos. 1. n. 63. Gutier. d. 1. quæst. canon. cap. 22. n. 21.*

4 Ex hac sententia infertur, si post euentum conditionis ante nouum consensum præstitum, alter aliud contrahat matrimonium, peccare quidem contra fidem præstitam, at validum esse matrimonium: quia prius tantum habebat vim sponsalium. Sic *Setus eod. art. 1. post 3. concl. 2 vers. Sed arguitur ad id Barth. à Ledes. dub. 25. de matrim. post 5. conclus. ante vers. Et annotare hic oportet.*

5 II. Sententia, (quam multo probabiliorem existimo) docet adueniente conditione statim absque nouo consensu effici matrim. Prob. 1. ex *c. Super eo, de condit. appos.* vbi Pontifex rogatus an qui per verba de præsenti cõtraxit sub cõditione, Si pater voluerit, fit impleta cõditione cogendus consummare matrimoinum? Respondet non esse cogendum ad contrahendum, nisi voluntas patris intercedat: ergo à contrario sensu hac intercedente cogendus est contrahere: quod verbum videtur intelligendum de contractus perfectione id est, matrimonij consummatione: quia interrogatio de consummatione est proposita cui responsio congruere debet, & iuxta illam est intelligenda. *c. Qualiter, & quando, de accus. ad finem, ante vers. Hunc tamen ordinem*, ibi: *vt iuxta formam iudicij, sententia quoque forma dicetur*, ergo supponit Pontifex aduenienti conditione iam esse contractum matrimonium. 2. Probatur, sicut ad matrim. requiritur purus consensus de præsenti, ita ad sponsalia purus consensus de futuro, sed consensus conditionatus de futuro adueniente conditione absque nouo consensu perficitur, & manent spõsalia perfecta ac pura, ac si ab initio essent pure inita, & ex tunc incipit oriri publica honestas, quæ antea minime oriebatur: vt omnia hæc constant à cõtrario sensu ex *c. vnic. fin. de sponsal. in 6.* ergo similiter cõsensus de præsenti imperfectus ante implementum conditionis, ea impleta perficitur, & constituit absolutum, & purum matrimonium. 3. Probatur, quia dispositio conditionalis aduenientе conditione purificatur, & ab eo tempore censetur perfecta, ac si principio pure fuisset contracta. *l. Potior. 11. in principio, ff. qui potior. in pign. hab.* ibi *cum enim semel cõditio extitit proinde habetur ac si illo tempore quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset.* sed si à principio non esset adiecta cõditio, esset matrimonium validũ, & perfectum: ergo similiter impleta conditione 4. Probatur, quia cæteri contractus conditionales impleta conditione absque nouo cõsensu purificantur *l. Hæc venditio. 7. ff. de contrab. empt.* ibi, *conditionales venditiones tũc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio*: ergo idem dicendum est de matrimonio. Sed assignatur ratio differentiæ: quia cæteri contractus non sunt sacramenta vt est matrimonium, & sacramenta non possunt pendere ex futuro euentu. At hæc differentia est omnino friuola. Quia quando Deus instituit matrimonium sacramentum, in nihilo alterauit contractus naturam. sed eam illæsam, ac immutatam eleuauit ad esse sacramenti: si ergo matrimonij natura quatenus est contractus, petit vt dum sub conditione celebratur impleta conditione firmum maneat: esse sacramentum nihil obstabit. Præterea, quia ea ratione, qua matrimonium est quidam contractus, habet alia quæ cætera sacramenta minime patiuntur, vt non habere ministrum distinctum ab ipsis contrahentibus, posse fieri per procuratorem, non requirit vt vterque coniux simul tempore consentiat, vt constat: cur ergo non habebit, vt possit pendere à futuro euentu? Et confirmatur, quia si alter coniux dicat, consentio in te, si tu in me consenseris, pendet hoc matrimonium ex futuro euentu consensus alterius & quando celebratur matrimonium per litteras, eodem modo pendet. Alia assignatur ratio differentiæ, quia in aliis contractibus, potest lex disponere circa consensum, illúmque supplere, secus in matrimonio. Sed nec hæc differentia est sufficiens: quia lex non supplet consensum in aliis cõtractibus conditionalibus, dum impletur conditio, sed explicat id quod ex natura rei habet contractus. Alia differentia assignatur, quod in aliis contractibus, iure præsumitur semper in virtute durare priorem consensum, donec impleatur conditio: secus in matrimonio. Sed hoc est gratis dictum. Quia in matrimonio etiam præsumitur idem. Vt quando contrahitur matrim. per procuratorem, præsumitur consensus durare instituẽtis procuratorẽ iuxta *c. fin. de procurat. in 6.* Alia differentia assignatur: cũ alij contractus rescindi possint, & transferre dominium ad tempus, & ideo impleta conditione censentur statim absque nouo consensu purificari: secus in matrimonio, quod semel contractum est perpetuum. Sed hæc ratio minus placet: quia non obest perpetuitati matrimonij, posse contrahi sub conditione, & ea impleta manere firmum: tunc enim manet perpetuum & irreuocabile. Tandem prob. hæc sent. quia cæterarum rerũ potest transferri dominium sub conditione, ita vt ea impleta, & non ante, ea dominij translatio effectum habeat: ergo similiter in matrim. Hanc sent. tenent cõmuniter DD. iuris Põtificij, *Innoc. c. 1. n. 4. & c. Super eo fi. de cond. appos. Hostiens. eod. c. 1. paulò post princip. & ibi Ioannes Andreæ, n. 1. & c. de illis eod. tit. n. 1. Anch. eod. c. 1. n. 1. & in d. c. Super eo, n. 8. & d. c. De illis, n. 4. Card. d. c. 1. n. 1. & d. c. Super eo. fin. Abb. d. c. De illis sine, Henr. c. fin. eod. tit. n. 4. Alex. de Neuo, d. c. 1. n. 4 & d. c. De illis, n. 16. & d. c. Super eo num. 25. Prep. d. c. 1, n. 1. Anton de Butrio. d. c. Super eo num. 9. Nauar. sum. Lat. & Hisp. c. 22, n. 63. init. & n. 64. fin. & l. 4. cons. 1. de cond appos. in vtraque edit. cons. 1. per totum. Montaluus l. 2. fine, & l. 6. init. t. 4. p. 4. Brunel. de spons. concl. 33. n. 3. (habetur eo. 9. tract.) Villalobos in communib. opin. lit. M. num. 66. Ant. Cucus, lib. 5 instit. maiorum tit. 11. num. 55.* Et ex Theologis eam tenent *Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 4. ad fin n. 37. Petr. de Soto lect. 3. de matrim. §. Quarto denique infertur. Manuel 1. tom. summ. in 2. edit. c. 219. conclus. 19. num. 19.* Et videtur

tenere *Viguerius lib.instit.c.*16.§.7.*vers.Sexto, ad.finem.* Et dicit valde probabilem. *Petr.de Ledesm. de matrim. q.*47. *art.*5.*dub.*7 *principali, conclus.*1.*fol.*243.

6 Neque est opus vt contrahentes sciant conditionem iam extitisse, vt matrimonium impleta conditione purificetur, sed eo ipso quod conditio euenit purum manet, sicut qui contrahit per procuratorem, eo ipso quod procurator consentit, firmum manet matrim. quamuis contrahens id ignoret. Sic *Anchar.c.Super eo,de condit.appos. n* 8. licet tandem id cogitandum relinquat: sed immerito, quia est verissimum. Vt tamen licite possint vti matr. necessarium est, vt sciant conditionem esse iam impletam, atque ita matrimonium esse perfectum.

7 Ex hac sent. infertur contra priorem, matrim. alias contractum post prius conditionale, & impletam iam conditionem, esse inualidum. Quia per implementum conditionis, prius matrim. omnino firmum fuit.

8 Ad argum. oppositæ sent. prōposita n.3. resp. Ad 1. concesso antecedenti, negatur conseq. quamuis enim ante aduentum conditionis, insufficiens sit, ea tamen aduenientè manet purus, & perfectus. Et ad probationem dico, quamuis si interim ante conditionem impletam dissentiret, non esse sufficiens, si tamen non dissentit, sufficiens esse: neque esse simile de aliis contractibus conditionalibus, in quibus, dissensus medij temporis nihil obest valori contractus, quia cum ille sit contra iustitiam, supplet lex consensum, provt supplere potest: in matrim. autem supplere minimè potest: & si arg. aliquid probaret, conuinceret matr. per procuratorem esse inualidum, & sponsalia contracta sub conditione, ipsa impleta non valere: vtroque enim casu dissensus medij temporis efficeret, vt non valerent sponsalia, nec matrimonium. Ad confirmationem, dico, quamuis impleta conditione non efficiatur nouus consensus, satis esse vt valeat matrimonium, vt prior ille qui imperfectus erat, & cuius perfectio pendebat à conditionis implemento, ea impleta perficiatur. Ad 2. constat ex dictis differentia: quia ratio sacramenti non immutauit naturam contractus, quare sequitur naturam aliorum contractuum, qui possunt pendere ex futuro euentu. Ad 3. dico matrimonium conditionale esse contractum medium inter purum matrim. & sponsalia antequam impleatur conditio: & conuenire cum matrimonio, quia fit per verba de præsenti, in quo differt à sponsalibus, quæ fiunt per verba de futuro: vnde non obligat tanquam matrimonium purum, neque etiam vt sola sponsalia, sed vt matrimonium conditionatum, cuius perfectio, & valor pendet ab implemento conditionis. Ad 4. dico esse consensum de præsenti, pendentem tamen à futuro euentu: vnde dum *c. Super eo*, dicitur non esse consensum de præsenti, intelligitur de perfecto, & absoluto, secus de conditionali. Ad confirmationem dico, ibi contrahere, accipi pro consummare matrimonium: vt probaui n.5. Ad 5. nego minorem, sed est verum sacramentum: nam cum Christus eleuans matrimonium ad esse sacramenti, non immutarit naturam contractus, id quod sufficiens erat ad rationem contractus, sufficit etiam ad rationem sacramenti: nec requiritur aliud signum: quare sufficiunt illa verba sub conditione, vbi conditio impleta est.

SVMMARIVM.

Quando contrahentes de præsenti sunt inhabiles, & contrahunt sub conditione, Si Pontifex dispensarit, an dispensatione obtenta consurgat verum matrimonium absque nouo consensu: refertur opinio asserens exigi nouum consensum, n.9.

Contraria verior, n 10. *Et soluuntur argumenta, n.* 11. *Post quem inuenies alia summaria.*

9 Quæstio II. An non tantum quando matrimonium contrahitur inter personas habiles sub conditione, efficiatur validum absque nouo consensu, conditione impleta, (vt diximus n.5.) sed etiam quando inter inhabiles, vt si consanguinei contrahant per verba de præsenti sub conditione si Pontifex dispensauerit? Duplex est sententia. Prima ait, non effici matrimonium absque nouo consensu, Probatur 1. quia sicut constitutio noua non respicit præterita, *c.*2. & *c.fin.de constitutio.* ita nec dispensatio; ergo dū Pontifex dispensat, non efficit vt præteritum matrimonium, quod inualidum erat, vtpote inter personas illegitimas efficiatur validum. Et confirmatur, quia Pontificem dispensare, non est præteritum matrimonium confirmare, sed est impedimentum tollere, & contrahentibus facultatem concedere, vt possint matrimonialiter coniungi. 2. Probatur, quia consensus non potest retrotrahi, quando ab initio non potuit legitimè præstari, cum vtrumque extremum ei conuenire debeat: vt notatur *l.Si is qui pro empt ore,*15.*ff.de vsucap.* sed hic consensus non potuit ab initio legitime præstari, eo quod extrema erant inhabilia: ergo eueniente conditione non potest consensus retrotrahi, vt perficiat prius matrimonium. Tandem, quia ad matrimonium requiritur consensus de præsenti inter personas legitimas, & habiles: solum enim hæ sunt subiectum capax recipiendi hoc sacramentum, sed tempore contractus fuit consensus inter personas illegitimas & inhabiles, & tempore impletæ conditionis non ratificatus est prior consensus, sed immutatus permanet: ergo non perficitur matrimonium. Hanc tenent ex Iurisperitis *Innoc. & Hostiens. c. Super eo, paulo post princ. de conditio appos. & ibi Ioan. Andreas n.*2. *Card.n* 2.*q pen. Abb n.*8. *Alex. de Neno n.*16. *Rosella Matrimonium,*5.*n.*14. *Syl. Matrim.*3.*q.*9. *Tabien Matrimonium.*2.*q.*12.*n.*13. *Francisc. Aret. Apud Iulianum,* §. *Constat, n.*11. *vers. Et ad materiam nostræ legis,* quam legem interpretatur simul cum *l.Cum seruus,ff.de leg.*1. *Villalobos in commun. opin. lit.* M. *n.*67 *Nauar. lib.*4.*consiliorum, in* 2. *edit. t. de sp. nsf. cons.*14.*n.*7. *Ant. Cucum l. ...instit. maior. tit.*12. *n.*59. *Tello l.*22. *Tauri, n.*18 Et ex Theolog. eandem tenent *Victoria summa, materia de matrim. n.*258. dicens oppositum esse errorem intolerabilem: *Soto* dicens omnino certum 4.*dist.*29.*q.*2 *art.*1. *post* 3. *conclusionem, vers. Nouum autem, Veracr.*1.*p.sfec.a.*19 §.*Respondetur quod non, Ledes.* 2 *p* 4.*q.*45 *a.*1. §. *Præterea est dubitū: Enriq lib.*11. *de matri. c.*12.*n* 3. *Barth.a Ledes.dub.*25.*de matrim.*§ *Et annotare hic oportet, Palacios l.*5 *de contract.c vlt.dub* 9.*f* 497.*vers. Caterum bonum placitum. Petr. de Ledes.de matrim q.*47 *a.*1. *d.*2. *quod monet post* 7.*principale f.*248 *col.*2.§. *Nihil minus sit tertia concl. Candelarum sacram.*1.*p.m.*1 *eria de matrim n.*55. *Lud. Lop* dicens oppositum esse improbabile 2. *p. instruct.de matr.c.*42.*f.*1085.*col.*1.

10 His tamen non obstantibus, secunda sententia (quam probabiliorem existimo,) ait aduenientè dispensatione, statim absque alio nouo consensu matrimonium perfici. Probatur, sicut matrimonium requirit consensum de præsenti inter personas legitimas, ita sponsalia consensum de futuro inter personas legitimas, sed sponsalia inter inhabiles, sub conditione reddente eos habiles, vt si duo consanguinei dent sibi fidem de futuro matrimonio contrahendo, Si Papa dispensauerit, vel fidelis promittat infideli matrimonium, si ad fidem conuertatur, manent firma & valida impleta conditione, vt ex multis probauimus hoc l. 5.disp.5.n.24.) ergo similiter dicendum est de matrimon. Quare non mirum est, si tot Doctores contrariam sequantur sententiam, loquuntur enim consequenter ad opinionem quam defendunt, nempe, eam conditionem, Si Papa dispensauerit, esse impossibilem, & haberi pro non adiecta: quæ sent. si vera esset, cum contractus omnino esset nullus, & reprobatus, nec conditio illa suspenderet, verissimum esset aduenientè conditione non perfici matrim. quia prior consensus omnino erat nullus. Verum tenendo id, quod tanquam longè probabilius hoc 5. lib. disp. 5. num. 13 defendimus, eam conditionem esse possibilem, & honestam, sponsalia esse conditionalia, & impleta conditione perfici; consequenter loquendo, idem dicendum est de matrimonio sub eadem conditione contracto. 2. Probatur, quia contrahentes per verba de præsenti sub ea conditione, si Pontifex dispensauerit: non contrahunt pro tunc, sed pro tempore impletæ conditionis: hæc enim est conditionis natura, vt suspendat actum: &

eius

eius absolutam obligationem, in tempus impletæ conditionis: vt dicitur *l. Cedere diem.* 113 *ff de verb. signif.* at tempore impletæ conditionis sunt habiles, & nihil obstat quominus perficiatur matrimonium: ergo perficitur. Et ideo hanc sententiam tenent *Anton. c. Super eo, de condit. appos. n.* 8. *Calderinus ibi.* Et in hanc magis inclinat *Prapos. ibi, n.* 5. Et tenent *Angel. Matrimonium,* 3. *impedimento* 3 *n* 4. *Greg. Lop. l.* 3. *verb. Cæsar me, tit.* 4 *p.* 4. *& Cou.* 4 *decr.* 2. *p.* 2. 3 *initio. n.* 9. ait retenta opinione Doctorum iuris Canonici, matrimonium conditionale perfici impleta conditione, se non videre cur non idem dicendum sit in hoc casu. Et *Petr. de Ledes. cit. n. prac.* dicit hanc esse probabilem.

11 Ad argumenta prioris sent. proposita n. 9. respondetur. Ad 1. concedo dispensationem non efficere, vt prius matrimonium inualidum, perficiatur: sed tollit impedimentum, & ponit in esse conditionem, ex qua pendebat consensus contrahentium, quare cum tunc perficiatur consensus, perficitur virtute illius matrimonium. Ad confirmationem dico, Pontificem dispensare, licet non sit perficere matrimonium, esse tamen tollere impedimentum, & ponere in esse conditionem, quando sub illa contraxerant de præsenti: quando autem solum per verba de futuro, tollere impedimentum, vt possint celebrare matrim. Ad 2. nego minorem: nam ille consensus ab initio fertur in personam legitimam, & habilem: cum natura conditionis sit, suspendere consensum vsque ad illius euentum, & post euentum conditionis, nempe, vbi Pontifex dispensauit, est habilis. Ad 3. nego minorem: non enim fuit consensus inter personas illegitimas, & inhabiles, cum non fuerit præstitus pro eo tempore, quo tales erant, sed pro tempore, quo Pontifex iam dispensasset, & tunc iam erant legitimæ, & habiles.

SVMMARIVM.

Quando quis duas fœminas duxit de præsenti, sub conditione honesta, ea simul impleta, quod matrimonium illarum prænaleat? Referuntur varia sententia, n. 12. 13 *&* 14.

Sententia authoris neutrum matrimonium valere, n. 15.

Si conditio non simul impleatur, prænalebit matrimonium, cuius conditio prius impletur, n. 16.

Quid quando sunt sponsalia sub conditione honesta cum duabus contracta, & vtraque conditio simul, vel successiue impletur? Refertur quædam sententia, n. 17. *Et sententia authoris, n.* 18.

Soluuntur argumenta, n 19. *Post quem inuenies alia summaria.*

12 Quæstio III. Quando quis contrahit cum duabus sub conditione honesta, Si tantam dotem dederis, impleta simul conditione, quod matrim. prænaleat? Vt clare procedamus, potest quæstio hæc locum habere, vel quando contracta sunt sponsalia cum duabus, sub ea conditione, & simul, aut prius impletur conditio: vel quando contractum est matrimonium per verba de præsenti. Quidam ergo dicunt, quando contractum est matrimonium cum illis duabus, sub ea conditione, & simul impletur conditio, prænalere prius matrimonium. Quia potior est conditio prioris, nec posterius potuit priori præiudicare: *reg. Qui prior. 54 de regul. iur. in 6. & cap. Mandato, de praben. in 6.* Item, quia primum vinculum excludit secundum sibi contrarium *c. Intellecto, & c. Ea te de iureiur.* Sic *Tabiena Matrimonium,* 2. *q.* 11. *n.* 12.

13 Alij dicunt prænalere secundum matrimonium, siue simul, siue posterius impleatur conditio secundi matrimonij: & hoc supposita opinione communi Doctorum iuris Pontificij, esse matr. impleta conditione: nam si dicamus cum communi Theologorum esse sponsalia tantum, iudicandū erit, sicut statim n. 18. dicemus de sponsalibus. Prob. hæc sent. quia ad hoc vt primum matrim perficiatur aduenientе conditione, requiritur vt contrahens maneat in eadem voluntate, at per posterius matrim. recedit à priori voluntate; vt constat ex *l. fin ff. de diuortijs, fine,* ibi. *proinde si patronus sibi desponderit aliam, vel destinauerit, vel matr. alterius acceptauerit credendum est nolle hanc nuptam.* Ergo omnino manet prius matrimon. dissolutum, & sic valebit posterius. 2. Quia nunquam fictio retrotrahitur in præiudicium actus medio tempore gesti, *l. Si indebitum* §. 1. *& ibi Bart. ff. rem ratam haberi:* ergo fictio qua consensus trahitur ad tempus euentus conditionis, non debet retrotrahi ad tempus primi matrimonij, in præiudicium secundi medio tempore gesti: ergo valebit hoc secundum matrimonium. 3. Quia in his quæ pendent à mera voluntate, stamus vltimo actui vt in procuratore. *c. Si quem, de procur. in 6. & in test.* §. *Posteriore instit. Quibus mod. testam. infirm.* Sed contracto priori matrimonio conditionali, liberum est ab eo recedere, saltem vt valeat secundum, quamuis recedens peccet: ergo. Ita tenent quidam DD. vt refert *Prapos. c.* 1. *de condit. appos. n.* 2. *in secunda opinione: Et Petr. de Ledes. de matrim. q.* 47 *Ar.* 5. *dub.* 1. *conclus.* 4, *quod mouet post* 7. *dub. princip. fol.* 252.

Alij vero censent esse locum optioni alterius matrimo- 14
nij. Probant per *l. Vidua* 18. *C. de nupt.* Sic tenent aliqui quos refert *ibid. Prapos. n.* 2. *in* 3. *opinione.*

Sed verius est neutrum matrimonium valere. Quia in- 15
certitudo vitiat matrimonium *c. Ex litteris, el* 2. *de sponsal.* vbi hoc communiter notant Doctores. Et patet etiam ex *regul. Vbi repugnantia* 148. *ff. de regul.* ibi. *vbi repugnantia inter se in testamento inueniuntur, neutrū ratum est.* Sed hoc matrimonium incertum est, quia cum conditio trahat consensum ad tempus impletæ conditionis, quæ simul impletur, perinde est, ac si in eodem tempore simul cum duabus contraheretur matrimonium, sic docent *Calderinus, & Iacobus de Zochis*, quos refert & sequitur relate disputata *Pr. pos. c.* 1. *de condit appos. fine. & ibi Alex. de Neuo, n.* 5. *Rosella Matrim.* 5. *n* 6. *Angel. Matr.* 3. *impedi.* 3. *n.* 6. *Syln. Matrimonium,* 3. *q.* 6. *Adrian.* 4. *q.* 3. *de matr. dub.* 1. *Greg. Lop. l.* 3. *verb. Si me dieres, tit.* 4. *p.* 4.

Hinc fit: si aliqua illarum citius impleret conditionem, 16
illud esse matr. Quia vtrumque pendebat ab euentu conditionis: ergo illud prænalebit, & perficietur, cuius prius conditio impleta fuerit. Ita *Syln. & Angel. ibi.*

Quando autem sunt sponsalia cum duobus sub prædi- 17
cta conditione, vel tenendo communem sentent. Theologorum, id matrimonium conditionale tantum habere vim sponsalium, dicit *Petr. de Ledesm. matrim. q.* 47 *art.* 5. *dub.* 1. *quod mouet post* 7. *principale concl.* 1. *&* 2. *fol.* 251. siue simul, siue prius impleatur conditio secundi contractus sponsalium, primum contractum sponsalium manere validum, & obligare in ratione sponsalium. Et probat, quia sponsalia priora non dissoluuntur per posteriora, sed non obstantibus posterioribus firma manent.

Sed dicendum est in neutro casu manere validum pri- 18
mum contractum sponsalium: quare ex illo minime oriretur publicæ honestatis iustitia. Ratio est, quia primus contractus sponsalium cùm fuerit conditionalis, fuit imperfectus, donec impleretur conditio, per cuius implementum perficiendus erat, si contrahens non mutasset voluntatem: at mutauit in vtroque euentu. Nam si simul impletur condito, voluntas est incerta, cùm æquè sit cum duabus, & sic ratione incertudinis vitiatur: si autem prius impletur conditio secundi contractus, perinde est, ac si secundus purè fuisse initus: & sic manifesta esset reuocatio prioris voluntatis. Fateor tamen in euentu quo prius impletur conditio secundi, teneri ad expectandum euentum conditionis primi contractus, & ea eueniente teneri ad illum: & similiter quando simul vtraque conditione euenerit, teneri ad priorem contractum, non in ratione sponsalium, Quia quando erant perficienda, erat mutata voluntas, sed ratione promissionis, cui non potuit derogare per secnndam promissionem.

Ad duo argum. prioris sent. proposita n. 12. resp. vtrum- 19
que procedere, quando non esset in potestate gerentis posteriorem actum, tollere priorem: nam si esset in potestate, per posteriorem actum reuocare priorem, reuocaret vtique. At dum matrim. prius est conditionale, neque impleta est conditio, potest contrahens validè reuocare, quamuis peccet: censetur autem reuocare, quando vel prius impleta est conditio secundi matrimonij:

quia tunc manet secundum,purum,& incompatibile cum priori. Vel quando vtraque conditio simul impletur; ratione incertitudinis, cum deberet esse matrim.cum vtraque. Ad argumenta secundæ sententiæ, proposita nu.13. respondetur. Ad 1. dico, distinguendam esse minorem, quando posterius matrim.esset absolutum, vel promissio absoluta contrahendi, recederetur à priori voluntate. Quia est incompatibile absolute contrahere matrim. vel promittere contrahere, cum matrimonio conditionali cum alia inito. At quando vtrumque matrimonium est conditionale cum vtrumque sit imperfectum & pendeat ex futuro conditionis euentu,non est incompatibilis hæc voluntas,sed perficietur id matrimoinum, cuius conditio primo euenerit:quare *l.illa finalis*, manifestè loquitur de matrimonio, vel sponsalibus absolutis. Ad 2.dico antecedens esse verum, quando licitum esse partibus sola voluntate recedere ab actu priori,vt contingit in testamentis, & constitutione procuratoris.Item quando actus sunt in se incompatibiles, at à priori matrimonio conditionali, non licet ex mera voluntate recedere, & vtrumque matrimonium conditionale, est compatibile:vt probauimus. Et per hoc patet solutio ad tertium. Ad argumentum tertiæ sententiæ propositum numero 14. dico, textum illum procedere, quando nullum est vinculum contractum, sed voluntas habet liberam electionem, & quãdo nulla est repugnantia in voluntate: at in nostro casu non est voluntas libera, sed tenetur seruare priorem contractum conditionalem, antequã eueniat conditio posterioris: si autem simul vtraqua conditio concurrat, est repugnantia in voluntate, ratione incertitudinis. Ad argum,propositum,num.17.probans quando duo sponsalia conditionalia contracta sunt.manere obligationem priorum,in ratione sponsalium,&c. dico quando priora sponsalia purè cõtracta sunt,cum iam sint perfecta, nullo modo posse derogari per posteriora, illis: secus quando imperfectè sub conditione, contracta sunt:tunc enim potest illis derogari per posteriora,ad hunc sensum, vt non obligent in ratione sponsalium. Quia quando erant perficienda per aduentum conditionis,mutata erat voluntas: non tamen potest derogari, vt non obligent in ratione promissionis, ac sponsalium imperfectorum, ac conditionalium:quia iniquè,& contra iustitiam mutata est volũtas.

SVMMARIVM.

Contracto matrim. coram parocho,& testibus sub conditione de futuro, sustinendo aduenienti conditione non consurgere matrim.absque nouo consensu, certum est hunc nouum consensum præstandum esse coram parocho,& testibus.licet prior coram illis habitus fuerit. n 10.

Sustinendo esse matrim.absque nouo consensu,vel quando conditio est de præsenti, refertur opinio dicentis post Tridentinum iam non esse locum illi opinioni, n.21 & reprobatur n.22

An sit necessarium,vt conditio impleatur coram parocho, & testibus? Refertur opinio affirmans,n.23.

Contraria authoris,n.24 Et ibi, quando contrahitur per procuratorem, non est opus vt parochus,& testes videant mandatum Et quãdo consanguinei dispensatione Pontificia,non est opus,vt dispensatione videãt.

Quid si pendente conditione se cognoscant affectu vxorio,an sit matrim. etiam post Trident n.25.

An si duo consanguinei contrahant de præsenti coram parocho,& testibus obtenta dispensatione sit matrim. etiam post Trident.n 26.

Et soluuntur argum. n.27.

20 Quæstio IV. An hodie post Tridentinum sit aliquid immutatum circa dicta in tribus præmissis quæstionibus contentis in hac disputatione: an scilicet necessarium sit non tantum consensum conditionalem de præsenti, sed etiam verificationem conditionis, coram parocho, & testibus, vel sustinendo opinonem Theologorum dicentium consensum de præsenti sub conditione de futuro, habere vim impleta conditione, solius contractus sponsalium: manifestum, est,nece sarium esse aduenienti conditione nouum consensum de præsenti coram parocho, & testibus præstari: nec satis esse, consensum nouum occultum,vel conditionem purificari coram parocho, & testibus. Quia purificata conditione adhuc sunt sponsalia, atque ita parochus & testes solus sponsalibus assisterent. Et ita docent *Enriq.lib.11.de matr. c.12. n.3. Bartholem. à Ledes.dub.25.de matrim.post 5.concl.§. Et annotare hic oportet,Lud.Lop.4.p.instruct.de matrim. c.42.fol.1081. col. 2. §. Verum in hoc casu.& fol.1083.*

Tota autem difficultas est, an sententia Iurisperitorum 21
dicentium matrimonium contractum de præsenti sub conditione, ea impleta absque nouo consensu esse legitimum possit sustineri,post *Trident.sess.24.c.2.de matr.* Qua in re aliqui Theologi,(vt refert *Petr.de Ledes. de matrim. q.47.a.3.dub.7.princip.§.In hac diffic. f.147.col.2.*) censent omnino esse improbabilem eam sententiam:& cessasse iam per Tridentinum. Idem tenet *Perez. lib.3.ordin.tit.1.l.1. ad fin.§.Octauo etiam cessat:* vnde dicunt necessarium esse, vt denuo coram parocho & testibus consentiant, impleta ea conditione.

Sed hæc sententia minus vera est, quia si parochus & 22
testes assistant contractui de præsenti,quod ex se erat matrimonium impleta conditione absque nouo consensu, iuxta illam opinionem:& deinde coram ipsismet impleatur conditio: iam parochus & testes assistunt omnibus requisitis ad matrimonij perfectionem,ac subinde seruaretur forma Tridentini,quare nihil obstaret quominus esset verum matrim. impleta conditione. Sic tenent *Nau. lib.4.conf.in vtraque edit.tit.de condit.appos.conf.1.n.6.Manuel 1.to sum.2.edit. c.219.concl.18. n.19.* dicentes impleta conditione non esse necessarium, vt iterum coram parocho & testibus contrahant: & *Petr.de Ledes.d.dub.7.concl.4.* dicit hoc esse improbabile.

Potissima autem difficultas est, an si matrimonium ce- 23
lebretur de præsenti,sub conditione de futuro, coram parocho & testibus,efficiatur purum,statim impleta conditione,vel sit necessarium,vt parochus,& testes simul assistant impletioni conditionis. Et similiter quando matrimonium est de præsenti,sub conditione de præsenti, aut præterito: vt si coram parocho & testibus aliquis dicat, Contraho tecum,si pater tuus consensit, vel modo consentit,an si vera est conditio.sit statim matrimonium, vel sit necessarium, constare eidem parocho & testibus purificationem conditionis de futuro, & verificationem conditionis de præsenti aut præterito? Quidam enim censent esse certum,hoc desiderari. Prob. quia Trident.exigit vt parochus & testes assistant vero matri. quod tale est simpliciter & inducit vinculum indissolubile, vt de illo testificari possint,sed illud matrim.conditionale, non est simpliciter matrim. nec indissolubile,nec possunt verè parochus, & testes testificari de matrimonio contracto: cum illud pendeat à conditionis verificatione,nec huius verificationis testes sint: ergo nullo modo est matrimonium. Et confirmatur,quia finis Concilij est,ne possint spõsi ad alias transire nuptias, cùm de prioribus minimè constet Ecclesiæ, sed hoc inconueniens minimè cessat,si parochus & testes non interfint verificationi conditionis: nam ea verificata in occulto, cùm non constet Ecclesiæ eius veritas, non constabit de matrim. atque ita eos permittet aliud inire matrim.Sic dicit esse certum *Petr.de Ledesma ibid.concl.3.* Et quamuis tantum loquatur de conditione de futuro, at eius rationes idem omnino probant non esse matrimonium, quando conditio est de præsenti, non tamen constat parocho & testibus de conditionis veritate.Potest 2.in fauorem huius sententiæ adduci,quod matrimonium de præsenti inter impuberes coram parocho & testibus, non sit verum matrimonium, si aduenienti pubertate inter se consentiant: vt dixi lib.3.disp.40.n.9.

Negare quidem minimè possum rationes has vrgen- 24
tissimas esse, & quæ conuincere videntur. Verùm pro contraria parte, vt sufficiat parochum & testes interesse illi matrimonio de præsenti. siue conditio sit de præsenti, siue de futuro, nec sit necessarium vt præsentes sint conditionis verificationi,quę mihi valde probabilis est,vehementissimè vrget, nã quando aliqui contrahunt per procuratorẽ,non est opus vt parochus & testes videãt literas in quibus cõtinetur potestas procuratoris,vt praxis totius

Ecclesiæ

Ecclesiæ recipit, alias deberent esse viri docti, vt scirent an ea potestas sit sufficiens, necne: non possunt plenè testificari matrim. de nisi suppositâ veritate illius potestatis procuratoris. Similiter quando consanguinei contrahunt ex Pontificis dispensatione, non est opus vt parochus & testes videant dispensationem: cum tamen aliter nequeant plene testari de matrimonio, nisi suppositâ veritate dispensationis obtentæ. Ergo si hoc matrimonium valet, valebit etiam contractum per verba de præsenti, sub conditione, coram parocho, & testibus: quamuis eisdem minimè constet de verificatione conditionis. Præterea, quia non videtur mens Concilij, vt plenè, & integrè possint parochus & testes de matrim. testificari, sed vt sint testes consensus de præsenti, quamuis valor matrimonij pendeat ex alicuius veritatis suppositione, vt constat ex matrimonio contracto per procuratorem, in quo vt parochus & testes plene testentur de matrimonio, oportet vt videant potestatem procuratoris, & sciant esse sufficientem, nec reuocatam. Similiter quando contrahunt duo pueri qui dicunt se esse puberes, si verò sunt puberes, validum est matrim. quamuis parochus & testes dubitarent esse impuberes, & ita non plene possunt testificari de matrim. cuius valor pendet ex veritate ætatis: ergo cum in nostro casu vere testificentur parochus & testes de consensu de præsenti, quamuis valor pendeat ex euentu conditionis: de quo non possunt testificari, valebit matrimonium. Et confirmatur, quia sic seruatur finis concilij in eo decreto, qui est, ne contrahantur secundæ nuptiæ spretis primis: nam cum constet Ecclesiæ de illo matrimonio de præsenti, quamuis valor pendeat ex verificatione conditionis, nullo modo permittet eos ad secundas transire nuptias donec plene Ecclesia discutiat, an impleta fuerit conditio, necne: & an recesserint à conditione, & sic voluerunt vt absolutè contractus valeat. Hanc sent. videntur clarè tenere *Nauar. l. 4. conf. 1. De condit. appos. in vtraque edit. conf. 1. n. 6. Manuel 1. sum. in 2. edit. c. 129. concl. 18. n. 19.* vbi dicunt matrimonium semel coram parocho, & testibus contractum sub conditione licita, non esse opus, vt post aduentum conditionis iterum fiat coram parocho & testibus: quia aduenientè conditione retrotrahitur, ac manet perfectum ac si in principio factum fuisset.

25 Hinc infertur, si pendente conditione illius matrimon. initi coram parocho, & testibus, contrahentes habent copulam, præsumere Ecclesiam recessisse à conditione, & perfici matrimonium: per *c. Per tuas de condit appos.* Quod idem erit in foro interno etiam post Tridentinum, si affectu coniugali commixti sunt. Quia iam seruata est forma Tridentini in priori contractu, & iudicandum erit, ac si impleta esset conditio occultè.

26 2. Infertur, si duo consanguinei contrahant coram parocho, & testibus, per verba de præsenti sub hac conditione. Si Papa dispensauerit, suppositâ opinione, quam tenuimus n. 10. esse matrim. absque nouo consensu, idem dicendum esse modo post Trid. si vero solum contraxissent sponsalia, quamuis antiquitus aduenientí dispensatione per copulam transibant in matri iuxta *c. Is, qui de spons.* & docent *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 1. ad fin. vers. Postremum, Lezes de mat. dub. 11. n. 14. Cou.* cum multis, quos refert *4. dec. ec. 1. p. c. 4. init. n 5. Veracruz append. ad dub. 19. 1. p. sec. §. At si post dispensationem f. 118. Villalobos in commun. opin. lit. M. n. 8. Lud. Lop 2. p. instr. noui, mater. de matri. c. 42. f. 1087 col. 1 Candela sacram. 1. p materia de matri. n. 4.* At per Trid. est iam correctum: cùm cessarint matr. præsumpta. Vt bene *Veracr. Lud. Lop. & Cand. ibi*, Haberet tamen locum post Trid si sponsalia illa, & copula fierent coram parocho, & testibus. Quia iam seruatur forma. In quantũ autem videtur repugnantia inter hos DD. nam *Sotus, Veracr. Lud. Lop.* dicunt hoc ita esse, siue quando commixti sunt affectu vxorio, scirent dispensationem esse obtentam, siue ignorarent. At Couar. & cæteri dicunt, quando scientes dispensationẽ esse obtentam sic conciliandi sunt: si nomine eorum obtenta est dispensatio, sat est vt is qui impetrauit, sciat esse obtentam, quia ex tunc prodest ipsis ignorantibus, necessarium est vt sciant dispensationẽ esse obtentam. Quia alias nil eis prodest dispensatio, nec priuilegiũ (vt dixi li. 3. disp. 36. n. 2. & 6.) quare perinde esset, ac si sine dispensatione commixti essent: cùm illa à tempore scientiæ impetrantium, vel procuratoris tantum prosit.

Ad arg. oppositæ sent. opposita n. 23. respon. Ad 1. dico, 27
non esse necessarium, vt assistant matrimon. omnino perfecto, de quo plenè possint testificari: vt probaui n. 24. sed sat esse, assistant matrimonio de præsenti, quod ex suppositione alicuius conditionis præteritæ, aut præsentis, est omnino perfectum, vel erit impleta conditione futura: tuncque inducet vinculum indissolubile. Ad confir. constat ex dictis, vitabitur enim id inconueniens, Quia cum iam constet Ecclesiæ de aliquali matrimonio, non pertinet secundum ante plenam primi discussionem. Ad 2. non est simile: quia ille contractus de præsenti inter impuberes, solum habet rationem sponsalium: iuxta *c. vt cum de despons. impub. in 6.* at matrim. sub conditione de futuro, est vere contractus de præsenti, & non sponsalia: vt diximus.

DISPVTATIO IX.

An conditio contraria substantiæ matrimonij, aut bonis eius, ipsum annullet siue adiiciatur de præsenti præterito, vel futuro, vel potiùs tanquam turpis reiiciatur, validúmque sit matrim.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ad probandum non vitiare sed reiici tanquam turpem. n. 1.

Tria bona in matrimonij quo pacto sint de eius substantia? 2.

Conditio contraria substantiæ matrimonij, aut eius bonis, illud irritum reddit? 3.

Hoc est verum, etiam stando in iure naturali 4.

Non vitiat quando conditio illa non aduersatur præsenti matr. sed alij sed tunc tanquam turpis reiicitur. 5.

Quid si conditio contraria substantiæ matrim. non sit de futuro, sed de præsenti? 6

Quid, si conditio illa de præsenti, aliquo modo tangat matrim. de futuro vel reuoluatur in conditionem de futuro? 7.

Quid, si adiciens conditionem contrariam substantiæ, non principaliter intendat aliquid contra matrim substantiam? vt Contrahо tecum & si dotem non dederis vel adulterium admiseris, velo vt deinceps matrim non valeat? 8.

Quid, si conditio contraria non adiiciatur in modum obligationis, sed suspensiuè? 9.

Quid, si conditio contraria sit impossibilis? 10.

An valeat matrim. sub hac conditione, si te adulterandã tradiderim? 11.

Quid, de hac conditione, si prolem neces, aut mutiles, aut mancam reddas aut oculos eruas: 12.

Quid de hac conditione, si prolem à nobis semper abiiciamus, & alendam extonumus? 13.

Soluuntur argum. n 14. Et ibi explicatur c. fin. Qui clerici vel mulieres & an conditio retinendi proprium, aduersetur substantiæ professionis, & eam violet?

ET videtur nullo modo vitiare. 1. nam stante intentione non seruandi fidem & vitandi generationem, stat substantia matrimonij: ergo conditio, & pactum contrarium non est contra substantiam matrim. nec tollit debitum consensum. Et confirm. quia cum matrim. stat sterilitatis venena sumere, prolisque generationem vitare: ergo hæc cõditio proli contraria. Si vites generationẽ, non vitiat matrim. 2. prob. cum essentia consistat in indiuisibili, semperque eadem maneat, ac inuariabilis sit, quod contradicit essentiæ in rei constitutione & impedit constitui, si adueniat rei constitutæ destruet ipsam. Vt si homini iam constituto aduenirent aliquid contrarium suæ essentiæ, ipse peribit: sed si post initum matri. adiiciantur istæ conditiones contrariæ eius substantiæ, non annullant ipsum: ergo nec si adiiciãtur antę contractum. 3. Prob. quia conditio contra substantiam actus, non vitiat actum, sed sustinetur actus reiecta cõditione. *l. Cum precario aliquid. 12. ff. de precar.* vbi pactum ne possit precarium quandocũque reuocari, quod est contra substantiam precarij, vt con-

stat ex *c.fi. de precariis*, dicitur non vitiare precarium, ergo conditiones contrariæ substantiæ matrimonij non ipsum vitiant. 4. prob. quia conditio retinendi proprietatem est contra substantiam professionis, *c. Cum ad monasterium, fine, de statu monach.* & tamen non vitiat professionem, vt constat ex *c.fi. Qui clerici vel vouētes*, vbi approbatur professio, cū conditione manendi in domo, cū omni substantia propria: ergo conditio contraria substantiæ matrimonij non annullabit ipsum. 5. probat. ex *c. Diaconi*, 28. *d.* vbi valet facer ordo collatus alicui, ea lege vt possit vxorem ducere reiicitúrque conditio. Et *c.2.10.q.1.* valet consecratio Ecclesiæ reiecta conditione, vt non subsit Episcopi curæ: ergo similiter in matrimonio dicendum est.

2 Præmittendum est, quamuis tria bona matrimonij non sint de eius essentia, quoad executionem: esse tamen de essentia quoad obligationem: est enim de essentia, vt coniuges obligentur ad vitam perpetuam & indiuiduam, & ad fidem sibi seruandam: reddendo debitum, negandoque corpus alij: prolemque non impediendam, sed educandam, si Deus eam dederit. (Quod latè explicui l.2. disp.29. n. 12.) Vnde conditiones, & pacta per quæ coniuges ad aliquid his contrarium obligantur, tollunt matrimonij substantiam, & debitum consensum.

3 Hoc supposito, sit conclusio: conditio contraria substantiæ matrimonij, aut bonis eius, illud irritum reddit, habetur expresse, *c.fin. de condit. appos.* ibi, *si conditiones contra substantiam coniugij inferantur puta, si alter dicat alteri, Contraho tecum si generationem prolis euites, vel donec inueniam digniorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus quantumcumque sit fauorabilis, caret effectu.* Idem habetur *c. Solet.* 32. *q.2.* & concordat *l. 5. t.4. p.4.* Et ratio est, quia sine substantia nihil potest subsistere *c. Tua nos de sponsal. & c. Dectabet 1. q.1.* sed substantia matri. consistit in consensu ad societatem coniugalem, sub quo tacitè includitur ad perpetuam societatem, ad fidem mutuò sibi seruandam prolemque suscipiendam, quæ sunt tria bona matrimonij, *c. Omne*, 17. *q.2.* ergo conditiones quæ his aduersantur, destruunt substantiam matrimonij, & consequenter ipsum annullabunt. Præterea, quia alij contractus annullantur ob conditionem eorum substantiæ aduersam, vt si societatis contractus ineatur ea lege, vt lucrum & damnum, commune non sit: vel venditionis ea conditione, vt emptor rei venditæ dominium non comparet: ergo similiter conditio repugnans substantiæ matrimonij, illud vitiabit.

4 Hinc fit, conclusionem esse veram etiam stando in iure naturali vt probant rationes prædictæ: & docet bene *Petr. à Ledes. de matr. q.47. a.3. dub.4 concl.2. & 3.* quare Pontifex dum *d.c.fin.* definiuit conditiones has vitiare matrim. nil nouū statuit, sed quod ius naturæ dictabat, declarauit.

5 Intellige tamen 1. conclusionem, quando conditio adiecta aduersatur præsenti matr. non enim vitiabit si alij matrim. aduersetur: vt Contraho tecum si feceris, vt coniux Petri adulteretur, vel sumat venena sterilitatis. Et ratio est manifesta, quia ideo hæ conditiones vitiant, quia illis stantibus non saluatur substantia huius matrim. sed quando conditio non aduersatur substantiæ huius matr. ea manet salua, ac illæsa: ergo non vitiat matr. Sic *Palud. 4. d.29. q.2. a.5 n.27. Lud Lop. 2. p. instr. noui, matr. de matr. c.42. f. 1097 col.1.* Vnde talis conditio tanquā turpis reiicietur: iuxta dicenda de conditione turpi, hoc l.5. disp.13. n.1.

6 2. Intellige conclusionem, vt conditio repugnans substantiæ matrimonij illud vitiet, siue sit de futuro, siue de præsenti: vt Contraho tecum, si veteris modo venenis sterilitatis, Quia *d.c.fin.* indistinctè loquitur de his conditionibus. Sic *D.Th. 4.d.29.q.vnica.a.3.quæstiun.3. Sylu. Matr. 3.q.1. fine, Victoria sum. materia de matr. n.160. Sotus 4. d. 29.q.2 a.1.concl.2. Bat th.à Led. Lud.25. de matr. conc.2. §. Et annotate, Lud. Lop. 2. p. instr. noui. c.42. fine, fol.1089. col. 1. & 2. de matr. Petr. de Ledes. de matri. q.47. a.5. dub.4 ante fdut. ad 1. §. Aduertendum tamen est, f.1233.* secus (inquit *Petr. de Ledesma*, est, quando conditio esset de preterito, talis enim non vitiaret. Sed contrarium est verius, nempe solam conditionem contrariam matrimonio illud vitiare, quando est de futuro, secus quando est de præsenti, vel præterito: tunc enim valida est conditio, & ea existēte matrim. erit: non autem existente minimè valebit matr. Prob. quia *d.c.fin.* loquitur de conditionibus, at propria conditio non est, nisi quando est de futuro. Item quia fœminam aut virum intendere adulterari, aut venena sterilitatis sumere, non aduersatur substantiæ matrimonij, sed se obligare ad sic faciendum: nam hæc bona matrimonij tantum pertinent ad eius essentiam, quoad obligationem non verò quoad executionem: at quando est conditio de præsenti, aut præteritò, tantum continet executionem contrariam, non vero obligationem. Ita docent *Palud. 4 d.29. q.2.a.5.n.26.27. Adrian. 4.q.3 de matrim. dub.9. §. Respondeo ad 1. quod maior. vers. Ex hoc patet responsio ad 2. & vers. Ad tertium dico, Couar. 4. decret. 2.p.c.3. §.1. n.9. Enriquez t.11. de matr. c.12. n.7. & c.4. c.1. commento, lit. F. Barth. à Léd. de matr. dub.25. concl.10.* vbi malè contra reliquos dicit haberi pro non adiecta talem conditionem, tanquam turpem: nam sola turpis de futuro, reiicitur. (Vt dicemus hoc 5. l. disp.15. n.5.) Quare (vt diximus) valida est conditio, & ea impleta valebit matrim. & non aliter.

In vno tamen casu habebit verum prior sent. scilicet, 7
quando sic adiceretur conditio contraria de præsenti, aut præterito, vt afficeret, ac tangeret matrim. in futurum. Vt Contraho tecum, si inueniſti, vel habes venena sterilitatis ad vtendum in matrimonio, vitiabit enim conditio hæc matrimonium, Quia perinde est ac obligare se in futurum ad ea venena sumenda. Sic *Palud. 4. dist. 29. q.2. art.5 n.27.* Similiter contraho tecum, si modo per biennium contrahimus. Quia æquiualet propositioni de futuro, nempe, si post biennium soluatur matrimonium.

3. Intellige conclusionem, vt intelligatur, quando adii- 8
ciens conditionem contrariam matrimonio, principaliter id intenderet, vt sequeretur aliquid contra matrimonij substantiam. Vt, Donec aliam ditiorem inueniam, contraho tecum: secus quando non principaliter id intenditur, sed aliquid aliud, & si id deficiat, velit matrim. dissolui. Vt, Contraho tecum: & si dotem non dederis, aut adulterium admiseris, volo te posse relinquere: talis enim conditio non vitiat matrim. sed tanquam turpis reiicitur, & manet purum ac validum. Quia talis conditio non tendit ad dissoluendum matrim. Sic *Alex. de Neuo c.1. n.2. & c fi. n.4. de cond. appos. Ioan And eo. c.1. n.2. & ibi Vincentius, & Ant. n.2. Anch. n.2. & 3. Abb n.2.* Cæterum omnino tenendum est contrarium, & huiusmodi conditionem vitiare matrim. 1. quia licet hæc conditio sit resoluens & non suspendens, at etiam resoluens vitiat matrim. vt constat ex exemplo *textus d.c.fin.* Donec aliam ditiorem inueniam. 2. quia huiusmodi conditio tollit substantiam, ac principale bonum matrimonij, scilicet, esse perpetuum, ac inseparabile vinculum: ergo implicat habere legitimum consensum ad matrim. requisitum cum ista conditione separabilitatis. Et ita tenet *Abb.* sibi contrarius *d.c.fin.n.2. Card. c. 1. de cond. appos n.2.* vbi *Prepos. n.1. & d.c.fi. n.4. Cou 4. decr. 2.p.c.3. §.1 n.10. Lancell. inst. iuris can. l.2.1. de sponsal. §. Sponsalia contracta sub conditione, verb. Puta, Lud. Lop. 2. p. instruct noui, materia de matrim. c.42. fol.* 1088.

4. Intellige concl. vt matrim. irritum fiat adiecta con- 9
ditione eius substantiæ contraria, quando non adiicitur suspensiuè, sed in vim obligationis: quia statim sponsi cōtrahunt, & perficiunt matr. at volunt manere obligati ad eas conditiones, secus quando eæ conditiones adiiciuntur suspensiuè: quia scilicet, suspendunt matri. donec eæ eueniant. Tunc enim non annullant matrim. sed tanquam turpes reiiciuntur, manétque validum. Et ratio differentiæ est, quia in priori casu matrim. concurrit cum illis conditionibus, & sic non mirum est si illud annullent, at in posteriori non concurrunt cum matrimonio, sed prius impleri debent, quàm matrim. fit. Hanc sententiam tribuit *Couar. 4. decr. 2.p.c.3. §.1.n.7. Adria. 4. 93 de matrim.*

matrim. dub.9. Sed eam minimè tenet, sed solum dicit non vitiare has conditiones, quando adiiciuntur per modum assertionis, sed solum quando per modum obligationis, quod est dicere, (vt ipsemet se explicat *ibi, in solut. ad 3.*) non vitiare, quando sunt de præsenti, vel præterito, sed tantum quando sunt de futuro. Sed hanc sent. tenet *Lud. Lop.2. instruct. noui, materia de matrim.c.* 42. *fol.*1088. Sed meritò *Couar. ibi*, dicit esse dubiam: & iure optimo contra eam tenet, dicens in vtroque casu vitiare matr. *Ant. Cucus lib.5. instit. maior. tit.* 11. *n.*113. quia textus cap. fin. generaliter loquitur de conditionibus contrariis matrimonio, & propriè est condicio, quando suspendit. 2. quia quando ponitur ea conditio suspensiuè, adhuc inducit obligationem repugnantem matrimonio, quod sub ea conditione contractum est: ergo adhuc vitiat.

10 5. Intellige conclusionem, vt etsi ea conditio sit impossibilis, adhuc vitiet matrim, quamuis aliàs conditio impossibilis reiiciatur: (vt dixi hoc 5. lib. disp. 4. n. 19.)

11 Ex hac conclusione sic intellecta, infertur 1. minus bene *Angelum Matrim. 3. imped. 3. n.* 11. asseruisse hanc conditionem. Si te adulterandam tradideris, non esse contrariam matrim. nisi addatur, & mihi debitum non solueris: atque ita non vitiare illud, sed tanquam turpem reiici. Sed minus bene dixit. Quia fides matrimonij vtrumque complectitur, iuxta illud D. Pauli, *vir non habet potestatem corporis sui, sed vxor, neque vxor sui, sed vir:* & quamuis non sit de essentia matrim. vt coniux non adulteretur, est tamen de essentia, & pertinet ad eius fidem, vt se obliget ad seruandum debitè fidem matrimonij, & ad non adulterandum. Item, quia hoc exemplum expressè ponitur *d. c. fin.* Et ita *Angel.* reprobant *Adrian. 4. q. 3 de matr. dub 9. Tabiena Matrimon. 2. q. 1. n. 12. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 2. Rosella Matrim. nium, 5. n. 1.* & omnes DD. iuris Pontificij *d. c. fin. Sotus 4. dist. 29. q. 3. a. 3. in solutione ad 1. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 11. n. 116. Alex. Carrer. lib. 4. de sponsal. c. 5.* (habetur *to. 9. tract.*) *Lud. Lop 2. p instruct. noui, materia de matrim. c. 42. fol.* 1080. *col.* 1. *Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. in solut. ad 7 fol.* 118.

12 2. Infertur, hanc conditionem, Si prolem neces, aut mutiles, aut eam mancam reddas, aut oculos eruas, esse contrariam bono prolis, atque ita vitiare matrimonium. Sic *Ludouic. Lop. 2 p. instructorij noui materia de matr. c. 42. fol.* 1088. *col.* 2.

13 De ista autem conditione, Si prolem à nobis semper abiiciamus, & alendam exponamus: non constat inter DD. Aliqui enim censent vitiare matrimonium, tanquam contrariam eius secundario fini, qui est commoda prolis educatio. Sic *Barth à Ledes. dub. 25 de matr. concl. 4.* Secus (inquit) de hac conditione; Ne filios proprio lacte nutrias. Cæterum probabilius est, neutram conditionem esse contra substantiam matrimonij. Quia non est omnino contra prolis bonum, non enim omnem curam prolis parentes deponunt, cùm intendant eam exponere ab aliis alendam. Sic *Lud. Lop. 2. p. instruct. noui, mater. de matrim. c. 42. fol.* 1088. *col.* 2. *Petr. de Ledes. in. de matrim. q. 47. art. 5. dub. 4. ad 5. argumes olut. 2.*

14 Supereſt respondere ad argum. n. 1. proposita. Ad primum, & confirmationem negatur consequentia. Nam (vt diximus) quamuis intentio non seruandi fidem, & vitandi generationem, & sumendi venena sterilitatis, non repugnet substantiæ matrimonij: repugnat tamen ad hoc se obligare, pacto inter contrahentes inito. Ad 2. distinguenda est maior, si id quod repugnat essentiæ, aduenit post essentiam constitutam, eo modo quo repugnat essentiæ, destruet ipsam: secus si alio modo. Verbi gratia, si post initum contractum societatis absolutè communi consensu partium, nec ineundo alium contractum assecurationis, adiiciatur conditio, vt nec lucrum, nec damnum sit commune socijs, destruetur societas: quia ea conditio apponitur eo modo, quo repugnabat essentiæ contractus, nempe tanquam pars illius. Cùm enim hi contractus possint mutuo consensu dissolui, possit etiam mutuo consensu adiici conditio. At in matrimonio conditio contraria quando apponitur in ipso contractu, repugnat eius sententiæ, quia apponitur tanquam pars contractus, quo solo modo repugnat substantiæ matrimonij, sed quando apponitur matrim. iam contracto, cùm iam dissolui nequeat, non est pars ipsius contractus, & non aduersatur ei, neque ipsum vitiat. Ad 3. respondetur, cùm *Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 1. n. 17.* conditionem contrariam substantiæ actus tunc actum annullare, quando resistit initio ipsius actus. Quia repugnat illi qualitati sine qua actus initium capere non potest, vt contingit in conditionibus contrariis substantiæ, ac bonis matrimonij: at conditio, ne possit precarium quandocumque reuocari, non repugnat initio contractus: nam consensus necessarius ad contractum precarij gerendum, non tollitur ex eius conditionis adiectione, sed est contra quandam illius actus qualitatem, & ita reiecta conditione sustinetur actus: vt contingit in testamento facto cum pacto non reuocandi: quia enim id pactum non contrariatur consensui, qui ad testamenti valorem desideratur, sed cuidam eius qualitati, sustinetur testamentum reiecto pacto: at conditiones contrariæ matrimonio aduersantur consensui ad ipsum requisito, (vt explicuimus) & ideo vitiant. Ad 4. longa, & grauis se offerebat disputatio, an pactum retinendi proprium ita aduersetur professioni religionis, vt ipsam vitiet? sed ne longius digressi, consultò, quia ea non est nostri instituti, omittimus. Possunt tamen circa eam consuli DD. *c. fin. de cond. appos. & auth. Ingressi C de sacros. Eccles. & Couar. 4. decr. 2. p. c. 3 §. 1. n. 19.* Admitto tamen esse contra substantiam religionis, & eam vitiare (quod probabilius existimo:) respondeo ad *c. fin. qui relinci, vel venent. cum gloss. ibi, verb Vt in modo, & Imola l. Vbi ita donatur, n. 4 ff. de donat. causa mortis*, intelligi eam textum, cum conditione manendi in domo, cum omni substantia, non quoad proprietatem, sed quoad vsum: quod non contrariatur substantiæ professionis. Ad vltimum dico conditionem ducendi vxorem, non esse contra substantiam ordinis, sed contra præceptum Ecclesiæ: nec conditionem vt Ecclesia consecrata non subsit Episcopo, esse contra substantiam consecrationis, & ita neutram vitiare.

DISPVTATIO X.

Vtrùm conditio contraria bonis matrimonij, si honesta sit, illud vitiet, vel tantum quando est turpis?

SVMMARIVM.

Proponitur 1. opinio dicens non irritare, vt Contrabo tecum, hac lege vt seruemus castitatem, n 1. Et contraria vtrior. n. 2.

Qui 1 de hac conditione, Contrabo tecum, si prius veneas, nec te petiturum, nec redditurum debitum? 3.

Quid de hac, Contrabo tecum, hac lege vt nunquam petas? 4.

Quid de pacto non cohabitandi, vel certis diebus abstinendi à copula? 5.

Quid de pacto vt liceat ante vel post consummationem ingredi religionem? Vel si adducatur in pactum conditio, qua de iure communi, & consuetudine non est? Vel vt teneantur ambo, vel alter religionem ingredi, n. 6. Et soluuntur argum. n. 7.

1 DVplex est sent. Prima ait conditionem honestam, licet contrariam bonis matrimonij non irritare illud: vt si duo contrahant hac lege, vt in perpetua castitate viuãt: aut consummato matr. religionem profiteantur: vnde dum *c. fin. de condit. appos.* deciditur conditiones contrarias matrimonio, illud annullare, intelligitur quando eæ conditiones sunt turpes: vt constat ex exemplis ibidem subiunctis: quæ omnia conditiones turpes continent. Prob. 1. quia copula carnalis non est de essentia matrimonij, ergo conditio de illa non habenda, non illi aduersatur, licet sit contra bonum prolis, atque ideò nec illud irritat. Et confirm. quia hac conditione videntur contraxisse B. Virgo, & S. Ioseph. 2. Prob. quia si ambo ante matrimonij contractum, voto se religionis aut castitatis astrinxissent, esset verum matrimon. non obstante ea obligatione, qua alteruter tenetur ab altero minimè petere debitum, ergo idem erit quamuis ea conditio apponatur in ipso con-

contractu. 3. Prob. quia ea conditio tacite videtur inesse, cùm contracto matrimonio possint communi consensu vouere castitatem, ac ingredi religionem. Vt constat ex *tot. tit. de conuers. coning.* Ergo eius expressio nil operabitur, nec vitiabit matrim. 4. Prob. quia si quis sic contraheret. Contraho tecum non tradendo potestatem, nec dominiũ mei corporis, manifestè est contra matrimonij substantiã, quod consistit in dominio corporis tradendo, at cùm dominium distinguatur ab vsu, conferri illi poterit sub conditione nunquam vtendi tali re, nec hæc conditio erit contraria conditioni dominij, nec substantiæ matrimonij: ergo illud non irritabit. Et confirm. quia dici nequit impertinens esse tale dominium absque vsu; plures enim habet effectus, contrahens enim sub tali conditione manet inhabilis ad aliud matrim. & si accedat ad aliam, est adulter: & si mutato proposito accedat ad vxorem, non fornicatur. Vltimò prob. quia salua essentia matrimonij, eóque manente illæso potest tolli ius petendi, & reddendi: vt si ambo communi consensu voueant castitatem, vel profiteantur religionem. Et si alter adulteretur, aut cognoscat consanguineam vxoris, priuatur vtique iure petendi: ergo conditio auferens ius petendi, & reddendi, non est contraria essentiæ matrimonij, nec illud vitiabit. Et ita defendunt *Paud 4. dist. 30. q. 2. a. 1. concl. 2. n. 6. Abul. c. 30. Num. q. 32. ad fin. Barbat. c. fin. col. 1. de precariis.* Et videtur tenere *Gerson. 3 p. serm. de Natiu. Virg. considerat. 2. alphab. § 9 lit V fine*, hoc enim dicit, *Vouit Maria virginitatem, vouit & ipse Ioseph, cui voto non repugnauit vera matrimonialis coniunctio.* Et dicit non esse improbabilem hanc sent. *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. vers. In prima autem concluſ.* Et verè probabilis est.

2 Secunda tamen sententia multò probabilior, affirmat eiusmodi conditionem vitiare matrim. Pro cuius probatione suppono, quamuis non sit de essentia matrimonij, vt proles & copula intendantur expresse, requiri tamen ne potentiæ seu possibilitati ad hæc adiiciatur dissensus contrarius: cùm ius & potentia ad carnalem copulam sit substantialis. Matrim. enim (vt dixi l. 2. disp. 1. n. 5. 6.) essentialiter consistit in mutua corporum traditione, qua vterque constituitur dominus alterius corporis, ad quod dominium intrinsecè consequitur ius & potestas vtendi illo corpore. 2. suppono, quando in ipso contractu matrimoniali apponitur conditio, vt vterque coniux maneat in perpetua castitate, non solum tolli copulam carnalem, sed etiam ius & potestatem ad talem copulam, nam obligantur ad non petendum, nec reddendum, quæ obligatio efficaciter impedit, ne sequatur tale ius, & potestas quantum est ex parte sua. Probatur ergo hæc sententia, illa conditio quamuis honesta sit, repugnat intrinsecis & necessariis ad matrimonium: ergo illud destruit. 2. illa conditio est contra bonum prolis: ergo irritat, Quia Pontifex *cap. fin. de condit. apposit.* expresse asserit conditionem contra bonum prolis illud annullare: nec distinguit, an conditio honesta sit, an turpis, nec vim facit in conditionis turpitudine, sed in repugnantia bonis matrimonij: æquè autem illis repugnat, siue turpis, siue honesta sit. Et ideo hanc sententiam tenent *D. Th. 4. d. 28. q. vnic. a. 4. ad 3. D. Bonau. eod. d. q. vlt. n. 33 Ricard. eod. d. a. 2. q. 4. ad 3. Henric quodl. 9. q. 11. Adrian. 4 q. 3 de matrim. dub. 9. Sotus 4. d. 29 q. 2. a. 3. vers. in prima autem. Enriquez l. 11 de matr. c. 4. n. 1. & lib. 12. c. 2. fine, Barth. à Ledes. dub. 25 de matr. concl. 4. Vinald. Candelabro. 1 p. de matr. n. 56. Petr. de Ledes. de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. ad 2. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c 41. fol. 1080. col. 2.* Et ex Iurisperitis, *Abb. c. Commissum, c. 2. de sponsa. & ibi Ale. de Neuo, n. 5. Sylu. matrimonium 4. q. 7. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 1. n. 1. Ant. Cucus l. 5. inst. maior. t. 11. n. 110. Nauar. l. 4. cons. in 1. edit. t. 1. de sponsal. conf. 18. n. 2. & 3. in 2. edit. l. 3. tit. de voto, conf. 11. n. 2 & 3. Alex. Carer. l. 4. de sponsal. c. 5.* habetur *tom. 9. tractatum.*

3 Ex hac sent. infertur primò, quid dicendum sit de ea conditione, Contraho tecum, si prius te voto castitatis sic obstrinxeris, vt nunquam à me petas, nec reddas debitum Aliqui censent non vitiare matr. Quia talis conditio non impedit translationem dominij, & potestatis corporis: si enim postea coniux qui sic vouit, petat, aut reddat, non peccat contra iustitiam, sed contra religionem voti. Sic aliqui neoterici, vt eos refert ac sequitur *Petr. de Ledesm. de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. in solutione ad 2. §. Quod verò attinet, fol. 235.* Sed dicendum est vitiare matrimonium, Quia est contra bonum prolis, & quantum est in se, impedit translationem dominij corporis: quia cùm in pactum deducatur vt alter voto se astringat nec petendi, nec reddendi, non tantum tenetur ex religione voti ad id, sed etiam ex iustitia, ratione pacti acceptati, & sub eo iniri matrimonij. Idem, quia frusta esset ea potentia ad copulam, quæ nunquam posset absque mortali culpa in actum reduci. Et hinc patet solutio ad rationem contrariam, & ita docent *Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 3. vers. In 1. autem concluſ. Couar. decr. 2. p. c. 3. §. 1. n. 1. Barth. à Led. dub. 25. de matr. concl. 4. Enriq. l. 11. de matr. c. 4. n. 1. & lib. 12. c. 2. fine.*

2. Infertur quid dicendum sit de pacto non exigendi, 4 apposito in matrimonio? de quo *Sylu. Matrimon. 4. q. 7.* ait non vitiare matrimonium. Quia non exigere non est contra bonum prolis, quæ reddendo generari potest: nec contra bonum fidei: secus si esset pactum non reddendi. Quia est contra vtrumque bonum. Idem *Adrian. 4. materia de matrim. q. 3. dub. 9. in 1. solut. ad 3.* Dicendum tamen est, eiusmodi pactum vitiare matrimonium. Quia de ratione matrimonij est totalis corporum traditio, ex qua dimanet mutuum, & æquale ius ad corpus alterius, at hic non est totalis traditio: cum non tradatur ius petendi, nec est æquale ius in vtroque ad corpus: cùm alter ius petendi & reddendi acquirat, alter verò solum ius reddendi. Sic *Adri. eod. dub. 9. in 2. solut. ad 3. Viguerius lib. instit. c. 16. §. 7. vers. Sextò, ad finem,* ibi, *sed cum in conditionibus, Barth à Ledes. dub. 25. de matr. post 4. concl. notab. 2. Petr. de Ledesm de matr. q. 47. a. 5. dub. 4. in solutione ad 3. dub. 1. quod circa eam discutit.* Idem videtur tenere *Enriq. l. 11. de matr. c. 4. n. 1.* Ait enim vitiare matrimonium, quando alter se obligat ad non petendum, aut non reddendum.

3. Infertur, quid dicendum sit de pacto non cohabi- 5 tandi simul; de quo *Petr. de Ledes. de matr. q 47. a. 5. dub. 4. in solut. confirm. ad 6.* ait, si sit pactum de non cohabitando ad tempus, non vitiare matrim. secus si sit pactum, nunquam cohabitandi: Quia ad essentiam matrimonij non pertinet vt omni tempore cohabitent coniuges, bene tamẽ mutua habitatio. Vt constat ex ea particula, Individuam vitæ consuetudinem retinens, vt explicui l. 2. disp. 1. n. 8. Et placet mihi. Si tamen esset pactum vt certis diebus abstinerent à copula, vt sextis feriis, vel alio tempore vltra bimestre præfinitum à iure post initum matr. tùnc esset irritum matr. Quia est contra substantiam eius, nempe contra totalem corporum traditionem. Vt bene *Lud. Lop. 2. p instr. noui, mater. de matr. c. 42. fol. 1080. col. 2.*

4. Infertur, quid dicendum sit, de pacto apposito in 6 matrim. contractu, vt liceat ingredi religionem ante consummationem matrimonij? De quo certum est non vitiare matrim. quia iure inest ea conditio, (vt latè diximus l. 2. tota disp. 18.) Sic docent *Card. c. De infidelib. de consang. n. 2. & ibi Ioan. And. n. 5. Anch. n. 5. Alex. de Neuo, n. 10. Gofredus, Vincentius, & Philippus,* quos refert, ac sequitur *Præpos. ibi, n. 5. vers. Item nota.* Et similiter idem dicendum est, si apponatur quælibet alia conditio quæ iure communi inest. Vt docent *Ioan. And. Anch. Præp. ibid. Alex. de Neuo c. fin. de cond. appos. n. 9.* Idem dicunt *Ioan. And. Anchar. Præpos.* quando est conditio, quæ inest de consuetudine: & idem *Iacob. de Zochis*, quem refert *Alex. de Neuo, d. c. fin. n. 9.* quamuis ipse dicat se de hoc dubitare. Et ratio horum omnium est, quia ea conditio verè non est contra matrimonij substantiam, nec apponitur alio modo quàm inerat. Quare similiter non vitiabit matrim. si sit conditio, vt liceat vtrique ex communi consensu post consummatum matrim. religionem profiteri. Quia ea etiam conditio iure inest. Vt constat ex *tot. t. de conuers. coning.* Si autem

esset

esset conditio, vt tenerentur vel ambo, vel alter ingredi religionem, ante, vel post matrimonij consummationem, non valeret matrim.? Quia ea conditio est contra matrimonij substantiam, nempe contra mutuam corporum ad copulam traditionem: nec iure inest: licitum enim est sic profiteri; at verò vt ad id teneantur, non iure inest.

7 Ad arg. 1. sententiæ propositæ, n. 1. respondetur. Ad 1. dico licet copula non sit de essentia matrim. esse tamen obligationem, potestatémque ad copulam, quæ per id pactum tollitur. Ad confir. (vt latè dixi l. 2. disp. 28. n. 1.) Virgo & Ioseph non contraxerunt cum ea conditione, sed absolutè. & verè consentientes in ius & potestatem suorum corporum: quamuis vterque haberet propositum seruandi castitatem. Ad 2. negatur conseq. Et ratio differentiæ est duplex: 1. quia votum simplex non est traditio, sed solum promissio, vnde sicut quod vni promisi, possum alteri tradere, & efficietur suum, quamuis ego peccem: ita homo corpus per votum Deo promissum potest per matrim. fœminæ tradere, ita vt verum dominium acquirat. At vero quando in ipso contractu ponitur conditio, efficaciter impedit corporis translationem, & consequenter matrimonium irritat. II. quia obligatio ex voto cum sit in ordine ad Deum, non tribuit alteri ius ad negandum debitum, & consequenter nec aufert à vouente facultatem ad tradendum suum corpus, & recipiendum alienum ius ex iustitia: cùm per votum non abdicet de facto à se dominium quod habet in corpus coniugis nec se reddiderit incapacem ad illud de nouo acquirendum: at verò obligatio orta ex conditione apposita est obligatio in ordine ad se ipsos, & ideo dat vnicuique ius ad negandum debitum, & aufert ad petendum. Ad 3. dico tacite inesse eam conditionem, vt liceat ingredi, nec per hoc impediri translationem corporum, & ius petendi, ac obligationem reddendi, si ante consummationem nolit ingredi religionem coniux. At vt teneatur ingredi non tacitè inest, & per id pactum impeditur potestas vtendi corpore. Ad 4. nego, posse in matrimonio conferri dominium absque facultate vtendi, esset enim contra bonum prolis, ac principalem matrim. finem, quamuis possit aliis vsibus deseruire. Et per hoc patet ad confir. Ad vltimum concedo antecedens, & nego consequentiam. Quia quando à principio deducitur in pactum, impeditur plenè translatio potestatis corporum, secus quando iam est initum matr. tunc enim potestas, & dominium translatum renocari minimè potest.

DISPVTATIO XI.

An annullet matr. conditio hæc, vt alter coniux minimè teneatur debitum reddere quoties alteri non licet exigere?

SVMMARIVM.

Refertur opinio negans vitiare, n. 1.
Et contraria verior, n. 2.
Valet conditio. vt coniux possit debitum negare, quando alter non habet iustitiæ ad petendum, n. 3.
Soluuntur argumenta, n. 4.

1 ALiqui dicunt hanc conditionem non annullare matrim. Prob. quia ea conditio iure inest, cum alter cooperetur peccato tunc reddendo, consentit enim peccato alterius: ergo iure inest vt tunc non teneatur reddere. 2. prob. quia est conditio peccati mortalis ansam remouens 3. quia bonum prolis non pertinet ad matrimonij substantiam, cùm non nisi graui alterius peccato suscipi possit. Sic tenent *Ant. Cucus lib. 5 inst. maior. t. 11. n. 112.*

2 Verius tamen est, eam conditionem esse contra matrimonij substantiam. atque ita illud vitiare. Prob. 1. quia ea conditio iure non est, in multis enim euentibus vir peccat mortaliter exigendo, at vxor negare non potest debitum. Vt si vir emiserit votum castitatis, vel petat affectu fornicario, vel credat matrim. non tenere, vxore sciente esse validum: ergo si ex conditione posita liceat tunc negare debitum, signum est non plenè translatum esse corporis dominium: ac subinde de matrim. non valebit. 2. prob. quia per matrim. acquiritur ius iustitiæ ad corpus alterius, quamuis exigens aliquando peccet contra religionem, vel temperantiam, ergo conditio auferens hoc ius iustitiæ, est contra matrimonij substantiam, atque ita illud vitiabit: talis autem est conditio non reddendi in iis casibus, tollit enim ius iustitiæ, quod alter coniux per matrimonium acquirere debeat, vt sibi debitum petenti soluatur. Ita tenent *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub 4. Cou. 4 decr. 2. p. c 3. §. 1. n 6. Lud. Lop 2. p. instruct. noui, materia de matr. c 42. fol. 1080. col. 2. Petr. de Ledesm. de matr. q. 47. art. 5. dub. 4. circa solut. ad 1 dub. 2. fol. 236.*

Si tamen apponatur conditio: vt possit coniux debitum 3
negare, quoties id sibi licet, quia alter non habet ius iustitiæ ad petendum, vt si alter adulteretur, vel petat in loco sacro, valet conditio, nec vitiat matrimonium, quia iure inest. Sic *Adrian. & Petr. de Ledesm. praced. citato.*

Ad argum. proposita n. 1, resp. ad 1. nego iure inesse, non 4
enim cooperaretur peccato. Quia non omnis consensus in peccatum alterius est cooperatio, sed quando aliquis sponte consentit: secus quando consentit, quia ex debito iustitiæ, vel alterius virtutis cogitur. Vt dum quis iurauit soluere vsuras, quamuis eas accipiens peccet, minimè tamen peccat soluens. Quia constringitur ex iuramenti religione soluere, *c. Debitores, de iureiur.* Ad 2. fatcor, ansam peccati mort. remouere: adhuc tamen vitiat matr. Quia aduertatur eius substantiæ, non quatenus amouet eam peccandi ansam, sed quatenus tollit ius iustitiæ, quod acquiritur per matrim. vt alter coniux teneatur debitum reddere. Ad 3. distinguendum est anteced. quando sine graui peccato iniustitiæ, quia alter ex aliqua causa priuatur iure iustitiæ exigendi, concedo: si autem peccatum exigendi non sit contra iustitiam, nego. Quia matrim. cum sit contractus quidam iustitiæ, quo coniuges obligantur ad sibi inuicem reddendũ debitũ, tantũ respicit hoc ius iustitiæ. & quoad ipsum impertinens est, si aliunde contra votum peccetur.

DISPVTATIO XII.

An si Pagani, aut Iudæi contrahant matrim. ea lege vt possint dare libellum repudij, iuxta ritum eorum, valeat matrimonium?

SVMMARIVM.

Quamuis olim esset licitus libellus repudij Iudæis iam non licet, n. 1.
Refertur opinio asserens valere matrimonium Iudæi, ea lege, vt liceat libellum repudij dare, quando in lege sua id permittitur, n. 2. Et contraria verior, n. 3.
Quid de conditione habendi plures vxores, vt in sua lege permittitur? 4.
An valeat matrim. si infidelis contrahat animo dandi libellum repudij, non deducendo id in pactum? 3. Et soluuntur argum. n. 6.

SVpponendum est, Iudæis permissum esse repudij libel- 1
lum, vt testatur Christus *Matth. 19.* Et quamuis fuerit sub iudice, an Moyses permiserit tanquam licitum Deo dispensante, vel tanquam minuis malum: at hodie nullo modo est licitus. Tum quia lex eorum cessauit: tum etiam, quia Christus *Matth. 19.* eorum dispensationem abstulit. Vt bene *Sotus 4. d. 33. q. 2. a. 2. concl. 2.* De quo latè dicendum erit suo loco. At inter gentiles nunquam fuit licitus, nec Deus dispensauit: vt constat ex *c. Gaudemus, de diuort. vers. Qui autem.* Et docet bene *Sotus ea concl. 2.*

Hoc supposito, quidam dicunt matrim. inter Iudæos 2
initum pacto expresso, vt liceat dare libellum repudij secundũ ritum eorum, validum esse. Quia cum lex eorũ hoc permittat, licitè deducitur in pactũ, & iure inest: atque ita eius expressio non nocebit, *c. Significasti, de electione.* Sic *Io. And. c. De infidelib n 5. de consang. Card ibi. n. 2. Anch. n. 4. Ant. n. 9. Abb. n. 6. Alex. de Neuo n. 10. Prap. n. 5. ver. Itẽ nota*

At dicendum est, modo nullum esse matrim. Quia ea 3
conditio est contra matrimonij substantiam, cùm contineat, posse dissolui matrim. vinculum, nec iure inest: cum iam absque controuersia sit eam legem non excusare à culpa, nec dare ius aliud ineundi matrim. Sic *gloss. eodem. c.*

De

De infidelibus, verb. Esse matr. & ibi Hostiens. fine, Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 5. Et à fortiori idem dicendum est de aliis infidelibus quibus nunquam licuit libellum repudij dare.

4 Hinc infertur, si infidelis contrahat secundum ritum suum, qui est vt habeat tot vxores, quot possit alere, si id deducat in pactum, esse nullum matrim. secus si id non deducat. Quia est contra fidem matrimonij. Sic *Card. d. x. De infidelib. fine, Anchar. n. 5. Alex. de Neuo, n. 13. Prepos. fine.*

5 Si tamen infidelis contrahat animo dandi libellum repudij quoties id sibi licet secundum ritum suum, quamuis id non deducat in pactum, est nullum matrim. Quia intentio non seruandi perpetuitatem matrimonij, illud annullat: secus de intentione non seruandi alia bona: vt dixi l. 2. disp. 29. n. 11.

6 Ad argum. propositum, n. 2. constat ex dictis: ea enim conditio non iure inest.

DISPVTATIO XIII.

An quando conditio contraria matrimonio opponitur ab altero tantum ex contrahentibus, vitiet matrim.

SVMMARIVM.

Referuntur quatuor sententia, n. 1. 2. 3. & 4. Et sent. authoris, n. 5.
Mutatio animi non præsumitur, n. 4.
Soluuntur argum. & explicantur, cap. Aliquando, 32. q. 5. n. 6.

1 HAc in re 4. inuenio sententias. I. ait, requiri, vt vitiet matrim. vt apponatur ab vtroque contrahente: quare si alter contrahens opponat, & alter cõtradicat, aut taceat, (censetur enim tunc fauore matrimonij contradicere,) valebit matrim. Probatur ex *c. Aliquando, 32. q. 5.* vbi *D. Aug.* de iis qui venena sterilitatis procurant, quando ab initio sic conuenerunt, dicit non per connubium, sed per stuprũ conuenisse: vbi clarè dicit non esse matrim. & statim subdit, *si autem ambo non sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodammodo mariti meretrix, aut ille adulter vxoris.* Vbi clarè supponit, quando alter tantum consentit, esse verum matrimonium: cum eos viri, & vxoris nomine appellet. 2. prob. quia quamuis alter consensus sit purus, & alter conditionalis, at ille conditionalis non vitiat actum: ergo valebit matrim. Probatur antecedens, quia per easdem causas contractus nascitur & dissoluitur, *c. 1. de regul. iur.* sed ad matrim. constituendum est necessarius mutuus consensus, ergo & ad dissoluendum. Cùm ergo hic non concurrat alterius consensus in conditionem, ea conditio non vitiat. Si ergo non vitiat: & ex alia parte est turpis: habebitur pro non adiecta, iuxta *c. fin. de cond. appos.* & remanebit consensus purus in matrim. Et confirm. quia conditio nec confert ad contractum matrimonij confirmandum, vel infirmandum, nisi ab vtraque parte acceptetur, teste *Soto 4. d. 29. q. 2. a 1. ante 2. concl. vers. In calce demum*, ergo cum illa conditio non acceptetur ab vtroque, non infirmabit matrimonium: & cum ex alia parte sit turpis, habebitur quasi adiecta non esset. Ita hanc tenent *Innoc. eo c. fin. n. vnico, & ibi Hostiens. paulo post princ. Io. And. n. 2. Ant. n. 7. Card. n. 1. & in fin. Henric n. 4. Alex. de Neuo, n. 8. Prepos. n. 1. Signorelus in repet. l. Vbi ita donatur, ad fin. ff. de donat. causa mort. Angel. Matrimonium. 3. imped. 3. n. 13. Syln. Matrim. 3. q. 11. vers. 2. Tab. Matrimonium 2. q. 11. n. 12. Brunell. de sponsal. concl. 33. n. 5.* habetur *to. 9. tractat.* Dicitque esse valde probabilem, *Couar. 4. decret 2. p c. 3 §. 1. n. 11.* & eam tenet quando alter contradicit, non explicans quando tacet, *Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 11. n. 52.* Et ex Theologis, *D. Anton. 3. p. tit. 1 c. 19 vers. Sexta est, Barth. à Ledesm. dub. 25. de matr. concl. 10.*

2 II. Sent. ait, tunc non esse matrim. sed sponsalia. Nescio cui fundamento innitatur. Ita tenent aliqui Iurisperiti, quos refert *Couar. n. præced. cit.* Idem tenent *Enriquez l. 11. de matrim. c. 12. n. 7. Lud. Lop. 2. p. instruct. noui, materia de matrim. c. 42. fol. 1089.*

3 III. Sent. docet, nec esse sponsalia nec matrim. Prob. quia diuersitas in consensu vitiat contractum. Vt quando alter potè consentit: alter verò sub conditione. Vt habetur expresè *l. 1. §. Si quis simpliciter ff. de verb. oblig.* Et ratio est manifesta, quia non vniuntur inter se consensus, ex qua vnione contractus oritur: ergo cum in hoc matrimonio inueniatur hæc diuersitas, erit nullum. 2. quia ad matri. requiritur mutua corporum traditio, at in hoc casu non inuenitur: cum alter non absolutè tradat corpus, sed sub conditione contraria matrimonij substantiæ, ac consequenter excludenti verum consensum: ergo nullo modo est matri. Hanc tenet *Ioan. ab Imola l Vbi ita donatur, n. 3. ff. de donat. caus. mort. Aret. l. 1. §. Sed si mihi, n. 3. ff. de verb. oblig. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 1. n. 11. Ant. Cucus l. 5. instit. maior. t. 11. n. 113.* Et ex Theologis, *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 9. ad fi. Petr. de Led. de matr. q. 47. a. 5. dub. 5. principali quod monet ex ea solut. ad 8. dub. quarti, fol. 239.* vbi ita mordicus hanc defendit, vt dicat 1. sent. esse omnino improbabilem. Et idem asserit, licèt copula statim sequatur.

IV. Sent. docet, si copula sequatur, esse matrimonium, 4 vnde videtur sentire ea non sequuta non esse matrimon. Prob. quia ex eo quod alter taceat, vel contradicat, non videtur à conditione recessum, cum mutatio animi præsumi non soleat, nisi facto, vel verbo declaretur, *l. Non ad ea. ff. de condit. & demonstr. l. Cum hic status. ff. de don.* ergo cum non adest culpa, non videtur recedi à conditione, at cum adest, eo ipso videtur à conditione recedi, & matrim. erit purum, iuxta *c. Per tuas, de condit. appos.* ita docent *Alb. c. fin. de cond. appos. n. 6. Roscella Matrimon. 5. n. 1. & matr. 3. n. 11. 12. Syln. Matrimon. 4. q. 5. Greg. l. op. lib. 5. tit. 4. p 4. vers. Ni el casamiento, Lancellot. instit. iuris can. l. 2. t. de spons. §. Sponsalia contracta sub conditione, vers. Puta.*

Sit conclusio. I. & IV. sent. sunt valdè probabiles, vnde 5 immerito *Petr. de Ledes. n. 3. cit.* dixit primam esse omnino improbabilem; at tertia est ex cæteris probabilior.

Ad arg. 1. sent. proposita n. 1. respondetur. ad I. dico cum 6 *Adria. cit. n. 3.* nil deductum esse in pactum, sed tantum interueniisse animum sumendi, & ipsam sumptionem: quare siue ambo, siue alter habuerint eam intentionem, est verum matrimonium, & ita in priori parte, dum dicit, non esse coniuges, quando ambo eam intentionem habuerunt intelligitur, id est, non seruat iura coniugij: vt explicat *ibi glos. verb. Coniuges*, non autem quòd non sit matrimonium. Ad 2. & confir. dico contractum, vbi semel perfectus est, per easdem causas debere dissolui, & sic per mutuum consensum: at antequam perficiatur, satis est vt alter dissentiat, at matrim. per appositionem talis conditionis, est omnino nullum, & dum ais, conditionem non vitiare quando non acceptatur ab altera parte, negandum id est, quando est contraria matr. quia est index dissensus, & dissensus alterius sat est ad annullandum matrim. Ad arg. sent. 4. propositum n. 4. dico, tunc recedi à conditione per copulam, quando contracta sunt sponsalia valida: vel si non fuerunt valida, saltem contrahentes ostenderunt verum contrahendi animum. Vt bene *Soto 4. d. 29. q. 2. a. 1. ad fi.* at quando alter adiecit conditionem contrariam substantiæ matrimonij potius indicauit dissensum: vnde copula non indicat recessisse à conditione. Sicut eadem ratione quando ex communi consensu adiecta est conditio contraria, non censetur per copulam recessum à conditione. Vt bene docent *Adr. 4. q. 3. de matrim. dub. 9. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 12. Ant. Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 11. n. 114.*

DISPVTATIO XIV.

An sponsalia vitientur etiam, ac reddantur nulla per conditionem contrariam substantiæ matrimonij, & bonis eius, sicut vitiatur matrimonium.

SVMMARIVM.

Referuntur duæ sententia, n. 2.
Sententia authoris, n. 3.

D*Ia. Thom. 4. d. 27. q. 2. a. 1. corp. & D. Bonau. 4. d. 28. q. 3.* 1
n. 13. Durand. 4. d. 28. q. 2. n. 5. Ricard. 4. d. 27. art. 3 q. 2.
Paludan.

Paludan.d.29.q.1.a.3.concl.1.n.16.D.Ant.3.p.t.1.c.18.§ 2. Sylu.verb.Sponsalia,q.5.& ibi Rosella fine, Tabiena ibi, q.1. n.3.Turecr.c.Vbi non est,30.*q.1.a.3.n.4.* Aiunt vitiari sponsalia per conditionem substantiæ contrariam, sicut & ipsum matrimonium.Idem *Angel.verb.Sponsalia, n.* 18. vbi ait idem iudicandum esse de conditionibus appositis in sponsalibus,ac de appositis in matrimonio.

2 At *Petr.de Ledesm. matr. q.47.a.5. dub.6. quod monet circa solut.ad 9.fol.*240. sic distinguit. Si illæ conditiones adiiciantur implendæ antequam contrahitur matrim. valent sponsalia. Quia eæ conditiones tanquam turpes reiiciuntur nec contrariantur matrimonio, cùm non referantur ad matrimonij tempus. Et potest confirmari: quia ideò conditiones contrariæ de præterito, vel præsenti, non vitiant matrim.quia non contrariantur matrim.contrahendo: si verò apponantur tanquam implendæ post matrim.contractum, vitiant sponsalia:Quia contrariantur matrimonio ad quod ea sponsalia ordinantur.

3 Cæterùm nec omnis conditio contraria matrimonio, si antea implenda sit, est turpis,vt reiiciatur,nec omnis ea etiam antea implenda, desinit esse contraria. Et ideo sic distinguendum est: quando conditio contraria ponitur tanquam implenda post matrimonium, semper illud annullat, & sic intelliguntur omnes DD.citati, n.1.quando autem debet impleri ante, tunc si est contra inseparabilitatem, vt Contraham tecum, nisi ante initum matrimonium aliam ditiorem aut pulchriorem inuenero: non vitiat matrim. Quia ipsi non opponitur, cùm non tollat matrimoinj inseparabilitatem:nec etiam opponitur sponsalium naturæ,vtpote quæ salubria sunt.Nec etiam reiicitur tanquam turpis,Quia non est talis,cùm ad peccandum minimè incitet: quare valida erunt sponsalia, impleta ea conditione,& ea deficienti,erunt nulla. Si verò sit conditio contra matrimonij fidem,vt Si ante matrim.forniceris: tunc valebunt sponsalia, reiecta ea conditione tanquam turpi. Quia ea non contrariatur matrimonio: cùm ad fidem matrimonij solum pertineat, ne postquam translatum est dominium corporis in coniugem, alteri tradatur, at ante matrim. non est translatum dominium: si verò aduersetur bono prolis,vt si ante matrim. venena quibus sterilis efficiaris,sumas,vitiat sponsalia.Quia per eam conditionem obligatur sponsus ad aliquid contrarium bono prolis,quod per illud matrim. promissum intenditur:vnde aduersatur futuro matrimonio promisso. Quare non est simile de conditione contraria de præterito, vel præsenti. Quia per illam minimè obligatur ad aliquid matrimonio repugnans: vt explicui hoc 5.l.disp.9.n.6.

DISPVTATIO XV.

An conditio turpis quæ non est contraria substantiæ matrimonij, nec bonis eius, suspendat: aut habeatur pro non adiecta: vt Contraho tecum, si furtum admiseris.

SVMMARIVM.

Talis conditio reiicitur,& manet purum matrimonium, n.1.

Proponitur obiectio contra hoc, n.2. Et refutatur quadam ratio eius decisionis,n.3.

Traditur vera ratio, n.4. Et non reiicitur, quando est de præterito, vel præsenti,n.5.

Proponuntur & soluuntur obiectiones contra eam decisionem,n.6. Et ibi quãdo ex aliis coniecturis colligitur contraria voluntas,non reiicitur.

Vt reiiciatur, oportet vtrique contrahenti constare conditionem esse turpem,& iure reiici,n.7. Et soluitur argum.n.8.

1 IN memoriam reuocandum est quod diximus hoc l. 5. disp.1.n.4. in foro conscientiæ standum esse intentioni contrahentis:at in dubio de intentione standum esse præsumptioni fori externi, & definitioni Ecclesiæ: communiter autem adiiciuntur eo animo conditiones turpes vt impleantur:quare iis non impletis,nec sponsalia, nec matrim. communiter obligabunt. Vt bene *Enriquez l.11. de matrim.c.12.n.6.* Certum igitur est conditionem turpem sicut & impossibilem adiectam matrimonio haberi pro non appositam,matrimoniúmque manere purum. Sic enim definitur *c.fin.de condit.appos.*concordat *l.6.t.4.p.4.*

Tota autem difficultas est,vnde Ecclesia præsumat con- 2
ditionem illam haberi pro non adiecta,& esse purum consensum.Nam Ecclesia numquam præsumit esse verum matrim. vbi ex ipsa forma contractus non apparet consensus, aliàs temerariè præsumeret, & absque causa: at ex forma contractus sub conditione turpi non apparet consensus absolutus,sed sub illa conditione,& sæpè appetunt homines eam conditionem,vt si sit carnalis copulæ, vt Contraham tecum,si mihi tui corporis copiam facias:ergo non est cur præsumat matrimonium.

Quidam enim assignant rationem:nam sicut *c.Is qui fi-* 3
dem, de sponsal. præsumebat Ecclesia matrim. ex copula subsequuta post sponsalia,ne fornicationis delictum præsumeret: sic in hoc casu ne peccatum inductionis ad malum præsumat, præsumit ioco adiectam esse eam conditionem. Sed hæc ratio corruit:eo quod vitandam esse delicti præsumptionem est præsumptio generalis quæ in omnibus rebus ac contractibus locum habet, *l.Merito ff. pro socio*: quare sicut ea conditio reiicitur à matr.reiicienda esset à cæteris contractibus, ne oriretur delicti præsumptio: cuius tamen contrarium est verum: vt constat ex *toto t.ff.de condit.ob turp. caus.* & alias nil speciale esset in matrim. cùm tamen Pontifex *d. c. finali*, asserat reiici à matrimon. ob fauorem ipsius.Item quia adhuc non cessat delicti præsumptio: inducere enim etiam absque intentione alliciendi ad malum,est peccatum scandali,præbens alteri occasionem ruinæ:cùm ignarus sit an ioco,vel vero animo adiicias conditionem.

Quare vera ratio est, cur Ecclesia excludat eam condi- 4
tionem: quia ad peccandum incitat: quare censetur impossibilis,id enim possumus quod iustè possumus,*l.Nepos Proculo* 125.*ff.de verbor.signif.* Sic *Sotus 4.d.29.q.2. art. 3. paulo post princ.concl.1.Greg.Lop.l.6.verb.Si furtum res. tit.4. p.4.Palacios l.5.de contract. cap.vlt. fol.*498. *vers. Quam ob rem dixerim.Enriquez l.11.de matrim.c.12.n.6.Barbos. Led. dub.25.de matrim.conclus.9.Lud.Lop.2.p.instr.noui, materia de matrim.c.43. ad fin.*

Hinc infertur,non reiici conditionem turpem, quando 5
est de præsenti, aut præterito: vt Contraho tecum si es inimica Petri: vel si hominem occidisti, illáque verificata valere matrimonium: secus autem non,& ratio est: quia non inducit ad aliquid turpe faciendum, sed factum esse supponit.Ita docent *D.Thom.4.d.29.q.vnic.a.3.quæstiunc.3. & ibi Palud.q.2.a.5.n.28.Adrian.4.q.3.de matrim.dub.9.§. Respondeo ad 1.quod maior.vers. Ad tertium dico.Palacios l. 5.de contract.c.vlt.fol.*498.*vers.Quamobrem dixerim,Enriq. lib.11.de matrim.c.12.n.7.Lud.Lop.2.p. instructor.noui,materia de matrim.c.42.fin.* Quamuis *Villeria sum. materia de matrim.n.*260. censeat iuxta decisionem *d.c.fin.* haberi pro non apposita in foro externo conditionem turpem de præsenti, aut præterito. Sed omnino tenendum est quod dixi. Et ex iurisperitis,eandem sententiam tenent *Sylues. Matrimonium,3.q.1.fine, Alex. de Neuo c. De iliis,n.16. de condit.appos.Conar.4.decret.2. p.s.3.§.1.n.2. Greg. Lop. l.6. verb.Si furtaues,t.4.p. Alex.Carerius l.4.de sponsal.c.5.* habetur *tom.9. tractatuum.*

Cæterùm hæc ratio decisionis *d. c. fin.* patitur aliquot 6
difficultates. I. est: quia cùm similiter incitet ad peccandum apposita conditio turpis de futuro in aliis contractibus, similiter esset reiicienda: cùm tamen text.*d.c.fin.* asserat reiici fauore matrimonij: sicut similiter reiicitur fauore vlt.voluntatis,*l.Reprehendenda,C.de inst.& substit. & l.5. tit.4.p.6.* Item, quia similiter conditio contraria substantiæ matrimonij: vt, Si te adulterandam prostitueris, incitat ad peccandum, & tamen non reiicitur, sed vitiat matrim.vt dicitur *eo c. final.* ergo non ideo reiicitur conditio turpis,quod ad peccatum incitet. Verum his non obstantibus, sustinenda est ratio proposita: & ad primam obiectionem

ctionem dico, eum esse fauorem matrimonij: quia sacramentum quoddam est, & res tanti momenti, vt sicut ab eo ius excludit conditiones verè impossibiles, ita etiam quæ moraliter sunt impossibiles, eò quod sine peccato ad quod incitant, impleri non possunt. Item, quia eò quod matrim. est contractus fauorabilis, in dubio oportet conseruari, vt valeat *c.final.de sent.& re iudic.* Quare cùm dubium sit, an ea conditiones serio & animo non aliter contrahendi adiectæ fuerint, an solum ioco, præsumit Ecclesia in hoc dubio, ioco adiectas, & non animo suspendendi, & ita iudicat matrim. esse validum, ac purè contractum esse. Vnde sit, vt si ex aliis coniecturis deprehenderetur non aliter contraxisse, quàm sub ea conditione, & non aliter voluisse, in vtroque foro iudicabitur non esse matrimonium. Vt docet optimè *Conar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 5.* Quod idem docuimus hoc l. 5. disp. 3. n. 17. de conditionibus impossibilibus, & ibi explicuimus coniecturas, quia decisio *d.c.fin.* locum obtinet, vbi dubium est de contrahentis intentione. Et quamuis eadem ratio militet in cæteris contractibus: quia tamen tantæ sanctitatis non sunt, nec ita fauorabiles, non excluſit eas conditiones ab aliis contractibus. Ad 2. obiectionem dico disparem esse rationem: quia vbi adijcitur conditio contrariæ substantiæ matrimonij, iam non est dubia contrahentibus intentio, nam eo ipso quod eam conditionem adiicit, est manifestum dissensus signum.

7 Sed adhuc animus non quiescit, nec videtur exhausta difficultas. Quia esto legitima ratio sit, cur Ecclesia excludat conditiones turpes, & habeat pro non adiectis: quia incitant ad peccandum, non tamen apparet vnde præsumat animum contrahentis fuisse, absolutè & putè contrahere secluſa ea conditione: cùm sæpè conditio illa sit de re appetibili, vt de concubitu carnali, & vt plurimum adiicientes eam conditionem, velint omnino eam impleri: & ex altera parte Ecclesia minimè possit consensum ad matrim. requisitum supplere. Sed dico id decretum intelligendum esse, modo contrahentes norint conditionem esse turpem, si enim honestam esse crederent, non reiiceretur, sed sortiretur naturam aliarum conditionum honestarum, vt impleta conditione, & non aliter obligatio aut matrimonij, aut sponsalium consurgeret: sicut hoc l. d. 3. n. 8. diximus de conditione impossibili oportere vt contrahentes norint esse impossibilem, & ibi probauimus. Ita *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 7. Conar. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 6. Lud. Lap. 2. p. instructorij noui, materia de matr. c. 43. f. 1093.* Oportet etiam vt eædem conditiones habeantur pro non adiectis, vt vterque contrahens norit ius eas reiicere, & habere pro non adiectis: vt probauimus ead. disp. 3. n. 11. & 12. de conditionibus impossibilibus: eodem enim tenore reiiciuntur ac impossibiles *d.c.fin.* Et præterea, quia (vt dixi hoc l. 5. disp. 4. n. 6.) habet locum id decretum non tantum in conditionibus impossibilibus à natura, sed etiam in impossibilibus de iure: & hæ turpes sunt de iure impossibiles: quare eodem modo philosophandum est de illis, ac de impossibilibus: quo supposito, iure optimo Ecclesia, dum ipsi non constat de opposita intentione, sed contrahentium intentio dubia est, cum ipsi norint ab Ecclesia reiici, præsumit voluisse contrahere purè, iuxta Ecclesiæ mentem, & ioco, ac non animo suspendendi contractum adiecisse prædictas conditiones: vt dixi d. disp. n. 18. Et ita tenet *Alex. Carrerius de sponsal. lib. 4. c. 5.* (habetur *to. 9. tract.*) dicens requiri vt sciat ab Ecclesia haberi pro non adiectis, & tunc præsumi consensum.

8 Ad argum. num. 2. propositum, fateor ex forma contractus præcisè sumpti apparere non aliter esse consensum, nisi eueniente ea conditione, ac suppositа in contrahentibus scientia decreti Ecclesiæ reiicientis tales conditiones, dum aliter de opposita intentione non constat, sed dubia est, metiro præsumit Ecclesia matrim. contractum esse secundum intentionem Ecclesiæ eas conditiones reiicientis.

DISPVTATIO XVI.

Quid dicendum sit de his conditionibus. Si mecum concubueris, contraham tecum, vel. Si te virginem inuenero, vel, si in primo concubitu mihi placueris, an, scilicet tanquam turpes reiiciantur?

SVMMARIVM.

De hac conditione, Si mecum concubueris, referuntur duæ sent. n. 1. & 2. Et sent. authoris, n. 3. Et quid, de hac conditione, Si permiseris coitum. n. 4.

De hac conditione, Si te virginem inuenero, si in primo coitu mihi placueris, referuntur duæ sent. n. 5. & 6.

Sent. authoris circa conditionem, Si te virginem inuenero, n. 7. Et circa conditionem, Si in primo coitu mihi placueris, n. 8.

Quid. si aliquis dicat, Contraham tecum, vel dabo tibi centum. si mecum concubueris? & an per copulam videatur recessum à conditione? n. 9.

PRimo de hac conditione, Si mecum concubueris, contraham tecum: aliqui censent eam conditionem non esse turpem, ac proinde suspendere contractum. Quia initio copulæ hæc sponsalia purè contingunt, & consequenter ante perfectam copulam efficiuntur matrim. per *c. Is qui fidem de sponsal.* Sic *Conar. 4. decret. 2. p. c. 3. n. 13. Ant. Cucus l. 5. inst it. maio. tit. 11. n. 51.* Sed hoc si verum est, locum habere poterat ante Conc. Trid. secus post, cum iam sponsalia non transeant in matrim. per copulam: & sic conditio illa turpis est. 1

Alij verò censent eam conditionem non suspendere sponsalia. Quia aut de concubitu illicito & fornicario intelligitur, & tunc non suspendit, sed tanquam turpis reiicitur: aut de concubitu licito, & matrimoniali, & tunc non suspendit: quia iure ipso inest: cum coniuges mutuò sibi debitum reddere teneantur. Sic *gloss. c. 1. de sponsa duorum, verb. Permiserit, Anton. n. 6. Anchar. fine, Abb. n. 6. Præpos. n. 4. D. Anton. 3. p. s. 1. c. 19. § 5. ad fin. Rosell. Matrimon. 5. n. 7. Angel. Matrimon. 3. imped. 3. n. 9 Sylu. Matrim. 3. q. 7. Tabiena Matrimonium 2. q. vlt. Brunel. de sponsal. c. 33. n. 6.* habetur *tom. 9. tract.* 2

Melius tamen alij opinantur, dicentes, si intelligatur de concubitu turpi, reiici tanquam turpem: & manere sponsalia absolutè: si verò de concubitu licito, & matrimoniali, suspendere vsque ad euentum. Quia censetur alio modo apposita quàm iure insit: iure enim post contractum matrimonium datur bimestre: at ea conditio intelligitur si statim intro matrimonio feceris mi corporis copiam. Sic *Card. c. 1. de sponsa duorum n. 3. & ibi Alex. de Neuo, n. 9. & 10.* Quamuis hi non reddant rationem dictam: sed quia ea conditio non intelligitur in sponsalibus, sicut in matrim. Sed præstat nostra ratio, ob quam hanc sent. amplectuntur, *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 8. Soto 4. d. 29. q. 2. art. 3. post 3. concl. vers. Censent enim, Nauar.* nulla assignata ratione, *summa Lat. & Hisp. c. 22. n. 65.* 3

Hinc fit, si contractus celebratur per verba de præsenti sub prædicta conditione, vt Contraho tecum, si permiseris coitum, & intelligatur de coitu turpi, statim esse matrim. cum reiiciatur conditio: si verò de matrimoniali, perficit impleta conditione. Sic *Sylu. Matrimonium 3. q. 7. Nauar n. præced. tit.* 4

Rursus de illa conditione, Si te virginem inuenero cõtraham tecum: vel, Si in primo coitu mihi placueris: aliqui dicunt reiici tanquã turpem, & sic manere sponsalia pura. Sic *gloss. c. Per tuas, verb. Præsumendum, de cond. appos. & ibi Ioan. And. n. 7. Ant. n. 8. Anch. n. 7. Abb. n. 7 Specul. s. de cond. appos. in princ. n. 10. Innoc. c. De illis, n. vnic. de cond. appos.* vbi *Alex. de Neuo n. 2. & c. 1. de sponsa duorum, n. 11. Montalmus l. 6. fin. tit. 4. p. 4. Spino speculo testam. gloss. 15 princip. n. 64.* 5

Alij vero censent non esse conditionem turpem, atque ita non reiici, sed suspendere contractum, quamuis intelligatur si per coitum inuenero te virginem. Quia ea conditio non fertur super actum turpem, sed super honestam virginitatis conditionem. Sic *Soto 4. d. 29. q. 2. a. 3. post 3. concl. vers. His nihilominus non obstantibus.* 6

Verius tamen est, sic distinguendũ esse, de ea cõditione, 7

Si

Si te virginem inuenero, si intelligatur per aspectum matronarum, vel aliam iustam indaginem, non reiici, sed suspendere. Quia est conditio honesta. Si verò intelligatur per concubitum, esse turpem. Quia incitat ad peccandum: & quamuis conditio virginitatis honesta sit, at quando apponitur ea turpiter exploranda, est turpis & inhonesta: vnde merito ea reiecta remanet contractus purus: Sic *Card. c. Per tuas, n. 4. de condit. appos.* vbi *Alex. de Neuo n. 9. & 11. Propos. n. 6. Aretin. cons. 82. col. penult. Rosella Matrim. 5. n. 8. Angel. Matrim. 3. impedim. 3. n. 7. Sylvest. Matrim. 3. q. 8. Navar. sum. Lat. & Hisp. c. 22. n. 66. Covar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 12. Tabien. Matrim. 2. q. 11. n. 12. Ant. Cucus lib. 5. inst. maiors. 11. n. 51.* Et ex Theologis, *Petr. de Soto lect. 3. de matr. ad fi. Enriq. lib. 11. de matrim. c. 12. n. 6. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 43. ad fin. & c. 41. fol. 1087. & seq. Barth. à Ledes. dub. 25. de matr. post 10. concl. Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 1. Petr. de Ledesma de matr. q. 47. ar. 5. dub. 3. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 144. concl. 8. n. 8.*

Hinc fit eam conditionem. Si mihi in primo concubi- 8
tu placueris, reiici tanquam turpem. Quia semper est talis, concubitus sub ea conditione experiendi, an placeat fœmina, nunquam potuit esse matrimonialis: cum animus esset anceps, secus de illa conditione. Si mecum concubueris. Quia potest concubitus esse illicitus, vt si ante matrim. vel licitus, vt si intelligatur statim matrimonio contracto.

Tandem si quis dicat, Contraham tecum, vel dabo tibi 9
centum, si mecum coieris, non erunt sponsalia, nec matrim. secuta copula, nec per eam videtur recessum à conditione. Quia habet electionem vel ducendi eam in vxorem, vel dandi centum: iuxta *reg. In alternativis, de regul. iur. 6.* nec hæc facultas eligendi tollitur per carnalem copulam subsecutam: quia hoc nullo iure cautum reperitur. Sic *Sylvest. Matr. 3. q. 7. Angel. Matr. 3. imped. 3. n. 8. Euer. in suis topicis, loco a natura alternativorum, n. 1.* vbi & alios refert. Et ex Theologis *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 19. §. 5. ad fin.*

DISPVTATIO XVII.

An sicut conditiones turpes, & impossibiles reiiciuntur à matrim. ita etiam reiiciantur à sponsalibus?

SVMMARIVM.

Refertur opinio quadam dicens non reiici, n. 1. Et vera opinio contraria, num. 2.

Soluuntur argumenta, n. 3.

1 HAnc quæstionem mouet *Petr. de Ledesm. de matrim. q. 47. a. 5. ad fin.* & refert aliquos Theologos doctissimos ex Salmantina schola sensisse non reiici à sponsalibus: & ipse dicit hanc sententiam esse probabilem: at contrariam longe probabiliorem. Ducuntur 1. quia secluso iure Ecclesiast. habéti eas conditiones pro non appositis, non reiicerentur conditiones impossibiles, sed annullarent, & turpes suspenderent matrimonium: ergo ius Ecclesiast. id statuens tanquam correctorium iuris naturalis & diuini, est restringendum. Quæ enim à iure communi exorbitant, restringenda sunt, *reg. Quæ à iure communi, de reg. iur. in 6.* Cùm ergo *c. fin. de condit. appos.* solum in matrim. statuat eas conditiones reiici, extendendum minimè est ad sponsalia. Secundò, quia *d. cap. fin.* asserit Pontifex reiici fauore matrimonij, at sponsalia non sunt in iure fauorabilia, sicut & matrim. vt constat, nam *in c. Series. & c. Cum in tua, de testib. & attest.* decidit posse post publicatas attestationes recipi testes ad improbandum impedimentum obiectum contra matrim. contractum. Quod est in matrimonij fauorem, vt notat *glos. c. Iuranit, verb. Patrib. de prob. & ibi Abb. n. 1.* & tamen in sponsalib. non admittuntur testes publicatis attestationibus: vt habetur *d. c. Iuranit*, docentque ibi *gloss. verb. Patribus, Abb. ibi, n. 2.* & omnes. Cùm ergo sponsalia non sint fauorabilia, ac matrimonium, fauor concessus *d. c. fin.* matrimonio non est extendendus ad sponsalia.

Fateor rationes has vrgentes esse ni ex alia parte in- 2
nirem concordem omnium DD. sent. tanquam quid indubitatum supponentium reiici conditiones turpes ac impossibiles, tam à matrim. quam à Sponsalibus: à qua receptissima sent. nullo pacto recedendum est. Cuius ratio est, quia sponsalia sunt initium quoddam matrimonij, atque ita dispositum in matrim. censetur dispositum in sponsalibus, *l. Oratio. ff. de sponsal.* & quamuis fatear hanc rationem non multum vrgere, & facilè dilui posse: at ea, adiuncta communi omnium DD. intelligentia illius *c. fin.* & ita ab initio receptum esse, fortissimè vrget. Et ita conditiones turpes pariter reiici à sponsalibus, vt Contraham tecum, si mecum coieris, intelligendo de coitu turpi, vel Si te inuenero virginem, intelligendo turpiter: attuli disp. præced. num. 5. 6. & 7. multos auctores concorditer id tanquam notissimum supponentes, & solum inter illos est discordia, quando illa conditio turpis sit. Et præter illos id docent. *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 2. corp. D. Bonau. 4. d. 28. q. 3. n. 13. Ricard. 4. d. 27. a. 3. q. 2. D. Anto. 3. p. t. 1. c. 18. §. 2. Turrec. c. Vbi non est, 30. q. 2. ar. 3. n. 4. Palud. 4. d. 29. q. 2. art. 5. concl. 7. n. 36. Sylvest. verb. Sponsalia, q. 5. Rosella ibi fine, Tabie. ibi, q. 2. n. 3: Lud. Lop. 2. p. instruct. noui materia de matrim. c. 42. fine.* Et *Rosella, Sylvest. Tabiena ibi, cum Angelo verb. Spons. n. 18.* dicunt circa conditiones, eodem omnino modo iudicandum esse de sponsalibus, ac de matrimonio. Et præterea reiiciendas esse tam à matrimonio, quàm à spōsalibus conditiones impossibiles, & turpes docent *Lex fin. tit. 4. p. 4. Adrian 4. materia de matrim. q. 3. dub. 7. vers. Respondeo in foro iudicij: Paludanus 4. d. 29. q. 1. art. 3. concl. 7. n. 22. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 19. §. 1. paulo post princip. Sot. 3. d. 29. q. 2. a. 2. vers. Mens ergo Pontificis, Vigerius lib. inst. c. 16. §. 7. vers. 6. ad finem, Philiarc. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1. §. Tres conditionum, Barth. à Ledes. dub. 25. de matr. conc. 7.*

Ad argum. proposita n. 1. resp. Ad 1. dico, quando de- 3
cretum correctorium non est in pœnam, nec in alicuius odium, sed declaratorium voluntatis, ob bonum commune, & fauorem contractus, extendi debere ad casum similem, & in quo similis ratio militat: at *c. si* non statuit reiici conditiones impossibiles, ac turpes à matrimonio in odium & pœnam adiicientium: nam similiter reiiceret à cæteris contractibus: sed id definit fauore matrimonij, vt potius conseruetur, quàm pereat: vt ibi dicitur: cum ergo sponsalia, dispositio ad matrim. & via sint, idem fauor ad ea extendi debet: expedit enim ad matrimonij bonum conseruari sponsalia. Ad 2. dico non probari ex iis textibus, sponsalia non esse contractum fauorabilem, sicut est matri. nam etiam in matrim. non semper publicatis attestationibus admittuntur alij testes: quare *d. c. Cum in tua*, non absolutè id definitur, sed cum limitatione, scilicet, in hoc casu, & notat *ibi gloss. verb. In hoc casu*, id est, cum probata est consanguinitas, vel aliud impedimentum contra matri. iam celebratum potest altera pars publicatis attestationibus id impedimentum improbare: secus in aliis casibus. Et ratio est, vt docet *glos. c. Iuranit verb. Patribus, de prob. & ibi Abb. n. 1.* quia in dissoluendis sponsalibus non subest animæ periculum, cum possint etiam mutuo consensu dissolui, sicut subest in dissoluendo matrim. contracto. Quare vt bene ait *Abb.* quando in sponsalibus subest simile periculum animæ, admittuntur etiam testes post publicatas attestationes: vt si impedimentum contra sponsalia nondum probatum esset, & publicatis attestationibus producerentur testes ad id probandum, admitterentur vtique, ne sequatur animæ periculum, si impediti perficerent sponsalia, per matrimonium.

DISPVTATIO XVIII.

An conditiones impertinentes habeantur pro non adiectis in matrim. vel potius illud suspendant.

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens reiici, n. 1. Et ita reiici hanc conditionem, Si es

pulchra bene morigerata. secus Si non es cæca, cocles, aut alia insigni foeditate notata, n. 2.

Opinio contraria Authoris, n. 3. Et soluitur argum. n. 4.

1 ALiqui censent reiici. Idque nullo iure, aut ratione probant. Sed in gratiam eorum potest adduci, tales conditiones turpes videri: turpe enim apparet contractui tam sancto, & qui sacramentum est, impertinentem conditionem adiicere. Sic tenent *Sotus* 4. *d.* 29. *q* 2. *a.* 3. *paulo post princ. concl.* 2. *Barth. à Ledesm dub.* 25. *de matri. concl* 9. Et videntur tenere *Rosella verb. Sponsalia, fine, & ibi Syln. q.* 5. *D. Anto.* 3. *p. t.* 1. 18. § 2. vbi asserunt, si conditio sit honesta, vel vtilis, valere conditionem: vnde oppositum videntur sentire, quando esset inutilis atque impertinens.

2 Hinc inferunt *Sotus eo ar.* 3 *post.* 3. *concl. vers. Tandem quod de virginitatis, & Barth. a Ledesm. eo dub.* 25. *concl.* 3. *Lud Lop.* 2. *p. instruct. mou materia de matr. c.* 43. *fine*, si quis contrahat cum aliqua, hac conditione. Si non es cæca, muta, cocles, leprosa, aut alia insigni turpitudine deformata, vel hanc edocta es artem ad alendam vitam: validas esse huiusmodi conditiones. Quia sunt honestæ, multúmque ad perpetuam cohabitationem & generationem conducunt: secus si minus ad matrimonij finem conducerent: vt si es pulchra, aut bene morigerata. Quia non sunt admittendæ in foro Ecclesiæ huiusmodi conditiones tanquam matrim. annullantes, si non verificentur.

3 Cæterùm nullo modo placet hæc sent. sed censeo huiusmodi conditiones suspendere contractum matrimonij, neque aliter esse validum, nisi illis stantibus. Prob. quia omnis conditio iure non improbata potest apponi matrimonio: vt colligitur à contratio sensu, ex *c. Super eo. de cond. appos.* ibi, *ac conditionem ipsum canonica non improbent statuta.* Et ita per eum text. docet *ibi Abb. n.* 4. *Alex. de Neuo, n.* 6. *Lancelot. instit. iuris cano. l.* 2. *t. de sponsal.* § *Sponsal. a contracta sub conditione, vers. Sub conditione:* sed hæ conditiones impertinentes nullo iure reprobatur: ergo possunt sunt valide apponi. Prob. minor, quia *c. fin. de cond. appos.* reiicit conditiones turpes, quia incitant ad peccandum, (vt diximus hoc 5. l. disp. 13. num. 4. & 5.) sed conditio impertinens ad nullum peccatum inducit: ergo nullo modo est reiicienda. Pro hac sent. est *Henric. c. fin. n.* 4. *de appos.* vbi ait hanc conditionem, si nauis ex Asia venerit, suspendere matrim. Pro eadem sunt DD. quos hoc 5. l. disp. 1. n. 2. retuli afferentes conditiones quæ non sunt necessariæ à natura, vt si Antichristus nascetur, suspendere matrim. quæ tamen impertinentissimæ sunt ad matrimonium.

4 Ad argum. propositum nu. 1. dico, quamuis conditionem impertinentem adiicere matrimonio, culpa aliqualis sit, non tamen est ex turpibus quæ reiiciuntur à matrim. quia non obligat, neque incitat alterum contrahentem ad aliquod peccatum in futurum admittendum qualis est illa, si fuerit fecerit. Vt docet *Couar. c. Cum tibi, n.* 13. *vers. Hac tamen, de testam.* in alio simili: dicit enim hanc institutionem. Instituo te hæredem, si me hæredem instituas, esse turpem, & captatoriam: at eam conditionem minimè esse turpem, quia nullibi prohibetur hæres hic institutus testatorem hæredem instituere.

DISPVTATIO XIX.

An idem quod de conditionibus est dictum, censendum quoque sit de modo, & demonstratione, & causa, ita vt hæc contrarientur matrimonio, illud vitient: si sint honesta, illud suspendant: si turpia, aut impossibilia, reiiciantur?

SVMMARIVM.

Refertur opinio asserens demonstrationem & causam vitiare matrimonium, quando aduersatur eius substantiæ. n. 1.

Opinio auctoris, nunquam vitiare qualiscumque conditionis sint, nec suspendere, sed statim valere matrim. nisi adsit error conditionis seruilis, aut personæ, n. 2.

Quid si apponatur per modum conditionis. n. 3. *Et ibi, explicatur quando demonstratio, & causa censeantur conditiones*

Circa modum refertur opinio, dicens: non vitiare matrim. quamuis eius substantiæ aduersetur. n. 4.

Modus contrarius substantiæ matrimonij ipsum annullat. n. 5.

Reprobatur quadam concordia, qua hæc opinio & contraria conciliantur. n. 6.

Modus si impossibilis, vel turpis, omnino reiicitur, sicut conditio. n. 7.

Modus si sit necessarius, habetur statim pro impleto. n. 8.

Modus honestus, & possibilis non suspendit matrimonium, sed statim est validum. n. 9. *Et ibi, an alter teneatur modum seruare.*

Refutatur quadam opinio circa modum honestum. n. 10.

Si sponsalia contrahantur in diem, sunt statim absoluta, quamuis ante aduentum diei non obligent. n. 11.

Soluitur argumentum. n. 12.

1 QVid sint modus, demonstratio, & causa qualitérque differant: dixi hoc 5. l. disp 1. n. 2. Circa demonstrationem *Nauar. sum. c.* 22. *n.* 62. ait, quamuis demonstratio, & causa numquam suspendant matrim. annihilare tamen quando sunt contra substantiam, & matrimonij bona: & videntur fauere *D. Th. & reliqui DD.* citati hoc 5. l. disp. 9. n. 6. asserentes annullare matrim. ipsi repugnantem conditionem, quamuis sit de præsenti, cum tamen illa non sit propriè conditio, sed demonstratio. Fundamentum suæ sent. nullum affert *Nauar.* sed potest esse: quia eo ipso quod non absolutè, sed sub ea causa, & demonstratione consentit, quæ substantiæ matrimonij aduersatur, non videtur absolutè consentire in matrim.

2 Cæterùm omnino tenendum est, demonstrationem, vel causam per se sumptam, nunquam suspendere, nec vitiare matr. cuiuscumque sit qualitatis, siue sit turpis, siue contraria substantiæ matrimonij, siue vera sit, siue falsa: sed semper habetur pro non adiecta, ac firmum manere matrim. Vt accipio te, quæ vel quia es sterilis, vel quia procuras venena sterilitatis, &c. Prob. 1. quia falsa demonstratio non vitiat legatum, *l. Falsa, 35. ff. de cond. & demonst.* ergo nec matrimon. quod est fauorabilius. 2. Quia quæ matrimonium variant, vel vitiant, debent ad substantiam seu vim contractus spectare, sed demonstratio & causa non spectant ad substantiam consensus contractus matrimonij, sicut spectat conditio, sed tantum pertinet ad opiniones rerum quas contrahentes conceperunt, vel ad causas quæ ad contrahendum ipsos monent: ergo nullo modo variant matrim. Et confirm. quia error demonstrationis, aut causæ, qualiscumque sit, non vitiat matr. nisi sit error personæ, aut conditionis: vt suo loco dicemus: non enim tollit consensum absolutum. Tandem, quia demonstratio, aut causa non se habet vt obiectum vel pars obiecti contractus, sed antecedenter, & quasi motiuum: ergo non irritat, Sic *Palud. 4. d. 29. q. 2. a. 1. concl. 1. n. 5. & a. 2. concl. 1. n. 11. D. Ant. 3. p. t. 1. 19 § 5 paulo post princ. Sylues. Matrim 3. q. 12. Sot. 4. d. 29. q. 2. a. 1. Lud. Lop. 2. p. instr. moui, materia de matr. c. 42. paulo post princ.* Idem colligitur ex *Angelo, Matrim. 3. imped. 3. fin. Rosella, Matrimonium 3. n. 9. Tabien. Matrimonium 2. q. vlt. Petr. de Ledes. de Matrimonio, q. 47. a. 5. dub. 3. fin.* vbi generaliter dicunt matr. non vitiari ex falsa demonstratione, aut causa. Dixi per se, quia si reducatur ad personæ, aut conditionis errorem, annullabit matrimonium. Vt contraho tecum, quia, vel quæ es libera, vel primogenita Petri, si non esset libera, aut filia primogenita, esset nullum matrim. non ratione falsitatis causæ, aut demonstrationis, sed ratione erroris personæ: aut conditionis. Quia, quamuis ea causa aut demonstratio non adiiceretur, adhuc ex tali errore contractum matrim. inualidum esset: vnde desernit demonstrationis aut causæ appositio ad transferendum probationis onus in alterum. Vt contraho tecum, quia, vel quæ ex libera, tenetur fœmina probare eum sciuisse esse ancillam. Sic *Sotus ea concl. 1. Palud. eo art. 1. concl. 5. num. 9.*

3 Intellige tamen, quando apponuntur per modum causæ, aut demonstrationis, nam si apponantur per modum conditionis, indicandum est de illis, sicut de conditionibus. Vt, Contraho tecum, quæ dabis tantam dotem: tunc licet videatur demonstratio, at est sensus conditionalis.

Sic

Sic *Palud.eo a.1.concl.1.n.6.*& subdit *a.2. concl.2.n* 12. si causa adiiciatur in futurum,vt Contraho tecum,quia dabis tantam dotem:esse quasi modum. At *Silu. & D. Anton.cit.n preced.* aiunt, Contraho tecum, quia dabis, non suspendere : & ita sentiunt non esse conditionem : aliàs suspenderet.Sed melius.*Sotus & Lud.Lop.ibid citati.*dicũt quando demonstratio , aut causa adiiciuntur per verbum futuri , esse dubium sensum,aut enim referunt conditionem , & tunc faciunt sensum, Si dederis , & tunc iudicandum esse sicut de conditionibus : si enim honestæ sunt , suspendent : si turpes,aut impossibiles,reiicientur:si contrariæ substantiæ matrimonij, illud annullabunt:aut tantum important credulitatem contrahentis, & tunc manere intra limites demonstrationis aut causæ : quare nullo modo suspendent ? nec vitiabunt matri. sicut dictum est.

4 De modo autem maior est difficultas. Quidam enim asserunt modum contrarium substantiæ,aut bonis matrimonij,ipsum non annullare:vt Contraho tecum, vt venena sterilitatis procures,vel vt te adulterandá tradas Prob. quia modus in hoc distat à conditione , quod conditio suspendit actus perfectionem , ita vt ante ipsius implementum validus minimè sit : at modus non suspendit , sed aduenit actui perfecto,statimque valet actus,& alter obligatus manet ad modi implementum. Vt Dono tibi equũ, vt facias hoc, valet statim donatio, & tenetur donatarius implere modum , *l.1.2.& fin.C de donat.qua sub modo.* Et docent specialiter *Bartol. l Quibus diebus,§.Termilius,ff.de condit.& demonst.* Item quia modus non ad naturam contractus spectat, sed ad finem intentum per contrahentem. Sic docent *Barth.auth.Ingressi,C.de sacrosanct.Eccles.n.29. Iacob.Butrigarius ibi,Paulus à Castro ibi,n.14.Alberic.n.15. Salicet.n.5.vers.Tertio casu,Iason n.39.Anton c.fin.8.de cõdit.appos.*vbi *Prep.n.8.& 9.Rima.l.1.§.Si stipulati,.n.11 ff. de verb.obl.Ioan Imol.l.Vbi ita donatur,n.4.ff.de donat.causa mort.Sotus 4.d.29. q.2. a 1 concl.1.*Eiusdem sententiæ videntur alij indistinctè asserentes matrim. contractum sub modo , statim valere , ac si modus adiectus non esset. Hi sunt,*Veruetius* quem refert,& sequitur,*Rosella Matrim.5. n.9. Tab.ena Matrimonium 2.q.vlt.Petrus de Ledes.de matrim.q.47.a.1.dub.3.fine.*

5 I.Conclusio sit. Modus contrarius substantiæ aut bonis matrimonij, ipsum annullat sicut & conditio contraria. Prob.ex *c.fin de condit.appos.*vbi habetur,hanc conditionem contractui matrimonij adiectam , Contraho tecum,donec pulchriorem inueniam,ipsum vitiare tanquam eius substantiæ contrariam : & tamen est eadem ratio de hac conditione , & de modo , nam sicut modus non suspendit dispositionem , sed aduenit dispositioni perfectæ, ita hæc conditio : ergo similiter modus contrarius substantiæ vitiabit.2.Prob.ex *l.Per fœnum.*14.§.1.innct.*l.seq. ff.de vsu & habita.* vbi si vsusfructus legetur absque vsu, distinguitur , an in eadem oratione eodémque contextu legatum fiat,vt tunc legatum sit inutile : eò quòd inutilis sit vsusfructus absque vsu:vel in diuersa oratione fiat, tũc enim valet legatum vsusfructus , reiecta vsus ademptione:ergo similiter quando eodem verborum contextu contrahitur matrimonium sub modo repugnanti & incompatibili,vitiabitur matrim.secus quando matrim.iam contracto aduenit modus contrarius. Item,quia modus inest contractui:nec pactum à contractu separatum inducit:vt si vendo tibi domum,vt facias hoc, non sunt duo contractus diuersi,& separati,sed vnus : ergo quando modus est contrarius matrimonio , habet in ipso sui initio, contractus matrimonij vitium.Tãdem:quia obligari ad aliquid contra substantiam.& bona matrimonij , tollit essentiam matrimonij:(vt dixi l.2.disp.19.n.12.)sed contrahens sub modo obligatur ad illum modum seruandum : ergo obligatur ad aliquid repugnans essentiæ matrimonij, quando is modus essentiæ contrarius , & consequenter annullabitur matrim.Et ita hanc sent.tenent *Franciscus Aretin.l. 1.§. Sed si mihi,n.4.ff.de verb obl.Decius cons.Ingressi,n.23. C,de sacrof.Eccl.Palud.4.d.29.q.2.a.3.concl.1.n.16.& cõcl.*

*4.n.19.D.Ant.2.p.tit.1.c 19.19.§ paulo post principiũ,Ang. Matrimonium 3.imped.3.fine Sylu.Matrimon.3.q.12.Nauar. sum.c.22.n.62.Conar.*cum aliis quos refert *4.decret.2.p. c. 3.§.1.n.8.& 17.Greg.Lop.l.5.2.verb.Aquellas,t.4.p.4.*

Nec placet distinctio *Lud.Lop.2.p.instruct.noui,matr.de matr. c.42. paulo post princ.* vbi hac distinctione nititur vtramque sent.ad concordiam redigere, vt scilicet modus contrarius substantiæ matrimonij non vitiet,quando apponitur vt causa impulsiua, secus si apponitur , vt per illum inducatur obligatio ad eius obseruantiam. Displicet (inquam) quia semper ea est modi natura vt contractum minimè suspendat,verum alter recipiens sub modo,teneatur illum obseruare : vt dixi n.4. 6

II. Conclusio. Si modus sit impossibilis , verbi gratia, Contraho tecum, vt digito cœlum tangas,valet omnino matrimonium reiecto modo,& similiter si sit turpis.Probatur,quia similis conditio tanquam impossibilis,& incitans ad peccandum reiicitur à matrimonio , per *c. fin. de conditio.appos.*ergo à fortiori reiicietur modus impossibilis,& turpis,qui incitat ad peccandum : cùm hic non suspendat contractum,sed adueniat contractui iam perfecto. Et confirmatur . quia in aliis contractibus , vbi conditio impossibilis vitiat,modus impossibilis non vitiat,sed reiicitur,ac si appositus non esset. Vt cum multis per eum citatis docet *Molina l.2.de primogenitis c.12.n.42.*dicens,ab omnibus esse receptum:& *Padilla l.Cum donationem.n.8.C. de transaction.F.Molin.to.1.de iust.tract.2.d.p.208 9 Modus impossibilis :* quamuis contrarium velit probare *Sarmiento lib.2.select.c.3.n.7.& seq.*ergo à fortioti in matrim. vbi conditio impossibilis,reiicitur,reiicietur & modus.Sic *Palud.4.d.29.c.2.a.3.concl.7.n.22.D.Anton.3.p.tit.1.c.19. §.5.in princ.Angel.Matrimon.3. imped.m.3 fin.Sylu. Matrimonium 3.q.12.* 7

III. Conclusio. Si modus est necessarius, vt Contraho tecum,vt moriaris,habetur statim pro impleto,vt de conditione necessaria supra docuimus.Sic *Palud.& D.Anton, Angel.& Sylu.*vbi in concl.præced.eos retuli. 8

IV. Conclusio, Si modus sit honestus & impossibilis, non suspendit matr.sed statim est validum.Ratio est,quia natura modi est,vt non suspendat,*l.Cum ab eo,41 ff.de cõtrab.emp.*Sic *Palud.D.Ant.Angel.Sylues. in conclusione 2. citati,Sotus 4.d.29.q.2.a.1.concl.1.Lud.Lop.2. p. instr. noui materia de matr c.42.paulo post princ.* Quare dicendum est,si modus ille honestus, & possibilis cedat in apponentis fauorem , vt Contraho tecum,vt des mihi centum:valeret statim matr. at alter tenebitur modum adimplere: si verò modus sit gratia tantum alterius contrahentis, vt Contraho tecum cum decem libris, vt habeas vnde emas tibi fundum,ad nil teneri.Vt habetur expresse,*l.Titio centum,70 in princ.ff.de condit.& demonst.*Sic *Palud. D. Ant. Sylu.Angel concl.2.cit.* 9

Hinc fit,minus bene *Hostien.c. De illis, ad fin. de cond. appos.& ib.Ioa.Andr.n.3.init.*sic distinguere si modus non pendeat ex arbitrio & voluntate tertij, non suspendit, vt Contraho tecum, vt des centum : si autem pendeat , suspendit,vt Contraho tecum,vt patri placeat. Quare meritò hanc dictionem reiiciunt , dicentes in neutro casu suspendere,*Calderinus c.d c. De illis,*vbi *Anchar.n.1.Alex de Neuo n.10.& 11.Prapos.n.4.* 10

Vltima Concl. Si sponsalia contrahantur in diem , vt Contraham tecum,ab hinc vno anno, quamuis non obligent ad contrahendum ante anni lapsum , at non suspenduntur,sed statim sunt pura, & obligant. Quia quamuis dies habens annexam tacitam conditionem voluntariam, quæ potest adiici,& non adiici, suspendat obligationem , vt in legato annuo,in quo virtute plura legata continentur,*l.Senatus,§.fin.ff.de donat. cau. mortis,* primi anni legatum est purum, sequentium autem conditionale. Vt notat *ibi gl.verb. Multa per l.Si in singulos,ff.de annuis legatis:* perinde. n. est ac legare quolibet anno, si legatarius vixerit:vnde obligatio 2.anni non cedit ante primam diem. 2. anni.Quia conditio tacita,Si vixerit legatarius,suspendit. 11

Vnde non transmittit legatum illud ad legatarij hæredes, poterat enim legare testator illi, & hæredibus: & proinde conditio, Si vixerit legatarius, fuit voluntaria. At secus est vbi ea conditio est omnino necessaria, vt contingit in matrimonio, & sponsalibus, vbi conditio, Si vixerit, est omnino necessaria, & tacitè necessariò, intelligitur, & ideo non reddit actum conditionalem. Præterea, quia id quod in diem stipulamur, statim quidem debetur quamuis ante diem illam exigi nequeat. Et ita docet *Paludanus 4. distinct. 29. quæst. 2. articul. 4. numero 24.*

Ad argum. propositum num. 4. ad probandum modum contrarium substantiæ matrimonij, non vitiare: respondetur, quando modus non contrariatur, repugnátque ipsi actui, tunc non vitiare, nec suspendere, sed accidere actui perfecto: at quando repugnat, cùm implicet repugnantia ipsius actus valori, & perfectioni, vitiare. Ad confirm. dic, non pertinere ad naturam contractus, quando ipsi non repugnat. 11

LIBER SEXTVS
DE DONATIONIBVS INTER CONIVGES SPONSALITIA LARGITATE, ET ARRIS.

DIVISIO TOTIVS LIBRI.

Quia dissolutis sponsalibus, quandoque acquiritur sponsalitia largitas alteri sponso, & consummato matrim. semper acquiritur: arraque similiter matrim. consummatione comparantur; non abs re erit de sponsalitia largitate, & arris tractatum hunc edere. Et quoniàm in eo tractatu, passim in id principium incidendum est, an donatio inter coniuges valeat; agendum est pariter de donationibus inter virum, & vxorem. Prius igitur de donationibus inter virum, & vxorem, quando sint validæ, & quando invalidæ, agendum est: & quo pacto donationes tales invalidæ confirmentur. Deinde de sponsalitia largitate. Tandem de arris.

DISPVTATIO I.

Vtrùm valida sit donatio inter virum, & vxorem?

SVMMARIVM.

Donatio inter coniuges quotuplex sit? & quid sit sponsalitia largitas, donatio ante nuptias, vel propter nuptias, & arra? n. 1. Et ibi donatio propter nuptias non est in vsu. & eius loco successere arra.

Donatio inter coniuges est invalida, potestque ad libitum revocari, n 2. & ibi, an ex ea oriatur obligatio naturalis, & in foro conscientiæ?

Non tamen est omnino nulla, nec tenetur coniux donatarius statim restituere, n. 8.

An sit invalida si fiat ante consummatum matrim. receptasque Ecclesiæ benedictiones n. 4 Et quid, si fiat post annum à contracto matr. vel facta ante eum annum confirmetur illius anni lapsu, n. 5. & ibi, leges fori vi carent, nisi probetur earum vsus.

Non valet donatio ante contractum matr. si eius effectus differatur in matrimonij tempus, n. 6 Et ibidem est aliquid fieri tempore inhabili, vel non permisso, & referretur in tempus inhabile, vel non permissum.

Explicatur l. Inter eos ff de donat. inter vir. & vxo. n 7.

Non valet donatio inter coniuges, per interpositas personas, n. 8.

Idem est licet diu coniuges, separati habitauerint, n 9.

Quid, si donetur coniugi per eos, qui aliquo modo coniuges contingunt per patriam potestatem, vt si socer det nurui. n 10.

Principale propositum semper inspiciendum est, n. 11.

Cæteri contractus inter coniuges, valent n. 11. & legatum, n. 12.

PRÆMITTENDVM est, donationem inter coniuges, vel sponsos, quandam esse simplicem, quandam verò ob causam. Illa est, quæ ex meræ donantis liberalitate proficiscitur, *l. in princ. ff. de donation. leg. 1. titul. 4. part. 5.* Hæc verò quæ non mere liberaliter, sed ob aliquam causam fit. Et est triplex. Quædam est, sponsalitia. Et alia, arra. Sponsalitia largitas est, quæ fit inter sponsos de futuro, ob matrimonij ineundi spem, eiúsque causam quam Hispanè vocamus, *las donas, y joias que se embian los desposados.* vocatur etiam mundus muliebris, teste *Matienzo l. 5. recopil. t. 2. rub. n. 1.* Appellatur etiam donatio ante nuptias vel dotalitium quod tradit sponsus sponsæ: teste *Ioan. Lupo rubr. de donat. inter virum & vxorem, §. 3. n. 2.* Licet alij pro eodem vsurpent donationem propter ptianus, & ante nuptias: vt *Anton. Gom. l. 50. Tauri n. 9. Ludanus 4. distinct. 29. quæst. 2. articul. 4. numero 24.*

Donatio autem propter nuptias, seu ante nuptias, est id quod confertur à viro, vel ab alio ipsius loco, pro matrimonij oneribus ad similitudinem dotis quæ confertur viro per vxorem: & sic appellatur dos, §. *Est & aliud, instit. de donat. l Cum multa, C. de don. ante nupt.* & dissoluto matrimonio etiam post consummationem, redit ad virum, *c. fin de dona. inter vir. & vxor.* vt dos, data per vxorem viro redit ad ipsam soluto matrimonio. Vnde licet antiquitus donatio propter nuptias appellaretur arra, apud Hispanos *l. 1. t. 11. p. 4.* valde tamen differunt. Quia soluto matrim. arræ fiunt vxoris, nec redeunt ad virum donantem: sicut redibat donatio propter nuptias. De qua differentia, & aliis consulendus est *Anto. Gom. l 52. Tauri num. 12.* Et de hac donatione nihil amplius dicendum est: abiit enim in desuetudinem. Vt testantur *glo. auth. Æqualitas, fine. C. de pact. connent. Bald. auth. Dos data, C. de don. propter nup. Paris. cons. 95. n. 35, lib. 2.* & alij quos refert, & sequitur *Ant. Gom. l. 52. Tauri n. 11. fine, Iul. Clarus lib. 4. receptarum, §. Donatio, q. 11. init. Tello l. 16. Tauri. n. 8. Valasc. cons. 2. n. 11. to. 1. Matienzo l. 5. recop. t. 6. l. 1. gl 8. n. 8. Azebed eod. t. 6. l. 12. n 4. Ioan. Garc. a de donat. remuneratoria n. 50. Barb. l. Si cum dotem, 23. §. Si pater, n. 11. ff. solut. matrim. Spino speculo test. gl. 18 n. 95. Angelo de meior. l. 9. glos. 3 n. 19. Aiora de parti. 2. p. q. 44. fine, Amendaño l. 29. Tauri. gl. 1. n. 1. Moli. to. 2. de iust. tract. 2 disp. 190 ad fin.* Arræ autem non sumúntur apud Hispanos, pro eo quod traditur in signum matrimonij cõtrahendi: in qua significatione late egimus lib. 1. de ipsis: sed sunt donatio facta sponsæ, per sponsum, in remunerationem pudicitiæ, vel nobilitatis, vel dotis sponsæ, quas soluto matrim. sponsa lucratur. Hæ autem arræ, quamuis valde distent à donatione propter nuptias, quæ olim erat in vsu successerunt tamen loco illius. Vt constat ex *l. 1 fine tit. 11 p. 4.* vbi dicitur donationem propter nuptias appellari in Hispania arras. Et docent *Castil. l. 50. Tauri, n. 6. Gomez Arias, l. 49. Tauri, ff. 6. Ioa. Lop. rub. de donat. §. 24. init. Suar. l. 3. fori, t. 2. de las arras, l. 1. n 2. Greg. Lop. l. 87. verb Segũ fuero, t. 18 p. 3. Burg. de Paz. c. nf. 14. n. 1. Valasc. d. cons. 2. n 13. Olan. concordia li. D. verb. Donatio n. 71. Tello d. n. 8. Azebedo, d. l. 12. n. 4. Baeza de non melior. filiab. c. 11.*

c.11.n.33.& c.5 n.18.Padill.auth.Res,que n.95.C.cõmunia de legat. Barbosa. d.§. Si pater,n.11. Gut.3 p.all.q.43.n.6. Spino d.glos.18.n.95.Aiora d.q.44.P.Molin.proximè citat.

2 Hoc præmisso, I. Conclusio sit:donatio simplex inter virum, & vxorem, non est valida: & subinde potest per donatorem ad libitum reuocari.Habetur expresse *c.fin.de donat.inter vir.& vxor. & l.1.1. & 3.ff eod.tit. & l.4.t.11. p.4.* Quibus in locis ea prohibitionis huius redditur ratio: ne mutuo se amore spolient. Quare cum tali donationi ius resistat, nulla prorsus obligatio ciuilis, vel naturalis, seu in foro conscientiæ,ex ea orietur.Vt constat ex *l.3 §. Sciendum autem ff.de donat.inter vir.& vxor.* ibi, *ipso iure quæ inter virum & vxorem donationis causa geruntur,nullius momenti sunt.*Sic *Bart.l.Quod meo init.& ibi Alex.ff.de acquir.possess. Greg. Lop.l.4.verb. No deue, tit.11.p.4. Anton. Gom.l.52.Tauri,n.64.fin.& to.2.var.c.4.n.23.init.*

3 Monuerim tamen,hanc donationem dici nullam,& inualidam, non quod omnino nulla sit, sed quia potest ad libitum à coniuge donante reuocari. Non est autem omnino nulla:quia(vt dicemus hoc 6.lib.disp.14) confirmatur morte,trahiturque retro. Sic *Abb.c.fin. n.3.de donat. inter vir.& vxor.*ibi *Alex.de Neuo n.3. Ioan. Lop.rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.69.n 1.Tabien.verb. Dos,q.9.n.10. Molin.l.1.de primog.c.12.*Sicut etiam donatio causa mortis appellatur imperfecta,& inualida: eo quòd vsque ad mortẽ reuocari potest, licèt à principio valida fuerit,dominiumque transtulerit. Vt bene docet *Molin. ibi n.15.* Vnde infero,coniugem cui alter aliquid tradit causa donationis, non teneri illud restituere, sed posse tuta conscientia retinere expectaréque donec morte confirmetur, si donator præmoriatur. Et constat, quia iura concedunt vt ea donatio inualida,morte confirmetur, traditione rei donatæ secuta,viuo ipso donante,& non aliter: (vt dicemus cad. dis.14. n.6.) ergo permittunt illi coniugi donatario retentionem rei donatæ,& sibi traditæ,vt expectet confirmationem morte donantis præmortui. Quòd si coniux ipse donatarius præmoriatur, donatio illa tanquam nulla,nec morte confirmata, (vt dicemus cad. disp. 14.n.20.) cedit ad ipsum donantem,eique restituenda est.

4 Quidam temperant prædictam conclusionem, vt donatio inter coniuges minime valeat:quando fit matrimonio consummato,& Ecclesiæ benedictionib.secutis,vxoréque ad viri domum traducta. Ducuntur,quia ratio prohibitionis,ante hoc tempus,non ita militat:cum non tanto eo tempore coniuges amore ardeant, ac postea. Item quia iura pro ea conclusione allegata,n.2.docent non valere donationem inter virum,& vxorem: nomine autem viri,& vxoris,in materia,exorbitanti,correctoria,& odiosa qualis est hæc, quia stando in iure naturæ valebat donatio inter eos, solum comprehenduntur coniuges post matrim. consummatum (vt probaui l.1. disp.1.n.3.) Sic docent *Azo, Imola, Alex. Pirrus, Campegius,*quos refert *Ant.Gom.l.52.Tauri,n.66.vers.Ollauus est*:& alij quos refert *Ioan.Lop.rubr.de don.§.55.n.1.* Sed dicendum est,non valere etiam inter sponsum & sponsam de præsenti, ante matrim.consummatum.Probatur ex *l.Non sine,ver.Quãnis, C. de bonis mater.* ibi, *idem ius tam de vxore, quam de sponsa arbitratus est:*vbi ex rationis identitate docetur,dispositum de viro,& vxore,ad sponsos de præsenti protrahi:at in præsentiarum sic contingit,maior enim affectio est inter sponsos de præsenti,cum omnia noua placeant.& quotidie tepescat amor.Quare tunc faciliores sunt sponsi, ac liberaliores ad petita sibi inuicem concedenda, quare mutuo se amore spoliarent.Indéque ortum habuit,vt lex fori(vt dicemus,n.seq.) decreuerit,anno elapso à contracto matrimonio,valere donationem inter coniuges,quasi tunc amore iam tepido, periculum se spoliandi cessarit. Præterea constat ex *l.penult.ff.de donat.inter vir.& vxor.* ibi, *itaque nisi ante matrimonium contractum(quod de consensu in eis præsitur)donatio facta esset,non valeret.* Sic docent *glossl.4.vers.Concubina ff de donat.inter vir. & vxor. Bald. Cynus* & alij, quos refert dicens nullibi oppositam sententiam posse practicari, *Ioan.Lop.rubr.de donat.§.55.n.2. & seq.Paris.cons.86.n.40. & seqq.lib.3. Socin. Salic.Imola, Alex.*quos refert,& sequitur *Ant. Gom.l.52. Tauri n.66. vers. Ollauus est, Segura l.1.§. Si vir,n.12.13. & 14.ff.de acqu.possess. Nauar.sum.c.17.n.149. Villalobos in antinomia iuris,lit.D.verb.Donatio,n.24. Greg.Lop.l.3.verb.Por palabras,t.11.p.4. Dueñas reg. 221. ampliat.1. Olanus in concord.lit.D.verb.Donatio.n.69.* Itémque docent multi DD. asserentes *leg.52. Tauri*, permittentem donari sponsæ de præsenti sponsalitiam largitatem, corrigere ius commune,quod eam prohibebat: quos referam hoc 6. lib. disp. 23.n.1. Et ex Theologis *P.Molina tom 2.de iustitia,tract. 2.disp.289.§. Quamuis autem,Lud.Lop.lib.2 de contract.c. 47.fol.522.col.2.vers.Porro quoniam Manuer.1.tom.summ. cap.92.num.1.*

Alij intelligunt,vt donatio non valeat inter virum, & 5
vxorẽ:nisi fiat post annum elapsum à contracto matrimonio:tunc enim dicunt valere:Ducuntúrque per *l.3.tit.12. l.3.fori*,id disponentem pro regno Hispaniæ. Et ratio est, quia transacto anno cessat amoris feruor,qui initio ipsius matrimonij causa esse posset, vt coniuges ipsis permissa donatione,se spoliarent. Sic tenent *Ioan. Lop.rubr de don. §.54.n.2.Bernar.Diaz reg.213.vers.Quinto fallit, Montalu lib.3.fori,t.12.l.3.Ant.Gom.l.52.Tauri n 66.fine, Dueñas reg.221.fine.* Addit *Anton.Gom.* donationem inter coniuges intra annum primum matrimonij factam, confirmari lapsu anni, in Hispania: sicut iure communi confirmatur morte. Sed vsus huius legis probandus est ab eam allegante:vt bene docent *Olanus concord.iuris,lit.D.verb.Don. n.70.Gutier.de iura.1.p.c.3.n.15.Molina tom.2.de iust.tr.1. disp.189.§.Guturrius de iuram.* dicens eam legem non esse vsu receptam.Nam leges fori non sunt propriè leges,sed potius quædam scriptæ consuetudines,tantum obligantes vbi vsu approbatæ sunt.Vt constat ex *l.Tauri*,ibi,*mandamos que se guarden las leyes de los fueros. en lo que son vsadas,y guardadas en los dichos lugares.* Quæ lex habetur in noua recopil. legum Castellæ. in pragmatica initio illius posita. Vnde alleganti leges fori incumbit onus probandi esse vsu approbatas. Vt contra *Villalobos in commun. opin. lit.A.verb.Arra,n.151. & Montalvum in suo reperto. verb. Leges,& l.10.t.11.p.3. fin.t.6. lib.1 fori*, dicentes præsumi esse in vsu: & ita alleganti non incumbere hoc probare, sed aduersario neganti vsum,incumbere non vsum ostendere;docent *Castillo l.1.Tauri.verb.En que fueren vsadas:& ibi Burgos de Paz à n.107. & n.119.* dicit sic practicari in regio consilio: *Suar.proœmio legum fori,n.2.& ibi Baldessius eius additionator: Gregor. Lop. l.7.verb.Paladino.tit.2.p.1. & l.18.verb.Fruto,tit.15.p.7.& l.42.gl.3.t.13.d.5.Gut.& Olanus proxime cit. Idem Gutier.auth.sacramenta puberum, n.66.C.si aduers.vend.& lib.2.pract.q.93.n.3.Oroscius l.De quibus,n.4.ff.de legib. Rosas epiteme successionum c.18.n.5. Mascard.de prob.concl.78.n.22.Matienzo lib.5.recop.tit.9. l.2.gloss.2.n.16.Azeuedo lib.4.recop.tit.14.l.3.n.1.*

II. Conclusio:non tantum donatio inter coniuges in- 6
ualida est, sed etiam donatio ante contractum matrimonium facta,si enim effectus differatur in matrim.contracti tempus.Constat ex *l. Quod sponsa,4.C de donat.ante.nupt.* ibi,*quod sponsa ea l.donatur,vt tunc dominium eius adipiscatur, cum nuptiæ fuerint secutæ, sine effectu est.* Et ratio est, quia idem est rem fieri tempore inhabili, vel prohibito, & conferri ad tempus inhabile,vel prohibitum, *l In tempus,ff.de hæred. instit. l. Eum qui.ff.de iurisdict.omn.iudic.* cum multis similibus congestis per *Tiraq. tract. de constit. limit.2.n.3.*Hanc conclusionem docent omnes.

Sed obiicies *l. Inter eos,18. ff. donat. inter vir. & vxor.* 7
ibi,*inter eos qui matrimonio coituri sunt,ante nuptias donatio facta iure consistit etiam si eodem die nuptiæ fuerint consecutæ* Vnde *glos.c fin.verb.Constante,de donat.inter vir.& vxor. Angel. Donatio.3.n.6. Sylvest. Donatio.2.q.1.* dicunt valere donationem inter sponsos de futuro.2.Quia,(vt dicemus hoc 6.lib.disp.18.n.2.)sponsalitia largitas valet inter spõsos de futuro iure communi, & eius euentus refertur in tempus contracti matrimonij: cum ea tota non acquiratur donec consummetur matrimonium: vt dicam eadem

disp. 18. n. 2. Et cùm iure communi nulla esset taxa huic sponsalitiæ largitati imposita, quidquid sponsus donaret ante matrim. contractum, valeret: cum posset pertinere ad sponsalitiam largitatem. Nemo enim viam eligere videtur, qua sua dispositio subuertatur, *l. 3. ff. de milit. testam.* Ad 1. dic intelligi eam legem, quando donatio non refertur in tempus contracti matrimonij, sed absolute fit, transferendo statim dominium: licet enim postea eadem die sequatur matrim. firma manebit. Et ita *gl. l. Quod sponsa, C. de donat. ante nupt. verb. Sine effectu*, reddens rationem, quare donatio facta ante matrim. à sponso, collata in matrimonij tempus, non valeat: ait *quia ante matrim. non transit dominium, quia noluit: nec post, quia non potuit.* Ad 2. dic, sponsalitiam largitatem, non referri ad tempus contracti matrimonij: vt dicemus infra, d. disp. n. 8.

8 III. Concluſ. non valet donatio inter coniuges, etiam facta per interpositas personas. Vt si vir det aliquid cuidam, vt donet vxori. Sic habetur expresse *l. Si sponsus statim in princ. & vers. Generaliter tenendum est, & l. 3. §. Videamus, fin. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Quia paria sunt per se, vel per alium facere: qui enim per alium facit, per seipsum censetur facere, *l. 1. in princ. ff. de eo per quem factum erit.* & dicent omnes.

9 IV. Conclusio: licet vir & vxor diu seorsum habitauerint, adhuc inter eos donatio non valet. Vere enim sunt vir & vxor. Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 34. init. Dueñas regul. 221. ampliatione 6.*

10 V. Concluſ. non tantũ donatio inter cõiuges non valet, sed etiã inter eos, qui aliquo modo cõiuges cõtingunt per patriã potestatẽ. Vt si socer det nurui. Quem casum bene explicat *Ioan. Lup. rub. de donat. §. 43. n. 1.* & expresse habetur *l. 3. §. Videam. à vers. Qui in eiusdẽ ff. de donat. inter vir. & vxor.* Sed aduertit *Ioan. Lup. cad. rubr. § 43. n. 1.* in Hispania sublatum esse hoc, & sic valere: cum esset patria potestas in filios per cõtractum matrimonij: per *l. 47. Tauri*, quæ hodie est *l. 8. t. 1. lib. 5. recop.* per quã cessat iste casus.

11 VI. Conclusio: licet donatio inter coniuges non valeat: at cæteri contractus inter ipsos initi, valent. Vt venditio, permutatio, &c. Habetur expresse *l. Si sponsus. 1. vers. Circa vendit. ff. de donat. inter vir. & vxor.* & hoc dummodo pretium æquiualeat rei vẽditæ: si enim pretiũ minus iusto sit, remissio illa pretij, erit donatio inualida. Vt ibi expresse deciditur. Quod intellige, quando animo vendendi facta est venditio: tunc enim venditio valet, non autem remissio pretij, si vero animo donandi principaliter est facta, venditio nullius est momenti. Sic habetur expresse ea *l. Si sponsus, vers. Circa venditionem.* Quia principale propositũ semper inspiciendũ est, *l. Rogasti, in princ. l. Si quis nec causam. ff. si cert. pet. & l. Si quid donationis causa, ff. de contrab. empt.* Vnde infert *Tiraqu. alios referens, l. Si tanquam, verb. Donatione largitus. n. 4. C. de reuoc. donat.* vendita re minori pretio animo vendendi, licet remissio illa pretij sit donatio, excedatque 500. aureos, non indigere iusinuatione. Quia principale propositum fuit vendendi: qua tamen indigeret, si principale propositum esset donandi. Et hæc consideratio magni est momẽti: vt aduertit *Alex. de Neuo c. fin. n. 8. de donat. inter vir. & vxor.* quia quando venditio non valet, ea rescindetur pretio restituto: quando autem valet, supplebitur, conseruata venditione.

12 Vltima Conclusio, legatum inter virum & vxorem, valet. Sic supponit *c. Si pater. de testam. in 6.* & ex eo textu id notant *Anchar. ibi, n. 3. Franc. notab. 6. Acosta ibi p. 1. super verb. Legauit, n. 1.* & omnes. Quia quamuis legatũ quædam donatio sit, *l. Legatum. 1a 2. ff de legat. 2.* confertur tamen in tempus soluti matrimonij: ad quod tempus collata donatio inter coniuges, valida est, vt dicam disp. 3. n. 8.

DISPVTATIO II.

Vtrùm inter coniuges qui veri non sunt, sed putatiui, valeat donatio?

SVMMARIVM.

Quot casus disputandi sint in. 1.

Quando vterq; coniux nouit matrimonij nullitatem, valet donatio in foro conscientiæ, donec petenti fisco, sibi per iudicem applicetur, & an hæc actio competat fisco solum, quando matr. est consummatum, n. 2.

Quãdo solus coniux legãs erat conscius impedimenti valet legatũ, n. 3.

An idem sit in donatione & dote? referuntur duæ sententiæ, n. 4.

Sententia Auctoris, n. 5. Et ibi, soluens ex falsa causa, conscius falsitatis censetur dotare. Et dos tradita viro ignoranti nullitatem per mulierem eius conscian, non est restituenda etiam soluto matrimonio.

Quid, si coniux donatarius non laborabat ignorãtia facti, sed iuris? n. 6.

Quid si donans ignorabat nullitatem quam donatarius norat. n. 7.

Quid, quando vterque nullitatem ignorabat? refertur opinio affirmans valere donationem, & legatum, n. 8. Et contraria auctoris, n. 9.

An talis donatio morte donantis confirmetur? eodem n. 10.

VT clarè, & distinctè in re satis obscura procedamus. 4. 1
casus oportet distinguere. I. est, Quando vterque coniux conscius fuit impedimenti dirimentis matrimonium, II. Quando solus coniux donans sciuit. III. Quando solus coniux donatarius sciuit. IV. Quando vterque ignorauit, & sic vterque putabat matrimonium tenere.

In I. casu, quando vtrique coniugi nota fuit matrimo- 2
nij nullitas: constat apud omnes, non posse donatorem repetere, sed fiscum vendicaturum rem donatam. Sic enim habetur expresse *l. Cum hic status 33. §. final. fine ff de donat inter vir. & vxor.* ibi *sed si senator libertinam desponsauerit, vel tutor pupillam, vel quis alius ex iis qui matrimonium copulare prohibentur, & duxerit: an donatio quasi in sponsalib. facta valeat? Et putem etiam sponsalia improbanda & quasi ab indignis ea qua donata sunt, ablata fisco vendicari.* Idem habetur *l. 5. t. 14. p. 5.* Et quamuis difficultas non modica sit an fiscus auferat etiam quando matrim. non est consummatum: vt voluit *Ioan. Lup. rubr. de don. §. 36. n. 7.* vel solum quando matrim. est consummatum? vt cum aliis quos refert, dicit satis probabile *Greg. Lop. d. l. 51. verb. Casando.* Quia leges puniunt incestum, qui copula perficitur. Sed quidquid sit de hoc, quod ad forum pertinet externum: at in foro conscientiæ dum fiscus non repetit, ipsique per sentent. iudicis applicatur, potest coniux donatarius tuta conscientia retinere: nam tradens ex falsa causa, falsitatis conscius censetur donare, abdicátque à se dominium, transferens in donatarium, nisi hic illius dominij incapax aliquo iure effectus sit: (vt n. 5. probabo.) At in hoc casu donatarius non est factus incapax, sed tantum in delicti matrimonij irriti pœnam, datur actio fisco ad vindicandum, & auferendum ab eo: quæ pœna non obligat, nisi iudicis sententia subsecuta. Sic docent *Ang. Donat. 3. n. 5. Sylu. Donat. 2. q. 1. Taliena. Donat. 3. q. 3. n. 4. fine.*

In II. casu, quando solus coniux donans fuit conscius 3
nullitatis si ignoranti coniugi aliquid legauit: constat valere legatum. Id enim expresse habetur *l. fin. ff. de legat. 1. l. Prafectus ff de vit. nupt. l. 2. § Per contrarium ff. de his quibus vt indign.* Et tenent *glos. l. Qui contra, verb. Fisco, C. de incest. nupt.* & ibi omnes scribentes: vt testatur eos sequens *Acosta c. Si pater, de testam. in 6. p. 1. super verb. Vxorem, n 5. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 100. fol. 1222.*

Difficultas autem est an idem procedat in acquisitis à 4
coniuge ignaro, per alium contractum inter viuos? Vt si coniux sciens donauit aliquid ignoranti, vel ipsum donauit, *glos. l. qui contra, verb. Fisco, C. de incest. nupt.* duas refert sententias. Alteram asserentem non esse idem: sed dotatione acquisita applicari fisco: per *l. Cum hic status, 33. § fin. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Et hanc videtur ibi amplecti: & tenet *gl. ea l. Cum hic status. §. fin. verb. Fisco, & l. 3. verb. Concubina, ff de donat. inter vir. & vxor. Abb. c. fin. de donat. inter vir. & vxor. n. 14.* vbi *Alexand. de Neuo, n. 14. Præpos. n. 9. Ioan. Lup. rubr. de don. §. 36. n. 7. Rauennas, Raphael, Fulgos. Salic. Chassanæus*, quos refert, & sequitur *Conar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. n. 8. in 1. edit.* Et quamuis *Greg. Lop. l. 50. verb. Tenudo, c. 14 p. 5.* referens hanc sententiam dicat eam distinguere inter contractum donationis, & dotis, & velle legatum, vel donationem acquiri coniugi ignoranti: non tamen dotem. Vere tamen DD. citati non distinguunt vltimam voluntatem à solo dotis contractu, sed etiam à donatione, & quocumq; contractu inter viuos. Alteram autem sententiam refert *d. gloss.* sentientem, idem esse in legato: & quocumque contractu inter viuos: & ita donationem

ill am,

illam,aut dotem acquiri coniugi ignoranti,nec fisco competere repetitionem.Quæ sententia verior est.Nec obstat *d.l.Cum hic status,§.in fin.* applicans hanc donationem fisco,intelligitur enim, quando vterque coniux in mala fide constitutus fuit.Quia nullus est textus,qui refragetur:nec ratio legitima reddi potest, cur donatum coniugi illi in bona fide constituto,auferendum sit ab eo,fiscóque applicandum:nec est aliqua differentiæ ratio congrua in hac re inter vltimam voluntatem,& donationem.Quoties autem non traditur legitima differentiæ ratio,valet argumentum de contractibus,ad vltimas voluntates,& è contra:vt late *Everard.in suis topicis,loco 36.à contractib.ad vltimas voluntates.*Et ita hanc partem tuetur cum aliis *Acosta c.Si pater, de test.in 6.p.1.verb Vxorem,n.6.*Et *Couar. 4.decret.2.p.c.7. §.1.n.8.in 2.edit.*ait posse defendi hanc sententiam.Et eandem tenet *Molina tom.1.de iust. tract.2.disp.200. fol.1223.fine.*

5 At quidquid sit de iure communi, est de iure regio Castellæ *l.50. t.24.p.5.* quæ clare videtur applicare coniugi ignoranti:ibi,*sapiendo alguna muier que non podria casar con algun ome,con que ouiesse pleito de casamiento,por que fuesse su pariente,o por que illa ouiesse otro marido, & e non sintiendo el sabidor que auia entre illos algun embargo,casasse con ella, si le diesse ella alguna cosa por dote : maguer el casamiento se, partiesse pro esta razon,non podria ella demandar aquello que le ouiesse dado por dote, ni seria tenudo de lo tornar.* Vbi *Greg.Lop.verb.Tenudo*, dicit,licet hæc lex non satis explicet an ea dos cedat viri lucro:at iuncta lege seq.applicanti fisco quando vterque coniux impedimentum nouit,clare significare : secus esse in hoc casu,quando donans tantum conscius fuit:& ita concludit non posse mulierē repetere dotem,& si tātum promisisset,teneri soluere.Idem *Suar.l.3.fori,tit.De las ganancias,l.n.19.vers. Sed reperio,*& sic concludit,virum inscium eius impedimenti non teneri soluto matrimonio ad dotem reddendam. Idem docet *Ioan.Lup.rubr.de don.§.36. n.7.fin.* loquens de donationib. Idem loquens de quocúque contractu inter viuos, *Acosta de verb.Vxorem,n.6.& 7.Molin.d.disp.209 fol.1223.*Idem *Couar.4.decret.2.p.c.7.§.1.n.7. & Matienzo lib.5.recop.9. l.2.gloss.1. n.5.* vbi vterque dicit,per hanc legem ea quæ coniux sciens alteri ignoranti dedit in dotem, aliumve titulum,amitti,& penes ignorantem manere.Idem loquens in donatione,*Nauar.l.3.de restit.c.1.in noua edit. dub. 8. n. 104.& 106.*Et probatur,quia soluens ex falsa causa,quam nouit esse falsam, censetur donare:& ideo non repetit, *l. Cuius per errorem ff.de regul.iur.& l.1.ff de condict. indeb. & l.30.t.14.p.5.* vnde orta est doctrina *Bartoli,auth. Ingress. C.de sacrof.Eccles.Antony,& Abbatis :* & communiter scribentium,*c.in præsentia, de probat.* dicens offerentem se, & sua monasteria, scientem ingressum non valere, ea minime recuperare vitiato ingressu. Et ita ex his hominibus concludo, coniugem ignorantem, recipientem à scienti, titulo doris,aut donationis, aut cuiuscumque contractus inter viuos,aut vltimæ voluntatis, in neutro foro teneri etiam dissoluto matr. restituere : quia donans ex ea falsa causa,& matrimonij falsitatis non ignarus,censetur donare : & lex talem donationem applicat coniugi ignoranti.

6 Hoc tamen temperat *Acosta d.verb.vxorem,n.7* quando coniux laborabat ignorantia facti:nam si ignorantia erat iuris,quia scilicet,impedimentum nouit,ignorabat tamen non posse eo stante matrim.consistere:licet possit mulier sæpe ea ignorantia iuuari, ne propria bona amittat : non tamen iuuatur vt lucrum comparet, *l. Si adulterium, §. 1. ff.ad leg.Iul.de adult.& ibi gl.verb. Illicium,Bart.& communis,*vt refert,ac sequitur *Couar.4. decret.2. p.c.6. §.8. n.22.* vnde dicit *Acosta*, merito quasi ab indigno auferri donationem per fiscum. Sed hoc procedit in foro externo, secuta iudicis sententia(vt dixi num.2.)Quare ante sententiam potest donatarius tuta conscientia retinere.

7 In III.casu,quando coniux donatarius impedimentum nouit,at donator erat in bona fide constitutus : tunc si legatum sit ; non pertinere ad hæredes legantis, sed ad fiscum, tenent multi quos refert *Acosta c. Si pater, de testam. in 6. p.1. verb. Vxorem, n.11.* Sed merito ab eis recedit, 14. 15.& 16. dissolutis contrariis fundamentis, docétque legatum, & donationem esse nullius momenti: atque ita legatum hæredibus donantis, donationem vero ipsi donanti, & ipso mortuo, hæredibus eius restitui debere.Et idem sequitur *Molin. to.1.de iust.tract.2.disp.200. fol.225.* Probatur,quia in donatione sic disponitur, *l.Cum hic status,33.§.fin.vers.Si quis sponsam ff.de donat.inter vir. & vxor.* at legatum,quædam donatio est *l. Legatum, l.1, ff.de legat.* Item quia tam legatum, quam donatio ex errore procedunt, quia legans, vel donans existimat legitimum esse matrim. nihil autem magis contrarium consensui est, quam error, *l. Si quis per errorem. ff. de iurisd. omn. iudic.* Tandem, quia coniux ignarus, delicti expers fuit, ergo non est æquum, ob delictum, & dolum alterius, vt suis bonis priuetur,fiscóque applicentur.

In IV. casu quando vterque coniux inscius impedi- 8
menti putabat matrim. valere : videtur dicendum, donationem esse validam:per *l.Si ex voluntate,7.C.de donat.inter vir.& vxor.*ibi,*sed si matrim.iure non voluit:licet ipso iure donatio tenuerit : quia tamen indigna persona eius fuit,qui nec marius potest dici,vtiles actiones super renocandis his tibi competunt.* Et textum intelligi quando vterque coniux ignorat, inde constat, Quia concedit danti repetitionem, dicitque mero iurare valere.Quod cum coniuges norunt impedimentum,non euenit,sed vindicat fiscus : (vt dixi n.2.)Et ita explicat eum textum,*gloss 1. Cum hic status.§. fi.verb.Fisco,ff de don,inter vir.& vxor.* Quare *Angel. Donatio.3.n.5. Rosella Donatio.1.n.39. Sylvest. Donatio.2.q.1. Tabiena Donatio.3.q.3.n.4.fin.*dicunt inter coniuges putatiuos valere eam donationem, posse tamen donantem reuocare,si vterque impedimentum ignorabat.*Et Bald.Nouell.de dote,p.11. priuil.13.* tenet sine dubio valiturum legatum in hoc casu:& *Molina to.1.de iust.tract.2.disp.200. fol.1226.* dicit ex coniecturis deprehensum esse, an valeat legatum:& in dubio inclinandum esse,vt valeat.

Sed dicendum est,donationem nihil prorsus valere. Et 9
id significat *l. Si ex voluntate, cit. n. præced.* pro contraria sententia : quasi dicat, licet videatur valere in rigore iuris:at quia re vera non erant coniuges,non valet,& potest donator repetere. Idem probatur ex ratione textus, *l.cum hic status,§.fin.versic.Si quis sponsam ff.de donat.inter virum & vxor.* vbi dicitur donationem factam vxori putatiuæ non valere, sed redire ad donantem. Redditúrque ratio his verbis, *quia non quasi ad extraneam, sed quasi ad vxorem fecit.* Præterea, quia hæc donatio procedit ex errore, qui consensum excludit. Item, quia donatio inter veros coniuges appellatur inualida,(vt dixi disp.præc.num.2.) cum tamen morte confirmetur,qua ratione dixi ibid,n.3, posse coniugem donatarium retinere, expectantem morte donantis confirmari : ergo à fortiori hæc donatio inter coniuges putatiuos erit inualida,nullúmque retinendi ius detecta matrimonij nullitate confert : cum nec morte donantis confirmetur:vt ex *d.l.Cum hic status,§.fin.* colligunt *Bald.d.eam quam,n.22. C.de fideicom. Ioan.Lup.rubr.de donat.§.36.n.7.init.Suar.lib.3.fori,tit.de las ganancias l.1.n.4. Couar.4.decret.2.p.c.7.§.n.8. Ant.Gom.l.52.Tauri,n.77.fine, & n. 65.fin.* explicans licet ignoranter contraxerint: *Matienzo.lib.5.recop.tit.9.l.2.gloss.1.in 6.* Sic docent *Abb. c.fin.n.14.de donat.inter vir.& vxor.* vbi *Præpos.n.9.Suar. n.4.proxime citate: Ant.Gom.l.52.Tauri, n.77.fin.* & melius cæteris *Acosta, c. Si pater de testam.in 6.p.1.verb.Vxorem. n.* 18. vbi etiam legatum irritum esse docet, ob defectum voluntatis,& ad testatoris hæredes pertinere.

DISPVTATIO III.

Vtrùm in aliquibus casibus valida sit donatio inter virum & vxorem.

SVMMARIVM.

valet inter Imperatorem, & Imperatricem, & Principes non recognoscentes

8 IV. Casus est, quando donatur in tempus soluti matrimonij, nimirum, vt tes fiat coniugis donatarij, quando alteruter coniux obierit. Habetur expresse *l. Sed interim, l. 12. Sed quod dicit, ff. de donat. inter vir & vxor.* Quia paria sunt facere tempore permisso, & in idem tempus referre, *l. In tempus, ff. de hared. instit.* at soluto matrimonio licita est donatio: ergo & cum donatio ad id tempus refertur. Et ita docent omnes, specialiter *Tiraquel. post leges connub. gloss. 8. de son mary n. 191.*

9 V. Est: quando vxor donat viro, gratia honoris, vel dignitatis adipiscendæ. Idem si causa honoris, vel dignitatis fiat, vel gratia ludorum authoritate publica præparandorum. Habetur expresse, *l. quod adipiscendæ, q. 41. cum duplici §. fin. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Et docet *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 54. n. 1.* vbi addit, idem esse, si causa studiorum vel licentiæ, aut doctoratus obtinendi: vel quando pro militia: vel nobilitate acquirenda donatio fit.

10 VI. est si vir constante matrimonio remittat vxori promissam dotem, vel partem eius. Vt colligitur ex *l. Si constante: 19. C. de donat. ante nup. vers. Firma.* Et tradunt *ibi Cynus, & Bald. Lud. de Roma*, quem refert, & sequitur *Præpos. c. fi. n. 7. de donat. inter vi. & vxor. Angel. Donatio, 3. n. 2. Sylu. Donatio, 2. q. 3. Armil. verb. Donatio, n. 26. Nau. in. c. 17. Hisp. n. 150. Lar. n. 149.* Remissio vero alterius debiti non valet inter eos: vt bene docent *Sylu. & Nau. ibi*, per text. expressum *l. Si sponsus, 5. vers. Si debito viri, ff. de donat. inter vir. & vxor.* Si tamen coniux debeat alteri coniugi ad certum terminum, potest ante illius termini aduentum soluere. Quamuis enim eo medio tempore videatur donare, at originalis causa est debitum. Habetur expresse, *l. Sed si vir ex lana, 32. §. Si vir vxori, vers. Quod vir vxori, ff. de donat. inter vir. & vxor.* Et docent *Suar. 1 Quoniam in prioribus, in euidentialibus, n. 7. C. de inoffic. testa. Ant. God. 52. Tauri, n. 66. vers. Septimus est, Dueñas reg. 221. fallentia. 16. Barb. l. 2. p. 2. in princ. n. 1. ff. solut. matrim.* Quod si opponas, restitutionem dotis factam vxori constante matrimonio, continere in se quandam donationem prohibitam inter coniuges: vt cum multis authoribus colligit *Barb. eodem n. 1. ex l. vnic. C. si dos constante matr. & auth. de nuptis, §. Doces, collat. 4.* cum tamen dos debita sit, ac soluenda soluto matrimonio? ergo donatio resultans ex solutione ante diem, prohibita est inter coniuges. Respondent bene *Barbos. ibid. n. 1*, disparem esse rationem. Quia quod debetur in diem, vere debitum est attento præsenti statu, *l. In diem. ff. de condict. indeb.* Quare ex solutione illius anticipata, nulla resultat donatio prohibita: cum hæc donatio solam respiciat executionem anticipatam. Vt explicat *Peralta l. 3. § fin. n. 71. ff. de hared. inst.* Dos autem non debetur simpliciter, sed sub conditione, si soluatur matrimonium: iuxta notata *l. Si constante, §. 1. ff. solut. matr.* Quare attento præsenti statu restituitur dos, quæ erat omnino indebita, nondum impleta conditione soluti matr. *l. Sub conditione, ff. d. condict. indeb.* & hac ratione videtur resultare prohibita donatio inter coniuges.

11 VII. est: si vir vsuras dotis non solutæ, de quarum solutione conuentum erat, remittat, valet donatio. Habetur, *l. Vir vsuras 55. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Et docet *Dueñas reg. 221. limit.*

12 VIII. est: si vir donet vxori quid annuum ad alimenta, valet enim, modo donatio minime excedat fructus dotis. Habetur, *l. ex annuo 16. ff. de donat. inter vir. & vxor.* & docent *Sylu. Armil. Nau. alleg. in 10. Tabiena, Donatio. 3. q. 2. n. 3. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. casu 8. Barb.* multos referens, *l. Qua dotis 34. n. 66. & 67. ff. solut. matr.* Et addit, *n. 66.* non reuocari quod superest ad alimenta, nisi nimis immodicum, & excessiuum sit attentis fructibus dotis: vt exponit *Fulgos. d. l. Ex annuo.* Et idem *Barb. n. 67.* dicit hoc intelligendum esse, quando illud annuum est traditum. si enim tantum promissum sit, non statim valet, sed morte viri confirmatur, instar cæterarum donationum: & licet illæ minime confirmentur morte, quando tantum promissæ sunt, nec traditio secuta est: (vt dicemus hoc 6. lib. disp. 14. num. 6.) At speciale est in hoc casu. Quia non est mera donatio, sed alimentorum loco succedit.

IX. est: si coniuges exilij causa sibi donent: valet enim donatio. Habetur expresse, *l. Inter virum, 44. ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi gloss. initio*, sic explicat quando vir expectaret se in exilium mittendum, valeret donatio, vt exilio confirmaretur. 13

X. est: si alteruter coniux vsus fuerit seruis, animalibus, vel vestibus alterutrius, vel in ædibus eius gratis habitauerit: valet donatio. Habetur expresso *l. Si vir vxori, 19. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Et docet *Dueñas reg. 221. limitat. 13.* 14

XI. Vltimus est: quando est donatio remuneratoria. De quo casu late agendum est disp. 6. 15

DISPVTATIO IV.

An valeat donatio inter coniuges, ex qua donans non efficitur pauperior, licet donatarius efficiatur ditior.

SVMMARIVM.

Valet talis donatio, n. 1. Et quid, si legantem aut donantem causa mortis coniugi, roget ille vt non sibi, sed suo coniugi legat, aut donet, n. 2. Et ibi enodantur. Hac ratio, fine, & l. Idemque, ff. de donat inter vir. & vxor, & iubere an importet necessitatem, & habere actionem ad rem. Et an in donatione causa mortis transferatur statim dominium. Et quid, si mortuo testatore renuncietur talis hæreditas, aut legatum, vt acquiratur coniugi alteri.

Valet, quando coniux donat coniugi rem alienam, n. 3.

Valet, si coniux donet coniugi qua erat prodige consumpturus, n. 4.

An sit idem, si coniux donet rem alterius coniugis, eam donationem permittentis, n. 5.

Valet si coniux donet coniugi fructus ex prædio percipiendos, n. 6.

Enodatur motus proprius Clementis. 8 prohibens religiosis munera dare: an illa aduersatur aut voto paupertatis, si volentem donare religiosa, roget ille, vt det eidem: vel peccet talis religiosus, n. 7. Et ibi, quid, si conuentus repudiet legitimam monachi.

Enodantur, l. Qui autem, ff. qua in fraud. credi. & regul. Non fraudantur, ff. de regul. iur. qualiter possit debitor repudiare hæreditatem, vel legatum, in fraudem creditorum, n. 8. Et ibi, quid si bona debitoris sint hypothecata, vel secuta sit condemnatio, etiam in fisci fauorem & quid, in filio familias qui est hæres suus.

An hæc repudiatio possit fieri in foro conscientiæ, vel hic debitor repudians teneatur ad lucrum cessans, & damnum emergens: & considici ipsi consulentes, n. 9. Et ibi, an succedens in ea hæreditate tutius sit in foro conscientiæ?

Soluuntur argumenta, n. 10. Et ibi, an vxor possit tuta conscientia renuntiare lucris constante matrimonio acquisitis, ne cogatur partem debitorum soluere.

Explicantur c. Cum exceptione. 12. q. 2. & c. Cum Apostolica, de his quæ fiunt à prælato, an possit prælatus hæreditatem Ecclesiæ, vel monasterio delatam, repudiare, absque solemnitate requisita in alienatione rerum Ecclesiæ in 11. Et an idem sit in legato, n. 12. Et explicatur l. Magis puto §. Si pupillus, ff. de reb. eo.

Solus prælatus non implens conditionem sub qua aliquid legatur Ecclesiæ, an ipse prædicet, vt illud amittat? Et recipiens pensionem ab eo quem primare poterat ob eam non solutam, an prædicet Ecclesiæ vt amplius primare nequeat, n. 13.

Prælatus absque iusta causa sic repudians, peccat, non tamen incurrit excommunicationem, contra alienantes res Ecclesiæ absque debita solemnitate, n. 14.

Tenetur talis prælatus damnum resarcire? & an Ecclesia possit restitui, num. 15.

An omnia dicta vera sint, non tantum quando est renunciatio hæreditatis, vel legati, sed etiam cessio in alterius fauorem? refertur opinio affirmans, n. 16. Et contraria verior, n. 17. Et explicantur l. fin §. C. de bonis quæ liber. quando momentanea sint in consideratione.

Enodatur l. 26. Tauri, an remissio vsus fructus facta per patrem, filio, censeatur melioratio, vel possit reuocari tanquam inofficiosa, n. 18. valet licentia testandi concessa per patrem filio, in præiudicium legitimæ ad patrem pertinentis & aliorum filiorum. Et an desiderentur iuramentum? Et qualiter possit filius tali licentia obtenta disponere de illis bonis, vel maioratum instituere, n. 19.

An mater dum nupta est, possit hanc facultatem filio concedere, absque viri licentia, n. 20.

An licentia hæc testandi, semel concessa possit reuocari? n. 21.

SIt conclusio, valida est donatio inter coniuges, ex qua donans non redditur pauperior, licet recipiens fiat ditior. Quia tunc cessat prohibitionis ratio, ne mutuo amore se coniuges spolient: coniux enim donans nulla re spoliatur cum pauperior non fiat. Hæc prob. à contrario sensu, ex *c. fi. de donat. inter vir. & vxor.* ibi, *donatio quæ con-* 1

stante

stante matrimonio inter coniuges dicitur esse facta(ex quo alter locupletior.& pauperior alter efficitur) firmitatem non habet. Et habetur expresse, *l.Si sponsus, 5.ff.de donat.inter vir.& vxor.in fine,* vbi exempla cum suis rationibus subduntur. Vt si maritus hæres institutus repudiet hæreditatem, vel legatum vt succedat vxori: quæ succedit, vel quia substituta est,vel quia futura erat hæres ab intestato.Quia pauperior non fit, qui non acquirit, sed qui de patrimonio suo aliquid deponit. Similiter si rogatus hæreditatem vxori restituere: sine deductione quartæ Trebellianicæ restituat. Quia magis videtur functus maritus pleniori officio præstandæ fidei,quam donasse. Magis enim fidem exsoluit in hoc casu,quam donat: nec de suo putat proficisci,quod de alieno plenius restituit, voluntatem defuncti secutus.Idem disponitur *l.5.tit.11.p.4.* Limitationem huius decisionis vide num. sequenti fine.

2 Hinc infertur 1. valere, si legantem aut hæreditatem relinquentem marito, roget ipse vt vxori leget, aut relinquat.Habetur,*l.Sed si vir.32.§.si vir.ff.de donat.inter virum & vxor.verf.Quod legatus,*ibi *quod legaturus mihi aut hereditatis nomine relicturus es potes rogatus à me,vxori mea relinquere:& non videbitur ea esse donatio. Quia nihil ex bonis meis diminuitur.*Sed fortiter vrget contra hoc *l.Hac ratio 3. fin.ff.de donat.inter vir.& vxor.*ibi *si donaturum mihi iussero vxori mea dare,nullius esse momenti Iulianus scribit. Perinde enim habendũ atque si ego acceptã rẽ meã factam vxori mea dedissem.*Et *l.Idemque 4.ff.eod.tit.*ibi, *Idemque est & si mortis causa traditũ mihi,iusserim vxori mea tradere gl. ea l.4.verb. Habere,Ioan.Lup.rubr.de donat.§.47.n.22.Angel.Donatio.3. n.1.Syln.Donatio.2.q.2.Tabiena Donatio.3.q.1.n.2.*Sic conciliant. Valet legatum quod vir rogat dari vxori:quia legatarius non fit legati dominus, vsque ad mortem legantis: non autem donatio causa mortis. Quia statim transfertur dominium talis donationis in donatarium,licet reuocabiliter,traditione statim secuta,*l.Senatus,in princ.& l.Si mortis causa res donata.ff.de donat.caus.mort.*Vt docẽt *Con.rubr. de testam.3.p.n.16.Acosta c.Si pater.1.p.verb. Legauit, n.6. de test.in 6.Angulo* multos referens, *de melior.l.1 gl.1.n.6.* Quamuis *Syln.proximè cit.*minus bene dicat absque traditione transferri dominium. Sed hæc solutio quamuis in se vera sit, non exhaurit difficultatem. Quia idem disponitur illa *l.3.fin.de donat.inter vinos,*nec videtur textus loqui de donatione iam facta,sed de facienda:ait enim *si donaturum mihi iussero.*Quare dicendumest in vtroque textu esse vnum actum occultatum, quo donatarius tacite acceptat donationẽ,& iterum donat alteri coniugi.Et ita *Odofred.l.1 fine,ff.eod.tit.*vbi illam l.3.explicuit,& *Bald.ea l.3. fine,*explicantes ea verba,dicunt illa procedere,quando est vnus actus occultatus. Et *Con.4.decret.2.p.cap.7.§.1.n.11. Matienzo lib.5.recop.tit.9.l.9 gl.1.n 4.Connanus,lib.8.comment.iuris,c.11.n.7.fine,Caldas l. Si curatorem, verb. Lesis, n.117.verf.2.C.de in integ.rest.*sic explicant eas leges,aliud (inquiunt)est repudiare legatum,vel rem delatã sibi,aliud iubere donationem ei paratam,& oblatam vxori fieri.Hoc enim casu ipsam donationem non repudiat vir, sed recipit, ac demum vxori fieri iubet. Eodem modo explicat *Ant.Gom.3.var.c.4.n.24.* vbi ait,vxorem in eo casu fuisse vocatam,& admissam ex mariti dispositione.Quia expresse renunciauit donationi,onerans donantem vt daret vxori.Idque clare colligitur ex verbis illarum legum *l.3. fin.* ibi *si donaturum mihi,iussero vxori mea dare:*& *l.4.*ibi,*idemque est, & si mortis causa traditurum mihi iusserim vxori mea tradere.* Nam verbum, Iubere, importat necessitatem, vt optime *Alberic.in suo dicti.verb. Iubere,*& potest videri in *Rebuf.l.164.verb.Iubere,de verb. sign.* vbi omnes acceptiones quas huius verbi refert, important iubentem habere actionem,necessitatem imponere.Et constat ex *l.1.ff.quod iussu,* ibi, *nam quodammodo cum eo contrahitur, qui iubet.* Et ita textus,*d.l.Sed si vir.verf.Quod legaturus,*vbi legatarius non habet actionem aliquam ante mortem testatoris,vtitur verb.Rogo.& dicit valere,ibi, *quod legaturus mihi aut hereditatis nomine relicturus es, potes rogatus à me vxori mea relinquere.*Quare in omnibus his casibus dicendũ est, posse coniugem,hæreditatẽ,vel legatum,vel donationem sibi fieri parata,ante acceptationem, iurisque alicuius acquisitionem rogare vt alteri coniugi fiant, secus post acceptationem,& ius acquisitum. Quia priori casu nihil ex propriis bonis deperdit, sed solum non acquiritin posteriori autem, rem acquisitam amittit. Nec audiendus est *Syln. Donatio. 2. q.2.* vbi limitat vt possit vxor repudiare hæreditatem vel legatum vt succedat vir, vel è contra quando testator adhuc superstes est, & ita ius non est acquisitum. Dicendum enim est posse etiam post testatoris obitum ante acceptationem,quia ante illam non acquiritur hæreditatis dominium & nec legati,nisi reuocabiliter & imperfecte,vt constabit ex iis quæ dicemus,n.8.

2. Infertur, valere donationem, si coniux coniugi rem 3
alienam donet, ad hunc effectum vt recipiens possit vsucapere.Quia donans non efficitur pauperior.Habetur expresse,*l.Sed & si constante,ff.de donat.inter vir.& vxor & l. 5.t.11.p.4.*Sed hic casus non caret scrupulo.Quia videtur coniugem donantem effici pauperiorem, cum teneatur restituere. Respondet bene *gl.ea l.Sed & si constante,verb. Rebus,iuncto initio,& fine,* licet subobscure,intelligi hunc casum,quando coniux donans,bona fide possidebat,putãs rem esse suam: tunc enim si det alteri coniugi, qui rem præscribat, nil tenetur donans restituere: cum bona fide possederit, nec factus sit locupletior. Quod si replices, coniugem donantem posse præscribere,& ita hac spe frustrari.Licet aliter respondeat *gl.*melius satisfit dicendo,id non esse ex proprio patrimonio deperdere; sed non acquirere. Potest etiam intelligi hic casus, quando coniux donauit rem alienam alteri coniugi, de licentia domini concedentis liberam donandi facultatem. Sic *Angel. Donatio.3.n.2.Syln.Donatio.2.q.1.Tabiena. Donatio.3.q.2.n.3.*

3. Infertur,si vir erat prodigus,& prodige consumenda 4
donet vxori, vel è contra valere donationem. Quia licet coniux recipiens fiat ditior, at donans non efficitur pauperior:cum inutiliter esset expensurus.Sic *cum Baldo* docet *Ioan. Lup. rubr. de donat* §.47.*fin.* quamuis dubiter *Greg. Lop.l.4.verb.Son defendidas,tit.1.p.4.*

4. Infertur, si vir donet rem vxoris,vel è contra,ea per- 5
mittente, non tenere donationem. Quia vxor fit pauperior, & vir donans locupletior. Cum ex ea donatione acquirat sibi naturalem obligationem,quia donatarius tenetur ad antidota. Sic *Bart.l.2.§.1 ff.de donat.Ioan.Lup.rubr. de donat.§.47.n.13.* vbi limitat cum *Bart.l.1.in fin ff.rerum amot.* & sequitur *Sylvest. Donat.2. q.1.* nisi donaret causæ piæ. Quia tunc cessat ratio obligationis ad antidota.

5. Infertur, si coniux coniugi donet fructus ex prædio 6
percipiendos,valere. Quia donans non fit pauperior, nam potius ex industria,quam ex re ipsa fructus sui percipiuntur: iuxta *l.fructus percipiendo,ff.de vsuris.*Si cum aliis quos refert *Pinel.l.2.p.2.c.4.n.5.C.de rescind.vendit.Ioan.Garcia de expensis,c.23.n.21.*Quamuis *gl.l.de fructibus,18. fine,ff. de donat.inter vir.& vxor.* oppositum sentiat.

6.Infertur,intellectus ad motum proprium Clement.8. 7
quo prohibuit religiosis, ne largirentur munera. An illi constitutioni,vel voto paupertatis aduersetur,si religiosus absque sui superioris licentia,volentem sibi aliud donare, roget vt donet consanguineo: quibus precibus ductus donet illi consanguineo?Videtur enim aduersari l.quia eo motu proprio,*§.Id autem fi.*dicitur sic,*prohibemus Religiosis missiones munerum, non solum per se,verum etiam per alios, tam directe,quam indirecte:* at hoc videtur indirecte donare:perinde enim est,ac si religiosus acceptaret,ac mitteret consanguineo,quod enim mei causa fit, meum quo:ámodo fit *l.Prator ait,ff.de edendo:*& consequẽter aduersabitur etiã voto paupertatis:cum religiosus disponat absque superioris sui licentia. Et confir.quia si hoc non sit dare indirecte,minime apparet quid per indirectam donationem intelligatur.2.quia *l.2.ff.de calumniat.*sic dicitur,*nec refert an ipse pecuniam acceperit an alij iusserit dari.* Vltimo quia iuxta communẽ doctrinam, (vt dicemus hoc l.6.disp.26. n.11.)

1.11.).donata viro à consanguineis vxoris, censentur in dubio donata vxori, & ita ad ipsam soluto matrim. pertinent: & hoc non alia ratione, nisi quia non contemplatione viri, sed ipsius vxoris donata sunt. Cum ergo in hoc casu non donaretur consanguineo religioso: nisi ipsius religiosi contemplatione, videtur ipsi religioso donatum & acquisitum: & per ipsum, datum consanguineo: & ita erit contra motum proprium, & votum paupertatis. His tamen non obstantibus, dicendum est, nec aduersari motui proprio, nec voto paupertatis, quādo religiosus profiteretur se nolle acceptare, vt si dicat sic: Ea re non indigeo, si tibi placuerit, gratum mihi facies, si dederis meo consanguineo. Secus quando religiosus expressè, vel tacitè acceptaret, & peteret dari consanguineo. Vt si offerenti donum gratias agat, petátque ab eo vt tradat consanguineo: quia in priori casu nulla est acceptatio religiosi, & ita nihil ipse donat sed tantùm intercedit vt alius donet. In posteriori autem, religiosus acceptat, mittíq; per manum donantis, consanguineo. Præterea quia motus proprius, & votum paupertatis tantùm obligant religiosum, ne sibi acquisita alienet absque debita licentia, non verò vt acquirat: at in hoc casu nihil sibi acquisitum alienat, acquirere enim non potest absque acceptatione, & tantū abest vt accepter vt potius protestetur contrarium, & hoc non fictè, sed vero animo nihil acquirendi: ergo. Deinde, quia similiter est prohibita donatio inter virum & vxorē, & tamen (vt diximus, n. 2) nō est donatio, quando vir volentem sibi donare rogat, vt det vxori, nisi sit aliquis actus occultatus, quo tacite acceptans iubeat vxori tradi: ergo similiter nō erit donatio aduersus illum motum proprium, aut votum, quando religiosus nullo modo acceptare vult, rogās vt donatio fiat cōsanguineo. Sic tenet *Sosa in libell.* quo exposuit d. motū proprīū Clem. VIII. n. 73. vbi tamen addit aduersari motui proprio, si conuentus absque alia iusta causa repudiet legitimā monachi iam delatā. At hoc tantū est verum, quando hæreditatē illam acceptaret monasterium, vel illi cederet in alicuius fauorem: includitur enim ibi tacita acceptatio, (vt dicemus n. 17. Quia ante acceptationē tacitā, vel expressam non acquiritur hæreditas illa monasterio, & ita eam repudiare non est alienare nec donare, (vt probauimus n. 11. & 12.) quare nec erit contra motum proprium, nec contra votum paupertatis. Peccabit tamen contra charitatem, si absque causa iusta religiosus priuatus rem sibi donatam nollet acceptare sed rogaret alij dari. Quia impedit bonum monasterij in cuius vtilitatem donatio illa cedit. Sicut precibus absque iusta causa impedire bonum proximi, cui aliquis legare volebat, aiunt communiter DD. peccatum esse charitati aduersum: secus si illa res nullo modo in bonum monasterij cedere debebat. Nec obstant argum. cōtraria. Non primum, quia id non est donare, cum religiosus nihil re vera acquirat. Et illa *l. Prætor ait*, non dicit absolute, quod in gratiam mei datur, meum esse: sed quodammodo esse meum, *vbi gloss. verb. Meum*, inquit, non quod sit meum, vel commune, sed quia vtilitas mea ibi consistit. Ad confirm. dic esse donationem indirectam, quando est tacita acceptatio, & iussus vt donans tradat alteri: vel quando est tacita donatio sub mutui specie, & nomine: vt si religiosus mutuet nummos animo non recuperandi: vt bene ait *Sosa d. nu.* 37. Vel dic ea verba, directe, nec indirecte apponi, vt religiosi intelligāt quam exacte sibi munerum largitio interdicatur. Vt cum Hispanē dicimus, *ni os pase por pensamiento hazer ese.* Ad 2. dic includi ibi, tacitam acceptationem: cum iussio vt alteri detur, importet rem prius iubenti esse acquisitam. Vt explicauimus n. 2. Ad vltimum, dic eam doctrinam esse veram in dubio, vbi non constat de intentione donantis, & donatarij: At in nostro casu manifesta est intentio donantis, vt non acquiratur religioso: cum ipse repudiet, & acceptare nolit.

8 VII. Infertur intellectus ad *l. Qui autē, 6. ff. qua in fraud. credit. vers. Proinde*, ibi, *proinde & qui repudiauit hæreditatē, vel legitimam, vel honorariam, vel testamentariam, nō est in ea causa, vt huic editio locū faciat. Noluit enim acquirere, nō suū proprīū patrimoniū diminuere.* Et *paulo inferius, vers. Sed & illud*, ibi, *sed & illud probandū est si legatū repudiauit: esse at hoc edictum. Quod Iulianus quoq; scribit Et reg Nō fraudantur, 177. ff. de reg iur.* ibi, *nō fraudātur creditores, cum quid nō acquiritur a debitore, sed cum quid de bonis diminuitur* Huius enim decisionis ea est ratio. Quia talis debitor nil alienat, cum nil acquisierit: ius enim hæreditatem adeundi, antequam ea accepretur, non est in bonis nostris, *l. Prætia rerum. ff. ad legem Falc.* sed tantum desinit acquirere. Et quāuis legatum cōsistens in specie transeat à morte testatoris in legatarij dominiū, nec ad id expectetur aditio hæreditatis *l. A Tertio. ff. de furtis, l. 1. §. Sed vtrum. ff. Si quid in fraudem patroni, & l. 35. t. 9. p. 6* merito idem disponitur *ea l. Qui autem, vers. Sed & illud*, in legato repudiato per debitorem. Quod verum habet etiam postquā cessit dies legati. Vt bene docent *Molinam in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gl. 3. q. 1. n. 13. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. n. 12.* Cuius decisionis ea est ratio, quia quamuis legatarius factus sit iam dominus illius legati, & ita videatur ea repudiatio, diminutio proprij patrimonij, & alienatio; re vera tamen talis non est, quia acquiritur dominium legati imperfecte; & reuocabiliter ante acceptationem, & sub tacita conditione, nisi repudietur, vnde cum postea repudiatur, fingitur non esse quæsitum dominium: vt bene docent *gl. d. l. Qui autem, verb. Legatum, & ibi Bart. paulo post prin. Iason instit. de actio. §. Item si quid. n. 121.* Et fuit ante responsio *Iurisconsulti l. 1. vers. Verum autē, ff. si quid in fraud. p.* ibi, *quāuis enim legatū retro nostrū sit nisi repudiet: attamen cū repudiatur, retro nostrū non fuisse. palā est.* Aliqui téperant hāc decisionē, vt possit debitor repudiare hæreditatē, vel legatū, quando mere personalis debitor est, secus quando bona eius sūt hypothecata. Sic *Anchar. & Socinus* quos refert *Tello, l. 4. Tauri, n. 55. Ripa* vero dubius manet, vt refert ibi *n. 56.* Sed merito hanc limitationē reiicit *Tello ibi à n. 57.* & maxime *n. 60. & Bald.* quē refert, & sequitur *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 47. n. 9. Vincent. de Franchis in sua dec. 101.* lateq; probat *Tello ibi. 2.* alij limitāt; nisi repudiatio fiat secuta condēnatione ob delictū ad súmā aliquā pecuniariā: non enim potest fieri in fraudē huius cōdemnationis repudiatio hæreditatis aut legati. Sic videtur sentire *Greg. Lop. l. 12. ver. Enganosamēte, t. 10 p. 5.* & in quadā lite pronūciatū fuisse in supremo Regis Cōsilio affirmat. Sed contrariū tenendum est. Quia potiori priuilegio gaudent creditores habētes hypothecas, in quorū præiudiciū potest debitor repudiare. Nam ex delicto sola obligatio personalis absq; hypotheca aliqua consurgit. Sic *Tello ea l. 4. n. 60 fin. & seq.* Nec obstat sent. illa supremi Senatus. Quia ea minimè legē efficit. Immo nec semper sent. Principis, teste *Couar. 4. decr. 2 p. c. 7. §. 4. n. 15.* Quia magistratus electi per Principē ad ius reddendum, non possunt inducere stylū contra ius: vt bene aduertit *Greg. Lop. l. 9. verb. Como à los ricos, t. 28. p. 3. 3.* alij temperant, nisi facta sit condemnatio fisco applicanda: per *l. In fraudem. ff. de iure fisci.* Sed oppositum est verius. Nam si hæreditas potest repudiari in fraudem creditorum: ergo à fortiori in fraudem fisci. Nam causa creditorum potior est: tractant enim de damno vitando, quam fisci, qui quoad pœnam tractat de lucro captando: & creditor priuatus potioris est conditionis, quā fiscus pœnā exigens, *l. 1. C. de pœnis fisc. cred. præfc. l. 10.* Et ita nullo in hac re priuilegio gaudet fiscus: nam ante sent. nulla illi hypotheca conceditur. Quia tunc non est creditor, *l. Si qua pœna, & l. Aliud, §. Inter multa, ff. de verb. sign.* Post condēnationē vero respectu aliorum creditorum ex cōtractu, nullam habet hypothecā, *l. Quod placuit. ff. de iure fisc.* eam tamen habet respectu aliorum creditorū ex delicto, ipsisq; præfertur: vt bene docet *Couar. variar. c. 16. n. 8.* Præterea probatur ex *l. Cum quidam. ff. de iure fisci*, ibi, *rescriptū est non videri in fraudē fisci factū quod acquisitū non est.* Sic tenent *Alberic. tract. statutor. l. 3. q. 24. Decius. cons. 445. an. 65. Nevius tractat. bannito ū. 1. p. 5. n. 5. Rebuffus tract. de inhibitionibus, p. 30. Barbarius cons. 22. à n. 9. l. 3. Ruinus cons. 13 l. 5.*

Vin-

Vincentius de Franchis decis. Neapol. 101. *n.* 5. *Canchus reper. l. Hæredes mei. §. Cũ ita. 4. p. n.* 88. *ff. ad Treb. Tello l. 4. Tauri. à n.* 62. & præcipuè *n.* 64. vbi bene satisfacit, *l. in fraudem, ff. de iure fisci*, contrarium probanti: *Meres de maior. 4 p. q.* 23. *n.* 45. *Azebedo l. 4 recop. t.* 10. *l.* 3. *n.* 140. *Auendano, l. 4. Tauri. glos. 7. n.* 6. Tandem alij limitant, nisi in filiofamilias qui est hæres suus, hic enim non poterit repudiare hæreditatẽ in fraudem creditorum. Quia hæc repudiatio non est circa bona quærenda, sed iam quæsita: cum hæredibus suis adhuc ignorantibus statim mortuo patre, ipso iure acquiratur hæreditas, *l. Nolentib. & l. Si fratris, ibi, statim C. de in re delib. l.* 1. §. *Qui sunt in potestate, ff. si quis omissa cau. & l. In suis ff. de suis, & legit. hered.* Sic *Anch. cons.* 101. Sed oppositum est dicendum: quia illa acquisitio est reuocabilis, & quasi sub conditione, nisi hæres repudiare velit: quæ repudiatio retrotrahitur sicut proxime de legato diximus. Sic docent *Alberic. l.* 3. *statutorum, q.* 24. *Alex. Paul.* quos referunt & sequuntur *Ant. Gom. t. var. c.* 9. *n.* 22. & *l.* 50. *Tauri, n.* 76. *Tello l.* 4. *Tauri, n.* 64. *Matienzo l.* 5. *recop. tit.* 9. *l.* 5. *glos.* 9. *fine, Gutier. de pactis, in princ. n.* 24. *Cernantes l.* 6. *Tauri, n.* 86. *Molina to.* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 180. *fol.* 1078.

9 Hucusque diximus quod seruatur in foro externo circa repudiationem hæreditatis, vel legati in fraudem creditorum. Dubium autẽ est, an idem procedat in foro conscientiæ, ita vt liceat debitori, id efficere, quãndo alias non est creditoribus soluendo, & hæreditas est lucrosa, eique vtilis, & proinde illam acceptaret, nisi debitis astrictus esset? Quæ quæstio satis vtilis est, & necessaria: contingit enim debitis astrictum, vel ob delicta, vel ob contractus, vel quia fideiussit, ne creditores capiant hæreditatem, vti hoc repudiationis remedio, vt ita in ea succedant filij, qui alias successuri erant, fraudenturque creditores. Constat talem repudiationem in vtroque foro validam esse, & proinde successorem tuta conscientia posidere. Quia hæc non est alienatio, vel donatio, vt possit reuocari tanquam facta in creditorum fraudem, sed tantum est non acquisitio. Et hoc est, quod proprie definit *l. Qui autem, ff. qua in fra. credit. & reg. Non fraudãtur. ff. de reg. iur.* & quãuis hic repudians, contra iustitiã delinqueret, at successor in hæreditate, minime particeps fuit illius iniustitiæ: cum nihil consuluerit. Et (vt optime tradit *Couar. 4. decret. 2. p. c.* 7. §. 1. *n.* 12.) succedens in ea hæreditate, nihil à repudiante capit: solum enim teste *Molin. in consuet. Paris. t.* 1. §. 1. *gl.* 3. *q.* 1. *n.* 15. obstaculum tollit, quo alter à successione impediebatur, quo ablato succedit ille qui alias successurus erat. Difficultas igitur est, an hic repudians, eo legum beneficio vtens peccet? Et videtur non peccare. 1. quia idem in vtroque foro sentiendum est, quando sententia iudicis non innititur falsæ præsũptioni, nec est in delicti pœnam: [vt diximus, *l.* 1. *disp.* 5. *n.* 20.] sed in foro externo hic debitor repudians hæreditatem absoluetur, nec sent. illa innititur falsæ præsumptioni, aut est in delicti pœnam: ergo idem dicendum est in foro conscientiæ. Et confirm. quia si ante repudiationem conueniatur, à creditoribus, vt eum cogat iudex non repudiare, absoluetur, nec ad id coget iudex: ergo similiter in foro externo. 2. quia *l.* 60. *Tauri, bodie l.* 9. *t.* 9. *l.* 5. *nouæ recop.* decernitur posse mulierem medietati lucrorum constante matrim. acquisitorum renunciare, ne partem æris alieni per maritum contracti, soluere astringatur, quæ tamen non renuncians soluere tenebatur: ergo similiter debitori fas erit renunciare hæreditati, vt à debitis soluendis eximatur. 3. quia multi DD. grauissimique absolute docent posse debitorem renunciare hæreditati, ne soluat debita: *vt Ioan. Lup rubr. de donat.* §. 47. *n.* 9. Omnes scribentes, *d. l. Qui autem. Iason. inst. de act.* §. *Item si quis, n.* 21. *Molin. in consuet. Paris. t.* 1. §. 1. *glos.* 3. *q.* 1. *n.* 13. *Socin. iunior cons.* 124. *à n.* 3. *Vinc. de Franchis dec. Neapol.* 101. *Couar. 4. decret. 1. p. c.* 7. §. 1. *n.* 12. *Ant. Go. 2. var. c.* 14. *n.* 14. *Tello l.* 4. *Tauri, à n.* 57. *Gut. de pact. in princ. n.* 20. & 24. *Azebedo l.* 5. *recop. t.* 3. *l.* 1. *n.* 3. *Cernantes l.* 6. *Tauri, n.* 75. At si esset peccatum, non ita absoluere dicerent, cum id possimus, quod iure possumus. Immo *Anton. Gom.* explicacans leges hoc permittentes, *l.* 52. *Tauri, n.* 66. *vers. Quintus est, & 2. var. c.* 4. *n.* 24. *vers. Quinto infero*, ait licitè debitorem repudiare hæreditatem, vel legatum in fraudem creditorum. Et videtur facere pro hac sent. quod docent *Palud.* 4. *dist.* 38. *q.* 3. *ar.* 2. *n.* 15. & *Angel. verb. Religios. n.* 7. vbi dicunt religiosum professionem minime teneri in religione artem exercere, vt debita soluat eo quod per professionem bonis cesserit: nec cedentem bonis in sæculo, teneri eam artem exercere. Et innituntur fundamento, quod assumit *D. Th.* 2. 2. *q. vlt. a.* 6. *ad* 3. nimirum, personam liberam non esse alligatam pro ære alieno soluendo, sed eius bona: ergo hic debitor modo non abscondat bona quæ possidet, immunis erit à culpa, licet minime operam det ad acquirendum, acceptando hæreditatem. His tamen non obstantibus, credo hunc repudiantem peccare mortaliter contra iustitiam. Probatur, nam eadem lege qua aliquis tenetur ad finem, tenetur adhibere media necessaria ad illum finem comparandum, quando media sunt facilia: v. g. eadem lege qua teneor audire sacrum, teneor confluere in templum, quando non excusor legitime, vbi sacrum celebratur. Et eadem lege qua teneor ad votum religionis implendum, teneor adhibere media, vt petere, & adire ea loca in quibus est spes probabilis me admittendum: ergo eadem lege iustitiæ qua debitor tenetur soluere debita, tenetur adhibere media, vt soluat, quando media non sunt valde difficilia: at in hoc non potente alias soluere, est medium necessarium, & facillimum acceptare eam hæreditatem, quando est lucrosa, & expediens: ergo contra iustitiæ legem delinquit non acceptans. Et confirmatur, si quis in die festo careret pallio, & sic excusaretur à sacro audiendo, si illi accommodaretur pallium, quis dubitat quin teneretur acceptare, vt audiret sacrum, & eius præcepti factorem esse, si absque legitima causa solum ne audiret sacrum, nollet acceptare? Ergo similiter in nostro casu. 2. quia filius habens maxima egestate pressos parentes, nec potentes alimenta quærere, si nosset artem qua posset lucrari ad eis alimenta exhibenda, peccaret vtique contra legem pietatis, qua tenetur parentes alere carentes alimentis, nec potentes quærere: peccaretque mortaliter si posset alimenta acquirere, acceptando hæreditatem sibi relictam, si absque causa sufficienter excusante repudiaret: eadem enim lex quæ obligat alere parentes, vel filios, obligat ad curandum acquirere alimenta mediis conuenientibus: ergo à fortiori peccabit debitor contra legem iustitiæ, qua tenetur soluere debita, si non adhibeat media conuenientia, & nolit potens facile, vt acceptando hæreditatem, acquirere vt soluat. Et confirmatur, quia strictiori iure tenetur debitor soluere, quam filius alere patrem, illa enim est iustitiæ, & absoluta obligatio: hæc autem pietatis, & non absoluta, sed in subsidium, nempe, quando pater est inops, nec habet vnde se alat. Dices, argumenta nil probare: quia quando debitor non habet vnde soluat, non tenetur lege iustitiæ soluere, cum nemo obligetur ad impossibile, & sic non tenebitur adhibere id medium acceptandi hæreditatem. Sed solutio est friuola: quia is non est absolutè deobligatus à solutione debitorum, alias pinguiorem nactus fortunam non teneretur soluere, sed tantum pro tunc excusatur à solutione, quia non habet vnde soluat. Cum ergo adhuc maneat lege iustitiæ astrictus ad soluendum, quam legem facile implere potest acceptando hæreditatem, tenebitur ad id: alias similiter diceremus habentem filios pressos egestate non peccare repudiando hæreditatem; quia dum pater est pauper, nec habet vnde alat filios, excusatur: sicut ergo dicimus hunc patrem peccare mortaliter, quia potuit acquirere quo suam obligationem impleret, & non impleuit, similiter in nostro casu dicemus. 3. quia si quis videret proximum fame perire, & extremum iam agentem spiritum, vel grauiter indigentem, & aliquis offerret illi bona quibus posset illi indigentiæ subuenire, quis negaret hunc mortaliter delinquere contra legem charitatis,

hunc

non acceptando, cum tam facilè illi extremè indigenti posset succurrere: Ergo à fortiori peccabit non acceptando, acquirendo, cum facile possit vt soluat creditoribus, quib. fortiori vinculo scilicet iustitiæ astrictus est. 4. quia DD. grauissimi tanquam manifestū supponunt astrictum debitis, qui nouit aliquam artem nec ei est dedecus illam exercere, teneri exercere, vt soluat creditoribus: sicut teneretur vt filios aleret, quibus minori vinculo, quam iustitiæ obligatus est. Hi sunt, *Metina C. de restitu. q. 3. causa 8. §. His non obstantibus, & §. Ad rationes, Gerson. 2. par. q. An liceat grauato debitis intrare religionem, alphab. 39. lit. Y.* Et sic forte debet intelligi illud Sapientis, *qui faneratur mutuum seruus est fœnerantis.* Et *Nauarrus cap Non dicatis, 12. quæstione prima, numero tertio. versiculo quinto sexto, & ad quartum: in operibus nouis est, c. 2. Cui portio, duodecima, quæstione prima, numero octauo, versiculo quinto, sexto. & ad quartum: Angles floribus secunda parte, quæstione de restitutione quæstione: Quis à restitutione sit liber, articulo secundo, dubio sexto, diffic. 12 fol. 185. & Nauarr. libro quarto de restitutione capite quarto, num. nonagesimo tertio:* disputans eam quæstionem: An debitor carens soluendi facultate, possit ingredi religionem, dicit certum esse, si breui, & sine magno labore possit prius creditoribus satisfacere, teneri: & *nu. 94. & 95.* tantum excusat eum cui dedecus est seruire, vel artem aliquam exercere, vel si dedecus non sit, difficili labore poterit soluere. Imo *Metina ibi, in solut. ad 4. Angles ibi*, docent debitis astrictum teneri in religione artem aliquam exercere, vt soluat: ergo debitor qui soluendo non est, reus est iniustitiæ, si non acquirat repudians hæreditatem: cum facilius hoc sit, quam acquirere artem aliquam exercendo. 5. quia leges concedentes debitori talem repudiationem, non solū intendunt eam esse validam, & sustineri, nec ad petitionem creditorum reuocari: vt constat ex *dict. l. Qui autem, vers. Proinde*, ibi, *proinde & qui repudiant & c. Non est in ea causa, vt huic edicto locum faciat: & regul. Non fraudantur*, ibi, *non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur à debitore:* quibus verbis solum decernitur eam repudiationem non esse alienationem in fraudem creditorum, quæ illo edicto reuocatur: non autem decidunt hunc debitorem licite facere, nec ipsi priuilegium aliquod concedunt: ergo nulla ratione id licite efficere potest. Vltimo, quia saltem videtur clare delictum esse contra charitatem. Quia quilibet lege charitatis tenetur damno proximi obuiare, si facile potest, maxime si eius causa damnum illud patiatur: at creditor causa debitoris patitur sui debiti iacturam, ergo debitor potens facile hoc damnum creditoris vitare, tenetur saltem charitatis lege. Et ita hanc sentent. tenet *Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 435. ad finem:* & peccare saltem contra charitatem, magisque inclinat esse etiam delictum contra iustitiam, docet *Nauar. lib. 3. de rest. c. 1 in noua edit. n. 112.* Et delinquere contra iustitiam clare colligitur ex DD. 4. ratione allegatis, cum ipsi sentiant teneri debitorem lege iustitiæ acquirere artem aliquam exercendo. Faciunt etiam pro hac parte *Soto l. 4. de iust. q. 7. art 4. ad 2. vers. Attamen quia hæc. Cordub. sum. q. 68 punct. 3. §. La tercera opinion. Manuel 2. to. sum. c. 45. n. 5.* vbi tanquam quid speciale docent, virum nobilem minime teneri artem exercere, qua facultates comparet, vt soluendo sit. Hinc fit vt debitorem licet alias ratione impotentiæ excusaretur à restitutione damni emergentis, & lucri cessantis, ob dilatam solutionem: at casu quo repudiat hæreditatem, ne soluat, teneri deinceps ad lucrum cessans, & damnum emergens. Cum iam culpa sua minime restituat: & quamuis semel repudiata hæreditate maneat vere impotens ad restituendum, nec ei deinceps imputetur culpa: at prouenit ex culpa, quam repudiando contraxit. Sicut iniustus possessor ratione impotentiæ restituendi non excusatur à lucro cessante & damno emergenti. Quia in culpa fuit: vt bene docet *Sanlon 2. 2. q. 62. a. 9. f. 966. & seq.* Similiter causidici, & alij consulentes debitoribus vt repudient, & sic efficiuntur impotentes ad soluendum, tenebuntur restituere creditorib. ea debita. Quia iniusto consilio fuerunt causa illius dāni. Sæpe tamen tam debitores, quā consulentes excusantur: quia bona fide, & iusta ignorantia procedunt, ducti prauo legum intellectu, iuste tamen ignorato: non enim res facilis est. Bona autem fides excusat non habentem, rem, nec ex ea factum locupletiorem. Vt passim tradunt DD. in materia de restitutione.

Ad argum. proposita nu. præced. ad probandum posse debitorem tuta conscientia repudiare respondetur. Ad 1. dic maiorem esse veram, quando sententia iudicis innititur legi approbanti aliquid, tanquam iustum: secus quando legi deneganti actionem: tunc enim sententia illa non approbat contractum, sed actionem denegat. Et ita contingit in præsenti iudex enim sua sentētia tantum declarat repudiationem illam fuisse validam. nec dari actionem creditoribus ad eam reuocandum. Sicut in simili, dixi l. 4. disp. 9. n. 19. in sol. ad 1. Ad confirm. eodem pacto respondetur: Iudex enim non absoluit, approbans tanquam licite factam eam repudiationem, sed denegans actionem, vt ea rescindatur. Ad 2. dic mulierem in eo casu nihil agere in creditorum præiudicium, tantum enim ex iis lucris constante matrimonio acquisitis tenetur ad debita, quatenus est socia, & ea sibi acquirit: & iis non sufficientibus, minime tenetur ex propriis bonis, cum non ipsa, sed vir debita contraxerit. Vnde cum lucris cedit, eadem bona manēt vt creditoribus satisfiat, quare licite facit. Sicut hæres licite repudiat hæreditatem, ne testatoris debita soluere constringatur. Ad 3. dic eos DD. nil de foro conscientiæ, aut de peccato disputare, sed tantum an ea sit alienatio, sustineaturq; tanquam valida, quamuis in fraudem creditorum fiat. Nec doctrina Paludani, & Angeli, vt cedens bonis non teneatur artem exercere, est vera. Quia ea cessio si solemnis sit, tantum tribuit ius ne debitor in carcerem coniiciatur, & vt ei relinquantur necessaria ad victum, *l. 1. Cod. qui bonis ced & l. 1. titul. 15 p. 5.* & vltra alios docet optimè *Couar. 2. variarum, c. 1 nu. 4. & 5.* vnde (vt optime dicit *Nauar. c. Non dicatis 12. q. 1 n. 3 in operibus vero noui est c. Cui portio 12. q. 1. n. 8. vers. 6.*) cessio bonorum tantum excusat vere impotentem soluere; non autem eum qui artem exercens soluendo esset: nisi creditores vrgerent, vt statim solueret, coniicerentque eum in carcerem. Et tunc (vt dicit *Metina Cod. de restitutione, q. 3. causa 8. vers. Ad rationes*) excusabit, ne in carcerem detrudatur, vel alij seruituti subiiciatur, non autem vt non quærat modum quo soluat. Et dum ait D. Thom. personam debitoris esse liberam: intelligit, vt possit ingredi religionem, quando non est soluendo. 10

VIII. Infertur intellectus ad *c. Sine exceptione 12. q. 2. & c. Cum Apostolica, ad finem, vers. In alienatione de his quæ fiunt à prælato*, infertur, (inquam) licet res Ecclesiæ alienari minime possint à prælato absque solemnitate in illis textibus contenta: posse tamen solum prælatum nulla solemnitate adhibita, repudiare hæreditatem Ecclesiæ delatam. Ex ratione *l Qui autem. ff. qua in fran. credit. & l Si sponsus, ad fin. ff de donat. in vir. & vxor.* Quia hæc non est alienatio, sed non acquisitio: ius autem eam solemnitatem in alienatione rerum Ecclesiæ petit. Sic *Corneus consil. 11. n. 2. l. 3. Phanuc. de lucro dotis gloss. 8. n. 17. & 18.* vbi multos alios refert: *Ioan. Lup. rubr. de donat § 47. n. 5. Seraphi. de priuil. inram. priuil. 71. n. 32. Cernantes lib. 6. Tauri num. 79.* & multi alij, num. seq. allegandi, idem etiam in legato admittentes. Quamuis *Lambertinus de iure patronā. 3. q. 9. a. 1. n. 21. concl. 5. vers. Eodem modo*, id neget in hæreditate & in legato. 11

In legato autem, an valide repudietur per prælatum absque ea solemnitate; non leuis est difficultas: propter textum, cum sua ratione. *l. Magis puto 5. §. si pup. Illus, vers. Fundum ff. de reb. eorum* ibi *fundum autem legatum repudiare pupillus sine prætoris authoritate non potest. Esse enim & hāc alienationem, cum res sit pupilli, nemo dubitat.* Vbi *gloss. Pupilli*, recognoscēs hanc difficultatem, opponit *l. Si sponsus, ad fin. ff de donat. inter vir. & vxor.* vbi permittitur repu- 12

diatio legati per maritum facta, vt in eo succedat vxor, nec reputatur alienatio, & donatio inter coniuges: & respondet aliud esse in eo casu, quia donationes inter coniuges non ita amarè tractandæ sunt: & ita sentire videtur in omnibus aliis casibus repudiationem legati, esse alienationem. Quare in hac repudiatione requiri solemnitatem iure petitam in alienatione rerum Ecclesiæ, docent *Bald. Paul. Alexand. Aretin. Roman. Socin.* & alij quos refert & sequitur *Minchaca de succes. progr. l. 3. §. 27. n. 23. Lam' ertinus relatus n. prac. Ang. verb. Alienatio, n. 16. Pinellus de bonis mater. lib. 1. p. 3. n. 103. versic. alia ampliatio erit.* Sed contrarium est verius, nempe solum prælatum validè repudiare posse legatum Ecclesiæ relictum, nec solemnitatem aliquam desiderari. Et constat ex dictis n. 8. in principio, vbi per *l. Qui autè, ff. Quæ in fraud. credit.* diximus repudiationem legati, cuius iam cessit dies, permitti, validámque esse in fraudem creditorum: cùm tamen *l. 1.* & melius *l. 3. fin. ff. eod. t. Omnis prorsus alienatio in fraudè creditorii facta reuocatur* ibi *& omnino qui aliquid fecit, vt desinat habere quod habet, ad hoc edictum pertinet*: ergo repudiatio legati non est alienatio. & subinde poterit repudiari absque solemnitate iure petita in alienatione rerum Ecclesiæ. Sic tenent *Bart. Bald.* sibi contrarius, *Lupus, Anton. Fel. n. Ripa* & alij quos refert *Minch. de succes. progr. l. 3. §. 27. n. 23. Federic. cons. 9. Abb. c. Tua, n. 9. de his quæ fiunt à prælat. & c. 1. n. 22. de dolo & contumacia, Iason l. Legatum seruo n. 20. ff. de legat. 1. Rosell. verb. Alienatio, n. 10.* vbi *Sylnest. q. 9. Tabiena q. 10. Corneus, Ioan. Lup & Ceruantes allegati n. præced. Bernard. Diaz reg. 219. vers. Tertia, & singularis. Nauar. c. Si quando de rescrip. except. 6. n. 2. Spino. speculo test. gloss. 8. principalis n. 63. fin.* Et idem dicendum est de prælato religionis, respectu legati religioni relicti. Quia eadem est ratio. Ita docent *Iason, & Ceruantes, ibid.* Ad *l. Magis puto*, cui innititur contraria sent. respondet *Abb. proxime cit.* loqui in pupillo administratione carenti: secus in prælato qui administrationem habet: vocarique eam repudiationem improprie alienationem: cum dominium legati non omnino transferatur, sed reuocabiliter, ante acceptationem. Sic melius respondet *Ant. Gom.* cum aliis quos refert *tom. 2. variæ c. 14. n. 14.* in minori non solum prohiberi alienationem, & bonorum dilapidationem, sed etiam omissionem lucri, quare cum per eam repudiationem omittat lucrari, appellatur quodammodo alienatio: quia perinde ipso prohibetur, ac si alienatio esset. In bonis autem Ecclesiæ solù desideratur ea solemnitas, quando vere & proprie alienantur. Vnde infertur solum prælatum absque consensu Capituli, & solemnitate, posse in acquirendis nocere Ecclesiæ, & conditionem eius facere deteriorem. Sic *gloss. c. fin. fine, 16. q. 6. & c. 2. verb. Non debet de donatio* vbi *Innoc. n. vn. & Anton. us num. 10. Bart. l. Iubemus nullam n. 4. C de sacrosanct. Eccles. Abb. Corneus, Rosella, Sylvest. Tabien. hoc n. cit. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 47. n. 6. Arm. verb. Donatio num. 16. Seraph. de priuil. iuram. priu. 71 n. 32.* vbi alios refert.

13 Vnde legato relicto Ecclesiæ, aut monasterio, sub certa conditione, si solus prælatus conditionem minime impleat, priuabitur Ecclesia, aut monasterium. Sic *Abb. c. 1. n. 23. de dolo & contum. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 47. nu. 8. Bernad. Diaz reg. 219. vers. Tertia & singularis. Bera* alios referens *in sua summ. casu. 14. fin.* Similiter solus prælatus recipiens pensionem ab eo quem priuare poterat ob eam non solutam præiudicat Ecclesiæ vt amplius priuare non possit. Quia emphyteuta non cadit ipso facto à iure suo, sed potest repelli, quare prælatus recipiens pensionem, & subinde hoc ius amittens, non dicitur vere alienare, sed non acquirere. Sic contra *Gloss. cap. Possit. vers. Expelli, de locato*, tenent *Abb. ibi. n. 15. Iason l. Legatum seruo. n. 22. ff. de legat. 1. Ioan. Lup. d. 47 n. 7.*

14 Quamuis autem prælatus sic repudians hæreditatem, aut legatum absque causa iusta peccat vt constabit ex dicendis n. seq. minime tamen incurret excommunicationem latam in alienantes bona Ecclesiæ absque solemnitate. Quia ea alienatio non est. Sic *Tabiena verb. alienatio, quæst. 10.*

Tenetur autem prælatus sine causa repudians hæredi- 15
tatem, vel legatum Ecclesiæ relictum, propriis bonis damnum illud resarcire. Quia ex officio, & consequenter ex iustitiæ lege tenetur bene administrare, bonæ autem administrationi aduersatur ea repudiatio. Item probatur ex *c. Quicumque 12. q. 4.* ibi, *si negligentiam laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit, restituit.* Vbi *gloss. verb. aut neglectum*, hoc tenet, dicés teneti ad instar tutoris, qui si negligentia sua pupillo non acquirit, tenetur restituere, *l. quidquid, C. de arbit. tute.* idē docent *Abb. c. Tua, n. 9. de his quæ fiunt à prælat. Iason* alios referés *l. Legatum seruo, n. 19. ff. de legat. 1. Spino speculo testam. gloss. 8. princip. n. 63.* Cōpetit etiam Ecclesiæ beneficiū restitutionis in integrum. Id enim cōceditur sibi etiam quādo agit de lucro captando, quod facilitate, vel negligentia prælati amittit. Sic *gloss. c. Auditis, verb. Restituimus, fine de in integr. restit.* vbi *Abb. n. 15. Iason d. l. Legatum seruo, n. 21. Ioan. Lup rubr. de donat. §. 47. n. 12. Bernard. Diaz reg. 219. Spino d. n. 63.* & dicit *glossa eo verbo Restituimus*, fauore Ecclesiæ esse in ipsius optione cōuenire prælatū, vel petere beneficiū restitutionis. Si autē vellet Ecclesia beneficiū restitutionis implorare ob hāc repudiationem, cōtra aliam Ecclesiam, cui hæreditas illa esset iam acquisita non audiretur. Quia potior esset cōditio Ecclesiæ possidentis, certantis de iure sibi acquisito perdendo, quam alterius Ecclesiæ certantis de lucro. Sic cum aliis quos refert *Bernard. Diaz ibid.*

Grauior tamen difficultas est, an sicut vir potest repu- 16
diare hæreditatem, vel legatum, vt succedat vxor, & debitor in creditorum præiudicium, & prælatus sine solemnitate ad alienationem requisita & religiosus repudiare donationem absque motus proprij, aut voti paupertatis violatione: (vt diximus corollariis præcedentibus,) ita possint hi omnes cedere, seu renuntiare in fauorem alicuius, qui alias non succedebat, nisi ex hac renuntiatione, successione in fauorem suum facta: Nam *Phanucius de lucro dotis, gloss. 8. n. 18.* dicit idem de cessione hæreditatis, quod de simplici repudiatione, & ita ait factam à prælato sine debita solemnitate ad alienationem requisita, valere, & consequenter idem diceret in cæteris casibus positis, omnes enim ex hoc pendent, an hæc sit alienatio, vel potius non acquisitio. Et affert quamdam decisionem Rotæ id resoluentem. Probatque, quia licet cedendo videatur prius acquirere: at cum cessio non ad acquirendum principaliter tendat, sed potius ad renuntiandum, illa additio, & acquisitio momentanea consideranda non est. Quia momentanea non sunt in consideratione, *l. fin. §. fin. C. de bonis quæ lic.* Idem tenet *Socin. senior cons. 53. n. 27. & 28. vol. 4. Rolan. cons. 15. n. 35. & 36. vol. 1.*

At contrarium tenendum est. Quia ea cessio, est vera 17
donatio, & alienatio: cum eo ipso quod cedit, tacite & prius natura adeat. Vt expresse colligitur ex *l. Si auia, C. de iur. delib.* vbi qui de hæreditate sibi relicta testatur, eo ipso adire videtur vt cessio sit efficax. Qui enim vult aliquid, censetur velle omne id quod ad eius efficaciam necessarium est: argum *l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. & c. Sane, de offic. deleg.* Et quamuis illa aditio sit tacita, idem operatur ac si esset expressa: vt vere sit donatio, & alienatio. Vt constat ex *l. Singularia, ff. si cert. pet.* vbi quando duo actus concurrunt in vnum, alter tacitus, & alter expressus, idem operatur tacitus, ac si esset expressus. Et *l. 1. §. si minor. ff. de reb. eorum* ibi. *si minor emerit prædia, vt quoad pretiū soluendum essent pignori obligata, non puto pignus valere. Na vbi dominium quæsitum est minori, cœpit non posse obligari.* Ecce qualiter vnico actu acquisitum dominium & datum pignori, & non valet traditio in pignus. Et melius id probat *l. 3. fin. & l. 4. mit. ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi non valet tanquam donatio inter virum & vxorem, si vir donare sibi iubeat vt donet vxori: quia iubendo donare, est tacita & occulta acceptatio: (vt late probaui n. 2.) Idē probatur ex *l. Si sponsus 5. ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi dicēs tex-

tus

tus non esse donationem inter coniuges, quando vir repudiat hæreditatem, vt succedat vxor: subdit hæc verba, *repudiatio autem mariti, mulieri prodest, si vel substituta mulier sit vel etiam ab intestato hæres futura.* Quasi sentiat aliud esse, quando ex renunciatione viri acquireret vxor ius in illam hæreditatem. Quod etiam clarè docet *Bart. d. l. Qui autem, paulo post princip.* vbi reddens rationem cur ea repudiatio non sit alienatio, valeatque in creditorum fraudem, dicit id prouenire, quia debitor nil facit, ex eiusque repudiatione nihil alter consequitur. Eandem rationem sequutus est *Couar. 4 decret. p. cap. 7. num. 12. 2. §. 1.* & ita vterque videtur expresse sentire, aliud esse quando virtute cessionis debitoris, succedens consequitur hæreditatem. Et clarius id tenet *Carolus Molinæus in consuet. Paris. tit. 1. 8. 9. gloss. 4. n. 4.* vbi dicit aliud esse absolutè abstinere, aliud vero cedere ius suum alij. Quia tacitè se gereret hic cedens pro hærede, sic cedendo, siue illa cessio fiat tacite, siue expresse: & *n. 7.* dicit perinde haberi, ac si expresè adiret, & cederet. Quia prior natura est aditio. Et *§. 1. gloss. 3. n. 15.* dicit *l. Qui autem ff. quæ in fraud. credit.* procedere, quando quis renunciat hæreditati, vt alij cedat. Et addit hæc, *intellige vt loco cederet, siue vt non impediat, sed cum cuius fauore renunciat, relinqueret in iure quod habebat, vt ipso repudiante succederet. Secus si renunciat in fauorem eius, quia alias non vocatur, nisi renuncians acceptet, & transferat in illum. Quia hæc non est renunciatio, sed aditio, & alienatio.* Expresse etiam pro hac sententia est *Ripa l. Si vnquam, q. 11 n. 21. Cod. de reuocat. donat.* vbi dicit renunciationem factam in fauorem alicuius, cui per ius accrescendi non acquirebatur, esse proprie donationem. Cum renuntians, in necessarium antecedens censeatur acceptasse, & postea alteri donasse. Ad argumentum oppositæ sententiæ propositum, n. præcedenti, dic momentanea, esse in consideratione, quando ex illis producitur aliquis iuris effectus, secus quando non producitur, *l. 1. C. de posthum. hæred. instit.* & declarat bene cum aliis *Barbosa l. Dozalem 62. n. 13. ff. solut. matri.* Et valde confert doctrina *Bartoli l. fin. n. 4. ff. de condit. instit.*

18 Nono infertur intellectus ad *l. 26. Tauri hodie l. 10. t. 6. lib. 5. recop.* qua disponitur donationem quamcumque per parentes factam filio, computari in tertia & quinta bonorum parte: infertur, (inquam, remissionem vsufructus quem habet pater in bonis aduentitiis filij, non cõputari in 3. & 5. bonorum parte: nec conferendam esse, aut reuocari posse, tanquam inofficiosam, si excedat: sed vltra eam posse patrem meliorare illum filium, vel alium in 3. & 5. bonorum parte. Quia ea remissio non est alienatio proprij patrimonij, sed tantum renunciatio lucri legalis, & acquisitio. Sic *Ant. Gom. l. 48. Tauri, nu. 10. Gutier. de pact. initio, n. 31. Molina to. 1. de iust. tract. 2. disp 8.*

19 Decimo infertur, posse parentes dare facultatem filio, testandi de legitima ipsis debita, ex bonis filij, vt possit libere de illis disponere in præiudicium aliorum filiorum. Prob. quia si licet hæreditatem iam delatam, & legatam repudiare in fraudem creditorum, nec hæc est alienatio per creditores reuocabilis: (vt diximus num. 8.) à fortiori poterunt parentes in filiorum præiudicium hanc repudiationem facere. Cum hic hæreditas non sit delata, sed deferenda, & viuentis nulla est hæreditas, *l. Qui superstitis. ff. de acquirenda hæred.* nec debitum legitimæ dum viuit is cui succedendum est, est verum & proprium debitum, sed improprium: vt probani lib. 4. disput. 25. num. 11. Et confirm. quia hæc non est alienatio, sed tantum non acquisitio. Sic *Tello l. 6. Tauri, n. 64. 65 Molina lib. 2. de primog. cap. 3. n 49. Gutier.* latius probans *de pactis initio, à n. 19. & lib. 3. practic. sua quæst. 75. Azebedo lib. 5 recop. tit. 8. l. 1. n. 76. Cenuantes l. 6. Tauri, à n. 74.* Hinc fit posse filium hanc restandi licentiam nactum, instituere maioratum cum grauaminibus, & conditionibus quas voluerit, & vocare ad illum ipsos parentes, vel extraneos. Quia potest libere de istis bonis disponere. Sic *Molina eodem n. 49. Gutier. de pactis, initio n. 39. Cenuantes l. 6. Tauri, nu.* 78. Exigitur tamen iuramentum parentis, vt licentia testandi valeat, alias non valebit, & ea non obstanti erit parens hæres necessarius. Quia ille consensus, vel licentia continet pactum de non succedendo: vt declarant *Odofredus, Petrus, & Cynus, l finali, C. de bonis libert.* pactum autem de non succedendo, inualidum est *l. Pactum dotali, C. de collat. & l. Pactum quod dotali. C. de pactis,* nisi firmetur iuramento, *cap Quamuis pactum de pactis in 6.* Et licet *Bald. l. Quamuis, q. vltim. C de fideicommissis,* dicat intelligi quando filius repudiat, seu paciscitur cum ascendenti, de non succedendo, non autem quando ascendens id pactum de non succedendo init cum descendenti. Eius tamen opinionem ex multis improbat, alios referens & dicens esse falsam, *Anton. Gomez. l. 22. Tauri n. 3.* ergo vt ea licentia valida sit opus est iuramento. Sic *Tello* dicens sic per sententiam pronuntiatum fuisse, *l. 6. Tauri, n. 64. & 65.* vbi *Cenuantes num. 86. Molina l. 2. de de primog. cap. 3. num. 50. Gutier. de pactis, init. in 2. editione. num. 30. Azebedo l. 5 recop. t. 8. l. 1. num. 79.* Quamuis ipse *Gutierrez 3 pract. quæst. 75. num. 6.* teneat valere licentiam iuramento, licet absque iuramento non accedente reuocabilis sit. Sed verius est quod dixi. Intellige tamen nisi fieret in actu ipso testandi in vita, vel in morte. Quia renunciatio parentis, vel consensus ne instituatur in eo actu, valet sine iuramento: non enim reputatur renuntiatio hæreditatis futuræ, sed institutionis præsentis: quæ eo tempore fit, & sibi debebatur: & licet in consequentiam veniat priuatio hæreditatis non attenditur: cum fundetur in iure de præsenti. Sic *Ant. Gom.* multos referens, *l. 2. Tauri, n. 5. ad fin. ante vers. Item infero,* & melius *tom. 1. var. c. 11. n. 14. & 31. Gutier. de pactis, initio. n. 39.* & dicit *Anton. Gom. eisdem locis,* idem esse, si in ipso testandi actu consentiat filius, vt exhæredetur à patre, secus si ante, vel post testamentum: tunc enim non valeret, quia est pactum de non succedendo. Idem docent *gloss. l. Si quando, §. Et generaliter, verb. Iudic. C. de inofficio. testam. & Bart. Cynus. Salic Paulus, Cuma, Fulgos.* & alij quo omnes refert *Suarez l. Quoniam in prioribus, ampliatione 10. n. 32.* ipsosque sequitur *nu. 37. & 38.* non tamen ita generaliter loquuntur, vt reliqui, sed cum hac modificatione: nimirum, quando pater volebat filium instituere, vel è contra, & instituendus renuit in ipso testandi actu, secus quando tunc vtriusque voluntas concurrit, tunc enim dicunt non valere sine iuramento. Quia effectu est pactum de non succedendo. Quamuis *Bald. eadem l. Si quando,* in vtroque casu iuramentum desiderari affirmet. Et ideo propter opinionum varietatem, tutius & fitmius erit, si iuramentum accedat: vt fatetur *Gutier. eo n. 39.*

Rogabis autem, an mater dum nupta est, possit absque 20
viri licentia concedere hanc facultatem testandi filio, in præiudicium legitimæ sibi obuenientis? Videtur enim posse: quia quamuis *l. 54. Tauri, hodie l. 1 tit. 3. lib. 5. recop.* prohibeatur mulierem coniugatam absque licentia viri repudiare hæreditatem, sibi ex testamento, vel ab intestato obuenientem: hæc non est vera hæreditatis repudiatio: cum hæreditas nõ sit viuentis. *l. Qui supersti tis, ff. de acquiren hæred* & ita *Matienzo eadem l. 1. gloss. 2. n. 5.* interpretans illam legem, semper loquitur de hæreditate delata. Item, quia cum sit lex correctoria, iure enim communi poterat vxor, & quicumque repudiare, cum id minime sit perdere, sed non acquirere, non videtur extendenda ad eam, quæ non est proprie hæreditatis renunciatio. At credo non posse tunc, quia hic est inclusum pactum de non succedendo, (vt diximus numer. præcedenti) nullum autem pactum inire potest coniugata absque viri consensu, *l. 55. Tauri, hodie, & l. 2. & t. 5. lib. 5 recop. 2.* quia vt docent omnes scribentes, *illa 54. & 55. Tauri, & l. 1. & 2 tit. 3. lib. 5. recop.* ratio illius prohibitionis fuit, vt consulatur imbecillitati mulierum, & ne damnificent virum: at in hoc casu eadem militat ratio, nam damnificatur vir, cum ex iis bonis in quibus succedebat vxor, debeat habere dimidiam partem lucrorum inde prouenientium.

Item, ſicut ad hæreditatem extranei delatam habet vxor ius ad rem, quo iure noluit, lex poſſe vxorem priuare virum, ſine eius licentia, ita habet ius ad ſuccedendum in bonis filij præmorientis, deſcendentia carentis: & non mirum eſt, ſi extendatur hæc lex correctoria ex rationis identitate: cum generale ſit legem correctoriam ex identitate rationis extendi poſſe, *l. Scire oportet. §. Aliud etiam, verſ. Sed & ſi maximè, ff. de excuſat. tuto.* & latè per Tiraquellum cum aliis quos refert, *l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, n.* 179. *C. de reuocan. donat. & Conar.* 1. *var. c.* 11. *n.* 5. *ad finem.* Et in propriis terminis quod hæc lex extendenda ſit ex rationis identitate, docet *Ioan. Lupus, rubr. de donat.* §. 68. *n.* 14. dicens ob identitatem rationis extendendam ad donationes, & quaſi contractus, licet proprie contractus non ſint.

21 Vtrum autem hæc teſtandi licentia legitime ſemel conceſſa intèrueniente iuramento, poſſit per parentes reuocari? *Gutier. l.* 3. *pract. q.* 75. *n.* 6. *& ſeqq.* aſſerit, quando firmatur iuramento, minimè poſſe reuocari, quando autem iuramentum deficit, ſi res ſit integra, quia nondum filius teſtatus eſt, poſſe reuocari: ſecus ſi res non ſit integra. Sed dicendum eſt, iuramento non intercedenti minimè eſſe validam: (vt diximus n. 19.) Si autem iuramentum intercedat, minimè poſſe reuocari abſque conſenſu filij cui conceſſa eſt. Quia ius eſt acquiſitum illi filio, & quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt, *regul. Quod ſemel, de regul. iur. in* 6. Sic dicens fuiſſe ſententia pronuntiatum, docet *Tello l.* 6. *Tauri, n.* 65. *Gutierr.* latius probans *de pactis, in principio,* 2. *editione n.* 45. 50.

DISPVTATIO V.

An poſſit vxor conſtante matrimonio, in fauorem viri renunciare lucrorum medietati ſibi competenti: vel potius ſit hæc donatio prohibita inter coniuges?

SVMMARIVM.

Poteſt ante matrim. initum, conuenire inter coniuges, ne lucra diuidantur n. 1.

An valida ſit ea renunciatio conſtante matrimonio facta, referuntur duæ ſententiæ n. 2. 3. *&* 4.

Poteſt vxor in fauorem viri renunciare lucris acquirendis, n. 5. *Et è contra num.* 6.

Non poteſt vir lucris acquiſitis renuntiare in vxoris fauorem, n. 7. *Poteſt tamen vxor, n.* 8.

Tutius eſt, vt ea renunciatio fiat iuramento, n. 9. *Et an poſſit fieri in præiudicium legitimæ aſcendentium, vel deſcendentium, n.* 10. *Et ſoluuntur argumenta, n.* 11. *Et vbi, an vxor poſſit renunciare in fauorem viri lucris acquiſitis, aut acquirendis ex contractu cum quodam tertio.*

1 COnſtat inter omnes DD. ante initum matrim. poſſe inter coniuges conueniri de lucris non diuidendis. Quia eſt tantum renuntiatio futuræ, ac incertæ ſpei, nihilque de patrimonio minuitur. Item, quia tempore celebrationis talis contractus, nondum ſunt vir & vxor. Præterea, quia illa non eſt donatio, ſed contractus oneroſus, cum ſit integrum cuique eorum matrimonium contrahere volenti, non aliter velle, quàm ſeruatis certis conditionibus.

2 Tota autem difficultas eſt, an ea renuntiatio facta, conſtante matrimonio, ſit valida; Duplex eſt ſententia, I. negat, poſſe alterum coniugem lucris, ſiue acquiſitis, ſiue acquirendis, renunciare in alterius fauorem, ſed dicit eam eſſe donationem prohibitam inter ipſos, quæ aliter valida non erit, niſi morte confirmetur, inſtar cæterarum donationum inter ipſos factarum. Ducitur 1. quoniam poſito iure Caſtellæ, quo lucra conſtante matrimonio acquiſita, communia ſunt, eo ipſo quod matrimonium initur, debetur alterutri coniugi dimidium lucrorum, ex vi ſolius contractus matrimonij, & independenter ab acceptatione: & iuxta veriorem ſententiam comparatur dominium illius medietatis lucrorum, cuilibet ex coniugibus, qua ratione vterque coniux tranſmittit hoc ius ad hæredes, ſed donatio conſurgens ex remiſſione debiti facta inter coniuges, non valet, (vt dixi hoc 6. libr. diſput. 3. num. 10.) ergo nec ea renunciatio. 2. quia ſi vxor celebraſſet ſocietatis contractum cum quodam tertio, non poſſet lucris vel acquiſitis, vel acquirendis renuntiare conſtante matrimonio, in fauorem viri: ergo ſimiliter nequit renuntiare lucris prouenientibus ex ſocietate cum viro inita, cum vterque ſit verus ſocietatis contractus. 3. quia ſi alter coniux renunciaret hæreditati ſibi delatæ, in fauorem alterius coniugis, aliàs non habentis ius in illa ſuccedendi, eſſet vera alienatio, & donatio prohibita inter coniuges: (vt probaui diſput. præcedenti, numer. 17.) Ergo ſimiliter erit talis renunciatio lucrorum, qua alter coniux in alterius fauorem renunciat, cùm alter ex ea renunciatione ius acquirat. 4. quia ſi hæc renuntiatio non eſſet alienatio, poſſet fieri in præiudicium legitimæ aſcendentibus, vel deſcendentibus debitæ, quod abſurdum videtur, ſicut poteſt repudiari legatum, vel hæreditas in præiudicium legitimæ aſcendentium, vel deſcendentium. Vltimò, quia vxor nequit contrahere ſine viri licentia, *l.* 55. *Tauri, hodie l.* 2. *titul.* 3. *lib.* 5. *recop.* quod non tantum eſt in viri fauorem, ſed vt conſulatur imbecillitati mulierum, ne decipiantur: durumque videtur, & à multis negatur, poſſe virum præſtare authoritatem huic renunciationis pacto cum ipſo inito. Ergo non valebit. Sic tenent *Greg. Lopez l.* 5. *tit.* 11. *p.* 14. *verb. Otra manera, Minchaca* referens *Caſſanæum, l.* 1. *conſr. vſufrequen. cap.* 13 *n.* 6. *Burgos de Paz q.* 9. *ciuil. n.* 10. *Molina tom.* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 289. §. *Ex hac doctrina, & diſp.* 435. §. *Contrariam ſent.* fauet *Caſtillo, l.* 60. *Tauri, nu.* 3. vbi ait difficilem ſibi videri ſententiam, vt cum vir domum emit, poſſit mulier conſtante matrim. lucris quærendis renuntiare: at poſſe ſuſtineri, quando de pretio, & emptione certior facta, nollet lucra participare. Et addit *Molina vtroque loco cit.* hanc renunciationem lucrorum, ſi excedat ſummam quingentorum aureorum, inſinuatione indigere quoad illum exceſſum, vt morte confirmetur. Sicut de cæteris donationibus inter coniuges factis, eam ſummam excedentibus, dicemus hoc 6. lib. diſp. 14. num. 25. Et hæc ſent. eſt probabiliſſima.

II. Sententia cenſet, validam eſſe renunciationem me- 3
dietatis luctorum acquiſitorum, & acquirendorum, factam, conſtante matrim. per vxorem, in fauorem viri, Ducitur primò, quoad lucra acquirenda, quia cum ea nondum in vxoris dominio ſint, nec acquiſita, non cenſetur vxor aliquid ex proprio patrimonio alienare, ſed tantum non acquirere. Et confirm. quia pater poteſt remittere vſumfructum, quem habet in bonis filij, in præiudicium legitimæ aliorum filiorum, quia id non eſt donare, ſed lucris legalibus cedere: vt diximus diſp. præced. num. 18. ergo ſimiliter non erit donatio, cum vxor lucris legalibus acquirendis cedit vt vir ſuccedat. 2. probatur de lucris iam acquiſitis, quia propter hanc renunciationem vxor donans non efficitur paupetior. Quia non verè & propriè acquirit dominium illius medietatis lucrorum, nec eſt realis incorporatio in patrimonium ſuum per actum verum, & naturalem, ſed fictè, & reuocabiliter per legem. Sicut quando hæreditas, vel legatum ipſo iure alicui acquiritur per legem ſine additione: ergo ſicut poteſt hæreditas, vel legatum repudiari ab vxore, vt ſuccedat vir: (vt diximus diſp. præced. num. 1.) ſimiliter poterunt renunciari lucra hæc iam acquiſita. Tandem, quia *l.* 60. *Tauri*, hodie *l.* 9. *tit.* 9. *lib.* 5. *recop.* indiſtinctè decernitur, poſſe vxorem renunciare lucris conſtante matrimonio acquiſitis. Sic tenent *Ioan. Lup. rubr. de donat.* §. 47 *n.* 19. *& l.* 60. *Tauri n.* 3. *Conar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 1. *n.* 11. *Anton. Gom. l.* 51. *Tauri n.* 66. *verſ. Quintus eſt, ad fin. & l.* 60. *ad fin. Perez. lib.* 5. *ordin. t.* 4. *l.* 4. *f.* 169. *col.* 2. *verſ. Dubitatur vlterius, an alter ex coniugibus. Matienzo l.* 5. *recop. t.* 9. *l.* 9. *gloſ.* 1. *nu.* 5. *Azebedo ea l.* 9. *n.* 8. *Gutier.* 2. *pract. q.* 126. *n.* 5. *Ioan. Garcia de coniugali ac quæſtu, n.* 147.

Immo, & virum poſſe renunciare lucris quæſitis con- 4
ſtante

stante matrimonio, in fauorem vxoris, sentiunt *Couarr. Perez, Matienzo nu. præced. allegati*, dicunt enim posse alterum ex coniugibus in fauorem alterius lucris iam acquisitis renunciare. Et pro hac parte est *Phanucius de lucro dotis, glos. 8. n. 16.* vbi dicit posse virum remittere vxori lucrum dotis, quod per pactum sibi competebat.

5 Sit I. Conclusio, vxor potest constante matrimonio renunciare lucris acquirendis, in fauorem viri. Prob. rationibus adductis, num. 3. & docent DD. ibi allegati. Et vltra illos idem *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 63. n. 2. Suarez l. 3. fori, tit. de las ganancias, l. 9. n. 24. §. Quaritur. & secundo. Mieres de maior. 4 p. q. 26. n. 62. Nauar. l. 3. de restit. c. 1. dub. 9. n. 111. in noua editione.*

6 II. Conclusio, potest similiter vir suæ medietati lucrorum acquirendorum renunciari, in fauorem vxoris. Probatur iisdem rationibus, & docent auctores allegati num. 4.

7 III. Conclusio, vir nullo modo potest constante matrim. cedere lucris acquisitis, in fauorem vxoris. Quia est perfectè dominus, & irreuocabiliter illius medietatis lucrorum, per realem incorporationem in patrimonium suum. Hæc est contra DD. alleg. n. 4. quorum sententiam meritò *Greg. Lop. & Molina relati, n. 2.* dicunt in hoc, alienam à veritate esse.

8 IV. Conclusio, probabilius mihi est, posse vxorem constante matrim. renunciare lucris acquisitis, in fauorem mariti. Ducor rationibus adductis, num. 3. Et sic tenent Doctores ibi relati.

9 V. Conclusio, vt euitetur opinionum varietas, tutum est eam renuntiationem, siue à viro, siue à muliere fiat, siue lucrorum acquirendorum, siue acquisitorum, iuramento stabiliri. Quia iuxta communissimam ferè omnium sent. verissimamque, donatio prohibita inter coniuges, firmatur, & irreuocabilis efficitur iuramento. Vt dicemus hoc 6. lib. disp. 11. n. 2.

10 Vltima conclusio: ea lucrorum renunciatio in fauorem alterius coniugis, antequam acquirantur, potest fieri in præiudicium legitimæ ascendentibus, & descendentibus debitæ, at vbi semel acquisita sunt non potest fieri in talis legitimæ præiudicium. Quia iam dominium est translatum. Et licet idem videatur probare non posse renuntiare in fauorem viri: iam respondeo donationes has inter virum & vxorem, non ita amatè, & exactè tractandas esse, vt docet textus *l. Si id quod, vers. Si quas, ff. de donation. inter virum, & vxorem*, ad quam solutionem oppressa alia simili argum. confugit *glos. l. Si ipsum, ius. vers. Nec te moueat. ff. eodem tit.* Sic docent *Ioan. Lupus rubr. de donatio. §. 63. fin. Gutierrez 2. pract. quæst. 127. n. 45. Mieres de maior. 4 p. q. 26. n. 60.*

11 Ad argum. nu. 2. pro priori sententia proposita Resp. Ad 1. dic, non acquiri dominium omnino perfectè, & irreuocabiliter, per veram & realem incorporationem in patrimonium suum: (vt explicui num. 3.) & ita potest renuntiare vxor lucris illis acquisitis: respectu autem lucrorum acquirendorum, manifestum est neutrum coniugem habere dominium, nec ea in suo patrimonio esse, cum nondum comparata sint. Nec obstat nullam requiri acceptationem, vt vxor comparet dominium lucrorum acquisitorum, & absque acceptatione obeuntem transmittere ad hæredes. Quia idem contingit in hærede suo, & in legatario speciei, qui tamen repudiare possunt, nec ea erit alienatio in fraudem creditorum (vt dixi disputat. præcedenti num. 8.) satis enim est, vt illa non sit omnino perfecta, & irreuocabilis acquisitio dominij. Ad 2. dic, esse valde disparem rationem. Quia respectu lucrorum acquisitorum ex illa societate, vxor habet dominium perfectum, & irreuocabile, & quamuis hoc non habeat respectu acquirendorum, at non est illa mera repudiatio, non enim lucra illa comparantur viro ex mera repudiatione vxoris: sed est acceptatio lucrorum illorum, & cessio in fauorem viri. (vt dixi disput. præcedenti numero 17. de cessione hæreditatis in fauorem coniugis, aliàs non successuri.) At in societate inter coniuges, vxor non acquirit dominium perfectum & irreuocabile, & ex mera repudiatione alterius coniugis, lucra illa cedunt alteri. Ad 3. neg. conseq. quia quamuis coniux renuntiet lucris in fauorem alterius coniugis, non acquirit cóiux ea lucra ex alterius renuntiatione in ipsius fauorem, sed tantum renuncians aufert impedimentum, quo alter coniux impediebatur, ne ea acquireret. Nam eo ipso quod alter renuntiat, succedit alter. Sicut quando vir repudiat hæreditatem in fauorem vxoris substitutæ in illa, vel hæredis futuræ ab intestato, valet iuxta *l. Si sponsus, ad fin. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Nec vxor recipit aliquid tunc à viro, sed solum vir remouet impedimentum, vt succedat vxor. Ad 4. constat ex dictis nu. præced. Ad 5. respondet bene *Matienzo lib. 5. recop. t. 3. l. 2. glos. 1. n. 12.* cum multis, quos refert, non requiri licentiam viri, dum vxor cum ipso contractum celebrat, nec eam esse auctoritatem, sed meram licentiam, & solum desiderari in viri fauorem. Quod inde constat: quia eadem imbecillitas manet soluto matrimonio, cum tamen tunc nulla requiratur licentia.

DISPVTATIO VI.

Vtrùm valeat donatio remuneratoria, inter coniuges?

SVMMARIVM.

Refertur opinio negans valere, n. 1. Negatque donationem remuneratoriam esse, nisi merita pariant iustam obligationem. Et contraria opinio dicens id non exigi, n. 2.

An exigatur exprimi in ea, ob benemerita fieri n. 3. Et ibi, in conscientia non est necessaria probatio meritorum Exigitur, vt ea merita non sint alias debita n. 4. Et sint insignia, n. 5.

Desideratur vt donatio sit meritis æquipollens, n. 6.

Qualis debeat esse hæc æquipollentia? Referuntur varia sent. n. 7. 8 9. Et sententia Authoris, n. 10. Valet donatio remuneratoria inter coniuges, n. 11.

Si mulier absque matrimonij spe donet viro, potest vir matrimonio sequuto, ipsi donationem remuneratoriam prioris facere, n. 12.

An vxor omnia obsequia debeat viro? refertur quædam opinio, n. 13. Et opinio Authoris, n. 14.

1 PInellus *de bonis mater. l. 1. p. 3. n. 61. & 62.* negat valere donationem remuneratoriam inter coniuges. Quia in ea est sent. vt donatio remuneratoria, cui multos effectus passim iura, & DD. tribuunt, si tantum ea, qua obsequia parientia ius agendi, & petendi remunerationem, exhibentur: nam autem quando solum, obligant lege gratitudinis ad antidora: quod idem sequitur *Matienzo lib. 5. recop. tit. 9. l. 3. glos. 6. n. 3.* & alij DD. quos refert *Pinellus ibid. n. 60.* probatque fortissimis argum. Ex quo fundamento sic probat, inualidam esse donationem remuneratoriam viri erga vxorem, quia nulla obsequia potest vxor viro præstare, ob quæ iustitiæ consequatur ius, vt sibi remunerentur: omnia enim ratione societatis coniugalis debet viro. Et ad *l. Quod autem §. Si vir, ff. de donat. inter vir. & vx.* cui contrarij DD. inniruntur, ad probandum valere donationem remuneratoriam inter coniuges dicit, non sustineri ex textu donationem mutuam inter coniuges, eo quod remuneratoria sit: sed quia cùm vtrimque compensatio fiat, neuter redditur pauperior.

2 I. Conclusio sit: donatio remuneratoria quæ verè & propriè talis est, nec dicitur donatio simplex, minimè exigit merita ex iustitiæ lege mercedem poscentia, sed satis est, si ea sint merita, quæ virum honestum, & probum deceat remunerare, obligentque lege gratitudinis ad antidora. Prob. ex *l. Aquilius Regul. ff. de donat.* ibi, *defendi non meram donationem esse, verùm officium magistri mercede remuneratum.* Et *l. Si pater, §. fin. de donatio. & l. Metum, § Sed licet. ff. de eo quod met. cau. & l. Sed & si lege §. Cõsulit. ff. de pecu. hared.* ibi, *plane si antidota acceperunt, dicendum est locupletiores factos, quatenus acceperunt, & velut genus hoc esse permutationis.* Ecce qualitèr donationem remuneratoriam ad antidota obligantem, appellat iurisconsultus permutationẽ. Tandem prob. ex *l. 1. ff. de donat.* vbi dicitur eam esse propriè donationem, ad quam donator nulla alia præce-

denti

denti causa, nisi vt magnificentiam,& liberalitatem exerceat, ducitur: at obligatus ad antidota non donat gratia solius liberalitatis exercendæ, sed potius vt naturæ debitum soluat: ergo ea minimè erit donatio simplex,sed vere,& proprie remuneratoria.Sic tenent *Abbas rubr.de donat.n.3.Tiraquel.* multos referens *l.Si vnquam verb. Donatione largitus,n.16. C.de reuoc.donat.Coua.*multa eleganter afferens,*c.Cum in officio,n.9.de testã.Rimaual.inst.de donat. in princ.n.92.& seq.Menoch.de præsumpt.l.4.præsumpt.167. n.31.32.& 33.Iulius Clarus l.4.receptarum,§.Donatio, q.3. initio,Ioan.Garcia* latè reprobans Pinellus,eiusque fundamenta soluens,*tract.de donatione remun n.1. & multis seq. Molina to.1.de iust.tr.2.disp.244. f.1054.*Et hanc sententiam fatetur communem ac receptissimam *Matienzo l. 5. recop.t.9.l.3.gl.6 n.3.*

3 II. Concl. aliqua sunt requisita, vt hæc donatio remuneratoria,talis sit.I.Requisitum est,in donatione exprimi ob benemerita fieri. Si enim id non exprimatur;quamuis ea præcessisse probetur, non erit donatio remuneratoria, sed simplex. Quia aliàs omnis donatio esset remuneratoria, cùm soli merenti præsumatur donationem fieri. Sic *Bal.l.Illud,n.8.C.de sacrosanct. Eccl. Ant de Canario,tract. de insinuat.1.p.n.15 Barb.l.Qua dotis,34.n.56.& 57. ff.solut. matrim.* refertque alios pro hac sententia: & eam sic explicat.Cùm in donatione exprimuntur benemerita,censentur causa finalis, & ita donatio erit remuneratoria: ea verò tacita quamuis præcesserint censentur causa impulsiua,liberalitas autem causa finalis:& ita donatio erit merè liberalis, Sed dicendum est, hoc non requiri, sed satis esse probari merita præcessisse. Prob.ex *l.Si verb. §. Idem Papinianus ff.mandati*, vbi præsumitur libertum videntem fundum suum vendi à patrono, & capere pretium, donare quando post libertatem sibi concessam id permittit.vbi *gl.verb.Patrono*,ait ratione primæ liberalitatis præsumi hanc donationem. Et tenet optimè id explicans, cum multis, quos refert, *Tiraquel. l.Si vnquam,verb. Donatione largitus, C. de reuocandis donat. n.71. & sequent.* & præcipuè,*n.78.* vbi id sic declarat. Licet quælibet donatio præsumatur facta ob merita, vix enim quis donat non benemerito,sed si de illis non appareat,habetur pro simplici.Donatio enim non censetur remuneratoria,nisi merita æquiualeant donationi, quæ si ignota sint, iudicari nequit an æquiualeant. Si autem de meritis præcedentibus appareat licet de iis mentio in donatione minimè fiat, præsumitur eorum contemplatione facta, & de ea tanquam de donatione remuneratoria iudicandum est.Idem docet *Menoch.de arbit. lib.2. casu 88.n.53.Gutier.2.pract. q.120. fin.Mascar.de probat.concl.160.n.10.Ioan Garc. de donat.remuneratoria,n.49.* Et pro hac sententia sunt *Gl. l. Si donatione, verb Postulas. C. de collatio.* communiter ibi à scribentibus recepta. *Rosella Donatio 1. d.47. Sylu. Donat.2.q.7.dicto 13.Nau.sum.c.17.Hisp.n 145. Lat.n. 146.* vbi dicunt donationem factam à patre filio,censeri remuneratoriam, quando probatur merita donatione digna præcessisse.In foro autem conscientiæ non est necessarium ea merita probari,sed satis est, si donatario constet. Quia probatio tantum desideratur, vt iudici in foro externo veritas constet. Sic *Nau. sum. c.17.n.145. Gutier. de iuram.1.p.c.5.n.18.Molina to.1.de inst. tract. 2. disp.244.§. Quando constat.*

4 Secundum requisitum est, vt obsequia, & merita non sint alias debita,si enim debita essent,non essent remuneratione digna.Quia in necessitatibus nemo vnquam liberalis existit,*l. Rem legatam ff de admen leg l.Si serua. ff. de hæred.instit.l.Proximi.ff.de ritu nupt.*ibi, *magis debitã libertatem præstitit, quam vllum beneficium in mulierem contulit. quo nomine nec libertus obsequia præstando,nec vasallus fidelis pro domino moriendo, nec filius pro patre elaborando, nec vxor virũ colendo,quicquã faciunt,nisi aliud maius & grauius intercedat,quod ad meritũ pertinere videatur.*Sic docent *Ripa.l.Si vnquã,q.14.n.30.vers.Secũdo C.de reuocandis donat. ibi Tiraq.*multos referens, *verb. Donatione largitus,n.106. & 107.Iaf.l.Ex hoc iure,n.55.sint ff.de iust.& iure,& Ioan. Lup.rubr. de don.§.50. n.32. & 33. Castillo proœmio legum Tauri,super gl.Gratia,vers.Sed non qualibet,Ant. Gom.l.29. Tauri,n.23.Gutier.de iuram.1.p.c.5.n.2.& 3.Mieres de maior.1.p.q.22.n.22.Ioan.Garc. de donat.remunerat.n.54.Angulo de meliorationibus,l.12.gloss.1.n.18.*

III. Requisitum est,vt obsequia,& benemerita sint in- 5
signia: non enim quæcumque satis sunt vt donatio dicatur remuneratoria. Vt de donatione remuneratoria Ecclesiæ,docet *glos.c.Si quos,57.verb.Benemeritos,12.qu.2.*Et de donatione inter coniuges,docet *Ioan. Lup. n.32.& Castillo n.præced. Allegati.*

IV. Requisitum est,vt donatio meritis æquipolleat: si 6
enim ea excedat,in eo excessu est donatio simplex,*c.Relatũ,el 2.de test.*ibi,*iuxta seruitij meritũ.*Sic *Alex.de Neue,c. fi.n.7.de donat.inter vir.& vx.Tiraq.* multos referens, *d.l. Si vnquam,verb.Donatione largitus,n.79. & 80. Ioan, Lup. rub.de donat.§.32.n.9.& §.50.à n.26.l.17.Tauri, à 52. Castillo proœmio legum Tauri,super gl.Grat. vers. Primo vt valeat,Greg. Lop.l.2.gl.6.n.5.Az.cod.lib.5.tit.1.l.4.n.1.& l.6. l.12.n.20.Ioan.Garcia de donat.remuneratoria,n.51.Angulo de meliorat.l.12.gl.1.n.19.Graita reg.150.n.28.*

Grauis autem est difficultas, qualiter hæc merita de- 7
beant æquipollere? Quidam enim censent oportere, vt omnino merita æqualia sint donationi. Sic videntur tenere omnes DD.n. præced. allegati: quia ferè omnes illi absolute docent debere esse æqualia merita donationi,sed hæc sent.reiicitur. Quia gratitudinis lex postulat semper plus reddi, quàm sit acceptum.Vt testantur *Arist.5. Ethic. & D.Th.2.2.q.106.a.6.Fori l.2.§.Ius naturale,65.ff.de inst. & iure.Purpuratus l.Cum quid.n.131.ff.si cert.pet.* Quare *Seneca l.2.de benef.c.18.*inquit,*diligentius quærendus est beneficij,quam pecunia creditor,huic enim reddendum est,quantum accepi, illi vero plus soluendum est.*Vnde *Decius & Lacelot.l. Qua dotis ff.soluto matr.*aiunt beneficij acceptationem instar agri fertilis futurum plus reddentis,quam accipiat.

Alij fuerunt in alio extremo, censentes benemerita 8
tunc dici æquiualentia donationi, quando hæc non excedit dimidium remunerationis illis debitæ:iuxta *l. 2. C. de rescin.vend.*Sic *Bald.auth.Ex testamento,n.1.fin.C.de collat. Salicet.*& alij,quos refert *Tiraq.d.l.Si vnquam,verb.Donatione largitus,n.81.*Sed hanc sent.bene reiiciunt *Tiraq. ibi, n.81.Ioan.Lup rub.de donat.§.50.n.29.* Nec alicui solido innititur fundamento.

Alij opinantur, dici æquiualentia, quando in modico 9
excedit donatio meritorum valorem: nempè, in quarta parte: vt si merita valeant 12. & donentur 16. tunc enim tota donatio censetur remuneratoria. Secus si excessus sit nimius, in illo enim erit liberalis donatio: Ducuntur per *l.Si verò,§.Idem Papin.ff.manda.*quia ibi patronus donarat fundum liberto,& bessem pretij quod soluerat pro eo fundo, & libertus postea consentiens fundum vendi per patronum, censetur animo remunerandi consensisse, ita vt valeat venditio facta per patronum, & ipse integrum pretium recipiat. In quo non tantum continetur bessis pretij, quod patronus ei donarat, sed etiam triens pretij,quod ex propriis bonis libertus soluerat. Sic tenet *Nau.de reditibus,q.1.n.91.& apolog.ad eum lib.in 1.edit.q.1. n.n.82.n.6. Barb.l.Qua dotis,34.n.60.ff.solut. matrim.* Et hæc opinio satis probabilis est.

Magis tamen placet hoc arbitrio prudentis relinquen- 10
dum esse,attenta donantis qualitate, an diues sit vel nobilis. Cum soleant nobiles multo maiorem referre gratiam,*c.1.Donatio.* Sic *Tiraq.d.l.Si vnquam,verb. Donatione largitus,n.84.& 86.Menoch.* cum aliis quos refert, *de arbitrariis,lib.2 casu 132.n.7. & sequent.Iulius Clarus l.4.receptarum,§.Donatio,q.3.fine,& q.8. §.Sed pone Ioan.Garcia de donat.remun n.53.* Quare optimè *Tiraq. ibi n. 84.* alios referens, *& Menoch. ibi. n. 9.* Aiunt totam donationem dici remuneratoriam, quamuis merita excedat, si non excedat id quod diuites ac nobiles in eo euentu remunerare solent.

III.Con

21 III. Conclusio, donatio remuneratoria inter coniuges, valida est. Hæc est contra Pinellum, n. 1, alleg. 1. prob. nam iura solum donationem inter coniuges prohibent, (vt constat ex dictis hoc 6. lib. tota disp. 1.) sed donatio remuneratoria, quamuis merita non pariant actionem ex iustitiæ lege, non est absoluta donatio, sed potius debiti solutio: (vt probaui num. 2.) ergo non censetur inter eos prohibita. 2. probatur ex *l. Quod autem, §. Si vir ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi dicitur valere donorionem, si vir, & vxor ad inuicem sibi donent. Quem textum licet aliter intelligat Pinellus, vt retuli n. 1, at multi Iurisperiti grauissimi, quos statim referam, intelligunt donationem illam sustineri: quia est remuneratoria. Sic *Abb c. fin. num. 7. de donat. inter vir. & vxor. Alexand. de Neuo ibi n. 7. Prapos. n. 3. Tiraquell.* multos referens, *de nobilit. cap. 18. num. 19. & l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, num. 19. C. de reuocand. donat. & in consuet. Gallie, tit. 14. §. 10. gloss. 1. in principio, fallent. 2. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 32. num. 8. Rosella Donatio, num. 32. Angel. Donatio, 3. init. Sylues. Donatio 2. quæst. 1. Tabien. Donatio 3. init. Armilla verb. Donatio n. 24. Rolandus conf. 5. vol. 1. Ant. Gomez l. 52. Tauri, n. 66. casu 4. Menoch. de arbitrar. l. 2. casu 132. n. 4. Ioan. Garcia de donat. remuner. num. 21. Gratian. reg. 150. n. 28.* Et ex Theologis, *Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 289. §. Tertius si fiat.* Eiusdem sent. sunt DD. disp. sed. num. 3, allegandi: nam ideo concedunt, virum ignobilem posse constante matrim. vxori nobili dotem constituere, quia est donatio remuneratoria. Eiusdem sent. sunt DD. asserentes posse arrhas dari vxori per maritum, post initum matrim. quos referam hoc 6. l. disp. 28. n. 1. Ducuntur enim, quia ea est donatio remuneratoria.

22 Hinc infertur mulieri absque matrimonij spe donanti viro, cui postea nupsit, posse constante matrim. virum donationem remuneratoriam illius prioris efficere. Sic *Ioan. Lup. rubr de donat. §. 32. n. 8. fine.*

23 Dubitabis autem, quæ obsequia vxoris minimè sint viro debita, vt ob ea liceat viro vxorem remunerare; *Pinell. de bonis mater. l. 1. p. 3. num. 91. vers. Sed praditti viri,* docet vxorem omnia obsequia viro debere, ac proinde nulla esse remuneratione digna. Idem *Barbatius addit. ad Bald l. Si vxorem. C. de condit. insert.* asserens vxorem nobilem teneri ad obsequia, licet vilia sint. Et videntur tenere *Ioan. Andr. c. Literas, n. 9. de restit. spol. & Angel. verb. Vxor, n. 2.* dicunt enim indistinctè teneri vxorem ad obsequia viri etiã vilia. Et hoc dicit fortè verius esse, *Tiraq. de nobil. c. 20. n. 95. & seqq.* ad quem locum se remiserat, *l. 1. connub. gloss. 1. p. 1. n. 27.* Et probat, quia non debet esse conditio creditoris deterior, ob debitoris nobilitatem, nisi aliter esset iure cautum: at ex iuris dispositione tenetur vxor operas præstare viro, cum sit ipsi subdita, *l. Sed si vir ex lana, ff. de donat. inter vir. & vxor.* bonus textus, *c. Hac imago, & c. Est ordo 33. q. 5.* vbi dicitur mulierem esse viro subditam, & penè eius famulam, ergo licet vxor sit nobilis, ad hæc tenetur: cum in iure non excipiatur. 2. quia ab initio contracti matrim. inerat ea dignitas vxori, ergo ea non excusat ab his obsequiis: eo enim quòd se ad matrim. obligauit, consequenter se ad hæc obsequia astrinxit.

24 Sed verius est non teneri vxorem nobilem ad ea obsequia vilia, sed ad ea sola quæ iuxta suam dignitatem, ac conditionem non dedecent: quare si ea vilia præstet, erunt digna remuneratione. Vnde non tenetur lauare pedes & caput viri, cibos condire, & alia seruilia ministeria exercere. Facit optimè in alio simili *l. Interdum, la 1. ff. de operis libert.* ibi, *sed si liberta qua operas promisit, ad eam dignitatẽ peruenerit, vt inconueniens sit præstare patrono operas, ipso iure hac intercident.* Sic docent *Bald. l. Si vxorem. n. 6. C. de conditionibus insert. Abb. c. Literas. n. 27. de rest. Spoliato. Felinus c. Illud, n. 11. de præsumpt. vers. Adde istis, Dec. in cõs. 202. vers. Nec obstat quod alia, Corsetus tract. de potest. reg. q. 30. fine, Ioan. Lup. rubr. de donat § 31. n. 2. & §. 50. n. 33. & §. 62. n. 6. Rosella verb Vxor. n 6 & ibi Sylu. q. 2. Suarez lib. 9. tit. De las pleitos, n. 13. fin. l. 1. fori, Ioan. Garcia de donat. remuner. n. 28.* Et conferunt ad hoc quæ docent *Cynus & Salicet. d. l. Si vxorem, & Guliel. Bened c. Rayn. de test. verb. Dotem quæ ei dederat, n. 47.* vbi docent, vxorem nobilem non teneri operari viro. Quæ tamen intelligerẽ nisi coniuges ita pauperes essent, vt famulam conducere nequirent, hæc obsequia præstiturã. Tunc enim vxor ratione necessitatis ad ea teneretur. Similiter erunt obsequia remuneratione digna, licet alias debita, si essẽt impensa diutissimè, & magna cura in graui & longa ægritudine patris, vel viri: vt cum *Decio & Parisio,* docent *Tiraq. l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, n. 108. C. de reuoc. don. Mieres de maior. t. q. 22. n. 22.* Ad argum. proposita n. præced. fine, facilè respondetur, numquam vxorem debuisse obsequia viro, quæ suam dedecent dignitatem: nec ad ea per matrim. se obligasse.

DISPVTATIO VII.

Vtrùm valeat donatio, qua alteruter coniux alteri dotem constituit?

SVMMARIVM.

Valet, si vxor etiam constante matrim. dotem constituat marito, n. 1.
Vir constante matrim. vel ante, an possit dotare vxorem? n. 1.
An valeat quando est disparitas inter coniuges, statu, nobilitate, aut diuitiis, n. 3.
Quid, si ea nobilitas fœmina compensetur viri diuitiis, n. 4.
An hæc dos, per virum constituta fœminæ, habeat dotis priuilegia, n. 5.
An valeat hæc dos, quando vir fœminam defloratam & eam ducit, & dotat, n. 6.
Valet quando Pontifex dispensat in impedimento, ea lege vt vir dotet vxorem, n. 7. Et quando est consuetudo dotandi, n. 8. Et quando est propacis bono inter consanguineos viri, & vxoris, n. 9.

PRima Conclusio sit: vxor, non tantum ante matrimonium, sed etiam eo constante potest dotem constituere viro. Prob. quia mulier dotata à principio potest constante matrimonio augere dotem, *l. Si constante, & l. fin. vers. Quare enim, paulo post princ. C. de donat. ante nupt.* Et expressius, *inst. de donat. §. Est & aliud, vers. Et primis quidem,* ergo à fortiori dotem constituere poterit, quando dotata non est. Præterea, quia est satis probabile mulierem diuitem nullo de dote pacto inito, censeri bona in dotem promittere (vt dixi l. 1. disp. 59. n. 4.) Si tamen post matrimonium initum, bona aliquot comparauit, remunerat beneficium à viro acceptum, qui indotatam eam recepit. Tandem, quia dos soluto matrimonio redit ad vxorem, non sic autem quando vir dotat vxorem, sed ad ea dos est vxoris soluto matrimonio, quare mirum non est, si vxor possit constante matrimonio virum dotare, non tamen id liceat viro respectu vxoris: vt dicemus num. sequenti. Sic docent *Rald. Nouellus de dote 7. p. priuil. 8. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 53. n. 1, & 2. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 22. n. 2. Beza de non melior. filiab. c. 5. n. 16.* addit *Nouellus,* si dos excedat congruentiam, iuxta viri qualitatem, non valere excessum. Quia est donatio simplex. Sed de hoc dubitat *Ioan. Lup. ibi fine, & Baeza n. 17.* & meritò magis in eam partem inclinat, vt valeat, cùm ea dos reditura sit ad ipsam vxorem soluto matrimonio. 1

II. Conclusio: non valet, si vir constante matrimonio dotet vxorem. Prob. ex *l. Si quis vxori ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi habetur, si vir donasset rem vxori, eo pacto, vt postea vxor eam sibi in dotẽ daret, non valere. Et ratio est, quia cõstituere dotem, est donare *l. fin. §. Si à fœnore, ff. Quæ in fraud. credit.* Sic docent *Abbas c. Et si necesse, n. 2. de donat. inter vir & vxor.* vbi *Alex. de Neuo, n. 2. Prapos. n. 1. Bart. Soc. l. 1. n. 70. ff. solut. matr. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 30. n. 1. Sylu. verb. Dos q. 6.* vbi *Angel. n. 6. Armill. n. 8. Tabiena q. 5. n. 6. Baëza de non melior. filiab. c. 16. n. 40.* Idem dicendum est, si fiat hæc dotis cõstitutio ante contractum matrim. referendo se ad tempus quo cõtractum est: id est, quando datur hac lege, vt inito matrimonio, & non aliàs acquiratur. Nam donatio inter sponsos relata in tempus matrimonij nulla est, (vt dixi hoc l. 6. disp. 1. n. 6. Sic docẽt) *Abb. Prapos. Alex. de Neuo, Bart. Soc. Ioan. Lup. n. 2. Angel. Sylu. Tabien. proximè cit.* Quare de his donationibus iudicandum est, sicut de cæteris factis inter virum & vxorem, quæ inuali- 2

dæ sunt,nisi morte confirmentur: vt bene tradit *Bart. Socinus ibid.* Si tamen vir ante initum matrim. absolutè dotaret vxorem non referendo se ad tempus contracti matrim.sed ita vt statim acquireret illius dominium, valet, vt expressè probatur ex *l.1. C.de donat.ante nupt.* Sic docent *Abb. Alex. de Neuo, Præpos. Angel. Sylvest. Tabiena ibidem,Ioan.Lup.eo §.30.n.2.*

3 III. Conclusio:aliqui sunt casus, in quibus valet hæc dotis constitutio. I. est, quando vir exceditur ab vxore, nobilitate, vel ætate: vt si ignobilis, aut senex ducat nobilem,aut iuvenculam.Quamuis enim aliqui negent licere huic viro dotare vxorem, Sic *Crot.rubr.ff solut.matrim. n.62. Aymon cõs.51.*& vtrimque disputat *Novellus de prim. dotis. 10.p.à num.8.* Et alij distinguant, dicentes, validam esse dotem, si ante initum matrimonium assignetur, secus eo instro. Quia priori casu est donatio remuneratoria ex causa necessaria, posteriori verò, ex causa voluntaria. Sic tenent *Bartol.Socin.l.1.nn.73.ff. solut. matrim. Mainerius,l.In ambiguis pro dote,n.92.ff.de reg.iur. Paris.cons.86. num.43 lib.3.* Et refertur *Salicetus l.2.num.2.ad finem.C.de dotè cauta:* sed eam non tenet. immo expressè dicit valere dotem constitutam post matrimonium, si exprimatur animo remunerandi constitui: at in dubio hunc animum non præsumi; qui tamen præsumeretur, si ante matrimonium fieret talis donatio. Eandem sententiam tenet *Iulius Clarus lib.4.recept.verb.Donatio, quæst.9. vers. Sed pone quod maritus, Lud. Lopez, lib.de contract.lib.c.47. vers. Adde octavo.* Sed dicendum est, valere eam dotis constitutionem etiam constante matrimonio factam. Quia est donatio remuneratoria beneficij in virum collati per vxorem,quæ cum nobilis, vel iuvencula esset,non dedignata est ignobili,aut seni nubere.Sic docent *Gloss.l. Si voluntate,vers.Petendis, C.de dotis promiss. Bart.l.Si divortio,n.4.ff. de verbor.obligatio,* vbi *Angel. Paul.& Alexãd.Bal.d.l.1.fi. C. de donat.ante nupt.Imola l.ff. soluto matrim. Iason l. Ex hoc iure,nu.55 ff.de iust.& iur.& d.l.Si divortio, nu. 9. Abb. cap.1.nn.8.de adulter. & cap. fin. nu. 7. de donat.inter vir.& vxor.& cap. Et si necesse,eodem tit.n.2.Præpos.d. cap.fin.n. 3.& d.cap Etsi necesse,n.2.Alexand.de Neuo, d. cap.fi.n.7. & d. cap.Etsi necesse,n.2.Tiraquell.*innumeros referens, *de nobilit.cap.18.n.19.Ioan.Lup.rubr. de donat.§.31.n.1. & §. 32.n.7.Segura l.Coheredi §.Cum filia, n.162. ff. de vulg.* vbi *Perez in additionibus, Angel.verb.Dos, n.6.* vbi *Sylvest.q.6. Tabiena q.5.n.9.Armilla n. 8. Castillo procœmio legum Tauri,super gloss.Gratia.§. Sed quia supra dixi: Covar.4 decret. 2.p.cap.3.§.3.n.2.Grego.Lop.l.2.verb.Con la vieza, tit. 20. p.2. Amon Gom.l.52. Tauri,n.66. casu 4.& tomo 2. variar. c.4.n°23.Villalobos in communib.opin.litera D.n.229.Perez lib.5.ordinam.tit.2.lib.1.fol.73.§.Præterea relictum,vers.Vnde infertur, Dueñas reg.121. limit. 11. Baeza de non melior. fi. c.16.fine.Ioan.Garcia de donatione remun.n.26. Azebed.li. 5.recop.tit.2.l.3.n.11. Aiera de partition.1.p.c.7.n.30.& 31. Barb.l. Quæ dotis,34.n.56.ff solut.matrim,Valasc. cons. 4. n.7.& cons.5.n,18 to.1.* Et ex Theolog.*Molin. to.2. de iust. tract.2.disp.289.§.Tertius si fiat.& disp.419.§. Secundum si eadem confessio Lup. Lopez 2.p.instr.de matri.c.41.fol.1067.*

4 Sed dubitabis,an hoc procedat, quando nobilitas fœminæ compensatur diuitiis viri:Vt si ignobilis ditissimus ducat nobilem pauperrimam. Videtur enim tunc nullam esse disparitatem, vt ratione illius liceat dotem remuneratoriam constituere. Sed dicendum est valere: quia post viri obitum manet vxor deterioris conditionis, eo quod ignobili nupserit: atque ita non datur compensatio. Sic *Ioan. Lup.rubr. de donat.§.32.n.9.*

5 Hæc autem donatio per virum facta vxori, causa huius excessus, quamuis communiter dos appellari soleat, non gaudet dotis privilegiis, Quia non est verè, & propriè, dos, sed sola illa quam vxor tradit marito, ad onera matrim.subeunda. Sic cũ Romano,docent *Covar. 4.decret.2. p.c.4.§.3.n.4.Lud.Lop.2.p.instruct. de matri. c.41.f.1076.*

6 II. Casus est, si quis virginem seductam violarit, & ob hoc ducat eam, & dotet, valebit enim dotis constitutio. Quia non.est donatio: cum ad hoc teneatur, iuxta *c.1.de adulter.* Sic *Ioan.Lup.rubr.de donat.§.30.n.3.*

III.est, quando Pontifex dispensaret cum duobus con- 7
sanguineis ea lege, vt vir vxorem pauperem dotaret:valebit enim dotis constitutio. Quia non est donatio,sed ex causa onerosa datur, vt Pontifex dispenset.

IV. est, si esset consuetudo, vt vir dotaret vxorem. 8
Quia consuetudo vincit legem,& est altera lex,*cap. final. de consuetud.* Sic *Vincentius c.Et si necesse, de donat.inter vir. & vxor.* vbi *Ioan.Andr.n.2. Anton.nn.2. Cardin.n.1. Ioan. Lup.rubr.de donat.§.30.n.4.*

V. est.quando vir constitueret dotem vxori, vt animi 9
discordes concilientur consanguineorum vtriusque coniugis.Sic *Ioannes Lupus,rubr.de donation.§.32.n.9.*quamuis sub aliquali dubio. Quia tunc non est propriè donatio, cum non sola liberalitas moueat, sed bonum pacis conciliandæ. Probat etiam per *l. Creditor §.1. ff. mandati,* vbi promissum pro pace obtinenda, occasione matrimonij, nequit à muliere repeti, & ad hoc commendat *ibi Baldus.*

DISPVTATIO VIII.

An dos constituta per virum vxori, minuat legitimam debitam ascendentibus,vel descendentibus viri: atque ita extrahenda sit de toto hæreditatis corpore, vel potius de ea parte, de qua potest maritus liberè disponere, vt in Castella de 5. bonorum parte, si habeat descendentes, vel de tertia, si habeat solos ascendentes:

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens,non minuere legitimam,n.1.

Si vir dispar constituat fœmina excedenti ipsum, nobilitate, aut iuventute dotem ante matrimonium, extrahitur de toto acervo hæreditatis, secus si constante matr. constituatur,n.2. Et quid, quando Pontifex dispensat in consanguinitate,si vir dotet vxorem? n.3.

Quid, quando est consuetudo, vt vir dotet vxorem?n.4. Et quid si vt paces concilientur,n.5.

Quid,quando constituit dotem fœmina,quam defloravit,& duxit.n.5.

IOan.Garcia, *de donatione remun.num.* 42. affirmat dotem 1
quam vir senex, vel ignobilis constituit, vxori nobili, aut iuniori, non minuere legitimam ascendentibus, vel descendentibus debitam, sed extrahendam esse ex ea parte,de qua potest maritus in horum præiudicium disponere. Quia donatio remuneratoria, quando ex iustitia non est debita, non minuit legitimam: qua ratione arrharum donatio licet in remunerationem fiat, extrahitur de ea parte, cuius dispositio libera est viro absque præiudicio legitimæ,Vt dicemus hoc 6.l.disp.36. Cum ergo hæc dos non sit ex iustitiæ lege debita, sed gratis constituatur à viro,non minuet,legitimam.

1. Tamen dico, dos quam constituit vir ignobilis no- 2
bili, vel senex iuvenculæ, ante contractum matrimonium, vt effectum habeat, deducenda est ex toto hæreditatis cumulo, tamquam æs alienum, & ita minuet legetimam. Si verò constante matrimonio constituatur, non minuit legitimam, sed extrahitur de ea parte de qua potest vir liberè disponere, in præiudicium ascendentium, vel descendentium. Probatur, quia ante contractum matrimonium datur ex causa onerosa, & necessaria, & ita non est donatio, sed contractus onerosus, Do, vt facias: vir enim largitur dotem nobili, vel iuvenculæ, vt sibi ignobili, vel seni nubat, & illa dote promissa compensat disparitatem. Quando autem nulla dotis promissio matrimonium præcessit, est donatio remuneratoria ex causa lucrativa, & voluntaria, vt optimè docet *Bartol. Socin.l.1.nu.73. ff. solut.matrim.* Quare bene dicit *Angelo de melioral.6.gloss. 4. num.* 5. promissionem dotis post initum matrimonium factam, non posse dici ex causa onerosa, cum non fiat præiudicium fœminæ, quæ ea lege minimè contraxit. At donatio remuneratoria quando

do non est debita ex iustitiæ lege, non minuit legitimum, ergo. 2. quia filiis prioris matrimonij tenetur vir reseruare, quæ habuit ab vxore, titulo lucratiuo donationis, non autem quæ titulo oneroso, *l. Fœmina, C. de secundis nupt. auth. Hoc lucrum, C. eodem titul.* & bene docent *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 59. n. 35. Conar. 2. decret. 2. p. cap. 3. §. 9. n. 7. Valascus conf. 16. n. 6. & 7. tom. 1.* nec satis est, vt sit donatio remuneratoria. Quia iuxta communiorem, & veriorem sententiam, donatio artharum à priori viro facta, reseruanda est ab vxore filiis prioris matrimonij, quæ tamen donatio remuneratoria est. Sed hanc dotem constitutam à viro sene, vel ignobili, vt sibi nubat iuuencula, vel nobilis, non tenetur hæc vxor reseruare filiis prioris matrimonij. Vt docet *Ripa, d. l. Fœmina, num. 35. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 50. num. 35. Castillo proœmio legum Tauri, super gloss. Gratia. vers. Sed quia supra dixi, Conar. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 4. n. 3. Perez lib. 5. ordin. t. 2. l. 1. f. 73. §. Preterea relictum, vers. Vnde infertur, Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 4. num. 1.* ergo hæc dos non censetur donatio, sed contractus onerosus. Et ita *Ioan. Lup. eod. n. 35.* dicit hanc non esse donationem, sed contractum permutationis: ergo deducenda est tanquam debitum, ex toto hæreditatis corpore minuetque legitimam. Sic tenet *Auendaño de exequen. mand. 2. p. c. 29. n. 14. vers. Quarto infero.*

3 2. Dico quando vir dotat vxorem consanguineam, eo quod Pontifex ea lege in consanguinitate, vel alio impedimento dispensanit, extrahitur ea dos ex toto hæreditatis cumulo. Quia non est donatio gratiosa, sed contractus cum Pontifice initus, vt ea dispensatio concedatur,

4 3. Dico, quando vir dotat vxorem ratione consuetudinis id permittentis, non tamen cogentis dotare, extrahitur dos de ea parte, de qua potest vir disponere in præiudicium ascendentium, vel descendentium. Sicut hoc 6. l. disp. 39. num. 15. dicemus, arthas ex ea parte deducendas, esse. Quia tunc ea dos non est debita, sed ex causa voluntaria procedit.

5 4. Dico, quando vir dotat vxorem propter bonum pacis inter vtriusque consanguineos, nullo inito concordiæ pacto, extrahitur dos de ea parte cuius libera dispositio conceditur viro seruata illæsa legitima. Quia ex causa voluntaria procedit. Si verò pactum iustum iniretur, vt gratia cedendi lite iusta, tunc esset transactio, extraheretúrque de toto hæreditatis corpore.

6 Vltimò dico, dos constituta per virum vxori, eo quòd illam defloratit, casu quo tenetur eam dotare, deducitur similiter ex toto hæreditatis corpore. Quia tunc est debiti solutio. Atque ita *Ioan. Lup. & Castillo n. 2. allegati*, dicunt non teneri vxorem reseruare dotem hanc, filiis prioris matrimonij.

DISPVTATIO VIII.

An confessio viri de dote recepta, quam recepisse minimè constat, vel de maiori summa, censeatur donatio illius dotis, aut augmenti, validáque sit talis donatio;

SVMMARIVM.

Referuntur quatuor sententiæ, num 1.

Quando constat simulatam esse causa honoris, & c. non est donatio, n. 2.

Ante matrimonium facta licet constet de animo donandi, est inualida, nec morte confirmatur, n. 3.

Si fiat ante matrim. nec constet de animo donandi, is non præsumitur, n. 4. Et ibi, actus qui vno casu est permissus, alio vero prohibitus, censetur in dubio factus in casu permisso. Et quid, quando in ipsomet matrimonij contractu.

Si fiat const. ante matrim. censetur facta animo donandi, n 5.

Ea donatio confirmabitur morte viri premorientis, nisi reuocata sit tacitè, vel expressè, n. 6. Et ibi, quando censeatur hæc confessio reuocata.

In casibus in quibus valet donatio inter coniuges, statim est valida donatio consurgens ex ea confessione, & sit irreuocabilis, n. 7.

Quid si vir ignobilis, vel senex fateatur, se dotem recepisse ab vxore nobili, vel iuueni, n. 8.

Quando hæc confessio habet vim donationis, nil refert, sint elapsa tempora exceptionis, non numerata pecunia, num. 9. Et ibi remittit an donatio consurgens ex tali confessione firmetur iuramento, & præiudicet creditoribus? & censeatur donatio, quando vir fatetur ab extraneo se dotem recepisse?

Quando dos ante matrim. fuit promissa, & eo constante fatetur vir receptionem, non præsumitur animus donandi, sed vera receptam fuisse, n. 10.

Soluuntur argumenta, & euadantur l. Si voluntate, C. de dotis promiss. & l finalis, C. de dote causa, n. 11.

QVæstio hæc valde confusa est apud aliquos scribentes: & ideo qua brenitate, & claritate potuero, illam disputabo, latius videndam apud authores quos referam. 1
4. Igitur sunt sententiæ, tres priores refert *Valascus conf. 5. n. 3 tom. 1.* Prima dicit, confessionem factam ante matrim. initum, minimè censeri animo donandi, sed spe numerationis futuræ effectam: factam verò constante matrim. censeri animo donandi, & ita iudicandum esse de illa, ac de cæteris donationibus inter coniuges, quæ inualidæ sunt, nisi morte donantis confirmentur. Sic *Ioan. Andr. addit. ad Specul. rubr. de donat. inter vir. & vxor. & in fine, & Albertus*, quem refert ibi *Valascus*. II. Sententia dicit, semper eam confessionem reputari factam animo donandi. Pro hac sententia refert. *Valascus Bartolum, l. Si diuortio, num. 3. ff. de verb. oblig. & alios authores.* III. Sententia ait, nunquam censeri eam confessionem animo donandi factam, sed spe futuræ numerationis. Sic *Dynus Roman. Alex.* quos refert *ibi Valascus*: & multi alij, quos refert & sequitur *Conar. 1. var. c. 7. n. 4. vers. Sed quod etiam, & n. 5. initio*: additque hanc sententiam esse veram, licet fiat hæc confessio, adhibita renunciatione exceptionis non numeratæ dotis. Prob. quia vbi alia ratio, aut coniectura potest assumi, nunquam præsumitur donatio, *l. Si id quod aurum, ff. de solut. & l. Cùm in debit. ff. de probat.* sed spes futuræ numerationis potest hic esse causa illius confessionis: ergo non præsumitur donandi animus. 2. quia si donatio præsumeretur, ea confirmaretur morte viri. Quod verum non videtur: cùm *l. fin. & auth. ibi inserta, C. de dote causa*, post mariti obitum competat eius hæredibus exceptio non numeratæ dotis. Et *l. Si voluntate 4. C. de dotis promiss.* statuatur, posse matrim. petere eam dotem, quam recepisse fassus est. Quæ vera minimè essent, si ex confessione dotis receptæ consurgeret donatio. 3. quia alias ex eodem actu duæ donationes præsumerentur, contra *l. 1. C. de dotis promiss.* negantem duo specialia præsumi. Altera est, vir se astringeret ad vxorem indotatam, suis sumptibus alendam. Altera verò, ad restituendam dotem non habitam. IV. Sententia est media, vt tunc donatio præsumatur, quando confessio facta est matr. constante, & adiecta renunciatione exceptionis non numeratæ dotis, secus ea renunciatione omissa. Quia renuncians illi exceptioni, priuatur spe futuræ numerationis: atque ita non est alia coniectura, quæ assumi possit illius confessionis. Sic tenent *Imola, Crottus, Socinus, Alexand. Aret. Gozadinus*, quos refert *Conar. eod. c. 7. n. 4. vers. Sed quod etiam.* Eandem tenet *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 12. n. 51. & 52. iunct. n. 60.*

1. Conclusio sit: quando vir simulatè dotis receptionem confitetur, aut maioris summæ, vt honori consulat, ne incompetenter dotatam vxorem duxisse videatur, vel vt satisfaciat parentibus, aut consanguineis, quibus retinentibus matrimonium iniit: non est dubium huiusmodi confessionem esse nullam, nec donationem inducere, quia constat de animo simulato: Sic *Valascus conf. 5. num. 21. vers. Quintus casus, tom. 1. Molina tom. 2. de iustit. tract. 2. disp. 439. § Vt quid tenendum sit.* 2

II. Conclusio quando matrimonio nondum inito, facta est confessio dotis receptæ, aut maioris summæ de cuius receptione non constat: si certum sit animo donandi factam esse, donatio illa est prorsus inualida, & confessio, quare morte non confirmabitur. Probatur ex *l. 1. C. de donat. ante nupt. ibi, multum interest, si ea quæ donat vir futurus, tradiderit vxori, & postea in dotem acceperit: an verò donandi animo dotem auxerit, vt videatur accepisse, quod non accepit.* 3

pit.

pit. Priori enim casu donatio non impeditur, & res quæ in ea causa sunt dotis effecta, iudicio de dote peti possunt: posteriori autem casu nihil actum est donatione: & quod in dotem datum non est, repeti non potest. Sic docent *Iason l. Si diuortio, n.8. ff. de verb. oblig. Valascus* alios referens, *cons.5.n.4. tom.1. Molina d.disp.439.§. Quando autem, & seq.* nec audiendus est *Menoch. de præsumpt. l.3. præsumpt.12.n.3.* dicens morte viti præmorientis confirmari eam donationem. Quod si obiicias, donationes factas inter virum & vxorem, ante matrimonij contractum, relatas in matrimonij tempus, quamuis inualidæ sint, confirmari morte præuia coniugis donantis, instar donationum quæ constante matrimonio inter ipsos fiunt: (vt dicemus hoc 6. lib. disp.14. num.2.) ergo ea donatio consurgens ex illa confessione dotis receptæ, ante matrimonium facta, confirmabitur morte. Nec obstat si dicas, traditionem rei donatæ ad eam confirmationem desiderari: quæ in hoc casu deficit: cum nulla transitio dotis illius præcesserit. Non (inquam) obstat, quia quando constante matrim. confessio illa dotis receptæ facta est, præsumitur donatio, & morte confirmatur: cum similiter traditio deficiat: (vt dicemus num.6.) Sed bene respondet *Molina proxime cit.* disparem esse rationem, quia quando confessio dotis fit constante matrimonio, est ibi ficta traditio, & virtualis: reputatur enim quasi tradita à viro vxori, & mox ab ipsa vxore viro, vt soluto matrim. ipsi vxori restituatur. Dos enim apud maritum esse debet constante matrim. vt eius onera sustineat. Quando autem ante matrim. fit confessio dotis receptæ, nec constante matrim. repetitur, non habet rationem dotis, quia nondum sequutum est matrim. & ita cessat illa ficta, & virtualis traditio, & proinde donatio est prorsus inualida, nec morte confirmatur.

4 III. Conclusio: si dubium sit de animo viri ante initum matrimonium confitentis dotem receptam, aut augmentum, non præsumitur animus donandi, sed spes futuræ numerationis. Quia quando actus vno casu est permissus, alio verò prohibitus, in dubio censetur factus in casu permisso, ne eligatur interpretatio, per quam actus reddatur nullus. Vt tradunt *Bart. l. De pupillo, §. Sed vt reprobari, n.7. ff. de operis noui nunciat. & ibi Alexand. & Iason:* sed hæc confessio potest intelligi facta in casu permissio, nimirum, spe futuræ numerationis: ergo non est censenda facta in casu prohibito donationis inter coniuges. Deinde, quia cum possit sumi coniectura spei futuræ numerationis dotis, quam facilè tunc temporis concipit maritus, minimè est præsumenda donatio contra *l. Cum indebit. ff. de probat.* Sic tenent *Doctores relati n.1. pro.1. & 3. sentent. Alciatus, l. Si diuortio. 21.n.3. ff. de verb. oblig. Menoch. de præsumpt. lib.3. præsumpt.12.n.8. & 65.* & multi alij, quos refert & sequitur *Valascus d.cons.5.n.5. Molina d.disp.439.§. Et quidem.* Idem dicendum est, quando in ipsomet matrimonij contractu facta est confessio: vt bene tradunt *Alciatus, & Valascus ibidem.*

5 IV. Conclusio: viro confitente inito iam matrim. dotem receptam, aut maiorem summam, præsumitur in dubio animus donandi. Quia cum iam secutum sit matrimonium, nulla dote promissa, aut recepta, non est verisimilis præsumptio, vt vir speret fore vt sibi soluatur; sed præsumitur virum vxoris blanditiis, & amore ductum talem confessionem fecisse, animo ipsi donandi. Præterea, quia quoties testator fatetur se debere alicui summam, quam re vera non debet, censetur in dubio velle eam quantitatem illi legare. Vt habetur expressè *l. Qui vxori, ff. de auro & argent. leg. & l. Lucius §. Sempronia, ff. de leg.3. l. Aurelius §. fin. ff. de liber. legat. l.2. & 3. C. de falsa causa adiecta leg. l.19. tit.9. p.6.* quod si dicas non esse simile, quia quando confessio fit in vltima voluntate, nulla subest numerationis futuræ spes: secus quando extra vltimam voluntatem: quia tunc præsumi potest numerationis futuræ spes. Nulla est disparitas, vt bene dicit *Menoch. de præsumpt. l.3. præsumpt.12.n.50.* quia hæc ratio tantum concludere videtur, quando testator laboraret in extremis: secus si esset sanus: tunc enim spem numerationis futuræ habere potest: at textus, siue testator sit in extremis, siue sanus, decidunt confessionem falsam debiti, censeri in dubio donationem. Et ita hanc tenent *DD. prioris sent. allegat.n.1. Alciat. d.l. Si diuortio n.3. Claudius,* & alij quos refert & sequitur *Valasc. d.cons.5.n.15. Molina d.disp.439. §. Quando confessio, & §. Ego sane.* Et ab hac sententia dicit *Menoch. de præsumpt.12.n.66.* difficilè in foro recedi posse: Quia est magis recepta.

V. Conclusio: donatio consurgens ex prædicta confessione, est inualida, in his omnibus casibus, in quibus donationes inter coniuges inualidæ sunt: & more illarum, confirmatur præuia viri morte. Nec obstat traditionem minimè esse sequutam: vt explicui n.3. & latius dicam infra multis auctoribus relatis hoc lib.6. Vnde fit, posse virum dum vita fungitur, hanc confessionem, & donationem ex ea consurgentem reuocare, siue expressè, siue tacitè, vt alienando rem quam fassus est se in dotem recepisse, nec tunc morte confirmari. Quia aliæ donationes viuo donante reuocatæ, minimè confirmantur morte. Sic *Conar. 1. var. cap.7. n.4. vers. Tertio inde apparet, Menoch. d. præsumpt.12.n.69. Valasc. d.cons.5.n.16. Molina d.disp.439. §. Secundum si eadem confessio.* Quando autem censeatur hæc donatio ex confessione consurgens reuocata? dicam disp.15.n.3. & 4. 6

VI. Conclusio: in omnibus casibus in quibus valida est donatio inter coniuges, valebit, firmáque erit & irreuocabilis donatio consurgens ex tali confessione. Sicut in iis casibus donationes factæ inter coniuges sunt statim firmæ & irreuocabiles. Sic *Valascus d.cons.5.n.17. Molina d.disp.439.§. Secundum si eadem.* 7

Hinc infertur, quid dicendum sit in ea quæstione, si vir ignobilis, aut senex fateatur se dotem recepisse ab vxore nobili, aut iuuencula? Quidam enim sentiunt in dubio non præsumi animum donandi. Sic videtur sentire *gloss. l. Si voluntate. 4. C. de dotis promiss. verb. Petenda,* dicit enim valere hanc confessionem, nisi animo simulandi fiat, vt faciunt ignobiles, cum ducunt nobiles. Et tenet *ibi Bald.* dicens præsumi simulatè fieri, & causa honoris, nisi de animo remunerandi constet: & videtur tenere, *Bart. l. Si diuortio, num.4 ff. de verb. oblig.* dicit enim valere, quando animo dotandi fecit vir eam confessionem. Et tenent *ibi Alciat. num.4. Gulielm. & Salicet.* quos refert, & sequitur *Couar. 4. decret. 2. p.c.3 §.3. num.2. Barbosa* multos alios referens, *l. Quæ dotis 34.n.56. ff. solut. matr.* Alij vero distinguunt, dicentes ante contractum matrimonium factam confessionem, non censeri donationem, nec esse validam, secus contracto matrimonio. Sic *Bart. Socin. l.1. num.102. ff. solut matrim.* Quam distinctionem reprobaui disp.7. num.3. Et ideo dicendum est, valere eam confessionem, & in dubio censeri factam animo donandi, ac remunerandi, & statim eam donationem esse firmam & irreuocabilem, (hic enim est vnus ex casibus in quibus valet donatio inter coniuges, vt dixi disp.7. n.3.) Et ratio est, quia cum æquum sit vt hanc disparitatem vir remuneret, ac compensat, præsumitur in dubio animo huic obligationi antidotali satisfaciendi confessionem fieri, cum merita sint nota. Sic docent *Bart. l. Si voluntate, n.2. C. de dotis promiss. Bald. l.1. ad fin. C. de donat. ante nupt. Alex. d.l. Si diuortio, & ibi Iaf. n.11. & 13. Ruinus cons. ff. solut. matr. n.226. Segura, l. Coheredi. §. Cum filio, n.162. ff. de vul. & ibi Perez in addit. Villalobos in comm. opin. lit. D. 229. Menoch. de præsumpt. l.3. præsumpt.12.n.77. Valascus cons.4.n.7. & cons.5. n.18. tom.1. Molina d.disp.439. §. Secundum, si eadem confessio,* & multi alij, quos refert *Suarez* dicens esse communem, *lib.3. fori tit. De las arras, l.1. n.35. vers. Ex quo infert.* & tenet *ibi Baldesius in addit. ad numerum 34.* Quare in hoc casu nulla constituenda est differentia, siue ea confessio constante matrimonio, siue ante illud fiat: vt bene docet *Menoch. d. num.77. fine.* Quia donatio hæc in vtroque casu est valida, subestque maxima coniectura non spei futuræ numerationis, sed donationis remuneratoriæ,

riæ. Quare cessant rationes, quibus ducti diximus, num. 3. hanc donationem esse inualidam, licet de animo donandi constaret, & num. 4. non præsumi in dubio animum donandi.

9 Quando autem hæc confessio habet vim donationis, nil refert, si elapsa exceptionis non numeratæ dotis, tempora sint. Vt bene docent *Conar. 1. var. c. 7. num. 4. vers. Sed quod, Molina d. disp. 439. ad fin.* Vtrum autem cõfessio hæc iuramento firmetur dicam hoc 6. l. disp. 12. Et an noceat creditoribus consulendi sunt *Conarr. tod. c. 7. n. 4. Anton. Gom. l. 52. Tauri, n. 52. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 12. n. 68. & tota præsumpt. 13. Valascus cons. 6. tom. 1. Molin. d. disp. 439. fine.* Quid autem, si vir fateatur, se recepisse dotem ab alio, quam ab vxore? videndus est *Menoch. ea præsumpt. 12. n. 78, & sequentibus.*

10 Vltima conclusio: quando dos ante contractum matrimonium fuit promissa, & eo constante vir fatetur, se recepisse dotem, communis est DD. sent. virum non animo donandi, nec spe futuræ numerationis fateri, sed verè ipsam dotem recepisse. Sic tenent *Conar. 1. variar. c. 7. n. 6. Villalobos in commun. lit. D. n. 222. Menoch.* multos referens, *de præsumpt. l. 3. præsumpt. 12. num. 53.* dicens esse receptam sententiam: *Gutier. alleg. 11. num. 17. Molin. tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 439. §. Item quando præcessit.* Licet alij, quos refert *Menoch. d. præsumpt. 12. n. 55.* teneant oppositum.

11 Ad argum. 3. sent. proposita, num. 1. respondetur. Ad 1. maiorem esse veram, quando attentis circumstantiis, & iuris dispositione, alia congruens potest reddi ratio, quod in hoc casu non contingit: vt probauimus n. 3. Ad 2. dic, eos textus intelligi, quando nondum inito matrim. confessio facta est: vel si post illud initum apertè constat spe futuræ numerationis, factam esse. Ad 3. dic, non esse duas donationes, sed vnam tantum, videlicet dotis, in cuius consequentiam venit obligatio præstandi alimenta vxori sic à viro dotatæ,

factam, donec mors donantis sequatur: vt habetur expresè *d. l. Sed interim, initio,* quod quidem verum est, licet coniux causa mortis donans tradat alteri coniugi rem sic donatam. Sic *Conar. rubr. de test. 3. p. n. 4. fine. Acosta c. Si pater, 1. p. verb. Legauit, n. 5. de testam. n. 6. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 288. §. Dubium est vtrum donatio.* Quod si quis obiiciat *l. Mortis 54. in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi decidituir irritam esse donationem causa mortis soceri, genero, aut nurui, quia socero mortuo adhuc persistit matrim. inter coniugem donatarium, & filium aut filiam donantis. Dic ipsum textum rationem subdidisse, cur ea donatio irrita sit. Quia socer tanquam filius, aut filia coniux reputatur, cuius intuitu alteri coniugi donatur, & ita reputatur quasi donatio inter ipsos coniuges, quæ cum morte soceri, etiam viuente vtroque coniuge, confirmanda esset, iam valeret donatio inter coniuges facta, & constante matrim. omnino confirmata esset, secus autem est, cum alter coniux causa mortis alteri donat: non enim confirmatur ea donatio donec morte donantis soluatur matrimonium.

Si tamen ea conditione fieret donatio causa mortis 12
inter coniuges, vt irreuocabilis esset, non valeret. Quia transit in donationem inter viuos. Sic habetur *l. Vbi ita donatur, ff. de donat. causa mort.* vbi *gloss. verb. Non valet,* dicit minimè valere tunc, vt donationem causa mortis, at confirmari morte donantis, eo pacto quo aliæ donationes inter viuos confirmantur morte donantis, si tamen iniretur pactum, vt non reuocari possit, nisi donatarius præmoriatur, valebit. Quia est donatio causa mortis. Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 77. fine.*

Hinc infertur, si coniuges mutuo sibi donent ea lege, 13
vt alterius obitu superstes ipsius bona habeat, dum vita fruetur, valere donationem. Quia est causa mortis. Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 50. n. 12. & 17. Anton. Gom. l. 52. Tauri, n. 66. vers. Secundus est, Gutier. de iur. 1. p. c. 3. n. 26. & 27.* Imò ea donatio reciproca præiudicabit legitimæ ascendentium. Quare *l. 6. Tauri, hodie l. 1. t. 8. lib. 5. recopil. Castella,* disponens ne possit descendens in præiudicium ascendentium disponere, nisi de tertia bonorum parte: limitanda est in hoc casu: intelligitur enim quando ex mera libertate donatio fit: secus si per pactum reciprocum, vt superstes coniux fruatur bonis coniugis præmorientis. Sic *Ioan. Lup. cod. n. 17.* dicens sic sententia Regij consilij decisum esse. *Gutier. eo. n. 27. Additio marginalis ad Suarez, l. Quoniam in prioribus, ampl. 6. n. 6. C. de inoff. testam.*

Inquires autem, an traditio requiratur ad valorem hu- 14
ius donationis causa mortis inter coniuges? Affirmant aliqui, licet in legato nulla traditio requiratur. Sic *Sylvest. Donatio. 2. q. 4. Armilla verb. Donatio, n. 27. Conar.* dicens communem, & referens *Baldum, Paulum, & Loazes rubr. de testam. 3. p. n. 2. & 3. Manuel. 1. tom sum. c. 92. n. 1.* Sed verius est traditionem rei donatæ minimè desiderari. Quia nullo iure probatur. Item quia hæc donatio habetur instar legati, & ita ex ea, sicut ex legato detrahitur Falcidia, quod valet inter coniuges absque traditione. Sic docent *Bald. l. Et si mortis. C. ad leg. Falc. Ripa l. 2. ff. de leg. 1. Rom. Paul. Aret.* quos refert, & sequitur *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 77. n. 2. Ant. Gom. 2. var. c. 4. n. 18. vers. 9. Acosta c. Si pater, de testam. in 6. 1. p. verb. Legauit, n. 2. & seq. Matienzo lib. 5. recop. t. 10. l. 7. gloss. 1. n. 6. Angulo de melior. l. 1. gloss. 1. n. 9. Molina to. 1. de iustit. tract. 2. disp. 288. §. Dubium est vtrum donatio causa mortis.*

Hæc autem donatio causa mortis inter coniuges facta, 15
confirmabitur quoad dominium, deportatione viri donantis, licet vir reuocare possit dum vixerit. Vt habetur, *l. Sed si mors, in principio, cum gloss. ibi verb. Rota ff. de donat. inter vir. & vxor.* Et docent *Bald. l. Exequutorē, n. 3. C. de exequut. re. iudic. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 71, num. 1. Conar. rubr. de test. 3. p. n. 4. Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida, t. 11. p. 4. Acost. c. Si pater, de test. in 6. 1. p. verb. Legauit. n. 6. Molina tom. 2. de iustit. tract. 1. disput. 288. §. Dubium est, vtrum donato causa mortis.* Dicit tamen *Acosta*, exigi ad hoc traditionem,

quare

DISPVTATIO X.

Vtrùm donatio causa mortis valeat inter coniuges.

SVMMARIVM.

Valet, nec per eam transfertur dominium, etiam traditione sequuta, & explicatur l. Mortis ff. de donat. inter vir & vxor. num 1.

Quid, si adiciatur pactum de non reuocando, n 2.

Quid, si mutuo sibi coniuges donãt, ea lege vt superstes dum vixerit fruatur alterius bonis? Et an ea donatio possit fieri in praiudicium legitimæ ascendentium, n. 3. Et ibi explicatur l. 6. Tauri, An traditio, requiratur vt hæc donatio causa mortis valeat, n. 4.

An deportatione viri confirmetur hæc donatio, quoad dominium, nec possit ab illo reuocari. Eiusque bonis publicatis minimè publicetur, n. 5. Et ibi, quid si facta, confiscatione vir reuocet donationem. Et an similiter morte ciuili vxoris, confirmatur donatio ab ipsa viro facta.

An trahatur retro morte donantis sequuta ad tempus donationis factæ, n. 6. Et ibi explicantur l. Si mortis causa inter virum ff. de donat. causa mort. & l. Sed interim, in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor.

1 DOnatio causa mortis valida est inter coniuges. Habetur expresè, *l. Si cum seruum 10. fine, & l. sequenti, ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. Sed interim 12. § Sed quod dicit, ff. eod. tit* vbi dicitur valere omnem donationem inter coniuges causa mortis factam. Vbi *gloss. verb. Sed omnia,* explicat, id est, qualitercumque facta sit. Tribus enim modis fit: vt habetur, *l. 2. ff. de donat. causa mort.* Et ita fatentur vniuersi DD. Nec decipiatur quisquam, si inueniat *Conar. rubr. de testam. 3. p. n 2. & Iulium Clarum lib. 4 recept. §. Donatio, q. 9. vers. Et hæc quidem conclusio, cum gloss. l. 2. in princip. verb. Legatum, ff. de dote prælega. ab omnibus recepta,* dicentes non valere hanc donationem inter coniuges. Quia vel intelligunt non valere irreuocabiliter; potest enim coniux donans, dum superstes est reuocare: vel non valere, ita vt per illam statim transferatur dominium in coniugem donatarium. Quamuis enim donatione causa mortis traditione sequuta transferatur statim dominium: (vt diximus hoc 6 lib. disp. 4; n. 2.) speciale tamen est illud non transferri per donationē causa mortis inter coniuges

quare traditione sequuta publicatis bonis viri excludi fiscum, secus traditione non præcedente: cum enim dominium sit apud virum, inter alia eius bona publicabitur. Sed merito contradicit *ibi Molina*, dicens non requiri ad id traditionem, quia *d.l. Sed si mors*, generaliter de donatione causa mortis facta vxori, loquitur: & cæteri auctores allegari indistincte loquuntur. Quid autem, si facta confiscatione, vir reuocat donationem? dicam hoc 6. l. disp. 17. n. 5. Donatio autem hæc causa mortis viro facta per vxorem, morte ciuili vxoris expirat: sicut morte donantis expirant cæteræ donationes causa mortis factæ aliis, morte (inquam) donantis ciuili: est enim solius vxoris priuilegium, vt morte ciuili viri non expiret. Sic *Molina d. disp. 288. §. Donatio causa mortis, & disp. 289. §. Disp. præced. dictum est.*

6 Rursus inquires, an donatio causa mortis inter coniuges effecta, morte donantis sequuta trahitur retro? Id enim videtur probare, *l. Si mortis, causa inter virum 40. ff. de donat. causa mort.* ibi, *mortis causa si inter virum & vxorem donatio facta sit, morte sequuta reducitur ad hoc tempus donatio, quo interposita fuit.* Quidam negant retrotrahi: & explicant eam *l. Si mortis*, quando in ea donatione initum est pactum, vt reuocari nequeat: transit enim tunc in donationem inter viuos. Sic *gloss. eal. Si mortis, verb. Donatio, & ibi Paul.* Et probatur per *l. Sed interim 12. in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor.* ibi, *sed interim non statim fiunt res eius cui donata sunt, sed tunc demum, cum mors insequuta est: medio igitur tempore dominium apud eum remanet, qui donauit. Sed Couar. rub. de testam. 3. p. num. 5.* quem sequitur *Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 288. §. Donatio causa mortis*: merito hoc reprobat, dicens retrotrahi, quod fructus perceptos, ad tempus donationis factæ, & traditionis sequutæ: & sic intelligi *d. l. Si mortis*, non verò quoad dominium: & ita intelligi *d. l. Si interim.*

DISPVTATIO XI.

Vtrùm donatio inualida inter coniuges, confirmetur iuramento?

SVMMARIVM.

Refertur sent dicens non firmari, n. 1. Et contraria verior, n. 2. Et soluuntur argumentum.

An vt firmetur iuramento, exigatur coniugem donantem præmori, num. 3.

Et ibi explicatur, qualiter iuramentum sequatur naturam, & conditiones contractus cui adiicitur.

An ad id exigitur traditio rei donatæ? n. 4. & vt iuramentum sit de futuro? n. 5.

Quid, si iuramentum sit de non contraueniendo donationi, n. 6. Et quid si sit de ea obseruanda, n. 7.

An similiter confirmetur hæc donatio homagio, y completuro ennenaie? Refertur opinio affirmans in alio simili, n. 8. Et contraria n. 9. Et ibi, illud non est iuramentum.

Soluuntur argumenta, & explicatur l. 16. tit. 11. p. 3. n. 10. Et ibi inuicto, n. 8. an melioratio tertij in Castella sit irreuocabilis homagio præstito, sicut iuramento.

1 HActenus actũ est, quando donatio inter coniuges, inualida sit. Iam agendũ est de modis, quibus ea donatio confirmari possit: qui ad tres reducuntur, nempe, iuramentum, mortem naturalem donantis, mortemq; eiusdem ciuilem. Tribus igitur seq. disp. de confirmatione per iuramentũ, agendum est: deinceps de confirmatione per mortem naturalem: & tandem de confirmatione per mortem ciuilem. In proposita ergo quæstione duplex est sentent. I. negat, firmari iuramento. Ducitur, quia iuramentũ contra bonos mores minimè obligat, *reg. Non est obligatorium, de reg. iur. in 6.* donatio autem inter coniuges propter bonos mores interdicitur, ne mutuo se amore spolient. Hanc sent. sustinent *Bald. l. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Bart. Sal. Fulg. Card. Clem. 1. §. Porro, n. 10. de iureiur. Prepos. c. fin. de donat. inter vir. & vxor. n. 6. & ibi Henric. n. 6. & ibi Abb. n. 9.* dicit esse multum probabilem. Et eam tenet *Alcias. c. Cum contingat, n. 189. de iureiur.* & multi alij, quos refert *Dueñas reg. 219. ampl. 2. vers. Contrariam opinionem.*

2 II. Sentent. multo probabilior & communior, asserit confirmari iuramento. 1. quia donatio hæc non interdicitur primo, aut principaliter fauore publicæ vtilitatis, sed priuatæ ipsorum coniugum, ne mutuo amore se spolient, & alter ditior cum alterius iactura efficiatur, ex quo nullum peccatum consurgit, nihilque contra bonos mores naturales; ergo confirmatur iuramento: quoties enim contractus prohibetur ob priuatam vtilitatem, nec turpitudo aliqua est in creditore, iuramentum cõfirmat contractum, (vt diximus l. 1. disp. 32. nu. 8.) Et confirmatur, quia ius nõ omnino has donationes improbat, nec omnino inualidæ sunt, sed mors donãtis expectatur, qua confirmẽtur, (vt dicemus disp. 14.) ergo à fortiori, iuramento confirmabuntur. 2. quia donatio inter coniuges fauore religionis, & piæ causæ est valida, (vt diximus hoc l. 6. disp. 3. n. 2.) ergo etiam valere debet propter iuramentum, cuius religio magna est, *l. 1. ff. de iureiur. & l. 2. C. de rebus hared.* Nec obstat argum. cõtrarium: quia illud iuramentum est contra bonos mores ciuiles, non autem naturales, in quo casu cõfirmat contractum, vt dixi & explicui lib. 1. disp. 12. n. 1.) Hanc sententiam sustinent *Bar. l. Si quis pro eo, n. 17. ff. de fideiusser. & l. Seius, & Angerius nu. 7. ff. ad leg. Falc. Abb. cons. 96. n. 1. volum. 2. & c. fin. de don. inter vir. & vxor. n. 9. & c. Cum contingat, num 10. de iureiur.* vbi *Imola n. 89. Alex. de Neuo d. c. fin. n. 14. Guilielm. Alber. Decius, Bald. Alex. Roman. Paul. Angel. Franc. Aret. Barbarius Corneus, Cepola, Corset. Fulgos. Socin.* quos cum multis aliis refert & sequitur *Dueñas reg. 219. ampliat. 2. 4. vers. Secus tamen esset. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 51. n. 1. Fortun. de vltimo fine, illat. 20. n. 324. Gomez. Arias l. 48. Tauri, n. 13. & l. 67. n. 13. Rosella Donatio 1. n. 49. Ang. Donatio 3. n. 4. Syluest. Donatio 2. q. 4. Tabien. Donatio 3. q. 3. n. 4. & verb. Vos, q. 9. n. 10. Armilla verb. Donatio. nu. 27. Segura l. 1. §. Si vir, n. 57. ff. de acquir. possess. & ibi Perez. in addit. Roland. cons. 8. n. 16. & cons. 77. n. 1. & 2. & cons. 21. n. 24. l. 1. & cons. 70. num. 19. & cons. 25. n. 15. l. 2. Enerard. loco a vi, n. 15. Con. 1. var. c. 7. n. 4. rubr. de testam. 2. p. n. 10. Ant. Gom. 2 var. c. 14. nu. 26. vers. Quintò infertur, & l. 52. Tauri, n. 66. casu 6. Iul. Clarus l. 4. recept. verb. Donatio, q. 9. vers. Sed quid si in ipsa donat. Villalob. in comm. opin. lit. D. verb. Donatio, n. 147. Mincheca de success. creat. lib. 3. §. 29. n. 11. Tello l. 17. Tauri, n. 92. Rimin. inst. tit. de donat. §. 1. n. 272. Anton. Gab. tom. 3. comm. lib. 3. tit. de donatio. concl. 3. n. 1. Gutier. de iurament. 1. p. c. 3. n. 7. Hier. Gabriel. cons. 82. n. 13. vol. 1. Seraphin de priuileg. iurament. priuileg. 71. n. 3. Valascus cõs. 5. n. 19. fin. & 20. n. 1. Angelo de melior. l. 1. gloss. 1. n. 36. & gloss. 8. n. 2.* Et eam dicunt esse cõmunem, & receptiorẽ, *Greg. Lop. l. 4. verb. Son defendidas, t. 11. p. Suar. l. 3. fori, t. de las arras, l. 1. n. 23. Matienzo lib. 6. recop. t. 2. gloss. 3. nu. 19.* Et ex Theologis, eam tenent *Molina tom. 2. de iust. tract. 3. disp. 186. ad fin. Lud. l. 2. de contract. c. 47. Nunc verò agendum, Manuel. 1. to. sum. c. 92. n. 2.*

Hanc sent. quidam temperant, vt intelligatur, si coniux donans præmoriatur, in eadem voluntate persistens. Quia iuramentum sortitur naturam, & conditiones contractus cui adiicitur, *l. fin. C. de non num. pecun.* Sed donatio inter coniuges eam habet tacitam cõditionem, si donator prius decedat, in eadem voluntate perseuerans: (vt dicemus disp. 14.) Ergo licet addatur iuramentum, eandem sortietur naturam, & conditionem. Sic *Balb. cons. 29. l. 1. Decius cons. 140.* vbi alios allegat. Sed hæc limitatio omnino reiicienda est, nihil enim operaretur iuramentum. Quoniã eo secluso donatio inualida inter coniuges, confirmatur obitu donatoris præmorientis, nec reuocantis: (vt dicemus ead. disp. 14.) Sic docent *Alciat. c. Cum contingat, n. 204. de iureiurand. Roland. cons. 77. n. 5. seqq. volum. Couar. rubr. de testam. 2. p. n. 10. fin. Mincha. de success. creat. lib. 3. §. 29. nu. 13. Ant. Gabr. tom. 3. comm. l. 3. t. de donation. concl. 3. à n. 19. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 71. n. 47.* Et de eiusdem limitationis veritate, ait multũ se dubitare *Greg. Lop. 4. fin. tit. 11. p. 4.* Nec obstat argum. contrarium quia respondetur cum *Seraphino d. priuileg. 71. n. 52.* iuramentum sortiti naturam contractus, quando ea cum ipso iuramento compatibilis est: quod hic non contingit 3

cum

cum ea donatio de se inualida, & reuocabilis esset. Vel melius dic, iuramentum sequi naturam primordialem contractus, non verò accidentalem, vt multis adductis probant *Roland.cons 6.n 37.lib.1. Conar.cap. Quamuis pactum, 1.p § 4. n.1.* vbi late id prosequitur, & optime declarat *Gutier.de iuram.1.c.37. num.2.& 3.* At donatio inter coniuges ex sui natura primordiali erat valida, & irreuocabilis, nisi accidentariè iuris prohibitio aduenisset: quare iuramento adiecto, ad pristinum statum restituitur irreuocabilis effecta.

4 2. Alij temperant, vt tunc donatio hæc firmetur iuramento, quando intercenit traditio vera, vel ficta. Sic alios referens *Ant.Gabr.to.3 commun.lib.3.tit. de donat. concl.3. n.27.* Sed hæc limitatio pariter reiicitur. Nulli enim fundamento innititur, & rationes adductæ num. 2. pariter probant traditione non sequuta firmari donationem hanc iuramento. Sic *Seraphin de priuil.iuram priuileg.71. n.61. P.Molin.tom.2 de iust.tract.1.disp.289.ad fin.*

5 3. Limitatur, vt tunc donatio hæc firmetur iuramento quando est de futuro, secus si iuramentum sit de præsenti, aut præterito, verbi gratia, si vir iuret se donare aut donasse vxori, talis donatio nó firmabitur eo iuramẽto. Quia solum censetur iurare eam esse veram & liberam voluntatem, nec fictè donare; quando autem iurat per verba de futuro, vt si iuret se non contrauenturum donationi, firmatur iuramento. Ratio discriminis est; Quia quando apponitur iuramentum de futuro, incurretur periurium eo non seruato, cùm possit absque peccato seruari & ideò vt iuramentum seruetur periuriumque euitetur, efficitur valida, & irreuocabilis donatio. At quando iuramentum est de præsenti vel præterito, si ficta fuit donatio, iam periurium admissum est, nec si reuocetur donatio, siue vere, siue falsè facta sit, periurium incurritur: quare cum ea sola ratione donatio iuramento firmetur, vt periurium euitetur, quando iuramentum est de præsenti vel præterito, non confirmabit donationem. Sic docent *Conar rubr. de test.1.p.n.14.concl.1. Tello lib.17.Tauri n.93. Dueñas reg. 219 ampl.: vers. Est tamen verum, quod multi, Riminal.inst. de don.§.1 n.268. Gutier de iuram p.1.c.3.n.2.& 11.& 12. Meres de maior.1.p.q.21 n.8. Angulo de melior l.1.gl.8 n.2.*

6 Hinc infertur, minus bene aliquos asseuerare, non firmari donationem hanc iuramento non contraueniendi ipsi, sed quando propriè & simpliciter iuratur, donationem confirmando. Quia quando donans iurat, se non contrauenturum, intelligitur secundum naturam actus, id est, quatenus ius non permittit contrauenire. Sic *Calderin cons.1. de iureiur. Curt. cons.66.* Sed contrarium est verum, Quia tale iuramentum est vere de futuro, periuriumque admitteretur eo non seruato. Et ita hos authores reprobant *Rinaldi.inst.de donat.§.1 n.270. Seraphin. de priuileg.iuram,priuil.71.n.4.9.*

7 2. Infertur, minus bene *Tello l.17. Tauri n.63.* asserere iuramento de obseruanda donatione, minimè eam confirmari, sed tantum quando fit adiecto pacto de non reuocando. Quia iuramentum de obseruanda donatione, intelligitur iuxta eius naturam, quæ est, vt per pœnitentiam reuocari possit. Sed hoc minus verum est. Quia tale iuramentum est de futuro, & potest seruari absque interitu salutis æternæ, ergo seruandum est. Præterea quia idem est iurare aliquid me obseruaturum, ac non contrauenturum, qui enim contrauenit non obseruat & qui obseruat, non contrauenit: ex obligatione enim obseruandi, consurgit obligatio non contraueniendi: si ergo iuramentum non contraueniendi confirmat donationem, similiter confirmabit iuramentum obseruandi. Præterea, si fundamentum cui *Tello* innititur, aliquid probaret, similiter, quando donator iurat e non reuocaturum, intelligeretur secundùm naturam contractus, nisi pœnituerit illum. Quare illi fundamento satisfecimus n.3.

8 Inquires autem an sicut donatio inter coniuges firmatur iuramento, similiter firmetur homagio, *pleito omenaje?* affirmat *Bald.cons.291.vol 2.* Et in alio similiter docet idẽ *Peralta l.Vnum ex familia, init.n.23.ff. de legat.2. Padilla l. Si quis maior, n.36. C. de transact.* dicunt enim meliorationem tertij, in Castella effici irreuocabilem homagio sicut iuramento. Et probari videtur *l.26.tit.11.p.3.* ibi *e aun dezimos que si alguno iurare a otro, o le fiziere pleito omenaje, para cũplirle alg-na cosa, si lo falleciere, es porende periuro.* Si ergo homagium iuramentũ est firmabit donationem.

Sed dicendum est, minimè confirmari homagio. Quia 9
non est iuramentum: iurare enim est, Deum in testem inuocare, *c. Et si Christus vers. Alioquin de iureiur.l.1.tit.11. p.3.* in homagio vero non interponitur fides diuina ac testis, sed tantũ fides viri nobilis. Præterea, quia hoc colligitur ex *d.l.26.t.11.p.3.* vbi hæc tanquam diuersa ponuntur, ibi *si le iurare, o le fiziere pleito omenaje.* Et ex *l.5.t.15 p.1.* vbi prius dicitur omnes debere iurare, & statim nobiles facturos esse homagiũ: quare proponũtur, vt diuersa, vt bene aduertit *ibi, Greg.l.op verb.Omenaje.* Et ex *l.4.tit.26 p.4.* ibi, *iurandole, è prometiendole pleito omenaje:* vbi *Greg.l.op. verb Prometiendole,* notat hæc poni vt diuersa. Tandẽ quia clerici præstant iuramentũ obedientiæ, *c. Nullius, de iureiur.* non vero homagiũ, *c fin de reg.iur.c. Ex diligenti de simonia:* ergo non est iuramentũ. Et ita non esse iuramentũ docent *Greg. Lop.locis proxime citatis & 26.t.11 p.3. verb. O le fiziere, Auendanon de exequend mand.2.p.21 n.6.& 7. Padilla l. Si quis maior n.36. C de transf. Gut auth. Sacramenta puberũ n.149. si aduers. vend. Meres de maior.1 p q.21.n.11. Azebedo l 5 recop.t 10 l.2.n 40. Angulo de melior.l.1 glos.8. n.3.* & videtur tenere *Conar.c. Quamuis pactum.1 p § 2.n 2.* dicit enim nó esse iuramentũ, quando quis promittit fide, quæ nobilitatis iure, ac titulo passim contractib. accedit.

Nec obstat *l.26.* in contrarium adducta nu.8. nam re- 10
spondet *ibi Greg. Lop verb. O le fieren, & Gutier.d auth. Sacramenta puberum, n.148.* referti singula singulis, & ita illa verba, *es porende periuro* ad illa, *si alguna ima-e a otro.* Et illa *aya por pena no ser creido,* ad illa *o le fiziere pleito omenaje.* Quia illa lex refert se ad dicenda infra, nimirũ *in l.2. t.5.p.7.* vbi hæc pœna tantũ imponitur fractori homagij. Nec est vera doctrina, eo n.8. tradita, scilicet meliorationem Tertij fieri irreuocabilem homagio, sicut iuramẽto, & ita eam reprobant *Meres, & Angulo, n præced. allegati.*

DISPVTATIO XII.

An donatio præsumpta consurgens ex confessione facta per virũ dotis receptæ ab vxore confirmetur iuramento.

SVMMARIVM.

Si confessio spe numerationis futuræ, & non animo donandi, iuramentum de illa in futurum soluenda, non obligat, n.1.

Quando confessio fit animo donandi: referuntur duæ sententiæ, n.1.& 2. Sententia Authoris, n 4 Et soluuntur argum. explicaturque l 1. C. de dotis promiss. quando duo specialia possunt concurrere, n.5.

QVando non animo donandi, sed spe futuræ numera- 11
tionis cõfessio facta est: cõstat iuramentũ de illa dote in futurum soluenda, minimè obligare. Quia in ea promissione includitur tacita conditio. si dos numeretur, & soluatur. Sic. *P. Mol. to.2. de iust. tr.2 disp.439.§. Ci autem.*

Difficultas autem est quando confessio facta est animo donandi: (quo casu diximus disp.9.n.6. non valere donationem, nisi morte confirmetur) vtrum donatio præsumpta ex ea confessione consurgens reddatur firma, & irreuocabilis adiecto iuramento? In qua re duplex est extrema sent. & tertia media. l. negat eam donationem iuramento firmari, licet iuramentum sit de futuro: vt si vir confitens se dotem recepisse, iuret fore, vt soluto matrim. eam restituat. Ducitur: quia duo specialia iuramentum illud inducerent, contra *l.1.C. de dotis promiss.* alterum, vt ea confessio præsumatur facta animo donandi, quia secluso iuramento minimè præsumeretur: alterum, vt ea donatio inualida, & reuocabilis, efficiatur valida & irreuocabilis ratione iuramenti. Hanc tenent *Rem. & Secin.* quos refert *Con. 1.var.c.7.n.4.& 5.* dicit, hanc sent. veriorem esse. Eiusdem sent. videntur *Iul. Clarus* alios referens *lib.4. recept. verb.*

Donatio. quæst. 9. vers. Hac tamen concluſ. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Nunc vero agendum, nam indiſtinctè dicunt eam donationem præſumptam minimè confirmari iuramento. Et *Iul. Clarus* refert pro ſe *Couarr. d n. 5.* vnde manifeſtè videtur loqui, ſicut *Couarr.* etiam quando iuramentum eſt de futuro.

3 II. Sent. in alio extremo aſſerit hanc donationem confirmari iuramento, ſiue de futuro, ſiue de præſenti, aut præterito adiiciatur: vt ſi vir conſtante matrimon. iuret ſe recepiſſe, aut recipere tantam dotis ſummam. Ducitur, quoniam ea verba hunc ſenſum efficiunt, Iuro me recipere, aut recepiſſe, &c. iuro me donare tantum dotis vxori, quam proinde confiteor, me eo ipſo virtute ab illa recepiſſe, ne præſumatur periurium: quod ea verba, vt ſonant, intellecta continerent: iuramentum autem aſſertorium quo quis ſe donare affirmat, continet virtute promiſſorium non reuocandi eam donationem: ergo illam confirmandi. Sic tenent *Valaſcus conſ. 3. n. 19. Mol. na d. diſp. 439. §. Maier autem controuerſia eſt.*

4 Placet autem mediam ſentent. eligere, vt hæc donatio confirmetur iuramento de futuro: non autem iuramento de præterito, aut præſenti. Quia priori caſu, cum iuramentum illud ſeruari poſſit abſq; culpa, periurij reus erit vir, non ſeruans, ac proinde vt id crimen euitetur confirmabitur donatio, & irreuocabilis efficietur. Poſteriori autè, nullum incurretur periurium, donatione reuocata: cum iuramentum aſſertorium nullam in futurum obligationem producat, ſed eius veritas pendeat ex euentu præſenti, aut præterito. Et gratis dicitur in iuramento aſſertorio, quo quis ſe donare affirmat, claudi virtute promiſſionem non reuocandi: cum id ſit contra naturam iuramenti aſſertorij. Iurans enim ſe dotem recepiſſe, ſolum ſignificat ſe ex tunc verè, & non fictè donare, ac proinde virtute recipere ab vxore eam dotem illi donatam: vt ſic periurium euitetur. Cum autem iuramenti virtus minime afficiat donationem in futurum, nullam vim illi confert, ſed relinquit eam in ſua natura, quæ eſt, vt inualida & reuocabilis ſit, niſi morte confirmetur. Hanc tenere videtur *Bart. l. Cum quis decedens, §. Titia n. 2. ff. de legat. 3.* vbi cautè dicit hanc donationem non confirmari iuramento, quo vir fatetur ſe dotem recepiſſe: quaſi aliud ſentiens, vbi iuramentum eſſet de futuro. Et tenent *Imola c. Cum contingat, n. 89. de iureiur. Bald. Nouell.* quem refert & ſequitur *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 51. n. 4. 5. & 6. Ant. Gabr. to. 3. comm. l. 3. t. De donat. concl. 3. n. 4. & 5. Menoc. de præſumpt. l. 3 præſumpt. 12. n 45. iunct. n. 48. Dueñas reg. 219. ampliat. verſ. Eſt tamen verum quod multi, Gut. de iuram. 1 p. c. 3. n. 11. 12. & 13. Seraphin.* multos alios referens *de priuil. iuram. priuil. 71 n. 55 & 56.* Et hanc fatetur eſſe communem, *Couar. 1. var. c. 7 n. 4.*

5 Ad argum. 1. ſententiæ propoſitum, n. 2. dic cum *Bart. l. Si is qui pro empt. in princ. n. 21 ff de vſucap.* vbi late probat poſſe concurrere duo ſpecialia, quando vnum pendet ab altero. Quod hic contingit: nam ſuppoſita donatione, conſequitur iuramento de futuro firmari, ne periurium incurratur. Vel dic minimè concurrere hic duo ſpecialia. Nam confeſſio illa ſecluſo iuramento eſſet donatio præſumpta (vt diximus hoc 6. l. diſp. 9. n. 5.) Ad argum. 2. ſent. propoſitum, n. 3. neganda eſt minor, vt probaui n. 4.

DISPVTATIO XIII.

An donatio inter coniuges contra prius non donandi iuramentum facta, confirmetur iuramento?

SVMMARIVM.

Proponuntur duæ gloſſæ contrariæ, an contractus geſtus contra prius iuramentum firmetur iuramento. & refertur duplex ſententia. n. 1.

Donatio inter coniuges, & alienatio rei dotalis facta contra prius non donandi, vel non alienandi iuramentum, non firmantur iuramento, num. 2.

Traduntur variæ gloſſarum concordiæ, & quando actus geſtus contra prius iuramentum non firmetur iuramento, n. 3. & 4.

Duplex impedimentum difficilius tollitur, quàm vnum, n 5.

Traditur vera gloſſarum conciliatio, & quando contractus contra prius iuramentum firmetur iuramento, num. 5.

Quid ſi per prius iuramentum, nullum eſt ius tertio acquiſitum: cuius intereſſet ſeruari? n. 6.

Quid ſi is cum quo contrahitur, ignorabat? n. 7.

1 FAceſſit nobis negotium in hac diſp. duplex gloſſa ſibi contraria. Altera eſt *c. Licet mulieres, ſin. de iureiur. in 6.* vbi dicit iuramentum minimè confirmare alienationem dotis, contra prius iuramentum eam non alienandi. Altera verò eſt, *c. fin. de procur. in 6.* vbi *verb. Reuocatus*, aſſerit conſtituentem procuratorem iuramento præſtito de non reuocando, periurum eſſe, ſi reuocet: at validè reuocare. Aduerſatur etiam priori doctrinæ gloſſ. nam ſi quis iuret ſe teſtamentum minime reuocaturum, & poſtea reuocet, licet periurus ſit, tenebit reuocatio. Præterea obſtare videtur *c. Sicut, de ſponſal.* vbi habetur matrim. contractum contra ſponſalia iuramento ſtabilita, validum eſſe. Ideò authores in hac re, varij ſunt: quidam enim improbant priorem gloſſ. doctrinam, dicentes alienationem rei dotalis contra prius non alienandi iuramentum confirmari iuramento. Sic cum aliis *Ant. Gom. l. 52. Tauri num. 58.* & eam gloſſæ doctrinam aſſerit communiter reprobari, *Iaſon §. Si quis poſtulante, n. 11. inſt de act.* Alij autem amplectentes prioris gloſſæ doctrinam, aſſerunt donationem inter coniuges contra prius ab illa abſtinendi iuramentum, minime confirmari iuramento. Sic *Menchaca de ſucceſſ. creat. l 2. §. 18. n. 160. Gutier. de iuram. 1. p. c. 3. n. 14.*

2 Dicendum eſt cum poſteriori ſent. donationē inter coniuges in hoc caſu non firmari iuramēto. Iuxta doctrinam illam gloſſæ, *l Licet mulieres. de iureiur. in 6. fine*, tradentis alienationē dotis contra prius non alienādi iuramentum non firmari iuramento. Quam ſequuntur *Speculator t. de empt. §. Tertio loco, n. 13. verſ. Et nota generale, Archid d c. Licet mulieres, ſi. Domin. ibi, fin. Anchar. ad fin Franc. n. 7. Bart. l. Si quis pro eo. n. 9. ff. de fideiuſſ. Abb. c. Intellecto n. 8. de iureiur.* vbi *Alex. de Neuo n. 17. Imol. c. Cum contingat eo. t. n. 81. & ibi Alciat. n. 14. & 15. Ioan. Lup. rubr. de donat. § 54. n. 6. Angel. Iuramentū. 5 n. 15. Sylu. Iuramentum 4. q. 12. Bernar. Diaz. reg. 477. & ibi eius additionator. Salzedo, Con. de pactis 2 p. §. 2. n 4. Villalobos in comm. op n. 1. t. 1, n. 212. Minchaca de ſucceſſ. creat. lib. 2. §. 18. à n 148. Gutier. de iuram. 1. p. c. 1. num. 79. Matienzo lib. 5. recop. tit. 10. l. 3. gloſſ. 15. n. 1. Seraphin.* cum multis aliis *de priuil. iuram. priuil. 75. n. 44.*

De ratione tamen huius doctrinæ. diffident valde DD. Quidam dicunt eam eſſe, cur in hoc euentu ſecundus contractus contra primum iuramentum non valet. Quia duplici de cauſa ad ſecundum contractum procedi non potuit. I. eſt, propter iuramentum prius præſtitum. II quia is contractus lege prohibitus erat: conſtat autem duplex impedimentum difficilius tolli, quàm vnum. *l. penult. §. Si verò pater, C. de adopt. & l. 1. ff. de raptu virg.* & conſequenter ſecundus contractus iuratus non tenet, nec potuit firmari iuramento. Quia concurrit duplex prohibitio, hominis ſcilicet, & legis, quæ efficacius operatur, quàm ſimplex: vt bene docet *Ruin. conſ. 41. n. 27. vol. 1.* Hanc rationē reddunt *Alexand. Crottus, Lonzes Selua* quos refert *Couar. de pactis, 2. p §. 2. n. 4.* Idem *Iaſon auth. Sacramenta puberum n. 60. C. Si aduer. vendit. Imol. c. cum contingat, n. 81. de iureiuran. & ibi Alciat. n. 43. Minchaca de ſucceſſ. creat. l. 2. §. 18. n. 151. & 152. Gutier. de iuram. 1. p. cap. 1 n. 81. Seraphinus de priuil. iuram. priuileg. 76. num. 46.* Vnde ſic conciliant gloſſas hi DD. vt *gloſſ. cap. Licet mulieres, de iureiuran. in 6.* aſſerens ſecundam dotis alienationem iuratam, non valere contra prius iuramentum de non alienando: & ita generaliter iuramentum poſterius non confirmare contractum, contra prius iuramentum de non contrahendo: habeat locum, quoties quis iurauit ſe non acturum id quod iure efficere prohibitus erat: vt quando mulier iurauit ſe non alienaturam bona doralia, quæ de iure alienare non poterat: *gloſſ.* autem *c. final. verb. Reuocatus, de procurat. in 6.* aſſerens quando quis promiſit iuramento ſe non reuocaturum procuratorem, & poſtea reuocat, valere reuocationem, & ita actum contra prius iuramentum

rum,validum esse:procedat, quando quis promisit se non facturum quod alias de iure licebat facere : vt reuocare procuratorem. Sed hæc conciliatio & ratio non exhaurit difficultatem.Fortiter enim vrget,*c.Sicut de sponsal.* si quis enim sponsalia iuramento firmata contraxit cum Titia, valet matrimonium cum alia contractum:cùm tamen iuramento priori iurasset se cum alia non contracturum, quod idem prohibitum erat fieri propter priora sponsalia : ergo non est verum dicere , actum contra prius iuramentum non agendi id quod de iure prohibitum erat,nó valere. Quod argumentum valde contorsit *Salzedum in addit.ad regul.477. Bernardi Diaz circa 1.limit fine*, ita vt maturius excogitãdam solutionem dixerit,nisi velit quis illum textum procedere,ob matrimonij priuilegiũ,quod semel legitimè contractũ,rescindi nequit.Sed hæc euasio nullius est momenti. Tum,quia petit principiũ,dum reddit rationẽ priuilegij matrimonij in hac re quod legitimè contractum,rescindi nequeat. Nam in hoc versatur difficultas,an legitimum & validum sit matr.contra prius iuramentum? Tunc etiam,quia in cæteris contractib.id contingit, si quis enim promisit alicui se illi venditurũ talem rem iuramento adiecto non vendendi alij . si contra iuramentum alij vendat,& tradat, venditio hæc valida erit:cũ tamen contraria sit priori iuramento non vendendi alij: quod iure communi prohibitus erat facere,propter priorem promissionẽ *l.Quoties,C de rei vend.t.* Et ita hanc rationem improbat *Cou.de pactis,1.p §.2.n.4.vers.Est igitur.*

4 Alij eam rationem tradunt.Quia iuramentum interpretationem recipit secundùm naturam primordialem actus cui reiicitur,*l.fin.C.de non num.pec.* Quare reuocatio procuratoris contra prius non reuocandi iuramentum,valida est : quia hæc est propria huius actus natura, vt reuocari possit procurator,quoties constituens voluerit. Ita *Mastenzo l.5 recop.t. 10.l.3.gl.ff 13.n.3.* Sed hæc solutio displicet.Quoniam contractis sponsalib.cum Titia iuramento adiecto abstinendi ab alio matrimonio , ea promissio, irreuocabilis est absque Titiæ consensu,vel causa dissolutionis sponsalium iusta:& tamen valet secundum matrim. Titia renitente, nec causa iusta concurrente:ex *c.Sicut de sponsal* ergo quamuis prior actus iure naturæ irreuocabilis sit,valet posterior gestus contra iuramentum.

5 Vnde vera solutio & conciliatio glossarum, ea est : vt quoties actus iure validus erat , ac licitè fieri poterat, sicque eius valor ab agentis voluntate pendebat, adhuc valeat,licet sit contra prius iuramentum. Vt reuocatio procuratoris,de se licita erat,& contractus matrimonij,poterátque valide fieri,ex sola contrahentium,vel reuocantis voluntate , nullo desiderato iuramento vim & valorem illi actui tribuente : & ita valent, licet fiant contra prius iuramentum. Quia id iuramentum solum efficiet,vt illud frangens sit periurij reus , non autem vim habet reddendi nullum posteriorem contractum. At verò quando actus est iure inualidus , nec pendens ab agentis voluntate, obstante prohibitione iuris illum irritantis : soloque iuramento confirmandus erat , ac validus efficiendus : vt contingit in donatione inter coniuges, *l.1.ff.de don.inter vir.& uxor.*& in contractu minoris absque curatoris authoritate *auth.Sacramenta puberum C.si aduer.vendit.& in alienat.rei dotalis,l Iulianus ff.de fundo do: auth Sine à me, C ad Velleian.c.Cum contingat, de iurei.* tunc si iuret quis se non facturum id,si postea faciat,iuramentoque confirmet:hic posterior actus contra prius iuramentum inualidus est.Itaque vt summatim cõplectar,quando actus contra prius iuramentum gestus,non indiget iuramenti vinculo,ad sui confirmationem & valorem,non obstat prius iuramentum eius valori, sed validus potest esse, siue iuramentum accedat , siue non, nihil impedienti priori iuramento. At vero quando actus contra prius iuramentum est iure inualidus , & solo iuramenti vinculo confirmandus, ac robur & valorem accepturus,tunc iuramento valorem non accipit , sed petinde remanet inualidus , ac si iuramentum non adesset.Et ratio est manifesta,quia actus ille gestus contra prius iuramentum, est illicitus, & periurium:ergo iuramentum,quod iniquitatis vinculum non est,*c.Inter cætera 22.q.4 & c.Quando de iurei.* non potest ei robur & valorem tribuere.Et confir. quia actus ille est illicitus,& periurium:ergo iuramentum illi adhibitũ, est nullum,& penitus non obseruandum:cum absque peccato obseruari nequeat,*c.Cùm contingat,de iurei.* Et ita conciliãt duas illas doctrinas, *Abb.c.Intellecto n 8.de iurei.*per illum textum,ibi,*illicit. fuit secundum iuramentum,& propterea penitus non seruãdum. Alex.de Neuo ibi,n.17. Angel. Iuramentum,5.n.15.Sylu.Iuramentũ 4.q.12.Franc c.Licet, n.7.de iurei.in 6.Cou.de pactis,2.p.§.2 n.4.vers.Caterum & sequenti.* Pro eadem sent.sunt *gl.c.Licet,de iureiur.in 6.fin.* vbi *Archid.fin.Domin.fine.Anch.ad fin. Speculat.t.de empt. §.Tertio loco,n.13.Ripa c. Cum M.n 83.vers.Secundo limitatur de const. t. Minchaca de success.creat. l.2.§ 18.n.147. Gutier.de iuram.1 p.c.3.n.14.Salzedo addit.ad Bernardum Diaz.reg.477.ante 1.limitat.* vbi omnes hi reddentes rationem , quare iuramentum confirmet alienationem rei dotalis contra prius iuramentum non alienandi : dicunt eam esse,quia illa alienatio est illicita,& periurium.

Nec admittenda est limitatio aliquorum dicentium, 6 contractum iure inualidum, non firmari iuramento contra prius iuramentum, intelligi, quando illud prius iuramentum præstitũ est alicui, cuius intererat ab eo contractu abstineri. Quia tunc posterius iuramentum in damnum Tertij,cui ius ex priori iuramento acquisitum fuerat, minime obligat *c.Quamuis pactum,de pactis,in 6.& c.Cum contingat de iureiur.* Et potest probari,quia quando iuramentum nõ fit alicui Tertio, cuius interest,cum sit in solius iurantis vtilitatem,vt iuramentum de non alienando res dotales , vel de non donando coniugi , poterit iurans cedens iure suo propria authoritate illi contrauenire, nec periurij reus erit & subinde is contractus posteriori iuramento confirmabitur. Sic limitant *Bald.c.Veniens,de iure iur.n.4. & l.Duobus,§.si ff.de iurei.Alex.cons.16.n.6.lib.3. Decius cons.536.n.13. Alciat.d.c.Cum contingat,n 46.Ioan. Lupus rubr.de donat.§.54.n.6.Bernard.Diaz reg.477 limit. 3. Ant.Gom.l.52. Tauri n.58. Gut.de iuramento 1.p.c.1 n. 87.Mastenzo lib.5.recop. tit.10.l.3.gl.13. n.8.* Et videtur tenere *Franc.Licet,n.7.de iurei in 6.*ponderat enim iuramentum factum esse Deo,& parti.Sed hæc limitatio non admittenda , & idem est dicendum , licet prius iuramentum soli Deo factum sit. Quia eadem militat ratio : cum enim actus cõtra illud gestus, sit peccatum,ac periurium, non potest ei obligandi vim conferre iuramentum posterius. Quare eam limitationem reiiciunt *Couar.de pactis,2. p.§.2.num.4.vers.Secundum eandem.Seraphinus de priuileg. iura.priuilegio 75.n.51.Salzedo super regulam 477.Bernardi Diaz,limit.3.*Et dubitat *Alex.l.Duobus.§ si ff.de iureiur.* Et satis fauent *Abb. c.intellecto,n.8.de iurei.& ibi Alex.de Neuo n.17. Angel.iuramentum 5.n.15. Sylues.Iuramentum 4. q. 12.*dicunt enim posterius iuramentum non valere, quia priori iuramento obligauerant se alienantes , Deo. Nec obstat argumentum contrarium : quia respondent bene *Cou.Salzedo,& Seraphin.proximè citati*, id iuramentum principaliter factum fuisse Deo , & ita necessariam esse relaxationem , vt possit illi contraueniri : secus vbi nullus habetur respectus ad Deum , nec inde consurgit etiam minus principaliter aliorum vtilitas : vt resultat, hæredum,ex non alienando nec donando.

Alij autem limitant, vt contractus iure inualidus, non 7 firmetur iuramento contra prius iuramentum : quando is cum quo contrahitur , erat conscius prioris iuramenti. Quia æquum non est,quando is ignorabat,vt contractus inualidus sit,iusta ignorãtia obstanti.Sic *Bald.Imol. Alex.* quos refert *Couar. de pactis,2 p. §.2.n.4.vers. Satis etiam*, dicens esse communem sententiam:*Villalobos in commun. opin litera I,n 213 Bernar. Diaz.reg 477.limit.2.Ant.Gom. l.52.Tauri,n.58.* Et ab hac sent.dicit nó esse recedendũ in iudicando,& consulendo, licet contraria in rigore verior sit.*Gutier.de iuram.1.p.c.1.n.88.* Sed merito cum *Imola.&*

Alciato reiiciunt hanc limitationem *Con.ibi Salzedo super d. regu.477. Bernardi Diaz, Seraph.de priuil.iuram. priuil. 75.n.5 1.Matienzo l.5.recop.t.10.l.3.glos.13 n.9.*& dicunt nil referre,siue is cum quo cõtrahitur,sciuerit,siue ignorauerit prius iuramentum. Quia vtroque casu contractus ille gestus,contra iuramentum, est inualidus ipso iure,& solo iuramento firmandus,quod fieri non potest,cum absque periurij peccato seruari non possit. At in hoc casu admittunt hi Doctores eam limitationẽ:quando mulier,vel alius contrahens dolose priori iuramento se astrinxit, vel dolose tacuit tẽpore alienationis,& contractus,quo alterum contrahentem circumueniret. Quia deceptis,& non decipientibus iura subueniunt *l.3.C si minor se maiorem dix. & l.6.t.19.par.6.*secus quando ex simplicitate,obliuione, d tacuit. Quod in dubio,dicit *Imol.ibid.* præsumendũ esse.

DISPVTATIO XIV.

An donatio inualida inter coniuges, confirmetur morte naturali donatoris?

SVMMARIVM.

Confirmatur morte naturali,n.1.Et ibi,quid quando mors est accidentalis,vel damnatur memoria donantis post eius obitum? Et quid,de donatione inter coniuges putatiua?remissiue,& quid,quando precibus importunis extorta est?remissiue.

Donatio ante matrim. facta,collata in matrimonij tempus,confirmatur morte donantis,n.2. Et an hoc sit in præiudicium legitimæ ascendentium,vel descendentium?n.3. Et an ea ea detrahatur falcidia?n 4.

An hæc donatio morte confirmata, sit proprie legatum, & desideretur aditio hereditatis,Vt morte confirmetur?n.5 Et an traditio rei donata exigatur? n.6. Et ibi, an sat sit possessio, seu detentio rei donatæ, absque traditione?

An requiratur hæc traditio,vt annui redditus ad alimenta vxori promissi a viro,confirmentur morte,remissiue eodem n.6.

Satis est quocumque tempore vita donantis,traditio fiat n 7.

Quid, si coniux donans traderet. rem coniugi donatario, pacto inito,vt si donans conualescat,sibi restituatur,vel reuocaret traditionem,n.8.

An si coniux promittat aliquid coniugi, & tradat, confirmetur morte? num.9.

Quid, si vir donet vxori demum in qua ambo habitant, vel res domi existentes, nec interueniat alia traditio?n.10. Et an in donatione reciproca,desideretur traditio?n.11.

An requiratur traditio vera,vel sat sit ficta?n.12.

Quando confitetur vir constante matrim se dotem recepisse. an ea censeatur traditio,vt morte confirmetur? Et quid si ante matrim.ea confessio sit,n.13.

An satis sit ficta traditio? n. 14. Et quid si donans retineat vsumfructum n.15.

Quid,si vxor sit debitrix mariti,& hic animo donandi remittat debitum?n.16.

Quid,si coniux donans tradat donatario instrumenta rei donatæ n 17. Vel faciat instrumentum donationis?n.18. Vel faciat rem sibi debitam in alterum transferri?n.19.

An desideretur, vt donatio morte confirmetur, donantem prius decedere?num.20.

Quid,si simul pereant coniuges incendio, aut naufragio, & constat de nantem supernixisse, vel id dubium est? Et explicatur l. Si inter virum.ff.de reb. dub. Et significatio dictionis implicatiuæ, Maxime.n.21.

Quid, quando non simul eodem casu perierunt, sed diuersis in locis, nec constat quis prior decesserit? Et quid si in hoc casu, mutuo sibi donassent,vel ea lege vt qui prius decederet, bona donata obtineret,n.22.

An hæc correcta sint attento iure regio Castellæ,& præsumatur in dubio vxorem prius decessisse,n 23.

An desideretur, vt donatio hæc morte confirmetur, eam non excedere quingentos aureos absque insinuatione, n 24

An si excedat,tota donatio corruat.nec morte confirmetur.n 25. Et an exigatur vt donans in eadem voluntate perseueret,remissiue,n.26.

1 DOnatio irrita inter coniuges, confirmatur morte donantis naturali. Habetur expresse, *cap. fi. de don. inter vir.& vxor.l.Papinianus,& l Cum hic status ff.eod.tit.l.1.& 3.& l.Donationes quas parentes C.de don.inter.vir.& vxor. & l.4.t.11.p.4.* Et ratio est,quia eo tẽpore cessat ratio prohibitionis,ne.scilicet, mutuo se amore spolient. & potest alter alterum libere instituere,ipsisque legare:& proinde ex tacita & præsumpta voluntate,cum donationem in vita donator minime reuocauerit,censetur tunc relinquere, ac legare. Quoniam in eadem voluntate præsumitur aliquem mori,nisi appareat contrarium voluisse. *c.Maiores de baptismo.l.Sancimus,C.de testam.* & ita perinde est,ac si in testamento ea donatio relicta esset. Nomine autẽ mortis naturalis, qua donatio hæc confirmatur,comprehenditur etiam mors accidẽtalis gladij,*l.Si ubi*,vbi *Bald.C.de don.ante nupt.*ltẽ *Bald.l.Res vxoris,n.2.C.de don.inter.vir. & vxor. Ioan.Lup.rubr.de don.*§ 70. *n.1.Greg. Lup.l.4.verb. En su vida,t.11.p.4.* Addit bene *Ioan.Lup.n.2.*secus esse,si donator mortem sibi ob sceleris conscientiam conscierit,vel etiam post mortem memoria eius damnata sit:tunc enim reuocatur donatio:habetur *l.Cum hic status,33.§. Si donator,verf.Si maritus ff.de donat.inter vir.& vxor.* Vtrum autem donatio inter coniuges putatiuos,confirmetur donantis morte:dixi hoc 6.l.disp.1.n.9.& quid,Quando precibus importunis extorta est?dixi l.4.disp.10.n.7.

Similiter donatio facta ante matrimonium, collata in matrimonij tempus,quæ inualida est, *l. Quod sponsæ,C.de don.ante nup.*confirmatur donantis morte:non quidem ex verbis legum, cum vere non fiat inter coniuges, sed ex ipsarum mente.Quia donatio collata in matrimonij tempus,ficte videtur facta in ipso matrimonio,& inter cõiuges:habetur, *d.l.Cum hic status,§.Oratio,verf Si sponsus &* docent omnes specialiter *Ioan.Lup.rub de don.§.69.n.2.* 2

Ex hic infertur, hanc donationem confirmari morte, quatenus non est in præiudicium legitimæ ascendentium vel descendentium. Quare in regno Castellæ, si donator descendentes habeat, extrahetur de quinto, de quo solo disponere potest in descendentium præiudicium, *l.30. Tauri hodie l.13,t.6.lib.5.recop.*si autem solos ascendentes, extrahetur de tertia bonorum parte, de qua libere testari potest,*l.6.Tauri,hodie l.1.t.8. lib.5 recop.* Ratio est manifesta,quia donatio hæc morte confirmata,est instar legati gratuiti in testamento relicti:(vt diximus n.1.)Huiusmodi autem legata minime nocent legitimæ. Sic *P. Mol.na to.2.de iust.et iur.2.disp.289.§ Vt ad Lusitanum.* 3

2.Infertur, ex huiusmodi donatione morte confirmata detrahendam esse falcidiam. Quia in vim legati potius quã in vim contractus sustinetur. Habetur *l.Cum hic status 33.init.ff.de donat.inter vi.& vxo.*ibi *sed de falcidia vbi possit habere locũ tractandũ est,cui locũ ita fore opinor quasi si testamento confirmatũ,quod donatũ est.*Et *l.In donationib. C.ad leg.falcid.*ibi,*in donationib.inter virum & vxorẽ factis, legem falcidiam,quando fideicommissi partib.fungantur &c.* vbi *gloss.verb.Factis* inquit,*id est,quando fiunt causa mortis, vel morte cõfirmantur nã si fiunt inter viuos,& statim valent, non detrahitur falcidia.* Sic *Bar.d l.Cum hic status,init.n.2. Tiraq.l.Si vnquam,verb. Libertis,n.121.C.de reuoc.donat. Ioan.Lup.rub.de don §.69.n.2. Greg.Lop.l.1.verb. Donationes,tit.11.p.6.Iulius Clar l.4.recept.§. Donat.q.9.verf.Scias autem,Mol na* multos referens,*l.2.de primog.c.12.n.10.Angulo de mel:or l gl.1.n.21.* Et ex Theologis *P.Molina to.2. de iust.tr.2.disp.289.§. Ex donatione,* Lud. Lop.*l.2.de contract. c 47.ad finem, §. Notandum est.* Quare minus bene *Iason l.Si is qui pro emptore, n 116.ff.de vsucap.*censent nõ detrahi falcidiam,nisi quando donatio fuerit confirmata in testamento,quæ alias minime posset morte confirmari: vt si excedat 500. solidos:(vt dicemus n.24.) Tunc enim rationem fideicommissi habet,& proinde ex ea detrahitur falcidia.Quare caute *d l.In donationibus*,dicitur:*quando fide.commissi partibus fungantur.*Sed verius est quod dixi:illud enim,*quãdo*,accipitur causatiue,pro,quia, vt tradit *ibi gloss.verb. Quando:*& ita textus vniuersaliter definiuit ex donationibus morte confirmatis,detrahi falcidiam. Quia vim legati,ac fideicommissi habent.Et *d.l.Cum hic status,* absolute dicitur ex tali donatione falcidiam detrahi. 4

Quamuis autem donatio hæc morte confirmata vim relicti habeat:non tamẽ est proprie legatũ,nec cõtractus, sed tertia quædam species media:vt optime probat *Mol. l.1.de primog.c.12.n.11.*Vnde vt hæc donatio morte confirmetur,nõ desideratur hæreditatis aditio.Sic multis citatis docent,*Tiraq.l.Si vnquã,verb.Libertis,n.122.C de reuoc. don. Io.Lup rub.de don.§.69.n.1. Gre.Lop.l 4.verb.en su vida,t.11.p.4 Ant.Go.2.var.c.4 n.13.ver.Aduc. tẽdũ, Ang.de mel.l.1.gl.1 n.15.* Et ratio est,quia est veluti donatio causa mortis, 5

mortis, cum morte confirmetur: hæc autem non indiget ad sui valorem, hæreditatis additione: vt late probat *Ioan. Lup. proxime citatus.*

6 Quatuor tamen oportet adesse conditiones, vt donatio hæc morte confirmetur. Prima est, vt præcesserit in vita donantis, traditio rei donatæ. Prob. ex *l. Papin. 24. ff. de don. inter vir. & vxor.* ibi *si stipulanti vxori suæ spopondisset, non putabat conueniri posse heredem mariti, licet durante voluntate marius decesserit.* Et *l. Res vxoris 24 C. de don. inter vir. & vxo.* ibi *vel etiam largitione viri in eam, ante reatum, iure peruenerant.* Et infra, *donatio maritalis ante tempus criminis, ac reatus collata in vxorem.* Quæ sane verba traditionem important. Et arg. *l. 2. C. Si quis alteri, vel sibi.* vbi in donatione facta filiofamilias, confirmanda eius emancipatione traditio desideratur. Et ratio est quia cum talis donatio sit inualida, non esset quid confirmaretur, deficienti traditione: ea autem accedente, iam est actus, res, & voluntas quæ possit confirmari. Sic docent *glo. d l. Papinianus. verb. Mariti. Salice. l. 1. n. 2. C. de dote cauta, Iason l. Si diuortio, n. 8. ff. de verb. oblig. Henric. c. fin n. 4. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Alex. de Neuo n. 4. Bald. Paul. & Loazes,* quos refert & sequitur *Couar. rubr. de test. 3 pa. n. 3. Tiraquel. l. Si unquam, verb. Libertis, n. 112. C. de reuoc. don. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 76 n. 1. Rosella. Donatio 1. n 34 Angel. Donatio 3 n 3. Sylu. Donatio 2. q. 4. Tabiena Donatio. 3. q. 3. n. 4. Armilla, verb. Donatio n. 27. Ant. Gom 1. var. c. 4 n. 23. vers. Aduer. endum, & l. 52 Tauri, n. 65. Mynch. de succ progress. l. 1. §. 1. n. 136. 138. 139. & de succ creat §. 29 n 11. 12. & 18. Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida s. 11. p. 4. Villal. in com. opin lit. D. verb. Donat. n. 147. Inf. Clar.* multos referens *l. 4. recep. §. Donatio. q. 9. vers. Sciat autem, Molin. l. 1 de primog. c. 12. n. 12. fin. Ant. Gabr. 19. 1. com in mea edit. l. 4. verb. Donatio, f. 208. col. 1. Acosta, c. Si pater, 1. p. verb. Legau. n. 1. de testam. in 6. Matienz. lib 5 recop t. 10. l. 7. gl. 2 n. 5. Gutier. 2. pract. q. 12. n. 120 Valasc cons 5. n. 16. 10. 1. Angulo de melior. l. 4. gl. 4. n. 13. Barb l. Quæ dotis, 14. n. 62 ff. solut. matrim.* Et ex Theol. *P. Molin to. 2. de iust. tract. 2. disp. 289. §. Illud obserua Lud Lop. l. 2. de contract c. 47. §. Tertio confirmatur.* Addit *Matienço eod. n. 1.* cum Paulo de Castro, non satis esse, si coniux donatarius sit in possessione, seu detentione rei donatæ, nisi traditio interueniat. Quamuis autem requiri traditionem hanc, communi sent. habeat: non est hoc omnino certum: quia *d. l. Papin.* videtur loqui non de vera donatione, sed de promissione donãdi. Quod non obscure significant ea verba *si stipulanti vxori suæ spopondisset.* Quare *gl. l. 1. ver. Facta, C. de don. inter vi. & vx. & l. 1. fin. C. de dote cauta.* ibi *Cyn. & Bart. d. l. Papin.* vbi & *Salice.* explicant eum textum, de donatione facta per promissionem donandi. Et ita hanc differentiam constituunt *Bald. cons. 397. l. 1. Paul. cons. 138. l. 1. Anch. cons. 76.* Et hanc sent. dicit *Tiraq. de iure const. 1 p. n. 51.* non esse ratione destitutam. Immo *Azo. sum. 1. de don. inter vi & vx. fin. & Host. sum. eod. 1. fin.* dicunt forte non requiri traditionem: & *d. l. Papin.* correctam esse per *l. Cum hic status. ff. de don. inter vi. & vx.* vbi absolute traditur donationem hanc morte confirmari, nulla traditionis mentione facta. Sed non est recedendum à frequentissima fere omnium sent. ita intelligenti *l. illam Papin.* nec verum est corrigi per *d. l. Cum hic status.* (Vt bene probat *Ant. Gom l. 52. Tauri n. 65.*) Quia leges legibus suppleri debent, vt earũ correctio vitetur. Item, quia cum *l. Papin.* mentionem faciat orationis D. Seueri posterior est decisione, *l. Cum hic status.* Vtrum autem hæc traditio requiratur, vt annui redditus promissi vxori, ad aliměta, per virum confirmentur morte? dixi hoc 6. lib disp. 3. n. 12.

7 Non desideratur autem traditionem fieri donationis tempore, sed satis est quocumque tempore vitæ donantis. Quia textus solam traditionem petunt, non restringentes si tempore ipsius donationis fiat. Item, quia cum donatio hæc toto donatoris vitæ curriculo, inualida sit, & sola eius morte confirmanda, satis est ante mortem traditionem fieri, vt tempore mortis adsit aliquid traditum, quod morte confirmari valeat. Sic referens Bald. docet *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 76. n. 1. Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida, s. 11. p. 4.*

Nec huius donationis confirmationi obstaret, si vir do- 8
nãs traderet donatariæ vxori rem, eo pacto inito, vt si donans conualesceret, ea res ad ipsum rediret. Quare re vera iam intercessit traditio. Sic *Mynch. de succes. progress. d. l. 1. §. 1. n. 136.* Obstaret tamẽ meo iudicio, si vir conualescens rẽ traditam reassumeret, ex vi illius pacti. Quia iam perinde est, ac si non esset traditio, cum ea reuocata sit, nec tẽpore mortis inueniatur, aliquid traditũ, quod confirmari possit.

Ex dictis fit, tripliciter posse fieri donationem inter con- 9
iuges. Vel si coniux dicat coniugi, Dono tibi talem fundum: vel promitto me tibi talem fundum donaturum: vel Promitto tibi talem fundum: & in omnibus his euentibus, traditione sequuta donationem confirmari donantis morte. Sic *Minchaca l. 1 de succes. progress. §. 1. n. 140.*

2. Infertur, viro donante vxori domum communis ha- 10
bitationis vtriusque, vel rem domi existentem, minime donationem hanc confirmari morte viri, alia traditione non interueniente. Quia viro superstite, nec domum, nec res in illa existentes vxor possidet, sed detinetur à viro, in *ea l Habeat, cum ibi notatis. ff. de precar. l. 1. §. penul. ff. de iis qui deiecerunt, vel effuder.* Sic *Paulus*, quem refert & sequitur *Ioan. Lup. rubr. de don §. 77. n 1.*

Limitatur autem conditio hæc, vt requiratur traditio, 11
nisi sit reciproca donatio inter coniuges. Sic *Villalobos in comm. opin lit. D verb. Donatio, n. 148.* & refert pro se *Paul. l Si pater. ff. de donat. inter vir. & vxor. & Ioan. Lup. rub. de donat. §. 50. n. 17.* Sed lapsus est *Villalobos*: hæc enim non est limitatio: donatio enim inualida traditionem petit, vt morte confirmetur: quando autem valida est, nulla indiget traditione, nec confirmatione. At donatio hæc reciproca inter coniuges, cum remuneratoria sit, valida est (vt dixi hoc 6. l. disp. 6.) n. 11. Et hanc rationem expresse assignant *Paulus, l. Si pater filiæ in fin. C. de inoffic. testam.* (quem falso allegauit *Villalobos, l. Si pater, ff. de don. inter vir. & vxor.* nam in toto illo tit. non inuenitur talis lex) & *Ioan. Lup. d. §. 50. n. 17.* Si autem hæc donatio reciproca excederet iustam remunerationem, iuxta tradita d. disp. 6. n. 6. & seq. cum eo in excessu sit donatio simplex & subinde confirmanda, indigeret vtique traditione: licut cæteræ donationes simplices inter coniuges factæ.

Dubitabis autem circa hanc conditionem, an requira- 12
tur traditio vera, aut sat sit ficta? Quidam censent requiri veram, nec sufficere fictam, vt per clausulam, constituti. Quia hæc clausula inducens possessionem fictam, est nulla, vbi principalis actus est nullus: vt voluit *Bald. l. Ex testam. C. de fideic. emm.* Hoc refert *Tiraq tract de iure const. 1. p. n. 52.* Cæterum tenendum est sufficere fictam traditionem: per *l. Cum hic status, 33. §. Si marius, ff. de donat. inter vir. & vxor.* ibi, *finge in possessione precaria mulierem remansisse, paratamque esse, satisfacere creditori: dicendum est donationem valere*: quamuis *gl. ibi verb. Precaria*, aliter explicet eum textum. Et ratio est, quia quando actus est omnino nullus, non sufficit ficta traditio: at quando actus non est omnino inualidus, sed potest morte vires accipere, sicut actus ipse principalis morte conualescit: sic & traditio ficta. Sic docent *Bart. Bald. Alb. Anz. Salic.* quos cum aliis refert *Tir. tract de iure const. 1. p. n. 51. & 2. p limit. 7. n 21. & 22.* & ipsos sequitur: & fere omnes vbique idem tenent teste *eod. Tiraq. de retract. conuen ad fin. 1 ii n. 48. Alexan de Neuo cap. fin. n. 6 de donat. inter vir. & vxor. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 76. n 2. & 7. Greg. Lop. l. 4. vers. En su vida, t. 11. p. 4 Acosta c. Si pater 1. p. verb. Legau. n. 1. de test. in 6. Ant. Gom. l. 52. Tauri n. 65. Villalob. in commo. pin l 1. D. verb. Donatio, n 148. Minchaca de succes. progress l 1. §. 1. n. 137. Ant. Gabr. in mea edit. to. 1 comm. l 4. verb. Donatio fol. 208. col. 1, P. Mol. to. 2. de iust. tract. 2. disp. 289. §. Idcirco autem.*

Hinc infertur 1. confessionem dotis receptæ factam 13
constante matrim. à viro, quando censetur animo donandi facta (de qua re hoc l. 6. tota disp. 9. egimus) haberi loco conditionis, & ita eam præsumptam donationem absque alia traditione confirmari morte. Et ratio est, quia hoc est

ſpeciale in dotis donatione,vel augmento, quam conſtante matrimonio vir facit vxori: cum enim dos tunc, tam quoad poſſeſsionem,quam quoad proprietatem penes virum eſſe debeat, *l. Dotis ancillam, C. de rei vendic.* fruſtra traderetur vxori, cum ſtatim ad maritum poſſeſsio redire debeat,*l. Qui ſic,ff.de ſolut.*ſicque eius retentio, breui manu pro traditione habetur, quaſi breui manu mulieri tradita,ad virum redierit:vt in ſimili habetur *l Singular. ff. ſi cert. petat.*Sic docent *gl.l.Papinian.fin.ff.de donat. inter vir. & vxo.& ibi.Bart.fin.Felin.c.Si cautio.n.77.de fide inſtrum. Bart.Socin.l.2 n.71.ff.ſolut.matr.Jaſon.l. Si diuortio, n.8. ff. de verb.obl.Salic.l.2.n.2.C.de dote cauta, Roſell Donatio 1. n.34.Ang.Donatio,3 n.3.Sylu.Donatio 2. q 4. Tabiena Donatio 3.q 3.n.4.Ioan.Lup rub de donat §.76.n.3. Cou.1. var. c.7.n.4.verſ. Sed quod etiam Iul Clar.l.4.receptarum §. Donatio,qu.9.verſ.Scias autem.Menoch.de præſumpt. l. 3. præſumpt.12.n.38.Mynch.l.3.contr. vſu frequ.c.49. n. 10.* vbi multos refert:*Valaſcus conſ.5.n.16.to.1.*Et ex Theolog.*P. Molin to.2.de inſt.tract.2.diſp.289.§.Idcirco autem,& diſp. 439.§.Caterum obiiciens,& §. Sunt vero nonnulla,Lud.Lop. l.2. de contract. c.47.§. Tertio confirmatur.* Quare audiendus non eſt *Auendaño de exequend. mand.2.p.c.29.n.* 14. aſſerens donationem ex hac confeſsione conſurgentem, minimè confirmari morte, traditione non ſequuta. Vtrum autem ea confeſsio ante matr. facta animo donandi, confirmetur morte? Dixi hoc 6. l. diſp.9. n.3.

14 2. Infertur,contra authores n.12.relatos,ſatis eſſe clauſulam conſtituti, vt ea donatio morte confirmetur. Vt ſi coniux donans nomine coniugis donatarij ſe poſsidere conſtituat.Quia clauſula conſtituti habetur pro traditione:per eam enim traditur ficta poſſeſsio *l Quod meo, ff.de acquir poſſeſſ.*Sic *Alex.de Neuo,c fin n.6.de donat. inter vir. & vxor.Tiraq* multos referens,*de iure conſt.1 p n.49. Ian. Lup,rubr.de donat §.76,n.2.Greg.Lop.Iul.Clar.Molin. relati, n.praced.Mynch.de ſucceſſ progreſſ.l.2.§.1.n.148.* Quod cum aliis bene intelligit *Ioan. Lup. eo.n.2.* quando conſtituens tempore illius clauſulæ conſtituti, poſsidebat. Idem dicendum eſt,ſi donans, ſe inquilinum nomine donatarij conſtituat. Sic alios referens *Mynchaca eod.n.138.*

15 3.Infertur,confirmari,ſi donans retineat vſumfructum, Quia talis reſeruatio habet vim traditionis,*l.Quiſquis & leg.Si quis argentum, C.de donat.* Sic *Tiraq.* alios referens, *Ioan.Lup n.4.Mynchaca relati num.praced.*

16 4. Infertur, ſi vxor erat debitrix mariti, & hic animo donandi remittat, confirmari hanc donationem morte. Quia ea liberatio vim habet traditionis, *l. Cum hic ſtatus 33.§.Oratio.verſ.Sine autem ff.de don inter vir.& vxor.* Videtur enim ſolutionem debiti factam eſſe, & ſtatim traditam.Sic *Alex.de Neuo.c fin.n.6.de donat.inter vir.& vxor.*

17 5.Infertur,ſimiliter confirmari,ſi donans tradat donatario rei donatæ inſtrumenta, per quæ eam habuit. Quia hæc tradendo,videtur rem ipſam tradere,*l.1.C de don & l.* 8.*t.30.p.3.*Sic *Mynchaca de ſucceſſ.progr.l.1.§.n.138.*

18 6. Infertur, firmari etiam, ſi coniux donans alteri inſtrumentum donationis conficiat. Et hoc enim videtur poſsesſio tradita,*l.8.t.30 p.3.* Sic *Ioan. Lup.rubr.de donat. §.76. num.6.*

19 Vltimò infertur, firmari etiam donationem morte, ſi vir rem ſibi debitam faciat transferri per ſe,vel per alium, in vxorem, & illi deſcribi in libro rationum, vbi debita deſcribuntur. Quia per talem deſcriptionem videtur donare,& tradere vxori. Sic *Anchar.* quem refert & ſequitur *Ioan.Lup. rubr. de donat.§.76.n.6.*

20 II. Conditio requiſita,vt donatio inualida inter coniuges morte confirmetur,eſt, vt coniux donans prius decedat,ſi enim donatarius prius obeat, euaneſcit penitus donatio.Habetur expreſsè *c.fin.de don.inter vir.& vxo. & l. Cum hic ſtatus.53.§.Si diuortio,fin.ff.eod.t.& l.4.t.11.p.4.*

21 Inquires autem, quid dicendum ſit, quando minime conſtat vter priùs obierit? Et vt clare procedam,præmittam quid attento iure regio Caſtellæ,& attento iure communi, videtur dicendum, quando coniuges ſimul perierunt,licet donator ſuperuiuat,valere donationem:per *l.Si inter vir.6.ff de reb dub.* ibi. *ſi ſimul iam is cui donatum eſt, quam is qui donauerit, decedant:magis placuit valere donationem: eo maxime quod donator non ſuperuiuat:* ergo idem dicendum eſt.ſi donator ſuperuiuat.Nam dictio implicatiua,*Maximè* ex propria vi & natura implicat idem eſſe, quamuis ratio expreſſa deficiat,*l.1.§. Si ex dodrante, ad fin.verſ.Caterum ibi, vel maxime, ff. de collat.honor. l. Scire oportet,§. Et ſi maximo,ff de excuſ tut.* Primo tamen dico, attento iure communi, ſi ambo ſimul moriuntur naufragio,incendio,&c. & conſtat donatarium prius obiiſſe,minimè firmari donationem,ſed euaneſcere: vbi autem non conſtat vter prius obierit, firmari. Quoniam præſumitur donatorem in eadem voluntate præmortuum eſſe. Habetur expreſsè *l.Cum hic ſtatus.33.§.Si ambo,ff.de donat.inter vir.& vxor.*Vbi etiam dicitur.ſi ambo coniuges ab hoſtibus capti ſint,(*gloſſ.verb. Capti*, ſcilicet,ſimul) nec reuertantur, tempus captiuitatis ſpectandum eſſe, quaſi tunc deceſſerint,ſi verò alter redierit,eum ſuperuixiſſe cenſendum eſſe. Et inter alios optime hoc docent *Cou.2.varia. 7.n.5.Menoch.de præſumpt.l 6 præſumpt.50.n.6.& ſeq.*Nec obſtat argumentum contrarium, delumptum ex *l. Si inter virum, ff.de reb.dub.* Quia reſpondet bene *Couar.d.n.5.* illam dictionem, *Maxime*, proptiam vim obtinere: implicat enim caſum magis dubium, ibi enim deciditur, quando non conſtat quis prius obierit, valere donationem: & poſtea dicitur, *eo maxime quod donator non ſuperuiuat:* qui caſus omnino certus eſt: & ita implicat caſum magis dubium, nimirum ſimiliter confirmari, ſi ambo ſimul moriantur. Secundo reſpondetur dictionem, *Maxime:*adiectam cauſæ finali,ſtare taxatiue,non implicatiue, *c.Ad.abolendam de filiis presbyt.* vbi *gloſſ.verb.In ſecularibus,*& multi alij,quos refert & ſequitur *Couar.d.num.5.& Menoch.d.præſumpt. 50.n.12.* & ita in eo textu ſtat taxatiue: vt tradunt *Menoch. & Couar. ibid.*

22 2.Dico,quando coniuges non ſimul eodem caſu perierunt, ſed diuerſis in locis, nec vter prius obierit conſtat: varij ſunt DD. aliqui cenſent hæredi donatarij incumbere onus probandi donantem prius deceſsiſſe, vel ſaltem vtrumque ſimul ſiue hæres poſsideat ſiue non.Sic *Alex.l. Ex facto,§. Si quis autem,ff. ad Trebel.* Alij autem ſentiunt hæredem donatoris teneri id probare, atque ita dum hæres minime probauerit, morte firmari donationem. Quia licet donatio inter coniuges ſit nulla,confirmatur ſilentio donatoris vſque ad mortem: ergo morte donantis probatur confirmatio:& proinde eius hæredi incumbet probare,minime eſſe confirmatam: quia donator ſuperuixerit.Sic *Bart.Socin l.Si inter,9.fin ff.de reb.dub.Ioa. Lup.rub. de don.§.75.fin* Facit optimè *gloſſ.l.Cum hic ſtatus,§.Si ambo.verb.Simul deceſſerint.ff. de donat.inter vir. & vxor:* vbi dicit *non dico ſimul, id eſt, eodem tempore, ſed ſimul, id eſt, vnus & alter:neſciuntamen quis prius deceſſerit.*Et hic modus dicendi, ſatis probabilis eſt. Alij verò,& verius dicunt,præſumptionem eſſe pro ipſo rei donatæ poſſeſſore, & ita incumbere onus probandi donatorem ſuperuixiſſe ei,qui minime poſsidet. Quia in dubio melior eſt poſsidentis conditio:*reg.In pari ff.de reg.iur.& eod.t.in 6.* Sic docent *Bart.l.Si inter.ff.de reb.dub.& ibi Imol.Raph. & Cum.* quos refert,& ſequitur *Cou.2.var.c.7.n.3.Maſcb. de prob. concl.1200.n.15.P.Molin to.2. de inſt.tract.2. diſp.289. §. Donatio cauſa mortis, Barahona in addit.ad Ioan.Lup.rubr. de don.§.75.lit.P.Menoch.*multos referens *de præſumpt.l.6. præſumpt.50.n.16.*Et ita inquit *Barahona*, cum traditio rei donatæ neceſsaria ſit ad confirmandam donationem, obtinere ſemper præſumptionem pro conſuge donatario: additque cum Molineo,quem ibi refert,ſi forte ceciderit à poſsesſione,expedire ei illã poſsesſorio iudicio recuperare,antequam petitorio agat.Et hoc verum eſt,licet diſtinctis in locis vir,& vxor moriantur,dum enim non conſtat quis prior deceſſerit,valida eſt donatio.Sic *Cou.& Mol. ibi,* Quod ſi mutuo ambo coniuges ſibi donaſſent,vtriuſque donatio maneret confirmata:per *l.Cum hic ſtatus,§.Si*

ambo,

ambo, vers. Proinde, de donat. inter vir. & vxor. Sic *Couar. & Molin. ibi.* Et ratio est, quia cum iam donatio esset facta & res donatario tradita, ab illoque possessa, in hoc dubio præualet fauor donatarij possidentis, vt donatio censeatur valida, & confirmata. Addit bene *P. Molina cum Acosta* per ipsum relato, casiari omnino donationem, si coniuges sibi mutuo donassent, sub ea conditione, vt qui posterior è vita discederet, bona donata obtineret: & vterque simul obiisset, nec constaret vter prius. Quia sub positiua conditione, si alter superuixerit, donatio facta est, quæ conditio in eo euentu defecit.

23 Maior autem difficultas est, attento iure regni Castellæ. Nam obstat fortissimè, *l. 12. t. 33. p. 7.* ibi *muriendo el marido, y la mujer en nane, fuego, &c. entendemos que la mujer, por que es flaca, morira primero que el varon. E tiene por saber esto, por razon de las donaciones que el marido e la mujer hazen el vno al otro en su vida.* Vbi expressè decciditur, coniugibus simul morientibus, præsumi mulierē prius decessisse, & ita in hoc casu, si vir donauerat vxori, videtur dicēdū donationem euanescere, tāquā vxore donataria præmortua: secus tamen, si vxor donauerat viro: cum præsumatur vxorem donatricem prius decessisse. Quare videtur correctum ius commune disponens valere vtramq; donationem, præsumiq; semper donatorem præmortuum esse. Et ita correctum esse docet *Ioan. Lup. rubr. de donat. § 74. fin.* Quamuis *Cou. 2. var. c. 7. fin.* dicat non corrigi ius commune per hanc legem. Sed ab eo recedendum est, quia fatetur, expressè hanc legem disponere contra ius commune, nec ostendit qualiter ipsum non corrigat: & falso diceret lex, hoc deseruire ad donationes factas inter coniuges. Hoc tamen fatendum est, cum prædicta lex solum disponat, quando simul naufragio, incendio, aut alio casu vterque coniux perit: nihilq; disponat quando diuersis in locis, nec constet quis prius obierit, manere in hac parte, ius commune incorrectum, & id quod ex eo diximus, n. 22.

24 III. Conditio requisita, vt donatio inter coniuges morte confirmetur, est, vt non excedat 500. aureos absque insinuatione. Si enim hanc summam excedat, nec adhibeatur insinuatio requisita, *l. Sancimus, C. de don. & l. 9. s. 4. p. 5.* non confirmabitur morte. Habetur expressè, *l. Donationes quas parentes, 25. C. de don. inter vir. & vxor.* vbi subditur, si tempore mortis donator confirmarit dictam donationem excedentem 500. aureos, absque insinuatione factam, valere tunc vt legatum, quod non indiget insinuatione. Quare audiendus non est *Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. ad fin. § Notandum est*, asserens hanc donationem vltra 500. aureos non insinuatam, confirmari morte. Quod idem in alio simili, docuit *Bald. l. Si mortis, n. 5. C. ad leg. falcid.* dicit enim donationem factam à patre, filiofamilias, excedentem hanc summam, & non insinuatam, morte confirmari: quia habet vim relicti: quod idem procedit in nostro casu, cum hæc donatio inter cōiuges similis sit donationi factæ per patrem suo filiofamilias, & habet vim relicti. Sed hæc doctrina falsa est, & contra decisionem, *d. l. Donationes quas parentes*, vt bene aduertit *Ant. Gom. 2. var. c. 4. n. 17. vers. Quarto infero, Angulo de melior. l. 1. gl. 1. n. 13.*

25 Grauis autem difficultas est, circa hanc conditionem. An donatio hæc excedens summam dictam, in nihilo confirmetur morte, sed penitus euanescat: an vero solus excessus corruat, confirmetur autem in summa quingentorum aureorum, quæ insinuatione non indigebat? aliqui volunt penitus euanescere. Ducuntur, quia *l. Donationes quas parentes, C. de don. inter vir & vxor.* ind stincte ait hanc donationem morte non confirmari. Deinde, quia est defectus in re, cum non fuerit insinuata, contra *l. Sancimus. C. de donat.* & in persona, cum inter coniuges donatio non valeat. Sic tenent *Salicet. d. l. Donationes, n. 3. & ibi Socin.* dicens ita fuisse approbatum per Collegium Pisanum: idē *Paris. Cassan. Ruin. Alciat.* quos refert *Angu. de melior. l. 1. gloss. n. 14.* Idem *Menoch. de præsumpt. l. 3. præsumpt. 12. n. 67.* Sed contrarium est verius, nimirum, solum excessum annullari, reliquam autem summam morte confirmari. Quia *d. l. Donationes quas parentes*, non asserit in vniuersum donationem illam minimè firmari morte, sed solum debitæ summæ excessum: vt constat ex illis verbis, *nam amplioris quantitatis donationem minimè insinuatam, nec per silentium eius qui donauit, confirmari concedimus.* Vbi solùm negat excessum illum firmari. Deinde, quia vtile per inutile non vitiatur, *reg. Vtile, de reg. iur. in 6.* quando vtile ab inutili separari potest. (Vt explicat *ibi Dynus n. 4.*) Ergo cùm in hac donatione possit debita summa, quæ est pars vtilis, separari ab excessu, qui inutilis est, non debet vitiari. Nec obstat donationem tunc carere duobus adminiculis. Nam defectus personæ suppletur per durationem in eadem voluntate vsque ad mortem, & morte sequuta confirmationem. Defectum autem rei, scilicet, insinuationis, non debet magis in his donationibus nocere, quàm in aliis: quæ in solo excessu annullantur, validæque sunt quoad summam permissam, *l Sancimus, vers. Quid autem, C de donat.* Et ita hanc partem tuentur *gloss. cap. fin. verb. Constante, de donat. inter vir. & vxor. Odofred. Ioan. Andr. Alberic. Crottus, Aret. Bello. Rub.* quos refert, & sequitur *Angulo de melior. l. 1. gloss. 1. n. 4. Ioan. Lup. rubr. de donat. § 82. n. 2. fine, Anton. Gom. variar. c. 4. n. 17. vers. Quarto infero, Iul. Clarus* dicens communem, *l. 4. recep. verb. Donatio, q. 17. vers. Sed hic incidenter, Ant. Gabr.* alios referens, *in mea edit. tom. 1. comman. l. 4. verb. Donatio, f. 211. P. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 289. § Quando non processit.*

Vltima conditio est, vt donans in eadem voluntate per- 26
maneat vsque ad mortem, nec tacitè, nec expressè reuocans. De qua conditione dicam tota disput. sequenti.

DISPVTATIO XV.

An vt donatio inter coniuges morte confirmetur, desideretur vt donans in eadem voluntate perseueret vsque ad mortem, nec tacitè, nec expressè reuocans, & quando censeatur tacitè reuocare.

SVMMARIVM.

Necessarium est, vt donans in eadem voluntate persistat, nec tacitè, nec expressè reuocans, num. 1.

Desideratur euidenter constare de reuocatione. Et quid, si priùs reuocet, postea approbet? num. 1.

An reuocetur etiam quoad inutiliter expensa per coniugem donatarium? remissiuè, eodem num. 1.

An desideretur simul cum donatione traditionem reuocari? n. 2.

An donatio consurgens ex confessione debiti recepta, reuocetur confessione reuocata? num. 3.

An hæc donatio ex ea confessione consurgens, reuocetur alienatione rei, quam vir fatetur se in dotem recepisse, & aliis modis, quibus donatio expressa inter coniuges reuocatur, n. 4.

An donatio inter coniuges censeatur reuocata, alienatione, vel impignoratione, vel hypothecatione rei donatæ, n. 5. Et quid, generalis institutione facta omnium bonorum, vel aliis legata, n. 6.

An si coniux leget coniugi quæ priùs ei donauerat, videatur à donatione recedere? Et quid referat habere virtute donationis morte confirmata, vel legati, n. 7.

An testator non vtens verbo legati, aut fideicommissi, sed verbis dubiis, recedat à donatione? n. 8.

Quid, si testator vtatur verbis, aut fideicommissi? n. 9.

An reuocetur ea donatio diuortio facto inter coniuges? n. 10.

Quid si coniux donataria mores mutet in donantis detrimentum. vt si vxor donataria adulterium admittat, vel alia inhonesta permittat, vel extra domum pernoctet, vel causas ingratitudinis committat donatore sciente, aut ignorante, & requiratur vt ipse reuocet. n. 11. Et reuocatur hæc donatio eo modo, quo legatum, n. 12.

Reuocatur sicut & legatum, per inimicitias. Et quando hoc contingat? Et quid, si coniuges ad pacem redierint, n. 13.

Quid, si donans aut legans potuerit reuocare, & fecit codicillum non reuocando, vel partem reuocauit, n. 14.

Quid, si culpa testatoris, vel donantis sunt inimicitiæ? n. 15.

VT donatio inualida inter coniuges, morte confirme- 1
tur, desideratur donantem in eadem voluntate persistere vsque ad mortem. Quare si expressè, aut tacitè reuocet, minimè confirmabitur morte. Habetur expressè *c. fi. de donat. inter vir. & l. Cum hic status 33. ff. ad l. iuliam. vers. Ait oratio, & vers. Pœnitentiam.* Et *l. 4. t. 11. p. 4.* Et oportet euidenter constare de reuocatione: vt expressè dicitur

co vers. Pœnitentiam, ad fin. ibi, *vbi semel donatorem pœnituit, hæredi reuocandi potestatem tribuimus. si appareat defunctum euidenter reuocasse voluntatẽ. Quod si in obscuro sit, proclivior esse debet iudex ad comprobandam donationem.* Si autẽ donationem priùs reuocatam, postea approbaret, confirmaretur morte: vt expresse habetur *d. vers. Pœnitentiam*, ibi, *pœnitentiam accipere debemus suprematem, proinde si vxori donauit, deinde cum pœnituit, mox desiit pœnitere, dicẽdum est donationem valere: vt supremum eius spectemus iudicium.* Vtrum autem reuocetur omnino etiam quoad inutiliter expensa per coniugem donatarium? dixi hoc 6. lib. disp. 3. n. 3.

2 Hinc infertur contra *Bart. d. l. Cum hic status, §. Si maritus n. 2.* sufficere donationis reuocationem, quamuis traditio ipsa, vel possessio minime reuocetur. Quia textus relati per solam pœnitentiam dicunt reuocari. Præterea quia sufficit tacita, & præsumpta reuocatio, vt dicemus n. 10. & seq. cum tamen traditio non reuocetur. Sic *Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 65. fin. P. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 289. §. Secundus euentus.*

3 2. Infertur, donationem consurgentem ex confessione dotis receptæ factam per virum constante matrim. non censeri reuocatam, eo quòd postea recantet palinodiam, asserens falsam fuisse confessionem. Quia illa confessionis reuocatio non est clara, & aperta retractatio donationis: cum possit in id tendere, ne ea dos soluatur vxori tanquam debita, & ita de toto hæreditatis aceruo: ne legitimam ascendentium, vel descendentium minuat: quod si his careat, ne creditoribus præiudicet: quod si ære alieno minime grauetur, ne putaretur debita sed donata. Sic docent *Ioan. And. Alberic. Roma.* quos refert, & sequitur *Ioan. Lup. rub. de don. §. 69. n. 11.* Quamuis *Couar. 1. var. c. 7. n. 5. vers. Aliud præterea*, de hac doctrina dubitet.

4 3. Infertur, hanc donationem inualidam consurgentem ex prædicta confessione, mortéque confirmandam, posse expresse, vel tacite reuocari, censerique tacite reuocatam per alienationem rei quam vir fassus est se in dotem recepisse. Quia vero donatio per hoc reuocatur, vt dicam num. sequenti: ergo à fortiori præsumpta. Sic *Couar. eodem c. n. 4. vers. Sed quod etiam, ibi, quarto itidem constat. P. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 439. §. Secundum, si eadem confessio.* Idem dicendum erit eadem ratione de aliis, modis quibus tacite censetur donatio expressa reuocata: de quibus dicam numeris sequentibus.

5 4. Infertur non confirmari donationem sed tacite censeri reuocatam, si coniux donans rem donatam postea alienauerit: vel pignori dederit, vel speciali hypothecæ subiecerit. Habetur expresse *l. Cum hic status. §. Si maritus, & §. Qui quasdam vers. ff de don. inter vir. & vxor. & l. Si maritus, la 2. C. eod. tit.* vbi *gl.* opponit *§. Si rem, & §. Idem rescripserunt, inst. de leg.* vbi legatum non reuocatur per sequentem obligationem, & *l. 3. C. de leg.* vbi minime legatum extinguitur, si alteri hypothecæ subiiciatur: & respõdet aliud esse in hac donatione, quæ cum à iure communi exhorbitet, est odiosa, & non valet à principio: & aliud in legato, quod est fauorabile, & à principio valuit. Vel dic cum *Ioan. Lup. rub. de donat. §. 69. n. 4.* donationem inter coniuges attento iure communi non valere, iure autem singulari confirmari morte: id autem quod iure singulari valet, facilius tollitur, quam quod valet iure communi, vt Legatum, *l. Eius militis, §. Militia missus, ff. de testam. milit.* Et prædictã donationem censeri reuocatã alienatione postea sequuta, habetur etiam, *l. 4. t. 11. p. 4.* Non sufficeret autem generalis hypotheca omnium bonorum: vt constat ex *d. l. Si maritus* ibi, *si maritus post factam donationem specialiter obligauit.* Quia generalis hypotheca nõ afficit ita rem sicut specialis, *l. Ex differentia, ff. ex quib. can. pignus vel hypothec.* Sic *Bart. Bald. Ias.* quos refert & sequitur *Ioan. Lup. rub. de donat. §. 69. n. 4. Fano de pignorib. 2. p. memb. 1. n. 4. Couar. rubr. de testam. 3. p. n. 19. vers. Quarto ex his ibi, quibus illud suffragatur: P. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 289. Tacite censetur.* Censebitur etiam reuocata donatio per pignorationem generalem omnium bonorum, quando toto pretio pignorantur, ac valent vna cum re donata. Quia tunc verisimile est nolle pignotantem soluere, & ita reuocare vocationem. Sic late probans *Ioan. Lup. d. §. 69. n. 10.* vbi bene intelligit tunc reuocari tacite donationem per pignorationem hanc generalem, vel specialem rei donatæ, nisi ea res donata fuisset maiorum pignorantis. Tunc enim ob affectionem ad rem, est verisimile fore vt eam redimat, *l. In emptione ff. de minor.* & refert pro hac parte Paulum, Alexand. & Iasonem.

Quinto infertur, non reuocari donationem, per generalem omnium bonorum institutionem, secus per specialem illius rei donatæ. Vt si alteri eam legarit donans. Prob. ex *l. Cum hic status, §. Si ambo. fin. ff. de don. inter vir. & vxor.* ibi, *qui quasdam res ex iis quas donauerat, legasset. Quasdam non videbitur cateras res ad vxorem voluisse pertinere*, vbi *gl. verb. Pertinere*, inquit, *& alias quas legauit, videtur ademisse, l. Si ex toto, in princip. ff. de lega. 1.* 6

Est autem non modica difficultas, an si coniux leget cõiugi quæ in vita donauerat, videatur, à priori donatione recedere, & proinde morte minime confirmetur, sed habeat donatarius titulo legati. Multum inter est vtro ex his modis confirmetur. Nã si vt donatio, retrotrahetur quoad fructus: (vt dicemus disp. seq.) secus si vt legatum. Quia sub legato minime includuntur fructus viuo testatore percepti, *l. Quæsitum, §. pen. ff. de leg. 1.* Sic *Paulus, l. Si quando, initio n. 5 ff. de leg. 1.* Deinde si vt donatio confirmetur, debebitur sequuta morte, ante hæreditatis aditionem: (vt diximus disp. præc. n. 5.) Si tamen vt legatum, non debebitur nisi adita hæreditate, vel repetita ab intestato. *l. Eam quam, C. de fideicomm.* Sic *Paul. à l. Si quando n. 5. Ioan. Lup. rubr. de don. §. 72. n. 2.* Quæ differentia procedit attento iure communi: nam iure huius regni Castellæ, per *l. 3. Tauri, hodie l. 1. tit. 4. lib. 5. recop.* quæ ad valorem testamenti nõ requirit hæredis institutionẽ legata debentur hæreditate nõ adita. Vt multis citatis docet *Matienzo ea l. 1. glos. 14. a. n. 5.* 7

Primo dico, quando testator non vteretur verbo importante legatum aut fideicommissum: vt si diceret, Confirmo donationem factam vxori meæ, vel vxor mea habeat quod illi donaui, aut similia verba dubia: tunc si prior donatio poterat morte confirmari, manere confirmatam eam, vt donationem: vt expresse habetur *l. Ex verbis, C. de don. inter vir. & vxor.* Si vero non poterat morte confirmari, vt quoad excessum legitimæ summæ quando deficit insinuatio in ipsa donatione, iuxta dicta disp. præced. n. 25. tunc confirmari vt legatum. Habetur expresse, *l. Donationes quas parentes, 25. C. eo t.* Sic *Bart. l. Si quando, init. n. ff. de leg. 1. & ibi Paul. n. 5. Ioan. Lup. rub. de don. §. 72. n. 2.*

2. Dico, si testator vtatur verbis legati, aut fideicommissi, vt si dicat, Lego, vel fideicommitto vxori meæ, quod illi donaui, videri recedere, à priori donatione, & confirmari vt legatum. Constat ex *l. Si quando, ff. de leg. 1.* & ex *l. Illud, ff. de acquir. hared.* Sic *Bart. Paul. & Ioan. Lup. n. præced. allegati.* Intellige tamen videri recessum à priori donatione, & confirmari vt legatum, non quoad fructus perceptos in vita donantis. Quia id esset in damnum mulieris, cum eos tunc non acquireret (vt dixi num. 7.) Quia non debet esse deterioris conditionis, quam si res illa donata legata non esset. Cum enim vtilius sit vxori habere ex donatione, quam ex legato, Id legatum potius dicitur confirmatio donationis, quam eius reuocatio. Prob. ex *l. Cum pater, §. Pater filio ff. de leg. 2.* vbi quando vir donauerat vxori ancillas, & postea eas legauit eidẽ, deciditur partus viuo testatore habitos esse vxoris. Sic *Paul. eo §. Pater filio, Ioan. Lup. rub. de donat. §. 72. n. 2. vers. Idem est in eo.* Et ita intelligitur *Greg. Lop. l. 4. verb. E la diesse, t. 11. p. 4.* vbi dicit virum legantem rem donatam, non videri reuocare donationem. Id enim probat per *d. l. Cum pater, §. Pater filio*, & doctrinam Pauli proximè allegatam. 8

Similiter reuocatur tacitè donatio, diuortio postea sequuto ex displicentia, nisi donãs voluerit expresse tẽ valere, *l. Cum hic status, §. Si diuort ff de don. inter vir. & vxor. & l. Sed interim, fin. & l. Et idco. fi. eod. t.* Secus si bona gra- 9

tia

tia diuortium, vt causa religionis. Si autem post diuortium instauretur matrimon. conualescit donatio, ad hunc effectum, vt morte confirmetur. Habetur *d.l.Cum hic status §.Si diuertium*, Sic docent *Rosella Donation. 1. num. 31. Angel.Donatio. 7.n.9.Syluest. Donatio.2.q.6. Tabiena Donatio 3.fine, Armilla verb.Donatio, n.29.*

11 Similiter tacitè reuocatur, quando coniux donatarius mores mutat in præiudicum donantis. Vt si vxor donataria committat adulterium. Sic *Ioan. Lup.* latè probans *rubr.de don.§.78.n.2.Menoch.de præsumpt.l.3. præsumpt.73. nu.30.* & in legato docet idem *Mantica de coniect. vlt.vol. l.12.t.5. n.6.* Idem docet *Ioan.Lup.eo.n.10.* si vxor pudicitiã luxurioso osculo violasset,vel palpari mamillas permisisset:& *n.11.*dicit,idem forsan esse, si probaretur fuisse in balneo cum alio viro:& *n.12.*dicit, idem esse, si pernoctarit extra domum absque causa. Et cõcludit ibi in his casibus marito scienti induci tacitam reuocationem, adeo, vt morte non confirmetur donatio.Et *n.13.*dicit idem & fortius videri,si maritus ignorasset:quod idem in legato docet *Mantica, d.t.5.n.6.* Quia quando vir conscius fuit,nec reuocauit, poterat facilè præsumptio apparens capi voluntatis non reuocandi, cum autem ignoranit, nulla est præsumptio voluntatis persistendi in eadem donatione. Similiter videtur tacite reuocata donatio hæc, si donatarius ingratus fuisset donanti aliquo ex modis traditis, *l.si. C.de reuoc.don.& l.fin.C.de don.* Quia si ex illis causis potest reuocari donatio perfecta inter viros,à fortiori censebitur reuocata hæc donatio imperfecta,& quæ habetur instar legati.Sic *Ioan.Lup.d.§.78.n.17.* Et quamuis vt donatio perfecta reuocetur ob ingratitudinem, desideretur actus donatoris reuocantis : is tamen minimè desideratur, quando hæc donatio inter coniuges morte confirmanda, reuocatur ob ingratitudinis causas, sed ipso iure tacitè reuocata manet. Vt bene docet *Greg. Lop.l.10 verb. Sua hæreditas, t.4.p.5. per l.3. §. finaliter, ff. de adimend.leg.* ex qua constat legatum ob similes causas ipso iure reuocari, Et ratio discriminis est, quia donatio perfecta reuocatur ob ingratitudinem, in pœnam ingrati, quare opus est vt donator eam pœnam inferat. Donatio autem imperfecta reuocatur ex tacita & præsumpta donantis mente,instar legati,& donationis,quæ natiuitate filiorum reuocatur, iuxta *l.Si vnquam, C.de reuoc.don.* quare sicut hæc ipso iure reuocantur, ita donatio hæc imperfecta.

12 Tandem donatio hæc tacite reuocatur eodẽ prorsus modo,quo & legatũ.Quia naturã vltimæ voluntatis,non autẽ contractus obseruat. Sic *Molina lib.3.de primog.t.9.n.42.*

13 Hinc infertur reuocari ipso iure per graues inimicitias superuenientes, secus per leues : vt colligitur ex *d.l. Cum hic status, §.Si diuertium ff.de don.inter vir.& vx.*& docent *Ioan. Lup.rubr.de don.§.78.n.19. & seq. Menoch.de præsum. l.3.præs.37.n.17.*& constat,quia legatum ob similes inimicitias reuocatur ipso iure : vt expresse habetur *l.3. §. Non solum, ff.de Adim.leg.* tradunt omnes authores.De qualitate autem harum inimicitiarum, consulendi sunt *Ioan.Lup. eo.§.78.n.19.& seq. Mant.de coniect.vl,vol.l.12.toto t.5.Menoch.de præsum.37.& l.4.tota præsum.170.* Et hoc verũ est, nisi post ortas inimicitias se reconciliauerint donans, vel legans,& donatarius, aut legatarius. Tunc enim censetur remissa inimicitia, & instauratur donatio,vel legatũ:vt de donatione habetur expresse, *l.Cum hic status, § Si diuertio. ff.de don.inter vi.& vx.& de leg.l.4.ff.de adim.leg.*Et docẽt. *Ripa, l.fi.q.61.n.104.C.de reuoc.don.Bart.Alex.Cuma.Aret. Imola,Iason,Curtius,* quos refert, & sequitur *Molina l.1.de primog.c.9.n.42. Ant.Gom.1.var.c.12.n.56. Acosta, l.Gallus, §.Et quid si tantum, 3.p.n.80. & seq ff. de lib.& posth.Minchac.de succeff.creat.l.1. §.10.n 621.Manti.de coniect.vl.vol. l.12.t.5.n.18.Menoch.de præsumpt.l.3.præsumpt.37.n.38. & l.4.præsumpt. 170.n.13.* vbi exemplificat, si testator post inimicitias fecisset codicillum,& aliquid legasset inimico, tunc enim ait censeri remissam inimicitiam. *Salzedo add. ad reg.410. Bernardi Diaz limit.4. P.Molina tom.1.de iust. tract.2.disp.212.§.Tacite vero.*

Et verum quidem est, censeri tacite reuocatam donationem per inimicitias superuenientes, quamuis donans inimicitiæ conscius tempus habuerit reuocandi, fecerit- 14
que codicillum, nec in eo reuocauerit. Sic enim de legati reuocatione aperte habetur *l.Filio, §. Seja, ff. de adim. leg.* Et tenent *ibi Bart.n.1. Alex.l.1.n.33.ff.de vulga.Ripa d l. fi.n.151.Aret.cons.93 n.5.Peralta l.Cum quidam. n.8.de leg. 2.Mantica d.t.5.n.2.Menoch.l.3. de præsump.præsump.37.n. 18.& l.4. præsumpt.170. n.4. Salzedo de reg.410. ampl.12. Molina l.1 de prim.c 9.n.41.aliter Molina d.disp.212. §.Tacite vero.* Et in terminis donationis inter vir. & vx. videtur tenere *Menoc.d.præs.37.n.18.* vbi hoc dicit in donatione causa mortis, cui *n.17.* dicit in hoc æquiparari donationem inter virum & vxorem.Quod tẽperandum est, nisi testator in ipso codicillo reuocasset aliqua ex legatis iam tacite reuocatis, tunc enim quæ expresse non reuocauit, videtur tacite confirmasse. Sic cũ *Petrasancta* docet *Menoc.* agens de legatis, *de præsum.l.4 præsum.170 n.5.*Quare consequenter idem dicendum est de don. inter vir. & vxor. cum similiter ac legatum reuocetur:vt diximus n.12.

Demum inquires, quid si culpa donantis, inimicitiæ 15
ortæ sint ? *Bartol.l.Cum in tabulis, n.1. ff. de his, quib.vt indig.& Rimin.instit.de don.in princ.n.1083.*& multi alij quos refert *Menoch.de præsumpt.l.3. præsumpt.37. n.22.* censent legatũ in hoc euentu non reuocari : quare idem censerent de hac donatione.Sed dicendum est reuocari:quia in legato ita videtur expresse probari, *l.3. ff. de adim. leg. vers. Et pœnituit.*Et ratio est,quia hoc casu reuocatur legatum, vel donatio ex præsumpta donantis, vel legantis voluntate, quæ ita præsumitur mutata,siue culpa donantis,aut legantis, siue donatarij, aut legatarij inimicitiæ ortũ habuerint. Sic agentes de legato, docent *Ripa l.fin. C. de reuoc. don. 151. Iason, l.Si filiam, n.2.C.de inoffic.testam.Ioan.Lup rubr. de don.§.78.n.27.Gerard singul.5.Ioan.ab Amicis, cons.4.Peralta l.Legatum,n.3.ff.de leg.2.Bernard Diaz reg.410.limit. 1.& ibi Salzedo in add.vers. Et vnicam limitationem, Minch. de succeff.creat.l.1. §.10. n.621. & de succeff.progressiu. l.3.§. 27.2.9.Couar.rub.de testam.p.2. n.2.vers. Quinto ex promissa.Padilla l.Si super possessione, n.20.C.de transact.Molina l. 1.de primog.c.9.n.38.Mantica de coniect.vlt. vol.lib.12.t.5. n.9.Menoch.de præsumpt.l.3.præsumpt.37.n.23. & l.4. præsumpt.170. n.6. & 7. Meres de maior.1.p.43. n.17.* Quare idem dicendum est in donatione inter vir. & vxor. & ita expresse tenet *Ioan.Lup.d.§.78. n.17.*

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm donatio inualida inter coniuges,morte confirmata, retrotrahatur vsque ad tempus donationis factæ, tam quoad dominium,quam quoad fructus ? & semel reuocata,vel cassata reuocetur,aut cassetur etiam quoad fructus perceptos ?

SVMMARIVM.

Donatio hæc retrotrahitur non quoad dominium,sed quoad fructus perceptos, num.1,

Non retrotrahitur quoad omnes fructus, sed quoad perceptos à tempore traditionis, num 2.

An si ea donatio excedat quingentos aureos absque insinuatione,& donans in testamento confirmet excessum, retrotrahatur excessus ille quoad fructus, n.3.

An possit ea donatio morte cõfirmata,ante confirmationẽ vsu capi,n 4.

Transfertur dominium talis donationis à tempore mortis,nulla expectata hæreditatis additione, n 5.Et ibi. quid si excedat summam debitam sine insinuatione, & donans confirmet excessum in testamento.

An reuocata donatione,aut morte non confirmata,teneatur coniux donatarius restituere omnes fructus perceptos ? Et ea morte confirmata comparat donatarius solos fructus industriales perceptos,& hoc tantum quando credidit bona fide valere donationem ? Refertur opinio affirmans, n.6.

Licet donatio non confirmetur morte,acquirit coniux donatarius fructus industriales,nec ad hoc requiritur bona fides, n.7.

Reuocata donatio, aut morte non confirmata,non retrotrahitur quoad omnes fructus, sed tantum quoad naturales, & cæteros acquirit coniux donatarius, nec omnes tenetur restituere,sed in quantum factus est locupletior, n.8.

Non

Non requiritur bona fides in coninge donatario, vt donatione morte confirmata fructus acquirat, n 9 Et hæc donatio retrotrahitur quoad fructus maturales & industriales, n.10.
Explicatur l. Fructus percipiendo, ff. de vsuris : eodem n.19.

1 SIt conclusio. Donatio inualida inter coniuges, dum morte confirmatur, non trahitur retro ad tempus donationis factæ, quoad dominium rei donatæ, sed tantum quoad fructus ex ea perceptos. Quod trahatur retro, habetur expresse *l. Donationes quas parentes, 25. de donat. inter virum & vxorem, vers. Si vero vel non amplior.* ibi, *ad illud tempus referatur, quoad donatis conscripta sunt.* Et *l. Si is seruum, 21 ff. eo t.* Quod autem non retrotrahatur quoad dominium, probatur, quia expressa coniugis voluntas nequit rei donatæ dominium transferre in coniugem, dum ambo superstites erant, cũ inter eos sit prohibita, & inualida donatio: ergo multo minus id poterit tacita, & præsũpta voluntas, ex qua ea donatio morte confirmatur. Fictio enim non plus operari potest, quam veritas, *l. Filio quem pater, ff. de liber. & posth. & l Bonorum ff. rem ratam hab.* Quod autem retrotrahatur quoad fructus, probatur, quia constat retrotrahi, & non quoad dominium: ergo quoad fructus. Deinde quia id habetur expresse *l. Cum pater, §. Pater filia, ff. de legat. 2.* ibi, *nec aliud in vxore, iunct. gloss. verb. Nec aliud.* Et ratio est, quia coniux donatarius possidet rem donatam alio coniuge superstite, (si enim non sibi tradatur, & possideat, non confirmabitur morte ea donatio, vt dixi hoc 6. disp. 14. n. 6.) fructus autem possessionem sequuntur §. *Si quis à non domino, instit. de rerum diuis. l. Bona fidei ff. de acquir. rerum domin.* ibi, *possessor quoad fructus attinet, loco domini pene est.* Et *l. Qui scit, ff. de vsuris,* ibi, *porro bona fidei possessor in percipiendis fructib. iduris habet, quod dominis prædiorum tributum est.* Hanc conclusionem, docent *glossa, l. Donationes quas parentes, verb. Referatur, & ibi Bald. fine, C. de donat. inter virum & vxorem, idem gloss. l Talis scriptura fine ff. de leg.* vbi *Paul.* dicens communem, *n.4. & 5. & Alex. n.8. Hostiens. sum. s. de donat. inter vir. & vx. n.9. ver. Et quod dicit, Bart. l. Sequens quæst. ff. de lega. 2. Crottus, l. Si is qui pro emptore, n.15. ff. de vsucap. Ioan. Lup. rub. de donat. § 72. n.1. Couar. rubr. de test. 3. p. n.5. Gregor. Lop. l. 4. verb. En su vida, t.11. p.4. Ant. Gom. 2. var. c.4. n.23. vers. Aduertẽdum, & l.52. Tauri, n.65. Villalobos in comm. opin. lit. D, verb. Donatio. n. 150. Iul. Clarus l. 4. recept. § Donatio. q.9. vers. penult. Padilla l. Cum virum, n.18. C. de fideicomm. Angulo de meliorat. l. 2. gl. 1. n.8.* Et ex Theologis, *P. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 289. §. Vt disp. præced. Lud. Lop. 2. de contractib. c.47. ad fin. §. Notandum est.* Quare non est audienda *gl. d. l. Sequens q. fine, & l. Sub conditione, verb. olim, fine, ff. de solut.* quam sequuntur alij quos refert *Pinel. de rescind. l. 2. p. 2. c.4. n.51.* docens hanc donationem retrotrahi etiam quoad dominium. Quam bene reprobat *Bart. d. l. Sequens quæstio.*

2 Hinc infertur donationem hanc retrotrahi quoad fructus perceptos à tempore donationis traditione sequuta, si enim prius donatio facta est, quamuis traditione ante mortem donantis sequuta, confirmetur donatio, at non retrotrahetur quoad fructus ante traditionem perceptos. Quia ratio acquirendi fructus est possessio, (vt dixi n. præced.) ergo fructus ante possessionem percepti non acquirentur. Sic *Cou. rub. de test. 3. p. 5. n. Molina n. præced. alleg.*

3 2. Infertur quando donatio excessit legitimam summam, nec insinuata fuit, si in testamento donantis confirmaretur, non retrotrahi quoad fructus ex illo excessu perceptos, sed soli fructus illius incrementi, percepti à morte donantis pertinebunt ad coniugem donatariũ. Quia quoad illum excessum habet vim legati, (vt diximus hoc l. 6. disp. 14. n. 24.) quando autem debetur vt legatum, non retrotrahitur quoad fructus, [vt dixi disp. præc. n. 7.] Cum autẽ quoad legitimam summam, quæ poterat absque insinuatione donari confirmetur morte, (vt dixi d. disp. 14. n. 25.) quoad illam retrotrahetur quoad fructus à tempore traditionis perceptos, sicut aliæ donationes morte confirmatæ. Sic *P. Molin. to. 2. de iust tract. 2. disp. 289. § Vt d sp. prec.*

4 3. Infertur hanc donationem, quæ morte confirmatur, non antea vsucapi incipere, quam donantis morte confirmata sit, Sic alios referens *Gregorius Lopez l. 4. En su vida, titul. 11. part. 4. Molina mm. precedenti relatus.*

4. Infertur, statim à tempore mortis coniugis donantis 5
transferri dominium in coniugem donatarium, nulla hæreditatis aditione expectata, in quo distat à legatis. Ita docent per *l. 1. C. de donat. inter virum, & vxorem,* cum Bartol. Paulo, & communi, *Ant. Gom. 2. variar. c.4. n.14. vers. Aduertendum tamen, Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida, fine tit. 11. p.4. Molina tom. 2. de iust. tr. 2. disp. 289 §. Illud etiam obseruandum est.* vbi addit si donatio insinuata non sit, summãque excedat, excessusque confirmatus sit in testamento, cum vim legati habeat, (vt diximus n.3. iudicandum esse circa translationem dominij, sicut de aliis legatis, nisi excessus esset modicus: tunc enim per concomitantiam, ait dominium excessus transire in donatarium, vna cum reliqua rei donatæ summa. Quia permixta sunt, nec designare licet, quid in re donata rationem habeat excessus. Contra autem, si valor quingintorum aureorum, qui absque insinuatione donari potest, modicum quid esset comparatione excessus, dicit ante hæreditatem aditam minime comparare donatarium illius summæ dominium.

Dubium autem non leue est, an hæc retrotractio sit 6
quoad omnes fructus, requiraturque in donatario bona fides? Et reuocata donatione, aut morte non confirmata, teneatur coniux donatarius omnes fructus perceptos restituere? Nam *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 72. nu. 1 & in fine,* tria dicit. Primum est, requiri bonam fidem in coniuge donatario, nimirum, vt credat donationem valere, quo fructus sibi comparet, qua deficiente minime comparare, nec retrotrahi donationem morte confirmatam quoad illos. Ducitur, quia si nouit donationem non valere, non possidet bona fide: ergo fructus non acquiret: iuxta *l. De fructibus, 18. ff. de donat. inter vi. & vx. iunct. gl. verb. Habere,* vbi hæc ait, *ideoque cũ mulier donationem prædiorum valere putauit, fructus suos facit.* Ioẽ *gl. l. Fructus percipiẽdo, 45. verb. Maritus, & verb. Donat. ff. de vsuris : Ioan. And. c. fin. n.4. de donat. inter vir. & vx. & ibi Cardin. n.4.* Idem *glossa, l. Quod vxor. verb Pro possessore, ff. de acquir. rerum dom. Ioan. Garcia de expensis, c.23. n.21.22. & 23. Salic. Imola Ave* & Communis, vt refert *Pinell. de rescind. vendit. l.2. p.2. s.4. n.49.* Secundo dicit *Ioan. Lup.* donationẽ hanc morte confirmatam non retrotrahi quoad omnes fructus, sed quoad solos industriales. Ducitur per *d. l. Fructus percipiendo,* ibi, *fructus percipiendo vxor, vel vir ex re sibi donata suos facit illos tantũ, quos suis operis acquisierit, [veluti serendo] nã si pomũ decerpserit, vel ex sylua cecideris, non fit eius, sicut nec cuiuslibet bona fidei possessoris; quia nõ ex facto eius ei fructus nascitur.* 3. dicit *Ioan. Lupus,* si donatio reuocetur, aut morte non confirmetur, eam retrotrahi quoad omnes fructus: & proinde coniugem donatariam teneri restituere omnes fructus perceptos.

Dicendum tamen est 1. donationem reuocatam, aut 7
morte non confirmatam, retrotrahi quoad solos fructus naturales, illosque tantum teneri coniugem donatarium restituere: fructus autem industriales sibi comparare: nec vt hos comparet, exigi bonam fidem, qua putet donationem valere. Prob. prior pars, quia fructus illi industriales non tam ex re ipsa, quam ex industria donatarij possidentis percepti sunt, quare coniux donans quoad illos non efficitur pauperior: in quo casu valet donatio inter coniuges: [vt dixi hoc 6. lib. disp. 4. n. 1. & 6.] Deinde probatur simul vtraque pars, quia *l. fructus percipiendo. ff. de vsuris, & l. De fructibus, ff. de donat. inter virum, & vxorem,* non considerant bonã fidem vt coniux donatarius acquirat fructus industriales, sed coniugem donantem non effici pauperiorem quoad hos fructus, cum non tam ex re ipsa, quam ex coniugis donatarij industria percipiantur. Item, quia *dict. l. De fructibus* quasi reddens rationem, cur coniux fructus rei donatæ acquirat, ait, *licitam habere donationem.* Et ita sensit fructus acquiri ex ipsa donatione immediatè, & non ex vi possessionis bonæ fidei. Et confirm. quia quamuis coniux norit donationem non valere, bona fide & tu-

ta

ta conscientia possidet, expectans confirmationem morte: (vt dixi hoc lib. 6. disp. 1. n. 3.) & ita iure permittente possidet, vt dotatio ea morte confirmari possit. Quare cum fructus iustam possessionem sequantur, (vt probaui n. 1.) non mirum est, si ratione huius possessionis ius sibi concedat eorum fructuum industrialium acquisitionem. Sic docent *Fulg. Ex annuo, ff. de don. inter vir. & vxo. Pinellus de rescind. vend. l. 2. p. 2. c. 4. n. 50. Connanus l. 8. comment. iuris, c. 11.* & videtur tenere *Spino speculo testam gloss. 13. n. 43. & 44.* reddit enim rationem, ad *d. l. Fructus, & ad d. l. De fructibus*, applicantem coniugi donatario fructus industriales: quia alter non fit pauperior.

8 Immo nec reuocata donatione, aut morte non confirmata, tenetur coniux donatarius omnes fructus naturales restituere: sed industriales statim irreuocabiliter acquirit, (vt probaui num. præc.) Et videtur expresse tenere *gl. l. Generaliter. §. Proinde. verb. Ex aliqua ff. de fideicomm. libert.* vbi dicit, fructus non augere rem donatam, vt eum ea reuocentur: vt docet *Pinell. d. c. 4. n. 51. Ioan. Garcia de expensis, c. 23. n. 34. vers. In reuocatione.* Fructus autem naturales tenetur restituere, in quantum factus est locupletior, vnde si inutiliter eos consumpserit, non tenetur restituere: sicut si rem donatam inutiliter consumpsisset, nec ex ea factus esset locupletior, nec teneretur eam restituere, reuocata aut non confirmata donatione: vt dixi hoc 6. l. disp. 3. num. 3.

9 Hinc infertur, minime requiri quando donatio morte confirmatur, quod retrotrahatur quoad fructus bonam fidem in coniuge donatario, qua existimet donationem valere. Quia bona fide & iuste possidet, quamuis sciat non valere: (vt probaui n. 7.) Deinde quia *l. Donationes quas parentes. C. de don. inter vir. & vxor.* absolute decidit donationem hanc morte confirmatam, retrotrahi, nec considerat bonam fidem. Sic *Pinell. eo. cap. 4. n. 51.*

10 Secundo dico: donationem morte confirmatam retrotrahi quoad omnes fructus naturales, & industriales. Probatur, quia si tantum quoad industriales, inutilis & vana esset hæc retrotractio: eos enim fructus donatione non confirmata acquirit coniux donatarius, (vt probaui n. 7. & 8.) Deinde quia textus, & Doctores alleg. n. 1. indistincte docent eam donationem retrotrahi quoad fructus: nec d. *l. Fructus percipiendo*, qua *Ioan. Lop.* probat suam sententiam, loquitur de donatione morte confirmata, sed quando morte nondum confirmata est, decidit statim acquiri coniugi donatario fructus industriales, non tamen naturales: vt probaui num. 7.

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm donatio inter coniuges inualida, sicut confirmatur morte naturali, ita & confirmetur morte ciuili? Vt si donans exulet, ita vt perdat ciuitatem, vel efficiatur seruus pœnæ, aut hominis, vel profiteatur religionem.

SVMMARIVM.

Quotuplex sit mors ciuilis, & quot quæstiones disputanda sint. n. 1.
Refertur opinio negans confirmari hanc donationem morte ciuili, qua donans exulat, ac ciuitatem amittit. n. 2.
Confirmatur tali morte ciuili, at potest vir reuocare. n. 3.
Si vir efficiatur seruus hominis, non confirmatur ea donatio, secus si fiat seruus pœnæ. n. 4.
Confirmatur tunc respectu fisci. Quia publicatis bonis viri ea donatio non publicabitur, at vero vir potest reuocare, & tunc res illa donata erit sua, & non fisci. n. 5.
Si vxor donauerat viro, non confirmabitur ea donatio dicta morte ciuili vxoris. n. 6.
An confirmetur hæc donatio professione religionis coniugis donantis? Referuntur duæ sententiæ. num. 7.
Vt donatio confirmetur professione religiosa coniugis donantis, nil refert siue ante matrimonij consummationem facta sit, siue consummato, de licentia alterius coniugis. n. 8.
Si religio possideat bona saltem in communi, non confirmatur donatio, sed expectabitur mors naturalis donantis, si vero non possideat, confirmatur professione. n. 9.
An exigatur ad hunc confirmationem, vt coniux donans spont. ingrediatur religionem? n. 10.
An possit talis professus in religione possidente bona in communi, reuocare talem donationem factam vxori? n. 11.

TRiplex est mors ciuilis. Quædam, qua coniux exulat, ita vt ciuitatem perdat. Alia, qua efficitur seruus hominis, aut pœnæ. Tertia, qua religionem, profitetur. Triplex igitur est quæstio in hac disp. tractanda. I. de morte ciuili primi generis. II. de secundo mortis ciuilis genere. III. de vltima morte ciuili. 1

Quæstio I. An donatio inualida inter coniuges confirmetur morte ciuili, qua vir donans in exilium mittitur, ciuitatemque perdit? Negant multi. Per *l. Res vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor.* Pro hac sententia est *gloss. c. Licet undique, in fine, de offic. deleg.* vbi asserit morte ciuili non confirmari hanc donationem. Et videntur tenere *Ioan. Rodr. c fin. n. 3. de donat inter vir. & vxor. & ibi Prapos. n. 5.* dicunt enim confirmari, si coniux donans perdat ciuitatem, & libertatem. Et tenent *Alexand. de Neus, eod. c. fin. n. 11. Rosella Donatio 1. n. 34. Angel. Donatio 3. n. 4 Sylvest. Donatio 2. q. 4. Tabiena Donatio 3. q. 3. n. 4. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Tertio confirmatur.* 2

Contrarium tamen expresse habetur de donatione causa mortis, *l. Sed si mors, ff. de don. inter vir. & vxor.* atque ita idem dicendum est de hac donatione: cum similis sit illi, & vtraque morte confirmetur. Sic docet *Ioan. Lup rub. de don. §. 71. init. P. Molinato. 2. de iust. tr. 2. disp. 188 §. Donatio causa mortis.* Pro qua sent. sunt aliqui doctores generaliter docentes morte ciuili hanc donationem firmari Sic multi quos refert, & sequitur *Tiraq. l Si unquam, verb. Libertis, n. 112. C. de reuoc. don. Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida, tit. 11. p. 4.* Vnde forte priores DD. intelligunt non confirmari respectu viri, eo quòd reuocare possit, dum viuit: vel si vxor donauerat viro: iuxta ea quæ dicemus, n. 5. & 6. 3

Quæstio II. Vtrum donatio hæc confirmetur morte ciuili, qua vir donans efficitur seruus pœnæ, aut hominis? Breuiter dicendum est confirmari, si seruus pœnæ efficiatur, non autem si seruus hominis, sed tunc euanescere donationem. Hæc posterior pars expresse habetur *l. Cum hic status, §. 3. 9. Si datur seruus, ff. de don. inter vir. & vxor.* Vtraque autem pars probatur ex *l. Res vxoris, C. eodem, t. iunct. gloss. verb. Deducto*, vbi dicit confirmari quando donans efficitur seruus pœnæ, vt si damnetur in metallum, secus si seruus hominis. Et rationem differentiæ assignat quia donans seruus pœnæ effectus in nullius potestatem transit, qui reuocare donationem valet: quando autem sit seruus hominis, adest dominus qui reuocare possit. Idem tenent *Suarez allegat. 10. n. 22. & 23. Rosel. Ang. Sylvest. Tabiena Lud. Lop. n. 2. allegati.* 4

Intellige tamen confirmari ea morte ciuili respectu fisci, ne ea bona donata capiat bonis viri publicatis: non autem respectu viri donantis, potest enim ipse dum superstes est, reuocare. Sic de donatione causa mortis expresse deciditur. *l. Sed si mors, ff. de don. inter vir. & vxor.* Et dixi hoc 6. l. disp. 10. n. 5. Et ita videtur idem dicendum de donatione facta vxori inter viuos: cum æquiparetur donationi causa mortis, in eo quòd vtraque morte confirmetur. Et licet *Couar. rub. de testa. 3. p. n. 4.* vocet hanc nimiam extensionem, at *Bald. l. Res vxoris, C. de don. inter vir. & vxo.* generaliter docet donationem factam vxori non publicari viro misso in exilium: idem *Greg. Lop. l. 4. verb. En su vida, tit. 11. p. 4.* & loquitur de donatione facta inter viuos, inter coniuges, & *P. Molinato. 2. de iust. tra. 2. disp. 188. §. Donatio causa mortis, & disp. 289. §. Disput. precedent.* Si autem vir reuocasit prædictam donationem post bonorum publicationem, res donatæ erunt suæ, & non fisci: eo quod in publicatione bonorum inclusæ non fuerint, *l. Si deportati seruo, ff. de lega. 3.* Sic *Bald. Exequutorem, n. 3. C. de exequut. rei indic.* & reputat singulare *Iason l. Si stipulatus fuerim. §. Cum stipulamur. ff. de verb. oblig.* Idem docent *Greg. Lop. & Molina d. disput. 289. proxime allegati.* 5

Si autem vxor donauerat viro, donatio hæc non confirma 6

firmaretur simili morte ciuili vxoris. Quoniam id solum in fauorem vxorum videtur introductum, de quibus solis agit *l. Res vxoris: C. de don. inter vir. & vx.* Neque latio eius cõstitutionis, quam textus ille reddit, locum habet in viris vt constat ibi, *& donatio maritalis ante tẽpus criminis ac reatus collata in vxorẽ, quia pudicitia pramio cessit, obseruanda sit, tanquam si maritum eius natura, non pœna subduxerit.* Sic docet, *P. Molin. tom. 2. de iust. tr. 2. disp. 289 §. Disp. praced. mi.*

7 Quæstio III. Vtrum donatio hæc confirmetur professione religionis coniugis donantis? Quidam asserunt ea morte non confirmari donationem, sed spectandam esse naturalem donantis mortem. Sic *Vinc. c. fin. de don. inter vir. & v. Anast. Germon. de sacr. immut. l. 2. c. 3. n. 16. & l. 2. animad. c. 13.* Alij constituunt differentiam inter ingressum religionis ante matrim. consummatum, vel post illud consummatum, de licentia legitima alterius coniugis: & priori casu censent confirmari donationem professione: secus autem posteriori. Ducunt r, quia *l. Res vxoris, C. de don. inter vir. & vxor.* eam mortem ciuilem petit, per quam dissoluitur matrim. vt confirmet donationem: in priori autem casu ea professione dissoluitur matr. non autem in posteriori. Sic docent *Ioan. And. c. fin. n. 3. de don. inter vir. & vxor. Ang. Donatio 3. n. 4. Sylu. Donatio 2. q. 4. Tabiena Donatio 3. q. 3. n. 4. Lud. Lop. l. 2. de contr. c. 47. §. Tertio confirmatur.*

8 1. Tamen dico, parum referre siue matr. consummatum sit siue non, vt confirmetur donatio per professionem donantis, & sic in casibus in quibus confirmatur donatio professione coniugis donantis ante matr. consummatum facta, confirmari etiam professione eiusdem legitime facta, nempe, de licentia alterius coniugis post consummatum matrim. Et ratio est, quia licet matr. consummatum non dissoluatur quoad vinculum per professionem, at quoad effectum dissoluitur: cum non liceat iam matr. vti, *c. Accedens, & c. Significauit, de conu. coniug.* Sic docet *Alex. de Neuo c. fin. de don. inter vi. & vxo. n. 12. Prep.* ibi *init. n. 5.* & colligitur plane ex *Ioan. Lup. rub. de don. §. 71. num. 4.* prob. t enim confirmari eam donationẽ professione, eo quod professio est mors spiritualis, *l fin. C. de Episc. & cler. c. Placuit, el. 2. 15. q 1.* Et quia matrim. dissoluitur saltem in effectu, cum non possint coniuges se inuicem reposcere, & sic manifeste loquitur de professione post matrim. consummatum. Pro ead. sent. sunt *gloss. d. cap. Placuit, verb. Mortuus, Rosell. Donatio 1. n. 45. Manuel. 1. t. sum. c. 92. n. 2.* vbi absque ea distinctione an matrim. sit consummatum, necne, docent confirmari donationem professione donantis.

9 2. Dico, si religio in qua donans professus est, capax sit possidendi in communi bona, donationem minime confirmari, sed expectandam esse naturalem donantis mortem, & vt prius moriatur, quam donatarius: si autem religio incapax fuerit sic possidendi, vt est religio Minorum, confirmari donationem ea professione, sicut confirmaretur morte naturali donantis. Prob. ex simili doctrina Bartoli, & multorum aliorum, quos refert & sequitur dicens esse comm. *Couar. c. 2. de test. n. 6.* docentis, testamentum factum ante ingressum religionis non confirmari professione testatoris in religione possidenti bona in communi, sed monasterium habiturum ea bona dum viuit naturaliter testator, confirmari vero testatore profitente religionem, nec in communi possidentem bona, & statim ea bona pertinere ad hęredem. Cuius rationem assignant, eo quod mors ciuilis, & naturalis æquiparantur, quando vtraque eundem habet effectum quoad bona: ex doctrina glossæ, *Clem. 2. de elect. verb. Moriente*, quem ad hoc commendat *Abb. c. Nisi essent, n. 11. de prob. & Bald. l. fin. C. de Episc. & cler. init. num. 8. Ioan. Lup.* vbi alios refert, *rubr. de don. §. 71. n. 1.* At quando religio non habet bona in communi, eundem effectum sortitur mors naturalis, & ciuilis per professionem: cum iam ea bona nullo pacto possideri valeant ab ipso religioso, nec à religione repræsentante ipsum: sicut nec à naturaliter mortuo. Verum quando religio possidet bona in communi, non habet eundem effectum mors ciuilis per professionem, quoad bona, quem mors naturalis: quam uis enim religiosus ipse possidere nequeat, atque bonis frui, potest tamen ipsa religio quæ religiosum repræsentat, eiusque loco habetur, *c. In præsentia, de prob. & auth. Nisi rogati, C. ad Trebell.* ergo similiter in nostro casu. Sic videtur tenere *Ioan. Lup. de don. §. 71. n. 1. & 2.* iuncto eo quod dicit, *num 3. init.* Et docent *Rosell. Donatio 1. n. 55 Sylu. Donatio. 2. q. 4. Manuel. 1. tom. sum. 2. edit. c. 92. n. 2. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Tertiò confirmatur.* Et ita tenendum est: quamuis fatear non esse vsque adeo certum, donationem hanc confirmari professione in monasterio non possidente bona in communi. Nam fundamentum cui innititur testamentum, scilicet, confirmari eadem professione, quamuis communissimum sit, non est absque controuersia: multi enim illud negant: docentes donec professus ille naturaliter moriatur, bona ad Ecclesiam Rom. vel venientes ab insteſtato pertinere: quos refert *Suarez alleg. 20. n. 18.*

Cauendum autem est à *Ioan. Lup. rub. de don. §. 71. n. 4.* 10
vbi limitans doctrinam traditam, docet professione donantis confirmari donationem hanc quando donans sponte religionem ingreditur, secus quãdo ob delictum in monasterium detruditur. Per text. cum *gl. auth. Sed hodie, verb. Habitu, C. ad legem Iul. de adult.* Sed hæc limitatio prorsus displicet. Quia si vere, & valide profitetur in monasterio non possidente bona in communi, siue sponte ingressus sit, siue coactus, eadem prorsus militat ratio. Nam cum tam ipse, quam religio incapax bonorum sit, ea professio eundem effectum operabitur, quem mors naturalis; quare confirmabitur donatio. Nec *Auth. illa, & gloss* loquuntur de professione, sed de vxore in monasterium detrusa in delicti pœnam. Quod si in hoc casu loquatur Ioan. Lup. doctrina eius non est limitatio sententiæ traditæ, asserentis professione confirmari donationem.

Verum obseruandum est, posse monachum professum 11
in religione possidente in communi bona, dum vita fruitur reuocare donationem hanc vxori factam. Quæ iuxta tradita n. 9. minime confirmatur vsque ad eius naturalem mortem. Prob. quia est satis probabile, posse hunc reuocare testamentum ante professionem conditum: quod sustinet communis opinio, vt referunt & sequuntur *Burgos de Paz. l. 3. Tauri, n. 68 8. Matienzo l. 5 recop. t. 6. l. 1. gloss. 3. n. 4.* Et quamuis in testamento oppositum credam verius cum multis aliis: at diuersa est ratio in donatione hac. Quia testamentum antea factum reuocari nequit sola contraria voluntate, immo nec expressa reuocatione, sed alio æque perfecto testamento, *l. Si iure, ff. de leg. 2. & §. Posteriore, inst. quib. mod. test am. infirm.* vnde cum professus testandi incapax sit, minime potest prius testamentum reuocare. At donatio casu mortis, cui est similis donatio facta inter coniuges morte confirmanda, potest ad libitum reuocari, ad idque sufficit sola tacita voluntas: [vt diximus tota disp. 15.] Quare poterit professus eam donationem reuocare. Et ita loquens de donatione causa mortis, cui hæc similis est, affirmat *Suarez alleg. 20. n. 37.* asserens cum aliis quos refert, etiam tenendo non posse professum reuocare testamentum, sentiendum esse posse reuocare huiusmodi donationem.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrùm donatio sponsalitiæ largitatis inter sponsos de futuro valida sit? & quando acquiratur ei cui donatur?

SVMMARIVM.

Sponsalitia largitas quid sit? & quando conuenit inter sponsos vt ad donantem in nullo casu reuertatur, statim acquiritur in quocumque euentu donatario, n 1.

Vbi nullum initur pactum, olim reputabatur donatio simplex, & irreuocabilis hodie habet tacitam conditionem si matr. sequatur: eoque consummato perficitur, n. 2.

Quando matr. non sequitur culpa donantis, an teneatur soluere quod promisit, & restituere sponsalitiam largitatem, quam accepit? Et quid. si casu, vt alterius morte, & interueniat osculum, vel copula aut non interueniant, vel copula donatarij non sequatur, vel absque vtriusque culpa ingressu religionis? n. 3.

Quid

Quid, si sponsus donauerat iocalia sponsæ, & è contrà, & alterius morte minimè sequatur matrim. osculúmque solum adfuit, an teneatur sponsus integrè restituere iocalia accepta, sponsa autem solam dimidiam acceptorum partem? n. 4.

An sponsa lucretur hanc dimidiam partem per osculum, siue præcedat, siue sequatur iocalium donationem? n. 5 Et ibi, quid si sponso non sit virgo cùm sponsus talem esse eam existimarit remissiùs.

Quid, si osculum vel copula sint, antequã contrahantur sponsalia? n. 6.

Quid, si sponsalia sint conditionalia, & ante conditionis aduentum accedat osculum, aut copula? n. 7.

An per solum amplexum lucretur sponsa aliquid sponsalitiæ largitatis? n. 8.

Sponso repetenti iocalia an incumbat probare se dedisse ob matrimonij causam, & sponsæ interfuisse osculum, aut copulam, aut copula sponsi dissoluta esse sponsalia? n. 9.

An hæc sint correcta per ius nouum Castellæ, n. 10.

An vt acquiratur hæc sponsalitiæ largitas per osculum, aut copulam requiratur animus donandi? & valeat oppositum pactum? n. 11. Et an infirmatio desideretur? n. 12.

An in foro conscientiæ procedat hæc legum dispositio? n. 13.

An acquiratur, vbi vxor nullam dotem attulit? Et qualiter tunc sit taxanda? & valeat, quando donatur post matrim. de præsenti consummatum, aut non consummatum sine sequutis benedictionibus Ecclesiæ, siue eis non sequutis? remissiùs, n. 14.

1 HActenus de donationibus inter coniuges in genere, disputauimus: iam de quadam donatione, nimirum, sponsalitiæ largitatis, disputandum est. Qua in re primò agendum est quo pacto acquiratur, aut deperdatur sponsalitia largitas? Deinde, quo tempore, & in qua quantitate donanda sit, ne censeatur donatio prohibita inter virum & vxorem? Tandem, quæ dona tradita sibimet, ab ipsis sponsis, vel ab eorum consanguineis, aut extraneis, censeantur sponsalitia largitas? In præsenti ergo disputatione quæritur, quid desideretur, vt sponsalitia largitas efficiatur sponsi, aut sponsæ, cui donatur.

2 I. Conclusio. Sponsalitia largitas est donatio facta inter sponsos de futuro matrimonij ineundi spe, eiusque causa. (vt dixi hoc lib. 6. disput. 1. num. 1. vbi quibus nominibus appellari soleat explicui.) Huius autem donationis ea est natura, vt pacto inito inter sponsos, ne ad donantem vno casu redeat, statim acquiritur irreuocabiliter donatario, quamuis nec copula, nec osculum intercedat, & eius culpa matr. non sequatur *l. 1. verf. Igitur. ff. de donat. l Si mater, C. de donat. ante nupt.* Cuius ea est ratio, nam tunc est donatio simplex & pura nec iure vllo prohibita: cùm non fiat inter coniuges, nec referatur in tempus matrim. contracti: quæ sola donatio prohibita est: iuxta dicta hoc lib. 6. disp. 1. n. 2. & 6. Sic *gloss. instit. de donat. §. Est & aliud, verb. Exequentur, fi. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 2. Am. Gom. l. 52. Tauri, n. 2. Matienzo l. 5. recop. t. 2. rubr gloss. 3. n. 3.*

3 II. Conclusio. Nullo pacto inter sponsos inito, olim reputabatur donatio absoluta, statimque irreuocabilis. & vt censeretur facta sub conditione matrim. ineundi, oportebat eam conditionem exprimi, *l. 1. verf. Igitur, ff de don. & l. 2. & l. Si filiæ, & l. Si tibi, C. de don. ante nupt.* Iure autem nouiori ea conditionis expressio minimè desideratur, sed ex legis dispositione, præsumptáque contrahentium voluntate tacitè inest. Habetur expressè *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt. & l. 3. t. 11. p. 4.* quare sequuto matrim. firma & pura remanebit, tanquam sequuta conditione: (vt dicemus disp. seq.) Sic *gloss. Gom. Arias n. 3. Am. Gom n. 2. Matienz. n. 2. alleg. n præced. Molin. to. 2. de iust. tr. 2. disp. 290. init.* Quod si obiicias, qualiter possit valere hæc donatio, cùm referatur ad tempus contracti matrimonij? Dic minimè omnino referri, cùm matrimon. non sequuto culpa alterius, lucretur donatarius totam donationem. & non sequuto absque culpa, lucretur sponsa per osculum dimidiam partem: vt statim dicemus.

4 III. Conclusio. Si matrim. minimè sequatur: distinguendum est sic. Aut non contrahitur ob solius donantis culpam: & tunc donans siue sit sponsus, siue sponsa, perdit quam sponsalitiam largitatem dederat, fiétque accipientis, & si aliquid acceperat, restituet integre: & si quid promisit, tenetur soluere. Si verò ob donatarij culpam, restituet donanti quod ab ipso recepit. Hæc habentur expressè *l. Cum veterum. C. de donat. ante nupt.* Quod autem dicimus de amittenda sponsalitia largitate, intelligendum est in hoc regno Castellæ, modò ea non excedat quantitatem, quæ titulo sponsalitiæ largitatis donari potest: de qua quantitate dicemus disp. 24. Quia iura tantùm disponunt amitti sponsalitiam largitatem: is autem excessus in hoc regno minimè valuit, nec fuit sponsalitia largitas. Si autem casu minimè consummetur matrimon. vt alterius morte, si sponsa receperit à sponso largitatem sponsalitiam, osculúmque interceſſerit, acquiret dimidiam eius partem, alterámque donanti restituet: (quando autem interceſſit copula, vel matrimonium de præsenti, nondum tamen consummatum, quid acquirat, dicam disp. seq.) Si verò sponsa donauerat sponso, nil sponsalitiæ largitatis acquiret sponsus per osculum, sed integrè restituet. Habetur expressè *l. Si à sponso, C. de don. ante nupt. & l. 1. t. 11. p. 4.* Et ratio differentiæ est, nam sponsus ob obsculum nihil amittit, in nulló que grauatur: at sponsa ruborem, ac verecundiam patitur, & non ita facilè nuberet, hoc matrim. non sequuto. Deinde, quia sponsa potiùs videtur osculum dare, quàm accipere: vt habetur *l. 3. t. 11. p. 4.* id est, videtur dare spe remunerationis accipiendæ à sponso, eo quod muliebris sexus auarissimus sit. Quando autem absque culpa, vt ingressu religionis, voto, amissione oculi, vel culpa alterius, data occasione iusta dissoluendi sponsalia? dicam disp. 21.

Hinc infertur, sponso donante iocalia sponsæ, & similiter sponsa sponso, casúque vt morte non sequuto matrim. vel eo dissoluto ante consummationem, si osculum interceſſit, restituenda esse sponsæ integra iocalia, quæ dedit: ipsam autem solam dimidiam partem acceptorum teneri restituere. Quia sponsus osculo nihil comparat, & proinde integra iocalia restituit, sponsa autem osculo dimidiam partem acquirit, quare solam reliquam restituere tenetur. Sic *Cynus l. Si à sponso. C. de donat. ante nupt. fine, Ioan. Lup. rubr de donat. §. 3. fine.* 5

6 IV. Conclusio. Siue osculum præcedat, siue sequatur iocalium donationem, modò post inita sponsalia accedat osculum, comparat sponsa medietatem iocalium. Prob. ex verbis expressis, *l. 52 Tauri, hodie l. 4 t. 2. lib. 5. recop. Castellæ* ibi, *ganc si el esposo la viniere besado, la mitad de todo lo que el esposo le viniere dado, antes de consumido el matrimonio.* Vbi solum considerat lex, vt iocalia ante matrimonij consummationem donentur: ergo nihil refert, data sint, an non, ante osculum. Et quamuis iure communi non videatur hoc ita clarè decisum: nam *l Si à sponso, C de donat. ante nupt.* sic dicitur, *rebus à spõso donatis, interueniente & osculo, &c.* vnde posset aliquis existimare res donatas debere præcedere osculum. Verùm id non considerat lex illa, sed parum refert, cùm militet eadem prorsus ratio, ob quam applicat medietatem iocalium per osculum, siue præcedat donatio, siue sequatur: vtroque enim casu sponsa ruborem, ac damnum inueniendi difficiliùs alium virum patitur. Sic docet *Am. Gom. l. 52. Tauri num. 6. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. gloss. 3. n. 1. Azeuedo ead. l. 4. nu 13. Barbosa rubr. ff solut. matrim. 2. p. nu 112.* Vtrum autem si sponsa non sit virgo, cùm sponsus talem esse existimet, lucretur hanc sponsalitiam largitatem? dicam hoc 6. lib. disp. 27. n. 3. & seq.

7 V. Concluſ. Osculo, vel copula intercedente ante sponsalia, nihil per ea lucratur sponsa. Quia qualitas adiuncta verbo, debet intelligi iuxta verbi tẽpus, *l. In delictis, §. Extraneus. ff de noxa.* cùm ergo *l. Si à sponso, C de donat. ante nupt. & l. 3. t. 11. p. 4. & l. 54. Tauri*, loquatur de rebus donatis à sponsis, debent intelligi, quando interuenit osculum, postquam sponsi sunt. Præterea, quia actus culpabilis, ac pœna dignus, non est aliquo legali præmio afficiendus, *l. Sine hæreditas, ff. de negat. gest.* cum similibus adductis per *Cornetum, cons. 76. vol. 1.* sed illud osculum ante sponsalia est peccatum, & pœna dignum, ergo per illud non lucratur sponsa præmium legale medietatis iocalium. Sic docent *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 7. & 9.* vbi *Castello n. 6. & 7. Am Gom nu. 6. Con. 4. decret. 1 p. c 4. §. 14. Gom. Arias l 50.*

Tauri n.9.& 10. Matienz.d.l.4.gloſſ.3.n.3. Azebedo ea l.4. n.13. Gutier.3 pra l.9.44.n.7. Ba boſ.rub ff.ſolut.matrimon. 2.p.n. 08. Lud Lop.2 p.inſtruct. de matrim. c.26. fol.1032.

7 Hinc infertur, ſi ſponſalia ſint conditionalia per oſculum datum ante conditionis euentum, nihil lucrari ſponſam: quia adhuc præcedit ſponſalia, actúſque culpabilis eſt. Quando autem tunc adeſt copula, dicam diſp.ſeq.n.6.

8 VI. Concluſio. Si poſt ſponſalia ſolus amplexus abſque oſculo, & copula intercedat, nihil comparabit ſponſa. Quia textus num.3. relati expreſsè lucrum medietatis iocalium ſoli oſculo concedunt: nec eadem de amplexu militat ratio, maiorem enim ruborem patitur ſponſa propter oſculum. Sic tenent *Ioan. Lup.l.32. Tauri,nu.19. Caſtillo ibi n 23. Azebedo l.5.recop.tit.2.l.4 n 31.*

9 Hinc infertur, ſponſum repetentem iocalia, quæ ſponſæ donauit, quando per ipſum non ſtetit, quominus impleretur matrim. minime teneri probare ſe dediſſe ob cauſam, & eam non eſſe ſequutam: ſed ſatis eſſe probare tempore donationis contracta fuiſſe ſponſalia. Quia (vt dixi n.2.) intelligitur eum dediſſe cauſa matrim. Sponſæ autem incumbere onus probandi oſculum, vel copulam interueniſſe, vel ſponſi culpa, diſſoluta eſſe ſponſalia, vel aliter inter ipſos conueniſſe. Quia vt ipſa lucretur, aliquid horum deſideratur, quare cùm hoc ſit ſuæ intentionis fundamentum, ipſius eſt illud probare. Sic *Ioan. Lup.l. 42. Tauri,n 12.& ibi Caſtillo n.9. Matienzo l.5 recop.2 l.4. gl.4.n.1.* Vnde dum *Bald l.Si præſidi,C de donat.ante nupt.* aſſeruit teneri ſponſam probare ſe dediſſe ob cauſam, & eã non eſſe ſequutã, intelligitur ſecundùm ius antiquum, quo attento reputabatur donatio abſoluta: vt dixi nu.2.

10 Vnde non eſt audiendus *Caſtillo l.52. Tauri, n.21.verſ. Adde ſed iſta lex*, aſſerens *l.12. Tauri,hodie l.4.tit.2. lib.5. recop.* correctam eſſe per *l.101.* in curiis Madriti, hodie *l.1. tit.2.eiuſdem lib.5.recop.* vbi diſponitur non poſſe ſponſalitiam largitatem excedere octauam dotis ſponſæ partem. Sed bene eam reprobat *Azebedo lib.5.recop.tit.2.l 4. n.32.* quia cùm ſub *eod.tit.2.* vtraque lex collocetur, credendum minimè eſt ſub eodem titulo eſſe legum correctionem. Deinde quia hæ leges nullo pacto ſibi aduerſantur, ſed tantùm illa lex prima limitat legem quartam, ne ſponſalitia largitas, quæ per oſculum, vel copulam coniugalem acquiritur, poſſit in quacumque quantitate donari, ſed in octaua dotis ſponſæ parte.

11 VII. Concluſio. Vt ſponſa lucretur hanc iocalium medietatem per oſculum, vel integra per copulam, non deſideratur animus donandi in ſponſo, ſed ſatis eſt, ſi de animo contrario non conſtet per expreſſam inter eos conuentionem. Quoniam vbi non initur oppoſitum pactum, leges relatæ nu.3. applicant per oſculum medietatem iocalium & per copulam ea integra. Sic colligitur ex *Ioan. Lup.rubr.de donat. §.5.fin.* vbi poſtquam latè dubitauerat, an animus donandi deſideretur: ait ad ſedanda hæc dubia editam fuiſſe *d.l.52. Tauri.* Et tenet *Azebedo lib.5 recop.t. 2 l 4.n.4.& 20.* Valeret autem oppoſitum pactum. Quia donatio ſponſalitiæ largitatis eſt voluntaria.

12 VIII. Concluſio. Quamuis donatio hæc ſponſalitiæ largitatis excedat ſummam, quæ abſque inſinuatione donari nequit, iuxta *l Sancimus, C. de donat*, valida eſt abſque inſinuatione. Quia *l.52. Tauri*, indiſtinctè decidit valere hanc donationem, acquiritque per matrimonij conſummationẽ. & *l.1.t.2.lib.5.recop.* ſolùm reſtrinxit hanc donationẽ, ne in ea quantitate ſit, vt octauam dotis ſponſæ partem excedat. Sic *Molin to.2.de iuſt tr.2.diſp.290.§. Quintum eſt.*

13 Vltima Concluſio. Harum legum diſpoſitio procedit in foro conſcientiæ, & ita ſponſa acquirens iocalia ob cauſas prædictis legibus definitas, tuta conſcientia ea retinet. Quia hæ leges iuſtæ ſunt, & optimæ rationi innituntur, per oſculum enim ſponſa ruborem patitur, & aliquam honeſtatis diminutionem, difficiliúſque nubet: ergo æquitas poſcit, vt in præmium dimidiam iocalium partem conſequatur, non autem integra, ſed per copulam, qua matrimonium conſummatur, impletúrque conditio, ſub qua donatio hæc fit. Sic docent. *Minchaca de ſucceſſ.creat.l.1. §.1.n.26.ad fin. Azebedo,lib.5.recop.t.2.l.4.n.18.*

14 Vtrùm autem valeat ſponſalitia largitas promiſſa ſponſæ nullam dotem afferenti, qualitérque ſit tunc taxanda? dicam hoc 6.lib diſp.24.n.6. Et an valeat quando donatur matrimonio conſummato, aut nondum conſummato, ſiue ſequutis, ſiue non, benedictionibus Eccleſiæ: dicam tota diſp.23.

DISPVTATIO XIX.

An acquiratur ſponſalitia largitas per ſolum matrim. de præſenti non conſummatum, etiam traductione ad ſponſi domum ſequuta, aut per copulam præcedentem matrimonium?

SVMMARIVM.

Quando conſummatur matrim. acquirit ſponſa integra iocalia, n.1. Non requiritur traductio ad ſponſi domum, nec benedictiones Eccleſia deſiderantur, n.2.

Per ſolum matrimonium ab ſque conſummatione, & oſculo, nil lucratur ſponſa, n.3.

Quid ſi ſequuta ſit traductio ad ſponſi domum, vel benedictiones Eccleſia recepta ſint? n 4

An ſi poſt ſponſalia accedat copula, lucretur ſponſa aliquid iocalii? n 5.

Quid ſi ante ſponſalia ſit copula, vel poſt ſponſalia conditionalia, non purificata conditione? n.6.

An ſponſus lucretur hanc ſponſalitiam largitatem ſibi donatam à ſponſa per matrim. conſummationem? Refertur opinio negans, n.7.

Si donata ſit à ſponſa de futuro, lucratur totam ſponſus conſummato matrimonio, n 8

Quid, ſi à ſponſa de præſenti ante conſummationem matrim. donata ſit? Proponitur ratio dubitandi, n.9. Et decidtur valere n.10.

Verbo gratia frequentioris vſus poſita in lege, nec eam limitant, nec mutant in aliis iuris diſpoſitionem, n.11.

VT diſtinctè procedamus, priùs de ſponſa, qualiter 1
conſummato matrimonio lucretur totam ſponſalitiam largitatem, erit ſermo Deinde autem à nu.7. de ipſo ſponſo agemus. Et quidem conſtat, ſponſam comparare integram ſponſalitiam largitatem, matrimonij conſummatione. Prob. ex *l.Si à ſponſo. C. de donat.ante nupt.* ibi, *ſi an e nuptias hunc, vel illum mori contigerit.* Et *l.3.tit.11.p.4.* ibi *ſi muriesſe ella ante que el matrimonio fueſſe acabado.* Et clariùs *l.52. Tauri hodie l 4. tit.2.lib.5.recop.* ibi *peroſi qualquier dellos muriere deſpues de conſumido el matrimonio.* Et ratio eſt, quia tunc omnino perficitur conditio ineundi matrimonij, conſummatione autem nondum accedente, non eſt perfectè impleta conditio, adhuc enim poteſt diſſolui per alterius in religionem ingreſſum. Sic *Io.Lup.l 52. Tauri, n 16. & rubr. de donat. §.4. n.1. in fine. & init Gom Arias,l 51. Tauri,n.5. Greg. Lop l.3.verb. Boſado, tit.11 n.4.*

Nec deſideratur traductio ſponſæ ad ſponſi domum. 2
Quia textus n.præced. allegati, ſolùm conſiderant matrimonij conſummationem, ad integra iocalia comparanda. Sic *Villalobos in concordia iuris ciuilis, & regij, lit. D, verb. Donatio, n.24. Olanus in concordia, litera, D, verb. Donatio, n.69. Azebedo l.5 recop.t.2.l 4. n.2.& 3.* Et eadem ratione non deſiderantur Eccleſiæ benedictiones.

Hinc infertur, per matrimonium ratum non ſequuto 3
oſculo nihil lucrari ſponſam, ſi tunc diſſolueretur morte, vel alio modo, abſque culpa, vt profeſſione religionis. Quia nondum eſt verificata perfecta conditio ineundi matrimonij, cùm conſummatum non ſit, nec medietas ſponſalitiæ largitatis acquiratur oſculo deficiente: vt diximus diſp.præced.n.3. Sic *Ioan. Lup.rub.de donat.§.4.init.*

Limitat autem *Greg.Lop l.3.verb. Bezado,t.11.p.4.* niſi 4
traductio ſponſæ ad domum ſponſi ſequuta ſit, tunc enim ait acquirere ſponſam totã ſponſalitiam largitatem. Quia præſumitur copula per talem traductionem, & ita cenſetur quoad hunc effectum iam matrim conſummatum. Sed hæc limitatio diſplicet: quia *l.52. Tauri* ponderat matrim. verè conſummatum eſſe, ibi, *pero ſi conſumido el matrimonio.* At verè non conſummatur matrimonium, niſi per copulam: ergo ante eam, quantumuis ſponſa traducta ſit ad ſponſi domum, non acquiret integram ſponſalitiam

tiam largitatem. Sic *Ioan Lup. rubr. de donat §. 4. n. 1. fi. & l. 52 Tauri, n. 16. & Cast. l. ibi n. 17. fine.* & melius *n 18 ad fi. Azebedo lib. 5 recop t. 2 l. 4. n. 2.* Qui *n. 32* hoc limitat, nisi benedictiones Ecclesiæ sequutæ sint, tunc enim ait per traductionem ad domum acquiri totam sponsalitiam largitatem. Sed hoc caret fundamento. Quia cùm copula non accesserit, matrim nondum consumatum est.

5 Quando autem post sponsalia de futuro intercedit copula, acquiret sponsa integram sponsalitiam largitatem. Quia iam matrimonium consummatum est: per *c Is qui fidem, de sponsal.* Sic *Ioan Lup. rubr de donat. §. 4 initio: Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 3. Matienzo lib. 5 recop. t. 2. rub gl. 3. n. 3.* Quod tamen iure antiquo verissimum erat. Hodie autem cum per *Trid sess. 24 de matrim. c. 1.* cessarint matrimonia præsumpta, & copula illa minimè consummentur, non acquiretur per eam sponsalitia largitas. Sic *Matienzo ibi, n. 4. Molina to. 2. de iust tr. 2. disp. 290. §. Quando autem:* vbi addit, tunc non plus cõsequi sponsam per copulam, quam per solum osculum: vnde videtur supponere consequi medietatem iocalium, sicut per osculum. Sed hoc non caret difficultate: quia cùm copula illa illicita sit, pœnàque digna, non est efficienda præmio legali medietatis lucrorum, quali leges afficiunt osculum, quod inter sponsos de futuro licitum est. Qua ratione disp. præc. nu. 6. diximus per osculum præcedens sponsalia, nihil sponsalitiæ largitatis acquiri. Verùm placet per eam copulam acquiri medietatem sponsalitiæ largitatis. Quia leges minimè consideraruntan osculum, vel copula, licita sint, sed ruborem, & detrimentum sponsæ, quæ graviora sunt culpa sequuta, quàm solo osculo intercedente. Nec obstat obiectio contraria, quia osculum præcedens sponsalia prorsus culpabile est nullámque excusationem habet: at copula post sponsalia quamuis coram Deo culpa lethalis sit, at in foro externo, hominúmque existimatione non tribuitur culpæ necinfamiæ fœminæ: cùm fiat spe proximi matrim.

6 Inquires autem quid dicendum sit de copula habita post sponsalia conditionalia, nondum impleta conditione? (Quando enim ante sponsalia habita est, dixi disp. præc. n. 6.) Et quidem, si liberum non sit contrahentibus à conditione recedere, vt si impediti contrahant sponsalia sub conditione, Si Pontifex dispensauerit: manifestum est per copulam ante dispensationem habitam nihil acquiri. Quia cùm conditio nondum impleta sit, copula illa omnino præcedit sponsalia. Si autem liberum erat contrahentibus à conditione recedere, erat enim pendens ex eorum voluntate, vt si duo contrahant sponsalia, si sponsa tantam dotem attulerit, tunc videtur per copulam acquiri medietatem iocalium: quia per eam videtur receſſum à conditione: iuxta *cap. Per tuas de conditione appos.* & ita copula illa habetur post sponsalia absoluta. Sed dicendũ est nihil acquiri: quia attento *Trid. sess. 24. c. 1 de matrim.* per eam copulam non receditur à conditione: (vt probaui l. 1. disp. 16. n 12.) & proinde copula illa omnino præcedit sponsalia perfecta, & vera: quo casu nihil per eam acquiritur: vt dixi disp. præced. n. 6.

7 Hucusque de sponsa sermo habitus est, quid acquirat per copulam. De ipso autem sponso difficultas est, an consummato matrimonio acquirat totam sponsalitiam largitatem seu iocalia donata sibi a sponsa: sicut diximus n. 1. lucrari tunc sponsam integra iocalia, quæ sibi sponsus donauerat. Aliqui negant acquirere, dicentes teneri ea integrè sponsæ restituere, nisi apertè constet de animo donandi. Quia *l. Si a sponso, C. de don ante nupt & l. 3. t. 11 p. 4. & l. 52. Tauri, hodie l 4 t. 2 lib. 5. noua recop.* in hoc casu nihil disponunt, sed tantum quando sponsus donauerat sponsæ & licet sint correlatiua, non est eadẽ ratio. Præterea, quia sexus fœmineus auarissimus est, raróque eum donare præsumitur: vt expresse habetur *ea l. Si a sponso & l Si stipulata, 6. Si vxor. ff. de donat inter vir. & vxor. & l. Si ego. ff ad S. C. Velleian. & l. 3 t. 11 p. 4.* quare in viro præsumitur animus ea iocalia donandi, secus autem in fœmina. Et ita in hanc partem magis propendet *Gomez. Arias l. 50. Tauri,* num. 19. Et tenet *Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4 num. 16.*

Quamuis autem DD non ita distinguant, duplex in hoc 8 casus est distinguendus. Prior, cùm sponsa de futuro donat iocalia sponso. Posterior, cùm sponsa de præsenti. Et in priori casu, contra priorem sent. dicendum est, matrimonij consummatione lucrari sponsum integra iocalia sibi à sponsa de futuro donata. Prob. ex *l. Si a sponso, C. de donat. ante nupt.* ibi, *quòd si sponsa donationis titulo fuerit aliquid spõso largita, & ante nuptias hunc, vel illũ mori cõtigerit, ad donatricẽ sponsam siue eius successores donatarum rerũ dominium transferatur.* Quod idẽ clariùs explicuit *l. 3 t. 11 p. 4.* ibi, *E si muriesse ella ante que el matrimonio fuesse acabado, esten ce en tal caso como este, quier se han besado, o non, deue tornar la cosa dada a los herederos de la espoſa:* ergo à cõtrario sensu nuptiis sequutis, seu matr. consummato nõ tenebitur sponsus iocalia sibi donata restituere, sed ea integrè acquiret. Argumentum enim à contrario sensu est fortissimum in iure, *l 1. § Huius rei, ff de offic. eius cui mandata est iurisdict.* cum aliis, quæ congerit *Euerard loco a contrario sensu n. 1.* Præterea quia *l. Cum veterum, C. de don. ante nupt.* deciditur id quod datur a sponso sponsæ, veram donationis rationẽ habere factæ sub spe, ac tacita conditione futuri matr. & *ibi in fine,* sic concluditur, *quæ similiter obseruari oportet, etsi ex parte sponsæ in sponsum donatio facta sit:* ergo sicut donatio sponsi sponsæ integrè acquiritur à sponsa, consummato matr. eo quòd tunc purificetur conditio, & proinde maneat donatio absoluta, & pura: similiter eadem ratione donatio sponsæ, sponso, quæ eandẽ tacitam conditionem habet, manebit tunc pura, & absoluta, & integrè sponsi erit. Sic docent *Io. Lup. rubr. de don. §. 4. init. & l 52. Tauri, n 13.* vbi, *Castillo n. 11. & 12. Ant. Gom. n. 3. Auendaño de exequend mand 1. p. c. 15. n 3. fin. Matienzo lib. 5. recop t 2 l 4. gloss. 4 n. 2. Gutier. 3. pract. q. 44 fine.* 9

In posteriori autem casu, quando sponsa de præsenti donat sponso, vrgentior est difficultas, an consummato matrimonio sponsus donata lucretur? Videtur enim minimè eum lucrari. Quia iure communi, & patitarum huiusmodi donatio inter sponsos de præsenti facta non valebat, & solùm valet iure nouiori huius regni Castellæ, per *l 52. Tauri, hodie l. 4. t. 2. lib. 5. recop.* vt dicemus hoc 7. lib. disp. 23. num. 1. at ea lex tantùm agit quando sponsus donat sponsæ de præsenti, decernítque sponsam integra iocalia acquirere: ergo cùm omittat, quando sponsa de præsenti donat sponso, hic casus omissus remanebit in iuris communi dispositione, *l. Commodissimè. ff de libert. & postlim.* atque ita ea donatio non acquiretur matrimonio consummato. Et confirm. quia ea lex est iuris communis correctoria, & consequenter non extendenda vltra casum in quo disponit: eo vel maximè, quia non est eadem ratio in vtroque casu. 10

Cæterùm dicendum est, etiam in hoc casu acquirere sponsum integra iocalia, matrimonij consummatione. Prob. quia quamuis *d l 52 Tauri,* nihil disponat in donatis per sponsam de præsenti, sponso, at cum sponsus, & sponsa sint correlatiua, dispositum in vno, censetur in alio disponi. Lex enim noua corrigens in vno correlatiuorum, censetur in altero corrigere *l. fi. C. de indict. viduit.* vbi notant *Bart. Angel. Iason,* cum multis aliis, quos refert, & sequitur *Euerard. loco à correlatiuis, n. 7.* nec in hoc casu est diuersa ratio, sicut diximus disp. præced. n. 3. esse diuersam, quando est donatio inter sponsos de futuro. Quia quando inter sponsos de futuro, ex natura contractus conditionem implicitam futuri matrim. consummati habentis, nil debebatur iocalium sponsæ aut sponso, quando casu soluitur matrim. non consummatum: at leges decreuerunt per osculum acquirere sponsam, medietatem propter ruborem, quem patitur: qui cùm sponso cesset, non habet in eo locum eadem dispositio. An consummato matr. ratio acquirendi integra iocalia est natura ipsa contractus tunc enim purificatur conditio, sub qua iocalia donata sunt: quod cùm æquè militet in donatis per sponsam, ac in donatis per sponsum, lex noua extendens ius anti-

quum vt intelligatur in donantis per sponsum de præsenti, idem censetur disponere in donatis per sponsam sponso de præsenti: eo quòd sint correlativa, militetque eadem ratio. Præterea, quia verba posita in lege gratia frequentioris vsus nec eam limitant, nec in aliis iuris dispositionem mutant: sed quia aliud rarum, positum verò in lege est frequens, ideò hoc explicatur, illo tacito. Vt docent optime *gloss. Clem. 1. 2 verb. Præsidente, de rescript. Rebuff. de nominationib. q. 5 n. 3. Peralta l. Lucius la. 1. n. 22. ff de legat. 2. Acosta cap. Si pater verb. Si absque literis n. 16. de testa. in 6. Pelaez de Mieres de maior. 1. q. 31. n. 4. Valasc. cons. 8 n. 2. 10 1.* At *lex 52. Tauri*, explicat donata à sponso sponsæ, subticens donata à sponsa sponso: quia illud est frequens, hoc autem rarissimum: vt habetur *l. Si à sponso, C. de don. ante nupt. & l. 3. tit. 11 p. 4* ergo illa verba posita gratia frequentioris vsus non restringunt legẽ, nec mutant in aliis iuris dispositionem tradentis dispositũ in vno correlativorũ, censeri in altero dispositum. Tandem, quia *l 52. Tauri*, intendit id quod iure communi stabilitum erat circa donata per sponsos de futuro, extendere ad sponsos de præsenti. Cùm ergo vt probaui n. 8. iure cõmuni donata per sponsos de futuro acquirerentur tam spõso quàm sponsæ consummato matrimonio: idem dicendum est attenta *d. l. 52. Tauri inter sponsos de præsenti*. Sic docent *Auenda ño de exequend mandat. 1. p. c. 15. n. 3.* Idem clarè docet *Ant. Go. l. 52. Tauri n. 4.* vbi postquam *n. 3.* dixerat, donata per sponsum sponsæ, & è contrà acquiri alteri per copulam: dicit *n. 4. init.* per eam legẽ omnia, quæ dicta sunt in sponsis de futuro, habere etiam locũ in sponsis de præsenti. Videtur etiam tenere *Matienzo l. 5 recop. 1. 2. rubr. gl. 5. n. 3. fine.* vbi dicit idem quod *Anton. Gomez n. 4.* Videtur etiam tenere *Gut. 3 pract. q. 44. fine.* vbi inquit distinctionem *l. 52. Tauri*, non procedere in donatis à sponsa sponso, nisi copula intercedat. Ad argum. contrarium, & confirmationem, proposita n. præc. constat ex dictis: iam enim ostendimus inter sponsos de præsenti militare eandem rationem.

DISPVTATIO XI.

An quando sponsalia fuêre nulla ob aliquod impedimentum vt consanguinitatis, &c. & sic dissoluuntur, lucretur sponsa medietatem sponsalitiæ largitatis per osculum, & per copulam matrimonialem, integrè?

SVMMARIVM.

Proponuntur casus quatuor discutiendi, n. 1.

Quando vterque ignarus fuit impedimenti, proponitur opinio negans, num. 2.

Contraria verior, num. 3 Et ibi, non lucratur vxor arrhas Hispanas in hoc casu.

Soluuntur argumenta, n. 4.

Quando vterque coniux conscius impedimenti fuit, refertur opinio asserens, nec dantem posse repetere, nec recipientem retinere, sed fiscum vendicare. n. 5. Et alia opinio, dicens esse restituenda iocalia danti, n. 6. Et opinio auctoris, n. 7. Vbi, an restituendum sit acceptum ob iniustitia crimen admittendum, vt ob hominem interficiendum,

Soluuntur argumenta, n. 8.

Quando sponsus ignorauit, sponsa sciente impedimentum, nihil lucratur sponsa sed tenetur restituere sponso, n. 9.

Quando sponsa ignorauit, sponso sciente, lucratur per osculum medietatem & per copulam integrè, n. 10.

1 QVadruplex potest esse casus. I. quando vterque sponsus ignarus impedimenti fuit. II. quando vterque fuit conscius. III. quando sponsus ignorauit, sponsa sciente, IV. è contrà, quando sponsa ignorauit, sponso sciente.

2 In I. casu, quando vterque ignarus impedimenti fuit Quidam censent nihil sponsalitiæ largitatis comparare sponsam per osculum, vel copulam. Ducuntur, quia sponsalitia largitas habet tacitam conditionem. Si matrimonium sequatur. *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt.* at in hoc euentu matrimonium minimè potest subsequi, impedimento iuris obstanti, & hoc absque culpa sponsi illius ignari: ergo nil lucratur sponsa. 2. quia sponsalitia largitas acquiritur per osculum datum inter veros sponsos de futuro, aut de præsenti, quoad medietatem: & per veram copulam coniugalem, integrè: at hic nec vera sponsalia, nec vera copula matrimonialis adsunt. Sic docent *Salic. l. Si à sponso. nu. 2. C de donat ante nupt. & ibi Fulgos. Ant. Gom. l. 52. Tauri n. 7.* & non distinguentes an sponsi ignorarint, necne docent idem *gloss. d. l. Si à sponso, verb. Non intervenien. e, C. fuentes l. 52. Tauri ad finem.*

Verius tamen est lucrari sponsam medietatem per osculum, & per copulam integrè. Prob. ex *l. 3. t. 11. p. 4.* ibi, *pero siempre se entiẽde que el deue tornar aquello que recibe, si por su culpa finca, que el matrimonio no se siga.* Ergo à contrario sensu, si absque culpa sua matrim. non sequatur: vt contingit in præsenti casu, acquiret sponsa largitatem sponsalitiam. 2. quia id lucrum pertinet ad sponsam in præmium amissi pudoris: ergo cùm in hoc casu inculpabiliter amiserit, comparabit id lucrum. Sic docent *Io. Lup. l. 52. Tauri, n. 4. & rubr. de d. nat. §. 36. n. 7. Matienzo lib. 5 recop. t. 2. l. 4 gloss. 2. n. 2. Azebedo ea l. 4 n. 10.* Intellige tamen, quando bona fides interfuit. Quia ignorantia fuit iusta, & probabilis: secus si fuerit crassa, vel supina, quæ bonam fidem excludit, nec coram Deo excusat. Sic *Ioan. Lup. l. 52. Tauri n. 4.* Arrhas tamen credo non lucrari vxorem in hoc casu. Quia non consideranit in arris absque culpa vxoris dissolui matrimonium sed acquiruntur consummato verè matrimonio: quod hîc non contingit. Sic *Barbosa l. 2. p. 1. in prin. n. 158. ff. soluto matrim.* malè tamen pro se Antonium Gomez, & contra se Ioannem Lupum refert: cùm vterque loquatur in sponsalitia largitate. 3

Ad arg. proposita n. 2. respond. 1. Ad 1. dic, non posse sequi efficaciter matrim. posse tamen sequi quoad existimationem, impedimento ignorato: atque ita posse inueniri veram futuri matrimonij spem, ob quam fit hæc donatio. Ad 2. dic, satis esse copulam existimatam bona fide coniugalem. & sponsalia similia, pudoremque amissum esse per osculum, spe futuri matrimonij bona fide ineundi. 4

In II. casu, quando vterque impedimenti fuit conscius. Quidam credunt nec dantem posse repetere, nec recipientem retinere, sed fiscum vendicare. Ducuntur per *l. Cum hic status 33. fin ff de donat. inter vir. & vxor. & l. Qui contra, C. de incest nupt.* Sic *Ioan. Lup. rubr de donat. § 36 n. 7. vers. Si igitur donatio. Anton. Gom l. 52 Tauri n 7. Matienzo lib. 5 recop. tit. 2 l. 4. gloss. 2. n. 2.* Et in hoc casu sponsam nihil lucrari, docent etiam *Castillo l. 52. Tauri, n. 3. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4 n. 10.* 5

Alij opinari possent nequire sponsam retinere, nec teneri fisco restituere ante iudicis sententiam; sed sponso danti. Non posse retinere probatur, quia culpa sua pudoris iacturam fecit, absque spe veri, aut existimati bona fide matrimonij: ergo non est præmio legali afficienda, ratione illius actus culpabilis, pœnáque digni. 2. quia hæc non est donatio absoluta: cùm sit sponsalitia largitas, in cuius natura imbibitum est, vt fiat sub spe futuri matrimonij veri, vel bona fide existimati. Prob. autem non fisco, sed danti restitui debere. Quia fiscus vendicat in pœnam: ergo iudicis sententia desideratur. 6

Quamuis autem hæ duæ sent. probabiles sint verius mihi videtur posse sponsam retinere, donec fiscus per sententiam auferat. Ducor, nam donans ex se falsa causa, nec falsitatis ignarus, censetur donare, abdicátque à se dominium, transferens illud in donatarium, si hic non reddatur aliqua lege illius incapax: (vt probaui hoc lib. 6. disp. 2. n. 2.) qua ratione dixi ibi, donationem factam inter coniuges putatiuos valere, quando neutrum latuit impedimentum, nec teneri donatarium restituere, donec condemnetur. Sed in hoc casu sponsum donantem minimè latuit impedimentum, falsaque matrimonij spes: non sponsa lege aliqua incapax dominij comparandi redditur, sed solùm in pœnam ius auferendi fisco conceditur, quæ condemnatione indiget: ergo non tenetur restituere. 2. quia quando turpitudo versatur ex parte vtriusque, melior est possidentis conditio: vt constat ex *toto t. ff de cond. ob. turp.* 7

cau.

can. Qua ratione probabilissimum est in datis ob turpem causam, etiam contra iustitiam, cùm ex parte vtriusque adest turpitudo, vt in pecunia data ob homicidium perpetrandum, &c, non teneri accipientem restituere, donec sententia subsequuta fiscus auferat. Quod defendunt *Menald. in sum. verb. Restitutio 2. Angel. Restitutio, n. 1. §. Turpe & verb Concussio, Nau. sum. c. 17. Hispanè, n. 32. & 95. Lar. n. 30. & 96. & c. 25. Lar. & Hispanè, n. 34. Alcocer summa. c. 26. inter peccata iudicum, & §. El testigo, Palacios lib. 5. de contract lib. c. 11. f. 481. vers. At verò cum dictum sit, & seq.* (quamuis non sibi constet, nam contrariam tenet 4. d. 15. disp. 7. f. 108. *vers Verum si index:*) *Molin to. 1. de iust. tr. 2. disp. 94. fol 562. Bañes 2. 2. q. 62. a. 5. dub. 3. Nauarr. l. 4. de restit c. 2. in nona edit. dub. 12. n. 101. & seqq. Enrig. l. 7 de indulgen. c. 35. n. 4. Philiarc. de offic. sacerd. to. 2. p. 2. l 6. c. 25. §. Pro quorum solut. ad finem. Lud. Lop. 2. instructorij de eleemosyna. c. 106. fol. 374. col. 1. Manuel 2. to. summæ, c. 40. n. 2.* ergo cùm in nostro casu turpitudo versetur ex parte vtriusque, melior erit conditio sponsæ possidentis, ne teneatur acceptа restituere. Atque ita in propriis terminis docet *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 5.* licet aliquantulum dubius.

8 Ad arg sent. 1. proposita n. 5. dic, eas leges esse pœnales, atque ita iudicis sententiam desiderari. Ad 1. secundæ sent. propositum n. 6. dic, sponsam non consequi sponsalitiam largitatem in eo casu, virtute legum eam applicantium per osculum, aut copulam: sed vi donationis, quæ præsumitur facta à sponso conscio impedimenti: vt probaui n. 7. Ad 2. negatur esse veram sponsalitiam largitatem: sed est donatio facta per hunc sponsum impedimenti conscium, instar veræ sponsalitiæ largitatis: & proinde non requiritur veritas sponsalium, aut vera matrimonij spes.

9 In III. casu quando sponsum solum latuit impedimentum: dicendum est teneri sponsam illius conscium impedimenti restituere integrè donanti. Quia culpa ipsius non perficitur matrim. sponsaliáque falsa fuerunt, & causa donandi falsa fuit, donante ignaro, & sponsa donataria conscia. Sic *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 5. & rubr. de donat. §. 3. fine, Castillo l. 52. Tauri n. 3.* vbi *Ant. Gom. n. 7. Matienzo lib. 5. recop t. 2. l. 4. gloss. 2. n. 2. Azebedo ea l. 4. n. 10.*

In IV. casu, quando sponsa ignorauit sponso sciente, dic lucrari sponsam per osculum medietatem iocalium, integráque per copulam, constat rationibus adductis n. 3. Sic *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 5.* vbi *Ant. Gom n. 7. Matienzo lib. 5 recopit. 2. l. 4. gloss. 2 n. 2.*

DISPVTATIO XXI.

Vtrùm quando sponsalia dissoluuntur absque vtriusque culpa, non tamen casu vt morte, sed data opera, aut ingressu religionis, voto castitatis, amissione oculorum, mutuo consensu, lucretur sponsa per osculum, dimidium sponsalitiæ largitatis? Vel si alter sponsus culpa sua causam dissoluendi iustam præbeat, vt quia in longinquum profectus, debito tempore expectatus non rediit, vel fornicatus est, lucretur sponsus innocens, aut sponsa resiliens à sponsalibus, integram sponsalitiam largitatem?

SVMMARIVM.

Proponuntur argum. ad probandum nil lucrari sponsam quando absque vtriusque culpa, non tamen casu dissoluuntur sponsalia, n. 1.

Tunc sponsus nihil lucratur ex sibi à sponsa donatis, n. 2.

Lucratur sponsa in hoc casu per osculum medietatem iocalium, absque illo nihil, n. 3.

Si sponsa ingrediatur religionem, & sic facto suo dissoluantur sponsalia, comparat osculo medietatem iocalium: & idem, si facto sponsi religionem ingredientis, n. 4.

Idem, si voto castitatis alterutrius, vel aliis modis licitis, dissoluantur sponsalia, n. 5.

Quid, si mutuo consensu dissoluantur? nu. 6. Et quid si non simul vterque sponsus concurrat in eadem voluntate? n. 7. Et ibi explicatur, quando vltima mora non noceat.

Quando alter præbet iustam dissoluendi causam, vt quia fornicatus est, &c. is, quia præbuit causam, siue sit sponsus, siue sponsa, perdit totam, quod donarat, & restituet quod accepit, n. 8.

Soluuntur Argum. num 9. Et ibi, argum. à contrario sensu non habet vim, quando contrarium deciditur in iure.

ET quando non casu, sed data opera, absque vtriusque sponsi culpa, dissoluuntur sponsalia, nihil sponsam lucrari: videtur probari ex seq. 1. quia tunc nulla est culpa donantis sponsi, ergo quidquid dederat, recuperat: quoties enim absque donantis culpa matrimonium non perficitur, reddendum est illi quidquid dederat: (vt dixi hoc 6. l. disp. 18. n. 3.) Et confirmatur, quia si sponsa dederat iocalia sponso, & absque culpa dissoluantur sponsalia, restituet integrè sponsus: ergo idem est quando sponsus dederat. Cum enim sint correlatiua, dispositum in vno, censetur in alio disponi, *l fi. C. de indicta viduit.* 2. quia *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. p. 4.* solum decidunt quando casu vt morte dirimuntur sponsalia, comparare sponsam per osculum medietatem iocalium: ergo non sunt extendendæ in sponsi præiudicium, ad alios casus, quibus inculpabiliter sponsalia dissoluuntur. Tertiò probatur ex *l. Cum veterum C. de donat. ante nupt.* ibi. *si sponsus, vel parentes eius fieri noluerint filium vxorem, si quid ab eo donatum fuerit nec repetatur traditum.* Vbi *gloss. verb. Noluerint*, inquit, *sine causa*: ergo à contrario sensu ex iusta causa resiliens sponsus, quamuis sine culpa sponsæ, repetet quidquid dederat.

1 I. Conclusio sit. Quando absque culpa vtriusque sponsi dissoluuntur sponsalia, licet non casu, vt morte, si sponsus iocalia receperat à sponsa, tenetur integrè restituere, quamuis osculum interceserit. Quia per osculum solum nihil lucrarur sponsus (vt dixi hoc lib. 6. disp. 18. n. 4. & ex alia parte, culpa sponsæ non interuenit in ea dissolutione. Præterea, quia expressè hoc colligitur ex *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. p. 4.* vbi disponitur sponsalibus dissolutis morte alterius, & ita absque vtriusque culpa, sponsum nihil lucrari per osculum.

4 II. Conclusio. Sponsa tamen in hoc casu lucratur per osculum medietatem iocalium, & illo non intercedente, nil. Probatur ex *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt.* ibi, *quòd si sponsa causam non contrahendi matrim. præbuerit, tunc sponso, vel eius heredibus sine aliqua diminutione redhibeatur.* Et clariùs *l. 3. tit. 11. p. 4.* ibi, *deue tornar aquel que recibe, si por su culpa finca que el matrimonio no se cumpla:* ergo quoties à contrario sensu absque sponsæ culpa dissoluuntur sponsalia, ius acquisitum per osculum ad dimidiam iocalium partem non amittet. Non enim æquum est, vt absque culpa puniatur, *l. Aliud est fraus, 131. in princ. ff. de verb. signif.* ibi, *pœna sine fraude esse non potest: & reg. Sine culpa de reg. iur. in 6.* Sic *Ioan. Lup. p. 52. Tauri, a. 3. Molin. to. 2. de iust. tr. 2. disp. 290. §. Quando autem.* Pro eadem sent. sunt Doctores allegati disp. præc. n. 3. dicentes, sponsalibus dissolutis ob impedimentum, cuius vterque coniux ignarus erat, lucrari sponsam per osculum medietatem iocalium: cùm tamen tunc vterque culpa vacauerit.

4 Hinc infertur, si sponsalia dirimantur per ingressum sponsæ in religionem, & ita facto suo inculpabili tamen, lucrari sponsam per osculum medietatem iocalium. Quia absque culpa dissoluta sunt. Constat etiam ex *c. Decreta legalia, 27. q. 2.* ibi, *decreta legalia desponsatam, si conuerti voluerit nullo modo consueuerunt dano mulctare.* Et ex *l. Deo nobis, C de episc & cler.* vbi decernitur, sponsam ingredientem religionem non teneri duplicatas arrhas restituere, quas tamen restituere tenetur, facto suo culpabili à sponsalibus resiliens. Sic docent *gloss. d. c. Decreta legalia fine, Corneus cons. 228. vol. 1. Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 3. & ibi Cifuentes, vers. In eadem l. Castillo, n. 3. Ant. Gom n. 8. Couar. 4. decret. 2 p. c. 7. §. 4. n. 12. Greg. Lop. l. 3. verb. La mitad, tit. 11. p. 4. Matien. lib. 5. recopilit. 2. l. 4. gloss. 2. n. 1. Azebed. ea l. 4. n. 8. & 17. Molin. to. 2. de inst. tr. 2 disp. 290. §. Habent verò locum.* Similitèr lucrabitur sponsa eam medietatem per osculum, si inculpabili sponsi facto, vt ingressu eius in religionem, dirimantur sponsalia. Quia sponsa vacat culpa, & proinde non debet amittere medietatem illam per osculum acquisitam. Sic *Ioan. Lup. Azebedo, Molina ibidem.*

5 2. Infertur, quoties castitatis voto sponsi, vel sponsæ dirimuntur sponsalia, (retenta opinione probabili per illud dirimi) similiter lucrari sponsam, etiam medietatem, per osculum: idemque in aliis casibus in quibus licitè absque alterius culpa sponsalia dissoluuntur. Vt constat ex dictis, n. 3.

6 Excipiendus tamen est vnicus casus, nimirum, quando mutuo consensu vtriusque sponsi dirimuntur sponsalia: quamvis enim neuter culpæ particeps sit, nil lucratur sponsa per osculum, sed integram restituet sponsalitiam largitatem. Quia eo ipso quod communi consensu resiliunt sponsi, videntur tacitè pactum inire, vt quilibet eorum alteri accepta restituat. Argumento *l. Si diuersa, C. de transactio.* ibi, *si diuersa pars contra placitum agere nititur, aquitatis ratio suadet, refusa pecunia, (cum & tu hoc desideres) causam ex integro agi*: vbi *gloss. verb. Refusa, & verb. Pecunia*, ait, *id est, restituta pecunia transactionis nomine data.* Sic docent *Cynus, Iac. de Aretin. Salic. num. 2. l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt. Angel. §. Est & aliud, el 2. n. 2 institut. de d. nat. Ioan. Lup. rubric. de donat. §. 3. num. 5. Castillo l. 52. Tauri, n. 4. Gom. Ariae l. 50. Tauri, num. 4.*

7 Dissidet autem inter hos DD. quid dicendum sit, vbi sponsi non simul dissentiunt, sed successiuè: quia nunc, verbi gratia, sponsus inuita sponsa resilit: & postea tandem sponsa consentit, vel è contra. *Cynus, Iac. de Aret. & Gom. Arias, n præced allegati*, dicunt hanc vltimam moram nocere resilienti: argumento *l Illud 17. ff. de peric. & commodo rei vend. & l Si mora, 10. ff. solut. matrim.* Vnde sponsa nil sponsalitiæ largitatis consequetur in hoc euentu, sed perinde erit, ac si simùl resiliant. Verius tamen est, hanc vltimam moram minime nocere resilienti, atque ita sponsum, vel sponsam vltimo consentienteṁ dissolutioni sponsalium, comparere integram sponsalitiam largitatem. Quia eo ipso quod alter iniustè resiliebat, acquisiuit consentiens, ius ad retinendam sponsalitiam largitatem sibi donatam, vendicandamque quam donarat, *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt.* Quare cum executio facta sit à lege statim, & ipso facto, mora illa purgari nequit. Iuxta doctrinam *Bartoli l. Si insulam, n. 19. & ibi Alexandri, & Angel. ff. de verborum oblig.* vbi docent minime purgationi moræ locum tribui, quando executio facta est à lege: & argumento *l. Si is cui, 19. ff. de legat. 2.* Sic docent *Angel. Ioan. Lup. Castillo, n. præced. alleg. & Salicet. dd. Cum veterum, n. 2.* in hanc partem, quamuis dubius magis inclinat. Quare leges quas contrarij pro se allegant, intelligendæ sunt, quando executio non est facta à lege, nec ius est perfectè acquisitum.

8 III. Conclusio. Sponsus, aut sponsa licitè à sponsalibus recedens alterius culpa vt fornicatione, vel profectione in partes longinquas, nec tempore debito redeuntis, lucratur integrè sponsalitiam largitatem sibi donatam, recuperatque quam donarat. Prob. ex *l. Cum veterum, fine, C. de donat. ante nupt.* vbi sponsum, & sponsam in hoc patificat. Sic *Castillo l. 52. Tauri n. 5.* Et constat ex dictis hoc lib. 6. disp. 18. nu. 3. vbi probauimus pares in hoc euentu esse sponsum & sponsam, quando alterius culpa matrimonium non perficitur.

9 Ad argum. proposita num. 1. respondetur. Ad 1. dic, quando sine culpa donantis sponsæ dissoluuntur sponsalia, eam recuperare totum quod dedit, si vero sponsus donauerat, perdere medietatem, si sponsa culpa vacet, osculúmque receperit. Ad confirm. dic, dispositum in vno correlatiuorum, habere locum in altero, vbi eadem ratio militat: secus vbi diuersa *l. Curatorem*, cum ibi notatis per Scribentes. *C. de interdicto matrim.* Docetque *Euerard. loco à correlatiuis, nu. 8.* At in hoc casu diuersa militat ratio (vt probant hoc 6. lib. disp. 18. n. 3.) Ad 2. dic, cum *Ioan. Lupl 52. Tauri, n. 4. & 5.* explicasse eas leges casum mortis, quia frequentius morte dissoluuntur sponsalia, non autem eo quòd nolint extendi ad alios casus, in quibus eadem ratio subest, nempe, quando absque sponsæ culpa dissoluuntur. Cum enim subsit eadem ratio, idem est ius, *l. Cum pater, §. Dulcissimis, ff. de legat 2.* Ad 3. dic, argumentum à contrario sensu non procedere, vbi oppositum est aliquo iure statutum, & ita iurium correctio induceretur: vt colligitur ex *c. Anobis. el 2. de sentent. excom.* docentque *Abb. ibi, num. 4. & Felin. num 2. vers. Nota quod argumentum, gloss. c. Significasti, verb. Clerici, de foro compet.* & ibi late *Felin. gloss cap. vnico, verb. Permittimus, de etate, & qualit. in 6. & ibi Francus, num. 3. Nauar. apolog. ad lib. de reddit. quæst. 1. monito 44. nu. 2. Euerard. loco à contrario sensu, nu. 8. Gregor. Lop. l. 17 verb. Descendissem, tit. 1. p. 6. Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 15. n. 13. Gutier. 1. practic. q. 3. nu. 14.* At hic est contrarium decisum in iure, *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt. & l. 3 tit. 11. par. 4.*

DISPVTATIO XXII.

An si arrhæ in matrimonio interueniant, lucretur sponsa matrim. consummato, integrè sponsalitiam largitatem, & arrhas, vel detur optio? & si matrimonium casu non sequatur, & adsit osculum, possit sponsa eligere medietatem iocalium, vel arrharum?

SVMMARIVM.

Quando arrha interueniunt in matrimonio, & iocalia, an possit vxor vel eius hæredes eligere, & intra quantum tempus? n. 1. Et ibi, si donatio iocalium fuit inualida, & morte confirmatur, vxor eam simul cum arrhis habebit. Vbi autem semel elegit, nequit variari, num 2.

Si electio non habuit effectum, potest variare, n. 3. Et ibi, actus inutiliter gestus censetur ac si factus non fuisset.

Transactis 20. diebus ad electionem concessis, purgatio moræ non admittitur, n. 4.

An vxore, vel eius hæredibus eligentibus arrhas, restituenda sit sponsalitia largitas eiusdem æstimationis, cuius erat quando donata est num. 5.

Quæ sint quæstiones disputandæ? n. 6.

Verbum Volo, absque infinitiuo adiuncto, facit dispositionem, & electionem, n. 7.

Idem si adiungatur infinitiuo importanti executionem, n. 8.

Idem, si infinitiuum importet actum expediendum ab alio, at volens tantum debet explicare voluntatem suam, n. 9.

Si infinitiuum non importet executionem, sed actum desiderantem factum aliquod, non facit verbum Volo, electionem, & dispositionem, num. 10. Idem, si contineat actum pendentem ex duorum voluntate num. 11.

Idem, quando infinitiuum importat suspensionem, seu actum in futurum gerendum: vt Volo eligere, n. 12.

Quid si tunc adiungatur dictio, Omnino? n. 13.

Quid, si aliquis post terminum concessum ad deliberandum, diceret, Volo eligere, vel puto hoc mihi expedire? n. 14.

Quid, si ad interrogationem eius cuius interest, diceret, Volo eligere? num. 15.

Quibus verbis censeatur vxor eligere arrhas? n. 16.

An sicut per osculum lucratur sponsa medietatem iocalium, ita si sola arrha interueniant, lucretur medietatem arrharum? Vel si vtrumque interueniat, possit eligere? Refertur opinio affirmans, n. 17.

Contraria auctoris, n. 18. Et ibi, explicatur natura dictionis aduersatiuæ, Sed, at, vero: Et verba debent intelligi iuxta subiectam materiam, & naturam contractus. Et ibi arrha acquruntur per consummationem matrimonij.

Vna & eadem res diuerso iure censeri non debet. Et quando lex vnum disponit, & alterum præsupponit, vt habeat locum, dispositum, debet verificari præsuppositum, n. 18.

Soluuntur argum. n. 19. Et ibi inducto, n. 17. quod iuris est de toto quoad totum, est de parte, quoad partem. Et quando clausula posita in vna parte dispositionis, refertur ad omnia in ea contenta?

COnstat si consummato matrim. decedat sponsa, vel sponsus, dari electionem sponsæ, vel eius hæredibus, vt eligere possint arrhas, vel sponsalitiam largitatem, si vtraque in eo matrimonio interueniant. Hæc autem electio necessario facienda est intra viginti dies, postquam vir, vel eius hæredes requisierint vxorem, aut eius hæredes: & si eo termino non elegerint, viro, vel eius hæredibus conceditur electio, an malint sponsalitiam largitatem, vel arrhas dare. Habetur expresse *l. 52. Tauri, dicit l. 4. tit. 2 lib. 4 nouæ recop.* Quod intellige, quando donatio sponsalitiæ largitatis fuit valida, vt si facta sit ante consú-

matum

matum matrimonium: si enim esset inualida, quia consummato matrimonio effecta est mortéque confirmaretur, compararet sponsa arrhas, & in eam donationem. Quia *l.52.Tauri*, loquitur de donatione sponsalitiæ largitatis valida: vnde quando inualida est, sequitur naturam aliarum donationum inter coniuges, quæ morte confirmantur. Nec lex aliqua prohibet harum donationum vna cum arrhis acquisitionem. Sic *Barbosa*, *ff. soluto matrim. rubr.1.part.n.112.*

2 Hinc infertur, vxori, aut eius hæredibus semel eligentibus arrhas, aut iocalia, non licere variare. Prob. ex *l.Serui electione, in princ.ff.de legat.1.* ibi, *serui electione legata, semel tantum optare possumus.* Et *l. Apud. Ausidium, 10.ff.de optione legat.* ibi, *si dixisses qua vellet: mutare voluntatem non posse.* Et *l.25.t.9.p.6.* Deinde, quia quod semel placuit, amplius displicere non potest: *regul. Quod semel, de reg.iur. in 6.* Sic *Ioan.Lup.l.52.Tauri, n.19.& ibi Castillo, n.26. Matienz.l.5. recop.tit.2.d.4.gloss.7.n.2. Meres de maior.1.p.q.52.n.10.*

3 Intellige tamen, si electio ea effectum habuerit, ea enim suo effectu destituta, licebit vxori, vel eius hæredibus variare: per *l. Qui per salutem, ff. de iureiur.* Quia eligens inutiliter, & inualidè, censetur quasi non elegerit: actus enim inutiliter gestus perinde est ac si non esset, *l. Si aut nullam, C.de legit.hared.l.4. §. Condemnatum, de sent.& re iudic.* Non enim præstat impedimentum, quod de iurè non sortitur effectum: *reg. Non præstat, de reg. iur in 6.* Atque in generè eum, cui concessa est electio, posse iterum eligere, priori electione existenti nulla, docent *gl.l. Apud Ausidium, verb. Non posse. ff.de opt.legat.& l Serui, de elect.in princ verb. Possumus. ff de legat.1.* vbi *Iason, n.3. Bart. l.2.ff.de opt. legat. Felinus* multa cumulans ad hoc comprobandum, *c.Ex tenore, n.2.& seq.de rescript. Tiraquel l Boues, §.Hoc sermone, tota limitat.1.ff.de verb.signif. Gregor. Lop. l.25.verb. Arrepentir, t.9.p.6. Peralta l. Vnum ex familia, §.Sed si vno.n.3.ff. de legat.2.* Et in nostris terminis docent *Matienzo, & Meres, n.praced. allegati.*

4 2. Infertur, transactis iis diebus ad electionem faciendam, purgationem moræ non admitti. Quia est terminus lege præstitutus. Sic *Meres de maior.1.p.48.n.7. Azebedo, l.5.recop.tit.2.d.4.n.32.*

5 3. Infertur, vxorem, vel eius hæredes eligentes soluto matrimonio arrhas, teneri viro, vel eius heredibus restituere sponsalitiam largitatem eiusdem valoris, cuius erat receptionis tempore: quòd si vsu deterior facta sit, teneri æstimationem deteriorationis restituere. Quia reddita non videtur res restitutioni obnoxia, si deterior restituatur: vt expressè habetur *l. 3. §.Si reddita, ff. commodati*, vbi notant scribentes. Deinde, quia cùm donatio sponsalitiæ largitatis tacitam habeat conditionem, nisi sponsa arrhas elegerit, cásque eligente, tacitè pactum de illa reddenda initum sit, per *l.52.Tauri*, res trahitur ad sui initium, & ita reddenda est secundùm æstimationem, quam tempore traditionis habuit: aliàs euenire posset vsu consumptam esse, & ita vxorem nil teneri reddere, sed lucrari arrhas, & sponsalitiam largitatem. Sic *Aiora de partitionibus, 1.p.c.7.n.35.* Hoc tamen cautè accipiendum est: nam cùm vestes tam quotidianæ, quàm pretiosæ datæ per virum ante consummatum matrimonium sponsæ, sint sponsalitia largitas (vt dicam disp.25.num.30.) & has teneretur sponsus dare sponsæ, saltem ad vsum, constante matrimonio, quando iuxta personæ facultates, & dignitatem necessariæ sunt, nec soluto matrimonio teneretur vxor eas reddere, nisi in eo statu, in quo tunc inueniebantur: deducendum est ex hac restitutione sponsalitiæ largitatis iuxta æstimationem, quam tempore traditionis habuit: quod vir aliàs consumpturus cum vxore, durante matrim. in iis vestibus, & iocalibus, nisi sponsalitiam largitatem dedisset: & si eædem vestes essent conficiendæ, & consumendæ, seu deteriorandæ, non restitueretur id pretium consumptionis, vel deteriorationis, siquidem expendendum erat à viro.

6 His præmissis, duplex est quæstio disputanda. Prior, quando per verbum, Volo, censeatur vxor eligere? Posterior, an liceat sponsæ per osculum sibi acquirere medietatem iocalium, aut arrharum, & si solæ intersint arrhæ, medietatem arrharum?

Quæstio I. quando vxor vtens verbo Volo, censeatur 7 eligere? Huius decisio pendet ex cognitione, quando verbum Volo, faciat electionem, ac dispositionem in actibus inter viuos. (Nam quando in vltimis voluntatibus, non est præsentis disputare; consulendi tamen sunt *Bart. l. 1. n.3.& ibi Iason in 2.lectura, à n.17. C. de sum. Trinit. idem Bart.l.Serui elect.in princip.n.4.& ibi Iason à n. 33. ff.de legat.1. Gom. Arias l.50. Tauri.n.46. Menoch. de arbit l.2. centuria 5. toto casu 496. & de præsumpt. l. 4. præsumpt. 100.*) Vt autem sciatur, quando faciat electionem, & dispositionem in actibus inter viuos. statuam aliquot regulas.

I. Regula sit. Verbum *Volo* positum absque infinitiuo 8 adiuncto importat dispositionem, & electionem, vt Volo hanc rem. Ita apertè colligitur ex *l. Apud. Ausidium, ff. de optione leg.* ibi, *si ita dixisset qua vellet, mutare voluntatem non posse.* Et ratio est, quia tunc nullus alius actus propriæ, aut alienæ voluntatis expectatur ad illius complementum, & perfectionem: ergo inducit dispositionem. Item quia in rebus certis non est locus coniecturis, *l. Continuus, §. Cùm ita fine, ff. de verb. oblig.* ergo cùm in eo euentu certa videatur eligendi voluntas; non est quærenda alia coniectura. Sic docent *Bart. l. Serui electione, in princ.n.4. & ibi Iason, n.32. ff. de leg.1. idem Bart.l.1. n.3. & ibi Iason in 2.lectura, n.14. C.de sum. Trinit. Gom. Arias l.50. Tauri, n.48. Menoch.* alios referens, *de arbit l.2. cent.5. casu 496. n.6. &* 8. Pro eadem sent. sunt DD. qui dicunt matrim. iniri his verbis, Volo te in vxorem, quos retuli l.1. disp.18. n.10.

II. Regula. Si adiungatur infinitiuo importanti execu- 9 tionem, & complementum, importat electionem, & dispositionem: vt Volo habere, vel accipere. Quia satis apertè declaratur voluntas eligendi, cùm non apponatur verbum, quod suspensionem aliquam denotet. Sic *Iason d. l. Serui electione, in princ.n.24. Menoch.d.casu 496. n.28.29.* Eiusdem sent. sunt Doctores asserentes, huiusmodi verba, Volo te habere, vel accipere in vxorem, efficere matrimonium: quos retuli lib.1. disp.18. n.24.

III. Regula. Si iungatur infinitiuo importanti actum 10 expediendum ab alio, volénsque tantùm habeat suam voluntatem explicare, importat mandatum, & dispositionem. Vt, Volo te gerere negotia mea, *l.1. in fine. ff. mandati.* Quia cum actus per alium expediendus sit, satis est volentem suum exprimere consensum, tantúmque alterius executio expectatur. Sic *Bart.d.l.1.n.3.& ibi Iason in 2.lectura, n.15. & 16.* dicens esse rem indubitatam: idem *Bart.d.l.Serui electione, in princ.n.4.& ibi Iason, n.31. Bald.amb. Et qui intrat, n. 17. C. de bonis auctor. iudic. possid. Menoch.* alios referens, *de arbitr.l.2.centur.5.casu 496.n.12.& 13.*

IV. Regula. Si iungatur infinitiuo importanti actum 11 non expedibilem sola voluntate, sed requirentem factum aliquod, non importat dispositionem. Vt Volo ascendere arborem, vel comedere: non enim importat me ascendere, vel comedere, sed desiderium. Regula est manifesta, & eam tradunt *gloss. l. In venditis, verb. In venditis, C.de contrahend. empt. Bart.l.1.n.3.& ibi Iason in 2 lectura, n.17. C. de sum. Trinit.*

V. Regula. Si iungatur infinitiuo importanti actum, 12 qui fieri nequit ex voluntate vnius, sed desiderantem mutuum duorum consensum, tunc non importat dispositionem, nisi vtriusque consensus accedat, vt Volo vendere. Cuius rationem assignat *Bart.l.1.n.3. C.de sum. Trinit.* quia ea verba intelligi debent secundùm naturam contractus, *l. Si vno. ff. locati, l. Si stipulatus. ff. de vsuris:* cùm ergo natura emptionis, & venditionis sit, vt ex duorum voluntate pendeat, prædicta verba non disponunt nisi vtriusque voluntate sequuta. Sic *gloss.& Bart.n.precedenti citati, Iason ea l.1. in 2.lectura, n.24.*

Vltimá regula. Si iungatur infinitiuo importanti sus- 13 pensionem in futurum, seu actum alium tempore futuro

gerendum non importat dispositionem. Vt Volo eligere. Quia tantùm importatur animus, & voluntas faciendi actum electionis. Sicut l.1.disp.18.n.24.diximus,hæc verba. Volo recum contrahere matrim. non esse verba matrim. constituentia, sed tantùm explicantia contrahendi voluntatem. Sic *gloss.l.Serui elect. in princ. verb. Possumus, ff.de leg.1. & ibi Bart.n.3.Iason.n.24. Ripa,n.16., Go.Arias l.50. Tauri, n.46.Menoch.* alios referens *d.Casu 496. n.18. 19.& 26.* hoc extendit cum *Ruino*, licet iuret se velle eligere. Quia sensus est, iurare se habere animum eligendi.

13 Hæc tamen vltima regula intelligitur 1. nisi addatur dictio *Omnino*: si enim quis sic diceret, Omnino volo eligere, tunc erit electio. Sic *Ripa d.l.Serui electione, in princ. fine,Socin senior conf.249.n.17.& 19.lib.2.Ruinus conf.204. n.6. lib.2.* Sed meritò *Menoch.ex casu 496. n.27.* dicit esse dubiam hanc sent. Et *n.53.* dicit fortè non esse veram, nisi aliæ coniecturæ concurrant. Quia tantùm est sensus, In omni euentu habeo voluntatem, & desiderium eligendi: quod verè non est eligere. Et ita credo.

14 2. Intelligitur nisi termino ad deliberandum,& respondendum concesso iam elapso, diceret aliquis. Volo eligere,tunc enim est electio: per *l.Sed & si alio, in 2.respon.& l.Omnes qui ff. ad S.C.Trebel.* Sic *Iason, ea l. Serui elect. in princ. n.27.29. & ibi Bart. n.Ripa, n.21. Alciat. n.7. Corn. Romanus, Gozadin.* quos refert & sequitur *Menoch.de præsumpt.lib.4. præsumpt.100. n.12 Greg.Lop.l.11. verb.Deue, fine,t.6.p.6.* vbi idem dicit cum Bart.per eum relato,si tunc dicat, Puto hoc mihi expedire.

15 3. Intelligenda est, nisi ad interrogationem eius, cuius interest, diceret, Volo eligere. Tunc enim esset electio. Quia responsio facta parti, cuius interest, debet intelligi, ita vt alter certus maneat. Vt notatur *l.In vendentis, C. de contraben.empt.* Sic *Bart. d.l. Serui elect.in princ. n.3. & ibi Iason, n.30. Cornens, conf.91.lib.3.Riminald. iunior. l. Qui, n.211.C Vnde liberi, Menoch.de arbitr.lib.2. centuria 3.casu 496.n.52.& de præsumpt.lib.4.præsumpt.100.n.13.*

16 Ex dictis infertur decisio nostræ quæstionis, si enim vxor diceret, Volo arrhas, vel volo habere, vt accipere arrhas, esset electio: iuxta dicta num.7. & 8. Quare tunc variare minimè liceret. Idem dicendum est, si transactis diebus ad deliberandum, & respondendum concessis vel ad interrogationem eorum,quorum interest,diceret vxor, Volo eligere arrhas: iuxta dicta n.14. & 15. Secus si deficientibus his circonstantiis diceret, Volo eligere,vel omnino volo eligere,vel iuro me velle eligere: non enim esset electio, iuxta tradita n.12 & 13.

17 Quæstio II. An sicut sponsa per osculum lucratur medietatem sponsalitiæ largitatis: ita si in matrim. illo non interueniat sponsalitia largitas, sed solæ arrhæ, lucretur medietatem arrharum: & si vtrumque interueniat, possit dissolutis sponsalibus,vel matrim. illo rato, sponsa eligere medietatem arrharum, vel spōsalitiæ largitatis? *Gom.Arias l.50.Tauri. n.29.* defendit partem affirmantem, nempe, lucrari medietatem arrharum,quando eæ solæ interueniunt, & dari electionem sponsæ quando vtrumque interuenit. Prob. 1. quia quod iuris est de toto quoad totum, debet esse de parte quoad partem, *l. Qua de tota, in princ. & ibi gl.& Bart.ff.de rei vendic.* & per alia iura quæ affert *Enerar. in suis topicis loco à toto ad partem, n.2.* ergo sicut sponsa consummato matrim. potest eligere integras arrhas, & si solæ hæ interueniant, eas lucratur, ita ante consummatum matrimon. potest eligere arrharum medietatem, illámque lucratur, si solæ sint in matrim.arrhæ. Secúdò probat,quia leges iuris communis, & regni in hoc casu disponunt in sponsæ fauorem, quæ ob osculum ruborem passa est: ergo sunt extendendæ, vt concedant medietatis arrharum electionem, & acquisitionem per solum osculum. Nam odia restringi,fauores conuenit ampliari: *regula,Odia 25.de reg. iur. in 6.* Tertiò probat, quia vna determinatio respiciciens plura determinabilia pariformiter ea determinat, provt vnicuique conuenit, *l.iam hoc iure ff.de vulg.& pupil.l. fin.C. de fruent. & interloq.* At *l.52.Tauri*, est vna determinatio,in illis verbis, *pero si vuiere arras, pueda escoger, &c.* ergo pariformiter determinat duos casus in ea lege contentos,provt vnicuique conuenit, nempe, vt detur electio medietatis arrharum, si solum sit osculum, & integrarum, si copula. Et confirmat,quia clausula in fine posita refertur ad omnia præcedentia, *l.1. C.de liber.præterit. l.Talis scriptura.§ fin.ff. de legat.1.c. Secundò requiritur, de appellat.* vbi id cōmuniter ōbseruant Doctores,& alios referens docet *Gutier.conf.12.n.27.* ergo illa clausula, *in fine, l. 52.Tauri* posita, *pero si vuiere arras, pueda escoger,&c.* refertur ad duos casus præcedentes contentos ea lege, scilicet, ad casum osculi,& copulæ. 4. probat,quia si in hoc casu in quo deficit sponsalitia largitas,non lucraretur sponsa medietatem arrharum,pateretur ruborem per osculum,& defraudata maneret. 5. probat, quia aperitur via sponsis, vt constitutis arrhis nullam darent sponsalitiam largitatem sponsæ, ne illa per osculum aliquid lucraretur.

His tamen non obstantibus, contrarium teneo: licèt 18
nullum Auctorem, præter *Gom. Arias* hanc quæstionem disputantem inuenerim, & ita censeo dissolutis sponsalibus, vel matrimonio ante consummationem, non dari electionem medietatis arrharum sponsæ per osculum: & si solæ interueniant arrhæ, nil prorsus lucrari. Prob. 1. ex ipso coptextu *l.52. Tauri*, nam postquam decreuit, sponsam per osculum lucrari medietatem sponsalitiæ largitatis, subdit hæc verba, *pero si qualquier dellos muriere despues de consumido el matrimonio, que gane todo lo que siendo desposados le vno el esposo dado,no auiendo arras, en el tal matrimonio,pero si vuiere arras,que sea en escogentia de la mujer, &c.* vbi pondero id verbum, *Pero*, cui Latinè correspondet, Sed, quæ est dictio aduersatiua, de cuius natura est, vt quando ponitur absque copula,& aduersetur in iure, & in facto, ita vt diuersum casum, & diuersum ius importet. Vt notat *Bart.l.Patris, & filij 20.ff.de vulga.n.1.& l.1.fine, ff.Ne quis eum,Iason ea l.Patris, & filij,n.6.* dicēs ita tenere omnes: & *l.Qui vsumfructum 58:n.8.ff.de verb.oblig.* dicens esse communem: *Greg:Lop.l.1.verb.Su parte,t.11 p.6. & l. 15.t.3.verb.Et dia,p.6.Burgos de Paz.l.3.Tauri,n.85. Mat. lib.5.recop.tit.4.l.2.gl ff.1.n.5.* At quando ponitur cum copula &, vt si dicat, sed & tunc, denotat diuersum factum, idem tamen ius. Sic *gloss d.l.Patris,& filij verb.Per scripturam, vers.Per copula. & l.2.verb. Sed & fortius, ff. Ne quis eum,qui in ius vocatus est: Bart. & Iason proxime citati idem Bart. l. Sed & si lege, initio ff. de petit.hared.* Cùm ergo in præsenti lege ponatur absque copula, importat diuersum factum, & diuersum ius: non ergo loquitur in casu solius osculi,de quo in priori parte,illa lex disposuerat,pondero etiam in *ea.52.Tauri*, dum de sponsalitia largitate lucranda loquitur, eos vocare sponsos ibi, *qualquiera esposa* & ibi, *si el esposo*, quasi sentiens, dum sponsi sunt, lucrari posse per osculum dimidiam partem sponsalitiæ largitatis: in secunda verò parte, dum de arrhis meminit, maritum & vxorē eos appellat, ibi, *que la mujer*, & ibi, *lo que el marido*: quasi apertè significans arrhas non acquiri, nisi postquam copula carnali effecti sunt vna caro, & sic vir & vxor. 1. probatur, quia *l.52.Tauri*, (vt fatentur omnes, & dicam disput.seq. num.1.) nil aliud in prima parte disposuit, nisi quod iure communi statutum erat *l.Si à sponso, C.de donat. ante nupt. & l.3. t.11.p.4.* solùm extendit dicta iura loquentia de sponsis de futuro, vt intelligantur etiam de sponsis de præsenti: cùm ergo præfata iura non loquantur de arrhis nec per osculum earum medietatem concedant, non est dicendum nostram *l.52. Tauri*, id concedere. 3. prob. quia verba debent intelligi iuxta subiectam materiam, & naturam contractus, *l. Damni infecti, in principio, ff. de damno infecto, l.Si vno ff. Locati,& ibi Bero. & DD.Gutier. conf.12.n.26.* at ea est natura arrharum, vt dentur in præmium pudicitiæ amissæ ob copulam matrimonialem: vt dicam hoc lib.6. disp.27. n.1. & sic vt tunc acquirantur. Vt optimè dicit *Conar.4. decret.2. p.c.3. §.7. num.12.& c. Officij de testam.n.4.* quibus in locis sic inquit: Arrhæ sunt donatione factæ vxoribus in præmium pudicitiæ, vt eo

con

consummatio statim eis acquirantur. Idem *Gomes Arias l. 49. Tauri, ad fin.* & idem supponit *Castillo l. 51 n. 1.* & habetur *l. 5. t. 2. de las ganancias, l. 3 fori*, ibi, *si arras le dió, y no vno que ver con ella, tornelas.* Quam legem vsu receptam esse supponit *Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 29.* si quidem variis modis nititur ei respondere, vt contrariam tueatur sententiã: & *Conar. & Castillo, & Molin. to. 2. de inst. tract. 2. disp. 431. §. Quæ autem*, supponunt apertè ita esse in vsu, si quidem dicunt acquiri consummato matrimonio. Sed dices hoc procedere quoad integras arrhas lucrandum; non verò quoad medietatem, hæc enim per solum osculum acquiritur. Hoc tamen non obstat, quia est contra dispositionem *l. Enim qui ædes, 23.* & quæ ibi notant scribentes *ff. de vsuca.* quæ habet vnam & eandem rem diuerso iure censeri non debere, ibi, *absurdum est, vt vna res diuersis temporibus vsucapiatur.* Eadem namque ratio est de dotis arrhis, & de parte arrharum: argumento *l. Quæ de tota. ff. de rei vendic.* quam aduersus nostram sent. induxit *Gom. Arias*: si ergo natura arrharum est, vt totæ non acquirantur nisi consummato matrim. idem erit de natura partis arrharum. Tandé prob. quia quando lex vnum disponit, & alterum præsupponit, vt habeat locum dispositum, debet priùs verificari præsuppositum. Vt ex *gloss. l. Mancipia. verb. Auscultandum, C. de seruis fugit.* colligunt omnes, teste *Menochio de recup. possess. remedio 9. n. 161.* & refert multos DD. *Gutier. cons. 21. n. 6. & 3. pract. q. 22. n. 3.* sed *l. 52. Tauri*, præsupponit, quando acquirantur ab vxore arrhæ: de hoc enim non agit, sed tantùm disponit, vt detur electio arrharum, vel sponsalitiæ largitatis: ergo vt hæc electio, & dispositio huius legis locum habeat, debet priùs verificari in ea præsuppositum, nempe iure acquisitas esse arrhas: quod (vt probaui) non verificatur, nisi post consummatum matrimonium.

16 Ad argum. contrariæ sent. resp. Ad 1. illud principium quod iuris est de toto quoad totum, est de parte quoad partem, dico locum habere, vbi totius & partis non est diuersa ratio. Vt ex multis probat *Everardus in suis topicis iuris, loco à toto ad partem, n 7.* At hic est diuersa ratio: nam natura arrharum est, vt non acquirantur nisi consummato matrim. quare cum per solum osculum non consummetur, & cessat ratio eadem illas acquirendi, non acquiretur etiam pars illarum. Ad 2. dico, loqui eas leges in fauorem mulierum, præsupposita aptitudine, & requisitis ad lucrandum arrhas: est autem requisitum vt matrim. sit consummatum. Ad 3. nego esse vnam determinationem *l. 52. Tauri*, sed sunt duæ longè diuersæ, cum prior pars tantum loquatur in acquisitione medietatis sponsalitiæ largitatis: posterior verò in omnimoda & totali acquisitione sponsalitiæ largitatis & electione illius, vel arrharum. Ad confirmationem dico, clausulam positam in vna parte dispositionis, siue ponatur in principio, siue in medio, siue in fine, censeri referri ad omnia contenta in illa, quando omnium præcedentium est eadem ratio. Vt docet *Decius*, quem refert & sequitur *Nauar l. 5. consiliorum, tit. de simon. in 1. edit. cons. 35. n. 4 in 2. cons. 92. n. 4. Bart. Iason. Roma, Alexand. Socin. Capicius, Alciat. Bolognetus*, quos refert & sequitur *Menoch. de præsumpt. l. 4. præsumpt. 181. n. 2.* quod hic non contingit: quia cum de natura arrharum sit, vt solum consummato matrim. acquirantur, & in priori parte illius legis tantum agatur de osculo, & sic ratio acquisitionis desideretur, posterior pars quæ arrharum acquisitionem supponit, & tantum disponit de electione, non potest extendi ad contenta in ea priori parte. Ad 4. dico, non esse inconueniens, vt defraudata maneat, sibi enim imputare debet permittenti osculum, nulla data, vel promissa sponsalitia largitate, cuius medietatem per id osculum lucretur. Ad 5. dico non esse inconueniens, eam viam aperiri, cum promissio & donatio arrharum, & sponsalitiæ largitatis nulla lege cogente fiat, sed ex mera voluntate: vt dicemus in tractatu de arrhis.

DISPVTATIO XXIII.

Quo tempore donari debeat sponsalitia largitas, nec censeatur inualida, & donatio prohibita inter coniuges, an, scilicet, non tantum ante initum matrimonium, sed etiam inito possit validè donari?

SVMMARIVM.

An possit donari sponsalitia largitas inter sponsos de præsenti? n. 1.

Quid, si donatur post traductionem sponsæ ad domum sponsi, nondum tamen consummato matrimonio? n. 2.

Quid, si consummatum sit matr. nondum tamen Ecclesiæ benedictiones receptæ sint? Refertur opinio asserens valere, n. 3. Et ibi, verba in lege posita intelligenda sunt iuxta communem vsum & illa est proprietas præferenda. Et contraria opinio verior, n. 4.

Casu quo non valet, quia matrim. consummato facta est, confirmatur donantis morte, n. 5. Et soluuntur argumenta, n. 6.

An si sponsus ante consummatum matr mittat nuncio iocalia sponsæ, & ante nuncii accessum consummet matrim. valeat hæc donatio? n 7.

An si donata sit sponsalitia largitas tempore nuptialium benedictionum, matrimonio nondum consummato valeat? Refertur opinio negans, n. 8. Et ibi proximè accingendus pro accinctio habetur.

Contraria verior, n. 9. Et quid de annulo dato sponsæ in Ecclesia, qui tunc benedicitur? n. 10 Et soluuntur argumenta, n. 11.

CONstat inter DD. attento iure communi, & regio antiquo Castellæ, inualidam esse sponsalitiæ largitatis donationem, inter sponsos de præsenti matrim. etiam nondum consummato factam, more cæterarum donationum, quæ inter coniuges fiunt, quas inualidas esse diximus hoc 6. l. tota disp. 1. Nam *l. Si à sponso, C. de donat. ante nupt.* à qua ortum habuit, *l. 3. t. 11. p. 4.* idem disponens intelligebatur communiter à DD. vt solis sponsis de futuro permittat huiusmodi donationem: per textum *l. 1. ff. de sponsal. & l. inter eos, ff. de don. inter vir. & vxor.* At iure nouo Castellæ constat; valere huiusmodi donationem inter sponsos de præsenti, ante matrimonij consummationem factam: per *l. 52. Tauri, hodie l. 4. t. 2. l. 5 recop.* Et ita corrigi ius cõmune, & antiquum Castellæ per hanc legem, docent *Ioan. Lop. l. 52. Tauri n. 2.* vbi *Castillo initio, Ant. Gom. n. 2. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 5. Montalnus l. 5. t. 2. De las arras, l. 3. fori, Con. r. 4 decret 1. p c. 4. 3. n. 14. Greg. Lopd. 3. verb. Por palabra, t. 11. p. 4. Matienzo lib. 5 recop. t. 2. rubr. gl. 3. n. 3. & l. 4. gl. 1. n. 1. Azebedo ea l. 4. n. 1. Barbosa l. Quæ dotis 34. n. 83. ff. solut. matrim.* Et ex Theologis, *Molina tom 2. de inst. tract. 2. disp. 290. §. Nonnulla circa hactenus dicta, Lud Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 36. fol. 1032.* 1

Nec audiendus est *Greg. Lop. d. l. 3. verb. Brsado*, vbi hoc temperat, nisi sponsa ad sponsi domum traducta sit; tunc enim ait inualidam esse donationem sponsalitiæ largitatis factam. Quia præsumitur copula, censeturque matrim. consummatum, quoad hunc effectum. Sed in simili reprobaui illum hoc 6. lib. disp. 19. n. 4. quia *l. 52. Tauri*, non ponderat consummationis præsumptionem, sed verè matrimonium consummatum esse.

In triplici autem casu versatur difficultas. 1. est, quando consummato matrim. fit hæc donatio sponsalitiæ largitatis. 2. Quando nondum consummato matrim. mittitur nuncio, & ante eius accessum consummatur matrim. 3. de donatis, tempore nuptialium benedictionum ante matrim. consummatum, an acquirantur sponsæ? 2

In 1. casu, affirmant aliqui validam esse sponsalitiæ largitatis donationem factam matrim. consummato, nondum tamen Ecclesiæ benedictionibus subsequutis, ac proinde sponsam comparare eam integram donationem per illam copulam. Ducuntur, quia sponsa lucratur eam donationem in amissi pudoris præmium: quæ ratio æquè militat quando donationem iocalium præcedit matrimonij consummatio. 2. quia ex communi vsu, & modo loquendi nostri regni, semper ante benedictiones nuptiales vocantur sponsus & sponsa, quamuis matrim. consummatum sit: ergo donatio facta, sponsæ ante nuptiales benedictiones, iudicanda erit secundùm regulas donationis sponsalitiæ, & non secundùm regulas donationis inter virum & vxorem. Quare dum *l. 52. Tauri, l. 4. tit. 2. lib. 5. recopil.* dicit, 3

dicit *qualquier esposa agora sea de presente, gane, &c.* nomine sponsæ de præsenti claudetur etiam carnaliter cognita, modo benedictiones nuptiales minimè receperit. Quia verba in lege posita, iuxta communem vsum loquendi accipienda sunt, & ille verborum proprietati præferendus est. Vt probat *gl.c. Nonnulli verb. Vltra de refer. Bart. l. Non dubium, n. 11 de legibus ex l. Libr. §. Quod tamen Cassius, & ibi notatu, ff. de leg. 3. & l In vulgari, l. Vt Alphenus, ff. de verb. sign. & Felin præamio decret. super gl. n. 3. Abb. ibi super verb. Greg epist. n. 8. & ibi Ant. 1. p. proœmij, n. 39. 40. Innoc. c. Olim. de verb. sign. n. 2. Syl. Angel. Tabiena verb Vidua, init.* Tertiò prob. quia *d. l. 52. Tauri*, æquiparat casum osculi, casui copulæ, quoad rationem lucrandi iocalia, licet diuersificet vtrumque casum, quoad lucri quantitatem, sed sponsa lucratur medietatem iocalium per osculum siue donatio præcesserit osculum, siue subsecuta sit, ergo similiter lucrabitur totum per copulam, siue donatio illam præcesserit, siue sequatur. Vnde dum *l. 52. Tauri*, inquit, *gane si el esposo la viere besado, la mitad de todo lo que el esposo le viere dado antes de consumido el matrimonio*: non ponit ea verba, *antes de consumido el matrimonio*, quasi velit è cõtrario sensu, vt si iocalia matrim. consummato donata fuerint, nil lucretur sponsa, sed ad diuersificandum casum osculi, à casu copulæ, quoad lucri quantitatem, vt per osculum pars dimidia, per copulam vero integra iocalia comparentur. Et hæc sent. est valde probabilis: quam tenent *Anton. Gom. l. 52. Tauri n. 6. Auendaño de exequend. mandat. l. c. 15. n. 4. & 5 Gutier. 3. pract. q. 44. n. 2. & seq. Azebedo l. 1. recop. t. 2. l. 4. n. 14. & 20. Barbosa, ff. sol. matrim. rub. 3. n. 112. Aiora de partit. 1. p. c. 7. n. 37.*

4 Verius tamen est, eam donationem sponsalitiæ largitatis esse invalidã, tanquam factã inter veros coniuges. Prob. ex *l. 53. Tauri*, ibi, *y gane si el esposo la viere besado, la mitad de todo lo que el esposo le viere dado, antes de consumido el matrimonio*: ergo à cõtrario sensu sponsa non lucratur donata post consummatũ matr. quamuis benedictiones secutæ nõ sint. Nec est conueniens expositio quam aduersarij tradũt, vt illa verba, *antes de consumido el matrimonio* iungantur cũ illis, *gane la mitad*, & nõ cũ illis, *lo que le viere dado*. Quia gratis, & absque fundamento, valdéque impropriè verba transponũtur. Sic tenent *Ioa. Lup. l. 52. Tauri, n. 2. fin. & n. 14. fin. Castillo ibi, n. 17. ver. Ex quo habet, Gom Arias l. 50. Tauri, n. 20. Greg. Lop. l. 3. verb. Besado, c. 11. p. 4. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 4. gl. 3. n. 2. Azeb. sibi cõtrarius, eadẽ l. 4. n. 25. fine & 26.*

5 Quando autem hæc donatio sponsalitiæ largitatis non valet, eo quòd facta sit post consummatum matrim. confirmabitur donantis morte, sicut de aliis donationibus inualidis inter coniuges, diximus hoc 6. l. tota disp. 14. Sic *Matienzo allegat. n. praced. & Barbosa allegatus n. 3. fine.*

6 Ad argum. contrariæ sent. proposita n. 3. resp. Ad 1. dic, licet subsit eadem ratio amissi pudoris, ex alia parte esse differentem rationem. Quia omni iure prohibetur donatio inter coniuges, & *l. Tauri*, tantum corrigit ius antiquum, quando sponsalitia largitas donatur inter sponsos de præsenti, ante copulam. Alias simili ratione probaretur valere post Ecclesiæ benedictiones, & copulam. Ad 2. dic, bene probare intentum, si *lex 52. Tauri*, tantum dicere valere eam donationem inter sponsos; at expressè dicit, *de lo que la dado antes de consumido el matrimonio*. Ad 3. neganda consequentia, quia alia ratione prohibita est ea donatio post consummatum matrim.

7 In II. casu, quando nondum consummato matrimonio nuntij sponsi nuntio iocalia sponsæ, & ante nuncij accessum, & donationis acceptationem, consummatur matrim: breuiter dicendum est, si erat nuntius ipsius sponsi, minimè valere. Quia donatio perficitur sponsa acceptante: (vt dixi l. 1. disp. 6. n. 2. & 3.) tunc autem est tempus inhabile, cùm iam sit consummatum matrim. Si vero sit nuntius sponsæ, dicendum est valere. Quia ex eo tempore quo nuntius nomine sponsæ acceptauit, acquisita fuit donatio sponsæ: tunc autem tempus habile erat. Sic habetur expressè *l. Si sponsus, in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Docentque *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 14. & ibi Castillo n. 13. & 14.* Intellige autem, quando fuit nuntius destinatus ab ipsa ad accipiendum iocalia. Quod optimè dicit *gloss. d. l. si sponsus, verb. Eum*, dicens *eum, scilicet procuratorem ad recipiendum donum*. Quia aliter non absenti sponsæ stipulari posset, (vt dixi l. 1. disp. 7. n. 29) nisi sit persona cui ea donatio traditur, quæ absenti stipulari possit; iuxta tradita ea disp. 7. n. 4. & seq. Nec audiendi sunt *Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. gloss. 4. n. 4. Gutier. 3. pract. q. 44. n. 8.* asserentes etiam, quando fuit sponsi nuntius, valuisse statim donationem per *l. 2. tit. 16. lib 5. recop. Castella*, per quam vt donatio valeat, & irreuocabilis fiat, non requiritur acceptatio donatarij. Sed hoc reprobaui lib. 1. disp. 6. n. 19.

In III. casu, an donata tempore nuptialium benedictionum, nondum tamen consummato matrim. lucretur sponsa per copulam subsecutam, & medietatem per osculum? 8
Negant aliqui, dicentes, ea restituenda esse sponso, vel eius hæredibus. 1. quia de proximo benedicenda, vel copulanda, pro benedicta, vel copulata habetur. Vt late tradit *Iason auth. Si qua mulier, à n. 23. C. de sacrosanct Eccles.* vbi explicat quomodo proximè accingendus pro accincto habeatur. 2. Quia certum est, ea dona minimè tradenda esse, si benedictiones non statim essent recipiendæ: atque ita non animo donandi tradita videntur, sed vt sponsa ornatior appareat. Sic tenet, licet aliquantulum dubitans, *Greg. Lop. l. 13. ad fin. t. 11 p. 4.* & docent *Azebedo l. 4. recop. tit. 2. l. 4. n. 27. & 30 Gutier. 2. pract. quæst. 19. n. 1.*

Sed dicendum est, acquiri sponsæ per osculum, quoad medietatem, & per copulam, integrè. Quia *l. 52. Tauri*, nulla fit distinctio temporis quo sponsalitia largitas donatur, si sponsi sint benedicti, vel proximè benedicendi, sed tantum an donetur ante, vel post consummatum matrim. præterea, quia adhuc sunt sponsi: & lex illa de donatis per sponsos loquitur: qualitas autem adiuncta verbo, debet regulari secundum tempus verbi, *l. in delictis, §. Si extraneus, ff de noxal.* ergo cum illa verè sint donata per sponsos, in illis seruandum erit, quod ea lex disponit. Sic docent *Anton. Gom. l. 52. Tauri, n. 5. Auendaño de exequend. mandat. lib. 1. c. 15. n. 5. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4 gloss. 6. n. 4. Gutier. allegat. 21. n. 7.* 9

Dubitabis autem, quid dicendum sit de annulo dato sponsæ in Ecclesia, qui tunc benedicitur, an fiat sponsæ, si matrimonium nondum est consummatum: *B. l. auth. Ex test. n. 8. C. de coll.* ait fieri sponsæ. Sed credo nisi antea donatus esset, minimè fieri sponsæ. Quia minimè censetur donatus, sed ad seruandum ritum Ecclesiæ, qui habet vt tunc tradatur annulus benedicendus. Sic *Castil. l. 53. Tauri fine.* 10

Ad argumenta contraria proposita n. 8. r. Ipsondetur. Ad 1. dic, quamuis moraliter videantur facta post benedictiones, quæ proximè fiuntur, at habeamus iam aliundè inter cõmuni explicatum, vt intelligatur in toto rigore Metaphysico: vt constat ex *l Inter eos ff de donat. inter vir. & vxor.* vbi decernitur, valere donationem inter eos qui matrimonio iuncti sunt, factam ante nuptias, licet eodem die nuptiæ sequantur. Ad 1. dic minimè præsumi dari, vt ornatior appareat, sed nomine sponsalitiæ largitatis: cum enim animus contrarius minimè manifestetur standum est legum interpretationi. 11

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm donatio sponsalitiæ largitatis possit in quacumque quantitate fieri?

SVMMARIVM.

Non potest in regno Castella excedere octauam dotis partem sponsa, licet iure communi taxa præfinita non esset, n 1. Et ibi, remissiuè, an possit dari vltra decimam bonorum sponsi partem. Et quid, si fieret ante sponsalia, ea lege, vt numquam rediret ad donantem, n 2.

Quid, si dos magna promittatur, fidè tamen, vel promissa non integrè tradatur, vel soluatur matrimonium ante dotem promissam soluta, n 3.

An si dos postea euincatur, diminuenda sit sponsalitia largitas? Et quando excedit octauam partem dotis, an in totum vitietur? Et an excessus ille firmetur iuramento: Et an sit nullus in foro conscientiæ? Et an valeat excessus, quando datur ab alio, quàm à sponso

sponso? Et qualiter computandus sit valor dotis, quando sponsa affert maioratum in dotem? Et an extrahenda sit de quinta bonorum parte in Castella, si sponsus habeat descendentes, vel de tertia, si habeat ascendentes? Et an filius familias, vel minor possint donare hanc sponsalitiam largitatem remissiuè, n.4.

An hac lex liget forenses, vel regnicolas, si habeant bona extra regnum, vel si regnicola sit extra regnum, vel si puella nostri regni nubat extero, n.5.

An donatio sponsalitia largitatis inualida sit, quando sponsa nullam affert dotem? Et qualiter sit tunc taxanda? n.6.

1 PRima conclusio. Quamuis iure communi nulla sit præfinita taxa sponsalitiæ largitatis donationi: at in regno Castellæ excedere nequit octauam dotis sponsæ partem. Habetur expresè *l.1.fin.tit.2.lib.5.recop. Castella.* Vtùm autem in eodem regno nequeat excedere decimam bonorum sponsi partem? dicam disp.seq.n.31.

2 Intellige 1. conclusionem, nisi talis donatio fieret ante sponsalia, hac lege, vt nullo casu reuerteretur ad donantem: tunc enim posset excedere, cùm non sit sponsalitia largitas, de qua ea lex loquitur: nec est prohibita, cùm non sit donatio inter coniuges, nec referatur in tempus contracti matrimonij. Sic *Auendaño de exequen.mandat.1.p.c.15.n.1.*

3 2. Intellige, vt sit octaua pars dotis verè receptæ, secus si fictè magna dos promittatur, vel promissa non integrè tradatur. Constat ex illis verbis *d.l 1.t.2.l.5.recop.mas de lo que mãtare la octaua parte de la dote que cõ ella recibiere.* Sic *Auendaño d.c.25.n.2. Matienzo l.5.recop.t.2.l.g.6.n.3.& 4.* Addit autem *Auendaño eo.n.2.* necessarium esse verè receptam esse dotem, quare si dote promissa ad certum diem, dissoluatur antea matrim. non lucrari sponsam largitatem sponsalitiam. Quia vt valeat, non debet fieri computatio de dote promissa, sed de verè recepta: secus si aduenient solutionis die noluerit sponsus dotem petere, cùm possit: tunc enim censetur ac si soluta esset. Sed hoc additum amplectendum non est, & dicendum est valere sponsalitiam largitatem, quamuis dos soluta non sit, quia dies solutioni destinata nondum accessit. Quia quamuis dies nondum venit, cessit tamen *l.Cedere diem, ff.de verb signif.* Sic *Matienzo lib.5.recop.t.2.l.1.gloss.6.n.4.* Et in alio omnino simili tenet *Valasc.cons.3. fine, tom.1.* in regno enim Portugalliæ non possunt arrhæ excedere tertiam partem dotis vxoris: & tamen ait, dotem promissam, quando nondum aduenit solutionis dies, sufficere vt fiat dicta computatio.

4 Vtùm autem dote postea euicta diminuatur sponsalitia largitas? Et quando octauam dotis partem excedit, in totum vitietur, vel solus excessus: sitque nullus in foro conscientiæ, siue à sponso, siue ab alio donetur.) Et an excessus ille firmetur iuramento? Et qualiter computandus sit valor dotis ad hoc quando sponsa affert maioratum in dotem? Et an in regno castellæ extrahenda sit sponsalitia largitas de quinta bonorum parte, si sponsus habeat descendentes, vel de tertia, si ascendentes habeat? Et an filius familias, vel minor possint largitatem sponsalitiam promittere? De his omnibus statim in tractatu de arrhis disputandum est: de illis enim similes quæstiones agitandæ sunt.

5 II. Conclusio. Hæc lex minimè ligat forenses. Constat ex illis verbis, *ninguno de nuestros reinos.* Sic *Matienzo eo l.1.gl.5.* At regnicola de bonis extra regnum sitis nõ potest metas huius legis excedere. Quia lex obligat personam legislatori subditam. Sic *Palacz de maior.1.p.q.58 n.38. Azebed.l.5.recop.t.1.n.28.* Idem dicunt *Peluz ibi, n.25.& Azebed.n.28.* si regnicola si extra regnum. Ducuntur, quia statutum est prohibitiuum in persona, & fauorabile, ne sponsi mutuo se amore spolient, & ita extenditur ad subditos vbicumque existentes, & bona vbicumque sita. Sed hoc non credo: nam (vt dixi l.3.disp.18.n.18.) absentes à loco, vbi leges obligant, minimè illis tenentur. Si autem puella nostri regni nubat extero in hoc regno, non poterit excedi dicta taxa sponsalitiæ largitatis. Vt contra Minchacam per eos citatum defendũt *ibi Palacz, n.64.& Azebed.n.32.*

6 Vnicum tamen dubium est hîc, an donatio sponsalitiæ largitatis inualida sit, quando sponsa nullam dotem affert: atque ita nil illius lucretur per osculum, aut copulam? Affirmat *Matienzo l.5.recop.t.2.l.1.gl.6.fi.* Ducitur, quia lex illa definit, non posse donare sponsalitiam largitatem vltra octauam dotis sponsæ partem: quare vt hæc donatio valeat, habuit respectum ad sponsæ dotem: ergo vbi nulla est dos, ea donatio non valebit. Sed verius est valere, & lucrari sponsam per osculum medietatem, & per copulam integrè. Quia dicta lex prima non intẽdit, vt sponsalitia largitas nulla donetur, quando dos nulla data est, sed vt modus, & taxa apponatur sponsalitiæ largitati, & excessui, quando dos data, vel promissa est, vt constat ex illis verbis, *y porque los que se desposan, suelen dar à sus esposas joyas y vestidos excessiuos*: ergo etiamsi nulla dos promissa sit, non intelligitur prohibita sponsalitia largitas. Sic *Auendaño de exequen.mandat.1 p.c.15. n.2.verf. Tertia conclusio, & n.3. verf. Quarta concl. Azebedo lib.5.recop.tit.1.l.4 n.15.* Quòd si roges, quæ taxa sit tunc accipienda? *Matienzo ea gl.ff.6. fine*, optimè dicit iuxta hanc sententiam taxandam esse sponsalitiam largitatem arbitrio boni viri.

DISPVTATIO XXV.

An vestes, & reliqua, quæ mittit sponsus sponsæ, censeantur sponsalitia largitas, & acquirantur integra consummato matrimonio, & nondum consummato, per osculum dimidia pars?

SVMMARIVM.

Quot quæstiones sint disputandæ, n.1.

Quando consummato matrimonio constat de animo donandi, non est facienda disquisitio, an sint vestes pretiosæ an quotidianæ, sed acquiruntur vxori. si verò constet de solo animo accommodandi ad vsum, sunt soluto matrim. restituenda viro, n.2.

An quando constat de animo donandi, valeat hac donatio? n.3.

Quid, si vxor donet viro vestes, an valeat donatio? n.4.

An quando animus donandi, est dubius, censeantur hæ vestes donatæ vxori? Referuntur variæ sententiæ, n 5. vsque ad 9.

Vestes quotidianæ censentur donatæ, & ita statim fiunt vxoris: pretiosæ autem tantum accommodatæ ad vsum, atque ita soluto matrimonio sunt viro reddendæ, n. 10.

Donatio in dubio, & quoties alia coniectura capi potest, non præsumitur, eadem, n.10.

Idem dicendum est de annulis, & aliis iocalibus traditis per virum vxori, n.11.

Vestes quotidianæ ex bonis viri tradendæ sunt vxori secus de pretiosis, n 12. Quid si vestes quotidianæ excedant dotis fructus? n. 13.

Quid, si vir mittens vestes pretiosas vxori, exprimat, se donare? n.14.

Vel fateatur eas esse vxoris? n.15.

Vel sit consuetudo, vt animo donandi mittantur? n.16.

Vel si non sit consuetudo, vt mittat vestes pretiosas vxori? n.17.

Quid, si vxor aliqua viro donarat, virque vestes pretiosas mittat? n 18.

Quid, si vir mittens vestes pretiosas, sit valde nobilis, aut dives, vel vxor nobilis, ipse autem plebeius? n. 19.

Quæ dicantur vestes quotidianæ, & quæ pretiosæ, relinquitur arbitrio prudentis, n.20

Vestes serica apud nobiles, & divites censentur quotidianæ, secus apud alios num.21.

Vestes æstiuæ, & hyemales an censeantur quotidianæ? n.22.

Vestes, sine quibus vxor absque dedecore non potest in publicum exire censentur quotidianæ, n.23.

An hoc intelligatur de diebus festivis, vel de quibuscumque? Refertur quædam opinio, n.24.

Sententia authoris, n 25 Et solumtur argumenta, n. 26 Et ibi duabus coniecturis concurrentibus vincit potentior. Explicanturque l. Cùm, hic status, in principio, ff de donat inter vir. & vxor. l. Vxori. ff. de legat. 3. 2. C. Si quis alteri. Post quem sunt alia summaria.

1 HÆc quæstio grauissima est, eiusque intelligentia petit præmitti aliam de vestibus donatis inter virum & vxorem. Quatuor igitur quæstiones disputandæ sunt I. de vestibus traditis per virum vxori. II. de vestibus, & aliis traditis per sponsum sponsæ, attento iure communi, & regio antiquo Castellæ. III. quid attento iure regni Castellæ nouiori. IV. quid dicendum sit, quando socer, aut socrus donat has vestes nurui, aut genero.

2 Quæstio I. An vestes, quas consummato matrimonio vir tradit vxori, censeantur ipsi donatæ. Constat, vbi est certus animus mariti tradentis, distinguendum non esse inter vestes quotidianas, & pretiosas: sed vtrasque esse restituendas, quando accommodatæ sunt ad vsum, finito vsu per matrimonij dissolutionem, viro, vel eius hæredibus. Sic *Ioan.Lup. rubr. de donat. tota* §.5. Si autem animus donandi

donandi fuerit, constat donationem esse, siue vestes pretiosæ, siue quotidianæ sint. Vt docent *Bart. l. penult. §. Seruis vxoris, n. 3. vers. Non obstat ff. solut. matri. & ibi Ioan. de Imola, n. 10. Alex. de Neuo. c. fi. n. 22. de don. inter vir. & vxor. Paul. cons. 428. n. 2. lib. 2. Roman. cons. 146. Matth. de afflictis decis. 315. n. 9. Ioan. Lup. eod. §. 5. per totum, Iul. Clarus l. 4. receptæ. §. Donatio. q. 10. fine. Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. Commun. l. 19. fol. 457. col. 2. vers. Vestes, Gama decis. 71. n. 4. Mascard. de probat. concl. 564. n. 3. Gutier. 2. pract. q. 19. n. 5. Barb. l. Quæ dotis, 34. n. 78. ff. solut. matrimon.*

3 Est tamen latum discrimen quoad valorem donationis harum vestium: nam si pretiosæ sint, non valet donatio, nisi morte confirmetur, instar aliarū donationū, quæ fiunt inter coniuges. Vt bene docent *Ioan. de Imola, Matth. de Afflictis, Iulius Clar. Ant. Gabr. Gut. cum Alex. & Socino per ipsum allegatis*, quos retuli n. præc. Donatio autem vestium quotidianarum statim valet. Quia hæ vestes pertinent ad alimenta, virque tenetur vxorem alere. Sic docent *Bart. l. penult. §. Seruis vxoris, n. 3. ff. solut. matr. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11. n. 3. Barb. l. Quæ dotis. 34. n. 64. ff. solut. matr.* Vnde fit, hanc donationem vestium quotidianarum, cùm statim valuerit, non posse per virum reuocari. Vt bene docet *gl. fi. l. Si vsusfruct. ff. ad leg. Falc. Barb. n. 65. fine.*

4 Si tamen vxor donet viro quotidianas vestes animo donandi, non valet statim donatio. Habetur expressè *l. Sed si vir, 32. in fine principij ff. de donat. inter vir. & vxor.* Quia est donatio inter coniuges, nec militat eadem ratio in vxore: nam vir tenetur vxorem alere, non autem vxor virum. Quare si vxor teneretur virum alere ob eius inopiam, valeret statim ea donatio vestium quotidianarum: cùm militet eadem ratio. Sic *Barb. d. l. Quæ dotis, num. 72.* ita intelligens, *Salicet. d. l. Sed si vir.* Quando autem non valet donatio, confirmatur morte, sicut aliæ donationes inter coniuges factæ.

5 Tota autem difficultas, quando minimè constat de donandi animo, consistit: an in hoc dubio censeantur vestes traditæ vxori per virum ipsi donatæ, vel solùm accommodatæ ad vsum; *Bart. l penult. §. Seruis vxoris, n. 2. ff. solut. matrim.* duas refert sent. Prima est, virum censeri omnes vestes donare vxori, eámque donationem morte confirmari. Ducitur, quia traditione rerum dominium acquiritur, *l. Traditionib. C de pactis*: ergo cùm vir tradat has vestes vxori, censetur eas donare.

6 II. Sent. ait minimè censeri donare, sed ad vsum accommodare, & ita reddendas esse viro, soluto matrim. Prob. quia vir tenetur vestes dare vxori. at in necessitatibus nemo liberalis existit, *l. Rem legatam. ff. de adm. legat. l. Donari, ff. de reg. iur.* ergo non censetur donare. 2. quia vir tantùm tenetur alere vxorem constante matrimonio, & proinde pro eo tempore tenetur vestes dare: ergo eo soluto restituendæ sunt viro, si adhuc extent. Hanc sent. sequitur *Dynus*, quem *Bart. ibi* refert: eandem tenent *Bald. l. Cùm te, n. 4. C. de donat. ante nupt. Alex l. Si is qui §. Dos, n. 4 ff. ad legem Falc. Campeg. de dote, 2. p. q. 55. nu. 3.* Temperat autem hanc sent. Bald. *Bald.* vt vestes sint restituendæ viro soluto matrimonio, quando vxor priùs obiit. Viro enim præmortuo vestes, quibus viduæ vti licet, vxoris erunt, cæteris viri hæredibus restitutis. Sed hanc sent. bene impugnat *Bart. n. praced. allegatus*: quia ex ea infertur virum censeri donare vxori vestes pretiosas, non autem quotidianas: has enim tenetur dare, & ita non censebitur donare: cùm autem illas minimè teneatur dare, censebitur liberaliter donare: quod tamen valde absurdum est.

7 III. Sent. vltra eas, quas *Bart.* refert, asserit censeri virum donare vestes tam quotidianas, quàm pretiosas, quando fructuum dotis quantitas id patitur, aut parum superesset, nec hanc donationem esse prohibitam inter coniuges: secus si matrim. breui tempore durasset. Sic *Cuman. l. penult. § Seruis, n. 5 ff. solu. matrim.*

8 IV. Sent. ait vestes necessarias, nullo modo censeri donare: si verò necessariæ non sint, sic distinguendum esse: aut proportionantur dotis quantitati, & tunc dicit non censeri etiam donare: secus si excedant dotis quantitatem: tunc enim dicit censeri donationem, mortéque confirmari. Sic *Alberi. d. l penult. §. Seruis, n. 5*, & addit, *n. 6.* æstimandas esse, prout valent tempore soluti matrimonij.

V. Sent. fatetur, vestes quotidianas censeri donatas per virū vxori, si verò sint pretiosæ, & festiuæ, sic distinguit, si vxoris causa paratæ sint, (vt communiter accidit) eique traditæ sint, censentur ei donatæ, táque donatio morte viri confirmabitur. Si verò non causa vxoris paratæ sint, non censentur donatæ, vt si vir mittat vxori gemmas, monilia, & alia ornamenta, quæ domi habebat ipse vir. Probatur censenti donatas, quãdo paratæ sunt causa vxoris: ex *l. Cum hic status, 35. in princip. ff. de donat. inter vir. & vxor.* ibi, *Oratio autem Imperat. nostri de confirmandis donation. non solùm ad ea pertinet, quæ nomine vxoris comparata sunt.* 2. prob. ex *l. Vxori, 32. §. fi. ff. de legat. 3.* vbi vir legauit vxori quidquid pro ea concessit & quærit *Iurisconsultus*, an in legato hoc comprehendantur centum aurei, quos vir creditori vxoris soluerat, & respondet comprehendi, si donationis causa pro vxore soluit: idque præsumptum esse debere, nisi contrarium ab hæredibus viri probetur: ergo eo ipso quòd aliquid vxoris causa paratur, præsumitur ipsi donari. 3. prob. ex *l. 2. C. Si quis alteri, vel sibi.* ibi. *si emancipatis vobis fundos, quos nomine vestro pater emit, vobis tradidit, vel in possessione eorum voluntate patris fuistis, dominium acquisistis*: ergo similiter vxor traditione rerum sibi comparatarum acquirit dominium. Hanc tenet *Barb. l. Quæ dotis, 34. n. 75. & dupl. sequenti, ff. soluto matrim.* 9

Sit tamen conclusio. Verior, ac frequentissima sent. est, in hoc dubio cẽseri donatas vxoris vestes quotidianas, solutoque matrim. esse vxoris, & eius hæredũ: vestes autem pretiosas, seu festiuas non censeri donatas, sed tantùm ad vsum accommodatas, & proinde soluto matrim. viro, & eius hæredibus esse restituendas: & cùm non sit donatio harum vestium, minimè confirmari morte. Prob. prima pars, nempe, vestes quotidianas censeri donatas. Quia expensas necessarias, quas vir expẽdit, vt suæ obligationi satisfaciat, nequit repetere: vt patet ex *l. penult ff. de impẽsis*, vbi dicitur impensas factas gratia colligendorum fructuum ex re dotali, non esse extrahendas de dote, vt eam minuant. Et redditur ibi ratio, his verbis, *nã tueri res dotales vir suo sumptu debet*: sed vir tenetur suis sumptibus vxorem alere, *l. Si cùm dotẽ, §. Sin autem, ff. sol. matr.* & nomine alimentorum clauduntur vestes quotidianæ, & necessariæ, *l. Legatu. ff. de alimẽtis, & cibar. leg. l. Verbo victus ff. de verb. signifi.* ergo eas vestes quotidianas nequit vir repetere, sed censentur donatæ, 2. probatur ex *l. Ex annuo, 16. ff. de don. inter vir. & vxor.* vbi asseritur, si quid annuum præstat vir vxori, scilicet, ad alimẽta, (vt exponit *ibi gloss. initio*) statim vxoris effici, nec residuum posse à viro repeti, nisi fructus dotis valde excedat: ergo cùm vestes quotidianæ ad alimenta spectent, statim censentur donatæ vxori. Prob. secunda pars, nempe, vestes pretiosas non censeri donatas: ex *l. Hoc legatum, 45. de legat. 3.* vbi vestes paratæ causa vxoris ei legantur per virum: ergo supponitur à principio non fuisse donatas, aliàs legatum non subsisteret. *l. Propria, C. de legat.* Secundò prob. ex *l. Mortis fua, 54 ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi habetur, si res in dote æstimatas mulier viro consentiente in vsu habeat, non ob id censeri ipsi donatas: ergo ex eo quòd vir tradat vxori ad vsum vestes pretiosas, non censetur ipsi eas donare. Tertiò prob. ex *l. 23. tit. 11. p. 4.* vbi sic dicitur, *mas si la mujer tuuiere paños essusados, que su marido le vuiere dado, si el muere, luego deue de tornar ella los tales paños con sus apparejos à los herederos del marido*: vbi expressè videtur hoc definiri. Quarto, quia in dubio non præsumitur donatio. *l. Cum de indebito. vers. Qui enim soluit. ff. de prob.* & latè tradunt *Menoch. lib. 2. de arbitrariis, centu. 1. toto casu 88. Mascard. de prob. tota concl. 555.* vnde oportet expressè agi de donatione, vt talis sit: vt bene docet *Bald. l. Cùm te, n. 2. C. de donat. ante nupt.* Inde etiã fit, donationẽ nunquam præsumi, quoties alia coniectura, quàm donationis, capi potest: vt docent *Bald. & Alex.* 10

Alex. quos refert, ac sequitur *Greg. Lop. l. 36. verb. Bienes t. 12. part. 5. Tiraquel.* cum multis aliis quos refert & sequitur *Mascard. d. concl. 551. n. 13. & 15.* addens etiam si coniectura esset leuis. At dum vir tradit vxori vestes pretiosas, non expresse agitur, vt sint donatæ, & saltem negari nequit esse dubium an sit donatio, potestque sumi alia coniectura quam donationis, nempe, traditionis vt ornatior incedat: ergo non censentur donatæ. Quinto, quia in traditis gratia tradentis, non præsumitur donatio, *l. Si vt certo, §. Interdum ff. commodati*: sed vir gratia sui tradit has vestes vxori, vt ornatior accedat ad ipsum: ergo non præsumitur donatio. Sexto, quia hæ vestes pretiosæ solent per virum mitti, & dari vxori, & sic pudor esset viris non concedere: quod autem fit ex pudore, dicitur fieri necessario, *l. Pecunia ff. de al. ment. & cibar. leg.* cum ergo hæc donatio fiat ex quadam necessitate, non est præsumenda donatio: quia in necessitate nemo liberalis existit, *l. Rem legatam ff. de adim. legat. l. Donari, ff. de regul. iur.* Tandem probatur vtraque pars ex *l. Id. vestimentum, 26. ff. de pecul.* vbi habetur id vestimentum esse peculij serui, quod ei dominus tradidit ad vsum quotidianum: secus de eo quod dedit non vt semper eo vteretur: sed certis temporibus, & ad certum vsum. Hanc sententiam sustinent *Bart. l. Si vsusfructus ff. ad leg. falcid. num vnic.* ita intelligens glos. final. ibi: *idem Bartol. l. penult. §. Seruis vxoris, n. 3. ff. solut. matrim. & ibi Bald. num 3 & 4. Ioan. de Imola ibi num. 11. Paulus num 4. Alex num 3. & 4. Idem Bald. authent. Ex testamento, num 8. C. de collatio. Alexand. de Nexo cap. final num. 12. de donation. inter vir. & vxor. Roma. consil. 145. Barbatius cons. 60. lib. 3. Capella Tholosana quæst. 316. Vitalis tr. clausularum 1. An iuri alimentorum possit renuntiari: Angel. institut. de actio. §. Fuerat, nu. 26. Matthæus de Afflictis, decis. 315 num. 2. & 3. Alexand. cons. 42. num. 4. vol. 5. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 6. a num. 5. vsque ad 13 & melius §. 11. n. 1. 2. 3. 4. & 9. Montalnus lib. 3. fori lib. 6 gloss. Lecho. quotidiano, Roland. consil. 10. n. 12. l. 1. Rosella donatio. 1. num. 37. Sylvest. Donatio, 1. q. 5. Castillo l. 32. Tauri, verb. Sea pretioso, n. 21. Greg. l. op. l. 23. verb. Paños, t. 11. p. 4. Gomez Arias l. 50. Tauri. num. 11. Ant. Gom. l. 52. Tauri, num. 4. Villalobos in communib. opin. litera V, verb Vestes, n. 47. & 48. & litera D, verb. Donatio, n. 198. Rojas epitome successionum c. 33. n. 47. Petrus Gregor. Syntagmate iuris l. 28. c. 10. num. 19. Menoch. multos referens, de arbitrar. lib. 3. centuria 3. casu 218. n. 2. & 3. Iulius Clarus l. 4. recept. §. Donatio, q. 10. vers. Successiue quero, Mascard. de probat. concl. 564. n. 2. Auendaño de exequendis mandat. 1 p. c. 15. fin. Ant. Gabr. in mea edit. tom. 2. communi. l. 19. f. 453. col. 2. vers. Vestes, & tom. 1. l. 4. f. 206. col. 2. verb. Donatio, Gama 1. p. decisione 71. n. 4. & decisio. 123. n. 1. & 2. Quesada diuersis quæstionibus iuris, c. 28. Gutier. 2. pract. p. 19. n. 2. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. gloss. 5 nu. 1. Azebedo ea l. 4 n 29. Angulo de meliorationibus, l. 3. gloss. 2. n. 77. Brunorus in compendio resoluterio, lit. V, verb. Vestes festiue, & verb Vestes pretiosa.*

11 Eadem distinctio adhibenda est de iocalibus, vt annulis &c. traditis per virum vxori: quotidiana enim ipsius efficiuntur: pretiosa autem commodantur ad vsum. Constat eisdem rationibus. Sic docent *Matthæus de afflict. decis. 315. n. 14. Alexand. Montalnus, Menoch n. 3. Quesada, Gutier.* quos retuli num præced. *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11. n. 9. Anton. Gabr. tom. 1. commun. in mea edition. lib. 4. f. 296. col. 2. ver. Donation. vers. Vestes, & vers. Iocalia.*

12 Hinc fit, vestes quotidianas de bonis viri tradendas esse vxori, secus de vestibus pretiosis. Sic *Montalnus allegatus n. 10. Perez lib. 1. ordinam. l. 1. d. 7. vers. Vestir. por luto.*

13 Hæc autem conclusio est primo intelligenda, vt vestes quotidianæ censeantur donatæ, nisi fructus dotis excedant: in excessu enim erit liberalis donatio, inualidaque, nisi motte confirmetur. Sic *glo. finalis, l. Si vsusfructus ff. ad legem falcid. Salicet. l. Sicut, in fine C. de donatio. inter vir. & vxor. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11. nu. 9. principio, vers. Et intellige hoc.* At verius existimo, adhuc censeri donatas & valere, licet dotis fructus excedant. Quia etiam in hoc casu tenetur vir has vestes suis expensis vxori præstare. Sic videtur sentire *Bald. l. penult. §. Seruis, num. 3. ff. soluto matrimonio*, ait enim censeri donatas vestes quotidianas, præsertim si fructus dotis eam donationem patiantur: & ita videtur idem sentire, licet fructus dotis excedat ea donatio. Et docet *Barbos. l. Qua dotis. 34. n. 47. ff. solut. matrim.*

2 Intellige, vt vestes pretiosæ non censeantur donatæ, nisi vir eas mittens exprimeret se donare: tunc enim standum esset verbis. Quia clarius de voluntate mittentis constare nequit, quam si se donare exprimat. Sic *Angel cons. 339. in princ. Cagnolus l. Contractus, n. 36. ff. de regul. iur. Iul. Clarus l. 4. recept. §. Donatio, q. 10 in princip. Roma. Barbatius. Petr. Gregor.* quos refert & sequitur *Barbosa l. Qua dotis, 34. n. 78. ff. solut. matrim.* At licet hoc probabile sit: verius tamen est, non censeri donationem. Nam verbum, Dono, impropriatur secundum subiectam materiam, *l. Si vno, 17. ff. locati*, ibi, *sed & si verba donationis dominus ob sterilitatem anni remiserit, idem erit dicendum, quasi non sit donatio, sed transactio. 2.* probatur, quia cum vsus sit eas vestes mittendi vxori, non animo liberali, sed ex verecundia ac pudore, ex necessitate censetur mittere: vt probaui n. 10. ratione 6. atque ita non erit donatio. 3. quia illis verbis non visus est maritus donare, sed sunt vrbanitatis, & officij gratia dicta: quæ obligationem non pariunt. vulgo *palabras de complimiento non obligan.* Vnde cessat fundamentum contrariæ sent. quia ex subiecta materia aperte colligitur non vsurpari tunc verbum, Dono, in sua propria significatione. Ita tenent *Bar. l. 1. Nec cast. esse n. 10. ff. de collat. bono. Bald auth. Ex testamento, nu. 8. C de collat. Paulus cons 428 n. 2. l. 2. Anchar. cons. 181. à n. 1. Alex cons. 155. n. vlt l. 7. Corneus cons. 81. à n. 14. l. 1. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 7. per totum Ioan. de Imol. l. penult. §. Seruis, n. 11. ff. solut. matrim. Roland cons. 10. n. 15. & 16. l. 11. Campegius de dote, 1. p. q. 55 n. 4. Rosella Donatio 1. n. 37. Angel. verb Peculium, n. 21. Sylvest. Donatio 2. p. 5. Ant. Gom. l. 52 Tauri n. 4. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gl 5. n. 1. ad fin. Gutier. 2 pract. q. 19. n. 3.* Et ex Theologis, *Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Sed de his donationibus.*

Vnde minus credo quod ait *Barbosa ea l. Qua dotis, n. 80.* referens Aimonem, nimirum si vir fateatur vestes esse vxoris, censeri animo donandi tradidisse. Nam ea verba sunt vrbanitatis, & licet communiter dentur accommodatæ ad vsum, numquam vir rogatus cuius ea vestes sint, solet dicere suas, sed vxoris: ergo non videtur per ea verba donare. 15

3. Intellige, vt vestes pretiosæ non censeantur donatæ, nisi consuetudo esset in ea regione vt animo donandi mitterentur: tunc enim missio simplex contineret in se donationem. Quia donatio videtur facta iuxta loci consuetudinem: ex doctrina *Bald. l. 2. n. 2. C. de iure donat.* & quia consuetudo est optima legum interpres, *l. Se interpretatione ff. de legib. & c. Cum dilectus, de consuetud.* Sic *Bart. tol. l. Si vt certo § Interdum, n. 1. ff. commodati*, vbi *Bald. Paul. & Fulgos.* Idem *Dec. Iason. Lancelotes*, quos refert & sequitur *Barbosa l. Qua dotis 34 n 79. ff. solut. matrim. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 6. init. Gomez Arias l. 50. Tauri, n. 11. Quesada in diuersis quæstionibus iuris c. 28. Gutier. 2. pract. q. 19. n. 2.* 16

4. Intellige, vt vestes pretiosæ non censeantur donatæ, quando ratione consuetudinis eas vir mittit: si enim ea consuetudo non esset, censeretur donare, *l. Donari, ff. de reg. iur.* Quia tunc sponte mitteret. Vnde eadem ratione censetur donare, si quid vltra consuetudinem mittat. Quia in eo excessu versatur liberalitas. Sic docent *Rom. & Corn.* Quos refert & sequitur *Barbosa d. l. Qua dotis, n. 81.* 17

5. Intellige, nisi sponsa donarit aliqua viro: tunc enim censetur vir in remunerationem donare vestes pretiosas. Argumento *l. Si vero non remunerandi, § Inde Papinianus ff. mandati.* Sic *Roman.* quem refert & sequitur *Barbosa ea l. Qua dotis, n. 80. fin. l. an. Lup. rubr. de donat. § 10. initio, Quesada de diuersis quæstion. iuris, cap. 28.* 18

Vltimo intellige, nisi vir tradens vestes pretiosas: valde diues & nobilis sit: tunc enim videtur eas donare: & verba 19

verba ambigua in vim donationis accipientur : argumento *cap. 1. de donat.* ibi, *nobilitas legem imponit, vt debere se quod sponte tribuit, existimet & nisi in beneficiis suis creuerit, nihil se præstitisse putet.* Et *l. Vxori, 32 § fin. iunct. gl. fin ff de leg. 3.* vbi textus ait præsumi donationem, cum vir soluit pro vxore. Et reddit rationem *glos.* quia erat vir nobilis. Sic *Bald. c. Iuuenit n. 10. vers. Item si distans, de prob. Matth. de afflict. decis. 315. n. 4 Beroius conf. 62 n. 24. l. Tiraq de nob. c. vlt. n. 47. Boer. & Aimon.* quos refert & sequitur *Barbosa l. Quæ dotis., 34 n 80 ff solut. matr. Io. Lup. rub. de don §. 8. init. & § 9. n. 18. Sylu. Pec. l. um. 2. q. 12. Tabiena 2 c. b. Peculium, q. 19. n. 10.* vbi *Aimil. n. 17. Go. Arias l. 50. Tauri, n. 16. Nau. sum. c. 17 n. 166. Quesada diuersi. q. 3. in. c. 18. Gut. 2 pract. q 20. n. Salazar de vsu curia, c. 7. n. 11.* Et ex Theologis *Lud. Lop lib. 2. de contract. c. 41. fin. Manuel 1. to. sum. 193. nu. 4.* Imo solæ diuitiæ faciunt hanc coniecturam, *gl l. Sed si ego fin. ff ad SC. Vellei. Bald. 1 n 6. C. eod tit. Io. Lop. d. §. 9. n. 18. Menoch de præsumpt l. 3 præsumpt 24. n. 3. 4. & 5.* vbi idem dicit cum *Ioan. Lup. 19* præsumi, quando sponsa esset nobilis & sponsus plebeius. Addit *Ila bos. cod n. 80.* præsumi diuitem & nobilem donare, licet res essent magni valoris, nisi immensi essent pretij. Quia alias nulla esset specialitas in viro nobili, & diuite : cum quemcumque maritum præsumatur parua donare: argument. *l Virum, ff. de don. inter vir. & vxor.* ibi, *ex gene. e impensa :* vbi *gl.* in casus positione, dicit in paruis præsumi donum. Cæterum hæc limitatio valde dubia est : vt recte expendunt *Menoch. de arbitr. l 2. centur. 1. casu 88. n. 50. Mascard de prob c ncl. 515. n. 6 :.* & sic dicunt intelligendam hanc limitationem, quãdo actus à nobili gestus conueniret donationi. Item intelligitur in rebus non magnis. Sic *Bart. l. Vxori §. n. 1 ff. de legat. 3. S cin iun. conf. 79. n. 99. vol. 8. Menoch d. casu 88. n. 50. & de præsumpt. l. 3. præsumpt 24. fin & conf. 1. n. 125. vol. 1. Mascard. d. con. 555. n 43.* & tenet *Ioan. Lup. rub de don. §. 11. init* vbi postquam *dupl ci §. precedenti* asseruerat ratione nobilitatis, vel diuitiarum præsumi donationem: dicit *§. 11. init.* prædicta intelligenda est, quando dona sunt vilia & parui valoris, nec in pretiosis donationem præsumi. Et videtur clarè tenere *Gut. 2. pract q. 19. n. 4.* vbi relata sent asserenti præsumi virum nobilem donare, ait in his personis iuxta rerum traditarum rationem, & qualitatem, iudicandum esse an sit donatio. Atque ita plus mihi placet hæc sententia. Et ad fundamentum Barbosæ dic cum *Gutier. c. d. n. 4.* plus deferendum esse viro nobili & diuiti : quod enim respectu pauperis erit magnæ quantitatis, & pretiosum, respectu nobilis erit paruum.

20 Tandem restat videndum, quæ dicantur vestes pretiosæ, quæ autem quotidianæ; quod communis sententia ait arbitrio prudentis relinqui, attenta viri & vxoris dignitate, & patriæ consuetudine inter similes personas. Sic docent *Imola l pennlt. § Seruis, ff. solut matrim. Ioan Lup. rubr. de d. nat 9. 11. a n. 11. Roland conf 10. n. 17. l. 1. Greg. Lop l. 24. gl fin t. 11. p. 4 Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 17. Villalobos in commun. opin lit. V verb. Vest. n 48. Menoch de arbitrar. l. 2. centur. 3. casu 218. n 5 Gutier. 2. p alt. q. 19 n. 6. Matien. d. 5. recop t. 2. l 4. gl. 5. fine Azebedo ea l. 4. n. 29. Spino spec. testam. glo. 18. n. 115. Quesada diuersi qu. iur. c. 28.* Adde considerandam etiam esse in hoc arbitrio quantitatem dotis vxoris: quo enim dos ampliot est, eo honorabilius tractanda vxor est. Argumento eorum quæ notantur *l. 1. C. de imponenda lucrati. descript l. 10. & l Id vestimentum ff de peculio.* Sic *Ioan. Lup eod. §. 11 num. 15.*

21 Hinc infertur, vestes sericas annumerari inter quotidianas, apud nobiles & diuites, quando attentis nobilitate, & diuitiis hæ decent ipsos: apud inferioris autem notæ personas minúsque diuites, inter pretiosas computari. Non enim omnes æqualibus vestibus vti debent *l. 1. C. quæ res vend non possunt.* Sic *Alex. conf. 42. vol. 5. n. 4. Afflict. decis. 315. n. 14. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11. n. 9. & 10. Menoch. de arbitra. l. 2 centur. 3 casu 318. n. 5. Gut. 2. pract. qu. 19 n. 9 Barbosa l Quæ dotis. 34. n. 73. ff. solut. matrim.*

22 2. Infertur, si vestes distinctæ sint pro anni tempore, aliæ scilicet hyemales & aliæ æstiuæ. si pro dignitate necessariæ essent, omnes censeri quotidianas. Sic *Salices. l. sicut fin. C. de donat. inter vir. & vxor. Ioan. Lup. rubr. de d. nat. §. 11. n. 9 init. Barbosa n. 73. proxime citato.*

23 3. Infertur vestes honorificas sine quibus attenta dignitate coniugum mulier commodè, & pro dignitate sine dedecore non posset exire in publicum, reputari quotidianas, quamuis ex ℔ pretiosæ sint. Sic *Bald. l penul. 9. Seruis, n. 3. ff. solut. matr. Ioan. Lup. eo. § 11. n 9. Greg. Lop l 23. t. 11. p. 4. Auendaño de exequend. mad. l. 1. t. 15 fin. Azebedo l. 5. recop. t. 2. l. 4. n. 29. Gutier. 2 pract. q. 19 n 8. Ila bosa d n. 73.*

24 Dissidet tamen inter hos DD. an intelligatur hoc de vestibus, sine quibus non potest vxor absque dedecore in publicum exire solis diebus festiuis ? Quidam enim censent quotidianas etiam dici eas vestes quibus vtuntur mulieres diebus festiuis communibus, & non solemnibus & sine quibus tunc in publicum absque dedecore egredi nequeunt. Sic *Greg. Lop. Auend. Azebedo. Gut. n. 8. relati in. praced.* Nituntur que authoritati *Bald eo. § Seruis, num. 3.* vbi indistinctè docuit censeri vestes quotidianas, sine quibus non potest mulier publicè comparere. Et hic modus dicendi probabilis est.

25 Verius autem est, intelligi de diebus non festiuis. Arg. desumpto ex *l. Id vestimentum, 26. de pecul.* vbi habetur id vestimentum esse peculij serui, quod ei dominus tradidit ad quotidianum vsum: secus de eo quod dedit, non vt semper seruus illo vteretur, sed certis temporib. & ad certum vsum. Item quia vestes quotidianæ, si vocem & sonũ attendamus, eas quæ in vsus quotidiano sunt, significant. Sic *Ioan. Lup & Barbosa relati n. 23.* & videtur tenere *Menoc. de arbitr. l. 2. cent. 3. casu 218. n. 3.* vbi vestes quotidianas explicat, quibus quotidie mulieres domi vtuntur : & *n. 5.* ait festiuas esse, quibus solis diebus festiuis induuntur

26 Ad argum. primæ sententiæ propositum num. 5. resp. traditione acquiri dominium, nisi coniectura probabilis sit contrariæ voluntatis : qualis est dum traduntur vestes pretiosæ. Ad argum. secundæ sent. proposita num. 6. dic: ad 1. cum *Paulo l. penult. §. Seruis, n. 4 & ibi Ioan. de Imola, num. 11. ff. solut. matrim.* censeri virum soluere debitum, dando vestes quotidianas vxori, pro tempore, quo matr. constat: donare autem pro eo tempore quo dissoluendum est : quando iam non ex necessitate id facit. Quæ donatio valet irreuocabiliter à principio, vt dixi n. 5. Secundo potest dici concurrentibus duabus coniecturis vincere potentiorem : vt multis relatis tradunt *Mantica de coniecturis vlt, volun. l. 12. t. 17 n. 7. Menoch de præsumpt l. 1. q 30. n.* & clarè probat *l. Diuus ff de in integ. restit. in tota glossa, verb. Existimari* Fortior autem est præsumptio, & coniectura quæ desumitur ex *l. Ex annuo, ff. de donat inter vir. & vxor.* decidenti, annuum datum pro alimentis, licet aliquid supersit, censeri donatum, & valide inter coniuges; & ex *l. Virum ff. eod tit. quæ habet modica censeri inter coniuges donata:* qualia sunt quæ supersunt soluto matr. ex vestib. quotidianis: quam coniectura quod nemo in necessitatib liberalis censetur. Quod vel ex eo colligitur, nam hę donationes inter coniuges, non amarè ac inter infestos, sed benigne tractandæ sunt, vt inter coniunctos maximo affectu, *l. Si id quod, 29. vers Si quas ff de donat. inter vir. & vxor.* Ad 2. dic tantum teneri dare pro tempore quo durat matr. censeri autem illum absolute dare, quando id non explicat. Ad argu. quintæ sententiæ proposita nu. 9. resp. Ad 1. dico *cum Bart l. penult. § Seruis, n 3. ff solut matrim* intelligi eum textum, quando constat animo donandi comparasse vxori : non vero quando sumus in dubio. Ad 2. resp. cum *gl. ff. fin ea l. Vxori* ideo præsumi donationem, quia vir dicit in legato: Quicquid concessi pro vxore, vbi videtur significare se donasse, & animo donandi soluisse, alias non diceret, quicquid concessi pro ea. Ad 3. dico cum *gl ea l. 1. 2 er. emancipatis.* id prouenire, quia filius iam est emancipatus, & sic præsumitur ea donatio: cũ iam sit extra patris potestatem & regimen : secus si non esset emancipatus. Cùm ergo vxor sit sub viri potestate,

&

& regimine, viroque incumbat ipsam vestibus quotidianis & pretiosis ornare, non eo quod pretiosas vxori paret, censebitur donare.

SVMMARIVM.

An attento iure communi, & regio antiquo Castellæ, vestes quas mittit sponsus sponsæ censeantur donatæ, ipsasque acquirat, siue sponsa sit de præsenti, siue de futuro? Refertur opinio affirmans, n. 27. & ibi, refertur alia opinio.

Sententia Authoris n. 28. Post quem inuenies alia summaria.

17 Quæstio II. An attento iure communi, & regio antiquo Castellæ, vestes siue pretiosæ sint, siue quotidianæ, quas mittit sponsus de futuro, aut de præsenti, sponsæ, ante matrimonium consummatum, censeantur donatæ? affirmant aliqui, dicuntque sponsam, dimidiam illarum partem lucrari per osculum, integras autem per copulam: & ita censeri sponsalitiam largitatem. Quia tunc adest probabilis coniectura donationis, in præmium, scilicet, virginitatis & dotis. Sic *Anton. Gom. l. 52. Tauri, nu. 4. Matienz l. 5. recop. t. 2. l. 4. gloss. nu. 2. Molin.* autem *tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 190. §. Quartum est dubium* dicit quæ mittit sponsus sponsæ, siue de præsenti, siue de futuro, minime censeri sponsalitiam largitatem, atque ita nil illorum lucrari sponsam per osculum, aut copulam: sed censeri commodata, vt ornatior ad se sponsa accedat. Quia cum possit alia coniectura, quam donationis, sumi, ea præsumenda non est: iuxta tradita n. 10.

28 Sed verius, est eandem adhibendam esse distinctionem, siue vestes mittantur vxori siue sponsæ, vt pretiosæ non censeantur donatæ, sed commodatæ ad vsum, quotidianæ autem censeantur donatæ: quia vtroque casu rationes propositæ, n. 10. militant. Deinde probatur ex *l. Si vt vero, §. Interdum, ff. commodati*, ibi, *si sua duntaxat causa commodauit sponsæ suæ, vel vxori, quo honestius culta ad se duceretur.* Vbi sponsa & vxor, quoad hoc æquiparantur: & *l. Hos legatum, 45. sin ff. de legat. 3.* vbi expresse dicitur paria esse siue tradantur vestes sponsæ, ante matrim. consummatum, siue vxori, eo consummato. Quia vtroque casu videntur vestes ad vsum traditæ, & *l. Si quid, 45. initio. ff. de legat. 3.* ibi, *si quid earum rerum comparauit, antequam vxorem duxit, si id ei vt uteretur tradidit, perinde est quasi postea comparauisset.* Nec obstat fundamentum primæ sententiæ, propositum num. præcedenti: quia non hæ vestes, sed arrhæ solent assignari in præmium pudicitiæ, & dotis. Nec etiam obstat fundamentum secundæ, quia vehementiores sunt coniecturæ, quæ probant vestes quotidianas censeri esse donatas: vt dixi num. 26. Sic tenent *Imola l. penult. §. 1. ff. solut. matrim. Angel cons. 339. num. 3. Anchar. cons. 181. n. 3. Corneus cons. 18. n. 13. l. 1. & cons. 114. ad fin. l. 4. Alexand. cons. 156. lib. 7. Cagnolus l. Contractus, nu. 36. ff. de reg. iur. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 6. à num. 5. vsque in fin. Villalobos in communi opin. lit. V, verb. Vestes num. 47. & 48. Greg. Lop. 23. verb. Paños, t. 11 part. 1. Iul Clar. l. 4. recop. §. Donatio, q. 10. init. Quesada diuersis quæst. iuris, cap. 18. Olanus concord. iuris, lit. D verb. Donatio, num. 72. Gama 1 p. decis. 71. n. 1. & 4. & decis. 123 n. 1. & 2.*

SVMMARIVM.

An attento iure nouiori Castellæ, vestes & quæcunque alia missa per sponsum sponsæ de futuro, aut de præsenti, ante consummatum matrimonium, censeantur sponsalitia largitas, & more illius acquirantur? Refertur opinio negans n. 29.

Contraria Authoris, n. 30. Et ibi remissiue, quid de annulo, & cæteris donatis tempore nuptialium benedictionum.

Quid, si hæc donatio excedat decimam bonorum sponsi partem, n. 31.

Post n. 31. inuenies alia summaria.

29 Quæstio III. An vestes, & quæcunque alia missa per sponsam sponsæ de futuro aut de præsenti, vel è contra per sponsam sponso, censeantur attento iure nouiori regni Castellæ sponsalitia largitas, & more illius acquirantur, quando de contraria donantis voluntate minime constat? *Greg. Lop. l. 23. verb. Paños, t. 11 p. 4.* dubius est, an *l. 2. Tauri, hodie l. 4. t. 4. l. 5. recopil. Castellæ*, loquatur de his vestibus. Quia vestes nuptiales non dantur: vt sponsalitia largitas, nec vt sponsæ, sed tanquam vxori. Quare magis in eam partem declinat, vt in his vestibus incorrectum maneat ius commune: quod quid contineat, n præced. explicuimus. Imo *Molin. tom. 2. de iust. tract. 2. disput. 190. §. Quartum est dubium*, asserit etiam attento hoc iure, donata inter sponsos de futuro, vel de præsenti ante consummatum matr. vbi de animo donantis minime constat, non pertinere ad sponsalitiam largitatem, & ita nec per osculum, medietatem, nec per copulam, integre acquiri. Eius fundamentum retuli n. 27. & illi satisfeci n. 28.

Verùm tenendum est, corrigi ius commune per illam 30
l. 52. Tauri & ita vestes, siue pretiosas, siue quotidianas, & quæcumque alia iocalia data per sponsum sponsæ de futuro, vel de præsenti, vel è contra per sponsam sponso ante matrimonium consummatum, pertinere ad sponsalitiam largitatem, acquirique sponsæ medietatem per osculum: & vtrique integre, per copulam, quando de contraria donantis voluntate non constat. Probatur ex illis verbis *d. l. 52. todo lo que el esposo le viniere dado antes de cõsumido el matrimonio agora sea precioso, agora no.* Et ita tenent *Ioan. Lup. rub de don §. 6. n. 13. Castill. l. 52 Tauri verb. Agora sea precioso. n. 21. & ibi Ant. Gom. n. 4. fin Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 16 Villalobos antinom. iuris ciuilis. & regij lit. D, verb. Donatio, n. 25. Olanus concordia iuris ciuilis & regij lit. D, verb. Donatio, 61. & in correctione legum partitarum, n 75. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 4. gloss. 5. n. 2. Azebedo eadem l. 4. n. 29. Spino spec. testam gloss. 18. n. 115. Barbosa l. Quæ dotis, 34 n. 82. & 83. ff. solut. matr.* Quid autem dicendum sit de annulo, & aliis donatis tempore nuptialium benedictionum: dixi hoc 6. lib. disp. 13. n. 8. 9. & 10.

Cauendum autem est à *Villalobos, n. præced relato*, vbi 31
hanc sent. temperat, dummodo hæc donatio non excedat decimam bonorum sponsi partem, quam arrharum nomine potest vxori designare: iuxta *l. 50. Tauri, hodie l. 2. tit. 2. l. 5. recopil Castellæ.* Sed bene *Olanus concord iuris ciuilis & regij lit. D. verb. Donatio, n. 72.* eum reprobat: quia *l. 52. Tauri*, hanc donationem computat inter sponsalitiam largitatem, & non inter arrhas: dicit enim medietatem acquiri per osculum, & integram per copulam: quod sponsalitiæ largitatis proprium est. Hæc autem non mensuratur iuxta bona sponsi, sed iuxta dotem sponsæ: vt dixi disp. præc. n. 1.

SVMMARIVM.

An si socer donet vestes nurui, nurus eas sibi comparet, vel censeantur donata filio, teneaturque in sua legitima computare? Refertur opinio affirmans, n. 32.

Vbi dubium est an animus fuerit donandi. si pretiosa sint, censentur accommodata ad vsum si autem quotidiana censentur donata. & priores tantum teneatur filius conferre: & si constaret de animo non donandi, quotidiana essent etiam conferenda, n. 33. Et ibi, an sit sponsalitia largitas hæc donatio vestium quotidianarum?

Idem dicendum est de vestibus datis filiæ per patrem nuptiarum tempore, n. 34.

Quid si non tradet pater has vestes vltra dotem? 35.

Quid si pater, aut socer sit valide diues, aut nobilis? n. 36.

An sint conferendæ hæ vestes tales, quales tempore collationis fuerint nunc? 37.

Quid si animus soceri sit donare nurui, & non filiæ n. 38. Et semper inspicitur quod principaliter intenditur.

Quæstio IV. An quando socer donat vestes nurui, eas 32
sibi acquirat, censeanturque sponsalitia largitas, & filius teneatur eas conferre? Affirmant aliqui eas vestes indifferenter acquiri nurui, siue ante consummatum matrim. siue post dentur: & idem de iocalibus per socerum nurui datis: filiúmque cuius contemplatione dantur, & cui in dubio videntur acquiri, iuxta dicenda disp. seq. n. 11. teneri conferre, ac in sua legitima computare: quod si vestes consumptæ aut deteriores factæ sint earum æstimationem esse in legitima filij computandam. Sic *Ant. Gom l. 29. Tauri, n. 15. & l. 52. n. 67. fin. Molin. tom. 1. de iust tract. 2. disput. 238. f. 1483 fine, & sequenti, & tom. 2 disp. 430 fine*

Cæterum verius est, vbi non constat de mente soceri donantis vestes, distinguendum esse inter quotidianas & pretiosas: vt illæ censeantur donatæ, & subinde confe-

rendæ non sint, pertinent enim ad alimenta: hæ autem censeantur solum commodatæ ad vsum, maneantque in dominio ipsius soceri, ac proinde eo mortuo sint computandæ in legitima filij Prob. iisdem rationibus, quibus n. 10. probauimus virum censeri donare vestes quotidianas vxori, non autem pretiosas. Item probari videtur ex, *l. Si quid earum ff de legat. 3.* vbi si vir leget vxori sui causa cõparata, veniunt in hoc legato quæ socer nurus nomine comparauit: ergo non erant vxoris. Sic docent *Bart. l. 1. §. Nec castrense. n. 9. ff. de collat. bonor. Bald. l. Omnimodo, 30. §. Imputari, n. 4. C. de inoff. testam. & l. Filia cuius. 18. n. 14. C. familiæ herciscun.* vbi, *Salic. n. 19. Angel inst. de societ. §. fin. n. 9. Nic. de Vbaldis, de succes. ab intest. q. 5. n. 17. (habetur 10. 7. tr.) Paul. cons. 184. fine, & 427. vol. 1. Alex. & Petr. de Vbald.* quos refert, & sequitur *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11 n. 3. Montal. l. 3 fori, t. 6 de las herencias, l. 6. verb. Lecho quotidiano, Roland cons. 10. 12. l. 1. Rosell. Donatio 1. n 37. Angel. verb. Peculium n. 21. Syuest. Donatio 2. q. 5. & Peculium 2. q. 12. Gutier. 2 pract. q. 10. n. 1. Spino speculo testamg. loss. 18. n. 91.* Similiter etiam quotidianæ, conferendæ essent, vbi constaret animum soceri non esse donare. Sic *Salic. hoc n. citat.* Vtrum autem eæ vestes quotidianæ donatæ nurui, censeantur sponsalitia largitas dicam disp. seq. n. 21. & 22.

34 Idem dicendum est de vestibus datis per partem filiæ nuptiarum tempore: nam quotidianas non tenetur filia conferre: pertinent enim ad alimenta: pretiosas autem tenetur conferre, quia censentur tantum commodatæ ad vsum nisi de animo donandi constet. Prob. eisdem rationibus. Sic *Angel verb. Peculium, n. 21. Sylu. Peculium 2. qu. 12. Nau. sum. c. 17. n. 166. Spino speculo testam. glos. 18. n. 19. Lud. Lop. l. 2 de contr. c. 41. fin. Manuel. 1. to. sum. c. 93. n. 4.*

35 Intellige tamen vt vestes pretiosæ censeantur accommodatæ filiæ, quando vltra dotem tradit eas pater. Nam alia omnia sunt computanda in dote ei promissa, præter vestes quotidianas quibus vti consueuerat: hæ enim cum alimentis ipsi à parentibus collatis vsque ad matrimonium initum, computari debent. Sic *Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 238. f. 1484.*

36 2. Intelligunt aliqui, censeri accommodatas vestes pretiosas filiæ, aut nurui, nisi nobilitas, aut diuitiarum patris, vel soceri copia, donationis præsumptionem efficiat. Sic *Sylu. Nauar. Lud. Lop. Manuel, relati n. 34. Tabiena verb. Peculium q. 19. n. 20.* vbi *Armilla n. 17. Gut. 1. pract. q. 20. n. 1.* De qua limitatione quando vera sit, satis dixi n. 9.

37 3. Intellige vestes pretiosas datas filiæ, vel nurui conferendas esse tales, quales fuerint collationis tempore, & non secundum æstimationem temporis quo traditæ fuerunt. Quia cum manserint in patris, aut soceri dominio, tantumque vsum concesserint, augmentum vel decrementum æstimationis earum cedit dominio. Sic *Bartol. l 1. §. Nec castrense n. 9 ff. de coll. bon. Bald. Filia cuius n 14. C. familiæ herciscæ. & ibi Salicet. n. 19. Ioan. Lup. rubr. de don. §. 11. n. 3. & ibi eius addit. Barahona lis* B. *Rosella, Donatio 1. n. 17. Syluest. Donatio 2. q. 5. & Peculium 2. b. 12. Angel. verb. Peculium, n. 21.* vbi *Tabien. q. 19. n. 20. Armill. n. 17. Nau sum. c. 17. n. 1. 66. Gom. Arias, l. 17. Tauri n. 124.* Quod ergo intelligerem, nisi darentur æstimatæ ea æstimatione quæ facit emptionem: tunc enim censerentur venditæ, & ita pretium quo æstimatæ sunt, esset conferendum.

38 Tandem monuerim, si vestes pretiosas dederit socer nurui animo donandi, & vt ipsi acquirantur, & non filio, non teneri filium eas conferre. Quia nihil sibi donatum est & licet inde ditior efficiatur, parcit enim sumptibus quos in iis vestib. facturus erat: at solum attenditur quod principaliter agitur, & non quod venit in consequentiam argum. *l. 2. §. pen. ff. de aqua pluuia arcenda,* vbi permittitur alicui torrentem auertere, ne aqua ad eum perueniat, licet inde vicino damnum inferatur: tantum enim inspicitur quod principaliter agitur, scilicet, auertere suum damnum. Sic ergo in præsentiarum cum principaliter nurui donetur, ipsique acquiratur, considerandum minime est inde filium commodum percipere, vt conferre teneatur.

DISPVTATIO XXVI

Vtrùm donata à consanguineis sponsi, sponsæ, vel è contra à consanguineis sponsæ, sponso, censeantur sponsalitia largitas, atque ita acquirantur sponsæ per osculum quoad medietatem: & vtrique per copulam, integrè, instar sponsalitiæ largitatis?

SVMMARIVM.

Quotuplex sit quæstio disputanda? n. 1.

Idem quod de donatis a consanguineis alterius coniugis alteri dicitur dicendum est de donatis ab amicis alterius, num 2.

Quando vtrique coniugi donatur aliquid ab extraneis, nec alterius contemplatione, est diuidendum inter illos. n. 3. Idem si donetur vtrique ab amicis, vel aque consanguineis vtriusque. eo, n. 3.

Quando donans est consanguineus coniugis cui donat, illi soli acquiritur. n. 4 Et ibi explicatur l 11 9. lib. 5 recopil.

Quando donans alteri coniugi est aquè vtriusque consanguineus, acquiritur coniugi cui donatur, n 5 Idem est, quando alter coniux non est causa proxima illius donationis, n. 6.

Quando coniugis donatarij extant benemerita erga consanguineum alterius coniugis donantem, acquiritur coniugi, cui donatur, n 7. Et ibi, quid si obsequia aut beneficia collata essent de communibus bonis.

Quando solius mariti merita extant erga donantem vxori, acquiritur ea donatio ipsi marito, n. 8. & standum est voluntati donantis, quando de illa constat, n. 9.

Quando consanguineus, alterius coniugis consummato matr. donat alteri, an acquiratur coniugi cui donat, vel coniugi consanguineo cuius contemplatione donat? Refertur opinio, n. 10. Et contraria Authoris, num. 11.

Quid. si à consanguineis alterius, donetur vtrique coniugi, n 12.

Quid si consuetũ sit vt consãguinei alterius coniugis alteri donent? n. 13.

Et quid. si princeps, vel augusta donaret aliquid vxori sui consãguinei.

An exigatur in donatione fieri mentionem affinitatis? n 14.

Quid si res donata coniugi ipsi sint apta, & non consanguineo cuius contemplatione donantur, aut sunt indifferentes? n. 15.

Quid. si donatio fiat mortuo consanguineo coniuge? n. 16.

Quid, de donatis à socero nurui, remissione, n. 17.

An esto donata vxori à viri consanguineis censeantur viro donari, si vir sciens ea vxori donata, non reuocet, an censeatur ille donare vxori, & morte confirmetur ea donatio? Refertur opinio affirmans, n. 18. Et contraria Authoris, n 19.

Soluuntur argumenta, & enodantur l. Si seruus communis. ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. finalis, in fine, C. de vsu & vsufructu. n 20.

An donata sponsæ à consanguineis sponsi, vel è contra, censeantur, sponsalitia largitas, & instar eius acquirantur? Refertur opinio affirmans, n. 21. Et contraria Authoris, n. 22.

Ea donatiõ habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur n. 23.

QVæstionis huius decisio pendet ex alia, quare ea præmittenda est. Duplex igitur est pertractanda quæstio. Prior de donatis viro à consanguineis vxoris, & è contra. Posterior de donatis à consanguineis vnius sponsi alteri ante consummatum matrim. 1

Quæstio 1. An donata à consanguineis viri, vxori & è contra à consanguineis vxoris, viro, acquirantur coniugi consanguineo cuius contemplatione donantur, vel potius ipsimet coniugi, cui donantur? Præmittendum est, idem prorsus dicendum esse de donatis ab amicis vnius coniugis alteri, quod dicemus de donatis à consanguineis. Sicut enim in hoc casu ratione cõsanguinitatis oritur præsumptio, factam esse donationẽ ratione ac contẽplatione consanguinei ita in illo, ratione amicitiæ. Colligitur ex *l Sed si plures, § In arrogato. ff de vulga.* ibi, *si arrogatoris amicus, vel cognatus:* vbi data per amicos vel cognatos æquiparauit. Item quia dispositum in consanguineis ratione præsumpta amoris & dilectionis, censetur dispositum in amicis non leui amicitia cõiunctis, *l. Cum allegas, C. de castrẽsi peculio l 12. l. 3. t. 9. l. 5 recop. Castella,* ibi *donadio de pariente, o amigo:* vbi *Matienzo gl. 4 n. 1. & dialogo relatorum 3 p. c. 15. & seq. Azebedo alios referens ea l. 3. n. 6. & l. 34 n. 3. t. 6 l. 3. recop* hoc docent. Et colligitur etiam ex *l. 9 t. 5 p. 6.* ibi, *lo que vuiesse dado algun su amigo de aquel que lo prohiio.* Et in propriis terminis indifferẽter de amicis, vel consanguineis, in præsenti casu loquuntur *Bart. cons. 11 n. 3. l. 2. Franc. Aret. in l Si pater, §. In arrogato,* (ibi enim hunc § explicuit) *n. 9, vulga. Io. Lup. l. 52. Tauri n. 11 & rubr. de donat. §. 45. n. 7. & 12. fin. Syluest. Donatio 2. q. 5. Gut. 1. pract. q. 120. n. 8. & 9. Lud Lop l. 2. de contr. c. 47. §. Sed de his donatiõ.* 2

Hoc præmisso, quæ apud authores certiora sunt proponam: deinde quæ dubia sunt, disputabo. 1. Igitur certum 3

tum est, quando vtrique coniugi donatur aliquid ab extraneis, ita vt nulla sit coniectura alterius contemplatione dari acquiri societati, & proinde diuidendum esse inter vtrumque coniugem, sicut alia bona constante matrim. acquisita. Quia vtrique datur, & cum non sit coniectura contrariæ voluntatis, vtrique debet acquiri. Sic *Anton. Gom. l. 52. Tauri n. 67. Gutierrez 2. pract. q. 120. n. 9. Ioan Garcia de coningali quæstu. num. 114. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 430. conclus. 1.* Idem dicendum est, de donatis vtrique, ab amicis vtriusque. Sic *Ioan. Garcia, & Molina, ibid.* Idem si sit donans vtriquè æque consanguineus vtriusque. Sic *Molina ibid.* Quia in his euentibus non est in oppositum coniectura, & ex altera parte vtrique fit donatio.

4 2. Certum est, quando donans est consanguineus illius coniugis cui donat, illi acquiri, nec esse cum alio diuidendum. Habetur expresse *l. 3. tit. 9. lib. 5 recopil. Castellæ:* quam minus bene expendit. *Azebedo ibi num. 8. & l. 2. num. 25.* vt faciat contra opinionem Bartoli, & communem quam amplectemur, num. 11. asserentem donata à consanguineis viri, vxori, acquiri viro: quasi hæc lex generaliter statuat acquiri donata à quibuscunque consanguineis, ipsi coniugi donatario. Nam vere hæc lex intelligitur quando donator est consanguineus ipsius donatarij. Et ita eam intelligunt *Ioan Garcia de coningali acquestu n. 115. Gutierrez 2 practicar. q. 120. num. 9. fin.* Vel vt intelligit *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 44. n. 2.* quando donaret consanguineus vnius coniugis alteri coniugi, & constaret de eius mente esse, vt omnino acquireretur coniugi donatario.

5 3. Est certum, quando donans alteri coniugi est æque vtriusque consanguineus, illi tantum cui donat, acquiri, nisi aliunde diuersa sit coniectura. Quia tunc illi tantum fit donatio, nec est coniectura præsumendi potius alterius coniugis, quam sui contemplatione fieri. In hoc enim casu loquimur. Sic *Gutier. 2. practicar. q. 120. n. 12.*

6 4. Videtur certum, quando consanguinitas, vel amicitia cum altero coniuge, est tantum causa remota, vel occasio vt alteri donetur, non autem causa proxima, soli coniugi donatario acquiri. Vt si consanguineus vxoris donat viro, ita vt non donasset nisi propter vxorem, tunc vxor erit causa immediata & proxima eius donationis: & locum habebit quæstio, an id donum acquiratur vxori, cuius causa ac contemplatione donatur, vel potius viro cui donatur. Si autem propter vxorem, & ob eius consanguinitatem, donans notitiam viri habuit, verum non propter vxorem proxime donat, sed quia ex amicitia cum eo contracta æque aut plus illum diligit, quam vxorem: tunc consanguinitatis vxoris erit causa remota, seu occasio: vera autem & proxima causa erit amicitia cum viro inita, & ita in hoc casu procul dubio donum acquiretur viro, non autem vxori donatoris consanguineæ. Sic colligitur ex *l. Socium qui in ea, §. finali, ff. pro socio.* Et ratio est, quia cum de voluntate donantis non constet, & ex coniecturis deprehendenda sit, maior est coniectura pro donatario: vrget enim in ipsius fauorem, tum ipsi factam esse donationem: tum etiam, æqualem aut maiorem amicitiam cum ipso initam esse. Sic *Bartol. l Sed si plures, § In arrogato, num. 3. ff. de vulga. & ibi Alexan. n. 6. Cuman. nu. 3. Paulus ibi, §. Ad substitutos, n. 6. Ioan. Lupus rub. de donat. §. 65. n. 66. Montalnus l. 9. fin. t. 5. p. 6. & l. 3 fori, t. 4 l. 7. verb. Otro, Castillo l. 52. Tauri, n. 16. Sylu. Peculium. 1. q. 15. Angel. verb. Peculium n. 13.* ibi *Tabiena n. 14. Nau. sum. Hisp. c. 17. n. 164. Greg. Lop. l. 5. verb. Igualmente, n. 10. p. 5. Suarez l. 3. fori, t. de las ganancias, l. 1 n. 32. vers. Videtur hoc facere. Azebedo l. 5 recop. t. 9. l. 3. n. 9.* Quamuis enim multi ex his Doctoribus non loquantur in casu nostro, sed quando filius contemplatione patris aliquod donum acquirit, dicantque acquiri patri, quando pater est causa proxima, secus quando est remota: at casus est omnino similis.

Hinc infertur, quando vxoris extant benemerita erga consanguineum viri donantem, in dubio ipsi vxori acquiri. Vt si ægre valenti donatori magna cura ministrauit, vel alia obsequia exhibuit. Quia tunc præsumitur viri consanguinitatem esse causam remotam, proximam vero illa vxoris benemerita. Item, quia quando præcesserunt donatarij merita, præsumitur donationem animo remunerandi factam fuisse. Et ex *l. Si vero non remunerandi. §. Idem Papinian ff. mandati,* & ex aliis multis probaui, hoc libro 6. disput. 6. num. 3. Sic docent *Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 45. n. 13. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 26. num. 1. & cons. 81. num. 51. volum. 1. Gutierrez 2. practic. q. 120. fine, Molina to 2. de iust. tract. 2. disp. 430. post 4. conclusionem.* vbi bene addit, si obsequia de communibus bonis essent præstita, aut beneficium collatum, censeri commune vtrique coniugi, sic donatum, nil impediente si vrbanitatis, aut honoris causa ad vxorem mittatur.

5. Videtur certum, quando mariti benemerita præce- 8
dunt erga donantem vxori, donum factum vxori acquiri marito. Verbi gratia, vir est medicus, magnamque curam adhibuit medens viro morbo laboranti: vel est causidicus, ac procurator negotij alicuius viri, tunc si hic mittat donum vxori, absque dubio id acquiretur marito. Quia magifesta est coniectura voluntatis donandi marito, in remunerationem obsequij exhibiti, vel saltem ad eius beneuolentiam captandam, vt sedula cura illud negotium exequatur. Sic in simili casu probat textus *l. Profectitia ff. de iure dot. & ibi glossa in principio, & Bald.* dum dicunt esse dotem profectitiam, quam aliquis filiæ constituit ob patris benemerita, quasi ex bonis patris proueniens. Sic *Menoch. ea præsumpt. 26. proxime citata, nu. 3.* Et in simili casu, docent idem *Ioan. Lup. rubr. de donation. §. 45 num. 19.*

6. Certum est quando constat de donantis voluntate, 9
cui voluerit acquiri donum, illius effici. Cum enim acquisitio ex donantis voluntate pendeat, dum de illa constat, illi standum est, nec ad coniecturas recurrendum. Et ita fatentur omnes.

Tota ergo difficultas versatur in hoc, an quando vere 10
sumus in dubio, cuius contemplatione consanguinei viri donent vxori vel consanguinei vxoris donent viro, & vtrique illorum voluerint donum acquiri, sit sufficiens coniectura, consanguinitas alterius, vt censeatur illius contemplatione donatum, & ipsi voluisse donantem acquiri, quod alteri eius coniugi donauit: & proinde soluto matrim. donum illud esset coniugi consanguineo, ac eius hæredibus restituendum: Duplex est sententia.

I. Ait, licet in hoc dubio præsumatur donationem 11
fieri contemplatione coniugis consanguinei, vere tamen ipsi non acquiri, sed coniugi donatario, quare soluto matrimonio minime restituendum esse. Probatur ex *l. Si seruus commun. 39. de donat. inter virum & vxorem,* vbi expresse habetur, si vir donet vxori rem suam, & duorum fratrum eius simul, videntibus ac consentientibus fratribus, non valere pro tertia parte quæ est viri, validam tamen esse donationem pro duplici parte fratrum viri: & concludit textus ex duabus partibus reliquis nihil debere mulierem reddere. Ex quo textu sic arguo, hæ duæ partes donatæ sunt vxori, à fratribus viri, & acquiruntur vxori, & non viro, cum textus dicat fuisse validam donationem vxori factam, ergo donata à consanguineis viri, vxori, non viro, sed vxori acquiruntur. 2. quia si socrus donet nurui, valet statim irrenocabiliter donatio. Vt expresse habetur *l. Si te in vacuam, 2. §. de donat. inter virum, & vxorem,* & similis casus habetur *l. Si mater, & l. Si constante, C. de donat. ante nupt.* ergo donata à consanguineis viri, vxori, acquiruntur vxori. 3. probatur, ex doctrina *Bartoli l. Si vero, §. 1. ff. solut. matr.* & communi, vbi docent, quia de more est vt detur ambasciatoribus, & donum contemplatione mittentis traditum, ipsis & non mittenti acquiri. Sed similiter consuetudo habet, vt viri consanguinei dona mittant vxori: ergo licet viri contemplatione mittantur, acquirentur ipsi vxori. 4. quia *l. Sed si plures §. In arrogato. ff. de vulgari,* cui potissimum contra-

ria sententia innititur, eius intentum minime probat: quia dispositum in ea, vt quidquid arrogatur filius contemplatione arrogatoris, donatione acquirit, videatur arrogatori acquisitum, prouenit ratione patriæ potestatis, ob quam filius patri acquirit: vnde nemo diceret donum datum filio sui iuris effecto, patris contemplatione, acquiri patri. Similiter si ego essem amicus Petri & alter eiusdem Petri amicus, eius contemplatione mihi vas argenteum donaret, mihi prorsus acquireretur: ergo similiter cum vxor possit sibi acquirere, nec sub viri potestate sit quoad lucrorum acquisitionem, si quid sibi à viri consanguineis, eius contemplatione donetur, suum efficietur. Vltimo probatur ex *l finali. C. de vsu & vsufruct. fine*, ibi *cum plerumque verisimile sit testatorem contemplatione magis filij, quam patris vsumfructum filio reliquisse.* Vbi *gloss finalis*, inquit in dubio potius filij contemplatione relictum præsumi. Idem *Bart. ibi*, ponderatque illud verbum. Verisimile, quod enim verisimile est, non est certum, sed dubium: ergo similiter in nostro casu, in hoc dubio donata vxori à viri consanguineis, non præsumentur ita viri contemplatione donari, vt ipsi acquirantur. Et hæc sententia est valde probabilis, & eam tenent *Bald. cons. 316 n. 2. volum. 4. Salicet. l. Nec inter, C. de donat. inter vir. & vxor. & l. Si sponsus, §. Si de donat. ff. de eodem tit. Cumanus l Sed si plures, §. In arrogato, n. 4. fine. ff. de vulga. Angel. & Rima.* quos refert *Iason ibi*, §. *Ad substitutos n.* 8 & censere videtur *n.* 9. esse probabilem, tantum enim oppositam dicit esse tutiorem. Eandem tenent *Franc. Aretin. l Si pater*, §. *In arrogato, num.* 9. *ff de vulga. Alciatus de præsumpt. reg. 1. præsumpt.* 18 *per totam, & ibi Nicol. eius additionator: Zasius l. 2. intellect. singul c.* 9. *Menoch. de præsumpt. lib.* 3 *præsumpt.* 26. *n.* 17. *Manuel Mendez l. Cum oportet, 1 p. verb. Ex eius substantia, n.* 9. *C. de bonis quæ liber. Auendaño l.* 29. *Tauri, gloss.* 4. *num.* 10. & 14. *Caldas l. Si curatorem, verb. Lasis. nu.* 117. *C. de in integr. restit.* & fauet huic sentent. *gloss. l. Vt liberis, verb. In ipsos, C. de collatio.*

11 II. Sent. quam veriorem reputo, docet in dubio donata à consanguineis viri, vxori, censeri donata viro, & sic soluto matrimonio esse viro, vel eius hæredibus restituenda: & è contra, donata viro à consanguineis vxoris, censeri donata vxori ipsique esse soluto mattim. vel eius hæredibus reddenda Probatur ex *l Sed si plures, §. In arrogato fine. ff. de vulga.* ibi, *& si quid beneficio arrogatoris acquisiuit, & hoc substitutum posse valere: vt puta si arrogatoris amicus, vel cognatus ei aliquid reliquit*: vbi patre instituente arrogatum, & ei substituente pupillariter alium, mortuo arrogato, habebit substitutus bona quæ arrogatus habuit ab arrogatore, eiusque cognatis, & amicis. Quia arrogatoris contemplatione sunt acquisita: & per consequens sunt ipsius: ergo similiter in nostro casu cum ratione coniugis consanguinei videantur alteri acquisita cum nulla alia coniectura sit aliud præsumendi, censebuntur donata ipsi coniugi consanguineo, licet alteri eius coniugi donentur. 2. probatur, ex *l Si quid earum, in principio, verf. Ex quibus ff de legat.* 3. vbi si vir legauit vxori quæ sui causa comparata sunt, in hoc legato comprehenduntur quæ socer nurus nomine comparauit: ergo non erant ipsius vxoris, sed viri. 3. probatur ex *l. Additio. ff. de acquir. hared.* vbi acquisita alicuius contemplatione, dicuntur acquiri ex re eius. Tandem quia cum nulla sit ratio donandi illi vxori, non est cur præsumatur illi datum à consanguineis viri, sed taliter datum, vt acquiratur ipsi viro: & è contra: cum tota donandi ratio sit illa consanguinitas. Hanc tenent *Bart. d l. Sed plures, §. In arrogato, num.* 4. vbi *Alex. n.* 13. *Paul. ibi, §. Ad substitutos. n.* 4 *Iason eod. §. Ad substitutos, n* 9. dicens esse tutiorem, & durum in practica ab ea recedere: & eam tenet *idem Iason. l. Vt liberis, n.* 17. *C. de coll.* dicens esse communem: *Abb. c. Quia plerique, n.* 36. *de immunit. Eccl Ioan de Imola l. Si pater, §. Ad substitutos* (ibi enim hunc § legit) *n.* 7. *ff. de vulg. Angel inst de action. §. Fuerat n.* 26. *Ant. Decius, Corneus. Barbat. Rumus, Decisio Rotæ*, quos refert *Menoch. de præsumpt l.* 3 *præsumpt.* 26 *n.* 13. *Cagnol. l. C. mutuus n.* 38 *ff de reg iur. Io. Lup. rub. de don. toto §.* 45. *Roland cons* 10. *n.* 10 & 11. *vol.* 1. *Montalu l.* 9. *fi. t.* 5 *p.* 6. *Rosella Donatio* 1 *n.* 19. *Sylu. Donat. 10. 2. q.* 5. *Navar. summac.* 17 *n.* 166. *Anton Gom l.* 52. *Tauri, n.* 67. *Iulius Clar.* dicens communem, *l* 4. *recept. verb. Donatio, q.* 10. *verf. Sed nunquid ea Ant. Gabr. in mea edit. to.* 2. *commun lib.* 17 *f.* 312. *col.* 2 *verb. Sponsa, Mascardus de prob. concl.* 564 *n.* 5. 6. 7. *Ioan. Gutier. 1. pract. q.* 120. *n.* 9. *Ioan. Garcia de coniugali acquæstu, v.* 116. *Alsina de partitio. 1. p. c* 8 *n.* 19. Et ex Theologis, *Molin. tom.* 2. *de iust. tract.* 2 *disp.* 430. *conclus.* 2. *Lud. Lop lib.* 2. *de cont. act. c.* 47. § *Sed de his donationibus.*

Intellige hanc sententiam. licet à consanguineis alterius fiat vtrique coniugi simul donatio: adhuc enim facta censetur consanguinei intuitu, & vt illa acquiratur. Sic *Ant. Gom. l.* 52. *Tauri, num.* 67. *Gutier. 2. pract ic. quæst.* 120. *num.* 9. 12

Hæc tamen sententia aliquibus modis est temperanda. 1. nisi princeps, vel augusta, vel eos reptæsentans donaret aliquid vxori sui consanguinei, tunc enim acquireretur ei cui donatio fit: per *l. Cum mulier. C. de bon. quæ liber.* Non enim censentur hi alterius contemplatione donare. Sic *Bart. cons.* 11. *nu.* 1. *lib.* 2. *Menoch. de præsumpt lib.* 3. *præsumpt.* 26. *num.* 11. Cæterum quando ob viri obsequia princeps donaret aliquid vxori, credo viro acquiri in dubio. Censetur enim donare in remunerationem. Vt in simili docet *Ioan. Lup. rubr. de donat. §.* 45 *n.* 19. vbi dicit acquiri patri, donatum filiæ per principem, ob patris seruitia. 2. Limita, nisi aliud habeat consuetudo: si enim consuetum sit vt consanguinei viri dent vxori, & è contra, acquiritur res donata ei coniugi cui donatio fit. Sic *Bald. l. Cum te, n.* 3. *C. de donat. ante nupt. Paulus, l. Sed si plures, §. ad substitutos n.* 4 *ff de vulga.* fauet *Castillo l.* 52. *Tauri, nu.* 15. vbi consuetudinem seruandam esse docet. Sed hæc limitatio sano modo intelligenda est, nimirum quando consuetudo non tantum est sic donandi: sed vt sic donata acquirantur ei coniugi cui donantur. Nam in dubio semper donatio videtur esse facta secundum loci consuetudinem: iuxta *Baldum l.* 2. *C. de iure dot.* Sic *Alexand. l. Sed si plures, §. In arrogato, n.* 13. *ff. de vulga. Io. Lup. rubr. de donat. §.* 45. *n.* 12. & 13. *Roland cons* 10 *n.* 11. *init. vol.* 1. *Menoch.* alios referens *de præsumpt. l.* 3 *præsumpt.* 26. *n.* 10. *Ioan. Garcia de coniugali acquæstu n.* 122 *Gutier.* 2. *pract. q.* 120. *n.* 13. *Acleedo lib.* 5. *recop. t.* 9. *l.* 3 *n.* 10. 13

3. Limita, dummodo in donatione mentio fiat affinitatis. Verbi gratia, Do Mariæ vxori consanguinei mei, vel quia nupta est Titio: tunc enim viri contemplatione censetur facta, ipsique acquiritur: secus mentione viri minime facta: vt Do Mariæ, vel Mariæ nuptæ. Probatur doctrina *Bartoli l finali, ad finem, C. de vsufruct. & l. Cum aliquis, n.* 3. *C. de iure deliber. & ibi Alexandri, & Iasonis n.* 2. & aliorum quos refert & sequitur *Caldas l. Si curatorem, verb. Lasionem.* 135. *C. de in integ. restit.* vbi docent relicta filio, non censeri patris contemplatione relinqui, nisi mentione facta patris. & patriæ potestatis: ergo idem dicendum est in nostro casu. Sic docet *Angel. de Perusio, l. Sed si plures, §. Ad substitutos. ff. de vulga. Ioan. Garcia de coniug. acquæstu. num.* 108. 117. 118. Sed hæc limitatio reiicienda est: parum enim refert, siue mentio affinitatis fiat, siue non: cum enim non sit alia ratio donandi, nisi consanguinitas alterius coniugis, semper illius contemplatione in dubio præsumitur donari. Nec obstat doctrina Bartoli, & aliorum, quia ea intelligitur cum non est aliqua coniectura præsumendi donationem fieri contemplatione patris, Vt si donet filio aliquis extraneus, tunc enim vt coniectura acciperetur præsumendi donationem fieri patris contemplatione, oporteret non tantum facere mentionem patris, tunc enim censeretur poni causa demonstrationis, *l. His verbis, fine ff. de hared. instit.* sed etiam patriæ potestatis, vt tibi filio Titij quia es sub patris potestate. Et sic *Bartol. l. fin. C. de vsufruct.* se explicat dicens, quando non est alia coniectura, vt *l. Sed si plures. §. In arrogato, ff. de vulgar.* Quare ea doctrina non habet locum 14

vbi

vbi est alia coniectura, vt qui amicus, vel consanguineus patris, vel mariti donat. Et sic eam limitationem reiiciunt *Alex. de Imola, d. §. In arrogato, n. 13. Franc. Aretin. l. Si pater, §. In arrogato. (vbi illum §. explicu.) n. 9. vers. Quarto nota, & Ioan. de Imola ea l. Si pater. §. Ad substitutos, num. 11 ff. de vulgari. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. n. 7. Gutier. 2. pract. q. 120. n. 9.* Addit bene *Ioan. Lup.* si fiat mentio vxoris patrum referre, præcedat nomen proprium ipsius, vxoris, vt Mariæ vxoris, vel nomen vxor, præcedat, vt vxoris Mariæ: ipsumque sequitur *Ioan. Lupum Menochius de præsumpt. l. 3. præsumpt. 26. n. 5.*

15 4. Limita, nisi res donatæ coniugi à consanguineis alterius, sint aptæ soli coniugi cui donantur: tunc enim illi acquiruntur. Verbi gratia, si consanguinei mariti, dent vxori ornamenta solis fœminis conuenientia: vel consanguinei vxoris, viro, res solis viris conuenientes, vt arma, equum, vestes viriles. Probatur: nam propria & vera regula interpretandi in dubio testantium & aliorum contrahentium dispositiones, est vt intelligatur iuxta rei & subiectæ materiæ naturam & conditionem. Vt bene tradunt *Conar. pract. r. 38. num. 12. vers. Quod si dixeris, Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 6. tit. 11. n. 3. & 4.* idque confirmat, nam licet legatum Episcopo ab eius consanguineis, censeatur intuitu personæ relictum, *c. Requisisti, de testam.* at si esset res Ecclesiæ conueniens, ex qualitate rei donatæ præsumeretur contemplatione Ecclesiæ relictum: & è contra relictum Episcopo ab extraneo censetur contemplatione Ecclesiæ, at si res non esset apta Ecclesiæ, vt falco, vel canis, censeretur respectu personæ: vt docet communis sententia, *d. cap. Reliquisti.* ergo idem in nostro casu dicendū est. Secundo, nam in donatis, Ambasciatoribus, seu legatis, communis est Bartoli, & aliorum distinctio, quos refert & sequitur *Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 27. n. 2. & 3.* vt si talia sint, vt potius conueniant ipsis, quam Principi mittenti, censeantur ipsis acquiri, ipsorumque contemplatione donata: secus si potius conueniant Principi mittenti: ergo. Sic tenent *Bartol. consil. 11 lib. 2. num. 3. Angel. de Perusio l. Sed si plures, §. Ad substitutos, ff. de vulgari, Mascard. de probat. concius. 564. num. 7. Gutier. 2. practic. quæst 120. n. 14. Azebedo l. 5. recop. t. 9. l. 3. n. 10.* Non tamen cōuenit inter hos doctores quid dicendum sit quando res donata est indifferens vtrique sexui: vt vas argenteum, tela serica, ex qua vestes vtrique sexui confici possunt. Nam *Angel.* ibi censet esse coniugis consanguinei, cuius contemplatione alteri donatur, dummodo maneat res in eodem statu, id est, tela illa incisa non sit, & fiat in donatione mentio affinitatis. Idem *Azebedo ea n. 10.* absque hac 2. limitatione, *Bart.* vero *eod. n. 5.* censet esse communem vtrique coniugi: quia datur ratione matrimon. quod est quædam societas, *l. 1. ff. de ritu nupt.* & ita ratione societatis, & vt illi acquiratur: per *l. Si faciam, in fine, & l Verum. §. Si seruo, in fine. ff. pro socio.* At *Gutier. eodem n. 14.* dicit acquiri coniugi consanguineo donatoris, cuius contemplatione donator: & intelligit priorem limitationem, nisi consanguinei vel amici mariti res vxori conuenientes donassent ad subleuandam ipsius mariti inopiam. Et hæc limitatio sic intellecta, est valde probabilis. Probabilius autem credo, non esse admittendam hanc limitationem: sed siue res conueniant soli viro, siue soli vxori, siue vtrique communes sint, acquiri coniugi consanguineo, cuius contemplatione alteri donantur. Ducor, quia adhuc intuitu coniugis consanguinei donantur, & nulla est coniectura sufficiens vt credatur voluisse donatorem acquiri sexui, cui ea dona conueniunt. Nam si conueniant soli vxori, videntur viri consanguinei donantes voluisse consulere mariti vtilitati, qui de iis rebus vxori prouidere tenebatur: si vero sint vxoris consanguinei, qui viro donarunt res ei soli conuenientes, licet vxor non teneretur de his prouidere, ac expensis communibus prouidendum erat, atque ita negari nequit, quin donatio in vxoris vtilitatem cedat, & sit ipsius contemplatione, & vt ipsa acquiratur, facta. Et ideo prædictam limitationem reiiciunt *Ioan. de Imola l. Si pater. §. Ad substitutos, n. 12. ff. de vulga. Alexand l. Sed si plures, §. In arrogato, num. 13. ff. eodem titul. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. num. 8. & P. Roland. consil. 10. n. 11. lib. 1. Ioan. Garcia de coniug. acquæst. num. 119.* Nec obstant rationes oppositæ. Non prima, quia Episcopus non tenetur Ecclesiæ de suis bonis prouidere, nec quod Ecclesiæ donatur, cedit in Episcopi vtilitatem, cum bona sint omnino distincta, quare non mirum est, si in iis donis coniectura accipiatur ex rei donatæ qualitate, an conueniat Episcopo, vel Ecclesiæ. Quare ea regula, quam tradunt *Con. & Mant.* intelligitur vbi non est alia opposita coniectura. Nec obstat secunda ratio de Ambasciatoribus. Quia Ambasciatores consueuerunt remunerari, & ita nisi ex qualitate rei donatæ accipiatur coniectura contrariæ voluntatis donantis, præsumitur illis donari.

5. Limita, si donent consanguinei superstite consan- 16
guineo coniuge, nam si illo defuncto donent alteri coniugi, donatio efficietur illius coniugis, cui fit. Quia quoties aliquid fit contemplatione & fauore alicuius, cessat contemplatio & fauor illo defuncto. Vt late *Tiraquell. tract. de cessante causa, n. 107. Sic Azebedo l. 5. recopil. tit. 9. l. 3. n. 12.*

Quid autem dicendum sit de donatis à socero nurui? 17
dixi disp. præcedenti, n. 32. & sequentibus.

Tandem dubitatur, an retenta hac opinione, vt donata 18
vxori à consanguineis viri, censeantur viro donata, si vir conscius minime reuocet, censeatur illum eas res donare vxori, talisque donatio morte viri confirmetur, & instar cæterarum donationum, quæ inter coniuges fiunt? Aliqui censent partem affirmantem. Cui autem fundamento innitantur, ignoro. Sic docent *Paul. Sed si plures. §. Ad substitutos, num. 4. ff. de vulga. Ioan. de Imola, l. Si pater, §. Ad substitutos, n. 11. ff. eodem tit. Anton. Gomez l. 32. Tauri, 167. Manuel Mendez l. Cum oportet. 1. p. verb. Ex eius substantia, n. 9. C. de bon. qua liber. Ioan. Garcia de coniugali acquæstu, n. 106.*

Sed verius est, non censeri virum donare vxori, licet 19
ratam haberet eam consanguinei donationem, & ita morte viri minime eam confirmari. Prob. quia in dubio non præsumitur donatio, *l. Cum de indebito, ff. de probat.* vt dixi disp. præced. num. 10. vbi probaui, non præsumi donationem ex traditione per virum facta vxori, vestium pretiosarum: ergo cum hic nulla adsit coniectura sufficiens ad præsumendam donationem, ea in dubio præsumenda non est: nec sufficiens erit, permittere, & ratum habere vt vxori tradatur, cum minus id sit, quam si vir ipse traderet, per quod non præsumitur donatio. Deinde, nam quoties ex actu aliquo cōiectura alia quam donationis accipi potest, non præsumitur donatio (vt propaui disp. præced. num. 10.) sed ex ea ratihabitione potest sumi coniectura voluntatis viri, vt res ea tradatur vxori ad vsum: ergo non præsumitur donatio. Tandem quia sæpe vir ignorabit ea dona ad se pertinere, quare voluntatis donandi præsumptio minime capi poterit. Sic tenent *Ioan. Lupus referens decisionem Rotæ rubr. de donat. §. 44. fine. Gutierr. 2 pract q. 120. n. 2. 11. & 12. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 340. concl. 4.*

Ad argum. prioris sent. proposita, num. 10. resp. Ad 1. 20
dic esse diuersum casum: quia in eo casu intentio viri fuit vt seruus ille communis omnino daretur vxori, si quidem ipse dedit consentientibus fratribus: quare videtur etiam ea intentio donantis esse dubia. Ad 2. dic illas leges non tendere ad decisionem casus nostri, nempe, in casu dubio cuius contemplatione censeantur donata, & cui acquiratur: sed an sicut erat prohibita donatio inter coniuges, sic inter coniunctos eorum: & definiunt non esse, sed valere statim. Vel secundo dico, intelligi quando constat de intentione donantis esse, vt remaneant illa dona vxori. Ad 3. respondetur, Ambasciatoribus esse consuetum donari, vt ipsis acquiratur, in remunerationem legationis: coniugibus autem licet consuetum sit vt à con-

sanguineis alterius coniugis donetur, id non esse, vt donatario coniugi acquiratur, sed coniugi consanguineo donantis, cuius contemplatione donatio sit. Ad 4. fateor filium emancipatum non acquirere patri donata ipsius patris contemplatione, nec similiter in alio casu proposito in 4.argum. at ibi id euenit, quia is filius est iam omnino à patre seiunctus, & quasi persona extranea: & idem dico in alio casu proposito, & vt vulgo dicitur *habens ranco persi*, & sic donans illis videtur ea mente affectus, vt ipsis acquiratur: cum norit nihil commune habere cum patre, vel cum alio amico. Coniuges autem sunt vna caro eisdemque expensis viuunt, bonorumque societatem habent, & quod alteri donatur, cedit in vtriusque commodum, & ita in illis merito consideratur cuius contemplatione donum acquisitum sit ad discernendum donantis animum qui voluerit acquiri: non autem in casibus propositis. Ad vltimum respondetur, illam legem procedere, quando non est alia coniectura præsumendi contemplatione patris donari: vt dixi num. 14.

21 Quæstio II. An donata à consanguineis sponsi, sponsæ, vel è contra, ante consummatum matrim. censeantur sponsalitia largitatis, & more illius acquirantur? Quæstio hæc locum habet, retenta 2. sent quam amplexi sumus, num. 11. vt donata à consanguineis sponsi, sponsæ, censeantur donata sponso, & ipsi acquirantur: & è contra. Nam si teneamus 1. sent. relatam, n. 10. asserentem ipsi donatario acquiri, non erit sponsalitia largitas. Cum hæc tantum sit quæ ab ipso sponso procedit. Duplex est sent. 1. ait esse sponsalitiam largitatem, & more illius acquiri. Ducitur, quia consanguinei sponsi donantes sponsæ, censentur donare sponso, & sponsus sponsæ, & è contra, quando consanguinei sponsæ donant sponso, censentur donare ipsi sponsæ, & sponsa sponso: ergo erunt ea dona, sponsalitia largitas. Quia quæcumque donata inter sponsos ante consummatum matr. censentur sponsalitia largitas, (vt dixi disp. præc. n. 30.) Hanc tenet *Ioan. Lup.* aliquantum dubius, *rubr. de don. §. 45. n. 19.* & absque ea dubitatione affirmat *idem Io. Lup.* addens idem esse de donatis ab amicis sponsi, sponsæ, vel è contra, *l. 52. Tauri, n. 11. Castill. ibi n. 8. Azebedo l. 5. recop. t. 2. l. 4. n. 17. Ioan. Garcia de coniug. ac quæstu num. 107.*

22 II. Sent. [cui adhæreo] ait non esse sponsalitiam largitatem, & ita minime acquiri per osculum, aut copulam, sed semper esse illius cui præsumitur donatio facta. Ratio est, quia in dubio non præsumitur sponsum ea sic donata velle sponsæ donare, nec è contra: vt satis probaui n. 16. vnde non sibi constat *Io. Lup.* quem ibi retuli, nam eo loco dicit hanc non esse donationem: cuius contrarium asserit loco quem n. præced. retuli. Ita tenent *Gutier. 2. pract. q. 120. nu. 10. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 430. concluſ. 3.*

23 Tandem monnerim, id quod datur à consanguineis, vel aliis pro ipsis sponsis, habere tacitam conditionem, si matrimonium sequatur: sicut sponsalitiæ largitati ea inest tacita conditio, per *l. Cum vterum. C. de donat. ante nupt.* Ita docent *ibi Cynus*, sic extendens illum textum: *Ioan. Lup. rub. de donat §. 3. n. 5. Castillo l. 52. Tauri, n. 8 Go. Arias l. 50. Tauri, n. 3.*

DISPVTATIO XXVII.

Quæ sit arrharum natura, quo pacto acquirantur, & an dentur in præmium virginitatis, ita vt quæ virgo non est, si talis credebatur à viro, teneatur arrhas restituere?

SVMMARIVM.

Arrha quid sint? n. 1. Et ibi remissiue, quando acquirantur? & an differant a donatione propter nuptias? & an vxor simul cum sponsalitia largitate eas acquirat? & quid si est putatiua?

Quot sint quæstiones disputandæ n. 2.

An arrhæ dentur in præmium virginitatis, restituendæque sint ab ea quæ virgo non est? Refertur opinio affirmans in sponsalitia largitate, & in aliis donatis per sponsum sponsæ, n. 3.

Contraria authoris, tam in arrhis, quam in sponsalitia largitate, n. 4.

An si viduus constituat dotem fœminæ, credens eam esse virginem, teneatur ea, si virgo non sit restituere, n. 5. inuicto n. 3.

Verba posita in contractu, quando aliud non exprimuntur, intelliguntur secundum iuris dispositionem n. 5.

Soluuntur argumenta, n. 6. Et ibi, verba apposita in contractu ex tabellionum vsu an aliquid operentur? Et emendatur l. Res vxoris, C. de donat. inter vir. & vxor.

An peccet fœmina virginitatem simulans, remediisque vtens, vt virgo appareat vt sic nubat, & qui tale matrimonium, defectus virginitatis conscij procurans. Proponuntur argumenta ad probandum peccare, & refertur quædam opinio, n. 7.

Non peccat hæc puella contra iustitiam, n. 8

Nullo modo peccat quando certum est virum non percepturum id vitium, vel si percipiat, fore vt non valde agre ferat, n. 9.

Si est probabile fore vt vir sciat, & valde agre ferat, peccat lethaliter contra charitatem, n. 10. Et soluuntur argumenta, n. 11.

VT vltimam huic libro manum imponamus: supereſt agere de donatione inter coniuges, quam Hiſpani *arras* appellant. In quo tractatu hic ordo ſeruandus eſt. 1. de natura ipſa arrharum, & quando ob cauſam dentur, qualiterque acquirantur, & quo tempore conſtitui poſſint, diſputandum eſt. 2. de quantitate in qua conſtitui poſſint, & an extrahendæ ſint de toto bonorum corpore, vel de ea parte de qua poteſt vir in præiudicium aſcendentium, vel deſcendentium libere diſponere. Et an maritus cui integra dos non ſoluitur, teneatur integras arrhas ſoluere. 3. quis poſſit arrhas promittere. Tandem, qualiter poſſit vxor ſoluto matrim. de arrhis diſponere. 1

Supponendum eſt, iure communi accipi arrhas pro ea re quæ traditur inter ſponſos, in ſignum & pignus matrimonij futuri, De quib. arrhis late diſputaui, lib. 1. diſp. 35. & ſequentibus. In Hiſpania autem accipiuntur arrhæ, pro donatione quam facit ſponſus ſponſæ, vel maritus vxori, in præmium dotis receptæ, vel nobilitatis, vel pudicitiæ ſponſæ, quam ipſa ſoluto matrimonio lucratur: vt dixi hoc lib. 6. diſp. 1. num. 1. vbi etiam explicui, qualiter differant à donatione ante nuptias. Acquiruntur autem per matrimonij conſummationem, tuncque vxoris efficiuntur: vt dixi hoc 6. libr. diſput 22. numero 18. Vtrùm, autem vxor putatiua eas lucretur? dixi hoc 6. libr. diſp. 20. num. 3. Si autem arrhæ & ſponſalitia largitas adſint in matrimonio, an vxor vtraque acquirat? dixi hoc 6. lib. diſp. 22. n. 1. & ſequentibus. 2

Duo autem potiſſimum hic vertuntur in dubium. Alterum eſt, an dentur in virginitatis ſponſæ præmium, aliterque reſtituendæ ſint. Alterum, an peccet mulier virginitatem ſimulans, vt nubat. 3.

Quæſtio I. An arrhæ dentur in virginitatis ſponſæ præmium, & proinde ſponſa credita virgo à ſponſo cum tamen virgo non ſit, teneatur eas reſtituere? Affirmant aliqui. Ducuntúrque, quia in contractu arrharum ſtylus tabellionum habet dicere *os ſeñalo eſtas arras porraZon de vueſtra virginidad.* cum ergo virginitas ſit cauſa finalis huius donationis, euaneſcet ea exiſtente falſa. Nam cauſæ finalis falſitas annullat donationem, *l. 2. §. ſin. ff. de don.* vbi per *Bartolum. num. 1.* & alios ſcribentes, confir. quia talis donatio procedit errore, quo ſponſus eam eſſe virginem putabat, & ſi noſſet virginem non eſſe, minime daret, nec eam duceret: error autem tollit conſenſum, *l. Nihil ff. de reg. iur.* ergo talis donatio tanquam inuoluntaria eſt nulla. Secundo probatur, dari in virginitatis præmium, ex *l. Res vxoris, C. de don. inter vi. & vx.* ibi *quia pudicitiæ præmio ceſſit:* vbi *Bald. in fine*, ait donationẽ factã per virũ vxori, præſumi fieri in pudicitiæ præmiũ. Vnde *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11. num. 1. Gomez Arias l. 49. Tauri. num. 8. Padilla eadem res qua, num. 31. Communia, de legat.* dicunt arrhas præſumi dari in præmiũ detrimenti virginitatis, quod per matrimonium ſponſa patitur. Quod idem ſignificant *Couar. 4. decret. 2. part. c. 3. §. 7. num. 12. Villalobos in communibus opin. lit. A, verb. Arrha, n. 251. Anton. Gab. in meo edit. tom. 1. commun. l. 1. verb. Arrha, fol. 57. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. de matrim. cap. 36. fin.* dicunt enim arrhas dari in pudicitiæ præmium: ergo ceſſante pudicitia, & virginitate, irrita erit donatio. Sed dices, arrhas poſſe dari 4

viduæ, & ita corruptæ: vt expresse probat *l.1.t.2.l.3 fori*, fatentúrque omnes. Hoc tamen non obstat: licet enim possint viduæ, & corruptæ dari, at dum donans ignorauit se corruptæ dare, præsumitur donatio facta in virginitatis præmium: vt fatentur *Ioannes Lup. & Gom, Arias proxime citati.* Et in terminis hanc sent. tenet *Castillo*, loquè de sponsalitia largitate, atque aliis donatis per sponsum sponsæ: *l.52.Tauri.super gloss. Antes de consumido, nu. 20.vers.Ex qua ratione*, vbi hæc ait, *tenco indubitanter quod si sponsa fuit prius ab alio cognita, quod sponsus ignorabat, non lucratur socalia data à sponso: nam datum sponsa intelligitur datum in præmium pudicitiæ.* Faciunt pro eadem sententia aliqui Doctores asserentes, si viduus fœminæ quam ducit, dotem constituat, credens esse virginem, aliter nullatenus constituturus, nec cum ad ipsam accessit, nouit virginitatis defectum, teneri eam fœminam quæ vere virgo non est, dotem restituere: & similiter si cognito defectu dotasset, non tamen ita amplè, teneri excessum illum restituere. Sic *Corduba sum. quæst. 135. Ludou. Lopez 1. part. instruct. cap.76. §. Præterea consequenter, Vega l.1.sum.casu 387. Manuel 1. tom. summa, 2. edition. cap.208.n.12.* vbi addit caute dixisse hos Doctores, si vir non nouit defectum, dum ad sponsam accessit. Quia si tunc nouit, & vitam maritalem agat, censetur iniuriam remittere, & denuo dotare.

4 Cæterũ hæc sent. mihi displicet: & credo arrhas minime dari in virginitatis præmium: nec restituendas esse ab ea quæ vere virgo non est, licet à marito virgo crederetur. Ducor, quia nullo iure probatur arrhas dari in virginitatis præmium: imo ita possunt dari viduæ, sicut virgini, & aliter corruptæ: vt probat *l.1.t.2. l.3. fori*, & docent *Greg. Lop.l.87.verb.Segun fuero, t.18.p.3. & l.1.verb. En España, ad fin.t.11.p.4. Ant.Gom.l.52.Tauri.n.13.* Vnde *Couar.c.Officij.n.4.de testam. & 2.var.c.6.n.7. & Gutier.1. pract. q.124. n.2.* dicunt dari in præmium pudicitiæ virginalis, vel vidualis. 2. quia *l.87.t.18.p.3.* vbi describitur forma instrumenti donationis arrhatum; non cõtinentur ea verba, quæ communiter tabelliones apponere solent, in honorem virginitatis: sed tantum *por razon del casamiento.* Quam contra vsum hunc tabellionũ expendit *ibi Greg. Lop. verb. Segun fuero, & l.1.verb. En España, ad fin.t.11.p.4.* Vnde *Suar. l.3.fori, t.2.de las arras l.1.n.1.* optimè dixit, arrhas promitti vxori in honorem virginitatis, vel propter ipsius viri honorem: esseque imperitorum tabellionum errorem in contractu apponere promitti in honorem virginitatis: cum id necesse non sit, sufficiatque simplex promissio, & datio arrharum: ergo, quæ non est virgo, minime tenetur arrhas restituere. 3. quia vt cessante causa cesset effectus, oportet omnes causas cessare: vt optime *Bart. l.1.§.fin.in fine, ff de donat.* & latissime *Tiraquel.tract.Cessante causa, tota limitatione 16.* Quamuis autem virginitas esset causa huius donationis, at non ea sola est. Vnde *Castillo l.51. Tauri, num.2.* ait dari ratione dotis, vel matrimonij contracti. Et *Ant.Gom.l.51. Tauri, num.12. & Matienzo l.5 recop. t.1. rubr.gloss.3.n.6.* dicunt arrhas dari in remuneratione dotis, vel virginitatis, vel nobilitatis sponsæ. Et *Azebedo lib.5 recop.tit.2. l.1. n.16. & l.2. n.9.* ait dari in præmium virginitatis, vel nobilitatis, vel alterius causæ. Et *Baeza de non melior.fil.c.5.n.19.* ait dari in præmium pudicitiæ quam viro prostituit vxor, & in præmium dotis, & vt aliquid accipiat ipsa à viro. Et *Gutier.2.pract.q.18.num.4.* ait dari in recompensam nobilitatis, vel virginitatis. Et *Valascus cons.17. n.6. tom.1.* ait censeri datas arrhas in compensationem dotis, & honoris mulieris, *& cons.2. num.4.* dicit esse imperitiam notariorum apponere, ob virginitatis honorem: & secundum hodiernos mores eam solum donationis arrharum causam attendi, vt vxor ditior sit ad sustinendam vidualem vitam, in qua præsumitur fore vt permaneat. Et tandem *Molin. tom.2. de iustit. tract.2. disp. 431. §. Dubium est quam ob causam*, fatetur ad nullam causam restringi arrharum donationem: ergo quamuis cesset virginitas, non euanescet ea donatio. 4. quia arrhæ succedunt in Hispania loco donationis propter nuptias, vt dixi hoc l.6. disp.1. n.1. vbi etiam dixi donationem propter nuptias dari in præmium dotis vxoris, & esse quasi dotem viri: ergo similiter arrhæ sunt propriè donatio in præmium dotis. 5. quia vbi non est error in principali causa donationis, sed in aliquibus circumstantiis, licet eæ tales sint, vt si cognitæ essent, à tali donatione retraherent donantem, velletque donationem non valere: adhuc non vitiatur donatio. Vt optime alios referens explicat ac probat *Molin. tom.2.de iustit. tract.2. disput. 209. fol. 1281. & sequent.* Verbi gratia, si quis paupertate motus donet alicui eleemosynam, ignorans eum esse infidelem, quod si nosset, non daret, imo vellet donationem esse nullam, si vere pauper est, valet donatio eleemosynæ. At in nostro casu causa principalis & finalis donationis arrharum, non est virginitas sponsæ, immo ea est impertinens: ergo error in circumstantia virginitatis, non vitiat donationem, licet si cognitus esset defectus, retraheret à donatione. Eadem ratione non tenetur sponsa quæ virgo non est, sponsalitiam largitatem restituere. Quia nullo iure probatur dari ob sponsæ virginitatem.

Hinc infertur, minus bene dixisse DD. cit. n.3. fin. vi- 5
duum constituentem dotem fœminæ, eo quòd putabat eam virginem esse, aliàs non constituturum, inualidè donare, si ipsa virgo non sit: & ipsam teneri restituere. Prob. quia (vt dixi hoc l.6. tota disput.7.) vir non potest dotare vxorem, sed erit donatio prohibita inter coniuges, nisi ob inter ipsos disparitatem, at quod vir sit viduus, & ipsa virgo nullam disparitatem constituit, & ita hæc non est sufficiens causa dandi dotem, & proinde error huius causæ, cum non sit legitima, nec substantialis, non vitiabit donationem: vt n. præced. fine probaui: sed legitima causa est, si ipse sit senex, & ipsa iuuencula, vel ipse ignobilis, ipsa vero nobilis: (vt d.disp.7. probaui) existentibus ergo his causis veris error in virginitate non vitiat donationem, & sic credo idem esse, licet in instrumento dotationis diceretur, *por ser yo viejo, y vos doncella*: nam verba apposita in contractu, quando aliud non exprimitur, intelliguntur secundum iuris dispositionem, *l. Quæro, 56. §. Inter locatorem: ff. locati*, ibi, *quamuis nil expressum sit in stipulatione, tamen verisimile est ita conuenisse.* Et latè *Alciatus de præsump. regul. 3. præsumpt. 32.* & sic illa verba, *por ser vos doncella*, in dubio intelliguntur, id est, iuuencula, vulgo *moça*: nam secundum ius non est causa dotandi sponsam, esse virginem, sed esse disparem ætate: quare si ipsa quoque vetula esset & virgo, dotari minime posset à viro. Et confir. quia nemo censetur viam eligere, qua sua dispositio subuertatur, vbi de expressa eius intentione & verbis non constat, *l.3.ff.de milit. testam.* at si apponeretur causa, eam esse virginem, non valeret dotis constitutio: ergo in dubio non debent accipi in eo sensu verba. Minus etiam approbo id quod dicit *Manuel num.3. fine allegatus*, nimirum, censeri, virum hanc dotem remittere sponsæ obligatæ ad restituendum, si conscius defectus virginitatis, vitam coniugalem cum ea agat. Nam coactus necessitate eam vitam agit, fornicatio enim præcedens ius diuortij minime concedit, in necessitatibus autem nemo liberalis existit, *l. Donari, ff. de reg. iur.* ergo vita illa coniugalis non est coniectura nouæ donationis.

Ad argum. proposita num. 3. respondetur. Ad 1. dic, 6
eam clausulam ex errore, & imperitia tabellionum apponi: vt probaui num. 4. Præterea, verba communiter apponi solita ex tabellionum vsu, nihil operantur: cum magis ex stylo ipsorum, quam ex voluntate partium censeantur apposita. Vt optime *Tiraquell.* multis citatis, *l. Si unquam, in præfat. n.126. C. de reuoc. donat. Ant. Gom. 1. var. c.4.n.22 vers. Verum tamen est Gutier. auth. Sacramenta puberum, n.101. C. Si aduers. vendit.* & multos alios refert *Couar. rubr. de testam. 2. p. n.14.* quamuis multos in contrarium referat: & *ipse Couar.* fatetur nil operari huiusmodi verba, in eo euentu in quo actum gestum immutarent. Quod

hic

hic contingit,iure enim attento arrhæ non dantur in præmium virginitatis. Ad confirmationem constat ex dictis num.4.non enim est error circa causam finalem donationis,& ita minime voluntate priuat. Ad 2. dic,*l.Res vxoris,C.de donat.inter vir.& vxor.*& DD.asserentes arrhas & cætera vxori donata censeri in præmium pudicitiæ donari, non intelligi,eo quòd illa virgo, seu pudica esset:sed quia pudicitiam suam viro prostituit, pudorémque patitur tradens corpus viro. Et ita explicat *Baëza de non melior.fil.c.5.n.19.* vbi dicit arrhas dari in præmium pudicitiæ,quam viro vxor prostituit.

7 Quæstio II. An culpam admittat fœmina mediis aliquibus alias licitis vtens, vt virginitatis defectum tegat, & tanquam virgo nubat. Et idem de parentibus, aliisque intercessoribus conscis eius defectus, & copulantibus eam tanquam virginem matrimonio. Videtur enim culpa lethalis. Quia matrimonium est quædam instar venditionis species, vti vir est quasi emptor, & mulier venditrix, teste *Tiraq. de retract.conuent.ad fin. tituli, n.70.& l.4.connub.nu. 5.* at venditor lege iustitiæ tenetur vitia rei venditæ saltem latentia indicare emptori. Vt cum *D.Tho. 2.2.q.77.a.3.* docent omnes. Immo & vitia manifesta, quando emptor ignorantia inculpabili laborat. Vt bene docet *Nauar.lib.3.de restit.c.2.d.7. in nona edit.46.* quod in hoc casu frequenter contingit : ergo peccat lethaliter contra iustitiam sponsa quæ vt virgo nubit, celans illud vitium,& intercessores in tali matrim.2.Quia non tantum mendacium est in verbis, dum aliquis verbis aliud quam sentiat,significat,sed etiam in factis, cum per signa factorum vel rerum aliquid contrarium veritati significat. Vt optime explicat *D.Thom.2.2.q.111.art.1.corp.* sed hæc mulier vtens mediis ne vir percipiat defectum, significat factis & signis se esse virginem, cum tamen non sit : ergo mentitur, & cum sit deceptio in re notabili, merito ac iure optimo sic existimata erit mendacium grauiter perniciosum, & proinde culpa lethalis. Nec obstat,si dicas neminem teneri se prouidere.Id enim verum est,quando coactus & citra suam voluntatem constituit se in aliquo statu:at in hoc casu voluntate sua eligit femina illa nubere. Quare tenetur vel ab eo matrimonio abstinere, vel vitium suum patefacere,quo vitetur alterius deceptio.Hanc quæstionem à nemine vidi tactam, nisi à solo *Nauarr. c. Inter verba,in 2.edit.conclus.1. corollar 16.n.60.* vbi breuiter dicit, si credatur fore vt vir non valde ægre ferat nec sit initiatus minoribus ordinibus qui velit priuilegio clericali gaudere,puellam hunc defectum celantem non peccare saltem lethaliter. Quia nulli sequitur damnum notabile. Si autem vir initiatus sit ordinibus minoribus, volens priuilegio clericali frui, vel probabiliter credatur vbi defectum perceperit vir, fore vt ægerrime ferat, ipsamque interficiat, aut ea relicta ad Indos proficiscatur, aut aspernime tractet,vitámque discordiis plenam agat:tutius ait esse,vt ipsi non nubat nisi patefacto defectu,nec se audere oppositum consulere : propter ea quæ dixi *corollario 14.*in quo nihil ad hanc rem conferens dicit. Et videtur fauere huic sententiæ *Sotus 4 d.39.q.2.art.3.post 5.conclus. vtr. His nihilominus*, vbi ait maximam iniuriam irrogare fœminam corruptam decipientem virum in hoc. Sed non facit ad rem : quia loquitur casu quo expressa fuit conditio, Si es virgo.

8 I. Conclusio sit : Puella hunc defectum & alios celans non peccat contra iustitiam, licet aliquibus mediis vtatur vt is defectus minimè percipiatur. Probatur à simili, ex doctrina *Couar.reg.Peccatum,2.p.§.4.n.6.* communiter recepta, vbi quamuis iuxta veriorem sententiam certus de lucro non possit spondere, quia esset fraus, ac inæqualitas spondentium, fatetur in ludo certum de victoria posse augere sponsionem, ob naturales ludi leges quæ consensu vtriusque ludentis has conditiones admiserunt. Sed similiter in nostro casu vsus communi contrahentium assensu receptus est, ne contrahentes vel mediatores detegant propria vitia, vel eorum quorum mediatores sunt. Quod vulgare prouerbium testatur, *no ay casamiento pobre, ni noua fea:* sed altero contrahenti incumbit vt aliunde certior fiat : iam enim nouit, vel nesse debet, fœminam minimè detecturam : & æqua est vtriusque conditio.Quia nec vir solitus est vitia quæ patitur,manifestare:ergo nulla est iniustitia. Præterea, quia durum esset, ac onus intolerabile huiusmodi fœminas cogere, vt innuptæ maneant. Vix enim audebit aliqua proprium vitium detegere, & eo detecto nulli nisi infimæ sortis viro nubet.Hanc conclus.sentire videtur *Nauar.relatus num.7. fin.*totam,enim rationem culpæ in eo constituit, quod vir defectus conscius ægrè ferret, vel non poterit citra culpam priuilegium clericale, quod per bigamiam amisit, allegare : at si ea celatio esset contra iustitiam, minimè excusaretur fœmina,quando non esset spes vt vir defectum virginitatis perciperet.

II.Conclusio. Si verisimile sit fore,vt nunquam vir id vitium percipiat, vel eo percepto non valde ægrè ferat, nulla est culpa tegere, vel mediis alias licitis ad tegendum vti. Probatur quia nullum damnum incurrit vir, & vti illis mediis non tendit ad virum decipiendum,vt ipsam ducat, cum ante matrim.non sit ad eam accessurus, & accessu experturus an sit virgo : sed ne post matrim.initum, quando neutri resilire iam licet, vir defectum virginitatis percipiat,maléque vxorem tractet.Hæc conclus. similiter colligitur ex *Nauar.num 7.fin. allegato*, qui rationem culpæ in damno prouenturo marito, ex defectus cognitione collocat. 9

III. Conclusio, Si verisimile sit, maritum habiturum illius defectus notitiam, & ægerrimè laturum, vitamque discordiis plenam acturum, ac malè tractaturum vxorem, est peccatum lethale contra charitatem, illi nubere eo tacito defectu. Quia datur grauis ansa scandali, multorúmque criminum, quæ saltem lex charitatis vitare obligat. Quare meritò *Nauar.* dixit se in hoc casu non audere oppositum alicui consulere. 10

Ad 1. arg.propositum,n.7.respondeo,disparem esse rationem in cæteris contractibus : cùm in illis non sit communi receptum consensu, vt liceat vitia occulta tegere, imò aduersus tegentem datur actio etiam in foro externo. In contractu autem matrimonij illud est communi vsu & consensu receptum:vt probaui n.8. Ad 2.dic,si ipsa vteretur illis mediis animo se fingendi virginem, esse mendacium,sed non lethale, nisi in casu expresso, n. 10. si verò non animo fingendi se virginem,sed tantum suum vitium tacendi,& celandi, & ita vtendi iure suo, non esse mendacium. Quia tacere & bonis mediis occultare vitium, non est mentiri : vt docet *D.Thom.1.2.q.111.art....ad 4.* 11

DISPVTATIO XXVIII.

Vtrùm arrhæ possint inito matrimonio constitui, vel ea sit donatio prohibita inter coniuges,& inualida ?

SVMMARIVM.

Refertur opinio negans, posse tunc constitui,n.1.
Contraria opinio verior, num.2.

Regor. Lop.l.1.verb.En España,t.11.p.4. dicit hoc esse valde dubium.Quia *l.1.& 2.t.2.l.2.fori*,videntur velle vt datio arrharum,vel saltem promissio matrim.præcedat; quæ donatio inter coniuges omni iure prohibita est:subditque fortè posse inito iam matrim. arrhas dari, quando nobilitas,vel ingens vxoris dos,vel alia causa induceret ad tunc donandum arrhas,secus quando meram donationem saperent Idem tenet *Molina to.2.de iust.tract.2.disp.431.§. Dubium est num.arrha,& §. Simili modo.* 1

Probabilius autem est,posse constitui ante,vel post initum,& consummatum matr. Prob.ex *l.1.fin.t.11.p.4* vbi postquam lex dicit donationé propter nuptias apud Hispanos appellari arrhas, subdit ad finem, *las dotes e las donaciones que faze el marido a la mujer e la mujer al marido assi como* 2

como de suso diximos, se pueden fazer antes que el matrimonio sea acabado, e despues. Et *l.* 87. *t.* 18. *p.* 3. ibi, *arras y donaciones fazen los maridos a su mujeres, & c. la carta deue ser fecha en esta manera, Iuan Garcia dio en donacio por casamiento a su mujer.* At iuxta communem vsum loquendi maritus & vxor dicuntur post consummatum matr. 2. Quia donatio arrharum in Hispania successit loco donationis propter nuptias, quæ iure communi erat in vsu: (vt probaui hoc l. 6. disp. 1. n. 1.) sed donatio propter nuptias poterat iure communi fieri constante matrimonio, *l. Cum multa, C. de don. ante nupt.* ergo & arrhæ. 3. Quia donatio remuneratoria non est prohibita inter coniuges, (vt probaui hoc 5. l. disp. 6. n. 11. sed donatio arrharũ est remuneratória in præmium pudicitiæ, vel dotis, vel nobilitatis vxoris, (vt dixi disp. præced. n. 1.) ergo valida est facta constante matrimonio. Sic docent *Ioan. Lup. rub. de don.* § 24. *n.* 2. & *l.* 50. *Tauri n.* 4. vbi *Castil. n.* 6. *Ant. Gom. n.* 12 *Montalnus l.* 1. *t.* 2. *De las arrhas, l.* 3 *fori*, vbi *Suar. n.* 30. *Couar. 4. de. r.* 2. *p. c.* 3. § 7. *n.* 12. *Baez. de non melior. filiab c.* 5. *n.* 12. 18. 19. 20. & 21. *Matien. lib.* 5. *recop. t.* 2. *l.* 2 *gl.* 2. *n.* & *rubr. gl.* 2. *n.* 6. *Azeb. ea l.* 2. *n.* 8. *Val. cons.* 4. *n.* 4. *to.* 1. *Gut.* 2. *pr. q.* 43. *n.* 5. *Aior de par.* 2. *p. q.* 44.

DISPVTATIO XXIX.

In qua quantitate possint arrhæ promitti?

SVMMARIVM.

Non possunt arrha decimam bonorum mariti partem excedere in Castel-la. nec valet renunciatio, n. 1.

Impugnatur opinio asserens non debere excedere octauam dotis sponsæ partem, num. 2.

Non requirunt insinuationem, licet excedant summã ea indigentẽ, n. 3.

Vxor potest constituere arrhas viro, nec possunt excedere decimam bonorum vxoris, num. 4.

Possunt de bonis præsentibus, & futuris promitti & vxor poterit eligere tempus quo malit sibi assignari, modo non excedant decimam bonorum quæ vir tunc possidet, n. 5.

Quomodo absolute promittuntur, an intelligatur promissio de solis bonis præsentibus, falsaque ea attendantur ad taxandum decimam? n. 6.

Declarantur l. fin. C. quæres pignori. & l. 5. *t.* 13. *p.* 5 *n.* 7.

Quid si tempore promissionis arrharum vir careat bonis, an intelligatur promissio de bonis futuris? n. 8 *Et quid, si pro securitate arrharum obliget bona præsentia, & futura? n.* 9. *& ibi clausula posita ad exequutionem contractus, non immutat eius naturam.*

An si promittens arrhas careat hæredibus necessarijs, possit decimam dictam excedere? n. 10.

Ad computandum hanc decimam, attendenda sunt quæ marito debentur, & deducendum est æs alienum, num. 11. *Et onera & tributa quæ ex bonis soluuntur, deducenda sunt, n.* 12.

Attendendus est valor officiorum vendibilium mariti, n. 13.

Si arrha excedant decimam, solus excessus vitiatur, n 14. *Idem si sponsalitia largitas excedat octauam dotis sponsæ partem, n* 15.

Quid, si detur fundus arrharũ, vel sponsalitia largitatis nomine excedatque decimam, vel octauam partem? n. 16. *Et ibi explicatur l. Si sponsus, vers. Generaliter tenendum est ff. de donat. inter vir. & vxor. quando vtile faciat valere inutile, quod ab ipso separari nequit.*

An tertius promittens arrhas possit excedere decimam? refertur opinio negans, n 17

Contraria authorit, n. 18 *Et ibi, idem in sponsalitia largitate.*

An cum quidam tertius promittat dotem vltra taxam lege præscriptam, vel arrhas, vel sponsalitiam largitatem, vel si fideiubeat, vel pro religioso obligetur, valeat promissio, vel fideiussio? n. 19.

1 PRima Conclusio sit. In regno Castellæ vir tantum potest decimam bonorũ suorum partem pro arrhis promittere vxori. Habetur expresse *li.* 1. *t.* 2. *De las arrhas l.* 3. *fori.* quæ approbatur *l.* 50. *Tauri, hodie l.* 2. *t.* 2 *l.* 5 *noua recop. Castellæ*, vbi subditur non posse huic legi renuntiari. Et ratio prohibitionis est, ne mutuo se coniuges amore spolient. Et idem esse decisum de iure partitarum, affirmat *Gre. Lop. l.* 1. *verb. Arrhas, t.* 11 *p* 4 *p. l.* 9. *t.* 4 *p.* 5. Id tamen non dicit: vnde *ipsemet Greg. Lop. l* 87. *vers. Segun fuero, t.* 18. *p.* 3. sibi contrarius, dicit hoc non esse de iure partitarum.

2 Nec audiendus est *Perez. additio, ad Seguram, l.* 1. § *si vir, n.* 139 *ff. de acquir. possess.* dicens, non posse arrhas excedere octauam dotis sponsæ partem: per *l.* 52. *Tauri.* Sed longè à veritate distat. Quia ibi tantum fit sermo de sponsalitia largitate, seu de iocalibus, quæ multum distant ab arrhis. Vt constat ex *l. rub.* 2. *lib.* 5 *recop. Castellæ*, quæ est *de las arras y joras.* Nam copula, &, inter diuersa ponitur. Nec obstant ea verba *l.* 52. *Tauri*: *no pueda dara su mujer in vestidos, joias, ni otra cosa alguna.* Quia dictio, alius similia repetit, & cum mentio facta sit de vestibus, & iocalibus, de iis debet intelligi. Sic *Villalobos in commun. opin. lit. A. verb. Arrha* 251. *Ant. Gabr. in mea edit. tom.* 1. *commun. l.* 1. *verb. Arrha f.* 57. *colum* 2. *Azebedo lib.* 5. *recop. tit.* 2. *l.* 1. *num.* 26. *Gutier. de inv.* 1. *p. cap.* 14. *num.* 13.

Non requiritur autem in sinuatio in hac arrharum do- 3
natione, licet summam insinuatione ad sui valorem indigentem, excedant, dummodo non excedant decimam bonorum, quæ vir tunc possidet. Quia *l.* 50. *Tauri*, omnino permittit arrhas, dummodo eam decimam non excedant. Sic *Molina to.* 2. *de inst. tract.* 2. *disp.* 290. § *Quintum est.*

II. Conclusio. Non tantum vir potest arrhas vxori con- 4
stituere, sed etiam vxor viro, in nobilitatis, vel diuitiarum præmium: nec possunt excedere decimam bonorum vxoris partem: iuxta *d. l.* 50. *Tauri*, quæ indistinctè de arrhis loquitur. Præterea, quia cum vir, & vxor sint correlatiua, & militet eadem ratio, ne mutuo amore se spolient, dispositum in arrhis datis per virum, censetur dispositum in datis per vxorem. Sic *Azebedo lib.* 5. *recop. tit.* 2. *l.* 2. *n.* 1.

III. Conclusio. Arrhæ possunt promitti de bonis præsen- 5
tibus? & futuris, vxorq; eligere poterit tẽpus, quo bonorũ viri valor cõputandus sit: & tunc decimam illorum non debent excedere. Sic disponitur *l.* 2. *De las arras, l.* 3. *fori*, ibi *si prometiere a su mujer que si las dara, de aquello que despues ganare, mandamos que quando quier que demandare a su marido, que le entriegue las arras que se las de, de guisa que no le de mas de el diezmo de quanto oure al tiempo, que se las demandara.* Et ita assumunt hanc legem tanquam vsu receptã, *Ioan. Lup. rubr. de don.* § 24. *n.* 1. *vers. Si autẽ vir, Castill. l.* 50. *Tauri, nu.* 5. vbi *Ant. Gom. n.* 13. *Suarez l.* 1. *n.* 10. *vers. Nota vlterius, lib.* 3. *fori & ibi Baldesius eius additionator: Gutier.* 3. *pract. q.* 42. *n.* 2. *Matienzo lib.* 5 *recop. t.* 2. *l.* 2. *gl.* 2. *num.* 5. *Azebedo ea l.* 2. *n.* 24. *Aiora de partit.* 1. *c.* 7. *n.* 18.

IV. Conclusio. Promissio arrharum, de solis bonis præ- 6
sentibus intelligitur, nisi futura exprimantur: vnde sola bona, quæ tempore promissio maritus possidebat, ad taxandam arrharum quantitatem inspicienda sunt, siue postea bona augeantur, siue diminuantur. Prob. ex *l. Quicquid.* 99. *iniu. ff. de verb. oblig.* ibi, *quicquid astringendæ obligationis causa dictum est, id nisi palam verbis exprimatur, omissum esse intelligendum est.* ergo cum promittens arrhas non explicuerit se etiã de bonis futuris promittere, id non intelligitur. 2. Quia nomine bonorũ intelliguntur sola præsentia, vbi aliud non explicatur, *l. Si ita legat.* 8. *ff. de aur. & arg. leg.* ibi, *quia præsens tempus semper intelligitur si aliud comprehensum non sit: nam cum dicit, vestem meam, argentum meum, hac demonstratione, meum, præsens, non futurum tempus ostendit* Et *l. Si stipulatus*, 76. §. 1. *ff. de verb. oblig.* ibi, *cum stipulamur, quicquid se facere oportet, id quod in præsenti die debetur, dum taxat in stipulationẽ deducitur; & ideo additur verbũ, oportebit vel* Et *si mãdauero*, 22. §. *Is cuius, ff. mandati.* ibi, *publicatis bonis quicquid postea acquiritur, non sequitur fiscũ.* 3. Quia qualitas adiũcta verbo, debet regulari iecũdũ tẽpus verbi, *l. In delictis*, 4 § *Si damnum extraneus*, seu *& si extraneus* (vt alij legũt) *ff. de nox.* Quod axioma optimè explicat *Bartl. Ex facto, n.* 1. *ff. de vulg.* ergo dũ vir promittit, vel donat arrhas de bonis suis, qualitas illa, de bonis suis, adiuncta, verbo, Promitto, vel, dono. quæ sunt præsentis tẽporis debet intelligi de bonis in præsenti possessis. Sic docent *Padill. auth. Res quæ. n.* 26. *C. comm. de legat. Baeza de non melior. fil. c.* 31. *n.* 10. *fin. Gutier.* 3. *pract. q.* 42. *n.* 1. & sic se explicat 2. *pract. q.* 17. *n.* 4. vbi oppositum videbatur sentire: *Azebedo l.* 5 *recop. t.* 2. *l.* 2. *n.* 22. *Moli tõ.* 2. *de inst. tra.* 2. *disp.* 431. § *Circa hac quæritur in fin. Aiora de part.* 1 *p. c.* 7. *n.* 18.

Sed obiicies *l. fin. C. quæ res pignori, & l.* 5. *tit.* 13. *p.* vbi 7
definitur sub hypotheca bonorum comprehendi etiam bona futura: ergo similiter dum vir de bonis suis promittit arrhas, nomine bonorum præsentia & futura claudentur. Respõdetur cum *glos. d. l. fin. verb. pertinentium, &*

ibi

ibi Salicet o, num.2. aliud esse in obligatione aliquid dandi de bonis: quia si omnino bonorum comprehenderentur futura, ageretur de magno promittentis damno, cum obligatio extenderetur, & ad plus teneretur promittens: aliud verò in bonorum hypotheca, nam licet extendatur, vt bona futura sub illa comprehendantur, agitur de modico præiudicio, cum ex hoc non in plus teneatur obligatus, sed tantum ad principalis debiti securitatem constituatur hypotheca.

8 Hanc conclusionem temperant *Baëza, & Azebedo relati, num.6. fin.* vt intelligatur, quando maritus tempore promissionis arrharum bona aliquot habebat, si enim iis careret, tempus præstationis, & non promissionis dicunt esse inspiciendum. Ducuntur per *l.2. t.2. De las arras, l.3. fori*: referuntque in suum fauorem, *Ioan. Lup. rubr. de donat. §.24.n.1. vers. Si autem vir, Suarez l.1.n.10. vers. Nota vlterius t.2. De las arras, l.3. fori.* Et fortiùs posset probari: quia si non valet actus vt agitur, valet eo modo quo valere potest, *c. vnic. § Idem quoque, de despons. impub. in 6.* nemo enim videtur eligere viam per quam sua dispositio subuertatur, *l.3 ff. de milit. testam.* Cùm ergo talis promissio possit valere, & effectum sortiri, si fiat de bonis præsentibus, & futuris, tacitè videtur maritus arrhas spondens, id velle. Sed admittenda non est hæc limitatio: nullo enim iure probatur, & *lex fori, Ioan. Lup & Suar.* expresse loquuntur, quando vir pauper promisit arrhas de bonis futuris: ergo non est idem dicendum, quando absolutè de bonis suis promisit: cum bonorum nomine sola præsentia claudantur in promissione: vt probaui numero 6. Nec obstat ratio in ipsorum fauorem à me adducta. Quia illud axioma intelligitur, quando vtroque modo actus valere potest: at constitutio arrharum non valet, nisi quoad decimam partem bonorum tempore promissionis possessorum, nisi expresse fiat de bonis etiam futuris: alias promissio arrharum vltra decimam bonorum tunc possessorum, valeret si postea crescerent bona: cum eo modo, quo facta est non valuerit quoad excessum, & potuerit valere, si de bonis etiam futuris fieret.

9 Imo licet vir obliget bona præsentia & futura pro arrharum securitate, nisi in promissione arrharum explicet se promittere de bonis futuris, promissio intelligitur facta de solis præsentibus. Primo, quia accessorium naturam sequi congruit sui principalis: *reg. Accessorium, 41. de regul. iur. in 6.* & proinde non trahit ad se principale; cum ergo hypotheca illa de bonis præsentibus & futuris, sit accessoria obligationi principali arrharum, ex natura sua comprehendenti sola bona præsentia, non trahet illam vt extendatur ad futura. Secundo, quia clausulæ ad exequutionem contractuum appositæ non immutant, nec augent eorum naturam: *Clem.1. de prabend.* & docent multis relatis *Couar. rubr. de testam. 2. p. numer.13. vers. Tertia conclusio. Molin. lib.4. de primog. cap.2. num.42.* Cum ergo clausula hypothecam continens adiiciatur tantum ad exequutionem & securitatem promissionis arrharum, non debet ipsam alterare, aut augere, vt præter naturam suam extendatur ad bona futura. Tandem, quia taciti & expressi idem est iudicium *l. Cum quid, ff si cert. petat.* sed hypotheca tacita quæ ex natura sua inest tacitè contractui arrharum, extenditur ad bona præsentia & futura. Vt docent *gl. l. fin. verb. Ad futura, C. quæ res pignori,* vbi *Salic. n.3. Fanus de pignor. membr.4. p.2. n.165. Cou.* multos referens, *q. pract. c.29. n.4. Gutier. 1. pract. q.17. n.6.* ergo si non obstante hac extensione hypothecæ tacitæ ad bona præsentia & futura, obligatio principalis arrharum sola præsentia comprehendit: idem dicendum erit, si hypotheca illa quæ tacitè inerat, exprimatur.

10 V. Conclusio. Quamuis promittens arrhas hæredibus necessariis destitutus sit, non potest vltra decimam bonorum partem promittere. Colligitur ex *l.1. t.2. De las arras, lib.3. fori,* excessum applicanti proximioribus consanguineis. Sic *Baëza de non melior. fil c.9. n.73. Azebedo lib.5. recop. tit.2. lib.2. n.19.*

VI. Conclusio. Cum de bonorum computatione facienda tractatur, vt liqueat quantitas decimæ arrharum nomine vxori promissæ, deducendum est omnes æs alienum. Quia quod supereest eo deducto, dicitur esse in bonis, *l. Subsignatum, §. Bona, ff. de verb. signif. l. Ea demum, C. de coll. l. Mulier bona, ff. de iure dot.* Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 25. n.8. Montaluus l.1. t.2. De las arras, verb. De quando enitere l.3. fori, & ibi Suar. n.5. vers. Nota tamen, & eius additionator Bard. Castillo l.50. Tauri. n.6. fin.* vbi *Anton. Gom. n.13. Baeza de non meliorand. filiab. cap.18. n.1. Canalcanens de vsuf. vxor. malitiosi relicto, n.107. Matienzo lib.3. recop. t.1. l.2. gloss.2. n.11. Azebedo eadem l.2. n.13. Gutier. 3. pract. quæst.42. n.32. Aiora de partit. 1. part. cap. 2. n.4. & cap. 7. n.20. Molin. tom.2. de iust. tract.2. disp.431. §. Illud est obseruandum*, vbi bene addit, attendenda esse omnia quæ viro debentur: quia hæc sunt in bonis eius, vt dicemus num.13. 11

Hinc infertur ad computandam hanc bonorum decimam, deducenda esse onera, & tributa quæ ex eis solumntur, *l. Non amplius ff. de leg.1. initio.* Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §.25. n.6. Suar. l.1. n.5. tit. De las arras, hh.5. fori & ibi Bald. eius additionator.* 12

VII. Conclusio. Ad computandam hanc bonorum decimam, æstimandus est valor officiorum quæ vendibilia sunt, vt tabellionatus, rectoris vrbis vulgo *regidor, e veintiquatro*, & c. secus eorum quæ vendibilia non sunt. Quia secundum communem opinionem illa officia conferuntur, tanquam bonorum pars, hæc autem non. Sic *Azebedo lib.5. recop. t.2. l.2. n.3. & 14.* Computanda sunt etiam illa, ad quæ vir habet actionem: illa enim dicuntur esse in bonis, *l. bonorum, ff. de verb. sign.* Qui enim actionem habet ad rem recuperandam, ipsam habere videtur, *l. Qui actionem, 15 ff. de regul. iur.* Sic *Suarez lib.3. fori, tit.2. De las arras, l.1. n.4 & ibi eius additionator Bald. Anton. Gom. l. 50. Tauri, n.19.* 13

VIII. Conclusio. Si arrhæ excedant decimam bonorum partem, non omnino sunt inualidæ, sed tantum quoad excessum. Probatur primò ex *l.1. t.2. De las arras, lib 3. fori,* vbi tantum dat actionem consanguineis ad excessum decimæ: ergo supponit, validas esse arrhas in decima. Secundò, quia vtile non debet per inutile vitiari: *regul. Vtile, 37. de regul. iur. in 6.* ergo cum constitutio arrharum intra decimã, vtilis ac valida sit per excessum illum inutilẽ additum, non debet vitiari. 3. probatur ex *l. Sancimus 34. initio, C. de don.* ibi, *si quid autem supra legitimam definitionem fuerit donatum, hoc quod superfluum, est, tantummodo non valere.* Cui consonat *l.9. t.4. p.5. fin.* ibi *mas si quisiesse fazer maior donacion, lo que fuesse donado de mas non valdria*: ergo idem in excessu arrharum dicendum est. Sic *Io. Lup. l.50. Tauri, n.11.* vbi *Castillo n.8. Ant Go. n.13 Suar. l.1. n.10. vers. Nota vlterius, t.2. l.3. fori: & ibi. Baldesius eius additionator. Padilla auth. Res quæ, n.19. C. communia de legat. Matienzo lib.5. recop. t.8. l.3. gloss.7. n.3. Azebedo eo l.5. t.2. l.2. n.20. Molina to.2. de iust. tr.1. disp.431. §. Illud est obseruandum.* 14

Hinc fit, idem dicendum esse de sponsalitia largitate, si enim octauam dotis sponsæ partem excedat, contra *l.1. fine, t.2. lib.5. recop. Castella*, solus excessus erit irritus Probatur iisdem rationibus. 15

Inquires autem, quid dicendum sit, si fundus excedens valorem decimæ, nomine arrharum constituatur? Videtur enim in totum validas esse arrhas: per *l. Si sponsus, 5. paulò post prine. vers. Generaliter tenendum est. ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi habetur vtile trahere ad se inutile, quod ab ipso separari nequit, & vtrumque valere. Sed dicendum est tantum valere quo ad decimam. Quamuis enim inutile non possit separari in corpore, potest separari in æstimatione, & hoc satis est. Sic *Io. Lup. l.50. Tauri, n.12.* vbi *Castillo n.8 Azebedo lib.5. recop. t.2. l.2. num.10.* Idem dicendum est eadem ratione, si fundus tradatur per sponsum sponsæ nomine sponsalitiæ largitatis, excedatque octauam dotis partem, quæ eo titulo assignari potest, excessus enim irritus erit. 16

Rursus

17 Rursus inquires vtrum quidam tertius possit vltra decimam bonorum viri partem, nomine arrharũ vxori promittere? Quidam negant. Quia qui per se aliquid facere nequit, nec per alium poterit, *l. Pupillus, 5. §. Item ipse. vers. Sed & si interpositam, ff. de auth. tutor.* Nam qui facit per alium, perinde est ac si faceret per se ipsum: *regul. Qui facit,* (aliàs, *Qui per alium*) *72. de reg. iur nu. 2.* Sic *Ioan Lup. l 50. Tauri, n. 5. & ibi Castillo, n 4. vers. Sed pone, Matienzo, lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gloss. 2 n. 8.*

18 Sed verius credo, posse certum quemdam, siue extraneus, siue viri consanguineus sit, excedere hanc decimam in arrhis consignandis. Quia *l. 1. t. De las arras, l. 3. fori, approbata, l. 50. Tauri*, expresè dicit, *todo homo que casare no pueda dar mas arras à su mayor de diezmo.* Cùm ergo sit correctoria, exorbitans, & pœnalis, vt pote annullationem actus aliter facti inducens, ac consanguineis viri applicans excessum, non est extendenda ad aliam personam, quàm prohibitam: & cùm loquatur de viro ad alias personas trahenda non est *l. Si vero, §. De viro, ff. solut. matrim.* Et sic in alio simili, nempe, quod possit socer, vel extraneus dare sponsæ sponsalitiam largitatem vltra metam præfinitam, *l 52. Tauri, hodie l. 1. fine, t. 2. lib. 5. recop.* tenent *Auendaño de exequend. mand. 1. p. c. 15. n. 1. Gut. de iuram. 1. p. c. 14. n. 12. Matienzo, lib. 5 recop. t. 2. l. 1. gl. 6. n. 2.* qui simili fundamento ducuntur, eò quòd illa lex prima solum prohibeat sponso donare vltra illam quantitatem. Quod tamen intelligendum est cum *Matienzo ea l. 1. gloss. 7. n. 1.* nisi à consanguineis vel aliis extraneis donetur, non verè de propriis bonis, sed de sponsi bonis: & in hoc sensu procedit regula in oppositum, num. præcedenti adducta. Quia tunc verè maritus vel sponsus donaret. Hinc venit intelligenda doctrina *Ioan Lup. rubr. de donat. §. 24. num. 1.* quem sequitur *Baeza de non meliorand. filiab. 11. n 13.* dicentis parentes sponsi nequire promittere arrhas pro filio si excedant decimam partem eorum, quæ de eorum bonis filius habiturus est. Quoniam tunc perinde est ac si filius daret. Similiter dicendum est, non valere donationem arrharum vltra decimam, quando consanguineus mariti donans arrhas vxori, ita donaret vt vellet donationem illam acquiri marito, iuxta dicta hoc 6 lib. disp. 26. n. 11. & per maritum donaretur vxori. Quia vero donatio illa facta esset à viro.

19 Tandem infertur, quàm inepte sponsi, dum assignatur per parentes dos sponsæ, timentes ne excedat metam signatam in curiis Matriti, *petitione 101. hodie l. 1. t. 2. lib. 5. noua recop. Castella*, petant tertium constituere dotem sponsæ: & similiter ipsæ sponsæ timentes ne arrhæ promissæ à viro excedant decimam bonorum, postulent tertium quendam eas promittere: si enim tertius ille ex propriis bonis dotem, aut arrhas constitueret, licitum esset (vt dixi num. præced.) Cùm tamen ex propriis bonis nunquam id faciat, manifesta est fraus, & iniustitia. Quia perinde est, ac si pater dotem constitueret, aut maritus arrhas promitteret. Si verò se obliget tanquam fideiussor: cum principalis obligatio non teneat, corruet accessoria fideiussoris, *l. 1. ff. de fideiuss.* Potest autem peti, vt tertius se obliget non accessoriæ obligationi paternæ, aut mariti, vt fideiussor, sed tanquam principalis, vt maneat, scilicet, obligatus, casu quo fratres non tatam habuerint eam summam excessiuam dotis, vel excessus arrharum petatur. Sicut in alio simili docet *Nau. c. Non dicatis, 12. q. 1. in aliqua edit. n. 74. vers. Secus in noua, n. 44. vers. Sexto*, dicens fideiussorem accedentem obligationi religiosi minimè teneri, eo quod religiosus nec ciuiliter, nec naturaliter obligetur: posse tamen obligari non accessorie tanquam fideiussorem, sed tanquam principalem, casu quo superior religiosi obligationem ratam minimè habeat.

DISPVTATIO XXX.

An decima pro arrhis promissa computanda sit iuxta bona, quæ vir tempore promissionis bona fide possidet tanquam sua, ita vt illis postea euictus, vel vbi constiterit sua non esse, arrhæ minuendæ non sint?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans, n. 1. Et contraria authoris, n. 2.
Idem dicendum est de sponsalitia largitate, si dos vxoris postea euincatur vel minor appareat. n. 3.
Soluuntur argumen. & explicatur l. Bonorum appellatio, ff. de verbor. signif. num. 4.

AFfirmant aliqui, decimam hanc computandam esse iuxta bona, quæ maritus promissionis tempore bona fide possidet, illisque postea euictis, vel si aliter constet non fuisse propria, minuendam non esse. Ducunturque, quia bona nostra appellantur, quæ bona fide possidemus, quamuis aliena sint, *l. Bonorum appellatio, 49. ff. de verb. signif.* ibi, *in bonis autem nostris computari secundum est, non solum quæ domini nostri sunt, sed & si bona fide a nobis possideantur.* Sic docent *Suarez lib. 3. fori, t. 2. De las arras. l. 1. n. 5. vers. Tene etiam menti, Ant. Gom. l. 50. Tauri, n. 13. Baeza de non melior. filiab. c. 28 n. 4. & c. 3. n. 12. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gloss. 2. n. 4. Azebedo eadem l 2 n. 23. P. Molina to. 2. de iust. tract. 2. disp. 431. §. Illud est obseruandum.* 1

Cæterum leui fundamento ducuntur viri doctissimi: & ideo multo verius est oppositum, nimirum computandam esse decimam eorum bonorum tantum, quæ re vera promittuntur. Prob. ex 1. *l. 2. De las arras, l. 3. fori, approbata l. 50. Tauri.* ibi, *no pueda dar mas de la decima parte de sus bienes:* quæ verba denotant proprietatem, & verum dominium. Quia verba in priori significatu accipienda sunt, *l. 1. ff. si ager vectig. vers. Qui in perpetuum:* nec bona vere aliena, licet bona fide possideantur, dicuntur proprie sua: verba autem proprie accipienda sunt *l. 3. §. Hæc verba ff. de negot. gest. 2.* quia bona alicuius dicuntur deducto ære alieno (vt probaui hoc lib. 6. disp. 29. n. 11.) sed ea bona verè debita, quantumuis bona fide possideantur, sunt vere æs alienum: ergo iis deductis computanda sunt bona ad eorum decimam assignandam. 3. quia militat eadem prohibitionis ratio in his bonis, ne scilicet se mutuo spolient amore: nam si promittat vir decimum etiam respectu horum bonorum, cùm postea euicta fuerint, spoliatus veris bonis, & pauper manebit, cum decima respectu omnium bonorum exhauserit, euictis bona fide possessis, ea quę vere erant mariti. Sic tenet latius probans, *Gut. 3. pract. q. 42. n. 12. & seq. Aiora de pur. it. 1 p. c. 7. n. 22. 23. & 24.* 2

Hinc infertur, sponsalitiam largitatem quæ excedere nequit octauam dotis sponsæ partem, *lib. 5. recop. t. 2. l. 1.* minuendam esse iuxta dotis postea euictæ quantitatem. At si integra dos euincatur, tunc sub iudice manebit, an omnino sponsalitia largitas euanescat? quia dubium est an nulla assignata dote, valeat sponsalitia largitas, (vt dixi hoc l. 6. disp. 24. nu. 6.) An retentâ opinione quam ibi amplexus sum, dicenti valere, bonique viri arbitrio taxandam esse idem dicemus in hoc casu. 3

Ad *l. Bonorum appellatio ff. de verb. sign.* cui oppositi innituntur, respondetur cum *Rebuffo ibi, vers. In bonis autem, & Gutier. 3. pract. q. 42. n. 35.* dici bona nostra, quæ bona fide possidemus, quoad aliquos effectus ciuiles, vt ad habendum actionem & exceptionem pro eis, & ad præscribendum. Vnde non infertur proprie dici bona nostra ad computandam decimam bonorum quæ nostra vere sunt. 4

DISPVTATIO XXXI.

An si arrhas promittens maioratum possideat, bona maioratus æstimanda sint, & qualiter, vt intelligatur an arrhæ promissæ excedant decimam bonorum partem?

SVMMARIVM.

Non æstimandus est valor bonorum maioratus, sed reddituum quos possessor toto vitæ curriculo percipiet. n. 3.

Proponuntur varia opiniones, n. 1. & 3 Et sententia Authoris, n. 4.
Idem in sponsalitia largitate, quando vxoris dos est maioratus, n. 5.

COnueniunt omnes, habendum non esse respectum ad valorem maioratus, sed ad valorem vsusfructus, seu redditus, quos promittens arrhas percepturus est toto vitæ suæ curriculo. Verbi gratia, si vir ex bonis maioratus deductis expensis percipiat quotannis duo mille aureos, æstimandum est, quantum valeant duo mille aurei singulis annis percepti pro vitæ possessoris maioratus tempore, & decima huius valoris potest pro arrhis constitui. Probatur, non æstimandum esse valorem bonorum maioratus, quia licet verior sententia habeat, possessorem habere verum illorum dominium, vt potest videri in *Molina lib. 1. de primog. c. 19. a nu 4.* at cùm ea bona alienare nequeat, potius vsufructuario, quam vero domino comparatur: ac proinde non valor bonorum attendendus est. Probatur autem valorem fructuum esse computandum, quia ius eos fructus percipiendi, appellatione bonorum comprehenditur, *l. bonorum appellatio 49. ff. de verb sign.* Sic docent *Ioan. Lup. rub. de don. §. 2. § 5. 25. n. 1. & 6. Greg. Lop. l. 4. verb. Sus deudas, ad fin. t. 15. p 9. Padilla auth. Res quæ n. 30. C de commun. de legat. Molin lib. 1. primog. c. 19 n. 41. Meres de maiorat. 1. p q. 9. n. 1. Mora de partit. 1. p c. 7 n. 26. Azeb. lib. 5. recop. tit. 2 l. 2. n. 13. Valasc. to. 1. cons. 16. n. 11. & 12. Gutier. 2. pract. q. 17. n. 2. & seqq. P. Molin. to. 2 de iust. tract. 2. disp. 431. § Circa hac quæritur.*

2 Controuersia autem est circa modum computandi valorem horum reddituum. Quidam enim dicunt, computationem faciendam esse attenta ætate, ac valetudine ipsius maioratus possessoris: nam quo robustior fuerit, iuniórque; cum eius vitam amplius duraturam præsumatur, eò maioris æstimationis illi redditus erunt. Quam computationem sequutus est *Iurisconsl. Hereditatum, 68. ff. ad leg falcid.* in legis falcidiæ ratione habenda, vt detrahatur ex vsufructu legato: quam non tantum in eo casu obtinere, sed in quibuscumque etiam aliis casibus, in quibus de æstimatione reddituum ad vitam tractatur, docent multi, quos refert *Cou. 3. var. c. 9. n. 8.* & latè probat *Suar l. Quoniam in priorib. ampliat. 3. n. 9. & seqq. C. de inoffic test.* Et ita in nostro casu docent *Io. Lup n. 1, Greg. Lop. Padilla, Meres, Valasc.* quos n. præc. retuli. Hanc autem computationem legis hæreditatem dicunt *glos. ibi, verb Triginta, & ibi Bart. n. 2. vers. Quæro quid, & ibi Alber.* & alij quos refert *Cou. 3. var. c. 9 n 8. vers. Hinc deducitur*, ipsosque sequitur *Gut. 1. pract. q. 17. n. 8.* ita esse intelligendam, vt pendeat à futuro euentu vitæ illius redditus percepturi, quare si semel facta computatione, pauciores annos postea vixisse comperiatur, quàm computati sunt, reddendum sit plus illud quo redditus æstimati sunt: si verò cõperiatur plus vixisse, addatur incrementum hoc computationi illi prius factæ. Atque ita in nostro casu vult. *Gut.* si in hoc regno Castellæ vxor ante virum moriatur, seu vir ipse ante vxorem, computandum esse valorem reddituum illorum annorum ab inito matrimonio perceptorum, vsque ad illius dissolutionem, quo tempore arrhæ soluendæ sunt, non obstanti quacunque computatione prius facta. Merito tamen *Aymon & Capola*, quos refert & sequitur *Cou eo. n. 8. vers. Hinc deducitur, & P Molin. to. 2 de iust. tr. 2. disp. 431. §. Circa hac quæritur*, recedunt ab hac sententia, censentque æstimationem *d. l. Hereditatum* minimè pendere à futuro euentu, sed semel legitimè effectã, seruandã esse, quicquid rei probet euentus. Quia quod semel legitimè factum est, retractari, non debet ex iis, quæ postmodum acciderint, *l. Sacim. C. de adm tut & l. Nec enim, ff. de itinere actuq prima.*

3 Alij verò docent, æstimandos esse hos redditus ad rationem vnius pro octo: sicut frequentissimè annui redditus ad vitam constituuntur ad rationem vnius pro octo: teste *Couar. d. c. 9. n. 7.* vnde si redditus maioratus sint duo mille aurei quotannis deductis expensis, potest maioratus possessor 1700 aureos pro arrhis promittere vxori. Nam ad rationem vnius pro octo, valent illi duo mille aurei, decem & sex mille, quorum decima pars sunt 1600. Sic *Molin. lib. 1. de primog. c. 19. n. 41.* asserens ita quotidie practicari: *Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 18. Gut. 2. pract. q. 17 ad fin.* vbi subdit hodie per nouam pragmaticam Philippi II. Hisp. Regis, promulgatam 3. die Iulij, anno 1583. (habetur *hac pragmatica in quaternione additu noua recopil. l. 5. t. 15 l. 8.*) decretum esse pretium census vitalitij esse ad rationem vnius pro 7. & ita redditus maioratu, quid deductis expensis supersunt, æstimandos esse ad rationem vnius pro 7. Vnde in proposito exemplo valor reddituum duorum mille aureorum, erunt quatuordecim mille aurei: & decima quæ potest à tali maioratus possessore pro arrhis assignari, erit 1400. aurei. Ratio est, nam æstimatio reddituum illorum pro vitæ possessoris maioratus tempore, est quasi emptio census vitalitij eorum duorum mille aureorum, Census autem vitalitius æstimatur regia pragmatica ad rationem vnius pro septem.

Aliter verò *P. Molina to 2. de iust. tract. 2. disp. 431 §. Circa hac quæritur*, dicit iniustum esse, & irrationabile æquale pretium statuere vtilitatis omnibus censibus æqualium reddituum, sed pro ætate & valetudine eius, in cuius vitam conceditur census. & pro aliis circunstantiis concurrentibus taxandum esse: idémque censet in taxando valore reddituum maioratus ad vitam possidentis, vt intelligatur quanta sit decima pro arrhis promissa. Quia nemo prudens æquo pretio taxaret censum ad vitam iuuenis robusti emptum, ac ad vitam senis debilis nonagenarij. Sed retinenda est computatio ad rationem vnius pro septem, sicut regia pragmatica taxat census vitalitios: vt diximus n. præc. Nec obstat obiectio Molinæ contra illam, ius enim habuit Princeps constituendi certum pretium omnibus censibus vitalitiis, non enim certum & determinatum cuilibet sigillatim destinari poterat, idque relictum prudentis arbitrio pro ætate, & valetudine, innumeris litibus, & iniustitiis pateret: & qui emit censum ad vitam nonagenarij sibi imputet, Princeps enim minimè cogit ad sic emendum, sed emat à nonagenario ad vitam iuuenis alicuius robusti. Nec in arrhis computandis iniuriam Princeps infert, si eodem pretio computentur anni redditus, siue vir senex debilisque, siue iuuenis & fortis sit, (non enim in hoc casu possunt computari ad vitam alterius.) Quoniam Princeps qui arrharum quantitatem, (quarum donatio voluntaria est) taxare potuit, simili modo valori reddituum maioratus ad vitam mariti potuit pretium statuere: quod licet specificè non fecerit, at consequenter facit, dum censuum vitalitiorum pretium taxauit. Quia (vt probaui n. præcedenti) taxa hæc reddituum maioratus, more census vitalitij accipienda est.

Ex his fit, si fœmina viro nubat, bonáque maioratus 5
tradat illi in dotem, provt potest facere, vt probat *Meres de maior. 3 p. q 9. n. 15*, tunc non ipsa bona maioratus, sed ipsorum redditus æstimandos esse ad vitam vxoris possidentis, modo declarato, vt octaua pars valoris ipsorum possit dari per sponsum sponsæ, nomine largitatis sponsalitiæ; iuxta *l. 1 fin. tit. 2. lib. 5. recop. Castel.* Sic *Gut. 2. pract. q. 17. n. 7. Valasc. in cons. 16. n. 10. to. 1.*

DISPVTATIO XXXII.

An antapochæ (vulgò *contrascriturae*) quas aliqui faciunt de non petenda aliqua quantitate sibi promissa causa matrimonij contrahendi, noceant vxori quoad arrhas, ita vt ea quantitas fictè promissa, computanda non sit inter bona sponsi, ad æstimandum decimam bonorum, arrharum nomine promissam?

SVMMARIVM.

Melioratio facta filio absque aliqua causa, vel causa matrimonii incerti potest reuocari, secus si facta sit cum tertio ex ea commodum reportanti, n. 1.

Si filius melioratus causa matrimonij incerti ineat pactum de matrimonio celebrando, & pater asserat filium esse melioratum ab eo, vt fœmina ei nubat, vel ampliorem dotem constituat, sit irreuocabilis, licet filius remittat, n. 2.

Nec

Nec potest filius consentire vt noua conditio apponatur,num 3.
Nec potest remittere promissionem de non meliorando factam vt certum matrimonium ineat,n. 3.
Non prosunt antapocha (vulgo contraescripturas*) quibus filii pollicentur se melioratione non vsuros, n.*5. *Et vbi,idem si promissio alicuius quantitatis danda ratione huius matrimonij fiat ab alio consanguineo,aut extraneo.*
*An valeant in ipsius remittentis praiudicium, teneaturque eam quantitatem restituere si sobole careat?n.*6. *Et vbi,an noceat vxori quoad arrhas,vel quoad alia?*
*An recipiens fidē patrimonium ad ordines,antapocha facta illud reddenti susceptis ordinibus, teneatur,vel possit reddere? Refertur quaedam opinio,n.*7 *Et vbi,de significatione dictionis Nullatenus.*
*Contraria Authoris, n.*8 *Et emendatur Trident.sess.*21 *c.*5 *de reformatione: renunciatio patrimonij ad cuius titulum aliquis ad ordines promoueatur an valeat?n.*7.
An episc.teneatur alere clericum,quem bona fide absque vero patrimonio ad ordines promouit,n 7 *secundo n.*8. *& quid si patrimonium casu pereat,n.*8.

1 SVpponendum est, meliorationem factam filio absque aliqua causa,vel causa matrimonij incerti, & in genere contrahendi, esse suapte natura reuocabilem in regno Castellæ,nisi alia concurrant quæ irreuocabilem efficiũt, de quibus agunt scribentes *l.*17.*Tauri.* Vnde non satis est maioratum vel meliorationem ex causa onerosa dotis, vel matrimonij fieri, vt irreuocabilis sit, sed oportet vt facta sit cum tertio ex ea commodum reportanti. Constat ex *l.*17. *Tauri hodie l.*1. *t.*6 *l.*5 *noua recop. Castellæ*, ibi,*pro causa onerosa cum extraneo.* Sic *Ant.Gom* 22.*Tauri.n.*17. vbi *Tello n.*17. *idem Tello d.l.*17.*n.*69. *Baeza de non meliorum.filia c.*21.*n.*36. *&* 37. *Molin.l.*4.*de primog.c.*2.*n.*16. *&* 17. *Rebedo l* 5 *rec.p.*1.*t.*6.*l.*1 *n.*40. *& ibi Matienzo gl.*7.*n.*1.*Gut.*2.*pract.q* 50.*n.*3 *Auend l.*44.*Tauri,gl* 15.*n.*1. & melius *gloss.*16.*n.*7. *&* 8. Et ratio est,quia quando non initur pactum cum tertio cuius interest, pactum illud non est pars contractus dotalis, nec illa ratione & causa matrim. fuit celebratum. At quando fit cum tertio,est pars contractus dotis, cum ipsóque confunditur, & est quasi vnus contractus,*l Peteni,C.de pact.* & ita dicit *Tello ea l.*17.*nu.* 71. tunc donationem causa matrimonij esse partem contractus dotis, quando ad dotem constituendam, vel matrim. ineundum, ducti fuerunt parentes sponsæ, vel ipsa sponsa ob donationem illam sponso factam: & hoc casu dicit irreuocabilem fieri,licet absenti filio facta sit.

2 Hinc infertur 1. quamuis donatio seu melioratio facta filio ob causam matrim. incerti sit reuocabilis at si ea facta,filió que matrim.ineunti,asserat pater eum esse melioratum,vt vel sic fœmina ei nubat, vel ampliorem dotem constituat;& hac de causa matrim. celebretur, reddi irreuocabilem, licet filius remittat, vel parentem liberum ab obligatione reddat. Quia illa patris assertio vim promissionis habuit,& viget eadem causa, ne nurus decepta maneat. Probatur ex doctrina *Baldi*, *l.Si praeses.*8. *C.de don. vers.Tamen bene dico.* vbi hæc ait,*si mater aestimari bona faciat,vt inspicientes credant filios ditiores, & sic honorabilius ducant vxores,quamuis ea bona non intelligantur donata filiis, at pro dotis restitutione obligata manerent. Quia dolus matris consensui aequiparatur.* Quem sequitur *Alex.cons.*10. *n.*4. Et colligitur ex *l.In bonæ fidei.*37. *ff.de peculio*, ibi. *Ego autem arbitror non solum de peculio conuenire: sed & si quid praeterea dolo malo patris capta fraudataque est mulier.* Sic *Tello l.*17.*Tauri n.*72. *&* 73. *Molin.*4.*de primog.c.*2.*n.*17. *fine &* 18. *Meres de maior.*1. *p.q.*22. *n.*31. *Matienzo l.*5. *recop.tit.*6.*l.*1 *glos.*8. *n.*4. *Angulo de melior.l.*6. *glos.*4.*n.*9.

3 Immo nec licet filio consentire,vt aliqua noua conditio adiiciatur illi meliorationi aut donationi. Sicut enim reuocatio est prohibita, ita conditio noua minimè permittitur,*l Perfecta,C.de donat. quae sub modo. l. Filius, C.de pact.* Sic *Meres de maior.*1.*p.q.*22.*n.*32. & refert Paulum huic patri fauentem.

4 2. Infertur,non posse filium,in cuius gratiam facta est promissio de non meliorando, vt aliquam determinatam duceret in vxorem,quæ eo pacto inito ipsi nupsit,remittere id pactum in vxoris præiudicium cui ius erat acquisitum. Quia ius alteri acquisitum nequit eo inuito auferri: *reg.Id quod nostrum*,11.*ff.de reg.iur.* Sic *Matienzo lib.*5. *recop.t.*6.*l.*6.*glos.*1.*n.*5.

3. Infertur,esse inutilem cautelam qua parentes meliorantes filios ex causa onerosa,accipiunt antapochas ab illis, (vulgo *contrascripturas,*) hoc enim nomine ipsas appellat text *l.Plures*,18.*C.de fid.instrum.* quibus pollicentur filij se melioratione minimè vsuros. Quia quantumcumque donatarius id polliceatur, infringi non poterit melioratio in vxoris,& filiorum præiudicium: vxori enim ius quæsitum est, quia contemplatione illius donationis nupsit,vel ampliorem dotem promisit. Fauet quod hoc l. 6.disp.13.n.7. cum multis DD. asseruimus, nempe, iuramentum de dote non alienanda, minimè nocere emptori illius iuramenti ignaro,quando vendens dolosè iramentum tacuit. Item,quia cum causa ob quam aliquid statuitur,est ad alicuius tertij commodum, præsumitur finalis: vt bene docet *Tiraquel* multos referens,*tr. Cessante causa, limit.*1. *n.*52. vnde cum illa donatio seu melioratio sit in fauorem mulieris nubentis,præsumitur ipsa mulier causa finalis: ergo illa non consentiente non potest annullari. Confert etiam ad hoc quod docet *Alnaradus de conjectamento defuncti,l.*2.*c.*3.*n.*48. *& Padilla*, licet non ita definitiè,sed dicens esse tutius, *l. Post mortem,n.*22.*C. de fideicomm.* nempe minimè posse virum renunciare maioratui in successoris fauorem, ob præiudicium quod in dimidia lucrorum parte sequitur vxori. Sic docent *Tello l.*17.*Tauri,n.*73. *Meres de maior.*1.*q.*22.*n.*32. *Angulo de melior.l.*6. *gl.*4. *n.*9. Addit *Tello eo n.*73. etiamsi filius ante matrim. contractũ,liberum reddidisset patrem ab ea obligatione, vel postea remiserit,esse inutilem remissionem,aut liberationem,quatenus mulieris interest. Constat etiam ex dictis tribus n.præc. Idem dicendum est si ea promissio fiat ab alio consanguineo,vel extraneo. Quia eadem est ratio.

Valeret autem prædicta remissio seu liberatio in re- 6
mittentis præiudicium: cum in re sua quilibet sit moderator & arbiter *l In re mandata,C mandati*: nec vxor aut filij poterunt conqueri, quando non læduntur, sed ius suum illæsum manet. Hinc fit vxorem non pati posse diminutionem in arrhis sibi promissis, propter prædictam remissionem. Quia tunc esset in eius præiudicium. Sic *Angulo de melior.l.*6.*gl.*4.*n.*10. vbi addit,si hanc diminutionem in arrhis minimè patiatur propter remissionem, non posse illi contradicere: nec etiam filios,si remissa donatio claudatur in quinta bonorum parte, de qua potest pater in hoc regno Castellæ in ipsorum præiudicium disponere. Non approbo tamen,quatenus dicit non posse vxorem contradicere, quando remissio non lædit ipsam in arrharum quantitate promissa. Quia vltra hoc, alia damna incurrit vxor,scilicet, in medietate lucrorum quæ acquisitura erat: patitur etiam damnum, quia diminutis facultatibus non ita opulentam & tranquillam vitam matrimonialem ducet. Soluto autem matrim.absque sobole, cum iam cesset vxoris & filiorum præiudicium,tenebitur qui antapocham remissionis fecit illi stare.

Ex his infert *Angul.de mel.l.*6 *gl* 4.*n.*9. idem dicendum 7
esse de donatione facta causa patrimonij ad ordines suscipiendos,quantumcũque enim donatarius promittat non se vsurum ea donatione, & quamuis ab extraneo fiat, dicit infringi non posse,ob ius quæsitũ Episcopo,qui tenetur alere eum quem sine legitimo patrimonio ad ordines promouit,*c.*2.*c.Episcop. & c.Cum secundum Apostolũ, &c. Tuus,*9 *de praben.* Idem docent alij quoad hoc,vt recipiẽs patrimoniũ à quocumque cũ secreta conditione & antapocha restituendi statim ordinib. susceptis, nec teneatur, nec possit restituere, donec beneficiũ sufficiens vel aliunde necessaria alimenta habeat. Ducuntur per decretũ *Trid. sess.*21.*c.*2. *de refor.* ibi *patrimonium vel pensionem obtinentes, &c. illa deinceps sine licentia Episcopi alienari,aut extingui,vel remitti nullatenus possint,donec beneficiũ Ecclesiasticũ sufficiẽs sint adepti,vel alunde habeãt vnde vivere possint.* Vbi põderanda est dictio,Nullatenus,quæ nullitatem actus ipso iure inducit,Vt docent *gl.anib.Si qua mulier,vel*

Nullatenus, C. ad S.C. Velleia & Clem. unic. verb. Nulla. en. de sequest vbi *Zenzelinus & Imola, n. 20. Bart. tr. n. notitatum, l. 1. de haredit. ex testam. c. 2. Alberic. in dictionario, 2 verb. Nullatenus, C rset. in singul. 2 verb. Nullatenus Card. c. Super literis, n. 6. de rescript. Alex. de Neuo c. Quafronte, n. 32. de appell. Decius cons. 302. n. 2. Felin. c. Rodulphus. de rescript. ante n. 27. vers. Nullatenus, & c pen. nu. 7. de constit. Tiraq.* alios referens, *l Si vnquam, verb. Reuertatur, n 95. C. de rei uic. donat. Rolan. cons. 75. n. 51. l. 2. Menoc. cons. 383. n. 14. vol 4. Mandosius regul. 15. Cancellaria, q. 5. n. 8. Brunerus in suo compen. l. litera D. verb. Dicitio Nullatenus.* Quamuis *Angel. Excommunicatio 7. fin. Sylvest. Excommunica io, vltimo, fine. Armilla verb. Excommunicatio casu 35.* & alij quos refert *Tiraq. de verb. Reuertatur, n. 96.* negent inducere nullitatem, quando actus alias posset fieri ab illo cui facere interdicitur. Deinde pondero verbum. Non possit, quod reddit omnino actum nullum. Ob quas rationes bene docent renuntiationem patrimonij ad cuius titulum aliquis initiatus est, esse nullam, donec renuncians adeptus sit beneficium, vel patrimonium aliud sufficiens. *Nau l. 1. cons. t. 11. de tempor. ordin. in 1. edit cons 14. 16. & 41. in 2.* autem, *cons. 21. Flamin. de resign. benef l. 2. q. 6. nu. 17. P. Molina. 1. de iust. tract. 2. disp. 238. ad fin Manuel 2. to. sum c. 15. n. 2. & 5.* ergo remissio illa & antapocha promoti ad ordines, nullius est momenti, donec beneficium aut patrimonium sufficiens habeat. Sic tenent *Enriquez l. 13. de excommun. c. 37. n. 2. Manuel. 2. to. sum. c. 15. n. 5.*

8 Cæterum verius credo, recipientem fictè patrimonium vt ad ordines promoueatur, data antapocha aut fide id reddendi, cum promotus fuerit, teneri id patrimonium restituere. 1. quia falsò dixit *Angulo* cedere in Episcopi præiudicium. Quoniam cum bona fide illum ad ordines promouerit, & ita culpæ expers sit, non tenetur eum alere: vt bene docent *Decius c. Episcop. n. 13. de prabend. Nauar. l. 1. cons. t. 11. de tempor. ord. in 1. edit cons. 14. & 46. in 2. consil. vlt.* per totum: obligatio enim illa alendi, est punitio delicti Episcopi promouentis ad ordines carentem patrimonio: vt bene docet *gl. c. Cùm secundum Apostolum, verb. Successores, de prabend.* Quare si Episcopus promoueat habentem patrimonium, illudque postea casu pereat, non tenetur illum alere: quia promouens nullam culpam contraxit, vt docent *Ioan. And c. Tuis, n. 5. de prabend.* vbi *Ant. n. 7. Card. n. 1. q. 4. Abb. n. 5. Imol. n. 6.* Vnde *gl. ibi verb. Patrimonialibus, & Henr. n. 1. Anch. n 4. & Hostien. ibi,* dicentes quando patrimonium casu periit, teneri Episcopum, illum alere: intelligendi sunt de generali obligatione qua Episcopus tenetur pauperibus subuenire, & non de speciali consurgente ex virtute promotionis ad ordines: & ita se explicat *gl c. Cum secundum, verb. donec deprehen.* Nec obstat decretum *Trid. sess. 21. c. 2 de reformat.* quia loquitur de obtinentibus patrimonium, vel pensionem, vt possint ad ordines promoueri: ibi, *patrimonium verò, vel pensionem obtinentes:* at in nostro casu hic nunquam obtinuit patrimonium: cum ea non fuerit vera donatio, sed donationis fictio, nec acquisiuit alter dominium rei sic donatæ, & licet inique egerit donans fictè, mereatúrque re donata priuari: cum tamen hæc sit pœna, iudicis sententiam desiderat. Sic docent *Corduba sum. q. 32 §. Respondeo que no es la misma razon. Lud. Lop 1. p. instruct. ij, in 2. edit. 240. fin. & lib. 2. de contract. c. 45. fol. 515.* Et pro eadem sent. sunt alij DD. dicentes ordinatum hoc patrimonio fictè donato esse suspensum: quia sine patrimonio ordinatur, (si enim donatio illa valeret, nec statim restituenda esset, vero patrimonio ordinaretur, nec esset suspensus: vt docet *Nau. l. 1. consil t. 11. de temporib. ordin. in 1. edit. cons. 16. & 41. in 2. cons. 21. Manuel 2. tom summ c. 15. n. 2. & 5.* (Hi sunt *Nau sum. c. 27 n. 158. & lib. 1. consil. t. 11. de tempor. ord. in 1. edit. cons. 14. & 17. in 2. cons. vlt. Ledes. 2. p 4. q. 16 a. 2. fol 361. Maiol. lib. 4. de irreg. c. 15. init. Pedraza 2. p. sum. c. 2. Metin l. 1. sum c. 11. §. 8. Borgasius de irreg. 1 p. q. 5. n. 24. Spino spec testam gl. 18. n. 75. Salzedo practic. cap. 19. n. 1. & 12. Manuel. 1. tom. summ. c. 15. n. 1.*

DISPVTATIO XXXIII.

An in foro conscientiæ valida sit promissio arrharum vltra decimam bonorum partem, ita vt vxor minimè teneatur excessum illum restituere?

SVMMARIVM.

Proponuntur rationes pro vtraque parte, n. 1.

Arrha vltra decimam bonorum, vel sponsalitia largitas vltra octauam dotis sponsa partem, non sunt valida in foro conscientiæ, sed restituenda sunt, n. 2.

Soluitur argum. & melioratio causa dotis est valida in foro conscientiæ nec restituenda, n. 3.

VIdetur non valere: quia melioratio causa dotis facta per parentes erga filiam, contra *l. 1. t. 2. l. 5. nouæ recop. Castell.* est irrita in foro conscientiæ, peccatque lethaliter pater, & filia meliorata tenetur restituere: vt docet *Baeza de non melior fil. c. 29. n. 1. & 2.* & vltra illum sentiunt peccare lethaliter patrem sic meliorantem, *Tello l. 26. Tauri fine, Rotas epit succes. c. 3. n 41. Angulo de melior. l. 19. gl. 9. n. 3.* Ducunturque, quia hoc iustissimè illa lege prohibetur, annullaturque quicquid contra gestum fuerit. Sed *eodem leg. 1. in fine* prohibetur ne sponsalitia largitas octauam dotis sponsæ partem excedat, & *l. sequenti*, ne arrhæ vltra decimam bonorum partem sponsi donentur, annullanturque contra gesta: ergo excessus ille non est validus in foro conscientiæ. Ex altera parte videtur esse validum quia verius videtur meliorationem causa dotis factam non esse irritam in foro conscientiæ, nec restituendam, donec iudicis sententia accedat, nec patrem meliorantem peccare. Quia ea lex id prohibens non est ita recepta vt obliget in conscientia, sed tantum vt detur actio in foro externo ad repetendum. Quod inde probatur, quia passim sic videmus fieri dictas meliorationes, nec confessores inficere scrupulum, quare ita videtur lex hæc vsu interpretata. Et ita tenent *Cordula sum. q 124. fine*, licet postea aliquantulum trepidet: *Mexia taxa panis, conc. 6. n. 42. Enrig. 11. de matrim. c. 20. n. 4. Lud. Lop. l. 1. instruct. c. 175. in 2. edit.* & firmius id tenet *l. 2. de contract. c. 42. init. Manuel 1. tom. sum. 2. edit c. 97. n. 3.* Ad idem est *Padilla auth. Res quæ, n. 23. C. commun. de legat.* vbi dicit sibi renunciatum esse apud vtriusque prætorij æquissimos iudices, hanc legem dissimulatione quadam exoleuisse. 1

Breuiter dicendum est, excessum arrharum vltra decimam, & sponsalitiæ largitatis vltra octauam partem dotis non esse valida in foro cõscientiæ quoad excessum, sed illum restituendum esse nulla iudicis sententia expectata. Quia leges hæc prohibentes, & quicquid contra gestum fuerit annullantes, in vtroque foro receptæ sunt: vt sonant, & ita vsus ipse testatur. 2

Ad argum. oppositum fateor, mihi verius esse, patrem meliorantem filiam causa dotis, minimè peccare, nec filiam melioratam teneri restituere: quia lex illa non est in hoc sensu recepta: vt probaui n. 1. at verò leges de sponsalitia largitate & arrhis disponentes, receptæ sunt in foro conscientiæ vt sonant. 3

DISPVTATIO XXXIV.

An donatio arrharum vltra decimam confirmetur iuramento, vel illud obseruandum sit?

SVMMARIVM.

Proponitur sententia affirmans, n. 1. Et contraria verior, n. 2. Vbi an iuramentum indigeat relaxatione? Et donatio sponsalitiæ largitatis vltra octauam dotis partem firmatur iuramento n. 3.

Soluuntur argum. & explicatur, l. 12. tit. 1 l. 4. nouæ recop. Castella, n 4.

DVplex est sent. 1. docet confirmari iuramento. Prob. 1. ex *l. 12. t. 1. l. 4. nouæ recop.* vbi permittitur iuramentum apponi in arrharum contractu, ergo id iuramentum aliquid operatur: aliàs frustra apponeretur 2. quia hoc iuramentũ potest seruari absque interitu salutis spiritualis, ergo est seruandum, iuxta *cap. Cum contingat, de iureiur.* 3. quia contractus lege ciuili interdictus, non ob publi- 1

cam

eam vtilitatem sed ob priuatam principaliter, licet minus principaliter ob publicam, firmatur iuramento: iuxta doctrinam *Bartoli* communiter receptam *l. Si quis pro eo n. 8. ff. de fideiuss.* quam pluribus adductis approbat *Conar. de pact. 1. p §. 1. n. 5. & 6.* At promissio arrharum vltra decimam, principaliter interdicitur ob priuatam vtilitatem, non enim interest boni publici, vt hic potius quam ille ex ciuibus pecunias habeat, ergo firmatur iuramento. 4. quia eadem est ratio prohibitionis, ne arrhæ decimam excedant & ne fiat donatio inter coniuges, scilicet, ne mutuo se amore spolient: at donatio inter coniuges firmatur iuramento (vt diximus hoc l. 6. disp. 11. n. 2.) ergo & donatio arrharum excedens decimam. Et hæc sent. satis probabilis est: & eam tenent *Castill. l. 50. Tauri. n. 4 Segura l. 1. § Si vir, n. 139. ff. de acquir. possess. & ibi Perez in addit. idem Perez l. 3. ordin. t. 2. l. 6. §. Item iuramentum, Go. Arias l. 48. Tauri, n. 13. Am. Go. l. 52. Tauri n. 13. & l. 69. n. 4. & l. 2. var. c. 14. n. 26. ad fin Mincheca de succes. creat. l. §. 28. n 33. & §. 26. n. 43. Am Gabr. to. 1. commun. in mea edit. lib. 1. verb. Arra, fol. 57. Aiora de partit. 1. p. c. 7. n. 19.* Et in hanc dicit *P. Molin. tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 431. fin.* se magis inclinare.

2 II. Tamen sent. probabilior, ait, non confirmari iuramento. Hæc sent. solet probari, 1. quia contractus non firmatur iuramento, quoties lex non tantum prohibet contractum, sed etiam prohibet eidem apponi iuramentum, decernitque contractum apposito iuramento esse nullum: vt late *Conar. de pact. 2. p. §. 1. n. 8.* cum aliis quos refert: idem *Marienz. l. 3. recop. t. 2. l. 2. gl. 3. n. 7* vbi amplius defendit contra *Conar.* non tantum non confirmari iuramento, sed etiam non esse necessariam ipsius absolutionem, seu relaxationem: licet enim lex ciuilis nil possit disponere circa iuramentum semel præstitum: hoc namque est fori Ecclesiastici, at potest impedire eius obligationem, antequam præstetur: vt latè *Conar de pact. 1. p §. 3. n. 7. & seq. Gutier. auth. Sacramenta puberum. n. 46. C. si aduers. vendit* at *lex. 1. tit. 2. de las arras, l. 3. fori*, decernit, promissionem arrharum vltra decimam, non valere, licet irritetur, ibi, *e si mas le diere o pleito sobre ello fiziere, no vala*: ergo promissio arrharum vltra decimam non firmatur iuramento. Sed hæc ratio mea sententia, parum vrget. 1. quia valde incertum est posse legem ciuilem vim iuramenti etiam antequam præstetur eneruare. Nam contrarium cum multis tenet *Mincheca de succes. creat. l. 3. §. 18. n. 30.* dicit tamen eam prohibitionem id præstare, quod is contractus catebit effectibus datis à lege ciuili contractib. & *Barbosa l. 2. p. t. n. 72. 73. ff. solut. matrim.* defendit cum aliis non posse tollere vim, ac iuramenti effectus in foro Ecclesiastico, sed tantũ id operari in foro ciuili, in quo non dabitur actio, at posse eum cui iuramentum præstitum est, recurrere ad forum Ecclesiasticum: iuxta *c. fin. de foro comp. in 6.* vt cogat iudicem sæcularem obseruare iuramentum. 2. quia in ea lege fori nulla fit mentio iuramenti, illa enim verba, *o pleito sobre ello fiziere*, non intelliguntur de iuramento, sed tantum de pacto seu promissione. Et ideo hac omissa ratione, & aliis quæ parum vrgent, potissima ratio, qua hæc sent. probari solet, est, quia non posse promitti arrhas vltra bonorum decimam, est non tantum in fauorem ipsius promittentis arrhas, sed eius consanguineorum, quib. defertur ius repetendi hunc excessum, *l. 1. t. 2. De las arras, l. 7. fori*, ibi, *si por ventura mas diere, los parientes mas propinquos de el marido lo puedan demandar*: at in præiudicium tertij non firmatur contractus iuramento. *c. Quamuis pactum, de pact. in 6. fin.* ibi, *nec redundet in alterius detrimentum*: & *c. Cum contingat ad fin de iurei.* ergo talis promissio arrharum vltra decimam non firmatur iuramento. Sic tenent *Montalus* referens *Vincentium epis. c. l. 1. verb. Todo home, §. De las arras, l. 3. fori. & ibi Suar n. 23. Cou. de pactis, 2. p. §. 2 n. 8. Padill. auth. Res quæ, n. 29. C. comm. de legat. Baeza de non mel. filia c. 29. n. 6. & 12. Mexia l. Toleti de los terminos, 7 fundamento 2 partis n. 34. Villalob in com. opin. lit. A, verb. Arra, n. 251. Marienz l 5 recop. t. 2. l. 2. gl. 4. n 6. Azebedo ea l, 2 n. 17. & l. 12. verb. arras, t. 1. l. 4. recop. Valasc cons. 16. n. 14 to.*

1. *Gut. 2. pract tota q. 16. & de iuram. 1. p. c. 14. n. 2. & auth. Sacramenta puberum, n 44. C. si aduers. end. Manuel 1. tom. sum. 2. edit. c. 192. concl. 6 n. 6.* Nec id iuramentũ indiget relaxatione: non enim potest seruari absque peccato, & ita non obligat quia lex iusta prohibet, excessũmque penitus annullat, & est in præiudicium tertij. Sic *Marienz. ibi n. 7.*

3 De sponsalitia autem largitate dicendum est, si donetur aut promittatur vltra octauam dotis sponsæ partem, contra *l. 1. fin. tit. 2. lib. 5. recop. Castellæ.* eam firmari iuramento. Quia deficit potissima ratio, ob quam donatio arrharum vltra decimam non confirmatur iureiurando, nimirum, eam esse in consanguineorum præiudicium, quibus lex actionem ad repetendum excessum concedit: in sponsalitia enim largitate talis actio ad repetendum excessum nulli conceditur, sed solum est in præiudicium sponsi donantis, aut promittentis: vt constat ex *d. l. 1.* Nec obstat, si arguas hanc promissionem esse contra legem annullantem actum, sicuti est promissio arrharum vltra decimam: & ita videri esse contra bonos mores. Resp. esse contra bonos mores ciuiles, non autem naturales: cum non sit in præiudicium tertij, qualis est promissio arrharum vltra decimam: hæc autem est vis iuramenti vt faciat valere actum prohibitum lege ciuili, etiam cum decreto irritanti, si non sit in præiudicium tertij: vt constat ex *c. Quamuis pactum de pactis, in 6.* ibi, *quamuis lex ciuilis improbet.* Sic docent *Gutier. de iuram 1. p. c. 14. n. 5. Spino speculo testam. glos. 18 n. 117.* An valeat, si excedat hæc donatio eam partem de qua licitum est sponsis disponere in præiudicium ascendentium, vel descendentium, dicam disp. 26. n. 18. vbi an iuramento tunc confirmetur?

4 Ad argum. oppositæ sent. proposita n. 1. resp Ad 1. intelligi eam legem in quantitate à iure permissa, ne inducatur iuris correctio: & quia lex illa minimè quæstionem hanc decidebat, sed in quibus contractib. permittatur tabellionibus iuramentum apponere: & permittitur in hoc, quia bona arrharum nomine promissa perpetuo alienantur. Sic explicant *Gut. de iuram. 1. p. c. 14. n 3. Azeied l. 4. recop. t. 1 l. 12. ad fin.* Ad 2. respondetur *Marienz lib. 5. recop t. 2. l, 2. Gloss. 3 n. 7.* iuramentum hoc minime obligare: quia iurando peccatum admittitur. Sed hoc bene impugnat *Barbos l. 1. p. 1 n. 72. & 73 ff solut matr.* obligat enim iuramentum cum peccato præstitum, si in eius obseruantia culpa absit. Vt bene docet *Abb. c. 2. nu 8. de arbit. per c. Et si Christus, de iureiur.* Vnde negandum est posse seruari id iuramentum absque peccato, vt explicui n. 2. fin. Ad 3. dic etiam opando principaliter ob bonum priuatum prohibetur contractus, minime eum iuramento firmari, si sit in præiudicium tertij, qualis est hic. Ad vltimum nego, eandem esse omnino rationem. Quoniam donatio inter coniuges multis in casibus est permissa, & in solum donantis præiudicium cedit: arrhæ autem vltra decimam in nullo casu permittuntur, & si excessus iuramento firmaretur, caderet in tertij præiudicium, nempe, consanguineorum, quibus datur ius ad excessum repetendum.

DISPVTATIO XXXV.

An soluto matrim. incumbat vxori, & eius hæredibus probare arrhas promissas non excedere decimam bonorum mariti partem, vel potius viro, & eius hæredibus incumbat probare excedere?

SVMMARIVM.

Hæc quæstio deseruit etiam pro foro conscientiæ, n 1.
Refertur duplex opinio, n. 2. & 3 Et sententia Autoris n 4.
Proponitur duplex casus in quibus est certum vxorem nil teneri probare, num. 5.

1 HÆc quæstio non tantũ deseruit pro foro externo, sed etiã pro foro conscientiæ: si enim ipsa mulier nõ tenetur probare, nec ad illam attinet discutere, an arrhæ excedãt decimã, vel non excedant: poterit tuta cõscientia eas retinere, dũ sibi non constiterit, vel hæredes viri non probauerint excedere. Si verò ad illam attinet hoc probare, tenebitur hoc discutere, ne dubia saltem fide non adhibẽs debitam diligentiam ad assequẽdum veritatem possideat.

2 Hac ergo in re quidam aiunt vxori incumbere onus hæc probandi. Quia cum certam arrharum quantitatem exigat, quæ sibi competere nequit, nec ad eam actionem habeat, nisi sit intra bonorum mariti decimam, fundamentum vxoris & eius hæredum est, vt decimã non excedant: id ergo tenetur probare vxor, iuxta doctrinam *gl. l. Si vero, §. Qui pro rei qualitate ff. qui satisdare cogantur, & l. Cum de lege. ff. de prob.* Sic sentiunt *Suar. l. 1. n. 15. t. 2. De las arras, l. 3 fori. Ant. Gom. 50. Tauri, n. 13. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gl. 1. n. 9.* Et dicit receptam *Couar. 1. variar. cap. 6. n. 7.*

3 Alij verò dicunt, dum vxor aut eius hæredes petunt arrhas promissas, teneri eos probare non excedere decimam: secus quando possident arrhas, & conueniuntur à viro, vel hæredibus viri, quod sint vltra decimam: tunc enim his incumbit id probare. Sic *Acheb. lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 19. Meres de maior. 1 p. q. 52. n. 13. & 17.*

4 Verùm probabilius credo, nec vxorem, nec eius hæredes teneri probare esse arrhas intra decimam bonorum, vt eas obtineant, sed marito, vel eius hæredibus incumbere onus probandi excedere decimam. Quia cum vxor arrhas simpliciter promissas petat, & aduersarius obiiciat sibi non integre ob decimæ excessum debitas esse, fundamentum intentionis aduersarij est hoc, & sic illud tenetur probare: vxor autem petens arrhas non fundatur in diuitiis viri sufficientibus, sed in sola arrharum promissione. & instrumento: aduersarij verò est excipere, non sat esse diuitias viri, vt ea arrharum quantitas promittatur: ergo debet probare eam exceptionem. Item probatur ex *l. Cum de lege. ff. de probatio.* vbi habetur, si hæres legatorum solutionem deneget, eo quod totum testatoris patrimonium exhauriant, ob idque contendat falcidiam detrahendam esse ei incumbere hoc probare: cum tamen legatarij actores sint, quia fundantur in legato ipsis relicto: ergo similiter cum vxor fundetur in arrharum sibi facta promissione, si agat, vt sibi tradantur, nil tenebitur probare, sed hæredibus viri opponentibus excedere decimam, incumbet hanc exceptionem comprobare. In hanc sent. magis inclinat *Couar. 1. var. c. 6. n. 7.* Et eam tenent *Baëza de non melior. fil. c. 36. n. 19. Gut. 3 pract. q 40. num. 45. & 46. & de iuram. 1. p. c. 1. num. 23. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 1. gl. 7. fin. Aiora de partit. 1. p. c. 7. n. 17. & duplici seq.*

5 Duplex tamen est casus, in quo videtur citra controuersiam, vxorem aut eius hæredes nil teneri probare. I. est quando vxor veletus hæredes arrhas iam possident. Quem casum admittunt DD. sent. allegati n. 3. & dicit indubitatum *Gutier. 7. pract. q 40. num. 3.* II. est, vbi adsunt aliquæ coniecturæ, & præsumptiones, quibus iudices sibi quodammodo suadent, arrhas minimè excedere decimam. Sic *Couar. var. c. 6. n. 7. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gloss. 2. n. 7.*

DISPVTATIO XXXVI.

An arrhæ minuant legitimam ascendentibus vel descendentibus debitam, vel solum extrahendæ sint de ea parte, de qua potest maritus in præiudicium filiorum prioris matrim. disponere, aut si illis careat, de qua potest in præiudicium ascendentium donare.

SVMMARIVM.

Quot quæstiones disputanda sint n 1.

Refertur opinio asserens donationem remuneratoriam extrahendam esse de toto hæreditatis corpore, n. 2. Et ibi, si voluisset legislator, expressisset. Et expressa nocent, non expressa autem minimè.

An possint parentes tempore vitæ, aut mortis eleemosynas quascunque largiri, & opera pia instituere in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium, vel extrahenda sint de parte, de qua possunt liberè disponere? n. 3. iunctis n. 6.

Donatio remuneratoria quoties non debetur ex iustitia, extrahenda est de parte, de qua donans potest libere disponere, n 4.

Donatio remuneratoria facta filio, an computetur in Castella, in tertia & quinta bonorum parte, in qua parentes censentur, dum donant, filios meliorare? Et explicatur l. 26. Tauri, hodie l 10. t 6. lib. 5. recop. Castellæ, n. 5 Et solumtur argum. n. 7.

An eleemosynæ & donationes minutæ à parentibus vitæ tempore factæ extrahendæ sint de ea parte, de qua possunt liberè disponere? Referuntur varia sent n 8. & 10. Et sent. Authoris. n. 11 Et quid si facta sint alicui ex filiis, & tempore mortis, ille vel alius, melioretur, numer. 12. Et solumtur argument. numer. 13.

An arrhæ extrahendæ sint de ea parte, de qua potest vir liberè disponere in præiudicium ascendentium vel descendentium: Refertur opinio negans. n. 14. Et contraria verior, n. 15. Et ibi, donatio arrharum est voluntaria.

Quid si maritus tempore promissionis carebat descendentibus, an eorum nativitate renoceatur hæc donatio, n. 16. Et ibi donatio remuneratoria non reuocatur nativitate filiorum, nec quando donans de liberis cogitabat.

An idem dicendum sit de sponsalitia largitate, n. 17. Et an, si excedat quantitatem de qua sponsus potest disponere in præiudicium ascendentium, vel descendentium, confirmetur iramento, n. 18. Et donatio hæc est voluntaria, n. 19.

QVæstio hæc decisione illius pendet, an donatio remuneratoria extrahatur de toto hæreditatis aceruo, minuatque legitimas ascendentibus vel descendentibus debitas? Et ideo triplex est disputanda quæstio. I. de donatione remuneratoria. II. de donationibus minutis. III. de arrhis. 1

Quæstio I. An donatio remuneratoria extrahenda sit de toto hæreditatis aceruo, more æris alieni, vel de ea sola parte, de qua potest quis in præiudicium legitimæ ascendentibus vel descendentibus debitæ disponere? Vt in regno Castellæ, de 5. bonorum parte in præiudicium descendentium: iuxta *l. 30. Tauri, hodie l. 13. t. 6. lib. 5. recop. Castel.* & de 3. in præiudicium ascendentium, *l. 6. Tauri, hodie l. 1. t. 8. l. 5. cinsd. recop.* Duplex est sent. I. affirmat extrahendam esse tanquam æs alienum, ex hæreditatis corpore, & ita minuere legitimam ascendentium, vel descendentium. Prob. ex *l. Vinus 9. ff. si quid in fraudem patroni*, vbi habetur libertum benemeritis donare posse, non vero legare, quo patroni legitimam portionem minuat: cum ergo portio patroni, & filiorum sint similes, *l. fin. C. de inofic. testam.* & illa possit donatione remuneratoria minui, noteris similiter hæc. 2. quia *l. 30. Tauri, hodie l. 13. t. 6. l. 5. recop. Castel.* numerat quæ ex 5. extrahenda sunt non obstante filiorum legitima, & solum refert donationes gratiosas, & funeris impensas, sed nomine donationis gratiosæ non comprehenditur remuneratoria, sed est veluti solutio debiti: (vt probaui hoc 6. l. disp. 6. n. 2.) ergo donatio remuneratoria non est in quinto computanda. Si enim voluisset lex de quinto extrahi, id expressisset, *l. Item apud Labeonem 15. §. Ait prætor, vers. Hoc edicto. ff. de iniur.* ibi, *ea enim quæ notabiliter fiunt, nisi specialiter notentur, videntur quasi neglecta* Et melius *c Inter corporalia post medium de translat. episc.* ibi, *si circa translationem idem fieri voluisset, poterat expressisse.* Quod multis exornat *Tiraq. l. Si vnquam, verb. Libertis, à n. 3. C. de reuoc. don.* Expressa enim nocent, non expressa autẽ minime, *l. Nonnunquã, 51. in fin. ff. de cond. & demonst. 3.* quia tutor potest solemnia munera parentib. ac pupilli cognatis de ipsius pupilli bonis mittere, quando attenta eius pupilli consuetudine, ac dignitate mittere debuit *l. Cũ plures, 13. § fin. ff. de administ. tut.* & docent *Bart. ibi initio. Abb. c. 3. n. 2. de don. Cuma. cons. 101. Io. Garcia de donat. remuner. n. 22.* ergo si tutor potest de bonis alienis donationes remuneratorias facere, à fortiori poterit pater de propriis bonis, licet filiorum legitimam tangat. Et ideo hanc sent. tenet *Io. Lup. rubr. de don §. 50. n. 12. Castillo in proœmio legum Tauri, verb. Gratia, vers. Ex quo tria singulariter infero, & l. 29. Tauri, verb. Las otras donaciones, n. 20. Go. Arias l. 16. Tauri n 9. Nau sum. Hisp c. 28. addit. ad nu. 36. c. 26. ad 3. dub. & sum. Lat. c. 26 n. 39. Azeredo l. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 30.* Et videtur tenere *Ant. Go. l. 29. Tauri, n. 23.* dicit enim donatum filio ob benemerita censeri debiti solutionem, & velut extraneo datum, & proinde vltra legitimam illi competere. Et ex Theologis, idem tenent *P. Molin to. 1 de inst. tr. 2 disp. 44. ad fin.* addens, siue donatio hæc fiat inter viuos, siue in vltima voluntate, *Lud. Lop. 1. p. instr. 2. edit. c. 170. concl. 5. Manuel. 1. to sum. c. 13. n. 2. Vega. lib. 5. summ. casu. 192.* Et hæc sententia est probabilis. 2

Ex hac sent. inferunt aliqui, posse parentes dum vita fruuntur, in eleemosynas & opera pia quicquid voluerint expendere, licet quintum bonorũ excedat, de quo solo in regno Castellæ possunt disponere in præiudiciũ filiorum, 3

Quia

Quia *l. 30. Tauri*, solæ donationes gratiosæ prohibentur vltra quintum bonorum, in descendentium præiudicium, eleemosyna autem non est donatio gratiosa, sed fit in remunerationem beneficiorum à Deo acceptorum, & pro animæ bono, quod filiis præferendum est. Sic *Navar. sum. Lat. c. 26. n. 39.* & clarius *Hisp. c. 28 addit. ad n. 36. in fi. c. 26. Lud. Lop. 1. p. instr. 2. edit. c. 170. concl. 7. & l. 2. de contr. c. 42. §. Praterea, Manuel 1. to. sum. 2. edit. c. 93. n. 2 Vega l. 5. sum. casu* 294. allegatur *Cord. sum. q. 125. dict. 5.* at ibi agit de minutis eleemosynis: de quibus statim dicemus. Immo *Lud. Lop. ea. c. 170. concl. 10. & 11.* quem sequitur *Vega l. 5. su. casu 295. 296 & 297.* asserit etiam, tempore mortis posse parentes vltra quintum bonorum legare ad quæcunque opera pia, saltem in foro conscientiæ, modo alimenta necessaria filiis supersint.

4 II. Sent. multò probabilior, docet donationem remuneratoriam quando non est debita lege iustitiæ, non minuere legitimas ascendentium, vel descendentium, sed extrahi de ea parte de qua liberè potest donans disponere, Prob. quia *l. 30. Tauri*, expressè constituit filios ac descendentes hæredes necessarios, præter quintam bonorum partem: ergo cùm hæc sit causa præcisa, ac necessaria non est prætergredienda propter donationes remuneratorias, quæ vere & propriè non continent iustitiæ debitum, sed voluntatiæ sunt. Quare dum lex illa loquitur de legatis & donationibus gratiosis, ideò ea sic appellat, quia voluntaria sunt, nec ex iustitia debentur. Et confirm. quia *ea l. 30. Tauri* cauetur funeris impensas ex quinto bonorum deducendas esse, cùm tamen valde necessariæ sint: ergo à fortiori donationes remuneratoriæ quæ voluntariæ sunt. 2. prob. ex *l. 8. t. 4. p. 5.* ibi, *si el padre quisiere fazer donacion, pueda la fazer asi en vida como en muerte, con tal que finque a los fijos su legitima*: Ergo. Et ideò hanc sent. tenent. *gloss. auth. Vnde & si parens, verb. Falcidia, C. de inoffic. testam.* vt bene ponderat eam sequens ibi *Fulg. & Iason. n. 15. fin. Paulus ibi, n. 7. Aymon. cons. 265. Segura l. Conredi. §. Cum filia n. 181. ff. de vulg. Conar. c. Cum in officiis, n. 11. de testam Greg. Lop. l. 8. fi. t. 4. p. 5 Tello l. 28. Tauri, n. 3. Meres de maior. l. p. q. 22. n. 19. Perez l. 5. ord t. 2. l. 1 f. 73. §. Praterea relictum, Baeza de non melior. fil. c. 17. n. 3. Matienzo l. 5. recop. t. 6. l. 12. gl. 2. n. 4. Azebedo ea l. 12. n. 5. & 20. & l. 6. n. 22. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. n. 24. & 25. & 3 pract. q 43. n. 16. Ioan. Garcia de dom. remuner. n. 41. Angulo de melior. l. 12. gl. 1. n. 17. & 18. Salzedo addit. ad regul. 214. Bernardi. Diaz. vers. Amplia tamen.*

5 Hinc infertur intellectus ad *l. 28. Tauri, hodie l. 10. t. 6. l. 6. recop. Castel.* quæ disponit donationes factas filiis per parentes, computandas esse in tertia & quinta bonorum parentum portione, in qua ab ipsis meliorari possunt: similiter enim dicendum est de donationibus remuneratoriis factis per parentes filiis, quando obsequia remunerata non sunt talia, ob quæ posset pater in iudicio conueniri. Quia re vera spontaneæ, & liberales sunt. Sic *Conar. Gutier. & Salzedo n. praced. alleg.*

6 2. Infertur, minus bene authores, n. 3. relatos asseruisse, posse parentes in præiudicium legitimæ descendentium, vltra 5. bonorum partem in opera pia expendere. 1. quia donatio remuneratoria ex sola gratitudine debita, maiorem debiti rationem habet, quam vera eleemosyna, & tamen non minuit legitimam filiorum: ergo à fortiori nec eleemosyna. 2. quia eleemosyna non est verè donatio remuneratoria: nec est verè causa pia, Deoque grata, quando in præiudicium rei alteri debitæ fit, qualis est legitima. Vnde meritò *D. Aug.* & habetur *c fin. 17. q. 4.* ait: *quicunque vult exheredato filio heredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum, immo Deo propitio neminẽ inuenies.* 3. quia *d. l. 30. Tauri*, expressè disponitur legatum pro sacris faciendis extrahendum esse ex quinta bonorum parte, cum tamen sit legatum pium pro animo. Tandem, quia praxis receptissima regni Castellæ habet solùm parentibus licere disponere de quinta bonorum parte, siue in vita, siue in morte, in præiudicium filiorum, quando dispositio non est necessaria, sed liberalis. Et ita hanc partem tenet latè probans *Gutier. de iuram. 1. p. 5. n. 28. & l. 3. pract. q. 61. n. 2. & seq.* Pro eadem sent. est *Suar. l. Quoniam in prioribus, in declaratione legis regni, limit. 1. initio C. de inoffic. testa.* vbi aliis citatis asserit, si hæreditas patris esset adeo opulenta, vt legatum pium parum excedens quintum bonorum, modicum præiudicium filiis inferret, posse sustineri tale legatum: quod idem sequitur *Baëza de non meliet. filiab. c. 27. n. 9. Azebedo l. recop. tit. 9. l. 1. n. 67. & 68. addens*, idem dicendum esse de tertio, si filius patri opulentissimam hæreditatem relinqueret: & dicit esse probabile *Gutier. 3. practic. q. 61. fine*, licet probabilius dicat non valere excessum illum, vltra tertium vel quintum.

Ad argum. prioris sententiæ, propositum n. 2. respondetur. Ad 1. dic. cum *Conar. c. Cum in officiis, n. 11. de testam.* esse minori priuilegio præditam patroni portionem, quam filiorum legitimam: vt notat *Iason. l. Eum qui, C. de inoffic. testa.* 7
Ad 2. dico, nomine donationis gratiosæ intelligi donationes omnes quæ non ex iustitiæ debito fiunt. Ad 3. dico, argumentum procedere, si pater non haberet vnde posset obsequia sibi præstita remunerare. At cum habeat quintum bonorum, de quo potest disponere, æquum non est vt filiorum legitimas minuens se gratum exhibeat.

Quæstio II. An donationes & eleemosynæ minutatim à parentibus factæ, dum superstites sunt, computandæ sint in ea parte de qua liberè possunt disponere, & ita in regno Castellæ de quinto bonorum defalcandæ sint: ita vt si ex iis minutis donationibus ac eleemosynis coalescat aceruus qui vel quintum excedat, non possit amplius parens de quinto bonorum disponere: vel si non excedat, tantum possit parens de residuo disponere? Varij sunt dicendi modi. Primus ait, donationes etiam minimas & minutatim factas esse de quinto defalcandas, Prob. ex *l. 28. Tauri, hodie l. 12. t. 6. lib. 3. recop. Castellæ*, præcipiente ne parentes in vita vel in morte nisi de quinta bonorum parte disponant: iuncta *l. 30. Tauri, hodie l. 3. eodem tit. 6.* decidenti omnes donationes gratiosas de quinto extrahendas esse: quæ leges licet duræ videantur, seruandæ sunt, *l. Prospexit, ff. qui & à quibus.* Et confirm. quia parum interest filiorum, siue parentes per viam quotæ, siue minutatim disponant, cum æquè lædantur, & minus habeant in bonis. 2. quia in concernentibus iustitiam etiam parua attenduntur. Vt probat *Pinel. rub. C. de rescind. vendit. n. 8. & 14.* Et vbi agitur de iure alterius auferendo, de minimis etiam habenda est ratio: vt latè probat *Brunus tract. de statuto exclud. feminas, a. 9. q. 12. 3.* ex doctrina *Innoc. c. 3. n. vnic. de don. Abbatis, c. 2. eod. t. n. 4.* vbi dicunt, si prælatus potest donare modica: ergo que minutatim donet, vt Ecclesiam lædat, reuocari vltimas donationes: ergo similiter donata à parentibus etiam modica: si quintum bonorum excedant, reuocabuntur quoad excessum. Sic docet *Tello l. 28. Tauri, n. 4.* 8

Secundus dicendi modus est, si excessus sit modicus, ita vt filij parum grauentur in legitima ex donationibus minutis toto vitæ curriculo factis, non defalcari de quinta bonorum parte, secus si esset notabilis excessus, & grauamen. Sic *Greg. Lop. lib. 8. verb. En vida, t. 4. p. 5. Gutier. 2. pract. q. 68. n. 2.* licet dicat iuris rigore attento veriorem esse primam sent. at æquitate & consuetudine attenta esse tenendam hanc sent. Eãdem tenet *Man. 1. to. sum. 2. edit. c. 92. n. 6.* 9

Tertius dicendi modus est, quando pater non donauit tempore vitæ quintum per modum quotæ, id est, certam bonorum partem, sed fecit aliquas speciales donationes modicas, & minutas eleemosynas, vt quotidie fit, non attendi vt tempore mortis diminuant quintum de quo pater disponere potest. Prob. ex consuetudine, quæ est optima legum interpres, *c. Cum dilectus, de consuetudine*, quæ ita interpretatur leges decidentes, ne liceat patri in filiorum præiudicium disponere, nisi de quinta bonorum parte, nullus enim dum testatur de hac parte, solet respicere ad modicas donationes, vel eleemosynas toto vitæ curriculo factas: quod si hæ minuerent quintum, rarissime parentes possent de quinto testari. Sic docent *Suarez l. Quoniam in prioribus fine C. de inoffic. testam. Baëza de non meliora. filiab. c. 27. n. 6. Matienzo l. 5. recop. t. 6. l. 12. glos. 3. n. 3. Cordu-* 10

ba sum. quæstiunc. 125. punct. 5. Et hæc sent. est probabilis.

11 Vltimus dicendi modus est, qui præ cæteris mihi arridet, donationes non immodicas factas prudenter, pro modo substantiæ & qualitate personæ, & quas his attentis postulat recta ratio, atque bonorum administratio fieri, non teneri parentes computare in quinta bonorum parte, sed pertinere ad sumptus ordinarios, & ad bonorum administrationem: secus si limites prudentiæ & huius rectæ administrationis excedant. Quia ita interpretatur praxis: & cum pater legitimus bonorum administrator sit, arcendus non est ab iis quæ recta & prudens administratio postulat. Sic docet *Angulo de melior. t. 12. gl. 1. n. 26. Aiora de partit. 2. p. q. 35. per totam, P. Molin. to. 2. de inst. tract. 2. disp. 282. §. Dubium est*, vbi bene addit, plus posse hoc modo donare parentes diuersis, atque decursu temporis, quam simul: & hanc sententiam dicit probabilem, *Gut. 2. pract. q. 68. fine.* Sed obiicies hinc sequi donationes remuneratorias extrahendas esse de toto corpore hæreditatis, nec minuere quintum: quia recta administratio postulat parentes has donationes remuneratorias facere, ne ingrati sint erga benefactores. Respondetur verum esse, quando ex donationes modicæ sunt; quando enim magnæ sunt, non petit recta administratio in præiudicium filiorum fieri, nec consuetudo permittit: sed solum de ea parte de qua possunt libere disponere.

12 Aliqui temperant, nisi donationes modicæ fierent alicui ex filiis, & vltra eas aliquis postea in tertio & quinto melioraretur, tunc enim dicunt, imputandas esse in quinto, ne contra legis prohibitionem vltra tertium & quintum melioratio fiat. Sic *Matienz. lib. 5. recop. t. 6. l. 12. gl. 3. n. 3. Gutier. 2. pract. q. 68. fin. Angulo de melior. l. 12. gl. 1. n. 26.* Sed non video huius limitationis solidum fundamentum: si enim de illis minutis ac modicis donationibus factis extraneo, curandum non est, nec minuunt tertium & quintum in quo filius meliorari potest: cur peioris conditionis debet esse filius, cui hæ modicæ donationes fiunt?

13 Ad argum. pro prima opinione proposita n. 8. resp. Ad 1. dic, leges illas sic rigidè loquentes, vsu interpretatas esse, modo à nobis exposito, num. 11. ne, scilicet, curetur de modicis donationibus prudenti administratione factis. Ad confir. dic, non sentiri ita damnum, nec re vera tantum inferri, minutatim dando. Ad 2. & 3. dic omnia illa locum habere, vbi quis non est verus bonorum dominus, sed merus administrator, vt est prælatus, secus in vero dominio, qualis est pater.

14 Quæstio III. Vtrum arrhæ promissæ per virum habentem filios prioris matrimonij, sint extrahendæ ex toto hæreditatis corpore, vel ex sola ea parte de qua potest liberè disponere? Vt in Castella, de quinto bonorum, vel si ascendentes habeat, de tertio. Quidam affirmant, extrahendas esse de toto hæreditatis corpore, instar æris alieni. Dicuntur, quia donatio arrharum non est simplex, sed remuneratoria. Sic *Azebedo l. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 30. Aiora de partit. 2. p. q. 44.* temperans, quando vir absque dedecore non potuit omittere dare arrhas: & idem dicit vterque de sponsalitia largitate.

15 Cæterum dicendum est arrhas extrahendas esse ex ea parte de qua potest vir in præiudicium ascendentium, vel descendentium disponere: vt in Castella, de quinto bonorum, si filij ex priori matrimonio supersint: vel ex tertio, si solos ascendentes habeat. Et ratio est, quia donatio arrharum quamuis remuneratoria, at non debetur ex iustitia, sed ex liberali ac spontanea mariti promissione, qui nullo iure constringitur ad arrhas vxori assignandas. Vt bene docent *Suarez l. 3. fori, t. 2. De las arras, l. 1. n. 3. Couar. c. Officij, n. 4. de testam. Tello l. 16. Tauri, n. 8. Spino speculo test. gloss. 18. n. 95. Matienzo l. 5. recop. t. 9. l. 7. gloss. 1. n. 8. Azebed. eod. lib. 5. t. 6. l. 12. n. 4. Aiora de partit. 1. p. c. 7. n. 32. Gutier. 2. pract. q. 114. n. 2. Barb. l. Si cum dotem 23. Si pater. n. 11. ff. solut. matr. Ceuantes l. 4. Tauri, n. 20. Valasc. cons. 2. n. 12. to. 1. Angulo de melior. l. 12. gl. 1. n. 21. P. Molin. tom. 1. de inst. tract. 2. disp. 200. f. 1130. fin.* Donatio autem remuneratoria non debita ex iustitia non extrahitur ex toto hæreditatis corpore, vt probaui n. 4. ergo & arrhæ. Et ideo hanc sent. sequuntur *Spino ea gl. 18. n. 94. & 95. Azebedo* sibi contrarius *lib. 5. recop. tit. 6. l. 12. n. 4 Gutier. 3. pract. q. 42. n. 12. & 23. Angulo de melior. l. 12. gloss. 1. n. 22.*

Inquires autem, quid dicendum sit, si tempore quo vir promisit arrhas, carebat liberis, an postea iis natis extrahendæ sint de quinto bonorum? Affirmat *Azeb. lib. 5. recop. tit. 6. l. 12. n. 6.* Ducitur, quia initium inspiciendum est in quo arrharum promissio spontanea & liberalis fuit: huiusmodi autem donatio reuocatur natis postea liberis in quantum eorum legitimas tangit, *l. Si vnquam, C. de reuoc. donat. & l. 8. t. 4 p. 5.* Sed melius *Spino spec. testam gl. 18. n. 94. Angul. de melior. l. 12 gloss. 1. n. 22. & 23. Gutier. 3. pract. q. 43. n. 18. & 23. fin.* dicens, sic sententia regij consilij Pinciani pronunciatum esse, docent, arrhas ex toto hæreditatis acerno tunc extrahi, & eis non obstantibus posse patrem in vita vel in morte de integro quinto disponere. Primo, quia tempore promissionis nulla ratione astringebatur ad eas de solo quinto promittendum, cum filiis careret: nec natiuitas filiorum superueniens, id impedit. Quia donatio remuneratoria qualis est hæc, minimè filiorum natiuitate reuocatur: vt testantur *Tiraq.* multos allegans, *l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, n. 12. C. de reuoc. donat. Bern. Diaz. reg. 213. fallentia 6. Greg. Lop. l. 8. verb. Dieste, t. 4. p. 5. Villalobos in commun. opin. lit. D. verb. Donat. n. 189. 190. Mol. l. 2. de primog. c. 3. n. 39. Meres de maior. 1. p. q. 21. n. 15. Gutier. 3. pract. q. 43. n. 21. Grat. reg. 150. n. 26.* Præterea, quia donatio non reuocatur natiuitate filiorum, quoties verisimile est donantem tempore donationis cogitasse de liberis habendis. Vt clarè colligitur ex *c. fin. 17. q. 4.* ibi, *cum non haberet filios, nec speraret habere,* & *l. 8. t. 4 p. 5.* ibi, *ni han fijos, ni esperanza de los auer.* Et docent *Tiraq.* dicens esse omnium, *d. l. Si vnquam in præfat. n. 75. Bern. Diaz. d. regul. 213. fallētia 8. & Salzed super eam fallentiam, Iul. Clar. lib. 4. recep. §. Donatio, q. 23. vers. Sed quid si filius, Gr. Lop. d. l. 8 verb. Ni han, Baeza de non melior. filiab. c. 9. n. 47. Grat. regul. 150. n. 30.* At in nostro casu, cum vir promisit arrhas vxori, cogitauit de liberis habendis: ad id enim matrimonium contraxit: ergo non reuocantur natis liberis. 16

Hinc infertur, quid dicendum sit de sponsalitia largitate: de qua *Azebedo & Aiora* (vt retuli n. 14. fine,) dicunt extrahendam esse de toto hæreditatis corpore. Sed dicendum est extrahendam esse de ea parte, de qua potest vir libere disponere: vt in Castella, de quinta bonorum parte si filios ex priori matrim. habeat, vel si solos ascendentes, de tertia: si autem filiis caret et tempore promissionis dicendum est extrahi de toto hæreditatis corpore: vt n. præced. de arrhis diximus. Quia hæc donatio sponsalitiæ largitatis, similiter est voluntaria, & tempore promissionis donans de liberis habendis cogitauit. Et ita priorem partem, nempe, cum adsunt filij ex prioti matrimonio, vel ascendentes, extrahi ex ea parte de qua potest vir libere disponere, docent *Spino spec. testam. gl. 18. n. 117. Gutier. 3. pract q 43. n. 23. fin. & de iuram. 1 p. c. 14. n. 8. vers. qua profecto, Azebedo lib. 5 recop. t. 2. l. 1 n. 28.* 17

2. Infertur, licet promissio sponsalitiæ largitatis vltra octauam dotis sponsæ partem, firmetur iuramento: (vt dixi hoc 6. lib. disp. 34. n. 3.) si tamen excedat quintum tertiúmve bonorum, in præiudicium legitimæ ascendentium vel descendentium, minimè confirmari iuramento, in hoc excessu tertij vel quinti, siue excedat, siue non excedat octauam dotis partem. Quia est in præiudicium tertij, cui legitima est debita. Sic *Spino & Gut. n. præced. allegati.* 18

DISPVTATIO XXXVII.

An vir cui dos non soluitur, vel non integrè, teneatur ad integras arrhas soluendas?

SVMMARIVM.

Refertur quædam opinio, n. 1. Et opinio authoris, n. 2. Vbi quid si dos tradatur æstimata pluris quam valeat?

Frangenti fidem, fides seruanda non est, n.1.
Quid, si vir partem dotis remittat? n 3. Et soluitur argum. n.4.

1 ET videtur teneri virum in hoc casu ad integras arrhas soluendas. Quia arrhæ dantur in præmium pudicitiæ quam vxor viro prostituit, & ob matrimonij honorem: ergo cum non soluta dote promissa, extent hæ causæ, debebuntur arrhæ tanquam causa subsequuta: argumento sumpto ex *toto tit. ff. de condict. ouf. dat.* Aliqui asserunt virum magnas arrhas promittentem, ea ductum ratione, quod ampla sibi dos promissa sit, aliter minores arrhas promissurum, minimè teneri dote non soluta arrhas persoluere: & si minor dos quàm promissa est, soluatur, vel in rerum totalium æstimatione decipiatur vir, posse pro rata minuere arrharum quantitatem. Probant ex *l. Pollicitatione, 3. C. de donat. ante nupt.* vbi decidituir mulierem in dote fallentem non posse petere donationem ea causa sibi factam. Vbi *glossa, initio*, dicit dupliciter hanc fraudem contingere, aut non soluendo dotem. aut eam æstimando plus quam valet. Sic docent *Suarez lib. 3. fori t. 2. De las arrhas, l. 1. n. 11. vers. Vnum casum, Baeza de non melior. filiab. c. 32. n. 18. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 3. n. 3. & 4. Avora de partit. 1. p. c. 71 n. 34.* Quamuis hic videatur loqui, quando mulier mala fide se habuit fallendo virum.

2 Cæterum quamuis id quod docent hi DD. verissimum sit: id tamen non probat *ea lex, Pollicitatione*: loquitur enim in muliere quæ fallaciter se habuit, & sic mala fide: vt probatur ex illis verbis, *quoniam maritum in dote fefellit*: verbum enim, Fallere, dolum & malitiam importat, *l. Fallaciter, C. de abolitionib. l. 1. §. 2. de edilit. edicto.* Præterea limitate admodum loquuntur, cùm in casu tantum loquantur, quo vir ex magnitudine dotis promissæ ductus est ad tam amplas arrhas promittendum. Et ideò amplius sentio, quamuis maritus tempore promissionis arrharum non meminerit dotis promissæ, aut fortè tunc nondum promissa fuerit sibi, sed postea promissa sit, posse non soluta dote non soluere arrhas: & si non soluatur integra dos, vel plus æquo æstimetur, minuere pro rata dotis non solutæ, vel plus æstimatæ, quantitatem arrharum. Prob. quia non implenti implendum non est, *l. Quare, 65. §. Inter locatorem. ff. locati.* Et frangenti fidem, fides seruanda non est: *reg. Frustra, 75. de regul. iur. in 6. c. Peruenit. el 2. deiureiur. l. in fin. ff. de loco publico fruendo, l. 28. tit. 11. p. 3.* vbi *Greg. Lop. verb. Lo quebrantare* refert alia iura concordantia: ergo si frangitur, viro fides dotis promissæ, non tenetur ipse seruare fidem arrharum promissarum: potest enim compensatione vti. Et pro hac sent. sunt *Valascus cons. 3. n. 5. tom. 1. Gama decis. 370. n. 2. Roland. à Valle, cons. 10. n. 1. 2. & 3. tom. 1.* alios referens, *P. Molin t. 2. de iust. tract. 2. disp. 431. §. Dubium est virum si dos.* Vbi absolutè docent non teneri virum soluere integras arrhas, si dos integrè non soluatur. Limitandum tamen est hoc nisi matrimonium initum fuerit habita fide de dote certo tempore soluenda, & ante id tempus matrim. dissolutum fuerit, tunc enim licet dos soluta non sit, tenetur vir vel eius hæres ad integras arrhas soluendas. Primò, quia habita fides de pretio pro numeratione habetur, *l. Quod vendendi 19. ff. de contrab. empt.* vbi id notant scribentes, & ibi nouissimè *Gabriel Mudanis*: & constat etiam ex §. *Vendita, vers. Sed si is qui vendidit, inst. it. de rerum diuis.* Secundo, quia in nulla culpa est mulier, quæ ante diem solutioni destinatam, dotem minimè tradidit. Sic docent *Affli&tus* dicens ita decisum esse in sacro concilio Neapolit. *Guido, Neuiza. So in. Bertrand. Boerius*, quos refert & sequitur *Roland. cons. 10. n 4. Valascus d. cons. 3. ad fin. Baeza d. 32. n. 19. Molina proximè citatus.*

3 Si autem vir partem dotis remiserit, tenetur integras arrhas soluere. Quia quod remittitur, quasi solutum habetur. Sic *Gama & Molina, n. praced. allegg.*

4 Ad argum. propositum n. 1. resp. negando consequentiam. Quia subsistente causa donationis tenetur donans implere, nisi aliud possit excipere: vt contingit hic, cum enim sibi dotis promissæ non impleatur fides, potest compensatione vtens non implere.

DISPVTATIO XXXVII.

An pupillus vel minor possit absque tutoris aut curatoris authoritate, iudicisque decreto arrhas constituere?

SVMMARIVM

Quot sint quæstiones disputandæ, n. 1.
Quando puer vel puella pubescat: & quando sit in statu pupillari? quando dicatur minor, & quando pubertati, aut infantiæ approximare? n. 2.
Quando ex contractu oriatur obligatio ciuilis aut naturalis, aut vtrà & quotuplex sit obligatio naturalis? Remissiuè, n 3.
Minor habens curatorem, & eius licentia contrahens obligatur naturaliter & ciuiliter, absque eius tamen licentia non obligatur ciuiliter. Si autem careat curatore, obligatur naturaliter & ciuiliter, 4
Pupillus authoritate tutoris obligatur naturaliter & ciuiliter, modo sit proximus pubertati: & quid, quando non est proximus? 5
Minor vel pupillus non obligatur etiam authoritate tutoris ciuiliter, in alienatione rerum immobilium vel mobilium, quæ seruando seruari possunt, nisi adsit iudicis decretū. Et quid si curatorem non habeat? 6.
An minor vel pupillus habens tutorem vel curatorem, contrahens sine illius authoritate obligetur ciuiliter & naturaliter, si factus sit locupletior? 7.
Pupillus seu impubes carens tutore an obligetur ciuiliter ex contractu? 8
An valeat contractus minoris aut pupilli sine authoritate tutoris aut curatoris gestus, in eius vtilitatem, sitque in eius optione stare contractui? 9.
An possit minor sine authoritate curatoris maioratum instituere? 10.
An possit petere restitutionem, licet auctoritate curatoris vel iudicis decreto contraxerit? 11.
Quando minor dicatur lasus, vt beneficio restitutionis vti possit? 12.
Contractus minoris firmatur iuramento, nec potest petere restitutionem, licet sine auctoritate curatoris & iudicis decreto alienet immobilia, & licet iuret per procuratorem, siue in ipso contractu, siue ante, siue post, 13.
Quando ratione enormissimæ læsionis possit minor non obstante iuramento petere restitutionem? Remissiuè, n 14.
Quid, si iuramentum illud præstetur ab impubere pubertati proximo? Refertur opinio affirmans confirmare contractum, n, 15. Et contraria verior, 16.
An indigeat relaxatione hoc iuramentum, possitque irritari à parentibus, siue fiat ab impubere, siue a minoribus, etiam si fiat de peculio castrensi, vel quasi? 17.
Solumtur argum n. 18. Post quem inuenies alia summaria.

QVæstio huius cognitio petit alterius cognitionem, 1
nempe, quando minor vel pupillus naturaliter, aut ciuiliter obligetur. Et ideo claritatis gratia triplex est disputanda quæst. I. quando pupillus vel minor habens curatorē, vel eo carens obligetur naturaliter & ciuiliter ex cōtractu, vel promissione? II. quando contrahit absque tutoris vel curatoris authoritate, an obligetur naturaliter? III. quando valeat constitutio arrharū facta per minorem?

Quæstio I. Vtrum pupillus vel minor contrahens auctoritate tutoris aut curatoris, aut illo carens obligetur naturaliter & ciuiliter? Præmittendum est puberem dici masculum post 14. annos completos; fœminam verò post 12. similiter completos. Cur autem citius fœmina pubescat: eruditè satis tractat *Tiraq. l 6. connub. n. 38. & Gutier. auth. Sacramenta puberum, n. 1. & 2. C. si aduers. vendit.* Ante hanc autem ætatem puer dicitur impubes, seu pupillus, fœmina autem pupilla: constat ex *l. fin. C. quando tutor. & cap. Puella, 20. q. 2. & l. 11. t. 5. p. 6. & l. 12. t. 16. p. 6.* minor verò dicitur tam masculus quàm fœmina post pubertatem, vsque ad xxv. annum completum, *l. 2. C. si minor se maior. dixer.* Approximare autem pubertati in hac materia dicitur puer, x. annum cum dimidio excedens, & fœmina cum excedit ix. & dimidium: *(* vt dixi l. 1. disp. 51. n. 24. *)* Ante hanc autem ætatem dicitur puer infantiæ proximus, & puella infantiæ proxima. Sic *gloss. §. Pupillus verb Infantia, inst. de inutil. stipul.* Doli autem capax dicitur qui est pubertati proximus. Sic *Deuūs reg. 259. limit. 3.*

2. Supponendum est, duplicem esse obligationem, alteram naturalem, & alteram ciuilem: & rursus naturalem esse duplicem, alteram quæ vere obligat in foro conscientiæ, alteram verò ex solo honestatis debito (vt latè explicui l. 1. disp. 7. n. 14. 15. & 16. vbi etiam dixi, quando oriatur obligatio naturalis, & quando ciuilis.) 2

I. Conclusio sit. Minor curatorem habens ciusque licentia contrahens obligatur naturaliter & ciuiliter: si ta- 3

men

men absque eius licentia, non obligatur ciuiliter. (Nam de obligatione naturali dicturi sumus à n. 19.) Quando verò minor curatore caret, obligatur ex contractu naturaliter & ciuiliter: licet si lædatur, possit beneficium restitutionis implorare. Prob. ex *l. Si curatorem, 3. C. de in integ. restit.* ibi, *si curatorem habens minor post pupillarem ætatem vendidisti, hunc contractum seruari non oportet. si vero sine curatore constitutus contractum fecisti, implorare in integrum restitutionē non prohiberis*, Vbi *gloss. verb. Non oportet*, dicit contractum gestum ab habente curatorem non valere ipso iure sine curatoris licentia: & *verb. Fecisti*, ait carentem curatore esse quasi patremfamilias, & valere contractum ab ipso gestū, ob idque necessariam esse restitutionem, si læsus sit Prob. etiā ex *l. 5. t. 11. p. 5.* ibi, *otrosi decimos que si alguno que fuesse maior de catorze años, e menor de veinticinco, que no aurie esse guardador, fizieſſe prometimiento para obligar se a otro en alguna manera. que valezmas si se sintiere enganado, o quelo fizo a su daño, puede pedir a juez en manera de restitucion que lo desobligue, yel juez lo deue desfazer mandando que al tal prometimiento no valga* Et *l. 25. tit. 4. p. 3.* ibi, *e porende dezimos que: si algun menor de veinticinco años metiesse su pleito en mano de auenidores sin otorgamiento de su guardador, e no quisiesse despues auer por firme la sentencia, puede lo fazer, e no caera en pena alguna. Mas si fuesse maior de catorze años e no uuiesse entonces guardador, decimos que conuiene que este por lo que los auenidores mandaren, e sino caere en la pena à que se obligo* Hanc concluſ. vltra glossam citatam, docent *gl. reg. Pupillus, 150. ad fin. ff. de reg. iur. & l. 1. verb. Promiserit, ff. de nouat. & ibi Bart. n. 9. Alberic. ibi. § Illud nō interest, n. 4. Cyn Petr. Odofred. Bart. Bald. Paul. Salic.* & omnes *d. l. Si curatorem, Angel. § Pupillus, n. 3. inst. de inut stip. Greg. Lop. l. 4. t. 11. p. 5. verb Quaha, Ant. Gom. tom. 2. var. c. 14. n. 1. Matienzo l. 5. recop. tit. 11 l. 21. gloss. 2. n. 8 Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. n. 6. P. Molin. tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 214. fol. 1397.*

5 Imo pupillus authoritate tutoris contrahens obligatur naturaliter & ciuiliter. Constat ex *l. Impuberes, 13. ff. de authoritate tut.* ibi, *impuberes tutore authore obligātur:* vbi *gloss. verb. obligantur*, inquit, *ciuiliter. & naturaliter.* Idem definitur *l. 1. § pen. & ibi gloss. ff. de act & oblig.* Idem habetur *reg. In negotiis, 5. ff. de reg. iur. & § Pupillus, vers. Sed quod diximus, inst. de inut. stip.* & docent *glos. l. 1. verb. Promiseris. ff. de nouat & ibi Bart. n. 7. idem gl. l. Marcellus, n. 16. verb. Oblig. ff. de fideiuss. & reg. Pupill. 50. ff. de reg. iur. paulò post princ. & l. 1. verb. Non es obligatus. C. de inutil. stip. & ibi Salic. initio. Alber. Ang. & Ant. Gom relati n. præc. Decius de reg. in negot. n. 8. P. Molin. tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 224. f. 1393.* Intellige tamen, modo pupillus sit pubertati proximus, alias non obligatur defectu consensus, sed à solo tutore contractus celebrandi sunt. Sic *Salic. Alber. Angel. Decius, Ant. Gom. Molin. proximè cit.* Imò licet infans ditior effectus sit, non obligatur etiā authoritate tutoris, ita vt teneatur actione ex contractu, sed solū tenetur ex æquitate naturali, quæ minimè patitur aliquē cum aliena iactura locupletari *l. Nā hoc. 14. ff. de condict. indeb.* Et docent *Bart. l. 1. n. 2. ff. de nouat. & ibi Paul. n. 6. Ang. Alberic.* proximè citati, *Greg. Lop. 4. verb. Infate, tit. 11. p. 5. Molin. d. disp. 124. f. 1394.*

9 Intellige tamen concluſ. quatenus habet minorem authoritate curatoris obligari naturaliter & ciuiliter: præterquam in alienatione bonorū immobilium, vel mobiliū quæ conseruando conseruari possunt, in hac enim vltra curatoris authoritatem, desideratur iudicis decretum. *l. Lex quæ tutores, 22. C. de adminiſt. tut. l. 18. t. 16. p. 6.* Imò licet minor curatore careat, nō potest huiusmodi bona alienare absque iudicis decreto, quamuis ex aliis cōtractibus obligetur. Prob. ex *l. Non solum, 4. C. de prædiis min.* vbi generaliter adolescentibus interdicitur alienatio prædiorum absque iudicis decreto: & *l. fin. C. si maior. factus alienationem*, vbi textus decidit venditionem prædij esse nullam, factam à minori potestate curatoris exempto, eo quod veniam ætatis impetrarit. Sic docent *gloss. §. Nunc admonendi, verb. Nullam, inst. quibus alien. licet*, quam sequuntur ibi *Faber, & Angel. Alberic. l. 1. §. Illud. non interest, n. 4. ff. de nouat. Minchaca* latissimè disputans *de succeſſ creat l. 1. §. 1. n. 73. Caldas* alios referens, *l. Si curatorem, verb. Res, n. 2. C. de in integr. rest. P. Mol. to. 1. de iust. tract. 2. disp. 214. f. 1393.*

2. Intellige alteram conclusionis partem, vt minor curatorem habens absque illo contrahens non obligetur ciuiliter: nisi quatenus factus est locupletior: tunc enim tenetur ciuiliter & naturaliter. Vt de pupillo probetur, ex *l. fin C. pro empt.* Et docent etiam de pupillo *glossa l. Marcellus, verb. Obligatio ff. de fideiuss. & reg. Pupillus, 150. ff. de reg. iur. & l. si pupill. 21. in princ. verb. Si pupillus ff. ad leg. facid. & l. 1. verb. Promiserit, ff. de nouat. & ibi Alberic. §. Illud non interest, n. 2. gl. l. 1. verb. Non es obligatus, & ibi Salic. n. 1. C. de inut. stipul. Duarenus l Si pupillus, 227. fine, ff. de verb. oblig.* Quamuis *Paulus l. 1. fine. ff. de nouat.* asserat, minimè obligari ciuiliter, sed solum naturaliter. 7

3. Intellige tertiam conclusionis partem, nempe minorem carentem curatore obligari ciuiliter ex contractu vt intelligatur de minori pubere: impubes enim seu pupillus tutore carens non obligatur ciuiliter ex contractu. Quia illi administratio est interdicta, *l. Iusiurandum, 17. §. 1. ff. de iureiurand.* & colligitur clarè à contrario sensu ex *l. Si curatorem, C. de in integr. restit.* ibi, *si post pupillarem ætatem*, & *l. 5. t. 11. p. 5.* ibi, *que fuesse maior de catorze años.* Et docet *Paul. d. l Si curatorem. n. 2.* 8

4. Intellige conclusionem, quatenus habet contractum pupilli vel minoris absque curatoris authoritate celebratum non valere: nisi in eius fauorem, & in quantum est illi proficuus. Sic expressè definitur *instit. de auth. tut. in princ.* & tenet *ibi gloss. verb. Non obligatur.* Idem habetur *l. Contra iuris, & ibi gloss verb. Concessum, ff. de pact. & §. Pupillus, instit. de inut stipul. & l. 17. & ibi Gregor. Lop. verb. A prosit. 16. p. 6. & l. 4. tit. 11. p. 5.* Et ratio est, ne quod minorum fauore introductum est, in eorum detrimentum redundet: minoribus enim ætas in damnis subuenit, nec in prospere gestis obesse in aliquo consueuit, *l. Non eo minus, C. de procurat.* vbi *Bart. Bald Paul. Salic. Iason*, & alij multi quos refert & sequitur *Seraphin. de priuil. iuram. priuileg. 93. n. 50. & 51. Ant. Gom. tom. 2. ver. c. 14. n. 1. P. Molin. tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 224. f. 1393.* & omnes. Vnde in optione minoris est cum authoritate curatoris, & iudicis decreto vbi id necessarium est, stare contractui, vel ab eo desistere: restituet tamen pretium, in quantum locupletior factus est. Sic *Sarmient de reddit b p. 1. c. 2. n. 16. & 17. P. Molin. d. disp. 224. fol. 1394.* vbi bene addit, teneri etiam restituere pupillum pubertati proximum, quamuis ditior effectus non sit, si dolo eius res perit: vt habetur *l. Pupillus 5. ff. de auth. tutor. & l. 1. § an in pupillum, ff. d positi.* 9

Hinc infert *Greg. Lop. l. 4. verb. Aiguna. pro. t. 11. p 5.* posse pupillum maioratum per viam contractus vel donationis facere in sibi successurum. Quia inde vtilitatem tam ipse, quàm eius prosapia consequitur. Sed optimè cum multis *Molin. lib. 2. de primog. c. 9. n. 8. & 9.* probat non posse minorem absque curatoris authoritate quando illum habet, id efficere, nisi eam iuramentum suppleat. 10

11. Conclusio. Quamuis minor authoritate curatoris contrahat, si læsus sit, potest petere restitutionem. Sic habetur *l. 1. & 2. & toto t. C. si tutor interuenerit, & l. 1. tit. 25. p. 3.* Et docent *gl. l. Pupill. 150. paulo post princ. ff. de reg. iur. Paulus l. Si curatorem, n. 3. C. de in integr. restit. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. n. 6. p. Mol. to. 1. de iust. tr. 2. disp. 224. f. 1397.* Idem dicendum est, quando interuenienti iudicis decreto. contraheret. Nam authoritas curatoris ac iudicis decretum efficiunt actum mero iure valere, non autem beneficium restitutionis excludunt. Sic *Paulus eod. n. 3.* 11

Quando autem minor dicatur læsus, vt sic beneficio restitutionis possit vti, consulendi sunt *Ant. Gom. to. 2. var. toto c. 14. Caldas l. Si curatorem, verb. Lasis, C. de in integr. restit.* & ibi omnes scribentes. Vnum tamen hoc notandum est, vbicumque minor facit actum ex quo nulla sibi vtilitas sequi potest, at damnum potest sequi, dicitur læsus, & restitutionis beneficio vti potest. Vt latè probat *Sarmient. l. 3 select. c. 13. n. 2.* 12

13 III. Conclusio, Si minor puber factus iuret contractum onerosum, vel lucratiuum, firmatur iuramento, tenetúrque illi in vtroque foro stare, nec competit ei restitutio, quamuis lædatur. Quia efficitur maior ratione iuramenti supplentis defectum minoris ætatis. Prob. ex *auth. Sacramenta puberum*, *C. si aduerſ. vendit.* ibi, *Sacramenta puberum ſponte facta ſuper contractibus rerũ ſuarum non retractandis, inuiolabiliter cuſtodiantur.* Et *l.6.t.19.p.6.*ib', *eſo miſmo ſeria quãdo el moço fueſſe maior de catorze años, y juraſſe, no deſpues que ouieſſe turado, deue le guardar ſu iura.* Idem habetur *l.6. t.11.p.3.* docéntque omnes. Et præcipuè consulendi sunt *Ant.Gom.to.2.var.c.14.n.18. Seraphin.de priuileg.iuramenti priuil.*83. vbi latissimè rem hanc disputat. Quod verum est siue iuramentum in ipso contractu, siue ante, siue post apponatur. Sic multos referens *Ant.Gom.co.n.*18. Item est verum, siue minor per se, siue per procuratorem cum speciali mandato ad iurandum constitutum, iuret. Sic *Ant. Gom.ibi Greg. Lop.* alios referens contra quosdam quos ibi allegat. *l.6.verb. Maior.t.9.p.6.* Item est verum, licet minor curatorem habens absque eius authoritate contrahat. Supplet enim iuramentum curatoris authoritatem. Vt statim alios referens probabo. Sic docent *Ant.Gom. co.n.*18. *Greg. Lop.ea.l.6.verb. Maior. Molina, l.2.de primog.c.9.n.9. Gutier.de auth.Sacram.puberũ, n.*103. *&* 106. vbi alius refert, contra quosdam oppositum dicentes. Imò firmat iuramentum ac validam reddit alienationem immobilium factam per minorem absque curatoris authoritate, ac iudicis decreto. Quia *l.1, C. si aduerſ. vendit.* expresè dicitur vẽditionem prædij factam à minori firmari iuramento: & *d. auth. Sacramenta puberum*, generaliter traditur minorum contractus firmari iuramento: vbi autem ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, *l. De pretio ff. de publ. in rem actio.* Sic docent *gl.1. verb Emptori. C. si aduerſ. venditio Bart. Iaſon.* & multi alij, quos referunt & sequuntur. *Ant. Gomez to. 2.var.c.14.n.18. Rumnal. inſt. quib. alien. licet. §.7.24. Gutier. d. auth Sacramenta puberum, n.14. Seraph. de priuil. iurament. priu.*83. *n.*32. *Azebedo, lib.5. recop. tit.2.l.2.n.*12.

14 Verum vero non obstanti iuramento, petita eius relaxatione, possit minor ratione enormis, aut enormissimæ læsionis restitutionem petere: consulendi sunt *Con. de pactis, 3.p.§.4.n.6. Mol. l.2.de primog.c.*3. *à n.*18. *Gutier. de iuram. 1.p.c.16.n.8. Mat. l.5 recop. t.11. l.1. gl.8. à n.*50. *Caldas l. Si curat. verb. Laſis a n.*1. *C. de in integr. reſtit.* & ibi scribentes.

15 Grauis autem difficultas est, an desideretur pubertas in minori iurante, vt eius iuramentum contractum firmet, vel satis sit iurantem esse pubertati proximum? Multi, & valde probabiliter affirmant satis esse si iurans proximus pubertati sit. Ducuntur 1. quia si iuret sponsalia, tenetur iuramento, *c. Ex literis, el 2. de ſponſ.* 2. quia peccando & peierando potest se obligare diabolo, *c.1. de delictis puerorum*: ergo potest Deo iuramẽti vinculo astringi. Sic tenent *Bart. Auth. Sacramenta puberum, n.9. C. si aduerſ. vendit.* vbi *Paul.n.6. Salic.n.*8. *Iaſon, n.*14. *& ibi Cornetus*, & communis: *Abb. conſ.*108. *l.2 & d. cap. Ex literis, n.6.* vbi *Alexand. de Neuo n.*15. *Decius l. pupillum, n.*4. *ff. de regul. iur. Hoſtienſ. Ioa. Andreas, Paul. de Eleazar, Dominicus, Imola*, & alij multi, quos refert & sequitur *Seraph. de priuil. iuram. priuil.*83. *n.* 24. *Greg. Lopez l.6. verb. Maior. tit.*19. *part.6. Ant. Gabr. in mea edit. to.2. comm. l.*19. *q.*34. *f.*428. *&* 1. 11. *f.*110. *Gutier. de auth. Sacramenta puberum, n.*117. *Caldas l. Si curatorem, verb. Minoribus, n.9 C. de in integr. reſtitut.*

16 Verius tamen est, desiderari pubertatem. Prob. quia *d. auth. Sacramenta puberum, & l.*56. *t.*5. *p.*5. *& l 6. t.*19. *p.*6. ad confirmandum contractum, exigunt iuramentum puberis. Præterea, quia licet in causa matrimoniali, quippe quæ integrum intellectum potius quam certam ætatem exigit, iuramentum impuberis pubertati proximi obliget: verum ad confirmandos cæteros contractus alias inualidos non satis est, nisi pubertas adsit. Quia ante pubertatem facillimè ea ætas decipitur in contractibus, ac subinde in iuramentis eos confirmantibus. Sic docent *gloss. l. finali, verb. Potuerit, ff. de liberali cauſa, & d. auth. Sacramenta puberum, verb. Puberum*, vbi *Odofred. verb. Quare quid in impubere, & Cynus. q.7. Bald. n.9 &* 10. *Alber. n.7. Cornetus in repetit. n.8. Alex.* dicens communem. *l. Qui iuraſſe. in princ. ff. de iureiur. Alciat. c. Cum contingat, n.*141. *de iureiur. & l. Pall. n.26. C. de pactis, Conar. de pactis 3.p.§ 1.n.3. &* 4. *decret. 1.p.c.5.§.1.n.4. Ant.Gom.2.var.c.*14. *n.*18. *Menoc.* alios referens, *conſ.*29. *n.*37. *vol.*1. *Gratian. reg.1.n.4. Lud. Lop. l. 2. de contract. c.*39. *fol.*485.

Obligabit autem tale iuramentum, donec relaxetur. 17
Quia est de re licita, potéstque absque culpa seruari. Sic *Cornetus, Conar. Gratian. n. præced. allegati, & ibi Lud. Lop.* Erit autem sufficiens ralaxationis causa, impubertas, sicut & metus. Vt bene docent *Conar. & Gratian. ibi.* Imò potest pater vel tutor iuramentum hoc impuberis irritare. Quia cum contractum minimè confirmet, non acquiritur ius irreuocabile tertio, sed solum ex vinculo religionis tenetur impubes. Sic *Lud. Lop. ibi.* Quod tamen verum credo, si sustineamus probabilem sententiam quam referemus *n.*20. docentem impuberem non obligari naturaliter. Si enim sustineamus oppositam, cum acquiratur ius naturale tertio, non poterit pater vel tutor irritare. Similiter retenta opinione asserenti impeberem non obligari naturaliter, dicendum est etiam si contrahat circa peculium castrense, vel quasi, iuretque contractum, posse patrem vel tutorem irritare. Quia impubes inualidè contrahit etiam circa huiusmodi peculium: vt bene probat *P. Molina to.1. de iuſt. tr.2. diſp.*130. *ad fin. §. Licet filiusfamilias, & 2. tom. diſp.*261. *paulo poſt princ. § Filiusfamilias*: atque ita iuramentum illud minimè confirmat contractum, solumque manet religionis vinculum. Recedendum tamen est *à Lud. Lop.* dicenti, posse patrem vel tutorem irritare iuramentum quo pubes contractum firmat. Quia cum omnino confirmet contractum, acquiritur ius irreuocabile tertio, ætatisque defectus suppletur iuramento, & efficitur maior, iure sic statuente: vt dixi n.14. & pater non potest irritare obligationem homini factam, vt dicemus disp. sequenti, n.1.

Ad argumenta proposita n.15. ad probandum iuramento impuberis confirmari contractum, resp. Ad 1. constat ex dictis, n.16. vbi inter sponsalia & alios contractus discrimen constituimus. Ad 2. dic probare iuramentum impuberis illum obligare: quod num. preced. fassi sumus: non tamen eo contractum confirmari. 18

SVMMARIVM.

Idem dicendum est quoad obligationem naturalem, de minori habente curatorem absque eius licentia contrahente, & de pupillo, n 19.

*An minor curatore habens, & abesq; illius authoritate cõtrahens obligetur naturaliter. Refertur opinio negans n.*20 *Et cõtraria verior, n* 21.

*Verbũ, Non potest, an reddat actum nullum, & dicit. a Non poſſit n.*20.

Quid si pupillus nõ sit factus dutior n 22. *Et quid si tutore careat n.*23.

*Quid si non sit pubertati proximus? num.*24. *Et quid si cum ipso tutore contrahat? n* 25.

*Quid, si promissio fiat de alienandis immobilibus, vel mobilibus quæ conseruanda conseruari possunt: & hoc absque iudicis decreto? n.*26.

*Quid, si pupillo vel pubere ex aliqua causa interdicta sit bonorum administratio? n.*27.

Quid de prodigo? eodem num. 27. *Et an pupillus obligetur naturaliter ex mutuo, n.*28.

An filius familias sine patris licentia, aut minor sine authoritate curatoris obligetur naturaliter ex contractu iusto pecunia credita? Et an talis confirmetur iuramento, n 29

*Lucrans in ludo à minoribus absque iuramento, vel cum illo, an teneatur tractus lucrum restituere. n.*30.

*An habens aliquid à minore sine curatoris authoritate, teneatur illud restituere? n.*31

*An possit minor cui beneficiũ restitutionis conceditur, vti compensatione occulta, quãdo magis expensis indigeret ad recuperandũ? n.*32 *Et ibi quid de perdente in ludo prohibito, cui conceditur actio ad repetendũ?*

An possit is minor, vel qui perdit ludo prohibito, casu quo potest beneficium restitutionis implorare, vel lucrum repetere, non soluere? Refertur opinio negans, n. 33. *& contraria verior, n.* 34. *Et ibi, cui datur actio, eidem conceditur exceptio, & retentio licet actio ad repetendũ sit temporalis, & transactum sit tempus quo repetitio conceditur Et annalia seu temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum.*

*Quid, si minor petat coram iudice beneficium restitutionis, & defectu probationis succumbat, an teneatur hic negans restituere. pecorque negandi n.*35. *Vbi & de negante lucrum comparatum ludo prohibito,*

Soluuntur argum n 36. *& ibi, an pupillus obligatus naturaliter, tradens rem, transferat dominium? Et enodantur, & Obligari, in princ.*

ff. de

ff de author.tutoris,l.1.C.de inutil.stipul.l. Si curatorem C.de in integ.restit l.Pupillus,ff de action & oblig. l. Quod pupillus, ff de condict indebiti & l.Contra iuris,ff. de pactis,& l.15.t.4 p.3. & l. 17. t.16.p.6.Post.n.36.inuenies alia summaria.

19 Quæstio II. An minor absque curatoris authoritate contrahens, vel pupillus obligetur naturaliter, id est, in foro conscientiæ? Aduertendum est quoad obligationem naturalem ex contractu consurgentem, idem omnino dicendum esse de minori pubere habente curatorem, & absque eius authoritate contrahenti, ac de pupillo. Quia in hoc æquiparantur. Constat ex *l Si curatorem.C.de in integrum restit.& l.4.t.11.p.5.*ibi, *non vale la promesa de el menor que tiene Curador,como ni la del pupilo.* Sic docent *gl. d.l.Si curatorem,verb.Non absimilis,& l.Contra iuris,19.verb.Concessum ff.de pactis,Ripa,l.1.§.Fnit quæsitũ,n.33 ff.ad Tirebel. Salic.d.l.Si curatorem,n.5.& ibi Caldas, verb. Cum non absimilis,n.1.Ant.Gõ.l.3.Tauri,n.5.Riminal.instit.quibus alien. licet.§.2.n.4.Gutier,auth. Sacramenta puberum,n.104. C. si. aduersus vendit.* Quare in præsenti difficultate multi DD. explicantes in quibus casibus pupillus obligetur naturaliter necne: concludunt idem omnino dicendum esse de minore sine sui curatoris authoritate contrahente. Sic *gloss l. 1. verb.Nõ es oblig.C.de inut.stipul.& l.pupillus,* 150. *ad fin.ff. de reg.iur.& l.1.verb.Promiserit.ff. de nouat.* vbi *Bart.nu. 9. Angel.n.4.Alberic.§.Illud.non interest,n.2.idem Angel. instit.de inut.stipul §.Pupillus, n.3. Cynus l.1.ad fin.C.de inut. stipul.Azo.sum.tit de arbitris,n.8.Alciat.l.Pacta,n.24.C de pactis,P.Molin.to.1.de iust.tract.2.disp.224.f.1394.*

20 Hoc supposito, omissis variis sententiis quas refert *gl. l.1.verb.Promiseris, & ibi Bart.n. 6.ff.de nouat.* quas pro limit.2. sent. referam: duplex est celebris sent.1.docet pupillum sine tutoris authoritate contrahentem non obligari naturaliter debito vere naturali, quod in foro conscientiæ obliget. Prob.1.quia si pupillus obligatur naturaliter,& sic in foro conscientiæ, iniustitiam fouerent leges ciuiles,& sic essent iniquę,quæ tuentur pupillum ne soluat id debitum. Dices non esse iniquas, sicut licet defraudans intra dimidium iusti pretij peccet, non subinde sequitur iniquas esse leges denegantes actionem aduersus eam fraudem. Sed hæc solutio non satisfacit, quia in eo casu non fouent eum dolum leges,sed solum vitandi lites gratia denegant actionem in foro externo: at in nostro nulla est causa vitandi lites,sed fouent ipsum pupillum non soluentem,& si forte soluit, cogunt alterum ad restitutionem. 2. quia minor dum sine curatoris authoritate mutuo dat, aut soluit, non transfert dominium, *inst. quibus alien. licet.§. Nunc admonendi.*ibi, *si pupillus mutuam pecuniam sine tutoris authoritate alicui dederit, non contrahit obligationem quia pecuniam non facit accipientis* Et *§.fin.*ibi, *pupilli vel pupillæ soluere sine tutoris authoritate non possunt quia id quod soluũt non fit accipientis.cũ nullius rei alienatio eis sine tutoris authoritate concessa sit.* Ergo ex contractu non obligatur naturaliter, & inte.foro conscientiæ: transferret quippe dominium,si obligaretur,& alterum retinendo redderet tutum in foro conscientiæ 3.quia dum lex resistit contractui,nulla oritur obligatio.(vt dixi lib.1.disp.7.n.16.) At leges resistunt contractui pupilli sine tutoris authoritate inito: vt patet ex *l. Obligari,9 ff.de author tutor.in princ.*ibi, *Obligari ex omni contractu pupillus sine tutoris author.non potest.* Et *l.1.C.de inut.stip.*ibi, *ex stipulatione in qua impubes sine tutore authore spopondisti non es obligatus* Et idem habetur *instit de author tuto.in princ.& l.17.t.16.p.6* ibi, *el moço no puede fazer pleito,ni postura a menos de otorgamiento de su curador.* In quibus textibus pondero verbũ, non potest, quod præcisã necessitatẽ importat & actum contra gestum omnino reddit nullum, priuatque potentia: vt testantur *gloss. reg.1. verb.Non potest.de reg.iur.in 6.Bart.l.Gallus,in princ.n.4.ff. de liber.& posthu.& l.finali,n.7.ff.de feriis,& l.de bis,n.4 ff. de trãsact.& l. Menius,§.Duobus,ff.de legat. 2.n. 20. Corrasius,l.Frater à fratre,§.1.n.7.ff.de condict.indeb.Tiraq.* multos referens post leges cõnubiales. *gloss.4.n.1.Angel excommunicatio 7.n.1.vlt.Sylu. Excommunicatio 10.n.fin. Metin. C. de pœnit.tract.2.de confessione,q de alieno sine licentia proprij absoluente, vers.postrema facit Conar. c.Tua,de test. n.2. fine, Azeb.*alios referens.*l.5.recop.t.3.l.1.n.1.* Nec obstat, si dicas cum *Bartol.l.Cum lex,n.6.& 7.ff.de fideiussor.* hoc distare inter, Non potest,& non possit: quod Non possit, inducit necessitatem, ac potestatem aufert, redditque actum nullum, & sic obligationem naturalem impedit: secus Non potestat prędictæ, leges minime vtuntur verbo non possit, sed dicunt pupillum non posse obligari. Quam distinctionem approbant *Iason.l Frater à fratre,n.44.versic. Tertia difficultas. ff.de condict. indeb. Socinus, l.1.de liber. & posthu.Emiq.l.13.de excommunic.18.n.3.* Nõ obstat, (inquam (quia hanc Bartoli distinctionem reprobant *Iason l.Stipulatio ista §. alteri,n.18 ff.de verb.oblig.& d.l.Gallus, in principio,n.22.& l Pacta,n.7.C.de pactis.* vbi *Decius nu. 10. Tiraquel.*alios referens post leges connubial. *Gl.4.n.9. Con. de pactis. 2.p. §.4.n.4.vers. Sed aduersus: Gut. l. Nemo potest,n.147 ff.de legat.2.Caldas l. Si curatorem,verb. Cum non absimilis,n.27.fine,C.de in integr.restit.Grati.reg.484.n. 7.* Et confirm. quia *l.Is cui bonis,6.ff.de verb.obl.* eodem renore dicitur prodigum cui datus est curator non posse obligari, ibi, *is cui bonis interdictum est, tradere non potest, vel promittendo obligare: & ideò nec fideiussor intercenire potest pro eo.* Et tamen omnes fatentur non obligari naturaliter. Vt optime tanquam certum statuit *Caldas d.l.Si curatorem, verb.Cum non absimilis,n.22.* Quare *n.24.* dicit eius obligationem non firmari iuramento. 1. confirmatur, quia minor habens curatorem æquiparatur prodigo cui bonis interdictum est: vt habetur *d.l si curatorem, & l.Certi condictio,9.§. Quoniam ff. si cert.pet.*ibi, *puto pupillo eum comparandum:* ergo cum hic non obligetur naturaliter, ita nec ille. 3. confirm. quia ideò hic prodigus non obligatur naturaliter, quia administratio semel ei concessa interdicitur: vt fatetur *Bart.l.1.n.8.ff.de nouat.* at adulto statim conceditur administratio cum obligetur ciuiliter & naturaliter, (vt diximus n.4.) quod non fieret, nisi administratio esset concessa, *l.iusiurandum, quod ex conuentione, §.1. de iureiurand.* ergo per dationem curatoris videtur sibi administratio interdicta, sicut prodigo, & ita non obligabitur naturaliter. 4. principaliter prob. quia *l. Si curatorem, C. de in integr. restitut.* definitur contractum gestum à minori sine curatoris authoritate esse nullum: ergo non obligatur naturaliter, alias valeret saltem per viam exceptionis, aut compensationis, qui sunt effectus naturalis obligationis, teste *Corrasio, l. Frater à fratre, in princ. n.36. ff. de condit. indeb.*5. probatur ex *l. Pupillus,*58.*ff. de actio, & oblig.* vbi sic dicitur *pupillus mutuam pecuniam accipiendo nec iure naturali obligatur: & l. Quod pupillus,* 41. *ff. de cond. indeb.* vbi sic dicitur, *quod pupillus sine auth. tutoris promiserit,& soluerit, eius repetito est. Quia nec neutra debet:* vbi clare dicitur, non obligari naturaliter: & insuper posse repetere: at si naturaliter deberet, non posset repetere, *l. Naturaliter,*13. *ff. de condict. indeb.* ibi, *naturaliter seruus obligatur, & ideo si manumissus soluat, repeti non potest.* 6. quia pupillus sine tutoris authoritate contrahens comparatur furioso, *l.Interdum,*29.*ff.de condict. indeb.* vbi sic dicitur, *interdum persona locum facit restitutioni, vt puta si pupillus sine tutoris authoritate, vel furiosus soluerit.* Idem *l.4. t.11.p.5.* ibi, *prometer puede a otro todo homo a quien no es defendido, e aquien es defendido son estos; el loco, o desmemoriado, o el menor de siete años,o el pupilo maior de siete.y menor de catorze,* sed furiosus non obligatur naturaliter: ergo. 7. Prob. ex *l Contra iuris,* 29. *ff.de pact.*ibi, *contra iuris ciuilis reg. pacta conuenta, rata non habentur veluti si pupillus sine authoritate tutoris pactus sit.* Vltim. prob. ex *l.15.t.4.p.5.* vbi postquam lex dixit minorem absque curatoris authoritate cõpromittentem sub certa pœna, ea minime affici, si sententiæ non acquiescat: subdit hæc, *empero los fiadores que dio son tenudos de pechar La pœna que se obligaron, si el huerfano no quisiesse estar por el juicio siendo mayor de catorze años:* ergo à contrario sensu fideiussor pupilli minoris 15. annis nõ obligatur, & proinde talis pupillus non obligabitur naturaliter

turaliter, Hanc sent. docent *Iac. Raueras*, quem refert, & sequitur *Cynus l. 1. ad finem, C. de inut. stip. Alciatus l. Pacta, n. 14. C. de pactis, Duaren. l. Si pupillus 127. ad fin. ff. de verb. obligat. Ant. Goucan. l. 1. §. Id quod, ff. ad leg. Falcid. Cou. de pactis. 1. p. §. 4. n. 10.* Et in hanc partem motus illa lege declinat *Greg. Lop l. 25. verb Sciendo, tit. 4. p. 3.* licet tandem cogitandum relinquat. Pro hac sent. citatur *Cerasius l. Filium quem n. 138. C. famil. herciscunda:* sed mendose, nam ibi nihil dicit: *ibi, § falcidia, n. 38.* vbi de hoc agit, nihil definit, sed tantum dicit oppositam sent. esse communem. & se late de hoc agere in quodam miscellaneo: quod tamen inuenire non potui. Et hæc sent. est valde probabilis.

21 II. sent. cui tanquam communiori, ac probabiliori adhæreo, docet pupillum aut minorem contrahentē sine tutoris, aut curatoris authoritate obligare naturaliter, & in foro conscientiæ ex contractu. Prob. 1. quia principali nullo modo obligato, non tenetur fideiussor, vnde vt fideiussor obligetur, opus est principalem saltem naturaliter obligari, *l. Cum lex 47. ff. de fideiussor. & l. Naturaliter, 13. ff. de cond. indeb.* ibi, *naturaliter seruus obligatur, & ob id fideiussor pro seruo acceptus tenetur: & l. Fideiussor obligari, 17. in princ. ff. de fideiuss.* vbi *gl. verb. Non est* reddit rationem, quia deficienti principali obligatione non valet accessoria *reg. Cum principalis, 138. ff. de reg. iur.* Sed fideiussor pupilli contrahentis sine authoritate tutoris obligatur: ergo & ipse pupillus saltem naturaliter obligabitur. Prob. minor ex *l. fin. ff. de iureiur. in princ.* ib *pupillus autem hoc solo defendebatur, quod tutor eius non interuenisset, & hoc casu fideiussorem præstare non tuebitur.* Et *l. Si pupillus, 48. de recep. arb. tr.* ibi, *si pupillus sine authoritate tutoris compromiserit, non est arbiter cogendus pronunciare: quia si contra eum pronuncietur, pœnam non tenetur, præterquam fideiussorem dederit, à quo pœna peti possit.* Et idem habetur expresse *l. 25. tit. 4. p. 3.* hac moderatione quando puer est maior 14. annis: ergo clare constat pupillum obligari naturaliter, vt huic obligationi accedat valide fideiussor. 2. probatur ex *l. Si pupillus, 21. in prin. ff. ad l. falcid.* vbi habetur pupillum sine authoritate tutoris mutuam pecuniam accipientem, cui postea legatum fit sub ea conditione, si mutuum reddat, implere conditionem reddēdo mutuum, liberarique ab obligatione naturali reddendi. Et *l. 1. ff. de nouat.* ibi, *dummodo sequēs obligatio aut ciuiliter aut naturaliter teneat, vt puta si pupillus sine authoritate tutoris promiserit.* Et *l. Si eius 64. in princ. ff. ad Trebel.* ibi, *non repetam, quia ab eo in me naturalis obligatio translata est.* Et *l. Cum illud 25. §. 1. ff. quando dies leg.* vbi testator legauit, quod pupillus ei debebat: & respondet *Iurisc.* naturalem obligationem legatam videri, si debitum fuit contractum sine licentia tutoris. Et *l. Marcellus, 26 ff. de fideiuss.* ibi. *si quis pro pupillo sine authoritate sui tutoris obligato.* vbi *Iurisc.* supponit pupillum posse sine tutore obligari. 3. quia obligatio naturalis oritur ex consensu, *l. Stichum, §. Naturalis ff. de solut.* hoc autem consensu pupillus non caret, *§. Pupillus, instit. de inutil. stipul.* Et confirmatur ex *l. 5. tit. 12. p. 5.* ibi, *si algun siervo prometiesse a otro, &c. tenudo es naturalmente de complir por si lo que promete, por quanto es home*: ecce quomodo ponderat textus obligationem naturalem cōsurgere ex consensu, eo quod seruus homo sit: cum ergo idem militet in minori, & pupillo, tenebitur naturaliter. 4. contractus gestus à minori sine licentia curatoris firmatur iuramento: (vt dixi n. 13.) ergo ex eo oriebatur obligatio naturalis, secluso iuramento. Hoc enim argumento probat *Bart. l. Si quis pro eo n. 11. ff. de fidemissor.* ex stipulatione alteri per alterum facta oriri obligationem naturalem: quia talis stipulatio firmatur iuramento. Hanc sententiam docent *gl. l. finali, verb. Non debetur ff. de iureiurando, & l. Quod pupillus, 41. verb. Natura, ff. de condict. indeb. & l. Pupill. 58 verb. Nec quidē, ff. de actio. & oblig. & l. Marcell. 26. verb. Obligato, ff. de fideiuss. & l. Impuberib. 13. verb. Obligantur ff. de auctor. tutor. & l. Pupill. 150. ad fin. ff. de reg. iur. & l. Si pupill. 127. verb. Promittat, ff. de verb. oblig. & l. 1. verb. Non est obligatus. C. de inutil. stipul. & l. 1. verb. Promiserit, ff. de nouat.* vbi, *Bart. n. 7. Paul. n. 6. Ang. n. 4. idem Bart. l. 2. n. 1. & l. Cum lex, n. 7. ff. de fideiuss. Ang. inst. de inutil. stip. §. Pupill. n. 3. Salic. l. 1. n. 1. C. de inutil. stipul. Fulg. l. Quod pupillus n. 1. & 3. ff. de condict. indeb. Azo. summa tit. de auctoris, n. 8. Alex. l. Si pupillus, 21. in princ. n. 2. ff. ad leg. falcid. Dec. l. Pupillus, fine, ff. de reg. iur. Cornetus repetit. auth. Sacramenta puberum, n. 8. C. si aduers. vendit. Iaſ. l. Interdum, 19. n. 5. ff. de condict. indeb. & l. Impuberibus, n. ff. de acquir. hæred. Roma. l. Stipulatio ista §. Alteri, ff. de verb. oblig. Felin. §. Quamo n. 1. de præsumpt. Fortun. de vlt. fine illatione 20. n. 324. Bertach. in repertorio, verb Pupil. sub n. 50. Ald. brandin. instit. de author. tutor. §. Authoritas autem, n. 22. Nau. l. 4. consiliorum in 1 edit. tit. de sponsal. cons. 39 n. 11. in 2. t. de de sponsal. impub. cons. 4. n. 11. Ant. Gom. to. 2. var. c. 14. n. 1. Costanus de sponsal. 1. Qui possint sponsalia contrahere n. 4. (habetur to. 9. tr. noniorum) Lambertengus, tr. de contractib. gl. 16 verb. Non valeat n. 12. Ant. Gaiv. in mea editione. to. 2. commun. l. 14. verb. Pupillus, fol. 251. Gut. l. Nemo potest, n. 149. ff. de leg. 1. Caualcanus 1. p. decis. 31. n. 13. Caldas, l. Si curatorem, verb. Non absimilis, n. 27. C. de in integrum restit.* Et hanc sententiam dicit esse communem *Corrasius l. Filium quem § Falcid. a, n. 38. C. familiæ herciscunda.* Et ex Theologis, eam tenent *Corduba summa q. 255. P. Molina t. 1. de iust. tract. 2. disp. 224. § Quamuis autem, Lud Lop. 1. p. instruct. 2. edit. c. 124. § Igitur.*

Hæc tamen sent. solet aliquibus modis limitari. 1. limitatur, vt pupillus teneatur naturaliter, quando factus est locupletior. Sic limitant aliqui, teste *gloss. l. 1. verb. Promiserit ff. de nouatio.* Sed hæc limitatio reiicienda est. Tum, quia *illa l. 1.* pupillus nouandi animo alienam in se suscepit obligationem, & ita ditior non est effectus, & tamen ibi dicitur teneri naturaliter. Tum etiam, quia quando ditior efficitur, tenetur naturaliter, & ciuiliter: [vt dixi n. 7.] & ita colligitur ex *l. Pupillus, 127 ff. de verb. oblig.* Et notat *ibi gloss. verb. Promittat: & d. l. 1. verb. Promiserit.* vbi *Bart. n. 6. Angel. inst. de inut. stipul. §. Pupillus, n. 3. Caldas l. Si curatorem verb. Non absimilis, n. 30. C. de in integr. restitut.* 22

2. Limitatur, vt procedat quando pupillus habet tutorem, & ipso non authore contrahit, vnde si tutore careat, non obligabitur naturaliter. Sic *gloss. l. 3. verb. Non est obligatus, C. de inutil. stip. Ang. l. Si pupillus, 21. paulo post princ. vers. In textus*, ibi, *sine tutore. ff. ad legem falcid.* Sed hæc limitatio reiicienda est. 1. quia per tutoris donationem magis coarctatur pupilli potestas, plusque illi administratio interdicitur, ergo si habens tutorem & sine illo contrahens tenetur naturaliter, à fortiori quando illo caret. 2. prob. ex *l. Si curatorem, C. de in integr. restit. & l. 5. tit 11. p. 5.* vbi minor carens curatore obligatur naturaliter & ciuiliter, & illum habens, eoque non authore contrahens, minime obligatur ciuiliter, & ita in hoc casu minus obligatur: ergo pari ratione minus obligari debet pupillus spreto tutore sibi dato contrahens, quam vbi tutore caret. Et ita reiecta hac limitatione docent pupillum tutore carentem obligari naturaliter, *Bart. l. 1. n. 6. & 7. de nouat.* vbi *Paul. n. 7. Alberic. ibi. §. Illud non interest, n. 2. Salic. l. 1. n. 1. C. de inutil. stip. d. Alex. l. Si pupillus, 21. in princ. n. 2. ff. ad legem falcid. Ang. inst. de inutil. stipul. §. Pupillus, n. 3. Iason. l. Interdum, n. 4. ff. de condict. indeb. Gutier. l. Nemo potest, n. 151. ff. de legat. 1.* 23

3. Limitatur, nisi pupillus sit infans, aut infantiæ proximus: vnde vt obligetur naturaliter, debet esse pubertati proximus. Deficit enim ante illam ætatem plena intelligentia, vt sic perfectum consensum habeat. Sic *gl. l. Pupill. in princ. verb. Si pupillus, ff. ad l. falcid. & l. 1. verb. Non est obligatus, C. de inutil. stip.* vbi *Salic. n. 1. Bart. l. 1. nu. 7. & ibi Paul. n. 6. ff. de nouatio. Iacobus de Arena. l. Si pupillus, inst. ff. de verb. obligat. Decius, l. Pupillus, 149. in fin. ff. de reg. iur. Angel. instit. de inut. stip. §. Pupillus n. 2. Iason. l. Iusiurandum quod ex conuentione, §. Pupillus n. 10. ff. de iureiur. & l. Interdum n. 5. ff. de condict. indeb. Felinus, cap. Quanto, n. 1. de præsumpt. Aldob. andr. n. inst de auth. tutor. C. Authoritas autem, n. 22. Nauar. lib. 4. Consil. in 1 edit. 1 de sponsal. cons. 39. n. 11. in 2. tit. de desponsat. impub. cons. 4. n. 11. Ant. Gom. to. 2. var. c. 14. num. 1. Anton. Gaiv. in mea edit. to. 2. commun. lib. 14. verb. Pupillus fol. 251. Canalcan. 1. p. decis. 31. num. 13. P.* 24

Molina, to. 1. de iust. tr 2. disp. 214 fol. 1394. Quod intelligit *Angel. eo §. Pupill. n. 2.* nisi malitia suppleret ætatem: tunc enim etiam nondum pubertati proximus diceretur doli capax, & obligaretur. Sed verius credo non obligari. Quia deficit prohibitionis ratio in casu quodã particulari.

25 3. Limitatur, nisi pupillus cum ipso tutore contrahat: tunc enim nec naturaliter obligatur. Quia prohibitus est tutor eam promissionem recipere, immo punitur, *l. Non licet, C. de contrah. empt.* & ita lex huic contractui resistit. Sic *gl. l. Naturaliter, 13. fine. ff. de condict. indeb. & l. 1. verb. Non est obligat. C. de inut. stip. & l. 1. verb. Promiserit ff de nouat.* vbi *Bart. n. 7. Paul. n. 6. & ibi Alber. §. Ill. d n n inter. reſt, n. 3. Ang. inſt de inutilib ſtipul §. Pupill. n. 3. Salic. l. 1. n. 1. C. de inutil. ſtip. Bertach. in repertorio, verb. Pupill ſub n. 50. Gut. l. Nemo poteſt, n. 149. ff. de legat. 1. P. Mol. to. 1. de iuſt. tr. 2. diſp. 224 f. 1395.* & dicit communem *Corras. l. Filium 9 em, §. Falcidia, n. 38. C. familiæ herciſcundæ.* Et constat etiam ex *l. Pupill. 5. ff. de auth. tut.* ibi *pupillus obligari tutori eo authore non poteſt.* Quod tamen intellige primo, nisi altero tutore authore ei obligetur. Vt habetur *ead. l. Pupillus:* & docent *gl. reg. Pupillus 150. ff. de reg. iur Salic. Bertach. & Mol. proxime cit.* 2. Intelligo, nisi pupillus factus sit locupletior: tunc enim tenetur ipsi tutori. Sic habetur *ead. l. Pupillus:* & docent *gl. ibi verb. Naturaliter, & d reg. Pupillus, Bart. Salic. Angel. Bertach. Mol. hic allegg.* Immo in hoc casu tenebitur pupillus tutori naturaliter & ciuiliter. Vt bene *gl. ea l. Pupillus, verb. Naturaliter, & Molin proximè cit.* Intellige tertio, nisi pupillus dolum committeret. Sic *gl. ea l. Pupillus, verb. Naturaliter, Molin hic allegatus,* explicans, vt si dolo eam rem destruxisset, vel alienasset.

26 5. Limitatur nisi promissio facta sit de rebus, quarum alienatio est interdicta minori absque iudicis decreto: vt sunt immobilia, & mobilia, quæ seruando seruari possunt: tunc enim non obligatur etiam naturaliter, licet authoritate tutoris, absque iudicis decreto promiserit, vel alienauerit. Quia lex tali alienationi resistit, *l. Si ad reſoluendam, 7. & l. Si quidem, 11. & l. Si minor, 11. C. de prædis minor.* Sic *Bart. l. 1. n. 7. & 8. & ibi Paulus, n. 6. ff. de nouat. Angel. inſtit. de inut. l. ſt. p. §. Pupillus, n. 3.*

27 6. Limitatur, nisi pupillo vel adulto ex aliqua causa iudex interdixerit administrationem: tunc enim nec naturaliter obligabitur: eadem ratione qua de prodigo cui datus est curator, diximus n. 20. in 1. confirm. ad tertium argum. Sic *Bart. l. 1. fine. ff de nouatio.*

28 7. Limitatur, nisi in mutuo, ex quo pupillus nec naturaliter obligatur. Vt expresse videtur decidi *l. Pupill. 58. ff de actio. & oblig. & l. Quod pupill. 31. ff de condict. indeb.* Et tenet *Bologninus, rubr. ff ſi cert. pet. n. 23.* Sed displicet hæc limitatio, nec illæ leges eam probant, (vt n. 36. vbi illis satisfiet, videbimus.) Et probatur ex *l. fin. ff. de iureiur. & l. Si pupillus, 21. in princ. ff. ad leg. falcid.* vbi de mutuo dato pupillo fit sermo, & docetur pupillum ex eo naturaliter obligari. Sic *Cald. ad l. Si curatorem, verb Non abſimilis, n. 28. C. de in integr. reſtit. Gut. l. Nemo poteſt, n. 150. ff. de legat. 1.*

29 8. Limitatur in regno Castellæ, vt minor sub tutore constitutus sine licentia curatoris non obligetur ciuiliter, aut naturaliter ex contractu pecunia credita inito: vt si pecunia credita aliquid emat: & idem dicendum est de filio familias, siue maior sit, siue minor, similem cõtractum absque patris licentia ineunte. Quia *l. 22. t. 11. lib. 5. rec. p. Castellæ* resistit huic contractui penitus annullans, & fideiussorem dicit minimè obligari. At si minor aliquo pacto obligaretur, fideiussor maneret obligatus [vt diximus n. 21.] potuitque ea lex propter bonum commune id statuere ea pœna venditores puniens. Sic *Pe. ez lib. 3. ord. 1. 8. d. 1. f. 703. verſ. His etiam adſtipulatur: Matienz. ea l. 22. gl 8. n. 10. Azebedo ead. l. n. 2. P. Mol. t. 2. de iuſt. tr. 1. diſp. 261. §. In regno Caſtellæ.* Nec talis contractus firmatur iuramento. Quia ea lex expresse resistit contractui; & iuramento. Sic *Matienzo, Perez, Azebedo, n 6. prox mè citati. Gut auth. Sacramenta puberum n. 47. C. ſi aduerſ. vendit.* Hæc tamen vt filiusfamilias & minor non teneantur ex tali cõtractu pecunia credita facto, intelligenda sunt eisdem limitationib. quibus tradunt DD. filiumfamilias non teneri ex mutuo. Vt probat *Gut. d auth. Sacramenta puberum, à n. 50 vſque ad 91.* & præcipue *n. 54.* Quas limitationes referunt *Gr. Lop. l 4 verb Praſtado & verb. Caualliero, ſi. 1. p. 5. Am. Gom. t. 2. var. c 6. n. 2. Dueñas reg. 170 Perez d. l. 1. f. 603. à verſ. Fallis ſecundo, Matienz d. l. 22. gl. 3. & 4. Azebedo ead l. n. 1. Gut. d. auth. Sacramenta puberum, n. 48. 51. 57. 76. 77. 78. 86.*

Ex dictis infertur pro materia de ludo, id quod communiter docent DD. lucrantem à minoribus teneri lucrũ restituere: non ita indistinctè verum esse. DD. hi sunt. *D. Tho. 2. 2. q 32. a. 7. ad 2. Medina C. de reſtit. q. 22. §. Vt igitur in ſumma dicam, D. Ant. 2. p. t. 1. c. 23. §. 1. init. Sotus l. 4 de iuſt q. 5. a. 2. verſ. Hic denum, Castro l. 2. de lege pœn. c. 2. col. 1. init Bañez 2. 2. q. 32. a 7. circa ſolut. D. Tho. ad 2. & ibi Aragon. circa eandem ſolut. Alcocer li. de ludo, c. 14 §. el primero caſo, Lud Lop. l. 2. de contr. c. 21. paulo poſt princ. Manuel t. 10 ſum. 2. edit c. 189. n. 1. & 3.* Et ex iurisperitis, *Sylu. verb. Ludus, q. 11. diſt. 1. Couar. reg. Peccatum, 2. p. §. 4. n. 5. verſ. Deinde illud. Petr. de Cou de remedio luſorum, 3. p. c. 1. Sarmiento de reddit. lib. 1. p. c. 2. n. 5. Azeb. li. 8. recop. t. 7. l. 2. n. 88.* Sed hoc pacto distingendum est, si minor sit pubes & curatore careat, non tenetur lucrans restituere, donec minore restitutionem petente iudex lucrantẽ ad eam cogat. Ratio est, quia hic minor naturaliter & ciuiliter obligatur ex contractu, cum beneficio restitutionis, (vt diximus n. 4.) Quare caute *Angelo florib. 2. p. 9 de ludi reſt. a. 11. n. dub. 1. f. 289. Alcoz. l de ludo c. 16 f. 101. Manuel t 10 ſum. 2. edit. c. 191. n. 3.* & in *bulla compoſitionis caſu 19. n 35* limitatur, quando minor curatorem habet. Si autem minor curatorẽ habeat, vel sit impubes pubertati tamẽ proximus sustinẽdo priorẽ sent. valde probabilẽ, quam retuli n. 20. asserentem hunc sine curatoris authoritate contrahentem non obligari naturaliter: consequenter dicendum est, lucrantem teneri restituere: & in hoc casu vera est sent. prædictorum authorum: & cum sit valde probabilis, poterit minor illi innitens nẽ soluere pecuniam in ludo amissam. Cæterũ retenta sent. probabiliori relata n. 21. vt impubes pubertati proximus & minor sine tutoris aut curatoris authoritate contrahentes obligentur naturaliter: dicendum est lucrantem a minori, vel pubertati proximo, vel aliter cum illis contrahentem absque curatoris authoritate, non teneri restituere, interim dum minor vel tutor loco illius id non repetit coram iure, vtens beneficio restitutionis. Quia licet minor vel impubes ille eo contractu dominium non transtulerit, (vt dicemus num. 36.) at tenebatur naturaliter & in foro conscientiæ stare contractui, dum non eliditur beneficio restitutionis: ergo lucrans non tenebitur restituere: ad hoc enim non deideratur translatio dominij in accipientem, sed satis est habeat ius accipiendi ac retinendi. Sic *P. Molina, to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 224. ad finem §. Ex dictis infero, & tom. 2. diſp. 519. §. Quod dictum eſt.* Hoc autem necessario intelligendum in iis casibus in quibus diximus pupillum, & minorem obligari naturaliter. Præterea si minor iuret contractum ludi, vt si iuret se soluturum, vel non repetiturum, tenebitur soluere, nec poterit vti beneficio restitutionis, nisi in casibus in quibus maiori conceditur repetitio: & hoc verum est siue minor ille curatorem habeat, siue illo destitutus sit: quia iuramentum supplet defectum minoris ætatis, firmatque contractum, excluditque restitutionem ratione minoris ætatis concessam: (vt probaui n. 13.) Si autem ludens & iurans sit impubes pubertati proximus, & sine authoritate tutoris ludat, sustinendo sententiam relatam n. 15. dicentem eius iuramento firmari contractum, idem dicendum est: sustinendo autem oppositam veriorem relatam n. 16. potest impubes petere relaxationem ratione imperfectæ ætatis, & ea obtenta vti beneficio restitutionis, ante obtentam vero relaxationem astringitur iuramento: vt probaui num. 17.

2. Infertur: temperandum esse quod tradunt aliqui Doctores, nempe habentem rem à minori sine tutoris authoritate, 31

30

ritate quouis titulo habeat, teneri restituere. Hi sunt *Innoc. c. Quia plerique, n. 3. vers. Sed quid dicet de immun. Eccl. Soto l. 4 de iust. q. 5. a. 3. vers. At quo rei pretium, Ledesm 2. p. q. 18. a. 1 dub 12. fol. 227. col. 2. fin. Ant Gom l. 3. Tauri, n. 124. Sarmiento de reddit. b. 1 p. c. 1. n. 4. & 5. Mercado l. 3. de contract. c. 2. § Publicada la postura.* Et pro eadem parte est *Sylvest. Restitutio 2. dist. 5.* vbi ait soluentem debitum pupillo sine tutoris authoritate, non liberari nisi pupillus habeat apud se, vel factus sit locupletior, & proinde teneri iterum soluere: addit *Sarmiento, n. 6.* posse alterum rem detinere donec pupillus soluat sibi pretium, quatenus factus est locupletior, quod si locupletior non sit effectus, sed pecunias perdiderit, teneri emptorem rem gratis restituere. Sed hoc temperandum est, si enim teneamus pupillum & minorem obligari naturaliter dicendum est non teneri alterum restituere, donec minor læsus vtatur beneficio restitutionis. Quia valet is contractus in foro conscientiæ, donec rescindatur. Sic docent. *Ant. d. c. Quia plerique n. 12. & ibi Abb. n. 31. P. Molin. to. 1 de iust. tr. 2. disp. 224. ad finem. §. Ex dictis infero.* In hoc tamen casu erit verissima prior doctrina, cum minor siue curatorem habens, siue illo destitutus, alienat rem immobilem sine iudicis decreto. Quia ex tali contractu nec ciuiliter, nec naturaliter obligatur. vt probaui n. 26.

32 Inquires autem, an si minor nequeat absque magnis expensis petere coram iudice restitutionem, possit occulta compensatione vti? Affirmant *Corduba sum. q. 255. & Lud. Lop. 1. p. instruc. edit. c. 124. §. Si autem talis minor.* Sed hoc minimè credo, nisi quando talis esset læsio, vt alter circa omne dubium teneretur in foro conscientiæ restituere ante omnem iudicis sententiam. Quoniam beneficium restitutionis minoribus læsis concessum, non est, vt alter teneatur ipsis ante iudicis sententiam resarcire læsionem, sed vt minores ipsi gaudeant hoc priuilegio, vt iudex audita parte possit concedere ipsis restitutionem. Vt constat ex *l. Si curatorem. C. de in integr. rest.* ibi *implorare in integrum restitutionem non prohiberis si nec dum tempora præfinita excesserint, causa cognita.* Et *l. 5. t. 11. p. 5.* ibi, *mas si se sintiere enganado, o que lo fizo assi dañ- puede pedir alguez en manera de restitution que le desobligue.* Præterea, quia minor carens curatore cum obligetur naturaliter & ciuiliter, cogetur à iudice stare contractui, dum restitutionem non petit: ergo eo beneficio non gaudet dum restitutionem minimè petit, & proinde idem dicendum est de minore curatorem habente. Quia (vt diximus n. 4.) vterque minor læsus æquè gaudet hoc beneficio. Tandem, quia perdens ludis lege interdictis actionem habet ad repetendum lucrum coram iudice, *auth. Alearum, C. de relig.* at non potest inconsulto iudice compensatione vti, & si soluat, petatque postea authoritate priuata lucrum sibi restitui, non tenetur alter donec condemnetur. Vt docent ferè omnes DD. in materia de ludo, & potest videri in *Cou. reg. Peccatum, 2. p. § 4. ad fi. vers. Hic tolluntur.*

33 Rursus inquires, esto minor qui re vera soluit, non possit propria authoritate recuperare, nec compensatione vti tantumdem retinendo, an possit non soluere pecuniam, vel aliam rem promissam, sicut potest solutione facta petere coram iudice restitutionem? In simili quæstione, nempe, in casibus, in quibus datur repetitio pecuniæ amissæ in ludo ipsi perdenti, negant aliqui posse tuta conscientia non soluere. Ducuntur, quia alias non esset verum, minorem habentem curatorem, eiusque authoritate contrahentem, vel si eo careat, obligari naturaliter & ciuiliter, cum beneficio petendi restitutionem, quando læsus est. Cuius contrarium vt certum statuimus n. 4. si enim potest retinere, & non soluere, minimè tenebitur stare contractui. 2. quia is contractus non redditur irritus, & ita alter non tenebitur restituere, antequam minor petat: vt docet *Abb. c. Quia plerique, n. 28 de imman. Eccl. Ant. Gom. l. 3. Tauri, n. 124. ad fi.* sed tantum datur actio minori, vt petat coram iudice rescissionem, ergo dum non petit, tenebitur soluere. Et ita in hoc casu docet *Alcocer libro de ludo, c. 33. fin.* Et in simili casu, quando datur repetitio in ludo, vt non obstante actione quam habet perdens ad repetendum, teneatur soluere, docent *Alcocer ibi, concl. 3. Medina C. de restit. q. 21. §. Corollariè sequitur, Castro l. 2. de lege pœn. c. 2. col. 3. Sal. n. 2. 2. ante q. 62. q. 5. de dom. n. 6. f. 161. Fr. Garcia l. 2. de contr. c. 19. f. 186. & seq. Azebed. l. 8. recop. t. 7. l. 8. n. 5. Bañez 2. 2. q. 32. a. 7. f. 1182. Valent. t. 2. disp. 5. q. 6. punct. 5. d. b. 8. § Hæc duo sent.* & dicit esse valde probabile *Aragon referendus n. seq.*

Quamuis autem hoc sit valde probabile, verius tamen est, posse tuta conscientia non soluere, nec stare contractui. Quia quoties lex humana iusta negat actionem ad aliquam rem petendam, & simul concedit eiusdem rei possessori & debitori repetionem, si soluerit, tunc licet possidenti in vtroque foro retinere: ea enim lex præstat authoritatem ad retinendum. Cui enim datur actio, eidem competit exceptio, & retentio: *reg. Qui ad agendum, 61. de reg. iur. in 6. & reg. inuitus, 179. §. Cui damus, ff. de reg. iur. l. 1. §. Qui superficiem, vers. Nam cui damus ff. de superficieb. l. Creditori, 5 de pactis.* Præterea, quia frustra petitur, & esset circulus inutilis, quando aliquid statim restituendum est, *l. Dolo, 8. ff. de doli mali except. & reg. Dolo 59. de reg. iur. in 6.* Cum ergo statim repetita ea pecunia debeat authoritate iudicis restitui, frustranea esset eam soluendi obligatio. Sic expresse colligitur ex *Bart. Extrau. Ad reprimenda, n. 13. Ant. c. Nouit. n. 61. & 63. de iudicijs*, vbi dicunt si pupillus non soluat id ad quod obligatione naturali tenetur, non posse denunciari Euangelicè: quia si soluat, repetit, & concederetur sibi restitutio. Si tamen peccaret, clarum est posse denunciari Euangelicè. Et ita in alio simili, nempe, cum datur repetitio pecuniæ amissæ in ludo, posse perdentem cui repetitio datur, minimè soluere, eo quod actionem habet ad repetendum: docent *Adr. 4 mat. de rest. q. de rest. ludi, quæ incipit, Qui in superioribus Sot.* licet ita non clarè, *l. 4. de iust. q. 5. a. 2. ad fin. vers. Vnum autem, Cou. reg. Peccatum. 2. p. § 4. n. 8. vers. Sed & semota, P. Mol. to. 2. de iust. tr. 1. disp. 515. concl. 4. Angel. flor. ib. 2. p. q. de rest. ludi, fin. Phil. Nav. de offic. sacerd. to. 2. p. 2. l. 5. c. 2. n. 11. Arag. 2. 2. q. 32. a. 7. ad fin. Ca. b. q. 42. de rest. concl. 5. Lud. Lop. l. 2. de contr. c. 22. concl. 1.* & dicit esse probabile *Alcocer. l. de ludo, c. 33. concl. 3.* Quod non tantùm est verùm quando retio ad repetendum est perpetua, sed etiam si temporalis sit, id est, tempore limitato concessa, si enim nondum solutio facta sit, quamuis transactum sit tempus quod ius concedit repetendi actionẽ, durat ius excipiendi, & retinendi, quod perpetuum est. Quoniam annalia seu temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum *l. 1. licet, 5. C. de except.* vbi, *& gl. fine, & ibi scribentes. Specul. tit. de exceptionib. §. Viso quando exceptiones n. 49. Beriach. in reper. verb Exceptio sub n. 190.* Nec obstant argumenta contrariæ sent. proposita n. præc. Ad 1. resp. rem illam esse naturaliter, & in foro conscientiæ debitã, dependenter tamen nisi perdens in ludo, aut minor velit vti eo beneficio, ac legis priuilegio sibi concedenti ius excipiendi, & retinendi. Nec obligatio hæc est frustranea, multum enim deseruit, nam si minor, aut perdens soluat, non poterit vti compensatione, nec recipiens tenebitur restituere ante iudicis sententiam, fideiussorque obligabitur: quæ omnia secus se haberent, si minor minime obligaretur naturaliter. Ad 2. dic contractum non esse irritum, at cum minori competat actio ad repetendum, subinde ius excipiendi, & retinendi cõparat.

34

Vtrum autem, si contrahens cum minori læso petenti beneficium restitutionis, neget contractum coram iudice, minorque legitima probatione destitutus, succumbat: peccet id negans, teneaturque restituere? consulendi sunt *P. Mol. tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 514. §. Dubium est vtrum, quando in iudice, Azeuedo l. 8. rec. p. tit. 7. l. 2. n. 97. Salon. 2. 2. q. 61. fin. q. 5 de dominio, ar. 6. post vlt. concl. §. Quæres hic duo*, qui id disputant in negante coram iudice lucrum comparatum in ludo prohibito, dum perdens illud repetit.

35

Ad argumenta prioris sent. proposita num. 20. probantia pupillum minime obligari naturaliter, respondetur. Ad 1. dico non inde sequi, leges ciuiles esse iniquas & fouere peccatum licet enim minor obligetur naturaliter ex

contractu, at ea lege, vt fas sit illi hoc debitum naturale elidere vtendo aduersus illud priuilegio restitutionis. Ad 2. dic quamuis naturaliter obligetur, minime eum transferre dominium: quia cum iure ciuili introductum sit vt non solis pactis, sed accedente simul traditione transferatur dominium, *l. Traditionib. 20. C. de pactis*, id verum est de traditione habili eodem iure ciuili, qualis non est facta à maiori sine tutoris authoritate: Vt probant textus eod. argumento 2. allegati: at adhuc ea possessio reddit tutum in foro conscientiæ possidentem, non enim solum dominium deobligat à restitutione, sed & ius accipiendi, ac retinendi, quod iure quis obtinet solutione facta per minorem ad satisfaciendum obligationi naturali. Ad 3. textus alios adductos in seqq. arg. ait *Fulgosius l. Quod pupillus, init. ff. de condict. indebiti*, adeo repugnare sibi iuris consultos, vt vaticinari ad eos conciliandos opus sit: glossæ autem semper eos textus respondent, dum dicunt pupillum non posse obligari, vel natura non obligari; intelligi de pupillo infantiæ proximo. At melius dic cum *Fulgosio ibi*, dum textus aiunt non posse obligari, intelligi efficaciter & debito vtroque iure exigibili. Quæ expositio colligitur primo, nam verba simpliciter prolata, sunt in potiori significatio accipienda, *l. 1. ff. Si ager vectigal. vers. Qui in perpetuum:* & est bonus textus *l. Si is cui, 49. §. Flauius ff. de solut.* vbi solutio debiti simpliciter facta, intelligitur de debito efficaci, & vtroque iure exigibili. Colligitur secundo ex *l. Quod pupillus, ff. de condict. indebit.* vbi caute *Iurisconsultus* non dixit pupillum minime obligari naturaliter, sed natura non debere: id enim deberi dicitur quod efficaciter debetur, & ad quod soluendum cogi debitor potest: *reg. Cum amplius, 85. ff. de reg. iur.* ibi, *is natura debet quem iure gentium dare oportet.* Vbi pondero verbum, iure, quod coactionem denotat, teste *Rodulpho Agric. l. 1. deiouent. c. 5.* at hæc obligatio pupilli naturalis non est efficax, licet enim soluat, potest vti beneficio restitutionis, nec datur vis coactiua contra illam, adeo vt *Bart. Extrauag. Ad reprimendum, vers. Denunciationes, n. 13.* merito dixerit pupillum non posse conueniri via denunciationis Euangelicæ ad hoc debitum naturale persoluendum. Ad confirm. resp. ex illa lege euidenter colligi mentem Iurisconsulti esse vt non obligetur naturaliter prodigus, non eo quod dicat non posse obligari, sed quia subdit, *& ideo fideiussor ei accedere non potest.* Nam (vt diximus n. 21.) obligationi naturali bene accedit fideiuss. Ad 2. confir. dic æquiparari non quoad omnia, sed quoad obligationem ciuilem, & efficacem. Ad 3 confirm. dic ex doctrina *Bartol. l. 1. n. 8. & ibi Pauli, n. 6. ff. de nouat.* quam valde commendat *Gregor. Lop. l. 5. vero. Defendido t. 11. p. 5.* cum prodigo esset administratio perfecte concessa, nec concederetur ei restitutio, per assignationem curatoris omnino sibi interdici administrationem: & proinde fideiussorem eius non obligari, (vt dixi in solutione ad 1. confirmat.) At minori ante donationem curatoris non erat perfectè cõcessa administratio, poterat enim beneficio restitutionis iuuari: & ita reputatur quasi non esset concessa, quare dato ei curatore non videtur interdicta administratio, sed quod principaliter agitur, est supplere ætatis defectũ, & tollere fomentum iuris ciuilis, non vero interdicere administrationem iure naturali concessam. Ad 4. resp. dici contractum nullum quoad obligationem ciuilem, & efficacem, de qua textus ille agebat, constituens discrimen inter minorem curatore carentem, & illum habentem, vt ille obligetur ciuiliter: & efficaciter; hic vero minime. Ad 5. patet ex solutione ad 3. non enim dicit *Iurisconsult.* non obligari naturaliter, sed iure naturali. & natura non debere: quæ verba, iure & debere, important coactionem, & obligationem efficacem. Quantum autem ad id quod dicit *Iurisconsult. ea l. Quod pupillus*, nempe, repetitionem dari, si pupillus soluat dic dupliciter: primo, cum *gl. l. Interdum, 29. verb. Locum ff. de condict. indeb. & l. Si pupillus. verb. Repetere ff. ad leg. falc.* repetitionem competere pupillo, & minori, per viam restitutionis: denegandam verò esse minori iure ordinario petere volenti propter obstaculum naturalis obligationis: & eodem modo respondet aliis solutionibus explosis, *Caldas l. Si curatorem, verb. Non à similis, n. 30. vers. Vel aliter, C. de in integr. rest. 2.* resp. cum *Sarmento de restitut. 1. p. c. 2. n. 3.* obligationem naturalem pupilli imperfectam esse, cum hæc oriatur ex consensu, qui naturali iure imperfectus est, & debilis ratione minoris ætatis *l. 1. ff. de minor.* & ita non mirum, si omnes effectus naturalis obligationis non sortiatur, & detur repetitio: quare *Iurisconsult. ea l. Quod pupillus* reddens rationem præmissæ repetitionis: ait, *quia natura non debet*: intellige perfecta obligatione naturali. Ad 6. dic, comparari quoad obligationem ciuilem. Ad 7. dic ea pacta rata non haberi, quoad fomentum iuris ciuilis, & obligationem ex eo consurgentem. Ad vltimum dic, argum. à contrario sensu nil probare, vbi oppositum est alio iure definitum: (vt dixi hoc l. 6. disp. 21. n. 9.) Quare cùm ex multis textibus constet pupillum obligari naturaliter, argum. inductum ex illa lege, à contrario sensu, ad probandum oppositum, est inefficax.

SVMMARIVM.

Non potest minor absque iudicis decreto donare arrharum nomine immobilia, aut mobilia, quæ seruando seruari possunt: nec oritur inde obligatio naturalis, n. 37.

Ratificatur transacto quinquennio postquam fuerit maior effectus, n. 38.

Potest minori in bonis mobilibus, quæ conseruando conseruari nequeunt, arrhas donare absque iudicis decreto, n. 39.

Desideratur tamen curatoris authoritas, absque illa tamen obligaretur minor naturaliter, n. 40.

Si dederit moderatè arrhas, non potest petere restitutionem. Et qualiter sit accipienda hæc moderatio, n. 41.

Quid de sponsalitia largitate, num. 42. Et quid, si interueniat iuramentum, n. 43.

QVæstio III. An possit minor arrhas promittere? 37

I. Conclusio, si bona sint immobilia, vel mobilia quæ seruando seruari possunt, desideratur iudicis decretum. Quia per donationem arrharum transfertur dominium in vxorem, bonaque illa alienantur: at horum bonorum alienatio absque iudicis decreto facta, est prorsus irrita, nullamque obligationem etiam naturalem parit (vt diximus n. 6. & 26.) Sic *Caldas l. Si curatorem, verb. Contra. Illum feci si, n. 40. C. de in integr. rest. Suar. l. 3. seris. 2. De las arras, l. 1. 65. Greg. Lop. l. 1. verb. En España, t. 11. p. 4. Ant. Gom. l. 52. Tauri n. 14.* dicens eam donationem esse omnino irritam. *Azeredo lib. 5. recop. t. 1. l. 2. n. 12.* Vbi *Matienz. gloss. 2. n. 3. Barbosa l. Si ante 6. ff. solut. matrim. n. 23.*

II. Conclusio, quando sine decreto donasset huiusmodi bona arrharum nomine, ratificaretur donatio hæc transacto quinquennio, postquam minor impleuerit 25. annos, *l. Si quando, C. Si maior factus*, Sic *Ant. Gom. Matienzo, Azebedo n. præced. allegati.* 38

III. Conclusio, si bona sint mobilia, & quæ seruando seruari nequeunt, vt pecunia, &c. non requiritur decretum iudicis. Quia ab horum bonorum alienationem id non exigitur. Sic *Suarez, Ant. Gom. Matienzo, Azebedo, Barbosa n. 24* quos omnes retuli n. 37. 39

IV. Conclusio: desideratur tamen curatoris authoritas, si minor curatorem habeat. Quia de omnibus minoribus curatorem habentibus dum contrahunt, id definitur, *l. Si curatorem, C. de in integr. rest.* & in specie probatur ex *l. 2. & l. Mulier, C. de iure dotium.* Sic *Suarez n. 66. Matienzo, & Azebedo, Barbosa num. 24.* quos retuli n. 37. Adde tamen si absque curatoris authoritate promittat, aut donet arrhas, obligari eum naturaliter, iuxta tradita num. 21. 40

V. Conclusio, si minor dederit moderatè arrhas, non potest implorare restitutionis beneficiũ. Quia fecit quod quilibet maior & prudens gessisset, *l. Non videtur. C. de in integr. restit. l. Cum plures, §. fin. ff. de administ tutor.* Sic *Suar. Ant. Gom. Matienzo Barbos. n. prac. alleg.* Hanc autem moderatam quantitatem explicant *Ant. Gom. & Matienzo ibi*, si minor arrharum nomine decimam suorũ bonorum partem donauerit. Cum hæc quantitas lege præscripta sit. Sed melius *Suar. eo. n. 66.* dicit, licet vltra decimam sint arrhæ immoderatæ in maiori, & in minori, exceditur enim decima lege taxata, at in minori etiam decimam posse esse 41

immo

immoderatam, vt minori restitutio competat, nimirum, quando attenta vxoris & viri qualitate reputaretur arbitrio prudentis immoderata.

42 VI. Conclusio, idem dicendum est de sponsalitia largitate per minorem promissa, quod quinque conclusionibus præcedentibus de arrhis per ipsum promissis diximus. Quia eadem est ratio.

43 Tandem monuerim omnia tradita conclusionibus præcedentibus, accipienda esse nisi minor arrharum aut sponsalitiæ largitatis contractum iuret: valebit quippe accedente iuramento, licet immobilia donet arrharum nomine, absque curatoris authoritate iudicisque decreto; vt bene tradit *Rebedo l.5. recop. t.2, l.2. n,12.* Nec poterit vti beneficio restitutionis, nisi casu quo maiori competeret. Quia iuramentum efficit maiorem, firmatque huiusmodi contractus: vt latè probauimus n.13.

DISPVTATIO XXXIX.

Vtrùm filiusfamilias possit arrhas promittere inconsulto patre?

SVMMARIVM.

Filiusfamilias potest inconsulto patre contrahere, & ex omni contractu obligatur ciuiliter & naturaliter, nec potest pater huiusmodi obligationem irritare, n. 1.

Si est impubes, non potest contrahere etiã circa castrensia, vel quasi, 2.

An obligetur ex mutuo, & voto? 3.

Non potest pater amouere filium puberem, quando ad certo tempore ministrandum se obligauit 4

An possit cogere filium, vt sibi ministret? n.3. Et an teneatur filius cum patre habitare possitque pater eum recedere volentem impedire, n.6. Et filius se vendere possit?

An possit filiusfamilias contrahere circa aduentitia quorum pater habet vsumfructum, vel eorum proprietatem alienare, vel hypothecæ subiicere, saltem ex patris licentia? 7.

An in regno Castellæ possit filiusfamilias alienare proprietatem tertiæ partis aduentitiorũ absque patris licentia? Refertur opinio affirmãs, 8.

Opinio authoris, n.9. Et explicatur l.6 Tauri hodie l.1. tit 8. lib. 5. recop.

An possit pater irritare vota realia filiifamilias excedentis 25. annos? & an tradatione ætatis eximatur filius à patris potestate? 10.

Qualiter possit arrhas promittere filiusfamilias? 11.

Qualiter possit promittere sponsalitiam largitatem? n. 12.

1 PRæmittendum est filiumfamilias posse inconsulto patre contrahere, & ex omni contractu absque licentia patris inito, obligari naturaliter & ciuiliter, ac si esset paterfamilias. Habetur expresse *l. Tam ex contract 57 ff. de iudicijs*, ibi. *tam ex contractib. quàm ex delictis in filiumfamilias competit actio.* & § *Inutilis, inst. de inut. stip.* ibi, *seruus non solum domino suo, sed nec vlli alij obligari potest: filij vero familias aliis obligari possunt.* Et melius *l. Filiusfamilias ex omnibus, 38. ff. de act. & obl.* ibi, *filiusfamilias ex omnibus causis tãquã paterfamilias obligatur, & ob id agi cum eo tanquam cum patrefamilias potest.* Et *l. fin. §. pupillus ff. de verb. oblig.* Ratio autem cur sine curatore non obligetur illum habens saltem ciuiliter, (vt dixi d. præc. n.4.) & tamen filiusfamilias obligetur sine patre, ea potest esse, quam ad aliud propositum reddit *gl. §. Pupillus verb. Patre, inst. de inut. stip.* quia curator datur ad supplendam imbecillitatem intellectus, ac ætatis minoris imperfectionem circa contractus ineundos. Vnde fit vt deficiente curatoris authoritate quando minor illum habet, ius ciuile contractui non assistat, & subinde non oriatur obligatio ciuilis: at patria potestas est ad corrigendum. Sed cur potest pater irritare vota filiifamilias realia; saltem ante XXV. annum emissa: & tamen non potest irritare, ac impedire obligationem homini factam? Dic cum *glossis l. 2. verb. Non obligantur ff. de pollicitationibus*, ratione esse: quia minus agitur cum Deo, quam cum hominibus, *l. Celsus ff de recept. arbit.* Sed cur iure communi non poterat filiusfamilias testari, permittebatur tamen ipsi contrahere? Resp. cum *Ant. Gom. to. 1. var. c. 1. n. 1.* eam esse rationem, quia licet actu bonis careat, at potest habere, cum contractu inito viuus maneat, & acquirere possit: cuique sui iuris: at testari nequit: quia nec bona habet, nec potest habere, eo quod statim obiturus sit.

2 Intelligit tamen, quando filiusfamilias est pubes. Habetur expresse § *Pupillus, inst. de inut. stip.* ibi. *sed qui in potestate parentis est impubes, ne authore quidem patre obligatur:* vbi *gl. verb. Patre*, quærit cur impubes authore tutore obligetur ciuiliter, & naturaliter, non autem tutore patre. Et respondet ratione esse: Quia impubes habet tutorem obligatum, si malè authoritatem præstet: patrem autem minime *l. Cum oportet. §. Sub hac tamen, vers. Non autem hypothecam. C. de bonis quæ liberis.* Idem habetur expresse, *l. fi. §. Pupillus, ff. de verb. obl. & ibi gl. off. verb. Pupillus*, reddit eandem rationem. Quod etiam verum est circa bona castrensia, vel quasi. Vt optime probat *P. Moli. t.1. de inst. disp. 130. § Licet filiusfam. & t. 2. disp. 261. §. Filiusfam.* Intelligi tamen impuberem filiumfamilias non obligari ciuiliter; nam obligari naturaliter, si pubertati proximus sit, omnem impuberem, dixi disp. præced. n.21.

3 2. Intellige, nisi in mutuo & in vxore: ex his enim non obligatur filiusfamilias etiam pubes absque patris consensu. Sic *gl. inst. de inut. stip. §. Item inutilis, verb. Obligari, Couar. rubr. de testam. 3 p. n.6. Moli. l.1. de primog. c.9. n.14. Padilla l. Fratris, n.10. C. de transact. Matienzo l.5. recop. c.10. l.7. gl. 2. n.25.* Et de mutuo constat ex toto *tit. ff. ad S.C. Macedon.* De qua re dixi remissiue disp. præc. n.29 His adde contractum pecunia credita factum: vt eod. n.29, explicui. De voto autem constat ex *d. l.2, verb. Voto, ff. de pollicit.* ibi, *filiusfamilias, & seruus voto sine domini, patrisve auctoritate; non obligantur.* Quod sano modo accipiendum est, vt intelligatur irreuocabiliter: potest enim pater votum filijfamilias ante pubertatem emissum, si personale sit, irritare, si autem reale, potest vsque ad vigesimumquintum annum: & an possit post eam ætatem, dicemus n.10.

4 Hinc infertur minime posse patrem amouere filiumfamilias puberem qui se obligauit ad certo tempore ministrandum alicui. Quia obligatur ex contractu instar patrisfamilias, vt diximus, n.1. Sic docent *Alber. l. Veluti, n.16. ff. de inst. & iur. & ibi Zasius, n.3. Cland. n.8. Iason. l.1. §. Huius study. n.16. ff. de inst. & iur. Padilla l. Fratris, n.11. C. de transact. Gut. de iur. t. p. c. 5. n. 5. & 6.* Quamuis contrarium minus bene docent *Odofred. & Martin. de Fano*, quos refert *Padilla ibidem.*

5 2. Infertur, minus bene sensisse *Ang. cons. 85. n.3.* quem sequuntur *Boer. dec. 195. n.5. Padilla l. Fratris, n.11. C. de transact.* dicentem posse patrem compellere filiumfamilias puberem, vt sibi ministret. Quod probari potest ex *l. Sicut, 48. ff. de oper. liber.* ibi, *patrona, filia, nepti, & pronepti patronæ, operarum exactio non denegatur.* Sed dicendum est non posse. Quia filius tenetur ad operas obsequiales patri, & de his intelligitur *ea lex, Sicut*; id est tenetur ad obsequendum patri in gubernatione domestica: non autem tenetur ad operas industriales. *l. pen. ff de obsequiis*, ibi, *pietatem liberi parẽtibus, non operas debent.* Vt docent *Bald. auth. Ex testamento, n.6. vers. Quid enim si lucratus, C. de coll. Paul. auth. Vnde & si parens, n.6. ad fin. C. de inoffic. test. Iaf. l. Illud, n.7. vers. Vltima est opinio, C. de collat. Corrasius l. Frater à fratre, n.47. ff. de condit. indeb. Gut. de iuram. 1. p. c. 5. n. 3. Padil. d. n. 11.* Et in propriis terminis, non posse filium compelli à patre vt sibi ministret, docet multos referens *Gut. to. c. 5. n.4.* Tenebitur tamen filius patri ministrare lege pietatis, quando pater adeo inops esset, vt vitam traducere commode non posset. Vt bene docent *Ang. verb Filius, n.30. Nau. suc. c.14. n.13. Manuel 1. to. sum. c.14. n.6.* addunt bene *Nau. & Manu.* hoc esse verũ, licet pater arrem notit quam exercens posset vitã tueri, quando absque dedecore eam exercere minime posset. Cuius sententiæ est etiam cõmunis opinio, docens non posse filium relictis parentibus in magna necessitate constitutis, si in sæculo sua opera ac industria subuenire possit, ingredi religionem: si enim minime teneretur ad operas industriales parentibus egenis, posset vtique ingredi.

6 3. Infertur, minus bene dixisse *Ang. cons. 85. n.3. & Boer. decis. 195. n.5. Bald. Nouell. de dote, p.7. priuil. 34. n.5. vers. Et sicus*, vbi aiunt ita teneri filiumfamilias habitare cum patre, ac vxorem cum viro. Sed dicendum est, si filius nolit alimenta à patre recipere, & velit honestum vitæ genus

quærere, non posse impediri à patre non indigente filij opera, quominus alio proficiscatur. 1. quia contrarium esset hominem liberum, seruilis conditionis efficere, contra *l 2. ff. si quis à parent. fuer. manum.* Item quia filius in hoc conceditur libertas & voluntas, *l. fi. ff. de liberis exhibend.* ibi, *cũ liberam facultatem abeundi vel remanendi haberet.* Præterea, quia peculiare est contractionis gratia, vt possit pater filiũ modico tẽpore inclusum habere, vt docent *Bald. l. Ex facto, fine ff. de hared. instit. Fel.* alios referens, *c. Cum contingat, n. 8. de foro compet. Alciat. reg. 1. præsumpt 3 Pinel l. 1. p. 2. n. 55. C. de bonis matern. Sot. l. 5. de iust. q. 2. a. 3. fi Sal. 2. 2. q. 65. a. 3. fin.* Vnde bene infert *Pinel.* non posse patrẽ absque causa iusta impedire filium ad Indos proficisci volentem. Pro eadem sententia est *Padilla, l. Fratris, n. 10. C. de transact.* vbi multis DD. citatis contra alios sentit posse filiumfamilias inuito patre se venundare ad pretium participandum.

7 2. Supponendum est circa quæ bona possit filiusfamilias licentia patris minime requisita contrahere: quamuis enim proprietarius extraneus vendere proprietatem inuito vsufructuario possit, *l. 1. C. de vsufr.* at filiusfamilias proprietarius nullo modo potest vendere, vel alienare, aut obligare proprietatem aduentitiorum in quibus pater habet vsumfructum, inuito patre, propter paternam reuerentiam: & ita nequit de his contractum facere. Habetur expresse *l. fin §. Filius autem, C. de bonis qualib* ibi *filiis autem familias in iis duntaxat casibus in quibus vsusfructus apud parentes constitutus est, donec parentes viuunt, nec de eisdem rebus testari permittimus, neque circa voluntatẽ eorum in quorum potestate sunt, vlla licentia eis concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypotheca titulo dare, vel pignori assignare.* Et ita docent *Ant. Gom. l. 6. Tauri, n. 14. Caldas, l. Si curatorem verb. Lasis n. 252. C. de in integr. restit. Molina* multos referens, *lib. 2. de primog c 9. n. 20. Ceruantes l. 5. Tauri, n. 26. P Moli. t. de iust. tract. 2. disp. 22 §. f. 1419.* & melius *2. to disp. 261. f. 41.* vbi probat filiumfamilias puberem minorem 25. annis posse circa aduentitia contrahere de patris licentia, contra alios id solum concedentes quando filius est maior 25. annis.

8 Grauis autem est difficultas, an ius hoc commune correctum sit in Castella, quoad tertium bonorum aduentitiorum, possitque filiusfamilias absque patris licentia contractum facere, alienareque illud quoad proprietatem, seruato patri vsufructu, dum iure sibi competit? *Caldas, l. Siculatorem, verb. Lasis, n. 152. C. de in integr. rest.* affirmat esse correctum, & sic posse per *l. 6. Tauri hodie, l. 1. tit. 8. l. 5. recop. Castel.* ibi, *los ascendientes succedan a los descendientes en todos sus bienes: pero bien permitimos que no embarganto que tengan los dichos ascendientes, que en la tercera parte de sus bienes puedan los dichos descendientes disponer en su vida, o hazer qualquier vltima voluntad.* Vbi ponderanda sunt ea verba, *puedan disponer en su vida.* Item quia cum eisdem verbis loquatur de dispositione in vita, & in vltima voluntate, si per illam legem non esset permissum filiofamilias per viam contractus, & dispositionis inter viuos disponere de tertia bonorum parte, id vtique non liceret etiam per viam testamenti: quod falsum est, vt constat ex *l. 5. Tauri, hodie l. 4. 1. lib. 5. recopil. Castella.*

9 Cæterum verius est, per l. 6. Tauri, non esse correctum ius commune quoad dispositionem filijfamilias inter viuos, & ita non posse per viam contractus disponere de tertia bonorum parte, etiam quoad proprietatem absque licentia patris habentis in illis vsumfructum. Prob. quia à iure communi recedendum non est nisi expresse eius correctio sit in iure noniori, & verba, improprianda sunt, vt hæc euitetur (vt dixi li. 1. disp. 17. n. 6.) sed in l. 6. Tauri, non fit mentio de filiofamilias, sed tantum dicitur, *los descendientes puedan en per juizio de los ascendientes, disponer en vida &c.* ergo vt vitetur iuris communis correctio, debet intelligi secundum ius commune, de filiis qui sunt sui iuris. Et confir. quia l. 5. Tauri, expresse agens de filiisfamilias solũ concessit via testamẽti disponere, ibi, *el hijo, o hija que esta en poder de su padre pueda hazer testamento como si estuuiesse fuera de su poder.* At quoad potestatem contrahendi nihil dicit, cum ergo sit casus omissus, manet in dispositione iuris communis, *l. Commodissime, ff. de lib. & posthum.* Nec obstat quod in contrarium adduximus, nempe, non probari ex *ea l. 6.* Filiumfamilias posse testari de tertio bonorum. Quia id fateor: deciditur tamen l. 5. Tauri, posse testari ac si esset sui iuris, & cum l. 6. Tauri, decidatur filium effectum sui iuris posse de solo bonorum tertio disponere, consequenter idem dicendum est de filiofamilias. At circa contractus nil disponitur de filiofamilias, & ita manet incorrectum ius commune. Sic tenet *Cernantes, l. 5. Tauri, n. 55. & seqq.* & eiusdem sent. est clarè *Moli. l. 2. de primog. c. 9. n. 20.* iuncto *n. 12.* nam dicit *n. 12.* posse filiumfamilias in testamento maioratum instituere, absque patris licentia: & *n. 20.* non posse per viam contractus: vbi necesse est vt intelligat etiam de tertio bonorum: nam si intelligeret vltra tertium bonorum, nulla esset differentia inter contractum & testamentum, cum neutro casu vltra tertium disponere possit, iuxta *d. l. 6. Tauri.*

Hinc infertur pro materia de voto, non esse certum id 10
quod communiter tradunt DD. nimirum, solum posse patrem irritare vota realia filijfamilias emissa ante xxv. annum. Quia vsque ad eam ætatem denegatur illis bonorum administratio. Sic *Ang. Votum 2. n. 6 Syl. Votum 4. q. 2. dict. 2. Nauar. sum. lat. & hisp. c. 12. n. 70. D. Ant. 2. p. tit. 11. c. 2. n. 6. Sot. l. 7. de iust. q. 3. a. 2. vers. Ex his sic dispositi. Angles floribus, 2. p. q. de voto, a. 7. dific. 12. dub. 8. f. 139. Medina l. 1. summæ, c. 14. §. 7. f. 90. fine. & seq. Margarita confessorum de irrit. voti. f. 138. Alcocer sum. c. 16. concil. 4. f. 56. Arag. 2. 2. q. 88. a. 9. paulo post princ. & §. Circa 4. concl. Lud. Lop. 1. p. instruct. c. 48. §. Vota personalia, Vega. l. 4. sum. casu 414. Manuel 2. to. sum. c. 91. n. 3. Philiar. de offic. sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 18. §. Quoad vota.* Cæterum probabilius censeo, posse in quacumque ætate filiusfamilias vota realia emissa, ea patrem irritare. Prob. quia ratione ætatis, non eximitur filius à patria potestate, licet senex sit cum nullo iure id cautum sit. Vt docent *gl. l fi. §. Pupillus, verb. Pupillus, ff. de verb. obl.* & ibi omnes scribentes *Suar. l. 1 legum fori, tit. 11. l. 9. vers. Vnũ nota, Ant. Gom. l. 47. Tauri, n. 1. Perez l. 3. ordin. t. 8. l. 1. f. 128. Matien. l. 5 recop. t. 1. l. 8. gl. 1. n. 1.* Et ex altera parte nullam habet bonorum administrationẽ aduẽtitiorũ, dum est sub patris potestate constitutus, nec ea potest vllo modo incõsulto patre alienare, vel de eis disponere: (vt probaui n. 7) ergo votum emissum à tali filiofamilias cuiusque ætatis sit, circa ea aduentitia in quibus pater habet vsumfructum, potest ab ipso patre irritari. Et confir. quia *l. 2. ff. de pollicitat.* vniuersaliter dicitur filiumfamilias non obligari ex voto: & solum DD. excipiunt quando talis filius habet peculium castrense, vel quasi: ergo cum filius hoc peculio caret, potest pater eius vota realia irritare in quacumque ætate filiusfamilias sit: siquidem durat patria potestas in patre, & defectus administrationis in filio. Præterea, quia (vt bene tradit *Syl. Votum 4. q. 2. dict. 5.*) ratio potestatis irritandi vota realia filijfamilias minoris, non est defectus voluntatis, sed præiudicium patris, quo inconsulto nequit filiusfamilias vllo modo circa aduentitia obligari, cuiuscumque sit ætatis. Et hanc sent. clarè videtur tenere *Tabiena Votum 2. q. 5. n. 6.* vbi dicit alia vota filiorum puberum, præter votum religionis non esse rata, dum sunt in patria potestate. Et expresse tenet tanquam valde probabile dicens sic tenere aliquos neotericos, *Vinald. Candel. sacramentor. 3. p. c. 14. n. 91.*

His præmissis sit I. Conclusio. Potest filiusfamilias ar- 11
rhas inconsulto patre promittere. Prob. ex dictis, n. 1. potest enim quemcumque inire contractum: & siquidem eas promittat de bonis præsentibus & futuris, decima bonorum quam potest promittere, computabitur attenta bonorum quantitate quæ possedérit tempore quod elegerit vxor, vt sibi assignentur arrhæ iuxta tradita hoc 6. li. disp. 29. num. 5. Si autem vel de solis bonis præsentibus, vel absolute de bonis suis promittat, (tunc enim de solis præsentibus intelligitur, vt dixi ead. disput. 29. num. 6. computanda

tanda est decima,iuxta bona quæ tunc possidet filiusfamilias, ad quam computationem faciendam attendenda sunt aduentitia quæ tunc habet,non integrè,si arrhas promittat ante benedictiones Ecclesiæ subsequutas: sed computandus est valor illorum bonorum aduentitiorum, seu iuris quod ad ea habet,cum eo onere vt pater sit vsufructuarius, nec filius possit ea alienare. Deducenda enim sunt onera & grauamina bonorum ad computationem decimæ; (vt dixi ead.disp.29.n.12.) Dixi, si arrhas promittat ante benedictiones Ecclesiæ: quia cùm per matrimonium subsequutis iis benedictionibus efficiatur filius sui iuris in hoc Castellæ regno, nec deinceps pater vsumfructum habeat: vt constat ex *l.47.& 48.Tauri,hodie l.8.& 1.lib 5. recop. Castel.* si tunc promitteret filius arrhas,integrè computandus esset valor bonorum aduentitiorum ipsius: quia iam plenè sunt sua quoad proprietatem, & vsumfructum. Vnde fit vt etiam si arrhas promittat ante initum matrim.modicæ considerationis sit ad valorem aduentitiorum minuendum,vsusfructus,quem pater in illis habet:cùm citò extinguendus sit in hoc regno, nimirum subsequuto matrim.receptisque Ecclesiæ benedictionibus.

11 II. Conclusio. Similiter potest filiusfamilias promittere sponsalitiam largitatem,tum quia ex omni contractu obligatur, tum, etiam, quia hæc non mensuratur iuxta bona quæ possidet, sed iuxta quantitatem dotis vxoris. Vt dixi hoc lib.6.disp.24.

DISPVTATIO XL.

An mulier quæ ad secundas nuptias minimè transit,possit superstitibus filiis,vel ascendentibus,ad libitum soluto matrimonio disponere de arrhis?

SVMMARIVM.

Proponitur lex 1 sit.2 de arrhis,lib.5 fori,in cuius intelligentia versatur difficultas, n.1

Quot sint disputandi casus, n.2.

Quando mulier non secundò nupsit, & habet descendentes, an possit disponere de arrhis,sicut de cæteris bonis,& in illarum tertia,& quinta parte meliorare in regno Castellæ aliquem ex descendentibus.Refertur opinio negans,n.3. Et contraria verior,n.4.

Soluuntur argumenta, n.5.

An si mulier habeat solos ascendentes, possit ad libitum disponere de arrhis?præmittuntur argum. probantia partem affirmantem,n.6.

Opinio authoris n.7.

Soluuntur argum.n 8 Et explicatur l.51.Tauri,hodie l.5.tit.2. li.5. recop. & quando exceptio firmat regulam.

1 QVæst. hæc in duplici potest euentu disputari. Alter est, dum mulier non transit ad secũdas nuptias. Et de hoc est disp.præsens. Alter verò, dum ad eas transit. Et de hoc habebitur sermo disp.seq. Pendet igitur præsens difficultas ex intelligentia *l.1.t.2.de arrhis,l.5 fori,* vbi 4.decidũtur. I. est,vt arrhæ non excedant decimam. Et hoc est confirmatum l.50.Tauri,& diximus in superioribus disp. 11. vt vxore defuncta absque descendentibus,nec disponente de arrhis,succedant in illis maritus ac eius hæredes. Et hoc est correctum per *l.51. Tauri,hodie l.1.tit.2.lib.5.recop. Castellæ.* Vbi sic dicitur, *si la muger no uuiere hijos, sino dispone expresamente de las arras que las aya el heredero, o herederos de ella y no el marido, ora la muger haga testamento, o no.* III. si mulier filios habeat,vt possit disponere de quarta arrharum parte reseruans aliis tribus portionibus filiis: his verbis, *e si la muger auiendo fijos d.este marido finare,pueda dar por su alma la quarta parte de las arras a quien quisiere, e las tres partes sin quen a los fijos del marido de quien las uuo.* IV. si vxor liberis careat, vt possit tempore vitæ vel mortis ad libitum de arrhis disponere.

2 Circa hæc ergo duo vltima quæ disponit lex prædicta fori,duo sint casus dubij. I. an si mulier descendentes habeat, quæ secundò nõ nupsit,possit de arrhis disponere,sicut de reliquis bonis.& meliorare in 3 & 5.illarum parte quemlibet descendentem.& quintã partem cuicunque extraneo legare? II. quando descendentibus caret,an possit in ascendentium præiudicium disponere ad libitum de arrhis?

3 In I. casu,quidam asserunt de sola quarta arrharum parte mulierem posse ad libitum disponere,reseruatis tribus reliquis portionibus filiis, in illisque filios æqualiter succedere, nec concedi matri posse aliquem descendentium in illis portionibus meliorare. Ducuntur,quia vbicunque lex defert aliquid filiis, æqualiter fit diuisio inter illos, *auth. De nuptiis,coll.4.§.Veniens autem,& auth.Lucrum, C.de secund.nupt.at d.leg.1.fori,* disponit tres arrharum portiones ad filios pertinere:ergo æqua lance fiet inter eos distributio. Quod si dicas,leges fori non habere vim legum nisi probetur vsus:id minimè prodest. Quia est approbata *in lege 50.Tauri,hodie l.2.t.2.l.5 recop.Castellæ.* Secundo,quia *l.53.Tauri* disponit,vt si mater filios non habuerit,possit disponere de arrhis;ergo à contrario sensu eis habitis nequibit disponere. Sic tenent *Suar.lib.3.fori,t.2. De las arras l.1.n.70.* licet dicat se non omnino id definire:& *l.Quoniam in prioribus,limit.10.n.1.C.de inoffic.testam.Ioan.Lupus rub. de donat.§.27.n.1.Azebed.l.5. recop. tit.2.l.3.n.2.*

4 Verum omnino tenendum est,posse matrem quæ secundò non nupsit, quemcunque ex descendentibus meliorare in tertia & quinta arrharum parte, & meliorationem generalem bonorum factam comprehendere arrhas,posseque quintam partem cuilibet extraneo legare, atque ita nullũ esse discrimẽ in hoc regno Castellæ inter arrhas,& cætera bona vxoris. Prob. quia lex illa fori,quoad eam partem non est vsu recepta, immo contrarium vsu seruatur, nec l.50. Tauri illam in ea parte confirmat,sed solùm in quantum disponit arrhas non debere excedere decimam bonorum. 2. quia expresè *l.17.& 18. Tauri, hodie l.1.& 2. to.6. l.5. recop. Castellæ*, absolutè conceditur parentibus, posse meliorare quemcunque ex descendentibus in tertio & quinto bonorum:& *l.30.Tauri hodie §.13.t.6. l.5. recop.* deciditur posse parentes cuicunque legare quintum bonorum, sed arrhæ sunt patrimonium vxoris ipsiq; acquiruntur:ergo potest de illis disponere meliorando descendentes in 3.& 5.parte,& legando cuicunque quintam partem, 3.quia *l.52 Tauri hodie l.4.t.2.lib.5. recop.* conceditur mulieri posse eligere arrhas, vel sponsalitiam largitatem, sed de hac potest disponere, sicut de reliquis suis bonis: ergo & de illis. Sic docent *Tello l.29. Tauri n.12. Molina l.1. de primog.c.10.n.64. Spino speculo test.gl.18.n.25. Mares de maior 1.p.q.54 n.4. Matienzo lib.5. recop. tit.2.l.3.gloss.1. Valasc cons.16.n.6.to.1. Angulo de melior.l.2.gl.1.n.5. Gut.2. pract q.18.n.5.& l.3.q.43.à n.24.* licet *in fine illius quæstionis* aliquantulum vacillet: *P. Molina to.2.de inst. tractat.2. disp.431.§.De arrhis quas mulier.*

Ad argum,proposita n. 3, resp. Ad 1. constat ex dictis 5
n.præc. Ad 2.dic,solum probare, non posse mulierem habita prole disponere ad libitum de arrhis. Quia proles succedit in omnibus bonis præter quintum.

In II.casu,quando mulier solos habet ascendentes, vi- 6
detur posse illam de integris arrhis disponere:ex *l.51.Tauri,hodie l.3.tit.2.l.5.recop.* ibi *si no dispone expresamente de las arras,que las aya sus herederos:* ergo à contrario sensu quãdo expresè disponit,potest excludere hæredem:& sic parentes. Nam verbum, Hæres,positum in contractibus, vel in legibus,significat directè succedentes in vniuerso patrimonio, *l.fin. C.de hared.inst.* & resoluit post *Speculatorem, Guido Pap.decis.417.n.2.& 591.n.2.* parentes autem sunt legitimi filiorum hæredes:vt in *toto t.C de suis, & legitimis heredib.* 2. faciunt ea verba *d.legis 51. Tauri, si la muger no uuiere hijos:* quia ne mulier posset de arrhis liberè disponere, solum lex considerauit filios, exceptio autem firmat regulam in contrarium, in casibus non exceptis, *l. Nam eum liquidè ff.de penu legata,& l.Quæsitum,12. paulò ant.§. Si quis fundum,vers.Idem respondit,ff.de fundo instr. lecto.*

His tamen non obstantibus certissimum est, mulierem 7
habentem ascendentes,de sola tertia arrharum parte posse in eorum præiudicium disponere in regno Castellæ. Prob. ex *l.6.Tauri,hodie l.13.8.li.5 recop.* ibi, *los ascendientes succedan a los descendientes, y los sea legitimos herederos como son los descendientes a ellos en todos sus bienes de qualquier qualidad que sea,& c. pero en la tercera parte de sus bienes puedan dispo-*

ner.

ner. Vbi pondera ea verba, *en todos sus bienes de qualquier qualidad*.at arrhæ sunt bona propria mulieris,& ipsius patrimonium: ergo deficienti prole sunt parentes hæredes necessarij dempta sola tertia parte.Deinde pondero ea verba.*sean los ascendientes herederos legitimos, como son los descendientes a ellos*:ascendentium namque, & descendentium successio in omnibus ibi adæquatur:ergo sicut mulier non potest descendentibus præiudicare in totis arrhis, sed in solo quinto:ita nec ascendentibus nisi in solo tertio.

8 Ad arg. proposita n.6.resp. Ad 1.dic,argum.à contrario sensu non habere locum, quando contrarium est decisum alio iure(vt probaui hoc l.6.disp.21.n.9.)vt contingit hic, nam *l.6. Tauri* decisum est,parentes esse hæredes necessarios dempto tertio bonorum.Ad 2,similiter dic,exceptionem firmare regulam in casibus non exceptis, nisi alius sit casus alio iure exceptus. Quia quoad illum exceptio non firmat regulam.Constat ex *Clem.Exiui,de verb.sig.§. Deinde*,& ibi docet *gl.verb.Deinde,& ibi Card.et.§.Euerard.loco ab excep.ad regul.n.5.Gutier.l.5.pract.q.111.n.1.vers.Nihilominus,& l.3.q.15.n.42*. At hic casus quando mulier habet ascendentes,vt non possit nisi de tertia bonorum parte disponere,est exceptus *l.6.Tauri*.

DISPVTATIO XLI.

An mulier secundò nubens superstitibus filiis ex priori matr. possit disponere de arrhis à priori viro acceptis, sicut de aliis propriis bonis:vel teneatur integras seruare iis filiis, illique succedant æqualiter, ita vt nullum meliorare possit?

SVMMARIVM.

Filiis prioris matrim. tenetur mulier secundò nubens reseruare quæ à priori marito titulo lucratiuo habuit,non autem quæ oneroso: illique æqualiter succedunt: nec potest aliquem ex illis meliorare:nec hoc est correctum iure canonico,n.1.

Refertur opinio affirmãs,teneri reseruare arrhas filiis prioris matr.n.2.

Contraria sent.authoris,n.3.Et quid de sponsalitia largitate? n.4.& quid si alius dedit arrhas nomine viri.n.5.

Soluuntur argum.n.5.Vbi inotl.n.2. an donatio remuneratoria reseruetur filiis prioris matrimonij.

1 PRæmittendum est, vxorem aliquid à marito accipientem siue donatione inter viuos, siue vltima voluntate, teneri ad secundas nuptias transeuntem, integrè reseruare filiis prioris matrim.Habetur expresè *l.Fœmina,3.C.de secund.nupt.*cõcordat,*l.26.t.13.p.5*.Et statim mulier transiẽs ad secundas nuptias amittit dominium prædictorum bonorum,transferturque in filios,retento sibi solo vsufructu. Constat ex *d.l.Fœmina*,ibi, *possidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ:& auth.Ex testamento,C.eod.tit.*ibi *verum solum vsumfructum percipiet:& auth.In donatione,C.eod.t.*ibi *deferit eam proprietas*: & alia bona æqualiter inter filios diuiduntur: nec poterit mater in eis aliquem meliorare, *auth. Lucrum C.eo.tit.*ibi,*lucrum hoc æqualiter inter liberos lege distribuitur,non arbitrio parentis permittitur*. Idem habetur §. *Veniens auth.de nuptiis*,quæ omnia optimè docet *Ant G. l.15.Tauri,n.3*. Hæc autem intelliguntur de iis quæ habet mulier ex bonis prioris mariti titulo lucratiuo, nam quæ habet titulo oneroso,efficiuntur omnino suæ, nec tenetur reseruare filiis prioris matr. sed de eis potest disponere sicut de cæteris suis bonis,vt constat ex illis verbis *d l.Fœmina donat. factis,vel cuiuslibet munificæ liberalitatis præmio. Et auth.Hoc lucrum,C.eo.tit.*appellatur hoc lucrum.Sic cum *Baldo,Boërio*,& multis aliis docet *Ant.Gab.to.3.comm.l 3. 2.de secundis nuptiis,concl.1.n.40.Ioan. Lup.rubr.de donat. §. 67.n.17.vers.Sed re vera Vallasc.cons.16.n.7.to.1. P.Mol.to. 2.de inst tract.2 disp.431.§.Contra ũ*.Nec decisio hæc corrigitur iure canonico: solas enim leges sustulit quæ in secundarũ nuptiarũ odiũ sunt principaliter editæ:hæc autem principaliter in filiorũ prioris matr.fauoré lata est.Sic docẽt *Ripa,Dec.Guido*,quos refert & sequitur *Valasc d. cons. 16.n 3.Con.4.decr.1.p.c.3.§. vlt.n.7. Ant.Gab. d.concl.1.n.18. Ant.Cucus l.5.instit.maiorũ,t.12.n.189. Matienzo l.5.recop. ti.5.l.3.glos.2.n.2.Molina d.disp.431.§.Dubium est, vtrum.*

Hoc supposito duplex est sent.l. ait,non teneri reseruare arrhas filiis prioris matr.sed de illis posse vt de reliquis bonis disponere.Ducitur 1.quia hæc non est donatio simplex,sed remuneratoria,huiusmodi autem donatio non reseruatur filiis prioris matr.Vt cum *Ripa,Bertrand.& Io.Nicolao* docet *Ant.Gabr.d.concl.1.n.39.2*. quia arrhæ nõ dantur titulo lucratiuo, sed oneroso in compensam pudicitiæ quam vxor viro prostituit,& dotis ab ea receptæ,(vt diximus hoc 6.l.disp.17.n.3.& 4.)& confirm.quia communiter arrhæ deducuntur in pactum instar contractus onerosi,nec aliter conuenire vult vxor,vel eius partes agens,nisi tanta arrharum quantitas promittatur. Nec obstat,si dicas principium esse volũtarium. Quia vir nullo iure compellebatur arrhas promittere.Non etiam dotem datam sponsæ iuniori, aut nobiliori non tenebatur sponsus promittere, & tamen non tenetur vxor eam reseruare filiis prioris matrim.(vt diximus hoc l.6.disp.8.n.2.)Et ideo hanc sent. quæ satis probabilis est,tenent *Valasc.d.cons.16.n.6. Molin. d.disp.431.§.Contrarium*:vbi addit,quando sponsa relictis arrhis eligeret sponsalitã largitatem, vt sibi conceditur *l. 52.Tauri,hodie l.4 t.2.lib.5.recop.* tunc non teneretur vxor reseruare filiis prioris matr. sponsalitiam largitatem quoad quantitatem valoris præcise qui arrhis responderet: quia quoad eũ valorẽ vim arrharũ haberet in materia proposita. 2

II.Sent.communior & probabilior, ait teneri reseruare arrhas filiis prioris matrimonij, quas ab eorũ patre mulier accepit, inter illosque esse æqualiter diuidendas, ex testamento,aut ab intestato,nec posse ex illis instituere maioratum,aut meliorare quemquam eorum filiorum.Quia donatio arrharum est voluntaria,& ita non habetur ex titulo oneroso,sed lucratiuo à priori viro. Quare hanc sustinent sent.*Io.Lup.rub.de don.§.67.n.17.vers.Sed reuera Suar. l Quoniam in prioribus in declar.ad legem regni,limit.10. n. 2.C.de inoffi.test.& l.1. t.de las arrhas l.3.fori,n.73*. vbi ampliat,siue vir dederit arrhas,siue alius nomine viri:*Villalobos in commun.opin.lit.A.verb.Arrha,n.251.fi. Moli. l.2. de primog.c.10.n.62.Aiora de partit.3 p.q.15.Gutier.2.pract.q. 18.fine.& li.3.q.43.n.25.Azebedo l.5.recop.t.1.l.4.n.6.Angulo de melior.l.2.gl.1.n.5*. Fauent *Ant.Gom.l.15. Tauri,n.3. & Matien. lib.5.recop.t.1.l.3.gl.2. n.4*. dicunt enim teneri vxorem reseruare filiis prioris matrim.quidquid habuit à viro causa nuptiarum.Videtur etiam decisum *l.26.t.13. p. 5*.ibi,*las arrhas e las donationes que el marido finado le ouiesse dado,en saluo fincan a sus fijos del primer marido.* 3

Sponsalitiam autem largitatem à priori viro acceptam absque dubio tenetur vxor transiens ad secundas nuptias reseruare filiis prioris matrim.Quia est vera donatio profecta à viro in vxorem.Sic docent *Ant.Gom.Matien.Aiora relati nu. præ.l.* & fatetur *Molina relatus pro contraria sent. num.1 fin.* 4

Ad arg.prioris sent.proposita n.2.resp.Ad 1.dic eam doctrinam esse veram de donatione remuneratoria debita ex lege iustitiæ:qualis non est hæc.Ad 2,negatur dari arrhas ex contractu oneroso. Quia licet dentur in præmium pudicitiæ,non sunt debitæ,sed ex spontanea mariti voluntate proficiscuntur.Ad confir.dic,quamuis arrhę deducantur in pactum, at principium promittendi est voluntarium, promissioque fuit liberalis,nulla causa ad eam cogente.Nec est simile de dote promissa sponsæ nobiliori,aut iuniori.Quia ibi intercedit causa vrgentissima,pretioque æstimabilis,atque ita redditur contractus onerosus. Secus in arrharum promissione.Quia doti datæ ab vxore,proprie,& per modum contractus onerosi correspondet obligatio, qua vir astringitur ad onera matrimonij sustinenda, & ad reddendam integram dotem soluto matrim.Pudicitia autẽ quam vxor viro prostituit, non est consideratione digna vt remuneretur: frustraneum enim esset matrim. nisi vxor pudicitiam viro prostituta esset. Quare arrharum promissio potiùs ex munifica ac liberali mariti sponsione proficiscitur,quam ex titulo & contractu oneroso. Atque hæc ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, & intemeratæ Virg. Mariæ dicta sint:quibus finitur tomus hic prior. 5

FINIS TOMI PRIMI.

Digitized by Google

A. PANDIMIGLIO
RESTAURO - CODICI
PERGAMENE - STAMPE
Via Podere Rosa, 154

1968

Digitized by Google